ALEXAN
HISTORI
ECCLES

TO. XIII

BIBLIOTECA
Montefusco
SALA Aula Magna
SCAFFALE I
NUMERO 47

BIBLIOTECA

BIBLIOTECA
Montefusco
SALA Aula Magna
SCAFFALE I
NUMERO 47

BIBLIOTECA
Montefusco
SALA Aula Magna
SCAFFALE I
NUMERO 47

MUNICIPIO DI MONTEFUSCO

BIBLIOTECA O. F. A. CAP.
MONTEFUSCO
(Av)

3218

R. P. NATALIS ALEXANDRI

ORDINIS FF. PRÆDICATORUM

In S. Facultate Parisiensi Doct. & Emeriti Professoris

HISTORIA ECCLESIASTICA

VETERIS NOVIQUE TESTAMENTI

Ab orbe condito ad Annum post Christum natum millesimum sexcentesimum: Et in loca ejusdem insignia Dissertationes Historicæ, Chronologicæ, Criticæ, Dogmaticæ.

EDITIO OMNIUM NOVISSIMA,

Notis & Animadversionibus, quoad Historiam & Dissertationem novi Testamenti, aucta ad castigationem & illustrationem opinionum quorundam Auctoris,

OPERA ET STUDIO

CONSTANTINI RONCAGLIA

LUCENSIS, CONGREGATIONIS MATRIS DEI.

Quibus accedunt, præter animadversiones

A P. JOANNE DOMINICO MANSI

Congregationis ejusdem in secunda Lucensi editione inserta, aliæ insuper ejusdem Auctoris noviter elucubratæ.

TOMUS DECIMUS TERTIUS.

BIBLIOTECA DEI MIN. CAPPUCCINI
MONTEFUSCO
LETT. ... PALC. N. ...
VOLUME N. ...

VENETIIS, MDCCLXXI.

Sumptibus Societatis.

Superiorum Permissu.

BIBLIOTECA O. F. M. CAP.
MONTEFUSCO
(Av)

BIBLIOTECA DEI MIN. CAPPUCCINI
MONTEFUSCO
LETT. ... PAL. N. ...
VOLUME N. ...

INDEX

Capitum, Articulorum, & Paragraphorum, Dissertationum, Quæstionum, Propositionum, & Assertionum, Voluminis XIII. Historiam Ecclesiasticam Novi Testamenti XI. & XII. Sæculorum continentis.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ
SÆCULI XI. & XII.
SYNOPSIS.
CAPUT PRIMUM.

De Pontificibus Maximis, qui Ecclesiam Romanam & universalem rexerunt XI. Sæculo, & Conciliis Romæ, vel alibi, ab ipsis celebratis. pag. 1.

ART. I. DE Johanne XVII. & Johanne XVIII. *ibid.*
Art. II. De Sergio IV. & Benedicto VIII. 4
Art. III. De Joanne XIX. 7
Art. IV. De Benedicto IX. Et Gregorio VI. 8

Art. V. De Clemente II. Et Damaso II. 12
Art. VI. De S. Leone IX. 13
Art. VII. De Victore II. 18
Art. VIII. De S. Stephano IX. 20
Art. IX. De Nicolao II. 21
Art. X. De S. Alexandro II. 26
Art. XI. De S. Gregorio VII. 34
Art. XII. De Victore III. 51
Art. XIII. De Urbano II. 46

CAPUT II.

De Pontificibus qui Romanam & universalem Ecclesiam rexerunt XII. Sæculo, & de Conciliis Romæ, vel alibi, ab ipsi celebratis. 68.

Art. I. De Paschali II. *ibid.*
Art. II. De Gelasio II. 74
Art. III. De Callisto II. 75
Art. IV. De Honorio II. 78
Art. V. De Innocentio II. 80
Art. VI. De Celestino II. & Lucio II. 87
Art. VII. De Eugenio III. 89
Art. VIII. De Anastasio IV. & Adriano IV. 93
Art. IX. De Alexandrio III. 100
Art. X. De Lucio III. 108
Art. XI. De Urbano III. 111
Art. XII. De Gregorio VIII. & Clemente III. 113
Art. XIII. De Celestino III. 117

CAPUT III.

De ceteris Conciliis quibus sancita est variis in Ecclesiis Disciplina Sæculis XI. & XII. 123.

Art. I. De Concilio Ænhamensi. *ibid.*
Art. II. De Concilio Salegunstadiensi. 124
Art. III. De Conciliis Bituricensi, & Lemovicensi II. 126

§. I. ibid.
§. II. 127
Art. IV. De Conciliis Rothomagi undecimo Sæculo celebratis. 128
§. I. ibid.
§. II. 129
§. III. ibid.
§. IV. 130
Art. V. De Synodo Cojacensi. ibid.
Art. VI. De Conciliis Narbonensi, & Tolosano. 132
Art. VII. De duplici Concilio Pictavensi. ibid.
Art. VIII. De Concilio Juliobonensi in Normania. 133
Art. IX. De Conciliis quinque Londoniensibus duodecimo Sæculo celebratis. 134
§. I. ibid.
§. II. 135 §. III. 136
§. IV. 137
§. V. ibid.
Art. X. De Concilio Abrincatensi. 139
Art. XI. De Concilio Eboracensi. ibid.
Art. XII. De Concilio Dalmatiæ. 140

C A P U T IV.

De Hæresibus & Erroribus Sæculi XI. & XII. 141.

Art. I. De Novis Manichæis, Stephano, & Lisoio, &c. Et de Gandulfo Italo. ibid.
Art. II. De Berengariana Hæresi. 143
Art. III. De Schismate Michaelis Cerularii. ibid.
Art. IV. De Roscellino. 146
Art. V. De Bognomilorum Hæresi. 147
Art. VI. De Tanchelini Hæresi. 150
Art. VII. De Petrobusianis, & Henricianis. 151
Art. VIII. De Arnaldistis. 156
Art. IX. De Petro Abaelardo, & Gilberto Porretano. 159
Art. X. De Eudone, sive Eone. 163
Art. XI. De Apostolicis. ibid.
Art. XII. De Erroribus Folmari. 166

Art. XIII. De VValdensibus. 167
§. I. De Sectæ Auctore, & Nominibus. ibid.
§. II. De VValdensium Erroribus contra Ecclesiam. ibid.
§. III. De VValdensium Erroribus contra Sacramenta. 168
§. IV. De VValdensium erroribus circa cætera Dogmata & Consuetudines Ecclesiæ. 171
§. V. VValdenses in varias Sectas divisi. 173
§. VI. De Disciplina & Moribus VValdensium. 177
§. VII. De VValdensium Damnatione, & Impugnatoribus. 180
§. VIII. De VValdensium Bohemorum postrema Confessione: Et Lutheris, Calvini, aliorumque Hæreticorum de illa Judicio. 183

CAPUT V.

De Scriptoribus Undecimi Sæculi 184.

Art. I. De Meginfredo, Burchardo, Olberto, S. Fulberto, Bernone, & Glabro Redulpho, &c. ibid.
Art. II. De Helgaldo, Brunone Herbipolensi, Everhelmo, VViberto, Anselmo Remensi, Humberto Cardinali, &c. 186
Art. III. De Hermanno Contracto, Hugone Lingonensi, Adelmanno, Durando Troarnensi, & Deoduino Leodiensi. 187
Art. IV. De Samuele Marrochiano, Michaele Psello, Georgio Cedreno, Johanne Curopalate, Theophylacto, Samona Gazensi, & Oecumenio. 189
Art. V. De S. Petro Damiani, Lamberto Scasnaburgensi, Bertoldo Constantiensi, Adamo Bremensi & Mariano Scoto. 193
Art. VI. De Guitmundo, Lanfranco, Desiderio Cassinensi, S. Anselmo Lucensi, S. Gebbardo, Stephano Halberstatensi, Paulo Benriedensi, Dominizone, & Gerocho. 194
Art. VII. De Auctore Micrologi. 198
Art. VIII. De S. Brunone Carthusianorum Patriarcha, Roberto Monacho S. Remigii Remensis, & S. Brunone Signino Episcopo. 200
Art. IX. De Chronicis quibusdam XI. Sæculi. 203

CAPUT VI.

De Scriptoribus XII. Sæculi. 203.

Art. I. DE Radulpho Ardente, S. Udalrico, Lupo Protoſpata, Petro Alphonſi, Philippo Solitario, Francone Abbate, Ingulpho, & Berengoſo. *ibid.*
Art. II. De S. Anſelmo Cantuarienſi, Eadmero & Johanne Abbate Fiſcanenſi. 204
Art. III. De Odone Cameracenſi, Marbodo, Leone Marſicano, Petro Diacono Caſſinenſi, Sigeberto, & Anſelmo Gemblacenſi. 209
Art. IV. De Sancto Yvone Carnotenſi, Rodulpho Sancto Trudonis Abbate, Baldrico, Anſelmo Laudunenſi, Sancto Noberto, & Florentio Vigornienſi. 211
Art. V. De Euthymio, Zonata, & Anna Comnena, 214
Art. VI. De Alberto Aquenſi, Fulcherio Carnotenſi, Guiberto Novigentino, Hermanno monacho, Coſma Pragenſi, Stephano Eduenſi, Herveo Burgidolenſi, Honorio Auguſtodunenſi. 215
Art. VII. De Goffrido VVindocinenſi, Hildeberto, Algero, & Guillelmo de Campellis. 218
Art. VIII. De Ruperto Tuitienſi Abbate. 221
§. I. Ejus Opera recenſentur. *ibid.*
§. II. Ruperti Abbatis ſententia circa Euchariſtiam diſcutitur. 223
Art. IX. De Guigone Carthuſiano, Hugone Victorino, Falcone Beneventano, VVillelmo Malmesburienſi & VVaſelino. 226
Art. X. De S. Bernardo. 228
§. I. Ejus Elogium. *ibid.*
§. II. Operum Sancti Bernardi Critica. 224
§. III. Sancti Bernardi Sententia de Sanctorum Beatitudine diſcutitur. 233
Art. XI. De Drogone Oſtienſi, Petro Venerabili, Petro Pictavenſi, Roberto Retenenſi, Gilberto de Hoillandia, Guillelmo a S. Theodorico, Guerrico Abbate, Anſelmo Havelburgenſi, Nicolao Clarevallenſi, & Iſaac Magnæ Armeniæ Catholico. 236
Art. XII. De Roberto Pullo, Sugerio, Arnoldo Bonevallenſi, Serlone Savigniacenſi, Iſaac de Stella, & Alano Inſulenſi. 240

BIBLIOTECA O. F. M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

Art. XIII. De Philippo Abbate Bonæ Spei, Hugone Rothomagensi, Amedeo Lausanensi, & Pothone Prumiensi. 243

Art. XIV. De Henrico Huntindoniensi, Zacharia Chrysopolitano, Radulpho Flaviacensi, Petro Lombardo, Gratiano, Mauritio Episcopo Parisiensi, & Petro Comestore. 244

Art. XV. De Ottone Frisingensi, Radevico, Helmoldo, Roberto de Monte, Hugone Pictavino, Richerio, Theoriano, Richardo a S. Victore, Hugone Etheriano, Ekberto, & Johanne Beleth. 247

Art. XVI. De Arnulfo Lexoviensi, S. Thoma Cantuariensi, Johanne Saresberiensi, Petro Cellensi, Godofrido VViterbiensi, & Guillelmo Tyrio. 249

Art. XVII. De Guillelmo Neuburgensi, Petro Cantore, Stephano Tornacensi, Henrico Albanensi, Balduino Cantuariensi, Rogerio de Hoveden, & Theodoro Balsamone. 251

Art. XVIII. De Petro Blesensi, & Sancta Hildegarde. 255

CAPUT VII.

De Politia Ecclesiastica XI. & XII. Sæculi. 258.

Art. I. De Romano Pontifice, & Apostolicæ Auctoritatis usu. *ibid.*

Art. II. De Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus. 268

Art. III. De Primatibus. 271

§. I. De Primate Lugdunensi. *ibid.*

§. II. De Primate Viennensi. 275

§. III. De Toletano Primate. 276

§. IV. De Primate Cantuariensi. 278

Art. IV. De Metropolitanis. 282

Art. V. De Episcopis. 287

Art. VI. De Clericis. 317

Art. VII. De Canonibus Regularibus. 327

Art. VIII. De Monachis & Sanctimonialibus. 334

Art. IX. De Bonis Ecclesiæ, & eorum administratione Sæculis XI. & XII. 367

Art. X. De Immunitatibus & oneribus Ecclesiarum. 370

CAPUT

CAPUT VIII.

De Imperatoribus Orientis XI. & XII. Sæculo. 377

Art. I. De Romano Argyro & Michaele Paphlagone. *ibid.*
Art. II. De Michaele Calæphato, Conſtantino Monomacho, & Theodora ſorore Zoes. 379
Art. III. De Michaele Stratiotico, & Iſaacio Comneno. 380
Art. IV. De Conſtantino Duca, Romano Diogeno, Michaele Duca, & Nicephoro Botoniate. *ibid.*
Art. V. De Alexio Comneno. 382
Art. VI. De Johanne, & Manuele Comnenis. 385
Art. VII. De Alexio Porphyrogenito Manuelis filio, & Andronico Comnenis. 386
Art. VIII. De Iſaacio, & Alexio Angelis. 387

CAPUT IX.

De Imperatoribus Occidentis XI. & XII. Sæculo. 388.

Art. I. De Henrico I. *ibid.*
Art. II. De Conrado II. & Henrico II. 392
Art. III. De Henrico III. Rodulpho, Hermanno & Henrico IV. 393
Art. IV. De Lothario II. & Conrado III. 396
Art. V. De Friderico I. 398
Art. VI. De Henrico V. Imperatore, & de Ottone, ac Philippo Electis. 399

CAPUT X.

De Regibus Francorum, Sæculi. XI. XII. 401.

Art. I. De Roberto Rege. *ibid.*
Art. II. De Henrico I. & Philippo I. 403
Art. III. De Ludovico VI. 411
Art. IV. De Ludovico VII. Juniore nuncupato. 415
Art. V. De Geſtis Philippi Auguſti duodecimo Sæculo. 420

CAPUT XI.

De Regibus Hispaniæ Sæculis XI. & XII. 429.

Art. I. De Alfonso V. Veremundo III. Sanctio Majore, & Ferdinando I. & Ramiro Aragonum Rege. *ibid.*
Art. II. De Sanctio II. Alfonso VI. Castellæ: Et Sanctio, ac Petro Aragonum Regibus. 432
Art. III. De Urraca, & Alfonso VII. ejus filio, Castellæ Regibus: & Alfonso Portugaliæ Primo Rege. 434
Art. IV. De Alfonso Bellatore, Ramiro II. & Raimundo Berengario, Aragoniæ Regibus. 436
Art. V. De Sanctio III. Castellæ: Ferdinando Secundo, & Alfonso Legionis; Alfonso VIII. Castellæ, Alfonso II. & Petro II. Aragoniæ, & Sanctio Lusitantiæ Regibus. 438

CAPUT XII.

De Regibus Angliæ XI. & XII. Sæculo. 440.

Art. I. De Irruptione Donorum in Angliam. *ibid.*
Art. II. De Cnutone, seu Canuto Danorum & Anglorum Rege. 441
Art. III. De Haroldo, Hardenuto, & S. Eduardo Regibus. 442
Art. IV. De Haraldu & VVillelmo I. Anglorum Rege, & Duce Normannorum. 443
Art. V. De VVillelmo II. 446
Art. VI. De Henrico I. 449
Art. VII. De Stephano Rege. 450
Art. VIII. De Henrico II. & Henrico III. 453
Art. IX. De Richardo I. 457

IN HISTORIAM ECCLESIASTICAM XI. & XII. SÆCULI.

DISSERTATIONES SELECTÆ.

DISSERT. I. DE Caussa Berengarii. 464
Art. I. De Berengarii Patria, Ingenio, Studiis, Moribus. *ibid.*
Art. II. De Erroribus Berengarii. 466
Art. III. Lantfrancum in partes trahere conatus est Berengarius, data ad ipsum Epistola. 467
Art. IV. Eusebius Bruno Andegavensis Episcopus Berengarii hæresi non favit. 469
Art. V. Berengarii Hæresim, ut primum exorta est, Viri Doctissimi impugnarunt & confutarunt. 470
Art. VI. Berengarii Hæresis in Concilio Romano sub Leone IX. primum damnata est. 473
Art. VII. Berengarius in Conventu Brionensi convictus. 474
Art. VIII. Berengarius in Concilio Vercellensi iterum damnatus. 475
Art. IX. Ascelini, & Berengarii mutuæ Epistolæ. 476
Art. X. Henricus I. Rex Christianissimus Synodum Parisiis contra Berengarium celebrandam indixit: cujus celebrationem ipsi dissuadere conatus est Theoduinus. 477
Art. XI. Berengariana hæresis, cum suo Authore, in Synodo Parisiensi tertio damnata est. 479
Art. XII. Berengarianæ hæresis, cum suo Authore, quarto damnata est a Victore II. Pontifice Maximo in Synodo Florentina, deinde ab ejus Legatis in Synodo Turonensi, aliisque Gallicanæ Ecclesiæ. 480
Art. XIII. Nicolaus II. Pontifex Maximus Berengarii hæresim in Synodo Rom. damnavit: In qua Berengarius ejuravit errorem. 481
Art. XIV. Berengarius post Romanam Synodum Nicolai II. ad ingenium reversus, hæresim ut prius docuit, Alexandri II. qui Nicolao successit, paterna monitione insuper habita. 483
Art. XV. Berengarii hæresis in Synodo Rothomagensi damnata, in eaque asserta est Catholica de Eucharistia Fides. 484

Art. XVI. Berengarii damnatio in Concilio Pictavensi anno 1075, rursus conclamata est. *ibid.*
Art. XVII. Hæresis Berengarii a Gregorio VII. in duobus Synodis Romanis damnata est: in quibus illam semel & iterum ejuravit, duplici Professione Fidei edita. 485
Art. XVIII. Post ultimam Synodum Romana in sua caussa sub Gregorio VII. habita, aliquandiu in hæresi, quam ficto animo ejuraverat, Berengarius perstitit. 486
Art. XIX. Berengarius Orthodoxus & Pœnitens obiit. 487
Dissert. II. De Dissidio quod Gregorium VII. Pontificem Maximum cum Henrico III. Imperatore commisit. 489
Art. I. Henrici Regis crimina, Ecclesiæ & Reipublicæ offensionem crearunt *maximam*, & *Saxonum* animos ab ipso alienarunt. *ib.*
Art. II. Gregorius VII. Henricum Regem per Litteras & Legatos amantissime convenit, ut eum ad officium revocet, seque in ejus utilitates propensissimum probat. 493
Art. III. Henricus Rex Ecclesiastica spernens Decreta, & in criminibus contumaciter perseverans, acrius a Gregorio VII. reprehenditur. Ille reprehensionis impatiens, Schismaticum contra Pontificem Conciliabulum VVormatiam congregat: moxque aliud Conventiculum Papiam. 497
Art. IV. Henricum Germaniæ Regem Gregorius VII. in Romana Synodo anni 1076. excommunicavit, sed Regia Dignitate non omnino privavit. 500
Art. V. Henricus Germaniæ Rex simulata Pœnitentia absolutionem impetrat a Gregorio VII. 503
Art. VI. Henrico Rege fidem Deo & Christi Vicario datam & juramento confirmatam violante, Germaniæ Principes Rodulphum Sueviæ Ducem in Regem elegerunt. 508
Art. VII. Rodulphus absque Gregorii VII. Pontificis Maximi consilio Germaniæ Rex electus est. 510
Art. VIII. Gregorius VII. Henricum Regem in eadem & graviora crimina prolapsum excommunicavit, & exauthoravit. 513
Art. IX. Gregorius VII. Romanorum primus Pontificum sibi Regum exauthorandorum tribuit potestatem, contra Patrum doctrinam, immo contra Verbum Dei. Hæcque privati Doctoris opinio, non Apostolicæ Sedis definitio. 515
Art. X. Nullius sunt ponderis Argumenta, quibus novam illam ac singu-

ſingularem opinionem ſuam de poteſtate exauthorandi Reges Romano Pontifici & Eccleſiæ a ſe attributa, probare nititur Gregorius VII. in Epiſtola ad Herimannum. 524

Art. XI. Henricus Gregorii VII. & Romanæ Synodi Sententia exauthoratus, inita de illius depoſitione in Conventiculis Ultrajectino & Moguntino conſilia, in Brixienſi Conciliabulo impie mandat executioni, Guibertum Ravennatem in Sedem Apoſtolicam intrudens. 544

Art. XII. Nullo rationis ſuco obducta erat Synodi Schiſmaticæ Brixienſi in Gregorium VII. Sanctiſſimum Pontificem Sententia. 547

Art. XIII. Gregorius VII. Anathematis Sententiam in Henricum Regem & Guibertum Antipapam juſte confirmavit, cum fruſtra pacis vias tentaſſet. 557

Art. XIV. De Pſeudo-Synodis Moguntina & Berchacenſi, ab Henrico Imperatore convocatis. 558

Art. XV. Colloquio Bercacenſi Quintilineburgenſem Synodum prudenter oppoſuit Otto Oſtienſis Epiſcopus, Gregorii VII. Legatus. 559

Art. XVI. Excommunicationem a Judice legitimo, ſervatis Juris Regulis latam, eſſe metuendam, eaque ligatum ad Communionem non eſſe recipiendum, niſi ſit abſolutus Eccleſiaſtico more, Synodus Quintilineburgenſis contra VVecelianos recte judicavit, ac decrevit, ſecundum Gregorium VII. 561

Art. XVII. Gregorium VII. morti proximum Sententiam in Henricum Regem latam reſcidiſſe, ipſumque abſolviſſe, falſo ſcripſit Sigbertus. 564

Diſſert. III. De Gregorii VII. Dictatu. 585

Art. *unicus*, Gregorii VII. venerando nomini ſuppoſitum eſſe Dictatum oſtenditur contra P. *Chriſtianum Lupum*. *ibid.*

Diſſert. IV. De Inveſtituris Epiſcopatuum & Abbatiarum: Et de Synodo Oecumenica Lateranenſi Prima. 596

Art. I. Quid ſit Inveſtitura legitima? Quæ ejus origo? Quis ſtatus in Germania, Gallia, & Anglia, ante Gregorii VII. Pontificatum? *ibid.*

Art. II. Cum Henricus IV. & Henricus V. Germaniæ Reges, aliique Principes Inveſtituris ad opprimendam Sacrarum Electionum libertatem, & ad ſacrilegam Epiſcopatuum, Abbatiarumque nundina-

dinationem abuterentur, ipsarum usum jure prohibuit Ecclesia. 602
Art. III. Investituras primus prohibuit, damnavitque Gregorius VII. in frequentibus Synodis. 606
Art. IV. Gregorii VII. Decreta adversus Investituras Victor III. innovavit atque confirmavit. 609
Art. V. Urbanus II. Decessorum exemplo Investituras proscripsit. 610
Art. VI. Urbani II. & decessorum contra Investituras Decretis nec Henricus Imperator, nec VVillelmus II. & Henricus Angliæ Reges paruere: paruit vero Philippus Rex Francorum: haud tamen dimissa Regalium seu Feudorum Investitura legitima. *ibid.*
Art. VII. Paschalis II. Henricum I. Angliæ Regem ad Investituras dimittendas compulit: Hominium vero ut ab Episcopis pro Feudis sive Regalibus exigeret, secundum Regni mores, prudenti œconomia permisit. 616
Art. VIII. Paschalis II. Investituras in Concilio Guastallensi damnavit. 626
Art. IX. Inter Paschalem II. & Henrici Germaniæ Regis Legatos colloquium de Investituris Catalauni in Gallia habitum est. Deinde Concilium Trecis ab eodem Pontifice celebratum, in quo Investituræ iterum proscriptæ. *ibid.*
Art. X. Paschalis II. in Italiam redux Investituras iterum iterumque damnavit, in Synodis Beneventana, & Romana. 628
Art. XI. Paschalis II. cum Henrico Germaniæ Rege Pactionem fecit, ut Episcopi Regalia ipsi dimitterent; ille vero Investituris renuntiaret. Pactum violavit Henricus, & Privilegium Investiturarum a Pontifice extorsit. 629
Art. XII. Ab Ecclesia Romana & Gallicana improbatum ac damnatum est Privilegium de Investituris a Paschali II. concessum Henrico Imperatori contra Canones, & Prædecessorum Pontificum Decreta. Pontifex a Sapientioribus excusatus. Plerique Investitutarum propugnandarum pertinaciam hæresim esse asserebant: Consultius ac doctius negabant alii. Henriciana itaque hæresis hac in materia fictitia videtur. 633
Art. XIII. Privilegium Investiturarum a se Henrico Imperatori concessum rescidit Paschalis II. damnavitque ceu Privilegium contra Spiritum Sanctum & Canonicam Institutionem indultum, in duabus Synodis Romæ celebratis, annis 1112. & 1116. & in-

ſigne magnanimæ humilitatis exemplum Succeſſoribus, omnibuſque Epiſcopis dedit. 644

Art. XIV. Eccleſiæ Decreta contra Inveſtituras laicæ Poteſtates fucata obedientia, immo fraude eludere quibuſdam in locis conatæ ſunt, Baculum quidem Paſtoralem & Annulum Electis Prælatis non tradentes, ſed prohibentes ne illa ex Altari reciperent, niſi ab ipſis ritu ſolemni eo ducerentur. 648

Art. XV. Gelaſius II. Controverſia Inveſtiturarum componere noluit, aut Henricum Imperatorem ab Anathemate abſolvere, abſque Judicio Synodi. 650

Art. XVI. Calliſtus II. Inveſtituras damnavit, & Henricum Imperatorem eas pertinaciter retinentem excommunicavit in Concilio Remenſi. 651

Art. XVII. Controverſia de Inveſtituris compoſita eſt in Concilio Lateranenſi I. Oecumenico IX. Imperator Inveſtituras Epiſcopatuum & Abbatiarum per Baculum & Annulum dimiſit; & Canonicas Electiones libere fieri permiſit. Eccleſia conceſſit ut Electiones præſente Imperatore fierent, & ſi quæ oriretur diſcordia, ipſe ſaniori parti aſſenſum auxiliumque præberet, Metropolitani & Comprovincialium Judicio vel Conſilio; Electus vero Regalia ab ejus Majeſtate per Sceptrum acciperet. 657

Art. XVIII. De Canonibus Concilii Lateranenſis Primi. 661

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ SÆCULI XI. ET XII. SYNOPSIS.

CAPUT PRIMUM.

De Pontificibus Maximis, qui Ecclesiam Romanam & universalem rexerunt XI. Sæculo, & Conciliis Romæ vel alibi, ab ipsis celebratis.

ARTICULUS I.

De Joanne XVII. & XVIII.

JOANNES XVII. cui cognomen *Sicco*, patria Romanus defuncto *Sylvestro* II. Tusculanorum Comitum factione creatus est Pontifex VII. Idus Junii anni MIII. & Menses dumtaxat quinque sedit, nulla regesta celebris, nec aliunde notus quam ex Indicibus Vaticanis. Obiit Romæ pridie Kalendas Novembris anno MIII. *Joannes XVII.*

II. Ejus in locum eadem factione suffectus est *Joannes XVIII.* cognomento Fasanus. Is Legatum Apostolicum in Germaniam misit, ad Magdeburgensis Episcopi consecrationem, *Ditmaro* teste lib. 5. Privilegio namque ab *Ottone Magno* illi Ecclesiæ collato cautum erat, ne ab alio quam a Romano Pontifice illius Antistites consecrarentur. Bambergensem Episcopatum in Synodo Francofordiensi, agente *Henrico* Germaniæ Rege Sanctissimo erectum, idem Pontifex confirmavit, ut constat ex ejus Diplomate edito a *Jacobo Gretsero* S. J. in Vita S. Henrici. S. *Elphegum* Cantuariensem Archiepiscopum, Romam profectum, *Joannes XVIII.*

Pallio donavit, ut *Osbernus* in ejusdem Sancti Archipræsulis Vita refert. *S. Brunonem* ad Russos Apostolum destinavit, qui martyrii coronam capite truncatus a Barbaris, consecutus est. Hunc *Ditmarus* ejus consanguineus & condiscipulus commendat lib. 6. Martyrium ejus anno octavo supra millesimum consignant *Marianus Scotus* & *Abbas Urspergensis*. In eadem regione Ecclesiam propagavit *S. Bonifacius*, a Sede Apostolica pariter missus, martyrii gloria pariter insignis, a *B. Petro Damiani* celebratus in Vita *S. Romualdi*, capp. 29. & 30. Constantinopolitanæ Ecclesiæ cum Romana communionem Joannes XVIII. procuravit ac fovit, ut ejus Epitaphium, & *Petri* Antiocheni Patriarchæ ad *Michaelem Cerularium* Literæ testantur. Sedit annos quinque, menses septem, dies octo & viginti. *Gregorium* SS. Cosmæ & Damiani ad Micam Auream Abbatem sanctissimum, Episcopum Cardinalem Ostiensem & S. R. E. Bibliothecarium creavit, ut observat *Ferdinandus Ughellus* in Additionibus ad *Ciaconium*.

Ad Bellilocensis Ecclesiæ consecrationem Legatum in Gallias non misit Joannes XVIII. sed ejus Successor. Glaber Monachus refellitur.

Petrum Romanæ Ecclesiæ Cardinalem in Gallias dicitur misisse *Joannes XVIII.* Apostolica Legatione ornatum, rogante *Fulcone* Andegavorum Comite, ut Ecclesiam Bellilocensis Monasterii ab ipso conditi consecraret: quod consecrationis ritum celebrare Turonensis Archiepiscopus recusasset, in cujus Diœcesi Monasterium illud situm est prope Castrum Lucacense: quia *Fulconis* votum Deo gratum esse non posse contestabatur, nisi prædia & mancipia Ecclesiæ Turonicæ surrepta prius restitueret. Id Glaber lib. II. Historiæ cap. 4. commemorat: qui & addit Galliarum Episcopos istud facinus execratos esse: *Quoniam nimium indecens videbatur, ut is, qui Apostolicam regebat Sedem, Apostolicum primitus ac Canonicum transgrediebatur tenorem. Cum insuper multiplici sit antiquitus auctoritate roboratum, ut non quispiam Episcoporum in alterius Diœcesi istud præsumat exercere, nisi Præsule, cujus fuerit, compellente, seu permittente.* Narrat ibidem, Ecclesiam illam ipso consecrationis die, miraculo corruisse, ut documento esset, Romanum Pontificem contra Canones id suscepisse. *Licet namque*, inquit, *Pontifex Romanæ Ecclesiæ ob dignitatem Apostolicæ Sedis cæteris in orbe constitutis reverentior habeatur, non tamen ei licet transgredi in aliquo Canonici moderaminis tenorem. Sicut enim unusquisque Orthodoxæ Ecclesiæ Pontifex ac sponsus propriæ Sedis uniformiter gerit speciem Salvatoris, ita generaliter nulli convenit quippiam in alterius procaciter patrare Episcopi Diœcesi.*

Bellus locus, vulgo Beaulieu, O.S. in Diœcesi Turonensi prope Castrum Lucacense vulgo Loches. Privilegium Bellilocensi Cœnobio a Joanne 18. concessum.

Verum rem aliter gestam esse quam narret *Glaber*, nec Pontificem aliquid tentasse contra Canones, nec Turonensi Archiepiscopo repugnante factam esse Bellilocensis Ecclesiæ consecrationem, docent ipsius *Joannis XVIII.* & *Sergii IV.* Diplomata ex Chartophylacio ejusdem Abbatiæ descripta, & edita a Clarissimis Sammarthanis fratribus Tomo IV. Galliæ Christianæ, pag. 150. & 151. Ex iis, inquam, discimus, *Joannem* oblatum a *Fulcone* Comite Monasterium *Belliloci*, Sanctæ Trinitati, & SS. Cherubim atque Seraphim memoriæ devotum, sub tuitione Romanæ Ecclesiæ suscepisse, interdixisseque omnibus Episcopis, ne quam ibi jurisdictionem exercerent. *Ipsum Locum*, inquit Joannes XVIII. *sub tuitione & defensione SS. Apostolorum Petri & Pauli successorumque nostrorum hujus Sanctæ Sedis Pontificum, humiliter deprecando & commendando posuit, ut nullius dominatio Regis & Principis, seu Archiepiscopi, Episcopi, aut cujuscumque dignitatis persona, præfatum Monasterium inquietare, vel disturbare, seu minuere audeat .... Statuimus autem eidem Monasterio Apostolicæ Auctoritatis privilegium, ut nullo modo ab ullo Archiepiscopo, vel Episcopo, sententiam excommunicationis sustineat, neque pro aliquo jure, nec Ordinatione, quamcumque molestiam ab eisdem Episcopis cogatur sustinere, ut sit quietus idem locus sub jure & defensione BB. Apostolorum Petri & Pauli, & Pontificum suæ Sedis hujus in perpetuum. Quod si aliquis rebellis contra hanc nostram Auctoritatem, scilicet Archiepiscopus, vel Episcopus quicumque ipsum locum excommunicare voluerit, ipse sit excommunicatus, & locus iste absolutus in æternum.*

„ Privilegii illius insoliti Rescriptum *Hugonem* Archiepiscopum Turonensem commo-
„ vit. Qui Romam accedens, summissis precibus a *Sergio IV.* Joannis Successore con-
„ tendit, ut Monasterii consecrationem sibi juxta Canones & Justinianam Legem, per-
„ mitteret. Sed repulsus fuit hac exceptione, quod *Fulconi* liberum fuerit in fundo
„ suo

„ suo, propriaque hæreditate, Monasterium construenti, Monasterium ipsiusque consecrationem Romanæ Ecclesiæ conferre, quia *Cujus est hæreditas, ipsius & consecratio*. Quare *Hugo* accepta e manibus *Gregorii* Silvæ Candidæ Episcopi vigula, jus omne quod sibi competebat, in Romanam Ecclesiam transtulit. *Sergius* vero *Petrum* Viterbiensis Ecclesiæ Episcopum in Gallias direxit, Ecclesiam illam vice sua consecraturum. Verba sunt Illustrissimi & doctissimi Archipræsulis *Petri de Marca*, hanc Historiam ex veteribus Tabulis Monasterii Belliloci referentis, lib. IV. *de Concordia Sacerdotii, & Imperii*, cap. 8. num. 11. Ita vero *Sergius IV.* in suo Diplomate: *Quidam Comes nomine Fulco construxit quoddam Monasterium in suo proprio alodio, quod & S. Petro Apostolorum Principi tradidit, ac nostræ dominationi, Successorumque nostrorum in perpetuo jure submisit: quem locum ego per memetipsum sacrare non valens, quemdam nostrum Suffraganeum Episcopum illuc direxi, ut ipsum Monasterium vice S. Petri, ac nostra sacraret, ac benediceret*. Ista consecratio peracta est anno MX. ut testatur Chronicon Turonense. Ex quibus Monumentis emendandi sunt doctissimi Cardinalis *Baronii* Annales historiam illam, quam ex solo *Glabro* memorat, ad *Joannem* illum Pseudo-pontificem referentis, qui per factionem *Crescentii* Schismate excitato adversus *Gregorium V.* Romanam Sedem invasit anno *996*. Sed corrigendus præcipue *Glaber* qui se Juris ac veræ Theologiæ haud satis peritum ostendit, cum Romanum Episcopum in aliorum Præsulum Diœcesibus munia Episcopalia exercere non posse asserit, nisi ipsis permittentibus. Longe aliter & verius sensit S. *Bernardus* ad Eugenium scribens: *Tu potestate Petrus, unctione Christus . . . Sunt & alii gregum Pastores . . . Habent illi sibi assignatos greges, singuli singulos: Tibi universi crediti, uni unus. Non modo ovium, sed & Pastorum tu unus omnium Pastor. Pasce oves meas, inquit, Quas? Illius, vel illius populos civitatis, aut regionis, aut certi Regni? Cui non planum est non designasse aliquas, sed asignasse omnes? Nihil excipitur, ubi distinguitur nihil*. Si quas tamen exercet in aliorum Episcoporum, jure divino etiam institutorum, Diœcesibus functiones, secundum Canones obire debet. Nam, *Si sua unicuique Episcopo jurisdictio non servatur, quid aliud agitur, nisi ut per nos, per quos Ecclesiasticus custodiri debet ordo, confundatur?* (inquiebat S. Gregorius.) *Glabro* Monacho multa alia apponi possent, quæ non sunt hujus loci: satis erit addere *Joannis Gersonis* Academiæ Parisiensis Cancellarii verba, in ipso opusculo quod inscripsit, *De Auferibilitate Papæ*, Consideratione VIII. *Nullam aliam politiam instituit Christus immutabiliter Monarchicam & quodammodo Regalem, nisi Ecclesiam. Et oppositum sentientes de Ecclesia, quod fas est esse plures Papas, aut quod quilibet Episcopus est in sua Diœcesi Papa, vel Pastor supremus æqualis Papæ Romano, errant in fide & unitate Ecclesiæ contra Articulum illum: Et unam Sanctam &c. Et si pertinaces maneant, judicandi sunt Hæretici, sicut Marsilius de Padua, & quidam aliorum*. Hæc obiter dixisse sufficit, ne ultra Historiæ metas divagemur.

Sergius IV. misit Legatum in Gallias ad illius Ecclesiæ consecrationem.

Romanus Pontifex in aliorum Episcoporum Diœcesibus muni a Episcopalia ubique Christianarum gentium exercere potest.

Lib. II. de Considerat.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. *6.* Edit. primæ Religiosi Censores hanc velut meam Propositionem notant: *Papa potest munia Episcopalia exercere in aliena Diœcesi, cum limitatione tantum, nempe juxta Canones*.

R. Meam erga Sedem Apostolicam observantiam & de Romani Pontificis Primatu integerrimam fidem eo loci demonstro. „ Corrigendus (*inquam*) præcipue Glaber, „ qui se juris ac veræ Theologiæ haud satis peritum ostendit, cum Romanum Episcopum in aliorum Præsulum Diœcesibus munia Episcopalia exercere non posse asserit, nisi ipsis permittentibus. Longe aliter & verius sensit S. Bernardus ad Eugenium „ scribens, " &c. Recte autem addidi, quod argumenti necessitas postulabat: „ Si quas „ tamen exercet in aliorum Episcoporum, jure etiam divino institutorum, Diœcesibus „ functiones, secundum Canones obire debet. Nam " SI SUA UNICUIQUE EPISCOPO JURISDICTIO NON SERVATUR, QUID ALIUD AGITUR NISI UT PER NOS, PER QUOS ECCLESIASTICUS CUSTODIRI DEBET ORDO, CON-

FUNDATUR? (inquiebat S. Gregorius.) Amplissimæ Romanorum Pontificum potestati & Auctoritati nullos alios limites præfigo , quam quos ipsi Pontifices Sanctissimi præfixerunt.

Nota.

Quam mereatur fidem Glaber quoad ea, quæ supra ex ipsius testimonio refert P. Natalis, adnotavi tom. 4.
Quomodo debeat se sacris Canonibus conformem reddere, dixi tom. 3.

ARTICULUS II.

Sergius IV.

De Sergio IV. & Benedicto VIII.

I. JOanni *XVIII.* post unius mensis & dierum tredecim Interpontificium, legitimis suffragiis suffectus est *Petrus* Bucca Porci cognominatus, pridie Kalendas Septemb. anno nono supra millesimum. Ob Principis Apostolorum reverentiam, potius quam ob cognominis feditatem, quod nonnullis visum est, nomen mutavit, ac *Sergium IV.* appellari se voluit. Litem inter *Libentium* Hamaburgensem Archiepiscopum, & *Bernarium* Episcopum Verdensem, de finibus Diœceseon, secundum *Libentium* judicavit, ut scribit *Adam* Bremensis Canonicus lib. 1. Historiæ cap. 33. & lib. 2. cap. 32. Sub ejus Pontificatu Romæ in quadam Ecclesia oleum miraculo scaturiisse, ex quo vas impletum ad Henricum Germaniæ Regem missum est, testatur *Ditmarus* lib. 8. Obiit optimus Pontifex anno duodecimo supra millesimam ineunte, cum annos duos, menses octo, & dies tredecim sedisset, ut constat ex ejus Epitaphio, quod *Baronius Cardinalis* descripsit. Ordinis Benedictini Monachum fuisse scribit Ciaconius noster.

Sergius IV. nomen mutat.

II. *Sergio* IV. canonica electione successit *Benedictus* VIII. adversus quem *Gregorius* quidam in Sedem Apostolicam intrusus legitimum Pontificem expulit. Ad *Henricum* Germaniæ Regem confugit *Benedictus* Religiosissimus Princeps collecto exercitu Romam properavit præmisso ante se, cum numeroso & honorifico comitatu, Pontifice. Imminente Regis adventu territus Antipapa, ex Urbe aufugit, *Benedictus* receptus in Sedem est. Is *Henrico* Regi cum omnibus Urbis Ordinibus processit obviam, eique globum aureum gemmis distinctum, Crucis figura desuper ornatum novum Imperii insigne obtulit, quod Principi documento esset, non aliter eum imperare debere, quam ut Crucis vexillo protegi dignus haberetur. Augustum munus ad Monasterium Cluniacense in Gallias misit pius Princeps, ab illis asservari volens, *qui pompis mundi calcatis, Crucem expeditius sequebantur Salvatoris*: ut refert *Glaber* ad finem lib. 1. Historiæ anno MXIII. Anno sequenti, 6. Kalendas Martii, Dominica die, *Henricum* Regem a Senatoribus Romanis XII. in Basilicam S. Petri deductum, *Benedictus* VIII. Imperatorem inauguravit, cum antea fidem suam ad Ecclesiæ Romanæ defensionem obstrinxisset, ut testatur *Ditmarus*, Chronici Lib. 7. „ Antequam, *inquit*, introduceretur, ab eodem interrogatus, si fidelis vellet Romanæ Patronus esse & Defensor Ecclesiæ; sibi autem suisque Successoribus per omnia fidelis, devota professione respondit. " Coronavit una Pontifex *Cunegundem* Henrici castissimam conjugem. Saracenos, Status Ecclesiastici litora infestantes, indicto bello fugavit Pontifex magnanimus. Græcos qui in Apulia grassabantur, misso contra illos *Rodulpho* Normanno, debellavit Anno MXVIII. De præclaris Normannorum in Italia facinoribus ad Ecclesiæ Imperiique defensionem legantur *Glaber* lib. 3. Historiæ cap. 1. *Leo Ostiensis* lib. 11. Chronici Cassinensis cap. 38. *Gaufredus Malaterra*, & *Alexander* Celesinus Abbas.

Benedictus VIII. Schisma.

Benedictus XIII. Henricum Pium Germaniæ Regem Imperatorem coronat.

In Germaniam profectus *Benedictus* VIII. ut Henricum Imperatorem ad ferendas contra Græcos suppetias hortaretur, varias ibi consecravit Ecclesias, ac Bambergensem Episcopatum confirmavit. Imperator, in grati animi vicem, Bambergam Romanæ Ecclesiæ cum omnibus juribus contulit: quam a *Leone IX.* redemit Henricus III., dato

pro

pro ipsa Benevento, ut *Leo Ostiensis* lib. 2. cap. 47. commemorat. Judæos qui Christi Salvatoris imaginem die Parasceves deluserant, capite plecti jussit, ut iratum Numen sacrilegorum supplicio placaret. Sanctissimos viros *Odilonem & Romualdum* in primis coluit. Henrico Imperatore suadente, Symbolum in sacris Missarum solemniis in Romana Ecclesia cani jussit, quod antea factum non fuerat. Cur ea consuetudo Romæ instituta non esset, rationem reddiderunt Imperatori Cleri nobilissimi Principes: quod Romana Ecclesia nulla umquam hæresi fœdata fuisset, sicut aliæ, quibus propterea necesse fuerat Fidei Symbolum sæpius cantando frequentare. Ita refert *Berno* Augiensis Abbas Libro de Rebus ad Missam spectantibus capitulo 2. *Guidonem Aretinum*, Monachum, Musicæ peritissimum qui novam ediscendi cantus methodum per notas, *Ut*, *Re*, *Mi*, *Fa*, *Sol*, *La*, invenit, librumque de Musica edidit, quam inscripsit *Micrologum*, Romam vocavit *Benedictus VIII.* ut Clerum facilem cantus rationem doceret. Hujus rei testis ipse *Guido* in Epistola ad Michaelem Monachum, quam *Baronius* ad annum 1022. exhibet. Robertum Regem Christianissimum ad limina *S. Petri* voti causa profectum, congruo tantæ Majestati honore suscepit; ab eoque & Aulæ ipsius Proceribus, necnon a Monachis quos miserat *Odilo* sanctus Cluniacensium Abbas de invasionibus & deprædationibus bonorum Cluniacensis Cœnobii certior factus, invasores nominatim diris devovit, eorumque excommunicationem a Galliarum Episcopis confirmari jussit, atque promulgari: declarans Cluniacense Monasterium, agente *Willelmo* Aquitanorum Duce cum Romano Pontifice, cum Imperatore, & Regibus Francorum atque Burgundionum, ita ab omni subjectione cujuslibet personæ, sive Regis, sive Episcopi, sive Comitis, liberum factum esse, *Ut nulli aliquid debeat, nisi Deo, & S. Petro, & Sedis Apostolicæ Summo Præsuli*. Ista constant ex Epistola *Benedicti* VIII. ad Episcopos Burgundiæ, Aquitaniæ, & Provinciæ. Romæ Concilium habuit anno 1015. e cujus Actis unum superest Privilegium Cœnobio Fructuariensi collatum, quod exhibet *Ferdinandus Ughellus* Tomo II. Italiæ Sacræ p. 996.

Symbolum in Missa cani jussit in Ecclesia Romana.

Nova cantum ediscendi methodus.

Robertus Rex Christianissimus a Benedicto VIII. Romæ susceptus. Cœnobii Cluniacensis immunitas.

Concilium Romanum.

Aliud Ticini celebravit; quo anno, incertum: in quo adversus Clericos incontinentes, eorumque concubinas, & filios, Leges latæ. Ecclesiæ dedecus, & bonorum Ecclesiasticorum secutam ex Clericorum libidine dilapidationem, gravi ac luculenta oratione Pontifex exposuit. Tum Canones septem promulgavit. Primo sanxit, ne quis e Clero uxorem aut concubinam admitteret sub pœna depositionis. Secundo, ne Episcopus cum aliqua fœmina habitet, alioqui concordantibus Ecclesiasticis mundanisque Legibus, exauctoretur. Tertio, ut filii Clericorum ex quacumque muliere quomodocumque ipsis conjuncta geniti cum omnibus bonis per manus cujuscumque acquisitis, Ecclesiæ in perpetuum servi sint. Quarto, ut nullus Judex ipsos in libertatem asserat, sub pœna anathematis. Quinto, ne servi Ecclesiæ aliquid per manus, aut nomen alicujus liberi hominis acquirant, sub pœna verberum & carceris, donec Ecclesia Instrumenta & Contractus receperit. Sexto, ut ille qui nomen suum Ecclesiæ servo commodavit, seu per cujus manus Ecclesiæ servus quidpiam acquisivit, aut Ecclesiam indemnem præstet, aut furum & sacrilegorum maledictionem pœnasque subeat. Septimo Judices, aut Tabelliones, qui Chartas & Instrumenta scripserint acquisitionis a servis Ecclesiæ factæ sub alieno nomine, anathemate plectit. Subscripsere Synodo, post Summum Pontificem, Archiepiscopus Mediolanensis, & alii quinque Episcopi. His Canonibus vim & Auctoritatem publicæ Legis per omnes ditiones suas addidit rogatus a Pontifice & Synodo *Henricus* Imperator.

Concilium Ticinense.

Pontium Arvernensem Comitem, a *Stephano* Arvernensi Episcopo excommunicatum, cum absolvisset *Benedictus* VIII. apud ipsum ea de re Episcopus conquestus est. Respondit Pontifex, Excommunicationem illam sibi ignotam fuisse, de qua si certior ab ipso factus fuisset, non solum Comitem repulisset, sed etiam Episcopi ipsius auctoritatem firmando, excommunicationem aggravasset. Ideo absolutionem fraude extortam in irritum misit, sic ad Stephanum scribens: „ Debueras mihi, antequam illa morbida „ ovis Romam veniret, ejus causam tuis innotescere apicibus: & ego eam omni mo„ do abjicerem, tuamque firmando auctoritatem, eam Anathematis ictu repercute„ rem. Profiteor quippe omnibus Consacerdotibus meis ubique terrarum, adjutorem

Absolutionem ab Excommunicatione fraude extortam Benedictus VIII. irritam declarat.

Coepiscoporum adjutorem & consolatorem ubique terrarum se foedere fitetur.

„ me & consolatorem potius esse, quam contradictorem. Absit enim Schisma a me & „ a Coepiscopis meis. Itaque illam pœnitentiam, & absolutionem quam tuo excom- „ municato ignoranter dederam, & ille fraudulenter accepit, irritam facio & cassam, „ ut de illa nihil aliud speret quam maledictionem, quoad satisfactum tu juste absol- „ vas. Hæc Epistola inserta est Actis Concilii Lemovicensis II. anno MXXXI. celebrati.

Obiit *Benedictus* VIII. tertio Kalendas Martii anno MXXIV. cum annos duodecim Ecclesiam optime rexisset. Ad S. Petri sepultus est. Pœnis Purgatoriis expiatum, & *S. Odilonis* Cluniacensis Abbatis intercessione, germanique fratris in Sede Apostolica Successoris eleemosynis liberatum *B. Petrus Damiani* in Vita *S. Odilonis*, & in Epistola ad *Nicolaum II.* Pontificem Maximum memoriæ prodidit.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

BEnedictus VIII. Pontifex plus aliquid egit, quam hic a P. Alexandro scribitur; Romæ Concilium non unicum, sed duplex habuit; alterum hic indicatum anno 1015. coactum, alterum vero quo anno Henricus I. Imperator Romam venit, ut insignia imperialia obtineret anno scilicet 1014. Posterioris hujus meminit Annalista Saxo ab Eccardo vulgatus in Corp. hist. Tom. I. narrans Pontificem *in Ravenna duos, & Romæ totidem synodali judicio damnasse*. Eo forte in Concilio damnatum ab ipso credo æmulum suum Grægorium in schismate electum; sicuti & damnatos scimus geminos Episcopos ab Archiepiscopo Ravennatensi Leone olim *mutuo consecratos*; quæ verba sunt Annalistæ Saxonis Eccardiani. Quid vero illud *mutuo* consecratos nec ipse in sua, nec Rubeus in histor. Ravennatensi docuit.

Præter Romanas duas Synodos aliam pariter habuit Benedictus Ravennæ anno 1014. in qua Henricus Rex in Italiam tendens antequam Romam Imperii coronam assumpturus pervenisset, id egit apud Benedictum Pontificem ut frater suus Arnoldus jam olim Episcopus renuntiatus, nec potiri Episcopatu suo Ravennatensi permissus ab æmulo Adalberto Sedi illi restitueretur. Narrat hæc Annalista Saxo Eccardi. Altera vero Ravennæ Synodus convenit anno Henrici imperantis III. nempe 1016. (non vero 14. ut mendose in actis legitur) ibique non Benedictus quidem Pontifex, ut in priori, sed Arnoldus jam pacificus cathedræ illius possessor præfuit. Tribus sessionibus res tota peracta est. In priori vitiosæ illæ ordinationes, quæ post Giberti, & Friderici Archiepiscoporum obitum in eam regionem inundaverant: omnes, inquam, ordinationes illæ suspensionis censura puniuntur. Altera sessio statuit, profanas habendas Ecclesias ab Adalberto Archiepiscopo invasore consecratas. Tertia synodalis actio mandat, ut juxta canonicas sanctiones, & Romanas leges res a Petro clerico interfecto relictæ, quas ipse ex bonis Ecclesiæ Ravennatensis sibi comparaverat, Ecclesiæ illi restitui. Tum etiam Episcopi mutuo se anathematis vinculo obligant, ne deinceps vendant chrisma, aut *commendationes animarum, & sepulturas mortuorum*, nempe ex funeribus proventus. Denique cavent ne Archipresbyteri populo benedicant, confirment chrismate, sive illud conficiant. Accepta Synodus ista ex Ughellio.

Veronæ pariter Synodum habitam a Benedicto, ego in meo Conciliorum supplemento admonui edoctus ex verbis Concilii Romani anni 1027. Dies eo dicta est Gradensi, & Aquilejensi Patriarchis, qui de juribus utrique suis inter se disceptabant. Reliqua Concilii hujus acta ignorantur. Annus habitæ hujus Synodi est idem qui, & superiorem nempe 1014.

Denique in sua illa ad Germanos profectione, quam & P. Alexander tangit, Synodum, quo loco in Germania, ignotum, celebravit, in qua *multa utilia, multa honesta decreta sunt*, ait scriptor ille, qui Ruperti Abbatis historiam Monasterii S. Laurentii Leodiensis in epitomen redegit legendam apud PP. Martene, & Durand Vet. Mon. To. I. Col. 1013.

SCHO-

SCHOLION.

Ad hunc Articulum, pag. 11. Edit. primæ Religiosi Censores hanc notam appingunt: *Refert Pontificem ex errore solum excommunicatum ab Episcopo absolvisse, quod ubi Pontifex didicit, se excusavit, quia id nesciebat.* „ Hinc, inquiunt Censores, inferre intendit Alexander, quod non potest nec debet absolvere excommunicatum „ ab Episcopo in sua Diœcesi, quia hoc esset facere Schisma.

„ R. Pontium Arvernensem Comitem a Stephano Arvernensi Episcopo excommunicatum, cum absolvisset Benedictus VIII. apud ipsum ea de re conquestum esse Episcopum observavi. Respondisse vero Summum Pontificem, excommunicationem illam sibi ignotam fuisse, de qua si certior ab illo factus fuisset, non solum Comitem repulisset, sed etiam Episcopi Auctoritatem firmando, Excommunicationem aggravasset. Ideo Absolutionem fraude extortam in irritum misit. His concepta verbis est observatio mea. Historiæ caput est, quod probo ex ipsa Benedicti VIII. Epistola ad Stephanum Arvernensem Episcopum. Hinc non infero, nec inferre intendo, quod inferre me velle divinant Religiosi Censores, sed rem gestam simpliciter enarro.

ARTICULUS III.

De Joanne XIX.

Benedicto VIII. statim suffectus est *Joannes XIX.* germanus ejus frater], Anno MXXIV. pridie Kalendas Martii, Tusculanorum Comitum factione, cum laicus esset, ut *Glaber* scribit lib. 4. cap. 1. Unde falsus est *Ciaconius*, qui ipsum ex Episcopo Portuensi creatum Pontificem ait. Ipsum largitione pecuniæ in Sedem Apostolicam adrepsisse, fama fuit, ut ex eodem *Glabro* constat. Græci missa ad ipsum Legatione Constantinopolitanam Ecclesiam *Universalem*, assentiente Romana, dici contenderunt. Quibus cum id concedere moliretur, Literis Gallicanorum Præsulum, ac præcipue *Willelmi* Abbatis S. Benigni *Divionensis*, & *Richardi* Abbatis *S. Wintoni* Virdunensis, deterritus est. Literas *Willelmi*, quibus & ad Ecclesiasticæ Disciplinæ acrius studium Pontificem hortatur, describit *Glaber Rodulfus* lib. 4. Historiæ, cap. 1. Has ceu gloriosum Ecclesiæ Gallicanæ monumentum exhibeo.

Gallicani Præsules & Abbates Joannem XIX. deterrent, ne Constantinop. Episcopo titulum Universalis concedat.

Gratia Dei & reverentia Beati Apostolorum Principis Petri, Sedium in orbe terrarum excellentissimo, indepto Papæ Joanni, Willelmus Crucis Christi Servus, Sedem Judicii cum Apostolis, & Regni coronam.

Magistri gentium dictis instruimur, seniorem non increpandum. Idem tamen alias dicit: „ Factus sum insipiens, vos me coegistis. *Idcirco igitur filiationis diligentia hortamur communem vestram Paternitatem, qualiter in uno imitemini cogitationes hominum providentem Dominum Salvatorem, ut dicatis ad aliquem vobis unanimem, queinadmodum ipse Petro* „ Quid dicunt homines de me? *Si vero responsum illius ex fide fuerit, animadvertite qualiter sonuerit. Si autem clare, custodite, ne obfuscetur. Si vero obscure, Lux mundi oranda est, qualiter ita fulgeatis, ut universis in gremio Ecclesiæ constitutis ad viam mandatorum Dei gradiendam lumen præbeatis. Sed est fama rei, quæ nuper erga nos accidit, de qua quis audiens non scandalizatur, noverit se longe ab amore superno disparari. Quoniam licet potestas Romani Imperii, quæ olim in orbe terrarum Monarches viguit, nunc per diversa terrarum innumeris regatur Sceptris: Ligandi solvendique in terra & in cœlo potestas, dono inviolabili incumbit Magisterio Petri. Atque ista idcirco diximus, ut animadvertatis, non aliter Græcis quam cenodoxia hujusce quam audivimus, apud vos requirere impetravisse. De cætero quoque optamus, uti Universalem decet Antistitem, vos acrius in correctione ac Disciplina Sanctæ & Apostolicæ Ecclesiæ vigere, æterneque ac feliciter valere.* De eadem Legatione legendum Hugonis Flaviniacensis chronicon ad annum MXXIV.

BIBLIOTECA O. F. M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

Ad hunc Pontificem scripsit *Fulbertus* sanctissimus Carnotensium Episcopus Epistolam 22. adversus *Rodulfum* Comitem, qui res Ecclesiæ Carnotensis invaserat, & Clericum interfecerat: Quamobrem fuerat a *Fulberto* excommunicatus. Romam vero contendebat ut communioni a Summo Pontifice restitueretur, nulla exhibita satisfactione. Quod ut impediret Sanctus Antistes, & Ecclesiasticæ Disciplinæ studiosissimus ad *Joannem XIX.* hanc Epistolam dedit. *Conradum* Imperatorem post mortem *S. Henrici* electum, Romæ coronavit, cum ei Comum usque magnifico apparatu occurrisset. Id factum anno 1026. ipsa die Dominicæ Resurrectionis, testantur *Glaber Rodulfus* in Præfatione lib. 4. Historiæ, & Auctor Vitæ *S. Gothardi* Hildeseimensis Episcopi apud *Surium*, & *Bollandi* Continuatores ad diem 4. Maji. *S. Martialis* Apostolatum asseruit, Ecclesiæque Lemovicensis traditionem de illius a *S. Petro* missione approbavit, data ad *Jordanum* Lemovicensem, cæterosque Galliarum Episcopos Epistola. Obiit 6. Idus Novembris anni Domini MXXXIII. cum annos novem & menses octo sedisset.

Conradi Imperatoris coronatio.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 12. Edit. primæ, Religiosi Censores has velut meas Propositiones notant. *Joannes Decimus nonus pecunia Pontificatum acquisivit. ... Deinde volens dare Ecclesiæ Constantinopolitanæ titulum Ecclesiæ universalis, a Gallis deterretur, a quibus etiam monetur ut sit observator Canonum.*

R. Joannem Decimumnonum pecunia Pontificatum acquisivisse non scripsi, sed hujus rei famam increbuisse, ut refert Claber. Si mendacem hanc famam fuisse aliquo argumento probare potuissem, illud non prætermisissem. Cum nullum suppeteret, rem in ancipiti reliqui. Addidi aliud observatione dignius, Hunc Pontificem Literis Gallicanorum Præsulum, ac præcipue *Willelmi* Abbatis S. Benigni Divionensis, & *Richardi* Abbatis S. Wintoni Virdunensis deterritum fuisse, ne Constantinopolitanam Ecclesiam *Universalem* appellari permitteret, quod Græcorum ambitiosæ petitioni jam erat concessurus. Res est meri facti & historiæ. Facti veritas constat ex *Glabro Rodulfo*, qui & *Willelmi* Abbatis literas refert lib. IV. historiæ, c. I. Has fideliter descripsi; rem gestam narravi, memoriaque dignam; nihil finxi: quorsum ergo animadversione Censoria me vexant Religiosi Viri?

Nota.

FRanciscus Pagi in Vita Jo. XIX. opinatur ideo pervulgatum fuisse hunc Pontificem pecuniæ largitione sibi ad Pontificatum viam parasse, quia exemplo ad ea usque tempora inaudito ex laico Pontifex creatus est. Animadvertit insuper neque Glabrum, neque Hugonem Flaviniacensem scripsisse Joannem putasse adnuendum Græcis expostulantibus Ecclesiam Constantinopolitanam universalem appellari, sed solum Græcos ad id obtinendum, Pontificem, aliosque, qui Curiæ præerant, non modicum tentasse. Cum vero omnem moverent lapidem, ut suorum votorum compotes fierent, facillime per Italiam Galliasque falsus prævaluit rumor Joannem erga Græcos nimis esse propensum; unde fieri potuit multos, sive voce, sive Epistolis hac de re Pontificem fuisse alloquutos.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

JOannes XIX. Concilia Romæ celebravit plura, vel saltem duo. Ex his alterum anno 1027. coactum est ad ventilandam causam jurium Patriarchalium inter Gradensem & Aquilejensem Patriarchas; & pro Aquilejensi decisum, jus scilicet Metropoliticum obtinere sedem illam supra Gradensem. Acta hujus vulgavit Cl. P. de Rubeis in Monum. Eccl. Aquilejensis To. I. pag. 553. signanturque anno Conradi Imperatoris

I. In-

I. Indict. X. die VIII. Id. Augusti, quibus annus 1027. conficitur. Alterius Romanæ Synodi acta sese offerunt legenda apud Ughellium Ital. Sac. To. V. pag. 1110. novæ edit. in quibus Gradensis Præsul ab omni in Patriarcham Aquilejensem subjectione exemptus declaratur. At commentitium scriptum illud prodit & mendosa indictionis nota cum anno Incarnationis conjuncta, & quod plus est, Joannes Pontifex in Synodica posterioris hujus Concilii queritur deceptum se a Poppone Aquilejensi Patriarcha, cui antea faverat; cautum se tamen in diplomate illi olim concesso reddidisse affirmat, verba quædam, quæ ibidem recitat, opponendo. Hæc tamen verba in actis Concilii a P. de Rubeis vulgati nequaquam leguntur.

Alteram pariter Synodum indixit Joannes Pontifex ut Episcopatum Citicensem Naumburgum transferret, seu potius jam translatum auctoritate Concilii Romani illius forte, cujus supra memini, confirmaret. Utrumque enim, & translationem, & translationis jam absolutæ confirmationem in cœtu Episcoporum dedisse se Joannes ipse in bulla ejusdem confirmationis affirmat. Hanc bullam ego in meo Conciliorum supplemento ex Spicilegio Ecclesiastico Lunigii deprompt am retuli.

ARTICULUS IV.

De Benedicto IX. & Gregorio VI.

Benedictus IX. pravus Pontifex.

I. Joanni *XIX.* anno MXXXIII. substitutus est ejus nepos *Benedictus* IX. Alberici Tusculani Comitis filius, decem annorum adolescens, pravæ indolis, & statim atque pubertatem attigit, in libidines effusus; non legitimis comitiis, sed patris factione, tyrannide, & pecunia, ut *Glaber* lib. 4. Historiæ, cap. 5. scribit. Monstrum istud, & alia quædam, passa Ecclesia est gemens & oppressa, & Pontificem solo nomine *Benedictum* coluit, ut majus malum, scilicet schisma vitaret. *S. Odilonem*, Clero & Plebe postulante, Lugdunensem Archiepiscopum creavit, misitque ad eum Pallium & annulum: sed amplissimam Dignitatem constantissime recusavit Abbas sanctissimus, teste *Glabro Rodulfo* lib. 5. cap. 4. Mediolanensem Archiepiscopum, adversus Imperatorem perduellem excommunicavit. (Ex *Ottone Frisingensi* lib. 6. cap. 31.) *Simeonem* Anachoretam apud Treviros inclusum, eodem, quo e vita migravit, anno in Sanctorum numerum retulit, anno MXXXVII. ut asserit *Trithemius* in Chronico Hirsaugiensi. Vitam *S. Simeonis* ab *Evervino* Abbate scriptam apud *Surium* ad diem 1. Junii legere est. Apud *Benedictum IX.* Ecclesia Polonica per Legatos conquesta est de *Buzetislai* Bohemorum Ducis sacrilegio, qui Gnesnensem Ecclesiam fuerat deprædatus, sacra vasa jure belli sibi vendicans, *Severo* Pragensium Archiepiscopo approbante. Cardinales quidam muneribus corrupti Pontificem a ferendo in sacrilegos prædones anathemate deterruere, Bohemorum Legatis restitutionem Ducis & Episcopi nomine promittentibus, ut *Longinus* Historiæ Polonorum Scriptor commemorat. Afflictis & pene desperatis Poloniæ rebus, cum nullus præsto esset, qui labentem Rempublicam sustineret, Regni Ordines Legationem ad Sedem Apostolicam decrevere, ut *Casimirum* principem, Regni legitimum hæredem, qui Vitam Monasticam apud Cluniacenses professus fuerat, jamque Diaconus erat ordinatus, Professionis Monasticæ vinculis solutum, Regem impetrarent. Eorum votis annuit *Benedictus IX. Casimirum* a votis absolvit, eique ducendæ uxoris fecit potestatem; ea conditione ut ad perennem beneficii a Sede Apostolica accepti memoriam, Poloni Nobiles usualem nummum Sedi Apostolicæ quotannis viritim solverent; caput Monachorum instar tonderent, & in præcipuis Christi & Virginis Deiparæ Solemnitatibus panno lineo albo in Stolæ modum pendente, cervicem exornarent. Testis est hujus facti *Longinus*, Rerum Polonicarum Scriptor accuratus.

Benedictus IX. Casimirum Poloniæ Principem Cluniacensem Monachum a votis absolvit.

Schisma.

Annos decem & amplius sederat *Benedictus IX.* cum Romani vitam ejus dissolutam aversati, *Ptolomæi* favore Consulis, ipsum ejecerunt, ac *Joannem* Sabinensem Episcopum in Cathedram Apostolicam intrusere, qui malis artibus & pecunia sibi ad summam Dignitatem aditum aperuit. Nomen sibi sumpsit, *Silvester* III. Antipapam post tres menses *Benedictus* IX. Tusculanorum Comitum auxilio depulit. Interim Pontificatus-

catus

catus insignia usurpavit tertius quidam, *Joannes* Archipresbyter Romanus, ut *Leo Ostiensis* lib. 2. Chronici Cassinensis cap. 80. scribit.

Gratianus Presbyter tribus Pontificatum gerentibus cessionem pacta pecunia persuadet.

II. Schisma sedavit *Gratianus* religiosus Presbyter cessionem tribus Pontificatum gerentibus pacta pecunia persuadens. *Benedicto* Angliæ reditus relicti, qui ut genio liberius indulgeret, in paternas ædes se recepit, ut ex *Leone Ostiensi*, & *Ottone Frisingensi* constat lib. 6. cap. 32. ita scribente: *Circa idem tempus pudenda confusio Ecclesiæ Dei in urbe Roma fuit, tribus ibi Invasoribus, quorum unus Benedictus dicebatur, Sedem illam simul occupantibus, atque ad majoris miseriæ cumulum divisis simul cum reditibus patriarchis, uno ad S. Petrum, altero ad Sanctam Mariam Majorem, tertio, id est, Benedicto, in Palatio Lateranensi sedente, flagitiosam & turpem vitam, ut egomet in Urbe, Romanis tradentibus audivi, duxere. Hunc miserrimum statum Ecclesiæ religiosus quidam Presbyter Gratianus nomine videns, zeloque pietatis Matri suæ compatiendo, animadvertens, præfatos viros adiit, eisque a Sede Sancta cedere pecunia persuasit, Benedicto reditibus Angliæ, quia majoris videbatur Auctoritatis esse, relictis.* Sed & *Bartholomæum* Abbatem Cryptæ Ferratæ sanctissimum *Benedicto* cessionem persuasisse, eique pœnitentiæ agendæ fuisse auctorem, Acta ejus testantur: sed pœnitentiam ipsum non egisse ex eo compertum est, quod Sedem Apostolicam mortuis *Clemente II.* & *Damaso II.* rursus invaserit ejusque æterna damnatio supernis visionibus sit revelata, ut refert *B. Petrus Damiani* coævus Auctor Opusculo XIX. cap. III.

Gregorius VI.

III. Depulsis Pseudopontificibus, Romanus Clerus *Gratianum* Presbyterum, tamquam *Ecclesiæ Liberatorem*, in Summum Pontificem elegit; qui nomen sibi sumpsit, *Gregorius VI.* ut refert *Otto Frisingensis* loco supra laudato. Statum Ecclesiæ reformavit: Sicarios ac prædones, qui Romæ & in vicinis regionibus circumquaque grassabantur, utroque gladio coercuit, Ecclesiæque possessiones recuperavit. Ejus religionem ac severitatem *Glaber* loco laudato, & *Willelmus Malmesburiensis* lib. 2. de Gestis Regum Anglorum, cap. 13. commendant. Hunc *Virum religiosissimum ac sanctitate præcipuum* Glaber vocat: *Cujus videlicet bona fama, quidquid prior fœdaverat, reformavit.* Annos duos & menses octo sedit *Gregorius VI.* plurimis contra ejus electionem velut Simoniacam mussitantibus, quod ad quietem Ecclesiæ redimendam certos reditus Pseudopontificibus assignasset, ut dignitate cederent: ad quorum cessionem hoc medio procuratam ejus electio fuerat consecuta. Anno autem Christi MXLVI. *Henricus III.* Germaniæ Rex in Italiam venit: cui obviam profectus *Gregorius*, ab ipso primum honorifice susceptus est. Sed paulo post Synodo apud Sutrium coacta circa Natale Domini, *Gregorio* suasit *Henricus* ut se Pontificatu abdicaret ob Simoniæ suspicionem, *Apud Sturium Synodo acta*, inquit *Hermannus* coævus Auctor, *causaque erroneorum Pontificum diligentius ventilata, Gratianum Papam convictum Baculo Pastorali privavit.* Revera tamen *Gregorium*, nec lata sententia exauctoratum fuisse, nec eo repugnante fuisse habitam Sutrinam Synodum, sed illi præfuisse, tandemque ipsum causa ventilata sponte se abdicasse, *Leo Ostiensis* testatur lib. II. Chronici Cassinensis, cap. LXXX. ubi de *Henrico* Rege ita scribit: „ Cupiens Sedem Apostolicam hujusmodi purgare maculis, Sutri restitit: & super tali tantoque negotio deliberaturus, „ universale ibi Episcoporum Concilium fieri statuit. Igitur ad ejus Imperium congregata illic Episcoporum, Abbatum, Religiosorumque Virorum grandi multitudine, „ Romanum quoque Pontificem, qui Concilio præesset, invitat. Quid multa? Concilio habito, Synodicis Canonibus atque Sententiis Gregorius simoniacus probatus, „ sponte sua desiliens, Pontificalibus se Infulis exuit; & humi prostratus, temerariæ dignitatis veniam sibi humiliter petiit . . . . Hoc facto Imperator exultans, Romam cum omnibus ipsius Concilii Episcopis venit: & in Ecclesia B. Petri Apostoli „ congregato Clero Populoque Romano, quid Sutri gestum esset, exponit. Dehinc de „ ordinando Pontifice Romanæ Ecclesiæ tractare communiter cœpit. “ Favet etiam *Otto Frisingensis* lib. 6. cap. 32. *Collecto*, inquit, *Episcoporum Conventu, a Pontificatu pro nota Simoniæ cedere persuasit.* Clemens II. ejus successor, in Literis ad Ecclesiam Bambergensem scribit, Henricum Imperatorem, *explosis tribus illis, quibus idem nomen Papatus rapina dederat* (quorum unus erat Gregorius) suam mediocritatem eligi voluis-

Gregorii VI electio in Simoniæ suspicionem venit.

Sutrina Synodus illo consentiente & Præside celebrata.

Sutrium vulgo Sutry, Episcopatus in Etruria sub Romana Metropoli.

Gregorius VI. Pontificatu sponte cessit.

fuisse. Ipsum tamen Ecclesia secutis temporibus, inter legitimos Pontifices numeravit, Sutrina Synodo insuperhabita; ejusque Discipulus *Hildebrandus* sanctissimus Pontifex, *Gregorius VII.* appellari voluit, ut hac appellatione sua illius Pontificatum ceu legitimum approbaret. Qua de re ita scribit *Otto Frisingensis* loco laudato: *Hunc Gratianum Alpes transcendentem, secutum fuisse tradunt Hildebrandum, qui postmodum Summus Pontifex factus, ob ejus amorem, quia de catalogo Pontificum semotus fuerat, se Gregorium VII. vocari voluit: & sicut in Lucano habes:*

Gregorium VI. Pontificem legitimum fuisse agnovit Ecclesia, quamvis ejus electio Sutrina Synodo vitiosa visa esset.

Victrix causa Diis placuit, sed victa Catoni;

Ita & huic Hildebrando, qui semper in Ecclesiastico rigore constantissimus fuit, causa ista, in qua sententia Principis & Episcoporum prævaluit, semper displicuit.

In Germaniam ductus est ab *Henrico III. Gregorius* exauctoratus Pontifex, ne ipso præsente, aliquid novandi Romanis daretur occasio, ut testatur *Gregorius VII.* in Synodo Romana anni MLXXX. Unde veniunt in suspicionem falsitatis, quæ de ejus obitu, & de Joannis *S. Petri* Romæ sponte reseratis, ut dignus Pontificum sepultura probaretur, narrat *Willelmus Malmesburiensis* lib. II. De Gestis Regum Anglorum, cap. 13. & post eum *Platina* & *Ciaconius*; quorum postremus *Leonem Marsicanum* in Chronico Cassinensi, hujus miraculi testem falso appellat. Duæ leguntur *B. Petri Damiani* ad *Gregorium VI.* Epistolæ. Ex altera discimus, quam depravati essent tunc temporis mores Clericorum. Siquidem illos ad Episcopatum promovere necesse erat, non qui absolute digni essent, sed qui minus indigni. *Noverit Beatitudo vestra*, inquit, *quia pro peccatis nostris Clerici digni Episcopatus Officio in nostris partibus non inveniuntur: Omnes enim quærunt quæ sua sunt, & non quæ Jesu Christi. Avaritiæ quippe & elationis igne succensi, ambiunt quidem ad Sacerdotium promoveri, sed non student digni Sacerdotio fieri. Præesse inhiant, prodesse non curant. Verumtamen pro qualitate temporis & penuria personarum videtur mihi hic Archipresbyter posse ad Episcopatus apicem provehi, si vestræ Sanctitatis id decernat Auctoritas: excepto, quod avaritia honoris æstuat, conscendere ad Pastoralis officii culmen anhelat. Hoc autem vestro relinquatur judicio. Sed, si hoc non obsit, cum Sempronensis Ecclesiæ Clericalis Ordo in mea mente revolvitur, hic aliquanto cæteris quasi meliusculus invenitur.*

Minus indignos ad Episcopatum promovere his temporibus necesse fuit, quibus non reperiebantur absolute digni.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

NUllam a Benedicto IX. Synodum habitam P. Alexander hic inducit, cum tamen plus vice simplici Romani Patres coiverint. Semel quidem an. 1037. cum Andreas Perusinus Episcopus reus usurpatæ in Cœnobia quædam diœcesis suæ auctoritatis coactus est male rapta jura Pontifici Romano restituere, ita jubente Concilio, cujus acta ex Ughellio Ital. Sac. Tom. IX. Labbeus offert. Iterum pariter itum est Romam ad Concilium anno 1039. Hanc Synodi habendæ causam affert Annalista Saxo Eccardi. Bracilaus Bohemiæ Dux jure victoris in Polonorum regione utens Gnesnensem urbem depopulatus est; male habuit cives, neque a Clericis, sacrisque virginibus manus abstinuit. Tum in patriam reversurus inter cætera devicti Regni Spolia sacra etiam Lipsana SS. Adalberti Martyris, & fratris ejus Gaudentii Pragam asportavit. Sacrilegam rapinam ulturus Benedictus Pontifex Concilium habuit Romæ, quo & Bohemorum Legati ducem suum excusaturi venerunt, retuleruntque præsto se illum offerre ad omnia in pœnam sceleris. Pontifex exaggerare crimen, juris usurpationem exprobrare; *nam*, ait, *nulli licet sine nostra permissione de loco ad locum transferre sacrum corpus*, juxta canonicas patrum sanctiones. Tum vero indulgere se tantum crimen adjecit fasso & ignorationem juris hujus causanti; mandare tandem ut Dux idem & Episcopus cœnobium condant, ubi Clerici officia *servorum Dei* persolvant. Id mandati Legati illi nomine Principis sui exceperunt & Princeps ipse dein executus est. Hæc omnia ex Annalista Saxone Eccardi accepta demonstrant Benedictum haud ita molliter Ecclesiasticæ disciplinæ rigorem cum Bracilao relaxasse, ac narrat Longinus Polonorum histori-

storicus. Non enim ab inurendo anathemate ducem temere Benedictus abstinuit; sed in resipiscentem mitius jure meritoque animadvertit.

Jus etiam Gradensis Metropolis in Concilio a Benedicto confirmatur an. 1044. ut ex Ughellio Tom. V. nov. edit. pag. 113. constat.

In Concilio etiam causa Ariberti Mediolanensis Episcopi perduellionis rei cognita, & punita est, ut idem Annalista Saxo Eccardi testatur.

Nota.

MErito Baronius dubitat Benedictum IX. ætatis annorum decem, vel duodecim Pontificatum quamvis malis artibus adeptum esse. Mendum esse apud Glabrum cum eodem alii opinantur, & ubi narrat annorum fuisse *circiter duodecim*, legendum putant *circiter duodeviginti*, & ubi dicit *decennis*, legendum *vicennis*. In hanc abierunt opinionem quia testatur S. Petrus Damiani, nec ipse Glaber diffitetur, *ab exordio suæ creationis usque ad finem semper luxuriis inquinatum fuisse*, quod de puero decenni dici nequit.

ARTICULUS V.

De Clemente II. & Damaso II.

Clemens Secundus. I. CUM *Gregorius VI.* in Sutrina Synodo se Pontificatu abdicasset, *Suidgerus* Bambergensis Episcopus, opera studioque *Henrici III.* Germaniæ Regis, summo Romani Cleri consensu creatus est Pontifex in Dominicæ Nativitatis Pervigilio, anno MXLVI. & in ipsis diei sacratissimæ solemniis consecratus, *Clemens II.* appellatus est. *Henricum* Regem statim Imperatorem coronavit, & Agnetem Reginam ejus conjugem Augustam dixit. *Joannem* Pestanum Episcopum ad Salernitanum Archiepiscopatum transtulit, ut constat ex Diplomate ea de re dato 12. Kalendas Martii anni Domini MXLVII. cujus Diplomatis ea notanda sententia est, a Summis Pontificibus in Translationibus Episcoporum religiose observanda: *Quoties ita contigit, ut exigente necessitate, & maxima utilitate, transmutandus est quisquam Episcopus de propria Sede ad aliam: diligentissime perquirenda est persona, utrum necessario sit transmutanda, ut sic major utilitas oriatur, sicut major Sedes assumitur.* Ad *Clementem II.* scripsit *B. Petrus Damiani*, cum ab Imperatore mandatum accepisset ut adiret Romanum Pontificem, ipsique statum Ecclesiarum Italiæ exponeret, & quid in iis pro Disciplinæ restauratione agendum esset, ejus suggereret Sanctitati. Romæ Synodum habuit, in qua adversus Simoniacos actum est, sancitumque inter alia, *Ut quicumque a Simoniaco consecratus esset, in ipso Ordinationis suæ tempore non ignorans Simoniacum, cui se obtulerat promovendum, quadraginta nunc dierum Pœnitentiam ageret, & sic in accepti Ordinis officio ministraret.* Id refert B. Petrus Damiani in libro qui inscribitur, *Gratissimus*, cap. 35. Ravennati Archiepiscopo secundum a Pontifice Romano locum in Conciliis, absente Imperatore, tribuit, ut constat ex ejus Diplomate, apud Ughellum in *Italia Sacra.* Obiit *Clemens II.* tertio Idus Octobris MXLVII. cum sedisset menses novem. Ejus corpus in Bambergensem Ecclesiam translatum est, teste *Hermanno Contracto.* Post *Clementis II.* obitum Romanam Sedem rursus invasit *Benedictus IX.* jamdudum exauctoratus, eamque octo menses occupavit.

Regula in Translationibus Episcoporum servanda.

Romana Synodus contra Simoniacos.

Damasus secundus. II. Mense tandem Julio anni MXLVIII. pax Ecclesiæ reddita est, cum *Poppo* Brixiensis Episcopus, *Henrici* Imperatoris nutu, creatus est Pontifex, qui nomen sibi sumpsit, *Damasus II.* Dies dumtaxat viginti tres sedit, Preneste defunctus, ut *Leo Ostiensis* scribit lib. II. cap. 82.

ARTICULUS VI.

De S. Leone IX.

I. DAmaso II. successit *S. Leo IX.* ante Pontificatum *Bruno* appellatus. Ex nobilissima Dapsburgensi in Alsatia familia prognatus, in *Bertoldi* Episcopi Tullensis, ac deinde *Herimanni* illius successoris disciplinam a parentibus traditus est. Inde ad Aulam *Conradi* Imperatoris translatus, & Diaconus ordinatus, anno MXXV. *Herimanni* Tullensis Episcopi vice militares copias in Longobardiam duxit. Anno sequente, absens in Episcopum Tullensem electus est, & die 9. Septembris consecratus. Cordis compunctione, humilitate & patientia, pietate in pauperes, beneficentia in Monachos & Sanctimoniales, morum comitate conspicuum se præbuit. Pacem inter *Conradum* Imperatorem, & *Robertum* Regem Christianissimum conciliavit. Quotannis Romam adibat, ut suam erga *S. Petrum* & Summum Pontificem devotionem testaretur. His virtutibus ad supremam Ecclesiæ Dignitatem sibi gradum fecit. Defuncto namque *Damaso II.* ab *Henrico* Imperatore id Auctoritatis pessimis illis temporibus sibi tribuente, in Conventu Wormatiensi anno MXLVIII. Romanus Pontifex designatus est. Imperatoris designationi ea conditione consensit, *si audiret totius Cleri ac Romani populi communem esse sine dissidio consensum*; inquit, *Wibertus* ejus Archidiaconus in ipsius Vita: Idemque testatur *S. Bruno* Episcopus Signiensis. Romam peregrini habitu profectus, dum iter ageret, apud Augustam urbem Angelico concentu recreatus est. Romam nudis pedibus ingressus; Summo Cleri Populique consensu electus est die 11. Februarii, anno MXLIX. & 12. ejusdem mensis, quæ prima erat Quadragesimæ Dominica, ritu solemni coronatus, ac *Leo IX.* appellatus. *Hildebrandum* Cluniacensem Monachum Wormatia, ubi aderat cum designatus est Pontifex, Romam secum adduxit, eumque inter Ecclesiæ Romanæ Cardinales conscripsit, ob sanctimoniæ, doctrinæ, prudentiæque meritum singularis. *Udalricum* Abbatem Augiensem VII. Kalendas Aprilis Romæ consecravit, & hebdomade post Dominicam in Albis, Romæ Synodum habuit contra Simoniacos, cum Italiæ & Galliæ Episcopis, ut colligitur ex *Hermanno Contracto*, & ex Chronico S. Benigni Divionensis simul collatis. In hac Synodo, *Clementis II.* Decretum, de pœnitentia eorum qui a Simoniacis fuerant ordinati, œconomia quadam confirmatum est, ne Ecclesiæ Ministris omnino destituerentur, si Canonum summa in ipsos exerceretur severitas. Pauci enim erant hujus labis puri. Id constat ex *B. Petro Damiani* in lib. qui inscribitur *Gratissimus*, cap. 35. Hujus Concilii Acta strictim commemorat *VVibertus* Archidiaconus in Leonis IX. Vita Cap. III. his verbis: *I. Synodus Romana Leonis IX.*

„ Quantam autem solertiam in Catholica Lege conservanda adhibuerit in primo Romano Concilio, quod multis Episcopis considentibus habuit, demonstravit: ubi Statuta quatuor Synodorum Principalium viva voce corroboravit: Decretaque omnium Antecessorum suorum Pontificum tenenda confirmavit: Simoniacam etiam hæresim damnavit, quæ jam nonnullas mundi partes invaserat, & in eodem Concilio quosdam deposuit Episcopos, quos prædicta hæresis nævo suæ nequitiæ maculaverat. In quo Concilio quid contigerit, non congruit reticere, ubi Christus Auctoritatem ejus sua dignatus est gratia roborare. Nam Episcopus de Sutrio reus ejusdem culpæ accusatus, voluit injuste se excusare, falsis prolatis testibus; Sed peracturus jusjurandum, repente est divinitus percussus; & inter manus exportatus non longo post tempore humanis rebus est exemptus . . . . . Decimas quoque a cunctis dandas Christianis, quarum nec mentio erat apud Apuliam, & per quosdam orbis fines, Ecclesiis restituit. Venditiones Altarium sub anathemate prohibuit; sed constituit ut partes decimarum ad Episcopum pertinentes, aut quisque Præsul sibi teneret, aut cuicumque vellet, tribueret: partem autem ad Altare pertinentem proprio Pastori Ecclesiæ gratis concederet. Incestas consanguineorum nuptias in multis orbis partibus indiscrete habitas discidit; plurésque Nobilium hoc turpi devinctos nexu, separavit. *Simoniaca Hæresis damnata.*

„ Alia

„ Alia quoque perplura Canonum capita ſtuduit renovare, quæ ne faſtidium gignant, „ hic ſuperſedimus recitare.

Concilium Ticini habitum a Leone IX.

„ II. Hac celebrata Synodo, tranſmontanum iter ſuſcepit *Leo IX.* Concilium habuit Papiæ hebdomade Pentecoſtes, teſte *Hermanno Contracto*. Inde Alpes prætergreſſus, Imperatorem adiit in Saxonia: ſimulque cum ejus Majeſtate Coloniam Agrippinam ſe contulit: *Herimanno* iſtius Sedis Archiepiſcopo inſignia contulit Privilegia. Hinc Tullum petiit, Synodumque indixit Remis menſe Octobri celebrandam. Remos pervenit die vigeſima nona Septembris. Die trigeſima, in Eccleſia *Sanctæ Mariæ* Sacris operatus eſt. Prima octobris Corpus *S. Remigii* tranſtulit. Die ſequenti, Eccleſiam conſecravit. Die tertia Synodum inchoavit.

Concilium Remenſe.

III. Adfuere huic Synodo viginti Epiſcopi, Abbates pene quinquaginta, aliique Eccleſiaſtici Ordinis quamplurimi. Præfuit Summus ipſe Pontifex. Locus Conventus fuit Baſilica Deiparæ Virgini ſacra. *Petrus* Romanæ Eccleſiæ Diaconus Cardinalis os Concilii fuit, exponens capita de quibus deliberandum eſſet; de Simoniaca ſcilicet Hæreſi;

Ejus Acta.

„ de Miniſteriis Eccleſiaſticis & Altaribus, quæ a Laicis tenebantur; de inceſtis conjugiis; & de iis qui legitimas relinquentes uxores, adulterinis iterum nuptiis implicabantur, de Monachis & Clericis a ſancto propoſito & habitu recedentibus; item de Clericis mundiali militiæ ſtudentibus; de rapinis, pauperumque injuſtis captionibus; de Sodomitico vitio, & quibuſdam hæreſibus, quæ in eiſdem pullulaverant partibus. Tum Sermone ad Epiſcopos & Abbates converſo, commonuit illos ſub anathemate Apoſtolicæ Auctoritatis, ut ſi quis eorum ad ſacros Ordines per Simoniacam hæreſim perveniſſet, vel præmio quemlibet ad eamdem dignitatem promoviſſet, publica confeſſione patefaceret." Alii ſe ab hujuſmodi labe purgarunt, alii inducias petiere; quidam ſilentio & pudore crimen prodiderunt. Pultarienſis Abbas, qui

Solus Romanus Pontifex Univerſalis Eccleſiæ Primas & Apoſtolicus.

libidini ſerviebat, qui Romanæ Eccleſiæ debitum cenſum quotannis perſolvere detrectaverat; & has ob cauſas ab Epiſcopo Lingonenſi excommunicatus, Miſſarum Sacramenta celebrare præſumpſerat, dignitate dejectus eſt. Lectis ſententiis Patrum, declaratum eſt, *Solum Romanæ Sedis Pontificem Univerſalis Eccleſiæ Primatem eſſe & Apoſtolicum.* Summus Pontifex ſub pœna excommunicationis prohibuit, ne quis abſque licentia recederet ante finem Concilii. Hæc geſta ſunt Seſſione I.

De Simoniacis Epiſcopis habita quæſtio.

Sequenti die, Remenſis Archiepiſcopus qui inducias impetraverat ut Simoniæ ſuſpicionem elueret, rationem reddere, ac de objectis ſe purgare criminibus juſſus eſt. Petiit ille facultatem cauſæ ſuæ arcana cum ſelectis Epiſcopis communicandi: quod ipſi a Pontifice conceſſum. Silvanectenſis illorum unus, ipſum Simoniæ reum non eſſe, palam conteſtatus eſt. Juſſit Pontifex, ſiquidem res ita ſe haberet, ut ſacramento ſe purgaret. Petiit ille canonicas inducias, ſeque ſatisfacturum ſpopondit. Cauſa ejus ad Synodum menſe Aprili proximo Romæ celebrandam remiſſa, cui ſe ſiſtere juſſus eſt. Ad eamdem vocatus eſt Dolenſis Britanniæ Epiſcopus, qui ſe cum ſeptem Suffraganeis a Turonenſi Metropolitano jam olim ſubtraxerat, ſibique Archiepiſcopi nomen arrogabat. Lingonenſis deinde Epiſcopus Simoniæ, homicidii, tyrannidis, adulterii, accuſatus, & convictus eſt, Veſontionenſi Epiſcopo, qui defenſionem ejus ſuſceperat, divinitus adempto linguæ motu, tandem ſe ſacros Ordines vendidiſſe confeſſus eſt: criminum vero ſe reum eſſe negavit cæterorum. Juſſit Pontifex Decretum Synodi Chalcedonenſis contra Simoniacos legi, ſicque finis impoſitus eſt Seſſioni ſecundæ.

Seſſione tertia, de cauſa Lingonenſis Epiſcopi actum, qui cum ſe judicio Synodi ſubduxiſſet, excommunicationis ſententia damnatus eſt. Interea Nivernenſis Epiſcopus confeſſus eſt procuratum ſibi Epiſcopatum data a ſuis parentibus pecunia, ſe tamen ignorante: unde divini Judicii metu cedere ſe Dignitate ſignificavit, pedumque Paſtorale ad pedes Summi Pontificis depoſuit. Ejus vero pœnitentia & humilitate motus Pontifex, juſſit eum comprobare ſacramento, quod abſque ſuo conſenſu data eſſet pecunia; illumque de Synodi ſententia, redditis Inſignibus priſtinæ reſtituit Dignitati. Conſtantienſis Epiſcopus emptum ſibi a fratre ſuo Epiſcopatum, ſe ignorante confeſſus eſt, quod cum reſciviſſet, ac voluiſſet aufugere, ne illicitam Ordinationem ſuſciperet,

peret, se ab eo vi captum, invitum consecratum esse. Id Sacramento comprobare jussus, a Simoniæ crimine immunis judicatus est. Nannetensis Antistes, qui patri suo in Episcopatum, largitione pecuniæ successerat, depositus. Controversia de Abbatia Dervensi inter Episcopum Tullensem, & Remensem Archiepiscopum, secundum Remensem finita. In Episcopos a Synodo, absque causa legitima absentes, & qui ad Regiam expeditionem profecti erant ut Synodum declinarent, lata excommunicationis sententia; nec non in Archiepiscopum Galliciensem, qui sibi nomen Apostolici culminis arrogabat. Damnati novi hæretici, qui in Gallicanis partibus emerserant, Sacramentarii nimirum. Damnatæ etiam libidinum furiæ contra naturam, quæ non tam crimina sunt, quam monstra. Viri quidam nobiles & potentes, propter incestum, adulterium, aut tyrannidem, excommunicati. Demum duodecim promulgati Canones.

Remensis Concilii Canones.

Primo vetitum est, ne quis sine Cleri populique electione ad regimen Ecclesiasticum provehatur. Secundo, ne quis sacros Ordines, aut Ministeria Ecclesiastica, vel Altaria, emat aut vendat. Tertio, ne quis Laicorum Ecclesiastica Ministeria vel Altaria teneat. Quarto, ne quis in atriis Ecclesiarum, præter Episcopum & ejus Ministrum, quaslibet consuetudines exigere præsumat. Quinto, ne quis pro Baptismo, pro Eucharistia, pro visitatione infirmorum, pro sepulturis, quidquam exigat. Sexto, ne Clerici arma gerant. Septimo, usurarii; Octavo, Monachi & Clerici apostatæ damnantur. Nonus, Clericorum itinerantium: Decimus, pauperum vexationes, & rapinas quaslibet, prohibent. Undecimus, incestuosa matrimonia damnat. Duodecimus, legitimi solutionem matrimonii, & alterius uxoris superductionem vetat, priori superstite. Hæc gesta sunt Sessione III. Demum Pontifex scripta ad universos Regni Francorum Catholicos homines Epistola, ipsos hortatus est, ut Festum S. Remigii Kalendis Octobris celebrarent: *Quia*, inquit, *etsi aliis non est Apostolus, tamen vobis est. Nam primitiæ ejus vos estis in Domino.* Ista constant ex Itinerario *Leonis IX.* quod scripsit *Anselmus* Remensis Monachus, seu ex Actis Concilii Remensis.

S. Remigii Galliarum Apostoli dies festus.

IV. Remis profectus Metas Sanctissimus Pontifex, Basilicam *S. Arnulfi* consecravit, & Responsoria de *S. Gorgonio* Martyre edidit. Inde perrexit Moguntiam, ubi celebravit Concilium, cui XL. Episcopi adfuere, ut testatur *Hermannus Contractus*. Ibi Simoniaca Hæresis, & nefanda Sacerdotum conjugia damnata sunt, inquit *Adamus Bremensis* lib. 3. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 31. In ea Synodo *Sibicho* Spirensis Præsul gravissimo crimine accusatus, purgare se voluit Sacramento Dominici Corporis: sed, ut fertur, maxilla ejus, quamdiu vixit, paralysi contorta mansit in sacrilegii pœnam, inquit *Wibertus* in Actis *S. Leonis IX.* lib. 1. cap. 3. Moguntia profectus Augiam Sanctus Pontifex, Ecclesiam in honorem vivificæ Crucis ibi dedicavit, & dœmoniacum liberavit.

Moguntinum Concilium Leonis IX.

Sacrilegium a Deo punitum.

V. Anno Christi ML. Romam reversus *Leo IX.* Apuliam petiit, Clinicam Beneventi sanavit: Synodum Siponti prope montem Garganum celebravit, in qua duos Archiepiscopos Simoniacos deposuit, *Wiberto* teste. Inde Montem Garganum petiit orationis gratia. Romam redux Cassinensibus Monachis Privilegia concessit amplissima. *Gerardum* Tullensium olim Episcopum in album Sanctorum retulit. *Berengarium* Hæreticum anathemate damnavit. Sub id tempus scripsit ad Britanniæ Principes, illiusque regionis Episcopos excommunicatos denuntiavit propter Simoniacam Hæresim, & contumacem præsumptionem, qua Turonensi Metropolitano subjici renuebant. Beneventanos perduelles sub idem tempus excommunicavit, teste *Hermanno Contracto*. Archiepiscopum Ravennatem, qui res Ecclesiæ Romanæ pervaserat, a communione removit. Mense Septembri Concilium Vercellis celebravit, in quo Berengarianam damnavit hæresim. Inde Tullum anti quam Sedem profectus, corpus *S. Gerardi* Tullensis Episcopi transtulit. Tunc ex Cœnobio *S. Mansueti* apud Tullenses assumpsit *Humbertum* Monachum pium & eruditum, quem ad prædicandum Siculis verbum Dei Archiepiscopum ordinavit, & postea S. R. E. creavit Cardinalem. Eodem anno varias in Germania consecravit Ecclesias, *Trithemio* teste in Chronico Hirsaugiensi.

Sipontina Synodus Leonis IX.

Siponto urbs Regni Neapolitani, cujus Archiepisc. Manfredoniam translatus. Ep. 12.

Concilium Vercellense.

VI. Anno MLI. Augustæ Vindelicorum Conventum habuit, Quarto Nonas Februarii,

rii, in quo *Hunfridum* Archiepiscopum, quem a sacris Ministeriis suspenderat, absolvit, teste *Hermanno Contracto*.

II. Synodus Romana Leonis IX.

Post Pascha, Romæ Synodum celebravit in causa *Gregorii* Vercellensis Episcopi, de adulterio & perjurio accusati; quem absentem & nescientem excommunicavit, sed non multo post Romam venientem, & satisfactionem promittentem, Officio restituit. Ad eamdem Synodum refertur Decretum de meretricibus Presbyterorum expellendis, & servituti addicendis: de quo *B. Petrus Damiani*, Opusculo XVIII. Cap. VII. *In plenaria*, inquit, *Synodo sanctæ memoriæ Leo Papa constituit, ut quæcumque damnabiles fœminæ intra Romana mœnia reperirentur Presbyteris prostitutæ, ex tunc & deinceps Lateranensi Palatio adjudicarentur ancillæ.*

Diploma de corpore S. Dionysii Areopagitæ Ratisponæ existente, pseudepigraphum, & Leoni IX. perperam adscriptum.

VII. Anno MLII. Capua, Benevento, & Salerno lustratis, in Germaniam profectus est, cum ut *Henricum* Imperatorem, & *Andream* Hungariæ Regem dissidentes reconciliaret, tum ut auxilium àb Imperatore contra Normannos obtineret, ut ex *Wiberto*, *Sigeberto*, *& Leone Ostiensi* lib. 11. cap. 48. colligitur. Illo in itinere *Wolfangum* & *Erhardum* Episcopos Ratisponenses in numerum Sanctorum retulit, ut *Wigulejus Hundius* lib. 2. Metropolis Salisburgensis, in *Gebbardo*, *& Andreas Brunerus*, Parte II. Annalium Bojorum, commemorant. Ratisponæ Nonis Octobris dedisse fertur Diploma de corpore *S. Dionysii* Areopagitæ ibidem existentis: Regi Francorum & ejusdem Regni Prælatis & subditis inscriptum. Sed istud Diploma pseudepigraphum est. Prima ratio falsi petitur ex inscriptione, quæ sic habet: *In Salvatoris nostri Jesu Christi nomine, Amen. Leo Episcopus servus servorum Dei, Charissimo filio, inclyto Regi Francorum &c.* Ubi regem Galliæ nullo modo nominat, contra quam in cæteris omnibus Diplomatibus factum est.

Secunda petitur ex his verbis: *Quatenus litem, inter vos & urbem prædictam super sacrosanctis ossibus B. Dionysii Areopagitæ diutissime ventilatam, veritate discussa dirimere curaremus.* At hujus litis apud coævos vel suppares Auctores nulla mentio.

Tertia ex his verbis: *Tam Imperialibus, quam Papalibus Antecessorum nostrorum Literis sufficienter instructi.* At nullæ proferri possunt ea de re Literæ, sive Pontificiæ, sive Imperatoriæ, ante spurium istud *Leonis IX.* Diploma. Taceo quod præponitur Imperator Papæ contra stylum Diplomatum.

Quarto miracula vocat *Portenta* insolenti & profano loquendi genere.

Quinto, rem factam ait, petentibus Regis Christianissimi Legatis. At constat ex *Rigordo* Chronographo Regio in Vita Philippi Augusti Francorum Regis, apud *Duchesnium* Tom. V. pag. 18. anno MLIII. tempore *Leonis IX.* Pontificis Maximi sacra lipsana S. Dionysii & Sociorum Martyrum in Galliis detecta fuisse ac reserata, ibique inventa illorum corpora, præsentibus *Henrici* Imperatoris Oratoribus, quem *Henricus* Rex Francorum rogaverat, ut diem elevationis illius Corporis Sancti protelaret, quod in Monasterio *S. Emmeranni* conditum, Germani corpus esse S. Dionysii Areopagitæ prædicabant, donec inquisitio fieret diligentior, an sacrum illius Martyris corpus in Abbatia, quam *Dagobertus* Rex Christianissimus prope Lutetiam Parisiorum ædificaverat, reperiretur. Annum ML. *Rigordus* adscribit, sed hac in re falsus est. *Helinandus* enim Laudunensis Episcopus, qui huic reserationi aderat, teste Anonymo, quem *Duchesnius* edidit Tom. IV. pag. 157. anno tantum MLII. Episcopus creatus est.

Sexta ratio falsi petitur ex his verbis: *Nec Majestas Imperialis, nec Regia Celsitudo, pii furis hic notam aut nomen erubuit in Arnulfo, dummodo beati corporis opibus, vel doli, vel furti, vel sacrilegii modo sacrari atque ditescere mereretur.* Quis vero sanctum Pontificem ita locutum esse sibi persuadeat? Tandem V. perperam notatur Indictio: sexta enim labi incipiebat a Kalendis Septembribus.

In Monasterio quidem S. *Emmeranni* Monumentum extat cum hac inscriptione: *Dionysius Areopagita hic requiescit. Sub Arnulfo Imperatore, & Othone Rege, sub Eubulone Abbate S. Dionysii, Gisalbertus furatus est V. Nonas Julii. Furto sublatus huc venit pridie Nonas Decembris, tempore Tutonis Episcopi.* Sed hæc inscriptio convincitur falsitatis. Prima ratio falsi est, quod inter Galliæ Reges nullus *Otho* memoretur. Secun-

cunda quod inter Abbates S. Dionysii nullus *Eubulo* occurrat. Tertio, si Odonem; seu Eudonem intellexerint illius inscriptionis auctores, qui an. 892. nomine Caroli Simplicis adhuc Regnum administrabat; nullus tunc Regularis Abbas Sandionysiano praeerat Cœnobio; Sed Robertus Comes Parisiensis, tamquam ipse Abbas, Monasterii redditus amplissimos percipiebat. Quarto, supponit hæc narratio ducentos Monachos regularis cum primis vitæ, vino immersos, & sopore obrutos, *Gisalbertum* non audivisse portas effringentem, irrumpentem adyta, capsas referantem, quod sane incredibile est. Quinto, nec verisimile est post prædonem illum non diligentissime decursum; nihil renuntiatum civibus, nihil Regi, nihil inquisitum postea de sacrilego illo *Gisalberto*. Sexto verisimile non est, quod iter quindecim dierum *Gisalbertus* nihil sibi metuens a Gallis periculi, quinque mensibus confecerit. Hæc occasione Diplomatis *Leoni IX.* suppositi obiter dicta.

VIII. Anno Domini MLIII. in Italiam remeans exeunte Februario Synodum Mantuæ habere decreverat, sed quorumdam Episcoporum severitatem ejus metuentium factione prohibitus est, ut refert *VVibertus* in ejus Vita lib. II. cap. IV. *Mantuana Synodus.*

Romæ post Pascha iterum celebratam a *Leone IX.* Synodum, testis est *Hermannus Contractus*. Quid in ea gestum sit, non ita certum. Verisimile est damnatam fuisse tunc exortam Fermentaceorum hæresim, & a *Michaele Cerulario*, ac *Leone Acridano*, scriptis assertam, quæ Latinam Ecclesiam in azymis vivificum Sacrificium Deo offerentem sugillabat, verumque Sacrificium esse negabat, nisi ex pane fermentato efferretur. Tunc *Leonem* contra Schismaticos illos libellum scripsisse luculentissimum ait *VVibertus*, quæ est Epistola I. in XLI. Capita distincta. Direxit etiam Constantinopolim Apocrisiarios ad causam Ecclesiæ tuendam, *Humbertum* Silvæ Candidæ Episcopum & Cardinalem, *Petrum* Amalphitanorum Episcopum & *Fredericum* Diaconum & Cancellarium. *III. Synodus Romana Leonis IX.* *L. 2. c. 5.*

Postea contra Normannos in Apulia insolenter se gerentes duxit exercitum. Pontificis copias cæcidere Normanni. Victoribus leges dedit victus ipse, ac religione mitigavit, quos armis domare non poterat. Sanctissimo Pontifici ad nutum obtemperarunt, cæsorum sepelivere corpora, & super eorum tumulos Basilicam opere magnifico erexerunt: cæsi a Normannis Martyres sunt habiti, & miraculis claruere, si *VViberto* fides. Post hanc cladem *Leo* Beneventum profectus est, *Hunfrido* Comite, aliisque Nobilibus Normannis ipsum honorifice stipantibus, eique ministrantibus, ut *VVibertus* & *Hermannus Contractus* testantur. Venetiarum & Istriæ Episcopis præcepit, ut Gradensi Patriarchæ parerent. Data ad Thomam Africanum Episcopum Epistola, Carthaginensis Archiepiscopi Prima tum in universam Africam confirmavit: finitiva sententia deponi Episcopos non posse, inconsulta Sede Apostolica, declaravit: quod eæ sint majores causæ ad eam secundum Canones referendæ. *Hoc autem*, inquit, *nolo vos lateat, non debere præter Sententiam Romani Pontificis Universale Concilium celebrari, aut Episcopos damnari, vel deponi: quia etsi licet vobis aliquos Episcopos examinare, diffinitivam tamen Sententiam absque consultu Romani Pontificis non licet dare: quod in sanctis Canonibus statutum, si quæritis, poestis invenire ... Scilicet quia omnium Ecclesiarum majores & difficiliores causæ, per Sanctam & principalem B. Petri Sedem a Successoribus ejus sunt definiendæ*. Ne post Episcoporum obitum domus Episcopales diriperentur, vetuit data ad Auximanos Epistola. Ecclesiæ Salernitanæ Metropolitica jura confirmavit. *Joannis* Tuscanensis Episcopi translationem ad Portuensem Episcopatum confirmavit ex sententia Synodi, cum probatum esset, illam tam *necessitatis*, quam *utilitatis causa* factam esse, ut constat ex Epistola 14. Labbeanæ Conciliorum Editionis, ex Tomo I. Italiæ Sacræ *Ferdinandi Ughellii* transcripta. Privilegia Cluniacensis & Corbejensis Cœnobiorum confirmavit, necnon Cœnobii *Sanctæ Sophiæ* Beneventi. Ad eum scripsit *Beatus Petrus Damiani*, ut malevolorum quorum obtrectationes adversus se ad ejus Sanctitatem delatas dissiparet. *Expeditio contra Normannos.* *Ep. 2.* *Ep. 3.* *Varia Decreta.* *Episcopi definitiva sententia non damnandi inconsulta Sede Apostolica.* *Majores causæ ad eam referendæ.* *Epist. 11.* *Epist. 4.*

Ejusdem Beati Viri librum *Gomorrhianum*, contra nefandum vitium, quo Clerici plerique in Italia polluti erant, conscriptum, sibique dicatum approbavit: Decretumque edidit, ut Clericos tam fœde peccantes coerceret. *Lib. 1.*

IX. Eximia fuit *Leonis IX.* sanctitas. Psalterium diebus singulis recitabat, Missæque Sacrificium offerebat. Quamdiu Romæ versatus est, tribus per Hebdomadam diebus, a Lateranensi Ecclesia ad S. Petri, privato habitu nudisque pedibus, cum duobus aut tribus Clericis, psallendo & orando pergebat. Humi cubabat, cilicio ad carnem indutus. Caritate fuit in pauperes incredibili. Leprosum in angulo Palatii inventum propriis sublatum humeris in lecto suo collocavit, quem deinde requisitum cum non invenisset, ostiis licet omnibus obseratis, agnovit se Christum sub hac forma suscepisse. Quamvis esset eruditissimus, sacra studia jugiter colebat, nec Græcam Linguam addiscere prope quinquagenarius dedignatus est, ut Scripturam Sacram Græce legere ac intelligere posset. Obitus sui die prænuntiato, Extrema Unctione & Dominici Corporis & Sanguinis Communione munitus, ferventissimis pro Ecclesia fusis precibus, ad vitam migravit immortalem, anno Christi MLIV. ætatis L. Pontificatus VI. Annis scilicet quinque, duobus mensibus & novem diebus sedit. Obiit die XIX. Aprilis, in Basilica Vaticana sepultus. Multis post obitum miraculis clarus, sacris Ecclesiæ Fastis adscriptus est. Ejus Vita a *VViberto* ejus apud Tullenses Archidiacono duobus libris scripta, extat inter Acta Sanctorum mensis Aprilis a viris eruditis *Henschenio & Papebrochio* S. J. collecta & variis observationibus illustrata.

Leonis IX. sanctitas. Ex VViberto in Actis.

Obitus.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

S. LEo Papa IX. Synodos plures Romam coegit. In priori anno 1049. habita totius Galliæ Belgicæ primam sedem Trevirensem agnovit, & declaravit expedita bulla, quam ex Lunigio Spicil. Eccl. ego in meo Conciliorum Supplem. dedi. Ita & vita S. Deodati ex Nivernensi Episcopo abbas vallis Galliæ in Vosago, quam exhibent Bollandistæ ad diem 19. Junii pag. 883. in pleno illo Patrum consessu lecta & approbata est. Denique *jejunium banni* in ea pariter Synodo stabilitum affirmat Engelhusius in chron. Jejunium vero illud magnum erat & integrum jejunium ad iram Dei averruncandam, ac tandem permissum est Turonensibus S. Martini Clericis ut cum vicinæ Ecclesiæ cessarent a divinis ipsi nequaquam vacarent. Docet hoc charta a Sammarthanis Gall. Christ. To. L. pag. 763. relata.

In Synodo altera anni 1050. honores religiosi decreti sunt S. Gerardo Tullensi Episcopo, acclamantibus & subscriptione sua confirmantibus Concilii illius Patribus universis, quorum nomina in bulla Leonis ea de re expedita leguntur. Vide illam in meo Conciliorum suppl. Ea etiam occasione Guido Mediolanensis Archiepiscopus de impactis sibi criminibus coram Patribus purgavit; & lis de ordine sedendi inter Archiepiscopum Mediolanensem, & Ravennatensem excitata est.

Synodus alia agente S. Leone Romæ convenit anno 1051. apud quam suas in Monachos Farsensis Abbatiæ querimonias detulit Joannes Sabinensis Episcopus; dolens a Monachis rerum ad se pertinentium jura quædam usurpari. Lis in favorem Monachorum decisa.

ARTICULUS VII.

De Victore II.

POst obitum *S. Leonis IX.* Clerus Romanus Legationem misit ad *Henricum III.* Imperatorem ut *Gebehardum* Eystetensem Episcopum Romam mitti obtineret in Summum Pontificem eligendum. Eam Legationem obiit *Hildebrandus* Ecclesiæ Romanæ Subdiaconus. Aliunde petere Pontificem opus fuit, quia in Romana Ecclesia nemo satis idoneus videbatur ad tantam Dignitatem sustinendam. Magna autem de *Gebehardo* erat expectatio ob exquisitam ipsius prudentiam, & peritiam regiminis; nec non ob auctoritatem opibus æque ac meritis fultam. Ægre virum suis rebus utilissimum sibi eripi passus est Imperator; ægre consensit Antistes ipse, ut *scribit Leo Ostien-*

Ostiensis lib. 2. cap. 90. Romam profectus, maxima Cleri populique lætitia susceptus est, & die Cœnæ Domini consecratus, anno MLV. teste *Hermanno Contracto*. Paulo post inaugurationem suam Synodum Florentiæ celebravit *Henrico* Imperatore præsente: in qua *Berengarii* damnavit hæresim, ut colligitur ex *Lantfranco*: & bonorum Ecclesiasticorum distractionem & alienationem sub pœna excommunicationis prohibuit, ut refert *B. Petrus Damiani* Epistola XII. Libri IV. ad V. Episcopum. *Hildebrandum* R. E. Cardinalem Legatum a Latere in Gallias misit: qui indicto in Gallia Lugdunensi Concilio, ad Simoniam aliaque vitia, quæ tum in hoc Regno grassabantur averruncanda, Episcopum Simoniacum ad criminis Confessionem miraculo adegit, dum jussus recitare Hymnum Glorificationis, hæc verba, *Et Spiritui Sancto*, proferre non posset, ut *Desiderius* Cassinensis Abbas, *VVillelmus Malmesburiensis*, lib. II. de Gestis Regum Anglorum, & *B. Petrus Damiani* Opusculo XIX. cap. VI. commemorant. Turonense quoque Concilium, cujus *Lantfrancus*, & *Guimundus* meminere idem Legatus contra *Berengarium* Victoris II. auctoritate congregavit eodem anno MLV. Ejusdem mandato Pontificis Tolosana Synodus anno MLVII. in qua Marsorum Episcopatus antea divisus, in unam redintegratus Diœcesim est, ut discimus ex Epistola II. *Stephani IX.* Anno Pontificatus altero, in Germaniam ab *Henrico II.* invitatus, eum ex hac vita migrantem Apostolica benedictione prosecutus est, & filium ejus, tunc solum quinquennem, in successionem Imperii a Principibus quoque electum, in suam & Romanæ Ecclesiæ tutelam suscepit, teste *Mariano Scoto* & *Gregorio VII. Epistola XIX. lib. I.* Hostes nonnullos *Victori II.* fecit studium disciplinæ severioris, & decretorum *Leonis IX.* Decessoris sui observantia. Venenum in Sacro Calice ipsi propinavit Subdiaconus quidam anno primo Pontificatus, sed ab eo discrimine miraculo duplici ereptus est. Calix namque ita gravis & ponderosus evasit, illum ut attollere non posset: sacrilegusque Subdiaconus a dæmone arreptus est, ut refert *Lambertus Schefnaburgensis*. Patientissime tulit adversa, illaque sibi a Deo immitti existimavit, quia *Leoni* Decessori suo molestiam creaverat, auxiliares avertendo copias, quæ ipsi contra Normannos destinabantur. *Merito*, inquiebat, *hæc patior, quia peccavi in Dominum meum. Dignum est ut quod fecit Saulus, patiatur Paulus; quod egit lupus, sustineat agnus*. Ita refert *Leo Ostiensis* in Chronico Cassinensi c. XCI. lib. II.

Synodus Florentina.

Simoniacus miraculo ad Criminis Confessionem compulsus. Aliæ Synodi.

Victor secundus miraculo duplici a veneno ipsi propinato liberatus.

Ad *Victorem II.* gravissimam scripsit Epistolam *B. Petrus Damiani*, cum ipso expostulans quod *Henricum* quemdam illustrem virum qui spretis rebus terrenis ad Christi militiam confugerat, a quibusdam injuste vexari & opprimi sineret, pro quo etiam Christum loquentem inducit; monetque Pontificem ut videat etiam, atque etiam ne illi de se conquerenti, quid possit respondere non habeat. „ Quid enim, *inquit*, si „ ipse te Salvator suis conveniat verbis, & has effundat improperando querelas? Ego „ te, inquit, de communi Clericorum grege ad Sacerdotale fastigium extuli, & de „ clientela Episcopi ad obtinenda Episcopalis Officii jura promovi? Ego te quasi Patrem Imperatoris esse constitui, & cor illius ad gratiam tui præ cunctis pene mortalibus inclinavi. Ego claves totius universalis Ecclesiæ meæ tuis manibus tradidi, „ & super eam te mihi Vicarium posui quam proprii sanguinis effusione redemi. Et „ si pauca sunt ista, etiam Monarchias addidi: immo sublato Rege de medio, totius „ Romani Imperii vacantis tibi jura permisi: Ego itaque qui tibi talia & tanta præstiti, legem, sive justitiam in tuo examine non invenio; atque a tuis tribunalibus despectus & incultus abscedo. Si ergo te, Piissime Domine, is qui judicaturus est vivos & mortuos, his verbis impeteret, quid ad hæc tua Sanctitas excusationis opponeret? Fredericum Gozzelonis Lotharingiæ Ducis filium, Abbatem Cassinensem Cardinalem *Victor II.* creavit. Obiit Florentiæ die vigesima-octava Julii ann. MLVII. cum annos duos & sex menses sedisset.

Petri Damiani gravis ad illum Epistola.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

VIctor Papa II. Concilium Romæ habuit, ut ex literis Stephani IX. Papæ Labbeus novit, & admonuit. In eo Mersorum Episcopatus geminos inter Episcopos scissus sub uno eodemque Episcopo ut redigeretur provisum est; quamquam ejus rei executio nonnisi alterius Concilii Romani sub Stephano IX. habiti celebratione impetrata sit. Ibi pariter jus metropoliticum assertum credo Vinimanno Eboracensi Archiepiscopo quantum ex bulla in meo supplemento recitata conjectura non inani assequimur.

ARTICULUS VIII.

De S. Stephano IX.

VIctore II. ad Superos translato, *Fredericus*, Ducis Lotharingiæ filius a Leone IX. R. E. Cancellarius creatus, & Legatus Constantinopolim cum *Humberto* Silvæ-Candidæ Episcopo, & *Petro Amalfitano*, deinde Vitam Monasticam Cassini professus, & Abbas electus, novissime a *Victore II.* creatus Cardinalis, ipsi uno consilio & concordi voluntate in Sede Apostolica substitutus est, die secunda Augusti anni MLVII. & *Stephanus* appellatus. In Disciplinæ Ecclesiasticæ restitutionem, morumque emendationem statim incubuit, crebris Synodis Romæ habitis, in quibus de conjugiis Clericorum, & Sacerdotum, nec non de consanguineorum nuptiis, quæ duo mala tunc Ecclesiæ faciem fœdabant, prohibendis & tollendis actum est, ut *Leo Cassinensis* in Chronico lib. II. cap. 98. testatur. Circa Festum Sancti Andreæ, Cassinum se contulit, ubi vitium proprietatis, quod sensim irrepserat, radicitus evelli jussit: Cantum etiam Ambrosianum in ea Ecclesia prohibuit; Abbatem denique eligi curavit. Fratrum vota in *Desiderii* Monachi probatissimi ac meritissimi electionem conspirarunt; quam Pontifex laudavit & confirmavit, teste *Leone Ostiensi*. Zelum Phinees contra Clericos incontinentes æmulatus est, ut prædicat *B. Petrus Damiani* in Epistola ad *Cunibertum* Taurinensem Episcopum, Opusculo ipsius XVIII. inserta. *Alio quoque tempore*, inquit, *cum Papa Stephanus, qui zeli Phinees æmulabatur ardorem, omnes Clericos Romæ, qui post interdictum Papæ Leonis incontinentes extiterant, de Conventu Clericorum, & Choro Ecclesiæ præcepisset exire; ut quamquam relictis fœminis, per Pœnitentiæ se lamenta corrigerent, tamen quia Sancto Viro inobedientes fuerant, & de Sacrario ad tempus exirent, & celebrandæ Missæ licentiam de cætero non sperarent: juxta Canonicam B. Cæciliæ trans Tyberim constitutam Presbyter habitabat, quod nec fœminam ullo modo adquiescebat abjicere, nec umquam poterat hæc statuta nisi vana prorsus & frivola judicare. Quadam itaque die, dum incolumis, vegetus, ac robustus existeret, vespertinis horis ad quiescendum se in lecto composuit; Sed repentina divinæ ultionis animadversione percussus, mane repertus est cadaver exanime.*

Synodi a Stephano Nono celebratæ. Cœnobii Cassinensis Visitatio.

Stephani Noni Zelus contra Clericos incontinentes.

Petrum Damiani Monachum sanctissimum, doctissimum, & Ecclesiasticæ studiosissimum Disciplinæ, Cardinalem Episcopum Ostiensem creavit *Stephanus IX.* Quam ille Dignitatem cum invicta humilitate recusaret, ipsum ad suscipiendas Infulas Apostolico mandato adegit. Quamobrem illum persecutorem suum appellare solebat Vir Sanctus, ut constat ex ejus Opusculo XIX. ad *Nicolaum II.* Pontificem Maximum de Abdicatione Episcopatus. *Sacrarium*, inquit, *Spiritus Sancti vestrum pectus agnoscit, quia nisi me tunc necessitas Apostolicæ Sedis impelleret, & antiqua, quam jamdudum circa vos habueram, caritas invitaret, post Sanctæ memoriæ Domini Stephani vestri quidem decessoris, mei autem persecutoris, obitum, ego a me protinus Episcopatum non canonice traditum, sed violenter injectum, funditus abscidissem.*

B. Petrum Damiani Cardinalem creat.

Legationem Constantinopolim decrevit *Stephanus IX.* ut Ecclesiæ Græcæ cum latina unionem procuraret, cujus onus & honorem imposuit *Stephano* Cardinali, *Mainardo* Sil-

Legatos mittit Constantinopolim

Silvæ-Candidæ postea Episcopo, & *Desiderio* Abbati Cassinensi. *Godefridum* Lotharingiæ Ducem fratrem suum Imperatorem renunciare, ejusque auxilio Normannos sibi invisos ex Italia pellere decreverat *Stephanus IX.* ob idque Thesaurum Cassinensem ad se afferri jusserat; sed inspirante & terrente Numine ab eo abstinuit: quin etiam magnificis muneribus idem Cœnobium donavit, teste *Leone Ostiensi*, lib. II. cap. 100. & 103. Ista secundum hominem cogitasse, zelum habentem, sed ea non fuisse secundum divinum consilium, recte observat Cardinalis Baronius: quia *Deus* (ut exitus declaravit) *Normannos illic voluit Sedes figere pro Ecclesiæ Romanæ subsidio adversus Schismaticos Principes*. Hildebrando Romanæ Ecclesiæ Subdiacono misso ad Agnetem Augustam pro negotiis Ecclesiæ Legato, communi consilio statuit, ut si ante ejus reditum Sedes Apostolica per suum obitum vacaret, suspenderetur Pontificis electio, donec esset a Legatione redux. (Ex Leone Ostiensi lib. II. cap. 101.) Mortis præsensionem quamdam habuisse visus est *Stephanus IX.* Antequam enim e portu solverent Hildebrandus & Socii Constantinopolim navigaturi, obiit Florentiæ, quo se contulerat, *S. Hugone* Cluniacensi Abbate illi in extremis adsistente 4. Idus Aprilis, anni MLVIII. In eadem sepultum urbe, miraculis post obitum claruisse, *Leo Ostiensis*, lib. II. cap. 101. & *Petrus Diaconus* lib. de Viris Illustribus Cœnobii Cassinensis referunt. Virum eruditissimum fuisse, & eum *Humberto* Silvæ-Candidæ Episcopo Librum de Corpore Domini adversus Michaelem Græcorum Patriarcham, & alterum adversus Nicetam Pectoratum scripsisse, Petrus testatur.

Normanni Ecclesiæ Romanæ utiles.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

QUamvis P. Alexander Concilia multa a Stephano IX. coacta scribit quod ex fide Leonis Ostiensis in Chronico Cassinensi se tenere affirmat, nullum tamen sub eo Pontifice ab ipso indictum affert Labbeus, nec Leo quidquam habet de Synodis ab hoc Pontifice celebratis. Ego unicam reperi agnitam ex Chronico Vulturnensi publici juris facto a Cl. Muratorio Rerum Ital. Tom. IV. ubi de Landone qui data Capuanis pecunia Ecclesiam quamdam Monachis præreptam sibi comparaverat. Qua de re dicta illi dies est a *Domino Papa* ad Synodum; & cum parere recusavisset anethemate una cum Capuanis civibus punitus fuit. Eo pariter retuli decretum ejusdem Pontificis, aliorumque Episcoporum illi assidentium pro immunitate Clericorum Lucensium; quorum advocato, vel solo juranti fidem præstari mandat.

ARTICULUS IX.

De Nicolao II.

STephano IX. ad meliorem vitam translato, *Gregorii* Lateranensis & Tusculanensis Comitis, necnon *Gerardi* Galesensis & potentum aliquot Romanorum factione & armis in Sedem Apostolicam intrusus est *Joannes Mincius* Velitrensis Episcopus, & *Benedictus X.* appellatus, *Petro Damiani* cum cæteris Cardinalibus frustra reclamante; & Antipapam diris devovente. Cardinales fugere coacti. Missa ab iis est ad Agnetem Imperatricem Legatio, ejusque assensu *Gerardus* Florentinus Episcopus Senis Pontifex electus est. Antipapæ violentam ac simoniacam intrusionem, electi vero Pontificis optimas dotes describit *Petrus Damiani* Ep. 14. ad Archiepiscopum Ravennatem (Ad *Nicolaum* nempe II. & *Joannem Mincium* Antipapam hæc Epistola referenda est, non ad *Alexandrum II.* & *Cadaloum*, ut retulit Constantinus Cajetanus, Operum S. Petri Damiani editor.) Sic porro de *Mincio* Antipapa scribit: „ Ille absque ulla excu-„ satione Simoniacus est, quia nobis omnibus ejusdem Urbis Cardinalibus Episcopis re-„ clamantibus, obsistentibus, & terribiliter anathematizantibus, nocturno tempore „ cum armatorum turbis undique tumultuantibus, & furentibus inthronizatus est. De-

Schisma.

„ hinc ad marsupiorum patrocinia funesta concurrit. Pecunia per regiones, andronas,
„ vel angiportus in populos erogatur, B. Petri venerabilis arca pervaditur, sicque per
„ totam urbem velut officinam male fabricantis Simonis factam, vix aliud quam (ut ita
„ loquar) malleorum, atque incudum tinnitus auditur. En, o scelus & ferale pro-
„ digium! Petrus cogitur nundinas Simonis ex sua quantitate persolvere, qui Simonem
„ cum omni suo commercio cognoscitur perpetua maledictione damnasse. Quod au-
„ tem ille crimen hoc palliat, & tractum se atque coactum, quibus potest verbis, ex-
„ cusat, hoc ego licet ad liquidum nesciam; tamen & ipse non usquequaque diffiteor.
„ Ita quippe est homo stolidus, deses ac nullius ingenii, ut credi possit nescisse pro se
„ talia machinari; verumtamen in hoc reus est, quia in cœni voragine, in quam se-
„ mel est violenter injectus, volutatur ultroneus, & in adulterio, quod nolens ante
„ commiserat, delectabiliter perseverat. Ut autem & de ipsa ejus promotione lacry-
„ mosa verba non protraham; nobis Episcopis per diversa latibula fugientibus Presby-
„ ter Ostiensis Ecclesiæ, qui utinam syllabatim nosset vel unam paginam rite percur-
„ rere! ut eum ad Apostolatus culmen proveheret, raptus a satellitibus Satanæ, &
„ violenter attractus est. Et ecce, ut vos Canonicæ Sanctionis Decreta non latent,
„ si cuncta etiam, quæ sibi opponi possunt objectionum capitula supprimantur, hoc
„ solum tale est, ut ex eo se nullatenus valeat expedire. Nam si Presbyter procul-
„ dubio deponendus est, quia sui sibimet privilegium Pontificis usurpavit; quo pacto
„ poteritis qui ordinatus est stare, propter quem solum Ordinator ejus judicatus est a
„ sua dignitate corruere? Hoc accedit, quia piæ memoriæ Stephanus Papa, congre-
„ gatis intra Ecclesiam Episcopis, civibusque Romanis, Clero & Populo, hoc sub di-
„ stricti anathematis excommunicatione statuerat, ut si eum de hoc sæculo migrare
„ contingeret, antequam Hildebrandus Romanæ Ecclesiæ Subdiaconus, qui cum com-
„ muni omnium consilio mittebatur, ab Imperatrice rediret, Papam nullus eligeret,
„ sed Sedes Apostolica, usque ad illius reditum intacta vacaret." Tum subdit de *Gerar-
di* electi Pontificis dotibus: „ De electo hoc mihi videtur, quia bene literatus est & vi-
vacis ingenii, sine suspicione castus, in erogandis eleemosynis pius. His ultra non ad-
done non videar universitatis amator, sed singularitatis assertor. „ Antipapæ vero im-
„ peritiam ita sugillat: Ille autem e contra, si unum non dicam Psalmi, sed vel
„ Homiliæ quidem versiculum plene mihi valeat exponere, muttum adversus eum
„ ultra non facio, manus do, plantas osculor & non jam Apostolicum, sed Aposto-
„ lum, si jubetis, appello.

Anno Christi MLIX. mense Januario, *Gerardus* Pontifex electus, ab *Hildebrando* Cardinali & *Godefrido* Florentiæ Duce Romam ductus, a Clero Populoque Romano in Sede Apostolica constitutus est, nomenque sibi sumpsit *Nicolaus II.* moxque *Mincium* Antipapam, cum ejus fautoribus, anathemate confixit. Quem tamen haud multo post Communioni restituit, Sacerdotali gradu dejectum, ut *Leo Ostiensis* lib. 3. c. 12. commemorat. *Desiderium* Cassinensem Abbatem ob eximia merita S. R. E. Cardinalem creavit (Ex *Leone Ostiensi* ibidem.) Romæ Concilium habuit anno MLIX. cui CXIII. Episcopi interfuere. Huic sistere se jussus Berengarius Hæresiarcha, Fidem Catholicam de reali præsentia Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia profiteri compulsus est, secundum formulam ab *Humberto* Cardinali Silvæ Candidæ Episcopo conscriptam, & librum *Joannis Scoti Erigenæ*, quo ad suum propugnandum errorem plurimum utebatur, igni tradere. A *Nicolao* Pontifice Maximo & Patribus reliquis damnata Sacramentaria hæresis. (Ex Lantfranco, Guitmundo, & Algero, in Lib. *De Corpore & Sanguine Domini*.)

Concilium Romanum.

In eodem Concilio Simoniaca Hæresis damnata est: statuit Pontifex Simoniacos absque misericordia deponendos *juxta Canonum Sanctiones, & Decreta SS. Patrum*. Eos autem qui a Simoniacis gratis fuerant ordinati, quoniam ingens erat eorum multitudo, in acceptis Ordinibus manere permisit, *Non tam censura justitiæ, quam intuitu misericordiæ*. Cavit nihilominus ne Successorum aliquis hanc dispensationem suam in exemplum traheret: *Quia hoc non auctoritas antiquorum Patrum jubendo aut concedendo promulgavit, sed temporis nimia necessitas permittendum extorsit*. Si quis vero deinceps a Si-

Acta contra Simoniacam Hæresim.

a Simoniaco se consecrari permitteret, & Consecrator, & Consecratus, privati Sacra Dignitate, Pœnitentiæ subjicerentur. Ista constant ex Actis Synodi, & ex *B. Petro Damiani*, Opusculo 30. c. 1.

Decretum de Romani Pontificis electione.

Eadem Synodus, auctore Pontifice Maximo, frequentibus Schismatibus prohibendis, Decretum de Romani Pontificis electione edidit, statuens ut vacante Sede Cardinales Episcopi convenirent, de electione tractaturi, assumptisque secum Clericis Cardinalibus, communibus suffragiis Pontificem eligerent ex Ecclesiæ Romanæ gremio, si reperiretur idoneus, accedente reliqui Cleri populique consensu, *Salvo debito honore & reverentia Henrici* Germaniæ *Regis*, & futuri, ut sperabatur, Imperatoris; cui *Nicolaus* ipse Privilegium confirmavit, ejus Patri ab Apostolica Sede collatum, ut absque ipsius assensu Romani Pontificis electio rata non esset. Id constat ex Actis Concilii, ex Disceptatione Regii Advocati cum Romanæ Ecclesiæ Defensore, apud B. Petrum Damiani, ex Anselmo Lucensi Episcopo Lib. 11. contra Guibertum Antipapam, & ex Chronico Virdunensi Hugonis Flaviniacensis. Extat ea Constitutio, apud Gratianum Distinct. 23. Cap. *In nomine*. Clericorum incontinentiam in eadem Synodo coercuit *Nicolaus II.* edito Decreto: *Ne quis concubinarii Presbyteri, aut subintroductam mulierem habentis, Missam audiret*: & Sacerdotibus, Diaconis, Subdiaconis incontinentibus, sacris ministeriis interdixit. Zelum ipsius contra hanc pestem excitavit *B. Petrus Damiani*, Opusculo 17. *De Cœlibatu Sacerdotum*, ipsi nuncupato.

Privilegium Imperatori confirmatum.

Clericorum incontinentia castigata.

Summa Canonum Concilii Romani sub Nicolao secundo.

Aliis Canonibus Ecclesiasticæ Disciplinæ restaurationi in hac Synodo Pontifex optimus prospexit. Pessima invaluerat consuetudo, ut Romani Pontificis, aliorumque Episcoporum morientium bona diriperentur. Id Canone secundo prohibitum est, jussumque ut Successoribus integra servarentur. Quartus Canon Clericis qui *Leoni IX.* parentes Decreto castitatem servaverant, præcepit ut juxta Ecclesias, quibus erant ordinati, in communi viverent. Quintus decimas, primitias, oblationes Ecclesiis reddi fideliter a laicis, & in dispositione Episcoporum esse jubet. Quas qui retinuerint, a Communione removeantur. Sextus vetat ne Presbyteri & quivis Clerici, Ecclesiam seu Beneficium auctoritate Laicorum obtineant. Septimus prohibet ne quis spe Abbatiæ habitum Monachi suscipiat. Octavus, ne quis duas Ecclesias, sive duo Beneficia simul obtineat. Nonus decernit ut per Simoniacam Hæresim nemo ordinetur vel promoveatur ad quodlibet Ecclesiasticum Officium. Decimus cujuslibet Ordinis Clericos a Laicis judicari vetat. Undecimus Matrimonia inter consanguineos ad septimam usque generationem prohibet. Duodecimus laicos, qui cum uxore concubinam habent, a communione repellit. Decimus tertius cavet ne laicus ullus ad quemlibet gradum Ecclesiasticum repente promoveatur, nisi mutato habitu seculari, diuturna conversatione fuerit inter Clericos comprobatus. Contra Clericos etiam & Monachos Apostatas districtum anathema in eadem Synodo, *Nicolaus II.* Ep. 8. ad Episcopos Galliæ testatur.

Pluralitas Beneficiorum vetita & Monasticum habitum suscipere spe Abbatia.

Istius tempore Synodi, *Aldredus* Eboracensis Episcopus, qui accipiendi Pallii causa Romam venerat, Simoniæ convictus, a *Nicolao II.* depositus est. Verum cum ipse, & duo Episcopi, Comesque Northumbrorum, itineris socii, a prædonibus exspoliati essent redeundo in patriam, hæc calamitas *Aldredo* recuperandi honoris occasio fuit. Comes enimvero verbis durioribus Pontificem convenit. *Parum metuendam a longinquis gentibus ejus excommunicationem esse* dicens, *quam propinqui latrunculi deriderent: aut sua sibi per ejus auctoritatem reddenda, aut futurum ut hæc Rex Anglorum audiens, Tributum S. Petri* Romanæ Ecclesiæ *subtraheret*. His minis territi Romani, *Nicolaum II.* flexerunt ut *Aldredum* pristinæ restitueret Dignitati, ne honore simul & facultatibus spoliatus in patriam rediret. Ista refert *Willelmus Malmesburiensis* l. III. *De Gestis Pontificum Anglorum*. In *Gerardum* Comitem Galeriæ, prædonum ducem, injuriam Anglis illatam anathemate ultus est Pontifex Maximus, in Plenaria sua Synodo, ut refert *B. Petrus Damiani*, in Disceptatione Synodali Regii Advocati cum Ecclesiæ Romanæ Defensore.

Ut vero quod sanctissime statutum erat, diligenter executioni mandaretur, Legatos Mediolanum misit *Nicolaus II.* viros sanctissimos & doctissimos, *Petrum Damiani* Cardinalem Episcopum Ostiensem, & *Anselmum* Lucensem Antistitem, ad illius Eccle-

Novi Nicolaitæ in Provincia

Mediolanensi damnati a Nicolai Secundi Legatis. Simoniaca Hæresis extirpata. Pœnitentia reis imposita.

fiæ statum reformandum, maximeque ad Simoniacam hæresim, & hæresim alteram Nicolaitarum extirpandas. Nicolaitæ vocabantur Clerici mulierosi, qui incontinentiam suam, fœdique commercii copulas velut ex auctoritate defendebant. *Vitium quippe in hæresim vertitur, cum perversi dogmatis assertione firmatur*; (inquit Petrus Damiani.) Legatione sibi imposita strenue functi sunt viri sanctissimi. Ecclesiæ Romanæ jura & sacrum Principatum contra Mediolanenses Clericos e suggestu propugnavit, populumque suas in partes, immo Justitiæ & Ecclesiasticæ Disciplinæ traxit Petrus. Tum animadvertens malum longe lateque serpsisse, vixque ullum in Clero absque pretio ordinatum reperiri, expensis Pontificum & Conciliorum ea de re Decretis, Canonum severitatem eo in negotio censuit esse temperandam, nec summo jure contra reos agendum: Sed perversæ consuetudini finem imponendum, ac gratuitæ promotionis ordini futuris temporibus providendum. Promissionem itaque propriæ manus subscriptione, & juramento super Sancta Evangelia firmatam ab Archiepiscopo, Clero, & Populo Mediolanensi exegit Cardinalis Legatus, quo Simoniacam & Nicolaitarum hæresim execrati, studium omne ad utriusque extirpationem se adhibituros polliciti sunt: ipsisque imposita pœnitentia est, Clericique inter Missarum solemnia reconciliati ab Episcopo fuere, ornamenta de ejus manibus recipientes. Archiepiscopo centum annorum penitentia præfixa, cujus annos singulos certa pecuniæ quantitate redimere posset. Clericis, qui nefaria consuetudine statutam pecuniam pro Ordinationibus solverant, ita ut nonnulli eorum vix peccatum hoc esse cognoscerent, quinque annorum pœnitentia injuncta est, hoc modo ut duabus anni Quadragesimis Natale videlicet & Sanctum Pascha præcedentibus, tres dies per hebdomadam in pane & aqua jejunarent, reliquo vero anni tempore duos dies. Iis vero qui plus dederant quam sacrilega consuetudine receptum esset, septennis est imposita Pœnitentia, cum iisdem jejuniis; additumque sextæ feriæ jejunium toto vitæ decursu observandum. Iis tamen qui facile jejunare non possent, concessa facultas est diem unum singulis hebdomadibus redimendi unius recitatione Psalterii, aut medii cum quinquaginta metanæis, aut unius pauperis refectione, & lotis ipsi pedibus, nummi erogatione. Spopondit insuper Archiepiscopus, se omnes orationis causa procul directurum, Romam videlicet, aut Turonum ad Sepulchrum Sancti Martini; se vero in Hispaniam ad Sancti Jacobi profecturum. Decrevit denique sanctissimus Legatus, ut non mox passim omnibus redderetur Officium; sed his dumtaxat qui & literis eruditi, & casti, & morum gravitate viderentur honesti, cæteris autem Communionis gratia sufficeret.

B. Petrus Damiani Acta Legationis suæ Summi Pontificis judicio humiliter subjicit.

Ista constant ex ipso B. Petro Damiani. Acta Legationis suæ *Nicolao II.* exponente, Opusculo V. quod inscribitur: *Actus Mediolanenses*. Porro Acta illa sua Pontificis, cujus Legatione functus erat, judicio humiliter subjecit. *Nos enim*, inquit, *si quid erravimus, ad Petri magisterium corrigendi libenter accedimus, & retractationis opprobrium non veremur. Hæc est enim illa, ut ita loquar, officina fabrilis, cui nimirum is qui Fabri dicebatur Filius, præsidet: ad cujus regulam omnis merito moneta reducitur; cujus rectitudinis lineam, quidquid uspiam depravatum fuerit, reformatur.*

Concilium Amalphitanum. Amalphis vulgo Amalphi, urbs Agri Picentini in Regno Neapolit. Archiepiscop. Richardi

Eidem Pontifici Libellum obtulit B. Petrus Damiani *De abdicatione Episcopatus*, quod Opusculum est XIX. Pro Anconitanorum, quos ob defectionem excommunicarat, reconciliatione apud eumdem intercessit, Epist. 7. Lib. 1. Concilium Amalphiæ in Apulia celebravit *Nicolaus II.* eodem anno MLIX. in quo Tranensem Episcopum ob causas Canonicas deposuit, teste B. Petro Damiani Opusculo XXXI. cap. VI. In eadem Synodo Normannos Principes *Richardum*, & *Robertum Guiscardum*, in gratiam Sedis Apostolicæ receptos, & *Richardo* Capuanum Principatum, *Roberto* Apuliæ, Calabriæ atque Siciliæ Ducatum a *Nicolao II.* confirmatum fuisse verisimile est, cum fidelitatis Sacramentum ipsi & Successoribus præstitissent, annuumque censum denariorum duodecim per juga boum singula, Sedi Apostolicæ, in recognitionem Beneficii, se persoluturos jurassent, ut refert *Leo Ostiensis* in Cassinensi Chronico lib. v. cap. 15. Normanni tanto beneficio devincti, Summo Pontifici & Ecclesiæ Romanæ grati animi vicem rependerunt. Eorum virtute Prænestini, Tusculani, & Nomentani perduelles castigati, & Papæ Domino suo subditi, Tyranni expugnati, exterminati prædones, qui ditione tota Romani Pontificis grassabantur; Gerardi Galeriæ Comitis destructa Præsidia,

Ca-

Castellaque complanata: libertas, pax, securitas Urbi, totique Ditioni Ecclesiasticæ restituta est, ut Acta antiqua Romanorum Pontificum a Nicolao Aragonio Cardinali edita & illustrata, & ab Eminentissimo *Baronio* laudata testantur.

& Roberti Guiscardi Normannorum Principum virtus.

Restaurandæ gratia disciplinæ, *Stephanum* Cardinalem Legatum Apostolicum in Gallias direxit *Nicolaus II.* qui Pontificis auctoritate & mandatis Synodum Turonis celebravit, kal. Martii, anno Christi MLX. in qua simonia, pluralitas beneficiorum, rerum Ecclesiasticarum alienatio, beneficiorum acceptio a laicis, incestæ nuptiæ, quæ vitia tunc in Galliis grassabantur, damnata ac prohibita sunt. Mulierosis etiam & incontinentibus Clericis, qui post *Nicolai II.* Decretum, aut mulieres, aut ministerium Ecclesiæ cum Beneficio non statim deseruissent, spes omnis restitutionis adempta est. Monachi Apostatæ excommunicati; item Abbates, & Abbatissæ, quæ Apostatas pœnitentes recipere nollent. Laici denique, aliquid de oblationibus, eleemosynis, decimis, vel sepulturis Ecclesiæ sibi vindicantes, aut vendere, vel alicui in beneficium dare præsumentes, anathemate confixi. Concilii istius Canones a Domno *Luca Dacherio*, Congregationis S. Mauri O. B. erudito Monacho, editi sunt in notis ad vitam Lantfranci, indeque transcripti Tomo IX. Conciliorum Labbeanæ Editionis.

Anno 1059. Concil. Turonense.

Summa Canonum.

S. Eduardi Magnæ Britanniæ Regis, Legationem *Nicolaus II.* eodem anno suscepit, confirmavitque commutationem a Decessore suo factam voti, quod nuncupaverat eundi Romam, cum ædificatione Cœnobii in honorem *S. Petri*: quod Cœnobium amplissima donavit Immunitate. Regi vero tuitionem ejusdem Monasterii, & omnium Angliæ Ecclesiarum commisit, ut constat ex Epistola ejusdem Pontificis, quam *Ealredus* in Vita Eduardi Regis refert. *Vobis vero*, inquit, *& posteris vestris Regibus committimus advocationem & tuitionem ejusdem loci, & omnium Angliæ Ecclesiarum, ut vice nostra, cum consilio Episcoporum & Abbatum, constituatis ubique quæ justa sunt.* Amplissimum Privilegium! Quo utinam Serenissimus Magnæ Britanniæ Rex in communione Catholicæ, Apostolicæ & Romanæ Ecclesiæ semper frui malit, quam se Ecclesiæ Anglicanæ Caput in Schismate & Hæresi nuncupare!

Eduardo Regi Sancto tuitionem omnium Angliæ Ecclesiarum Nicolaus II. concedit.

Ordinis Monastici amantissimus *Nicolaus II.* Cassinenses Monachos ad primarias Ecclesiæ dignitates provexit. Nam præter *Desiderium* Cassinensem Abbatem, quem initio Pontificatus Cardinalem creaverat, *Oderisium* Comitis Marsorum filium, ejusdem Cœnobii alumnum, Cardinalitiis Infulis etiam exornavit. Domnum *Martinum* ex eodem Monasterio ad Aquinatem Episcopatum, *Angelo* Episcopo exauctorato, *Petrum* ad Venefranam & Iserniensem Sedem assumpsit, teste *Leone Ostiensi* lib. 3. Chronici Cassinensis, c. 14. Monasterio *Sanctæ Felicitatis* juxta Florentiam, privilegium indulsit. Præerat Sanctimonialibus *Teitberga* Abbatissa.

Nicolaus II. Ordinis Monastici studiosissimus.

Quatuor Epistolas ad *Gervasium* Remensem Archiepiscopum dedit *Nicolaus II.* quarum prima ipsum hortatur ut *Henricum I.* Regem Christianissimum admoneat, ne pravis credens consiliis, Sacris Canonibus resisteret, ac Summum Pontificem contra se commoveret. *Proinde*, inquit, *agere stude quod de te speravit Apostolica Sedes: & vestrum Regem gloriosum castiga, precare, admone, ne pravo nitatur pessimorum consilio, qui nostra discordia putant se Apostolicam censuram evadere. Caveatque sacris Canonibus, immo B. Petro resistere, nosque, qui eum sicut pupillam volumus amare oculi, contra se movere. Satis enim mirari potest, si pro aliquo stulto, sicut est, quem voluit ordinari, Matisconensis Episcopus, vult Dominum & S. Petrum offendere, nostram Caritatem atque sinceram dilectionem circa se parvipendere. An putat aliquis membrorum Antichristi, quod plus non possit ei prodesse gratia B. Petri, quam omnium impiorum perfida fidelitas? Agat itaque gloriosus Rex, ut libet, contra nos, quamvis pro illo, ejusque exercitu Deum semper precari parati sumus.*

Ejus in Regem Christianissimum caritas.

Nullus *Nicolao II.* præteribat dies, quo duodecim pauperum pedes non ablueret, teste *B. Petro Damiani* Opusculo IX. quod *De eleemosyna* inscribitur, cap. 7. Obiit Optimus Pontifex anno Christi MLXI. mense Junio, cum annos duos & sex menses sedisset.

JOAN-

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

ROmani Concilii Canones, quos singulos hic P. Alexander percenset, aliquanto variant in MS. Codice Pistonensi ex quo ego novam eorum editionem curavi. Ita Canon V. primitias, & oblationes Episcoporum dispositioni permittens in nostro codice fert distribui illas ab Episcopis oportere *secundum Canones*. Can. X. ferens *ut cujuslibet Ordinis Clericos laici non judicent*, in nostro cum hoc additamento comparet: *nec de Ecclesiis ejiciant*. Subscripti Concilio Patres a Labbeo afferuntur ex Vaticano codice; sed multo auctiorem Cathalogum ex Florefiensi altero codice produxit P. Martene Vet. Monum. T. 7. p. 60.

Post Concilium istud alterum pariter Nicolaus coegit non quidem Amalphi, ut per errorem scripsit P. Alexander, sed Melphi quæ nomina sunt urbium plane inter se discretarum; nam Melphis urbs est in Apulia, Amalphis vero in Principatu citeriore. Extat apud P. Gattolam in hist. Casin. To. 2. p. 161. & ex eo in meo Conc. Suppl. diploma Richardi Capuani Principis in ea Synodo datum, quo Cœnobio Cassinensi Abbatiam S. Mariæ in Calena largitur.

Alteram etiam Romanam Synodum an. 1061. habuisse Nicolaum discimus ex Aldredo in vita S. Eduardi Regis. Eo venit Aldredus Eboracensis Archiepiscopus cum geminis ex Anglia Episcopis electis, sed nondum consecratis, quam consecrationem in Concilio dein a Pontifice obtinuerunt. Confirmata tunc constat jura Regum Angliæ petente per literas eodem Rege Eduardo. Extra communionem pariter declaratur Gerardus Comes cum sociis prædonibus, qui venientem ad Urbem Aldredum deprædaverant. Auditi etiam sunt Vindocinenses Monachi de juribus nonnullis cum Monachis S. Albini disceptantes, ut ex actis Concilii Burdegalensis anni 1068. discimus.

ARTICULUS X.

De S. Alexandro II.

I. NIcolao II. vita functo, Procerum quorumdam factio, *Galeriani* præcipue Comitis, & Longobardorum quorumdam Episcoporum, simoniæ & incontinentiæ vitiis infamium, favente *Guiberto Corrigia* Parmensi, Aulæ Cæsareæ Cancellario, in Schisma erupit obstinatissimum. Nonnullis enim Germaniæ Episcopis tractis in partes, habito Basileæ Conciliabulo, *Nicolai II.* Pontificis Optimi Maximi Acta omnia rescindere & abrogare præsumpserunt. Facinoris insolentia Cardinales movit ut Ecclesiæ cito prospicerent. Legationem ad *Henricum* Germaniæ Regem adhuc puerum decreverunt, quam *Stephano* Cardinali Presbytero ex Monasterio Cluniacensi assumpto imposuere, ut Pseudosynodum Edicto Regio irritam dici obtineret, eligendique Pontificis libertatem Cardinalibus impetrarent. Malis Aulicorum artibus repulsa Legatio, Stephanoque negata audientia est, qui rebus infectis Romam rediit. Summum Ecclesiæ periculum Cardinales impulit ad Pontificis electionem maturandam. Eum autem elegere, quem vitæ sanctimonia, eruditio insignis, & regiminis Ecclesiastici peritia, tantæ Dignitati parem dudum fecerant, & cujus electionem *Henrico* Regi non ingratam fore confidebant, qui ipsi familiaris erat. Suffragia in *Anselmum de Badagio*, Mediolanensem tunc Lucensem Episcopum concurrerunt. Luca Romam accitus, Kalendis Octobris ejusdem anni MLXI. inauguratus est, & *Alexander II.* appellatus. Ista constant ex Disceptatione Synodali inter Advocatum Regium & Romanæ Ecclesiæ Defensorem, apud *B. Petrum Damiani*; Electionis Pontificiæ Nuntio ad Aulam Regiam perlato, Guibertus Cancellarius, aliique adulatores, in Regis contemptum ac injuriam factam conclamarunt, & *Cadaloum Palavicinum*, Parmensem Episcopum, ab Episcopis Vercellensi & Placentino, hominibus nequissimis eligi curarunt Antipapam. Qui Pontifica-

Alexandri II. electio.

Cadalous Antipapa.

tus

tus Insignia mox usurpavit, sibique nomen sumpsit *Honorius II.* Pecunia & armis Romanos sibi subjicere conatus est, Urbem non semel aggressus, magnaque edita strage. Prævaluere tandem Alexandrini, & repulsus est Pseudopontifex, *Gottefredo* Tuscorum Duce suppetias ferente. In Papiensi, Florentino, Osboriensi, & Mantuano Conciliis damnatus est.

Frequentibus Synodis damnatus.

II. Tria commemorat B. Petrus Damiani Epistola XX. lib. 1. ad ipsum Cadaloum data: *In tribus* inquit, *Conciliis Synodalibus, Papiensi scilicet, Mantuano, & Florentino, perspicua damnationis in te sententia claruit.* Osboriense curis & auctoritate *Annonis* Coloniensis Archiepiscopi sanctissimi coactum est, qui condolens malis, quæ *Agnetis* Imperatricis, & *Guiberti* Cancellarii pessima administratio Ecclesiæ & Imperio inferebat, juvenem Regem a tutela matris abstraxit, & paulo post habitis Comitiis, Regni administrationem suscepit, deferentibus Ordinibus, *Guiberto* Cancellario privatam ad sortem redacto. Ipsi facinus egregium gratulatus est Beatus *Petrus Damiani*, Epistola 6. lib. 3. eumque hortatus est ut Concilium ad extinctionem schismatis celebrari curaret. *Servasti*, inquit, *venerabilis Pater, relictum tuis manibus Puerum, firmasti Regnum, restituisti pupillo paterni juris Imperium. Ad Sacerdotium quoque manum tuæ prudentiæ protinus extendisti, dum & Parmensis bestiæ squammea colla Evangelici mucronis vigore præcidere, & Apostolicæ Sedis Antistitem in suæ Dignitatis elaborasti solium reformare. Sed cœpto operi nisi postrema manus accedat, Sanctum vestri operis ædificium minatur ut corruat. Cadalous enim ille Sanctæ perturbator Ecclesiæ, eversor Apostolicæ Disciplinæ, inimicus salutis humanæ: ille, inquam, radix peccati, præco diaboli, Apostolus Antichristi, sagitta nimirum producta de pharetra Satanæ, virga Assur, filius Belial, filius perditionis, velut draco teterrimus adhuc sufflat, adhuc fœtore venenatæ pecuniæ nares hominum fœdat, fidemque multorum vento perfidiæ vacillantem novus Hæresiarcha perturbat*, &c. *Quamobrem, venerabilis Pater, ut sanctus studii tui labor ad effectum omnino perveniat . . . . necesse est ut vestra prudentia totis nisibus elaboret, quatenus Generale Concilium quantocyus fiat, & perniciosi hujus erroris spinas, in quo miser mundus versatur, evellat.* Ad Concilium Osboriense pertinet Disceptatio Synodalis inter Advocatum Regium & Romanæ Ecclesiæ Defensorem a *B. Petro Damiani* adornata, quæ Opusculum IV. ipsius est. Inter alia, hac in Disceptatione ostendit, Romanam Ecclesiam *Henrici* Regis Privilegium non violasse, quamvis ejus assensu non expectato, Pontificem elegerit. Sic enim eleganter ac luculenter Romanæ Ecclesiæ Defensor: *Privilegium invictissimo Regi nostro ipsi quoque defendimus, & ut semper plenum, illibatumque possideat, vehementer optamus. Porro autem Romana Ecclesia multo nobilius atque sublimius, quam mater carnis, mater est Regis: Illa siquidem peperit, ut per ejus traducem revertatur in pulverem; ista genuit ut Christi sine fine regnantis efficiat cohæredem. Et cuncti liquido novimus, quia Rex, licet egregiæ indolis, tamen adhuc puer est. Quid ergo mali Romana fecit Ecclesia, si filio suo, cum adhuc impubis esset, cum adhuc tutoris egeret, ipsa tutoris Officium subiit, & jus quod illi competebat, implevit? Quis enim nesciat quia Sacerdotem eligere puer ignorat? Sæpe mater Judicis tribunal irrumpit, testes adscifcit, Notarios convocat, sicque per adstipulationes & rata, insuper & apicum monumenta, omnia bonorum suorum jura filio delegat: Interim tamen usque dum ille ad juvenilis ætatis incrementa perveniat, & rationis capax fiat, illa cuncta dispensat, omnia ordinat: sicque quod jam alieni juris est patrimonium, ad propriæ disponit provisionis arbitrium. Numquid ob hoc dicenda est mulier illa filio suo concessa subtrahere? Immo vero perhibetur pietatis studio deservire: Quia quæ rudis adhuc filius dilapidare ac prodigere poterat, hæc illa sibimet apte disposita, caute retenta, & rationabiliter ordinata conservat. Carnalis ergo mater adjuvat filium in rebus terrenis; & mater Ecclesia filio suo Regi præbere non debet auxilium in spiritualibus donis? . . . Huc accedit, quia nonnumquam ob varietatem temporum sæpe mutandus est ordo causarum. Tunc enim quando Pontificem Romana sibi præfecit Ecclesia, tantæ simultatis fomes in seditionem cives accenderat, tantus livor & odium tumultuantis populi corda turbaverat, ut de tam longinquis terrarum spatiis nequaquam Regiæ clementiæ præstolari possemus oraculum. Nisi enim quantocyus ordina-*

Concilium Osboriense in Germania auctoritate S. Annonis Coloniensis Archiep. congregatum.

Osborium ignotus in Germania locus.

dinaretur Antistes, perniciosus in populo gladius mutuis vulneribus desæviret, & non parva Romanorum strages fieret.

B. Petri Damiani graves ad Cadaloum Antipapam litteræ.

III. ad *Cadaloum* Antipapam gravissimas duas Epistolas scripsit *B. Petrus Damiani*, ut ei sceleris magnitudinem ob oculos poneret, eumque ad insignia usurpatæ Dignitatis deponenda adduceret. De ejus Electoribus & fautoribus ita scribit: *Multum sane lætificat, quod hujusmodi te Pontifices elegerunt, Placentinus videlicet & Vercellinus, qui nimirum multum petulci ac prolectari, sicut norunt disputare de specie fœminarum, sic utinam potuissent in eligendo Pontifice perspicax habere judicium . . . . Salva plane digna reverentia Regibus nostris, quibus utique sive pro sexus, sive pro ætatis infirmitate subripi potuit: præter illos, quicumque te ad hoc flagitium impulerunt, filii Caiphæ, primogeniti dicendi sunt Satanæ, adjutores Antichristi, adversarii veritatis. O tragœdia omnibus ante nos sæculis inaudita! ut alienus Episcopus propria Sede contempta, ignorante Deo, nesciente Petro, nesciente Romana Ecclesia, super Romanam constituatur Ecclesiam: & quod non fert Ecclesia cujuslibet infimæ dignitatis, perferat illa quæ Mater est & Magistra totius Ecclesiasticæ rationis.*

Ordo in Romani Pontificis electione servari solitus.

IV. Ex eadem Epistola discimus ordinem his temporibus in Romanorum Pontificum electione observari solitum. *Nimirum*; inquit, *cum electio illa per Episcoporum Cardinalium fieri debeat principale judicium, secundo loco jure præbeat Clerus assensum, tertio popularis favor attollat applausum: sicque suspendenda est causa, usque dum Regiæ Celsitudinis consulatur Auctoritas, nisi, sicut nuper contigit, periculum fortassis immineat, quod rem quantocyus accelerare compellat.*

B. Petri Damiani ad Alex. II. Epist. ipsi auctor est ne pœnam anathematis Diplomatibus Apostolicis facile adjungat.

V. Ad *Alexandrum II.* plures variis de causis & argumentis Epistolas dedit *B. Petrus Damiani*, ipsique Apologeticum pro dimisso Episcopatu nuncupavit, quod Opusculum est XX. Illi suasit ut duas, quæ tunc temporis inoleverant, pravas consuetudines aboleret. Prima erat, quod cunctis fere Constitutionibus Apostolicis Anathematis pœna subjungeretur: altera quod Episcopi a Presbyteris apud Metropolitanum & Primatem accusari non possent. Primam periculosam esse, & in perniciem animarum vergere ostendit. „ Notandum, *inquit*, quam lubrica, quam præceps subito ruendi procuretur occasio, ut ante quis in æternæ mortis baratrum corruat, quam se vel leviter impegisse cognoscat: & substratæ quodammodo tendiculæ jam pes ejus innectitur, dum se liberis adhuc incedere gressibus arbitratur. Delinquit itaque quisquis ille est in illud Apostolicæ Constitutionis Edictum, & aliquando levi quadam ac perexigua offensione transgreditur; & continuo, velut Hæreticus, & tamquam cunctis criminibus teneatur obnoxius, anathematis sententia condemnatur. Et cum dictante justitia, alia sit ultione plectendus qui plus delinquit, alia qui minus excedit: Hic graviter, leviterque peccantibus æqua cunctis & indifferens pœna, solius scilicet anathematis irrogatur. Non tribunalium more, vel forensis examinis, aut libertas ceditur, aut possessio confiscatur, nec pecuniariæ mulctæ reus addicitur, sed Deo potius omnium bonorum auctor privatur. Hanc itaque homo de homine pœnam sumit, quam de sui transgressione mandati ipse quoque Deus omnipotens non presumit. *Qui amat*, inquit, *patrem aut matrem plusquam me*, non continuo addidit, sit anathematizatus, vel maledictus, sed tantum ait, *Non est me dignus* . . . . Porro nec B. Papa Gregorius, vel cæteri Patres qui diversis temporibus in Apostolicæ Sedis regimine floruerunt, hunc morem in suis reperiuntur observasse Decretis, & vix eorum aliquando Statutis anathema subnectitur, nisi cum Catholicæ Fidei clausula terminatur. Quamobrem, si Sanctæ Prudentiæ vestræ placet, hunc morem de cætero a Decretalibus Paginis amoveri præcipiat, & vel damni pecuniæ, vel alterius cujuslibet ultionis calculum in earum transgressione præfigat; ne quod aliis est ad tuitionis munimenta provisum, aliis ad perniciem proveniat animarum. “ Alteram consuetudinem tollendam suadet quod criminum impunitatem foveat.

Ab eodem Legatus mittitur in Gallias. An. 1063.

VI. *B. Petrum Damiani* Legatum in Gallias misit *Alexander II.* rogante *Hugone* Cluniacensium Abbate Sanctissimo, ut de Cluniacensis Monasterii causis cognosceret, ejusque jura & privilegia contra *Gaufredum* Comitem Andegavensem, & *Drogonem* Episcopum Matisconensem Auctoritate Apostolica tueretur. A Legato Apostolico Synodus

nodus Cabiloni celebrata est, tredecim considentibus Episcopis. Decretis saluberrimis ad Ecclesiasticæ restaurationem Disciplinæ conditis, Cluniacensia Privilegia recensita & confirmata sunt, Episcopo ipso Matisconensi approbante, qui præstito Sacramento, satisfacere coactus est, veniam petere a Legato & Patribus, ac Pœnitentiam accipere. Formula Sacramenti hæc fuit: *Audiat Domnus Petrus Ostiensis Episcopus, & omnis Sancta Synodus, quia eo die quo Cluniacum commotus adveni, non in contemptu, sive despectu Sedis Apostolicæ, vel Domni Alexandri Romani Pontificis hoc egi: & Privilegiorum tenorem ac seriem, quæ modo in nostris auribus lecta sunt, tunc ad liquidum non cognovi: Sic me Deus adjuvet, & hæc Sancta Evangelia*. Hujus Legationis suæ meminit Petrus Damiani lib. 4. Epistola V. ad Monachos Cluniacenses. De ea scripsit *Alexander* ad Archiepiscopos Galliarum, Epistola 21. His verbis: *Talem vobis virum destinare curavimus, qui & noster est oculus, & Apostolicæ Sedis immobile firmamentum. Huic itaque vicem nostram pleno iure commisimus: ut quidquid in illis partibus statuerit, ita ratum teneatur & firmum, ac si speciali nostri examinis fuerit sententia promulgatum*.

Concilium Cabilonense a sanctissimo Legato celebratum.

VII. Tria Romæ Concilia celebravit idem Pontifex. Primum anno 1063. cui Episcopi centum & amplius interfuere. In eo duodecim conditi Canones, quibus Leonis IX. & Nicolai II. Decreta contra Simoniacos renovantur & confirmantur, vita communis Clericorum sancitur, Beneficiorum pluralitas prohibetur, consanguineorum nuptiæ, ad septimam usque generationem vetantur, repentina Laicorum Ordinatio interdicitur, & ne quis spe Abbatiæ Monachus fiat. In eadem Synodo Petrus Florentinus Episcopus, Simoniæ convictus, depositus est, ut constat ex Actis *S. Joannis Gualberti*.

Tria Concilia ab Alex. II. Romæ celebrata.

In altero Concilio anno 1065. Incestuosorum Hæresis damnata est. Sic appellatus est Jurisperitorum quorumdam error pertinax, qui Auctoritate *Justiniani* Imperatoris freti, gradus consanguinitatis numerandos eadem ratione ab Ecclesia esse docebant, qua in successionibus numerantur; atque matrimonia inter cognatos esse licita propugnabant.

Ad hanc Synodum pertinet Epistola 28. Alexandri II. ad Episcopos, Clericos, & Judices Italiæ data, cujus hæc sunt verba: „ Ad Sedem Apostolicam perlata est quæ„ stio noviter exorta de gradibus consanguinitatis: quam quidam Legum & Canonum „ imperiti excitantes, eosdem propinquitatis gradus contra Sacros Canones, & Eccle„ siasticum morem numerare nituntur, novo & inaudito errore affirmantes, quod ger„ mani fratres vel sorores inter se sint in secunda generatione; filii eorum, vel filiæ „ in quarta; nepotes vel neptes eorum in sexta. Talique modo progeniem computan„ tes, & in hujusmodi sexto eam gradu terminantes, dicunt; deinceps viros ac mulie„ res inter se posse nuptialia jura contrahere. Et ad hujusmodi profanum errorem con„ firmandum, in argumentum assumunt sæculares Leges, quas Justinianus Imperator „ promulgavit de Successionibus consanguineorum. Quibus confisi, ostendere moliun„ tur, fratres in secundo gradu esse numeratos, filios eorum in quarto, nepotes in „ sexto. Sic seriem genealogiæ terminantes, numerationem SS. Patrum, & antiquam „ Ecclesiæ computationem ad nos usque perductam, perversa quadam calliditate distur„ bare nituntur. Nos vero, Deo annuente, hanc quæstionem discutere curavimus in „ Synodo habita in Lateranensi Consistorio, convocatis ad hoc opus Episcopis & Cle„ ricis, atque Judicibus diversarum Provinciarum. Denique diu ventilatis Legibus & „ sacris Canonibus, distincte invenimus ob aliam causam, alteram Legum fieri, alte„ ram Canonum computationem. In Legibus siquidem ob nihil aliud ipsorum graduum „ mentio facta est, nisi ut hæreditas vel successio ab una ad alteram personam inter „ consanguineos deferatur. In Canonibus vero ob hoc progenies computatur, ut aper„ te monstretur usque ad quartam generationem a consanguineorum sit nuptiis absti„ nendum. In Legibus distincte non numerantur gradus, nisi usque ad sextam: in Ca„ nonibus autem usque ad septimam distinguuntur generationem. Hac igitur de cau„ sa, quia hæreditates nequeunt deferri, nisi de una ad alteram personam; idcirco cu„ ravit Imperator in singulis personis singulos præfigere gradus. Quia vero nuptiæ sine „ duobus non valent fieri personis, ideo Sacri Canones duas in uno gradu constituere „ personas. Utramque tamen computationem, si attente ac subtiliter perspecta fuerit,

Incestuosorum hæresis ab Alex. II. in Synodis damnata, seu Jureconsultorum error, consanguinitatis gradus perperam numerantium.

„ ad

„ ad eumdem terminum convenire, manifestum erit. Justinianus namque usque ad „ quem gradum consanguinitas ipsa perduret, in suis Legibus non definivit. Canones „ vero ultra septimam, nullam numerare generationem. Sexto quippe gradu determi- „ nato, in ipsis Legibus subintulit Imperator: Hactenus ostendisse sufficiat, quemad- „ modum gradus cognationis numerentur. Namque ex his palam est intelligere, que- „ madmodum ulteriores quoque gradus numerare debeamus. Generata quippe persona „ semper gradum adjicit. Ecce in iis brevibus verbis aperte ostenditur, tales gra- „ dus, quales isti computant, non tantum usque ad sextum, verum etiam ultra nu- „ merari debere: quippe cum ultra sextum ulteriores gradus numerandos esse decernat. „ Ubi enim ulteriores nominat gradus, aperte indicat non sex tantummodo esse gra- „ dus, sed sex finitis, adhuc alios numerandos. Cum enim decimum nominat, non „ esse tantummodo sex, luce clarius confitetur. Hi ergo evigilent, & aciem mentis, „ si possunt, intendant, quos hactenus istiusmodi pervasit error. Enimvero ubi secun- „ dum Leges inter agnatos vel cognatos defertur successio, consanguineos esse non du- „ bium est. Neque enim sibi succederent, nisi inter se parentelæ vinculo tenerentur. „ Succedunt autem inter se, teste Justiniano, in decimo gradu: consanguinei igitur sibi „ sunt, qui sibi succedunt. Quod si in decimo gradu consanguinei sibi existunt, non „ est terminata consanguinitas, ut isti fatentur, in sexto tantummodo gradu..... Ta- „ liter igitur determinatis gradibus consanguinitatis, Apostolica vos Auctoritate mone- „ mus, fratres & filii, ut omnibus sic seriem Genealogiæ computandum esse intimetis, „ quemadmodum SS. Patres numerandam esse sanxerunt, & antiquus mos Sanctæ & „ Universalis Ecclesiæ per longa tempora olim computasse monstratur. Nam si quis „ perversa & obstinata mente a recto tramite Apostolicæ Sedis deviare voluerit, & „ aliter quam nos in nuptiis celebrandis gradus parentelæ numerare contenderit: pri- „ mum pro sua temeritate cœlesti pœna plectetur, postmodum vero gladio perpetui „ Anathematis se noverit jugulandum." Hoc Decretum Collectioni suæ inseruit *Gratianus* Causa 35. Quæst. 4. Cap. *ad Sedem Apostolicam*.

In tertia Synodo Romana eodem anno 1056. omnes incestuosi, juxta Canonum Decreta, Ecclesiastica sunt communione privati, teste *B. Petro Damiani* in Apologetico *De contemptu sæculi*, quod est Opusculum 12. c. 29.

Varia Alexandri II. Acta.

VIII. cum *Richardus* Normannorum Princeps Aquinum usque victor pervenisset, jamque Urbi immineret, ut a Summo Pontifice Imperii insignia consequeretur, *Alexander II.* Godefridum Tusciæ Marchionem in eos immisit, cujus virtute ipsorum cohibitus est impetus. (Ex Leone Ostiensi lib. 3. cap. 23.) Id factum anno 1066. Ad *VVillelmum* Normanniæ Ducem, quem *S. Eduardus* Angliæ Rex successorem supremis tabulis constituerat, vexillum misit, ut *Haroldum* Tyrannum, qui defuncto Eduardo Regnum invaserat, justo bello expelleret. (Ex Ingulpho, & Matthæo Westmonasteriensi.) Id factum eodem anno 1066. Anno sequenti, Legationem ad Mediolanenses imposuit *Mainardo* Cardinali, Sylvæ-Candidæ Episcopo, & *Joanni* Presbytero Cardinali ut Simoniacam & Nicolaitarum Hæresim, quæ in Clero illius Ecclesiæ adhuc grassabatur, penitus extirparent. Quod pro sua virili præstiterunt, edita Constitutione, quæ Leges Mediolanensibus ad hunc finem tunc præscriptas complectitur, die prima Augusti. Extat inter Epistolas VI. & VII. Alexandri II. Tomo IX. Conciliorum Labbeanæ Editionis. *Adalberto* Hamaburgensi Archiepiscopo vices in Dania suas demandavit, ejusque Synodo sistere se jussit *Edbertum* Fariensem Episcopum. (Ex Epistola VII. Alexandri II. & Adamo Bremensi lib. 4. cap. 42. & sequentibus.) *Haraldum* Norvegiæ Regem per literas hortatus est, ut Hamaburgensem Archipræsulem, Sedis Apostolicæ Vicarium coleret, eique obedientiam a Regni sui Episcopis exhiberi juberet. (*Epist. II.*) A *VVillelmo* Rege Anglorum Denarium Sancti Petri: a *Suenone* Rege Danorum, censum quem ejus Majores Ecclesiæ Romanæ pendere consueverant, exegit. (*Epist. VIII. & III.*) Usum Mithræ, Laicis hactenus inconcessum, *Uratislao* Bohemorum Duci roganti concessit. (Ex Gregorio VII. lib. 1. Epistola 38.) *B. Petrum Damiani* Legatum a latere misit in Germaniam, ut Henricum Regem a repudio conjugis Auctoritate Apostolica prohiberet. (Ex Lamberto Scafnaburgensi ad an. 1069.)

IX. Ar-

IX. Archiepiscopos Moguntinum, Coloniensem, & Bambergensem, Simoniæ accusatos, Romam ad dicendam causam vocavit, quos graviter objurgatos, & jurejurando de vitanda Simonia obstrictos remisit. (Ex eodem Auctore.) *Gervasio* Remensi Archiepiscopo prohibuit ne *Josselinum*, Suessionensem Episcopum designatum Simoniæ convictum, consecraret. (Epist. 18.) Eidem gratulatus est ejectionem Simoniaci Invasoris Carnotensis Ecclesiæ, quodque Regi Christianissimo *Philippo* auctor fuisset ut alter dignus & idoneus eidem Ecclesiæ substitueretur. Eum quoque adhortatus est, ut Aurelianensem Episcopum, pariter Simoniacum, ab Archiepiscopo Senonensi deponi curaret. (Epist. 23.) Ejusdem Pontificis mandato Synodus Moguntina a *Sigefrido* ejusdem Ecclesiæ Archiepiscopo convocata & celebrata est in causa *Caroli* Constantiensis Episcopi designati, Simoniæ, aliorumque criminum accusati, anno 1071. Causa ipsius *Caroli* confessione & cessione finita est, ut Acta Concilii primum a *Tegnagello*, deinde a P. *G. Cossartio* S. J. Tom. 9. Conciliorum edita testantur, & *Lambertus Scafnaburgensis* in chronico. *Gesta adversus Episcopos Simoniacos.*

X. Legatos in Angliam misit *Alexander II. Hermenfredum* Episcopum Sedunensem, *Joannem* & *Petrum* S. R. E. Presbyteros Cardinales, Anglicanæ Ecclesiæ statum ordinaturos, qui Synodo VVintoniensi a *VVillelmo* Rege convocatæ præsidentes, Stigandum Archiepiscopum Cantuariensem, qui vivente *Roberto* legitimo Archipræsule Sedem invaserat, & a *Benedicto* Pseudo-Pontifice Pallium acceperat, & Wintoniensem Episcopatum cum Cantuariensi Archiepiscopatu simul occupabat, exauctorarunt. *Agelmarum* quoque Estanglorum Antistitem, & Abbates nonnullos deposuere. Politicis *VVillelmi* Regis consiliis, merisque suspicionibus, nulla causæ æquitate factum, *Rogerius de Hoveden* ad annum 1070. scribit. Quod minus probabile est, cum a tribus Legatis Apostolicis, & frequenti Concilio latæ sint sententiæ, nec id credi sinat *VVillelmi* Regis ab *Alexandro II.* laudata virtus, qui ita ad ejus Majestatem scribit Epistola X. *Inter mundi Principes & Rectores egregiam vestræ Religionis famam intelligimus, & quantum honoris Sanctæ Ecclesiæ, tum Simoniacæ hæresis vires opprimendo, tum Catholicæ libertatis usus & officia confirmando, vestra virtus impendat, non dubia relatione cognoscimus.* Litifeldensem quoque Episcopum, incontinentiæ aliorumque criminum accusatum, & Synodo sistere se renuentem, iidem Legati excommunicarunt, Regique substituendi Successorem licentiam dederunt, ut testatur *Lantfrancus* ad Alexandrum II. scribens. *Legatio ab Alexand. II. missa in Angliam. Concilia, VVintoniense, & Vindeshorense ab Alexandri II. Legatis celebrata. Stigandus Cantuar. Archiepis. depositus.*

Reversis aliis Legatis, *Hermenfredus* Sedunensis Episcopus Synodum habuit alteram Windleshoræ, in qua *Algericum* Sudsaxonum Episcopum, pluresque Abbates deposuit. Id præter jus factum scribit *Rogerius de Hoveden*, in gratiam scilicet Regis, qui Normannos suos Episcopatibus & Abbatiis præficere volebat, ut Regnum sibi firmaret. Contra vero *Ordericus Vitalis* lib. IV. Historiæ Ecclesiasticæ, & Vita *Lantfranci* ab Auctore coævo scripta, & cum ejus Operibus a Domno *Luca Dacherio* edita, id jure factum significant. *VVindsor. urbs Angliæ ad Tamesim.*

XI. Exauctorato *Stigando*, Cantuariensis Archiepiscopus a *VVillelmo* Rege nominatus est *Lantfrancus* quem *Alexandri II.* Legati *Hermenfredus* Sedunensis Episcopus, & *Hubertus* S. R. E. Cardinalis, in Normanniam ea de causa profecti, excusatione incognitæ linguæ, gentiumque Barbararum, qua impositum onus declinare nitebatur, insuperhabita, ad suscipiendum Archiepiscopatum Auctoritate Apostolica compulerunt, ut ipsemet *Lantfrancus* testatur in Epistola ad *Alexandrum II.* qua missionem ab Archiepiscopatu petiit. *Lantfrancus substitutus, & Alexand. II. mandato Archiepiscopatum suscipere compulsus.*

Anno 1071. Romam profectus *Lantfrancus*, Pallium duplex ab *Alexandro II.* accepit. Non enim illud solum, quod omnibus Archiepiscopis tribui consueverat, ex Altari ipsi exhibuit, sed & illud quo sua Sanctitas exornata Missas celebrabat, ipsi impendit, in amoris significationem singularis: ut testatur *Lantfrancus* ipse in Epistola ad eumdem Pontificem de his quæ in Synodo Anglicana gesta erant in causa Thomæ Eboracensis Archiepiscopi, & *VVillelmus Malmesburiensis*, lib. De Gestis Pontificum Anglorum. *Lantfranci* in Romana peregrinatione comes fuit Eboracensis Archiepiscopus, qui Pallio etiam a Pontifice donatus est. Ortam inter utrumque de Primatu contro- *Lantfranco Pallium duplex tribuit Alexand. II.*

tro-

Ejus auctoritate finitur controversia de primatu inter Cantuariensem & Eboracensem Ecclesiam.

troversiam, contendente *Thoma*, Eboracénsem & Cantuariensem Ecclesias dignitate & honore pares esse, secundum *S. Gregorii* Decreta, ab utroque appellatus *Alexander II.* in Anglia, totius Regni Episcoporum & Abbatum testimonio, finiendam decrevit. Anno MLXXII. ex mandato *Alexandri II.* habita est Synodus in Anglia, cui *Hubertus* Sedis Apostolicæ Legatus præfuit. Causa coram Episcopis & Abbatibus, & Rege Serenissimo disceptata: Ecclesiæ Cantuariensis Primatum supra cæteras Angliæ Ecclesias, ipsamque Eboracensem, ex Historia Ecclesiastica Venerabilis Bedæ, ex variis Angliæ Conciliis, ex Ordinationibus Episcoporum, & Professionibus, Obedientiæ ab iis factis Cantuariensi Archiepiscopo, ex Romanorum Pontificum Rescriptis, *Lantfrancus* vindicavit, *Thomæ* Objectiones facile diluit. Cantuariensis Archiepiscopi Primatus confirmatus est. Ista constat ex Relatione Gestorum Synodalium, quam ad *Alexandrum II.* misit *Lantfrancus*, & ex *VVillelmo* Malmesburiensi lib. I. De gestis Pontificum Anglorum.

Scribit ad VVillelmum Anglorum Regem.

XII. Scripsit *Alexander II.* ad *VVillelmum* Regem Anglorum, eumque ad Regias Virtutes constanter colendas hortatus est, utque consiliis sanctissimis *Lantfranci* Cantuariensis Archiepiscopi lubenter uteretur: *Excellentiam vestram*, inquit, *plena dilectione monemus, ut in studio Christianissimæ devotionis vestræ persistatis: Et primo quidem Ecclesias Christi, quæ in Regno vestro sunt, religioso cultu, & justis dispositionibus exornetis, commissa vobis Regni gubernacula ita justitiam tenendo tractetis, ut ex operum rectitudine, quod scriptum est,* Cor Regis in manu Dei, *vobis manifeste congruat. Rogamus etiam Dilectionem vestram, ut Ecclesiasticas personas ab injuria defendatis: viduas, & orphanos, & oppressos misericorditer relevando protegatis. Quoniam licet ille Rex Regum & supernus arbiter totius Regni, quod vobis tradidit, rationem a vobis exigat: pro his tamen districtius appellabit, quibus non fuerunt vires & arma nisi vestra potentia. Ad hæc igitur perficienda, & aliarum virtutum incrementa percipienda, fratris nostri Lantfranci Cantuariensis Archiepiscopi monitis & consiliis hortamur gloriam vestram acquiescere: quem carissimum membrum & unum ex primis Romanæ Ecclesiæ filiis, lateri nostro assidue non adjunctum esse dolemus; sed ex fructu quem Ecclesiæ in Regno vestro tribuit, consolationem ejus absentiæ sumimus:* (Epist. X.)

Lantfranci commendatio.

Studium Alexandri secundi in viros literatos.

XIII. Viros Literatos & Religiosos maximi fecit coluitque *Alexander II.* Hujus rei argumentum est, quod refert *VVillelmus Malmesburiensis* lib. I. de Gestis Pontificum Anglorum. *Erat*, inquit, *Lantfrancus tunc temporis in doctrina & mundi sapientia famosissimus & quem venerabiliter susciperet Alexander Apostolicus. Honoris maximum fuit indicium, cum Romam venienti, sequestrato illo Romani supercilii fastu, dignanter assurgeret, professus hanc venerationem non se illius Archiepiscopatui, sed Magisterio literarum deferre. Quapropter se fecisse quod esset honoris: illum debere facere quod esset justitiæ, ut pro more omnium Archiepiscoporum, Sancti Petri Vicarii vestigiis advolveretur.* Eumdem arbitrum fecit restitutionis *Thomæ* Archiepiscopi Eboracensis, & *Remigii* Linconiensis Antistitis in sacrum Officium, a quo exciderant; prior quidem quod filius esset Presbyteri; alter quod pro auxiliis *VVillelmo* Angliæ Regnum adeunti præstitis factus esset Episcopus, *Divinum munus bellicosis laboribus nundinatus*, inquit Willelmus Malmesburiensis.

Honorem exhibuimus, inquit, non quem Archiepiscopatui tuo, sed quem Magistro, cujus studio sumus in illis quæ scimus imbuti, debuimus. Ita refert Eadmerus lib. I. Histor. Novorum.

XIV. *B. Petrum Damiani* Apostolica Legatione ornatum * Ravennam misit Alexander II. anno MLXXII. ut Ravennates ab excommunicatione absolveret, quam incurrerant ob communionem cum Archiepiscopo hujus Urbis excommunicato, contumace & in anathemate defuncto, ut testatur Joannes Monachus in Petri Damiani Vita.

XV. *Alexandri II.* studium in Monachos præter ea quæ jam dicta sunt, testantur Immunitatis Privilegia Monasterio Sigebergensi in Germania, Corbejensi, Sandionysiano, Cluniacensi, in Galliis concessa vel confirmata, & contra Episcopos vindicata (Epist. 9. 19. 20. & 43.) Decretum in gratiam Monachorum, quos Clerici Ordinis istius hostes, invocato Laicorum auxilio, ex Ecclesiis Cathedralibus ejicere nitebantur. (Epist. 39. ad Lantfrancum) & Privilegium amplissimum *Odrico* Abbati Vindocinensi, & ejus successoribus concessum, quo Romana *B. Priscæ* Ecclesia, ejusdemque Ecclesiæ Cardinalitia Dignitas hujus Cœnobii Abbatibus conceditur. (Epist. 40.)

XVI. Ad

XVI. Ad Gallicanam Ecclesiam reformandam *Geraldum* Ostiensem Episcopum in Gallias Legatum misit, qui habito Cabiloni Concilio, in urbem Diensem, divertens, *Lancelinum* Episcopum Simoniacum deposuit, & *Hugonem* Lugdunensem Camerarium eligi curavit, anno MLXXIV. ut refert *Hugo Flaviniacensis* in Chronico Virdunensi.

B. Petrus Damiani Ravennam Legatus.

XVII. Varia *Alexandri II.* Decreta in Pannormiam suam transfudit *Yvo Carnotensis* Episcopus, quae vota, pœnitentias, & remissiones spectant. *Landulphum*, qui in infirmitate positus, votum continentiæ, inconsulta uxore, emiserat & Monasticam Vitam amplexus fuerat, absque consensu uxoris votum imprudens & re ipsa irritum exequi non posse declaravit. *Cosaldo* Presbytero, qui in morbo Monachatum voverat, & Beneficiis se abdicaverat, nec tamen Monasterio se tradiderat, vel Professionem emiserat, Beneficia restitui jussit. (Epist. 26.) Presbyterum alterius Presbyteri occisorem, quatuordecim annorum pœnitentia, in Monasterio peragenda, damnavit. (Epist. 29.) Cuidam, qui Presbyterum armatum in se irruentem, ictumque inferentem interfecerat, decennem pœnitentiam injunxit. (Epist. 30.) Cuidam Abbati Sacerdoti, cujus servus ira stimulante, ab ipso uno fustis ictu in dorso percussus, post sex menses obierat, & quem propterea *Rumoldus* Constantiensis Episcopus gradu & dignitate velut homicidam privaverat, pœnam remisit, temperavitque sententiam duriorem. Jussit nimirum ut ipsi restitueretur Abbatia, & si jam annus Pœnitentiæ transactus esset, sacris etiam Altaribus ministrare & Sacerdotio fungi sineretur. (Epist. 31.) Cuidam, qui fraternæ cædis causa fuerat, licet præter voluntatem, imperavit secessum in Monasterium per annum, septennem Pœnitentiam, interdicto per illud tempus conjugii usu, & armorum gestatione toto vitæ decursu prohibita: utque patrimonium pro fratris animæque suæ remedio pauperibus erogaret, medietatis tantum usufructu sibi reservato. Cujus tamen pœnitentiæ moderandæ potestatem Petracoricensi & Tolosano Episcopis, & *Hugoni* Abbati fecit. (Epist. 33.) *Theodorico*, qui filium non sponte occiderat, septennium Pœnitentiæ indixit. (Epist. 37.) Ipsi & alia Decreta ab *Yvone & Gratiano* tribuuntur.

Studium Alexand. secundi in Monachos. Legatio in Gallias altera. Varia Alexandri secundi Decreta de Pœnitentiis & Remissionibus.

XVIII. *Henrico* Regi, Simoniæ, aliorumque criminum a Saxonibus accusato, diem dixit *Alexander II.* ipsumque Romam vocavit, ut Deo & Ecclesiæ satisfaceret, anno MLXXIII. ut *Otto* Frisingensis, lib. 6. cap. 34. & Abbas Uspergensis testantur. Huic Pontifici elogium istud tribuit *Otto*, quod *Ecclesiam jamdiu ancillatam in pristinam reduxerit libertatem*. Ipsi Opusculum 23. *De Brevitate vitæ Romanorum Pontificum*, & 24. *Contra Clericos Regulares proprietarios* dicavit B. Petrus Damiani.

Alexander Secundus Henricum Germaniæ Regem ad dicendam causam Romam vocavit.

XIX. Obiit Pontifex vitæ sanctimonia & miraculis clarus, decimo Kalendas Maji anni 1073. cum annos 11. menses 6. dies 22. Ecclesiam rexisset. Ipsum hoc elogio Guillelmus Pictavensis ornat in Gestis Guillelmi I. Ducis Normannorum & Regis Anglorum: *Tempore eodem sedebat in Cathedra S. Petri Romæ Papa Alexander, dignissimus cui obediret, quemque consuleret Ecclesia universa. Responsa etenim edebat justa salutariaque. Is Præsul Lucensis, cum altiorem gradum nullatenus appeteret, violento plurimorum consensu, quorum apud Romanos tunc præcellebat auctoritas, ingenti Concilio assentiente, in eo locatus est Primatu, quo Præsulum orbis terræ caput existeret atque Magister. Allectionem hanc sanctitate meruerat atque doctrina. Per eadem post ad ortum Solis & occasum effulgebat ... ubicumque per mundum potuit iniquum corrigens, nulli concedens.*

Alexandri Secundi elogium.

Nota.

SAnctus Pontifex Alexander II. eo prosequebatur affectu Lucensem Civitatem patriam meam, ut non solum multis Privilegiis decoraverit, sed etiam voluerit usque ad mortem Episcopatum in ea retinere. Observat proinde noster celeberrimus Florentinus in Commentariis rerum Mathildis Comitissæ hujus Pontificis rescripta his constasse verbis: *Ego Alexander sanctæ Romanæ, & Apostolicæ Ecclesiæ Præsul, & Lucensis Episcopus*. Videatur etiam Ptolomæus Lucensis in Chronico, quod inchoat ab Alexandro II.

ARTICULUS XI.

De S. Gregorio VII.

Gregorii VII. electio. Ejus præclaræ dotes & virtutes.

Cæleste visum, quo ejus regimen a Deo probari significatur.

I. A*Lexandro II.* ad Superos translato, *Hildebrandus* natione Etruſcus, patria Soanenſis, *Bonicii* filius, ex Monacho Cluniacenſi S. R. E. Cardinalis ſub Summis Pontificibus Leone IX. Victore II. Stephano IX. Nicolao II. & Alexandro II. præcipuis muneribus & Legationibus perfunctus, vir ingenii vehementis, eruditionis exquiſitæ, ſeveræ ſanctimoniæ ſtudii in Diſciplinam Eccleſiaſticam incredibilis, animi intrepidi, quem *ſanctiſſimi ac puriſſimi conſilii virum* B. Petrus Damiani ad Nicolaum II. ſcribens prædicat, conſpirantibus Cardinalium ſuffragiis, Cleri totius ſummo conſenſu, omnium Ordinum applauſu; electus eſt Pontifex X. Kalendas Maii, quo ſepultus eſt Alexander II. an. Chriſti 1073. ut conſtat ex Decreto electionis ipſius, in quo & hoc elogio exornatur: „ Eligimus nobis in Paſtorem & Summum Pontificem, virum religioſum, geminæ ſcientiæ prudentia pollentem, æquitatis & juſtitiæ præſentiſſimum amatorem, in adverſis fortem, in proſperis temperatum, & juxta Apoſtoli dictum, bonis moribus ornatum, pudicum, modeſtum, ſobrium, caſtum, hoſpitalem, domum ſuam bene regentem, in gremio hujus matris Eccleſiæ a pueritia ſatis nobiliter educatum & doctum, atque pro vitæ merito in Archidiaconatus honorem uſque hodie ſublimatum, Hildebrandum, quem amodo uſque in ſempiternum & eſſe & dici Gregorium Papam & Apoſtolicum volumus & approbamus ". Invitum ad ſupremæ faſtigium Dignitatis evectum fuiſſe, conſtat ex illius ad *Deſiderium* Abbatem Caſſinenſem Epiſtola, ſtatim poſt electionem data. Henrici Germaniæ Regis conſenſus acceſſit, teſte Lamberto Scafnaburgenſi. Dum Miſſarum ſolemnia perageret, viſa eſt a viris piis columba e cœlo delapſa humero ejus dextro inſidens, alis extenſis caput ejus velare, quo ſignificatum eſt Spiritus Sancti afflatu, non humanæ prudentiæ rationibus ipſum duci in Eccleſiæ regimine, ut *Paulus Bernriedenſis* in ejus Vita commemorat.

Simoniacos, & incontinentes Clericos coercet.

Ipſi ſtructæ inſidiæ. Chriſtianæ moderationis exemplum.

II. In id præcipue *Gregorius VII.* incubuit, ut Simoniacam hæreſim, quæ in Germania, Italia, & Galliis impune graſſabatur, extirparet, necnon hæreſim Nicolaitarum, ſive pertinacem errorem incontinentium Clericorum, qui licitum ſibi concubinarum conſortium propugnabant, nec a fœda libidine ullis Eccleſiæ Decretis avocabantur. Id conſtat ex eodem Auctore, & ex pleriſque Gregorii Conciliis ac Epiſtolis. Anno tertio Pontificatus, inſidias paſſus eſt a *Cincio* Romanæ Urbis Præfecto, quem ob tyrannidem excommunicaverat. Ipſa nempe nocte Dominici Natalis, dum Sacris operaretur, a nefario homine cum armatorum manu in Eccleſiam irruente appetitus, contumeliis & verberibus affectus, & in turrim captivus abductus eſt, ex qua a Populo Romano liberatus, inſigne Chriſtianæ moderationis ſpecimen dedit, ſeditionis Auctori ſacrilego ignoſcens, modo ſacrilegium Hieroſolymitana peregrinatione expiaret. Ita refert *Paulus Bernriedenſis*: ejuſdem ſeditionis *Lambertus Scafnaburgenſis* meminit.

Berengarium damnat. A calumnia vindicatur.

III. *Berengarii* Hæreſim in duplici Synodo Romana annis MLXXIII. & MLXXIV. damnavit *Gregorius VII.* ipſumque compulit ad hæreſim ejurandam, & ad duplicem fidei profeſſionem edendam, de quibus Synodis & Profeſſionibus in Diſſertatione de cauſa *Berengarii* agemus. Unde quorumdam Calviniſtarum calumniæ contra *Gregorium VII.* diſſlantur, qui ipſum de tranſubſtantiatione dubitaſſe ſcripturierunt, quod *Benno* Pſeudo-Cardinalis Schiſmaticus aſſerat ipſum dubium fuiſſe in fide, quia nimirum ſignum a Deo poſtularit, quo teſtaretur quænam ſententia verior eſſet, an Romanæ Eccleſiæ, an *Berengarii*. Quod etſi fabuloſum ſit, non probaret tamen *Gregorium* de veritate realis præſentiæ Corporis Chriſti in Euchariſtia, aut Tranſubſtantiationis dubitaſſe; ſicut nec *Elias* dubitavit an Deus Iſrael verus Deus eſſet, quia ut Prophetas Baal confunderet, ac populum ab Idololatria revocaret, miraculum ignis cœlitus ſuper holocauſta delapſi a Deo poſtulavit & impetravit ut ipſum unum verum Deum eſſe confirmaret, dicens: *Invocate nomina Deorum veſtrorum, & ego invocabo nomen Domini mei: & Deus qui exaudierit per ignem, ipſe ſit Deus.*

IV.

IV. *Gregorio VII.* diuturnum fuit ac pene perpetuum adversus *Henricum IV.* Germaniæ Regem certamen, ut Ecclesiam in libertatem assereret. Simonia cum investituris conjuncta præcipua ratio fuit, quæ Pontificis Sanctissimi zelum adversus *Henricum* excitavit. Legationibus frustra conventum, admonitum, increpitum, a communione primum removit, deinde Regno privavit, subditis a Sacramento fidelitatis absolutis, missaque ad *Rodulphum* Sueviæ Ducem, quem Saxones Regem elegerant, corona. *Gregorii* severitas impium *Henricum* ut alterum Pharaonem induravit, & ad nefarium Schisma compulit. Coactis enim Ultrajectino & Moguntino Conciliabulis, multis calumniis in Sanctum Pontificem adornatis, ipsius depositionem de sententia conjuratorum Episcoporum decrevit, quam in Brixinensi Conventiculo exsecutus est, *Guitberto* Ravennate quondam Episcopo Antipapa creato. De Gregorii VII. & Henrici IV. dissidio Dissertationem Historicam inferius dabimus. Romanam Ecclesiam & Gregorium VII. viriliter juverunt fœminæ Principes & cum primis religiosæ, *Agnes* Augusta Regis Henrici mater, *Beatrix* Godefridi Lotharingiæ & Tusciæ Ducis uxor, quæ defuncto marito Tusciæ Ducatum non minori prudentia & integritate quam pietate moderabatur; & Mathildis Comitissa ejus filia, quæ consiliis, opibus, copiis, Ecclesiæ caussam contra Schismaticos defendit, ac Liguriam, Tusciamque Provincias Romanæ Ecclesiæ donavit, Henrico Rege, consobrino suo, posthabito, anno MLXXVII. Quæ Donatio Henrici invidiam & odium in Pontificem incendit magis (*Ex Leone Ostiensi* libro 3. capitulo 48. & *Domnizone* Presby-tero in Vita Mathildis, quam carmine edidit.)

Ejus cum Henrico quarto Germaniæ Rege dissidium.

V. *Mathildis* Gregorium VII. Christianæ perfectionis Magistrum sibi delegerat, qui eam *Anselmo* Lucensi Episcopo viro sanctissimo dirigendam commendavit, ut Vitæ *Anselmi* coævus Auctor commemorat. Plures ad illam Epistolas dedit *Gregorius*, quas inter observatione singulari digna est 47. Libri primi, qua ipsi duo armorum genera contra mundi principem subministrat, frequentem scilicet Communionem & pietatem erga Virginem Deiparam. Sanctissimi Pontificis verba præclaras & omnino sequendas Christianæ pietatis, ac sinceræ devotionis Regulas exponentia subjicio.

Mathildem Comitissam ad Christianam perfectionem instituit.

Inter cætera, inquit, *quæ ibi contra principem mundi arma, Deo favente, contuli, quod potissimum est, ut corpus Dominicum frequenter acciperes, indicavi: & ut certæ fiduciæ Matris Domini te omnino committeres, præcepi. Quid inde B. Ambrosius, videlicet de sumendo Corpore Domini senserit, his Literis intimavi. Ait enim in Lib. IV. De Sacramentis inter cætera: Si mortem Domini annuntiamus, annuntiamus remissionem peccatotorum. Si quotiescumque effunditur Sanguis Domini, in remissionem peccatorum funditur, debeo illum semper accipere, ut semper mihi peccata dimittantur. Qui semper pecco, semper debeo habere medicinam,* Item ipse Ambrosius in lib. 5. de Sacramentis: *Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumas, quemadmodum Græci in Oriente consuevere facere? Accipe quotidie quod quotidie tibi prosit. Sic vive, ut quotidie merearis accipere. Qui non meretur quotidie accipere, non meretur post annum accipere: quomodo Job Sanctus pro filiis suis offerebat quotidie Sacrificium, ne forte aliquid vel in corde, vel in sermone peccassent. Ergo tu audis, quod quotiescumque offertur Sacrificium, mors Domini, resurrectio Domini significetur, & remissio peccatorum; & panem istum vitæ quotidianum non assumis? Qui vulnus habet, medicinam requirit. Vulnus est, quia sub peccato sumus: Medicina est cœleste venerabile Sacramentum.* Item Gregorius Papa lib. 4. Dialogorum: *Debemus itaque præsens sæculum, vel quia jam conspicimus defluxisse, tota mente contemnere, quotidiana Deo lacrymarum sacrificia, quotidianas Carnis ejus & Sanguinis Hostias immolare. Hæc namque singulariter victima ab æterno interitu animam salvat, quæ illam nobis mortem Unigeniti per mysterium reparat. Quod licet surgens a mortuis jam non moritur, & mors ei ultra non dominabitur, tamen in seipso immortaliter atque incorruptibiliter vivens pro nobis iterum in hoc Mysterio sacræ Oblationis immolatur. Ejus quippe ibi Corpus sumitur, ejus caro in populi salute partitur, ejus Sanguis non jam in manus infidelium, sed in ora fidelium funditur. Hinc ergo pensemus quale sit pro nobis hoc Sacrificium, quod pro absolutione nostra Passionem unigeniti Filii semper imitatur. Quis enim Fidelium habere dubium*

Ad frequentem Communionem, & pietatem erga Virginem Deiparam, ipsam hortatur. Frequens Communio & pietas erga Deiparam Virginem, duo sinceræ devotionis characteres

possit in ipsa immolationis hora ad Sacerdotis vocem cœlos aperiri, in illo Jesu Christi Mysterio Angelorum choros adesse, summis ima sociari, terrena cœlestibus jungi, unum quid ex visibilibus fieri? Item Joannes Chrysostomus ad Neophytos: *Videte quemadmodum sponsam sibi Christus conjunxit. Videte quo nos cibo satietatis enutrit. Ipse nobis cibi substantia est atque nutrimentum. Debemus, o Filia, ad hoc singulare confugere Sacramentum, singulare appetere medicamentum. Hæc ideo, carissima Beati Petri filia, procuravi, ut fides ac fiducia in accipiendo Corpus Domini major accrescat. Talem quidem Thesaurum, aliaque dona non aurum, non lapides pretiosos amore Patris tui, cœlorum videlicet Principes, a me tua requirit anima, licet ab aliis Sacerdotibus longe meliora pro meritis accipere possis. De Matre vero Domini, cui te principaliter commisi & committo, & nusquam committere, quousque illam videamus, ut cupimus, omittam, quid tibi dicam quam cœlum & terra laudare, licet ut meretur, nequeant, non cessant? Hoc tamen procul dubio teneas, quia quanto altior & melior ac sanctior est omni matre, tanto clementior & dulcior circa conversos peccatores & Peccatrices. Pone itaque finem in voluntate peccandi, & prostrata coram illa, ex corde contrito & humiliato lacrymas effunde. Invenies illam, indubitanter promitto, promptiorem carnali matre, ac mitiorem in tui dilectione.*

Virgo Deipara patrocinium suum illis tantum impendit, qui finem ponunt voluntati peccandi. Gregorius Septimus vindicatur a calumnia.

Sacra necessitudo quæ Gregorio VII. cum *Mathilde* intercessit, ansam dedit Sanctissimi Pontificis hostibus, præcipue Clericis, quibus uxorum usum, aut concubinarum consortium severissimis Decretis prohibebat, præclaram ejus famam atrocissimis calumniis proscindendi, quasi furtivis Mathildis amoribus frueretur. Verum inculpata ipsius vita, & utriusque nota castitas fecere nullam ut fidem apud viros prudentes tam putidæ obtrectationes ac mendaciorum portenta invenirent, ut scribit *Lambertus Scafnaburgensis* ad *annum* 1077. „ Sed, *inquit*, apud omnes sanum aliquid sapientes luce clarius constabat, falsa esse quæ dicebantur. Nam & Papa tam eximie tamque Apostolice vitam instituebat, ut nec minimam sinistri rumoris maculam conversationis ejus sublimitas admitteret, & illa in Urbe celeberrima, atque in tanta obsequentium frequentia, obscænum aliquid perpetrans, latere nequaquam potuisset. Signa etiam & prodigia, quæ per orationes Papæ frequentibus fiebant, & zelus ejus ferventissimus pro Deo & Ecclesiasticis Legibus, satis eum contra venenatas detractorum linguas communiebat.

Ejus gesta pro Ecclesia & Imperio Orientis.

VI. Unionis Ecclesiæ Græcæ cum Romana redintegrandæ studiosissimus fuit, ut probat ejus Epistola ad *Michaelem* Imperatorem XVIII. libri primi. Statuerat etiam pacatis Ecclesiæ rebus, in Orientem proficisci, ut Græcos & Armenos ad veram fidem, & Catholicam unitatem revocaret; Christianosque sub Saracenorum tyrannide gementes numeroso præmisso exercitu liberaret, ut constat ex ipsius Epistola ad *Henricum* Regem Romanorum, 30. libri secundi. *Michaeli Parapinacio* Græcorum Imperatori, qui injuste fuerat depositus, auxiliares copias suppeditare decrevit ad recuperandum Imperium, ut constat ex Epistola ad Episcopos Apuliæ & Calabriæ, 6. lib. Octavi.

Gesta pro Ecclesia, & Duce Bohemorum.

VII. *Uratislao* Bohemorum Duci indultum ab *Alexandro II.* Mitræ usum confirmavit, Epistola 38. libri primi. Legatos Apostolicos ad eumdem misit, causas Apostolicas in illius ditionibus finituros; & *Jeromirum* Pragensem Episcopum, necnon *Joannem* Morevensem, Romam vocavit, ut controversiam inter eos ortam judicaret; jussitque Duci ut dicto *Jeromiro* Præsuli fratri suo manu captos Episcopatus redditus restitueret. (Epistola 44. & 45. lib. primi.) Hunc vero de objectis criminibus purgatum in Sedem restituit. (Epistola 78.) Jubente Pontifice, Dux cum fratre Episcopo pacem iniit, & census nomine centum marchas argenti Sedi Apostolicæ obtulit. (Epist. 7. lib. secundi.) Divinum Officium lingua Sclavonica celebrari vetuit, quamvis id enixe postulasset; quia *Omnipotenti Deo placuit Scripturam sacram quibusdam locis esse occultam, ne, si ad liquidum cunctis pateret, forte vilesceret, & subjaceret despectui, aut prave intellecta a mediocribus, in errorem induceret. Neque enim ad excusationem juvat, quod quidam religiosi viri hoc quod simpliciter populus quærit, patienter tulerunt, seu incorrectum dimiserunt, cum primitiva Ecclesia multa dissimulaverit, quæ a Sanctis Patri-*

Divinum Officium lingua Sclavonica celebrari vetat.

Patribus postmodum firmata Christianitate, & religione crescente, subtili examinatione correcta sunt. Unde ne id fiat quod a vestris imprudenter exposcitur, Auctoritate Beati Petri inhibemus, Teque ad honorem omnipotentis Dei huic vanæ temeritati viribus totis resistere præcipimus.

VIII. *Salomonem* Hungarorum Regem increpuit, quod Regni Hungarici investituram ab *Henrico* Germaniæ accepisset, quam a Romano Pontifice accipere debuerat, cum Ecclesiæ Romanæ Beneficiarium sit, utpote ipsi a *Stephano I.* Rege cum omni jure & potestate sua quondam oblatum & addictum. Quare jussit, ut Sceptrum quod tenebat, Apostolicæ, non Regiæ Majestatis Beneficium esse cognosceret. (Epist. 13. lib. 11.) Ad *Suenum* Danorum Regem amicissimas literas scripsit, quibus ipsum ad rectam Regni administrationem vehementer hortatus est, utque unum e filiis suis Apostolicæ Aulæ militaturum daret, seu *Ducem ac Principem & Defensorem Christianitatis*, contra quosdam hæreticos qui in Italiæ Provincia quadam grassabantur. (Epist. 51. lib. 11.) Ipsi etiam observantiam erga Sedem Apostolicam gratulatus est, & propensissimam in ejus utilitates voluntatem significavit, Epistola 75. qua & de cæteris pene Principibus graviter conqueritur. *Apud Antecessores nostros*, inquit, *juris & consuetudinis erat caritativis Legationibus docere viam Domini, universas nationes corripere, in his quæ arguenda erant, omnes Reges & Principes, & ad æternam Beatitudinem cunctos invitare legalibus disciplinis. Plus enim terrarum Lex Romanorum Pontificum quam Imperatorum obtinuit...... Nunc vero Reges & Præsides terræ contemptores facti Ecclesiasticæ Legis, qui amplius justitiam servare & eam defendere debuerant ad tot irrogandas Ecclesiæ contumelias convenerunt, atque ad tantam inobedientiam, quæ secundum Samuelem, similis est Idololatriæ, devoluti sunt, ut fere jam quiescentibus Legationibus nostris, quoniam pene sine fructu videntur, verba nostra tantummodo convertamus ad Dominum Regum, & Deum ultionum.*

Aconum Sueni Regis filium & in Daniæ Regno successorem, ad paternarum æmulationem virtutum & ad parem Apostolicæ Sedis observantiam hortatus est Epistola 21. lib. 6. *Inter cæteras ergo virtutes*, inquit, *Ecclesiarum defensionem in mente tua volumus eminere, Sacerdotalis Ordinis reverentiam proximum locum tenere, ac deinde justitiam & misericordiam in cunctis te judiciis discrete servare.*

Regi Suecorum gratulatus est, quod sacri verbi Ministros ex Ecclesia Gallicana suscepisset, qui salutarem doctrinam & ex Romanæ Ecclesiæ thesauris acceptam, ejus subditis tradiderant. *Gallicana siquidem Ecclesia*, inquit, *non vos alienis documentis instruxit, sed quod de thesauris matris suæ Sanctæ Romanæ Ecclesiæ accepit, salubri vobis eruditione contradidit.* Atque ut uberiorem religionis & doctrinæ gratiam obtinerent, jussit ab ejus Majestate ad Sedem Apostolicam Episcopum aliquem, vel idoneum Clericum dirigi, qui gentis mores exponeret, & sacra mandata inde ferret. (Ep. 11. lib. 8.)

Gallicana Ecclesia doctrinam ex thesauris Romanæ Ecclesiæ Matris suæ acceptam Suecis tradit.

Scripsit ad *Olavum* Norvegiæ Regem, ipsum in fide confirmans, & optare se vehementer significavit, ut e junioribus & Nobilibus Regni sui aliquos ad Apostolicam Aulam mitteret, qui divinis legibus diligenter edocti, Apostolicæ Sedis mandata in patriam referrent, & quæ Christianæ Religionis ordo postularet, prædicarent & excolerent: Ipsum etiam admonuit, ne fratres Regis Danorum, qui Regem fratrem armata manu cogere volebant, ut Regnum cum ipsis divideret, adversus ipsum juvaret: immo potius auctoritate sua efficeret, ut Rex fratres suos in Regnum cum caritate susciperet, & ita eis de reliquis honoribus & bonis divideret, ut nec illos premeret necessitas, nec Regni status labefactaretur, aut dignitas. (Ep. 13. lib. 6.)

Necem *S. Stanislao*, Cracoviensium Episcopo & Martyri, jussu *Boleslai* Polonorum Regis illatam, ultus est *Gregorius VII. Petro* Gnesnensium Archiepiscopo, cæterisque Poloniæ Præsulibus dans in mandatis, ut in istius facinoris execrationem, Provinciæ Gnesnensi sacris omnibus interdicerent; *Boleslaum*, & Poloniæ Regnum, omni honore & dignitate Regali privarent, & omnes subditos ab ejus obedientia absolverent; Filiis denique militum, qui huic facinori, auxilio, consilio, vel assensu, essent cooperati, aditum ad Ordines, & Beneficia Ecclesiastica, usque ad quartam generationem, interclusum esse denuntiarent. (Ex Longino Rerum Polonicarum Scriptore.)

Necem S. Stanislao illatam ulciscitur.

Gesta cum Hispaniæ Regibus.

IX. *Alfonsum* Castellæ, & *Sancium* Aragoniæ Reges hortatus est *Gregorius VII.* ad Romanæ Ecclesiæ Ordinem, Officiumque recipiendum, Gothicis Ritibus dimissis. (Epist. LXIV. lib. I.) Qua de re & mandata dedit *Simeoni* Episcopo, Epist. XVIII. lib. III. Id ab *Alphonso* Castellæ Rege imperatum, ipsi gratulatus est, eumque monuit ne Judæos Christianis dominari suis in ditionibus pateretur. (Epist. 11. lib. 9.) Ingentem *Gregorii VII.* animum & Apostolicam virtutem probant hæc istius Epistolæ verba: „ Nos ex hujus vitæ termino, & temporalium commodorum qualitate perpen„ dentes, numquam melius quemquam posse Episcopum nominari, quam cum perse„ cutionem patitur propter justitiam, decrevimus potius divinis mandatis obtemperan„ do, pravorum inimicitias incurrere, quam illis male placendo, iram Dei provo„ care.

Numquam melius aliquis Episcopus nominatur, quam cum persecutionem propter justitiam patitur.

Eumdem Regem *Alfonsum*, qui connubium alterum cum uxoris suæ consanguinea contraxerat, id rescindere jussit, ac incestam mulierem abjicere, ne gloriam suam macularet, posteritatemque suam inutilem ac reprobam faceret. Alioqui se Beati Petri gladium in ipsum districturum. Monuit ut a se quantocyus removeret *Consiliarios falsitatis*, & Sedis Apostolicæ Legato *Richardo* Massiliensi Abbati acquiesceret. *Robertum* autem Monachum, Regis seductorem, communione privavit, & in Cœnobium Cluniacense ad agendam pœnitentiam detrudi jussit. (Epist. 3. lib. 8.) Comiti *de Rocejo* Hispaniæ partem concessit, quam e Saracenorum manibus eriperet, ea ratione fultus, quod Hispaniæ Regnum ab antiquo juris esset Sancti Petri. (Epist. 6. lib. 1. & Epist. 28. lib. 4.)

Gregorius septimus Canonum custos diligentissimus.

Sacrorum Canonum ita studiosus observator fuit, ut de iis dispensare noluerit, etiam rogantibus Regibus, cum dispensationes illas pravo exemplo Successoribus suis esse posse prævidit, nec Ecclesiæ honori & utilitati congruas. Sic rejecit commendationem & preces *Sancii* Aragoniæ Regis, postulantis, ut Clericus de concubina natus ad Episcopatum Aragoniæ promoveretur. *Et quia*, inquit, *venerandi Canones ad Sacerdotii gradum provehi tales contradicunt, probare eos non satis cautum fore putavimus, ne quidquam a nobis contrarium Sanctis Patribus, in exemplum & auctoritatem relinquatur. Solet enim Sancta & Apostolica Sedes pleraque considerata ratione tolerare, sed numquam in suis Decretis & Constitutionibus a concordia Canonica Traditionis discedere.* (Lib. II. Epist. L. ad *Sancium* Aragoniæ Regem.)

X. Cum *Landulpho* Beneventano Principe pactum iniit Pontificatus anno 1. cujus tenorem lib. 1. Regesti ipsius post Epistolam 18. videre est. *Robertum Guiscardum* Normannorum Principem, Apuliæ, Calabriæ, Siciliæque Ducem, fines suos excurrentem, & Ecclesiæ juribus infestum excommunicavit. (Ex Leone Ostiensi lib. 3. cap. 44.) Guillelmum Burgundiæ Comitem rogavit ut Ecclesiæ Romanæ succurreret, copiasque in Italiam trajiceret, ut Normanni certaminis aleam cum ingenti exercitu veriti, justitiæ facilius subderentur, paceque ipsis imperata, Constantinopolim in auxilium Christianorum properaret, (Epist. 46. lib. 1.) Ducem *Robertum* in communionem & gratiam Sedis Apostolicæ recepit *Gregorius VII.* qui juramentum fidelitatis Pontifici præstitit, seque ad censum duodecim denariorum Papiensis monetæ quotannis persolvendum obstrinxit. Investituram porro Ducatuum Apuliæ, Calabriæ, & Siciliæ, ipsi concessit Pontifex, sicut ejus Decessores Alexander II. & Nicolaus II. concesserant. Quas autem injuste occupabat ditiones, Salernum scilicet, Amalphiam, & Marchiæ Firmanæ partem, ipsum tenere patienter sustinuit. Ista erga *Robertum* Gregorii VII. moderatio, illum Ecclesiæ Romanæ ac Pontificis defensioni penitus addixit. Urbe namque ab *Henrico* Rege obsessa, *Robertus* ex Oriente, ubi adversus *Alexium Comnenum* bellum gerebat, in Italiam advolans, Urbem ac Pontificem, fugato *Henrico*, liberavit, ut *Domnizo* Presbyter in vita Mathildis, & *Leo Ostiensis* lib. 3. cap. 52. testantur.

Robertum Guiscardum Principem Normannum beneficiis suis addicit Ecclesiæ Romanæ defensioni Gregorius VII.

Canonica de Episcopis Judicia.

XI. *Rogerio* Catalaunensi Episcopo diem dixit *Gregorius VII.* ut ad Apostolicum tribunal, ad querimonias Ecclesiæ suæ responderet. (Epist. 56. lib. 1.) *Isembertum* Pictavensem Episcopum, qui *Gozelino* Burdigalensi Archiepiscopo Metropolitano suo in-

injuriam irrogaverat, Romam pariter vocavit causam dicturum; jussitque Metropolitanum per se vel per Procuratores adesse, qui dictum Episcopum reum probarent. (Epist. 4. lib. 11.) Sententiam Interdicti contra *Isembertum* a Legato Apostolico latam non solum confirmavit, verumetiam illum communione privavit, donec Romam Synodi judicium subiturus venisset. Si vero maneret adversus Apostolica mandata contumax, ipsi velut Episcopo jam exauctorato negaretur obedientia, & Metropolitanus res Ecclesiasticas Pictavensis Diœceseos; *Guillelmus* vero Dux Aquitaniæ justitiæ administrationem curaret. (Epist. 23. & 24. lib. 11.) Bambergensem Episcopum Simoniæ convictum in Synodo deposuit, ut ipse testatur Epistola 76. lib. 11. & Epistolis 1. 2. & 3. lib. 3. *Rainerium* Aurelianensem sistere se jussit Romanæ Synodo rationem gestorum redditurum: Quem, si Literas quibus ipsum jam convenerat, acceperit, ab omni Episcopali Officio, & Communione Corporis Domini suspendit. (Epist. 9. lib. 4.) Causam Dolensis Episcopi, propter crimina exauctorati, rogante Anglorum Rege *Willelmo*, coram Legatis suis retractari jussit in partibus. (Epist. 17. ejusdem libri.) Plurimorum Franciæ & Burgundiæ Episcoporum, quos *Hugo* Diensis Episcopus Sedis Apostolicæ Legatus suspenderat, seu damnaverat, causas œconomia prudenti finivit, rigore Canonum temperato, secundum consuetudinem Romanæ Ecclesiæ, quæ *tolerare plurima*, nonnulla etiam *dissimulare* solita est. Inter cæteros, *Manassem* Remensem Archiepiscopum, qui se a Synodis ab Apostolico Legato coactis subtraxerat, ob idque fuerat ab ipso suspensus, in proprium gradum officiumque restituit, postquam juramentum obedientiæ supra corpus *S. Petri* præstitit: quia sententia in eum lata *non Romanæ Ecclesiæ gravitate, & solita mansuetudine* videbatur. (Epist. 17. lib. 5. Depositionis sententiam in eumdem Archiepiscopum postea latam ab eodem Legato in Concilio Lugdunensi confirmavit Pontifex, datis ipsi induciis ut Romam se purgaturus accederet: ita tamen ut cederet interim sacro regimine, & *Cluniacum* vel *Casam Dei* secederet, humilitatem probaturus. (Epist. 20. lib. 7. Epistoli 17. 18. 19. & 20. lib. 8. ad Clerum & populum Remensem, ad *Hebolum* Comitem, ad Suffraganeos Ecclesiæ Rhemensis, & ad *Philippum* Francorum Regem; quibus sententiam a Concilio Lugdunensi latam & a se confirmatam, executioni mandari, & Archiepiscopum in locum *Manassis* eligi jubet.) In his causis judicandis religiose observavit, quod ad *Manassem* ipsum scripsit Epistola 58. lib. 11. *Ecclesiasticas causas non potentiæ magnitudine, sed justitiæ censura finiri oportere.*

Ecclesia Romana tolerat plurima, nonnulla dissimulat.

Ecclesiasticæ causæ qua ratione finiendæ?

Quam tenax esset Canonum, ostendunt hæc ejus verba in Epistola ad Aquilejenses 5. lib. 5. *Cæterum quod ad servitium, & debitam fidelitatem Regis pertinet, nequaquam contradicere aut impedire volumus. Et ideo nihil novi, nihil nostris adinventibus superinducere conamur, sed illud solummodo quærimus, quod & omnium salus postulat & necessitas, ut in Ordinatione Episcoporum, secundum communem SS. Patrum intelligentiam & approbationem, primo omnium Evangelica & Canonica servetur auctoritas . . . In hujusmodi causa non secundum arbitrium nostrum, sed per viam & Doctrinam Orthodoxorum Patrum incedere cupimus.*

Canonum observantiam procurat Gregorius Septimus.

XII. Ecclesiæ Lugdunensi Primatum super quatuor Provincias, Lugdunensem, Rothomagensem, Turonensem, & Senonensem confirmavit *Gregorius VII.* quo tamen iis dumtaxat Lugdunenses Archiepiscopi fruerentur, qui nullo interveniente munere, a manu, ab obsequio, vel a lingua electi & consecrati fuissent. (Epistola 34. ad *Gebuinum* Archiepiscopum Lugdunensem, & Epistola 35. ad Rothomagensem, Turonensem, & Senonensem Archiepiscopos.)

Ecclesiæ Lugdunensi Primatialem Dignitatem confirmat.

XIII. *Hugoni* Diensi Episcopo, Sedis Apostolicæ Legato, qui Normannos Antistites propter absentiam a Synodo deposuerat, jussit ut eos restitueret, ac mitius cum eis ageret; ne Regem Angliæ Sedi Apostolicæ devotissimum exasperaret. *Rex Anglorum*, inquit, *licet in quibusdam non ita religiose, sicut optamus, se habeat, tamen in hoc quod Ecclesias Dei non destruit, neque vendit, & pacem justitiamque in subditis suis moderari procurat; & quia contra Apostolicam Sedem, rogatus a quibusdam inimicis crucis Christi pactum inire, consentire noluit; Presbyteros uxores, Laicos decimas, quas deti-*

Ejus mansuetudo erga Normanniæ Episcopos, ne Rex Anglorum offendatur.

detinebant, etiam juramento dimittere compulit ; cæteris Regibus se satis probabiliorem ac magis honorandum ostendit. Unde non indignum debet existimari Potestatem illius mitius esse tractandam, atque respectu probitatis ipsius, subditorum, & eorum quos diligit, negligentias ex parte fore portandas . . . Quare volumus ut Fraternitas vestra supra memoratis Episcopis & Abbatibus, non prætermisso Culturensi Abbate, quos suspendistis, per præsentium portitorem restitutionis literas mittat ; & præfatum Regem in talibus ulterius sine assensu nostro non exasperet. Videtur enim nobis multo melius atque facilius lenitatis dulcedine ac rationis ostensione, quam austeritate vel rigore justitiæ, illum Deo lucrari, & ad perpetuum B. Petri amorem posse provocari. Hæc ille, Epistola 5. lib. 9. Sic agendum esse cum Regibus religionis & justitiæ studio conspicuis, & Sedi Apostolicæ devotis, Optimus Pontifex intellexit ; & in eorum gratiam aliquid interdum de severiori disciplina remittendum.

Gregorii septimi Gesta cum Philippo Rege Francorum.

XIV. Sacrarum electionum libertatem in Galliis vindicavit *Gregorius VII.* minis anathematis *Philippo* Regi intentatis, nisi Episcopos Cleri populique suffragiis, ac suæ Majestatis assensu electos, Episcopatu dono concesso, Ecclesiæ præfici pateretur. (Epist. 35. ad *Roclenum* Babilonensem Episcopum, & 36. ad *Humbertum* Lugdunensem Archiepiscopum, lib. 1.) Missis ad Summum Pontificem Legatis, spopondit Rex Christianissimus emendaturum se quæ in Ecclesiam peccaverat, & in his quæ Religionem & Ordinationem Ecclesiarum spectarent, se monitis Apostolicis obtemperaturum, ut ipse *Gregorius* testatur Epistola 75. lib. 1. Ea in Epistola, Regni Francorum splendorem auctum esse scribit, cum Reges Ecclesiis amplificandis & tuendis studuerunt: imminutum vero cum divina & humana jura temerarunt. Idque se frequenter ejus Majestati aspero etiam sermone, si necesse sit, inculcare debere, *Attendere te nobiscum*, inquit, *& diligenter considerare volumus, in quanta dilectione Sedis Apostolicæ, quantaque gloria & laudibus fere per orbem terrarum Antecessores tui Reges clarissimi famosissimi habiti sunt, dum illorum Regia Majestas in amplificandis & defendendis Ecclesiis pia ac devota constitit, in tenendo justitiam libera ac districta permansit. Postquam vero divina & humana jura subvertendo tanta virtus in posterioribus cœpit hebescere, totius Regni gloria, decus & honor, & potentia, cum perversis moribus immutata sunt, & nobilissima fama & Status Regni, a culmine suæ claritatis inclinata sunt. Hæc quidem, & alia talia frequenter, & si oportet, aspero etiam sermone Tibi inculcare, suscepti nos Officii cura compellit.*

Gallicanorum Antistitum zelum ad crimina, quæ hoc in Regno grassabantur, & Regis præcipue, corrigenda excitavit *Gregorius VII.* utque ipsum ad restituendam pecuniam mercatoribus ad forum quoddam Franciæ pergentibus ereptam, etiam negatione obedientiæ, & generali totius Galliæ interdicto cogerent. Quem si hujusmodi severitas minime emendaverit, se Regnum ipsi erepturum comminatur. Si vero ipsum foveant, illos Episcopali Officio privandos. Gregorius exauctorationis minas Regi Francorum intentans, non ex traditionis doctrina, & Ecclesiæ sententia, sed ex privata opinione locutus est. Ejusdem est argumenti Epistola XVIII. ad *Guillelmum* Comitem Pictavensem, Lib. II. & XXXIII. ad *Manassem*.

Gregorio septimo contra Philippum I. Regem Christianissimum obreptum.

His Epistolis in Regem invehitur, ipsi Ecclesiarum dispersionem & destructiones varias, rapinas nefandissimas, adulteria, perjura, multimodam fraudem, prædonum morem, deprædationes exprobrat, falsis, ut credere par est, delationibus occupatus ac deceptus. Nam de hujusmodi *Philippi I.* criminibus altum est apud Historicos silentium. Obreptum fuisse *Gregorio* probant, quæ ad Pictavensem Comitem scribit, *Diu se Regis iniquitatem portavisse, Ecclesiarum injuriam dissimulavisse*, &c. At unam dumtaxat vel alteram corripiendi Regis occasionem habuerat, primo quod Matisconensis Episcopi, cujus electioni præbuerat assensum, consecrationem impediret: Secundo, quod exteros quosdam mercatores, sive mulctæ, ob violatas Regni consuetudines, nomine ; sive alio, grandi pecuniæ summa spoliasset. An sæpe redarguisse dici potest, qui semel, aut bis tantum redarguit? Quomodo qui vix per sesquiannum Pontificatum tenuerat ; nec ante affectum annum de Rege questus erat, de-

cimo

cimo postmense diu se iniquitates ejus portasse ac dissimulasse dici potest? Sed quascumque in Philippum I. invehendi causas habuerit *Gregorius VII.* novum, inauditum, ipsoque jure nullum fuit, quod eripiendum ipsi quomodocumque affecto Regnum, & sequestrandos, quicumque ipsi Regalem honorem vel obedientiam exhiberent, scripserit. Hęc certe animo agitans, ac scribens, *Nicolaum II.* Decessorem suum non imitabatur, qui *Henricum* Regem *Philippi* Patrem, in Matisconensis Electi causa adversarium passus, nihil simile comminatus fuerat, sed solas preces ejus conatibus se oppositurum professus erat, ad *Gervasium* Remensem Archipræsulem ita scribens: *Vestrum Regem gloriosum castiga, precare, admone, ne pervertatur pessimorum consilio, qui nostra discordia putant se Apostolicam censuram evadere &c. Agat itaque gloriosus Rex ut libet contra nos, quia nos pro illo, ejusque exercitu, Deum semper precari parati sumus.* *Apud Duchesnium Tom. IV. pag. 198.*

XV. *Gregorii VII.* de Ordine monastico sollicitudinem studiumque in Monachos probant Epistola 13. Lib. I. ad *Manassem* Remensem Archiepiscopum data in gratiam Monachorum *S. Remigii*; Epistola 31. ad *Lantfrancum* Cantuariensem Archiepiscopum, in gratiam Abbatiæ *S. Eadmundi*, cui *Arfastus* quidam molestus erat; Epistola 30. ad Fratres Monasterii *B. Mariæ* in Episcopatu Dordonensi, quibus iniquum Privilegium negavit, ac veteris, quod *Alexandri II.* nomine inscriptum erat confirmationem, quia illud pseudepigraphum esse comperit, tum ex corrupta Latinitate, tum ex dissensione a Canonibus. Privilegium tamen Canonica auctoritate suffultum, de consensu Episcopi, ipsis concessurum se spondet: Epistola 62. ad *Hugonem* Cluniacensem Abbatem sibi amicissimum: Epistola 68. ad *Froterium* Nemausensem Episcopum, qui Monasterii *S. Ægidii* Privilegia violaverat; Epistola 81. ad *Udonem* Trevirensem Archiepiscopum, cui dat in mandatis, ut *Theodoricum* Virdunensem Episcopum increpet ob violata Cœnobii *S. Michaelis* Privilegia, illudque Cœnobium ab interdicti sententia in illud lata ipsum absolvere jubeat; aut si renuerit, absolvat ipse Archipræsul Trevirensis ejus Metropolitanus. Epistola 82. universos qui bona Augiensis Monasterii detinerent, excommunicatos denuntiavit. Epistola 15. lib. II. jubet Lugdunensi Archiepiscopo, & Episcopis Augustodunensi, & Matisconensi, ut Lingonenses Clericos Pultariensi Abbatiæ molestos coerceant, & pro damnis illatis satisfacere cogant. Epist. 49. miserrimum Ecclesiæ statum, angustiasque suas exponit *Hugoni* Cluniacensi Abbati, Monachorum precibus se commendat, jubetque ut Sanctus Abbas manum præbeat Ecclesiæ, Fideles monendo, rogando, exhortando, ut Sancto *Petro* cariores non habeant sæculares Principes. Epistola 59. *Romanensem* Abbatiam in clientelam Sedis Apostolicæ recipit, Canonicum Abbatem creari vetat, nisi regulariter victurum professus fuerit, quoslibet Ecclesiasticæ dispensationi Administros communi Fratrum electione præfici jubet. Epistola 69. *Cunibertum* Episcopum Taurinensem increpat, quod Monachis *S. Michaelis* molestiam crearit, jubet ut vel pacem ineat cum Abbate, vel litem ad Apostolicum Tribunal dirimendam deferat. Interim vero neque vocando ad Synodum, nec aliquo interdicto, neque exactione, Monachos vexet; absolvatque quantocyus quos excommunicavit. Si potestate sua abuti pergat, minatur se Monasterio Immunitatem ab illa jurisdictione concessurum, ut aliis Cœnobiis propter infestationem Præsidentium, concessere plerumque SS. Patres. *Hugonem* Cluniacensem Abbatem *Hugoni* Diensi Episcopo, Sedis Apostolicæ Legato, adjunxit ad causas Remensis Archiepiscopi, & Dolensis, aliorumque Episcoporum cognoscendas & finiendas, ut constat ex Epistola 22. lib. 5. *Bernardi* Massiliensis Abbatis industria & opera in Legationibus difficillimis usus est, in Germanica præcipue & Hispaniensi. Ad Massilienses Monachos Epistolam scripsit 15. lib. 6. qua eos de laudati Abbatis absentia peramanter solatus est, eorumque Cœnobium Sedi Apostolicæ unire se velle, Cluniacensi instar, significavit. Viros sanctissimos & doctissimos ex Cœnobiis ad Ecclesiasticas dignitates assumpsit, ac inter alios *Petrum Aldobrandinum*, Vallis Umbrosæ Monachum, *S. Joannis Gualberti* discipulum, qui ignis judicio in quo stetit illæsus, unde *Igneus* appellatus est, *Petrum* Florentinum Episcopum Simoniacum esse probavit, post multas inter illum Antistitem & Monachos sub *Alexandri secundi* Ponti-

Studia Gregorii Septimi erga Monasticum Ordinem.

tifi-

tificatu contentiones, de quibus legenda Vita *S. Joannis Gualberti* a *S. Athone* Pistoriensi Episcopo scripta. Iisdem exornavit Infulis *Gebizzonem* Monachum & Abbatem Cœnobii *SS. Bonifacii & Alexii* in monte Aventino, *Othonem de Castilione* Monachum Cluniacensem, qui postea fuit Summus Pontifex *Urbanus Secundus & Joannem* Monachum & Abbatem Sublacensem.

Inter Cardinales *Gregorii VII.* eruditione eximius fuit *Deusdedit*, qui Canonum Collectionem edidit, aliudque doctissimum Opus *Victori III.* nuncupavit, cujus argumentum est: *Non licere Laicis in Sacerdotiorum collationibus, quæ Cleri & Monachorum jure sunt, auctoritatem suam interponere.* In quo Henricum Germaniæ Regem, & *Guibertum* Antipapam graviter perstrinxit.

I. Concilium contra Simoniacos, & incontinentes Clericos.

XVI. Undecim Concilia Romæ celebravit Sanctus Pontifex *Gregorius VII.* Primum anno 1074. prima Dominica Quadragesimæ. Adfuere L. Episcopi, & Abbatum atque Clericorum multitudo, ut *Hugo Flaviniacensis* Abbas testatur in Chronico Virdunensi. In eo decrevit Pontifex de sententia Patrum, *Ut qui per Simoniacam hæresim, hoc est, interventu pretii ad aliquem Sacrum Ordinum gradum & officium promoti sunt; nullum in Sancta Ecclesia ulterius ministrandi locum habeant. Qui vero Ecclesias datione pecuniæ obtinent, omnino eas perdant.* Id constat ex ipsomet *Gregorio* in Epistola ad *Ottonem* Constantiensem Epi-scopum, ex Apologista Decretorum *Gregorii VII.* & ex *Mariano Scoto* ad eum annum. Secundo, Sacerdotibus uxoriis & in continentibus Missarum celebratione; Diaconis &Subdiaconis Altaris ministerio interdixit. Testis est Gregorius VII. in laudata Epistola. Hoc Decretum ejus Apologista defendit cap. XII. & sequentibns.

Hujus occasione Decreti, cujus executionem infracto animo urgebat Sanctissimus Pontifex, Clericorum conjugatorum factio gravissimos in Germania tumultus excitavit, *Gregorium Hæreticum, & vesani dogmatis* esse clamitans qui *oblitus sermonis Domini, quo ait*, Non omnes capiunt verbum hoc, *violenta exactione homines vivere cogeret vita Angelorum, & dum consuetum cursum naturæ negaret, fornicationi & immunditiei fræna laxaret. Quod si pergeret sententiam confirmare, malle se Sacerdotium, quam conjugium deserere: & tunc visurum eum, cui homines sorderent, unde gubernandis per Ecclesiam Dei plebibus Angelos comparaturus esset.* Ita refert *Lambertus Scafnaburgensis* ad hunc annum.

Decretum pro Ecclesia Pictavensi.

In eadem Synodo decrevit *Gregorius*, ut Clerici Regulares *S. Hilarii* Pictavensis Matricis Ecclesiæ Canonicos ad Ecclesiam suam ritu solemni procedentes in Festivitate omnium Sanctorum, & *S. Hilarii*, honorifice susciperent, & Missam ab Episcopo, vel eo absente a Decano, aut aliquo ex majoribus Canonicis ejusdem Ecclesiæ Cathedralis, celebrari paterentur. Id constat ex Epistola *Gregorii VLI.* LIV. Lib. 1.

II. Concilium.

XVII. Altera Synodus a *Gregorio VII.* anno 1075. Romæ VI. Kalendas Martii celebrata est in qua decrevit rursus Pontifex de sententia Patrum, ne quis Christianorum *Missam conjugati Presbyteri audiret*, ut testatur, qui tum scribebat *Marianus Scotus* ad hunc annum. Imprudenter & temere Decretum istud *Gregorii VII.* & Romanæ Synodi, *Novo exemplo, & inconsiderato præjudicio* editum scribit, *contra Sanctorum Patrum sententiam, qui scripserunt; quod Sacramenta quæ in Ecclesia fiunt, Baptismus scilicet, Chrisma, Corpus & Sanguis Christi, Spiritu Sancto latenter operante eorum effectum, seu per bonos, seu per malos intra Ecclesiam Dei dispensentur.* Calumniatur & *Sigebertus* Auctor in Gregorium VII. iniquissimus, & Henricianis partibus addictissimus, cum Pontificis ac Synodi Decretum in eum sensum torquet, quod nulla sint per incontinentes Sacerdotes confecta Sacramenta. Non enim id innuit *Gregorius*, sed in pœnam & confusionem illorum statuit, ne Christiani Missas ipsorum audiant, & publico contemptu & infamia, ad uxores dimittendas, & ad cœlibem vitam agendam compellantur. *Sigebertum* falsi convincunt ipsius *Gregorii* verba in Epistola ad *Ottonem* Costantiensem Episcopum: „ Statuimus etiam, *inquit*, ut si ipsi contem„ ptores fuerint nostrarum, immo SS. Patrum Constitutionum, populus nullo modo „ eorum Officia recipiat, ut qui pro amore Dei, & officii dignitate non corrigun„ tur, verecundia sæculi, & objurgatione populi resipiscant. “ Hoc *Gregorii VII.* Decre-

Gregorii VII. in isto Concilio Decretum Marianus Scotus temere reprehendit. Gregorius VII. a calumnia Sigeberti vindicatur.

cretum tuetur ejus Apologista a Capite 16. ad 20. De hoc quoque exequendo Decreto Epistolam dedit *Gregorius VII.* ad *S. Annonem* Coloniensem Archiepiscopum 67. lib. 2.

Non minus invidiose scripta sunt, quæ apud *Sigebertum* sequuntur : „ Porro continentiam paucis tenenibus, aliquibus eam modo causa quæstus ac jactantiæ simulantibus, multis incontinentiam perjurio, aut multipliciori adulterio cumulantibus, ad hoc hac opportunitate laicis insurgentibus contra sacros Ordines, & se ab omni Ecclesiastica subjectione excutientibus, Laici Sacra Mysteria temerant & de his disputant, infantes baptizant, sordido humore aurium pro sacro oleo & Chrismate utentes, in extremo vitæ Viaticum Dominicum & usitatum Ecclesiæ obsequium sepulturæ a Presbyteris conjugatis accipere parvipendunt, decimas Presbyteris deputatas igne cremant, & ut in uno cætera perpendas, Laici Corpus Domini, a Presbyteris conjugatis consecratum, sæpe pedibus conculcaverunt, & Sanguinem Domini voluntarie effuderunt, & multa alia contra jus & fas gesta in Ecclesia sunt : & hac occasione multi Pseudo-magistri exurgentes in Ecclesia profanis novitatibus plebem ab Ecclesiastica Disciplina avertunt. " Hæc a *Sigeberto* conficta vel exaggerata nemo non videt, ut sanctissima illa *Gregorii VII.* Decreta odiosa redderet. Quæ tamen veterum Pontificum Decretis, & Canonibus Conciliorum omnino congruebant, ut ejus Apologista luculenter probat.

Errat quoque *Sigebertus*, cum Decretum, de quo agimus, tribuit primæ *Gregorii VII.* Synodo, anno 1074. celebratæ : ad secundam namque pertinere testantur *Marianus Scotus*, cui *Rogerius de Hoveden*, *Simeon Dunelmensis* & *Joannes Brompton* consentiunt.

Legatio in Germaniam missa.

Ad hujus executionem Decreti, missa est in Germaniam Legatio, de sententia Synodi, quam obiit Curiensis Episcopus. Concilium Moguntiæ celebratum. Apostolica mandata *Sigefrido* Archiepiscopo tradita, ut universos Diœceseos suæ Clericos „ cogeret, aut impræsentiarum conjugibus renuntiare, aut in perpetuum Sacri Altaris ministerio abdicare. Quod dum facere vellet, exurgentes qui undique assidebant Clerici, ita eum verbis confutabant, & manibus & totius corporis gestu in eum debacchabantur, ut se, vita comite, inde exiturum desperaret. Sic tandem rei difficultate superatus, statuit sibi deinceps, tali quæstioni supersedendum, & Romano Pontifici relinquendum, ut causam quam ipse toties inutiliter proposuisset, ille per semetipsum, quando vellet, & quomodo vellet, peroraret. " Ita refert *Lambertus Scafnaburgensis*, ad annum MLXXV.

In eadem Synodo, prioris Concilii Decreta contra Simoniacam Hæresim confirmata sunt, ut ipse *Gregorius* testatur Epistola ad *Annonem* Coloniensem Archiepiscopum LXVII. lib. II. Nonnulli *Henrici* Germaniæ Regis Proceres perversique Consiliarii, quod sacrilegis beneficiorum nundinationibus interventores, atque etiam auctores fuissent, Communione privati sunt. De his intelligendum videtur quod *Lambertus* Scafnaburgensis ad annum sequentem scribit : „ Ottonem Ratisponensem Episcopum, & Ottonem Constantiensem Episcopum, & Burchardum Lausanensem Episcopum, Eberardum Comitem, Odalricum, & alios nonnullos, quibus Rex potissimum Consiliis utebatur, jam pridem Gregorius Pontifex excommunicaverat. Privatorum præterea causæ quædam hac in Synodo examinatæ sunt. Editum in ea Synodo celebre contra Investituras Decretum, ut colligitur ex Epistola *Gregorii VII.* ad *Henricum* Regem X. lib. III. quamquam *Hugo Flaviniacensis* in Chronico Virdunensi, & Conciliorum Collectiones, illud ad primam Synodum referant.

Decretum contra Investituras.

Tertium Gregorii Septimi Concilium.

XVIII. Tertiam Romæ Synodum habuit *Gregorius VII.* anno MLXXVI. in qua *Henricus* Rex Germaniæ, *Sigefridus* Moguntinus, *Willelmus* Trajectensis, & Robertus Bambergensis, Episcopi Schismatis incentores, excommunicati sunt, ut constat ex Actis, ex *Lamberto Scafnaburgensi*, ad hunc annum, ex Vita *S. Anselmi Lucensis*, ab Auctore coævo scripta, & ex *Domnizone* Presbytero in Vita *Mathildis*. Hujus Concilii historiam fusius exponam in Dissertatione Historica de dissidio *Gregorii VII.* & *Henrici* Germaniæ Regis.

Quartum Gregorii Septimi Concilium.

XIX. Quartam Romæ Synodum habuit *Gregorius VII.* anno 1078. cui centum pene Episcopi, præter Abbates, & Clericos interfuere. In ea *Thetbaldus* Mediolanensis, & *Guibertus* Ravennas, Archiepiscopi, qui *Henricum* Regem, post speciem pœnitentis Canu-

nusi exhibitam, ad faciendum Schisma incitarant, ab omni Sacerdotali Officio suspensi sunt, latumque jam olim in ipsos anathema confirmatum. *Arnulphus* in Sedem Cremonensem simoniace intrusus, absque spe restitutionis ulla, dejectus est, & usque ad satisfactionem Communione privatus. *Rolandus* Tarvisiensis Episcopus ab *Henrico* Rege designatus, fax altera belli, quod adversus Summum Pontificem & unitatem Ecclesiæ moliebatur, spe Consecrationis Episcopalis omnino excidit Synodico Decreto, & perpetuo anathemate alligatus est, nisi resipisceret ac satisfaceret. *Hugo Blancus*, Cardinalitia Dignitate jam pridem ob Schisma privatus, Officio Sacerdotali dejectus, & Ecclesiæ aditu usque ad satisfactionem prohibitus est. *Gaufredus* Archiepiscopus Narbonensis eamdem sententiam subiit. Legatis a Pontifice missis in Germaniam, ut pacem Regni componerent, Germani in duas factiones divisi, aliis ab *Henrico*, aliis a *Rodulpho* stantibus, pars utraque parere jussa: Diris Christiano ritu devoti, qui Legationis effectum malis artibus prohiberent. In eadem Synodo Naufragorum bonis ac libertati condito Canone provisum est, ac præceptum, *Ut quicumque Naufragum quemlibet & illius bona invenerit, secure tam eum, quam omnia sua dimittat*. Jam olim naufragorum deprædatio Lege lata ab Imperatoribus prohibita fuerat, ut constat ex *Justiniani* Codice Tit. V. ubi *Constantinus Magnus*, vel, ut *Cujacus* & alii viri Juris peritissimi volunt, *Antoninus Pius* ita edicit: *Si quando naufragio navis expulsa fuerit ad litus, vel si quando aliquam terram attigerit, ad dominos pertineat, Fiscus meus se non interponat. Quod enim jus habet Fiscus in aliena calamitate, ut de re tam luctuosa compendium sectetur?* Lege Digestum, *de Lege Rhodia*.

Naufragorum depraedatio prohibita.

Altero illius Synodi Canone, Ordinationes ab excommunicatis celebratas Pontifex de sententia Patrum, irritas dixit, quoad executionem utique, non quoad substantiam & characterem, ut Theologi de Schola loquuntur.

Ordinationes ab Excommunicatis celebratae, quo sensu irritae.

Canone III. qui excommunicatis fidelitate aut sacramento constricti sunt, ab his vinculis absolvuntur, ne scilicet ipsis communicare teneantur, & eorum criminibus connivere, aut favere consiliis suis vel obsequiis, non ita tamen absolvuntur ut alios Dominos agnoscere possint, & ab illis deficere.

Canone IV. excipiuntur a sententia anathematis lata in eos, qui cum excommunicatis communicant, uxores, liberi, servi, ancillæ, necnon rustici & servientes, & omnes alii *qui non adeo Curiales sunt, ut eorum consilio scelera perpetrentur*. Excipiuntur & illi qui ex ignorantia cum excommunicatis communicant. Et qui communicant cum illis, qui excommunicatorum communione fœdantur. Oratoribus etiam, peregrinis, viatoribus permittit, ut ab excommunicatis emant vel accipiant necessaria, si aliunde comparare non possint. *Gregorii* moderationem probat hic Canon ab *Hugone Flaviniacensi* plurimum laudatus, a *Benone* Pseu-do-Cardinali schismatico perperam accusatus. De eodem Canone *Bertoldus* Constantiensis Presbyter ad annum MLXXVIII. scribit: *Gregorius Papa facto Concilio mense Martio in quo Concilio facta est exceptio quarumdam personarum de Henriciana excommunicatione, & hoc utique ad tempus, id est uxorum, filiorum, servorum, & reliquorum, qui non scienter, vel saltem non libenter, excommunicatis sociantur, idoneos Legatos iterum destinavit*, &c.

Quinam cum excommunicatis, a Censura immunes.

XX. Quintam Romæ Synodum III. Kalendas Decembris ejusdem anni MLXXVIII. celebravit *Gregorius VII.* in qua Græcorum Imperator, & alii nonnulli anathemate plexi sunt: *Henrici* & *Rodulphi* Regum Oratores jurarunt eorum nomine, nullis se malis artibus Colloquium Legatorum Sedis Apostolicæ, in Germania, de causa Regni, habendum prohibituros: Plurimi Canones ad sanciendam Disciplinam conditi, ex quibus selectos duodecim Chronico suo Virdunensi inseruit *Hugo Flaviniacensis*.

Primus Canon præsidia Ecclesiastica a quocumque suscepta vel occupata, etiam de consensu Rectorum Ecclesiis restitui jubet, sub pœna excommunicationis. *Secundus* Investituras damnat. *Tertius* Præbendas, Archidiaconatus, Præposituras, aliaque Ecclesiastica Officia vendi vetat ab Episcopis, sub pœna suspensionis ab officio. *Quartus*, irritas dicit Ordinationes, quæ interveniente pretio, vel precibus, vel obsequio alicujus personæ ea intentione impenso; vel quæ non communi consensu Cleri & populi, secundum Canonicas sanctiones fiunt, & ab his, ad quos consecra-tio pertinet, non communi

Decreta V. Concilii Gregorii VII.

probantur. *Quintus* falsas Pœnitentias execratur, easque describit verbis sane luculentis, & quæ memoriæ commendare Sacerdotes omnes qui confessiones audiunt, & Concionatores populis inculcare, operæ pretium est, ut quod miseris hisce temporibus tam late adhuc grassatur, falsæ Pœnitentiæ malum ab Ecclesia eliminetur. *Falsas*, inquit, *Pœnitentias dicimus, quæ non secundum auctoritatem Sanctorum Patrum, pro qualitate criminum imponuntur. Ideoque quicumque miles, vel negotiator, vel alicui officio deditus, quod sine peccato exerceri non possit, si culpis gravioribus irretitus, ad pœnitentiam venerit; vel qui bona alterius injuste detinet; vel qui odium in corde gerit, recognoscat se veram pœnitentiam non posse peragere, nisi arma deponat; ulteriusque non ferat, nisi consilio religiosorum Episcoporum, pro defendenda justitia; vel negotium derelinquat, vel officium deserat, & odium ex corde dimittat, bonaque quæ injuste abstulit, restituat. Ne tamen desperet; interim quidquid boni facere poterit, hortamur ut faciat, ut omnipotens Deus cor illius illustret ad pœnitentiam.* Ad veram pœnitentiam tres imprimis conditiones exigit *Gregorius VII.* 1. ut affectus peccandi deponatur, 2. ut occasiones proximæ deserantur, 3. ut aliena, cum fieri potest, restituantur. Hæc moralis Christianæ certissima principia, quæ absque hæreseos nota, nemo, ut arbitror, negaverit. Ad eamdem falsæ Pœnitentiæ consuetudinem eradicandam, Synodum in Britannia minori celebrari jussit *Gregorius VII.* præside *Amato* Oleronensi Episcopo, S. R. E. Legato Apostolico, ut constat ex illius Epistola 10. lib. 7.

Decretum saluberrimum contra falsas pœnitentias.

Tres ad veram pœnitentiam conditiones requirit Gregorius VII.

Canon Sextus decimas in usum pietatis concessas, possideri prohibet a Laicis, sive ab Episcopis, sive a Regibus, vel quibuslibet aliis personis eas acceperint, & nisi eas Ecclesiæ restituant, sacrilegii reos esse docet. At circa hujus Canonis executionem dissimulandum fuit, perturbatis Ecclesiæ temporibus, erga Nobiles, qui ad Presbyteros fornicarios & Simoniacos coercendos operam Ecclesiæ commodarant. Hos cum excommunicasset *Hugo* Diensis Episcopus, nisi Decimas Ecclesiæ dimitterent, nimiam severitatem *Gregorius VII.* Prudentissimus Pontifex improbavit, lib. 9. Epistola 5. „ Innotuit nobis, *inquit*, quod multos Milites, qui prius ad Presbyteros fornicarios, & „ Simoniacos coercendos favorem & auxilium vobis impenderant, propterea quod decimas dimittere nolebant, excommunicando turbaveritis: Quales nos adhuc anathematis vinculis alligare Synodali Judicio per discretionem distulimus. Super his igitur consulimus, atque hortamur, ut nunc pro tempore Canonicum rigorem Sapientia vestra temperet, atque hac turbationis tempestate quædam parcendo, nonnulla dissimulando, ita studeat moderari, ut non se veritate justitiæ deteriorando occasionem sumant: sed suspenso nunc judicio, spatium recognoscendi æquitatem habentes, postmodum facilius adquiescant: ut demum in eos tranquillitatis tempore, quod, Deo annuente, cito futurum speramus, id quod nunc Apostolicæ Sedis discretio patienter differt, justitiam dirimens ad statum suum restauret.

Decimas a Laicis possideri prohibet.

Hugonis Diensis nimiam severitatem in hujus executione Canonis improbat.

Canon septimus admonet, ut *Quicumque se Christianæ Religionis participem esse desiderat, ab esu carnium die Sabbati, nisi majori Festivitate interveniente, vel infirmitate impediente, abstineat.* Nondum lege sancita erat Sabbati abstinentia; hanc introducere Disciplinam in honorem sepulturæ Dominicæ voluit *Gregorius VII.* sed admonitione sola, non præcepto usus est. Quamobrem nec diu postea universalis fuit illa observantia. Duas exceptiones addidit Pontifex, infirmitatis, quam augere vel fovere posset abstinentia; & majoris Festivitatis intervenientis, puta Natalis Domini vel Epiphaniæ.

Abstinentia Sabbati.

Canon octavus, decimas & primitias, & reliqua, quæ secundum statuta Canonum ad Episcopos pertinent, sine Romani Pontificis auctoritate, vel Episcopi consensu, a Monachis & Abbatibus detineri vetat.

Canon nonus, prohibet ne Episcopi onera, servitia, census, contra Ecclesiasticam normam Abbatibus & Clericis imponant: & ne interdictum Sacerdotale Officium pretio restituant, sub periculo gradus.

Canon decimus invasores patrimonii *S. Petri*, aut invasionis conscios, nec ea revelantes, velut sacrilegos damnat, restitutionem imperat, & pœnam quadrupli de propriis bonis persolvendi infligit.

Canon

Canon undecimus, suspensione ab Officio castigandum Episcopum edicit, qui Presbyterorum, Diaconorum, Subdiaconorum fornicationes, vel crimen incestus, in sua Diœcesi, precibus, vel pretio interveniente permiserit, vel cognitis impunitatem concesserit. Hunc Canonem *Ottonis* Constantiensis, & aliorum plerorumque Germaniæ Episcoporum pudenda erga Clericos conjugatos conniventia & negligentia necessarium fecit, ut constat ex Epistolis *Gregorii VII.* ad eumdem *Ottonem*, ad Constantiensis Ecclesiæ Clerum, & ad omnem Clerum & populum Imperii.

Oblationes ad Missarum solemnia Fidelibus imperata.

Canon duodecimus, Fidelibus Oblationes ad Missarum solemnia imperat, secundum usum SS. Patrum, & revocare jubet in memoriam quod Deus per Moysen dixit: *Non apparebis in conspectu meo vacuus.*

His Decretis Gregorii VII. & Synodi Romanæ V. descriptis, subdit *Hugo Flaviniacensis* in Chronico: *Hæc sunt Beatissimi Papæ Synodalia Decreta, moribus corrigendis idonea, SS. Patrum Decretis consona, cœlo rorante stillata, universis Fidelibus inculcanda, amplectenda, atque tenenda, justitia dictante prolata, fortitudine roborata, prudentia promulgata, temperantiæ virtute prædita.*

Sextum Gregorii VII. Concilium.

XXI. Sextam Romæ Synodum habuit *Gregorius VII.* anno MLXXIX. mense Februario, in qua Berengariana hæresis proscripta est, quam ejurare rursus compulsus est relapsus Auctor, & Fidem Catholicam tertia Professione testari. Qua de re uberius agemus in Dissertatione *De causa Berengarii.* In eadem Synodo, *Henrici* & *Rodulphi* Regum Oratores, Dominorum suorum nomine, liberum in Germania Conventum promisere, ad quem dicti Reges convenirent per se vel Legatos, Summi Pontificis, vel Legatorum ejus sententiam de causa Regni inter eos controversa, subituri.

Septimum Concil. Investitura damnata.

XXII. Septimam Romæ Synodum habuit *Gregorius septimus* anno MLXXX. in qua hæc promulgavit Decreta. Primo damnatæ Investituræ: Inter Episcopos vel Abbates sedere prohibiti, qui Episcopatum vel Abbatiam de manu Laicæ personæ suscepissent, iisque aditu Ecclesiæ interdictum, donec beneficio cesserint. Eadem sententia in sæculares Potestates lata, quæ Investituram dare præsumpserint. Deinde Normannis invasio Patrimonii *S. Petri* sub excommunicationis pœna prohibetur. Ipsis tamen concedit Pontifex, ut si adversus incolas terrarum illarum justam causam quis habuerit, prius apud Apostolicam Sedem, vel Rectores & Ministros ibi constitutos, de injuria expostulet: ac nisi jus ipsi dixerint, *pro recuperatione suarum rerum de terra illa accipiat, non tamen ultra modum, nec more prædonum, sed ut decet Christianum, & eum qui sua magis quærit accipere, quam aliena diripere.* Denegata justitia, præmissisque violentæ exactionis minis, bellum etiam privatum ad repetendum sua non injustum eo sæculo censebatur.

Falsa Pœnitentia cavenda.

Quarto Fideles omnes admoniti, ut a falsis sibi caveant pœnitentiis. Falsam autem illius pœnitentiam esse docet, qui peccandi affectum non deponit aut proximas occasiones peccati non relinquit, vel aliena non restituit, cum potest. *Ita se unusquisque ad Dominum convertat, ut relictis omnibus iniquitatibus suis, deinde in fructibus bonæ operationis permaneat. Sic enim Dominus per Prophetam docet:* „ Si conversus fuerit „ impius ab omnibus iniquitatibus suis, & custodierit universa mandata mea, vita „ vivet, & non morietur. *In quibus verbis manifeste datur intelligi quoniam qui aliena bona diripuit, & ea cum possit, reddere, vel emendare noluerit, vel qui arma contra justitiam portaverit, aut odium in corde retinet: vel qui hujusmodi negotiationibus aut officiis implicatus fuerit, quæ sine fraude, sine falsitate, sine invidia, sine deceptione fratrum, exercere non possit, nec ad Dominum conversus, nec de perpetratis facinoribus veram pœnitentiam facere credendus est.* Addit Sanctissimus Pontifex cum sua Synodo, Sacerdotes vita & doctrina probatissimo in accipiendis Pœnitentiis eligendos esse. Scientiam autem postulat, non recentiorum dumtaxat Auctorum, sed Divinarum Scripturarum. *Inter omnia vos hortamur*, inquit, *atque monemus, ut in accipiendis Pœnitentiis non ad illos curratis, in quibus nec religiosa vita, nec est consulendi scientia, qui animas hominum magis ad interitum, quam ad salutem ducunt, teste Veritate, quæ ait:* „ Si cœcus cœcum ducat, ambo in foveam cadunt; *Sed ad eos qui religione & Scripturarum doctrina instructi, viam veritatis & salutis vobis ostendere valeant.*

Ezech. 18. & 33.

Confessarii eligendi Religione & Scripturarum doctrina instructi.

Mat. 13. 14.

Quin-

Quinto, de sacris Episcoporum electionibus statuit Synodus, ut Ecclesia vacante, cura Visitatoris Episcopi, ab Apostolica vel Metropolitana Sede directi, Clerus & populus, remota omni sæculari ambitione, timore, atque gratia, Apostolicæ Sedis, vel Metropolitani sui consensu, Pastorem sibi secundum Deum eligat. Si vitiosa fuerit electio, jus ad Metropolitanum, vel ad Summum Pontificem devolutum esto. Denique *Gregorius septimus* de Synodi sententia, *Henricum* Germaniæ Regem rursus excommunicavit, & Regno Teutonicorum & Italiæ privavit. *Rodulphi* vero electionem confirmavit. *Sacræ Electiones Episcoporum. Henrici Germaniæ Regis excommunicatio & exauctoratio.*

XXIII. Octavam Romæ Synodum celebravit *Gregorius septimus* anno MLXXXI. In qua *Henrici* Regis & omnium ejus fautorum confirmata excommunicatio est, Arelatensis & Narbonensis Archiepiscopi depositi; *Ildimundus* & *Landus*, Campaniæ Tyranni, anathemate confixi, ut hujus Synodi Acta testantur. *Octavum Concilium.*

XXIV. Nonam celebravit an. Domini MLXXXIII. duodecimo Kalendas Decembris, cum triennio toto solita Concilia Bellum Henricianum, & Urbis obsidio prohibuisset. Hanc ideo congregavit *Gregorius* ut Ecclesiæ, Imperiique paci consuleret. A Romanis quippe diuturna & gravi obsidione fatigatis, exoratus, ut *Henrici* causam, & suas in eum Sententias retractari Synodaliter permitteret, ac restituto, si fieri posset, *Henrico*, Reipublicæ tot malis attritæ mederetur. Ab his pacis consiliis non alienum fuisse Pontificem, probat ejus Epistola ad *Altmannum* Passaviensem Episcopum, tertia libri noni, & vigesima octava ejusdem libri *Ad universos Fideles* inscripta. Sed *Henrici* nequitia Sanctissimi Pontificis vota pro Ecclesiæ Imperiique pace, & bonorum omnium expectatio, frustrata sunt. Qua de re uberius agemus in Dissertatione de dissidio *Gregorii VII.* & *Henrici* Germaniæ Regis. In ea Synodo de fidei forma, & Christianæ Religionis conversatione, necnon de animi constantia ad præsentem pressuram necessaria Pontifex egregie peroravit, ut Acta testantur. *Nonum.*

XXV. Decimam & undecimam Synodum Romæ celebravit *Gregorius VII.* an. MLXXXIV. In quibus *Guitbertus* Antipapa, & *Henricus* Rex iterato Anathemate confixi sunt, ut *Bertholdus* Constantiensis ad hunc annum, & *Leo Ostiensis* lib. 3. cap. 53. commemorant.

XXVI. Ejusdem auctoritate Pontificis Concilium *Quintilinoburgi* anno MLXXXV. celebratum est, cui per Legatum præfuit, in quo Henriciana, & Weciliana hæresis damnatæ sunt. Henriciani summam auctoritatem Imperatori in electionibus Episcoporum, & ipsius Romani Pontificis, vindicabant, & Pontificem negabant esse legitimum, quem Imperator, seu Rex Germaniæ non nominasset, ac latæ in Regem excommunicationis nullam habendam esse rationem contendebant, quod injusta esset. VVeciliani a *VVecilone* Moguntinæ Sedis invasore nuncupati, sæculares suis rebus expoliatos, Ecclesiastico non subjacere judicio asserebant. *VVecilonis* & aliorum Schismaticorum Ordinationes irritæ declaratæ sunt. In *Guitbertum* Antipapam & Schismatis ejus fautores, repetita anathematis sententia. *Gebehardi* Constantiensis Episcopi confirmata Ordinatio. Quæstio de consanguinitate Regis *Hermanni*, & uxoris ipsius ventilata est, qui Patrum judicio se pariturum spopondit. Septem editi canones: Primo statutum est, ut quicumque ab Episcopo suo, nec Officio, nec Communione privato, excommunicatus esset, *etsi injuste*, *nullatenus reciperetur ad Communionem*, *nisi absolutus Ecclesiastico more*. Canon alter excommunicatos pro sacrilegio vetat absolvi, nisi restitutione prævia. *Tertius*, legem de Presbyterorum & Sacrorum Ministrorum cœlibatu confirmat. *Quartus* Laicis prohibet, ne vasa sacra & pallas Altaris contingant. *Quintus*, ne decimas in proprietatem, vel etiam beneficium sibi vendicent, nisi concessione legitimorum possessorum. *Sextus*, stata esse jubet verni & æstivi Jejunii tempora, ut illud quidem prima hebdomada Quadragesimæ, istud vero in Pentecoste celebretur. *Septimus*, ovorum, & casei esu in Quadragesima interdicit. *Concilium Quintilinoburgense. Henriciana & Vveciliana Hæresis damnata. Summa Canonum.*

XXVII. Imparem numerum signorum crucis super sacram Oblationem observandum *Gregorius VII.* edixit, ob mysticam utique rationem, ut Auctor *Micrologi* testatur, c. 14. „ De signis, *inquit*, quæ super Oblationem a diversis diverse fiunt, nos ab Apostolica Sede formam sumere præsertim decrevimus, unde totius Christianæ Religio- *Ecclesiastici Ritus a Gregorio VII. instituti.*

„ nis

„ nis ordinem, & originem suscepimus. Nam & illi Sedi nostro tempore talem Deus Gu-
„ bernatorem, reverendæ, inquam, memoriæ Gregorium Papam imposuit, qui sub
„ decem suis Antecessoribus a puero Romæ nutritus & eruditus, omnes Apostolicas Tra-
„ ditiones diligentissime investigavit, & investigatas studiosissime in actum referre cu-
„ ravit. Hunc ergo Doctorem religione & auctoritate præcipuum, immo Apostolicam
„ Traditionem per ipsum in consecrandis Mysteriis potissimum imitari decrevimus. Si-
„ cut nos ipsi per ipsum & per Episcopos qui ipsum imitati sunt, accepimus, impa-
„ rem numerum semper in dispensatione signorum super Oblationem observamus: vi-
„ delicet unam crucem, vel tres, vel quinque faciendo. Et hoc utique non sine causa
„ mysterii. Nam in una & tribus, unum & trinum Deum intimamus; in quinque au-
„ tem, quinquepartitam Domini Passionem significamus. Merito autem impar numerus
„ in Ecclesiasticis Officiis frequentatur, quia numquam in duo æqualia, unitate impe-
„ diente, dividitur; sicut unitas sanctæ Ecclesiæ nullatenus eam in duo secari patitur.

XXVIII. *Gregorio VII.* Pontifice Maximo, corpus *S. Matthæi* Apostoli Salerni inventum, anno 1080. ac de tanti revelatione thesauri *Alphano* Salernitano Episcopo Sanctus Pontifex gratulatus est, Epistola VIII. libri 8.

Inventio Corporis S. Matthæi.

Gregor. VII Obitus.

XXIX. Eam in urbem confugit *Gregorius*, postquam a furore *Henrici* Regis, Castrum *S. Angeli*, in quod se receperat obsidentis, *Roberti* Siciliæ, Apuliæ, & Calabriæ Ducis virtute & industria ereptus est, anno 1084. Anno sequenti, præscito mortis die, cum Cardinalibus, Episcopis, virisque religiosis omnium Ordinum, qui ultimum agonem agenti aderant, præcepisset, ut neminem ceu Romanum Pontificem haberent ac venerarentur, nisi canonice electum & ordinatum, & de Successore designando rogatus, trium dedisset optionem, quos regendæ ac tuendæ Ecclesiæ pares censebat, scilicet *Desiderii* Cardinalis & Abbatis Cœnobii Cassinensis, *Ottonis* Ostiensis Episcopi, & *Hugonis* Archiepiscopi Lugdunensis; præ cæteris tamen in *Desiderium* utpote viciniorem inclinans, obiit die 25. Maji anni 1085. cum sedisset annis duodecim mense uno, diebus tribus. Suprema ejus verba hæc fuere: *Dilexi justitiam, & odi iniquitatem, propterea morior in exilio.* Salerni in templo *S. Matthæi* Evangelistæ sepultus est. Miraculis ante & post obitum ejus sanctitas comprobata, quorum unum *Paulus Benridensis* in ejus Vita, & *S. Anselmi* Lucensis Episcopi pœnitentiarius in ejus Actis, referunt. *Olim* (inquit Paulus) *Elias ex mortalium cohabitatione transiturus, dimisit Helisæo pallium suum, Prophetici muneris instrumentum: Similiter & Gregorius ex hac mortali vita migraturus, transmisit Anselmo Pontificalis insigne potestatis, videlicet mitram capitis sui, hoc nimirum Deo cooperante, ut, sicut ille Prophetiæ per pallium hæreditavit prærogativam, ita & iste Sacerdotalem per mitram obtineret eminentiam. Nempe eo usque processit similitudo, ut sicut Helisæus per pallium Eliæ virtutum signa demonstraverat, ita & Anselmus per mitram Gregorii quædam magnalia exhibuerit. Nam, ut de pluribus unum magis divulgatum proferamus, Reverendus Mantuanæ Præsul Ecclesiæ Ubaldus, multis jam annis gravissime spleneticus, toto corpore ulceratus, præsertim in cruribus, sic ut vix quomodolibet stare posset, vix etiam jacere, vel sedere, qui & multa in medicos erogaverat, nihilque profecerat, apposita eadem mitra ubi major ingruerat dolor, pristinæ redditus est sanitati.* Sacris Ecclesiæ Fastis post obitum adscriptus est *Gregorius VII.* & in Martyrologio Romano *Ecclesiasticæ libertatis propugnator ac defensor acerrimus* prædicatur. De ejus obitu legendus & Leo Ostiensis lib. 3. Chronici Cassinensis cap. LXIV. Ipsi hoc Elogium scribit *Trithemius* Abbas lib. 4. de Viris Illustribus Ordinis S. Benedicti, cap. 11. *Vir fuit multæ doctrinæ, magnæ pietatis, prudentiæ, justitiæ, constantiæ, & religionis, qui multa pro Ecclesiæ defensione & peregit, & sustinuit.*

Postrema verba.

Miracu.

Sanctitas.

Elogium

SCHOLION I.

Huic Articulo, pag. 74. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc notam appingunt: *Gregorium VII. appellat Virum ingenii vehementis & severæ sanctimoniæ.*

R. Hic Gregorii VII. Character. Addidi, *Eruditionis exquisitæ, studii in disciplinam*

Ec-

clesiasticam incedibilis, animi intrepidi, quem sanctissimi ac purissimi consilii virum B. Petrus Damiani ad Nicolaum II. scribens prædicat. Alia ad ejus commendationem congessi, ne ejus effigiem ex parte tantum delineasse viderer.]

SCHOLION II.

In eodem Articulo, pag. 77. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Gregorii VII. severitas impium Henricum ut alterum Pharaonem induravit, & ad impium Schisma compulit*.

R. Nemo id nescit, qui hujus Pontificatus historiam, & Henrici IV. Imperatoris Vitam legit. Cæterum Gregorii VII. sanctitatem eo in Articulo prædico, miracula commemoro, elogia passim velut flosculos spargo, illum a calumnia vindico, sanctissima ejus decreta refero, nullum ex præclare gestis dissimulo, ut quid ergo vapulo?

SCHOLION III.

In eodem Articulo, pagin. 86. Edit. primæ, hanc velut meam propositionem Religiosi Censores reprehendunt: *Gregorius VII. dispensare noluit de Canonibus, quia id prævidit pravi exempli futurum Successoribus*.

R. Non dixi, Ipsum dispensare noluisse de Canonibus, quia id prævidit pravi exempli futurum; sed quando id prævidit. *Sacrorum Canonum* (inquam) *ita studiosus observator fuit, ut de iis dispensare noluerit, etiam rogantibus Regibus, cum dispensationes illas pravo exemplo successoribus suis esse posse prævidit, nec Ecclesiæ honori & utilitati congruas. Sic rejecit commendationem & preces Sancii Aragoniæ Regis, postulantis ut Clericus de concubina natus ad Episcopatum Aragoniæ promoveretur*. Quod in magna Gregorii VII. laude ponendum est, eoque nomine a me refertur, & observatur, id Religiosi Censores reprehendunt.

SCHOLION IV.

In eodem Articulo, pag. 92. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc velut meam Propositionem notant: *Gregorius VII. minatur Excommunicationem Regi Galliæ, & negationem obedientiæ a subditis, non ex Traditionis doctrina, sed ex privata opinione*.

R. Prima Pars Propositionis non est mea; de minis Excommunicationis non loquor; Reges ipsos justis de causis, & servato ordine Canonibus præscripto, excommunicari posse a Summis Pontificibus non diffiteor: Sed de minis exauctorationis, seu negationis obedientiæ a subditis, ut Censores loquuntur, ita scripsi: *Gregorius exauctorationis minas Regi Francorum* Philippo I. *intentans, non ex Traditionis doctrina & Ecclesiæ sententia, sed ex privata opinione locutus est*. Ita censet Sacra Facultas Parisiensis & Ecclesia Gallicana. Id vero Sedi Apostolicæ & Sancto Pontifici Gregorio VII. minime injuriosum est: Siquidem Romanos Pontifices ut Doctores privatos errare posse fatentur Cardinales Bellarminus, A Turrecremata, Theologique omnes.

SCHOLION V.

In eodem Articulo, pag. 93. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Novum, inauditum, & ipso jure nullum, velle Reges Galliæ privare Regno*. Sibi contradicit (inquiunt) quia id factum dicit cum Rege Poloniæ, pag. 84. & cum Henrico pag. 76.

R. Scripsi revera: *Quascumque in Philippum I. invehendi causas habuerit Gregorius VII. novum, inauditum, ipsoque jure nullum fuit, quod eripiendum ipsi quomodocumque affecto Regnum, & sequestrandos quicumque ipsi Regalem honorem vel obedientiam exhiberent, scripserit*. Ex Sacræ Facultatis Parisiensis & Ecclesiæ Gallicanæ Sententia id me dixisse fateor. Nec pugnantia scripsi, ut mihi ~~RR.~~ Censores improperant, quia

quod in Poloniæ Regem & Henricum Imperatorem a Gregorio VII. tentatum est, ut eos Regnis privaret, æque novum, inauditum ipsoque jure nullum fuisse censui secundum Sacræ Facultatis Parisiensis & Ecclesiæ Gallicanæ doctrinam. De minis a Gregorio VII. Philippo I. Regi Christianissimo intentatis scribit Magister *Franciscus Feu* Sacræ Facultatis Parisiensis Doctor & SS. Gervasii & Protasii in hac Regia Urbe Parochus, in Tractatu *De Legibus*, Quæst. 4. art. 4. pag. 142. „ A Gregorio VII. „ excommunicationis comminationem fuisse adhibitam ut in officio contineretur juve- „ nis Princeps annos 21. nondum natus: Quamquam prius monendus fuisset juxta E- „ vangelii leges. Undenam autem Gregorio VII. pietatis & eruditionis spectatæ viro, „ quæ hic objiciuntur exciderint, & quomodo? Me nescire profiteor. Hinc Episcopi „ qui tunc temporis regebant Ecclesias, licet Apostolicæ Sedi essent addictissimi, has „ tamen Gregorii literas improbarunt; præsertim Manasses Remensis. Eas quoque im- „ probare visus est ipse Gregorius, qui postmodum Gervasio Manassis Successori signi- „ ficavit Regem Philippum & illustrem & gloriosum esse; & se pro ipso semper pre- „ catum fuisse. “ Hæc Doctor Clarissimus.

Nota.

CUm non defuerint qui nimis Henrico Imperatori addicti Sancti Gregorii VII. nomini moribusque detraxerint, juvat hic adnotare ipsiusque sanctitatem non paucos posterorum memoriæ tradidisse, quod nec præterit P. Natalis. Ab ipsa adolescentia sanctitatis specimen exhibuisse tradit Hugo Flaviniacensis, in Chronico his verbis: „ Gregorius natus est in urbe Romana, parentibus civibus Romanis, & quod maximum „ est religiosis, adscribendus civibus curiæ cœlestis. Et ab ineunte ætate Ecclesiasticis „ mancipatus officiis, pueritiam suam non sine certis, quæ eum illustrem futurum „ jam tum signarent, documentis, religiosis comitatus personis excoluit. Adolescen- „ tiam adsumpto sanctitatis proposito inter mundi contemptores non sine magnis per- „ fectionis indiciis edomuit. Juventutem nihi lominus militiæ christianæ dedicatam, „ sicut ætate, ita sana doctrina & firmamento veritatis roboratam, sub præclaris to- „ tius Christiani nominis Tutoribus, & Præsulibus, publicis sanctæ Ecclesiæ manci- „ pavit utilitatibus. Hic ob singularem excellentis ingenii prærogativam a Nicolao „ Papa in Archidiaconatum matris Ecclesiæ provectus, strenue & laudabili hujus offi- „ cii administratione in totius orbis notitiam & Religiosorum dilectionem brevi per- „ venit &c. “ Deinde, ut paucis verbis ipsius laudes complecteretur, Confessorem & Martyrem scribit obiisse. Nil mirum proinde, si tot Scriptores incubuerint in eo a calumniis vindicando, & in ejus virtutibus celebrandis, adeout quinquaginta ipsorum recenseat Gretzerus in Gregorii Apologia. Inter ipsius defensores emicuit S. Anselmus Episcopus Lucensis, qui ut publicam faceret ipsius innocentiam librum edidit contra Guibertum Antipapam. Ipsius laudes prosequutus est etiam VVillelmus Abbas Monasterii Metensis in ea Epistola, quam publici juris fecit Mabillonius *Tom. 1. Analect. p.* 247. Auctor ipsius vitæ, quæ extat in Actis Bollandianis ad diem 25. Maii, & in Actis SS. Ordinis S. Benedicti sæcul. VI. p. 2. est Paulus Benriedensis Canonicus Regularis, quam edidit circa annum 1131.

Presbyter S. Anselmi Pœnitentiarius in ejusdem S. Anselmi vita, ultra quam quod referat miraculum de Ubaldo Mantuano Episcopo sanitati restituto per appositionem mitræ S. Gregorii, quod & describit Benriedensis apud Natalem, n. 28. hæc addit: *Beatissimus itaque talis ac tantus magister miracula fecit multa & vivus & mortuus.* De eodem Gregorio legitur apud Bertholdum Constantiensem, quod cum Henricus cujusdam proditoris opera in Domum S. Petri ignem immisisset, ut ita facilius urbem in suam redigeret potestatem, derelinquentibus Romanis propugnacula; ut ad ignem extinguendum accurrerent, Gregorius facto signo Crucis incendium protinus compescuit. Lambertus Scbafnaburgensis ad an. 1077. hæc habet: *Signa etiam & prodigia quæ per orationes Papæ, scilicet S. Gregorii frequentius fiebant, & zelus ejus frequentissimus pro Deo & pro Ecclesiasticis legibus, satis eum contra venenatas detractorum linguas com-*

communiebant: Ordericus Vitalis *l.* 8. miracula ad ejus tumulum facta his verbis commemorat: *Meritis ejus fidei miraculorum copia divinitus ostensa est. Nam leprosi de acqua, unde corpus ejus ablutum fuerat petierunt, qua consecuta fideliter loti sunt, & opitulante Deo protinus mundati sunt.* Ita Deus ipse pluribus miraculis omnibus manifestam reddidit Gregorii sanctissimam vitam, mortemque pretiosissimam.

Quoad ea, quæ dicit Natalis adversus Principes schismaticos, Gregorium egisse, videnda quæ dicam post Dissertationem II. sæculi 11. & 12.

ARTICULUS XII.

De Victore III.

DEsiderius, Beneventi in Samnio, familia Principe natus, sponsam paris nobilitatis sibi a parentibus destinatam, domumque paternam, Spiritu Dei afflante deserens, clam eremum petiit, & *Hyacinto* Monacho sanctissimo favente, sæculares vestes cum Monasticis commutavit. A parentibus vi ex eremo abstractus, & sacro habitu exutus, in urbem, domumque reductus est, in qua sub vigili custodia annum pene transegit propositi constantissime tenax. Tum Salernum fugiens, favente *Guaimario* Principe consanguineo suo, in Monasterio Cavensi *S. Trinitatis* vitam religiosam professus est. Inde in Monasteriis *S. Sophiæ* ad Beneventum, Tremitensi in Insula Maris Adriatici, & in Majellæ eremo, viris tunc sanctissimis referta, castissime vixit. Hinc *Leonis* IX. Pontificis Maximi auctoritate Beneventum revocatus est. Hunc B. Petrus Damiani *Monachorum Archangelum* vocat l. 11. Epistola 15. Anno MLVII. Cassinensis Abbas, *Stephano* IX. approbante, creatus, Legatusque Constantinopolim ab eodem designatus, a *Nicolao* II. ejus successore consecratus, & Cardinalitia Dignitate cum Titulo Sanctæ *Cæciliæ* auctus est, & Apostolica Legatione in Campania, Brutiis, & Apulia ornatus. Sub hoc Pontifice, & ejus successoribus *Alexandro* II. & *Gregorio* VII. strenuam Ecclesiæ operam navavit. Defuncto *Gregorio*, secundum ejus designationem Pontifex electus, & Insignibus per vim ornatus, *Victor* III. appellatus est. A Præfecto Imperatoris vexatus, Roma Terracinum, & depositis Insignibus Cassinum perrexit, anno pene integro summam constanter recusans Dignitatem. Anno tandem sequenti 1087. in Synodo Capuana Cardinalium, Episcoporum, Principumque precibus ac rationibus victus, electionem de se factam consensu suo firmavit 12. Kalendas Aprilis, & Romam profectus, Dominica post Ascensionem Christi Ecclesiastico ritu consecratus est. Ista constant ex *Leone Ostiensi* lib. 3. Chronici Cassinensis, quo *Desiderii plane admirabilis & singularis Ordinis sui viri*, ut ipse vocat, res gestas complexus est.

Desiderii fluctuatio, & (ut multis videbatur) inconstantia, resumentis Insignia quæ deposuerat, nonnullis displicuit, imprimis *Hugoni* Lugdunensi Archiepiscopo, qui malam de illo opinionem imbiberat. Cujus rei testis est Epistola ejusdem Archipræsulis ad *Mathildem* Comitissam ita scribentis: „ Electionem vero, Cassinensis Abbatis, antequam ego Romam venerim, factam sufficienter audistis; cui tam ego, quam & cæteri fratres mei S. Romanæ Ecclesiæ filii, diligentes magis gloriam hominum quam Dei, pro temporis infirmitate assensum præbuimus. Postquam autem ad Montem Cassinum pervenimus, ex ejusdem familiaribus nobiscum colloquiis, dum videlicet nefandissimos actus suos in auribus Episcoporum & Cardinalium jactanter recitare non erubesceret, copiosius necessario deprehendimus, quam intollerabiliter Deum in ipsius electione offenderimus. Quis enim nisi ex ipsius aure audisset, umquam crederet Henrico dicto Regi fidem eum dedisse, ut de obtinenda Romani Imperii corona fideliter eum adjuvaret? Ut cujus accusatio contra talem virum reciperetur, nisi ipse quasi ad cumulum gloriæ suæ adscribendo, nobis narrasset, prædictum Regem ad invadendas terras B. Petri, numquam nisi suo consilio & persuasione animaretur, Romam transisse? Numquid non delirans videretur, si quis Romanum electum, post absolutionem a Beatissimo Papa Gregorio susceptam, excommunicatum garriret, nisi ipse Attonem Cardinalem Mediolanensem electum, a prædicto Papa, eodem Abba-

Victor III. vindicatur a calumnia.

„ te subscribente, excommunicatum, & sine pœnitentia defunctum, non solum beatum in communi nostra audientia prædicare præsumeret, verum etiam se ipsum non in alia, nisi in qua ipse est, gloria futurum oraret? In quibus omnibus dilectissimos fratres nostros H. & B. Cardinales testes advocamus, qui vel ipsi de ejus ore audierunt, vel a bonis viris, quibus indubitanter credunt, referentibus, se audisse dixerunt. Quoties Decreta Domini sui Papæ Gregorii, aliorumque SS. Patrum, non solum verbo aperte improbaverit, verum etiam manifestis operibus postea destruxerit: in quot & quibus locis electionem suam non secundum Deum, sed tumultuarie factam asseverans, publice refutaverit, & numquam se acquievisse, vel in perpetuum acquieturum sub terribili attestatione affirmaverit: Quasve personas, electionem reddendo Ecclesiæ, idoneas eligi in Romanum Pontificem dixerit, quoniam vobis magna ex parte manifesta sunt, & epistolarem modum excederent, ex ordine scribere omittimus. Nunc vero cum jam tandem post tantum laborem inaniter insumptum respirare videamur, & electionem toties refutatam & Ecclesiæ redditam, divina gratia & vestro fulti consilio & auxilio in proximo libere facere sperabamus, sub occasione eligendi Romanum Pontificem, Concilium in Capua, sicut illarum partium Vicarius Apostolicus congregavit .... Cum ergo de proposito negotio tractare disponeremus, Abbas quibusdam mollibus & gestuosis repulsionibus fautores suos Episcopos, & Principem ad compellendum se provocare cœpit. Comperta autem versutia sua cum prædicti ad restitutionem sui quasi invitum eum compellerent, nos prænominati, cum Ostiensi Episcopo, & Witmundo Monacho, & quibusdam aliis, consilium habuimus, qualiter astutiæ illius contrairemus. Postquam ergo ipse jam paratus erat Insignia Pontificatus resumere, & electionem etiam in ipso Conventu multoties refutatam iterum in se retorquere, prædictorum consilio, nos tantam hominis levitatem & propositi sui mutabilitatem improbantes, in audientia omnium nos nequaquam assensum præbituros diximus; nisi de quibusdam contra famam suam, & tanti Ordinis Dignitatem, quæ post electionem suam de eo nobis innotuerant, primum examinatio fieret. Quod ipse indigne ferens, neque ad examinationem venturum, neque electionem umquam suscepturum se publice affirmavit. Sicque data nobis iterum licentia ab eo quem vellemus, eligere, excutiens brachia sua, cœpit a nobis recedere, cum Witmundus ex consilio Ostiensis Episcopi publice exclamavit, infamem personam non debere in Romanum Pontificem eligi, vel ordinari, cum constaret eum indubitanter infamiam incurrisse, quoniam quidem excommunicationem Domni Papæ Gregorii per annum integrum & continuum, & eo plus, sine canonica pœnitentia sustinuisset. Taliter itaque dissoluto conventu, & quia nox imminebat, nobis recedentibus, remansit Dux cum eo, retento secum Ostiensi, cum cæteris R. Episcopis, & Cardinalibus. Ubi cum diu rogando Rex institisset, ut quemdam Alfanum in Salernitanum Episcopum consecraret, sed Ostiensi contradicente, Abbas voluntatem Ducis implere non auderet, quoniam de manifestissima ambitione Alfanus convictus fuerat, Dux graviter indignatus recessit ab eis. Abbas igitur gratia destitutus, quoniam sine eo ad Romanum Pontificatum aspirare desperabat, profunda jam nocte, cunctis dormientibus, Legationem ad Ducem misit, sicque Duce ad Abbatem redeunte, & Abbas gratiam apud Ducem ut Papa fieret, & Dux, quod quærebat, obtinuit apud Abbatem, ut Alfanus consecraretur sequenti die ... Eadem itaque die, cum post prandium Abbas Dux, & Princeps, uterque a somno meridiano surrexissent, sole declinante ad inferiora, sed vino obtinente superiora, heu, proh dolor? Abbas pro mercede nefandissimæ consecrationis, fultus auctoritate Ducis pluvialem sibi ipse imposuit, Ostiensi, & nobis inconsultis, & prorsus ignorantibus. His ita gestis cum Episcopus nobiscum per omnia cucurrisset, ut vidit, quod Abbas per potentiam Principis Jordani ad consecrandum se Romam ire intendebat; timens forte ne sua dignitate privaretur, si ab alio prima manus consecratio ei imponeretur, conversus est in die belli, & immemor factus propositi, & factæ nobis sponsionis, quod dicere pudet, pacem cum Abbate faciens reverentiam ei per omnia sicut Papæ persolvit. Qualiter autem vel quomodo Romam ire

„ dis-

" disponat quoniam præsentium lator, & peregrini, quidquid postquam a nobis recesserunt per Capuam transeuntes, de hujusmodi apparatu fieri viderunt, vel aliis referentibus, didicerunt, plenius vobis referre poterunt.

Calumniis hæc *Hugonis* Archiepiscopi Epistola, ab *Hugone* Flaviniacensi in Chronico Virdunensi relata, tota scatet. Fictitia sunt crimina, quæ *Victori* III. objicit, a quibus psum satis superque purgat *Gregorii* VII. de ipso judicium, qui ipsum inter omnes Pontificatu dignissimum & Ecclesiæ utilissimum judicavit; ipsum purgat insignis ejus humilitas, qua tam constanter supremam Dignitatem recusavit, nec suscepit, nisi caritate Ecclesiæ compulsus. Promiserat quidem *Henrico* Regi suam apud *Gregorium* VII. intercessionem ut Imperator crearetur, sed optime noverat Pontificem Sanctissimum coronam Imperii ipsi non concessurum, nisi Pœnitentiam ageret, Ecclesiæque satisfaceret; eamque hypothesim involvebat *Desiderii* promissum. Cæterum quam esset Sedis Apostolicæ & Ecclesiasticæ Libertatis studiosus, demonstravit ea occasione. *Henricum* enim jam excommunicatum non adiit, nisi ut eum ad pacem hortaretur, & ab eversione Cassinensis Monasterii prohiberet. Cum Regis Cancellario, aliisque Ministris, quamvis amicis olim suis, excommunicatione pariter irretitis, comedere, bibere, orare noluit. Præcipienti *Henrico* ut sibi fidem juraret, ac Monasterium de manu sua susciperet, ac minas intentanti respondit: " Se non modo Monasterii causa, sed " ne pro mundo quidem toto id facturum. Cumque ipsius rigidum animum Imperator & inflexibile propositum cerneret, iratus est valde: præcepitque Principi, ut acceptis secum nuntiis suis ad Monasterium pergeret, eisque ipsum ille assignaret. Sed cum Princeps multa illi bona sæpe de Desiderio locutus esset, eo tandem ad illum perducto ita mutatus est, ut ipse coram Principe amicum illum appellaverit, oraveritque ut de acquirenda Imperii corona, ipse sibi fautor existeret. Ea facturum se pro viribus Principe adstante promisit; & cum exigeret ut Virgam Abbatiæ de manu sua susciperet, renuit dicens: Quando illi coronam Imperii collatam cerneret, tunc, si placeret, Abbatiam se ab eo percepturum; vel etiam, si illi ita visum esset, dimissurum . . . . . . Interim quamdiu illic permansit Desiderius, sæpe diebus singulis cum Episcopis, qui cum Imperatore aderant, de Apostolicæ Sedis Dignitate contendit, præcipueque cum Ostiensi Episcopo, qui etiam Gregorio Papæ favere videbatur. Cum ille Privilegium Nicolai Papæ, quod cum Hildebrando Archidiacono, & Episcopis centum viginti quinque fecerat, proferret: quo scilicet statutum fuerat, ut numquam in Romana Ecclesia sine Imperatoris nutu Pontifex fieret; Quod si contingeret fieri, sciret se hujusmodi non pro Papa habendum, sed anathematizandum. Desiderius hujusmodi rationibus occurrit dicens: Neque Papam, neque Archidiaconum, neque Episcopum aliquem, seu Cardinalem, vel quemlibet omnino hominem licite facere id potuisse. Sedes enim, inquit, Apostolica domina est nostra, non ancilla; nec alicui subdita, sed omnibus prælata, & ideo nulla omnino ratione sub jugum a quoquam mitti potest. Quod si a Nicolao Papa factum est, injuste profecto ac temere præsumptum est. Non tamen cujusquam stultitia vel temeritate amittit Ecclesia dignitatem suam. Neque vos id assentiri ulla ratione debetis, neque favente Deo ultra continget, ut ex Alamanni Regis nutu Papa Romanis ordinetur. Ad hæc cum iratus Episcopus indignationem illi Regis, & omnium ultra montes habitantium, si ista præsentirent, minitaretur: Desiderius consueta constantia, Neque Regem ipsum, neque totum simul orbem si in unum conveniret, se ab hac depellere posse sententia asseveravit. Potest quidem, inquit, Imperator ad tempus vim libertati Ecclesiasticæ inferre; nostrum tamen ad hoc numquam poterit inclinare consensum. His & hujusmodi pluribus quotidie cum eis contendebat, justisque eos convincebat rationibus. Cum Archiepiscopo quoque Ravennate de eadem re sæpe contendit, & prædictum Privilegium juste confutavit, arguens cur se de Papatu præsumpsisset intromittere, idque severius. " Ita refert *Leo Ostiensis* in Chronico, lib. III. cap. XLIX. Porro qui ita se gessit, ac libertate tanta Imperatorem, ejusque Ministros & Antipapam allocutus est, Imperatori non est adulatus, nec absque calumnia dici potest illum ad invadendum Patrimonium *S. Petri* excitasse: nec etiam verisi-

Sedes Apostolica sub jugum a nemine mitti potest.

risimile est illum parvipendisse Pontificias excommunicationes, qui excommunicatos; etsi amicos suos, osculari noluit, nec orare cum eis, neque cum iis manducare aut bibere, quod laudatus Auctor testatur. Quanti vero fecerit *Gregorii VII.* Decessoris sui Decreta, Beneventana probat Synodus, in qua ipsa renovavit, præcipue quæ contra dantes & accipientes Investituras sanxerat.

Denique *Hugonem* ad maledicendum *Victorii III.* ambitio & rivalitas impulere. *Gregorius VII.* de Successore rogatus, ipsum *Hugonem* e tribus unum proposuerat. Cæteris ob Religionem, prudentiam, & amicitiam Principum Italiæ antepositus est *Desiderius*. Hugo electionem se absente canonice factam approbavit, electumque ut legitimum Pontificem veneratur. Sed cum in recusanda suprema Dignitate obfirmatum *Desiderii* animum videret, qui insignia deposuerat, Synodumque Capuanam ad novi Pontificis electionem convocatam, spes illius de obtinendo Pontificatu revixere. Verum cum *Desiderius* in Synodo, Cardinalium, Episcoporum, Principum rationibus precibusque victus tandem suscepisset Pontificatum, ac insignia resumpsisset; spes fallaces & cogitationes inanes suas videns Archiepiscopus Lugdunensis, in *Desiderium* seu *Victorem III.* blaterare cœpit ac pene usque ad Schisma furere, juncto secum *Richardo* Massiliensi Abbate, qui eodem spiritu ferebatur. Ob suas in Pontificem machinationes uterque in Beneventana Synodo a Communione suspensus est. *Victoris III.* hac in Synodo Constitutionem refert *Leo Ostiensis* in Chronico Cassinensi, lib. 3. cap. 71. in qua hæc Lugdunensis Archiepiscopi Hugonis, & Massiliensis Abbatis causam spectant: Nostis „ præterea, & bene nostis, quos dolos machinati sint, quantasque mihi pressuras „ intulerint Hugo Lugdunensis Archiepiscopus & Richardus Massiliensis Abbas, qui pro „ fastu & ambitione Sedis Apostolicæ, ad quam dudum clam inhiabant, ubi votis suis „ potiti non sunt, Schismata in Ecclesia Sancta fecerunt. Et Richardus quidem Romæ „ nostram electionem cum Cardinalibus & Episcopis egerat. Hugo autem ad nos post „ paululum veniens, affusus vestigiis, dum obsequium nobis Summo Pontifici debitum „ invitis ac reluctantibus exhiberet, Legationem a nobis in Partibus Galliarum postulaverat, & acceperat. Itaque donec Parvitatem nostram electioni factæ atque a se „ approbatæ repugnare conspexerant; ipsi modis omnibus insistebant, ne onus pro utilitate Ecclesiæ nobis impositum abiiceremus. Ubi vero nos tandem credere prohibuerunt, conceptam diu flammam clibanus exsaturatus evomuit. Quapropter cernentes „ sibi Fratrum omnium unanimitatem constanter obluctari, ab eorum & nostra sunt „ continuo communione sejuncti. Unde vobis Apostolica Auctoritate præcipimus, ut „ ab eis abstinere curetis, neque illis omnino communicetis, quia Ecclesiæ Romanæ „ communione sua se sponte privarunt. Nam ut B. scribit Ambrosius, Qui se a Romana Ecclesia segregat, vere est habendus hæreticus.

Victor III. Hugonem Lugdunensem Archiepi. & Richardum Massiliensem Abbatem a Communione suspendit.

Hæreticus habendus, qui se ab Ecclesia Romana segregat.

Hugonis tamen turbas usque ad consummatum Schisma progressas non esse, probat eius ad *Mathildem* Comitissam Epistola altera e Chartulario Cluniacensi edita in Spicilegio Dacheriano. & inde transcripta Tomo 10. Conciliorum Editionis Labbeanæ, in qua ita scribit: *Et nos quidem licet de recuperatione electionis Domini Abbatis Montis Cassini a quibusdam Sanctæ Ecclesiæ Romanæ Episcopis & Cardinalibus Presbyteris dissensimus: Unde aliquibus illorum, cur nobis aliter videretur, etiam apud Capuam palam rationem reddidimus: Tamen scire Vos volumus, ab unitate eorum, quos in corpore Sanctæ Ecclesiæ ad serviendum B. Petro divina dignatione compacti sumus, nec discessisse, nec in perpetuum, Deo miserante, discessuros; immo habere propositum Apostolicæ Sedis prædictos modis omnibus deservire.* Ibidem contra Cluniacenses Monachos expostulat, quod ipsum ab Ecclesiæ Romanæ Communione discessisse dicerent: *Inter alia autem, inquit, nimis impudentissime mentiuntur, quia a Communione Romanæ Ecclesiæ nos sponte nostra sejunximus; cum testis nobis sit conscientia nostra & caritas qua in Domino copulamur, nos non solum Communionem eorum non evitasse, sed omnibus hoc persuadentibus restitisse.*

Saracenorum ... Saracenorum ex-pulsio.

Ab Antipapa Guiberto vexatus *Victor*, animum nihilosecius ad res Ecclesiæ & Reipublicæ promovendas adjecit. Ingentem ex omnibus pene Italiæ populis collectum exercitum contra Saracenos transmisit in Africam sub vexillo *S. Petri*; & omnes ad eam

expeditionem pergentes, peccatorum omnium remiſſione, ſeu Plenaria Indulgentia donavit. Commiſſo prælio, centum millia Saracenorum cæſa, Urbs primaria capta & exciſa eſt. Partæ miraculo victoriæ argumentum fuit, nuntius ipſa die, qua reportata eſt, de illa in Italia acceptus. (Ex Leone Oſtienſi lib. 3. cap. 70.)

Anno 1087. cum Apuliæ & Calabriæ Epiſcopis Synodum celebravit Auguſto menſe: in qua egregia & luculenta Oratione habita de præſentibus Eccleſiæ calamitatibus ac periculis, *Guibertum* Antipapam omni Sacerdotali Officio & honore privatum, & ab Eccleſiæ Communione ſegregatum renuntiavit. Ab eadem Communione ſuſpendit *Hugonem* Lugdunenſem, *Richardum* Maſſilienſem Abbatem, ob cauſam de qua ſuperius diximus. Ibidem proſcriptæ Inveſtituræ, & tam dantibus, quam accipientibus, aditus Eccleſiæ intercluſus eſt. Vetitum ne Pœnitentia & Communio ab Hæreticis, & a Simoniacis, qui in Hæreticorum cenſentur numero, ſuſcipiatur. Quia, *Si nullus adſit Catholicus Presbyter, rectius eſt ſine viſibili Communione perſiſtere, & inviſibiliter Domino communicare, quam eam ab Hæretico ſumendo a Deo ſeparari*. Nulla enim conventio Chriſti ad Belial, neque pars aliqua fidei cum infideli. *Simoniacus vero, quia hæreticus, idcirco infidelis.*

Peracta Synodo, Pontifex infirmitate correptus, Caſſinum rediit, ac ingraveſcente morbo, in Capitulum ſe deferri juſſit, ubi ſe ad ſupremum diem Chriſtiane & ſancte obeundum comparavit. Tum quibuſdam in gratiam Caſſinenſis Monaſterii ſtatutis, *Oderiſium* S. R. E. Diaconum Cardinalem Abbatem præfecit.

Victoris Morbus & deſignatio Succeſſoris.

Secundum hæc, Epiſcopis & Cardinalibus ad ſe convocatis, *monuit ac juſſit, ut juxta Gregorii Papæ ſtatutum, Ottonem Oſtienſem Epiſcopum quamprimum eligerent, Pontificemque conſtituerent, quem quia præſens aderat manu apprehenſum cæteris Epiſcopis tradidit dicens: Accipite eum, & in Romana Sede locate, meamque vicem in omnibus, quouſque id facere poſſitis habetote*. Id conſtat ex Actis Concilii deſcriptis a *Leone Oſtienſi* lib. 3. Chronici Caſſinenſis c. 71. & 72. His ita diſpoſitis ſepulchrum ſibi parari juſſit in ipſa Capituli abſide, obiitque poſt triduum, anno Domini 1087. 16. Kalendis Octobris, cum Eccleſiæ a Conſecratione ſua menſes quatuor & dies ſeptem præfuiſſet. Inſidiis *Henrici* Imperatoris periiſſe, veneno in ſacrum Calicem, dum celebraret, injecto, ſuſpicio fuit, inquit *Trithemius* Lib. 4. de Viris Illuſtribus Ordinis Sancti Benedicti, cap. 13.

Victor III. vindicatur a calumnia.

Ex Leonis Oſtienſis Chronico ad obitum uſque *Victoris III.* perducto, & a *Petro* Diacono Caſſinenſi deinceps continuato, refelluntur quæ de ejuſdem Pontificis ſupremi ſcripſit *Hugo Flaviniacenſis* in Chronico Virdunenſi: *Hic igitur*, inquit, *conſecratus ab Oſtienſi Epiſcopo, cum Miſſas apud S. Petrum diceret, infra Actionem judicio Dei percuſſus eſt. Et quamvis tarde cognoſcens ſe erraſſe, ſe ipſe depoſuit, & accitis Fratribus de Monte Caſſino, qui ſecum aderant, præcepit ſe illo deferri, & in Capitulo non ut Papam, ſed ut Abbatem ſepeliri*. Falſis Rumoribus ab *Hugone* Lugdunenſi Archiepiſcopo, *Richardo* Maſſilienſi Abbate, aliiſque *Victoriis III.* æmulis jactatis nimium credidit *Hugo Flaviniacenſis*. Calumnia eſt, quod errorem cognoſcens, ſe Pontificatu abdicarit. Ad extremum enimvero ſpiritum Pontificium munus obiit, deſignato etiam Succeſſore. Calumnia pariter eſt, quod Dei judicio ſit percuſſus; quem potius Deo fuiſſe gratiſſimum ſanctitas vitæ miraculis comprobata teſtatur. Ipſum *Compunctione timoris Dei plenum, caſtitate ſingularem, profeſſione & opere Monachum*, Petrus Diaconus lib. de Viris Illuſtribus Cœnobii Caſſinenſis prædicat. In Martyrologio Benedictino XVI. Septemb. celebratur his verbis: *In Monaſterio Caſſinenſi, obitus B. Victoris Papæ III. ſanctitate vitæ & miraculorum gloria clariſſimi*. Ad *Philippum* Regem Francorum, & ad *Sanctum Hugonem* Cluniacenſem Abbatem plures Epiſtolas dedit. Libros etiam quatuor *Dialogorum* de *Sancti Benedicti* & SS. Monachorum Caſſinenſium miraculis conſcripſit, teſte *Petro Caſſinenſi* in lib. ſupra laudato, Cap. 18.

Ejus ſanctitas.

Imperite & inepte omnino Anonymus in Compilatione Chronologica, quam inter Rerum Germanicarum Scriptores ex *Piſtorii* Bibliotheca editos legere eſt, de *Victore III.* ſcripſit: *Victor Papa ſedit menſes quatuor, Iſte in Schiſmate Schiſmaticus fuit.*

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 121. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Quod si a Nicolao Papa factum est, injuste profecto ac temere est præsumptum.*

R. Hæc verba mea non sunt, sed *Desiderii* Cassinensis Abbatis, qui postea fuit Summus Pontifex *Victor III.* Cum Henrico Imperatore contendebat Religiosissimus Abbas de Sedis Apostolicæ Dignitate, præsentibus Episcopis quamplurimis. Protulit *Henricus* Privilegium *Nicolai II.* quo cautum fuerat ut numquam in Romana Ecclesia sine Imperatoris nutu Pontifex fieret. Respondit *Desiderius* Abbas spectatæ pietatis & eruditionis: Nec Papam, nec quemlibet hominem Sedem Apostolicam quæ nemini homini subdita est; huic servituti subjicere potuisse. *QUOD SI A NICOLAO PAPA FACTUM EST* (inquit) *INIUSTE PROFECTO AC TEMERE PRÆSUMPTUM EST*, &c. Hæc Desiderii Abbatis verba, totamque Dialogi ejus cum Imperatore seriem descripsi ex Leone Ostiensi in Chronico Libro III. Cap. XLIX. Hæc autem Desiderii Abbatis Sententia & verba non prohibuerunt quin a Gregorio VII. dignissimus judicaretur qui ipsi in S. Petri Sede succederet; non prohibuerunt quin post ejus obitum Pontifex crearetur. Virum Sanctum, miraculis clarum a B. Petro Damiani, a Leone Ostiensi, a Petro Diacono Cassinensi multis laudibus celebratum, Censores Religiosi revereantur, nec illius damnent Propositionem ac Sententiam, quam describere non affectavi, sed tamen supprimere non debui, sicut non suppressit Leo Ostiensis; nec potui, secundum Historiæ Leges.

ARTICULUS XIII.

De Urbano II.

Urbanus II. Primatum Archiepiscopo Toletano in cæteras Hispaniarum Ecclesias confert.

OTto e Gallia oriundus, ex Oppido Remensis Diœceseos, cui *Castellioni* nomen, ad Matronam fluvium, Canonicus primum Regularis Ordinis S. Augustini, in Monasterio Lateranensi, deinde Ordinis *S. Benedicti* Monachus, a *Gregorio VII.* cum quo arctissimam in Cœnobio Cluniacensi amicitiam contraxerat, Ostiensis Episcopus, & S. R. E. Cardinalis creatus est, ob vitæ sanctimoniam & doctrinam singularem. Multos pro Ecclesia Romana labores in *Guiberti* Schismate passus est, multas ab *Henrico* Germaniæ Rege, ad quem Legatus a Gregorio VII. missus erat, contumelias, immo & carcerem. Ab ipso, & ab ejus Successore *Victore III.* dignus Summo Pontificatu judicatus, defuncto *Victore*, ad supremam Dignitatem assumptus est, *& Urbanus II.* appellatus IV. Idus Martii, anno 1088. De cujus creatione legendus *Petrus Diaconus* lib. 4. Chronici Cassinensis, cap. 11. Cassini postea a gravissimo & inveterato lateris dolore, *Sancti Benedicti* intercessione sanatus est, ut idem refert cap. 5. Primatum Archiepiscopo Toletano in cæteras Hispaniarum Ecclesias concessit. Præerat tunc Ecclesiæ Toletanæ Sacris *Bernardus*. Legationem in Germaniam imposuit *Gebehardo* Constantiensi Episcopo ad confirmandam & promulgandam Anathematis sententiam in *Guibertum* Antipapam, & *Henricum* Imperatorem a Decessoribus suis latam, & Schismaticorum Ordinationes reprobandas, teste *Bertholdo* in Chronico, ad annum 1089. *Mathildem* Comitissam *Welphoni* Duci, filio *Welphonis* Bajoariæ Ducis Matrimonio conjunxit: Quæ has conciliante Pontifice pacta nuptias est, ut Romanæ Ecclesiæ facilius subvenire posset, ut idem *Bertholdus* testatur. Excommunicationem *Henrici* Imperatoris aggravavit, ob ejus erga uxorem *Praxedem* nefarium scelus, quam in carcerem detrusam, a plerisque violari jusserat, immo a proprio filio Conrado constuprari, quod renuens juvenis Princeps, & ipse immani injuria a patre affectus est, spurius nimirum declaratus. Quæ calumnia, visque illata castissimæ Reginæ matri, ipsum ad rebellandum Patri adegerunt, si *Dodechino* fides, *Gaufredo* Carnotensi Episcopo Simoniæ convicto & deposito, seu criminum conscientia cedente, & Episcopatum in manibus suis, absque ulla prorsus conditione dimittente, *Yvonem* Canonicorum Regularium

Yvonem Carnotensem Episcopum Romæ consecrat.

San-

Sancti Quintini Bellovacensis Præpositum, canonice electum, Romæ consecravit, ut ipse testatur Epistola 8. ad Clerum & plebem Carnotensem data: id fecit *Richerio* Senonensi Archiepiscopo injuste recusante & salva obedientia, quam dicto Metropolitano suo debebat consecratus Episcopus, ut ipse ad *Richerium* scripsit Epistola 9. Daniam Hamaburgensis Metropolitani Jurisdictioni subtraxit, novamque Lundiæ erexit Metropolim rogante *Erico* Rege, ut tradit *Saxo Grammaticus* lib. 12. *Hugoni* Lugdunensi Archiepiscopo Legationem Sedis Apostolicæ in Galliis decrevit, qui congregata Synodo *Philippum* Francorum Regem excommunicavit, quod legitima dimissa uxore, alteram, & quidem cognatam *Fulconis* Andegavensis Comitis uxorem superduxisset, ut *Bertholdus* ad annum 1094. memorat. Concilium istud Augustoduni celebratum *Ostionem* vulgariter dici ait Bertoldus, *Ostun* proferens, quod Gallice *Autun* dicimus. Ejusdem Concilii ab *Hugone* celebrati meminit *Hugo Flaviniacensis* in Chronico Virdunensi.

Synodus Augustoduni ab Hugone Sedis Ap. Legato celebrata.

Urbanum II. Pontificem non agnoscebat *Willelmus* Rex Anglorum, sed *Guiberto* adhærebat Antipapæ. Regi, proceribus, & adulatoribus Episcopis incredibili magnanimitate restitit *S. Anselmus* Cantuariensis Archiepiscopus propter hoc violatæ Regi fidei accusatus; quasi Pontificem venerari, quem Rex non agnosceret, nihil aliud esset, quam in Majestatem committere. Colloquium S. Anselmi cum Episcopis, Abbatibus, & Principibus ea de re Rochingamiæ anno 1094. habitum refert *Eadmerus* Historiæ Novorum lib. 1. Hæc verba Anselmo digna: *In quo terrenis Principibus subdi ac ministrare debeamus, docet & instruit Magni Consilii Angelus dicens:* „ Reddite quæ sunt „ Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. *Hæc verba, hæc consilia Dei sunt, hæc approbo, hæc suscipio, hæc nulla ratione exibo Quare cuncti noveritis in communi, quod in his quæ Dei sunt, Vicario B. Petri obedientiam, & in his quæ terrenæ Domini mei Regis dignitati jure competunt, & fidele consilium & auxilium pro sensus mei capacitate impendam.* Vicit tandem *Anselmi* constantia: Cum enim paulo post Legatus Apostolicus ab *Urbano II.* advenisset *Anselmo* Pallium afferens, Pontificem in Legato Rex veneratus est, eique obedientiam præstitit.

Rogerio Comiti, *Roberti Guischardi* filio, Siciliæ, Calabriæ, Apuliæ Ducatum in feudum concessit, quas Provincias Pater ipsius possederat, indulsitque, ut nullum in suis ditionibus Sedis Apostolicæ Legatum recipere teneretur, qui præter voluntatem suam missus esset. Immo ut ipse Auctoritate Apostolica, quæ per Legatum Sedis Apostolicæ cohibenda forent, cohiberet. Porro interpolatum *Urbani II.* Decretum contendit Annalium Ecclesiasticorum Parens, & Siculæ Monarchiæ nullatenus favere, Tom. 11. Annalium Ecclesiasticorum Romanæ & Coloniensis editionis ad annum millesimum nonagesimum septimum. *S. Brunonem* Instituti Carthusiensium auctorem e Magna Carthusia Romam vocavit, ac solido biennio retinuit: ejus consiliis in Ecclesiæ regimine plurimum usus. Laicorum, vitæ communis Professionem sub obedientia Clericorum aut Monachorum, absque mutatione habitus ineuntium, pium Institutum approbavit, quod primitivæ Ecclesiæ formam gereret, ut constat ex ejus Rescripto, seu potius fragmento Rescripti, quod refert *Bertholdus* in Chronico, ad annum 1091. Sedente in Cathedra *S. Petri* Urbano II. *Berengarius Raymundi* Comes Barcinonensis Tarraconensem civitatem Romanæ Ecclesiæ donavit. Instrumentum Donationis extat inter Epistolas *Urbani II.* Tarraconensem Metropolim instauravit Pontifex, & *Berengarium* Ausonensem Episcopum ejus Urbis Archipræsulem constituit. (*Epist. VII.*) Barensem Archiepiscopum privilegiis ornavit, in honorem Sancti Confessoris Nicolai. (*Epist. V.*) C... vense Monasterium amplissimo Privilegio, & immunitate ab Episcopi Salernitani jurisdictione donavit. Attrebatensem Episcopatum restituit, temporum calamitate collapsum, & Remensi Archiepiscopo subjacere, prout ab initio subjacuerat, decrevit. Multos enim annos Episcopo destituta, & Cameracensi subdita fuerat Ecclesia Attrebatensis. Id constat ex pluribus *Urbani II.* Epistolis ad *Raynoldum* Remensem Archiepiscopum, & ad Clerum Attrebatensem. *Lambertum* Clerus Attrebatensis Episcopum elegit, quem Remensis Metropolitanus misit Romam a Summo Pontifice consecrandum.

Privilegium quod Rogerio Siciliæ, Calabriæ, & Apuliæ Duci concessisse fertur Urbanus secundus.

Plura celebravit Concilia, cum in Italia, tum in Galliis, quo se velut in asylum tutissimum receperat *Urbanus II.* Primum habuit *Trojæ* in Apulia, in quo de conjugiis con-

Concilia. Trojanum, Troja, in Apulia Daunia, seu ut vulgo dicitur Capitaneata, in Regno Neapolitano, Episco-

patus sub Manfredo-niensi Archiepiscopo. consanguineorum dissolvendis Canon editus est, ab *Yvone* Carnotensi, & a *Gratiano*, Causa 35. Quæst. 5. Cap. 4. descriptus. Meminit illius Synodi *Petrus Diaconus* in Chronico Cassinensi lib. 4. c. 8. Habita est an. 1089. aut 1093. Synodum Trojanam duplicem, absque fundamento, Annalium Ecclesiasticorum Parens distinxit.

Melphitanum, Melphis, vulgo Melfi, urbs Lucaniæ, sive Basilicatæ Episcopatus sub Metropoli Manfredoniensi, uni tamen Romano Pontifici obnoxius. Alteram Synodum Melphi in Apulia anno etiam 1089. habitam *Lupus Protospatha* in Chronico, & *Joannes* S. R. E. Cancellarius in Epistola ad Abbatem Molismensem, testantur. Ea in Synodo 16. conditi, ac promulgati Canones. *Primus* Episcopalem, cæterasque Ecclesiasticas Dignitates & Officia, gratis & absque munere a manu, a lingua, ab obsequio, dari statuit: alioqui dantes & accipientes proprii Ordinis dignitate privantur. *Secundus* Clericos, a suscepto Subdiaconatu, cœlibes esse jubet, secundum Canonum instituta. *Tertius* neminem ad Sacros Ordines admittit, nisi Virginem, aut probatæ castitatis Monogamum. *Quartus*, Subdiaconos ante decimum-quartum; Diaconos, ante vigesimum-quartum, Presbyteros ante trigesimum ætatis annum ordinari vetat. *Quintus*, Ecclesias, decimas, & quidquid est Ecclesiastici juris, Monasteriis aut Canonicis, a Laicis offerri prohibet sine consensu Episcopi, vel Romani concessione Pontificis. *Sextus* Abbatibus, & Præpositis idipsum accipere sine concessione Episcopi. *Septimus*, ne Abbas pretium ab iis exigat qui ad conversionem veniunt, seu Vitam Monasticam profitentur. *Octavus*, Investituras damnat. *Nonus* Clericos in Aula, & apud Proceres commorari, virisque ac fœminis potentibus, ad sui Ordinis decus obsequi vetat. *Decimus*, Monachos vagos coercet. *Undecimus*, servilis conditionis, aut Curialium Officiorum homines repellit a Clero. Rationem assignat Synodus: *Ne gravamen aliquod*, inquit, *Sancta patiatur Ecclesia, nullum jus Laicis in Clericos esse volumus, & censemus*. *Duodecimus*, Subdiaconos rei uxoriæ operam dantes, ab Ordine, Officio & Beneficio removet. Principibus indulgent ut eorum fœminas servituti mancipent. *Decimus-tertius*, sæculares vestes omnemque luxum Clericis prohibet, ne Laicis sint offensioni. *Decimus-quartus* Presbyterorum filios ab Altaris Ministeriis removet, nisi Monasticam aut Canonicam vitam professi fuerint ac religiose conversati probentur. *Decimus quintus* interdicit ne a suis Episcopis excommunicati, ab aliis recipiantur. *Postremus* Sacerdotes admonet ut circa falsas Laicorum Pœnitentias invigilent, hancque tradit Moralis Christianæ Regulam, ab omnibus qui Confessiones excipiunt, studiose tenendam & observandam: *Sane quia inter cætera unum est quod Sanctam maxime perturbat Ecclesiam, falsa videlicet Pœnitentia, confratres nostros Episcopos & Presbyteros admonemus, ne falsis Pœnitentiis Laicorum animas decipi, & in infernum pertrahi patiantur. Falsam autem Pœnitentiam esse constat, cum spretis pluribus, de uno solo peccato Pœnitentia agitur; aut cum sic agitur de uno, ut non discedatur ab alio ... Falsa etiam fit Pœnitentia cum Pœnitens ab officio vel curiali, vel negotiali non recedit, quæ sine peccato agi nulla ratione prævalent: aut si odium in corde gestet; aut si offensus non indulgeat; aut si arma quis contra justitiam gerat.*

Summa Canonum. Ordinandorum ætas. Pro ingressu Monasterii pretium exigere nefas. Sacrorum Ministror. cœlibatus. Falsa Pœnitentia damnatur.

Quænam illa sit? Tolosanum. Tertiam Synodum anno millesimo nonagesimo *Tolosæ* celebravit per Legatos, in qua multa, quæ correctione indigebant, in causis Ecclesiasticis emendata sunt, & decreta in Hispanias Legatio, *Alphonso* Rege supplicante, ad Christianam Disciplinam in Toletana civitate restaurandam, ut *Bertholdus* in Chronico commemorat.

Beneventanum. Beneventum, urbs Ditionis Pontificiæ in Regno Neapolit. Archiepisc. Quartam celebravit ipse *Beneventi*, anno millesimo nonagesimo primo, in qua sententiam Anathematis in *Guibertum* Antipapam & ejus fautores confirmavit, ut idem testatur *Bertholdus*.

Constantiense. Quintam celebravit *Constantiæ* per *Gebehardum* Episcopum, suum in Germania Legatum, anno millesimo nonagesimo quarto, in qua Presbyterorum incontinentia castigata, Simoniacorum violentia coercita est. (Ex *Bertholdo* Presbytero Constantiensi, in Chronico).

Sextam celebravit Placentiæ, anno millesimo nonagesimo quarto. In ea *Praxedes* Imperatrix absoluta est a spurcitiis, quas invita pertulerat, vim ipsi inferri jubente *Henrico* marito nequissimo. *Philippi* Galliarum Regis suscepta Legatio, illique concessæ induciæ in causa repudii *Bertæ* Reginæ, & incestarum cum *Bertrada* nuptiarum. Auditi item Imperatoris Orientis Legati auxilium contra Paganos postulantes. Beren-

gariana Hæresis damnata; *Guibertus* Antipapa, & fautores, diris Christiano ritu devoti. Simoniacæ Ordinationes missæ in irritum. Qui a Simoniacis, absque Simoniæ labe & Simoniacos esse nescientes, ordinati erant, in Clero misericorditer tolerati. Cum iis qui parentum cupiditate, per pecuniam, beneficia fuerant adepti, cum adhuc parvuli essent, si ea omnino dimitterent majores facti, dispensatum est ut in ea restituerentur, & ad sacros Ordines promoverentur. Ordinati a Schismaticis misericorditer in propriis ordinibus suscepti, si vita & scientia eos commendaret. Quam dispensationem frustra sperarent, qui ab iis in posterum ordinarentur. Cæterum hanc dispensationem in exemplum trahi Pontifex & Synodus vetant. Canonesque integros remanere decernunt. *Quamvis autem*, inquiunt, *misericordiæ intuitu, magnaque necessitate cogente hanc in sacris Ordinibus dispensationem constituerimus, nullum tamen præjudicium sacris Canonibus fieri volumus; sed obtineant proprium robur. Et cessante necessitate, illud quoque cesset quod factum est pro necessitate. Ubi enim multorum strages jacent, subtrahendum est aliquid severitati, ut demus amplius Caritati.* Prohibuit præterea hæc Synodus, ne pro Chrismate, Baptismo, & Sepultura quidquam exigatur. Jejunia denique Quatuor Temporum statis hebdomadibus observari jussit.

Septimam Synodum ad *Clarum Montem* celebravit *Urbanus II.* anno millesimo nonagesimo quinto, cui tredecim Archiepiscopi, duccenti & viginti quinque Episcopi, ingensque Abbatum numerus adfuere. Pontifex cum de Sacrorum Locorum a Turcis infestatione, & de Christianorum in Oriente degentium calamitate vehementer peroraffet, expeditionem Hierosolymitanam indixit, plena Pœnitentiarum relaxatione & Indulgentia iis facta, qui ad bellum sacrum proficiscerentur, impensa quoque illis bonorum tuitione, donec rediissent. Cujus tuitionis prætextu, si qua de rebus ad Crucesignatos pertinentibus moveretur quæstio, Episcoporum erat cognitio, qui censuris invasores obstringebant, ut testatur *Yvo Carnotensis*, Epistola 173. Confirmata pax quotidiana Clericis, Monachis, feminis, & earum sociis inermibus, agricolis, & mercatoribus, sancitæque certorum dierum induciæ Laicis, sive feriatio a bellis privatis, quæ prava consuetudo invexerat, & quæ perversa hominum opinione legitima habebantur, si provocatio, seu (ut vulgo loquebatur) diffidatio præcessisset. Sic privatarum injuriarum ultioni modus adhibitus; cum subito aboleri pravus, qui invaluerat usus, non posset. Induciæ autem indictæ sunt diebus Jovis, Veneris, Sabbati, & Dominica, quos Christus sub finem vitæ præcipuis salutis nostræ Mysteriis consecravit. Fractæ his diebus pacis rei pœnis Ecclesiasticis & civilibus mulctabantur. Hic primi Canonis sensus. Honestati Clericorum ab eadem Synodo consultum est, præscripta singulorum ad certum titulum Ordinatione; cęlibatu Clericis indicto, eorumque filiis ab omni Ordine & Honore Ecclesiastico depulsis, nisi Monachorum vel Canonicorum Institutum amplexi essent, vetitis Beneficiorum Ecclesiasticorum mercimoniis, Beneficiorum pluralitate prohibita, sive in duabus, sive in eadem Ecclesia. (*Canonibus VI. IX. X. XI. XII. XIII. & XIV.*)

Nonnullis etiam Canonibus asserta Ecclesiæ libertas; vetitæ scilicet Principibus Episcopatuum & Abbatiarum investituræ; prohibitum Episcopis, cæterisque Sacerdotibus ligiæ fidelitatis Sacramentum, quod antea Principibus præstabant. (*Canonibus XV. XVI. & XVII.*)

Facultates etiam Ecclesiæ dudum collapsas in integrum restituit adempta Laicis Altarium possessione, & decimarum, atque Beneficiorum Ecclesiasticorum usu. (Canonibus 19. & 20.) In Christianæ tandem plebis emendationem Pontifex cum Synodo incubuit, damnatis fictis Penitentiis, statisque Jejuniis constitutis. (*Canonibus* XXII. XXIII. XXVI. & XXVII.)

Eadem Synodus Altarium redemptiones prohibuit, Canone 7. Scilicet cum Laici plerique possessionem Ecclesiarum ac decimarum dimittere coacti, eas Capitulis, vel Monasteriis contulissent, nec tamen sine consensu Episcopi id fieri posset, nec Presbyterii ad regimen animarum, & sacra Ministeria obeunda, in iis constituit nisi ipsius auctoritate. Inde turpis lucri occasionem quidam Præsules captarunt, permittentes Monachis ut Vicarium substituerent ad Altarium Ministeria peragenda; ipsi vero reditus Eccle-

sia-

Constantia urbs Germaniæ libera, Episcop. sub Metropoli Moguntina. Placentinum. Placentia, vulgo Piacenza, Plaisance, caput Ducatus, Episcop. sub Metropoli Bononiensi. Ordinationes Simoniacæ vel a Simoniacis factæ: Dispensationes summa cautione concedit. Ubi multorum strages jacent subtrahendum aliquid severitati. Concilium Claromontanum. Claromontium, vulgo Clermon en Auvergne, Episcop. sub Metropoli Bituricensi. Expeditio Hierosolymitana decernitur. Summa Canonum Concilii Claromontani.

Altarium redemptio vetita.

ſiarum perciperent, alimentis Vicario præſtitis: ea tamen lege, ut nec Vicarium inſtituere, nec defuncto ſubſtituere alterum poſſent, niſi certa pecuniæ ſumma Epiſcopo ſoluta: quæ pecuniæ ſolutio, *Altarium redemptio* dicebatur. Hanc exactionem velut Simoniacam damnarunt *Urbanus II.* & Synodus Claromontana, teſte *Goffrido* Vindocinenſi Abbate, Epiſtola 12. lib. 3. Ipſa etiam Altaria, quæ per triginta aut quadraginta annos a Monaſteriis poſſeſſa eſſent, ipſis in perpetuum attributa ſunt & confirmata, ut teſtatur *Paſchalis* II. in Epiſtola ad *Yvonem Carnotenſem* & *Ranulphum Santonenſem* Epiſcopos, quam refert *Sirmondus* in Notis ad Epiſtolas *Goffridi* Vindocinenſis. Monachis etiam inhibitum, ne in Parochialibus Eccleſiis, quas tenebant, abſque Epiſcoporum conſilio Presbyteros inſtituerent.

Communionem ſub utraque ſpecie ſeorſim, niſi neceſſitas vel cautio aliud poſtulent, Synodus ſumi decernit.

Vetuit etiam eadem Synodus, *Ne quis de Altari communicaret, niſi Corpus ſeparatim, & Sanguinem ſumeret, niſi per neceſſitatem, & per cautelam*. Abuſus in Euchariſtiæ adminiſtratione quibuſdam in locis irrepſerant, ut Corpus Domini Sanguine intinctum Fidelibus porrigeretur; ut ex Auctore *Micrologi*, cap. 26. ex *Humberto* Cardinali in Diſputatione cum *Niceta Pectorato*, & ex *Yvone Carnotenſi* in Tractatu *de Divinis Officiis* conſtat. Illam communicandi formam *Urbanus* II. & Synodus Claromontana proſcripſere hocce Canone, qui ſeorſim utramque ſpeciem ſumi ſtatuit, excepto caſu neceſſitatis, puta ſi ægris, vel pueris porrigenda eſſet Communio: tunc enim ſymbolum panis intingi poterat. Similiter ſi periculum eſſet, ne ſanguis effunderetur, ſub ſola ſpecie panis Laici communicabant. Hic iſtius exceptionis ſenſus eſt: *Niſi per neceſſitatem, & per cautelam*.

Vetuit præterea Synodus, ne morientium Epiſcoporum bona diriperentur, ſub pœna excommunicationis, quæ ad pravam conſuetudinem abolendam neceſſaria fuit: Juſſitque Pontifex de ſententia Patrum, ut per Archipresbyterorum, aut Archidiaconorum manus, aut ſecundum Antiſtitis defuncti ſupremam voluntatem, pro ipſius ſalute in eleemoſynas erogarentur, aut futuro Succeſſori reſervarentur.

Lugdunenſis Eccleſiæ Primatus.

Lugdunenſis Eccleſiæ Primatus in quatuor Provincias, Lugdunenſem ſcilicet, Rothomagenſem, Senonenſem, & Turonenſem confirmatus eſt: cauſa cecidit, qui diu huic Primatui reſtiterat, *Richerius* Archiepiſcopus Senonenſis. Denique Pontifex Deiparæ Virginis devotiſſimus, ut ejus interceſſione Dei auxilium in tantis Chriſtianæ rei anguſtiis impetraret, ac tam generoſum de ſacra expeditione conſilium ad optatum exitum perduceret ea favente, rogata Patrum ſententia, decrevit ut horariæ illæ preces ac laudes, quas Beatæ Virginis Officium nuncupamus a Clericis perſolverentur.

Officii B. Virginis Mariæ recitatio Clericis præſcripta.

Quod & laici paulo religioſiores, tam viri, quam fœminæ, certatim deinceps frequentarunt. Exhinc Sabbatum B. Virginis cultu & Officio conſecratum. Præfationis de Beata Virgine Auctor etiam creditur *Urbanus* II. ut docet inter alios eruditus Cardinalis *Bona* Rerum Liturgic. lib. II. cap. 10. *Philippum* Galliarum Regem ob repudiatam uxorem, & ſuperductam *Bertradam*, in eadem Synodo excommunicatum fuiſſe, *Bertholdus*, *Sigebertus*, & *Willelmus Malmesburienſis* teſtantur.

Canonum Claromontanorum Breviarium ex Codice *Lamberti* Attrebatenſis Epiſcopi, qui Concilio interfuit, a *Binio* editum eſt. Alia eorumdem Breviaria legere eſt apud *Odericum Vitalem* lib. 9. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ad annum MXCV. apud *Willelmum Malmesburienſem* lib. 4. de Geſtis Regum Anglorum ad eumdem annum; apud *Matthæum Pariſium*; & apud *Belleforeſtium*, qui ex MS. Codice Abbatiæ *Sancti Dionyſii* ſe deſcripſiſſe profitetur, l. 4. Annalium Francorum: ſed ut lingua vernacula ſcribebat, eos Gallice exhibet. Vetuſtam præterea hujus Concilii Notitiam ex *Cencii Camerarii* Volumine MS. ediderunt Viri Eruditi, *Stephanus Baluzius* in Additionibus ad Caput 31. lib. 6. D. *de Marca*, *de Concordia Sacerdotii & Imperii*, & *Gabriel Goſſartius* Tom. 10. Conciliorum. Quatuor Canones integros ea Notitia repreſentat. Illuſtriſſimi Archipræſulis *Petri de Marca* Notas doctiſſimas ad Canones 1. 2. 7. & 28. Concilii Claromontani, magno fructu, & delectatione ſingulari nemo non leget.

Concilium Lemovicenſe, De Limoges.

Octavam Synodum *Lemovicis* habuit Urbanus II. anno milleſimo nonageſimo quinto exeunte, ubi Regalem *S. Martialis* Baſilicam, ab *Ademaro* Abbate inſtauratam, ſolemni ritu dedicavit; de Hieroſolymitana Expeditione cum Præſulibus contulit; *Humbaldum*

dum Lemovicensem Episcopum, certis criminibus accusatum & convictum, exauctoravit. Ista constant ex Notitia istius Synodi, quam ex Tabulario Lemovicensi edidit *Joannes Beslyus* in Historia Comitum Pictavorum, & Ducum Aquitanorum; ex *Gaufredo* Priore Vosiensi, ad annum MXCV. & ex Chronico Malleacensi ad eumdem annum.

Turonense.

Nonam Synodum habuit *Turonis* anno MXCVI. in qua rursus de Hierosolymitana profectione, aliisque negotiis Ecclesiasticis actum est. Hujus Concilii meminere *Bertholdus*, & Chronica Turonense & Malleacense. In ea Synodo composuit etiam Pontifex Controversiam inter Canonicos *S. Martini*, & Monachos Cormeriacenses. * Sententia secundum Canonicos lata, qua statuit ut Abbates Cormeriacenses Baculum Pastoralem de Sepulchro *S. Martini*, communi Decani & Capituli jussu sumerent. Extat *Urbani* II. Diploma post Synodum Turonensem, Tomo 10. Conciliorum Labbeanæ Editionis. Monasterium Glanafoliense a subjectione Fossatensis in eadem Synodo absolvit. Qua de sententia Fossatenses * apud *Paschalem II.* Urbani II. Successorem conquesti sunt *Urbano* a Glanafoliensibus obreptum fuisse causati. Causam vero ipsorum *Paschali* commendavit *Yvo* Carnotensis Episcopus Epistola 159.

** Cormery O. B. Diœc. Turon.*

** Glanfuveil. O. B. Diœc. Andegav.*

** Saint Maur les Fossez.*

Concilium Nemausense, Nemausus, vulgo Nismes, in Occitania Episc. sub Metropoli Narbonensi. Summa Canonum.

Decimam Synodum celebravit *Nemausi*, mense Julio ejusdem anni MXCVI. in qua *Philippum* Regem Francorum, dimissa *Bertrada* pellice, Pœnitentem ab excommunicatione absolvit. Sexdecim de Ecclesiastica Disciplina ibidem conditi Canones. *Primus* Claromontanos confirmat, quibus redemptio Altarium vetita, & Ecclesiæ ac decimæ ab annis triginta possessæ a Monachis perpetuo jure ipsis attributæ sunt; ea tamen lege ut Presbyteros absque Episcoporum auctoritate in iis non collocent. *Secundus* quosdam stulti dogmatis homunciones perstringit, atque ab Episcopis reprimi jubet, qui Monachos a Sacerdotio, & Sacramentorum administratione arcendos esse effutiebant. *Tertius* Monachos, spectata professionis ipsorum sanctitate, dignius sacra ministeria obire docet, quam sæculares Presbyteros. Hæc Decreta Cap. de Politia Ecclesiastica XI. & XII. Sæculi uberius exponam, Canonesque integros repræsentabo.

Barense, Barum, vulgo Bari urbs Apulia Arch. in Regno Neapolit.

Undecimam Synodum *Bari* in Apulia celebravit *Urbanus II.* anno millesimo nonagesimo octavo, non septimo, ut Conciliorum Editores perperam notarunt. Sanctus enim *Anselmus*, qui hujus Concilii os ingeniumque fuit, anno MXCVII. feria 5. Idibus Octobris ab Aula discessit Willelmi Magnæ Britanniæ Regis, & die sequenti Romam profecturus, ad portum Dofris venit. Lugduni moratus est usque ad feriam tertiam ante Dominicam Palmarum, anni proinde MXCVIII. quo die Lugduno recessit, & post aliquot dies Romam pervenit, & propter calorem æstivum in Villam Schlaviam divertit: unde *Barum* cum *Urbano II.* petiit & Concilio adfuit, ut narrat *Eadmerus* lib. II. *Historiæ Novorum*. Ex quibus recte colligit Domnus *Gerberonius* in Censura Operum *S. Anselmi*, quæ novæ Editionis honore donavit, Concilium Barense anno millesimo nonagesimo octavo celebratum fuisse. In eo mota quæstio est de Processione Spiritus S. quem a solo Patre procedere Græci pertinaciter contendebant. Quos divinis testimoniis, firmissimisque rationibus, *S. Anselmus*, jubente Papa, confutavit. Ibidem cum *Urbanus II.* de sententia Patrum, ad fulmen excommunicationis in Regem Anglorum vibrandum paratus esset, flexis genibus pro ipso supplicans *S. Anselmus*, cujus ob vexationem Summi Pontificis indignationem merito incurrerat, fulmen ab ejus cervicibus avertit, teste *Eadmero* mox laudato, & *Willelmo Malmesburiensi*.

Concilium Romanum.

Duodecimam Synodum Romæ celebravit anno millesimo nonagesimo nono, in qua Anglorum Regi *Willelmo* inducias ad causam dicendam roganti annuit *Urbanus II.* Decreta de Hierosolymitana expeditione confirmavit; Jejunium singulis feriis sextis per annum, ad divinam misericordiam pro præsentibus Ecclesiæ necessitatibus exorandam indixit, ut Chronicon Malleacense testatur: Investituras rursus proscripsit, & hominium quod Sacerdotes Laicis Principibus pro honoribus Ecclesiasticis exhibebant, prohibuit, ut *Rogerius de Hoveden* refert 1. Parte Annalium. Octodecim denique Canones promulgavit, quorum duodecim primi iidem sunt qui Synodi Placentinæ. Hæc Romana Synodus habita est 7. kalendas Maii, ut habet Chronicon Malleacense, tertia hebdomada post Pascha, secundum *Rogerium de Hoveden*. Unde omnino eadem videtur

cum

cum illa in qua de causa Regis Anglorum actum est, ipsique concessæ induciæ; quam tertia pariter hebdomada post Pascha celebratam, Eadmerus in Vita *S. Anselmi* testatur. Perperam ergo Conciliorum Editores Synodum Romanam ab ista distinctam, in qua induciæ Regi Anglorum concessæ sint, adscribunt anno 1098. quam post Concilium Barense constat celebratam, Eadmero teste. Illud vero post æstatem anni MXCVIII. celebratum observavimus. Constantiensi in Germania Episcopo concessit *Urbanus II.* ut Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis, qui in aliquod crimen, sive secretum, sive publicum lapsi fuerant, suorum Ordinum functiones permitteret, *necessitate Ecclesiæ urgente, & ipsorum sancta conversatione promerente*, modo tamen infamiæ notis non essent aspersi. Si quis vero, peremptorio quolibet eorum, quæ secundum sæculi Leges morte mulctantur, sive clam, sive palam occupatus crimine inveniretur, hunc ab omni Sacri Ministerii parte decrevit arcendum. *Sicut enim*, inquit, *Pœnitentiam agere cuiquam non conceditur Clericorum: ita & post pœnitudinem ac reconciliationem nulli umquam Laico liceat honorem Clericatus adipisci, vel Clerico ad altiores Ordines promoveri.*

Irregularitas infamiæ & criminis capitalis.

Urbano II. quidam perperam tribuunt, quod Ordinationes ab Hæreticis & Excommunicatis celebratas, nullas esse, ac proinde iterandas judicaverit, ipseque *Daibertum* a *Nezelone* Episc. Moguntino Schismatico, Hæretico, Simoniaco Diaconum ordinatum iterum ordinarit. Id vero colligunt ex ipsius Epistola ad *Petrum* Pastoriensem Episcopum & *Rusticum* Abbatem Vallis Umbrosæ, quod Decretum etiam a *Gratiano* refertur Causa 1. Quæst. 7. cap. 25. *Daibertum*, inquit, *a Nezelone, licet Simoniaco, non simoniace, ejusdem confessione reperimus in Diaconum ordinatum: & B. Innocentii Papæ sententia constat declaratum, quod Nezelon (quem constat ab Hæreticis ordinatum) quia nihil habuit, nihil dare potuit ei cui manus imposuit. Nos igitur tanti Pontificis Auctoritate firmati, & Damasi Papæ testimonio roborati, qui ait* „ Reiterari oportet, quod male actum est; *Daibertum ab Hæreticis corpore & spiritu digressum, atque utilitatibus Ecclesiæ & pro viribus insudantem, ex integro, (Ecclesiæ necessitate ingruente) Diaconum constituimus. Quod non reiterationem existimari censemus, sed tantum integram Diaconi dationem: quoniam ut prædiximus, qui nihil habuit, nihil dare potuit.* Verum nullam & irritam Ordinationem a Nezelone celebratam non pronuntiavit *Urbanus II.* quoad ipsam substantiam Ordinis, sed quoad sacri muneris executionem, locum, privilegia, quæ ex integro se conferre *Daiberto*, potius quam iterare profitetur. Non aliam fuisse *Urbani II.* doctrinam, colligitur ex ipsius Epistola ad *Lucium* Præpositum *S. Juventii* apud Ticinum. Inter cætera quæsierat Lucius, *Utrum sit utendum Ordinationibus & reliquis Sacramentis a criminosis exhibitis, ut ab adulteris, vel Sanctimonialium violatoribus &c.* Respondet Urbanus: *Si schismate vel hæresi ab Ecclesia non separantur, eorumdem Ordinationes & reliqua Sacramenta, sancta & veneranda non negamus, sequentes B. Augustinum, &c. .... Cæterum Schismaticorum & Hæreticorum Sacramenta, quoniam extra Ecclesiam sunt, juxta SS. Patrum traditiones, scilicet Pelagii, Gregorii, Cypriani, Augustini, Hieronymi, formam quidem Sacramentorum, non autem virtutis effectum habere profitemur, nisi cum ipsi, vel eorum Sacramentis initiati, per manus impositionem ad Catholicam redeunt unitatem.*

Quo sensu Ordinationes ab Hæreticis vel Simoniacis factas irritas dixerit Urbanus II.

Epist. 17

Congregationem Vallis Umbrosæ Ordinis S. Benedicti, in tuitionem Sedis Apostolicæ suscepit, ac Privilegiis ornavit, ut constat ex Bulla, *Cum universis*, Tom. I. Bullarii Romani. Tria proferuntur Privilegia sub Urbani II. nomine in gratiam Turonensis Ecclesiæ Sancti Martini data, quæ Annalibus Ecclesiasticis inseruit Cardinalis Baronius; non in Regestis Vaticanis Pontificum, sive scriniis Ecclesiæ Romanæ inventa, sed ex Tabulario Sammartiniano descripta & ad ejus Eminentiam a Canonicis missa; quæ Privilegia postea edidit Radulfus Mosnyerus, in Vindiciis Privilegiorum ejusdem Ecclesiæ. Primum inscribitur *Universis Sanctæ Ecclesiæ filiis*; & incipit: *Notum fore volumus tam futuris quam præsentibus*. Id in suspicionem suppositionis venit apud severiores Criticos; ob ipsam inscriptionem, quod Universæ Ecclesiæ filios non spectarent Privilegia Sammartiniani Capituli. Quid enim hæc ad Orientalium Ecclesiarum Christianos? Quid ad Germanos, Hispanos, & divisos toto orbe Britannos? 2. Quod

Dubia Privilegia Ecclesiæ S. Martini Turonensis, nomine Urbani II. inscripta.

Pon-

Pontificiorum Diplomatum ſtylum non ſapiat exordium illud : *Notum fore volumus tam futuris quam præſentibus*. 3. Quod male conſutæ ſint phraſes & barbara Latinitas. 4. Quod incredibile videatur Romanos Pontifices Privilegium conceſſiſſe Canonicis S. Martini, ne Legatis Apoſtolicis, Reginis & filiis Regum Proceſſionis honorem exhiberent, id eſt, ne ipſis obviam irent, eoſque exciperent ſolemni ritu, immo ne Turonenſem quidem Archiepiſcopum, niſi ſemel in vita ſua, ſed ſolum Pontificem Romanum & Regem. *Illis itaque humiliter nobis ſcripta Patrum noſtrorum Romanorum Pontificum prætendentibus, diligenter attendimus eorum Privilegia, & quia præter Apoſtolicum, & Regem, & Turonenſem Archiepiſcopum ſemel in vita ſua, neminem ad Proceſſionis ſuſceptionem admittebant .... Porro nos tanta auctoritate refecti, eorum antiquam conſuetudinem, eorum Scriptis ſuffragantes auctoritate noſtra corroboravimus*. Neque enuntiatur a quibus Pontificibus conceſſa ſint iſta Privilegia, neque ulla ex Capituli Sammartiniani Tabulario proferuntur. 5. Quia de Amato Burdegalenſi Archiepiſcopo eo in inſtrumento dicitur : *Et quia filius noſter Amatus Burdegalenſis Archiepiſcopus unus erat de Legatis Romanæ Eccleſiæ a Gregorio Septimo, Prædeceſſore noſtro in Galliam deſtinatus, non ab hac Eccleſia Proceſſionis ſolemnitate ſuſceptus ; unde etiam graviter contra eoſdem Clericos commotus, eos in Exoldunenſi Concilio excommunicatione perfoderat, eum in concordiam & pacem eorum confirmavimus*. At Amatus Burdegalenſis Epiſcopus non erat, cum Apoſtolica Legatio a Gregorio VII. illi demandata eſt, ſed Oleronenſis Epiſcopus, ex qua Sede translatus non fuit ad Burdegalenſem ante annum milleſimum octogeſimum octavum, ut conſtat ex Chronico Malleacenſi & ex Gallia Chriſtiana, cum Gregorius VII. obierit anno milleſimo octogeſimo quinto. 6. Decanus & Canonici Turonenſis Eccleſiæ S. Martini ne ſemel quidem eo in inſtrumento nominantur. 7. Vetera Privilegia memorantur, quibus eis conceſſum ſit proprium habere Epiſcopum, eoque ſuppreſſo, ſubjiciuntur immediate Romano Pontifici. *Quoniam in quibuſdam ſuæ Eccleſiæ Privilegiis proprium eis habere Epiſcopum conceſſum eſt, ejus vice nos Romano eos ſancimus ſpecialiter adhærere Pontifici, & graviores eorum cauſas ejus pendere judicio*. At narratio illa fabulam olet, cum nulla Epiſcoporum propriorum Eccleſiæ S. Martini inſtitutio, nulla ſucceſſio ac ſeries in antiquis Eccleſiæ Monumentis appareat. Atque hic uſurpare liceat illud Tertulliani lib. *De Præſcriptionibus Hæreticorum* cap. 32. *Evolvant Ordinem Epiſcoporum ſuorum per ſucceſſiones ab initio decurrentem*. Decem Epiſcopos Sammartinianæ Eccleſiæ ex Chartis quibuſdam admodum obſcuris commemorat Radulphus Moſnyerus in libro, cui titulus eſt, *Eccleſiæ S. Martini jura propugnata*, ſcilicet Amaraldum circa annum Chriſti 700. vivente Berthone Turonenſi Præſule; Nicentium circa annum 732. ſub Gumtramno Turonenſi Epiſcopo; Paternum circa annum 760. Benignum circa annum 800. Deſiderium circa annum 821. Wichardum anno 852. Maximum circa annum 900. Junianum circa an. 954. Philippum & Lucianum ſine temporis nota. Addit, ſeriem & geſta Epiſcoporum S. Martini combuſta fuiſſe per Normannos, ad cujus rei fidem faciendam citat fragmentum antiqui Chronici ejuſdem Baſilicæ. Verum hæc ſeverioribus criticis ad Sammartinianæ Baſilicæ proprium Epiſcopatum probandum ſatis firma non videntur, cujus nec erectionis tempus notari, nec erectionis tabulæ proferri poſſunt, nulli antiquæ Hiſtoriæ Scriptores teſtes appellantur. Chorepiſcopi forte quidam fuerint, ſeu Vicarii Turonenſium Epiſcoporum in Pontificalibus, ab ipſis interdum ordinati : Epiſcopos fuiſſe propriam juriſdictionem a Turonenſi Epiſcopo independentem exercentes, & Sancti Martini Eccleſiam velut ſingularem Diœceſim regentes, perſuadere mihi non poſſum, & Romanos Pontifices Dignitatem & jura Eccleſiæ Metropolitanæ Turonenſis imminuere, Sancti Martini Sedem deprimere voluiſſe, alteram Cathedram in eadem Urbe contra ipſam erigendo, obtentu honoris exhibendi memoriæ S. Martini. Nec nullius momenti eſt quod in primo illo Urbani II. nomine inſcripto Privilegio, poſtremus Sancti Martini Epiſcopus ſive tunc vivens, ſive defunctus non nominetur, nec prohibentur in poſterum electio & Ordinatio proprii hujuſmodi Epiſcopi. 8. Quis facile credat Urbanum II. pœnam exauctorationis intentaſſe Cardinalibus, Legatis Apoſtolicis, & Epiſcopis, qui Proceſſionis honorem a Canonicis Sancti Martini exi-

exigerent? *Si quis Cardinalis, aut Legatus, aut Episcopus, aut quilibet a nostro Latere Missus, processionem ab ipsa Sancti Confessoris Ecclesia expetierit, si commonitus non destiterit, Potestatis honorisque sui dignitate careat*. Denique falsa est temporis nota. Privilegium enim illud dicitur *Datum Turonis in Castello Sancti Martini per manum Joannis S. R. E. Diaconi Card. secundo Idus Martii, Indict. quarta, anno Dominicæ Incarnationis* 1097. *Pontificatus Domini Urbani II. Papæ nono*: At Urbanus II. in Gallia non erat anno 1097. sed in Italia, ut colligitur ex Chronico Malleacensi. Unde Exemplar ad se missum Baronius emendavit, & restituendum duxit 1096. loco 1097. quæ Doctissimi Cardinalis emendatio si consona sit autographo, bene est.

Privilegium alterum sub Urbani II. nomine profertur, inscriptum, *Dilectis filiis Ecclesiæ Beati Martini Canonicis tam præsentibus quam futuris in perpetuum*. Incipit: *Bonorum omnium largitori*. Illud ex Tabulario Sammartiniani Capituli ad se missum Annalibus Ecclesiasticis pariter inseruit Cardinalis Baronius. A severioribus Criticis in dubium etiam vocatur, tum ob alia momenta, tum ob falsam temporis notam. Datum dicitur *Pictavis per manum Joannis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconi Cardinalis, quarto Kalendas Aprilis, Indictione quarta, anno Dominicæ Incarnationis MXCVII. Pontificatus autem Domini Urbani Secundi Papæ nono*. At anno millesimo nonagesimo septimo in Gallia non erat Urbanus II. sed in Italiam redierat. 2. Supponitur Urbanum II. jam tumulum Beati Martini devotionis causa visitasse, & Simoniacam pravitatem, qua illius Ecclesiæ Canonici execrandum in modum infecti erant, emendasse. At Cæsarodonum Turonum non adierat Urbanus, cum Pictavum venit ut ex Chronico Malleacensi discimus, cujus hæc sunt verba: *Anno MXCVI. Urbanus Papa veniens ad festivitatem Sancti Hilarii fuit Pictavis, & benedixit Monasterium novum sexto Kalendas Februarii. Post hæc perrexit Andegavis, & benedixit Monasterium S. Nicolai. Inde abiens Turonis, Concilium tenuit in Monasterio S. Martini. Inde reversus est Sanctonas Civitatem, & celebravit ibi Sanctum Pascha, & in eundo remeavit Nemausum Civitatem, & ibi tenuit Concilium, & reconciliavit Philippum Regem Francorum*. 3. Eo in Instrumento hæc clausula ex primo Privilegio repetitur; *Et quia in quibusdam vestræ Ecclesiæ Privilegiis proprium habere Episcopum concessum est, nos ejus vice Romano vos sancimus specialiter adhærere Pontifici & greviores vestri causas ex ejus pendere judicio*. Quorsum vero Pontifex novo Privilegio iterum concessisset eodem verborum tenore, quod ab uno vel altero mense jam concessisse supponitur? 4. Verisimile non est quod Canonicos Simoniaca peste dudum infectos & nundinationis reos amplissimis Privilegiis adauxisset Pontifex, qui nefarium illud crimen zelo plane Apostolico persequebatur, & secundum sacros Canones puniebat, ut ex ejus Epistolis ac Decretis, Conciliisque ab ipso habitis compertum est. Magnum satis Beneficium ipsis præstiterit, si pœnas canonicas remiserit pœnitentibus. Porro quam fœda esset Ecclesiæ S. Martini tunc temporis facies, secundum istud Privilegium describit his verbis; *Quia vero in ejusdem Beati Confessoris Ecclesia Consuetudo pravitatis hujusmodi inoleverat, ut Honores seu Prœbendæ omnes pretio acquirerentur, Nos locum illum Sanctum emundare ab hac peste execrabili cupientes, religiosos viros ad præmonitionem nostram decrevimus præmittendos. Quibus estis fideliter Domino inspirante, polliciti, & præceptis nostris omnimodis obedire, & simoniacæ pravitatis inquinamenta deserere. Quod & præsentibus nobis per Dei gratiam perfecistis in nostra tamquam Petri manu firmantes, nihil vos ulterius Honorum, nihil Præbendarum vendituros, nec ut vendantur aut emantur, aliquando consensuros*. 4. Urbanus II. Ecclesiam S. Martini a Jurisdictione & Diœcesana Lege Turonensis Archiepiscopi eximere volens, ac Romanæ Ecclesiæ sine medio subjicere, Concilii Chalce-donensis meminisset, ejusque Canonibus speciali clausula (ut loquuntur) seu disertis verbis derogasset, ne Privilegium per obreptionem impetratum censeretur. Canonibus siquidem Chalcedonensis Concilii 4. & 8. sancitum est; *Ut Monachi & Clerici sub Episcoporum qui in unaquaque Civitate sunt, secundum Sanctorum Patrum Traditiones, potestate permaneant*. Sane si quis literas vel Privilegia contra Concilii Generalis Decreta & Canones impetraverit, (quorum dispensationem ad Summum Pontificem pertinere pro Ecclesiæ necessitate vel utilitate ratione Primatus ipsi divi-

divino jure in Ecclesia universa competentis agnoscimus & fatemur) hujusmodi Rescripta merito veniunt in suspicionem falsitatis, secundum Canonicam Regulam, Cap. *Ex parte*, Extra *De Capellis Monachorum*, cujus hæc sunt verba: *Cum autem id obviet Lateranensi Concilio, de quo nulla mentio est in Literis antedictis: Fraternitati tuæ breviter respondemus, quod hujusmodi Literas ab Apostolica Sede non credimus emanasse. Quod si per occupationem forsitan emanaverint, nolumus per hoc derogari Concilio supradicto*. 5. Temporalia Regis Christianissimi jura supremamque in rebus mere civilibus potestatem non convulsisset Urbanus II. æquissimus Pontifex ut convellunt hæ suppositi privilegii sententiæ. *Eadem auctoritate statuimus nullum Pontificum, nullum Regum, nullum cujusque Dignitatis aut Ordinis præter Præpositos vestros in Ecclesia vestra vel ejus pertinentiis potestatem aut dominium exercere*. Item: *Nullus in villis, aut mansionibus, sive Ecclesiis, aut pagis ad vestram Ecclesiam pertinentibus invitis vobis judicia agere, ingenuos servosve sæculi potestate constringere, nec teloneum aut naulum præsumat exigere*. Noverat enim Urbanus II. duo esse quibus principaliter Mundus hic regitur, Auctoritatem scilicet Pontificum, & Regalem Potestatem: Legibus Regum, ipsos quoque parere Antistites eorum Imperio subditos: Aliam esse ratione rerum sæcularium, aliam divinarum, ut S. Leo & Gelasius I. loquuntur. 6. Privilegium istud, qualecumque sit, Sancti Martini Canonicos ab Archiepiscopi Turonensis jurisdictione non absolvit, aut immunes liberosque declarat in iis quæ hierarchicas & spirituales functiones spectant, sed contra injurias dumtaxat & gravamina ipsos munit Sedis Apostolicæ præsidio, ut hæc verba probant: *Episcopus autem in cujus Diœcesi sunt eædem possessiones, ordinandorum Clericorum tantum curam gerat, nihil de cætero gravaminis Clericis inferat*, &c. Et *Romanæ Ecclesiæ libertate perpetua gaudeatis, salvo nimirum jure seu consuetudine, quam hactenus erga vos Turonensis noscitur Archiepiscopus habuisse*. 7. Turonenses S. Martini Canonicos secundum Prædecessorum suorum Romanæ Ecclesiæ Pontificum Privilegia *in spirituales filios Apostolicæ Sedis se assumpsisse* testatur Auctor privilegii. Quæ verba singularem quidem Sedis Apostolicæ de insigni S. Martini Ecclesia curam, & præcipuum quoddam patrocinium eidem impensum a Romanis Pontificibus significant, non immunitatem & libertatem omnimodam a Jurisdictione Turonensis Archiepiscopi. Id probat exemplum Bambergensis Ecclesiæ, de qua Gregorius VII. scribit Epistola 76. libri II. *Notum est pene omnibus in Teutonicis partibus habitantibus, quod Bambergensis Ecclesia specialis quodammodo filia adhæret Matri suæ Romanæ Ecclesiæ cui Deo auctore deservimus, licet indigni; ac proinde tanto sollicitius vigilantiæ nostræ nos oportet sibi curam impendere, quanto familiarius Apostolicæ Sedis est munimine contuenda*. Sed quantumvis Bambergensis Ecclesia specialis filia esset Ecclesiæ Romanæ, Summi tamen Pontifices eam a Metropolitani subjectione non absolverunt. Cum enim Herimannus Bambergensis Episcopus in Concilio Romano sub Gregorio VII. depositus esset, Sanctus ille Pontifex Sigefrido Moguntino Archiepiscopo præcepit, ut secundum instituta Patrum Pastorem in Ecclesia Bambergensi ordinare curaret. Et Paschalis Secundus cum Ottonem Bambergensem Episcopum electum Romæ secundum Cleri Bambergensis desiderium consecrasset, id se fecisse declaravit *salvo Metropolitano jure*. Sic & Urbanus Secundus Turonenses S. Martini Canonicos *in spirituales filios Apostolicæ Sedis assumpsisse* censendus est, salvo jure Turonensis Archiepiscopi.

Gregorius VII. lib. 3. Ep. 2. Paschalis 2. Ep. ad Clerum & Populum Bamberg.

Secundum illud Urbani II. Privilegium Innocentio Quarto Pontifici Maximo Lugduni exhibuerunt, & ab eo recognosci curarunt Turonenses Sancti Martini Canonici, quod *vetustate consumi jam inciperet*) si credere fas est.) Primum Privilegium non exhibuerunt, quod non minus vetustum esse debuit, adeoque non minus eguit recognitione ac renovatione Pontificia. Cæterum nihil novi contulit Ecclesiæ & Capitulo S. Martini, jus dumtaxat illi Ecclesiæ per ipsum Privilegium acquisitum illi futuris temporibus conservari edixit. Nullum autem jus per illud acquisitum fuerit, nisi genuinum sit, & canonicum, non suppositum, aut per obreptionem impetratum. Non enim *firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit*, ut habet Regula juris; & *Enuntiata, vel enuntiativa non probant*. Quamobrem si enuntiatum falsum sit,

Cap. Quia intentionis Ext. De Privilegiis.

sit, nihil confirmavit Innocentius Quartus. Citantur & aliorum Pontificum Literæ, scilicet Callisti II. Honorii II. Innocentii II. Alexandri III. Martini Quarti, in quibus enuntiatur *Ecclesiam B. Martini Turonensis ad jus & proprietatem Romanæ Ecclesiæ specialiter pertineret*, Sed omnimodam exemptionem seu immunitatem a Lege Diœcesana & Jurisdictione Turonensis Archiepiscopi hæc verba per se non probant, secundum Bonifacii VIII. declarationem Cap. *Si Papa*, Tit. *De Privilegii*, in Sexto. *Si Papa in aliquo Privilegio vel scriptura non facta principaliter super Donatione vel Sententia exemptionis, seu etiam libertatis, aliquam Ecclesiam ad jus & proprietatem Romanæ Ecclesiæ pertinere, vel consimilia verba narret, non propterea illius Ecclesiæ exemptio est probata, nisi de libertate aliter doceatur . . . . Si aliqui recipiantur in proprios & speciales subjectos, censentur exempti. Non sic si in proprios & speciales filios Romanæ Ecclesiæ sint suscepti: tales quippe exempti propterea non existunt*. Vox etiam *Patrocinii & protectionis Sedis Apostolicæ*, qua insignem S. Martini Turonensis Ecclesiam muniunt nonnulli Pontifices, exemptionem a Jurisdictione Episcopi per se non significat, ut invicte probat Cap. *Ex parte*, Ext. *De Privilegiis*.

Cæterum ultra facti quæstionem in istorum Privilegiorum examine non progredior (quod & de illis dictum sit quæ Hadriani I. & Adeodati nominibus inscribuntur). Nec insignis Ecclesiæ S. Martini aut Metropolitanæ Turonensis ejusdem Sanctissimi Confessoris & Episcopi Sedis, legitimis Privilegiis & Juribus per ea quæ scripsi præjudicatum velim. Sua singulis Ecclesiis Privilegia serventur, quæ vera, sincera, & canonicæ auctoritati convenientia probantur. Quædam enim rata non esse manifestis deprehendentur indiciis, *corruptione* videlicet *Latinitatis*, *necnon diversitate canonicæ auctoritatis*, ut loquitur Gregorius VII. * Literis Pontificium nomen præferentibus fidem adhiberi non vult Apostolica Sedes, si *manifestum* contineant *in constructione peccatum*. * Privilegia & consuetudines Ecclesiarum Sedes Apostolica tuetur & confirmat, *Quæ Sanctorum Patrum Regulis minime contradicunt, & canonicis non obviant Institutis*; ut loquitur Gregorius IX. *Neque enim credendum est Romanum Pontificem (qui jura tuetur) quod alias excogitatum est multis vigiliis & inventum, uno verbo subvertere voluisse*; ut ait idem Pontifex. * Pontifices Optimi Maximi cum Sancto Gregorio Magno dicunt: * *Si qua unicuique Episcopo Jurisdictio non servatur, quid aliud, agitur, nisi ut per nos, per quos Ecclesiasticus custodiri debuit ordo, confundatur?* Intelligunt denique, *Privilegia & Exemptiones quæ variis titulis plerisque conceduntur, hodie perturbationem in Episcoporum Jurisdictione excitare, & Exemptis occasionem laxioris vitæ præbere*; ut ait Sacra Synodus Tridentina. * Et ex sacro illorum ore frequenter auditur Canonicum illud Oraculum: * *Privilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate.*

Lib. 1. Ep. 33. * Cap. ad audientiam. Ext. De Rescriptis. * Ep. ad Regem & Reginam Armeniæ. * Cap. Ecclesia, Ext. De Electione. * Lib. 9. Ep. 32. * Sess. 24. de Reform. C. 11. secundum Cap. Cum plantare, Ext. De Privilegiis. * Cap. Tuarum, & Cap. Ut Privilegia, ib.

Urbani II. Sanctitas & elogium.

Obiit Urbanus II. sanctus, doctus, magnanimus Pontifex quarto Kalendas Augusti, anno 1099. cum annos undecim, menses quatuor, dies duodeviginti Ecclesiam gubernasset. Ejus memoria in Martyrologio Monastico, & apud *Philippum Ferrarium* in Catalogo Sanctorum, qui Martyrologio Romano non sunt adscripti, celebratur. Ejus Elogium inculta quidem, sed verace Musa cecinit *Domuizo* Presbyter in Vita *Mathildis*:

Non erat hic Rector tremulus quasi cannula vento,
Sed veluti ferrum truncabat noxia verbo:
Ut cervum serpens, Hæresum sic turba timet quem
Cuncta sibi prava subduntur dogmata falsa.
Numquam decrevit libertas denique Sedis
Romanæ per eum, Sanctum peramat quia Petrum
Aureus Antistes, color optimus extitit ipse
Sicilicet Urbanus, Sanctis merito sociatus.

Cardinales meritissimi ab Urbano II. creati.

Inter Cardinales ab *Urbano II.* creatos celebres fuere *Bernardus* Florentinus, ex nobili *Ubertorum* familia, Congregationis Vallis Umbrosæ Abbas Generalis, & Parmensis deinde Episcopus, Vir Sanctissimus, cujus memoria in Romano Martyrologio, die 4 Decembris celebratur. *Odo*, sive *Otho Castillonæus*, Urbani ipsius nepos, ex Mona-

cho

cho Cluniacensi ad Ostiensem Episcopatum a Patruo Pontifice evectus, *Baldricus* Burguliensis Abbatis carminibus commendatus, ob religionem, doctrinam, cæterasque dotes Summo etiam Pontificatu dignus: *Berardus*, sive *Bernardus*, Beneventanus, Sedis Apostolicæ Legatione in Oriente functus. Prænestinus Episcopus, ab *Aphano* Salernitano Archiepiscopo laudatus: *Robertus Capisuccus*, nobilis Romanus: *Leo Marsicanus*, ex Monasterio Cassinensi ad Eminentissimam assumptus Dignitatem: *Gregorius de Papa* seu *de Papareschis*, ex Canonico Regulari Lateranensi in Sacrum Collegium cooptatus, a *Gelasio II.* deinde in Gallias, a *Callisto II.* in Germaniam, Legatus Apostolicus missus, demum Summus Pontifex Innocentius II. *Goffridus* Vindocinensis Abbas, &c.

JOAN. DOM. MANSI

Nota.

AD investigandam Urbani II. mentem paulo abstrusiorem circa Sacramenta & ordinationes a schismaticis & hæreticis collatas plurimum valet ejusdem Pontificis ad Lucium Epistola, quam P. Alexander hic opportune profert, quamvis desiderandum relinquat, ut tota argumenti ex ea deducti vis latius explicetur. Pontificem Lucius consuluit *num sit utendum baptismo ordinationibus & reliquis sacramentis a criminosis exhibitis*. Quæstioni huic responsurus Urbanus duo criminosorum hominum genera distinguit; alterum eorum, qui, scelesti licet, ab Ecclesiæ tamen communione sese minime abstraxerunt; atque hos quidem vera sacramenta conferre certum esse ait. Alii vero ita sunt improbi, ut cætera crimina hoc maximo secessionis scilicet ab Ecclesia exaggeraverint. De postremis hisce definit, *juxta Sanctorum Patrum traditiones, Pelagii, Gregorii, Cypriani, Augustini, Hieronymi formam quidem habere sacramentorum, non autem virtutis effectum, nisi cum ipsi, vel eorum sacramentis initiati per manus impositionem ad catholicam redierint unitatem*. Cernis hic ita Urbanum sentire de ordinationibus quemadmodum & de baptismo; (nam & de illo aliisque sacramentis loqui se superius expressit) atque in illis omnibus inhærere se doctrinæ veterum Patrum, inter quos Augustinus profitetur. Quis porro nesciat Sanctum Augustinum totum in eo esse ut veritatem baptismi ab hæreticis collati tueatur? Addit equidem Urbanus in eadem epistola aliam esse baptismi, aliam cæterorum Sacramentorum rationem, eo quod baptismi tanta sit necessitas, ut *alia sit in eo, alia in reliquis sacramentis consideratio: quippe cum & ordine prior, & necessarior sit . . . . & dum forte catholicus non invenitur, satius est ab hæretico baptismi sacramentum sumere, quam in æternum perire*. Totum igitur discrimen inter reliqua sacramenta & baptismum ab hæreticis ministris collata non in eo ponit Urbanus, quod baptismus quidem valeat; reliqua vero non ita, sed quod in nonnullis rerum articulis baptismum ab hæreticis, nunquam vero cætera sacramenta recipere fas sit.

Idipsum liquidius demonstratur ex epistola ejusdem Urbani ad populum S. Vincentii, cujus epistolæ fragmentum hoc exhibet Anonymus synchronus in opusc. contra error. Alberon. vulgato a P. Martene V. & Mon. tom. IX. pag. 262. *Proprias habent criminosorum sacramenta virtutis dignitates, ut B. Augustinus super Joannem contra Donatistas ait; sed agentibus & suscipientibus eadem sacramenta contra sanctorum Pontificum instituta, nisi forte sola morte interveniente, utpote ne sine baptismate vel communione quilibet humanis rebus excedat, eis, inquam, in tantum obsunt, ut veræ idololatræ sint, cum talibus & ordinationum & sacramentorum confectio, & aliter quam præmissum, susceptio vehementer a sacris ordinibus prohibeatur.*

CAPUT II.

De Pontificibus qui Romanam & universalem Ecclesiam rexerunt XII. Sæculo ; Et de Conciliis Romæ vel alibi ab ipsis celebratis.

ARTICULUS I.

De Paschali II.

RAynerius, Romæ, ut Abbas Ufpergenfis docet, vel ut alii tradunt, Bledæ in Tufcia ortus, in Monafterio Cluniacenfi, fub *Hugone* Abbate Deo fe devovit. Morum integritate, doctrina, folertia, prudentiaque in rebus gerendis fingulari, tantam in Religiofa Congregatione de fe opinionem excitavit, ut ad gerenda Ordinis negotia Romam miffus fit anno ætatis vigefimo, ubi a *Gregorio VII.* Pontifice Maximo ob infignia merita Abbas Cœnobii *S. Laurentii* extra muros, via Tiburtina conftitutus, & Cardinalis Presbyter Titulo *S. Clementis* creatus eft. Defuncto *Urbano II.* fub quo Romanæ Ecclefiæ contra Schifmaticos egregiam operam navarat, confentientibus Cleri fuffragiis, omniumque Ordinum applaufu, Pontifex electus eft, Idibus Augufti, 1099. invitus, fugienfque celfiffimam dignitatem, (quam tamen antea vir fanctus ipfi a Deo auguratus fuerat) conclamantibus univerfis: *Pafchalem Papam S. Petrus elegit.* Pafchalis itaque Secundus appellatus eft: Exercitum contra *Guibertum* confcripfit & ejus partiarios, qui Romanæ Ecclefiæ ditiones depopulabantur, fuppetias ferente *Rogerio* Siciliæ Duce. Fauftum Ecclefiæ annum centefimum fupra millefimum *Guiberti* Antipapæ obitus, & trium, qui ipfi in Schifmate fucceffere, exitus infelix; atque *Godefridi Bullionæi* in Regem Hierofolymorum inauguratio fecerunt. Multa fuere adverfus Principes Pafchali pro Dei caufa, Ecclefiæque juribus difficillima negotia, & conflictus acerrimi. *Henricum IV.* Germaniæ Regem a Decefforibus fuis, & frequentibus Synodis toties excommunicatum, non folum execratus eft, & anathemate confixit in Synodo Lateranenfi anno MCII. ut teftatur Abbas Ufpergenfis: fed Chriftianos Principes ad ipfum jufto bello laceffendum & comprimendum eft adhortatus, & maxime *Robertum* Flandrenfium Comitem, cujus etiam arma contra Leodienfes Clericos in Schifmate pertinaces excitavit. Quod illi ut audivere, Epiftolam, feu potius Declamationem acerrimam contra *Pafchalem II.* infrunito ftylo fcripfere. *Nos, inquiunt, attoniti hac novitate rerum, quærimus unde fit hoc novum exemplum, ut prædicator pacis fuo ore & alterius manu inferat Ecclefiæ bellum. Contra Barbarorum, & inimicorum Dei affultus, concedunt Canones etiam Clericis arma ad defenfionem Urbis & Ecclefiæ. Bella vero indici Ecclefiæ per auctoritatem canonicam, nufquam Scripturarum legimus. Pacem Jefus, pacem Apoftoli, pacem Apoftolici Viri prædicant; peccantes arguunt, increpant, obfecrant in omni patientia & doctrina*, &c. Sed facile erat Leodienfibus refpondere, Pafchalem Papam bellum Ecclefiæ non indicere, fed Schifmaticis & Ecclefiæ hoftibus, ut eos ad pacem & unitatem Ecclefiæ matris revocaret; nec fæculi Poteftates novo exemplo provocare ad eos coercendos, qui Ecclefiæ perduelles effent. Sic enim contra Schifmaticos Donatiftas actum, tefte *S. Auguftino* Epift. 28. lib. 1. contra Epiftolam Parmeniani Cap. 7. & alibi: Et poteftatem Principibus Chriftianis a Deo effe conceffam, *Ut per eam Difciplinam Ecclefiafticam muniant, &* quod Ecclefia efficere non poteft per doctrinæ fermonem, id ipfi obtineant per *Difciplinæ terrorem*, ut ait *B. Ifidorus*.

Bellum contra Schifmaticos indicit Pafchalis II.

Leodienfium Schifmaticorum contra Pafchalem Secundum Epiftola refellitur.

Se excommunicari non potuiffe effutiunt, multominus bello impeti, quod *Henrico* Regi adhærerent, cum jubeat Deus, ut *Quæ funt Cæfaris, Cæfari reddamus*: Et *S. Paulus*, ut *Omnis anima poteftatibus fublimioribus fubdita fit*. At quæ *funt Dei*, Deo reddenda; audienda Ecclefia, *quæ eft columna & firmamentum veritatis*; Præpofitis obediendum, quos *qui fpernit, Chriftum ipfum fpernit*: quod fane Leodienfis Ecclefiæ contumax Clerus non præftabat.

Mi-

Mirari se scribunt, cur excommunicari dicantur, quia non sunt auditi, nec ab Episcopo, aut Metropolitano suo judicati, per quos Ecclesiastica Judicia tertio gradu ad Romanum Pontificem deferuntur appellatione legitima. *Quando*, inquit, *a quo & quare excommunicati sumus? Non ab Episcopo nostro, non ab Archiepiscopo, cui Episcopus noster suffragatur, nos excommunicatos esse scimus: sed nec a Papa Romano nos excommunicatos esse credimus, quia scimus eum non ignorare, quod ait Nicodemus* : Lex nostra non judicat quemquam, nisi audierit ab ipso prius. *Nec Sodomitas damnasset Deus nisi descendisses ad ipsos videre, utrum clamorem qui venerat ad eum opere complessent. Qui nihil a nobis audivit, quem non Episcopus, non Archiepiscopus aliquando contra nos interpellavit, quis crederet quod nos excommunicaverit? Per scalam ad cœlos usque pertingentem videt Jacob ascendentes & descendentes Angelos. Et Jesus ait Discipulis* : „ Amen, amen, dico vobis, videbitis cœlum apertum & Angelos Dei ascendentes & „ descendentes super Filium hominis: „ *Nos filios hominis, id est Adæ, in sua exprimit persona. In aperto Ecclesiæ cœlo & boni & mali intrant. Vos Præsules Ecclesiæ, qui estis Angeli Dei, gradatim ad nos ascendere debetis; gradatim & nos ad vos ascendere debemus. Quot gradibus ad vos ascendimus, tot ad nos ascendere debetis. Est primus gradus nobis ad Episcopum, secundus ad Archiepiscopum, per quos ascendere debemus ad gradum tertium, id est, ad Papam Romanum. Super filium hominis descenditis, cum humilibus compatiendo condescenditis. Super filium hominis ascenditis, cum verbo & exemplo humiles ad cælum sustollitis.*

At nescire non debebant Leodienses, cum agitur de hæresi vel schismate jam ab Ecclesia damnatis, nova audientia non esse opus, ut excommunicentur qui in castris Hæreticorum & Schismaticorum militant; satis esse evidentiam facti ut in illos spiritalis Ecclesiæ gladius, immo & materialis a Principibus distringatur. Cum itaque Leodienses non solum personæ & temporalibus juribus *Henrici* Regis faverent, sed Schismati; & a *Gregorii VII. Urbani II.* & ipsius *Paschalis* obedientia se palam subtraxissent, nova inquisitione non erat opus. Præterea, nosse debebant, Romanum Pontificem posse interdum primam cognitionem causæ suscipere, si nempe sit causa hæreseos, vel Schismatis, quibus Episcopus, Metropolitanus, & Antistites plerique omnes implíciti sint. Tunc enim jure suo & Judicis auctoritate hac in causa excidunt, nec alius modus est consulendi integritati fidei, & Ecclesiæ unitati, quam si Romanus Pontifex, ad quem pertinet primario utriusque cura, & majorum cognitio causarum, Hæreticos & Schismaticos coerceat.

Nullum esse crimen suum, ajunt nisi quod Episcopo suo communicent, & ille Imperatori, *cui ex Regalibus ejus acceptis juravit fidelitatem* : Effluxisse tempus quo hæc consuetudo incœpit, sub qua migraverunt a sæculo Sancti Episcopi, reddentes Cæsari quæ erant Cæsaris, & Deo quæ erant Dei.

At fidelitas, quam Regi Episcopus juraverat, non excusabat ipsi in Schismate communicantem, & Ecclesiæ decreta spernentem, juriumque ipsius ac libertatis violationi, ac apertæ in omnium Fidelium Matrem & Magistram Romanam Ecclesiam, tyrannidi conniventem. De Regalibus quæstio non erat, ob quæ fidelitatem Principibus deberi fatebantur Pontifices, sed de servitute quam Ecclesiæ imponebat Imperator, canonicas electiones impediendo, sibi tribuendo auctoritatem instituendi Episcopos, & spiritalis potestatis insignia ipsis tradendi, non solum ante consecrationem, verumetiam nulla omnino electione præmissa.

Denique Schismaticos satis se produnt Leodienses, cum in dubium revocant, an Reges & Imperatores possint excommunicari. *Si quis*, inquiunt, *vetus & novum Testamentum revolverit, patenter inveniet, quod aut minime, aut difficile possunt Reges & Imperatores excommunicari ...... & adhuc sub judice lis est. Admoneri quidem possunt, increpari, argui a timoratis & discretis viris: quia quos Christus in terris Rex Regum vice sua constituit; damnandos & salvandos suo judicio reliquit*. Quasi vero Reges & Imperatores potestati ligandi, & solvendi, quam Christus *S. Petro* & cæteris Apostolis, ac *Petri* Successoribus Summis Pontificibus Apostolorumque Successoribus Episcopis reliquit dicens: *Quæcumque alligaveritis super terram*, &c. non subjaceant.

Pergunt Schismatici Leodienses: *Episcopum, Archiepiscopum nostrum Provincialem, & comprovincialem Synodum, ex antiqua traditione tenemus & quidquid ibi de Scripturis sanctis diffinitum fuerit, Romam non refertur usque ad graviora negotia, de quibus non invenitur in Scripturis sanctis auctoritas. Illos vero Legatos a Latere Romani Episcopi exeuntes, & ad ditanda marsupia discurrentes, omnino refutamus, sicut temporibus Zosimi, Cœlestini, Bonifacii, Concilia Africana probaverunt.*

Potestas mittendi Legatos a Latere per totum orbem Christianum, pro causis maxime fide, & unitatis Ecclesiasticæ Romano Pontifici negari absque Schismatis nota non potest, eaque usos S. Petri Successores a primis Ecclesiæ sæculis Historiæ Ecclesiasticæ monumenta testantur. Idque maxime necessarium erat *Gregorii VII. Urbani II. & Paschalis II.* temporibus, ad Synodicorum & Pontificiorum Decretorum executionem urgendam, ad propugnandam Romanæ Sedis auctoritatem & Ecclesiæ libertatem, ad Fideles in officio continendos. Hinc *Paschalis* varias Legationes decrevit, in Germaniam, in Galliam, in Poloniam. Germanicam *Gebehardo* Constantiensi Episcopo Apostolici pectoris viro credidit: Gallicanam *Joanni* & *Benedicto* Sanctæ R. E. Cardinalibus ac deinde *Richardo* Episcopo Albanensi: Polonicam *Galoni* Bellovacensium Episcopo.

Concilia a Paschali II. in causa Investiturarum celebrata.

Qui patri successit, *Henricus V.* Paschali II. & Ecclesiæ Romanæ molestissimus fuit. In Italiam quippe valido cum exercitu profectus, magnificis promissis coronam Imperii a Pontifice impetravit, obedientiam jurans, & Investiturarum cessionem, quas Paschalis in Synodo Guastallensi anno MCVI. & in Synodo Trecensi anno MCVII. quo in Gallias ad *Philippum primum* & *Ludovicum* ejus filium confugit; demum in Synodo Beneventana & Lateranensi annis MCVIII. & MCX. damnaverat. Sed ubi inauguratus fuit Imperator, fidem fefellit, Papam & Cardinales in castra captivos adduxit, ac Investiturarum concessionem a *Paschali* extorsit, anno 1111. Privilegium per vim extortum rescidit generosus Pontifex habita Romæ Synodo V. Kalendas Aprilis anno MCVII. iterumque in Concilio Viennensi, cui anno sequenti præfuit per Legatum *Guidonem* Archiepiscopum Viennensem, & *Henricum* Imperatorem anathemate confixit; quod etiam in Bellovacensi anno MCXIV. in Remensi, Coloniensi, & Catalaunensi, anno MCXV. *Cono* Prænestinus Episcopus, ejus Legatus promulgavit, ut testatur Codex MS. *Montis Dei* ab erudito viro *P. G. Cossartio* S. J. laudatus Tomo X. Conciliorum Labbeanæ, quam perfecit, Editionis. Aliud Romæ Concilium habuit *Paschalis II.* in Basilica Lateranensi, an. MCXVI. quo prioris Acta confirmata sunt, & Privilegii *Henrico* Imperatori per vim concessi iterum conclamata damnatio. Duo Beneventi Goncilia celebravit idem Pontifex, quorum *Fulco Beneventanus* in Chronico meminit, primum anno MCXIII. alterum anno MCXVII. Trojæ etiam Concilium habuit anno MCXV. ad *Treugam Dei* per triennium firmandam, ut idem *Falco* testatur.

Formula Juramenti Metropolitanis a Paschali II. præscripta.

Formulam Anathematismi, & Juramentum fidelitatis ac obedientiæ Romano Pontifici præstandum, totius Ecclesiæ Occidentalis Metropolitanis de Synodi sententia præscripsit *Paschalis II.* Romæ anno MCII. cujus hic tenor: *Anathematizo omnem hæresim, & præcipue eam, quæ statum præsentis Ecclesiæ perturbat, quæ docet & adstruit, Anathema contemnendum, & Ecclesiæ ligamenta spernenda esse. Promitto autem obedientiam Apostolicæ Sedis Pontifici Domino Paschali, ejusque Successoribus, sub testimonio Christi & Ecclesiæ, affirmans quod affirmat, damnans quod damnat Sancta & universalis Ecclesia.*

Hujus exactio Juramenti Hungariæ Episcopos ac Principes commovit, qui juramentum a Christo prohibitum, & nullo exemplo id exigi, nullis Canonibus præscribi objiciebant, ut constat ex Epistolis *Paschalis* II. ad Archiepiscopum Coloniensem, cujus objectiones sic refellit, Formulamque suam vindicat: *Ajunt omne jusjurandum a Christo Deo in Evangelio esse prohibitum, nec ab ipsis Apostolis post Dominum, nec in Conciliis inveniri posse statutum. Quid est ergo quod idem Dominus ait:* Quod amplius est, a malo est? *Hoc enim amplius ut exigamus, malum nos, illo permittente, compellit. Nonne malum est ab Ecclesiæ unitate, a Sedis Apostolicæ obedientia resilire? Nonne malum est contra sacrorum Canonum statuta prorumpere? Quam multi hoc, etiam*

post

post Sacramentum præsumpserunt? Nonne Prædecessor tuus, præter Romani Pontificis conscientiam, damnavit Episcopum? Quibus hoc Canonibus, quibus Conciliis legitur esse permissum? Quid super Episcoporum translationibus loquar, quæ apud vos, non Auctoritate Apostolica, sed nutu Regis præsumuntur? Propter hæc mala, & alia evitanda, hujusmodi juramentum exigitur . . . . . . Ajunt in Conciliis statutum non inveniri, quasi Romanæ Ecclesiæ legem Concilia ulla præfixerint: Cum omnia Concilia per Ecclesiæ Romanæ auctoritatem & facta sint, & robur acceperint, & in eorum Statutis Romana patenter auctoritas excipiatur. *Romanæ Ecclesiæ auctoritas in Conciliorum Decretis excepta quæ per eam robur accipiunt.*

Adversus *Willelmum II.* & *Henricum I.* Angliæ Reges Paschalis II. Ecclesiæ jura ac libertatem fortiter propugnavit, *S. Anselmo* Cantuariensi Archiepiscopo cooperante. Cantuariensis Ecclesiæ Primatum confirmavit. (Epistola 30. ad Episcopos & Regem Angliæ data.)

Philippum Francorum Regem qui *Bertradæ* consuetudinem, anno MXCVI. in Concilio Nemausensi dimissam, repetierat, per Legatos Apostolicos *Joannem* & *Benedictum* Cardinales, in Pictavensi Concilio, anno MC. cum pellice excommunicavit, ut referunt *Hugo Flaviniacensis* in Chronico, *Goffredus Grossus* in Vita *S. Bernardi* primi Abbatis Titoniensis, & Chronicon Malleacense. Alium postea Legatum in Gallias misit, *Richardum* S. R. E. Cardinalem, Albanensem Episcopum, qui Balgenciaci, quod Aurelianensis Diœcæseos municipium est, Synodum celebravit, in qua de *Philippi* Regis & *Bertradæ* absolutione actum est, cum parati essent, tactis sacris Evangeliis, abjurare absolute omnem carnalis copulæ consuetudinem, insuper & mutuam collocutionem, nisi sub testimonio personarum minime suspectarum. Negotium tamen hac in Synodo finiri non potuit, orta inter Episcopos dissensione, ut docet *Yvo Carnotensis* Episcopus Epistola CXLIV. Tandem Paschalis II. Archiepiscopis & Episcopis Provinciarum Remensis, Senonensis, & Turonensis, una cum *Lamberto* Attrebatensi Episcopo, Regem, Bertradamque absolvendi potestatem fecit (ep. 35.) Apud ipsum intercessit *Yvo Carnotensis* ne Legatos e Latere mitteret in Gallias, sed potius alicui Episcopo Transalpino Legationem committeret, quod Ecclesiæ Gallicanæ rebus opportunius futurum erat. Hoc vero munere dignum esse imprimis suggessit *Hugonem* Lugdunensem Archiepiscopum, qui eo jam perfunctus erat sub *Gregorio VII.* & *Urbano II.* (Ep. CIX. *Cum*), inquit, *a Latere vestro mittitis ad nos Cardinales vestros tamquam filios uterinos; quia in transitu apud nos sunt, non tantum non possunt curanda curare, sed nec curanda prospicere. Inde est quod multi Præpositorum facta gladio linguæ ferire cupientes, dicunt Sedem Apostolicam, non subditorum quærere sanitatem, sed suam, aut Lateralium suorum quærere commoditatem. Unde ergo & quidam conregionales nostri, hoc murmur non æquanimiter ferentes, utpote Romanæ Ecclesiæ filii unanimes, scribere decrevimus Sanctitati vestræ ut alicui Transalpino Legationem Sedis Apostolicæ injungatis, qui & vicinius subrepentia mala cognoscat, & ea vel per se, vel per relationem ad Sedem Apostolicam, maturius curare valeat. Cui solicitudini nullum magis cognovimus idoneum, quam Dominum Lugdunensem Archiepiscopum, qui & in eodem Officio jam diu ministravit & (ut experimento cognovimus) tam Romanæ Ecclesiæ quam Transalpinis Ecclesiis, mirabiliter profuit.* Pro *Hugone* exauditus non est *Yvo*, sed *Girardo* Engolismensi Episcopo Legationem per quinque Provincias *Paschalis* concessit, Bituricensem, Burdegalensem, Auscitanam, Turonensem, atque Britannicam. (Epist. 37. Tom. 10. Concil. Labbeanæ Editionis.) Tiennensis Metropoleos jura confirmavit. Pallium & Sedis Apostolicæ Legationem *Guidoni* Archiepiscopo concessit. (Epistolis 77. 79. & 80.) *Balduino* Hierosolymorum Regi annuit, ut Urbes quas subjecisset, Hierosolymitano Patriarchæ tamquam proprio Metropolitano subjacerent, salva tamen Antiochenæ Ecclesiæ dignitate. (Epistolis 18. 19. & 20. 28. & 29.) Tunc Hierosolymitanæ Ecclesiæ Sacris præerat *Gibelinus*, e Sede Arelatensi ad istam translatus. Parisiensem Episcopum Romæ consecravit, *salvo in omnibus Senonensis Ecclesiæ jure, & Daimberti Metropolitani reverentia.* (Epist. 33.) Parisiensi Episcopo concessit facultatem excommunicandi quemvis ex altera Diœcesi qui suæ Ecclesiæ bona retineret, si ejus Episcopus vel nollet, vel cunctaretur eum ad satisfaciendum adigere. Pravam consuetudinem, qua

Concilia per Legatos a Paschali II. in Galliis celebrata.

Parisiensis Episcopus a Paschalis II. Romæ consecratus, salvo Senonensis Ecclesiæ jure.

majores Præbendarii a minoribus hominium in Ecclesia Parisiensi exigebant, aboleri jussit. *Galoni* Parisiensi Episcopo præcepit ut Monasterio *S. Eligii* provideret. *Galo* dissolutas Moniales eliminavit, & locum Fossantensibus Monachis tradidit. Nunc a Clericis Regularibus *Sancti Pauli* tenetur. *Cluniacense* Cœnobium, ac Vezeliacense, novis ornavit Privilegiis: *Besuense* & *Sancti Maxentii*, in tuitionem Sedis Apostolicæ suscepit. Cluniacensibus vetuit ne Corpus Christi intinctum porrigerent, sed seorsim utramque speciem, præterquam parvulis & infirmis: quem morem in universa Ecclesia jussit observari, Epistola 32. ad *Pontium* Cluniacensem Abbatem. *Igitur*, inquit, *in sumendo Corpore & Sanguine Domini, juxta B. Cyprianum, dominica Traditio servetur, nec ab eo quod Christus Magister & præcepit & gessit, humana & novella Institutione discedatur. Novimus enim per se panem, per se vinum ab ipso Domino traditum. Quem morem sic semper in Sancta Ecclesia conservandum docemus atque præcipimus, præter in parvulis ac omnino infirmis, qui panem absorbere non possunt.* Causam Monachi, qui in Monasterium invitus intrusus fuerat a Rogerio Siciliæ Comite, ad se delatam, ad Cassinensis Abbatis judicium remisit Paschalis II. in Concilio apud *Cyperannum*; ut constat ex Chronico Cassinensi lib. 9.

Idem Pontifex *Petrum* Anagniæ Episcopum in Sanctorum album retulit. Lateranensis Ecclesiæ Parochiale regimen Canonicis Regularibus concessit, Constitutione, *Quarto Lateranensis Ecclesia*, Tom. 1. Bullarii Romani. Nucem ad Portam Flaminiam, sub qua *Neronis* Imperatoris cineres latitabant, antiquam dæmonum sedem, everti jussit ac eradicari, ibique Aram Deo in memoriam Deiparæ Virginis consecravit. Populus Romanus Basilicam a fundamentis erexit, quæ *Beatæ Mariæ de Populo* appellata est. Id ex *Jacobo Alberico* in Compendio Historiæ *S. Mariæ de Populo* refert *Andreas Victorellus* in Additionibus ad *Ciaconium*. Inter Cardinales a *Paschali II.* creatos celebriores fuere, *Leo Marsicanus*, ex Cassinensis Monasterii Bibliothecario Episcopus Ostiensis, Chronici Cassinensis Auctor: *Anastasius Junior*, Romanus, Tituli S. Clementis Cardinalis Presbyter: *Petrus Gerardescus* ex Comitibus Donaritici de Natalico, nobilis, Pisanus, pro cujus reconciliatione *S. Bernardus* ad *Innocentium II.* scripsit, contra quem Antipapæ *Anacleto* adhæserat: *Saxo* Comes Signiæ, Legatione Callisti II. ad Imperatorem perfunctus: *Joannes Cremensis*, Tituli *S. Chrysogoni* Cardinalis Presbyter, qui *Callisto II.* contra *Burdinum*, & *Innocentio II.* contra *Anacletum* Antipapam, egregiam navavit operam, & *Honorii II.* Legatione in Anglia, & Scotia perfunctus est. *Galo* ex Abbate *S. Quintini* Bellovacensis ejusdem Ecclesiæ Episcopus, ac deinde ad Parisiensem translatus, inter Paschalis II. Cardinales a *Ciaconio* recensetur, & Legatione Apostolica functus dicitur in Polonia, & in Gallia: ipsique tribuit Constitutiones, quæ in Bibliothecis Patrum, & Collectionibus Conciliorum extant: sed verisimilius est hunc *Galonem* Cardinalem non fuisse, cum nec in Tabulario Parisiensis Ecclesiæ, nec alibi monumentum ullum extet, quo Episcopo illi Parisiensi Cardinalis dignitas tribuatur. Immo in Magno Pastorali ejusdem Ecclesiæ legitur *Paschalis II.* Epistola ad hunc *Galonem*, quem Parisiensem tantum Episcopum, non Cardinalem nominat. Legatione quidem functus est in Polonia, antequam Parisiensis Episcopus esset, sed non ideo Cardinalem fuisse certum est. Legationem vero in Gallia non obiit, nec id probat Epistola *Gildeberti* Cenomanensis Episcopi 58. (ut volunt) quæ non est inscripta *Galoni Legato*, sed *Engolismensi Episcopo*, id est, *Girardo Legato*, Nec *Galonis* Parisiensis Episcopi sunt Constitutiones illæ, sed alterius *Galonis* Cardinalis Diaconi *S. Mariæ in Porticu*, quem *Innocentius III. Legatum* in Gallias misit, teste *Rigordo*: De quo intelligi debet quod legitur in Martyrologio S. Victoris Parisiensis: II. *Kalendas Junii obiit Domnus Galo Frater noster*; non de Parisiensi Episcopo, cujus obitus 7. Kalendas Martii notatur in Necrologio *S. Quintini* Bellovacensis, cujus Abbas fuit. Hæc dudum observarunt Sammarthani fratres in Gallia Christiana Tom. I. & P. G. *Gossartius* S. J. in Notis ad Constitutiones *Galonis* quas ad annum MCCVIII. prudenter rejecit, Tomo XI. Concil. p. 1. A *Paschali II.* ad Eminentissimam Dignitatem pariter assumpti sunt, *Petrus* Monachus Cassinensis, Titul. *Sancti Hadriani* Diaconus Cardinalis, R. E. Bibliothecarius, Auctor lib. 4. Chronici Cassinensis: *Oderisius de Sangro*, Monachus Cas-

Nec ei tribuendæ Constitutiones in Conciliorum Collectionibus editæ.

Cassinensis, Tituli *Sanctæ Agathæ* Diaconus Cardinalis: *Berardus*, *Berardi* Marsorum Comitis filius, Tituli S. Angeli Diaconus Cardinalis postea Marsorum Episcopus, quem inter Sanctos recenset *Philippus Ferrarius* in Catologo Sanctorum qui Romano Martyrologio non sunt adscripti: *Dietericus*, qui Saxones Romanæ Ecclesiæ reconciliavit, dum Legatione Apostolica fungeretur, teste Abbate Uspergensi in Chronico: *Joannes* Presbyter Cardinalis *Paschalis* ejusdem Legatione in Galliis functus, &c.

Obiit Optimus Pontifex anno Christi millesimo centesimo decimo octavo, cum annos duodecim, menses quinque, & dies quatuor Ecclesiam rexisset.

SCHOLION I.

In hoc Articulo, pag. 149. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc velut meam Propositionem damnant. *Excommunicatio debet a Papa fieri in tertia instantia, & reis auditis*: „ Talem nihilominus ordinem negat esse servandum pag. 150. (' inquiunt) „ dum agitur de Excommunicatione propter hæresim.

R. Neque farrago illa, & barbaræ voces, neque ipsa sententia, meæ sunt, sed Leodiensium Schismaticorum contra Paschalem II. Pontificem Maximum declamantium. En verba mea: *Mirari se scribunt, cur excommunicati dicantur, quia non sunt auditi, nec ab Episcopis aut Metropolitano suo judicati, per quos Ecclesiastica judicia tertio gradu ad Romanum Pontificem deferuntur appellatione legitima*. Nec solum Schismaticorum declamationem affingunt mihi Religiosi Censores, sed & mihi vitio vertunt, quod Schismaticos illos confutaverim his verbis: *At nescire non debebant Leodienses, cum agitur de hæresi vel Schismate ab Ecclesia damnatis, nova audientia non esse opus, ut excommunicentur qui in castris Hæreticorum vel Schismaticorum militant: satis esse evidentiam facti*, &c. *Præterea nosse debebant, Romanum Pontificem posse interdum primam cognitionem causæ suscipere, si nempe sit causa Hæresis vel Schismatis, quibus Metropolitanus Episcopus & Antistites plerique omnes impliciti sint*, &c. Qua ratione hæc reprehendunt RR. Censores? Volunt-ne Romanum Pontificem cujuscumque causæ primam cognitionem pro arbitrio suo ad se trahere posse, nullâ habita ratione Canonum & Ecclesiasticæ Disciplinæ? Volunt ne illum inauditos damnare posse jure naturali insuperhabito? Id ipsi Pontifices Maximi nolunt.

SCHOLION II.

In eodem Articulo, ad pag. 151. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc notam apponunt: *In quibus Episcopi non sint subditi Regibus*: Qua quidem nota indicant me Episcopos aliqua in re subjecisse Regibus, in qua subditi non sunt.

R. In spiritualibus, in iis quæ Sacramentorum administrationem, Ecclesiæ regimen, Jurisdictionem & Disciplinam Ecclesiasticam spectant, Episcopos Regibus subditos non esse censeo; sed in temporalibus dumtaxat, quorum ratione fidelitatem ipsis jurant. Ecce verba mea: *Fidelitas quam Regi Episcopus juraverat, non excusabat ipsi in Schismate communicantem, & Ecclesiæ Decreta spernentem... De Regalibus quæstio non erat, ob quæ fidelitatem Principibus deberi fatebantur Pontifices, sed de servitute quam Ecclesiæ imponebat Imperator, canonicas electiones impediendo, sibi tribuendo auctoritatem instituendi Episcopos, & spiritualis potestatis insignia ipsi tradendi, non solum ante consecrationem, verumetiam nulla omnino electione præmissa*. Quid in hac observatione non Catholicum? Quid non Historiæ ac Theologiæ consonum?

Nota.

De cognitione causarum Episcoporum jam plura adnotavi *alibi*.

De juramento vero fidelitatis, quod Episcopi Regibus præstabant, commodius agam infra.

JOAN-

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

IN Cod. Udalrici Bambergensis vulgato ab Eccardo Corp. Hist. Aev. Ex to. II. ad num. 293. continentur literæ Gelasii ad Cononem Prænestinum, datæ Capuæ Idib. Aprilis, quibus certiorem illum facit de sua in Romanum Pontificem electione; addit sibi ab æmulis post quartam ab electione diem objectum fuisse Burdinum Episcopum Bracarensem, cui tamen Romanorum nemo faverit, sed tantum Guibertini nonnulli. Hunc tandem æmulum cum patrono ejus Henrico Capuæ in frequenti Episcoporum Concilio se diris devovisse ipsa Palmarum die asserit. Idipsum de anathemate in Burdinum, ejusque assertorem Henricum Imperatorem inflicto præstitum a Conone Prænestino in Conciliis Coloniensi & Fritislariensi asserit P. Alexander, quod & mihi pariter certum est; immo & in meis ad Labbeum additamentis demonstrasse confido utraque hæc Concilia eodem ipso anno 1118. convenisse; Adductis insuper documentis demonstravi in Conciliis illis præter promulgationem anathematis in Burdinum & Henricum, vinculo etiam anathematis innodatos fuisse omnes illos Episcopos, qui ad Concilia illa invitati, ire neglexerant, tum & qui cum excommunicatis communicabant.

ARTICULUS II.

De Gelasio II.

PAschali II. in Sede Apostolica successit legitimis suffragiis electus 8. Kalendas Februarii anno millesimo centesimo duodevigesimo *Joannes* natione Campanus, patria Cajetanus, professione Monachus Cassinensis, a *Paschali* III. S. R. E. Diaconus Cardinalis & Cancellarius ob singularem pietatem & eximiam eruditionem creatus, qui *Gelasius* II. appellari voluit. A *Cencio* Frangipane, & *Henrico* Imperatore dire vexatus est, qui & *Mauritium Burdinum* patria Lemovicensem Archiepiscopum Bracarensem, excommunicatum, in Sedem *S. Petri* extulit Antipapam. Quamobrem Roma non absque magnis periculis ac laboribus secedere *Gelasius* coactus est. Interim Gallicanam Ecclesiam de Romanæ Ecclesiæ statu commonuit, & contra Pseudopontificem excitavit. (Epist. 1.) Ejusdem argumenti Epistolam dedit ad *Bernardum* Toletanum Archipræsulem. Celebrata Capuæ Synodo Antipapam & Imperatorem damnavit Anathemate, ut testatur Abbas Uspergensis ad annum MCXVIII. Schismatici Principis excommunicationem in Synodis Coloniensi & Frideslariensi promulgavit *Conon* Prænestinus Episcopus, *Gelasii* II. per Germaniam Legatus, ut idem Auctor commemorat. Eodem anno *Conradus* Gelasii Pontificis Legatus alter, ab Episcopis & Abbatibus Normanniæ in Synodo Rothomagensi congregatis orationum & pecuniarum subsidium pro Ecclesia Romana & Pontifice Maximo rogavit, obtinuit. (Ex *Orderico Vitali* lib. 11. Historiæ Ecclesiasticæ,) *Gualterum* Ravennatem Archiepiscopum, ejurato Schismate, confirmavit, pallioque donavit *Gelasius II.* Petrum Cæsaraugustanum Episcopum consecravit. Christianis Cæsaraugustam a Saracenis occupatam obsidentibus, qui accepta de peccatis suis Pœnitentia, in hac Expeditione morerentur, Indulgentiam concessit: & omnibus ad eam aliquid conferentibus, & ad rei Christianæ in illa Urbe restaurationem, Pœnitentiarum remissionem ad Episcoporum arbitrium, secundum laborum suorum ac beneficiorum quantitatem, impartiendam constituit (Epist. 5.) Indulgentiam promulgarunt Cæsaraugustanus Episcopus Toletanus Archipræsul, aliique Antistites Hispaniæ, & *Boso* Cardinalis Sedis Apostolicæ per Hispanias Legatus, *Divina Clementia, & Domini Gelasii Papæ auctoritate freti*: ut testatur eorum Epistola, quam *Hieronymus Blanca* ex Tabulario Cæsaraugustano edidit, in Commentariis Rerum Aragonensium. De sacra in Hispaniam Expeditione adversus Saracenos in Concilio Tolosæ celebrato

Capuana Synodus. Capua, vulgo Capea, Capove totius olim Campaniæ urbs præstantissima ad Vulturnum fluvium, in Regno Neapolit. Sedes Archiepis.

Frisdelaria vulgo Frislar in Hassiæ Principatu.

Sacra expeditio in Hispaniam adversus Saracenos.

to eodem anno 1118. actum esse, Chronicon Malleacense testatur. In Galliam tamquam ad asilum tutissimum Romanorum Pontificum se contulit Gelasius, auxilium contra Antipapam & Schismaticum Imperatorem a Ludovico Grosso Rege Christianissimo rogaturus, teste *Sugerio* Abbate in Vita Ludovici Grossi, *Ad tutelam*, inquit, *& protectionem Serenissimi Regis Ludovici, & Gallicanæ Ecclesiæ compassionem sicut antiquitus consueverunt, confugit*. Magalonam applicuit, quo Rex Christianissimus *Sugerium* Abbatem, aliosque Viros Illustres misit, ejus Sanctitatem suo nomine salutaturos, & ad colloquium cum sua Majestate Vezeliaci habendum invitaturos. Interim Synodum Viennæ Pontifex celebravit, ut scribit Urspergensis Abbas ad annum 1119. Rerum in ea Synodo gestarum monumentum ad posteros nullum transmissum est. Matiscone gravi infirmitate correptus (Pleuritidem *Pandulphus*, & Epitaphium ejus Sepulchro inscriptum, podagram *Sugerius* dicit) Cluniacum delatus est, ibique perceptis Ecclesiæ Sacramentis, corpore in tetra cinere conspersa, Monastico ritu jacente sanctam animam Deo reddidit, 4. Kalendas Februarii anno 1119. ab *Arnoldo VVion* in Martyrologio Monastico, a *Philippo Ferrario*, & aliis Sanctus prædicatur. Passionem *S. Erasmi* Episcopi & Martyris soluta oratione; Passiones item *SS. Erasmi*, *Anatoliæ*, & *Cæsarii*, Carmine Heroico scripsit, & *Paschalis II.* Regestum adornavit. Unicum Cardinalem Diaconum Titulo *Sanctæ Mariæ in Cosmedin* creavit *Petrum Ruffum* Nobilem Neapolitanum. Sedit *Gelasius II.* annum unum & dies quatuor.

Indulgentia a Gelasio II. concessa. Gelasii II in Gallias confugium. Synodus Viennensis.

ARTICULUS III.

De Callisto Secundo.

QUI *Gelasium II.* in Gallias venientem comitati fuerant Cardinales Episcopi, & Clerici Romani die post ejus obitum tertio Comitia pro Successoris electione in Cœnobio Cluniacensi habuerunt; in quibus electus est *Guido*, Guillelmi Magni Burgundiæ Comitis filius, Adelaidis Francorum Reginæ, Ludovici Crassi uxoris, avunculus. Henrico etiam Imperatori consanguinitate junctus, vir pietate, doctrina, industria, auctoritate, Principum gratia spectatissimus, Viennensis Archiepiscopus, *Paschalis II.* per Gallias Apostolicus Legatus, qui, accedente Cardinalium Romæ degentium assensu, Insignia Pontificiæ Dignitatis accepit, & nomen sibi sumpsit *Callistus II.* Cum in Italiam venisset anno Pontificatus tertio. Antipapam *Burdinum* a Schismaticis *Gregorium VIII.* appellatum, juvantibus Normannis in civitate Sutrina obsedit, cepit, in Cœnobii Cavensis arce inclusit, ut ipse in Epistola ad Gallicanam Ecclesiam, & *Sugerius* in Vita *Ludovici Grossi* Regis, & *Petrus Diaconus* l. 4. Chron. Cassin. c. 70. testantur.

Vel Cassinensis, ut alii scribunt, & colligitur ex Cassinensi Chronico.

Duo in Galliis Concilia celebravit Callistus II. primum *Tolosæ*, 7. Idus Junii anno 1119. *Remis* alterum 14. Kalendas Novembris ejusdem anni. In Tolosano decem conditi Canones. *Primo* Simonia in Sacris Ordinationibus & Promotionibus Ecclesiasticis damnata. *Secundo* statutum ut Præpositi, Archidiaconi, Decani, ex Ordine tantum Presbyterorum; Archidiaconi ex Diaconorum numero dumtaxat assumantur. *Tertio* Hæretici Petrobusiani anathemate damnati, & per exteras potestates coerceri jussi. *Quarto* Primitiæ, decimæ, Oblationes, Cœmeteria, Bona morientium Episcoporum & Clericorum, Principibus & quibuslibet Laicis, qui ea usurpare solebant, sub pœna excommunicationis interdicta. *Quinto* vetitum ne liberi homines servituti addicantur. *Sexto*, ne Clerici pro Ecclesiasticis Beneficiis servire laicis compellantur. *Septimo* statutum ut oblationum partem Episcopo debitam nemo auferat. *Octavo* ut nullus Ecclesiasticas dignitates & beneficia alteri quasi jure hæreditario derelinquat. *Nono* prohibita pretii exactio pro Oleo sacro, Chrismate, & Sepultura. *Decimo*, Clerici & Monachi Apostatæ, aut qui comam, barbamque, tamquam laici nutriunt, Communione privantur, donec satisfecerint. In eodem Concilio disceptata lis est, quam Arelatensis Archiepiscopus & Monachi Casæ Dei, intendebant Anianensi monasterio de Cella *S. M. de Gordiano*, & secundum Anianenses lata Sententia, ut constat ex Epistola Synodica.

Concilia a Callisto II. celebrata. Tolosanum. Summa Canonum Concilii Tolosani. Clerici & Monachi Apostatæ excommunicantur.

In Concilio *Remensi*, cui Archiepiscopi tredecim Episcopi ducenti, ingens Abbatum mul-

Concilium Remense.

multitudo, & *Ludovicus Crassus* Rex Christianissimus aderant, quinque conditi Canones. *Primo* Simoniaca damnatur hæresis: vendentes & ementes res sacras Officio & Beneficio privantur, & nisi resipuerint, Anathemate confodiuntur. *Secundo*, Investituræ Episcopatuum & Abbatiarum per manum laicam damnatæ. *Tertio*, possessionum Ecclesiasticarum conservationi provisum est, lato in earum invasores Anathemate. *Quarto*, vetitum ne quis Ecclesiasticas dignitates & Beneficia cuiquam velut hæreditario jure relinquat: & ne pro Baptismatis, Chrismatis, Olei sacri acceptione, infirmorum visitatione & Unctione, aut Sepultura pretium exigat. *Quinto*, Presbyteris, Diaconis, & Subdiaconis concubinæ & uxores penitus interdictæ sub pœna privationis Officiorum & Beneficiorum; immo & excommunicationis, si in immunditia sua perseverent. Decretum præterea de *Treuga Domini*, seu de privatorum bellorum induciis edidit in ista Synodo *Callistus II.* Hasque inducias ab Adventu Domini usque ad Octavas Epiphaniæ, a Quinquagesima usque ad Octavas Pentecostes, in Jejuniis Quatuor Temporum, in Vigiliis Sanctorum Jejunio consecratis, & in Festis eorumdem, in duabus Synodis a Dominica in Dominicam, in omnibus Festis Sanctæ Mariæ Virginis Deiparæ, & a suprema die Mercurii usque ad ortum Solis diei Lunæ qualibet hebdomada observari jussit. Pacem vero perpetuam habere sanxit Monachos eorumque bona, mulieres & earum comitatum, mercatores, agricolas, peregrinos. Excommunicationis pœna in hujus Decreti violatores lata, & singulis diebus Dominicis per parochias promulgari jussa. In eadem Synodo *Ludovicus Crassus* Rex Christianissimus multa querelarum capita contra Regem Anglorum exposuit; cujus patrocinium palam suscepit *Goffredus* Rothomagensis Archiepiscopus, teste *Orderico Vitali* lib. 12. Historiæ Ecclesiasticæ, ubi & alias causas privatas in hac Synodo disceptatas commemorat.

Summa Canonum. — *Simoniæ & investiturarum damnatio.* — *Decretum de Treuga Domini.*

Romæ Concilium celebravit idem Pontifex anno millesimo centesimo vigesimo-secundo, in quo *Oderisius* Cassinensis Abbas inauguratus est, & libertas ejusdem Cœnobii ab Episcoporum jurisdictione confirmata, insuperhabitis Episcoporum querelis, ut testatur Cassinense Chronicon lib. 4. cap. 80.

Concilia Romana.

Celebravit etiam Romæ Concilium alterum multo frequentius, quod est Lateranense Primum, & nonum œcumenicum, anno millesimo centesimo vigesimo-tertio, in quo Investiturarum controversia feliciter composita est, Canones viginti duo editi, de quibus in Dissertationibus agemus.

Concilium Lateranense I.

Toletani Primatum Archiepiscopi in cæteros Hispaniæ Episcopos confirmavit. *Gerardum* Engolismensem Episcopum Legatum instituit per quinque Provincias, Bituricensem, Burdigalensem, Auscitanam, Turonensem, & Britannicam. Viennensis Ecclesiæ antiqua innovavit, roboravitque Privilegia. Benriedensium Canonicorum Regularium Institutum approbavit. Cistercienses Constitutiones confirmavit. Cœnobia Cluniacense, Vindocinense, Trenoricense, Privilegiis ornavit. Litem Ecclesiarum Vesontionensium *S. Joannis* & *S. Stephani*, de Maternitate contendentium, judicavit secundum *S. Joannis* Canonicos, sicut ipse præjudicaverat in Concilio *Trenorciensi* anno MCXV. cum Legationem Sedis Apostolicæ obiret. Quam illius sententiam *Paschalis* II. evocata ad se causa resciderat, Primatum adjudicans Ecclesiæ *S. Stephani*. Sic tamen finitam non esse controversiam notat P. *Chiffletius* S. J. in Historia Trenorciensi, donec *Hugo de S. Caro* Cardinalis primus ex Ordine FF. Prædicatorum assumptus, per Germaniam Legatus Apostolicus, anno millesimo ducentesimo quinquagesimo-tertio, utrisque consentientibus Canonicis, sic Ecclesias illas uniit, ut una in posterum esset Ecclesia, unum ærarium, sigillumque unum cum hac Epigraphe, *Sigillum Ecclesiæ Bisontinæ*, iisdem horis, iisdemque ritibus divinum Officium perageretur, & in utraque suam Sedem haberet Episcopus. Hujus auctoritate Pontificis Otto Bambergensis Episcopus vir sanctissimus, Pomeranorum gentem Christianis rudimentis imbuit. Inter præcepta ipsis tradita ista refert Uspergensis Abbas ad annum MCXXIV. *Injunxit etiam eis, ut dum sani sunt, veniant ad Sacerdotes Ecclesiæ, ut confiteantur peccata sua; in infirmitate autem sua vocent Presbyteros ad se, ut confiteantur peccata sua, & Corpus Domini accipiant.* Ut *Solemnitates Sanctorum cum Vigiliis observent.* Ut *Sacrosanctam quadragesimam jejuniis, vigiliis, eleemosynis & orationibus, diligentissime observare studeant.*

Trenorcium, vulgo Tournus, urbs & Abbatia in Burgundia, Diœcesis Cabilonensis. — *Callisti secundi auctoritate Evangelium Pomeranis prædicatum.*

Vi-

Videte Lutherani, & Calviniſtæ, utrum hæc veſtris pſeudonominis Eccleſiis tradideritis, quæ, *ſecundum Sanctorum Patrum inſtituta*, Pomeranos ſervare docuit Sanctiſſimus Bambergenſium Epiſcopus. Sed & illud animadverſione dignum eſt, quod de Dominicæ diei obſervantia docet. *More Chriſtianorum Dominica die vacent ab omni opere malo, & ad Eccleſiam divinum Officium audituri veniant, ibique orationibus ſtudioſe inſiſtant*. Ad Dominicam diem Chriſtiano ritu ac more (ut par eſt) celebrandam, haud ſatis eſt ab operibus manuum abſtinere, quæ ſervilia vocantur; ſed præſertim a peccato abſtinendum eſt, quod opus eſt maxime ſervile: Qui enim facit peccatum, ſervus eſt peccati; & in laqueum ac ſervitutem diaboli incidit, a quo ducitur captivus ad ejus voluntatem. Nec Miſſam raptim audire diebus Dominicis ac Feſtis ſatis eſt, ut quis ſuo functus cenſeatur officio; nec audito ſacro, die reliqua ſæcularibus negotiis, vel otio, aut ludis, ac voluptati vacare licet, ſed ad Eccleſiam conveniendum ut Officium Divinum audiatur, & Orationibus non curſim & perfunctorie, ſed ſtudioſe inſiſtendum eſt. Hæc ſanctorum documenta Patrum. Obiit Calliſtus II. Romæ, anno ſalutis milleſimo centeſimo vigeſimo-quarto, Idibus Decembris, cum annos quinque, menſes decem, & dies tredecim Eccleſiam rexiſſet. In Martyrologio Gallicano Andreæ du Sauſſay his verbis celebratur. *Romæ, depoſitio Beatæ memoriæ Calliſti Papæ II. ex Archiepiſcopo Viennenſi, qui pacem cum Henrico V. Imperatore Eccleſiæ infeſtiſſimo feliciter compoſuit, vir plane Apoſtolicus, virtutibus atque miraculorum ſignis enituit*.

Præcepta illis tradita ab Ottone Bambergenſi Epiſcopo ſanctiſſimo. Qua ratione celebrandæ Dominicæ dies. Calliſti ſecundi ſanctitas.

Inter Cardinales a *Calliſto II.* creatos celebres fuere, *Stephanus de Monte Beliard* ejus ex ſorore nepos, ad Metenſem etiam Epiſcopatum ab eodem promotus, *S. Bernardo* amiciſſimus, a quo Ciſtercienſium habitum, Cardinalis licet ac Epiſcopus, devotionis ergo ſuſcepiſſe dicitur: *Haimericus*, e Gallia oriundus, e Caſtra Burgundiæ oppido, *Sanctæ Mariæ Novæ* Diaconus Cardinalis & S. R. E. Cancellarius, ad quem plures literas *S. Bernardus* ſcripſit, & Tractatum *De diligendo Deo* ipſi nuncupavit: *Guillelmus* natione Gallus, Epiſcopus Præneſtinus: *Ægidius* Monachus Cluniacenſis, Tuſculanus Epiſcopus, Sedis Apoſtolicæ Legatione una cum *Willelmo* Tyrio Archiepiſcopo in Syria functus ſub *Honorii II.* Pontificatu: *Gerardus* Caccianimicus, Canonicus Regularis Monaſterii *Sanctæ Crucis in Hieruſalem*, ejuſdemque Tituli Cardinalis, deinde Summus Pontifex *Lucius II.* &c.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

TEmperare me vix paſſum quin ad vetuſtatem fidei noſtræ & dogmatum noſtrorum illuſtrandam nonnulla afferam ex ſermone S. Othonis Bambergenſis Epiſcopi, qui per hæc tempora Pomeranis Chriſti fidem prædicabat. Sermonem hunc affert totidem verbis ſynchronus auctor vitæ ejuſdem a Caniſio vulgatæ. Enumerat in eo diligenter *ſeptem Eccleſiæ ſacramenta*; ac primum ſtatuit, *baptiſmum quo tingi voluit parvulos* opportuno tempore ſcilicet in *ſabbato ſancto*, *Paſcha*, *& Pentecoſte per manus Sacerdotum*, quo ſi quis caruerit, addit ex hac vita emigrans *regno Dei carebit*, *& inſuper maledicti originalis pœnas luet æternas*.

Alterum Sacramentum eſt *Confirmatio, ideſt Unctio chriſmatis in fronte*, quod ſacramentum *victuris eſſe neceſſarium* docet, ut Spiritu Sancto corroborati ad pugnam *contra omnes tentationes armentur*; id vero in ſenectam differendum eſſe negat, ſed in adoleſcentiæ fervore accipiendum, cum ætas illa tentationibus maxime impetatur.

Tertium ſacramentum eſt Unctio infirmorum, qua illis per *virtutem Spiritus Sancti* remiſſio datur peccatorum, ut contra malignos ſpiritus in eodem vitæ agone pugnaturi armantur.

Quartum ſacramentum eſt Euchariſtia, ideſt Corpus, & Sanguis Domini, quo *ſacramento victuri & morituri indigent. Unde frequenter*, addit, *Miſſæ celebrandæ ſunt; & vos ad eaſdem convenire debetis, ut ſæpius huic viatico communicetis; quod ſi non po-*

potestis, quia carnales estis, huic tam sanctissimæ rei per vos ad omnes Missas participari, saltem per mediatorem vestrum, scilicet Sacerdotem qui pro vobis communicat, fideliter reverenter ac devote Missas audiendo communicate. Oportet tamen & vos ter vel quater in anno, si amplius fieri non potest, & confessionem facere, atque ipsi sacramento communicare.

Quintum Sacramentum est per pœnitentiam reconciliatio lapsorum, idest eorum qui post Baptismum propter graviores culpas ab Ecclesia projecti, per satisfactionem pœnitentiæ iterum ei conformantur.

Sextum Sacramentum est conjugium, idest copula matrimonialis.

Septimum Sacramentum est ordinatio, sive consecratio Clericorum, ad ipsum tamen *Sacramentum, qui moribus ac scientia magis idonei sunt invitandi potius quam trahendi; unde adhortor vos, ut de liberis vestris ad Clericatum tradatis, liberalibus studiis prius diligenter instructis, ut ipsi per vos, sicut aliæ gentes de lingua vestra latinitatis conscios possitis habere Clericos & Sacerdotes.*

ARTICULUS IV.

De Honorio II.

CAllisto II. ad superos translato, Comitia novo creando Pontifici congregata sunt, in quibus, divisis Cardinalium studiis, duo electi fuere Pontifices. Pars *Lambertum* de *Fagnano*, Ostiensem Episcopum; pars *Theobaldum* Titulo *Sanctæ Anastasiæ* Presbyterum Cardinalem elegit: illum *Honorium* II. hunc *Cœlestinum* II. appellarunt. Sed ne dissensio ista in Schisma erumperet, Dei providentia effecit: Nam *Theobaldus* insigni vir modestia, Dignitatem suscipere noluit haud canonice delatam. *Lambertus* post dies duodecim electionem suam pariter vitiosam esse intelligens, quod *Frangipanum* arte conciliata, non liberis suffragiis facta esset, Insignia deposuit coram Cardinalibus: qui ejus humilitatem laudantes, ipsum summo consensu Pontificem venerati sunt, ut *Pandulfus* Subdiaconus, & *VVillelmus Tyrius* lib. 13. *de Bello Sacro*, referunt. Electus primo fuit 19. kalendas Januarii ann. 1124. In varias orbis Christiani regiones Legatos Apostolicos misit pro urgentibus Ecclesiæ negotiis, Ægidium Episcopum Tusculanum in Orientem, *Gerardum* Cardinalem in Germaniam, *Humbertum* in Hispanias, *Joannem Cremensem* in Angliam & Scotiam, *Gregorium de Crescentio* in Daniam, *Matthæum* Albanensem Episcopum in Gallias. Joannes Cremensis *Honorii* II. in Angliam Legatus, ejus auctoritate præfuit Londoniensi Concilio anno 1126.

Honorii II. humilitas.

Legati varias in regiones missi.

Matthæus Albanensis Episcopus, ejusdem Pontificis in Gallias Legatus, Concilium Parisiis celebravit anno 1129. in quo Argentoliense Monasterium ejectis haud integræ famæ Monialibus, *Sugerio* Abbati & Sandionysiano Cœnobio, cujus juris esse probabatur, restitutum est, annuente imprimis *Stephano* Parisiensi Episcopo. Synodale Decretum ab *Honorio* II. Summo Pontifice confirmatum est, & Sacra Jussione Regis Christianissimi Ludovici, executioni mandatum. Trecis etiam Concilium habuit *Matthæus* Sedis Apostolicæ Legatus, in quo Templariorum Institutio confirmata est, Regulaque ipsis tradita.

Concilium Nannetense.

Decretorum summa.

Nannetense Concilium ab *Hildeberto* Archiepiscopo Turonensi & Coepiscopis celebratum anno 1127. eodem per literas rogante, confirmavit: in quo incestuosa matrimonia damnata, contrahentes Anathemate percussi, filii inde nati spurii declarati sunt, & ad hæreditatem adeundam inhabiles. Vetitum ne filii Sacerdotum ordinentur, nisi Canonici Regulares aut Monachi fiant, eisque spes adempta in Beneficia paterna succedendi. Pravæ consuetudines duæ damnatæ; favente Britanniæ Comite. Prima, qua decedente marito, vel uxore, bona eorum mobilia a Potestate sæculari diripiebantur: altera qua quidquid evadebat ex naufragiis, totum sibi fiscus vendicabat lege patriæ; passosque naufragium miserabilius violentia Principis spoliabat, quam procella. Id constat ex Epistola *Hildeberti* ad *Honorium* II. & ex ipsius *Honorii* Rescripto ad Episcopos Provinciæ Turonensis. *VVillelmum Tyrium* Archiepiscopum Pallio donavit Honorius

norius II. *Oderisium* Juniorem Abbatem Cassinensem, ob spreta Pontificia Mandata, & contumaciam, exauctoravit, & excommunicavit, ut constat ex Chronico Cassinensi, lib. 4. *Pontium* Cluniacensem olim Abbatem, qui Monachorum querelis ad abdicandum ante triennium compulsus, Hierosolymam petierat, ac simulatione sanctitatis famam sibi pepererat tantam, ut etiam miraculorum patrator ab iis quibus illuserat, prædicaretur; & Hierosolymis reversus, Cluniacensem Abbatiam invaserat, turbarat, diripuerat; idem Pontifex ab omni Officio & honore Ecclesiastico deposuit; ut testatur *Petrus* Cluniacensis Abbas *lib.* 11. *Miraculorum*, cap. 12. *Rogerium* Siciliæ, Calabriæ, & Apuliæ Ducatu investivit, postquam sibi hominium præstitit ac fidelitatem juravit, ut *Falco* in Beneventano Chronico testatur. Misso Ravennam Legato Apostolico *Petro*, tituli *Sanctæ Anastasiæ* Presbytero Cardinali, per ipsum Aquilejensem & Venetum Patriarchas deposuit, celebrata ibidem Synodo, ut ex veteri Pontificali refert Annalium Ecclesiasticorum Parens, ad annum 1128. Viros Sanctitate & doctrina his temporibus præstantes, *Norbertum* Præmonstratensis Ordinis Conditorem, *Hugonem* Gratianopolitanum Episcopum, *Hildebertum* Turonensem Archiepiscopum, *Bernardum* Claraevallensem Abbatem, *Petrum* Cluniacensem, *Stephanum* Cisterciensem, *Hugonem a Sancto Victore*, singulari benevolentia complexus est Honorius II. *Hugoni* missionem ab Episcopatu roganti, recusavit, teste *Guidone* Carthusiæ Priore in ejus vita. Ad hunc Pontificem nonnullas pro variarum Ecclesiarum necessitatibus Epistolas dedit *S. Bernardus*. Scripsit præsertim pro Episcopo Parisiensi, quem Rex *Ludovicus* Crassus vexabat, etiam bonorum captione. *Henricus* Senonensis Archipræsul & ejus Suffraganei, cum Regem frustra monuissent ut Parisiensi Antistiti æquum se præberet, Urbem Parisiensem subjecerunt Interdicto. Rex interdicti solutionem ab *Honorio* Summo Pontifice obtinuit, indeque ferocior quodammodo factus, quod Episcopis promiserat scilicet justitiam & pacem, bonorumque restitutionem Episcopo Parisiensi ablatorum, implere noluit. Quamobrem ad *Honorium* querimonias detulit *S. Bernardus*, suo & *Hugonis* Pontiniacensis nomine, Epistola 46. *Tristes*, inquiunt, *vidimus*, *tristes eloquimur*, *honorem Ecclesiæ Honorii tempore non minime læsum. Jam Regis flexerat iram humilitas vel potius constantia Episcoporum, cum ecce a Summo Pontifice summa superveniens auctoritas, heu! dejecit constantiam, superbiam statuit. Scimus quidem id vobis per mendacium fuisse surreptum, quod ex vestris Literis palam datur adverti, ut everti tam justum, tam necessarium interdictum juberetis. Sed numquid non vel tandem deprehenso mendacio, mentitam se sentiet iniquitas sibi, & non tantæ utique Majestati?* Ad eumdem scripsit una cum *Stephano* Cisterciensi, & *Hugone* Pontiniacensi, Abbatibus, Epistolam 49. pro *Henrico* Senonensi Archiepiscopo, cui Rex idem *Ludovicus VI.* molestus erat. „ Degentes, *inquiunt*, in Monasteriis, ad quæ nos nostra peccata „ compulerunt, non cessamus orare pro vobis, & pro commissa vobis Ecclesia Dei, „ congaudentes & Sponsæ Domini super tam fido Custode, & sponsi amico super labore tam fructuoso. Fidenter proinde atque fideliter vestræ Paternitati suggerimus, „ quæ in Regno nostro eidem Matri nostræ dolentes cernimus adversari. Quantum „ quidem nos sentimus, qui vicini sumus, Rex Ludovicus non tam Episcopos, quam „ in ipsis justitiæ persequitur zelum, pietatis cultum, habitumque religionis. Quod „ vestræ quoque prudentia Sanctitatis vel ex eo facile advertere potest, quod qui ante in habitu actuque sæculari honorati sunt sublimes, judicati fideles, habiti familiares, modo inimici facti sunt, digne Sacerdotio suo conversantes, & per omnia „ honorificantes ministerium suum. Hinc gravibus contumeliis & injuriis Episcopi Parisiensis innocentia pulsata est, sed non quassata, quia Dominus supposuit manum „ suam, cum vestram opposuit. Hic & nunc Domini hujus Senonensis constantiam „ concutere & labefactare conatur: ut Metropolitano (quod absit) ejecto, facile, „ prout voluerit, grassetur in Suffraganeos. Postremo quis ambigit non aliud eum „ quam oppugnare Religionem, quam aperte sui Regni destructionem, suæ coronæ „ pronuntiat inimicam? Et alter Herodes Christum jam non in cunabulis habet suspectum, sed in Ecclesiis invidet exaltatum. Nec aliud sane credimus eum habere „ adversus Archiepiscopum, nisi quod Spiritum in ipso, sicut in cæteris, laborat extin-

„ gue-

S. Bernardi ad Honorium II. Epistolæ. Pro Episcopo Parisiensi.

Pro Senonensi Archiepisc.

„ guere. " Acerbiores contra Regem Literas ad Summum Pontificem *Honorium* S. Bernardi zelus dictavit: in quo quidem Rege vehementer arguenda fuit durities in Episcopos, qui Aulam deserebant, ut Ecclesiæ se totos devoverent; nec ejus Majestati ignave poterant adulari, & Ecclesiæ jura, quæ Rex interdum usurpabat, prodere; sed tamen religiosissimus aliunde Princeps fuit, & Ecclesiæ defensor egregius, ac Romanorum Pontificum adversus Antipapas, & Schismaticos Imperatores. Quæ ratio, ut existimo, *Honorium II.* movit, ut œconomia quadam erga ipsum uteretur, & Apostolica mansuetudine ipsum Episcopis reddere conaretur æquiorem.

Honorii II. Cardin. Cœnobii Cluniacensis Privilegia confirmavit, auxitquæ *Honorius II.* Inter Cardinales ab ipso creatos præ cæteris celebres fuere *Matthæus* Gallus, ex Monacho & Priore Cluniacensi ad Ostiensem Episcopatum assumptus, vir sanctitate & doctrina eximius, Legatione Apostolica in Galliis functus, a *S. Bernardo*, & *Petro* Venerabili Abbate Cluniacensi egregie laudatus, & Martyrologio Benedictino, & Gallicano ad 8. kalendas Januarii adscriptus: *Joannes* Camaldulensis Eremi Prior: *Udalricus Cibo*: *Anselmus* Cœnobii Papiensis *S. Petri in Cœlo Aureo* Monachus Benedictinus: *Guido de Castello*, ad quem *S. Bernardus* Epistolam centesimam nonagesimam secundam dedit de *Abælardi* erroribus, & qui postea Summus Pontifex fuit *Cœlestinus II. Yvo* ex Regali Cœnobio *S. Victoris* Parisiensis, Ordinis Canonicorum Regularium S. *Augustini* assumptus, ad quem scripsit *S. Bernardus* Epistolam centesimam nonagesimam tertiam ejusdem argumenti. Apostolicam Legationem in Galliis obiit *Innocentii II.* nomine, & excommunicationis sententiam tulit contra *Radulfum* Viro manduorum Comitem, qui uxore propria dimissa, alteram duxerat, & Episcopos *Bartholomæum* Laudunensem, *Simonem* Noviomensem, & *Petrum* Silvanectensem, qui divortium illud permiserant, ab officio suspendit. Obiit *Honorius II.* decimo sexto kalendas Martii, anno 1130. cum annos quinque, mensem unum, ac dies septemdecim Ecclesiam rexisset.

IOAN. DOM. MANSI

Nota.

QUæ de Pontio Cluniacensi, agitatisque ab eo inter Cluniacenses turbis innuuntur, fusius describenda censeo, cum rerum sub Honorio II. in Ecclesia gestarum portio sint commemoratione dignissima. Abbatiam Cluniacensem Pontius per vim & injuriam invaserat. Accusatus ea de re apud Callistum Pontificem, atque de crimine convictus, coactus fuit Abbatiam omni præcisa spe futuræ recuperationis Pontificis manibus resignare, atque insuper voto sese obstrinxit pergendi in Palæstinam, ut totum se ibi militum Christianorum servitiis traderet. Stetit promissis, vitamque ibi egit laudabilem & sanctam. In Europam regressus ad priora studia reversus est; nam facta iterum invasione, Cluniacense Monasterium, & Abbatiam usurpavit. Ea de re Honorius II. Petrum Diaconum Apost. Sed. Legatum misit in Galliam ut de causa Cluniacensi cum Episcopis cognosceret. Legatus Lugdunum Concilium indixit ad diem VII. kal. Junii an. 1126. ibi causa discussa sententia excommunicationis in Pontium dicta est, subjectum Ecclesiastico interdicto Monasterium & pagus Cluniacensis, quoadusque ibi Pontius maneret; pronuntiato pariter interdicto in iis locis & Monasteriis, in quibus Pontius fautores suos Antistites statuerat. Honorius data Bulla Laterani die XIII. kalend. Novembr. indict. III. an. 1126. sententiam Synodi confirmavit, atque ubique servari mandavit. Hæc omnia habentur in Tomo VI. Annal. Ord. S. Benedicti.

ARTICULUS V.

De Innocentio II.

DEfuncto *Honorio II.* eadem die a majori & saniori parte Cardinalium electus est *Gregorius de Paparesciis*, quæ familia nunc *de Matthæis* appellatur, ex Canonico

nico Regulari Lateranensi, titulo *S. Angeli* Cardinalis ab *Urbano II.* creatus. Contra ipsum a factiosis intrusus est Antipapa *Petrus Leonis* Cardinalis, qui domus suæ præcipua in Urbe auctoritate, & muneribus, Senatum, Populumque Romanum facile traxit in partes, & nomen sibi sumens, *Anacletus II. Innocentium* legitimum Pontificem ut usurpatorem est insectatus. Qui in Gallias fugiens ab Ecclesia Gallicana & Christianissimo Rege *Ludovico* Crasso, in Concilio Stampensi, ceu legitimus Pontifex agnitus & susceptus est, agente *S. Bernardo*, qui ad Schisma extinguendum præcipuam *Innocentio II.* navavit operam. Concilium apud Clarummontem eodem anno 1130. *Innocentius* II. celebravit, in quo Anathemate confixit Antipapam.

Schisma Petri Leonis.

Concilia in Galliis celebrata.

S. Bernardus pro Schismate extinguendo plurimum laborat.

Paulo post a Regibus Angliæ, & Hispaniæ, Hierosolymorum, & Lothario Imperatore susceptus est. *Anacleti* Antipapæ partes in Italia sustentabat *Rogerius* Siciliæ Dux, ab eodem Regio Titulo donatus: in Galliis *VVillelmus* Dux Aquitaniæ, & Comes Pictavensis, quem *Gerardus* Engolismensis Episcopus, & *Anacleti* Antipapæ Legatus in ejus partes traxerat, & quem demum *S. Bernardus* domita miraculo ejus contumacia ad *Innocentii* II. obedientiam, & Ecclesiæ unitatem revocavit.

Anno 1131. Festum Paschatis in Sandionysiano prope Parisios Cœnobio cum celebrasset *Innocentius* II. Remos perrexit, ibique Synodum habuit, cui *S. Norbertus* Magdeburgensis Archiepiscopus, & *S. Bernardus* Clarævallensis Abbas interfuerunt. In qua rursus damnavit Antipapam; Canones septemdecim condidit, qui postea in Lateranensi Concilio II. Œcumenico X. omnes iterum promulgati fuere; denique *Ludovicum Juniorem*, Rege *Ludovico Crasso* ejus patre rogante, in Francorum Regem unxit; ut *Sugerius* Abbas, *Robertus de Monte*, & Mauriniacensis Chronographus testantur. Ejusdem Concilii meminit Abbas Uspergensis. Post hæc, Leodium, comite *S. Bernardo*, profectus *Innocentius*, Concilium ibi celebravit, in quo *Ottonem*, ex Halberstatensi Episcopatu depositum, in Sedem restituit, ut scribit Abbas Stadensis, *Anacletum* Antipapam tertio damnavit. *Lotharium* Germaniæ Regem ad Ecclesiæ Romanæ defensionem excitavit, promissa ipsi Imperiali Corona, ut *Otto Frisingensis*, lib. 7. c. 18. & *Arnoldus* Abbas Bonævallis in Vita *S. Bernardi* lib. 11. cap. 1. testantur. Ibi *Lotharius* nactus opportunitatem, importune institit apud *Innocentium*, ut sibi restitueret Investituras Episcoporum: At S. Bernardus *audacter resistens Regi, verbum malignum mira libertate redarguit, mira auctoritate compescuit*; inquit Arnoldus Bonævallis in ejus Vita. Quo testimonio falsi convincitur *Petrus Diaconus* in Chronico Cassinensi, scribens Innocentium II. *Lothario* Regi *Virgam & Annulum ex antiquo more confirmasse*. Sed & *Otto Frisingensis* Cassinensis Chronici Continuatorem satis refellit, cum scribit lib. 7. cap. 18. *Lotharium* quidem exposuisse modeste, quantum dispendium Regnum passum sit, cedendo Investituris, non tamen earum restitutionem extorsisse. Leodio redux *Innocentius*, Claramvallem adiit, ac Monachorum gravitatem & modestiam miratus est, qui defixis in terram oculis, complosisque palpebris, nequidem, ut eos extollerent ad Summum Pontificem videndum, curiositate ducebantur. Inde cum *Lothario* Germaniæ Rege Romam profectus, Placentiæ Concilium habuit: inde ad Urbem veniens, *Lotharium* coronavit Imperatorem anno MCXXXIII. Sed cum adhuc *Petri Leonis* factio prævaleret, nec frangendis *Rogerii* Siciliæ Ducis viribus, qui ipsum tuebatur, *Lotharii* copiæ impræsentiarum satis essent, *Innocentius* Pisas secessit, ibique celebrata Synodo anno 1134. sacras execrationes in Antipapam & fautores ipsius iteravit, teste *Arnoldo* Abbate Bonævallis lib. 11. de Vita *S. Bernardi*, cap. 11. Ibidem, de sententia Patrum, *Hugonem* Gratianopolitanum Episcopum in album Sanctorum retulit anno post ejus obitum, & *Guigoni* Carthusiæ Priori jussit, ut Vitam ipsius scriberet, data ad eum Epistola. Tandem *Lotharii* Imperatoris armis, & *S. Bernardi* adhortationibus ac miraculis fractæ Schismaticorum vires. Cum *Anacleto* Antipapa Schisma pene extinctum, qui post duodecim annos tyrannidis, impœnitens obiit anno 1138. Cardinales Schismatici, favente *Rogerio* Siciliæ Duce, *Gregorium* Cardinalem Presbyterum, Pontificis ornatum insignibus, & *Victorem IV.* appellatum, *Innocentio* II. opposuere. Quod non tam ex pertinacia Schismatis fecere, quam ut aliqua temporis mora interposita pacem cum legitimo Pontifice commodius inirent. Hujus sequester fuit *S. Bernardus*

Lothario Germaniæ Regi Investituras non restituit Innoc. II.

Concilium Pisis celebrat.

Hugonis Episc. Gratianop. Canonizatio.

Novus Antipapa.

Extinctio Schismatis.

qui *Victorem* Antipapam insignibus exutum mox ad *Innocentii* pedes supplicem abjecit. Cardinales quoque, & Clerici Schismatici, necnon filii *Leonis*, Antipapæ defuncti fratres, ipsi obedientiam & fidelitatem juraverunt, ut *Falco* Beneventanus in Chronico, *Arnoldus* Bonævallis Lib. II. de Vita *S. Bernardi*, & Sanctus ipse Claravallensis Abbas Epistola 320. ad *Godefridum* postea Lingonensem Episcopum, testantur.

Synodus Oecumenica Lateranensis. Rebus compositis, & reflorescente Romanæ Ecclesiæ statu, Synodum Generalem, quæ Lateranensis Secundo est, Romæ celebravit *Innocentius II.* qua de Synodo in Dissertationibus agemus. In sacro illo consessu *Rogerium* Siciliæ Ducem excommunicatum fuisse, Chronicon Beneventanum docet. Post Synodum, defuncto *Rainulpho* Duce, *Rogerius* Apuliam invasit. Ei cum copiis obviam progressus *Innocentius*, insidiose ac fraudulenter captus ab ipso est. Pontificem captivum *Rogerius* veneratur, eique supplicat pro pace; fidelitatem ipsi jurat, ab eoque Siciliæ Regnum in feudum accipit, ac investituram Ducatus Apuliæ, Calabriæ, & Principatus Capuæ, pro se, suisque hæredibus. Prudenter cessit Pontifex potentissimo Principi, ut eum ejusque Filios Ecclesiæ Romanæ penitus devinciret, Normannorum Principum, quorum virtuti multum debebat Apostolica Sedes, merita in nepotibus muneraret: quod in suo Diplomate *Innocentius II.* non tacuit. *Manifestis*, inquit, *probatum est argumentis, quod egregiæ memoriæ strenuus & fidelis miles B. Petri Robertus Guiscardus Prædecessor tuus, Dux Apuliæ magnificus, & potentes hostes Ecclesiæ viriliter expugnavit, & posteritati suæ dignum memoria nomen, & imitabile probitatis exemplum reliquit. Pater quoque tuus illustris recordationis Rogerius per bellicos sudores & militaria certamina inimicorum Christiani nominis intrepidus extirpator, & Christianæ Religionis diligens propagator, multimoda obsequia Matri suæ Sanctæ Romanæ Ecclesiæ impertivit. Unde & Prædecessor noster religiosus & prudens Papa Honorius Nobilitatem tuam de prædicta generositate descedentem intuitus, plurimum de te sperans, & prudentia ornatum, justitia munitum, atque ad regimen populi te idoneum esse credens, valde dilexit, & ad altiora provexit. Nos ergo ejus vestigiis inhærentes, & de potentia tua ad decorem & utilitatem Sanctæ Dei Ecclesiæ spem atque fiduciam obtinentes, Regnum Siciliæ tibi ab eodem Antecessore nostro concessum, cum integritate honoris Regii, & dignitate Regibus pertinente, Excellentiæ tuæ concedimus, & Apostolica auctoritate firmamus.*

Regnum Siciliæ Rogerio confirmatum.

Petrum Abaleardum & Arnaldum de Brixia, eorumque errores Innocent. II. damnat. *Petrum Abaleardum*, ejusque errores damnavit *Innocentius II.* secundum Relationem Gallicanorum Episcoporum & *S. Bernardi* anno 1140. *Arnaldum* etiam *de Brixia* Hæresiarcham in Synodo Œcumenica Lateranensi II. jam damnatum, & perversa dogmata in Galliis seminantem, ipsumque Abaleardum, in aliquo Monasterio recludi jussit, & libros eorum comburi, data ad Remensem & Senonensem Archiepiscopos, nec-non ad *S. Bernardum* Epistola. Varias variis temporibus Legationes decrevit. Sancto *Malachiæ* Hiberniæ Metropolitano Apostolatum pro fide propaganda confirmavit, eumque Pallio ornatum, & Apostolica Legatione, in regionem illam remisit anno 1137. *Albericum* Cardinalem Ostiensem destinavit in Angliam Legatum anno 1138. *Guidonem de Castello*, in Gallias anno 1140. *Yvonem* Cardinalem in idem Regnum pro causa *Radulphi* Viromanduorum Comitis, qui legitima uxore injuste repudiata, alteram duxerat: *Petrum* Lugdunensem Archiepiscopum, ac deinde *Ablericum* Ostiensem Episcopum in Orientem, ubi Patriarcham Antiochenum, habita Synodo, exauctoravit, & in altero Concilio Hierosolymis celebrato, de corrigendis Armenorum erroribus cum eorum Catholico egit, anno 1142. ut *Willelmus Tyrus* lib. 15. cap. 15. prolixe refert.

Legati ab Innoc. II. missi.

Innoc. II. erga Regem Anglorum œconomia. Summa œconomia & mansuetudine erga Christianos & Catholicos Reges usus est *Innocentius II.* discordiam Sacerdotii & Imperii Ecclesiæ & Reipublicæ exitiosam esse ratus. *Hugo* Rothomagensis Archiepiscopus a quibusdam Abbatibus obedientiæ professionem exigebat, secundum *Innocentii* ipsius in Synodo Remensi Decretum. Vetabat *Henricus* Rex Angliæ & Dux Normanniæ, rem in suo Regno & Ducatu insolentem esse objiciens. Rex in magnum dissidium erupisset, nisi Summus Pontifex, de contentione certior factus, Archiepiscopo jussisset, ut voluntati Regis studio caritatis & pacis, obsequeretur, ac de jure suo aliquid remitteret. *Quemadmodum*, inquit, *sit concedendum Regibus & terrarum Principibus quorum potestate ac justitia Dei Ecclesia & Chri-*

ſtianus populus proteguntur, prout credimus, tua Fraternitas non ignorat. Cæterum clariſſimus filius noſter Rex Anglorum Henricus, prout accepimus, eſt adverſum te graviter indignatus, quod contra conſuetudinem ſuam & aliorum Ducum Normanniæ, a quibuſdam Abbatibus Profeſſionem & obedientiam ſuſcepiſti. Quod profecto quamvis juſtum fuerit, & a nobis in Concilio Remenſi mandatum: pro ejus caritate a rigore juſtitiæ aliquando condeſcendere debemus, & pro tempore, ipſius voluntati aſſenſum præbere .... Unde Fraternitatem tuam rogamus, & mandamus, quatenus de Abbatibus illis ejus voluntati conſentias; & ſi quem de Abbatibus ligaſti, abſolvas.

Cum *Ludovicus VII.* Rex Francorum *Petrum de Caſtra* Bituricenſem Archiepiſcopum abſque aſſenſu ſuo electum, & ab eodem Pontifice nihilominus Romæ conſecratum, a poſſeſſione Archiepiſcopatus adeunda prohiberet, maxime timebant viri quique religioſi & pii, ne Summus Pontifex Apoſtolicæ Sedis contemptum & violatam Eccleſiæ libertatem, anathemate in Regem lato ulciſceretur, indeque grave diſſidium oriretur, in Schiſma fortaſſis erupturum. Rex enim erat in propoſito nimium conſtans, quod juraſſet *Petrum*, ſe vivente, numquam futurum Epiſcopum, ut *Willelmus Nangius* in Chronico ad annum 1142. teſtatur. Ad quatuor Epiſcopos Cardinales ſcripſit *S. Bernardus*, ut apud *Innocentium II.* ſequeſtres eſſent pro Rege, quem, *ira*, *ætas*, *majeſtas* excuſabant. (Epiſt. 219.) Ad *Innocentium* enim ipſum ita libere ſcribere deinceps non decreverat, qui ipſi erat ſuboffenſus, & malevolorum calumniis occupatus ob Teſtamenti *Yvonis* Cardinalis in Galliis defuncti executionem. Ejuſdem Pontificis benignitatem pro Rege pariter ſolicitavit *Petrus Venerabilis* Abbas Cluniacenſis, ſcriptis ad eum literis. „ Pro Domino Rege Franciæ, (*inquit*, *Epiſtola* 11. *lib.* 5.) magno nobili, & „ ſpeciali filio veſtro, Benignitatem Apoſtolicam deprecor, ut quia non ſolum magni- „ ficus Rector Chriſtiani populi eſt; ſed etiam quia opus manuum veſtrarum eſt, quem „ ad Regnum provexiſtis, quem ſacris manibus veſtris inunxiſtis, quem Gallis noſtris „ potentiorem Patribus Regem deſignaſtis: ſi quid forte adhuc ut ætate juvenis incon- „ ſulte egit, ei condeſcendatis, & ejus forte errorem ſapientiæ veſtræ velamine con- „ tegatis. Eſt enim patris, ut filii, & maxime tanti, errorem emendet, & honorem „ conſervet. Hoc pro diſſidio, quod inter ipſum & Dominum Archiepiſcopum Bituri- „ cenſem eſt, dico. Eſt enim, ſicut ſenſi, res non levis, & ne de gravi incepto gra- „ viorem vergat in exitum, multum cavenda. Spiritus autem conſilii, qui ſpirat ubi „ vult, qui per vos Eccleſiæ ſuæ per totum orbem diffuſæ aſſidue conſulit, etiam „ nunc per vos Regno Franciæ, non vili portioni Eccleſiæ ſuæ conſulat, & tum de „ his, quam de omnibus, unctio ejus cor veſtrum edoceat.

S. Bernardus & Petrus Cluniacenſis Abbas, apud Innocent. II pro Ludovico VII. Rege ſequeſtres.

Ad *Innocentium II.* plures variis de cauſis Epiſtolas dedit *S. Bernardus*. Inter eas memoranda eſt 158. de cæde Magiſtri *Thomæ* Prioris Sancti *Victoris*, quem *Theobaldi* Archidiaconi Pariſienſis nepotes in *Stephani* Pariſienſis Epiſcopi comitatu, ac pene in ejus ſinu occiderunt, quod *Theobaldo* illicitis exactionibus Archidiaconatus occaſione Presbyteros vexanti pro virili reſiſteret, ſolo Eccleſiaſticæ Diſciplinæ juſtitiæque ſtudio incenſus. Ad *Innocentium II. Stephanus* Pariſienſis & *S. Bernardus* flebiles ſcripſere literas, ut ejus zelum ad vindicandum ſanguinem Martyris excitarent. *Gaufridus* Carnotenſium Epiſcopus, Sedis Apoſtolicæ Legatus, Synodum apud Jotrum ea de cauſa congregavit, in qua adverſus Sancti Viri occiſores, & eos quorum conſilio & admonitione patratum erat facinus: necnon adverſus omnes qui eos foverent, eiſque communicarent, lata excommunicationis ſententia eſt. Quam *Innocentius II.* confirmavit, & remiſſionem judicans aggravavit, Divinorum Officiorum celebratione interdicens in quibuſcumque locis præſentes eſſent homicidæ illi ſacrilegi. Extat *Innocentii* Reſcriptum Tom. X. Concil. Edit. *P. Labbe*, ſub titulo Concilii Jotrenſis pag. 977. Necatus eſt *Magiſter Thomas* 13. kalend. Septembris anno 1133. quo litera Dominicalis E. diei 13. ante kalendas Septembris reſpondebat. Die enim Dominica occiſum certum eſt.

S. Bernardi Ep. ad Innoc. II.

Concilium Jotrenſe.

Jotrum, vulgo Jovare Abbatia Monialium O. B. Ad Matronam in Diœceſi Meldenſi.

Obſervandæ ſunt etiam Epiſtolæ 178. & 179. pro *Adalberone* Trevirenſi Archiepiſcopo ſcriptæ, cujus jura in pleriſque capitibus læſa erant, quia ipſum Pontifex a negotiis ſuæ Diœceſeos terminandis, aut Provincialium Epiſcoporum cauſis cognoſcendis, quaſi ſuſpectum aut minus expertum excluſerat, & Abbati *S. Maximini* contra ipſum, per

Pro Adalberone Trevirenſi Arch. li.

bertate maxima ad Ian. II. scribit S. Bernardus

per obreptionem, faverat. Exponit *Sanctus Bernardus* libertate maxima querimonias & murmura non prorsus injusta multorum adversus Romanam Curiam tunc temporis: quæ flagitiosos Clericos, Monachos, Laicos, ab Episcoporum sententiis & correctionibus canonicis appellantes, non solum ambabus ulnis passim recipiebat; sed etiam inauditis Episcopis quandoque absolvebat. Ostendit Vir Sanctus hac agendi ratione enervari disciplinam, Auctoritatem Episcopalem vilescere, & vires ipsius Pontificiæ potestatis imminui. *Vox una omnium*, inquit, *qui fideli apud nos cura populis præsunt, justitiam in Ecclesia deperire, annullari Ecclesiæ claves, Episcopalem omnino vilescere auctoritatem, dum nemo Episcoporum in promptu habeat ulcisci injurias Dei, nulli liceat illicita quævis ne in propria quidem Parœcia castigare. Causam referunt in Vos, Curiamque Romanam. Recte gesta ab ipsis, ut ajunt, destruitis, juste destructa statuitis. Quique flagitiosi & contentiosi de populo, sive de Clero, aut etiam ex Monasteriis, pulsati currunt ad vos, redeuntes jactant & gestiunt se obtinuisse tutores, quo magis ultores sensisse debuerant. Annon gladius Phinees promptissime atque justissime eductus fuerat ad condemnandum incestuosum concubitum Drogonis & Milis? Sed confusus atque retusus abiit retrorsum, scuto nimirum Apostolicæ defensionis opposito. Proh pudor! quos cachinnos res ista movit & movet Ecclesiæ inimicis, eisque etiam ipsis, quorum fortasse aut metu, aut favore, a recto tramite abducti sumus? Amici confunduntur, fidelibus insultatur, Episcopi ubique in opprobrium veniunt & contemptum, quorum dum recta judicia contemnuntur, vestræ quoque plurimum derogatur auctoritati. Ipsi sunt enim qui honorem vestrum zelant, qui vestra pro pace & exaltatione laborant, fideliter quidem, sed vereor ne inefficaciter. Quid vobis vires minuitis? Quid robur vestrum deprimitis?* Non dubitat S. Bernardus quin ista contra jus & Disciplinam Ecclesiæ a Pontifice, per obreptionem impetrentur; sed quæ, sic impetrata sunt, revocanda esse scribit, secundum laudabilem perpetuumque morem Apostolicæ Sedis. *Hoc*, inquit, *solet habere præcipuum Apostolica Sedes, ut non pigeat revocare, quod a se forte deprehenderit fraude elicitum, non veritate promeritum. Res plena æquitate, & laude digna, ut de mendacio nemo lucretur, præsertim apud Sanctam & Summam Sedem.*

Summos Pontifices revocare non piget quæ ab ipsis per obreptionem & fraudem sunt impetrata.

Cœnobium Cluniacense variis ornavit Privilegiis Innocentius II. quæ in Cluniacensi Bibliotheca legere est; & *SS. Facundi & Primitivi* Cœnobium in Hispania situm, rogante *Alfonso* Hispaniarum Rege eidem celeberrimæ Congregationi univit. Obiit octavo Kalendas Octobris anno 1143. cum annos quatuordecim, menses septem & dies octo sedisset; & in Titulo *Callisti* sepultus est, ut ejus Epitaphium probat. Inter Cardinales ab Innocentio II. creatos hi celeberrimi fuere: *Balduinus* patria Tuscus S. Bernardi Discipulus, primus ex Ordine Cisterciensi ad Eminentissimam Dignitatem assumptus, Pisanus Archiepiscopus, vir sanctitate clarus: cæteroquin, Purgatoriis flammis, post obitum expiatus, quod civilibus discordiis se immiscens, Bello Pisanorum cum Lucensibus occasionem dedisset, ut habent Origines Cistercienses: *Lucas*, natione Gallus, ex Clarevallensi Monasterio assumptus: *Martinus*, Italus, patria Genuensis, ex nobili *Ciborum* familia, Cisterciensis Monachus, Apostolica Legatione in Daniam functus a *S. Bernardo* ob summam integritatem, & in respuendis muneribus constantiam commendatus lib. 4. de consideratione cap. 7. *Guido de Vico*, Legati officio ad Mediolanenses, & Gallos functus, ad quem extat Epistola *S. Bernardi* CXCVI. *Drogo* Gallus, Ordinis Benedictini Monachus, doctrina, eloquentia, pietate insignis, S. Joannis Laudunensis primus Abbas, Auctor Ecclesiasticus: *Theodevinus*, Germanus, Portuensis & Silvæ-Candidæ Episcopus, Germanica Legatione functus, in qua *Conradum III.* Romanorum Regem coronavit; & altera Legatione in Syriam: *Lucius Boetius*, ex Vallis Umbrosæ Cœnobio assumptus: *Chrysogonus*, natione Gallus Clarevallensis Monachus, quem propterea *Sanctus Bernardus* Epistola CXLIV. *Fratrem uterinum* vocat: *Albericus* natione Gallus, Bellovacensis, Cluniacensis Monachus, Pontificiis Legationibus ejusdem *Innocentii* in Oriente & Anglia, & *Eugenii III.* in Galliis functus, ad quem plures extant *Sancti Bernardi* Epistolæ, vir sanctitate conspicuus: *Stephanus de Cialon*, patria Catalaunensis, ex Clarevallensi Monacho ad Prænestinum Episcopatum evectus, quem *Arnoldus* Bonævallis Abbas in Vita Sancti Bernardi *totius gloriæ virum* appellat; cujus

Cardinales ab Innocentio secundo creati.

cujus ut Sancti Festum in Ordine Cisterciensi die 13. Februarii celebratur : *Rainaldus Colimentanus* ex Marsorum Comitum domo, Cassinensis Abbas, vir pietate & doctrina insignis, cui *Petrus* Diaconus librum 4. Chronici Cassinensis nuncupavit : *Hubaldus*, Lucensis, Titulo *Sancto Praxedis* Cardinalis ab *Innocentio II.* Episcopus Ostiensis ab *Hadriano IV.* creatus, qui *Sancto Thomæ* Cantuariensi Archiepiscopo egregie patrocinatus est, rejectis *Henrici II.* Angliæ Regis muneribus, ut idem S. Archipræsul & Martyr in quadam Epistola testatur. Postea fuit Summus Pontifex *Lucius III.* *Hugo de Folietto*, Gallus, Corbejensis Ordinis Benedictini Monachus, Auctor librorum *de Claustro Animæ*, sub nomine *Hugonis de Sancto Victore* editorum. *Tmarus* Gallus, ex Cluniacensi Monacho Episcopus Tusculanus, *Petrus de Paparescbis*, germanus Innocentii frater, Episcopus Albanensis. *Hugonem de Sancto Victore* inter Cardinales Innocentii II. perperam numerant *Ciaconius*, & *Ferdinandus Ughellus*, quem Cardinalem fuisse nulla monumenta testantur.

SCHOLION I.

In hoc Articulo, pag. 179. Edition. primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Prudenti Oeconomia cessit Pontifex potentissimo Principi, ut eum, ejusque filios Romanæ Ecclesiæ penitus devinciret?*

Respondeo, Innocentii Secundi œconomiam prudentem erga Rogerium Siciliæ Ducem, quam ejusdem Pontificis Diploma testatur, commemorasse crimen est, Religiosorum Censorum judicio, qui Romanos Pontifices nulla Oeconomia cum Regibus agendo uti volunt? Ideo & hæc pag. 181. ejusdem Editionis notant : *Summa Oeconomia & mansuetudine erga Christianos & Catholicos Reges usus est Innocentius II. discordiam Sacerdotii & Imperii Ecclesiæ exitiosam esse ratus.*

SCHOLION II.

Ad ejusdem Articuli, pag. 185. Religiosi Censores hanc notam apponunt: „ *Quale* „ *murmur contra Ecclesiam Romanam, quæ usurpat Jurisdictionem Episcoporum cum* „ *eorum vilipendio?* Verba refert *S. Bernardi*, in fine paginæ: *Non dubitat S. Bernar-* „ *dus dicere id esse contra jus & Disciplinam Ecclesiasticam per obreptionem impetra-* „ *tum.*

Respondeo, De querelis & murmure contra Romanam Ecclesiam, ne verbum quidem ullum, nec Jurisdictionem Episcoporum a Romana Ecclesia usurpatam scibit S. Bernardus, cujus verba refero; sed de *Romana Curia* loquitur: nec barbara illa vox, *vilipendium*, ibi legitur. *Innocentii Secundi* gesta recensens, Epistolas commemoro quas ad illum dedit S. Bernardus præsertim 178. & 179. in quibus ejus Sanctitati libertate maxima exponit querimonias & *murmura non prorsus injusta multorum adversus* ROMANAM CURIAM TUNC TEMPORIS, *quæ flagitiosos Clericos, Monachos, Laicos, ab Episcoporum Sententiis & correctionibus canonicis appellantes, non solum ambabus ulnis excipiebat; sed etiam inauditis Episcopis quandoque absolvebat. Ostendit Vir Sanctus hac agendi ratione enervari disciplinam, Auctoritatem Episcopalem vilescere, & vires ipsius Pontificiæ Potestatis imminui.* Subdo S. Bernardi verba, quibus descriptis, ajo : *Non dubitat S. Bernardus quin ista contra jus & Disciplinam Ecclesiæ a Pontifice per obreptionem impetrentur.* Observatio Historica ex S. Bernardo sumpta Religiosis Censoribus non placet? Hujus sancti Patris verba describere piaculum est? Nihil contra jus & Disciplinam per obreptionem a Romanis Pontificibus impetrari potest, quidquid in contrarium S. Bernardus scripserit, quidquid ipsi Pontifices infirmitatis humanæ conscii senserint & sentiant?

Nota.

CUM Christus ideo Romanum Pontificem universalem Pastorem destinaverit, ut etiam omnium Ecclesiarum paci, ac tranquillitati consuleret, credere quidem est

ci obreptum fuisse, quoties cum earum dispendio in particularium Ecclesiarum regimine se immiscuerit. Huc spectasse creditur S. Gregorius, dum Oecumenici nomen repudiavit; quamvis etenim nullus Pontificum fortasse latius extenderit suam potestatem, quam Sanctus Gregorius; nihilominus ab eo titulo abstinuit, ne videretur velle particularium Episcoporum jura pervadere, sciens sua amplissima potestate aliis Ecclesiis deserviendum solum, dum ita ipsarum necessitas, vel utilitas exposcerent. Id innuere voluit S. Bernardus, nam *lib. 3. de Consid.* ad Eugenium inter alia ita habet: *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Quid si forte nec licet? Erras, si ut summam, ita & solam institutam a Deo vestram apostolicam potestatem existimas*. Et tamen *ep.* 131. quæ est ad Mediolanenses, scripserat singularem esse Sedis Apostolicæ prærogativam super universas orbis Ecclesias potestatem exercere, cujus ratione novos posset creare Episcopatus, creatosque deprimere, & a finibus terræ quascumque Ecclesiasticas personas ad suum tribunal evocare.

Nota.

DUM Natalis infra cap. 11. art. 4. Ramiri II. gesta refert, inter fabulas recensendam censet pontificiam dispensationem, qua dicitur Ramirum a Monachorum votis solutum uxorem duxisse, atque ex ea filiam procreasse, quæ Raimundo Barcinonensi comiti nupsit, eique regnum Aragoniæ dotale attulit. Cum igitur hanc narrationem ut fabulosam habeat, nihil mirum si ne verbum quidem in superiori articulo de eadem dispensatione habeat, quæ dicitur ab Innocentio II. concessa. Juvat hic proinde hujus historiæ veritatem cum sapientioribus Criticis breviter vindicare atque omnia ex Innocentii II. dispensatione acta esse ostendere.

Ramirum ergo quamvis Monachum ad Regnum Aragonense fuisse evectum scribit Odericus Vitalis eidem Ramiro contemporaneus libro primo historiæ, quem dicit perduxisse usque ad annum quo *Remigius*, (lege Ramirus,) *Monachus Hispanis præerat*, unde scripsit ante an. 1137. Idem tradit Guillelmus Neubrigensis, qui in præfatione suorum librorum rerum Anglicanarum, dici se natum anno I. Stephani Anglorum Regis, quapropter eo sæculo scripsit, quo regnavit Ramirus. Hic igitur *lib. 2. cap.* 10. narrat post Alphonsi IV. obitum Aragonenses Regis filium (Ordericus fratrem nominat) e claustro extraxisse, ac ad regnum évectum, ex ea quam in uxorem duxit, filiam procreasse, nec non ad claustrum rediisse, postquam eam nuptui tradidit Comiti Barcinonensis filio, cui & regnum detulit. Quod autem Romani Pontificis dispensatio accesserit, scripsit Robertus de Monte auctor contemporaneus in Chronico ad an. 1160. his verbis: *Remilium* (legendum est Ramirum) *Monachum etiam jam senem licentia Romani Pontificis a Monasterio abstractum regem fecerunt, & ut hæredem haberet, Mathildem VVillelmi Vicecomitis Toarci illi associarunt, ex qua genuit unam filiam, quam Raimundus prædictus Comes duxit*. Nemo autem dixerit Pontificis dispensationem concessam fuisse ad extrahendum e Monasterio, non ad matrimonium ineundum; cum etenim a Monasterio abstraxerint, *ut hæredem haberet*, seu *ad procreandos qui succederent liberos*, ut scribit Neubrigensis, ridiculum esset credere, expostulatam dispensationem pro egressu a Monasterio, non vero pro matrimonio contrahendo.

Porro hanc dispensationem concessisse Innocentium II. non vero ut quidam dixere, Anacletum Antipapam, ex eo manifestum est, quod teste Chronographo Mauriniacensi, Reges Aragoniæ, Navarræ & Castellæ, missis per Episcopos suarum provinciarum Epistolis Innocentio in Concilio Remensi obedientiam præstiterunt; quapropter non ab alio, quàm ab eo, quem legitimum Pontificem credebant, dispensationem expostulasse dicendum est. Neque inusitatum erat eo tempore Pontificem super votis a Monachis emissis, ac super matrimonii impedimentis dispensare; ipse enim Natalis gesta recensens Benedicti IX. qui sæculo XI. Pontificatum gerebat, tradit hunc Pontificem Casimiro Monacho Cluniacensi Diacono concessisse, ut ad regnum Majorum suorum rediret, ac uxorem duceret. Non parum etiam Yvo Carnotensis, ut ex ipsius Epistolis 144. & 190. aliique Galliarum Præsules institere; ut Paschalis II. dispensatione uteretur cum Philippo Franciæ Rege, qui Bertradam cognatam suam dimittere renuebat.

Illud

Illud etiam animadvertendum quorumdam recentiorum testimonio deceptum Natalem asseruisse Ramirum ex Episcopatu ad regnum assumptum; ac nullum in tota Ecclesiastica antiquitate tam insolens exemplum extare, ut Episcopo uxorem ducere indultum fuerit. Falso igitur id asseritur; nam supracitati Auctores ipsi Ramiro Synchroni, eum tantum Monachum & Sacerdotem appellant, quibus consensit Rodericus Toletanus *lib. 6. c.* 1. & Gaufredus prior Vosiensis illius sæculi auctor in Chronico *cap.* 48. Sed & ipse Zurita, quem refert Natalis, rem extra dubium ponit *lib. 7. Annal. c.* 53. ubi refert se vidisse originale diploma ejusdem Ramiri, ubi ita subscriptus reperitur: *Rex & Sacerdos*. Cæteræ conjecturæ, quas Natalis perpendit, sane postponendæ tam apertis testimoniis Auctorum illius sæculi, qui tradunt Ramiri uxorem nomine Mathildem, sororem fuisse Comitis Pictaviensis, eamque primis nuptiis junctam fuisse Aymerico Vicecomiti Toarcis, ut scribit Beslius *in Hist. Comit. Pictaviens. c.* 34.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

PRæteriisse pigeret ea quæ de Canonibus in Concilio Remensi conditis ego in meo Supplemento ad Concilia tom. II. pag. 407. animadverti. Ibi enim ex Codice Udalrici Bambergensis dedi Canones a *Domino Innocentio, & a tota Synodo Remensi receptos*. Sunt Canones XIV. & in nonnullis a vulgatis discrepant, ut Ex Gr. Canon V. qui sic concipitur: *Sancitum est etiam auctoritate apostolica, & totius Concili ne admittantur ad Lectionem divinitatis nisi literati, ubi secreta divini mysterii pertractanda sunt*. Cui Canoni continuo additur in eodem Codice; *atque hæc medicina est inventa contra morbum, qui multum invaluit, nam illiterati lectionem divinæ paginæ audientes & non intelligentes, in plateis coram mulierculis disputant, & in errorem inducuntur, & in verba profana prorumpunt*. Quæ verba indicare videntur Canonem istum V. ferire non Lectores tantummodo sacræ Theologiæ, sed & auditores. Insuper Canon VI. mandat *ut Clerici ordinati, & Ecclesiastica beneficia possidentes ubicumque sive domi suæ, sive in studio in habitu clericali sint, & capillos tonsos, & barbam rasam habeant; vestes quoque rotundas*. In Canone XII. *Pax perpetua, seu tregua Dei* (ut ætate illa appellabatur) *servanda* edicitur erga Clericos, Monachos & mulieres. In Canonibus XIII. & XIV. remedium apponitur pro servanda conjugiorum perpetuitate; edicunt enim non valere conjugatis *post manifestam nuptiarum celebrationem*, ut præcedentem aliquam cognationem inter se præcessisse etiam jurati affirmant ad conjugium illud rescindendum. Fidem tamen præbendam esse Patres volunt extraneo alicui fideli, qui aliquam lineam consanguinitatis præpedientem conjugium monstraverit, atque indicibus ac testibus probaverit. Insuper in Canone XIV. additur; *nec vero illa occasio recipienda est ex Decreto apostolicæ sedis, & totius Concilii: si quis postquam uxorem duxerit, seipsum accusabit incestus occulte cum cognata uxoris admissi*.

ARTICULUS VI.

De Cœlestino II. & Lucio.

JUstis *Innocentio* II. persolutis, legitimis pacificisque Cardinalium suffragiis, Clero ac populo Romano acclamante, tertia die electus est Pontifex *Guido de Castello*, natione Tuscus, titulo *Sancti Marci* Presbyter Cardinalis, qui *Cœlestinus* II. appellatus est. De sua electione Cluniacenses Monachos statim certiores fecit, eorumque preces postulavit. Ipsi electionem pacificam, quæ ab *Alexandri II.* tempore visa non fuerat, gratulatus est *Petrus Venerabilis* Abbas Cluniacensis, Epistola 17. lib. 5. Ad eum scripsit *Sanctus Bernardus* pro causa Eboracensis Ecclesiæ contra nequissimum ejus invasorem, qui ipsi Pontifici obrepserat, & ab eo fovebatur, quamvis ejus electio ab *Innocentio II.* in irritum missa esset. (Epistola 234.) *Henricum* Wintoniensem Episcopum Sedis Apostolicæ Legatione ornavit, qui Synodum celebravit Londoniæ præsente *Stepha-*

Cælestinus II.

Concilium Londinense a

Vezeliacum, vulgo Vezelay, urbs & Abbatia O. B. in Diœcesi Augustodunensi. Carnutum sive Autricum Carnutum, vulgo Chartres, Episc. sub Metropoli olim Senonensi, nunc sub Parisiensi. Stampa, vulgo Estampes, oppidum Belsiæ, Beausse, ad Juinnam fluvium, La Juine, Diœcesis Senonensis.

cas secundum *Eugenii* vota, in Galliis actum est, in Concilio apud Vezeliacum celebrato, cujus meminere Anonymus in Gestis *Ludovici* VII. Tom. 4. Historiæ Franciæ, Maurinense Chronicon, & *Odo de Diogilo*, lib. 1. de Profectione Ludovici Regis in Orientem. De eadem Expeditione deliberatum est in Concilio Carnotensi, ad quod omnes Galliarum Antistites convenere. *S. Bernardus*, qui negotium istud Christi studio omnibus promovebat, sacræ militiæ veluti Dux & Princeps delectus est, ut ipse testatur Epistola 236. ad Eugenium. Tandem postrema Hierosolymitanæ profectionis capta sunt consilia in Conventu Stampensi, Dominica Septuagesimæ, anno Christi 1147. Sacri Belli classicum in Germania quoque cecinit ferventissimus Prædicator *Sanctus Bernardus*, & ad Crucem sumendam *Conradum* Regem, & plurimos Germaniæ Principes impulit, *Otone Frisingensi* teste, lib. 1. *de Gestis Friderici Imperatoris*, cap. 39. Nec in Palæstinam solum adversus Turcas, verum etiam adversus Boreales Paganos, indicta ab *Eugenio* III. expeditio est, ad quam Saxones & Dani junctis viribus conspirarunt, ut *Otto Frisingensis* cap. 40. libri primi, & *Saxo Grammaticus* lib. 14. testatur. Duos a Latere Legatos S. R. E. Cardinales pro expeditione in Terram Sanctam decrevit Pontifex, *Guidonem* scilicet qui cum *Ludovico* Francorum Rege, & *Theodinum* Portuensem Episcopum, qui cum Germaniæ Rege *Conrado* proficisceretur.

Eugenius III. in Gallias venit. Concilia Parisiense, Remense.

His ita dispositis, *Eugenius III.* tumultuantium semper Arnaldistarum persecutionem fugiens, in Gallias se contulit, ubi a *Ludovico VII.* Rege Christianissimo honorificentissime susceptus est, cui Vexillum, & Apostolicam Benedictionem ad sacram expeditionem dedit, ut *Odo de Diogilo* testatur. Parisiis Synodum habuit, in qua *Gilberti Porretani*, Pictavensis Episcopi, quibusdam erroribus accusati delatam ad se causam discussit, & ad frequentiorem Synodum judicandam remisit. Ea Remis celebrata est 11. Kalendas Aprilis anni 1148. *Eugenio* Præside damnati *Gilberti* errores, Pontificis Patrumque sententia: octodecim Canones conditi, quibus de Clericorum continentia, & modestia in tonsura & vestibus statutum est, & in contumaces Beneficiorum Ecclesiasticorum decreta privatio. Immo suspensionis sententia lata in Episcopos, qui hanc ipsis pœnam non infligerent: *Quia inferiorum culpæ ad nullos magis referendæ sunt, quam ad desides negligentesque Rectores*. Sanctimonialium Canonicarum statuta reformatio, cujus duo præcipue capita, Clausura & vita communis, pœna Interdicti, & privationis Christianæ Sepulturæ, decreta in eas quæ Pontificium & Synodicum mandatum non implerent. Ecclesiasticorum negotiorum judicium Laicis vetitum. Decimarum iisdem prohibita possessio. Jussum ut Archidiaconi ex Diaconorum vel Presbyterorum Ordine assumerentur. Conductitii Presbyteri ab Ecclesiis eliminati, sancitumque ut singulis proprius Sacerdos præficeretur; nullius, nisi Episcopi, aut Archidiaconi judicio depellendus. Treuga & Pax confirmatæ. Militum ad nundinas vel ferias pugnæ vetitæ. Clericorum, & Monachorum percussores excommunicati, eorumque absolutio Romano Pontifici reservata. Ecclesiarum & Cœmeteriorum Immunitati provisum. Incendiarii Anathemate damnati. Pretii exactio pro Chrismatis, Olei sacri, & Sepulturæ acceptione prohibita. Ordinationes a Schismaticis & Hæreticis factæ, missæ in irritum. Decretum contra Hæreticos, qui in Vasconiæ aut Provinciæ partibus grassabantur, editum est; jussumque ne illos recipere aut fovere quisquam præsumeret, sub pœna Anathematis, & interdicti in eorum terras ferendi. Hæretici illi fuere, *Henricus*, *Apostolici*, & *Eudo*, sive *Eon*, de quibus cap. 4. agemus. *Albericum* Cardinalem, Episcopum Ostiensem in Tolosanas partes adversus Hæreticos Legatum destinavit *Eugenius* III. Idem Pontifex Sanctæ *Hildegardis* Virginis in *Monte S. Ruperti* Abbatissæ, spiritum probavit, inquisitione facta per viros graves, & in discretione spirituum perspicaces: eique dona Dei per literas Treviris anno 1148. datas gratulatus, facultatem concessit Revelationes suas proferendi ac scribendi, ut *Theodorus* Abbas in Vita ejusdem Sanctæ Virginis, apud *Surium* ad diem 17. Septembris, & *Trithemius* in Chronico Hirsaugiensi, ad annum MCL. testantur. Infelicem Orientalis expeditionis exitum luxit *Eugenius* III. & Conradum Regem Romanorum, Hierosolymis reducem consolatus est. (Epist. 6.) *S. Bernardus* ob indictam, quæ tam infauste cesserat, expeditionem, calumniam passus, Apologiam scripsit Capite I. libri secundi *De Consideratione*

Summa Canonum Concilii Remensis Eugenio III. Præside celebrati. Reformationis Monialium præcipua capita duo clausura,

ad

ad *Eugenium* III. Legationem in Germaniam decrevit idem Pontifex pro causa Moguntini Archiepiscopi *Henrici* cognoscenda. Depositum *Henricum* ob rerum Ecclesiasticarum distractionem, Otto Frisingensis lib. II. de Gestis Friderici cap. 9. commemorat. Translationem Cicensis Episcopi ad Magdeburgensem Archiepiscopatum factam absque Sedis Apostolicæ Auctoritate irritam dixit Epistola 8. Apostolico sane pectore digna Eugenii III. Sententia: *Contra Deum & sacrorum Canonum Sanctiones, nulli omnino petitioni possumus præbere consensum.* Controversiam de Jure Metropolitico inter Cantuariensem Archiepiscopum, & *Bernardum* Episcopum *Sancti Davidis*, composuit *Eugenius* III. (*Epist.* II.) *Henricum* I. Imperatorem in Sanctorum numerum retulit, (*Epistola VII.*) Quartam partem oblationum Canonicis *S. Petri* Romæ concessit (*Epist.* IX.) Coloniensis Ecclesiæ Privilegia confirmavit (*Epist.* X.) Ejus Auctoritate Canonicos Regulares Ordinis *S. Augustini* in Ecclesiam Parisiensem Sanctæ *Genovefæ* introduxit *Sugerius* Sandionysianus Abbas, Regni sub *Ludovico* VII. Rege Christianissimo Administer. Ex Regali *S. Victoris* ad muros Parisienses Abbatia duodecim Canonici ad *Sanctæ Genovefæ* translati, ejusdemque Cœnobii Prior *Odo*, primus Abbas institutus est. Testes sunt Literæ *Eugenii* III. ad *Sugerium*, & *Sugerii* ad *Eugenium*, & Acta *S. Willelmi*, apud *Surium*, & Bollandum, ad diem 6. Aprilis. Toletani Archiepiscopi Primatum in cæteras Hispaniæ confirmavit Ecclesias *Eugenius* III. ut constat ex ipsius Epistolis ad *Joannem* Toletanum Archipræsulem, ad *Alfonsum* Hispaniarum Regem, ad Bracarensem, Tarraconensem, cæterosque ejusdem Regni Archiepiscopos, & Episcopos. Primatum in Provincias Bituricensem & Burdigalensem *Petro* Bituricensi Archiepiscopo confirmavit. (*Epist.* 69.) Vezeliacensis Monasterii tuitionem contra Guillelmum Nivernensem Comitem Odonem Burgundiæ Ducem, & Edunensem Episcopum suscepit, ejusque defensionem *Ludovico* Regi Christianissimo commendavit: ut probant plures ejus Epistolæ in Historia Vezeliacensi descriptæ. Cisterciensis Ordinis Constitutiones confirmavit. (*Epist.* 71.) *Anselmum S. Vincentii* Laudunensis Abbatem, Ecclesiæ Tornacensi a longo tempore vacanti consecravit Episcopum: & ea de re ad *Ludovicum* VII. Regem Francorum, & ad Clerum, populumque Tornacensem literas dedit Tomo V. Dacheriani Spicilegii editas. *Tarracinam*, *Setiam*, *Narniam*, *&* *Arcem Fummonis*, a dominio *S. Petri* jamdiu alienatas recuperavit, ut Codex Vaticanus a *Baronio* laudatus testatur. Viros Religiosos & eruditos *Eugenius III.* dilexit, fovit, ornavit. *S. Bernardum* Claraevallensem Abbatem, Patrem suum ac Magistrum, & *Petrum Mauritium* Cluniacensem Abbatem, præ cæteris coluit. Quam honorifice, quam amanter ab ipso Romæ fuisset exceptus, scripsit Petrus Venerabilis ad S. Bernardum: *Numquam*, inquit, *amicum fideliorem, numquam fratrem sinceriorem, numquam Patrem puriorem expertus sum: auris patiens ad audiendum, lingua prompta & efficax ad respondendum; non ut major minori, sed ut aut par pari, aut quandoque ut inferior superiori. Nihil fastus, nihil dominium, nihil majestas, sed totum sibi hominem æquitas, totum humilitas, totum ratio vendicabant. Si quid ibi, vel alibi petii, aut indultum est, aut rationabiliter, ita ut queri non possem, negatum.* Ab avaritia muneribusque recipiendis alienus omnino fuit *Eugenius*, quod probarunt primarii duo Germaniæ Archipræsules, Moguntinus & Coloniensis, qui Romam causas suas acturi adierant, maximisque muneribus ab Eugenio seu gratiam, seu justitiam obtinere se posse confidebant. Quæ munera constantissime repulit integerrimus Pontifex, propterea laudatus a S. *Bernardo* lib. III. De Consideratione, cap. III. *Quando*, inquit, *hactenus aurum Roma refudit? Et nunc Romanorum consilio id usurpatum non credimus. Duo venerunt, ambo locupletes, & ambo rei, si quidem unus Moguntinus, Coloniensis alter: Alteri gratia gratis reddita est; alter indignus credo cui gratia redderetur, audivit: Cum quali veste intrasti, cum tali egredieris. O vocem magnificam, vocem prorsus Apostolicæ libertatis! Quid minus ab illa hæc habuit*, Pecunia tua tecum sit in perditionem? *Nisi quod in illa plus zeli, in ista plus modestiæ sonuit.* Priori cuidam sibi marcam auri ante audientiam offerenti, magna severitate respondit: *Nondum domum ingressus es, & jam vis corrumpere Dominum?* Ita refert *Joannes Saresberiensis* lib. 3. *Polycratici*, cap. 15. Humilitatem admirabilem cum Dignitatis excelsitate conjunxit, Vitæque Monasticæ asperitatem,

& vita communis. Sanctæ Hildegardis spiritus Eugenio tertio probatus. Eugenii tertii Sententia Apostolico pectore digna.

Eugenii III. virtutes.

tem, quantum in illo fastigio licuit, sectatus est. Qua de re *Arnoldum* Bonævallis Abbatem lib. II. de Vita *S. Bernardi*, cap. 8. audire juvat, ubi narrat, quomodo *Eugenius* III. Clarævallenses inviserit, antequam a Gallia discederet. *Claramvallem*, inquit, *humiliter visitat, & gloriam Pontificatus Romani pauperum præsentat aspectibus. Mirantur omnes in tanta altitudine humilitatem immobilem, & in tam excellenti culmine propositi sancti permanere virtutem, ut altitudini sociata humilitas pro officio exterius splendeat, & pro virtute nequaquam interius inanescat. Adhærebat carni ejus lanea tunica, & diebus & noctibus cuculla vestitus, sic cubabat. Intus Monachi habitum retinens, extra se Pontificem & moribus & vestibus exhibebat, rem difficilem agens, diversarum in uno homine proprietatem exprimens personarum. Segmentata ei circumferebantur pulvinaria. Lectus ei palliis opertus, cortina ambiebatur purpurea, sed si revolveres operimenta, invenires superjectis laneis complosa stramina, & paleas conglobatas. Homo in facie, Deus videt in corde; ipse vero bona coram Deo & hominibus providebat. Alloquitur Fratres non sine lacbrymis, miscens sermonibus avulsa e corde suspiria, hortatur & consolatur, & se inter eos Fratrem & Socium, non Dominum exhibet vel Magistrum.*

Eugenii III. Sanctitas. Obiit *Eugenius III.* Tibure 7. Idus Julii an. 1153. cum annos octo, menses quatuor, & dies tredecim Ecclesiam rexisset. Ejus corpus in Basilica Vaticana conditum est. In Kalendario Cisterciensi ut Sanctus celebratur. Miraculis post obitum claruisse testatur Anonymus, sed coævus Auctor, in Tractatu de iis edito, quem Henriquez ex Codice MS. Dunensis Cœnobii publicavit; *Gaufridus* in Vita *S. Bernardi* lib. 5. cap. 11. Chronicon Autisiodorense, *Vincentius Bellovacensis* in speculo Historiali, Fasciculus temporum, & Chronicon Magnum Belgicum. Quibus addendus est Illustris Tullensium Antistes Andreas Sausaius in Martyrologio Gallicano.

Inter Cardinales ab Eugenio III. creatos celebres imprimis fuere *Bernardus*, ex Ordine Canonicorum Regularium ad Eminentissimam Dignitatem assumptus & ab *Hadriano* IV. Portuensis Episcopus renuntiatus, & utriusque Pontificis Legationibus ad *Fridericum* perfunctus. *Jordanus Ursinus*, qui ejusdem Eugenii Legationem obiit in Germania cum *Octaviano* Cardinali. Hunc rerum antiquarum studiosissimum fuisse, scribit *Sansovinus* in Historia Ursinæ Gentis. *Rolandus Bandinellus*, S. R. E. Cancellarius, & Summus postea Pontifex, Alexander III. *Nicolaus Brekspear*, Anglus, ex Abbate *S. Rufi* in Galliis ad Albanensis Ecclesiæ infulas ab *Eugenio* promotus, ac in Sueciam, Norvegiamque missus Legatus, ubi fidem propagavit, & S. *Henricum* Upsacensem Episcopum consecravit, *Olao* teste. Fuit postea Summus Pontifex Hadrianus IV. *Gerardus Cajetanus*, Pisanus, *Eugenii III.* affinis. *Joannes Sutrinus*, Alexandri III. Legationibus gravissimis postea functus. *Hugo*, Gallus, Monachus Cisterciensis, & Abbas *Trium Fontium* in Catalaunensi Diœcesi ad Ostiensem Episcopatum ab *Eugenio III.* assumptus, vir sanctitatis opinione insignis. *Henricus Moricottus* Pisanus Monachus Clarævallensis, Abbas deinde Monasterii *SS. Vincentii* & *Anastasii* extra Urbem ad Aquas Salvias, *Hadriani Quarti* & *Alexandri* III. cui contra *Octavianum* Antipapam strenuam operam navavit, præcipuis Legationibus functus. *Hildebrandus* Bononiensis, ex nobili *Grassorum* gente, ex Canonico Regulari, & Rectore Ecclesiæ S. *Geminiani* apud Mutinenses Diaconus Cardinalis titulo S. Eustachii renuntiatus, ac deinde Mutinensis Episcopus ab *Anastasio* IV. creatus. Magister *Odo*, Italus, Brixiensis, qui *Hadriani* IV. Legationem ad Longobardos, & *Alexandri* III. ad Hispanos obiit, ejusdem *Alexandri* partes contra Schismaticos egregie tuitus. *Bernardus* Rechedonensis Pisanus, ex Monacho Clarævallensi Titulo *SS. Cosmæ* & *Damiani* Diaconus Cardinalis, vir sanctissimus, a Joanne Saresberiensi ob continentiam, pecuniæque contemptum, in Polycratico celebratus. *Joannes Gallus*, Cluniacensis Monachus, Cœnobii Dolensis in Bituricensi Provincia Abbas, vir eruditus, & in negotiis Ecclesiasticis tractandis strenuus, &c.

Cardinales ab Eugenio III. creati.

JOAN.

JOAN. DOM. MANSI

Nota.

PRæter Canones XVIII. in Remenſi Concilio ab Eugenio III. ſancitos, de quibus hic P. Alexander; alios XVII. ex duplici MS. Cod. vulgarunt PP. Martene & Durand. Anecdot. Tom. IV. quos pariter in eodem Concilio conditos titulus præſignat. In his vero pleriſque, quæ ſit diſciplina ſervanda in excommunicatione & interdicto edicitur. Poſſeſſiones Eccleſiaſticas invadentes vel diſtrahentes anathemate coerceantur, nec admittantur ad veniam niſi vel damnum reſarcierint, vel jurati ſe obſtrinxerint ad reſarciendum annali ſolutione; ſimiliſque pœna in eos decreta qui pro redemptione Clericorum ſcienter aliquid perceperint, vel eorum obſides tenuerint. Item in eos animadverſum Clericos ſacris initiatos, qui actores ſeu præpoſiti laicorum extiterint. Innovatæ etiam in eos pœnæ, qui violentas manus in Clericos injecerint; interdicto vero ſubjaceat locus ubi id facinoris commiſſum eſt. Clerici cum excommunicatis familiaritatis aliquid exercentes ſui ordinis & beneficiorum periculo (niſi impetrata a Summo Pontifice venia) ſubjaceant, & perinde habeantur, ac ſi ipſi ex nomine excommunicati fuerint. Capellanias Potentium nemo ſuſcipiat niſi tradente Epiſcopo, cui per omnia Clericus ad id ordinatus ſe pariturum juratus ſpondeat. Qui ſpreto loci interdicto ſacra celebraverint, & anathemate devicti, & degradati pœnas luant, non admittendi deinceps niſi venia a Papa impetrata. Excommunicatus ſi data ſatisfactionis præſtandæ fide intra certum terminum, abſolutionem interim promeruerit, fide minime ſoluta, ac termino exacto, ſiquidem mori contigerit, ſepultura careat. Epiſcopo denuncianti ſe aliquem pœna quapiam coercuiſſe, cæteri Epiſcopi obſecundent, ſin minus ab ordine ſuſpendantur. Capellani non audeant divina officia celebrare in munitionibus ſitis in locis interdicto ſubjectis. Ne ſacrum chriſma detur emptoribus, vel excommunicatis, nec cuſtodiæ ejus committatur, cujus fides ſuſpecta eſt. Excommunicatorum corpora maneant inhumata, quæ ſi quis ſepultura ſacra donaverit, ille toto anno pœniteat, ac tunc demum ab Epiſcopo anathema ſolvatur. Simoniacorum, & fornicatorum officia ſacra non recipiantur, qui & a ſacris miniſteriis removendi ſunt.

ARTICULUS VIII.

De Anaſtaſio IV. & Hadriano IV.

Anaſtaſius Quartus.

I. EUgenio III. ſucceſſit *Conradus* de *Suburra* Canonicus olim Regularis, & Abbas *S. Rufi* Aurelianenſis Diœceſeos, in Galliis, ab *Honorio* II. Epiſcopus Cardinalis Sabinus creatus ab *Innocentio II.* Pontificis Vicarius, *Homo veteranus & in conſuetudine Curiæ exercitatus*, qui nomen ſibi ſumpſit, *Anaſtaſius IV.* Gerhardum Cardinalem ad finiendam Magdeburgenſis Electi Archiepiſcopi cauſam in Germaniam Legatum miſit, qui *Friderici* Regis offenſionem incurrens, infecto negotio, reverſus eſt, & præ mœrore in itinere deceſſit. Princeps miſſis ad *Anaſtaſium* Oratoribus cum *Guicmano* Archipræſule deſignato non ſolum facti ſui ratihabitionem, ſed etiam Pallium pro ipſo impetravit ut *Otto Friſingenſis* lib. 2. cap. 10. commemorat. Graſſante fame ingentes eleemoſynas in pauperes profudit prius Pontifex. Vezeliacenſis Abbatiæ Privilegia adverſus Comitem Nivernenſem, & Vezeliacenſes oppidanos tuitus eſt, ut ejus Epiſtolæ teſtantur. Canonicos Regulares Lateranenſes, & Equites *Sancti Joannis* Hieroſolymitani Privilegiis adauxit. Defunctus eſt 3. Nonas Decembris, anno 1154. cum annum unum, menſes quatuor, & dies viginti quatuor Eccleſiam pacifice rexiſſet. Unicum creavit Cardinalem Epiſcopum Sabinum, *Gregorium de Suburra*, nepotem ut ſcribit *Ughellus* in Italia Sacra.

Otho Friſing. l. 2. c. 10.

Hadrianus Quartus.

II. In locum *Anaſtaſii* electus eſt *Nicolaus* Albanenſis Epiſcopus. Ex Anglia oriundus

dus erat, patre admodum paupere, qui relicto, cum sæculo, filio impubere, ap[ud] *Sanctum Albanum* Monachus factus est. Filius cui Nicolao nomen erat, adolesce[n]tiam ingressus, cum propter inopiam Scholis vacare non posset, idem Monasteri[um] quotidianæ stipis gratia frequentabat. Unde pater erubuit, verbisque mordacibus soc[or]diam ejus increpitans, omni solatio destitutum cum gravi indignatione abegit. Il[le] vero sibi relictus, & forti necessitate aliquid audere coactus, Gallicanas adiit regiones, ingenue erubescens in Anglia vel fodere, vel mendicare. Pervenit ad Monasteri[um] Canonicorum Regularium *S. Rufi*, & quibus potuit obsequiis se ipsis commendare c[u]ravit. Et quoniam erat corpore elegans, vultu jucundus, prudens in verbis, ad inj[un]cta impiger, placuit omnibus, ac in eorum consortium adlectus, multum in scien[tia] & eloquentia progressum fecit. Abbate defuncto, ipse summo omnium consensu ele[c]tus Abbas. Sed cum in exigenda regulari disciplina esset accuratissimus, brevi ips[os] pœnituit quod hominem peregrinum sibi ipsis præfecissent, eique deinceps infidi & in[fe]sti fuere. Odiis igitur crudescentibus, quasdam contra ipsum querelas ad Sedem Apo[s]tolicam detulerunt. *Eugenius* III. pacem Abbatem inter & Canonicos composuit: at non diu quievit nescia quietis malitia, grandiusque intonuit rediviva tempestas. Inter[pe]llatus iterum est Summus Pontifex. Utrique ergo parti prospiciens, permisit Cano[ni]cis ut alterum Abbatem eligerent. *Nicolaum* vero Romæ retinuit, & Cardinale[m] Episcopum Albanensem creavit. Inde ad Dacos & Norvegos Legatus missus, eo mune[re] cum laude maxima functus est. Mortuo tandem *Anastasio* IV. Summus Pontifex electus, nomen sibi sumpsit *Hadrianus IV.* Ejus fortunam discimus a *Guillelmo Neu[bri]gensi*, lib. 2. *De Rebus Anglicis*, cap. 6. Pontificatus istius exordia *Arnaldus*, ejus[que] fautores, novis seditionibus turbarunt. *Gerardus* Presbyter Cardinalis vulneratus, & pene interemptus ab illis est. Pontifex hoc sacrilegium Interdicto ultus; a quo Ur[bem] non absolvit, donec Senatores a Clero Populoque Romano compulsi, veniam a Christi Vicario exorarunt, & *Arnaldum* ejusque sectatores, se ex urbe, & ejus fin[i]bus expulsuros jurarunt, ut Acta *Hadriani* ab Annalium Ecclesiasticorum Parente ex Codice Vaticano laudata testantur. Fridericum I. Imperatorem Romæ coronavit *Ha-drianus* anno MCLV. (ut refert Otto Frisingensis lib. II. de Gestis Friderici, cap. 22.)

Legati ab Hadriano IV. missi Constantinopolim de pace inter Ecclesiam Orient. & Occident. concilianda.

Willelmum Siciliæ Regem, Ecclesiæ ditiones infestantem excommunicavit; nec pri[us] absolvit, quam præstito hominio, ea quæ invaserat, Ecclesiæ Romanæ restituisset. Le[ga]tos misit Constantinopolim ad *Manuelem* Imperatorem, Literasque dedit ad *Basiliu[m]* Acridanum Thessalonicensem Archiepiscopum, de pace inter utramque Ecclesiam co[n]cilianda. Respondit *Basilius*, facile coalescere posse unitatem, siquidem nulla erat d[e] summa Fidei dissensio. *Neque enim*, inquit, *aliud novimus fundamentum, quam quod substructum est; eademque tecum prædicamus, & docemus ego, iique omnes, qui ad ma[gnam] Apostolicamque Sedem Constantinopolitanam pertinemus. Et unus, qui in utrisque Ecclesiis personat sermo Fidei, idemque sacrificatur Agnus, qui tollit peccata mundi, Christus, inter Occidentales Antistites, qui sub tuum principale culmen agunt, & nos qui ab oriente sole sublimi Constantinopolitana Sede Sacerdotii accepimus splendorem: quamvis parva quædam offendicula in medio interjecta nos separarint, quæ tollere e me[dio], unitatemque Ecclesiarum sine offendiculo constituere, tuæ Sanctitatis erit, quæ Chri[sti] exemplo velut e cœlo prospiciens, distantia in unum congregare vult & potest.* Extant hæ Literæ in Codice Juris Occidentalis.

Dissidium inter Fridericum Imperat. & Hadrianum IV.

Cum Londoniensem Episcopum ab Apostolorum Liminibus redeuntem *Friderici* Im[pe]ratoris milites spoliassent, vexassent, & etiamnum detinerent captivum ut majorem ab ipso pecuniam emungerent, *Hadrianus IV.* Legatos ad Imperatorem misit, *Rolan[dum]*, & *Bernardum* S. R. E. Cardinales, qui ipsum circa tanti ultionem sceleris in[dor]mientem, & nescio quas ob causas dissimulantem, ad sacrilegos prædones plecten[dos], & Episcopum in libertatem asserendum excitarent. Bizuntii Comitia tum cele[brabat] *Fridericus*. Quo ipsum adiere Legati, ejusque Majestati Pontificias Epistolas tradidere, quæ gravi dissidio præbuerunt occasionem ac fomentum propter verba quæ[dam] ambigua, quibus Pontifex beneficia Sedis Apostolicæ Friderico in memoriam re[vo]cans, innuere videbatur ipsum sibi Imperium debere, ac velut feudum a Roma-

na

na Ecclesia tenere. *Debes*, inquiebat, *ante oculos mentis reducere*, *quam gratanter & quam jucunde alio anno Mater tua Sacro-Sancta Romana Ecclesia te susceperit, quanta cordis affectione tractaverit, quantam tibi Dignitatis plenitudinem contulerit & honoris; & qualiter Imperialis insigne Coronæ libentissime conferens benignissimo gremio suo tuæ Sublimitatis apicem studuerit confovere. Neque tamen pœnitet nos desideria tuæ voluntatis in omnibus implevisse; sed si majora Beneficia Excellentia tua de manu nostra suscepisset, si fieri posset, considerantes quanta Ecclesiæ Dei & nobis per te incrementa possint, & commoda provenire, non immerito gauderemus*. Hadriani Literæ gravem offensionem Imperatori & Principibus moverunt, non ignorantibus quosdam Romanorum palam asserere, *Imperium Urbis, & Regnum Italicum, donatione Pontificum, Germaniæ Reges hactenus possedisse, idque non solum dictis, sed & scriptis atque picturis repræsentare*. Unde *Lotharium II.* ad pedes Summi Pontificis *Innocentii II.* Vassalli specie depictum in Palatio Lateranensi videre erat, cum hac inscriptione: *Non patitur Fridericus ut Imperium Summi Pontificis Beneficium dicatur.*

Rex venit ante fores, jurans prius Urbis honores:
Post homo fit Papæ, sumit quo dante coronam.

Quam picturam & inscriptionem se de medio ablaturum *Hadrianus* Imperatori promiserat; & nihilominus idem Literis suis asserere videbatur. Contentione Principes inter & Legatos orta, dixisse fertur Legatorum alter: *A quo ergo habet, si a Domino Papa non habet Imperium?* Quæ verba tantam offensionem concitarunt, ut *Otto* Palatinus Comes de Bajoaria, prope exerto gladio, mortem Legato Apostolico intentaret, nisi tumultum Auctoritate sua compescuisset Imperator Dimissi in crastinum rebus infectis. Legati, cum mandatis ut recta in Urbem reverterentur. Ita refert *Radevicus* Canonicus Frisingensis lib. 1. de Gestis *Friderici I.* cap. 8. 9. & 10.

Remissis Cardinalibus Legatis, *Fridericus* Encyclicas Literas per universum Imperii ambitum scripsit, quibus de Pontificis Legatione & Literis conquerebatur, adversus quas supremam & a quovis Deo inferiore independentem Imperatoris potestatem asserebat. *Cumque*, inquit, *per electionem Principum, a solo Deo Regnum & Imperium nostrum sit, qui in Passione Christi Filii sui duobus gladiis necessariis regendum orbem subjecit: cumque Petrus Apostolus hac doctrina mundum informaverit*: Deum timete, Regem honorificate: *Quicumque nos Imperialem Coronam pro Beneficio a Domino Papa suscepisse dixerit, divinæ institutioni, & doctrinæ Petri contrarius est & mendacii reus erit. Quia vero hactenus honorem ac libertatem Ecclesiarum a manu Ægyptiorum studuimus eripere, & omnia eis Dignitatum suarum jura conservare intendimus: universitatem vestram super tanta ignominia nobis & Imperio condolere rogamus, sperantes ne honorem Imperii qui a constitutione Urbis, & Christianæ Religionis institutione ad vestra usque tempora gloriosus & imminutus extitit, fidei vestræ indivisa sinceritas tam inaudita novitate, tam præsumptuosa elatione, imminui patiatur*. Hæc refert *Radevicus* cap. X. Lib. I.

De injuria Legatis & in eorum persona Sedis Apostolicæ illata certior factus *Hadrianus IV.* ad Germaniæ Episcopos Literas dedit, quibus eos hortabatur ut Imperatorem ad officium & ad reverentiam erga Sedem Apostolicam revocarent, & ad satisfactionem *Rainaldo* Cancellario & Palatino Comiti, qui Legatos male affecerant, imperandam urgerent. Responderunt Germani Antistites, se Pontificis Literas, quæ totum Imperium commoverant, approbare actueri non posse. Cæterum se admonuisse Principem, sicut jusserat sua Sanctitas, responsumque Catholico Rege dignum ab eo retulisse. *Duo sunt*, inquit, *quibus nostrum regi oportet Imperium, Leges sanctæ Imperatorum, & usus bonus Prædecessorum & Patrum nostrorum. Istos limites Ecclesiæ nec volumus præterire, nec possumus: Quidquid ab his discordat, non recipimus: Debitam Patri nostro reverentiam libenter exhibemus: liberam Imperii nostri Coronam divino tantum beneficio adscribimus .... In capite orbis Deus per imperium exaltavit Ecclesiam: in capite orbis Ecclesia non per Deum (ut credimus) nunc demolitur imperium. A pictura cœpit, ad scripturam pictura processit, scriptura in Auctoritatem prodire conatur: non patiemur, non sustinebimus: Coronam ante ponemus, quam imperii Coronam una nobiscum sic deponi consentiamus. Picturæ deleantur, scripturæ retractentur, ut inter Regnum* *Germanorum Episcoporum Consilium.*

gnum

annum MCLV. *Ludovicum Septimum* Francorum Regem monuit ne ſacram expeditionem in Hiſpaniam contra Saracenos ſuſciperet, inconſultis illius terræ Principibus: aliqui periculum eſſe, ne bellum abſque maturo conſilio ſuſceptum infauſte cederet. Ejuſdem Regis Cancellarium *Henricum*, Pariſienſis Eccleſiæ Canonicis commendavit, ut primam Dignitatem in ea vacantem, & domos in Clauſtro ejuſdem Eccleſiæ ipſi concederent: annuitque ut Præbendæ ſuæ reditibus, etiam abſens frueretur. Eidem Archidiaconatum Attrebatenſis Eccleſiæ confirmavit, ut conſtat ex ejus Literis a *Duchesnio* Tomo IV. Hiſtoriæ Francorum inſertis. Eidem Regi tutelam Cœnobii Vezeliacenſis commendavit, juſſitque Lingonenſi, Eduenſi, Nivernenſi, & Autiſiodorenſi Epiſcopis, ut Nivernenſem Comitem ab ejus vexatione revocarent, ac pertinacem excommunicarent. Ejus ea de re Epiſtolas exhibet *Hiſtoria Vezeliacenſis*, Tomo 3. Spicilegii Dacheriani. Balmenſe Monaſterium, in Diœceſi Biſuntina, Cluniaco ſubjecit. Extat ea de re Diploma *Hadriani* IV. in Bibliotheca Cluniacenſi.

Toletanæ Primatum Eccleſiæ confirmavit, data ad *Joannem* Archiepiſcopum Epiſtola, quam refert *Caſteionus* in Opere de Primatu Toletano. *Henrico* Gradenſi Patriarchæ Primatum tribuit ſuper Jadertinum Archiepiſcopum, & Epiſcopos ipſi ſubditos. Eidemque conceſſit ut Conſtantinopoli, & in aliis Urbibus Orientalis Imperii, in quibus Veneti plures tunc habebant Eccleſias, Epiſcopos conſecrare poſſet. Id probant Diplomata deſcripta a *Ferdinando Ughello* Tomo V. *Italiæ Sacræ*. Vetuit ne defuncto Narbonenſi Archiepiſcopo illius Eccleſiæ bona quiſpiam diriperet, aut direpta retineret, ſub pœna excommunicationis, cujus abſolutionem Romano Pontifici, vel ejus a Latere Legato, reſervavit. (Epiſtola ad *Berengarium* Archiepiſcopum & Clerum Narbonenſem data, quam edidit *Baluzius*, ad calcem Capitis 18. libri 8. Domini *de Marca*, de *Concordia Sacerdotii & Imperii.*) Joannem Sareſberienſem, gentilem ſuum, virum pietate juxta & eruditione conſpicuum, maximo in pretio habuit *Hadrianus IV.* intimos animi ſui affectus cum ipſo communicavit; eique dixit aliquando, Neminem eſſe Romano Pontifice miſeriorem. Se numquam a natali ſolo Angliæ malle exiiſſe, aut in clauſtro *B. Rufi* perpetuo latuiſſe, quam tantas ſubiiſſe anguſtias. Cum e clauſtrali Clerico per omnes honorum gradus ad Sedem Pontificiam aſcendiſſet, nihil umquam felicitatis aut quietis vitæ priori adjectum eſſe ab aſcenſu. Ita refert *Joannes Saresberienſis*, libro 8. *Polycratis*, cap. 23. Idem cum *Hadriano IV.* de vitiis quæ popularis fama Romanæ Curiæ affingebat, avaritia præſertim inſatiabili, & animorum duplicitate ſumma libertate diſſeruit, ut ipſe refert lib. 6. *Polycratici*, cap. 24. Profitetur nihilominus, quod res eſt, nuſquam honeſtiores Clericos ſe vidiſſe quam in Romana Eccleſia, aut qui magis avaritiam deteſtentur. Stupendum illud de *Hadriano IV.* narrat *Joannes Saresberienſis*, quod ita fuerit a bonis Eccleſiæ in propinquos profundendis alienus, ut nec ipſi matri ſenio confectæ & ad ſummam egeſtatem redactæ aliquid ad vitam ſuſtentandam reliquerit. De qua *Alexander III.* ad *S. Thomam* Cantuarienſem Archiepiſcopum ſcribebat: *Quid fecit pro nobis Cantuarienſis Eccleſiæ amator Hadrianus, cujus mater apud vos algore torquetur & inedia?*

Ep. 24. l. 1. Quam ex Cod. Vatic. laudat Baronius ad an. 1159.

Obiit *Hadrianus IV.* Anagniæ anno MCLIX. kalendis Septembris. Ejus corpus Romam delatum, in Baſilica *S. Petri* honorifice conditum eſt. Sedit annos quatuor, menſes octo, dies viginti quatuor. Ipſum ſcripſiſſe Catecheſes ad Populos Novergiæ & Sueviæ, Homilias quaſdam, librum de Legatione ſua & alterum de Conceptione Beatiſſimæ Virginis, ad Petrum Pontiniaci Abbatem, Nomenclator Cardinalium, *Ludovicus Jacobus a S. Carolo*, *Hippolytus Marracius* in Bibliotheca & in Pontificibus Marianis, & *Auguſtinus Oldoinus* in additionibus ad *Ciaconium referunt*.

Cardinales ab Hadriano IV. creati.

Inter Cardinales ab *Hadriano IV.* creatos, celebres extitere, *Joannes Pizzutus*, Neapolitanus, ex Monaſterio Canonicorum Regularium *S. Victoris* Pariſienſis, ad Titulum *S. Mariæ Novæ* aſſumptus, deinde ad Titulum *S. Anaſtaſiæ* translatus. *Alexandri* III. Legatione functus Conſtantinopoli, ubi Martyr occubuit, teſte Roberto de Monte *Beſo*, natione Anglus, ipſius *Hadriani IV.* nepos & Scriba, Monachus Benedictinus ex *S. Albani* Cœnobio vir pius, eruditus & in rebus gerendis ſtrenuus, *Albertus Sartorii*, *de Mora*, ex ordine Ciſtercienſi, ut *Guido* Clarevallenſis teſtatur in lib. de Viris Illuſtri-

lustribus sui Ordinis, vir doctrina & facundia pollens, S. R. E. Cancellarius ab *Alexandro* III. renunciatus, ejusque Legationibus in Anglia, & Lusitania functus, tandemque Romanus Pontifex Gregorius VIII. *Guillelmus Matengus* Papiensis, ex Monacho Cisterciensi in Cœnobio prope Mediolanum, ad Eminentissimam Dignitatem assumptus, *Hadriani IV.* & *Alexandri III.* præcipuis Legationibus perfunctus est, *Cynthius Guidonis de Papa*, seu *de Papareschis*, Romanus, *Innocentii II.* nepos, *Joannes ex* Comitibus Signiæ, qui plures Apostolicæ Sedis Legationes obiit, &c.

SCHOLION I.

In hoc Articulo, pag. 206. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Magna contentio inter Papam & Imperatorem orta, quod palam diceretur Imperatorem a Papa suscepisse Imperium.*

Pagin. 207. *Imperator mittit encyclicas Epistolas per Imperium, ne id ullus amplius auderet asserere.*

Pag. 209. *Papa retractavit quod dixerat, & fatetur non esse Imperium Imperatori a Papa collatum tamquam beneficium*, &c. uno verbo declarat, *Imperium non pendere a Papa donante.*

R. Dissidium intr *Fridericum* I. Imperatorem & Hadrianum exortum refero propter verba quædam ambigua, quibus Pontifex Beneficia Sedis Apostolicæ Friderico in memoriam revocans innuere videbatur ipsum sibi Imperium debere, ac velut Feudum a Romana Ecclesia tenere. Fridericus encyclicas literas per universum Imperii ambitum scripsit, quibus de Pontificis legatione & literis conquerebatur, adversus quas supremam & a quovis Deo inferiore independentem potestatem suam asserebat. Novis literis ad Imperatorem per Legatos missis invidiosa priorum verba mollivit & purgavit *Hadrianus Quartus*, nec se eo sensu scripsisse professus est, *Insigne coronæ beneficium tibi contulimus*, quasi Imperium Sedis Apostolicæ *Feudum* existimaret, sed *Beneficii* nomen pro *bono facto* accepisse, quod imponendo Coronam capiti Principis ad Imperium electi, & præclaris dotibus tantæ Dignitati pari, bene egisset. Hæc rei gestæ, narrationisque meæ summa. Meri facti & historiæ res est ex Pontificis & Imperatoris literis, quarum verba descripsi, necnon ex *Radevico* Frisingensi Canonico & Scriptore coævo lib. 1. *De Gestis Friderici* I. probata. Displicet-ne Religiosis Censoribus quod Imperium Sedis Apostolicæ *feudum* non esse professus sit *Hadrianus Quartus*, idque ego fideliter & absque fuco & exaggeratione narraverim? Volunt ne Regna & Imperia sic *A Papa donante pendere*, ut nisi Papæ placuerit, nec Imperatores, nec Reges sint, quibus Imperium & Regnum legitima electione vel successionis jure delatum est? Ab hac Sententia non sola Facultas Parisiensis & Ecclesia Gallicana, sed Academiæ omnes Christianæ & Ecclesiæ omnes cum Romana communicantes, immo & ipsa Romana Ecclesia, abhorent. *Bellarmini* quidem libros *de Romano Pontifice* sub Sixti V. Pontificatu proscriptos a Romanis Censoribus notum est, & in librorum prohibitorum Indicem relatos, quod indirectam dumtaxat potestatem summo Pontifici in temporalia Regum tribuisset; directam vero in eorum Regna auctoritatem & dominium ill negasset. Sed post Sixti V. obitum nullam proscriptionis hujus habitam rationem, & Eminentissimos Dominos Cardinales tanti viri libros ex Indice librorum prohibitorum expunxisse certum est, ut referunt *P. Fuligate* & *Silvester a Petra Sancta S. J.* in Vita Cardinalis *Bellarmini*.

SCHOLION II.

Ad eumdem Articulum, pag. 216. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc notam appingunt: *Dicit forte per ironiam quod Clerus Romanus nec est avarus, nec inhonestus.*

R. De *Joanne Saresberiensi*, qui maxima in gratia fuit apud *Hadrianum Quartum*, scripsi eo loci: *Profiteor nihilominus, quod res est, nusquam honestiores Clericos se vidisse quam in Romana Ecclesia, aut qui magis avaritiam detestentur.* Quod ad Romanæ Ecclesiæ laudem a me observatum est, id *forte per ironiam* a me dictum RR.

Censores ariolantur. Qui me, indolemque meam ac mores, religionem ac devotionem in Romanam Ecclesiam, & Sedem Apostolicam (quod Dei donum est) noverunt, ab animo meo quam alienum sit, perspectum & exploratum habent. Tam per ironiam id a me dictum non est (Deus testis est) quam per ironiam scriptum non est a Joanne Saresberiensi pio & erudito Carnotensis Ecclesiæ Episcopo. Non de Verbis dumtaxat meis, sed de animo & intentione judicant RR. Censores, usurpato Dei jure qui renes & corda scrutatur. Cum verba sunt innoxia, Catholica, ad laudem florentissimi Romanæ Ecclesiæ Cleri scripta, illa *forte per ironiam dicta* male divinant, qui vel dubia, si quæ fuissent, secundum caritatis & justitiæ regulas debuissent in partem interpretari meliorem.

SCHOLION III.

Ibidem, hanc velut meam propositionem Religiosi Censores notant: *Stupendum quod Pontifex non ditet suos.*

R. Non sic ego; observatio mea si verbis meis reddatur, innoxia apparebit. *Stupendum*, inquam, *illud de Hadriano Quarto narrat Joannes Saresberiensis quod ita fuerit a bonis Ecclesiæ in propinquos profundendis alienus, ut nec ipsi Matri senio confectæ & ad summam egestatem redactæ aliquid ad vitam sustentandam reliquerit.* Factum testimonio Joannis Saresberiensis probatum ad laudem *Hadriani Quarti* a me observatum & commemoratum RR. Censores ægre ferunt: An Hadriani Quarti, Pii Quinti, Innocentii XI. Innocentii XII. & similia Sanctorum Pontificum exempla nonnullis ex Ecclesiæ bonis & ærario suos ditantibus proni vetant?

JOAN. DOM. MANSI

Nota.

QUod hic ait P. Alexander de collata ab Hadriano IV. Henrico II. Angliæ rege potestate, ut sibi Hiberniam occuparet in gratiam Christianæ Religionis tuto propagandæ; id equidem latiori explicatione indigere arbitror, ne quid minus æquum concesisse Pontifex videretur. Animadvertisse igitur oportet Romanos Pontifices jus sibi vetustum esse censuisse in Hiberniam & Britannicas insulas; hæc opinio & ante Hadrianum Pontificibus insedebat, & ipsi pariter Hadriano; quin & Britannicis ejus ætatis Regibus idem persuasum erat. Hac ergo inductus opinione Hadrianus ab auctoritate sua minime alienum existimavit, si jus illud suum, propagandæ fidei gratia, in Anglum transferret, iis tamen adjectis conditionibus quæ Romanæ Ecclesiæ juribus congruerent. En verba Pontificis in eadem bulla: *Sane Hiberniam & omnes insulas, quibus sol justitiæ Christus illuxit, & quæ documenta fidei Christianæ cœperunt, ad jus beati Petri & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ (quod tua etiam nobilitas recognoscit) non est dubium pertinere.*

ARTICULUS IX.

De Alexandro III.

HAdriano IV. Pontifice, duas in factiones Sacrum Cardinalium Collegium divisum erat. Prima numerosior ac potentior, Duce *Rolando* Titulo *S. Marci* Cardinali & R. E. Cancellario, partibus *Guillelmi* Siciliæ Regis contra Imperatorem palam aperteque favebat, & Hadrianum ad pacem cum illo ineundam impellebat, quem defensorem Apostolica Sedes haberet, si *Fridericum* infestum pateretur. Pars altera, duce *Octaviano* Titulo *Sanctæ Cæciliæ* Cardinali, *Friderico* Imperatori studebat. *Hadrianus* IV. majorem Cardinalium numerum sibi addictissimum hortatus est, ut eum Pontificem post obitum suum crearent, qui Ecclesiæ jura & libertatem fortiter contra Cæsarem tueretur: non vero *Octavianum*, aut aliquem ex ejus factione, quippe qui Imperatori fœda assentatione servirent, & Ecclesiæ causam proderent. Defuncto itaque *Hadria-*

urano, Cardinales, qui tunc triginta omnino erant, diem tertium Comitiis præscribunt, Nonas Septembris. Quo die in Basilica Vaticana congregati, de Pontificis electione tractarunt. Quatuordecim *Rolandum* Patria Senensem, familia nobili *Bandinella*, quæ postea *Paparona* dicta est, ortum, ex Canonico Lateranensi, non ex Monacho Cisterciensi (ut vult *Henriquez*) ab *Eugenio* III. creatum Cardinalem, & R. E. Cancellarium, *Friderico* Imperatori, a quo fuerat in Legatione contumeliose habitus, invisum, Pontificem prius elegere. Novem deinde Imperatoris partibus devoti, *Octavianum* earumdem partium in sacro Collegio antesignanum, Pontificem designarunt. Rolandus, *Alexander III.* Octavianus, *Victor IV.* appellatus est. Quinque Cardinales, reliqui, hæsitantes primum consiliisque suspensi, mox ad majorem partem se adjunxere, & suffragiorum numerum ad 19. auxere. Tum quinque ex iis qui *Victori* fuerant suffragati, ad Alexandrum etiam accessere, atque ita 23. Cardinales suffragatores habuit *Alexander*: Quinque tantum *Octavianus*. Hic nihilominus superbia & audacia incredibili, Pontificis vestimentis quæ per vim eripuerat *Alexandro*, ornatus, faventibus Senatoribus & Nobilibus Romanis *Friderico* Imperatori addictis, Sedem Apostolicam invasit. *Alexander* vim metuens, cum suis Cardinalibus, in Molem *Hadriani* secessit, in qua ab adversa factione conclusi, diebus novem detenti sunt. Tandem populus veritate & æquitate cognita, duce *Hectore Frangipane*, & aliis Nobilibus Romanis Pontificem & Cardinales in libertatem asseruit. Nympham se contulit cum suis *Alexander*, ibique Dominica post festum *S. Matthæi* ab Ostiensi Episcopo consecratus est. *Victor* vero Antipapa tardius inauguratus est, scilicet Dominica 1. Octobris, quod unicum haberet a partibus suis Episcopum Cardinalem. *Alexander* Octavianum ejusque Consecratores Anathemate confixit. Legationes & Literæ ab utraque parte missæ ad Principes. *Fridericus* Imperator, Curiam in speciem Consilii Papiam convocavit, cui sistere se cum renuisset *Alexander*, quinquaginta Episcoporum, quos Imperatoris favor impellebat, sententia damnatus est: & *Octavianus* legitimus Pontifex sub *Victoris IV.* nomine declaratus, ut constat ex *Radevico* l. II. *de Gestis Friderici* cap. 64. & sequentibus, quæ varias Schismaticæ partis Epistolas exhibent. *Alexandrum III.* ceu legitimum Pontificem recepere, *Victorem IV.* ut Antipapam rejecere cum Anathemate, Orientales Episcopi in Concilio Nazareno anno 1160. Angli in Concilio apud Novum Mercatum Neustriæ Castrum: Gallicani in Bellovacensi, & Tolosano, an. 1161. celebratis. *Octaviani* intrusio in Laudensi Conciliabulo eodem an. confirmata. *Alexander Julio* Cardinali Vicario Romæ instituto, in Gallias confugit, ubi a *Ludovico VII.* Rege Christianissimo perhonorifice susceptus, apud Montempessulanum habito Concilio anno 1162. in *Victorem* Antipapam, & ejus sectatores, excommunicationis sententiam tulit. Anno sequenti frequentiorem Synodum habuit Turonis, in qua sacræ execrationes in Antipapam *Victorem* & ejus partiarios ac fautores iteratæ sunt & confirmatæ. Canones decem editi. *Primus*, contra Præbendarum divisionem, & permutationem Dignitatum. *Secundus*, contra Clericorum usuras, qui commodata indigentibus pecunia, possessiones eorum accipiebant in pignus, & fructus percipiebant ultra sortem. *Tertius*, contra Laicos Ecclesiastica jura usurpantes; & contra Prælatos, qui ipsis Ecclesiæ decimas, oblationesve concedebant. *Quartus*, contra Albigenses Hæreticos, cum quibus commercium omne prohibet. *Quintus*, contra conductitios Sacerdotes, quos ad Ecclesiarum regimen sub annuo pretio constitui vetat. *Sextus*, contra Simoniam, & Clericorum avaritiam. *Septimus*, contra Episcopos, qui Decanos vel Archipresbyteros ad causarum Ecclesiasticarum judicium, sub annuo pretio constituebant, quod in Sacerdotum gravamen, & judiciorum subversionem redundabat. *Octavus*, Medicinæ praxim, & physicas confectiones, Legumque Civilium lectionem, Viris Religiosis prohibet, ne mundanis rursum actionibus involvantur, & in interioribus eo ipso deficiant, ex quo se aliis putant in exterioribus providere. *Nonus*, contra Schismaticorum Ordinationes. *Decimus* de rerum Ecclesiasticarum immunitate. Obiit *Octavianus* pseudopontifex anno Christi 1164. Ipsi substitutus est a Schismatica factione duorum ipsius Cardinalium superstitum alter, *Guido Cremensis*, cui nomen inditum, *Paschalis* III. Anno 1165. a Romanis invitatus in Urbem rediit *Alexander*. Conciliabulum Herbipoli convocavit Imperator Fridericus, in quo *Guidonis* Anti-

Schisma Octaviani.

Alexander tertius in Gallias confugit.

Antipapam in Concilio Montispessulan damnat.

Concilium Turonis ab Alexandro Tertio celebratum.

Summa Canonum.

Conductitios Sacerdotes ad regimen parochiarum assumi nefas.

Medicinæ

praxis, Physicæ confectiones, Legum civilium lectio, Viris Religiosis prohibita. Concilium Romanum. Fridericus I. Imp. excommunicatur: Extinctio Schismatis. Pax Sacerdotium inter & Imperium sancita.

tipapæ intrusio confirmata, an. 1166. *Alexander* habita Romæ Synodo in Basilica Lateranensi anno 1168. *Fridericum* Imperatorem Schismatis auctorem ab Ecclesiæ communione ritu solemni removit, immo Imperio privare aggressus est. Interea *Manuel* Græcorum Imperator legationem misit ad *Alexandrum Tertium*, qua unionem cum Ecclesia Romana spondens, ejusque favorem ad Imperium quoque Occidentis consequendum rogans, non Romam tantum, sed universam Italiam, Sedi Apostolicæ subjugaturum se pollicebatur. Res difficilis *Alexandro* visa; qui tamen Legatos ad *Manuelem* direxit, de Ecclesiarum unitate tractaturos, ut ejus Acta testantur. Anno 1170. mortuo Paschali Pseudopontifice, *Fridericus* Imperator, cæterique Schismatici tertium Antipapam *Alexandro* opposuerunt, *Joannem* Abbatem Strumensem. Tandem Deus Optimus Maximus in cujus manu cor Regis est, *Friderici* Imperatoris animum ad pacem & legitimi Pontificis obedientiam inclinavit. Congressus est cum *Alexandro Tertio* Venetiis, jurataque pace, & Regalium *S. Petri* restitutione, ipse & Teutonici Principes ab excommunicatione sunt absoluti, eumque ut Imperatorem coluit *Alexander*, quemadmodum ipse *Alexandrum* ceu legitimum Pontificem veneratus est. Pax confecta an. Christi MCLXXVII. Pontificatus *Alexandri XVIII.* quo Venetum Concilium ab Annalium Ecclesiasticorum Patente, & Conciliorum Collectoribus consignatur. *Alexandrum tertium Friderici* Imperatoris ad pedes suos prostrati caput pede pressisse ipsique insultasse his verbis ex Psalmo petitis: *Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem*: & læsum Imperatorem in ipsum illud intorsisse, *Non tibi, sed Petro*; cui reposuerit Alexander, *Et mihi, & Petro*: putidissima fabula est Auctoris coævi qui *Alexandri* Acta conscripsit, *Romualdi* Salernitani Archiepiscopi, qui Concilio Veneto & *Friderici* absolutioni intererat, *Matthæi Paris*, in Historia Anglica ad hunc annum, *Willelmi Tirii, & Rogerii de Hoveden* in Annalibus Angliæ, silentio convicta. Sed & *Alexandri* mansuetudo, qui *Joannem Strumensem*, Antipapam a suis *Callixtum tertium* nuncupatum, Schisma ejurantem, anno 1178. tanta benignitate suscepit, ut eum familiaritate sua & mensa dignaretur, teste *Romualdo Salernitano*, probat Pontificem illum alienum prorsus fuisse a fastu & arrogantia, qua *Friderico* Imperatori insultasse jactatur.

Concilium Lateranense III.

Extincto schismate, Concilium Generale indixit *Alexander*, prohibendo in posterum schismati, damnandis hæresibus, restaurandæ disciplinæ. Romæ in Basilica Lateranensi celebratum est anno 1179. Inter Œcumenica Undecimum, & Lateranense tertium est. De quo in Dissertationibus. Ante istud Concilium Alexander III. jussit *Willelmo* Senonensi Archiepiscopo ut errorem quemdam *Petri Lombardi*, congregatis Parisios provinciæ suæ Episcopis, damnaret. *S. Thomam* Cantuariensem Archiepiscopum Pallio donavit, & privilegiis auxit *Alexander tertius*, eidemque pro libertate Ecclesiæ adversus *Henricum secundum* Angliæ Regem pugnanti favit. Consuetudines Anglicanas eidem libertati contrarias damnavit, necem Sancti Martyris excommunicatione in parricidas lata ultus est, eumque Sanctorum albo adscripsit an. 1173. Sed quæ S. Thomæ Cantuariensis causam spectant, in Dissertatione singulari exponemus. Inter Sanctos etiam retulit solemni Canonizationis ritu *Eduardum* Angliæ Regem, anno 1161. *Sanctum Bernardum* Clarevallensem Abbatem, *Sanctam Helenam* viduam genere Wisigotham, *Sanctum Canutum* Daniæ Regem, an. 1164.

Thomæ Cantuariensi Archiepiscopo adversus Henricum III. Angliæ Regem pro Ecclesiæ libertate pugnanti favet Alexander III.

Accepta legatione a Soldano Iconii, Christianæ fidei ardore flagrante, Legatos ad ipsum misit, literasque Catecheticas, an. 1169. teste *Matthæo Paris*. Extant inter Opera *Petri Blesensis*, & inter Epistolas Alexandri XXII. in Conciliis Editionis P. Labbe. Ad Æthiopum Regem literas dedit precibus *Philippi* medici sui, qui in illis regionibus peregrinatus, retulerat, Principem Fide Christianum, in aliquibus tamen a Romana Ecclesia dissidentem, optare in omnibus erudiri, & cum Ecclesia Romana consentire, & Ecclesiam Romæ habere pro suæ gentis hominibus; in qua de fide & ritibus Ecclesiæ Romanæ edocti, quæ ibi didicissent, postmodum in patria docerent. Altare quoque Hierosolymis ad S. Sepulchrum sibi concedi rogabat. Literas suas per eumdem medicum legatione ornatum misit *Alexander* an. 1177. Has refert *Rogerius de Hoveden* in Annalibus Anglicanis. Inscribuntur, *Illustri & magnifico Indorum Regi, Sacerdotum Sanctissimo*. Quo titulo Reges Abyssinorum gloriantur. Presbyterum Joannem vul-

Epist. 48.

gus Europæorum vocat, qui error inde natus, quod Rex Abyssinorum a Persis & Indis *Prester Cham*, id est, *Rex mancipiorum*, quorum magnus advehitur ex Æthiopia numerus, appelletur: Abyssini vero ipsum *Belul Giam*, id est *Gemmam pretiosam* appellant, a vocabulo nempe *Prester Cham*, nomen *Preste Jean*, & *Presbyter Joannes*, interpolatum. *Laurentium*, Dublinensium Archiepiscopum sanctissimum Legatum Apostolicum in Hibernia constituit, ut constat ex illius Vita apud *Surium*, ad diem 14. Novembris. *Alphonsum I.* Portugalliæ Ducem Regio titulo adauxit an. Christi 1179. Cujus rei Diploma *Alexandri tertii* in Turri de Tombo asservatum, & Innocentii III. Literæ ex Codice Vaticano a *Baronio* laudatæ, fidem faciunt. Alexandriæ novæ in Longobardia civitati, extructæ, ut contra schismaticos præsidium esset, ac de suo nomine appellatæ, sibique oblatæ, primum Episcopum dedit anno 1180. Legationem misit in Scotiam eodem anno, ad dissidium quod in electione Episcopi *S. Andreæ* ortum erat, componendum; de qua legendus *Rogerius de Hoveden* in Annalibus Anglicanis. Varias ad Christianos Principes & Episcopos pro subsidio Terræ Sanctæ literas dedit, quas idem Historicus exhibet. Decretalem Epistolam scripsit ad Episcopos Angliæ contra Investituras a laicis usurpatas, seu contra collationes Beneficiorum pleno jure, & absque Episcoporum auctoritate. Constitutiones a *Casimiro* Poloniæ Duce pro Ecclesiæ ac Reipublicæ bono editas confirmavit. Uspalensem Archiepiscopum, Regni Sueciæ Gothiæque Metropolitanum, per literas monuit, ut simoniam, plurimaque in disciplinam Ecclesiasticam peccata emendari curaret. (Epist. XIX. inter eas quas dedit Sirmondus.) Cisterciensium Monachorum Institutiones confirmavit. (Epist. I. inter eas quas ex Tomo IV. Collectionis Duchesnianæ Francorum Historicorum exhibet Appendix II.) *Petrum* Titulo *S. Chrysogoni* Cardinalem in Gallias Legatum misit. Plures ad *Ludovicum Septimum* Regem Christianissimum scripsit literas, quibus ejus erga Sedem Apostolicam pietatem commendat, & de suo Ecclesiæque statu ejus Majestatem certiorem facit. Disciplinam Regularem in cœnobio *S. Victoris* ad muros Parisienses, restitui jussit, eamque Provinciam commisit *Guillelmo* Senonensi Archiepiscopo, Episcopo Meldensi, & Abbati Vallis Secretæ, rogavitque Regem Christianissimum *Ludovicum septimum* ut ipsis ad sancti operis exequutionem faveret. Metropolitanorum auctoritati adeo consultum voluit, ut interdictum a Remensi Archiepiscopo latum, ipso inconsulto, relaxare noluerit, quamvis Rex Christianissimus vehementer rogaret. *Minus*, inquit, *honestum esset, ut Sententiam a tanto viro canonice promulgatam sine ejus conscientia facile solveremus*. (Ep. 59. Appendicis II.) Eumdem Principem rogavit ut *S. Thomæ* Cantuariensi Archiepiscopo Episcopatum aut Abbatiam in suo Regno, ad ipsius sustentationem, quamdiu exul esset, concederet. Epist. 71. secundæ Appendicis.)

Epist. 17.

Interdictum a Remensi Archiepiscopo latum ipso inconsulto relaxare non vult Alexand. III. Epist. 78. Append. 2.

Cum *Nicolaus* quidam Turonensis, a Canonico Ecclesiæ *S. Martini* injuriam passus contra conventionem inter eos *Eugenii III.* mandato factam & juramento firmatam, apud Sedem Apostolicam expostulasset; idque ægre tulisset *Ludovicus Septimus*, quasi contra Regia jura tentatum, factum *Nicolai* Pontifex excusavit: *Non eo*, inquit, *intuitu hoc fecit, quod crederet Magnificentiam Regiæ Sublimatis offendere; sed ut de pace sibi temere violata, apud Romanam Ecclesiam, cujus auctoritate facta fuerat, & Religione juramenti munita, plenam justitiam obtineret. Sic enim sacrorum Canonum sanxit auctoritas, & Imperatores, qui antecessores tui fuerunt, & Reges Francorum, in suis Institutionibus hoc ipsum sanxerunt, quod hi quibus a Clericis injuria irrogatur, eos apud Ecclesiasticos Judices debeant solummodo convenire. Id ipsum præsertim super his, quorum injuria infra sacros Ordines peragitur, de consuetudine Regni tui, usque ad hæc tempora, accepimus observatum. Inde utique fuit, quod prædictus Nicolaus non credens Excellentiam tuæ Celsitudinis minuere, nec juri vel consuetudini Regni tui in alieno obviare, pro violatione pacis favore Apostolicæ Sedis firmatæ, nobis suam querimoniam præsentavit. Nos vero non attendentes hoc ad diminutionem honoris & exaltationis tuæ ulla ratione accedere, nec credentes Dignitati & Magnificentiæ tuæ in aliquo derogare, qui volumus semper honorem & gloriam exaltationis tuæ augere multipliciter, & ardenti desiderio conservare: Causam ipsam Venerabili Fratri nostro Cenomanensi Episcopo, & illius Ecclesiæ Canonico commisimus terminandam.*

Gallicanam Ecclesiam sua Disciplina & moribus uti permittit Alexander III.

Gallicanam Ecclesiam sua disciplina, suisque moribus uti, & secundum illos judicare permisit prudentissimus & æquissimus Pontifex; etiamsi Romanorum Pontificum Decretis, & Ecclesiæ Romanæ disciplinæ ac moribus repugnarent. Id constat ex ejus Responso ad Ambianensem Episcopum, a quo fuerat interrogatus, quomodo gerere se deberet in causa mulieris, quæ a viro impotente & leproso, a quo nusquam cognita fuerat, separata, alteri nubere volebat. Sic autem respondet Alexander III. *Licet Ecclesia Romana non consueverit propter naturalem frigiditatem, nec propter alia maleficia, legitime conjunctos dividere; si tamen consuetudo generalis Gallicanæ Ecclesiæ habet, ut hujusmodi matrimonium dissolvatur, nos patienter tolerabimus, si secundum illam consuetudinem, eidem mulieri, cui voluerit, nubendi in Domino concesseris facultatem.* (Lib. IV. Antiquæ Collectionis Primæ Decretalium, ab *Antonio Augustino* editæ, Tit. XVI. De *Frigidis & Maleficiatis*, c. *Quod Sedem Apostolicam*.)

Ordinem Militiæ S. Jacobi in Hispania approbavit *Alexander III.* Diplomate quod incipit *Benedictus Deus*. Ordinis Carthusiani domos sub Sedis Apostolicæ tuitione suscepit, & Privilegiis munivit, Diplomate ad *Guidonem* Priorem Carthusiæ dato, quod incipit: *Cum vos per Dei gratiam*. Statuta Præmonstratensis Ordinis confirmavit Diplomate quod incipit: *In Apostolicæ Sedis*, quod in Chronico Præmonstratensi refert Miræus. Decretales sui temporis Epistolas in unum volumen redactas, *Consulta Alexandri* inscribi voluit. Plures illius Decretales insertæ sunt libris Decretalium a *S. Raymundo* jussu *Gregorii Noni* adornatis. Prior inter antiquas Decretalium Collectiones, a *Bernardo* Papiensi Præposito compilata, quam *Antonius Augustinus* edidit, ex *Alexandri Tertii & Lucii Tertii* Constitutionibus maximam partem constat. Ex iis etiam magna ex parte confecta est Collectio illa, quæ Concilio Œcumenico Lateranensi III. Appendicis instar subjicitur ab Editoribus Conciliorum, quam *Alano* veteris Juris Canonici Doctori tribuit *Antonius Augustinus*. Obiit laudatissimus Pontifex 6. Kalendas Septembris, vel (ut alii volunt) 12. Kalendas Octobris, an. MCLXXXI. cum annos XXII. minus septem diebus, Ecclesiam rexisset. Quo post *S. Petrum* usque ad ipsius tempora, si *S. Silvestrum & Hadrianum primum* excipias, nemo diutius Pontificatum gessit.

Cardinales ab Alexandro III. creati.

Inter Cardinales, ab Alexandro III. creatos celebres extitere, *Conradus de Wittelesbach* Comes Palatinus Rheni, Imperatoris *Friderici* consanguineus, Moguntinus, Sabinensis, Saltzburgensis Episcopus, Titulo *S. Marcelli* Cardinalis. *Manfredus*, patria Senensis, ex ordine *S. Benedicti* assumptus, Episcopus Prænestinus. *Oderisius*, Crescentii Marsorum Comitis filius, vir pietate & doctrina insignis, ex eodem Ordine. *Bernerædus* Cœnobii SS. Crispini & Crispiniani Diœcesis Suessionensis Abbas, O. B. ad Concilium Lateranense cum *Nevelone* Suessionensi Episcopo profectus, & Romæ Cardinalitiis Infulis & Episcopatu Prænestino a Summo Pontifice ornatus, ad quem una *Stephani* Tornacensis Episcopi, plures *Petri Cellensis* extant Epistolæ. Ejus Sanctitas miraculis comprobata est eodem *Petro Cellensi* teste in Epistola ad Episcopum Tusculanum. *S. Galdinus*, Mediolanensis, ex *Sala* familia, Cardinalis, Archiepiscop. Mediolanensis, & in Gallia Cisalpina Sedis Apostolicæ Legatus, qui multam *Alexandro III.* contra Schismaticos operam navavit, cujus memoria in Martyrologio Romano 14. kalendas Maji celebratur. *Theoduinus*, ex Mantuano Cœnobio Ordinis Benedictini ad Titulum *S. Victoris*, mox ad Portuensem Episcopatum assumptus, & *Alexandri III.* Legatione in Angliam functus, ut *Henricum II.* Regem a culpa necis *S. Thomæ* absolveret, eique pœnitentiam injungeret. *Petrus de Bona*, Veronensis, ex Canonico Regulari *S. Mariæ de Rheno*, Presbyter Cardinalis Titulo *S. Susannæ*, unus ex septem Patribus, coram quibus *Fridericus* Imperator Schisma ejuravit. *Petrus*, Presbyter Cardinalis Titulo *S. Chrysogoni*, plurimis *Alexandri III.* Legationibus functus, sed præcipuam obiit in Galliis contra Hæreticos Albigenses, in qua *Guarinum* Bituricensem, & *Petrum* Narbonensem, Archiepiscopos, nec non *Henricum* Abbatem Clarevallensem, Collegas habuit. Scripsit egregiam contra Hæreticos illos Epistolam, quam *Rogerius de Hoveden* Annalibus suis Anglicanis inseruit. *Vivianus Thomasius*, Urbevetanus Archidiaconus, & Advocatione Romanæ Ecclesiæ bene administrata conspicuus, ut scribit *Joannes Saresberiensis* ad Episcopum Pictavensem Titulo *S. Stephani in Cœlio Monte*

Presbyter Cardinalis, Legatus in Angliam ab *Alexandro tertio* missus ad placandum *Henricum secundum* Regem *S. Thomæ* Cantuariensi Archiepiscopo infensum, & pacem Ecclesiæ procurandam. *Hugo*, Romanus, ex *Petri Leonis* familia, Diaconus Cardinalis Titulo *S. Angeli*, deinde Presbyter Titulo *S. Clementis*, Alexandri III. Legatus in Anglia, Scotia, & Gallia. *Magister Laborans*, vir Theologiæ & Juris Canonici peritissimus, qui Quadripartitum Opus *De Justi Justitiæque rationibus* ad *Majonem Bariensem* Magnum Siciliæ Ammiratum scripsit, teste *Antonio Beatillo*, in Historia Bariensi. Edidit etiam Tripartitum Opus *De vera Libertate*, Epistolam *De Appellationibus*, ad *Vivianum* Cardinalem, & alteram contra Sabellianos reviviscentes: Canonum præterea Decretorumque Compilationem, ut Nomenclator Cardinalium & *Turrigius* testantur, Cardinalis primum *S. Mariæ in Porticu*, deinde *S. Mariæ Trans Tyberim*, ab *Alexandro tertio* creatus est, magnisque Sedis Apostolicæ Legationibus perfunctus. *Herebertus Boshan*, Anglus, Doctor Oxoniensis, Theologus & Jureconsultus insignis, *S. Thomæ* Cantuariensi Archiepiscopo ab Epistolis, de cujus Gestis librum edidit, ab *Alexandro tertio* Cardinalis, & a *Lucio tertio* Beneventanus Archiepiscopus creatus dicitur. De Cardinalitia ipsius Dignitate non adeo certa sunt monumenta. *Ciaconius* tamen, Nomenclator Cardinalium & Turrigius in lib. de Scriptoribus Cardinalibus ipsum in Ordine Eminentissimo collocant. *Petrus Papiensis*, ex Mantuano Ordinis Benedictini Cœnobio, ut *Arnoldus* Uvion probat, ad Tusculanas Cardinalitias infulas ab *Alexandro tertio* promotus; ad quem *Petrus Cellensis* plenas officii Literas dedit. *Arduinus*, ex Ordine Canonicorum Regularium vir doctissimus, ab *Alexandro* III. Presbyter Cardinalis *S. Crucis in Jerusalem* creatus. *Gratianus*, Pisanus, *Alexandri* III. Legationibus ad Regem Anglorum functus, in quibus integritatis, & Ecclesiasticæ fortitudinis specimen præbuit. *Henricus*, Gallus, Clarevallensis Abbas, vir eruditus & sanctus, Concionator ferventissimus, *Petri* Cardinalis Sedis Apostolicæ Legati, & Archiepiscoporum Bituricensis & Narbonensis, in Albigensium expugnatione socius, ab *Alexandro* III. ad Lateranense Concilium vocatus, & Cardinalis Episcopus Albanensis creatus multis Legationibus, & laboribus pro Ecclesia perfunctus. *Gerardus*, Gallus ex Archidiacono Eduensis Ecclesiæ, *S. Stephani in Cœlio Monte* Presbyter Cardinalis, in Hibernia, Scotia, & Norvegia anno 1176. Legatus, teste *Rogerio de Hoveden* in Annalibus Anglicanis. *S. Petrus de Ursinis*, Romanus, ex nobilissima Ursinorum familia. *Theobaldus*, Gallus, O. B. Congregationis Cluniacenses Monachus, & Abbas, quem sibi vindicant Cistercienses, ab *Alexandro* III. Presbyter Cardinalis Titulo *Sanctæ Crucis in Jerusalem*, a *Lucio* III. Episcopus Ostiensis renunciatus. *Guillelmus* Gallus, *Theobaldi* Magni, Campaniæ & Blesensium Comitis filius, Carnotensis primum Episcopus, deinde Senonensis, ac demum Remensis Archipræsul, Presbyter Cardinalis Titulo *S. Sabinæ*, qui nepotem Philippum Augustum Regem unxit, ac sub eo Regni fuit Administer; Sedis Apostolicæ Legationibus, in Germania, Anglia, & Gallia ornatus est &c. Ad Alexandri III. literaturam paucos ex ejus Prædecessoribus infra centum annos attigisse *Robertus de Monte* observat. *Fuit enim*, inquit, *in divina Pagina præceptor maximus, & in Decretis, & Canonibus, & Romanis Legibus præcipuus: Nam multas quæstiones difficillimas & graves in Decretis & Legibus absolvit & enucleavit.*

SCHOLION I.

In hoc Articulo, pag. 225. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Tentatum aliquid contra Jura Regia ægre tulit Rex Francorum: Factum excusat Papa.*

R. Alexandri III. gesta persequor hunc in modum: *Cum Nicolaus quidam Turonensis, a Canonico Ecclesiæ S. Martini injuriam passus, contra conventionem inter eos Eugenii III. mandato factam & juramento firmatam, apud Sedem Apostolicam expostulasset; idque ægre tulisset Ludovicus VII. quasi contra Regia Jura tentatum, factum Nicolai Pontifex excusavit.* Pontificis verba ex ejus Literis descripsi. Meri facti & Historiæ res est.

SCHO-

SCHOLION II.

Eidem Artic. pag. 226. Edit. primæ, hanc notam appingunt Religiosi Censores: *Papa Gallicanæ Ecclesiæ concessit uti suis Juribus: Quamquam id factum sit contra consuetudinem Romanæ Ecclesiæ. Ad Gallicanos remittit solutionem cujusdam Matrim...*

R. Quod Censorii Indiculi Auctores suis verbis notant, stylo meo sic expressi de eodem Pontifice loquens: *Gallicanam Ecclesiam sua Disciplina, suisque moribus uti & secundum illos judicare permisit prudentissimus & æquissimus Pontifex, etiam si Romanorum Pontificum Decretis, & Ecclesiæ Romanæ Disciplinæ ac Moribus repugnarent. Id constat ex ejus Responso ad Ambianensem Episcopum a quo fuerat interrogatus quomodo se gerere deberet, in causa Mulieris, quæ a Viro impotente & leproso, a quo nunquam cognita fuerat, separata, alteri nubere volebat. Sic autem respondet*, &c. Pontificis verba fideliter refero. Mera Facti & Historiæ res est.

Nota.

ERrasse Alexandrum III. non desinit Bossuet adnotare *in defens. Declarat. p.* 2. *l.* 14. *cap.* 40. & 41. quia scribendo Ubaldo Episcopo Ostiensi, &c. ut *ex cap. cum esses de testam.* dixerit alienum esse a divina lege, & SS. PP. statutis ad testamenti valorem ultra duos vel tres testes exigere: Verum commode Alexander ab omni errore vindicatur dicendo, non quod voluerit lege divina sancitum non posse plus quam duos vel tres testes ad testamenti valorem adhiberi, sed solum ex eadem lege duos vel tres sufficere. Ex hoc movetur ad reprobandam consuetudinem in Ecclesia Velitrensi receptam, qua rescindebantur testamenta, quæ non fuissent saltem quinque testium subscriptione roborata; cum enim ibidem, utpote quia etiam in temporalibus Romanæ Ecclesiæ subjecta esset, potissimum jus canonicum esset observandum, duorum vel trium testium præsentia sufficiens erat reputanda, cum nec major numerus desideraretur ex lege divina, ex qua in ore duorum vel trium testium stat omne verbum, ex PP. statutis, & ex generali Ecclesiæ consuetudine.

Cæterum semper præter rem hujusmodi urget Bossuet adversus Pontificis definientis infallibilitatem; neque enim solemniter docere, seu definire dicimus Romanos Pontifices in suis epistolis decretalibus, ut in infra adnotabo.

Nota.

NOn desinit etiam Bossuet urgere Alexandrum III. *cap. licet præter solitum*, quorumdam suorum Prædecessorum errata adnotare. Postquam etenim ibidem respondit valere conjugium per verba de præsenti contractum, neque dissolvi per aliud postea initum, quamvis in hoc copula intercesserit, fatetur quosdam suos Prædecessores aliter judicasse, in quo certo a veritate deviarunt. At ubi Bossuet hujusmodi contra Pontificis solemniter definientis infallibilitatem opponit, oportebat primum demonstrare in his judiciis, Pontifices solemniter definire intellexisse. Agnoverat idem ex Nicolao nondum satis exploratum antea fuisse, an subsequens matrimonium consummatum antecedens solummodo ratum dissolveret; unde factum est diversos Antistites hac de re S. Sedem consuluisse. Quidam Alexandri Prædecessores pro parte affirmativa judicarunt, hoc est, opinati sunt, quod non est definire, sed mentem tantum suam ut privatum Doctorem exponere.

Ex eadem ratione quoad matrimonia eorum, qui impotentia, ac frigiditate laborabant, diversa erat consuetudo Romanæ Ecclesiæ ab ea, quæ in Gallia servabatur; unde quia nondum ex Ecclesiæ definitione quid agendum esset constaret, utraque Ecclesia ex probabilibus rationibus de validitate, seu invaliditate hujusmodi matrimonii judicare autumabat.

JOAN.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

NON abs re me facturum arbitror, si ea transcripserim quæ Alexander III. de conjugiis in vetitos gradus jam initis decrevit. Upsallensi Archiepiscopo, ejusque suffraganeis scribens Epist. XXII. inter editas a Sirmondo, mandat ut quæ ibi quarto vel quinto cognationis gradu conciliata sunt conjugia *dispensationis moderamine utentes* (Episcopi) *non* separent, sed ne amplius *taliter conjungantur pontificali auctoritate & districtione prohibeant*. Æquum etiam duco hic in commendationem inclitæ Gallicæ nationis transcribere verba Alexandri III. desumpta ex Epistola ejusdem ad Episcopum Remensem & suffraganeos; quibus profitetur accepto se referre regi Francorum pacem cum Friderico I. Imperatore compositam. Extant literæ illæ in appendice instrumentorum tomi X. Galliæ Christianæ novæ editionis num. XLV. pag. 47. *Cum per auxilium, potentiam & favorem carissimi in Christo filii nostri Francorum regis, & regni sui sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ hæc nobis recognoscamus gloriosa & magnifica beneficia provenisse, dignum est & consentaneum rationi illi & vobis, quorum auxiliis potenter sumus in necessitatibus nostris adjuti, prosperos & felices successus significaremus, indubitata veritate tenentes, quod post Deum idem rex simul cum regno suo cooperatus est honori, & exaltationi Ecclesiæ, & ei magnum contulit incrementum ... Notum sit autem sollicitudini vestræ, quod Carissimus in Christo filius noster Fridericus illustris Romanorum Imperator .... ad obedientiam Ecclesiæ, & nostram reverenter, & devote, sicut decuit, rediit, & illam B. Petro in nobis reverentiam exhibuit, quem antecessores ejus nostris consueverunt antecessoribus exhibere, & de cætero exhibiturum promisit. Super quo & digne laudes Altissimo agimus, & consequenter regi & regno gratias copiosas referimus, de eo quod Ecclesiam, & nos ipsos in tribulationibus, & persecutionibus nostris nequaquam deseruit, sed usque in finem magnifice juvit, atque defendit.*

Quæ vero de Alexandri III. electione atque inauguratione narrat hic P. Alexander corrigendæ sunt in nonnullis ex literis ejusdem Alexandri III. ad Episcopos Anglicos allatis a Wilkins Conc. Britan. t. I. p. 432. Asserit ibi Pontifex Octaviani electionem nonnisi a duobus Cardinalibus peractam, Joanne scilicet de S. Martino & Guidone Cremensi, quibus postmodum Episcopus Ferentinus accessit. Post hebdomadas tandem quatuor sedula perquisitione repertus est unus Melfitensis Episcopus *in Anconæ finibus fugitivus, & exul latitans*, qui schismaticas partes augeret, nec alius præterea quispiam. His molientibus Pseudo-pontificis consecratio diebus jam evolutis XV. ab Alexandri consecratione, celebrata est; cum tamen ante octiduum ab Episcopis catholicis eodemque Alexandro Pontifice diris publico ritu jam devoluti essent. Ita Pontifex ad Anglos, quæ si vera scripserit, aut certe scripsisse demonstrat ejus electionis approbatio apud omnes Christianas nationes post seriam rei gestæ discussionem, auditis partibus, ut de Gallis constat, quanta mendacia schismatis assertores sparserint intelligimus. Extant apud Goldastum, & ex illo inter Concilia Labbei schismaticorum eorum in Papiensi Conciliabulo datæ literæ, in quibus omnia plane opposita iis, quæ hic narravi, asserunt. Has pariter literas hinc inde variatas in MS. Cod. nacti PP. Martene, & Durand dederunt Anecdot. to. I. pag. 417. atque in his multo se magis prodiit calumnia, cum inter approbatores schismatici legatur S. Eberhardus Salzburgensis Archiepiscopus, ad quem extant literæ Alexandri post bimestre a Conciliabulo Papiensi datæ, hortantes eum ejusque suffraganeos ut in obsequio Ecclesiæ perseverent. Vide censuram meam in synodicam illam schismaticorum insertam supplem. Concilior. t. I. p. 527.

A R-

BIBLIOTECA O.F.M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

ARTICULUS X.

De Lucio III.

CElebratis *Alexandri* III. exequiis, *Hubaldus Allucingolus* patria Lucensis, Ostiensis Episcopus, & Sacri Collegii Decanus, vir ut ætate, sic prudentia gravis, & vitæ ante actæ innocentia conspicuus, mediocris licet literaturæ, Legationibus Innocentii II. in Galliis, *Eugenii* III. in Sicilia, *Alexandri* III. ad Fridericum Imperatorem, pro componenda pace, cum laude perfunctus secundum formam in Concilio Lateranensi III. præscriptam electus est Pontifex, & 3. Kalendas Septembris anni 1181. coronatus, nomenque sibi ipsi sumpsit *Lucius* III. Temporalem Romanorum Pontificum auctoritatem a Senatus Populique Romani servitute vindicare meditabatur, cum excitata eam ob causam plebis seditionem, ex Urbe secedere compulsus est. Veronæ cum Imperatore *Friderico I.* congressus, de Christianæ Reipublicæ rebus in Asia labefactatis, & de sacra Expeditione contra Turcas ducenda, qui *Saladino*, Rege Ægypti duce, Hierosolymorum fines & totam late Palæstinam populabantur, tractavit. *Henricum* II. Angliæ Regem ad arma pro eadem causa capessenda, ferendumque Christianis ibi gementibus præsidium, datis ad ejus Majestatem literis hortatus est. Veronam confluxerat ingens Clericorum numerus, qui Schismate fœdati absolutionem & in gradus Ecclesiasticos restitutionem a Summo Pontifice deprecabantur. Pro illis intercedebat Augustus, & ad gratiam ipsis faciendam Pontifex propendebat; sed mutato consilio respondit, se Venetianæ Synodi, in qua damnati fuerant, Decreta, nisi de alterius Synodi sententia rescindere non posse, quam brevi se coacturum pollicitus est. Ita refert *Albertus Krantzius* lib. 6. *Saxoniæ*, cap. 47. De *Mathildis* Comitissæ patrimonio in illo etiam congressu actum est, quod *Fridericus* Imperio vindicabat. Causa diu ventilata, nihil concludi potuit (inquit idem Historicus.) Orta dissensione in electione Archiepiscopi Treverensis, cum *Rodulphum* a minori parte electum foveret Imperator, *Volmarus* a majori & saniori parte electus, ad Sedem Apostolicam appellavit. Augustus causam examinari voluit a quatuor viris Juris utriusque peritissimis. Sed eorum disputatione minime finita est. Pontifex erat in *Volmarum* propensior; at pertinax Imperatoris pro *Rodulpho* studium ipsum a ferenda sententia prohibuit, ne pax Imperium inter & Sacerdotium ea occasione dirimeretur, ut ibidem testatur *Krantzius* p. 169. Missis deinde ad Pontificem Oratoribus, ejus Sanctitatem *Fridericus* rogavit, ut filium suum *Henricum*, se superstite, Imperatorem coronaret. Id vero Pontifex recusavit, monstrum fore dicens, si in eodem corpore, scilicet Imperio, duo capita constituerentur, teste eodem Krantzio. *Willelmum* Scotiæ Regem, olim a *Rogero* Eboracensi Archiepiscopo, Sedis Apostolicæ Legato, excommunicatum absolvit, & Regnum ab interdicto relaxavit *Lucius III.* qua de re extat ejus Epistola ad Episcopos & Clericos Scotiæ data, quam describit *Rogerius de Hoveden* in Annalibus Anglicanis p. 616. Plura *Lucii III.* Decreta in 1. & 2. Collectione antiqua Decretalium ab *Antonio Augustino* edita legere est, quorum aliqua, data occasione, laudabimus, cum de Politia Ecclesiastica sermo erit. Ad *Lucium III.* scripsit *Philippus Augustus* Rex Francorum, ipsumque rogavit ut *Willelmum a Campania*, Remensem Archiepiscopum, quem Romam ab ipso Pontifice vocatum retinuerat, ut suæ Majestati rebusque Gallicis maxime necessarium, in Regno manere permitteret. Extant ea de re *Philippi Augusti* Literæ inter Epistolas Stephani Tornacensis, quibus scribendis ipse *Stephanus* calamum & stylum commodavit, ad easque offerendas, missus ab ejus Majestate Romam fuit, cum adhuc Abbas esset *Sanctæ Genovefæ*. Recruduit *Lucio Tertio* Pontifice controversia dudum exorta inter Archiepiscopum Turonensem, & Episcopum Dolensem, qui Archiepiscopum se inscribens, & Britanniæ minoris Metropolitanum, Turonensis Metropoleos jurisdictioni se cum totius Aremoricæ Episcopis subduxerat. *Lucius Tertius* in partes Dolensis Episcopi, quas Britanniæ Dux fovebat inclinare videbatur, & Archiepiscopum Turonensem Romam vocaverat ut jus suum tueretur.

Lucii Tertii cum Friderico Imperatore Colloquium. Epistola 2.

Epist. CI. Edit. P. Du-Moulinet Canonici Regularis. Philippi Augusti Regis

Hunc

Hunc vero *Philippus Augustus* retinuit, & rationes exposuit Pontifici Maximo, datis ad ejus Sanctitatem Literis, eamque rogavit ne Turonensis Ecclesiæ, immo Regni Gallici dignitatem imminueret, vel imminui pateretur. Extant *Philippi Augusti* Literæ inter Epistolas *Stephani Tornacensis*, ab ipso tunc Abbate S. *Genovefæ* scriptæ. Incipiunt a commemoratione beneficiorum a Regibus & Regno Francorum in Ecclesiam Romanam collatorum. *Si oblivisci*, (inquit,) *potuerit Mater Filiorum uteri sui, & Ecclesia Romana Regni Francorum oblivionem assumet, cum utrumque de jure sit impossibile, de natura difficile, de facto enorme. Quid enim ultra facere debuimus Matri nostræ, & non fecimus ei? Usque in hodiernos dies in Partibus nostris cum gaudente gavisi sumus, cum flente flevimus; utrumque calicem passionis & lætitiæ, sine simultatis dolo aut discordia combibentes, persecutiones ipsius, quæ frequentius acciderunt, Patres nostri Reges Francorum & robustis portabant humeris & extentis brachiis defendebant. Exempla proponere, retractare est beneficia, quorum debet is in quem collata sunt, non qui contulit, meminisse.* Tum de causa Turonensis Metroplitani subdit: *Charissimum ac fidelem nostrum Turonensem Archiepiscopum, suggestione quorumdam & favore, ut dicitur, cujusdam infra brevissimi temporis angustias vocatis, ut de causa, quæ magis nostra est, quam sua respondeat, & statum coronæ in ancipiti statera ponat, periculosum sane & ignominiosum nobis & posteris qui succedent. Proinde Sanctitati vestræ preces ex toto corde prodeuntes fundimus, ut intuitu Dei, & pacis Regni Francorum, quæ in hoc articulo, si processerit, peritura est, a causa ista penitus desistatis. Sed sicut temporibus Antecessorum nostrorum Turonensis Ecclesia Metropolitanum suum in tota minori Britannia obtinuit, ita diebus nostris, quos perturbare nec debetis, nec vultis, obtineat & observet. Quod si forte, quod non credimus, inexorabilem vos invenerimus, usque ad congruum tempus, quo Dominus pacem & quietem Regno nostro dare voluerit, Archiepiscopo nostro Turonensi dilationes indulgeat benignitas vestra; quoniam propter necessarias Regno nostro causas eum retinuimus; Primo propter difficillimam quam cum Comite Flandriæ guerram habemus. Secundo propter motus plusquam civiles, qui in provincia Britanniæ insurgunt inter Principes ejusdem Provinciæ, & Regis Anglorum Filios. Tertio propter proximum colloquii terminum, quod cum Imperatore, post Pascha, Deo volente, sumus habituri. In quibus omnibus ipsius Archiepiscopi præsentia, industria, consilio, & auxilio indigemus. Sciat autem Paternitas vestra, quoniam in generali Conventu nostro, quem initio Quadragesimæ, propter hanc causam, & alias Regni necessitates Parisiis convocavimus, consilio Archiepiscoporum, & Episcoporum, ac Baronum nostrorum, prædictum Archiepiscopum ab incœpto itinere retinuimus; ut pernecessarium nobis, & utilem rebus incœptis, & per Dei gratiam ad honorem Regni nostri peragendis.*

Christianissimi Litera ad Lucium Tertium pro Juribus Ecclesiæ Turonensis. Epist. CVII.

Rex Turonensem Archiepiscopum a Lucio Tertio Romam vocatum retinet, ac Pontifici excusat.

Cum vero Inducias concedere *Lucius Tertius* recusaret, ac propenderet in Britones, *Philippus Augustus* paulo amariores Literas ad ipsum scripsit, quarum hic erat tenor: *Clausa nobis & Regno Francorum, quod hactenus Ecclesiæ Romanæ fidelissimum extitit, paterna viscera vestra, saltem in dilatione quam pro Ecclesia Turonensi postulavimus, sentientes, & inexorabilem animum vestrum, non sine confusione nostra nunc experti, Cœlum & terram in testimonium vocamus, ut si quando Regias aures nostras vobis aut Fratribus vestris clauserimus, excusabiles valeamus apud Deum & homines apparere. Sustinemus pacem vestram, & ecce turbatio, & in læsione Turonensis Ecclesiæ, quæ tempore Patrum nostrorum integram Metropolitani jurisdictionem in tota minori Britannia obtinuit, Regnum nostrum turpiter imminuere ac mutilare contendit Ecclesia Romana, coronam de capite nostro dejicere, frangere & pedibus conculcare. Quid enim aliud est, Archiepiscopum in eadem Provincia contra Metropolitanum suum, & hæreditatem Regni nostri erigere velle, quam ab hæreditate Patrum nostrorum nos, tamquam imbecilles & resistere non valentes, ejicere & fugare? Videat Dominus & judicet, quod si processerit factum istud, minus amodo vos æstimabimus Patrem, quam Vitricum minus sentietis nos Filium, quam Privignum. Usque ad animam nostram pertinget gladius iste, ut exhæredati clamemus, plangamus nudati, contempti & abjecti a vobis ultionem quandoque Dei & omnium expectemus. Neque enim solummodo vulnerabit nos plaga ista, sed & omnes*

Apud Stephanum Tornacensem, Epist. 108

omnes totius Regni Barones in compassiones accendet, ut de manu vestra requirat Dominus aliquando sanguinem qui propterea fundi potest.

Obiit *Lucius III.* Veronæ VII. Kalendas Decembris anno MCLXXXV. Pontificatus anno V. per menses duos & dies viginti septem inchoato. Corpus ejus in Ecclesia Cathedrali Veronensi conditum est. Cui Poeta non ineptus hoc Epitaphium scripsit:

Luca dedit Lucem tibi, Luci, Pontificatum
Ostia: Papatum Roma: Verona mori,
Immo Verona dedit tibi Lucis gaudia; Roma
Exilium: Curas Ostia: Luca mori.

Cardinales a Lucio Tertio creati.

Inter Cardinales a *Lucio III.* creatos celebrantur *Hubertus* & *Gerardus Allucingoli* ejus agnati, quorum posterior Legationibus *Lucii Tertii* ad Spoletinum Ducem absolvendum, in Umbria; *Cœlestini Tertii* in Galliis, *Innocenii Tertii* in Sicilia functus est. Magister *Pandulphus Mosca* Pisanus, a *Callisto-Secundo* Sacri Palatii Apostolici Subdiaconus ordinatus, vir eruditus, qui Vitas Romanorum Pontificum scripsit, a *Lucio Tertio* ob egregia merita Cardinalis *Basilicæ SS. XII. Apostolorum* creatus, *Cœlestini Tertii & Innocentii Tertii* Legationibus functus. *Bobo de Ursinis*, Titulo *S. Angeli* primum Diaconus Cardinalis, mox Titulo *S. Anastasiæ* Presbyter. *Octavianus*, Nobilis Romanus, Sedis Apostolicæ Legationibus plurimis perfunctus, a Clemente III. ex Diacono Cardinalis *SS. Sergii & Bacchi* Episcopus Ostiensis ac Veliternensis renunciatus. Ad ipsum Legatione in Anglia & Scotia fungentem *Petrus Blesensis* Epistolam dedit 23. qua ipsum hortatus est, ut ambitioni & simoniæ cauterium apponeret, eosque ordinari curaret Episcopos, *quos humilitas, quos innocentia, quos vita probatior & literatura* commendabat. Ad hunc etiam scripsit *Philippus Augustus* Rex Christianissimus pro jure Turonensis Archiepiscopi contra Dolensem Episcopum: Est inter Stephani Tornacensis Epistolas CIX. Magister *Galfredus*, seu (ut alii vocant) *Soffredus de Cajetanis*, nobilis Pisanus, a *Lucio Tertio* Cardinalis Diaconus *S. Mariæ* in Via Lata, a *Cœlestino Tertio* Presbyter Titulo *S. Priscæ* renunciatus, *Urbani Tertii* Legatione in Longobardia, *Innocentii Tertii* ad Venetos, & in Syria tempore Sacræ Expeditionis perfunctus est, ac Hierosolymitanus Patriarcha designatus; quam Dignitatem recusavit. Ipsum ceu *Virum nobilem, honestum, facundum, & literatum, in temporalibus providum, in spiritualibus circumspectum* Innnocentius III. prædicat. Magister *Albinus* Mediolanensis, Canonicus Regularis Monasterii *Sanctæ Mariæ de Crescentiate*, primo Diaconus Cardinalis *Sanctæ Mariæ Novæ*, deinde Presbyter Cardinalis *S. Crucis in Jerusalem* a *Lucio Tertio*, demum a *Clemente* III. Episcopus Albanensis creatus, *Collectionem Canonum* condidit. Ad eum *Gaufridus* Clarevallensis Monachus de Actis Concilii Remensis scripsit. Ad ipsum Epistolam dedit 106. *Stephanus* Abbas S. Genovefæ, postea Tornacensis Episcopus, cum superpelliceo novo & talari, atque Sermone de mystica significatione Superpellicei, quem ad fratres habuerat. *Boso*, Gallus ad quem Epistolam scripsit Joannes Saresberiensis. Magister *Melior*, Gallus Presbyter Cardinalis *SS. Joannis & Pauli*, Cęlestini III. Legatione ad Philippum Augustum Regem Christianissimum functus; ad quem extat Archiepiscopi Remensis Epistola Turonensis Ecclesiæ causam contra Dolensem Episcopum commendans, inter Epistolas Stephani Tornacensis 110. *Adelardus*, seu *Alardus*, ex Canonico Veronensis Ecclesiæ, ad Cardinalitium *S. Marcelli* Titulum assumptus, Clementis III. Legatione in Oriente functus; Veronensis tandem Episcopus, ad quem extant plures Innocentii III. Epistolæ. *Rolandus*, Gallus, vir Religiosus & literatus ex Decano Abrincensis Ecclesiæ, Dolensis Episcopus, *Sanctæ Mariæ in porticu* Diaconus Cardinalis *Lucii III.* Legatione in Scotia, *Urbani III.* in Longobardia functus est. *Petrus*, Nobilis Placentinus, *S. Nicolai in carcere Tulliano* Diaconus Cardinalis, in Presbyterorum Ordinem Titulo *S. Cæciliæ* a *Clemente Tertio* translatus, *Cœlestini Tertii* in Sicilia, *Innocentii Tertii* in Germania Legatus. *Rodulphus de Nesle*, Gallus, quem *Robertus Monte* Abbas de *S. Michaelis*, Continuator Chronici Sigeberti, magnæ religionis & literaturæ hominem fuisse

ſe ſcribit, ejuſque amicitia gloriatur; *S. Gregorii in Velabro* Diaconus Cardinalis, a *Clemente* vero *Tertio* inter Presbyteros conſcriptus, &c.

SCHOLION I.

In hoc Articulo, pag. 232. Edit. primæ, Religioſi Cenſores hanc propoſitionem notant, *Papa ipſe dicit, Acta in uno Concilio ſe diſſolvere non poſſe, niſi congregato alio Concilio.*

R. *Lucii Tertii* Acta commemoro tum ex ejus Epiſtolis, tum ex probatis Auctoribus. *Veronam* (inquam: *confluxerat ingens Clericorum numerus, qui Schiſmate fœdati, Abſolutionem & in Gradus Eccleſiaſticos reſtitutionem a Summo Pontifice deprecabantur. Pro illis intercedebat Auguſtus, & ad gratiam illis faciendam Pontifex propendebat; ſed mutato conſilio reſpondit, ſe Venetianæ Synodi, in qua damnati fuerant, Decreta, niſi de alterius Synodi ſententia reſcindere non poſſe, quam brevi ſe coacturum pollicitus eſt.* Ita refert *Albertus Krantzius*, lib. VI. *Saxoniæ*, Cap. XLVII. Mera hiſtoriæ res eſt: de Summi Pontificis Poteſtate eo loci non diſputo, *Lucii Tertii* Reſponſum dumtaxat refero. Se non poſſe plerumque reſpondent Pontifices uſitato loquendi modo, quod facere nolunt, aut ſalva Juſtitia, vel Eccleſiæ Diſciplina non poſſunt, quod denique Eccleſiæ bono & ædificationi non expedit.

SCHOLION II.

In eodem Articulo, ad pag. 235. Edit. primæ, hæc notant Religioſi Cenſores: *Rex narrat Beneficia Romanæ Eccleſiæ a Gallis præſtita: Rogat Papam ne Romam venire cogat quemdam Epiſcopum, ne Dignitas Regni Galliæ minuatur.*

R. Quæ ibi narro, ex *Philippi Auguſti* Literis inter Epiſtolas *Stephani Tornacenſis* editis, perſpecta ſunt. Ipſa Regiarum Literarum verba exhibeo, de meo nihil addo. Quid igitur RR. Cenſores reprehendunt? Ipſis-ne diſplicet, quod Regum Regnique Francorum Beneficia in Sedem Apoſtolicam commemorentur? Mihi propterea minus ſuccenſeant quam Stephano Tornacenſi. Immo ſuccenſere nullatenus debent, cum Beneficia Regno Regibuſque Francorum a Sancta Romana Eccleſia & a Summis Pontificibus collata obſervare in hoc opere non prætermiſerim, quoties in Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ſerie occurrunt; ſicut & Beneficia Romanæ Eccleſiæ a Regibus Chriſtianiſſimis collata commemoravi.

Nota.

OPtime explicat Natalis Lucii reſponſum, non potuiſſe ſcilicet niſi in altera Synodo reſcindere ſententias latas in Synodo Venetiana, quia in hac damnatos æquum abſolvere non putabat. Et quidem nemo niſi inſipiens dixerit particularium Synodorum judicia non poſſe a Romano Pontifice revocari; ac proinde ubi Lucius non poſſe dixit, ferme ſignificavit non expedire.

ARTICULUS XI.

De Urbano III.

L*Ucio* III. ſumma Cardinalium concordia ſuffectus eſt in Sede Apoſtolica *Lambertus Cribellus*, patria Mediolanenſis, ab *Alexandro* III. Cardinalis Presbyter, ac paulo poſt Mediolanenſis Archiepiſcopus creatus, qui ſibi nomen ſumpſit *Urbanus* III. Veronæ in Eccleſia Cathedrali coronatus eſt, die Natalis Domini, anni 1185. ibique manſit, cum Romæ turbatis adhuc rebus tuto commorari non poſſet. Statim atque creatus fuit, Encyclicas ad univerſos orbis Chriſtiani Epiſcopos Literas de exaltatione ſua de-

dedit. Scripsit ad *Willelmum* Scotiæ Regem de causa Episcoporum *S. Andreæ* & Dunkeldensis. Scripsit etiam eadem de causa ad Glascuensem Episcopum & quosdam Abbates. Balduino Cantuariensi Archiepiscopo Pallium misit, cui novus Archipræsul Assumptionem ad Pontificatum gratulatus est, & de munere gratias egit, stylum commodante *Petro Blesensi*, cujus inter Epistolas hæc extat 99. Ordinem Cruciferorum Hospitalis Bononiensis approbavit, Privilegiisque communivit. Ipsum cum *Friderico* Imperatore commisere negotia *Lucii* III. dissimulatione sopita, scilicet repetito Patrimonii Comitissæ *Mathildis*, quod Augustus occupabat: Defunctorum Episcoporum Spolia, quæ redigebat in Fiscum: & Sanctimonialium dispersio e suis Monasteriis, specie Reformationis, quarum in locum alias ad honorem Dei & Religionis incrementum non substituerat, sed Parthenorum reditus percipiebat. Accessit nova dissensionis causa, *Volmari* in Trevirensem Archiepiscopum facta a Pontifice consecratio. Ad hæc Imperatoris filium, superstite patre, Imperatorem coronare Decessoris exemplo recusavit *Urbanus*; quæ repulsa Principis animum amplius commovit. Augustum de primis tribus articulis, scilicet de *Mathildis* patrimonio injuste detento; de morientium Episcoporum exuviis; de stipendiis Abbatissarum & Sanctimonialium sibi arrogatis, acriter arguit magnanimus Pontifex, eique, nisi Ecclesiæ faceret satis, excommunicationis minas intentavit. Quam ob causam a Germanis quibusdam ad Schismata propensissimis, *Turbanus* per contumeliam appellatus est, ut ex Abbate Urspergensi discimus, qui & ipse *Urbano* iniquissimum se præbuit. Adversus *Fridericum* Archiepiscopi Moguntinus & Trevirensis, cum duodecim Episcopis, pro Ecclesiæ causa stabant; Summique Pontificis, qui rem ipsorum agebat, æquissimas postulationes tuebantur. Vias omnes Alpium Augustus conclusit, ne ad Sedem Apostolicam pateret aditus. Deinde *Philippum* Coloniensem Archiepiscopum vocavit, animum ipsius super his causis exploraturus. Respondit Archipræsul, cæterorum Episcoporum nomine, Majestatem Imperialem devotiores & ad obsequia sua promptiores Præsules habituram, si paulo mitius cum ipsis agere, Cleroque Germanico impositum onus levare dignaretur. Nam, inquit, *Etsi non injuste, indecenter tamen gravati sumus. Unde etiam videtur Domno Apostolico, quod justam contra vos causam proponat, quod mortuis Episcopis confiscantur Ecclesiæ: ita ut ablatis omnibus mobilibus & stipendiis præsentis anni, Episcopus subintrans, omnia exinanita, & evacuata inveniat. Si ergo justitiæ obtentu, & nostri servitii intuitu, per Imperialem clementiam super hoc nobis peperceritis, mediatores justitiæ inter vos & Dominum Papam humiliter erimus: sin autem, a veritatis via recedere nequaquam poterimus*. Reposuit Imperator se non permissurum ut *minima* hæc *scintilla juris* antiqui Investiturarum extingueretur: satis esse ut Episcoporum electiones Ecclesiæ permitteret, prout olim pactum erat. Deinde Conventum Episcoporum & Principum indicit *Fridericus*; suam in Sedem Apostolicam observantiam exponit, sed jura sua intrepide se defensurum profitetur. Romanum Pontificem Laicorum Dominorum jura turbare addit: siquidem prohibet ne Laicorum ullus Decimas possideat: cum tamen Viri Nobiles Decimas olim ab Ecclesiis ceu *Beneficium stabile* acceperint, ut eas tuerentur. Vetare insuper Dominum Papam, ne aliquis *in prædiis, seu hominibus Ecclesiarum*, Advocatiam sibi usurpet, ac decrevisse ut *res Ecclesiasticæ a Prælatis tantum libere dispensentur*. Jus quidem Prælatis favere videri: *Non tamen ita facile mutari posse, quæ ex longa antiquitate usus in consuetudinem vertit, immo ipsa consuetudo a progenie in progeniem descendens, quasi justa traditione roboravit*. Demum Præsulum rogavit sententiam, ipsosque hortatus est, ut quoniam scriptum est, *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ Dei, Deo*; ita *Domino Papæ, in vice Christi, debitam persolverent obedientiam, ut in parte altera a Deo constitutam non negligerent justitiam*. Moguntinus Archipræsul vir prudentissimus, sententiam hoc modo temperavit, ut nec Summo Pontifici, nec Imperatori ingrata fore videretur. Auctor scilicet fuit, ut Episcopi inter Summum Pontificem & Imperatorem sequestres essent, datisque ad ejus Sanctitatem Literis, omnium subscriptione munitis, eam rogarent ut Imperatori jura sua servaret, pacemque foveret Sacerdotium inter & Imperium. *Casus iste*, inquit, *in quo laborare videmur, gravis est, nec nostrum inter vos tantas componere lites. Quis,*

Urbani III. cum Friderico Imperatore dissidium.

Qua ratione in illo dissidio se gesserint Germaniæ Episcopi.

sicut

ficut dixiftis, ex una parte tenemus reddere Deo, quæ Dei funt; ex altera parte, quæ funt Cæfaris, Cæfari. Domino enim Papæ ut Patri fpirituali, qui fupra omnes eft, juftum eft ad omnia promptiffime obedire: Vobis autem cui hominium fecimus a quo temporalia poffidemus, ad affequendas omnes juftitias veftras jure tenemur affiftere. Nunc ergo, fine præjudicio melioris confilii fi placet, fcribatur Domino Papæ ex perfona Epifcoporum, in quibus commoneatur, ut ea qua ad pacem funt, vobifcum fentiat, & juftitiam vobis faciat. Imperatori placuit Archipræfulis confilium. Scripta eft ad Summum Pontificem Epiftola, Præfulum omnium fubfcriptionibus & figillis munita. Hanc ubi accepit, legitque *Urbanus III. Obftupuit de immutatione Epifcoporum, quia ipfe caufam pro eis videbatur fumpfiffe.* Conftans tamen in propofito fuit: & Imperatorem Ecclefiæ minime fatisfacientem excommunicare decrevit, fed paulifper diftulit fententiam, deprecantibus Veronenfibus. Quod vero decreverat, morte præventus exequi non potuit. Hanc hiftoriam difcimus ex *Arnoldo* Abbate Lubecenfi in Chronico Sclavorum lib. 3. cap. 16. 17. & 18. Nonnulla *Urbani* III. Decreta Collectionibus Decretalium inferta funt. Ipfi Hiftoriam fuam nuncupavit *Gothfridus* Viterbienfis. De procuranda Chriftianorum Principum concordia, eorumque armis contra Infideles convertendis plurimum follicitus fuit. Cum autem Venetias comparandæ claffis gratia proficifceretur, Nuntium accepit Ferrariæ de captione Hierofolymorum, & vivificæ Crucis, & Regis Hierofolymitani a *Saladino*. Quam ob cladem mœrore confectus, obiit Ferrariæ 13. Kalendas Novembris, anni MCLXXXVII. cum annum unum, menfes decem, & dies viginti quinque Ecclefiam rexiffet. In Cardinalium Ordinem adlegit *Henricum de Soliaco*, Gallum, virum genere, ingenio, fcientia, & virtute clariffimum, Archiepifcopum Bituricenfem; cui & Legationis Apoftolicæ munus per Aquitaniam commifit. De quo legendum Patriarchium Bituricenfe editum a *P. Labbè* Tom. 11. Bibliothecæ Novæ Manufcriptor. Librorum, cap. 67. Hujus etiam cum laude meminit *Petrus Blefenfis* Epiftola 126. ut & fratris ipfius, *Odonis* Parifienfis Epifcopi. Ex Ordine Ciftercienfi ad Bituricenfem Archiefcopatum affumptus eft.

Henricus de Soliaco Cardinalis Urbani III.

SCHOLION.

In hoc Articulo pagin. 242. Edit. primæ Religiofi Cenfores hanc velut meam Propofitionem notant: *Imperator in Concilio determinat effe fervanda Cæfari, quæ funt Cæfaris.*

R. Non fcripfi, *Imperatorem in Concilio determinaffe* (ut loquuntur Indiculi Cenforii Auctores) fed in Comitiis hortatum fuiffe Epifcopos, ut quoniam fcriptum eft; *Reddite quæ funt Cæfaris Cæfari, & quæ funt Dei Deo; ita Domino Papæ in vice Chrifti debitam perfolverent obedientiam, ut in parte altera a Deo conftitutam non negligerent Juftitiam.* Ex Arnoldo Lubecenfi Abbate, probatæ fidei Auctore id refero. Quid in ea narratione cenforia animadverfione dignum? Abfit ut expungenda videatur Chrifti Jefu Domini noftri Sententia: *Reddite quæ funt Cæfaris Cæfari, & quæ Dei Deo.*

ARTICULUS XII.

De Gregorio VIII. & Clemente III.

I. Die poft *Urbani* III. obitum altera, electus eft Pontifex *Albertus* patria Beneventanus, ex Ordine *S. Benedicti* ab *Hadriano* IV. in Collegium Cardinalium adlectus, & Sedis Apoftolicæ Cancellarius ab *Alexandro* III. creatus; qui fibi nomen fumpfit *Gregorius* VIII. Ut primum coronatus eft, encyclicam ad Fideles univerfos Epiftolam fcripfit, ut eos ad Expeditionem Hierofolymitanam hortaretur, & ad pœnitentiam agendam: Siquidem iratus ob hominum peccata Deus præpotens, cladem illam Chriftianæ rei permiferat. Ad placandam autem divinam Juftitiam, jejunium qualibet Sexta Feria, inftar Quadragefimalis indixit; abftinentiam vero a carnibus, Feria Quarta

Gregorius octavus. Gregorii VIII. pium de Hierofo-

lymitana Expeditione consilium.

ta & Sabbato, iis qui bene valerent. Sibi vero & Cardinalibus, ac eorum famili[...] etiam Secunda Feria, nisi aut infirmitas, aut magna Solemnitas, vel alia evidens ca[...] sa impediret. Cardinalium animos sacer ardor invasit, hortatore *Gregorio*, & una p[...] miserunt, se abjectis omnibus divitiis & deliciis, Crucem verbo & exemplo prædic[...] turos, & Hierosolymam cæteris præituros. Inducias etiam Principibus Christianis be[...] se lacessentibus, ad septennium indixerunt. Denique promiserunt se non equitatur[...] quamdiu terra vestigiis & Mysteriis Domini consecrata esset in potestate Infideliu[...] seque nulla munera ab iis qui causas in Curia haberent; accepturos. Ita refert *Rog[e]rius de Hoveden* in Annalibus Anglicanis, pag. 636. Describit idem Auctor laud[...]

Se unum ex Episc. profitetur.

Gregorii VIII. Epistolas, necnon illam quam scripsit ad Ecclesiarum Prælatos de J[...] juxta Literas & Mandata *Urbani* III. Decessoris sui reddendo. Hujus Epistolæ pri[...] sententia observatione digna, qua se unum ex Episcopis profitetur. *Quoniam*, inquit, *ad Episcoporum maxime spectat officium afflictis & laborantibus subvenire, unumque [...]lorum, licet deficientibus meritis nostris, Deus esse nos voluit*, &c. Primam Gregorii VIII. Epistolam ad universos fideles datam descripsit quoque *Guillelmus Neubrigensis*, lib. [...] *De Rebus Anglicis*, cap. 21. Pisas postmodum profectus est optimus Pontifex Pisa[...]

Gregorii octavi elogium.

& Januenses diu dissidentes conciliaturus, & ad Sacram expeditionem pariter suscipie[n]dam fœderaturus. Ubi febre correptus, post aliquot dies e vita migravit, 7. kalend[as] Januarii, anno 1187. cum duos tantum menses Ecclesiam rexisset. Nullos Cardinal[es] creavit. Ipsum *Virum plane & sapientia, & vitæ sinceritate conspicuum, æmulation[em] Dei habentem in omnibus secundum scientiam, & superstitiosarum consuetudinum, q[uæ] rum in Ecclesia per quorumdam rusticorum simplicitatem multitudo inolevit, reprehens[o]rem acerrimum* prædicat *Willelmus Neuburgensis* sive *Neubrigensis*.

II. Cum Sedes Apostolica post obitum *Gregorii septimi* diebus viginti vacasset, Pi[sis] in Ecclesia Cathedrali legitimis Comitiis electus est *Paulinus* Romanus, Episcop[us]

Clemens tertius.

Cardinalis Prænestinus ab *Alexandro tertio* creatus, sibique nomen sumpsit, *Clem[ens] tertius*, octavo Idus Januarii anni 1188. Duo maximi momenti negotia confecit, nim[i]rum pacem cum Senatu Populoque Romano, & Christianorum Principum fœdus ad T[ur]-

Pacem facit cum Senatu Romano.

carum expugnationem, & recuperationem Terræ Sanctæ. Pacis conditiones fuere, 1. Ut Urbs in Romani Pontificis esset potestate. 2. Ut abrogato Patrimonio Præfect[us] restitueretur. 3. Ut Senatores annui, Pontificis Auctoritate crearentur, qui fidelitate[m] pacem, & subsidium, si opus esset, ipsi & Ecclesiæ Romanæ jurarent. 4. Ut pop[u]lus Basilicam Vaticanam, ejusque reditus, flagrante bello occupatos, integre restitu[e]ret. 5. Ut vectigalia & reditus publici essent in Pontificis potestate, ea lege ut terti[a] pars in usus populi dispensaretur. 6. Ut Senatus populusque Romanus Summi Ponti[fi]cis coleret atque tueretur majestatem. 7. Ut Pontifex Senatoribus, Judicibus, Advoca[]tis, Scriniariis, & Senatus ministris consueta donativa tribueret. 8. Ut annuam pensi[o]nem pro mœniis Urbis restaurandis solveret. 9. Ut Tusculum solo æquaretur, agris & hominibus in Ecclesiæ potestate manentibus. Ista constant ex *Cencio Camerario* in Li[]bro Censuum Romanæ Ecclesiæ, qui extat in Bibliotheca Vaticana. His conditionib[us] in Urbem regressus est *Clemens III.* & maximo honore ac publica lætitia ab omnib[us] Ordinibus susceptus.

Christianos Principes ad Sacram Expeditionem contra Turcas fœderat.

Quod negotium spectat alterum, sacræ scilicet contra Turcas expeditionis ad rec[u]perandam Terram Sanctam, *Clemens III.* missis ad Christianos Principes Legatis, pace[]que inter *Philippum Augustum*, Francorum, & Henricum II. Angliæ Reges concilia[]ta, ipsos ad sacrum bellum fœderavit. Cæteris præivit Imperator *Fridericus I.* Secu[]ti sunt Francorum, Anglorumque Reges. Publicas interim preces pro Christianoru[m] exercitu indixit, earumque formam præscripsit pius Pontifex. *Hugonem* Sancti *Andreæ* in Scotia Episcopum, quem ad Tribunal Apostolicum *Urbanus III.* vocaverat, ut, q[uæ] inter eum & *Joannem* Episcopum intercedebat, controversia dirimeretur, ob contum[a]ciam & contemptum Sedis Apostolicæ, deposuit, & *Joanni* Episcopatum confirmavit. Plures hac de causa scripsit Epistolas, scilicet ad *Willelmum* Scotiæ, ad *Henricum* Angliæ Regem, ad Clerum Episcopatus *S. Andreæ*, & ad omnes Scotiæ Episcopos, qui[]bus præcipit, ut nisi Rex Judicio Sedis Apostolicæ pareat, in ejus regnum, person[am]

sua

fautoresque omnes, Interdicti sententiam ferant; & eos qui *Hugoni*, post exauctorationem paruerunt, excommunicatos denuntient. Has Epistolas describit *Rogerius de Hoveden* in Annalibus Anglicanis, pag. 646. 647. & 648. Scoticanæ quoque Ecclesiæ libertates & Immunitates confirmavit idem Pontifex, novisque auxit privilegiis, ut constat ex ejus Epistola ad *VVillelmum* Regem quam exhibet idem *Rogerius* pag. 551. *Clementem III.* de pactis cum *Tancredo* Siciliæ Rege initis certiorem fecit *Richardus* I. Angliæ Rex, & dispensationem pro matrimonio inter ejus filiam & *Arthurum* Britanniæ Ducem nepotem suum, contrahendo, ab ejus Sanctitate postulavit. *Richardi* Regis Epistolam apud *Rogerium de Hoveden* pag. 677. legere est. Incipit his verbis, quæ summam ejus devotionem erga Sedem Apostolicam testantur: *Justiorem exitum facta Principum sortiuntur, cum ab Sede Apostolica robur & favorem accipiunt, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ colloquio diriguntur.*

Richardi Angliæ Regis præclara sententia.

S. Ottonem Bambergensem Episcopum, Pomeranorum Apostolum, in Sanctorum numerum idem Pontifex retulit. E vivis excessit 4. Idus Aprilis anno 1191. cum annos tres, menses totidem, & dies quatuor Ecclesiam rexisset, ac in Basilica Lateranensi sepultus est.

Cardinales a Clemente Tertio creati.

Inter Cardinales a *Clemente III.* creatos celebres fuere *Gregorius Galganus*, Sanctæ Mariæ in Porticu Diaconus Cardinalis, deinde Presbyter Sanctæ *Anastasiæ*, Clementis ipsius, Cœlestini III. & Innocentii III. variis Legationibus functus. *Jordanus de Ceccano*, Campanus, Monachus & Abbas Fossæ Novæ Ordinis Cisterciensis, Legatione Sedis Apostolicæ in Galliis & Germania nomine Clementis III. functus. *Bernardus* Canonicus Regularis Congregationis *S. Fridiani* Lucensis. *Gregorius de Crescentio*, Diaconus Cardinalis *S. Mariæ in Aquiro*, deinde ad Ordinem Presbyterorum, & titulum *S. Vitalis* ab Innocentio III. translatus, ab eoque Spoleto & Umbriæ Legatus & Rector præfectus. *Joannes*, natione Longobardus, Presbyter Cardinalis *S. Clementis*, Viterbiensis deinde, ac demum Albanensis Episcopus. *Petrus Gallocia*, Romanus ex Subdiacono Apostolico, Episcopus Cardinalis Portuensis, & Sanctæ Rufinæ. *Guido de Papa* seu *Papareschus*, ex Innocentii II. familia Diaconus Cardinalis, deinde ab *Innocentio III.* Presbyter *Sanctæ Mariæ Trans-Tyberim*, ac demum Episcopus Prænestinus creatus. *Gregorius*, Tuscus, de monte Carello, vir nobilitate & probitate insignis. *Lotharius Anagninus*, ex stirpe Comitum Signiæ, ob singularem eruditionem cum in Theologia, tum in Jure, & morum integritate cum nobilitate conjunctam, Diaconus Cardinalis *SS. Sergi & Bacchi* creatus, postea Summus Pontifex Innocentius III. *Gregorius* Cardinalis *S. Angeli in Piscina*, qui *Cœlestini III.* Legationem in Hispania obiit. *Guido de Pore*, ex Abbate Cisterciensi Presbyter Cardinalis *S. Mariæ Tran-Tyberim*, deinde Prænestinus Episcopus ab *Innocentio tertio* renuntiatus, & in Germaniam & Galliam Legatus ad *Ottonis* electionem confirmandam. Pietatis erga Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum & Deiparam Virginem eximiæ, sive dum Religiosam Præfecturam gereret, sive dum Apostolicam Legationem obiret, egregia specimina dedit. *Maynardus*, Monachus Cisterciensis, & Abbas Pontiniaci, vir omni disciplinarum genere excultus & in expediendis pro Ecclesia consiliis promptus & alacer, Episcopus Cardinalis Prænestinus.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 245. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Papæ Sententia observatione digna, qua se unum ex Episcopis profitetur.*

R. Pœnitenda certe observatio! Scripsit *Gregorius Octavus* ad Ecclesiarum Prælatos: *Quoniam ad Episcoporum maxime spectat officium afflictis & laborantibus subvenire, unumque illorum, licet deficientibus meritis nostris, Deus esse nos voluit*, &c. Papa vere *Unus Episcoporum* est, quamvis Episcopis cæteris jure divino superior, & non ovium solum, sed *Pastorum omnium unus sit Pastor*, ut probavi luculenter in Dissertatione *De Primatu S. Petri & Romani Pontificis*, Sæculo I. & quavis occasione data confirmo in hujus Operis serie.

JOAN. DOM. MANSI

Nota.

Silentio præmendum haud eſſe arbitror conventum celebrem Moguntinum a Fride-rico I. Imperatore inſtante Henrico Albanenſi A. S. L. indictum, in quo ſacra contra Turcas expeditio ſtabilita eſt. Literæ Henrici ad eum conventum invitantes Germaniæ Præſules extant in diplomatario Viennenſi vulgato a Ludevvig Reliq. Tom. II. pag. 449. ubi pariter legenda occurrit pag. 437. encyclica ejuſdem *ad univerſos Eccleſiæ Prælatos*, quos ad morum reformationem, & pœnitudinem invitat, ut facili-us proſperitas chriſtianis armis in Paganos a Deo impetretur. Monet illos his potiſſimum verbis: „ Non competit huic tempori non mœreri, ut plus calcaria, quam altaria ful-„ geant. In veſtibus ſuis deponant Clerici, quæ etiam reges abiiciunt, quæ ſignato-„ rum Chriſti univerſitas noſcitur abdicaſſe. Abiiciant varia griſea Zebelinos, & pelli-„ ceas ejuſmodi grandis pretii. Audiatur Petrus ſaltem diebus iſtis, qui nullo tempo-„ debuit non audiri. Audiatur ut appetere viros pudeat, pudeat Clericos, quod eorum „ primus ad ipſorum gloriam in contumeliam tonſuratur, eorum etiam mulieribus in-„ terdicatur. Non manicæ, non calceamenta eorum, ſive etiam miniſtrantium e-„ quotidianis egeant conſuturis. Manicatas etiam cappas non diſſimuletis abiicere, quæ „ ex capis & tunicis habitu duplicato duplicitatem redarguunt animorum. Qui ex li-„ no & lana contextam veſtem prohibuit, ſi vidiſſet ſuo tempore veſtes ex cappa & „ tunica fieri, non laudaſſet ... modum ſibi & numerum in cibariis laici poſuerunt, „ ut duobus ferculis ſint contenti. Quod ſi vobis diceretur uno fore contentos, for-„ tan Germanis aliquibus non placeret. Verumtamen ſi videtur ſufficere quod ad cibum „ pertinet indicta frugalitas veſtrum erit imitatione dignum aliquid addere ſuper deli-„ ciarum ineptiis declinandis. Siquidem mater veſtra, Sancta Romana Eccleſia ſtatuit „ & decrevit omnibus ſextis feriis, & in adventu Domini in cibo quadrageſimali Cle-„ ricis ſimul & laicis jejunandum. Feria IV. & ſabbato a carnibus & ſanguine abſti-„ nendum; tranſgreſſores conſtitutionis hujus ſacrorum reos canonum fore decernens. „ Sic & familiis ſuis a Summo Pontifice, & fratribus ſuis in ſecunda feria eadem ab-„ ſtinentia carnium eſt injuncta, quod in nobis, Prælatos ſaltem, ſaltem majores vo-„ luntaria devotione deceat æmulari. Non competunt vina pigmentis delibuta mœro-„ ri, huic potiſſimum, cujus non expedit obliviſci. Numquam negotiandum eſt Cleri-„ cis, nunquam vilius comparanda quæ venundari debeant pretio cariori, propterea „ quod ſacrilegium fuerat ſemper, nunc præſertim gravius execrandum; & nego-„ tamen ipſis deteriora videntur jurgia Clericorum. Oportuerat magis invicem ſuppor-„ tare, & donare vobiſmetipſis ſi quis adverſus aliquem habet querelam. Inſatiabilis „ eſt ardor ambitionis, ne ydropis avaritiæ ex divitiis refrigeretur adeptis. Quid gib-„ bum gibbo camelus adiicit in variis dignitatibus, & multitudine præbendarum? Non „ ſunt ipſa quæ divinam erga hominem miſericordiam provocent, ſed iram potius mi-„ nentur. Ad negandum cœleſtis regni per foramen acus introitum gibbus poterat „ abundare camelo. Ita-ne vobis ſtudia honeſtiora non ſuppetunt, ut in avibus ludere, „ nec venationibus pudeat occupari? dum etiam vobis ſuperfluitas reſecatur crinium, ab „ hujus vanitatibus abſtinendum potius mementote. Aleam fugere Cato monuit & „ gentiles, de qua vobis ad exemplum ſufficiat ad militiam Dei ſignatorum, quos hu-„ juſmodi ludos cernitis abdicaſſe. Sufficiat etiam in Eccleſiis ſimplex cantus ad præ-„ ſens, & quæ majorem redolent gravitatem, organa conquieſcant. Exhibeamus quod „ legimus, ut in vocem flentium organa tranſeant, & in luctum cithara convertatur. „ Ignoſcite mihi ſi dixero, quod ſalubrius, quam ſuavius debeat reputari. A populis „ exterminata in Eccleſiis licentia jam ea cauſa reſcinditur. Quid feſtivitati, & ſatie-„ tati? vel potius, ut Apoſtolico ſermone vos commoneam, quæ conventio Chriſti ad „ Belial? Nec vos latet in nonnullis Eccleſiis enormitates aliquando conſuetas aliquate-„ nus reſecari, & in oloſericis cappis, quas offerunt, qui baculos ferunt, complevere.

„ Quaſi

„ Quasi vero non de moribus, quam de vestibus amplior cura Deo; quasi in feriis plusquam fericis delectetur. Verumtamen nec edictum super his, & hujusmodi generale procedit, nec perenne proponitur interdictum, sed quod nulli debet esse molestum. His diebus ab hujusmodi vobis indicitur abstinendum. De incontinentia vero Clericorum, unde ira Dei contra nos maxime provocatur, & scandala gravissima inter Clerum & populum excitantur, Apostolica auctoritate firmissime præcipimus, ut omnes suspectas personas de domo & procuratione sua infra quadraginta dies removeant; quod si non fecerint ab omni officio & beneficio Ecclesiastico suspendantur. Quibuslibet itaque taliter actitandum sicut personis Ecclesiasticis est vivendum, ut qui hactenus consueverunt de quibusdam tamquam de malefactoribus detrectare ex bonis operibus vos considerantes, in tempore visitationis hujus ad glorificandum in vobis Dominum convertantur. Præterea torneamenta sub districta prohibitione interdicimus, ut quicumque talia per hoc triennium præsumpserint, omni Dominica die Apostolica auctoritate excommunicati denuncientur. Et quicumque eundo, vel redeundo eos hospitio susceperit, vel res suas eis vendiderit, simili excommunicationis sententia innodetur. Vestes notabiliter incisæ, & algotatæ sub eadem distinctione prohibeantur. Velamina etiam mulierum, quæ ad verecundiam designandam eis sunt concessa, sed nunc per insipientiam earum in lasciviam & luxuriam excreverunt, & immoderata longitudo superpelliciorum quibus pulverem trahunt, ad moderatum usum, sicut decet verecundiam sexus, per excommunicationis sententiam cohibeantur. Choreas & tabernas simili modo per hoc triennium interdicatis.

ARTICULUS XIII.

De Cœlestino III.

TRiduo post Clementis III. obitum, *Hyacinthus* Petri Bubonis *de Ursinis* filius Diaconus Cardinalis *S. Mariæ in Cosmedin* a Cœlestino II. cratus, & maximis Sedis Apostolicæ Legationibus functus, annis sexaginta quinque in Ordine Eminentissimo numeratis, jamque annum agens ætatis octogesimum quintum, electus est Pontifex, & *Cœlestinus tertius* appellatus. *Henricum V.* Imperatorem, & *Constantiam* ejus uxorem coronavit, cum jurium Ecclesiasticorum conservationem, & patrimonii *S. Petri* restitutionem integram jurasset. Pontificem Coronam Imperialem pede percussisse, ac dejecisse, ut significaret se Potestatem habere exuendi ipsum Imperio, si potestate sua contra Ecclesiam abuteretur, tradit *Rogerius de Hoveden* in Annalibus Anglicanis. At narratio ista quam *Baronius* Cardinalis approbat, apud me laborat suspicione falsitatis, propter aliorum Historicorum & maxime *Arnoldi* Lubecensis Abbatis, & *Gotfridi* Viterbiensis silentium; nec verisimile est Pontificem plusquam octogenarium, mansuetissimum, prudentissimum, ac modestissimum, Christiano Imperatori, in sacro Inaugurationis Ritu, palam insultare voluisse.

Fabulosa narratio.

Ad an. 1186. Num. 231.

Constantiam illam, *Rogerii* Siciliæ Regis filiam, in Monasterio Panormitano Monialem fuisse votis obstrictam, atque a *Cœlestino*, ut *Henrico V.* Imperatori nuberet, a votis absolutam, recentiores nonnulli commenti sunt: quos doctissimus Cardinalis *Baronius* luculenter refellit, Monialem numquam fuisse probans, ex Gothfridi Viterbiensis, Hugonis Falcandi, Arnoldi Lubecensis, Romualdi Salernitani Archiepiscopi, Guillelmi Neubrigensis, Rogerii de Hoveden, Rigordi, & Abbatis Uspergensis coævorum Scriptorum silentio. Epitaphia vero, ex quibus fidem huicce commento adstruere quidam nituntur, adscititia esse probat. Nec a *Cœlestino Tertio* dispensata dici potest ut *Henrico V.* Imperatori nuberet, quæ an. 1186. eidem adhuc Germaniæ Regi nupserat, Urbano III. Pontifice, ut *Gotfridus Viterbiensis* testatur.

Constantia Imperatrix Monialis non fuit.

Cum absente *Richardo I.* Anglorum Rege & in Palestina contra nominis Christiani hostes pugnante, *Joannes* Comes Moretonii, & *Gaufredus* Eboracensis Archiepiscopus turbas in Angliæ Regno excitassent, ac *Willelmum* Eliensem Episcopum, Regis Cancellarium, & supremum Regni Administrum, calumniis i petitum, quas Hugo Conven-

Cœlestini Tertii Acta pro Ecclesia & Regno Angliæ.

trensis Episcopus, illius juratus hostis, famoso libello vulgavit, deposuissent, ac ejecissent, Cœlestinus III. Eliensis Episcopi ac Regni defensionem suscepit, datisque ad Anglicanos Episcopos Literis, jussit ut Comitem Moretonii, & alios, qui dicto Episcopo vim intulerant, aut aliquid in statu Regni a *Richardo* Rege ante discessum disposito, immutare ausi fuerant, excommunicatos denunciarent: & eorum terras Interdicto Ecclesiastico supponerent. *Cœlestini* Literas describit *Rogerius de Hoveden* pag. 706. Sententiam excommunicationis ab Archiepiscopo Eboracensi in Dunelmensem Episcopum & quosdam alios promulgatam, causa per appellationem ad Sedem Apostolicam delata, misit in irritum idem Pontifex. Ejus Literas ea de re ad Lincolniensem & Roffensem Episcopos, & Abbatem *de Burgo* scriptas describit idem *Rogerius* pag. 713. Capitulum Eboracense, & Abbates plurimi *Gautfredum* Eboracensem Archiepiscopum apud *Cœlestinum III.* accusarunt, quod venationi, & aucupio deditus, ac militaribus curis implicatus, Episcopale ministerium prorsus negligeret; quod excommunicandi potestate contra Clericos & Abbates imprudenter ac immaniter abuteretur: quod Ecclesiæ suæ libertates & consuetudines everteret atque antiquaret: Quod appellationum ad Sedem Apostolicam nulla habita ratione, appellantes nihilominus excommunicasset, beneficiis privasset, in carcerem conjecisset: Quod Pontificia mandata non sineret executioni mandari: Quod vim Capitulo suo intulisset, bonaque Canonicorum & aliorum qui res suas in Ecclesia vel in Thesauraria deposuerant, curasset detineri: Quod Ecclesiis vacantibus, præsentatos sibi a Patronis Clericos idoneos non admitteret, sed eas aut pueris, aut minus honestis personis conferret: plerumque etiam illas diu vacare permitteret, ut earum fructus usucaperet: Quod beneficia conferens, ea scinderet per partes, contra statuta Ecclesiæ, ut in iis novam & indebitam retineret pensionem: Quod excommunicatos & suspensos pretio absolveret: Quod viros religiosos & honestos despiceret, viles & suspectas personas familiaritate & gratia sua honestaret. Has ab causas *Cœlestinus Tertius* inquirendi in ejus facinora provinciam Lincolniensi Episcopo, & Archidiaconis de Northamtum, & Priori de Ponte-fracto commisit: Qui inquisitione facta diem ipsi dicerent, quo se coram Sede Apostolica sisteret, sub pœna suspensionis ipso facto incurrendæ. *Cœlestini Tertii* Literas ea de re datas ad Episcopum, Archidiaconos & Priorem laudatos, describit *Rogerius de Hoveden* pag. 749. Sedem Apostolicam, ante audientiam, appellavit Archipræsul Eboracensis. Tempus ipsi præfixere Commissarii Apostolici, infra quod Pontificio tribunali se sisteret. Inducias ampliavit summus Pontifex. Tandem contumacem ab Officio suspendit, administratione Diœceseos ad *Simonem* Decanum Eboracensem, & Capitulum translata. *Cœlestini III.* Literas ea de re datas describit *Rogerius de Hoveden*, pag. 760. *Huberto* Cantuariensi Archiepiscopo munus Apostolicæ Legationis per Angliam commisit, rogante *Richardo* Anglorum Rege. Literas ad *Hubertum* datas apud eumdem Auctorem legere est, pag. 753. Item datas ad Episcopos, Abbates, cæterosque Prælatos Ecclesiarum per Regnum Angliæ constitutos, pag. 754. Ad Præsules Anglicanos scripsit, de sacra contra Turcas expeditione promovenda, jussitque ut eos, qui privatis dissidiis belli sacri progressum impedirent, Censuris Ecclesiasticis cogerent ad observandas inducias Ecclesiæ Auctoritate impetratas. Literas illas *Cœlestini Tertii* describit *Rogerius de Hoveden*, pag. 722.

Cum *Richardus* Angliæ Rex ab Expeditione Hierosolymitana rediens, naufragiumque in mari Adriatico passus, a *Leopoldo* Austriæ Duce privatæ injuriæ memore captus esset, atque Imperatori *Henrico V.* traditus, qui captivum ipsum detinuit, *Walterius* Archiepiscopus Rothomagensis, & cæteri Normanniæ Præsules, ad *Cœlestinum III.* scripsere, obsecrantes ut pro tanti Regis libertate, quem Ecclesia Romana in suam protectionem susceperat, ejus Sanctitas solicita esset, gladiumque *S. Petri* contra *Leopoldum* Ducem & *Henricum* Imperatorem captivitatis ejus auctores, distringeret. Est inter Epistolas *Petri Blesensis* sexagesima quarta. Sed & *Aleonora* Regina mater ejusdem Regis, ad eumdem Pontificem semel iterumque scripsit Literas vehementes, quibus ejus Auctoritatem pro filii sui liberatione imploravit. *Aleonoræ Reginæ ad Cœlestinum III.* Epistolæ sunt 144. 145. & 146. apud *Petrum Blesensem*. His Epistolis excitatus Pon-

Pontifex, *Leopoldum* Austriæ Ducem, qui Regem Angliæ ceperat, Anathemate perculit, ac Imperatori, ejusque ditionibus, Censuras Ecclesiasticas etiam comminatus est, nisi eum liberum dimitteret: ut refert *Rogerius de Hoveden* in Annalibus Anglicanis.

Canonicos sæculares in Conventrensi Ecclesia, ejectis Monachis, a Cicestrensi Episcopo institutos, secundum Mandata *Clementis III.* per obreptionem impetrata, expeli jussit, & Ordinis Benedictini Monachos restitui, datis ad Cantuariensem Archiepiscopum Literis, ad hujusce Decreti executionem, quia *Id in Monasticæ Religionis & totius Ecclesiasticæ Disciplinæ redundabat opprobrium*, & Clemens III. *tantæ irregularitati, nisi circumventus, auctoritatem non præstiterat, aut favorem*. Ecclesiæ Scotiæ libertates confirmavit, datis ad *VVillelmum* Regem Literis.

Cum *Ingeburgem* Reginam, *Canuti* Danorum Regis sororem, quam uxorem duxerat *Philippus Augustus* repudiasset, & ratione consanguinitatis allegata, solutionem matrimonii, & facultatem alterius conjugii ineundi a Cœlestino III. per Oratores postulasset, Pontifex *delegavit Judices ex Regno postulantis, forti tamen mandato adstrictos, uti in hoc negotio juxta integritatem Canonicæ procederent Sanctionis*. Verba sunt *Guillelmi Neubrigensis*, lib. 4. cap. 26. Consanguinitate probata, duorum Episcoporum, & Procerum quorumdam testimoniis, Remensis Archiepiscopus, Sedis Apostolicæ Legatus, cum aliquot Episcopis Gallicanis, divortium decrevit. Deinde Rex *Mariam Agnetem* Ducis Moravorum filiam duxit. De injuria sorori illata apud *Cœlestinum III.* expostulavit Canutus Danorum Rex. Pontifex Legatos misit in Gallias, qui causam cognoscerent ac judicarent, *Meliorem* Presbyterum Cardinalem, & *Cencium* Subdiaconum, anno 1176. Illi Concilium Parisiis ad causæ hujus examen celebravere, cum Ecclesiæ Gallicanæ Præsulibus, nullo penitus fructu. Nam inquit Rigordus in Vita Philippi Augusti, *Quia facti sunt Canes muti non valentes latrare, timentes etiam pelli suæ, nihil ad perfectum deduxerunt.*

Cum *Philippus* Bellovacensis Episcopus, *Philippi Augusti* consanguineus, in bello quod Gallos inter & Anglos flagrabat, ad solvendam Castri Miliaci obsidionem ductis copiis, prælioque cum hostibus commisso, victus, captus, & vinctus esset, *Cœlestinum III.* Pontif. Maximum interpellavit, ut de sua liberatione satageret. Cui respondit Pontifex, se Regi Angliæ opportune supplicaturum, non importune rogaturum, multo minus imperaturum, quoniam Præsulem pacificum exuens, militem induerat clypeum pro Infulis, gladium pro Stola, loricam pro Alba, galeam pro Mitra, lanceam pro Baculo Pastorali ferens. Epistolas *Philippi* Bellovacensis Episcopi ad *Cœlestinum*, & *Cœlestini* ad *Philippum*, describit Rogerius de Hoveden, pag. 770. & 771. Qua de re legendus etiam *Guillelmus Neubrigensis*, lib. 5. *De Rebus Anglicis*, cap. 30. *Adelfonso* Galleciæ Regi sacris interdixit *Cœlestinus III.* quod *Tarsiam* filiam *Sancii* Regis Lusitaniæ, patrui sui, tamquam uxorem contra Leges Ecclesiasticas, invicta contumacia retineret. *S. Ubaldum* Eugubinum Episcopum anno 1192. inter Cœlites adscripsit, Diplomate quod incipit *Benedictus Deus*, ejusque Festum quotannis celebrari statuit 17. Kalendas Junii. In album quoque Sanctorum retulit *B. Joannem Gualbertum* Abbatem, congregationis Vallis Umbrosæ O. B. Institutorem, Diplomate quod incipit, *Gloriosus Deus*. Ejus Festum celebratur die 12. Julii. Ordinem Militarem *S. Mariæ Teutonicorum* confirmavit, rogante Imperatore *Henrico*. Approbavit etiam Congregationem Monachorum *Montis Virginis* O. B. eamque Privilegiis ornavit, Diplomate quod incipit: *Religiosam vitam eligentibus*. Plurima *Cœlestini* III. Decreta in Libros Decretalium relata sunt. Christianam uxorem, cujus odio vir Christum negavit, sibique copulavit paganam, ipso superstite alteri nubere posse Catholico; atque hujusmodi & simili apostasia matrimonium dirimi, sensit *Cœlestinus III.* & Apostoli sententiam de his intellexit: *Si Infidelis discedit, discedat. Non enim frater aut soror subjectus est in hujusmodi servituti*. Decretum istud legere est cap. *Laudabilem*, *De conversione Infidelium*, lib. 3. antiquæ Collectionis 11. Decretalium, *ab Antonio Augustino* æditæ, pag. 195. At ista *Cœlestini III.* opinio, Ecclesiæ consensu non est approbata, eamque emendavit *Innocentius III*, cap. *Quarto de divortiis*, & pars illa Capitis *Laudabilem*, Collectioni jussu *Gregorii IX.* a *S. Raymundo* adorna-tæ non est inserta: & Concilium Tri-

Miliacum, in agro Bellovacensi.

Tom. I. Bullarii Romani, pag. 77.

Ibidem, pag. 76.

Cœlestinus Tertius Matrimonium apostasia dirimi sensit. Eius Decretalis ab InnocentioTertio emendata.

dentinum Sueſſione 24. Canone V. Anathemate ferit eos qui dixerint *propter hæreſi* *diſſolvi poſſe matrimonii vinculum*. Obiit *Cœleſtinus III.* ſexto Idus Januarii, anno 1198. cum ſex annos & menſem novem Eccleſiam rexiſſet. Ipſum lethali ægritudine decumbentem juſſiſſe Cardinalibus ut de Succeſſoris electione tractarent, & abdicationem obtuliſſe, modo *Joannem de S. Paulo* Cardinalem Presbyterum *Sanctæ Priſcæ* eligerent; Cardinales vero propoſitionem antea inauditam rejeciſſe, auctor eſt *Rogerius de Hoveden* in Annalibus Anglicanis, pag. 774.

Inter Cardinales a *Cœleſtino III.* creatos, celebres fuere *Hugutio de Thiennis* patria Vicentinus, *SS. Sylveſtri & Martini in Montibus* Presbyter Cardinalis, vir juris peritiſſimus, cui *Cœleſtinus III.* & *Innocentius* III. Pontifices Maximi cauſas pene omnes dirimendas committebant. *Joannes*, patria Salernitanus Monachus Caſſinenſis *S. Stephani in Cœlio Monte* Cardinalis, poſt obitum *Cœleſtini* III. decem ſuffragiis ad Summum Pontificatum poſtulatus, ejuſque & *Innocentii* III. Legationibus functus, in Germania, in Regnis Neapolitano & Siciliæ, in Anglia, Scotia, & Hibernia. *Rofredus*, Caſſinenſis Abbas, *SS. Marcellini & Petri* Presbyter Cardinalis, vir eximii conſilii, ſapientiæ, magnanimitatis. *Cynthius*, Romanus, *S. Laurentii in Lucina* Cardinalis Presbyter *Innocentii* III. Legationes in Piceno & in Sicilia obiit. *Joannes de Sancto Paulo* ex illuſtri Columnenſium familia, *S. Priſcæ* Cardinalis Presbyter, deinde ab *Innocentio* III. Sabinenſis Epiſcopus creatus, ejuſque Legationibus in agro Piceno, in Gallia & in Sicilia functus, qui naſcentem *S. Franciſci* Ordinem fovit ac protexit, & Seraphico Patriarchæ S. *Franciſco* amiciſſimus fuit, pro cujus Regulæ confirmatione apud *Innocentium Tertium* & Cardinales peroravit dicens: *Si petitionem Pauperis hujus refellimus, cum petat ſibi confirmari formam Evangelicæ vitæ, cavendum eſt nobis ne in Chriſti Evangelicum offendamus*. Ita refert S. *Bonaventura*, qui eumdem Joannem *omnis ſanctitatis amatorem, & adjutorem pauperum Chriſti* prædicat in Vita S. *Franciſci*, cap. 3. *Petrus Capuanus*, Diaconus Cardinalis *S. Mariæ in Via Lata*, ad Ordinem Presbyterorum & Titulum *S. Marcelli ab Innocentio* III. translatus, ejuſdem Legationes obiit in Galliis, & in Oriente. *Cencius Sabellus*, *S. Luciæ in Orphea* Diaconus Cardinalis, S. R. E. Camerarius ac Procancellarius, ab *Innocentio* III. ad Ordinem Presbyterorum, & Titulum *SS. Joannis & Pauli* aſſumptus, poſtea fuit Summus Pontifex Honorius III. *Albertus*, Gotfridi III. Lotharingiæ & Brabantiæ Ducis, ex Margareta Limburgica filius, Epiſcopus Leodienſis, qui pro tuenda Eccleſiaſtica libertate Martyr occubuit Remis anno 1193. die 24. Novembris, quo in Romano Martyrologio ejus memoria celebratur. *Simon* Henrici Limburgenſis Ducis filius, poſt *S. Albertum* Leodienſis Epiſcopus. *Nicolaus Bobo*, Cœleſtini III. nepos, &c.

SCHOLION I.

Huic Articulo, pag. 250. Edit. primæ Religioſi Cenſores hanc Notam appingunt: *Rejicit tamquam falſam narrationem de conculcata Corona Imperiali a Cœleſtino Tertio ad ſignificandum quod Papa poteſt Imperatorem deponere, contra Baronium*.

R. Mera facti quæſtio. Conjecturas meas adverſus narrationem illam propoſui, admodum certe probabiles: opinionem amplexus ſum, quæ & veriſimilior & Cœleſtino III. honorificentior viſa eſt. Sed RR. Cenſoribus diſplicet quod a *Baronio* diſſentiam

SCHOLION II.

In eodem Articulo, pag. 255. Edit. primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Papa promittit ſe rogaturum Regem Angliæ, non coacturum, pro liberatione cujuſdam Epiſcopi, qui armatus, in bello fuerat ab ipſo captus*.

R. Hiſtoriæ res eſt. Facti teſtes ſunt Literæ Celeſtini III. ad Philippum Bellovacenſem Epiſcopum captum a Rege Angliæ: *Regi tamen Anglorum* (inquit) *pro te Literas dirigimus ſupplicatorias. Qualitate namque captionis tuæ medullitus inſpecta, in tali caſu non poſſumus, nec debemus imperare, ſed tantum ſupplicare . . . Nos autem*

pro te supplicamus, non importune, sed opportune. Celestini III. literas refert *Rogerius de Hoveden* parte posteriori Annalium, in *Richardo I.* pag. 771. An Pontificiæ Majestati injuriam fieri putant Religiosi Censores, cum dicitur Pontificem Regibus supplicasse, non imperasse? sic tamen Cœlestinus III. locutus est.

SCHOLION III.

In eodem Articulo, pag. 256. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Papa erravit circa dissolutionem Matrimonii, ejusque Decretum non fuit approbatum ab Ecclesia.* „ Hinc inferre intendit Alexander (inquiunt) quod Decreta Pon„ tificum sine consensu Ecclesiæ sunt opiniones, & non Decreta infallibilia.

R. Christianam uxorem cujus odio vir Christum negavit, sibique copulavit paganam, ipso superstite alteri nubere posse Catholico, atque hujusmodi & simili apostasia Matrimonium dirimi sensit *Cœlestinus III.* Decretum istud habetur cap. *Laudabilem*, Tit. *De Conversione Infidelium*, lib. 3. secundæ Collectionis Antiquæ Decretalium ab *Antonio Augustino* editæ. Illam *Cœlestini III.* opinionem Ecclesiæ consensu non esse approbatam observavi, ab *Innocentio III.* emendatam, c. *Quarto*, Ext. *De Divortiis*: Partem illam capitis, *Laudabilem*, insertam non fuisse Collectioni novæ Decretalium jussu Gregorii Noni editæ: Concilium denique Tridentinum Sessione XXIV. Canone V. anathemate feriisse eos qui dixerint; propter Hæresim dissolvi posse Matrimonii vinculum. Hæc verba, *Papa erravit*, affingunt mihi RR. Censores, mea non sunt: Quamvis Cœlestinum III. in ea Decretali errasse verum sit. Ejus opinionem Ecclesiæ consensu non fuisse approbatam dixi, quod certissimum. De infallibilitate Summi Pontificis ne verbum quidem ullum habeo eo loci; nec id infero, quod me inferre voluisse RR. Censores in omnem eventum divinant; tametsi ea sit Sacræ Facultatis Parisiensis & Ecclesiæ Gallicanæ Sententia. Sane aut Cœlestinus III. erravit, aut Innocentius III. qui Decretalem ejus correxit, cum eorum opiniones contrariæ sint, ut ipse Innocentius in Decretali sua notat: *Nos igitur consultationi tuæ respondentes, distinguimus, licet quidam Prædecessor noster sensisse aliter videatur*, &c. Non erravit *Innocentius Tertius*, cujus sententiam approbavit & amplexa est Ecclesia: Quid igitur de *Cœlestini* III. Sententia dicendum, nisi quod notat Glossa capitis *Quanto*, mox laudati? PRÆDECESSOR, *scilicet Cœlestinus, dictum cujus habuisti olim in Decretali* Tit. De Convers. Infid. C. Laudabilem. *Et male dixit Cœlestinus*. Hæc Glossa, quæ in Scholis Juris Canonici toto orbe Christiano legitur. Longius progressus est *Alfonsus de Castro* Ordinis FF. Minorum vir eruditus, qui lib. 1. *De hæresibus*, cap. 4. scribere non dubitavit *Cœlestinum III.* non posse excusari ab Hæresi, quod docuerit per hæresim ita Matrimonium solvi, ut liceat ei conjugium aliud inire, cujus prior conjux in hæresim lapsus sit. Ego vero ab Alfonso dissentio, & Cœlestinum III. excusari posse existimo ab hæresi, quia tunc temporis veritas non erat adhuc eliquata, sed illum ab errore excusare non valeo, quamvis *Decretum ejus plane Apostolicum & ex Cathedra non fuisse*, (ut ait *Bellarminus* lib. 4. *De Romano Pontifice*, cap. 14.) non diffiteor. Explicari potest & in rectum sensum flecti Gregorii II. Responsum ad Bonifacii Moguntini Archiepiscopi Consulta, quod habetur 11. Parte Decreti Causa 32. Quæst. 7. Capitolo 18. *Quod proposuisti*, inquit, *si mulier infirmitate correpta non valuerit debitum viro reddere, quid ejus faciat jugalis: Bonum esset si sic permaneret, ut abstinentiæ vacaret: Sed quia hoc magnorum est, ille qui se non poterit continere, nubat magis: Non tamen subsidii opem subtrahat ab illa quam infirmitas præpedit, non detestabilis culpa excludit.* Quia tamen Responsum illud *Gregorii II.* in bonum sensum flecti non posse visum est *Gratiano*, hanc ille Notam apposuit, quam Romani Correctores ad collectionis ejus emendationem a *Gregorio XIII.* adhibiti expungendam non duxerunt. *Illud Gregorii, Sacris Canonibus, immo Evangelicæ & Apostolicæ doctrinæ penitus reperitur adversum.* Quamvis ergo *Cœlestinum III.* in Decretali, *Laudabilem*, errasse simpliciter dixissem, non essem propterea reprehendendus, sed mitius ac modestius locutus sum, dicendo: *Ista Cœlestini III. opinio Ecclesiæ consensu non est approbata.*

Nota.

Nota.

QUod narrat Rogerius Hovedenus de Cœlestino pede suo coronam Imperatoris conculcante falsitatem redolet apud Natalem. Verum hanc historiam neutiquam rejiciendam putat Franciscus Pagi in vita Cœlestini, cum apud ipsum majoris roboris sit Rogerii asserentis testimonium ea ætate florentis, quam aliorum omnium silentium.

Nota.

ERravit Cœlestinus sentiendo matrimonii vinculum inter fideles solvi, si alter conjugum hæresim amplectatur, sed non definivit, ac suam opinionem dumtaxat exposuisse illa Innocentii verba manifestant: *Licet quidam Prædecessor noster aliter sensisse videatur*, porro *sentire* non est definire. At ut satis dignoscatur quam inaniter, objiciendo Pontificum lapsus in quibusdam Decretalibus pugnent Bossuet, aliiqué contra infallibilitatem Pontificis ut universalem Ecclesiam docentis per suas definitiones, operæ pretium est hic animadvertere non omnes Pontificum epistolas Decretales solemnes rerum, super quibus consulebantur, continere definitiones.

Jam ergo adnotavi tunc Pontificem solemniter definire, seu ex Cathedra loqui, quando aliqua veritate mature examinata, ac specialibus orationibus Spiritus S. adsistentia invocata, aliquid tamquam Magister universalis definit, ac ad fidem pertinere universæ proponit Ecclesiæ, adeout ostendat ut hæreticos habendos, qui aliter, ac ipse definierit, sentiant; unde in eos solet anathema pronuntiare. Neque hic etiam prætereundum quod licet veritas ita definita ad fidem pertineat, in eaque definienda infallibilem Romanum Pontificem agnoscamus, non tamen est necesse eamdem infallibilitatem ad ea, quæ incidenter dicuntur, extendere, sive ad aliquas rationes, quæ forte afferantur, hæ etenim ex majori minorive doctrina Romanorum Pontificum derivant; & aliunde pro Ecclesia instruenda sat est, si in suis definitionibus errori non sint obnoxii. Ubi vero est reperire Pontificum Decretales omnes epistolas ita esse Ecclesiæ propositas, ut modo præfato articulum fidei continere dignoscamus? E contra vero scimus in iisdem decretalibus quædam tantum ut magis probabilia proponi, alia ut omnino quidem sequenda, sed non ita ut ad fidem pertineant, quamvis eisdem opposita omni postea practica probabilitate exuantur. Sed audiantur Walemburgenses *tom. 2. in reg. fid. §. 4. n. 2. Placet adhuc*, ajunt, *propius decretales illas evolvere. Maxima earum pars versatur in regulandis Officialis, seu Judicis in Episcopali tribunali sedentis judicis, & varia in callatione beneficiorum observanda præscribunt, ex quibus Officiales debent litem terminare. Quid hæc ad articulos fidei? Non sunt hæc materia propria fidei. Pleræque etiam, & fere omnes responsa sunt particularibus data, non toti Ecclesiæ, in quibus responsionibus particularibus concedunt omnes Papam posse errare, nec talia responsa fundandæ doctrinæ fidei, multo minus catholicæ esse sufficientia. Compendiosior via & regia reducendis ad castra Catholica deviis est propalam inclamare, nihil horum esse de fide catholica, proinde nihil horum esse in professione fidei nostræ, quam subscribendam solum reducendis deviis proponimus.* Secum etiam sentire Bellarminum observant, cum etenim *l. 4. de Rom. Pontif. c. 2.* retulisset Magdburgenses *centur. 8. cap. 10.* accusare Gregorium III. quasi viro permisisset aliam uxorem ducere, si ea quam habebat propter morbum debitum reddere conjugale non valeret, hanc etiam pro Gregorio vindicando affert responsionem: *Posset etiam dici Pontificem ex ignorantia lapsum esse, quod posse Pontificibus accidere non negamus, cum non definiunt aliquid tamquam de fide, sed solum opinionem suam aliis declarant, ut hoc loco videtur Gregorius fecisse.* Ita expresse Bellarminus fatetur in epistolis decretalibus errorem esse potuisse. Cæterum summo in pretio habendas esse demonstrat totius Ecclesiæ consensus illas intuens, tamquam regulares a se observandas.

CA-

CAPUT III.

De cæteris Conciliis quibus sancita est variis in Ecclesiis Disciplina sæculis XI. & XII.

DE Conciliis a Romanis Pontificibus celebratis Romæ, & in aliis Italiæ civitatibus, apud Clarummontem, Nemausi, Remis, &c. cum egerimus Capitibus 1. & 2. quibus eorum Gesta exposuimus; de Conciliis contra Berengarium, & contra *Petrum Abaelardum* congregatis: de his quæ in causa Investiturarum, & in causa *Sancti Thomæ* Cantuariensis, habita fuere; necnon de tribus Œcumenicis Lateranensibus, simus in Dissertationibus acturi; pauca hic nobis supersunt percensenda, quæ compendio attingemus.

ARTICULUS I.

De Concilio Ænhamensi.

NOno supra millesimum anno Ænhami in Anglia celebrata est Synodus jussu Regis *Ethelredi*, ad quam Angliæ Episcopi & Optimates universi convenere, ita ut Concilium Ecclesiasticum simul & Politicum esset, & Regni Comitia cum Synodo celebrarentur. Conventus agendi auctores Regi fuere *Ælfagus* Cantuariensis & *Vulstanus* Eboracensis, Archipræsules. Canones conditi duo supra triginta. *Primus* Clericos, Abbates, Abbatissas, Monachos hortatur ut vitam professione sua dignam ducant, suisque, ut par est, Officiis fungantur, Christianos omnes ut Pœnitentiam agant. *Secundus*, de Sacerdotum, aliorumque Ministrorum sacrorum cœlibatu decernit. *Tertius*, de cultu & amore Dei. *Quartus* de sagis, incantatoribus, necromanticis, meretricibus exterminandis. *Quintus*, de justis Legibus ferendis, injustis abrogandis. *Sextus* prohibet ne Christiani Paganis vendantur. *Septimus*, Legum severitatem jubet temperari, ne pro delictis minus gravibus homines morte damnentur. *Octavus* statuit de Matrimonii impedimentis, illudque contrahi vetat cum consanguineis vel affinibus in quarto gradu, cum Sanctimoniali, cum susceptrice sua e sacro fonte. *Nonus*, Ecclesiæ paci & libertati prospicit. Aliquod onus imponi Ecclesiis; & Ministros, inconsultis Episcopis, ejici prohibet. *Decimus* de juribus Ecclesiæ seu decimis solvendis. *Undecimus* Denarium Sancti Petri: *Duodecimus* & *Decimus tertius*, Luminarium censum, & pecuniam sepulchralem pendi jubent: quam pecuniam Parochiæ solvi, etiamsi sepulturam quis extra Parochiam elegerit, mandat Canon *Decimus Quartus*. Canones *Decimus quintus*, *Decimus sextus* & *Decimus septimus*, de Festivitatum & jejuniorum observantia decernunt. Mercaturas & nundinas, venationem, & mundana opera diebus sacris prohibent. Jejunium in Vigilia summi Festi *S. Mariæ*, id est, gloriosæ ipsius Assumptionis, & in Vigiliis singulorum Apostolorum præter quam *Philippi* & *Jacobi*, quatuor statis Temporibus, & singulis sextis Feriis indicunt. *Decimus octavus* litium contestationem, juramenti præstationem, nuptiarum celebrationem in Festis solemnibus & Jejuniis quatuor Temporum prohibet. Item ab Adventu ad Octavas Epiphaniæ, & a Septuagesima ad quintam decimam noctem ultra Pascha. *Decimus nonus* Viduas per annum post obitum viri inuptas manere jubet. *Vigesimus* Christianos ad Confessionem Sacramentalem & Eucharistiam frequentandam adhortatur, saltem ter in anno. *Vigesimus primus* Christianæ plebis mores in verbis & operibus informat. *Vigesimus secundus*, de pacis violatæ redintegratione, de numismatis emendatione, de justis ponderibus & mensuris, de pontibus instaurandis, & militari expeditione decernit. Hoc etiam spectant duo sequentes Canones. *Vigesimus quintus*, *Vigesimus sextus*, *Vigesimus septimus*, *Vigesimus octavus*, adversus homicidas, reos Majestatis, monialis aut viduæ constupratores conditi. *Vigesimus nonus* ineundum esse monet Concilium de religione promovenda. *Trigesimus* adhortationem ad utrumque Ordinem continet. *Trigesimus primus* statuit ut mulctæ pro-

Ænhamum ignotus nobis Angliæ locus. Summa Canonum.

Matrimonii impedimenta.

Jura sepulcralia Parochiæ solvenda, licet sepulturam alibi quis elegerit.

Præcepta jejuniæ.

Quibus temporibus nuptiæ & litium contestationes, prohibita in Ecclesia Anglicana.

pter

pter delicta in Deum & Ecclesiam patrata impositæ in pios usus convertantur. *Trigesimus secundus*, Potentiores gravius mulctandos, & pœnam unicuique juxta conditionem suam & qualitatem criminis imponendam edicit.

ARTICULUS II.

De Concilio Salegunstadiensi.

Salegunstadium, vulgo Selgenstat, in Moguntina Diœcesi.

Summa Canonum.

ANno millesimo vigesimo secundo, *Aribo* Moguntinus Archiepiscopus, cum quinque Coepiscopis, Salegunstadii, ad Mœnum, Synodum celebravit *Henrici II.* Imperatoris anno sexto. Canones viginti condidit. *Primus* abstinentiam a carne & sanguine indicit quatuordecim diebus ante solemnitatem *S. Joannis Baptistæ*, & ante Nativitatem Domini, in Vigiliis Epiphaniæ, Assumptionis Beatæ Virginis, omnium Apostolorum, *S. Laurentii*, & omnium Sanctorum, & unicam dumtaxat refectionem his diebus permittit. *Secundus*, stata & fixa esse jubet Quatuor Temporum Jejunia. *Tertius*, nuptias celebrari vetat ab Adventu Domini usque ad Octavas Epiphaniæ, a Septuagesima ad Octavas Paschæ, & omnibus diebus jejunio consecratis, aut majoribus Solemnitatibus. *Quartus* Presbyteris, qui post galli cantum biberint, ne sacrum faciant, interdicit. *Quintus* ne uno die plusquam tres Missas celebrent. Plurium Missarum celebrationem Presbyteris qui plures parochias regebant, alias permittebat Ecclesia Moguntina; sed cavit ne trium numerum excederent. *Sextus*, corporale Domini corpore consecratum in ignem ad extinguendum incendium projici vetat. *Septimus* statuit ut cum duorum nomen de adulterio delatum est; qui negat, probabili judicio se expurget; confessus pœnitentiam subeat. *Octavus*, gladium, excepto Regali, in Ecclesia gestari vetat. *Nonus* colloquia in Ecclesiis vel in earum atriis misceri prohibet. *Decimus*, Missas votivas de Sancta Trinitate, aut de Sancto Michaele, & Evangelium *In principio erat verbum*, pro Matronarum desiderio, quæ divinationis non devotionis causa illas audire volebant, celebrari vetat, ac recitari. Cæterum Missas votivas, si pro reverentia Sanctæ Trinitatis postulentur, Synodus non improbat, *Undecimus* a nepote, non a fratre & sorore, gradus consanguinitatis numerandos esse docet. *Duodecimus*, laicorum ædificia Ecclesiis contigua esse prohibet. *Decimus tertius* vetat ne Patroni laici Ecclesias suas, inconsulto Episcopo, Presbyteris commendent. *Decimus quartus*, statuit ut cum duo adulteri accusantur, & uterque negat, alteruter ambos divino purget judicio. *Decimus quintus* bannitum jejunium religiose servari præcipit in Diœcesibus, in quibus indictum est. Bannitum jejunium vocabatur, quod ad bannum divinum, seu Dei indignationem & flagella avertenda indiceretur ab Episcopis, susciperetur a populis, qui se dignos judicabant propter peccata ut a Regno Dei bannirentur (sic loquebantur eo ævo) id est, exularent. Austerius solito erat jejunium illud, triduanum, octo rerum abstinentia celebre: si alicujus usum quis redimere vellet, pauperem reficeret, Salegunstadiensis jussit Synodus. *Decimus sextus* vetat ne aliquis Romam petat absque licentia sui Episcopi, vel ejus Vicarii. *Decimus septimus* sub anathemate prohibet, ne Presbyteri carrinam pœnitentibus dividant, nisi sint infirmi. Erat autem carrina vel carena dierum quadraginta continuorum jejunium in pane & aqua, ut *Bucardus* lib. 19. cap. 5. exponit. *Canon decimus octavus* statuit, ut iis qui Pœnitentiam a Sacerdotibus suis recipere nolunt, & ad Summum Pontificem confugiunt, ut indulgentiam obtineant, Indulgentia non prosit, nisi prius Pœnitentiam a Sacerdotibus suis indictam adimpleant. *Quia multi*, inquit, *tanta mentis suæ falluntur stultitia, ut in aliquo capitali crimine inculpati, Pœnitentiam a Sacerdotibus suis accipere nolint, in hoc maxime confisi, ut Romam euntibus Apostolicus omnia sibi dimittat peccata: Sancto visum est Concilio, ut talis indulgentia illis non prosit, sed prius juxta modum delicti Pœnitentiam sibi datam a Sacerdotibus adimpleant: & tunc Romam ire, si velint, ab Episcopo proprio licentiam, & literas ad Apostolicum de iisdem rebus deferendas accipiant.* Lapsorum malas artes & impœnitentiam, non Summam Romani Pontificis in tota Ecclesia auctoritatem Synodus impugnat. *Decimus nonus* vetat ne pœnitens, dum car-

Missæ votivæ.

Bannitum jejunium.

Carrina Pœnitentialis.

Lapsorum malæ artes & impœnitentia damnantur, qui Pœnitentiam a Sacerdotibus suis impositam adimplere nolentes, ad indulgentiam seu remissionem Pg.

carrinam suam jejunat, de loco in locum migret, sed ibi permaneat, ubi suam acceperit Pœnitentiam, ut proprius Sacerdos sibi præbeat testimonium. *Vigesimus* cavet ne Presbyteri excommunicatos aut Pœnitentes, absque mandato Episcopi in Ecclesiam introducant vel absolvant.

nitentia a Summo Pontifice impetrandam Romam ibant.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 264. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Concilium declarat absolutos a Papa, a Pœnitentia prius imposita non eximi.*

R. Synopsim Canonum Concilii Salegunstadiensis exhibens, Canone 18. statutum esse observo, *Ut iis pœnitentiam a Sacerdotibus suis recipere nolunt, & ad Summum Pontificem confugiunt, ut indulgentiam obtineant, indulgentia non prosit, nisi prius pœnitentiam a Sacerdotibus suis indictam adimpleant.* Tum Canonis verba describo, de meo nihil addo, nisi hanc observationem, quæ laudem meretur, non reprehensionem: *Lapsorum malas artes & impœnitentiam, non Summam Romani Pontificis in tota Ecclesia Auctoritatem Synodus impugnat.* Ad hanc observationem non attenderunt, aut certe ipsam dissimularunt Religiosi Censores.

Nota.

PRofecto Concilium Salegunstadiense summam & immediatam Romani Pontificis auctoritatem in universam Ecclesiam non impugnavit, sed obviam ire voluit fraudibus impœnitentium. Ignorare haud poterant illi Antistites Sedem Apostolicam interdicta, suspensiones, excommunicationes, seu quaslibet sententias, quando expedire credidit, semper & in quoscumque ubivis degentes pronunciasse, sicut etiam ab aliis inflictas revocasse. Quia tamen Romano Pontifici ad ipsum confugientes aliquando obrepserant, ideo illi Episcopi a Romanis peregrinationibus se alienos demonstrarunt. Id etiam palam faciunt quæ evenere inter Benedictum, & PP. Synodi Lemovicensis, cujus meminit Natalis articulo sequenti. Cum igitur Benedictus Arverniæ Comitem a suo Episcopo excommunicatione innodatum absolvisset. Stephanus Episcopus Claromontanus in Pontificem querelas effudit, non tamen de usu indebitæ Jurisdictionis condolens. Quia vero Pontifex ignoranter Comitem absolvisse respondit, & fraudulenter absolutionem obtinuisse, adeoque illam cassam irritamque facere, Præsules Concilii, Pontificis epistola perlecta, seipsos culpabiles fassi sunt, quia Pontifici non detulerint nomina & causas eorum, quos a se ligatos nollent Romanum Pontificem solvere; nec irritam Pontificis absolutionem dixere, nisi quia fraude ac dolo extortam agnoverunt. Ipsorum verba legenda apud Natalem articulo sequenti: ubi etiam apparet agnovisse, *judicium totius Ecclesiæ maxime in Apostolica Romana Sede constare.* Quod si aliquando Episcopi de usu pontificiæ potestatis irrationabiliter conquesti sunt, non desierunt Romani Pontifices de suo errore illos commonere. Ita cum Episcopus Leodicensis non ea, qua par erat, reverentia, scripsisset ad Gregorium VII. ob absolutionem uni ex suis Diœcesanis impertitam, Gregorius respondit Petro, ejusque Successoribus demandatam a Christo potestatem solvendi, ligandive nullis, vel rerum, vel temporum, vel locorum finibus coarctatam; ac propterea olim errasse Orientales Episcopos, dum conquesti sunt de Julio Papa, quod Athanasium absque ipsorum consensu pristino honori restituisset. Demum ita subdit: *Mirati sumus non ea te, qua decuit ad Apostolicam Sedem reverentia, scripsisse, sed nos ob absolutionem illius parochiani tui, qui olim ad nos venit, mordaci invectione reprehendisse, tamquam Apostolicæ Sedis non esset auctoritas quoscumque, & ubicumque vult ligare, & absolvere.*

ARTICULUS III.

De Conciliis Bituricensi, & Lemovicensi II.

§. I.

Summa Canonum Concilii Bituricensis.

ANNO Christi millesimo trigesimo primo, Kalendis Novembris, *Aymo* Bituricensis Archiepiscopus, Concilium in Metropoli sua cum quinque Provinciæ suæ Episcopis celebravit. In eo quinque & viginti conditi Canones. *Primo* sancitum est ut in omnibus Aquitaniæ Primæ Diœcesibus, *S. Martialis* memoria, non inter Confessores, sed inter Apostolos proponatur ac celebretur, sicut a Romana Sede & a pluribus antiquis Patribus definitum est. *Secundo*, ut Hostiæ consecratæ diutius non serventur quam una hebdomade, sed singulis diebus Dominicis renoventur. *Tertio*, ut nec Episcopi, nec eorum Notarii, munus ab Ordinandis accipiant. *Quarto*, ut Archidiaconi minime fiant, qui Diaconi non fuerint. *Quinto*, ne Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi uxores aut concubinas habeant, sub pœna exauctorationis. *Sexto*, ut deinceps nemo Subdiaconus ordinetur, nisi qui Cœlibatum voverit. *Septimo*, ut Ecclesiastici Ministri Tonsuram Ecclesiasticam, coronam, & barbam rasam habeant. *Octavo*, ut filii Presbyterorum, Diaconorum, & Subdiaconorum in sacris Ordinibus geniti, & nothi omnes, deinceps a Clero arceantur. *Nono*, ut servi, & colliberti, ad Clerum non admittantur, nisi a suis dominis libertate donati sint. *Decimus*, Clericorum filios censendos non esse declarat, qui ab ipsis geniti sunt, postquam ad Laicorum statum reversi, legitimum iniere conjugium. *Undecimus*, ab Archidiacono deponendos edicit, qui ex servis, aut Clericorum filiis, deinceps in Clero conscripti, vel ad sacros Ordines promoti fuerint. *Duodecimus*, pro Baptismo, Pœnitentia, & Sepulturis aliquid accipi vetat præter spontaneas oblationes. *Decimus tertius*, oblationes & luminaria quæ Presbyteris ad manus offeruntur, ipsis attribuit. *Decimus quartus*, Pallia mortuorum feretris imposita super altare poni vetat. *Decimus quintus*, vectigalia die Dominico fieri prohibet, nisi amore Dei, timore hostium, vel propter magnam necessitatem. *Decimus sextus*, ne qui uxorem sine culpa fornicationis dimittit, aliam accipiat, illa superstite. Quatuor proxime sequentes Canones disciplinam spectant circa Matrimonia contrahenda, vetant connubia consanguineorum usque ad sextum vel septimum gradum, & affinium; & cum Clericis, vel eorum filiis, aut uxoribus, vel filiabus. *Vigesimus primus* prohibet ne Laici Beneficia Ecclesiastica super Presbyteros habeant, quæ fevos seu feudos Presbyterales appellabant. *Vigesimus secundus*, ne Patroni Laici Presbyteros Ecclesiis suis præficiant, sed Episcopo constituendos nominent. *Vigesimus tertius*, Clericus militiæ sacræ desertores ab aliis separari jubet. *Vigesimus quartus* Monachos Apostatas anathemate percellit. *Vigesimus quintus*, Canonicis & Monachi prohibet, ne a propriis Monasteriis ad alia transeant, *propter adipiscendum aliquod ministerium, vel honorem vel occupationem terrenam*; sed tantum *causa rationabilis necessitatis, vel ædificationis animæ, vel ordinem melius observandi*; idque cum Episcopi sui, vel Abbatis consensu. In eodem Concilio de compescendis privatis Bellis, & pace firmanda actum est; & anathemate percussi, qui pacem proterve recusarent, ut constat ex Concilio Lemovicensi II.

Irregularitas ex natalium defectu.

Impedimenta Matrimonii.

Canonicorum Regularium & Monachorum in propriis Ecclesiis stabilitas.

S. Martialis memoria inter Apostolos.

Canonibus adjunctum est *Aymonis* Archiepiscopi Bituricensis Edictum de *S. Martialis* memoria, sive in Litaniis, sive in cæteris Officiis inter Apostolos colenda, secundum Apostolicas *Joannis* Papæ XVIII. Literas. Quod ex Gestis *S. Martialis*, ait *Aymo*, ipsum in Cœna Domini adfuisse, auctoritate caret, ac Evangelio repugnat, quod duodecim dumtaxat Apostolos cum Christo discubuisse testatur, Matth. XXVI. Marci. XIV. Lucæ XXII. Consignatum est istud *Aymonis* Edictum anno MXXXI. Indictione 14. quo refellitur *Baronius* illud ad annum MXXXIV. referens. *Jordani* Lemovicensis Episcopi nomen inter præsules, qui adfuisse Bituricensi Concilio memorantur in fine illius Edicti, Librariorum errore irrepsit: Se enim adfuisse ipse testatur Actione I. Concilii Lemovicensis II.

§. II.

§. II.

Die post Bituricense Concilium XV. scilicet 14. Kalendas Decembris, altera Synodus Lemovicis habita est in Ecclesia Protomartyris Stephani. Variis documentis *S. Martialis* Apostolatus probatus est, ejusque memoriam Apostolorum ritu celebrandam, secundum Literas Romani Pontificis, & Bituricensis Decreta Synodi, sancitum est. Bituricensis Archiepiscopus sententiam dixit, & Comprovinciales Episcopos admonuit ut Romanæ Sedis Edicto parerent, alioqui ad obedientiam auctoritate compellendi. *Verumtamen Comprovinciales nostros necesse est, nisi susceperint, admoneri obediant Romanæ Sedi Capiti suo severa auctoritate nostra compulsi.* Mox ad Ecclesiam Præsules processere, Stationem festam acturi. Archipræsul Sacrum solemne celebravit, in quo hanc Orationem recitavit, a *Joanne* Papa ad Lemovicenses jamdudum directam: *Omnipotens sempiterne Deus, qui Beatum Martialem Apostolum Ecclesiæ tuæ præesse voluisti, quæsumus, nobis ejus suffragantibus meritis, pietatis tuæ gratiam largiaris.* Secundum hæc, Patres ritu solemni excommunicarunt Milites Lemovicensis Diœceseos, qui pacem Episcopo suo, prout exigebat, firmare contumaciter renuebant. Et hæc quidem Sessione prima.

Summa Decretorum Concilii Lemovicensis Secundi. S. Martialis Apostolatus confirmatus.

Sessione III. *S. Martialis* Apostolatus contra quosdam adversus priora Decreta murmurantes iterum confirmatus est. Deinde Bituricensis Concilii roborata Statuta præcipue quoad renovationem Corporis Domini in Ecclesiis, in quibus continuo custoditur, quam in anno duodenis vicibus fieri Patres decrevere. Hujus vero & aliarum Regularum executionem, in Monasteriis, Abbatum arbitrio permisit Synodus, Episc. Lemovicensi suggerente. *Monasteria vero Monachorum Regularia*, inquit, *quia diligentius & nitidius omnia ad cultum Altaris procurant, in Abbatum suorum arbitrio de his, sicut de aliis Regulis permittimus. Illi enim nostris Legibus constringi non debent, qui ultra nos per arctam & angustam portam vitæ ingredi appetunt, qui voluntatem propriam frangunt, qui jugum ab adolescentia portant, qui Episcoporum jussis summopere in omnibus obediunt; Tales, inquam, Legibus non oportet subjici Conciliorum, nisi forte reprehensioni vel contemptui patuerint. Sic Apostolus ait:* Justo lex non est posita, &c. *Nam & Abbates Regulares non ideo ad Synodum venire cogo hujus Sedis, ut arguantur; sed ut mihi de rebus Ecclesiasticis moderandis consultum præbeant. Quatenus ipsi spirituales viri, dum mihi per diversas multorum curas disperso opem ferunt ad sublevandum onus, in retributione coronæ mecum participentur. De cultu enim Ecclesiastico & reverentia Corporis Domini probavi ipse oculis meis Regulares per Lemovicinum Monachos, Altaria & Codices, vestimenta, Calices, Linteamina, & cuncta quæ ad Altare pertinent, mundissima quotidie & cum reverentia servare.* Postea de Abbate Laico actum, qui Solemniacense Monasterium occupabat. Id emendari Synodi judicio ipse consensit. Dixerunt Patres: *Idoneum ex Regularibus Monachis aliquem adducito ante Dominum Jordanum, ut ipse eum regulariter ordinet Abbatem ad regendum ipsum locum: & tu extrinsecus non dissipator, sed Defensor & Provisor loci adesse memento.* Abbatis secundum Regulam ordinandi cura Lemovicensi Episcopo demandata est.

Renovatio Corporis Domini, sive Hostiarum consecratarum, præcepta. Monachi a Synodo laudantur.

Actum est præterea de Abbate Usercensi, qui excommunicatum in suo Cœnobio sepelivisse dicebatur. Ille accusationem diluit dixitque: *Absit a me ut absque vestra licentia aliquando suscipiam excommunicatum. Ordo enim noster quanto sublimior est, tanto subjectior & promptior ad obediendum Episcopis ut sic necesse est. In Episcopis enim ipsum Deum honoramus, sicut ipse ait: Qui vos audit, me audit, qui vos spernit, me spernit.*

Nonnullis aliis propositis ac solutis quæstionibus, conquesti sunt Patres de excommunicatis Aquitanis, qui ignorantibus Episcopis suis a Romano Pontifice Pœnitentiam & absolutionem accipiebant. *Hac enim de causa*, inquiebant, *pax & Concilium in Aquitania destruitur, dum quos isti juste ligant, ille injuste absolvit.* Engelricus Sanctæ Mariæ Aniciensis Canonicus *Benedicti VIII.* literas ad *Stephanum* Avernensem Episcopum protulit, quibus absolutionem *Pontio* Comiti, quem a dicto Episcopo excommuni-

Abbatum erga Episcopos reverentia.

ni-

Irrita judicatur absolutio a Romano Pontifice per obreptionem impetrata.

nicatum ignorabat concessam, Pontifex irritam declaravit. Dixerunt Episcopi: *Frustra hæc querela adversus nostrum mutire audet. Apostolicus enim absque culpa est & potius nos culpabiles sumus, nisi literis nostris ei notum faciamus, de quibus nolumus ut absolvantur. Cum ergo tales deceperint Apostolicum, ut fraudulenter absolvantur ab eo, irrita est eis illa absolutio, ideoque nec ab eo, nec a nobis confirmanda.* Tunc de Engolismensi Episcopo in ipso Concilio sedente quispiam narravit, quod cum ex Diœcesanis ejus non nemo ab ipso excommunicatus, sine ejus licentia Pœnitentiæ legem a Romano Pontifice surripuisset, ejusque Literas Episcopo suo in Cœna Domini obtulisset, rogantes ut Pœnitentiam ipsi Romæ impositam approbaret, Episcopus obreptum esse Apostolicæ Sedi cognoscens hominem his verbis perstrinxit: *Versa vice, quod ego postulare debueram ab Apostolico, Apostolicus postulat a me. Non credere possum hoc mandatum ab eo extortum: Hoc tibi nihil utile est: & donec aut a me, aut ab hujus Sedis Archidiacono, me jubente, accipias Pœnitentiam, permane in excommunicatione. Et ejecit eum foras de Ecclesia.*

Romani Pontificis Auctoritas in imponendis, vel relaxandis per totam Ecclesiam Pœnitentiis.

Hac audita relatione, Episcopi dixere: *Hoc ab ipsis Apostolicis Romanis, & cæteris Patribus cautum tenemus, ut Parochiano suo Episcopus si Pœnitentiam imponit, eumque Papæ dirigit, ut judicet utrum sit an non Pœnitentia digna pro tali reatu, potest eam confirmare auctoritas Papæ, aut levigare, aut superadjicere. Judicium enim totius Ecclesiæ maxime in Apostolica Romana Sede constat. Item si Episcopus Parochianum suum cum testibus vel literis Apostolico ad Pœnitentiam accipiendam direxerit, ut multoties pro gravissimis reatibus fieri solet, in quibus Episcopi ad dignam hæsitant Pœnitentiam imponendam: hic talis licenter a Papa remedium sumere potest; nam inconsulto Episcopo suo ab Apostolico Pœnitentiam & Absolutionem nemini accipere licet.*

SCHOLION.

Ad hunc Articulum, pag. 270. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc notam adscribunt: *Valde notanda quæ hic dicit de Auctoritate Papæ circa Absolutionem ab Excommunicatione lata ab Episcopis in suis Diœcesibus.*

R. Ex Actis Synodi Lemovicensis secundæ, quorum verba profero, irritam ab istius Concilii Patribus judicari observo Absolutionem a Romano Pontifice per obreptionem impetratam. Summi tamen Pontificis Auctoritatem in imponendis vel relaxandis per totam Ecclesiam Pœnitentiis, ex ipsius Synodi Lemovicensis Actis probo, cujus hæc verba non omitto: JUDICIUM ENIM TOTIUS ECCLESIÆ MAXIME IN APOSTOLICA ROMANA SEDE CONSTAT. Quid hic reprehensione dignum? Quod in Concilio gestum est, fideliter refero; quod ad commendationem Auctoritatis Pontificiæ pertinet, diligenter observo.

ARTICULUS IV.

De Conciliis Rothomagi Undecimo Sæculo celebratis.

Rothomagus vulgo Rouen, Sedes Archiepiscop. Normanniæ.

ROthomagi, quæ Normanniæ Metropolis est, quatuor XI. Sæculo celebres habitæ sunt Synodi. Prima anno 1050. altera anno 1072. tertia anno 1074. quarta anno 1096. de quibus sigillatim agendum.

§. I.

caput. i Summa Canonum Concilii Rothomagensis an. 1050. celebrati.

Primæ Synodo præfuit Malgerius Archiepiscopus Rothomagensis, & Comprovincialibus Episcopis suffragantibus, undeviginti condidit Canones. *Primus* est de Fidei Symbolo firmiter tenendo. *Secundus* Episcopatum muneribus Principi aut familiaribus ejus datis ambiri vetat. *Tertius*, ne Episcopi ad aliam Sedem *amplioris honoris causa*, transmigrent. *Quartus*, ne Monachi aditum ad honores pecunia sibi aperiant. *Quintus*, ne Episcopi vel Abbates se mutuo supplantent. *Sextus* Simoniam in sacris Ordinationibus damnat.

damnat, uti & *Septimus*. *Octavus* ad sacros Ordines promoveri tantum eruditos, & legitima ætate, statuit. *Nonus*, alienos Clericos vetat ordinari. *Decimus* ne Clericorum stipendia Laicis tribuantur. *Undecimus* ne Archidiaconus Archidiaconum; *Duodecimus*, ne Clericus Clericum supplantet. *Decimus tertius*, ne Presbyter alterius Ecclesiam usurpet. *Decimus quartus* ne Chrisma vendatur. *Decimus quintus*, ne pro Ecclesiarum Dedicatione: *Decimus sextus*, ne pro Baptismatis administratione pecunia exigatur. *Decimus septimus*, ut Baptizatorum in albis candela & chrismate dumtaxat donentur, nisi sponte aliud offerre Sacerdotibus voluerint. *Decimus octavus* prohibet, ne Pœnitentes per avaritiam graventur aut leventur, sed pro modo culpæ, & possibilitate naturæ, imponatur pœnitentia. Qui Sacerdotes hoc Decretum violaverint gradu suo privantor. *Decimus nonus* Baptizatos in ipsa Ecclesia, in qua regenerationis gratiam acceperunt, per octo dies in albis repræsentari jubet.

Pœnitentia imponenda pro modo culpæ, & possibilitate naturæ.

§. II.

Alterum Concilium Rothomagense in Ecclesia Cathedrali Deiparæ Virginis sacra, a *Joanne* Archipræsule & ejus Suffraganeis habitum est. Canones viginti quatuor conditi. *Primus*, Chrisma & Oleum ab Episcopo hora debita consecrari statuit, duodecimque Presbyteros vestibus sacris ornatos consecranti adsistere. *Secundus & tertius* de Chrismatis renovatione & distributione decernunt. *Quartus* ut Sacerdos Missam celebrans, Christi Corpus & Sanguinem sumat. *Quintus*, ut infantem, citra urgentem necessitatem, non baptizet, nisi jejunus, & Alba Stolaque indutus. *Sextus*, ut Viaticum & Aqua Benedicta ultro octo dies non serventur. *Septimus*, ut Confirmationem conferens & suscipiens jejuni sint, nec absque igne conferatur. *Octavus*, ut post diem Sabbati, vel die Dominica mane, sacri Ordines jejunis a jejunantibus conferantur. *Nonus*, religiosam Quatuor temporum observantiam præcipit. *Decimus*, depositione mulctat eos qui inter Ordinandos irrepunt, & furtim ad Ordines provehuntur. *Undecimus*, Clericos coronas relinquentes excommunicatione plectit: Clericos Ordinandos quinta feria Episcopo sistere se jubet. *Duodecimus* Monachos vagos & Sanctimoniales extra Monasteria discurrentes, compelli statuit ut ad illa redeant. *Decimus tertius* Parochialium Ecclesiarum regimen vendi vetat. *Decimus quartus*, Matrimonia clam contrahi prohibet, aut post prandium, & inter Consanguineos infra septimam generationem. *Decimus quintus*, Sacerdotes, Diaconos, & Subdiaconos continentiam non servantes arcet a sacris ministeriis & Beneficiorum fructibus privat. *Decimus sextus* vetat ne quis Uxorem ducat qua cum adulterii perpetrati, priore Uxore superstite, infamia flagravit. *Decimus septimus* ne quis velata Uxore, aliam ducat, quandiu ipsa vixerit. *Decimus octavus*, excommunicatam denuntiat mulierem, quæ viro absente, prius nupserit, quam de ipsius morte certis documentis fuerit edocta. *Decimus nonus*, Clericos publicum in crimen lapsos sacris Ministeriis facile restitui prohibet. *Vigesimus* mandat ut Episcopus qui ad Presbyteri vel Diaconi lapsi depositionem vocatus, venire non potuerit, Vicarium mittat. *Vigesimus primus* statuit: *Ut nullus in Quadragesima prandeat, antequam hora nona peracta, vespertina incipiat: Non enim jejunat, qui ante manducat*, (inquit Synodus.) *Vigesimus secundus*, Sabbati Paschæ Officium ante horam nonam inchoari prohibet. *Vigesimus tertius* Sanctorum Festivitatem, quæ ipsa die, in quam incidit, celebrari non potest, infra diem octavum celebrari mandat. *Vigesimus quartus*, generale & solemne Baptisma non fieri statuit extra Sabbatum Paschatis & Pentecostes.

Summa Canonum Concilii Rothomagensis ann. 1072. celebrati.

Baptismum & Confirmationem ministrari decet a jejunis.

Matrimonii Impedimenta.

Refectionis hora diebus jejunii.

§. III.

Tertiam Synodum anno 1074. idem Archipræsul Rothomagensis *Joannes* in sua Metropoli, cum suis Suffraganeis, celebravit, cujus meminit Chronicon Rothomagense a Patre *Labbè* S. J. excusum Tom. I. Bibliothecæ Novæ MSS. Librorum. Adfuit *Willelmus* Rex Anglorum, & Normanniæ Dux. Canones decem & quatuor conditi. *Primus*, Simoniacam hæresim & sacrilegam Beneficiorum Ecclesiasticorum nundinationem

Summa Canonum Concilii Rothomagensis an. 1074. celebrati. damnat. *Secundus*, ordinari prohibet Abbatem, nisi qui prius diuturna conversatione vitæ Monasticæ disciplinam fuerit assecutus. *Tertius*, Clericos suscipi vetat absque commendatitiis proprii Episcopi literis. *Quartus*, interstitia Canonum auctoritate præscripta in sacris Ordinationibus observari mandat. *Quintus*, Subdiaconos, Diaconos, Presbyteros Parochianos ordinari prohibet, nisi legitimam Professionem coram Episcopo, & in omnium circumstantium audientia emittant. *Sextus*, Monachum vel Sanctimonialem in crimen corporale publice lapsos, ab Officiis arcet. *Septimus*, Regulam *S. Benedicti* ad amussim observari jubet a Monachis & Sanctimonialibus. *Octavus*, in MSS. & editis mutilus est. *Nonus* statuit, ne Christiana sepultura & exequiæ negentur illis qui nullo crimine mortali, publico scilicet contaminati, morte præoccupati fuerint. *Decimus*, viros qui se cum sororibus aut consanguineis uxorum suarum ante conjugium commixtos fuisse ajunt: quod mentiuntur interdum ut eas dimittant, quæ sunt ipsis fastidio, non esse audiendos decernit, nisi in judicio probent. *Undecimus*, minime etiam audiendos statuit Clericos, qui sacris Ordinibus initiati, se omnes Ordines non recepisse mentiuntur, ut ab Ordine deponantur. *Duodecimus*, propter crimen depositos Sæculo militare vetat more Laicorum, quasi ab omni Clericatus obligatione liberi essent. *Decimus tertius*, viros & mulieres, propter incestum Matrimonium separatos continere jubet, quoadusque legitime nupserint. *Decimus quartus* vetat, ne Judæis Christiani serviant, aut Judæorum pueros Christianæ fœminæ nutriant, ut sacorum Canonum & *Sancti Gregorii* auctoritate dudum statutum est.

§. IV.

Quartum Concilium Rothomagi celebratum est a *Guillelmo* Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis anno 1096. mense Februario. Decreta Synodi Claromontanæ anno præcedenti ab Urbano II. celebratæ confirmarunt. Octo condidere Canones. Quatuor priores Treugam & pacem constituunt; eos qui ipsas jurare vel custodire neglexerint, necnon falsarios & raptores anathemate percutiunt. *Quintus* Ecclesiis res suas & consuetudines sartas tectas servari jubet, Laicos a participatione decimarum & oblationum excludit. *Sextus* statuit, ut nullus Laicus det vel adimat Presbytero Ecclesiam, sine consensu Præsulis, nec vendat. Prohibet etiam ne Christiani comam immodeste nutriant sub pœna excommunicationis. *Septimus*, vetat ne Laicus consuetudines Episcopales sibi vindicet, vel justitiam quæ pertinet ad curam animarum. *Octavus* prohibet ne Presbyter hominium faciat Laico: Quia indignum est ut manus Deo consecratæ mittantur inter manus non consecratas, & plerumque cædibus aut impudicis actionibus, vel prædationibus pollutas: Sed si Feudum a Laico Sacerdos tenuerit, talem ipsi fidelitatem juret ut securus sit.

Summa Canonum.

Comam immodeste nutrire Synodus vetat Christianis quibusvis hominibus.

ARTICULUS V.

De Synodo Coyacensi.

Ovi̇edo. ANno Christi 1050. *Ferdinandus* Magnus Rex Castellæ Synodum ad restaurationem Ecclesiasticæ Disciplinæ congregavit in Castro Coyaco, Diœcesis Ovetensis. Adfuere novem Episcopi, Abbates plurimi, & Optimates. Capitula tredecim condita partim Ecclesiasticam, partim civilem Politiam spectantia. *Primum* statuit ut Episcopi Ecclesiarum ministerium cum suis Clericis accurate exequantur. *Secundum*, ut Abbates & Abbatissæ Monasteria sua regant secundum Regulam, *S. Benedicti*, *& cum suis Congregationibus obedientes & per omnia subditi sint Episcopis*. Tertium ut omnes Ecclesiæ & Clerici sint juris Episcoporum propriorum; ita ut Laici nullam in Ecclesias vel Clericos potestatem usurpent. Statuit præterea de ornamentis Altarium & vestibus Ministrorum, de materia Sacrificii, de honestate & modestia Clericorum. *Quartum*, ut omnes Archidiaconi & Presbyteri adulteros, incestuosos, & nefarii criminis reos, fures, homicidas, maleficos ad Pœnitentiam vocent, quam subire si noluerint, a Commu-

Clericorum Ordinandorum qualitates.

munione ſeparentur. *Quintum*, decernit ut Archidiaconi tales Clericos ſtatis temporibus ordinandos offerant, qui perfecte totum Pſalterium, Hymnos, & Cantica, Epiſtolas, Evangelia, & Orationes ſciant. Ut Presbyteri ad nuptias non eant, niſi cauſa benedicendi, non edendi. *Sextum* ut omnes Chriſtiani die Sabbati adveſperaſcente ad Eccleſiam concurrant, & Dominica matutina *Miſſas & omnes Horas audiant, opus ſervile non exerceant, nec ſectentur itinera, niſi orationis cauſa, aut ſepeliendi mortuos, aut viſitandi infirmos, aut pro Regis ſecreto pro Saracenorum impetu.* Convictus etiam, & manducatio cum Judæis prohibetur. Hanc violantibus Conſtitutionem, Pœnitentiam ſeptem dierum Patres imponunt. Pœnitere nolentes majores perſonas per annum a Communione ſuſpendunt; inferiores centum flagellis plectendos edicunt. *Septimo capitulo* Comites & Majorinos Regales admonent, ut juſtitiam recte adminiſtrent. Eodem ſpectat *Octavum capitulum*. *Nonum* diuturnam quamvis poſſeſſionem adverſus Eccleſiam non præſcribere declarat, ſecundum Canones, & Legem Gothicam. *Decimum*, ut qui vineas aut terras in contentione poſitas coluit, colligat fruges, quas ſi cauſa ceciderit, reddet Domino hæreditatis. *Undecimum*, ſingulis Feriis Sextis jejunium indicit. *Duodecimum*, vetat ne rei, qui ad Eccleſiam confugerint, per vim inde abſtrahantur, niſi vitæ & membrorum data ſecuritate, ſub pœna Anathematis, & mulctæ mille ſolidorum puriſſimi argenti Epiſcopo perſolvendorum. *Poſtremum* de fidelitate Regi ſervanda decernit.

Qua Religione obſervanda Dominica dies.

Nulla quamvis diuturna poſſeſſio adverſus Eccleſiam præſcribit.

Regula de Reſtitutione.

Sexta Feria jejunium.

JOAN. DOM. MANSI

Nota.

Concilium iſtud Coyacenſe multo, quam in editis hucuſque paruerit, plenius ex ſchedis Luſitanicis a viro quodam docto ad me tranſmiſſum, ego olim evulgavi in Appendice ad Tom. VII. Baronii edit. Luc. dein in Tomo I. Suppl. ad Labbeum pag. 1297. ubi hæc accepta aſſeruntur ex MS. Conimbricenſi. Decem ibi apparent Epiſcopi addito Ciſnando Portugalenſi qui in vulgatis deeſt. Conſtituunt ibi Epiſcopi Can. I. ſervaturos ſe in ſuis ſingulos ſedibus vitam canonicam. Can. II. mandant ut in Monaſteriis ſervetur ordo S. Iſidori, vel S. Benedicti, nec recipiantur Monachi aut fratres alieni, *niſi per proprium Abbatis mandatum*. Can. III. præter ea quæ hic a P. Alexandro referuntur additur ut *ipſæ Eccleſiæ ſint integræ, & non diviſæ inter Presbyteros, habeantque miniſtros, Presbyteros, Diaconos, libros de toto anni circulo cum ornamento Eccleſiaſtico, ita ut non ſacrificent cum calice ligneo, vel fictili*. Altaris aram lapideam & ab Epiſcopis conſecratam edicunt eſſe. Mulieres a contubernio Clericorum volunt ſecretas, niſi *tantum matrem, aut amitam, ſororem, aut materteram, aut mulierem probatam, & omnes inductæ nigra veſte tam in corpore, quam in capite, & deni fidejuſſores, ut nec de eis ullum adulterium fiat*. Canon. IV. cavent ea, quæ hic a P. Alexandro adnotantur. Canon. V. volunt ut baptiſmatis conferendi in Paſchate & Pentecoſte uſus perſeveret, & nullus infans ante hos terminos baptizetur, niſi infirmitas coegerit; *baptizati vero infantes*, addunt, *ante Epiſcopum adducantur, & chriſmate perungantur*. Quos vero Monachos Abbates offerunt ad ordinandum, illos volunt *memoria tenere totum pſalterium cum hymnis & canticis*; eoſque ordinibus initiari *mediata quadrageſima, & mediato Auguſto*. Edicunt inſuper *ne Laici ad exequias mortuorum veniant, ſed vocandos Presbyteros, Diaconos, pauperes, & debiles, qui non habent unde retribuant*. In VI. vetitum eſt *ne fiat iter niſi orationis cauſa, vel ſepeliendi mortuos, aut viſitandi infirmos, aut regis exercitum, aut propter Saracenorum impetum aut Northmannorum incurſum*. Cæteri Canones uſque ad XII. cum editis congruunt, niſi quod additur neminem fore qui audeat, infra dextros Eccleſiæ, qui ſunt XXXI. paſſus violenter ingrediatur aut raptor, aut contumelioſus exiſtat. Canon. XIII. admonet ut ſinguli Regi fideles ſe præbeant, ſicut in diebus Adelphonſi Principis. Ita pariter & Caſtellani regi Domino Ferdinando obediant, ſicut fecerunt *Domino Sanctio*.

ARTICULUS VI.

De Conciliis Narbonensi, & Tolosano.

Concilium Narbonense. Et apud S. Ægidium, Narbo vulgo, Narbone caput Galliæ Narbonensis, Sedes Archiepiscopalis. S.Ægidii villa, Saint Gilles, in Diœcesi Nemausensi. Summa Canonum Concilii Tolosani. Tolosa, vulgo Toulouse, caput Tectosagum, Sedes Archiepisc. ex erectione Joannis XXII. cum antea simplex Episcopatus esset sub Metropoli Narbonensi.

I. ANno Christi millesimo quinquagesimo quarto, octavo, Kalendas Septembris Concilium Narbone celebratum est. Adfuere decem Episcopi, duorumque absentum Vicarii. Præfuit *Guifredus* Narbonensis Archiepiscopus. Abbatum, Clericorum, Optimatum ingens fuit numerus, *Petrus Raymondi*, Comes Barcinonensis, & *Berengarius* Vicecomes, operam Synodo navarunt. De Pace & Treuga actum, quæ Capitulis novem & viginti confirmata est. Pro eadem causa habita est altera Synodus apud *Sanctum Ægidium* in Provincia Narbonensi anno circiter 156. cui Præsules Gallicani duo & viginti adfuere.

II. Anno Christi millesimo quinquagesimo-sexto, Idibus Septembris, *Victoris secundi* Papæ Mandato duodeviginti Episcopi Concilium Tolosæ celebrarunt. Præfuere *Rambaldus* Arelatensis, & *Pontius* Aquensis, Archipræsules, Sedis Apostolicæ Legati. Capitulis tredecim sancita Disciplina est. *Primum* Episcopos pecuniam ab Ordinandis exigentes, & Clericos per Simoniam ordinatos, a Dignitate & ordine dejicit. *Secundum* statuit ut Episcopi, Abbates, Presbyteri, ante annum ætatis trigesimum; Diaconi ante vigesimum quintum non ordinentur: nec Ordinatio fiat extra tempora secundum Canones statuta: alioquin irrita esto. *Tertium & quartum* Simoniam ab Ecclesiarum Dedicatione, & Beneficiorum collatione ac adeptione eliminant. *Quintum* Clericos obtinendæ Abbatiæ causa Monachos effectos, ab omni spe hujusmodi honoris in perpetuum tempus excludit: ambientes excommunicatione feriendos edicit. *Sexto Capitulo* Monastica Disciplina sancitur, jubeturque Abbatibus ne Monachis proprium habere permittant. *Septimum* Clericos incontinentes honore & Officio privat, & a propriis Episcopis excommunicari mandat. *Octavum* Laicos, res Ecclesiæ usurpantes, excommunicatione plectit. *Nonum* vetat ne quis res defunctorum suscipiat, nisi quæ adhibitis idoneis testibus, sibi suprema ipsorum voluntate relictæ sunt. *Decimum* statuit ut Ecclesiæ Diœceseos Episcopis & Clericis solitam decimarum oblationumque partem solvant. *Undecimum*, de Ecclesiis in alodiis Laicorum constitutis statuit, ut tertia pars decimarum, cum primitiis, & Presbyterio, & cæteris in potestate Presbyteri ad servitium ipsius Ecclesiæ, sub Episcopi, vel Cleri ditione permaneant. Qui autem allodia ad Collegia Canonicorum vel Monachorum pertinentia retinent, Anathemate feriuntor. *Duodecimum* adulteros, incestuosos, perjuros ad Pœnitentiam & satisfactionem hortatur. *Postremum* eos anathemate plectit, qui cum Hæreticis & Excommunicatis societatem & communionem habent.

ARTICULUS VII.

De duplici Concilio Pictavensi.

Abbatiæ causa Monachum fieri non licet. Pictavum, vulgo Poitiers, caput Pictonum, du Poitou, urbis Episcopalis sub Metropoli Bituricensi.

I. ANno Christi millesimo septuagesimo-octavo, Concilium in Urbe Pictavensi celebravit *Hugo* Diensis Episcopus & Sedis Apostolicæ Legatus in causa quorumdam Episcoporum Simoniacorum, de quibus ejus Epistola ad *Gregorium septimum* Pontificem Maximum legenda est, ab *Hugone Flaviniacensi* Abbate in Chronico Virdunensi descripta. Decem Canones in ista Synodo conditi sunt & promulgati, quos *Baronius & Binius* ad alterum Concilium Pictavense anno centesimo supra millesimum celebratum minus accurate referunt. *Primus* decernit ut nullus Episcopus, Abbas, Presbyter, vel quilibet Clericus, donum Episcopatus vel Abbatiæ, vel Ecclesiæ, vel rerum aliquarum Ecclesiasticarum, de manu Regis, vel Comitis, vel personæ cujusvis Laicæ accipiat; sed Episcopus a suo Metropolitano; Abbas, Presbyter, & cæteræ personæ inferiores, a proprio Episcopo. Laici Ecclesias violenter retinentes excommunicatione plectuntur. Ecclesiæ ipsæ interdicto subduntor. *Secundus Canon* Beneficiorum pluralitatem, Simoniamque damnat. *Tertius* vetat ne quis Ecclesiastica bona jure consanguinitatis

sibi vendicet. *Quartus* ne pro sacris Ordinationibus aut Benedictionibus quibuslibet munus accipiatur. *Quintus* ne Abbates, Monachi vel alii Presbyteri, absque proprii Episcopi Mandato Pœnitentias injungant. *Sextus*, ne Abbates, & Monachi novas Ecclesias sibi quovis modo vendicent, absque consensu Episcopi, in cujus Diœcesi sunt constitutæ. Statuit etiam ut Presbyter de cura animarum & de Christianitatis ministerio Episcopo rationem reddat. *Septimus*, ut Abbates & Decani qui Presbyteri non sunt, ad Sacerdotii Ordinem, Archidiaconi ad Diaconatum promoveantur, aut Dignitatibus excidant. *Octavus* filiis Presbyterorum & nothis cæteris, sacrorum Ordinum aditum intercludit, nisi Monachi aut Canonici Regulares fiant. A Prælationibus vero ipsos penitus excludit. *Nonus* Sacerdotum per Simoniam Ordinatorum, vel concubinas, aliasve fœminas malæ suspicioni obnoxias in domibus suis retinentium, Missas audientes, excommunicatione plectendos decernit. *Decimus* Clericos arma gestantes, & usurarios pari anathemate ferit.

Summa Canonum. Jurisdictio Episcopalis.

Irregularitas ex Natalium defectu tollitur per vita Regularis, vel Monastica Professionem.

II. Alterum Concilium in eadem urbe celebratum est anno Christi centesimo supra millesimum, 14. Kalendas Decembris. Præfuere *Joannes* & *Benedictus* Cardinales, Sedis Apostolicæ Legati: adfuere Episcopi & Abbates octoginta. Qua in Synodo de *Norigaudi* Augustodunensis Episcopi causa paulo ante ab iisdem Legatis in Valentino Concilio tractari cœpta, actum est. Adversus illum exauctorationis & excommunicationis lata sententia. Secundo, *Philippus* Rex Francorum, & *Bertrada*, *Fulconis* Andegavensis Comitis uxor, cujus ille consuetudinem anno millesimo nonagesimo sexto in Concilio Nemausensi dimissam repetierat, a Synodo sunt excommunicati. Aliæ etiam causæ privatæ ibidem disceptatæ. Canones sexdecim conditi. *Primus*, Tonsuram Ecclesiasticam a solis Episcopis conferri jubet. Abbatibus tamen permittit, ut eam suis Monachis conferant. *Secundus* vetat, ne quid pro hujusmodi Tonsura exigatur. *Tertius*, ne Clerici hominium Laico faciant, *aut a quolibet Laico Ecclesiasticum Beneficium accipiant*. Quartus statuit, ut nullus Sacerdotalia vestimenta, & Altaris utensilia, præter Episcopum, benedicere præsumat. *Quintus*, ut Monachi, nisi subdiaconi fuerint, Manipulis non utantur. *Sextus* ut Abbates Chirothecis, Sandaliis, Annulo non utantur, nisi quibus fuerit per Privilegium a Romana Ecclesia concessum. *Septimus*, ut Præbendæ non vendantur, nec pastus seu convivia propter earum collationem exigantur, sub pœna excommunicationis. *Octavus*, ut Investituræ Præbendarum, Altarium, sive Prelationum, viventibus possessoribus, non fiant. *Nonus*, ut Clerici vel Monachi Altaria vel Decimas per pecuniam a Laicis non acquirant: alioquin excommunicatione feriuntur. *Decimus*, Clericis Regularibus permittit, ut proprio jubente Episcopo, baptizent, concionentur, Confessiones excipiant, mortuos sepeliant. *Undecimus* statuit, ut nullus Monachorum Parochialia Ministeria præsumat, nimirum baptizare, prædicare, Pœnitentiam dare. *Duodecimus*, ad prædicandum admitti prohibet eos, qui Sanctorum Reliquias, quæstus causa, circumferunt. *Decimus-tertius*, pro Episcopi vel Abbatis inauguratione aliquid exigi vetat. *Decimus-quartus*, ne Laici partem oblationum sibi vendicent, sub excommunicatione interdicit. *Decimus-quintus* sub eadem pœna cavet, ne quis res Episcopi sive superstitis, sive defuncti, invadat aut retineat. *Decimus-sextus*, Canones Claromontani Concilii *Urbano II.* Præside celebrati, observari jubet. De Concilio isto Pictavensi legendum *Hugonis Flaviniacensis* Chronicon, ad annum centesimum supra millesimum.

Adulteri Regis excommunicatio.

Summa Canonum. Clerici ne Laicis hominium faciant.

Canonum Concilii Claromontani præcipitur observantia.

ARTICULUS VIII.

De Concilio Juliobonensi in Normannia.

ANNO Christi octogesimo supra millesimum, Concilium Juliobonæ, qui vicus est in Caletibus, Diœceseos Rothomagensis, celebratum est præsente *Willelmo* Anglorum Rege & Normanniæ Duce. Præfuit *Willelmus* Rothomagensis Archiepiscopus. Adfuere Normanniæ Proceres & Consules. Tredecim condita Decreta. *Primum* de Treuga & pace servanda. *Alterum* de his, qui consanguineas uxores ducunt, Episcoporum judicio puniendis. *Tertium*, de Judicio Clericorum, qui de vetito fœminarum con-

Juliobona, vulgo l'Islebonne, au Pais de Caux.

Decretorum summa.

contubernio accusantur. Statuit Rex ut si per Ministros Episcopi prius accusentur, in Curia Episcopi se purgent. Si a Parœcianis vel Dominis deferantur, inducias habeant, ut cum Episcopo loqui possint; & si purgare se voluerint, præsentibus Parochianis pluribus, ante Ministros Episcopi & coram Judicio se purgent. Si vero infamiæ labem abstergere non potuerint, Beneficiis priventur. Hunc autem Judiciorum ordinem in Clericorum causis statuere se Rex profitetur, *Non perenniter Episcopis suis debitam auferendo justitiam: sed quia eo tempore Episcopi minus quam convenisset, inde fecerant*, id est, in puniendis Clericis mulierosis fuerunt negligentes) *donec ipse eorum videns emendationem, eis redderet pro Benefacto, quod tunc de manu eorum temporaliter tulerat pro Commisso*. Quartum Capitulum statuit, ut Laici in partem redditumm Ecclesiæ, oblationum, & decimarum non veniant. *Quintum*, ut Episcopi vel eorum Ministri a Presbyteris, præter justos redditus, nihil exigant, nec mulctam pecuniariam propter eorum fœminas imponant. *Sextum*, ut Archidiaconi quotannis Presbyterorum suorum vestes sacras, Calices & libros inspiciant. *Septimum*, ut si de delicto in forestis Regis vel Baronum ejus commisso satisfactionem fecerit Presbyter, pœnam Episcopus non imponat. *Octavum*, ut Presbyteri quotannis circa Pentecostem cum Clericis & plebe ritu solemni supplicantes ad Matrem Ecclesiam procedant; & de singulis domibus ceræ deneratam Altari offerant. *Nonum*, ut Laicus Presbytero non det vel adimat Ecclesiam absque consensu Episcopi. *Decimum*, & *Undecimum*, statuunt de Juribus Episcoporum in Cœmeteriis. *Duodecimum*, ut cum Monachis donatur Ecclesia, Presbyter qui eam regit, iisdem juribus ac redditibus fruatur, quibus ante Monachorum ingressum fruebatur. Quo defuncto, Abbas idoneum Presbyterum Episcopo instituendum offerat. Qui si vivere cum Monachis noluerit, *Tantum ei debet Abbas de bonis Ecclesiæ, unde & bene vivere, & Ecclesiæ servitium convenienter valeat adimplere. Quod si Abbas facere noluerit, ab Episcopo cogatur ut faciat*. Id portionem Congruam vocant, Vicariis Perpetuis assignandam. Quod vero reliquum est redditumm, in usus Monasterii cedit. Idem in Ecclesiis Canonicorum observator. *Postremum Capitulum* est de causis, quarum cognitio ad Curiam Episcopalem pertinet. Hujus Concilii Decreta refert *Ordericus Vitalis* lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ ad annum MLXXX.

Ordo Judiciorum in Clericorum incontinentium causis constitutus in Provincia Rothomagensi.

Portio congrua Parochiarum Rectoribus assignanda.

ARTICULUS IX.

De Conciliis quinque Londoniensibus duodecimo Sæculo celebratis.

§. I.

ANNO millesimo centesimo secundo, *S. Anselmus* Cantuariensis Archiepiscopus Londini Concilium celebravit, annuente *Henrico I.* Anglorum Rege. Adfuerunt cum *S. Anselmo* primate totius Angliæ & Concilii Præside, Archipræsul Eboracensis, & duodecim Episcopi, necnon Regni Proceres, ut quidquid ejusdem Concilii auctoritate decerneretur, utriusque Ordinis concordi cura & solicitudine executioni mandaretur. Primo de Abbatibus quibusdam Simoniæ vel aliorum criminum reis habita quæstio, qui Concilii sententia sunt exauctorati. Secundo undetriginta conditi Canones, quorum Breviarium *Eadmerus* exhibet, lib. 3. *Historiæ Novorum*. *Primo* statutum, ut Episcopi Sæcularium Placitorum Officium non suscipiant, ut modestas vestes habeant, ut semper & ubique honestas personas testes habeant conversationis suæ. *Secundo*, ne Archidiaconatus dentur ad firmam, seu conductitiis Clericis conferantur. *Tertio*, ut Archidiaconi e Diaconorum Ordine assumantur. *Quarto*, ut nullus Archidiaconus, Presbyter, Diaconus, Canonicus, Subdiaconus, uxorem ducat, aut ductam retineat. *Quinto*, ut Presbyter illicita mulieris conversatione contaminatus Missam non celebret; si celebravit, Sacrum ejus non audiatur. *Sexto*, ut nullus Subdiaconus ordinetur sine Professione castitatis. *Septimo*, ut filii Presbyterorum in Ecclesias patrum suorum non succedant. *Octavo*, ne Clerici procurationes suscipiant, aut judicia sanguinis exerceant. *Nono* ut Presbyteri popinas & compotationes non frequentent. *Decimo*, ut vestes Clericorum

Londinum, Londres, urbs Regia Angliæ Sedes Episcop. sub Cantuariensi Metropoli.

Summa Canonum Concilii Londoniensis anni 1102. Sacrorum Ministrorum Cœlibatus.

rum sint unius coloris, & calceamenta modesta. *Undecimo*, ut Clerici & Monachi Apostatæ ad Ecclesias suas & Monasteria, officiumque redeant, aut excommunicentur. *Duodecimus* ut Clerici patentes Coronas habeant. *Decimo tertio*, ut Decimæ solis Ecclesiis dentur. *Decimo quarto* ne Ecclesiæ aut Præbendæ emantur. *Decimo quinto*, ne novæ Cappellæ, sine consensu Episcopi extruantur. *Decimo sexto*, ne consecretur Ecclesia, donec Presbytero & Ecclesiæ necessaria provideantur. *Decimo septimo*, ne Abbates milites conscribant, utque in eadem domo cum Monachis suis manducent & dormiant. *Decimo octavo*, ne Monachi Pœnitentiam cuivis injungant, seu Confessiones excipiant, absque consensu Abbatis: quam ille dare non potest, nisi de iis qui ipsius regimini subduntur. *Decimo nono*, ne Monachi compatres, aut Moniales commatres fiant. *Vigesimo*, ne Monachi Villici sint. *Vigesimo primo* ne absque Episcoporum auctoritate Ecclesias accipiant; nec sibi datarum redditus ita sibi vindicent, ut Presbyteri ibi servientes, in his quæ sibi & Ecclesiæ necessaria sunt, penuriam patiantur. *Vigesimo secundo*, ut fides inter virum & mulierem clam & sine testibus de conjugio data, si ab alterutro negata fuerit, irrita habeatur. *Vigesimo tertio*, ut criniti sic tondeantur, ut pars aurium appareat, & oculi non tegantur. De Sæcularibus, qui comam puellarum instar nutriebant hic Canon intelligitur: qua de immodestia & vanitate, zeloque *S. Anselmi* in ea resecanda, scribit *Eadmerus* lib. 1. Historiæ Novorum. *Eo tempore*, inquit, *Curialis Juventus ferme tota crines suos Juvencularum more nutriebat, & quotidie pexa, ac irreligiosis nutibus circumspectans, delicatis vestigiis, tenero incessu obambulare solita erat. De quibus cum in Capite Jejunii Sermonem in populo ad Missam suam & ad cineres confluente idem Pater habuisset, copiosam turbam ex illis in Pœnitentiam egit, & attonsis crinibus in virilem formam redegit. Illos autem, quos ab hac ignominia revocare nequivit, a Cinerum susceptione, & a suæ Absolutionis benedictione suspendit.*

Filii Presbyterorum successio in Ecclesias Patrum vetita. Vita & honestas Clericorum. Monastica Disciplina. Damnata Sæcularium hominum vanitas, qui comam Puellarum instar nutriebant.

Vigesimo quarto statutum est, ne cognati usque ad septimam generationem copulentur, vel copulati simul permaneant. *Vigesimo quinto*, ne corpora defunctorum extra Parochiam suam sepelienda portentur, ut Presbyter Parochiæ juribus defraudetur suis. *Vigesimo sexto*, ne quis corporibus mortuorum, sine auctoritate Episcopi reverentiam sanctitatis exhibeat. *Vigesimo septimo*, ne homines venundentur. *Vigesimo octavo*, nefariæ nec nominandæ libidinis rei, anathemate damnati. Quorum crimen publicum fuerit, Clerici deponuntur, & a superioribus gradibus excluduntur: Laici etiam civili dignitate in toto Regno Angliæ exuuntur. Hujus criminis absolutio Episcopis reservata. Postremo denique statutum est, ut per Angliam universam singulis diebus Dominicis hæc excommunicatio renovetur. Quod tamen postea *S. Anselmus* ob delinquentium multitudinem, omitti concessit, *Eadmero* teste. De hujus Concilii Canonibus legenda Epistola *S. Anselmi* ad *Willelmum* Archidiaconum 62. libri tertii.

Pœna in nefarii criminis reos constituta. Eorum Absolutionem Episcopis reservat Ecclesia Anglicana.

§. II.

Anno Christi millesimo centesimo vigesimo quinto *Honorii secundi* Papæ anno I. *Henrici* I. Regis Anglorum anno vigesimo quinto, die nona Septembris, Londini in Ecclesia *S. Petri* Apostolorum principis, altera Synodus celebrata est, Præside *Joanne de Crema* S. R. E. Cardinali, Sedis Apostolicæ Legato. Adfuere præter *Willelmum* Cantuariensem, & Turstinum Eboracensem, Episcopi viginti, & Abbates circiter quadraginta. Septemdecim Canones conditi. Tres priores aliquod pretium aut munus exigi prohibent pro Sacris Ordinationibus, pro Chrismate, Oleo, Baptismate, Pœnitentia, Unctione infirmorum Communione Corporis Christi, Sepultura; pro Consecrationibus Episcoporum, Benedictionibus Abbatum, Dedicationibus Ecclesiarum. *Quartus* Beneficia Ecclesiastica *de dono Laici*, *sine proprii Episcopi auctoritate & assensu*, suscipi vetat. *Quod si præsumptum fuerit, irrita erit donatio ejusmodi, & ipse canonicæ ultioni subjacebit*. Quintus cavet, ne quis Ecclesiam sibi paterna vindicet hæreditate, aut successorem sibi in Ecclesiastico Beneficio constituat. *Sextus*, ut Ecclesiis & Beneficiis priventur, qui ad Ordines promoveri nolunt, quo liberius vivant. *Septimus*, ut in Decanum,

Summa Canonum Concilii Londinensis anni 1125.

num, aut Priorem nemo nisi Presbyter; in Archidiaconum, nisi Diaconus promoveatur. *Octavus*, ut nemo nisi ad certum Titulum ordinetur. *Nonus*, ut nemo Clericum ex Beneficio suo ejiciat, absque proprii Episcopi judicio, sub pœna excommunicationis. *Decimus* ut nullus Episcopus alterius Diœcesanum ordinet aut judicet. *Undecimus*, ut excommunicatum ab alio nemo suscipiat; alioqui careat ipse communione. *Duodecimus*, uni Clerico plures honores Ecclesiasticos conferri prohibet. *Decimus tertius*, mulierum contubernio Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis interdicit. *Decimus quartus* usuras & turpe lucrum vetat Clericis, sub periculo gradus. *Decimus quintus* sortilegos, ariolos, & auguria quæque sectantes, eisque consentientes, excommunicatione plectit, & infamia notat. *Decimus sextus*, matrimonia inter consanguineos & affines, usque ad septimam generationem, contrahenda impedit, contracta dirimit. *Decimus septimus* statuit, ut viri propriis uxoribus consanguinitatem objicientes, quo eas dimittant, aliasque ducant, & testes quos proferunt, non suscipiantur; sed secundum Patrum decreta res examinetur ac judicetur. De hac Synodo legantur *Simeon Dunelmensis*, & alii Historiæ Anglicanæ Scriptores.

§. III.

Summa Canonum Concilii Londinensis anni 1127.

Anno Christi millesimo centesimo vigesimo septimo, tertio Idus Maji & duobus diebus sequentibus, Generale Concilium totius Angliæ Londini celebratum est, Præside *Willelmo* Cantuariensi Archipræsule. Duodecim Canonibus Ecclesiastica disciplina sancita est. Tres priores pecuniam pro Beneficiorum collatione, pro Sacris ordinationibus, pro recipiendis Monachis, Canonicis, & Sanctimonialibus, exigi vetant. *Quartus*, nullum Decanum nisi ex Presbyteris, nullum Archidiaconum nisi ex Diaconis constitui jubet. *Quintus*, contubernalia mulierum Sacris Ministris & Canonicis interdicit. Qui concubinis vel conjugibus adhæserint, ordine, honore, beneficio privantur. *Sextus*, Archidiaconis, & aliis quibus incumbit, mandat ut omni studio hoc propudium ab Ecclesia amoveant. *Septimus*, Presbyterorum & Canonicorum concubinas extra Parochiam ejici præcipit; in crimen relapsus, a ministris Ecclesiæ capi, & Episcopali Judicio disciplinæ Ecclesiasticæ atque Pœnitentiæ subjici vel servituti mancipari. *Octavus*, statuit ut nullus plures Archidiaconatus teneat. *Nonus*, ut Clerici villarum procuratores non fiant. *Decimus*, ut Decimæ ex integro reddantur. *Undecimus*, ut Ecclesiastica Beneficia & Decimas sine consensu & auctoritate Episcopi nemo det, vel accipiat. *Duodecimus*, ut Abbatissæ & Sanctimoniales pretiosis non utantur indumentis, sed agninis vel cattinis. Concilii statutis Rex *Henricus* assensum præbuit. De his *Florentii Wigorniensis* Continuator in historia Anglicana.

Synodorum Angliæ Collector emendatur.

Aliud Concilium Londinense ad annum millesimum centesimum vigesimum nonum Synodorum Angliæ Collector ex *Matthæi Paris* Historia refert, in quo justitia de focariis Sacerdotum Regi permissa sit, quod etiam testatur *Henricus Huntidoniensis* antiquior Historicus. *Gabriel Cossartius* S. J. Theologus observat, unum Concilium anni millesimi centesimi vigesimi septimi ab Anglicano Collectore in duo distractum fuisse, quia *Henricus* Huntidoniensis ait morte prohibitos Dunelmensem & Wintoniensem Episcopos ne Concilio interessent: quod anno MCXXIX. convenire non potest: cum *Galfridus Rufus*, qui Dunelmi tum Episcopus erat, anno tantum MCXL. obierit: & qui Wintoniæ, *Henricus Blesensis*, anno MCLXXI. vivendi finem fecerit. Belle autem convenire anno MCXXVI. vir eruditus existimat: quia *Galfridi Dunelmensis* Decessor *Ranulfus*, cum ad Londinense Concilium eo anno tenderet, morbo est prohibitus, & Septembri deinde obiit. *Guillelmus* vero Dunelmensis, qui *Henricum* proxime antecessit vigesima quinta Januarii, anno MCXXVII. sublatus est. Conveniunt quoque Londinensi Concilio an. MCXXVII. tum censuræ in focarias Presbyterorum, tum Regni hæreditas *Mathildi* Henrici filiæ juramento asserta, de qua *Joannes Bromton* in Chronico. At cum *Henrico Huntidoniensi* conciliari necdum ista possunt, quia non morbo, sed morte præpeditos fuisse scribit Dunelmensem & Wintoniensem Episcopos, ne Concilio Londinensi interessent. Præterea Concilium Londinense anni MCXXVII. non per-

permisit Regi justitiam de focariis, Presbyterorum, immo sub excommunicatione præcepit, ne ab aliqua potestate minore vel majore detinerentur, sed libere ministris Ecclesiæ traderentur, & Ecclesiasticæ Disciplinæ, vel servituti Judicio Episcopali mancipentur.

§. IV.

Anno Christi millesimo centesimo trigesimo octavo, Pontificatus *Innocentii II.* nono, *Stephani* Regis Anglorum III. die 13. Decembris, Londini in Ecclesia *S. Petri* celebrata est Synodus, Præside *Alberico* Cardinali Episcopo Ostiensi, Sedis Apostolicæ Legato. Adfuere Episcopi ex diversis Provinciis octodecim, Abbates circiter triginta, Cleri populique ingens multitudo. Sub finem Concilii, vacanti Ecclesiæ Cantuariensi *Theobaldus* electus & consecratus est Archiepiscopus. Canones septemdecim conditi. *Primus* pro Sacramentis & rebus sacris pretium exigi vetat. *Secundus* statuit ut Hostiæ consecratæ ultra octo dies non serventur: ut Corpus Christi ad infirmos, nisi per Sacerdotem aut Diaconum, aut urgente necessitate per quemlibet cum summa reverentia deferatur. *Tertius* & *Quartus*, ut in consecrationibus Episcoporum, benedictionibus Sacerdotum, & Dedicationibus Ecclesiarum nihil exigatur, præter procurationem Sacris Canonibus institutam. *Quintus* ut nullus de manu laici Ecclesiastica beneficia accipiat. Cum autem investituram ab Episcopo accipit, juret super Evangelium, se nihil propter hoc, vel per se, vel per alium, alicui dedisse vel promisisse. *Sextus*, ne quis beneficia Ecclesiastica paternæ sibi vendicet hæreditate, aut successorem in iis sibi constituat. *Septimus* Clericos ab alienis Episcopis, absque literis proprii Episcopi ordinatos, a susceptorum officiis Ordinum prohibet, eorumdem plenaria restitutione soli Romano Pontifici reservata, nisi Religionis habitum susceperint. *Octavus*, Presbyteros, Diaconos, & Subdiaconos incontinentes, Ecclesiasticis Officiis & Beneficiis privat, eorumque Missas audiri vetat. *Nonus* Clericos fœneratores, & turpia lucra sectantes, & publica sæcularium negotia procurantes ab Officio & Beneficio Ecclesiastico removet. *Decimus* anathemate ferit eos, qui Clerico, Monacho, vel Sanctimoniali violentas manus intulerint: & absolutionem ab hocce crimine, extra mortis urgens periculum, uni Romano Pontifici reservatam denuntiat. *Undecimus*, excommunicari mandat rerum Ecclesiasticarum invasores. *Duodecimus*, prohibet ne quis Ecclesiam, vel Oratorium, absque licentia Episcopi, in sua possessione constituat. *Decimus tertius* vetat, ne Clerici arma ferant, & sæculo militent. *Decimus quartus* statuit, ut Monachi ad Clericatum promoti, in priori proposito permaneant. *Decimus quintus*, Sanctimoniales variis vestibus ac pellibus indui, annulis aureis uti, capillos compositos & calamistratos gerere prohibet, sub pœna anathematis. *Decimus sextus*, de omnibus primitiis decimas dari præcipit, sub pœna excommunicationis. *Decimus septimus* magistris Scholarum interdicit, ne Scholas suas aliis pretio locent. De isto Concilio legantur Continuator *Florentii Wigorniensis*, *Henricus Huntindoniensis*, & *Matthæus Parisius*.

Summa Canonum Concilii Londinensis anni 1138.

Sine proprii Episcopi dimissoriis ordinati suspensione mulctantur.

Clerici Monachi vel Monialis gravis percusio, casus Romano Pontifici tum primum reservatus. Monialium in exteriori cultu modestia.

§. V.

Anno Christi millesimo centesimo septuagesimo quinto, quintum Londini Concilium celebratum est die Dominica ante Ascensionem Domini. Præfuit *Richardus* Cantuariensis Archiepiscopus, adfuere Suffraganei Episcopi, & Abbates. Undeviginti Canones conditi, seu potius ex aliis Conciliis repetiti. *Primus* Clericos incontinentes, qui ter admoniti pellices suas non dimiserint, Officio & Beneficio spoliandus decernit. *Secundus*, vetat ne Clerici edendi & bibendi causa tabernas ingrediantur, nisi peregrinationis necessitate compulsi, sub pœna depositionis. *Tertius*, ne majores Clerici Judicium sanguinis exerceant. Et ne Sacerdos Vicecomitatum aut Præpositi Sæcularis Officium habeat. *Quartus*, Clericos qui comam nutriunt, ab Archidiacono etiam invitos, tonderi jubet: ac vestimentis & calceamentis uti, quæ honestatem & religionem deceant, sub pœna excommunicationis. *Quintus*, Clericorum qui ab alienis Episcopis ordinantur, irritam Ordinationem declarat. Ordinatores vero usque ad congruam satisfa-

Summa Canonum Concilii Londinensis anni 1175. Vita & honestas Clericorum.

ctio-

Suspensio, Clericorum qui ab alienis Episcopis ordinantur. Pretium pro ingressu Monasterii pacisci, Simoniacum. Decreta Missam & Communionem spectantia. Clandestina Matrimonia prohibentur.

ctionem suspensos. *Sextus*, sæculares causas, in quibus de sanguinis effusione; vel de pœna corporali agitur, in Ecclesiis vel in Cœmeteriis agitari prohibet, sub anathematis interminatione. *Septimus*, ne pro Sacramentorum administratione & sepultura aliquid exigatur. *Octavus*, *Ne Prælatus in recipiendo Monacho vel Canonico, vel Sanctimoniali, pretium sumat vel exigat aliqua pacti occasione; si quis hoc fecerit, Anathema sit*. *Nonus*, ne Ecclesia nomine dotalitii ad aliquem transferatur: & ne Patronus pro præsentatione alicujus personæ pecuniam, vel aliquod emolumentum, pacto interveniente, accipiat. *Decimus*, ne Clerici vel Monachi, causa lucri, negotientur, aut villas teneant. *Undecimus*, ne Clerici armati incedant, alioqui gradus amissione mulctentur. *Duodecimus*, ne Vicarii se contra Personas erigant, quibus fide & sacramento obligati sunt: Alioqui in tota Diœcesi ab Officii executione suspendantur. *Decimus tertius*, integram Decimarum solutionem, sub pœna anathematis præcipit. *Decimus quartus*, statuit, ut in causis pecuniariis, quæ inter Clericos agitabantur, victus victori condemnetur in expensis. *Decimus quintus*, ne decem Præfationibus Missæ receptis aliæ addantur. *Decimus sextus*, ne intincta Eucharistia porrigatur. *Decimus septimus*, ne consecretur nisi in Calice argenteo, vel aureo. *Decimus octavus*, Clandestina Matrimonia prohibet: Sacerdotem qui aliquos clam conjunxerit, triennio ab Officio suspendit. *Decimus nonus*, vetat ne Matrimonio jungantur, qui ad ætatem legibus constitutam & Canonibus determinatam non pervenere.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

NOvissimus Conciliorum Britanicorum editor Wil Kins tom. I. pag. 417. ex MS. Codice Oxfordiensi Canones alios ab editis evulgavit, eosque tribuit Concilio Londinensi anni 1138. sunt autem, Can. I. Anathemati devoventur sacrilegi invasores possessionum Ecclesiasticarum. II. In eos qui violentas manus in Clericos injecerit anathema pronunciatur, nonnisi in mortis articulo solvendum, vel cum Domino satisfactum fuerit. Locus vero, in quo Clericus aliquis detentus vel conjectus fuerit in vincula, & loca cætera, & civitates vicinæ, quæ illi paruerint qui id criminis commiserit, subiicit interdicto. III. Sacrum oleum ne excommunicatis tradatur, edicit; nec nisi Presbyteris, Episcopo vel Archidiaconis notis. IV. Excommunicatorum fautoribus, vel illis hospitium præbentes beneficio suo mulctandi, nisi a summo Pontifice dispensentur. V. Præsente excommunicato urbs, vel castrum, vel rus a sacris cesset. VI. Excommunicatorum corpora maneant inhumata; si quis vero ea infra cœmeterium, *vel in lapide, vel in ligno, vel extra in aqua, vel in domibus Clericorum posuerit a Sacerdote loci excommunicetur, quo a vinculo*, nisi Episcopus provinciæ, nemo illum absolvat, & nonnisi injuncta unius anni pœnitentia. VII. Qui in Episcopum vel Sacerdotem anathema pronunciaverit, & in discrimine positus certum terminum ad satisfaciendum promiserit, nec steterit promissis, vel ante definitum tempus obierit, maneat insepultus,) qua pariter pœna afficiatur qui non constituto termino intra trimestre non satisfecerit. VIII. Sacerdotes, qui a sacris abstenti sunt, nec paruerint, ex quo sibi anathema promeruerunt, *degradentur, & bonis Ecclesiasticis priventur, nisi a domino proprio veniam consequantur*. Si vero nondum anathemate obligati sunt, nec infra XL. dies resipuerint eadem pœna plectantur. IX. Capellaniæ potentium vel in curiis eorum administrationes injussu Episcopi non suscipiantur, & sacramento adstricti sint se per omnia Episcopi mandatis parituros, nec excommunicatos ad officia divina admissuros. Clerici qui sibi usurpaverint redditus alienarum Ecclesiarum, *dominorum, vel parentum suorum*, Episcopo non assentiente, tamdiu anathemati subjaceant, donec plene restituerint. X. Communicantes cum excommunicato scientes, prudentesque ipsi pariter tamquam ex nomine excommunicati habeantur. *Si vero Rex excommunicaverit*, in quemcumque locum ipse venerit eo præsente excommunicato, nec sacra æra pulsentur, nec divina celebrentur. XI. Invasores rerum Ecclesiasticarum, ex quo anathe-

ma

ma incurrerunt si ad satisfactionem venerint, nec damnum resarcire potuerint ante absolutionem jurati spondeant, se per partes annuatim soluturos. XII. Si Episcopus quempiam Canonica ultione puniverit aliis Episcopis id denuncient, qui & ipsi id servent, quod ab alio definitum est. XIII. Vetantur omnes *exactiones*, vel indebitæ *Castellorum operationes*; & si quis de pretio redemptionis Clericorum perceperit aliquid sciens, vel eorum obsides, ipsosque Clericos detinuerit anathemate obstringitur. Cavetur ne Sacerdotes, Diaconi, vel Subdiaconi exactores vel præpositi laicorum existant, alioqui anathema incurrant & a beneficiis Ecclesiasticis cadant. XIV. Ne Sacerdotes Capellani divinum officium in munitionibus, & turribus celebrare audeant, si ab iis alia ejusdem loci Ecclesia abstineat. XVI. Tandem mandant, ut ante proximum pascha corpora nominatim excommunicatorum in cœmeteriis sepulta exhumentur, & alio efferantur, caute tamen, ne contingat ut innocentium cadaveribus id injuriæ inferatur.

ARTICULUS X.

De Concilio Abrincatensis.

ANno millesimo septuagesimo secundo, quinto Kalendas Octobris, Abrincæ in Normannia inferiori Synodus celebrata est, cui præfuere *Theodinus* & *Albertus* Cardinales Sedis Apostolicæ Legati. Adfuere omnes Episcopi ac Abbates Neustriæ, *Henricus II.* Rex Angliæ, cum *Henrico* filio Regni Successore. A cæde *S. Thomæ Cantuariensis* Rex Sacramento se purgavit, & cæteris Articulis, quos ipsi Legati præscripserunt, juramento firmatis, absolutus est: ut in Dissertatione de causa S. Thomæ Cantuariensis Archiepiscopi & Martyris ostendi. Tredecim Canones ea in Synodo conditi sunt. *Primus*, pueros ad regimen Ecclesiarum, quibus animarum cura annexa est, admitti vetat. *Alter*, filios Sacerdotum in Ecclesiis patrum suorum constitui prohibet. *Tertius*, ne Laici partem oblationum in Ecclesiis percipiant. *Quartus* ne Ecclesiæ Vicariis annuis committantur. *Quintus* statuit ut Sacerdotes majorum Ecclesiarum, quibus ad hoc facultates suppetunt, alium sub se Presbyterum habere cogantur. *Sextus*, ut Sacerdotes sine certo Titulo non ordinentur. *Septimus*, ut Ecclesiæ ad firmam annuam non tradantur. *Octavus*, ut tertia decimarum integra cedat in usus Presbyteri, qui Ecclesiæ servit. *Nonus*, ut his, qui Decimas hæreditario jure tenent, liceat eas, cui voluerint, idoneo Clerico dare, ea lege ut postea ad Ecclesiam, cui jure competunt, revertantur. *Decimus*, ut vir ad Monasterium non transeat, uxore in Sæculo remanente, aut uxor viro non converso, nisi ambo vacandi operibus carnis tempus excesserint. *Undecimus* abstinentiam & jejunium omnibus, qui poterunt, maxime autem Clerici, tempore Adventus indicit. *Duodecimus* Clericos, ad Jurisdictiones Sæcularium Potestatum administrandas, Judices constitui prohibet, alioqui a Beneficiis Ecclesiasticis arceantur. *Decimus tertius*, de certis capitibus, quæ Legati proposuerant, nihil statutum esse docet, Normanniæ Episcopis intercedentibus.

Abrinca, vulgo Avranches, urbs inferioris Normanniæ, Episcop. sub Metropoli Rothomagensi.

Summa Canonum.

Ordinandorum titulus.

De Conversione Conjugatorum.

Abstinentia & jejunium tempore Adventus commendatur.

ARTICULUS XI.

De Concilio Eboracensi.

ANno Christi millesimo centesimo nonagesimo quinto, mense Junio, Synodus Eboraci in Anglia celebrata est, Præside *Huberto* Cantuariensi Archiepiscopo, Sedis Apostolicæ Legato; in qua duodecim Canones conditi. *Primus* est de reverentia & cura circa Eucharistiæ confectionem & dispensationem adhibenda, *Secundus*, de Canone Missæ ad verum & probatum exemplar diligenter corrigendo. *Tertius*, prohibet *ne Sacerdos Laico ad Pœnitentiam venienti, obtentu cupiditatis, injungat ut Missas faciat celebrari: & ne Sacerdos pro celebratione Missarum pretio constituto pactum ineat, sed hoc dumtaxat quod offeretur, in Missa recipiat*. *Quartus* statuit ne in Baptismate plures quam tres puerum suscipiant, masculum duo mares & una femina, duæ feminæ

Eboracum Yorck, urbs Anglicani Regni secunda; Sedes Archiep.

Summa Canonum.

Confessa-

viris Pœnitenti injungere non debet cupiditatis ingenio ut Missas celebrari faciat. Disciplinæ circa Baptismum. Casus Episcopis in Ecclesia Anglicana reservatus. Ecclesiæ Anglicanæ erga sanctam Sedem Romanam reverentia.

næ & mas unus. Præterea ut infans expositus, cujus Baptisma ignoratur, sive cum sale, sive sine sale fuerit inventus, baptizetur, cum non intelligatur iteratum, quod nescitur fuisse collatum. Denique ut nonnisi gravi urgente necessitate Diaconus baptizet, vel Corpus Christi eroget, vel Penitentiam confitenti imponat. *Quintus* de Ecclesiis restaurandis & ordinandis decernit. *Sextus*, de Tonsura, Corona, & modesto habitu Clericorum. *Septimus*, Justitiam gratis exhiberi jubet. *Octavus*, Decimas integre solvi mandat. *Nonus* divagandi occasionem Canonicis Regularibus, Monachis, & Sanctimonialibus aufert, prohibendo ne redditus, quos Obedientias vocant, villicorum instar procurent ac administrent, & ne absque gravi causa, & sine socio extra Monasteria proficiscantur. *Decimus* prohibet ne Laicus Ecclesias vel Decimas ad firmam recipiat, id est, annua pensatione redimat & conducat, sive solus, sive Clerico sociatus. *Undecimus* statuit ut falsi testes & perjurii in judicio rei, solemni ritu excommunicentur. Si resipiscere velint, ad Archiepiscopum, vel Episcopum aut Generalem Diœceseos Confessarium, absente Archiepiscopo vel Episcopo, transmittantur, Penitentiam ab eo accepturi. In extremis vero laborantibus insinuandam, non imponendam esse Penitentiam; eisque injungendum, ut si vixerint, Archiepiscopum, vel Episcopum, aut Generalem Diœcesis Confessorem, seu Magnum Pœnitentiarium, absente Archiepiscopo vel Episcopo adeant, ut eis Penitentia competens imponatur. *Duodecimus*, Presbyteris jubet ut a tabernis abstineant, & suspectarum mulierum contubernio. Hæc vero Decreta se promulgasse profitetur Synodus, *Salva in omnibus Sacrosanctæ Romanæ Sedis auctoritate & dignitate*. De ista Synodo legendus *Rogerius de Hoveden* in Annal. Angl. Part. II.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 229. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant. *In Concilio Anglicano post Canones ponitur, SALVA AUCTORITATE SEDIS APOSTOLICÆ.*

R. Canonum Concilii Eboracensis exhibita Synopsi, observo, Synodum profiteri se illa Decreta promulgasse, *salva in omnibus Sacrosancta Romanæ Sedis Auctoritate & Dignitate*. Concilii verba sunt. Non adverterunt RR. Censores, ad Romani Pontificis Primatum, summamque in omnes Ecclesias auctoritatem & potestatem prædicandam hæc pertinere, eaque ratione a me observata fuisse. Quæ si expungenda illis videantur ob arcanam quamdam rationem, quam divinare non possum, considerent attentius hæc verba Concilii Tridentini, Sessione 25. *De Reformatione* cap. 21. *Postremo Sancta Synodus, omnia & singula, sub quibuscumque clausulis & verbis, quæ de Morum Reformatione, atque Ecclesiastica Disciplina, tam sub felicis recordationis Paulo III. ac Julio tertio, quam sub Beatissimo Pio Quarto Pontificibus Maximis, in hoc Sacrosancto Concilio statuta sunt, declarat ita decreta fuisse, UT IN EIS SALVA SEMPER AUCTORITAS SEDIS APOSTOLICÆ ET SIT, ET ESSE INTELLIGATUR.* Hæc Tridentina Synodus.

ARTICULUS XII.

De Concilio Dalmatiæ,

Dalmatia, Pars Illyrici, vulgo l'Esclavonie.

ANno Christi millesimo centesimo nonagesimo nono, *Joannes* Capellanus & *Simon* Subdiaconus, Sedis Apostolicæ Legati, Concilium in Dalmatia celebrarunt auctoritate *Innocentii Tertii* Pontificis Maximi ad curandam Ecclesiæ Disciplinam. Duodecim condidere Canones, sive potius ex antiquis Conciliis excerptos renovarunt ac promulgarunt. *Primus* statuit, ut quicunque Episcopus ab Ordinandis pecuniam acceperit, omni Ecclesiastica dignitate careat, sine spe restitutionis. Qui dederit, in sortem Laicorum dejiciatur. *Secundus* statuit de Clericorum Cœlibatu, & de Ordinationum temporibus.

Summa Canonum,

Tertius

Tertius de Oblationum & Decimarum canonica in quatuor partes divisione, & distributione. *Quartus*, de Sigillo Confessionis Sacramentalis inviolate servando; sub pena privationis Officii & Beneficii. *Quintus* de reverentia Sacerdotibus exhibenda, & de excommunicatione eorum, qui sacris hominibus violentas manus injiciunt, Summo Pontifici vel ejus Legatis reservata. *Sextus* Matrimonia inter consanguineos in quarto gradu, vel infra dirimit, ex communicatione in eos lata, qui in gradibus ab Ecclesia prohibitis conjuncti, separari & Ecclesiæ satisfacere noluerint. *Septimus* Clericos ad Tonsuram Clericalem servandam compellit. *Octavus* Clericos de manu Laici Beneficia Ecclesiastica suscipientes, & Laicos dantes, excommunicatione percellit, donec fecerint satis; & quod contra Canones factum fuerit, irritum declarat & inane. *Nonus* excommunicationem vibrat in eos, qui Thesauros Ecclesiarum injuste possident; & qui Latinos in servitute detinent, donec Ecclesiæ bona, hominibus libertatem restituant. *Decimus* eamdem pœnam decernit in viros, qui uxores suas, sine Ecclesiæ Judicio dimittunt. *Undecimus* nothos a sacris Ordinibus arcet. *Duodecimus* prohibet ut nullus ordinetur Sacerdos, nisi trigesimum annum expleverit.

Sigillum Confessionis.

Casus summo Pontifici reservatus.

Impedimentum Matrimonii.

Ordinandorum ætas.

CAPUT IV.

De Hæresibus & Erroribus Sæculi XI. & XII.

ARTICULUS I.

De Novis Manichæis, Stephano, & Lisoio &c. Et de Gandulfo Italo.

I. NOva Hæresis, Manichææ Propago, regnante *Roberto* Rege Christianissimo in Gallias ab Itala muliere invecta, Aurelianis grassata est. *Stephanum* Ecclesiæ Sancti Petri Puellaris Scholasticum, & *Lisoium* Sanctæ Crucis Canonicum, viros Religionis & sapientiæ opinione celebres, ac per ipsos plures alios cum e Clero, tum ex populo infecit. Errorum Capita hæc erant. I. Vetus & Novum Testamentum rejiciebat velut figmenta carnalium hominum, solamque Legem in cordibus scriptam se admittere gloriabantur. II. Christum de Virgine Maria non esse natum, neque pro hominibus passum, nec vere in sepulchro positum, nec a mortuis resurrexisse, effutiebant. III. In Baptismo nullam esse peccatorum ablutionem. IV. Sacramenta Corporis & Sanguinis Christi non esse in consecratione Sacerdotis, sive panem & vinum converti non posse in Corpus & Sanguinem Christi. V. Sanctorum invocationem esse inutilem. VI. Bona opera esse inania superfluique laboris. VII. Iis qui suæ sectæ mysteriis essent initiati, visiones Angelicas pollicebantur, quarum solatio recreati, cum ipsis Angelis, quovis locorum sine mora vel difficultate, pro arbitrio ire possent. VIII. Nocturnos agebant conventus, in quibus singuli lucernas tenentes, nomina Dœmonum, Litaniæ instar, recitabant, donec Dœmonem sub forma cujusdam bestiolæ conspicerent. Tum extinctis lucernis promiscuam libidinem accendebant, exercebantque, nullo consanguinitatis, aut voti habito respectu; matrem etiam, vel sororem aut Sanctimonialem, ut primum occurrebat, constuprabant. Ex fœdo concubitu natus infans, octava die cremabatur. Cineres studiose colligebantur, & religione servabantur non minori, quam Christi Corpus dandum Fidelibus moribundis in viaticum asservat Ecclesia: ex quibus qui vel tantillum prælibaverant, ita confirmabantur in hæresi, ut ex ipsa umquam emergere vix possent.

Novorum Manichæorum errores.

Ex cœnoso illo fonte suos errores hauserant Lutherani & Calvinistæ.

Hæresim prodidit *Arefastus* Vir Nobilis, stirpe Ducum Normanniæ, morum integritate & prudentia spectatissimus, & *Richardi* Ducis apud Regem Francorum Legatione ornatus. Cum enim Clericum quemdam suum *Hubertum* nomine, qui ad Aurelianensem Urbem studiorum causa se contulerat, hæreseos venenum combibisse animadvertisset, rem indicavit *Richardo* Normanniæ Duci, ipsumque rogavit ut *Roberto* Regi Christianissimo pestem in Regno ipsius adhuc latitantem & occulte serpentem patefaceret,

Hæresis revelatio.

ceret, sibique necessarium ad eam exterminandam præberet auxilium. Tam religiosis precibus Dux annuit *Richardus*, & *Arefastum* cum Literis ad Christianissimum Regem direxit. *Robertus* Rex pro causa Dei solicitus, *Arefastum* Aurelianum misit, eique comitem adjunxit Sacelli sui Clericum, omnem ipsi necessariam opem pollicitus. Iter agens, Carnutum divertit, consilium ad tanti momenti negotium exequendum, a *S. Fulberto* Episcopo rogaturus. Quo absente (Romam enim orationis causa profectus fuerat) collationem habuit cum *Ebrardo* religiosissimo insignis ejusdem Ecclesiæ Clerico, qui ipsum docuit quale antidotum contra venenum hæreseos pestiferæ adhiberet; nempe ut quotidie multo mane adiret Ecclesiam, orationi incumberet, Communione Corporis & Sanguinis Christi se muniret, deinde signaculo Crucis protectus ad audiendam hæreticam pravitatem progrederetur, cum erroris Magistris non contenderet, sed simulato discipuli habitu, attente audiret omnia & memoriæ commendaret. Paruit religiosi viri consiliis, cum Aurelianum pervenit, *Arefastus*: & ad Hæreticorum admissus colloquia, omnia nefariæ sectæ arcana didicit. Interea Rex Christianissimus *Robertus* & Regina *Constantia* uxor ejus castissima, cum Episcopis ad celebrandam Synodum convocatis, Aurelianum se contulere. Hæretici, a Regiis Satellitibus, *Arefasto* suggerente, comprehensi in Ecclesiam Sanctæ Crucis adducti, & Regi, Synodoque exhibiti sunt. Rationem fidei reddere jussi, errores dissimulabant; quos cum exposuisset *Arefastus*, Bellovacensis Episcopus *Guarinus* sciscitatus ab ipsis est an ita sentirent & crederent. Responderunt ita plane sentire se atque credere. Quibus cum Præsul diceret, *Christum nasci voluisse de Virgine, quia potuit; & pro nostra salute pati in humanitate, ut tertia die devicta morte resurgeret in sua deitate, nosque doceret esse resurrecturos in reformatione; responderunt: Nos neque interfuimus, neque hæc vera esse credere possumus*. Ad hæc Præsul: *Carnales*, inquit, *parentes habuisse creditis, an non*? Illi credere se responderunt. Tum Præsul institit: *Si ex parentibus vos esse procreatos creditis, cum non eratis, ante sæcula Deum de Deo genitum sine matre, in fine temporis Sancti Spiritus obumbratione de Virgine natum, cur credere respuitis*? Responderunt: *Quod natura denegat, semper a creatione discrepat*. Reposuit Præsul: *Antequam quidquam fieret per naturam, non creditis per filium Deum Patrem fecisse omnia ex nihilo*? Tum Veritatis & fidei hostes: *Ista*, inquiunt, *illis narrare potes, qui terrena sapiunt, atque credunt figmenta carnalium hominum scripta in membranis animalium: Nobis autem qui legem scriptam habemus in interiori homine a Spiritu Sancto, & nihil aliud sapimus nisi quod a Deo omnium Conditore didicimus, incassum superflua, & a divinitate devia profers: idcirco verbis finem impone, & de nobis quidquid velis facito. Jam Regem nostrum in cœlestibus regnantem videmus, qui ad immortales triumphos dextera sua nos sublevat*. Diu sed frustra laboratum est ab Episcopis, ut ab hæresi revocarentur. Tandem sacris vestibus secundum Ordines suos induti moxque iisdem ad execrationem exuti sunt, & exauctorati. Secundum hæc ejecti sunt ex Ecclesia, & sæculari Potestati traditi. Dum exirent Regina spectante *Constantia*, hæc *Stephani*, sui quondam Confessarii, oculum baculo eruit indignabunda. Tum extra muros civitatis educti, vivi combusti sunt, uno Clerico, & Sanctimoniali exceptis, quibus Deus Pœnitentiam dedit. Conjectus in eumdem rogum pulvis ille nefarius, quo in Mysteriis sectæ utebantur. Gesta sunt illa anno Christi millesimo decimo septimo. Quæ de his Hæreticis diximus, docuerunt Acta Concilii Aurelianensis in eorum causa habiti, edita a *D. Luca Dachevio*, Tom. II. Spicilegii, *Glaber Rodulphus* lib. 3. Historiæ cap. 8. *Ademarus* Monachus, & *Chronicon S. Petri Vivi* apud Senonas, editum eodem Spicilegii Tomo.

Synodus Aurelianensis.

Hæretici damnati & sæculari potestati traditi.

II. Anno 1025. in Diœcesi Cameracensi grassata est Hæresis altera quæ a *Gandulfo* quodam Italo habuit originem. Hujus sectæ Hæretici *quamdam justitiam præferentes hac sola purificari homines asserebant, nullumque in Sancta Ecclesia aliud esse Sacramentum, per quod ad salutem pervenire potuissent*. Se a Gandulfo *Evangelicis mandatis & Apostolicis informatos; nullamque præter hanc Scripturam se recipere, sed hanc verbo & opere tenere*. Sacri Baptismatis Mysterium, Eucharistiæ, Pœnitentiæ, Ordinis & Matrimonii Sacramenta negabant. Nullum Confessoribus cultum, nullam Dominicæ Cruci, Sanctorum imaginibus, Templis, Altaribus, venerationem tribuebant. Purgato-

Gandulfi Hæresis.

In Concilio Atrebatensi dam-

torium negabant, nihil prodeſſe defunctis Chriſtianam Sepulturam effutiebant. Damnata Hæreſis eſt in Synodo Attrebatenſi a *Gerardo* Cameracenſi & Attrebatenſi Epiſcopo eodem anno congregata. Adverſus ſingulos errores ſingula Capitula edita ſunt. De Sacrificio Altaris hæc tradit Synodus: *Quod quidem Sacrificium dum de pane & vino cum aqua mixto ineffabili ſanctificatione, Cruce & verbis illius in Altari conſecrato, dumque Paſſionis & Reſurrectionis ejus atque in cœlum Aſcenſionis, ibidem ſalutifera memoria agitur; verum ac proprium Corpus ipſius Domini noſtri Jeſu Chriſti, & Sanguis verus & proprius efficitur quamvis aliud eſſe videatur. Videtur namque panis materialis: Sed veriſſime efficitur Corpus Chriſti, ſicut ipſa eadem Veritate atteſtante didicimus.* Iſta conſtant ex actis iſtius Synodi, Tomo XIII. Spicilegii Dacheriani editis. Cæterum Hæreticos, de quibus habita quæſtio fuerat, & qui ad Synodum fuerant adducti, errores ejuraſſe, & Fidem Catholicam fuiſſe profeſſos, eadem Acta teſtantur.

nata. Atrebatum vulgo Arras, Arteſiæ caput, l'Artois, urbs Epiſcopalis ſub Metropoli Cameracenſi. Euchariſtia verum & proprium Chriſti Corpus, verum Sacrificium.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 303. Edit. primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *A Rege petitur auxilium contra Hæreticos, qui & convocat Concilium in Gallia.* R. *Robertum* Regem Chriſtianiſſimum Concilium Aurelianenſe contra novos Manichæos *Stephanum Liſpium* &c. congregaſſe ſcripſit. Id ex Actis iſtius Concilii conſtat, editis Tom. II. Spicilegii Dacheriani, pag. 670. Facti & Hiſtoriæ res eſt.

ARTICULUS II.

De Berengariana Hæreſi.

B*Erengarius*, Andegavenſis Archidiaconus, Sacramentariorum Parens docuit Euchariſtiam eſſe merum ſignum & figuram Corporis & Sanguinis Chriſti, non verum & ſubſtantiale Corpus & Sanguinem, & conſequenter panis & vini ſubſtantiam conſecratione non mutari. Ejus hæreſeos exordia ad annum milleſimum trigeſimum quintum refert Eminentiſſimus Annalium Eccleſiaſticorum Parens; ſed ſuo ipſe refellitur teſtimonio cum ad eumdem annum referat Epiſtolam *Theoduini* Leodienſis Epiſcopi ad Henricum I. Regem Chriſtianiſſimum, quæ docet *Brunonem* Andegavenſem Epiſcopum in ejuſdem Hæreſeos ſuſpicionem veniſſe. At *Bruno* ante annum milleſimum quadrageſimum ſeptimum non eſt conſecratus Epiſcopus. Veriſimilius itaque eſt eam prodiiſſe anno ipſo 1047. *Clemente II.* Summo Pontifice, ut teſtatur vetus exemplar Floriacenſe Hiſtoriæ Francorum a *Roberto* Rege ad mortem *Philippi I.* aut anno ſequenti *Damaſo II.* Pontifice, regnante *Henrico I.* ut Chronicon Magnum Belgicum refert. Damnata eſt in Concilio Romano ſub *Leone Nono* anno milleſimo quinquageſimo, in conventu Brionenſi, in Conciliis Vercellenſi, & Pariſienſi eodem anno celebratis: in Florentino ſub *Victore Secundo* anno milleſimo quinquageſimo quinto, & in Turonenſi, eodem anno: in Romano ſub *Nicolao* II. anno milleſimo quinquageſimo nono: in Rothomagenſi, anno milleſimo ſexageſimo tertio: in Pictavenſi, anno milleſimo ſeptuageſimo quinto; in Romanis duobus ſub *Gregorio VII.* annis milleſimo ſeptuageſimo octavo, & ſeptuageſimo nono. Berengarianam hæreſim ſcriptis impugnarunt Viri doctiſſimi *Adelmannus*, *Hugo* Lingonenſis Epiſcopus, *Lantfrancus Durandus* Troarnenſis Abbas, *Guitmundus* & *Algerus*. Retractato errore, pœnitens *Berengarius* obiit. De his uberius in Diſſertatione *De Cauſa Berengarii.*

Hæreſeos exordia.

Damnatio.

ARTICULUS III.

De Schiſmate Michaelis Cerularii.

M*Ichael Cerularius* patria Conſtantinopolitanus, genere illuſtris, indole turbulentus, cum adverſus Imperatorem *Michaelem Paphlagonem* conjuraſset, in Mo-

nasterium ad eluendum scelus detrusus est, teste *Cedreno* ad an. MXXXV. E Monasterio eductus, Constantinopolitanus Patriarcha inauguratus est anno MXLIII. *Constantino Monomacho* Imperante. Decem annos integerrimæ Præsul fidei habitus, virus diu occultatum effudit anno Christi MLIII. ac in Romanam, omnemque Latinam Ecclesiam cepit debacchari, scripta suo & *Leonis Acridani* Archiepiscopi nomine ad *Joannem* Tranensem in Apulia Episcopum Epistola, quæ ab *Humberto* Silvæ Candidæ Episcopo Latinitate donata, ad *Leonem Nonum* Pontificem Maximum delata est. Aliam quoque anno sequenti ad *Petrum* Antiochenum Patriarcham Epistolam dedit, fœdis in Latinam Ecclesiam calumniis scatentem, & quosdam ipsius mores temere damnantem.

Michael Cerularius Ecclesiam Latinam in multis erroris accusat.

Hæc autem accusationum capita. 1. Quod Latini Azyma consecrantes, cum Judæis communicent, nec aptam assumant Eucharistiæ conficiendæ materiam. 2. Quod suffocata comedant. 3. Quod barbas radant. 4. Quod Sabbatis jejunent. 5. Quod Immundorum animalium carnibus vescantur. 6. Quod Monachi Latini carnes edant. 7. Quod Latini primam Quadragesimæ hebdomadam, necnon Quinquagesimæ carnium esu violent. 8. Quod sacro Symbolo particulam, *Filioque*, addiderint & male de Spiritu S. sentiant. 9. Quod in sacra Liturgia hæc verba alta voce proferant: *Unus Sanctus, Unus Dominus Jesus Christus in gloria Dei Patris per Spiritum Sanctum*. 10. Quod apud Latinos duo fratres duas sorores ducant. 11. Quod in Missa tempore Communionis Ministrorum alter alterum osculetur. 12. Quod Latini Episcopi annulis ornentur ceu Ecclesiarum Sponsi. 13. Quod Latini Episcopi ad bellum proficiscantur, & manus suas humano sanguine contaminent. 14. Quod mersionem unicam in Baptismo usurpent. 15. Quod salem in os Baptizatorum immittant. 16. Quod nec Sanctorum Reliquias, nec sacras Imagines venerentur. 17. Quod *Alleluja* Quadragesimali tempestate non canant. *Leo Nonus* Sanctissimus Pontifex *Michaelis* Patriarchæ, & *Leonis Acridani* Archiepiscopi Schismaticam vanitatem, & insultus in Romanam Ecclesiam procacissimos, prolixa, erudita, & vehementi Epistola redarguit, quæ inter ejus Epistolas prima est in Collectionibus Conciliorum, & Capitibus uno & quadraginta constat. Ea Leo ante omnia, pacem illis offert, si vere pacem ament, Ecclesiæ unitatem commendat, Romanæ firmitatem & auctoritatem ostendit, Constantinopolitanæ levitatem, temereque usurpata Privilegia diluit.

Leonis IX. Epist. contra schismaticos.

Michael sive jussu Imperatoris *Monomachi*, sive etiam minis civium erga Romanam Ecclesiam propensiorum, ad eumdem Pontificem conciliatrices pacis Literas scripsit. Pontifex unitatis & concordiæ Ecclesiarum studiosissimus, legatos misit Constantinopolim, *Humbertum* Cardinalem Silvæ Candidæ Episcopum, *Fridericum* Cardinalem & S. R. E. Cancellarium, & *Petrum* Amalphitanum Archiepiscopum, cum Literis ad *Michaelem* Patriarcham & ad *Constantinum* Imperatorem, pro Ecclesiastica pace concilianda. (Sunt sexta, & septima Leonis IX. Epistolæ.) Legati ab Imperatore honorificentissime suscepti.

Legati a Leone IX. missi Constantinopolim.

Nicetas Pectoratus Studita, Hieronomachus, librum contra Romanam Ecclesiam a se editum igni tradidit coram Legatis, approbante Imperatore, omnesque execratus est, & Anathemate confixit, qui Romanæ Ecclesiæ Primatum negarent, vel qui ejus Fidem reprehenderent. Sed cum *Michael* Patriarcha Decretis parere nollet, colloquiumque Legatorum vitaret; quin etiam Ecclesiis ad Sacra celebranda interdixisset, ideo sæpius monitus, nec resipiscens, multorumque convictus errorum, simulque *Leo Acridanus* eadem sentiens, & eorum Sectatores, in Magna Ecclesia *Sanctæ Sophiæ*, coram universo populo & Clero sunt excommunicati.

Michael Cerularius & Leo Acridanus excommunicati.

His peractis, Legati a *Michaelis* Patriarchæ insidiis per Imperatorem liberati, in Italiam remearunt. Patriarcha Schismaticus excommunicationem in Legatos Apostolicos ferre ausus est, nomenque Romani Pontificis a Dyptichis delere, & datis mendaciorum & calumniarum plenis literis ad Petrum Antiochenum, aliosque Patriarchas, eos a Communione Romanæ Ecclesiæ divellere conatus est. Quid alii egerint, incertum. *Petrus* Antiochenus rescripsit, & multas illius objectiones tamquam leves futilesque redarguit. Non ita tamen ut in aliquibus etiam Latinos non carperet. Ista constant ex Actis Legationis ab *Humberto* Cardinali, Legatorum uno conscriptis, ex Epistola *Michaelis Cerularii* ad *Petrum* Antiochenum, & ex *Petri* ejusdem Responso: quæ Instrumenta doctissimus Annalium Ecclesiasticarum Parens describit ad an. MLIV.

ex

ex Actis *S. Leonis* IX. a *Wiberto* conscriptis, lib. II. cap. V. ubi & Schisma illud vocat *Hæresim Fermentaceorum*, & ex *Leone Ostiensi* lib. 2. cap. 89. Disputationem de Azymo & Fermentato Constantinopoli ab *Humberto* Cardinali adversus Græcos habitam, item *Nicetæ Pectorati* librum contra latinos, ejusque confutationem ab *Humberto* editam, publici juris fecit Cardinalis *Baronius* ad calcem Tom XI. Annalium Ecclesiasticorum.

Schisma hoc sæculo in universam Ecclesiam Orientalem non est propagatum.

Schisma tamen *Cerularii* in universam Ecclesiam Orientalem hoc sæculo non est propagatum: Siquidem *Alexander II.* anno MLXXI. misit ad *Michaelem* Imperatorem *Petrum* Episcopum Anagninum Apocrisiarium, qui Constantinopoli mansit annum unum. Nec aliam ob causam *Gregorius VII.* an. MLXXVIII. *Nicephorus* Botoniatam excommunicavit, quam quod *Michaele*, qui cum Latinis communicabat, ejecto, Imperium usurpasset.

A Paschali II. *Grosolanus*, quem alii *Chrysolanum*, alii *Proculanum* dicunt, Mediolanensis Archiepiscopus, ad *Alexium Comnenum* Imperatorem missus est, ut si quid in Græcia noxium ex *Cerularii* semente pullulaverat, illud radicitus extirparet, Græcosque cæteros in fide & unitate contineret. Is cum pervenisset Constantinopolim, coram ipso Imperatore disputationem de Spiritu Sancto instituit, qua ex Patre Filioque ipsum procedere demonstravit; quam & Scriptis mandavit. Contra hunc scripsere Græci complures, & inter cæteros *Joannes Furnus* Monachus, *& Nicolaus Methonensis*, quorum meminit *Josephus Methonensis*, in Responsione ad Epistolam *Marci Ephesii*. Contra *Furnum* rescripsit *Petrus* Mediolanensis Archiepiscopus, cujus liber extat in Bibliotheca Regis Christianissimi. *Eustratius* etiam Nicænus Metropolita in eumdem *Grossolanum* seu *Proculanum*, stylum exercuit pro Græcis. Opus illius extat in Vallicellana Bibliotheca, teste *Leone Allatio*. His pene temporibus *Niceta Seidus*, cum a Latinis hanc probationem propugnari videret, *Opinionibus Ecclesiæ Romanæ tamquam antiquioris inhærendum esse*, scripsit adversus eosdem Opusculum, cujus hæc inscriptio est: *Non simpliciter antiqua novis venerabiliora, ideoque neque Nova Vetus Roma, nec Sedes Sede.* (Ex Allatio.) *Theophylactus*, Bulgariæ Archiepiscopus, qui florebat circa annum MLXXIII. sub *Michaele Duca*, & sequentibus Imperatoribus, etiam *Alexio Comneno*, in quem Orationem Encomiasticam habuit, quæ asservatur in Bibliotheca Bavarica; scripsit ad *Nicolaum Diaconum & Castrensem*, qui postea fuit Melesobæ Episcopus, Tractatum *De erroribus Latinorum*: in quo totam Græcos inter & Latinos discordiam ponit in articulo de Processione Spiritus Sancti. Meminit illius *Joannes Vecus* in Apologetico secundo. Circa hæc tempora, vel paulo post, vixisse videtur *Niceta Byzantinus*, cujus *Syllogismi* contra Latinos extant in Bibliotheca Bavarica, teste *Leone Allatio*. Illius meminit *Hugo Etherianus*, in Opere contra Græcos. *Euthymius Zygabenus* floruit sub *Alexio Comneno* Annæ Comnenæ Patre, a quo ipsi *Panopliæ* conscribendæ Provincia demandata est, ut Patrum sententias adversus singulas Hæreses in unum veluti Corpus redigeret. Si Græci eo tempore Latinos tamquam Hæreticos condemnassent, & ab eorum fuissent communione divisi, in hac sua contra Hæreses Panoplia Latinorum etiam Hæresim aut Sectam *Euthymius* recensuisset. Sola tunc de Spiritus Sancti Processione controversia Græcos inter & Latinos vertebatur. Extat in Bibliotheca Regis Christianissimi Tractatus sic inscriptus: *Euthymii Monachi Zygabeni adversus Romæ Veteris cives sive Italos, Capita duodecim, demonstrantia non ex Filio procedere Spiritum Sanctum.*

Duodecimo sæculo Græcorum plerosque, cum Latinis Communione conjunctos probant Sacrarum Expeditionum Historiæ, *Annæ Comnenæ Alexias*, Vita *Manuelis* Imperatoris a *Niceta Choniate* edita, *Petri Venerabilis* Abbatis Cluniacensis ad *Joannem Comnenum* Imperatorem, & ad Patriarcham Constantinopolitanum Epistolæ 39. & 40. Libri 4. quibus orationum omniumque bonorum operum sui Ordinis societatem ipsis pollicetur. Plures tamen Schismaticos fuisse constat ex *Hadriano IV.* in Epistola ad *Basilium* Thessalonicensem Archiepiscopum; quamquam Basilius se a Romani Pontificis communione separatum neget, eademque cum ipso se prædicare scribat: ex *Villelmi Tyrii* Historia, & ex *S. Bernardo* ad *Eugenium III.* scribente: *Ego addo & de pertina-*

cia Græcorum, qui nobiscum sunt, & non sunt, juncti fide, pace divisi, quamquam & in fide claudicaverunt a semitis rectis. Theodorus Balsamon, in Responsis *De Privilegiis Patriarcharum*, Latinos ceu Hæreticos habendos effutiit, sed *Balsamonem* hac in re a plerisque Græcorum non probari & Communionem Ecclesiarum abruptam non esse testatur *Demetrius Chomaterus*, Bulgariæ Archiepiscopus in Responsione ad *Nicolaum Cabasilam* Dyrrachii Archipræsulem, Juris Orientalis pag. 321. 322. & 323. Idem constat ex Dialogis *Anselmi Havelbergensis* Episcopi *Eugenio III.* Pontifici Maximo dicatis, & Tom. XIII. Spicilegii Dacheriani editis, quibus Collationes cum doctioribus Ecclesiæ Græcæ viris habitas exponit, dum *Lotharii II.* Imperatoris nomine Legationem Constantinopoli obiret. *Nechites* namque Nicomediensis Archiepiscopus Cap. XXII. Libri III. ait: *Qui non in magnis, sed in minimis aliquatenus discrepare videmur, qui licet salutem animarum non impediant, tamen caritatem non ædificant, summo studio elaborandum esset, ut Generale Concilium congruo loco & tempore fieret, ubi universa quæ nos & vos ab eodem Ritu dissociant, in unam reducta concordiam formarent, & tam Græci quam Latini unus populus sub uno Domino Jesu Christo, in una fide, in uno Baptismate, uno Sacramentorum ritu efficeretur.* Anselmus Avelbergensis Episcopus dixit: *Hæreticorum est angulos & latebras quærere; sed tu qui Generale Concilium desideras, videtur quod id, quod Catholicum est intendas: ideoque & ego Concilium Universale futurum exopto, &c.*

JOAN. DOM. MANSI

Nota.

PAter Alexander hic in ea est opinione sub Cerulario quidem jacta fuisse scissionis Græcam inter Latinamque Ecclesiam fundamenta adhuc tamen communionem inter utramque perseverasse. Ista quidem verissime ab eo dicta arbitror, qua in re mire facit testimonium Theophylacti Bulgarorum Archiepiscopi in *sua allocutione ad Familiares de iis quorum Latini incusantur*, quod ejus opusculum a P. Alexandro indicari hic censeo nomine tractatus *de erroribus Latinorum*, quod tamen scriptum ipse nonnisi ex aliorum relatione notat, cum nonnisi his novissimis diebus ex MS. Bibliothecæ Vindobonensis prodierit in lucem græce & latine interprete P. Bonifacio Finetti Ord. Prædicatorum, in splendida Veneta editione operum Theophylacti tom. III. pag. 513. sed & ante Finettum Mingarellus Canonicus Regularis S. Salvatoris e Codice Bibliothecæ suæ Bononiensis idem Opusculum evulgaverat. Theophylactus igitur ea de re scribit. *Rogasti nos ut Latinorum circa res Ecclesiasticas errores breviter, quoad fieri potest, refelleremus, quoniam, inquiebas, & multi sunt & ad scindendas Ecclesias haud modicam vim habent. Nos tamen, & si plures, & tantum non omnes, ita sentire novimus, non ita sentimus: neque multos eorum errores esse scimus, neque tales, qui ad scindendas Ecclesias sint idonei: quandoquidem nullum est quod ad ipsum fidei caput pertineat.* Fatetur ibi tamen Theophylactus in additamento ad Symbolum, tum & in dogmate de processione *Spiritus Sancti ex Patre Filioque* obsistendum esse audacter Latinis; *id nisi corrigatur*, ait, *magnum afferre potest detrimentum hæreditati Filii Dei quam in Gentibus acquisivit*; & hoc etiam *omnium maxime videtur Latinorum communionem iis, qui sapiunt, exosam facere.*

ARTICULUS IV.

De Roscelino.

Roscelini error. ROscelinus, Compendiensis, Dialecticus, *Petri* Abaelardi præceptor, in Hæresim circa Mysterium Sanctæ Trinitatis impegit, asserens, *In Deo tres personas esse tres res ab invicem separatas; sicut sunt tres Angeli: ita tamen ut una sit voluntas & potestas: aut Patrem & Spiritum Sanctum esse incarnatum, & tres Deos vere posse dici, si usus*

si usus

si usus admitteret. Lantfrancum in ea sententia fuisse mentiebatur, pro qua etiam falso laudabat *S. Anselmum* Beccensem Abbatem. Ejus error in Concilio Suessionensi Præside *Raynaldo* Remensi Archiepiscopo, damnatus est, anno Christi millesimo nonagesimo secundo, quem coram Synodo ejuravit. Verum postea in eamdem Hæresim relapsus est, cui ficte & metu mortis nuntium dixerat. Id constat ex *S. Anselmo*, lib. II. Epistolis 35. & 41. ex *Yvone Carnotensi*, Epistola 27. & ex *Petro Abaelardo* Epistola 21. ad Parisiensem Episcopum. Hunc *Roscelinum* graviter perstringit *Theobaldus Stampensis* Magister Oxnefordiæ, in Epistola ad ipsum scripta, & edita Tomo III. Spicilegii Dacheriani, pag. 142. Quod filios Sacerdotum non esse admittendos ad Sacros Ordines pertinaciter contenderet.

In Concilio Suessionensi damnatur. Ejurat errorem. Relapsus in Hæresim.

Contra *Roscelini* errorem ita scribit S. Anselmus Epistola 35. Libri II. *Quod ergo dicit tres personas tres res, aut vult intelligi secundum tres relationes, id est, secundum quod Deus dicitur Pater, & Filius & a Patre & Filio procedens Spiritus: aut secundum id quod Deus dicitur. Sed si ipsas tres Relationes dicit tres res esse, superflue hoc dicit: Nullus enim negat hoc modo tres personas esse tres res. Sic tamen ut diligenter intelligatur, quomodo ipsæ relationes dicantur res, & ejusmodi res; & si aliquid faciunt eædem Relationes circa substantiam, quemadmodum multa accidentia, an non. Quamvis videatur non intelligere hoc modo tres res, quas dicit: ex eo quia subjungit, trium Personarum unam esse voluntatem, aut potestatem. Nam tres ipsæ Personæ non habent voluntatem, aut potestatem secundum Relationes, sed secundum hoc quod unaquæque Persona Deus est. Quod si dicit, tres personas esse tres res, secundum quod unaquæque persona est Deus: aut tres Deos vult constituere, aut non intelligit quod dicit.*

Errorem illius impugnat S. Anselmus. Quo sensu tres Personæ S. Trinitatis tres Res dici possint vel non possint.

Contra hunc Hæreticum scripsit *S. Anselmus* librum *De Fide Trinitatis, & de Incarnatione Verbi*, quod incœperat cum adhuc esset Beccensis Abbas, sed intermiserat, audiens *Roscelinum* in Concilio Suessionensi errorem abjurasse. At cum accepisset, ipsum in sua perseverantem sententia, dicere se non ob aliud abjurasse quod dicebat, nisi quia a populo interfici timebat, precibus fratrum coactus, cœptum Opus absolvit, ut ipse testatur Cap. I.

De *Roscelino* ita scribit Abaelardus ad G. Parisiensem Episcopum: *Relatum est nobis a quibusdam discipulorum nostrorum supervenientibus, quod erectus ille & semper inflatus Catholicæ Fidei hostis antiquus, cujus hæresis detestabilis tres Deos confiteri, immo & prædicare, in Suessionensi Concilio a Patribus convicta est, atque insuper exilio punita, multas in me contumelias & minas evomuerit, viso Opusculo quodam nostro de Fide Sanctissimæ Trinitatis, maxime adversus hæresim præfatam, qua ipse infamis est, conscripto, &c. Hic sicut Pseudo-Dialecticus, ita Pseudo-Christianus cum in Dialectica sua nullam rem Partes habere æstimat, ita Divinam Paginam impudenter pervertit: ut eo loco quo dicitur Dominus partem piscis assi comedisse, partem hujus vocis, quæ est piscis assi, non partem rei intelligere cogatur.* Hoc ideo dictum a *Petro Abaelardo*, quod *Roscelinus* Sectæ Nominalium auctor fuerit, quam melioribus auspiciis postea suscitavit *Okamus*.

Roscelinus Sectæ Nominalium Auctor.

ARTICULUS V.

De Bogomilorum hæresi.

Ex Paulicianorum novorum Manichæorum, & Messalianorum deliriis conflata Bogomilorum hæresis ante annum MCXVIII. erupit, *Alexio Comneno* Imperante, cujus prudentia detecta est, ejusque Mandato nefariæ Sectæ Princeps *Basilius* Medicus, habitu Monachus, igne damnatus, ut referunt *Euthymius* in Panoplia, *Anna Comnena*, lib. 15. *Alexiados*, & *Zonaras* in Annalibus. *Euthymio* porro jussit Imperator, ut ridicula istius Hæresis Mysteria patefacta atque convicta literarum monumentis mandaret. Id præstitit *Panopliæ Titulo XXIII.* ex quo illius Hæreseos capita exponam impræsentiarum. 1. Rejiciebant Bogomili Mosaicos omnes Libros, cæterosque Scripturæ Sacræ, præter Psalterium, sexdecim Prophetas, quatuor Evangelia, Actus Apostolorum,

Sectæ Caput Basilius Medicus igne damnatus. Bogomilorum errores.

rum, & ipsorum Epistolas, atque Apocalypsim. Illud cum Manichæis commune ipsis dogma erat, Vetus Testamentum boni Dei non esse, nec ad ipsum pertinere Viros Justos qui in eo celebrantur. Narrat porro *Euthymius*, ipsos ex libris etiam quos rejiciebant, ad errores suos propugnandos loca protulisse: aliorum vero librorum sententiis convictos, statim ad Allegoriam confugisse. 2. Simplicibus fucum faciebant, dicendo se credere in Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum: Sed revera Patri hæc tria nomina tribuebant: eumque corporea forma præditum, ex binis cerebri panniculis binos radios emittere, alterum Filii, alterum Spiritus Sancti delirabant. 3. Filium & Spiritum Sanctum in Patrem rursus resolvi, & qui a multis retro sæculis tres Personæ fuerant, rursus unam factam esse Personam. 4. Filium & Spiritum Sanctum usque ad quinquies millesimum & quingentesimum annum extitisse negabant. 5. Filium a Patre, Spiritum Sanctum a Filio genitum, hunc autem Judam Proditorem & undecim Apostolos genuisse effutiebant. 6. Dœmonem, qui a Servatore appellatus est Satanas, filium etiam Dei Patris esse, & vocari Satanael, & Filio Verbo natu majorem, præstantioremque, sed sua dignitate elatum, de defectione cogitasse, & ministras tentasse Potestates. 7. Satanaelem e Cœlo dejectum, Angelis quos secum traxerat, audaciam injecisse, & habito cum ipsis consilio, firmamentum produxisse, terram ornasse, plantas, animantia, ipsumque hominem procreasse, &c. 8. Cum homines acerbo Dœmonum imperio premerentur, crudeliterque perderentur, vix paucos ex parte Patris extitisse, & in Angelorum Ordinem ascendisse, eos nimirum qui in Genealogiis Evangelii secundum Matthæum, & secundum Lucam recensentur. Tandem aliquando Patrem se decipi, atque injuria affici animadvertisse, qui cum præstantiorem hominis partem tribuisset, majore tamen hominum numero privaretur: animæque misertum quam insufflarat, ad ultionem Verbum ex corde suo eructasse, id est, Filium & Deum: Hunc esse Michaelem Archangelum. Descendisse de Cœlis, & per aurem Virginis dexteram influxisse: carnem induisse, quæ specie tenus ex materia constet & humani corporis sit similis, cum tamen revera materiæ sit expers ac divina: Passionem, Mortem, Resurrectionem simulasse, ac demum peracta scena & deposita persona, confudisse Desertorem, ipsum in tartara detrusisse, illiusque nomini ademisse syllabam, El, quæ est Angelica, voluisseque ut non Satanael, sed Satana deinceps nominaretur. Expleto autem ministerio, reversum ad Patrem, & ad illius dexteram assidere in Solio ex quo Satanael fuerat ejectus. 9. Comminiscebantur, Angelos qui crediderant, cum intellexissent Satanaelem Patri esse pollicitum loca ipsorum ex hominum genere completa iri, filias hominum impudice conspexisse, easque in uxores accepisse, quo semen ipsorum in cœlum reverteretur ad loca patrum suorum. 10. Moysen a Satanaele deceptum, Judæorum populum eduxisse de Ægypto portentis & signis virtute Satanaelis ejusdem patrais, & ab ipso Legem accepisse in Monte Sinai, per illamque infinitam hominum multitudinem perdidisse. Atque hujus rei Paulum Apostolum testem laudabant dicentem: *Concupiscentiam nesciebam nisi per Legem*: Et rursus *Adveniente Mandato, peccatum revixit*: 11. Eos tantum Sanctos prædicabant, qui apud Matthæum & Lucam in Genealogiis commemorantur, & sexdecim Prophetas, & Apostolos, & Martyres, qui ne Idola adorarent, occisi sunt. Sacerdotes autem & Patres omnes, tamquam Idolorum cultores, reprobos esse. Cultum enim Imaginum Idololatriam appellabant. 12. Sanctorum sepulchris assidere Dœmones effutiebant, portentaque edere sub eorum persona, ut homines decipiant. 13. Dœmones tamquam arcus sagittam a se solis aufugere; singulis autem reliquis hominibus singulos inhabitare. 14. Crucem despiciebant, quod in ea Salvator occiderit; & cum argumento ab Energumenis petito premerentur, qui ad Crucem accurrebant, & vociferabantur; Crucem a Dœmonibus ut proprium opus amari respondebant, quamvis illam interdum fugiant, ut homines in errorem inducti eam magis honorent, ut Dœmonum inimicam & expultricem. Cum *Alexius* pyras duas parari jussisset, quarum uni Crux supereminebat, igneque damnasset omnes de Hæresi delatos, optione data, ut quam vellent pyram eligeren, agniti sunt Bogomili, quod pyram Cruce carentem eligerent, Catholici rogum Cruce insignem. Judicium simulaverat Imperator, ut Hæreticos detegeret. Ita refert *Anna Comnena*. 15. Nostrum Baptis-

De Bogomilorum hæresi agit & Harmenopulus lib. 8. De Sectis Cap. 19. Tom. 1. Juris Græco-Rom.

ptismum, *Joannis* esse dicebant, quod per aquam fiat: suum vero Christi, quod per Spiritum. Quamobrem Catholicos, qui ad impiam ipsorum deficiebant Sectam, rebaptizabant, hoc ritu: Statuto ad Confessionem, continuamque Precationem tempore, *Joannis* Evangelium capiti eorum imponebant, & Spiritum Sanctum suum invocabant, & *Pater noster* canebant. 16. Mysticum adorandumque Ecclesiæ Sacrificium contemnebant: & Sanctam Corporis & Sanguinis Domini Communionem, Dæmonum in Templis habitantium Sacrificium appellabant homines blasphemi. Porro Communionis panem, precationem illam, *Pater noster*, vocabant: Communionis Calicem, Testamentum quod in Evangelio commemoratur: utriusque perceptionem, Mysticam Cœnam. De hoc errore *Anna Comnena* lib. 15. *Quin etiam templa, heu mihi, sacra templa, fana dæmonum profanus appellabat. Et quod legitimis cæremoniis rite consecrari ac fieri apud nos solent Corpus & Sanguis ejus, qui primus Pontifex idem fuit & victima, aspernabatur consuetudinem religiosam, & reprobabilem revocandamque censebat*. 17. Dæmones in templis habitare, & Satanam sibi celeberrimum quondam Hierosolymorum delegisse, eoque verso, Templum Sanctæ Sophiæ Constantinopoli suscepisse blasphemabant. 18. Unicam esse orationem, quam Dominus in Evangeliis tradidit, scilicet, *Pater noster*. Et eam solam frequentabant, septies die, quinquies nocte, immo quoties ad precandum accedebant. Reliquas vero precandi formulas tamquam multiloquium Gentibus conveniens aspernabantur & rejiciebant. 19. *Basilius* Sectæ Princeps asserebat hanc Domini vocem suis in Evangeliis scriptam esse: *Dæmonia colite, non ut vobis prosint, sed ne obsint:* eosque Christo & Spiritu Sancto fortiores. O linguam præcidendam! 20. Hanc item Domini vocem in Evangelio scriptam mentiebantur: *Omni ratione saluti vestræ consulite*: Id est, inquiebant, Omni arte & dolo simulantes fidem eorum qui vos opprimunt, servate vos a periculo & morte quæ vobis ab illis imminet. 21. Suos omnes, in quibus Spiritus Sanctus habitaret, Dei parentes esse & nominari gloriabantur, quod Dei Verbum conciperent, in utero gererent, & alios docendo parerent, nihilque præ ipsis habuisse Virginem Deiparam. Hos vero non mori, sed tamquam in somno transmutari. 22. Se non in somnis solum, sed revera cernere Patrem ut Senem densa barba ornatum, Filium tamquam Juvenem pubescentem, Spiritum Sanctum imberbem Adolescentem. 23. Monachorum habitu incedebant ad suspicionem vitandam. Qualibet Feria secunda, quarta, & sexta jejunium indicebant usque ad horam nonam, quod solvebant invitati, & occasione data opipare epulabantur. Initiandis statim errorum venena non propinabant. 24. Scripturæ Sacræ libros, quos recipiebant, suis accomodabant erroribus. Sectam suam vocabant Bethleem, in se Christum nasci dicentes, seu Verbum Dei, quo fidei veritas prædicabatur. Catholicam Ecclesiam esse *Herodem*, quæ Verbum apud eos natum occidere conetur. 25. *Rachelem* fuisse mulierem viduam, quæ cum duas haberet infantes filias, quo tempore *Herodes* pueros omnes interfecit, honorem & gratiam apud ipsum se inituram arbitrata, eas in marium speciem mutatas attulit. Quæ cum essent pariter interfectæ, *Rachel* ita lugebat, nullam ut consolationem admitteret. *Rachelem*, Patrem esse Cœlestem, cujus filiæ sint anima Adæ, & anima Christi; quibus ab *Herode*, id est, a mundi Principe sublatis, Patrem lugere mortem illarum, & consolationem omnem respuere. 26. Cameli pilos, ex quibus *S. Joannis Baptistæ* contextum vestimentum in Evangelio legimus, Mosaicæ Legis præcepta interpretabantur, quæ instar cameli impura sit, cum & esum carnium, nuptias, & jusjurandum, & sacrificia, & cædes, & alia multa his similia permittant. Zonam pelliceam, Evangelium, quod ovium pellibus inscriptum est. Mosaicæ Legis adhortationes, locustas, mel silvestre, Evangelium: Catholicos appellabant Pharisæos, & Saducæos, qui ad *Joannis* Baptisma accedebant; & genimina viperarum. Christi calceamenta, dicebant esse miracula, quæ discipulis & turbis demonstravit. Quæ quidem *Joannes* solvere non poterat, quippe qui nullo modo valebat ea miracula patrare. Ventilabrum esse Evangelicum Sermonem, aream Christianos homines, triticum fidem suam, paleam fidem nostram. Montem altum esse secundum Cœlum, in quem Christus a Diabolo sublatus, vidit omnia Regna Mundi. Beatitudines omnes Evangelicas de Bogomilis dictas. 27. In his Evangelii verbis, *Esto consentiens* ad-

adversario tuo, adversarii nomine Diabolum intelligi. 28. Ad Cœlibatus necessitatem adstruendam & ad sugillationem matrimonii verba illa Christi proferebant: *In Resurrectione, neque nubent, neque nubentur*: Resurrectionem pœnitentiam & vitam Evangelicam interpretati. 29. In his verbis: *Tum autem cum oras, intra in cubiculum tuum*, cubculi nomine mentem intelligi: adeoque preces in Ecclesiis non esse fundendas. 30. Hæc verba exponentes, *Respicite volatilia Cœli, quod non serunt, neque metunt, &c.* Volatilia Cœli, Monachos esse dicebant, in columnis, aut domunculis degentes, qui cum inertem vitam traducant, tamen a Patre Cœlesti nutriuntur. Se ipsos vero esse lilia agri propter morum candorem & ornatum virtutum. Plerasque hujusmodi fabulas & blasphemias ineptissimas effutiebant. 31. E quibuslibet tormentis Angelorum ope se eripiendos jactitabant, ut refert *Anna Comnena*. Basilium Sectæ auctorem noctu a dæmonibus lapidibus impetitum, quod Sectæ arcana *Alexio* Imperatori Proselytum simulanti imprudens revelasset, eadem testatur. Legatur libro 15. *Alexiados*, ubi prolixe agit de quæstione in Basilium, in ejus 12. Apostolos cæterosque Sectatores habita.

ARTICULUS VI.

De Tanchelini Hæresi.

Antuerpia vulgo Anvers, ad Scaldim fluvium, in Brabantia, urbs Episcopalis sub Metropoli Mechliniensi, ex Pauli Quarti institutione. S. Norbertus ad Hæresim Tanchelini extirpandam a Deo suscitatus.

T*Anchelinus*, homo flagitiosissimus, ter mille stipatoribus vallatus incedebat apparatu magnifico, vestibus deauratis ornatus, convivia lautissima instruens, ut plebis gratiam sibi conciliaret. Palmares ejus errores duo. 1. Quod Ministerium Episcoporum & Sacerdotum inane esse, nec a Christo institutum diceret. 2. Quod Sacrosancti Corporis & Sanguinis Christi perceptionem ad salutem perpetuam prodesse negaret. Propagandæ Hæresi locum selegit opportunum, Antuerpiam nobilem in Belgio civitatem, in qua tum unicus erat Sacerdos, cui incesta cum nepte familiaritas omnem apud populum fidem & auctoritatem derogabat. In gregem Pastoris custodia destitutum grassatus est nefarius Hæresiarcha, & Belgarum Antuerpiensium ita sibi devinxit animos ut, qua corpus laverat, aquam biberent, ac Reliquiarum loco reconderent. Et cum filias sub matrum oculis, uxores præsentibus maritis constupraret, opus spiritale id esse asserebat, miserisque persuadebat infamis Ganeo. Ad hanc exterminandam Hæresim & Antuerpienses ad veritatem fidei revocandos, *S. Norbertus* Ordinis Præmonstratensis Conditor, cum selectis Fratribus invitatus, ingentem errantium numerum ad Ecclesiam reduxit. Ista constant ex *Hugone* in ejus Vita cap. 34. apud *Surium* ad diem 6. Junii Grassata est *Tanchelini* hæresis ab anno circiter 1109. ad annum 1126. quo *S. Norbertus* Antuerpiam profectus est.

JOAN. DOM. MANSI

Nota.

DE Tanchelini hæresi multo plura ac certiora nos docet Epistola Ecclesiæ Trajectensis ad Fridericum Coloniensem Archiepiscopum inserta in Codice Udalrici vulgato ab Eccardo Corpor. Histor. Medii Ævi Tom. II. num. 288. In eo vero gratiæ Archiepiscopo referuntur, quod *paterna miseratione* vices Ecclesiæ Trajectensis dolens, *Antichristi*, ait, *nostri blasphematoris cursum retardastis. Jam vero sancte Pater afflictionis nostræ querelas suscipite. Vere, Domine, gravissimum malum Ecclesia nostra sustinebit, si quoquomodo illos evadere contigerit.* His ex verbis colligo Tanchelinum ad Trajectensem Diœcesim, sive ortu, sive incolatu pertinuisse, ibique hæresis suæ venena sparsisse: Monachum egisse illis Epistole ediscimus. *Nunc quoque ad hoc ipsum Anti-Christus noster Monachum mentitus, ut eo securius illuderet, quo versutius spem sanctitatis simulatæ sumpsisset.* Romam se contulisse indicant ea quæ in decursu ejus historiæ legimus de Presbytero quodam qui a Sacerdotali dignitate apostatans nefandi hominis magisterio adhæsit, qui & illum Romam prosequutus *quartam partem nostri*

(Epi-

(Episcopatus Trajectensis) *Tervanensi Episcopo regni Franciæ, auctoritate Domini Papæ, exterminare conatus est, quem a sanctitate vestra detentum audivimus & gavisi sumus.* Hæreticus iste in maritimis primum locis rudi populo, & infirmioris fidei venenum perfidiæ suæ miscuit, & per matronas ac mulierculas (quarum familiaritatibus & secreta collocutione, & privato accubitu libentissime utebatur) errores suos paulatim spargere cœpit; deinde conjuges ipsos & maritos perfidiæ suæ laqueis irretivit. Tum in patentibus campis prædicare incipiens late circumfuse multitudini sermocinabatur &c. Qui fuerint viri perversi errores his verbis indicantur: *nihil Papam, nihil Archiepiscopos, aut Clericos asseruit, penes suos tamen Ecclesiam constituens ad solos Tanchelinistos* (sic enim Tanchelinus appellatur) *contrahere conatus.*

ARTICULUS VII.

De Petrobusianis, & Henricianis.

PEtrus de Bruis Sectæ nomen dedit ante annum millesimum centesimum undevigesimum exortæ. Errores suos in Provincia Arelatensi, aliisque finitimis disseminavit. Errorum Capita refert *Petrus Venerabilis* Abbas Cluniacensis, in Epistola ad Archiepiscopos Arelatensem & Ebredunensem, & Episcopos Diensem & Vapincensem, quæ in alia Epistola seu potius Tractatu iisdem Præsulibus nuncupato confutaverat. *Scripsi nuper*, inquit, *Epistolam Reverentiæ vestræ contra Hæreses Petri de Bruis disputantem, sed innumeris & magnis negotiis a dictando animum a scribendo stylum retardantibus, hucusque mittere distuli. Mitto nunc tandem eam Prudentiæ vestræ, ut per vos Hæreticis contra quos scripta est, & etiam Catholicis, quibus forsitan prodesse poterit, innotescat. Vobis eam mitto, quoniam in Partibus vestris, aut circa easdem stulta illa & impia hæresis more pestis validæ multos interfecit, plures infecit; Sed gratia Dei concitante & adjuvante studia vestra, a vestris regionibus sese paululum removit. Migravit tamen, sicut audivi, ad loca satis vobis contigua, & a Septimania vestra vobis persequentibus expulsa, in Provincia Novempopulana, quæ vulgo Guasconia vocatur, & in partibus ei adjacentibus, sibi foveas præparavit. In quibus nunc se timore occultans, nunc de ipsis audacia assumpta prodiens, quos potest, decipit, quos potest, corrumpit, & nunc istis, nunc illis, lethalia venena propinat. Vestrum est igitur, ad quos præcipue tam ex officio, quam ex singulari scientia, in partibus illis cura Ecclesiæ Dei spectat, & quibus ipsa velut fortibus columnis maxime innititur; vestrum est, inquam, & a locis illis in quibus se latibula invenisse gaudet, & Prædicatione, & etiam, si necesse fuerit, vi armata per Laicos exturbare. Sed quia majorem operam eos convertendi, quam exterminandi, adhibere Christianam Caritatem decet, proferatur eis auctoritas, adhibeatur & ratio; ut si Christiani permanere volunt auctoritati, si homines rationi cedere compellantur.*

Petrobusiani.

Christiani cedere debent auctoritati, homines rationi.

De errorum vero Capitibus ita subdit: *Et quia prima erronei dogmatis semina a Petro de Bruis per viginti fere annos sata & aucta, quinque præcipua & venenata virgulta produxerunt, contra illa maxime, ut potui, egi, ut circa ea se animus & verba intentius occuparent, in quibus major fidei læsio, majus monstrabant esse periculum.*

Petrobusianorum errores.

Primum hæreticorum Capitulum negat parvulos infra intelligibilem ætatem constitutos, Christi Baptismate posse salvari, & alienam fidem posse illis prodesse, qui sua uti non possunt: Quoniam juxta eos, non aliena fides, sed propria cum Baptismate salvat Domino dicente: „ Qui crediderit, & baptizatus fuerit salvus erit. Qui vero non crediderit, „ condemnabitur.

Secundum Capitulum dicit, Templorum vel Ecclesiarum fabricam fieri non debere, factas insuper subrui oportere, nec esse necessaria Christianis sacra loca ad orandum, quoniam æque in taberna & in Ecclesia, in foro & in templo, ante altare vel ante stabulum invocatus Deus audit, & eos qui merentur exaudit.

Tertium Capitulum, Cruces sacras confringi præcipit & succendi. Quia species illa vel instrumentum quo Christus tam dire tortus, tam crudeliter occisus est, non adoratione,

ne, non veneratione vel aliqua supplicatione digna est, sed ad ultionem tormentorum & mortis ejus, omni dedecore dehonestanda, gladiis concidenda, ignibus succendenda est.

Quartum Capitulum non solum veritatem Corporis & Sanguinis Domini quotidie & continue per Sacramentum in Ecclesia oblatum negat, sed omnino illud nihil esse, neque Deo offerri debere decernit.

Hinc Calvinistæ errores suos hauserunt.

Quintum Capitulum, Sacrificia, orationes, eleemosynas, & reliqua bona pro defunctis fidelibus a vivis fidelibus facta deridet, nec ea aliquem mortuorum vel in modico posse juvare affirmat.

Ad hæc, Traditionis & SS. Patrum Auctoritatem Petrobusiani rejiciebant, ut idem Petrus Cluniacensis in priori sua Epistola, seu Tractatu testatur cap. 1. *Ad vestram*, inquit, *brutam impiam hæresim refellendam, innumera mihi Doctorum Ecclesiasticorum testimonia suffragantur, sed vestra auctoritas & sapientia tanta est, ut eos coram producere non præsumam; maxime cum didicerim, Hilarium, Ambrosium, Augustinum, Hieronymum, Gregorium, & cæteros judicio majestatis vestræ esse damnatos .... Viderint Catholici bujus Operis lectores, quid pro solo isto, quod nunc commemoravi, capitulo, mereamini, qui Ecclesiam Dei armis suis spoliare, & inter hostes inermem constituere decrevistis; immo quantum ad vos jam telis & gladiis hostilibus exposuistis.*

SS. Patrum auctoritatem qui rejiciunt, Ecclesiam Dei armis suis spoliant.

Vetus & Novum Testamentum ipsos rejicere, ac Manichæos esse fama vulgavit, quam tamen incertam fuisse significat Petrus Cluniacensis. „ Quia *inquit*, Sanctis Ecclesiæ Doctoribus fidem præbere dedignamini, ad purissimum rivulorum omnium fontem mihi est revertendum, & de Evangelicis, Apostolicis, seu Propheticis dictis testimonia, (si tamen vel illa suscipitis) sunt proferenda. Videndum est utrum hi qui tantis orbis terrarum Magistris non cedunt, saltem Christo, Prophetis, vel Apostolis acquiescant. Hoc ideo dico, quoniam nec ipsi Christo, vel Prophetis, aut Apostolis vos ex toto credere fama vulgavit, ipsique majestati Veteris ac Novi Testamenti, quæ jam ab antiquo totum orbem subdidit, vos detrahere (si tamen verum est) indicavit. Sed quia fallaci rumorum monstro non facile assensum præbere debeo, maxime cum quidam vos totum Divinum canonem abjecisse affirment, alii quædam ex ipso vos suscepisse contendant, culpare vos de incertis nolo.

Petrobusiani Manichæi non erant.

Sane Manichæum non fuisse *Petrum Bruisium*, id palam ostendit, quod a carnibus non abstineret, nec ab ipsis sibi temperarent ejus Discipuli, ut Manichæi. Nam ipso die Sancto Parasceves ipsos ignem struxisse ex ligneis Crucibus, & carnes impie comedisse, Petrus Cluniacensis testatur. *Prævenistis*, inquit, *scelestis operibus celeritatem verborum, & profundis in Religionem odiis, quod vel cogitare scelus fuerat, Insigne nostræ fidei tollere attentastis. Quod tunc factum est, quando ad inauditam Divinitatis contumeliam, magno de Crucibus aggere instructo, ignem immisistis, pyram fecistis, carnes coxistis, & ipso Passionis Dominicæ die Paschalem Dominicam præcedente, invitatis publice ad talem esum populis, comedistis.* Præterea, ipsos Vetus & Novum Testamentum admisisse constat ex libro *De Antichristo* ab ipsis scripto anno circiter 1120. qui ipsorum Fidei professionem complectitur, & a *Paulo Perrino* in historia VValdensium lib. 2. editus est. Sic enim habent cap. 1. *Si ie Christianes entengu per commandament departir se de l'Antechrist, lo es dit, & es prova del Veilli & de Novel Testament*, &c. Id est *Christianum ex mandato teneri se ab Antichristo separare, patet tam ex Veteri, quam ex Novo Testamento.* Atque in hunc finem varia Isaiæ, Jeremiæ, Levitici, Numerorum, Deuteronomii, Exodi, Ezechielis, Matthæi, Joannis in Evangelio & Apocalypsi loca proferunt.

De Eucharistia sic differentes introducit Petrus Cluniacensis: *Nolite, o populi, Episcopis, Presbyteris, seu Clero vos seducenti credere, qui sicut in multis, sic & in Altaris Officio vos decipiunt, ubi Corpus Christi se conficere, & vobis ad vestrarum animarum salutem se tradere mentiuntur. Mentiuntur plane. Corpus enim Christi semel tantum ab ipso Christo in Cœna ante Passionem factum est; & semel, hoc est, tunc tantum Discipulis datum est. Exinde neque confectum ab aliquo, neque alicui datum est.* At id ex falsa relatione didicerat Petrus Venerabilis: *Verba vestra*, inquit, *quæ ad nos pervenire potuerunt, ista sunt.* Christum enim Apostolis dedisse Corpus suum in figura, &

quo-

quotidie pariter Christianis distribui profitebantur: ipsius autem veritatem & substantiam in Eucharistia contineri pertinaciter nega-bant: ut constat ex eodem ipsorum libro *De Antichristo*, cap. 1. *Li fait de lui*, inquiunt, *son le Sacrament specialment, lo Sacrament de la Eucharistia, que el col per Dio & per Jesu Crist*. Id est: *Opera ipsius* (scilicet Antichristi) *sunt Sacramenta, speciatim Sacra-mentum Eucharistiæ, quod adorat velut Deum & Christum*. Et cap. 4. *Lo maniar del Pan Sacramental, es maniar lo Corps de Christ en figura, dizent Christ: Per quanta via vos fare aizo, faselo en la mia recordanza*. Id est, *Manducatio Panis Sacramentalis, est manducatio Corporis Christi in figura, cum Christus dixerit: Quotiescumque id feceritis, facite in memoriam mei*.

Petrum de Bruis in Villa *S. Ægidii*, in Diœcesi Nemausensi, igne damnatum, & combustum Petrus Cluniacensis testatur.

Petrobusianæ Hæreseos ortum ad annum 1126. refert Eminentissimus Annalium Ecclesiasticorum parens. Verum anno 1119. jam exortos fuisse Petrobusianos, colligitur ex Concilio Tolosano, quod eo anno celebratum est, *Callisto* II. Pontifice Maximo Præside, Canone III. quo damnantur Hæretici, *Qui Religionis speciem simulantes, Dominici Corporis & Sanguinis Sacramentum, Baptisma puerorum, Sacerdotium & cæteros Ecclesiasticos Ordines, & legitimarum damnant fœdera Nuptiarum*; eosque *per potestates exteras coerceri*, Pontifex & Synodus præcipiunt. Hos autem Petrobusianos fuisse omnino verisimile est; cum in eisdem erroribus fuerint, quos *Petrus* Cluniacensis Abbas Petrobusianis tribuit. *Petrus de Bruis igne damnatus.* *Quo tempore nata hæc Hæresis?*

Petrobusiani etiam erant Hæretici de quibus Ivodii in Diœcesi Trevirensi detectis, a *Brunone* Archipræsule quæstionem habitam commemorat Historia Trevirensis, Tom. XII. Spicilegii Dacheriani, pag. 243. his verbis: *Ivodii, quod Trevericæ Diœcesis appenditium est, fuerunt eo tempore Hæretici, qui substantiam panis & vini, quæ in altari per Sacerdotes benedicitur, in Corpus Christi & Sanguinem veraciter transmutari negabant; nec Baptismi Sacramentum parvulis ad salvationem proficere dicebant, & alia perplura profitebantur erronea, quæ memoriæ tradere nefas duxi*.

Obiit autem *Bruno* Trevirensis Archiepiscopus anno 1123. septimo Kalendas Maii. *Henriciani.*

II. Sectam propagavit Henricus Monachus Apostata circa an. 1140. De quo *Petrus Cluniacensis* scribit: „ Sed post rogum Petri de Bruis, quo apud S. Ægidium zelus „ Fidelium flammas Dominicæ Crucis ab eo succensas, eum concremando, ultus est... „ hæres nequitiæ ejus Henricus, cum nescio quibus aliis Doctrinam diabolicam non „ quidem emendavit, sed immutavit: & sicut nuper in Tomo qui ab ejus ore exce„ptus dicebatur, scriptum vidi, non quinque tantum, sed plura capitula edidit, con„tra quæ animus accenditur rursus agere .... Sed quia eum ita sentire vel prædica„re, nondum mihi plene fides facta est, differo responsionem, quousque & horum „ quæ dicuntur indubiam habeam certitudinem. „ Quod vero Petrobusianæ Hæresi addidit *Henricus*, istud est: „ Irrideri Deum Cantibus Ecclesiasticis, quia qui solis piis „ affectibus delectatur, nec altis vocibus advocari, nec musicis modulis potest mulceri.

De Henrici Petrobusiani Hæresi scribit S. Bernardus ad Comitem S. Ægidii *Hildefonsum*, Epistola 352. „ Quanta audivimus, & cognovimus mala, quæ in Ecclesia Dei „ fecit & facit quotidie Henricus Hæreticus? Versatur in terra vestra sub vestimentis „ ovium Lupus rapax, sed ad Domini designationem a fructibus ejus cognoscimus il„lum. Basilicæ sine plebibus, plebes sine Sacerdotibus, Sacerdotes sine debita reveren„tia sunt, & sine Christo deinde Christiani. Ecclesiæ Synagogæ reputantur, Sanctua„rium Dei Sanctum esse negatur, Sacramenta non sacra censentur, dies festi festivis „ frustrantur solemniis. Moriuntur homines in peccatis suis, rapiuntur animæ passim „ ad tribunal terrificum, heu! nec Pœnitentia reconciliati, nec Sacra Communione „ muniti. Parvulis Christianorum, Christi intercluditur vita, dum Baptismi negatur gra„tia, nec saluti propinquare sinuntur: Salvatore licet pie clamante pro eis: Sinite, „ *inquit*, parvulos venire ad me.

Tum de ejusdem Hæresiarchæ moribus subdit: „ Sub tuo Dominatu in gregem Christi „ toto furore baccha tur. Quod tuo ne honori congruat, Princeps Illustris, ipse judi„cato. Nec mirum tamen si Serpens ille callidus decipit te, quippe speciem pietatis *Henrici Hæretici mores.*

„ ha-

„ habens, cujus virtutem penitus abnegavit. Sed nunc audi quis ille sit. Homo apo-
„ stata est, qui relicto Religionis habitu (nam Monachus extitit) ad spur citias car-
„ nis & sæculi tamquam canis ad suum vomitum est reversus. Præ confusione habi-
„ tare inter cognatos & notos non sustinens, vel potius non permissus ob magnitudi-
„ nem criminis, succinxit lumbos suos, & iter qua nesciebat, arripuit, factus gyrova-
„ gus & profugus super terram. Cumque mendicare cœpisset, posuit in sumptu Evan-
„ gelium, nam literatus erat: & venale distrahens Verbum Dei, Evangelizabat ut men-
„ dicaret. Si quid supra victum elicere poterat a simplicioribus populi, vel ab aliqua
„ Matronarum, id ludendo aleis, aut certe in usus turpiores effundebat. Frequenter
„ siquidem post diurnum populi plausum, nocte insequuta cum meretricibus inventus
„ est Prædicator insignis, & interdum etiam cum conjugatis. Inquire, si placet, Vir
„ Nobilis, quomodo de Lausana civitate exierit, quomodo de Cenomanis, quomodo
„ de Pictavis, quomodo de Burdegalis, nec patet ei uspiam reversionis aditus, utpote
„ qui fœda post se ubique reliquerit vestigia.

Disertum quidem fuisse, sed ignarum, Chronicon Cenomanense testatur.

De *Henrico*, ejusque Secta, & strage, quam Cœnomanis fecit anno circiter MCXVI. fuse differit Cenomanensis Ecclesiæ Chronicon cap. 35. ubi de *Hildeberto* Episcopo agit.
„ Per idem fere tempus, *inquit*, in adjacentium finibus regionum surrexit quidam Hy-
„ pocrita, quem propria actio, mores perversi, dogma detestabile, scorpionibus & par-
„ ricidialibus dignum protestantur suppliciis. Is enim ovium spoliis lupi rapacis rabiem
„ occultans, vultus & oculorum incitatione mari conformis naufragoso, coma succin-
„ ctus, intonsus barba, corpore procerus, pernix incessu, nudishumo, bruma debac-
„ cante, serpens vestigiis, expeditus affatu, terribilis sono, juvenis ætate. Nullus ei
„ nitor in vestitu, victus ejus a publico in promptu dissimilis, hospitium in ædibus Bur-
„ gensium, mansio in porticu cœna, cubile in cœnaculo, minime siquidem ad instar
„ Danielis Prophetæ, sed juxta illud, *Mors intravit per fenestras vestras*: Quid mul-
„ ta? Idem namque miræ sanctitatis & scientiæ circumquaque rumore, non meri-
„ to; falsitate, non vero habitu erat celebrior, non moribus, non religione, sed opi-
„ nione. Matronæ etiam atque impuberes pueri (Nam utriusque sexus utebatur leno-
„ cinio) pro varia vice huic accedentes, excessus suos profitentur, sed augmentant
„ plantas ejus, clunes, unguina, tenera manu demulcendo. Isti plane tanti viri lasci-
„ via exhilarati, & adulterii enormitate, publice testabantur, numquam se virum at-
„ trectasse tantæ rigiditatis, humanitatis & fortitudinis; cujus affatu cor etiam lapi-
„ deum facile ad compunctionem posset provocari. Hujus itaque religionem & cœlibem
„ vitam Monachi & Anachoretæ, & universi Regulares deberent imitari. Asserebant
„ quoque sibi a Domino Deo antiquam & authenticam Prophetarum collatam fuisse
„ bene dictionem, & Spiritum quo mortalium excessus cæteris incognitos, visa tan-
„ tum eorum facie cognosceret & proderet. „ Narrat subinde istius Chronici Auctor, *Henricum* duos ex Discipulis suis Cenomanum misisse: quos incauti Cenomanenses quasi Angelos Domini susceperunt. Gerebant ex Magistri consuetudine Baculos, in quorum vertice signum Crucis ferro fabricatum eminebat, habitu & exteriori conversatione speciem prætendentes Pœnitentium. Horum fraude ac hypocrisi deceptus *Hildebertus*, qui tunc ad Romanum iter se comparabat, summa humanitate, & liberalitate ipsos excepit, jussitque Archidiaconis suis, ut venientem *Henricum* benigne susciperent, eique Conciones ad populum habere permitterent. Absente Pastore, in ovile irruit lupus agni habitu larvatus. Seductorem vulgus secutum est novitatis amans. Ejus factione & muneribus plerique Clericorum excœcati, plebi in errorem trahendæ cooperabantur, Hæretico tribunal præparantes, ex quo certatim confluentes auditores pro concione alloqueretur. Plebs hæreseos veneno afflata, effrænato & præcipiti in Clerum furore continuo grassata est. A Virorum Ecclesiasticorum communione, & civili etiam commercio abhorrere, eorum bona diripere, ædes subruere, extrema supplicia ipsis intentare insanum vulgus vidisses: nec stetissent intra minas, nisi a Comite & Optimatibus fuissent coerciti. Quidam ex Cenomanensibus Clericis, *Hugo* scilicet *de Oselio*, & *VVillus Qui-non-bibit-aquam*, & *Paganus Aldericus*, cum ad eum disceptandi gratia accessissent, a furiosa plebe contumeliis & verberibus affecti, fugam capessere coacti sunt.

Hæreseos suæ virus Cenomanensibus afflat. Henricus.

ſunt. His commotus Inſignis Eccleſiæ Clerus, ſilentium Hæreſiarchæ indixit, eumque & diſcipulos, fautoreſque diris omnibus ſacro ritu devovit, ſi contumaces eſſent. Sententia his verbis concepta erat: „ Eccleſia noſtra te & Socios tuos in veſtimentis „ ovium venientes, ſed intrinſecus lupi rapacis molientis inſidias, cum pace recepit & „ honore. Ipſa etiam tibi affectum & effectum fraternæ caritatis exhibuit, exiſtimans, „ quod populum de ſalute animarum fideliter commoneres, & ſemen Verbi Dei in „ cordibus eorum ſinceriter ſeminares: ſed tu pro pace iram, pro honore opprobrium, „ pro caritate odium, maledictionem pro benedictione perverſo ordine reddere, & Eccleſiam Dei fallacia tua perturbare præſumpſiſti. Nam inter Clerum & populum diſcordiam ſeminaſti, ac ſeditioſæ plebis multitudinem cum gladiis & fuſtibus adverſus „ Matrem Eccleſiam traditione decies iterata commoviſti. Nobis Oſculum Judæ porrexiſti, noſque & univerſum Clerum publica injuria Hæreticos appellaſti. Inſuper „ (quod pejus eſt) multa contra Fidem Catholicam, quæ fidelis Chriſtianus retractare exhorreſcit, pernicioſe & infideliter protuliſti. Igitur ex Auctoritate Summæ & „ individuæ Trinitatis, & totius Orthodoxæ Eccleſiæ, & Sanctæ Dei Genitricis Mariæ, & S. Petri Apoſtolorum Principis, & Vicarii ejus Reverendi Patris noſtri Paſchalis Papæ, atque Antiſtitis noſtri Hildeberti, tibi ſociiſque tuis, male & damnoſe „ errori tuo blandientibus, penitus prohibemus, nec in toto Cenomanenſi Epiſcopatu „ ulterius, nec privatim, nec publice prædicationem facere, nec perverſorum dogmatum ineptias propagare præſumas. Si vero contra tantam auctoritatem uſurpaveris „ nefandis faucibus tuis dehiſcentibus denuo virus elicere, eadem auctoritate, ejuſque „ privilegio ſuffulti, excommunicamus te, omnes complices, fautores, & adjutores tuos: „ & ipſe, cujus Divinitati non deſinis contraire, te in die diſtricti Judicii æterna maledictione faciat mancipari.

Denuntiata Sententia, nihilominus ſacrilegos conventus apud S. Germanum & S. Vincentium agebat Henricus, in quibus novi dogmatis virus effundebat, & fœminas quæ „ minus caſte vixerant, adhortabatur: Coram omnibus veſtes ſuas cum crinibus nudæ „ comburerent, nec quilibet amplius aurum, argentum, poſſeſſiones, ſponſalia cum uxore ſumeret, nec illi dotem conferret: ſed nudus nudam, debilis ægrotam, pauper „ duceret egenam; nec curarent ſive caſte, ſeu inceſte connubium ſortirentur. Dum ea, „ ſicut in poſterum dixerat, agerentur, ille quid ſingulæ haberent venuſtatis mirabatur, quæ ceteris candore excelleret, vel nitore corporis ſplendidior haberetur. Ex „ juſſu tamen illius plebis actio pendebat univerſa, & affectus. Tanta auri, tanta argenti affluentia, ſi vellet, redundaret, ut opes omnium ſolus videretur poſſidere. „ Licet plane multa reciperet, tamen parcebat cupiditati, ne nimis ambitioſus videretur. Verumtamen plura ſibi retinens, pauca ad reſtaurationem pannorum, qui (ſicut „ dictum eſt) incenſi fuerant, conferebat. Ejus quoque admonitu multi juvenum ducebant venales mulieres, quibus ipſe pannos pretio quatuor ſolidorum emebat, quo „ nuditatem ſuam tantummodo ſupertegerent ..... Juvenes, qui nequam ejus conſilio „ uxores acceperant, parvo temporis dilapſo curriculo, aut fame, aut ſtupro compulſi „ mulierum, ad alias partes tranſvolabant, fœminas relinquentes totius egentes auxilii. „ Sicque illi aliis in adulterio adhærebant; & ipſæ adhuc maritis ſuis ſuperſtitibus, „ aliorum connubia illicite expectabant: Nemo enim ex illis qui ejus exhortatione conjugium inierunt, cum multi eſſent, umquam uxori ſuæ, vel viro conjux fidem exhibuit, vel reverentiam; vel quælibet alia mulier, quæ fornicationi, deliciis veſtimentorum, jurejurando abrenuntiaſſet, potuit ſe continere: ſed in dies augmentando facinora, in deteriora lapſa eſt. Rediit interim ex Romano itinere *Hildebertus*, cujus cognito adventu, *Henricus* in Caſtrum *S. Karileſi* * ſeceſſit. Die ſacro Pentecoſtes Militis cujuſdam ædem noctu ingreſſus, uxorem ipſius conſtupravit. Solemni pompa a Clero exceptus Epiſcopus, plebem ab *Henrico* depravatam cognovit; ingemuit quæ ſcilicet benedictionem ſuam reſpueret, Hæreſiarcham laudibus efferret, in ſe ac univerſum Clerum verbis petulantibus, & contumelioſis baccharetur. *Henricum* adiit, interrogavit, ignorantiæ, impietatis, hæreſeos convicit. *Ille vero clam aufugit, & cæteras regiones niſi ocyor eſſet fama, ſimili modo perturbaret, & viperino hiatu & ſuo inficeret* (in-

* *S. Calais.*

(inquit Chronicon Cenomanensis Ecclesiæ a doctissimo viro Domino *Mabillonio* O.B. editum Tom. III. *Veterum Analectorum* .)

Albericus Sedis Apostolicæ Legatus & S. Bernardus Hæresim impugnant.

Ad Henricianam Hæresim expugnandam & exterminandam , *Eugenius* III. Pontifex Maximus Legationem Apostolicam in Gallias commisit *Alberico* Ostiensi Episcopo, qui *S. Bernardum* Legationis comitem suæ adscivit. Hic vero concionibus , collationibus, miraculis innumeros Hæreticos ad fidem convertit , & multum apud Tolosanos rem Christianam promovit. Idem constat ex ipsomet *S. Bernardo* in Epistola mox laudata, & in sequenti ad Tolosanos, & ex *Goffrido* Monacho, lib. III. De Vita *S. Bernardi* , cap. V. qui *Henricum* fugisse ac delituisse, sed tandem captum , victumque Legato Apostolico traditum fuisse : a quo perpetuo carcere damnatum credere par est , ne plures corrumperet. Porro *Petrum de Bruis*, & *Henricum* tamquam Patriarchas suos, Lutherani, Calvinistæ, Anabaptistæ venerantur.

ARTICULUS VIII.

De Arnaldistis .

Arnaldistarum Hæresis anno circiter 1138. emersit auctore *Arnaldo Brixiensi*, qui e Galliis reversus, ubi studiis operam navarat , *Petro Abælardo* Præceptore usus , Brixiæ, & Romæ rem Christianam turbavit, assumpta larva sanctitatis, Monastico scilicet habitu. De Eucharistia, & Baptismo Parvulorum prave sensit . Episcopis Regalia, feudosque, Clericis & Monachis, bonorum quorumlibet proprietatem ac possessionem abrogabat. Damnatus est in Synodo Œcumenica Lateranensi sub *Innocentio* II. an. MCXXXIX. Sed de hoc Hæresiarca præstat audire coævos Scriptores , imprimis *Ottonem Frisingensem*, l. 12. *De Rebus Gestis Friderici* Imperatoris, c.20. ,, Arnaldus iste, ,, *inquit*, ex Italia, civitate Brixia oriundus, ejusdemque Ecclesiæ Clericus, ac tantum ,, Lector ordinatus, Petrum Abaelardum olim Præceptorem habuerat: Vir quidem naturæ non hebetis, plus tamen verborum profluvio, quam sententiarum pondere copiosus, singularitatis amator, novitatis cupidus; cujusmodi hominum ingenia ad fabricandas Hæreses Schismatumque perturbationes, sunt prona . Is a studio e Galliis in ,, Italiam revertens, Religiosum habitum, quo amplius decipere posset, induit, omnia ,, lacerans, omnia rodens, nemini parcens, Clericorum ac Episcoporum derogator, Monachorum persequutor, Laicis tantum adulans. Dicebat enim nec Clericos proprietatem, nec Episcopos Regalia, nec Monachos possessiones habentes, aliqua ratione posse ,, salvari, cunctaque hæc Principis esse , ab ejusque beneficentia in usum tantum Laicum cedere oportere. Præter hæc de Sacramento Altaris, & Baptismo Parvulorum ,, non recte dicitur sensisse . His , aliisque modis , quos longum est enumerare , dum ,, Brixiensem Ecclesiam perturbaret, Laicisque terræ illius prurientes erga Clerum aures habentibus, Ecclesiasticas malitiose exponeret Paginas; in Magno Concilio Romæ ,, sub Innocentio habito, ab Episcopo civitatis illius virisque religiosis accusatur Romanus ergo Pontifex, ne perniciosum dogma ad plures serperet, imponendum viro ,, silentium decernit, sicque factum est. Ita homo ille de Italia fugiens, ad Transalpina se contulit ; ibique in Oppido Alemanniæ Turego officium Doctoris assumens , ,, perniciosum dogma aliquot diebus seminavit. ,, Ita lego apud Ottonem Frisingensem, Editionis *Christiani Urstisii* Basileensis, pag. 460. & 461.

Audiendus etiam *Guntherus* Ligurinus ejusdem temporis Poeta clarissimus, ita canens:

Cujus origo mali, tantæque voraginis auctor
*Extitit Arnaldus, quem Brixia * protulit ortu*
Pestifero, tenui nutrivit Gallia sumptu ,
Edocuitque diu : tandem natalibus oris
Redditus, assumpta Sapientis fronte , diserto
Fallebat sermone rudes , Clerumque procaci
Insectans odio, Monachorum acerrimus hostis,
Plebis adulator , gaudens popularibus auris ,

* *Bresse* ,

Pon-

Pontifices, ipſumque gravi corrodere lingua
Audebat Papam; ſcelerataque dogmata vulgo
Diffundens, variis implebat vocibus aures.
Nil proprium Cleri, fundos & prædia nullo
Jure ſequi Monachos, nulli Fiſcalia Jura
Pontificum; nulli curæ popularis honorem
Abbatum, Sacras referens concedere Leges.
Omnia principibus terrenis ſubdita, tantum
Committenda viris popularibus atque regenda.
Illis Primitias, & quæ devotio plebis
Afferat, & Decimas caſtos in corporis uſus,
Non ad luxuriam ſive oblectamina carnis
Concedens, molleſque cibos, cultuſque nitorem,
Illicitoſque jocos, laſcivaque gaudia Cleri.
Pontificum faſtus, Abbatum denique laxos
Damnabat penitus mores, Monachoſque ſuperbos.
Veraque multa quidem, niſi tempora noſtra Fideles
Reſpuerent monitus, falſis admixta monebat.
Et fateor, pulchram fallendi noverat artem,
Veris falſa probans; quia tantum falſa loquendo
Fallere nemo poteſt.
Articulos etiam Fidei, certumque tenorem,
Non ſatis exacta ſtolidus pietate fovebat,
Impia mellifluis admiſcens toxica verbis.
Ille ſuam vecors in Clerum Pontificemque,
Atque alias plures adeo commoverat Urbes,
Ut jam ludibrio ſacer, extremoque pudori,
Clerus haberetur. Quod adhuc (ni fallor) in illa
Gente nocet, multumque ſacro detruncat honori:
Mox in Concilio Romæ damnatus ab illo
Præſule, qui numeros vetitum contingere noſtros
Nomen ab innocua laudabile vita.
Territus, & miſeræ confuſus imagine culpæ,
Fugit ab Urbe ſua, Tranſalpiniſque receptus,
Qua ſibi vicinas Alemannia ſuſcipit Alpes,
Nobile Turregum, Doctoris nomine falſo
Inſedit, totumque brevi ſub tempore terram
Perfidus impuri fœdavit dogmatis aura.
Unde venenato dudum corrupta ſapore,
Et nimium falſi doctrinæ Vatis inhærens,
Servat adhuc uvæ geſtum gens illa paternæ.

Arnaldus Cleri ac Monachorum ſeverus cenſor.

Hæc apud *Ligurium* Editionis Hanoviæ, *Juſti Reuberi*, pag. 322. & 323.

De Arnoldo Brixienſi ſcribit ad Epiſcopum Conſtantienſem *S. Bernardus*, Epiſtola 195. *Scitis quia fur de nocte irruperit domum, non veſtram, ſed Domini, vobis tamen commiſſam . . . Forſan hæretis & miramini quemnam dicere velim. Arnaldum loquor de Brixia, qui utinam tam ſanæ eſſet doctrinæ quam diſtrictæ eſt vitæ. Et ſi vultis ſcire, homo eſt neque manducans, neque bibens, ſolo cum Diabolo eſuriens & ſitiens ſanguinem animarum; unus de numero illorum quos Apoſtolica vigilantia notat;* „ Habentes formam pietatis, virtutem illius penitus abnegantes." *Et ipſe Dominus:* „ Venient, *inquiens*, ad vos in veſtimentis ovium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces. *Is ergo uſque ad hanc ætatem, ubicumque converſatus eſt, tam fœda poſt ſe & tam ſæva reliquit veſtigia, ut ubi ſemel fixerit pedem, illuc ultra redire omnino non audeat. Denique ipſam, in qua natus eſt, valde atrociter commovit terram, & conturbavit eam.*

Auſtera Arnaldi vita.

Contra illum ſcribit agitque S. Bernardus.

eam. Unde & accusatus apud Dominum Papam Schismate pessimo, natali solo pulsus est, etiam & abjurare compulsus reversionem, nisi ad ipsius Apostolici permissionem. Pro simili deinde causa & a Regno Francorum exturbatus est Schismaticus insignis. Execratus quippe a Petro Apostolo, adhæserat Petro Abaillardo, cujus omnes errores ab Ecclesia jam deprehensos atque damnatos, cum illo etiam & pro illo defendere acriter & pertinaciter conabatur. Et in his omnibus non est aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta . . . . . Nam etiam ita vagus & profugus super terram, quod non licet inter suos; non cessat apud alienos . . . . Inimicus Crucis Christi, seminator discordiæ, fabricator Schismatum, turbator pacis, unitatis divisor . . . . . Solet sibi allicere blandis sermonibus, & simulatione virtutum, divites & potentes. Demum cum fuerit de illorum captata benevolentia & familiaritate securus, videbitis hominem aperte insurgere in Clerum fretum tyrannide militari, insurgere in ipsos Episcopos, & in omnem passim Ecclesiasticum Ordinem desævire. Hec scientes, nescio an melius salubriusve in tanto discrimine rerum agere valeatis, quam juxta Apostoli monitum, auferre malum ex vobis: quamquam Amicus Sponsi ligare potius quam fugare curabit, ne jam discurrere, & eo nocere plus possit. Hoc enim & Dominus Papa (Innocentius II.) *dum adhuc esset apud nos, ob mala quæ de illo audiebat fieri, scribendo mandavit, sed* Non fuit qui faceret bonum. *Denique si capi vulpes parvulas demolientes vineam Scriptura salubriter monet, non multo magis lupus magnus & ferus religandus est, ne Christi irrumpat ovilia, oves mactet & perdat?*

De eodem scripsit ad *Guidonem* Cardinalem & Legatum Apostolicum, apud quem versari ferebatur, Epistola 196. *Arnaldus de Brixia, cujus conversatio mel & doctrina venenum, cui caput columbæ, cauda scorpionis est, quem Brixia evomuit, Roma exhorruit, Francia repulit, Germania abominabitur, Italia non vult recipere, fertur esse vobiscum. Videte, quæso, ne vestra auctoritate plus noceat. Nam cum & artem habeat, & voluntatem nocendi, si accesserit favor vester, erit funiculus triplex qui difficile rumpitur supra modum (ut vereor) nociturus . . . Deinde videtis qualia post se ubicumque habitavit, reliquit vestigia. Non sine causa vigor Apostolicus hominem Italia ortum transalpinare coegit, repatriare non patitur. Quis vero extraneorum ad quos ejectus est non eum omnimode cuperet suis reddidisse? Et certe sic se habere ad omnes, ut omnibus odio habeatur, approbatio Judicii est quod portat, ne quis dicat subreptum fuisse Domino Papæ. Quale est ergo Summi Pontificis sugillare sententiam, & illam sententiam cujus rectitudinem ejus ipsius in quem data est, etsi lingua dissimulat, vita clamat.*

Arnaldi & Arnaldistarum factio Romæ seditiones excitat.

Anno 1144. Romæ seditionem excitavit Arnaldistarum factio, ut probata Epistola tunc ab ipsis data ad *Conradum* Regem Romanorum, quem in Urbem invitarunt & cum Romano Pontifice committere sunt aggressi. Hac ex Epistola constat Senatores plerosque *Arnaldi Brixiensis* partibus fuisse penitus addictos. In fine salutationem ejus Majestati impertiunt hoc Pentasthico.

Rex valeat, quidquid cupit, obtineat super hostes.
Imperium teneat, Romæ sedeat, regat orbem
Princeps terrarum, ceu fecit Justinianus,
Cæsaris accipiat Cæsar, quæ sunt sua Præsul,
Ut Christus jussit, Petro solvente tributum.

Hanc Epistolam, quæ incipit his Verbis: *Regali Excellentiæ*, apud Ottonem Frisingensem legere est, lib. 1. *De Gestis Friderici Imperatoris*, cap. XXVIII. pag. 422. & 423.

Anno 1145. *Eugenii III.* primo in Urbem irrepsit *Arnaldus* fax seditionis, quæ ipso præsente magis ac magis exarsit. Restaurandum Capitolium, renovandam dignitatem senatoriam, reformandum Equestrem Ordinem docuit. Nihil in dispositione Urbis ad Romanum spectare Pontificem, sufficere sibi Ecclesiasticum Judicium debere. In tantum vero hujus pestiferæ doctrinæ cepit invalescere malum, ut non solum nobilium Romanorum seu Cardinalium diruerentur domus, & splendida Palatia, verumetiam Cardinales aliqui a furenti plebecula inhoneste tractarentur ac in seditione vulnerarentur. Ita refert Otto Frisingensis lib. II. de Gestis Friderici Imperatoris, cap. XX. pag. 461.

De his eleganter cecinit *Guntherus Ligurinus*, lib. III. *De Gestis Friderici I.* p. 324.

Ast

Ast ubi de medio sublato Præsule Summo,
Eugenius sacræ suscepit jura Cathedræ,
Ille Petri solidam cupiens convellere petram,
Ut caput infirmum per cætera membra dolorem
Diffundit, Romana petit temerarius ausu
Mœnia sacrilego, totamque nefarius Urbem
Inficit, impuri corruptam semine verbi:
Et populi tantas in Clerum concitat iras,
Ut penitus nullum Summo deferret honorem
Pontifici, Clerumque odio vexaret iniquo.
Et si quis, cui mens æqui & reverentior esset,
Et meliora pio flagrarent viscera voto,
Forte refragari, seu dissuadere furorem
Ausus erat, seseque novis opponere monstris,
Omnibus ereptis, eversa funditus æde,
Corporis afflictu, seu tandem sanguine fuso,
Clericus, aut etiam popularis facta luebat.
Quin etiam titulos Urbis renovare vetustos,
Patricios recreare viros, priscosque Quirites,
Nomine plebejo secernere nomen Equestre,
Jura Tribunorum, Sanctum reparare Senatum,
Et senio fessas, mutasque reponere leges:
Lapsa ruinosis & adhuc pendentia muris
Reddere primævo Capitolia prisca nitori.
Consiliis, armisque, suæ moderamina summæ
Arbitrio tractare suo: nil juris in hac re
Pontifici Summo, modicum concedere Regi,
Suadebat Populo: Sic læsa stultus utraque
Majestate, reum geminæ se fecerat Aulæ.

Novas denique turbas Romæ cieret *Arnaldus* anno 1155. jussu *Friderici* Imperatoris captus, a *Petro* Urbis præfecto ad rogum damnatus est, cineresque in Tyberim projecti, ut *Otto Frisingensis*, & *Guntherus* commemorant. *Arnaldus Romæ combustus.*

Ne stolidæ plebis quem fecerat improbus error,
Martyris ossa novo cineresve foveret honore.

ARTICULUS IX.

De Petro Abaelardo, & Gilberto Porretano.

PEtrus *Abaelardus* circa annum 1116. Parisiis maxima cum nominis celebritate docebat. In plurimos lapsus est errores, de quibus *S. Bernardus* Epistola 189. & 190. ad *Innocentium II.* legendus. Damnati sunt in Synodo Suessionensi anno 1120. & in Senonensi anno 1140. Ante audientiam, ad *Innocentium II.* Pontificem Maximum appellavit. Ipsum ejusque errores damnavit Pontifex; illique ceu Hæretico perpetuum silentium indixit. Emendatis erroribus sancte vixit, obiitque in Cœnobio Cluniacensi, anno 1142. De iis plura dicemus in Dissertatione *De causa Petri Abaelardi*. Illius novitates propugnavit, & aliquas addit *Guillelmus de Conchis*, homo leviculus, de quo legenda Epistola *Guillelmi* Abbatis *S. Theodorici* ad *S. Bernardum* Tom. IV. Bibliothecæ Cisterciensis, pag. 191. *Abaelardus a Conciliis Gallicanis & Innocentio II. Papa damnatus.*

II. Gilbertus Porretanus, Pictavensis Episcopus, integerrimæ vitæ, & Christianæ gravitatis, Præceptores habuerat celeberrimos *Hilarium Pictavensem*, *Bernardum Carnotensem*, *Anselmum & Radulfum* Laudunenses. Philosophus subtilissimus cum evasisset, ac variis in locis docuisset, solebat etiam post inaugurationem suam, *ex ingenii subtilis magnitudine, ac rationum acumine multa præter communem hominum morem dicere.* *Gilberti Porretani subtilitas.*

Ali-

Ad Romani Pontificis tribunal multiplicis erroris accusatur.

Alquando in Sermone quem habuit ad Clericos in Diœcesana Synodo congregatos, de Fide Sanctæ Trinitatis differens, propositiones quasdam protulit, quæ Catholicæ doctrinæ repugnare videbantur. Quamobrem ab *Arnoldo* & *Calone* Archidiaconis ad Romani Pontificis tribunal vocatus est. *Eugenio III.* Senis supplicarunt, ut causæ, in qua de Fide agebatur, cognitionem susciperet. Is cum iter in Gallias haberet, examen controversiæ distulit, quousque illuc pervenisset, ubi *propter Literatorum Virorum copiam*, opportunius posset institui. Archidiaconi in Gallias reduces *Bernardum* Clarevallensem Abbatem sanctissimum, zelo incredibili Catholicæ Fidei flagrantem, convenere, a quo obtinuere ut errorem a *Gilberto Porretano* assertorum damnationem urgeret. Ista constant ex Ottone Frisingensi lib. 1. de Gestis Friderici, c. 46. & 50.

Hos errores *Gilberto* objectos commemorat *Otto* Frisingensis cap. 50. I. *Quod assereret divinam essentiam non Deum. II. Quod proprietates personarum non essent ipsæ personæ. III. Quod Theologicæ personæ innulla prædicarentur propositione. IV. Quod divina natura non esset incarnata. V. Quod meritum humanum attenuando, nullum mereri diceret præter Christum. VI. Quod Ecclesiæ Sacramenta evacuando, diceret, nullum baptizari, nisi salvandum.* Sed palmaris error ille fuit, quod Divinitatem, Deique proprietates, cum absolutas, tum relativas, Deum non esse propugnabat, sed Divinitatem esse formam, qua Deus est; Magnitudinem, qua Magnus; Bonitatem, qua bonus; Paternitatem, qua Pater. Id constat ex *S. Bernardo*, Sermone octogesimo in Cantica: *Recedant a nobis (inquit) Charissimi, recedant novelli, non Dialectici, sed Hæretici, qui magnitudinem qua magnus est Deus, & bonitatem qua bonus, sed & sapientiam qua sapiens, & justitiam qua justus, postremo divinitatem qua Deus est, Deum non esse impiissime disputant. Divinitate, inquiunt, Deus est, sed divinitas non est Deus. Forsitan non dignatur Deus esse, quæ tanta est ut faciat Deum. Sed si Deus non est, quid est? Aut enim Deus est, aut aliquid quod non est Deus, aut nihil. Equidem non das Deum esse. Sed ne nihilum quidem (ut opinor) dabis, quam usque adeo necessariam Deo esse fateris, ut non modo absque ea Deus esse non possit, sed ea sit. Quod si aliquid est quod non est Deus: aut minor Deo, aut major, aut par. At quomodo minor, qua Deus est? Restat ut aut majorem fatearis, aut parem. Sed si major, ipsa est summum bonum, non Deus: si par, duo sunt summa bona, non unum. Quod utrumque* Catholicus *refugit sensus. Jam de magnitudine, bonitate, sapientia, justitiaque, idem per omnia quod de Divinitate sentimus, unum in Deo sunt, & cum Deo: nec enim aliunde bonus, quam unde magnus: nec aliunde justus & sapiens, quam unde magnus & bonus; aliunde denique simul hæc omnia est, quam unde Deus: & hæc quoque nonnisi seipso.*

Gilberti Porretani præcipuus error.

Addit *S. Bernardus*, Eugenio III. & Remensis Concilii Patribus, perversam visam esse, & omnino suspectam expositionem illam verborum *Boetii* in libro De Trinitate: *Pater est veritas, id est verus, Filius est veritas, id est verus, Spiritus Sanctus est veritas, id est verus. Et hi tres simul non tres veritates; sed una veritas, id est, unus verus.* Tum exclamat S. Bernardus: *O obscuram perversamque explanationem! quam verius saniusque per contrarium ita dixisset: Pater est verus, id est, veritas; Filius est verus, id est, veritas; Spiritus Sanctus est verus, id est, veritas. Et hi tres unus, verus, id est, una veritas. Quod quidem fecisset, si Sanctum dignaretur Fulgentium imitari, qui ait: Una quippe veritas unius Dei, immo una veritas unus Deus, non patitur servitium atque culturam Creatoris creaturæque conjungi.*

Addit in nonnullis aliis locis a rectitudine fidei visum esse librum *Gilberti* discrepare. Scripserat Boetius: *Cum dicitur; Deus, Deus, Deus, pertinet ad substantiam.* Gilbertus addidit, *Non quæ est, sed qua est.*

Idem constat ex *Gaufredo* Clarevallensi Monacho in Epistola ad Episcopum Albanensem, in qua testatur in Concilio Remensi Capitulum istud ex libro *Gilberti Porretani* fuisse prolatum: *Cum dicitur Deus pertinet ad substantiam, non quæ est, sed qua est. Quod dum alii atque alii clamantes, Auctorem arguerent, & adversus eum adhuc tergiversantem non immerito causarentur; Sanctus Bernardus ad Episcopum ait, Quid necesse est circa hujusmodi verba diutius immorari? Non aliunde procedit scandali hujus origo, nisi quod plures credere vos credunt & docere, quod Divina essentia vel natura,*

Divi-

Divinitas ejus, sapientia, bonitas, magnitudo, non est Deus, sed est forma, qua est Deus. Hoc si creditis, palam dicite, aut negate. Ausus est dicere: Forma Dei & Divinitas, qua Deus est, ipse non est Deus.

Idem rursus constat ex *Ottone Frisingensi* qui refert, libro I. De Gestis Friderici Imperatoris c. 56. *Gilbertum* in Concil. Remensi a Summo Pontifice rogatum, an *Summam essentiam, qua tres personas unum Deum profitebatur, crederet esse Deum*; Respondisse, *Non*. Quæ responsio in Acta relata est hoc modo: *Episcopus Pictaviensis scripsit & dixit, quod Divina Essentia non est Deus. In Commentario enim super Boetium de Trinitate, ubi Auctor Theologica a naturalibus prædicamenta discernens, inter cætera posuit*, substantia, quà Deus est, *iste apposuit*; Non quæ Deus est; *Id est, ut non ad subsistentem, sed ad subsistentiam referatur*. Addit, eum postea distinctione adhibita, dixisse: *Divinitatem esse Deum, se illo tantum sensu concedere, quo Deus ponitur pro natura. In eo vero absolute concedere non audere quod pro qualibet personarum hoc nomen Deus accommodatur: ne videlicet si indeterminate profiteretur Divinitatem esse Deum, id est, quamlibet personarum, cogeretur sine determinatione concedere quidquid de qualibet personarum, & de essentia: sicque in hanc incideret absurditatem, ut sicut personam Filii, ita Divinam essentiam indeterminate incarnatam, passam confiteretur. Ex qua absurditate facile sensus Hæreticus juxta Sabellium emergeret, ut eadem res diceretur & generans, & genita; & eadem se ipsam genuisse. Quod autem inter Naturam & Personam, non Mathematica abstractione, sed Theologica consideratione, quoquo modo divideret ratio, & ratione, & auctoritate probare nitebatur: Ratione, ne videlicet juxta Arium, sicut Personarum, ita & pluralitatem admitteret Essentiarum: vel, secundum Sabellium, ad Essentiæ singularitatem, Christianæ Fidei religio pluralitatem restringeret Personarum, hac Theodoreti contra Sabellium utens auctoritate*: „ Oportet desiderantem spirituales divitias, & volentem Christianorum dogmata vindicare, „ rerum non ignorare propietatem, ne forte aliud pro aliis intelligens circa dogmata peccet. Qui enim Naturam & Personam idem esse intelligit, aut in divisionem Arii incidit, aut in confusionem Sabellii.

Item illud *S. Hilarii* proferebat: „ Discerne igitur, o Hæretice, Spiritum Christi „ a Spiritu Dei. Et quæro nunc in Spiritu Dei utrum naturam an rem naturæ significatam existimes? Non idem est enim natura, quod naturæ res est. Sicut non idem „ est homo, & quod hominis est, nec idem ignis, quod ipsius ignis est: & secundum „ hoc non idem est Deus, & quod Dei est.

Aliæ Assertiones erroneæ Gilberti Porretani in Actis Concilii Remensis recensentur, nempe: *Quod cum Pater & Filius & Spiritus Sanctus unum esse dicuntur, nonnisi una divinitate esse intelligantur, nec converti possit ut unus Deus vel una substantia, vel unum aliquid, Pater & Filius & Spiritus Sanctus esse dicatur.*

Quod tres Personæ tribus unitatibus sint tria, & distinctæ proprietatibus tribus, quæ non sunt ipsæ Personæ, sed sunt tres æternæ, & ab invicem a divina substantia in numero differentes.

Quod divina natura non sit incarnata.

Gilberti Porretani Sententiam de Divinitatis & proprietatum discrimine uberius exposui, ut omnibus innotescat ipsum existimasse Attributa neque a se invicem, neque ab essentia, re ipsa existimasse distingui. Quippe S. Bernardus lib. 5. *De Consideratione*, cap. 7. fatetur, ab ipso ejusque discipulis, magnitudinem, bonitatem, justitiam, & innumera talia asseri unam esse divinitatem: Sed eam non esse Deum; verum ipsi ut Deus sit, conferre. Ex quo non omnino simplicem ab illis constitui Deum S. Bernardus colligit. *Non multa, inquiunt, sed unam tantum Divinitatem, quæ omnia illa sunt, Deo ut sit conferre asserimus. Asseritis ergo etsi non multiplicem, duplicem Deum, & non ad merum simplex pervenistis, neque ad id quo melius cogitari non potest. Tam non est simplex quod vel uni fuerit obnoxium formæ, quam nec virgo vel uni cognita viro. Securus loquor, nec is quidem qui vel duplex est, erit meus. Habeo enim meliorem. Esto quod hunc numeroso & multiplici anteponam, sed plane præ simplici sperno. Meus Deus ipse catholice est. Tam non habet hoc & illud, quam non hæc & illa .... Est qui est,*

Attributa divina nec a se invicem, nec ab Essentia reipsa distingui existimavit Gilbertus Porretanus.

A Gilberti Porreta-

ni errore parum abesse opinio Scoti videtur. *non quæ est*. Quamobrem a *Gilberti Porretani* errore, *vel nihil, vel parum discrepat opinio Scoti: qui citra notionem & intelligentiam nostram per se ab essentia divina differre proprietates, & inter sese ipsas existimat*. Doctissimi *Petavii* Judicium est Tomo I. *Theologicorum Dogmatum*, lib. 1. cap. 8. num. 8. Idem tulerat olim de doctrina *Scoti* Judicium venerabilis *Gerso* Parisiensis Academiæ Cancellarius in Epistola scripta ad quemdam Fratrem Minorem anno MCCCCXXVI. *Gilbertus Porretanus si minus errabat in materia de Relationibus divinis, quam plurimi posterioris temporis, patebit evidenter illi qui subtiliter & absque personarum acceptione voluerit & sciverit judicare, & argumentum B. Bernardi a Petro de Tarentasia recitatum ponderare. Damnata est nuper per Prædecessores meos in Sacra Theologiæ Facultate, sub pluribus Articulis, Doctrina, quam nonnulli solum impune Subtilem garriunt: quam ignorantes vocem propriam, nonnulli veluti picæ loquacissimæ stabilire nituntur, cum sit mera insania, & vanitas falsa. Unus Articulus inter cæteros est: Quod aliquid sit Deus realiter, quod non sit formaliter Deus.*

Concilia in causa Gilberti Porretani celebrata. Auditus est primum Autisiodori *Gilbertus Porretanus*, Ottone Frisingensi teste. Synodi Autisiodorensis in ejus causa habitæ, nulla alibi memoria, & quid in ipsa actum fuerit, ignotum est. Deinde auditus est in Concilio Parisiensi Præside *Eugenio III.* Pontifice Maximo, anno 1147. Testimonium contra ipsum dixerunt Magister *Adam de Parvo Ponte* Parisiensis Ecclesiæ Canonicus, & *Hugo de Campo Florido*, Ludovici VII. Regis Christianissimi Cancellarius. Multis objectionibus pulsatus, dixisse traditur: *Audacter confiteor, Patrem alio esse Patrem, alio Deum, nec tamen esse hoc & hoc*. Cujus dicti obscuritatem, tamquam verborum profanam novitatem, *Jossellinus* Suessionensis Episcopus redarguit. Ipsi etiam vitio datum est quod in Prosa de Sancta Trinitate tres Personas *tria singularia* vocavisset. Qui respondit, se trium singularium nomine, non divinas Personas, sed earum excellentiam intellexisse, sicut Deiparam dicere solemus Virginem singularem. Tandem plenior causæ discussio ad frequentius Concilium Remis proxime celebrandum remissa est. Ita refert *Otto Frisingensis*, lib. 1. *De Gestis Friderici* Imperatoris, cap. L. LI. LII. & LIII.

Concilium Remense. Concilium Remense anno sequenti MCXLVIII. habitum est. Ibi *Gilbertus Porretanus* erroris convictus est, a *Godescalco de Monte Sancti Eligii* Ordinis Præmonstratensis Abbate, a *S. Bernardo* Clarevallensi, a *Gaufredo de Oratorio* Burdigalensi Archipræsule, *Hugone Autisiodorensi*, & *Milone Morinensi* Episcopis, *Sugerio* Abbate S. Dionysii, &c. Causa disceptata, cum illius Judicium sibi unis servarent, ac *Gilberto* faverent Cardinales, Præsules Gallicani una cum S. *Bernardo*, aliisque viris religiosis & eruditis, Symbolum Fidei novis erroribus oppositum condidere, his verbis conceptum:

Symbolum a Præsulibus Gallicanis contra Gilberti errores conditum. „ Credimus simpliciter naturam Divinitatis esse Deum: nec aliquo sensu Catholico „ posse negari, quin Divinitas sit Deus, & Deus Divinitas, &c. Dum de tribus Personis, Patre, & Filio, & Spiritu Sancto loquimur, ipsas unum Deum, unam divinam „ substantiam fatemur esse. Et e converso, cum de uno Deo, una divina substantia loquimur: ipsum unum Deum, unam divinam substantiam, esse tres personas profitemur. Credimus solum Deum Patrem & Filium & Spiritum Sanctum æternum esse; „ nec aliquas omnino res, sive relationes, sive proprietates, sive singularitates, vel „ unitates dicantur, & hujusmodi alia adesse Deo, quæ sint ab æterno, & non sint „ Deus. Credimus ipsam Divinitatem incarnatam, sed in Filio esse.

Gilberti errores damnavit Eugenius III. R. P. Editi Symboli occasione, dissidium Cardinales inter & Gallicanos Præsules ortum est, de quo in Dissertationibus. Summus Pontifex decrevit, *Ne aliqua ratio in Theologia inter naturam & personam divideret: neve Deus divina essentia diceretur ex sensu ablativi tantum, sed etiam nominativi*, ut refert *Otto Frisingensis*, lib. 1. *De Gestis Friderici*, cap. 56. Idem testatur *Gaufredus* Monachus Clarevallensis, docetque *Gilbertum* errores suos ejurasse, & ejus librum a Romano Pontifice fuisse prohibitum, donec emendatus esset. *Interrogatus*, inquit, *Episcopus Pictavensis, Capitulis singulis libere renunciavit, hæc eadem verba locutus. Si vos aliter creditis, & ego; si aliter dicitis, & ego; si aliter scribitis, & ego. Ibidem Dominus Papa Auctoritate Apostolica, de assensu totius Ecclesiæ quæ convenerat, Capitula ipsa damnavit districte præcipiens,*

ne

ne eumdem librum legere vel transcribere etiam sic reprobatum quis auderet, nisi prius eum Romana Ecclesia correxisset. Cumque responderet Episcopus, Corrigam ad arbitrium vestrum : Non vobis, ait Pontifex, *hæc correctio committetur.* Tandem *Gilbertus*, Summi Pontificis sententia reverenter excepta, Archidiaconis qui ipsum accusarant, in gratiam receptis, *Cum honoris plenitudine* ad suam Diœcesim reversus est, ut refert *Otto Frisingensis*. Legatur & *Gaufredus* Monachus Clarevallensis lib. 3. de Vita *S. Bernardi*, cap. V. Contra *Petrum Abaelardum*, & *Gilbertum Porretanum* scripsit *VValterius* Abbas *S. Victoris* ad muros Parisienses. Extant in Ms. Codice Regalis ejusdem Abbatiæ *Lib. IV. Contra quatuor Labyrinthos Franciæ Abaelardum, Petrum Lombardum, Petrum Pictavensem, & Gislebertum Porretanum*, inscripti.

Librum ejus prohibuit, donec eum Romana Eccl. correxisset. Errores ejuravit, & Summi Pontificis sententiam summa animi demisione excepit Gilbertus.

ARTICULUS X.

De Eudone, sive Eone.

E*Udo de Stella*, ex Britannia oriundus, præstigiis Dœmonum rudem plebeculam sibi passim aggregans, per diversa loca oberrabat, Ecclesiis maxime & Monasteriis infestus. In eam lapsus est erroris amentiam ut se, quod *Eon* vernacule vocaretur, Judicem vivorum & mortuorum jactitaret, ac de se dici in exorcismis Ecclesiæ: *Per eum qui judicaturus est vivos & mortuos & sæculum per ignem.* Quosdam e suis discipulis Angelos, alios Apostolos credebat; hunc *sapientiam*, illum appellabat *Judicium*, &c. Baculum superiori parte bifurcum gerebat ad Mysterii significationem. Rogatus enim quid hoc sibi vellet, respondit homo stultissimus: Quamdiu baculus duobus cœlum capitibus suspicit, duas Deus orbis partes possidet, tertiam mihi cedens: porro si inferiorem baculi partem cœlum versus erigam duabus mundi partibus mihi retentis, tertiam tantummodo partem Deo relinquam. Dementem Hæresiarcham ad se perductum *Eugenius III.* & Synodi Remensis Patres anno MCXLVIII. mitti in carcerem, & diligenter custodiri decrevere: ubi paulo post Dœmonibus, quorum usus fuerat famulatu, miseram animam consignavit. Ista constant ex *Ottone Frisingensi*, 1. de Gestis Friderici Imperatoris, cap. 54. ex *Roberto de Monte* in Appendice ad Chronicon *Sigeberti*, & ex *VVillelmo Neuburgensi lib. 1. de Rebus Anglicis*, Cap. 19. Discipulos vero insani *Eudonis* Curiæ sæculari traditos, & igne damnatos idem auctor testatur; eorumque alterum, qui *Judicii* nomine gloriabatur, cum duceretur ad supplicium, crebro dixisse; *Terra findere*: Quasi ejus Imperio terra aperienda, & hostes ipsius devoratura esset, ut *Dathan* & *Abiron* quondam absorpsit.

ARTICULUS XI.

De Apostolicis.

E Adem pene tempestate emersit nova hæresis rusticanorum & illiteratorum hominum, qui cum Sectæ Auctorem & Magistrum alium a Diabolo non haberent, se ipsos *Apostolicos* ambitiose nuncupabant. De his *S. Bernardus Sermone LXV. & LXVI. in Cantica*. I. Nuptias damnabant, continentiæ voto se obstringentes, & tamen fœminis cohabitabant. *Quo nomine*, inquit S. Bernardus, *istos, titulove censebitis? Nullo, quoniam non est ab homine illorum Hæresis, neque per hominem illam acceperunt, sed per immissionem & fraudem Dœmoniorum in hypocrisi loquentium mendacium, prohibentium nubere. In hypocrisi plane, hoc & vulpina dolositate, loquuntur, fingentes se amore id dicere castitatis, quod magis causa turpitudinis fovendæ, & multiplicandæ adinvenerunt*. De mulierum vero contubernio ita adversus ipsos expostulat: *Ubi Apostolica forma & vita quam jactatis? ... An quod vobiscum mulierculas non utique circumducitis, sed includitis? Non æque comitatio ut cohabitatio suspicioni patet. Verum quisquam de illis sinistrum quippiam suspicaretur, qui mortuos suscitabant? Fac tu similiter, &*

Apostolicorum errores.

recubantem putabo fœminam virum ... Cum fœmina semper esse, & non cognoscere fœminam, nonne plus est quam mortuum suscitare? Quod minus est non potes, & quod majus est vis credam tibi? Quotidie latus tuum ad latus juvenculæ est in mensa, lectus tuus ad lectum ejus in camera, oculi tui ad illius oculos in colloquio, manus tuæ ad manus ipsius in opere, & continens vis putari? Esto ut sis, sed ego suspicione non careo. Scandalo mihi es, tolle scandali causam, quo te probes verum, ut jactitas, Evangelii æmulatorem.

II. Baptismum parvulorum, invocationem Sanctorum, Orationes pro defunctis rejiciebant ac damnabant. *Irrident nos*, inquit S. Bernardus, *quia baptizamus infantes, quod oramus pro mortuis, quod Sanctorum suffragia postulamus. In omni genere hominum, atque in utroque sexu festinant proscribere Christum, in adultis & parvulis, in vivis & mortuis. Hinc quidem infantibus ex impossibilitate naturæ: inde vero adultis ex difficultate continentiæ præscribentes: Porro mortuos viventium fraudantes auxiliis, viventes nihilominus Sanctorum qui decesserunt, suffragiis spoliantes .... Non credunt ignem Purgatorium restare post mortem, sed statim animam solutam a corpore, vel ad requiem transire, vel ad damnationem.*

Anabaptistæ, & Calviniani hinc hauserunt.

III. Suam dumtaxat sectam Ecclesiam esse asserebant, se Apostolorum successores esse gloriabantur, & quotidie in mensa sua Christi Corpus & Sanguinem consecrandi habere se potestatem. „ Non ignoro, *inquit S. Bernardus*, quod se solos Corpus Christi „ esse glorientur: sed sibi hoc persuadeant, qui illud quoque persuasum habent, pote-„ statem se habere quotidie in mensa sua Corpus Christi & Sanguinem consecrandi, ad „ nutriendum se in Corpus Christi & membra. Nempe jactant se esse successores Apo-„ stolorum, & Apostolicos nominant, nullum tamen Apostolatus sui signum valentes „ ostendere ... Se dicunt Ecclesiam; sed contradicunt ei qui dicit: " Non potest ci-„ vitas abscondi supra montem posita. „ Itane lapidem de monte abscissum sine mani-„ bus, montem factum, & implentem mundum, vestris creditis inclusum antris? Ha-„ bet, & semper habebit Christus integram hæreditatem suam & possessionem termi-„ nos terræ. Se potius subtrahunt huic magnæ hæreditati, qui Christo illam conantur „ detrahere.

Sectam suam Ecclesiam Christi tam falso vocant Lutherani & Calvinistæ, quam Apostolici Hæretici.

De iisdem scribit Evervinus ad S. Bernardum: *Quemlibet (sicut inter eos baptizatum dicunt) electum habere potestatem alios baptizandi, & in mensa sua Corpus Christi & Sanguinem consecrandi.*

IV. Ecclesiasticis Ordinibus & Prælatis derogabant, nulla ipsos in conficiendis & administrandis Sacramentis potestate præditos esse asserentes, si peccatores essent. *Jam vero*, inquit S. Bernardus, *qui Ecclesiam non agnoscunt, non est mirum si Ordinibus Ecclesiæ detrahunt, si Instituta non recipiunt, si Sacramenta contemnunt, si Mandatis non obediunt. Peccatores, inquiunt, sunt Apostolici, Archiepiscopi, Episcopi, Presbyteri, ac per hoc nec dandis, nec recipiendis idonei Sacramentis.* Verum hunc errorem alteri Sectæ tribuit *Evervinus* Steinteldensis Præpositus, in Epistola ad S. Bernardum. *Sunt item*, inquit, *alii Hæretici quidam in terra nostra omnino ab istis discordantes. Isti negant in Altari fieri Corpus Christi, eo quod omnes Sacerdotes Ecclesiæ non sunt consecrati. Apostolica enim dignitas, dicunt, corrupta est, implicans se negotiis sæcularibus: & in Cathedra Petri non militans Deo, sicut Petrus, potestate consecrandi, quæ tanta fuit Petro, se privavit: & quod ipsa non habet, Archiepiscopi, & Episcopi, qui in Ecclesia seculariter vivunt, ab ea non accipiunt*, &c.

V. Non solum ex nuptiarum damnatione, verum etiam ex abstinentia a carnibus, a lacte, & omnibus ex coitu genitis, Manichæorum sobolem se probabant. „ Abstinent, „ *inquit S. Bernardus*, a cibis quos creavit Deus ad percipiendum cum gratiarum actio-„ ne. Hinc quoque Hæreticos se probantes, non sane quia abstinent, sed quia hære-„ tice abstinent. Nam & ego interdum abstineo; sed abstinentia mea satisfactio est pro „ peccatis, non superstitio pro impietate. Abstineo a vino, quia in vino luxuria est... „ Abstineo a carnibus, ne dum nimium nutriunt carnem, simul & carnis nutriant vi-„ tia .... Hæreticus aliter. Nempe horret lac, & quidquid ex eo conficitur, postre-„ mo omne quod ex coitu procreatur. Recte & christiane, si non idcirco quia ex coi-

Apostolici, Manichæorum soboles.

„ tu

„ tu, sed ne ad coitum provocent. Cæterum quid sibi vult, quod ità generaliter omne quod ex coitu generatur, vetatur? Suspicionem generat mihi observatio ista ciborum tam signanter expressa. Verumtamen si de regula Medicorum hæc profers nobis, non reprehendimus curam carnis, quam nemo umquam odio habuit, si tamen non nimia fuerit. Si de disciplina abstinentium, id est, Spiritualium Medicorum Schola: etiam virtutem approbamus qua carnem domas, frænas libidinem. At si de insània Manichæi, præscribis beneficentiæ Dei, ut quod ille creavit & donavit ad percipiendum cum gratiarum actione, tu non modo ingratus, sed & censor temerarius, immundum decernas, & tamquam a malo abstineas: non plane abstinentiam collaudabo, sed execrabor malitiam & blasphemiam.

VI. Externa morum disciplina hæreticis istis integerrima erat: uno feminarum excepto contubernio. „ Quod signum dabitis, *inquit S. Bernardus*, ut palam fiat pessima hæresis hæc, docta mentiri non lingua tantum, sed vita? Et quidem recens vastatio vineæ vulpem indicat adfuisse; sed nescio qua arte fingendi ita sua confundit vestigia callidissimum animal, ut qua vel intret vel exeat, haud facile queat ab homine deprehendi. Cumque pateat opus, non apparet auctor: ita per ea quæ in facie sunt, cuncta dissimulat. Denique si fidem interroges, nihil Christianius. Si conversationem, nihil irreprehensibilius, & quæ loquitur, factis probat. Videas hominem in testimonium suæ fidei frequentare Ecclesiam, honorare Presbyteros, offerre munus suum, Confessionem facere, Sacramentis communicare. Quid infidelius? Jam quod ad vitam moresque spectat, neminem circumvenit, neminem supergreditur. Pallent insuper ora jejuniis, panem non comedit otiosus, operatur manibus unde vitam sustentat. Ubi jam vulpes? Tenebamus eam: quomodo elapsa est e manibus? Instemus, investigemus: A fructibus ejus cognoscemus eam. Et certe vinearum demolitio testaturvulpem. Mulieres relictis viris, & item viri dimissis uxoribus, ad istos se conferunt. Clerici & Sacerdotes, populis Ecclesiisque relictis, intonsi, & barbati, apud eos inter textores & textrices plerumque inventi sunt. An non gravis demolitio ista? An non opera vulpium hæc? .... Quonam modo capimus illos? Revertamur ad consortium, & contubernium fœminarum: Hoc enim inter eos nemo qui careat. Interrogo unumquempiam horum: Heus tu, bone vir, quænam hæc mulier, & unde hæc tibi? Uxorne tua? Non (inquit) Nam voto meo istud non convenit. Filia ergo? Non. Quid? Num soror, num neptis, num aliquo saltem propinquitatis vel affinitatis gradu attinens tibi? Nullo prorsus. Et quomodo tua tibi cum ista continentia tua? Sane nec licet tibi istud. Cohabitationem (si nescis) virorum & feminarum in iis qui vovere continentiam, Ecclesiam vetat: si non vis scandalizare Ecclesiam, ejice feminam. Alioquin ex hoc uno cætera, quæ non adeo manifesta sunt, proculdubio credibilia fiunt.

Apostolicorum Disciplina.

VII. A Priscillianistarum Schola dissimulandæ Sectæ, etiam adhibito perjurio, artem hauserant; quamvis alias a quocumque juramento caverint. „ Quid faciemus, *inquit S. Bernardus*, his malignissimis vulpibus ut capi queant; quæ nocere quam vincere malunt, & ne apparere quidem volunt, sed serpere? omnibus una intentio hæreticis semper fuit, captare gloriam de singularitate scientiæ: sola istamalignior cæteris, versutiorque hæresis, damnis pascitur alienis, propriæ gloriæ negligens. Docta, credo, exemplis veterum, quæ proditæ evadere non valebant, sed confestim capiebantur; cauta est novo maleficii genere operari mysterium iniquitatis, eo licentius quo latentius. Denique indixere, (ut dicitur) latebras sibi, firmaverunt sibi sermonem nequam: Jura, perjura, secretum prodere noli. Enimvero alias ne tenuiter quidem jurare ullatenus acquiescunt.

Apostolici Sectam dissimulabant adhibito perjurio.

VIII. De Apostolicorum pertinacia, etiam in suppliciis invicta, S. Bernardus *ita scribit:* „ Nec rationibus convincuntur, quia non intelligunt: nec auctoritatibus corriguntur, quia non recipiunt; nec flectuntur suasionibus, quia subversi sunt. Probatum est, mori magis eligunt, quam converti. Horum finis interitus; horum novissima incendium manet .... Plerumque Fideles iniectis manibus aliquos exeis ad medium traxerunt. Quæsiti fidem cum de quibus suspecti videbantur, omnia prorsus

Eorum pertinacia.

„ ſus ſuo more negarent, examinati Judicio aquæ, mendaces inventi ſunt. Cumque „ jam negare non poſſent, quippe deprehenſi, aqua eos non recipiente, tam miſere „ quam libere impietatem non confeſſi ſed profeſſi ſunt, palam pietatem aſtruentes, „ & pro ea mortem ſubire parati; nec minus parati inferre qui aſtabant. Itaque ir„ ruens in eos populus, novos hæreticis ſuæ ipſorum perfidiæ Martyres dedit. Duos „ iſtius ſectæ prope Coloniam, cum per triduum admoniti, reſipiſcere noluiſſent, ra„ ptos a populis nimio zelo permotis, & in ignem conjectos, atque combuſtos, non „ ſolum cum patientia, ſed & cum lætitia introiſſe ac ſuſtinuiſſe teſtatur *Evervinus* in „ Epiſtola ad *S. Bernardum*.

Probatio per aquam nondum eo tempore abolita.

Circa Coloniam Agrippinam maxime viguit hæc hæreſis, de qua *Evervinus* Steinteldenſis Præpoſitus ſcripſit ad S. *Bernardum*, ipſum rogans ut in Sermonibus ſuper Cantica, ad illum verſum, *Capite nobis vulpes parvulas, quæ demoliuntur vineas*, omnes partes illius hæreſeos diſtingueret, & contra poſitis rationibus & auctoritatibus noſtræ fidei, illas deſtrueret. Id præſtitit *S. Bernardus* locis laudatis, eoſdemque errores ipſis tribuit, quos *Evervinus* commemorat. Ejus Epiſtolam ad *S. Bernardum* edidit Domnus *Mabillonius* Tom. III. *Veterum Analectorum*, pag. 152.

ARTICULUS XII.

De Erroribus Folmari.

FOlmarus, Præpoſitus *Petræ Stillantis* ſeu *Trieffenſteinii* in Franconia, infra Herbipolim, varios errores Scriptis ſuis aſſeruit duodecimo cadente ſæculo. Palmaris fuit circa Sacramentum Euchariſtiæ: propugnavit ſcilicet, ſub ſpecie vini ſolum Chriſti Sanguinem ſumi ſine carne: ſub ſpecie panis, ſolam Chriſti carnem, ſine oſſibus, ſine membris corporeis & ſine humani corporis plenitudine: nec Filium hominis, ſed carnem Filii hominis manducari. Ubi vero caro Chriſti, ibi eſſe conſequenter & Chriſtum: non pro parte, ſed totum ſeorſum in carne, totum ſeorſum in Sanguine, totum ſimul in utroque; quod non ad humani corporis integritatem; ſed ad perſonæ Chriſti individuam unitatem referendum eſt: Ubicumque enim Chriſtus eſt, totus eſt: etſi totum non eſt ſicut uno eodemque tempore totus in ſepulchro, & totus in inferno erat: ſed totum non erat: eo quod trium ſubſtantiarum, quæ unam faciunt in Chriſto Perſonam, aliquid deerat. Errorem ſuum ita explicat in Epiſtola ad *Eberhardum* Salizburgenſem Archiepiſcopum. Hunc alioſque *Folmari* errores confutavit *Gerochus* Reicherſpergenſis in Bavaria Præpoſitus, cujus extat ea de re Epiſtola cum aliis hanc cauſam ſpectantibus edita ex probatæ fidei MSS. Tomo XXV. Bibliothecæ Maximæ Patrum Editionis Lugdunenſis. Hunc errorem retractavit *Folmarus* Epiſtola ad Prælatos Bavariæ & Auſtriæ ſcripta, his verbis: „ Scripſi Domino meo quondam Eber„ hardo Saltzburgenſi Archiepiſcopo, de Corpore Domini quod omnino non debui; aſ„ ſerens quod in Altari eſſet quidem verum, ſed non integrum, id eſt non in omnium „ ſuorum plenitudine ac diſtinctione membrorum: idque videbar mihi cum multis ſa„ pere argumentis, & rationibus; immo & auctoritatibus, quas necdum forte intelle„ xeram, arguiſſe: Quod ſi quis improbat, & ego; ſi cui diſplicet, & mihi: ſi quis „ eradit & conſpuit, mecum facit. Confiteor enim quia non ſolummodo verum, ſed „ & plenum, perfectum & integrum in Altari Corpus eſt Chriſti; ibique in humanæ „ ſubſtantiæ veritate & integritate, ſub aliena licet ſpecie, mirabiliter & inviſibiliter „ ſumitur, qui ad dexteram Patris viſibiliter dominatur. Quod qualiter in parte ſit „ totum, in ſingulis integrum, frangatur in forma, nec in eſſentia dividatur confectum „ ... ſupra omnem ſenſum eſt, non ſolum hominum, ſed (ut ego reor) Angelorum; „ nec habet cauſam niſi voluntatem ſive potentiam Creatoris. Et hoc quidem in libel„ lo quem de carne & anima Verbi ad Gerochum ſcripſi, plenius fortaſſis expreſſum „ eſt, ſed abſque præjudicio ſententiæ melioris. Nec enim in quæſtionibus & Articu„ lis fidei pudor eſt vel ab hoſte doceri; ubi nemo debet naturalia ſequi, & ſenſum „ ſuum quaſi ex ratione defendere. Siquidem naturæ uſum & rationis terminos, &

Errorem ſuum retractavit Folmarus.

In quæſtionibus Fidei pudor eſſe non debet vel ab hoſte doceri.

Phy-

„ Physicas sive Logicas facultates. Fidei Majestas excedit: ideoque, ubi Fides quæritur, argumenta non valent. Et inde est forsitan quod, contra naturæ usum, Caput agni cum intestinis & pedibus vorare præcipimur; sed ossa non confringere: quia quidquid divinum vel humanum est Christi, in Sacrosancto Mysterio sumimus, sed minime facti hujus altitudinem investigare præsumimus . . . Experimento enim didici quod opprimatur a gloria, qui contra Legem discutit Majestatem.

ARTICULUS XIII.

De Waldensibus.

§. I.

De Sectæ Auctore & Nominibus.

AActor Sectæ *Petrus Waldo*, quam hac occasione condidit, anno circiter millesimo centesimo sexagesimo. Cum civis quidam Lugdunensis inter Præcipuos coram eis subito cecidisset, *Petrus VValdo* mortis imagine territus, pecuniæ vim ingentem pauperibus erogavit. Quæ beneficentiæ actio multitudinem pauperum maximam ipsi consociavit, quos voluntariam paupertatem, & Christi ac Apostolorum exempla sectari docuit. *Cum autem esset aliquantulum literatus, Novi Testamenti Textum docuit eos vulgariter*. Quam ob temeritatem a Prælatis Ecclesiasticis reprehensus, eorum correptionem contempsit, Discipulis persuadens, Clerum, quod moribus essent depravatis, sanctæ ipsorum vitæ & doctrinæ invidere. Qui cum anathemate a Romano Pontifice confixi essent, ipsum nihili fecerunt. Ista constant ex *Reinero*, qui quondam inter Waldenses Episcopus, Dei aspirante misericordia, Catholicam ad fidem conversus est, & Ordini FF. Prædicatorum nomen dedit in Opusculo *De Hæreticis*, quod pene totum est de VValdensium Secta, ejusque surculis.

Hæretici illi *VValdenses* nuncupati sunt ab Auctore Petro Waldo, *Leonistæ*, & *Pauperes de Lugduno* ab urbe ex qua eruperunt; *Picardi Albigenses*, *Lombardi*, *Bohemi*, *Bulgari*, quia in his regionibus grassabantur. *Arnoldistæ*, *Esperonistæ*, *Josephistæ*, *Lollardi* a variis ipsorum Doctoribus sunt appellati. *Patareni*, quod se persecutionibus pati gloriarentur. *Cathari*, quod se præ cæteris puros jactitarent, seu quod Sectam singularem profiterentur, a Germanica voce *Kazer* sive *Kazar*, ex qua, *Kazari*, & mutato Z in *T*, *Cathari*. *Boni homines* ob morum apparentem integritatem: *Texerant*, quia plerique infimæ sortis artifices & textores. *Poplicani* quoque, *Turlupini*, *Ribaldi*, *Piphles*, a Catholicis vocati sunt in odium & execrationem Sectæ. *Inzabbathati*, quia in calceo, quem Hispani *Capato*, vel *Zapato*, appellant, signum speciale ad modum scuti deferebant, inquit *Eymericus* noster. Vel *Insabbathati*, quod nulla Sabbata seu Festivos dies celebrarent, nec a suis cessarent operibus diebus apud Catholicos solemnibus, & Christi, Beatæ Virginis, & Sanctorum cultui consecratis.

§. II.

De VValdensium Erroribus contra Ecclesiam.

VValdensium errores omnium accuratissime recensuit *Reinerus*, cui sane fides adhibenda major cum Sectæ doctrinam & arcana penitus nosset, qui nimirum olim VValdensium Episcopus fuerat, ut ipse testatur. Floruit circa annum 1254. vir Philosophiæ, Theologiæ, & juris Canonici peritissimus, teste *Antonio Senensi*. Is vero VValdensium errores in tria Capitula partitur. Primum complectitur blasphemias in Romanam Ecclesiam & Statuta ipsius, & Clerum. Secundum, errores circa Ecclesiastica Sacramenta & Sanctos. Tertium, execrationes quibus honestas quasvis & approbatas Ecclesiæ consuetudines detestantur & lacessunt: (Cap. V.)

Primum Caput in viginti & amplius errorum Articulos dividit. 1. Afferebant „ quod „ Romana Ecclesia non sit Ecclesia Jesu Christi, sed Ecclesia malignantium, eamque „ sub *Silvestro* defecisse, cum venenum possessionum temporalium in Ecclesiam infusum „ est. Sectam suam esse Ecclesiam Christi, quia doctrinam Christi Evangelii, & Apo- „ stolorum verbis & exemplis observabant. “ *Reinero* consensit *Claudius Seysellus* Archiepiscopus Taurinensis lib. adversus errores & Sectam VValdensium Fol. 9. verso, ubi hunc præcipuum ipsorum errorem recenset, a quo cæteri omnes, velut a fonte rivuli defluunt: Quod scilicet Catholicam Ecclesiam apud se solos consistere credunt, & Romanam Sedem Meretricem Magnam, & errorum omnium Magistram appellant; ejusque sequaces, præcipue Ecclesiastici Ordinis, aliter ac ipsi credentes, Hæreticos atque Infideles arbitrantur. 2. Quod Ecclesia Romana sit omnium sentina vitiorum, ipsique soli juste vivant. 3. Quod doctrinam Evangelicam nullus pene præter eos in Ecclesia observet. 4. Quod ipsi sint vere pauperes spiritu, & persecutionem propter justitiam & fidem patiantur. 5. Quod Romana Ecclesia sit meretrix in Apocalypsi descripta propter superfluum ornatum. 6. Quod omnia Statuta Ecclesiæ ob multitudinem, & gravitatem contemni debeant. 7. Quod Papa sit omnium errorum Caput. 8. Quod Prælati sint Scribæ, & Religiosi Pharisæi. 9. Romanum Pontificem, & omnes Episcopos homicidas esse, propter Bella ab ipsis approbata, vel decreta. 10. Uni Deo parendum esse, non Prælatis. Eumdem errorem ipsis tribuunt *Bernardus* Abbas *de Fonte Calido*, lib. contra VValdenses, capit. 1. & 2. & *Claudius Seysellus* Fol. 7. 11. Neminem in Ecclesia esse altero majorem, secundum illud Matthæi 23. *Omnes vos fratres estis*. 12. Genua non esse flectenda Sacerdoti; siquidem Angelus Apocalypsis 2. Sancto *Joanni* dixit: *Vide ne feceris*. 13. Decimas solvendas non esse; siquidem Ecclesiæ primitivæ non solvebantur. Hunc etiam eorum errorem commemorant *Eberardus de Bethunia* lib. *Antihæreseos*, cap. 10. & *Claudius Seysellus* Fol. 7. 14. Clericos possessiones habere non debere, secundum illud Deuteronomii 18. *Non habebunt Sacerdotes, & omnes qui de tribu Levi sunt, partem & hæreditatem cum populo Israel, quia Sacrificia comedunt, & nihil aliud accipient*. Quem etiam eorum errorem *Petrus de Philiphdorf* commemorat lib. contra VValdenses, c. 1. eumdemque refellit *Claudius Seysellus* Archiepiscopus Taurinensis a Folio 28. ad 36. 15. Clericos & Claustrales, Præbendas habere non debere. 16. Episcopos & Abbates Jura Regalia obtinere non posse. 17. Terram & populum non esse per partes dividendum. 18. Malum esse fundare dotareque Ecclesias & Claustra. Item non esse condenda Ecclesiis Testamenta. Nullum Ecclesiæ censualem fieri debere. Clericos omnes manibus operari debere, Apostolorum instar. 19. Nomina Prælationem Ecclesiasticam significantia, ut *Papa*, *Episcopus*, &c. reprobant. Officia Ecclesiastica inania ducunt, Privilegia & immunitates Ecclesiæ, personarum, & rerum Ecclesiasticarum aspernantur. Concilia, Synodos, & Conventus Ecclesiæ Catholicæ contemnunt. Omnia jura Parochialia velut humanas adinventiones explodunt. 20. Observantias Regulares Ordinum Religiosorum Pharisaicis Traditionibus annumerant. Hunc etiam errorem ipsis tribuit, ac refellit *Ebrardus de Bethunia*, lib. *Antihæreseos*, cap. 19. 21. Afferebant ad fidem neminem esse cogendum.

§. III.

De Vvaldensium Erroribus contra Sacramenta.

I. Omnia Sacramenta Ecclesiæ damnant, inquit *Reinerus*, seu potius errant circa omnia. Duo tantum Sacramenta se credere profitentur, Baptismum & Eucharistiam, ut docet eorum Catechismus a *Joanne Paulo Perrino* editus in Historia VValdensium & Albigensium. 2. Catechismum in Baptismo inanem putant. 3. Omnes Exorcismos, Benedictiones, cæterasque Baptismi ceremonias rejiciunt; ut constat etiam ex ipsorum Doctrina lib. 3. cap. 4. de Sacramentis, apud *Joannem Paulum Perrinum*. 4. Baptismum infantibus nihil prodesse dicunt, *Reinero* teste: nihilominus infantes suos baptizandos offerunt, ut constat ex ipsorum libro cui titulus est; *Kalendarium Spirituale*. Immeri-

to tamen *Reinerum* noſtrum calumniæ accuſat *Joannes Paulus Perrinus* : ſiquidem abſque Baptiſmo ſalvari credebant infantes, ut ipſe fatetur, quos potius abſque hoc Sacramento e vita migrare, quam ab Eccleſiæ Romanæ Sacerdotibus baptizari patiebantur; & abſentibus Barbis ſeu Paſtoribus ſuis, non baptizabant, quantumvis in mortis diſcrimine conſtitutos. Denique Baptiſmum ipſos non exiſtimaſſe abſolute neceſſarium ad ſalutem, & infantes etiam abſque ejus ſuſceptione, ſalvos crediditſſe, ſi recipere illum non poſſent, conſtat ex illorum Confeſſione Fidei exſcripta ex Kalendario Spirituali (qui liber ipſorum eſt) in quo de Sacramentis ita loquuntur: *Nos creſen que li Sacrament ſon ſegnal de la coſa Sancta, o forma veſibla de gratia non veſibla, tenent eſſer bon que li fidel uzan alcunas vecs da quiſti dict ſegnal, o forma veſibla, ſi la ſe po far. Ma imperco nos creſen & tenen que li predict fidel pon eſſer fait falfs ſi non recebent li prædict ſegnal quand non han lo louc, ni lo modo de poer uzar de li prædict ſegnal.* Id eſt: *Credimus Sacramenta eſſe ſigna rei ſanctæ, aut formas viſibiles gratiæ inviſibilis. Bonum eſſe perſuaſi ut Fideles quandoque hujuſmodi ſignis aut formis utantur, ſi fieri poteſt. Credimus nihilominus & tenemus, prædictos Fideles ſalvari poſſe, etiamſi hujuſmodi ſigna non recipiant, cum illis utendi locus deeſt, aut modus.* Tum alia Sacramenta a Baptiſmate & Euchariſtia ſe non agnoſcere profitentur. Idem conſtat ex *Eberardo de Bethunia* cap. 6. ubi hunc refellit errorem. Idem teſtatur *Ermengardus* lib. contra VValdenſes, cap. 12. ubi eumdem errorem confutat. 5. Sacramentum Confirmationis reprobant. Id etiam conſtat ex ipſorum libro *de Antichriſto* cap. 4. & ex *Ebrardo de Bethunia* cap. 11. *Antihæreſeos*. 6. Sacramentum Euchariſtiæ a Sacerdotibus in mortali peccato confici non poſſe aſſerunt: non confici in manu indigni Miniſtri, ſed in ore digne ſumentis: in menſa communi, verbiſque vulgaribus, ſeu vulgari idiomate conſecrandam. Miſſam inanem Ritum eſſe, ab Apoſtolis minime traditum, ſed quæſtus gratia adinventum. Cum ait *Reinerus*, VValdenſes aſſerere quod Tranſubſtantiatio fiat per verba vulgaria, loquitur ut Catholicæ Romanæque Fidei Profeſſor; at non ita loquebantur VValdenſes qui Tranſubſtantiationem non admittebant, immo nec realem Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia præſentiam: ut conſtat ex ipſorum libro *De Antichriſto*, cap. 4. *Lo maniar del Pan Sacramental lo Corps de Chriſt en figura.* Id eſt, *Manducatio panis Sacramentalis, eſt manducatio Corporis Chriſti in figura.* Idem teſtatur *Ebrardus de Bethunia* lib. *Antihæreſeos* cap. 8. *Sacræ quidem Cœnæ*, inquit, *Myſteria neſcientes, Panis Benedictionem a Deo nobis collatam floccipendunt. Dixit enim*: Hoc facite in meam commemorationem. *Et quod Chriſtus Corpus ſuum eſſe dixit, tamquam Judæ ſucceſſores, Corpus Chriſti non affirmant, immo negant.* Contra hunc errorem diſputat *Ermengardus* cap. 11. Idem docet de VValdenſibus *Claudius Seyſellus* Archiepiſcopus Taurinenſis, *lib. Adverſus errores & Sectam VValdenſium*, Fol. 55. aitque laborandum non eſſe iis qui in ipſorum converſionem incumbunt, ut hujus Sacramenti difficultates ipſis exponant, quarum explicationem illi, ut ſunt homines agreſtes, montani, & literarum penitus ignari, percipere non poſſunt: ſed ſatis eſſe illis recens Dei Fide renatis perſuaſum eſſe, eumdem „ Chriſtum in Hoſtia illa, quam „ adorant, realiter conſiſtere. Quo autem modo ibi ſit, & cætera ad apices illos Theo- „ logicos pertinentia, ad fidem Eccleſiæ rejicere, nihilque uberius propter conſcientiam „ inquirere. 7. Cantum Eccleſiæ ceu *clamorem infernalem* adverſantur: Et Horas Canonicas reprobant: cæteras precum formulas, excepta Oratione Dominica, rejicientes. Quod præter *Reinerum*, *Petrus Pilichdorffius* lib. *contra Waldenſes*, cap. XXVII. & XXVIII. & *Ermengardus* cap. X. teſtantur. 8. De Pœnitentia ita ſentiebant: Neminem ab improbo Sacerdote abſolvi. Bonum Laicum abſolvendi poteſtatem habere. Probo Laico potius quam malo Sacerdoti confitenda peccata. Graves pœnitentias imponendas non eſſe, ſed exemplum Chriſti ſectandum, dicentis: *Vade, & jam amplius noli peccare.* Publicas Pœnitentias, & peccatorum Confeſſionem annuam rejiciebant. Uno verbo, pœnitentiam e Sacramentorum numero expungebant. Confeſſionis Sacramentalis nullam agnoſcebant neceſſitatem, ſed Chriſtianis omnibus audiendarum Confeſſionum auctoritatem a Chriſto conceſſam, ſecundum illud *S. Jacobi* præceptum: *Confitemini alterutrum peccata veſtra, & orate pro invicem ut ſalvemini.* Id teſtatur *Claudius Seyſel-*

sellus Fol. 53. & Fol. 58. *Dimittendorum*, inquit, *peccatorum nullam Sacerdotes nostros potestatem habere aperte protestantur, & proinde neque illis confitendum esse affirmant*, &c. Confessionis quam uni Deo facere solebant, Formulam legere est in illorum libro, cui titulus, *Novel Confort*. 9. Sacramentum conjugii damnant, inquit *Reinerus*, id est, Matrimonium Sacramentum esse negant. Cæterum ipsos nuptias absolute damnasse, *Reinerus* non intellexit: Quos ibidem sensisse refert, mortaliter peccare conjuges, si absque spe prolis conveniant. Ex quo consequens est, eos existimasse conjuges non peccare, si spe prolis convenirent. 10. Gradus affinitatis & consanguinitatis carnalis & spiritualis ab Ecclesia institutos, & impedimenta Ordinis, publicæ honestatis, aliaque ab Ecclesia statuta spernebant: Id constat etiam ex ipsorum libro *De Disciplina* capit. 7. apud *Joannem Paulum Perrinum*, pag. 237. & ex *Claudio Seysello* Fol. 7. versu 11. Ecclesiam errasse dicebant, cum cœlibatum Clericis indixit. 12. Continentes osculis & amplexibus non peccare. 13. Sacramentum Unctionis Extremæ rejiciunt. Id constat ex ipsorum libro *De Antichristo*, cap. 4. apud *Perrinum* pag. 330. idque præter *Reinerum*, *Ebrardus de Bethunia* c. 11. testatur. Loco Extremæ Unctionis, ipsos *Consolamentum* (ut vocabant) frequentasse, testis est *Ermengardus* lib. *Contra Waldenses*, cap. 4. cujus *Consolamenti* Ritum ibi describit: „ Qui Major vel Ordinatus dicitur, „ ablutis manibus, librum Evangeliorum tenens, eum vel eos qui ad Consolamentum „ recipiendum conveniunt, admonet ut spem salutis in Deo, & in eo Consolamento „ ponant. Et sic super capita eorum libro posito, Orationem Dominicam septies di„ cunt, & *S. Joannis* Evangelium ab *In principio*, usque ad hæc verba, *Gratia &* „ *veritas per Jesum Christum facta est*. Viris absentibus, mulieres Consolamentum infimis faciebant. Eo peccatorum omnium remissionem, absque satisfactione aliqua se consequi credebant. Formulam consolandi infirmos ab ipsis usurpatam legere est in ipsorum libro, cui titulus, *Kalendarium spirituale*, ex quo eam Gallice reddit *Perrinus* lib. 1. *De Doctrina Waldensium*, cap. 8. Infirmum inter alia adhortabantur, ut certam fiduciam & securitatem remissionis peccatorum per merita Christi haberet, quod nunc quoque Calvinistæ nostri faciunt; & cum hoc Viatico mittunt hominem ad inferos, ut ajebat *Grotius*. 14. Sacramentum Ordinis rejiciebant, probum quemlibet Laicum Sacerdotem esse asserentes. Id etiam patet ex ipsorum libro *De Antichristo*, c. 4. apud *Perrinum* pag. 327. Erroremque suum *S. Petri* Oraculo tuebantur, dicentis: *Unusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes tamquam boni dispensatores multiformis gratiæ Dei*. Ita refert *Claudius Seysellus* lib. *adversus Errores & Sectam Waldensium*, Fol. 52. versu 15. Laicis omnibus, quin etiam mulieribus, prædicandi potestatem tribuebant, verbis illis Apostoli I. ad Corinthios cap. 14. freti: *Volo vos loqui linguis ut Ecclesia ædificationem accipiat*. Item illis *S. Jacobi* c. 4. *Scienti bonum & non facienti peccatum est illi*: ex quibus colligebant, omnes qui verbum Dei prædicare sciunt, eo munere fungi debere. Item illis Apostoli ad Philippenses 1. *Quid enim? dum omni modo sive per occasionem, sive per veritatem Christus annuntietur, & in hoc gaudeo, sed & gaudebo*. Item loco illo *Sancti Marci* cap. 9. ubi Discipuli Christo dixere: *Magister, vidimus quemdam in nomine tuo dæmonia ejicientem, qui non sequitur nos, & prohibuimus eum. Jesus autem ait: Nolite prohibere eum. Nemo est enim qui faciat virtutem in nomine meo, & possit cito male loqui de me. Qui enim non est adversum vos, pro vobis est*. Ecce, inquiebant, iste non sequebatur Apostolos: & tamen quia dæmonia ejiciebat in nomine Christi, Dominus imperat eis, ne prohibeant. Quare, si Christi nomen prædicamus, quamvis non sequamur Episcopos & alios Sacerdotes, non tamen debent nos prohibere. Item illis verbis *Moysi* ad *Josue* Numerorum 11. cum ille instaret ut duos viros in castris prophetantes prohiberet: *Quid æmularis pro me? Quis tribuat ut omnis populus prophetet, & det eis Dominus Spiritum suum?* Ita referunt *Rainerus*, & *Bernardus* Abbas *De Fonte Calido* lib. *Contra Waldenses*, cap. 4. & 8. ubi hunc errorem evertit. De quo & *Claudius Seysellus* lib. *Adversus errores & Sectam Waldensium*, Fol. 50. 16. Solum Scripturæ Sacræ Textum recipiebant, Traditiones, Expositiones Patrum, Decreta & Decretales rejiciebant, habentes pro fabulis quidquid præter Textum Bibliorum a Prædicatoribus diceretur. Id

Almanach Spirituel.

præ-

præter *Reinerum* teſtatur *Claudius Seyſellus* Fol. 10. 17. Excommunicationem, aliaſque Cenſuras Eccleſiaſticas contemnebant. Quod præter *Reinerium Petrus Pilichdorffius* lib. *Contra VValdenſes*, cap. 32. teſtatur. Quod intelligendum de Cenſuris a Prælatis Eccleſiæ Catholicæ, Apoſtolicæ, & Romanæ latis: Nam poteſtatem excommunicandi contumaces Eccleſiæ a Chriſto collatam credebant: & Excommunicatos omni Eccleſiæ auxilio, miniſterio, conſortio, & unione privari: ut docet liber ab ipſis editus de Diſciplina Sectæ, cap. *6.* apud *Perrinum* in Hiſtoria Waldenſium & Albigenſium, pag. 235. Sed quia Sectam dumtaxat ſuam veram eſſe Chriſti Eccleſiam contendebant; auctoritatem excommunicandi apud ſe ſolos ajebant reſidere. 18. Diſpenſationes Eccleſiæ, & Indulgentias reſpuebant, necnon ſacras Peregrinationes. Id præter *Reinerum* tradit *Pilichdorffius*, hos refellens errores cap. 30. Peregrinationes ſacras contra ipſos defendit *Ebrardus de Bethunia*, lib. *Antihæreſeos*, cap. 12. *Claudius Seyſellus* Taurinenſis Archiepiſcopus Fol. *61.* & ſequentibus, Indulgentiarum concedendarum poteſtatem contra Waldenſes Eccleſiæ egregie vendicat.

§. IV.

De VValdenſium erroribus circa cætera Dogmata & Conſuetudines Eccleſiæ.

I. Sanctorum Invocationem impugnabant, Reliquias, Translationes, Canonizationes, Vigilias, Feſtivitates Sanctorum contemnebant. Miraculis ad ipſorum monumenta & ob ipſorum merita a Deo patratis nullam adhibebant fidem. Id non ſolum *Reinerus* ſed *Pilichdorffius* cap. *16.* & 20. eum refellens errorem, *Ermengardus* cap. 10. & *Claudius Seyſellus* Fol. 72. teſtantur. Sanctos electos Dei, (inquit, ille) immo & ipſam Chriſti Genitricem honorandos negant: illiſque ceremoniarum cultum prohibent exhiberi, hoc pacto Divinæ Majeſtati derogatum iri reputantes, quod ipſe dixit: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies*. Quod & Apoſtolus confirmat dicens: *Soli Deo honor & gloria*. Idem conſtat ex ipſorum Confeſſione fidei exarata in libro ipſorum qui inſcribitur *Kalendarium Spirituale*, & a *Joanne Paulo Perrino* exſcripta in Hiſtoria Waldenſium, cap. 12. & ex lib. eorumdem *De Antichriſto*, cap. 3. Item ex ipſorum Catechiſmo, apud eumdem *Perrinum* lib. 1. de Doctrina Waldenſium pag. 175. ubi & B. Virginem Mariam gratia plenam profitentur, ſed in ſeipſa (inquiunt) non ut eam aliis communicet, quod unius Chriſti proprium eſt, de quo legimus: *De plenitudine ejus omnes accepimus, & gratiam pro gratia*. II. Crucem Chriſti, ejuſque ſignum, & Sanctorum imagines execrabantur. Id præter *Reinerum* teſtatur *Pilichdorffius* cap. 33. & *Ebrardus de Bethunia* cap. 17. eorum errorem circa crucem Dominicam & ejus ſignum, refellentes. VValdenſium quoque errorem circa imagines confutat *Claudius Seyſellus* Fol. 75. & ſequentibus. Hunc errorem adſtruunt in Expoſitione Decalogi inſerta ipſorum libro *De Virtutibus*, ex quo eam Gallice exhibet *Perrinus* lib. I. *de Doctrina VValdenſium* cap. III. Purgatorium negabant, duo tantum loca, duoſque ſtatus animarum poſt mortem agnoſcentes, cœlum & inferos, æternam beatitudinem, æternamque damnationem: conſequenter Fidelium viventium orationes defunctis prodeſſe negabant. Teſtes ſunt *Reinerus*, *Pilichdorffius* cap. 21. ubi hunc errorem refellit *Bernardus* Abbas *de Fonte Calido* cap. 9. ubi eumdem confutat, & *Claudius Seyſellus* lib. *Adverſus errores & ſectam VValdenſium* Fol. LXVI. ubi & ipſe (cui ſane comperti erant errores VValdenſium in Vallibus Sabaudiæ & Pedemontii degentium, quorum in converſionem viſitationibus, concionibus, ſcriptis, diligenter incubit) docet ipſos haud abſolute negare, Purgatorium eſſe poſſe. Sed ſe duas tantum vias ex Sacris Scripturis poſt præſentis vitæ exitum didiciſſe, neque de hac tertia ſatis ſibi conſtare.
„ Quo poſito, contra illos diſſerit luculenter doctiſſimus Archiepiſcopus. Concedamus,
„ inquit, & hanc rem in ambiguo eſſe: nonne multo humanius eſt & præſtabilius ſe-
„ curiorem hanc viam amplecti: ex qua nihil omnino evenire poſſit mali, etiam ſi
„ proficiat nihil? Ex ipſa mentis pietate præmium aliquod expectare a Deo poſſumus:
„ ſicut qui eleemoſynam facit ei, quem & bonum putat, & pauperem, cum ſit dives

& ma-

" & malus. Si enim Christo credimus, non perdet hic mercedem suam. Igitur, si verum est quod tui Barbæ asseverant, nihil perdis, immo etiam Deum tibi propitias. Sin vera est Romanæ Ecclesiæ in hoc articulo fides, non modo si non facis, maximum præmium amittis: verum cum summa ingratitudine summam committis impietatem: utpote qui cum exigua re inæstimabile beneficium proximis tuis conferre facillime possis, illud aut deneges, aut negligas. Quis enim non eum crudelem existimaret, qui parenti vel amico ægrotanti ea ratione Medicorum & medicaminum opem negaret, quod an profutura sint, non habeat compertum?" Sic ad hominem contra ipsos argumentatur eruditus Archipræsul. Hunc errorem afferunt in Confessione Fidei, quam ex ipsorum Kalendario Spirituali (ut vocant) descripsit *Perrinus* in Historia Waldensium cap. 12. eumque uberius exponunt ac propugnant lib. *de Antichristo* cap. 11. apud *Perrinum* lib. 3. *de Doctrina Vvaldensium*, pag. 265. & sequentibus. IV. Ecclesias, Altaria, eorumque consecrationes, ornatum, & sacram supellectilem, Sacerdotalia indumenta, luminaria, thurificationes, Aquam Benedictam, Processiones, aliosque sacros ritus rejiciebant, deridebant: Deum in Templis habitare negantes, quod scriptum sit Actuum 17. *Non in manufactis templis habitat*. Nec ibi fusas orationes majoris esse virtutis quam in cubiculo, in hunc sensum detorquentes verba Christi, Matthæi 6. *Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum*, &c. Sacram sepulturam nihili faciebant, melius non esse asserentes ut defuncti hominis cadaver in Cœmeterio, quam in agro, vel alio quocumque loco sepeliatur. Id constat ex *Reinero*, & ex *Pilichdorffio*, qui hos errores impugnant capp. 22. 23. 24. 25. & 26. Templis Deo consecratis reverentiam esse exhibendam, eamque domum esse orationis, contra VValdenses probat *Bernardus* Abbas *de Fonte Calido* cap. XII. Eosdem VValdensium errores circa Ecclesias manufactas & Altaria impugnat *Ermengardus*, capp. 8. & 9. Confraternitates etiam contemnebant, quasi propter quæstum institutas; & piam consuetudinem Fidelium, Sanctos in altari eligentium. V. Exorcismos, & curam omnem Ecclesiæ circa Energumenos improbabant, asserentes nullum hominem a tempore Passionis Christi posse a dæmonio vexari. Contra hunc errorem pugnat *Pilichdorffius* cap. 34. VI. Ecclesiastica Jejunia, quasi idololatriam & superstitionem redolentia aversabantur, liberum esse Christiano cuivis asserentes, quolibet die & hora manducare, vel jejunare. Id constat ex ipsorum libro *de Antichristo*, cap. 4. apud *Perrinum* lib. 3. *de VValdensium doctrina*, pag. 331. & Archipræsule *Seysello* Fol. 74. verso. VII. Nullum veniale peccatum, sed omnia mortalia: Juramentum nusquam esse licitum, etiam in Judicio, & peccatum esse mortale docebant, freti Christi verbis Matthæi 5. *Nolite jurare omnino, sed sit sermo vester, Est est, Non non*. Perfecti inter eos potius mori, quam jurare eligebant: imperfecti vero jurabant imposita sibi necessitate: coactionis metu & prodendorum arcanorum periculo, juramentum excusantes: ita refert *Reinerus*. Hunc etiam errorem impugnant *Pilichdorffius* cap. 36. *Ebrardus de Bethunia*, cap. 14. *Ermengardus* cap. 18. & *Claudius Seysellus* Fol. 77. Mendacium omne peccatum esse mortale asserebant, eodem *Seysello* teste. Homicidium omnes ipsos lethalis criminis damnasse, & docuisse. Maleficos non damnandos, juxta illud: *Mihi vindicta, ego retribuam*. Et, *Sinite utraque crescere*: tradit *Reinerus*. Idem testatur Index errorum quibus VValdenses infecti sunt, post *Pilichdorffii* librum editus in Bibliotheca Patrum. Idem colligitur ex *Ermengardo*, cap. 19. " Hunc tamen errorem tam late non defendunt, inquit *Claudius Seysellus* Fol. 87. verso, ut non aliqua homicidia ex-cusent; quæ scilicet ex rationabili causa, lege aliqua ad publicam vindictam sunt permissa; satisque illis foret ut in eos ob hæresim hanc corporali pœna sæcularis Potestas non animadverteret. Et revera sæculares Magistratus pœnam capitis in malefactores jure decernere docuerunt in libro quem inscripsere *Lumen & Thesaurum Fidei*, cujus fragmentum profert *Perrinus* in Historia VValdensium pag. 24. quod sic Latine reddo: *Scriptum est*: Maleficos non patieris vivere. *Sine ira, doctrina non prodesset, nec agnoscerentur Judicia, nec peccata castigarentur: Justa itaque ira, disciplinæ mater est; & patientia sine ratione, vitia seminat, malosque prævaricari sinit*. Quod itaque *Reinerus* refert, puris VValdensibus tribuendum non est, sed Catharis; ut ex eodem colligitur

cap.

cap. 6. VIII. Principes ac Judices universos æternum damnari asserebant, referente *Reinero*. Reverentiam nihilominus & obedientiam Principibus & Magistratibus exhibendam profitebantur. Id constat ex ipsorum Confessione Fidei, quam ex Kalendario Spirituali exscripsit *Perrinus* in Historia VValdensium cap. 12. Sic enim habent Articulo 14. *Nos deven honor a la Potesta secular, en subjection, en obediensa, en prompteza, & en pagament*. Id est: *Honorem debemus Sæculari Potestati in subjectione, obedientia, prompto animo, & solutione tributorum*. Idem profitentur in altera Confessione, quam exhibet *Carolus Molinæus* lib. *De Monarchia Francorum Art. VI. IX.* Publicas Academias & Studia Privilegiata (ut loquuntur) damnabant ceu meram vanitatem, teste *Pilichdorffio*, qui & hunc errorem impugnat cap. 35. De VValdensium erroribus legatur & *Eymericus* Ordinis FF. Prædicatorum in Directorio Inquisitorum, Parte II. Quæst. XIV. in hoc falsus, quod eorum originem ad *Gregorii IX.* tempora, & ad annum circiter millesimum ducentesimum septuagesimum referat. *Guidonem Carmelitam*, *Prateolum*, *Bernardum Lutzemburgum*, & alios translatitios Scriptores, qui de Hæresibus egere, silentio prætereo.

§. V.

Waldenses in varias Sectas divisi.

Varia nomina Sectarum in quas VValdenses divisi sunt, variosque illorum errores singulatim recenset *Reinerus* noster cap. 6. Libri sui de Hæreticis. Primum ab ipso *Runcarii* memorantur, qui ad VValdensium dogmata infamem illum errorem addebant, quod a cingulo deorsum non committeretur peccatum mortale, quia Dominus ait: *Ex corde procedunt fornicationes*.

II. *Scifcidenses*, qui a Waldensibus puris eo differunt, quod Eucharistiam recipiant.

III. *Ortlibenses* qui de Articulis fidei interrogati, omnes confitentur, sed mystice intelligunt. Trinitatem fuisse negant ante Nativitatem Christi. Tunc primum Deum habuisse Filium *Jesum* ex semine *Joseph* natum, quem ajunt B. Virgo in Sectam ipsorum traxit: qua ratione Filius Dei factus est. Ipso vero prædicante, accessisse tertiam personam, scilicet *S. Petrum*, ejus cooperatorem eumque esse Spiritum Sanctum: Mundum æternum, esse: Resurrectionem corporum vitamque æternam Spirituum nullas esse. Tunc Judicium supremum futurum, cum Papa & Imperator ad eorum Sectam convertentur. De Passione, Resurrectione, aliisque Christi Mysteriis nihil credunt. Filium Dei suscepisse Crucem, id est, veram Pœnitentiam, sive vitam ipsorum, in quam peccatum mortale non cadit. Baptismum nihil valere, nisi quantum valent merita Baptizantis. Parvulis non prodesse. Judæos in Secta sua sine Baptismo salvari, Corpus Christi purum esse panem. Corpus suum verum esse Christi Corpus. Matrimonium licitum esse ac bonum, si conjugati continenter vivant, cæterum copulam carnalem malum esse.

IV. *Ordibarii*, qui Mundum non habere principium asserebant. *Christum* fuisse filium *Joseph & Mariæ*, peccatorem, qui Sectam ipsorum restaurando salvus factus sit. Hunc passum non fuisse. Ipsos esse Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum: Illum, inquam, esse Patrem, qui primo Sectam ipsorum intraret: Filium, qui ejus prædicatione ad Sectam adduceretur: Spiritum Sanctum, qui in Secta ipsorum esset perfectus. Et alia id genus blasphemiarum portenta commenti sunt, quæ referre tædet.

V. *Cathari*, qui Diabolum Mundi hujus, & omnium quæ in eo sunt, conditorem asserunt. Baptismum & cætera Sacramenta, nihil prodesse ad salutem, nec esse vera Christi, & ejus Ecclesiæ Sacramenta, sed deceptoria, Diabolica & Ecclesiæ Malignantium. Matrimonium & ejus usum peccatum esse mortale, nec a Deo gravius puniri homines propter adulterium & incestum, quam propter connubium. Carnis Resurrectionem futuram negant. Esum carnium, ovorum, vel casei, urgente etiam necessitate, lethalis peccati damnant: Quod omnis caro immunda sit, utpote ex concubitu nata; immo factura Diaboli. Potestates sæculares mortalis peccati reas dicunt, quod

male-

malefactores vel Hæreticos capite plectant. Parvulos etiam non baptizatos haud levius puniri affirmant, quam homicidas & latrones. Ista constat *ex Reinero*, & ex *Ekberto* Abbate Monasterii *S. Florini*, Ordinis Benedictini, Sermone I. e tredecim illis, quos scripsit contra Catharos. Christum specie tenus hominem fuisse & passum esse: Animas hominum esse apostatas. Spiritus e cœlo quondam ejectos, &c. Germaniæ Cathari asserebant, *Ekberto* teste.

VI. Catharos tres in Sectas divisos *Reinerus* memorat, *Albanenses*, *Contorezenses*, *Bagnolenses* qui in Lombardia potissimum grassabantur. Albanensium factiones duæ. Prioris caput *Gelesinanza*, Veronensis: Posterioris, *Joannes de Lugduno*, Bergomensis, eorum Episcopi. Prioris factionis Cathari, præter communes Sectæ errores, clarius asserebant duo Principia, videlicet boni & mali. Trinitatem, scilicet Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, non esse unum Deum, sed Patrem majorem esse Filio, & Spiritu Sancto. Utrumque Principium suos creasse Angelos, Mundumque suum. Diabolum cum Angelis suis in cœlum ascendisse, commissoque prælio cum *Michaele* Archangelo, tertiam partem creaturarum boni Dei extraxisse, & in humana corpora & bruta quotidie infundere; immo de uno corpore transferre in aliud, donec dictæ creaturæ in Cœlum reducantur. Filium Dei humanam naturam vere non assumpsisse: ejusque Passionem, Mortem, Resurrectionem specie tenus contigisse. Abraham, Isaac, Jacob, Moysen, cæterosque Patres Veteris Testamenti, & *S. Joannem Baptistam*, fuisse Dei inimicos, & Ministros Diaboli. Totum Vetus Testamentum, auctore Diabolo editum blasphemabant, exceptis libris Job, Psalmorum, Salomonis, Sapientiæ, Ecclesiastici, & Prophetarum, quorum nonnullos in cœlo scriptos esse somniabant. Mundum numquam finem habiturum. Supremum Judicium jam factum esse. Infernum & pœnas æternas extra Mundum istum non esse.

Cathari a *Joanne de Lugduno* edocti asserebant, bonas creaturas a bono Deo ab æterno esse productas ut radios a Sole. Has ad alterum Mundum pertinere: Hunc enim aspectabilem a Diabolo, vel potius a patre Diaboli factum; nec principium durationis pariter habuisse, nec finem habiturum. Deum non esse omnipotentem: cum ejus bona voluntas in suas creaturas ab ipsius hoste impediatur. In Christo fuisse potentiam peccandi, sed ita oppressam per Summum Bonum, suo ut caruerit effectu. Deum bonum malorum præscium non esse, sicut nec auctorem. Animas e corporibus in corpora migrare, & tandem aliquando a culpa & pœna liberandas. Omnes Scripturæ Sacræ libros divinos esse, at in alio Mundo scriptos, in quo etiam Adamus & Eva conditi. Veteres Patriarchas & Prophetas, necnon *S. Joannem Baptistam*, Deo placuisse, sed alterius Mundi homines fuisse. Christum vere natum, passum, mortuum, sepultum, vere etiam resurrexisse: sed hæc omnia in Mundo illo superiori gesta. Hujus Hæresiarchæ errores immanesque blasphemias in libro ab ipso edito se legisse, *Reinerus* testatur.

VII. Aliam Catharorum Sectam Mediolani grassatam constat ex *Bonacurso* illorum quondam ea in civitate Magistro, qui ad Fidem Catholicam conversus librum contra illos edidit, inscriptum *Vita Hæreticorum*, & præcipuos ipsorum confutavit errores, quos ita describit. „ Quidam illorum dicunt Deum creasse omnia elementa; alii di-
„ cunt illa elementa Diabolum creasse. Sententia tamen omnium est, illa elementa
„ diabolum divisisse. Dicunt etiam eumdem diabolum Adam de limo terræ fecisse, &
„ quemdam Angelum lucis in eo summa vi inclusisse, de quo credunt dictum esse in
„ Evangelio: *Homo quidam descendebat a Jerusalem in Jericho*, &c. „ Hevam di-
„ cunt fecisse, cum qua concubuit, & inde natus est Cain, de sanguine cujus dicunt
„ esse canes, ideoque tam fideles sunt hominibus. Conjunctio Adæ cum „ Eva, ut
„ dicunt, fuit pomum vetitum. Alium errorem inducunt, scilicet omnia quæ facta
„ sunt in aere, in mari & in terra, facta esse a Diabolo, sicut homines, animata &
„ inanimata ... ... Ex filiabus Evæ & Dæmonibus natos esse gigantes. Quæcumque
„ sunt facta vel dicta Abrahæ, Isaac, & Jacob, a dæmone dicta & facta esse. Dicta
„ Prophetarum quædam esse revelata a Spiritu Dei, quædam a Spiritu maligno. Da-
„ vid propter adulterium, & homicidium damnatum. Heliam in curru a Diabolo de-
„ latum. Angelum Zachariæ missum „ Angelum Diaboli asserunt. Joannem, quo ne-

„ mo

„ mo major eſt, damnant. Quia Dominus dicit: *Qui minor eſt in Regno cœlorum,* „ *major eſt illo*. Et quia dubitavit de Chriſto cum dixit: *Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* Mariam Matrem Domini noſtri credunt natam fuiſſe . . . . . De „ Chriſto dicunt, quod non habuit animatum Corpus, non manducavit, neque bibit, „ ſed nec aliqua ſecundum hominem fecit, ſed videbatur ita. Dextrum Latronem di- „ cunt in inferno eſſe. Non credunt corpus Chriſti reſurrexiſſe, nec in Cœlum aſſum- „ ptum fuiſſe, neque carnis Reſurrectionem, nec Chriſtum deſcendiſſe in infernum. „ Non credunt Filium æqualem Patri, quia dixit: *Pater major me eſt*. Crucem di- „ cunt characterem eſſe beſtiæ, quæ in Apocalypſi eſſe legitur, & abominationem ſtan- „ tem in loco ſancto. Beatum Silveſtrum dicunt Antichriſtum fuiſſe. A tempore illo „ Eccleſiam eſſe perditam. Nullum credunt in conjugio ſalvari poſſe. Ambroſium, „ Hieronymum, Auguſtinum, Gregorium & alios Doctores univerſaliter damnant. Si „ quis manducaverit carnem, vel ova, ſeu caſeum, vel aliquid beſtialis naturæ, quod „ damnationem ſibi manducat. Per Baptiſmum aquæ Spiritum Sanctum nullo modo „ credunt poſſe accipi: nec aliquam ſubſtantiam viſibilem credunt ullo modo in Chri- „ ſti Corpus poſſe converti. Credunt etiam, quod omnis qui jurat, damnabitur. Et cre- „ dunt nullum poſſe ſalvari, niſi quadam ſua impoſitione manuum quam Baptiſmum „ appellant, & renovationem Sancti Spiritus. Ipſum Diabolum credunt eſſe ſolem, „ lunam dicunt eſſe Hevam, & per ſingulos menſes dicunt eos fornicari, ut vir cum „ aliqua meretrice. Omnes ſtellas dicunt eſſe dœmones. Ad ultimum dicunt, ſine il- „ lis neminem poſſe ſalvari. Opus *Bonacurſi* editum eſt Tom. 13. *Spicilegii*.

VIII. *Contorezenſes* plerique circa Trinitatem errabant. Deum ex nihilo creaſſe Angelos & quatuor elementa fatebantur, ſed Diabolum de limo Dei omnia viſibilia creaſſe. Corpus hominis condidiſſe, inque illud infudiſſe primum Angelum, qui in modico peccaverat. Vetus omne Teſtamentum reprobabant, opus eſſe Diaboli blaſphemantes, his tantum verbis exceptis, quæ a Chriſto & Apoſtolis laudata ſunt in Novo. Moyſen damnabant: de cæteris Patribus antiquis dubitabant. Chriſtum humanæ naturæ non fuiſſe, ſed Angelicæ, & B. Virginem ex qua illam ſumpſit, eſſe Angelum aſſerebant nonnulli. Quicumque vero Cthari Chriſtum verum corpus humanum de Virgine ſumpſiſſe confitebantur, illud tamen glorificatum negabant; ſed Chriſtum illud depoſuiſſe effatiebant aereo in cœlo, in die Aſſumptionis ſuæ; iterumque reſumpturum illud in die Judicii. Quo peracto, in præjacentem materiam inſtar cadaveris, reſolvetur: Animas Beatæ Virginis, Apoſtolorum, Sanctorumque reliquorum nondum gloria frui, nec ad diem uſque Judicii beatos fore, ſed cum Jeſu Chriſti corpore in loco aereo verſari.

IX. *Bagnolenſes* Cathari animas creatas a Deo ante mundi conſtitutionem aſſerebant, & tunc in peccatum prolapſas. Beatam Virginem fuiſſe Angelum, & Chriſtum ex ea humanam naturam non ſumpſiſſe, nec vere paſſum; ſed corpus cœleſte habuiſſe. In cæteris, Contorezenſibus conſentiebant.

X. *Patereni*, Minorem Creatorem, ſcilicet Luciferum, omnia viſibilia condidiſſe aſſerebant. Matrimonium eſſe adulterium; aliaque errorum portenta.

XI. *Paſſagini* Moſaicam Legem ad literam eſſe obſervandam dicebant, Chriſtum non eſſe æqualem Patri: Tres perſonas Trinitatis non eſſe unum Deum & unam ſubſtantiam. Omnes Doctores, totamque Romanam Eccleſiam damnabant. (inquit *Bonacurſus*.)

XII. Waldenſium quoque Catharorum propago Secta *Albigenſium*, de quibus agemus ſequenti Sæculo. Catharos Toloſanos Albanenſium errores ſectatos fuiſſe: Catharos Franciæ idem ſenſiſſe cum Bagnolenſibus, qui paucos errores ad Contorezenſium blaſphema dogmata addebant, *Reinerus* teſtatur. Cum vero Albanenſes & Contorezenſes Cathari duo principia crederent cum Manichæis, nuptias damnarent, Vetus Teſtamentum reprobarent; circa Trinitatem etiam errarent: hinc factum eſt ut ab Auctoribus pleriſque Waldenſes omnes indiſcriminatim horum errorum accuſati ſint, & Manichæi, vel Ariani appellati; cum tamen Waldenſes puros de Deo & Chriſto recte ſenſiſſe, & Matrimonium bonum aſſeruiſſe, atque a Deo in Paradiſo Terreſtri inſtitutum,

Waldenſes puri de Deo & Chriſto recte ſenſerunt, & Matrimonium bonum eſſe.

tum, eorum Confessiones ac libri testentur: & de illis *Willelmus Neuburgensi* lib. 11. *De Rebus Anglicis*, cap. 13. scripserit. *Interrogati per Ordinem de Sacræ Fidei Articulis, de substantia quidem Superni Medici recta; de ejus vero Remediis, quibus humanæ infirmitati mederi dignantur, id est, de divinis Sacramentis, perversa dixerunt.* Hæc ab eo scripta occasione quorumdam ex illa Secta Germanorum, qui cum in Angliam transfretassent, ab Episcopis damnati, & sæculari Potestati traditi sunt.

Nec de puris Waldensibus, sed de Variis ipsorum Sectis, Catharis præcipue, intelligendus est *Ebrardus de Bethunia*, in Prologo libri sui scribens: *In fide claudicantes, Trinitatem diffitentur, & lacerant unitatem: Legem Moysi destruunt, Patres Legis judicant, Deum qui Legem dedit, detestantur; Creatorem Mundi abnuunt & hominum Plasmatorem, nubere prohibent*, &c. Quamquam vero *Ebrardi* liber *Contra Waldenses* inscribatur, perperam inde colligeres, Waldenses omnes Ariana & Manichæa hæresi infectos fuisse. Hanc enim inscriptionem libro suo non apposuit *Ebrardus* ipse, sed ejus Editor *P. Gretserus* S. J. cum Auctor librum *Antihæreseos* simpliciter inscripsisset. Tractatus *Bernardi* Abbatis *Fontis Calidi*, inscribitur quidem *Contra Waldenses & contra Arianos*: Arianorum nomen in solo titulo legitur, nullum ipsorum errorem Waldensibus objicit in toto Tractatu. *Ermengardus*, Hæreticis quos impugnat, tribuit, quod Deum verum omnium Creatorem esse negaverint, quod duos esse Deos minime dixerint; Legem Mosaicam ab omnipotenti Deo minime datam, sed a Principe malignorum Spirituum: Matrimonium non esse licitum, &c. sed Waldenses omnes non petit *Ermengardus*, cujus librum *Contra Sectam Waldensium*, proprio ingenio Gretserus inscripsit, cum *Ermengardus* hanc dumtaxat inscriptionem apposuisset: *Contra Hæreticos qui dicunt & crepunt, Mundum istum & omnia visibilia non esse a Deo facta, sed a Diabolo.*

Denique *Rainerus* noster de puris Waldensibus, qui *Leonistæ & Pauperes de Lugduno* dicti sunt, sermonem faciens, c. IV. Opusculi sui *de hæreticis*, ipsos a Manichæorum, & Arianorum blasphemiis absolvit. Cum enim præmisisset 70. & amplius hæreticorum sectas, quæ Ecclesiam olim infestarant, deletas esse, „ Præter sectas Manichæorum, Arianorum, Runcariorum, & Leonistarum, *subdit*: Inter omnes has Sectas quæ adhuc sunt, vel fuerunt, non est perniciosior Ecclesiæ, quam Leonistarum. Et hoc tribus de causis: Prima est quia diuturnior. Aliqui enim dicunt quod duraverit a tempore Silvestri; aliqui a tempore Apostolorum. Secunda, quia est generalior. Fere enim nulla est terra in qua hæc Secta non sit. Tertia, quia cum omnes aliæ Sectæ immanitate blasphemiarum in Deum, audientibus horrorem inducant, hæc scilicet Leonistarum, magnam habet speciem pietatis: eo quod coram hominibus juste vivant, bene omnia de Deo credant, & omnes Articulos qui in Symbolo continentur: solummodo Romanam Ecclesiam blasphemant, & clerum cui multitudo laicorum facilis est ad credendum. " Quamobrem minus accurate *Eymericus* noster in directorio Inquisitorum, Parte II. Quæst. XIV. inter VValdensium hæreses hanc recensuit, decimam septimam: *Quod Symbolo Fidei non esse standum, nec credendum dicerent.* Sane veram fidem Catholicam & Apostolicam in Symbolo Apostolorum in Articulos duodecim distinctam profiteri se gloriantur in suo Catechismo, ut legere est apud *Perrinum* lib. 1. *de Waldensium doctrina*, pag. 159. Idem ex aliis ipsorum libris, & Confessionibus Fidei compertum est.

XIII. Quædam erat inter Catharos inanis Pœnitentiæ, & Confessionis species, nulla contritionis & satisfactionis vestigia, teste *Reinero*, qui septemdecim annos in hujus hæreseos luto hæserat. Quoddam etiam erat apud eos Hierarchiæ simulacrum. Ordines quatuor habebant. Qui erat in supremo Ordine vocabatur Episcopus: qui in secundo vocabatur Filius Major: qui in tertio, Filius minor; qui in quarto Diaconus. Episcopus primas tenebat in impositione manus, in fractione Panis, in inchoatione orationis. Filius Major & Filius minor visitabant omnes Catharos sub Episcopo constitutos. Diaconi excipiebant Confessionem venialium semel in mense & subditis absolutionem impendebant, manus impositionem frequentabant Cathari, quæ ab eis *Consolamentum*, & spirituale Baptisma, seu Baptisma Spiritus Sancti vocabatur; quo sine nullum peccatum mortale dimitti censebant. Hæc & alia Sectæ arcana *Reinerus* exponit cap. VI.

§. VI.

§. VI.

De disciplina & moribus Waldensium.

Waldenses Pastores suos habebant, qui *Barbæ* vocabantur. Ministri candidati Evangelia *SS. Matthæi & Joannis*, Epistolas omnes Canonicas, Salomonis, Davidis, & Prophetarum libros, maximam partem recitare memoriter debebant. Deinde si testimonio bono probati, ad prædicandi munus impositione manuum admittebantur. Ministris alimenta & indumenta communibus sumptibus tribuebantur. Seniores præterea ad regendum populum eligebant. In grave crimen lapsis prædicandi munere interdicebatur & extra societatem ejiciebantur. Quotannis in Synodum, ubi licebat, conveniebant Pastores, ut de Sectæ rebus agerent. Quamdam excommunicationis speciem usurpabant, qua gravium criminum reos contumaces plectebant. Nefas existimabant filios absque parentum consensu nubere. Popinarum frequentationem prohibebant, ac popinam *Fontem peccati & Scholam diaboli* nuncupabant: in qua sua miracula patrat, iis contraria quæ Deus in Ecclesia operatur. Non enim claudos erigit, sed recte gradientes ibi claudicare facit: non cœcos illuminat; surdis auditum, mutis loquendi facultatem restituit, sed ebrietate cœcos, surdos, mutos reddit. Caupones omnium peccatorum, quæ ibi committuntur, conscios asserebant, illud Ecclesiastici cap. 26. Oraculum laudantes: *Non justificabitur caupo a peccatis labiorum.* Choreas execrabantur, & dissuadebant, ut *Processionem Diaboli*, in qua singulis sensibus peccatur, in qua omnia decalogi præcepta violantur; adorantur idola, vanitati servitur, dies Domini profanatur, parentes contemnuntur & pacta pleraque contra ipsorum honorem & reverentiam fiunt, occiduntur animæ, fornicationes & adulteria animo primum, deinde opere committuntur, mendacia & juramenta proferuntur, corda Deo eripiuntur, aliena concupiscuntur ornamenta. Proprium corpus ita ab unoquoque Fidelium regi oportere docebant, ut desideriis carnis non obediat: ut membra sua custodiat ne sint arma iniquitatis, ut sobrietatem servet ac temperantiam in cibo, potu, verbis, & curis sæculi, ut otium fugiat, opera misericordiæ faciat, contra cupiditates pugnet, religionis operibus vacet, conscientiam discutiat, ac emundet. Has conversationis externæ regulas proponebant. Mundum non diligere: malorum consortium fugere: pacem habere cum omnibus, quantum fieri potest; non contendere in judicio, non ulcisci injurias, inimicos amare; parato esse animo ad labores, calumnias, & omnis generis tormenta pro veritate perferenda; Jugum cum infidelibus non ducere; operibus malis non communicare. Hæc ex libro Valdensium *De Disciplina*, quem ad calcem Historiæ suæ edidit *Joannes Paulus Perrinus*. Ipsorum quoque mores specie tenus castissimos & integerrimos fuisse *Reinerus* c. VII. libri sui *de Hæreticis* testatur: „ Sunt, *inquit*, in moribus compositi & „ modesti: superbiam in vestibus non habent, quia nec pretiosis, nec multum abjectis „ utuntur. Negotiationes non habent, propter mendacia, & juramenta, & fraudes vitandas; sed tantum vivunt de labore, ut Opifices. Doctores etiam ipsorum sunt sutores & textores. Divitias non multiplicant, sed necessariis sunt contenti: casti etiam sunt, maxime Leonistæ, temperati in cibo & potu, ad tabernas non eunt, nec „ ad choreas, nec ad alias vanitates. Ab ira se cohibent. Semper operantur, discunt, „ vel docent, & ideo parum orant. Ad Ecclesiam ficte vadunt, offerunt, confitentur, „ communicant, intersunt prædicationibus, sed ut Prædi cantem capiant in sermone. „ Cognoscuntur etiam in verbis præcisis & modestis. Cavent a scurrilitate, detractione, verborum levitate, mendacio & juramento: nec dicunt, *vere*, vel *certe*, & similia, quia hæc reputant juramenta. Item ad quæstiones raro directe respondent, „ ut si quæratur ab ipsis: Scis tu Evangelium, vel Epistolas? Respondit, Quis docuisset me ista? Vel dicit: Hujusmodi debent scire qui sunt magni vel profundi intellectus; vel qui ad hoc sunt otiosi & idonei. „ Testamenti Novi Textum, & magnam partem Veteris, lingua vernacula memoriter complectebantur, eodem *Reinero* teste, cap. VI. VValdensibus puris non convenit, quod scribit *Ebrardus de Bethunia*

cap. XXII. Antihæreseos: *Omiserunt ludicra, sed non lucra: abjecerunt otia, sed non negotia; ita enim mundanis abrenuntiant, ut avaritiæ obligentur vinculo fortiori*. Reinerus enim contrarium omnino de VValdensibus testatur. Nec etiam ipsis conveniunt quæ idem scribit cap. XXI. *Male quidem & perverse operantes in quibusdam latebris se abscondunt: quædam quoque facientes abusiva, ab aliis, & eorum Novitiis se videri non permittunt*. Contra vero ipsorum castitati *Reinerus* testimonium perhibet. *Casti etiam sunt*, (inquit) *maxime Leonistæ*: quo fit ut *Emerico* nostro fidem non adhibeam, qui VValdensium errores recensens Parte II. *Directorii Inquisitorum* Quæst. 14. scribit: *Sextus decimus error & hæresis est, quod melius est satisfieri libidini quocumque actu turpi, quam carnis stimulis fatigari: sed est (ut dicunt & ipsi faciunt) in tenebris licitum quemlibet, cum qualibet in distincte, carnaliter commisceri, quandocumque & quotiescumque carnalibus desideriis stimulantur*.

VValdenses Sectam suam a Romano Pontifice petierunt approbari.

II. Abbas Uspergensis in Chronico ad annum MCCXII. superstitiosam quidem fuisse VValdensium conversationem & hæretica dogmata, cæteroquin integros mores significat, hoc excepto, quod mulieres circumducendo, pravis suspicionibus ansam præbuerint: & in tantam erectos esse fiduciam, ut Sectam suam Religionis nomine ab *Innocentio III.* Pontifice Maximo rogaverint approbari, Sedi Apostolicæ illudere conati. „ Mundo jam senescente, *inquit*, exortæ sunt duæ Religiones in Ecclesia, cujus ut „ aquilæ renovatur juventus, quæ etiam a Sede Apostolica sunt confirmatæ, videlicet „ Minorum Fratrum & Prædicatorum, quæ forte hac occasione sunt approbatæ, quia „ olim in Italia exortæ adhuc perdurant; quorum alii Humiliatos, alii Pauperes de „ Lugduno se nominabant. Quos Lucius Papa quondam Hæreticos scribebat, eo quod „ superstitiosa dogmata & observationes in eis reperirentur: in occultis quoque prædi„ cationibus quas faciebant, plerumque in latibulis, Ecclesiæ Dei & Sacerdotio dero„ gabatur. Vidimus tunc temporis aliquos de numero eorum qui dicebantur Pauperes de „ Lugduno, apud Sedem Apostolicam cum Magistro suo quodam (ut puto) Bernardo; „ & hi petebant Sectam suam a Sede Apostolica confirmari & privilegiari. Sane ipsi di„ centes se gerere vitam Apostolorum, nihil volentes possidere, aut certum locum ha„ bere, circuibant per vicos & castella. At Dominus Papa quædam superstitiosa in con„ versatione ipsorum eisdem objecit, videlicet quod calceos desuper pedem præcidebant „ & quasi nudis pedibus ambulabant. Præterea cum portarent quasdam cappas quasi „ Religionis, capillos capitis non attondebant, nisi sicut Laici. Hoc quoque probrosum „ in eis videbatur quod viri & mulieres simul ambu„ labant in via, & plerumque si„ mul manebant in una domo; & de eis diceretur, quod quandoque simul in eisdem le„ ctulis accubabant. Quæ tamen omnia ipsi asserebant ab Apostolis descendisse &c.

Fol. IX.

Hæretici de operibus externis frustra gloriantur.

Claudius Seysellus, Taurinensis Archiepiscopus, cujus liber adversus Errores & Sectam VValdensium Parisiis in lucem prodiit ann. MDXX. VValdenses integerrimis fuisse moribus testatur. *Nonnihil etiam* (Inquit,) *ad horum VValdensium confirmandam tolerandamque Sectam confert, quod præter hoc (quæ contra Fidem Religionemque nostram assumunt) in reliquis ferme puriorem quam cæteri Christiani vitam agunt. Non enim nisi coacti jurant, neque nomen Dei in vanum proferunt, Promissaque sua bona fide implent, & in paupertate pars maxima degentes, Apostolicam vitam doctrinamque servare se solos protestantur*. Verum operibus externis perperam gloriabantur VValdenses, perperam & alii Hæretici gloriantur, cum opera absque fide nihil omnino prosint ad salutem, & instar magni cursus extra viam se habeant. De quibus apposite scribit *Ebrardus de Betbunia*, Antihæreseos c. 16. *Fidem negligentes Christianam, Christi Discipulos se faciunt appellari, cum sint potius Antichristi. In operibus enim solummodo confidentes fidem prætermittunt, cum fides operibus potius sit præponenda. Revolvens etenim paginas Scripturarum, opera præter fidem valere non reperi*.

Causæ cur plures Catholici ad Sectam VValdensium desciscerent.

Sex causas enumerat *Reinerus*, quæ in VValdensium Sectam Catholicos non paucos pertraherent, „ Prima, inquit, est inanis gloria: quia enim vident Doctores in Eccle„ sia honorari, idcirco etiam ipsi Doctrinæ honorem ambiunt. Porro omnes, viri & fœminæ, parvi & magni, diu noctuque docent vel discunt. Narrat *Reinerus*, VValdensem quemdam depravandi Catholici hominis causa hyemali tempore, intempesti-

va nocte, per tractum aquæ ad ipsum enatasse. „ In quo, inquit ille, reprehendi potest negligentia Fidelium Doctorum, qui non sic zelant Catholicæ Fidei veritatem, „ sicut perfidi Leonistæ zelant infidelitatis errorem. Altera causa est, Translatio ab „ ipsis facta Veteris & Novi Testamenti in linguam vulgarem. Audivi, inquit Reinerus, & vidi quemdam Rusticum idiotam, qui Job recitavit de verbo ad verbum; & plures qui totum Novum Testamentum perfecte sciverunt. Et quia sunt „ Laici idiotæ, falso & corrupte Scripturam exponunt, ut illud Joannis I. *Et sui eum non receperunt*, ita exponunt; *id est porci*. Et illud Psalmi, *Increpa feras harundinis*, ita legunt: *Increpa feras hirundinis*. Prima hæc Scripturarum Versio in linguam Gallicam a VValdensibus facta est in urbe Metensi, quam *Innocentius III.* Pontifex Maximus improbavit Epistola ad universos Christi Fideles in Urbe & Diœcesi Metensi constitutos, quæ in ejus Regesto 131. Libri II. est, & refertur a *Bzovio* ad an. MCXCIX. illosque damnavit, quod Officium Prædicationis absque Missione usurparent. *Cum Doctorum ordo sit quasi præcipuus in Ecclesia, non debet sibi quisquam indifferenter Prædicationis officium usurpare: nam, secundum Apostolum*, „ Quomodo prædicabunt, nisi „ mittantur? *Et Veritas ipsa præcipit Apostolis*: Rogate Dominum messis, ut mittat „ operarios in messem suam. Tum Hæreticorum VValdensium responsionem occupat „ eruditus Pontifex, dicentium, se invisibiliter a Deo missos. Cum, *inquit*, interior il- „ la missio sit occulta, non sufficit cuiquam nude tantum asserere, quod ipse sit missus „ a Deo, cum hoc quilibet Hæreticus asseveret. Sed oportet ut adstruat illam invisibi- „ lem missionem per operationem Miraculi, vel per Scripturæ testimonium speciale. „ Unde cum Dominus vellet mittere Moysen in Ægyptum ad Filios Israel, ut crede- „ retur ei quod mitteretur ab ipso, dedit ei signum, ut converteret virgam in colu- „ brum, & colubrum iterum reformaret in virgam. Joannes quoque Baptista suæ Mis- „ sionis speciale protulit testimonium de Scriptura, respondens Sacerdotibus & Levitis „ qui missi fuerant ad interrogandum quis esset, & quare baptizandi sibi officium as- „ sumpsisset: Ego, *inquit*, vox clamantis in Deserto, Dirigite viam Domini, sicut dixit Isaias Propheta. *Non ergo credendum ei qui se dicit missum a Deo, cum non sit missus ab homine, nisi de se speciale proferat testimonium de Scripturis, vel evidens Miraculum operetur. Nam & de his qui missi leguntur a Deo, Evangelista testatur*: „ Quod ipsi profecti prædicabant ubique, Domino cooperante, & Sermonem confirmante sequentibus signis.

Translatio Veteris & Novi Testamenti in linguam vulgarem a VValdensibus facta.

Innoc. III. VValdenses damnat, quod absque Missione Officium Prædicationis usurpent.

Quæ missionis invisibilis & extra ordinaria argumenta.

De memorata Scripturæ Sacræ Versione in linguam Gallicam, legenda est & altera Innocentii III. Epistola ad Abbates Cisterciensem, Morimundensem, & de Christo, lib. 2. Regesti, in qua se dedisse in mandatis Episcopo & Capitulo Metensi testatur, ut inquirerent, *Quis fuerit Auctor Translationis? Quæ intentio transferentis? Quæ fides utentium? Quæ causa docendi? &c.*

Hæc contra Calvinistas & Lutheranos usui esse possunt, qui VValdensium fraternitate gloriantur. Nunc ad institutum revertamur.

In Versionibus Scripturæ Sacræ in linguam vulgarem, quatuor examinanda

Tertia causa propagationis Sectæ VValdensium, ex *Reinero*, est scandalum ex malo quorumdam exemplo. Unde cum quosdam e Catholicis, & præcipue e Clericis, perversam vitam ducere viderent, protinus dicebant: Sic Apostoli non vixerunt, nec nos qui sumus Sectatores Apostolorum. *Reinero* concinit *Seysellus* Archipræsul, Fol. 8. Quarta causa, est quorumdam Concionatorum ignorantia, qui quandoque frivola, quandoque falsa e sacro Suggestu prædicabant. Quinta causa, est irreverentia quorumdam Ministrorum Ecclesiæ erga Sacramenta. Sexta causa, est odium contra Ecclesiam. Se a VValdensi quodam audivisse, *Reinerus* testatur, *Cap. III.* Hoc ipsorum esse consilium, ut Clericos & Claustrales ad statum Fossorum, ablatis decimis & possessionibus, deprimerent.

Tam late diffusa erat VValdensium hæresis, ut sexdecim Ecclesias sola Catharorum Secta obtineret; scilicet Albanensem, Contorezensem, Bagnolensem, Vicentinam, Florentinam, de Valle Spoletana, Franciæ, Tolosanam, Cadurcensem, Albigensem, Sclavoniæ, Constantinopolitanam Latinorum, Constantinopolitanam Græcorum, Philadelphiæ, Romaniolæ, Bulgariæ, Duæraniciæ. In Germania præcipue vigebat Secta Ca-

tharorum, necnon in Italia. Sed Patarenorum inferior non erat in Longobardia numerus. Ex omnibus pene istius Provinciæ, & quibusdam Tusciæ civitatibus, Juvenes ad Scholas Parisienses transmiserant, quosdam Logicis cavillationibus, alios etiam Theologicis disciplinis imbuendos, quo ad Sectæ propugnandos errores, & Catholica dogmata confutanda aptiores evaderent. Multos etiam eo consilio mittebant ad nundinas, ut perverterent divites laicos, & commensales hospites: ut multipliciter negotiantes, aliorum pecunias hinc sibi lucrarentur; inde animas thesaurizarent Antichristo. Ita refert *Yvo Narbonensis*, qui se Patarenum simulans omnia ipsorum arcana didicerat, in Epistola ad *Giraldum* Burdigalensem Archiepiscopum, apud *Matthæum Paris*, ad annum 1243.

§. VII.

De VValdensium Damnatione, & Impugnatoribus.

Concilium Lumberiense. Lumbaria vulgo Lombez, urbs Episc. in Vvasconia, sub Metropoli Tolosana.

Damnati sunt VValdenses primum ab *Alexandro III.* Pontifice Maximo in Concilio Turonensi, anno 1163. Secundo in Concilio Lumberiensi a *Giraldo* Albigensi Episcopo, *Gaucelino* Lodovensi, Castrensi Abbate, & Abbatibus *De Ardurello* & *De Candillo*, Judicibus ab utraque parte electis; Archiepiscopo Narbonensi, Episcopis Tolosano, & Agathensi, Abbatibusque plurimis, *Constantia* quoque Regis Francorum sorore, *Raimundi* Tolosani Comitis uxore præsentibus & sententiam in eos latam approbantibus. Hanc Synodum ad annum 1176. refert *Rogerius Hovedenus*. Annum 1175. adscriptum habent Acta ex *Sirmondi* MS. Codice a *P. Cossartio* edita. Hæreticos illos Arianos vocat *Rogerius*: cum tamen nullius erroris circa Sanctissimam Trinitatem convicti atque damnati sint. VValdenses potius erant, non tamen puri. Sectæ dux his in partibus erat *Oliverius* quidam. *Bonos homines* appellari ambiebant. Hæreseos convicti sunt circa sex capita. Primo, quod Veteris Testamenti Scripturas non reciperent, nisi quoad sententias a Christo & Apostolis laudatas. Secundo, quod Fidem suam exponere & profiteri etiam interrogati renuerent, ad id se non teneri contendentes. Tertio, quod parvulos per Baptismum salvari negarent. Quarto, quod Eucharistiam ab omni homine fideli & probo tam Laico quam Clerico dicerent consecrari. Quinto, quod usum Matrimonii fornicationem esse, & ab æterna salute prohibere conjugatos prædicarent. Sexto, quod solos Sacerdotes solvendi & ligandi non accepisse Potestatem, & Confessionem solam, sive Clericis, sive Laicis faciendam, sub præcepto cadere, non satisfactionem. Ut hæreseos notam ac pœnas evaderent, fidem Catholicam & dogmata singulis erroribus opposita, ore tenus, professi sunt. At suam illam professionem juramento confirmare compulsi, contumaciam & hæresim rursus prodidere, quam fucato animo ejurabant. Nam jurare se nolle responderunt, quod Evangelio & Apostolicis Epistolis juramentum prohibitum sit. Novi Testamenti auctoritate convictus error, Hæretici damnati & ab Ecclesia ejecti. Conferatur *Rogerius Hovedenus*, posteriori Parte Annalium pag. 555. usque ad 560. cum Actis Concilii ex MS. editis Tom. X. Conciliorum Editionis Labbeanæ, pag. 1470.

In Synodo Tolosana damnati Vvaldenses.

Anno 1178. Quæstio rursus de ejusdem Sectæ erroribus Tolosæ habita est a *Petro* S. R. E. Titulo *S. Chrysogoni* Presbytero Cardinali, Sedis Apostolicæ Legato, præsentibus Archiepiscopis Bituricensi & Narbonensi, *Reginaldo* Bathoniensi, & *Joanne* Pictavensi Episcopis, necnon *Henrico* Abbate Clarevallensi, aliisque Viris Ecclesiasticis, missis a *Ludovico VII.* Franciæ, & *Henrico II.* Angliæ, Regibus. Idem fuit hujus ac præcedentis Synodi exitus. In iisdem capitibus Hæretici manifeste deprehensi juramenti recusatione, contumaces damnati, & Anathemate palam confixi sunt. Ita refert *Rogerius Hovedenus*, posteriori Parte Annalium ad hunc annum. *Petrus Moranus* vir locuples, quem *Joannem Evangelistam* nominabant, errorem ejuravit. Indicta illi in Pœnitentiam Hierosolymitana Peregrinatio, utque ibi solido triennio pauperibus ministraret: interimque ante discessum, qui ad quadragesimum diem dilatus est, Ecclesias omnes Tolosanæ civitatis nudis pedibus circuiret, ac flagellis corpus palam cæderet, illata Ecclesiis, pauperibusque damna, usuris, ac rapinis, restitueret: Castrum quoddam suum,

Hære-

Hæreticorum Conventiculis profanum & infame a fundamentis everteret. Quod incredibili cum Orthodoxorum lætitia præstitit. *Rogerius de Beders* Albigensis civitatis & agri Dominus, Hæreticorum fautor manifestus, qui Albigensem Episcopum sub eorum custodia detinebat, publico Anathemate damnatus est. Comes *Sancti Ægidii* juravit se nec prece, nec pretio favorem hæreticis præstiturum. Ista constant ex Epistolis *Petri* Cardinalis & Sedis Apostolicæ Legati, & *Henrici* Clarevallensis Abbatis, quas *Rogerius Hovedenus* Annalibus suis inseruit. Eosdem ipsis errores tribuit Legatus, quos *Oliverio* & aliis Hæreticis, Synodi Lomberiensis Acta. Hæc Albigensium exordia, qui iidem ac Waldenses, non puri quidem, sed Cathari, præcipue Contorezenses, Manichæorum hæresi afflati.

Quarto in Concilio Œcumenico Lateranensi 3. Canone 27. damnati sunt, anno 1179. Eosdem Hæreticos a *Lucio III.* Pontifice Maximo damnatos testatur *Bernardus* Abbas *Fontis Calidi*, in sui contra ipsorum hæresim Tractatus Præfatione. Iniit autem Pontificatum *Lucius III.* an. Christi 1181. Paulo post a *Bernardo* Narbonensi Archiep. ad Judicium vocati sunt atque damnati qui in VVasconia grassabantur. *Quamvis a præfato Summo Pontifice condemnati*, (inquit Bernardus Abbas) *virus suæ perfidiæ longe lateque per orbem temerario ausu evomuerunt. Ea propter contra eos pro Ecclesia Dei Dominus Bernardus Narbonensis Archiepiscopus, Religione & Dei honestate insignis, zelans legem Dei, se fortem murum opposuit. Accitis itaque pluribus tam Clericis quam Laicis, Religiosis ac Sæcularibus, ad Judicium vocavit. Quid plura? Causa diligentissime investigata, condemnati sunt.* Narbonenses Infulas consecutus est *Bernardus* anno 1181. Spreta Ecclesiæ Sententia, *Nihilominus postea, & clam, & publice, semen suæ nequitiæ spargere ausi sunt. Unde rursum, quamvis ex abundanti, ad disceptationem vocati sunt per quosdam, tam Clericos, quam Laicos. Et ne lis diutius protraheretur, electus est ab utraque parte Judex quidam Sacerdos, Raimundus scilicet de Daventria, vir siquidem religiosus ac timens Deum nobilis genere, sed conversatione nobilior. Assignata igitur die causæ adveniente, congregatis invicem Partibus, aliisque quamplurimis Clericis & Laicis, de quibusdam Capitulis in quibus male sentiebant, a Viris Catholicis accusati sunt: eisque per singula respondentibus, hinc inde diu disputatum est, & ab utraque parte multæ productæ auctoritates. Auditis igitur Partium allegationibus, præfatus Judex, per Scriptum, definitivam dedit Sententiam, & Hæreticos esse in Capitulis, de quibus accusati fuerant, pronuntiavit.* Ità refert *Bernardus* Abbas *Fontis Calidi*, qui huic Collationi & Judicio aderat, & utriusque Partis argumenta & responsiones Tractatui suo inseruit. *Quibus autem auctoritatibus vel rationibus suam assertionem defenderent* (inquit) *quidve eis a nobis Catholicis responsum sit: aut quibus Scripturarum testimoniis Fidem tueremur Catholicam, præsenti inteximus Opusculo.*

In Concilio Lateranensi III. Item a Lucio III. A Bernardo Narbonensi Archiepiscopo. Collatio coram Judice ab ipsis electo & Catholicis etiam probato, in qua Hæretici pronuntiantur.

Sexto damnati sunt in Concilio Senonensi anno MCXCVIII. in quo Nivernensis Decanus, & Abbas *S. Martini*, hæreseos infamia laborantes, & familiaritatis cum Hæreticis convicti, pœnis canonicis damnati sunt. Abbas exauctoratus, Decanus ab Officio suspensus est: ambo ad Summum Pontificem *Innocentium III.* remissi: Qui Decano *Purgationem quartæ decimæ manus sui Ordinis* indixit, id est, quatuordecim Sacerdotum testimoniis faciendam: & ab Officio manere suspensum decrevit, donec scandalum sopiretur: utque in urbe Nivernensi & villis adjacentibus Fidem Catholicam profiteretur & prædicaret. Si vero in probatione deficeret, ab Officio & Beneficio depositus, ad agendam Pœnitentiam in arctum Monasterium detruderetur. Abbatem vero *Rainaldum* ab Officio Sacerdotali deponi jussit, Inquisitione habita a *Petro* S. R. E. Cardinali Titulo *S. Mariæ in Via Lata*, Sedis Apostolicæ Legato, & *Odone* Episcopo Parisiensi, nisi aliquid occurreret quod a ferenda in ipsum sententia merito retardaret. Duorum enim errorum manifestis fuerat convictus Testimoniis, quod nempe asseruisset *Corpus Domini mitti in secessum: &, juxta verbum Origenis, omnes tandem fore salvandos.* Præfuit Concilio Senonensi *Michael* Archiepiscopus: adfuere Trecensis, Autissiodorensis, & Nivernensis Episcopi. Ista constant ex *Roberto* Monacho *S. Mariani* in Chronico Autissiodorensi, & ex *Innocentio III.* Epistola 59. & 90. lib. 2. Chronicon Autissiodorense hæresim illam *Popelicanam* vocat, omnium hæreseon *fæculentissimam*,

Damnantur rursus in Concilio Senonensi.

quæ *virulentas radices suas, late quidem, sed latenter hoc tempore propagarat*. Eamdem autem esse hæresim, quæ ab *Alexandro III.* in Concilio Lateranensi Œcumenico, Can. 27. damnata fuerat, constat: *In Gasconia*, inquit, *Albigesio, & Partibus Tolosanis, & aliis locis Hæreticorum, quos alii Catharos, alii Patarenos, alii Publicanos, alii aliis nominibus vocant, invaluit damnata perversitas.*

In Concilio Lateranensi IV. & a Gregor. IX. Damnati sunt præterea in Concilio Œcumenico Lateranensi IV. sub *Innocentio III.* anno 1215. Item a Gregorio IX. in Constitutione edita anno 1236. quæ inserta est lib. V. Decretalium Tit. VII. *De Hæreticis*, Cap. *Excommunicamus* (XV) cujus hæc sunt verba: „ Excommunicamus & anathematizamus universos Hæreticos, Catharos, Patarenos, Pauperes de Lugduno, Passaginos, Josepinos, Arnaldistas, Speronistas, &c. „ Damnati vero per Ecclesiam, sæculari Judicio relinquantur animadversione debita puniendi: Clericis prius a suis Ordinibus degradatis. Si qui autem de prædictis, postquam fuerint deprehensi, redire voluerint ad agendam condignam Pœnitentiam, in „ perpetuo carcere detrudantur.

Pœnæ temporales a Principibus in Vualdenses constituta. Eosdem temporalibus pœnis damnavit *Fridericus II.* Imperator solemni Constitutione, cujus hæc sunt verba: „ Patarenos, Speronistas, Leonistas, Arnaldistas, Circumcisos, Passaginos, Josepinos ... VValdenses ... Pauperes de Lugduno, & omnes Hæreticos utriusque sexus, quocumque nomine censeantur, perpetua damnamus infamia, „ diffidamus atque bannimus, censentes ut bona talium confiscentur, nec ad eos ulterius revertantur: ita quod filii eorum ad successiones pervenire non possint, cum „ longe sit gravius æternam quam temporalem offendere Majestatem. Hanc *Friderici II.* Constitutionem lego apud *Goldastum*, Tom. I. Constitutionum Imperialium, pag. 295.

Ante *Fridericum II, Ildephonsus* seu *Alphonsus* Rex Aragonum anno MCXCIV. in Vualdenses Editum tulit, quo eos e suis ditionibus exulare jussit, & eorum fautores bonorum proscriptione mulctavit & velut reos Majestatis puniendos declaravit. Hanc piissimi Regis Constitutionem edidit *Franciscus Pegna*, in Commentariis Directorii Inquisitorum *Eymerici*, pag. 281. Eosdem Hæreticos publicis Legibus insectatus est, & convictos igne damnavit *Philippus Augustus*, Rex Christianissimus, teste *VVillelmo Britone* lib. 1. *Philippidos*.

Dehinc perscrutari citius facit hæresiarchas,
Simplicium falso qui fallunt dogmate corda,
Incautas animas occulta fraude necantes:
Qui bona conjugii reprobant, qui carnibus uti
Esse nefas dicunt, aliasque superstitiones
Inducunt, breviter quas tangit Epistola Pauli,
Omnes qui Fidei saperent contraria nostræ.
Quos Popelicanos vulgari nomine dicunt.
De tenebris latebrisque suis prodire coacti
Producebantur, servatoque ordine Juris
Convincebantur, & mittebantur in ignem.

Waldenses etiam coercuit *Ludovicus VIII.* Rex Christianissimus, teste *Dubravio* Olomuzensi Episcopo, lib. 15. Historiæ Bohemorum. *Post edicta*, inquit, *& minas, ad arma postremo venire, insaniamque fanaticorum ferro & sanguinis missione coercere coactus est.*

Scriptores Ecclesiastici, qui VValdensium Hæresim confutarunt. In Waldenses scripsere, *Ekbertus* Abbas, *S. Elizabethæ* Schonaugiensis Abbatissæ frater, duodecimo inclinante sæculo. Ejus tredecim Sermones contra Catharos in Bibliotheca Patrum extant. Cathari autem erant portio Waldensium: *Eberardus de Bethunia* Flandrensis, eosdem confutavit libro cui titulus est ANTIHÆRESIS. *Bernardus* Abbas *Fontis Calidi* contra eosdem Tractatum scripsit sub finem 12. sæculi. *Ermengardus* eosdem impugnavit libro, cui titulus est: *Contra hæreticos qui dicunt & credunt mundum istum, & omnia visibilia non esse a Deo facta, sed a Diabolo.* Scripsit con-

contra eosdem *Reinerus* seu *Reinerius Sachonus* ex hæretico VValdensi & Episcopo Sectæ Catharorum, Catholicus, Ordinis FF. Prædicatorum post conversionem suam Professor, Philosophus, Theologus, Jure consultus insignis, Inquisitor Fidei in Longobardia, circa annum 1254. teste *Antonio Senensi*, Ordin. Prædicator. Ejus liber inscribitur, *Opusculum de hæreticis*. In eodem versatus est argumento *Petrus de Pilichdorf* Sacræ Theologiæ Professor, anno Christi circiter MCCCCXLIV. Hos Auctores *Jacobus Gretserus* S. J. Theologus magno rei Christianæ commodo edidit. Eorum Opera extant in Bibliotheca Patrum. VValdenses etiam quinque libris impugnavit *F. Moneta* Cremonensis, Ordinis Prædicatorum ab *Antonio Senensi* commendatus, cujus Opus MS. penes se habebat & publico destinabat laudatus *P. Gretserus*. Denique *Claudius Seysellus* Archiepiscopus Taurinensis, annis ab hinc centum & sexaginta, librum scripsit *adversus Errores & Sectam VValdensium*, *Claudius Coussordius* Theologus Parisiensis in eadem palæstra cum laude se exercuit.

§. VIII.

De Waldensium Bohemorum postrema Confessione; & Lutheri, Calvini, aliorumque hæreticorum de illa Judicio.

Cum Waldenses in Germania Ecclesiastica & sæcularis Potestas coerceret, eorum reliquiæ in Bohemiam confluxere, quo sentina omnium Sectatorum confluere solet (inquit *Dubravius* Olomuzensis Episcopus lib. 14. Historiæ Bohemicæ.) Ad *Calvini* usque tempora infelices illæ Reliquiæ permanserunt. *Ferdinando* Romanorum & Bohemiæ Regi Fidei suæ Confessionem anno 1235. obtulere, cui præfatus est honorifice *Lutherus*. Ipsos veterum VValdensium errores emollivisse, condidisse, ac ipsorum doctrinam texuisse, fuco linivisse, ornasse, ut novis Pseudo-Apostolis *Luthero & Calvino* placeret, maxime in Articulo de Eucharistia, compertum est. Articulis constat viginti Bohemica Confessio. Extat in Syntagmate Confessionum Fidei in diversis Regnis editarum.

Articulo XIII. *De Cœna Domini*, docent. „ Corde credendum, ac ore confitendum, „ Panem Cœnæ Dominicæ verum Corpus Christi esse, quod pro nobis traditum est, „ Calicemque verum Sanguinem ejus, qui pro nobis in remissionem peccatorum fusus „ est, ut Christus Dominus aperte dicit: *Hoc est Corpus meum. Hic est Sanguis meus*, „ &c. His Christi verbis, quibus ipse panem corpus suum, & vinum speciatim sanguinem suum esse pronuntiat, neminem de suo quidquam affingere, admiscere, aut „ detrahere debere, sed simpliciter his Christi verbis, neque ad dexteram, neque ad „ sinistram declinando, credere. Phanaticos Spiritus *vocant*, qui Panem & Calicem „ Cœnæ verum Christi Corpus & Sanguinem esse pernegant. Juxta Domini præceptum, „ Corpus & Sanguinem ejus promiscue ab omnibus, sub utraque specie, sumi oporte- „ re. " Ministros Dominicæ Cœnæ verba referentes, plebem adhortari, *Ut Corporis Christi præsentiam adesse credat. Et procumbentibus interim in genua distribuere*. De Eucharistia eodem sensu loquuntur in professione Fidei ad *Uladislaum* Regem in Hungariam missa: *Quando Presbyter rite ordinatus verba testimonii Christi expresserit, continuo Panis est Corpus Christi, verum, naturale, ex castissima Virgine sumptum, quod erat traditurus, quemadmodum vivens Panis testatur, &c.* Substantialiter tamen Christi corpus esse non censebant, sed efficacia tantum & virtute. Hic Christum non esse *cum suo corpore naturali, mansione, existenter, & Corporaliter*, sed *in cœlo tantum: esse vero spiritaliter, potenter, benedicte in veritate*. (In responsione Excusatoria contra literas Doctoris *Augustini*, quæ extat cum dicta ipsorum confessione, in *fasciculo rerum expetendarum & fugiendarum*.) *Lutherus* hanc VValdensium Bohemorum Confessionem approbavit honorifica præfatione. Eamdem laudarunt *Melancton & Bucerus*. Non idem *Calvini* de illa fuit judicium. Concoquere enim non potuit, quod panem & vinum in Eucharistia verum Christi Corpus & Sanguinem præcise & absque explicatione assererent. Qua de re ita scribit ad Polonos ministros: „ Legimus, *inquit*, lo-

Melancton in Ep. inscripta Benedicto, cæterisque Fratribus

VValdensibus in Bohemia. Bucerus, in lib. cui titulus. Scripta duo adversaria Latoni, &c.

" cum illum ubi suam de sacra Christi Cœna sententiam exponunt. Breviter & ferè " concise asserunt, Panem & Vinum esse verum Christi Corpus & Sanguinem. Sta- " tim ad confessionem transeunt, quæ nostro judicio doctrinam obscurat vel involvit, " magis quam illustret. Queruntur injustis se calumniis gravari, immo traduci ludibriis " & subsannationibus, sed primos sibi adversarios statuere videntur, quicumque certius " definiri postulant, quomodo panis sit Corpus. Tantum dico, cum non satis diserte " & enucleate de hoc Mysterio locuti sint VValdenses, fastidium a Christiana modestia " procul remotum fore, si ab ipsis omnis interpretatio respuitur. Formulam vero Con- " fessionis amplecti, quæ sine discrimine in unum fasciculum damnationis omnes in- " volvit, qui præcise non fatentur Panem esse præsentissime Christi Corpus, an fas " sit Christiano homini, videritis: nos certe non putamus. " Cum ad eumdem *Calvinum* anno MDLX. VValdenses Bohemi duos ex Symmistis suis misissent cum literis, fraternitatem inituros, respondit ille, manere se in eadem sententia, quod eorum confessio recipi simpliciter non posset absque periculo. *Nos quidem*, inquit, *manemus in sententia, non posse simpliciter recipi confessionis vestræ formulam absque periculo: ac subscriptionem, nisi adhibita dextra interpretatione, Polonis multarum contentionum originem & materiam fore.*

CAPUT V.

De Scriptoribus undecimi Sæculi.

ARTICULUS I.

De Meginfredo, Burchardo, Olberto, S. Fulberto, Bernone, & GlabroRodulpho, &c.

I. MEginfredus Magdeburgensis Præpositus ex Fuldensi Monacho vixit anno circiter decimo supra millesimum, ut observat *Aubertus Miræus*. Scripsit *Vitam S. Emmeranni Ratisponensis Archiepiscopi*. Is forsan ipse est quem *Trithemius* in Chronico Hirsaugiensi ut celebrem Chronographum laudavit.

II. S. Burchardus, ex Monacho Lobiensi Ordinis Benedictini VVormatiensis Episcopus, collaborante *Olberto* Magistro suo, magnum Canonum Volumen edidit, ex Conciliis, Decretis Romanorum Pontificum, & Catholicorum Patrum testimoniis defloratum, ut *Sigebertus* in Chronico ad annum MVIII. & in libro *De Scriptoribus Ecclesiasticis*, cap. CXLI. commemorat. Ejus Collectio libros 20. complectitur. Magnam partem suæ Collectionis ipsum ex *Reginone* accepisse probat Clarissimus *Baluzius* in Præfatione ad *Reginonem*. Sane ipsum *Antonius Augustinus* reprehendit, *Quod non ex fontibus ipsis hausit singula, sed ex rivulis & stagnis aliorum*. Obiit *Burchardus anno* 1062. *die* 14. Octobris.

III. Olbertus ex Monacho Lobiensi Ordinis Benedictini, quartus Gemblacensis, ac primus *Sancti Jacobi* apud Leodienses Abbas, scripsit Historiam Veteris Testamenti. Vitas aliquot Sanctorum, & Cantus in eorum honorem composuit, *Vir humanæ & Ecclesiasticæ scientiæ studio, & Religionis fervore insignis*, (inquit Sigebertus cap. 142.) Qui & eum inde maxime commendat, quod *Burchardus VVormatiensis ejus magisterio ad hoc est provectus, ut ita Ecclesiasticæ utilitati intenderet, & ejus studio, ore, & manu illud magnum Canonum Volumen ad communem omnium utilitatem ederet.*

S. Fulberti Vita.

IV. Fulbertus, vitæ sanctimonia & eruditione, sua ætate celeberrimus, *Guillelmi* Aquitaniæ Ducis favore Pictavensis Ecclesiæ *S. Hilarii* Thesaurarius factus, ut Fragmentum Historiæ Aquitanicæ refert, *Roberti* Regis Christianissimi, cui gratissimus erat, auctoritate Carnotensis Episcopus post *Rodulphum* creatus est. *S. Odiloni* Abbati Cluniacensi amicissimus fuit. Pietate erga Deiparam Virginem eximia promeritus est, ut ab ea, dum gravi morbo premeretur, sibi per visum apparente, sacris uberibus lactaretur, ut referunt *Albericus* in Chronico, & *VVillelmus Malmesburiensis*, lib. 3. *De gestis Regum Anglorum*. Cum urbs Carnotensis, & Basilica *Sanctæ Mariæ* anno 1020, con-

conflagrassent, insignem illam Ecclesiam a fundamentis excitavit, sumptus in primis suppeditante *Cnutone* Rege Anglorum, ut laudatus *VVillelmus* lib. 11. *De Gestis Regum Anglorum* commemorat. Obiit anno Christi 1028. quarto Idus Aprilis, cum annos viginti & unum, sexque insuper menses Ecclesiam Carnotensem rexisset. Plures scripsit Epistolas, quæ ipsum Ecclesiasticæ disciplinæ ac libertatis ardentissimum æmulatorem fuisse probant. Sermones etiam, & Hymnos aliquot; Canonem *De Pœnitentia Mulierum*, & Tractatum adversus Judæos, negantes hanc Jacob morientis Prophetiam, *Non auferetur Sceptrum de Juda*, &c. in Christo Domino fuisse impletam. Epistolam Fulberti *De rebus Ecclesiæ religiose & caute distribuendis*, antea ineditam, publici juris fecit Domnus *Lucas Dacherius* in Appendice ad Tom. II. Spicilegii. A *Glabro Rodulpho* lib. 4. cap. 4. *Præsul sapientissimus & incomparabilis* appellatur. *Episcopum Sanctitate & Philosophia nominatissimum* VVillelmus Malmesburiensis lib. secundo *De Gestis Regum Anglorum* prædicat; *Doctrinæ fluvium duplicis egregium & Pontificum Sydus*, Epitaphium: *Doctorem clarissimum* Baldericus Noviomensis Episcopus in Chronico Cameracensi, l. 1. c. 77. *Roberti* Francorum Regis Cancellarium fuisse, Veteres Annales MSS. Collegii Navarrici testantur, idque etiam *Aubertus Miræus* asserit in Notis ad librum *Henrici Gandavensis* De Scriptoribus Ecclesiasticis. *Henricus* ipse, qui Catalogum suum ab eo incipit Auctore, *Fulbertum liberalium artium suo tempore peritissimum Virum Religiosum, & erga Beatam Virginem devotissimum* celebrat. *Fulberti Opera.* *S. Fulberti elogium.*

V. Berno, ex Monacho *S. Galli*, Ordinis Benedictini, Abbas Augiæ Divitis prope Constantiam ad Rhenum, Coronationi *S. Henrici* Imperatoris factæ a Benedicto VIII. Romano Pontifice interfuit. Unde ipsum *Hincmari* Archiepiscopi Remensis discipulum fuisse, perperam asseruit *Gerardus, Joannes Vossius* libri secundi *De Historicis Latinis*, cap. 44. Humana & divina Scientia ipsum claruisse testatur *Sigebertus* lib. De *Scriptoribus Ecclesiasticis*, cap. 156. Libellum scripsit *De quibusdam rebus ad Missæ Officium pertinentibus* qui in Bibliotheca Patrum editus est, & *Vitam S. Udalrici, Augustani Episcopi*, quam apud *Surium* legere est ad diem 4. Julii. Obiit anno MXLV. die septima Januarii.

VI. Glaber Rodulphus, Ordinis Benedictini in Cœnobio *S. Germani Autisiodorensis* Monachus, vixit sub Regibus Francorum *Roberto* & *Henrico* I. Scripsit *Historiam* quinque libris comprehensam, ab anno circiter nongentesimo nonagesimo ad annum millesimum quadragesimum sextum: quam in lucem edidit *Franciscus Duchesnius* inter Antiquos Scriptores Historiæ Francorum, Tom. IV. Hanc *S. Odiloni* Abbati Cluniacensi nuncupavit *Glaber*. Scripsit etiam Vitam *S. Guillelmi* Abbatis, *S. Benigni* Divionensis, qui Fiscani in Neustria mortuus est, ut ipsemet testatur lib. 4. Historiæ suæ, cap. 4. Edita est a *Bollando* inter Acta Sanctorum, Tom. I. Kalendis Januarii.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

POst obitum P. Alexandri adeo multæ de scriptoribus Ecclesiasticis a viris doctissimis commentationes elucubratæ sunt, ut quæ olim de hac literaturæ sacræ portione innotuerant, præ luce ætatis nostræ vix debile jubar haberi possit; quamquam fateor sua laude fraudandum non esse scriptorem nostrum, qui ingenti labore ea omnia collegit, quæ sua ætate in varia immensaque volumina dispersa vagabantur. Operæ igitur pretium me facturum censui, si pauca de multis hic adnotaverim, quo ornamento egregium Opus cultius prodatur. Commode hac in re usus sum, quoadusque licuit, egregio opere Historiæ literariæ Gallicæ, quæ huc usque ad XIII. usque sæculum perducta prodiit. De Oudino etiam & Fabricio profeci.

Olbertus scripsit vitas aliquas Sanctorum, uti legitur in Historia Gelblacensi, ex quibus tamen nihil in lucem prodiit, nisi historia inventionis, miraculorumque, & translationis S. Veroni, quam Bollandistæ ad diem XXX. Maii dederunt, in qua tamen nihil narratur de gestis viri illius sancti, & de stirpe Caroli Magni, sed tantum ea quæ ætate sua acciderunt in inventione, & translatione sacrorum Lypsanum.

Ful-

Fulbertus Carnotensis Episcopus nunquam Cancellarii munus apud Robertum Francorum regem gessit, quamquam veteres aliqui affirmant, uti probant sapientissimi editores Historiæ Literariæ Gallicanæ tom. VII. p. 262. Sunt qui auctorem illum faciant vitæ S. Audberti legendæ apud Surium ad diem XIII. Decembris, quod tamen negatur in Historia Literaria Gallicana, quamquam certum est Fulberto, quicumque ille sit, tribuendam esse uti in veteri Chronico Cameracensi asseritur.

Ad Radulphum quod attinet prætereundum non censeo vitam S. Guillelmi Divionensis multo accuratius editam esse a Mabillonio in tom. VIII. Actuum Sanctorum S. Benedicti.

Præter ea quæ hic habet P. Alexander de scriptis Umberti referendum est opusculum *adversus Simoniacos*, quod e bibliotheca Laurentiana eruit P. Mabillon, & ab eo acceptum vulgavit P. Martene Anecdot. tom. V. pag. 629. Reprobat in eo scriptor doctissimus opusculum Spinosuli cujusdam, qui sacros ordines simoniace collatos ita defendebat, ut a labe illos absolveret.

ARTICULUS II.

De Helgaldo, Brunone Herbipolensi, Everhelmo, Wiberto, Anselmo Remensi, Humberto Cardinali, &c.

I. HElgaldus, Floriacensis, Ordinis Benedictini Monachus, scripsit *Epitomen Vitæ Roberti Regis Francorum*, quam inter antiquos Rerum Francicarum Scriptores edidit *Franciscus Duchesnius*, Tom. IV. Obiit autem *Robertus* Rex anno 1031.

II. S. Bruno, Conradi Romanorum Imperatoris patruelis, obiit anno Christi 1045. die 17. Maii, cum Herbipolensem Ecclesiam plures annos Episcopus rexisset. *Commentaria* scripsit *in Psalterium & in Cantica tam Veteris quam Novi Testamenti*, *in Orationem Dominicam*, *in Symbolum Apostolicum & S. Athanasii*: Quæ a *Joanne Cochlæo* viro doctissimo recensita, in Bibliothecis Patrum Coloniensi & Lugdunensi edita sunt. Hunc *Trithemius* Abbas lib. *De Scriptoribus Ecclesiasticis* celebrat.

III. Everhelmus, primum Altimontensis in Hannonia, deinde Blandinensis Abbas juxta Gandavum, Ordinis Benedictini, scripsit *Vitam S. Popponis Stabulensis Abbatis*, qui ad Superos migravit an. 1048. die 25. Januarii. Huic Vitæ *Onulphi Monachi* præfixa est Præfatio ad ipsum *Everhelmum*, qua se Vitam *S. Popponis* eo rogante, scribendam suscepisse profitetur. At fortassis eam non perfecit: aut si perfecit, minus probata est *Everhelmo*, qui aliam propterea edidit, aut illam ita recudit, ut ejus non *Onulphi* Opus merito censeretur. Ita conjicit *Bollandus* in Annotationibus præviis ad hanc Vitam, quam edidit inter Acta Sanctorum mensis Januarii, Tom. II. Sane *Everhelmum* Auctorem hæc verba probant: *Ego igitur Everhelmus Altimontensis Abbas, hunc Libellum positus in Cœnobio Blandiniensi scribendo summatim perstrinxi, non ut omnia, quæ de Beato Viro dicenda erant, videlicet comprehenderem.*

IV. VVibertus S. Leonis Noni Romani Pontificis, cum Tullensis Episcopus esset, Archidiaconus, Vitam ejus libris duobus scripsit, quam primum a doctissimo *Sirmondo* S. J. editam *Henschenius & Papebrochius*, ejusdem Societatis eruditi & Pii Professores cum duobus MSS. collatam, ex iisque auctam & emendatam, inter Acta Sanctorum mensis Aprilis ad diem 19. Tom. II. retulere.

V. Anselmus, Remensis Monachus, Ordinis Benedictini, scripsit *Itinerarium S. Leonis Noni* Romani Pontificis Roma in Gallias, ob hoc maxime, (inquit *Sigebertus* lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis, cap. 152.) ut notificaret quanta auctoritate Remis vel in aliis urbibus Synodum celebrarit; quanta subtilitate & justitia examinarit causas Ecclesiasticas, qua discretione peccantes correxerit, quomodo ei virtus Dei cooperata sit. Quod satis patuit in una causa Remensis Synodi, ubi dum Episcopus Frisingensis contumaciter ageret contra Apostolicam Auctoritatem, repente in oculis omnium obmutuit.

VI. Humbertus, e Tullensis Cœnobii Ordinis Benedictini Monacho, propter singularem eruditionem Silvæ Candidæ Episcopus creatus, & inter S. R. E. Cardinales conscri-

scriptus est. A *S. Leone* IX. Constantinopolim Legatus anno MLIII. Ecclesiæ causam strenue propugnavit adversus *Michaelem Cerularium*. *Leonem Acridanum*, & *Nicetam Pectoratum*, quorum calumnias in Latinos, editis libris egregie confutavit. Extant in Appendice Tom. XI. Annalium Ecclesiasticorum Cardinalis *Baronii*, apud *Henricum Canisium* Tom. VI. *Lectionis Antiquæ* & in Bibliotheca Patrum. Jubente *Nicolao* I. Pontifice Maximo, Formulam abjurationis *Berengario* Sacramentariorum Hæreticorum parenti præscripsit. Quam ob rem *Humbertum* lacessivit Berengarius, *Burgundum* per contemptum appellans. Quem ab ejus insultu præclaro hoc elogio vindicat *Lantfrancus* lib. *De Corpore & Sanguine Domini*, cap. 11. *Humbertum*, inquit, *virum fuisse Religiosum, fide Christiana & sanctissimis operibus perseverantissime decoratum, scientia divinarum ac sæcularium literarum apprime eruditum, testantur omnes qui vel propria experientia eum noverunt, vel ab aliis, qui ipsum experti sunt, ejus cognitionem acceperunt. Hunc non de Burgundia, sed de Lotharingia S. Leo Romam traduxit, ad prædicandum Siculis verbum Dei Archiepiscopum ordinavit: Postea vero Sancta Romana Ecclesia Præsulem sibi Cardinalem constituit. Quo in loco positus, taliter vixit, taliter docuit, ut de fide vel doctrina ipsius nec saltem sinistræ suspicionis fama aliquando exorta sit. Hujus rei testis est tota fere Latinitas, quæ pro excellentia Apostolicæ Sedis, cujus Conciliis & Consiliis semper aderat, ac præerat, eum ignorare non potuit. Qui si etiam Burgundus esset, insipienter tamen arrogantia tua nomen suæ gentis pro infamia sibi adscriberet, cum Spiritus Domini, ubi vult, spiret, & quem vult adspiret, & Domini sit terra & universi qui habitant in ea*, &c. Ejus cum laude meminit *Sigebertus* lib. *De Scriptoribus Ecclesiasticis*, cap. 150.

Humberti elogium.

ARTICULUS III.

De Hermanno Contracto, Hugone Lingonensi, Adelmanno, Durando Troarnensi, & Deoduino Leodiensi.

HErmannus, ab infantia membris omnibus *Contractus*, unde ipsi cognomen, *Wolferadi* VVeringensis in Suevia Comitis filius, Augiæ Divitis, Ordinis Benedictini Monachus, *Vir* (ut ait Trithemius Abbas) *in Divinis Scripturis eruditissimus, & in sæcularibus literis universaliter doctissimus, Philosophus, Poeta, Astronomus, Rhetor, & Musicus, nulli suo tempore secundus, trium linguarum, Græcæ, Latinæ, & Arabicæ peritissimus:* Multa stricta & soluta oratione composuit, & Græcorum Philosophorum, Arabumque Astronomorum Tractatus aliquot Latio donavit. Scripsit *Chronicon* ab ortu Christi usque ad annum millesimum quinquagesimum-quartum, quo & obiit. A *Christiano Urstisio* Tomo unico Rerum Germanicarum editum est, gemino contextu. Tertiam Editionem aliis auctiorem & locupletiorem unaque emendatiorem, ex MS. Codice Augustani Cœnobii *SS. Afræ* & *Udalrici* in lucem *Canisius* edidit Tom. I. Antiquæ Lectionis. Secundum quam editionem Bibliothecis Patrum Coloniensi & Lugdunensi insertum est. Hanc varietatem quidam ipsi Auctori tribuunt, cui evenerit, quod olim & hodie multis Scriptoribus, qui fœtum lambendo formare, variare & subinde augere solent. Alii de Scriptoribus quorum alius nonnulla adjecerit, alius resecuerit, pro suo quisque captu, inquit *Ambertus Miræus* in Notis ad Caput duodecimum lib. *Honorii Augustodunensis*, De Scriptoribus Ecclesiasticis, ubi *Hermanni Contracti* meminit. Auctor quoque creditur *Hermannus* Antiphonarum *Salve Regina*, & *Alma Redemptoris Mater*.

II. Hugo de Bretevil, filius *Gilduini* Britolii Comitis in agro Bellovacensi, ex Carnotensi Clerico ad Lingonensem Episcopatum, *Henrici I.* Regis Christianissimi favore assumptus est. In Concilio Remensi anno MXLIX. ob simoniam depositus, ut Chronicon Autisiodorense & Benignianum testantur, *Leonem IX.* Summum Pontificem, qui sententiam in ipsum dixerat, Romam adiit nudis pedibus, & ab eo ac Synodo cui tum præerat, veniam postulans, absolutionem impetravit. Roma redux, in Cœnobio Virdunensi *S. Vitonis*, Ordinis Benedictini, cui frater ejus *Valerianus* Abbas præerat,

Mo-

Monachum professus est, & quod vitæ fuit reliquum, in Pœnitentia continua & pietatis operibus transegit, ut testantur *Wibertus* in Vita *S. Leonis Noni*, libr. 2. cap. 3. Chronicon *S. Vitonis*, *Richardus Vassebургius* libro 4. Antiquitatum Belgicarum, & *Jacobus Vignerius* in Chronico Lingonensi. Dum in Lingonensi Cathedra sederet, Catholicum de Eucharistia dogma propugnavit edito contra Berengarium erudito Tractatu *De Corpore & Sanguine Christi*. Acta quoque *Sancti Victoris* Carmine expressit. Ejus Tractatus contra *Berengarium* extat in Bibliotheca Patrum.

III. Adelmannus, quem *Almannum*, Sigebertus vocat, ex Clerico & Scholastico Leodiensi, Brixiensis in Italia Episcopus, ab anno MXLVIII. ad annum circiter MLXI. ut docet *Ferdinandus Ughellus* tom. V. *Italiæ Sacræ*, scripsit Epistolam ad *Berengarium* suum olim sub *S. Fulberto* Carnotensi Præsule Condiscipulum, ut ipsum ab errore revocaret, qua realem Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia præsentiam, panisque & vini substantialem in idem sacratissimum Corpus & Sanguinem Salvatoris conversionem fortiter propugnat. Opus illud commendat *Sigebertus* lib. *De Scriptoribus Ecclesiasticis*, cap. CLIII. Extat in Bibliothecis Patrum.

IV. Durandus, ex Monacho Fiscanensi primus Abbas Troarnensis Cœnobii in Diœcesi Bajocensi ad Divam fluvium, Ordinis Benedictini, de cujus electione sibi gratulabatur *Guillelmus Conquestor* Dux Normannorum & Rex Anglorum, Prælatos enumerans, quibus, *ob vitæ meritum & sapientiæ doctrinam dignissimis*, regimen Ecclesiarum commendaverat, ut refert *Ordericus Vitalis* lib. 7. *Historiæ Ecclesiasticæ*, ad annum MLXXXVII. Ipsum hoc elogio exornat idem Historicus lib. 8. *Durandus Troarnensis Abbas grandævus, ab infantia Monachus, religione & sapientia præcipuus, Ecclesiastici cantus, & divini dogmatis Doctor peritissimus, sibi durus carnifex, aliisque mitis opifex, post multos in Dei cultu labores, in lectum decubuit, & bene ut prudens & fidelis servus ire ad Curiam Domini sui paratus, III. Idus Februarii, de sæculo migravit*, anno millesimo octogesimo octavo. Librum eruditum contra Berengarianam hæresim scripsit, *De Corpore & Sanguine Domini*. Extat in Bibliotheca Patrum. Paulo post annum millesimum quinquagesimum, quo Parisiensis contra *Berengarium* Synodus celebrata est, hunc librum emisit in lucem: Alias enim Synodos postea in eadem causa celebratas non commemorat.

V. Deoduinus, seu *Theoduinus*, *Henrici III.* Imperatoris consanguineus, Leodiensis Episcopus obiit nono kalendas Junii, anno 1075. ut *Albericus* in Chronico testatur. Scripsit *Epistolam De Corpore & Sanguine Domini contra Berengarium, ad Henricum I.* Regem Francorum, ejusque Majestatem rogavit, ne homini hæretico audientiam *Concilii* concederet.

Cardinalis Baronius, & alii Scriptores lapsi sunt qui hanc Epistolam *Durando* Leodiensi ante hæc tempora defuncto tribuerunt. Erroris occasionem dedit litera D. nomen proprium utriusque designans. Hanc Epistolam ex Codice MS. clarissimi Viri *Emerici Bigotii* collato cum Codice Abbatiæ Rothomagensis *S. Audoeni*, edidit Dom. *Mabillonius* Tom. IV. *Veterum Analectorum*.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

Hermanniani Chronici absolutissima edito olim ea erat, quam dederat Canisius, atque hic a P. Alexandro indicatur; sed & hæc vicissim manca erat, in principio quippe cui deerant omnia usque ad Christum natum, legenda in editione Urstitii. Desinit pariter Canisiana in annum 1051. cum Urstitiana ad annum 1054. Hermanni emortualem perducatur. Hæc omnia Canisiano textui adjunxit Jacobus Basnagius in nova editione antiquarum lectionum Canisii, apud quem pariter legitur continuatio hujus historiæ usque ad annum 1066. Bertholdo Constantiensi, ut creditur, auctore. Discrimen vero inter codices hujus Chronici non quidem ab ejus auctore ortum idem Basnagius arbitratur, sed ex additamentis a viris doctis in Hermannianum codicem su-

ſubinde invectis, uti demonſtrant res diverſis verbis bis repetitæ interdum in eo occurrentes.

Hugo Lingonenſis auctor opuſculi in Berengarium non ita facile crederetur auctor *Carminis de S. Victore*, quod multo credibilius eſt deberi Rainardo cognomento *Hugo* ejuſdem ſæculi Epiſcopo Lingonienſi, qui Muſas amabat. Opuſculi vero in Berengarium editio prior debetur Dacherio in Appendice Operum B. Lanfranchi.

Adelmannum Brixienſem Epiſcopum ultra annum 1053. Epiſcopatum ſuum non produxiſſe demonſtrat Diploma Henrici II. vulgo III. eodem anno in gratiam Odalrici (Adelmanni ſucceſſoris) die XV. kal. Junii datum vulgatumque a P. Joanne Hieronymo Gradenico Viro Cl. in erudito opere noviſſime Brixiæ excuſo ſub titulo *Brixia ſacra*. Adelmannicæ vero epiſtolæ editionem abſolutiſſimam habemus inter Brixianæ Eccleſiæ Patres a Galeardo anno 1738. productam, ubi extat Rythmus Adelmanni ad Berengarium ex Gemblacenſi Cod. a Mabillonio vulgatum, quem a P. Martene male Berengario ipſi tribui Galeardus ibidem demonſtrat.

Deodiunus, præter epiſtolam hic indicatam, dedit & epiſtolam aliam ad Imadum Paderbonenſem, in qua S. Remacli miracula quædam recens edita narrat. Vulgata eſt a P. Martene in Ampliſſima Collectione Monum. tom. IV. pag. 487.

ARTICULUS IV.

De Samuele Marrochiano, Michaele Pſello, Georgio Cedreno, Joanne Curopalate, Theophylacto, Samona Gazenſi, & Oecumenio.

SAmuel ab urbe natali MARROCHIANUS appellatus, ex Judæo Chriſtianus, librum ſcripſit *De Adventu Meſſiæ, quem Judæi temere expectant*. Mille annos & ultra, ab ultima Hieroſolymorum everſione, & Judæorum captivitate per *Titum* Imperatorem cum numeret, ipſum ſcripſiſſe poſt annum Chriſti milleſimum ſeptuageſimum colligere eſt. Si quidem a *Tito* everſa eſt Sancta Civitas anno Chriſti ſeptuageſimo.

Michaelis Pſelli elogium.

II. Michael Pſellus, ab eo diſtinguendus, quem *Philoſophi Leonis* Imperatoris Præceptorem fuiſſe *Joannes Curopalates* teſtatur; *Conſtantinus* etiam appellatus, ut ex *Cedreno* colligitur, floruit ſub Imperatoribus *Michaele Stratiotico*, cujus Legationem obiit ad *Iſacum Comnenum*, ſub ipſo *Comneno*, *Conſtantino Duca*, *Romano Diogene*, & *Michaele Duca*, cujus Præceptor fuit. Ipſum commendat *Cedrenus*, Legationem ſupra dictam commemorans. *Comnenus*, inquit, *fractis diſſipatiſque hoſtium viribus, Nicomediam venit. Ibi ei occurrerunt Legati Imperatoris, Præſes Conſtantinus Leichudes, Præſes Theodorus Alopus, Conſtantinus Pſellus Philoſophorum Princeps. Etenim hi tres viri ſapientia & facundia omnium qui tunc vivebant primi habiti, & quidem extra ſortis comparationem Pſellus, ad eam Legationem fuerant delecti, quod Imperator eorum eloquentia & gratia ſe maxima conſecuturum ſperabat.*

Eumdem commendat *Anna Comnena* Lib. V. *Alexiados* loquens de *Italo* Philoſopho. *Deinde etiam*, inquit, *Michaeli Pſello dedit operam illi late inclyto homini, non tam cura Magiſtrorum ſapientum, quorum limina non multum triverat, quam indolis præſtantia, & velocitate mentis, divinitus adjutæ (id videlicet impetrantibus ardentiſſimis per crebras vigilias continuatis matris ejus precibus in templo Cyri, ad Sanctam Imaginem Dei Matris, haud ſine ferventibus lacrymis fundi ſolitis) in eminentiſſimum ſapientiæ atque eruditionis omnis apicem evecto: quippe qui ad Græcorum literas atque artes omnes quas perfecte noverat, etiam Chaldæorum diſciplinas adjunxerat, famamque meruerat doctiſſimi omnium qui tunc eſſent.* Scripſit ad *Michaelem Ducam* Imperatorem *Synopſim Legum*, *item Reſponſiones ad diverſas Quæſtiones* Theologicas, & *Doctrinam omnifariam*, quæ centum nonaginta & octo capita complectitur. Triplex iſtud Opus in Bibliotheca olim Palatina extitiſſe teſtis eſt *Marquardus Freberus* in Chronologia Juri Greco-Latino præfixa. Librum *De Fide* eidem Imperatori a *Pſello* conſecratum, Viennæ in Bibliotheca Cæſarea extare, *Poſſevinus* ait in Apparatu Sacro. Libellum etiam *de ſeptem Synodis*; *Dioptram* ſive *Diſſertationem animi & corporis*, & alia plurima

Michaelis Pſelli Opera.

ab

Ejusdem argumenti liber a Philippo Solitario editus est.

ab ipso edita idem Auctor enumerat. Historiam ipsum scripsisse constat ex *Cedreno*; qui ipsam laudat initio Compendii sui. *Paraphrasim in Canticum Canticorum* ex *S. Gregorii Nysseni* Homiliis defloratam *Nicephoro Botoniatæ* Imperatori dicavit. Extat cum ejusdem *Dialogo de operatione Dæmonum*, in Bibliotheca Patrum. Lege *Leonem Allatium* Libro *De Psellis & eorum scriptis*.

III. Georgius Cedrenus, Monachus Compendium Historiarum scripsit ab orbe condito ad *Isaaci Comneni* Imperium & annum Christi 1057. Typis Regiis prodiit in lucem inter Historiæ Byzantinæ Scriptores ex Versione *Xilandri*, cum ejusdem, & Patris Goar Ordinis Prædicatorum Notis, & *Annibalis Fabroti* Glossario. De hoc Historico lege *Gerardum Joannem Vossium* libro de Historicis Græcis, *Aubertum Miræum* in Auctario de Scriptoribus Ecclesiasticis Cap. 306. & P. *Labbè* S. J. in Apparatu ad Corpus Historiæ Byzantinæ. Quo præcise tempore vixerit, haud satis compertum. Undecimo tamen cadente sæculo floruisse verisimile est.

IV. Joannes Scylitza, Curopalates, Historiam scripsit ab exitu *Nicephori Logothetæ* Imperatoris, id est anno DCCCXI. quo *Michael Rangabe* imperare cœpit, ad annum MLXXXI. & *Alexii Comneni* inaugurationem. *Cedreni* Historiam sub nomine *Joannis Curopalatis* legi, paucis exceptis, *Vossius*, aliique viri eruditi jam olim observarunt: adeo ut alterutrum plagiarium fuisse perspicuum sit. Qui *Cedrenum* sub *Isaaco Comneno* vixisse putant, plagii invidiam derivant in *Joannem Scylitzam*: alii qui hunc ante *Cedrenum* scripsisse & obiisse censent, *Cedrenum* ipsum exscripsisse, non secus ac *Georgium Syncellum*, *Theophanem*, & alios Historicos, asserunt. Qua in opinione fuere viri in hoc studiorum genere versati *P. Labbè S. J.* in Apparatu in Historiam Byzantinam, & *P. Goar* Ordinis Prædicatorum, in Notis ad *Cedrenum*, post cujus Compendium Historiarum Typis Regiis pariter edita sunt *Excerpta ex Breviario Historico Joannis Scylitzæ Curopalatæ, excipientia ubi Cedrenus desinit*. Sane ex *Joanne Scylitza*, sicut ex aliis, Historiarum Compendium se adornasse, profitetur *Cedrenus* ipse, quamvis *Curopalatem* non appellet, sed *Protovestiarium*, quod maximum erat in Aula Officium, quo etiam functum esse *Joannem* illum verisimile est, ut observat *Goar* noster. *Thracesium* quidem vocat Cedrenus, non *Scylitzam*; sed *Scylitzam* familiæ, *Thracesium* patriæ nomen esse, absque verisimilitudine vir eruditus non conjicit, nec ullius momenti est ratio qua suam sustentat conjecturam: scilicet *Joannem Curopalatem* prævios Historicos enumerantem, *Joannis Thracesii* mentionem facturum, si alius ab ipso fuisset, ipsiusque *Cedreni*, si ante ipsum scripsisset, ejusque Opere fuisset usus. Quamobrem conjectura est non inanis, *Cedrenum* ætate *Joanni Scylitzæ* supparem, nondum absolvisse Historiam, cum ille suam in lucem emisit: *Joannem* vero suam ulterius perduxisse; & ex eo, necnon ex aliis quos laudat, plura suam in Synopsim *Cedrenum* transtulisse. Verba Cedreni de *Joanne* adscribo. *Jam Joannes Protovestiarius, cognomento Thracesius, compendiosiorem eorum quæ diversis evenerunt temporibus, notitiam tradere conatus, supra commemoratorum Scriptorum Historiis accurate perlectis, indeque in suos Commentarios, quæ ad rem facerent, collatis, ab exitu Nicephori, cujus paulo ante meminimus, exorsus est, repudiatisque quæ ex animi commotione, aut in gratiam alicujus scripta fuerant, nudam Historiam tradidit. Nos autem evolutis horum libris, indeque iis, quæ attinebant, collectis: adjectis etiam quæ, cum non essent scripta, ab antiquis hominibus tradita didiceramus; non pauca etiam ex parva Genesi, Ecclesiasticis Historiis, aliisque libris complexi, cursim omnium unum composuimus Volumen.*

Theophylacti ætas.

V. Theophylactus, Patria Constantinopolitanus, Acridæ Archiepiscopus, totiusque Bulgariæ Metropolitanus, vir doctissimus, & in lectione Græcorum Patrum, ac præsertim *S. Joannis Chrysostomi* versatissimus, ab *Onuphrio Panvino* in Fastis sub *Basilio Seniore* Imperatore anno Christi DCCCLXXXIII. a *Sixto Senensi* in sua Bibliotheca, sub *Michaele Porphyrogenito*, qui cœpit imperare cum *Theodora* Augusta matre anno DCCCXLII. a *Possevino* in Apparatu sacro, & *Perronio Cardinali* in Opere *De Eucharistia* anno DCCCLX. claruisse falso dicitur. Ipsum sub Imperatoribus *Michaele Duca*, *Nicephoro Botoniate*, & *Alexio Comneno*, ab anno circiter MLXI. & ultra annum MLXXXI. (De tempore namque obitus ipsius haud certo constat) floruisse invictis

Opera.

argumentis ex ipsius Epistolis petitis probat *Baronius* Tom. 11. Annalium ad annum MLXXI. Num. 15. & sequentibus. Scripsit *Commentaria in IV. Evangelia*, *in Acta Apostolorum*, *in Epistolas S. Pauli*, *in Habacuch*, *Jonam*, *Nahum*, *& Oseam*. Ejusdem *Orationem in adorationem Crucis* edidit *Gretserus* S. J. Theologus, Tom. II. *De Cruce* LXXV. Ipsius Epistolæ a *Joanne Meursio* primum editæ, a *Vincentio Marinerio* Latinitate donatæ, in Bibliotheca Patrum leguntur. Ejusdem *Institutio Regia ad Constantinum Porphyrogenitum Michaelis Ducæ & Mariæ Augustæ filium* Græce & Latine Typis Regiis primum edita est, interprete *P. Petro Possino* S. J. Theologo, ex Medicea Bibliotheca Magni Hetruriæ Ducis. Latine extat Tom. XVII. Bibliothecæ Patrum Editionis Lugdunensis.

Theophylacti Commentarii, præcipue in S. *Pauli* Epistolas, ex S. *Joannis Chrysostomi* Commentariis deflorati sunt, quorum Breviarium jure possunt appellari. In *Alexium Comnenum* Orationem Encomiasticam habuit, quam in Bibliotheca Bavarica extare, supra ex *Leone Allatio* observavimus: necnon *Tractatum de Latinorum erroribus* edidisse, in quo discordiam Græcos inter & Latinos in uno de Processione Spiritus Sancti articulo constituit, ut notavit *Joannes Veccus* Patriarcha Constantinopolitanus Oratione 2. *De Injusta sui depositione*, Græciæ Orthodoxæ Tom. II. *Invenio porro*, inquit, *Theophylactum Bulgariæ Archiepiscopum dicendi arte percelebrem, additionem in Symbolo tantum reprehendentem.*

Catholicum dogma de reali substantialique præsentia Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia luculenter ac diserte adstruit in Commentariis Cap. XXVI. S. *Matthæi*, XIV. S. Marci, & VI. S. Joannis. Quæ loca contra *Albertinum & Claudium* Calvinianæ Sectæ ministros acriter urget clarissimus & eruditissimus Auctor *Perpetuitatis Fidei Ecclesiæ Catholicæ circa Eucharistiam propugnatæ* Tom. I. lib. 2. cap. IX.

VI. Samonas Gazensis Episcopus, a *Joanne Garetio* in Indice libri *de Sacrificio Missæ*, floruisse dicitur anno ML. ab aliis circa annum Domini 1072. ut idem refert Centenario XI. Sæculo quoque XI. ipsum *Coccius* collocat. Alii ad Sæculum XIII. rejiciunt: ex quorum sententia *Albertinus & Claudius* Calviniani Ministri colligunt fictitium Auctorem, inaneque nomen esse; quod tunc temporis Palæstina Græcos Episcopo nullos haberet, recens inde pulsis per Saracenos Latinis, qui suæ linguæ Episcopos in illa regione habebant. Sed nullius hæc ratio ponderis est; siquidem Hierosolyma *Saladinus* occupavit sæculo XII. cadente, quo tempore quosdam Episcopos Græcos in Palæstina fuisse, licet Latini rerum potirentur, certum est. *Jacobus de Vitriaco*, lib. I. Historiæ Hierosolymitanæ c. 74. de Surianis scribit: *Habent proprios Episcopos Græcos.* Potuisset igitur Sæculo XII. cadente, Gazensis Ecclesiæ sacris præesse *Samonas*, & initio Sæculi XIII. scribere: maxime cum Saladinus occupata Palæstina, Græcos Episcopos non expulerit; immo Latinorum Ecclesias Græcis tradiderit, ut constat ex Epistola *Conradi* filii Marchionis de Monte Ferrato, apud *Baronium* ad annum MCLXXXVII. num. 9. Malim tamen de incerta epocha pronuntiare nihil. Ut ut est, extat in Bibliotheca Patrum *Samonæ Gazensis Episcopi disceptatio cum Achmed Saraceno super veritate Corporis & Sanguinis Christi in Sacramento Eucharistiæ:* Qua dogma Catholicum de conversione panis & vini in substantia ejusdem sacri Corporis & pretiosi Sanguinis luculenter asseritur. Ex *Theodoro Abucara*, *Anastasio Sinaita*, *S. Gregorio Nysseno*, & aliis Patribus Græcis, Tractatus iste defloratus est. Horum sensum tacitis nominibus exprimit ad Mysterium Eucharistiæ illustrandum & exponendum, sicut *Paschasius* Latinorum Patrum sensum expressit. De hoc Scriptore & ejus Tractatu legatur liber 3. Tom. I. *Perpetuitatis Fidei Ecclesiæ Catholicæ circa Eucharistiam propugnatæ*, cap. 6

Oecumenius, decimo sæculo floruisse creditur. Scripsit Commentarios in Acta Apostolorum, in Epistolas *S. Pauli*, aliasque omnes Canonicas; seu potius ex Patribus Græcis compilavit, addita interdum propria expositione. Commentarios in Octateuchum, & Catenam in quatuor Evangelia ipsum pari studio adornasse, scribit *Sixtus* noster *Senensis* lib. 4. Bibliothecæ Sanctæ. Extat in Bibliotheca Patrum *Catena in Epistolam S. Pauli ad Romanos* sub nomine *Theoduli Presbyteri Cœlesyriæ*, quæ ex *Oecumenio* maximam partem excerpta est. Sed aut mentitum est nomen, aut alter ille *Theodu-*

lus

lus est ab eo quem *Gennadius* in Catalogo celebrat; ut observat *Aubertus Miræus* in Auctario de Scriptoribus Ecclesiasticis. S. *Jacobum* Hierosolymorum Episcopum filium fuisse S. *Josephi* ex priori uxore, *Oecumenius* in cap. 23. Actorum asserit, nonnullosque alios nævos habet, sed iis in rebus quæ fidei summam non spectent, eosque ex Antiquorum lectione contraxit.

JOAN. DOM. MANSI

Nota.

SAmuel Marrochianus Fessanus scripsit etiam Arabice *Historiam concertationis cum Albucabelo Mohammedanorum magistro*, quam & Latine prodiisse Fabricius affirmat. Omnium Theophylacti operum editio præstantissima per hos annos prodire cœpit Venetiis ad tria jam in folio volumina perducta, erudita præfatione a P. Bernardo De Rubeis Ordinis Prædicatorum V. Cl. editisque operibus celebri toti Operi præmissa. In ea vero præfatione luculenter Rubeus demonstrat vitam illum produxisse ad tempora Alexii Comneni, & annum 1107. De ejus doctrina fuse disserit, quam a Catholica parum dissentientem reperit, nec fere nisi in processione Spiritus Sancti a Patre Filioque, qua & voce a Latinis uti suo tamen modo intellecta permittit, dummodo non in symbolo. Alios tamen inesse Theophylacto nævos inferius agnoscit. Ad ipsa Theophylacti opera quod attinet præter ea quæ alibi variis in locis excusa prodierant, quæ hic collecta exhibentur, addita variantium nec brevium, nec paucarum ex Patavino & Venetis S. Marci Græcis Codicibus lectionum sylva, ex quibus hiulcus & mancus antehac textus suppletur & sanatur. Hic primo lucem vidit Commentarius in Epistolas Canonicas ex Cod. Cæsareo Windobonensi. Integra in duodecim Prophetas minores expositio, cujus quædam tantummodo jam prodierant. Homilias XI. in totidem Evangelia resurrectionis matutina sibi procurarunt Veneti ex Codice Cæsareo Windobonensi, sed tandem repererunt convenire in omnibus cum reliquis commentariis eorundem Evangeliorum postrema parte XI. homiliæ tantum excepta, quam & ibi proferunt. Comparet etiam oratio panegyrica ad Alexium Comnenum de Scythico bello victorem ex Codice Bavarico Monachiensi, quamquam dubitat Cl. editor, num alteri cuidam Theophylacto Sophistæ potius quam nostro opusculum tribuendum sit, cum præsertim Archiepiscopi titulum Codex MS. non exhibeat. Narratio Martyrii SS. XV. Martyrum, qui sub Juliano Cæsare Imperatore passi sunt, ex Codice Oxoniensi. Allocutio Theophylacti ad quemdam ex suis familiaribus de iis quorum Latini incusantur ex Codice VVindobonensi.

Quanquam hujus integri opusculi prior evulgatio debetur P. Joanni Aloysio Mingarelli Canonico Regulari Cong. Rhenanæ, qui in fasciculo Anecdotorum e Bononiensi Codice extractum edidit Romæ 1754. Commentarius alter in Acta Apostolorum, qui fere cum eo convenit, qui sub Oecumenii nomine jam prodierat, ex quo nata Cl. editori Finetto suspicio, num Oecumeniano operi titulus falso præfixus sit, ac pro Œcumenii nomine Theophylacti, ex auctoritate Vaticani Cod., unde suum hoc eruerunt Veneti editores, substituendum sit.

Tertius etiam Commentarius in Acta Apostolorum, sed græce tantummodo in hac editione apparet e Florentino-Medicea Bibliotheca acceptus, Montefauconio indicante, qui tamen illum Theophylacto gratis adscripsit, cum Florentinus auctoris nomine careat, & in Catena quadam Oxoniensi MS. testimonium ex eo Commentario sub Theodoti Heracleensi nomine laudetur. Demum Epistolæ XX. e Vaticano Codice deductæ hic primum evulgantur. Præter cæteras a Lamio in suis Delitiis Eruditorum, & alias a Meursio dudum editas. Ex his Vaticanis discimus consanguineos illum suos in Euboea habere, ex quo suspicio gravibus aliis fundamentis innixa, num Theophylactus patriam hanc potius, quam Urbem regiam (in qua tamen diu egisse constat) habuerit. Hucusque editio reliqua propediem expectamus.

AR-

ARTICULUS V.

De S. Petro Damiani, Lamberto Schafnaburgensi, Bertoldo Constantiensi, Adamo Bremensi, & Mariano Scoto.

I. S. PEtrus Damianus, vel *Damiani*, (in ejus enim appellatione variant auctores; & alii a patre, alii a fratre quem loco patris habuit, & cujus cura studiis liberalibus imbutus est, cognomen sumpsisse censent) male confunditur a quibusdam cum *Petro de Honestis* Clericorum Regularium Monasterii Portuensis in Diœcesi Ravennate Priore, quibus & Constitutiones præscripsit a *Paschali II.* Pontifice Maximo X. Kalendas Januarii an. MCVI. approbatas, quippe obiit anno 1119. Ravenna oriundus erat *Petrus Damiani*. Vitam monasticam in eremo Sanctæ Crucis Fontis Avellani, quæ millibus passuum quatuordecim ab Eugubina civitate distat, professus, Prior Eremitarum fuit: tres discipulos habuit Sanctis adscriptos, *S. Rodulphum* Episcopum Eugubinum, *S. Dominicum Loricatum*, & *S. Joannem Laudunensem*. Sub Romanis Pontificibus *Gregorio VI. Clemente II. Leone IX. Victore II. Stephano IX. Nicolao II. Alexandro II.* egregiam Ecclesiæ navavit operam. A *Stephano IX.* S. R. E. Cardinalis Episcopus Ostiensis creatus est. Schismati *Benedicti* Antipapæ contra *Nicolaum II.* & *Cadaloi* contra *Alexandrum II.* extinguendo omnem operam contulit. *Alexandri* nomine Legationem obiit in Galliis, & in Germania: qui ad Galliarum Archiepiscopos scribens, hoc ipsum celebrat elogio: *Talem vobis virum destinare curavimus, quo post nos major in Romana Ecclesia non habetur, Petrum Damianum Ostiensem Episcopum, qui nimirum & noster est oculus, & Apostolicæ Sedis immobile firmamentum.* Lambertus Schafnaburgensis de ejus Legatione ad *Henricum* Germaniæ Regem agens, qui juvenili furore abreptus, *Bertam* conjugem repudiare statuerat, ipsum vocat *Virum ætate & vitæ innocentia admodum reverendum.* Disciplinæ Ecclesiasticæ studiosissimus fuit, quam propugnavit acerrime præsertim contra Simoniacos, contra Clericos incontinentes, & contra Laicos nubentes consanguineis: Obiit Faventiæ die 23. Februarii anno 1072. ut testatur *Bertoldus* Presbyter in Chronico. Illustria reliquit ingenii sui ac doctrinæ Monumenta, quæ in tres Tomos distincta edidit *Constantinus Cajetanus* Monachus Benedictinus Cœnobii Catanensis *S. Nicolai de Arena*. Primus Tomus continet Epistolarum libros octo: Secundus, varios Sermones & Sanctorum Historias: Tertius, illustria de variis argumentis Opuscula sexaginta. Sermo LVI. *De S. Martino*, non est *Petri Damiani*, sed hominis Galli, qui se prodit his verbis: *Clementia divinitatis & Regibus, & Regno nostro providit misericorditer, ubi tantum lumen ad remedium peccatorum in sæculum collocavit.* Sermo secundus *de S. Andrea* & Sermo de *S. Nicolao* apud *S. Bernardum* leguntur. Sermo in Vigiliis Natalis Domini, est ejusdem *S. Bernardi*. Sermonem de Nativitate Domini, qui his verbis incipit: *Non poterit explicari sermone*, male ab *Aloysio Lipomano*, *Surio*, & aliis S. *Petro Damiani* adscriptum, inde compertum est, quod S. *Bernardum* laudet. Ejusdem Melliflui Doctoris est Sermo de *S. Stephano*. Librum *De Correctione Papæ & Episcopi* Argentorati ab Hæreticis excusum anno 1562. venerando *Beati Petri Damiani* nomini suppositum, *Possevinus* monuit in Apparatu Sacro. Vitam *Beati Petri Damiani* a *Sancto Joanne Laudensi* ejus Discipulo scriptam, cum ejus Operibus edidit *Constantinus Gajetanus*, quam & inter Acta Sanctorum mensis Februarii Tomo III. ad diem 23. *Bollandus* & *Henschenius* recuderunt, ac præviis Commentariis illustrarunt.

B. Petri Damiani elogium.

B. Petri Damiani Opera.

II. Lambertus Schafnaburgensis Cœnobii Hirsfeldensis in Diœcesi Moguntina Monachus, vestem Religiosam induit anno 1058. ut ipse testatur. Rerum Germanicarum scripsit Historiam, quam ad annum 1077. perduxi. Veracis Historici laudem consecutus est. Ipsius haud inculta scribendi ratio. Rerum gestarum ad annum usque 1472. Monachus Anonymus Erphordiensis continuavit Historiam, haud pari accuratione & elegantia. Edita est *Lamberti Schafnaburgensis* Historias, illiusque Continuatio in Col-

lectione Illustrium Veterum Scriptorum, qui Rerum Germanicarum Historias vel Annales posteris reliquerunt, a *Joanne Pistorio* adornata.

III. Bertoldus, Constantiensis ad Rhenum Presbyter, ab *Ottone Ostiensi* Episcopo *Gregorii VII.* Pontificis Maximi per Germaniam Legato consecratus, & potestate absolvendi resipiscentes a Guibertino Schismate, donatus anno 1084. Chronicon ab anno 1053. ubi *Hermannus Contractus* desierat, ad annum usque 1100. perduxit. *Gregorii VII.* & *Henrici IV.* Historiam accurate scripsit ac fideliter. Eumdem esse cum *Bernardo* Presbytero qui varia Opuscula pro *Gregorio VII.* contra Schismaticos scripsit, partim a *Gretsero* in Apologia pro eodem Pontifice, partim a *Sebastiano Tengnagel* edita, censet *Aubertus Miræus*, & *Philippus Labbeus*. Hunc Romani Ordinis Auctorem asserunt, *Honorius Augustodunensis*, lib. 4. *De Scriptoribus Ecclesiasticis*, & *Trithemius* Abbas: Sed antiquior est Bertoldo *Ordo Romanus*, & ad tempora Gelasii, aut certe Gregorii M. videtur revocandus.

IV. Adamus, *Bremensis Canonicus*, anno Christi 1077. ab *Adalberto* Hammaburgensi & Bremensi Archiepiscopo creatus, scripsit *Historiam Ecclesiasticam Hammaburgensis & Bremensis Diœceseon, vicinarumque regionum Septentrionalium*: cui libellum *De Situ Daniæ, & reliquarum, quæ trans Daniam sunt, regionum natura*, subjunxit. Ab introitu *Sancti Willehadi*, cum Saxonia tota & armis subacta Francorum, & divino cultui mancipata est, Historiam exorsus, ad *Liemari* Archiepiscopi Hammaburgensis Pontificatum perduxit, cui dicavit Opus. Hujus Auctoris sinceritatem & diligentiam in scribendo maximam colligere est ex ipsius verbis in Epistola nuncupatoria ad *Liemarum*. Opus absolvit juvenis ut ipse testatur in Carmine ad *Liemarum*, ad finem Libri. Ejus honorifice meminit *Helmoldus* in *Chronico Sclavorum*.

V. Marianus Scotus, in Scotia seu Hibernia natus est anno 1028. Anno 1052. Sæculo vale dixit, & pro Christo peregrinus factus, patrio solo relicto, Coloniam venit, ubi Monachus Ordinis Benedictini factus est Kalendis Augusti anno 1056. Inde Fuldam translatus, Presbyter apud Virzeburgum inauguratus est media Quadragesima III. Idus Martii, anno 1059. Secundo Idus Maii sequentis, Feria VI. post Ascensionem, in Cella Fuldensis Monasterii inclusus, decem annos strictam solitudinem & clausuram servavit. Anno 1069. jussu Episcopi Moguntini, & Abbatis Fuldensis e Clusa Fuldensi (ut ipse loquitur) Nonis Aprilis solutus, Moguntiam venit, ubi in Festivitate SS. Septem Fratrum secundo inclusus est charæ solitudinis & silentii desiderio. Obiit in sacro illo quo se ipsum incluserat ergastulo vir religiosissimus anno 1086. ætatis 58. & ad S. Martini sepultus est. Ista constant ex ipsius Historia, & ex *Dodechino* ejus Continuatore. Chronicon scripsit a Christo nato ad annum 1082. A *Sigeberto* lib. *De Scriptoribus Ecclesiasticis*, cap. CLIV. & a *Trithemio* Abbate celebratur. Ejus Chronicon a *Pistorio* inter Veteres Scriptores Rerum Germanicarum editum est.

Eadem ætate *Marianus* alter *Scotus* Ordinis Benedictini vir sanctissimus, & Scriptor etiam Ecclesiasticus, auctor scilicet Commentariorum in Psalmos, in Germania floruit. Ejus Vitam a Monacho Ratisponensi Anonymo scriptam ediderunt *Bollandus & Henschenius* S. I. Professores ad diem 9. Februarii.

ARTICULUS VI.

De Guitmundo, Lantfranco, Desiderio Cassinensi, S. Anselmo Lucensi, S. Gebhardo, Stephano Halberstatensi, Paulo Benriedensi, Domnizone, & Gerocho.

De La Croix saint Leufroy.

I. GUitmundus, Ordinis Benedictini in Cœnobio *Crucis S. Leufredi*, * Diœcesis Ebroicensis, in Normannia, Monachus eruditus, non semel ad Ecclesiasticas Dignitates postulatus, Rothomagensis etiam Archiepiscopus a Rege Angliæ & aliis electus cedere maluit, quam dissensiones fovere, quod plerique ejus æmuli ipsius inaugurationi obsisterent, Presbyteri filium esse objicientes. Ab *Odilone* Monasterii sui Abbate illiterato, qui mentiri nesciebat quantus in ipso lateret sapientiæ thesaurus, peregrinandi accepta licentia, Romam profectus est, quem *Gregorius VII.* Ponti-

tifex Maximus cum gaudio excepit & S. R. E. Cardinalem creavit, Urbanus vero Secundus Aversanum in Italia Archiepiscopum renunciavit, ut scribit *Ordericus Vitalis* lib. V. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. XVII. Ab *Yvone Carnotensi*, Epistola 78. *VVillelmo Malmesburiensi*, *Petro Venerabili* Abbate Cluniacensi, & aliis celebratur. Scripsit adversus *Berengarium* libros tres *De Corporis & Sanguinis Christi veritate in Eucharistia*. Item, *Confessionem de Sancta Trinitate, humanitate Christi, & veritate Corporis & Sanguinis Domini*. Ejus Orationem ad *Guillelmum* Conquestorem Angliæ Regem, qui ipsum transfretare jusserat ut in Anglia Episcopus fieret, apud *Ordericum Vitalem* legere est. In ea sanctam *Guitmundi* libertatem suspicere licet, qui in terra prædatitia, & apud gentem, quæ exteros Episcopos sibi præfici moleste ferebat, Episcopatum recusavit, ac Regem hortatus est ne secundis eventibus efferretur, utque judicii divini memor esset. „ Dum, *inquit*, me ipsum salubriter moderari nequeo, qualiter aliorum vitam ad salutis vitam dirigere valeo? Omnibus vigili mente perlustratis, non video qua lege digniter præesse valeam illorum cuneo, quorum extraneos mores, barbaramque locutionem nescio, quorum patres charosque parentes & amicos occidistis gladio, vel exhæredatos opprimitis exilio, vel carcere, vel indebito intolerabilique servitio. Scrutamini scripturas & videte, si qua lege sancitur ut Dominico gregi Pastor ab inimicis electus violenter imponatur. Ecclesiastica electio prius debet ab ipsis subjectis fidelibus cum sinceritate fieri, ac postmodum adstipulatione Patrum & amicorum (si canonica est) reverenter confirmari. Alioquin cum caritate debet emendari. Quod bello & effusione multi cruoris truculenter rapuistis, qua ratione mihi aliisque contemptoribus mundi, qui sponte pro Christo nudati sumus propriis, sine culpa impartiri potestis? Generalis omnium Religiosorum lex est, a rapinis abstinere, & de præda (etiamsi offertur) pro justitiæ observantia nolle recipere. Dicit enim Scriptura: Immolans ex iniquo, oblatio est maculata . . . Qui offert sacrificium ex substantia pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu patris. Hæc & his similia divinæ Legis præconia pertractans, expavesco, & totam Angliam quasi amplissimam prædam dijudico, ipsamque cum gazis suis, velut ignem ardentem contingere formido. . . Normanniam cum vestra licentia redire dispono, & opimam Angliæ prædam amatoribus mundi quasi quisquilias derelinquo. Liberam paupertatem Christi amo, quam Antonius & Benedictus amplexati sunt, magis quam divitias mundi, quas Cresus & Sardanapulus nimis amaverunt. „ Hæc Oratio *Guitmundo* Regis admirationem & reverentiam conciliavit; multorum vero adversus ipsum concitavit invidiam, ut *Ordericus* testatur: Sed *Guitmundi* virtus & merita invidia superiora erant.

Guitmundi Opera. *Guitmundi humilitas & sancta libertas.*

II. Lantfrancus, Papia Italiæ civitate oriundus, Ordinis Benedictini Monachus ex Priore Beccensi Cadomensis Abbas, & demum Cantuariensis Archiepiscopus & Primas Angliæ anno 1070. creatus, Catholicam fidem contra *Berengarium* acerrime propugnavit in Concilio Romano sub *Nicolao II.* anno 1059. ipsumque ita confutavit, ut hæresim ejurare, & Scripta sua in ignem conjicere cogeretur: cum vero ad ingenium postea rediisset, ac libellum contumeliosum contra Romanam Synodum, & contra *Humbertum* Cardinalem scripsisset, librum *De Corpore & Sanguine Domini* contra ipsum scripsit *Lantfrancus*. Omnes *S. Pauli* Epistolas brevi Commentario illustravit. Præterea, Decreta pro Ordine *S. Benedicti* edidit, seu Ordinis Consuetudines scripto mandavit nonnullis circa Ritus immutatis; cujus quidem immutationis rationem affert. *Addidimus quoque perpauca*, inquit, *& mutavimus nonnulla, & maxime in celebrandis quibusdam Festis, excellentius in nostra Ecclesia oportere ea agi censentes propter Primatem Sedem. In quibus nec nobis qui præsentes sumus, nec iis qui post nos venturi sunt, in aliquo præjudicamus, ut non vel eis addere, vel ab eis tollere, vel in eis permutare aliqua valeamus, si aliter ea commodius posse fieri, vel magistra ratione, vel doctiorum auctoritate intelligamus.* QUANTUMLIBET *enim quisquam proficiat, maximus ei defectus est existimare se ultra non posse proficere. Nam numerus Fratrum auctus vel diminutus, facultates locorum, varietates rerum, quæ sæpe eveniunt, diversitates sensuum (quod alii quidem sic & alii sic intelligunt) pleraque diu servata plerumque aliter ordinare compellunt. Hinc est quod nulla fere Ecclesia imitari aliam per om-*

Lantfranci elogium. *Opera.*

 nia

Quicumque in Monasteriis mutatio fiat, ea semper inviolata servanda sunt, sine quibus anima non salvatur. *Obscura Lantfranci de Confessione Peccatorum sententia explicatur.*

nia potest. Illud tamen cautissime attendendum, ut ea sine quibus anima salvari non potest omnibus modis inviolata serventur, fidem dico, contemptum mundi, charitatem, castitatem, humilitatem, patientiam, obedientiam, de perpetratis culpis pœnitudinem, earumque humilem confessionem, frequentes orationes, competens silentium, multaque in hunc modum. Hæc ubi servantur, rectissime potest dici Regulam B. Benedicti, & Monachorum Ordinem ibi custodiri, quoquo modo varientur cætera, quæ pro arbitrio diversorum in diversis sunt Cœnobiis instituta. Plures ad diversos Epistolas scripsit, quibus Ecclesiastica disciplina multum illustratur. Denique Libellum edidit Lantfrancus *De celanda Confessione*, in quo hæc sententia explicatione indiget: *De occultis omni Ecclesiastico Ordini confiteri debemus; de apertis vero solis convenit Sacerdotibus, per quos Ecclesia, quæ publice novit, & solvit & ligat*. Per *occulta*, peccata venialia; per *aperta*, id est, aperte mala, lethalia intelligi possunt. Vel, de occultis confiteri, est confessionem in genere edere, ac se peccatorem humiliter profiteri, nullis nominatim recensitis peccatis. De apertis confiteri est, speciatim peccata exponere. Alterutro istorum sensuum dixit Lantfrancus. *De occultis omni Ecclesiastico Ordini confiteri debemus; de apertis vero solis convenit Sacerdotibus*. Lantfranci Opera, ejusque Vitam in lucem edidit Domnus *Lucas Dacherius*, Ordinis Benedictini, Congregationis *Sancti Mauri* Monachus doctissimus. Obiit magnus Archipræsul, sanctitate non minus quam doctrina illustris anno 1089. die 24. Maii. *Lantfrancum* plurimi fecit *Alexander* II. qui discipulus ejus fuerat: ipsum honorifice ac peramanter excepit Romæ, Pallioque duplici donavit, uno ex Altari sumpto, secundum morem, altero quo sua Sanctitas in celebratione Missarum utebatur. Eumdem ceu Patrem & amicum *Sanctus Anselmus* coluit, eique *Monologium* misit emendandum. Ipsi etiam parentavit carmine quod Robertus de Monte refert in Appendice ad Sigebertum. Eum celebrant *Eadmerus* in Vita *S. Anselmi* ex Lib. I. Historiæ Novorum, *Sigebertus* lib. De Scriptoribus Ecclesiasticis, cap. CLV. *Honorius Augustodunensis*, lib. IV. cap. XIV. *Guillelmus Pictavensis* De Gestis *Guillelmi* Normanorum Ducis Anglorum Regis, *VVillelmus Malmesburiensis*, lib. de Gestis Pontificum Anglorum, & libro III. de Gestis Regum: *Ordericus Vitalis* lib. IV. Historiæ Ecclesiasticæ, & *Tritbemius*.

III. Desiderius Ordinis Benedictini Monachus, & Cassinensis Abbas, qui postea fuit Summus Pontifex *Victor III.* Libros IV. Dialogorum *De Miraculis S. Benedicti, & SS. Monachorum Cassinensium* scripsit, teste *Petro Diacono*, lib. *de Viris Illustribus Cassinensibus*, cap. XVIII. Tres tantum editi sunt opera *Joannis Baptistæ Mari* Romani, Collegiatæ Ecclesiæ Sancti Angeli in Foro Piscium Canonici. Extant Tomo XVIII. Bibliothecæ Patrum Editionis Lugdunensis.

IV. S. Anselmus, Mediolani, familia nobili natus *Alexandri II.* Pontificis Maximi nepos, ab eodem Episcopus Lucensis designatus, ab ejus Successore *Gregorio VII.* consecratus est anno Christi 1073. cum interim Monachus Regulæ *S. Benedicti* subjectus factus esset. *Mathildis* fuit Comitissæ Director. *Gregorio VII.* & Ecclesiæ navavit operam contra *VVilbertum* Antipapam & *Henricum* IV. Germaniæ Regem. Sedis Apostolicæ Legationibus functus est, eique Episcopalis inspectio per Longobardiam omnem commissa. Omnem Scripturam Sacram & Sanctorum expositiones memoria tenebat. Multos libros scripsit, quos domesticus ipsius Presbyter Pœnitentiarius in ejus Vita recenset: nempe *Apologeticum ex diversis Sanctorum Patrum voluminibus compilavit*, quibus *Gregorii VII. Sententiam* in Henricum IV. *& universa ejus facta atque præcepta canonicis defenderet rationibus & approbaret orthodoxis auctoritatibus*. Quibus verbis significantur ejus libri contra *VVibertum* seu *Guibertum* Antipapam pro defensione *Gregorii* VII. primo ab *Henrico Canisio* editi Tom. VI. *Antiquæ Lectionis*, deinde in Bibliotheca Patrum recusi. Scripsit etiam Commentarium *in Lamentationes Jeremiæ & in Psalterium*, usque ad illum versum: *Benediximus vobis in nomine Domini*. Fragmentum ex his Commentariis in Psalmos, Vitæ Gregorii VII. *Paulus Benriedensis* inseruit. Latent hactenus *Expositiones* illæ in Threnos & Psalterium; quas *Sixtus* noster *Senensis* lib. IV. Bibliothecæ *S. Anselmo* Episcopo Mantuano, qui numquam extitit, perperam adscribit. Inde natus error, quod Mantuæ obierit, ipsumque Sanctis adscri-

ſcriptum Mantuani in Patronum civitatis elegerint. Obiit anno MLXXXVI. die XVIII. Martii. Ejus Vitam ſcripſit domeſticus ejus Presbyter Pœnitentiarius. Edidit primum *Sebaſtianus Tengnagellus* Cæſareus Viennæ Bibliothecarius inter *Vetera Monumenta contra Schiſmaticos pro Gregorio VII. PP.* deinde *Henſchenius & Papebrochius* S. J. Scriptores eruditi inſeruerunt Actis Sanctorum menſis Martii, Tom. II. *A Domnizione* Presbytero in Vita Comitiſſæ Mathildis lib. II. cap. III. *a Bertholdo* Conſtantienſi in Chronico ad annum 1082. a *Sigeberto* in Chronico, & in lib. *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, cap. CLXI. *a Paulo Benriedenſi in Vita Gregorii VII. a Conrado* Abbate Uſpergenſi in Chronico ad annum 1080. & a *Trithemio* Abbate commendatur. Collectionem Canonum *S. Anſelmi* Lucenſis Epiſcopi nomine perperam inſcribi jam olim obſervavi, Diſſertatione XX. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Sæculi I. in Appendice Diſſertationis, ubi de Variis Juris Canonici Collectionibus: Tum quia *Urbani II.* & aliorum Pontificum Decreta continet, quorum ævo jam obierat *Anſelmus*: Tum quia vetus Auctor Vitæ *S. Anſelmi* ejus Pœnitentiarius, qui Lucubrationes ejus recenſet, iſtius Collectionis non meminit, de qua etiam apud *Sigebertum & Trithemium* altiſſimum ſilentium eſt. In veteribus Codicibus, quos *Antonius Auguſtinus* vidit, & in eo quem habet Cœnobii S. *Germani* Pariſienſis Bibliotheca, nec titulus ullus extat, neque nomen Auctoris. Veteri quidem Codici Bibliothecæ Barberinæ ad Domnum *Lucam Dacherium* Spicilegii Editorem mihi adſcriptum eſt *S. Anſelmi Lucenſis Epiſcopi* nomen. Sed fallere titulum, adductæ rationes probant.

V. S. Gebhardus Saliſburgenſis Epiſcopus, & *Stephanus Halberſtatenſis*, Epiſtolas pro *Gregorio VII.* contra Schiſmaticos ſcripſere, quas inter alia Vetera Monumenta ex MSS. Codicibus edidit *Sebaſtianus Tengnagellus*.

VI. Paulus Benriedenſis, Canonicus Regularis, Vitam *Sancti Gregorii* Papæ hujus nominis Septimi ſcripſit. *Domnizo* Presbyter iiſdem temporibus libros duos, veraci quamquam inculto Carmine compoſuit *De Geſtis Mathildis Comitiſſæ*, quos laudatus *Tengnagellus* pariter edidit.

VII. Gerochus, ſeu *Gerohus*, Reicheſpergenſis in Bavaria Præpoſitus, ſcripſit Syntagma de *Henrico* IV. & V. Imperatoribus, & de *Gregorio VII.* nonnulliſque conſequentibus Pontificibus Romanis: Quod P. *Gretſerus* S. J. Theologus in lucem emiſit.

JOAN. DOM. MANSI

Nota.

DE Anſelmo Lucenſi Epiſcopo hic proferam quæ mihi perquirenti occurrerunt. Ac principio quidem animadvertiſſe juvat VVadingum, Ordinis Minorum S. Franciſci ſcriptorem celebrem, vitam ejuſdem Anſelmi ab ejus *Pœnitentiario* ſcriptam iterum edidiſſe Romæ anno 1657. adjunctis Opuſculis, videlicet, Epiſtola ad VVibertum, quam Caniſius dederat ſub titulo libri primi contra VVibertum. Subjecit librum Apologeticum ejuſdem Anſelmi contra eos qui dicunt regali poteſtati Chriſti Eccleſiam ſubjacere, quem ſeparato libro dediſſe Anſelmum affirmat, cum in opere a Caniſio vulgato ſuperiori libro vel Epiſtola continuetur. Subjungit opuſculum ſeu potius Apologetici librum ſecundum contra eos, qui dicunt facultates Eccleſiæ ſub regia poteſtate manere. Demum exhibet *meditationes in orationem Dominicam, in ſalutationem Angelicam*, & in Antiphonam *Salve Regina*. Rythmica dein ſequuntur inſcripta *Meditationes de geſtis Domini*, quæ tamen ſcripta indigna eſſe ut Anſelmi nomine inſcribantur cenſet Oudinus. Poſt VVaddingum S. Anſelmi vitam elucubravit P. Andreas Rota e Societate Jeſu, vulgavitque Veronæ anno 1633. Ex eo autem habemus duplicem Anſelmi Epiſtolam, quarum altera data eſt ad amicum, quocum communicat quam grave ſit nnus Epiſcopatus. Alteram eruit ex Hugone Flaviacenſi, qua facultatem concedit Pontio *Fraxinenſi* Abbate (*Fraxinorenſi*) ut ſe ab Abbatiæ onere ſubducat. Succedunt ex Eſtenſi Codice oratiunculæ geminæ, quas *compoſuit Venerabilis Antiſtes ad conſolationem dominæ Comitiſſæ Mathildis*.

Sed nunc tandem gradus faciendus eſt ad gravem illam controverſiam de auctore collectionis canonicæ eidem Anſelmo vulgo tributæ. Differit de illa egregie P. Rota, demonſtrans nihil eſſe quominus S. Anſelmo abjudicatur, cui Vaticanus Codex vetuſtiſſimus vindicat. Adjungendus eſt & Codex Bibliothecæ Barberinæ, in cujus fronte ipſo, quo codex integer, caractere deſcriptus rythmus ipſe legitur.

In Trinitatis nomine
Sanctæ, & individuæ
Incipit hic feliciter
Iſtius libri ſeries
Quem Sanctus ex Italia
Anſelmus, quique Pontifex
Lucanæ fuit Eccleſiæ
Vir prudens ac catholicus
In Chriſti fide fervidus
Carpſit ex toto Canonum
Patrum Sanctorum corpore.

Hunc Barberinum Codicem ego pariter dum Romæ eſſem inſpexi, atque in primà ejuſdem libri pagina poſt rythmos illos reperi formulam manumiſſionis cuidam conceſſæ ab Epiſcopo Lucenſi his verbis: *Idcirco ego N. adnuente Chriſto S. Lucenſis Eccleſiæ Epiſcopus, quemdam Eccleſiæ noſtræ famulum* &c. ex quibus apparet collectionis illius auctorem alium profecto non eſſe quam Epiſcopum Lucenſem, nec alteri melius quam Anſelmo adaptaretur, quem præſertim titulus eidem libro præfixus eodem caractere annunciat his verbis: *Incipit hic feliciter iſtius libri ſeries, quem Sanctus ex Italia Anſelmus, quique Pontifex Lucanæ fuit Eccleſiæ*; tum ſequuntur verſus hi ex Rota enunciati. Porro Codex iſte XII. ſæculi ſpecimen exhibere mihi viſus eſt, ſignaturque in eadem Bibliotheca N. 1720. vel 1881. neque enim ſatis diligenter me adnotaſſe ſuccurrit. Teſtatur vero P. Rota in Vaticano Codice 4983. non legi decreta Urbani II. ex quo vis argumentieorum qui opus iſtud Anſelmo adjudicant infirmatur.

ARTICULUS VII.

De Auctore Micrologi.

Micrologi Anonymus Auctor ita librum *De Eccleſiaſticis Obſervationibus*, inſcripſit, ſeu *De Divinis Officiis*, Capitibus duobus ſupra ſexaginta conſtantem. Tempore *Gregorii VII.* floruiſſe ex cap. 14. certum eſt. *Bernoni* Augiæ Divitis Abbati perperam ipſum tribuit *Claudius Eſpenſeus* in Tractatu *De Miſſa publica & Privata*. Nec melius adſcribitur ab aliis *Guidoni* Abbati *S. Crucis* Avellanæ prope Aretium, Notarum Muſicarum Inventori de quo *Domnizo* Presbyter in Carmine de Geſtis Comitiſſæ *Mathildis*, agens de *Thebaldo* Aretino Epiſcopo, ita canit:

Micrologum librum ſibi dictat Guido peritus
Muſicus & Monachus, necnon Eremita beandus.

At Micrologum *Guidonis* Abbatis fuiſſe librum de Muſica, non autem de Officiis Eccleſiaſticis, & tempore *Joannis XIX.* ſcriptum eſſe ante annum 1033. non poſt Gregorii VII. Pontificatum, qui anno 1085. ad Superos migravit, certum eſt ex iſtius libri titulo & ex Præfatione ad *Thebaldum* Epiſcopum Aretinum, a *Baronio* Cardinali relatis Tom. XI. Annalium ad annum 1022. Num. 23. 24. & 25. *Micrologum* in Bibliothecis Patrum legere eſt.

Auctor Micrologi cenſet vinum non conſecratum vere

Senſit Auctor *Micrologi* Cap. XIX. vinum non conſecratum vere proprieque conſecrari per immiſſionem & contactum Particulæ conſecratæ. *Non eſt autem authenticum*, inquit, *quod quidam Corpus Domini, intingunt, & intinctum pro Complemento Communionis Populo diſtribuunt. Nam ordo Romanus contradicit, qui & in Paraſceve vinum*

num non consecratum, cum Dominica Oratione & Dominici Corporis immissione jubet consecrare, ut populus possit communicare. Quod utique superflue præciperet, si intinctum Dominicum a priori die Corpus servaretur, & ita intinctum Populo ad communicandum sufficere videretur.

proprieque consecrari per Immissionem & contactum Hostiæ consecratæ. Opinio illa expenditur & refellitur.

Ex his verbis perspicuum est Auctorem illum censuisse veram Consecrationem Dominica Oratione & Dominici Corporis immissione fieri: tum quia ex Calice ita consecrato *Complementum Communionis* dari asserit: tum quia ejusmodi Consecrationis vim eamdem esse putat, ac intinctionis ex vero Sanguine. In hanc porro Sententiam inductus est ex verbis Ordinis Romani, cujus hæc verba sunt in libris vulgatis in officio Feriæ Sextæ in Parasceve. *Sanctificet autem vinum non consecratum per sanctificatum panem & communicent omnes cum silentio: & sic expleta sunt universa.* Illum in ea sententia confirmavit Amalarius lib. *De Ecclesiasticis* Officiis, cap. V. in quo hæc pariter leguntur: *Sanctificatur enim vinum non consecratum per sanctificatum panem; postea communicant omnes.* In ejusdem vero Operis recognitione seu emendatione scribit Amalarius, *juxta Ordinem Libelli* Romani *per commixtionem panis & vini consecrari vinum.* Et ne quis de metaphorica consecratione id interpretetur; addit eum, qui hoc fecerit, *non observare traditionem Ecclesiæ, de qua dicit Innocentius isto biduo Sacramenta penitus non celebrari.* Atqui Innocentius agit de vera Consecratione Mysteriorum: ac proinde Amalarius, qui hac commixtione prædictam traditionem violari existimavit, eamdem Commixtionem veræ Consecrationis vim habere opinatus est. Atque eadem invaluisse videtur in quibusdam Ecclesiis opinio, ut colligitur ex veteri Missali Ecclesiæ Remensis, in quo præscribitur ut de Sacrificio particula mittatur in Calicem, dicendo, *Fiat unitio & consecratio Corporis & Sanguinis Domini nostri Jesu Christi sumentibus in remissionem peccatorum in vitam æternam.* Favet Pontificale Ecclesiæ Noviomensis, in quo hæc distincte leguntur: *Commixtio Corporis & consecratio Sanguinis Domini nostri Jesu Christi*, &c. ubi commixtio distinguitur a Consecratione Sanguinis quæ fit per illam commixtionem. Eidem sententiæ favent Missales Libri veteres Ecclesiæ Suessionensis & Ambianensis. Ordinarium Viennense, Pontificale Mimatense, &c. Decimus etiam Ordinis Romani Libellus a Dom. *Mabillonio* editus Tom. II. *Musæi Italici*, ubi cum agitur de Viatico infirmorum præscribitur eis tradi *Eucharistiam Dominici Corporis vino intincti & vinum tali intinctione sanctificatum, in Christi Sanguinem transmutatum, dicendo, Accipe frater Viaticum Corporis & Sanguinis*, &c. Ad eamdem Sententiam revocari potest quoddam de Eucharistia Miraculum quod *Helmoldus* Abbas suo tempore, id est, Sæculo XII. desinente accidisse narrat cuidam in Turingia Puellæ, quæ cum suscepto a Sacerdote Viatico, *portiunculam Eucharistiæ in bicarium*, in quo Sacerdos data Communione manus suas abluerat, decidisse animadvertisset, & sibi ad bibendum jussisset afferri, totam aquam *in Sanguinem mutatam* deprehendit, & portiunculam ipsam versam *in cruentam carnem*. Hoc factum refert Cardinalis Baronius ad annum millesimum centesimum nonagesimum secundum, atque hanc narrationem ita concludit: „ Hæc de transubstantiatione aquæ in Sanguinem Christi per com-„ mixtionem Corporis Christi divinitus facta: quod semper fieri in vino, cum commix-„ tio intercederet, Antiquitas existimavit. Unde illud Romani Ordinis: *VINUM*, et-„ iam non consecratum, sanctificatur per sanctificatum panem. " Hæc ad Auctoris *Micrologi* excusationem dicta.

Contrariam enim opinionem solam veram censeo: & quod Baronius Antiquitati tribuit, non ita accipiendum esse recte monet Dom. *Mabillonius* Commentario in Ordinem Romanum, quasi generalis ea fuerit totius Antiquitatis persuasio. Nam octo prioribus Nominis Christiani Sæculis, nulla hujusce opinationis apparent vestigia; immo conversio vini in Sanguinem Christi nonnisi verbis Christi a Sacerdote prolatis fieri semper & ubique credita est: Subsequentibus vero Sæculis, quo tempore apud nonnullos hæc opinio invalescere cœpit, multi Auctores gravissimi in contrariam abierunt sententiam: alii vero media via incedentes rem sub dubio reliquerunt. S. Bernardus Epistola LXIX. immissione particulæ consecratæ in vinum non consecratum, seu *Contactu Corporis Sacri*, vini quidem liquorem *Sacrum* fuisse docet, *non* tamen *ex Consecratione*

propria atque solemni in Sanguinem mutatum. Eamdem sententiam confirmat *Joannes Belethus*, cap. nonagesimo nono. „ Si quis roget (*inquit*) num istud vinum, quod eo „ die, *scilicet Parasceves*, sumitur, ex Dominici Corporis contactu consecretur? Quamvis „ complurium Scripta illud asserere videantur; nos tamen veritatem magis sequentes, „ & ea quæ Sancti Patres tradiderunt, dicimus vinum illud omnino non esse con- „ secratum ex illo contactu, sed sanctificatum. " Negantem quoque sententiam sequitur *Jacobus a Vitriaco* cap. 38. Historiæ Occidentalis. „ Non dicimus, *inquit*, quod „ ex tactu Sanguinis vinum ablutionis convertatur in Sanguinem: sed remanet purum „ vinum, licet ex contactu sanctæ rei sit sanctificatum, sicut aqua fluminis Aquæ Be- „ nedictæ commixta dicitur sanctificari. Mentiuntur ergo qui dicunt quod in die Para- „ sceve Corpus Christi ex contactu mutat vinum in Sanguinem. Illo enim die Cor- „ pus, sed non Sanguis sumitur: Neutrum autem conficitur, eo quod die illo in ve- „ ritate immolata fuit Hostia: & ideo non immolatur in figura. " Idem confirmat *Guillelmus Durandus in Rationalis Divinorum Officiorum* lib. 6. cap. LXXV. Vinum ex contactu Sacræ Hostiæ *non consecrari*, sed tantummodo *sanctificari* & *benedictum* atque *reverendum effici* confirmant Missale Parisiensis Ecclesiæ posterioribus sæculis scriptum, Pontificale quoddam Ecclesiæ Remensis, Missalia Rothomagensia Sæculo superiori vulgata, Rituale vetus Sandionysianum, & Missale Cluniacense anni millesimi quingentesimi trigesimi.

Quod spectat Ordinem Romanum, merito dubitari potest an clausula hæc, *Sanctificet autem vinum non consecratum per sanctificatum panem*, in primigenio exemplari Ordinis Romani scripta fuerit. Neque enim in Sacramentariis Gelasiano & Gregoriano, neque in antiquioribus Ordinis Romani Libellis reperitur, ut observat Dom. *Mabillonius*: Unde Glossema redolet interpretis, non primi Auctoris sententiam. Quamquam & hæc verba, si intrusa non sunt in Ordinem Romanum, ita explicari possint, ut Vinum non consecratum sanctificationem accidentariam accipiat ex particulæ consecratæ immissione atque contactu, non consecrationem veram ac realem, qua vinum in Christi Sanguinem re vera commutetur. Legitur enim in Officio Cœnæ Domini: *Pontifex veniens ad Altare dividat Oblatas, & sumat de ipsis Oblatas integras ad servandum usque mane diei Parasceves, de quibus communicant absque Sanguine Domini. Sanguis vero eadem die penitus consumatur*. Mens igitur Auctoris est, vinum vere ac proprie non consecrari, & in Christi Sanguinem transmutari ex contactu particulæ consecratæ quæ in Calicem immittitur: alias Communio non fieret *absque Sanguine Domini*. Huic interpretationi favet *Ecclesiæ Traditio*, cujus meminit Innocentius I. in Epistola ad Decentium, quæ trraditio habet, *Isto Biduo*, quod Paschæ diem antecedit, *Sacramenta penitus non celebrari*. At si vini Consecratio vera fieret, Sacramenta celebrarentur. Ut ergo sibi constet Ecclesiæ Traditio, ea sola admittenda est in Parasceve sanctificatio vini non consecrati, quæ Sacramentorum omnimodam celebrationem cludat, scilicet sanctificatio extrinsecus adveniens ex contactu particulæ antea consecratæ. Quod vero in decimo Ordinis Romani Libello habetur, *Vinum tali intinctione sanctificatum, in Christi Sanguinem transmutatum*, postrema illa verba isti Rituali Ordinique Romano a privato quodam Auctore Commentarii loco inserta conjicit Dom. *Mabillonius*, quæ adeo non communem Ecclesiæ Romanæ, sed privatam Glossatoris sententiam exprimunt. Nam in Rituali Romano Florentiæ in Bibliotheca Sanctæ Crucis asservato, idem Ritus iisdem verbis refertur, his exceptis, *in Christi Sanguinem transmutatum*. Quod autem diceretur ægroto: *Accipe Viaticum Corporis & Sanguinis Domini nostri Jesu Christi*, non probat veram & realem Consecrationem vini immissione & contactu particulæ consecratæ factam; sed Christi Corpus & Sanguinem sub unica specie a Fidelibus sumi, ex necessaria concomitantia.

JOAN. DOM. MANSI.

Nota.

De auctore libri Micrologi diu, multumque agitata quæstio, nostra demum ætate definita videri posset, siquidem fides habeatur indubia Henrico VVarthono in auctario ad Usserium de Scripturis sacrisque vernaculis, ubi pag. 359. laudat Ivonis librum *de officiis Ecclesiasticis* MSS. in Bibliotheca Lambethana, tum addit *ex Codice isto MS. Ivonem Micrologi auctorem esse (quod quidem hactenus eruditos latuit) deprehendi. Codex enim iste præclaræ vetustatis est, Ivone haud multo inferior, adeoque nihil non fidei meretur. In fronte autem iisliusmodi titulum præfert. Liber Ivonis Carnotensis Episcopi de Ecclesiasticis officiis constat Capitulis LXXI. Ex his octo priora, quæ de nocturnis vigiliis, de Matutinis Laudibus, de Prima, de Tertia, de Sexta, de Nona, de Vespertina Synaxi, & de Completorio inscribuntur, nondum, quod scio, prodierunt. Sequentia Capitula LXII. Micrologum constituunt. Ultimum quod de Missæ, singularumque ejus partium auctoribus agit, Micrologo deest*. Ex hac viri docti, & oculati auctoritate magnam hanc litem plane decisam arbitrantur auctores Historiæ Ecclesiasticæ Gallicanæ Tom. X. pag. 145. cum præsertim concurrat auctoritas Anonymi Mellicensis, qui cap. 95. de Ivone ait: *scribit sententias de divinis officiis*, & tres ali MSS. Codices Anglici designati a Monfaucon Bibliot. tom. 1. pag. 84. &c. non alterius in Bibliotheca Vaticana inter Codices Reginæ Sueciæ.

ARTICULUS VIII.

De S. Brunone Carthusianorum Patriarcha, Roberto Monacho S. Remigii Remensis, & S. Brunone Signino Episcopo.

I. Sanctus Bruno, Coloniæ Agrippinæ natus, Remensis Ecclesiæ Canonicus & Scholarum Magister, Ordinis Carthusianorum Institutor; cum sex annis Carthusiam rexisset, vocante *Urbano II.* Pontifice Maximo, cujus olim Præceptor fuerat, Romam perrexit, ut eumdem Pontificem solatio consilioque suo in Ecclesiasticis negotiis juvaret. Sed cum tumultus & mores Curiæ ferre non posset, charæ solitudinis & quietis amore flagrans, relicta Curia, Rhegiensi etiam Episcopatu recusato, in Calabriæ Eremum, cui Turri nomen est, secessit, ibique Sociis plurimis postmodum congregatis, solitariæ vitæ propositum, quandiu vixit, exercuit. Defunctus est die 6. Octobris, anno 1101. ut constat ex libello *De Institutionibus Ordinis Carthusiensis*, quem ex Codice MS. *S. Remigii* Remensis edidit *P. Labbe* S. J. Theologus, Tom. I. Bibliothecæ Novæ MSS. Librorum. A Leone X. in album Sanctorum relatus est, anno 1514. Scripsit *Sanctus Bruno* Commentarios in Psalmos, & in omnes Epistolas *Sancti Pauli*, Epistolam ad *Radulphum Viridem* Remensis Ecclesiæ Præpositum, & ad suos Majoris Carthusiæ Alumnos Libros *de Laudibus Ecclesiæ*, *De ornamentis Ecclesiæ*, *De Novo Mundo*, *De Festivitatibus Festivitatum*, *De laudibus Beatissimæ Virginis*, *de Martyribus*, *Confessoribus*, &c. Sanctissimo Parenti suo vindicant Cathusiani; eosdem vero *Sancto Brunoni* Signino Episcopo asserit *D. Maurus Marchesius*, Panormitanus, Congregationis Cassinensis Monachus, in Dissertatione Historica *De Sancto Brunone Astensi*, librisque ab eo conscriptis, quæ omnium Operum illius editioni præfixa est. *Sanctum Brunonem* commendat *Guigo* quintus Carthusiæ Prior in Vita *Sancti Hugonis* Gratianopolitani Episcopi, eum vocans *Virum religione scientiaque famosum, honestatis & gravitatis, ac totius maturitatis quasi quoddam simulacrum*; Guibertus Abbas de Novingento in Tractatu de Vita sua, *Mirabilem Brunonem* appellans; Petrus Venerabilis Cluniacensis Abbas libro II. *De Miraculis*, capitulo XXVIII. ubi Carthusiensium Ordinem institutum scribit *a Patribus magnis, doctis, & sanctis, Magistro Brunone*, &c. *Gaufredus* Prior Vosiensis in Chronico cap. XXI. *Joannes Bromton* Rerum Anglicarum Scri-

S. Brunonis Opera.

S. Brunonis elogium.

Scriptor in Chronico, ad annum 1077. *Sigebertus* in Chronico editionis Pistorii ad annum 1084 Chronicon Malleacense, in quo *Bruno perfectus Philosophus*, *Monachus & Eremita* prædicatur; Monachus Autisiodorensis in Chronico ad annum 1081. ubi *Magistrum Brunonem virum religione scientiaque famosissimum* appellat; *Vincentius Bellovacensis* in Speculo Historiali lib. 26. cap. 28. & lib. 28. cap. 8. *Chronicon Sancti Martini Turonensis* ad annum 1086. *Sanctus Antoninus II.* P. Historiæ Tit. XV. capitulo XIII. &c. Professionem Fidei *Sancti Brunonis* Cartusianorum Patris quam morti proximus edidit, publici juris fecit Dom. *Mabillonius* Tom. IV. *Veterum Analectorum*, In ea diserte damnat Hæresim *Berengarii*, cujus olim Discipulus fuerat, si fides adhibeatur Chronico Malleacensi. *Credo* (inquit) *Sacramenta quæ Catholica credit & veneratur Ecclesia, & nominatim quod consecratur in Altari verum Corpus esse, veram carnem, & verum Sanguinem Domini nostri Jesu Christi, quem & nos accipimus in remissionem peccatorum nostrorum, in spem salutis æternæ.*

II. Robertus Monachus S. Remigii Remensis, Ordinis Benedictini, scripsit *Historiam Hierosolymitanam* de rebus per Christianos gestis in Sacra Expeditione contra Turcas, a tempore Concilii Claromontani cui ipse interfuit, id est, ab anno 1095. ad annum 1099. quo celebrem de Ammiraviso victoriam Christianus Exercitus ad Ascalonam reportavit. Hunc cum *Roberto de Monte* Continuatore *Sigeberti* male confudit *Possevinus* in Apparatu Sacro. Libros octo complectitur ejus Historia. Decem commemorat Abbas *Tritbemius*: quia Opus aliter divisum habuit, & forsan auctius. Ipsum quoque laudat *Blondus*, lib. 4. *Decade II.* Extat hæc Historia cum aliis Bellorum Sacrorum, a *Bongarsio* edita Hannoviæ, Typis VVechelianis, anno 1611. Eodem tempore, de eodem argumento scripsit *Anonymus*, ut conjicere licet, Italus; qui in comitatu *Boamundi* Apuliæ Ducis viam ingressus, primæ illi expeditioni ab Urbano II. in Synodo Claromontana indictæ interfuit. Liber ejus inscribitur: *Gesta Francorum, & aliorum Hierosolymitanorum*. Eadem tempestate *Raimundus Agilæus*, Canonicus Podiensis, scripsit *Historiam Francorum qui cœperunt Hierusalem*.

III. Bruno, Aste, apud Insubres ex familia *Soleria* nobilissima natus, sanctitate, & doctrina clarissimus, *Berengarium* Hæresiarcham in Synodo Romana anno 1079. confutavit. Deinde a *Gregorio VII.* qui huic Synodo præerat, *Signinus* Episcopus creatus, cum annos aliquot Pastorale munus summa cum laude exercuisset, desiderio contemplationis illectus, Cassinum migravit, ac Religiosam Vitam professus est, & Cassinensis Abbas electus: Sed instante populo ad Ecclesiam suam, Apostolica Auctoritate redire jussus, 18. Julii, anno circiter 1125. ad vitam migravit immortalem. A *Lucio III.* Pontifice Maximo Sanctorum numero adscriptus est. Inter multa & præclara ingenii sui monumenta scripsit, rogatu Signiensium Canonicorum, *Expositionem in Pentateuchum, in libros Judicum, in Psalterium & Canticum Canticorum*: Item Sermones plurimos, quos inter *Petrus Diaconus* lib. *De Viris Illustribus Cassinensibus*, cap. XXXIV. eos enumerat, quos *Theodorus Petræus* Carthusiæ Coloniensis alumnus sub nomine *Sancti Brunonis* Carthusianorum Patriarchæ edidit Tomo III. Operum ipsius. Quos sane ipsius non esse, cum *Petri Diaconi* auctoritas, tum alia momenta evincunt. *S. Bruno* Signinus Episcopus & Cassinensis Abbas, *Splendidissimus Ecclesiæ Defensor & Doctor*, a Petro Diacono prædicatur: *Brunonis* Signini Episcopi *Expositionem de Consecratione Ecclesiæ* ad *Gotofredum* Magalonensem Episcopum: Item *De Consecratione Chrismatis*: *De Significatione vestimentorum Sacerdotalium*, edidit Domnus *Lucas Dacherius* Tom. XII. *Spicilegii*.

ARTICULUS IX.

De Chronicis quibusdam XI. Sæculi.

I. AD undecimum sæculum pertinent *Gemblacensis Monasterii* O. B. & Diœcesis Namurcensis, *Abbatum Gesta*, Auctore Monacho ejusdem Cœnobii, ab anno nongentesimo vigesimo secundo ad annum millesimum decimum Tertium, Tom. VI. Spicilegii Dacheriani edita. *Gemblours*

II. *Chronicon Mosomensis Monasterii*, O. B. Diœcesis Remensis, ab anno nongentesimo septuagesimo primo ad millesimum trigesimum tertium, editum ejusdem *Spicilegii* Tom. VII. cum Additione ad annum usque millesimum ducentesimum duodecimum. *Mouson.*

III. Chronicon Fontanellensis Abbatiæ O. B. Diœcesis *Rothomagensis*, nunc *S. Wandregesili* nuncupatæ, cum Appendice ad annum usque millesimum quinquagesimum tertium. Editum est Tom. III. *Spicilegii*. *S. VVandrille.*

IV. *Historia Monasterii Afflegemensis*, sive *Affligeniensis* O. B. in Brabantia, ab ejusdem Cœnobii Monacho scripta, & Tom. X. *Spicilegii* edita. *Afflinghem.*

V. *Chronicon Centulensis Abbatiæ*, sive *S. Richarii* O. B. Diœcesis Ambianensis, Auctore *Hariulfo* Monacho, ab anno circiter sexcentesimo vigesimo quinto, ad annum millesimum octogesimum octavum perductum, & quatuor libris absolutum. Editum est Tom. IV. *Spicilegii*. *S. Riquier.*

VI. *Chronicon Andrensis* * sive *Adernensis Monasterii* O. B. in Diœcesi olim Morinensi sive Tervanensi, nunc Boloniensi, a Guillelmo ipsius Cœnobii Abbate conscriptum; quod tamen ab alio Auctore continuatum est, cum ab anno millesimo octogesimo secundo ad millesimum ducentesimum trigesimum quartum res gestas commemoret. Tom. IX. *Spicilegii* editum est. *Andres.*

CAPUT VI.

De Scriptoribus XII. Sæculi.

ARTICULUS I.

De Radulpho Ardente, S. Udalrico, Lupo Protospata, Petro Alphonsi, Philippo Solitario, Francone Abbate, Ingulpho, & Berengoso.

I. RAdulphum Ardentem, Pictavum, *Guillelmo IV.* Aquitanorum Duci, a Concionibus, cujus *Sermones de Tempore & Sanctis* editi sunt, anno centesimo supra millesimum, claruisse scribit *Aubertus Miræus* in Auctario de Scriptoribus Ecclesiasticis. Eadem tempestate *S. Udalricus* Ordinis Benedictini Monachus *Antiquas Consuetudines Cluniacenses* collegit. Editæ sunt Tom. IV. *Spicilegii*.

II. Lupus Protospata, quem ita cognominatum ajunt, quod Officio Protospatarius esset, sive Palatinorum Militum Primipilus, ex Apulia oriundus, scripsit *Chronicon de Rebus in Regno Neapolitano Gestis* ab anno DCCCLX. ad annum MCII. breve quidem sed accuratum, inquit *Aubertus Miræus*.

III. Moyses, Judæus, ad Christianam Fidem conversus, & Baptismate initiatus anno Christi MCVI. ætatis suæ XLVI. die natali Apostolorum *Petri* & *Pauli* a *Stephano* Episcopo Oscensi in Hispania, Susceptorem habuit e sacro fonte *Alphonsum* Regem, ideoque *Petrus Alphonsi* appellatus est. *Dialogum* scripsit *Contra Judæos*, in Titulos XII. distinctum, quo Religionis Christianæ veritatem asseruit. Extat in Bibliotheca Patrum Editionis Lugdunensis Tom. XXI.

IV. Philippus Solitarius, Græcus, anno 1105. Alexio Comneno Imperante, *Dioptram*, id est, Regulam sive Amussim rei Christianæ scripsit in modum Dialogi ad *Callinicum* Mo-

Monachum. Quatuor libros complectitur. *Anima* ut Discipula, *Caro* ut Magistra interloquuntur: quæ sanæ personæ minus conveniunt his quibus tribuuntur, cum id sermone de rebus ad Christianam perfectionem pertinentibus Anima potius Magistra, Caro Discipula dicenda sit. Quosdam nævos habet *Dioptra*, libro quippe secundo, Capp. XI. & XII. asserit Christum ad Inferos descendentem omnes animas cum amicorum, tum inimicorum a captivitate, & pœnis liberasse, cum hoc discrimine dumtaxat, quod illas in gloriam statim receperit; illas vero infra reliquerit ad diem usque Judicii. Hypothesim illam suam *Philippus* confirmat *S. Joannis Damasceni* testimonio, in Oratione quæ ipsius non est. Antichristum specie & opinione sola, non re ipsa hominem fore ait lib. 3. c. 10. De aliis Dioptræ nævis lege Notas P. *Gretseri* Societatis Jesu Theologi. Hoc Opus ex Bibliotheca Augustana erutum latinitate donavit *P. Jacobus Pontanus* ejusdem Societatis Theologus. Extat in Bibliotheca Patrum.

Philippi Solitarii Nævi.

V. Franco, Cœnobii Afflegemensis, sive (ut alii loquuntur) Affligeniensis, in Brabantia Ordinis Benedictini Monachus sub *Fulgentio I.* Abbate, ineunte Sæculo XII. & post ejus obitum, qui anno 1122. contigit, ejusdem Monasterii secundus Abbas, libros 12. *De gratia Dei*, jussu *Fulgentii* ipsius scripsit; qui in Bibliotheca Patrum leguntur. Item, carmen *De statu futuræ gloriæ*, quod forsan aliud non est ab eo, quod libro 12. *De Gratia* insertum est. Sermone item de B. Virgine, & varias Epistolas; quarum duas Bibliotheca Patrum Editionis Lugdunensis Tom. XXI. exhibet. Celebratur Abbas *Franco* a *Trithemio* in lib. De Scriptoribus Ecclesiasticis, & ab *Odone Cambiero* Monacho Afflegemensi in Continuatione Historiæ Afflegemensi ex veteribus monumentis conscripta, & a Domno *Luca Dacherio* historiæ ejusdem Cœnobii adjecta, Tom. X. *Spicilegii*.

VI. Ingulphus, Patria Londinensis, *Guillelmo* Normannorum Duci a Secretis fuit. Deinde Fontanellensis O. B. Monachus in Neustria factus est. Tandem favore ejusdem *Guillelmi* Ducis, jam Anglorum Regis, Abbas *Croylandensis* * in Anglia creatus, sui, aliorumque Cœnobiorum scripsit historiam; in qua multa passim de Regibus Angliæ ab anno DCLXIV. ad annum MLXVII. quo *Guillelmus I.* regnare cœpit, commemorat. Scripsit etiam *Vitam S. Guthlaci*. Obiit anno millesimo centesimo nono. *Ingulphi* historia cum aliis Rerum Anglicarum Scriptoribus a *Savilio* edita est.

De Croyland.

VII. Berengosus, Abbas *S. Maximini* extra muros Trevirenses, O. B. florebat anno MCXII. Scripsit libros tres *De Inventione & laude S. Crucis*, libellum *De Mysterio Ligni Dominici*, & Sermones aliquot. Quæ Opera extant in Bibliotheca Patrum. Fabulam de lepra Constantini Magni Imperatoris multis capitibus adornat libro 3. eumque a *S. Silvestro* Romæ fuisse baptizatum asserit, apocryphis Actis deceptus. Eumdem porro Pontificem a Latinis Silvestrum, a Græcis Eusebium appellari fabulatur: quia sicut a legendo lector, vel a pingendo pictor, sic Eusebius a scribendo dicitur bonus scriptor. Hinc factum conjicit ut Græci ab Eusebio, Latini a Silvestro baptizatum Constantinum commemorent. Quam lacrymabilis sit hæc observatio, lector judicet.

ARTICULUS II.

De Sancto Anselmo Cantuariensi, Eadmero, & Joanne Abbate Fiscanensi.

I. S. ANselmus, Augustæ ad Alpium radices natus, anno ætatis suæ vigesimo septimo in Cœnobio Beccensi Monachum induit *Herluino* Abbate, Priore *Lanfranco*. Cum vero *Lanfrancus* Cœnobii Cadomensis Abbas factus esset, Prior ipse Monasterii Beccensis factus est anno Christi 1063. Qua in Præfectura scripsit, *Monologion*, *Proslogion*, *librum contra Guaunilonem respondentem pro Insipiente*, *Dialogos de Veritate*, *de casu diaboli*, *de libero Arbitrio*, *de Grammatico*, & aliquot *meditationes*. Post *Herluinum* Beccensis Abbas electus est anno 1078. mense Septembri. Archiepiscopus Cantuariensis electus est pridie Nonas Martii anno 1093. & pridie Nonas Decembris Cantuariæ consecratus. Librum *De Fide Trinitatis & de Incarnatione Verbi contra Roscelinum Hæreticum*, quem inchoaverat Abbas, anno 1094. perfecit, & *Urbano II.* Ro-

S. Anselmi Cantuariensis Opera.

Romano Pontifici dicavit. Libros, *Cur Deus homo*, eodem anno cœptos, perfecit anno 1098. Anno ſequenti ſcripſit librum *De Conceptu Virginali*, Librum *De Proceſſione Spiritus Sancti*; & Epiſtolam *De Azymo* ad *Walerannum* ſcripſit anno 1101. Epiſtolam vero *De diverſitate Sacramentorum* ad eumdem, anno ſequenti. Librum *De Concordia Præſcientiæ, Prædeſtinationis & Gratiæ Dei cum libero arbitrio*, ſub finem vitæ elucubravit. Obiit anno 1109. die 11. Aprilis, multis pro Eccleſia perfunctus laboribus, anno ætatis 76. Ab *Eadmero*, in ejus Vita & in *Hiſtoria Novorum* Willelmo Malmeſburienſi lib. *De Geſtis Regum*, & *Pontificum Anglorum*, Honorio Auguſtodunenſi lib. 4. *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 15. *Sigeberto* cap. 168. *Hildeberto* Cœnomanenſi Epiſcopo, Epiſtolis 21. & 22. *Willelmo Gemeticenſi*, *Willelmo Neuburgenſi*, *Orderico Vitali*, *Vincentio Bellovacenſi*, *Sancto Antonino*, *Trithemio* Abbate &c. commendatur. *Anſelmus* (inquit VVillelmus Malmesburienſis) *quo nemo umquam juſti tenacior, nemo tam anxie doctus, nemo tam penitus Pater Patriæ, Mundi Speculum.* *S. Anſelmi elogium.*

Librum *De voluntate Dei*, MSS. Codices Operum *S. Anſelmi* non exhibent, *Eadmerus* in ejus Vita non commemorat. Non abſurde forſan quis conjiceret eſſe *Anſelmi Laudunenſis*, qui eo Sæculo de voluntate Dei diſputavit, & contra quem ſcripſit *Rupertus* Abbas. Verumtamen verba ac ſententias *S. Anſelmi* iſto in Libello deprehendi aſſerit Domnus *Gerberonius*, in Cenſura ipſius Operum, quam accuratiſſimæ illorum editioni a ſe procuratæ præfixit. *Dubia vel ſuppoſita S. Anſelmi Opera.*

Tractatus *De Malo*, cujus ipſe meminit *Anſelmus* Epiſtola ad *Mauritium*, quæ eſt octava libri ſecundi, eſt Fragmentum Dialogi *De Caſu diaboli*, ex cap. 11. tranſcriptum.

Declaratio cujuſdam in librum S. Anſelmi *De Conceptu Virginali & originali peccato*, in MSS. Operum illius Codicibus non extat. Ejus Auctor S. Bernardo coævus fuit, quem ita laudat *Bernardus noſtrorum temporum Spiritus Sancti organum.* Immo S. Anſelmum laudat his verbis; *Anſelmus noſter.*

Offendiculum Sacerdotum, eſt excerptum ex Epiſtola *Sancti Anſelmi* ad *Guillelmum* Abbatem Hirſaugienſem, quæ eſt quinquageſima ſexta libri primi. *Honorio Auguſtodunenſi* hic liber falſo a nonnullis eſt adſcriptus. Tametſi librum ejuſdem argumenti ſe ſcripſiſſe ipſe teſtetur in fine libri 4. *De Scriptoribus Eccleſiaſticis.*

Librum *De Nuptiis conſanguineorum*, Inſcriptio, & ſtylus *S. Anſelmo* adjudicandum ſuadent. Unum difficultatem faceſſit, quod ſcilicet cap. 3. & 7. doceat matrimonium inter cognatos in ſexto gradu poſſe contrahi, cum tamen in Conciliis Angliæ, quibus ipſe præfuit, connubia uſque ad ſeptimum cognationis gradum vetita ſint. Sed facile diluitur difficultas iſta, dicendo, Concilia Anglicana conſanguineorum nuptias prohibuiſſe, quoaduſque parentela ex alterutra parte ad ſeptimum gradum perveniat, ut ex Synodo Londonienſi ſub *Lantfranco* anno 1075. compertum eſt; adeo ut ſi contrahentium unus alterum in ſexto, hunc vero in ſeptimo gradu alter contingat, matrimonium iniri poſſit legitimum.

Homiliæ & Exhortationes, quæ nec ab *Eadmero* commemorantur, nec in MSS. comparent, inter dubios *Sancti Anſelmi* fœtus reponendæ videntur.

Carmen *De Contemptu Mundi*, MSS. Codices *S. Anſelmo* non tribuunt. Sed *Bernardo Cluniacenſi* adſcribit Aldenburgenſis, Gemmeticenſis *Claudiano*, Beccenſis *Rogerio Cadomo*.

Meditatio IX. quæ inſcribitur, *Speculum Evangelici Sermonis*, & incipit his verbis, *Jeſum Nazarenum*, inter Opera *S. Bernardi* legitur ſub hoc titulo: *Sermo De Paſſione Domini*, ſed tam ab *Anſelmi*, quam a *Bernardi* ſtylo abhorret. XII. XIII. & XIV. cum in MSS. pene omnibus deſiderentur, nec S. Anſelmi ſtylum referant, ſaltem poſteriores duæ, dubios inter *S. Anſelmi* fœtus meo quidem judicio cenſentur. XV. Quæ tripartita eſt, cum ſcripta ſit ad Sororem Auctoris Virginem, *S. Anſelmi* non videtur, qui Sororem unicam habuit *Richeram*, conjugatam, non Virginem. Leguntur capite 47. libelli *De Vita Eremitica ad Sororem*, perperam olim *S. Auguſtino* adſcripti. In XVI. initium legitur capitis 8. libri Meditationum *S. Auguſtino* ſuppoſitarum.

Orationum S. Anſelmi nomine inſcriptarum pleræque leguntur in libellis *De Contritione Cordis & Meditationum*, *S. Auguſtino* perperam adſcriptis. Aliquas tamen & Codi-

dicum MSS. fides, & *Eadmeri*, immo & ipsius *Anselmi* Epistola XX. libri primi, & Epistola LI. libri secundi, testimonium illi vendicat. Aliquas *Sancti Anselmi* esse dixi, quia *Joannis* Fiscanensis Abbatis nonnullas esse, Codex MS. *Sancti Arnulphi* Metensis, Opera ipsius continens, fidem facit. Harum specimen exhibet vir doctissimus D. *Joannes Mabillonius*, Veterum *Analectorum* Parte I. observatque in isto Codice priores undecim Orationes, prima manu scriptas, esse *Joannis* Abbatis; duodecimam & sequentes secunda manu exaratas, esse *S. Anselmi*. Non esse quippe verisimile, *Joannem*, qui Libellum suum ex Scripturis & verbis Patrum se defloraffe profitetur, quidquam delibasse ex *Anselmo*, qui *Joanne* sene, juvenis erat, annos scilicet quadraginta quatuor natus, cum Abbas electus est anno Christi 1078. qui *Joannis* Abbatis Fiscanensis obitum præcessit.

Psalterium Beatæ Virginis, ne S. Anselmo asseram, prohibent MSS. Codices Operum ipsius, qui vel illud non exhibent, vel mutilum & absque Auctoris nomine repræsentant, ut Victorinum & Floriacense, teste Domno *Gerberonio*.

Elucidarium, S. Anselmi non esse constat, eoque indignum prorsus esse. *Honorio Augustodunensi* id Operis tribuit Abbas *Trithemius* lib. De Scriptoribus Ecclesiasticis: *Guillelmo Conventriensi* Carmelitæ, qui anno circiter 1360. florebat, *P. Theophilus Raynaldus* S. J. in Erotematis asseruit. At sententiam *Theophili* refellit *P. Labbè* in Dissertatione Historica De Scriptoribus Ecclesiasticis, ex MS. Codice Bibliothecæ Collegii Parisiensis ejusdem Societatis, in quo cum pluribus *Guiberti Novigentini* Tractatibus reperitur *Elucidarium*. Qui Codex ætatem *Guillelmi Conventriensis* superat. Illud inter Opera sua cum recenseat *Honorius Augustodunensis*, non video, cur ipsi abjudicetur.

Dialogum de Passione Domini, Eadmeri silentium, hæc Prologi verba, *Beatus Anselmus*, &c. & fabulæ puerilesque nugæ quibus scatet, *S. Anselmo* abjudicant.

Liber De Conceptione Beatæ Virginis, non est S. Anselmi.

Liber *De Mensuratione Crucis*, in nullis Codicibus MSS. Operum *S. Anselmi* reperitur. *S. Bernardum* laudat, qui nondum Monachum induerat, cum obiit *S. Anselmus*. Loquitur de merito *ex condigno*; quæ vox ante Sæculum VIII. non erat in usu. Quamobrem falso præfert *S. Anselmi* nomen.

Liber *De Conceptione B. Virginis*, suppositititius est *S. Anselmi* fœtus. 1. Deest in pluribus & sincerioribus MSS. Regiæ Victorinæ, Thuanææ, & aliarum in Gallia, in Anglia, in Belgio Bibliothecarum. 2. Ab hujus libri doctrina prorsus alienus est *S. Anselmus*, qui lib. 2. *Cur Deus homo*, cap. 16. & 17. diserte docet beatam Virginem in peccato conceptam esse, & necesse fuisse Deum hominem fieri ut illa mundaretur, ipsamque fuisse de illis qui ante Nativitatem ejus per eam mundati sunt a peccato. 3. De festiva Solemnitate Conceptionis Beatæ Virginis sic loquitur hujus Tractatus Auctor. „ Principium quo salus mundi processit, mihi considerare volenti occurrit hodierna solemnitas, quæ Conceptione Beatæ Matris Dei Mariæ multis in locis festiva redditur. Et quidem priscis temporibus frequentiori usu celebrabatur, ab eis præcipue in quibus pura simplicitas & humilior in Deum vigebat devotio. At ubi & major scientia, & præpollens examinatio rerum mentes quorumdam imbuit & erexit; eamdem solemnitatem, spreta pauperum simplicitate de medio sustulit: & eam quasi ratione vacantem redegit in nihilum. Quorum sententia eo maxime in robur excrevit, quod ii qui eam protulerunt, sæculari & Ecclesiastica Auctoritate, divitiarumque abundantia præeminebant. Hæc vero *S. Anselmi* temporibus non congrunt, sed *S. Bernardi* qui Lugdunenses Canonicos reprehendit statim atque compertam habuit hanc novitatem. *Superstitione*, inquit, *deprehensa*, &c. Quod vero *S. Anselmi* ætate Festiva Conceptionis Beatæ Virginis solemnitas abolita fuerit, vel ab Anselmo, dum Lugduni ageret, instituta, ut quidam comminiscuntur, nulli hujus temporis Scriptores tradunt. *Eadmerus* cum in Vita *Sancti Anselmi*, tum in *Historia Novorum*, hac de re omnino silet, eam non prætermissurus Controversiam, si orta fuisset Magistri sui ætate, præcipuasque partes in illa habuisset. Denique doctissimus Cardinalis *Baronius* in Notis ad Martyrologium Romanum, Sexto Idus Decembris, de isto Tractatu ita censet: *Sanctus Anselmus de Conceptione Virginis Commentarium scripsisse fertur: Sed an ejus sit, a multis merito ducitur in controversiam, cum habeat multa quæ eidem Aucto-*

ex

ri repugnent, *ut notat Joannes Turre-Cremata in Tractatu de Veritate Conceptionis Beatissimæ Virginis*. Hac porro & sequentibus observationibus absit ut opinioni piæ de immaculata Conceptione Deiparæ Virginis præjudicatum velim.

Epistola de Conceptione Beatæ Virginis, & Miraculi sequens Narratio, non sunt *Sancti Anselmi*. I. Quia adeo varie descripta est hæc Epistola, ut mendacio in incerto fluctuanti, quam veritati quæ sibi constat propior sit. II. Refert in Daniam missum *Elsinum* a *Guillelmo Conquæstore* statim atque Rex Angliæ inauguratus est, qui exploraret utrum Dani Classem ad expugnandam Angliam instruerent: Quod nullus Rerum Anglicarum Scriptor memoriæ prodidit, immo testantur omnes *Guillelmum* Regem statim ab inauguratione sua in Normanniam transfretasse, quod non fecisset, si a Danorum incursu sibi cavisset. III. *S. Elsinus* electus in Abbatem Ramesiensem non fuit ante annum 1080. At *Guillelmus I.* Angliam ditioni suæ subjecit anno 1056. Tunc ergo *Elsinum* Cœnobii Ramesiensis Abbatem in Daniam non misit exploratorem. IV. Fabulosa est narratio de quodam Diacono Hungariæ Regis germano, qui uxorem ducturus, a B. Virgine deterritus sit, ac æternorum præmiorum promissione inductus ad Festum Conceptionis ipsius celebrandum, quod demum instituerit factus subinde Aquilejensis Patriarcha. Hunc unum ex *Caroli Calvi* filiis, *Fridericum* nomine fuisse fingunt. At *Ughellus* Tom. V. *Italiæ Sacræ* hoc figmentum explodit. Et sane *S. Bernardus*, *Potho Promiensis*, & alii celebritatem Conceptionis non arguissent novitatis, si ab anno 874. quo *Fridericus* Aquilejenses Archiepiscopos inter quadragesimus tertius electus est, in celeberrima Italiæ Ecclesia instituta fuisset. Adde hunc *Fridericum* Caroli Calvi filium nullo antiquitatis monumento probari. V. Miraculum aliud quod narratur ibidem de Sacerdote, qui a villa quadam rediens, ubi fuerat cum aliena uxore fornicatus, a Dæmonibus submersus est in Sequanam, & ad tormenta raptus, tertia vero die a B. Virgine liberatus, quia ejus Horarias preces post adulterium sacrilegum recitaverat, apocryphum est, & impœnitentiæ finali favet ista narratio; neque cum Ecclesiæ fide convenit, quæ a Spiritu Sancto edocta profitetur, ibi lignum fore ubi ceciderit; damnatorum pœnas æternas, nullamque in inferno redemptionem esse. VI. Beata Virgo non jubet, seu rogat, & eodem prorsus modo rogat hominem ab inferis favore suo liberatum, ne adulterium deinceps committat, & ut suæ Conceptionis Festum celebret: *Cui Mater Jesu ait: Precor te ne de cætero in adulterii peccatum cadas. Precor te iterum ut de cætero Festum Conceptionis meæ devote celebres annuatim sexto Idus Decembris & ubique celebrandum prædices*. VII. Ratio ista qua ejus Conceptionem æque ac Nativitatem celebrandam suadet Epistolæ istius Auctor, quia *Nisi conciperetur*, *numquam nasceretur*, ætate S. *Bernardi* inventa est, qui eam refellit in sua ad Canonicos Lugdunenses Epistola. VIII. Eos qui Conceptionem B. Virginis celebrare respuunt, *insensatos*, *stultos*, *ignorantiæ tenebris excæcatos* appellat, quod a S. *Anselmi* modestia & mansuetudine alienum est. IX. Minus apposite dicit, *Per Beatam Virginem omnes Sanctos sanctificari*: immo errorem verba ista continent, nisi ad eum sensum coerceantur, quod B. Virgo Christum peperit, per quem omnes Sancti sanctificantur, & sua intercessione gratiam ac sanctitatem devotis sibi Christianis obtinet. X. In Codice MS. Gemmeticensi quo Revelatio *Elsino* Abbati in naufragio facta de celebranda Conceptione B. Virginis continetur, alia miracula Deiparæ precibus edita narrantur, quæ ad ædificationem Fidelium nullatenus conducunt, immo potius cachinnis & calumniis Hæreticorum Catholicam Religionem exponeret, si leviter crederentur, & præsumptionem de misericordia Dei fœdissimis peccatoribus ingenerarent, modo preces aliquas Beatæ Virgini perfunctorie funderent. Ejusmodi est illud quod in dicto Codice narratur de Abbatissa, quæ cum Castitatis votum sacrilego stupro violasset, & prægnans Beatæ Mariæ preces funderet, ab ea, duobus Angelis obstetricantibus, liberata est. Apage fabulas in Christianæ Religionis dedecus confictas.

Epistola De Conceptione Beatæ Virginis supposita est S. Anselmo.

Passio SS. Guigneri, *Fingaris*, *Pialæ*, & *Sociorum*, omnium Eruditorum judicio S. *Anselmo* abjudicatur.

Disputatio Judæi cum Christiano, est *Gisleberti* Abbatis Westmonasteriensis, qui eam ad S. *Anselmum* examinandam transmisit.

Annu-

BIBLIOTECA D. F. M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

Annulus, seu *Dialogus Christiani & Judæi de Fidei Sacramentis*, est *Ruperti* Abbatis Tuitiensis, ut ipse testatur in Prologo ad Libros *De Glorificatione Sanctæ Trinitatis & Processione Spiritus Sancti*.

Liber *De Sacramento Altaris*, non est *S. Anselmi*. Reprehendit enim aliqua quæ in Libris *Ruperti De Divinis Officiis* leguntur, quos anno MCXI. scripsit. Sanctus vero *Anselmus* obierat anno MCIX. *Guillelmo* Abbati *S. Theodorici* hunc librum MSS. probatæ fidei vindicant: Et inter ejus Opera editus est in Bibliotheca Cisterciensi.

Liber *De membris & actibus Deo attributis*, qui in prioribus *Sancti Anselmi* Editionibus habebatur, tam non est illius, quam non est *Sancti Augustini*, cujus inter Opera Tom. IV. legitur inscriptus, *de essentia Divinitatis*, nec S. Hieronymi, cujus Operum Tom. IX. extat Epistola *de iis quæ Deo in Scripturis Sanctis attribuuntur*. Editum etiam est inter *S. Bonaventuræ* Opuscula.

Libri *de imagine mundi*, non sunt *S. Anselmi*, sed *Honorii Augustodunensis*, qui ipsos inter Opera sua recenset; Unde inter ipsa merito editi sunt in Bibliotheca Patrum. *De Sancti Anselmi* Operibus lege Robertum de Monte ad annum 1109. Qui plura volet, legat Domini *Gerberoni* Monachi Benedictini, qui postremam eamque omnium uberrimam & accuratissimam Operum *Sancti Anselmi* editionem procuravit, Censuram, ex cujus lectione multum profeci.

II. Eadmerus, sive *Edmerus*, quem nonnulli *Edinerum* corrupte vocant; Natione Anglus, Cantuariensis Ordinis Benedictini Monachus, *S. Anselmi* auditor & discipulus, deinde convictor & amicus, laborumque & exiliorum individuus comes, Vitam ejus scripsit duobus libris; *Historiam Novorum*, sex libris distinctam, qua rerum mutationes insolitas suis temporibus in Anglia factas memoriæ tradidit, & in hoc maxime versatur, ut ea quæ inter Reges Angliæ, & *S. Anselmum* Cantuariensem Archiepiscopum gesta sunt, inconcussa veritate designet. Item librum unum, *de Gestis sui temporis*, *Historiarum Collectenea*, *Vitam S. Wilfridi Archiepiscopi*, librum *de libertate Ecclesiastica*, seu *de discordia inter Guillelmum Rufum Anglorum Regem, & S. Anselmum*: item *Querelam super morte S. Anselmi*, *Carmine Elegiaco*: *Carmen de S. Dunstano*, librum *de Institutis Christianæ vitæ*, libros *de Excellentia B. Virginis Mariæ*, *de beatitudine cœlestis patriæ*, *de S. Anselmi similitudinibus*. Varias etiam Epistolas scripsit. Vitam Sancti Anselmi, historiam Novorum, libros de Excellentia Beatæ Virginis, de beatitudine cœlestis patriæ, & de Sancti Anselmi similitudinibus, edidit *Domnus Gabriel Gerberonius* cum operibus *Sancti Anselmi*. A *Willelmo Malmesburiensi Edmerus* lib. IV. hoc ornatur elogio: *Edmerus nostrorum temporum historicus, sinceritate veritatis laudandus*. Eum etiam commendant Trithemius Abbas, & alii.

III. Joannes *Fiscanensis Abbas*, Ordinis Benedictini, in Normannia, sub Rothomagensi Archiepiscopatu, in Cœnobio Divionensi *Sancti Benigni* Monachum induerat. Deinde Fiscani Prior a *Willelmo* Abbate constitutus, eo cedente Abbas electus est anno MXXXVIII. Præfuit & Erbrestensi Abbatiæ in Suevia, *Henrico tertio* Imperatore favente. Natione Italus, Ravenna oriundus erat, exili corpore, staturaque pusillus, unde *Joannellinus* appellatus est: cæterum doctrina & omnium virtutum apparatu maximus, ut mirum esset in tam parvo corpore gratiæ Dei tanta dona exuberare, inquit *Joannes* Chronographus *S. Benigni* de ipso adhuc superstite sermonem faciens. Quatuor aut quinque scripsit Opuscula. I. *De institutione viduæ*. II. *De vita & moribus Virginum*. III. *De eleemosynarum dispensatione*. IV. & V. *De divina contemplatione & de superna Hierusalem*: qui orationes plerasque continet *S. Anselmo* adscriptas. Duos istos posteriores libellos exhibet Codex Metensis *Sancti Arnulphi* circa annum MLXXX. exaratus, ut conjicit vir doctissimus Domnus *Mabillonius*, cujus Annotationes in istos libellos, quorum specimen exhibet *Tomo I. Veterum Analectorum*, legi possunt a studiosis: Illos *Agneti Augustæ*, Viduæ *Henrici III.* Imperatoris dicavit, ut colligit vir idem eruditus ex Prologo ejusdem Abbatis *Joannis*, quem in laudato Volumine edidit: In eo *Joannes* edita a se Opuscula recenset.

SCHO-

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 455. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Hæc propositio sapit errorem, PER Beatam Virginem omnes Sancti justificantur.*

R. Non ita scripsi; sed, *Errorem verba ista continent, nisi ad eum sensum coerceantur, quod Beata Virgo Christum peperit, per quem omnes Sancti sanctificantur, & sua intercessione gratiam ac sanctitatem devotis sibi Christianis obtinet.* Alio modo intellecta hæc propositio, immo per se sumpta, & secundum verborum sensum quibus expressa est; falsa est & erronea. A solo enim Deo per unum Jesum Christum peccatores justificari, dogma Fidei est. *Ad Romanos III.* cap. *Justitiæ autem Dei per Fidem Jesu Christi in omnes & super omnes qui credunt in eum: Non enim est distinctio. Omnes enim peccaverunt, & egent gloria Dei. Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Jesu, quem proposuit Deus propitiationem per fidem in Sanguine ipsius, ad ostensionem justitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum.* Et Cap. V. *Commendat caritatem suam Deus in nobis: Quoniam cum adhuc peccatores essemus secundum tempus, Christus pro nobis mortuus est; multo igitur magis nunc justificati in sanguine ipsius, salvi erimus ab ira per ipsum ... Si enim unius delicto mors regnavit per unum, multo magis abundantiam gratiæ, & donationis, & justitiæ accipientes, in vita regnabunt per unum Jesum Christum. Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem: sic & per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ. Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi: ita & per unius obeditionem justi constituentur multi.* Plura hac de re congerere non est opus. *Justificationis causa efficiens misericors Deus, qui gratuito abluit & sanctificat, signans & ungens Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ: Meritoria autem dilectissimus unigenitus Filius suus, Dominus noster Jesus Christus: qui cum essemus inimici, propter nimiam caritatem qua dilexit nos, sua sanctissima Passione in ligno Crucis nobis justificationem meruit, & pro nobis Deo Patri satisfecit.* Hæc Ecclesiæ doctrina est in Concilio Tridentino Sessione VI. cap. VII. explicata.

ARTICULUS III.

De Odone Cameracensi, Marbodo, Leone Marsicano Petro Diacono Cassinensi, Sigeberto, & Anselmo Gemblacensi.

I. ODo, ex Aurelianensi Scholastico Abbas & instaurator Cœnobii *S. Martini* in Urbe Tornacensi, Ordinis Benedictini, demum anno 1105. Episcopus Cameracensis, cum virgam & annulum, quæ consecratus ab Ecclesia acceperat, iterato ab *Henrico* Germaniæ Rege nollet accipere, Sede sua pulsus, ut ipse testatur lib. *De blasphemia in Spiritum Sanctum*, in Prologo, in Monasterio Aquicinctino prope Duacum exul obiit anno 1113. Scripsit *Expositionem Canonis Missæ*, libros tres *de peccato originali*, *Disputationem de Adventu Christi contra Leonem Judæum*, librum *de blasphemia in Spiritum Sanctum*; Homiliam *de villico iniquitatis*; quæ Opera Tomo XV. Bibliothecæ Patrum Editionis Coloniensis & XXI. Editionis Lugdunensis leguntur. Scripsit etiam librum *Collationum*, *Parabolas &c.* Ipsum commendat *Henricus Gandavensis & Trithemius* Abbas.

II. Marbodus, Patria Andinus, ex Archidiacono Andegavensi, ab *Urbano II.* in Concilio Turonensi anno 1096. Redonensis Episcopus creatus est. Quam Ecclesiam cum annos pene XXVII. sanctissime rexisset, senio confectus, & obitum imminentem præsentiens, depositis Infulis Monachum induit in Cœnobio Andegavensi *S. Albini*, Ordinis Benedictini, ubi Sanctam Regulam professus, paulo post obiit anno Christi 1123. die 11. Septembris. Ejus egregias virtutes *Ulgerius* Canonicus Andegavensis, & *Rivallo* Archidiaconus Redonensis, qui ipsi demortuo Epitaphia scripsere, Carmina cecinere, eximiamque illius eruditionem & facundiam prædicarunt. Ejus Elogium ex vete-

ri Chartulario S. Albini Andegavensis pariter referunt Sammarthani Fratres Tom. III. *Galliæ Christianæ*, pag. 927. *Cantica Canticorum* Carmine illustravit, literalem una & allegoricum sensum exponens. Præterea, *Vitam S. Laurentii*, & *Passionem Thebæorum Martyrum*, eleganti metro descripsit, ut refert *Sigebertus* lib. De Scriptoribus Ecclesiasticis, cap. 158. Scripsit Epistolam ad *Rainaldum* Andegavensem Episcopum, quæ est inter Epistolas *Hildeberti* octogesima. Sub ejusdem nomine circumfertur Epistola ad *Robertum de Arbrisello*, de qua sententiam dicemus in Dissertationibus. Alia *Marbodi* Epistola ad *Hildebertum* Cenomanensem Episcopum, qui illum consuluerat de viro a quo uxor debitum thori postulabat, licet ipse votum Monasticæ Vitæ, consensu ejus, emisisset; edita est Tomo XIII. *Spicilegii*.

III. Leo Marsicanus, ex Cassinensi Monasterio ad Cardinilitias infulas & Ostiensem Episcopatum assumptus, vir eruditionis eximiæ, quem *Petrus Diaconus* lib. *de Viris Illustribus Cassinensibus* cap. XXX. *Sanctitate & Monasticis Disciplinis ad plenum imbutum*, & *in Divinis scripturis apprime eruditum* prædicat, Historiam Cassinensis Monasterii, jubente *Oderisio* Abbate, libris tribus complexus est, eamque a Sancto Patre *Benedicto* ad *Desiderium* Abbatem perduxit. Scripsit præterea *Historiam Peregrinorum*, *Vitam S. Mennatis* seu *Mennæ Confessoris*, *Sermones de Paschate & Nativitate*. Obiit post annum 1115. quo subscripsit Diplomati *Paschalis II.* Ecclesiæ Marsorum concesso. Ab altero *Leone* Monacho pariter Cassinensi, qui *Urbano II.* fuit ab Epistolis, & Regestum ejus composuit, quique a *Paschali II.* inter Cardinales Diaconos conscriptus est, quem *Insignem studio ac eloquentia* Petrus Diaconus cap. 31. prædicat, *Leo Marsicanus* distingui debet. Hos enim Cardinalis *Baronius*, & *Possevinus* in Apparatu Sacro non confudissent, si *Petri Diaconi* Libellum ipsis legere licuisset.

IV. Petrus, gente patritia Romæ natus anno ætatis suæ quinto Monasterio Cassinensi oblatus est, & a *Girardo* Abbate susceptus, a quo annos octo eruditus, anno ætatis vigesimo primo animum ad scribendum appulit. Plurium Sanctorum Gesta, Sermones varios, & Epistolas, Sacros Hymnos, *Scholia in Vetus Testamentum*, *Expositionem in Regulam S. Benedicti* libris quatuor distinctam, librum *De Viris Illustribus Cœnobii Cassinensis*, composuit. In Physicis Mathematicis, Astronomia, Musica, peritum fuisse; Veterum qui iis in studiis excelluerunt, breviati libri & illustrati quidam etiam propria minerva scripti, testantur. Chronicon Cœnobii sui Cassinensis *a Leone Marsicano* cœptum, & ad *Desiderii* Abbatis tempora perductum, prosecutus est, & quæ ille de Gestis *Desiderii*, morte interceptus omiserat, tertio ipsius libro subnectens, reliqua adjecto quarto libro complexus est, jubente *Rainaldo* S. R. E. Cardinali & Abbate Cassinensi, cui illum dicavit. Quamobrem *Leoni Marsicano* Petrum Diaconum hic subjunximus, quamvis paulo junior fuerit. Quo obierit anno incertum.

V. Sigebertus, Gemblacensis * in Brabantia Monachus, ordinis Benedictini, multa scripsit, quæ ipse recenset postremo Capite libri sui De Scriptoribus Ecclesiasticis. In his præcipuum locum tenent *Chronicon* ab anno Æræ Christianæ 379. ad annum 1112. perductum, quod ab fidem autographi Codicis Gemblacensis edidit *Aubertus Miræus*; Carmen Heroicum in *Ecclesiastem*; liber *De Viris Illustribus*, sive *De Scriptoribus Ecclesiasticis*, & quorumdam *Sanctorum Vitæ*: Quæ vero contra *Gregorium VII.* *Paschalem II.* scripsit Opuscula, *Henrici* Imperatoris Schismatici partibus addictus, censorio inusta stigmate rejiciuntur: nimirum Responsio ad Epistolam *Gregorii VII.* ad *Herimannum*, & Responsio ad Epistolam *Paschalis II.* Leodiensis Ecclesiæ nomine. Obiit anno 1113. die 5. Octobris. Libellus *De Gestis Abbatum Gemblacensium* a Monacho ejusdem Cœnobii circa annum 1140. scriptus, quem Domnus *Lucas Dacherius* Tom. VI., *Spicilegii* edidit *Guirini* Abbatis Gesta Commemorans, & Illustres Monachos qui sub eo floruerunt, de *Sigeberto* hæc habet: *Item floruit Domnus Sigebertus, morum probitate & scientiæ multiplicitate laudabilis, & gratus sui temporis Sapientibus: non indiget nostris laudibus, quia laudant eum opera ejus. Cum enim esset juvenilis ætatis tempore Nascellini Abbatis Metensibus notificatus, & in Cœnobio S. Vincentii Martyris cum Falcuino Abbate diu conservatus, sapientiæ fons patens erat, non solum Monachis, sed & Clericis ad se undique confluentibus, &c.* Addit, ipsum non solum Christianis,

* De Gemblours.

ſtianis, ſed etiam Judæis ea in urbe fuiſſe cariſſimum, quod Hebraicam Veritatem a cæteris aſſertionibus diſcernere erat peritus. Cum vero ad Cœnobium Gemblacenſe rediiſſet, rogante *Henrico* Archidiacono & Decano Eccleſiæ *S. Lamberti* Leodienſis, ſcripſiſſe ad Trevirenſes librum *De jejuniis Quatuor Temporum*, &c. Ab eo ſe inſtitutum gloriatur, qui Geſta Gemblacenſium Abbatum ſcripſit, *Scripturarum* maxime *Divinarum lectio & meditatio eum occupabat*, inquit idem Auctor; *ſed tamen quotidiana Miſſarum celebratio, & devota ad Deum oratio ſemper eum præoccupabat*. Denique in extrema ægritudine, cum ſciret ſibi decretam eſſe honorificam intra Monaſterium ſepulturam, obnixe petiit ut Fratribus in Cœmeterio conſepeliretur. Maximis propter eruditionem & religionem laudibus dignus fuiſſet Sigebertus, niſi in Schiſmaticorum caſtris militaſſet, ac extra Romanæ Eccleſiæ communionem, cujus legitimum Pontificem non venerabatur, (ut veriſimile eſt) obiiſſet. *Robertus de Monte* in Appendice ad Sigeberti Chronicon, ipſum vocat Virum in omni ſcientia literarum incomparabilis ingenii.

VI. Anſelmus, Gemblacenſis Abbas poſt *Leitardum*, anno 1114. vir eruditus, quem laudatus *De Geſtis Abbatum Gemblacenſium* libellus commendat pag. 539. *Chronicon Sigeberti* ad annum uſque 1136. continuavit.

ARTICULUS IV.

De S. Yvone Carnotenſi, Rodulpho S. Trudonis Abbate, Baldrico, Anſelmo Laudunenſi, S. Norberto, & Florentino Vigornienſi.

I. S. YVO, Bellovaci natus, Cœnobii S. *Quintini* in eadem urbe Canonicus Regularis, & poſtmodum Abbas, Epiſcopus Carnotenſis ab *Urbano* II. inauguratus eſt anno labente 1092. ut indicant Epiſtolæ *Urbani* II. Epiſtolis Yvonis præfixæ. Nam Capuæ VII. Kalendas Decembris datæ leguntur paulo poſt ejus conſecrationem. Annum autem Chriſti illum fuiſse, non ſequentem; quod nonnulli tradunt, argumento eſt locus unde ſcriptæ ſunt. Urbanus enim anno 1093. ad S. Kalendas Decembris Tarrenti erat, non Capuæ. Præterea, ſi hoc anno conſecretus dicatur, non conſtabit ante obitum *Urbani II.* ſeptem annorum numerus, quos a ſuſcepto Epiſcopatu exactos numerat Epiſtola 67. Itaque ab *Urbano* conſecratus eſt anno 1092. Hanc obſervationem debemus doctiſſimo Patri *Sirmondo* S. J. in Notis ad Librum II. Epiſtolarum *Goffridi Vindocinenſis*. Yvone Carnotenſi curante, Canonicorum Regularium Ordo in Gallis refloruit. Diſciplinæ Eccleſiaſticæ acerrimum fuiſſe propugnatorem, ejus Epiſtolæ & Acta probant. Vir fuit minime ſervilis, nec Poteſtatum adulator, etiam ſummarum. *Philippo I.* Galliarum Regi *Bertradam* Fulconis Comitis Andegavenſis uxorem, viro ſuperſtite, *Bertha* uxore legitima repudiata ſuperducenti, multis Epiſcopis conniventibus, renuit aſſentiri, & adulteram conjunctionem conſtanti improbavit animo, Regis offenſionem, reddituum interceptionem, carcerem ab *Hugone* Carnutum Vicecomite propterea paſſus; ex quo cum cives Carnotenſes armis ipſum liberare vellent, ipſos deterruit, *ſolis orationibus, & ſeveritate Eccleſiaſtica* libertatem ſuam procurandam ſcribens. Iſta conſtat ex ejus Epiſtolis 15. 19. 20. & 21. Conciliis Claromontano, Exoldunenſi, Pictavenſi, & Inaugurationi *Ludovici* VI. conſilio ſuo Aureliæ celebratæ interfuit. Pluribus pro Eccleſia laboribus ſuperatis, obiit anno 1115. Idibus Decembris, ut conſtat ex Martyrologio Carnotenſi. Commendatur a *Sugerio* Abbate in Vita *Ludovici Groſſi* Regis, a *Goffrido Vindocinenſi* lib. II. Epiſtola I. ab *Hildeberto* Cenomanenſi Epiſcopo, Epiſtola 26. & 39. a *Sigeberto* in Chronico ad annum 1078. & 1092. & lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis, capitulo 167. *Roberto de Monte* in Appendice ad *Sigebertum*, ad annum 1117. quo perperam ejus obitum conſignat, ubi *Lantfranci* diſcipulum fuiſſe tradit, *Virumque Religioſum & magnæ literaturæ* prædicat. Juvat tamen *Robertus* Chronologiam noſtram de anno obitus Yvonis Carnotenſis, cum ſcribit ipſum *rexiſſe Eccleſiam Carnotenſem viriliter & religioſe fere annos viginti tres*. Conſtat enim ille numerus ab anno MXCII. quo eum inaugura-

Yvonis Carnotenſis elogium.

tum fuisse diximus, ad annum MCXV. quo obitum ejus consignamus. Ipsum item laudibus ornarunt *Philippus Bonæ Spei* Abbas, in Epitaphio quod ipsi composuit, *Matthæus Paris* ad an. MCXVII. *Ordericus Vitalis* ad annum MCIII. ita scribens: *Tunc Venerabilis Yvo Carnotenæ urbis Episcopus, inter præcipuos Franciæ Doctores eruditione literarum tam divinarum, quam sæcularium floruit*; Trithemius in lib. de *Scriptoribus Ecclesiasticis*, &c. *Pius V.* Pontifex Maximus Canonicis Regularibus Congregationis Lateranensis diem ejus festum die 20. Maii celebrare permisit, Diplomate dato 18. Decembris MDLXX. quod incipit, *Licet Ecclesiæ*. Extat in Romano Bullario Tom. II. pag. 321. *Collectionem Decretorum* edidit, seu potius Collectiones duas: unam breviorem, quæ *Pannormia*, seu (ut aliis placet) *Pannomia* inscribitur quam ipsi vindicavimus in Appendice ad Dissertationem XX. in Historiam Ecclesiasticam I. Sæculi ubi *De variis Juris Canonici Collectionibus* egimus; prolixiorem alteram, in partes XVII. distinctam, quæ simpliciter appellatur *Decretum Yvonis*. Fontes ex quibus hausit indicat in Prologo. „ Excerptiones, *inquit*, Ecclesiasticarum Regularum, partim ex Epistolis Romanorum Pontificum, partim ex Gestis Conciliorum, Catholicorum Episcoporum, partim ex Tractatibus Orthodoxorum Patrum, partim ex Institutionibus Catholicorum Regum, nonnullo labore in unum corpus adunare curavi: ut qui Scripta illa, ex quibus ista excerpta sunt, ad manum habere non poterit, hinc saltem accipiat quod ad commodum causæ suæ valere perspexerit. „ Scripsit præterea Epistolas 287. quas Ecclesiasticæ Disciplinæ promptuarium merito appellaveris. Item Sermones 24. & *Chronicon breve de Regibus Francorum*. Chronicon alterum a *Nino* usque ad *Ludovicum Pium*, quod a nonnullis *Yvoni Carnotensi* incaute tributum est, *Hugonis Floriacensis* esse constat ex duobus MSS. præstantissimis, quæ in Bibliotheca Regalis Abbatiæ *S. Victoris* ad muros Parisienses asservantur.

Yvonis Carnotensis Opera.

S. Tron.

II. Rodulphus, Abbas Monasterii *Sancti Trudonis*, * Ordinis Benedictini in Diœcesi Leodiensi anno 1108. creatus, vir religione & doctrina insignis, scripsit Chronicon ejusdem Abbatiæ in Libros XIII. distinctum, quod Tomo VII. *Spicilegii* Dacheriani editum est. Præterea, Patrum sententias & multorum Decreta Conciliorum compilavit, ut ipse testatur libro octavo, pag. 439. Item *Septem libros contra Simoniacos*, qui extant in Bibliotheca Gemblacensi, Volumen *Sacrorum Cantuum*, ut ipse refert pag. 459. Obiit anno 1117. Scripsit & Vitam *Lietberti* Cameracensis Episcopi, ut constat ex MS. Codice Aquicinctensi. Absque Auctoris nomine edita est Tom. IX. *Spicilegii*. Ad ipsum scripsit *Sigebertus* Prior Cœnobii *Sancti Pantaleonis*, quærens *An & qua ratione liceat aliquid exigere pro susceptione puerorum in Monasteriis*. Respondit *Rodulphus* Epistola prolixa & erudita ad quæstionem a *Siberto* propositam. Utramque Epistolam edidit *P. Mabillonius* Tom. II. Veterum Analectorum. Obiit anno 1117.

** De Bourgueil en Vallee.*

III. Baldricus, Magduno ad Ligerim oriundus, Cœnobii Burguliensis, * Ordinis Benedictini, in Andibus, Monachus & Abbas, vir religione, sapientia & doctrina conspicuus, Dolensium Episcopus electus & consecratus est anno Christi 1114. Pallio donatus a *Paschali II.* Pontifice Maximo in Concilio Remensi. *In Episcopatu Monachatum servavit, & cum Monachis plerumque habitabat. Indomitis enim Britonibus præerat, quorum perversitatem tolerare non poterat: unde protervos & exleges frequenter deserebat, & in Normanniam fugiebat, Fiscanense, Fontaneilense, & Gemmeticense Cœnobia lustrans, & Monachos sacris Sermonibus confortans* (inquit *Ordericus Vitalis* lib. IX. *Historiæ Ecclesiasticæ*) Ipsum his verbis commendat *Petrus Malleacensis* Abbas in Epistola ad ipsum data. „ De virtute, *inquit*, in virtutem adscendens, ad summum Sacerdotii apicem sublimari meruit, populumque sibi subjectum, tam prædicationis sanctæ vomere, quam bonorum operum ostensione, arguendo, obsecrando, pennis virtutum ad sublimia provehit. Felix revera & Deo amabilis terra Britanniæ, tanti Syderis illustrata coruscationibus . . . O admiranda atque prædicanda supernæ dispensationis clementia! Ut ferocium misereretur, fatuitatemque excluderet, Patronum mitissimum, atque incomprehensibilis sapientiæ sale conditum, ad edomandam belluinam eorum cervicositatem direxit. „ Scripsit *Historiam Hierosolymitanam* quatuor Libris, quæ in collectione *Bongarsii* edita est. Prope sexagenarius manum

Baldrici elogium.

Baldrici Opera.

Oper

Operi admovit, ut testatur ipse in Præfatione. Ab initio Expeditionis Sacræ, id est, ab anno 1095. exordium ducit, & in expugnatione Hierosolymorum desinit. *Veraciter & eloquenter* hanc Historiam ipsum scripsisse, recte judicavit Ordericus Vitalis. *Vitam* quoque scripsit *S. Samsonis Dolensis Episcopi*, *Pontificum Dolensium Gesta*, *Vitam S. Hugonis Archiep. Rothomagensis*, *Vitam Magistri Roberti Arbrissellensis*, Ordinis Fontis-Ebraldi Institutoris, rogante *Petronilla* prima Abbatissa. Nonnulla etiam Carmina Historica edidit, quæ publici juris fecit *Franciscus Duchesnius* Tom. IV. Historiæ Francorum. Obiit *Baldricus* die 7. Januarii 1131. & *Pratellis* in Ecclesia *S. Petri* sepultus est. Alius ab ipso est *Baldericus* Noviomensis ac Tornacensis Episcopus, qui *Cameracense Chronicon* scripsit, seu Historiam Cameracensis & Attrebatensis Ecclesiarum, olim unitarum, tribus libris distinctam. Obiit anno 1112. Chronicon istud edidit *Gregorius Colvenerius*, Doctor Duacensis.

Anselmi Laudunensis elogium. IV. *Magister* ANSELMUS, Laudunensis Decanus, quem *Guibertus* Novigentinus Abbas lib. III. de Vita sua, *Virum totius Franciæ, immo Latini orbis lumen in liberalibus disciplinis ac tranquillis moribus* prædicat, & lib. 1. *De Miraculis S. Mariæ Laudunensis*, cap. 1. de ipso scribit: *Vir Sapientissimus Magister Anselmus, tunc temporis Ecclesiæ nostræ Canonicus & Decanus, per totum pene orbem Latinum scientiæ & eloquentiæ suæ fama notissimus, &c.* Et in Procemio Commentarii in Genesim, ita *Bartholomæum* Laudunensem Episcopum compellat: *A dexteris habes Anselmum, totius Latini orbis Magisterio prædicatum, cujus tam sincera est in Scripturarum ac fidei assertione severitas, ut plures veros suis probetur documentis fecisse Catholicos, quam instituere potuerit Erroneus quispiam temporis hujus Hæreticos.* Hunc *Joannes* Canonicus *S. Victoris* Parisiensis in Chronico MS. vocat *Virum in literatura suis temporibus nulli secundum, morum honestate, & consilii maturitate venerabilem*: de quo dixisse fertur *Eugenius III.* Pontifex Maximus, *Deum Spiritum ejus suscitasse, ne Scriptura periret*: cujus ingenium, eruditionem, prudentiam, caritatem, mansuetudinem, facundiam, commendat Epitaphium ejus tumulo inscriptum ab uno ex ipsius Discipulis, Lauduni, in Ecclesia S. Vincentii. *Petrum Abaelardum* discipulum habuit, sibi non satis æquum. *Glossas Marginales & Interlineares in Psalterium composuit*; teste *Joanne* Canonico *S. Victoris*, in Chronico. *Epistolas quoque S. Pauli, & alias utriusque Testamenti Scripturas pari modo delineando exposuit, & in eis exponendis atque glossandis juxta antiquorum Patrum Scripta, usque ad senilem ætatem desudavit* (inquit Anonymus Auctor alterius Chronici MS. ab *Andrea Duchesnio* laudati in Notis ad Historiam Calamitatum *Petri Abaelardi*, pag. 1163.) Eruditam Epistolam *Magistri Anselmi Laudunensis* ad H. *S. Laurentii Leodiensis* Abbatem, ex Bibliotheca Beccensi edidit Domnus *Lucas Dacherius* in Notis ad *Guiberti* Novigentini Abbatis Opera pag. 642. Obiit anno 1117. & in San-Vincentina Basilica Lauduni sepultus est. *Anselmi Laudunensis Opera.*

Plures Anselmi Laudunenses Distinguendus est *Anselmus* Laudunensis Decanus ab altero *Anselmo* Cœnobii S. Medardi Suessionensis O. B. Monacho, & *S. Vincentii* Laudunensis his temporibus Abbate, ex cujus Monachis novem Abbates electos, ipsumque Tornacensem Episcopum renuntiatum, & ab *Eugenio III.* consecratum anno 1145. tradit *Hermannus* Monachus lib. 3. *De miraculis S. Mariæ Laudunensis*, capp. 20. & 21. Ab hoc item alius est *Anselmus* cognomento *Beessus*, Laudunensis Ecclesiæ Thesauri custos, & fur sacrilegus; de cujus facinore *Bartholomeus* Episcopus, Canonicorum, & magistri *Anselmi* in primis consilium rogavit, ut refert *Hermannus* Monachus cap. 28. libri mox laudati. Is auctor fuit, ut ex „ Singulis urbis Parochiis unus infans innocens in „ vase aqua benedicta repleto poneretur; & quæcumque Parochia forte culpabilis inve- „ niretur, de singulis domibus ejusdem Parochiæ unus infans in aqua poneretur; & quæ- „ cumque domus deprehensa fuisset, omnes viri vel fœminæ ad eam pertinentes Judicio „ aquæ se purgare cogerentur. *Purgatio juridica per aquam.*

S. Norberti elogium. V. S. Norbertus, Sanctis, Cliviæ oppido natus; abdicato canonicatu, quo in Ecclesia Coloniensi ornatus erat, copiosisque divitiis in pauperes erogatis, *Præmonstrati*, loco sylvis horrido ac solitario, in Diœcesi Laudunensi, Cœnobium fundavit, quod

Ordini Præmonstratensi nomen dedit, anno MCXX. Deinde Magdeburgensis Archiepiscopus divina inspiratione electus est a Sedis Apostolicæ Legatis, quibus Clerus eligendi potestatem fecerat. Ecclesia illa Sanctissime administrata, obiit anno Christi MCXXIV. Ejus vita a coævo Auctore scripta jussu *Hugonis* socii ipsius primique Abbatis Præmonstratensis, extat apud *Surium*, sed ab ipso paululum interpolata sive elegantiori stylo reddita. *Hermannus* Monachus lib. 3. *De miraculis S. Mariæ Laudunensis*, ipsum a cap. I. ad X. commendat, ac Præmonstratensis ordinis exordia describit, de quo inferius agemus, in cap. *de politia Ecclesiastica*, ubi *de Canonicis regularibus* sermo erit. *Os Norberti cœlestem fistulam* vocat *S. Bernardus* Epistola LVI. De eodem Epistola VIII. scribit: *Tanto vir ille in divinis aperiendis mysteriis nobis promptior, quanto & Deo propior esse cognoscitur*. Multa scripsisse dicitur, quæ *Guillelmus Eisengrenius* in Catalogo testium veritatis recenset: Unicus ex iis *Sermo* superest in Bibliotheca Præmonstratensi, & in Bibliotheca Patrum editus. Ipsi libros Tropologiarum in Prophetas Osee, & Amos, & Lamentationes Jeremiæ, dicavit *Guibertus* Novingentinus Abbas.

De VVorcester. VI. Florentius, Vigorniensis * Monachus in Anglia, Ordinis Benedictini *Chronicon* ab initio mundi ad annum Christi MCXIX. quo defunctus est, conscripsit. Ad eamdem circiter ætatem pertinet *Trevirensis Historia*, ad annum MCXXII. perducta, incerto Auctore. Edita est Tom. XII. *Spicilegii*.

JOAN. DOM. MANSI

Nota.

De Ivone Carnotensi non pauca addenda essent, quæ melius, ac diffusius disputata suppetent lectoribus in Historia Literaria Gallicana Tomo X. pagin. 102. & sequentibus; ubi & de iis pariter, quæ in MSS. Codicibus adhuc latent sermo instituitur.

ARTICULUS V.

De Euthymio, Zonara, & Anna Comnena.

I. Euthymius Zigabenus Monachus Græcus Ordinis *S. Basilii*, Commentaria in Psalmos, in quatuor Evangelia, & in Epistolas *S. Pauli*, ex veteribus Patribus desloravit. Catenæ quoque Græcæ in Pentateuchum, quæ in Bibliotheca Vaticana asservatur, Auctorem censet *Sixtus* noster *Senensis*. Scripsit præterea *Panopliam Dogmaticam Orthodoxæ Fidei adversus omnes hæreses*, Alexii Comneni Imperatoris mandato, quod opus, Auctoremque egregie commendat *Anna Comnena*, lib. 15. *Alexiados*, pag. 490.

II. Joannes Zonaras, vir in Imperio clarissimus, Magni Drungarii & Proto-a Secretis dignitatibus in juventute ornatus, Sæculo nuncium remisit & Monachum induens, Regulam *S. Basilii* professus est. Floruit sub *Alexio*, *& Joanne Comnenis* Imperatoribus Orientis. *Annales* scripsit ab orbe condito, ad annum MCXVIII. *Alexii Comneni* fatalem. *Commentarios* etiam adornavit *in Canones Apostolorum & Sacrorum Conciliorum*, necnon in Epistolas canonicas SS. Patrum *Dionysii & Petri Alexandrinorum*, *Gregorii Thaumaturgi*, *& Basilii*. Canonum porro & reliquarum Epistolarum Canonicarum expositionem eamdem esse cum illa quam *Theodorus Balsamon* affert, viri eruditi jampridem observarunt. *Balsamonem* tamen ex *Zonara* mutuatum falso conjicere videntur, immo potius hunc ex *Balsamone* hausisse dixerim, quem ante ipsum floruisse verisimilius est. *Canon de Sancta Virgine*, Auctore *Zonara* extat in Bibliotheca Pa-trum. *Glycas* in suis Annalibus *Zonaram* non semel laudat.

III. Anna Comnena *Alexii* Imperatoris & *Irenes Augustæ* filia, *Nicephori Briennii* Cæsaris conjux, Principis qui ad bellicas artes eximiam eruditionem adjunxerat, Historiam-

que

que *Alexii* Imperatoris soceri sui fuerat aggressus; ipso defuncto, Opus suscepit, quod ille a *Romani Diogenis* Imperio, ad *Nicephori Botoniatæ* tempora perduxerat; patrisque sui *Alexii Comneni* res gestas quindecim libris complexa est, quos *Alexiadem* inscripsit. Fuit illa omnibus exculta disciplinis, quibus præstantissimi ingenii fœmina Princeps imbui potest, ut ipsa de se modeste testatur in Præfatione. Elegantissimus ac ornatissimus est Annæ stylus, an par omnino sinceritas, dubitatur. „ Multa de parente suo „ longe aliter narrat, quam Latini solent: qui omnes prope, si unum excipias Albertum, „ Canonicum Aquensem, Cæsarem eum describunt tamquam hominem fraudulentum „ ac perfidum; sed satis verisimile est, tum Latinos suo erga Græcum Imperatorem „ odio, tum filiam Comnenam amori erga patrem suo, aliquanto amplius indulsisse, „ quam per Historiæ leges liceret. " Verba sunt Vossii lib. II. *de Historicis Græcis*, cap. 27. Quamquam in Præfatione exquisiti Operis Heroina doctissima profitetur, se veritatis damno domesticæ ac privatæ gloriæ nullatenus servituram, & Historici officio functam iri, quod favore pariter atque odio interdicit ei, qui res gestas ad memoriam scribendas suscipit, jubetque ex æquo vituperationes & laudes, in eos qui merentur, dispensare, nullo amicitiæ necessitudinisque, hostilitatis, simultatisve discrimine. *Annæ Comnenæ Alexias* inter Historiæ Byzantinæ scriptores, interprete *P. Possino* S. J. Presbytero Typis Regiis edita est. Doctissimam Cæsarissam commendat *Zonaras*, Tomo III. Annalium pag. 242. Eamdem Philosophiæ deditam, & omnibus artibus eruditam prædicat *Nicetas Choniates* in Annalibus, pag. 7.

ARTICULUS VI.

De Alberto Aquensi, Fulcherio Carnotensi, Guiberto Novigentino, Hermanno Monacho, Cosma Pragensi, Stephano Eduensi, Herveo Burgidolensi, & Honorio Augustodunensi.

I. ALbertus, Aquensis Ecclesiæ Canonicus & Custos, ardens Sacræ expeditionis desiderio, cum votis potiri non potuisset, ac rebus gestis adesse, ex eorum qui adfuerant auditu & relatione Historiam ejusdem Hierosolymitanæ expeditionis scripsit in libros duodecim divisam. Incipit a sacri belli indictione, & annorum 26. res gestas persequitur. A *Bongarsio* inter Historiæ Hierosolymitanæ Scriptores edita est.

II. Fulcherius, Carnotensis, Balduini fratris *Godefridi Bullonii* Capellanus, sacrum iter ingressus cum *Roberto Normanniæ* Duce, & cum *Stephano* Blesensi & Carnotensi Comite; scripsit *Gesta peregrinantium Francorum cum armis Jerusalem pergentium*: ab anno 1095. ad annum 1124. *Ab Orderico Vitali* lib. 9. Historiæ Ecclesiasticæ & a *VVillelmo Malmesburiensi*, lib. 4. De Gestis *Regum* Anglorum commendatur. *Stylo non quidem agresti* scripsit, *sed, ut dici solet, sine nitore & palæstra, & qui alios admonere potuit ut accuratius scriberent* (inquit VVillelmus Malmesburiensis.) *Fulcherii* ampullas & sesquipedalia verba sugillat, eumque in pluribus Historiæ capitibus falsum probat venerabilis *Guibertus* Novigentinus Abbas lib. 8. *Gestorum Dei per Francos*, cap. 9.

Guiberti Novigentini elogium.

III. Guibertus, patria Bellovacensis, in Cœnobio Flaviacensis, sive *S. Germani*, Ordinis Benedictini, Bellovacensis Diœceseos, Monachum induit, generis nobilitate, divitiisque posthabitis. A *S. Anselmi* tum Priore Beccensi, qui Flaviacensem Abbatiam sæpius adibat, ad vitam spiritualem, & Sacrarum Scripturarum intelligentiam informatus est. Sensui morali potissimum studuit, ad quem assequendum, lectione Operum *S. Gregorii Magni* plurimum adjutus est. Doctrina & pietate singulari, qua præcipue erga Deiparam Virginem affectus erat, magnum sibi nomen peperit, adeo ut ad Ecclesiasticas Dignitates omnium votis ac desideriis destinaretur: a quibus tamen ambiendis procul erat vir religiosissimus, ut ipse Deum testem appellans profitetur *lib.* 1. *de Vita sua*, cap. 18. Deo nihilominus volente a Monachis *Beatæ Mariæ de Novigento*, * Laudunensis Diœceseos, Abbas electus est anno 1104. Ipsi uni displicuit, præ humilitate, facta sui electio; de qua ibidem ita scribit. *Quorumdam remo-*

* *Nogent.*

remotorum, & mihi funditus ignotorum emersit electio. Sed quænam electio? Vere me fatear egregium, cum inter omnes, qui mihi obversabantur, sordidior, immo teterrimus Deus! sub tuo testimonio judicaret. Eo in munere per annos viginti variis elucubrandis Operibus, & Fratrum saluti procurandæ adlaborans, pie prudenterque se gessit.

Guiberti Opera.

Scripsit *libros decem Moralium in Genesim*, *in Osee Prophetam* libros tres, *in Amos* brum unum, *in Lamentationes Jeremiæ* unum: *Epistolam ad Sigefridum S. Nicolai Priorem, De bucella Judæ data, & de veritate Dominici Corporis*; Librum *de Laude B. Mariæ Virginis*: Opusculum *de Virginitate*, quod in tenera adolescentia se edidisse testatur.

Eucharistiæ Misteriam Vicarium Christi an sensu Catholico dici possit.

Libros 4. scripsit *De Pignoribus Sanctorum*, occasione dentis, quem a Christo novenni emissum, Sammedardenses Monachi habere se gloriabantur. In Epistola nuncupatoria ad *Odonem* Abbatem *S. Symphoriani*, diluit quod sibi fuerat objectum, quod in secundo libro *panis ac vini Misterium Vicarium Christi* appellasset; cum id quod vicarium dicitur minus eo, cujus vicarium est, appelletur. Id a se recte dictum propugnat, siquidem Christus ipse in sui memoriam id fieri præcepit. Et Spiritus Sanctus pignus dicitur: & Filius ipse *Splendor gloriæ*, *Figura substantiæ*, *Imago Dei*. *Et certe*, inquit, *Vicarium quid obsistat vocari, non video quod & ipse quotidianum appellat: ac si suggereret, sic eo in præsenti dum dicitur hodie, utendum, ut ad illud æterne fruendum, quod considet dexteræ Paternæ, nos ducat. Quod plane sic in hoc sæculo fiendum mandat, ut in sæculis sæculorum, cum ad speciem hujus originis pertigerimus, fieri non egeat, sentire non possum quin opportune vicis cujusdam speciem, ipsa licet omnimoda veritas gerat.*

Plures circa Sacrarum Reliquiarum veritatem errores facti contingere probat Guibertus Abbas.

In eodem libro de sacrarum Reliquiarum suppositione uberrime disserit: circa ipsas pene infinitos errores facti ait contingere, dum hi illum, & alii eumdem habere se asserunt: verbi gratia, Constatinopolitani & Angeriacenses Monachi caput *S. Joannis Baptistæ* se habere testantur, quasi biceps fuisset Sanctissimus Præcursor. Ambianensem Episcopum *Godefridum*, cum corpus (ut putabat) *S. Firmini* Martyris transferre vellet, nullamque invenisset inscriptionem, nullum testimonium in theca, plumbeæ laminæ inscripsisse, *Firminus Martyr Ambianorum Episcopus*; eodem vero tempore in Monasterio *S. Dionysii* facta corporis sancti Translatione, membranulam in Martyris naribus repertam, quæ *Firminum* Ambianensem Martyrem esse testabatur. *Odonem* Bajocensem Episcopum cum *S. Exuperii* corpus quod in Castro *Corbolio* colitur, corrupto muneribus Æedituo, se obtinuisse putaret cujusdam Rustici *Exuperii* nomine corpus accepisse, & Bajocas abstulisse. Hos errores inde ortos scribit, quod e tumulis eruerentur Sanctorum corpora: *Et cum pietatis obtentus occasio circumlationis extiterit, ad hoc subeunte nequitia, detorqueri cœpta est intentionis rectitudo, ut pene quæ simpliciter fieri consueverant rumperet universa cupido.* Non probat quod sacra Pignora auro, aut argento includantur ad quæstum cum Christi Corpus sepulchro conditum fuerit. Et gravissime puniti qui corpora *S. Pauli* Apostoli & *S. Laurentii* Martyris tempore *S. Gregorii* inscii conspexerant. Quæ cum ita sint: *Quid de iis*, inquit, *judicii proferretur, quibus avaritia sola in causa est, & Sanctorum corpora faciunt irrequieta dispergi; immo, ut sic dicam, pro sola oblationum illatione, quotidiano ostentui haberi? Solent namque pyxidibus eburneis aut argenteis nuda Sanctorum ossa contegere, & ad tempus & horam pretio sese ingerente retegere.* Abusum, perversitatem, avaritiam, non pietatem improbat *Guibertus*, qua viri sanctissimi ab antiquo Sanctorum corpora argento, auro, gemmis circumvestiverunt, & adornarunt, qua de re *Sozomenus* lib. 9. cap. 11. *S. Audoenus* in Vita *S. Eligii* lib. 1. cap. 32. aliique Veteres legi possunt.

Sanctorum Reliquias exponendas & ostentandas non esse quæstus gratia.

Christi dentem vel umbilicum in terris non haberi censet Guibertus Abbas; uti nec lac Beatæ Virginis.

Lib. 3. contra Sammedardenses probat Christum dentem in terris non reliquisse, quia perfecta ejus resurrectio non fuisset, sit aliquod ejus membrum, & pars vel minima corporis a gloria resurrectionis fuisset exclusa. Quamobrem nec umbilicum, aut alia ad Christi corpus pertinentia, in terris haberi censet. *Ponamus, itaque*, inquit, *quasi posse fieri vos tanto munere locupletes: velim ergo respondere dignemini in cujus corporis jus in Resurrectione cessurum dentem & cætera quæque putatis? Non minus etenim de umbilico, & cæteris quæ de ipso haberi dicuntur, quam de dente apud nos agitur: quod plane*

ne de uno dicitur, redundat ad cætera. Ubi igitur se conferent, quæ de Domino Salvatore servantur, cum ultimus dies ille ingruerit? Si ad pristinum reditura sunt corpus, quo se recipient? Quæ loca sese iis recipiendis aperient? An edentulus Salvator clarificatus hucusque mansit ut locum denti superventuro servaret? Et certe denti tantillo locus conveniens in virili, quod est dominica fauce, nequaquam competeret. Esto, quo se umbilicus quæso reponet? Numquid duæ clarificationes in eodem corpore celebrantur? Res est quæ nusquam legitur, quæ nullis testimoniis approbatur. Lac Beatæ Virginis, quod in Ecclesia Laudunensi asservari dicebatur, nec ibi, nec alibi haberi censet ac probat.

Scripsit insuper Guibertus Novigentinus Abbas *Gestorum Dei per Francos* libros octo, sive Hierosolymitanæ Expeditionis Historiam, ex aliorum relatione, & ex præcedentibus Auctoribus. Exordium ducit ab ortu Sectæ Mahometicæ, & auxilio Christianorum Occidentis Principum per Epistolam Constantinopolitani Imperatoris ad *Robertum* Flandriæ comitem petito, & ad *Balduini I.* Regnum perducit. *Lisiardo* Suessionensi Episcopo dicavit Opus. Tres præterea libros De *Vita sua* sive *Monodiarum* edidit: qui summam Auctoris religionem, modestiam, & humilitatem testantur. Denique Documenta Concionatoribus longe utilissima tradidit in libro inscripto, *Quo ordine Sermo fieri debeat*. Cujus lectionem plurimum suadeo omnibus Sacri hujus Ministerii candidatis, immo omnibus qui Evangelico illo munere perfunguntur.

IV. Hermannus Monachus Ordinis Benedictini *Guiberto* Novigentino coævus, tres libros scripsit *De Miraculis Beatæ Mariæ Laudunensis* quos *Bartholomæo* Laudunensium Episcopo, qui anno 1113. ad Cathedram illam est evectus, dicavit. Editi sunt a Domno *Luca Dacherio* cum *Guiberti Novigentini* Operibus.

V. Cosmas, Pragensis Ecclesiæ in Bohemia Decanus. *Historiam Bohemorum* libris tribus conscripsit, in quibus gentis originem & priscos Duces ad *Uratislaum* usque Regem primum ab *Henrico III.* Imperatore anno 1126. quo tempore & ipse *Cosmas* floruit, creatum, commemorat.

VI. Stephanus I. *Æduensis* * *Episcopus*, anno 1113. cum plures annos Ecclesiam illam rexisset, in Cœnobio Cluniacensi Monachum induit, Episcopalibus Infulis abdicatis, & inter manus *Petri* Venerabilis Abbatis spiritum Deo reddidit, ut ipse *Petrus* testatur in Epistola ad *Humbertum*, Archidiaconum Æduensem, ejus nepotem, quæ est sexta libri quinti. Obiit anno circiter 1130. Æduensis Ecclesiæ Sacris eodem Sæculo præfuit *Stephanus* alter ab anno circiter 1170. ad Kalendas Junias anni 1189. ut *Galliæ Christianæ* Auctores observant. Alterutrius est *Tractatus de Sacramento Altaris*, editus in Bibliothecis Patrum. De Ordinibus Ecclesiasticis primum agit Auctor, tum de significatione vestimentorum Sacerdotalium, de observandis in Missæ celebratione, ac tandem Canonem explicat, quæ Tractatus præcipua pars est: vocem *Transubstantiationis* usurpat, c. 14. *Si Benedictione sua*, inquit, *Christus panem in corpus suum convertit in verbis istis*, Hoc est Corpus meum; *non reliquit nobis virtutem Sacramenti: quia priusquam hæc verba diceret, benedixit, fregit, & dans Discipulis, prædicta verba protulit, dans eis virtutem Sacramenti, quasi diceret; Panem quem accepi, in corpus meum transubstantiavi, & illud de vobis.*

* *D'Autun.*

VII. Herveus, Patria Cenomanensis, Cœnobii Burgidolensis, in Diœcesi Bituricensi Monachus Ordinis Benedictini, pietate & doctrina insignis, floruit anno circiter millesimo centesimo undecimo. Vitæ ejus, ac Scriptorum compendiosam narrationem complectitur Epistola Encyclica Monachorum Burgidolensis Abbatiæ, edita Tom. II. *Spicilegii Dacheriani*, pag. 514. Scripsit Commentarios in *Isaiam*, in *Lamentationes Jeremiæ*, in extremam partem *Ezechielis*, inde incipiens ubi desinit *Sanctus Gregorius*, in *Deuteronomium*, in *Ecclesiastem*, in libros *Judicum*, *Ruth*, *Tobiæ*, in Epistolas *S. Pauli*, in duodecim *Prophetas*, in *Genesim*, in *Evangelia & Cantica* quæ in Ecclesia leguntur, in librum *S. Dionysii de Hierarchiis Angelorum*: Libellum de Connexione quarumdam Lectionum, ostendens aliter in quibusdam Ecclesiis legi, quam in sacra Historia continentur: Librum de Miraculis *B. Virginis Mariæ* in Templo Dolensis, &c. Commentarii in Paulinas Epistolas jam olim inter Opera *S. Anselmi* editi sunt, ipsique

Du Bourg-dieux.

que perperam adſcripti. Nec verius *Herveo Natali* Ordinis FF. Prædicatorum Generali Magiſtro a *Bellarmino* & *Auberto Miræo* tribuntur.

*D'Autun. VIII. Honorius, Auguſtodunenſis * Presbyter, & Scholaſticus, floruit anno circiter 1124. Tres libros ſcripſit *De Mundi Imagine*, quatuor *De Mundi Philoſophia*, *Seriem Romanorum Pontificum*, Libros quatuor *De Luminaribus Eccleſiæ*, ſive *de Scriptoribus Eccleſiaſticis*, ad ſua uſque tempora: Libellum *De Hæreſibus*, *Gemmam Animæ*, quod Opus in quatuor libros diſtinxit. In Primo agit de Miſſa, de Miniſtris, & eorum ornamentis: In altero De Horis Canonicis: in tertio, de Anni Solemnitatibus: In poſtremo de concordia Officiorum. Scripſit item Dialogum de Prædeſtinatione & libero arbitrio, quem inſcripſit, *Inevitabile*: *Quæſtiones & Reſponſiones in Proverbia & Eccleſiaſten Salomonis*; *Commentarium in Cantica Canticorum*: *Sigillum B. Mariæ*, quo eadem Cantica de B. Virgine exponit. Quæ Opera extant in Bibliotheca Patrum editionis Coloníenſis & Lugdunenſis. Item *Elucidarium* in tres libros diſtinctum, quod ex fide Codicum MSS. quorumdam falſam inſcriptionem præferentium ſub *S. Anſelmi* nomine prælo primus commiſit *Eſpenſeus* Pariſiis anno 1560. Unde poſtea inter *S. Anſelmi* Opera excuſum eſt. Item ſcripſit Expoſitionem totius Pſalterii, & alia quæ ipſe commemorat in fine libri 4. *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*. *A Trithemio* Abbate celebratur.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

DE Herveo Burgidolenſi addendum cenſeo, prolixos in Iſaiam commentarios noſtra demum ætatem lucem aſpexiſſe in tom. III. Anecdotorum P. Pez par. I. In eo vero haud imperitum ſe græci atque hæbraici ſermonis demonſtrat, atque conſuluiſſe viſus eſt ſeptuaginta Interpretes, ut ad cap. V. 7. demonſtrat. In fine libri ideo ſe hunc dictaſſe affirmat, *quia nuſquam in regionibus noſtris integram ſuper eum (Iſaiam) explanationem inveniebamus*.

ARTICULUS VII.

De Goffrido Vindocinenſi, Hildeberto, Algero & Guillelmo de Campellis.

*De Vandome. I. GOffiridus ex Andegavenſi Provincia natus, nobili genere, in Cœnobio * Vindocinenſi Ordinis Benedictini, Carnotenſis Diœceſeos, Monachum induit adoleſcens. Ejuſdem Cœnobii Abbas, adhuc juvenis, renunciatus eſt, & ab *Yvone* Carnotenſi Epiſcopo inauguratus. Romam profectus, *Urbano II.* metu Guibertinæ factionis latitanti pecuniam contulit, unde Lateranum & Turrim Creſcentiam redimeret. Ab eodem Pontifice Presbyter conſecratus eſt, qui Eccleſiam beatæ *Priſcæ*, ex qua vi a Guibertinis pulſi fuerant Vindocinenſes, cum annexa dignitate Cardinalis ab *Alexandro II.* Vindocinenſibus Abbatibus conceſſa, reſtituit. Claromontano Concilio, ab *Urbano II.* vocatus, interfuit. Summis Pontificibus *Urbano II. Paſchali II. Calliſto II.* chariſſimus fuit, ac Sedi Apoſtolicæ ſemper addictiſſimus: cæterum ab adulatione prorſus alienus, ut ejus Epiſtolæ ac Opuſcula teſtantur. *Ludovico VI.* Galliarum Regi venerandum fuit *Goffridi* nomen, quem elegit inter arbitros Controverſiæ quæ de Majoratu & Seneſcallia Franciæ ab Andegavorum Comite movebatur. Abbatiam ſibi commiſſam pie prudenterque rexit, ampliavit. Pro Romanæ Eccleſiæ utilitate duodecies Alpes tranſcendit, ter ab ejus adverſariis captus eſt. Obiit anno 1132. 7. Kalendas Aprilis, Epiſtolarum libros quinque, Sermones undecim & Tractatus octodecim ſcripſit, quos inter præcipui ſunt, I. *De Corpore ac Sanguine Domini*, II. *De Ordinatione Epiſcoporum, & Inveſtitura Laicorum, ad Petrum Leonis Cardinalem*, III. *De Simonia & inveſtitura Laicorum, ad Calliſtum Papam*, IV. *De poſſeſſionum Eccleſiaſticarum inveſtitura, quod Regibus concedatur*. V. *Qualiter diſpenſationes in Eccleſia fieri* de-

debeant; ad Callistum Papam. Ejus Opera editionis honore donavit doctissimus *P. Sirmondus*, Epistolam ad Venerabilem *Robertum de Arbrisello* datam, discutiemus in Dissertationibus.

II. Hildebertus, in Cenomanis Lavardinensi * Castro oriundus, *Berengarii* in secessu illo suo Turonensi, post abdicationem hæreseos, discipulus. Scholarum Magister & Archidiaconus ab *Hoello* Cenomanensi Episcopo factus, eo defuncto Episcopus electus est anno MXCVIII. deinde post obitum *Gilleberti* Archiepiscopi, ad Turonensem Metropolim translatus an. MCXXV. Pietate & eruditione inter ævi sui Præsules celebris fuit. Ipsi, cum Archidiaconus esset, dissolutionis vitæ & impudicitiæ notam inurunt Cardinalis *Baronius*, & *P. Sirmondus* in Notis ad Epistolas *Goffridi Vindocinensis*, immo ante ipsos *Yvo Carnotensis*, Epistola CCLXXVII. cujus auctoritate nituntur. Quam ad *Aldebertum*, non ad *Hildebertum* scripta, frustra contendit *Juretus*, in Observationibus ad Epistolas *Yvonis*. Quamquam rumores illos de *Hildeberti* incontinentia tam publica, ut filios & filias genuisset, falsos existimare par sit, & meras calumnias ab ipsius æmulis sparsas; nec hominem tam profligatæ famæ Episcopum electum & consecratum iri. Atque hanc labem ab *Hildeberto* abstergit Chronicon Cenomanense a *P. Mabillonio* editum Tom. III. *Veterum Analectorum*, cap. 35. ubi postquam ipsum ab *Hoello* Episcopo Archidiaconum constitutum dixit, subdit: *Et post decessum ipsius, propter scientiæ & honestatis suæ meritum, communi Cleri plebisque assensu in ejus loco substitutus est. Vir utique moribus placidus, verbo & actione modestus, & inter omnes illius regionis Clericos literarum studiis præcipuus*. *A Sancto Bernardo* commendatur Epistola CXXIV. inscripta, *Magno Sacerdoti & excelso in verbo gloriæ Hildeberto Dei gratia Turonensium Archiepiscopo*: Et *Ecclesiæ Columnam* prædicat. *Goffridus* Vindocinensis Abbas ipsum Ecclesiasticæ libertatis vindicem acerrimum asserit Epistola 13. lib. 3. Ad ipsum quoque Cenomanensem adhuc Episcopum sexdecim sequentes Epistolas dedit, quas inscripsit; *Hildeberto beatæ vitæ Episcopo, clarissimo Domino suo & Amico: Hildeberto bonæ vitæ Episcopo: Hildeberto vitæ laudabilis Episcopo: Hildeberto prudenti ac simplici Cenomanorum Episcopo*. Plures scripsit Epistolas, Vitas *S. Hugonis* Cluniacensis, *S. Mariæ Ægyptiacæ*, *S. Radegundis* cujus Prologum edidit *P. Mabillonius* Tom. I. *Veterum Analectorum*, quosdam Sermones, & nonnulla Poemata, inter quæ præcipuum est *Carmen de Mysterio Missæ*. Ejus Opera edita sunt in Bibliotheca Patrum. De quibus *Ordericus Vitalis* Lib. X. *Historiæ Ecclesiasticæ* scribit; *Eleganter & sapienter loquitur de Christo & Ecclesia, de corpore & anima, de Gestis Sanctorum & virtutibus eorum, de laude virtutum & vituperatione vitiorum*. De iisdem Chronicon Autisiodorense: *Hildebertus vir scientia perspicuus, & tam in versificando, quam in dictando, gratiam peculiarem adeptus. Indicant hoc diversa ejus Opuscula, quæ metrice edidit, Epistolæ, quas ad diversos direxit. Quæ omnia miro modo commendat & elegantia sensuum, & lepos brevitasque verborum. Unde quidam de eo sic ait.*

Inclytus & prosa, versuque per omnia primus
Hildebertus olet prorsus ubique Rosam.

Ejus etiam cum laude meminerunt *Willelmus Malmesburiensis* lib. 3. *De Gestis Regum Anglorum*, & *Albertus* in Chronico. *Petrus Blesensis* Epistola CI. his verbis *Hildeberti* Epistolas commendat: *Profuit mihi quod Epistolas Hildeberti Cenomanensis Episcopi, styli elegantia & suavi urbanitate præcipuas firmare, & corde tenus reddere adolescentulus compellebar*. De ipso denique Chronicon Cenomanensis Ecclesiæ supra laudatum hæc habet: *In lege Domini die ac nocte meditabatur, & Divinarum Scripturarum libros aut ipse legebat, aut coram se legi faciebat; atque inde quasi apis prudentissima multiplicium sententiarum flosculos colligens, dulciores melle sententias excerpebat, ex quibus tamquam sapiens pigmentarius potum mellifluum conficiens, suis auditoribus aliquando scriptis, aliquando vivis vocibus propinabat: Utriusque sexus & diversæ ætatis personis Epistolas exhortatorias dirigens, in quibus tam utiliter ac subtiliter disputabat; ut characterem veterem imitatus, omnium illius temporis Scriptorum ingenia*

* *De Lavardin.*

Hildebertus a calumnia vindicatur.

Hildeberti Opera.

nia & sententiarum gravitate, & verborum venustate videatur excedere. Cætera Vitam ejus spectantia ibidem legi possunt. Obiit anno MCXXXVI. prope octogenarius. Epistolam *Hildeberti* Cenomanensis Episcopi ad *Reginoldum* Monachum Cantuariensem, Ordinis Benedictini, qua laudat Carmen ejus *De Historia Malchi* ad se missum, edidit Domnus *Mabillonius* ex apographo Cœnobii *S. Taurini* apud Ebroicas, Tom. I. *Veterum Analectorum*. Plures ejus Epistolę Tom. VI. & in calce Tomi XIII. *Spicilegii* editæ sunt.

„ III. Algerus, Leodiensis, ab ipsa infantia totum se literarum studio tradens, sub „ clarissimis viris quorum scientia & moribus tunc temporis Leodiensis fulgebat Ec- „ clesia, & Francia illustrabatur, nobiliter floruit; adeo ut nulla ei Christianæ fidei „ regula videretur incognita, nulla liberalium artium aliena. Primo in Ecclesia *S. Bar-* „ *tholomæi* Apostoli, in Suburbio Leodii, Deo militavit professione & habitu Cleri- „ cus, gradu Diaconus, Officio Scholasticus. Deinde in Majorem Ecclesiam *S. Mariæ*, „ Sanctique *Lamberti* ab *Oberto* Episcopo honorabiliter translatus, usque ab obitum „ *Friderici* Episcopi, annis fere viginti, & pro Ecclesiasticis negotiis ad diversas per- „ sonas & Ecclesias multas insignes conscripsit Epistolas. Antiquam dignitatem Leodien- „ sis Ecclesiæ, relatione & scriptis Majorum adeo habuit cognitam, ut eam totam ad „ subsidium memoriæ scriptam posteritati reliquerit. Post obitum *Friderici* Episcopi, „ nudum Christum nudus sequens, arctiorem, & ideo feliciorem vitam sub *S. Benedi-* „ *cti* Regula aggressus est in Cluniacensi Cœnobio. Inter cætera ingenii sui moni- „ menta, in Clericatu adhuc positus, duos Tractatus edidit Ecclesiasticis negotiis & „ Catholicæ Fidei valde utiles: Primum intitulavit *De Misericordia & Justitia*, Aucto- „ ris nomine humilitatis gratia suppresso, quem tribus divisit particulis: Prima agit de „ Malorum tolerantia: Secunda de Ecclesiasticis peccatoribus, & eorum canonica corre- „ ctione: Tertia de his qui extra Ecclesiam sunt; & eorum sacrilega Communione. „ Alium vero Tractatum edidit tanto nobiliorem, quanto sublimiorem, utpote de re „ mirifica & necessaria, *de Sacramento scilicet Corporis & Sanguinis Domini*. Verba sunt *Nicolai* Leodiensis Canonici in Elogio *Algeri*, quod ipso adhuc superstite composuit. Illud edidit P. *Mabillonius* Tom. I. *Veterum Analectorum*, cum ejusdem *Algeri* Præfatione in librum *de Misericordia & Justitia*. Algeri sanctimoniam, & *Librum* de Sacramento Altaris, *auctoritatibus SS. Patrum invincibiliter communitum*, commendat *Petrus* Venerabilis Abbas Cluniacensis Epistola 2. lib. 3.

IV. Guillelmus de Campellis, * a natali solo, quod oppidum est Parisiensis Diœceseos in Bria, cognominatus, *Anselmum* Laudunensem Decanum Præceptorem habuit, cujus sub disciplina cum magnos in Philosophia & Sacris Literis progressus fecisset, Parisiensis Ecclesiæ Archidiaconus & Scholasticus institutus est. Inter discipulos habuit *Petrum Abaleardum* ex auditore mox æmulum. Deinde perfectioris vitæ studio Canonicorum Regularium institutum professus est, & Cœnobio *S. Victoris* ad muros Parisienses initium dedit. Ad Catalaunensem denique Episcopatum assumptus est anno 1113. *S. Bernardum* Clarevallensem Abbatem benedixit anno 1115. Ipsius honorifice meminit *Hildebertus* Cenomanensis Episcopus Epistola I. ad ipsum data, & *S. Bernardus* Epistola III. *Virum Clarissimum* nuncupat. Chronicon Mauriniacense ipsum eo nomine commendat, quod *Canonis* Prænestini Episcopi, Sedis Apostolicæ Legati, præcipuus adjutor fuerit, & quod *Zelum Dei habens super omnes Episcopos totius Galliæ, Divinarum Scripturarum scientia fulgeret*. Obiit 8. aut 15. Kalendas Februarii, anno 1121. *Moralia S. Gregorii* Papæ ipsum in Compendium redegisse, *Albericus* in Chronico testatur. *Altercationem* edidit *Judæi cum Christiano*, sive Dialogum, in quo Judæus & Christianus de Religione disputant, quem *Alexandro* Lincolniensi Episcopo dicavit: Extat in Bibliotheca Patrum Editionis Lugdunensis, Tom. XX.

* *De Champeaux*.

AR-

ARTICULUS VIII.

De Ruperto Tuitiensi Abbate.

§. I.

Ejus Opera recensentur.

RUpertus Cœnobii *S. Laurentii* in publico Monte Leodii Ordinis Benedictini Monachus, deinde Tuitiensis Cœnobii e regione Coloniæ Agrippinæ creatus Abbas, anno 1111. ad annum 1135. Beatæ Virginis, in quam pie affectus erat intercessione, Sacræ Scripturæ intelligentiam divinitus obtinuit, ut testatur *Reinerus* Monasterii *S. Laurentii* Monachus lib. *de Viris Illustribus* istius Cœnobii, *Trithemius* Abbas in Catalogo Virorum Illustrium, in Chronico Hirsaugiensi, & in Oratione quam D. *Gerlaco de Breitbach* Abbate Tuitiensi rogante, de *Ruperto* habuit. Quos ante, *Honorius Augustodunensis*, quo vivente *Rupertus* florebat, ejus elogium paucis his, sed luculentis verbis complexus est, in fine libri IV. de Scriptoribus Ecclesiasticis: *Rupertus Tuitiensis Monasterii Abbas, a Spiritu Sancto per visionem illuminatus, totam pene Scripturam egregio stylo exposuit.* *Ruperti elogium.*

Junior scripsit *Hymnum Saphicum de Spiritu Sancto*, quem integrum describit lib. XII. in Matthæum *de gloria Filii hominis*, & *Hymnum Jambicum* de eodem, qui ad calcem libri 13. legitur. Item Librum *de diversis Scripturarum sententiis*, qui non extat. Carmen Heroicum *de Incarnatione Domini*, Libellum *de Statu Cœnobii Sancti Laurentii in Monte Leodii ab Eraclo Leodiensium Episcopo usque ad Ogbertum*; Carmen Saphicum de eodem, *Vitas S. Augustini, & S. Odilæ Virginis.* Quæ omnes *Ruperti* junioris lucubrationes a *Reinero* Monacho recensentur, sed non extant: Presbyter factus, scripsit *Cantus de Sanctis Theobaldo Martyre, Goare, & Severo Confessoribus*. Item libros XII. *de divinis Officiis* anno MCXI. Quos Libros cum ipse in Catalogo suorum Operum recenseat *lib. 2. in Regulam Sancti Benedicti*, in Epistola ad *Cunonem* Episcopum, & in Epistola ad *Romanum* Pontificem, eosdemque *Trithemius* Abbas, & *Reinerus S. Laurentii* Monachus agnoscant, mirum est quod Thomas Waldensis, Dominicus Soto, Alanus, Sanctius, & Vasquezius *Valeranno* adscribant. Nituntur maxime Epistola *S. Anselmi* nomine inscripta ad Valerannum, libro *de Corpore & Sanguine Christi* præfixa, qua Liber ipsius *de divinis Officiis*, reprehenditur, ex eoque proferuntur verba, quæ in eo ipso Opere legere est, quod *Ruperto* adscribitur. Sed hanc Epistolam *S. Anselmi* non esse, supra observavimus: & *Eadmeri*, *Ruperti de Monte* in Appendice ad *Sigebertum*, & *Trithemii* silentium, cum *S. Anselmi* Opera recensent, id satis probat; maxime cum MSS. Codices absque nomine Auctoris illam habeant, & inter alios pervetustus Bibliothecæ *S. Germani a Pratis*, in quo libri *de divinis Officiis* inscribuntur nomine *Roberti* (quod Germanis idem est ac *Ruperti*) Monachi *S. Laurentii in Leodio*. Esto igitur, *Valerannus*, quisquis ille fuerit, (nam multi his temporibus *Valeranni* celebrantur) Librum scripserit *de divinis Officiis*, non sequitur duodecim ejusdem argumenti libros a *Ruperto* editos non fuisse. Esto & nin Rpertinis quædam legantur quæ & in *Valeranni* Opere legit Auctor Epistolæ *S. Anselmo* adscriptæ: Non propterea *Ruperto* sunt abjudicandi quem aliqua interdum aliorum Auctorum loca proferre, tacito ipsorum nomine, proinde ac sua, Viri in ejus lectione versati observarunt. Quod sibi in isto *de divinis Officiis* Opere contigisse declarat in suo Apologetico sive *lib. 1. in Regulam S. Benedicti*, ubi inscitiam simul ac invidiam arguit æmuli cujusdam in ipso *S. Gregorium* imprudenter damnantis, ut recte observat *P. Gabriel Gerberonius* Asceta Benedictinus *in Apologia pro Ruperto*, pag. 113. *Joannes Parisiensis Valeranno*, seu *Valeranno* ea verba tribuens quæ leguntur cap. VII. libri II. *de divinis Officiis* proculdubio deceptus est, nec est audiendus contra testimonium *Trithemii*, *Reineri* Monachi, & ipsius *Ruperti*, qui in Epistola ad Romanum Pontificem lucubrationes suas recensens, ait: *Ruperti Opera.* *Liber de Divinis Officiis Ruperto vindicatur.*

Scri-

Scripseram & ante hæc omnia Opusculum de Sacramentis sive Officiis Divinis per circulum anni, distinctum libellis sive Tomis duodecim.

Scripsit præterea *Rupertus* Abbas *Commentariolum Librorum decem in Job, abbreviatum ex abundantia sensuum atque verborum S. Gregorii*. Qui non alius est ab eo qui in editis habetur per duo & quadraginta capita distributus, juxta numerum Capitum libri Job, absque librorum distinctione. Item librum I. *de voluntate Dei*, alterum *de omnipotentia Dei*, ad *Guillelmum* Catalaunensem Episcopum & *Anselmum* Laudunensem Decanum, quos perperam de Dei voluntate sentire inaudiverat. Item *Commentariorum in Evangelium S. Joannis Libros XIV.* anno 1117. complevit. Libros quadraginta duos *de Sancta Trinitate & Operibus ejus*, anno etiam 1117. perfectos. Tres primi sunt de Patris opere, a creatione usque ad ejectionem *Adami* e paradiso. Triginta sequentes, de proprio Filii opere, quo a Justitia vel morte *Abel* per figuras pervenit usque ad susceptionem carnis & mortem crucis: Novem postremi, de proprio Spiritus Sancti opere, scilicet ab Incarnatione Verbi ad finem usque Sæculi. Opus istud sic ipse distribuit in Epistola ad *Cunonem* Abbatem. Scripsit & *libros duodecim in Apocalypsim*, ad *Fridericum* Coloniensem Archiepiscopum. *In Cantica Canticorum*, libros triginta quatuor. Unde *Sixtus* noster *Senensis* deficit, triginta tantum numerans. *De Victoria Verbi Dei*, libros tredecim ad *Cunonem* Abbatem. *De gloria Filii hominis*, libros tredecim ad *Canonem* tum Episcopum, quos jam Abbas composuit. Libros quindecim *de glorioso Rege David*, ad *Fridericum* Archiepiscopum Coloniensem, qui non extant, *Annulum* seu *Dialogum Christiani & Judæi*, libris tribus distinctum. Libros novem *De Glorificatione Trinitatis, & de Processione Spiritus Sancti* ad *Cunonem* Ratisponensem Episcopum. *In Regulam S. Benedicti* libros quatuor ad *Cunonem*, quorum prior est Apologeticus. Lapsus est *Tritbemius*, unicum librum in Regulam S. Benedicti, & Apologeticum seorsim recensens. Item *de incendio oppidi Tuitii*, librum unum. *Meditationum mortis* libros duos. In Ecclesiasten libros quinque, ad *Gregorium*. Vitam *S. Heriberti* Coloniensis Archiepiscopi, *Macuvardo* dicatam. Passionem *S. Eliphii* Martyris, *Albano* Abbati *S. Martini* nuncupatam. *Altercationem Clerici & Monachi. Epistolam ad Evehardum* Cœnobii Brunuylarensis Abbatem. Responsionem *de virginitatis læsione, & quod corrupta possit consecrari*. Item *Adversus quosdam Religiosos, quorum unus Presbyter concubinarius imprudenter asseruerat, Presbyteris licitum esse uti concubinis*. Denique librum *de Monacho, qui Clericus factus, egressus est Monasterium; & suum errorem allegationibus defensabat improbis*. Hos *Ruperti* libros memorant partim ipse *lib. I. in Regulam S. Benedicti*, in Epistola ad *Cunonem* Episcopum, & in Epistola ad Romanum Pontificem; partim *Reinerus* Sancti Laurentii Monachus; partim *Tritbemius* Abbas. Epistolarum *Ruperti* ad diversos librum unum inter ejus Opera *Tritbemius* recenset: sed vix aliquæ extant præter eas quæ diversis ejus Operibus vice Prologi præfiguntur, aut Prologis sunt adjunctæ: Nec alias *Rupertus* & *Reinerus* indicant. *Librum Sermonum* addunt Centuriatores Magdeburgenses, omnino fictitium, cujus nemo præter ipsos meminit.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

LIbellum integrum Reineri Monachi Leodiensis habemus editum in Anecdotis P. Pez Bibliothecarii Mellicensis tom. IV. par. 3. pag. 25. suppeditante P. Cœlestino Lombardo Cœnobii S. Laurentii Leodiensis Bibliothecario ex quo nonnulla edicere juvat ad ea illustranda quæ hic dedit P. Alexander. Ait igitur se adhuc juvenem produxisse libellum *metricum in laudem Spiritus Sancti*; tum alterum *de diversis scripturarum sententiis*; tertium versu heroico libellum *de statu nostræ* (S. Laurentii) *Ecclesiæ ab Euraclo, Leodiensi Episcopo, usque ad Obertum*, de quo etiam argumento opusculum aliud Saphicum confecit. *Vitam S. Augustini*, & *S. Odiiæ* virginis *radiante* melioravit stylo. Tandem de *SS. Theodardo martyre, Goare, ac Severo confessoribus cantus* edidit. In Presbyterum assumptus emisit *de divinis Officiis* libellos XII. *in Evangelium S. Joannis*.

nis, libellos XIV. *de S. Trinitate, & operibus ejus*, libros XLII. *in Apocalypsim* instante Friderico Archiepiscopo Coloniensi, libros XII. *in duodecim Prophetas, libros XXX. & I.* (sic) *de Victoria Verbi Dei* libros VIII. ac totidem in Evangelium S. Matthæi urgente Cunone Sigebergiense Abbate. *In Cantica Canticorum Libellos VII. in Samuelem, sive David libros XV. de glorificatione Trinitatis, & processione Spiritus Sancti libros IX.* Item *tractatum* quinque libellorum inscriptum *annulus* in Dialogi morem inter Christianum, & Judæum; in quædam *capitula regulæ S. Benedicti* Libellos IV. Juvenculus adhuc ad Anselmum Laudunensem scholasticum dedit libellum apologeticum *de voluntate Dei* adversus hæreticos *Colitianos*, qui malum morale Deum velle adstruebant. Tum addit Reinerius: *Nonnulla etiam edidit scripta contra criminatores suos, seu contra irreligiosos quosdam, quorum* unus Presbyter, *Presbyteros concubinis licenter uti posse, menstruatis adstruebat pagellis. Alter de Monaco Clericus factus errorem suum improbis allegationibus defensabat*. Dedit etiam libellum *de incendio*, quo scilicet arserunt plura circa Cœnobium suum, nihilo tamen secius armariolum ligneum *in quo pyxide clausum Corpus Dominicum habebatur corrumpi adustione non potuit, sacrosanctum scilicet suum servante sancto sanctorum, cujus caro requievit in spe, cujus non derelicta fuit anima in inferno, cui datum est non videre corruptionem. Quin & corporale, quod in longo hastili quidam produxerat ex fratribus in ipsas decidit flammas; cumque putaretur exustum miro resilivit modo, atque in aera libratum, longius ab igne integrum se illibatumque in terram deposuit*. Huic libello alterum subjecit *de meditatione mortis*, quem tamen morte superveniente imperfectum reliquisse Anonymus Mellitensis testatur.

§. II.

Ruperti Abbatis senutentia circa Echaristiam discutitur.

Rupertum Abbatem in gravissimum errorem circa Eucharistiæ Sacramentum impegisse, Cardinalis *Bellarminus* lib. *de Scriptoribus Ecclesiasticis*, & alii Auctorem Eminentissimum secuti, asserunt; quod nimirum unionem hypostaticam panis & vini Eucharistici cum Verbo admiserit atque propugnaverit. Et quidem ut hæc sibi tribueretur opinio, locum dedit *Rupertus* durioribus & subobscuris quibusdam locis. Libro enim secundo *de Divinis Officiis*, capitulo 2. *Similiter*, inquit, *unum Verbum & olim carnem de Maria Virgine sumpsit, & nunc de Altari salutarem Hostiam accipit*.

Et *Cap. IX.* „ Cum diceret idem magnus Pontifex panem & vinum tenens, *Hoc est* „ *Corpus meum, Hic est Sanguis meus*, vox erat Verbi Incarnati: Verbum quod huma- „ namacceperat naturam, *id est*, in carne manens, panis & vini accipiebat substantiam. „ Vita media panem cum sua carne, vinum cum suo jungebat sanguine. Quemadmo- „ dum in corporeis sensibus menti & corpulento aeri media lingua intervenit, & utrum- „ que conjungens unum efficit: Sic verbum Patris Carni & Sanguini, quem de utero „ Virginis assumpserat; & pani ac vino, quod de Altari assumpsit, medium interveniens, „ unum Sacrificium efficit.

Et lib. VI. in Joannem, pag. 208. „ Ipse Panis Cœlestis panem terrenum nobis dat, „ quem viventibus & quibus manducari potest, vitam det æternam in carnem suam trans- „ mutat. Et sic verbum, quod est Panis Angelorum, caro factum est non mutatum „ in carnem, sed assumendo carnem: Sic id ipsum Verbum jamdudum caro factum, „ panis visibilis fit non mutatum in panem, sed assumendo; & unitatem personæ suæ „ transferendo panem. Proinde sicut de carne nostra, quam Virgo Maria peperit, vere „ fatemur propter unitatem personæ, quia Deus est. Sic nihilominus de pane isto visi- „ bili, quem ejusdem Verbi invisibilis Divinitas assumens in carnem suam transfert, „ vere & Catholice confitemur, quia Corpus Christi est.

Et lib. VII. pag. 211. in fine seundæ columnæ. Non ita consenuit Fides nostra, „ neque adeo caligaverunt oculi ejus, ut non videat se frangere Panem Dei, integrum „ servare Filium Dei, quomodo senex Abraham videre potuit, ut & arietem percute- „ ret, & filium aræ superpositum non læderet. Licet panis iste visibilis cum invisibili

„ Fi-

„ Filio Dei unum factus sit ; aries autem ille cum Isaac , pro quo eidem aræ impositus est, unum esse vel fieri non potuerit. Nam Dei Filius, id est, Deus homo habet „ in se virtutem effectivam , qua sibi uniat panem istum visibilem. Isaac autem illum „ sibi concorporare , salva utraque substantia, non poterat arietem. Proinde illic in figura immolatus est, Isaac in ariete: Hic pane & vino immolatur Dei Filius in Carnis „ & Sanguinis suæ veritate. „ *Et pagina 213. col. 2.* Proinde & nos non quia intelleximus , credimus ; sed credimus ut intelligamus . Quia revera sicut Deus & homo „ unus est Christus , sic & iste panis visibilis consecratus , cum illa carne quæ pependit in cruce una caro est, unum est Christi Corpus. „ *Denique libro II. in Exodum , cap. X.* „ Comedetis , *inquit*, assum tantum igni , id est, totum attribuetis operationi „ Spiritus Sancti, cujus effectus non est corrumpere vel destruere substantiam , quamcumque suos in usus assumit , sed substantiæ bono permanenti quod erat, invisibiliter adjicere quod non erat. Sicut naturam humanam non destruxit, cum illam operatione sua ex utero Virginis Deus Verbo in unitatem personæ conjunxit : Sic substantiam panis & vini , secundum exteriorem speciem quinque sensibus subactam non „ mutat aut destruit , cum eidem Verbo in unitatem Corporis ejusdem quod in cruce „ pependit; & sanguinis ejusdem quem de latere suo fudit, ista conjungit. Item quomodo Verbum a summo demissum , caro factum est non mutatum in carnem , sed „ assumendo carnem , sic & panis & vinum, utrumque ab imo sublevatum, fit Corpus Christi & sanguis, non mutatum in carnis saporem, sive in sanguinis horrorem, „ sed assumendo invisibiliter, utriusque , divinæ scilicet & humanæ , quæ in Christo „ est, immortalis substantiæ veritatem. Proinde sicut hominem qui de Virgine sumptus „ in cruce pependit , recte & Catholice Deum confitemur ; sic veraciter hoc quod „ sumimus de Sancto Altari, Christum dicimus, Agnum Dei prædicamus.

Rupertus ab errore vindicatur, ejusque sententia & verba explicantur.

Hæc tamen *Ruperti* loca, si propius inspiciantur, & expendantur diligentius, unionis hypostaticæ panis & vini Eucharistici cum Verbo Deo errori non favent. In primo quippe loco, id est, lib. II. *de divinis Officiis*, cap. II. solum docet unum esse Christi Corpus, quod singuli Sacerdotes, sive eodem , sive diverso tempore conficiunt : & unam esse Christi carnem quæ in Altari offertur, & quæ cruci appenditur . Cujus individuæ unitatis carnis Christi rationem assignat Divini Verbi unitatem. Unius enim Divini Verbi nonnisi unum corpus, una caro est. „ Nec duo corpora dicuntur aut sunt, *inquit*, hoc „ quod de Altari, & illud quod acceptum est de utero Virginis. Quia videlicet unum „ idemque Verbum, unus idemque Deus sursum est in carne , hic in pane (*externam speciem panis intelligit.*) Alioquin & ille panis, quem hodie vel cras sacrificabimus, „ plura sunt corpora, nec recte dicimus offerri ab Ecclesia Corpus Christi , meliusque „ diceremus corpora, quia quotidie pene tot offeruntur panes, quot habentur in Ecclesia Sacerdotes . Sed hoc prohibet causa , convincit ratio , Religio respuit. Unitas „ enim Verbi, unitatem efficit Sacrificii. Similiter enim unum Verbum , & olim carnem de Maria Virgine sumpsit, & nunc de Altari salutarem hostiam acccipit... Igitur unum Corpus est, & quod de Maria genitum in cruce pependit , & in Sancto „ Altari oblatum, quotidie nobis ipsam innovat Passionem Domini.

Materiam Sacrificii designat.

Nec aliud vult cap. IX. ejusdem libri , ex quo locus alter sumptus est , cum ait : *Verbum Patris Carni & Sanguini , quem de Utero Virginis assumpserat , ac pani & vino quod de Altari assumpsit, medium interveniens , unum Sacrificium efficit.*

Nihil enim aliud hæc significant , quam Verbum Divinum sua unitate efficere , ut non duo sint, sed unum Corpus & unum Sacrificium, quod de Virgines sumptum est, & quod in Altari sistitur : quia unius Christi unum est Corpus & unum Sacrificium . Nec refert , quod comparationem instituat *Rupertus* inter assumptionem carnis a Verbo Divino in utero Virginis, & assumptionem panis & vini ab eodem in Altari. Vis enim comparationis in eo tantum est, quod sicut caro assumpta fit caro Verbi, atque in eo subsistit; sic panis & vinum fiunt corpus & sanguis ejus: sed diverso modo; quia caro in substantia sua manens hypostatice unitur Verbo ; panis autem & vinum, non in substantia sua permanentia , sed in ejusdem carnis & sanguinis , quæ de Virginis utero sumpta sunt , & in cruce immolata, & Patri Æterno oblara, transmutata substantia ,

Ver-

Verbo uniuntur. Hoc ſenſu ait : *Verbum jungit panem cum Carne , & vinum cum ſuo Sanguine*. Omnium enim unionum illa perfectiſſima eſt , qua res ſic tranſit in aliam , ut eadem ipſa ſit.

Idem ſenſus eſt locorum ex lib. 6. & 7. in Joannem adductorum ; ubi cum aſſerat Rupertus , quod *Verbi Divinitas panem aſſumens in carnem ſuam tranſfert*, Hypoſtaticam unionem panis & vini cum Verbo non agnoſcit , ſed evertit . Cum iſto quippe figmento & errore conciliari Tranſubſtantiatio non poteſt . Unio enim hypoſtatica ex duabus naturis unam conſtituere non poteſt naturam, nec ex duobus corporibus efficere unum corpus. Tranſubſtantiationis autem panis & vini Euchariſtici doctrinam tradit diſerte Rupertus lib. 6. in Joannem: *Crede & hoc*, „ Crede & hoc , *inquit*, quia panis „ iſte viſibilis & vinum, quamvis nihil de exteriori ſpecie mutatum ſit, in alium tranſierunt cibum, qui Angelorum victus eſt . Panis cœleſtis , ipſe qui dicit : *Ego ſum* „ *panis qui de cœlo deſcendit*, Verbum ſcilicet Patris, panem terrenum nobis dat, quem „ in carnem ſuam tranſmutat; & ſic Verbum , quod eſt Panis Angelorum, jamdudum „ caro factum eſt, Panis viſibilis fit: & nihilominus de pane iſto viſibili vere & Ca„ tholice confitemur quod Corpus Chriſti eſt.

Demum libro 11. in Exodum, ex quo deſumptus eſt poſterior locus, ait quidem panis & vini ſubſtantiam a Spiritu Sancto non mutari, ſed ſecundum exteriorem ſpeciem dumtaxat quinque ſenſibus ſubactam, quamvis ſecundum interiorem ſubſtantiam in illud unum verum Chriſti corpus, quod a Verbo aſſumptum eſt, mutari agnoſcat. Non mutari aſſerit deſtructiva mutatione, quæ nobiliorem non introducat ſubſtantiam : mutari agnoſcit mutatione perfectiva, qua in Chriſti corpus & ſanguinem convertuntur. Mutationes porro quibus res ita deſinit eſſe quod erat , ut in majus & melius provehatur , Spiritus Sancti virtuti non detrahit Rupertus , ſed eas dumtaxat quibus in primum ſui nihilum ita reducitur, ut nihil ex ea ſuperſit. Unde lib. 11. in Joannem ait : „ Dominus nec de nihilo vinum , quo convivas lætificaret ; nec de nihilo panem fecit , quo tur„ bas eſurientes ſatiaret ; nec aliquid omnino in tota ſuorum ſerie ſignorum de non „ exiſtentibus fecit; ſed vel exiſtentia in majus & melius provexit, faciendo de aqua „ vinum, &c. „ Sic autem intellexiſſe *Rupertum*, laudato in Exodum loco, verba iſta demonſtrant: „ Sic & panis & vinum, utrumque ab imo ſublevatum , fit Corpus Chri„ ſti & Sanguis , non mutatum in carnis ſaporem , ſive in ſanguinis horrorem , ſed „ aſſumendo inviſibiliter utriuſque , divinæ ſcilicet & humanæ , quæ in Chriſto eſt , „ Immortalis Subſtantiæ veritatem, &c. Idque præclaræ confirmat c. 7. l. 4. ſpecies utræ„ que panis & vini, *inquit*, de terra ſumuntur, ſed accedit ſubſtantiarum ac ſpecierum „ Creator Deus : non ſuperficie tenus inducit , ſed efficaciter hæc in Carnem & San„ guinem ejus convertit, permanente licet ſpecie exteriori .

Accedit non leve rationum pondus, quo ab errore hypoſtaticæ unionis panis & vini cum Verbo Divino in Euchariſtia immunem fuiſſe *Rupertum* demonſtratur. I. Quod Veterum nemo ad poſteriora uſque tempora hujus erroris notam ipſi inuſſerit , quamvis plures habuerit æmulos . II. Quod ejus Opera ſibi nuncupata *Cuno* Ratiſponenſis Epiſcopus, & *Fridericus* Colonienſis Archiepiſcopus & Sedis Apoſtolicæ Legatus , ipſeque Romanus Pontifex gratulabundi ſuſceperint. III. Quod non ſolum hunc errorem nullibi docuerit, ſed oppoſitam veritatem pluribus in locis expreſſerit, aſſerens panem & vinum *tranſmutari*, *converti in* Chriſti *Corpus & Sanguinem* : qui loquendi modus hypoſtaticam unionem excludit. Unde nemo umquam hypoſtaticam carnis cum Verbo unionem his vocibus, *Caro tranſmutatur* , *convertitur in Verbum* , expreſſit , aut expreſſam intellexit. Legatur uberrima & doctiſſima Domini *Gabrielis Gerberonii* Aſcetæ Benedictini *Apologia pro Ruperto* .

ARTICULUS IX.

De Guigone Carthusiano, Hugone Victorino, Falcone Beneventano, Willelmo Malmesburiensi & Waselino.

I. GUigo Carthusiæ Majoris Prior quintus, vir pietate & doctrina celebris, Valentia in Delphinatu oriundus, religiosam Præfecturam iniit anno 1130. obiit anno 1137. Primus Consuetudines Ordinis in Scriptum redegit. *S. Bernardo* Abbati Clarevallensi & *Petro Venerabili* Abbat Cluniacensi fuit amicissimus, ut ipsorum Epistolæ adi illum datæ testantur. Ex illis *S. Bernardi* quæ XI. & XII. numerantur, facile est intelligere quanta Carthusienses sub *Guigone* vitæ sanctimonia floruerint. *Guigonis* pietatem, eruditionem, sacram facundiam commendat *Petrus Sutor* lib. II. *Vitæ Carthusianæ*, Tractatu V. cap. VII. Tres *Guigonis* Carthusiani Epistolas edidit D. *Mabillonius* in Appendice Operum *S. Bernardi*. Scripsit Vitam *S. Hugonis* Gratianopolitani Episcopi, jubente *Innocentio II.* Pontifice Maximo, cui ipsam dicavit. Edita est ab *Henschenio* & *Papebrochio* inter Acta Sanctorum mensis Aprilis, Tom. I. ad diem I. Scripsit etiam *Pias Meditationes*, quæ extant in Bibliotheca Patrum; Librum *de Contemplatione*, Epistolam ad Durbonenses Fratres, *de suppositititiis B. Hieronymi Epistolis*, quam edidit *D. Mabillonius* Tom. I. *Veterum Analectorum*, pagina 531. Durbonensis porro Carthusia in Provincia sita est, in Pago Massiliensi. Librum de Vita Contemplativa, inter Opera *S. Augustini* editum sub titulo Scalæ Paradisi, Tomo IX. & inter Opera *S. Bernardi* sub titulo *Scalæ Claustralium*, sive Tractatus *de modo orandi*, Guigoni Carthusiano legitimo parenti restituit *Horstius* auctoritate MS. Codicis Carthusiæ Coloniensis; in qua etiam MS. extat Auctoris ejusdem Tractatus *de Veritate & Pace*. Alter eodem sæculo floruit *Guigo* Carthusiæ Majoris Prior, qui obiit anno 1188. post absolutionem a Religioso Magistratu XII. cui tribuitur Liber *De quadripartito Exercitio Cellæ*. Extat in Bibliotheca Patrum Editionis Lugdunensis Tom. XXIV.

II. Hugo a Sancto Victore, Canonicus Regularis Ordinis *S. Augustini* in Cœnobio *S. Victoris* ad muros Parisienses, non ex Saxonia, sed ex Yprensi territorio oriundus erat, ut probat *D. Mabillonius* Tom. I. *Veterum Analectorum* pag. 326. & 327. ex veteri Codice Aquicinctensi, & ex *Roberto de Torrinio* Abbate in Monte *S. Michaelis* de Periculo Maris, in Tractatu *de Immutatione Ordinis Monachorum*, ubi agens de Cœnobio Parisiensi *S. Victoris*, scribit multos Clericos nobiles in illum locum convenisse: *Inter quos*, inquit, *Magister Hugo Lotharienſis, & scientia literarum & humili Religione maxime effloruit.* Robertus Abbas *Hugoni Victorino* suppar, eum de Regno *Lotharii* oriundum testatur, sub quo Belgium atque adeo territorium Yprense olim continebatur, non vero Saxonia, quæ pars erat Regni Germanici. *Ad Hugonem de S. Victore* scripsit S. *Bernardus* Epistolam LXXVII. quæ tota dogmatica est, propositis ab eo quæstionibus respondens: quam *Horstius* inter Tractatus edidit. Multa scripsit *Hugo* eruditione singulari, quorum indicem texere inutile esset. Libri quatuor, *de Claustro Animæ*, non sunt ipsius, sed *Hugonis de Folieto*, Monachi Corbejensis Ordinis Benedictini, ut docet *Trithemius* Abbas. Primus liber *de Anima*, idem est cum *Meditationibus piissimis ad humanæ conditionis cognitionem*, S. Bernardi nomen præferentibus. Neutrius esse censet *Hostius*. Liber III. *De Anima*, est Tractatus ipse *de Interiori Domo*, inter Opera *S. Bernardi* editus. Opuscula *de Medicina Animæ*, *de fructibus carnis & Spiritus*, *de Canone mystici libaminis*, Auctorem *Hugonem* non satis referunt. De ipsius Operibus *Petrus Cellensis* ad Monachum de *S. Bertino* ita scribit Epistola XIX. libri VII. *si nova placent, ecce Magistri Hugonis, ecce S. Bernardi, ecce Magistri Gilleberti, & Magistri Petri Scripta, in quibus nec rosæ, nec lilia desunt.* Hugonis a Sancto Victore *Dicta Magistralia* vocat S. *Thomas*; ejusque auctoritate interdum utitur, *Jacobus a Vitriaco*, cap. 24. Historiæ Occidentalis, *Magistrum Hugonem a Sancto Victore* vocat *Citharistam Domini*, *organum Spiritus Sancti*. Opusculi ipsius *de studio legendi* caput ultimum *de Ingenio*, quod in editis deest, ex MS.

Cc-

Codice Monasterii S. *Taurini* Ebroicensis edidit D. *Mabillonius* Tom. I. *Veterum Analectorum* pag. 324. Obiit anno Christi 1142. 3. Idus Februarii, ut vetus Codex Aquicinctensis docet, atque hoc Epitaphio donatus est:

Dormit in hoc tumulo Doctor celeberrimus Hugo,
Quam brevis eximium continet urna virum!
Dogmate præcipuus, nullique secundus in orbe,
Claruit ingenio, moribus, ore, stylo.

In S. *Augustini* doctrina, & Operibus ita versatum fuisse, ut vulgo *Lingua Augustini* suo tempore diceretur, observat *Sixtus Senensis.*

III. Falco Beneventanus, Sacri Palatii Notarius ac Scriba, ab *Innocentio II.* Pontifice Maximo, cui Schismatis tempore fuit addictissimus, Judex patriæ suæ renunciatus est. *Chronicon Beneventanum* edidit ab anno 1102. ad annum 1140. Ab Annalium Ecclesiasticorum Eminentissimo Parente sæpius laudatur.

IV. Willelmus Malmesburiensis in Anglia Cœnobii Ordinis Benedictini Monachus, & Bibliothecarius scripsit *de Gestis Regum Anglorum* libros quinque, *Historiæ Novellæ* libros duos, *de Gestis Pontificum Anglorum* libros quatuor; Novellam Historiam ad annum usque 1142. perduxit: Rerumque gestarum testis partim ipse fuit, partim a viris fide dignis audivit. Quæ vero de Historia veteri scripsit, eorum fidem esse vult penes antiquiores Auctores quos secutus est. Ita enim scribit in Prologo: *Si quis hæc quoque captus amore leget, sciat me nihil de retro actis, præter cohærentiam annorum, pro vero pacisci: fides dictorum penes Auctores erit. Quidquid vero de recentioribus ætatibus apposui, vel ipse vidi, vel a viris fide dignis audivi. Cæterum in utramvis partem præsentium non magnipendo judicium habiturus, ut spero, apud posteros post decessum amoris & livoris, si non eloquentiæ titulum, saltem industriæ testimonium.*

IV. VVaselinus, Abbas Monasterii *S. Laurentii* in suburbio Leodiensi, cognomento *Momalius* vir Ecclesiasticæ disciplinæ studio insignis, obiit anno 1147. ut refert *Bartholomæus Fissenus* S. J. in Floribus Leodiensibus. Scripsit Epistolam ad Florinensem Abbatem, *de continentia conjugatorum ante Communionem*, quam primum edidit Domnus *Mabillonius*, Tom. I. *Veterum Analectorum*. Ait pius & eruditus Abbas, quæstionem esse hujusmodi, *quam non contentiosa disputatione ad publicum perferri, sed discreta ratione oporteat in consilio tractari.* Status quæstionis erat, si forte conjugati *nocte celebri, nocte observabili*, propria superati fragilitate se non continuissent, an illis ipsa die pro Solemnitatis reverentia & plebis adstantis frequentia, *Discretione aliqua credenda essent divina Mysteria*, ne publice in Ecclesia confunderentur, & minus Catholici judicarentur. Præmittit, conjugum copulam, quamvis licitam, non carere culpa, sed quæ venialis sit, & levi solvatur Pœnitentia. Usum Matrimonii, ad propagandam sobolem a Deo institutum, *Habere tam ex antiqua Legis auctoritate, quam ex reverenda Canonum sanctione, præfixam sibi legem continentiæ.* Arctiorem continentiam jure exigi in Nova Lege, ubi verus immolatur Agnus, cujus Caro & Sanguis a Fidelibus pie sumitur. Tandem ubi de dispositionibus ad Sacram Communionem præviis disseruit, ad propositam Quæstionem respondet, eos qui nocte observabili, intra terminos legitimæ copulæ lapsi fuerint ipsa die Pænitentia expiatos ad Sacram Communionem admitti posse. „ Videtur, *inquit*, nobis indiscretum, ut dicat quis negandam illi in Ecclesia par„ ticipationem Sacramentorum Divinorum, cujus negare non potest ante Deum per„ Pœnitentiam solutum esse peccatum. Erit autem in „ arbitrio Sacerdotis, ut judicet „ & faciat secundum quod viderit animum & cor Pœnitentis.

Quæstionis de continentia Conjugum ante Sacram Communionem solutio.

Ad hanc circiter attinet ætatem, *Peregrini Abbatis Historia Prælatorum*, &c. *Ecclesiæ B. Mariæ de Fontanis*, O. C. Diœcesis Turonensis (Anno scilicet 1134.) Tom. X. *Spicilegii* edita est. Item *Chronicon S. Benigni Divionensis* O. B. ad annum circiter 1052. cui plura addita sunt a recentiori Scriptore: & *Chronicon Besuense*. Utriusque Auctorem unum *Joannem* Monachum putat Domnus *Lucas Dacherius*. Edita sunt *Tom. I. Spicilegii*.

ARTICULUS X.

De S. Bernardo.

§. I.

Ejus Elogium.

S. BErnardus, in Castro Fontanis, prope Divionem nobili ortus genere, ingenio sublimi, indole ad virtutem formata præditus, anno 1091. in Cœnobio Cisterciensi Monachum induit, anno 1113. Clarevallensis Abbas creatus est anno 1115. Obiit anno 1153. die 20. Augusti. Haud absque miraculo ita doctus evasit ut aliorum Doctor esset in sempiternum ad tempus; cui ab adolescentia inter fagos versato, præstantes ingenii dotes excolere vix licuit, nullis horis ab actionibus vitæ Religiosæ vacantibus. Ipsum non lectio docuit, sed unctio; non litera, sed Spiritus, non exercitatio, sed jugis Divinæ Scripturæ meditatio unius vere Libri virum. Fidei Veritatem adversus Hæreticos & quosvis errores, Ecclesiæ unitatem adversus Schismaticos, Sanctitatem ac Disciplinam adversus dissolutos mores incomparabili studio & ardore defendit. Ejus Vitam ac Miracula literis mandarunt *Guillelmus* ex Abbate *S. Theodorici* Monachus Cisterciensis; *Arnoldus*, non *Bernardus* Abbas Bonævalis, ut docet *Henricus de Gandavio*, lib. *de Scriptoribus Ecclesiasticis*, cap. 11. *Gaufredus* Igniacensis & postea Clarevallensis Abbas, *Philippus* Monachus ejusdem Cœnobii, *Alanus* Episcopus Autisiodorensis, quondam ipsius *S. Bernardi* discipulus, qui post alios scripsit; & Auctor *Exordii Ordinis Cisterciensis*. Ipsum in album Sanctorum retulit *Alexander III.* & in Bulla Canonizationis egregie prædicavit. Ipsum laudavit *Innocentius II.* data ad eum Epistola, quod in Schismate *Petri Leonis* causam *B. Petri* & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ suscepisset defendendum, & *Se murum inexpugnabilem pro domo Dei opponens, animos Regum ac Principum, & aliarum tam Ecclesiasticarum, quam sæcularium Personarum, ad Catholicæ Ecclesiæ unitatem frequentibus argumentis & ratione munitis inducere laborasset*. B. Hildebertus Cenomanensis Episcopus, ac demum Archiepiscopus Turonensis, *S. Bernardum* adeo coluit, ut abdicato Episcopatu ipsi in Cœnobio Clarevallensi convivere optaret. *Maximum duco atque habeo* (inquit Epist. 24.) *quod mihi sacrarium familiaritatis aperuistis. In eo susceptus, multis & magnis expertus sum periculis, quantum valeat deprecatio justi assidua ... Habeo igitur atque ago vestræ gratias Religioni, cujus sinum, quasi reus aram, jam dudum complexus essem, si consultus Papa Pontificis munus amoliri permisisset. Ille dum me remisit ad laborem, invidit gloriam, non imputet ei Dominus. Interim in umbra alarum tuarum sperabo, donec educar de lacu miseriæ & de luto fæcis*. Laurentium de Leodio, in Historia Episcoporum Virdunensium, de *Henrico* Episcopo sic loquitur: *Henricus capit consilium a Bernardo Sanctæ Memoriæ Abbate, cujus consiliis Regna & Ecclesiæ Galliarum hodieque innituntur.*

Evervinus Steinteldensis prope Coloniam Præpositus, in Epistola ad ipsum data, quam edidit Dom. *Mabillonius* Tom. III. Veterum Analectorum: *Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui invenit spolia multa, qui nobis memoriam abundantis suavitatis Dei eructare in omnibus dictis & Scriptis vestris soletis, maxime in Cantico amoris Sponsi & Sponsæ, hoc est Christi & Ecclesiæ: ita ut eidem Sponso dicere veraciter possimus:* Servasti bonum vinum usque adhuc. *Hujus vini tam pretiosi Pincernam te nobis ipse constituit.*

Guerricus Abbas ipsum de Canticis Canticorum differentem vocat *Interpretem Spiritus Sancti*, Sermone III. in Natali Apostolorum Petri & Pauli; & hæc quidem ait de *S. Bernardo* adhuc superstite & scribente.

Petrus Venerabilis Abbas Cluniacensis *S. Bernardum* ceu Angelorum jam concivem veneratus est ac dilexit. Id cum plures ipsius Epistolæ testentur, tum maxime 29. Li-

bri.

bri sexti ad ipsum data: *Maluissem* (inquit) *Carissime*, *Beatitudini tuæ nexu indissolubili adhærere quam vel principari inter mortales alicubi, vel regnare. Quid enim? Nonne Regnis omnibus terrenis preferri a me deberet grata non solum hominibus, sed & Angelis ipsis cohabitatio tua? Concivem te illorum si dixero, licet nondum spes in rem transierit, per misericordis Dei gratiam mendax non ero*, &c. Epistolam inscribit: *Forti ac splendidæ Monastici Ordinis, immo totius Ecclesiæ Dei columnæ*.

Otto Frisingensis Episcopus lib. I. De Gestis Friderici I. c. 34. ipsum *Vita & moribus venerabilem, Religionis ordine conspicuum, sapientia literarumque scientia præditum, signis & miraculis clarum* prædicat.

Petrus Cellensis Abbas Epistola 23. Lib. 6. ad *Nicolaum S. Albani* in Anglia Monachum, *S. Bernardo* post obitum obtrectantem, ita de ipso scribit: *Vita ejus, fama ejus, opera, scripta, miracula, fides, spes, charitas, castitas, abstinentia, mortificatio demum in membris ejus, sermo, vultus, habitus & gestus ejus, & his similia, ipsa sunt quæ testimonium perhibent de eo. Prætermitto ista omnia, si nondum emolliri cor tuum potuit. Unum est in quo clavis in altum defixis arbitror me te apprehensurum, & in amorem S. Bernardi liquefacturum. Alumnus enim familiarissimus fuit Dominæ nostræ, cui non unam tantum Basilicam, sed totius Ordinis Cisterciensis Basilicas dedicavit, ad cujus laudem politissimos Tractatus & facundos composuit. Si ergo potes tangere pupillam oculi Dominæ nostræ, scribe contra Bernardum suum cui loquitur ipsa: Qui tangit te, quasi qui tangit pupillam oculi mei*. Immensus essem, si omnia quibus a magnis viris aut Spiritu Dei afflatis feminis ornatus est, præconia congererem, eorumque verba exhiberem: scilicet *Cæsaris Heisterbacensis* lib. XIV. Miraculorum, cap. XXVI. *Theobaldi* Episcopi in Vita *Guillelmi* Ducis Aquitaniæ, apud *Surium* ad diem 10. Februarii, *Helinandi* lib. *De Reparatione Lapsi*, cap. VIII. *S. Mectildis* in libro *Gratiæ Spiritualis*, cap. 91. S. *Gertrudis* lib. 4. *Insinuationum divinæ pietatis*, cap. 50. S. *Bonaventuræ* in Meditationibus Vitæ Christi, cap. 36. *Jacobi de Vitriaco*, Historiæ Occidentalis cap. 14. *B. Henrici Susonis* Ordinis Prædicatorum in *Dialogo Æternæ Sapientiæ*, cap. 14. *Francisci Petrarchæ* lib. 11. *De Vita Solitaria*, cap. 14. *Henrici de Hessia* in Tractatu ad *Jacobum* Abbatem Eberbacensem, *Joannis Gersonis* Sermone de S. *Bernardo*, &c. Ipsi etiam Heterodoxi S. *Bernardum* cogente veritate laudarunt. *Lutheri* Judicio *Omnes Ecclesiæ Doctores vincit*. Bucerus *Virum Dei* nuncupat. Calvino teste, *In libris de Consideratione ita loquitur, ut Veritas ipsa loqui videatur*. Ipsumque *Pium & Sanctum Scriptorem* appellat. *Daniel Heinsius* Bernardi Opera *Rivum Paradisi, Ambrosiam Animarum, Tabulum Angelicum, Medullam Pietatis* vocat. Soli pene Rapsodi Magdeburgenses in Mellifluum Doctorem venenatum calamum acuerunt; Sed imperitiam suam prodidere non minus in S. *Bernardi*, quam in aliorum censura Patrum.

Luther. in Colloquiis Convival. Bucerus lib. De Concord. Art. de justific. Calvinus lib. 4. Instit. cap. 10. & 11. Heinsius Orat. 3.

§. II.

Operum Sancti Bernardi Critica.

De S. *Bernardi* Operibus accuratam Censuram edidit *Horstius* vir eruditus, qui illa meliori ordine disposita in lucem edidit, & Notis illustravit. Sermones dumtaxat 86. in Cantica sunt S. *Bernardi*, cujus morte interceptum est divinum Opus, cum in illis verbis enarrandis versaretur: *In lectulo meo per noctes quæsivi quem diligit anima mea*, qui tertii Capitis versus primus est.

Epistola seu *Tractatus de vita solitaria ad Fratres de monte Dei*, non est S. *Bernardi*, sed *Guillelmi* Abbatis S. *Theodorici*, ut constat ex Codicibus MSS antiquioribus, ex Præfatione, in qua Auctor Operum suorum texit Catalogum, & ex stylo *Guillelmi*, non S. *Bernardi*, venam referente. In Codice MS. Bibliothecæ quondam Thuaneæ inscripta est hæc Epistola, *Carissimis Fratribus & Dominis H. Priori, & H. Vu. Sabbatum delicatum*. Id est, *Dominis & Fratribus Haimoni Priori, & H.* (*P. Mabillonius* qui S. *Bernardi* Opera post *Horstium* edidit, legendum conjicit N. id est, *Novitiis*,

ut ex Præfatione intelligitur .) *Willelmus precatur Sabbatum delicatum* . In quibusdam Codicibus MSS. inscribitur, *Liber de triplici ascensu ad perfectionem*.

Tractatus De Vita Mystica, non est S. Bernardi.

Tractatum *de Vita Mystica, seu Christi Passione*, S. *Bernardi* non esse probant ; 1. Discrepantia styli, 2. Frequentes Patrum , immo & Poetarum citationes quæ in germanis Melliflui Doctoris Operibus raræ sunt ; 3. Nonnulla ex S. *Bernardo* passim deflorata ; 4. Quod hujus Tractatus Auctor nomen *Aureolæ* a suis Majoribus dicat usurpatum ad specialem Virginum coronam significandam . Quo nomine ante XII. Sæculum Ecclesiastici Scriptores non sunt usi ad singulare operis cujusdam excellentis præmium designandum . Unde nec *Sententiarum Magister* in 4. Dist. 49. ubi de præmio Sanctorum disserit , *Aureolæ* ullatenus meminit.

Meditationes de Cognitione humanæ conditionis , non sunt S. *Bernardi* , sed ex ipsius & aliorum Patrum Operibus excerptæ , ut docet hæc Epigraphe Codici MS. Dunensi præfixa : *Tractatus utilis ex verbis B. Bernardi Abbatis Clarevallensis , & aliorum Patrum , de interiori homine, quomodo Deum inveniat .*

Liber de interiori Domo, non est S. Bernardi.

Tractatum *de Interiori Domo* , tertium esse librum *de Anima* inter Opera *Hugonis a S. Victore*, supra monuimus . S. *Bernardi* non esse constat : pius tamen & utilis est . Alicujus Cisterciensis esse S. *Bernardo* æqualis , ex victus qualitate cap. 30. descripta conjicit *D. Mabillonius*.

Tractatus *de Conscientia, ad Religiosum quemdam Ordinis Cisterciensis* , qui incipit his verbis , *Petis a me , dilecte mi* , est Auctoris qui nomen suum præ modestia supprimi voluit, ut indicant hæc ipsius verba cap. 8. *Verumtamen absconde Epistolam vel librum , si sic magis eligis nominare ; vel si propalare decreveris , tace nomen Auctoris*. Atque in his verbis Caput VIII. & totus Tractatus desinit : *Vale & ora pro me* . Unde quæ in aliis Editionibus assuta erant ex *Tractatu de Interiori Domo*, *D. Mabillonius* prudenter resecuit .

Tractatus *de Ordine Vitæ & morum institutione* sive *Doctrina puerorum* , est alicujus Monachi Benedictini , ut probant illa verba Capitis V. *Multi namque de virtute obedientiæ multa scripserunt : inter quos Sanctus Pater noster Benedictus de ea tam terribiliter locutus est , ut Fratrum etiam bene obedientium corda præ nimio timore concuti valeant*.

Scala Claustralium, non est S. Bernardi.

Scalam Claustralium , sive Tractatum *de modo orandi*, *Guigoni* Carthusiano asserit MS. Codex Carthusiæ Coloniensis: idque omnino probat hæc Epistolæ nuncupatoriæ inscriptio : *Dilecto Fratri suo Gervasio F. Guigo delectari in Domino* .

Liber I. *de amore Dei*, & alter *de Natura ac dignitate amoris*, Auctorem agnoscunt *Guillelmum a S. Theodorico* , ut probat Præfatio Epistolæ ipsius ad Fratres de Monte Dei.

Liber tertius *de Amore Dei*, seu *Tractatus de Caritate* , a quodam Anonymo excerptus est tum ex *Richardo in S. Victore* , nimirum sex priora Capita ex Tractatu ipsius *de Gradibus Caritatis* : tum ex *Petro Blesensi* a Cap. non usque ad finem , ex duobus scilicet ipsius libris *de Caritate Dei & Proximi*; & ex diversis *S. Bernardi* locis, a Cap. sexto ad nonum, ut viri eruditi *Horstius* & *P. Mabillonius* observarunt.

Instructionem Sacerdotis , seu Tractatum *De Præcipuis Mysteriis nostræ Religionis*, pium cæteroquin Opus, stylus *S. Bernardo* adjudicat.

Sermones S. Bernardo falso adscripti.

Sermo in Adventu Domini, de undecim Oneribus Isaiæ, qui incipit his verbis, *Tempus est, Fratres Carissimi*, est *Ælredi* Abbatis Rievallensis in Anglia , Ordinis Cisterciensis. Sermones De *Nativitate Domini* , primus qui incipit , *Non poterit explicari Sermo* , &c. Secundus , *Exultate , Fratres , in Domino*. Tertius, *Tandem de mari ad portum*, & Sermo *de S. Stephano* , qui incipit, *Adhuc Filium Virginis habemus in manibus* sunt *Nicolai* Monachi Clarevallensis . Tractatus *de Jesu puero duodenni* , est *Ælredi* Abbatis Reivallensis . *Sermones XV. De Sermone Domini in ultima cœna ad Discipulos habito* , sunt *Ogerii* Abbatis Lucedii Ordinis Cisterciensis , in Diœcesi Vercellensi ut constat ex veteri MS. Abbatiæ Stafardæ in Diœcesi Salutiensi, quod nunc extat in Bibliotheca Serenissimi Ducis Sabaudiæ : quod primus observavit doctissimus Cardinalis *Bona*. Sermo *de Duobus Discipulis euntibus in Emaus* , & Sermo *de Sacerdotum dignitate* , *Sermo in Nativitate S. Joannis Baptistæ* incipiens his verbis ; *Hodie , dile-*

ctissimi,

ctissimi, dies nobis illuxit insignis; Item Sermo in Parabolam Evangelicam *De Villico* iniquitatis, *Sermo de Beata Maria Deipara* qui incipit: *Miraculum fuit quod Virgo peperit;* Sermo in illum Sapientiæ locum *Sapientia vincit malitiam*; alter in Parabolam Evangelicam *de decem Virginibus*, non sunt S. Bernardi *Sermo de S. Andrea*, incipiens his verbis, *Et quietum studium*, & Sermo *de S. Nicolao*, incipiens: *Nicolaus iste meus*, sunt *Nicolai* Monachi Clarevallensis. Sermones IV. & Meditationes in Antiphonam, *Salve Regina*, non esse S. *Bernardi* probant stylus & frequentes citationes. *Sermo ad Clerum in Concilio Remensi congregatum* non est S. *Bernardi*, sed ex ejus centonibus est consarcinatus. Sermo alter *Ad pastores in Synodo congregatos*; etsi elegans, non refert *Sancti Bernardi* venam. Alter *Ad prælatos in Concilio Generali*, qui incipit; *Non pro sapientia quæ in me sit*; cum *ante paucos annos, sub bonæ memoriæ Eugenio Papa similiter convenisse Ecclesiam* memorat, S. *Bernardi* esse non potest, qui duobus tantum mensibus *Eugenio* supervixit. Sermo *de fugienda cordis & corporis immunditia*, incipiens his verbis *Amator castitatis*, ex *Guerrico* Abbate maximam partem excerptus est. Sermo *de miseria humana* incipiens his verbis, *O homo*, inter nothos est rejiciendus, sicut & alter *de septem donis Spiritus Sancti*, incipiens, *Prima gratia est timor Domini*. Sermo *de duodecim portis Jerusalem* in MS. Carthusiæ Coloniensis, ex quo eum edidit *Gorstius*, nomen S. *Bernardi* præferens, eo non omnino indignus a viris eruditis censetur. *Sermo in Canticum B. Virginis*, S. Bernardi nomen præfert in Codice MS. Monasterii *Horti Mariæ*, Ordinis Cisterciensis, ex quo eum edidit *Horstius*, & in Codice Gemmeticensi, ad cujus fidem ipsum recensuit *P. Mabillonius*.

Liber De modo bene vivendi, non est S. Bernardi.

Librum *de modo bene vivendi ad sororem*, stylus languens, crebræ Patrum citationes, sententiæ oscitanter repetitæ; & sororis, ad quam scribit Auctor, Virginitas S. *Bernardi* esse negant, qui sororem unicam habuit *Humbelinam*, ante Religionis ingressum conjugatam, cui proinde verba illa capitis 29. convenire non possunt: *Tu ergo venerabilis soror, non despicias mulieres quæ de sæculo venerunt, maritos habuerunt*.

Liber *Sententiarum* dubios fœtus inter censetur ob styli diversitatem. *Disputatio cujusdam Justi cum Deo* &c. *Soliloquium*, quod incipit, *Cor meum, rogo te, &c. Formulæ honestæ vitæ*: *Varia & brevia documenta pie vivendi*, non sunt S. Bernardi. *Speculum Monachorum*, est *Arnulphi Monachi de Boeris*, Ordinis Cisterciensis in Diœcesi Laudunensi. *Documenta Vitæ Religiosæ*, *Octo puncta perfectionis assequendæ*; *Epistola de Regimine Vitæ Spiritualis*, Opusculum, *Ad quid venisti?* Tractatus *de Statu Virtutum*; *Expositio in Orationem Dominicam*; *Meditatio in Passionem & Resurrectionem Domini*; *Lamentatio in Passionem Christi*, *Lamentatio Virginis Mariæ*, spuria judicantur.

Liber in Hexaemeron, quem *Possevinus & Horstius* S. *Bernardo* tribuunt, ex Codice Bibliothecæ Cassinensis, hoc exordio, *Omnium quæ sunt, moventur & vivunt*, &c. fœtus est *Arnoldi* Bonævallis in Diocesi Carnotensi Abbatis.

Commentarius in Psalmos Pœnitentiales, sub nomine S. *Bernardi* Venetiis editus anno 1583. est *Innocentii III.* Pontificis Maximi ut observavit doctissimus Cardinalis Bona in lib. *de Divina Psalmodia*.

Commentarius in Epistolas S. *Pauli* qui MS. asservatur in Bibliotheca S. *Andreæ* Ferrariensis, S. *Bernardo* male tribuitur ab *Horstio*: est *Bernardi Clavonensis*, Augustiniani Theologi, ut ex Josepho Pamphilio *Possevinus & P. Mabillonius* observant.

Tractatum seu *Declamationem in Evangelium*, *Ecce nos reliquimus omnia*, Gaufrido S. *Bernardi* Notario tribuunt Codices MSS. Clarævallensis, Vallislucentis & Regiæ Navarræ Parisienses a *P. Mabillonio* laudati in Præfatione. Ex variis S. *Bernardi* Sermonibus hic Tractatus excerptus est, ut monet Auctor, utque ex ejus inscriptione constat in MS. Codice Albo Mantellorum.

Inter *Parabolas de Pugna spirituali*, secundam & tertiam ad primæ imitationem confictas, iisque Codicibus MSS. in quibus prima occurrit, alteram semper deesse, quartam vero *de Christo & Ecclesia* & quintam *de Fide, spe, & Caritate*, inter notha rejiciendas, monuit *P. Mabillonius*. Inter Sermones de tempore, secundus in

Cœna Domini, in illud Proverbiorum, *sedisti ad mensam divitis*, &c. cum in omnibus Cod. MSS. desideretur, non videtur esse Melliflui Doctoris. *Meditatio in Vitam & Passionem Domini*, quæ incipit, *Jesum Nazarenum*, stylum S. *Bernardi* non sapit. Est nona inter eas quæ S. *Anselmo* tribuuntur, sub hoc titulo, *stimulus amoris*, vel *speculum Evangelici sermonis*; nec in MSS. Codicibus Operum *sancti Bernardi* legitur. Inter Sermones *de sanctis*, secundus *in Conversione S. Pauli*, dubius est, cum in MSS. desideretur. *sermo in Festo S. Mariæ Magdalenæ*, a *Nicolao* Clarævallensi conflatus est ex Sermonibus S. *Bernardi* in Cantica. *sermo V. in Assumptione B. Virginis* incipiens his verbis: *Quod Dominus ac salvator noster*, non videtur esse S. *Bernardi*, cum desit in MSS. De Sermone Panegyrico ad Beatam Virginem, qui Sermoni de illius Nativitate subjicitur, idem esto judicium. Inter Sermones *de Diversis*, plerique sunt ex ore dicentis excepti & compendio descripti. Sermones VIII. XXVIII. LXXI. LXXXIII. LXXVI. & LXXIX. dubium an sint S. *Bernardi*, an *Guerrici* Abbatis. VI. & XXI. *Nicolao* Clarævallensi tribuuntur. XL. *De gradibus Confessionis*, & XLI. *De gradibus Obedientiæ*, in spuriorum classem rejiciuntur. Inter Epistolas CCCXL. ad *Henricum* Archidiaconum, a nonnullis viris eruditis S. *Bernardi* esse negatur. In pluribus MSS. deest. Baptismum approbat sub hac verborum formula collatum, *Baptizo te in nomine Dei, & sanctæ & veræ Crucis*, quod facturum *S. Bernardum* ægre mihi persuaserim.

Epistola dubia.

Epistola ad Canonicos Lugdunenses a S. Bernardo scripta est.

Epistolam CLXXVI. *Ad Canonicos Lugdunenses*, qua ipsos perstringit, quod Festum Conceptionis Beatæ Virginis inconsulta Sede Apostolica celebrarent, quidam recentiores S. *Bernardo* suppositam asserunt, ratiunculis freti, quas hic exsufflare non est opus, cum suapte levitate abeant in ventos. Sane ipsam S. *Bernardo* vindicant omnium Codicum MSS. fides, & Veterum consensus, *B. Alberti Magni*, *Thomæ Alensis*, *sanctorum Thomæ & Bonaventuræ*, &c. & styli unitas. Porro hac in Epistola S. *Bernardus* sententiam suam ex Ecclesia Auctoritate totam suspendit. *Nulla*, inquit, *Virgini ratione placebit contra Ecclesiæ ritum præsumpta novitas, mater temeritatis, soror superstitionis, filia levitatis. Nam si sic videbatur, (celebrandus scilicet Conceptionis Deiparæ dies festus) consulenda erat prius Apostolicæ Sedis Auctoritas, & non ita præcipitanter atque inconsulte paucorum sequenda simplicitas imperitorum. Et ante quidem apud aliquos errorem compereram, sed dissimulabam, parcens devotioni, quæ de simplici corde & amore Virginis veniebat. Verum apud Sapientes, atque in famosa nobilique Ecclesia, & cujus specialiter filius sum, superstitione deprehensa, nescio an sine gravi offensa, etiam vestri omnium, dissimulare potuerim. Quæ autem dixi, absque præjudicio sane dicta sint sanius sapientis. Romanæ præsertim Ecclesiæ Auctoritati atque examini totum hoc, sicut & cætera quæ ejusmodi sunt, universa reservo: ipsius, si quid aliter sapio, paratus judicio emendare.*

Ad Sedem Apostolicam pertinet novarum institutio Solemnitatum.

Romanæ Ecclesiæ Auctoritati atque examini quæ ad Religionem pertinent universa reservat S. Bernardus.

Atque hanc *S. Bernardi* sententiam viri eadem ætate in Ecclesia religione & doctrina celebres propugnarunt. Inter alios *Petrus* Abbas Cellensis *Nicolaum S. Albani* in Anglia Monachum, *S. Bernardi* memoriæ & glorioso nomini obtrectantem ob novam Festivitatem Conceptionis Beatæ Virginis impugnatam, per Epistolas castigavit, & Sancti Abbatis doctrinam, factumque vindicavit. Qua de re legenda est ipsius Epistola XXIII. libri VI. „ Sed forte dices mihi, *inquit*, Audesne qualiscumque Abbas occulere puteos continuandæ semper devotionis, & profundius quotidie fodiendæ venerationis? Nonne eodem Spiritu potantur moderni, quo & Antiqui? Non erat ab initio „ Nativitas Virginis in Ecclesia Solemnis, sed crescente Fidelium devotione, addita est „ præclaris Ecclesiæ Solemnitatibus. Quare igitur non similiter & diem Conceptionis „ obtineat sedulitas Christianæ devotionis? Ad quod ego: Cataractas cœli, & fontes „ abyssi libentius in obsequium Virginis solverem, quam clauderem. Et si filius ejus „ Jesus aliquid omisisset in prærogativa exaltationis suæ matris, ego servus, ego mancipium, non quidem de effectu, sed saltem affectu supplere gestirem: Mallem certe „ non habere linguam quam aliquid dicere contra Dominam nostram. Ante eligerem „ non habere animam, quam vellem ejus extenuare gloriam. Licuit quoque, semperque licebit, Sponsam Christi Ecclesiam, quæ in terris peregrinatur, secundum

Pietas Petri Cellensis Abbatis in Virginem Deiparam.

„ mutationes rerum, personarum, & temporum variare rationes decretorum, & nova adinvenire medicamina remediorum, & statuere Sanctis adeptione gloriæ frequentiam solemnitatum. Est tamen auro locus, in quo conflatur, & argentum habet venarum suarum principia, Sedem Petri, & Curiam Romanam, quæ claves cœli principaliter tenet; & clausura consiliorum Dei reserata dispensante Deo, unguentum gratiæ a capite, usque in oram vestimenti habet compluere. Hæc Sedes Petri, id est, Petra in qua Moyses resides, videlicet Lex Dei immaculata convertens animas, fragosa quæque hæreticorum conciliabula elidit & allidit, profanas vocum novitates resecat, & rescindit, superflua confodit & jugulat, hiantia & ecclíptica complet & illustrat. Utinam salva veritatis auctoritate, lance communis consilii, hæc Domina & moderatrix totius Christianitatis, Conceptionem Virginis libraffet &c. approbaffet, a mari usque ad mare hanc propagasset! Sole, id est, Apostolico, ac Luna, id est, Curia Romana præeunte, tam secure quam expedite in lumine vultus eorum gressus meos ponerem & disponerem, ex hoc videns vitare lubricum & sequi solidum & securum.

Romana S. Petri Sedes commendatur. Domina est & Moderatrix totius Christianitatis.

Potho Prumiensis Presbyter *S. Bernardo* coævus adversus novarum Celebritatum institutionem absque Romanæ Ecclesiæ Auctoritate factam, privata & imprudenti Monachorum quorumdam pietate, eodem spiritu declamat in fine libri III. De Statu Domus Dei. „ Ecce, *inquit*, Vita Monastica, quæ erat columna & firmamentum Religionis, in qua videlicet viguit disciplinæ censura, morum gravitas, maturitas consiliorum, auctoritatis pondus, antiquitatis insigne, in Ecclesiasticis Officiis repentinis visa est novitatibus acquiescere, & quadam juvenili passa est decolorari levitate. Miramur ergo satis quid visum fuerit hoc tempore quibusdam Monasteriis mutare colorem optimum, novas quasdam inducendo celebritates: Numquid Patribus doctiores aut devotiores sumus? Superba mente præsumimus, quidquid ipsorum in talibus prudentia præterivit. Neque vero nos in hujusmodi aliquid invenire possumus, quod illorum quiverit diligentiam præteriisse. Quæ igitur ratio hæc Festa celebranda nobis induxit, Festum videlicet Sanctæ Trinitatis, Festum Transfigurationis Domini? Additur his a quibusdam, quod magis absurdum videtur, Festum quoque Conceptionis Sanctæ Mariæ. Non in his omnibus devotioni Fidelium minime derogamus, dum rationem quærimus, qua rationabile obsequium nostrum offerre Domino debemus, ne forte a via recta deviantes, præsumptionis spiritu ducamur. „ Non negabat vir pius & eruditus Festa S. Trinitati, Christo Transfigurato, Virgini Deiparæ Conceptæ, ab Ecclesia posse institui ac celebrari: sed expectandam censebat Romani Pontificis aut Concilii Jussionem ac Decretum: idque Monachos imprudenti ac præcipiti devotione usurpare.

§. III.

S. Bernardi Sententia de Sanctorum Beatitudine discutitur.

S. Bernardum sensisse, animas Justorum post hanc vitam, ante generalem corporum Resurrectionem, & extremum Judicium, non admitti ad illam Beatitudinem quæ in Dei visione consistit, quispiam ex ejus Sermonibus *De omnibus Sanctis* imprudens colligeret. Sic enim habet Sermone II. *Interim sub Altari eos esse, & nos supra, ipse nos docet, cujus testimonium credibile factum est nimis, qui (ut scribit in Apocalypsi) sub Altari ipso eorum etiam voces audivit. Adhuc ergo signatum est super eos lumen vultus Dominici; & licet non plenam, habent tamen lætitiam multam in corde suo, donec veniat dies illa qua implebit eos lætitia cum vultu suo. Interim, inquam, convertuntur animæ illæ in requiem suam, donec veniat dies qua introire mereantur in requiem Domini. Adhuc laudant eas in portis opera sua, donec veniat cum erit unicuique laus a Deo.* Et Sermone III. docet *Tres esse Sanctarum status Animarum. Primum videlicet in corpore corruptibili, secundum sine corpore, tertium in corpore jam glorificato. Primum in tabernaculis, secundum in atriis, tertium in Domo Dei.* Et Sermone

ne IV. explicat quid sit illud Altare sub quo iterum Sanctorum Animæ esse dicuntur in Apocalypsi, aitque esse Christi humanitatem, quam solam vident: post Resurrectionem autem exaltandas super Altare, ad videndam ejus Divinitatem. „ Interim ergo, *inquit*, sub Christi humanitate feliciter Sancti quiescunt, in quam nimirum desiderant etiam Angeli ipsi prospicere, donec veniat tempus, quando jam non sub Altari collocentur, sed exaltentur super Altare. Sed quid dixit? Numquid Humanitatis Christi gloriam, non dicam hominum, sed vel Angelorum assequi poterit quis, nedum superare? Quonam igitur modo super Altare dixerim exaltandos eos qui nunc sub Altare quiescunt? Visione utique & contemplatione, non prælatione. Ostendet enim nobis Filius (ut pollicitus est) semeptipsum, non in forma servi, sed in forma Dei. Ostendet etiam nobis Patrem & Spiritum Sanctum, sine qua nimirum visione nihil sufficeret nobis. Quoniam hæc est vita æterna, ut cognoscamus Patrem verum Deum, & quem misit Jesum Christum, & in eis etiam Spiritum utriusque. Transiens quippe ministrabit nobis, novas utique & usque ad tempus illud nobis penitus inexpertas delicias manifestæ suæ contemplationis,

Verum de Beatitudine consummata loqui *S. Bernardum*, ex adjunctis perspicuum est; & negare tantum Animas Sanctorum tam perfecte nunc videre Deum, quam visuræ sint receptis corporibus, quia naturalis impetus, quo erga corpus feruntur, ut ei rursum uniantur, ipsas remoratur quominus Angelorum instar tota intentione in Deum ferantur. Id plane significant ejus verba Sermone III. *De omnibus Sanctis*, ubi carnem ita compellat. „ Animæ Sanctæ, quas propria Deus insignivit imagine, te desiderant; quas redemit proprio sanguine, te expectant: & ipsarum sine te compleri lætitia, perfici gloria, consummari Beatitudo non potest, ut necdum tota earum affectio libere pergat in Deum; sed contrahatur quodammodo & rugam faciat, cum inclinantur desiderio tui. *Ibidem*: Neque enim præstari decet integram Beatitudinem, donec sit homo integer cui detur... Acceperunt jam singulas stolas, sed non vestientur duplicibus, donec vestiamur & nos.... Stola enim prima est felicitas & requies animarum: secunda vero immortalitas & gloria corporum.

Et Sermone IV. distinguens inter sinum Abrahæ, & locum Animarum Sanctarum, ait: „ Jam vero sicubi forte præsens quoque Sanctorum requies Abrahæ sinus vocatur, certum est de Evangelio hanc inolevisse consuetudinem: licet neminem oporteat dubitare longe alium hunc sinum esse quam illum; quippe cum ille in tenebris, hic in luce multa; in inferno ille fuerit, iste in cœlo. Non incongrue tamen etiam nunc dictum videtur Patriarcharum filios paternum in sinum recipi, cum ad eorum consortium ab hoc sæculo transire meruerint.

Et alibi passim Animas Sanctas statim post obitum visione divina frui docet. Sermone II. De Sancto Malachia: „ Non immerito hodie Malachias in consortium Angelorum recipitur, re adeptus, quod nomine dicebatur. Et quidem ante Angelus erat non minus puritate, quam nomine: sed nunc felicius gloriosi in eo interpretatio nominis adimpletur, quando pari cum Angelis gloria & felicitate lætatur.

In Sermone de Obitu *Humberti* Monachi: „ Ecce, *inquit*, jam coram te est, Pater dulcissime, fons ille puritatis, quem tanto ardore animi sitiebat: Ecce immersus es in illam divinæ pietatis abyssum, „ cujus memoriam abundantiæ suavitatis tam devote eructare solebas.

In Epistola ad *Sugerium* Abbatem: *Quid tibi*, inquit, *& terrenis exuviis, qui ad cœlum iturus, stola gloriæ mox indui habes?* Epistola 311. ab Fratres de Hibernia, ita *S. Malachiam*, jam defunctum compel-lat: *Absit autem ut tua nunc, o Anima Sancta, minus efficax æstimetur oratio, quando præsenti vividius supplicare est Majestati, nec jam in fide ambulas, sed in specie regnas. Absit ut imminuta, nedum exinanita tua illa tam operosa caritas reputetur, cum ad Fontem ipsum caritatis æternæ procumbis pleno hauriens ore, cujus & ipsa prius stillicidia sitiebas.*

SCHO-

SCHOLION.

Huic Articulo, §. 11. pag. 514. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc notam appingunt: *Aliqua dicit de Epistola Sancti Bernardi contra Conceptionem.*

R. *De S. Bernardi* Operibus agens eo loci, Epistolam ejus CLXXIV. ad Canonicos Lugdunenses genuinam esse probavi, non ipsi suppositam. Hac in Epistola *S. Bernardum* sententiam suam ex Ecclesiæ Auctoritate totam suspendere observavi. Ad Sedem Apostolicam pertinere novarum Institutionem Solemnitatum. Contra piam de Immaculata Virginis Deiparæ Conceptione sententiam tantum abest ut aliquid dixerim, ut ne quidem Quæstionem ipsam attigerim. Ex illa Epistola hæc verba descripsi: *Consulenda erat prius Apostolicæ Sedis Auctoritas... Romanæ præsertim Ecclesiæ Auctoritati atque examini totum hoc sicut & cætera quæ ejusmodi sunt, universa reservo: ipsius si quid aliter sapio, paratus judicio emendare.* An hæc *S. Bernardi* verba descripsisse, eumdemque devotionis & summissionis affectum erga Romanam Ecclesiam induisse, & illius verbis expressisse, crimen est? Verum quamvis de S. Bernardi sententia circa Beatæ Virginis Conceptionem dixissem aliquid, reprehensionem propterea non mererer, modo intra Criticæ fines me continuissem, expendens dumtaxat quæ fuerit Patris sanctissimi opinio; quod *Horstius* & *P. Mabillonius* Viri Eruditi in Notis suis ad hanc S. Bernardi Epistolam fecerunt, animadvertentes: „ Illum impugnasse non solum Festi„ vitatem Conceptionis Deiparæ Virginis inconsulta Sede Apostolica institutam: verum „ etiam ipsam Conceptionis sanctitatem seu immunitatem a peccato originali. Nam in „ ista Epistola nullum omnino discrimen agnoscit (nisi penes majorem ac minorem gra„ tiæ plenitudinem) inter Beatam Virginem, ac Jeremiam, & S. Joannem Baptistam, „ quos quidem in utero sanctificatos affirmant omnes, immunes a culpa originali, nul„ lus. Et hanc quidem fuisse Bernardi sententiam, colligitur ex Sermone secundo in „ Assumptione, in quo aperte concedere videtur Beatam Virginem a parentibus origi„ nalem maculam traxisse. Quod autem nonnulli quosdam contextus Bernardo tri„ buunt in gratiam Immaculatæ Conceptionis, ex suppositítiis ejus Operibus ut pluri„ mum adducuntur. Hæc Viri illi Eruditi. Quæ observatio & in postrema Editione S. Bernardi Alexandro Octavo Pontifici Mamo dicata legitur. Cæterum nullum ex hac Observatione præjudicium fieri velim adversus piam de Immaculata Conceptione Deiparæ Virginis sententiam, circa quam Ecclesiæ Romanæ sensum & propensionem Constitutionibus Summorum Pontificum expressam, præ Sancto Bernardo aut aliis quibusdam Doctoribus, quorum alioqui revereor auctoritatem, sequi religiosi officii loco semper ducam: *Quia & ipsa Doctrina Catholicorum Doctorum ab Ecclesia Auctoritatem habet: Unde magis standum est Auctoritati Ecclesiæ, quam auctoritati vel Augustini, vel Hieronymi,* (vel Bernardi) *vel cujuscumque Doctoris.* Verba sunt Sancti *Thomæ* 2. 2. Quæst. X. Artic. XII.

Nota.

Cardinalis Cœlestinus Sfondratus in eo Opere, quod inscripsit *Innocentia Vindicata* §. 10. in responsione ad quintam objectionem, distinguens juxta Peripateticam opinionem primam conceptionem, quando nempe parentum sanguis in materno utero commiscetur, ab ea conceptione quando post 40. seu 80. dies anima fœtui communicatur, de prima conceptione asserit loquutum S. Bernardum, non vero de secunda. Juxta hanc Peripateticam opinionem, cui numquam adhæsi, primam Virginis Conceptionem, quia non fuerit sine libidine, immaculatam S. Bernardum non reputasse sentit Sfondratus, sed non secundam, a qua cum abesset omnis libido, cessabat ratio unde Virginis secundam conceptionem non immunem a peccato Bernardus judicaret. Observat demum Sfondratus quod, sicut ibi profitetur, S. Bernardus ob Ecclesiæ auctoritatem B. Virginis Nativitatem celebrabat, ita modo eamdem ob rationem Immaculatam tantæ Virginis & Matris coleret Conceptionem.

A R-

ARTICULUS XI.

De Drogone Ostiensi, Petro Venerabili, Petro Pictavensi, Roberto Rhetenensi, Gilberto de Hoillandia, Guillelmo a S. Theodorico, Guerrico Abbate, Anselmo Havelburgensi, Nicolao Clarevallensi, & Isaac Magnæ Armeniæ Catholico.

I. DRogo, Primus Abbas *S. Joannis Laudunensis* a *Bartholomæo* ejusdem urbis Episcopo constitutus est, an. 1128. ex Priore Cœnobii *S. Nicasii* Remensis O. B. Deinde *bono odore sapientiæ & probitatis ejus longe lateque diffuso*, inquit *Hermannus Monachus* l. 3. de *Miraculis S. Mariæ Laudunensis*, cap. 22. *ab Innocentio II.* Romam vocatus, Episcopus Cardinalis Ostiensis creatus est. Ab Auctore Appendicis ad *Sigebertum* a Pistorio editæ *Religione & facundia venerabilis* prædicatur ad annum 1138. quo ejus obitum consignat, *Vir religione & Sapientia clarus*. Sermonem scripsit *de Passione Domini*, item Librum *de Creatione & Redemptione hominis*, Opusculum *de Septem donis Spiritus Sancti*, & Tractatum *de Horis Canonicis*. Extant in Bibliotheca Patrum.

II. S. Petrus Mauritii, Arvernia, ex nobili genere oriundus, inter Cluniacenses Monachos a *S. Hugone* adscriptus, deinde Prior Vezeliacensis, & de Domina, defuncto *Hugone*, Cluniacensis Abbas electus est anno 1123. die Assumptæ in Cœlum Virginis, annos dumtaxat triginta natus. Ob morum gravitatem, vitæ sanctimoniam, & eruditionem eximiam, *Venerabilis* cognomen promeritus est, atque ita ab *Innocentio II. & Eugenio III.* Pontificibus Maximis appellatus. Vitam ejus in Cluniacensi Chronico scriptam legere est, in quo & ejus Opera recensentur; scilicet *Epistolarum libri sex*, Tractatus adversus *Judæos*, *Tractatus adversus Petrobusianos*, Libri duo *de Miraculis*, *Sermones quatuor*, Hymni & Rithmi quidam, & *Statuta Congregationis Cluniacensis*. Ejus Opera excusa sunt in Bibliotheca Patrum. Librum quoque *de Vita Solitaria* ipsi tribuit *Trithemius* Abbas. *S. Bernardus* hoc ipsi scripsit elogium Epist. 277. qua ipsum Romam euntem *Eugenio III.* Pontifici Maximo commendavit: „ Honorate Virum, „ ut vere honorabile membrum in Christi corpore. Vas est in honorem (ni fallor) „ plenum gratiæ & veritatis, refertum plurimis bonis. Remittite eum cum lætitia, quamplurimos sub reditu lætificaturum. Dignemini eum ampliori, ut dignum est, gra- „ tia, & ita ut de plenitudine ejus omnes, cum redierit, accipiamus. Sane si quid „ petierit in nomine Domini Jesu, non debet apud vos pati difficultatem. Nam si „ nescitis, iste est qui manus suas extendit ad pauperes Ordinis nostri. Iste est qui „ de possessionibus Ecclesiæ suæ, quantum cum pace potest suorum, libenter frequenterque largitur ad victum. In nomine Jesu cur dixerim, audite. Si enim petierit „ (quod suspicor, vereorque) dimitti a regimine Monasterii, quis illum noscens in „ nomine Jesu petere putet? Fallor, non solito timoratior, si non se ipso melior fa- „ ctus sit, ex quo vidistis eum. Quamquam pene ab introitu suo in multis Ordinem „ illum meliorasse cognoscitur.“ Eumdem in Epistola ad ipsum data vocat *Virtutis exemplar, disciplinæ summam, speculum Sanctitatis*. Obiit 8. Kalendas Januarii anno 1157. ut constat ex Martyrologio Monastico Benedictino. De ipso legatur *Trithemius* Abbas.

Petri Venerabilis elogium.

III. Petrus Pictavensis, Ordinis Benedictini Monachus, *Petro Venerabili* Abbati Cluniacensi Carmen Panegyricum cecinit: ad eumdem Epistolam dedit qua ipsum ad scribendum adhortatus est, ejus eruditionem plurimum commendans; atque ipsum non modo doctrina & pietate ad monumenta ingenii posteris relinquenda, verum etiam officio impelli debere: „ Cum scribendi studium speciali prærogativa Cluniacenses Abba- „ tes a temporibus antiquis obtineant. Nec certe sola auctoritate compelluntur ut scri- „ bant: sed etsi non fecerint, sicut degeneres, multumque patriæ formæ dissimiles, „ necesse est erubescant.“ Scripsit idem *Petrus* Epitaphium *Gelasii II.* Pontificis Maximi, &c.

Studia Monastica.

IV. Robertus Retenensis, Anglus, Pompelonensis Ecclesiæ Archidiaconus, vir Arabicæ linguæ peritissimus, rogante *Petro Venerabili* Abbate Cluniacensi, *Alcoranum*

ex

ex Arabico Latinum fecit, & eidem Abbati Versionem suam dicavit. *A Theodoro Biliandro* Ministro Zuingliano editum est Alcoranum a *Roberto Retenensi* Latio donatum. Id autem operæ ab ipso postularat *Petrus Cluniacensis*, ut Mahometanæ Legis errores & figmenta refellere posset. Qua de re ejus ad *S. Bernardum* Epistola legenda est.

V. Gillebertus de Hoilandia, Anglus sub *S. Bernardo* Cisterciensis Ordinis Monachus, deinde Suinshetensis Abbas in agro Lincolniensi, vir religiosus & eruditus, magnusque *S. Bernardi* æmulator, scripsit in tria Canticorum Capita Sermones XLVIII. elegantissimos, inde incipiens ubi *S. Bernardus* scribendi simul & vivendi finem fecerat: quos una cum Epistolis quibusdam & Dissertationibus Asceticis ejusdem in Appendice Operum *S. Bernardi* Editionis *P. Mabillonii*, Tom. IV. legere est. Scripsisse etiam *In Psalterium, in Evangelium Sancti Matthæi, in Epistolas Sancti Pauli, in Apocalypsim sancti Joannis*, Librum *Theologicarum Sententiarum, de Statu Animæ, & de Casu Diaboli*, refert *Joannes Pitseus* lib. *de Illustribus Scriptoribus Angliæ*. Obiisse anno 1172. Chronicon Clarellavense testatur.

VI. Guillelmus, Patria Leodiensis, Ordinis primum Benedictini in Cœnobio *s. Nicasii* Remensis Monachus, deinde Monasterii *s. Theodorici* prope Rhemos creatus Abbas, anno 1120. arctissimam cum *sancto Bernardo* iniit amicitiam. Abdicata Præfetura, Cisterciensem Ordinem in Cœnobio Signiacensi * professus est anno circiter 1135. *De Signy.* ubi cum aliquot annos in jugi rerum cœlestium contemplatione & summa animi demissione exegisset, sancte obiit anno circiter 1150. Cum ipso de amicitia certat *s. Bernardus* Epistolis 85. & 86. Orta Cluniacenses inter & Cistercienses contentione ob regulam *S. Benedicti* dispari habitu & religione servatam, cum hujus dissidii Auctorem *s. Bernardum* calumnia proclamaret, *Guillelmus a s. Theodorico* virum sanctissimum ad scribendam Apologiam induxit, & ad ea, quæ in Cluniacensibus correptione digna erant, reprehendenda. Ejus votis obsecutus est *s. Bernardus*, ipsique *Apologiam* dicavit. Ipsi etiam librum *de Gratia & Libero Arbitrio* nuncupavit, ejusque censuræ subjecit, antequam publici juris fieret. Scripsit præclaram, *Epistolam ad fratres Chartusianos de Monte Dei*, cujus in Præfatione Operum suorum Catalogum instruxit. Hæc vero sunt quæ se edidisse testatur: *Speculum Fidei, Ænigma Fidei*, libros duos *De contemplando Deo*, alterum *de natura & dignitate amoris*, libellum *de sacramento Altaris*. *Meditationes* Novitiis ad orandum informandis utiles: *In Cantica Canticorum* usque ad illum locum, *Paululum, cum pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea*, librum *contra errores Petri Abaelardi*. Commentarios in Cantica, & in Epistolam ad Romanos, ex libris SS. Patrum defloravit. *sententias de fide* fortes & graves ea libris *sancti Augustini* excerpsit. Edidit præterea Opusculum *de natura Animæ & Corporis*. Scripsit denique librum unum *de Vita s. Bernardi*. Epistola ad Fratres de Monte Dei, *Tractatus de contemplando Deo*, & Tractatus *de natura & dignitate amoris*, extant inter Opera *sancti Bernardi*, Tom. V. Editionis *P. Mabillonii*. Hæc vero & alia ejus Opera edita sunt Tom. IV. Bibliothecæ Cisterciensis.

VII. Guerricus, Ordinis Cisterciensis Monachus, *s. Bernardi* discipulus, Igniacensis Monasterii, quartæ ClaræVallis filiæ, in Diœcesi Remensi, secundus Abbas, pietate juxta & eruditione clarissimus, sermones piissimos & elegantissimos edidit. Obiisse dicitur anno 1157. die 19. Augusti. *A Trithemio, Manrique, Henrique, Vischio* in Bibliotheca Cisterciensi; & aliis qui de Sanctissimi Ordinis Viris Illustribus scripserunt, celebratur, necnon in Exordio Magno Cisterciensi, capp. VII. & VIII. *D'Igny.*

VIII. Anselmus Havelburgensis Episcopus, a *Lothario II.* Imperatore Legatus Constantinopolim missus, a Græcis sapientioribus Episcopis provocatus, celebrem conventum institui curavit, in quo de Controversiis Græcos inter & Latinos ultro citroque disputatum est. Collationes illic habitas præcipue cum *Nechite* Nicomediæ Archiepiscopo in unum collegit Eugenio III. Pontifice Maximo jubente, & quasi *Antycimenon*, id est, *Librum Contrapositorum*, sub forma Dialogi conscripsit. Tres libros complectitur hoc Opus. Primus est „ De unitate Fidei, & multiformitate vivendi ab Abel „ Justo usque ad novissimum electum. *secundus*, De processione Spiritus Sancti. *Tertius*, De diversæ Eucharistiæ ritu Græcorum & Latinorum „ videlicet Azymi & Fer-

Havelburgum Germaniæ urbs est in Marchia Brandeburgensi. Episcopatus sub Archiep. Magdeburgensi.

„ men-

„ mentati : Et de Auctoritate Romanæ Ecclesiæ . " Auctoris eximiam eruditionem cum summa pietate & modestia conjunctam Opus testatur .

IX. Nicolaus , ex Monacho Arremarensi factus Clarevallensis , & *sancti Bernardi* Amanuensis sive Notarius, eique & Petro Venerabili Abbati Cluniacensi carissimus, ut ex istius Epistolis 33. 34. & 36. libri sexti compertum est, homo versipellis ingenii, sigillo *s. Bernardi* non semel abusus , & deprehensus falsarius , fugam arripuit. De ejus fuga, fraudibus, imposturis, scripsit *s. Bernardus* ad *Eugenium* Papam Epistolam 298. & perpetua dignum inclusione perpetuoque silentio denuntiavit , si forte Romam se conferret. In Angliam profugisse vulgo creditur , isque esse *Nicolaus s. Albani* in Anglia Monachus , qui *s. Bernardi* jam defuncti sententiam de Conceptione B. Virginis impugnavit : ad quem graves ea de re Epistolas *s. Bernardi* vindices scripsit *Petrus Cellensis*, nempe 23. libri *6.* & 10. libri *9.* At vulgarem illam opinionem falsam esse evincit, I. Diversitas patriæ. *Nicolaus* enim Sancti Bernardi Amanuensis, Gallus erat; *Nicolaus* Monachus *sancti Albani* . Anglus , ut constat ex Petro Cellensi . *Nicolaus* Clarevallensis *Petro Cellensi* familiariter notus erat , & carissimus, ut probant mutuæ ipsorum Epistolæ : *Nicolaus s. Albani* Monachus ipsi notus non erat nisi occasione petulantis in doctrinam & nomen *s. Bernardi* jam in Cœlum translati insultus. II Diversos homines fuisse probat styli disparitas ; cultior enim est & urbanior *Nicolai* Clarevallensis stylus, ut ex ejus Epistolis a *Joanne Picardo* Canonico Regulari *s. Victoris* Parisiensis editis compertum est. III. Idem probat contrarietas opinionum. *Nicolaus* enim *S. Albani* Monachus tam alienus fuit a sententia *S. Bernardi* circa Conceptionem Deiparæ Virginis, ut propterea ipsum post obitum dedisse pœnas commentus sit, quod eam in peccato conceptam docuisset , ac novæ Celebritati Conceptionis ipsius repugnasset. En verba ipsius ad *Petrum Cellensem* , scribentis : „ In Clarevallensi Collegio quidam Conversus bene religiosus in visu noctis vidit Abbatem Bernardum niveis „ indutum vestibus, quasi ad mamillam pectoris fulvam habere maculam . Quem ex „ admiratione tristior alloquens ; Quid est, inquit , Pater ! quod nigram in te maculam video ? Et ille : Quia de Dominæ nostræ Conceptione scripsi non scribenda, signum purgationis meæ maculam in pectore porto. Frater visa Conventui innotuit, „ & aliquis Fratrum in scriptum redegit . Relatum in Generali Cisterciensi Capitulo, „ & de communi Consilio scriptum periit incendio , maluitque Abbatum universitas „ Virginis periclitari gloriam , quam S. Bernardi opinionem ... Porro facto levi per „ Purgatorium transitu , intravit in gaudium Domini sui , qui in diebus suis sanctitate „ Venerabilis, opinione singularis, eloquentia suavis, & signorum innovatione mirabilis."

Falluntur qui Nicolaum Clarevallensem cum Nicolao S. Albani in Anglia Monacho confundunt.

Apud Petrum Cellensem Ep. 9. libri 9.

At *Nicolaus Clarevallensis*, Sermone *de B. Maria*, qui incipit his verbis, *Miraculum fuit*, (Hunc enim ipsius esse viri eruditi coniiciunt) asserit B. Virginem in peccato originali fuisse conceptam. „ Licet , *inquit* , Maria de Patrum natura per peccatum vitiata duceret origenem , prælecta tamen per Spiritum Sanctum , & præservata ad „ purum, Deum nobis protulit & hominem. " Ut ut est, *Nicolaus Clarevallensis* varias Epistolas scripsit , varios item Sermones , Observationes Morales in aliquot Versus Psalmorum, quædam Responsoria & Lectiones de Cruce , & de Virgine, & Sequentias decem de Christi & Sanctorum Festivitatibus. Hæc autem Opera sua recenset in Epistola nuncupatoria Sermonum ad *Henricum* Trecensium Comitem, quam Tom. III. Bibliothecæ Cisterciensis legere est.

Inter Sermones S. Bernardi

Isaac Magnæ Armeniæ Catholicus , id est , omnibus Armeniæ Episcopis Primatis jure præsidens , non longe ab anno 1145. vixit , quo *Baronius* Cardinalis ex *Ottone Frisingensi* lib. 7. cap. 35. consignat Armenorum Legationem ad Romanum Pontificem, quem super iis in quibus a Græcis dissentiebant , & quæ illi in ipsis traducebant, Judicem postularunt ; inquit *Combefisius* noster, qui hanc epocham ex eo colligit, quod *Constantinum* ante octingentos annos a suo tempore baptizatum dicat . Scripsit *Orationes* duas *Invectivas adversus Armenorum errores* : quibus exprobrat 1. Eutychianam & Monothelitarum hæresim. 2. Quod Annunciationem B. Virginis, & Christi Nativitatem non celebrarent . 3. Perperam ipsos arguit quod Eucharistiam ex pane azymo conficerent . 4. Ipsos merito reprehendit quod aquam vino in Sacrificio non miscerent . 5. Quod

Armenorum errores.

5. Quod auctario *Petri Fullonis* Trisagion interpolarent, his nimirum verbis, *Qui crucifixus es pro nobis*. 6. Quod Sacras Imagines non colerent, sed velut Idola sugillarent. 7. Quod Chrismate carerent, & in Baptismo non ungerent recens baptizatos. 8. Quod Catechumenos in Baptismo non insufflarent. 9. Quod Jejunium singulare, obscurum, & a totius Ecclesiæ Ritu alienum observarent. 10. Quod Quadragesimæ tempore Ecclesiam non ingrederentur, neque Crucem adorarent. 11. Quod Feria V. in Cœna Domini Sacram Communionem non perciperent. 12. Quod agnum in Paschate Ritu Judaico immolarent. 13. Quod Orationem Dominicam a solo Sacerdote, eoque rem sacram agente, recitari permitterent, &c. Apostolicam Ecclesiam, ejusque Pontifices perperam ab Armenis sugillari docet, quasi in hæresim prolapsos, quia ex hoc sequeretur mendacem esse Christum, qui portas inferi adversus eam nusquam prævalituras declaravit. *Christus ipse dixit Petro*: Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam, *id est hæreses*. „ Qui itaque blaspheme dicitis Ecclesiam Catholicam, ac Apostolicam lapsam „ in hæresim, periisse, ac Christum mendacem facitis dicentes, Romanos omnes in in- „ teritum ire, vosque solos consequi salutem? *Et infra*: Qui vero Magnæ Urbis Ro- „ mæ Antistites, Sanctorum Apostolorum Confessores ac Fidei hæredes, qui duas natu- „ ras, duasque operationes in Christo prædicent; uti Dominus ipse in Evangelio do- „ cet, blasphemant, eorumque pietatem impietatem nuncupant, ac confessionem ne- „ gationem dicunt, rectamque fidem alienam a fide doctrinam? Si quidem enim Apo- „ stolica Ecclesia ejusque Pontifices in hæresim prolapsi sunt, palam est mendacem „ esse Christum. Sin autem Christus non est mendax, qui sit verus Deus, ejusque „ Catholica ac Apostolica Ecclesia cum suis omnibus Pontificibus rectam fidem tenet „ atque prædicat, liquet Eutychetem & Dioscorum, eorumque dogmatis consentientes „ Armenos, hæreticos ac blasphemos, Christique adversarios errare. „ Invectivas *Isaaci Catholici* contra Armenos edidit & eruditis Notis illustravit *Combefisius* noster in *Auctario Bibliothecæ Patrum* Tom. II.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

ANselmus Havelburgensis scripsit etiam apologiam pro Ordine Canonico, vel si mavis, pro Canonicis Regularibus, qui tunc resurgebant in Ecclesia, sed adversarios in se excitaverant potentes, videlicet refractarios Clericos, & Monachos etiam nonnullos. Adversus illos præstantiam Canonici Ordinis effert Anselmus scripto eo libro *de Ordine Canonicorum Regularium*, quem e MSS. Codice protulit in lucem P. Pez Anecdot. tom. IV. par. 2. pag. 75. Demonstrat vero, per singula percurrendo, hunc Ordinem ita constitutum esse, ut sit velut in medio *inter mundanæ superfluitatis pompam, & novitatis superstitionem*, revocando *usum antiquum Ecclesiæ tam in habitu, quam in abstinentia, ac jejuniorum, & divinorum officiorum modis*. De jejuniis ita differit cap. 13. *In jejuniis, & abstinentiis antiquum Ecclesiæ tenorem retinere Audentes, nunc viduanis, vel triduanis, vel nunc etiam quotidianis se jejuniis castigant, Paschalia, ac cætera Dominicalia, sed & Apostolorum ac Martyrum Festa celebria excipiuntur a jejuniorum observantia, ob geminam videlicet epulorum refectionem*. Laudat cap. 14. abstinentiam a carnibus, modo tamen concedantur *infirmis, quousque vires reparent, pueris quoque ac debilibus, necnon hospitibus suis locis & temporibus*. Censet tamen locorum consuetudinem servandam esse, ut si alicubi semel vel bis singulis hebdomadibus carnibus vesci mos esset, ille teneretur. Opera manuum diurna suis apte horis præscribit, quo tempore honestos inter se misceri posse sermones non prohibet; ita tamen, *ut non vulgari lingua, sed latina sermones necessitatis, & utilitatis conferantur*. Demum inter se comparat Ordinem Canonicum, & Monasticum, contenditque alterum supra alterum efferendum non esse. Alterum etiam librum ab eodem auctore scriptum tradit P. Pez, quem habere reparatum typis profitetur, nempe tractatum *Domini Anselmi Havel-*

Havelbergensis Episcopi de ordine pronuntiandi Lectanie ad Fridericum Magdeburgensem Archiepiscopum. De postremo hoc libro Anselmo Episcopo adscribendo minus dubitat Pezius, cum de priori scrupulum moveat, num potius alicui Salisburgensi, vel Pataviensi diœcesi scribenti, ut ex libro sibi colligere visus est, debeatur, quod sane cum Anselmo Havelbergensi non quadraret.

ARTICULUS XII.

De Roberto Pullo, Sugerio, Arnoldo Bonevallensi, Ælredo Rievallensi, Serlone Savigniacensi, Isaac de Stella, & Alano Insulensi.

Cardinalis Pulli elogium.

I. Robertus Pullus, natione Anglus, Facultatis Parisiensis Doctor & Professor, Oxoniensis Academiæ restaurator, ob singularem doctrinam & morum integritatem ab *Innocentio II.* Romam vocatus, a *Lucio II.* ejus Successore inter Cardinales conscriptus est, & ab *Eugenio III.* Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cancellarius renuntiatus, sub ejus Pontificatu finem vivendi fecit. Ipsum commendat *S. Bernardus* Epistola 204. ad Roffensem Episcopum data. „ Si monui, *inquit*, Magistrum Robertum Pullum aliquantum tempus facere Parisius, ob sanam doctrinam (quæ apud illum esse dignoscitur, id putavi necessarium, & adhuc puto. Si dixi hominem fultum gratia amicorum, „ quorum in Curia non minima auctoritas est; id dixi, quod vobis formidavi & adhuc „ formido. „ Ad *Robertum Pullum* jam Cardinalem *S. Bernardum* Epistolam 334. scripsisse, probat *P. Mabillonius* ex Codice MSS. Cisterciensi, quamvis in editis ad *Rolandum* Cardinalem & Cancellarium inscribatur. Et sane *Robertus Pullus* Cancellarii munere functus est usque ad annum 3. *Eugenii* teste Onuphrio: *Rolandus* vero cognomento *Blandinellus*, seu *Paparo*, Cancellarii dignitate non est ornatus ante annum *Eugenii* octavum. Recens autem electus erat *Eugenius* cum *S. Bernardus* hanc, de qua agimus, Epistolam scripsit, in qua Pullum his verbis compellat: „ Benedictus Deus, qui „ secundum suam misericordiam Eugenium nostrum, immo suum prævenit in benedi„ ctionibus dulcedinis, parare scilicet lucernam Christo suo, & præmittere virum fide„ lem, ad adjutorium ejus, & nostram quoque plurimam consolationem.... Age Di„ lectissime, pro loco quem tenes, pro ea quam adeptus es dignitate: viriliter & pru„ denter exerce qui in te est zelum Dei ad Gloriam ejus, & salutem tuam, & Ec„ clesiæ Sanctæ plurimam utilitatem, ut dicere possis & tu: quia *Gratia Dei in me* „ *vacua non fuit*. Hactenus quippe eruditioni multorum fideliter instabas, cœlo & terra „ testibus: sed jam tempus faciendi Domino: ne patiaris, quod in te est, dissipari ab „ impiis legem ejus. " Clarissima ingenii & eruditionis monumenta transmisit ad posteros *Robertus Pullus*, quorum indicem *Pitsæus* texuit in libro De Illustribus Scriptoribus Angliæ. *Octo Sententiarum Libros* edidit, & Notis exquisitis illustravit *Domnus Hugo Mathoud* Asceta Benedictinus Congregationis *S. Mauri*.

Cardinalis Pullii Opera.

Sugerii Abbatis elogium.

II. Sugerius, humili loco natus, virtutis & doctrinæ gradibus ad summa conscendit. In celebri *S. Dionysii* prope Parisios Monasterio *S. Benedicti* Regulam professus, ingenii felicitate & ad res magnas gerendas capacitate *Ludovico VI.* Regi Christianissimo innotuit, cujus Legatione ad *Callistum II.* Pontificem Maximum cum laude perfunctus, Abbas S. *Dionysii* absens electus est, adhuc Diaconus, & accedente Regis assensu inauguratus anno 1123. Regularem Observantiam in Cœnobio sibi commisso *absque scandalo & perturbatione Fratrum* restituit: Basilicam insignem, eo quo etiamnum conspicitur schemate instauravit, ornavit, locupletavit, Deo Sanctam Reformationem bonorum etiam temporalium copia munerante, ut dicere possent: *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa*. Quæ commemorans ipse *Sugerius* in lib. De Vita *Ludovici Grossi* Regis sic Monachos obtestatur: „ Quo experimento gloriæ futuræ Dei Fratres Succes„ sores nostros obtestando per Dei misericordiam & terribile ejus Judicium sollicitamus, „ ne Sanctam Religionem quæ & homines & Deum conciliat, confracta consolidat, „ perdita restaurat, paupertatem opimat, tepescere permittant; quia sicut timentibus „ Dominum nihil deest, non timentibus etiam Regibus, omnia ipsi quoque sibi deficiunt.

ciunt. Anno post Ordinationem, ne grati animi significationi deesset ob favores a Romano Pontifice acceptos, Romam se contulit, ubi a *Callisto* Papa honorifice & amanter susceptus sex menses in Curia demoratus est, & Concilio Œcumenico Lateranensi, quo diuturna de Investituris composita est controversia, interfuit. *Ludovico VI.* & *Ludovico VII.* fuit ab intimis Consiliis ac Ministerio, adeo ut *Ludovicus* ille Junior in Palæstinam, cum exercitu profectus, supremam ipsi Regni administrationem commiserit, qua maximo Ecclesiæ ac Reipublicæ commodo perfunctus est, Regnumque redeunti *Ludovico* florentissimum & pacatissimum tradidit. Ipsi gravissima negotia, quæ ad Sedem Apostolicam perferebantur, judicanda committebat *Eugenius III.* Pontifex Maximus. A *S. Bernardo*, *Petro Venerabili* Abbate Cluniacensi, *Roberto* Herefordiensi Episcopo, *Joanne Saresberiensi*, *Guillelmo* Sandionysiano Monacho qui vitam ejus scripsit, & aliis plerisque omnium Ordinum Scriptoribus qui de rebus Ecclesiæ & Regni Francorum scripserunt, celebratur. De *Sugerio* Abbate ad Summum Pontificem Eugenium ita scribebat S. Bernardus: „ Si quod magnæ domus Magni Regis vas in honorem „ apud nostram habetur Ecclesiam Gallicanam; si quis ut David fidelis ad imperium „ Domini ingrediens & ingrediens, meo quidem judicio ipse est Venerabilis Abbas Sancti „ Dionysii. Novi siquidem vivirum, quod & in temporalibus fidelis & prudens & in „ spiritalibus fervens & humilis, in utrisque (quod est difficillimum) sine reprehensione „ versetur. Apud Cæsarem est tamquam unus de Curia Romana: Apud Deum tamquam unus de curia Cœli. Petimus & obsecramus, benigne a vobis suscipi nuncios „ tanti viri, & sicut vos decet, & ipse omnino dignus est, rescribi ei verba bona, „ verba amicabilia, plena familiaritatis & dilectionis, plena favoris & gratiæ, siquidem specialius diligere & honorare personam ejus, est honorificare ministerium vestrum. *Sugerii elogium.*

De ipso Joannes Saresberiensis, in Epistola ad ipsum data: „ Quis non miretur hominem unum tot & tanta sustinere negotia, ut Ecclesiarum pacem conservet, statum reformet, & Regnum Francorum armis tueatur, moribus ornet, legibus emendet? „ Legatur Carmen Panegyricum ab Anonimo Poeta ingenioso sane & acuto ad *Sugerium* Abbatem ejus Epistolis præfixum, apud *Duchesnium* Tom. IV. Scriptorum Historiæ Francorum. Legere etiam juvabit Epistolam *S. Bernardi* 78. ad *Sugerium*, qua ipsi susceptam & introductam in Cœnobium Sandionysianum reformationem gratulatur; & 256. qua ipsi gratias agit, ob Cœnobium *S. Genovefæ* Ordini & disciplinæ restitutum. Eumdem Epistola 266. ad mortem alacri animo suscipiendam hortatus est, tenerrimæque amicitiæ officia exhibuit. Obiit an. 1152. lethali ægritudine correptus in Capitulum se duci jussit *ubi post verba ædificationis, cum lacrymis & gemitu omnium pedibus provolutus, fratrum se judicio exposuit lacrymabiliter, postulans, ut quod in eos deliquerat, vel negligentius egerat, respectu pietatis ei relaxarent.* Obiit *inter verba Dominicæ Orationis & Symboli*, Idibus Januarii an. ætatis suæ 80. Prælationis suæ 29. cujus sepulturæ & exequiis interfuere sex Episcopi, cum multis Abbatibus, Christianissimoque Rege Ludovico, *ubi & pietatis memor, & immemor Regiæ Celsitudinis*, dum sepeliretur, amarissime flevit, ut Sandionysianum Chronicon testatur. Elegantissimum ipsi Epitaphium composuit *Simon Capra-aurea*, S. Victoris Parisiensis Canonicus, quod post *F. Chiffletium P. Mabillonius* exhibet in notis ad Epistolas *S. Bernardi*, p. 138.

Scripsit *Sugerius* Abbas *vitam Ludovici VI. Francorum Regis* cognomento *Grossi*, librum *Epistolarum* de gravioribus regni negotiis, quibus *Ludovico* VII. dicto Juniore ad Sacram expeditionem profecto, dignissime præfuit; Librum *de rebus in administratione Cœnobii Sandionysiani a se gestis*, & alterum *de consecratione Ecclesiæ a se ædificatæ & translatione corporum Sancti Dionysii & Sociorum*: Edita sunt hæc *Sugerii* Opera a *Francisco Duchesnio* Tom. IV. Scriptorum historiæ Francorum. *Sugerii Opera.*

III. Arnoldus Ordinis Benedictini Monachus, & Bonævallis Abbas in Diœcesi Carnotensi, vir pius & eruditus, *S. Bernardo* amicissimus, qui Epistolam 310. ad ipsum scripsit in extremis positus anno 1153. familiaris etiam *Arnulpho* Lexoviensi Episcopo, qui plures ad ipsum Epistolas dedit, ab eo, uti ab Henrico Gandavensi, *Ernaldus* appel- *De Bonæval.*

latus. Vixit usque ad an. 1154. Scripsit *Hexaemeron*, seu *Tractatum de opere sex dierum*; librum *de carnalibus Christi operibus ad Adrianum IV. Pontificem Maximum*, qui liber olim *S. Cypriano* perperam adscriptus fuit, & librum secundum *de Vita S. Bernardi*, quem recentiores quidam *Bernardo* Abbati Bonævallis in diœcesi Viennensi Ordinis Cisterciensis perperam tribuunt. Librum enim secundum Vitæ *S. Bernardi* scriptum esse *Godefrido* adhuc Lingonensi Episcopo, ex capite V. certum est. Adeoque ante annum 1161. quo *Godefridus* dimisso Episcopatu Claramvallem rediit, ubi defunctus est an. 1164. VI. Idus Novembri ut docet Chronicon Clarevallense. Cum itaque a fundatione Bonævallis Viennensis an. 1117. usque ad an. 1180. nullus Abbas in ea *Bernardus* appellatus fuerit, constat Auctorem Libri II. Vitæ *S. Bernardi* non esse *Bernardum* Abbatem Bonævallis Viennensis, sed *Arnoldum* Abbatem Bonævallis Carnotensis, Ordinis Benedictini, ut demonstrat *P. Mabillonius* in notis ad Epistolas Sancti Bernardi, p. 154. Editi sunt in Bibliotheca Patrum Arnoldi Tractatu *de septem verbis Domini*, *de opere sex dierum*, & *de laudibus Beatæ Mariæ*.

IV. B. Ælredus, natione Anglus Ordinis Cisterciensis Monachus, Abbas Rievallensis in Eboracensi Diœcesi, pietate, doctrina, mellifluo stylo *Bernardus* alter, obiit anno ætatis suæ quinquagesimo sub *Henrico* II. Anglorum Rege, anno 1166. Scripsit Sermones 31. *de Oneribus Isaiæ*, aliosque variis de argumentis & Solemnitatibus Sanctorum: *Speculi Charitatis* libros tres: Libros totidem Dialogorum *de Spirituali Amicitia*: *Tractatum de Jesu Puero duodenni*: Quæ Opera Tom. V. Bibliothecæ Cisterciensis & in Bibliotheca Patrum edita sunt: & alia quæ recenset *Pitsæus* lib. De Illustribus Angliæ Scriptoribus. Ejus Historia *de Bello Standardii tempore Stephani Regis*: *Genealogia Regum Anglorum*: *Vita & Miracula Sancti Eduardi Regis & Confessoris* & *Narratio Miraculi* patrati in Sanctimoniali de *Wattum*, edita sunt a *Rogerio Tvvisden* inter Antiquos Historiæ Anglicanæ Scriptores. *Ælredum* celebrat *Gillebertus de Hoilandia* coævus Auctor, Sermone 41. in Cantica.

* *Cerisy.* * *De Savigny.* V. B. Serlo, de Valle Badoni juxta Bajocas in Neustria oriundus, in Cerasiacensi * Ordinis Benedictini Cœnobio Monachum induit, deinde *Saviniaci* * Abbas electus, quod Monasterium est in Diœcesi Abrincensi, anno 1148. Cœnobium illud a *B. Vitali* ante annos triginta sex conditum, & triginta alia, quæ ipsi velut Ordinis Capiti parebant, Ordini Cisterciensi tradidit, & *S. Bernardo* ac Monasterio Clarevallensi addixit, quo secessit ipse, regimine abdicato, post *S. Bernardi* obitum, qui permittere noluerat ut Officio nuncium remitteret. Ejus *Sermones* & Sententiæ extant Tomo VI. Bibliothecæ Cisterciensis. *Serlonis* cum laude meminit *Robertus de Monte* in Tractatu *de Immutatione Ordinis Monachorum*.

* *De l'Etoile.* VI. Isaac, Cisterciensis Ordinis Monachus, tum Abbas *de Stella*, * in Diœcesi Pictavensi, an. 1147. varios Sermones, librum *de Anima*, & Epistolam ad Joannem Pictavensem Episcopum, *de Officio Missæ*, transmisit ad posteros. Edidit *P. Bertrandus Tissier*, Bibliothecæ Cisterciensis Tomo VI.

* *De Larivoir.* VII. Alanus, Insulensis, sub *S. Bernardo* in Cœnobio Clarevallensi Vitam Monasticam professus, *Ripatorii* * in Diœcesi Trecensi primus Abbas anno 1140. creatus, Episcopus Antisiodorensis anno 1151. electus & consecratus; cum illi Ecclesiæ annos tredecim præfuisset, Episcopatu de licentia Sedis Apostolicæ abdicato, ad suam rediit Claramvallem. Scripsit Vitam *S. Bernardi*, quam *Pontio* V. Abbati Clarevallensi nuncupavit: *Commentarium in Cantica Canticorum*: *Parabolas* Carmine Elegiaco: *Anticlaudianum*, sive *de viro optimo*, libros novem metro pariter composuit: item Librum *de Planctu Naturæ*, contra Sodomiæ crimen. *Summam* ad Sacras Conciones utilem, &c. De quibus lege *Henricum de Gandavo*, lib. *de Scriptoribus Ecclesiasticis*, cap. 21. ubi eum Parisiis Ecclesiasticæ Scholæ præfuisse docet, & *Aubertum Miræum*, in Notis qui ipsum ob multiplicem eruditionem *Doctorem Universalem* fuisse nuncupatum observat. Obiit pridie Idus Octobris anno circiter MCLXXXI.

A R-

ARTICULUS XIII.

De Philippo Abbate Bonæ Spei, Hugone Rothomagensi, Amedeo Lausanensi, & Pothone Prumiensi.

I. PHilippus, Ordinis Præmonstratensis Canonicus Regularis, Monasterii *Bonæ Spei*, primo lapide a Binchio Hannoniæ oppido siti secundus Abbas, scripsit *Commentaria in Cantica Canticorum*, Librum *De lapsu primi hominis & de damnatione Salomonis:* Libro tres *de Clericorum dignitate, scientia, continentia*, &c. Vitas aliquot Sanctorum Selectorum, varias Epistolas, nonnullaque Poemata. Hunc recentiores nonnulli perperam confundunt cum altero *Philippo*, Episcopo quondam Tarentino, sed in Schismate Anacleti inaugurato, qui in Synodo Romana, anno 1139. depositus & suspensus a Sacris Claramvallem se recepit, ibique Vitam Monasticam professus est, pro quo *S. Bernardus* scripsit Epistolam 257. ad *Eugenium* III. rogans ut ipsi sacrorum Ordinum munia obire permitteret. Prior deinde Clarevallensis institutus est, eamque gerebat Præfecturam, cum *S. Bernardus* obiit. Denique Cœnobii *de Eleemosyna*, in Diœcesi Carnotensi Abbas creatus est. Ejus Epistolæ editæ sunt Tom. III. Bibliothecæ Cisterciensis.

Philippus Abbas bonæ Spei male confunditur cum Philippo Abbate de Eleemosyna.

II. Hugo Ambianensis, Monachus Cluniacensis Radingæ in Anglia primus Abbas, Rothomagensis Archiepiscopus creatus est anno 1130. teste *Orderico Vitali* lib. 12. Ad ipsum recens inauguratum Epistolam scripsit 25. *S. Bernardus* qua ipsum hortatus est, ut apud suos Rothomagenses patiens simul ac pacificus esse studeret, zelumque prudentia moderaretur. „ Sufficiebat tibi apud Cluniacenses custodire innocentiam. Porro apud „ Rothomagenses opus est patientia.. . Esto ergo patiens, quia es cum malis: esto pa- „ cificus, quia praees malis. Habeat Caritas zelum, sed adhibeat pro tempore modum „ severitas. Censura quidem numquam remissa, intermissa tamen plerumque plus pro- „ ficit. Vigor justitiæ semper fervidus, sed numquam præceps. Fidei & Disciplinæ Ec- „ clesiasticæ zelum in Hugone commendat Innocentius II. Epistola ad ipsum data. „ Fervorem, *inquit*, tuæ dilectionis, & constantiam fidei, quæ in persona tua hactenus „ claruerunt, tam apud Ecclesiasticas, quam apud sæculares personas, ipsis operum „ fructibus Sancta Dei Ecclesia comprobavit. Unde & in specula domus Domini divina „ providentia constitutus, super commissum gregem more boni Pastoris diligenter invi- „ gilas, & te severum in corrigendis vitiis exhibendo, Episcopale Officium verbis & „ exemplis adimplere contendis. „ Ipsius Elogium apud Petrum Venerabilem Abbatem Cluniacensem Epistola 32. lib. 6. legere est. Scripsit *Hugo* Rothomagensis Archipræsul tres libros *Contra Hæreticos* sui temporis, sive *de Ecclesia & ejus Ministris* ad *Albericum* Ostiensem Episcopum Sedis Apostolicæ Legatum, qui a viro doctissimo Domno *Luca Dacherio* O. B. Monacho editi sunt cum *Guiberti Novigentini* Operibus. Extant etiam in Bibliotheca Patrum: & alterum *de diversis Quæstionibus* ad *Matthæum* Albanensem. Obiit anno 1164. quarto Idus Novembris. Ipsi Epitaphium scripsit Arnulpus Lexoviensis Episcopus, cujus postremi duo versus sic habent:

Hugonis Archiep. Rothomagensis elogium.

Præclara Ecclesiastice Regiminis Regula.

Hugonis Rothom. Opera.

Par, Martine, tibi, consorsque futurus, eamdem
Sortitus tecum est, commoriendo diem.

Hac ætate scripta est *S. Martini Tornacensis Historia* ab *Herimanno* Abbate. In anno 1160. desinit. Edita est Tomo XII. *Spicilegii*.

III. B. Amedeus, de Castro, quod dicitur *Costa*, prope *S. Antonium* in agro Viennensi, in Allobrogibus, nobili genere oriundus, Ordinis Cisterciensis Monachus, ac *S. Bernardi* apud Claramvallem discipulus, exindem Abbas Altæcumbæ in diœcesi Gebennensi, ac demum Episcopus Lausanensis consecratus est die Sanctæ Agneti Virgini & Martyri sacra, anno Christi 1145. Cancellarius fuit *Friderici I.* Imperatoris. Homilias octo *de laudibus B. Virginis*, quæ ejus eruditionem cum summa pietate conjunctam

teſtantur, tranſmiſit ad poſteros. Obiit anno MCLIX. die 27. Septembris. Ejus memoria in Menologio Ciſtercienſi die 7. Januarii celebratur. Ipſius cum laude meminerunt *Alanus* Autiſiodorenſis Epiſcopus in vita *S. Bernardi* Cap. XX. & *Arnoldus* Bonævallis lib. 2. cap. 8. Nicolaus Clarævallenſis Monachus Epiſtola 34. ad ipſum data

S. Amedæi elogium. his eum præconiis exornat. „ Non amo Pontificem, ſed hominem qui zelum legis Cathedræ contulit, non a Cathedra ſuſcepit. Quis ille, ajunt, vigor, quæ ſolertia ſpiritus, quæ ſaltu ſuæ ſubtilitatis obſtantia quæque perrumpit: & quæ poſſit de ſingulis artibus etiam cum ſingulis artificibus philoſophari? Propterea ſupereminet illa mortalitatis tuæ liberalitas, quæ ſe præbet blandam pueris, juvenibus comem, gravem ſenibus, confortans omnes, omnibus ſe conformans, in ſermone communis, in contubernio æqualis, in conſiliis præcellens, & multum ambienda, quia minime ambitioſa. Vidi enim te ſine ſuperbia nobilem, ſine invidia potentem, ſine ſuperſtitione religioſum, ſine jactantia literatum, ſine ineptia gravem, ſine ſtudio facetum, ſine aſperitate conſtantem, ſine pluralitate communem: illud admirans, quod eminenti ſcientiæ conſcientiam habes ſuperiorem.

Status Domus Dei a Summo Pontifice ordinandus. IV. Potho, Prumienſis Monachus & Presbyter ordinis Benedictini, ſcripſit libros quinque *de ſtatu Domus Dei*, & librum *De Magna Domo Sapientiæ*. Scribere aggreſſus eſt anno Chriſti MCLII. ut ipſe teſtatur. Eccleſiaſticæ diſciplinæ ſtudium, eruditionem ac pietatem eximiam ſpirant *Pothonis* Prumienſis libri. Status Domus Dei a Romano Pontifice ordinandum verbis magnificis aſſerit, & divinam illius auctoritatem prædicat. *Domus* Dei, inquit, *Eccleſia eſt, columna & firmamentum veritatis. In tota hac Domo ſolus Beatus Petrus cum ſuis Succeſſoribus plenitudinem poteſtatis accepit. Unde quicumque in partem ſolicitudinis vocati ſunt, ut ea quæ in partem regenda ſuſceperunt provida diſpenſatione gubernent, ejus auctoritate roborandi, ejus exemplis informandi ſunt, qui in plenitudine poteſtatis toti Eccleſiæ præeſſe dignoſcitur.*

ARTICULUS XIV.

De Henrico Huntidonienſi, Zacharia Chryſopolitano, Radulpho Flaviacenſi, Petro Lombardo, Gratiano, Mauritio Epiſcopo Pariſienſi, & Petro Comeſtore.

I. HEnricus Huntidonienſis, natione Anglus, Lincolnienſis Eccleſiæ Canonicus & Archidiaconus, floruit anno MCLIII. Scripſit *Hiſtoriam Anglorum* libris decem, ab Anglorum tranſitu in Britanniam, uſque ad annum MCLIII. Stephani Regis Angliæ fatalem. Editi ſunt cum aliis Hiſtoriæ Anglicanæ ſcriptoribus. Ejuſdem Epiſtola *de contemptu mundi ad Walterum*, edita eſt Tom. 8. *Spicilegii*.

II. Zacharias Chryſopolitanus, Ordinis Præmonſtratenſium in Cœnobio *S. Martini* Laudunenſis Canonicus Regularis, quem plerique Epiſcopum perperam faciunt, Volumen egregium in quatuor Evangelia edidit, inſcriptum, *Monoteſſaron*, ſive *Unum ex quatuor*. Florebat anno MCLVII. ut conſtat ex *Helinando* & *Alberico* in Chronico.

III. Eodem tempore, ut iidem Chronographi teſtantur, celebris erat Radulfus, Ordinis Benedictini Monachus in Cœnobio Flaviacenſi, ſive Flaicenſi *S. Geremari*, Diœceſis Bellovacenſis. Viginti libros Commentariorum in *Leviticum* compoſuit. Extant in Bibliotheca Patrum. *Doctorem præcipuum, & eximiæ converſationis virum* prædicat vetus Codex MS. in Bibliotheca *S. Germani* a Pratis aſſervatus.

* *Saint Germer de Flaix.*

IV. Petrus Lombardus, Novariæ in Longobardia natus, *Magiſter Sententiarum* appellatus ex Canonico Carnotenſi Pariſienſis Epiſcopus inauguratus eſt anno 1158. eam Dignitatem adeptus ceſſione *Philippi a Francia*, Ludovici VI. Regis filii, cujus quondam

Nævi Petri Lombardi. Præceptor fuerat, ut *Robertus de Monte* in Appendice ad *Sigebertum* teſtatur. Scripſit IV. *Libros Sententiarum*, Theologorum Scholaſticorum Commentationibus uberrimam præbens ſegetem: *Gloſſas in Pſalterium*, & *in Epiſtolas Sancti Pauli*. Nævos ſuos habet, quos ad Articulos quatuordecim revocat *Sanctus Antoninus* Quarta Parte, Tit. XI. Cap. VIII. Primus, *Quod caritas qua diligimus Deum & proximum, ſit Spiritus Sanctus, & non aliquis habitus creatus*. (Lib. I. Diſt. 17.) Secundus *Quod termini*

numerales, ut trinus & unus, & hujusmodi, non dicunt positionem. (Dist. 24.) Tertius: *Æqualitas & similitudo nihil ponunt, sed privant, sicut termini numerales*. (Dist. 31.) Quartus: *Præmium in Angelis præcessit merita*. (Lib. 2. Dist. 5.) Quintus: *Nihil de cibis transiit in veritatem humanæ naturæ*. (Dist. 30. ejusdem libri.) Sextus: *Semen est de substantia patris*. (Ibidem.) Septimus: *Anima humana separata a corpore est persona*. (Lib. 3. Dist. 5.) Octavus: *Christus in triduo quo Anima a corpore fuit separata, fuit homo*. (Dist. 22. ejusdem libri.) Nonus: *Sacramenta veteris Legis nullo modo justificabunt etiam ex caritate facta*. Lib. 4. Dist. 1.) Decimus: *Baptizati Baptismo Joannis, non ponentes in eo spem, non rebaptizantur*. (Dist. 12. ejusdem libri) Undecimus: *Deus potuit communicare potentiam creandi creaturæ*, (Dist. 5. ejusdem libri.) Duodecimus: *Hæretici, præcisi, schismatici, suspensi, degradati, consecrare non possunt*. (Dist. 12. ejusdem libri.) Decimus tertius: *Maritus alicujus Sponsæ per consensum de præsenti, quam tamen non cognovisset, Bigamus vocatur, & ad Sacros Ordines promoveri non potest*. (Dist. 27.) Decimus quartus: *Cognoscens Sponsæ legitimæ sororem postremo non potest uxori debitum reddere*. Obiit Petrus Lombardus anno 1164. die 20. Augusti ac in Ecclesia Collegiali suburbana *S. Marcelli* sepultus est. Post obitum apud *Alexandrum* III. hæreseos nomine delatus est, quod Christum, ut hominem, non esse *aliquid* docuisset. Quæ Propositio Summi Pontificis jussu a *Willelmo* Senonensi Archiepiscopo & Suffraganeis Episcopis Parisiis congregatis damnata est, ut constat ex Epistola *Alexandri III.* a *Matthæo Paris* in Historia Anglicana relata. Contra *Petrum Lombardum* postea librum scripsit *Joachim* Cœnobii Florensis Abbas, sed accusator ipse in Concilio Œcumenico Lateranensi IV. sub *Innocentio III.* anno 1215. damnatus est, ut suo loco videbimus.

V. Gratianus, Clusii in Etruria natus O. B. Monachus, Bononiæ in Monasterio SS. *Felicis & Naboris* anno circiter 1150. *Decretorum Collectionem* adornavit ex Patrum Sententiis, Pontificum Decretis, & Conciliorum Canonibus; Quod Opus hodieque *Decretum Gratiani* appellatur, & *Concordia discordantium Canonum* etiam inscribitur. In plura impegit errata vir minime criticus, & qui *Auctorum delectum non habuit*, Bellarmino judice: Quorum in correctionem incubuere primum Galli duo eruditissimi *Antonius Demochares*, & *Antonius Contius*; deinde selecti viri sub *Pio IV.* & *Pio V.* & eo ipso tempore *Antonius Augustinus* Tarraconensis Episcopus Dialogorum *De Emendatione Gratiani* libros duos, multa & varia doctrina refertos conscripsit. Libri singuli Dialogos viginti complectuntur. Ante hos omnes S. *Antoninus* Archiepiscopus Florentinus IV. Parte, Tit. 9. Cap. 8. plura in *Gratiano* animadvertit, *quæ non tenentur*: *Quædam alia a Conciliis vel Summis Pontificibus edita, quæ sunt revocata, seu immutata per consuetudinem generalem contrariam, & abrogata*. S. *Antonini* Censura in *Gratianum*, Dialogis duobus *Antonii Augustini* argumentum præbuit, scilicet 16. & 17. libri prioris. Hic vero Dialogo primo genera errorum, qui in *Gratiano* occurrunt sic proponit: „ Sæpe erratum esse video in nominibus hominum, urbium, provinciarum, „ Conciliorum, & aliarum rerum, quæ postea exemplis apertiora fient. Sæpe falsæ „ sunt inscriptiones, & quæ Conciliorum sunt, Pontificum Maximorum esse dicuntur; „ & quæ sunt unius Episcopi inferioris, Romano Pontifici, aut Concilio Generali, vel „ Provinciali tribuuntur. Ex hoc genere sunt illa quæ ex Concilio Martini Papæ aut „ Hadriani Papæ sumpta esse feruntur quæ vel Martino Bracarensi, & Græcis Con„ciliis, vel Engelramo Episcopo, vel Hadriano ad Engelramum, inscribi debuerunt. „ Multa Gregorii, Ambrosii, Augustini, vel Hieronymi verba esse dicuntur, quæ aut „ nusquam extant, aut aliena sunt. Illa quoque ipsa quæ inscriptiones habent veras, „ non recte referuntur. Sæpe enim contrarias sententias referri scimus, sæpe valde præ„cisas. Jam vero quæ ex Græcis fontibus manant, ex variis interpretationibus affe„runtur, quasi sint aliorum scriptorum; ac sæpe aliud Græce quam Latine signifi„cant. „ Petrus Galesius Collocutorum unus *Gratiani* Collectionem floccipendit, quod Compilator insignis, nihil fere habeat valde utile, quod proprium dicere possis; *sed corniculæ illi similis, ut est in fabulis, risum scientibus, admirationem ignorantibus movet*. „ Si verba consideres, nihil illo tritius, si artem requiras & ordinem docen-

Gratiani collectio.

Gratiani emendatio.

„ di, frustra laborabis. Ita multa refert alieno loco ponenda, ita pro certis incerta con„ stituit, ut malis illa eadem in ipsis libris non solum Conciliorum, sed etiam *Burchar„ di Yvonis* & aliorum Collectorum requirere. At Censorem minus æquum Antonius Augustinus emendat. „ Ut dem tibi, *inquit*, nihil fere aut pauca de suo Gratianum at„ tulisse, quod falsum est; affert enim multa quæ in aliis collectionibus non invenies, „ qualia sunt quæ post Burchardum & *Yvonem* sunt nata, item multarum difficulta„ tum solutiones. Sed quamvis nulla attulerit, feliciorem tamen cæteris collectoribus „ fuisse, negare non poteris, quos in tenebris diu fuisse novimus, dum hic in omnium „ manibus versatur; multorum Interpretum illustratur lucubrationibus, refertur deni„ que in Judiciis omnibus, atque a Theologis non minus quam a Juris utriusque peri„ tis in pretio habetur. Quod si in illo verborum elegantiam desideras, temporis est, „ non hominis culpa. Tritis utitur verbis, ut omnibus prodesse possit. Artem & or„ dinem docendi flagitas; Quasi vero meliore cæteri sint usi.

Gratiani Collectio non est approbata ab Eugenio Tertio. *Gratiani* Collectionem esse ab *Eugenio III.* approbatam, quidam ajunt: sed commentum istud explodit *Antonius Augustinus* Dialogo III. „ Si credas omnia quæ Gratia„ nus scripsit, Apostolica esse auctoritate confirmata, multiplex hic error erit tuus, & „ omnia complectetur hoc volumine conscripta. C. Nunc plane intelligo. Sed quo pa„ cto probas non esse confirmata? A. Tu quis ais, redige in memoriam. Vidisti ne um„ quam Eugenii confirmationem? C. Minime gentium, A. Habesne aliquem dicere qui „ se dicat vidisse, aut qui ex ea partem aliquam referat? C. Ne hoc quidem. Sed „ sunt qui asserunt eum confirmasse. A. Sunt etiam qui id negent. „ Approbatam *Gratiani* Compilationem pariter negarunt *Joannes Andreas*, ad Caput II. *De Rescriptis*, *Extra*, & *Panormitanus*, in Procemio Decretalium.

**De Sully.* *Herimaux, Hermieres, Hiere, Gif.* VI. Mauritius de Soliaco, humili apud Soliacum * ad Ligerim loco natus, ob eruditionem & facundiam eximiam ad Parisiensem Episcopatum evectus est post obitum *Petri Lombardi*, anno 1164. Cathedralem Ecclesiam Deiparæ Virgini Sacram a fundamentis erexit, quatuor Abbatias condidit ac dotavit, Herivallem, Hermerias, Hederam, & de Giffo. *Pater pauperum* jure nuncupatus. Obiit ann. 1196. tertio Idus Septembris, & ad S. *Victoris* sepultus est, cum Chartula quam supra pectus suum poni jusserat, ut viros plerosque literatos circa Resurrectionem corporum hæsitantes in fide confirmaret, cui hæc verba inscripta legebantur: „ Credo quod Redemptor meus vivit, & „ in novissimo die de terra surrecturus sum, & in carne mea videbo Salvatorem meum, „ quem visurus sum ego ipse & non alius, & oculi mei conspecturi sunt. Reposita est „ hæc spes mea in sinu meo. „ Ita refert *Rigordus* in Vita *Philippi Augusti*. Sermones per totum annum tam de Dominicis, quam de Sanctorum Festivitatibus, & Exhortationes ad Presbyteros de Cura Animarum fideliter gerenda ipsum scripsisse, *Henricus Gandavensis* lib. De Scriptoribus Ecclesiasticis, c. 14. testatur. *Mauritio* Epitaphium composuit *Stephanus Tornacensis*, rogantibus Canonicis Parisiensis Ecclesiæ. Epistolæ ipsius 260. insertum est.

VII. Petrus Comestor, Trecis in Campania oriundus, Ecclesiæ *S. Petri* ejusdem urbis Canonicus & Decanus, tum Ecclesiæ Parisiensis Cancellarius, ac tandem Canonicus Regularis Ordinis S. Augustini, *Historiæ Scholasticæ in* 16. libros distinctæ Auctor, obiit 12. Kalendas Novembris anno circiter 1198. Historiam Veteris & Novi Testamenti, brevibus interdum Patrum Sententiis illustratam, externisque Historiis, immo & apocryphis narrationibus intermixtis, in unum corpus redactam hoc Opus complectitur. Scripsit etiam Sermones de Tempore & de Sanctis. Extant in Bibliotheca Regalis Ab-

Fabula de Petri Lombardi, Gratiani, & Petri Comestoris natalibus. batiæ *S. Victoris* Parisiensis, in cujus Ecclesia sepultus est. Petrum Lombardum, Gratianum, & Petrum Comestorem, germanos fratres fuisse ex adulterio natos, quorum Mater de peccato vix dolere posset, quo tantos viros pepererat, fabula est, quam S. etiam *Antoninus III. Parte Chronicorum* Tit. XVIII. cap. VI. refellit. *De Petro Comestore* intelligendum *Petri Cellensis* locum Epistola 19. libri 7. ubi ait: *Si nova placent, ecce Magistri Hugonis, ecce S. Bernardi, ecce Magistri Gilleberti, & Magistri Petri scripta, in quibus nec rosæ, nec lilia desunt*; P. Sirmondus, & Vossius conjiciunt.

AR-

ARTICULUS XV.

De Ottone Frisingensi, Radevico, Helmoldo, Roberto de Monte, Hugone Pictavino, Richerio, Theoriano, Richardo a Sancto Victore, Hugone Etheriano, Ekberto, & Joanne Beleth.

I. OTto Henrici IV. Imperatoris nepos, Henrici V. sororius, Conradi Regis frater uterinus, Friderici I. patruus, Ordini Cisterciensi nomen dedit, Abbasque Morimundensis * in Burgundia, ac demum Frisingensis Episcopus creatus est. Vir fuit in Philosophicis Disciplinis ac Sacris Scripturis doctissimus. Scripsit *Chronicorum Libros septem* ab orbe condito ad annum 1146. His addidit *Librum VIII. De fine mundi, & Antichristi persecutione*. Scripsit & Libros duos *De Gestis Friderici I. Imperatoris*; quos eidem Augusto dicavit. Fuit in S. *Bernardum* minus æquus, de quo ita scripsit lib. 1. cap. 47. „ Erat autem prædictus Abbas, tam ex Christianæ Religionis fervore zelotypus, „ quam ex habitudinali mansuetudine quodammodo credulus, ut & Magistros qui hu- „ manis rationibus, seculari sapientia confisi, nimium inhærebant, abhorreret: & si „ quidquam ei Christianæ Fidei absonum de talibus diceretur, facile aurem præberet. „ Ex quo factum est, ut non multo ante hos dies, ipso auctore, primo ab Episco- „ pis Galliæ, post a Romano Pontifice, Petro Abailardo silentium impositum fuerit. „ Et Cap. LVII. de Giberti Porretani causa loquens, ait: „ Utrum autem prædictus „ Abbas Clarevallensis in hoc negotio ex humanæ in firmitatis fragilitate tamquam ho- „ mo deceptus fuerit, vel Episcopus tamquam vir literatissimus, propositum astute „ celando, Ecclesiæ Judicium evaserit, discutere vel judicare nostrum non est. Quod „ enim sancti, & sapientes viri corruptibili carne circumdati, frequenter in talibus „ fallantur, & novis & antiquis probatur testimoniis.

** De Morimond.*

Otto Frisingensis in S. Bernardum minus æquus.

Verum, quæ in favorem *Gilberti Porretani* contra *S. Bernardum* imprudens scripserat, emendari voluit Antistes religiosissimus, ut *Radevicus* testatur, ejus obitum commemorans, qui in annum 1048. incidit & diem 21. Septembris. „ Dum sacro liquore Olei „ (*inquit*) perunctus fuisset, & de pecunia sua laudabili Testamento ordinasset, inter „ cætera quæ solicitus de salute sua prævidebat, etiam hunc Codicem manibus suis of- „ ferri præcepit, eumque literatis & religiosis viris tradidit, ut si quid pro sententia „ Magistri Gilberti (ut patet in prioribus) dixisse visus esset, quod quempiam posset „ offendere; seque Catholicæ Fidei assertorem, juxta Sanctæ Romanæ, immo & uni- „ versalis Ecclesiæ Regulam professus est. Deinde multa prius cordis contritione, & „ humili Confessione reatum suum recognoscens, sumptis Sacrosanctis Mysteriis; in me- „ dio multitudinis Sanctorum tam Episcoporum, quam Abbatum, Domino spiritum „ reddidit. Hæc ille, cap. 11. lib. 2. ubi & Epitaphium ejus tumulo a se inscriptum exhibet. Edita sunt *Ottonis Frisingensis* Opera a *Christiano Urstisio* inter Illustres Germaniæ Historicos.

Otto Frisingensis retractavit quæ pro Gilberto Porretano contra S. Bernardum scripserat.

Otto Frisingensis Viaticum corporis Christi recipit post Extremam Unctionem.

II. Radevicus, sub *Ottonis Frisingensis* disciplina institutus, ejusdemque Ecclesiæ Canonicus, Historiam de rebus Gestis Friderici I. ab Ottone cœptam, ad annum usque 1140. perduxit, duobus libris descriptam. Editi sunt Tomo Illustrium Germaniæ Historicorum, Editionis *Christiani Urstisii*.

III. Hermoldus, Butxoviensis in agro Lubecensi Canonicus scripsit *Historiam Sclavorum* a Caroli Magni temporibus usque ad annum 1168. quo tempore finem vivendi fecit.

IV. Robertus de Torinneio, Ordinis Benedictini Monachus, & Beccensis Monasterii Prior, Cœnobii S. Michaelis in Periculo Maris, sive de Monte, Abbas electus est VI. Kalendas Junii anno 1154. Scripsit *Accessiones & Appendicem ad Sigeberti Chronicon*, *Gesta Henrici II. Regis Anglorum*, *Tractatum de Immutationibus Monachorum*, *de Abbatibus & Abbatis Normannorum & ædificatoribus earum*: *Historiam Monasterii Sancti Michaelis in Monte & Commentarium ex verbis S. Augustini in Epistolas S. Pauli*. Ipsum commendant Chronicon Beccense ad annum 1154. & *Henricus Huntidoniensis* in Epistola

** Du Mont Saint Michael.*

ad *Varinum*, ubi *Robertum de Torinneio tam divinorum quam ſæcularium librorum inquiſitorem & coacervatorem ſtudioſiſſimum* prædicat. Chronicon ſuum ab an. 1100. ubi deſierat *Sigebertus*, ad annum 1182. perduxit. Quæ inter Illuſtres Germaniæ Hiſtoricos edita eſt Appendix ad *Sigebertum*, maxima ex parte eſt alterius Auctoris, nempe ab anno MCX. ad annum MCLV. Germanam autem appendicem *Roberti de Monte* ad Chronicon Sigeberti ex Autographo Monaſterii *S. Michaelis de Monte*, necnon ejuſdem Acceſſiones ad *Sigebertum*, & Tractatum de Immutationibus Monachorum, & de Abbatiis Normanniæ edidit vir doctiſſimus *D. Lucas Dacherius* cum Operibus *Guiberti Novigentini*.

V. Hugo Pictavinus, Ordinis Benedictini Monachus, *Guillelmi* Vezeliacenſis Abbatis Notarius, illius Monaſterii Hiſtoriam juſſu *Pontii* Abbatis ſcribere aggreſſus eſt anno MCLVI. & ſub ipſo *Guillelmo* abſolvit anno MCLXVII. Quatuor Libros complectitur. Extat Tom. III. Spicilegii Dacheriani.

Ad idem Sæculum pertinet *Chronicon Senonienſis* Abbatiæ in Voſago, O. B. Diœceſis Tullenſis, Auctore Richerio Monacho. Editum eſt Tom. III. *Spicilegii Dacheriani*.

VI. Theorianus, vir orthodoxus & eruditus, ſub *Manuele Comneno* Græcorum Imperatore floruit, a quo in Armeniam miſſus eſt anno MCLXX. ut Armenis ad veram fidem & Græcæ Eccleſiæ Ritum revocandis operam navaret. Scripſit *Dialogum Orthodoxi cum Catholico*, ſeu *Primate Armenorum Norſeſe*, & *Geſta Legationis ſuæ*. Theologicum Opus eſt, & luculentum adverſus hæreſim Eutychianam. Extat Tom. I. Bibliothecæ Patrum Græco-Latinæ.

VII. Richardus a Sancto Victore, natione Scotus Ordinis *S. Auguſtini* in Cœnobio S. Victoris Pariſienſis Canonicus Regularis, ejuſdemque Prior anno 1164. *S. Bernardi* amicus, vir pietate & eruditione conſpicuus, Theologiæ Myſticæ peritiſſimus, varios Tractatus ſcripſit, quibus non ſolum humana mens illuminetur, ſed affectus ad Dei amorem accendatur. De his *Henricus Gandavenſis* lib. *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 26. *Trithemius* Abbas, *Sixtus* noſter *Senenſis* lib. 4. *Bibliothecæ Sanctæ*, ubi ſtylum ejus medium eſſe ait inter *S. Auguſtini* argutiam, & *S. Bernardi* dulcedinem: *Bellarminus* in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, ubi quatuor *Exceptionum* Libros non ſpernendis momentis ipſi abjudicat, quamquam *Vincentius Bellovacenſis* libro 28. *Speculi Hiſtorialis* cap. 58. & *Trithemius* Abbas, id Operis *Richardo Victorino* tribuant, & alii qui de Scriptoribus Eccleſiaſticis ſcripſere. Obiit IV. Idus Martii anno 1173.

VIII. Hugo Etherianus, natione Tuſcus, vir Græce & Latine doctus, ſcripſit libros tres *de Hæreſibus quas Græci in Latinos devolvunt*, ſive *de Proceſſione Spiritus ſancti*, cum apud *Manuelem* Imperatorem Conſtantinopoli ageret, anno 1177. quos *Alexandro* III. Romano Pontifici conſecravit. Scripſit etiam librum *de Regreſſu Animarum ab Inferis*, ad Piſanum Clerum.

IX. Ekbertus, Bonnenſis ad Rhenum oppidi in Diœceſi Colonienſi Canonicus, Schonaugienſis, deinde Cœnobii in Diœceſi Trevirenſi Monachus & Abbas, Ordinis Benedictini multis adverſus Hæreticos victoriis inſignis, ſcripſit Sermones tredecim contra Catharos ſeu novos Manichæos; item Sermones plurimos de aliis argumentis, librum in Principium Evangelii Sancti Joannis, Librum in Evangelium S. Lucæ, *Miſſus eſt Angelus*, Librum in Canticum Beatæ Virginis, varias Orationes, Epiſtolas, & Carmina, Librum de obitu *s. Elizabethæ* Virginis & Abbatiſſæ Schonaugienſis Sororis ſuæ; quæ & ipſa inter Auctores Eccleſiaſticos connumerari meruit, editis Revelationum libris tribus, & uno Epiſtolarum. Obiit *ſancta Elizabetha*, anno 1154. die 18. Junii, annos nata dumtaxat triginta-ſex. Quo vero obierit anno *Ekbertus* non conſtat. De ipſo & Sorore ſanctiſſima legendus *Trithemius* lib. II. De viris Illuſtribus Ordinis S. Benedicti, cap. 120. & 121.

X. Joannes Belethus Pariſienſis Theologus, anno circiter milleſimo centeſimo ſexageſimo-ſecundo celeber, Librum *de divinis Officiis* tranſmiſit ad poſteros. Ejus meminit Henricus Gandavenſis in libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

OTtonis Frifingenfis res per fingulos annos in Pontificatu geftas diligenter perfequutus eft P. Meichelbeck in hiftoria Frifingenfi tom. I. par. 1. p. 315. &c. ejufque teftimonio difcimus Epifcopales infulas recepiffe anno 1137. obiitque anno 1158. ut in vetufto Necrologio apud eundem adnotatur; unde mendi arguitur Radevici textus perperam fignantis annum MCLIX. diem X. Kal. Octob. cum ex ipfo Radevico conftet cap. 23. anno MCLIX. in Fefto Purificationis B. M. V. Albertum ejus in Epifcopatu fucceſſorem Frifingenfibus facris jam præfuiffe. Scripfiffe fertur, præter ea quæ hic indicantur, Hiftoriam Auftriacam feu *domus* Auftriacæ, quam penes Wolfangum Lanzium extitiffe conftat, nec unquam excufam nec vel inter Hiftoricos Auftriacos Peziorum reperi. Ænea Sylvio in Hift. Auftal. tefte *Philofophica Opufcula nonnulla* edidit, de quibus altum eft apud omnes filentium.

ARTICULUS XVI.

De Arnulfo Lexovienfi, S. Thoma Cantuarienfi, Joanne Saresberienfi, & Petro Cellenfi, Godefrido Viterbienfi, & Guillelmo Tyrio.

I. ARnulfus, Patria Normannus ex Archidiacono Sagienfi Lexovienfis Epifcopus, vir eruditione & induftria in rebus gerendis confpicuus, *Innocentio II.* & *Alexandro III.* adverfus Schifmaticos operam navavit, eorumque electionem Scriptis, confiliis, & factis defendit. *Sancti Thomæ Cantuarienfis* & Ecclefiafticæ libertatis caufam pro fua virili etiam tuitus eft. Varias variis de caufis Epiftolas fcripfit, Sermones duos, & Epigrammata. Extant in Bibliotheca Patrum. Tractatus de Schifmate *Petri Leonis* editus eft a Domno Luca *Dacherio*, Tom. II. Spicilegii. Cum Ecclefiam fuam annos quadraginta rexiffet, in Cœnobium *S. Victoris* Parifienfis feceffit, & Epifcopatu abdicato Canonicum Regularem induit, anno 1182. ibique paulo poft obiit pridie Kalendas Septembris, ut ex Necrologio Victorino conftat. Sunt qui ejus obitum ad annum 1177. referant: fed *Roberti de Monte* coævi Auctoris teftimonium, & Epitaphium ipfius quod in Victorino Templo legitur, quo dicitur *populo fuo quadraginta annis præfuiffe, potens opere & fermone*, eum diutius fuperftitem fuiffe probant. A *S. Bernardo* in Epiftola ad *Innocentium II.* 388. Editionis P. Mabillonii, *Petro Venerabili* Epiftola 7. libri 4. *Willelmo Tyrio* lib. 7. cap. 1. *Petro Blefenfi* Epiftola 44. & aliis celebratur.

II. S. Thomas, Londinenfis parentum mediocrium illuftris proles, Archidiaconus primum Cantuarienfis, deinde Angliæ Cancellarius ab *Henrico II.* Rege creatus, tandem Archiepifcopus Cantuarienfis, Ecclefiafticæ Libertatis afferror conftantiffimus, pro qua Martyrii Coronam promeritus eft, Virorum Eruditorum Mœcenas fuit, Eruditus ipfe. Lectiffimos quofdam in familiam fuam adfciverat, qui ad Primarias Ecclefiæ Dignitates ob pietatem & eruditionem funt affumpti. Ex ea prodiere *Hubertus* Bituricenfis primum Archidiaconus, tum Mediolanenfis Archipræful, demum Summus Pontifex *Urbanus III. Lombardus*, ab exilio, in quo S. *Thomam* comitabatur, Romam a Summo Pontifice vocatus, & Cardinalitiis Infulis ornatus, *Joannes Saresberienfis*, Carnotenfis Epifcopus, *Robertus Filioth*, ad Epifcopatum Hefordenfem ex Oxonefordenfi Archidiacono promotus; *Reginaldus Lombardus*, Bathonienfis poftmodum Epifcopus; *Girardus Puella*, Conventrenfi Epifcopatu adauctus; *Hugo Teminant*, Epifcopali pariter Dignitate poftea infignitus; *Gilbertus de Glanvilla*, ad Epifcopatum Roffenfem affumptus; *Heribertus Bofahamenfis*, qui Vitam S. *Thomæ* fcripfit, Beneventanus Archiepifcopus poftmodum creatus, Epiftolas ad diverfos fcripfit Archipræful & Martyr Sanctiffimus quæ in quinque libros digeftæ, cum ejus Vita ab Auctoribus quatuor fcripta, ex MS.

S. Thomæ Cantuar. elogium.

Epiftolæ.

Co-

Codice Vaticano editæ ſunt a viro doctiſſimo P. *Chriſtiano Lupo*, Ordinis Auguſtini Profeſſore, in Sacra Facultate Lovanienſi Doctore.

Joannis Sareſberienſis elogium.

III. Joannes Sareſberienſis, natione Anglus, *Petri* Cellenſis Abbatis quondam Clericus, indeque a *Theobaldo* Cantuarienſi Archiepiſcopo inter Clericos domeſticos aſſumptus, a S. *Thoma* Theobaldi Succeſſore in familiaritatem receptus, ejuſque Notarius, & in exilio individuus comes, vir pietate, doctrina, ſtudio diſciplinæ & libertatis Eccleſiaſticæ inſignis, dignus tandem Archipræſule & Martyre ſanctiſſimo diſcipulus, ceſſione *Guillelmi a Campania*, Carnotenſis Epiſcopus creatus eſt. De cujus electione *Petrus Cellenſis* ad eumdem *Guillelmum* Senonenſem & Remenſem Archiepiſcopum ita ſcribit, lib. 7. Epiſtola 8. „ In inſigni electione Carnotenſi de Magiſtro Joanne Stel- „ lam matutinam produxit Deus de theſauris ſuis. Adfuit, adfuit huic prædeſtinatio- „ nis Dei partui vigilantiſſima ſagacitas Domini mei, & manum obſtetricantem ſup- „ poſuit, ne abortum pateretur incommutabilis Dei præelectio . . . . Ubicumque „ hoc Evangelium Dei prædicabitur, dicetur quod ſis amicus Sponſi, cum tam verax „ ſis & fidelis, non jam in quærenda uxore Iſaac, ſed in inveniendo Joſeph virum „ Mariæ. Vere Maria veneratur in Carnotenſi Eccleſia. Vere vir iſte Joannes pretioſo „ ſanguine Beati Thomæ Pontificis & Martyris intinctus, lege divina ad plenum in- „ ſtructus, bonis moribus & piis actionibus ornatus, Apoſtolico ad Timotheum cata- „ logo virtutum bene depictus, ad Dei honorem, & ad veſtram perpetuam laudem, co- „ lumna factus in Eccleſia Dei. „ Plures ad *Joannem Sareſberienſem* Epiſtolas idem *Petrus Cellenſis*, & *Petrus Bleſenſis* dedere, quæ ſummam inter ipſos neceſſitudinem teſtantur. Scripſit juſtum Epiſtolarum volumen, Vitam S. *Thomæ* Archiepiſcopi Cantuarenſis & Martyris, cujus ipſum *oculum & manum* Petrus Bleſenſis vocat, & *Polycration*, ſive *De nugis Curialium*, libris octo comprehenſum, quos idem *Petrus Bleſenſis* commendat Epiſtola 22. ad ipſum data. „ Librum veſtrum, *inquit*, De Nugis „ Curialibus legi, & mirabiliter me refecit: nam & ibi optima forma eruditionis eſt, „ & propter artificioſam ſententiarum varietatem inæſtimabilis materia voluptatis. „ Obſervatione & memoria digniſſima eſt Moralis & Prudentiæ Chriſtianæ Regula, quam tradit *Joannes Sareſberienſis* in Epiſtola ad *Robertum de Feveresham*, quæ eſt inter Epiſtolas S. *Thomæ Cantuarienſis* a *P. Lupo* editas 157. libri 1. „ Ecce coram Deo, quem „ hujus verbi in extremo Examine teſtem invoco, tota ſpiritus libertate, & fide illi „ tamquam Patri promiſſa & debita, reſpondeo, quod in omni ardua dubietate cenſeo „ faciendum. Scilicet ut primo omnium quæramus & ſequamur, quod ſuper hoc Lex „ Divina præſcripſit: Quæ ſi nihil certi exprimit, recurratur ad Canones & exempla „ Sanctorum. Ubi ſi nihil certum occurrit, tandem explorentur ingenia & conſilia „ Sapientium in timore Domini: illique, ſeu pauciores, ſeu plures ſint, cæteris præ- „ ferantur, qui honorem Dei commodis omnibus anteponunt. Nullus enim ſalubriter „ incedit, Lege Dei, quæ omnibus eſt certiſſima forma vivendi, neglecta. Et qui Pa- „ trum veſtigia detrectat imitari, ad conſortium Regni, quo illi gaudent, intrare non „ poterit. Nam & Joſue & Seniores Iſrael, in fœdere Gabaonitarum patuerunt cul- „ pæ, quia, ſicut Scriptura teſtis eſt, ſumptis eorum cibariis, Os Domini non inter- „ rogaverunt. Quid autem ſignificatur per os, niſi verbum Domini quo ſemel locutus „ eſt? „ Obiit Joannes Sareſberienſis anno MCLXXXI. teſte *Roberto de Monte* in Appendice ad *Sigebertum*, vel potius anno præcedente, die 25. Octobris, ut conſtat ex Necrologio Monaſterii Joſaphatenſis prope Carnutum, & ex Chronico Autiſſiodorenſi.

Obſervanda in dubiis Moralis Chriſtianæ Regula. Doctrinam Probabiliſtarum evertit Joannes Sareſberienſis.

** De Monſtier en Celle, les Troyes.*

Petri Cellenſis elogium.

IV. Petrus, Cellenſis * Abbas in ſuburbio Tricaſſino, deinde S. *Remigii* Remenſis, Ordinis Benedictini, demum Epiſcopus Carnotenſis poſt *Joannis* Sareſberienſis obitum creatus eſt. Ad ipſum cum adhuc Cellenſis Abbas eſſet, S. *Bernardus* Epiſtolam 293. Joannes Sareſberienſis plures Epiſtolas ſcripſit. A *Nicolao* Clarevallenſi Epiſtola 25. hoc „ præconio celebratur: „ Ab„ bas Cellenſis, vir religioſus & timens Deum, homo „ bonus, & teſtimonium bonum habens a Bonis, vita & literatura conſpicuus, nobis „ quoque tanta familiaritate devictus eſt, ut non ſit unus de cæteris, ſed præ cæteris „ unus, &c. „ Scripſit varios Sermones, Epiſtolarum libros novem, Librum *De Panibus*, ad Joannem Sareſberienſem, amicum ſuum. *De Tabernaculi* Moſaici myſtica

Expo-

Expositione libros duos: Librum *de conscientia*, ad *Alcherum* Monachum Clarevallensem: Librum denique *de Disciplina Claustrali*, *ad Henricum* Campaniæ Comitem. Obiit anno 1187. *Opera.*

V. Godefridus, Viterbiensis a patria cognominatus Presbyter, *Conradi III. Friderici I.* & *Henrici VI.* Imperatorum Capellanus & Notarius, *Chronicon Universale*, partim Carmine, partim soluta oratione intermixtis scripsit, ab orbe condito ad annum usque 1186. Multis fabulis refertum Critici observant. Opus dicavit *Urbano III.* Pontifici Maximo. In Epistola nuncupatoria supremam Romanæ Ecclesiæ in Censura librorum auctoritatem magnifice prædicat; „Cujus doctrina & regimine omnes Reges & Principes, „ & universæ orbis Ecclesiæ adornentur, & ab ea tamquam a fonte Justitiæ, totius „ sapientiæ regulis instruantur: Quia nullum Scripturarum elogium noscitur esse authen- „ ticum, nisi ab ejus sapientiæ fluminibus sitientibus propinetur. Quare, si quod *Hi-* „ *storiarum Opus nova* per aliquem institutione conficitur, ratio suggerit, ut antequam „ in Publicum deveniat, Apostolico Examini præsentetur: quatenus si acceptione di- „ gnum esse perpenditur, ejus Mandato & Judicio approbetur: & ab eo vires auctori- „ tatemque recipiat, cui terrena & cœlestia divinitus sunt commissa. *Romani Pontificis in censura librorum auctoritas.*

Ad ea ferme tempora referendi sunt natales Chronici *S. Petri Vivi* * Senonensis, auctore *Clario* Monacho O. B. ad annum Christi 1184. perducti, quod Tom. II. *Spicilegii* & *Casauriensis*, sive *Piscariensis*, * quod Tom. V. editum est.

**De saint Pierre le Vif.*

** De Pescaire; in Insula Piscaria ad Mare Adriaticum, in Aprutia, ulteriori.*

V. Willelmus, natione Syrus, *Amalrico* Hierosolymorum Regi ob eruditionem, magnarumque rerum tractandarum capacitatem carus, ab eo Balduino filio Præceptor datus est, & Cancellarius postea creatus. Anno denique MCLXXIV. die 39. Maii, Cleri, Populique concordibus suffragiis, accedente Regis assensu, Archiepiscopus Tyri electus est, infra decem dies in Ecclesia Dominici Sepulchri ab *Amalrico* Hierosolymorum Patriarcha consecratus. Adfuit Concilio Œcumenico Lateranensi sub *Alexandro III.* ejusdemque Acta scripsit, rogantibus Patribus. Libros 23. *de Bello Sacro* edidit, quibus Sacrarum Expeditionum Historiam a Concilii Claromontani sub *Urbano II.* tempore, id est ab anno 1095. usque ad annum 1180. complectitur. Accurati & elegantis Historici laudem promeritus & assecutus est.

ARTICULUS XVII.

De Guillelmo Neuburgensi, Petro Cantore, Stephano Tornacensi, Henrico Albanensi, Balduino Cantuariensi, Rogerio de Hoveden, & Theodoro Balsamone.

I. Guillelmus Litle, hoc est *Parvus Neuburgensis*, seu *Novoburgensis* appellatus; quod in Cœnobio Neuburgensi Canonicorum Regularium institutus, & S. *Augustini* Regulam professus fuerit; vulgo sed corrupte dictus *Neubrigensis*, anno 1135. *Stephani* Regis I. natus est. Vixit ad finem usque istius Sæculi. Historiam Rerum Anglicarum ab anno 1066. *Guillelmi Conquestoris I.* ad annum 1197. & extrema *Richardi* Thymoleontis Anglorum Regis tempora, quinque libris complexus est, quos *Joannes Picardus* Canonicus Regularis *S. Victoris* Parisiensis edidit, & Notis illustravit. Alia ipsi Opera tribuunt, qui de Illustribus Angliæ Scriptoribus egere, & inter alia Commentarium in Canticum Canticorum.

II. Petrus Cantor Ecclesiæ Parisiensis Theologus celeberrimus, anno 1191. Tornacensis Episcopus electus est. Electione in controversiam vocata, *Stephanus* Abbas Sanctæ *Genovefæ* Guillelmum Archiepiscopum Remensem; tunc supremum Regni Administrum per literas rogavit, ut electo faveret. Verba ejus adscribo, quibus eximia *Petri Cantoris* merita commendat Epistola 175. *Vir est*, inquit, *cujus per omnes Ecclesias famæ suavis diffunditur opinio, qui gemina scientia efficacissime clarens, & doctrinam monitus ornat, & moribus disciplinam. Origeni parem in aliquo, sic eum docere credimus, ut vivere; sic vivere, ut docere. Tales in candelabro vestro lucernas, tales in diademate capitis Aaron lapides, tales in Sancta Remensi Ecclesia suffraganeos esse decet, ut vicinæ Provinciæ sancta æmulatione moveantur ad promotionem consimilium, & solicitudo* *Petri Cantoris Parisiensis elogium.*

vobis

vobis commissa facilius & frequentius juvetur per religionem & prudentiam ipsorum; &c. Virum piissimum infulas Episcopales declinasse, & Monachum induisse in Monasterio *Longipontis* * Ordinis Cisterciensis, ubi sanctitatem vitæ beato fine complevit, Necrologium Tornacensis Ecclesiæ testatur. Obiit 10. kalendas Octobris, anno 1197. ut ejusdem Abbatiæ in qua obiit, Necrologium commemorat. Scripsit Summam Moralem, quæ dicitur *Verbum abbreviatum*, quod his verbis incipiat. Extat MSS. in Abbatia Sanctæ Genovefæ Parisiensis. Edita est & notis illustrata a Dom. *Georgio* Galopino Monasterii Sancti Guisleni O. B. in Hannonia Monacho. Scripsit præterea *Grammaticam Theologorum*, opus ad Scripturæ sacræ intelligentiam utile: *Glossam Scholasticam* in Biblia sacra, cujus maximam partem in conventu nostro Lugdunensi FF. Prædicatorum asservari *Possevinus* monuit in Apparatu sacro. *Petrum Cantorem* hoc ornat elogio Jacobus de Vitriaco in Historia Occidentali cap. 8. *Magister Petrus, venerabilis Cantor Parisiensis, vir potens opere & sermone aurum suum & argentum similiter conflans, & verbis suis stateram faciens, morum honestate pondus & gravitatem conferens suæ doctrinæ: Cœpit enim facere & docere velut lucerna ardens & lucens, & civitas supra montem posita, & candelabrum aureum in Domo Domini.*

* *De Longpont.*

Petrum Cantorem pariter commendant Cæsarius Heisterbacensis libro XII. Historiarum memorabilium, cap. 48. Vincentius Bellovacensis l. 29. Speculi Historialis, cap. 59. S. Antoninus P. II. Chronicorum Tit. 17. cap. 9. Henricus de Gandavo, & Trithemius libro de Scriptoribus Ecclesiasticis.

Petrus Cantor vagam & effrenem opinandi licentiam in materia Morum, non minus quam Fidei, insectatur.

Præclara sunt quæ scribit Petrus Cantor Cap. LXXX. *contra mollientes arcum Scripturæ sacræ*, vagamque & effrenem recentium Probabilistarum opinandi licentiam evertunt. „ Sicut, *inquit*, per novarum traditionum adinventionem mandata Dei omittuntur, „ sic & per mollientes & laxantes rigorem Sacræ Scripturæ. *Dominus enim tetendit* „ arcum suum, *& paravit illum, & in eo paravit vasa mortis.* Levigantes autem & „ remittentes hunc arcum quid aliud satagunt, nisi ut lex Divina de sua pendeat inter„ pretatione, voluntate, moribus, & consuetudine, cum potius hæc omnia de illa pen„ dere deberent.... In casibus & humanis negotiis sequenda sunt exempla Prudentum: „ in via vero Fidei, vitæ, & morum imitanda & attendenda est potius regula & for„ ma vivendi & credendi sufficienter præscripta a Domino; quia Verba ejus spiritus „ & vita sunt: Sermo ejus vivus est & efficax: Præceptum ejus lucidum illuminans „ oculos: Fidelia omnia mandata ejus *nullo mendacio vel prava expositione variata*: „ Confirmata in sæculum sæculi, *non in cassum missa, ut verba humana, quæ ad li„ bitum nostrum mutari, vel interpretari possunt.* „ Qui *autem* timet Dominum, in mandatis ejus volet nimis, *ut magis ei innitatur quam voluntati suæ, non judicans ea difficilia impleri sicut Mahometus, qui arcum Domini relaxavit. Cui similes videntur, qui juxta mores & voluntatem suam illum levigantes exponunt.* „ Justus autem ex fide vi„ vens, *ait:* Adhæsi testimoniis tuis, Domine, *non interponens superfluam, vel pravam expositionem & voluntariam, quasi repagulum inter me & illa, quo minus percurrerem viam mandatorum tuorum, quo minus ipsa mihi lucerent.* „ Nam Lucerna pedibus meis „ verbum tuum & lumen semitis meis. *Isaiæ I.* Caupones tui miscent aquam vino. „ *Hieronymus* Qui præcepta Sacræ Scripturæ, quibus debet auditores corrigere ad eo„ rum voluntatem emollit, suo sensu immixto, vinum corrumpit. Unde idem: *Vi„ num tuum*, id est, pura & sincera veritas in Sacra Scriptura contenta, *mixtum est* „ *aqua*, prava expositione corrumpente & molliente rigorem Scripturæ Sacræ insipidi„ tate sua... Quomodo *consensit adversario suo*, id est Sacræ Scripturæ, quæ adversa„ tur carni & sensualitati hominis, docens eum viam mandatorum Dei, & in illis am„ bulare, qui mandata ipsa confirmata in sæculum sæculi, dicit esse temporalia, loca„ lia, personalia, & præcepta consilia, addens & subtrahens, interpretans & exponens „ ad voluntatem & libitum suum. Tales, inquam, graviter peccant, quia *Os Domini* „ *non* sane & sincere *interrogant*... Duo sunt necessaria ad Salutem, via Fidei, & lux „ morum. Si ergo parum deviantem a fide vocamus hæreticum, & increpantes dicimus „ eum non esse in via, sed extra; quare & similiter recedentem in modico a luce mo„ ralium præceptorum non arguimus objicientes ei quod jam non sit in luce, sed in

Psal. 7. 13. Joan. 6. Hebr. 4. Psal. 18. Psal. 110. Psal. 111. Heb. 10. Psal. 118. 31. Luc. 3. Matt. 5. Josue 5.

„ tene-

„ tenebris. Cum etiam fides ex quibusdam cellulis, parvis locis scilicet Scripturæ Sa-
„ cræ & subobscuris sit elicita, in quarum cellularum expositione deviaretur de faci-
„ li, si aliter addendo, vel minuendo, vel remittendo, quam nobis statutum est, &
„ expositum a Sanctis, exponerentur & interpretarentur. Cur in Luce morum simili-
„ ter necessaria Saluti, nobisque tradita in luce & manifestatione verborum, licet no-
„ bis sine errore notabili afferre nostram expositionem qualitercumque eum remittentem
„ & obscurantem, tenoreque suo privantem?

III. Stephanus, patria Aurelianensis, Ordinis *S. Augustini* Canonicus Regularis, *S. Genovefæ* Parisiensis, utriusque Cœnobii restaurator, regularem observantiam & studium apud suos excitavit. *Alberico* S.R.E. Cardinali, Sedisque Apostolicæ Legato comes adjunctus est ad Albigensium & Coterellorum hæresim exscindendam. *Philippo Augusto* Regi Francorum, & *Guillelmo* a Campania Archiepiscopo Remensi & Summo Regni Administro acceptissimus fuit, qui ipsius consilio, industria, calamo in privatis publicisque negotiis usi sunt. Regis Christianissimi Legationem obiit ad Sedem Apostolicam, Summo Pontifici his verbis ab ejus Majestate commendatus: *Et quoniam magnum & cordi nostro profunde insitum est negotium, mittimus ad vos prædilectum & familiarem nostrum Stephanum Abbatem S. Genovefæ, discretum & fidelem Regno, quem loco nostro benigne suscipite, & ei tamquam nobis, in his quæ ex parte nostra vobis dixerit, indubitanter fidem adhibete.* Ludovicum VIII. *Philippi Augusti* filium ex sacro fonte suscepit. *Petri Cantoris* electione missa in irritum *Stephanus* Episcopus Tornacensis electus est favente *Guillelmo* Archiepiscopo Remensi, anno 1192. Ejus promotionem falsis rationibus deceptus *Cœlestinus III.* Pontifex Maximus minus gratam habuit: Cujus ille delinivit animum literis summam reverentiam & devotionem erga Sedem Apostolicam significantibus. „ Inter spem, *inquit*, & timorem medius accedo, filius ad Patrem, servus ad
„ Dominum, ad Successorem Petri minimus discipulorum Christi, forte mitigabit iram
„ suam Pater, remittet indignationem Dominus, Petri Successor humilem respiciet Sa-
„ cerdotem. Quis scit si convertatur & ignoscat, & relinquat super me benedictionem?
„ Vocatus ad Ecclesiam Tornacensem, loco & animo remotus & ignarus, nihilque
„ minus spirans quam Cathedram: cur excessi si accessi? Quid peccavi, si non præca-
„ vi? An deliqui quia non dereliqui? Divinare certe non potui, placeret-ne an displi-
„ ceret Summo Pontifici, cujus placita sunt jura; in cujus dextera ignea lex, quæ ap-
„ pendit merita singulorum in statera Canonum, & apprehendit astutias in perpendicu-
„ lo Legum, & circino Decretorum. Sed quoniam bonarum mentium est ibi culpas co-
„ gnoscere, ubi culpa non est, & periculosum valde est filio separari diutius a conspe-
„ ctu Patris, exceptiones omitto, veniam peto, gratiam quæro, misericordiam implo-
„ ro. Aperiatur mihi, obsecro, sinus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, qui nemini claudi con-
„ suevit, pandatur aditus supplicandi, porrigantur ubera materna: Cum matre placabi-
„ lem sese Pater exhibeat, ut & simplici consulat, & simplicem consoletur. „ Ecclesiasticam disciplinam in sua Diœcesi restituit Præsul religiosissimus. Quomodo in Episcopali Dignitate se gereret, necessitate compulsus exponit Epistola 208. qua famam suam tuetur adversus *Berterum* Cameracensem Archidiaconum qui ipsi detrahebat, quasi Pontificali Cathedræ sese conformare nesciret. „ Doce me obsecro, *inquit*, quæ sit illa Ca-
„ thedralis forma quam depingis, ut ei, si non informis fuerit, me conformem. Ci-
„ vitatem raro egredior, Regulares Horas cum aliis, quantum licet, frequento. Secun-
„ dum gratiam mihi collatam, verbum Dei Parochianis meis annuncio. Contra novam
„ Hæresim, cæteraque mon-stra id genus, pro posse meo declamans tamquam ad bestias
„ depugno. Sacramenta quæ gratis accepi, gratis impertior, pravitatem Simonis, Gie-
„ zi lepram, modis omnibus abhorreo, detestor, anathematizo. Manus meas, etsi non
„ ab omni munere, ab illicito semper excutio. Venientibus ad me in Confessione con-
„ silium, in Pœnitentia remedium, in tribulatione solatium, quantum Dominus per-
„ mittit, exhibeo. Horis vacuis Sacræ Scripturæ intendo; legens & ruminans, quæ
„ post lectionem decoquo, & ad memoriæ cellulam trajicio. Honestis hospitibus liben-
„ ter occurro, liberaliter accurro. In mensa nec solitarius, nec obscurus esse volo, in
„ qua facilius est ut superfluitatem accuset natura, quam curiositas esuriem. Histrioni-
„ bus

Extat inter Epistolas Stephani Tornacensis 201.

Stephani Tornacensis vivendi ratio in Episcopatu.

„ bus & scurris patrimonium Christi non dispergo. Hæc exterius. Occultorum autem „ cognitor est scrutans corda & renes Deus. „ Obiit optimus Antistes anno 1203. die 9. septembris. Scripsit Epistolas 287. quas P. *Claudius du Moulinet* Congregationis Gallicanæ Canonicorum Regularium vir eruditus novæ Editionis honore donavit, & Notis illustravit. Officium *S. Geraldi* Abbatis Sylvæ-Majoris composuit. rogantibus ejusdem Cœnobii Monachis. Statuta Synodalia edidit, plures scripsit, habuitque Sermones. Decretum denique *Gratiani* commentatus est.

Stephani Tornacensis Opera.

Inutiles Theologiæ Scholasticæ Commentarios, & inextricabilem sylvam Decretalium, a Romano Pontifice succidi optat Stephanus Tornacensis.

Theologiæ Scholasticæ & Decretalibus jam sylvescentibus nonnihil adversus fuit *Stephanus Tornacensis*, & Romanum Pontificem hortatus est, ut inutiles Commentarios Theologiæ, & inextricabilem Sylvam Decretalium succideret. „ *Lapsa sunt* (inquit) *apud nos in confusione officinarum sacrarum, studia Literarum, dum & discipuli solis novitatibus applaudunt, & Magistri gloriæ potius invigilant quam doctrinæ, novas recentesque Summulas & Commentaria firmantia super Theologia passim conscribunt, quibus auditores suos demulceant, detineant, decipiant, quasi nondum sufficerent Sanctorum Opuscula Patrum, quos eodem Spiritu Sacram Scripturam legimus exposuisse, quo eam composuisse credimus Apostolos & Prophetas. Ignota & peregrina conviviis apponunt fercula, cum in nuptiis Filii Regis tauri & altilia ejus sint occisa parataque omnia: nec restat venientibus ad nuptias, nisi quæ apposita sunt prendere & prandere. Disputatur publice contra Sacras Constitutiones, de incomprehensibili Deitate; de Incarnatione Verbi verbosa caro & sanguis irreverenter litigat. Individua Trinitas in triviis secatur & discerpitur, ut tot jam sint errores quot Doctores; tot scandala, quot auditoria; tot blasphemiæ, quot plateæ. Rursus si ventum fuerit ad Judicia quæ Jure Canonico sunt tractanda, vel vobis commissa, vel ab Ordinariis Judicibus cognoscenda, profertur a venatoribus inextricabilis sylva Decretalium Epistolarum, quasi sub nomine Sanctæ recordationis Alexandri Papæ: & antiquiores Sacri Canones abjiciuntur, respuuntur, expuuntur. Hoc involucro prolata in medium ea quæ in Conciliis SS. Patrum salubriter instituta sunt, nec formam consiliis, nec finem negotiis imponunt, prævalentibus Epistolis quas forsitan advocant, & conductitii sub nominis Romanorum Pontificum jam Prophetæ in cubiculis suis confingunt & conscribunt. Novum Volumen ex eis compactum & in Scholis solemniter legitur, & in foro venaliter exponitur*, &c. *Hæc omnia, Pater correctionis Apostolicæ manum desiderant, ut uniformitas dicendi, discendi, disputandi, auctoritate vestra certam redigatur ad formam, ne sermo divinus attritione vulgari vilescat.*

Summus Pontifex uniformem docendi modum omnibus Theologiæ & Juris Canonici Academiis & Professoribus toto orbe Christiano præscribere potest.

Quæstio de forma Baptismi. Stephani Tornacensis opinio minime sequenda.

Tanta erat fama eruditionis Stephani, cum adhuc *S. Evurtii* Aurelianensis Abbas esset, ut *Pontius* Claromontanus Episcopus de quæstione circa validitatem baptismi sub hac verborum formula collati, *In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti* emergente, una cum Mauritio Parisiensi Episcopo eum consuluerit. Varias in sententias abierunt viri eruditi. *Mauritius* respondit, irritum fuisse Baptisma, quod suppressis his verbis, *Ego te baptizo*, cæteris licet prolatis, collatum esset. Ita quippe Scripturarum Divinarum auctoritate, & SS. Patrum testimonio traditum. *Stephanus* respondit, validum esse Baptismum sic administratum, tum quia Christus Baptismi formam tradidit his verbis: *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*: non dixit; *baptizantes & dicentes, Ego te baptizo*, &c. Tum quia *S. Augustinus* docet, *Baptismum ubicumque & a quibuscumque, verbis Evangelicis consecratum*, validum esse. Quod etiam *Innocentii* I. & *Zachariæ* Summorum Pontificum auctoritate confirmat. Hæc itaque verba, *Ego baptizo*, esse *de solemnitate ministerii, non de substantia Sacramenti* asserit. Ecclesiæ Judicio vicit *Mauritii* Parisiensis Præsulis opinio, ut constat ex *Alexandro III.* lib. III. Decretalium Tit. XLII. *De Baptismo*, Cap. I. Condonandum tamen est *Stephano* quod ita senserit, nondum eliquata quæstione, maxime cum opinando potius quam asserendo responderit, seque *Mauritii* Episcopi sententiæ cessurum sit professus. *Opiniones*, inquit, *profundo, non assertiones, paratus Summi & Catholici Viri Domini Parisiensis sequi vestigia*. Hæc ille Epistola V. quam *Pontii* Claromontani & *Mauritii* Parisiensis Literæ præcedunt.

IV. Henricus, Castro Marciaco prope Cluniacum nobili genere ortus, adolescens in Cœnobio Clarevallensi Monachum induit. Juvenis Altacumbæ * primum deinde Cla-

ræval-

ræ vallis Abbas electus est: Cisterciensem Abbatiam & Tolosanum Episcopatum recusavit; sed virum Ecclesiæ utilitati natum Deus in Cœnobio delitescere noluit. Nam a *Clemente III.* Romam ad Synodum nominatim vocatus, ab ipso Cardinalis & Episcopus Albanensis creatus est, ac Legatus contra Hæreticos Albigenses missus in Gallias, Imperatorem, & Reges Galliæ, Majorisque Britanniæ, ad Sacram Expeditionem & ad succurrendum Terræ sanctæ fœderavit. Obiit in Belgio, quo fuerat profectus ad pacem inter illius Provinciæ Comitem & Ecclesiam Atrebatensem conciliandam anno circiter MCLXXXVI. Corpus ejus Claramvallem delatum est. Scripsit librum *De Peregrinante Civitate Dei*, in Tractatus octodecim distributum: & *Declamationem Historicam de rebus a se gestis in sua Legatione adversus Albigenses*. Edita sunt hæc Opera Tom. III. Bibliothecæ Cisterciensis. *DeHautecombe, in Diœcesi Genevensi.*

V. Balduinus, cognomento *Devonius*, Oxoniæ in Anglia natus, a *Bartholomæo* Oxoniensi Episcopo institutus est, ac istius Ecclesiæ Archidiaconatu postmodum ornatus. Qua deinde abdicata Dignitate Ordini Cisterciensi nomen dedit. Cœnobii Fordensis, in quo Monachum induerat, post hæc electus Abbas, tum Vigorniensis Episcopus, ac tandem Archiepiscopus Cantuariensis, anno 1184. Sacræ Expeditionis negotium facundia & industria sua promovit, zeloque pro Ecclesia succensus, sumpta Crucis tessera, in Syriam ipse trajecit. Scripsit Tractatum, *De Sacramento Corporis & Sanguinis Domini:* aliosque editos Tom. V. Cisterciensis Bibliothecæ. De illo videsis *Manriquem* in Annalibus, & cæteros qui de Rebus Cisterciensium scripsere.

VI. Rogerius de Hoveden, Eboraci in Anglia natus, Oxoniensis Academiæ Theologus celeberrimus, Annales Anglorum edidit ab anno Christi 731. ubi *Venerabilis Beda* desinit, ad annum 1199. Accurati Historici partes ut plurimum implevit.

VII. Theodorus Balsamon, Antiochenus Patriarcha, Schismaticus & Romanæ Ecclesiæ hostis, vixit duodecimo cadente sæculo. Nomo-Canonem Photii, Canones Apostolorum, Œcumenicarum & particularium Synodorum, SS. Patrum Dionysii Alexandrini, Petri Alexandrini, Gregorii Thaumaturgi, Athanasii, Basilii, &c. Canonicas Epistolas Commentariis illustravit. *Balsamonis Responsa ad Interrogationes Marci Alexandri Patriarchæ* edita sunt lib. V. Juris Græco-Romani. Ejusdem *Meditata*, sive *Responsa* de quibusdam aliis quæstionibus extant lib. VII. ejusdem Juris. Zonaram Balsamone posteriorem videri, & ex ipso hausisse, superius observavi.

ARTICULUS XVIII.

De Petro Blesensi, & Sancta Hildegarde.

I. PEtrus Blesensis, a natali solo, Blesis videlicet urbe Halliæ nobilissima cognominatur, vir humanioribus literis excultissimus, Sacrarum Literarum, & Juris Canonici peritissimus, *Guillelmi* Regis Siciliæ Præceptor ac Sigillarius, ut ipse testatur Epistola 131. in Angliam ab *Henrico II.* Rege vocatus est, ab eoque ad Regem Francorum magnis de rebus missus. Deinde Aulæ fastidio ad *Richardum* Cantuariensem Archiepiscopum se contulit, a quo ad gravissima Ecclesiæ negotia tractanda admotus est. Vir fuit morum integritate, non minus quam doctrina spectatissimus, adeo ab ambitione alienus, ut Neapolitanum Archiepiscopatum, ad quem electus fuerat, & Roffensem Episcopatum bis sibi oblatum recusaverit, & honorem metiens ex onere, motus ambitiosos ad sobrios mediocritatis terminos limitaverit, ut ipse loquitur Epistola 131. Bathoniensi Archidiaconatu, & deinde Londinensi, exigui admodum redditus Beneficio contentus fuit. Tanta erat in eo ingenii vis ac memoriæ, ut de diversis argumentis tribus amanuensibus simul & semel dictaret, & quartam ipse scriberet Epistolam, ut ex ipso discimus Epistola 92. Epistolas 138. Sermones 65. & varios Tractatus edidit, in quibus pietatem & Ecclesiasticam libertatem cum varia doctrina conjunctam suspicere est. Suos libros recenset in Tractatu contra Operum suorum Depravatorem, qui ipsius Opusculum *Job* cavillatus fuerat, & ipsum Adulatorem Principum appellaverat. „ Spiritus Dei, *inquit*, reddit testimonium spiritui meo, quia numquam fui *Petri Blesensis Mores sanctissimi.* *Vis memoriæ admirabilis.*

„ olei

„ olei venditor, nec soleo Magnates palpare in vitiis, aut laudare peccatorem in de- „ sideriis animæ suæ. In Compendio meo super Job. In Epistolis meis. In libro Ex- „ hortationum mearum. In Dialogo meo ad Regem Henricum. In Tractatu meo de „ Hierosolymitana peregrinatione. In libro meo de præstigiis fortunæ; & in opere meo „ novello de assertione Fidei. In libro contra Perfidiam Judæorum. In libro de Con- „ fessione & Pœnitentia. Et in eo qui Canon Episcopalis inscribitur, & in quamplu- „ rimis aliis Scriptis meis, Regem vestrum & alios terræ Magnates, ubi materia se „ offert, plena libertate redarguo, solicite suggerens quidquid ad eorum ædificationem, „ citra invectivæ injuriam, potest humana devotio.

Opera.

II. *S. Hildegardis*, ex Comitatu Sphanheimensi oriunda, in Beatæ *Juttæ* disciplinam a teneris tradita, in Monte *S. Disibodi*, Christo Virginitatem consecravit, & sancti *Benedicti* Regulam professa est. Postea Monasterio *S. Ruperti* prope Bingam, Moguntinæ Diœceseos, præfecta est prima Abbatissa. Sanctitate & divinis Revelationibus illustris fuit, quas jussu *Eugenii III.* Pontificis Maximi, qui spiritum ejus probaverat, scripto tradidit. Nec *Eugenius* solum, sed *Anastasius IV.* & *Hadrianus IV.* suis illam Epistolis honorarunt, ejusque orationibus se ac Romanam Ecclesiam commendarunt. *S. Bernardus* spiritalia charismata ipsi gratulatus est, ejusque intercessionem apud Deum flagitavit Epistola 386. *Congratulamur*, inquit, *Gratiæ Dei quæ in te est, & ut eam tamquam gratiam habeas, & toto ei humilitatis & devotionis affectu studeas respondere, admonemus, sciens quod* Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. *Quod in nobis est, hortamur & observamus. Cæterum ubi interior eruditio est, & unctio docens de omnibus, quid nos aut docere possumus, aut monere? Diceris enim cœlestia secreta rimari, & ea quæ supra homines sunt, Spiritu Sancto illustrante dignoscere. Unde rogamus magis & suppliciter postulamus, ut nostri memoriam habeas apud Deum, & eorum pariter qui nobis in spirituali societate juncti sunt. Nam cum Spiritus Deo conjungitur, confidimus quod nobis multum podesse valeas & subvenire.* Scripsit tres Revelationum libros, plurimas Epistolas, librum inscriptum *Scivias*, id est, *de scientia viarum Dei & hominis*; & alios Tractatus, quos *Trithemius* Abbas lib. *de Viris Illustribus Ordinis Sancti Benedicti*, cap. CXIX. & lib. *de Scriptoribus Ecclesiasticis* commemorat. Vitam ejus admirabilem *Godefridus* scribere aggressus est, sed vix unum librum absolvit, quem recensuit, & secundum tertiumque adjecit *Theodericus* Benedictinus Abbas XIII. ineunte Sæculo. Extat apud *Surium* Tom. V. ad diem XVII. Septembris. Obiit *Sancta Hildegardis* an. MCLXXX. Ejus cum laude meminit Monachus Autisiodorensis in Chronico. Auctor Anonymus Ordinis Præmonstratensis, qui Vitam *Sancti Gerlaci* Eremitæ anno circiter MCCXXV. scripsit a *P. Bollando* editam inter Acta Sanctorum mensis Januarii, *S. Hildegardem* his verbis commendat cap. VIII. „ Erat eo tempo- „ re in partibus Maguntiæ Virgo quædam Sanctissima, Hildegardis nomine, famo- „ sissima illa Prophetissa Novi Testamenti, cum qua familiariter locutus est Deus, „ & ostendit ei secreta cœlestia. Hæc per manum sanctæ memoriæ Domini Henrici „ Maguntinensis Archiepiscopi sacro velamine Domino consecrata, cum nullis literis, „ nisi tantum Psalmis Davidicis esset erudita, per Spiritum Sanctum edocta, de divinis „ oraculis & sacramentis sibi revelatis grandia edidit volumina, quæ ab Eugenio Pa- „ pa, mediante Sancto Bernardo Clarevallense Abbate canonizata, & inter Sacras „ Scripturas sunt connumerata. Hæc per multa temporum curricula, doctrinæ saluta- „ ris lampade Sanctam Ecclesiam illuminavit, Epistolis ad diversas Personas missis cor- „ roboravit, & claris Miraculis illustravit." De eadem legendum *Chronicon Senonense* lib. IV. cap. XV. cujus Auctor *Richerius* Monachus narrat ipsam lingua Latina, quam numquam didicerat, & locutam fuisse, & scripsisse Libros de Statu Regnorum, & eventibus futurorum: De futuris Fratrum Prædicatorum & Minorum Ordinibus fuisse vaticinatam: Librum etiam de Medicina edidisse, quem ipse Argentinæ vidit.

Sanctæ Hildegardis Revelationes & Prophetia probata.

S. Hildegardis elogium.

Id est approbata, & inter optimos piosque libros numerata.

Tom. III. Spicilegii.

JOAN.

JOAN. DOM. MANSI

Nota.

Hildegardis visiones partim notæ sunt, partim paucis cognitæ, quæ enim typis vulgatæ prodierunt non quidem totam revelationum ejus complexionem continent, sed portio sunt tantummodo eorum, quæ Deus sanctæ huic fœminæ per visum ostendit. Est apud me Codex grandis membranaceus, tres in partes distinctus, visiones plurimas continens ab ea scriptus, ut ibi legitur anno *ætatis sexagesimo quinto, & millesimo centesimo sexagesimo tertio Dominicæ Incarnationis pressura Apostolicæ Sedis nondum sopita*, ideſt nondum compositis rebus inter Alexandrum III. & Fridericum I. Imperatorem. Liber iste diversum habet exordium ab edito, idemque omnino ac illud quod Trithemius signat. *Incipit liber divinorum operum simplicis hominis*. Tum sequitur, *& factum est in sexto anno postquam mirabiles, verasque visiones, in quibus per quinquennium laboraveram &c.* Ex his discimus visiones quæ typis excusæ sunt postremas hasce præcessisse, quod & inferius clarius explicat his verbis: „ Ego paupercula, & „ imbecillis forma testificante homine illo, quem, velut in prioribus visionibus meis „ præfata sum, occulte quæsieram, & inveneram, testificante etiam eadem puella, „ cujus in superioribus visionibus mentionem feci; quamplurimis infirmitatibus contrita, manus tamen ad scribendum tremebunda converti. Quod dum facerem sursum „ ad verum virensque lumen aspexi, quid scribere deberem, quoniam omnia quæ a „ principio visionum mearum scripseram, vel quæ postmodum sciebam in cœlestibus „ misteriis, vigilans corpore & mente, interioribus oculis spiritus mei vidi, interioribusque auribus audivi, & non in somnis, nec in extasi, quemadmodum in prioribus visionibus meis præfata sum &c. “ Visiones suas exordiens historiam dierum sex creationis rerum omnium sibi proponit, prout in Genesi narratur, eamque mystice exponit, varia Fidei dogmata ea occasione insinuans atque confirmans. Dogmate Purgatorio non ambigue docet his verbis: „ Contra vitia autem multorum peccatorum, „ quibus homines justitiam prævaricantur, pœnalia, & transitoria loca in quatuor angulis terræ posita sunt, quibus animæ salvandorum, secundum quod culpæ eorum „ exigunt, corporibus exutæ examinantur. Unde Occidentalis pars quadam tenebrositate obtecta tenebrescit. His tenebris pœnas levium, minorumque peccatorum in „ se continens, scilicet hominum illorum, qui ignorantia devincunt . . . . . Australis „ vero pars quæ in tribus distinctionibus divisa est, duas distinctiones, quæ finetenus „ sunt, plenam quibusdam pœnis habet, in quibus fortia peccata animarum illarum „ puniuntur . . . . . nam in distinctione anguli hujus, qui inter Orientem, & Austrum est acerrimæ pœnæ ignei, & ventosi aeris, aliorumque cruciatuum sunt, in „ quibus pessima opera homicidarum, raptorum &c. exquiruntur &c. “. Ne tamen credas doceri damnatorum animas purgatorii pœnis suo tempore absolvendis torqueri; nam inferius exponit eos scelestos in purgatorio torqueri, *qui vix vel in fine suo pœnitentiam habuerunt, unde & odore virtutum carentes vix salvabuntur*. Fatendum est tamen hæc monstrata fuisse per visum S. Hildegardæ tamquam in emblemate ad captum ejus accomodato, ut intelligeret pœnis in purgatorio suos esse gradus, quæ tamen longe diversæ sunt ab iis, quas in corpore patimur, atque majora eos pati, qui majora crimina, esto per pœnitudinem remissa, commiserunt.

De ultimo mundi exitu singularia scribuntur circa finem operis; habet enim ante exortum Antichristum multis perpessionibus purgandos esse homines, maxime Ecclesiasticos, qui omnibus expoliati divitiis non mendicabunt quidem, sed ad laudabilem mediocritatem redigentur: & tunc *tam majores, quam minores utriusque populi*, Ecclesiastici scilicet & sæculares *clerum ita ordinabunt*, & ea quæ illis necessaria sunt hac ratione disponent, ut nec in victu aut vestitu defectum habeant. Ad hanc æqualitatem redacto Clero, res deinceps ita disponentur in melius, ut *quisque ordo in rectitudine sua consistat, & etiam liberi ad honorem libertatis suæ; & famuli ad debitam servitu-*

tem subjectionis suæ redeant. Post hanc tranquillitatem iterum procellæ & rerum perturbationes, irruentibus in orbem bellis, ex quibus vastationes, & urbium eversiones; at Dei tandem miseratione iterum in quiete omnia, Ecclesia pristino decori restituta, cujus gloriam & Judæi frequentes & hæretici ad fidem conversi augebunt. Erunt hæc hominibus admirationi, præ stupore clamantibus *se talia prius nec audisse*, *nec cognovisse*. Sed & uberes terra fructus gignet, benigno radio a sole fota, & lenibus pluviis irrigata. Bella tunc nulla, nec ferri usus alius nisi ad colonica instrumenta, & *ad necessitatem usus hominum*. Mala quidem tunc erigere caput tentabunt; sed statim depressa cadent. Verum quid boni in malo orbe stabili? Pagana gens quædam *de longinquis regionibus*, Christianorum felicitati invidens, eorum terras invadet, eaque prævalente omnia pessum dabuntur. Tunc scelera, & ærumnæ plurimæ, ex quibus meliora edocti Christiani resipiscent; & a bono Deo non sine cœlesti miraculo impetrabunt, ut turbo iste dissipetur, ac serenitas jure postliminii restituatur. Cadet inter hæc Romanorum imperium, & Principes quique potentes humiliora coacti discent; unaquaque gente suum sibi principem, quem optimum judicabit, constituente. Secundum hæc iterum calamitas recurret, nec ipsa Romana Ecclesia ab ærumnis immuni, nam & illam dirum schisma divellet. Ita omnia comparabuntur ad excipiendum Antichristum. Homo ille nequissimus tyrocinium iniquitatis suæ *in occultis locis* ponet, non proditurus nisi postquam se per omnes scelerum gradus exercendo formet ad malum. Prodibit tandem, & tum propria indole, tum maligni spiritus viribus & ope, incredibili potentia mundum totum ad se trahet, atque ita trahet, ut secundum ipsum, quemadmodum Christiani secundum Christum, omnes vocentur. Juvabitur prodigiis in speciem editis plane admirandis: nam & ideo quasi pro redemptione populi sui per occisionem se non mori, & per resurrectionem se resurgere simulabit. Non diu tamen patietur Deus mortales decipi, mittet enim ad annunciandam veritatem Henoch, & Eliam, quos strenue munus suum exequentes Antichristus in suam potestatem redactos neci tradet. Tragædiam tandem ipse Antichristus absolvet, cum ascensionem in Cœlum ad similitudinem Christi tentans, at in altum jam evectus, Deo jubente, aereis vectoribus subductis præcipiti lapsu corruet, atque spiritum efflabit. Errore sic hominum dissipato, veritas majori luce clarebit. His clauditur liber, quem, ut plerisque hodie ignotum, fusius hic expositum legere Lectores non pigebit.

CAPUT VII.

De Politia Ecclesiastica XI. & XII. Sæculi.

ARTICULUS I.

De Romano Pontifice, & Apostolicæ Auctoritatis usu.

Summi Pontifices dispensationes absque urgenti necessitate, aut evidenti utilitate concedere nolunt.

ROmanos Pontifices Auctoritatem *Sancto Petro* & Successoribus ejus divinitus collatam universam Ecclesiam regendi, Leges Ecclesiasticas condendi, Concilia congregandi Œcumenica, & sacris illis Cœtibus præsidendi, temperandi Canones & de illis dispensandi exercuisse, Historiæ Ecclesiasticæ horum Sæculorum varia Monumenta testantur, passim jam a nobis observata, Capp. I. & II. ubi de Romanis Pontificibus egimus. Sed absque urgente necessitate, & evidenti Ecclesiæ utilitate dispensationes concedere nusquam voluerunt, & salvam semper esse jussere Sacrorum Canonum Auctoritatem ac observantiam. Sic *Nicolaus* II. & Synodus Romana anno 1059. celebrata, eos qui ab Episcopis Simoniacis, non simoniace, sed gratis ordinati fuerant, honoribus suis frui, & Ordinum suorum obire ministeria permisere, *Non tam censura justitiæ, quam intuitu misericordiæ*. *Tanta quippe*, inquiunt, *talium multitudo est, ut dum rigorem Canonici vigoris super eos servare non possumus, necesse sit ut dispensatoriæ*

ad

ad piæ condescensionis studium nostros animos ad præsens inclinemus. Vetat tamen Pontifex, ne quis Successorum suorum ex hac sua dispensatione Regulam sibi vel alicui assumat, vel præfigat: *Quia non hoc auctoritas antiquorum Patrum jubendo, aut concedendo promulgavit; sed temporis nimia necessitas permittendum extorsit*. Sic *Urbanus* II. in Synodo Romana anni MXCVI. Canone XI. cum iis, qui recens a Schismaticis ordinati fuerant, dispensavit, ut muniis Ordinum suorum fungerentur, & fruerentur honoribus, *Misericordiæ intuitu, magnaque necessitate cogente. Nullum tamen*, inquit, *præjudicium sacris Canonibus fieri volumus, sed obtineant proprium robur: & cessante necessitate, illud quoque cesset quod factum est pro necessitate. Ubi enim multorum strages jacent, subtrahendum est aliquid severitati, ut addatur amplius caritati*. Sic *Paschalis* II. Epistola XVI. ad *S. Anselmum* Cantuariensem Archiepiscopum, se erga Regem Angliæ & Episcopos ac Abbates qui ab ipso Investituras acceperant, aut ipsi hominium præstiterant, dispensatione usum scribit, compassionis affectu, ut jacentes erigeret. *Qui enim stans jacenti, ad sublevandum, manum non porrigit, numquam jacentem eriget, nisi & ipse curvetur. Cæterum quamvis casui propinquare inclinatio videatur, statum tamen rectitudinis non amittit*. Sic *Paschalis* II. cum Presbyterorum filiis in Anglia dispensavit, ut ad sacros Ordines promoverentur, hujusque dispensationis executionem prudentiæ *S. Anselmi* commisit Epistola CII. „ Eos, *inquit*, quos scientia „ & vita commendat, apud vos ad sacra officia promoveri, pro necessitate temporis, „ & utilitate Ecclesiæ concedimus: ut in posterum Constitutionis Ecclesiasticæ præ„ judicium caveatur ... Cæterum quæ in Regno illo pro necessitatis tempore dispen„ sanda sunt, juxta gentis barbariem, juxta Ecclesiæ opportunitates, Sapientiæ ac Re„ ligionis tuæ solicitudo dispenset.

Quando porro concedendæ sint dispensationes Doctores illorum sæculorum explicatius adhuc tradunt. *Yvo Carnotensis* in Prologo Decreti, præceptiones alias esse mobiles, alias immobiles docet. *Præceptiones immobiles sunt, quas lex æterna sanxit; quæ observatæ salutem conferunt, non observatæ eamdem auferunt: qualia sunt*, „ Diliges „ Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & proximum tuum sicut te ipsum. *Et*, „ Honora Patrem tuum & Matrem tuam: *& si quæ sunt his similia. Mobiles vero sunt, quas lex æterna non sanxit, sed posteriorum diligentia ratione utilitatis invenit, non ad salutem principaliter obtinendam, sed ad eam tutius muniendam: quale est illud Apostoli:* Hæreticum hominem post primam & secundam correptionem devita: *Non quod eorum colloquium per se saluti obesset, sed quod frequentatum ex obliquo quorumdam simplicitatem corrumpere posset. Similiter immobiles prohibitiones sunt quæ adversus vitia loquuntur, qualia sunt;* Non occides, non mœchaberis, *&c. Sunt alia interdicta, in quibus si interdicta non fuissent, nec mors operaretur, nec salus periclitaretur. Sed ad hoc ea SS. Patrum auctoritas reverenda ita decrevit, ut & præsentibus non obesset, & compescendis majoribus malis vel cavendis caritas sincera provideret, quale est illud:* „ Clericus post actam de crimine damnabili Pœnitentiam Clericus „ non maneat, vel ad Clericatum non accedat .... *In his igitur in quibus observatis salus acquiritur, vel in quibus neglectis mors indubitata consequitur, nulla est admittenda dispensatio: sed ita sunt omnia mandata vel interdicta servanda, sicut sunt æterna lege sancita. In his vero quæ propter rigorem disciplinæ, vel muniendam salutem, posteriorum sanxit diligentia, si honesta vel utilis sequatur compensatio, potest præcedere auctoritate Præsidentium diligenter deliberata dispensatio, &c.* Et Epistola 114. ad *Brunonem* Episcopum de Controversia Investiturarum ita scribit: *Videmus scissum Regnum & Sacerdotium, quibus tamquam principalibus & fortioribus paxillis tabernaculi Dei status firmiter figebatur, ne ullo impetu procellarum & turbinum everteretur. In tanta scissura, in tanta procella florere & fructificare non potest Mater Ecclesia, de qua dicitur;* Una est columba mea, sponsa mea. *Ad hanc unitatem resarciendam laborare debent membra Christi quæ medicinaliter ferro putredines istas resecarent, aut competenti dispensationis malagmate tantam scissuram procurarent solidare: Non enim in tanto salutis periculo solus medicinæ rigor servandus est; sed & dispensationis modus, qui nulli Sapienti displicuit ad sedandas tantas perturbationes in aliquibus admittendus est.*

est Monente enim Cyrillo Alexandrino ,· sicut nautæ in mari periclitantes , cum non habent spem servandorum omnium negotiorum suorum, quædam projiciunt, ut quædam servent: sic in dispensationibus Ecclesiasticis , ubi non periclitatur Fidei veritas , & morum honestas, quædam instituta temperare debemus , ut tantis Ecclesiæ ruinis subvenire valeamus . . . . Facit hoc caritas, quæ operit multitudinem peccatorum, quæ cum infirmantibus infirmatur, cum scandalizatis uritur, & omnibus omnia fit , ut omnibus prodesse mereatur. Unde a subditis non debet reprehendi Prælatorum dispensatio , si salvo Fidei fundamento, & nota communi regula morum, aliqua infirma faciunt aut tolerant, ut vitam subditorum in proposito suæ sanctitatis conservare prævaleant.

Et Epistola 260. *Novi consuetudinem Romanæ Ecclesiæ , quia non solet , neque vult Decretis suis patenter obviare. Solet autem dispensatorie multa infirma tolerare postquam patrata sunt, tam pro locorum necessitate , quam pro personarum utilitate & honestate. Neque aliter cogendus est Summus Pontifex contraria sibi scribere vel facere , ne cogatur dicere illud Apostolicum: Si quæ destruxi, iterum ædifico, prævaricatoremme constituo.*

Ad Gal. 2. De eodem argumento audiendus *S. Bernardus* lib. 4. *De Consideratione ad Eugenium*, cap. 4. *Quid inquis, prohibet dispensare? Non, sed dissipare. Non sum tam rudis , ut ignorem positos vos dispensatores , sed in ædificationem , non in destructionem . Denique quæritur inter dispensatores ut fidelis quis inveniatur . Ubi necessitas urget , excusabilis dispensatio est . Ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est . Utilitas , dico , communis, non propria. Nam cum nihil horum est , non plane fidelis Dispensatio , sed crudelis dissipatio est .* Et lib. de *Præcepto & Dispensatione* , cap. II. triplicis generis leges distinguit, stabiles, inviolabiles , incommutabiles . De primis dispensare possunt Prælati Ecclesiastici: de secundis solus Deus: de tertiis nec ipse Deus. De primis, earumque dispensatione ait : *Quamdiu caritati militant , immobiliter fixa sunt, mutarique omnino ne ab ipsis quidem præpositis sine offensa possunt. At si e contrario contraria forte aliquando caritati visa fuerint, his dumtaxat, quibus hoc posse videre datum est, & providere creditum est : nonne justissimum esse liquet , ut quæ pro caritate inventa fuerunt, pro caritate quoque ubi expedire videbitur , vel omittantur , vel intermittantur , vel in aliud forte commodius demutentur ? Sicut e regione iniquum proculdubio foret, si statuta pro sola caritate, contra caritatem tenerentur . Tenent ergo fixam firmamque inmobilitatem, etiam apud Prælatos, quæ ex stabili necessario sunt, sed quatenus caritati deserviunt . Numquid autem hoc ego vel solus sentio, vel primus dico? An non hoc ipsum & Papa Gelasius sensit? Ait siquidem: Ubi necessitas non est , inconvertibilia maneant SS. Patrum Decreta. Leo quoque Papa: Ubi inquit , necessitas non est, nullo modo SS. Patrum Instituta violentur . Et infert : Ubi ergo necessitas fuerit , ad utilitatem Ecclesiæ qui Potestatem habet, ea dispenset. Ex necessitate enim fit mutatio legis .* Dispensationes porro a Summo Pontifice fraude elicitas , vel importunitate extortas , eos qui ipsas obtinent, iisque utuntur, a prævaricatione non excusare docet , cum absque causa legitima impetrantur . *Malum quod jam corde conceperant* (inquit Epistola 7.) *opere tamen cauti fuerunt non implere , nisi cum licentia . Conceperunt dolorem , sed non pepererunt iniquitatem, donec iniquo Papa conceptui præbuisset assensum . Numquid ideo aut malum esse desiit , aut vel minoratum est , quia Papa concessit ? Quis vero malum esse neget, assensum præbere malo ? Quod tamen Summum fecisse Pontificem nequaquam crediderim, nisi aut circumventum mendacio , aut importunitate victum .*

Dispensationes non concedendæ absque evidenti Ecclesiæ utilitate, & Caritate Magistra.

Dispensationes absque evidenti Ecclesiæ utilitate & caritate magistra concedi non posse pariter docuit *Petrus Venerabilis* Abbas Cluniacensis Epistola XXVIII. libri primi. Ubi enim præmisit Mandata quædam esse mobilia , quædam immobilia , subdit :
„ Inter alia quæ moveri dispensatione possunt Patrum auctoritatem sequentes , ea esse
„ dicimus, quorum pleraque in Ecclesiasticis Canonibus invenimus, quæ sicut pro com-
„ muni totius, vel propria alicujus Ecclesiæ utilitate, cum non existerent inventa sunt:
„ Sic rursum pro communi totius, vel propria alicujus , aut gentis , aut Ecclesiæ sa-
„ lute prævia in omnibus caritate mutata sunt . . . . . Quid enim coegit Regulam
„ de non transferendis Episcopis a præcedentibus Patribus datam immutari, nisi melius
„ providens Ecclesiis caritas? Quid Hæreticos & criminosos, post condignam de crimi-
„ nibus,

„ nibus Pœnitentiam, quod primi Patres prohibuerant, Ecclesiis Dei præfecit, nisi mul-
„ torum saluti consulens caritas? Quid Presbyterorum filios Episcopari, contra Sancto-
„ rum Apostolicorum antiqua Decreta aliquando jussit, nisi earumdem personarum
„ utilitatem Ecclesiæ utilem esse judicans caritas? Quid Anglis conjugia indulsit, a
„ quibus cæteros inhibuit, nisi novellæ eorum fidei timens caritas? Quid multa in
„ hunc modum vetusta præcepta mutavit, quid nova instituit, quid nunc ista, nunc
„ illa mandavit, nisi pro moribus, temporibus, locis, nunc generaliter, nunc specia-
„ liter, semper tamen humanæ saluti sollicite inserviens caritas?

Goffridus Vindocinensis Abbas Opusculo V. easdem conditiones postulat ut dispensationes licite in Ecclesia fiant. „ Dispensationes, *inquit*, aliquando in Ecclesia faciendæ
„ sunt, non quidem amore pecuniæ, vel quolibet humano favore, sed pia & miseri-
„ cordia intentione. Tunc enim a Pastore Ecclesiæ dispensatio pie & misericorditer
„ fieri creditur, cum aliquid minus perfecte ad tempus fit ab illo, vel fieri permitti-
„ tur, non voluntate sua, sed aliorum necessitate in ipsis videlicet Fides Christiana
„ periclitetur.... Possunt etiam & debent fieri dispensationes, quibus Ecclesiarum
„ & Monasteriorum consuetudines immutentur, sed ubi postponitur minus bonum, ut
„ quod est melius instituatur .... Si quis vero aliter in Ecclesia dispensationes facit,
„ rationi simul & veritati contradicit: nec solum lucernam ardentem non habet, verum
„ etiam aliorum ardentes extinguit. Et ideo non recte dicitur Christi Vicarius, sed dux
„ est cœcorum ipse cœcus.

Arnulphus Lexoviensis Episcopus ad *Alexandrum III.* qui Regulari Capitulo Sagiensi Archidiaconum Sæcularem ex dispensatione dederat, admiranda libertate scripsit, dispensationes hujusmodi, quæ majori bono non compensantur, immo disciplinam evertunt, omnino illicitas esse; nec integrum esse Romano Pontifici Decessorum suorum sanctissima Decreta evertere. „ Quod autem dicitur, *inquit*, Prædecessorem Successori suo legem
„ dare non posse, vel præcise falsum est, vel omnia possunt impune SS. Patrum Instituta
„ convelli, quorum tamen sapientiam narrant populi, quorum laudem Ecclesia nunciat,
„ & sepulchra eorum frequentibus miraculis gloria magnificentiæ cælestis illustrat. Pri-
„ vilegia siquidem Romanorum Pontificum quasi quædam ipsorum testamenta credenda
„ sunt, nec a morte testatoris expirant, sed potius ab ipsa cotrahunt firmitatem, nec
„ defectu personæ sublata perit auctoritas eorum quæ religiose semel instituta noscun-
„ tur. Nos tamen errores Prædecessorum a Successoribus posse corrigi non negamus, &
„ ipsorum etiam in melius posse bona mutari, ubi major scilicet mutationem suadet
„ utilitas, nullumque sentit Religio detrimentum .... *Et infra*: Sacras Veterum Insti-
„ tutiones in deterius devocare non convenit; nec auctoritatem præbere defectus, ut
„ inde fomenta comparentur audaciæ, unde timeri debuit severitas disciplinæ. Plane
„ sunt quædam, quibus ut fiant, consensum adhibere non licet; quæ tamen, si facta
„ sunt, dissimulare necesse est, quia non possunt habere remedium; vel si quid re-
„ compensationis habent, discreta mansuetudine dispensare. Culpam tamen indulgentia
„ prævenire non debet, ne securitas alat audaciam, & ad delinquendum fiducia remissio-
„ nis invitet .... Tunc in potestate Judicis est mollire sententiam, & mitius judicare
„ quam Leges, cum rerum vel personarum merita postulant, aut instantia necessitatis
„ extorquet. In æstimanda tamen necessitate non convenit pusillanimes inveniri, ne vir-
„ tuti subduxisse materiam, vel de divina videamur gratia desperare. Scio quosdam di-
„ spensationum prodigos tantæ benignitatis existere, ut nihil reservent Legibus, affe-
„ ctibus omnia largiantur, nec offensam rationis attendunt; dum hominum sibi præ-
„ cavisse videantur offensam. Metiuntur igitur affectatos de pærogativa potentiæ suæ,
„ potius quam de merito rationis effectus: & nomine necessitatis indulgentiam quamlibet
„ excusantes, divinæ gratiæ bonitatem non sustinet experiri, sed humanum favorem
„ præ omnibus auspicantes, fugaces auras & inanes ventos studiis fallacibus amplectu-
„ ntur. Quieti scilicet Ecclesiæ providere se prædicent, cujus prostituunt Liberta-
„ tem, & Majestatem redigunt in contemptum, quæ tamen in virtute Sanctorum de-
„ bet apparere terribilis, ut castrorum acies ordinata.

Quo sensu Summi Pontifices successoribus suis Legem dare possint, vel non possint?

Romano Pontifici curam incumbere de Canonum executione per totum orbem Christianum

Summi Pontificis

est Canonum executionem toto orbe Christiano procurare.

num procuranda, undecimi, & duodecimi Sæculi Patres docuerunt. Unus pro omnibus loquatur *S. Bernardus* lib. 3. *De Consideratione*, cap. V. ubi *Eugenium III.* ita compellat: Superest ut generaliter super universum Ecclesiæ statum intendat consideratio „ tua, si plebes Clericis, si Clerici Sacerdotibus, si Sacerdotes Deo in ea qua oportet „ humilitate subjecti sint; si in Monasteriis & Religiosis locis servetur ordo, vigilet „ disciplina; si super prava opera & dogmata censura Ecclesiastica vigeat, si floreant „ vineæ honestate & sanctimonia Sacerdotum, si flores fructus parturiant, obedien„ tiam fidelium populorum; si demum vestra ipsorum Apostolica Mandata & Institu„ ta ea qua dignum est solicitudine observentur, ne quid in agro Domini tui aut ne„ glectu incultum, aut fraude subreptum inveniatur.

Modum Appellationibus ad Romanam curiam adhibendum Patres docuere.

Appellationes ad Sedem Apostolicam ex omnibus orbis Ecclesiis deferebantur, idque divini Primatus testimonium esse Patres agnoscebant; sed modum iis docebant esse adhibendum. Qua de re audiendus *S. Bernardus* lib. 3. *De Consideratione*, cap. II. „ Appellatur, *inquit*, de toto mundo ad te, id quidem in testimonium singularis Pri„ matus tui. At tu, si sapis, non Primatu gaudebis, sed fructu . . . Appellatur ad „ te, & utinam tam fructuose, quam necessarie! . . . Formulam hanc Justitiæ præfigit „ tibi & divinæ incommutabilis ratio æquitatis, & ni fallor, ipsa appellationum lex, „ ut illicite usurpata appellatio nec prosit appellanti nec appellatio obsit . . . Appellasse „ inique iniquum est: Inique & impune, iniquarum appellationum fomes. Iniqua au„ tem omnis appellatio, quam justitiæ inopia non coegit. Appellare, non ut graves, „ sed si graveris, licet. Appellandum a sententia. Ante sententiam improbe omnino, „ nisi ob manifestum gravamen, præsumitur appellatio. Qui igitur non gravatus appel„ lat, liquet, quia aut gravare intendit, aut tempus redimere. Non est autem suffu„ gium appellatio, sed refugium. Quantos novimus appellasse pulsatos, quo interim „ liceret, quod numquam licet? Nonnullis etiam, quoad vixerunt, licuisse appellatio„ nis suffragio nefaria scimus, verbi gratia, incestum, adulterium. Quale est hoc, tur„ pitudini patrocinari, quod vel maxime formidari a turpibus oportebat? Quousque „ murmur universæ terræ aut dissimulas, aut non advertis? Quousque non evigilat con„ sideratio tua ad tantam appellationum confusionem atque abusionem? Præter jus „ & fas, præter morem & ordinem fiunt. Non locus, non modus, non tempus, non „ causa discernitur aut persona. Præsumuntur leviter passim, plerumque & nequiter. „ Volentes malignari, nonne his potissimum terreri solebant? Nunc terrori ipsi ex his „ magis fiunt, atque id bonis. Antidotum versum in venenum: non mutatio dexte„ ræ Excelsi hæc . . . Fateor grande & generale mundo bonum esse appellationes: id„ que tam necessarium, quam Solem ipsum mortalibus. Revera quidam Sol Justitiæ est, „ prodens ac redarguens opera tenebrarum. Prorsus fovendæ, & manu tenendæ sunt, „ sed quas extorsit necessitas, non calliditas adinvenit. Usurpatoriæ sunt hujusmodi „ omnes, non subvenientes in necessitate, sed opitulantes iniquitati.

Laudatur Summus Pontifex quod negotia in partibus judicanda ut plurimum remittat. Solus Appellationum abusus, si quis sit a Patribus improbatur.

Eugenium tandem laudat, quod negotia in partibus judicanda ut plurimum remittat. „ Benefacis tu, quod appellationum negato suffragio immo suffugio multa remittis ne„ gotia ad cognoscentes, vel qui noscere citius possunt. Ubi enim certior ac facilior „ notio, ibi decisio tutior expeditiorque esse potest. Quam plenum gratiæ, quam „ multorum perinde per hoc & laboribus parcis, & sumptibus?

Idem Pater Epistola CLXXVIII. ad *Innocentium II.* queritur Episcoporum Auctoritatem contemni ac minui, quod appellationes ab ipsorum Sententiis Romæ facilius recipiantur, ipsorumque Decreta etsi æquissima suspendantur. „ Vox una, *inquit*, omnium „ qui fideli apud nos cura populis præsunt, justitiam in Ecclesia deperire, annullari „ Ecclesiæ claves, Episcopalem omnino vilescere auctoritatem, dum nemo Episcopo„ rum in promptu habeat ulcisci injurias Dei, nulli liceat illicita quævis ne in propria „ quidem Parochia cacastigare. Causam referunt in Vos, Curiamque Romanam. Recte „ gesta ab ipsis (ut ajunt) destruitis, juste destructa statuitis. Quique flagitiosi & con„ tentiosi de populo sive de Clero, aut etiam ex Monasteriis pulsati currunt ad vos, „ redeuntes jactant & gestiunt se obtinuisse tutores quos magis ultores sensisse debue„ rant . . . . . Amici confunduntur, fidelibus insultatur, Episcopi ubique in opprobrium

„ brium veniunt & contemptum, quorum dum recta Judicia contemnuntur, vestræ „ quoque plurimum derogatur Auctoritati. Ipsi sunt enim qui honorem vestrum zelant, „ qui vestra pro pace & exaltatione laborant fideliter quidem, sed vereor ne inefficaci- „ ter. Quid vobis vires minuitis? Quid robur vestrum deprimitis?

Querelæ de Auctoritatis Episcopalis Imminutione per Appellationum promiscuam susceptionem.

Contra eumdem Appellationum abusum, & Episcopalis Auctoritatis depressionem, *Hildebertus* Archiepiscopus Turonensis Epistola LXXXII. ad *Honorium II.* Pontificem Maximum ita scribit: „ Quaslibet Appellationes in Romana vigere & suscipi Eccle- „ sia, cis Alpes auditum non est, nec ex sacris traditum Institutis. Quod si forte „ hujusmodi emersit novitas, ut placeat omnem indifferenter admittere appellationem, „ Pontificalis censura peribit, & omnino conteretur Ecclesiasticæ robur disciplinæ. „ Quis enim raptor ad solam anathematis comminationem non statim appellabit? Quis „ Clericus aut Presbyter, frustratoriæ appellationis refugio non putrebit, aut etiam se- „ pelietur in stercore suo? Quis Episcopus habebit in promptu, non omnem dico, „ sed aliquam ulcisci inobedientiam? Ejus virgam quævis appellatio quassabit: solvet „ constantiam, severitatem emolliet, adducens & illi silentium & reis impunitatem „ delictorum . . . . Dilatione nempe censuræ facinora fovebuntur, & venient in pro- „ fundum iniquitatis impune delinquentes, &c.

Plenitudinem potestatis in Ecclesia universa Patres XI. & XII. Sæculi in Romano Pontifice venerati sunt.

Verum hi fines æquitatis, quibus Pontificiam circumscribi potestatem Patres agnovere; immo quibus ipsa impulsu Spiritus Sancti sese circumscripsit, non pugnant cum plenitudine potestatis in Ecclesia universa, & in omnes ac singulos Christianos, quam in Summo Pontifice venerati sunt. Qua de re *S. Anselmus* Cantuariensis Archiepiscopus in libro *De Fide Trinitatis & Incarnatione Verbi*, quem inscribit *Domino & Patri Universæ Ecclesiæ in terra peregrinantis, Summo Pontifici Urbano*; ita ipsum compellat: „ Quoniam Divina providentia vestram elegit Sanctitatem, cui Vitam & Fidem „ Christianam custodiendam, & Ecclesiam suam regendam committeret, ad nullum „ alium rectius refertur, si quid contra Catholicam Fidem oritur in Ecclesia, ut ejus „ auctoritate corrigatur: nec ulli alii tutius, si quid contra errorem respondetur, osten- „ ditur, ut ejus prudentia examinetur. Quapropter sicut nulli dignius possum, ita nul- „ li libentius præsentem Epistolam, quam vestræ destino Sapientiæ: quatenus si quid „ in ea corrigendum est, vestra censura castigetur; & quod Regulam veritatis tenet, „ vestra auctoritate roboretur. „

Romani Pontificis summa dignitas & auctoritas non solum in ove, sed in Pastore Ecclesiæ universæ.

De eadem Pontificiæ plenitudine potestatis *S. Bernardus* lib. II. *De consideratione ad Eugenium*, cap. VIII. ita scribit: „ Quis es? Sacerdos Magnus, Summus Ponti- „ fex, Tu Princeps Episcoporum, Tu hæres Apostolorum, Tu Primatu Abel, Guber- „ natu Noe, Patriarchatu Abraham, Ordine Melchisedech, Dignitate Aaron, Au- „ ctoritate Moyses, Judicatu Samuel, Potestate Petrus, Unctione Christus. Tu es „ cui claves traditæ, cui oves creditæ sunt. Sunt quidem & alii Cœli Janitores, & „ gregum Pastores; sed tu tanto gloriosius, quanto & differentius utrumque præ cete- „ ris nomen hæreditasti. Habent illi sibi assignatos greges, singuli singulos: Tibi „ universi crediti, uni unus. Nec modo ovium, sed & Pastorum tu unus omnium „ Pastor. Unde id probem quæris? Ex verbo Domini, &c. Ergo juxta Canones tuos, „ alii in partem solicitudinis, Tu in plenitudinem potestatis vocatus es. Aliorum po- „ testas certis arctatur limitibus, tua extenditur & in ipsos qui potestatem super alios „ acceperunt. Nonne si causa extiterit, tu Episcopo cœlum claudere, tu ipsum ab E- „ piscopatu deponere, etiam & Satanæ tradere potes?

Solus Beatus Petrus cum Successoribus suis Summis Pontificibus in tota Ecclesia Plenitudinem Potestatis accepit.

De eodem argumento magnifice scribit *Potho Prumiensis* lib. I. *De statu Domus Dei*. Ejus verba silentio premere mihi religio esset: „ *Domus Dei*, inquit, Ecclesia est, co- „ lumna & firmamentum veritatis, quæ in unitate indivisa firmatur, quæ una colum- „ ba, una perfecta, Deo unice dilecta, Scriptura teste declaratur. In tota hac domo solus „ B. Petrus cum successoribus suis Plenitudinem potestatis accepit. Unde quicumque „ in partem solicitudinis vocati sunt, ut ea, quæ in partem regenda susceperunt, „ provida dispensatione gubernent, ejus auctoritate roborandi, ejus exemplis informan- „ di sunt, qui in plenitudine potestatis toti Ecclesiæ præesse dignoscitur. „

Sicut Deus Pater omn-

Et libro III. „ Ex B. Gelasii dictis, aliorumque SS. Patrum scriptis declaratur, quod

ne Judicium dedit Filio; sic Filius Dei omne Judicium suum Apostolicæ Sedi concessit.

„ Romanæ Sedis speciali privilegio omnium Ecclesiarum privilegia confirmentur: quodque illius singulari dispositione, omnium ordinum, dignitatum ac professionum jura, institutionumque moderamina gubernentur. Sicut enim Deus Pater omne judicium dedit Filio, sic Filius Dei omne judicium suum Apostolicæ Sedi concessit: quæ videlicet totius Ecclesiæ caput a Domino constituta, sua sapientia & discretione, tamquam duorum in uno capite oculorum provisione, totum Ecclesiæ corpus, cum subjectis singulorum membrorum officiis regit. Et singula quidem membra suis funguntur officiis, & pro parte solicitudinis suæ corporis curam gerunt. Tua vero, Pater, vigilantissima solicitudo in plenitudine potestatis totius corporis Ecclesiæ statum provida gubernatione disponit. „

Temperandorum Canonum potestas Romano Pontifici tota qua late patet Ecclesia, convenit.

Temperandorum potestatem Canonum penes unum Romanum Pontificem esse docet. „ Præsumptuosum est', *inquit*, quibuslibet Prælatis Veterum statuta immutare, nova statuere, cum solum id Apostolicæ Sedis dispensationi concessum sit, ut pro temporis necessitate, vel pro utilitate Ecclesiæ, aliquid de Institutis Patrum commutare possit. ... Ipse namque est, qui tamquam fidelis & prudens dispensator super familiam Domini constitutus, ut det illis in tempore tritici mensuram, solus totius Domus Dei, quæ est Ecclesia, curam gerit. Hanc ergo dispensationem, qua mensura Dominici tritici datur, id est, facultas temperandorum sive mutandorum Canonum conceditur, Romano Pontifici potissimum adjacere non dubitamus, ut SS. Patres docuerunt. Nec mireris si Romani Pontifices hanc semper peculiariter habuerint potestatem, ut Canones pro tempore dispensarent. Ipsi enim sunt Auctores Canonum; & illa Sedes semper hoc habuit privilegium, ut ligatum vel solutum sit, quidquid ipsa ligaverit vel solverit. Unde juxta attestationem SS. Patrum, omnibus Ecclesiis præeminet, & de omnibus judicare potest. *Observat tamen quod* Romani Pontifices semper magis antiqua exequi & observare, quam nova instituere, nisi aliqua rationabilis causa perurgeret, consueverunt. Unde B. Gelasius Papa ad Episcopos Dardaniæ: Nullus, inquit, jam veraciter Christianus ignorat, uniuscujusque Synodi constitutum, quod Universalis Ecclesiæ probavit assensus, nullam magis Sedem præ ceteris, exequi oportere quam primam, quæ unamquamque Synodum & sua auctoritate confirmat, & continuata moderatione custodit.

Romani Pontifices Auctores Canonum.

Antiqua magis exequi & observare, quam nova instituere consueverunt.

Sedis Apostolicæ Constitutionibus & judiciis ab omnibus Catholicis parendum. Si qui se gravatos sentiant, ab ipsa confugiendum ad ipsam est.

De obedientia Sedi Romanæ & Summo Pontifici debita ante *S. Bernardum* præclare scribebat alterum Gallicanæ Ecclesiæ Lumen *Yvo* Carnotensis Episcopus Epistola VIII. *Sedis Apostolicæ Judiciis & Constitutionibus obviare, plane est Hæreticæ pravitatis notam incurrere*. Si qui Romanæ Ecclesiæ judicio se gravatos quererentur, hoc eis consilii dabat, ut ab ipsa ad ipsam appellarent, non in Ægyptum propter auxilium descenderent: „ Quoniam, *inquit*, Judicia Romanæ Ecclesiæ a nemine foris retractari posse, eadem Romana Ecclesia docente didicimus, si qui aliquando se prægravatos ipsius Ecclesiæ Auctoritate conqueruntur, hoc eis consilium damus, ut non descendant in Ægyptum propter auxilium, sed ab ipsa ad ipsam confugiant; & inde expetant levamen, unde se conqueruntur accepisse gravamen. Quoniam quæ aliquando corripit paterna severitate, eadem frequenter colligit materna pietate: „ Hæc ille Epistola 159. Idem Sanctus & eruditus Antistes suam Romanæ Sedi & Summo Pontifici adhæsionem atque observantiam Epistola 57. significat his verbis: „ Non est meum adversum vos intrare in judicium. Malo enim Episcopatui renuntiare, quam iram vestram juste vel injuste sustinere. Hæc satisfactio si placuerit vestræ Paternitati, placet, & meæ parvitati. Hanc, si placet, accipite; si plus placet, plus addite. Si desisto vester esse servus, non desistam vester esse filius.

Yvo Carnotensis mavult Episcopatui renuntiare, quam iram Summi Pontificis sustinere.

S. Thomas Cantuariensis Epistola 122. Libri 1. sic *Gilbertum* Londoniensem Episcopum alloquitur: *Non est sub sole, qui de manu Summi Pontificis possit eruere. Solus Infidelis, aut qui eum superat Hæreticus, aut Schismaticus, Apostolicis obtrectat obedire Mandatis*. Idem Epistola 75. Libri 3. his verbis Summum Pontificem *Alexandrum* III. convenit: *Sed Divina Mansuetudo vestra, quæ suo merito, & universalis Ecclesiæ precibus, Spiritus Sancti gratiam possidet ampliorem*, &c. Et infra: *Probabile est hoc a Spiritu Sancto, qui consilia vestra regit, & opera dirigit, fuisse procuratum*.

Idem

Idem Epiſtola 73. lib. 5. *Nulli*, inquit, *hominum licet infirmare*, *quod Apoſtolica Sedes decreverit*. Sed nihil illuſtrius pro Romani Pontificis Auctoritate proferri poteſt iis quæ habet Epiſtola 97. Libri I. quem locum inferius Diſſertatione X. opportune deſcribam.

Magiſtro Diſcipulum ſubjungo *Joannem Saresberienſem*, poſtea Carnotenſem Epiſcopum, ad *Alexandrum III.* ſcribentem, „ Os meum in Cœlum ponere non præſumo. „ Fateor, & verum eſt, omnia licere Romano Pontifici, ſed ea dumtaxat quæ jure „ Divino Eccleſiaſticæ conceſſa ſunt Poteſtati. Liceat ei Nova jura condere, vetera „ abrogare; dum tamen illa, quæ a Dei Verbo, & Evangelio, vel Lege perpe„ tuam cauſam habent, mutare non poſſit .... *Ibidem*: Clamamus ergo, *inquit*, „ ad Succeſſorem Petri Vicarium Crucifixi .... qui Amator & Patronus eſt Verita„ tis; & cujus miniſterio Spiritus Sanctus totius falſitatis figmenta condemnat. „ Et inter Epiſtolas *S. Thomæ Cantuarienſis* a *P. Lupo* editas 60. Libri II. Hæc Eccleſiæ 11. & 12. ſæculi de Romani Pontificis Auctoritate, ejuſdemque Divinæ Auctoritatis uſu doctrina. Quam adverſus Heterodoxos oculis ſubjicere, Hiſtorici Eccleſiaſtici officium erat, ne prioribus *S. Bernardi*, aliorumque Doctorum ſententiis abutantur.

Romani Pontificis miniſterio Spiritus Sanctus totius falſitatis figmenta condemnat.

SCHOLION I.

In hoc Articulo, pag. 571. Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Vetat Pontifex ne quis Succeſſorum ſuorum ex ſua diſpenſatione exemplum aſſumat.*

R. De Nicolao II. Pontifice Maximo loquor eo loci, deque diſpenſatione ab eo & Synodo Romana conceſſa iis, qui ab Epiſcopis ſimoniacis, non tamen ſimoniace fuerant ordinati, ut Ordinum ſuorum Miniſteria & functiones obirent. Vetuiſſe tamen Pontificem obſervo, ne quis Succeſſorum ſuorum ex hac ſua diſpenſatione Regulam ſibi vel alicui aſſumeret vel præfigeret. Religioſi Cenſores cum hanc obſervationem reprehendunt, Pontificis Maximi, Synodique Romanæ Decretum ſe reprehendere non animadvertunt. *Ita tamen* (inquit Pontifex Synodo Præſidens) *Auctoritate Sanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli omnimodis interdicimus, ne aliquando aliqui Succeſſorum noſtrorum ex hac noſtra permiſſione Regulam ſibi vel alicui aſſumat vel præfigat: quia hoc non auctoritas antiquorum Patrum jubendo aut concedendo promulgavit, ſed temporis nimia neceſſitas permittendum a nobis extorſit.*

SCHOLION II.

In eodem Articulo, pag. 582. Edit. prime, Religioſi Cenſores hanc propoſitionem notant: *Diſpenſationes a Summo Pontifice fraude elicitæ, vel importunitate extortæ, eos qui ipſas obtinent, ipſiſque utuntur, a prævaricatione non excuſant, cum abſque cauſa legitima impetrantur.*

R. Id docet *S. Bernardus* Epiſtola VII. cujus verba eo loci deſcripſi. An hæc S. Bernardi Regula Cenſoribus Religioſis diſplicet? An diſpensationes a Summo Pontifice fraude elicitas, vel importunitate extortas, eos qui ipſas obtinent, illiſque utuntur, a culpa excuſare, & in Dei judicio tutos præſtare volunt, etſi abſque cauſa legitima fuerint impetratæ?

SCHOLION III.

Religioſi Cenſores ibidem hanc Propoſitionem reprehendunt: *Numquid ideo malum eſſe deſiit, quia Papa conceſſit?*

R. Ipſa *S. Bernardi* verba ſunt, non mea.

SCHOLION IV.

Hanc Propositionem ibidem notant Religiosi Censores: *Dispensationes absque evidenti Ecclesiæ necessitate & caritate Magistra concedi non possunt.*

R. *Absque evidenti Ecclesiæ utilitate*, &c. dixi, non *necessitate*. Ita docuit *Petrus Venerabilis* Abbas Cluniacensis Epistola XXVIII. Libri I. cujus verba descripsi. Voluntne Religiosi Censores Romanum Pontificem dispensationes concedere arbitraria potestate etiamsi Ecclesiæ utilitas, animarum salus, Dei gloria id minime postulent, etiamsi caritas ad id non moveat?

SCHOLION V.

In eodem Articulo, pag. 576. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Dispensationes ut licite fiant, non debent fieri amore pecuniæ, vel quolibet humano favore, sed pia & misericordi intentione . . . Alias non recte dicitur Christi Vicarius, sed dux est cæcorum ipse cæcus.*

R. *Goffridi* Vindocinensis Abbatis & S. R. E. Cardinalis verba sunt, Opusculo V. non mea.

SCHOLION VI.

In eodem Articulo, pag. 577. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem
„ notant: „ Dispensationes quæ majori bono non compensantur, immo disciplinam
„ evertunt, omnino sunt illicitæ, nec integrum est Romano Pontifici Decessorum suo-
„ rum sacratissima Decreta evertere; Quod autem dicitur, Prædecessorem Successori
„ suo Legem dare non posse, vel præcise falsum est, vel omnia possunt impune San-
„ ctorum Patrum instituta convelli.

R. *Arnulphi* Lexoviensis Episcopi ad Alexandrum III. scribentis doctrina & verba sunt, non mea.

SCHOLION VII.

Ad eumdem Articulum, pag. 759. Edit. primæ Religiosi Censores hanc notam appingunt: *In appellationibus modus est adhibendus*, ex S. Bernardo, (*satis mordaciter inquiunt.*)

R. Ea de re ita scripsi: „ Appellationes ad Sedem Apostolicam ex omnibus orbis
„ Ecclesiis deferebantur, idque divini Primatus testimonium esse Patres agnoscebant,
„ sed modum iis docebant esse adhibendum. Qua de re audiendus S. Bernardus lib. III.
„ De Consideratione, cap. II. „ S. Bernardi verba subjicio. His in verbis meis nihil mordax. Si quid in S. Bernardi verbis mordax Religiosis Censoribus videatur, Censuram suam in sanctissimum Patrem distringant. Mihi vero lacteus semper & mellifluus, non mordax S. Bernardi stylus videbitur.

SCHOLION VIII.

Ad eundem Articulum, pag. 581. Edit. primæ Religiosi Censores hanc notam apponunt. „ Plura de abusu Appellationum ad Curiam Romanam, & de imminutione
„ Auctoritatis Episcopalis, cum destructione totali Ecclesiasticæ Disciplinæ.

R. Quidquid de abusu Appellationum eo loci scripsi, ipsis *S. Bernardi* & *Hildeberti* Cenomanensis Episcopi verbis scripsi.

SCHOLION IX.

In eodem Articulo, pag. 582. Edit. primæ, hæc notant Religiosi Censores : „ Verum hi fines æquitatis, quibus Pontificiam circumscribi Auctoritatem Patres agnovere, immo quibus ipsa impulsu Spiritus Sancti se circumscripsit," non pugnant cum Plenitudine Potestatis, &c. *Quam quidem* plenitudinem potestatis multum commendat Alexander (*inquiunt*) sed astute.

R. Plenitudinem potestatis in Ecclesia universa Patres XI. & XII. sæculi in Romano Pontifice agnovisse & veneratos fuisse, probo testimoniis selectis, luculentis, magnificis S. Anselmi, S. Bernardi, Pothonis Prumiensis, S. Yvonis Carnotensis, S. Thomæ Cantuariensis, Joannis Saresberiensis. Meam de Primatu Romani Pontificis inconcussam Fidem; meam in Sedem Apostolicam, Sedentesque in ea Christi Jesu Domini nostri Vicario & S. Petri Successores summam venerationem & devotionem his observationibus testor. Censores qui doctrinam istam reprehendere non possunt, intentionem scribentis accusant. *Plenitudinem Potestatis Pontificiæ multum commendat Alexander* (inquiunt) *sed astute*. Qui me norunt, moresque meos ac indolem, me ab astutia plane alienum, candoremque ac sinceritatem in dictis, factis & scriptis profiteri sciunt. Astutiam si quam profiteor, illa est de qua scribit Apostolus II. ad Corinthios XII. 16. *Cum essem astutus, dolo vos cepi*. Sed in doctrina Catholica & in Fide ut aliquid ex simulatione scribam vel dicam, absit a me. Romani Pontificis Primatum ex institutione Christi ac Plenitudine Potestatis ad regendum & pascendum universum Christi Domini gregem, oves omnes pretioso ejus Sanguine redemptas, ipsosque ovium & singularium gregum Pastores, quemadmodum corde credo ad justitiam, sic ore confiteor ad salutem: *Credidi propter quod locutus sum*.

SCHOLION X.

In eodem Articulo, pag. 536. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant : „ Omnia licent Romano Pontifici, sed ea dumtaxat quæ jure divino Ecclesiasticæ Potestati concessa sunt. Nova jura condere, vetera abrogare ; dum tantum illa quæ a Dei verbo & Evangelio, vel Lege perpetuam causam habent, mutare non possit.

R. Verba sunt *Joannis Saresberiensis*, postea Carnotensis Episcopi in Epistola ad *Alexandrum III.* Quo in me essent animo RR. Censores, hæc eorum nota ostendit. *Videtur de Papa multa dicere bona, sed ea statim sublimitat*. Non alios tamen limites Pontificiæ Potestatis plenitudini pono, quam quos Patres omnium sæculorum, Concilia, ipsique Pontifices posuerunt. Patrum testimonia nec exaggero, nec restringo, sed refero simpliciter, fideliter describo : Nihilque prætermirto quod Sanctæ Sedis Apostolicæ Privilegia, Summamque Romani Pontificis in omnes & singulas Ecclesias potestatem spectet.

Nota.

QUamplura quæ hic congerit Natalis circa valorem dispensationum, rationabiles habent explicationes, limitationesque apud sacrorum Canonum Interpretes. Quæ igitur fraude obtinerentur a Pontifice dispensationes, nihili sane habendæ, quoties fraus non veram finalem dispensationis causam dispensanti exhiberet. Hujusmodi fraudes seu subreptiones, obreptionesque cum prorsus involuntariam fuisse dispensationem manifestent, omni robore vacua æstimanda est. Ubi vero fraus &c. circa alia versaretur, quia verum illud esset, quod movit dispensantem, ut supplicantis precibus adnueret, irritam inanemque dispensatione canonici juris Interpretes non agnoscunt, eisque in ferendis sententiis Ecclesiæ tribunalia adhærent.

Neque etiam verum generaliter est suo robore destitui dispensationes, quas veluti extor-

extorsit importunitas. Si alio non laborent vitio, unde vel involuntariæ fuerint dispensanti, vel jus irritas declaret, nec invalidæ habendæ, nec culpa in ipsarum usu intervenit. PP. vero qui dispensationes vel fraude elicitas, vel importunitate obtentas ita criminantur, ut inanes omnino videantur habere, intelligendi sunt de fraude, qua falsa finalis causa obtruditur, seu de importunitate, quæ ob adjunctas circumstantias rationem induat violentiæ.

Illud non est negandum dispensationes concessas, non impellentibus necessitate aut utilitate, peccato non vacare, quia statim aliorum scandalum consurgit, vitium acceptationis personarum subintroducitur, ac legum transgressionibus sternitur via, ut considerat Tridentinum *seß.* 25. *c.* 18. Non desunt tamen quamplures Juris Canonici Interpretes validas agnoscere ea ratione, quod si Pontifex in propria lege dispenset, sicut ab ea ipsius voluntate dimanavit, ita & sua voluntate potest valide removere. Si vero eadem dispensatione utatur erga leges a Prædecessoribus latas, nil obesse valori dispensationis credunt; cum etenim, juxta commune effatum, par in parem nullam exerceat potestatem, non potuit Prædecessor Successoris potestatem coercere. Si demum dispensatione solvat leges latas a Conciliis etiam œcumenicis, cum auctoritatem exerceat in leges latas ab inferiori potestate, nil est quare irritas velle non possit.

Quis autem sibi poterit suadere Pontifices vel pecunia, vel humano favore dumtaxat impellentibus elargiri dispensationes? Id sane esset nimis ab eo fine deflectere, unde Christus Dominus tanta voluit præditos potestate. Quas proinde tribuunt dispensationes pecunia interveniente, non pecunia illecti, vel ut absque rationabili causa expostulantibus morem gerant, concedunt, easdem quas supplicantes pecunias offerunt, ad bonum spirituale dirigendo. Ita se habet captivorum redemptio, Principibus pro fide pugnantibus Opem ferre, viros Apostolicos, qui in sacris missionibus exercentur sustentare.

ARTICULUS II.

De Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus.

Romani Pontificis electio Cardinalibus attributa.

UNdecimo sæculo novis radiis fulgere cœpit Cardinalium Romanæ Ecclesiæ dignitas, cum præcipuas ipsis partes in Summi Pontificis electione tribuit Ecclesia. Id in Synodo Romana sub *Nicolao II.* anno 1059. decretum est. *Obeunte Pontifice, in primis Cardinales Episcopi diligentissime simul de electione tractantes, mox ipsi Clericos Cardinales adhibeant, sicque reliquus Clerus & populus ad consensum nostræ electionis accedat. Quia vero Sedes Apostolica cunctis in orbe terrarum præfertur Ecclesiis, atque ideo supra se Metropolitanum habere non potest; Cardinales Episcopi proculdubio Metropolitani vice funguntur; qui videlicet electum Episcopum ad Apostolici culminis apicem provehant.* Eadem Synodus Canone 1. statuit: *Ut electio Romani Pontificis in potestate Cardinalium Episcoporum sit.* S. Petrus Damiani ad *Cadaloum* Antipapam scribens, ejus intrusionem damnandam probat, quod a Cardinalibus Episcopis non fuerit electus. *Taceamus interim de Senatu*, inquit, *de inferioris ordinis Clero, de populo; quid tibi de Cardinalibus videtur Episcopis qui videlicet & Romanum Pontificem principaliter eligunt & quibusdam aliis prærogativis; non modo quorumlibet Episcoporum, sed & Patriarcharum atque Primatum Jura transcendunt?* Non tamen solos Episcopos, sed omnium ordinum Cardinales jus habuisse suffragii in electione Romani Pontificis, constat ex Decreto electionis *Gregorii VII.* quod ejus Epistolis præmittitur. Et *Alexander III.* in Concilio III. Lateranensi statuit duas partes Cardinalium in posterum fore necessarias, ut Romani Pontificis electio sit Canonica. Ipsis inconsultis fidei causas cæterasque majores quæstiones finiri nefas erat. Unde cum Gallicani Præsules Fidei Formulam contra errores Gilberti Porretani in Concilio Remensi, auctore *Sancto Bernardo* proposuissent anno 1148. S. R. E. Cardinales ea de re apud *Eugenium III.* graviter expostularunt, ut refert *Otto Frisingensis* lib. I. *De Gestis Friderici*, cap. LXI. cujus verba Dissertatione X. profero.

B.

B. *Petrus Damiani* Cardinalis Episcopus Ostiensis Epistola I. Lib. II. ad Cardinales Episcopos Lateranensis Ecclesiæ data, Eminentissimam Dignitatem eminentissimis virtutibus ornandam esse docet. *Nos itaque*, inquit, *Fratres mei, ut & me vobis audenter interseram: Nos, inquam, qui tamquam septem sumus oculi super lapidem unum, qui stellarum portamus imaginem, qui Angelorum tenemus per annunciationis officium dignitatem, videamus, splendeamus, & verba vitæ populis, non solum vocibus, sed & moribus nunciemus. Porro quia ad Lateranense palatium a diversis populis de toto terrarum orbe confluitur, necesse est ut ibi præ cæteris usquam locis, recta semper vivendi sit forma, districta teneatur assidue sub honestis moribus disciplina.* Et ubi contra simoniam & ambitum declamavit, sic rursus ad ipsos convertit orationem: *Vos autem, Dilectissimi, quibus hæc & alia prava datum est ex Apostolicæ Sedis Auctoritate corrigere, vosmetipsos cæteris non modo fidelibus, sed & Sacerdotibus, quamdam vivendi regulam exhibete. In vita nostra legatur quid agi, quid vitari conveniat, &c. Quia igitur non modo Sacerdotes, sed & Sacerdotum vos decet esse magistros: necesse est ut vita vestra quædam sit linea, & velut adamantis signaculum, quod vivendi cæteris adhibeat formam ...... Sic videlicet cum Petro claves Ecclesiæ merito facti participes obtinemus, dum nosmetipsos certam vivendi formam atque signaculum cæteris fidelibus exhibemus.*

Cardinalium dotes, & virtutes.

Cardinalium vita Sacerdotibus & Fidelibus omnibus esse debet sancte vivendi norma.

Idem Opusculo XXXI. Cap. VIII. exponit quantum in Cardinalibus studium salutis animarum esse debeat. *Romana*, inquit, *Ecclesia, quæ Sedes est Apostolorum, antiquam debet imitari Curiam Romanorum. Sicut enim tunc terrenus ille Senatus ad hoc communicabat omne consilium, in hoc dirigebat & subtiliter exercebat communis industriæ studium, ut cunctarum gentium multitudo Romano subderetur Imperio; ita nunc Apostolicæ Sedis Æditui, qui spiritales sunt universalis Ecclesiæ Senatores, huic soli studio debent solerter insistere, ut humanum genus veri Imperatoris Christi valeant legibus subjugare.*

Zelo gloriæ Dei & salutis animarum succensa esse debent.

S. Bernardus lib. 4. De Consideratione, cap. 4. Eugenio Pontifici Maximo suggerit quales eligere debeat Cardinales. „ Veniamus, *inquit*, ad collaterales & coadjutores „ tuos... Tuum est undecumque evocare & ascifscere tibi (exemplo Moysi) senes, „ non juvenes; sed senes non tam ætate quam moribus, quos tu nosti quia senes po„ puli sunt. An non eligendi de toto orbe, orbem judicaturi? Sane huic negotio non „ se ingerat rogans. Consilio non prece agendum est ...... Pro quo rogaris, sit su„ spectus. Qui ipse rogat pro se, jam judicatus est. Clericum curiam frequentantem, „ qui non sit de curia, ad idem noris pertinere ambientium genus. Adulantem, & ad „ placitum cujusque loquentem, unum de rogantibus, puta etiamsi nihil rogaverit.... „ Quærendi quibus nec defectus timeatur, nec profectus optetur, utpote jam perfectis. „ Itaque non volentes neque currentes assumito, sed cunctantes, sed renuentes: E„ tiam coge illos & compelle intrare. In talibus, ut opinor, requiescet spiritus tuus, „ qui non sint attritæ frontis, sed verecundi, sed timorati; præter Deum tamen ti„ meant nihil, nihil sperent nisi a Deo. Qui adventantium non manus attendant, sed „ necessitates. Qui stent viriliter pro afflictis, & judicent in æquitate pro mansuetis „ terræ. Qui sint compositi ad mores, probati ad sanctimoniam, parati ad obedien„ tiam, mansueti ad patientiam, subjecti ad disciplinam, rigidi ad censuram, Catho„ lici ad fidem, fideles ad dispensationem, concordes ad pacem, conformes ad unita„ tem. Qui sint in judicio recti, in consilio providi, in jubendo discreti, in disponen„ do industrii, in agendo strenui, in loquendo modesti, in adversitate securi, in pro„ speritate devoti, in zelo sobrii, in misericordia non remissi, in otio non otiosi, in „ hospitio non dissoluti, in convivio non effusi; in cura rei familiaris non anxii, alie„ næ non cupidi, suæ non prodigi; ubique & in omnibus circumspecti. Qui legatione „ pro Christo fungi, nec jussi renuant, necnon jussi affectent. Qui quod verecunde ex„ cusant, obstinatius non recusent. Qui missi, post aurum non eant, sed Christum se„ quantur. Qui quæstum legationem non æstiment, nec requirant datum, sed fructum; „ qui Regibus Joannem exhibeant, Ægyptiis Moysen, fornicantibus Phinees, Eliam „ Idololatris, Elisæum avaris, Petrum mentientibus, Paulum blasphemantibus, nego„ tiantibus Christum. Qui vulgus non spernant, sed doceant: divites non palpent, sed „ terreant: pauperes non gravent, sed foveant: minas Principum non paveant, sed contemnant,

Cardinalium pectora.

Cardinales de toto orbe Christiano eligendi. Quales?

Cardinalium virtutes, & efficia.

„ temnant. Qui non cum turba intrent, nec cum ira exeant: Qui Ecclesias non „ spolient, sed emendent. Qui marsupia non exhauriant, sed corda reficiant, & cri- „ mina corrigant: famæ provideant suæ, nec invideant alienæ. Qui orandi studium ge- „ rant, & usum habeant, ac de omni re orationi plus fidant quam suæ industriæ vel „ labori. Quorum ingressus pacificus, non molestus exitus sit: Quorum præsentia gra- „ ta, quorum memoria in benedictione. Qui se amabiles præbeant, non verbo, sed „ opere: reverendos exhibeant, sed actu, non fastu. Qui humiles cum humilibus, „ & cum innocentibus innocentes, duros dure redarguant, malignantes coerceant; red- „ dant retributionem superbis. Qui non de dote viduæ & patrimonio Crucifixi, se vel „ suos ditare festinent, gratis dantes quod gratis acceperunt, gratis facientes judicium „ injuriam patientibus, vindictam in nationibus, increpationes in populis. Qui de tuo „ denique spiritu, illorum instar septuaginta Moysi accepisse cernantur, per quem sive „ absentes, sive præsentes contendant placere tibi, placere Deo. Qui ad te redeant „ fatigati quidem, sed non suffarcinati: simul & gloriantes non quod curiosa seu pretio- „ sa quæque terrarum attulerint, sed quod reliquerint pacem Regnis, legem barbaris, „ quietem Monasteriis, Ecclesiis ordinem, Clericis disciplinam, Deo populum accepta- „ bilem, sectatorem bonorum operum.

S. Thomas Cantuariensis, Epistola 46. lib. 11. Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales his verbis convenit: *Christi vicem gerere debetis in terra . . . . . Decet vos esse vacuos ab omni offensa, ab aliena gratia penitus liberos, si recte tractatis aliena negotia; si loquimini veritatem in populo; si diligitis qui facitis Judicium in gente.*

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 588. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Inconsultis Cardinalibus Fidei causas, cæterasque majores Quæstiones finiri nefas erat.*

Respondeo. Sæculi XI. & XII. hæc erat disciplina, quæ etiamnum viget. Romanæ enim Ecclesiæ Cardinales sunt Summi Pontificis *collaterales*, & in Ecclesiæ Regimine *Coadjutores*, sunt *Universalis Ecclesiæ Senatores*, ut loquuntur *Sanctus Bernardus*, & *B. Petrus Damiani*.

Nota.

OBservat Thomassinus *Vet. & Nov. Eccl. discipl. tit. 1. lib. 3. cap. 8. num. 12. & cap. 10. n. 5.* Collegium Cardinalium accuratam esse effigiem antiquissimorum Ecclesiæ Capitulorum. Sicut vero moris erat Romanorum Pontificum Presbyteros, Diaconosque Ecclesiæ Romanæ, ejusdem capitulum constantes, non solum consulere de rebus ad Diœcesim, vel Metropolim spectantibus, sed de iis etiam quæ ad Ecclesiam universalem pertinebant, ita certum est ad eumdem finem a Pontifice Cardinales acciri; unde *cap. 10.* ita habet: *Ratum porro illud fixumque est, non aliter spectandum esse Romanorum Cardinalium s. Collegium, quam ut absolutissimam imaginem Capitulorum primævæ Ecclesiæ, & sanctioris disciplinæ. Non inscribuntur ei nisi Episcopi, Presbyteri, Diaconique, ut qui prisco more possint in senatum Ecclesiæ universalis, & in Concilium Summi Pontificis accersiri.*

Non proinde tamen verum est ita necessarium esse, S. R. E. Cardinales Romanum Pontificem in fidei controversiis dirimendis consulere, ut absque ipsorum consilio legitimæ non essent ipsius definitiones. Ipsi Pontifici definienti concessum est in persona Petri, ut numquam ipsius fides deficiat, quapropter etsi semper in rebus arduis Augustissimum Cardinalium Senatum audiat, minime tamen id necesse esse ut Pontificis definitiones infallibiles habeantur, unicuique compertum erit. Profecto infallibilitatem Papæ definientis non ex aliis agnoverunt PP. nisi quia etiam ad ipsum illius orationis effectus pertransiit, qua Christus Patrem rogavit ne Petri fides deficeret, ut ita Fratres nutantes posset confirmare; vel quia super Petrum ejusque Successores Ecclesia fuit

ædi-

ædificata, quapropter necesse erat hujusmodi fundamentum non posse corruere; vel quia Petro, ac Romanis Pontificibus Christi Agnos pascendi cura fuit demandata, unde oportebat nonnisi salutaria pascua præbere potuisse. Videantur quæ dixi tom. 5. p. 298. & seq. ubi Pontificis infallibilitatem propugnavi. Omnia vero præfata Personæ Petri, ac Romanorum Pontificum, quatenus sunt universales Pastores ac Magistri, infallibilitatis privilegium collatum demonstrant, non vero cœtui alicujus particularis Ecclesiæ, quale esset Cardinalium Collegium Ecclesiam Romanam repræsentans. Oportet quidem Pontificem temere non definire. At nonne absque temeritate e Cathedra loqueretur, si neque sibi etsi doctissimo fidens non Cardinales, sed alios præclaros Magistros, Præsulesque adhiberet?

ARTICULUS III.

De Primatibus.

§. I.

De Primate Lugdunensi.

Lugdunensis Ecclesiæ antiquitatem ac nobilitatem Historia Ecclesiastica *Eusebii* commendat. Hanc *Ss. Phothinus* & *Irenæus* Sacerdotio suo illustrarunt, Martyres innumeri sanguine consecrarunt. Hanc *Lotharius I.* Imperator in Rescripto quo Saviniacum Monasterium illi contulit anno MCCCLIV. *Primam Gallorum Ecclesiam* vocat. Synodus Cabilonensis II. in Decreto de purgatione *Gerfredi* Monachi an. MCCCXCIV. *Aurelianum* Lugdunensem Archiepiscopum *Primatem omnium Galliarum* appellavit. *S. Odilo* Cluniacensis Abbas in Vita *s. Majoli* urbem Lugdunensem *Philosophiæ nutricem & matrem* appellat, *& quæ totius Galliæ ex antiquo more & Ecclesiastico Jure non immerito retineret arcem*. Gregorius VII. Pontifex Maximus *Gebuino* Lugdunensi Archiepiscopo & ejus Successoribus Primatum in quatuor Provincias, Lugdunensem nimirum, Rothomagensem, Turonensem, & Senonensem contulit, immo se confirmare professus est Diplomate dato Romæ III. Kalendas Maii anno 1079. *Postulasti a nobis*, inquit, *quatenus dignitatem ab Antecessoribus nostris concessam Ecclesiæ, cui Deo auctore præesse dignosceris, confirmaremus, & quæque sua ab infestatione hostili Apostolicæ Sedis defensione tueremur, inclinati precibus tuis, confirmamus Primatum super quatuor Provincias Lugdunensi Ecclesiæ tuæ, & per eam tibi, tuisque successoribus.*

Novum Primatum coluit *Rodulfus* Archiepiscopus Turonensis, qua de re ipsi, ejusque Suffraganeis *Gebuinus* gratulatus est: *Reverentiæ*, inquit, *& subjectionis, quam, o sanctissimi Confratres, Ecclesiæ Lugdunensi non denegatis, immo matrem & dominam more bonæ sobolis vocatis, Domnus Papa Gregorius gratias vobis non minimas refert; nos vero quas possumus vobis ad præsens reddimus, fidem sine mora facturi dictis, si Fraternitas vestra postulaverit*. Novum jugum subire renuit *Richerius* Senonensis Archiepiscopus. Quam ob rem *Urbanus II.* in Synodo Claromontana *Gregorii VII.* Decretum confirmavit, & Senonensem ac Rothomagensem Archipræsules, nisi *Hugonem* qui in Sede Lugdunensi *Gebuino* successerat, ceu Primatem revererentur, Pallii privatione mulctavit, eorumque auctoritatem in Suffraganeos suspendit. Aberat uterque. Ipsorum interim Suffraganei obedientiam Apostolicis Mandatis professi sunt. Ista constant ex Decreto *Urbani II.* & Synodi Claromontanæ, edito ab Illustrissimo Archipræsule *Petro de Marca* in Dissertatione *de Primatibus*. Pontificis & Synodi Judicio non paruit *Richerius*, quamvis *Ivo Carnotensis*, Ecclesiæ Senonensis Suffraganeus, ipsi auctor esset ut Sententiæ Synodicæ ac Pontificiæ pareret, donec Instrumentis authenticis Ecclesiæ suæ vindicare posset Libertatem. Sic ille Epistola L. *De veteri querela quam habet adversus Senonensem Ecclesiam Lugdunensis Ecclesia, laudo & consulo, ut si qua habetis Privilegia Apostolica manu roborata, vel Scripta authentica, quæ Primatum Lugdunensis Ecclesiæ quam aliquando ex Catalogis civitatum conjicimus extitisse, ab Ecclesia vestra*

remo-

removeant; & libertatem quam desideramus, eidem Ecclesiæ defendant, ea confratribus nostris ostendatis, & eadem Parvitati nostræ transmittatis, quibus tamquam firmis sustentaculis innitamur, & libertatem Matris nostræ pro posse nostro tueamur. Quæ si modo ad manum non habetis, non est consilium meum ut contra torrentem brachia dirigatis, immo Apostolicis Sanctionibus interim acquiescatis absque præjudicio Privilegiorum vel authenticarum scripturarum, si quando reperiri poterunt, quæ hanc subjectionem ab Ecclesia vestra removeant, & ejusdem Ecclesiæ libertatem defendant. Qui melius sentiunt, melius consulant. Hoc tantum provideant, quia rerum exitus prudentia metitur, ut ab imminenti gladio caput vestrum eripiant, Richerii pertinacia *Yvonem* coegit ut, secundum *Urbani II.* & Synodi Claromontanæ Decretum, ipsi obedientiam negaret. Unde cum Aurelianensis Clerus *Sancionem* ejusdem Ecclesiæ Decanum, virum ætate gravem & moribus maturum, Episcopum elegisset, & a *Richerio* Yvo cum cæteris Episcopis Comprovincialibus, ad Castrum Nantonense pro Electi consecratione vocatus fuisset, parere recusavit, ut ipse testatur Epistola LIV. „ Quem, *inquit*, cum a nobis ex „ admonitione Senonensis Archiepiscopi consecrari postulasset apud Castrum Nantonense, „ quod est juxta Parochiam Senonensem, omnino recusavimus, propter Primatum Lugdunensis Ecclesiæ quem irrationabiliter refutat illa Sedes, & interdictum Sedis Apo„ stolicæ. „ Consecratus est *Sancio* Carnoti ab *Yvone*, cæterisque Provinciæ Senonensis Episcopis, Aurelianensi Clero & Rege rogantibus.

Prudens Yvonis Carnotensis consilium Richerio Senonensi Archiepiscopo datum.

Ecclesia Senonensis Libertatem suam pro viribus vindicat.

Post obitum *Richerii*, *Daimbertus* in Archiepiscopum Senonensem electus est anno MXCVI. quem sibi sisti jussit ac obedientiam profiteri *Hugo* Lugdunensis Archiepiscopus & Primas, antequam consecraretur, & Apostolica Auctoritate prohibuit ne ante manus ipsi imponerent Provinciæ Senonensis Præsules, quam id officii Ecclesiæ Lugdunensi præstitisset. Ægre paruerunt illi. Omnium nomine rescripsit *Yvo Carnotensis*, Epistola LX. Rem insolitam, & nullo jure, nulla consuetudine fultam ipsum postulare. Id ipsi non deberi nec ratione Primatus, nec Apostolicæ Legationis. *Cum ergo*, inquit, *tam ista quam alia generalia Instituta tam absolute consecrationem Metropolitani contineant, miramur cur privatis legibus & novis traditionibus, veteres traditiones, & consuetudines removere contenditis; præcipiendo ut Senonensis Electus ante consecrationem suam vobis præsentetur, & jure Primatus vestri subjectionem & obedientiam profiteatur. Quod hactenus nec in Senonensi Provincia, nec in aliis Provinciis antiquitas instituit, nec consuetudo servavit .... Quod si Privilegio vestræ Legationis eum vobis contenditis præsentari, qui nec apud nos, nec apud vos ab aliquo est accusatus, non ita Papa Leo Anastasio instituit Thessalonicensi Episcopo Vicario suo, sed ut tantum de nomine Electi ad notitiam ejus Provinciales referant Sacerdotes: ipse autem nullis difficultatibus, nullis dilationibus justas fatigaret electiones.* Quamobrem rogavit ut liberam *Daimberti* Consecrationem Comprovincialibus permitteret Episcopis. *Nunc vero*, inquit, *specialiter ad hoc intendit stylus meus, ut Electum Senonensis Ecclesiæ, si nihil in eo, quod Sacris Canonibus obviet, repertum fuerit, secundum morem antiquum consecrari permittatis: Quia de tantillo jure cedere, quod habent Ecclesiæ nostræ, nec volumus, nec debemus.* Se ipsi persuasurum pollicetur ut Primatum Lugdunensis Ecclesiæ colat: Quod si renuerit, se & Coepiscopos Sedis Apostolicæ Mandatis parituros. *Quod si huic petitioni nostræ adquieveritis, Consecrato omni studio persuadebimus, ut Primatum Lugdunensis Ecclesiæ recognoscat, vobis sicut Primati suo deferat, & omnem debitam reverentiam secundum Traditiones Patrum exhibeat. Qui si adquiescere noluerit nostris persuasionibus, nos tamen ab his quæ præceperit Apostolica Sedes, non recedemus.*

Interim *Urbanum II.* Pontificem Maximum ea de Controversia certiorem fecit, ejusque voluntatem exploravit *Yvo Carnotensis*, Epistola 65. *De Senonensi Electo*, inquit, *cujus consecratio a Legato vestro Lugdunensi Archiepiscopo ob hoc impeditur, quia ei Jure Primatus sui, ante consecrationem suam obedientiam non profitetur, quid nobis agendum sit, rescribat vestra Paternitas. Cum enim nulla aliquo accusante, alia causa prætenderetur, propter quam ejus consecratio differretur, eo tamen jubente, propter reverentiam vestram, manus ab ejus consecratione continuimus, cum de Professione a Metropolitanis Primatibus facienda nihil legamus consuetudine firmatum, vel legibus institutum; ultra*

quas

quas metas nihil concessum esse Primatibus testatur Papa Nicolaus. Daimbertus Romam profectus, in ipsa Urbe consecratus est ab *Urbano II.* Paulo post ad Synodum ab eodem Pontifice vocatus, causa Lugdunensis, & Senonensis Ecclesiæ iterum discussa, & Sententia secundum Lugdunensem a Pontifice prolata, profiteri coactus est se Lugdunensis Archipræsulis Primatum reveriturum, eique pariturum. Id docet *Urbani II.* Epistola ad *Hugonem* Archiepiscopum Lugdunensem. „ Ea causa, *inquit*, in Plenario Arvernensi „ Concilio tractata ac definita est. Et cum Richerius Senonensis Archiepiscopus Sy- „ nodali Definitioni minime acquievisset, in Turonensi pariter ac Nemausensi Conci- „ lio per tuam est industriam repetita. Et supra dictus quidem Richerius pro sua perti- „ nacia interdictus obiit, Suffraganeis ejus tibi tamquam Primati, & Synodali Judicio „ obedientiam jam professis. Frater autem noster Daimbertus, qui eidem nunc Eccle- „ siæ disponente Domino præsidet, sicut tibi nostris significatum est literis sub eadem „ querela per Ministerium meum gratiam consecrationis accepit. Nuper autem cum „ ad Apostolorum limina, tam pro ejusdem causæ actione, quam pro communi Sy- „ nodica vocatione rediisset, præsentibus Legatis tuis, Sedis Apostolicæ cogente Judi- „ cio, omni demum tergiversatione cassata, in manu nostra professus est se & Lugdu- „ nensis Ecclesiæ super Senonensem Primatum cognoscere, & de cætero tibi, tuisque „ legitimis Successoribus tamquam Primatibus obedire. Similiter etiam pollicitus est „ statuto a nobis tempore, id est, usque ad proximam B. Dionysii Solemnitatem, se „ ad vos venturum & in conspectu Lugdunensis Ecclesiæ idipsum ore proprio professu- „ rum. Id factum anno 1099. *Daimbertum* promissa implevisse discimus ex *Goffrido* Abbate Vindocinensi, Epistola 18. libri 2.

Edita est a D. de Marca in Dissert. De Primatibus.

Joannes, Hugonis in Sede & Primatu Lugdunensi Successor, novam controversiam excitavit, Concilium de Laicorum Investituris apud *Ansam* indicens, ad quod ipsius Provinciæ Senonensis Episcopos evocavit. Omnium nomine rescripsit *Yvo Carnotensis*, id juris non convenire Primatibus ut Episcopos ad alienæ Provinciæ Concilium vocent, nisi ex Mandato Sedis Apostolicæ, aut in causa appellationis, si una ex Provincialibus Ecclesiis Primam Sedem appellaret. „ Nusquam, *inquit*, reverenda Patrum sanxit au- „ ctoritas, nusquam hoc servare consuevit antiquitas, ut Primæ Sedis Episcopus Epi- „ scopos extra Provinciam propriam positos invitaret ad Concilium; nisi hoc aut Apo- „ stolica Sedes imperaret, aut una de Provincialibus Ecclesiis, pro causis quas intra Pro- „ vinciam terminare non poterat, Primæ Sedis audientiam appellaret. Quod non de cor- „ de nostro prophetamus, sed Apostolica Auctoritate muniti, irrefragabilibus sententiis „ approbamus. *Hæc ille Epistola 236.*

Pro Senonensis Ecclesiæ libertate adversus Lugdunensem Primatum *Ludovicus VI.* Rex Christianissimus apud *Callistum II.* intercessit, data ad ejus Sanctitatem Ep. an. 1121. Edita est Tom. III. Spicilegii Dacheriani p. 147. „ De Sententia, *inquit*, in Metropo- „ litanum Senonensem pro nostro honore relaxata animum nostrum ex parte mitiga- „ stis; sed quoniam ad tempus est relaxata, suspensum vehementer ac dubium reddi- „ distis. Videtur enim aliquam adhuc spem habere Lugdunensis Archiepiscopus super „ illa quam quærit subjectione: Sed, ut verum fatear, sustinerem potius Regni no- „ stri totius incendium, capitis etiam nostri periculum, quam novæ subjectionis & „ abjectionis opprobrium. Videtur enim ad nostrum respicere contemptum, contra „ nos hoc modo fieri, quod nusquam extiterit factum...... Si quid igitur valet, si „ quid potest apud vos amor noster, & obsequium nostrum, rogamus & petimus ut „ Senonensis Ecclesia, quæ ab ipsa, de qua nunc pulsatur, subjectione hucusque alie- „ na extitit & libera, per vos non fiat ancilla: sed antiqua ejus libertas Auctoritate „ Apostolica roboretur, & Privilegii firmitate muniatur; in quo tamen nihil a vobis „ contra justitiam exigitur. Si enim opponitur quod Veterum institutio Lugdunensi Ec- „ clesiæ Primatum contulerit, respondetur ex opposito quod antiquæ libertatis possessio „ Senonsem Ecclesiam ab ejus subjectione defendit. Quod enim antiqua possessione ac- „ quiritur, nullo, ut fertur, jure adimitur, etiam si de jure Romanæ Ecclesiæ fuisse „ cognoscitur. Hac igitur ratione Senonensis Ecclesiæ libertas remanere debet incon- „ cussa & intacta, nec pulsari, aut violari debet pro subjectione noviter & impruden-

„ ter facta. Facta est enim, ut dicitur, latenter & quasi furtive subjectio ista; ne-
„ sciente scilicet Clero Senonensi, inconsultis etiam Episcopis illius Diœcesis, ignoran-
„ te etiam Rege, in quibus omnibus dignitas pendet Ecclesiæ; & subjectio taliter fa-
„ cta respicere potius videtur ad ignominiam male accipientis, quam ad commodum
„ Ecclesiæ nescientis. Res enim communis communi tractanda est consilio, non latenti
„ & privato terminanda colloquio. Cum igitur dignitas sit Ecclesiæ, non personæ, si
„ Senonensis Archiepiscopus iste, & quidem solus, de non sua fecit quod non opor-
„ tuit, si promisit quod non debuit; Ecclesia tamen Senonensis, quod suum est, non
„ amisit, nec privatam libertatem quam ex antiquitate habuit; nec cogenda est ad
„ subjectionem quam numquam exhibuit. His ita se habentibus, videat, Dulcissime
„ Pater, Discretio vestra, ne civitas Lugdunensis, quæ de alieno est Regno, de nostro
„ floreat detrimento, nec subjiciatur amicus amico; quia si decipitur pro amico ami-
„ cus, juste fiet de amico inimicus. Rex ergo Franciæ qui proprius est Romanæ Eccle-
„ siæ filius, si in facili causa, si in levi petitione contemnitur, nulla spes in majori
„ relinquitur, nec ulterius in aliis patietur repulsam, si in istis sustinet repulsionis
„ offensam.

Lugdunensis jugum Primatis excusserant Archiepiscopi Senonenses anno 1149. quo *Humbertus* Lugdunensis Archiepiscopus a *Sugerio* Sandionysiano Abbate supremo Regni Administro Carnutum ad Synodum seu Conventum Regni vocatus, ubi de Orientalis Ecclesiæ subsidiis deliberandum erat, absentiam excusavit, quod salva dignitate in eum locum se conferre non posset, ubi non agnoscebatur ejus Primatus. *Verum*, inquit, *quia nos pro officio Primatus, ex parte Domini Regis & Optimatum Regni ad colloquium, quod apud Carnutum celebrari debet, invitastis, sciat Caritas vestra, quod donec Senonensis Archiepiscopus in eadem causa Primatus nobis derogare non veretur, & Apostolicis Mandatis contumax & rebellis existit, pudor nobis est ad illas progredi partes, ubi Domino Papæ contradicitur, & Lugdunensis Ecclesia debito honore fraudatur.* Est inter *Sugerii* Abbatis Epistolas 133. apud *Duchesnium* Tom. IV. Veterum Scriptorum Historiæ Francorum.

Ideo autem tam alieni fuere his temporibus a colendo Primate Lugdunensi Archipræsules Senonenses, quia Lugdunensis Primatus novo jure institutus erat, & apocryphis Notitiis & Decretalibus ipsi aliquis antiquitatis fucus inducebatur: tum etiam quia olim *Ansegisus* Senonensis Archiepiscopus, & *Seguinus* ac *Leothericus* ejus Successores, dignitate Primatus a Sede Apostolica ornati fuerant, & hæc Privilegia personalia non fuisse, sed Ecclesiæ Senonensi collata contendebant Archipræsules Senonenses. Tandem quia Lugdunum Regi Francorum non parebat: Præsules autem Gallicanos, & Senonensem in primis, cui ut Metropolitano subditus erat Regiæ Urbis Episcopus, ejus parere Primatis Imperio, qui Regis Christianissimi subditus non esset, durius videbatur. Quam ob rem *Ludovicus VI.* adversus Lugdunensem Primatum pro Senonensis Ecclesiæ libertate apud *Callistum II.* intercessit. Hinc *Philippus Augustus* ad *Innocentium* III. scribebat his verbis: *Sola Bituricensis Ecclesia in toto Regno nostro Primatus obtinet dignitatem.* Attamen eo regnante, Lugdunensis Primatus colebatur, & ad illius Sedis Archipræsules appellabatur a Sententiis Metropolitanorum, ut testatur Guillelmus Britto:

Et Lugdunensis, quo Gallia tota solebat,
Ut fama est, Pastore regi, causasque referre
Difficiles, ut ibi lis ultima litibus esset:
Nec mittebatur Romam lis ulla, nisi quam
Lugdunense forum per se finire nequisset.

Verum Lugdunensis Primatus Regia etiam auctoritate firmatus est, cum Civitas Lugdunensis a Rege *Philippo Pulchro* Gallicanæ Monarchiæ vindicata est, conventione facta cum Archiepiscopo & Capitulo Lugdunensi, penes quos erat antea Urbis dominium, a *Friderico I.* Imperatore concessum *Heraclio* Archiepiscopo Lugdunensi.

Ro-

Rothomagensem Archiepiscopum, aut numquam, aut non diu Lugdunensi Primati paruisse, sed Romano Pontifici immediate fuisse subjectum, & Primatis titulo in Provincia sua ornatum, colligitur ex *Orderico Vitali* lib. XIII. Historiæ Ecclesiasticæ ad annum 1135. ubi de *Innocentio II.* Pontifice Maximo loquens ait: *Hugo Rothomagensis Archiepiscopus ipsum summopere adjuvit & ab eodem honoratus, Primatum super multos Pontifices accepit.* Anno 1226. teste *Matthæo Paris* in Historia Anglicana, cum *Romanus* Sedis Apostolicæ Legatus Concilium Bituricense congregasset, *Quoniam Lugdunensis Archiepiscopus vendicabat sibi Primatum super Archiepiscopum Senonensem & Rothomagensem, & Bituricensis super Auscianensem, & Narbonensem, timebatur de discordia, & ideo non fuit sessum quasi in Concilio, sed ut in Concilio.* Ita emendandum locum illum *Matthæi Paris* recte monet vir multæ & exquisitæ eruditionis P. *Ludovicus Thomassinus* Oratorii Sacerdos Parte IV. Disciplinæ Ecclesiasticæ lib. 1. cap. 10. num. 11. non prout legitur in editis: *Et Rothomagensis super Bituricensem, Auxianensem, Narbonensem.* Inde vero patet Rothomagensem Archiepiscopum tunc temporis Lugdunensi Primati minime paruisse. Anno 1232. *Gregorius IX.* Pontifex maximus ad *Ludovicum IX.* Regem Christianissimum scribens pro Archiepiscopo Rothomagensi, cujus bona Regii Ministri occuparant, Ecclesiæ Rothomagensis antiquam libertatem prædicat, unique Romano Pontifici illius Archipræsulem subesse asserit. *Gravem siquidem* inquit, *Venerabilis Fratris nostri Rothomagensis Archiepiscopi recepimus quæstionem, quod cum in spiritualibus & temporalibus nullum post Deum præter nos Judicem habeat; de antiqua Rothomagensis Ecclesiæ libertate, ac ipsius consuetudine hactenus observata... Ipsum ad tuam præsentiam evocans, eum inducere voluisti, ut super eo, quod in quosdam excommunicationis sententiam promulgarat, ac quibusdam aliis articulis, sub tuo examine responderet.* Refertur ab *Orderico Raynaldo* ad annum 1132. num. 26. *Callisto III.* Pontifice Maximo rursus de Primatu inter Archiepiscopos Rothomagensem & Lugdunensem certatum est. Pontifex eam litem Cardinali *Dominico Capranica* judicandam commisit: *Qui rite & recte procedens per diffinitivam Sententiam Rothomagensem Ecclesiam ejusque Suffraganeos atque suppositos, Romanæ Ecclesiæ immediate, & nulli alteri Primatiali jure subesse, ipsi Archiepiscopo Lugdunensi super prætenso primitiali Jure perpetuum silentium imponendo pronuntiavit: quæ quidem sententia, nulla saltem legitima provocatione suspensa, in rem transivit judicatam.* Verba sunt *Callisti III.* apud *Odericum Raynaldum* ad annum 1458. num. 37. Cardinalis *Dominici* Sententiam confirmavit Pontifex, & Lugdunensi Archiepiscopo, ejusdemque Ecclesiæ Procuratoribus, qui ad Regium Tribunal ea de re provocare ausi fuerant, sub Anathematis interminatione silentium indixit.

Rothomagensis Archiepiscopus uni Romano Pontifici immediate subjectus.

§. II.

De Primate Viennensi.

Vienna quondam Regni Burgundiæ Sedes, ejusque Archiepiscopus Comes & Cancellarius Regni, tum *Friderici II.* beneficio Sacri Palatii Archicancellarius, a *Callisto II.* Pontifice Maximo nova dignitate auctus est, Is enim Viennensi Ecclesiæ, cujus ante assumptionem suam Archipræsul fuerat; Primatum in septem Provincias contulit, Viennensem, Bituricensem, Burdigalensem, Auscitanam, Narbonensem, Aquensem, & Ebredunensem, quarum in capite *Civitatum Viennensium* Notitia adscriptam habebat. Tarentasiensem etiam Archiepiscopum, qui Provinciæ Alpium Penninarum Metropolitanus erat, Viennensi ut Primati subjecit, *S. Leonis & Symmachi* exemplo. Et ut antiquam potius confirmasse dignitatem, quam novam instituisse videretur, a Silvestro I. & aliis Pontificibus ejus originem arcessit, quorum supposititia Rescripta seu veros prisci honoris titulos spectabat. „ Sanctam, *inquit*, Viennensem Ecclesiam dili-
„ gere, honorare, & B. Petri patrocinio decrevimus confovere. Omnem itaque digni-
„ tatem & omnem munitionem ac liberalitatem, quam vel per authentica prædeces-
„ sorum nostrorum, Silvestri, Nicolai, Leonis, Gregorii, & cæterorum Romanorum

Primatus in septem Provincias Archiep. Viennensi a Callisto II. collatus.

„ Pontificum privilegia, vel per Imperatorum, Regum, Principum, & cæterorum „ fidelium largitionem concessam obtinet, Nos quoque auctore Deo concedimus, & „ præsentis privilegii pagina confirmamus: ut videlicet super septem Provincias Primatum obtineat, super ipsam Viennensem, super Bituricam, Burdegalam, Auxitanam, quæ Novempopulitana dicitur, super Narbonam, Aquensem, & Ebredunensem, & in eis Viennensis Archiepiscopus Romani Pontificis vices agat, Synodales „ Conventus indicat, & negotia Ecclesiastica juste canoniceque definiat. Porro illa sex „ oppida, vel civitates, Gratianopolis videlicet, Valentia, Dia, Alba Vivarium, „ Geneva, Maurienna, in ejus tamquam in proprii Metropolitani obedientia & subjectione permaneant. Tarentasiensis autem Archiepiscopus, licet aliquibus habeatur „ ex Apostolicæ Sedis liberalitate prælatus, Viennensi Archiepiscopo tamquam Primati suo subjectus obediat." Hoc diploma dedit *Callistus* anno Christi 1120. 5. Kalendas Martii cum Valentiæ in Galliis versaretur. Rescripto *Callisti* freti Viennenses Archipræsules se *Primates Primatum* inscripserunt, quippe qui Bituricensem Ecclesiam, Primatu in Aquitania ornatam, & Narbonensem, quæ *Urbani II.* Decreto Primatu in Provinciam Aquensem seu Narbonensem secundam aucta erat, subditas se habere gloriabantur. Unde & monetæ, quam cudi curabant Viennæ ut urbis Comites, hanc inscriptionem adjecere: *Maxima Sedes Galliarum.* Verum cum antiquis Primatibus & Metropolitanis inauditis editum esset *Callisti II.* Decretum, vim nullam obtinuit. Diensem dumtaxat & Vivariensem Episcopatus ab Arelatensi Provincia distractos Metropoli suæ subdidit.

Callisti II. Decretum vim nullam obtinuit.

§. III.

De Toletano Primate.

Cum *Ildefonsus* seu *Alphonsus IV.* Rex Castellæ Toletum a Maurorum tyrannide, sub qua per trecentos sexaginta & octo annos gemuerat, liberasset, *Urbanus II.* Pontifex Maximus Pallium & Primatum *Bernardo* Archiepiscopo Toletano per totam Hispaniam contulit, anno 1088. persuasus se priscam Ecclesiæ Toletanæ potius excitare dignitatem, quam novam conferre. *Teque*, inquit, *secundum quod ejusdem urbis constat extitisse Pontifices in totis Hispaniarum Regnis Primatem privilegii nostri Sanctione statuimus, & Primatem te universi Præsules Hispaniarum recipient, & ad te, si quid inter eos quæstione dignum exortum fuerit, referent*. Ad Idelfonsum vero Regem scribit: *Fratrem Bernardum venerabilem ejusdem urbis Præsulem, tuis exhortationibus invitati, digne ac reverenter excepimus, & ei Pallium contradentes, Privilegium quoque Toletanæ Ecclesiæ antiquæ Majestatis indulsimus. Ipsum enim in totis Hispaniarum Regnis Primatem statuimus, & quidquid Toletana Ecclesia antiquitus noscitur habuisse, nunc quoque ex Apostolicæ Sedis liberalitate in posterum habere censuimus*, Tarraconensis Archiepiscopus adversus privilegium istud quasi subreptitium reclamavit, certus Archiepiscopos Toletanos nullam olim jurisdictionem in cæteris Hispaniæ Provinciis exercuisse; quam tamen ut ipsis antiquo jure & consuetudine debitam restituere se scribebat *Urbanus*. Quare jussit Pontifex ut Tarraconensis Archipræsul Toletano Primati sine cunctatione pareret. *Memineris*, inquit, *ita te Archiepiscopum institutum, ut tam tu, quam universi Provinciæ Tarraconensis Episcopi Toletano tamquam Primati debeatis esse subjecti. Sic enim a nobis in Toletanæ Ecclesiæ Privilegio constitutum est*, *quod nos omnino ratum volumus permanere*. Reclamavit etiam Archiepiscopus Narbonensis. Ideo Pontifex ad querelas hujusmodi compescendas Legationem Sedis Apostolicæ per universam Hispaniam & Provinciam Narbonensem *Bernardo* Toletano Archiepiscopo commisit, quo facilius auctoritatem colerent, quæ ipsius personæ, non Sedi collata, nec ad successores transmittenda videretur. *Ei*, inquit, *nostræ sollicitudinis vices in Hispania universa, & in Narbonensi Provincia ministrandas injunximus*. Provinciæ vero Tarraconensis Præsulibus injunxit; *Ut Toletano sicut Primati reverentiam exhiberent, donec Narbonensis Archiepiscopus se eorum Primatem fuisse, certa posset auctoritate*

Tom. X. Concil. Edit. P. Labbè p. 459. 460.

monstrare. Ita enim Toletani Archiepiscopi dignitatem auxit Summus Pontifex, ut Metropolitanorum Privilegia salva & integra esse vellet. *Toletanum siquidem Archiepiscopum Privilegii nostri auctoritate Primatem in totis Hispaniarum Regnis fore decrevimus, salva Sedis Apostolicæ auctoritate, & Metropolitanorum Privilegiis singulorum. si quid igitur inter vos grave contigerit, quia ab Apostolica Sede procul estis, ad eum velut ad Primatem vestrum omnium recurretis, ejusque Judicio quæ vobis sunt gravia terminabitis. Quod si quid forte ipsius quoque judicio nequiverit definiri, ad Apostolicam Sedem, ut dignum est, velut Sedium omnium Principem referetur.* *Urbanus II. Toletanum Archiepis. totius Hispaniæ Primatem instituit, salvis Metropolitan. juribus.*

Paschalis II. Gelasius II. Calistus II. Eugenius II. Anastasius IV. & Hadrianus IV. Alexander III. & Innocentius III. Toletanum Primatum *per Hispaniarum Regna* confirmarunt. Decessorum suorum vestigiis insistere se professus est *Innocentius* qui hanc Ecclesiæ Toletanæ asseruerant dignitatem. „ In Concilio Lateranensi IV. sub eodem Pon„ tifice de Primatu Ecclesiæ Toletanæ disceptatum est, quem agnoscere Tarraconen„ sis, Bracarensis, Compostellanus, & Narbonensis Episcopi recusabant. Productæ pro „ Ecclesia Toletana veteres Pontificum Romanorum & Conciliorum tabulæ: Producta „ argumenta ab ipsa prima Hispaniæ ad Christum conversæ antiquitate. Roderici Ora„ tionem cum Bracarensis qui aderat, & Ausetanus Episcopus pro Tarraconensi refel„ lere aggressi essent, abessent alii quorum intererat, lite integra discessum est, neu„ tro inclinatis sententiis. Roderico tantum Legati Pontificii partes per Hispaniam de„ cennio implere datum concessumque, si quando Hispalis piorum armis cederet. To„ letano Episcopo subdita esset quasi Primati. " Verba sunt *Marianæ* lib. 12. *De rebus Hispaniæ*, cap. 4. Legere præstat quæ de ejusdem Primatus origine disserit accuratus & elegans historicus lib. 9. cap. 19. Eorum opinionem refellit, qui Ecclesiæ Toletanæ Primatum ad ipsa Apostolorum tempora referri contendunt. Observat insuper quinque Archiepiscopos in Hispania extitisse olim, qui aliquando Metropolitani, aliquando Primates dicti sunt, diverso nomine, sententia non alia: Tarraconensem, Bracarensem, Emeritensem, Hispalensem, Toletanum: & præter hos Narbonensem in Gallia Gothica, quæ Gothorum tempore Hispaniæ contributa erat. Hos æquo jure parique potestate subnixos, nullius majoris, præterquam Romani Pontificis Imperio devinctos fuisse. In Conciliis eum obtinuisse locum, quem ordinationis antiquitas dabat. Toletanorum Episcoporum auctoritatem crescere cœpisse, cum Hispaniam universam Gothi in potestatem redegere, imperiique Sedem Toleti constituerunt. Futuræ amplitudinis haud obscura fundamenta posita fuisse in Concilio Toletano septimo, cujus postremo canone sancitum est, ut vicini urbis Episcopi admoniti a Metropolitano, singulis per annum mensibus Toletum veniant, messis dumtaxat & vindemiæ feriis exceptis. Ab his initiis Toletanorum Præsulum crevisse auctoritatem, prorsus ut *Ervigio* Rege Concilii Toletani duodecim Patres Canone sexto decreverint, Episcoporum Hispaniæ electiones, quas Rex facere consueverat, Toletani Præsulis judicio assensuque ratas fore. Ex eo tempore Toletanos Archiepiscopos primum sedendo subscribendoque locum in Conciliis Hispaniæ obtinuisse; non tamen alia Primatum Jura, insignia dignitatis, aut jurisdictionem ampliorem. Observat tertio, Toletana urbe Mauris erepta, *Bernardum* Archipræsulem ab *Urbano II.* Primatis dignitatem obtinuisse. *Urbani* judicium *Paschalem & Gelasium* ejus in Pontificatu successores novis diplomatibus comprobasse. *Callistum* II. Toletani Primatus auctoritatem imminuere visum, cum Emeritensis Metropolitani dignitatem in Compostellanum Episcopum transtulit, quem a Toletani Præsulis exemptum imperio, auxit Legati Pontificii majestate in Provincias Emeritensem & Bracarensem. Honorium II. Innocentium II. Cœlestinum II. Lucium II. & Eugenium III. Toletanum Primatum confirmasse. Hadrianum quartum novo diplomate eumdem sanxisse, Compostellano abrogato. Tum Joannem Bracarensem Episcopum, qui Toletano de Primatu litem intenderat, Toletum venisse, & in ejus verba jurare compulsum, ejusque Imperium colere. *Alexandrum III.* exemptionis Privilegium Compostellano Præsuli ab *Anastasio II.* concessum abrogasse, & *Cerebruno* Toletano Archiepiscopo Primatum in tota Hispaniarum regione confirmasse. In Concilio Œcumenico Lateranensi IV. sub *Innocentio III.* litem a *Roderico* Toletano

Inn. III. Reg. 10. Epist. 15. Reg. 14. Epist. 57.

Qua ratione crevit Archiepis. Toletani auctoritas.

Archipræsule disceptatam qui reliquos Hispaniæ Metropolitanos vicit : non ita tamen ut Primatus confirmationem a Patribus obtineret, sed ut res eo in statu manerent, quo ante Synodum fuerant. Concludit tandem vir doctissimus, *Toletanos Præsules Primatum jura & auctoritatem obtinuisse, ex quo tempore a Mauris Toletum recepta est: numquam defuisse tamen qui obsisterent auctoritati, detrectarent imperium, ac ne nunc quidem præter nomen ullam ejus potestatis partem exercent in alias Provincias Hispaniæ: neque componendis certe litibus, neque sontibus plectendis, neque legibus promulgandis.*

§. IV.

De Primate Cantuariensi.

Cantuarienses Archiepiscopos jam olim Primatum super omnes Angliæ Præsules obtinuisse ac exercuisse, testatur *Joannis* Papæ Diploma *S. Dunstano* Cantuariensi Archiepiscopo inscriptum, & ab *Eadmero* relatum lib. 5. Historiæ Novorum, pag. 97. *Primatum tuum*, inquit, *in quo tibi ex more Antecessorum tuorum, vices Apostolicæ Sedis exercere convenit, ita tibi ad plenum confirmamus, sicut B. Augustinum ejusque Successores, præfatæ Ecclesiæ Pontifices plenius habuisse dignoscitur*. Anno Christi 1070. *Lantfranco* ad Cantuariensem Archiepiscopatum assumpto, controversia de Primatu inter Cantuariensem & Eboracensem Ecclesiam moveri cœpit. „ Thomas Eboracensis Ecclesiæ Antistes electus Cantuariam ex prisca consuetudine ab eo sacrandus advenit. „ A quo cum Lantfrancus scriptam de obedientia Professionem, cum adjectione Jurisjurandi, custodito Antecessorum suorum more exposceret, respondit Thomas se id „ numquam facturum, nisi prius scriptas de hac re auctoritates legeret, nisi testes hujus antiquitatis assertores cerneret: postremo nisi congruas super hac re rationes audiret, quibus id juste & rationabiliter sine suæ Ecclesiæ præjudicio facere deberet. „ Lantfrancus in præsentia paucorum Episcoporum, qui ad eum pro hac consecratione „ advenerant, quod postulabat ostendit. At ille aspernatus omnia, non sacratus abscessit. Rex audiens, graviter accepit, existimans Lantfrancum injusta petere, & „ scientia literarum magis quam veritate & ratione confidere. Lantfrancus ad Curiam „ venit, a Rege audientiam postulavit, redditis rationibus ejus animum mitigavit; „ Transmarinis, qui aderant, suæ parti justitiam adesse suasit & persuasit. Angli enim qui rem noverant, assertionibus ejus per omnia constantissime testimonium perhibebant. Itaque Regio Edicto, communique omnium Decreto statutum est, ad „ præsens debere Thomam ad Matrem totius Regni Ecclesiam redire, Professionem „ scribere, scriptam legere, lectam inter examinandum in præsentia Episcoporum Lantfranco porrigere: in qua præceptis quidem ejus in omnibus, quæ ad Christianæ „ Religionis cultum pertinet, se obtemperaturum absolute nulla interposita conditione „ promitteret; Successoribus vero ejus non ita, nisi prius vel coram, vel in Episcopali „ Concilio competens ei ratio redderetur, qua Antecessores suos Dorobernensis Ecclesiæ Primatibus id fecisse & facere debuisse, evidentissime comprobaretur. Igitur rediit, quæ sunt jussa implevit, sacratus abscessit. Non multos post dies Lantfrancus ab „ universis Anglici Regni Episcopis, qui diversis temporibus, diversis in locis, ab aliis „ Archiepiscopis vel a Papa, tempore Stigandi sacrati sunt, Professiones petiit & accepit. *Ita refert* Willelmus Malmesburiensis *lib.* 1. De Gestis Pontificum Anglorum *p.* 206.

Cantuariensem inter & Eboracensem Ecclesiam de Primatu diu & acriter disceptatum est.

Anno sequenti *Lantfrancus* Cantuariensis & *Thomas* Eboracensis, Archipræsules, Romam se contulere. Litem de Primatu coram *Alexandro* II. Pontifice Maximo *Thomas* disceptavit, contendens *Cantuariensem Ecclesiam atque Eboracensem parem ad invicem honorem habere, nec alteram alteri secundum B. Gregorii Constitutionem debere ullatenus subjacere: excepto quod alterutrius Archiepiscopum priorem & digniorem oporteat esse eo quem constiterit fuisse posterius ordinatum*. Respondit Lantfrancus, *Gregorianam illam Constitutionem non de Cantuariensi & Eboracensi Ecclesia, sed de Londinensi & Eboracensi esse prolatam*. Decrevit Pontifex, oportere causam in Anglia audiri, & *illic totius*

Cantuariensis Ec-

totius Regni Episcoporum & Abbatum testimonio & judicio definiri. Uterque Archipræsul in Pascali Solemnitate ad Regem venit, ibique prolatis in medium partium rationibus, *Sententiam de negotio Regalis Curiæ dedit.* Compulsus est Eboracensis absolutam Cantuariensi ejusque Successoribus obedientiam profiteri his verbis: *Ego Thomas ordinatus jam Eboracensis Ecclesiæ Metropolitanus Antistes, auditis cognitisque rationibus absolutam tibi Lantfrance Dorobernensis Archiepiscopo, tuisque Successoribus de canonica obedientia Professionem facio: & quidquid a te vel ab eis juste & canonice mihi injunctum fuerit, servaturum me esse promitto. De hac re autem, dum a te ordinandus essem, dubius fui. Ideoque tibi quidem sine conditione, Successoribus vero tuis conditionaliter obtemperaturum me esse promisi.* Ad hæc, sancitum est, ut Eboracensis Archiepiscopus cum omnibus & singulis Suffraganeis suis ad Concilia conveniret ab Archiepiscopo Cantuariensi convocanda. Evicit insuper *Lantfrancus*, Eboracensem Archipræsulem ex antiquo more Professionem cum Sacramento, Cantuariensi facere debere: *Sed ob amorem Regis, Thomæ Sacramentum relaxavit, scriptamque tantum Professionem recepit, non præjudicans Successoribus suis, qui Sacramentum cum Professione a Successoribus Thomæ exigere vellent.* De rebus in Anglicana Synodo gestis *Alexandrum* II. Pontificem Maximum certiorem fecit Lantfrancus. „ Allata est, *inquit*, Ecclesiastica Gentis Anglorum Historia „ quam Eboracensis Ecclesiæ Presbyter & Doctor Anglorum Beda composuit: Lectæ „ sententiæ, quibus pace omnium demonstratum est in tempore B. Augustini primi Doro„ bernensis Archiepiscopi usque ad ipsius Bedæ ultimam ætatem, quæ fere centum & „ quadraginta annorum spatio terminatur, Antecessores meos super Eboracensem Ec„ clesiam, totamque Insulam, quam Britanniam vocant, necnon & Hiberniam, Pri„ matum gessisse, curam Pastoralem omnibus impendisse, in ipsa Eboracensis urbe persæ„ pe, locisque finitimis, ubi eis visum fuit, Episcopales Ordinationes atque Concilia ce„ lebrasse, Eboracenses Antistites ad ipsa Concilia vocasse, & cum res poposcisset, de „ suis eos actibus rationem reddere compulisse... Ultimum quasi robur totiusque cau„ sæ firmamentum, prolata sunt Antecessorum vestrorum Gregorii, Bonifacii, Honorii, „ Vitaliani; item Gregorii, Leonis, Joannis Privilegia atque Scripta, quæ Dorober„ nensis Ecclesiæ Præsulibus, Anglorumque Regibus, aliis atque aliis temporibus, variis „ de causis sunt data atque transmissa. „ Narrat ibidem *Willelmus Malmesburiensis*, quomodo *Lantfrancus* Thomæ Archiepiscopi Eboracensis rationes diluerit, objectiones retuderit. Æquitate porro nitebatur Cantuariensis Archipræsulis in totam Angliam Primatus, quia fides a Cantuariensi Ecclesia in reliquas provincias & urbes fuerat propagata. „ Sedis Apostolicæ Præsules (*inquit Willelmus Malbesburiensis*) æquum censet ut „ omnes Anglorum Ecclesiæ ab eo loco mutuentur vivendi disciplinam; a cujus fomite „ rapuerunt credendi flammam. Quis enim nesciat quod a Cantia manavit Christi credu„ litas in Eboracum, & in cæteras Angliæ Ecclesias?

ecclesiæ dignitatem Alexander II. Paschalis II. confirmarunt, Lantfranco & S. Anselmo propugnantibus.

Idem *Lantfrancus* Herbertum Episcopum, quem Primatis auctoritate emendaverat, arguit Epistola 23. quod ea de re obmurmuraret, quasi alienos fines excurreret, docetque Angliam universam velut unam esse Cantuariensis Archiepiscopi Diœcesim. „ Nec so„ brius quisquam putaverit, hoc esse in aliena Parochia aliquid temere præsumere, „ cum per misericordiam Dei totam hanc, quam vocant Britannicam Insulam, unam „ unius nostræ Ecclesiæ constet esse Parochiam.

Non minori ardore & magnanimitate Cantuariensis Ecclesiæ Primatum defendit *S. Anselmus*. Cum enim *Thomas* in locum *Gerardi* Eboracensis Archiepiscopus electus obedientiam ipsi ante consecrationem profiteri nollet, intercessit apud *Paschalem* II. ne Pallium ipsi concederet, nisi certior factus esset ipsum huic officio fecisse satis. Id constat ex ipsius Epistola 152. libri III. „ Hæc igitur summa precum mearum in hac re, ut „ antequam consecretur, & mihi debitam obedientiam profiteatur, & hoc factum es„ se literis nostris cognoscatis, a vestra Excellentia Pallium non suscipiat. Quod non „ idcirco dico quod illi Pallium invideam; sed quoniam quidam autumant & etiam „ procurant, ut si hoc a vobis concessum fuerit, confidant se Professionem debitam mi„ hi posse denegare. Si enim hoc contingat, scitote quia Ecclesia Angliæ scinderetur, „ & secundum sententiam Domini dicentis: „ Omne regnum in se ipsum divisum deso-

„ labitur, desolaretur, & vigor Apostolicæ disciplinæ in ea non parum debilitaretur. „ Ego quoque nullatenus remanerem in Anglia; non enim deberem aut possem pati, „ ut me in ea vivente, primatus Ecclesiæ nostræ destrueretur. Respondit Paschalis II. „ se Cantuariensis Ecclesiæ dignitati nusquam derogaturum. Bene, *inquit*, & sapienter „ egisti, quod nos de causa & honore Cantuariensis Ecclesiæ præmonitos & cautos red„ didisti. Nos siquidem in te ipsius Beati Augustini Anglorum Apostoli personam vene„ ranter intuemur: & ideo honori tuo vel Ecclesiæ tuæ detrahere omnino refugimus. „ Unde quæ rogasti, libenter suscepimus, & ad servandum tuum & Ecclesiæ tuę hono„ rem, custodiam & solicitudinem adhibemus. „ Thomas Eboracensis Archiepiscopus electus Cantuariam venire decreverat, ut a *S. Anselmo* inauguraretur, eique Professionem obedientiæ faceret: sed Canonicorum suorum consilio mutavit sententiam. Quare hunc literis primum convenit *S. Anselmus*, tum duos Episcopos misit qui ipsum ad officium compellerent. Res ad Regem delata, qui consecrationem Eboracensis Archiepiscopi, litemque totam usque ad Pascha suspendi jussit, se consilio Episcoporum & Baronum Angliæ concordiam inter utramque Ecclesiam conciliaturum pollicitus. Interea *S. Anselmus* gravissima licet ægritudine afflictus, Ecclesiæ suæ Primatum adversus *Thomæ* pertinaciam interdictione Sacerdotalis Officii ultus est, hac ad eum scripta Epistola: „ Ti„ bi Thoma, in conspectu omnipotentis Dei Ego Anselmus Archiepiscopus Cantuarien„ sis & totius Britanniæ Primas loquor. Loquens ex parte ipsius Dei, Sacerdotale Offi„ cium, quod meo jussu in Parochia mea per Suffraganeum meum suscepisti, tibi inter„ dico, atque præcipio, ne te de aliqua cura Pastorali nullo modo præsumas intromittere, „ donec a rebellione quam contra Ecclesiam Cantuariensem incœpisti, discedas, & ei „ subjectionem quam Antecessores tui Thomas & Girardus Archiepiscopus, ex antiqua „ Antecessorum consuetudine professi sunt, profitearis. Quod si in iis quæ cœpisti, „ magis perseverare, quam ab eis desistere delegeris, omnibus Episcopis totius Britan„ niæ sub perpetuo Anathemate interdico, ne tibi ullus eorum manus ad promotionem „ Pontificatus imponat; vel si ab externis promotus fueris, pro Episcopo, vel in aliqua „ Christiana Communione te suscipiat. Tibi quoque, Thoma, sub eodem Anathemate „ ex parte Dei interdico; ut numquam benedictionem Episcopatus Eboracensis susci„ pias, nisi prius Professionem, quam Antecessores tui Thomas & Girardus Ecclesiæ „ Cantuariensi fecerunt, facias. Si autem Episcopatum Eboracensem ex toto dimiseris, „ concedo ut Officio Sacerdotali, quod jam suscepisti, utaris. „ Hanc Epistolam sigillo suo munitam omnibus Episcopis Angliæ direxit *Sanctus Anselmus*, præcipiens ut secundum illius tenorem deinceps erga *Thomam* se gererent. Paulo post ad Superos migravit *Sanctus Anselmus*, 11. Kalendas Maii anno 1109. In subsequenti Festivitate Pentecostes Rex *Henricus* Londini Curiam tenuit. Cum Episcopis & Regni Proceribus deliberavit quid de consecratione Electi Eboracensis agendum esset. Lecta est postrema illa *Sancti Anselmi* Epistola. Episcopi summo consensu statuerunt, *Suis omnibus, si Regia sententia hoc forte dictaret, se malle despoliari, quam iis quæ Anselmus de præsenti querela præceperat, non obtemperare*. De suo consilio Regem certiorem fecere; qui, etsi Comes de Mellento Eboracensi Electo faveret, dixit: *Quidquid in iis aliorum sententia ferat, de me constat, quia cum Episcopis sentio, nec vel ad horam excommunicationi Anselmi subjacere aliquatenus volo*. Prolatis deinde Instrumentis Primatum Cantuariensis Ecclesiæ comprobantibus & diligenter inspectis, ejus Majestas dixit: Quid amplius quæritur? *Auctoritates & Privilegia Apostolicæ Sedis, & quæ in præsentia Patris & Matris meæ sub testimonio & confirmatione Episcoporum, Abbatum, & Procerum Regni definita sunt, ut quasi de Epistola Anselmi penitus taceatur, ego in quæstionem mitterem, ego novis ambagibus agitari permitterem? Immo sciat Thomas se aut subjectionem & obedientiam Ecclesiæ Cantuariensi, ejusque Primatibus, ut Antecessores sui professi sunt, professurum, aut Archiepiscopatui Eboracensi ex toto cessurum. Eligat quod vult*. Tum Professionem a *Thoma* Ecclesiæ Cantuariensi, tempore Consecrationis suæ faciendam coram se dictari, scribi, sigilloque suo muniri Rex jussit, ne quid in ea mutaretur. Selecti Episcopi 4. Kalendas Julii in Ecclesiam Londinensem *S. Pauli* ad Eboracensis Archipræsulis inaugurationem convenere; ubi resecatam oblatamque sibi

Pro-

Professionem emisit hunc in modum : *Ego Thomas , Eboracensis Ecclesiæ consecrandus Metropolitanus , profiteor subjectionem & canonicam obedientiam sanctæ Dorobernensi Ecclesiæ , & ejusdem Ecclesiæ Primati canonice electo & consecrato , & successoribus suis canonice inthronizatis ; salva fidelitate Domini mei Regis Henrici Anglorum , & salva obedientia ex parte mea tenenda , quam Thomas antecessor meus sanctæ Romanæ Ecclesiæ ex parte sua professus est .* Lectam Professionem a *Thoma* sibi oblatam *Richardus* Londoniensis Episcopus Priori & Fratribus Ecclesiæ Cantuariensis tradidit asservandam in perpetuum dignitatis ejusdem Ecclesiæ monumentum . Consecratus autem est *Thomas* ab Episcopo Londinensi, cui Regis, Ordinumque sententia id deberi, vacante Ecclesia Cantuariensi, judicatum est, quod Episcopus Londinensis sit Ecclesiæ Cantuariensis Decanus . *Hujus* Historiæ series refertur ab *Eadmero* lib. 4. *Historiæ Novorum .*

Thoma Eboracensi Archipræsule defuncto , *Thurstanus* in locum ipsius electus est ; qui obedientiam *Rodulpho* Cantuariensi Archiepiscopo ritu solemni profiteri recusavit. Rex contestatus est : *Illum aut morem Antecessorum suorum tam in Professione facienda , quam & in aliis Dignitati Ecclesiæ Cantuariensis ex antiquo Jure competentibus executurum , aut Episcopatu Eboracensi cum benedictione funditus cariturum .* Radulphus Cantuariensis Archiepiscopus, & Herbertus Noruvicensis Episcopus, a Rege *Henrico* ad Sedem Apostolicam missi Legati, gravibus infirmitatum præpediti molestiis Romam pervenire non potuere . *Paschalis II.* Pontifex Maximus, acceptis Regis Legatorumque literis , Cantuariensis Ecclesiæ Primatum & Jura omnia atque Privilegia, quibus potitus fuerat S. Anselmus , confirmavit, scripta ad Episcopos & Regem Angliæ Epistola . *Vestræ* , inquit, *Dilectioni notum haberi volumus, quia Cantuariensis Ecclesiæ Dignitatem nec imminuimus, nec imminuere deliberamus. Beatum namque Gregorium Apostolicæ sedis Pontificem , tamquam præcipuum Christi membrum, tamquam Christiani populi Pastorem & Doctorem, tamquam salutis æternæ Ministrum in omnibus veneramur. Et rata esse cupimus , quæ ab ejus Institutionibus processerunt . Illam ergo Dignitatem , quam ab eo per Beatum Augustinum Cantuariensis suscepit Ecclesia, & quam Frater noster sanctæ memoriæ Anselmus jure ac possessione legitima tenuisse cognoscitur, nos profecto nullatenus imminuimus , sed in eodem statu esse Cantuariensem Ecclesiam volumus , ut authentica ejus Privilegia, juxta Canonum sanctiones, nullis perturbationibus violentur .* Clerus Eboracensis apud *Paschalem*, missis Agentibus pro *Thurstani* consecratione & Ecclesiæ suæ libertate intercessit : rescripsit ille ad *Henricum*, jussitque ut *Thurstanus* Ecclesiæ restitueretur, & *s. Gregorii* Constitutio de Cantuariensi & Eboracensi Ecclesia accurate servaretur , ad Sedem Apostolicam evocans quæstiones de Primatu inter utramque Ecclesiam excitatas. *Nos quidem*, inquit, *neque Cantuariensem Ecclesiam minui, neque Eboracensem præjudicium volumus pati, sed eam Constitutionem, quæ a B. Gregorio Anglicæ Gentis Apostolo inter easdem Ecclesias constituta est, firmam censemus illibatamque servari. Idem ergo Electus, ut justitia exigit, ad suam Ecclesiam omnimodis revocetur . Si quid autem quæstionis inter easdem Ecclesias agitur , præsentibus utrisque partibus in nostra præsentia pertractetur.* Res in suspenso mansit usque ad Remensem sub *Callisto secundo* Synodum . Ad eam cum Regis *Henrici* licentia profectus est *Thurstanus*, fide data se apud Pontificem nihil acturum, unde Ecclesia Cantuariensis ullum antiquæ Dignitatis suæ dispendium incurreret , nec Episcopalem Consecrationem ab ejus Sanctitate suscepturum . Remis tamen a *Callisto* Papa consecratus est*. Quare ipsi Rex Anglia & Normannia cunctisque locis ditionis suæ interdixit, nec Summi Pontificis precibus adduci potuit, ut eum ad Eboracensem Ecclesiam regredi permitteret , nisi prius obedientiam ac subjectionem Cantuariensi Ecclesiæ profiteretur . Ita refert *Eadmarus* lib. 5. *Historiæ Novorum* . Post hæc (inquit idem Historicus) *Thurstanus literas ab ipso Callisto , more quo cuncta Romæ impetrantur , adeptus est , quibus jubebatur , ut ipse Episcopatu suo potiretur, aut Rex Anathemate , & Radulphus suspensione Pontificalis Officii plecteretur .* Quare *communi consilio permissus est Angliam redire, & Eboracum venire . Quod & factum est ea dispositione, ut nullatenus extra Parochiam Eboracen-*

A Paschali II. post S. Anselmi obitum fortius postea Alexandro III. Primatus Cantuariensis concussus est .

racensem divinum Officium celebraret, donec Ecclesiæ Cantuariensi de injuria quam intulerat, abjurata cordis sui obstinatione satisfaceret.

Alexandri III. Decreto fortius concussa est Primatus Cantuariensis dignitas, qui secundum *S. Gregorii* Constitutionem Cantuariensem & Eboracensem Archiepiscopos pares esse declaravit. *Auctoritate Apostolica prohibemus*, (inquit) *ne ulterius aut Cantuariensis Archiepiscopus ab Eboracensi Professionem exigat, aut Eboracensi Cantuariensis exhibeat, neque quod a B. Gregorio prohibitum est, ullo modo Cantuariensis Eboracensis Jurisdictioni subjaceat, sed juxta Patris ejusdem Constitutionem, ista honoris distinctio in perpetuum conservetur, ut qui prior ordinatur, prior habeatur. Sed si Cantuariensis Archiepiscopus ab Eboracensi electo munus consecrationis subtraxerit, quod videlicet juxta Ecclesiarum suarum morem, ab Honorio Sedis Apostolicæ Pontifice, sibi debetur: liceat eidem Eboracensi secundum communem consuetudinem, & Honorii Patris nostri Sanctionem, vel Domini nostri Paschalis Mandatum, a suffraganeis, auctoritate Romani Pontificis consecrari.* Extat hæc *Alexandri III.* Constitutio in Appendice Concilii Lateranensis III. Parte XLIV. cap. II. Eboracensi Archiepiscopo concessit idem Pontifex ut Crucem ante se deferri faceret per totam Angliam, etiam in Provincia Cantuariensi. Intercessit Archipræsul Cantuariensis contra subreptitium Privilegium. Illud rescidit *Alexander*. Institit Eboracensis, opposuitque exui se non debere jure suo inauditum, & pendente lite. Quamobrem provisorio Decreto sanxit idem Pontifex ut Eboracensis Archiepiscopus eo Privilegio interim frueretur, donec de Jure possessionis haberetur cognitio & sententia ferretur, ut constat ex cap. *A Memoria*, Tit. *Ut lite pendente nihil innovetur.*

JOAN. DOM. MANSI

Nota.

Controversia de primatu Anglicanæ Ecclesiæ inter Cantuariensem & Eboracensem adhuc post Alexandrum III. perstitit, nam anno 1189. in Concilio apud Pepevvell, quæ Abbatia est in agro Northamptoniensi, Balduinus Cantuariensis Archiepiscopus conquestus est, quod Eboracensis Archiepiscopus Gaufridus consecrationem suam ab alio quopiam accipere procuraret, ut pote ad se tamquam Angliæ Primatem pertinentem; qua de re ad Pontificem appellationem interposuit. Vide Wilkins Concil. Britan. tom. I. pag. 493. Exinde altum est apud Scriptores ea de re silentium. Cæterum & diu posthac Eboracenses Archiepiscopos titulum Primatis totius Angliæ sibi retinuisse disco ex titulo quem sibi arrogavit Walterius Gray anno 1250. in constitutionibus suis eodem anno editis. Inscribuntur enim: *Decretum Domini Walteri Gray quondam Archiepiscopi Eboracensis Angliæ Primatis &c.* Wilkins tom. I. pag. 698.

ARTICULUS IV.

De Metropolitanis.

Novarum Metropoleon erectio Romani Pontificis auctoritate, accedente Principum consensu.

I. Novarum Metropoleon erectionem ad Sedem Apostolicam pertinere dubium non erat duodecimo Sæculo. De hoc Politiæ Ecclesiasticæ capite *S. Bernardus* Epist. 131. ad Mediolanenses ita scribit: *Plenitudo potestatis super universas orbis Ecclesias, singulari prærogativa Apostolicæ Sedi donata est. Potest, si utile judicaverit, novos ordinare Episcopatus, ubi hactenus non fuerunt. Potest eos qui sunt, alios deprimere, alios sublimare, prout sibi ratio dictaverit: ita ut de Episcopis creare Archiepiscopos liceat: & e converso si necesse visum fuerit.* Plures a Summis Pontificibus undecimo & duodecimo Sæculo erectas fuisse Metropoles Ecclesiastica Monumenta testantur. Accedebat tamen Principum, & Metropolitanorum, a quibus Diœceses subtrahebantur, consensus, & absque evidenti Ecclesiæ necessitate vel utilitate id minime faciebant.

Non

Non enim novas Regulas statuit, sed antiquas sequitur *Innocentius III.* cum ad Regem Bohemorum pro erectione novę Metropoleos supplicantem ita scripsit anno 1204. *Ostendenda nobis est prius & urgens necessitas & utilitas evidens, quæ fieri hoc exposcat; facultas & voluntas Ecclesiæ in qua sedes Metropolitica debet stabiliri; & utrum in Bohemia Diœceses possint statui competenter statuendæ Metropoli supponendæ. Præterea convenienda & commonenda super hoc est Ecclesia Moguntina, ne si aliter factum fuerit, Venerabilem Fratrem nostrum Siffridum Moguntinum Archiepiscopum, quem ereximus, dejicere videamur, si ex hoc concitaverimus plus in eum Ecclesiæ suæ odium & scandalum civitatis.*

Metropolitanorum erat supplere negligentiam Episcoporum suæ Provinciæ in Beneficiorum collationem.

II. Metropolitanorum erat supplere negligentiam Episcoporum suæ Provinciæ in collatione Beneficiorum, si infra tempus Canonibus statutum viros idoneos in illis instituere omisissent; ex Canone VIII. Concilii III. Lateranensis sub Alexandro Tertio. *Cum vero*, inquit, *Præbendas Ecclesiasticas, seu quælibet Officia, in aliqua Ecclesia vacare contigerit, vel etiam si modo vacant, non diu maneant in suspenso, sed infra sex menses personis quæ digne administrare valeant, conferantur. Si autem Episcopus, ubi ad eum spectaverit, conferre distulerit, per Capitulum ordinetur. Quod si ad Capitulum electio pertinuerit, & infra prædictum terminum hoc non fecerit: Episcopus hoc secundum Deum cum virorum religiosorum consilio exequatur. Aut si omnes forte neglexerint, Metropolitanus de ipsis secundum Deum absque illorum contradictione disponat.*

Pravas consuetudines in Provinciis suis extirpare.

III. Metropolitanorum erat pravas consuetudines in suis Provinciis stabilitas extirpare, adhibitis etiam Censuris Ecclesiasticis. Id constat ex *Alexandri III.* Decretali, cap. *Ex frequentibus*, Tit. *De Institutionibus*, lib. 3. Decretalium. *Ex frequentibus querelis didicimus, in partibus vestris consuetudinem pravam a multis tetroactis temporibus invaluisse, quod Clerici Ecclesiastica Beneficia, sine consensu Episcopi Diœcesis, vel Officialium suorum qui hoc de jure possunt, recipiunt: minus quam doceat cogitantes, quomodo id a SS. Patrum est institutionibus alienum, & Ecclesiasticæ contrarium honestati. Unde cum tu, Frater Archiepiscope, ex officio tibi commisso, tam iniquam consuetudinem de Provincia tua velis, sicut debes, radicitus extirpare; tam in illos qui Ecclesiastica Beneficiataliter occupata scienter detinent, quam in eos qui de cætero occupare præsumpserint, excommunicationis sententiam protulisti. Nos itaque eamdem sententiam ratam habentes, & eam Auctoritate Apostolica confirmantes, mandamus quatenus Clericos ipsos, qui ipsam sententiam incurrerint, nisi congrue satisfecerint, absolvere minime præsumatis.*

Confirmare, examinare, consecrare Suffraganeos.

IV. Ad Metropolitanum confirmatio, examen, ordinatio, consecratio Suffraganeorum spectabant. Id constat ex Decretali Lucii III. *Si Archiepiscopus*, Tit. *De temporibus Ordinationum*, lib. 1. Decretalium. *Si Archiepiscopus obierit, & alter fuerit ordinandus, omnes Episcopi ejusdem Provinciæ ad Sedem Metropolitanam conveniant, ut ab omnibus ordinetur. Reliqui vero Comprovinciales Episcopi (si necesse fuerit) cæteris consentientibus, a tribus jussu Archiepiscopi poterunt ordinari: sed melius est, si ipse cum omnibus eum qui dignus est, elegerit, & cuncti pariter Pontificem consecraverint.*

Metropolitanum adire, & ipsi obedientiam profiteri, Episcopi ipsi subditi tenebantur.

V. Metropolitanum adire, & ipsi obedientiam profiteri Comprovinciales Episcopi tenebantur. *Lambertus* ab *Urbano II.* Pontifice Maximo Attrebatensis Episcopus consecratus fuerat. *Raynoldus* Archiepiscopus Remensis propterea ipsi succensens eum præoccupatorem Sedis Attrebatensis appellabat, graviterque ferebat quod Metropolitanam Ecclesiam Remensem non adiisset, sibique debitam reverentiam non exhibuisset. Apud ipsum humillime se excusavit *Lambertus*, Professionem Obedientiæ misit, data opportunitate se Remensem Ecclesiam quamprimum visitaturum promisit. „ Literas, *inquit*, direxistis, in quibus nos quasi contemptorem Remensis Ecclesiæ insinuare voluistis; quamquam non lateat Prudentiam vestram, nos hanc Sedem non præoccupasse, sed coactos, & constrictos, & Apostolicæ Auctoritatis obedientia eamdem Sedem obtinuisse. Ne autem quasi contemptor Sanctæ Remensis Ecclesiæ videar in oculis misericordiæ vestræ, hos Fratres nostros in persona & verbo nostro, pro excusatione nostra satisfacturos transmittimus. Precamur itaque Clementiam vestram, ut per præsentes Fratres nostros, tum pro caritate Spiritus Sancti, tum pro dilectione & reverentia Domini Papæ nostram Professionem interim suscipiatis, consimile opus „ mi-

„ misericordiæ nobiscum facientes, quod in Apostolica benevolentia tempore vestræ „ Professionis consecuti estis. Cum autem Deo miserante, ad vos proficiendi facultas „ attributa fuerit, quod nunc per Fratres nostros facimus, tunc Deo volente, in pro- „ pria persona nos facturos profitemur. *Ejusdem argumenti literas dedit ad Clericos Re- „ menses.* De quasi contemptu, *inquit*, veniendi apud Sanctam Remensem Sedem, un- „ de placuit Domino Archiepiscopo nos arguere, satisfacere per præsentes Fratres no- „ stros vobis paratus. Nostis enim & inopiam rerum Sedis nostræ, & difficultatem via- „ rum, & tempestatem bellorum, & odium Cameracensium in nos, & quorumdam „ aliorum in via positorum. Prostratus itaque Sanctitatis vestræ pedibus, ut me in „ verbo veritatis audiatis, & excusatum me habere velitis suppliciter exoramus. „ Professionem ejus suscepit, ejusque Consecrationem a Romano Pontifice factam confirmavit Remensis Archiepiscopus in Synodo Remensi, cui aderat, ac *Robertum* Flandrensem rogavit, immo ipsi jussit ut *Lambertum* cum debito honore ceu Attrebatensem Episcopum susciperet. „ Nolumus, *inquit*, lateat Carissimam nobis Prudentiam vestram, „ nos ipsum, plurimis diebus, ut quod de eo agendum erat, legitime & Episcopo- „ rum nostrorum consilio fieret, detinuisse: ad ultimum in Concilio, quod Remis cum „ Coarchiepiscopis & Episcopis nostris, atque Principibus multis habuimus, juxta Do- „ mini Papæ Urbani *præcepta*, quibus inobedire nefas est, consilio & assensu Coepi- „ scoporum nostrorum more Ecclesiastico illius Professionem suscepimus, ejusque con- „ secrationem confirmantes, confirmavimus. Unde vestræ mandamus solicitudini, qua- „ tenus eumdem modo cum debito honore, cum debita reverentia suscipiatis, sed & in „ quantum Ecclesiastica permittit ratio, ei ut Pastori vestro obediatis. „ Editæ sunt istæ Epistolæ Tomo V. *Spicilegii Dacheriani*, p. 548. 549. & 550.

Auctoritas visitandi Provinciam.

VI. Unum e præcipuis Metropolitani Juribus erat auctoritas visitandi Provinciam. De qua *Yvo* Carnotensis Episcopus ad *Daimbertum* Senonensem Metropolitanum suum „ scribebat Epistola 182. „ Quod si petitioni meæ addere præsumerem, flexis genibus „ corde postularem ut Carnotensem Ecclesiam visitaretis, & in propria persona inju- „ rias mihi, immo omni Pontificali Ordini in me illatas, a Clericis & Laicis plenius „ audiretis. Decens enim est ut etiam in tranquillitate mater filiam consoletur, quan- „ to magis in perturbatione?

In Comprovincialium Diœcesibus nihil agere poterant, nisi ex præscripto Canonum.

VII. Metropolitani in Comprovincialium Episcoporum Diœcesibus nihil absque ipsorum consensu agere poterant, nisi secundum præscripta Canonum. Unde cum Remensis Archiepiscopus in Diœcesi Episcopi Suessionensis Suffraganei sui Jurisdictionem aliquam usurpasset, *Yvo Carnotensis* Episcopos Remensis Provinciæ ad communem propulsandam injuriam hortatus est Epistola 83. *si enim*, inquit, *concessum fuerit, ut Metropolitanus in Ecclesiis Comprovincialibus, absque consensu Episcoporum qui eis præsunt, quidquid voluerit, valeat impetrare, Clericos earumdem judicare, vel ab officio suo suspendere, dignitati Episcoporum indigna fiet violentia, & auctoritati SS. Patrum ruinosa injuria.* Et *Nicolai I.* Sententiam profert ad *Rodulphum* Bituricensem Archiepiscopum scribentis: *Primates vel Patriarchas nihil privilegii habere præ cæteris Episcopis, nisi quantum sacri Canones concedunt, & prisca consuetudo illis contulit, ita ut secundum Nicænas Regulas sua Privilegia serventur Ecclesiis.*

Stephanus Parisiensis Episcopus *Henrico* Senonnensi Archiepiscopo *Galonis* cujusdam Parisiensis Scholæ Magistri causam ad se trahere volenti viriliter restitit. *Numquam* (inquit in Epistola ad ipsum data) *reverenda Patrum sanxit auctoritas, nusquam hoc servare consuevit antiquitas, ut aliarum Ecclesiarum causas alicui Metropolitano liceat terminare, vel sine consensu illius Episcopi, cui cura commissa est, Judicia judicare.* Mox prolatis Callisti & Nicolai I. Decretis, subdit: *His & aliis auctoritatibus muniti nolumus, nec debemus, ad præsens nostræ & Fratrum meorum Ecclesiis inauditam novitatem inducere, & earum Jura antiquitus statuta permutare. Hoc dicentes, non instruimus Prudentiam vestram, quæ satis novit plura de paucis colligere: nec tollimus quin possint Metropolitani Episcopos Comprovinciales convocare, & quæ præcipienda sunt præcipere, sed antiquum Jus pro parvitate nostra volumus conservare.* Edita est hæc Epistola Tomo III. *Spicilegii Dacheriani* pag. 155.

VIII.

VIII. Sententias a Metropolitanis latas se facile rescindere aut suspendere non debere persuasum habebant Romani Pontifices, sed potius ipsos esse commonendos ut sententiam corrigerent, aut temperarent, vel absolutionem concederent, si salva æquitate concedi posset. Testis *Alexander III.* qui Sententiam Interdicti a Remensi Archiepiscopo latam mittere in irritum noluit, aut ab ea absolvere, *Ludovico VII.* Rege Christianissimo rogante; sed oravit dumtaxat Archiepiscopum ut Interdictum relaxaret, donec causa in Curia ejus, vel Bellovacensis Episcopi fuisset judicata. Qua de re ita ad Regem scripsit: *Illud honestius visum esse cognoscas ut Venerabili Fratri Remensi Archiepiscopo deprecatorias literas, sicut ex Rescripto earum videre poteris, mitteremus rogantes ut interventu nostro & tui honoris obtentu, interdictum relaxaret, donec causa illa in Curia ejus vel Bellovacensis Episcopi finem debitum sortiatur ..... Aliter enim minus honestum esset, ut Sententiam a tanto Viro Canonice promulgatam, sine ejus conscientia facile solveremus.*

Romani Pontifices latas a Metropolitanis Sententias facile non rescindebant.

SCHOLION I.

In hoc Articulo, pag. 622. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc velut meam Propositionem notant: *Metropoles Papa instituere potest accedente Principum consensu & Ecclesiæ utilitate.*

Respondeo. Non ita scripsi. Non quæro quid possit vel non possit Romanus Pontifex, sed Sæculorum XI. & XII. Disciplinam moresque describo. *Novarum* (inquam) *Metropoleon erectionem ad Sedem Apostolicam pertinere, dubium non erat. Plures a Summis Pontificibus XI. & XII. Sæculo erectas fuisse Metropoles, Ecclesiastica Monumenta testantur. Accedebat tamen Principum & Metropolitanorum, a quibus Diœceses subtrahebantur, consensus: & absque evidenti Ecclesiæ necessitate vel utilitate id minime faciebant.* Quod ibidem probo. Mera hæc facti quæstio est.

SCHOLION II.

In eodem Articulo pag. 625. Edit. primæ, hanc Propositionem notant Religiosi Censores: *Consecratio cujusdam Episcopi facta a Papa confirmanda ab Archiepiscopo.*

Respondeo. Hæc Propositio non est mea. Rem gestam simpliciter commemoro, quæstionem juris non attingo. *Lamberti* (inquam) Attrebatensis Episcopi *Consecrationem a Romano Pontifice factam confirmavit Remensis Archiepiscopus in Synodo Remensi.* Religiosos Censores forte movet istud verbum, *confirmavit*: Sed sic loquebantur XI. & XII. Sæculo quorum Historiam scribo & Disciplinam expono. Sic ad Flandriæ Comitem de *Lamberto* rescripsit *Raynoldus* Remensis Archiepiscopus: *More Ecclesiastico illius Professionem suscepimus, EJUSQUE CONSECRATIONEM CONFIRMAVIMUS.* Hæc Raynoldi Remensis Archiepiscopi Epistola edita est Tom. V. *Spicilegii Dacheriani*, pag. 550. & 551. cujus ad marginem hæc nota legitur: *Consecrationem Lamberti in Concilio confirmavit Raynoldus.*

SCHOLION III.

In eodem Articulo, pag. 628. Edit. primæ Religiosi Censores hanc velut meam Propositionem notant: *Sententiæ a Metropolitanis latæ non debent a Papa rescindi. Unde etiam instante Rege noluit Papa quamdam sententiam rescindere, sed ipsum rogavit ut eam temperaret.*

Respondeo. Hæc Propositio non est mea; mihi perperam affingitur. Quid possint vel debeant facere Summi Pontifices, non expendo, sed quid fecerint, aut quid se facere debere persuasum habuerint Sæculis XI. & XII. *Sententias* (inquam) *a Metropolitanis latas se facile rescindere aut suspendere non debere persuasum habebant Romani Pontifices, sed potius ipsos esse commonendos ut sententiam corrigerent aut temperarent .... Testis Alexander III. qui sententiam Interdicti a Remensi Archiepiscopo latam mittere*

in

in irritum noluit, aut ab ea absolvere, Ludovico VII. Rege Christianissimo rogante; sed oravit dumtaxat ut Interdictum relaxaret, &c. Non Regem (ut me scripsisse finxerunt Censorii Indiculi Auctores) sed Remensem Archiepiscopum rogavit Summus Pontifex ut Interdictum solveret. Id ex ipsis *Alexandri* III. literis ad Regem probo, descriptis earum verbis. Mera facti & historiæ res est.

Nota.

OLim in Occidente, teste Thomassino *p. p. Vet. & Nov. Eccl. discipl. l. 1. cap. 39. num.* 11. numquam Imperatores propriam auctoritatem interposuere ad novas Metropoles instituendas; propter præsentiam etenim & splendorem Sedis Apostolicæ, a se immiscendo abstinebant in re, quæ ad Ecclesiæ gubernium spectabat. Ubi vero in varias partes Romanum Imperium fuit dissectum, quapropter diversa excitata sunt Regna, paulatim in iis intervenit Principum auctoritas, seu verius preces, ut varia exempla expendendo animadvertit idem Thomassinus *cap.* 43. *n.* 8. Ita tamen ibidem auctoritatem Principum adfuisse scribit, ut quamvis quandoque præcipue Principibus novarum Metropoleon erectio tribuatur, id tamen ita sit intelligendum, quod ab ipsis persæpe executio, fundatio, ac dotatio proficiscerentur. Et revera Thomassinum legenti apparebit non semel Principes pro earumdem Metrepoleon erectione institisse. Ea etiam disciplina servabatur, ut expeteretur consensus Præsulum ac Metropolitanorum, ita etenim Ecclesiarum mutua pax exposcebat; quapropter si necessitas vel utilitas aliter non suadebant, Romani Pontifices à novis erigendis Metropolibus cessabant. Quia tamen, ut ait S. Bernardus ep. 131. *Potest Papa novos ordinare Episcopatus, ubi utile judicaverit, & de Episcopis Archiepiscopo creare*; inde est non semper jam existentis Metropolitæ dissensum curasse, eoque etiam reluctante particulares Ecclesias in Metropolim erexisse.

Nota.

VOx illa *confirmare* non semper novam firmitatis accessionem sive rei gestæ, sive legi significat, sed quandoque nil aliud sonat, quam ratum firmumque agnoscere id, quod dicitur confirmari: Ita particulares Præsules aliquando universalium Conciliorum Canones confirmasse legimus, quod non aliud significabat, quam in eis inconcussam invictissimamque auctoritatem agnoscere, ut adnotare non omisi *tom.* 5. *pag.* 251. *& seq.* Ibi vero ac alibi dictis juvat hic addere S. Martinum I. misisse ad Episcopos Gallicanos Acta Concilii Lateranensis, in quo Monothelitarum error damnatus fuerat, ab ipsis confirmanda: *Atque synodali conventione*, ait epist. ad Amandum Episcopum Trajectensem, *omnium Fratrum, & Coepiscoporum nostrorum partium illarum effecta, secundum tenorem encyclicæ nobis directæ scripta, una cum subscriptionibus vestris nobismet destinanda concelebrent, confirmantes atque consentientes eis, quæ pro Orthodoxa Fide, & destructione hæreticorum vesaniæ nuper exortæ a nobis statuta sunt*. Porro Martinus cum suo Lateranensi Concilio Episcopis Gallicanis superior erat, unde nonnisi consensionem, & obedientiam exposcerat. Hac igitur ratione Episcopum a Papa consecratum Archiepiscopus confirmabat, ita ut illum admittendo, ipsius consecrationem legitimam haberet, ac fateretur.

Nota.

SAne Natalis dicere haud intellexit non posse Romanum Pontificem, quas protulissent Metropolitæ, sententias rescindere. Ipsi exploratum erat ipsos Canones Sardicenses decrevisse, ut qui a Concilio provinciali, cui præsidet Metropolita, se gravatum sentiret, aliud a Romano Pontifice judicium exposceret. Hoc etiam servatum ab Ecclesiæ Africanæ Præsulibus alibi adnotare non omisi, quamvis Africana Concilia transmarina judicia e medio sublata optassent, & maxime quoad simplices Presbyteros.

Ce-

Celebris inter alias est causa Apiarii Presbyteri Africani in omnibus Africæ tribunalibus damnati, & nihilominus ad Romanum Pontificem provocantis. Melius tamen consultum mutuæ inter caput & membra concordiæ aliquando Romani Pontifices judicarunt, si antequam Metropolitæ errantis sententiam rescinderent, eumdem de illa per semetipsum corrigenda monerent.

ARTICULUS V.

De Episcopis.

NOvorum Episcopatuum erectio undecimo & duodecimo sæculo fiebat auctoritate Romani Pontificis, accedente Principum consensu, ut pax Regnum inter & Sacerdotium foveretur & propter utilitatem Ecclesiæ. Ideo cum Clerici Tornacenses erectionem Sedis Episcopalis in sua urbe a *Paschali* II. supplices rogarent, & Rex *Ludovicus VII.* vehementer repugnaret, *Yvo* apud Summum Pontificem intercessit, ne maturaret erectionem quæ dissidii causa esse poterat. (Epistola 238.) „ Novit Paternitas vestra (*inquit*) quia Regnum Francorum præ cæteris Regnis Sedi Apostolicæ „ semper fuit obnoxium, & idcirco quantum ad ipsas Regias Personas pertinuit, nulla „ fuit divisio inter Regnum & Sacerdotium. Quod ergo hactenus cum pace & utilitate „ Ecclesiæ observatum est, humiliter petimus ut de cætero observetur, & Regni Francorum pax & Summi Sacerdotii nulla subreptione dissolvatur. Quod idcirco prælibamus, quia audivimus Clericos Tornacenses ad Apostolicam Sedem venisse, petituros ut Apostolica Præceptione proprium possint habere Episcopum, & Noviomensis „ Ecclesiæ frustrare Privilegium; quod ne fiat, sicut filii, & fideles rogamus & consulimus, ut statum Ecclesiarum, qui quadringentis ferme annis duravit, inconcussum „ manere concedatis, ne hac occasione schisma, quod est in Germanico Regno adversus Sedem Apostolicam, in Galliarum Regno suscitetis. Nec in hoc resistimus, quia „ possit Sedes Apostolica Parochiarum amplitudinem minorare, aut brevitatem dilatare, si utilitas populi Dei ita exigat, & nullum inde schisma contingat. Quia ergo „ Rex Francorum, utpote homo simplicis naturæ erga Ecclesiam Dei est devotus, & „ Sedi Apostolicæ benevolus; petimus & consulimus ut a benevolentia ejus nulla vos „ subreptio subtrahat, nulla persuasio sejungat. Novit enim Paternitas vestra, quia „ cum Regnum & Sacerdotium inter se conveniunt, bene regitur mundus, floret & „ fructificat Ecclesia. Cum vero inter se discordant, non solum parvæ res non crescunt, sed etiam magnæ res miserabiliter dilabuntur. Ad hoc quod petimus cum „ Coepiscopis nostris non est contra Majestatem Sedis Apostolicæ, non est contra utilitatem, ut non dicam dignitatem Tornacensis Ecclesiæ servare terminos antiquos, „ quos Patres eorum posuerunt, & longa antiquitate servaverunt. Præterea cum Dignitas Episcopalis paupertatem his diebus honeste ferre non valeat, providendum est „ ne ista divisione uterque Episcopus fiat pauper: quod testantur Noviomenses, qui „ utriusque Ecclesiæ experti sunt facultates. „ Tam justis rationibus cessit *Paschalis II.* At *Eugenio III.* e bono Ecclesiæ esse visum est, Episcopum Tornacensibus concedere, ubi fuerat antiquitus Sedes Episcopalis, ut constat ex *Fortunato* Presbytero in Vita *S. Medardi* Noviomensis Episcopi. *Anselmus* Abbas *S. Vincentii* Laudunensis ab *Eugenio III.* Tornacensis Episcopus consecratus est anno 1140. teste *Hermanno* Monacho lib. 3. de *Miraculis Sanctæ Mariæ Laudunensis*, cap. 21. Ea de re scripsit Summus Pontifex *ad Ludovicum VII.* Regem Christianissimum, ut gratum haberet quod propter Christianæ plebis spiritualem utilitatem fecerat, & ad Regni ipsius gloriam conducebat. „ Tornacensis Ecclesia (*inquit*) a longis retro temporibus, proprio Pastore „ caruisse dignoscitur, unde sicut multorum religiosorum & discretorum virorum veridica relatione cognovimus, præter alia detrimenta, multa millia hominum absque „ illa sacri Chrismatis unctione quam Fideles contra diaboli insidias pugnaturi per manus Episcoporum suscipiunt, de præsenti sæculo migraverunt; & tam his, quam „ aliis diversis modis, tam animarum, quam corporum, in eodem Episcopatu propter

Quam necessaria concordia Regni & Sacerdotii.

Tornacensis Episcopatus ab Eugenio III. erectus. Tornacum vulgo, Tournay, Belgii Civitas, sub Archiepiscopatu Cameracensi.

„ pro-

„ proprii Pastoris absentiam, damna plurima provenerunt: Ideoque & nobis & ipsis „ providere volentes, tantis malis occurrere Domino auctore decrevimus atque dile- „ ctum filium nostrum Anselmum Sancti Vincentii Laudunensis Abbatem, Spiritus San- „ cti gratia invocata, in Tornacensem Episcopum consecravimus: quod ad magnum Re- „ gni tui a Deo commissi, & coronæ tuæ incrementum credimus proventurum. „ Regem tandem petitioni Summi Pontificis consensisse testatur *Historia S. Martini Tornacensis* Edita Tomo XII. Spicilegii Dacheriani.

** Heliensis Episcopatus erectio a Paschali II. Ely in insula Lincolne. Præter Romani Pontificis Auctoritatem novus Episcopatus numquam rite institui potest.*

Heliensis * Episcopatus in Anglia ex Lincolniensis * divisione erectus est, *S. Anselmi* & cæterorum Episcoporum consilio, Regis & Principum assensu, *Paschalis II.* Romani Pontificis Auctoritate, ad quem *S. Anselmus* ea de re scripsit. Ita refert *Eadmerus* lib. 4. Historiæ Novorum. „ His diebus sermo habitus est de Parochia Episcopi Lincolniensis, quæ in nimium tendebatur, eoque processit, ut quoniam ratio „ Christianitatis id utile fore suadebat, Regi, & Archiepiscopo, cœterisque Principibus „ Regni visum fuerit, de ipsa Parochia sumendum quo fieret alter Episcopatus, cu- „ jus Cathedræ Principatus poneretur in Abbatia de Heli. Sed Anselmus, quem ipsius „ negotii summa respiciebat, sciens præter consensum & Romani Pontificis Auctori- „ tatem novum Episcopatum numquam rite institui posse, scripsit ei sic: Quoniam „ robur dispositionum quæ utiliter fiunt in Ecclesia Dei de vestræ pendet Auctorita- „ te Prudentiæ, quando fiunt, ad vestram referendæ sunt notitiam, & Judicium, ut „ cum Apostolico assensu fuerint confirmatæ, nulla præsumptione a posteris, quæ salu- „ briter statuta sunt queant violari, sed rata permaneant in perpetuum. In Anglia „ est quidam Episcopatus, scilicet Lincolniensis, cujus Diœcesis tam ampla est, ut ad „ ea quæ non nisi ab Episcopali persona fieri queunt, unus Episcopus plene sufficere „ non possit. Quod cum consideraret Rex, & Episcopi, & Principes, & alii ratio- „ nabiles & Religiosi viri Regni Anglorum, ad utilitatem Ecclesiæ visum consilium „ est, Episcopatum præfatum in duos dividere; ita ut Sedes Episcopalis in quadam „ Abbatia, quæ sita est in Insula vocata Heli, & est intra præfatam Diœcesim, con- „ stituatur, Monachis ibidem permanentibus: sicut sunt multi Episcopatus, qui Mona- „ chos in Matre Ecclesia habent, non Canonicos. Quod libenter concedit ipse Episco- „ pus Lincolniensis, quia pro iis quæ assumuntur de sua Ecclesia ad instaurandum „ novum Episcopatum in Heli, tantum Ecclesiæ Lincolniensi restauratur, ut ipse suffi- „ ciens & gratum sibi esse fateatur, cui rei mihi tum propter prædictam necessitatem, „ tum propter multitudinem prædictorum qui in hoc consentiunt, visum est, ut, salva „ vestra auctoritate, assensum præberem. Precatur igitur suppliciter mea Parvitas, „ quatenus hoc quod pro utilitate Ecclesiæ sic dispositum est, vestra auctoritate in per- „ petuum roboretur, ne a posteris ulla præsumptione, quod bene statutum fuerit, vio- „ letur. „ Diploma Paschalis II. & Chartam Regis Henrici pro Heliensis Episcopatus erectione descripsit *Seldenus* in Notis ad *Eadmerum*. Chartam tamen illam dubiæ fidei esse suspicatur vir eruditus, conjecturis certe minime spernendis.

Episcopatus in Abbatia constitutus, Monachis ibidem permanentibus.

Episcopi a Clero & populo eligebantur, Sacrarumque Electionum libertatem Pontifices, Concilia, & Episcopi Disciplinæ Ecclesiasticæ studiosi propugnabant. Regius consensus in Galliis desiderabatur. Gregorius VII. Pontifex Maximus *Philippum I.* Francorum Regem admoneri jussit a *Rocleno* Cabilonensi Episcopo, ut Archidiaconum Augustodunensis Ecclesiæ ad Matisconenses insulas electum Majestatis ipsius assensu, consecrari pateretur, ipsumque in possessionem Ecclesiasticorum bonorum gratis mitteret. *Hujus ergo promissionis fidem in Matisconensi Ecclesia Pastoris regimine diu desolata, & ad nihilum pene redacta, in primis volumus experire, ut scilicet Augustodunensem Archidiaconum unanimi Cleri & populi consensu, ipsius etiam, ut audivimus, Regis assensu electum, Episcopatus dono gratis, ut decet, concesso, Ecclesiæ præfici patiatur.*

Episcoporum electiones. Assensus

Cum Dolenses juvenem quemdam Episcopum elegissent, quem Romam consecrandum miserant, cum Abbate *Sancti Melanii* & aliis Clericis summa rei gerendæ potestate instructis, *Gregorius VII.* electionem approbare noluit utpote Canonibus contrariam, sed ejusdem Juvenis rogatu, assensuque Sociorum ejus, *Yvonem Sancti Melanii* Abbatem Episcopum Dolensem consecravit, ut ipse testatur Epistolis IV. & V.

Lib.

Lib. IV. Idem Pontifex Epistola V. ad Aquilejenses data, Canonicam Auctoritatem in Episcoporum electione servari jussit. „ Nihil novi, *inquit*, nihil nostris adinventio„ nibus superinducere conamur, sed illud solummodo quærimus, quod & omnium sa„ lus postulat, & necessitas, ut in ordinatione Episcoporum secundum communem SS. „ Patrum intelligentiam & approbationem, primo omnium Evangelica & Canonica „ servetur auctoritas. Quod autem nobis de electione apud vos facta significastis, gra„ tanter accepimus: & si ita rite factam esse constiterit, ut in nullo nobis sacra con„ tradicat auctoritas, teste conscientia nostra valde gaudemus, & omnipotenti Deo gra„ tias agimus. Verum quia in hujusmodi causa, non secundum arbitrium nostrum, „ sed per viam & doctrinam Orthodoxorum Patrum incedere cupimus, misimus ad „ vos Legatos nostros, ut diligenter inquirant; & si eum, quem vos elegisse dicitis, „ vita, moribus, & scientia, ad apicem tantæ Dignitatis idoneum & regulariter „ assignatum esse perspexerint, electionem vestram nostra vice confirment, &c.

Regius in Ecclesia Gallicana necessarius.

Philippus Rex Christianissimus Gregorium VII. rogaverat ut *Robertum* S. Euphemiæ in Calabria Abbatem Carnotensis Ecclesiæ Episcopum institueret ac ordinaret. Pontificem adiit *Robertus*, exposuit *se donum Episcopatus offerente Rege refutasse*; nec inconsulta ejus Sanctitate accipere voluisse. Ejusdem Ecclesiæ Clerici coram Vicario Christi affirmarunt, omnium pene majorum & meliorum de eadem Ecclesia voluntates in *Robertum* convenisse, nullam tamen electionem factam. Annuere noluit Regiis votis *Gregorius VII.* nisi dictus Abbas Canonice eligeretur: cujus rei examen *Hugoni* Diensi Episcopo Sedis Apostolicæ Legato commisit, qui ad Sedem Apostolicam negotii statum referret, (Epist. 11. Libri 5.) *Verum*, inquit, *quia SS. Patrum statuta sequi & observare cupientes, nihil de eo aut de promotione ejus sine electione Ecclesiæ nobis probandum esse judicavimus, Prudentiam tuam admonemus, ut Ecclesiam illam aut per te, aut per fidelem & probatam tibi personam visitare studeas, & voluntatem omnium, tam majorum, quam minorum super hac re diligenti inquisitione cognoscas. Quod si causam ita coaptari posse videris, ut illorum in hunc Abbatem voluntas libera, consideratio prudens, electio Canonica, & SS. Patrum Regulis consonans dignoscatur, quam certissime nobis indicare procures, ut quæ ad effectum hujus dispensationis necessaria sunt, Deo auctore exequi & implere possimus.*

Eadem sancita disciplina est in Concilio Romano sub Gregorio VII. anno 1080. Canone 6. cujus hæc sunt verba: *Instantia Visitatoris Episcopi, qui ab Apostolica vel Metropolitana Sede directus est, Clerus & Populus, remota omni sæculari ambitione, timore atque gratia, Apostolicæ Sedis vel Metropolitani sui consensu, Pastorem sibi secundum Deum eligat. Quod si corruptus aliquo vitio aliter agere præsumpserit, electionis perperam factæ omni fructu carebit, & de cætero nullam electionis potestatem habebit.*

Huic Disciplinæ testimonium perhibet *Fulbertus* Carnotensis Episcopus Epistola VIII. ubi de *Franconis* Episcopi electione ita scribit: *Substitutus est Franco, eligente Clero, suffragante populo, dono Regis, approbatione Romani Pontificis per manum Metropolitani Senonensis.*

Canonici Carnotenses conquesti sunt apud Archiepiscopum Turonensem, & Episcopos Aurelianensem & Bellovacensem, quod Senonensis Archiepiscopus, & Rex ipsis invitis Episcopum dare vellent indignum & ignarum, ipsosque rogarunt ut huic Ecclesiasticæ Disciplinæ vulneri communi consilio mederentur: nec propter reverentiam Regis hac in causa silerent, cui fidelitatem suam magis erant probaturi corrigendo ea quæ in ejus Regno corrigenda erant, ipsumque de iis corrigendis admonendo, quam tacendo, vel adulando. *Nec propter Regis reverentiam hoc agere pigritemini, quasi hoc pertineat ad fidelitatem ejus. Vere etenim illi fideliores eritis, si quæ sunt corrigenda in Regno ejus correxeritis, & animum ejus ad eamdem correctionem compuleritis.* (Apud *Fulbertum* Carnotensem, Epistola 132.) Idem Præsul Epistola 62. de *Theodorico* scribens, quem Rex eligi jusserat, ait: *Cum sit electio unius de pluribus maxime complaciti secundum liberam arbitrii voluntatem acceptio, quomodo electio rite dici possit, ubi sic a Principe unus obtruditur, ut nec Clero, nec Populo, nec ipsis Summis Sacerdotibus ad alium deflectere concedatur?*

Episcopi fidelitatem suam Regi magis probant corrigendo quæ in Ecclesia Disciplina emendanda sunt, quam tacendo vel adulando.

Yvo Carnotensis Epistola 60. & Clero jus eligendi, & Regi consentiendi jus, & bona Ecclesiastica conferendi asserit. *Reges ipsos*, inquit, *Apostolica Auctoritate a concessione Episcopatuum prohibitos minime videmus. Legimus enim Sanctæ recordationis Summos Pontifices aliquando apud Reges pro Electis Ecclesiarum, ut eis ab ipsis Regibus concederentur Episcopatus ad quos electi erant, intercessisse, aliquorum, quia concessiones Regum nondum consecuti fuerant, consecrationes distulisse, &c.* Idem epistola 102. ad *Manassem* Remensem Archiepiscopum scribit: *Non licet Regibus, sicut sanxit Octava Synodus, quam Romana Ecclesia commendat & veneratur, electionibus Episcoporum se immiscere, vel aliqua eas ratione impedire. Francorum etiam Reges Carolus & Ludovicus electiones Episcoporum Ecclesiis concesserunt, quod & in suis Capitularibus scriptum reliquerunt, & in Conciliis Episcoporum Provincialibus sanciri permiserunt. Habeat ergo Deus principaliter in Ecclesia sua, quod suum est. Habeat Rex posteriori ordine post Deum, quod sibi a Deo concessum est.*

Goffridus Vindocinensis ejusdem disciplinæ testis est epist. XI. Libri III. ad *Raynaldum* Andegavensem Episcopum. „ Bonus Mauritius (*inquit*) quem vestrum Prædecessorem fuisse gloriamini, beato eligente Martino, & præsignante Spiritu Sancto electus est & consecratus. Vos autem vulgo furente, & spreta Canonica electione estis creatus.... Tota utique Ordinatio Episcopi in sola electione consistit, & consecratione, si tamen illam electio recta præcesserit. Hæc autem prius per semetipsum fecit Christus, deinde vero Vicarii ejus. Et in Apostolis quidem a Christo facta sunt, quoniam ab ipso electi & consecrati fuerunt: in aliis vero omnibus a nullis aliis fieri licet, nisi a Christi Vicariis. Sunt autem Vicarii Christi Clerici in Electione, Episcopi in Consecratione. Cæteri omnes petere quidem Episcopum possunt; eligere vero vel consecrare non possunt.

Episcopatus virtutis & scientiæ merces.

Testis *Hildebertus* Cenomanensis Episcopus Epistola III. ad Amicum scribens, quem Rex Episcopum eligi curaverat. „ Virtuti, *inquit*, gratulor, cui sub solo Rege nostro suam video non deesse mercedem. Novit ille, Regiam manum melius donativo splendere, quam sceptro: nec satis esse Principi subditos ad bene agendum exemplis provocare, nisi provocentur & præmiis. Hinc est quod defæcati mores tui summo donati sunt Sacerdotio; quo nihil convenientius sanctorum vel remuneratio est, vel materia studiorum. Sane sana Regis dispositio, Ecclesiæ nihil melius potuit providere quam te, cujus & scientia subjecti proficiunt, & patrocinio virtus exultat.

Petrus de Castra ab Archiepiscopatu Bituricensi a Rege exclusus, nihilominus eligitur, & a Romano Pontifice consecratur. Regi Archiepiscopum recipere nolenti sacris interdicit Summus Pontifex.

Mortuo *Alberico* Archiepiscopo Bituricensi, anno 1141. Rex *Ludovicus VII.* eligendi libertatem Clero concesserat, excluso *Petro de Castra*, quem se vivente, non futurum Archiepiscopum juraverat. Is nihilominus electus Romam se contulit: ab *Innocentio II.* est inauguratus, *Judicante, veram non esse electionis libertatem ubi quis excipitur a Principe, nisi forte docuerit coram Ecclesiastico Judice, illum non esse eligendum: tunc enim auditur ut alius.* Verba sunt *Nangii* in Chronico. Archipræsulem recipere noluit Rex iratus. Hic in *Theobaldi* Campaniæ Comitis ditionem se recepit. Pontifex Maximus Sacris interdixit Regi. Pro ipso scripsit *Sanctus Bernardus* ad tres Episcopos Curiæ, *Albericum* Hostiensem, *Stephanum* Prænestinum, *Igmarum* Tusculanum, & *Gerardum* Cancellarium, Epistola 219. *De duobus*, inquit, *non excusamus Regem: Nam & juravit illicite, & perseverat injuste. Verum id non voluntate, sed verecundia: Nam probro ducitur, sicut optime nostis, apud Francigenas juramentum solvere, quamlibet male publice juratum sit, quamvis nemo sapiens dubitet illicita juramenta non esse tenenda. Verumtamen ne in hoc quidem excusari posse fatemur: Neque enim excusare nos, sed veniam postulare suscipimus; vos videte an excusare eum aliquatenus possit ira, ætas, Majestas. Poterit sine dubio, si misericordiam judicio superexaltandam decernatis, quatenus videlicet talis aliqua consideratio in Rege & puero habeatur, ut hac ei vice tali quidem tenore parcatur, quo tale aliquid de cætero non præsumat. Parcatur sane dixerim, si fieri possit, salva in omnibus Ecclesiæ libertate, simul & Archiepiscopo debita veneratione servata, quem manus Apostolica consecravit. Hoc ipse Rex humiliter petit; Hoc nostra universa citramontana nimium jam afflicta Ecclesia suppliciter deprecatur.* Veniam & absolutionem Regi ab *Eugenio III.* S. Bernardus impetravit.

Rex

Rex Philippus Augustus expeditionem sacram in Palæstinam suscipiens, Reginæ Matri & Remensi Archiepiscopo, quibus Regni regimen commisit, dedit in mandatis, ut libertatem electionum Canonicis vel Monachis rogantibus concederent. „ Si forte „ contigerit Sedem Episcopalem, vel aliquam Abbatiam Regalem vacare, volumus ut „ Canonici Ecclesiæ, vel Monachi Monasterii vacantis veniant ad Reginam & Archie- „ piscopum, sicut ante nos venirent, & liberam electionem ab eis petant: & nos vo- „ lumus quod sine contradictione eis concedant. Nos vero tam Canonicos, quam Mona- „ chos monemus, ut talem Pastorem eligant qui Deo placeat, & utilis sit Regno. „ Regina vero & Archiepiscopus tamdiu Regalia in manu sua teneant, donec electus „ consecratus sit & benedictus; & tunc Regalia sine contradictione eis reddantur.

Pro Rege S. Bernardus interdicit, eique Absolutionem impetrat. Eligendi Pastores Deo grati & regno utiles.

Eamdem in Anglia viguisse disciplinam, constat ex *Lantfranci & Sancti Anselmi* electionibus, ex ipsius *S. Anselmi* Epistolis, & ex Rerum Anglicarum scriptoribus. De *Willelmo conquæstore* Anglorum Rege & Duce Normaniæ scribit Ordericus Vitalis: „ Cum Pastor quilibet de mundo migraret, sollicitus Princeps Præsules & Abbates „ aliosque Sapientes Consiliarios convocabat, & eorum consilio quis melior & utilior „ tam in divinis rebus, quam in sæcularibus ad regendam domum Dei videretur, „ summopere indagabat. Denique illum quem pro vitæ merito & sapientiæ doctrina „ proviso Sapientum eligebat, benevolus Rex dispensatorem & Rectorem Episcopatus „ constituebat. Hanc nimirum observationem quinquaginta sex annis custodivit, qui- „ bus regimen in Ducatu Normanniæ seu Regno Angliæ tenuit. Et inde religiosum „ morem & exemplum posteris dereliquit. Simoniacam hæresim omnimodis abhorre- „ bat, & ideo in eligendis Abbatibus & Episcopis non tam opes seu potentiam, quam „ sanctitatem & sapientiam personarum considerabat.

VVillelmus I. Angliæ Rex cum Consilio Conscientiæ Episcopos & Abbates eligebat; non opes & potentiam, sed sanctitatem & doctrinam considerans.

Idem constat ex *Richardi I.* Epistola ad Londoniensem Episcopum: „ Sane, *inquit*, „ sicut ex quorumdam relatione didicimus, Prior & Monachi Dunelmenses clandesti- „ nam electionem, nobis inconsultis & irrequisitis facere præsumpserunt. Quost si ita „ est, Regiam majestatem nostram non modicum est offensum: unde Sinceritati vestræ „ decrevimus esse mandandum, quod solita provisione curetis, ne id juris & digni- „ tatis, quod nostri progenitores in electionibus Episcoporum Angliæ habuerunt, & nos „ habere debemus, in aliquo minuatur, ne humanitatis & benignitatis nostræ Eccle- „ siasticis Personis indulgentius exhibitæ pœnam in honoris nostri dispendio sentiamus. „ Non enim aliqua ratione sustineremus quod a præfatis Monachis, vel ab aliis quid- „ quam cum detrimento honoris nostri in electione Episcopi fieret. Et si forte factum „ esset, quin in irritum revocaretur. „ Refert *Radulphus de Diceto*, in *Imaginibus historiarum*.

In Hispania jus idem viguisse docet *Paschalis II.* Epistola LXV. ad *Bernardum* Toletanum Archiepiscopum data. „ A Clero, *inquit*, & Populo Burgensi literas acce- „ pimus, quibus Paschalis Archidiaconus tuo quidem consilio, sed Rege nesciente, & „ populo ignorante, significabatur electus. Sed post illius electionem populo expectan- „ te, universo Clero consentiente, Rege quoque volente, ipsius Regis germanus as- „ serebatur ad Pontificatum Burgensis Ecclesiæ destinatus. Sane in iis dissensionum va- „ rietatibus, nostrum est, & Canonum justitiam conservare, & saluti Ecclesiæ provi- „ dere. Unde solicitudini tuæ præsentia scripta dirigimus, præcipientes ut Comprovin- „ cialibus Episcopis convocatis, loco & tempore opportuno, utramque partem ad ve- „ stram jubeatis præsentiam convenire: ubi præcipimus earumdem electionum causam „ omnino canonice definiri.

Electiones in Italia locum habuisse, Romanorum Pontificum Epistolæ & Synodi testantur, quarum Decreta proferre longum esset. *Alexander III.* Alexandriæ novæ civitati, quam condiderat, Episcopum dedit, servato Clericis illius Ecclesiæ in posterum electionis jure. „ De novitate, *inquit*, & necessitate processit, quod nulla præce- „ dente electione, auctoritate nostra vobis & Ecclesiæ vestræ electum providimus... „ Statuimus ut non præjudicetur in posterum, quo minus electionem liberam habeatis, „ sicut Canonici Ecclesiarum Cathedralium, quæ Mediolanensi Ecclesiæ subjacent.

III. Jus confirmandi Episcopos penes Metropolitanos erat: jus confirmandi Metropolitanos

Electionum confirma-

...o a quibus facta? litanos penes Romanum Pontificem. Metropolitani Franciæ, & Angliæ, & Germaniæ concorditer electi confirmationem Summi Pontificis non expectabant ad suarum Ecclesiarum administrationem suscipiendam: id quippe Sedes Apostolica ob locorum distantiam permiserat, teste *Innocentio III.* Cap. *Quod sicut*, Extra *De Electione & Electi potestate*, quod ex ejus Rescripto ad Cardinalem *Sancti Stephani in Cœlio Monte* suum in Anglia Legatum excerptum est. „ Cæterum, *inquit*, cum antequam tu ad partes „ Hibernicas pervenisses, illa fuit electio celebrata, & Electus ipse statim cœperit „ ministrare, tu satis id potes sub dissimulatione transire, cum id, sicut nosti, de Me„ tropolitanis Angliæ & Franciæ, & Alemaniæ, & aliarum partium remotarum, Ro„ mana Ecclesia patiatur, Ecclesiarum utilitate pensata: quia si tanto tempore, quo„ usque posset Electus confirmationem cum Pallio a Sede Apostolica obtinere, Regalia „ non reciperet Ecclesia, quæ interim administratione careret, non modicum incurre„ ret detrimentum." De Episcopis extra Italiam constitutis idem sanxit *Innocentius III.* cap. *Nihil est*, *De Electione & Electi potestate*, ita scribens: „ Interim valde remo„ ti, videlicet ultra Italiam constituti, si electi fuerint in concordia, dispensative pro„ pter necessitates Ecclesiarum & utilitates in spiritualibus & temporalibus administrent.

Lib. I. Antiquæ Collect. III. Decret. ab Antonio Augustino edita.

Cum *Yvo* Carnotensis Episcopus a *Richerio* Senonensi Metropolitano consecrationis repulsam passus esset, Romam a Canonicis Carnotensibus perductus est, & ab *Urbano II.* consecratus. Ipsum propterea Metropolitanæ Sedis imminuisse dignitatem, & Regiam Majestatem offendisse, *Richerius* calumniabatur. Respondit *Yvo*, in consecratione sua nihil contra jus factum; si quidem ad Sedem Apostolicam pertinebat, non Metropolitanorum tantum, sed omnium Episcoporum electiones & consecrationes confirmare. „ Est & aliud, *inquit*, in quo evidentissime & irreverentissime os vestrum posuistis „ in cœlum, & lingua vestra transivit in terra, cum benedictionem per manus impo„ sitionem Papæ datam, & Cardinalium Romanæ Ecclesiæ non simpliciter benedictio„ nem, sed qualemcumque hostili irrisione appellastis: cum ad ipsam principaliter & „ generalissime pertineat tam Metropolitanorum, quam cæterorum Episcoporum Con„ secrationem vel confirmare, vel infirmare; Consecrationes vestras & Judicia retracta„ re, suas vero inconcussas retinere, & nullius inferioris judicio retractandas vel corri„ gendas concedere." Hæc ille Epist. VIII.

Jus est Romani Pontificis omnium Episcoporum electiones confirmare.

IV. Metropolitani subjectionem & obedientiam Romano Pontifici profitebantur. *S. Anselmus* Cantuariensis Archiepiscopus lib. 2. Epist. 36. se consecratum scribit *sub professione obedientiæ Romani Pontificis*. Gregorius VII. & ejus Successores Juramentum Fidelitatis insuper exegere, novamque præscripsere Formulam. Edita est in Concilio Romano VI. sub *Gregorio VII.* anno 1079. & *Henrico* Aquilejensi Patriarchæ præscripta; & Libro II. Decretalium inserta, Tit. *De Jurejurando*, cap. *Ego N. Episcopus*. Hoc Juramentum necessarium fecit Principum & Episcoporum Germaniæ & Italiæ conspiratio, & Schisma contra *Gregorium VII.* & sequentes Pontifices. His verbis conceptum erat. „ Ego N. Episcopus, ab hac hora in antea fidelis ero Sancto Petro, San„ ctæque Romanæ Ecclesiæ, Dominoque meo Papæ G. ejusque Successoribus canonice „ intrantibus: non ero neque in consilio, neque in facto ut vitam perdat, aut mem„ brum, vel capiatur mala captione. Consilium quod mihi aut per se, aut per literas, „ aut per nuncium manifestabit, ad ejus damnum nulli pandam. Papatum Romanæ Ec„ clesiæ, & Regulas SS. Patrum adjutor ero ad defendendum & retinendum, salvo or„ dine meo, contra omnes homines. Vocatus ad Synodum veniam, nisi præpeditus „ fuero Canonica præpeditione. Legatum Apostolicæ Sedis, quem certum esse cognovero, „ in eundo & redeundo honorifice tractabo, & in suis necessitatibus adjuvabo. Apostolo„ rum limina singulis annis, aut per me, aut per certum nuncium visitabo: nisi eorum „ absolvat licentia. Sic Deus me adjuvet, & hæc Sancta Evangelia.

Metropolitanorum & Episcoporum consecrandorum Professio canonica. Juramentum fidelitatis occasione Schismatum Summi Pontifices a Metropolitanis exegerunt.

Paschalis II. qui paucis annis post Gregorium VII. sedit, hujus juramenti exactionem vindicavit Epistola quinta & sexta. Posteriorem illam ad Poloniæ Archiepiscopum perperam inscribi & legendum *Colocensi*, vel *Colociensi Archiepiscopo* recte probat vir Juris Consultissimus *Franciscus Florens* ad titulum VIII. Decretalium, *De usu & Auctoritate Pallii*, pag. 338. Colocia urbs est in Pannonia sive Hungaria inferiori, ad

ulte-

ulteriorem Danubii ripam, Dacis proxima, iis maxime qui vulgo Transylvani. Nam & quidam Episcopatus in Transylvania parent Colocensi Metropolitano. Istud *Paschalis II.* Rescriptum Lib. I. Decretalium insertum est Tit. VI. *De Electione & electi potestate*, cap. *Significasti*. Quod perperam inscribi *Panormitano Archiepiscopo*, & ad Panormitanam Ecclesiam non pertinere, adversus *Baronium* probavit Scriptor *De Jure antiquo Ecclesiæ Siculæ*, Parte II. Cap. XVII. & XVIII. *Paschalis* verba adscribere operæ pretium. „ Significasti, Regem, & Regni Majores, admiratione permotos, quod „ Pallium tibi ab Apocrisiariis nostris tali conditione oblatum fuerit; si sacramentum, „ quod a nobis scriptum detulerant, exhiberes.... Mirentur in hac causa Dominum „ nostrum Jesum Christum, qui cum ovium suarum curam Petro committeret, condi„ tionem posuit dicens: *Si diligis me, pasce oves meas*. Si conscientiarum factor, & „ cognitor secretorum, conditione hac usus est, nec semel tantum, sed & secundo, & „ usque ad contristationem: Qua nos solicitudine oportet tantam Ecclesiæ Prælationem „ imponere Fratribus, quorum conscientias non videmus? Ajunt, omne jusjurandum in „ Evangelio a Domino esse prohibitum, nec ab Apostolis post Dominum, nec in Conci„ liis inveniri posse statutum. Quid est ergo quod Dominus subsequenter ait: *Quod „ amplius est, a malo est?* Hoc enim amplius ut exigamus, malum nos, illo permit„ tente, compellit. Nonne malum est ab Ecclesiæ unitate, & a Sedis Apostolicæ obe„ dientia resilire, & contra Canonum statuta prorumpere? Quod multi, etiam post „ sacramentum præstitum, præsumpserunt ... Hoc nimirum malo ac necessitate com„ pellimur Juramentum pro fide, pro obedientia, pro unitate requirere. Ajunt in Con„ ciliis statutum non inveniri: quasi Romanæ Ecclesiæ legem Concilia ulla præfixe„ rint: cum omnia Concilia per Romanæ Ecclesiæ Auctoritatem & facta sint, & ro„ bur acceperint: & in eorum Statutis Romani Pontificis patenter excipiatur Aucto„ ritas.. Cum igitur a Sede Apostolica vestræ Insignia Dignitatis exigitis, quæ a B. Pe„ tri tantum corpore assumuntur, justum est, ut vos quoque Sedi Apostolicæ subjectionis „ debita signa solvatis, quæ vos cum B. Petro tamquam membra de membro habere, „ & Catholici Capitis unitatem servare declarent.

Dictum Juramentum Schismatum occasione introductum fuisse confirmat *Petrus Diaconus* libro 4. Chronici Cassinensis, cap. 97. ubi narrat quomodo *Honorius II.* Pontifex Maximus illud a *Senioreto* Cassinensi Abbate exegerit, & quomodo Monachi repugnarint. *Interea*, inquit, *Apostolicus ex Urbe ad Monasterium venit. A quo idem Abbas primus in hac Ecclesia consecrationem accepit. Cœpit postea sacramentum fidei vehementer exquirere, atque ad id animo insistere. Fratres omnimodis reniti & contradicere, numquam id Cassinenses Abbates fecisse dicentes. Cumque objiceret, quod Episcopi & Archiepiscopi omnes facerent, id Abbatem quoque Cassinensem facere debere: Nostri e contra, illos Hæresum causa merito jurare compelli, fidemque exigi, quia sæpius in Hæresim lapsi, contra Romanam Ecclesiam fecissent. At vero Casinensis Ecclesia numquam in Hæresim lapsa est, aut contra Apostolicum sensit. Hac ratione suscepta Papa conticuit.* At cum postea Cassinenses *Anacleto* Antipapæ contra *Innoc. II.* studuissent, Gerardus Cardinalis *Innoc. II.* Legatus Sacramentum fidelitatis ab ipsis exegit. *Petrus Diaconus* Fratrum nomine respondit, Regulam S. *Benedicti* Juramentum Monachis prohibere. Imperatorum etiam Legibus cautum, ne Monachi ad Sacramentum compellantur. Prolata sunt Principum Diplomata. Monachis favit Imperator *Lotharius*, cujus precibus annuens Romanus Pontifex, Juramentum dumtaxat obedientiæ, non fidelitatis exegit. *Noverit vestra Celsitudo, Cæsar Invicte*, (inquit Gerardus Legatus) *hæc Domnum Apostolicum vestris ita annuisse Mandatis, ut vestri causa, fidelitate omissa, Sacramentum solummodo obedientiamque requirat.* Necdum paruere Cassinenses. Se. Patrum exemplo excusarunt, a quibus Romani Pontifices numquam Sacramentum exegere. Legatus respondit, Juramentum ab ipsis postulatum non fuisse, quamdiu in Ecclesiæ unitate manserant. *Sed postquam Schisma incurrissent, absque Sacramento recipiendos non esse: protulitque jussu Papæ Innocentii Capitulum Nicæni Concilii, Ut revertentes a Schismate absque Sacramento non reciperentur.* Imperator precibus, minis, Legationibus ab *Innoc. II.* impetrare conatus est ut Cassinenses a Juramento dispensaret. Supplex ipse ad Sedem Apo-

Apostolicam accessit hac de causa, cui satisfecit *Innocentius*, graviores pœnas in Schismaticos decreta Cassinensibus in gratiam ejus Majestatis condonare significans, modo Schismati solemni ritu nuntium dicerent, ac obedientiam sibi suisque Successoribus jurarent. Quod *Rainaldus* Abbas, eoque jubente Monachi tandem præstitere, sub hac Formula: *Ego Rainaldus refuto & anathematizo omne Schisma, & omnem hæresim extollentem se adversus sanctam & Apostolicam Ecclesiam. Anathematizo etiam filium Petri Leonis, & Rogerium Siciliæ Comitem, omnesque illorum complices: & obediens ero Domino Papæ Innocentio, & Successoribus canonice intrantibus.* Ista constant ex Chronico Cassinensi lib. 4. capp. 110. 114. & 116.

S. Thomas Cantuariensis Epistola 118. lib. 1. ad Herefordensem & Vigornensem Episcopos scribit, sibi persuasum esse quod nullius turbinis impetus ipsos a fide & obedientia Sanctæ Romanæ Ecclesiæ poterit separare: *Ad quam*, inquit, *cum ex restitutione Filii Dei Ecclesiam in se Petra solidissima fundantis, omnis anima teneatur, arctiori quidem vinculo adstrictus est Ordo Pontificum, qui in Consecratione de observatione Legis Divinæ, & Sacrorum Canonum, & de Obedientia Mandatorum Sedis Apostolicæ, &c. profitentur.*

Episcopi Metropolitanis canonicam obedientiam promittebant.

Episcopi Metropolitanis canonicæ obedientiæ professione se obstringebant. Hinc illa *Eadmeri* in Vita *S. Anselmi* querela: *Quidam ex Episcopis Archiepiscopo suo atque Primati omnem subjectionem professamque obedientiam uno impetu abnegant.* Yvo Carnotensis Epist. 73. Prælatos omnes subalternos obedientiam suis Superioribus professos fuisse docet. „ Quomodo enim, *inquit*, connexa sibi ad invicem poterunt esse membra corporis Christi, nisi Dispensatores Canonicarum vel Monasticarum Congregationum eam obedientiam exhibeant Prælatis suis, quam sibi exhiberi volunt a subditis suis?.. Debitores autem esse, qui ad Dignitates promoventur Ecclesiasticas, promittendæ obedientiæ, testatur Concilium Toletanum Undecimum, &c. Ipse enim Summus Pontifex, antequam Consecrationis gratiam consequatur, Consuetudines Romanæ Ecclesiæ, & Decreta Prædecessorum suorum se inviolabiliter servaturum profitetur. Sic reliqui Pontifices ante Consecrationem examinantur; omnem veterum morum honestatem & debitam obedientiam se exhibituros suis Ordinatoribus pollicentur.

Juramentum fidelitatis & hominium præstitum Regibus.

Ægre tulere Summi Pontifices ut hominium exigeretur.

Regula prudentiæ in Ecclesiastico Regimine sequenda.

VI. Reges Juramentum fidelitatis, & Hominium ab Episcopis exigebant. Hominia Laicis præstari ab Episcopis vel Presbyteris prohibuere Gregorius VII. Urbanus II. in Concilio Claromontano Canone XVII. & in Synodo Romana an. 1099. & Concilium Rothomagense ann. 1096. Reges hisce Decretis parere noluerunt, quæ Regia Jura convellere videbantur. Dissimularunt ac cesserunt interdum œconomiæ pacisque gratia Romani Pontifices. *Radulphum* Remensem Archiepiscopum ad hominium & sacramentum fidelitatis præstandum compulit *Ludovicus VI.* Rex Christianissimus in Conventu Ordinum Regni in Urbe Aurelianensi celebrato an. 1115. Qua de re *Yvo* Carnotensis Episcopus Epistola 190. ad Paschalem II. ita scripsit: *Reclamante Curia, plenariam pacem impetrare nequivimus, nisi prædictus Metropolitanus per manum & Sacramentum eam fidelitatem Regi faceret, quam Prædecessoribus suis Regibus Francorum antea fecerant omnes Remenses Archiepiscopi, & cæteri Regni Francorum quamlibet Religiosi & Sancti Episcopi. Quod persuadentibus & impellentibus totius Curiæ Optimatibus, etsi propter Mandatorum rigorem minus licebat, factum est tamen, quia Ecclesiasticæ paci & fraternæ dilectioni sic expediebat ... Consulendo & monendo rogamus, ut ibi consilii & pietatis studeatis visceribus abundare, ubi fas non est debitam fortitudinem exercere.* Hæc de quæstione inter *Henricum I.* Angliæ Regem, & *S. Anselmum* Paschalis II. Papæ Decretis inhærentem diu multumque disceptatum est. Annuit tandem Pontifex, ut Hominia ab Episcopis & Abbatibus electis Rex acciperet, nec propterea Benedictionis munere privarentur; modo Investituras Ecclesiarum per annulum & baculum non conferret. Id constat ex Epistola 16. *Paschalis II.* ex *Eadmero* in *Historia Novorum*, & *Willelmo Malmesburiensi* lib. *De Gestis Pontificum Anglorum*. Inter Consuetudinum Regiarum Articulos quas Rex Angliæ *Henricus* II. in Conventu Clarendonensi promulgavit, quibus Episcopi omnes Anglicani, uno excepto Cantuariensi Archiepiscopo & Martyre Sanctissimo *Thoma* subscripsere, anno 1164. hunc legere est Episco-

pos

pos electos ſpectantem: *Electus homagium & fidelitatem Regi, ſicut ligio Domino ſuo, de vita ſua, & de membris, & honore terreno, ſalvo ordine ſuo faciet, priuſquam conſecretur.*

Fridericus I. Imperator Hominium & Juramentum fidelitatis ab Epiſcopis exigebat, quod ipſi exprobravit *Hadrianus IV.* an. 1159. his verbis: *Quid dicam de fidelitate B. Petro & nobis a te promiſſa & jurata, quomodo eam obſerves, cum ab iis qui Dii ſunt, & filii excelſi omnes, Epiſcopis videlicet, homagium requiris, fidelitatem exigis, & manus eorum ſacratas manibus tuis innectis.* Cum de concordia Sacerdotii & Imperii ageretur, poſtulavit Pontifex ut ab Epiſcopis Italiæ ſolum ſacramentum fidelitatis *ſine hominio* exigeret. *Fridericus* reſpondit: *Epiſcoporum Italiæ ego quidem non affecto Hominium; ſi tamen & eos de noſtris Regalibus nihil delectat habere. Qui ſi gratanter audierint a Romano Præſule, Quid tibi & Regi? Conſequenter eos ab Imperatore non pigeat audire, Quid tibi & poſſeſſioni?* Ita refert *Radevicus* lib. 2. cap. 30.

Ludovicus Sextus Provinciæ Burdegalenſis Epiſcopos ab hominii ſervitute abſolvit.

Rex Chriſtianiſſimus Ludovicus VI. Epiſcopos Burdegalenſis Provinciæ ab *Hominii* ſervitute abſolvit, ipſiſque canonicarum electionum libertatem conceſſit, Diplomate dato Pariſiis in Parlamento, ann. 1137. cujus hæc ſunt verba: „ Regiæ Majeſtatis eſt, „ Eccleſiarum quieti pia ſolicitudine providere, & ex officio ſuſceptæ a Domino po„ teſtatis, earum libertates tueri, & ab hoſtium ſeu malignantium incurſibus defenſare. „ Sic nimirum Regalis apicem Dignitatis nos a Domino, a quo omnis poteſtas eſt, „ conſecutos eſſe conſtabit, ſi juxta Evangelicam Inſtitutionem, & Apoſtolicæ doctrinæ „ traditionem, in Sanctæ Dei Eccleſiæ Miniſterium accincti, pro ejuſdem contuenda li„ bertate, qua Chriſtus eam liberaverit, & pacis quiete operam demus. Ea propter „ petitionibus veſtris, communicato prius Epiſcoporum, Abbatum, & Procerum noſtro„ rum conſilio, aſſentiente Ludovico filio noſtro jam in Regem ſublimato, innuendum: „ & in Sede Burdegalenſi, & in prænominatis Epiſcopalibus Sedibus & Abbatiis ejuſ„ dem Provinciæ, quæ defuncto Illuſtri Aquitanorum Duce ac Comite Pictavis Guil„ lelmo, per filiam ipſius Alienoram jam dicto filio noſtro Ludovico ſorte Matrimonii ce„ dit, in Epiſcoporum & Abbatum ſuorum electionibus canonicam omnino concedimus „ Libertatem, abſque Hominii, Juramenti, ſeu Fidei per manum datæ obligatione. „ Hoc diploma ediderunt *P. Labbé* S. J. in Miſcellaneis Curioſis, cap. XII. & *Bollandus* in Commentario prævio ad Vitam *S. Guillelmi*, §. IV. inter Acta Sanctorum Februarii menſis, Tom. III.

Licentia ſuſcipiendi Epiſcopatus quando & a quibus petenda?

VII. Qui in alio Regno aut Principatu deſignabantur Epiſcopi, licentiam ſuſcipiendi Epiſcopatus a Principe cujus erant ſubditi, & ab Epiſcopo a cujus erant Diœceſi ex officio poſtulabant. Id probat *S. Anſelmi* factum relatum ab *Eadmero*, lib. 1. *Hiſtoriæ Novorum*. Cum enim Cantuarienſis Archiepiſcopus a *Willelmo II.* Rege deſignatus, & ab Epiſcopis electus eſſet, atque ad Regem duceretur, Inveſtituram Archiepiſcopatus accepturus, totis viribus reſtitit, hac inter alias ratione diſſenſum ſuum excuſans: „ Abbas ſum Monaſterii Regni alterius, Archiepiſcopum habens, cui obedien„ tiam; terrenum Principem, cui ſubjectionem; Monachos, quibus debeo conſilii at„ que auxilii ſubminiſtrationem. His omnibus ita ſum adſtrictus, ut nec Monachos de„ ſerere poſſim ſine illorum conceſſione, nec me a dominatu Principis mei valeam exue„ re ſine ejus permiſſione; nec obedientiam Pontificis mei ſubterfugere queam, cum ſa„ lute animæ meæ, abſque illius abſolutione. Interea (*inquit Eadmerus*) miſſi ſunt „ a Rege Nuntii cum literis in Normanniam ad Comitem, ad Pontificem Rothoma„ genſem, ad Monachos Beccenſes, quatenus his quæ in Anglia de Abbate Beccenſi „ geſta fuerant, ſinguli, quantum ſua intereſſat, præberent aſſenſum . . . Tandem im„ portuna ratione devicti, quæ de Anſelmo cœpta erant, perfici conceſſerunt, & ne „ onus impoſitum ſubterfugeret, ei per obedientiam injunxerunt. Unde & literæ a ſin„ gulis ſingulæ ſcriptæ ſunt, quæ in uno eodemque concordantes per Nuntios Anſelmo & Regi ſunt tranſmiſſæ. „ Guillelmi Archiepiſcopi Rothomagenſis literas Eadmerus „ deſcribit, quarum hic erat tenor: „ Frater Guillemus Archiepiſcopos, ſuo Domino „ & amico Anſelmo, Dei Benedictionem & noſtram. De his quæ de vobis me Rex „ quæſivit, & de quibus ipſe mihi ſcripſiſti ſicuti de tanta re decuit, hucuſque diu

 mul-

„ multumque pertractavi ... Nostram voluntatem Divinæ subjicimus, atque ex parte „ Dei, & S. Petri, omniumque amicorum meorum ac vestrorum, qui secundum Deum „ vos diligunt, jubeo ut Pastoralem Curam Cantuariensis Ecclesiæ & Ecclesiastico mo„ re Benedictionem Episcopalem suscipiatis, oviumque vestrarum vobis (ut credimus) „ divinitus commissarum saluti deinceps invigiletis. Valete, Viscera mea.

Cessiones Episcopatuum quando licitæ?

VIII. Cessiones Episcopatuum fieri non poterant nisi gravibus de causis & Canonicis, cum licentia Metropolitani, vel Synodi, & maxime Summi Pontificis. *B. Petrus Damiani* absolutionem ab Episcopatu semel iterumque petiit a Summis Pontificibus Nicolao II. Alexandro II. & Gregorio VII. Quibus Opuscula *De abdicatione Episcopatus & Apologeticum ob dimissum Episcopatum* dicavit. Missionem se non obtinuisse ait, cum primum petiit a *Nicolao secundo*. Quia tunc Ecclesiæ res postulabant ne e statione decederet. *Apud vos*, inquit, *tunc non obtinui missionem, quia Romanæ Ecclesiæ, quæ ruinam minari videbatur, id utilitas non poscebat*. Nunc autem pacatis Ecclesiæ rebus, cessionem suam ratam haberi postulat, & sibi quietem indulgeri ob grandævam senectutem & ut vitæ reliquum in Pœnitentia transigere possit. *Cum igitur sub sancto Pontificatu vestro jucunda pace universalis Ecclesia potiatur, canis meis & grandævæ jam senectuti, quæso, requies non negetur. Quapropter ob remissionem omnium peccatorum meorum, quæ nequiter perpetravi, cedo jure Episcopatus, & per hunc annulum (virgam enim tulistis) desperata deinceps omni repetendi querela, renuncio. Utrumque etiam vobis Monasterium reddo: & ut quiescendi municipium veterano & emerito militi permittatur, imploro.* Episcopatum vero dimitti posse, multis probat Sanctorum exemplis, nec tamen licite deseri docet absque necessitate aut gravi de causa. *Plerique* (inquit) *Pontificatus jura non deserunt, & de sinistris sunt: quotquot autem legimus recta intentione dimisisse, certa spes est eos de æterna cum Christo societate gaudere. Neque tamen hoc dicimus, ut passim deseri Episcopatum liceat, nisi videlicet id fieri necessitas, sive rationalis quælibet causa deposcat.* Denique Opusculum his verbis concludit: *Horum igitur, aliorumque Patrum auctoritate suffultus, Episcopatui simul & Monasterio in sanctis manibus vestris irretractabiliter abrenuncio, omneque jus a me movendæ in posterum quæstionis ac repetitionis abscindo: Et quia pro innumeris peccatis meis, non sum dignus in Ecclesiastica dignitate persistere, det mihi divina misericordia per sanctas orationes vestras, Venerabilis Pater, eo ipso vitæ quod restat, in luctu & pœnitentia permanere.*

Epist. I.

Lantfrancus Cantuariensis Archiepiscopus ab *Alexandro secundo* absolutionem ab onere Pastorali pariter petiit, repulsamque passus est. „ Rogo, *inquit*, sicut vestra, cui con„ tradici fas non fuit, me auctoritate alligastis: sic quoque alligatum, abrupto per „ eamdem auctoritatem hujus necessitatis vinculo absolvatis; vitamque cœnobialem, „ quam præ omnibus rebus diligo, repetendi licentiam concedatis; nec in hujus rei „ sperni petitione debeo, quam tam pie, tam necessarie, tam justis ex causis concedi „ mihi a vobis deposco . . . . . Quod si fortasse considerata aliorum utilitate secus „ agendum, mihique id denegandum esse decernitis, valde vobis cavendum atque ti„ mendum est, ne unde vos mercedem habere apud Deum existimatis, inde peccati „ periculum incurratis. Nullus est enim a me aut per me in hac terra animarum „ profectus; aut si ullus existit, tam parvus est, ut detrimentis meis comparari non possit.

Epist. II.

Hermannus Episcopus ex Monasterio assumptus senio confectus, & sustinendæ sarcinæ Pastorali jam impar, Episcopatu cedere, & in Monasterium redire volebat. Ipsum censurarum Ecclesiasticarum minis prohibuit *Lantfrancus* ejus Metropolitanus, & *Alexandrum secundum* Pontificem Maximum consuluit quid facto opus esset. „ Nisi ego „ censura Canonica obstitissem, *inquit*, jampridem aut Regi Episcopatum reddidisset, „ aut clam ad Monasterium confugisset. Et quidem dum virili robore atque juventa „ viguit, scientia divinarum atque mundanarum rerum præditus, ad Pastorale offi„ cium satis utilis persona extitit; sed jam senili ætate prolixaque ægritudine confectus, „ debito officio curam impendere ulterius non valeat. Nec existimet Sancta colendaque „ Beatitudo vestra, quod aut quibuslibet injuriis lacessitus, aut Regalibus angariis ul-

„ tra.

„ tra vires prægravatus, hoc facere velit .... Sed ſicut puto, & revera eſt, exa-
„ ctis in hac vita compluribus annis, jam tandem proximus morti, priuſquam moria-
„ tur, a vinculis ac mole tanti oneris deſiderat abſolvi ac liberari, & in extremo ſal-
„ tem vitæ ſuæ, Pſalmis, Hymnis, orationibus, lectionibus occupari. Propterea Apo-
„ ſtolicæ Sedis celſitudinem conſulendam putavi, quatenus ab ea inſtructi certiſſime te-
„ neamus quid concedere vel facere debeamus. Nec id differri oportet, quia valde timen-
„ dum eſt, niſi ſolertia veſtra provideat, ne ejus corporalis incommoditas multis ani-
„ mabus cauſa perditionis exiſtat.

Gregorius VII. Rothomagenſem Archiepiſcopum non corporis dumtaxat, ſed mentis ægritudine laborare cum accepiſſet, *Hubertum* Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Subdiaconum miſit ad *Guillelmum* Anglorum Regem Apoſtolica Legatione ornatum, ut dicti Archiepiſcopi ſtatu comperto, ipſum ad Ceſſionem compelleret, aut ſi amentem ægritudo feciſſet, alius in ejus locum eligeretur par tanti ponderis Dignitati. „ Hubertum, *in-*
„ *quit*, mittimus, qui cum viris religioſis Epiſcopis & Abbatibus, ejuſdem etiam Eccleſiæ
„ Fratribus, prædictum Archiepiſcopum adeat, diligenti & pia conſideratione exami-
„ net, an Paſtorali Moderamini præeſſe, ut oportet, valeat. Si vero valetudine cor-
„ porali ſic judicent deſtitutum, ut amodo Epiſcopali non ſit aptus Regimini, prius
„ admonitionibus ſibi perſuadere non deſiſtant, ſi oportuerit, etiam Auctoritate Apo-
„ ſtolica, ut ſuo conſenſu ordinetur Eccleſia. At ſi valetudo ſic eum oppreſſerit, ut
„ inſenſatum & officii ſui obliviosum reddiderit, non dijudicans quanti ſibi, & univer-
„ ſæ patriæ, ægritudo ſit detrimenti, præcipimus Auctoritate Apoſtolica virum tan-
„ to ponderi competentem, bene moratum & ſapientem, univerſorum conſeſſu Cano-
„ nice eligi, & in Archiepiſcopum promoveri. (*Lib. V. Epiſt. XIX.*)

Idem Pontifex *Tranſmundum* Valvenſem Epiſcopum caſtigavit, quod Epiſcopatum abſque ratione dimiſiſſet, ut ipſe teſtatur Epiſtola XV. Libri VIII. ad Valvenſes ſcripta.
„ Duris verbis increpuimus, *inquit*, propterea quod Epiſcopatum ſine ratione dimiſe-
„ rat. Præcipimus etiam illis propter iſtam ſtultitiam, ut de Epiſcopatu ſe deinde non
„ intromitteret, ſed iret ad Montem Caſſinum, ibique tamdiu eſſet, donec cum præ-
„ fati loci Abbate, aliiſque religioſis & prudentibus viris conſilium caperemus, quid
„ de illo & veſtra Eccleſia eſſet faciendum.

Azelinus Pariſienſis Epiſcopus ægritudinis cauſa Epiſcopatu ceſſit, *Franconem* in locum ſuum eligi rogavit: poſtea repetere voluit Epiſcopatum, ſed fruſtra id ipſum tentare ſcripſit *S. Fulbertus* Carnotenſis Epiſcopus, eumque graviter increpuit quod Dignitatem canonice abdicatam rurſus ambiret. „ Si, *inquit*, de repetendo Epiſcopio
„ querimoniam incipere velis, non ſatis apparet cui eam jure intendere poſſis. Nul-
„ lus enim te expulit, nullus Cathedram tuam te renitente pervaſit, ſed ultro, cau-
„ ſa ægritudinis (ut ajebas) curam Epiſcopalem ſimul & Cathedram reliquiſti, ut
„ perhibent. Et ſive Franconem tunc Decanum Pariſienſis Eccleſiæ, ſive quemlibet
„ alium, ſubrogari tibi verbis & ſcriptis a Rege petiiſti. Quodſi ita eſt, & ſic tibi
„ conſequenter ſubſtitutus eſt Franco, eligente Clero, ſuffragante populo, dono Re-
„ gis, approbatione Romani Pontificis, per manum Metropolitani Senonenſis, fulcitur
„ utique ſubſtitutio & conſecratio ejus favore & Auctoritate B. Gregorii Papæ, qui
„ ſcriptis ſuis, ſicut nulli Pontificum non petenti, pro qualibet ægritudine ſucce-
„ dendum fore docuit, ita voluntarie renuntianti Sedi ſuæ Succeſſorem nullo modo de-
„ negavit.

S. Anſelmus apud *Urbanum II.* interceſſit pro Bellovacenſi Epiſcopo ex Monaſterio Beccenſi aſſumpto, ut eum ab Epiſcopatu abſolveret, propter ſimplicitatem rebus gerendis imparem. „ Nihil proficit in Epiſcopatu, *inquit*, ſed & ipſe a ſui cuſtodia im-
„ peditur, nec rebus Eccleſiæ prodeſt; nec in futuro ego, aut aliquis eorum qui rem
„ noverunt, & ſecundum Deum eam conſiderare volunt, aliquid melius, ſed deterius
„ expectamus. Non quia in ejus innocenti vita aliqua culpa malæ voluntatis ſit; ſed
„ quia non eſt talis qui tantum onus poſſit ſuſtinere, tantam malitiam irruentem,
„ tantas inſidias circumſtantes cavere .... Quapropter ego, & alii ſecundum
„ Deum amici ejus, corde cum ipſo proſternimur ad veſtigia veſtræ Miſericordiæ,

„ ut

„ ut ei viſcera ſua aperiat, & de tanto malo & periculo, in quibus ſine utilitate eſſe „ ſe ſentit, clementer eripiat. (*Epiſtola XXXIV. lib. II.*)

Sanctus ipſe *Anſelmus* Urbanum II. enixe rogavit ut ſibi miſſionem ab Archiepiſcopatu concederet. *Hæc eſt*, inquit, *ſumma ſupplicationis meæ, propter quam ad vos ire volebam, ut ſicut Deum animæ meæ, & animam meam Deo deſideratis, per paternam & Apoſtolicam pietatem, animam meam de vinculo tantæ ſervitutis abſolvatis.* (Apud Eadmerum lib. II. *Hiſtoriæ Novorum.*) Non obtinuit S. Anſelmus quod rogabat: quia Summus Pontifex tam Sanctum Archipræſulem, tam ſtrenuum Eccleſiaſticæ Diſciplinæ & libertatis vindicem, Eccleſiæ Anglicanæ eſſe neceſſarium intellexit.

Hildebertus Cenomanenſis primum Epiſcopus, deinde Archiepiſcopus Turonenſis, de ſe ipſo ſcribebat ad *S. Bernardum* Epiſtola XXIV. *Habeo atque ago gratias veſtræ Religioni; cujus ſinum, quaſi reus aram, jamdudum complexus eſſem, ſi conſultus Papa Pontificis onus amoliri permiſiſſet. Ille dum me remiſit ad laborem, invidit gloriam, non imputet ei Dominus.*

S. Hugo Gratianopolitanus Epiſcopus miſſionem ab Epiſcopatu ſemel, iterumque petiit ab *Honorio II.* Pontifice Maximo, eamque ut impetraret, Romam ſe contulit. Recuſavit Pontifex, exiſtimans *Quod ſola auctoritate & ſanctæ converſationis exemplo plus poſſet plebi prodeſſe ſubjectæ debilis & ægrotus, quam quivis alius, robuſtus licet & ſanus.* Ita refert *Guigo* Carthuſienſis in ejus Vita, inter Acta Sanctorum menſis Aprilis a Patribus *Henſchenio* & *Papebrochio* edita, Tom. I.

S. Malachias Archiepiſcopus Armachanus ab Innocentio II. *cum multis lachrymis implorabat licere ſibi vivere & mori in Claravalle, permiſſu & benedictione ipſius. Non autem obtinuit, quod Vir Apoſtolicus lucris potius uberioribus occupandum decerneret*, (inquit *Sanctus Bernardus* in ejus Vita cap. XVI.)

Idem *S. Bernardus* Epiſtola 373. *Thurſtino* Eboracenſi Archiepiſcopo ſuadet ne curam Paſtoralem dimittat, niſi forſan crimen aliquod commiſerit, aut licentiam a ſummo Pontifice obtinuerit. „ Iſtæ, *inquit*, quas prætenditis, cauſæ curæ Paſtorali non „ videntur poſſe præſcribere: niſi forte (quod abſit, & nos non credimus) mortale „ aliquod commiſſum ſit, aut Summi Pontificis Auctoritate emerito fuerit indulta li„ centia. Nam neque vos ignorare credimus illud Apoſtoli; *Alligatus es uxori? No„ li quærere ſolutionem.* Verbo ſiquidem promiſſionis qualem vos feciſſe dicitis, non te„ netur Epiſcopus, quominus in eo quo vocatus eſt, Miniſterio perſeveret. Videtur er„ go nobis, ſanius ſapienti non præſcribentibus, ut quod tenetis, teneatis, & humili„ tatis habitu vitæque ſanctitate Monachum exhibeatis in Epiſcopo. Quod ſi aut cau„ ſa latens cedere compellat, aut Dominus Papa quietem indulgeat; pro noſtro exi„ guo ſapere conſilium damus, ut nulla victus aut veſtitus aſperitas, nulla omnino „ paupertas vos deterreat, quominus tranſeatis, ubi majorem invenire ſperatis pu„ ritatem.

Petrus Bleſenſis Arnulpho Lexovienſi Epiſcopo ſuaſit ne Epiſcopatu cederet ob moleſtias a Principe, a Capitulo, aut ab aliis illatas, ſed tantum ſi per ambitionis ſuffragia ad eum perveniſſet. (Epiſtola XLIV.) „ Scio, *inquit*, quia jam declinatis „ in ſenectam & ſenium, corpuſque confractum laboribus & ætate ſuum prænuntiat „ imperfectum. Habet quidem SS. Patrum inſtitutio ut Epiſcopis infirmis & ſenibus „ Coadjutor addatur . . . . Quod ſi Principis indignationem, aut Capituli veſtri „ vexationes, aut alias hujus vitæ moleſtias formidatis, & ideo pacem eligitis & quie„ tem, hominem degeneris & dejecti animi decet hæc facere . . . . . . Si vero „ veſtri Principis gratiam affectatis, eam poteſtis obtinere leviſſime, dummodo vos ha„ beatis circa eum humiliter & devote. Ipſe homo eſt qui rebellionem & contu„ maciam in Epiſcopis ſuper omnia deteſtatur. Ipſe eſt qui ſola humilitate vincit & „ vincitur. Porro aliunde ſubeſſe poteſt legitima reſignationis occaſio. Cum enim „ ſcriptum ſit, quia proni ſunt ſenſus hominis ab adoleſcentia in malum; dicitur „ quod ab adoleſcentia cœpiſtis Eccleſiaſticos honores olfacere, & ad hunc honorem „ qui nunc oneroſus eſt vobis, obſequiis atque interceſſionibus, & aliis ambitionis „ humanæ ſuffragiis aſpirare. Currite ergo ad conſcientiæ veſtræ teſtimonium, & „ ſi

Qui minus canonicum in Epiſcopatum ingreſſum habuit, ſolicitus eſſe debet de egreſſu.

„ si inveneritis vos minus Canonicum habuisse ingressum, sitis soliciti de egressu. „ Nam hic resignatio habet locum. Beato enim Gregorio teste, Qui in ovile ovium „ non per ostium, sed aliunde ascendit, ad æternæ salutis bravium in vanum se fa- „ tigat, nisi honorem in quo deliquit, penitus derelinquat.

Cum *Goffridus* Angliæ Princeps, Lincolniensis Episcopus electus, Ordinem Sacerdotii & Episcopalem Consecrationem suscipere negligeret, *Alexander III.* Cantuariensi Archiepiscopo injunxit, ut eum Ecclesiastica Censura compelleret ad renunciandum electioni, aut ad suscipiendum Ordinem. Renunciare maluit, scripsitque ad Archiepiscopum Cantuariensem his verbis: *Omne jus electionis meæ, & Lincolniensem Episcopatum, spontanee, libere & integre in manu vestra, Pater Sancte, resigno, tam electionis, quam Episcopatus absolutionem postulans a vobis tamquam a Metropolitano meo, & ad hoc ab Apostolica Sede specialiter delegato.* Ita refert *Rogerus de Hoveden* parte posteriori Annalium pag. 611. Lincopensem in Dania Episcopum, qui abdicato Episcopatu, in Monasterium secesserat, id præstare non potuisse absque auctoritate Romani Pontificis, scripsit *Alexander III.* Epistola 23. Appendicis primæ. *Verum*, inquit, *licet ei non licuerit absque Auctoritate Romani Pontificis Episcopali Dignitati abrenuntiare, &c.*

Resignationes Episcopatuum in favorem seu Coadjutorum assumptiones, non fiebant absque gravi necessitate, Auctoritate Romani Pontificis, & salvo electionum jure. *Sancius* Aragonensis Episcopus *Gregorium VII.* adiit, & deserendi Episcopatum licentiam ab ipso postulavit ratione infirmitatis pene continuæ, qua confectus erat, ac prope consumptus: duosque ipsi proposuit Clericos, quorum alterum Pontifex Episcopum consecraret, sibique Successorem daret. *Gregorius* inquisitione facta de eorum origine, vita, & moribus, spurios esse cognovit, eosque propterea rejecit. Episcopo vero præcepit ut ipse, quantum poterat, Episcopali Officio in Spiritualibus insistens, & auxilia Comprovincialium Episcoporum petens, ad gerendas exteriores curias, id est, ad Jurisdictiones, & temporalia negotia, talem Clericum in Ecclesia constitueret, qui ad tantam procurationem providus, & si res postularet ad succedendum in Episcopalem dignitatem esset idoneus. Quo per annum solidum aut amplius probato, si illius vita, mores, & disciplina Summum Sacerdotium mererentur, Episcopi Regisque literis, adjuncto Cleri ejusdem Ecclesiæ testimonio, id Sedi Apostolicæ denunciaretur, quæ de Ordinatione Ecclesiæ deliberato consilio certum & salubre Responsum daret. Constat istud ex Epistola *Gregorii VII.* ad *Sancium* Aragonum Regem, quinquagesima libri secundi.

Resignatio in favorem, & Coadjutoris assumtio, quibus de causis, qua auctoritate, quibus conditionibus facta?

Christianus Armachanus Archiepiscopus, Hiberniæ Primas, infirmitate confectus & senio, sibi designari atque consecrari successorem postulavit quemdam Cisterciensis Ordinis Monachum. Celebrata electio est; Cleri, Procerum, Populi in ipsam conspiravit assensus. *Henricus* Cardinalis Albanensis Episcopus, Sedis Apostolicæ Legatus ipsam confirmavit. Necesse tamen fuit ut Summi Pontificis Auctoritate negotium istud consummaretur. Quare Legatus ad *Alexandrum* III. scripsit: „ Infirmitate confectus „ & senio quietis & vacationis vota concepit, fatiscentem nimirum causatus ætatem. „ Facta igitur cessione Pontificii quod gerebat, ne gentem in qua hactenus laboraverat, absque consolatione dimittat, virum venerabilem, scilicet latorem præsentium, „ ordinari sibi desiderat Successorem, celebrata electione in ipsum a Clero, & Populo, & Magnatibus terræ ejus. Unde nos, licet tales in observantiis Ordinis adjutores nequaquam in Ecclesiasticis functionibus fieri cupiamus Antistites, adducimur tamen assensum nostrum præsenti negotio non negare, timentes utique illi Barbaræ „ Nationi . . . Quapropter si ita videtur & Vobis, rogamus ut votis & desideriis prædicti Pontificis, tam in absolutione ejus, quam in Ordinatione illius efficaciter annuatis. „ Edita est hæc Epistola cum aliis ejusdem *Henrici* Cardinalis Tomo III. Bibliothecæ Cisterciensis.

Eschillus, Lundensis Ecclesiæ in Dania Metropolitanus, & Sedis Apostolicæ Legatus, ab *Alexandro* III. missionem ab Episcopatu, & licentiam Monasticæ Professionis, in Ordine Cisterciensi amplectendæ importunis precibus anno 1177. obtinet. „ Romani Pontificis

„ tificis

„ tificis Epiſtola, ſine cujus nutu Rex Dignitatem ab ipſo deponendam negabat, in „ commune relegenda profertur. „ Rex optare ſe ſignificat ut Religioſiſſimus Archipræſul ſibi ipſe deſignet Succeſſorem. Ille „ aliam Romanæ Dignitatis Epiſtolam explicat, qua ſibi Legationis habenas tenenti, ſubrogandi Antiſtitis arbitrium mandabatur. „ Ea perlecta, poteſtatem, quam ſibi indulgentia Romana detulerat, ad eos, quibus „ eligendi jus eſſe conſueverit, transferre ſe dixit: quod ultro jure ſuo cedere, quam „ alienum offendere malit: ne Eccleſiam pro cujus Majeſtate tuenda ſemper excubuerit, conſueto libertatis beneficio fraudare videretur. „ Clero & Rege urgentibus, *Abſalonem* Roſchildenſem Epiſcopum elegit. Suam ille dimittere Eccleſiam ut nobilioris regimen ſuſciperet, omnino recuſavit. Regis Mandato, Collegarum precibus, amicorum ſuaſionibus cum urgeretur, Sedem Apoſtolicam appellavit. Miſſi utrinque Legati. Alexander III. rem ita compoſuit, ut pars utraque ſibi pro votis conſultum gauderet. „ Nam & Abſaloni Lundenſem Pontificatum aſſumere juſſum, & Roſchildenſem adminiſtrare permiſſum. „ Ita refert *Saxo Grammaticus* lib. 14.

Translationes Epiſcoporum ob unam Eccleſiæ utilitatem licitæ: & Romani Pontificis Auctoritate. Anno MXLVII.

X. Translationes Epiſcoporum fieri non poterant niſi ob Eccleſiæ utilitatem, & Romani Pontificis Auctoritate. Ita verbis & facto docuit *Clemens* II. Pontifex Maximus *Joannis* Peſtani Epiſcopi translationem ad Sedem Salernitanam confirmans, ad eumque ſcribens: „ Quoties ita contingit ut exigente neceſſitate, & maxima utilitate, transmutandus eſt quiſquam Epiſcopus de propria Sede ad aliam: diligentiſſime perquirenda eſt perſona, utrum neceſſario ſit transmutanda, ut ſic major utilitas oriatur, ſicut major Sedes aſſumitur. Te vero, Frater Cariſſime, quem unanimitas Cleri „ & populi Salernitatæ Eccleſiæ, una cum glorioſiſſimo Principe Guaimario, de Sede „ Peſtana accepit, & in ſuum Pontificem elegit, diligenter diſcuſſimus, ne tuæ ambitionis cauſa, & non majoris utilitatis neceſſitate electus fuiſſes, aut forte per Simoniacam Hæreſim. Quod ita ab omnibus eſt abnegatum, ut nullius audiretur ore „ prolatum . . . Quapropter annuentes petitioni votoque eorum omnium: & maxime „ prædicti glorioſi Principis Guaimarii, te Frater, ſicut & de Sede propria ad ſuam „ tranſtulerunt, poſcentibus tuorum meritis morum, non rapina tuæ avaritiæ id affectante, Apoſtolica aſſenſione per hoc noſtræ auctoritatis Privilegium incardinamus „ & inthronizamus eidem Salernitanæ Sedi.

Leo IX. Joannis Tuſcanenſis Epiſcopi Translationem ad Portuenſem Eccleſiam, cauſis in Synodo diſcuſſis, approbavit, anno 1049. ut ipſe teſtatur Epiſtola XIV. „ Quia, „ *inquit*, transmigrationem feciſti de Sede Tuſcanenſi ad Portuenſem, dignum duximus in Synodo prius ventilare, utrum juſte facta fuerit, vel injuſte, quod & fecimus reſidentes in Synodo & Eccleſia Salvatoris. Cumque ibi diligenter eſſet examinatum, qua ratione de Epiſcopatu ad Epiſcopatum tranſieris, inventum eſt tam „ neceſſitatis quam utilitatis cauſa hoc factum fuiſſe, & judicatum eſt hoc fieri potuiſſe. Quæ etiam fuerit neceſſitas, quæ utilitas, ſatis patenter eſt expreſſum: Neceſſitas, quia jam Romana Eccleſia in filios, quos ipſa lactaverat, defecerat, quorum „ tu pars ſuperſtes eras congrua: Utilitas vero, ſive pro rebus ipſius Eccleſiæ, quæ „ tibi notæ erant præ aliis, ſive pro conſiliis ſtandis, ſive etiam pro mediatione Romanæ Eccleſiæ & Imperatorum, quorum tu ſæpe Mediator fuiſti.

Concilium Rothomagenſe anno 1050. Canone III. migrationes Epiſcoporum ab una Sede ad aliam, quas cupiditas, non Eccleſiæ utilitas ſuadet, omnino damnat. „ Ut „ nullus Epiſcoporum de civitate in qua denominatus & ordinatus eſt, ad aliam, amplioris honoris cauſa tranſire præſumat: ſicut de quibuſdam auditum eſt qui putabant Evangelico exemplo poſſe tueri cupiditatem ſuam: per quod, ex occaſione perſecutionis, Apoſtolici Prædicatores jubentur tranſire de civitate in civitatem.

Joanne Abrincenſi Epiſcopo in Archiepiſcopum Rothomagenſem electo, anno 1067. *Lantfrancus* Cadomenſis Abbas, *ut canonice fieret iſta conjugatio, Romam adiit, prædictæ Ordinationis licentiam ab Alexandro Papa impetravit*, (inquit *Ordericus Vitalis* L. IV. hiſtoriæ Eccleſiaſticæ.)

Inter propoſitiones quæ *Gregorii ſeptimi* Dictatus inſcribuntur, iſtam legere eſt: *Quod liceat Romano Pontifici de Sede ad Sedem, neceſſitate cogente, Epiſcopos tranſmutare.*

Idem

Idem Pontifex ad *Hugonem* Diensem Episcopum scripsit, ut in Sede Lugdunensi Archiepiscopum cito ordinandum curaret: si vero non posset quamprimum aliquis idoneus reperiri, ipse ad ejus regimen accederet. „ Quod si cito non potest reperiri, ex Apostoli- „ ca tibi præcipimus auctoritate, ut rogatus a fratribus tuis, & electus ab ejusdem Ec- „ clesiæ filiis, ad regimen prædictæ Lugdunensis Sanctæ accedas Ecclesiæ imitando Do- „ minum & Patrem nostrum Beatum Petrum Apostolum, qui de minori Ecclesia „ Antiochena translatus est ad Romanam. „ (Epist. XVII. libri IX.)

Paschalis II. Epistola VI. Polonos arguit, quod una Regis auctoritate, absque Sedis Apostolicæ consensu translationes Episcoporum decernerent. „ Quid, *inquit*, super Epi- „ scoporum translationibus loquar, quæ apud vos, non Auctoritate Apostolica, sed „ nutu Regis præsumuntur? Idem exprobrat Regi & Episcopis Angliæ, Epistola 107. „ Vos præter auctoritatem nostram, Episcoporum quoque mutationes præsumitis, quod „ sine Sacrosanctæ Romanæ Sedis auctoritate ac licentia fieri novimus omnino prohi- „ bitum.

Ejusdem testis est disciplinæ *S. Anselmus* Epistola CXXVI. lib. III. „ Sicut, *inquit*, „ nullus Episcopus sacrari debet alicui Ecclesiæ sine assensu & consilio Archiepiscopi, „ & aliorum Episcoporum totius Provinciæ: ita qui sacratus est Episcopus, non po- „ test constitui in alia Provincia Episcopus canonice sine consilio & assensu Archiepi- „ scopi, & Episcoporum ejusdem Provinciæ, cum auctoritate Apostolica, nec sine „ absolutione Archiepiscopi & Episcoporum provinciæ in qua sacratus est. Quæ abso- „ lutio fieri nequit sine magna & communi consideratione & consilio eorum, sine qui- „ bus consecrari (ut dixi) non potuit: & quamvis Episcopatus ejus ita videatur de- „ structus, ut in eo manere non possit.

Yvo Carnotensis Episcopus *Daimbertum* Senonensem Metropolitanum rogat, ut *Gallonis* Bellovacensis Episcopi, quem Rex Bellovaci ferre nolebat, traslationi ad Parisiensem Ecclesiam præbeat assensum, & eam Summi Pontificis auctoritate curet confirmari. *Sed quia*, inquit, *Translationes Episcoporum, necessitate urgente, Metropolitani auctoritate, & Summi Pontificis dispensatione fieri oportet; Nos, quantum in nobis est, eidem electioni assensum præbentes, Paternitati vestræ suggerimus, quatenus eidem electioni adstipulando, a Domino Papa postuletis, ut prædictum Episcopum per manum vestram transferri præcipiat cum propriam sedem obtinere non valeat*. (Epist. CXLVI.) Eadem de causa scripsit ad *Paschalem* II. Pontificem Maximum: *Sanctæ paternitati vestræ supplicando suggerimus, ut Domnum Galonem Coepiscopum nostrum, de Belvacensi Episcopatu, quem propter sacramentum Domini Ludovici habere non potest, per manum Senonensis Archiepiscopi transferri jubeatis in Parisiensem Episcopatum, quem ei gratanter & devote concedunt pro vestro amore Rex & Regis Filius. Qualiter autem in eum Cleri & plebis vota conveniant, dicet vobis præsentium portitor Clericus Parisiensis Ecclesiæ Canonicus, ut cognoscatis eum bene posse transferri, qui Sedem propriam nulla ratione prævalet adipisci*: (Epist. 144.)

Anno 1125. *Turonici Hildebertum Cenomanensem probatum Præsulem sibi asciverunt, & Honorii Papæ permissu gaudentes in Turonicæ Metropolis Cathedram transtulerunt*, teste *Orderico Vitali* lib. 12. Historiæ Ecclesiasticæ. *Guillelmo* Cantuariensi Archiepiscopo defuncto, *Henricus Frater Stephani Regis ad regendam Metropolim electus est. Sed quia Episcopus secundum decreta Canonum, de propria sede ad aliam Ecclesiam nisi auctoritate Romani Pontificis promoveri nequit, Præsul Wintoniensis in Adventu Domini transfretavit, & Legatis Picenum ad Innocentium Papam missis, in Neustria ipse hyemavit*. Ita refert *Ordericus Vitalis*, ad annum 1136. lib. 13. *Historiæ Ecclesiasticæ*.

Cum *Fridericus I.* Imperator anno 1152. Magdeburgensibus Canonicis de Archiepiscopi electione dissentientibus persuasisset ut *Guimannum* Cicensem Episcopum eligerent, ac electo Investituram concessisset, translationem hujusmodi ad nutum Principis, absque causa Canonica & sine Sedis Apostolicæ auctoritate factam *Eugenius* III. improbavit, & Episcopo Germaniæ tam manifestæ violationi Canonum faventes increpuit Epistola VIII. „ Cum, *inquit*, in Ecclesiæ vertice sitis ex divina Providentia

„ con-

„ constituti, ut de medio ejus quæ fuerint nociva propellere, quæ utilia debeatis attento studio conservare: in causa ista, sicut ex suggestione literarum vestrarum vobis innotuit, non quod expediat Ecclesiæ Dei, quod sacrorum Canonum Sanctioni concordet, quod exinde a cœlesti arbitrio approbetur, sed quod terrenis Principibus placeat, attendistis. Et qui eorum animos a sua minus recta deflectere debuistis intentione, atque ubi esset via Domini demonstrare, non persuasistis quod rectum est, nec stetistis muros pro domo Israel: quinimo *ipsis*, ut ait Propheta, *parietem ædificantibus, vos linivistis illum luto absque paleis*. Non ita sentiebat Princeps Apostolorum, qui ex Fidei suæ Confessione, ut totius Ecclesiæ fundamentum esset, accepit; sed comminantibus sæculi filiis, & Apostolis, si prædicarent in nomine Jesu, mortis exterminium intentantibus, confisus de Domini virtute respondit: *Oportet obedire Deo magis quam hominibus*. Vos autem ne a terrenis videamini Principibus dissentire, illi causæ favorem vestrum impenditis, cui & Ecclesiasticæ auctoritas Constitutionis, & supernæ voluntatis examen pro certo creditur obviare. Cum enim translationes Episcoporum, sine manifestæ utilitatis & necessitatis indicio, divinæ legis oraculum non permittat; cum etiam multo amplior quam in aliis electionibus, Cleri & Populi eas debet prævenire concordia: in facienda translatione de Venerabili Fratre nostro Guimanno Cicensi Episcopo, nihil horum est, sed solus favor Principis expectatur: & nec inspecta necessitate illius Ecclesiæ, nec considerata utilitate personæ, Clero nolente, immo ex parte maxima reclamante, in Magdeburgensi eum dicitis Ecclesia supplantandum. Quoniam igitur, quicumque temporalis auræ flatibus agitentur, Nos in illius Petræ soliditate fundati, quæ in fundamento Ecclesiæ meruit collocari, sicut non debemus, ita nec volumus omni vento circumferri doctrinæ, aut a sacrorum Canonum rectitudine impulsu aliquo deviare: per præsentia vobis scripta mandamus, quatenus causæ isti favorem ulterius non præstetis, & apud Carissimum Filium nostrum Fridericum, quem Deus hoc tempore pro servanda libertate Ecclesiæ in eminentiam Regni evexit, efficere vestris exhortationibus studeatis, ut & ipse a sua super hoc intentione desistat, & contra Deum, contra sacros Canones, contra Regiæ dignitatis officium, eidem causæ favorem ulterius non impendat; sed Ecclesiæ Magdeburgensi, sicut & aliis Ecclesiis Regni a Deo sibi commissi, liberam facultatem, quem voluerint, secundum Deum eligendi relinquat, & electionem ipsam postmodum favore suo, sicut decet Majestatem Regiam, prosequatur. Nos enim si quod de supra dicto Fratre nostro facere nititur, videremus rationi fulciri, nec voluntati ejus, nec postulationi vestræ duceremus aliquatenus obviandum. Contra Deum autem & sacrorum Canonum sanctiones, nulli omnino petitioni possumus præbere consensum.

Præclara Eugenii III. Sententia.

Cum *Hadriano IV.* Willelmus Siciliæ Rex anno 1156. multa transegit, quæ ipsius Diplomate Annalium Ecclesiasticorum Tom. XIII. relato exprimuntur: e quibus illud est de translationibus Episcoporum: *Translationes in Ecclesiis fient, si necessitas aut utilitas Ecclesiæ aliquem de una Ecclesia ad aliam vocaverit, & Vos, aut vestri Successores, concedere volueritis.*

Tom. XII. Anal.

Anno 1169. Pactum alias a patre suo cum Sede Apostolica initum Rex Hungariæ confirmavit, quo inter alia *Alexandro* II. & ejus Successoribus se obstrinxerat ad translationes Episcoporum sine Romani Pontificis auctoritate non faciendas, ut constat ex Diplomate quod *Baronius* ex Vaticana Bibliotheca edidit. *Quod in se & suis posteris Domino Alexandro Papæ & suis Successoribus noscitur concessisse, videlicet quod sine auctoritate consiliove ejus vel Successorum suorum depositionem seu translationem Episcoporum non faceret, vel fieri permitteret, confirmamus*. Translationes ab uno ad alium Episcopatum in Ecclesia Orientali illicitas fuisse, Nicetas Choniates testatur in Isaacio Angelo, lib. 2. Narrat scilicet istum Imperatorem, *Dositheum* Hierosolymitanum Episcopum ad Sedem Regiæ Urbis provehere decrevisse. „ Quod cum Canones non permittere sciret, Theodorum Balsamum Antiochiæ Episcopum, virum ea ætate Jurisconsultissimum, astu circumvenit, & in privato colloquio indignationem simulat, quod Ecclesia piis & doctis viris ita destituatur, & Monastica virtus ita obsoleverit

„ atque

„ atque evanuerit, ut nemo sit qui Universalem Sedem illustrare & optime gubernare „ possit. Hæc & id genus alia non sine dolore præfatus, subjunxit, olim fuisse sibi „ in animo, illum ex Antiochena Sede in Œcumenicam, ut illustrem legalis puritatis „ lucernam transferre: Sed ab ea mutatione veterum Canonum & Ecclesiasticarum „ Sanctionum interdicto deterreri. Si vero ipse, ut Legum & Canonum peritissimus, „ translationem, ut olim, ita nunc quoque habere locum, demonstrare ac vulgo per- „ suadere possit, se eum incunctanter designaturum. Theodorus omnia rata fore affir- „ mavit. Postridie Concilio Pontificum in æde sacra indicto, & quæstione illa agita- „ ta, translatio statim concessa, & literis Imperatoris confirmata est. Ac Antiochenus, „ ut ante fuerat, ita mansit Antiochenus. Dositheus vero a Sede Hierosolymitana „ Constantinopolim est translatus. At Primarii Sacerdotes, qui se Canonibus temere „ violatis deceptos videbant, extraordinaria Conciliabula instituunt: alienæ Ecclesiæ „ occupator audit Dositheus, secundo honore abrogato, e Sede educitur. Imperator „ vero ignominiam illam non ferens, abrogatione sublata, Dositheum denuo confir- „ matum per Satellites, & Palatinos Proceres in sacram Ædem deducit, populi motum „ veritus...... Cæterum rursus Sede ejicitur, Magno Vasorum Custode Xiphilino „ Georgio Patriarcha designato.

Galterio Lincolniensi Episcopo, vitio vertit *Guillelmus Neuburgensis* lib. 3. cap. 8. quod ab illa Sede ad Rothomagensem Archiepiscopatum migraverit: *Post modicum* (inquit) *electus ad Episcopatum Rothomagensem, formæ venustioris blandiente illecebra, novæ nuptæ valedixit. In qua re pensandum est quanti sit momenti ambitus excellentiæ, quantumque in homine pecuniæ, etiam cupidissimo superet amorem pecuniæ. Satis quippe notum est, quod quantum Rothomagensis Ecclesia Lincolniensi præeminet majoritate dignitatis: tantum etiam cedit illi in temporalibus commodis. Homo tamen qui Episcopatum Lincolniensem propter amplissima commoda multum ambierat, maluit eo relicto ad minores divitias ascendere superius, quam eo retento cum majoribus divitiis sedere inferius. Et quidem diu hæsitasse dicitur utrum eminentior, an ditior esse eligeret, scrupulose secum deliberans, sed tandem ambitus loci celsioris de amore commodi largioris triumphavit.*

Plura Beneficia tenere an Episcopis liceret?

XI. Etsi quibusdam Episcopis Religione & sanctimonia præstantibus Abbatiæ cum Episcopatu regendæ interdum ab Ecclesia commendarentur, plura tamen Beneficia tenere sacræ Regulæ Episcopis prohibebant. *B. Petrum Damiani* cum Episcopatu Ostiensi duo Monasteria rexisse, Vita ejus & Epistolæ testantur. Abbati cuidam, quem virum religiosum & sapientem noverat, Abbatias *Sancti Remigii* Remensis, & *Sancti Arnulphi* Metensis, regendas commisit *Gregorius VII.* Epistola 52. libri 1. Idem Pontifex *Wormundum* Viennensem Archiepiscopum Burgidolensi Monasterio præfecit, amoto *Gualterio* invasore, ut constat ex ipsius Epistolis 27. & 28. libri 6. *Henricum* Principem *Ludovici VII.* fratrem Clarevallensem Monachum sub *S. Bernardi* disciplina omnibus Franciæ Abbatiis ab *Eugenio III.* Pontifice Maximo præpositum, & paulo post Episcopum Bellovacensem creatum, scribit *Joannes Parisiensis* in Chronico ad annum 1149. *Absaloni* Lundensi Metropolitano Roschildensis Episcopatus administratio permissa est ab *Alexandro III.* ut refert *Saxo Grammaticus*. Verum illam Beneficiorum pluralitatem non quærebant religiosissimi Antistites cupiditate aut ambitione ducti, sed caritate, & obedientia compulsi suscipiebant; non ut ditiores essent, sed ut Ecclesiæ utiliores, & ut Regularem observantiam in Monasteriis restituerent aut foverent. *Henrici* Clarevallensis velut Generalis Inspectoris atque Moderatoris curæ ac regimini omnia Cœnobia commissa *Joannes Parisiensis* testatur; ita tamen ut proprios Abbates haberent singula. Cæterum Canonibus, & moribus Ecclesiæ vetitam fuisse Episcopis Beneficiorum pluralitatem certissimum est. Subdecano Carnotensis Ecclesiæ defuncto, Sylvanectensis Episcopis Beneficium illud sibi aut fratri suo conferri rogavit. Ipsi responsum est, *Non convenire sibi, eo quod Episcopus esset, neque fratri ætate adhuc & moribus immaturo*. Ita refert *S. Fulbertus* Epistola 46. Concilium Wintoniense Canone I. statuit *Quod nulli liceat duobus Episcopatibus præsidere*. Concilium Pictavense anno 1078. Canone II. decernit, *Ut nemo Episcopatum, Abbatiam, Archidiaconatum, Archipresbyteratum, Præbendam*

Canonibus & moribus Ecclesiæ vetita Episcopis Beneficiorum pluralitas.

bendam vel alios Ecclesiasticos honores, vel in duabus Ecclesiis Prælationes exerceat, nisi in una tantum. Cum *Ranulfus* Dunelmensis Episcopus Lexoviensem Episcopatum occupasset, suorumque filiorum adhuc puerorum nomine administrandum retineret, *Yvo* Carnotensis Episcopus *Guillelmi* Rothomagensis Archipræsulis vigilantiam & zelum excitavit, ut hanc infamiam a Domo Dei eliminaret. *Cum enim*, inquit, *in ipsa infantia mundi in Lamech carnalis bigamia sit culpata, quomodo poterit in Sponsa Christi, quæ est Ecclesia, laudari, quæ & sacramento & in veritate sacramenti, uni debet viro desponsari? Eliminetur ergo de Lexoviensi Ecclesia Ranulfus Dunelmensis Episcopus, ut bigamia non admittatur: eliminentur pueri ejus, ut neophytorum hæresis extirpetur.* (Epist. 153.)

Callistus II. Pontifex Maximus decrevit ut Canonicus Parisiensis ad Episcopatum assumptus Præbendam amitteret. (Epist. 24.) *Illud etiam juxta Sanctorum censuram decernimus, ut si aliquis Ecclesiæ Parisiensis Canonicus ad Episcopatus fuerit honorem promotus, & alterius Ecclesiæ gubernacula Beneficiaque susceperit; illius de qua assumptus est Ecclesiæ privetur canonica.*

Concilium Œcumenicum Lateranense sub *Alexandro III.* Canone III. statuit ut *Cum Episcopus electus fuerit, & confirmationem electionis acceperit, & Ecclesiasticorum bonorum administrationem habuerit; decurso tempore de consecrandis Episcopis a Canonibus definito, is, ad quem spectant Beneficia quæ habuerat, disponendi de illis liberam habeat facultatem.*

Residendi obligatio.

XII. Residendi necessitatem Episcopis impositam ex ipsa Pastoralis muneris ratione, ex antiquis Conciliorum & Pontificum Decretis, ex doctrina SS. Patrum, & perpetua Ecclesiæ disciplina, adeo certum erat, & tam accurate sanctissima ista lex observabatur, ut Novis Canonibus & Decretis illam renovare & confirmare Sæculis undecimo & duodecimo necesse non fuerit. Wintoniensem Episcopum ab Ecclesia sua absentem ob causas quæ aliquam excusationem habere videbantur, gravissimis literis revocavit Joannes Saresberiensis. *Quot & quanta mala*, inquit, *Ecclesiis Christi procuret Pastoris absentia, si antea nobis fuisset incognitum, ex solo peregrinationis vestræ dispendio potuimus didicisse . . . . Audite ergo, dilectissime Frater in Domino, planctum esurientium, audite voces vagientium parvulorum, audite vocem Sponsæ, quæ amore languet & vestro desiderio intabescit. Audite denique vocem Sponsi, qui vos constituit super familiam suam, ut ei cibum detis in tempore. Redite itaque ad Ecclesiam vestram; & totam Insulam sapientiæ & virtutis vestræ radiis illustrate. Nec vos moveant damna rerum quem respiciunt pericula animarum. Proculdubio satius est & æquius, ut solicitudinis vestræ vigilantiam commissis vobis Ecclesiis impendatis, quam alienis . . . . . Sed vos Mandatum Domini Papæ & Cluniacensium vestrorum necessitas detinet? Porro & ipse Dominus Papa reditui vestro congratulabitur, nolens Mandatum illud utilitati vestræ præjudicium facere: & personam vestram Wintoniensi & Glastoniensi Ecclesiis, plusquam Cluniacensi non ambigitis obligatam. Illarum quippe regimen suscepistis, a Cluniacensibus absoluti. Qua ergo ratione ab istis ad illos divertistis? Numquid æquum est, istis esurientibus, eorum pane illos satiari? Hæc non modo Domini Regis, sed fere omnium querela est. Præterea, ex absentia vestra se in necessitatibus Regni a Consilio vestro & auxilio queritur destitutum: cum Domino propitiante, Cæsari reddi debeant, quæ sunt Cæsaris.* (Epistola 98. & 99.)

Quæ rationes interdum a Residentia dispensarent?

A Residentia dispensabat Sedis Apostolicæ Visitatio.

Episcopos a residentia dispensare censebantur causæ nonnullæ pietatis, necessitatis, aut publicæ utilitatis. Primum Ecclesiæ Romanæ visitatio, seu profectio ad Sedem Apostolicam, ut suam erga Summum Pontificem observantiam testarentur, ut pallium reciperent Archiepiscopi, ut consilium a Christi Vicario in causis difficillimis Ecclesiarum suarum regimen spectantibus acciperent; sive ut ipsi consiliis suis Pontifici præsto essent, cum illos vocabat. De Anglorum Rege conquestus est *Gregorius VII.* Epist. I. libri VII. quod Regni sui Præsules a liminibus Apostolorum adeundis prohiberet. *Nemo enim*, inquit, *omnium Regum, etiam Paganorum, contra Apostolicam Sedem hoc præsumpsit tentare, quod is non erubuit facere; scilicet ut Episcopos & Archiepiscopos ab Apostolorum liminibus ulius tam irreverentis & impudentis animi probiberet.* Regem

Chri-

Christianissimum laudat *Urbanus II.* quod Episcopis licentiam eundi ad Concilium Romanum dedisset (Epist. XXXVIII.) Scilicet Pontifex *potest a finibus terræ sublimes quascumque personas Ecclesiasticas evocare, & cogere ad suam præsentiam, non semel, aut bis, sed quoties expedire videbit* (inquiebat *S. Bernardus* Epistola CXXXI.) De hoc pietatis officio scribit *S. Anselmus* Ep. XXIV. libri III. *Si Metropolitanus sacratus Episcopus per totum primum annum nec Papam viventem, nec pallium requiro, cum possum, juste ab ipso honore removendus sum.* Et epist. XXXVII. ad Urbanum II. „ Nostri, *inquit*, ordinis & officii intererat, & præsentiam vestram ex more visitare; & eam, ut fieri decet, condigna reverentia honorare. Et id quidem, ex quo gradum Episcopalem suscepi, summo desiderio facere concupivi, tum quia ratio id fieri postulabat, tum quia consilio & alloquio vestro frui desiderabam, ut me de rebus necessariis tam privatis quam publicis interrogantem vestra Prudentia doceret, & Auctoritas roboraret: Sed quia bellis undique quatimur, hostiles impetus indesinenter, & insidias adversantium metuimus: Dominus noster Rex extra Regnum me procedere hactenus non permisit, nec adhuc procedere posse ullatenus assentit. Præterea, si nullæ aliæ causæ concurrerent, quæ me faciem vestram hoc tempore, quod valde moleste fero, videre prohiberent: sufficit quod ætas, quod ægritudo, quod debilitas corporis mei, impatientem me agunt & prolixi itineris, & immensæ viarum asperitatis. Sed inter hæc, quo labore quaque anxietate gravatus, iter arripere conarer, si omnipotens Deus & in Regno Anglorum bella sedaret, & in Regnis & Regnorum provinciis, per quas ad vos est eundum, illam pacem tribueret: ut quemadmodum oporteret & expediret, iter ipsum explero liceret, sed quandiu id fieri non potest, impossibilitas me retinet.

A Residentia dispensabat obsequium Regis cum Ecclesiæ utilitate conjunctum.

Secundo, a Residentia dispensabant obsequium Principis, Sacri Consistorii Comitatus, Legationes pro Ecclesiæ ve Reipublicæ utilitate. De quibus *S. Bernardus* Epistola XLII. ad *Henricum* Senonensem Archiepiscopum. *Ut secure*, inquit, *præesse possitis, subesse & vos, si cui debetis, non dedignemini* ...... Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. *Si omnis, & vestra. Quis vos excipit ab universitate? Si quis tentat excipere, conatur decipere. Nolite illorum acquiescere consiliis, qui cum sint Christiani, Christi tamen vel sequi facta, vel obsequi dictis opprobrio ducunt. Ipsi sunt qui vobis dicere solent: Servate vestræ Sedis honorem. Decebat quidem ex vobis commissam Ecclesiam crescere; nunc vero saltem in illa, qua suscepistis, maneat dignitate. Et vos enim vestro Prædecessore impotentior? Si non crescit per vos, non decrescat per vos. Hæc isti. Christus aliter & jussit, & gessit.* Reddite, *ait*, quæ sunt Cæsaris Cæsari: & quæ sunt Dei Deo..... *Porro vos si Cæsaris Successori, id est, Regi sedulus in suis Curiis, Consiliis, negotiis, Exercitibusque adestis: indignum erit vobis cuicumque Christi Vicario taliter exhiberi, qualiter ab antiquo inter Ecclesias ordinatum est?*

Utile est Ecclesiæ ut Regum Consiliis intersint Episcopi.

Episcopos, qui Regi Anglorum a consiliis erant, tuitus est *Richardus* Cantuariensis Archiepiscopus, seu *Petrus Blesensis* ejus nomine scribens ad *Alexandrum* II. Epistola 84. „ Non est equidem novum (*inquit*) quod Regum Consiliis intersint Episcopi: sicut enim honestate & sapientia cæteros antecedunt, sic expeditiores & efficaciores in Reipublicæ administratione censentur .... Unum noveritis, quia nisi familiares & Consiliarii Regis essent præfati Episcopi, supra dorsum Ecclesiæ fabricarent hodie peccatores, & immaniter ac intolerabiliter opprimeret Clerum præsumptio Laicalis. Nunc autem, si quid in Ecclesiæ attentatur injuriam, auctoritate Pontificali corripitur: aut si ad hoc Ecclesiastica Censura non sufficit, spiritualis gladii defectus civili suppletur; & ad eorum arbitrium Principalis animadversio exercetur. Si quandoque, ut fieri solet, advers s insontes Regis indignatio vehementius excandescit, Episcoporum precibus temperatur. Istis mediantibus mansuescit circa simplices Judiciarius rigor, admittitur clamor pauperum, Ecclesiarum dignitas erigitur, relaxatur pauperum indigentia, firmatur in Clero libertas, pax in populis, in Monasteriis quies, justitia libere exercetur, superbia deprimitur, augetur Laicorum devotio, Religio fovetur, diriguntur Judicia, Leges acceptantur. Decreta Romana vim obtinent, & possessiones Ecclesiæ dilatantur. Isti singulis præcipuis Solemnitatibus

„ suis intersunt Ecclesiis, ubi eleemosynarum largitione, consolatione pupillorum ac vi- „ duarum, subjectorum correptione, atque aliis sanctitatis operibus redimunt dies, quos „ in Curia consumpserunt . . . . Ab hac quidem Curialitate nostros quandoque „ voluimus Episcopos prohibere, sed consiliosis & prudentibus viris visa est expediens „ eorum cohabitatio circa Regem: quos si extraheremus a familiaritate illius, subtra- „ heremus quietem Monasteriis, oppressis solatium, Ecclesiis libertatem. Unde licet „ propter incommoditates varias, quas ibi sustinent, desiderio desiderarent egredi: pu- „ blicæ tamen utilitatis obtentu, Fratrum nostrorum consilio, non solum in hac vita „ castrensi tolerari, sed ad eam trahi debuerant, & compelli. Idem epistola CL. mollit quæ epistola XIV. asperius in Aulicam vitam scripserat, & conveniens esse fatetur ut Clerici aliqui, immo & Episcopi in Aulis Regum versentur, modo gregis sui solicitudinem non excutiant, & Aulæ vitia non imitentur. „ Non solum, *inquit*, toleranda, „ sed desideranda est plerumque cum Principibus conversatio Clericorum. Legimus qui- „ dem Sacerdotes & Prophetas frequentiam & familiaritatem cum Regibus habuisse. „ Tunc enim salubriter disponitur vita Regum, cum Religiosorum hortamenta sectan- „ tur, & ducuntur consilio Sapientum. Verumtamen, licet Episcopos, & alios qui „ curam in se gregis dominici susceperunt, Regum Consiliis frequenter expediat interes- „ se, sua tamen interest, ne ministerium vigilantiæ Pastoralis evacuent, sed sint in „ conspectu Regum suæ conditionis memores, & Petri naviculam, cui præsunt, in- „ ter tempestuosos fluctus Curiæ non relinquant. Nam & vestes; quibus arca Domini „ deferebatur, licet moveri, & trahi in varias partes possent, extrahi tamen aut avelli „ omnino non poterant. In quo manifestissime figuratur, quod Ecclesiæ Prælati, etsi „ ad varias Reipublicæ necessitates distrahuntur ad tempus, a Sponsæ amplexibus, & a „ populi sibi crediti sollicitudine minime separentur. „ Synodos Œcumenicas, Nationales, aut Provinciales, necnon Regni Comitia, quibus ob Ecclesiæ, vel Reipublicæ utilitates interesse debebant Episcopi, legitimas fuisse causas a Residentia dispensantes, nemo inficias ibit.

Episcoporum Jurisdictio. Causæ omnes Clericorum, Ecclesiasticæ, civiles, criminales, Episcoporum tribunali ea ætate reservatæ. In Italia.

XII. Summa erat Episcoporum Jurisdictio sæculis undecimo & duodecimo. Clericorum causas sive civiles, sive criminales uni Episcoporum tribunali Canonicæ Leges reservabant: In Constitutionibus quas Legati *Alexandri II.* Pontificis Maximi anno 1067. Mediolanensibus observandas præscripserunt, caput istud legitur de Jurisdictione Episcopali. *Integram quoque habeat Episcopus in omnem suum Clerum Canonice judicandi ac distringendi potestatem, tam in civitate, quam extra, per omnes Plebes & Capellas: ut dum Clerici fuerint a sæcularis judicii infestatione securi, in divina servitute & Canonum auctoritate consistant quieti, & Archiepiscopo suo obediant devoti.*

Urbanus II. ad *Radulphum* Comitem de Clericorum a Sæcularibus Judiciis immunitate ita scripsit epistola XIV. *Nosse te volumus; quia nulli sæcularium Domino potestatem in Clericos habere licet, sed omnes Clerici Episcopo soli debent esse subjecti. Quicumque vero aliter præsumpserit, Canonicæ proculdubio sententiæ subjacebit.* Concilium Melfitanum, *Urbano II.* Præside an. 1089. celebratum, Canone X. ita sanxit: *Ne gravamen aliquod Sancta patiatur Ecclesia, nullum jus Laicis in Clericos esse volumus & censemus.*

In Gallia. Concilium Nemausense ab eodem Pontifice anno 1096. habitum, Canone 14. statuit, ut nullus *Clericos* vel *Monachos in Curiam suam ad sæculare cogat venire Judicium: quoniam hoc rapina esset & sacrilegium.* Concilium Remense anno 1148. ab *Eugenio III.* congregatum Canone V. Episcopalem Jurisdictionem in omnibus causis Ecclesiasticis asseruit. *Decernimus etiam*, inquit, *ut Laici Ecclesiastica terminare negotia non præsumant: & Episcopi, Abbates, Archidiaconi, & alii Ecclesiarum Prælati, de negotiis Ecclesiasticis, vel de aliis quæ spiritalia esse noscuntur, aliquorum Laicorum Judicio non disponant: nec propter eorum prohibitionem, Ecclesiasticam dimittant Justitiam exercere.*

MCLIX. Cum *Stephanus* Angliæ Rex Castella Ecclesiæ occupasset, ac Episcopos ea tradere renuentes detineret *Henricus* Wintoniensis Episcopus, & Sedis Apostolicæ Legatus, Regisque

gisque frater dixit : *Si Episcopi tramitem justitiæ in aliquo transgrederentur , non esse Regis , sed Canonum judicium : sine publico & Ecclesiastico Concilio illos nulla possessione privari debuisse* . Ita refert *Willelmus Malmesburiensis* lib. II. *Historiæ Novellæ* , pag. 182. Sanctissimus Archipræsul Cantuariensis & Martyr *Thomas* ad mortem usque pro Clericorum immunitate a foro sæculari & pro Episcopalis Jurisdictionis Legumque Canonicarum defensione certavit. Gravissimam dissensionem quæ ipsum inter & *Henricum II.* Regem emersit, ex jurisdictionis Episcopalis usurpatione, & Privilegiorum Cleri violatione a Rege facta originem sumpsisse, *Guillelmus Neuburgensis* lib. II. *De Rebus Anglicis*, cap. XVI. commemorat. Unum e Regiarum Consuetudinum capitibus, quæ *Henricus* II. Angliæ Rex in Conciliabulo Clarendonensi promulgavit , Clericorum criminales causas ad forum sæculare trahebat: *Ita quod Regis Justitiarius mitteret in Curiam Sanctæ Ecclesiæ ad videndum quomodo res ibi tractaretur . Etsi Clericus convictus , vel confessus fuisset, non deberet eum de cætero Ecclesia tueri*. Hoc vero caput ab *Alexandro III.* damnatum est . Ad *Henricum* Regem ea de re scripsit idem Pontifex Epistola X. „ Sicut Clerici a viris sæcularibus vita & habitu distinguuntur , ita & „ Judicia Clericorum a Laicorum Judiciis diversa penitus comprobantur . . . . „ Si te in aliquo Judicium futurum deterret, aut præmiorum in æterna requie corona „ delectat, veritatem, quæ Deus est , & justitiam colere, jus suum unicuique tribuere, negotia Ecclesiastica, & præsertim criminalia , quæ de læsione fidei , vel juramenti emergunt , causa super rebus, possessionibus Ecclesiarum , personis Ecclesiasticis tractanda relinquere, Regnum & Sacerdotium non confundere, non adeo Serenitatem tuam deceret, quam etiam expediret.

Episcopalis Jurisdictio in Anglia.

Anno MCLXIII.

Anno 1190. orta inter Ecclesiam Rothomagensem & *Willelmum* Normanniæ Senescallum de Ecclesiastica Jurisdictione contentio, præsentibus Normanniæ Baronibus, hacce Conventione composita est : *In primis determinatum est de Clericis, quod nulla occasione a sæcularibus Potestatibus capientur, nisi pro homicidio, furto, & incendio, vel hujusmodi enormi flagitio, quod ad Placitum gladii pertineat, & tunc cum requisiti fuerint ab Ecclesiasticis Judicibus, quieti reddentur in Ecclesiastica Curia judicandi*.

Episcopalis Jurisdictio in Normannia.

Item generaliter omnes de fidei læsione, vel juramenti transgressione quæstiones in Ecclesiastico Foro tractabuntur. Super Treugæ vero violatione antiqua consuetudo, & Chartarum Henrici & Richardi Illustrium Regum Angliæ tenor observabitur .

Item quæstiones de dote vel donatione propter Nuptias, quando mobilia, vel se moventia petentur, ad Ecclesiam referentur. Quæstio vero super iisdem de immobilibus, Dominis nostris Regi & Archiepiscopo determinanda reservatur.

„ Item in Conventualibus Ecclesiis , Abbates , vel priores , aut Abbatissæ , cum „ assensu Diœcesani Episcopi eligentur.

„ Item nulla fiet recognitio in Foro sæculari super possessione quam Viri Religiosi , „ vel quæcumque Ecclesiasticæ personæ XX. annis vel amplius possederint. Similiter „ nulla fiet recognitio, si charta vel alio modo eleemosynatam esse possessionem probare potuerint; sed ad Ecclesiasticos Judices remittentur.

„ Item distributio eorum quæ in testamento relinquuntur, auctoritate Ecclesiæ fiet, „ nec decima pars, ut olim, subtrahetur . De bonis vero Clericorum , etsi dicantur fuisse „ usurarii, vel quocumque genere mortis præventi, nihil pertinet ad sæcularem Potestatem, sed Episcopali auctoritate in pias causas distribuentur.

Si quis subitanea morte, vel quolibet alio fortuito casu præoccupatus fuerit, ut de rebus suis disponere non possit, distributio bonorum ejus Ecclesiastica auctoritate fiet. Hæc ex Epistola Cleri Normanniæ ad omnes Christi Fideles discimus, apud *Radulphum de Diceto*, in *Imaginibus Historiarum*. Præerat tunc Rothomagensis Ecclesiæ Sacris *VValterus*, quo absente , ad Sacram scilicet Expeditionem cum *Richardo* Rege profecto , *J. de Constantiis* Decanus eamdem Ecclesiam procurabat.

Walterus ille Archipræsul, cui cognomen [*Magnifico*, Jurisdictionis & libertatis Ecclesiasticæ vindicem se præbuit fortissimum: colloquio siquidem inter *Richardum I.* Anglorum & *Philippum Augustum* Francorum Reges habito, paceque composita , *Richardus* Archiepiscopum , & Capitulum Rothomagense rogavit , ut pro eo fidejuberent , spon-

VValterus Rothomagensis Archiepisc. Ecclesia-

BIBLIOTECA O. F. M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

ftica Jurif-dictionis vindex fortiffimus. fponderentque, nifi fingula Pactorum conventorum capitula religiofe fervaret, ipfi ad folutionem duarum marcarum tenerentur. Authenticum Pactorum fibi exhiberi petiit, ægreque obtinuit *VValterus*. Pactis hæc inferta deprehendit: *Non licere Archiepifcopo Rothomagenfi in terras vel homines Regis Francorum, feu Regis Anglorum, Interdicti vel Excommunicationis Sententiam dictare præter affenfum IV. Clericorum ab ipfis Regibus pro voluntate fua eligendorum. Quod fi lata fuerit, ad eos fpectabit cognitio fententiæ, utrum tenere debeat, vel non. Quod fi injuftam effe protulerint, Rex in cujus terram vel homines Ecclefiafticam exercuerat Sententiam, ad mobilia & immobilia Archiepifcopi manus extendet, & ea in proprios ufus convertet, donec Sententiam relaxaverit, & ei fecundum arbitrium dictorum IV. Primatum fatisfecerit. Annexum erat, ut illata Ecclefiis feu quibufcumque Perfonis Ecclefiafticis feu Viris Religiofis injuriæ damna remitterentur, & Interdicti vel Excommunicationis Sententiæ propter hæc latæ fine ulla fatisfactione folverentur.* His animadverfis generofus Archipræful in omnes *Authentici* auctores & fautores, duorum dumtaxat Regum perfonis exceptis excommunicationis fententiam tulit. Altera die ad Regem Francorum acceffit Archipræful, ejufque Majeftatem rogavit, num *falva integritate Ordinis fui & juris & poteftatis Ecclefiæ Rothomagenfis concederet fide jubere pro Rege Angliæ*. Rex contradixit. Ad Ecclefiam fuam rediit Archipræful. Mox a Rege Angliæ vocatus, intellexit fe ab ejus Majeftate urgendum atque compellendum, ut illius & Regis Francorum voluntati morem gereret. Quamobrem noctu & clam recedere maluit, quam periculum libertatis & Juris Ecclefiaftici cum *difpendio famæ & bonæ confcientiæ incurrere*. Cameracum itaque feceffit, meliorem eventum expectans. Id ex ipfius *VValteri* Archiepifcopi Rothomagenfis Epiftola ad *Radulphum* Londonienfem Decanum difcimus, apud *Radulphum de Diceto*, in *Imaginibus Hiftoriarum*, ad annum 1196. Profugo Archipræfule, Rex Archiepifcopatus bona cepit, Clericofque vexavit, ut docet Epiftola ipfi *VValtero* fcripta ab Amico. Res tandem feliciter compofita eft. A Regibus obtinuit generofus Archipræful, ut farta tecta maneret Archiepifcopi & Ecclefiæ Rothomagenfis Jurifdictio & libertas, utque eidem Ecclefiæ annuus quingentarum librarum redditus in damnorum compenfationem conferretur. Id ipfe docet altera ad *Radulphum* Decanum Londonienfem Epiftola, apud *Radulphum de Diceto*, pag. 691. *VValteri* Archipræfulis conftantiam laudavit *Innocentius* III. Pontifex Maximus, ipfique ad meritum obedientiæ prohibuit ne tam iniquæ Regum Conventioni præberet affenfum, juffitque ut Jurifdictionis Officium pro more in fua Provincia exerceret: feque confirmaturum Sententias, quas in fuos fubditos canonice promulgarat, vel erat promulgaturus. (Epiftola 260.)

Epifcopalis Jurifdictio in Svecia. Ep. 19. Append. 1. In Svecia non minus quam in Anglia, fæcularis Poteftas vulnus graviffimum Epifcopali Jurifdictioni inferebat, cui pariter mederi conatus eft *Alexander* III. Epiftola ad Upfalenfem Archiepifcopum & ejus Suffraganeos. „ Accedit ad hæc, inquit, quod Clerici five ipfi adverfus laicos, five laici adverfus eos, litigantes experiri voluerint: „ Laicorum judicia fubire, & fecundum ipforum Inftituta five leges agere, vel defendere fe coguntur. Nec folum inferioris ordinis Clerici talibus injuriis fatigantur: verumetiam vos ipfi, fi juftitiæ rigorem zelo Dei fuccenfi aliquando exercetis, aliquam contra vos caufam inobedientis gregis invidia machinante, vel ad igniti ferri examen, vel ad aliquod æque prohibitum & execrabile judicium provocamini; nulla Canonibus qui id prohibent, feu Pontificali dignitati exhibita reverentia vel honore. *Et infra:* Ne Clerici ad fæcularia Judicia pertrahantur, & Romanorum Imperatorum Leges prohibent, quæ tamquam Canones, ubi Canonibus non obviant, funt obfervandæ; & Sanctorum Patrum ac prædecefforum noftrorum auctoritas interdicit.

Chriftianiffimi Reges Epifcopalem Jurifdictionem reveriti. Quam religiofe jurifdictionem Epifcopalem Chriftianiffimi Reges reveriti fint, idem Pontifex teftatur ad *Ludovicum* VII. Francorum Regem fcribens de *Nicolao* quodam, qui a Turonenfibus Canonicis læfus, caufam ad Sedem Apoftolicam detulerat. „ Sic „ enim (*inquit*) Sacrorum Canonum fanxit auctoritas, & Imperatores qui anteceffores tui fuerunt, & Reges Francorum, in fuis inftitutionibus hoc ipfum fanxerunt,

„ quod

„ quod hi quibus a Clericis injuria irrogatur, eos apud Ecclesiasticos judices debeant „ solummodo convenire. Id ipsum præsertim super his, quorum injuria infra Sacros „ Ordines peragitur, de consuetudine Regni tui, usque ad hæc tempora accepimus „ observatum. (Epistola 77. Appendic. II.)

Concilium Œcumenicum Lateranense III. Canone 14. jurisdictionem & immunitatem Ecclesiasticam, districto in laicos ipsam violantes ac perturbantes anathemate tuitum est his verbis: *Sane quia laici quidam Ecclesiasticas personas, & ipsos etiam Episcopos, suo judicio stare compellunt: eos qui de cætero id præsumpserint, a Communione fidelium decernimus segregandos.* Idem statuit Concilium Dalmatiæ a Legatis Apostolicis anno 1199. celebratum, Canone V. *Sub excommunicatione prohibemus*, inquit, *ne aliquis laicus Clericum ad peregrina judicia trahere præsumat, veluti candentis ferri, vel aquæ, vel cujuslibet alterius judicii: Non enim pertinet ad laicum Clericum judicare. Si autem Clericus peccaverit, ab Archiepiscopo, vel Episcopo, vel etiam Prælato suo, aut Romano Pontifice judicetur.*

Episcopalis Jurisdictio Concilii Lateranensis tertii, & Pontificum Decretalibus firmata.

Lucius III. Pontifex Maximus Clericum de quocumque crimine coram Ecclesiastico judice conveniri debere, contraria consuetudine non obstante, scripsit ad Strigoniensem Archiepiscopum, his verbis: *Cum Imperator dicat, quod leges non dedignantur sacros canones imitari, in quibus generaliter traditur, ut de omni crimine Clericus debeat coram Ecclesiastico Judice conveniri, non debet in hac parte canonibus ex aliqua consuetudine præjudicium generari.* Refertur Cap. *Clerici*, Tit. *De Judiciis*, lib. III. Decretalium.

Cœlestinus II. Clericos criminis convictos, si post exauctorationem, excommunicationem, & ultimum anathema in crimine perseverent, sæculari potestati tradendos statuit. „ A nobis, *inquit*, fuit quæsitum, „ utrum liceat Regi, vel alicui sæculari per- „ sonæ judicare Clericos cujuscumque ordinis, sive in furto, sive in homicidio, vel „ perjurio, seu quibuscumque fuerint criminibus deprehensi: Consultationi tuæ taliter „ respondemus, quod si Clericus in quocumque ordine constitutus, in furto vel homici- „ dio, vel perjurio, seu alio crimine fuerit deprehensus legitime, atque convictus, „ ab Ecclesiastico Judice deponendus est. Qui, si depositus incorrigibilis fuerit, excom- „ municari debet; deinde contumacia crescente, anathematis mucrone feriri: postmo- „ dum vero si in profundum malorum veniens contempserit, cum Ecclesia non habeat „ ultra quid faciat, ne possit esse ultra perditio plurimorum, per sæcularem compri- „ mendus est potestatem, ita quod ei deputetur exilium vel alia legitima pœna infe- „ ratur." (Lib. II. decretalium Tit. *De Judiciis*, cap. *Cum non ab homine*.)

Cum Bellovacensem quemdam Canonicum *Ludovicus VI.* Rex Christianissimus de crimine responsurum ad Curiam suam vocasset, Bellovacenses Canonici *Yvonis* Carnotensis Episcopi consilium rogarunt, quid facto esset opus hac in causa. Respondit sanctus & eruditus Præsul, ipsos, si viri fortes essent, pro tuenda jurisdictione & immunitate Ecclesiastica extrema quæque passuros: id tamen consilii se ipsis dare non audere in his angustiis, quibus necesse est ut legem Ecclesiæ, vel Regem offendant, sed sequi illos oportere, quod suæ tolerabilius erit infirmitati. „ Quia, *inquit*, res vestra in an- „ gusto posita est, prout oporteret, certum vobis consilium dare non possumus, quia „ in hoc negotio vestro, nisi Deus misericorditer consulat, oportet ut aut legem offen- „ datis, aut Regem. Si enim Concanonicum vestrum criminaliter impetitum alibi „ quam in Ecclesia examinari conceditis, Canonicam Legem offenditis; si audientiam „ Regalis Curiæ respuitis, Regem offenditis. In qua disceptatione, cum ipsi & ratio- „ ne, & auctoritate ciatis quid sit verius, quid honestius, tamen pro temporum opor- „ tunitate sequi vos oportebit, quod infirmitati vestræ erit tolerabilius. Si autem sci- „ remus vos esse paratos ut cum gaudio tolerare possetis ruinas domorum, extermina- „ tiones corporum, rapinas bonorum vestrorum, possemus vos exhortari ut sequeremi- „ ni consilium Susannæ, quæ magis elegit in manus hominum incidere, quam Dei „ legem derelinquere. Sed quia in donis spiritualibus consilium & fortitudo conjuncta „ sunt, consilium aliud, nisi quod patientia vestra tolerare possit, dare non audemus: „ quia qualis vestra sit fortitudo, ignoramus. De Curia autem in causis Clericorum „ vi-

Prudens Yvonis Carnotensis Consilium.

ac Sententiam finitivam in reos Auctoritate Apostolica dicerent; quamquàm Synodos proprio nomine, proprioque jure, primam cognitionem causæ suscipere posse non diffiteretur. Ita factum est in causa *Rainerii* Aurelianensis Episcopi, cui examinandæ ac judicandæ Senonensem ac Bituricensem Archipræsules, eorumque Suffraganeos delegavit, epist. 8. Libri 5. *Auctoritate*, inquit, *Apostolica vobis præcipimus, ut ad examinationem actuum suorum, in locum quem magis aptum probaveritis, conveniatis, ad quem prius literis vestris eum convocetis: ibique de supradictis vobis respondeat: & si potest, se innocentem reddat. Quod si forte in contumacia sua permanens, infra quadraginta dies admonitionis venire contempserit, aut veniens de omnibus supradictis canonice se non expurgaverit; Judicio Sancti Spiritus, & Auctoritate Apostolica. Sententiam damnationis & depositionis, sine omni spe restitutionis, in eum promulgamus. Quam vos, sicut decet, sequentes, per aures circumstantis populi diffundite; & Sansonem ipsum, de quo vos mihi scripsistis, qui Beati Petri consilium & nostrum expetiit, in loco illius Depositi secundum Deum subrogate*. Sententiam depositionis in eos pronuntiat, decernendo quid jure mereantur, quam nihilominus ab Episcopis ferendam statuit, ut a Judicibus, non ut meris executoribus.

Urbanus II. Gaufridum Carnotensem Episcopum ob adulteria, fornicationes, perjuria, proditiones deposuit, & *Yvonem* Carnotensem Episcopum a Clero electum consecravit. *Richerius* Archiepiscopus Senonensis Metropoleos, Provincialiumque Episcoporum jura violari conquestus est, *Yvonem* velut invasorem habuit Synodum Provincialem Stampis celebravit, in qua ipsum deponere, & *Gaufridum* restituere conatus est: sed Appellatione ad Sedem Apostolicam has molitiones *Yvo* elusit. Rem ipse memorat Epistolis VIII. & XII. In priori quidem ad *Richerium* scripta hæc habentur: *Dicitis me Sedem invasisse Gaufridi Coepiscopi vestri: in quo manifeste contra Sedem Apostolicam caput erigitis, dum quod illa ædificat, vos, quantum in vobis est, destruitis; & quod illa destruxit, vos ædificare contenditis; cujus Judiciis & Constitutionibus obviare, plane est hereticæ pravitatis notam incurrere, cum Scriptura dicat:* „ Hæreticum esse con-
Cap. Nolite Distinct. 9. „ stat, qui Romanæ Ecclesiæ non concordat. „ *Præterea, famæ vestræ non bene consultis, quia caprum emissarium, cujus adulteria, fornicationes, perjuria, proditiones per omnem ferme Latinam Ecclesiam publicata sunt, qui pro his & aliis similibus a Sede Apostolica damnatus est; ita ut se purgare non valens, Virgam Pastoralem redderet & Annulum: De quo Apostolicum accepistis Decretum, in hæc verba*. „ Quicumque „ Gaufridum depositum deinceps juverit ad infestandum vel reinvadendum Carnotensem „ Episcopatum, excommunicatum eum esse censemus: „ *Adhuc Episcopum vocare, in Episcopum reformare contenditis*. In posteriori vero Epistola ad *Urbanum II.* ita scribit: *Notum facio Beatitudini vestræ, quod Senonensis Archiepiscopus, consilio Parisiensis Episcopi infatuatus, adhibito sibi eodem Parisiensi Episcopo, & duobus aliis non dissimilis vecordiæ, Meldensi & Tricassino, hoc anno Stampis de Ordinatione quam a vobis acceperam, me inordinate satis accusavit, dicens me in Majestatem Regiam offendisse, qui a Sede Apostolica Consecrationem præsumpseram accepisse. Cum itaque conarentur Gaufridum depositum, contra Decretum vestrum in pristinum statum reformare, & in me depositionis Sententiam proferre, Sedem Apostolicam appellavi*. Idem nihilominus Yvo in sua Canonum ac Decretalium Collectione ea descripsit sive ex apocryphis Pontificum Epistolis, sive ex monumentis legitimis antiquorum Conciliorum, quæ antiquam Judiciorum Episcopalium formam referunt, ac finitiva tantum Judicia, solasque Appellationes Sedi Apostolicæ deferunt. Conferantur Partis Quintæ Capita CCXLIV. CCXLV. CCXLVIII. CCLVII. CCLVIII. CCLX. CCLXVI. & CCLXIII.

Goffridus Vindocinensis Epistola XXI. *Girardum* Engolismensem Episcopum, Sedis Apostolicæ Legatum arguit, quod se deponendi Episcopos interclusa etiam appellationis via ad Sedem Apostolicam, potestatem habere gloriatur. „ Quod me præsente, „ *inquit*, etiam coram Laicis prædicastis: Vos videlicet Episcopos deponendi habere „ potestatem, novum genus præsumptionis putamus: quia nulla ratione Legatis A„ postolicæ Sedis conceditur, quod ad solius Romani Pontificis pertinet dignitatem. „ Sed si ita est, ut a vobis publice prædicatum agnoscitur; quasi alterum Papam vos „ feci-

„ fecistis; & ad Romanam Ecclesiam, quam nunc usque in sua necessitate libere quisque appellare potuit, vox appellationis negatur. Nos tamen credebamus, Mediocritatem vestram Legationem habere Sedis Apostolicæ, non Apostolicam Sedem esse: & a Domino Papa partem suscepisse solicitudinis, quam solummodo cæteri Legati suscipiunt, non plenitudinem exercere potestatis. „ Legatis itaque, quos Romani Pontifices undecimo & duodecimo sæculo frequentes mittebant, Canonum executionem procurare, & Synodos cogere incumbebat, si Metropolitani officio suo deessent; ipsosque, nominus quam alios Episcopos in illis Synodis judicare, ac deponere: sed Præsules depositi a sententia Synodi ac Legatorum ad Sedem Apostolicam appellare poterant.

A Legatorum Apostolicorum sententia in Synodis lata Episcopi depositi ad Summum ipsum Pontificem poterant appellare.

Gratianus Causa II. Quæst. VI. ex apocryphis veterum Pontificum Epistolis, & legitimis recentiorum Decretis multa collegit, quæ Appellationes Episcoporum Sedi Apostolicæ judicandas tribuunt. Itaque supponit prima judicia esse a Metropolitanis & Synodis exercenda. Qua de re Yvo Carnotensis Episcopus, Juris Canonici peritissimus, & Sedi Apostolicæ devotissimus antea ita scribebat Epistola LXVIII. *Si intra Provinciam, secundum quod instituta majorum continent, fieret prima discussio, sicut necesse foret, non deessent accusatores, non deessent testes, qui pro hujusmodi negotiis non audent ad remota loca prodire.*

Cum *Gaufredus* Archiepiscopus Eboracensis, multorum criminum reus delatus esset, nec posset in Anglia judicari, quod Apostolico privilegio munitus esset, ac de Primatu etiam contenderet cum Archiepiscopo Cantuariensi, denique Frater esset *Richardi I.* Regis: *Cœlestinus III.* Pontifex Maximus inquirendi provinciam in partibus demandavit Lincolniensi Episcopo, Archidiaconis *De Nortantona*, & Priori *De Pontefracto*: & Instrumenta omnia ad Sedem Apostolicam mitti jussit, diemque dici partibus, ad quem Romæ se sisterent, Sententiam suam audituræ. Stata die non adfuit *Gaufredus*; datæ ipsi, immo ampliatæ induciæ: Tandem contumaciæ damnatus est, ipsumque ab Archiepiscopali dignitate & officio suspendit *Cœlestinus*, ac Diœceseos administrationem ad *Simonem* Eboracensem Decanum, & ejusdem Ecclesiæ Canonicos transtulit, ut testantur ejusdem Pontificis Epistolæ Annalibus *Rogerii de Hoveden* insertæ ad annum MCXCVI. Tandem ad Sedem Apostolicam accessit *Gaufredus*, & cum accusationum sibi illatarum capita diluisset, in Dignitatem ac Officium restitutus est.

SCHOLION I.

In hoc Articulo, num. 1. pag. 682. Edit. primæ Religiosi Censores hanc velut meam Propositionem notant: *Papa potest novos erigere Episcopatus de consensu Principum, propter pacem.*

R. Piget idem centies repetere, sed cogit Censorius Indiculus. Non quæro quid possit Summus Pontifex, sed quid factum sit sæculis XI. & XII. *Novorum* (inquam) *Episcopatuum erectio undecimo & duodecimo sæculo fiebat Auctoritate Romani Pontificis, accedente Principum consensu, ut pax Regnum inter & Sacerdotium foveretur*; & propter utilitatem Ecclesiæ. Id vero ex præclaris & certissimis Antiquitatis Ecclesiasticæ Monumentis a me probatum est pag. 629. 630. & 631. Sed & hodie mores isti vigent. Episcopatus novi extra temporalem Ecclesiæ Romanæ ditionem eriguntur de consensu Principum, ad fovendam concordiam Sacerdotii & Imperii. Sic nuper in Gallia Episcopatum Aletsiensem sub Archiepiscopatu Narbonensi erexit, rogante Rege Christianissimo Ludovico Magno Innocentius XII. Pontifex Optimus Maximus. Sic Albigensem Archiepiscopatum eodem consentiente & rogante erexit beatæ Memoriæ Innocentius Undecimus. Sic pro novi Episcopatus erectione Blesis sub Metropoli Parisiensi, Episcopi & Ecclesiæ Carnotensis nomine Innocentio XII. pariter supplicatum est, consentiente Christianissimo Rege, qui & primum Episcopum nominavit; eaque gratia a Pontifice sanctissimo & Ecclesiæ necessitatibus atque utilitatibus semper consulente concessa est, & Cathedra Episcopalis Blesis erecta.

SCHO-

SCHOLION II.

In eodem Articulo, p. 632. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Pro habendo Episcopatu in Gallia, est necessarius consensus Regis.*

R. Utique necessarius est, & secundum hodiernam Disciplinam, ex qua nemo confirmatur Episcopus, nisi nominatus a Rege, juxta pacta inter Franciscum I. Regem Christianissimum, & Leonem X. Concordata: & secundum Disciplinam XI. & XII. Sæculi, de qua tantum eo loci scripsi: *Episcopi a Clero & populo eligebantur ..... Regius consensus in Galliis desiderabatur*. Historiæ res est.

SCHOLION III.

In eodem Articulo, num. 6. pag. 648. Editionis primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Episcopi hominium & juramentum præstabant Regibus, id dissimulante Papa propter pacem, contra Decretum Gregorii VII.*

R. Reges Juramentum fidelitatis & hominium ab Episcopis exegisse XI. & XII. Sæculo: Id prohibuisse Gregorium VII. & Urbanum II. in Concilio Claromontano: Reges his Decretis parere noluisse: dissimulasse interdum, œconomiæ pacisque gratia Romanos Pontifices; Historiæ & facti, non dogmatis, capita sunt, a me relata & probata; nullique non probanda qui non fuerit in Historia Ecclesiastica hospes & Peregrinus.

SCHOLION IV.

In eodem Articulo, n. XIII. p. 690. Edit. primæ, Religiosi Censores hæc notant: *Finitiva & ultima Episcoporum Judicia Sedi Apostolicæ reservata erant. Ob Metropolitanorum quidem negligentiam primam interdum causarum Episcopalium cognitionem Summi Pontifices ad se traxere; sed illam Synodis Provincialibus jure competere agnoscebant.* Et pag. 639. *Interdum Appellatione admissa, causam integram Papa remittebat ad Episcopos, ut eam rursus in plenario Concilio judicarent, quod sane a Sardicensibus Canonibus non abhorrebat. Quamquam Synodos proprio nomine proprioque jure primam cognitionem causæ suscipere posse non diffiteretur.*

R. Hanc Sæculis XI. & XII. viguisse Disciplinam dixi, & ex Monumentis Ecclesiasticis probavi. Facti Quæstio est. Contenduntne Religiosi Censores, non solum primam causarum Episcopalium cognitionem ad Romanum Pontificem pertinere, quod Ecclesia Gallicana semper negavit: sed primam etiam hujusmodi causarum cognitionem in Curia Romana semper institutam fuisse, non obstantibus Canonibus, Decretis Summorum Pontificum, Historiis, & testimoniis quibuscumque, hujus facti falsitatem invicte probantibus?

SCHOLION V.

In eodem Articulo, pag. 698. Religiosi Censores hanc velut meam Propositionem notant: *Papa ex apocryphis Epistolis suam probat auctoritatem.*

R. Hæc propositio non est mea. Ita scripsi eo loci: *Gratianus Causa II. Quæst. VI. ex apocryphis veterum Pontificum Epistolis, & legitimis recentiorum Decretis multa colligit, quæ Appellationes Episcoporum Sedi Apostolicæ judicandas tribuunt.* An Gratianum Papam fuisse Religiosis Censoribus in mentem venit?

Nota.

PEr quinque priora sæcula tam in Oriente quam in Occidente, dum novi Episcopatus instituebantur, nullum imperatoriæ, vel regiæ potestatis vestigium deprehenditur.

tur. Quandoque etiam Metropolitæ novas erigebant Episcoporum sedes, ipsis Episcopis deprecantibus; cum ob suarum diœcesum amplitudinem, unus Pastor non posset tot oves satis custodire. Recens vero ad fidem conversis, vel ad ipsam convertendis, solius erat Sedis Apostolicæ Episcopos dare. Observat autem Thomassinus *Vet. & Nov. Eccl. discipl. p.* 1. *l.* 1. *cap.* 54. *num.* 15. ex triplici causa tunc Principes de nova Episcopatuum erectione sollicitos non fuisse. Prima erat amplitudo latissime patentis Imperii; unde & quia tantarum gentium regendarum cura distrahebantur, & quia longe ab ipsorum oculis novi consurgebant Episcopatus, in iis instituendis suam immiscere auctoritatem nequidem cogitabant. Dum deinde Imperatores Christiana fide imbuti rerum potiebantur, cum viderent ab ipsis Ecclesiæ exordiis Episcopos fidelium plebem gubernasse, antiquitatem hujus Ordinis venerati, novorum Episcopatuum erectionem uni Ecclesiæ relinquebant. Non admittebantur demum tunc Episcopi ad secretiora consilia, nec ea in civitates potestate donati fuerant, quam deinde illis contulere Reges, qui ex dissecto Imperio surrexere; quapropter minor erat Principum sollicitudo, si novi Episcopatus novique Episcopi intra suam ditionem assurgerent.

A sæculo vero sexto in novorum Episcopatuum erectione, ut plurimum Papæ, Metropolitani, Synodi provincialis, ac Principum consensus desiderabatur. Et quamvis ad Ecclesiasticam pertineat jurisdictionem novas Episcoporum sedes decernere, quia nihilominus spirituali Ecclesiarum regimini multum interest Principes cum Ecclesiæ Præsulibus mutua concordia vinciri, ita Ecclesia suam moderandam potestatem judicavit, ut etiam ex Principis consensu novi Episcopi assurgerent. Semper tamen criminanda Græcorum ignavia, & assentatio, qui, teste Zonara apud citatum Thomassinum uti Imperatori permisere vel Episcopatus in Metropoles erigere, vel novos Episcopos Metropolitanosque constituere; cœco modo illis mutuante Ecclesia Orientali propriam auctoritatem. At nullus ignorat Orientis Imperatores Ecclesiæ jura temerasse, & quod Sacerdotii erat invasisse, ut sæpe adnotat *Thomassinus*, qui de consensu Principum in novorum Episcopatuum erectione agit *p.* 1. *l.* 1. *c.* 55. *& seqq.*

Nota.

DE Sacramentis, Hominiisque, quæ sæcularibus Principibus Episcopi præstitere, disserit Thomassinus *Vet. & Nov. Eccl. discipl. p.* 2. *l.* 2. *cap.* 17. *& seq.* Ibi observat nullum extitisse horum sacramentorum vestigium in Oriente; quinimmo Justinianum in Codice legum prohibuisse ne quis Episcopum ad jurandum adigeret. Animadvertit e contra Constantinopolitanos Patriarchas aliquando constanter negasse Imperatores regia corona redimire, si scripto unaque juramento polliciti non fuissent catholicam fidem tuituros. In Hispania primum hanc consuetudinem, qua Episcopi regibus fidelitatem jurarent, invaluisse ex diversis Toletanis Conciliis affirmat. In Ecclesia vero Africana, ubi Hunnericus Vandalorum Rex sacramentum fidelitatis ab Episcopis poposcit, ab illo abstinendum non putarunt Antistites illi, qui arianas artes non deprehenderunt, renuentibus iis qui fraudulentiam subodorarunt, ut ex Victore narrat idem Thomassinus.

Cum autem hujusmodi sacramenta & hominia Reges in Gallia per octingentos annos non exegissent, tandem sub Carolo Magno emergere cœperunt, ut colligitur ex Concilio III. Turonensi ann. 813. celebrato *can.* 1. & ex Aquisgranensi II. *cap.* 2. *can.* 12. Causæ hujus exposcendi sacramenti eæ fuere, quod Episcopi in comitiis regni primas sedes implebant, sicut etiam quia in regiis consiliis admittebantur. Ducatus insuper Comitatusque complures ditionis erant Episcopalis; ipsique Episcopi modo mittere, modo per seipsos militares copias ad regios exercitus ducere tenebantur. Has ob causas Reges Episcoporum fidem sibi sacramento obstrictam volebant; quamvis cum Episcopis hujusmodi sacramenta dedecere visum fuerit, PP. Synodi Carisiacensis Hincmari Remensis Archiepiscopi calamo ab eisdem removere Ludovicum Germaniæ regem conati sunt. Dicebant igitur Episcopos vassallis non æquiparandos, nec Ecclesias prædiis imperialibus regiisque; Episcopos a regibus non cogendos ad juramenta, quæ

Evan-

Evangelia & Canones interdicerent; manus cœlesti chrismate delibutas, ac Agno cœlesti immolando deservientes, sacramentis hominiisque sæcularibus non esse profanandas, nec iisdem sacramentis[1], quibus laici constringebantur, contaminandas linguas Sacerdotum, quas ad cœlum reserandum Christus destinaverat. *Conc. Gall. tom. 3. p. 129.* Loco ergo sacramenti, a quo præstando Episcopi abhorrebant, promissio fidelitatis in Gallia successit, quam tamen solum ob quorumdam solemnitatum omissionem a juramento distinctam fuisse opinatur Thomassinus *n.* 13. qui & paulo ante observaverat posteriores reges Episcopalia juramenta in integrum restituisse.

Ubi vero Germani Imperatores ita cœperunt Investiturarum nomine abuti, ut electionum libertatem opprimerent, & Episcopatus ex solo suo nutu darent, ita Pontifices & Concilia in abolendo investituras conspira unt, ut etiam sacramenta fidelitatis & hominia veluti earum Appendices evertere cogitaverint. Id obtinere conatus est Gregorius VII. id Urbanus II. in Concilio Claromontano anno 1095. celebrato, & in Romano quod ab anno 1099. coegit. In hominia pariter surrexit Paschalis II. suorum prædecessorum decreta confirmando. Quidam etiam potius feuda dimittenda arbitrati sunt, quam Ecclesiæ Præsules laicorum servituti mancipare. Fatendum nihilominus cum Natale, id etiam adnotante Thomassino *cap.* 19. *num.* 3. Summos Pontifices ad removendas schismatum occasiones sæpe tolerasse, ut adhuc pluribus in locis Episcopi fidei sacramentis hominiisque Regibus alligarentur; quapropter Innocentius III. in Concilio Lateranensi IV. unum id prohibuit, ne laici fidei Sacramentum exigerent ab illis Clericis, quibus temporalia nulla, seu feuda contulissent. *Extra de jurejur. cap. nimis.*

Illud demum non omittendum, quod quamvis tandem cessaverint hominia, non tamen fidelitatis Sacramenta. Ideo autem Episcopi potissimum hominia eliminanda toties optarunt, & reges in id consensisse dicendum est, quia quædam intercedebant solemnitates, quæ nimis Antistitum dignitatem deprimebant. Præstabatur nempe hominium nudo capite, manibus junctis insertisque inter manus Domini, simulque osculum interveniebat in perpetuæ ac intaminatæ fidei pignus. Expediebat proinde illud e medio tollere, ne sublimis Episcoporum dignitas vilipendi ac parvi fieri videretur.

Nota.

JUvat hic breviter repetere quæ sæpe dicta sunt. Causæ Episcoporum a duodecim Episcopis præcipue juxta sanctiones Conciliorum Africæ erant judicandæ, eique judicio Metropolitani erat præesse. Poterat postea Episcopus per Appellationem ad Pontificis tribunal suam causam deferre; & Pontifex vel iterum novum ejusdem causæ examen Episcopis demandabat, vel per seipsum de Episcopi innocentia seu improbitate judicabat. A nono potissimum sæculo hæc disciplina cœpit immutari, & Pontifices primam causarum Episcoporum cognitionem ad se advocabant.

JOAN. DOM. MANSI

Nota.

PRæteriisse pigeret unum quod a P. Alexandro hic omissum animadverti, nec ab aliis facile adnotari potuit; consuevisse scilicet Romanos Pontifices beneficiorum quorumdam vacantium redditus in usum Canonicorum in commune viventium transferre, beneficiis illis quodammodo extinctis, vel in communitatem illam Ecclesiasticam reductis. Hujus rei exemplum pro multis valens (cum & pro aliis Ecclesiis id factum ab aliis Pontificibus ibi asseratur) est mihi in promptu ex Epistola quadam Paschalis II. Papæ a me olim e MS. Codice vulgata; en illam:

P. (Paschalis) Episcopus servus servorum Dei, Venerabili Fratri & Episcopo, &c. & Canonicis Lucanæ Ecclesiæ salutem & Apostolicam benedictionem.

„ Sanctæ in Christo memoriæ Leonem Apostolicæ sedis Episcopum decrevisse audi„ vimus, ut si quis de vestræ Ecclesiæ Canonicis non communiter viventibus Ecclesia

„ exce-

„ excepiſſet ; omnia ejus Eccleſiaſtica bona in uſum fratrum communiter viventium „ conferrentur ; quod in aliis etiam Eccleſiis ab aliis Romanis Pontificibus ſtatutum „ agnoſcimus . Unde miramur, quod confratre veſtro Ildebrando in Roſellanam Eccle- „ ſiam translato, præbenda ejus , & totum Eccleſiæ beneficium , quod tenuerat , in „ privatos uſus ceſſerit , & Apoſtolicæ ſedis auctoritate contempta Canonice degen- „ tium fratrum communio tanto augmento fraudata ſit . Te præſertim cariſſime fra- „ ter R. (Rangerè) delictum hoc imponitur , qui Apoſtolicæ ſedis decreta irrefraga- „ biliter cuſtodire , & ſubditos Clericos ad hujus vitæ bonum etiam invitos debuerat „ invitare. Præcipimus ergo, ut omne Ildebrandi, nunc Roſellani Epiſcopi beneficium „ in communiam redigatur. Qui vero obedire contempſerint, Apoſtolicæ ſedis judicio „ puniantur . Datum Laterani III. Id. Octob.

Ex hac Epiſtola, quam alicujus eſſe momenti fatendum eſt, plura diſcimus, vacaſſe ſcilicet beneficia, ex quo aliquis ad Epiſcopatum transferretur. Ordinem Canonicum diu ante Paſchalem II. cœpiſſe, cum ſub Leone IX. jam innotuiſſet. Diſcimus etiam, quam rationem inierint Pontifices, ut latius per omnes nempe Clericos propagaretur; injungebant enim, ut ea quæ vacare contigerat, beneficia cœtui Clericorum in commune viventium addicerentur.

Quod vero hic ait P. Alexander , Principes requirendos eſſe in electione Epiſcoporum, comprobatur illuſtri auctoritate Placidi Nonantulani , qui Epiſcopatum facile in Italia geſſit, & ſub Paſchali II. Papa *contra inveſtituras* libellum ſcripſit ſub titulo *De honore Eccleſiæ* edito a P. Pez Anecdot. tom. 2. par. 2. qui capite ejus libri 38. hæc ait : *Canonicam itaque electionem religioſus & pius Imperator firmare in tantum debet, ut ſi quis contra eam aliquid tentaverit, etiam gladio materiali perſequendum putet.*

ARTICULUS VI.

De Clericis.

I. CLericos abſque Titulo ordinare nefas erat , ut conſtat ex *Urbano II.* Epiſtola XVII. Appendicis Ex Concilio Placentino anni 1095. Canone XV. quo ſtatutum eſt, *Ut ſine Titulo facta Ordinatio irrita habeatur, & in qua quilibet titulatus eſt, in ea perpetuo perſeveret* . Ex Concilio Claromontano eodem anno habito , Canone XIII. *Ut omnis Clericus ad eum Titulum ad quem primum ordinatus eſt, ſemper ordinetur.* Titulus alius tunc non erat a Beneficio : unde Canon XII. ſtatuit : *Ut nulli Clericorum liceat deinceps in duabus civitatibus duas Præbendas obtinere; cum duos Titulos non poſſit habere* . Ex Concilio Londinenſi anno 1125. Canone VIII. *Nullus in Presbyterum, nullus in Diaconum, niſi ad certum Titulum ordinetur; qui vero abſolute fuerit ordinatus, ſumpta careat dignitate*. Ex Canone V. Concilii Lateranenſis Œcumenici ſub *Alexandro III.* quo Epiſcopus adſtringitur ad ſuſtentationem Presbyteri vel Diaconi, quem abſque Titulo ordinaverit, donec ei in aliqua Eccleſia Beneficium contulerit ; niſi ſufficiens Patrimonium habeat . Hoc Patrimonialium Titulorum initium . Unus ex Romanis Pontificibus qui *Alexandro III.* ante annum 1203. ſucceſſerunt, Concilii Lateranenſis Decretum de ſolis Presbyteris & Diaconis editum ad omnes Ordines inferiores extendere voluit. Contra Legem Epiſcopis gravem ac pene intolerabilem *Stephanus* Epiſcopus Tornacenſis interceſſit, obſecravitque Chriſti Vicarium, ut eam reſtringeret, Epiſtola 194. „ Cum in Sancto, *inquit*, Lateranenſi Concilio ſub fe- „ licis recordationis Beatiſſimo Papa Alexandro , cui plures ex nobis interfuerunt, ſuf- „ fragium ſuum omnibus qui aderant præſtantibus, de Presbyteris tantum & Diaco- „ nibus ſtatutum fuerit & decretum , id libenter amplectimur , fideliter approbamus , „ obedienter Deo volente ſervabimus, & ſervamus . Impoſſibile autem nobis eſt no- „ mina vel numerum eorum, quos infra Diaconatum ordinavimus, memoriter tenere , „ nec minus impoſſibile eſt omnibus eis vel conferre Beneficia , vel neceſſaria provide- „ re. Satius erit nobis amodo non celebrare Ordines, quam hæc importabilia ſuſcipere „ onera. Quod ſi forte ceſſantibus nobis contigerit, quantum periculum futuris tempo- „ ribus

Clericos abſque Titulo ordinare nefas.

Patrimonialium Titulorum initium.

Lex in obſervatione

suæ debet esse possibili., nec præteritis dare formam negotiis, sed futuris,

„ ribus vel personis immineat, nemo dubitat vel ignorat. In Gallicanis etiam parti-
„ bus ad hoc tantum plerique literas addi sciunt, sive parvuli, sive adulti, ut in
„ Ecclesia Dei gradatim per Ordines promoti Deo serviant & ministrent. Quod si Or-
„ dinatores defecerint, deficient Ordinandi: & cessabunt Mysteria, si Ministeria ces-
„ sare contigerit. Attendat & pius & Justus Pater, quia lex nova in observatione sua
„ debet esse possibilis; in constitutione sua, non præteritis dare formam negotiis, sed
„ futuris. Pro his omnibus Paternitati vestræ supplicamus, & preces fundimus, ut
„ Mandatum istud arduum, intolerabile, & onerosum, si placet, temperetis, cui nos
„ obtemperare & difficultas prohibet, & impossibilitas non permittit.

Ordinandorum ætas.

II. Episcopi & Presbyteri ante annum ætatis trigesimum, Diaconi ante vigesimum quintum non ordinabantur sæculo undecimo, nisi summa necessitate urgente, aut ob singulare sapientiæ ac sanctitatis meritum Episcopo dispensandum videretur in Presbyterorum Ordinationibus: qui tamen ante annum 25. non poterant inaugurari. Ita sanxit Concilium Tolosanum an. 1056. & Rothomagense an. 1074. Canone VI. *B. Petrus Damiani* Libro qui inscribitur *Gratissimus*, c. IV. ejusdem disciplinæ testis est. *Urbanus II.* in Concilio Melsitano Canone IV. Subdiaconos anno ætatis decimo quarto aut decimo quinto permisit ordinari. *S. Malachias* Presbyter ordinatus est annos natus dumtaxat viginti quinque; de qua dispensatione *S. Bernardus* ita scribit in ejus Vita: *In qua ejus Ordinatione, si quid præter Canonum formam processisse videtur, ut vere videtur, donandum sane tum zelo Ordinatoris; tum meritis Ordinati. Ego vero istud nec in Sancto redarguendum, nec usurpandum consulo ei, qui Sanctus non fuerit.* Summus Pontifex *Alexander III.* & Concilium Œcumenicum Lateranense ab ipso celebratum Canone XIII. Episcopos ante annum ætatis trigesimum consecrari vetant, Presbyteros anno vigesimo quinto inaugurari permittunt. Pueris Ecclesiasticas Dignitates non esse conferendas etiam Principum filiis, docuit *S. Bernardus*, suamque intercessionem *Theobaldo* Comiti negavit pro *Willelmo* ejus filio promovendo (Epistola 271.) *Honores*, inquit, *& Dignitates Ecclesiasticas non ignoro deberi his, qui eas digne secundum Deum administrare & velint & possint. Porro eas acquiri parvulo filio vestro, precibus meis, vel vestris, nec vobis justum, nec mihi tutum esse noveritis ..... Sane Willelmulo nostro cupio bene per omnia, sed ante omnia Deum. Hinc est quod contra Deum nolo aliquid habeat, ne non habeat Deum. Quod si alius secus voluerit, nolo per me habeat, ne perdam & ego Deum.*

Collatio Beneficiorum omnium ad Episcopos Jure spectabat: Laicis vetita erat.

III. Episcopus beneficiorum omnium suæ diœceseos collator erat præsentandi jure Patronis servato. Id constat ex Concilio Salegunstadiensi Canone XIII. *Nullus laicorum*, inquit, *alicui Presbytero suam commendet Ecclesiam præter consensum Episcopi: sed eum prius mittat Episcopo, vel ejus Vicario, ut probetur si scientia, ætate, & moribus talis sit, ut sibi populus Dei commendetur.* Ex Concilio Pictavensi anno 1078. Canone I. *Nullus*, inquit, *Episcopus, Abbas, Presbyter, vel quælibet persona de Clero, accipiat de manu Regis, vel Comitis, vel cujuscumque laicæ personæ, donum Episcopatus, vel Abbatiæ, vel Ecclesiæ, vel aliquarum Ecclesiasticarum rerum; sed Episcopus a suo Metropolitano, Abbas, Presbyter, & ceteræ inferiores personæ, a proprio Episcopo.* Ex *Urbano II.* in epistola ad *Pibonem* Tullensem Episcopum, XVII. Appendicis. *Episcopus*, inquit, *omnia sui Episcopatus membra, videlicet Archidiaconatus, Archipresbyteratus, Decanias, vel aliquas Præposituras Ecclesiæ suæ Canonicas, gratis absque omni venalitate distribuat.* Idem in Concilio Melphitano Canone I. decrevit. Circa hæc tempora, *Joannes* Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconus Cardinalis & Cancellarius Epistolam historicam scripsit ad Abbatem Molismensem, de translatione parochialium Ecclesiarum plurimarum ad Monachos, qua jus Episcoporum in Beneficiorum collatione luculenter asseruit. „ Omnes Ecclesiarum res, „ (*inquit*) in manu Epi-
„ scoporum Canonica decreta constituunt. Sed præteritis temporibus, Principibus sæ-
„ cularibus licuit etiam Ecclesias Monasteriis tradere. Hac vero licentia nimis laxe
„ Principes usi sunt, ut etiam Ecclesias Monachis venderent. Hoc Papa Gregorius VII.
„ acriter prohibuit. Propter quam prohibitionem Episcopi Monasteria acrius spoliare cœpe-
„ runt. Unde idem moderatione hac uti voluit in Concilio antepenultimi anni sui,

„ ut

„ ut quæcumque res vel Ecclesiæ, ante ipsum Concilium a principibus datæ Mo-
„ nasteriis fuerant, in eorum possessione persisterent. Post hæc, secundo Pontificatus
„ sui anno Dominus noster Urbanus Papa Concilium apud Melfiam urbem Apuliæ ce-
„ lebravit. Sane quia Gregorii Papæ præceptio Henricianæ persecutionis urgente peri-
„ culo minus celebrata fuerat, ipse quoque Dominus Urbanus Papa præcepit in eodem
„ Concilio Melfitano, ut quæ usque ad illud Concilium per Principes data Monaste-
„ riis fuerant, firma & integra permanerent. De cætero Abbates ab acquisitione hu-
„ jusmodi abstinerent. *Verba Concilii Melfitani Canone V. subjicio*. Nullus laicus deci-
„ mas suas, aut Ecclesiam, aut quidquid Ecclesiastici juris est, sine consensu Episcopi,
„ vel Romani Pontificis, Monasteriis aut Canonicis offerre præsumat.

Concilium Lateranense I. sub *Callisto II.* anno 1123. Canone IV. statuit: „ Juxta Ste-
„ phani Papæ sanctionem ut laici, quamvis religiosi sint, nullam tamen de Ecclesia-
„ sticis rebus aliquid disponendi habeant facultatem: Sed secundum Apostolorum Ca-
„ nones, omnium negotiorum Ecclesiasticorum curam Episcopus habeat, & ea velut
„ Deo contemplante, dispenset. Si quis ergo Principum, aut laicorum aliorum dispen-
„ sationem vel donationem rerum sive possessionem Ecclesiasticarum sibi vindicaverit,
„ sacrilegus judicetur. „ Clarum est quosvis laicos etiam jure patronatus res sive posses-
siones Ecclesiasticas, adeoque nec Beneficia conferre potuisse, & sacrilegii obnoxium fuisse judicio qui id usurparet; omnem vero rerum Ecclesiasticarum dispensationem ad Episcopum pertinuisse secundum Canones. Neque vero Patronorum Ecclesiasticorum major erat in Beneficiis conferendis potestas, ut ex Canone VII. compertum est: *Nullus omnino Archidiaconus*, inquit, *aut Archipresbyter, aut Præpositus, vel Decanus animarum curam vel Præbendas Ecclesiæ sine judicio vel consensu Episcopi, alicui tribuat: immo sicut sanctis Canonibus constitutum est, cura & rerum Ecclesiasticarum dispensatio in Episcopi judicio & potestate permaneat. Si quis vero contra hæc facere, aut potestatem ad Episcopum pertinentem sibi vendicare præsumpserit, ab Ecclesiæ liminibus arceatur*. De Parochialium vero Ecclesiarum collatione Canon XVIII. ita decernit: *In Parochialibus Ecclesiis Presbyteri per Episcopos constituantur, qui eis respondeant de animarum cura, & de iis quæ ad Episcopum pertinent*. Concilium Londinense an. 1125. Canone IV. *Nullus Abbas, nullus Prior, nullus omnino Monachus, vel Clericus, Ecclesiam sive decimam, seu quælibet Beneficia Ecclesiastica, de dono laici sine proprii Episcopi auctoritate & assensu, suscipiat. Quod si præsumptum fuerit, irrita erit donatio, & ipse Canonicæ ultioni subjacebit*.

Abbates, Abbatissas, vel alias personas Ecclesiasticas, sine assensu vel consilio Canonicorum suorum, cum quibus unum corpus ipsi sunt, Episcopis instituere vel destituere vetat *Alexander III.* Epistola ad Patriarcham Hierosolymitanum: & refertur Cap. *Novit, de his quæ fiunt a Prælatis sine consensu Capituli*, Lib. III. Decretalium. *Novit tuæ discretionis prudentia*, inquit, *qualiter tu & Fratres tui unum corpus sitis, ita quod tu caput, & illi membra esse probantur. Unde non decet, te, omissis membris, aliorum consilio negotiis Ecclesiæ tuæ uti: cum id non sit dubium & honestati tuæ, & Sanctorum Patrum institutionibus contraire. Innotuit siquidem auribus nostris, quod tu sine consilio fratrum tuorum, Abbates & Abbatissas, & alias Ecclesiasticas Personas instituis & destituis ...... ideoque id Auctoritate Apostolica prohibemus ..... Nos enim tales institutiones & destitutiones carere decernimus robore firmitatis*. Idem confirmat cap. *Quinto*. Eam tamen disciplinam universalem non fuisse probat epist. 172. *Yvonis* Carnotensis, qui hanc consuetudinem in Ecclesia Carnotensi se non invenisse asserit; sed Episcopum solum absque Canonicorum consilio, Ecclesiæ suæ Beneficia contulisse.

Testis est ejusdem disciplinæ *Hildebertus* Cenomanensis Episcopus epistola LV. „ Uni-
„ versæ, *inquit*, Dignitates Ecclesiæ suam quærunt electionem. Si Apostolos conside-
„ remus, de illis Dominus ait: *Nonne ego vos duodecim elegi?* Si septuaginta duos,
„ etiam illos a Christo fuisse designatos Lucas meminit; Stephanum & cum eo sex
„ Diaconos, nulli dubium est Apostolos elegisse. In his & eorum successoribus præ-
„ scripta est Eccclesiæ forma, quam in electione vel consecratione Summorum & in-
„ feriorum Sacerdotum, seu etiam Diaconorum, non custodiri causalis est & vicinus

„ ruinæ

„ ruinæ profectus. Cæteros quoque gradus, ad minimum usque Clericum, pro Episco-„ porum deliberatione substituendos & distribuendos, judicandos & reformandos, Ca-„ nonica censent & præjudicant instituta. Perit autem solis Pontificibus collata hæc a „ Domino potestas, si substituendi Canonicum, vel aliud in Ecclesia disponendi, hæ-„ reditas alicui facultatem acquirat. Quid enim Episcopo in commissa licebit Ecclesia „ in qua Clericus arbitrio assignetur alieno? Quid ibi sacræ poterunt sanctiones, ubi „ nascitur, non fit Canonicus; ubi plus nuptiis debetur quam meritis, ubi plus genitu-„ ræ, quam gratiæ; plus foro, quam cœlo? Numquid oblaturus est gratum Sacrificium „ Deo, cui altaria cubile destinat, cui Sacerdotium natales despondent, non mores; pa-„ rentela, non scientia; Laicus generans, non Præsul adoptans? Quem non moveat in „ Ecclesia Christi laicum principari, qui dum in ea substituit hæredem, Pontificis eva-„ cuat libertatem? „ Pontifices A Concilia XI. & XII. Sæculo frequentibus decretis confixere laicos Ecclesias absque Episcoporum consensu dare præsumentes, vel Beneficia quælibet Ecclesiastica conferre; & Clericos ea de manu laicorum accipientes anathemati pariter devoverunt. Legatur dissertatio nostra de *Investituris* II. Parte historiæ istorum sæculorum. Legantur & quæ infra dicemus de Jure Patronatus.

Reges Christianissimi Beneficia pleraque pleno Jure conferebant.

Reges Christianissimos beneficiorum quorumdam & dignitatum Ecclesiasticarum, jure ex ipsius Ecclesiæ concessione quæsito, sive Patronatus, sive Regaliæ, seu quavis alia ratione, aut consuetudine approbata, collatores fuisse pleno jure duodecimo sæculo, fidem facit *Philippi Augusti* Testamentum. *Præcipimus etiam*, inquit, *Reginæ & Archiepiscopo, ut omnes honores, qui, dum vacant, pertinent ad donationem nostram, quos honeste poterunt retinere, sicut Abbatiæ nostræ & decanatus, & aliæ quædam dignitates in manu sua teneant, donec a servitio Dei redierimus: & quos retinere non poterunt, donent secundum Deum, & assignent Consilio F. Guillelmi, & hoc faciant ad honorem Dei & utilitatem Regni. Si autem in via moriemur, volumus ut honores & dignitates Ecclesiarum donent illis, quos magis dignos viderint.* Observanda sententia! Honores & dignitates Ecclesiasticas non dignis tantum, sed dignioribus dare tenentur quicumque jure patronatus, nominationis, electionis, aut alio quocumque ab Ecclesia instituto seu approbato Beneficia conferunt, aut ad collationem concurrunt. Hacque justitiæ & pietatis atque caritatis erga Deum & Ecclesiam lege Reges ipsos teneri agnovit *Philippus Augustus*.

Dignioribus conferenda agnoscebant.

Mandatorum Pontificiorum de Beneficiorum collatione initia.

IV. Romani Pontificis Mandata in Collationibus Beneficiorum locum habere cœperunt duodecimo sæculo. *Hadrianus* IV. qui Sedem Apostolicam conscendit anno 1154. Parisiensem Episcopum rogavit Epistola XIII. ut primum Canonicatum aut Dignitatem in ejusdem Ecclesiæ Capitulo vacantem *Hugoni* Regis Christianissimi Cancellario conferret. *Rogantes attentius, quatenus pro Beati Petri, & nostrarum reverentia Literarum, primum Personatum vel honorem, qui in tua vacabit Ecclesia, ei concedas; ut & ipse nostras sibi preces sentiat fructuosas, & nos de nostrarum precum admissione gratiarum tibi exsolvere debeamus actiones.* Vacante Præpositura, idem Pontifex Parisiensibus Canonicis mandavit ut eam *Hugoni* conferrent, epist. 24. „ Universitati vestræ præcipiendo per Apostolica Scripta mandamus, & mandando præcipimus, quatenus Præpositu-„ turam, quæ in Parisiensi Ecclesia, & domos quæ in claustro ejusdem Ecclesiæ de-„ hinc primum vacaverint, ei, omni contentione, & appellatione seposita, conceda-„ tis. „ Alexander III. Petro Abbati *S. Remigii* mandavit ut Præbendam primo vacaturam in Ecclesia *S. Timothei*, Magistro Uberto, *intuitu devotionis & literaturæ* ipsius, assignaret. (Epist. VII. Appendicis I.) Idem *Ludovicum VII.* Regem Christianissimum rogavit ut Archidiaconatum Carnotensem cuidam Aulæ Pontificiæ Clerico, bonis suis omnibus tempore Schismatis spoliato, a se conferri pateretur. *Rogantes attentius & monentes*, &c. (epist. XCVI. Append. II.) Idem Decano & Capitulo Parisiensi mandavit epist. CVIII. ut *Philippo* Episcopi Meldensis nepoti Præbendam vacantem concederent. Mandatum autem istud se dare significat precibus Regis, Reginæ, & Magnatum. Scripsit ad *Lucium* Papam *Stephanus Tornacensis* epist. XC. ut Apostolica Decessoris sui *Alexandri*, suaque mandata in gratiam *Hervæi* Subdiaconi ad Capitulum Aurelienanse *S. Aniani* directa, impleri curaret. „ Scripsit, *inquit*, pro eo felicis recordationis
„ da-

„ dationis Pater Alexander Decano & Canonicis S. Aniani Aurelianensis. Scripsistis & „ vos primo & secundo. Sed neque preces, neque præceptum vestrum, quamvis tres Præ- „ bendæ vacarent, voluerunt audire. Absit, Pater, ut inanes sint preces vestræ, con- „ temptibilis auctoritas, elusorium præceptum; & nunc demum tanta, si placet, virt- „ ute super eos intonet Majestas vestra, ut qui blanditiis juvari nun potuerunt, im- „ perio discant vinci. „ Idem *Stephanus* Mandatum Apostolicum in favorem *Guillelmi* Scriptoris Domini Papæ, Episcopo Aurelianensi significavit, ut ipse testatur Epistola 92. ad eumdem *Guillelmum* data. „ Secundum mandatum Domini Papæ, *inquit*, pro ne- „ gotio tuo secutus sum usque Magdunum Dominum Aurelianensem Episcopum, & „ ibi coram Canonicis illius Ecclesiæ, post sacros apices lectos, reddita prius gratia- „ rum actione Episcopo de promisso tibi, ad preces Domini Papæ, Beneficio, subse- „ quenter & constanter auctoritate Mandati mihi injuncti eidem prohibui, ne alii, an- „ tequam tibi, Beneficium in Ecclesia Magdunensi conferret; & Canonicis, ne alium „ quam te in Canonicum reciperent, aut investiri permitterent: & si quam Episco- „ pus fecisset, vel facturus esset de nondum vacante Præbenda promissionem, concessio- „ nem, vel investituram, totum Auctoritate Domini Papæ irritum esse & fore denun- „ ciavi. Homo ille obedienter, ut solet, respondit, & Mandatum Domini Papæ sese „ completurum promisit. Cum interdum Episcopi, & Capitula Mandatis Pontificis accurate non parerent, Summus Pontifex eorum executionem viris Apostolicæ Sedis devotis in partibus committebat. Idem *Stephanus* Decanum & Capitulum Sanctæ Crucis Aurelianensis hortatus est epist. CXIV. ut Summi Pontificis Mandato in gratiam cujusdam Clerici ad ipsos directo parerent; seque cum Archiepiscopo Remensi delegatum monet, ut illius Mandati executionem urgeat. *Et quoniam*, inquit, *pro Joanne latore præsentium Clerico vestro in Ecclesia vestra enutrito & educato summus Pontifex monendo, rogando, & mandando scripsit vobis: ego quoque sicut Clericus & amicus vester moneo & consulo, ut in petitione prædicti Clerici benevolam simul & beneficam manum vestram aperiatis ei, quoniam tanto Patri non parere, perire est; non obedire, obire .... Accedit ad cumulum & stimulum petitionis hujus, quod Dominus Papa Domino Remensi Archiepiscopo executionem negotii commisit, parvitatem meam tantæ potestati, tamquam hylam Herculi, & urticam lilio jungens, qui mandatum Apostolicum, si desides apparueritis, implebit non minus celeriter quam potenter. Noverit autem Prudentia vestra, quoniam acceptius est spontaneum beneficium, quam involuntarium; gratuitum, quam extortum.*

Jus Patronatus Regulæ circa illud statutæ & observatæ.

V. Circa Patronorum Jura hæ receptæ Regulæ duodecimo sæculo. Si Patroni dissentirent, ac plures eorum discordia præsentarentur ad Beneficium, dignior, & a pluribus electus præferri debebat. Si id absque scandalo fieri non posset, Episcopus Beneficium conferre poterat, nulla præsentationis ipsorum habita ratione. Idem ipsi jus competebat, si quæstio de Jure Patronatus inter aliquos emergens, infra quatuor menses finita non esset. Ita statuit Concilium Lateranense sub Alexandro III. Canone XVII. & refertur Capite *Quoniam de Jure Patronatus*. Idem Concilium Patronos Laicos, qui *Episcoporum Auctoritate neglecta Clericos instituunt in Ecclesiis, & removent etiam cum voluerint*, anathemate decernit feriendos. Presbyterum vero sive Clericum, *qui Ecclesiam per Laicos, sine proprii Episcopi Auctoritate, receperit tenendam*, Communione privat: & si perstiterit, a Ministerio Ecclesiastico & Ordine deponendum edicit. (Canone XIV. & refertur Cap. *Præterea, de Jure Patronatus.*) Si Laici Episcopis nescientibus, aut non consentientibus, Ecclesias Clericis concederent, in quibus habebant Jus Patronatus, & postea pœnitentia ducti, alios ad easdem Episcopis præsentarent, eorum stabat institutio, *qui Auctoritate Episcopi erant instituti*, concessione priori rescissa. *Non enim licet Laicis, Clericos in Ecclesiis præsumptione propria ordinare*. Decretum est *Alexandri* III. Cap. *Cum Laici, De Jure Patronatus*.

Si quis Clericus ab Ordinario in aliqua Ecclesia fuerit institutus, ad præsentationem ejus qui Patronus credebatur, & postea jus Patronatus alius evicerit in Judicio, Clericus ab eo præsentatus, qui Patronatum Ecclesiæ possidebat, removeri judicata lite non potest: Secus si ille a quo nominatus est, Patronatum non possideret. Ita decrevit *Ale-*

xander III. in Rescripto ad Abbatem *s. Albani*, & refertur in Appendice Concilii Lateranensis III. Parte XV. Cap. XX. & Cap. *Consultationibus*, *de Jure Patronatus*.

Cum Beneficiorum Collatio differebatur, sive propter Patronorum dissensum, quia personas minus idoneas præsentaverant, vel ob alias causas Canonicas, Episcoporum erat Œconomos constituere, qui redditus Ecclesiarum perciperent, & eos expenderent in utilitatem Ecclesiarum, aut futuro servarent Successori. Ita statuit idem Pontifex in Rescripto ad Cantuariensem Archiepiscopum, ibid. cap. 21.

Jus Patronatus vendi non posse, quia *est spirituali annexum*, idem Pontifex declaravit, cap. *de Jure*, Tit. XXXVIII. *de Jure Patronatus*.

Cum Patronus Clericum idoneum Episcopo præsentavit, & postulat postmodum, eo non refutato, alium æque idoneum in eadem Ecclesia admitti: quis eorum alteri præferatur, judicio Episcopi relinquendum est, si Laicus fuerit, cui Jus competit præsentandi. Si patronus est Ecclesiasticus, *Qui prior est tempore, jure potior esse videtur*. Ita statuit *Lucius III.* in Rescripto ad Norvicensem Episcopum Cap. *Cum autem*, *de Jure Patronatus*.

Causæ Patronatus ab Ecclesiasticis dumtaxat Judicibus dirimi poterant. Ita statuit *Alexander III.* in Rescripto ad Regem Anglorum, quod legitur in Appendice Concilii Lateranensis, parte 47. Cap. IV. *Causæ Patronatus Ecclesiarum*, (inquit) *ita junctæ sunt & connexæ Ecclesiasticis causis, quod nonnisi Ecclesiastico Judicio valent deffiniri, & apud Judicem Ecclesiasticum solummodo terminari*.

Patroni Ecclesiastici, qui indignos nominant, *eligendi potestate privantur* Canone III. Concilii Lateranensis III. Præbendas seu quælibet Ecclesiastica Beneficia infra sex menses a die vacationis conferri jussit idem Concilium Cap. 8. *De Patronis Ecclesiasticis* hunc intelligi Canonem sequentia verba ostendunt: *si Episcopus, ubi ad eum spectaverit, conferre distulerit, per Capitulum ordinetur. Quod si ad Capitulum electio pertinuerit, & infra prædictum terminum hoc non fecerit, Episcopus hoc cum virorum religiosorum consilio exequatur*. Patronis autem Laicis quatuor dumtaxat menses concessit Canone 17.

Ne quis Judicum sæcularium sententia Patronatus Ecclesiarum, vel Ecclesiastica Beneficia sibi vindicet sub anathemate prohibuit *Alexander III.* in Rescripto ad Archiepiscopos & Episcopos & per Angliam constitutos, Extra, *de Jure Patronatus.*, c. XXVII. primæ Collectionis Decretalium & Appendicis Concilii Lateranensis 3. Cap. 33. ubi idem Decretum inscribitur, *Archiepiscopis & Episcopis per Galliam constitutis*. Refertur etiam lib. 3. Decretalium, Tit. *de Jure Patronatus*, cap. *Relatum est*, his verbis: *Relatum est nobis quod nonnulli occasione Laicæ recognitionis, non requisita Episcopi audientia, Beneficia Ecclesiastica sibi præsumunt in vestris Parochiis vindicare. Quoniam igitur hujusmodi Personæ non intrant per ostium, sed aliunde conscendunt, ac per hoc indigni sunt Pastoris nomine vel prærogativa gaudere: Mandamus, quatenus eos, si commoniti prædicta minime designaverint (nisi Episcopali concessione muniti fuerint) ab Officio reddatis & Beneficio alienos*. Addunt antiquæ Collectiones: *Si vero nec sic destiterint, eos vinculo Anathematis innodetis*.

Si quis Ecclesiam cum assensu Diœcesani construxit, ex eo jus Patronatus acquirit. (Ex Clemente III. Cap. *Nobis*, *de Jure Patronatus*.)

In Conventuali Ecclesia non electioni Prælati faciendæ, sed jam factæ honestius Patroni postulatur assensus: nisi aliter de sua Jurisdictione obtineat, ut partes suas interponere debeat electioni tractandæ. Secus tamen est in Capella, in qua unus Presbyter a Patrono eligitur, & pro Institutione habenda loci Episcopo præsentatur. (Ex eodem, ibidem.)

De Juribus honorificis Patronorum, deque obligatione Ecclesiæ erga ipsos, idem Pontifex statuit: *Pro fundatione Ecclesiæ, honor Processionis Fundatori servatur: & si ad inopiam vergat, ab Ecclesia illi modeste succurritur, sicut in sacris est Canonibus institutum*.

Principum preces pro Beneficiorum collatione.

VI. Principum preces & commendationem ad impetranda Beneficia a Collatoribus quandoque Clerici adhibebant, quarum nullam interdum rationem habendam censebant Epi-

Episcopi, ne in jus deinde verterentur. Id probat epistola I. Abbatis *S. Memmii* Catalaunensis ad *Ludovicum VII.* Francorum Regem, quæ apud *Duchesnium* Tom. IV. *Historiæ Franciæ Scriptorum* legitur pag. 668. Ab eo rogatus Rex, ejus nepotem septennem G. ad Catalaunensem Episcopatum electo commendaverat, necnon Decano & Capitulo Cathedralis Ecclesiæ. Respondit electus Antistes, se plurimum optare ut votis suæ Majestatis concederetur Præbenda vacans, quam postulare dignata erat pro Abbatis nepote: sed nihil amplius juris ad illius collationem se tunc habere quam cæteros Concanonicos. Decanus primas & secundas Literas Regis in Capitulo susceperat. Quidam Canonici Majestatis ejus petitioni annuendum esse senserunt: alii ipsas elusere, tum quia nondum Episcopum habebant, tum quia Clericus, pro quo rogabat, septimum dumtaxat ætatis annum attigerat. Apud Regem institit Abbas *S. Memmii*, ut excusationis Canonicorum rationem nullam haberet, ac Regia Auctoritate usus, Archiepiscopo Remensi mandaret, ut puerum a sua Majestate commendatum investiret Præbenda, quam ipsi conferre Catalaunense Capitulum recusarat. Indecorum enim esse Regi preces adhibere, periculo repulsæ obnoxias: cum imperare pro sua auctoritate possit. „ Cum, *inquit*, plane & perspicue malitiosam Canonicorum duplicitatem „ intelligatis, quod vestrum est, & honori vestro expedit prædictum Nepotem nostrum „ de Præbenda, quæ vacat, investiri faciatis. Universi obstupescunt super hoc quod „ rogatis & supplicatis pro eo quod absque precibus & supplicationibus, sola auctoritate vestra facere potestis & debetis. Non expedit juri & potentiæ suæ derogare & „ quod quis in manu tenet, ab alio postulare. Restat igitur hoc solum, ut Literis ve„ stris Fratri vestro Domino Remensi, exclusa omni ambiguitate, occasione, & dila„ tione significetis, quatenus prædictum Nepotem nostrum de prædicta Præbenda inve„ stiat: cum nec Electus possit, nec Decanus precibus vestris voluerit eum investire.

S. Hugo Lincolniensis Episcopus Regi Angliæ vacantem Præbendam pro quodam Aulæ suæ Clerico rogante respondit: *Non Aulicis, sed potius Ecclesiasticis personis Ecclesiastica sunt conferenda Beneficia. Habet Dominus Rex unde tribuat mercedem servientibus sibi: nec debet Summo Regi famulantes privare proventibus suis, ut inde servis suis provideri poscat a nobis*. Ita refert Vitæ ipsius Auctor apud *Surium* ad diem 17. Novembris.

VII. Rectores Parochiarum ad nutum Episcoporum amoveri non poterant, sed Canonico Judicio erat opus ut destituerentur. Id constat ex Concilio Nemausensi anno MXCVI. *Urbano II.* Præside celebrato, Canone 9. *Sacerdotes, quando regendis præficiuntur Ecclesiis, de manu Episcopi curam animarum suscipiant, ubi & in tota vita sua Deo deserviant, nisi Canonico degradentur Judicio*. Ex Concilio Londinensi an. MCXXV. Canone IX. *Nullus Abbas, nullus omnino Clericus, vel Laicus, quamquam per Episcopum in Ecclesia ordinatum, absque proprii Episcopi judicio præsumat ejicere*. Concilium Remense anni MCXXXI. Canone IX. Lateranense II. anni MCXXXIX. Can. X. aliud Remense anni MCXLVIII. Canone X. Turonense anni MCLXIII. Canone V. Ecclesias conductitiis Presbyteris committi vetuerunt. Posterius Remense ita de Sacerdotum amotione a Parochiis statuit: *Non ab ejus regimine, alicujus, nisi Episcopi, in cujus Parochia fuerit, vel Archidiaconi Canonico Judicio depellatur*. Idem constat ex *Alexandro* III. epistola XIV. Appendicis I. Canonici Regulares Sedis Apostolicæ privilegiis ab hac lege erant excepti, quibus licebat istius Ordinis Abbatibus Fratres regimini Parochiarum suarum Præpositos vel pro Monasterii utilitate, vel pro correctione culparum revocare, ut Articulo sequenti dicemus.

VIII. Resignationes in favorem, his sæculis erant incognitæ: permutationes pariter absque Auctoritate Episcopi vetitæ. Concilium Turonense anni 1163. Canone I. ita sanxit: *Divisionem Præbendarum, aut Dignitatum permutationem fieri prohibemus*. Canonem interpretatur *Urbanus III.* capitulo *Quæsitum*, de rerum permutatione. *Quæsitum est*, inquit, *si commutationes fieri valeant Præbendarum, cum commutatio Dignitatum in Turonensi Concilio fuerit interdicta .... Generaliter itaque teneas, quod commutationes Præbendarum de jure fieri non possunt, præsertim pactione præmissa, quæ circa spiritualia, vel connexa spiritualibus, labem semper continet simoniæ*.

niæ. Si autem Episcopus causam inspexerit necessariam, licite poterit de uno loco ad alium transferre personas: ut quæ uni loco sunt minus utiles, alibi se valeant utilius exercere. Petrus Cantor Parisiensis capitulo XL. Summæ suæ, de hoc Disciplinæ capite ita censet: *Commutatio & personarum & beneficiorum Auctoritate Ecclesiæ facta, & ob utilitatem ejus, admittitur. Quæ vero fit propter temporale commodum, ubi attenditur scilicet magis propria utilitas quam Ecclesiæ, nævum habere videtur.* Ecclesias Clericis tali tenore conferre, quod post eorum obitum alii nominatim succederent, iniquum esse, & *Sacris Canonibus inimicum:* & *hujusmodi successiones frivolas & inanes* fore declaravit *Alexander III.* in Rescripto ad Eboracensem Archiepiscopum, cap. *Accepimus de Pactis*. Idem Pontifex beneficiis spoliandos edixit, qui ea pactione facta majores solito solvendi ex ipsis Ecclesiis pensiones adepti sunt, cap. *Cum Clerici*, eodem Titulo. Idem rescidit compositionem factam inter Priorem & Monachos *de Arca*, & Clericum de Ecclesia & Capella quadam litigantes, ea conditione ut Monachi Clerico contendenti tres marcas argenti pro expensis literis solverent, ipse vero liti cederet, ac ab infestatione Monachorum cessaret. *Cumque compositionem istam Auctoritate Apostolica peterent confirmari: nos eam non duximus admittendam, pro eo quod videbatur pravam illicitæ pactionis speciem continere.* (Cap. *cum pridem*, *De Pactis.*)

Contra Canones factam haud dubium est conventionem de Archidiaconatu quodam Eboracensis Ecclesiæ inter *Petrum de Dinant* & *Adamum de Tornovere*, a Capitulo ejusdem Ecclesiæ approbatam anno 1196. quam his verbis refert Rogerius Hovedenus: „ Dominus Rex Angliæ, prece Arthuri Ducis Britanniæ & aliorum virorum potentum, dedit Petro de Dinant licentiam agendi contra Adam de Tornovere super Archidiaconatu de Westrihing, quem Rex præfato Adæ dederat, inter quos tandem convenit in hunc modum: quod Magister Simon Apulus Eboracensis Ecclesiæ Decanus, & Capitulum ejusdem Ecclesiæ, concessione & voluntate prædicti Adæ receperunt Petrum de Dinant in Archidiaconatum de Westrihing, & in stallum miserunt tam in Choro, quam in Capitulo: & ipse Petrus vices suas, & illius Archidiaconatus administrationem commisit ipse Adæ de Tornovere sub annua pensione LX. Marcarum; statuens quod prædictus Adam Archidiaconatum illum in integrum habeat, & teneat omnibus diebus vitæ suæ, & reddat ei singulis annis inde LX. marcas de pensione; & si Petrus supervixerit Adam, recipiat Archidiaconatum sine aliqua contradictione vel diminutione. Præterea inter illos statutum est, quod quandocumque simul fuerint in Eboraco, unus illorum una die tenebit stallum in Choro nomine Archidiaconi, & alter altera die similiter, & sic mutabunt vices suas.

Beneficia Ecclesiastica dimittere poterant Clerici, absque consensu Episcopi, ut Monachi fierent.

Clerici Beneficia Ecclesiastica absque consensu Episcoporum dimittere poterant, ut Monasticam vitam profiterentur. Unde *S. Anselmus* Cantuariensis Archiepiscopus *Goffridum* Parisiensem Episcopum admonuit, ut *Waleramnum* ejusdem Ecclesiæ Cantorem, qui in Cœnobio *S. Martini de Campis* Monachum induerat, ex quo deinde ipsum vi abstraxerat, liberum dimitteret. (Epistola XII. Libri III.) „ Si omnia facienda sunt cum consilio (*inquit*) cujus magis consilio, quam ejus, qui admirabilis, Consiliarius, Deus fortis dicitur? Ipse quippe consulit ad perfectionem nitentibus ut omnia relinquant & se sequantur . . . . Hoc consilium magis in Monachico quam alio vitæ proposito impleri sancti Patres intellexerunt. Beatus namque Gregorius in Lib. XIV. Registri, scitis quid mandet Desiderio Episcopo, qui divina inspiratione compunctus gratiam Monachicæ conversationis appetierat; quomodo scilicet hortetur eumdem Episcopum ut propositum ejus nullo modo impediat: sed magis eum, quantum valeat, Pastorali admonitione succendat, ne fervor conceptus in eo tepescat: nec ullatenus debere eum qui Monasterii portum petiit, rursus Ecclesiasticarum Curarum perturbationibus implicari. In Toletano Concilio IV. legistis, Clericos Monachorum propositum appetentes, quia meliorem vitam sequi cupiunt, liberos esse debere ab Episcopis ad Monasteriorum ingressus. Si ergo dicere contra Dominum, & contra tot Sanctos Patres dicta Domini veraciter intelligentes, est peccatum: facere contra manibus, quid est? Si qui separat pretiosum a vili, id est animam a sæculo, tam-

„ quam

„ quam os Dei (sicut scriptum est) erit: ille cujus os & manus retrahunt animam „ adhærentem consilio Domini ad sæculum, quid erit? Absit, mi Domine; nolit Deus „ ut super Episcopum cadat quod Deus dicit: Qui non colligit mecum, dispergit: & „ qui non est mecum, contra me est. Horrendum enim est etiam auditu; ut quos „ Christus elegit de mundo, Episcopus religet in mundo: ut quos Christus trahit ad „ portum de procellis & tempestatibus mundi, hos Episcopus retrahat a portu in nau- „ fragosos turbines mundi. Et quos Christus abscondit in ovili a multitudine insi- „ diantium luporum, hos Episcopus rapiat de ovili, & exponat multitudini luporum.

IX. De eodem disciplinæ capite *Stephanus Tornacensis* ad *Robertum* Pontiniacensem Monachum ita scripsit Epistola LXXI. *Parochiales Presbyteri obedientiam quam promittunt, debent Episcopis suis, & sacramentaliter alligati sunt Ecclesiis quas regunt, tamquam uxoribus propriis. Lege autem communi Canonum, sine licentia Episcoporum suorum, quibus obedientes esse debent, nec ipsi recedere, nec alii recipere eos debent: lege autem privata, quæ instinctu Spiritus Sancti in corde scribitur, si ad Monasterium vel Canonicam Regularem transierint, tales etiam, contradicentibus Episcopis recipi possunt: ait enim Urbanus Papa:* „ Si quis in Ecclesia sua sub Episcopo populum reti- „ net, si afflatus Spiritu Sancto, in aliquo Monasterio, vel Regulari Canonica salvare „ se voluerit, etiam Episcopo suo contradicente, eat liber auctoritate nostra: Justo „ enim non est lex posita, sed ubi Spiritus Domini, ibi libertas; &, si Spiritu duci- „ mini, non estis sub lege. *Ecce quoniam nec obedientia Episcopo promissa, neque Ecclesia commissa Presbytero, ad frugem melioris vitæ transire volentem poterunt impedire.*

Urbanus II. apud Gratianum Causa XIX. Quæst. III.

X. Beneficiorum pluralitas, præcipue vero Parochialium Ecclesiarum, Præbendarum, vel Dignitatum, frequenter prohibita fuit a Conciliis, & Summis Pontificibus undecimi & duodecimi sæculi, nempe a Concilio Romano anni 1059. sub *Nicolao II.* Turonensi anno 1060. Canone V. Pictavensi anno 1068. Canone II. Claromontano Canone XII. Pictavensi anno 1100. Canone XVI. Londinensi anno 1125. Canone XII. Œcumenico Lateranensi III. Canone XIII. & XIV. Lege quæ in Dissertatione singulari de isto Concilio dicemus §. V. Contra spiritalem illam polygamiam *S. Bernardus* Epistola XLII. ad *Henricum* Senonensem Archiepiscopum ita scribit: *O infinita semper ambitio, & insatiabilis avaritia! cum primos honorum gradus meruerint in Ecclesia: Meruerint autem vel vitæ merito, vel pecunia, sive etiam carnis & sanguinis, quæ Regnum Dei non possidebunt, prærogativa: non ideo corda quiescunt duplici semper æstuantia desiderio; quo utique magis ac magis & dilatentur in plura, & ad celsiora sublimentur. Verbi gratia, cum factus quis fuerit in quacumque Ecclesia Decanus vel Præpositus, Archidiaconus, aut aliquid hujusmodi; non contentus uno in una, plus sibi, immo quotquot valet, conquirere honores satagit tam in una, quam in pluribus, &c.* Et epistola 272. *Honores & Dignitates Ecclesiasticas non ignoro deberi his, qui eas digne secundum Deum administrare & velint, & possint . . . Nec cuiquam vel adulto plures in pluribus Ecclesiis habere licet: nisi dispensatorie quidem ob magnam vel Ecclesiæ necessitatem, vel personarum utilitatem.* Quæ tamen utilitas non ad personam, sed ad Ecclesiam referatur.

Beneficiorum pluralitas vetita.

Dispensatio non concedenda nisi ob magnam vel Ecclesiæ necessitatem vel personæ utilitatem.

Yvo Carnotensis Epistola XCV. ad *Paschalem II.* de *Drogone* qui Thesaurariam Catalaunensis Ecclesiæ malis artibus impetraverat, ita scribit: „ Drogoni prædicto objectum „ est, quod, secundum ordinem Ecclesiasticum prædictum honorem habere non posset „ nisi ipsius Ecclesiæ Canonicus quod ipse nec fuerat, nec esse poterat, cum jam es- „ set in alia Ecclesia, & in alia provincia factus Canonicus, & Archidiaconus . . . „ Quod autem prædictus Clericus in duarum civitatum titulari non possit Ecclesiis, „ tam ex vestris, quam Prædecessorum vestrorum comprobamus sententiis; intelli- „ gimus etiam ex dictis Papæ Gelasii: Quia si quid fuerit contra Apostolica Decreta „ manifeste præsumptum, non opus esse ut tamquam resdubia devocetur in judicium, „ quod tam frequenter Apostolica falce est præcisum, & Generalium Conciliorum sen- „ tentiis diffinitum.

Eundem abusum insectatur *Petrus Blesensis*, in cap. I. Job „ Plerique sunt, *inquit*, „ qui non dicam animarum, de quibus respondere tenentur in die tremendi judicii, „ sed vix Ecclesiarum suarum numerum cognoverunt. Adjungunt Ecclesiam Eccle-

Clericorum damnanda cupiditas.

„ ſiæ, Præbendam Præbendæ, domum domui, agrum agro. De talibus dicit Iſaias: „ Væ qui conjungitis domum ad domum, &c. Clerici, qui nihil poſſidere debuerant, „ præſumunt omnia poſſidere: non laborant, non arant, non ſeminant, non ædificant, „ non navigant, neque pugnant: & ut verbo Pſalmiſtæ utamur; In labore hominum „ non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur: ideoque tenuit eos ſuperbia, &c. „ Certe qui cum hominibus temporaliter non flagellabuntur, æterna ſunt cum dæmo- „ nibus flagella paſſuri.

Contra eumdem *Stephanus* Tornacenſis Epiſcopus in Statutis Synodalibus hæc habet: „ Homines ſeipſos amantes, quærentes quæ ſua ſunt, in pluribus Eccleſiis connumerari „ & intitulari volunt, & in ſingulis percipere ſtipendia, quamvis vel tenuiter non deſer- „ viant in una. Non multitudini parcentes, & Fratrum compatientes infirmitatibus, eos „ de Collegio noſtro, qui amodo inſtituentur Canonici in Eccleſia noſtra, ſi aſſidue in „ ea manſionarii non fuerint, nec omnino privare volumus Beneficio, nec plena cum aliis „ percipere ſtipendia, qui in vinea Domini pondus diei portant, & æſtus.

Petrus Cantor Pariſienſis, in Verbo Abbreviato, Cap. 31. 32. 33. 34. Clericos plurium Beneficiorum poſſeſſores monſtra vocat, quæ Trinitatem perverſe imitentur. „ Velut Geryones (*inquit*) Briarei, bicorpores, tricorpores, belluæ multorum ca- „ pitum monſtruoſæ, contendunt Deo uni trino in perſonis, & uni in ſubſtantia aſſimi- „ lari. Horum enim quilibet cum ſit unus in ſubſtantia, & in perſona; tamen plu- „ res eſſe appetit perſonæ in Perſonatibus, & Dignitatibus Eccleſiæ. Multiſque ipſos „ exagitat vir pius & eruditus.

Reſidendi in Beneficiis Eccleſiaſticis obligatio.

XI. Sacra reſidendi lege Beneficiarii tenebantur, ut conſtat ex decretis Concilii Œcumenici Lateranenſis III. *Alexandri III.* Ab hac lege pro tempore diſpenſabantur ſtudentes, & qui Epiſcopo ad Eccleſiæ regimen inſerviebant. Decreta illa inſerta ſunt lib. 4. Decretalium, *Tit. de Clericis non Reſidentibus*. Concilii Lateranenſis Canon 13. ita ſtatuit: *Cum Eccleſia, vel Eccleſiaſticum Miniſterium committi debuerit, talis ad hoc perſona quæratur, quæ reſidere in loco, & curam ejus per ſeipſum valeat exercere. Quod ſi aliter actum fuerit, & qui receperit, quod contra ſacros Canones accepit, amittat; & qui dederit, largendi poteſtate privetur.* Refertur Cap. *Quia nonnulli*, Tit. mox laudato.

Diſpenſatio Reſidentia in gratiam ſtudiorum.

XII. Clericos non reſidentes a beneficiis *amoveri poſſe, niſi de licentia ſuorum Prælatorum, vel ſtudio literarum, vel pro aliis honeſtis cauſis contigerit eos abeſſe: nec patrocinari eis appellationis diffugium, ſi contra hujuſmodi intentionem decreti fuerit interjectum*, declaravit *Alexander III.* Lateranenſis Concilii ſtatutum explicans, Cap. *Relatum eſt*. Id confirmatur ejuſdem Pontificis reſcripto ad Eboracenſem Archiepiſcopum, in Appendice Concilii Lateranenſis, parte 20. cap. 6. *Si Clerici* (ait) *qui in Eccleſiis tuæ juriſdictionis beneficia ſunt adepti, ad aliam Diœceſim abſque tua conſcientia & aſſenſu morandi cauſa tranſierint, beneficiis quæ a te habuerint, liceat tibi eos ſpoliare: niſi forte diſciplinis ſcholaſticis invigilaverint, aut cauſam rationabilem tibi oſtenderint quare reverti non debeant.* Diſtinctio Beneficiorum in compatibilia & incompatibilia, in exigentia & non exigentia reſidentiam, undecimo & duodecimo ſæculo nondum recepta erat, ut liquet ex iſtis decretis. Idem Pontifex *Gerardo* cuidam profeſſori conceſſit, ut beneficii ſui fructibus per quadriennium, abſens licet, frueretur. (Epiſt. 4. Append. 11.) *Cum ſub magiſterio tuo*, inquit, *multi per Dei gratiam proficiant in ſcientia literarum: Auctoritate Apoſtolica tibi duximus indulgendum, ut uſque ad quadriennium, ſi ſcholas rexeris, redditus tui, quos habes in Anglia, nullius contradictione vel appellatione obſtante, libere tibi, & ſine diminutione qualibet reddantur in ſcholis . . . Nec cogaris infra terminum ipſum ſcholas dimittere, niſi alicui Eccleſiæ, in qua Perſonatum vel magnum beneficium habeas, ea neceſſitas imminuerit, quod merito tuam ſibi debeas præſentiam & patrocinium exhibere.* Hinc colligere eſt, immunitatem a lege reſidendi nondum Profeſſoribus univerſim fuiſſe conceſſam.

Immunitas a Reſidentia nondum Profeſſoribus univerſim conceſſa ea ætate.

Qui Epiſcopo aſſiſtunt in

Denique Canonicos Epiſcopo in Eccleſiæ Regimine aſſiſtentes a reſidendi obligatione abſolvit, Cap. *De cætero, de Clericis non reſidentibus*; cujus hæc ſunt verba: *Statuimus, ne Canonicis, donec in ſervitio tuo fuerint, quidquam ſubtrahi debeat, vel*

aufer-

auferri, quod de communitatis sibi beneficio debetur, nisi forte sint victualia, quæ non consueverunt absentibus exhiberi. *Ecclesiæ regimine, a Residentia dispensantur.*

SCHOLION.

In hoc Articulo, Num. III. pag. 705. Edit. primæ Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Reges Galliæ jure Regaliæ quædam beneficia conferebant.*

R. Mera facti quæstio est, sed non ita scripsi: *Reges Christianissimos* (inquam) *beneficiorum quorumdam, JURE EX IPSIUS ECCLESIÆ CONCESSIONE QUÆSITO, sive patronatus, sive Regaliæ, seu quavis alia ratione, aut consuetudine approbata, collatores fuisse pleno jure duodecimo sæculo, fidem facit Philippi Augusti Testamentum, &c.* Nullum jus nominandi ad beneficia Principibus convenire umquam dixi aut censui, nisi ex Ecclesiæ concessione.

ARTICULUS VII.

De Canonicis Regularibus.

Ordinis Canonici Reformatio & propagatio.

I. CAnonicus Ordo, quem a Sanctis Apostolis institutum, a *Sancto Augustino* renovatum ac reformatum, Summi Pontifices Paschalis II. Benedictus XII. Eugenius IV. Sixtus IV. Pius IV. & Pius V. Apostolicis Diplomatibus prædicarunt, quorum ex cerpta apud *Pennotum* lib. 11. cap. 4. legere est, sub *Caroli Magni & Ludovici* Pii Imperio restitutus: cui Synodus Aquisgranensis I. anno Christi octingentesimo decimo sexto Regulam ex diversis Patrum sententiis & priscorum Conciliorum Canonibus condidit; quam lege lata promulgavit, & in omnibus Ecclesiis ditionum suarum servari jussit *Ludovicus Pius*: decimo sæculo ab observantia Regulari cecidit: undecimo, viris religiosis ac sanctis agentibus florentior surrexit, ac propagatus est. Cœpit sanctæ reformationis opus *B. Petrus de Honestis* in Ecclesia *Sanctæ Mariæ in Portu* in agro Ravennate, ubi Canonicis quibus præerat, scripsit Regulam, *tam ex sanctorum Patrum auctoritate, quam religiosorum virorum exemplis, & morum honestate conceptam*, ut loquitur *Paschalis II.* qui illam confirmavit 12. Kalendas Januarii anno 1115. *B. Petrus de Honestis*, qui sibi cognomen indidit *Peccatoris*, anno millesimo centesimo decimo nono ad vitam migravit immortalem. Quem qui cum *B. Petro Damiani* confuderunt, & *Portuenses* Constitutiones ab ipso editas *Regulam Damianam* appellarunt fœde sunt hallucinati. Contra hunc errorem legendi *Hieronymus Rubeus* lib. 5. Historiæ Ravennatensis & *Pennotus* lib. 11. Historiæ Tripartitæ, cap. 48. Edita est *Petri de Honestis* Regula ad calcem Operum *B. Petri Damiani* Editionis Parisiensis anni 1642. Portuensis Ecclesiæ Regulam in Ecclesiam Eugubinam SS. Martyrum *Mariani & Jacobi* intulit *S. Ubaldus* Canonicorum Regularium ibidem Prior, ac Eugubinus paulo post Episcopus. Quæ miraculo est approbata: Cum vir sanctus Ravenna rediens, illam sub dio forte reliquit, ac reversus ut conquireret, invenit integram & ne minimum quidem madefactam, quamvis imber copiosissimus ac vehementissimus totum locum perfudisset; ut testatur Vita *S. Ubaldi* inter Acta SS. mensis Maii, ad diem 16. edita a PP. *Henschenio & Papebrochio* Societatis Jesu.

Cœpta a B. Petro de Honestis.

Nicolaus II. & Alexander II. Canonicorum Reformationem decrevere.

Divinum istud opus reformationis Canonicorum decreverant *Nicolaus II. & Alexander II.* Pontifices Maximi, qui in Synodis Romanis, annis 1059. & 1063. de vita communi Clericorum huncce Canonem condiderunt. *Et præcipientes statuimus, ut hi prædictorum Ordinum, qui Prædecessoribus nostris obedientes castitatem servaverint, juxta Ecclesias, quibus ordinati sunt, sicut oportet Religiosos Clericos, simul manducent, & dormiant; & quidquid eis ab Ecclesia competit, communiter habeant. Et rogantes monemus, ut ad Apostolicam communem vitam summopere pervenire studeant, quatenus perfectionem consecuti, cum his qui centesimo fructu ditantur, in cœlesti patria mereantur adscribi.* Sed perfectam peculii abdicationem ipsis non imperaverant Pontifices illi, suaserant dumtaxat. Præceperant quidem ut communiter haberent quidquid eis ab Ec-

clesia competebat, id est, Beneficiórum proventus: non vero interdixerant ne Patrimonio fruerentur. Primus id in Italia hac ætate aggressus est *Petrus de Honestis*. Hunc æmulati sunt SS. Frigdiani Lucensis, Lateranenses, & Mortarienses Sanctæ Crucis Canonici, quæ Ecclesiæ celeberrimarum Congregationum capita progressu temporis evaserunt.

Canonici Regulares S. Rufi, vulgo Saint Ruf.

Undecimi sæculi initio celebris erat Canonicæ Regulæ observantia Abbatia *S. Rufi* extra muros Avenionenses, quæ ad Albigensium usque tempora stetit, quorum furore eversa, Valentiam translata est anno 1210. Hujus Monasterii, *Paschali* II. Summo Pontifice Abbas erat *S. Oldegarius*, qui Barcinonensis postmodum Episcopus, ac deinde Archiepiscopus Taraconensis, & Legatus Apostolicus, Canonicorum Regularium Institutum in Hispaniam provexit. E vita migravit anno 1137. die 6. Martii. Ejus Vitam inter Acta Sanctorum istius Mensis edidere *PP. Henschenius* & *Papebrochius* Tom. I. *Canonicorum* Regularium *S. Rufi* cum laude meminit *Anselmus Halvelburgensis* Episcopus lib. 1. Dialogorum cap. 11.

Ordo Sempringhamensis.

Anno 1135. *S. Gilbertus Sempringhamensis* Ordinem Canonicorum Regularium in Anglia renovavit, qui ab ipso eo in regno Ordo Gilbertinorum, & Sempringhamensis nuncupatus est. Ejus elogium contexuit *Willelmus Neuburgensis* suppar Auctor, lib. 1. cap. 16. ejusque spiritum a Sancto Bernardo probatum fuisse tradit, atque singulari gratia fuisse donatum ad feminas Christianæ pietatis, & Vitæ Religiosæ præceptis informandas. Ordinis Sempringhamensis innocentiam a fœdis calumniis quibus impetebatu, vindicavit *Willelmus* Norvicensis Episcopus ab *Alexandro III.* ad inquirendum hac in causa delegatus. Ipsius Epistolam ex Codice MS. vulgavit *Joannes Pichardus* in Notis ad *Guillelmum Neuburgensem*. His porro verbis *Gilbertum* & ejus Ordinem commendat: *Gilbertus de Sempringham, tum ex vicinitate, tum ex celebritate sanctitatis, qua præeminet, mihi incognitus esse non potest. Anima ejus sedes sapientiæ est, & mens ejus haurit de Spiritu Sancto, quæ aliorum auribus excellenter infundit. In lucrandis & conservandis animabus tam studiosus, & efficax est, ut ex comparatione ejus tædeat me ignaviæ meæ . . . . . . In Sanctimonialibus, quacum multitudinem innumeram Deo acquisivit, fervet & religionis amor, & castitatis diligentissima custodia, & se ab hominum visu & colloquiis gloriantur esse exceptas, ut merito eis conveniat quod scriptum est:* Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia. *De Canonicis, quorum innocentiæ apud Clementiam vestram audio esse derogatum, testor Deum, & animam meam, quod nec verbum infamiæ memini me audisse, cum ex propinquitate loci, & frequentia venientium ad nos ignorare non possem. Accessus ad Sanctimoniales hic eis penitus inhibitus est, ut nec Priori quidem eorum videndi vel loquendi cum aliqua licentia pateat: & in perceptione Eucharistiæ, & dans, & accipiens, invicem ignorantur. Habent siquidem domos suas, Claustrum, & Oratorium, in quo dormiunt, meditantur & orant. A conversis suis tantum exigit, ut vitam, quam professi sunt, inviolabiliter observent*, &c. Obiit S. Gilbertus *Sempringhamensis*, die 4. Februarii anno 1189. Sanctorum albo adscriptus est ab *Innocentio* III. ut Martyrologium Anglicanum testatur. Ejus Vitam ab Auctore coævo scriptam inter Acta Sanctorum mensis Februarii ediderunt & Commentario prævio illustrarunt *Bollandus* & *Henschenius*, Tom. I.

Ordo Canonicus ab Yvone Carnotensi Episcopo in Gallia reformatur.

Canonicorum Regularium Ordo in Ecclesia Gallicana auctore *Yvone Carnotensi* refloruit, ut *Sigebertus* in Chronico ad annum 1078. *Vincentius Bellovacensis* in Speculo Historiali, & *S. Antoninus* Chronici P. II. Tit. XV. cap. XVI. testantur. *Ecclesia S. Quintini* *, cujus erat Præpositus, illustre fuit sanctæ Reformationis Seminarium. Neminem Clericorum a communi vita excipi, nec civilis, nec suburbanæ Ecclesiæ Presbyterum, prolatis *SS. Clementis & Urbani* Pontificum apocryphis Decretalibus asserit *Yvo*, Epistola 213. *Quod vero*, inquit, *communis vita in omnibus Ecclesiis pene defecit, tam Civilibus quam Diœcesanis non auctoritati, sed desuetudini & defectui adscribendum est, refrigescente caritate, quæ omnia vult habere communia, & regnante cupiditate, quæ non quærit ea quæ Dei sunt, & proximi, sed tantum, quæ propria.*

* *Saint Quentin de Beauvais.*

Abbatia S. Victoris Parisiensis.

Cœnobium Canonicorum Regularium *S. Victoris* ad muros Parisienses Regia munificentia excitavit *Ludovicus VI.* Rex Christianissimus. Primus Abbas fuit *Guilduinus* vir

reli-

religione & regulæ observantia spectatissimus. Regalis hæc Abbatia plurimarum aliarum parens & caput celeberrimæ Congregationis fuit: multosque peperit, sanctimonia, & doctrina insignes viros, quorum aliquos Ecclesia illustriorum ornavit infulis Dignitatum. De hac institutionis Canonicæ & sacræ eruditionis Academia *Jacobus de Vitriaco* S. R. E. Cardinalis ita scribit, *Historiæ Occidentalis* cap. 24. *Primus & præcipimus hujus sanctæ Religionis Conventus extra muros Parisiensis civitatis, in Ecclesia quæ dicitur S. Victoris, quasi lucerna Domini super candelabrum posita, non solum propinquam civitatem, sed remotas circumquaque regiones, & ad Dei cognitionem illuminat, & ad caritatem inflammat, tamquam piscina probatica, & later æneus in Templo Domini; Scholaribus Parisiis commorantibus, & varis populis undique confluentibus aquas purificationis subministrans, &c.* Primæ Constitutiones hujus Congregationis extant MSS. in Bibliothecis Abbatiarum *S. Victoris* & *s. Genovefæ*.

V. Postrema hæc Abbatia, Victorinæ filia. In Ecclesiam *S. Genovefæ*, jubente *Eugenio* III. Pontifice Maximo, *Sugerio* Sandionysiano Abbate, ac Regni Administro exequente, Canonici Regulares e Cœnobio *S. Victoris* selecti, loco sæcularium introducti sunt anno Christi 1148. Monachos ex Cœnobio *S. Martini de Campis* duodecim illuc transferre primum decreverat, ac *Sugerio* mandaverat *Eugenius*: sed intercedentibus sæcularibus Canonicis ne Ordo immutaretur, Regulares Canonicos, *pro bono pacis*, ibi constitui jussit; quibus *Odonem*, Sancti Victoris Priorem, Abbatem præfecit. In possessionem eos misit *Sugerius* Summi Pontificis ac Regis Christianissimi *Ludovici VII.* nomine, die 24. Augusti *S. Bartholomæo* sacra, anno 1148. die vero sequenti, *Regalium, ex parte Domini Regis cujus vices agebat potestatem contulit, fidelitatem virorum ad eos pertinentium, & juramenta securitatum eis fieri fecit*. Rei gestæ seriem exponit ipse *Eugenio* Epistola ad illum data, quæ apud *Duchesnium* Tom. 4. Historiæ Francorum Scriptorum pag. 305. legitur. Legendæ & *Eugenii* III. Epistolæ hac in causa datæ 14. 15. 16. 18. 19. 20. & 28. *Sugerio* de reformatione Ecclesiæ *S. Genovefæ* gratulatus est *S. Bernardus* Epistola 356. *Benedictus Deus, inquit, qui in manu vestra operatus est salutem in Ecclesia Sanctæ Genovefæ: ut Domus Dei restitueretur ordini & disciplinæ. Agit vobis gratias Apostolica ipsa Auctoritas, quod fideliter & efficaciter opus magnificum incœpistis. Agimus & nos, quas possumus gratias, & quicumque Deum diligunt in veritate*. Reformationis Ecclesiæ *Sanctæ Genovefæ* historiam accurate descripsit coævus Auctor Vitæ *Sancti VVillelmi* Roschildensis Abbatis in Dania, cap. 1. narratque felicis istius mutationis occasionem fuisse rixam inter Ministros *Eugenii* Pontificis & Ecclesiæ Genovefianæ ortam, cum ibi ad Sacrum faciendum se pararet. Erat porro Canonicorum sæcularium unus *VVillelmus*, collegis suis ob morum innocentiam, & studium vitæ regularis exosus, quam introductis Victorinis Canonicis, devote ac alacriter professus est, ac in virum sanctissimum evasit. A Rege *VValdemaro*, filio *Sancti Canuti* Regis & Martyris, & *Salomone* Roschildensi Episcopo in Daniam accersitus collapsam Canonicorum disciplinam in Eschil Insula prope Roschildam restituit Abbas ab Episcopo creatus. *S. VVillelmi* Vitam ex MS. *S. Victoris* Parisiensis edidere *Henschenius* & *Papebrochius*, inter Acta Sanctorum mensis Aprilis, Tomo I. ad diem 6. Canonicorum Regularium Ordinem illustravit 11. Sæculo *S. Petrus de Chavanon*, Fundator ac primus Præpositus *S. Mariæ de Piperaco* * in Episcopatu *S. Flori*, in Arvernia. Ejus Vitam Tom. II. Spicilegii Dacheriani pag. 691. legere est.

Abbatia S. Genovefæ.

** De Pebra.*

VI. Anno 1120. novum Canonicorum Regularium Ordinem condidit *S. Norbertus* in Diœceseos Laudunensis loco qui *Præmonstratus* * dicitur in Vosago sylva, quem ipsi *Bartholomæus* Episcopus Laudunensis concessit, ac nascentem Ordinem fovit, atque propagavit, quinque Monasteriis, in Diœcesi sua condictis. *S. Norberti* Institutum approbavit Callistus II. Pontifex Maximus, Honorius II. confirmavit. Innocentius II. Lucius II. Eugenius II. Hadrianus IV. Alexander III. Lucius III. Urbanus III. Clemens III. Privilegiis donarunt, quæ in Bibliotheca Præmonstratensi sunt excusa. *S. Augustini* Regulam sectantur Canonici Regulares Præmonstratenses, Constitutiones austeras observant ex *S. Norberti* disciplina. De Ordinis Præmonstratensis institutione ita scribit *Hermannus* Monachus coævus Auctor lib. 3. de Miraculis Sanctæ Mariæ Laudunensis, *cap.* 1.

Ordo Præmonstratensis, vulgo de Premontre.

„ Quis,

Ordinis Præmonstratensis commendatio.

„ Quis, ***inquit***, digne poterit referre quantus postmodum in Episcopatu Laudunensi, „ & de ipso per totum pene terrarum orbem, fulgor Religionis & novi luminis refulserit? Post paucos siquidem annos, ille novi luminis, novæque conversionis, non „ solum interioris, sed etiam exterioris candoris novus inventor & inceptor, Dominus scilicet Norbertus, de Lotharingia Franciam adveniens, divina præcedente & „ comitante gratia, in Episcopatu Laudunensi primam illam vineam plantavit, quæ „ in caritate radicata, & fundata, jam implevit terram, extendensque palmites suos „ usque ad mare, & usque ad flumen propagines suas, vino fortitudinis suæ quod lætificat cor hominis, jam ubertim inebriavit plures Principes, & Judices terræ, juvenes & Virgines, senes cum junioribus, ita ut fortiter inebriati, nihil aliud quærant, „ nisi laudare nomen Domini & cantare Canticum novum; quoniam veterem hominem „ cum actibus suis exeuntes, & novum, qui secundum Deum creatus est, induentes, „ carnales illecebras funditus abjiciunt, & quasi de aqua in nuptiis a Domino in vinum conversa, quæ retro sunt obliviscuntur, & ad ea, quæ ante sunt, extenduntur: sicque licet in terris corporaliter consistant, tamen quæ sursum sunt sapiunt, „ non quæ super terram, dicentes cum Apostolo: Nostra autem conversatio in cœlis „ est: Cœlestibusque Seraphim mente conjuncti solo Christi jugiter ardent amore, qui „ corpora etiam sua exhibent hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, candorem „ virtutum quo intrinsecus nitent, etiam in exteriori veste præferentes.

Laurentius de Leodio, in Historia Episcoporum Virdunensium Tomo XII. *Spicilegii*, pag. 325. Præmonstratensem ordinem una cum Cisterciensi, egregie commendat. „ Illa „ duo Cherubin, *inquit*, expandentia alas suas in medio Ecclesiæ, & versis vultibus „ in propitiatorium se mutuo respicientia, id est, duo præclarissimi ordines devotione sua Ecclesiam protegentes, & conversis ad Deum cordibus, se mutua caritate „ æmulantes, quorum unus Cisterciensis, duce Bernardo sanctissimi nominis Abbate Monasticum ordinem jam pene lapsum ad primam Apostolicæ vitæ normam reparavit: „ alter merito & nomine a Deo Præmonstratus, Duce Norberto Parthenopolitano „ Archipræsule inceptus, Ecclesiasticum ordinem de luto mundanæ vanitatis excussit. „ Credas hos duos ordines esse de libro Apocalypsis duos Prophetas circa finem mundi a Deo missos, & sacco pœnitentiæ amictos, duas olivas clementiæ cœlestis, „ divinæque duo candelabra gratiæ: ita se in omnibus cruciant, ita verbo fidei mundum irrigant, ita meritorum luce illuminant. Primaria Præmonstratensis Ordinis statuta lib. IV. Bibliothecæ Præmonstratensis edita sunt: Ex quibus nostræ FF. Prædicatorum constitutiones maxima ex parte sunt derivatæ.

Ordinis Præmonstratensis propagatio.

Herimnanus in historia restaurationis Abbatiæ *S. Martini Tornacensis* pag. 443. Tom. 12. *Spicilegii*, ubi de captione *Paschalis II.* Romani Pontificis ab *Henrico IV.* Imperatore, privilegio de Investituris ab eo extorto, sermonem fecit, *Norbertum* qui Imperatori erat a Sacris, hujusque facinoris spectator, pœnitentia ductum ob nequitiam Principis, absolutione *Paschali* suscepta, vitæ sæculari nuntium misisse, in Franciam venisse, & *Præmonstrati* Deo sub regula *S. Augustini* immo multum rigidiori & arctiori servire cœpisse commemorat: *Sicque*, inquit, *per Dei gratiam brevi tempore profecit, ut nullum post Apostolos videamus hodie tantum fructum in Ecclesia fecisse. Nam cum necdum conversionis ejus trigesimus annus sit, jam fere centum Monasteria a sequacibus ejus per diversas orbis partes constructa audivimus: ita ut etiam in Jerusalem usque regula eorum servetur* Monasterio Præmonstratensi *Hugonem* socium suum præfecit *S. Norbertus*: Conventui *S. Martini* Laudunensis *VValterum*, sub quo infra duodecim annos fratrum numerus ad quingentos auctus est. Tantas fuisse paupertatis ipsorum angustias *Hermannus* Monachus commemorat, ut præter unicum asellum aliud pene nihil haberent, quem in proximam sylvam Vosagum mane ducentes, lignaque cæsa dorso ejus imponentes, Laudunum reducerent, & ex venditis lignis panem sibi emerent: multoties tamdiu jejuni manentes, donec panis ille emptus post nonam eis deferretur. Sed Deo caritatem ipsorum & hospitalitatem munerante, ditissimi intra breve tempus evaserunt. Statuit sanctissimus Fundator, ut quotannis Abbates Ordinis universi Præmonstratum ad Capitulum generale convenirent, ad Festum *S. Dionysii*. Ita

Lib. 3. Cap. 5.

Summa nascentis Ordinis paupertas.

Cap. VI.

ve-

vero propagatus est Ordo sacer, ut Abbates pene centum convenerint non solum ex Francia vel Burgundia, sed ex Alemannia etiam ex Saxonia, quo tempore ista scribebat *Hermannus*, licet nondum anni triginta ab Ordine condito effluxissent: jamque una S. Martini Laudunensis Ecclesia duodecim Monasteriorum mater erat. Quin etiam trans maria, Hierosolymam usque novus ordo pervaserat. Nec viros dumtaxat, sed etiam fœminas ad cœlestis vitæ normam informavit. Ultra decem millia Sanctimonialium in Monasteriis Præmonstratensis Ordinis reclusæ, in summa austeritate & silentio Christo famulabantur, cum scribebat *Hermannus*. Præmonstratensem ordinem commendat Cardinalis *Jacobus a Vitriaco* Occidentalis historiæ, cap. 22. Plura de hoc ordine docebit Bibliotheca Præmonstratensis *P. le Paige*. Legatur & *Aubertus Miræus* in Chronico Præmonstratensi.

Sanctimoniales Præmonstratenses.

VII. Canonicis Regularibus nec Patrimonium, nec ulla bona quovis modo quæsita proprio nomine possidere, aut peculium habere ullatenus licebat: cum *S. Augustini* institutum sectarentur, de quo *Possidius in* ejus Vita scribit Cap. V. *Factus Presbyter, Monasterium intra Ecclesiam mox instituit, & cum Dei servis vivere cœpit secundum modum & Regulam sub Sanctis Apostolis constitutam: Maxime ut nemo quicquam proprium in illa Societate haberet, sed eis essent omnia communia, & distribueretur unicuique, sicut opus erat.* Verba sunt Augustinianæ Regulæ, quam professos fuisse Canonicos Regulares undecimo & duodecimo sæculo certum est: *Et non dicatis aliquid proprium, sed sint vobis omnia communia.* Bertoldus Presbyter ad annum MXCV. scribit *Lutolphum* Tullensis Ecclesiæ Decanum in Monasteria a se condita *Clericos secundum Regulam Beati Augustini vivere professos* congregasse: & *Urbanum II.* decrevisse ut *Clerici illius loci Regulam S. Augustini in perpetuum custodirent*. Yvo Carnotensis B. *Augustini* Regulam Canonicis suis tradidit, ut testantur Canonici Regulares *S. Joannis* in Valle Carnotensi, in Literis Associationis cum Monasterio *S. Quintini* Bellovacensis datis anno MCXXVIII. *Cum igitur*, inquiunt, *a longe retroactis temporibus, a visceribus Matris nostræ Ecclesiæ Beati Quintini Belvacensis fuerimus spiritualiter propagati, & ab ipsa tamquam a fonte, sacra Religionis fluenta sumpserimus per Venerabilem Patrem Yvonem, qui cum floreret in eadem Ecclesia Religionis novella plantatio sub B. Augustini Regula digne Omnipotenti militans, Fratribus ibidem Deo servientibus Abbas præfuit.* Hæc certe Regula est, cujus fit mentio in Charta Institutionis Canonicorum Regularium *S. Quintini* Belliovacensis in Ecclesia *S. Gregorii* Trecensis a *Philippo* Episcopo, anno MLXXXV. *Domno itaque Yvone Abbate Trecis in Capitulo B. Petri residente, hæc ratio approbata est ex utraque parte, ut Fratres S. Gregorii a Sancto Petro sua teneant, a beato autem Quintino Regulam; in qua quidem si offenderint, illius sit Ecclesiæ aut aliquid in eis corrigere, aut aliquem ex eis transmutare.* Regulam *S. Augustini*, viris accommodatam commentario illustravit *Hugo a Sancto Victore*: quod argumento est Canonicos Regulares Congregationis Victorinæ hanc regulam fuisse professos. Idem probant primæ Constitutiones MSS. quæ ad *S. Genovefæ* asservantur. Cap. *De susceptione Novitiorum*, Abbas Novitium alloquitur dicens: *Frater, reddis te Deo ad serviendum ei in Societate & obedientia Congregationis hujus, & ad tenendam vitam Canonicam secundum Regulam B. Augustini, & Constitutiones hujus loci, quæ vel jam in præsenti institutæ sunt, vel post hæc, Domino annuente, instituendæ sunt?* Respondet: *Reddo*. Idem testantur *Anselmus* Havelburgensis Episcopus, lib. 1. cap. 10. Dialogorum & *Jacobus de Vitriaco*, Historiæ Occidentalis cap. 24.

Cap. 7.

Canonicorum Regularium Evangelica paupertas.

Tom. XI. Spicilegii Dacheriani p. 367.

Tom. XI. Spicilegii pag. 301.

Concoquere non potuerat *B. Petrus Damiani*, quod Canonici peculium haberent: Regulam a Synodo Aquisgranensi I. sub *Ludovico Pio* Imperatore approbatam, cujus se auctoritate tuebantur, sugillavit, ejus proculdubio ignorans Auctores & Approbatores: Canonicos omnes in Congregatione viventes ad peculii abdicationem teneri, SS. Augustini, Hieronymi, & Prosperi, seu potius Juliani Pomerii, testimoniis probare conatus est, *Opusculo XXIV. contra Canonicos proprietarios*. Eorum excusationem ex Regula petitam, non quidem *S. Augustini*, quam non profitebantur, sed Synodi Aquisgranensis, his verbis refellit: „ Sed cum hæc illis objicimus, ipsi Regulæ suæ librum nobis protinus offerunt, ad Regulæ suæ auctoritatem redeunt: eaque sibi propreitatis

„ bis

„ peculium concedente, pati se præjudicium conqueruntur. Quam nimirum Regu-
„ lam nos nec funditus improbamus, nec auctoritatem illi omnino tribuimus. Pro-
„ bamus, enim in quantum sanctis Ecclesiæ Doctoribus consonat: abjicimus autem atque
„ conspuimus, in quantum authenticis eorum institutionibus non concordat.

Legendum ejusdem sancti viri Opusculum XXVII. *De communi vita Canonicorum* Cap. II. *Plane*, inquit, *quo pacto quis valeat dici Canonicus, nisi sit Regularis? Volunt Canonicum, hoc est Regulare nomen habere, & non regulariter vivere. Ambiunt communia Ecclesiæ bona dividere, aspernantur autem apud Ecclesiam communiter habere. Enimvero non est hæc Primitivæ Ecclesiæ forma, satis exorbitat ab Institutionis Apostolicæ disciplina*, &c.

Clemens III. Pontifex Maximus Canonicum Regularem cum peculio morientem Christiana sepultura privari decrevit, Cap. *Super quodam*, *De Statu Monachorum*, lib. III. Decretalium. „ Super quodam Canonico Regulari, *inquit*, qui in articulo mortis agens,
„ licet a Priore suo commonitus, proprium, quod contra Regulam latenter habue-
„ rat, noluit resignare, & sic diem clausit extremum, & fuit inter alios Fratres tradi-
„ tus sepulturæ ... Inquisitioni tuæ taliter respondemus, Quod ille Canonicus non tan-
„ tum fuit Christiana sepultura privandus; verumetiam si sine maximo scandalo fieri
„ potuit, de ipsa projici dignus est Ecclesia. Hoc autem cum forte contigerit, in si-
„ milibus est agendum.

Canonici Regulares ad Regimen Parochialium Ecclesiarum assumpti.

VIII. Parochiales Ecclesias regere poterant Canonici Regulares. Id primum Suessionensi Abbati concessum videtur ab *Urbano* II. Pontifice Maximo Epistola XVIII. „ Ut
„ igitur, *inquit*, propositi vestri ordinem secundum B. Augustini Regulam, commissi
„ tibi Fratres tranquille valeant, absque sæcularium tumultuum perturbationibus, an-
„ nuente Domino, custodire, postulationi tuæ libenter annuimus, ut in Parochiali-
„ bus Ecclesiis, quæ ad vestrum Monasterium pertinent, Regulares vobis liceat Claustri
„ vestri Clericos ordinare, qui & Ecclesiis ipsis religiose serviant, & adjacentis populi
„ Parochiam secundum timorem Dei, salvo Episcopi jure debito, sollicite procurare
„ non negligant. *Concilium Pictavense*, *Præsidentibus* Paschalis II. *Papæ Legatis anno* 1100. *celebratum Canone IX. statuit*, Ut Clericis Regularibus, jussu Episcopi sui
„ baptizare, prædicare, pœnitentiam dare, mortuos sepelire liceat.

Yvo Carnotensis Epistola LXIX. occasione Lemovicensis Episcopi scripta, qui omnibus Regularibus Clericis & Regimen Parochiarum, & Confessionem Pœnitentium interdixerat, ea de re ita scribit: „ Rectius quidem fecisset, si omnes Sacerdotes ad
„ Regularem vitam invitasset, quam regulariter viventes a Dominicarum ovium cu-
„ stodia penitus removisset: quibus tanto plus displicet aliena malitia, quanto longius
„ discesserunt a sua. Hoc vero interim ad inquisita respondeo; Quia Clerici Regulares
„ ab hoc Officio nec penitus sunt removendi, nec indiscrete admovendi. Nam si pe-
„ nitus removentur, Canonico Ordini indigna fit injuria, cui tanto securius est cre-
„ denda correctio vitæ alienæ, quanto majorem diligentiam adhibuit vitæ suæ corri-
„ gendæ. Si vero indiscrete Regularibus Clericis hoc onus imponitur, in quibusdam
„ Ecclesiastica Disciplina frangitur: & ipsi Fratres, qui in Claustris, tamquam in ca-
„ stris, contra tentationes fortiter stabant & vincebant, cum soli ad pugnam prodeunt,
„ in tentationibus facile superantur .... Si qui ergo sunt in Collegio vestro viri pru-
„ dentes & maturi, & igne tentationum examinati, quibus hoc onus imponi velitis,
„ eos deducite ante præsentiam Episcopi, ut ab eo curas animarum suscipiant, sine
„ cujus arbitrio, secundum Cano nicas Sanctiones nec criminales Pœnitentias quilibet
„ Presbyter potest injungere, nec peracta Pœnitentia Pœnitentes sacris Altaribus recon-
„ ciliare. Sic enim facientes, & Episcopali reverentiæ, quod suum est defertis, &
„ Canonicæ Institutionis nulla dispendia facietis, qui ideo Canonici appellati estis quod
„ Canonicas Regulas vos velle observare cæteris arctius devovistis. *Idem argumentum tractat Epist.* 213. ad Joannem *Aurelianensium Episcopum*. „ In Primitiva, *inquit*, Ec-
„ clesia nullus constitutus est Rector animarum, nisi de communi vita assumptus; quia
„ nemo rectius custos præponitur vitæ alienæ, quam qui prius custos est factus vitæ
„ suæ. Quod nullo in loco melius probatur, quam inter eos in quibus Regularis vi-

„ ta-

„ ta vigere videtur ... Constanter asserimus non esse audiendos, qui Clericos regulariter viventes a regimine animarum judicant repellendos, quia sæculo renunciaverunt; „ sed ideo potius ad hoc assumendos, quia voluptates & pompas sæculi contempserunt. „ Non enim mundi contractus est animas a vitiis avocare, & ad virtutum celsitudinem provocare. Ideo convenientius ista docent, qui ea quæ dicunt, opere complent, „ quam ii qui sunt Doctores legis, & non factores legis. Non tamen ad hoc officium „ alii assumendi sunt, nisi quos vita & doctrina commendat, & Episcopalis auctoritas ad hoc agendum idoneos probat.

IX. Canonici Regulares Parochiis præpositi a suis Abbatibus, amoveri ad nutum, & in Monasterium revocari poterant. Id probat Epistola 95. *Stephani* Abbatis *Sanctæ Genovefæ*, postea Tornacensis Episcopi, qua *Lucium* III. Pontificem Maximum rogat, ut Canonicos *S. Joannis Suessionensis*, adversus Abbatem eos a Parochiis revocantem contumaces reprimat. „ Per Obedientias, *inquit*, inobedienter vivunt, nec Abbati „ revocanti respondere, nec corrigenti volunt acquiescere, nec credere corripienti. „ Hujus nequitiæ suæ velamentum, & excusationis opponunt causam auctoritatem Episcopi sui qui contra sacram, quam professi sunt Disciplinam, armat eos & animat, „ ne Abbati suo reverentiam exhibeant, quam ei inter prima suæ conversionis auspicia, coram Deo & sanctis ejus Reliquiis, tamquam cœlestis Reipublicæ jurati Milites promiserunt. *Et Epistola* 162. Quia compassionis affectu Fratrem & Compresbyterum nostrum, Abbatem S. Joannis Suessionensis suscepistis, totus apud nos Regularium Ordo in plenam vobis gratiarum actionem assurgit. Laborat, & murum se „ opponit contra filios inobedientiæ, qui extra Claustrum sub obtentu Parochialium „ Curarum morari desiderant, atqui mori: satagentes ne per Abbatem suum, quando excesserint, corripi valeant & corrigi, sed ad defensionem Episcopi revertentes „ per pecuniariam pœnam, Canonicam redimunt Disciplinam. Si pestis ista convaluerit, perit Ordo Canonicus, pereunt & SS. Patrum Regularia Instituta, solvuntur fines & funes obedientiæ, & erunt in Collegiis nostris tot Abbates, quot Presbyteri Parochiales. Verum perhibemus testimonium, quod ab exordio Ordinis nostri Parochiales Canonicos nostros in Episcopatibus in quibus sunt, libere & absque ulla contradictione, pro necessitate, vel utilitate Ecclesiarum nostrarum, vel pro suarum correptione culparum, consuevimus amovere, & in Claustrum reducere, & quoties „ res urgebat, excommunicare.

Canonici Regulares Parochiis Præpositi, ad nutum suorum Abbatum amoveri & revocari poterant.

JOAN. DOM. MANSI

Nota.

Canonicorum in commune viventium in Italia exordium statuit hic P. Alexander in Beato Petro de Honestis, qui Ravennæ piam hanc institutionem inceperat sæculo XII. Verum in mea Lucensi Ecclesia diu ante obtinuisse docet Epistola Paschalis II. quam in nota superiori recitavi: narratur enim ibi S. Leonem IX. qui ante medium sæculum XI. Romanam Ecclesiam regebat, statuisse, ut beneficiales redditus eorum, qui non communiter vivebant, si vacare beneficium contigisset, in usum & commodum eorum, qui in commune vivebant, conferrentur.

Canonicis S. Frigdiani Lucensis haud inferiores fuerunt Canonici S. Mariæ de Frigdionaria (qui locus in Lucensi agro tribus passuum millibus ab urbe distat) antiquitate quidem, si veritati constent quæ fama tradit, nempe Monasterium ipsum a Mathilda celebri Hetruriæ Comitissa extructum in Sedem Canonicorum Regularium cessisse; celebritate vero, quod certum sit, ex reformatione in illud Monasterium inducta exeunte sæculo XIV. accersitos fuisse Romam, ejusdem Monasterii Canonicos aliquot, qui in eamdem Basilicam reformationem inducerent. Quod factum sub Eugenio IV. an. 1442. notat Permotus. Simili exemplo reformatio Frigdionarensis in alias & alias Italiæ urbes inducta est. Frigdionarensis ista reformatio, quod in Lateranensem Basilicam transierit inde sibi nomen traxit.

AR-

ARTICULUS VIII.

De Monachis & Sanctimonialibus.

Congregatio Vallis Umbrosæ.

I. UNdecimo & duodecimo sæculo, in Italia, in Galliis, in Anglia, maxime floruit Ordo Benedictinus, cujus surculus fuit Vallis Umbrosæ Congregatio a Beato *Joanne Gualberto* instituta anno 1030. ab Alexandro II. Gregorio VII. & Urbano II. confirmata. Obiit *S. Joannes Gualbertus* anno 1073. die 12. Julii. Vitam ejus apud *Surium* Tom. 4. legere est.

Chezal-Benoist.

Andreas Monachus ex illa Congregatione sanctissimus, cum aliis Fratribus Abbatiam *Casalis Benedicti*, * in Galliis condidit, in Diœcesi Bituricensi, celeberrimæ Congregationis Caput, in qua Regularis observantia viget. Ad annum 1093. refertur hujus Cœnobii fundatio sub *Aldeberto* Archipræsule, in Gallia Christiana Sammarthanorum fratrum: At sub *Leodegario* perfectum; qui *Andream* primum Abbatem confirmavit, Ecclesiamque dedicavit, constat ex *Patriarchio Bituricensi*, cap. 61. Tom. II. Bibliothecæ novæ MSS. Librorum; editæ a *P. Labbè* S. J. Obiit *Andreas* Abbas die 21. Januarii anno 1112. Eius Gesta compendio narrat Epistola Encyclica Monachorum *Casalis Benedicti* Tom. IX. *Spicilegii*, pag. 518.

Eremus S. Crucis Fontis Avellani. Congregatio S. Crucis Fontis Avellani. Monachorum ipsius Congregationis austera disciplina.

Membrum etiam fuit Ordinis Benedictini, Eremus, Sanctæ Crucis Fontis Avellani, quæ Beatos *Rodulphum*, Eugubinum Episcopum, *Dominicum Loricatum*, *Petrum Damiani*, *Joannem Laudensem*, aliosque sanctimonia insignes viros peperit. Singularis Congregationis istius Instituta exponunt *B. Petrus Damiani* Opusculis 14. & 15. & *B. Joannes Laudensis* in ejus Vita: *Abstinentiæ* (inquit iste) *modus hic erat, ut quatuor in Hebdomada diebus pane & aqua contenti, tertia & quinta feria pauxillum leguminis sumerent, quod videlicet singuli in suis cellulis decoquebant, Jejuniorum quippe diebus nequaquam pro suo libito cuiquam de pane sumere licebat: sed id quod præfixa mensura præbebat. Porro de vini usu quid memorem, cum nisi pro Sacrificio, seu forsitan pro ægro vinum ibidem tunc prorsus deesse feratur. Nudipedalia passim per Eremum cunctis temporibus exercebant: in Cellis vero nec caligas induebant ..... Porro Vigiliarum hunc morem servabant, ut signo temporis personante, totum post Synaxim Psalterium ante lucem complerent.*

De jejunio & abstinentia Eremitarum suorum scribit *Petrus Damiani* Opusculo 14. *Jejunare illos dicimus, qui panem cum sale, & aqua percipiunt: ubi autem præter hæc aliud aliquid additur, perfectum jejunium non vocatur .... A vino aliquanto tempore continuimus....... Sed quoniam & hic manentes cœperunt ægrotantes deficere, & quidam ad Eremum transire cupientes, hujus rigoris observantiam penitus abhorrere: fraternæ, sive (ut verius dicam) communi imbecillitati dispensatorie condescendentes indulsimus, ut vinum hic, servato sobrietatis moderamine biberetur .... Veruntamen in duabus prædictis Quadragesimis*, (nimirum ante Natale Domini & ante Pascha) *consuetudo tenuit ut neque Monachis, neque laicis, vini vel etiam piscis perceptio concedatur.* Ad communem Monasteriorum observantiam, ut foris non comederent, qui eadem die erant ad Monasterium reversuri, id addiderant, ut, sive ipso, sive alio die quis fuisset egressus, jejunus semper ad Eremum reverteretur. Cum duo Fratres in cella una morabantur, duo singulis diebus psalteria persolvebant, unum pro vivis, alterum pro defunctis. Brevi tempore longam pœnitentiam implebant, disciplinis, metaneis, sive prostrationibus, palmatis, sive manuum ad terram allisionibus brachiorum prolixis in modum crucis extensionibus, Psalteriis, Missis ad certum numerum præfinitis. *Dabantur ex more tria millia scoparum pro unius anni pœnitentia, sive viginti Psalteria, aut viginti quinque Missæ* (inquit B. Petrus Damiani). Strictum in cellis silentium servabant Eremitæ, sicut in Oratorio; summa vestium vilitas, & cubilium austeritas atque duritia: caritas tanta, ut unusquisque se non sibi, sed omnibus natum crederet; quod alienum erat, possideret; quod suum in omnes extenso amore transfunderet. Maxima de infirmis cura, quibus non solum necessaria quæque suggerebant, sed etiam

se-

ſemetipſos ad eorum cuſtodiam ultroneos offerre gaudebant. Pro defunctis fratribus unuſquiſque ſeptem dies jejunabat, ſeptem diſciplinas cum millenis ſcoparum ictibus accipiebat, ſeptingentas mœtaneas, ſive proſtrationes faciebat, triginta pſalteria decantabat, pro ipſo etiam triginta continuis diebus Miſſarum ſolemnia ſpecialiter celebrabantur. Si quis injunctam conſummare non potuerat pœnitentiam, a fratribus, pari li facta inter eos diviſione ſuſcipiebatur, & brevi ſpatio per diverſos afflictionum modos ovanter explebatur. Ita refert *B. Petrus Damiani*.

Congregatio Caſſinenſis florentiſſima. Du Mont Caſſin.

Florentiſſima tunc erat Congregatio Caſſinenſis ſub Abbatis *Deſiderii* regimine, quem inter & *B. Petrum Damiani* neceſſitudo maxima interceſſit. Hic Auctor fuit Caſſinenſibus, *Deſiderio* annuente, *ut ſexta feria per totum annum pane & aqua contenti, diſciplinam ſinguli facta confeſſione perciperent: inſuper & triduanum jejunium in capite Quadrageſimæ per annos ſingulos agerent*. Ita refert *Leo Oſtienſis* in Caſſinenſi Chronico, lib. III. cap. XXI.

Congregatio Cluniacenſis, de Clun. XI. & XII. Sæculo celebris.

Celebre etiam erat Monachorum Cluniacenſium nomen. Cluniacenſibus præfuere undecimo ſeculo, *Odilo*, & *Hugo* viri ſanctitate illuſtres: quibus ſequenti ſæculo ſucceſſere *Pontius*, vir inquietus, *Hugo* II. *Vir totius religionis, ac religioſæ opinionis* (Sic eum vocat Petrus Venerabilis lib. II. Miraculorum.) Petrus Mauritius, ſanctimonia & doctrina clariſſimus, Hugo III. Stephanus I. Rodulphus, Galtherus, Guillelmus II. Theobaldus ad Cardinalitias Infulas aſſumptus, & Hugo IV. Obiit *S. Odilo* Silviniaci anno 1049. Kalendas Januarii. Vitam ejus *Lotſaldus* Cluniacenſis Monachus, ejuſque Diſcipulus, & *B. Petrus Damiani* ſcripſere. Utramque apud *Bollandum* inter Acta Sanctorum menſis Januarii, Tom. I. legere eſt, e vivis exceſſit *S. Hugo* anno 1109. die 29. Aprilis. Ex ejus Schola prodiere *B. Morandus*, & *S. Udalricus*, *Urbanus* II. & *Gregorius VII.* Pontifices Maximi, *Geraldus* Cardinalis Epiſcopus Oſtienſis, *Durannus* Archiepiſcopus Toloſanus, *Goderannus* Epiſcopus Xantonenſis, *Hugo*, Dux Burgundiæ, &c. *Araldus* Carnotenſis, & *Iſembardus* Aurelianenſis Antiſtites, & eorum Capitula, Fraternitatem cum Cluniacenſibus iniere, ut conſtat ex Inſtrumentis Tom. VI. *Spicilegii Dacheriani* editis. *Hugonem*, & ſanctam Cluniacenſium Congregationem, ſingulari obſervantia colebant ſæculi Principes, *Henricus II.* Imperator, cujus filium *Henricum* e ſarco Fonte ſuſcepit; *Henricus IV.* Germaniæ Rex, qui poſt exauctorationem ſuam ſe reſque ſuas ejus arbitrio commiſit, ſic ad ipſum ſcribens: *Totum conſilium noſtrum tuæ fidei committimus: & quidquid de noſtra cum Apoſtolico reconciliatione, quidquid de pace & unitate Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, ſalvo honore noſtro, faciendum eſſe decreveris, totum nos facturos ſine dubio, Deo tibique promittimus*. Philippo I. Francorum Regi pœnitentiæ ſenſum ita interdum afflavit, ut ei pene perſuaſerit Monachum fieri. Sed ex corde Principis carnalibus vitiis dediti cito evanuit pia cogitatio. *Alphonſus VI.* Rex Hiſpaniæ apud fratrem *Sancium* diu captivus *Sancti Hugonis*, Monachorumque Cluniacenſium precibus vitam, libertatem, Regnum debere ſe exiſtimabat. Cluniacenſes Monachos in Hiſpaniam mitti a *Sancto Hugone* poſtulavit, & *Robertum* Monachum in vita & morte ſibi adſuturum, in Regno ſuo relinqui: & cenſum duplicavit, quem Reges Hiſpaniæ Cœnobio Cluniacenſi ſolvebant: ut conſtat ex ejus Epiſtola ad *S. Hugonem* edita in Miſcellaneis *Spicilegii Dacheriani*, Num. 19. Marciniacenſe Monaſterium fundavit *Sanctus Hugo* & ad Sanctimoniales ibi congregatas piam ſcripſit Epiſtolam, quæ in Bibliotheca Cluniacenſi edita eſt. Vitam ipſius ab *Hildeberto* Cenomanenſi Epiſcopo ſcriptam vulgarunt *PP. Henſchenius* & *Papebrochius* Societatis Jeſu inter Acta Sanctorum menſis Aprilis Tom. III.

Tom. VI. Spicilegii, in Miſcellaneis Ep. X. Ibid ep. XVIII.

Diverſæ diſciplinæ, diverſique uſus in ejuſdem Regulæ obſervantia diſſidii cauſa inter Religioſos eſſe non debent.

Venerabilis *Petrus* Abbas Cluniacenſis diſciplinam in Congregatione ſua ſub *Pontio* collapſam reſtituit, præclaris editis Statutis, quæ a generali capitulo curavit approbari. Extant in Bibliotheca Cluniacenſi. Cum inter Cluniacenſes & Ciſtercienſes orta eſſet diſſenſio, *Petrus Venerabilis* Epiſtolam ſcripſit 229. ad *S. Bernardum*, quæ tota caritatem & pacem ſpirat, & cauſas diſſidiorum exſcindit. Diverſam diſciplinam, varioſque uſus in ejuſdem regulæ obſervantia, diſſidii cauſam eſſe non debere multis probat, quia *talia de numero præceptorum mobilium ſunt: & quando caritas imperat, abſque aliquo tranſgreſſionis timore movenda ſunt. Nec ſuſpecta eſſe debet hoc*

reſpe-

respectu regulam professis, regulæ prævaricatio, quia Regula illius S. Patris ex illa sublimi & generali caritatis regula pendet, ex qua, & in qua universa lex pendet & prophetæ. Quod si universa lex, tunc & illius regulæ lex. Monachus ergo regulam Patris Benedicti profitens, tunc eam vere servat, quando in servatis vel mutatis quibuslibet ejus capitulis, caritatis legem ubique conservat. Petri Venerabilis in Cluniacensis Cœnobii reformatione adjutor fuit Domnus *Matthæus*, Prior *S. Martini de Campis* postea Cardinalis Episcopus Albanensis; cujus Acta *Petrus* ipse scripsit lib. II. *De miraculis*. Cluniacensis Congregatio sacrarum expeditionum tempore religiosam coloniam in Palæstinam transmisit, habuitque Monasterium celeberrimum in monte Thabor, ut discimus ex Epistola *Petri Venerabilis* ad fratres ibi Domino servientes, 44. libri II. Cluniacensis Congregatio regularem in Hispania propagavit observantiam, teste *Roderico* Archipræsule Toletano, L. VI. *De rebus Hispaniæ*, c. XXV. „ Cum Rex (*inquit*) Aldefonsus vellet Sanctorum Facundi & Primitivi Monasterium ampliare, mittit ad venerabilem Hugonem Cluniacensem Abbatem ut ei virum providum & religiosum mitteret, qui in prædicto Monasterio SS. Facundi & Primitivi Abbatis officio fungeretur: & sicut in Galliis illud Monasterium præcellebat, ita & istud omnibus Monasteriis ejusdem Ordinis in Hispaniis præsideret. Prædictus autem Abbas Cluniacensis, Bernardum, quem ob sanctitatis meritum charum habebat, cum aliis Monachis destinavit. Qui mox veniens, factus Abbas, omnibus se exhibuit amabilem & benignum; adeo quod, cum Deus omnipotens Toletum Christianæ restituit potestati, mox ipse post modicum intervallum fuit electus in Archiepiscopum, & Primatem. De *Henrico* I. Angliæ Rege scribit Willelmus Malmesburiensis L. V. „ Radingense Cenobium inter duo flumina Kenetam & Tamesim constituit, loco ubi omnium pene iterantium & ad populosiores urbes Angliæ posset esse diversorium, posuitque ibi Monachos Cluniacenses, qui sunt hodie præclarum sanctitatis exemplum, hospitalitatis indefessæ & dulcis indicium. „ Cluniacensi quoque congregationi Monasterium prope Constantinopolim dederat, ac obedientiæ Prioris *De Caritate* subjecerat *Alexius Comnenus*, Orientis Imperator, ut constat ex ejusdem Abbatis Epistolis 39. & 40. Libri III. Congregationem Cluniacensem commendat *S. Bernardus* in Apologia ad *Guillelmum Abbatem* cap. II.

Ordinis Benedictini propagatio per Cluniacenses Monachos.

Anno Christi 1109. Nova Benedictini Ordinis congregatio condita est a beato *Bernardo* Tironii in diœcesi Carnotensi primo Abbate, nec in proximis dumtaxat Galliæ regionibus, non in Burgundia tantum, Aquitania, Normannia, Britannia propagata est, sed in Angliam quoque & Scotiam penetravit, ut constat ex Vita *B. Bernardi Tironiensis*, a *Gauffrido Grosso* ejus discipulo scripta, quæ a PP. *Henschenio* & *Papebrochio* edita est inter Acta Sanctorum mensis Aprilis, ad diem 14. quo e vita migravit anno 1114.

Saviniacensem Abbatiam an o 1112. fundavit *B. Vitalis* in Diœcesi Abrincensi, in confinio Normanniæ, & minoris Britanniæ, *Radulfi* Fulgeriarum Domini sumptibus adjutus. Hæc Abbatia sub regula *S. Benedicti*, & propriis observantiis instituta, quinquaginta & octo Cœnobiorum mater extitit, a Tironiensi pendentium, tam in Gallia, quam in Anglia, quorum Catalogum edidit *Souchetus* in Observationibus ad Vitam *S. Bernardi Tironiensis*. Inter filias Saviniacenses, tertia fuit Abbatia de *Furnesio* in Anglia, quæ in Monastico Anglicano p. 704. fuisse, *De ordine Saviniacensi, id est Tironiensi, sub regula s. Benedicti*: Et Monachi in illa Deo servientes, griseo colore induti dicuntur.

Congregatio Silvensis O. B. Silvæ-major. vulgo Seau-majeur.

Undecimo etiam sæculo *Silvæ-majoris* Cœnobium Silvensis congregationis caput in Aquitania prope Burdigalam a *S. Geraldo* primo ejusdem Abbate conditum fuit, sub regula *S. Benedicti*: nec in Gallicanis tantum regionibus, sed in Hispaniis etiam Silvensis Congregatio propagata est, teste *Christiano* Monacho in Vita *S. Geraldi*, quam cum altera ab Auctore suppari Anonymo scripta, PP. *Henschenius* & *Papebrochius* inter Acta SS. mensis Aprilis, Tomo I. edidere, ad diem IX. Ad vitam immortalem migravit anno 1095. Nonis Aprilis. A *Cœlestino III.* Pontifice Maximo inter Sanctos relatus est. Epitaphia in ejus laudem scripsit *Baldricus* Burguliensis Abbas, quæ inter ejus carmina historica leguntur apud *Duchesnium* Tom. IV. *Historiæ Franciæ Scriptorum*.

rum. Officium S. Geraldi, & Sermonem in ejus laudem composuit *Stephanus* Tornacensis Episcopus.

II. S. *Romualdus* Ordinis Benedictini lumen, Eremiticæ & Cœnobiticæ vitæ exemplar, Monasterii Classensis Abbas, quam Præfecturam unanimi electione Fratrum, *Ottonis* III. Imperatoris precibus suscepit; Discipulos habuit sanctitate illustres, *Bonifacium* Russorum Apostolum & Martyrem, *Joannem* & *Benedictum* in Poloniam ad prædicandum Evangelium missos, & Martyrii corona pariter decoratos. Cum ordinem *S. Benedicti* pluribus conditis Monasteriis propagasset, novum instituit sub ejusdem Sanctissimi Patriarchæ Regula, peculiaribus Statutis obstrictum: qui *Camaldulensis* appellatus est à loco Primariæ Eremi ac Monasterii derivato nomine. Camaldulum, ager amœnus est, qui *Campus-Bellus*, & *Campus amabilis* olim dicebatur, in vertice Montis Apennini, inter fines Aretinæ Diœceseos, & inter altissimos colles, quibus Etruria ab Æmilia Provincia disterminatur. Fundum *S. Romualdo* dedit *Maldulus* Nobilis Aretinus, a quo nomen *Camaldulum*, quasi *Campus Malduli*, deductum, inde ad universi Ordinis appellationem traductum est. An. 1012. cœlesti viso scalæ mysticæ a terra ad cœlum usque pertingentis, per quam rutila albatorum Monachorum ascenderet, descenderetque multitudo, recreatus *Romualdus*, sacrum Ordinem instituit. Aretinæ Ecclesiæ sacris *Theobaldus* religiosissimus Antistes præerat, qui sancto viro ad condendum Eremum adjutor fuit, templumque suis extructum impensis in honorem Salvatoris consecravit. In inferiori parte montis domus recipiendis hospitibus ædificata, ne silentium Eremi turbaretur. Loco nomen *Fonti bono*, quod hospitium a *B. Rodulpho*, Camaldulensis Eremi IV. Priore, in Monasterium redactum est, nova Constitutione lata, ut nimirum Novitii per annum tyrocinii ibi probati, postea consensu Majorum obtento, ad Eremum ascenderent: Ut imbecilles, qui diutius Eremiticam austeritatem ferre non possent, ad Monasterium descenderent: Ut infirmi illuc delati curarentur ac resoverentur: Ut Monasterium ipsum ac Monachi in perpetuum Eremitis subessent, & ab eis regerentur. Obiit *S. Romualdus* die 19. Junii anno 1027. septuaginta annos natus, non centum & viginti, ut apud *B. Petrum Damiani* vitiatis numeris, legitur. Qua de re videsis Cardinalem *Baronium* Tomo X. ad annum 1027. & *Bollandum* in Commentariis præviis ad Vitam *Sancti Romualdi*, §. 3. Vitam ejus scripsere *Sanctus Petrus Damiani*, & *Hieronymus Pragensis*, ejusdem Ordinis Eremita, Apostolus Lituanorum. Ordinem approbarunt & confirmarunt Leo IX. Nicolaus II. & Alexander II. Pontifices Maximi. De Camaldulensium Institutis legi possunt Acta *S. Romualdi a S. Hieronymo Pragensi* scripta, & Historia Ordinis ab *Augustino Florentino*, & a *F. Luca* Eremita Hispano edita.

Ordo Camaldulensis Des Camaldules.

III. *Ordo Grandimontensis* anno millesimo septuagesimo sexto Mureti institutus est, loco sterili & aspero, tribus leucis ab urbe Lemovica distante. Quia vero Monachorum Ambazacensium infestatione coacti Mureto ad Grandem-Montem migrarunt an. MCXXIV. Ordinis *Grandis-Montis* nomen factum est. Fundatorem habuit *S. Stephanum de Tierno*, ex Arvernia oriundum, nobili genere, qui in Italiam a patre ductus, & *Miloni* Archiepiscopo Beneventano commendatus, ab eo institutus est. Cujus post obitum Romam adiens, Ordinis Eremitici instituendi facultatem a Gregorio VII. Pontifice Optimo Maximo impetravit. In Galliam itaque reversus in Montem Muretum secessit, ibique, sumpto annulo, quem de omni substantia mundi solum retinuerat, se Deo consecravit his verbis: *Ego Stephanus, abrenuntio Diabolo & omnibus pompis ejus, & offero me ac reddo Deo Patri, & Filio ejus, & spiritui Sancto Trino & uni Deo vivo & vero*. Fratribus, quos illuc congregavit, Regulam propriam dedit, Apostolicam sane & imprimis austeram, quam Cardinales duo Sedis Apostolicæ Legati *Gregorius de Paparescis* & *Petrus Leonis*, qui ipsum honoris gratia Muretum adiere, anno MCXXIV. quo e vivis excessit, approbarunt, & Summi Pontifices *Urbanus III.* & *Clemens III.* confirmavere. Quare Grandimontensium Ordinem sub Regula *S. Benedicti* militare, perperam asseruerunt *Volaterranus* L. XX. Commentariorum Urbanorum, *Genebrardus* in Chronologia ad an. MLXXVI. *Azorius* L. XII. Institutionum Moralium, *Hæftenus* Disquisitionum Monasticarum L. II. Tract. VI. *Aubertus Miræus*

Chronici Benedictini cap. LXV. Clarissimi *Sammarthani* Tom. IV. *Galliæ Christianæ*; & ante hos omnes *Trithemius* Abbas lib. 1. *De Viris Illustribus Ordinis S. Benedicti*, Cap. III. Falsus est & *Chrysostomus Henriquez*, in Fasciculo Sanctorum Ordinis Cisterciensis lib. 2. Dist. II. *S. Stephanum* Grandimontensis Ordinis auctorem Regulam & Constitutiones Cistercienses observasse asserens; & in Menologio ad diem 20. Augusti, eum *Cisterciensibus legibus se suosque filios subjecisse* scribens. Nam 23. annis Ordinem suum ante fundaverat *S. Stephanus*, quam Cisterciensium nomen auditum esset. *Stephanus* Abbas *S. Genovefæ*, postea Vornacensis Episcopus Epist. LXXI. ad *Robertum* Pontiniacensem Monachum data, summis laudibus Grandimontenses extollit. „ Grandimontensium grande nomen ... Hominibus placent, & servi Christi sunt. Boni homines „ appellantur: Nam bonitatis illorum testis est & exclusa cupiditas, & inclusa paupertas. Porro ambitio, quæ fere omnes impugnat, & plures expugnat, tam remota est ab eis, quam longe est ab hominibus, qui numquam se adepturos Cistertium „ certi sunt. Cumque terram dedit Deus filiis hominum, ipsi funiculum suum & sortem in cœlestibus extendunt, viros Evangelicos exprimunt, nec soliciti sunt quid „ manducent & bibant, aut quid induant, quoniam a Patre suo qui in cœlis est, pascuntur, cum volucribus, & cum liliis vestiuntur. Orationes eorum nec balantes greges impediunt, nec mugientia turbant armenta, nec universos familiæ strepitus interrumpunt. Et quoniam radix omnium malorum cupiditas inter eos aruit, recessit ambitio, litigandi materia sublata est, solitudo claudit, paupertas premit, humilitas ligat: hi cum disciplinam quæ est in morum ordinata correptione apprehenderint, „ profecto nec irascetur eis Dominus, nec peribunt de via justa. Viderint ipsi quid intra „ domesticos parietes agant, & testimonia secretorum intus operum suorum invicem „ accusantium & defendentium ei publicent, cui omne cor patet, & quem nullum „ latet secretum: nobis ignorare libet, quibus non licet intrare. Credimus autem, „ quia nec labor eorum sine mercede, nec certamen erit sine victoria, nec exercitium sine fructu, cum inter alios consolationis filios habituri sint & ipsi coronam procinere, gaudium pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris. „ Falso denique *Crusenius* in Monastico Augustiniano, parte II. cap. 18. scribit *S. Stephanum Regulam S. Augustini* Grandimontensibus tradidisse. Id enim refellitur *Stephani Tornacensis* verbis, in epistola mox laudata: „ Si ab iis quæsieris, cujus Ordinis sunt: respondent: „ Peccatores sumus. Si ab aliis, Bonos homines esse dicunt: Nam & in Provincia illa unde originem habent, ubi est caput & sedes eorum, cellulæ ipsorum bonominæ appellantur. Sed & Canonicos Regulares nostri temporis sub Regula B. Augustini „ Christo deservire scimus, & sub ea in domo unius moris habitare. Ipsi autem non „ Augustinum, sed quemdam (ut dicunt) bonum hominem Stephanum de Mureto, „ Magistrum suum profitentur. Libellus etiam, qui eorum Constitutiones continet, „ non Regula ab eis appellatur, sed Vita. Inde est quod sicut a Regula quam observant Canonici nostri, dicuntur Regulares: sic etiam ipsi necesse est a Vita quam „ profitentur, dicantur Clerici seu Laici Vitales. At licet Regulam suam ea tempestate forsan inscriberent *Vitam S. Stephani*, vel *Vitam Fratrum de Grandimonte*, dubium non est quin Sanctus ipsorum Pater eis Regulam tradiderit, quam præ manibus habent: siquidem ipsos his verbis commonebat, quemadmodum ejus acta referunt: *Tantum in Regula de Evangelio per me sumpta perseveretis*.

Fratres Laici Clericis dominari volunt. Rerum temporalium procuratio, & administratio Fratribus Laicis relicta est a *S. Stephano* Grandimontensi, cap. 54. Regulæ, ut Clerici tranquillius rebus divinis vacarent. Inde orta Clericos inter & Laicos gravissima dissensio, in maximum Ordinis sanctissimi dispendium & scandalum plurimorum sub *Lucii III.* Pontificatu. Eo scilicet proruperunt audaciæ Fratres Conversi, ut Clericis ordinem & tempus Divinorum Officiorum præscriberent, ipsosque suo imperio parere recusantes, vexarent rerum necessariarum subtractione. Tunc præerat Grandimonti *Guillelmus de Treynbaco*, qui suæ Domus & Clericorum libertatem cum strenue propugnaret, a Laicis depositus & ejectus est, una cum suis Clericis. A quibus appellatus *Lucius III.* Pontifex Maximus Judices dedit, Carnotensem Episcopum & Abbates Cisterciensem, Clarevallensem, S. Dionysii, S. Ger-

Germani à Pratis, S. Victoris Parisiensis, & S. Genovefæ. Lata secundum Clericos sententia, Prior, cæterique Clerici restituti; Laici, ægre licet, ac post multos tumultus ad Officium redacti, & in Spiritualibus subesse jussit, de Divinis Officiis nihil præcipere aut ordinare, in temporalium procuratione Ordini servire, quam ipsis Clerici non inviderent. Ista constant ex Epistolis *Stephani* Abbatis *S. Genovefæ* CXXXIV. CXXXV. & CXLIII. & CXLIV. Editionis P. *Du Moulinet*, & ex *Jacobo* Cardinali *de Vitriaco*, c. XIX. *Historiæ Occidentalis*. Obiit *S. Stephanus Grandimontensis* octava Februarii, Feria sexta, anno Christi millesimo centesimo vigesimo quarto, ut constat ex primo ejus Epitaphio, & ex Breviario Lemovicensi. Ejus Vita a *Geraldo* Priore Grandimontensi VII. scripta, quæ inter Acta Sanctorum mensis Februarii a PP. *Bollando* & *Henschenio* edita est, obitum ejus sexto Idus Februarii Feria sexta consignat. Porro dies octava Februarii anno millesimo centesimo vigesimo quarto incidit in Feriam sextam, litera Dominicali F. eo anno bissextili dominante usque ad diem intercalarem, quo in E. mutata est. Unde emendandus est Baronius ejus obitum ad annum 1126. referens. Ejusdem sancti viri Gesta descripsit *Vincentius Bellovacensis* noster libro XXV. *Speculi Historialis*, a Cap. XLVI. ad LI. Legisse juvabit & *Bernardum Guidonis* Lodovensem Episcopum, ex nostro FF. Prædicatorum Ordine assumptum, in Opusculo *De Ordinibus Grandimontensi, atque Artigiæ, & Monasterio S. Augustini Lemovicensis*, edito in Nova Bibliotheca MSS. Librorum *P. Labbé* S. J. Tom. II. pag. 275. ubi *S. Stephani* Actis breviter delibatis, hæc subdit de Ordine ab ipso instituto: *Multi mundum deserentes, secuti sunt eum, quibus eam vivendi normam ostendit, & Regulam scripsit, scriptamque reliquit suis Professoribus observandam, in qua omnem esum carnium, curamque ac consortium mulierum, substantiam pecorum seu animalium, proprietatem quoque terrarum, exceptis Eremis in quibus degerent, Discipulis ac Fratribus suis perpetuo interdixit. Quam Regulam tam Urbanus, quam Adrianus, quam Alexander III. ac Lucius III. Romani Pontifices confirmarunt, munientes Ordinem multis privilegiis gratiosis. Verum pro Patribus nati filii, quibus regula austerior videbatur, eam moderari fecerunt per Romanos Pontifices, & maxime per Innocentium Quartum, ac demum per Clementem Quintum.* Postremo eam temperavit in nonnullis Capitibus *Joannes XXII.* In numerum Sanctorum relatus est Beatus *Stephanus* Grandimontensis *a Clemente* III. an. 1189.

Ad officium redigun-tur.

Annus mortis S. Stephani de Mureto.

Regula Grandi-montensium a Romanis Pontificibus confirmata & refrigescente fervore temperata.

Prætermittere non possum, quæ ad Grandimontensis Ordinis commendationem scripsit *Joannes Saresberiensis*, Episcopus Carnotensis lib. 7. *Polycratici*, sive *De Nugis Curialium*, Cap. XXIII. „ Hipocritarum (*inquit*) nomen & notam cautissime & fidelissime declinant Carthusienses, & Magni-Montis nova professio, in antiquæ virtutis „ culmine, Salvatore prævio, solidata . . . . . Porro Magni-Montis incolæ vitam perarduam elegerunt, & non modo avaritiæ, sed ipsius naturæ quodammodo domitores omnia necessitatis imperia excluserunt, abjecerunt solicitudinem crastini, omnia „ mundi oblectamenta contemnere, parum est apud eos, quacumque ad portas eorum „ quis pulset imagine, excluditur, & confusus abscedit: in eas quippe solus Christus „ ingreditur, cujus innituntur gratiæ; jactantes cogitatum suum in eum qui parvulos „ enutrit, dat jumentis escam, pullisque corvorum, Lilia vestit agri, & omnibus sperantibus in se, aut Constitutionis suæ obtemperantibus legi, necessaria præstat, ut „ nihil desit his qui se ejus non subtraxerunt voluntati. Totam ergo solicitudinem „ suam, & omnem in eum projiciunt curam, cui de Fidelibus cura est, adeoque providentiæ devitant angustias, ut vita eorum tota nonnullis tentatio videatur. Sancti „ siquidem Patres genus tentationis definiunt, cum quis agendorum habenas divino „ dumtaxat committit miraculo, humano nondum auxilio destitutus. Cæterum ego „ vitam placentem Deo arbitror, cupiditatis ignaram, insistentem innocentiæ, & pervigilem in opere caritatis. „ Grandimontenses quoque Ascetas commendat *Petrus Abbas Cellensis*, & postea Carnotensis Episcopus Epistola VIII. libri III. & Epistola VII. & XXII. lib. octavi, qua eorum consuetudinem laudat quotannis conveniendi Grandimontem ad Capitulum Generale, in Festo *S. Joannis Baptistæ*; seque eorum orationibus commendat, & singularem de illis æstimationem, tenerumque in Ordinem sacrum amorem testatur.

Grandimontensis ordinis elogium.

domum Convivii. In aliis recitabantur ex *S. Augustino* ut docent *Joannes Beleth*, Parisiensis Theologus, lib. *De Divinis Officiis*, cap. 161. *Durandus* Mimatensis Episcopus lib. 7. *De Divinis Officiis*, & *Petrus Ciruelus* Complutensis Theologus in *Expositione Missalis*, cap. 115. Incertum autem est unde Lectiones Officii Mortuorum Ecclesia Parisiensis desumeret *S. Brunonis* ætate. Maxime cum paulo post ejus obitum primi & secundi Nocturni Lectiones ex Evangelio depromerentur, quod in *Dagoberti* Regis Anniversario faciendum præscripsit Adam Sandionysianus Abbas *Sugerii* Successor, ut habetur in calce veteris Martyrologii. Sexto, incertum est an Officium Mortuorum eo modo dispositum esset quo nunc est, an iidem Psalmi, an Lectiones aliquæ, & Responsoria in eo recitarentur ante annum 1086. quo *S. Bruno* in Eremum secessit. Nullas Lectiones in Agenda seu Officio Mortuorum fuisse olim recitatas, non obscure indicat coævus Auctor *Joannes Abrincensis* Episcopus in lib. *De Officiis Ecclesiasticis*. Denique nullam aliam rationem fuisse putat Launojus, cur Ecclesia Parisiensis, & aliæ plurimæ Lectionem quartam Officii Mortuorum ab his verbis non incipiant, *Responde mihi*, sed ab his *Quantas habeo iniquitates*, nisi quod ipsis convenientius visum est ab initio versus 23. quam ab extremo versu 22. incipere: præsertim cum cæteræ Lectiones ab alicujus commatis seu versus exordio, non ab extremo commate seu versu incipiant. Hæc summa Launojanæ de secessu *S. Brunonis* in Eremum Dissertationis. Ut ut est, ipsi Launoji adversarii fassi sunt, damnatum hominem pro cujus ferali anastasi vindicias scripsere, neque Canonicum insignis Ecclesiæ Parisiensis, neque Parisiensis Universitatis alumnum fuisse, quod nullum extet nec in Ecclesia illa, nec in Academia, eventus hujusce monumentum: illumque altissimo silentio obvolvant coævi & suppares Auctores, qui de rebus Francorum scripsere. Sane *Launojus*, & qui cum illo sentiunt, de Angelico PP. Carthusiensium Ordine male meriti non videntur, quod fabulam exscindere conati sint, quæ nec ad *Sancti Brunonis* gloriam, nec ad sacri honorem Instituti aliquid confert.

Sacri Carthusiensium Ordinis commendatio. Austeritas primæva.

VI. Conferunt vero plurimum quæ scripsit Venerabilis *Guibertus* Abbas *Beatæ Mariæ de Novigento*, lib. 1. *De vita sua*, cap. 11. ubi de Carthusia & primævis Carthusianorum moribus hæc habet: „ Ecclesia ibi est non longe a crepidine montis, paulo „ sinuatum devexum habens; in qua tredecim sunt Monachi; Claustrum quidem satis „ idoneum pro Cœnobiali consuetudine habentes, sed non claustraliter, ut cæteri, „ cohabitantes. Habent quippe singuli cellulas per gyrum claustri proprias, in quibus operantur, dormiunt, ac vescuntur. Dominica a Dispensatore escas, panem scilicet ac legamen accipiunt, quod unicum pulmenti genus a quoque eorum apud se „ coquitur. Aquam autem tam haustui, quam residuo usui, ex ductu fontis, qui omnium obambit cellas, & singulorum per certa foramina ædiculis influit, habent. „ Pisce & caseo Dominicis & valde Festis diebus utuntur: pisce dixerim, non quem „ sibi ipsi emerunt, sed quem bonorum aliquorum virorum largitione susceperint. „ Aurum, argentum, ornamenta Ecclesiæ, a nemine: Nihil enim ibi præter Calicem argenteum. Ad eamdem Ecclesiam non horis solitis, uti nos, sed certis conveniunt. Missas, nisi fallor, Dominica, & Solemnibus audiunt. Nusquam pene loquuntur; nam si quid peti necesse est, signo exigitur. Vinum, si quando bibunt, „ adeo corruptum, ut nihil virium, nil pene saporis utentibus afferat, vix communi sit unda præstantius. Ciliciis vestiuntur ad nudum, cæterarum vestium multa „ tenuitas. Sub Priore agunt: vices autem Abbatis ac Provisoris Gratianopolitanus Episcopus, vir plurimum religiosus exequitur. Cum in omnimoda paupertate se depri-

Paupertas arcta, Bibliotheca dives.

mant, ditissimam tamen Bibliothecam coagerant; quo enim minus panis hujus copia materialis exuberant, tanto magis illo, qui non perit, sed in æternum permanet, cibo operose insudant. In tantum, inquam, suæ sunt custodes inopiæ, ut hoc „ ipso, quo agimus, anno, Nivernensis Comes, vir omnino religiosus ac potens, eos „ causa devotionis, & optimæ quæ hinc emanat opinionis, inviserit: multumque super sæculari eos cupiditate, ut caverent inde, monuerit. Cumque regressus ad sua, „ eorum indigentiæ, quam viderat, meminisset, & monitorum, quæ eis intulerat nequaquam memor esset, nescio quæ argentea, scyphos videlicet & scutras * pretii

„ plu-

„ plurimi eis misit: sed eorum quæ dixerat illis, nequaquam ob liviosos invenit * „ Communicato namque mox consilio, quæcumque dixerat ad integrum refutata re- „ cepit &c.

* Forte Scutellas.

Chronicon Mauriniacense lib. 11. sub finem, breve istud, sed præclarum Carthusiensis Ordinis habet elogium: *Erant Carthusienses in jugis Alpium Angelicam degentes vitam supereminentissimæ religionis, & incomparabilis auctoritatis viri.*

Venerabilis *Guillelmus* Abbas *S. Theodorici*, in Epistola seu Tractatu *de vita solitaria ad Fratres de monte Dei* *, novum ordinem his verbis commendat; Fratribus de „ monte Dei; Orientale lumen, antiquum illum in religione Ægyptium fervorem te- „ nebris Occiduis, & Gallicanis frigoribus inferentibus, vitæ scilicet solitariæ exemplar „ & cœlestis formam conversationis: occurre & concurre in gaudio Sancti Spiritus „ anima mea, & visu cordis in fervore pietatis, & in omni obsequio devotæ volun- „ tatis. Quidni? Etenim epulari & gaudere in Domino oportet, quia Christianæ de- „ votionis ac religionis speciosissima portio, quæ cœlos propinquius tangere videbatur, „ mortua erat, & revixit; perierat de mundo, & inventa est. Auditu auris audie- „ ramus nec credebamus; legebamus in libris, & mirabamur de antiqua vitæ solita- „ riæ gloria, & magna in ea gratia Dei; cum subito invenimus eam in campis sil- „ væ, in monte Dei, in monte pingui: Ubi jam pinguescunt speciosa deserti, & exul- „ tatione colles accinguntur. Ibi enim jam per vos offert se omnibus, & in vobis „ se demonstrat, & ignota hactenus innotescit in paucis simplicibus ipso eam vobis in- „ gerente, qui in paucis simplicibus totum olim sibi mundum subjecit, ipso mundo „ mirante . . . . . Vestra simplicitas jam multos provocat ad æmulationem: Vestra „ sufficientissima & altissima paupertas jam multorum confundit cupiditatem: Vestrum „ secretum, jam earum rerum quæ tumultum faciunt, vel facere videntur, pluribus „ incutit errorem . . . . Altissima est professio vestra. Cœlos transit, par Angelis est, „ Angelicæ similis puritati. Non enim solum vovistis omnem sanctitatem, sed omnis „ sanctitatis perfectionem, &c.

Mons Dei, Carthusia in Diœcesi Remensi.

Vitæ Solitariæ exemplar.

Petrus Venerabilis Abbas Cluniacensis, lib. II. *De miraculis*, cap. 28. Carthusiensium Ordinem, qui maximum ipse miraculum est, & miraculorum officina his verbis describit: „ Servatur in Burgundiæ partibus, inter omnes Europæ nostræ monastici ordi- „ nis Professiones, Professio quædam multis aliis ejusdem monastici propositi sanctior „ & cautior, instituta nostro tempore a quibusdam Patribus magnis, Doctis, & San- „ ctis, Magistro Brunone Coloniensi Magistro Landuino Italico, ac quibusdam aliis „ vere magnis, ut dixi, & Deum timentibus viris. Qui quorumdam antiquorum Mona- „ chorum tepiditate, negligentia, ac desidia prædocti, sæculo abrenuntiare volentes, „ cautius sibi, suisque in via Dei Sectatoribus consuluerunt, & vigilanti oculo ordi- „ nem contra omnes pene Satanæ insidias circumspectum instituerunt. Nam ut con- „ tra superbiam, & contra ejus nefandam sobolem, invidiam dico, ambitionem, & „ vanam gloriam, ac si qua sunt alia, Ordo ab eis institutus armaretur, vestes vilissi- „ mas, ac super omne religionis propositum abjectissimas, ipso que visu horrendas as- „ sumpserunt. Quantitate enim breves & angustæ; qualitate, ita ut vix aspici pos- „ sint, hirsutæ & sordidæ, nullum gloriandi vitium se posse admittere indicant . . . „ Cupiditatem insuper vel avaritiam ita radicitus avulserunt, ut certos terminos, „ juxta locorum suorum fertilitatem aut sterilitatem, in circuitu cellarum suarum ma- „ jores minoresve præfigerent, extra quos, etiamsi totus eis offerretur mundus, nec „ saltem quantum pes humanus occupat, terræ spatium acciperent, &c. Multa qui- „ dem in illo sacro Ordine miracula contigisse, a pluribus accepi: sed quia ipsius hu- „ militatis virtute, qua semper servi Dei miranda opera sua, quanto possunt nisu oc- „ cultant, vix aliquid ex his prodere alicui voluerunt, rara immo rarissima quibus „ omnimoda fides accommodanda esset, ad nemiracula pervenerunt.

Carthusienses contra omnes pene Satanæ insidias armati.

Eorum vestes.

Cupiditatis radix ab iis avulsa.

Laurentius de Leodio in historia Episcoporum Virdunensium: „ Carthusiensis illa „ religio, *inquit*, mundo hactenus inaudita, de sanctissima schola Reverendissimi Bru- „ nonis processit, qui in carne extra carnem vivendo, Angelos in terra, Paulum in „ Paradiso, Joannem Baptistam & Paulum Eremitam in deserto nobis hodie repræ-

 sentat,

„ ſentat, ut merito hanc religionem florem mundi nomines, ut hanc eſſe animal ſi„ mile aquilæ in cœlum volanti jure pronunties, &c.

Joannes Saresberienſis, lib. VII. *Polycratis*, cap. XXIII. ſacrum Carthuſienſium ordinem his verbis prædicat: „ Carthuſienſes cupiditati ſuæ, immo neceſſitati limites „ præfixerunt, & moderationis habenis omnem avaritiam cohibent, & interdum ipſi „ neceſſitate aliquid ubtrahunt, ne ſub obtentu illius quidpiam avaritia moliatur. Ma„ gni proculdubio viri, & inter præcipuos numerandi, cum non modo profeſſiones, „ ſed jam ſeneſcente mundo, in tanta multitudine labentium ſæculorum pauci pro„ ceſſerunt homines, qui ſatietatis ſibi aliquos præſcripſerint terminos.

Petrus Cellenſis Abbas Epiſtola XXIII. lib. I. ad *Eskilum* Archiepiſcopum Lundenſem, de Carthuſienſibus, quos mitti in Daniam rogaverat, ita ſcribit: De illo Or„ dine, qui quaſi Cherubim ſive Seraphim, immediate reſidenti Agno, qui habet „ oculos ſeptem & cornua ſeptem, in throno gratiæ accedunt, gazas veſtras exorna„ re voluiſtis. Ecce factum eſt ut imperaſtis. Adquievit Sanctus Carthuſienſium Fra„ trum Conventus juſtis petitionibus veſtris.

Petrus Bleſenſis, Epiſtola LXXXVI. ad magiſtrum *Alexandrum* Monachum, qui Carthuſienſium Ordinem deſerere propoſuerat, quod quotidie in eo ſacris operari non poſſet, aliaſque forte ob cauſas, in laudem incomparabilis Ordinis excurrit. „ Cur, „ *inquit*, Sanctum & glorioſæ opinionis Ordinem Carthuſienſem prævaricando depra„ vas? Numquid reſina non eſt in Galaad, aut medicus non eſt ibi? Ibi ſane invene„ rat locum pœnitentiæ, ſecretum ſolitudinis, pacem animæ, contemplationis arca„ num, gaudium in Spiritu Sancto, munus ſalutis, & efficax beneficium medicinæ. „ Verum manna cœleſte faſtidiens, & ſuſpirans ad ollas carnium, domum illam ap„ petis quæ deſiderio tuo ſatisfaciet, quæ tibi delicatius & indulgentius miniſtrabit. „ Ideoque tumultum frequentiæ popularis, ſilentio, & ſolitudini anteponis ſolicitu„ dinem: Licet noveris ſcriptum eſſe, quia qui jugum Domini accepit, ſedere de„ bet ſolitarius & tacere. Hoc in Ordine Carthuſienſi cauſaris & arguis, quod ſin„ gulis diebus Miſſas non faciunt, atque hujus religionis, aut potius ſuperſtitionis „ obtentu, tuum machinaris egreſſum. Tuæ literæ faciunt te inſanum . . . Si atten„ das domum Carthuſienſem, quam relinquere deſideras, conſideres unde venias, aut „ quo vadas. Jeruſalem pro Babylone, terram promiſſionis pro Æ„ gypto, pro exilio „ patriam, cœlum pro inferno, quietem & pacem pro labore & miſeria dereliu„ quis. Domus ꝺpꞁubꞁꞁm Carthuſienſis, & locus habitationis illius ſitus eſt in mon„ tibus, & ſcopulis & in petris; ut ſit potius inhabitatio Angelorum quam homi„ num, ad dandam Altiſſimo vocem confeſſionis & laudis, ſicut ſcriptum eſt: *Super* „ *ea volucres cœli habitabunt, de medio petrarum dabunt voces*... Vere terribilis eſt „ locus iſte, nec eſt hic aliud, niſi Domus Dei, & porta cœli. Et licet domus illa „ ſit in terra horroris, & vaſtæ ſolitudinis, nominatiſſima tamen eſt in obſervantia re„ ligionis & ordinis. In omnem terram per gratiam Dei exivit fama ejus, & in fi„ nes orbis terræ ſuæ odorem ſuavitatis effudit. Plantatio enim Dei eſt, & vinea „ Domini Sabaoth: Ideoque jam excrevit in immenſum, & multiplices fructus fecit. „ Vide ſi jam non operuit montes umbra ejus; ſi non extendit pal„ mites ſuos uſque „ ad mare, & uſque in Angliam propagines ejus.

Miſſam quotidie non celebrabant.

Jacobus de Vitriaco Cardinalis cap. 18. *Occidentalis Hiſtoriæ*, de Carthuſienſium Inſtitutis pene eadem habet quæ *Guibertus Novigentinus*, & *Petrus Cluniacenſis*, eoſque inſuper a litium fuga commendat. *Si quis* inquit, *aliquid eis abſtulerit, vel alio modo injuriatus fuerit, nullam contra ipſum in Judicio cauſam movent. Unde nec proximos ſibi licet inimicantes ſcandalizant, nec Advocatis ad lites & jurgia indigent, nec Curias ſæculares in detrimentum animæ ſuæ eos oportet adire.* Conſuetudo illa bona ſua nuſquam omnino in Judicio repetendi apud Carthuſienſes exolevit XIII. cadente ſæculo, cogente ſæcularium hominum improbitate, ut colligitur ex Epiſtola *Humberti Delphini* Viennenſis, data anno 1283. in Vigilia Natalis Domini, qua Judicibus ſuis jubet ut Carthuſienſium lites motæ & movendæ *Juris ſolemnitate non ſervata, ſimpliciter*

Lites fugiebant, ſua in Judicio non repetebant.

& de

& de plano & fine ftrepitu Advocatorum finiantur. Edita eft hæc Epiftola a Domno *Mabillonio*, Tom. III. Veterum Analectorum pag. 499.

VII. Ordo Ciftercienfis, a *B. Roberto* Molifmenfi Abbate, Ordinis Benedictini, inftitutus eft anno millefimo nonagefimo octavo. *Alberico & Stephano*, qui poft ipfum Abbates fuere, adjuvantibus, annuente *Hugone* Lugdunenfi Archiepifcopo, Sedis Apoftolicæ Legato, favente *Odone* Burgundiæ Duce. Ordinis caput Ciftercium, * in Diœcefi Cabilonenfi, in loco uliginofo & nemore vaftiffimo, quod a Cifternis nomen fortitum putant. *Sancti Benedicti* Regulæ, propriifque Statutis devincti funt Ciftercienfes. *Roberto* ad Molifmenfes fuos Apoftolica Auctoritate revocato, fubftitutus *Albericus*, fanctitate non impar, novi Confirmationem Ordinis a *Pafchali II.* impetravit. Varia eft de tempore obitus *B. Roberti* opinio. Ante annum 1112. obiiffe certum eft, die 17. Aprilis. Ab *Honorio* III. Pontifice Maximo in numerum Beatorum relatus eft anno 1222. Vitam a Monacho Molifmenfi Anonymo fcriptam fub *Adone* Abbate, fæculo 12. inter Acta Sanctorum menfis Aprilis Tom. III. ad diem XXIX. *PP. Henfchenius & Papebrochius* S. J. edidere. Obiit *S. Albericus* fecundus Abbas Ciftercienfis anno 1107. die 16. Januarii. Ejus Vitam fcripfit Chryfoftomus *Henriquez* in Fafciculo SS. Ordinis Ciftercienfis, Lib. I. Diftinct. II. & ex eo *Bollandus* inter Acta Sanctorum menfis Januarii, Tom. II. *S. Alberico* fubftitutus eft *Stephanus* vir quoque Sanctiffimus, qui *S. Bernardum* cum triginta Sociis Ciftercium ingredientem fufcepit, anno 1113. Primum Capitulum Ciftercii congregavit anno 1116. *Chartam Caritatis*, id eft, unionis Monafteriorum anno 1119. promulgavit, a *Callifto II.* Pontifice Maximo fubinde confirmatam. Plurima condidit Monafteria, inter quæ eminent *Firmitas*, * *Pontiniacum*, *Claravallis*, & *Morimundus* quatuor primæ Ciftercii Filiæ: Quorum Abbatibus jus vifitandi Ciftercium illique providendi, mortuo Abbate, tribuit *Charta Caritatis*. Obiit *Beatus Stephanus* anno 1134. die 28. Martii. Ejus memoria facris Ecclefiæ Tabulis infcripta eft ad diem 17. Aprilis. Ejus Vitam ex Hiftoricis Ordinis defcriptam edidere *PP. Henfchenius & Papebrochius* inter Acta Sanctorum menfis Aprilis Tom. II. De Ciftercienfis Ordinis Inftitutione, Primifque Patribus, lege Parvum & Magnum Exordium Ciftercienfe, Collationes SS. Patrum de initio Ciftercienfis Ordinis, Auctore Clarevallenfi Monacho Anonymo, *Cæfarium Heifterbacenfem* in Dialogis, *Manriquez* in Annalibus, *Chryfoftomum Henriquez* in Fafciculo Sanctorum, & in Menologio Ordinis Ciftercienfis, in cujus Apparatu colligit elogia, quibus Summi Pontifices, aliique fpectati in Ecclefia viri Ordinem Ciftercienfem exornarunt; & *Carolum de Vifch* in Bibliotheca Ciftercienfi.

*Ordo Ciftercienfis, Molifmum vulgo, Molefme. *Cifteaux.*

**La Fertè, Pontigny, Clairvaux. Morimond*

Extat T. I. Bibl. Ciftere. p. 9.

Joannes Saresberienfis lib. VII. *Polycratici* cap. XXI. Ciftercienfes his verbis commendat: *Ciftercienfes Beati Benedicti, quem omnium juftorum fpiritu plenum fuiffe conftat, præcepta & veftigia fequuntur ad unguem.* De his *Petrus Cellenfis* Abbas Epiftola XXIII. lib. 6. ad *Nicolaum* Monachum Sancti Albani: „ Ciftercienfium, *inquit*, nugas nefcio, „ quos præ aliis mortalibus, feriis & fine fine manfuris intendere video. Hi funt qui „ monetam noftri jam in agonia pofiti Ordinis reformaverunt. Hi funt qui Regulam „ Beati Benedicti pene combuftam, ficut Efdras veterem Legem, reftauraverunt. Hi „ cum Apoftolo Corinthiis, id eft, agricolis, & rufticis fæcularibus onerofi non funt: „ fed propriis manibus laborantes, fe & alios pauperes pro poffe exhibent. Clauftra „ illorum Caftra Dei funt: ubi nocte in Pfalmis & Orationibus parati funt, fufcitare „ Leviathan, qui fub umbra dormit in locis humentibus; & in die in agro Jericho Principi „ militiæ occurrunt, qui tenet gladium bis acutum, ut fuperflua refecet cogitationum „ & operationum.

Ciftercienfis Ordinis commendatio.

Primæva Ciftercienfium paupertas.

De his *Stephanus* Abbas *Sanctæ Genovefæ*, poftea Tornacenfis Epifcopus, Epiftola LXXI. ad *Robertum* Pontiniacenfem Monachum. „ Ciftercienfium Ordinem quafi lucernam fupra montem pofitam, quis in Ecclefia Dei maximum & præcipuum culmen „ non dicat attingere? Evangelium implentes, Monafticam Regulam, quam fupererogavit Benedictus Pater, fidelis Samaritani ftabularius, ut nec unum ex eo jota „ præterire videantur. Beata paupertas eorum, quæ licet eos fame premat & frigore, non tamen aut mendicare compellit, aut divitibus adulari. Suis aut fuorum ma-

Edit. P. Du Moulinet.

„ nibus

Opus manuum. „ nibus victum exquirunt, & veſtitum: non veriti ſequi Paulum qui cum licite poſ-
„ ſet de Evangelio vivere, ac ſpiritualia ſeminans, carnalia metere: maluit tamen ma-
„ nibus ſuis operari, ne quod offendiculum daret Evangelio Chriſti. Honorant Do-
Caritas, „ minum de ſua, non de aliena ſubſtantia: & de primitiis frugum non alterius,
„ ſed ſuarum, dant pauperibus: Quamquam rectius non ſua, ſed omnium dixerim,
„ quæ univerſis ſecundum gradus ordinatæ caritatis in commune deſerviunt. Nec enim
„ buccellam ſuam comedunt ſoli, & non comedit cum eis pupillus ex ea: non deſpi-
„ ciunt prætereuntem, & abſque operimento pauperem, ſed benedicunt eis latera pau-
„ perum, & de velleribus ovium ſuarum calefaciunt: & eorum quidem lateribus pan-
„ nos circumdant ſicut deſpicabiles prætio, ſic inapplicabiles ornamento. Conqueritur
„ ipſa natura quæ modico ſolet eſſe contenta, quod tegumenta eorum ei non ſuffi-
„ ciant in hyeme, & officiant in æſtate. Oſtium eorum viatori patet, nec foris re-
Parcimonia in cibo. „ manet peregrinus. In ſudore vultus ſui veſcuntur pane ſuo, nec eos laſcivire aut
„ rixari faciunt otium & alienus cibus. Tanta in cibo parcimonia, ut duobus tantum
„ pulmentis utantur, quæ aut ager ex leguminibus, aut ex oleribus hortus offert.
„ Ipſi piſce tanto rarius utuntur, quanto frequentius apud eos audiri ſolet, quam vide-
„ ri. Terram diſrumpunt voluntarii, & violenti diripiunt cœlum. Si numeres quot ab
„ eis beneficia profluunt in populum, plura conferunt univerſitati, quam univerſitas ipſis.
„ Parva ſunt hæc, & quæ terrenos vel alliciant, vel occupent appetitus. In eis nec fœ-
„ cunditati Liæ Rachel invidet, nec Rachel pulchritudinem Lia minuit, ſed munit.
„ Non murmurat Martha de ſilentio Mariæ, & mirum dictu! Maria ſedens ad pedes
Diſciplina. „ Domini Martham ſolam miniſtrare non relinquit. Inter eos juge gaudium, commu-
„ nis exultatio, ubi nihil extra diſciplinam, nihil contra. Mirantur omnes, delectan-
„ tur his Angeli, fugiunt partes adverſæ, quoniam Sancta illa Congregatio terribi-
„ lis eſt ut caſtrorum acies ordinata. Illic nec bobus præfertur aratrum, nec a capite
„ deorſum pendet Dominus, nec idiota docet Clericum, nec Laicus imperat Sacerdo-
„ ti; ibi majores minoribus, prudentiores preſunt indoctis qui & vitæ ſanctitate præ-
Officii Divini celebratio. „ eminent, & intelligentia Scripturarum. In Arca illa non eſt virga ſine Moyſis ta-
„ bulis Teſtamenti, quia qui poteſtatem habet corripiendi, habet & ſcientiam corri-
„ gendi. Divina Officia cum tanta ſolemnitate & devotione celebrant, ut in eorum
„ concentu voces Angelorum ſonare putes; Pſalmis, & Hymnis, & Canticis ſpiritua-
Occupationes ſanctæ. „ libus ad laudes Dei invitant homines, & Angelos imitantur. Laicorum fabulis in-
„ tereſſe non delectantur, & tanto remotius ſunt ab eis, quanto Chriſto devotius fa-
„ mulantur. Extra Oratorium, aut operi manuum dant operam, ut ſemper eos
„ Diabolus inveniat occupatos, aut legendo concipiunt, aut ſanctis meditationibus cœ-
Silentium. „ los penetrant, ut in Paradiſo audiant illa arcana verba quæ non licet homini loqui.
„ Regreſſi a Superis tantam ori ſuo ponunt cuſtodiam, tantum oſtium labiis ſuis, ut
„ cultum juſtitiæ ſilentium ne articulatis quidem vocibus interrumpant. Non bini aut
„ terni ſeorſum per angulos clauſtri fabulis vacant, qui nec inter ſe ſeria ſerere permit-
Converſatio in omnibus exemplaris, & virtus ſine fuco. „ tuntur. Tenent memoriter, Quoniam in multiloquio non effugient peccatum, &
„ quaſi naturæ bellum indicentes, modicum illud membrum, quod magna exaltat,
„ non modica diſciplina coercent ... Viri illi Evangelici & Angelici non ſunt filii no-
„ ctis, nec tenebrarum, quoniam ſic lucet lux eorum coram hominibus, ut videntes
„ opera eorum, glorificent Patrem ſuum qui in cœlis eſt. Spectaculum ſunt & An-
„ gelis, & hominibus, ut ex eorum manifeſta converſatione & Angeli congratulationis
„ gaudium, & homines ſumant imitationis exemplum. In illo Sancto Collegio de fer-
„ mento Phariſæorum vel ſimulatio nihil penitus intermiſcet. Intrat quilibet quaslibet
„ eorum officinas, & ſingulorum officia certis diſtincta finibus attrectare manibus,
„ oculis curioſis inſpicere, æſtimare animo, lingua dijudicare poteſt: Nec enim decli-
„ nant humanum judicium qui ſolum timent divinum.

Abbatis manſuetum, egentium ærarium. De his legendus & *Villelmus Malmesburienſis* lib. 4. *De Geſtis Regum Anglorum*, ubi ipſorum inſtituta vivendique rationem deſcribit, ac prædicat; ſubditque de *Beato Stephano*, tertio Ciſtercii Abbate „ Beatum ſe computat terræ illius indigena, quiſquis „ per illius manum pecunias ſuas tranſmittit ad Deum. Plura quidem ille accepit,

„ ſed

„ sed paucis in suos suorumque usus expensis, cætera in egenos. Monasteriorumque ædificationem confestim dispersit. Est enim Stephani marsupium, omnium egentium publicum ærarium. Abstinentiæ illius est indicium, quod nihil ibi, sicut in cæteris Cœnobiis videas fulgurare auro, renitere gemma, micare argento. Nam (ut Gentilis ait) *In sancto quid facit aurum?* Nos in sacratis vasis parum putamus actum nisi crassi crustam metalli obumbret honor lapidum, vel topaziorum flamma, vel ametistorum viola, vel smaragdorum lux herbida, nisi tunicæ Sacerdotales auro laudant, nisi multicoloribus parietes picturis reniteant, & solem ad lacunar solicitent. At vero illi, ea quæ prima mortales falso in secundis habentes omne studium in ordinandis moribus ponunt, magisque amant splendidas mentes, quam auratas vestes ..... Quin etiam laudabilis Abbatis clementia, cum vel vult, vel velle se simulat aliquid de jugo Regulæ inflectere, illi contra nituntur; non multum vitæ suæ superesse dicentes, nec tamdiu se victuros quam vixere: sperare se duraturos in proposito, & successuris futuros exemplo, qui si flexi fuerint, peccabunt.... Sed ut omnia quæ de illis dicta sunt vel dici possunt, in unum conferam: Sunt hodie Monachi Cistellenses omnium Monachorum exercitium, studiosorum speculum, desidiosorum œstrum.

Simplicitas in templorum ornamentis, & sacris vestibus.

Constantia in observantia Regulari.

De his *Petrus Blesensis* Epistola 82. ad Abbatem & Conventum Cisterciensem: *Inter universas, inquit, Ordinum varietates, quibus decorata est Sponsa Christi, nullus Ordo virtute flagrantior, nullus sancti nominis odore suavior est in Christo, quam vester .... Una omnium vox est, quia Cisterciensis Ordinis Professores tanto differentius præ cæteris triumphales sanctitatis titulos referent, quanto expressius Religionis Apostolicæ vestigiis inhæserunt; cum in tenuitate ciborum, in asperitate vestium, in vigiliis, in Confessionibus, in disciplinis, in Psalmis, in humilitate, hospitalitate, obedientia, caritate, & cæteris, quibus fructus vitæ seminatur in terris, deprimatis carnem, spiritum erigatis.* Et Epistola 86. ad Magistrum *Alexandrum* qui e Carthusiensi ad laxiorem Ordinem migrare decreverat: *Ferrem, inquit, patientius si ad Cisterciensis Ordinis observantiam te transferres. Si enim in proposito Religionem habes, ibi probatissima religionis Schola est, summus ibi modestiæ usus, morum regularitas, fraternitatis affectio, pax animi, omnium communicatio. mutua obsequela, disciplinæ vigor, amor obedientiæ, vinculum caritatis, carnis servitus, hospitalitatis exhibitio, legendi libertas, vigiliarum excubiæ, quies meditationis, devotio psalmodiæ.*

Cisterciensem Ordinem pariter commendant *Anselmus* Havelburgensis Episcopus lib. I. Dialogorum pag. 113. Tom. 13. Spicilegii Dacheriani; & *Jacobus de Vitriaco* S. R. Ecclesiæ Cardinalis in Historia Occidentali Cap. XIV. ubi eorum Instituta & mores accurate exponit. Ab eorum verbis describendis studio brevitatis abstineo. Legatur & Diploma *Clementis IV.* quo *Charta Caritatis* explicatur, aliaque pro bono regimine ordinis Statuta promulgantur. Extat Tom. I. Bullarii Romani. Incipit his verbis: *Parvus fons qui crevit in fluvium, & in lucem, solemque conversus, in aquas plurimas redundavit Cisterciensis est Ordo prælucidus.*

VIII. Ordo sacer *Fontis Ebraldi* anno centesimo supra millesimum a Venerabili *Roberto de Arbrisello* fundatus est, in sylva quæ Monasterio principi totique Ordini nomen dedit. Regulam a religiosissimo parente fœminis virisque traditam, *Paschalis II.* & *Callistus II.* Pontifices Maximi confirmarunt. Abbatissa Fontis Ebraldi, totius Ordinis Mater est, caput, & Antistita, cum Sanctimonialium, tum Monachorum. Ita nempe statuit Venerabilis *Robertus de Arbrisello*, virosque Ancillarum Christi obsequiis ac regimini singulari voto devinxit, Ordine super verbis Christi in cruce pendentis fundato, dum Matri dicebat, *Mater ecce Filius tuus*: Discipulo vero: *Ecce Mater tua*: Ex qua hora *Accepit eam Discipulus in suam*. Nec vero rem prorsus novam tentavit *Beatus Robertus de Arbrisello*, cum Sanctimonialium obsequiis ac Imperio Monachos addixit. Id enim de Streaneshalensi *Hildæ* Abbatissæ Monasterio *Beda Venerabilis* commemorat lib. IV. *Historiæ Ecclesiasticæ Gentis Anglorum*, cap. XXIII. eamque laudat, quod *tantum lectioni Divinarum Scripturarum suos vacare subditos, tantum operibus justitiæ se exercere faciebat, ut facillime viderentur ibidem, qui Ecclesiasticum gradum,* hoc

Ordo Fontis Ebraldi, vulgo De Fontevrand.

Rem novam non tentavit Robertus de Arbrisello cum viros obsequiis Ancillarum Christi addixit ac voto adstrinxit.

hoc est, *Altaris Officium apte subirent*, *plurimi posse reperiri*. Et quinque *ex eodem Monasterio Episcopos*, *omnes singularis meriti ac sanctitatis viros* suis temporibus assumptos testatur. Idem in Monasterio *Sanctæ Crucis* in Urbe Pictavensi a Beata *Radegunde* condito servatum est, ut docet Capitulare *Ludovici Pii* de Regio illo Parthenone, Articulo VII. quo statutum est, *Ut omnino provideatur*, *ne Clericorum numerus plusquam triginta augeatur*; *& ipsi per omnia ad dictam Congregationem Sanctæ Crucis honeste & perfecte obedientes sint atque subjecti*.

Ordo S. Joannis Hierosolymitani.

IX. Duodecimo Sæculo instituti sunt Ordines Equestres, Regno Hierosolymitano per *Godefridum Bullonium* restituto. Inter hos celeberrimi fuere Hospitalarii S. Joannis Hierosolymitani, Milites Templi, Ordo Sanctæ Mariæ Teutonicorum, & Ordo de Calatrava. Hospitale *Sancti Joannis* initium habuit cum adhuc sub Saracenorum dominio Civitas Sancta captiva teneretur. Princeps enim Ægyptius, qui regiones universas a Laodicea Syriæ ad extremam usque Ægypti civitatem Alexandriam possidebat, quartam Civitatis Hierosolymitanæ portionem, juxta Dominicum Sepulchrum, Surianis & eorum Patriarchæ, sub conditione annui tributi ad habitandum concesserat: regiones urbis reliquas incolebant Saraceni. Ex Occidente frequentes ad Terram Sanctam Christiani conveniebant: pars negotiationis, pars devotionis causa. Longobardorum, & maxime Amalphitanorum Mercatorum major erat concursus. Hi principem Ægypti tributis ac muneribus cum sibi devinxissent, ab eo facile impetrarunt, ut in honorem *B. Mariæ* prope Ecclesiam Dominici Sepulchri alteram construerent, Divinis Officiis Latinorum Ritu celebrandis consecrandam. Ædes sacra, mox ut perfecta est, Abbati & Monachis Latinis tradita fuit, ipsique *Sanctæ Mariæ de Latina* nomen impositum. Postea, peregrinis mulieribus excipiendis aliud Monasterium in honorem *Beatæ Mariæ Magdalenæ* conditum est, in quo Sanctimoniales Hospitalariæ constitutæ. Demum peregrinorum ad Loca Sancta confluentium crescente numero, Abbas & Monachi *Sanctæ Mariæ de Latina* infirmis & egenis suscipiendis Hospitale & Capellam in honorem *Sancti Joannis Eleemosynarii* condidere, nullis tunc redditibus ac possessionibus locupletes; unde fragmenta dumtaxat quædam & reliquias mensarum utriusque Monasterii, ac obventitias Fidelium eleemosynas pauperibus & infirmis distribuebant. Postquam vero Hierosolymitanam Civitatem Ducis *Godefridi*, aliorumque Fidelium armis a Saracenorum tyrannide liberatam, Christiano cultui penitus restitui Deus voluit, *Gerardus* quidam vir nobilis & vitæ sanctimonia insignis, qui in *Sancti Joannis* Hospitali pauperibus & infirmis sub Abbatis *de Latina* directione ministraverat, adjunctis sibi nonnullis honestis, religiosisque viris, habitum Regularem suscepit, ac vestibus suis alba cruce exterius insignitis, Redemptionis nostræ signum in pectore palam præferens, Regulæ salutari, piisque Institutis professione solemni se obstrinxit. Sanctum propositum æmulata est *Agnes* nobilis & religiosa fœmina. Hi devote Domino servientes, & infirmis pauperibus de paupertate sua diligenter ministrantes, in agro qui vocatur *Haceldama* mortuos sepeliebant. Abbati *sanctæ Mariæ de Latina* Hospitalis Conditori atque Directori parebant: multo magis Patriarchæ Hierosolymitano, cui *de Bonis suis decimas*, *secundum sacros Canones*, *& utriusque Testamenti præcepta*, *absque contradictione*, *reddebant*. *Orationi autem vacantes*, *vigiliis & jejuniis seipsos affligentes*, *operibus misericordiæ affluentes*, *parci sibi & austeri*; *pauperibus autem & infirmis*, *quos Dominos suos appellabant*, *largi & misericordes existebant*. *Panes de pura simila largiebantur infirmis*, *residuum vero cum furfure ad usus proprios reservabant* ... *Si quis autem inter ipsos in aliquo delinquebat*, *nullo modo relinquebatur impunitum*, *ne facilitas veniæ præberet incentivum delinquendi*, &c. Progressu temporis Milites cum Servientibus in suum Collegium admisere ad Terræ Sanctæ defensionem contra Saracenos, ac demum Ordo Hospitalis totus in Equestrem mutatus est. (Hi olim Rhodii, nunc Melitenses Equites.) Ista constant ex Jacobo Cardinali de Vitriaco, Historiæ Hierosolymitanæ, Cap. LXIV. De eorum instituto ac rebus gestis, legi possunt editi libri a *Pantaleone*, *Bossio*, *Boissato*, &c.

Ordo Sancti Joannis Hierosolymitani, Hospitalis primum, deinde Equestris.

Ordo Militum Templi.

X. Ipsis vero in militiæ Religiosæ professione prævivere Templarii, anno Domini 1118. qui ad pedes Hierosolymitani Patriarchæ se adstrinxerunt ad viarum publicarum custo-

custodiam, & peregrinorum defensionem contra prædones & sicarios. Initium Ordini dedere viri nobiles *Hugo de Paganis*, *&* *Gaufridus de sancto Aldemaro*, septem cum sociis. Quibus Rex Hierosolymorum *Balduinus II.* partem palatii sui juxta Templum Domini concessit ad tempus habitandum; Abbas autem & Canonici Templi Domini plateam quam juxta Regis palatium habebant, eisdem ad construendas officinas tradiderunt. Inde *Fratres Militiæ Templi* sunt appellati. Novus Ordo in Concilio Trecensi anno 1128. celebrato confirmatus est, ipsisque tradita regula, & vestes candidæ præscriptæ, quibus *Eugenius III.* postea rubeam Crucem attexi curavit. Præfuit Concilio *Matthæus* Cardinalis Episcopus Albanensis, Remensis, & Senonensis Archiepiscopi cum suffraganeis suis, *Stephanus* Cisterciensis, & *Sanctus Bernardus* Clarevallensis, Abbates adfuere. Hæc discimus ex *Joanne Michaelensi* Concilii Scriba, ex *Willelmo Tyrio* lib. 12. & ex Cardinali *Jacobo de Vitriaco*, Historiæ Hierosolymitanæ, cap. 65.

Regula Templariorum in Collectionibus Conciliorum edita post Concilium Trecense interpolata videtur.

Quæ in collectionibus Conciliorum edita est *Regula pauperum Commilitonum Templi*, interpolata videtur quibusdam additamentis post Synodi Trecensis tempora: nam Capite 21. *In Domo Dei ac suorum militum Templi*, *sine discretione ac consilio communis Capituli* quædam succrevisse dicuntur, *penitus amputanda*: nempe quod *olim famuli & armigeri alba vestimenta haberent*. Quæ solis militibus cap. 22. conceduntur. Id vero repugnat *Willelmo Tyrio*, & *Jacobo de Vitriaco*, asserentibus milites Templi usque ad Concilium Trecense fuisse in habitu sæculari, talibus utentes vestibus, quales pro remedio animarum suarum populus largiebatur; & illo in Concilio præscriptam ipsis esse Regulam, & vestes albas. Quomodo itaque armigeri & famuli ipsi ante Concilium albis vestibus promiscue usi dici possunt? Ex eodem cap. 21. colligitur militum Templi numerum magnopere jam auctum fuisse ac propagatum. *Surrexerunt namque*, inquit, *in Ultramontanis partibus quidam Pseudofratres*, *conjugati*, *& alii dicentes se esse de Templo*, *cum sint de mundo*. Hæc autem Concilii Trecensis temporibus non conveniunt; cum ante illius celebrationem novem duntaxat milites novo ordini nomen dedissent. *Albericus* in Chronico, ad annum 1113. ex *Guidone Catalaunensi* asserit, *S. Augustini* regulam Templariis a Patribus Concilii Trecensis fuisse impositam, sed fallitur: Ipsis namque in Concilio Trecensi *institutam esse regulam de mandato Domini Honorii Papæ*, *&* *Domini Stephani Patriarchæ Hierosolymitani*, asserit *Willelmus Tyrius* suppar Auctor. Quæ verba, novam ipsis compositam ac præscriptam regulam, non aliquam ex Veterum Patrum regulis traditam significant. Idem colligitur ex præfatione Concilii Trecensis: „ Placuit itaque Concilio, ut consilium ibi lima „ & consideratione Divinarum scripturarum diligenter examinatum, tamen cum pro„ videntia Papæ Romanorum, ac Patriarchæ Jerosolymorum, necnon etiam assensu „ Capituli pauperum Commilitonum Templi, quod est in Jerusalem, scripto commenda„ retur, & inenodabiliter servaretur, &c.

De religiosa Templariorum conversatione legendus *S. Bernardus* in *exhortatione ad milites Templi*, cap. 4. Eumdem Ordinem commendat *Anselmus* Havelburgensis Episcopus, lib. I. Dialogorum, pag. 113. Tom. 13. *Spicilegii Dacheriani*.

Ordo B. Mariæ Teutonicorum.

XI. Ordinis Templariorum fœtus est *Ordo Beatæ Mariæ Teutonicorum*, Hospitalis simul & Equestris, sub eadem Regula militans, hoc tantum discrimine, quod isti Cruces nigras albis chlamydibus intextas haberent. Teutonicorum dicitur, quod a Teutonicis inchoatus, pro susceptione pauperum peregrinorum & infirmorum ex Teutonica gente, sive ex Germania, fundatus fuerit: & nobiles Germani illi Xenodochio & militiæ solemni voto se obstrinxerunt. Dicitur autem *Beatæ Mariæ*, quia sub Deiparæ Virginis patrocinio institutus est, & oratorium ab ipsis juxta Xenodochium erectum & Deo consecratum in honorem ejusdem cœlorum Reginæ. Ista constant ex *Jacobo de Vitriaco*, Historiæ Hierosolymitanæ, cap. 66. Quod ita concludit: *Et quoniam usque ad tempora præsentia in humilitate paupertatis & fervore religionis permanserunt*, *avertat Dominus ab eis superbas*, *avaras*, *litigiosas*, *&* *solicitudine anxias*, *&* *religioni inimicas divitias*.

Ordo Calatravæ.

XII. Sacram *Calatravæ* militiam in Hispania instituit *B. Raimundus* Abbas *Fiterii*, quod Cisterciensis Ordinis celebre Monasterium est in Navarra. Ordini condendo Calatra-

latravæ urbis discrimen occasionem dedit. Hanc Mauris ereptam *Alphonsus VII.* Rex Hispaniæ Templariis concessit militibus, ut arcis instar esset ad barbarorum incursus arcendos; ut *Rodericus* lib. VII. De rebus Hispaniæ, cap. IV. & *Mariana* lib. X. cap. XIV. testantur. Ab iis, metu Saracenorum quorum propulsandis incursibus impares se existimabant, *Sancio III.* Castellæ Regis *Alfonsi* filio reddita. Quam ille *Raimundo Fiterii* Abbati, & *Didaco Velasqui* Monacho, viro bellicæ fortitudinis gloria quondam celebri dedit. Hi ope *Joannis* Archiepiscopi Toletani, & civium, collecto exercitu, Saracenos repressere, quibus impugnandis *B. Raymundus* militarem ordinem Cisterciensis instituti condidit, anno millesimo centesimo quinquagesimo nono, ut docet kalendarium Cisterciense, ad diem 15. Januarii; aut certe anno præcedenti, ut *Bollandus* probat in Commentario historico de *Beato Raimundo Fiterii* Abbate ad diem 1. Februarii. Obiit *B. Raimundus* Kalendis Februarii anno millesimo centesimo sexagesimo tertio. Ejus Reliquiæ ad montem Sion, quod Cœnobium est Ordinis Cisterciensis, non procul Toleto, translatæ sunt. Ordinem Calatravæ laudat *Rodericus Ximenius* Raimundo & Didaco Velasqui suppar Auctor, lib. VII. cap. XXVII. „ Suscepit, *inquit*, militiam contemplatio, & egressus fratrum a Fiterio. Rex Aldefonsus educavit eos, & possessionibus pluribus ditavit eos: Zuritam, & Almochariam, Machedam, & Acecham, & Cuculutum obtulit eis, & substulit sarcinam paupertatis, „ & superaddidit divitias competentes. Multiplicatio eorum corona Principis: Qui laudabant in Psalmis, accincti sunt ense, & qui gemebant orantes ad defensionem Patriæ: victus tenuis pastus eorum, & asperitas lanæ tegumentum eorum: Disciplina assidua probat eos, & cultus silentii comitatur eos, frequens genuflexio humiliat eos, & nocturna vigilia macerat eos, devota oratio erudit illos, & continuus labor „ exercet eos: Alter alterius observat semitas, & frater fratrem ad disciplinam." Eumdem ordinem commendant Cardinalis *Jacobus de Vitriaco* historiæ Occidentalis, cap. XVII. Mariana lib. XI. cap. VI. *Chrysostomus Henriquez* in fasciculo Sanctorum Ordinis Cisterciensis, *Angelus Manrique* in Annalibus. Ordinem Calatravæ *Alexander III.* Pontifex Maximus confirmavit. De his Ordinibus legendi *Aubertus Miræus*, & *P. Labbè* S. J. in Originibus Ordinum Equestrium.

Ordo S. Antonii.

XIII. Ordinem *Sancti Antonii* Viennensis pene prætermisi, quod undecimo, & duodecimo Sæculo, nondum inter Clericos Regulares, aut Monachos censerentur, sed pia dumtaxat societas esset, ac veluti Confraternitas sæcularis ad exercendas caritatis actiones instituta. Ipsi initium dedere *Gasto* e Viennensi Provincia vir nobilis, & *Girinus* seu *Girondus* ejus filius, qui a morbo gravissimo *Sancti Antonii* ope liberati votum serviendi perpetuo *Sancto Antonio* nuncuparunt. Is *Gastoni* conspicuum se præbens, votum laudavit, Deoque acceptum esse renuntiavit; jussit ut ægris, qui sacro igne consumpti ac mutilati in perpetua calamitate vivebant, ministraret. Cœlesti viso, & baculi ad figuram signi Tau efformati, mox ut humi defixus est efflorescentis miraculo in spem erectus *Gasto*, cum filio, & sex aliis viris nobilibus ac piis, Antonianam Congregationem instituit, ad Oppidum *sancti Antonii* quod olim *Mota* vocabatur, anno millesimo nonagesimo quinto. Signum Tau vestibus suis attexuerunt pii Confratres cum in miraculi memoriam, tum ut se baculum ac sustentaculum ægrorum & sacro igne mutilatorum esse velle hoc signo profiterentur. Domus Eleemosynariæ *Sancti Antonii* primus Præceptor *Gasto* e vita migravit anno millesimo centesimo vigesimo. Pia Societas in religiosum Ordinem non evasit ante annum millesimum ducentesimum octavum quo *Falco* Domus Eleemosynariæ *Sancti Antonii Viennensis* * Præceptor septimus ab *Honorio* III. Pontifice Maximo obtinuit pro se suisque trium votorum emittendorum potestatem. Denique *Bonifacius* VIII. Domum *Sancti Antonii* subjectione Abbatiæ Montis majoris Ordinis Benedictini, cui hactenus obnoxia fuerat, absolutam, anno millesimo ducentesimo nonagesimo septimo in Abbatiam erexit, Aymonem Præceptorem XVII. Abbatem renuntiavit Generalem & Ordinis caput, eique subjecit omnia per universum orbem Xenodochia Laicæ administrationis, quæ a ducentis & amplius annis sub *Sancti Antonii* patrocinio constructa fuerant. Fratres autem Hospitalis, seu Domus Eleemosynariæ, & omnium membrorum ejusdem, secundum Regulam *Sancti Augustini*

** S. Antoine le Viennois.*

ni

ni deinceps vivere, & Fratres seu Canonicos Monasterii *Sancti Antonii* nuncupari jussit; servato signo Tau, seu Cruce cærulea, quam vestibus intextam semper gererent. Ista constant ex *Aymaro Falcone* Baroducanæ Domus *Sancti Antonii* Præceptore, in Historia Antoniani Ordinis.

Pueri a Parentibus vitæ Religiosæ consecrati & Monasteriis oblati.

XIII. Pueros a parentibus offerri Monasteriis, ac vitæ Religiosæ dedicari, mos erat XI. & XII. Sæculo adhuc in Ecclesia receptus, quamvis minus probatus fuerit viris quibusdam religiosissimis, scilicet *Udalrico* in Prologo ad Consuetudines Cluniacenses, *Willelmum* Hirsaugiensem Abbatem laudanti quod pueros, per quos Monastica Disciplina detrimentum non leve passa erat, a Monasterio suo exclusisset: *Beato Petro Damiani*, Cassinenses ob simile Decretum commendanti Opusculo VI. cap. XVI. *Guiberto* Abbati Novigentino libro I. *De vita sua*, cap. VIII. *Guigoni* Carthusiæ Priori Generali V. & *Petro Venerabili* Abbati Cluniacensi, qui similia Statuta ediderunt. Quatuor Formulas oblationis puerorum Monasteriis a parentibus factæ edidit vir de Sacris literis bene meritus Dom. *Joannes Mabillonius* Tom. III. *Veterum Analectorum*. Secunda quæ est *Ademari & Garsindis* uxoris offerentium *Geraldum* filium suum Sancto *Willelmo Gellonensi*, facta est anno 1088. regnante *Philippo* Rege Francorum. Ea autem lege illum offerunt, ut si ante viriles annos mortuus fuerit, *pro hac ipsa donatione alius filius loco illius subrogetur, & sic unus succedat alteri, donec aliquis Missam cantet ex his sub Monachali habitu dicto loco serviens*. Tertia quæ est *Petri* pueri, a *Dino de Andoca* & *Stephana* uxore Monasterio Conchensi facta est anno 1110. regnante *Ludovico* Francorum Rege. Quarta quæ est Gerardi pueri in Monasterio Canonicorum Regularium facta est anno 1113. *Lantfrancus* in Decretis pro Ordine *Sancti Benedicti*, cap. XVII. ritum offerendi pueros sic præscribit: *Offerendus puer, facta sibi prius corona, manibus portans Hostiam, & Calicem cum vino, sicut mos est, post Evangelium Sacerdoti, qui Missam celebrat, a parentibus offeratur. Qua oblatione a Sacerdote suscepta, involvant prædicti parentes manus pueri in palla, qua Altare coopertum est, & cujus pars anterius pendet, & tunc suscipiat eum Abbas. Quo facto, præfati parentes coram Deo & Sanctis ejus statim promittant quod per se, aut a se suppositam personam susceptum Ordinem puer numquam relinquat; neque se ei aliquid scientes daturos, unde puer, quod absit, perire possit. Hanc promissionem prius scriptam coram testibus verbis ibi prius edicant, & postea super Altare ponant.*

Ritus oblationis puerorum.

Idem constat ex *Sancto Bernardo* Epistola I. ad *Robertum* Nepotem suum, qui a Cisterciensibus ad Cluniacenses transierat: & cujus receptionem duabus rationibus excusabant isti; quod nimirum Cluniaco fuisset a parentibus oblatus, & quod licentiam ad suum Ordinem transeundi a Romano Pontifice obtinuisset. Contra quos Sanctus Abbas ita scribit: *Videat Legislator noster Benedictus, quid regularius fuerit, utrum quod factum est de infantulo nesciente ipso, an quod ipse per se postmodum prudens & sciens fecit, cum jam ætatem haberet ut de se loqueretur. Quamquam dubium non sit promissum illum fuisse, non donatum. Nec enim petitio quam Regula præcipit, pro eo facta fuit a parentibus: nec manus illius cum ipsa petitione involuta palla Altaris ut sic offerretur coram testibus*, &c. Legatur & Epist. CCCXXIV. ad *Leonium S. Bertini* Abbatem.

Pueri a parentibus oblati, redire ad sæculum non poterant.

Idem confirmat *Alexander* III. Pontifex maximus, cap. *Significatum*, Tit. *De Regularibus*, Lib. III. Decretalium. *Mandamus*, inquit, *quatenus si inveneris quod G. non fuisset a parentibus oblatus & infra decimum quartum annum facti voti pœnitens a Religione recesserit: ab illo voto Professionis quod fecit, denunties absolutum. Si autem a parentibus fuerit oblatus, seu decimum quartum annum compleverit, cum Religionem intravit, seu post decimum quartum annum Professionem a se prius factam ratam habuerit, eum ad eamdem, vel ad aliam Religionem transire compellas*. Ita & *Clemens* III. cap. *Cum virum*, eodem Titulo. „ Utrum, *inquit*, ea quæ infra discretionis annos „ a parentibus Monasterio tradita, habitum Religionis induens, benedictionem accepit, „ & exiens postmodum se cuidam Militi copulavit, ad Monasterium redire cogatur: „ Consultationi tuæ taliter respondemus, quod cum juxta Concilii Toletani censuram, „ Monachum aut paterna devotio, aut propria professio faciat: quidquid horum fuerit alligatum, tenebit, revertendi ad sæculum aditu penitus interdicto . . . . . .

„ Nec

S. Leo ep. ad Narbonensem.

„ Nec obloquitur, quod de Prædecessoris nostri Leonis Papæ Constitutione per contrarium sensum sumitur: Ut puellæ, quæ coactæ parentum imperio virginitatis habitum susceperunt, ipsum possint sine prævaricatione deserere: cum de ea recte possit „ intelligi, quæ in ætate nubili noscitur constituta: tunc enim quia liberum habet „ arbitrium in electione propositi, sequi parentum non cogitur voluntatem.

Disciplina immutata a Cœlestino III.

Hanc Disciplinam immutavit *Cœlestinus* III. Cap. *Cum simus*, ibidem, statuens ut, si pater se cum bonis suis, & filio impubere obtulit Monasterio, filius major factus ad sæculum redire, & patrimonium a Monachis repetere possit. *Discretioni tuæ*, inquit, *taliter respondemus, quod si dictus puer ad annos discretionis pervenerit, & habitum retinere noluerit Monachalem: si ad hoc induci nequiverit, non est ullatenus compellendus, quia tunc liberum sibi erit eum dimittere, & bona paterna quæ sibi ex successione proveniunt, postulare.*

Monastica Professionis ætas.

XIV. Monachos ad Professionem admissos non fuisse ante annum decimum quartum ætatis completum probant *Alexandri III.* Decreta in Appendice Concilii Lateranensis III. Parte XX. Cap. I. & Parte L. Cap. X. & Cap. *Ad nostram*, Tit. *De Regularibus*, Libro III. Decretalium. *Petrus Venerabilis* Abbas Cluniacensis inter suæ Congregationis Statuta illud recenset, *Ut nullus etiam ex concessione futurus Monachus Regularibus usque ad XX. annos vestibus induatur*. Causam subdit, quod nimirum puerorum receptio totam pene disciplinam Regularem pessumdasset. *Causa Instituti hujus fuit, immatura nimisque celera infantium susceptio, qui antequam aliquid rationabilis intelligentiæ habere possent, sacris Religionis vestibus induebantur, & admixti aliis puerilibus ineptiis omnes perturbabant.*

Diuturna Religiosæ vestis gestatio vim habebat professionis.

XV. Diuturnam Religiosæ vestis gestationem vim habere Professionis, ac proinde fœminam quæ diu Sanctimonialium habitu in Monasterio induta fuerat, illoque abjecto, redierat ad sæculum, voti ream teneri, etsi Professionem solitam non legisset, nec ab Episcopo fuisset consecrata, docet S. Anselmus Ep. CLVII. Libri III. ad quamdam Dominam scripta. „ Quamvis, *inquit*, ab Episcopo sacrata non fueris, nec coram ipso „ Professionem legeris: hoc solum tamen est manifesta, & quæ negari non potest Pro- „ fessio; quia publice & secrete habitum sancti propositi portasti: per quod omnibus te „ videntibus Deo dicatam te esse, non minus quam Professionem legendo affirmasti. „ Nam antequam fieret ista nunc usitata Monachici Propositi Professio & Sacratio; „ multa millia utriusque sexus hominum solo habitu se ipsius esse propositi profitentia „ celsitudinem & coronam consecuta sunt. Et qui tunc habitum sine sacratione ipsa & „ professione assumptum rejiciebant, Apostatæ judicabantur. Inexcusabilis ergo es, si „ deseris sanctum Propositum, quod diu habitu & conversatione professa es, quamvis „ Professionem nunc usitatam non legeris, & ab Episcopo consecrata non fueris.

Pretium pro ingressu in Monasterium, aut professione Religiosa recipi nefas.

XVI. Pretium pro ingressu Monasterii, seu pro receptione ad Religiosam Professionem exigere, simoniæ damnavit Ecclesia undecimo & duodecimo Sæculo. Id constat ex Concilio Melphitano, quod anno 1089. celebratum est Canone VII. & ex Concilio Romano anno 1099. Canone XVII. ex Londinensi anni 1127. Canone III. ex Turonensi anni 1163. Canone VI. ex Londinensi anni 1175. Canone VIII. ex Lateranensi III. Œcumenico, Canone X. ex *Goffrido* Vindocinensi Abbate, Epistola XLIX. ad *Herveum Inclusum* scribente: *Quoscumque honestæ vitæ Clericos inveneritis, nobis transmittere non differatis. Plus itaque in hominibus diligimus honestam paupertatem, quam superbas eorum divitias; quas si habuerint, respuendæ non sunt: habent enim & illæ locum suum. Nihil tamen pro faciendis Monachis quærimus, sed si quid oblatum fuerit, quia illud Regula suscipi jubet, suscipimus. Ordo siquidem noster exigit ut tales simus qui non lucris temporalibus, sed lucrandis animabus operam demus.*

De hoc Disciplinæ capite accurate scripsit *Petrus* Cantor Parisiensis *Verbo Abbreviato*, Cap. XXXVIII. *Sit*, inquit, *quod aliquis accedens ad Monasterium, vel ad Ecclesiam, dicat: Offero me & mea Ecclesiæ huic vel Monasterio ad serviendum in eo perpetuo, si sine distinctione recipitur, sanus erit ingressus ejus. Si autem plura quam oblata ab eo exigantur; vel si distinguatur inter sua & illum, ut sua scilicet sint causa cur recipiatur, vitiosus erit ingressus. Si autem inter sua & illum distinguatur, ut sci-*

scilicet ille sit causa, cur sua cum ipso recipiantur, sanus & licitus erit ingressus. Si autem Monasterium eguerit, ita quod offerentem se illi sine pecunia recipere non possit, vel sustentare, spiritualem fraternitatem ei concedat, non corporalem: vel in exceptionem paupertatis suæ, & sustentationem vitæ illius exigere potest ab eo, ut eum recipiat, & temporales redditus, quibus tantum sustentetur, dum vixerit. Quod si perpetuos exegerit, jam manifesta cupiditas vitiosum facit ingressum. Ex his autem liquet, non debere construi Monasterium sine certo numero agrorum, pecorum, & personarum.

XVII. Immunitates & Privilegia Monasteriis concessa sunt a Romanis Pontificibus undecimo & duodecimo Sæculo, quibus ab Episcoporum jurisdictione absolvebantur. Jus tamen Ordinationis Episcopis ita servatum est, ut absque ipsius licentia Monachi ab alio Episcopo possent in ejus Diœcesi ordinari. Id constat ex Actis Concilii Ansani * celebrati anno millesimo vigesimo quinto, in quo prolatum est Privilegium Cluniacensis Monasterii a *S. Odilone* Abbate, & nihilominus ab Archiepiscopis & Episcopis judicatum est, non licuisse Archiepiscopo Viennensi Monachos Cluniaci ordinare sine licentia Episcopi Matisconensis. „ Surgens itaque Dominus Odilo cum suis Monachis „ ostendit Privilegium quod habebant a Romana Ecclesia, quod eis talem libertatem tri- „ buebat, ut nulli in cujus territorio degebant, nec alicui aliquatenus subjacerent Epi- „ scopo: sed quemcumque vellent, vel de qualibet regione adducerent Episcopum qui „ faceret Ordines vel Consecrationes in eorum Monasterio. Relegentes ergo S. Chalce- „ donensis & plurimorum Authenticorum Conciliorum sententias, quibus præcipitur, „ qualiter per unamquamque regionem Abbates & Monachi proprio subesse debeant Epi- „ scopo, & ne Episcopus in Parochia alterius audeat Ordinationes vel Consecratio- „ nes, absque licentia ipsius Episcopi facere: decreverunt Chartam non esse ratam, quæ „ Canonicis non solum non concordaret, sed etiam contrairet Sententiis.

Monasteriorum & Monachorum Immunitates.

** Ansa, vulgo Anse, non longe a Lugduno.*

Kanutus Rex Anglorum & Danorum Glastoniensi Monasterio Immunitatem amplissimam confirmavit, insuper & Jurisdictionem Ecclesiasticam & Civilem in tota Insula Abbati & Conventui asseruit, cæteris Potestatibus exclusis, *Cum consilio & Decreto Archipræsulis Edelnothi, simulque cunctorum Dei Sacerdotum, & consensu Optimatum.* „ Verba Privilegii adscribo: Verum, *inquit*, illud præcipue ex omnipotentis Patris & „ Filii & Spiritus Sancti Auctoritate, & perpetuæ Virginis interdictione prohibeo, & „ universis Regni mei Præpositis & Primatibus super salutem suam præcipio, ut nul- „ lus omnino illam Insulam intrare audeat cujuscumque ordinis aut dignitatis sint: sed „ omnia tam in Ecclesiasticis quam in sæcularibus causis tantummodo Abbatis judicium „ Conventus expectent: sicuti Prædecessores mei sanxerunt, & Privilegiis confirmave- „ runt. „ Datum est privilegium istud anno Christi 1032. & refertur a *Willelmo* Malmesburiensi lib. II. *De Gestis Regum Anglorum* pag. 75.

Leo Nonus Corbejensis Abbatiæ immunitatem confirmavit habita ratione consensus quem olim huic immunitati præbuerant Episcopi Ambianenses, Remenses Archiepiscopi, aliique Præsules Gallicani. *Sicut ipsi Monasterio jamdudum concessum cognovimus, & collaudatum ab Episcopis Ambianensibus, & Archiepiscopis Remensibus, cæterisque Episcopis Galliarum, prohibentes nequis umquam Ambianensis Episcopus potestatem habeat ipse, vel Oeconomus, vel Archipresbyter, vel Archidiaconus ejus, accedendi ad vestrum Monasterium, ejusque cellas, nisi forte vel necessitate vel dilectione ab Abbate Monasterii fuerit vocatus: ea tamen ratione, ut nec in Ecclesiis eidem Monasterio subjectis, vel in earum Ecclesiarum Clericis, molestationem vel perturbationem agere audeat vel novam consuetudinem Abbati vel Fratribus statuat, disponens aliquid contra voluntatem eorum. Qui tamen Monachorum, vel Canonicorum, & quas Abbas cum Fratribus petierit, Ordinationes differre non debebit; similiter Altarium & Basilicarum consecrationem, tam in ipso Monasterio, quam in possessionibus ejusdem; Chrisma quoque & oleum consecratum singulis annis, nec aliquod propterea munus exposcere.* (Epistola XVI.)

Nicolaus II. Westmonasterium, rogante *s. Eduardo* Angliæ Rege, ab Episcopi Jurisdictione exemit. *Nulli omnino personæ* (inquit) *nisi Regi subdantur: habeantque potestatem secundum Regulam S. Benedicti per successiones eligere ex se idoneos Abbates. Absolvimus etiam eum locum ab omni servitio & dominatione Episcopali, ut nullus Epi-*

ſcopus illic introeat ordinaturus aut præcepturus aliquid, niſi ex petitione & conſenſu Abbatis & Monachorum.

Alexander II. Vindocinenſis Abbatiæ immunitatem ampliſſimam, qua uni Sedi Apoſtolicæ ſubeſt, confirmavit Epiſt. XL. voluntatis Fundatorum, & conſenſus Carnotenſis Epiſcopi, qui a *Clemente II.* Privilegium iſtud poſtulaverat, habita ratione. „ Hoc „ itaque Monaſterium ſtudio bonæ voluntatis fundatum, & juri Beati Petri contradi„ tum, juxta Fundatorum inſtitutionem, & tuæ Religionis petitionem, Cariſſime Fili „ Abbas Odrice, ita Apoſtolica Auctoritate munimus quatenus inter primæ & Apoſto„ licæ Sedis Pontificem, & Vindocinenſis Monaſterii Abbatem, nulla cujuſcumque di„ gnitatis vel ordinis perſona ſit, media habeatur .... Neque illud omittendum eſt, „ quod Theodoricus S. Mariæ Carnotenſis Eccleſiæ Epiſcopus, in cujus Diœceſi prædictus „ Vindocinenſis locus ſitus noſcitur, Clementi Papæ Epiſtolam ſuam tranſmiſerit, rogans „ eum quatenus hic locus conſilio ejus & voluntate B. Petro oblatus tali per eum cor„ roboraretur auctoritate, ut neque illi, neque ſucceſſoribus ſuis hujus loci rebus vim „ vel calumniam inferre, ſive de his quidquam ſubtrahere, vel pro qualicumque cau„ ſa excommunicare, ſive interdicere, ſeu quamlibet poteſtatem aut dominationem in „ ipſo loco exercere liceret, vel qualibet occaſione Rectorem loci, vel Fratres mole„ ſtare præſumeret. Quod benigne Clemens Papa annuit, & ſua auctoritate firma„ vit. Et nos noſtra auctoritate dignum annuere cenſemus: & perpetuo anathemate „ prædicti Epiſcopi damnamus Succeſſorem, his præceptionibus refragantem.

VVindocinenſis Abbatia Sedi Apoſtolicæ immediate ſubjecta.

Cur Immunitas ab Epiſcopali Juriſdictione pluribus Monaſteriis conceſſa?

Immunitatem ab Epiſcopali Juriſdictione multis Monaſteriis conceſſam, quia Epiſcopi, auctoritate ſua abuſi, Monachos, & Sanctimoniales infeſtabant, *Gregorius VII.* teſtatur Epiſt. 69. Lib. 11. ad *Cunibertum* Epiſcopum Taurinenſem data, qui Monachis Abbatiæ *Sancti Michaelis* moleſtus erat. „ An ignoras, *inquit*, quod ſancti Patres plerumque „ & Religioſa Monaſteria de ſubjectione Epiſcoporum, & Epiſcopatus de Parochia „ Metropolitanæ Sedis, propter infeſtationem Præſidentium diviſerunt, & perpetua li„ bertate donantes, Apoſtolicæ Sedi, velut principalia capiti ſuo membra adhærere „ ſanxerunt? Percurre Sanctorum Patrum Privilegia, & invenies ipſis etiam Archiepi„ ſcopis Officium, niſi ab Abbate vocatis, in pleriſque Cœnobiis facere prohibitum eſ„ ſe, ne forte Monaſtica quies ſæcularium perſonarum frequentia & converſatione tur„ baretur. Hoc itaque ne & nos illorum auctoritate & exemplo de præfato Sancti Mi„ chaelis Monaſterio facere cogamur, nec vel tu, dum immoderata quæris, ea quæ „ ex æquo tibi attinere videbantur, juſte amittas, Apoſtolica te Auctoritate monemus „ atque præcipimus, &c. Si deinceps Monaſterio infeſtationes aliquas inferre pertenta„ veris, Nos divina & Apoſtolica fulti Auctoritate, ut Monaſterium illud cum omni„ bus ſuis pertinentiis, in perpetua libertate conſiſtat, ut nullius Magiſterio vel Judicio „ poſt Deum niſi Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, ſubditum, in propoſito ſanctæ Religio„ nis ſine laceratione Deo ſervire valeat, Deo adjuvante, procurabimus.

Urbanus II. Cavenſe Cœnobium *ab omni tam ſæcularis, quam Eccleſiaſticæ perſonæ jugo, liberum eſſe* decrevit Epiſtola X. & tam ipſum, quam Eccleſias ab eo pendentes in Salernitana Diœceſi *ab omni jure & Juriſdictione Epiſcopali exemptas* declaravit *de plenitudine poteſtatis, & gratia ſpeciali.* Conceſſit etiam Abbati ut cum Monachos vel Clericos ſæculares ſibi ſubditos ad ſacros Ordines vellet promoveri, ad eorum Ordinationem Catholicum quemvis Epiſcopum vocare poſſet, ſed in aliis Diœceſibus, requiſito dumtaxat primitus Diœceſano.

Cœnobii Vezeliacenſis immunitas.

Paſchalis II. Cœnobium Vezeliacenſe Libertate donavit, Epiſtola LI. Abbatibus Cluniacenſibus vices Apoſtolicas in eo conceſſit: Monachorum & Clericorum Ordinationes ab Epiſcopo Diœceſano fieri juſſit Vezeliaci, aut alibi ab Epiſcopis locorum, ſi gratiam Romanæ Sedis habuerint, & gratis dare voluerint: ut Epiſcopo, niſi ab ipſius Monaſterii Abbate invitatus fuerit, ſtationes agere publicas, aut privatas Miſſas celebrare in eodem Monaſterio non liceat: Ut poſt mortem Abbatis, nullus vi aut ſubreptione intrudatur, ſed quem Fratres communi conſenſu, vel pars Fratrum ſanioris conſilii, ſecundum Regulam *B. Benedicti* elegerint, &c.

Ciſtercienſis Ordinis Monachi Epiſcoporum juriſdictionem colebant, nec in aliqua

Diœ-

Diœcesi condebant Cœnobium, nisi Episcopus eorum Statuta rata haberet, teste *Eugenio III.* Epistola LXXI. ad Cistercienses data. *Statuistis inter vos* (inquit) *ne in alicujus Antistitis Diœcesi Ordinis vestri Abbatia fundetur, donec ipse Antistes Decretum, quod inter Ecclesias Ordinis vestri ad custodiam disciplinæ firmatum est, ratum se habere promittat.* Professionem obedientiæ, quam Episcopis faciebant Cistercienses Abbates, refert *Honorius III.* Cap. *Ne Dei Ecclesiam*, Tit. *De Simonia*, Lib. V. Decretalium. „ Adjicimus, *inquit*, ut Archiepiscopi & Episcopi ea sint forma Professionis contenti, quæ ab origine vestri Ordinis noscitur instituta, quæ talis est: Ego Frater N. Abbas Cisterciensis Ordinis subjectionem & reverentiam, & obedientiam a Sanctis Patribus constitutam secundum Regulam Sancti Benedicti, tibi, Domine Episcope, tuisque Successoribus canonice substituendis, & Sanctæ Sedi Apostolicæ, salvo Ordine meo, perpetuo me exhibiturum promitto.

Cistercienses Monachi jurisdictionem Episcoporum olim colebant.

Sanctus Bernardus adversus immunitates Ecclesiis & Monasteriis sua ætate nimio ambitu quæsitas vehementer declamavit Epistola XLII. ad *Henricum* Senonensem Archiepiscopum. *Miror*, inquit, *quosdam in nostro Ordine Monasteriorum Abbates hanc humilitatis Regulam odiosa contentione infringere, & sub simili, quod pejus est, habitu & tonsura tam superbe sapere, ut cum ne unum quidem verbulum de suis imperiis subditos prætergredi patiantur, ipsi propriis obedire contemnant Episcopis. Spoliant Ecclesias ne emancipentur, redimunt se ne obediant. Non ita Christus: Ille siquidem dedit vitam ne perderet obedientiam, qua isti ut careant, totum fere suum suorumque victum expendunt .... Sed non propter me, inquit, facio, sed quæro Ecclesiæ libertatem. O libertas omni, ut ita loquar, servitute servilior! patienter ab hujusmodi libertate abstineam, quæ me pessimæ abdicat superbiæ servituti. Plus timeo dentes lupi, quam virgam Pastoris. Certus sum enim ego Monachus & Monachorum qualiscumque Abbas si mei quandoque Pontificis a propriis cervicibus excutere jugum tentavero, quod satanæ mox tyrannidi me ipsum subjicio ..... Quid igitur vos, o Monachi, Sacerdotum gravat auctoritas? Metuitis infestationem? Sed si quid patimini propter justitiam, beati. Sæcularitatem contemnitis? Sed nemo sæcularior Pilato, cui Dominus astitit judicandus.* „ Non „ haberes, *inquit*, in me potestatem, nisi tibi data esset desuper. *Jam tunc per se loquebatur, & in se experiebatur, quod postea per Apostolos clamavit in Ecclesiis:* „ Non est potestas nisi a Deo: *Et*, Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. *Ite nunc ergo, resistite Christi Vicario, cum nec suo adversario Christus restiterit. Verum aperte indicant quidam horum quid cogitent, dum multo labore ac pretio Apostolicis adeptis privilegiis, per ipsa sibi vindicant Insignia Pontificalia, utentes & ipsi more Pontificum, Mitra, Annulo, atque Sandaliis. Sane si attenditur rerum dignitas, hanc Monachi abhorret professio: si ministerium, solis liquet congruere Pontificibus.*

S. Bernardus quæsitas ab Ecclesiis & Monasteriis immunitates improbat.

Celebre Monasterium *S. Maximini* juxta Treviros ab Archiepiscopi *Alberonis* jurisdictione eximi, & Sedi Apostolicæ immediate subjici, ægre tulit *Sanctus Bernardus*, & literas ab *Innocentio II.* pro ejus libertate & exemptione concessas, veluti per subreptionem ob tentas, revocari postulavit Epistolis CLXXIX. & CLXXX. *Hic quæso*, inquit, *hic evigilet oculus pietatis, & semotis paulisper occupationibus, consideret quantum subreptum sit ei.... Hoc solet habere præcipuum Apostolica Sedes, ut non pigeat revocare, quod a se forte deprehenderit fraude elicitum, non veritate promeritum. Adsit Dominus cordi Domini mei* (Innocentii) *ne iterum possit ei subripi a Monachis, non tam (ut simulant) appetentibus libertatem, quam fugientibus disciplinam.*

Et libro III. *De consideratione* ad *Eugenium*, capite IV. contra Ecclesiarum & Monasteriorum exemptiones ita scribit: „ Murmur loquar & querimoniam Ecclesiarum; „ truncari se clamitant ac demembrari. Vel nullæ, vel paucæ sunt, quæ plagam istam, „ aut non doleant, aut non timeant. Quæris, quam? Subtrahuntur Abbates Episcopis, „ Episcopi Archiepiscopis ..... Sic faciendo, probatis vos habere plenitudinem po- „ testatis, sed justitiæ forsan non ita. Facitis hoc quia potestis, sed utrum & debea- „ tis, quæstio est. Honorum ac dignitatum gradus & ordines quibusque suos servare „ positi estis, non invidere ..... Quomodo non indecens tibi, voluntate pro lege „ uti, & quia non est ad quem appelleris, potestatem exercere, negligere ratio-

„ nem? Tunc major Domino tuo, qui ait: *Non veni facere voluntatem meam?* Quid „ item tam indignum tibi, quam ut totum tenens, non sis contentus toto, nisi & minutias quasdam atque portiones ipsius tibi creditæ universitatis, tamquam non sint „ tuæ, satagas nescio quo modo adhuc facere tuas? Ubi etiam meminisse te volo „ parabolæ Nathan, de homine qui multas oves habens, unam, quæ erat pauperis, concupivit. Huc quoque veniat factum, immo facinus Regis Achab, qui rerum „ summam tenebat, & unam vineam affectavit. Avertat Deus a te, quod ille audivit: „ *Occidisti & possedisti*. Nolo autem prætendas mihi fructum emancipationis ipsius: „ Nullus est enim, nisi quod inde Episcopi insolentiores, Monachi etiam dissolutiores „ fiunt? Quid quod & pauperiores? . . . . . . Quidni peccet licentius vagum & male liberum vulgus, cum non sit qui arguat? Quidni licentius quoque spolietur ac „ deprædetur inermis Religio, cum non sit qui defendat? Quo enim refugium illis? „ Numquid ad Episcopos dolentes injuriam? Ridentibus profecto aspiciunt oculis, sive quæ faciunt mala, sive quæ patiuntur . . . . . . Quid si forte nec licet? Ignosce „ mihi, non facile adducor licitum consentire, quod tot illicita parturit. Tunc denique tibi licitum censeas Ecclesias suis mutilare membris, confundere ordinem, perturbare terminos quos posuerunt Patres tui? Si justitiæ est jus cuique servare suum, „ auferre cuiquam sua justo quomodo poterit convenire? ... Monstrum facis, si manu „ submovens digitum, facis pendere de capite, manui superiorem, brachio collateralem. Tale est si in Christi corpore membra aliter locas, quam disposuit ipse .... „ Nec vilem reputes hanc formam, quia in terra est, exemplar habet e cœlo. Viderat „ hoc qui dicebat: Vidi Civitatem sanctam Jerusalem novam descendentem de cœlo, „ a Deo paratam. Ego enim propter similitudinem dictum reor; quod sicut illic Seraphim „ & Cherubim, ac cæteri quique usque ad Angelos & Archangelos, ordinantur sub uno „ capite, Deo; ita hic quoque sub uno Summo Pontifice Primates, vel Patriarchæ, „ Archiepiscopi, Episcopi, Presbyteri vel Abbates, & reliqui in hunc modum. Non „ est parvipendendum, quod & Deum habet auctorem, & de cœlo ducit originem. „ Quod si dicat Episcopus: Nolo esse sub Archiepiscopo; aut Abbas: Nolo obedire „ Episcopo, hoc de cœlo non est. Nisi tu forte Angelorum quempiam dicentem audisti: „ Nolo sub Archangelis esse, aut ex alio quolibet inferiorum Ordinum aliquem non „ ferentem subesse cuiquam, nisi Deo: Quid, inquis, prohibes dispensare? Non, sed „ dissipare ... Ubi necessitas urget, excusabilis dispensatio est. Ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est. Utilitas dico, communis, non propria: Nam cum nihil horum „ est, non plane fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio. „ Ex quibus colligitur, *S. Bernardum*, quantumvis exemptiones Monasteriorum ambitione quæsitas improbaverit, illas tamen legitimas agnovisse, quæ necessitatis, aut communis utilitatis intuitu a Sede Apostolica concedebantur. Unde ibidem subdit: *Nonnulla tamen Monasteria sita in diversis Episcopatibus, quod specialius pertinuerint ab ipsa sui fundatione, ad Sedem Apostolicam pro voluntate fundatorum, quis nesciat? Sed aliud est quod largitur devotio, aliud quod molitur ambitio impatiens subjectionis.*

Cluniacensis immunitas a Petro Venerabili vindicata.

Hac exceptione Cluniacensis Monasterii tuebatur Immunitatem *Petrus Venerabilis* Epistola XXVIII. lib. I. Cum enim retulisset accusationes quæ contra Cluniacenses circumferebantur, decimam septimam quæ talis erat, *Contra totius orbis morem proprium habere Episcopum refugitis*; ita retundit: *Nos respondemus, istud veritati contrarium, opposita fronte existere; quoniam patet nos proprium Episcopum habere: Quis enim rectior, Quis verior, Quis dignior Romano Episcopo Episcopus potest inveniri? . . . . . Hoc ipsius Sanctæ Sedis irrefragabilis sanxit auctoritas, nec unius tantum, sed multorum Decreta inde apud nostram Matricem Ecclesiam conservantur. Hæc ipsi ita condiderunt non ut hanc, de qua loquimur, Cluniacensem Ecclesiam alteri Episcopo prius eam possidenti auferrent, sed a Fundatoribus, qui eam in proprio alodio construxerunt, rogati, in propriam retinuerunt, atque soli Romano Pontifici eam in æternum subjacere decernentes, pluribus hoc privilegiis confirmarunt . . . . . . Hoc non soli Cluniacenses obtinent, sed & quampluribus datum cernimus, & longe ante Cluniacum conditam multis aliis Monasteriis in eadem Apostolica Sede concessum videmus.*

Petrus

Petrus Blesensis Epistola LXVIII. ad *Alexandrum III.* ita Exemptionum abusus perstringit. „ Nisi huic malo maturius remedium adhibeatur, verendum est ne sicut „ Abbates ab Episcopis, ita Episcopi ab Archiepiscopis, & a Prælatis suis Decani & „ Archidiaconi eximantur. Et quæ est hæc forma justitiæ, aut potius juris deformitas, „ prohibere ne discipuli Magistro consentiant, ne filii obediant patri, ne milites sequantur principem, ne servi domino sint subjecti? Quid est eximere ab Episcoporum „ jurisdictione Abbates, nisi contumaciam ac rebellionem præcipere, & armare filios „ in parentes? Videant, quæso, ista & judicent, qui judicant orbem terræ, ne inde „ emanare videantur injuriæ, unde jura sumuntur... Scimus equidem quod ob quietem Monasteriorum, & Episcoporum tyrannidem, has Exemptiones plerumque Romani Pontifices indulserunt: verumtamen in contrarium res versa est. Monasteria „ enim quæ hoc beneficium damnatissimæ libertatis, sive Apostolica auctoritate, sive, „ quod frequentius est, Bullis adulterinis adepta sunt, plus inquietudinis, plus inobedientiæ, plus inopiæ incurrerunt: ideoque & multæ Domus quæ nominatissimæ sunt „ in sanctitate & religione, has Immunitates aut numquam habere voluerunt, aut habitas „ continuo rejecerunt. Si ergo Malmesburiensis Abbas ad vos venerit vel miserit, vitam & opinionem illius in libra justitiæ appendatis; nec illius admittatis Privilegia, „ donec manifeste liqueat ex collatione scripturæ & Bullarum, quo tempore, & a quibus Patribus sint indulta. Falsariorum enim præstigiosa malitia ita in Episcoporum contumeliam se armavit, ut falsitas in omnium fere Monasteriorum Exemptione prævaleat, nisi in decisionibus & examinationibus faciendis Judex veritatis exactor districtissimus intercedat.

Episcoporum quorumdam gravamina Monachos aliquando compellebant, ut Immunitatis Privilegium a summo Pontifice postularent.

Fatendum tamen est, Episcoporum gravamina seu præsentia, seu quæ merito metuebantur, fuisse rationem legitimam cur Monachi Privilegia a Sede Apostolica postularent. Unde *S. Anselmus* ad *Urbanum II.* Epistola XXXII. Libri II. scripserat pro suo Beccensi Monasterio: *Nostrum Monasterium nec adhuc ulla antiquitate, aut ullius Apostolica auctoritate, aut privilegio confirmatum: sed vestris temporibus, & vestræ Clementiæ jussioni divinitus servatum. Ut ergo aliquo vestræ auctoritatis dono prout vestræ visum fuerit Religiosæ discretioni, se gaudeat honorari, & confirmari, nulla nostra merita obtendimus, sed divinæ voluntati & vestræ pietati committimus. Non enim ignotum esse puto vestræ Excellentiæ, quia plures Episcopi non tantum gaudent Monasteria paterna pietate nutrire, & Episcopali cura erudire, quam austera quadam dominatione, & propria voluntate gravare. Quod tamen sub paterna Sanctitate Reverendi Archiepiscopi nostri Guillelmi fidelis dilectoris nostri non timemus.* Vindocinense Monasterium cum fundationis tabulis, tum octo Pontificum diplomatibus, id privilegii habebat, uni ut Romanæ Ecclesiæ subesset, ut testatur *Goffridus Vindocinensis* Epistola 18. libri 5.

Abbatum electio.

XVIII. Abbates ex Monachis & a Monachis undecimo sæculo eligebantur, Principes nonnullos, præcipue Germanos Imperatores, electionum Canonicarum in Monasteriis opprimentes libertatem Ecclesia execrata est, ut in Dissertatione *De Investituris* exponemus. Obtinuerat tamen consuetudo ut Regum Christianissimorum assensus in Galliis quæreretur, ut constat ex *Sugerio* in Vita *Ludovici Grossi* Regis, ubi de sua in Sandionysianum Abbatem electione scribens, ait: *Sed quia inconsulto Rege factum fuerat, meliores & religiosiores Fratrum, Milites etiam nobiliores cum obtulissent Domino Regi electionem, ut assensum præberet, multis affectus conviciis, Aurelianis Castello inclusos reportant.* Et infra: *Cum gravissime anxiaremur, Dei omnipotentis larga propitiatione, inopinate redeunt, qui Domini Regis pacem, captorum solutionem, electionis confirmationem reportant.*

Libertas electionum.

Idem Rex Christianissimus anno 1115. Canonicis Regularibus Abbatiæ *sancti Victoris* ad Muros Parisienses Privilegio Catalauni in Comitiis Regni dato concessit, ut Regibus, aut quibuslibet aliis personis inconsultis, Abbatem libere eligerent: Ita *ut pro illa Abbatis electione, nec Regis auctoritatem ullatenus expectarent, nulliusque alterius personæ voluntatem vel laudem attenderent: sed quem Deus eis concederet, inconsulto (ut diximus) Rege, vel qualibet alia persona, canonice eligerent, & Parisiensi Episco-*

po irrefragabiliter consecrandum offerrent : Ita refertur in Historia Universitatis Parisiensis, Tom. 2. pag. 37.

Anno 1185. cum *Guillelmus* Sandionysianus Abbas Præfectura sacra se abdicasset, Monachi *Philippum Augustum*, ea de re certiorem fecere, *Liberam ab eo petentes electionem. Rex de consueta benignitate, sine mora liberam licentiam eligendi eis concessit, rogans illos & benignissime deprecans, quatenus intuitu Dei, & honore ipsius Regis, sine dissensione & discordia, utilem personam & honestam, & bonis moribus approbatam, in tam celebri Ecclesia, quæ corona Regni Francorum est, eligant*. Electus est Hugo Cœnobii Prior. *Et statim a Christianissimo Rege in ipso Capitulo, astante Clero & populo, electio illius est confirmata. Tali tamen conditione, Regiaque prohibitione adjecta, quod in illa novitate seu promotione sua, alicui de parentela Regis, Clerico seu Laico, vel alicui alii de Curia sua, munus aliquod nec daret, nec promitteret*. Ita refert *Rigordus* Philippi Augusti Chronographus.

Ex solis Monachis Abbates eligi poterant.

Ex solis vero Monachis Abbates eligi potuisse, vel unus Tolosanæ Synodi anno 1056. celebratæ Canon quintus satis probat, cujus hæc sunt verba : *statuit sancta Synodus, ut si quis Clericorum, adipiscendæ Abbatiæ gratia Monachus effectus fuerit, in Abbatia quidem Monachus permaneat, sed ad ipsum honorem, ad quem aspirabat, nullatenus accedat. Quod si præsumpserit, excommunicetur*. Romana etiam Concilia annis 1059. & 1063. habita decreverunt, *Ut nullus habitum Monachi suscipiat, spem aut promissionem habens ut Abbas fiat*. Conradus II. Imperator rogantibus Monachis Cassinensibus, ut eis Abbatem designaret, anno 1038. respondit: *Nequaquam; sed de Congregatione vestra sicut B. Benedicti Regula præcipit, Abbatem idoneum vobis eligite*. Interdum tamen Episcopis commendatas Abbatias, colligitur ex *Gregorio VII.* Epistolis 27. & 28. libri sexti: quibus Viennensem Archiepiscopum Burgidolensis Monasterii Abbatem se constituisse significat, jubetque Monachis ut ipsi pareant.

Abbatiæ interdum Episcopis commendatæ.

Monachi ad Ecclesiasticas Dignitates assumpti. Cœnobium Cluniacense olim Episcoporum Seminarium.

XIX. Monachi ad Ecclesiasticas Dignitates, & Hierarchica Officia passim assumebantur undecimo & duodecimo sæculo. Id innumera momenta probant, sed præsertim S. Petri Cluniacensis Abbatis Epistola 29. Libri primi ad *S. Bernardum* scripta qua Monachum quemdam Cluniacensem ad Lingonensem Episcopatum recens assumptum a calumnia purgans ait : *Nec æstimet Sanctitas vestra, me ad defendendum Monacho nostro Episcopandi gradum, hoc dicere: quoniam Episcopari Monachos nostros, nec novum, nec admirabile nobis est: cum tot, ut ipse nostis, de Ecclesia illa, famosa Ecclesiarum fulserint & fulgeant sydera: sed quia malum nomen diffamari super filia Israel, nec verus Israelita facere, nec verus Israelita potest sufferre. Quod si Lingonensi Ecclesiæ multi sæculares Clerici, quorum nec multa religio, nec multa scientia eminebat, Episcopali nomine, non tantum patiente, sed etiam laudante Ecclesia, olim principati sunt: quid indecens, si religiosæ Ecclesiæ religiosus, sapiens, literatus Monachus inde in Pontificem Lingonensem electus est, unde Episcopales, Patriarchales, & ipsa omnium vertex Ecclesiarum Apostolica & Romana Sedes Patres sibi assumere consueverunt?*

Claravallenses Monachi S. Bernardi discipuli, ad primarias Ecclesiæ dignitates assumpti.

Claravallenses Monachos *S. Bernardi* discipulos ad primarias Ecclesiæ Dignitates assumptos fuisse, *Alanus* in ejus vita testatur, cap. 20. ita de *S. Bernardo* scribens: *Quot Ecclesiæ destitutæ Pastoribus eum sibi in Episcopum elegerunt! Elegit eum domestica mater Lingonensis Ecclesia, elegit Catalaunensis. Intra Italiam Civitas Januensis, & Mediolanum Ligurum Metropolis hunc Pastorem & Magistrum optaverunt. Rhemus nobilissima Franciæ Civitas secundæ Belgicæ Provinciæ caput, ejus Prælationem ambivit. Omnibus his vocationibus postpositis, non solicitavit animum ejus honor oblatus, nec motus est pes ejus ut se ad sublimia inclinaret. Promotionem tamen, quam in sua persona, quod potuit, evitavit, in filiis, quos de diversis regionibus congregatos divino manciparat servitio, Dominus adimplevit. De his enim Roma Eugenium Summum meruit habere Pontificem. Præneste Stephanum habuit totius gloriæ virum: Ostia virum magnum Hugonem. Prope Urbem sub Osberto Pontifice Nepa refloruit. In Tuscia Pisis magnum Ecclesiæ lumen Balduinus Præsul effulsit. Citra Alpes Lausannæ datus est Amedeus, Seduno Guarinus, Lingoni Godefridus, Alanus Antissiodoro, Nannetis Bernardus, Belvaci idemque Rhemis Henricus, Tornaco Gerardus, Eboraco Henricus, Andreas Attrebati : in*

Hiber-

Hibernia Episcopi duo re & nomine Christiani. In Alemania civitate Curia Algotus, sapientia, ætate, & gratia reverendus. In ipsa quoque Romana Curia, Henricus & Bernardus, alter Presbyter, alter Diaconus ordinati sunt Cardinales. Hæc luminaria de Claravalle & doctrina viri Dei Bernardi Abbatis, fulgor religionis prædictas illustravere civitates.

Alexander II. B. Priscæ Ecclesiam Titulum Presbyteri Cardinalis in Monte Aventino Abbatibus Vindocinensis Monasterii, Ordinis Benedictini, cum dignitate Cardinalitia concessit, ita ut quicumque legitimi Vindocini Abbates forent, iidem Romanæ Ecclesiæ hujus Tituli Cardinales essent, ut constat ex ejus Epistola ad *Odericum* Abbatem anno 1062. scripta. Quod beneficium eidem *Oderico Gregorius VII.* confirmavit, anno 1079. Lege P. *sirmondum* in Notis ad Epist. 9. Libri primi *Goffridi Vindocinensis*. *Vindocinenses Abbates Titulo S. Priscæ Cardinales.*

Idem Pontifex Ordinis Benedictini Monachos in Primatiali Ecclesia Cantuariensi perpetuo conservari jussit, quos Antistites ex Clero sæculari assumpti, *Willelmo* Rege, ac Principibus suam in sententiam adductis ejicere moliebantur, & Canonicos eorum in locum introducere, ut idem postea in aliis Ecclesiis obtinerent. Ita refert Eadmerus libro primo Historiæ Novorum & Alexandri II. Diploma exhibet. *Benedictini Monachi in Ecclesia Cantuariensi constituti.*

Archiepiscopos Cantuarienses ex Ordine Monachorum semper assumptos fuisse testantur acta Concilii Windleshorensis, in quo electus est *Radulfus* anno 1114. „ Ad Curiam venimus (*inquit Eadmerus lib. V. Histor. Novor.*) & ecce omnia plena erant „ de Abbate, quæ audieramus. Et revera regia voluntas hoc proposuerat, ac propter „ id ipsum jussus a Rege idem Abbas Curiæ se præsentaverat. Animus tamen Episco- „ porum & quorumdam Magnatum in aliud vergebat, præoptantium videlicet, aut „ quemlibet Episcopum de ordine Clericali aut Clericum aliquem de Capella Regis, „ in opus illud adsciscì. Verum ubi eis objectum, est nullum a Beato Augustino, nisi „ de Monachico ordine, umquam Pontificatui Cantuariensi præsedisse, uno dumtaxat „ excepto, qui & ob hanc præsumptionem, & alia quædam perverse ab eo com- „ missa, depositus per Romanum Pontificem fuit; & ea re tam antiquam & authenti- „ cam consuetudinem, cum nulla ratio vel necessitas exigeret, subverti nonoportere; „ desistere cœpto, quod plurimo conatu perficere laborabant, compulsi sunt. „ Cum *S. Thomas* Cantuariensis Archiepiscopus didicisset a prima fundatione Cantuariensis Ecclesiæ omnes fere Archiepiscopos Monachos fuisse; nec secundum veterum historias, aliquam regni scissuram accidisse, nisi dum quis alterius professionis illi Ecclesiæ præfuerat: habitum Monasticum a Summo Pontifice postulavit. Sic refertur in ejus Vita, lib. II. cap. 13. *Archiepiscopi Cantuarienses pene omnes olim ex Ordine Monastico assumpti.*

Decretum *Sanctii Majoris* Aragoniæ Regis de non eligendis Episcopis Aragonensibus sive Jaccetanis, nisi ex Monachis *S. Joannis de la Pegna*, confirmatum est a Synodi Aragonensis Patribus anno 1062. ut *Hieronymus Blanca* in rerum Aragonensium commentariis testatur. Aderat Rex *Ranimirus*, qui patris sui Synodique decretum in perpetuum observari jussit. Synodum illam anno 1034. probabilius celebratam non spernendis conjecturis adstruit vir eruditus P. *Gabriel Gossartius* S. J. in notis. Idem observat *Sanctium* Regem pariter statuisse in Concilio Pompelonensi anno Christi 1023. ut ex Monachis Monasterii Leirensis *Sancti Salvatoris* Pompelonenses Episcopi cooptarentur. Extat decretum hoc, sive (ut vocatur) Privilegium Regale & Pontificale, apud *Sandovallium* in notitia Episcoporum Pompelonensium. *Jaccenses & Pompelonenses Episcopos ex Monachis eligi Concilia quædam & Reges Hispaniæ decreverunt.*

Synodus Nemausensis anno millesimo nonagesimo sexto celebrata *Urbano II.* Præside, Monachorum æmulos duobus Canonibus damnavit, asserentes ipsos ad Hierarchicos gradus & officia promoveri non debere; declaravitque illos convenientius ad hæc assumi quam Presbyteros sæculares. Canones integros exhibeo. Sic habet Canon secundus: „ Sunt nonnulli stulti dogmatis, magis zelo amaritudinis, quam dilectionis inflamma- „ ti, asserentes Monachos, qui mundo mortui sunt, & Deo vivunt, Sacerdotali offi- „ cio indignos neque pœnitentiam aut Christianitatem, seu Absolutionem largiri posse „ per Sacerdotalis Officii injunctam gratiam. Sed omnino falluntur: nam si ex hac cau- „ sa veteres æmuli vera prædicarent, Apostolicæ Sedis compar B. Gregorius Monachico „ habitu pollens, ad Summum Apicem nullatenus conscenderet, cui ligandi solvendi- *De Nismes. Monachorum æmuli Concilii Nemausensis decretis coerciti.*

„ que potestas concessa est. Augustinus quoque ejusdem Sanctissimi Gregorii discipulus, „ Anglorum Prædicator egregius, & Pannoniensis Martinus, aliique quamplurimi viri „ sanctissimi, pretioso Monachorum habitu fulgentes, nequaquam annulo Pontificali „ subarrharentur: Neque enim Benedictus Monachorum præceptor sanctissimus hujus „ rei aliquo modo interdictor fuit: sed eos sæcularium negotiorum dixit expertes esse „ debere. Quod quidem Apostolicis documentis, & Sanctorum Institutis, non solum „ Monachis, verum Canonicis summopere imperatur: Utrisque enim perspicacibus Sanctorum exemplis, ut mortui mundo sint, præcipitur. Credimus igitur a Sacerdotibus „ Monachis ligandi solvendique potestatem digne administrari: si tamen condigne contigerit eos hoc ministerio sublimari. Quod evidenter affirmat, quisquis statum Monachorum & habitum considerat: Angelus enim Græce, Latine nuntius dicitur. Sacerdotes igitur Monachi atque Canonici, qui Dei præcepta annunciant, Angeli vocantur. Sed unusquisque Angelicus Ordo quanto vicinius Deum contemplatur, tanto sublimius dignitate firmatur. Numquid non ut Cherubim Monachi sex alis velantur? „ Duæ in capitio, quo caput tegitur, veris demonstrantur assertionibus. Illud vero „ quod brachiis extenditur, alas duas esse dicimus: & illud quo corporis tegitur, alas „ duas. Decertantes igitur contra Monachos in hac re, Sacerdotalis potentiæ arceri officio præcipimus, ut ab hujuscemodi nefandis ausibus in posterum reprimantur: quia „ quanto quisque excelsior, tanto potentior.

Sacramenti pœnitentiæ administrationem Sacerdotibus Monachis ab Episcopis committendam judicat Synodus.

Canon vero tertius sic habet: *Oportet eos qui sæculum reliquerunt, majorem solicitudinem habere, pro peccatis hominum orare, & plus valere eorum peccata solvere, quam Presbyteros sæculares. Quia hi secundum Regulam Apostolicam vivunt, & eorum sequentes vestigia communem vitam ducunt, juxta quod in Actibus eorum scriptum est:* „ Erat illis cor unum, & anima una, & erant illis omnia communia. „ *Ideoque videtur nobis, ut his qui sua relinquunt pro Deo, dignius liceat baptizare, Communionem dare, Pœnitentiam imponere, necnon peccata solvere. Unde considerare nos oportet quantæ virtutis apud Deum sint qui sæculum relinquentes, Domini obediunt præcepto dicentis:* „ Relinque omnia quæ habes, & veni, sequere me. *Unde censemus eos qui Apostolorum figuram tenent, prædicare, baptizare, Communionem dare, suscipere Pœnitentes, peccata solvere.* (Cum nimirum illis ab Episcopis hæc provincia demandatur.)

Quæ vivendi ratio Episcoporum ex Monasteriis assumptorum esse deberet.

XX. Episcopi ex Monasteriis assumpti Monasticum habitum deferre, & vitæ regularis instituta servare tenebantur. Ita docet Londinense Concilium anno MCXXXVIII. celebratum, Canone XIV. cujus hæc sunt verba: *Item adjicimus hoc Decretum Innocentii Papæ dicentis Victricio Rothomagensi Archiepiscopi: Monachi diu morari in Monasteriis, si postea ad Clericatum pervenerint, non debent aliquatenus a priori proposito deviare. Sicut in Monasterio positi fuerint, ita & in Clericatus Ordine degere debent: & quod diu servaverunt, id in altiori gradu positi amittere non debent.* Episcopis ex Monachorum statu assumptis, vel assumendis exemplo fuit *Matthæus* Episcopus Albanensis & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis ex Monacho Cluniacensi, de quo *Petrus Venerabilis* Cluniacensis Abbas libro II. *De Miraculis*, cap. XIV. ita scribit: *Provectus ad sublimem Pontificalis Ordinis gradum, & super Ecclesiæ candelabrum ad lucendum omnibus, qui in domo Dei erant, magnifice exaltatus, nihil de Monacho, quorumdam more dimisit, sed sicut de Magno Martino legitur, eadem in corde ejus humilitas, eadem in vestitu ejus vilitas mansit. Nihil de Officiis, nihil de cantibus, nihil de prolixa Cluniacensi Psalmodia quarumlibet curarum prætextu reliquit. Servabat in Palatio Instituta claustri, & mundo expositus, firmo & longo usu, velut innato Religionis proposito, a sæcularium vanitatibus se quasi septo firmissimo secernebat. Cohibebat se intra se, numquam magis negotiosus, quam cum solus erat. Præferebat cunctis operibus suis, omnibusque sanctis studiis, sacrificandi Deo illum suum quotidianum usum, a quo nec rei familiaris cura, nec multiplex occupatio, nec ipsa continua post Summum Pontificem omnium Ecclesiarum sibi imposita solicitudo eum retrahere poterant.* Abbates Cisterciensis Ordinis in Comitiis Generalibus anni MCXXXIV. hanc Episcopis ex Monasteriis suis assumptis imposuere legem: *Episcopi assumpti de Ordine nostro consuetudines nostras tenebunt, in qualitate ciborum, in forma indumentorum, in observantia*

tia jejuniorum, in officio horarum regularium: excepto, quod mantellum de vili panno, & pelle ovina, & pileum similem aut simplicem de lana habere poterunt, qui voluerint.

XXI. Opus manuum statis horis a Monachis & Sanctimonialibus frequentabatur, ut constat ex Magno Exordio Cisterciensi, & ex *S. Bernardo* Sermone I. in Cantica, & Sermone X. in Psalmum *Qui habitat*, & Epistola quam suo & Pontiniacensi Abbatis nomine ad Abbatem Majoris Monasterii scripsit: ex *VVillelmo Gemmeticensi* libro VI. Historiæ Normanniæ ad annum MXXXIV. ubi de *Herluino* Beccensis Monasterii primo Abbate, ejusque successore *S. Anselmo* sermonem facit. Idem constat ex *Hermanno* Monacho, lib. III. *De Miraculis Sanctæ Mariæ Laudunensis* Cap. XVII. *ex VVillelmo Malmesburiensi*, Lib. I. *De gestis Pontificum Anglorum*, pag. 205. ex Constitutionibus Ordinis Præmonstratensis &c. Verum opus manuum quo maxime victus acquiritur, non esse S. Benedicti *præceptum*, sed tantummodo *permissum*, sive *patientiæ consilium* probat *Rupertus* Abbas Lib. III. in Regulam ejusdem sancti Patris, Cap. V. *Et Petrus* Cluniacensis Abbas Epistola XXVIII. Libri primi Opus manuum in Regula non præscribi ostendit, nisi ad vitandum otium; ideoque Monachos bonis quibusvis operibus occupatos Regulam implere. *Quocumque bono exercitio, otiositate fugata Regula custoditur: nemo hæc agentium juste transgressor dicitur, calumnia illata longe rejicitur. Nisi autem essent opera præter rusticationem Deo acceptabilia, nequaquam Judæis diceret Dominus:* „ Operamini noncibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. *Si sane corporalia opera spiritualibus exercitiis præferrentur, nequaquam Maria ad pedes Domini sedere & verba ejus indesinenter audire a cæteris operibus otiosa elegisset: nequaquam Sororem suam solam ministrare permisisset, nequaquam Dominus eam optimam partem elegisse dixisset. Ergo si orando, legendo, psallendo, injuncta religiose implendo, vel alia quælibet hujusmodi bona agendo animus occupatur, Regula (ut diximus) perfecte servatur: quoniam hæc operando Monachus non otiosus, sed bene negotiosus in omnibus comprobatur. Discipulum Beati Benedicti S. Maurum, ad has Galliarum partes pro construendis secundum ipsius doctrinam Cœnobiis ab ipso directum, legimus hunc morem in Monasterio quod in Andegavensi Episcopatu construxerat, tenuisse, ut quia eis sine proprio labore cuncta necessaria suppeditabant, misso manuum opere, spiritualibus, ut diximus, exercitiis exercitati, otiosi non essent, sicque sibi nuper a Sancto traditam Regulam, bona semper operando, optime conservarent.* Ibidem ex Regula, & Sanctorum exemplis probat Monasteria bona immobilia possidere posse, ex quibus victus & vestitus Fratribus subministraretur. Cæterum agriculturam, aliaque opera rustica & servilia Monachos nec exercere posse, nec decere. „ Et ut primo impossibile demonstremus (inquit) „ quomodo fieri potest ut gens languida oleribus & leguminibus fere nullas vires corpori dantibus, immo ipsam vitam vix sustentatibus enutrita, & idcirco non parum debilitata, asperrimum ipsis quoque bubulcis & rusticis agriculturæ laborem ferat, & tam duram ruris eversionem & subversionem; aliquando æstus ardore, aliquando imbrium, nivium, & frigoris importunitate sauciata patiatur? Et qui sibi ipsis ipsum etiam vilem & debilem cibum abstinentiæ causa plerumque subtrahunt: quomodo tanti laboris asperitatem & assiduitatem ferre poterunt? An videtur indecens, immo indecentissimum, ut Fratres qui assidue in claustro morari, silentio, orationi, lectioni ac meditationi, ac cæteris Regulæ præceptis, & Ecclesiasticis Ministeriis intentissime operam dare præcipiuntur, his omnibus dimissis, rusticationi & vulgaribus operibus intendant?

Opus manuum.

Opus manuum non est S. Benedicti præceptum, sed consilium

A *Petro* Cluniacensi Abbate non discordat *S. Bernardus* Epist. 228. ita scribens: „ Simplici oculo tu uteris, qui opus manuum secundum Regulæ præceptum observas: quia „ & Regulæ obedire, & otiositatem inimicam animæ, secundum ejusdem Regulæ dicta, talibus exercitiis, tam sacris non solum Monachicis, sed & Apostolicis Institutionibus vis cavere, & in quantum facultas datur, juxta Patres antiquos, & vitæ necessaria providere. Simplici oculo & tu uteris, qui hoc opus manuum ex parte postposuisti: quia non in sylvis, nec in desertis, sed in medio urbium, & castrorum constitutus & undique populis circumseptus, nec toties & toties ire ac redire ho-

„ rum

„ rum cauſa operum, per promiſcuam utriuſque ſexus multitudinem, abſque aliquo vel „ plurimo periculo potes: nec inſuper opportuna loca, ubi talibus exerceri operibus poſ- „ ſis, plerumque poſſides. Sed ne inimica Religioſis otioſitas, te vacante, locum tibi „ nocendi inveniat, aut ubi & quando potes, manibus operaris; aut ubi non potes, „ opus hoc manuum operibus divinis per vices variando compenſas: ſicque ne domum „ pectoris tui vacantem nequam ſpiritus ſibi vendicet, quibus potes ſacris ſtudiis to- „ tum vitæ tempus occupas.

Sacra ſtudia, ſcriptio Librorum ad Eccleſiæ utilitatem dignus Monachis labor, & manuum operi præferendus.

Convenientius Religioſis viris opus eſt in ſacris ſtudiis exercitatio, lectio, ſcriptio, editio Librorum ad publicam utilitatem. De qua *S. Petrus* Cluniacenſis Abbas Epiſt. 20. Libri primi ad *Giſlebertum* præclare dicit: „ Plantari non poſſunt arbuſculæ, ri- „ gari nequeunt ſata, neque aliquid ruralis operis exerceri .... Sed, quod eſt utilius, „ pro aratro convertatur manus ad pœnam, pro exarandis agris, divinis Literis pagi- „ næ exarentur; ſeratur in Chartula verbi Dei ſeminarium, quod maturatis ſegetibus, „ hoc eſt, libris perfectis, multiplicatis frugibus, eſurientes lectoresrepleat, & ſic pa- „ is cœleſtis lethalem animæ famem depellat. Sic plane, ſic verbi divini poteris fieri „ taciturnus Prædicator: & lingua ſilente, in multorum populorum auribus manus tua „ clamoſis vocibus perſonabit. Clauſus tenebris ſpelæo tuo, & in Codicibus tuis ter- „ ras ac maria peragrabis: in publicis Eccleſiæ Conventibus Lectoris ore verbum Dei „ de ſublimi loco ſpeculator inclamabis, in remotis clauſtrorum & domorum angulis „ illud idem ſervis Dei ſilentibus inſuſurrabis. Animet te ad hoc agendum non par- „ vum laboris præmium quod pro omnibus conſequeris, quibus hoc laudabili ſtudio „ ſubvenire potueris. Nam quotquot tuorum Voluminum lectione ſuperbiam proſtrave- „ rint, luxuriam ſubegerint, avaritiam contempſerint, iram domuerint, a quibus- „ libet malis vel caverint, vel pœnituerint; ut manipuli ſudoribus tuis collecti, æter- „ narum frugum tuarum horrea cumulabunt. Et dum cum vita hominis opera ejus fi- „ niri ſoleant, & cum deficiente deficere: tu nec mortuus morieris, nec a vita defi- „ ciens, a bono opere ceſſabis, quando Operibus tuis ad vitam mortuos vocabis. Tan- „ toque tempore etiam poſt mortem tuam apud Deum extendetur lucrum operum tuo- „ rum, quanto (ut ita dicam) durare potuerit vita Librorum tuorum.

Poſſeſſæ a Monachis Decimæ. Primi Ciſtercii Monachi decimarum poſſeſſioni renuntiarunt.

XXII. Monachi Decimas Eccleſiaſticas ex Epiſcoporum conceſſione poſſidebant ſæculis undecimo & duodecimo, & ex reſtitutione a Laicis, qui illas olim uſurpaverant, Monaſteriis facta, Eccleſia approbante. Huic poſſeſſioni renuntiarunt Ciſtercienſes, ut conſtat ex Cœnobii Ciſtercienſis Exordio a *S. Stephano* Ciſtercienſi Abbate edito, cap. XV. Ubi de primorum Ciſtercii Monachorum ex Moliſmo venientium Inſtitutis ita ſcribit: „ Decimas quoque ajebant a Sanctis Patribus, qui organa erant Spiritus Sancti, „ quarumque ſtatuta tranſgredi, ſacrilegium eſt committere, in quatuor partes diſtri- „ butas: unam ſcilicet Epiſcopo, alteram Presbytero, tertiam hoſpitibus ad illam Ec- „ cleſiam venientibus, ſeu viduis & orphanis, ſive pauperibus aliunde victum non ha- „ bentibus; quartam reſtaurationi Eccleſiæ. Et quia in hoc computo perſonam Mona- „ chi, qui terras poſſidet ſuas, unde per ſe & per ſua pecora laborando vivat, non „ reperiebant; idcirco hoc, veluti aliorum jus, injuſte ſibi uſurpare detrectabant.

Monachos Beneficia & Decimas juſte & canonice poſſidere poſſe oſtendit Petrus Abbas Cluniacenſis.

S. Petrus Cluniacenſis Abbas Epiſtola 28. libri primi, inter accuſationes adverſus ordinem ſuum factas iſtam refert de poſſeſſione decimarum: „ Deinde ſubjungitis, *in- „ terrogando*; quæ ratio vel auctoritas poſſeſſiones Eccleſiarum Parochialium, Prima- „ tiarum & decimarum nobis contulerit, cum hæc non ad Monachos, ſed ad Clericos „ canonica ſanctione pertineant? *Ad quam criminationem ſic reſpondet* Nos ſicut in „ ſupra dictis, ſic & in iſtis, Catholicæ Eccleſiæ auctoritatem prætendimus: atque „ ipſius ſanctionibus nos Parochiales Eccleſias, & idcirco ipſarum primitias & decimas „ legitime poſſidere, confirmamus: Nam ſi tribui Levi hæreditas inter fratres ſuos da- „ ta non eſt, ut expeditiores ad Dei cultum & circa divina Myſteria redderentur, ne- „ que ab eis ſæcularibus impedimentis revocarentur, atque ideo primitiis, decimis, & „ oblationibus aliorum alerentur: recte eadem Monachis conceduntur, qui, ſicut illa „ Tribus, rerum temporalium hæreditate privati ſunt, ac divinis ſervitiis diu noctuque „ inſiſtunt. Qui namque juſtius fidelium oblata ſuſcipiunt, Monachi, qui aſſidue pro

pec-

" peccatis offerentium intercedunt; an Clerici, qui nunc (ut videmus) summo studio
" temporalia appetentes, spiritualia, & quæ ad animarum salutem pertinent, omnino
" postponunt? .... Quia ergo Monachi ex maxima parte fidelium saluti invigilant,
" licet Sacramenta minime ministrent: æstimamus ipsorum Primitias, decimas, & oblationes, & quæque Beneficia, eos digne posse suscipere, quoniam & reliqua populo
" Christiano necessaria a Presbyteris & Clericis faciunt exhiberi. Ista vero dicendo, nequaquam Clericos ab Ecclesiarum & Ecclesiasticarum rerum possessionibus excludere
" volumus: sed Monachos hæc omnia legitime posse obtinere, istis rationibus & auctoritatibus approbamus. Si enim ipsi pro officio Baptismatis, Pœnitentiæ, Prædicationis, ac cæterorum Sacramentorum populo exhibitorum, de redditibus Ecclesiasticis
" vivere volunt, cur Monachi pro orationibus, pro Psalmis, pro lacrymis, pro eleemosynis, ac multiplicibus bonis ob salutem populi Deo oblatis, rebus Ecclesiasticis
" & devotorum oblationibus non utantur? Et ut hæc non a nobis commentata ratione, sed magis Canonum auctoritate roborata videantur, eorum verba in medium
" deducantur. *Tum prolatis Concilii Toletani III. Decretis, ita colligit*: Ergo secundum hæc & similia, quæ ob prolixitatem hic ponere recusamus, Ecclesias, & earum
" universa bona, ab Episcopis, absque venalitate nobis collata, libere, juste, canonice possidemus.

Immunitas a decimarum solutione Cisterciensibus concessa.

Ut Cistercienses decimas possidebant nullas, ita immunitatem a decimarum solutione concessit *Innocentius II.* Pontifex Maximus omnibus novi Ordinis Monasteriis: quo de privilegio graviter conquestus est *Petrus Venerabilis Abbas* Cluniacensis apud eumdem Pontificem; & apud *Aymericum* S. R. E. Cardinalem & Cancellarium, Epistola 33. & 34. Libri I. maxime quod interdicti sententiam in Gigniacense Monasterium Cluniacensis congregationis, ob Decimarum repetitionem a Monachis *De Miratorio* Cisterciensis ordinis Pontifex promulgasset. Cum Abbatibus etiam Cistercii in Capitulo Generali congregatis ea de re *Petrus* expostulavit Epistola 36. & 37. ejusdem libri. *Patrum*, inquit, *temporibus, decimas non tantum laici, sed Ecclesiæ Ecclesiis, Monasteria Monasteriis & de rusticorum operibus, & de propriis laboribus persolvunt. Si igitur horum metas exceditis, quid nisi maledicis detrahendi occasionem datis? Sed de lucro res agitur. Quod certe, quod lucrum putatur, ubi & fama læditur, & caritas periclitatur? Nam (ut quod verum est fratribus & amicis fatear) hoc uno verbo velut uno jaculo, amicorum pariter & æmulorum pectora terebrastis; & Episcopos, Clericos, Abbates, Monachos, ipsos etiam, ad quos pervenire potuit, laicos adversum vos unanimiter concitastis. Nec potuit Satanas nequitiæ suæ utilius invenire consilium, quam ut eos, quos mundus admirabatur, ne admirans imitaretur, nota cupiditatis inureret; & alios læsionis suæ dolore stimulatos ab eorum amore revocaret.*

Petri Cluniacensis Abbatis ea de re gravis expostulatio. Non æstimandum lucrum ubi fama læditur, & caritas periclitatur.

Defectionem a sancta Paupertate Cisterciensibus exprobrat Alex. III.

Non multo post *Alexander III.* defectionem a sancta illa paupertate, quam initio Ordinis coluerant, Cisterciensis Congregationis Abbatibus exprobravit, data ad ipsos Epistola. *Ab illa sancta Institutione dicitur declinatum*, inquit, *in tantum ut aliqui ex vobis patriæ institutionis obliti, contra Ordinis vestri Regulam Villas, Ecclesias & Altaria possident; fidelitates & hominia benigne suscipiunt, Justitiarias & tributarias tenent, & omne studium adhibent ut termini eorum dilatentur in terris quorum conversatio in cœlis debet esse. Inde est quod vobis ab iis qui foris sunt, contentiones & litigia suscitentur, & Abbatibus in causis forensibus occupatis ut plurimum, in commissis domibus & tepor Ordinis, & dissolutio nascitur caritatis, maxime quia cum paupertate charitas plus proficit.*

Cum paupertate caritas plus proficit.

Monachi paternam hæreditatem colligere poterant.

XXIII. Monachi paternam aut propinquorum hæreditatem colligere poterant sæculis undecimo & duodemo. Id constat ex cap. *Statutum est*, apud *Gratianum* Causa 18. Quæst. 1. quod ex Concilio apud *Altheim* in Germania sub *Conrado* Rege celebrato laudat. *Statutum est, & rationabiliter, secundum Sanctos Patres, a Synodo confirmatum, ut Monachus quem canonica electio a jugo Regulæ Monasticæ professionis absolvit, & sacra Ordinatio de Monacho Episcopum facit, velut legitimus hæres paternam sibi hæreditatem postea jure vendicandi habeat potestatem. Sed quidquid acquisierat, vel habere visus fuerat, Monasterio relinquat, & Abbatis sui, qui fuerit secundum Regulam*

S. Be-

S. Benedicti, arbitrio. Postquam enim Episcopus ordinatur, ad Altare ad quod sanctificatur & titulatur, secundum sacros Canones, quod acquirere poterit, restituat. Hereditas itaque Monacho obveniens, colligebatur a Monasterio; at quæ ipsi ad Episcopatum forte assumpto contigebat, Ecclesiæ Cathedrali vindicabatur.

SCHOLION I.

In hoc Articulo, num. XVII. pag. 789. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc velut meam propositionem notant: *Privilegia concessa a Papa contra Canones, non sunt rata.*

R. Hæc propositio non est mea. Refero dumtaxat eo loci Sententiam Concilii apud Ansam celebrati anno vigesimo quarto supra millesimum, in quo de Privilegio quodam Cluniacensis Monasterii a S. Odilone prolato dicitur: *Decreverunt* Episcopi *Chartam non esse ratam, quæ Canonicis non solum non concordaret, sed etiam contrairet Sententiis.* Non quæro quid juris sit: sed refero quod in Synodo gestum ac pronuntiatum est, & quæ fuerit illius sæculi Disciplina.

SCHOLION II.

In eodem Articulo, num. citato, pag. 791. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant. *Immunitas Monachorum a Jurisdictione Episcopali, quia ea abutebantur Episcopi.*

R. Non ita scripsi: *Sed Immunitatem ab Episcopali Jurisdictione multis Monasteriis concessam, quia Episcopi auctoritate sua abusi Monachos & Sanctimoniales infestabant, Gregorius VII. testatur Epist. LXIX. Libri secundi.* Gregorium VII. cujus verba profero falsi accusare non possunt Religiosi Censores: Cur ergo me reprehendunt?

SCHOLION III.

In eodem Articulo, pag. 794. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant: *S. Bernardus improbat Exemptionem Monachorum ab Episcopis.*

R. Revera *S. Bernardus adversus immunitates Ecclesiis & Monasteriis sua ætate nimio ambitu quæsitas vehementer declamavit Epist. XLII. ad Henricum Senonensem Archiepiscopum.* Subjicio S. Bernardi verba. Facti mera quæstio est. Addo pag. 797. S. Bernardum *immunitates illas legitimas agnovisse, quæ necessitatis, aut communis utilitatis intuitu a Sede Apostolica concedebantur.* Quod ibidem probo S. Bernardi verbis. Sanctissimum Patrem carpere quis audeat?

SCHOLION IV.

In eodem Articulo, num. citato, Religiosi Censores hanc velut meam propositionem notant: *Etiam Petrus Blesensis male loquitur de hujusmodi exemptionibus.*

R. Petrum Blesensem de Exemptionibus male loqui, Religiosi Censores ajunt, non ego. *Petrus Blesensis* (inquam) *Epistola LXVIII. Ad Alexandrum III. ita Exemptionum abusus perstringit.* Tum ejus verba describo. Sicut de Sacramentis non male loquitur, qui invehitur in impietatem & Sacrilegia eorum qui Sacramentis abutuntur; nec de Indulgentiis male loquitur, qui stylum acuit in eos qui illis abutuntur ad quæstum: ita, proportione servata, de Exemptionibus non male loquitur, qui earum abusus perstringit.

SCHO-

SCHOLION V.

In eodem Articulo, num. XVIII. pag. 800. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant: In Gallia *Abbates non eligebantur, nisi habito consensu Regis.*

R. Abbates ex Monachis & a Monachis undecimo sæculo electos scripsi: Obtinuisse tamen consuetudinem ut Regis consensus in Galliis ad electionis confirmationem quereretur. Mera facti quæstio est eo loci ex veteribus Monumentis probata.

Nota.

P. ABBas Guido Grandi, multis nominibus non solum apud Italos, sed apud Exteros etiam celebris, in suis Dissertationibus Camaldulensibus hæc de S. Romualdo scripsit. In prima tabula Chronologica ipsius ortum consignat an. 917. cumque an. 937. coactus fuerit assistere singulari certamini, quod Pater cum suo habuit consanguineo, Romualdus tamquam hujus necis reus in Classense Monasterium pœnitentiam acturus se recepit. Postquam vero diu sub Marino in finibus Venetorum agente in omnibus Virtutibus se exercuit, an. 961. una cum Guarino Abbate, qui ex Aquitania Venetias contenderat, eodemque Marino in Aquitaniam se contulit, quibus socii fuere Petrus Urseolus ad Damaltiæ Principatum evectus, Jo: Gradenicus & Maurocenus. Iis ibi Monasticam vitam in Cœnobio S. Michaelis sub Guarino professis, Marinus, & Romualdus prope Monasterium Eremum instaurarunt, ut vitæ solitariæ incumberent. Cum vero anno sequenti communibus suffragiis Romualdum in Priorem elegissent, videtur jam tunc sui Ordinis fundamenta jecisse. Refert deinde plures eremos construxisse, quas in tabula Chronologica recenset, ac tandem an. 1026. cum jam esset ætatis annorum 109. Camaldulensem Eremum assentiente Theobaldo Præsule Aretino, illumque in campo Malduli fundasse, quia ipse Maldulus eidem narravit visionem habitam scalæ Monachorum albescentium & in cœlum conscendentium. Anno demum 1037. ad superos miraculis etiam clarum evolasse putat. In secunda vero tabula Chronologica Romualdum natum Ravennæ an. 907. scribit, & post alias constructas Eremos Camaldulensis Eremi fundationem an. 1012. factam credit, obiisse vero an. 1027. Ita contra ea quæ vulgo circumferuntur, Camaldulensis Eremus prima non fuit, ubi novi Ordinis jecerit fundamenta. Visio scalæ mysticæ a terra ad cœlum pertingentis, per quam alborum Monachorum turba ascenderet descenderetque, ante Camaldulensis Eremi fundationem accidit; neque hæc vidit Romualdus, sed Maldulus nobilis Aretinus. Centum viginti annos natum Romualdum obiisse dicit contra Baronium, & Bollandum, quibus subscribit Natalis. Non omnia tamen evidentibus rationibus demonstrasse agnoscit Abbas Grandi, at probabilibus rationibus, nec infirmis conjecturis suas dissertationes roboratas non diffitetur.

Nota.

RAtiones quæ impulerunt Pontifices ad communiendos Regulares varia privilegia indulgendo adversus Episcoporum jurisdictionem, ad sequentia capita reducuntur. Labes simoniaca, qua quandoque Episcopi, Clericique tabescebant. Vita Præsulum sæcularis, divitiarumque ambitus, unde potius ab eis destruenda quam promovenda regularis disciplina videbatur. Improba Episcoporum dominatio; unde non tamquam patres, sed tamquam rigidiores domini Monasteria pro sola regebant voluntate. Hæc quæ Natalis etiam non præterit, & alia gravamina quæ recensentur *cap. nimis iniqua*, & *cap. nimis prava de excess. Prælat.* Quod si veritatem dissimulare nolimus, fatendum etiam sane est Romanos Pontifices quampluribus privilegiis Regulares fovisse, ne prorsus remuneratione carerent tot labores, quæ pro Ecclesia Dei subiere. Compertum est Deum in Ecclesia Regularium Ordines suscitasse, ut illos veluti suos milites hæreticis opponeret, vitiisque irruentibus objiceret. Illos etiam veluti Fidei satores omnis ætas inspe-

inſpexit; atque ita non ſolum pluribus in locis hæreſibus, verumetiam idololatria eradicatis, ipſorum ſudore, vigiliis, ac ſanguine veræ fidei diſſeminatum frumentum coluere. Ob hæc ergo incommoda, quæ Regulares non otio torpeſcentes, nec pravis motibus irretiti, ſed omnium virtutum exemplis mundo illuceſcentes ſubiere, Romani Pontifices pluribus privilegiis decorarunt, & ſua ſub immediata tutela tutos quieſcere voluere.

Cum vero ſæpe conquererentur Epiſcopi a Regularibus adverſus ipſorum juriſdictionem obtenta privilegia, præter jus objici, eorumdem revocationem non ſemel expoſtularunt, atque ad id obtinendum ſuum tractatum hac de re concinnatum obtulit Concilio Viennenſi Willelmus Durandus, Epiſcopus Mimatenſis. At nec Concilium, nec Clemens V. ipſorum votis adnuendum putarunt; quapropter, teſte Nangii Continuatore Clementem VI. an. 1351. Avenione commorantem adierunt, ut conceſſa Regularibus privilegia revocarentur. Neque tamen tunc ipſorum ſupplicationibus ceſſit Clemens, ſed ipſemet ſub Epiſcoporum oculos expoſuit, quos Regulares pro excolendis ipſorum Diœceſibus ſubirent labores, quanti Epiſcopis, Parochiſque eſſent levaminis, quam pro univerſa Eccleſia adlaborarent. Verum Concilium Conſtantienſe *ſeſſ.* 43. irrita voluit quæcumque privilegia obtinuiſſent Regulares poſt obitum Gregorii XI. ſive ea ficti ſive, veri Pontifices conceſſiſſent. Ea ſolum excepit quæ in fundatione, aut quæ obtenta fuerant cum aſſenſu illorum, quorum intererat.

Summopere vero in Privilegia Mendicantium exarſere Epiſcopi in Concilio Lateranenſi V. an. 1515. ac non amplius ſeſſionibus adfuturos unanimiter profeſſi ſunt, ni Pontifex Bullam, quæ *Mare Magnum* appellatur, revocaſſet. Quod expoſtulabant tandem obtinuiſſent, ni Cardinales non exigua mala metuentes apud Pontificem interceſſiſſent: ex quo factum eſt ex aliqua tantum parte, ægerrime in ferentibus Epiſcopis, Bullæ privilegia Leonem X. irrita voluiſſe. Legantur Raynaldus ad an. 1515. & 1516. & Spondanus ad an. 1516. Quæ vero moderatum fuerit Concilium Tridentinum Regularium privilegia variis in locis expendunt Canoniſtæ, & præcipue Fagnanus *in cap. Grave de Offic. Ordin.*

Cæterum cum ex privilegio facultas oriatur vel præter vel contra jus agendi, ſi Papæ concedendi privilegii poteſtas non deſiit, neque deeſt auctoritas tribuendi ne canones privilegiis adverſantes attendantur. PP. ergo Concilii Anſani privilegium a S. Oddilone prolatum ſane ex ea ſolum ratione reſpuere non poterant, quia ſacris canonibus contrairet. Ita exorbitans fortaſſe ipſis viſum eſt, ut judicaverint in ipſius conceſſione obreptum ſubreptumve Romano Pontifici fuiſſe.

Illud demum fatendum optimum eſſe, ſi Regulares ab uſu ſuorum privilegiorum abſtineant, quoties Epiſcopi illos ſincero charitatis affectu proſequuntur, & ſolius Eccleſiaſticæ diſciplinæ amore quædam aggrediuntur, quæ in ipſorum grave non cedunt præjudicium. Tunc privilegiorum obtentu obſtrepere, non eſt ſine gravi fidelium ſcandalo, ac ille mutuus charitatis nexus diſſolvitur, qui intercedere debet inter Eccleſiæ Antiſtites eoſdemque Regulares; unde fit reverentiam tantæ dignitatis culmini debitam quandoque minui, ac morum reformationem non ſatis promoveri. Omnibus notum eſt, quæ S. Franciſcus ſuis Fratribus reſponderit, dum ipſum hortarentur, ut a Pontifice diploma expoſtularet, quo citra Epiſcopi permiſſionem fas illis eſſet concionari. *Adbuc, ait, & vos ſine intellectu eſtis, nec ſcitis Dei voluntatem. Illa enim eſt ut prius per ſanctam humilitatem, & dignam reverentiam convertamus, & lucremur Prælatos, deinde ſancto verbo & opere illis ſubjectos. Dum enim Epiſcopi ſanctam veſtram converſationem, & laudabilem vitam conſpexerint, neque velle vos illorum auctoritati præjudicare, ipſi vos rogabunt ut eis cooperemini. Hoc itaque ſit nobis ſingulare privilegium, nullum habere privilegium, per quod elevemur in ſuperbiam, vel in quo confixi velimus illis præjudicare, vel lites excitare.* Wadingh. ad an. 1213. n. 56. & ad an. 1219. num. 26. Sed & videnda quæ dixi tom. 3. pag. 115. *& ſeq.*

Quam longe ergo abſunt ab ea quam commendabat S. Franciſcus humilitate Regulares illi, qui ſub dignitatis, quam in ſua religione obtinent, prætextu, renuunt Eccleſiæ Præſulibus ſubjici etiam ubi privilegia non poſſunt opponere? Vidimus quandoque hujuſmo-

hujusmodi Regulares a subeundo pro excipiendis confessionibus examine alienos, quasi nimis suam deprimerent dignitatem, quando inspicere debebant non ex eo satis constare sufficiens doctrinæ penu comparasse, quia Dignitatem in sua assequuti fuerint Religione.

Nota.

NOn diffitendum etiam in Abbatum electionibus Principes suam auctoritatem immiscuisse, ut apud Thomassinum *Vet. & nov. Eccl. discipl. p. 2. l. 2. c. 38. & seq.* Hinc factum est Innocentium III. adlaborasse, ut a necessitate consensus Principum electiones eximeret, ut apud eumdem Thomassinum *c. 39. n. 9.* Quid modo concessum sit Galliæ Regibus vi Concordatorum exhibet *cap. 40. n. 2.*

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

HIerosolymitarum equitum exordia aliquanto diligentius investiganda sunt, quos præcessisse Templarios satis constat, cum postremi isti nonnisi sub Balduino II. cœperint; Hospitalarii vero seu Hierosolymitani in priori Balduino tyrocinium suum posuerunt. Hospitalariorum fundator fuit Gerardus vir nobilis, Amalphitanus, ut ex vetustis documentis multo probabilius deducit P. Sebastianus Pauli Congregationis meæ vir celebris in suo codice diplomatico Melitensi tom. I. pag. 329. Xenodochium, cujus servitiis sese addixit, dicatum fuit non quidem S. Joanni Eleemosinario, ut multis, eidemque P. Alexandro persuasum fuit, sed S. Joanni Baptistæ, quod diplomata ab eodem P. Pauli edita docent. Redditus habere cœperunt in usum hospitalis paucis post exordium suum annis, quod diploma Balduini I. ab eodem P. Pauli n. 2. editum, & signatum die IV. Kal. Octob. an. 1110. demonstrat. Jam inde ab an. 1125. supremum illorum caput Magistri titulo decorabatur, ubi docet diploma n. 7. ibid. legendum, datum in favorem Raymundi Magistri Hosgitalis fratrum pauperum, *Custodis & gubernatoris pauperum*, ut est in altera charta ib. num. 10.

ARTICULUS IX.

De Bonis Ecclesiæ, & eorum Administratione, Sæculis XI. & XII.

I. ECclesiasticorum bonorum Clericos esse dispensatores dumtaxat, non dominos, doctrina erat undecimo & duodecimo sæculo recepta; quidquid proinde ultra victum & vestitum supererat, in pauperum subsidium cedere debere. Ita docuit *S. Bernardus* epist. II. ad *Fulconem* data. *Conceditur ergo tibi* (inquit) *ut si bene deservis, de altario vivas; non autem ut de altario luxurieris, ut de altario superbias, ut inde compares tibi fræna aurea, sellas depictas, calcaria de argentata, varia griseaque pellicea a collo & manibus ornatu purpureo diversificata. Denique quidquid præter necessarium victum ac simplicem vestitum de altario retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est. Orabat quidem Sapiens tantum victui suo tribui necessaria, non superflua.* Habentes (*ait Apostolus*) victum & vestitum; *non victum & ornatum. Et quidam alius Sanctus:* Si dederit (*inquit*) mihi Dominus panem ad manducandum, & vestimentum quo operiar. *Nota*, quo operar. *Sic ergo & nos contenti simus vestimentis quibus operiamur, non quibus lasciviamus, non quibus mulierculis vel similari, vel placere studeamus.* Et Epist. 42. ad *Henricum* Senonensem Archiepiscopum: *Clamant nudi* (inquit) *clamant famelici: Nostrum est quod effunditis, nobis crudeliter subtrahitur quod inaniter expenditis. Et nos enim Dei plasmatio, & nos Sanguine Christi redempti sumus: Nos ergo fratres vestri. Videte quale sit de fraterna portione pascere oculos vestros: vita nostra cedit vobis in superfluas copias. Nostris necessitatibus detrahitur, quidquid accedit vani-*

Clerici bonorum Ecclesiasticorum dispensatores, non domini.

Prov. 30.
1. adTim.
2. Gen. 28.

Superfluum Templorum ornatum S. Bernardus improbat.

vanitatibus vestris. Duo denique malo de una prodeunt radice cupiditatis, dum & vos vanitando peritis, & nos spoliando perimitis, &c. Idem in Apologia ad *Guillelmum* Abbatem c. 11. superfluum Ecclesiarum ornatum improbat, quo patrimonium pauperum exhauritur; illumque sæpe cupiditatis fœtum esse potius ostendit, quam pietatis. *An hoc totum*, inquit, *facit avaritia, quæ est idolorum servitus, & non requirimus fructum, sed datum? Si quæris quomodo? miro, inquam, modo. Tali quadam arte spargitur æs, ut multiplicetur. Expenditur ut augeatur & effusio copiam parit. Ipso quippe visu sumptuosarum, sed mirandarum vanitatum accenduntur homines magis ad offerendum, quam ad orandum. Sic opes opibus hauriuntur, sic pecunia pecuniam trahit, quia nescio quo pacto ubi amplius divitiarum cernitur, ibi offertur libentius. Auro tectis Reliquiis saginantur oculi & loculi aperiuntur. Ostenditur pulcherrima forma Sancti vel Sanctæ alicujus, & eo creditur sanctior, qut coloratior: currunt homines ad osculandum, invitantur ad donandum, & magis mirantur pulchra, quam venerantur sacra..... O vanitas vanitatum, sed non vanior, quam insanior! Fulget Ecclesia in parietibus, & in pauperibus eget; suos lapides induit auro, & suos filios nudos deserit. De sumptibus egenorum servitur oculis divitum. Inveniunt curiosi quo delectentur, & non inveniunt miseri quo sustententur.*

S. Hieronymus ad Nepotianum.

Bonorum Ecclesiasticorum abusus.

His gemina sunt quæ *Gaufridus* Clarevallensis Abbas scripsit §. 17. Declamationum in Evangelium: *Ecce nos reliquimus omnia*, ex *Sancti Bernardi* sententiis contextarum „ Sed esto, *inquit*, studiose quis & fructuose laboret: Dignus *plane* est operarius mercede sua: ut qui altario servit, de altario vivat. Vivat, inquam, de altario, ut juxta eumdem Apostolum, Alimenta & quibus tegatur habens, his contentus sit. Tertium enim hoc periculum est: De altario, inquit, vivat: Non superbiat, non luxurietur, denique non ditetur: Non, contra Sancti cujusdam plane dignam omni acceptione sententiam, ex Clericatu ditior fiat. Non sibi de bonis Ecclesiæ ampla palatia fabricet, mutans quadrata rotundis, nec loculos inde congreget; nec in vanitate aut superfluitate dispergat; non extollat de facultatibus Ecclesiæ consanguineos suos, aut neptes (ne filias dixerim) nuptui tradat. Res pauperum non pauperibus dare, par sacrilegio crimen esse dignoscitur. Sane patrimonia sunt pauperum, facultates Ecclesiarum: & sacrilega eis crudelitate surripitur, quidquid sibi Ministri & Dispensatores non utique domini & possessores, ultra victum accipiunt & vestitum.

Audiendus hoc de argumento *Arnulphus* Lexoviensis Episcopus in Sermone habito in Concilio Turonensi. „ Paupertatem Christi (*inquit*) verbo prædicamus, sed minus exhibemus exemplo: Nisi quia fortasse paupertatem ejus in nobis spiritualiter divitiarum contemptus, & humilitas sancta restaurat. Neque enim requiritur a nobis divitiarum indigentia, sed contemptus. Divitiæ, inquit, si affluant nolite cor apponere: Non dixit, ne affluent, sed ne cor apponatur: Porro cor prohibuit apponere, sed non manum. Profecto Propheta in omni affluentia divitiarum pauperem se prædicat & egenum; possumus itaque licite divitias possidere, si tamen earum nos non reputaverimus dominos, sed ministros. Si intellexerimus patrimonium pauperum esse patrimonium Christi, si proventibus Ecclesiæ, si pauperum necessitatibus erogantur. Alioquin fures & latronenos ratio manifesta convincet, si res alienas invitis dominis, nostro præsumpserimus arbitrio contrectare.

Idem docet *Petrus Blesensis* Epistola XV. ad *Rainaldum* Episcopum Carnotensem electum. „ Hodie (*inquit*) in promotione quorumdam prima quæstio est, quæ sit summa redditnum, non quæ sit conversatio subjectorum: Verumtamen Deus non irridetur. Ad honorem vocavit te propter onera, non ad multiplicandum numerum familiæ aut equorum: non ad dandas parentibus dignitates, sed ad dandam scientiam salutis plebi ejus. Majus gaudium Deo & Angelis ejus, si convertatur peccator a via sua mala Prælati officio, quam si per ejus industriam pompa Episcopalis eminentiæ in evectionibus & familiis augeatur. Non est in hoc gaudium Angelorum, in quo est pauperum domorum subversio, a quibus procurationes exigis importunas. Conqueruntur & dicunt: Quia multiplicasti gentem & non magnificasti lætitiam. Si te

„ illius

„ illius Discipulum profiteris, qui venit ministrare, non ministrari; sic ministrabis pau-
„ peribus, ut non vituperetur ministerium tuum, ut patrimonium Christi & paupe-
„ rum ejus, quod tibi commissum est, in egentium necessitates, non in usus ex-
„ traordinarios expendatur. Patrimonii hujus zelator est Dominus, rationem tecum
„ districtissimam positurus, & usque ad novissimum quadrantem exiget universa. Nec
„ te poterunt excusabilem reddere tuæ generositatis eminentia, & numerositas clien-
„ telæ. Si quia filius Comitis, aut consobrinus Regis es, manu effusiore teneris ex-
„ pendere: necessitas hæc Christi patrimonium non contingit. Expensas, quas de
„ rebus mundanis fecisses, alias fortassis enormes pro tua generositate, debet in rebus
„ Ecclesiasticis Episcopalis modestia cohibere. *Et Epistola XX. de redituum Ecclesiasticorum dispensatione per Episcopum facienda sic loquitur:* „ Beneficiorum quæ pauperi-
„ bus conferuntur, mensura debet esse immensitas. Non militibus, sed pauperibus ero-
„ gare tenetur patrimonium Crucifixi; cujus ipse non dominus, sed tutor est, ut mi-
„ sereatur & commodet ad usus egentium tamquam testamentarius dispensator.

II. Episcopi, cæterique Clerici, possessiones ex Ecclesiæ bonis acquisitas, aut pecunias ex redditibus Ecclesiasticis residuas transmittere non poterant ad hæredes. Id constat ex *Gratiano* Causa 12. Quæst. 3. 4. & 5. cap. *placuit,* quod ex Concilio Carthaginensi 3. Cap. 49. desumptum est. Cap. *Quicumque*, quod ex Concilio Toletano 9. Canone 4. Cap. *Pontifices*, quod ex Concilio Agathensi Canone 6. Cap. *Episcopus*, quod ex Concilio Toletano 9. c. 6. Cap. *Sacerdotes* ex eodem Concilio, c. *Presbyter*, ex Concilio Agathensi, Canone 55. c. *Nulli*, ex *Gregorio* Epist. 42. lib. 10. c. *Obitum*, ex eodem, Epist. 22. lib. 4. c. *Fixum*, quod ex Concilio Parisiensi 6. lib. 1. c. 14. & ex l. Capitularium c. 175. est depromptum, c. *Si Episcopus*, quod ex Agathensi Concilio Canone 51. c. *Sicubi*, quod ex Concilio Tarraconensi, Canone 12. & c. *Quicumque*, quod ex Concilio Triburiensi. Hæc disciplina undecimo & duodecimo sæculo in Ecclesia vigebat, ac summa religione observabatur. Eadem disciplina confirmatur l. 3. Decretalium Tit. 25. *De peculio Clericorum*, c. *Ut unusquisque* quod *Pio* Papæ, & Capit. *Inquirendum est*: quod Remensi Concilio tribuitur. Cap. *Cum in Officiis*, Tit. seq. *De Testamentis*, quod ex Concilio Lateranensi 3. Canone 15. desumptum est, cujus hæc sunt verba: *Cum in officiis caritatis primo loco illis teneamur obnoxii, a quibus beneficium nos cognoscimus recepisse: e contra quidam Clerici, cum ab Ecclesiis suis multa beneficia perceperint, bona per eas acquisita in alios transferre præsumunt. Hoc igitur quia antiquis Canonibus constat inhibitum, nos indemnitati Ecclesiarum providere volentes, sive intestati decesserint, sive aliis conferre voluerint, penes Ecclesias eadem bona præcipimus remanere.* Ibidem Cap. *Ad hæc*, & c. *Qui nos*, Alexandri 3. Decreta de eodem disciplinæ capite referuntur. Primum his verbis conceptus est: Ad hæc præsen-
„ tibus innotescat, quod Clerici de mobilibus, quæ per Ecclesiam sunt adepti, de jure
„ testari non possunt: Viventes tamen & sui compotes moderate valent aliqua de bo-
„ nis ipsis non ratione testamenti, sed eleemosynæ intuitu erogare, in ægritudine con-
„ stituti. *Alterum vero Caput sic habet*: Consultationi tuæ taliter respondemus, quod
„ licet Clerici de his quæ paternæ successionis, vel cognationis intuitu, aut de artifi-
„ cio sunt adepti, seu dono consanguineorum, aut amicorum, non habito respectu ad
„ Ecclesiam, pervenerunt ad ipsos, libere disponere valeant: de his tamen quæ consi-
„ deratione Ecclesiæ perceperunt, nullum de jure possunt facere testamentum. „ De mobilibus dumtaxat per Ecclesiam acquisitis, in pios usus, sive intuitu eleemosynæ, & moderate, aliquid largiri, Clericis seu viventibus, seu morientibus licebat; non propinquos, aut extraneos hæredes ex asse instituere: bonorum etiam mobilium, multo minus immobilium, ex Ecclesiæ redditibus acquisitorum. Idem Pontifex cap. *Relatum est*, Canonem Concilii Lateranensis 3. supra laudatum de omnibus omnino bonis Clericorum per Ecclesiam acquisitis intelligendum esse declarat. „ Respondemus
„ (*inquit* quod generaliter bona quælibet per Ecclesiam acquisita, eis debent: juxta
„ Lateranense Concilium, post acquirentis obitum remanere. Nomine autem Ecclesiæ
„ non Episcopus vel Successor Clerici morientis, ubi est Collegium Clericorum, sed
„ communis Congregatio intelligitur, quæ rerum illarum debet Canonicam distributio-

„ nem & curam habere. Ubi autem in loco defuncti tantum unus est ordinandus, is „ ea bona (sicut & alia ipsius Ecclesiæ) in Dei timore dispenset. Licet autem mo- „ bilia per Ecclesiam acquisita, de jure in alios pro morientis arbitrio transferri non „ possint; consuetudinis tamen est improbandæ, ut de his pauperibus & religiosis locis & illis qui viventi servierant, sive consanguinei sint, sive alii, aliqua juxta servi- „ tii meritum conferantur. Cæterum quæ ex hæreditate, vel artificio, vel doctrina „ proveniunt, distribuantur pro arbitrio decedentis. Quia vero nonnulli in diversis „ Ecclesiis beneficia possident, dividantur quæ habuerant, per æstimationem congruam „ inter ipsas.

S. Bernardus Epist. 276. apud *Eugenium III.* Pontificem Maximum quæstus est *Hugonem* Antisiodorensem Episcopum ex primo Abbate Pontiniacensi moribundum, & parum sui compotem *Stephano* quodam suadente & suggerente, totum quod acquisierat, nepoti suo, carnali adolescentulo, sæculari, inutili dimisisse: & tam irreligiosum testamentum a Summo Pontifice in irritum mitti postulavit: „ Adest, *inquit*, homo qui „ peccare fecit Israel Sanctum loquor Episcopum: qui cum in morte aliquantum stu- „ pidus esset & turbatus, iste eum fecit mori pene intestatum. Cum enim pauperibus „ & Ecclesiis, aut nihil aut parum daret, nepoti suo, carnali adolescentulo, sæculari, „ inutili, totum pene quod acquisierat mensæ Episcopali, Stephano suggerente, & soli- „ citante dimisit .... Quis credat virum spiritualem, si sapuit, si compos sui fuit, testa- „ mentum tale fecisse? Quis vel sæcularissimus hoc dixerit testamentum Sacerdotis? „ Hæccine dispositio hominis sobrii & spiritualis illius qui omnia dijudicat, & ipse a „ nemine judicatur? A quo enim, si ita remanserit, sive in cœlo, sive in terra, iste „ non judicabitur? Tu ergo, serve Dei, qui tenes gladium Petri, amputa confusio- „ nem opprobrii a Religione, scandalum ab Ecclesia: crimen a persona, a spiritualium „ omnium, qui eum in spiritu & non carnaliter diligebant, & tuo ipsius corde ama- „ ritudinem & dolorem. Exurge Phinees. Sta & placa, ut sanetur quassatio. Sta, in- „ quam, inflexibilis adversus carnem & sanguinem, quo ariete murum tuæ constan- „ tiæ filii hujus sæculi proculdubio concutere conabuntur. Vera pietas est in avuncu- „ lum, si super hujusmodi impius extiteris in nepotem.

ARTICULUS X.

De Immunitatibus & Oneribus Ecclesiarum.

Possessiones Ecclesiarum a publicis exactionibus, personæ Clericorum a publica servitute liberæ.

I. POssessiones Ecclesiarum a publicis exactionibus immunes erant undecimo & duodecimo sæculo, ut & personæ Clericorum ab omni servitute publica liberæ. Hanc libertatem tuita est Melfitana Synodus anno millesimo octogesimo nono, Canone XI. *Ne gravamen aliquod* (inquit) *Sancta patiatur Ecclesia, nullum jus laicis in Clericos esse volumus & censemus. Unde cavendum est, ne servilis conditionis aut Curialium Officiorum obnoxii ab Episcopis promoveantur in Clerum. Neque liceat laicis exactionem aliquam pro Ecclesiæ beneficiis aut paternis maternisve facultatibus quærere.* Sanctus Thomas Cantuariensis Archiepiscopus, & libertatis Ecclesiasticæ martyr, pacem cum Angliæ Rege *Henrico* inire noluit, nisi ab Ecclesiarum oppressione temperaret, ablatosque ipsis redditus restitueret. Fuere qui hanc sancti Archipræsulis severitatem improbarent. At ipsum a calumnia vindicavit, eumque propterea laudavit *Petrus* Abbas Cellensis Epist. X. lib. I. ad ipsum data. „ Dicunt enim (*inquit*) Non debet Archiepisco- „ pus tam instanter sua repetere a Rege Angliæ, ut dimittat reconciliationis pacem „ pro amissa pecunia. Falluntur specie veri, vel adulatione falsi. Qui specie veri de- „ cipiuntur, instruendi sunt: Qui adulatione falsi, repellendi ... Cæterum pensandum „ est in omni tam contractu, quam actu, quid, propter quid faciendum, vel dimit- „ tendum sit. Pensanda etiam sunt tempora, & diversi status temporum, secundum „ quos mutantur merita causarum. Nam in primitiva Ecclesia sola patientia locum ha- „ buit, ut auferenti tunicam dimitteret & pallium. Alius enim erat, & alibi, id est, „ extra Ecclesiam, qui persequebatur; alius & alibi, id est, intra Ecclesiam, qui pa-

„ tie-

„ tiebatur. Modo vero jam adulta Ecclesia, non licet filiis Ecclesiæ, quod aliquando „ licuit inimicis. Decet enim matrem corrigere filium, sicut decuit pupillam tolerare ad- „ versarium. Ex quibus colligitur, Ecclesiam spiritualibus armis libertatem suam adversus potestatum sæcularium indebitas exactiones & gravamina tueri posse.

Œcumenica Synodus Lateranensis III. Canone XIX. Ecclesias a publicis oneribus liberas & immunes esse jubet. „ Non minus, *inquit*, pro peccato eorum qui faciunt, „ quam pro illorum detrimento qui sustinent, grave nimis esse dignoscitur, quod in di- „ versis partibus mundi Rectores & Consules civitatum, necnon & alii qui potestatem „ habere videntur, tot Ecclesiis frequenter onera imponunt, & ita gravibus eas crebris- „ que exactionibus premunt, ut deterioris conditionis factum sub eis Sacerdotium vi- „ deatur, quam sub Pharaone fuerit, qui divinæ legis notitiam non habebat. Ille quidem „ omnibus aliis servituti subiectis, Sacerdotes suos & eorum possessiones in pristina li- „ bertate dimisit, & de publico eis alimoniam ministravit. Isti vero universa fere one- „ ra sua imponunt Ecclesiis, & tot angariis eas affligunt, ut illud eis, quod Jere- „ mias deplorat, competere videatur: *Princeps provinciarum facta est sub tributo*. Sive „ quidam fossata, sive expeditiones, sive quælibet sibi arbitrentur agenda: de bonis „ Ecclesiarum, Clericorum, & pauperum Christi usibus deputatis cuncta volunt fere „ compilari... Quo circa sub anathematis districtione severius prohibemus, ne de cæ- „ tero talia præsumant attentare, nisi Episcopus & Clerus tantam necessitatem vel „ utilitatem aspexerint, ut absque ulla coactione, ad relevandas communes ne- „ cessitates; ubi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesias existi- „ ment conferenda. Si autem Consules, aut alii, de cætero id præsumpserint, & com- „ moniti desistere forte noluerint, tam ipsi, quam eorum fautores, excommunicationi „ se noverint subjacere, nec communioni fidelium reddantur, nisi satisfactionem fece- „ rint competentem.

Decimarum & Donorum gratuitorum a Clero ob Reipublicæ necessitates contributio.

II. Duodecimo sæculo Clerus ob publicas Ecclesiæ ac Reipublicæ necessitates, decimas, & dona gratuita contribuit. Ita cum *Robertus* Normanniæ Dux in expeditionem Hierosolymitanam proficisci decrevisset, & pro decem mille marcis argenti *Willelmo* Regi Angliæ fratri suo Ducatum impignorasset, omnibus Angliæ Ordinibus ad conferendum aliquid ad hanc summam conficiendam compulsis, conventus est & *S. Anselmus* Cantuariensis Archiepiscopus, & „ Ut ipse quoque manum auxilii sui in tam rationabi- „ li causa Regi extenderet, a quibusdam suis est amicis admonitus. Intellexit ille & „ rationis esse, & honestatis, hoc facere, sed propriarum rerum tenuitate constrictus, „ unde expleret, quod faciendum fore videbat, non habebat. Usus igitur consilio „ Magnorum virorum, Walchelmi videlicet Wentani Pontificis, & Gundulfi Roffensis, „ necnon aliorum, quorum in hujusce negotii consilio par credi judicabatur, de thesau- „ ro Ecclesiæ Cantuariensis partim in auro, partim in argento, valens ducentas argen- „ ti marcas, connivente majori parte conventus accepit, quod præfato Regi cum illis „ quæ de suis habere poterat, pro instanti necessitate ut rebus consuleret, pariter „ contulit. Verum in hoc facto nullum Successoribus suis, quod imitarentur, exemplum „ relinquere volens, mox dominicam villam suam quæ Peccheham vocatur, spatio se- „ ptem annorum ejusdem Ecclesiæ juri concessit, quatenus ex redditibus ipsius villæ, „ qui circiter triginta libræ denariorum illis diebus erant, illatum Ecclesiæ damnum restitueretur. „ Refert *Eadmerus* l. II. *Historiæ Novorum*. Sic pro expeditione in Terram Sanctam promovenda *Philippus Augustus* Rex Christianissimus in Comitiis Regni anno MCLXXXVIII. Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, & totius Regni Baronibus consentientibus, Decimarum solutionem Clero etiam impetravit, quæ *Saladinæ* dictæ sunt. Non Clericis dumtaxat, sed Laicis impositum fuit hoc onus, ad annum tantum, cum assensu Cleri, & propter instantem necessitatem, teste *Rigordo* in Vita Philippi Augusti. *Et propter hanc instantem necessitatem* (inquit) *oppido enim iter Hierosolymitanum Rex affectabat, cum assensu Cleri & populi, quasdam Decimas ab omnibus esse accipiendas eo tantum anno decrevit, quæ dictæ sunt Decimæ Saladinæ*. Easdem in Anglia decrevit Rex *Henricus II.* teste *Rogerio de Hoveden* ad annum MCLXXXVIII. *Dispositum est*, (inquit) *a Regibus, & Archiepiscopis, & Episcopis, & aliis Principibus*

Decimæ Saladinæ.

cipibus terræ, quod omnes tam Clerici quam Laici, Decimas redditeuum mobilium dabunt; De hac Decimarum exactione Auctores quidam minus æque scripsere, si modus in iis exigendis servatus est.

Illarum exactionem decimarum non probat Petrus Blesensis.

Petrus Blesensis Aurelianensem Episcopum hortatus est Epistola 112. ut Regi Christianissimo persuaderet, orationum dumtaxat, non pecuniarum subsidium a Clericis pro bello sacro exigendum esse; atque immunitatem Ecclesiasticam apud ipsum tueretur. „ Bellorum lex publica est (*inquit*) ut munificentia Principalis suis commilitonibus „ de castrensi obventione stipendia largiatur. Quæ ratio est, ut qui pro Ecclesia pugnant, „ Ecclesiam spolient, quam inimicorum spoliis, & donis triumphalibus ampliare debuerant? Putant ne insipientes & miseri, quod Christus, qui summa justitia est, velit „ sibi de injuriis, & sacrilegio exhiberi sacrificium, aut sustineat commissa ex his spolia prosperari? Numquam pauperum, numquam Ecclesiæ spolia prosperum habuerunt „ eventus auspicium. Ideo in ultima peregrinatione effusa est contentio super Principes, „ & errare fecit eos Dominus in invio, & non in via. Patrimonium Christi & Ecclesiæ suæ hodie vertitur in occasionem scandali, & materiam servitutis. Certe sub „ Pharaone, cum ex Principali Decreto omnes ad collationem quintæ partis generaliter urgerentur, Sacerdotes tamen fuerunt ab observantia & onere illius Constitutionis immunes. In Libro etiam Numeri, ad figuram perpetuæ libertatis præcipit Dominus Leviticam Tribum ab omni publica functione liberam esse, Summique Pontificis dumtaxat arbitrio subjacere. Quid aliud a Pontificibus, vel a Clero potest vel „ debet Princeps exigere, quam ut incessanter fiat oratio ab Ecclesia ad Deum pro eo? „ Scio quod si Rex tuus angariis, parangariis, exactionibus, capitationibus, cæterisque sordidis & extraordinariis muneribus Ecclesiam decreverit prægravare, quamplures Episcopos hujus rei fautores inveniet. Ipsi enim Evangelicæ libertatis obliti, quæ non solum filios Dei, sed amicos facit, in ignominiam servitutis perpetuæ „ sibi permittent aurem subula perforari. Sic olim Rege Antiocho jura Templi & Sacerdotii pervertente, multi de Israel egressi sunt, qui solius adulationis, aut vani timoris intuitu, in consensum illius tyrannidis transierunt. Tu vero, Reverendissime „ Pater, pro domo Israel ex adverso ascendas, & pro Testamento Dei murum inexpugnabilem te opponas. Enorme namque famæ & animæ Discrimen incurres, si hanc „ injuriam Christi silentio aut neglectu dissimules. Doctrina & exhortatione tua recolat Dominus Rex, se non ad oppressionem pauperum, sed ad tuitionem Ecclesiæ, potestatem gladii ab Ecclesia suscepisse. *Idem Epistola XX. de eadem Decimarum exactione scribit.* Exiit Edictum a Philippo Rege, ut describeretur Gallicus orbis, & „ oneraretur Ecclesia Decimationibus recidivis. Sic paulatim transibit Decimatio in „ consuetudinem, & præsumpta semel abusio ignominiosam Ecclesiæ servitutem infliget.

Matthæus Paris ad anno 1188. Decimationem universo Clero populoque Angliæ impositam nomine subventionis pro Bello Hierosolymitano, verbis etiam asperioribus perstringit. *Eodem tempore* (inquit) *Decima pars mobilium generalis concessa per Angliam, ut collecta ad subventionem Terræ Sanctæ impenderetur, tam Clerum, quam populum exactione violenta perterruit, quæ sub eleemosynæ titulo vitium rapacitatis inclusit.*

Ecclesiæ laboranti Republicæ Regique sponte subvenire debet.

Cum Rex *Philippus Augustus*, exhausto ærario ad belli sumptus pecunia indigeret, rogavit Clerum Remensem ut sibi opem ferret, sicut Ecclesia solet juvare Patronos in necessitate constitutos. Respondit Clerus, se ad orationes pro Rege & ejus exercitu fundendas, non ad pecuniæ collationem teneri. Tunc Rex dissimulavit injuriam. Sed cum postea idem Clerus ejus Majestati supplicaret, ut ab infestationibus & vexationibus quorumdam Comitum Ecclesiam populumque Remensem liberaret, respondit *Philippus Augustus*, se ipsis eodem modo subventurum, quo sibi in necessitate opem tulerant. Comites rogavit; precibus Regiis non cessere. Tunc, sero licet, agnovere Clerici, Ecclesiam laboranti Reipublicæ, Regique subvenire debere, cum subsidium rogat ad hostes coercendos: siquidem ejus defensione indiget ad bona sua, ac libertatem tuendam. Ita refert *Willelmus Brito* Lib. I. *Philippidos*:

Tempore cujusdam guerræ, Rex prodigus æris,
Cum Rex exigeret numerare stipendia multis,

Clerum

Clerum Remensem petiit, scriptoque rogavit,
Ut sibi subsidium fieret, quo gratior illi
Ad tantos vellet sumptus impendere gratis,
Ut solet Ecclesia Patronos sæpe juvare.
Qui pro Rege suo Regi suffragia summo
Fundere cum precibus ajunt se jure teneri,
Non solidos dare, vel censum, ne postea forte
Ecclesiæ pariant ex consuetudine damnum.
Postmodo cum bello fruerentur pace sepulto
Rex Proceresque sui, res ardua protinus egit
Clerum Remensem versa vice poscere Regem.
Restellæ, Cocii Comites, Dominusque Roseti.
Non attendentes Regisve Deive timorem,
Certatim Ecclesiæ patrimonia dilapidabant,
Damnosis populum Clerumque premendo rapinis.
Gaudet, & hoc breve Rex responsum dedit eisdem.
Vos prece me sola nuper juvistis, eadem
Lege relata nunc vice prælia vestra juvabo.
Dixerat, & scripto Comites rogat, Ecclesiarum
Ut spoliis, Cleroque velint desistere damnis,
Acrius hoc illi perstant, graviorque damna
Clero non cessant inferre, locisque sacratis:
Nec magnum reputant Comites a Rege rogari,
Qui minimo potuit illos compescere jussu.
Denique cognovit Clerus, (vexatio quippe
Rem docuit) quanto studio, quantoque labore
Debeat Ecclesia sibi quærere Regis amorem,
Summopereque ejus sibi procurare favorem,
Quo sine defendi nequeant patrimonia Christi.
Mox Regi supplicant, & se peccasse fatentur,
Atque satisfaciunt plene super hoc, quod ab illis
Nil tulit auxilii contra sua bella petiti.

Anno 1102. Petro Aragonum Regi, sub initia belli sacri adversus Mauros, posterisque Regibus atque Regni Proceribus concessit *Urbanus II.* ut Templorum quæ denuo extructa essent, Decimas & redditus ipsi perciperent, exceptis tantum iis, quæ Episcoporum Sedes erant. Tanta erat cupiditas impiæ gentis extirpandæ, ut quid incommodi ea indulgentia allatura esset in posterum, non satis considerare viderentur. Ita refert *Mariana*.

III. Episcopi & Abbates feuda Regia possidentes, Militiam Regibus subministrabant sæculis undecimo & duodecimo. De hac servitute *Beatus Petrus Damiani* Opusculo vigesimo ita scribit ad *Alexandrum* II. laudans *S. Bonitum* Arvernorum Episcopum, qui Episcopatum de manu Regis susceptum dimiserat: „ Quid rogo iste faceret, si „ tormenta quibus nostri cruciantur Episcopi & ipse perferret? Si scutatorum & lanceatorum turmæ post equitantis terga confluerent? Si eum tamquam gentilis Militiæ „ Ducem in procinctu positum armati undique manipuli constiparent? Et quem decuerat reverenter incedere cum choro Psallentium, audire cogeretur hinc & inde perstrepentium tinnitus armorum? Unde fit ut modo Pontificem non comitentur, ut dignum est, diversi Clericorum Ordines; sed castra potius, & armati telis vibrantibus „ bellatores. Pensemus etiam quale hoc sit, quia hæc nonnulli & inviti perferunt; „ & tamen eos, quos tolerant, prædiis ac facultatibus Ecclesiæ, velint nolint, carius „ emunt.

Episcopi & Abbates Militiam Regibus subministrabant.

Ejusdem testis est servitutis *Yvo* Carnotensis Episcopus Epistola XXVIII. ad *Philippum* Regem. „ Excellentiæ, *inquit*, vestræ Literas nuper accepi, quibus submonebar

 „ ut

„ ut apud Pontesium vel Calvum-montem, cum manu Militum vobis die, quem „ statueratis, occurrerem, iturus vobiscum ad Placitum quod futurum est inter Regem „ Anglorum, & Comitem Normannorum, quod facere ad præsens magnæ & multæ „ causæ me prohibent .... Casati Ecclesiæ, & reliqui Milites pene omnes vel ab- „ sunt, vel pro pace violata excommunicati sunt; quos sine satisfactione reconciliare „ non valeo, & excommunicatos in hostem mittere non debeo.

Idem testatur Vita *Sancti Arnulphi* Suessionensis Episcopi a *Lisiardo* ejus Successore scripta, quæ apud *Surium* legitur ad diem 15. Augusti. Narrat scilicet Cap. XVII. ipsum, cum Abbas esset *Sancti Medardi*, dignitate se abdicasse, quod Rege *Philippo* I. jubente, ad bellum proficisci nollet: „ Egone (*inquit*) relicta causa Dei, rursus militi- „ bus stipabor, cum militibus rursus arma tractabo? Grande profecto id nefas fuerit. „ Malim sane Abbatis & nomine & loco perpetuo caruisse, quam sub hujus dignitatis „ prætextu iterum sæculo inservire. Id ubi comperit Philippus Rex, a malis Consi- „ liariis depravatus, misit Legatos qui dicerent, Abbatiam magnis opibus & posses- „ sionibus instructam, Militibus, qui Regis essent Beneficiarii, circumfultam, qui an- „ tiquitus consuevissent cum Abbate Regiæ expeditioni adesse. Faceret ergo quod „ mos haberet antiquus, aut loco cederet, quo Regis jussa compleantur. His auditis, „ vir eximius cellam repetit, sese in ea concludit, pro nihilo ducens illud culmen „ honoris.

Anno 1049. cum *Leo IX.* Pontifex Maximus ad Concilium Remis celebrandum se pararet, Episcopi quidam & Abbates, qui Censuram Pontificiam & Synodicam ob crimina metuebant, *Henrico* I. Regi Christianissimo suggessere „ Nullum Antecessorum „ ejus id aliquando concessisse, ut ob similem causam in Franciæ urbes ingressus pate- „ ret alicui Papæ. His vero agendis pacis & tranquillitatis congrua esse tempo- „ ra .... Regiæ dignitati congruere utilitati Reipublicæ sapienter consulere potius, „ quam Synodis intendere. Principes suos, & totius exercitus sui potentiam in rebel- „ les commovere. Ipsos etiam Episcopos & Abbates penes quos maxima pars faculta- „ tum Regni est, immunes hujus expeditionis esse non debere; ante alios Abbatem „ Sancti Remigii .... Hac igitur versipelli persuasione Rex emollitus, Papæ per Syl- „ vanectensem mandat Episcopum, se suosque Pontifices cum Abbatibus cogi ad com- „ primendam pervicaciam sibi resistentium, ideoque non posse occurrere illi in præfixo „ termino ad peragendum Concilium ... Unde adventum suum in Franciam in aliud „ tempus differat; quo absolutis hujusmodi negotiis, eum debito cum honore suscipiat. „ Ad hæc Papa remandat Promissionem Beato factam Remigio nequire se irritam fa- „ cere, sed ad Basilicam ejus dedicandam proculdubio venturum: ubi, si qui divi- „ næ Religionis amatores convenerunt, cum eis Synodi rationem se fatetur habiturum. „ Cujus Mandati ad Regem relatione perlata, ipse tamen in rebelles iter aggreditur, „ coacta in unum ingenti exercitus sui Militia; sed & Episcopis, & plerisque Ab- „ batibus contra voluntatem suam illo euntibus. " Ita referunt Acta Concilii.

Illi servituti subjectos fuisse in Galliis Episcopos sub Regno Ludovici VI. testatur *Ordericus* Vitalis lib. XI. *Historiæ Ecclesiasticæ* ad annum 1108. „ Ludovicus (*inquit*) „ ad comprimendam tyrannidem prædonum & seditiosorum, auxilium totam per Gal- „ liam deposcere coactus est Episcoporum. Tunc ergo Communitas in Francia popula- „ ris statuta est a Præsulibus, ut Presbyteri comitarentur Regi ad obsidionem vel „ pugnam cum vexillis & Parochianis omnibus. „ Et ad annum 1119. ubi narravit Regem, re infeliciter gesta in Normannia adversus Anglum, Parisios tristem rediisse, ait *Almaricum*, qui bello non interfuerat, ejus Majestatem gratia consolationis adiisse, ipsique animos addidisse his verbis: „ Nunc ergo consideratis opibus Galliæ, & „ immensis viribus collectis, undique insurgens, ad reparanda laudis nostræ damna & „ potentiæ, salubre quoddam consilium accipe: Episcopi & Comites, aliæque Pote- „ states Regni tui ad te conveniant, & Presbyteri cum omnibus Paro„ chianis suis „ tecum, quo jusseris, eant: ut communis exercitus communem vindictam super hostes „ publicos exerceat, &c. His itaque dictis exhilaratus Rex omnia fieri decrevit, ut „ præfatus Heros insinuavit. Celeres igitur veredarios direxit & Edictum suum Epi-

„ scopis

„ ſcopis mandavit. Illi vero gratanter e paruerunt, & Presbyteri Diœceſis ſuæ cum „ Parochianis ſuis Anathemate percuſſerunt, niſi Regis in expeditionem ſtatuto tem- „ pore feſtinarent, & totis viribus rebelles Normannos protererent. *Et infra*. 'No- „ viomenſis Epiſcopus & Laudunenſis, aliique plures in illa expeditione fuerunt, & „ pro malevolentia quam in Normannos habebant, ſuis omne nefas permiſerunt. Sa- „ cra etiam loca quaſi ex divina auctoritate violari conceſſerunt, ut ita legiones ſuas „ pluribus modis leniendo multiplicarent, faſque nefaſque illis annuentes, in adverſa- „ rios animarent.

Idem conſtat ex *Sancto Bernardo* Epiſtola 42. ſeu Tractatu *De moribus & Officiis Epiſcoporum*, ad *Henricum* Archiepiſcopum Senonenſem, cap. 8. *Porro vos* (inquit) *ſi Cæſaris Succeſſori, id eſt Regi ſedulus in ſuis curiis, conſiliis, negotiis exercitibuſque adeſtis: indignum erit vobis cuicumque Chriſti Vicario taliter exhiberi, qualiter ab antiquo inter Eccleſias ordinatum eſt?*

Idem conſtat ex Privilegio quod *Ludovicus VI. & Ludovicus VII.* Reges Chriſtianiſſimi Cœnobio *Sancti Martini a Campis* contulere. *Concedimus etiam* (inquiunt) *quod Beati Martini homines numquam in expeditionem vel equitatum ex conſuetudine, niſi ex amore ſolummodo, & prece, & voluntate & licentia Prioris ibunt.*

Idem probat Edictum *Ludovici VII.* quo ortam inter Abbatem Tornodorenſen, * & Oppidi incolas controverſiam compoſuit, quod in hiſtoria Tornodorenſi editum eſt. „ Abbas (*inquit*) ſuper Burgenſes nullam deinceps faciet talliam, niſi pro auxilio; „ aut procuratione noſtra, aut procuratione Domini Papæ, aut alicujus Cardinalium, „ ſi Abbas ſubmonitus fuerit ad Concilium, vel ad Curiam Domini Papæ, aut pro „ incremento Eccleſiæ ſuæ, aut diminutione defendenda Dominum Papam adierit, aut „ ad nos venerit pro expeditione, aut pro regali noſtro recipiendo, aut pro alio ne- „ gotio noſtro vel Eccleſiæ, quod fuerit grande, tunc rationabile, ſecundum quali- „ tatem aut quantitatem negotii quæret auxilium & capiet ab hominibus ſuis.

*De Tournus.

De Anglia idem teſtatur *Sanctus Anſelmus*, Epiſtola 35. libri 6. ad *Walterum* Cardinalem & Sedis Apoſtolicæ legatum data, qui ipſum rogaverat ut aliquem in locum de cauſis Eccleſiaſticis acturi convenient, „ Eſt & aliud, *inquit*, quia ego a „ Cantuarberia elongari nullatenus audeo; quoniam quotidie expectamus, ut hoſtes de „ ultra mare in Angliam per illos portus qui Cantuarberiæ vicini ſunt, irruant. Pro- „ pter quod Dominus meus Rex ore ſuo mihi præcepit, antequam ab illo apud No- „ tingeham diſcederem; & poſtquam Cantuarberiam redii, mihi mandavit per literas „ proprio ſigillo ſignatas; ut Cantuarberiam cuſtodiam & ſemper paratus ſim, ut „ quacumque hora nuntium eorum, qui littora maris ob hoc ipſum cuſtodiunt, audie- „ ro: undique convocari jubeam equites & pedites, qui accurrentes, violentiæ hoſtium „ obſiſtant. Et idcirco de Cantuaria exire non audeo, niſi in illam partem ex qua „ expectamus hoſtium adventum. „ Legatur & Epiſtola 36.

De *Willelmo Conqueſtore* ad annum 1070. ſcribit Matthæus Paris: „ Epiſcopatus & „ Abbatias omnes, quæ Baronias tenebant, & eatenus ab omni ſervitute ſæculari li- „ bertatem habuerunt, ſub ſervitute ſtatuit militari, inrotulans ſingulos Epiſcopatus „ & Abbatias pro voluntate ſua, quot milites ſibi & Succeſſoribus ſuis hoſtilitatis tem- „ pore, voluit a ſingulis exhiberi. Et rotulos Eccleſiaſticæ ſervitutis ponens in theſau- „ ris, multos viros Eccleſiaſticos huic conſtitutioni peſſimæ reluctantes a Regno fugavit.

De Hiſpania in bellis præſertim adverſus Saracenos geſtis teſtes ſunt *Blanchæ* Reginæ Matris *S. Ludovici* ad Comitiſſam Campaniæ literæ, quibus ſe relationem ex Hiſpania accepiſſe narrat de prælio adverſus Saracenos commiſſo, & ordinem exercitus deſcribit. *In prima acie fuit Didacus Lupi, & Garſias Romanus, & Abbas Ciſtercienſis, cum CCC. militibus hinc inde collectis: in ſecunda acie fuerunt omnes Epiſcopi, & omnes Clerici, & omnes ordines, & Michael de Luſia. In tertia acie Reges in hunc modum; Rex Navarræ habuit dextrum latus, Rex Aragoniæ ſiniſtrum, Rex Caſtellæ fuit in medio.* Extat apud *Ducheſnium* Tom. V. *Scriptorum hiſtoriæ Francorum*. Epiſcopi & Abbates arma non tractabant, ſed conſiliis, mandatis, precibus, adhortationibus, ſumptibus, militibus expeditionem promovebant. Hoc munere præ-

 clare

clare glorioseque functus est *Martinus* Toletanus Archiepiscopus, quem *Aldefonsus* Rex Hispaniæ Ducem exercitus adversus Mauros constituit. Quem his verbis commendat *Rodericus* lib. 7. *De rebus Hispaniæ*, cap. 28. *Dux ejus Præsul Toleti. Magnates Regni in consiliis Præsulis, & exercitus omnis sub Præsule dignitatis nomen ejus Martinus Magnus. Et genus ejus a Pisorica: honor gentis vita ejus. Et stola ejus diadema Ecclesiæ: sapientia ejus pax multorum. Et lingua ejus informatio disciplinæ, manus ejus ad subsidium pauperum. Et cor ejus ad compassionem humilium, cingulum ejus zelus fidei. Et arma ejus ad persecutionem blasphemiæ. Agmen omne ad nutum illius, sanguis Arabum in conspectu illius. Regio Bæcica flammis succenditur, & factum Præsulis prosperatur. Processit enim per castra Bœticæ terras & oppida succendendo, feliciter autem ad propria est reversus.*

Episcopi & Abbates interdum pro Regibus fide jubere cogebantur.

IV. Genus aliud servitutis Ecclesiis impositum lego sæculo duodecimo, scilicet cum Reges pacem inibant, fidejubere interdum cogebantur Episcopi vel Abbates, & certam pecuniæ summam polliceri, si Princeps, pro quo spondebant, pacta conventa violaret. Id factum anno 1196. cum *Richardus I.* Angliæ, & *Philippus Augustus* Franciæ Reges pacem jurarunt. *Walterum* Archiepiscopum Rothomagensem & ejus Capitulum compellere voluit *Richardus* Rex, ut pro ipso Regi Francorum fidejussores essent. *Walterus* recusavit, quod in pactis quædam contra Ecclesiasticam jurisdictionem & libertatem continerentur. Exilium spontaneum & reddituum suorum captionem propterea passus, paulopost Regis Christianissimi *Philippi*, quem Pontisaræ degentem adiit, benignitate recreatus est. „ Noveritis (*inquit*) dilecte Archiepiscope & Sacerdos Christi, etiam cum contradictione Satraparum & Consiliariorum nostrorum, nos intuitu „ Dei & personæ vestræ non tantum preces vestras velle exaudire, sed & illis hoc conditionaliter superaddere; videlicet non solum vos, sed & Episcopos & Abbates; omnes „ Conventus & Ecclesias Diœcesis vestræ, qui fidejusserunt pro Rege Angliæ, absolvi „ a plegio & fidejussione qua nobis obligati sunt, si Episcopos, Abbates, Conventus & „ Ecclesias, qui pro nobis erga eum fidejusserunt, voluerit & concesserit absolvi: Indecens enim & iniquum est, Ecclesias Dei, & Ecclesiasticas personas, pro excessibus „ nostris & Regis Angliæ puniri; vel eas sic citra voluntatem Ecclesiæ, juxta voluntatem Principum coarctari & obligari. „ Ita *Walterus* ipse commemorat Epistola ad *Radulphum* Decanum Londoniensem, apud *Radulphum de Diceto* in *Imaginibus Historiarum* pag. 690.

SCHOLION I.

In hoc Articulo, Num. II. pag. 828. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem reprehendunt: *Rex Galliæ pro expeditione in Terram Sanctam imperavit Clero solutionem Decimarum, consentientibus Episcopis.*

R. Philippum Augustum Regem Christianissimum in Comitiis Regni anno 1188. Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, & totius Regni ordinibus consentientibus, Decimarum solutionem Clero imperasse, quæ *saladinæ* dictæ sunt, quia pro expeditione in Terram Sanctam promovenda impositæ, eo loci observo. Non Clericis tantum, sed laicis etiam impositum hoc onus, ad annum tantum, cum assensu Cleri, propter instantem necessitatem, teste *Rigordo* in Vita *Philippi Augusti*. Historiæ res est: Factum refero, nihil ex eo colligo.

SCHOLION II.

Eidem Articulo, pag. 831. Edit. primæ religiosi Censores hanc notam appingunt: *Approbat quod cogantur Clerici ad subveniendum Regi in suis necessitatibus, ut in Gallia id modo faciant sub titulo donativi voluntarii.*

R. Quæstionem illam ne quidem attingo. Verbum *cogendi*, aut æquivalens, hac in materia non usurpo. Eventum refero singularem, seu factum historicum ex Willelmo Britone lib. I. *Philippidos*; verbum *rogandi* usurpo, quo usus est ille historicus. Mihi per-

perperam affingitur quod approbem *cogi Clericos ad subveniendum Regi*. Ipsum *Doni gratuiti* nomen, de quo tamen eo loci non loquor, ostendit Clerum Gallicanum non cogi ad subveniendum Regi, sed sponte donum conferre, Regesque precibus uti erga sacrum Ordinem, non jussionibus, ut ejus Majestati subsidio veniat. Cæterum falsò me accusant RR. Censores quod Galliæ mores, bonos licet ac justos, in aliarum nationum Ecclesias invehi velim.

SCHOLION III.

In eodem Articulo, pag. 836. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant: *In Gallia Ecclesiastici ibant ad bellum, & suppeditabant necessaria.*

R. Episcopos & Abbates XI. & XII. Sæculo militiam Regibus subministrasse. Illi servituti subjectos fuisse in Galliis Episcopos sub Regno *Ludovici sexti* observavi & probavi. Facti Quæstio est. Quot & quanta hujusmodi refert Vir Eruditus *Ludovicus Thomassinus* in suis de nova & antiqua Ecclesiæ disciplina libris, cui propterea nemo succensuit!

Nota.

BOnifacius VIII. ea constitutione *Clericis Laicos de immunit. Eccl. in 6.* sancivit nullum onus a Principibus Clero imponendum, nisi etiam summi Pontificis accederet consensus, eamque Constitutionem suum robur etiam in Gallia obtinuisse id ostendit, quod Rex rogavit Clementem V. ipsius opera ad Pontificatum evectum, ut vellet eam temperare. Præstitit id Clemens *Clement. unic. de immunit. Eccles.* eam tamen servandam voluit conditionem, ut Concilii Lateranensis III. sub Alexandro III. cap. 19. & Lateranensis IV. sub Innocentio III. cap. 36. decreta servarentur, quibus jubetur quod antequam hæc subsidia præstentur, summi Pontificis licentia postuletur. Et re vera huic paruit conditioni Philippus IV. apud Odericum Raynaldum ab anno 1306. num. 4. & alii Reges apud Spondanum ad an. 1336. Necessitatem ejusdem consensus immotam voluere alii Pontifices, & Concilia, & specialiter Synodus Constantiensis.

CAPUT VIII.

De Imperatoribus Orientis XI. & XII. Sæculo.

AD annum usque vigesimum quintum undecimi sæculi imperavit *Basilius Bulgaroctonus* cum *Constantino* fratre. Hi anno nongentesimo septuagesimo quinto Imperium fuerant auspicati. Triennio post obitum fratris superstes vixit *Constantinus*, ad annum scilicet millesimum vigesimum octavum. Utriusque historiam delibavimus in Synopsi historiæ sæculi IX. & X. Cap. VI. Articulo VIII. Cæterorum Augustorum, qui XI. & XII. sæculo in Oriente imperarunt gesta hoc in capite exponimus.

ARTICULUS I.

De Romano Argyro & Michaele Paphlagone.

I. ROmanus *Argyrus* a *Constantino* Imperatore jam morti proximo vocatus, uxorem dimittere jussus est, & filiam ipsius ducere aut oculorum jacturam pati. *Romanus Argyrus.*
Hæsitavit primum, sed ipsi audaciam afflavit uxor, quæ ipso carere maluit, & Sanctimonialem inducere, quam esse in causa ut vel luminibus orbaretur, vel Imperio ipse careret. Filiam itaque *Constantini* duxit *Romanus* cum Imperii dote. Huic *Zoe* nomen. Initio religiosum se præbuit ac munificum erga Ecclesiæ, justum erga omnes. Magnæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ redditus auxit. Allelengium, tributum immane abo-

abolevit. Publica debita condonavit, privata persolvit, captivos redemit, viros Ecclesiasticos sublevavit. *Prusiani* Bulgari, & *Constantini Diogenis* conjurationes dissipavit. Bellum in Syria gessit adversus Arabes, infelici primum exitu, deinde prospero, damnis *Georgii Maniacis* virtute resarcitis. Missus deinde ab Imperatore *Theoctistus* Patritius ingenti cum exercitu, inito fœdere cum *Pinzaracho* Tripolis Amera, Barbaros profligavit. In Sicilia superiores fuere Saraceni: *Orestis* inertia, Romana pessumdata res est. *Constantinum Patritium Diogenem* conjurationis reum, e turri eductum Monachatu damnavit. *Theodoram* quoque sororem suam in Monasterium detrusit Imperatrix. Fœdus cum Præfecto Chalepi *Romanus* pepigit. Edessam recepit *Georgii Maniacis* armis: Subditos oppressit gravibus exactionibus, Monasterii, & Templi in honorem Deiparæ extruendorum prætextu. Nullis ex *Zoe* Augusta susceptis liberis, ipsam contemnere cœpit. Illa *Michaelis*, unius ex Imperialis cubiculi Ministris, amore capta, & adulterii consuetudine ipsi devincta, maritum veneno peremit, ut absque censore ejus amplexibus frueretur. Periit anno millesimo trigesimo quarto, die undecima Aprilis, Feria V. Majoris Hebdomadæ, cum annos quinque & sex menses imperasset. Ista constant ex *Curopalate*, *Cedreno*, *&* *Zonara*.

A Zoe uxore adultera veneno extinctus.

Michael Paphlago.

II. *Michaelem Paphlagonem* adulterum suum in solium extulit *Zoe* Imperatrix, inito cum ipso connubio, sperans fore ut ipsi ad nutum pareret. Sed spe sua excidit: is enim clavum Imperii per se & *Joannem* Eunucho Fratre suo Administro tractans, ab ipsa Eunuchos, & fidissimas ancillas abstraxit, Romani exemplo sibi metuens; ac selectas Matronas ipsi comites & custodes dedit. Eo imperante, *Georgius Maniaces* Siciliam a Saracenorum tyrannide ereptam recuperavit. Sed cum *Stephani* Classis Imperialis Præfecti calumniis Constantinopolim revocatus, & in vincula conjectus esset, eo absente, amissa Sicilia est, una Messana servata. Mutatio frumentarii tributi in pecuniariam exactionem, Bulgaros ad defectionem compulit. At paulo post ab *Alusiano* Theodosiopolis Præfecto, *S. Demetrio* Martyre opem ferente, cæsi sunt ad quindecim millia Bulgari, totidem capti, tota recepta Provincia est. *Michael Paphclago* seu Dæmonis vexatione, seu amentia, seu epileptico morbo identidem correptus, scelerum, quibus ad Imperium pervenerat, pœnas luit. Acto de Bulgaris triumpho, de seipso triumphavit magnificentius: deposita siquidem purpura & diademate, Vitam Monasticam professus est, expiandis criminibus & Deo promerendo vacans, reliquo, quod brevissimum fuit, vitæ tempore. *Joannem* ejus fratrem Constantinopolitano Patriarchatui inhiasse, & Metropolitas atque Episcopos ejus impulsu de *Alexii* Patriarchæ legitimi dejectione consilium iniisse tradunt Historici. Ut ab ipsis contra Canones intrusus dicebatur, illos hoc responso confudit: *Quando (ut vos dicitis) non suffragiis Pontificum, sed jussu Basilii Imperatoris hoc Solium contra Canones conscendi, agendum quos constitui Metropolitas per* 11. *annos ac semissem Ecclesiam gubernans, deponantur: Anathema quoque renuntietur tribus Imperatoribus, quos coronavi & cædo Solium volenti.* Theophanis Thessalonicensis Archiepiscopi, Clericis frumentarium Canonem solvere recusantis, Thesauros excussit *Michael Paphlago*, inventisque auri centenariis triginta-tribus, ex his solvi jussit Clericis pretium frumenti, quod a primo Pontificatus anno ipsis debebat, reliquum pauperibus erogari; Theophanemque ob immanem avaritiam, ad quam perjurium addiderat, exauctoratum, in prædium quoddam jussit deportari: *Prometheo*, quem ejus in locum Archiepiscopum Thessalonicensem designavit, onus imposuit alimentorum ipsi præbendorum. Ita refert *Cedrenus*. Obiit *Michael Paphlago* nno 1041. die 10. Decembris; cum annos septem & menses octo Imperium, non sine clementiæ & æquitatis laude moderatus esset. De ipso legendi *Curopalates*, *Cedrenus*, *Zonaras*, &c.

Bulgari perduelles domiti.

Michael deposito diademate Vitam Monasticam profitetur.

Theophanis Thessalonicensis Archiepiscopi exauctoratio ob avaritiam.

ARTI-

ARTICULUS II.

De Michaele Calæphato, Constantino Monomacho, & Theodora sorore Zoes.

I. M*ichaelis Paphlagonis* obitu summa rerum in *Zoen* recidit, quæ molem Imperii considerans, eique sustinendæ, ac tantis rebus tractandis imparem sciens esse feminam, *Michaelem Calæphatum*, Cæsarem, defuncti Imperatoris ex sorore filium adoptavit, ac Augustum renunciavit, *Joanne Orphanotropho* in Monasterium relegato. Tanti cito immemor beneficii *Calæphatus* de Augusta Matre in ordinem redigenda cogitavit, *Joannis Orphanotrophi* literis & *Constantini* Domestici, quem Nobilissimum creaverat, consiliis inductus ab ipsa ut sibi metueret. Id tentatis civium animis exequi tuto se posse confidens, Decretum de Imperatrice releganda, tondendaque perscripsit, promulgavitque, necnon de *Alexio* Patriarcha summovendo, quem Augustæ addictissimum noverat. Verum in contrarium versa sunt populi studia: seditione facta Imperium *Calæphato* cum oculis ademptum, *Zoe* ac *Theodoræ* sorori assertum est, anno 1022. Menses duntaxat quatuor, & dies quinque *Calæphatus* imperavit. *Michael Calæphatus.*

II. *Constantinum Monomachum* Imperii thorique consortem *Zoe* Augusta ascivit. Magnas hoc Imperatore clades Græcis illatas commemorant Historici: in Servia primum, ubi septem Duces Milites ad 40. millia periere: deinde in Apulia, ubi *Maniaces* privatarum ultionem injuriarum publicæ rei anteponens, rebellavit, juvantibus Normannis; quo sublato, iidem Normanni Provinciæ istius domini permansere. *Theophili Erotici*, in Cypro Insula, & *Leonis Tornicii*, Adrianopoli, defectio felicius compressa. Rossi sive Scythæ navali prælio profligati, Duce *Basilio Theodorocano*. Eosdem terrestri certamine cæcidit Catacala Besta Ambustus *Cacicius* Anii & Majoris Armeniæ Princeps ad deditionem compulsus. Per id tempus Turcæ Perside & Babylonia potiti sunt. Grave præterea fuit *Constantino Monomacho* adversus Patzinacas bellum. Res a *Michaele* Patritio Acolutho, & *Bryennio* Ducibus strenue gesta, varia tandem fortuna belli, induciæ ad triennium pactæ. *Romani Boilæ*, viri ex obscuro loco ad Senatoriam dignitatem, & ad Imperatoris familiaritatem evecti, detecta in ipsius Majestatem conjuratio. Crimen auctori condonatum: conscii capite damnati sunt. *Monomachus* publicæ pecuniæ non tam liberalis quam prodigus, exhausto ærario Provincias quasdam a vectigalibus immunes insolitis exactionibus oppressit. Inde factum ut Provinciæ illæ quæ Barbarorum aditum ab Imperio publicis impensis prohibebant, tributorum loco, ipsorum incursionibus patuerint. Libidini deditus fuit, pellicesque habuit regio cultu. *Lichudem* Senatus Principem integerrimum, qui ipsi iniqua jubenti summa libertate & constantia resistebat, exauctoravit. Ejus impensis Hierosolymitanum Templum Dominicæ Resurrectionis a fundamentis instauratum est anno 1048. teste *Willelmo Tyrio*. *Lib. 1. c. 7.* Magnificum etiam Constantinopoli Monasterium extruxit in Manganis *S. Georgii* Martyris nomine Deo consecratum, ædificia ad senes, peregrinos, & mendicos excipiendos, alendosque adjunxit, ac sumptus necessarios subministravit. *Ad id tempus* (inquit Cedrenus) *tantum insignioribus Solemnitatibus in Magno Templo, & in Sabbatis ac Dominicis diebus, incruentum Sacrificium peragebatur: reliquis diebus nequaquam. Omittebatur enim ob reddituum defectum. Hunc Monomachus liberaliter supplevit, ut quotidie Missa celebraretur eo in Templo.* Constantino imperante, *Michael Cerularius* Patriarcha creatus est, cujus schismati non adhæsit Imperator, sed *Leonis IX.* Romani Pontificis Legatos benigne excepit, illisque paruit. Finem vivendi fecit anno 1054. cum annos duodecim imperasset. Ista constant ex *Cedreno*, *Zonara*, *Glyca*, *Manasse*, &c. *Constantinus Monomachus.* *Constantinus Monachus Missam quotidianam fundat.*

III. Mortuo Monomacho, *Theodora* Zoe Soror sola rerum potita, anno uno, summa tranquillitate & pace imperavit. E vivis excessit anno 1055. Augusto mense, ut testatur *Cedrenus*. *Theodora Augusta.*

ARTICULUS III.

De Michaele Stratiotico, & Isaacio Comneno.

Michael Stratioticus. I. POst obitum Theodoræ, Palatini Spadones Imperium *Michaeli Stratiotico* detulerunt, homini propter ætatem pene decrepitam, & rerum imperitiam ineptissimo. Is Principes viros Ducesque eximios *Catacalum Ambustum*, & *Isaacium Comnenum*, cum superbe ac inhumane accepisset, eorum a se animos alienavit. Quibus ad excutiendum indignissimi Principis jugum Sacramento fœderatis, *Isaacius Comnenus* Imperator salutatus est, octavo Junii anno 1057. Mox occupata Nicæa, *Michaelem* justo prælio vicit. Ille missa ad *Comnenum* Legatione, pacem exoravit, Imperii consortium ipsi pollicitus. Verum Patriarcha, Senatusque *Stratioticum* abdicare coegerunt. *Comnenum* Imperatorem proclamantes, *Stratioticus* Episcopos, quos ad se privatæ vitæ persuadendæ causa Patriarcha miserat, interrogavit, quod sibi abdicati Imperii præmium foret. *Regnum cœleste*, respondentibus, insignia posuit, anno 1057. die ultima Augusti (*Ex Cedreno*, & *Zonara.*)

Isaacius Comnenus. II. *Isaacius Comnenus*, acris vir ingenii, sed arrogantis, imaginem suam districto ense numismatibus insculpi jussit, propriæ virtuti & rei militaris peritiæ Imperium acceptum referens. Ecclesiasticarum rerum procurationem penes unam Ecclesiam esse voluit: Cum enim ad id usque tempus & Magnus Œconomus, & sacrorum Vasorum Custos ab Imperatore designari solerent, utriusque electionem Patriarchæ potestati permisit. Exhaustum a Decessoribus animadvertens ærarium, acerbus fuit vectigalium ac debitorum publicorum exactor: Officiorum donationem primus amputavit; agros acquirere studuit Imperio, ut fisci penuriam suppleret. Qua de causa civium plerosque possessionibus spolitavit; quin etiam ditioribus Monasteriis adempta prædia, reddituśque publico vindicavit. relictis tantummodo sumptibus ad victum necessariis. Superbum Patriarcham sibi ademptionem Imperii intentantem, calceosque coccineos insolenti fastu usurpantem, exilio mulctavit. Ejus in locum legitimis suffragiis substitutus *Constantinus Lichudes*, quem consecrari prohibuit Imperator; donec certa quædam jura suæ Majestati cederet. Expeditione contra Hungaros & Scythas suscepta utrosque ad pacem deprecandam compulit. Unus Scytharum Ducum *Seltes* Imperialium vires tentare ausus, multis suorum cæsis, fugam arripuit. Biennio ac tribus mensibus Imperii exactis, morbo correptus, Imperatorem designavit *Constantinum Ducam*, & in Studiense Monasterium concessit; ubi recepta sanitate, Vitam Monasticam nihilosecius professus est, tantaque modestia vixit, ut nec Janitoris officio ex obedientia fungi dedignaretur. Vir fuit castissimus, adeo ut periculosa quondam ægritudine afflictus, suadentibus fornicationem Medicis, vel cauterium minitantibus quo procreandæ facultas sobolis in perpetuum adimeretur, ferro & igne, quam illicita voluptate curari maluerit. In Monasterium pariter secessit *Æcaterina* Augusta ejus uxor, quæ mutatione conditionis nihil novi sibi accidisse ajebat, quod Regnum cum Regno commutasset. Ista constant ex Joanne *Curopalate*, & *Zonara*.

Isaacii Comneni virtus.

Imperium cum vita Monastica commutavit.

ARTICULUS IV.

De Constantino Duca, Romano Diogene, Michaele Duca, & Nicephoro Botaniate.

Constantinus Ducas. I. C*Onstantinus Ducas* anno 1059. iniit Imperium pius in Deum Princeps, moribus commodis, justitiæ amans, ingenio tardo & hebeti. Structas initio Principatus insidias, favente Deo, declinavit. In reos privatione bonorum animadversum est. Duarum præcipue rerum studiosus fuit, augendi nimirum ærarii; qua de causa Curias rationibus quæstoriis destinatas quibusvis vendebat, & vectigalium collectionem Publicanis cum pacto auctarii credebat: & munera causarum audiendarum ac judicandarum. In jure dicendo, Legum præscripta non semper observabat, sed interdum erat ipsi pro

ratione

ratione voluntas. Rem militarem cum negligeret, debilitatum est ac imminutum Imperium, impune grassantibus Barbaris. Uzi (quæ Scythica gens est) ultra fines suos effusi, victis Romanis legionibus, captis fortissimis Ducibus *Nicephoro Botaniate*, & *Basilio Apocape*, in Græciam usque penetrarunt populabundi. Passim convitiis proscindebatur Imperator, quod sumptibus parcens, contra hostes non duceret. Quare Urbe egressus, & ad Chærobachos castra metatus est, centum quinquaginta dumtaxat militibus stipatus. Enimvero de conscribendis copiis solicito subitum gentis nuntiatur excidium, cum sævissima pestilentia, tum Pazinacarum & Bulgarorum gladio. Divino id præsidio, & Imperatoris pietati tributum. Interea *Constantino Licude* Patriarcha defuncto, in Sedem Constantinopolitanam evectus est *Joannes Xiphilinus*, ex Monachorum ordine, vir exquisitæ eruditionis, qui *Dionem Cassium* in compendium redegit. Lethali correptus ægritudine *Constantinus Ducas*, filiis tribus reliquit Imperium, *Michaeli* & *Andronico*, quos privatus genuerat, & *Constantino Porphyrogenito*, quem susceperat Imperator. His *Eudociam* conjugem tutricem dedit rerum administratione ipsi commendata, quod modesta videretur, nec minus ad Rempublicam regendam apta, quam educationis filiorum studiosa. Sed prius ab ipsa scriptum Jusjurandum exegit, quod apud Patriarcham depositum est, quo se a secundis nuptiis temperaturam pollicebatur. Sed & Senatores nullum se præter ejus liberos Imperatorem, illis viventibus, agnituros jurarunt. Obiit anno 1067. Viros eruditos colebat, fovebatque, dicere solitus, *Malle se ex doctrina, quam Imperio nobilitari.* *Constantinus Ducas virorum literatorum amator.*

II. *Eudocia* contra fidem jurisjurandi secundo nupsit *Romano Diogeni*, viro bellicoso & forti, post septimum viduitatis mensem, intelligens in labantibus Orientis rebus, id suæ filiorumque saluti, & conservationi Imperii necessarium. Jurisjurandi vero syngrapham callide a Patriarcha prius recepit, cum se illius nepoti nupturam, eique Imperium tradituram simulasset. E squallore carceris ad solium ascendit *Diogenes*: Insidiarum namque & affectatæ post *Constantini Ducæ* obitum tyrannidis convictus, in vincula conjectus fuerat, & capite damnatus. Hunc *Eudocia* absolvit, eumque in thori & Imperii consortium ascivit, sperans illi se imperaturam, quem contra spem omnem ad tantum fastigium extulisset. Sed fœminæ quamvis suæ dignitatis & felicitatis auctrici servire indignum ratus, libera & absoluta potestate usus est. Secundis aliquot expeditionibus in Turcas factis, mutata belli fortuna victus, *Andronici* proditione in Sultani potestatem venit, cujus de pace Legatos superbe respuerat. Huic nomen *Axani*. Qui prostratum, & pede calcatum pro more gentis *Diogenem* erexit, amplexus est benigne ac honorifice accepit. Interim *Joannis* Cæsaris, *Constantini Ducæ* fratris artibus & auctoritate *Romano Diogeni* abrogatur Imperium, *Eudocia* in Monasterium relegata. *Michael Ducas* Constantini filius Imperator salutatur. *Diogenes* a Sultano dimissus, *Chataturii* Ducis auxilio dignitatem tueri conatur. Ad extremum deditionem facit *Andronico*, ea conditione ut positis Insignibus, rasaque coma, privatam vitam agat. Missi a novo Imperatore Sacerdotes jurejurando confirmant nihil eum molestiæ passurum. Nihilominus contra fidem effossis crudeliter oculis, tumente ex vulneribus capite, ac vermibus scatente, in Protam Insulam deportatur, ibique vitæ & calamitatis finem facit, anno 1071. annis tribus octoque insuper mensibus Imperii exactis. Nazianzenum Episcopatum ad jura Metropolitana perduxit. Ista constant ex *Joanne Curopalate*, & *Zonara*. *Romanus Diogenes.*

III. *Michael Ducas*, ineptus Imperio Princeps, *Joannem* Sidensem Metropolitanum rebus gerendis præfecit. Alium deinde spadonem *Nicephorum* nomine, Peloponensi Prætorem, supremum Logothetam designavit, qui ejus ita occupavit animum, ut Sidensi Archipræsule summoto, summam rerum administrationem ipsi permitteret. *Michaelis Ducæ* ignavia Turcis animos viresque addidit, qui in Orientales Provincias non jam ut prædabundi, sed ut victores & domini irruperunt, obsistente nemine. Contractis adversus ipsos copiis *Isaacius Comnenus*, & *Ruselius* Latinus Duces præfecti. *Ruselius* defecit ad Barbaros. *Comnenus*, fusis copiis, direptisque impedimentis in hostium potestatem venit. *Ruselio* Joannem Cæsarem Patruum opponit Imperator. Qui a *Ruselio* victus, deinde Imperatoris nomine ornatur, pacto fœdere ut Turcas, *Michael Ducas.* *Bellum Turcicum.*

quos

quos contra se mercede evocatos intellexit, communibus viribus propulsent. Prælio adversus hostes commisso, multisque Barbarorum cæsis, ambo Duces longius a suis provecti, in eorum manus incidunt. *Ruselium* uxor redimit, Cæsarem Imperator. Qui Constantinopolim dum perducitur, Monachum induit, ne ob usurpatum Imperii titulum det pœnas. *Ruselius* in Armeniam cum suis se recipit, quem *Alexius Comnenus* Præses illuc ab Imperatore missus cum copiis, dolo magis quam viribus capit, pacta Turcis, si eum tradant, pecunia. Qui Regiam in Urbem perductus, in turri quadam inclusus est. Nondum tamen tuta *Michaelis Ducæ* Majestas. Duo siquidem *Nicephori*, *Botaniates* & *Bryennius*; ille in Oriente, hic in Occidente, ubi Dyrrachio præerat, Imperium usurpant. *Botaniates* Turcarum opera Nicæa potitus, ac demum, 25. Martii in Regia Urbe Imperator proclamatus est. *Michael* in Studiense Monasterium adductus, purpuram cum lacerna pulla mutare coactus est, 7. Aprilis, quæ Vigilia Paschatis erat, anno 1078. Illi *Parapinaci* cognomen calamitas publica fecit: quia ipso Imperatore tanta fuit annonæ caritas, ut non integer medimnus numismate venderetur, sed pinacio minus, qui est medimni quadrans. His temporibus *Joannes Xiphilinus* Constantinopolitanus Patriarcha obiit; cui *Cosma* Hierosolymitanus Monachus, magna sanctitatis opinione ab Imperatore *Michaele Duca* sublectus est. Hæc ex *Joanne Curopalate*, *Zonara*, *Glyca* & *Constantino Manasse*.

Nicephorus Botaniates. IV. *Nicephorus Botaniates*, ut primum coronatus est Imperator, publica debita expunxit, novasque tabulas instituit, civium animos ut sibi devinciret. *Bryennium* conditiones pacis, & Cæsaris oblatam dignitatem superbe respuentem, per *Alexium Comnenum*, Nobilissimi, & Magni Domestici, Præfectique Romanarum Legionum auctum honoribus, debellavit, cepit, excœcavit. Non absimilis *Basiliaci* sors fuit, qui post *Briennium* Imperium usurpaverat, omnibus a Dyrrachio ad Thessalonicam in potestatem redactis. Hujus quoque factio *Alexii Comneni* virtute fracta & dissipata est. *Mariam* Augustam, *Michaelis Ducæ* nuper Imperatoris uxorem *Nicephorus* duxit, viro superstite. Sacerdos qui nefarias nuptias conciliaverat, ab ordine excidit Antistitum sententia. Conscripto contra Turcas Orientem incursantes exercitui, *Constantinum Ducam* cognominis quondam Imperatoris filium præfecit. Is Chrysopolim cum trajecisset, affectavit Imperium, faventibus legionibus. At muneribus a *Nicephoro* tentati milites, juvenem Tyrannum ipsi tradidere, quem attonsum & Monastica indutum veste in Insulam relegavit. Fœda tunc erat facies Imperii: *Nicephorus* enim ob ingravescentem ætatem, insitamque mollitiem, publicæ rei tractandæ ineptus, servorum duorum arbitrio permittebat omnia. Quamobrem in contemptum suorum venit, & a *Comnenis*, quos nequissimi servi conjurationis accusaverant, Imperio spoliatus, Monachum induere coactus est anno Christi 1081. cum annos tres regnasset. Ex *Comnenis* vero duobus, *Isaacio*, & *Alexio*, Imperator prælectus est *Alexius* natu minor, nequicquam repugnante fratre. Ipsi a *Sancto Joanne* Evangelista prædictum Imperium *Anna Comnena* commenta est. *Comnenorum* partibus *Georgius Palæologus*, & Cæsar *Joannes Ducas* adhæsere. Defectionis *Comnenorum* Historiam accurate describit *Anna* Alexii filia Libro II. *Alexiados*.

ARTICULUS V.

De Alexio Comneno.

ALexius *Comnenus* a *Cosma* Patriarcha Imperator coronatus, *Isaacium* fratrem *Sebastocratorem*, novo dignitatis adinvento titulo, quasi secundum Imperatorem creavit, infra quem Cæsar esset ab Imperatore tertius. Cæsar vero appellatus est *Meliscenus*. Matrem religiosum secessum cogitantem Imperii administrationi cum summa

Dalassenæ Imperatricis Matris pietas. potestate præfecit, Aurea Bulla hac de re edita. Ipsi *Dalassenæ* nomen, cujus elogium texuit *Anna Comnena* Lib. 3. *Alexiados*. Ipsam laudat imprimis, quod plurimam noctis partem divinis hymnis juxta descriptionem Ecclesiasticam in diurna toto anno pensa dispensatis recitandis insumeret, & negotiis sub diluculum vacaret: Quod Liturgiæ

giæ quotidie interesset; Monachos vero ita coleret, ut eos familiariter adhiberet ad mensam, & quidem ita assidue ut nemo illam accumbentem viderit sine Monachis convivis. *Alexium* Imperatorem in cœtu Sacerdotum & Monachorum, cui *Cosma* Patriarcha præerat, defectionis culpam, & omnia criminis consectaria & circumstantias singillatim & accurate confessum: idemque præstitisse defectionis conscios; & in salutarem pœnitentiam jejunium quadraginta dierum, totidemque noctium humicubationem accepisse atque implevisse, eadem testatur Historica Princeps. Hinc *Robertum Guiscardum* Apuliæ Ducem, inde Turcas infestos habuit *Alexius Comnenus*. Scripsit ad Præfectos urbium Illyrici, ad Romanum Pontificem, ad Archiepiscopum Capuanum, ad Principes Ducesque Galliarum, ad Ducem Longobardiæ, eos omnes qua promissis, qua donis in *Robertum* incitans. Ad *Henricum* Germaniæ Regem Legationem misit ac pecuniam, ejusque affinitatem expetiit, quem nimirum plus cæteris Occidentis Principibus contra *Robertum* posse persuasum haberet. Turcarum vero ad Bosphorum sive Damalim cuncta vastantium incursiones coercuit, maritimisque pulsos oppidis pacem petere coegit, quam iis metu *Roberti* largitus est. Interim Dyrrachium validis copiis terra marique oppugnat *Robertus*, Georgio propugnante Palæologo. De urbis periculo monitus *Alexius* Turcas, Venetosque in auxilium vocat. *Robertum* ab obsidione nec fœderatorum multitudo, nec hyemis asperitas, nec pestis famesque exercitum vastans, retrahunt. *Alexius* adversus *Robertum* proficiscitur, & in conspectum hostium venit. *Robertus* persuadet suis ut impedimenta comburant, navesque mergant, ut pugnare possint tamquam ibi nati, moxque morituri. Nocte ante prælium tota orat in Templo *S. Theodori* Martyris cum exercitu universo, & Sacra Mysteria percipit. Tum aciem instruit, prælium committit, post velitationes nonnullas Romanam disjicit aciem, magnamque Græcorum stragem edit: vulneratur, fugitque, relictis impedimentis *Alexius*. Dyrrachium in potestatem *Robertus* redigit. *Gaitam* ejus conjugem consortem fuisse gloriæ *Anna Comnena* tradit, quæ scilicet velut Pallas altera, conspicata fugientes, acri fixos intuitu magna voce increpuit. Qui cum haud sisterentur clamore, hasta correpta, effusis habenis ignavos persecuta est, collectosque ad pugnam redire compulit. *Robertum* in Italiam revocavit tuendi Principatus ab armis *Henrici* Germaniæ Regis necessitas. *Boamundum* filium in Oriente reliquit cum exercitu. Hic a parentis fortitudine minime degener multas urbes redegit in potestatem, bis *Alexium* Imperatorem acie vicit, fugavit. Summa pecuniæ difficultas, exhaustumque ærarium, a sacris opibus subsidium quærere coegit *Alexium*. Convocata ea de re Synodus.. *Leo* Chalcedonensis Archipræsul ob Templorum spolitationem in *Alexium* acriter declamans, perniciosæ doctrinæ accusatur, & deponitur. *Boamundus* tertio ad Larissam prælio non plene victor, quamquam nec omnino victus, redire cogitur ad patrem conspiratione suorum, quos contra illum *Alexius* concitaverat. Posthæc contra Turcas feliciter bellum gessit *Alexius*, Gallorum ope. Plures etiam contra Scythas expeditiones suscepit, vario eventu. Ad extremum uno prælio gentem delevit universam. Comanos semel iterumque vicit. Francis ad bellum sacrum properantibus *Godefrido Bullionæo* Duce, infestus fuit, ab exercitibus tam numerosis, tam fortibus sibi timens. Eorum expertus virtutem est oppugnata ab ipsis Constantinopoli. *Annæ Comnenæ*, quæ Patri adulatur, Latinis detrahit, Græca fides suspecta. Latinos Sacerdotes calumniis proscindit lib. 10. occasione sumpta ex sacris expeditionibus, quibus & Præsules, & Presbyteri aderant, non quidem pugnaturi, sed consiliis, adhortationibus, precibus, administratione Sacramentorum opem Christianis laturi. *Non enim* (inquit) *quæ apud nos viget Sacerdotalis lenitatis disciplina Latinis in usu quoque est. Nos videlicet sacris jussi Canonibus, ac legibus, Evangelicoque ipso persuasi dogmate, sancimus illud observatione inviolata teneri solitum, Ne stringas, ne inclames, ne tangas, Sacerdos enim es. At Barbarus Latinus, simul atque initiatus sacris primitias Sacrificii libaverit, clypeo statim in lævam inserto, correpta in dexteram vibrataque lancea, simul divinum communicat corpus & sanguinem, simul torvum ac sanguinarium tuetur, designans ad cædem homines oculis vir sanguinum. Adeo barbarum hoc genus non minus sibi belli ac gladii jus usumque arrogat, quam Sacerdotii apicem deposcit*. Interim Galli multis & ingentibus præliis

Alexii Comneni Pœnitentia.

Robertus Guischardus Apuliæ Dux Dyrrachium expugnat, Alexium Comnenum vincit.

Gaitæ uxoris Roberti Guischardi heroica fortitudo.

Boamundus Roberti filius bellum contra Græcos feliciter gerit.

Alexius Comnenus Scytas delet.

Francis ad bellum Sacrum properantibus infestus.

Annæ Comnenæ in Latinos Sacerdotes calumnia.

Turcas

Francorum res in Oriente fortiter & præclare gestæ. Turcas profligant, Nicæam, Antiochiam, Hierosolymam, urbesque alias in suam redigunt potestatem. *Godefridum Bullionæum* Hierosolymorum Regem creant cui successit ejus frater *Balduinus*. Galli, & reliqua Latinorum sacrum bellum gerentium natio paulo minus infensum habuit *Alexium Comnenum* quam Turcas communes Imperii utriusque hostes. Illos enim fraudibus primum, deinde aperto marte infestavit. Apud Antiochiam extrema tolerantibus venire se in auxilium simulavit; sed Legatis orantibus ut maturaret, Sultani metu primo cunctatus est, mox ipsos deseruit. *Godefridus Bullionæus Rex Hierosolymorum creatus. Gallos inique vituperat Anna Comnena.* *Annæ Comnenæ* ignoscendum, quod patrem excuset, nisi intempestivo Gallorum vituperio fulciret excusationem lib. 11. *Accedebat* (inquit) *ad hujus sententiæ momentum recordatio indolis Francorum levis, inconsultæ, temerariæ, indocilis parendi, uno vigentis primo impetu stolidæ ferociæ, per quem Duces juxta, Milites've, ubi æstu elati ferventis iræ in medias hostiles statim phalanges insilierint, intolerabiles illi tunc quidem sunt, & facile perrumpunt, sternuntque obvium robur quodcumque: Verum si primorem istam rabiem arte declinaveris, si cautas insidias posueris, si lassis & circumventis superveneris, non agnoscas audaciam priorem; immo nihil impeditius, nihil superatu facilius experiaris. Nam & oneratum armis corpus se præbet ictibus, & cœcus atque amens animus consilii nihil expedit: nimirum frustrato confusoque, quem unum operum omnium instrumentum habet, vecordi ac præcipiti furore. Quorsum igitur ita turbidis, ita desperatis Gallorum rebus miscere suas Romanus curet?* &c. Turcis oppugnationem Antiochiæ urgentibus Gallis propugnantes ad extremam necessitatem redacti, & ab *Alexio* fœde fraudulenterque deserti, ad Deum placandum, *Petri* Episcopi consilio, se convertunt. Sacrum clavum, sive mucronem lanceæ quæ Christum pupugit, auspicato reperiunt. Comes Flandrensis tribus dumtaxat comitantibus in Turcas irruit, ac tantam illorum stragem edit, ut prædæ comportandæ vix triginta dies sufficerent, ut refert *Anna Comnena*. *Pax inter Boamundum & Alexium Comnenum sancita.* Boamundus Normannus Heros, *Roberti Guischardi* filius, acerrimum adversus *Alexium Comnenum* bellum gessit, magnasque illi clades intulit. Cujus fortitudini unum dolum Græcasque fraudes opposuit Imperator. Tandem pax inter eos inita, *Boamundo* utilissima, *Alexio* honorifica. Una ex conditionibus fuit, ut Antiochiæ præesset semper Græcus Patriarcha, Ecclesiæ Constantinopolitanæ alumnus, ab Imperatore designandus. Pacta conventa exhibet *Anna Comnena* libro 13. Post hæc in Turcas semel, iterumque arma movit *Alexius*, illustresque de ipsis victorias reportavit. Literarum studia, favente *Alexio Comneno*, promovente *Michaele Psello* floruisse, *Anna* filia testatur.

Novatores insectatur, & coactis Synodis damnari curat Alexius Comnenus. Plures eo Imperatore Novatores priscam fidem convellere tentarunt, quos damnari curavit coactis Synodis, auctoritate suprema coercuit, privatis adhortationibus ab errore revocare studuit. Inter illos famosus fuit *Italus* quidam Sophista, qui Patriarcham ipsum *Eustratium Garidam* pervertit. Undecim pravi dogmatis capita damnata, & anathemate confixus Auctor, qui demum errores de transmigratione animarum, contra venerationem Sacrarum Imaginum, circa Ideas, aliosque revocavit. Non multo post *Nilus* hæreseos virus diffudit, quo Armenos infecit. Palmaris error, Humanitatem Christi natura fuisse deificatam. In frequenti Synodo hæresis damnata, Præside Patriarcha *Nicolao*. Eadem in Synodo Blachernita Presbyter, qui Enthusiastarum consuetudine luem contraxerat, cum pravis dogmatibus anathemate confossus est. *Nilum* Theologiæ Scholasticæ ignorantia in hæresim præcipitasse, testatur *Anna Comnena* lib. 10. Bogomilos tandem exterminavit, de quibus cap. III. Art. VI. diximus. Obiit anno 1118. cum annos triginta septem, menses quatuor, & dies aliquot imperasset, anno ætatis circiter septuagesimo, sub mortem ab omnibus pene destitutus, ne Imperatorio quidem funere est elatus, filio licet Imperii relicto successore, ut *Zonaras* testatur. Patris res gesta libris quindecim *Alexiados* scripsit, ornavitque Anna Comnena. *Alexium Comnenum* omnibus viri privati, non item Imperatoris virtutibus præditum fuisse, *Zonaras* scribit, quod nec vetera tueretur instituta, nec Senatus rationem haberet, nec se rerum administratorem publicarum, sed Dominum censeret. Ideoque nec inter optimos, nec inter malos Imratores habendum. Hic porro suos Annales *Zonaras* absolvit.

AR.

ARTICULUS VI.

De Joanne, & Manuele Comnenis.

Alexio in Græcorum Imperium successit *Joannes Comnenus*, a Patre Augustus appellatus, *Irene Matre*, *Anna* sorore, cæterisque cognatis primum repugnantibus, & *Nicephoro Bryennio* Cæsari, *Annæ* marito studentibus. Pace domi recepta & firmata, de hostibus compescendis cogitavit. Scythas & Hunnos Istrum transgressos in Thracia, Persamenios in Occidente debellavit. Triumphi honorem Deiparæ Virgini decrevit, cui victoriam acceptam ferebat; ejusque effigiem quadrigis albis impositam solemni pompa per urbem vehi jussit. Currui ipse crucem manu gestans anteibat. Gratiarum actiones Deo, cui soli honor & gloria in Sapientiæ Templo actæ, triumphalem apparatum finiere. Antiochia Latinos pellere frustra aggressus, suburbanis Militi in prædam datis per Ciliciam reversus est: Ubi in venatu sagittam in aprum dirigens, ejus cuspide veneno persusa manum perstrinxit. Grassante paulatim veneno, neglectum vulnus immedicabile factum est, ex quo occubuit anno MCXLIII. mense Aprili, cum annos viginti quatuor, & menses octo imperasset, Princeps bellicosissimus, pietate in Deum, magnificentia in sumptibus & donationibus, modestia in domestico apparatu, veræ gloriæ cupiditate illustris. Inania & obscœna verba a publicis conventibus; & luxum vestium ac mensarum tamquam corruptelam & vitæ pestem ablegavit. Toto Principatus tempore vita vel membris subditorum privavit neminem. Duos filios reliquit, *Isaacium & Manuelem*. Hunc *Isaacio* natu majori posthabito Successorem designavit, quod *Isaacius* iræ impotens, *Manuel* indole moderata esset atque ad clementiam proniore. Hæc ex *Nicetæ Choniatæ* Annalibus, & *Willelmo Tyrio*, Lib. 15.

Joannes Comnenus. *Hostes debellat. Triumphum B. Virgini decernit.* *Joannis Comneni pietas ac moderatio.*

II. Manuel Comnenus ut Principatum firmaret, *Isaacium* fratrem natu majorem in Monasterio reclusit. A Bysantinis ob eximias dotes cupide susceptus, a *Michaele* Patriarcha coronatus, & cum fratre reconciliatus est. Tum in Persas movens, perterritos in fugam dedit. Alemannam egregia forma & heroico animo fœminam ex principe familia duxit uxorem, qua neglecta, incestu propria cum nepte se polluit. *Conradi* Germanorum Imperatoris, contra Turcas ducentis exercitum, Legatos benigne suscepit in speciem, sed clam insidiatus est, & Græcorum legiones Germanicum exercitum, Philippopolitani Episcopi aulica facundia circumventum, comitari jussit. Orta brevi Germanos inter & Græcos dissidia, *Conradi* copiis incommoda gravissima crearunt, perfidus *Manuel* in locis opportunis & angustis tramitibus insidias collocavit, quibus milites innumeri periere. *Manuelis* exemplo Græci ferro, fraudibus, veneno in Germanos sæviebant, calce etiam farinæ immixta, falsaque moneta probatissimæ loco commutata. Cum Turcis demum in extitium Germanici exercitus *Manuel* conspiravit. Commissa pugna, Turcæ cæsi, & illustri victoria *Conrado* liberum ad ulteriora patuit iter.

Manuel Comnenus. *Ejus in Germanicum exercitum perfidia.*

Rogerius interim Siciliæ Rex Corcyram occupat, Acarnaniam, Ætoliam, & oram maritimam vastat, Bæotiam, Corinthum diripit, Acrocorinthi arce recepta. *Manuel* instructo terra marique exercitu Siculos persequitur, Corcyram oppugnat, quam post diuturnam obsidionem, deditione recipit. Servios & Hungaros debellat postea *Manuel Comnenus*, deque eis triumphum agit. Auspiciis non ita felicibus rem gessit adversus Siculos; penes *Rogerium* Regem stetit victoria. *Alexius Bryennius*, *Joannes Ducas*, & *Constantinus Angelus* Orientalis exercitus Duces a Siculis capti. Quos ut reciperet Græcus Imperator, utque damna ex bello difficili accepta resarciret, pacem cum Siciliæ Rege pepigit haud diu duraturam. Expeditionibus subinde in Hungaros, Armeniosque susceptis, parum promovit. Adversus Persas bellum renovavit suorum clade multiplici funestum; propria ignavia, qua reliquis in summo discrimine relictis clandestinam fugam decreverat, indecorum. Italos contra *Fridericum Ænorbardum* Imperatorem concitavit, Anconitanis ad defectionem solicitatis præsto fuit. In luxum & libidinem effusus Princeps, de reformandis Monachis solicitus videri voluit. Insigne Monasterium in Ponti faucibus cum a fundamentis extruxisset in loco cui Catascepe nomen, ibique sele-

Bellum Siculum. *Bellum Persicum.* *Manuel Comnenus de Monachorum reformatione solicitus.*

selectos Monachos collocasset, nullas eis vineas, nullos agros, nullas possessiones assignavit; sed ex fisco tantum pendi jussit, quantum ad victum & cultum opus esset. *Nicephori Phocæ* Sanctionem de non augendis Monasteriorum latifundiis revocavit, alios Imperatores incusans, qui Cœnobii prædia contulerant amplissima. Monachorum habitationes non in urbibus & locis frequentatis, sed in antris, & montium cacuminibus censebat assignandas. Militarem neglexit disciplinam, stipendiis militaribus in fiscum redactis, & donativis incolarum cupiditatem exercituum levans. Aula Militiaque perturbatis, animum ad Theologiam applicuit, de divinis temere definiens Dogmatibus. Orta de illo dogmate quæstione, quo Incarnatus Deus offerre simul & offerri dicitur, ipse piæ sententiæ, post solertem controversiæ explicationem, assensum præbuit. Doctores contra sentientes loco movit. Quæstione de Christi dicto, *Pater major me est*, postea proposita, peregrinam explicationem attulit, & Edicto firmavit. Ex Catecheticis tabulis Anathema *in Mahometi* Deum, quem nec genuisse nec genitum, sed Holosphyron esse affirmat, expungi decrevit; idque ratione probabili, quod nimirum blasphemiæ in Deum qualescumque Saracenis offensioni essent ac impedimento ne ad Christianam Religionem converterentur. Ipsi restitere Præsules, *Theodosius* imprimis Constantinopolitanus Patriarcha, & Eustathius Archiepiscopus Thessalonicensis, a quibus subscriptionem frustra exegit, majoris Concilii minas intentans, in quo ipso veteris Romæ Papa arbitro ac judice controversia disceptaretur. Tandem post diuturnas contentiones consenserunt Episcopi, ut Anathema a Deo Mahometi in ipsum Pseudoprophetam, omnemque ipsius doctrinam, & Sectam, in Catecheticis transferretur. Astrologorum vanitate deceptus, longiora sibi Imperii vitæque tempora pollicebatur, sed spem superstitionis plenam mors abrupit. Antequam spiritum emitteret, Astrologiam Judiciariam damnavit, monente Patriarcha, & Monasticum habitum postulavit. Anno ætatis trigesimo octavo, Christi MCLXXX. Septembri mense, vivendi finem fecit. *Manuelis Comneni* res gestas libris septem *Nicetas Choniates* complexus est, ex quibus hæc delibavimus. Immeritum hoc ornat elogio *Willelmus Tyrius* l. XXII. cap. V. *Vir eminentissimus & immortalis memoriæ, omnium Principum terræ munificentissimus, Dominus Manuel Constantinopolitanus Imperator, onere carnis deposito, animam cælo reddidit: cujus memoria in benedictione, cujus eleemosynas & beneficia largissima enarrabit omnis Ecclesia Sanctorum.*

Controversiis de Religionis dogmatibus se immiscet. Anathema in Deum Mahometi ex Catecheticis tabulis expungi decernit.

ARTICULUS VII.

De Alexio Porphyrogenito Manuelis filio, & Andronico Comnenis.

Alexius Porphyrogenitus.

ALexius Manuelis filius, duodecim annorum puer, in Patris Imperium successit, cujus ætas infirma, & improbitas Aulicorum, res Orientales pessumdedit. *Andronicus* Manuelis Patruelis, tyrannidem affectans, Imperatricem Matrem proditionis accusatam, in carcerem detrusit, & capite damnari curavit a subornatis Judicibus. Ferali sententiæ in Matrem latæ subscribere compulit Imperatorem filium. Crudelis facinoris ministri *Manuel Primogenitus Andronici & Georgius Augustus* ejusdem affinis, electi. Qui cum scelus execrarentur, ipsam a perditissimis homuncionibus suffocari jussit. Mox Imperii consors a conjuratis Proceribus *Andronicus* renunciatur, & paulo post *Alexium* crudeliter necat, & in mortuum sævit. Franci, Latinique cæteri, quorum consilio ac præsidio plurimum usus erat *Manuel Comnenus*, *& qui junioris Alexii* tuebantur Majestatem, quod filiam *Ludovici* Regis Francorum duxisset *Agnetem*, partim Constantinopoli pulsi, partim trucidati, priusquam *Alexius* e medio tolleretur. Annos pene tres imperavit; nondum quippe expleto quinto decimo ætatis anno extinctus est, Christi, 1183. Horum auctores habemus *Nicetam Choniatem*, & *Willelmum Tyrium* lib. 22. cap. 10. 11. & 12.

Andronicus Comnenus.

II. *Andronicus Comnenus*, provecta jam ætate, *Agnetem* Augustam *Alexio* desponsatam, undecim annorum adolescentulam sibi Matrimonio junxit. Imperio & uxore Sobrini potitus, a Patriarcha & Synodo absolutionem rogavit a jurejurando quod *Manueli*

nueli & *Alexio* Imperatoribus præstiterat, & quod tam immaniter violaverat; eamdemque gratiam rogavit pro conjuratis omnibus. Quam adulatores ambitiosique Præsules, nulla imposita pœnitentia concessere, honoris umbram ceu præmium violatorum Canonum consectati; ut nimirum subselliis juxta Solium Imperatoris collocatis, illi assiderent. Qui paucis diebus duravit honos, pristina consuetudine revocata. Nicæam expugnavit, Prusam excidit. Interim *Alexius Comnenus* Manuelis ex fratre nepos, arma Siculorum in Græcos concitavit, qui Dyrrachium & Thessalonicam occuparunt, ac populati sunt. Tyrannica ea fuit *Andronici* dominatio, quippe qui in Duces eximios, virosque nobilitatis primariæ, in familiares & consiliarios, in cognatos & affines sævierit. Solis blandus erat meretricibus ac lenonibus salacissimus senex, fœdisque voluptatibus immersus. Cæterum animum habuit ab avaritia alienum vectigalibus modum imponens, & subditis quietem procurans, exactoribus dissipatis. Pauperes largitionibus fovebat, si qua spes suberat sibi ob scelera infensos non esse. Publica non vendidit munera, neque munusculis conciliatus contulit, sed gratuito, & habitu delectu. Naufragorum spoliatores repressit, constituto in reos supplicio. Faciles aures præbebat iis qui de violentia Potentum querebantur, nulla personarum habita ratione. Cum *Theodorum Dadibrenum* Aulicorum unum agricolæ quidam accusassent, quod apud se divertisset, cum servitiis ac jumentis, ac omnibus necessariis acceptis nihil solvisset, ipsum duodecim plagis fuste castigavit, & ex fisco agricolarum damnum abunde resarciri jussit. Viros eruditos coluit, fovitque; sed disputationes de Religionis instituti haud passus est; & Novarum Patrarum Episcopo *Euthymio*, & *Joanni Cinamo*, de illa Christi sententia, *Pater major me est*, differentibus minatus est, se jussurum ut in Rhindacum flumen projicerentur, nisi ab illa disputandi sacris de dogmatibus prurigine sibi temperarent. Crudele de omnibus seditiosorum cognatis, quamvis insontibus, e medio tollendis iniit consilium, ac Edictum ferale promulgavit. *Manuel Sebastocrator* Andronici filius tyrannici Edicti executionem dissuasit. Hydromantiæ nefariam artem adhibuit, ut nosset quis sibi erepturus esset Imperium, aut sibi successurus. Obscuro turbatus oraculo, *Isaacio Angelo* necem molitus est. Iste in Templum fugiens, concurrentem populum concitat, a quo Imperator salutatur, & a *Basilio Camatero* Patriarcha, invito licet, coronatur. Abjectis Insignibus, fugere cogitur *Andronicus*, navem conscendit cum uxore & pellice; at navi in littus elisa comprehensus, Constantinopolim vinctus adducitur, ubi abscissa manu, effossoque oculo, scabioso per urbem camelo vectus, a furenti plebe ludibriis, contumeliis, verberibus innumeris cruciatus, ad extremum pedibus suspensus, gladio transfixus est. Forti ac ad pœnitentiam converso animo tot supplicia pertulit, pias illas voces identidem repetens; *Domine miserere*: Plebem vero his verbis, *Quid calamum contritum infringitis?* ad commiserationem inflectere frustra conatus. Post necem insepultus aliquandiu jacuit, donec ejus cadaver ex theatri fornice, in quem projectum fuerat, quorumdam humanitate eductum juxta *Ephori* Monasterium infimo loco conditum est. Periit anno 1185. Biennio dumtaxat Imperio potitus. *S. Pauli* Epistolas supra modum amabat, earumque lectione delectabatur. Imminens ejus exitium lacrymis ex ejusdem Apostoli imagine defluentibus prænuntiatum Græci mentiuntur. Ejus Imperii seu potius tyrannidis Historiam duobus libris conscripsit *Nicetas Choniates*, ex quibus hæc defloravimus.

Disputationes de Religione compescuit.

Andronici infelix exitus.

Pœnitens obiisse visus.

ARTICULUS VIII.

De Isaacio, & Alexio Angelis.

I. Commoda satis ac læta fuere *Isaaci Angeli* initia. Erga eos qui ab *Andronico* male fuerant habiti benignum se præbuit ac liberalem; adversus *Andronici* filios, quos cæcitate afflixit, crudelem. Siculorum classem vicit, terrestrem dissipavit exercitum, *Branæ* opera, captis Ducibus Cyprum ab *Isaaci Comneni* tyrannide eripere frustra conatus est. Cum Mysis seu Walachis haud prosperum bellum gessit. Id excepit *Branæ Alexii* seditio qui Imperatorio usurpato nomine Byzantium oppugnavit.

Isaacius Angelus Constantinopolim ab hoste oppugnatam defendit.

Isaacio Urbique Regiæ tulit opem *Conradus* Cæsar Montisferrati Marchio, monuitque non solis precibus, quas congregatis in palatium nudipedibus Monachis Deo fundebat, sed & armis contra hostes pugnandum, nec parcendum pecuniæ ad conscribendum militem. *Isaacio* excussus torpor *Conradi* adhortatione. In hostes itum; *Conradus* facto impetu eorum acies dissipavit, fugavit; *Branam* civilis belli facem Ducemque cæcidit.

Victoria immoderate usus. Victoria haud moderate usus est *Isaacius*, Branæ capiti inter epulas illato insultans, captivæque ipsius uxori exhiberi jubens. Conjuratis veniam concessit, sed in clementiæ proposito parum constans, militibus & pauperculæ plebi annuit ut eorum ædes extra Urbem diriperent incederentque, qui ad *Branam* defecerant.

Bello infelix. Altera in Walachos expeditione suscepta, pedem referre coactus est, magna accepta clade *Fridericum Ænorbardum* Occidentis Imperatorem, qui Cruce insignis in Palæstinam valido cum exercitu trajiciebat, instructis intercludere conatus insidiis, illius arma in se concitavit. Exercitus utriusque facto concursu, Alani *Theodoro* Duce primum pugnæ impetum soli sustinentes, pene omnes cecidere: Græci præcipiti ac turpi fugæ se dederunt. Renovato tandem inter utrumque Imperatorem fœdere, *Fridericus* libere trajecit. Indignissimis hominibus in Reipublicæ administratione usus est. Luxui maxime indulgebat.

Isaaci Angeli vitia & virtutes. Sacra vasa atque donaria profanos in usus adhibuit. Vectigalium auxit exactiones, Magistratus vendidit. Hæc tamen inter vitia scintillæ quædam virtutum in *Isaacio Angelo* promicuere: pietas erga Deiparam Virginem, liberalitas in Templa & Monasteria, beneficentia in pauperes; ad quam erat ita pronus, *Ut quidquid undecumque per vim & injuriam partum acceperat, id rursus utraque manu effunderet. Eaque de causa, etsi pecunia a pauperibus exigebatur, in eo errore versabatur, ut se non peccare persuasum haberet, quod hoc modo iisdem restitueretur*, (inquit *Nicetas Choniates* lib. 3.) Re contra Walachos infeliciter gesta, tertia expeditione ab *Alexio* fratre Imperio & oculis privatus est, nondum quadragenarius, cum annos novem & menses octo imperasset. Annus Christi numerabatur millesimus centesimus nonagesimus quintus. Ejus gesta tribus libris enarravit *Nicetas*, ex quibus hæc excerpsimus.

Alexius Angelus. II. *Alexius Angelus*, Gentilitio repudiato nomine, quod cum fratre sepultum voluit, *Comneni* nomen assumpsit. Fratricidio partum Imperium firmare studuit pecuniæ profusione, quam in rei militaris usum *Isaacius* advexerat, prædiorum etiam & vectigalium donatione, demum publicarum indiscreta collatione dignitatum. Ab ignavo Patriarcha in Ecclesiam, cujus liminibus excludi debuerat, nulla indicta pœnitentia admissus, Imperii coronam infaustis ominibus accepit. Luxui & otio se dedit, posthabita Reipublicæ cura. Divisum cum ipso Imperium habuit *Euphrosyna* ejus uxor superba & impudica mulier, cæteroqui virilis animi, & ad res gerendas supra sexum capacis. Trimestri ab ejus inauguratione nondum elapso, Cilix quidam *Alexium Manuelis* filium mentitus, a Principe susceptus Ancyrano, finitimas Imperii urbes populabatur, adversus quem irrita fuit *Alexii* expeditio, Persis Tyranno faventibus. Atque longius grassata fuisset seditio, nisi jugulatus in Zungra Castello incerta manu fuisset. Conditiones pacis ab *Alexio* oblatæ superbe aspernati Valachi, in Bulgariam agrum juxta Serras irruptione facta, Castella plurima expugnaverunt, prædamque fecere maximam. Missus in eos cum Imperio *Isaacius Sebastocrator*, Barbarorum insidiis irretitus, maxima suorum edita strage, in ipsorum venit potestatem, ac in vinculis obiit. Scytharum & Walachorum incursiones Persicum bellum excepit. Dadibram urbem munitissimam Persæ expugnarunt, pulsisque incolis, popularium suorum coloniam illic constituere. Ab *Henrico Friderici Ænobardi* Imperatoris filio, quem *Nicetas Amergianum* vocat, pacem redimere pecunia coactus est *Alexius*, aurique talenta sedecim numerare. Quo nomine tributum a Provinciis exegit, quod Alemannicum appellatum est, Clero, Senatui, populoque, contributione imperata. Id cum ex voto non cederet, aurea & argentea donaria, quorum nullus ad Sacrificium Corporis & Sanguinis Christi erat usus, ab Ecclesiis postulavit. Qua etiam petitione rejecta, effossis Imperatorum sepulchris, pretiosa quæque ornamenta detraxit, & ad 70. auri & argenti centenarios corrasit.

Alexiani Imperii labes. Alexiani Imperii labem ex munerum publicorum licitatione ortam *Nicetas* testatur. Ita enim factum est ut hominum quisquiliæ ad summas Dignitates veherentur.

Ita

Id indigne ferens Imperatrix, aut venales esse non debere Magistratus censuit, quemadmodum Imperator Principatus exordio edixerat, aut collectam pecuniam in fiscum referendam. Ejus rei Administrum elegit *Constantinum* Mesopotamitanum, cujus crescens paulatim auctoritas, in ipsum ac Imperatricem Aulicorum concitavit invidiam. *Euphrosynæ* igitur struunt insidias, ipsam adulterii accusant, *Batatzen* adolescentem nobilissimum, illius (ut calumnia ferebat) amasium, crudeliter discerpi impetrant, Imperatricem in Monasterium amandari, ex quo post sex menses revocatur, iterumque rerum administrationem ad se trahit, Imperatore blanditiis delinito. His temporibus excitata quæstio est, utrum Christi Corpus in Eucharistia incorruptibile vel corruptioni obnoxium esset. Saniori sententiæ adhæsere Patriarcha *Joannes Camaterus*, & Imperator. Vitio tamen Patriarchæ datum, quod Monachum Siciditem impii dogmatis de Christi Corpore in Eucharistia corruptibili auctorem non damnarit, aliisque ejus exemplo silentium indixerit; sed differendi arte in rebus humani captum ingenii excedentibus usus sit, humanisque rationibus dedocere voluerit adversarium. *bes ex muneram publicorum licitatione.*

Variis seditionibus fractum Imperium, in ruinam præcipitavit, *Isaacius Angelus* Alexii frater, quem juxta duas columnas in freti litore libere vivere patiebatur oculis orbatum & Imperio, arcana de ulciscendis injuriis, & fratris eversione consilia cum Latinis communicabat, & scriptis ad *Irenem* filiam, *Philippi* Germanorum Regis conjugem Literis, auxilium ab ista rogabat, & ab ipsa per literas docebatur, quid facto opus esset. *Alexius* Isaaci filius e custodia eductus, ad sororem Constantinopoli profugit: cujus hortatu Veneti, *Henrico Dandulo* Duce, cum *Balduino* Flandriæ Comite, Montis ferrati Marchione *Bonifacio*, aliisque ad sacram Militiam Cruce insignitis Principibus, adversus *Alexium Comnenum* fœdus iniere. Validissima instructa classe, in qua centum & decem Naves equestres numerabantur, Jadara feliciter appulere, inde Epidamnum; tum Corcyram, & Chalcedonem provecti, urbes illas ad deditionem compulere. Tandem Constantinopolim delati, dissipatis ac direptis Græcorum triremibus Urbem oppugnarunt, cœperunt, incenderunt. *Alexius* Debeltum fugit spoliatus imperio, quod annos octo, menses tres, & dies octo tenuerat. *Isaacius Angelus* cœcus iterato cum *Alexio* filio imperavit. Annus tunc vertebatur millesimus ducentesimus tertius, ad quem usque progressi sumus, ut *Alexii* Historiam una serie exponeremus, ex *Nicetæ Choniatis* libris tribus excerptam.

CAPUT IX.

De Imperatoribus Occidentis XI. & XII. Sæculo.

ARTICULUS I.

De Henrico I.

I. OTTONE III. sine liberis defuncto, anno secundo supra millesimum, *Henricus* Bavariæ Dux, Germaniæ Rex, ejus nominis secundus, & primus Imperator renunciatus est, & a *Villigiso* Moguntino Archiepiscopo inauguratus. Italiæ Regnum *Ardoinus* Longobardus invasit. Obstitit *Arnulphus* Mediolanensis Archipræsul, habita Synodo, quod injussu Mediolanensis Archiepiscopi Rex Italiæ eligi & coronari non posset, jusque illud Ecclesiæ suæ a *Caroli Magni* temporibus nulla temporum iniquitate fuisset interruptum. Proinde Ardoini electionem cum Synodo vitiosam & irritam dixit. *Henrico* Germaniæ Regi delatum Italiæ Regnum est: qui *Ottonem* Ducem cum exercitu contra *Ardoinum* in Italiam misit. Hunc lacessivit *Otto*, non debellavit. Nam *Henricus* aliis distentus bellis necessaria suppeditare non valuit auxilia. Ipsum nempe bellum adversus Sclavos exercebat: quo confecto, Bambergensem Episcopatum *Henrici res præclare gestæ, & pietas eximia.*

cum Basilica Deo sub *Sancti Georgii* invocatione sacra, & duo Monasteria condidit ac dotavit. Coram Episcoporum Synodo prostratus religiosissimus Princeps se bonaque sua Deo obtulit in tam sanctum opus impendenda. Ad quod etiam dotem suam contulit Imperatrix sanctissima Cunegundis. *Deoderico* Metensi Episcopo Augustæ fratri id ingratum, qui propterea adversus Cæsarem rebellavit. Hic vero Metensi urbe obsessa & pene vastata, perduellis Episcopi fregit audaciam. Eadem tempestate bellum *Henrico* fuit adversus *Balduinum* Flandriæ Comitem. Gandavo ab Imperatore occupata, Valentianisque receptis, pax inter illos sancita est. Inde in Italiam profectus, *Ardoino* debellato, Rex ab *Arnulpho* Mediolanensi Archiepiscopo coronatus est. Conventum habuit in Roncaliis, Leges optimas tulit, Longobardiam lustravit. Mox Romam adiit, ubi a *Benedicto VIII.* Pontifice Maximo, quem Sedi restituerat, insignia Imperii accepit anno 1114. jurata prius Romanæ Ecclesiæ, ipsique *Benedicto* ac Successoribus fidelitate ac defensione, ut *Ditmarus* initio libri 7. testatur. Capuæ a Saracenis oppugnatæ tulit opem; Græcis Trojam in Apulia eripuit, pacem Italiæ reddidit anno 1022. In Ecclesias ac Monasteria fuit munificentissimus præsertim in Cassinense, ubi graviter ex calculo laborans, *Beati Benedicti* intercessione sanatus est, teste *Leone Ostiensi*, Lib. II. Capitulo XLIV. Ejus opera Merseburgensis Episcopatus erectus est, & multis donis ornatus, eique præfectus *Ditmarus*. *Roberto* Regi Christianissimo amicissimus fuit Henricus, cum quo congressum habuit ad Mosam, invicemque de munificentia certarunt, anno 1023. teste *Glabro Rodulpho* libro 3. capite 1. Cum *Roberto Guischardo* Normannorum in Apulia Duce contraxit amicitiam.

Henrico contra Græcos auxilio fuere in Italia Normanni Principes.

Nobiles Normanni undecimo ineunte sæculo in Italiam adventare cœperant Hierosolymitanæ peregrinationis occasione numero quadraginta & *Gaimario* Apuliæ Principi auxilio fuerant contra Saracenos tunc Salernum obsidentes; in quos irruptione facta, ingentique edita strage, mirabilem obtinuerat victoriam. His alii successere bellica fortitudine & magnanimitate pares, qui *Pandulpho* Capuæ Dynastæ, aliisque Principibus adjuncti, contra Græcos & Saracenos utilem & gloriosam navarunt operam. Postea Apulia, Calabria, & Sicilia potiti, Provincias istas beneficiario jure a Sede Apostolica, Ducum titulo, impetratas, possederunt. De Normannorum in Italia gestis legendi *Leo Ostiensis* lib. II. Cassinensis Chronici, *Glaber Rodulphus* lib. III. Cap. 1. *Gaufredus Malaterra* Benedictinus Monachus, libris quatuor; *Alexander* Abbas Celesinus libris totidem, *Willelmus Gemmeticensis* &c. Sed in gentem meam sum ingratus, nisi præclarum *Thomæ Fazelli* de Normannis Apuliæ & Siciliæ Comitibus atque Ducibus adscribam elogium lib. 6. posterioris Decadis *De Rebus Siculis*, cap. 11. *Sed quoniam* (inquit) *Normannorum, quibus quod in solo patrio sumus, quod liberi vivimus, quod Christiani Siculi omnes hodie sunt, ingenue acceptum ferimus, mentionem incidimus, de eorum exordiis scitu quædam dignissima præmittere duxi*, &c. Et cap. 385. *Normanni gens audax, bellicosa, & in rebus gerendis sagax, & qua suo tempore nulla alia in Europa vel militia fuit felicior . . . Gens demum non solum fortitudine, verum & pietate quoque insignis. Nam cum hi cum septem Italiæ regiones, tum Siciliam in Regna contraxerint, Christianæ Fidei columina, Christianorum tutores acerrimi fuerunt, fundatores templorum, Cœnobiorumque illustrium, quæ ad memoriam usque nostram mira visuntur.* Huic longe antiquius, nec minus locuples testimonium addo *Glabri Rodulphi* de Normannorum fortitudine, pietate, justitia, lib. 1. cap. 5. *Illorum*, inquit, *Ducaminis Principatus fuit Metropolis civitas Rothomagorum. Cum igitur prædicti Duces ultra cæteros viguerint Militiæ armis, tum perinde præ cæteris gratia communis pacis ac virtute liberalitatis. Nam omnis Provincia, quæ illorum ditioni subjici contigerat, ac si unius consanguinitatis domus familia inviolatæ fidei concors degebat. Nempe furi ac prædoni apud illos comparabatur, quicumque hominum in aliquo negotio plus justo, vel falsum quippiam venundandum metiens subtrahebat alteri. Egenorum quoque & pauperum, omniumque peregrinorum, tamquam parentes filiorum, curam gerebant assiduam. Dona etiam amplissima sacris Ecclesiis pene in toto orbe mittebant, ita ut etiam ab Oriente, Monte scilicet denominatissimo Sina, per singulos annos Monachi Rothomagum venientes, qui a prædictis Principibus plurima redeuntes auri & argenti suis deferrent xenia. Hieroso-*

Normannorum Principum virtus.

risolymam vero ad Sepulchrum Salvatoris centum auri libras secundus misit Richardus, ac quosque cupientes illuc devote peragrare, donis juvabat immensis. Sed ad *Henricum* Imperatorem redeamus; qui Normannorum virtutem contra Græcos expertus est.

Cum *Stephano* Ungarorum Rege affinitatem contraxit, *Gisla* sorore ipsi in Matrimonium data: ipsique & toti Genti conversionis ad Christum auctor fuit. Coluit maxime viros sanctos *Romualdum* Abbatem *Sancti Emeranni* Ratisponensis, cujus corpus ad sepulturam propriis humeris detulit, *Heribertum* Coloniensem Archiepiscopum, *Odilonem* Cluniacensem Abbatem, & *S. Romualdum* Camaldulensium parentem. Obiit anno Christi MXXIV. nulla relicta prole, quippe qui perpetuam cum *S. Cunigunde* uxore sua virginitatem servaverit, eamque imminente obitu, propinquis commendaverit his verbis: *Hanc ecce mihi a vobis, immo per Christum, consignatam ipsi Christo Domino nostro & vobis reconsigno Virginem castam.* In Bambergensi Ecclesia sepultus est. Ipsum *Eugenius* III. in Sanctorum numerum retulit, absque Synodo, quamvis Sanctorum Canonizationem sine auctoritate Synodi fieri insolitum esset, ut idem Pontifex testatur: *Tametsi*, inquit, *hujusmodi petitio nisi in Generalibus Conciliis admitti soleat; auctoritate tamen S. Romanæ Ecclesiæ, quæ omnium Conciliorum firmamentum est, petitionibus vestris acquiescimus, atque ejusdem memorabilis viri, cujus exaltatione requiritis, Fratrum nostrorum Archiepiscoporum, & Episcoporum, qui præsentes aderant, communicato consilio, memoriam inter Sanctos fieri censemus.* Imperavit annos 23. menses quinque, & dies sexdecim. Legenda sunt ejus Acta vulgata Tom. VI. Antiquæ Lectionis *Canisii*. *Ditmarus* Merseburgensis Episcopus coævus Auctor lib. 6. & 7. Chronici, *Marianus Scotus*, & *Sigebertus* in Chronicis, *Otto Frisingensis* l. 6. cap. 26 *Abbas Urspergensis*, *Sigonius* lib. 8. *De Regno Italiæ*, &c. Ex quibus hæc excerpta. Post ejus obitum *Cunegundis* Augusta ejus uxor, quæ a marito de zelotypia tentato in suspicionem adducta, virginitatem nudis pedibus vomeres candentes calcans probaverat, virgo (ut diximus) ab ipso relicta, inter Sanctimoniales Confugiensis Monasterii, Ordinis Benedictini quod ipsa fundaverat, nomen dedit. Ejus Vitam apud *Surium*, & inter Acta Sanctorum Mensis Martii, a PP. *Henschenio* & *Papebrochio* editam legere est.

Henrici Pii castitas.

Canonizatio.

S. Cunegundis.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 38. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Eugenius canonizat Sanctum sine Concilio, contra consuetudinem.*

R. Eugenius III. in Sanctorum album retulit Henricum I. Imperatorem, absque Synodo, quamvis Sanctorum Canonizationem sine auctoritate Synodi fieri ante insolitum esset. Mera quæstio facti, cujus testis idem Pontifex. Ejus verba eo loci descripsi.

Nota.

QUicumque velit exhibere quam servaverit Ecclesia disciplinam in Sanctorum Canonizatione, tria tempora distinguere oportet. Primum ab Ecclesiæ exordio usque ad sæculum decimum, ac eo tempore Episcopos cum populi suffragio Sanctos ad publicum cultum destinasse comperitur; quamvis deinde etiam Synodi, ac Principis accesserit auctoritas. Id ipsum agnoscit Bellarminus, quapropter & ab Episcopis in honorem Sanctorum festivitates instituebantur, ut habetur ex *Tertulliano l. de cor. milit. c.* 3. ex S. Cypriano *ep.* 34. & 37. & Eusebio *l.* 4. *cap.* 14. Hæ tamen particulares Canonizationes tunc generales evadebant, quando totius Ecclesiæ consensu probabantur. In iis vero hæc intercedebat solemnitas, quod Altare vel oratorium super tumulum illius, qui ut Sanctus habebatur, erigebatur; unde S. Antonius teste S. Hieronymo *in Vit. S. Hilarion.* in loco ignoto sepulturam sibi parandam curavit, ne quidam homo dives super eam ædificaret Martyrium, ædiculam nempe sacram. Ammianus etiam Marcellinus, tametsi auctor profanus, narrat *lib.* 22. *c.* 11. SS. Martyrum Dracontii & Diodori cadavera concremata fuisse, cineresque in mare projectos, ne super ea Ædes a Christianis construerentur. Ubi vero in una Ecclesia diversa Sanctorum corpora fuerant

tumulata, diversa super ea assurgebant altaria, ut suus cuique honor tribueretur: unde S. Gregorii ætate tredecim in una numerabantur Ecclesia, ut ipse narrat *l.* 5. *ep.* 50. Ille etiam ritus ad has Sanctorum Canonizationes pertinebat, quod ipsorum corpora elevabantur non quidem in summum locum, sed ipsorum loculos super pavimentum erigendo. Quando vero extra Ecclesiam corpora erant humata, novis induta vestibus in eam inferebantur, ac in novo erecto tumulo recondebantur. *Beda lib.* 4. *c.* 19. *&* 30.

A sæculo decimo absque Romani Pontificis auctoritate nullus in Sanctorum albo inscribebatur; nec ante id tempus aliquod indubitatæ fidei extat monumentum, quo ostendatur ejusdem consensum in Sanctorum Canonizatione fuisse necessarium. Primum indubium diploma, quod a Romano Pontifice pro aliarum Ecclesiarum Sanctis canonizandis dimanaverit, fuit diploma Jo. XV. qui rogante Liutolfo Episcopo Augustano, in frequenti Episcoporum conventu Udalricum ejusdem Ecclesiæ Episcopum ann. 995. literis suis ut Sanctum colendum esse decrevit. Frequenter deinde Sedem Apostolicam pro Sanctorum Canonizatione consuluere, quod & factum credo, quia ubi Romani Pontificis interveniebat auctoritas, statim late Sanctorum cultus propagabatur, cum particulares Episcopi in sola sua Ecclesia possent, quem canonizarent, velle esse colendum.

Quamvis autem a sæculo decimo Romani Pontifices suam in Sanctis canonizandis interposuerint auctoritatem, nihilominus Metropolitani antiquum morem retinendo, etiam sola sua auctoritate pro suis Ecclesiis Sanctos canonizabant. Id evenisse in Canonizatione S. Bertini & Angilberti a Remensibus Archiepiscopis inter Sanctos adscriptorum, sicut & in Canonizatione S. Guiberti Archiepiscopi Coloniensis suffragio, & S. Gualteri Archiepiscopi Rothomagensis concessione peracta, observat Mabillonius *præfat. in sæc.* 5. *Ord. S. Benedicti* §. 6. *n.* 91. *&c.* Nihilominus vel Romani Pontificis, vel particularium Ecclesiarum Præsulum auctoritate fieret Canonizatio, in Concilio etiam aliorum Episcoporum, seu saltem suffraganeorum factam antiqua monumenta demonstrant. Id vero sæpe præstitum in œcumenicis Conciliis habetur ex literis Eugenii III. apud Natalem; adeoque præter consuetum morem Henricum Imperatorem Sanctis adscriptum asserit: non tamen Eugenius Archiepiscoporum, Episcoporumque, qui aderant, consilium expostulare omisit.

Eo demum tempore, quo Alexander III. ad Petri cathedram evectus fuit, Sanctorum Canonizationem, tamquam unam ex majoribus causis respiciens, uni Sedi Apostolicæ reservavit, quod & subinde præstitit Innocentius III. Cessarunt proinde Episcopi novos Sanctorus in propriis diœcesibus colendos proponere. Varios vero ritus Romani Pontifices in aliquem ad Sanctorum honorem elevando adhibuere, & diversimode, quamvis semper diligentissime, de heroica illorum sanctitate, signisque, quibus eam Deus testatam voluit, inquisiere.

ARTICULUS II.

De Conrado II. & Henrico II.

Conradus. I. CONRADUS, Wormatiæ Ducum sanguine ortus, a *S. Burchardo* ejusdem urbis Præsule institutus, Germaniæ Rex & Imperator *S. Henrici* consilio, post ejus obitum electus est. *Misiconem* Polonorum Ducem, *Boleslai* filium edomuit, Poloniamque fecit tributariam. In Italiam profectus, a *Joanne XX.* Imperator coronatus est, anno 1027. Ad hunc *Rodulfus* Burgundiæ Rex coronam suam cum Regno destinavit: seu ad *Henricum* ejus filium Germaniæ Regem designatum anno 1032. Id ægre ferens *Odo* Celticæ Comes, *Rodulphi* sororis filius, in *Conradum* armavit. Quem ille, ejus Dynastia ferro igneque vastata, coercuit. Anno sequenti a Burgundiæ Principibus & Lugdunensi Primate Sacramentum fidelitatis accepit. Tum in Italiam rediens ut motus quosdam sedaret lustrata Longobardia, Placentinum, Cremonensem & Vercellensem Episcopos reos majestatis, damnavit exilio. Parmensibus ob Dapiferi sui necem irratus, eorum civitatem igne delevit. Mediolanensem Archipræsulem perduellem Romanus excommunicavit Pontifex. Secundum hæc Romam orationis gratia perrexit Imperator,

Cassi-

Cassinense Monasterium a *Pandulphi* Principis vindicavit injuriis, teste *Leone Ostiensi* in Chronico lib. 11. Obiit apud Trajectum Frisiæ, pridie Nonas Junii, an. 1039. cum annos pene quindecim imperasset. Ejus corpus Spiram delatum in Ecclesia Deiparæ Virgini sacra conditum est. Hæc ex *Hermanno Contracto*, *Mariano Scoto*, *Sigeberto* in Chronico, *Ottone Frisingensi* lib. 6. capp. 28. 29. 30. & 31. Abbate *Urspergensi*, *Sigonio*, lib. 8. *De Regno Italiæ*, &c.

II. *Henricus* Germaniæ Regum eo nomine tertius, Imperatorum secundus, a *Conrado* susceptus est ex *Gisila* uxore, ex *Caroli Magni* Regia stirpe oriunda, post ejus obitum solus regnavit, magna cum moderationis laude. Bohemos, Ungarosque bello subegit. Habitis Constantiæ ad Rhenum Comitiis, pacem inter Principes & Magnates conciliavit, privatis inimicitiis extinctis. Quidquid vero Fisco debebatur, expunxit. *Agnetem* sororem *Guillelmi* Ducis Pictavorum & Aquitaniæ duxit uxorem. Nuptiæ apud Ingelheimium celebratæ. Mimis & Comœdis qui ad scenam exhibendam ludosque faciendos in urbem confluxerant, spe magna quæstus illecti, vacuos abire jussit, dignius Christiano Principe spectaculum exhibens; Effusa scilicet liberalitate *pauperibus distribuit, quæ membris diaboli subtraxerat*: (inquit Otto Frisingensis.) A *Clemente* II. Pontifice Maximo Coronam Imperialem accepit anno. 1047. Rebus in Italia ordinatis in Germaniam, reversus, Concilium convocavit, ad simoniacam hæresim, quæ longe lateque grassabatur, exterminandam: ac simoniacos omni honore destitutos, privatosque Dignitatibus ac Beneficiis Ecclesiasticis, anathemate mulctari statuit, Synodi Decreta promulgans, vimque publicæ Legis ipsi addens. Militi, equum cui insidebat, repetenti ceu furto sibi ereptum, ac ejus majestati oblatum, permisit ut illum, seque abduceret, donec ipsi pro furto fieret satis: tam stupendo exemplo subditos admonitos volens ut ab alieno usurpando ac retinendo manum abstinerent; alioqui id se non laturum impune. Ita refert *Glaber* lib. V. cap. 5. ubi & Synodi memoratæ meminit, orationemque Imperatoris gravissimam ad Episcopos refert, conceptumque his verbis pium Propositum: *Sicut mihi Dominus coronam Imperii sola miseratione sua gratis dedit: ita & ego, quod ad religionem ejus pertinet, gratis impendam*. Godefridum Lotharingiæ Ducem, & Balduinum Comitem Flandriæ, perduelles, ob idque a Romano Pontifice excommunicatos, ad deditionem compulit. Manichæos Goslariæ repertos patibulo damnavit. *Leoni nono* Pontifici maximo adversus Normannos Ecclesiæ Romanæ ditionibus infestos tulit auxilium. Obiit in Germania anno 1056. Confessione expiatus, condonatis injuriis, restitutione facta, cum annos 17. & menses 4. imperasset. Ista discimus ex *Hermanno Contracto*, *Mariano Scoto*, *Lamberto Schafnaburgensi*, *Sigeberto* in Chronicis, & *Leone Ostiensi*, lib. 11. ex *Ottone Frisingensi* lib. 6. cap. 32. & 33. Abbate Urspergensi, ex *Sigonio* lib. 8. *De Regno Italiæ*, &c.

Henricus II.

Comœdos expellit.

Dignum Christiano Principe spectaculum.

Synodum contra Simoniacos in Germania haberi curat.

ARTICULUS III.

De Henrico III. Rodulpho, Hermanno, & Henrico IV.

I. HEnrico II. successit *Henricus* filius, Regum Germaniæ eo nomine IV. Imperatorum III. sub *Agnetis* tutela matris, cui ipsum subduxit post annos quinque *S. Anno* Coloniensis Archiepiscopus, de Consilio Principum, ipsiusque institutionis curam suscepit, ne a Ministris & Aulicis, quorum coercendæ nequitiæ muliebre impar erat Imperium, Augustus puer depravaret. *Bertam* Ottonis Marchionis Itali filiam duxit uxorem: cui postea repudium dicere cum decrevisset, *Alexandri II.* Pontificis Maximi, & *B. Petri Damiani* ejus Legati adhortationibus ab eo facinore deterritus est. Regni administratione cum se *S. Anno* abdicasset; Rex Juvenis, annos scilicet unum & viginti natus, tamquam severissimo Pædagogo liberatus, statim in omnia genera flagitiorum, ruptis omnibus modestiæ & temperantiæ frænis præcipitem se dedit. Episcopos & Abbates, partim pretio, partim privata auctoritate constituere aggressus est, quam *Investituram* appellamus. Tyrannidem in subditos exercuit. Propter Simoniam, & Ecclesiasticæ violationem libertatis a *Gregorio VII.* Sancto & Magnanimo

Henricus III.

Henrici III. vitia.

Excommunicatio.

Exauctoratio. — *Translatio Imperii ad Rodulphum a Gregorio VII.* — *Rodulphus ab Henrico victus occumbit.* — *Ipsi a Fœderatis substituitur Hermannus.*

mo Pontifice communione privatus est anno 1076. & simulata sequente anno pœnitentia reconciliatus, sed subinde anathemate confixus iterum, cum ad pristinos mores rediisset, nec excommunicatos ab Aula dimitteret; immo & Regno dejectus, cujus jura ad *Rodulphum* Sueviæ Ducem, ad quem ante Saxones ob *Henrici* tyrannidem defecerat, ab eodem Pontifice translata. Sententia *Gregorii* actus est in præceps *Henricus*, & facto Schismate, in Brixinensi Conciliabulo *Guibertum* Ravennatem Archiepiscopum in Cathedra *S. Petri* Antipapam contra Gregorium erexit. *Henricum* inter & *Rodulphum* vario primum eventu de Imperio decretatum est. Vicit tandem *Henricus*. *Rodulphus* abscissa in prælio dextera occubuit anno 1080. cum tres annos & dimidium regnasset. Hoc ipsum ornat elogio *Bertoldus* Constantiensis Presbyter: *Ille alter Machabæus, cum inter primos hostium instaret, in servitio S. Petri occumbere promeruit: & postea uno die superstes, omnibus suis rite ordinatis, ad Dominum migrasse non dubitatur, Idibus Octobris. De cujus obitu omnes Religiosi utriusque sexus, & maxime pauperes doluerunt. Erat enim Pater Patriæ, servantissimus Justitiæ, indefessus Propugnator Sanctæ Ecclesiæ.* Ipsi a fœderatis Catholicarum & Pontificiarum partium Principibus substitutus est *Hermannus* Lotharingus, & anno 1082. die Protomartyri *Stephano* sacra inauguratus.

Roma coronatur a Guiberto quem constituerat Antipapam. — *A Roberto Guiscardo Apuliæ Duce fugatur.*

Interim *Henricus* Rex Urbi Romæ cum exercitu imminebat, ubi *Guibertum* ab Episcopis Mutinensi & Ariminensi jussit coronari circa Pentecosten an. 1083. At a Romanis tunc temporis repulsus, Transtyberinas occupare non valuit regiones. Anno vero sequenti, magnam pecuniæ vim quam ab *Alexio* Imperatore Orientis acceperat, ut in *Robertum Guischardum*, a quo fuerat cum centum & septuaginta millibus superatus, arma converteret, contra fidem Pacti & Jurisjurandi Religionem, ad conciliandum sibi Romanum vulgus expendit, cujus ope Lateranense Palatium Feria V. ante Dominicam Palmarum occupavit, cum Antipapa suo, a quo Imperii accepit Insignia die Sancto Paschatis. De rebus Romæ ab *Henrico* gestis legenda ejus Epistola ad *Theodoricum* Virdunensem Episcopum, in Historia Trevirensi descripta, Tom. 12. *Spicilegii*, cap. 228. Post Kalendas Majas *Robertus Guischardus* Normannus Princeps Apuliæ, Calabriæ, & Siciliæ Dux, cum exercitu in Urbem advolans, perduelles coercuit, Castra, civitatesque plurimas Pontificiæ ditionis Henricianis eripuit, ac *Gregorio VII.* restituit, *Henricum* in fugam dedit, ac in Germaniam quantocyus redire compulit. *Gregorio*, & ejus Successore *Victore III.* defunctis, *Urbano II.* in Cathedra *S. Petri* sedente, Saxones cum *Henrico* reconciliati, ipsum ut Regem ac Imperatorem legitimum coluere. Quamobrem ab iis in Lotharingiam secedere coactus est *Hermannus*, ubi e vita migravit an. 1088. Regni VII. Metisque sepultus est. Strenuam inter alios Ecclesiæ Romanisque Pontificibus adversus *Henricum* navarunt operam *Welpho* Dux, & *Mathildis* Magna Comitissa. Quorum partes *Conradus* Henrici filius contra Patrem adjuvit, a Mediolanensi Archiepiscopo Rex coronatus anno 1093. Quam ei dignitatem *Urbanus II.* anno 1095. confirmavit, cum sibi fidelitatem de vita, membris, & Romano Pontificatu jurasset: illique coronam pollicitus est Imperii, salva Romanæ Ecclesiæ Justitia, & Statutis Apostolicis, maxime de Investituris in spiritualibus Officiis a Laico non usurpandis. Novo Regi filia *Rogerii* Siciliæ Ducis desponsa est. Obiit *Conradus* Rex, *Henrici* filius perduellis, Florentiæ, anno millesimo centesimo primo.

Henricus Imperatoris Filius in Patrem rebellis.

Henrico Imperatori, sedatis anno 1103. Saxonum motibus, paceque in quadriennium constituta, spes affulgebat fortunæ lætioris, cum *Henricus* filius ejus alter, permittente Deo, ut ejus in Ecclesiam suam injurias domesticis armis ulcisceretur, adversus ipsum Religionis specie rebellavit, quibusdam ex Orientali Francia, Alemannia & Bajoaria Principibus tractis in partes, anno 1105. Mox in Saxoniam properans, gentis Proceres universos ad voluntatem suam inclinavit. Eodem anno exeunte, circa Natale Domini, Imperii Principes Moguntiam congregati, ubi & Sedis Apostolicæ Legati adfuere, toties repetitum a Romanis Pontificibus in Imperatorem Anathema promulgantes, ipsum Regni Insignia deponere ac filio resignare compulerunt, a quo per fraudem comprehensus, & in Castro quodam conclusus fuerat. Ita spoliatus, Leodium secessit, ubi ipsi quieto esse vix licuit persequente filio. De calamitate sua scripsit ad *Philip-*

pum

pum Regem Francorum, ejusque auxilium imploravit. Scripsit etiam ad Germaniæ Episcopos & Principes, de vi sibi illata cum ipsis expostulavit: Paratum se esse protessus est ad reverentiam & obedientiam Romano Pontifici exhibendam, & ad disponendum de statu Ecclesiæ, & honore Regni, consilio *S. Hugonis* Cluniacensis Abbatis, spiritualis Patris sui, aliorumque Religiosorum virorum. Proinde filium commonerent, ut a sui infestatione cessaret, nec ipsi contra se auxilio essent. Quæ interpellatio si inutilis fuerit, Romanum Pontificem, & Sanctam universalem Romanam Sedem & Ecclesiam appellat. Legationem Patri destinavit *Henricus IV.* eique rescripsit ex Principum sententia, his verbis: „ Post inveteratam, id est, per annos circiter quadraginta discissionem Imperii Romani, quæ tam divinas quam humanas jam pene Leges abolevit, & „ exceptis mortibus omnimodis, sacrilegiis, perjuriis, rapinis & incendiis, ipsum Regnum nostrum non tantum in solitudinem, sed etiam ad apostasiam Catholicæ fidei „ sive in ipsum Paganismum propemodum redegit, respiciente tandem suam Ecclesiam „ divina Clementia, nos ejusdem Christi Sponsæ filii per Spiritum Sanctum in unitatem fidei æquanimes resipuimus, ipsum incorrigibile schismatum illorum caput, Henricum scilicet dictum Imperatorem nostrum, zelo Dei & Apostolicæ Fidei obedientia abdicavimus, Catholicum nobis licet ipsius de semine natum Regem elegimus. „ Cujus Regni principium, sui finem esse conspiciens, etiam ipse tamquam voluntarius, sed ut jam ejus fatentur literæ nimis invitus collaudavit, Regalia reddidit, filii curam cum Regno, nostræ fidei lachrymando commisit: de reliquo nullam se Regni pompam, sed animæ potius suæ medelam ulterius affectaturum spopondit. At „ nunc ecce pristinis se reddens tergiversationibus, præjudicium se passum per orbem „ terrarum conqueritur, Gallorum, Danorum, Anglorum, cæterarumque finitimarum „ gentium gladios cordibus nostris infigere meditatur, super illatis etiam injuriis recuperari sibi justitiam precatur, consiliis quoque nostris amodo promptum se obedire „ pollicetur. Re autem vera solitis argumentis, castra hæc Domini dispergere, Christi exercitum exarmare conatur, & vineam Domini, quæ jam sero florescere cœpit, tam per se singularem utique ferum denuo depascere, quam per vulpes illas, „ nimirum qui sibi adhærent, pestilentes homines, demoliri, ac per sacrilegia Sacerdotum Belial anathemati recidivo reddere; immo Christum jam iterum in Ecclesia „ sua surgentem omnium cordibus, crucifigere meditatur. Quapropter placet tam Regi, quam universis Regni Principibus, immo cuncto Exercitui orthodoxo, quo Senior „ idem, ne ulla sibi pateat adversus nos justa querela, quacumque elegerit securitate, „ quacumque maluerit statione, coram præsenti Senatu simul & Populo causam suam „ agat, justitiam suscipiat, justitiam & reddat, quatenus ab ortu Schismatis, omnibus „ seditionum causis, ac si nihil inde jam fuerit diffinitum, undique discussis, tam filio quam patri sua justitia respondeat. Ecclesiæ vero Regnique status, non (ut „ ipse more suo proponit) post longas inducias, sed impræsentiarum his controversiis „ diremptis, vacillare desinat. Has Epistolas refert Abbas Urspergensis in Chronico ad annum 1116. Legatur & *Hermannus* in Historia Restaurationis Abbatiæ *S. Martini Tornacensis*, p. 466. Tom. 12. *spicilegii*.

Cui Pater insignia Imperii resignare cogitur.

Interim Leodii obiit *Henricus* Senior, septimo Idus Augusti, anno ætatis quinquagesimo quinto, cum annos pene quinquaginta regnasset. Nullus fuit de ipsius morte luctus, immo communis lætitia, ut testatur Abbas Urspergensis, qui & corpus ejus *Henrici* filii consensu Spiram delatum, in lapideo sarcophago, insepultum extra Ecclesiam solido quinquennio remansisse testatur: & a *Catholicis, id est, cunctis Beato Petro, suisque successoribus, fidem & obedientiam lege Christiana conservantibus*, Archipiratam, Hæresiarcham, & Apostatam appellatum, animarumque magis quam corporum persecutorem: utpote qui nec naturalibus, nec consuetudinariis contentus sceleribus, nova & a sæculis inaudita, ideoque nonnulla incredibilia exercuisse infamabatur. Cæterum neminem suis temporibus natu, ingenio, fortitudine, audacia, statura etiam totaque elegantia corporis fuisse fascibus imperialibus aptiorem, si in conflictu vitiorum homo non degenerasset, vel succubuisset interior, asserit idem Abbas. Quæ decora Vitæ ejus Auctor, seu potius Panegyrici, Tom. 1. Rerum Germaniæ *Urstisii* in Procemio

Henrici III. obitus.

Henrici III. Imp. dotes naturales.

Beneficentia in pauperes, quæ Schismatico non profuit. mio magis exaggerat, ejusque præsertim in pauperes prædicat caritatem. „ Non ante januam, *inquit*, sed ante mensam ejus Lazarus jacuit: nec micas, sed Regias „ delicias,, expectavit. In ipsa mensa famem & fœtorem ulcerosi non abhorruit, cum „ minister mensæ contra fœtentem nares corrugaret aut obstiparet. In cubiculo ejus „ cœci, claudi, & diversis morbis confecti jacebant: hos ipsemet excalceabat, hos „ collocabat, hos de nocte consurgens tegebat, nec abhorrebat vel ejus tactum, quem „ ægritudo compelleret usque ad sordidandum lectum: Iter ejus pauperes præcedebant, comitabantur, sequebantur: quorum curam tametsi suis intimis commendasset, ipsemet tamen eos tamquam nulli commendatos curabat, sed & per curtes „ suas usquequaque stipendia pauperibus disposuerat, quorum numerum & obitum ipse „ scire voluit, ut & defuncti memoriam ageret, & in ejus locum alterum subrogatum nosset. Sed quando sterilitas anni famem indixit, multa millia pavenda suscepit . . . . . Imperavit mundo, pauperes illi, Mundus illi, pauperibus ipse ministravit. " Hæc sinon finxit, sane amplificavit Orator *Henrico III.* addictissimus.

Bellica fortitudo Quamquam homini in Schismate pertinaci, & Romanæ Ecclesiæ hosti infensissimo, eleemosynæ minime profuerint. Verius a bellica fortitudine laudatur quæ tam insignis erat, ut bis sexagesies signis collatis pugnaverit. Quæ de isto Imperatore diximus, deslorata sunt ex Lamberto Schafnaburgensi, Mariano Scoto, Dodechino Abbate, Ottone Frisingensi lib. 7. Bertoldo Constantiensi, ex Auctore Anonymo Vitæ ipsius ab Urstitio editæ, ex Abbate Urspergensi, &c. Plura in Dissertationibus dicemus.

Henricus IV. II. *Henricus* Regum Germaniæ eo nomine V. & VI. Imperator, Ecclesiæ, Regnique compositis in Germania rebus, Ungaris haud secundo Marte lacessitis, habito triginta millium Equitum delectu in Italiam profectus est. Romam veniens *Paschali II.* vim intulit, ab eoque Investiturarum Privilegium extorsit, & imperii accepit Insignia anno millesimo centesimo undecimo. Ob studium in illis retinendis pertinax, gravissimum *Ejus cum Romanis Pontificibus dissidium ob Investituras.* ipsum inter & *Paschalem II.* ejusque Successores *Gelasium II.* cui *Burdinum* Antipapam opposuit, & *Calistum II.* dissidium exarsit, a quo excommunicatus, paternæ calamitatis exemplo rediit ad officium, & dimissis Investituris, anno 1122. absolutus est. Sed de his plura in Dissertatione *De Investituris*. Hollandos subegit, anno 1124. Mox comparato in *Ludovicum* Regem Christianissimum exercitu, ut *Henrico* Angliæ Regi, cujus *Mathildem* filiam duxerat, pro vindicanda Normannia opem ferret, Francorum ingenti exercitu ad congressum parato absterritus, pedem retulit, ad frangendam Wormatiensium rebellium conversus audaciam. Obiit Trajecti, Christianis Sacramentis pie perceptis, 10. kalendas Junii, 1125. Imperii 14. Acer ingenio, fortis, & audax, licet parum felix in præliis; at nimius in appetendis alienis, ab Urspergensi Abbate dicitur Spiræ sepultus est juxta patrem, cui, concedente demum *Paschali II.* Sacerdotibus Germanis asserentibus ipsum peccatorum suorum pœnitentem obiisse, Christiano ritu parentaverat. Quæ de *Henrico V.* diximus, excerpta sunt ex Ottone Frisingensi lib. 7. a cap. 13. ad 17. ex Dodechino Abbate, ex Sigeberto, & Roberto de Monte, ex Abbate Urspergensi, &c.

ARTICULUS IV.

De Lothario II. & Conrado III.

Lotharius. I. HEnrico absque liberis defuncto, Regnum in *Lotharium* Saxonum Ducem, invitum licet ac repugnantem, Principum suffragiis translatum est. Quem virum sapientem & industrium, & Ecclesiastico juri devotum, præpotentem divitiis & victoriis, *Sigebertus*, prædicat. Adversus ipsum rebellarunt *Fridericus*, & *Conradus*, Henrici Imperatoris sororii. *Conradus*, cum exercitu superatis Alpibus, a Mediolanensibus susceptus, & ab *Anselmo* Archiepiscopo Italiæ Rex Modoetiæ coronatus est, atque inde perlustrata Lombardia, civitates ad se plerasque omnes traduxit. *Conradum & Fridericum* perduelles Principes diris devovit *Honorius II.* Pontifex Maximus, Archipræsulem Mediolanensem exauctoravit. Lotharius *Innocentium II.* adversus *Anacletum* Pseudopo-

dopontificem & *Rogerium* Siciliæ Ducem defendit, ducto in Italiam exercitu anno 1133. Quo Romæ ab eodem *Innocentio* Imperator coronatus est. Inde in Germaniam redux, *Fridericum* & *Conradum*, sequestre S. *Bernardo* Clarevallensi Abbate, in gratiam recepit. Post hæc Italiam secunda expeditione petens, Campaniam, & Apuliam subegit, compulso in fugam *Rogerio* tum Ecclesiæ hoste. *Rainaldum* Apuliæ Ducem constituit. Orta eam ob rem contentio est Pontificem inter & Imperatorem, utroque Ducatum Apuliæ sui esse Juris allegante. Controversia hoc modo composita fuit, ut in tradendo Duci vexillo manum uterque adhiberet. Dum in Germaniam rediret *Lotharius*, Tridenti obiit anno 1138. Imperii VI. Regni XIII.

Jus civile ab Irnerio Jureconsulto meliorem in formam redactum.

His temporibus, *Irnerius* Jus civile in meliorem ordinem redegit, nempe Instituta *Justiniani*, quæ principia sunt & Introductio quædam Juris: Edicta Prætorum & Ædilium Curulium, quæ Digestis continentur, & Juri Civili firmamentum præstant; Codicem, qui Imperatorum Leges complectitur: & Authenticas Constitutiones; quas ad supplementum & emendationem Juris *Justinianus* adjecit. Id vero operæ non navavit *Irnerius* jubente *Mathilde* Comitissa, ut scripsit Urspergensis Abbas, cum illa ante *Lotharii* Imperium e vita migrasset; sed ipsius, ut par est credere, *Lotharii* jussu, quem Lege lata sanxisse ut ex uno Jure Civili Romano posthac Judicia fierent, constans doctorum hominum monumentis est fama. Tunc Juris Civilis studia majori diligentia, & fervore in Italiæ Gymnasiis coli cœpere, ac Bononiæ præsertim, ubi maximo cum applausu docuit *Irnerius*.

Lotharii bellica virtus, & pietas.

Pietatis non minus quam bellicæ virtutis laude insignis fuit *Lotharius*, quem Urspergensis Abbas hoc exornat elogio: *Erat strenuus belli ductor, præcipuus in armis, providus in consilio, terribilis inimicis Dei & Sanctæ Ecclesiæ, qui quamdiu vixit, totum Romanum Imperium titubare non potuit.* Ejusdem pietatem his verbis prædicat *Petrus Diaconus* lib. IV. Chronici Cassinensis cap. 126. *Quis tanti Imperatoris animum non admiretur? Sederat ad sedandas dissensiones Fratrum in Capitulo, a prima diei hora usque ad vesperam absque cibo potuque perdurans, dum paci unitatique consuleret: Nempe enim sub Imperii chlamide cœlesti militabat Regi. Nam (ut ipse testis sum) in expeditione constitutus, summo diluculo Missam pro defunctis, dehinc pro exercitu, tertiam postremo diei Missam audiebat. Demum viduis & orphanis cum Augusta pedes lavans, tergebat crinibus & osculabatur, cibumque illis ac potum large distribuens, quæstiones & oppressiones Ecclesiarum prius relevans, ultimo in loco Imperium ponebat. Quamdiu vero in Cassinensi Claustro remoratus est, ita omnes officinas Monasterii, ac si Abbas vel Decanus, circuibat, scire cupiens quomodo quisque sub Beati Benedicti Magisterio viveret: Factoque mane orans, Monasterii Ecclesias nudis pedibus circuibat. Et hæc agens numquam a consortio Episcoporum & Abbatum avellebatur, & cum Sapientibus sermocinatio ejus. Erat cæcorum baculus, esurientium cibus, miserorum spes, lugentium consolatio, atque ita singulis eminebat virtutibus, ut omnes perfecte haberet. Sacerdotes honorabat, ut Patres: pauperes fovebat, ut filios: viduas, ut matres. Erat in orationibus pervigil, lachrymasque creberrimas contriti cordis Deo offerebat.* Quæ de *Lothario* Imperatore diximus, excerpta sunt ex Ottone Frisingensi, lib. VII. a cap. XVII. ad XXI. ex Petro Diacono lib. IV. Chronici Cassinensis, Dodechino Abbate, Roberto de Monte, Abbate Urspergensi, Sigonio lib. X. De Regno Italiæ, &c.

Conradus Tertius.

II. Defuncto absque filiis *Lothario Conradum* Friderici Sueviæ Ducis ac sororis Henrici IV. Imperatoris filium, rejecto ob superbiam *Henrico* Noricorum Duce, *Theoduino* S. R. E. Cardinali & Sedis Apostolicæ Legato præsente, & Summi Pontificis, Romani populi, urbiumque Italiæ assensum promittente, plerique Principes habitis Confluentiæ Comitiis elegere; quem idem Legatus Aquisgrani inauguravit. Frequentiora deinde Comitia Bambergæ indicta. Saxones, & *Richinza* Augusta *Lotharii* vidua, Novo Regi se dedidere. Solus ex Principibus abfuit Dux *Henricus* Regalia apud se retinens Insignia. Ipsi propterea dicta dies Ratisponæ ad Festum Apostolorum *Petri & Pauli*, ubi promissis illectus, *Conrado* Insignia reddidit: cum Rege tamen minime reconciliatus est. Tandem Principum quorumdam judicio Herbipoli proscriptus, ac in proximo Natali Domini habitis Goslariæ Comitiis, Ducatu spoliatus est. Ad *Conradum* Romanorum Re-

gem.

Beneficentia in pauperes, quæ Schismatico non profuit.

mio magis exaggerat, ejusque præsertim in pauperes prædicat caritatem. „ Non ante januam, *inquit*, sed ante mensam ejus Lazarus jacuit: nec micas, sed Regias „ delicias,, expectavit. In ipsa mensa famem & fœtorem ulcerosi non abhorruit, cum „ minister mensæ contra fœtentem nares corrugaret aut obstiparet. In cubiculo ejus „ cœci, claudi, & diversis morbis confecti jacebant: hos ipsemet excalceabat, hos „ collocabat, hos de nocte consurgens tegebat, nec abhorrebat vel ejus tactum, quem „ ægritudo compelleret usque ad sordidandum lectum: Iter ejus pauperes præcedebant, comitabantur, sequebantur: quorum curam tametsi suis intimis commendasset, ipsemet tamen eos tamquam nulli commendatos curabat, sed & per curtes „ suas usquequaque stipendia pauperibus disposuerat, quorum numerum & obitum ipse „ scire voluit, ut & defuncti memoriam ageret, & in ejus locum alterum subrogatum nosset. Sed quando sterilitas anni famem indixit, multa millia pavenda suscepit . . . . . Imperavit mundo, pauperes illi, Mundus illi, pauperibus ipse ministravit." Hæc si non finxit, sane amplificavit Orator *Henrico III.* addictissimus. Quamquam homini in Schismate pertinaci, & Romanæ Ecclesiæ hosti infensissimo, eleemosynæ minime profuerint. Verius a bellica fortitudine laudatur quæ tam insignis erat, ut bis sexagesies signis collatis pugnaverit. Quæ de isto Imperatore diximus, deflorata sunt ex Lamberto Schafnaburgensi, Mariano Scoto, Dodechino Abbate, Ottone Frisingensi lib. 7. Bertoldo Constantiensi, ex Auctore Anonymo Vitæ ipsius ab Urstitio editæ, ex Abbate Urspergensi, &c. Plura in Dissertationibus dicemus.

Bellica fortitudo

Henricus IV.

II. *Henricus* Regum Germaniæ eo nomine V. & VI. Imperator, Ecclesiæ, Regnique compositis in Germania rebus, Ungaris haud secundo Marte lacessitis, habito triginta millium Equitum delectu in Italiam profectus est. Romam veniens *Paschali II.* vim intulit, ab eoque Investiturarum Privilegium extorsit, & imperii accepit Insignia anno millesimo centesimo undecimo. Ob studium in illis retinendis pertinax, gravissimum ipsum inter & *Paschalem II.* ejusque Successores *Gelasium II.* cui *Burdinum* Antipapam opposuit, & *Calistum II.* dissidium exarsit, a quo excommunicatus, paternæ calamitatis exemplo rediit ad officium, & dimissis Investituris, anno 1122. absolutus est. Sed de his plura in Dissertatione *De Investituris*. Hollandos subegit, anno 1124. Mox comparato in *Ludovicum* Regem Christianissimum exercitu, ut *Henrico* Angliæ Regi, cujus *Mathildem* filiam duxerat, pro vindicanda Normannia opem ferret, Francorum ingenti exercitu ad congressum parato absterritus, pedem retulit, ad frangendam Wormatiensium rebellium conversus audaciam. Obiit Trajecti, Christianis Sacramentis pie perceptis, 10. kalendas Junii, 1125. Imperii 14. Acer ingenio, fortis, & audax, licet parum felix in præliis; at nimius in appetendis alienis, ab Urspergensi Abbate dicitur Spiræ desultus est juxta patrem, cui, concedente demum *Paschali II.* Sacerdotibus Germanis asserentibus ipsum peccatorum suorum pœnitentem obiisse, Christiano ritu parentaverat. Quæ de *Henrico V.* diximus, excerpta sunt ex Ottone Frisingensi lib. 7. a cap. 13. ad 17. ex Dodechino Abbate, ex Sigeberto, & Roberto de Monte, ex Abbate Urspergensi, &c.

Ejus cum Romanis Pontificibus dissidium ob Investituras.

ARTICULUS IV.

De Lothario II. & Conrado III.

Lotharius. I. HEnrico absque liberis defuncto, Regnum in *Lotharium* Saxonum Ducem, invitum licet ac repugnantem, Principum suffragiis translatum est. Quem virum sapientem & industrium, & Ecclesiastico juri devotum, præpotentem divitiis & victoriis, *Sigebertus*, prædicat. Adversus ipsum rebellarunt *Fridericus*, & *Conradus*, Henrici Imperatoris sororii. *Conradus*, cum exercitu superatis Alpibus, a Mediolanensibus susceptus, & ab *Anselmo* Archiepiscopo Italiæ Rex Modoetiæ coronatus est, atque inde perlustrata Lombardia, civitates ad se plerasque omnes traduxit. *Conradum & Fridericum* perduelles Principes diris devovit *Honorius II.* Pontifex Maximus, Archipræsulem Mediolanensem exauctoravit. Lotharius *Innocentium II.* adversus *Anacletum* Pseudopo-

dopontificem & *Rogerium* Siciliæ Ducem defendit, ducto in Italiam exercitu anno 1133. Quo Romæ ab eodem *Innocentio* Imperator coronatus est. Inde in Germaniam redux, *Fridericum* & *Conradum*, sequestre S. *Bernardo* Clarevallensi Abbate, in gratiam recepit. Post hæc Italiam secunda expeditione petens, Campaniam, & Apuliam subegit, compulso in fugam *Rogerio* tum Ecclesiæ hoste. *Rainaldum* Apuliæ Ducem constituit. Orta eam ob rem contentio est Pontificem inter & Imperatorem, utroque Ducatum Apuliæ sui esse Juris allegante. Controversia hoc modo composita fuit, ut in tradendo Duci vexillo manum uterque adhiberet. Dum in Germaniam rediret *Lotharius*, Tridenti obiit anno 1138. Imperii VI. Regni XIII.

His temporibus, *Irnerius* Jus civile in meliorem ordinem redegit, nempe Instituta *Justiniani*, quæ principia sunt & Introductio quædam Juris: Edicta Prætorum & Ædilium Curulium, quæ Digestis continentur, & Juri Civili firmamentum præstant; Codicem, qui Imperatorum Leges complectitur: & Authenticas Constitutiones; quas ad supplementum & emendationem Juris *Justinianus* adjecit. Id vero operæ non navavit *Irnerius* jubente *Mathilde* Comitissa, ut scripsit Urspergensis Abbas, cum illa ante *Lotharii* Imperium e vita migrasset; sed ipsius, ut par est credere, *Lotharii* jussu, quem Lege lata sanxisse ut ex uno Jure Civili Romano posthac Judicia fierent, constans doctorum hominum monumentis est fama. Tunc Juris Civilis studia majori diligentia, & fervore in Italiæ Gymnasiis coli cœpere, ac Bononiæ præsertim, ubi maximo cum applausu docuit *Irnerius*. *Jus civile ab Irnerio Jurecon-sulto meliorem in formam redactum.*

Pietatis non minus quam bellicæ virtutis laude insignis fuit *Lotharius*, quem Urspergensis Abbas hoc exornat elogio: *Erat strenuus belli ductor, præcipuus in armis, providus in consilio, terribilis inimicis Dei & Sanctæ Ecclesiæ, qui quamdiu vixit, totum Romanum Imperium titubare non potuit*. Ejusdem pietatem his verbis prædicat *Petrus Diaconus* lib. IV. Chronici Cassinensis cap. 126. *Quis tanti Imperatoris animum non admiretur? Sederat ad sedandas dissensiones Fratrum in Capitulo, a prima diei hora usque ad vesperam absque cibo potuque perdurans, dum paci unitatique consuleret: Nempe enim sub Imperii chlamide cœlesti militabat Regi. Nam (ut ipse testis sum) in expeditione constitutus, summo diluculo Missam pro defunctis, dehinc pro exercitu, tertiam postremo diei Missam audiebat. Demum viduis & orphanis cum Augusta pedes lavans, tergebat crinibus & osculabatur, cibumque illis ac potum large distribuens, quæstiones & oppressiones Ecclesiarum prius relevans, ultimo in loco Imperium ponebat. Quamdiu vero in Cassinensi Claustro remoratus est, ita omnes officinas Monasterii, ac si Abbas vel Decanus, circuibat, scire cupiens quomodo quisque sub Beati Benedicti Magisterio viveret: Factoque mane orans, Monasterii Ecclesias nudis pedibus circuibat. Et hæc agens numquam a consortio Episcoporum & Abbatum avellebatur, & cum Sapientibus sermocinatio ejus. Erat cæcorum baculus, esurientium cibus, miserorum spes, lugentium consolatio, atque ita singulis eminebat virtutibus, ut omnes perfecte haberet. Sacerdotes honorabat, ut Patres: pauperes fovebat, ut filios: viduas, ut matres. Erat in orationibus pervigil, lachrymasque creberrimas contriti cordis Deo offerebat*. Quæ de *Lothario* Imperatore diximus, excerpta sunt ex Ottone Frisingensi, lib. VII. a cap. XVII. ad XXI. ex Petro Diacono lib. IV. Chronici Cassinensis, Dodechino Abbate, Roberto de Monte, Abbate Urspergensi, Sigonio lib. X. De Regno Italiæ, &c. *Lotharii bellica virtus, & pietas.*

II. Defuncto absque filiis *Lothario Conradum* Friderici Sueviæ Ducis ac sororis Henrici IV. Imperatoris filium, rejecto ob superbiam *Henrico* Noricorum Duce, *Theoduino* S. R. E. Cardinali & Sedis Apostolicæ Legato præsente, & Summi Pontificis, Romani populi, urbiumque Italiæ assensum promittente, plerique Principes habitis Confluentiæ Comitiis elegere; quem idem Legatus Aquisgrani inauguravit. Frequentiora deinde Comitia Bambergæ indicta. Saxones, & *Richinza* Augusta *Lotharii* vidua, Novo Regi se dedidere. Solus ex Principibus abfuit Dux *Henricus* Regalia apud se retinens Insignia. Ipsi propterea dicta dies Ratisponæ ad Festum Apostolorum *Petri & Pauli*, ubi promissis illectus, *Conrado* Insignia reddidit: cum Rege tamen minime reconciliatus est. Tandem Principum quorumdam judicio Herbipoli proscriptus, ac in proximo Natali Domini habitis Goslariæ Comitiis, Ducatu spoliatus est. Ad *Conradum* Romanorum Re- *Conradus Tertius.*

gem.

S. Bernardi literæ ad Eum scriptæ. gem scripsit. *Sanctus Bernardus* Epistolam 183. *Bernardum* honorifice & amice salutabat, querebatur quod *Lothario* favisset olim contra ipsum. Respondit cum reverentia sanctus Abbas, & occasione data Regem ad observantiam Sedis Apostolicæ hortatus est. *Quærimoniæ Regis*, inquit, *nostræ sunt*, & *maxime illa, quam dignanter exprimitis de invasione Imperii. Regis dedecus, Regni diminutionem numquam volui. Volentes odit anima mea. Leggi quippe:* „ Omnis anima Potestatibus sublimioribus subdita sit: *Et qui* „ potestati resistit, Dei ordinationi resistit. *Quam tamen sententiam cupio vos*, & *omnimodis moneo custodire, in exhibenda reverentia Summæ & Apostolicæ Sedi*, & *Beati Petri Vicario, sicut ipsam vobis vultis ab universo servari Imperio.* Interim *Reginaldo* mortuo, *Rogerius* Apuliam, Campaniamque recuperavit. Romanorum Arnaldistarum despexit Legationem *Conradus*, Sedis Apostolicæ Legatos honorifice suscepit, florentissimo Urbis Clero collata priscis ab Imperatoribus Privilegia confirmavit. Ad eumdem Regem scripsit *Sanctus Bernardus* Epistolam CCXLIV. qua ipsum hortatus est ad defensionem Auctoritatis Pontificiæ contra rebelles Romanos. Tunc in Cathedra *sancti Petri* sedebat *Eugenius III.* adversus quem perduellis Arnaldistarum factio populum concitaverat. Docet quam arcta esse debeat Imperii & Sacerdotii concordia, quam studiosa consensio. *Non veniat*, inquit, *anima mea in consilium eorum qui dicunt, vel Imperio pacem & libertatem Ecclesiarum, vel Ecclesiis prosperitatem & exaltationem Imperii nocituram. Non enim utriusque institutor Deus in destructionem ea connexuit, sed in ædificationem.... Quo ignobilior atque abjectior, tanto liberior sum ad loquendum quod caritas suggerit. Unde & adhuc addo in eadem insipientia mea: Si quis aliud quam locutus sum vobis (quod non credimus) suadere conabitur, is profecto aut non diligit Regem, aut parum intelligit quid Regiam deceat Majestatem: aut certe quæ sua sunt quærit*, & *non valde, quæ vel Dei, vel Regis sunt, curare convincitur.* Eodem hortante *S. Bernardo* Crucis insigni sumpto, Hierosolyma cum exercitu profectus est, rebusque infeliciter gestis in Italiam rediit, inito fœdere cum *Manuele* Græcorum Imperatore adversus *Rogerium* Siciliæ Regem. Obiit Bambergæ anno 1152. XV. Kalendas Martii Regni XIII. non sine suspicione veneni a Medicis Italis a *Rogerio* Siculo submissis propinati. Coronam Imperii non accepit, quod Italia & Roma ipsa bellis civilibus arderent: sed in proximo coronandus erat, nisi Deus ipsum ad meliorem coronam vocasset. Filios duos ex conjuge susceperat; *Henricum*, quem Principum consensu Regem creaverat, & *Fridericum*. Henricus biennio defunctus est ante patrem. *Fridericum* minorennem nepoti *Friderico* Suevorum Duci quem approbantibus Principibus Successorem dixit, commendavit. *De Conrado III.* legendi Otto Frisingensis lib. VII. Chronicorum cap. XXII. & sequentibus, & lib. I. de Gestis Friderici; Dodechinus Abbas, Robertus de Monte, Abbas Urspergensis, Sigonius lib. XI. *de regno Italiæ*, &c.

ARTICULUS V.

De Friderico I.

FRidericus I. dictus *Ænorbardus*, Aquisgrani Rex Germaniæ & Romanorum a Coloniensi Archiepiscopo inauguratus, Legationem misit ad *Eugenium III.* Pontificem Maximum, & cum ipso concordiam iniit. Pacti conditiones fuere ut pacem cum Romanis, & cum *Rogerio* Siciliæ Rege, sine consensu Romani Pontificis non faceret: Ut Romanos Pontifici subjugaret: Ut honorem Papatus, & Regalia *Beati Petri* tueretur, & ad eorum, quæ direpta fuerant recuperationem, præberet auxilium: Græcorum Imperatori nullam in Italia terram concederet: si quam invaderet, ipsum ejicere totis Regni viribus niteretur. Pontifex vero Regem coleret, Imperatorem coronaret, ejus hostes ad satisfactionem compelleret, armisque spiritualibus feriret.

Friderici I. expeditio in Italiam. Anno 1155. profectus in Italiam *Fridericus* Terdonam expugnavit, direptiones dedit, igne delevit, civibus vita ac libertate donatis. Inde Papiam progressus, Regni Italiæ coronam accepit. Ab *Hadriano IV.* Pontifice Maximo Romæ summo cum honore susceptus, Imperator coronatus est. Perduelles Romanos compressit, magna ipsorum clade.

Arnl-

Arnaldum turbarum incentorem vinctum ad Pontificem & Cardinales duci jussisit, a quibus Ecclesiastico Judicio damnatus, Urbis Præfecto traditus est. Roma Spoletum perrexit Imperator, civitatem rebellem, turribus munitam pene centum. Quam sex horis, vi cepit, igne videlicet ac gladio; & infinitis spoliis acceptis, pluribus igne consumptis, funditus destruxit. Inde Anconam divertens, *Palæologum* Græcorum Principem, & Oratores Imperatoris *Manueli* obvios habuit, qui ipsum rogarunt magna pecuniæ vi oblata, ut in Apuliam arma convertens, *VVillelmum* Siciliæ Regem, utriusque hostem Imperii contereret. *Fridericus* re cum Principibus communicata, fatigatum & imminutum exercitum in Germaniam reducere maluit, quam novi belli aleæ exponere. *Palæologus* cum suis copiis in Apuliam descendit, Barium occupavit, munitionem diruit: sed ejus morte Græcorum conatus dissipati sunt, spes præcisæ. *VVillelmus* enim Siciliæ Rex congregato exercitu in ipsos irruit, & paucis captis, cæteris occisis omnem pecuniam asportavit. Italicæ istius expeditionis Historiam ex Epistola *Friderici* quoad Patruum suum *Ottonem* Frisingensem Episcopum & ex ipsius *Ottonis* libro II. *De Gestis Friderici* excerpsimus.

Friderici cum Romanis Pontificibus pertinax dissidium.

Anno 1157. adversus Polonos movit *Fridericus*, iisque debellatis, *Boleslaum* Ducem in deditionem recepit. Magna huc usque fuit apud omnes gloria: sed violata Ecclesiæ concordia, & pertinax cum Romanis Pontificibus, *Hadriano IV. Alexandro* III. cui Antipapam *Octavianum* opposuit, *Lucio* III. & *Urbano* III. dissidium omnem ejus lucem splendoremque infuscavit. De his porro dissidiis legenda, quæ scripsimus Cap. II. Articulis VIII. IX. X. & XI. & in Dissertatione de Concilio Lateranensi Tertio, Œcumenico XI. sub *Alexandro* III. Mediolanenses, Brixienses, Cremensesque rebellantes contudit *Fridericus*, eorum urbibus agrisque vastatis anno 1162. Tandem prave gestorum pœnitentia ductus bellum Saladino ob Hierosolyma ab illius tyrannide eripienda indixit, & accepto ab *Henrico* Episcopo Albanensi, S. R. E. Cardinali, Crucis insigni, cum ingenti exercitu in Orientem profectus est, anno 1189. Multis ibi fortiter præclareque gestis, de quibus Anonymi Epistola post *Radevici* Historiam edita legenda est, in fluvio quodam per æstivos calores corpus abluens atque refrigerans, undæ torrente abreptus, naufragium fecit, anno millesimo centesimo nonagesimo, Regni trigesimo octavo, Imperii trigesimo quinto. Præter *Ottonem Frisingensem*, de Gestis *Friderici* legendi sunt *Radevicus* Canonicus Frisingensis, *Otto a Sancto Blasio*, *Dodechinus*, *Robertus de Monte*, & Uspergensis, Abbates: *Gotfridus Viterbiensis*, Chronicorum parte 17. *Sigonius*, de Regno Italiæ, Lib. 12. 13. 14. & 15. Hujus Imperatoris elogium *Radevicus* Capite postremo Libri II. scripsit in quo hæc animadversione digna: *Antelucanos Basilicarum & Sacerdotum suorum cœtus, aut solus, aut minimo comitatu expetit, eosque tam grandi sedulitate veneratur, ut omnibus Italis erga Episcopos & Cleros servandi honorem & reverentiam, ipse formam & exemplum tribuerit. Officiis Divinis tantam præbet venerationem, ut omnem horam qua coram ipso Deo psallitur, competenti veneretur silentio, nec ullus interim eum audeat de quolibet solicitare negotio. Peractis votis & post Missarum solemnia divinis consignatis Reliquiis mane reliquum curæ Regni administrandi deputat... Erga familiares suos in proferendo alloquio non minax, nec in admittendo consilio spernax, nec in reatu investigando persequax, Scripturas & Antiquorum Gesta sedulo perquirit, Eleemosynas in ministerio pauperum plerumque ipse manu sua distribuit. Pecuniarum suarum decimam Ecclesiis & Monasteriis fideliter dividit.*

Bellum sacrum animo pœnitente susceptum. Obitus.

Elogium Friderici I.

ARTICULUS VI.

De Henrico V. Imperatore, & de Ottone ac Philippo Electis.

Henricus V.

I. HEnricus *V. Friderici I.* filius, Regni consors factus a patre, *Constantiam* Rogerii primi Siciliæ Regis filiam, pacta cum *VVillelmo* Siciliæ Rege pace, uxorem obtinuit. Imperii coronam a *Cœlestino* III. Pontifice Maximo consecutus est, anno millesimo centesimo nonagesimo primo. Mortuo interim absque liberis *VVillelmo*

Siciliæ

Regni Siciliæ hæreditatem bello vindicat.

Siciliæ Rege, Regni hæreditas ad *Henricum* Imperatorem per *Constantiam Augustam* devoluta est, prout dotalibus tabulis pactum erat; Siculi Germanorum dominationem metuentes, *Tancredum* Rogerii Ducis Calabriæ filium, Rogerii Regis nepotem, ex concubina susceptum, Regem creant, favente Cœlestino III. *Henricus* indicto bello Regnum repetit, Salernum expugnat, Neapolim invadit: & mortuo post biennium *Tancredo*, ejusque filio, Apulis, Calabrisque in fidem receptis, in Siculos pariter deditos, violata pactorum fide omne genus immanitatis exercet. *Richardum* Angliæ Regem e bello sacro redeuntem & a *Leopoldo* Austriæ Duce Viennæ interceptum ad seque missum, tyrannice detinuit, magnamque ab eo pecuniæ vim redimendæ gratia libertatis extorsit. Quamobrem ipsum anathemate feriit *Cœlestinus* III. Sacram expeditionem promovit, scelus ut expiaret, teste *VVillelmo Neuburgensi* Lib. V. *De Rebus Anglicis*, Cap. XX. Anno 1197. Messanæ pœnitens obiit, pio condito Testamento, & Anglorum Regi extortam pecuniam, Romanæ Ecclesiæ ereptas a se suisque Prædecessoribus citiones restitui jussit: Quod executioni mandatum est.

Henrici V obitus.

Contentio de Imperio inter Philippum Henrici Fratrem, & Ottonem Saxoniæ Ducem.

II. Defuncto *Henrico*, de Regno inter se decertarunt *Philippus* ejus Frater, & *Otto* Saxoniæ Dux, *Friderico* Henrici filio adhuc in cunis vagiente, & ad Regni successionem a Germanis Principibus nihilominus destinato. *Philippo* Rex Franciæ, *Ottoni* Innocentius III. Pontifex Maximus, & Rex Angliæ favebant. *Richardi* Regis Anglorum ad *Innocentium* pro Ottone suo nepote literas, quibus egregia sua erga Ecclesiam studia, parentis *Ottonis* ac Majorum merita; contra a *Philippo* Suevo ac Progenitoribus incussas Sedi Apostolicæ injurias, & damna proposuit, exhibet *Odericus Rainaldus* ad annum 1198. Primis electus Comitiis non fuit *Otto*, sed electo *Philippo*, qui ob invasum Ecclesiæ patrimonium excommunicatus fuerat, pars Principum Regem creaverat *Bertolphum* Zaringiæ Ducem. At ille potentiam *Philippi* veritus jure suo cesserat, undecim millibus marcarum ac Ducatu ab ipso acceptis. Rei tam indignæ fama ad Principes delata, *Ottonem* ipsi in *Bertolphi* locum elegere, qui ab *Adolpho* Coloniensi Archiepiscopo Aquisgrani coronatus est. *Philippus* in communionem restitui supplex postulaverat, ac *Innocentio* Romano Pontifici promiserat se facturum satis. Legatos misit in Germaniam Pontifex, qui ipsum his conditionibus absolverent, ut Archiepiscopum Salernitanum, quem in carcere detinebat, libertate donaret, ac Ecclesiæ se pariturum præstito Sacramento confirmaret. Archipræsulem e carcere quidem eduxit: sed Ecclesiæ terras, quarum ob invasionem fuerat excommunicatus, non restituit, nec ad restitutionem cautione aut Sacramento se devinxit. A Sutrino tamen Episcopo Legationis Apostolicæ prævaricatore furtivam obtinuit absolutionem. Id ex Auctore coævo Vitæ *Innocentii III.* discimus. Controversiæ de Imperio exortæ cognitionem ac finitivum Judicium Sedi Apostolicæ vindicavit *Innocentius III.* in idque studiis omnibus incubuit ut Germani eum Regem reciperent, cujus electionem Sedes Apostolica approbaret. Id ex ipsius Literis ad Archiepiscopum Moguntinum, & Episcopum Sabinensem, aliisque ad universos Germaniæ Principes datis certum est, quas exhibet *Odoricus Raynaldus*, ad annum 1199. Misit interim *Philippus* Oratores ad *Innocentium* ut illius gratiam sibi conciliaret, eumque inclinaret ad electionem suam confirmandam. Respondit Pontifex, jampridem ad Sedem Apostolicam fuisse recurrendum, ad quam negotium istud *principaliter* & *finaliter* pertinebat. Principaliter, *quia ipsa transtulit Imperium ab Oriente in Occidentem: finaliter, quia ipsa concedit coronam Imperii.* Cæterum se maturius ea de re cum Fratribus deliberaturum.

Idem Pontifex *Constantiæ* Imperatrici Henrici V. viduæ, & filio *Friderico*, Regni Siciliæ, Ducatus Apuliæ, & Capuani Principatus Investituram contulit, ea lege, ut hominium Sedi Apostolicæ præstarent, certumque censum singulis annis persolverent. Qua de re legenda est *Innocentii* Epistola CCCCVIII. Libri I. anno 1198. scripta. Eodem anno, die 27. Novembris, diem suum obiit *Constantia* Imperatrix, & supremæ voluntatis tabulis Romanum Pontificem *Friderici* Regis tutorem, & *Balium* seu Moderatorem Siciliæ designavit, triginta millia tarenorum, quod monetæ erat genus, ex Regis Siculi redditibus pro Regni defensione attribuit; Filium vero Archiepiscopis Panormitano, Montis Regalis, & Capuano, necnon *Gualterio* Cancellario commisit educandum.

candum. Pontifex curas suas ad moderandam Legatorum opera Siciliam contulit, ac *Marcualdum* Tyrannum anathemate & piorum armis contrivit, anno *1199*.

CAPUT X.

De Regibus Francorum, sæculis XI. & XII.

ARTICULUS I.

De Roberto Rege.

ROberto Regi pacatissimum Regnum fuit: Bellum unicum pro Burgundiæ Ducatu vindicando, quem Dux *Henricus* in ipsius Regis nepotis sui legitimique heredis injuriam *Willelmo* privigno testamento reliquerat. Favebat VVillelmo *Landricus* Nivernensis Comes. Utrumque domuit *Robertus*, Richardo III. Normannorum Duce suppetias ferente. *Leothericum* Senonensem Archiepisc. pro quibusdam causis probationem per Corpus & Sanguinem Christi quærenten, acerrimis literis objurgavit, eique periculum honoris minatus est, nisi resipisceret. *Cum sit tibi nomen scientiæ*, (inquit) *miror qua ratione quæsieris pro tuis iniquissimis imperiis, & pro infestato odio quod erga servos Dei habes, examinationem in Corpore & Sanguine Domini: & cum hoc sit quod a dante Sacerdote dicitur*: „ Corpus Domini nostri Jesu Christi sit tibi salus animæ „ & corporis, *cur tu temerario ore & polluto dicas*: Si dignus es, accipe: *Cum sit nullus qui habeatur dignus? Jurans Domini fidem Princeps Dei*, *Privaberis* (inquit) *honore Pontificis*, *nisi ab his resipueris*. Ita refert *Helgaldus* Floriacensis. Catholicæ Fidei vindex fuit acerrimus: cujus integritatem cum *Lisoius & Stephanus* novi Manichæi depravassent, eos cum pravitatis hæreticæ consciis Aurelianis igne damnavit. Christianæ mansuetudinis & caritatis eximia dedit exempla. Duodecim viros conjurationis in Sacram suam Personam convictos triduo ante Pascha, jussit ipsa die Sacrosanctæ Dominicæ Resurrectionis Communione Corporis & Sanguinis Domini nostri Jesu Christi donari, & Regalibus epulis recreari. Sequenti die quæstione habita, capite damnati sunt. At ipsos absolvit Rex mansuetissimus, dicens, *Non debere damnari*, *qui fuerant præmuniti cibo potuque cœlesti*. Nusquam absque pauperibus erat Christianissimus *Robertus*. Duodecim pauperes domesticos habebat, qui ipsum quocumque iret, asellis vecti præcedebant. Hoc Sancti Regis Satellitium. Mille in Regiis urbibus & castris, scilicet Parisiis, Sylvanectis, Aurelianis, Divione, Autissiodoro, Avalone, Meleduno, Stampis, alebat. Quadragesimali tempestate ducentis quotidie panem, pisces, ac vinum subministrari curabat. In Cœna Domini trecenti propria manu panem, legumina, pisces ac denarios flexis genibus, hora tertia viritim distribuebat. Selectis centum pauperibus Clericis uberiorem hora sexta erogabat eleemosynam. Cum a mensa surrexisset, positis Regalibus vestimentis, cilicio indutus, pauperum pedes pietate & humilitate admirabili abluebat. Sacras ædes & Monasteria ingenti numero a fundamentis erexit, de quibus legendus *Helgaldus* in ejus Vita. In Dei laudibus erat assiduus. Sacros quosdam Hymnos composuit, & inter alios Prosam, *Veni Sancte Spiritus*. Justitiæ pacisque fructus sub Piissimo *Rege Roberto* Galli decerpserunt ac degustarunt. Regiam Domum turbavit *Constantia* superba mulier. Ex ipsa filios quatuor suscepit *Robertus*, *Hugonem*, *Henricum*, *Odonem*, & *Robertum*, necnon & filiam nomine *Adelaidem*. Hugo quem in Regni consortium asciverat, quique spes tantas de se excitabat, ut jam *Magnus* appellaretur, obiit anno 1025. & Compendii ad *Sancti Cornelii* sepultus est. Regem ac Reginam gravissimo ob ejus mortem mœrore confectos consolatus est his verbis *Sanctus VVillelmus* Abbas *Sancti Benigni* Divionensis, referente *Glabro Rodulpho* in ejus Vita: *Non infelices vos putare debetis*, *quia talem amisistis*: *Quin potius felices valde*, *quia talem habere meruistis*. *Ego ex ullo hominum gradu non tam paucissimos salvos futuros æstimo*, *sicut & Regum*. Qui cum attoniti responderent, Cur hoc dicis, Pater?

Roberti Regis pium pro fide & Religione Catholicæ studium.

Roberti Regis mansuetudo & caritas.

S. Benigni Abbatis Divionensis verba Regibus terribilia.

ter? Respondit: *Non audisti sacer Canon quomodo refert, vix tres de triginta Regibus bonos extitisse? Idcirco cessate quæso nunc Juvenem flere mortuum: sed potius congratulamini ei, sicut requieti datum & a malis liberatum.* Trium filiorum superstitum majorem natu *Henricum* successorem dixit *Robertus*, eique coronam imposuit anno 1027. repugnante *Constantia* Regina, quæ natu minorem *Robertum* volebat anteponi.

Quæstiones in Synodis disceptatæ.

Per hæc tempora quæstiones quasdam in Synodis Episcoporum disceptatas refert *Glaber Rodulfus* libro 3. cap. 3. Primam de jejuniis inter Ascensionem Domini & Pentecosten a plerisque fidelium observatis, ad quæ neminem imperio Sacerdotum adstringendum præterquam sabbato Pentecostes, sancitum fuit. Altera quæstio fuit de hymno *Te Deum laudamus*, quem Adventus & Quadragesimæ tempestate Monachi contra Romanæ Ecclesiæ morem decantabant. Qui cum *S. Benedicti* institutione ritum suum tuerentur, suus illis usus permissus est. Tertia quæstio fuit de celebratione Annuntiationis Beatæ Virginis XV. Kalendas Januarii, Hispaniensis Ecclesiæ ritu. Prævaluit vero Ecclesiæ Romanæ, Gallicanæ, ac cæterarum consuetudo die 25. Martii illam solemnitatem celebrantium, quæ etiam cœlesti viso Cluniaci confirmata est.

Roberti Regis sanctitas.

Obiit sanctitate & miraculis clarus *Robertus* Rex anno Christi millesimo trigesimo primo, decimo tertio Kal. Augusti, quem calculum variis monumentis confirmant Viri Eruditi *P. Ægidius Laccari* S. J. in Dissertatione de morte *Roberti* Regis & Dom. *Mabillonius* lib. II. *De re diplomatica*. Ad annum 1033. *Roberti* Regis obitum differunt *Baronius & Petavius* freti *Helgaldi* testimonio, qui cum ecclipsi illius anni ejus obitum componit. Sed nonnisi recapitulatione quadam hæc duo ab *Helgaldo* simul commemorari compertum est, cum scribat *Robertum* obdormivisse in Domino *XIII. Kalendas Augusti, lucescente aurora diei tertiæ Sabbati*, id est, die Martis, quæ dies cum XIII. Calendas Augusti seu 20. Julii, non anno 1033. sed 1031. concurrebat. Nec *Baronii* Epochæ robur majus accedit ex *Glabri Rodulphi* testimonio, ejusdem Regis obitum ad annum 1033. referentis. In Chronologia enim haud semel lapsum *Glabrum*, certum est: Cum hoc ipso anno *Fulberti* Carnotensis Episcopi, & *Benedicti* Papæ mortem consignet; quamvis *Fulbertus* anno 1029. obierit. Anno vero 1033. *Joannes XIX.* Papa, non *Benedictus* e vivis excesserit. *Roberti* Regis corpus Meloduno, ubi obierat, in *S. Dionysii* basilicam illatum est. Annos vixit sexaginta & unum, regnavit 45. & sex menses: Novem scilicet annos & dimidium cum *Hugone* patre, triginta quatuor ab ejus obitu. Quod hodie visitur monumentum cum effigie & hoc titulo, *Robertus Rex*, positum statim non fuisse colligitur ex his *Hildegaldi* Floriacensis verbis: *Inter alia unum quiddam doloris nobis hoc affert, quod talis ac tantus vir sine titulo ornati lapidis, sine nomine, sine literis jacet, cujus in toto terrarum orbe gloria & memoria in benedictione est*. In ejus funere a subditis acclamatum est: *Roberto imperante & regente, securi viximus, neminem timuimus. Patri pio, Patri Senatus, Patri omnium bonorum, felix anima & salus, felix, ad superna ascensus, felix cum Christo Rege Regum per sæcula cohabitatio.* Hoc ipsum elogio exornat Helgaldus: *Ei indesinenter adhæsit Ecclesiasticus, & sibi semper amabilis Monasticus ordo . . . . Sermocinans quis cum eo, non est lætificatus gaudio magno? Pacem quis desiderans, in ejus conspectu non abhorruit iram? Vultus sui præsentiam aspiciens, quis non est oblitus dolos? Orationibus ejus quis Monachorum non habuit requiem, & non est amatus, dilectus, & veneratus? Ejus sanctissima admonitione quis Clericorum non fuit amator castimoniæ? Ipsius amicabilia verba, quibus non fuerunt medicamina? Aspectus ejus quibus non profuit insipientibus ut virga? Oculos ejus humiles quis aspiciens, non est meditatus cœlestia? Pauper & esuriens quis non satiatus ab ejus recessit mensa? Vidua & pauperes ad exemplum bonæ Dorcadis non ab eo datas ostenderunt vestes? Omnis miserorum multitudo non eum patrem & nutritium inclamavit? . . . . Non fuit ei similis post sanctum David de cunctis Regibus terræ, in Sanctis virtutibus, humilitate, misericordia, pietate & caritate: quia semper adhæsit Domino, & non recessit a mandatis ejus corde perfecto.* Fulbertus Carnotensis Episcopus Epistola 87. *Robertum* Regem *Sanctum Patrem*; eumdem *VVillelmus* Aquitaniæ Dux in Charta pro Cœnobio Burguliensi *Theosophum* appellat. Varia pro variis Ecclesiis & Monasteriis diplomata edidit ac præcepta, pro Fossatensi, pro Autisiodo-

Roberti Regis elogium.

rensi

rensi *S. Germani*, pro Latiniacensis restauratione, pro Compendiensi, cui prædium dedit prope Vermeriam. Edita sunt a Domno *Mabillonio* lib. VI. *De re diplomatica.*

ARTICULUS II.

De Henrico I. & Philippo I.

I. HEnricus Rex *Constantiam* matrem expertus est adversariam, quæ nimirum urbes quasdam & castra occupaverat, & multos Franciæ ac Burgundiæ Proceres sibi devinxerat, ac *Robertum* quem Burgundiæ Ducem creaverat *Henricus*, eo exauctorato in solium eveheret. Sed inquietæ mulieris conatus repressit, *Roberti* Normannorum Ducis auxilio. *Odonis* Carnotensis Comitis rebelles filios *Theobaldum & Stephanum*, qui *Odonem* Regis fratrem spe Regni delusum solicitabant, per *Gotfredum* Andegavensium Comitem vicit, Fratremque Aurelianis in custodiam tradidit. *VVillelmum Nothum*, Richardi Normannorum Ducis filium, quem pater fidei suæ commendaverat, tuitus est, & Normannorum millibus triginta fusis, cum ipse tria dumtaxat millia in exercitu haberet, gentem pertinacem ad parendum ipsi compulit. Ex *Anna* Russorum Regis filia, quam duxerat uxorem, tres filios suscepit, *Philippum*, *Robertum*, & *Hugonem*. Anno sexagesimo supra millesimum habitis Lutetiæ Parisiorum Comitiis, consilium suum, de filio primogenito *Philippo* in Regem promovendo Proceribus exposuit. Cum id omnes laudassent, seque jurisjurandi religione ad fidelitatem ipsi servandam obstrinxissent, Rex Lutetia Remos profectus, ipsos ad solemnem ejus inaugurationem eo vocavit. Ipsum hoc ritu a *Gervasio* Remensi Archiepiscopo unctum testatur Formula vetus ex MS. Codice Petaviano edita a *Francisco Duchesnio* Tom. IV. pag. 161. *Incboata Missa, antequam Epistola legeretur, Domnus Archiepiscopus vertit se ad eum, & exposuit ei Fidem Catholicam: sciscitans ab eo utrum hanc crederet, & defendere vellet. Quo annuente, delata est ejus Professio: quam accipiens, ipse legit, dum adhuc septennis esset, eique subscripsit. Erat autem Professio hæc: Ego Philippus, Deo propitiante, mox futurus Rex Francorum, in die Ordinationis meæ promitto coram Deo & Sanctis ejus, quod unicuique de vobis commissis Canonicum Privilegium, & debitam legem atque justitiam conservabo: & defensionem, quantum potuero, adjuvante Domino, exhibebo, sicut Rex in suo Regno, unicuique Episcopo & Ecclesiæ sibi commissæ per rectum exhibere debet. Populo quoque nobis credito me dispensationem legum in suo jure consistentem nostra auctoritate concessurum. Qua completa, posuit eam in manus Archiepiscopi. Accipiens Archiepiscopus Baculum Sancti Remigii, disseruit quomodo pertineat ad eum electio Regis ex quo S. Remigius Ludovicum Regem baptizavit & consecravit .... Tunc annuente Patre ejus Henrico, elegit eum in Regem.* Aderant honoris & amoris gratia Sedis Apostolicæ Legati: quamvis absque Romani Pontificis nutu Reges Francorum inaugurari possunt (ut ea in Formula notatum est) Episcopi viginti duo, Abbates ac Proceres quamplurimi. Ab omnibus acclamatum est: *Laudamus, Volumus, Fiat*. Paulo post obiit *Henricus* Vitriaci prope Lutetiam, annis Regni ab obitu patris viginti tribus completis, ætatis quinquagesimo quarto, bellicosus ac religiosus Princeps. Basilica *S. Martini a Campis* Henricum I. fundatorem agnoscit. In ea constituit Clericos quibus ob pravos mores pulsis, *Philippus I.* Monachos Cluniacensis Congregationis ibi collocavit.

Bellum Normannicum.

Rex Henricus Philippum filium Regem inaugurari jubet.

Ritus antiquus Regiæ Consecrationis.

Henrico I. regnante obiit *Fulco* Senior Comes Andegavensis, anno circiter 1040. *Gaufrido* filio, cui *Martello* cognomen, vivens Principatu cesserat. Ille superbe in Patrem, inhumane in subditos se gerens, Comitatum facesque deponere jussus, arma in Patrem sumere ausus est. *Fulco* filium insolentem adeo infregit, ut per aliquot milliaria sellam dorso vehens, pronum se cum sarcina ad ejus pedes abjiceret. Senex pede jacentem pulsans, & ictum terque quaterque ingeminans; id responsi a magnanimo Juvene tulit: *Tibi, Pater, soli quia Pater es, victus; cæteris omnibus invictus sum*. Quo mollitus responso, gratiam illi suam ac Principatum restituit. Eodem anno Hierosolymam pœnitentiæ & pietatis motu profectus est, ubi a duobus servis Sacramento adactis, ut

Fulco Senior Comes Andegavensis.

Fulconis Comitis Hierosoly-

mitãna peregrinatio & pœnitentia. quod juberet, facerent per publicum ad sepulchrum Domini nudus tractus est. Alter restem ligneum collo ejus intorserat, alter flagellis terga expoliati urgebat: Quod ille opprobrium ac vulnera sponte passus, ad Deum clamabat: *Accipe, Domine, miserum Fulconem, perjurum tuum, fugitivum tuum; confessam dignare animam meam, Domine Jesu Christe.* Ita refert Willelmus *Malmesburiensis*, lib. 3. *De Gestis Regum Angliæ*.

In Catalania. Anno 5. *Henrici* Regis habitum Episcoporum Conventum, quo Monasterio Coxanensi Ecclesia *Sanctæ Mariæ inter ambas aquas* confirmata est, ejusque loci immunitas constituta, discimus ex Monumento edito a *P. Mabillonio* Lib. 6. *De re Diplomatica. Cap. 204.* Ejusdem Regis Placitum pro Cœnobio *Sancti Medardi* adversus *Robertum* Codiciacensem cap. 155. ejusdem libri legere est.

Philippus I. II. *Philippo* Regi septenni puero, *Henricus* Pater tutorem dedit ac Regni Moderatorem *Balduinum* Comitem Flandriæ, Principem integerrimum. Is VVascones a se alienos, & ad defectionem pronos, consilio & arte magis quam armis coercuit, ac Regi sibique devinxit, ductis in VVasconiam copiis, quasi Pyrenæum transmissuris, belli in Saracenos Hispaniam infestantes gerendi simulatione. *Richildis* Comitissæ Hannoviæ, & filiorum ejus ad Flandriæ Comitatum Jura *Philippus* Rex armis tuenda suscepit; sed re infeliciter gesta ipsorum partes reliquit, & *Roberto* favit puerorum Principum patruo, qui *Richildis* rebus profligatis, Comes Flandriæ salutatus est. Inter *Gaufridum Barbatum*, Andegavensium Comitem & *Fulconem* fratrem cognomento *Asperum*, Comitem VVastinetensium orto dissidio, *Fulco* inito cum Rege fœdere, ei VVastineto cessit, ne fratri, cui bellum inferebat, in auxilium veniret. Armis superior evasit *Asper*, Barbatum cepit, in perpetuam custodiam tradidit. *Philippus* Rex dissimulationis minime Regiæ mercedem accepit VVastinetum. *Bertam*, *Florentii* Hollandiæ Comitis filiam, in matrimonium duxit; ex qua *Ludovicum* genuit & *Constantiam*. Ipsi deinde repudium renuntiavit, affinitatem causatus. Postmodum *Bertradam* Fulconis Andegavensium Comitis uxorem assumpsit, quibusdam Episcopis approbantibus, quibus Regis favor divinis Ecclesiasticisque legibus erat antiquior. *Yvo Carnotensis*, & alii priscæ integritatis Antistites nuptias incestas & adulteras palam improbarunt & earum celebritati interesse recusarunt. Qua de re legenda est Epistola 15. *Yvonis* ad *Philippum* Regem scripta: *Sicut serenitati vestræ dixi præsens ante juramentum vestrum, ita nunc scribo absens: Quia huic nuptiarum solemnitati ad quam me vocatis interesse nec volo, nec valeo, nisi prius generalis Concilii diffinitione decretum esse cognoscam inter vos & uxorem vestram legitimum intervenisse divortium, & cum illa, quam ducere vultis, legitimum vos inire posse matrimonium: si autem invitatus fuissem ad hujus rei discussionem in eo loco; in quo cum Coepiscopis canonicas secure possem conferre sententias, ubi temerariam non timerem multitudinem, libentissime ad hoc venirem, quod lex & justitia dictaret, cum audientibus audirem, cum dicentibus dicerem, cum facientibus facerem. Nunc vero quia absolute vocor ut Parisius cum uxore vestra veniam, de qua nescio utrum possit esse uxor: Propter conscientiam meam quam coram Deo conservare debeo, & propter famam, quam Christi Sacerdotem bonam habere oportet apud eos qui foris sunt, malo cum mola asinaria in profundum mergi, quam per me mentibus infirmorum tamquam cœco offendiculum poni. Nec ista contra fidelitatem vestram, sed pro summa fidelitate dicere me arbitror: cum hoc & animæ vestræ magnum credam fore detrimentum, & coronæ Regni vestri summum periculum.* Apostolica libertas *Yvoni* Regis odium, fructuum Episcopi sui captionem, aliiasque molestias creavit; de quibus ad eumdem Regem scribit Epistola XXII. *Quoniam præcedente divina gratia, de stercore pauper usque ad solium Principum per manum vestram elevatus sum, fateor me post Deum pro posse meo cuncta vobis debere, quæ vestro congruunt honori & saluti. Sed quia exasperatus, propter salubres monitus, quos Serenitati vestræ ex summa fidelitate & caritate direxi, me diffiduciastis, & bona Episcopalis Domus diripienda adversariis nostris exposuistis, gravia & grandia inde perpessus incommoda, Regali Curiæ ad præsens nec secure possum interesse, nec honeste. Supplico itaque majestati vestræ, ut Regia interim me mansuetudine supportetis, donec possim aliquantulum respirare, & damna,* quæ

Philippi I. Matrimonium. Bertam repudiat uxorem. Bertradam superducit. Yvo Carnotensis & alii Episcopi incestas & adulteras Nuptias palam execrantur.

quæ mihi pene usque ad penuriam panis inflicta sunt, reparare. Expecto etiam per misericordiam Dei cito futurum, ut verum esse cognoscatis illud Proverbium Salomonis: Meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula blandientis.

De tanto scandalo certus *Urbanus II.* Pontifex Maximus, scripsit ad Gallicanos Episcopos, præcipiens Regem ut commonerent, & nisi resipisceret, Ecclesiasticæ disciplinæ severitatem in eum exercerent. Has literas aliquandiu apud se retinuit *Yvo Carnotensis*, remque communicavit cum *Widone* Regis dapifero, ut ejus majestati significaret, quo dimitteret adulteram, nec excommunicationem in caput suum traheret. *Vidi* (inquit) *literas, quas misit Domnus Urbanus Apostolicus ad omnes Archiepiscopos & Episcopos Regni sui, ut eum ad rationem mittant: & nisi resipuerit, Ecclesiastica eum disciplina ad emendationem venire constringant. Hæ quidem literæ jam publicatæ essent, sed pro amore ejus feci eas adhuc detineri: quia nolo Regnum ejus, quantum ex me est, adversus eam aliqua ratione commoveri. Hæc omnia volo ut dicas Domino nostro Regi, & secundum hoc quod apud eum inveneris, mihi facias remandari.* Interim *Urbanus* Papa sacris *Philippo* Regi interdixit, nisi *Bertradam* dimitteret, omnibusque vetuit Episcopis, ne illi coronam imponerent. Id ei significavit *Yvo Carnotensis*, Epistola 28. profectionem suam ad Aulam excusans multis rationibus. „ Quod facere, *inquit*, ad præsens „ magnæ & multæ causæ me prohibent. Prima, quia Domnus Papa Urbanus inter- „ dicit vobis Auctoritate Apostolica thorum mulieris, quam pro uxore habetis, & quia „ Sacramentum de securitate Concilii, quod vobis mandaverat, fieri vetuistis. A cu- „ jus commixtione, si amodo non cessatis, separat vos eadem Auctoritas a participa- „ tione Corporis & Sanguinis Dominici. Interdicit etiam omnibus Episcopis, ne capiti „ illius mulieris coronam imponant, quam (ut ubique pene terrarum dicitur) lateri ve- „ stro illicite copulastis. Parcens igitur majestati vestræ, dissimulo vestram adire præ- „ sentiam, ne Sedis Apostolicæ jussione compulsus, cui vice Christi parere me oportet, „ quod nunc dico in aure, cogar in vestris & multorum auribus publicare. Ego autem „ nolo vos scandalizare, vel Regiam majestatem vestram minuere, quandiu possum „ aliqua honesta ratione dissimulare.

Urbani II. ad Gallicanos Episcopos litera. Yvonis Carnotensis prudentia.

Urbanus II. sacris Philippo Regi interdicit, nisi Bertradam dimittat.

Hac tempestate, *Urbanus* II. Apostolicam Legationem *Hugoni* Lugdunensi Archiepiscopo demandavit; quam ille in tanta rerum perturbatione ac difficultate obire cunctabatur. Ipsi animos addidit *Yvo Carnotensis* Epistola 24. *Hanc meam lætitiam perturbavit, quod mihi dictum est, te in tanta perturbatione humerum huic oneri nolle supponere, dissuasione quorumdam dicentium, propter languidum caput, ægrotanti corpori, & pene viribus destituto, non posse commode subveniri. Sed imperitorum medicorum est tale consilium, tumores palpantium, & palpando putredines digestantium; amantium suam tranquillitatem, non ægrotantium sanitatem, nec attendentium quod Veritas dicit: Non est opus sanis medico, sed male habentibus. Licet enim in Regno Italico surrexerit alter Achab, in Gallico autem altera Jezabel, quærentes altaria suffodere, Prophetas occidere; non est tamen dicendum Eliæ:* „ Relictus sum solus, & quærunt animam meam: *ne* „ *divinum dicat ei responsum:* Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curva- „ verunt genua sua ante Baal: *Licet ad placitum Herodis saltet Herodias, petat caput Joannis, concedat Herodes, dicat tamen Joannes: Non licet tibi uxorem tuam inordinate relinquere, & contribulis tui conjugem vel pellicem in conjugium habere. Licet Balaam doceat Balac edere & fornicari, Phinees tamen non pareat Israelitæ cum Madianite fornicanti.*

Apostolica Legatio Hugoni Lugdunensi Archiepiscopo imposita.

His literis excitatus Legatus Apostolicus, congregata Augustoduni Synodo, Regem excommunicavit, anno millesimo nonagesimo quarto, ut *Bertholdus* Constantiensis Presbyter testatur. Hoc percussus fulmine *Philippus* Rex Oratores misit ad *Urbanum* II. Synodum Placentiæ celebrantem Quadragesimali tempore anno 1095. & inducias ad Pentecostem usque impetravit. Quæ dum agerentur, *Yvo Carnotensis* ad Summum Pontificem scripsit Epistolam 46. qua ipsius Sanctitatem adhortatus est, ne quorumdam suggestionibus ac minis concuteretur, & a via Justitiæ se fineret adduci. *Venturi sunt*, inquit, *ad vos in proximo Nuntii ex parte Regis Francorum, per quorum os locutus est Spiritus mendax, qui infatuati adeptione vel promissione bonorum Ecclesiasticorum,*

Legatus in Synodo Augustodunensi Regem excommunicat. Ivo Carnotensis Urbano II. auctor est ne Regis aut aulicorum minis via Justitiæ se abduci sinat.

infatuare molientur Sedem Justitiæ. Contra quorum calliditatem a Parvitate mea Vigilantiam vestram volo esse præmonitam & præmunitam, quatenus rigorem vestrum promissiones eorum non emolliant, comminationes non exterreant. Quidquid enim dicent, jam securis ad radicem arboris posita est, nisi aut arcum remittatis, aut gladium suspendatis. Qui ergo venturi sunt confidentes in calliditate ingenii sui, & venustate linguæ suæ, prædictis de causis impunitatem flagitii se impetraturos Regi a Sede Apostolica promiserunt: Hac ratione ex parte usuri, Regem cum Regno ab obedientia vestra discessurum, nisi coronam restituatis, nisi Regem ab anathemate absolvatis. Si autem impœnitenti venia concedatur, quanta spes impune peccandi peccantibus de cætero relinquetur, non est meum instruere vestram Prudentiam, cujus potissimum interest delinquentium errata non fovere, sed ferire. Si autem aliqui subdoli evidenter ab unitate Matris suæ discedunt, qui jampridem mente discesserunt: Consoletur sanctitatem vestram divinum responsum: Reliqui mihi septem millia virorum. Et illud Apostoli, Oportet Hæreses esse, ut hi qui probati sunt, manifesti fiant.

Philippus Rex ab Urbano II. non est exauctoratus. Cardinalis Perronius hac Historia abusus ad potestatem indirectam in temporalia Regum Romano Pontifici asserendam confutatur.

Ex his verbis *Yvonis Carnotensis* ad *Urbanum II.* scribentis, *nisi coronam restituatis*, perperam colligebat Doctissimus Cardinalis *Peronius* in Oratione ad Tertium Regni Ordinem, Summum Pontificem indirectam in temporalia Regum auctoritatem habere, & subditos ipsorum a juramento fidelitatis absolvere posse certis in casibus. Scilicet Magno Cardinali visum est his verbis significari, *Urbanum Philippo* regnandi potestatem ademisse. At non ita se res habet. Per coronam enimvero non hic intelligitur regnandi jus, & suprema regendæ Reipublicæ Auctoritas, sed corona quam inter Sacra, præcipuis anni Festis ab aliquo Episcoporum solemni ritu impositam, Reges ad ornatum magnificentiorem olim gestabant. Quod in *Philippo* Rege fieri prohibuerat Summus Pontifex *Urbanus*: tum ne ab Episcopis hunc honorem ferret Princeps cum totius orbis Christiani scandalo impudicus, & ad Ecclesiæ Censuras pervicaciter obdurescens; tum quod Sacris interesse excommunicato omnino non liceret, multo minus cum pompa & dignitatis insignibus, cui potius inter pœnitentes gemendum. Unde hæc duo junxit Yvo: *Nisi coronam restituatis, nisi Regem ab Anathemate absolvatis*. Hunc porro morem coronæ Regio capiti per Episcopos imponendæ Festis solemnioribus, discimus ex eodem *Yvone* Epist. 66. ad *Hugonem* Sedis Apostolicæ Legatum. *Turonensis*, inquit, *Archiepiscopus, prædictæ Ecclesiæ pædagogus & incubus in Natale Domini, Regi, contra interdictum vestrum, coronam imponens, &c.* Et epist. 67. ad Urbanum II. *Sciatis etiam quia Turonensis Archiepiscopus, contra Interdictum Legati vestri, in Natale Domini, Regi coronam imposuit*. Plures coronatos fuisse Reges docet quoque *Sugerius* Abbas in Vita *Ludovici Crassi* scribens: *Primæ Regis Coronæ primitias ad jus Remensis Ecclesiæ spectare*. Hugo de Cleriis *Fulconis* Comitis ad *Ludovicum VI.* Legatus: *Si*, inquit, ad *coronamenta Regis Comes ire voluerit*, &c. Rigordus in *Vita Philippi Augusti*, scribit ipsum an. 1581. in Ascensione Domini, *secundo imposuisse sibi diadema*. Hermannus l. 3. *De Miraculis S. Mariæ Laudunensis*, c. 22. loquens de *S. Joannis* Abbatia a *B. Salaberga* Lauduni condita: *Tantæ vero dignitatis erat eadem Abbatia, ut quandocumque Rex Francorum in diebus solemnibus Lauduni coronandus esset, in ipsa præcipue coronam auream portaret*. Neque vero quidquam accedebat Regii Juris per hanc iterationem coronandi: Trimestres alioqui ut plurimum Reges fuissent, quibus ab una Solemnitate ad aliam potestas cum corona traderetur: Quod si nihil repetitis illis coronationibus Juris datum: nihil etiam sublatis ademptum est. *Urbanum* Pontificem eadem epist. monitum voluit Religiosissimus Antistes, Regem Conventum Episcoporum Trecis indixisse, acceptis Sanctitatis ejus responsis celebrandum. Cui adesse non vult *Yvo*, nisi consilio Papæ munitus, *timens ne quid contra Justitiam & Sedem Apostolicam moliatur ille Conventus*.

Urbanus II. Philippum & Bertradam excommunicat.

Eodem anno, 4. aut 6. Kalendas Decembris, *Urbanus* II. in Claromontana Synodo de Sententia Patrum *Philippum* Regem, & *Bertradam* pellicem excommunicavit, ut Bertoldus, Sigebertus, & VVillelmus, Malmesburiensis lib. IV. c. II. referunt. Addit VVillelmus, eodem Anathemate confixos omnes, *Qui eum vel Regem, vel Dominum suum vocarent, & ei obedirent*. At falsum esse illud *Willelmi* ad Historiam additamen-

mentum, suadet aliorum Auctorum silentium, & summa tunc temporis Galliæ pax: quam hujusmodi sententia turbatam non fuisse, siquidem in Regem lata fuisset, incredibile est. Quis enim sibi persuadere possit, *Philippum* æquo animo laturum fuisse abdicationem illam, pacatasque mansuras Gallias, abrogato sibi Rege, cum Germania atque Italia, propter *Henrici* IV. exauctorationem gravissimis bellis exarserint. Quod demum nec Pontifex, nec Episcopi ipsi devoti, de alio Rege sufficiendo usquam egerint. Dicendum itaque bonos optimo exemplo, non a Regis Imperio; sed a sceleris communione recessisse. Unde *Paulus Æmilius* lib. III. in Gestis *Philippi I.* ait: *Francia sub Regeminus probato ita incolumem Majestatem ei servavit, ut ipsa a sanctitate Majorum non degeneraret*. Yvo etiam Carnotensis, in Epistolis suis, Philippum, licet excommunicatum, *Francorum Regem*, & *Dominum Regem* appellat. Cur porro tunc non negaret *Philippum* esse Regem vir pro Pontifice satis acer, exemplo eorum qui in *Henricum* IV. Germaniæ Regem sunt erecti, apud quos nefas erat ipsum Regem appellare, ut ex *Stephano Halberstatensi* ad *Waldramnum* scribente compertum est? *Miror autem*, inquit, *si in te vel gutta sanguinis est, quod non erubescis Dominum Henricum Regem dicere*.

Romanus Pontifex Philippum I. Regno non privavit.

Seu VValeranum.

Chronicon Fuxense testatur morem consignandi *Philippi I.* annos in publicis Instrumentis interruptum fuisse, quandiu sub excommunicatione jacuit, tuncque non fuisse *Regnante Philippo*, sed, *Regnante Christo*. At unus id asserit Chronici illius obscurus & imperitus Auctor, quem falsi convincit vir inter Heterodoxos eruditus *David Blondellus*, in Diatriba *De Formula Regnante Christo*, cap. XIX. ex veterum Chartarum fide, post annum MXCIV. quo primum excommunicatio in *Philippum* lata est in Synodo Augustodunensi, die 13. Octobris scriptarum. In his enim omnibus, anni *Philippi* Regis consignantur, vel hæc legitur Formula, *Regnante Philippo Francorum Rege*. Quod etiam in Scriptorum coævorum Historiis observatur. Ad annum MCXV. id testantur Charta *Fulconis* Comitis in gratiam Monasterii *Sancti Sergii* Andegavensis, ita Regnum exprimens: *Francia ex adulterio Philippi indigni Regis fœdata*: Charta Furnensis: *Regnante Rege Francorum Philippo*, Charta, Majoris Monasterii S. Dionysii ab *Elinando* Laudunensi scripta, Burgoliensis, Lemovicensis, eamdem temporis notam & Formulam habent. Concordatum inter Canonicos Lemovicenses & Monachos Dolenses consignatur *temporibus Urbani II. Papæ, qui tunc in Galliis morabatur, Philippi Francorum Regis, Regnante in perpetuum Christo Rege Regum*. Anno 1092. quo nondum excommunicatus erat *Philippus I.* ejus anni cum Formula *Regnante Christo*, in Diplomate *Gaufredi* Aquitanorum Ducis conjunguntur. *Anno ab Incarnatione Domini 1092. Papa existente Urbano Philippo quoque Francorum Rege . . . . . In universo mundo Regnante Domino nostro Jesu Christo*. Refert *Beslius* lib. *De Comitibus Pictaviensibus*, pag. 397. Annos *Philippi* Regis eodem tempore adscripsere Auctor Libelli *De tribulationibus Majoris Monasterii*, Anonymus ejusdem Cœnobii Monachus e Bibliotheca *Laurentii Bochelli*, *Falcherus* Carnotensis lib. 1. *Guibertus Novigentinus* lib. II. *De Gestis Dei per Francos*, c. III. *Willelmus Tyrus* Archipræsul lib. I. cap. XIV. Ad annum 1096. idem testantur Chartæ, Angeriacensis, S. Nicolai Andegavensis, Rotæ Sancti Martini de Campis, Gilo Parisiensis, *Viæ Hierosolymitanæ* lib. I. ad annum 1100. quo jam affecto *Philippus* Rex in Concilio Pictavensi tertio excommunicatus est, idem confirmant Charta Angeriacensis, & Chronicon Turonense. Ad annum 1101. Chartæ, Affligemensis, *Sancti Benigni* Divionensis, Lascariensis, Sancti Hilarii Pictavensis. Ad annum 1102. Burgoliensis, Angeriacensis, Sancti Hilarii Pictavensis, & Sancti Nicolai Andegavensis. Ad annum 1103. Cluniacensis, Jotrensis, & Regulæ. Ad annum 1104. Chartæ Sancti Martini a Campis, Sancti Hilarii Pictavensis, Angeriacensis, Sanctæ Crucis Pictavensis, Fontis Ebraldi a *Fulcone Richino* scripta, cujus uxorem *Bertradam* retinebat *Philippus*, & Placitum inter Angeriacenses & *Sancti Martini* Fratres. Ad annum 1105. Chartæ S. Andreæ prope Brugas, S. Cypriani Pictavensis, S. Nicolai Andegavensis & Harlebecensis. Perperam itaque ex Chronico Fuxensi omissam in publicis Instrumentis formulam, *Regnante Philippo*, quandiu fuit excommunicatus, falso asserente;

Formula Regnante Christo, in publicis Actis usurpata non probat Philippum Regem exauctoratum fuisse.

BIBLIOTECA D. F. M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

ferente, colligunt Pontificiæ in temporalia Regum poteſtatis Aſſertores, *Philippum* Regem a Pontificibus aut Synodis exauctoratum fuiſſe.

Nec vero magis ipſi favent hæc verba *Yvonis Carnotenſis* Epiſtola 15. ad Philippum I. ſcribentis de nuptiis cum *Bertrada* ab ipſo celebrandis, quibus intereſse recuſabat: *Nec iſta contra fidelitatem veſtram, ſed pro ſumma fidelitate dicere me arbitror: cum & animæ veſtræ magnum credam fore detrimentum, & coronæ Regni veſtri Summum periculum. Caveat ergo ſublimitas veſtra, ne cum diminutione terreni, Regnum amittatis æternum.* Hæc, inquam, verba non ſignificant periculum exauctorationis, quod Regi a Summo Pontifice immineret: alioqui ſolam *Regni terreni diminutionem* ejus Majeſtati metuendam eſſe non ſcripſiſſet *Yvo*, ſed terreni pariter æternique Regni jacturam ipſi fuiſſet comminatus. Coronæ ergo periculum denuntiat; primo quia Rex odium & contemptum plurimorum propter inceſtas & adulteras cum *Bertrada* nuptias incurrebat, & cultum ac reverentiam populorum imminutum ibat fœdiſſimum crimen, & imminens ipſius capiti excommunicatio, turbarumque & conjurationum in Regno occaſio eſſe poterat. Secundo, quia bellum atrox in Regem concitare poterant ſceleſtæ illæ nuptiæ. Hinc enim *Fulco Richinus* Comes Andegavenſis *Bertradæ* maritus, *Alani* Britonis ſocer, dira minabatur. Inde *Guillelmus Rufus* Rex Angliæ ad Regnum Francorum aſpirare dicebatur, teſte *Sugerio*: & *Stephanum* Bleſenſium & Carnotenſium Comitem, *Adelæ* ſororis maritum, *Robertum* Comitem Flandriæ conſobrinum, *Berthæ* olim derelictæ uterinum fratrem, & *Hugonem* Trecenſium Comitem in partes adverſus *Philippum* trahere facile poterat. Hoc coronæ Regni periculum imminens ſignificabat Carnotenſis Antiſtes. Tandem ſummum Regni dedecus periculi nomine indigitabat *Yvo*, ut conſtat ex ejus Epiſtola XIII. ad *Rainaldum* Remenſem Archiepiſcopum, in qua de Nuptiis Regis cum *Bertrada* ſcribit: *Quoniam igitur confido de Religione veſtra, nihil vos de re tam periculoſa, & famæ veſtræ, & honeſtati totius Regni tam pernicioſa facturum dicturumve, quod non auctoritate vel ratione nitatur*, &c. His contra *Bellarminum* & *Perronium* Cardinales doctiſſimos, *Janum a Coſta*, & alios qui indirectam poteſtatem in temporalia Regum Eccleſiæ aſſerunt, & *Philippi I.* Hiſtoria ad opinionem ſuam confirmandam abutuntur, obſervatis, ad ſeriem Hiſtoriæ regredior.

Quale periculum coronæ Regi ſignificet imminere Yvo Carnotenſis?

Urbani & Claromontanæ Synodi ſententia *Bertradam* dimittere coactus *Philippus*, ipſam paulo poſt reduxit. Quam ob cauſam Synodus Pictavis habita a *Joanne* & *Benedicto* Cardinalibus, Sedis Apoſtolicæ Legatis, 14. Kalendas Decembris, anno Domini 1100. qui Regem a piorum cœtu alienum iterum pronuntiarunt, ut *Hugo Flaviniacenſis* in Chronico, & *Gaufredus Groſſus* in Vita *Sancti Bernardi* primi Abbatis Tironienſis teſtantur. Reſipuit tandem *Philippus* anno circiter milleſimo centeſimo quarto; reſipuit & *Bertrada* & *Paſchali II.* Pontifici Maximo pro abſolutione ſua ſupplicarunt. Annuit *Paſchalis* ea conditione, ut uterque tactis Sacroſanctis Evangeliis, omnem carnalis copulæ conſuetudinem abjuraret, & mutuum contubernium, immo & colloquium, niſi ſub perſonarum minime ſuſpectarum teſtimonio. Negotium iſtud commiſit *Richardo* Cardinali, Sedis Apoſtolicæ Legato, qui propterea Diœceſeon Remenſis ac Senonenſis Epiſcopos ad Synodum convocavit *Balgenciaci*; quod municipium eſt Aurelianenſis Epiſcopatus, celebrandam. At cum Epiſcoporum conſilium ea de re exquireret, illi ſe hujus conſilii comites & non duces eſſe debere dixerunt. Quæ difficultas prohibuit ne finiretur negotium. Id diſcimus ex Epiſtola CXLIV. *Yvonis Carnotenſis* ad *Paſchalem* Papam, qua & ipſum rogat ut de ſeveritate diſciplinæ aliquid remittat hac in cauſa. *Per ſe*, inquit, *& per nos adhuc pulſat ad aures Paternitatis veſtræ, ut ſecundum moderationem Literarum veſtrarum, & verba quæ Domno Galoni Coepiſcopo noſtro injunxiſtis, cauſam ejus temperetis, ne contingat de eo illud Salomonis*: Qui multum emungit, elicit ſanguinem. *Diſpenſationis autem modus nulli umquam ſapientum diſplicuit. Unde Beatus Cyrillus ad Gennadium Presbyterum*: Si„ cut enim qui mare navigant, tempeſtate urgente, navique periclitante, quædam „ exonerant, ut cætera ſalva permaneant: ita & nos cum non habemus ſalvando„ rum

Philippus Bertradam dimittit, moxque revocat. In Synodo Pictavenſi a Legatis Apoſtolicis rurſus excommunicatus denuntiatur. Tandem reſipiſcit. Concilium ad ejus Converſionem probandam celebratur Balgenciaci, vulgo Baugency.

[library stamp]

„ rum omnium negotiorum certitudinem, despicimus ex eis quædam, ne cunctorum pa- „ tiamur dispendia. „ *Et quia hæc suggerendo dicimus, non docendo, nostræ suggestionis summa est, ut imbecillitati hominis amodo, quantum cum salute ejus potestis, condescendatis, & terram quæ ejus anathemate periclitatur, ab hoc periculo liberetis.* Absolutionis *Philippo* & *Bertradæ* dictis conditionibus impartiendæ *Paschalis* Pontifex Epistola 35. *Lamberto* Attrebatensium Episcopo, cum trium Provinciarum Episcopis, Remensi, Senonensi, ac Turonensi, potestatem fecit, si forte *Richardus* Cardinalis e Galliis excessisset. Secundum Pontificis Literas, habita Synodus est Parisiis IV. Nonas Decembris anno 1105. in qua *Lambertus* cum aliis Præsulibus Regem absolvit, cum jurisjurandi religione pœnitentiam suam confirmasset, cujus hæc Formula: *Audias, tu, Lamberte Episcope Attrebatensis, qui hic Apostolica vice fungeris: audiant Archiepiscopi, & præsentes Episcopi, quod ego Philippus Rex Francorum peccatum & consuetudinem carnalis & illicitæ copulæ, quam hactenus cum Bertrada exercui, ulterius non exercebo; sed peccatum istud & flagitium penitus & sine omni retractatione abjuro. Cum eadem quoque femina mutuum colloquium & contubernium, nisi sub testimonio personarum minime suspectarum, non habebo. Hæc omnia, sicut Literæ Papæ dicunt, & vos intelligitis, sine omni malo ingenio observabo. Sic me Deus adjuvet, & hæc Sacrosancta Jesu Christi Evangelia.* Idem Sacramentum præstitit *Bertrada*, ut absolutionem impetraret. Id constat ex *Lamberti* Epistola ad *Paschalem II.* quam ex Codice MS. Igniacensi a P. *Sirmondo* descriptam, Tomo X. Conciliorum Labbeanæ Editionis, p. 742. legere est.

Yvo Carnotensis Paschali II. suadet ut de severitate disciplinæ aliquid remittat hac in causa.

Rex Pœnitens in Concilio Parisiensi absolvitur secundum literas Summi Pontificis.

Regnante *Philippo* Rege, Francorum genti gloria Sacris expeditionibus accessit amplissima. Expugnatio Nicææ, & Antiochiæ, deditio Lycaoniæ, Lyciæ, Ciliciæ, & Pamphiliæ, Solymani Turcarum Principis, Soldanorum Babyloniæ & Ægypti debellatio, ad extremum Hierosolymorum in Christianorum potestatem redactio, primarum expeditionum præclari fructus extitere. Penes *Godefridum Bullionæum* & inferioris Lotharingiæ Ducem, Christiani Generalem Præfectum exercitus, præcipua laus victoriarum tam insignium fuit, cui Regnum Hierosolymitanum Principum electione delatum est. *Promotus autem, humilitatis causa, corona aurea, Regum more, in Sancta Civitate noluit insigniri, ea contentus, & illi reverentiam exhibens, quam humani generis Reparator in eodem loco usque ad Crucis patibulum pro nostra salute spineam deportavit.* Verba sunt *Willelmi Tyriorum* Archiepiscopi lib. 10.

Francorum Crucesignatorum in Oriente victoriæ.

Godefridi Bullionæi Hierosolymorum Regis humilitas.

Munificentiæ ac pietatis *Philippi I.* in Ecclesias & Monasteria, egregia Monumenta edidit Dom. *Mabillonius* lib. 6. *De Re diplomatica;* scilicet Placitum pro Monasterio *S. Medardi* adversus *Albericum Cociacensem*. Diploma pro Milidunensi Cœnobio *S. Petri*, datum anno 1094. & pro Mauriniacensi cui *Veteres Stampas* attribuit. *Philippus Ludovicum* filium, quem ex *Bertha* legitima conjuge susceperat, Regem designavit anno 1103. Juvenis Princeps annos tunc viginti circiter natus, in Regni administrationem toto studio incubuit: ac principatus exordia defensione consecravit Ecclesiarum, quas a variorum tyrannulorum infestationibus liberavit. Interim *Paschalis II.* Pontifex Maximus in Gallias venit, *Ut Regem Francorum, & filium Regem designatum Ludovicum & Ecclesiam Gallicanam consuleret super quibusdam molestiis, & novis Investituræ Ecclesiasticæ querelis quibus eum & infestabat, & magis infestare minabatur, Henricus Imperator.* Ipsi ad *S. Dionysii* Pater & Filius Reges occurrerunt, *Amore Dei Majestatem Regiam pedibus ejus incurvantes, quemadmodum consueverunt ad sepulchrum Piscatoris Petri Reges submisso diademate inclinari.* Ita refert *Sugerius* in Vita *Ludovici Grossi* Regis. Obiit *Philippus I.* pene sexagenarius, Meloduni, anno 1108., cum annos prope quadraginta & octo a patris obitu regnasset. Ejus corpus in Cœnobium Floriacense illatum est, filio Rege funus ejus comitante, & humeros feretro interdum supponente. Præter *Ludovicum* Regem, ex *Bertha Constantinam* filiam reliquit, *Boamundo* Antiochiæ Principi collocatam. Ex *Bertrada* superducta *Philippum*, *Florum*, & *Ceciliam*. *Philippum I.* Regem Monasticum habitum in Cœnobio Floriacensi induisse scripsit *Willelmus Malmesburiensis* falso, cum Rex obierit, non Monachus: non Floriaci, sed Meloduni, forsan Monachus *ad succurrendum* (ut vocabant) factus desperata valetudine, in Re-

Philippus I. Romanum Pontificem Paschalem II. summa reverentia & devotione in Galliis recepit.

Philippi I. libri.

Willelmus Malmesbur. refellitur.

Religiosa veste apud Floriacenses Monachos sepeliri voluit : Sed de re incerta nihil asserere malim. Certius est *Bertradam*, uxorem tandem ipsius ex Pontificia dispensatione legitimam, ac Reginam florenti adhuc ætate & specie, Velum Religionis in Monasterio Fontis-Ebraldi sumpsisse, nec multo post defunctam.

SCHOLION I.

In hoc Articulo, pag. 76. Edit. primæ Religiosi Censores hanc propositionem notant. *Ex eo quod Papa rogatur ab Yvone Carnotensi, ne iterum Galliæ Regi det Coronam, non sequitur Papam habere aliquod jus supra Reges Galliæ.*

R. Ex his verbis Yvonis Carnotensis ad Urbanum II. de *Philippo* I. scribentis, *Nisi Coronam restituatis*, ostendo perperam colligere Cardinalem *Perronium* Summum Pontificem indirectam in temporalia Regum auctoritatem habere. Quæstionem ipsam non tracto eo loci, hujus dumtaxat argumenti infirmitatem ostendo.

SCHOLION II.

In eodem Articulo, pag. 78. Edit. primæ Religiosi Censores hanc propositionem notant : *Est falsum Additamentum, quod Gallis præceptum fuerat ne Philippum I. Regem vel Dominum suum vocarent.*

R. Urbanum II. in Claromontana Synodo Philippum I. & Bertradam ejus pellicem excommunicasse certum est. Addit Willelmus Malmesburiensis eodem Anathemate confixos omnes qui eum vel Regem vel Dominum vocarent, eique obedirent. Falsum esse Willelmi ad Historiam istam additamentum probavi. Historiæ res est.

SCHOLION III.

In eodem Articulo, pag. 79. Edit. primæ Religiosi Censores hanc Propositionem notant : *Est falsum, in publicis Instrumentis ab eo tempore positum fuisse* REGNANTE CHRISTO, & non REGNANTE PHILIPPO. Ex Auctore Hæretico id probat (inquiunt.)

R. Hæc rursus Historiæ & facti quæstio est, non dogmatis. Argumentum istud cum erudite tractaverit Blondellus, quamvis Hæreticus, citari potuit, siquidem argumentum istud Religionem non spectat. *Hæreticorum* enim *libri, qui de Religione non tractant, a Theologis Catholicis jussu Episcoporum & Inquisitorum examinati & approbati permittuntur*, ex secunda Regula Indici præposita & a Pio Quarto approbata Constitutione quæ incipit, *Dominici Gregis*. Cæterum *Blondelli* testimonio istud Historiæ caput non probo, sed firmissimis argumentis ex antiquorum Monumentorum & Instrumentorum fide petitis.

SCHOLION IV.

In eodem Articulo, pag. 80. Edit. primæ, hanc propositionem notant Religiosi Censores : *Perperam ex hoc Chronico inferunt Assertores Pontificiæ Auctoritatis in temporalia Regum, Philippum Regem fuisse exauctoratum.*

R. Perperam utique ex Chronico Fuxensi omissam in publicis Instrumentis formulam, *Regnante Philippo*, falso asserente, colligunt Philippum Regem a Pontificibus aut Synodis exauctoratum fuisse. De particularis dumtaxat argumeuti pondere quæstio est, dogmanihil attinens.

Nota.

NIl certi colligi potest ex iis, qui Urbani II. vel Philippi res gestas scripsere, unde habeatur Urbanum Philippi regis exauctorationem intentasse, seu illi id *Ive-*

nem

nem Carnotensem suasisse; quamvis certum sit Gregorium VII. bis hoc minitatum esse. Primo igitur Gregorius variis Galliarum Episcoporum querelis excitatus, quia Philippus rex sacerdotia pretio venderet, eamque ob causam nollet Episcopum Matisconensem admittere, scripsit ad Rodericum Episcopum Cabilonensem regis familiarem, ut de hoc scelere regem commoneret ea adjecta comminatione, nisi resipisceret, se effecturum ut Franci ab eodem descisceret: *Moneat Regem*, ait l. 1. Epist. 35. *tam turpi mercimonio quæstuque abstineat, Episcopo Matisconensi legitime & regio etiam nutu electo negotium, & moras ne faciat, alioquin censuris feriendum, regnoque casurum. Quod si facere noluerit, indubitanter noverit nos hanc Ecclesiæ ruinam nequaquam diutius toleraturos: nam aut rex ipse repudiato turpi simoniacæ hæresis mercimonio, idoneas ad sacrum regimen personas promoveri permittet, aut Franci pro certo, nisi fidem christianam abjicere maluerint, generalis anathematis mucrone percussi illi ulterius obtemperare recusabunt, &c.* Gregorio se pariturum Philippus suis literis significavit; quia tamen paulo post scelera sceleribus addidit, Pontifex Manassem Remensem, aliosque Galliæ primarios Episcopos, ac Guillelmum Comitem Pictaviensem hortatus est, ut regem ad bonam frugem reducerent; eumque in perversitate perdurantem minitatus est in proxima Romana Synodo a corpore & communione sanctæ Ecclesiæ sequestrare cum omnibus, qui ei regalem honorem ac obedientiam deferrent, & ejus excommunicationem quotidie super Altare S. Petri confirmare. Legendus Spondanus in Epitome ad ann. 1073. n. 15. 1074. n. 10.

ARTICULUS III.

De Ludovico VI.

Ludovicus VI. Aureliæ Rex inauguratur a Senonensi Archiepisc. Remensem Consecrationem expectari nec debuisse nec potuisse, probat Yvo Carnotensis.

Ludovicus, cui ob molem corporis *Crasso* nomen, Aureliæ Rex inauguratus est a Senonensium Archiepiscopo. Id factum contra morem majorum *Radulphus* Remensis Archiepiscopus, & illius Ecclesiæ Clerus arguebant, asserentes Regum unctionem ad *S. Remigii* Successores pertinere. *Yvo* Carnotensis Præsul, qui Sacris illis interfuerat, elegantem super ea controversia Apologiam scripsit, qua ostendit Remensem consecrationem expectari nec potuisse, nec debuisse. *Erant enim quidam Regni perturbatores, qui ad hæc omni studio vigilabant, ut aut Regnum in aliam personam transferretur, aut non mediocriter minueretur.* Ludovicum merito in Regem consecratum ait, *cui jure hæreditario Regnum competebat, & quem communis consensus Episcoporum & Procerum jampridem elegerat.* Nec adversus Legem, nec adversus consuetudinem commisisse Episcopos, qui Aureliæ ipsum inaugurarunt; *Quæ enim ratio est Belgicorum, Regem suum creare & consecrare, quamvis in aliis Provinciis regnaturus sit, si ita ipsorum Regum voluntas & temporum atque locorum opportunitas se obtulerit, eadem est Celticorum & Aquitanorum, qui Belgicorum Provinciæ nihil debent, Regem suum, quamvis & in Belgica regnaturus sit, eligere & omne Regi debitum obsequium exhibere.* Multos præterea Reges Francis imperasse, qui Remis Regni insignia & sacram unctionem non acceperunt. Possibile non fuisse ut Remis *Ludovici* inauguratio fieret ab Archiepiscopo nondum inthronizato, sine summa perturbatione, & sanguinis effusione. Secundo, locum opportunum non fuisse, *quia civitas sub anathema posita erat.* Neque commodum tempus, *quia si consecratio Regis differretur, Regni status & Ecclesiæ pax graviter periclitaretur.* Proinde justam fuisse dispensationem, qua extra Ecclesiam Remensem Rex inauguratus est.

Bellum Anglicanum.

Cum plerosque Dynastas, qui tyrannidem in Ecclesias, & in Regios subditos exercebant, *Ludovicus* Crassus repressisset, bellum gessit cum *Henrico I.* Anglorum Rege cujus theatrum Normannia; causa Gisortium castrum; quod secundum pacta evertere recusabat *Henricus*; varia fortuna fuit: Pax a *Calisto* Pontifice maximo conciliata est. *Henricus* Imperator adversus Regem Christianissimum furore percitus, quod Romani Pontificis & Ecclesiæ causam adversus ipsum defendisset, ac in Synodo Remensi ipsum damnari passus esset, quam maximas potuit ex Transrhenanis gentibus copias contraxit,

Gisor.

traxit, in Gallicas ditiones quamprimum irrupturus. *Ludovicus* ingentem adversus ipsum conscripsit exercitum, in quo amplius ducenta hominum millia numerabantur. Formidandus adeo apparatus Cæsarem induxit ut receptui caneret, resque cum Pontifice componeret. *Adelaidem* Humberti Comitis Mauriennæ filiam *Ludovicus* Rex duxit uxorem, ex qua sex filios genuit, & filiam unam. *Philippum* primogenitum Regem appellavit, ac Remis a *Rainaldo* Archiepiscopo jussit inaugurari anno 1129. sed biennio post ab equo ferociente dejectus & ad terram illisus, miserabiliter necatus est. Infaustum casum *S. Bernardus* Prophetico spiritu prædixerat. Cum enim Episcopos, quibus Rex infensus erat *Ludovicus*, ad pedes ejus prostratos, & frustra gratiam exorantes Sanctus Abbas vidisset, ipsi vindictam divinam de contemptu & vexatione Sacerdotum his verbis denuntiavit: *Hæc obstinatio Primogeniti tui Philippi Regis morte mulctabitur*. Ita refert *Gaufridus* lib. 4. Vitæ *S. Bernardi* cap. 11. Senonensem præcipue Archiepiscopum Parisiensem *Stephanum* afflixit. Hunc bonis spoliavit omnibus, quod Ecclesiæ libertatem constantissime tueretur, ut docet Epistola cujusdam familiaris ad ipsum *Stephanum*, Tomo 2. *Spicilegii Dacheriani* edita. Episcopus Regem excommunicavit, ejusque indignationem declinans, ad *Henricum* Senonensem, tum ambo ad Capitulum Cisterciense confugientes, fraternitatis jure, qua tum ipsi, cum etiam Rex Cisterciensi Congregationi se sociaverant, Literas ad flectendum Regis animum a Religiosissimis Abbatibus, & Monachis impetrarunt, quas *S. Bernardus* cum *Hugone* Pontiniacensi, multisque aliis Prælatis ejus Majestati supplex offerens, repulsam indigne passus est. Scripta est hæc Epistola anno 1127. estque inter Epistolas *S. Bernardi* 45. Cœlestis vindictæ denuntiatio quam a *S. Bernardo* factam *Ludovico* Regi diximus, animum ipsius inflexerat: sed *Honorii* Pontificis Maximi Literis, quibus ab excommunicatione absolvebatur, male in malo confortatus, quod promiserat, minime executus est, teste *S. Bernardo* Epistola 47. ad *Henricum II. Gaufridi* Carnotensis Episcopi nomine scripta. Ad eum Pontificem scripsere pro *Henrico* Archipræsule Senonensi *Stephanus* Cisterciensis, *Hugo* Pontiniacensis & *Sanctus Bernardus* Clarevallensis. Est inter Bernardinas Epistolas 49. „ Rex Ludovicus (*inquiunt*) non tam „ Episcopos, quam in Episcopis justitiæ persequitur zelum, pietatis cultum, habitum- „ que ipsum Religionis. Quod vestræ quoque prudentia Sanctitatis vel ex eo facile „ advertere potest, quod qui ante in habitu actuque sæculari honorati sunt sublimes, „ judicati fideles, habiti familiares: modo inimici facti sunt, digne Sacerdotio suo con- „ versantes, & per omnia honorificantes ministerium suum. Hinc gravibus contumeliis „ & injuriis Episcopi Parisiensis innocentia pulsata est, sed non quassata, quia Do- „ minus supposuit manum suam, cum vestram opposuit. Hinc & nunc Domini hujus „ Senonensis constantiam concutere & labefactare conatur: ut Metropolitano (quod „ absit) dejecto facile prout voluerit, grassetur in Suffraganeos. Postremo quis ambi- „ git non aliud eum quam oppugnare Religionem, quam nimirum aperte sui Regni „ destructionem, suæ coronæ pronunciat inimicam? Et alter Herodes Christum non „ jam in cunabulis habet suspectum, sed in Ecclesiis invidet exaltatum. Nec aliud „ sane credimus eum habere adversus Archiepiscopum nisi quod Spiritum in ipso, si- „ cut in cæteris laborat extinguere. “ Mortuo *Philippo* Rege primogenito suo, *Ludovicum* filiorum superstitum natu majorem, *Ludovicus Crassus* Regni Successorem atque consortem declaravit, ac Remis inaugurari curavit ab *Innocentio* II. Pontifice Maximo anno 1131. in Synodo quam ibi contra *Petrum Leonis* Antipapam celebrabat. Bellica expeditione adversus *Theobaldum* Campaniæ Comitem, & Dynastam Sancti Brictionis ad Ligerim perfunctus, in Castro Montis-Treherii gravi dyssenteria correptus est. Quem morbum sibi lethalem fore præsentiens, *Animæ suæ frequentatæ Confessionis & orationum devotione providebat: hoc unum toto animi affectu præoptans, apud Sanctos Martyres protectores suos Dionysium, Sociosque ejus, se quomodcumque deferri, & ante sacratissima eorum corpora Regni & coronæ depositiones, coronam pro corona, pro Regalibus Insignibus & Imperialibus ornamentis humilem B. Benedicti habitum commutando, Monasticum Ordinem profiteri*: inquit *Sugerius* Abbas in ejus Vita, qui & subdit: *Videant, qui Monasticæ paupertati derogant, quomodo non solum Archiepiscopi,* *sed*

Ludov. VI. Episcopos affligit.

Vindicta cœlestis a S. Bernardo illi denuntiata.

Ludovicum Filium Regem designat, & Remis ab Inn. II. inaugurari curat.

Monasticum Ordinem profiteri decreverat.

sed & ipsi Reges, transitoriæ vitæ æternam præferentes, ad singularem Monastici Ordinis tutelam securissime confugiunt. Ingravescente morbo, Sacerdotibus convocatis, Exomologesim coram facere, & Dominici Corporis & Sanguinis Viaticum suscipere decrevit. Quod cum deferretur, præter omnium expectationem electo surgens, sumptis vestimentis, camera *obviam Corpori Domini nostri Jesu Christi exit, devotissimus assistit. Ubi videntibus cunctis tam Clericis quam Laicis, Regem exuens, Regnum deponit, peccando Regnum administrasse confitetur, filium suum Ludovicum annulo investit; Ecclesiam Dei pauperes & orphanos tueri, jus suum unicuique custodire, neminem in Curia sua capere si non præsentialiter ibidem delinquat, fide obligat. Ubi etiam aurum & argentum, & vasa concupiscibilia, & pallia, & palliatas culcitras, & omne mobile quod possidebat & quo ei serviebatur, Ecclesiis, & pauperibus & egenis pro amore Dei distribuens, nec clamydibus, nec Regiis indumentis usque ad camisiam pepercit*. Pretiosissima vero Capellæ suæ ornamenta, Sandionysianæ Ecclesiæ offerenda tradidit *Sugerio*. Tum flexis ante sacratissimum Corpus, & Sanguinem Domini nostri Jesu Christi genibus, hanc Fidei Catholicæ Professionem edidit: *Ego peccator Ludovicus, confiteor unum & verum Deum Patrem & Filium & Spiritum Sanctum; unam ex hac Sancta Trinitate personam, videlicet unigenitum & consubstantialem & coæternum Dei Patris Filium, de Sacratissima Maria Virgine incarnatum, passum, mortuum, & sepultum, tertia die resurrexisse, cœlos ascendisse, ad dexteram Patris consedere, vivos & mortuos extremo & magno Judicio judicare. Hanc autem Sacratissimi Corporis ejus Eucharistiam illud idem credimus Corpus quod assumptum est de Virgine, quod Discipulis ad confœderandum, & uniendum, & in se commanendum, contradidit. Hunc Sacratissimum Sanguinem, illum eumdem qui de latere ejus in Cruce pendentis defluxit, & firmissime credimus, & ore & corde confitemur: hocque securissimo Viatico decessum nostrum muniri, & contra omnem aeream potestatem certissima protectione defendi præoptamus. Cum autem*, inquit Sugerius, *facta primum peccatorum Confessione, devotissime Corporis & Sanguinis Jesu Christi communicasset, tamquam illico convalescere incipiens, ad cameram rediit, omnique sæcularis superbiæ rejecta pompa, sola linea culcitra decubuit*. Paululum ex infirmitate respirans, ad Sanctum *Dionysium* gratias Deo & Sanctis Martyribus acturus descendit. Cum ad Castrum Bestisiacum divertisset, *Guillelmi* Ducis Aquitaniæ Nuntios excepit, ejus ad Compostellanam *S. Jacobi* Ecclesiam voti causa profectionem, in itinere mortem; ante susceptum iter, & deinceps morti proximum, filiam unicam, *Alienoram Ludovico Juniori* Regi, *Crassi* ipsius filio desponsandam, cum Aquitaniæ dote, suprema voluntate deliberasse & dimisisse denuntiantes. Laudato Ducis Testamento, Filium cum selecto quingentorum & amplius Nobilium exercitu, cujus Duces erant Palatinus Comes *Theobaldus*, Comes Viromandensis, & *Radulfus* Princeps in Aquitaniam abire jussit ad Sponsam Serenissimam ducendam. Nuptiarum solemnitas Burdigalæ celebrata est, Wasconiæ, Sanctioniæ, & Pictaviæ præsentibus Optimatibus. Obiit *Willelmus* Dux postremus Aquitaniæ, die nona Aprilis an. 1137. quem cum *S. Guillelmo* Magno Eremita, in Stabulo-Rodis in Etruria, an. 1157. die 10. Februarii defuncto, a quo Guillelmitarum Ordo, Sæculo XIII. propagatus, nomen sumpsit, *Dubouchetus* in Annalibus Aquitaniæ, & alii Scriptores, perperam confundunt, *Theobaldum* fabulatorem, qui Vitam *S. Guillelmi* interpolavit, secuti. Lege *Bollandum* in Commentario prævio ad hanc Vitam, inter Acta Sanctorum mensis Februarii, Tomo II. ubi prolixe & erudite hoc de argumento differit.

Pia Ludov. VI. ad mortem præparatio.

Obitus VVillelmi Aquitaniæ Ducis.

Alienoram filiam Ludovico Juniori Regi destinaverat cum Aquitaniæ dote.

Extrema gaudii ob *Ludovici Junioris* nuptias luctus occupavit ob mortem Patris, qui interim Parisiis e vita migravit, repetita in procinctu obitus Confessione, & percepto Dominici Corporis Viatico. Cumque se deferri ad Sandionysianam Ædem juberet, votum persoluturum, morbi angustiis interceptus, pium propositum implere non potuit. Præcipiens ergo tapetem terræ & tapeti cineres in modum Crucis imponi, ibi a suis extensus religiose obiit, Kalendis Augusti, anno Christi 1137. Regni 30. ætatis pene 60. Ejus corpus in Sandionysianam Basilicam illatum. Vitam ejus scripsit *Sugerius* Abbas. Cœnobium *S. Victoris* ad Muros Parisienses fundavit. Præter *Ludovicum* Regem, quinque filios reliquit, & filiam unam. Filii fuere *Henricus*, qui Cisterciensi Ordini

Mors Ludovici VI.

Ludovici VI. liberi.

apud

apud Claramvallem nomen dedit, ex qua ad Bellovacensem Episcopatum assumptus est; *Hugo Robertus* Druidum Comes, *Petrus* qui *Isabellam Raynaldi* Domini *De Cortenaco* filiam unicam & hæredem duxit, unde stirps Cortenacorum Principum; *Philippus* ex Archidiacono Parisiensi ejusdem urbis Episcopus designatus, qua dignitate cessit in gratiam *Petri Lombardi*. Filia *Constantia Eustachio* Poloniæ Comiti primum, *Raymundo V.* Comiti Tolosatum secundo nupsit.

Maurin'acum, Morigny, O. B. in Diœcesi Senonensi.

Ludovico VI. regnante, grave dissidium ortum est inter Monachos Cœnobii Mauriniacensis, & Stampenses Canonicos. *Philippus I. & Ludovicus* Reges Mauriniacensi Monasterio Ordinis S. Benedicti in Diœcesi Senonensi Ecclesiam de veteribus Stampis dederant ea conditione ut Canonici ejusdem Ecclesiæ suis præbendis, earumque redditibus, quamdiu viverent pacifice fruerentur. Regium donum auctoritate sua Monachis confirmavit *Daimbertus* Archiepiscopus Senonensis, ut constat ex ejus literis in Chronico Mauriniacensi relatis. Porro *Callisto II.* Ecclesiam regente, quæstio de sepulturis Monachos cum Canonicis commisit. *Thomas* Abbas privilegium a Summo Pontifice impetravit. Canonici ad Regem confugerunt, & coram ejus majestate & Senonensi Archiepiscopo querimonias habuere de Abbate & Monachis. Archipræsul gravissimis literis ipsos velut invasionis reos increpuit, donec Romanus Pontifex proximo venturus, privilegium per obreptionem obtentum ipse rescinderet. Archiepiscopi literis Abbas respondit, Canonicos violatorum Canonum reos esse, qui ad sæcularem curiam contra Privilegium a Sede Apostolica concessum confugerent. Secundo ipsos putide mentiri, qui assererent Monachos sepulturas usurpare, Parochianorum suorum corpora sibi violenter auferre, Parochiæ terminos occupare. Episcopi esse, Monachos contra invidos clamores Clericorum tueri, qui sibi ademptum putant quidquid Monachis pietate fidelium donatur. *Canonici, Spreta Senonensis Ecclesiæ auctoritate, ad sæcularem curiam fugiunt, Regem pecunia contra privilegium Romanæ Ecclesiæ conducunt, contra canones faciunt. Deinde, mendaciter & impie dicunt, Sepulturam loci illius non ex parte contraxisse, Parochiæ terminos occupasse. Nihil enim horum facimus. Scimus namque quam detestabile malum sit accipere sepulturam & divinarum Scripturarum eruditione, & pauperum oppressione, quos in vicinia nostra, & solum in Diœcesi vestra, videmus ad sepulchra mortuorum plorare magis amissiones bonorum, quam corpora defunctorum... Cæterum pace vestra dixerim, vestrum esset, si vestræ paternitati placuisset, contra latratus eorum, qui se putant amittere quidquid nobis datur a fidelibus baculum defensionis opponere.* Ad id vero quod scripserat Archipræsul, Regem audivisse clamores Clericorum, causæ ipsorum favere, Monachorum impetus detestari respondet Abbas: *Didici præcepto primi Pastoris, & Deum timere & Regem honorificare. Satis & illius habuimus & habemus, præter hoc negotium, familiaritatem & in multis, si dici fas est, ei necessarii fuimus. Sed quibus multoties abducatur consiliis, vos qui totius vestræ regionis caput estis experimento aliquando didicistis. Sed ne multis immorer, timeant eum qui divitiis & deliciis suffocantur vel ad utilitatem proximorum Ecclesiasticis honoribus occupantur. Nam nos Christi pauperes sumus. Vulgare, mi Domine, proverbium est,* Nudus homo non potest expoliari. *Nemo timet amittere, quod appetit sponte sua deserere. Ut veritatem vobis pandam, Ante mori paratus sum quam contra Privilegium aliquid facere.* Canonici interim ad Summum Pontificem Senones adeunt, Regis commendatione freti. Hinc redeuntes, privilegium Monachorum privilegio penitus contrarium se reportasse mentiuntur. Credunt, obstupescunt plurimi. Stamparum Primores, populusque Canonicos execrantur: ad Summum Pontificem Oratores dirigunt de rei veritate quæsituros. Abbas scripsit ad *Chrysogonum* Cardinalem S. R. E. Cancellarium & Bibliothecarium, causam Monasterii, & privilegii conservationem ipsi commendat; immo fidelium jus, quibus liberum semper fuit sepulturam sibi suisque eligere ubi vellent, scandala ex tumultibus Canonicorum excitata exponit. „ Contra patrium morem, „ (*inquit*) contra consuetudinem omnium Ecclesiarum, contra jus, contra Canones, „ contra Deum, sepulturas graviores exigunt, & omnibus, ut alibi pro salute animæ „ suæ sepeliri non possint, contradicunt. Dici non potest quantus hinc populi tumul„ tus oriatur, quantæ nobilium quærimoniæ, quanta convitia, quantæ maledictiones,

Gravis controversia de sepulturis inter Monachos Mauriniacenses, & Can. Stampenses.

Monachorum confidentia & constantia in defensione Privilegii.

Scan-

„ Scandalum hoc jam multa homicidia ſeminavit. Stupent & admirantur omnes, a „ vobis, qui ſepulturam tam ſevere damnaſtis, tanti mali fomenta progredi potuiſſe. „ Non enim diverſas, ſicut ſe res habet, ſed penitus contrarias Canonici ſententias aſ- „ ſeverant; & quod ſolo auditu nefas eſt, privilegio privilegium contriviſſe ſe jactitant. „ Precor igitur excellentiam tuam ut ſubvenias animabus, pro quibus Chriſtus mor- „ tuus eſt, ne princeps tenebrarum & prædo nocturnus eas rapiendi per vos inveniat „ occaſionem. Ut enim juvarentur orationibus ſancte ac regulariter viventium, & ſua, „ & amicorum corpora, non ſolum in loco noſtro, verumetiam & alia loca, & tem- „ poribus noſtris & antequam locus noſter fundaretur, conſuetudinarie faciebant porta- „ ri, libere ſepeliri. Quod quam juſtum ſit, & ratio monſtrat, & auctoritas firmat, „ & conſuetudo clamat, Addit, S. Auguſtinum libertati eligendæ pro ſe, ſuiſque, ubi lubuerit, ſepulturæ in libro *De cura pro mortuis agenda*, ſuffragari cum ait: *Proviſus ſepeliendis corporibus apud memoriam Sanctorum locus, bonæ affectionis humanæ eſt erga funera ſuorum. Quoniam ſi nonnulla religio eſt ut ſepeliantur, non poteſt nulla eſſe, quando ubi ſepeliantur, attenditur.* Denique ipſum orat ut audientiam civium Stampenſium oratori a Summo Pontifice impetret, ejuſque Sanctitati cauſam Mauriniacenſis Eccleſiæ, quam ipſa dedicavit, commendet. Orator a Tortona Italiæ civitate regreſſus, literas Papæ retulit, quibus ſe privilegium Monachis conceſſum non reſcidiſſe, nec aliud contrarium Canonicis contuliſſe teſtabatur: ſi quid vero quæſtionis inter ipſos haberetur, totum id *Cononi* Cardinalis, & Apoſtolici per Gallias Legati judicio committebat.

Ludovici VI. præceptum pro Eccleſia Compendienſi S. Cornelii.

Eccleſiæ Compendienſis *SS. Cornelii & Cypriani* libertati conſuluit Ludovicus ſextus, ſacrorumque miniſtrorum continentiæ, qui concubinas uxorum nomine honeſtatas habebant, fovebantque, quod edicto ſuo prohibuit. Id ex tabulario Cœnobii *S. Cornelii* Compendienſis deſcriptum ſubjicio. *In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, Amen. Inter cæteras quas Prædeceſſores noſtri ob ſuam ſuorumque ſalutem in regno ſuo conſtruxerunt, ac de ſuis facultatibus ampliſſime ditaverunt Eccleſias, una eſt ſancta videlicet ac venerabilis Eccleſia Compendienſis quæ uſque ad tempora noſtra honorifica atque liberrima extitit, quam nos quoque multum diligimus ac præ cæteris honorare, magnificare, atque exaltare gaudemus. Univerſis igitur Eccleſiæ ſanctæ filiis, præſentibus ſcilicet ac futuris notum fieri volumus ac certum haberi, quod ego LUDOVICUS Dei gratia Francorum Rex prædictæ ſanctæ Compendienſi Eccleſiæ omnes omnino conſuetudines, omnem prorſus libertatem, quam temporibus patrum noſtrorum, Roberti videlicet Francorum Regis: Henrici quoque atque Philippi, & uſque ad nos tenuit, libere atque integerrime habendas perpetualiter concedimus & tenendas, & in tali ordine in quo nunc uſque fuit permaneat; videlicet ut Clerici, ejuſdem Eccleſiæ ſicut uſque modo vixerunt, ſine ulla commutatione deinceps permaneant. Hoc tantum præcipimus, ut Presbyteri, Diaconi atque Subdiaconi nullatenus deinceps uxores concubinas habeant: cæteri vero cujuſcumque Ordinis Clerici propter fornicationem, licentiam habeant ducendi uxores. Hoc denique Præceptum noſtrum ut firmum permaneat & inconvulſum, literarum memoriæ commendari, & noſtri nominis charactere & ſigillo noſtro ſignari, & corroborari præcipimus.* Iſtud *Ludovici VI.* Præceptum ex Tabulario celeberrimi Cœnobii *S. Cornelii* Compendienſis deſcripſit, & ad me miſit vir ſacræ Antiquitatis ſtudioſiſſimus & humaniſſimus Domnus *Jacobus Langelé*. Ludovici VI. erga Eccleſiam & Monaſteria munificentiam inter alia teſtantur ejus Præcepta pro Cœnobiis, *Mauriniacenſi*, *Compendienſi*, *Urſicampi*, quæ Domnus *Mabillonius* edidit lib. VI. *De re diplomatica*.

ARTICULUS IV.

De Ludovico VII. Juniore nuncupato.

Ludovicus VII. electum abſque conſenſu ſuo Archiep. Biturigibus recipi vetat.

Ludovicus *VII. Junior* cognominatus, accepto de obitu patris nuntio Pariſios properavit, ubi congregatis Ordinibus, Eccleſiæ, Regnique negotiis providit. *Henrico I.* Anglorum Rege paulo poſt abſque prole defuncto, *Mathilde* Henrici filia, quæ *Gottofredo* Andegavenſi Comiti nupſerat, ex eoque *Henricum & Guillelmum* procreaverat,

rat, & *Stephano* Comite Bononiensi, ejusdem *Henrici* Regis ex sorore nepotē, de Regno contendentibus, *Ludovicus* Rex Andegavensi Comiti favit, eumque Normanniæ Ducatu investivit, cum hominium præstitisset, & Normanno Volcassino Regem ipsum munerasset. Verum conversis Angliæ rebus, & *stephano* in Regni successione firmato, ejus filio *Eustathio* Normanniam beneficiario jure potiundam tradidit, cum ipsi Sororem *Constantiam* despondisset. Electus interea in Bituricensem Archiepiscopum *Petrus de castra*, quem Rex Bituricibus recipi vetuit, quod absque assensu suo consecratus esset. *Innocentius II.* Pontifex Maximus Archipræsuli favens, illatam a Rege violentiam Interdicto ultus est tam severo tamque gravi, ut triennio integro nullus tota Gallia locus fuerit, qui Regem ad Sacra admitteret; *Tantum religio illis temporibus, & Romani Pontificis nomen apud Gallos poterat* (inquit *Papirius Massonus.*) Partibus Archipræsulis studuit *Theobaldus* Campaniæ Comes potentissimus ac religiosissimus. Quæ res ipsum cum Rege commisit *Ludovico*. Accessit novus irarum fomes. *Radulphus* Viromanduorum Comes, justa uxore repudiata, *Petronillam* sororem Reginæ *Leonoræ*, auspicibus aliquot Episcopis, matrimonii nomine ducebat. Prioris uxoris causam, utpote cognatæ suæ, tuebatur *Theobaldus*, eoque rogante, Summus Pontifex *Yvonem* Cardinalem a Latere Legatum in Gallias misit, qui Episcopos divortii auctores a Sacris suspendit, *Radulphum & Petronillam* excommunicavit. Rex *Theobaldum* armis aggressus: Comes animis ingens, sed armis impar, pacem exorare, iniquas conditiones accipere compulsus est, jurare se effecturum ut Legatus Apostolicus Interdictum solveret. Quod obtinuit, viris sapientibus & piis Legato persuadentibus, id œconomia quadam faceret, ne *Theobaldus* Comes opprimeretur. Spondebat *Radulphus* legitimam uxorem se reducturum. Promissis non stetit. Iteratum Anathema comminatus est *Innocentius*. Rex *S. Bernardum* rogavit ut, qua pollebat gratia & auctoritate apud Summum Pontificem, diras a Radulphi capite averteret, ex quibus tot mala erant sequutura. Id se prohibere non posse respondit sanctus Abbas. *Doleo quidem de malis* (inquit Epist. 220.) *si inde proveniant; sed non ideo tamen debemus facere mala, ut veniant bona; satius tutiusque hoc totum profecto omnipotentis Dei judicio & dispositioni relinquimus, qui potest facere, ut & bona quæ ipse vult fieri, & fiant, & maneant; & mala quæ mali moliuntur, non veniant: aut in eos ipsos potius, qui volunt & quærunt, veniant*. Rex bellum in *Theobaldum* redintegravit; Victoriacum, quod sub ejus erat ditione, diripuit, incendit, nec templorum sanctitatem reveritus, nec ætati parcens, aut sexui. Frustra pacem *Theobaldus* deprecatur; frustra Regem orat ut pacta teneat. Novas ille rationes quærit abrumpendæ pacis. Quod Comes affinitatem cum Flandrensi, & Suessionensi Comite, filii ac filiæ suæ matrimoniis jungere velit, conqueritur. Misso Catalaunum *Roberto* fratre suo cum copiis, hanc primum Ecclesiam, deinde Remensem vexat, populatur, electiones Episcoporum prohibet, vacantium annuos fructus Ecclesiarum sibi vendicat. Sanctus Clarevallensium Abbas *Bernardus* Regem severe corripit Epistola 221. quod malis Consiliariis aures animumque præbeat; se Ecclesiæ injurias dissimulare non posse contestatur, seque deinceps veritati minime defuturum. Epistola 222. apud *Joslenum* Suessionensem Episcopum, & *Sugerium* Sandionysianum Abbatem, qui Regi ab intimis Consiliis erant, conqueritur de iniquis ejus contra *Theobaldum* molitionibus, contra fidem pactorum, contra juratam pacem. Regis ipsius malefacta, & vim, injuriasque Ecclesiæ illatas per literas exponit *Stephano* Prænestino Episcopo S. R. E. Cardinali, ut de iis Summum Pontificem certiorem faciat, „ Putabam, *inquit*, me deferre Regi „ pacifico & ecce invenior gravissimo Ecclesiæ hosti assentasse. Conculcantur apud nos „ Sancta, Ecclesia turpiter ancillatur. Nam & electiones Episcoporum prohibentur fie- „ ri: & sicubi id præsumptum a Clericis fuerit, electus episcopari non sinitur. Deni- „ que sedet in tristitia Ecclesia Parisiensis, proprio destituta Pastore, & nemo est qui „ de substituendo alio mutire audeat. Non sufficit spoliari bonis præsentibus domos E- „ piscopales: etiam in terras, & in homines manus sacrilega circumquaque de sævit: „ totius insuper anni ex eis sibi redditus vendicando. Vestra Catalaunensis fecit qui- „ dem electionem, sed qui electus est, ecce jam diebus multis debito honore frustra- „ tur, & scitis quam non absque gravi gregis Dominici detrimento. Commisit Rex „ Ger-

Inn. II. vim a Rege Ecclesiæ illatam ulciscitur Interdicto.

Rex Theobaldum Campaniæ Comitem bello lacessit.

S. Bernardus Theobaldo Comiti favet, illiusque causam gravissimis Epistolis tuetur.

Vim & injurias Ecclesiæ a Rege illatas stilo vehementi describit.

„ Germano suo Roberto vices Episcopi, & ille in cunctis terris rebusque Ecclesiæ potestative versans; & pro vice sua ubique haud segniter agens, infert cœlis quotidianas hostias, non plane pacificas, clamores pauperum, lachrymas viduarum, planctus orphanorum, gemitus compeditorum, sanguinem interfectorum. Verum angustus est malitiæ ejus ille Episcopatus. Remensem invadit, atque in terra sanctorum iniqua gerit, non Clericis, non Monachis, non Sanctimonialibus parcens. Denique S. Mariæ, S. Remigii, S. Nicasii, S. Theodorici terras fructiferas & villas populosas, ita in ore gladii vastavit, ut pene in solitudinem redegerit universitas. Frequens in omnium auribus vox: *Hæreditate possideamus sanctuarium Dei*. Sic Rex emendat, quod in Ecclesiam Bituricensem Herodiano juramento commisit. Præterea Rex quidem, non parum laborantibus, pacem cum Comite Theobaldo fecerat, firmæ, ut putavimus, amicitiæ fœdus inierat & ecce occasiones quærit quomodo recedat ab amico. Atque hoc grande crimen quod impingitur Comiti, quia cum Baronibus Regis, de liberis suis contrahit matrimonia: suspecta est illi dilatatio caritatis, nec se putat Regem, si se amaverint Principes „ Epist. denique 226. *Hugonis* Autissiodorensis Episcopi, suoque nomine ad Regem ipsum scribit: qua de re pertinacia ejus in male cœptis, & quod sui in concilianda pace labores inanes fuerint, non sine Regni exitio, conqueruntur. Tandem vero calamitosum hoc dissidium *Eugenio IV.* Pontificatum ineunte, ejusdem *S. Bernardi* opera sedatum. Quo tempore *Ludovicus VII.* Sacram Militiam ejus hortatu professus est. Idibus Maiis anni 1147. ingenti cum exercitu iter aggressus, *Alienora* uxore comite, Regni administratione *Sugerio* Sandionysiano Abbati commendata. Res infeliciter gesta, irritis conatibus obsessa Damascus, belli sacri progressus quorumdam proditione Ducum, quos Barbari pecunia corruperant, impeditus est. Rex domum rediit inglorius, tacitum etiam vulnus referens in pectore ob impudicam uxoris, dum Antiochiæ ageret in patrui Palatio, levitatem, & thori conjugalis fidem violatam. Quamobrem congregato Concilio Balgentiaci, in quo Remensis, Senonensis, Rothomagensis, & Burdigalensis Archiepiscopi, eorumque Suffraganei consedere, matrimonium objecta ac juridice probata affinitate diremptum est, anno Christi 1151. die Martis ante Festum Paschatis Floridi, (ut scribit Auctor libri *De Gestis Ludovici VII.* quem *Sugerium* falso aliqui putant) id est ante Dominicam Palmarum. Corrigendus proinde *Binius*, qui id non advertens, Concilium istud *Floridi* in Castro *Balgentiaci* habitum scripsit, quasi *Floridum* loci nomen esset. Ad an. 1151. hanc Synodum refert *Robertus de monte*, in Appendice ad *Sigebertum* edita a Domno *Luca Dacherio* cum Operibus *Guiberti Novigentini*. *Alienoram* conjugem eodem anno duxit *Henricus* Normannorum Dux, & Andegavorum Comes, & dotalibus tabulis Dux Aquitanorum, & Comes Pictonum factus, quibus Angliæ Regnum postmodum adjunxit.

S. Bernardus Theodum Comitem Regi conciliat.

Ludovici Regis expeditio Sacra.

VVillelmus Tyrius l. 17.

Matrimonium Lucovici II. dum Alienora dirimitur in Concilio Balgentiacensis.

Binius emendatur.

Matrimonium istud, & translata ad *Henricum* Aquitania, diuturni belli inter utrumque Regem immo & inter eorum Successores, seminarium fuit. Filias duas ex *Alienoride* Regina susceperat *Ludovicus VII. Mariam*, quam *Henrico* Campaniæ Comiti, & *Alaidem*, quam *Theobaldo* Comiti Blesensi copulavit. Ipse vero *Constantiam*, *Alphonsi* Regis Hispaniarum filiam, uxorem duxit.

Secunda Ludovici VII. Nuptiæ.

Orto in Ecclesia schismate, *Alexandrum III.* Pontificem Maximum suscepit, eique, de sententia Gallicanæ Ecclesiæ Stampis congregatæ, obedientiam cum toto Regno professus est. Exemplum tam illustre Reges alii sequuti. *Alexander Fridericum* Imperatorem *Victori* Antipapæ faventem fugiens, in Galliam, solitam Romanorum Pontificum aram, asylumque se recepit: quem omnibus reverentiæ & amoris officiis Rex Christianissimus prosecutus est. Maxima etiam pietate & observantia suscepit, fovitque sanctissimum Cantuariensium Archiepiscopum *Thomam*, pro justitia & defensione Ecclesiasticæ libertatis exulem. *Henrici* III. Junioris Angliæ Regis adversus *Henricum* patrem rebellis partes suscepit, juvitque. Belli causa inter Regias non injusta erat. Scilicet *Margaritam* immaturam Virginem, ex secunda uxore susceptam, ceu pignus pacis affinitate sanciendæ, *Ludovicus* Seni *Henrico* dederat, filio cognomini, Regni Successori designato, jungendam, cum matura viro foret. Gisortium, aliaque Normanni Volcassini * oppida ac Dynastias dotales Templariis crediderat sequestribus, ad celebritatem

Alexandrum tertium in Galliis recipit, ejusque electionem tuetur.

Bellum Anglicanum

* *Le Vexin Normand.*

tem usque nuptiarum. Puellam nimis diu servabat senex *Henricus*, nec ejus, ubi maturuit, copiam filio & Regni & splendidissimi coniugii cupido faciebat. Is itaque morarum impatiens, ad *Ludovicum* Regem defecit, a quo Normanniæ Ducatu investitus est. Hinc bellum Francos inter & Anglos redintegratum. Quod tandem anno 1177. inita pace, & sacra expeditione contra Turcas jurata, finitum est. Interim e re Ecclesiæ esse judicarunt Albigenses Hæreticos, qui in Tolosatum finibus grassabantur, exterminare. Sed postea deliberatum est, præmittendos viros religiosos & eruditos, qui Hæreticos prædicatione & doctrina ad fidem Catholicam revocare niterentur. *Petro* Tituli *S. Chrysogoni* Presbytero Cardinali, Sedis Apostolicæ Legato, adjuncti comites, & in sancto opere coadjutores, Bituricensis & Narbonensis Archiepiscopi, *Reginaldus* Bathoniensis, & *Joannes* Pictavensis, Episcopi, *Henricus* Clarevallensis Abbas, multique alii Viri Ecclesiastici. *Raimundo* Tolosano Comiti, Vicecomiti *De Turenna*, *Raimundo de Castro-Novo*, aliisque viris potentibus a Regibus mandatum est, ut Legato & Sociis pro Christi fide auxilium ferrent, ac pertinaces Hæreticos ab illis finibus expellerent. Ita refert *Rogerius de Hoveden* in Annalibus Anglicanis.

Bellum in Hæreticos Albigenses a Ludovico septimo & Henrico Angliæ Rege decretum.

Præmissi cum Legato Apostolico Episcopi, &c. ad Hæreticorum Conversionem tentandam

Secunda uxore defuncta, tertiam duxerat *Ludovicus*, *Adelam*, *Theobaldi* Campaniæ Comitis filiam. Quæ duas ipsi filias peperit, quarum una *Richardo* Angliæ Principi desponsa, rescissis pactis, *Guillelmo* Pontivii Comiti: altera nomine *Agnes*, *Alexio Comneno*, *Manuelis* Imperatoris Græcorum filio nupsit; & filium. Natus ille est Sabbato infra Octavas Assumptionis Deiparæ Virginis anno 1165. Die Dominica a *Mauritio* Episcopo Parisiensi baptismo initiatus. Ipsum e sacro fonte suscepere *Hugo*, *S.* Germani de Pratis Abbas, *Heveus* Abbas S. Victoris, *Odo* quondam Abbas S. Genovefæ, *Constantia* Regis Soror, *Raimundi* Comitis S. Ægidii conjux, & duæ Viduæ Parisienses: nomen ipsi *Philippo* impositum. *Adeodatus* cognominatus est, quod Regis, Reginæ, Cleri populique votis a Deo concessus esset. Anno 1179. periculosa correptum ægritudine *Ludovicus* parens *S. Thomæ* Cantuariensi Archiepiscopo, voto divina inspiratione nuncupato, commendavit: obtenta ab Anglorum Rege securitate, Cantuarium adiit ad sepulchrum Martyris, vas aureum ingentis pretii cum devotis orationibus obtulit, Monachis ejusdem Ecclesiæ centum vini modios Pissiaci annis singulis recipiendos, & Immunitatem ab omni telonio, & pedagio, omnibus quæ ad illorum usus in Francia emerentur, concessit scripto Diplomate. Domum redux, *Philippum* filium sanitati restitutum gavisus est. Dicta dies ejus inaugurationi. Principes tum Ecclesiastici, cum Laici ad Kal. Nov. Durocortorum Remorum Edicto vocati. *Villelmus* Archipræsul, Cardinalis, & Sedis Apostolicæ Legatus *Adelæ* Reginæ frater, *Augustum* Principem nepotem suum consecravit, coronavitque solemni ritu. Sacris adfuit *Juvenis. Henricus* Rex Anglorum, idemque Dux Normannorum, Regiæ Franciæ beneficiarius, Coronam auream manibus gestans, novo Regi mox imponendam. Præibat & *Philippus* Flandriæ Comes gladium Regni *Augusto* Principi anteferens. Duces, Comites, Barones, diversis officiis deputati, hi præibant, illi sequebantur. *Ludovico* patri paralysi detento adesse non licuit. Agebat *Philippus* tunc annum ætatis decimum quintum. Ista constant ex *Gestis Ludovici VII.* ex *Rogerio Hovedeno* & ex *Rigordo* in *Gestis Philippi Augusti*.

Votum Deo nuncupat pro filii valetudine, eumque S. S. Thomæ Cantuariensis intercessioni commendat.

Tertiæ Ludovici Septimi Nuptiæ.

Philippi Ludovici Regis filii inauguratio.

Parisiis obiit *Ludovicus VII.* anno Christi millesimo centesimo octogesimo, die 18. Septembris, Regni 44. ætatis circiter sexagesimo quarto. Ejus corpus in Ecclesia B. Mariæ de Sacro Portu prope Melodonum, quæ Cisterciensis Ordinis Abbatia est ab eodem Rege fundata, & *Barbellum* vulgo nuncupata, translatum, ibique conditum est. *Adela* Regina ejus uxor ipsi Monumentum erexit. *Homo intrepidæ devotionis in Deum, & eximiæ lenitatis in subditos, Sacrorum quoque Ordinum præcipuus venerator*, a Guillelmo Neuburgensi prædicatur. *Paulo autem simpliciter quam deceret Principem, illius verbi Apostolici*, Corrumpunt bonos mores colloquia prava, *perspicuam in quibusdam actibus suis veritatem expressit. Quorumdam quippe Procerum, ut honesto vel æquo minus curantium, plus justo se credens consiliis, non levi plerumque macula mores egregios denigravit: veluti quando causam nequam filii contra pium patrem suscepit, & totius Regni opibus hostem naturæ adjuvit.* Verba sunt ejusdem Auctoris, lib. 3. *De Rebus Anglicis*, cap. 4. Ecclesiarum, sub finem vitæ præsertim, se defensorem acer-

Ludovici Septimi obitus. Barbeaux. Ludovici Septimi elogium.

Juven's Henrici Regis Angliæ.

acerrimum præbuit. Cabillonensem, & Nivernensem Comites, hunc Vezeliacensi Monasterio, illum Cluniacensi, infestos domuit, & ad satisfactionem compulit. Cabillonensem ob graves injurias Cluniacensibus Monachis illatas comitatu spoliavit. Ejus auctoritate Ecclesiæ Sanctæ *Genovefæ* Parisiis, & *SS. Cornelii & Cypriani* Compendii, reformatæ sunt, introductis in priorem quidem Canonicis Regularibus *S. Augustini*, ex Abbatia *S. Victoris*; in posteriorem vero, Monachis Benedictinis. Utriusque reformationis procurator fuit *Sugerius* Sandionysianus Abbas, Regni Administer. Seditiosi Clerici, Duce *Philippo* Regis fratre, in Monasterium prædabundi irruperunt, & sacras Reliquias diripere conati sunt. Quas inter spineæ Domini Coronæ partem, & sacram ejusdem Salvatoris Syndonem fuisse, locupletissimus testis affirmat *Sugerius* Epistolis 159. & 63. apud *Duchesnium* Tom. 4. Scriptorum veterum Historiæ Francorum pag. 543. & 545. Has ad *Carolum Magnum* ab *Irene* Græcorum Imperatrice missas, & Compendii in Æde *SS. Martyrum Cornelii* & *Cypriani* depositas, fama est, conjecturis minime spernendis fulta. Syndonem vero aliam esse constat ab ea qua Corpus Jesu involutum est a *Josepho* & *Nicodemo*. Linteaminibus constabat illa bipartitis: pars Augustæ Taurinorum, pars Vesontione asservatur & colitur. Syndonem quæ Compendii deposita est, sudarium ipsum esse quod fuerat super caput Salvatoris, ex illius magnitudine conjicere est. Cujus sudarii speciatim meminit *S. Joannes*, illudque a linteaminibus reliquis distinguit cap. 20. *Venit ergo Simon Petrus, & introivit in monumentum, & vidit linteamina posita, & sudarium quod fuerat super caput ejus, non cum linteaminibus positum, sed separatim involutum in locum unum.*

Sacrum Salvatoris Sudarium Compendii depositum.

Ludovici sexti moderatio in Beneficiorum Ecclesiasticorum collatione.

Immortali laude digna est *Ludovici VII.* in Beneficiorum Ecclesiasticorum collatione moderatio, *cui* ab expeditione Hierosolymitana regresso an. Christi 1148. *cum quidam Clericus Papale Privilegium attulisset, quod in omni Cathedrali Ecclesia Regni sui primam vacaturam haberet cum fructibus medio tempore provenientibus: Ille confestim combussit Literas dicens, se malle tales comburere Literas, quam animam suam in inferno torqueri.* Reum scilicet spiritualis periculi plenam esse intelligebat religiosissimus Princeps Beneficiorum collationem. Ita refert *Thomas de VValsingham*, in Ypodigmate Neustriæ. *Ludovicum VII.* summis præconiis ornavit *S. Thomas Cantuariensis* Epistola 86. „ Generi, *inquit*, prudentia suffragatur, delinquentes coercet rigore Justitiæ, subditos „ obtemperantes juri mansuetudinis moderatione gubernat, Ecclesiam veneratur & protegit, in Ministris suis suscipit Christum, & universorum gratiam benignitate provocat, & obsequiis & beneficiis obligat affectiones. Non sævit in subditos, nec occasiones Justitiæ prætextu quærit, quibus cruciet pauperes, exhauriat & spoliet copiosos. Hæc fuit quondam Nobilium generositas Augustorum, quam iste præter conterminalium & coætaneorum morem exercet, qui saluberrime & honestissime novit & consuevit parcere subjectis & debellare superbos. „ Eo regnante florebat Ecclesia & Universitas Parisiensis: de quibus *Joannes Saresberiensis* ad *S. Thomam Cantuariensem* scribebat: *Parisius deflexi, ubi cum viderem victualium copiam, lætitiam Populi, reverentiam Cleri, & totius Ecclesiæ majestatem & gloriam, & varias occupationes Philosophantium, admiratus velut illam scalam Jacob cujus summitas cœlos tangebat, eratque ascendentium & descendentium Angelorum, lætæ peregrinationis urgente stimulo coactus sum profiteri quod*, Vere Dominus est in loco isto, & ego nesciebam. *Illudque Poeticum ad mentem rediit.* Felix exilium cui locus iste datur!

S. Thomas Cantuariensis Ludovicum 7. commendat.

Laus urbis, Ecclesiæ, & Academiæ Parisiensis.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

Pigeret hic reticere nonnulla, quæ de recessu Alexandri III. in Galliam & quæ inde consequuta sunt, narrat Henricus Archidiaconus Salzburgensis, auctor coævus vulgatus a P. Pez anecdoct. tom. 2. par. 4. pag. 198. narrat: „ Hic (*Alexander*) cum „ in urbe per Imperatorem, seditione mota, manere non auderet, in Galliam ad Francorum regis tutelam proficiscitur, ubi semper Apostolicorum omnium præsidium esse

 „ so-

„ solebat. Parante Imperatore malum Regi Francorum, eo quod hostem imperii suscepisset, & ad injuriam suam teneret, atque ideo super illum ducere exercitum cogitaret, dominus Papa Galliam derelinquens Romam revertitur. Itaque Imperator, persequendo eum, Romam & ipse venit, ducens se cum omne robur imperii. Tum prosequitur auctor narrans quæ ibi mala Imperator intulerit. Inter hæc, *addit*, illico pestilentia subsequuta iram Domini ulta est, nam de terra vapor & nebula consurgens, quasi contagione, exercitum percussit, tantaque plaga in populo facta est, ut antequam ad summitatem clivi, ubi lapidibus tota via constrata videtur, pervenirent, centum, vel amplius milites subito mortui jacent, deinde clades universam multitudinem pervagata ultra mille milites in brevi prostraverit .... nam ubi castris compositis una societas centum fere loricatorum militum simul discumbebant in tentoriis, & circa Imperatorem proximi, & in processione primi esse ante illum solebant, cum omnia tentoria sublata essent, & Rex in equo sedens miraretur tarditatem illorum, misit ad requirendum quidnam hoc esset. Venit nuncius, invenitque equos ad stipites ligatos, totamque supellectilem, sicut sero fuerat composita, jacentem, & tam milites quam servientes exanimes factos... euntes cadebant repente de equis; alii adhuc stantes in terra cum ascendere vellent equos sani, subito ruebant a tergo deorsum mortui. Cum tanta esset strages in exercitu, multique amicos suos mortuos relinquere in terra hostili erubescerent, cadavera eorum coquere & sale aspergere, sic secum ad terram patrum suorum reducere cogitabant. Cumque frater quidam fratrem coqueret, alter pro caldario misit, summopere rogando, ut sibi mitteretur ad opus simile necessarium. Respondit ille fieri non posse, eo quod fratre suo coacto, se ipsum prius coqui necesse esset; quod & factum est. Strenui quoque bellatores, & robur exercitus ibi periit, & qui singuli decenter, naturali morte sublati, luctu & exequiis dignissimi essent. *Denique Reinoldus* Coloniensis Archiepiscopus, caput & ductor schismatis, cum fratre suo Liutholdo periit. Filius Chunradi Regis Fridericus, qui ipsi Imperatori adhuc vivens potentia & opibus formidini extitit, interiit una cum nepote suo Beringario filio Gebehardi de Sulzbach &c. „ Perspicuum adeo ultionis divinæ documentum capiant illi quibus Pontificia sacra majestas contemptui fuerit & despectui.

ARTICULUS V.

De Gestis Philippi Augusti duodecimo sæculo.

PHilippus II. *Adeodatus*, & *Augustus* nuncupatus, post obitum *Ludovici* patris solus regnare cœpit annorum pene sexdecim adolescens, *Willelmo* Remensi Archipræsule avunculo suo sapientia & consiliis ipsum in Regni Administratione dirigente. Annos regnavit quadraginta tres. Viginti priorum ad sæculum duodecimum pertinentium Historiam hoc Articulo exponimus. Regni exordia Ecclesiæ & sacrorum hominum defensioni consecravit. *Hebonem* scilicet de *Carantanio* in Biturigibus, *Ymbertum de Bello Joco* in agro Lugdunensi, & Comitem Cabilonensem, qui tyrannidem & prædam in Ecclesias & Clericos exercebant, ducto in eorum Dynastias exercitu, domuit & ad satisfactionem compulit. Principum quorumdam in se conjuratorum, ac civile bellum incendentium conatus fregit, subegitque perduelles. Primo Principatus anno *Elizabetham*, *Baldini* Hanoniæ Comitis filiam ex sorore *Philippi* Flandri, duxit uxorem. Cum Judæos, quorum ingens multitudo Franciam incolebat, Christianis molestos esse nosset, *Bernardi* Sancti Eremitæ, qui in Nemore Vincennarum degebat, consilio, primum debita omnia quæ Judæi creditores a Fidelibus exigere poterant, remisit, quinta summæ totius parte sibi retenta: Deinde fundos eorum & res non moventes Fisco addixit: Tandem omnes e Regno exire jussit Edicto promulgato. Quæ circumcisorum hominum transmigratio mense Julio facta est anno 1182. Ipsorum vero Synagogæ Christianis expiatæ ritibus in sacras ædes Regis pietate versæ sunt. Blasphemos coercuit lege lata, ut qui cor, caput, aliave membra Dei jurando appellarent, gravi mulcta pau-

Philippus Augustus Judæos e Regno expellit.

Blasphemos coercet.

pauperibus eroganda punirentur, vel in flumen ut Regni sordes projicerentur. Nundinas, quæ *Sancti Lazari* dicebantur, quarum nempe jus ad Leprosos pertinebat, ipsis annua pensione compensatis, Parisios transtulit, in locum cui *Campellis* nomen: Plateamque muris cingi, & tectis adornari jussit ad commodum mercatorum. Urbem luto fœdam sterni pavimentis, publicum *SS. Innocentium* Cœmeterium, & Vincennarum Nemus concludi muris curavit. Istud Religioni, id Regiæ oblectationi datum. Hinnuli cervorum, damuli, capræ sylvestres, aliæque id genus feræ ab *Henrico* Rege Anglorum missæ fœtibus eo in saltu propagandis. Coterelli hæreticis nequiores in Provincia Bituricensi ferro flammisque grassabantur, Ecclesias diripiebant, vasa sacra distrahebant violatis altaribus, Christi corpore conculcato: Sacerdotes religiososque viros opprobriis, carcere, verberibus affligebant: Uxores sub virorum oculis constuprabant. Sacrilegos immanesque prædones confœderati pro aris domibusque defendendis populi armis persecuti, septem millia cæcidere. *Philippus* Rex missis auxiliaribus copiis, omnium internecione publicam tranquillitatem constituit an. 1183.

Coterellos delet.

Per hæc tempora, gravis diuturnaque inter Aragonum Regem & comitem *S. Ægidii Raimundum* discordia flagrabat. Sed & proceres alii privatas injurias privatis bellis impune ulciscebantur, insuperhabitis legibus quæ de Treuga & pace a Summis Pontificibus & Synodis sancitæ fuerant cum omnium interminatione dirarum. Insani flammas furoris pietas in Virginem Deiparam extinxit. Anicii (Alverniæ civitas est quæ & Podium appellatur) fabro cuidam lignario, viro simplici & humili cui *Durando* nomen, cœleste visum oblatum est, traditaque divinitus Charta Beatæ Virginis *Mariæ*, Puerum Jesum manibus gestantis, adumbratam exhibens effigiem, cum hac circum inscriptione *Agnus Dei qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem*. Rei fama longe lateque disseminata Principes, nobiliumque, ac plebis infinita multitudo ad Assumptionis Deiparæ annua Sacra Podium concurrit. Episcopus *Durandum*, cujus ante revelationem probaverat, e suggestu loqui jussit, mandatum divinum de pace sancienda exponere, tesseram cœlestem palam omnibus ostendere. Rei novitate commoti omnes, & pœnitentiæ pietatisque spiritu afflati, pacem tactis sacris Evangeliis jurarunt: cujus sanctissime servandæ tesseram, Beatæ Virginis cœlestem illam imaginem in stanno expressam in pectore gestabant, cum lineis caputiis ad formam Scapularis Monachorum alborum concinnatis. Ferociores inimicitias reverendum signum exarmabat.

Pietas in Deiparam Virginem feroces inimicitias extinguit.

Anno 1184. *Philippum*, qui mortua uxore, Viromanduis, * quos dotales semel possederat, cedere pertinaciter recusabat, ductis in illum copiis *Augustus* ad pacem compulit exorandam. Quæ ea conditione data est ut in fidem rediret Flander, in vita *Quintino* * & *Perona* uteretur frueretur que: ejus morte ad Regem venirent. *Hugonem* Burgundiæ Ducem, qui castrum Vergiaci * *Guidoni* Dynastæ eripuerat, propugnaculis ejus eversis inde expulit. Castellionem expugnavit, Ecclesiarum libertatem ab ipsius tyrannide vindicavit, satisfactione imperata. Ad Regum nostrorum pietatem commendandam operæ pretium est quod *Rigordus* observat, ipsos fundatas sua majorumve munificentia „ Ecclesias in sua libertate semper custodire cupientes, quibuscumque „ Principibus terras custodiendas tradidissent, tamen Ecclesias sub potestate sua & pro- „ tectione retinere decrevisse: ne Principes, quibus terra custodienda a Regibus dele- „ gabatur, Ecclesias vel Clericos ibidem Domino servientes, aliquibus angariis, tal- „ liis, vel aliis exactionibus gravare præsumerent. Anno 1185. *Margaritam* sororem, *Henrici* Regis Anglorum viduam, *Belæ* Regi Hungarorum ejus nuptias ambienti *Philippus Augustus* collocavit. Habita cum Archiepiscopis, Episcopis, & Principibus regni majoribus deliberatione, *quorum consilio & sapientia in negotiis suis pertractandis frequentius uti consueverat* (inquit *Rigordus* ipsius Chronographus) Histriones Joculatoresque Aula abegit, pauperibus erogare statuens pecuniam vestesque quibus illos donasset in memoriam revocans, quod a Sanctis Viris olim didicerat: *Histrionibus dare, est dæmonibus immolare*.

* Le Vermandois.
* Saint Quentin. Peronne.
* Vergy

Ecclesiarum libertatem tuetur Philippus Augustus.

Histriones abigit.

Margarita sorore Hungaro Regi collocata, Gisortium, aliaque loca in Velocassino Normanno dotis nomine ipsi assignata, quorum pacta erat restitutio, si gener nullos ex ea liberos procrearet, ab *Henrico* III. Anglorum Rege repetiit: una etiam *Richardo*

Bellum Anglicanum.

 ejus

ejus filio mandavit ut pro Pictavensi Comitatu clientelare præstaret Sacramentum. Anglorum cunctatio belli causa fuit. *Philippi* Regis arma in Aquitaniam versa. Exoldunum* Biturigum oppidum captum, munitiones quamplures eversæ, tota regio usque ad Castellum Radulphi * longe lateque vastata. Angliæ Rex Comesque Pictavensis conscripto exercitu advolarunt. Castra castris collata. Sed viribus suis diffidentes Angli, congressum detrectarunt, & Legatorum Sedis Apostolicæ interposita auctoritate obtinuerunt inducias, cautione data quod super rebus controversis judicium Curiæ Regis Francorum subirent, eoque starent. Id factum anno 1187.

* *Yssoudun.*

* *Chateau Raoul.*

Interim Saladinus Hierosolyma, capto Rege, & Palæstinæ partem maximam armis subegerat. Oratores ex Syria ad *Augustum* venire ad opem reliquis Christiani in Oriente nominis implorandam. Die quarta Septembris natus ipsi filius est, *Ludovicus* in sacro baptismate appellatus. *Philippus Augustus & Henricus* Angliæ Rex dextras animosque junxere, crucisque sumpto signo, sacram militiam sunt professi. Anno sequenti, mense Martio, conventus Antistitum, Procerumque Parisiis habitus, sacrum bellum decretum, innumera equitum peditumque multitudo nomen dedit. Sancitum ut qui domi manerent sive laici sive Clerici, Decimas mobilium ac fructuum suorum in belli sumptus darent. Soli Carthusiensium, Cisterciensium, Fontis Ebraldi Ordines Religiosi, leprosique excepti. Decimas illas *assensu Cleri & populi*, ad annum dumtaxat impositas, *Saladinas* appellarunt. *Philippi Augusti* diploma ea de re datum in *Rigordi* historia legere est. Novi Anglorum motus expeditioni sacræ moras attulerunt. *Richardus* Pictavorum Comes Tolosatium comiti Regis Francorum feudatario bellum intulit contra pacta anno superiori Gisortium inter & Calvum montem, nec pauca oppida alius cepit, in quibus *Mosacum*. Id ubi accepit Rex *Augustus*, in ditiones Anglorum irrupit, castrum Radulphi Busenzacum, Argentoium, Leurosium, Montem Tricardi, Palvellum, Monteforium, Vindocinum, & quidquid in Biturigibus & Alvernia possidebant Angli, expugnavit. Cladem illam *Henrici* Regis Anglorum, domesticum dissidium excepit. *Richardus* Pictavensis Comes, *Adelam Augusti* Regis sororem sibi desponsam, jamque viro maturam petiit a patre, una & Regnum, secundum pacta. Senex *Henricus*, qui Virginem Principem in castro servabat, non absque suspicione, filii postulata repulit. *Richardus* ad Regem Francorum transiit, in ejusque verba juravit. *Augustus* Rex ducto in Anglum exercitu, Firmitatem Bernardi, aliaque castra munitissima, Cenomanum, Turonesque, per vadum exploratrice lancea inventum, Ligerim miraculo quodam cum exercitu transvectus, expugnavit. Hæc gesta anno 1189. mense Majo. Aliquot post dies *Henricus* Rex Anglorum obiit. *Richardus* Pictavensis Comes ejus in Regnum successor, pacem cum *Philippo* Rege pepigit, recepitque Cenomanum, Turones & Castrum Radulphi, singulari pacifici Victoris benignitate: cedens ipse in grati animi signum feudis omnibus quæ Exolduni, & in Alvernia possederat. Lætitiam de pace subditis data perturbavit obitus *Elisabethæ* Reginæ uxoris *Philippi* castissimæ, Idibus Martii, quæ ad Beatæ Virginis a *Mauricio* Episcopo in Regia Urbe funerata est. Una ex conditionibus pacis inter Franciæ & Angliæ Reges initæ erat, ut ad ferendum profligatis Christianorum rebus auxilium una in Syriam navigarent. *Augustus* Rex sacra pera & baculo peregrinationis, necnon vexillo de Martyrum Altari in Æde Sandionysiana, tradente *Guillelmo* Remensi Archiepiscopo, Sedis Apostolicæ Legato, acceptis, filio *Ludovico* bimulo, Regnique administratione fidei *Adelæ* Matris, ac avunculi Remensis Archiepiscopi commendati, scripto etiam Testamento profectus est, Feria quarta post Octavas Sancti Joannis Baptistæ anno 1190. Testamentum *Augusti* Regis apud *Rigordum* legere est. Sic incipit: *Officium Regium est subjectorum commodis modis omnibus prævidere, & suæ utilitati privatæ publicam anteferre*. Sacrarum electionum libertati, & Beneficiorum, Regii Juris, collationi providit. Præbendas & Dignitates Ecclesiasticas conferri jussit *Viris honestis & literatis*. Episcopos & Abbates eligi, qui Deo placeant, insigni probitate & pietate: *& utiles sint Regno* scientia & industria in rebus gerendis. De Justitia facienda ita sanxit:
„ Volumus & præcipimus, ut charissima Mater nostra Adela *Regina statuat cum Cha-
„ rissimo Avunculo nostro, & fideli Guillelmo Remensi Archiepiscopo, singulis qua-

Bellum Sacrum decernitur.

Bellum Anglicanum.

Pax cum Angle.

Philippi Augusti Sacra in Syriam expeditio.

Profecturi Mandata & testamentum.

* *Alix.*

„ tuor

„ tuor mensibus diem unum Parisius, in quo audiant clamores hominum Regni no„ stri, & ibi eos finiant ad honorem Dei, & utilitatem Regni. Præcipimus etiam „ insuper, ut eo die sint ante ipsos de singulis Villis nostris & Baillivi nostri, qui As„ sisias tenebunt, ut coram eis recitent negotia terræ nostræ. *De novis tributis non im-* „ *ponendis ita decrevit*: Prohibemus etiam universis Prælatis Ecclesiarum, & homi„ nibus nostris, ne talliam vel toltam donent; quandiu in servitio Dei erimus. Si „ vero Dominus Deus de nobis suam faceret voluntatem, & nos mori contingeret, pro„ hibemus districtissime omnibus hominibus terræ nostræ tam Clericis, quam Laicis, „ ne talliam vel toltam donent, donec Filius noster veniat ad ætatem, in qua gratia „ Sancti Spiritus possit regere Regnum. Si autem aliquis Filio nostro vellet movere „ guerram, & redditus sui, quos habet, non sufficerent, tunc omnes homines nostri „ adjuvent eum de corporibus suis & averis, & Ecclesiæ tale faciant ei auxilium, „ quale solitæ sunt facere nobis.

Ubi in Syriam pervenit *Philippus Augustus*, Christianis Ptolemaidem, seu Acconam obsidentibus, opem tulit, perfractisque muris, *Limathosium* & *Carachosium* Satrapas, urbem propugnantes, ad deditionem coegit anno 1191. Leges deditionis fuere, ut *Saladinus* Crucem Dominicam redderet, atque Christiani generis captivos libertate donaret. Secundum hæc, gravi infirmitate correptus Rex *Augustus*, simul & suspicione adversus Anglum, relicto in Castris Burgundiæ Duce cum exercitus parte maxima, reditum in Gallias decrevit. Ante discessum, Christianorum rogatu, *Richardo* Regi Anglorum juravit se in ejus ditiones arma non illaturum intra quinquagesimum, quam ille domum redivisset, diem. Pactis deesse visus est *Augustus*, bello Normannos lacessens, dum *Richardus* ab *Henrico* Imperatore in Germania detinebatur. At se fidem juris jurandi nequaquam violare contestabatur, quandiu temperaret a quibus jus asque foret. Justum porro esse, ut ab Anglo, qui sororem suam *Adelam* repudiarat, ejus dotem repeteret ac extorqueret. Hujus belli eventus *Rigordus* commemorat, pacemque demum Reges inter constitutam anno 1196. Januario mense, cum Anglus pro Normanniæ Ducatu, & Pictavensium Andegavensiumque Comitatibus, hominium *Philippo Augusto* præstitisset. Bellorum necessitates, munitiones civitatum, extructiones Castrorum, stipendia militum, ipso pacis tempore tunc primum decreta, ut præsto semper esset exercitus, *Philippum* ad exactiones graves & insolitas cum a Populis, tum ab ipsis Ecclesiis compulerunt, ex quibus thesauros diversis in locis congessit, privatis alioqui parcens expensis. Eam ob rem avaritiæ notam ipsi ad temeraria judicia præceps, & ad maledicentiam pronum vulgus inussit. Quam ab Augusto Rege abstergit Rigordus: *Thesauros etiam multos* (inquit) *in diversis locis congessit, expensa modica contentus, dicens, quod Prædecessores sui Francorum Reges pauperes existentes, tempore necessitatis stipendiariis militibus nihil ministrantes, ingruentibus bellis, Regni diminutionem passi fuerant non modicam: Principalis tamen intentio ipsius Regis erat in thesaurorum congregatione, Sanctæ Terræ Hierosolymitanæ a Paganis liberatio & Christianorum restitutio, & Regni Francorum ab inimicis strenua defensio. Licet quidam minus discreti, Regis ignorantes propositum & voluntatem, ambitionem & nimiam ei avaritiam objicerent. Sed quia tempus colligendi, & tempus spargendi quod collectum est, a sapientibus didicerat, nacta opportunitate multum collegit, ut tempore necessitatis pluribus plurimum spargeret. Quod in munitionibus civitatum, & murorum reparationibus, & Castellorum ædificationibus innumeris manifestissime declaratur.* Hæc licet ab avaritiæ labe *Philippum Augustum* purgent, excusari non potest, quod Judæos Parisios revocaverit.

Accona expugnatio & deditio.

Philippi Augusti reditus.

Bellum Anglicum

Philippus Augustus ab avaritiæ labe vindicatur.

Canuti Danorum Regis Sororem *Ingeburgim* formosissimam & castissimam virginem anno 1193. *Philippus* duxerat, postridie vero nuptiarum, maleficorum artibus ab uxore aversus, ut *Rigordus* scribit, seu occulti alicujus defectus fastidio, novum conjugium appetiit. Porro ut divortio honestæ speciei colorem superduceret, Romano Pontifici per Oratores suggessit, surreptione quadam se consanguineam duxisse, postulans vinculi minus legitimi solutionem. Delegavit ille Judices ex Clero Gallicano, forti tamen mandato adstrictos, ut hancce causam secundum severitatem Canonum integerri-

Batildam Rogerius Hovedenus appellat. Philippus Augustus facto cum Ingeburge

Reginæ divortio, Mariam superducit. me judicarent. Illi vero injusto Regis desiderio faventes, affinitate a Bellovacensi, & Carnotensi Episcopis juramento asserta, Matrimonium diremerunt. Ita refert *Guillelmus Neuburgensis* coævus Auctor lib. 4. cap. 27. Remensis Archiepiscopi, Sedis Apostolicæ Legati sententia Regem ab *Ingeburge* fuisse separatum, testis est *Innocentius* in cap. *Per Venerabilem*. Anno 1197. *Moriam*, Ducis Boemiæ Moraviæque filiam superduxit *Philippus*. De injuria sorori, sibique illata *Canutus* Rex Danorum apud *Cœlestinum III.* Pontificem Maximum conquestus est. Pontifex duos in Galliam Legatos misit, *Meliorem* Presbyterum, Cardinalem, & *Censium* Subdiaconum, qui Regi Auctoritate *Acta Pontificum & Conciliorum hac in causa.* Apostolica denuntiarent, ut a consuetudine *Mariæ* temperaret; & *Ingeburgim*, ceu legitimam conjugem, in Aulam revocaret. Concilium ea de re Parisiis habitum, confidentibus Ecclesiæ Gallicanæ Præsulibus. *Sed quia facti sunt canes muti, non valentes latrare, timentes etiam pelli suæ, nihil ad perfectum deduxerunt* (inquit *Rigordus* ad *Concilium Parisiense.* annum 1193. simul & Matrimonium Philippi cum *Ingeburge* referens, & ea quæ Matrimonii occasione deinde contigerunt.) Defuncto *Cœlestino* Papa, *Innocentius III.* ejus *Ep. 189. Lib. 11.* successor *Petrum Capuanum* Cardinalem Sedis Apostolicæ Legatum in Gallias misit, literisque ad Gallicanos Præsules datis, jussit ut sententiæ in Regem, superductam *Concilium Divionense.* & eorum familias, vel in Regnum etiam, a Legato Apostolico proferendæ, qualibet appellatione remota parerent, eamque ab omnibus subditis curarent observari. Gallicanorum Præsulum Synodus Divione a Legato congregata mense Decembri anno 1199. Rex, ut fulmen a Cardinali cæterisque Patribus vibrandum averteret, ad ipsum Pontificem per Oratorem appellavit. Legatus aliquandiu sententiam suspendit: Moxque altero Patrum Conventu, in Allobrogum urbe Vienna, celebrato, Regno universo Sacris interdixit mense Januario anni 1200. Id constat ex Gestis *Innocentii* a doctissimo *Concilium Viennense. Interdictum Regni.* Præsule *Francisco Bosquetto* editis, *Rigordo Guillelmo Brittone & Chronico Sambenigniano*. Uni Concilio Divionensi hæc tribuunt *Rigordus*, & *Brito*, quod Viennense Divionensis complementum quoddam, potius quam novum Concilium fuerit existimatum, Episcopos qui Synodo interfuerant, & Interdictum approbarant, Sedibus suis Rex iræ impotens exegit, Clericos illud observantes ab Ecclesiis ejicit, omnia bona fisco addixit: *Ingeburgem* Reginam castissimam Stampis in Castro reclusit. Octo mensibus luxit *Concilium Nivigellense, De Nivelle.* Gallia Sacrorum omnium expers: donec *Octavianus* Ostiensis & Velletrensis Episcopus Cardinalis, Sedis Apostolicæ Legatus ab *Innocentio III.* in Gallias missus, ad hujus cognitionem causæ, Interdictum solvit anno ducentesimo super millesimum, Septembri mense. Id in Concilio Nivigillensi factum. (Nivigilla Brabantiæ oppidum est.) Hæ conditiones Regi imperatæ, ut Episcopis, cæterisque Clericis, pro injuriis ac damnis illatis satisfaceret, *Mariam* superductam a thoro & Regni finibus removeret, *Ingeburgim* reciperet ac Regio cultu haberet: juratoria cautione data, quod eam absque Ecclesiæ judicio non dimitteret. Sex mensium spatium ad proponendas objectiones contra Matrimonium cum ipsa contractum, quæ in Concilio discuterentur, auditis *Canuti* Regis Danorum Oratoribus & Advocatis, assignatum est. Ita referunt *Innocentii III. Gesta*, & *Rogerius Hovedenus* posteriori parte Annalium. Post sex menses de divortii causa in Concilio Suessionensi *Octaviano & Joanne* Legatis Apostolicis præsi*Concilium Suessionense.*dentibus, quindecim dierum spatio disceptatum est. Aderant *Philippus* Rex, *Ingeburgis* Regina, & *Canuti* Regis Danorum Oratores. Post multas Jurisperitorum de Matrimonio confirmando vel dirimendo disputationes Rex morarum pertæsus, nec secundum se dicendam subodoratus sententiam, summo mane in equum insiluit, & post se receptam *Ingeburgim* in Regiam reduxit, Cardinalibus & Episcopis insalutatis. Ita Concilium nullo judicio facto dimissum est, non absque Patrum stupore. Ista constat ex *Gestis Innocentii III.* ex *Rigordo*, *Rogerio de Hoveden*, & *Chronico Aquicinctino*.

An Formula, Regnante Christo fuerit in publicis: Interdicto, de quo supra diximus, durante, in publicis Monumentis Instrumentisque positum non fuisse *Regnante Philippo*, sed *Regnante Christo* scripsit *Nicolaus Vignerius*, lib. 3. *Historiæ Francorum*. Ex quo *Bellarminus & Perronius* Cardinales argumentum duxere ad probandum Reges aliquando a Romano Pontifice exauctorari posse. Verum futile argumentum est, levique nixum fundamento. Primo *Vignerius* hujus observationis unum auctorem laudat Fuxensem Chronographum, hominem recentem, obscurum.

rum & imperitum N. *Mediavilla*, qui anno 1456. Chronicon *Gastoni IV.* Fuxensium Comiti XVI. inscripsit. At Chronographus ille de *Philippo I.* id asserit, quod ad *Philippum Augustum* transfert *Vignerius*. Ait enim Formulam illam, *Regnante Christo*, usurpatam fuisse quo tempore ab *Urbano II. Philippus* Rex Francorum excommunicatus erat. *Juretus* in Notis ad Epistolam XLVI. *Yvonis Carnotensis* ad *Philippum I.* refert, quod de *secundo* scripsit *Vignerius*: Chronicon tamen Fuxense non laudat, sed Sandionysianum. *Citatur etiam* (inquit) *Auctor prisci Chronici Cœnobii S. Dionysii adnotantis, toto tempore illius excommunicationis in Ecclesiasticis Actis publicis solitum scribi*, Regnante Christo, *non autem*, Regnante Philippo. *Quod tamen nonnullis commentum Monachale videtur*. At Chronicon illud nihil hujusmodi habet. Duplex interdictum passa Gallia est *Philippo Augusto* regnante: primum anno 1199. Sententia lata est a *Petro Capuano* Sedis Apostolicæ Legato, propter captionem *Petri de Duaco* Cameracensis Episcopi electi mense Majo factam ab *Hugone* de *Amelencourt*, ejusdem detentionem a *Philippo* Rege. Trimestre fuit Interdictum illud, Junio scilicet, Julio & Augusto duravit. Alterum ab eodem Legato decretum est Januario mense, anno ducentesimo supra millesimum, in Concilio Viennensi, propter *Ingeburgis* repudium, & nuptias Regis cum *Maria*. Quod Interdictum octo mensibus duravit. Sed neutrius interdicti tempore *Philippum Augustum* Regni clavum abjecisse, constat ex *Rigordo*, aliisque Historicis. Nec durante Interdicto præsertim posteriori, de quo major quæstio est, mos consignandorum *Philippi* Regis annis Actorum interruptum fuisse, probant publicæ Chartæ hac tempestate scriptæ: scilicet Charta *Joannis* Anglorum *Regis* data anno 1200. mense Majo, ab Interdicti promulgatione quinto, in qua hæc habentur: *Noveritis quod hæc est forma pacis factæ inter Dominum nostrum Philippum illustrem Regem Francorum, & Nos*, &c. Charta *Amalrici* Glocestriæ Comitis, eodem anno & mense, in qua hæc habentur: *Domino Philippo Illustri Regi Francorum, & hæredibus; de propria voluntate mea, & de mandato Domini mei Illustris Regis Angliæ, quittavi civitatem Ebroicensem*, &c. Charta *Balduini* Albæmarilæ Comitis, in qua hæc leguntur: *De mandato Domini mei Illustris Regis Angliæ, juravi super sanctas Reliquias, quod si ipse Philippo, Illustri Regi Francorum non tenet pacem sicuti Charta sua, quam idem Rex Francorum habet, testatur; ego infra primum diem competentem priusquam exinde supermonitus fuero continebo me*, &c. Charta *Odonis III.* Burgundiæ Ducis data mense Januario anno 1200. quo promulgatum est Interdictum: *De Placito inter Herveum Comitem Autisiodorensem, & Guillelmum de Chanlita, si idem Guillelmus defecerit de recto in Curia Domini Regis mei Philippi, Illustris Francorum Regis*, &c. Chartæ denique Episcopi & Capituli Aurelianensis apud Capellam datæ, consignantur *Anno gratiæ millesimo ducentesimo, Regni Philippi vigesimo secundo*. Hæc observat *Blondellus* in Diatriba *De Formula Regnante Christo*, Sectione III. Cap. IV.

Instrumentis usurpata durante interdicto ob repudiatam a Philippo I. Ingeburgim, & Mariam super ductam.

Doctissimi Cardinales Bellarminus, & Perronius falso colligebant ex formula, Regnante Christo, in publicis Actis apposita, Ecclesiæ potestatem vel indirectam in temporalia Regum.

Idem Auctor Sectione VI. ostendit de Formula *Regnante Christo* Actis sive publicis, sive privatis apponenda, nullam umquam legem fuisse latam, sed pro Scriptoris cujusque arbitrio vel admissum, vel omissum semper ejus usum fuisse. Monumentorum sola Formula, *Regnante Christo*, a Christianis consignatorum sub Ethnicis Principibus sine ulla Principum mentione, plura profert exempla cap. 1. ex Sanctorum Martyrum Actis. Sed & alia subjungit ex Actis Sanctorum qui sub Christianis Regibus vixere & obiere, quo tempore nulli Ecclesiæ Censuræ ipsi aut eorum populi subjacebant. Aliqua ex his selecta subjicio 1. Vita *Sancti Romualdi* Abbatis a *Beato Petro Damiani* scripta: *Obiit vir Beatissimus 13. Kal. Juliarum, Regnante Domino nostro Jesu Christo*, &c. Vita *Sanctæ Cunigundis* Imperatricis in MS. Rebdorfensi: *Transiit autem anno Dominicæ Incarnationis 1003. Indict. V. Nonas Martii, Regnante in æternum qui est corona Virginum, Christo Domino nostro*. Vita *Sancti Hilarii* Arelatensis, a *Sancto Honorato* Massiliensi Episcopo scripta: *Quocirca me ejus suffragium muniat, sed suis patrociniis meritum Sacerdotis in illa examinatione tremenda faciat inveniri. Regnante Domino nostro Jesu Christo*. Vita *Sancti Germani* Parisiensis, qui anno 576. die 28. Maii e vita migravit: *Victor evolavit ad cœlos, Regnante Domino nostro Jesu Christo*. Sanctus Eulogius *Memorialis sanctorum*, lib. II. cap. II. *Consummaverunt beati Martyres agonem suum*.

Anno circiter 1027.

suum 3. Idus Martias Æra 895. Regnante Domino nostro Jesu Christo. Willelmus Gemmeticensis Lib. 4. Cap. 20. *Obiit apud Fiscannum Richardus Dux Primus, flentibus populis, gaudentibus Angelis, 996. anno ab incarnatione Domini, Regnante eodem Jesu Christo Domino nostro.*

Cap. II. Ostendit Monumenta Formula *Regnante* Christo, & Infidelium Principum nominibus sæpius fuisse consignata. Tria vel quatuor exempla subjicio. Acta *Sancti Pionii* Martyris ad 1. Februarii: *Hæc acta sunt Julio Asiæ Proconsule, Proclo & Quintiliano Magistratum gerentibus, Consule III. Messio Quinto Trajano Decio Augusto . . . . ut nos autem loquimur, Regnante Domino nostro Jesu Christo.* Acta veteras *Sancti Marci* Evangelistæ edita a PP. *Henschenio* & *Papebrochio* ad diem 25. Aprilis: *Dormivit autem beatissimus Evangelista primus Domini nostri Jesu Christi Martyr apud Alexandriam Ægypti, die trigesimo, quod est apud Romanos VIII. Kal. Maii, anno Neronis Imperii quarto decimo, Regnante Domino nostro Jesu Christo.* Passio *Sancti Cypriani* Martyris: *Passus est beatissimus Cyprianus Martyr die 18. Kal. Octob. sub Valeriano & Galieno Impp. Regnante vero Domino nostro Jesu Christo.* Passio *Sancti Dionysii* auctore Methodio: *Passi sunt beati Martyres Christi Dionysius, Rusticus, & Eleutherius, sub Domitiano Imperatore, in partibus Galliæ, civitate Parisiis, Regnante Domino nostro Jesu Christo.*

Cap. III. & IV. Monumentorum, Formula *Regnante Christo*, Christianorumque Principum nominibus ante *Philippi I.* ætatem consignatorum profert exempla, a quibus pauca seligo. Capitulare Aquisgranense *Caroli Magni* anno, 789. editum: *Regnante Domino nostro Jesu Christo in perpetuum., Ego Carolus gratia Dei ejusque misericordia donante Rex & Rector Regni Francorum, & devotus Sanctæ Dei Ecclesiæ Defensor, humilisque Adjutor.* Concilium Forojuliense: *Regnante Domino nostro Jesu Christo in perpetuum, super omnes cœlos & super omnem terram; Rege Regum & Domino dominantium . . . . de cujus largissimæ benignitatis manu invictissimi Principes Domini Carolus ac Pippinus, regalia sceptra prosperis gubernare rebus probantur: Anno igitur felicissimi Principatus eorum tertio & vigesimo.* Theganus lib. de Gestis Ludovici Pii, ab initio: *Regnante Domino nostro Jesu Christo, anno Incarnationis ejus* 813. Concilium Suessionense *II.* anno 853. celebratum. *Regnante in sempiternum Domino Deo universorum anno Incarnationis ejusdem Domini nostri Jesu Christi 853. anno vero Regni gloriosi Caroli filii Ludovici religiosissimi Augusti 13. Indict. 1. Episcopis juxta Instituta Canonum Synodum celebrare volentibus, annuit idem Rex Carolus.* Concilium III. Valentinum anno 855. *Regnante Domino nostro Jesu Christo, anno 855. ab Incarnatione ejus, gloriosissimo Lothario Imperante 15. Indict. 3. mense Januario, 6. Idus ejusdem mensis, apud urbem Valentinam in domo Basilicæ Sancti Joannis adjacente; eum propter causam Episcopi civitatis ipsius criminibus diffamati, ex jussione præfati Pii Principis, Reverendissimi trium Provinciarum Episcopi in unum collecti resedissent*, &c. His adde Notitiam *Judicati* pro *Emengardo* Episcopo Urgellensi adversus *Durandum* Abbatem *Sanctæ Cæciliæ*, quam in Appendice Actorum Veterum post Capitularia edidit clarissimus *Baluzius* pag. 1545. quæ sic habet: *Domino nostro perpetim Regnante Jesu Christo, anno siquidem ejus sanctissimæ trabeationis post millesimum 24. Serenissimi quoque Roberti Francorum Regis 29.*&c. Eamdem Formulam, cum singulari quodam additamento exhibent Litteræ *Wadaldi* Episcopi Helenensis ab eodem *Baluzio* editæ pag. 1535. *Facta Scriptura Donationis sub die 4. Idus Aprilis, anno* Anno 930 *11. Quod obiit Carolus filius Ludovici Regis, Christo Regum expectante.* Quam numerandi rationem in multis veteribus Monumentis pariter inveniri, Vir idem clarissimus observat. Anno Christi 1036. Regnante *Henrico I.* eadem Formula usurpata legitur in *Charta de Fontanellis*, quam exhibet *Chronicon Besuense* p. 561. Tom. 1. Spicilegii Dacheriani. *Actum hoc publice in præfati Sancti Cœnobio, & super ejusdem Altare; Regnante Domino nostro Jesu Christo cum Spiritu Sancto in Paternæ Majestatis dextera. Anno Incarnationis ipsius 1036. Indict. 4. Epacta 20. pridie Kal. Julii, 4. Feria III. Lunæ . . . . Rege Henrico in sceptris Francorum agente, Hugone vero in Pontificatus honore Ecclesiam regente Sanctæ Sedis Lingonicæ.*

Cap.

Cap. V. Monumentorum Formula, *Regnante Christo*, dum *Philippus* I. rerum summa potiretur, consignatorum exempla percurrit *Blondellus*: In iis sunt, Charta Bellovacensis quæ sic habet: *Actum in ipsa Beati Vedasti Basilica; in præsentia populi & Cleri*, 15. *Kal. Julii, anno Incarnationis Dominicæ* 1072. *Indict.* 4. *anno Regni Philippi XIII. Episcopatus Domini Guidonis* IX. *Regnante Domino nostro Jesu Christo per omnia sæcula sæculorum, Amen*. Acta electionis Gregorii VII. *Regnante Domino nostro Jesu Christo, anno clementissimæ Incarnationis ejus* 1072. *Indict. & Luna* XI. 10. *Kal. Maii, Feria secunda, die sepulturæ Domini Alexandri bonæ memoriæ Secundi Papæ*, &c. Charta Ausciensis quam *Janus a Costa* in Caput *Novit ille*, Tit. *De Judiciis* &c. laudat: *Anno Domini* 1080. *Regnante Philippo, & insuper Domino nostro Jesu Christo*, Charta *Charitatis* ad Ligerim: *Fuit ista Donatio facta anno ab Incarnatione Domini* 1081. *sed* 1085. *firmata, Christo Regnante in cœlis, Philippo Rege Francorum sceptrum tenente*.

Cap. VI. Monumentorum, Formula, *Regnante Christo*, post obitum *Philippi* I. consignatorum exempla recenset. In iis sunt Privilegium *Paschalis II.* de Investituris anno 1111. *Anno Verbi Incarnati* 1111. *Hoc confirmatum est in Basilica sancti Petri*, 16. *Kal. Martii, Regnante in cœlis Domino nostro Jesu Christo cum Patre Æterno & Spiritu Sancto, Amen*. Vita Venerabilis *Roberti de Arbrisello*, anno 1115. die 16. Februarii defuncti, a *Baldrico* Dolensi Episcopo scripta: *In condigno sepultum Mausoleo, Ludovico in Francia Regnante, Paschale Urbis Romæ Papatum administrante, Domino autem Jesu Christo Imperante*. Charta Ariensis: *Actum hoc anno Verbi Incarnati* 1169. *Kal. Augusti, per manum Roberti Cancellarii Flandriæ, & Ariensis Ecclesiæ Præpositi, Regnante Ludovico Francorum, Imperante semper Domino nostro Jesu Christo*.

Cap. VII. Monumentorum, Formula *Regnante Christo*, sub *Philippo II.* ejusque posteris consignatorum dat exempla. In his sunt Vita *Stephani* Diensium Episcopi ann. 1213. die 7. Septembris defuncti: *Conditus est in Ecclesia Beatissimæ Mariæ sponsæ suæ, quemadmodum ipse jusserat, Regnante Domino nostro Jesu Christo*, &c. Jacobi de Vitriaco Epistola ad *Joannem de Nivella*, &c. *Nonis Novembris, Salvatore mundi Regnante, Domino Petro Albanensi Episcopo Apostolicæ Sedis Legato solerter vigilante, anno gratiæ* 1219. *capta est Damiata*, &c. Passio *Sancti Dominici* pueri Cæsaraugustani: *Passus est B. Dominicus mense Augusto, anno Incarnationis Dominicæ* 1250. *Regnante Domino nostro Jesu Christo*, &c. Charta *Alfonsi* Castellæ Regis e Regesto Burdigalensi: *Factum apud Toletum, regnante Christo*, 10. *Kal. Maii, Æra* 1292. *idest anno* 1254. Ideo autem hanc Formulam in Monumentis apponebant, ut significarent omnia nostra sub Christi Regno geri, ab eo pendere, in ejus nomine fieri, & ad ejus gloriam referri debere: Reges ipsos rerum sub eo dominos, se Summi Regis cum populis subditos profiteri, atque hac servitute, quam terrena dominatione feliciores esse. Hæc observare operæ pretium erat, ut pateat futile prorsus argumentum esse, quod ex hac Formula quidam Auctores petunt contra supremam & ab Ecclesia seu directe seu indirecte independentem Regum ac Principum, qui ejusdem Ecclesiæ non sunt Beneficiarii, in temporalibus auctoritatem.

Decimam apud Reclausas ad se pertinentem, Cœnobio Socri portus, sive Barbellensi, donavit *Philippus Augustus*, ea lege ut Monachi Divina Officia, & Missarum solemnia quæ messium tempore ob laborem & curam temporalium intermittebant, deinceps ab ea necessitate liberi, religiose celebrarent. Diploma ea de re datum anno 1186. edidit *D. Mabillonius* lib. VI. *De re Diplomatica*, cap. 185.

SCHOLION I.

In hoc Articulo, pag. 113. Edit. primæ Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Beneficia quædam sunt de jure Regio*.

R. Hæc Propositio ibi non legitur. Quorumdam Beneficiorum Collationem ex Ecclesiæ concessione ad Reges Christianissimos pertinere, certum est: nec tamen id ibi scripsi, sed hæc dumtaxat: *Philippus Augustus sacrarum electionum libertati, & Beneficiorum Regii juris collationi providit. Præbendas & Dignitates Ecclesiasticas conferri jussit viris honestis & literatis*. Mera facti quæstio est.

SCHO-

SCHOLION II.

In eodem Articulo, pag. 119. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Futile argumentum pro exauctoratione Regis durante interdicto, ex Formula, REGNANTE CHRISTO.*

R. Inane re vera nulliusque ponderis est. De hujus argumenti levitate Judicium audiant doctissimi Patris *Mabillonii* Monachi Benedictini, lib. II. *De Re Diplomatica*, cap. XXVI. „ Cæterum, *inquit*, non defuerunt his postremis temporibus qui assere„ rent, Formulam *REGNANTE CHRISTO*, Actis publicis ad scriptam fuisse occasio„ ne excommunicationis qua Philippus I. ob Bertæ repudium, & Bertradam superdu„ ctam semel atque iterum percussus est. Quod quam a vero abhorreat, tam valide ac „ manifeste demonstrarunt Joannes Beslius & David Biondellus, ut nemo contra obmu„ tire in posterum ausurus sit impune. Idem demonstrat Biondellus de divortio Philip„ pi Augusti ab Ingelburge. Eam porro Formulam Actis sive publicis, sive privatis nul„ la umquam lege appositam fuisse: sed pro Scriptoris arbitrio vel admissam, vel „ omissam. Aliquando vero utraque Formula Christi Regnantis & Philippi apponitur „ in illius temporis Monumentis. Sic Donatio Guillelmi Tiernensis anno MLXXVII. „ acta ante Regis Divortium, „ PHILIPPO REGE HUMANO, ET CHRISTO, REGE SUPERNO. Hæc P. Mabillonius. De eo argumento vir eruditus *Franciscus Feu* Doctor Sacræ Facultatis Parisiensis, in Tractatu *De Legibus*, Quæst. IV. Art. IV. pag. 152. „ Nullo modo, *inquit*, abdicatus fuit Philippus Interdicti tempore. In„ terdicti quidem incommoda moleste ferebant Regis subditi: sed non minus ideo Phi„ lippi II. addicti erant obsequio. Extant etiam administrationis Regiæ per biennium „ illud insignia. Anno quippe ipso 1199. Joannes Angliæ Rex Homagium Franciæ „ Regi Turonis fecit pro Comitatu Pictavensi: & Arturus Britanniæ Dux pro suo Du„ catu. Ipse quoque Galliæ Rex Pallium sericum obtulit super Altare Sancti Dio„ nysii. Item anno 1200. pacem composuit cum Rege Angliæ, sicuti referunt Rigor„ dus & Matthæus Parisius ex illorum temporum Chartis. Pariter constat insertum sem„ per fuisse Regis Philippi nomen Instrumentis publicis ut in Chartis Joannis Angliæ „ Regis, anno 1200. Balduini Comitis, Odonis III. Burgundiæ Ducis; Conventus „ Ordinis S. Benedicti Bituricensis, & Hugonis Aurelianensis Episcopi, &c. Et licet qui„ busdam in Chartis inscriptum fuisset, REGNANTE CHRISTO, non REGNAN„ TE PHILIPPO II. nihil inde sequeretur, ut ostendimus ubi de Philippo I. fuit a„ ctum. „ Hæc eximius Doctor.

SCHOLION II.

In eodem Articulo, pag. 120. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Reges absoluti, qui non sunt Beneficiarii Ecclesiæ, non dependent in temporalibus a Papa.*

R. Reges ac Principes supremos (quos Censores *absolutos* vocat) sive qui non sunt Ecclesiæ Beneficiarii, in temporalibus a Summo Pontifice non pendere, non mea privata Doctrina est, sed Sacræ Facultatis Parisiensis & Ecclesiæ Gallicanæ.

Nota.

Videnda quæ infra de indirecta potestate Romani Pontificis in temporalia adnotabo.

CA-

CAPUT XI.

De Regibus Hispaniæ, Sæculis XI. & XII.

ARTICULUS I.

De Alfonso V. Veremundo III. Sanctio Majori & Ferdinando I. & Ramiro Aragonum Rege.

I. VEREMUNDO *Podagrico* in Regnum Legionense successit *Alfonsus* filius, puer quinquennis anno nongentesimo nonagesimo nono. Minorem ejus ætatem rexit *Melendus* Galæciæ Comes, Regnumque eximia fide procuravit, secundum supremam *Veremundi* Regis voluntatem. Ejus filia, nomine *Elvira*, adulto Regi connubio juncta est: ex qua *Veremundum & Sanctiam* procreavit. Sororem *Therasiam Obeydallæ* Arabum in Hispania Regi uxorem dedit. Barbari nuptias congressumque virgo castissima detrectavit, nisi prius Christianis Sacris initiaretur. Ipsa vitiata, divinitus percussus, illam cum amplis muneribus ad fratrem remisit. Legione in *Sancti Pelagii* Monasterio acceptam ignominiam religiosæ vitæ studiis solata est. Regni Ordinibus Ovetum convocatis, Priscas Gothorum Leges reformavit, Legionem urbem crebris Maurorum insultibus ad casas redactam instauravit, Templum Deo erexit *Sancti Joannis Baptistæ* nomine, Legionensium Regum sepulturæ destinatum. In *Visæi* Lusitaniæ urbis obsidione, quam eripere Mauris cupiebat, sagitta confixus est *Alfonsus V.* anno Christi 1028. Eo regnante, *Attilanus* Legionensis Episcopus, & *Florianus* Presbyter, divini verbi præco eximius, sanctitatis fama celebres fuere. Hæc excerpta sunt ex *Luca Tudensi* in Chronico, *Roderico* Toletano Archipræsule lib. V. *De rebus Hispaniæ*, cap. 18. & 19. *Roderico Sanctio*, Historiæ Hispanicæ parte 3. cap. 23. *Alfonso a Carthagena*, in *Anacephalæosi Regum Hispaniæ*, cap. 67. *Francisco Serapha*, lib. de origine ac Rebus gestis Regum Hispaniæ, *Joanne Vasæo* in Chronico Hispaniæ, & *Joanne Mariana* libro 8. cap. 10. & 11. *Alfonsus V.*

II. Post *Alfonsum* patrem regnavit *Veremundus III.* anno 1028. qui *Sanctio* Castellæ Comiti fatalis fuit. Huic in principatum successit *Garsias* filius, infra annum, in ipsa nuptiarum lætitia peremptus. *Sanctius* Rex Vasconum Castellæ Principatu auctus, Comitis honorem nomenque Regiis insignibus atque appellatione commutavit. *Veremundus* Legionensis Rex, converso ad Religionis studium & pacis artes animo, populos optime gubernabat, cum a *Sanctio* ad arma compulsus est. A quo magnis cladibus affectus, pacem fecit conditionibus Christianæ rei in Hispania commodis. *Sanctia* scilicet *Veremundi* soror *Ferdinando* Vasconum Regis filio pacta est cum Regni utriusque successione. Quidquid in controversiam veniebat, aut eo bello detractum erat, dotis nomine in præsentia datum. Post *Sancti* mortem violatis pactis *Ferdinandum* sororium de finibus lacessivit. Ad Carrionis ripam in Damarionis valle commisso prælio, *Veremundus* occubuit anno 1038. Hæc ex *Luca Tudensi* in Chronico, *Roderico* Præsule lib. V. de rebus Hispaniæ, cap. 20. & lib. 6. cap. 8. *Roderico Sanctio* parte 3. cap. 24. *Alfonso a Carthagena* cap. 68. *Francisco Tarapha*, lib. de Gestis Regum Hispaniæ, & *Joanne Mariana* lib. 8. cap. 12. & lib. 9. cap. 1. discimus. *Veremundus III.*

III. *Sanctius*, rebus militiæ domique præclare gestis *Majoris* cognomen promeritus, Vasconum, Castellæque Rex, Mauros bello lacessivit, attrivitque, ditionibus eorum Cordubam usque vastatis. Victoriarum cursum domestica retardavit calamitas; crimen scilicet adulterii a *Garsia* filio natu majori Reginæ impositum, filio altero *Ferdinando* connivente. *Ramirus* Regis etiam filius ex impari matre, insontis novercæ vicem miseratus, ejus innocentiam singulari certamine se adversus impios fratres probaturum professus est. Interim Sanctus quidam ex Anagorensi Cœnobio Monachus *cui confessi fuerant se in Matrem falso infamiam congessisse, timens ne in tanto periculo Regina innocens damnaretur, Regi, quæ perceperat, revelavit: & salvatus est Reginæ sanguis* *Sanctius Major.* *Confessionis Sacramentalis inviolabile sigillum.*

innoxius illa die. Ita refert Rodericus Toletanus Archipræsul. Quod sane de Sacramentali Confessione non est intelligendum, quam vir sanctus absque sacrilegio revelari non posse novisset. Matri arbitrium de filiis a patre permissum est. Quæ ipsorum lachrymis, Procerumque precibus victa, veniam hac lege dedisse fertur, ut *Garzias* tragœdiæ totius auctor a Regni Castellæ hæreditate excluderetur: *Ramiro* privigno innocentiæ defensæ merces Aragoniæ Regnum esset. *Sanctius*, Monasticæ Disciplinæ, quæ bellorum temporibus, ut usu-venit, pessundata fuerat, restaurandæ animum adjiciens, Cluniacenses Monachos in Cœnobia Leirense, Oniense, & Sancti Joannis prope Jaccam, evocavit. *Et ne tantam multitudinem, quantam necesse erat tot domiciliis occupandis evocare ex Gallia necesse esset, providus Rex Paternum Sacerdotem, & duodecim Socios in Galliam dimiserat, ut Cluniacensis Collegii moribus informati, exculti institutis, eam vitæ rationem traducerent in Hispaniam* (inquit *Mariana*.) Eo regnante, anno 1032. Synodus Pompelonæ habita, de Pompelonensi Episcopo ex Leirensi Monasterio in priscam Sedem reducendo. Leirensibus Monachis potestatem creandi Pompelonensem Episcopum *a Joanne XIX.* Pontifice Maximo, se rogante, concessam idem Rex *Sanctius* Diploma confirmavit. Palentiam urbem instaurasse, ibique designato Episcopo & Successoribus donasse traditur. Ovetum religionis causa profectus, ad Sanctorum corpora, quæ in ea civitate habentur, colenda ex insidiis in itinere interfectus est, die 18. Octobris, anno 1035. Hæc de Sanctio Majori commemorant *Lucas Tudensis*, *Rodericus* lib. 5. cap. 24. & 26. *Rodericus Sanctius* parte 3. cap. 25. *Joannes Vasæus* in fine Chronicorum, *Joannes Mariana* lib. 8. cap. 13. & 14.

Rex Sanctius Monasticam Disciplinam restituit.

Ferdin. I.

IV. *Ferdinandus I.* Castellæ Rex a *Sanctio* patre & *Nunnia* matre designatus, debellato cæsoque *Veremundo*, Legionensi Regno auctus est, & a *servando* Legionensi Episcopo in Æde sacra *Beatæ Mariæ de Regula* coronatus, decimo Kalendas Julii an. MXXXVIII. Bellum in Mauros confecit, multis victoriis illustre. Arces, urbesque nobilissimæ barbaris ereptæ, quas inter Conimbrica. In ejus expugnatione haud inutiles esse Reipublicæ Monachos publico documento comprobatum. *Erant* (inquit *Rodericus* Archipræsul) *sub Arabum potestate Monachi Religiosi in loco arcto, qui Lorvanum adhuc hodie appellatur. Hi laboribus manuum insistentes, thesauros frumenti, hordei, & milii, & siliginis, ignorantibus Arabibus conservarant hæc omnia proprio victui subtrahentes. Verum quia protracta obsidio victualibus indigebat, de recessu ab omnibus tractabatur. Sed audientes Monachi occurrunt & quæ a longis temporibus conservarant, Regi & obsidioni liberaliter obtulerunt*. Secundum hæc, *Benadetum* Regem, qui Mauris Hispali jura dabat, multis cladibus affectum, vectigalem fecit. Sacrum *S. Isidori* Episcopi quondam Hispalensis corpus, ab *Alvito* Episcopo, ejusdem Sancti Præsulis revelatione inventum, Legionem translatum est, atque in templo *S. Joannis Baptistæ* nomini dicato, quod *Ferdinandus* Rex piissime conjugis *Sanctiæ* hortatu instauraverat, depositum est. Multa edita miracula. Ædes illa vetus *S. Joannis Baptistæ* nomen, *S. Isidori* appellatione postea mutavit. Anno Christi 1050. Concilium in Castrum Coyacam Ovetensis Diœcesis *a Ferdinando* Rege convocatum est. Ecclesiastica disciplina, & politia civilis tredecim Canonibus sancitæ. De isto Concilio suo loco egimus. Vasconibus imperabat *Garsias Ferdinandi* frater, quem in Castellæ fines irrumpentem, armis repellere compulsus est. Pugna ad Ataporcam, quod oppidum est sexto decimo ab Urbe Burgis lapide, commissa. *Garsias* repudiata pace, quam ipsi *Ferdinandus*, tametsi viribus longe superior amanter offerebat, a duobus Vasconibus transfugis hasta confossus occubuit an. 1053. Rerum præclare gestarum gloria *Ferdinando* non solum *Magni*, sed Imperatoris etiam appellationem, ultro deferentibus populis peperit. Id Henrico II. Germaniæ Imperatori movit invidiam. Ad Concilii Turonensis Patres, quibus *Hildebrandus*, *Victoris II.* Pontificis Maximi Legatus præerat, querimonias detulit contra *Ferdinandum*, qui Imperii Romani majestatem offenderet, Imperatoris nomine usurpato. Id ipsi Anathematis interminatione vetitum. Missi ad Pontificem Legati, qui libertatis Hispanicæ causam perorarent. Missus cum numeroso exercitu *Rodericus Diacius*, qui contra Germaniæ Imperatorem illam tueretur. Pontifex *Rupertum*, Tituli *Sanctæ Sobinæ* Cardinalem ejus controversiæ cum Imperatoris Legatis componendæ

Bellum Mauricum.

S. Isidori Hispalensis translatio.

Concilium Coyacense.

Ferdinandi cum Henr. II. Imper. controversia. Germanis Imperatoribus nullum jus in Hispaniæ Reges.

nendæ gratia Tolosam ire jussit; ubi disceptata causa; pro libertate Hispaniæ pronuntiatum est: decretumque Germanis nullum deinceps ius in Hispaniæ Reges fore.

Concilium Compostelanum.

Anno 1056. Concilium Compostellæ celebratum est. Sancitum inter alia, ut Episcopi atque Presbyteri Missam quotidie celebrarent: ut Clerici, tempore jejunii & litaniarum, quoties publica delictorum expiatio indiceretur, cilicio induerentur. Hæc ex *Antonii Augustini* Codice *Baronius* Cardinalis ad eumdem annum observat. *Ferdinandus* Rex victor ex Maurico bello rediens, anno Christi 1065. Decembri mense, Christianis expiatus Sacramentis, Legione religiose obiit ad *S. Isidori* sepulchrum. Quo, sumpta Eucharistia, cum se deferri jussisset, pias illas ad Deum voces emiserat: *Tua est potentia, tuum est Regnum, Domine: Tu es super omnes Reges, tuo Imperio omnia sunt subjecta: Quod te donante accepi, restituo tibi Regnum. Tantum animam meam in æterna luce jubeas collocari.* Hæc dixit, & positis regalibus ornamentis, Pœnitentiam & Extremam unctionem ab Episcopis accepit, cilicioque indutus, & conspersus cinere, die Sancto *Joanni Evangelistæ* sacra Spiritum Deo reddidit. Ejus in Ecclesias & Monasteria munificentiam Historici prædicant. In *S. Facundi* Cœnobio frequens, *Monachorum cibis contentus, pari ordine & consortio, quasi unus ex eis, & Divinis Officiis insistebat, & cibariis regularibus utebatur. Obtulit Cluniacensi Monasterio de Regio Fisco mille aureos, annuatim, perpetuo solvendos*, ut *Rodericus* docet. Annos viginti & octo, sex menses, & dies duodecim in Castella simul & Legione regnavit; duodecim annis in Castella tantum, partem patre superstite, partem defuncto. Numerosam prolem reliquit, *Sanctium, Alfonsum, & Garsiam* filios, *Urracam & Elviram* filias. Regnum trifariam divisum filiis legavit. *Sanctio* nato maximo, Castellæ Regnum; Legionis, *Alfonso*, cum nonnullis Galæciæ civitatibus; reliquam Galæciæ partem, & Lusitaniæ ditiones Mauris ereptas *Garsiæ*. *Urracæ* filiæ Zamoram, *Elviræ* Taurum assignavit. Quæ urbes *Infantaticum* appellatæ sunt, voce usurpata ad eam hæreditatis portionem, quæ minoribus Regum filiis vitæ sustentandæ causa obveniebat, significandam. Eorum quæ de *Ferdinando* Rege dixi, Auctores habeo *Rodericum* Archipræsulem lib. 6. *De rebus Hispaniæ*, cap. 6. & 11. 12. & 13. *Lucam Tudensem* in Chronico, *Rodericum Sanctium* parte 3. cap. 26. *Alfonsum a Carthagena* cap. 73. *Franciscum Tarapha*, lib. *de Regibus Hispaniæ & Joannem Mariana* lib. IX. cap. II. & quatuor sequentibus.

Pius Ferdinandi Regis obitus.

Ramirus Rex Aragonum.

Concilium ad Jaccam

V. *Ramirus, Sanctii Majoris* filius, primus Aragonum Rex appellatus, re in Mauros strenue gesta, Cæsaraugustanum & Ilerdensem Regulos vectigales fecit. Oscæ Regem aliquot præliis debellavit. Palliarensem ditionem suo adjunxit Imperio. Eo regnante, anno 1060. ad Jaccam urbem Concilium habitum est, in quo Sacra omnia ex Romanæ Ecclesiæ ritu instaurata fuere. Jaccæ Sedes Episcopalis constituta, quæ Oscæ prius fuerat, statutumque ut quandocumque Osca a Maurorum dominatione eriperetur, illi Jaccetana Sedes subjiceretur, & tamquam filia matrem pie sancteque coleret. Ita referunt *Hieronymus Blanca* in commentariis rerum Aragonensium, & Hieronymus Zurita in rerum Aragonensium indicibus. Eodem Rege præsente habita est Synodus altera apud *S. Joannem de la Pegna*, anno 1062. ut vult *Hieronymus Blanca*: quam tamen Chronologiam difficultate non carere, vir eruditus *G. Gossartius* S. J. in Nota ad hanc Synodum ostendit. A Patribus statutum, Ut Episcopi Aragonenses ex Monachis Cœnobii illius, in quo habita est Synodus, eligantur. Hoc aliaque decreta præsens *Ramirus* Aragonum Rex confirmavit, cum dirarum interminatione in eos qui illa temere violarent. Fragmentum ex vetusto Codice *S. Joannis* commentariis suis *Blanca* inseruit. In prælio adversus *Sanctium* Castellæ Regem *Ferdinandi* fratris filium cecidit *Ramirus* anno Christi 1063.

Synodus apud S. Jo. de la Pegna.

ARTICULUS II.

De Sanctio II. Alfonso VI. Castellæ: Et Sanctio ac Petro Aragonum Regibus.

Sanctius II. Castellæ Rex.

I. SAnctius II. Castellæ Rex, impium ac nefarium in fratres *Alfonsum VI.* Legionis Regem, & *Garsiam* Galæciæ, cupiditate dominandi bellum suscepit. Ad Plantacam commisso prælio, *Alfonsus* magna suorum clade fugatus. Ad Vulpeculariam, oppidum ad Carrionis ripam situm, rursus belli fortunam tentavit: victæ fusæque *Sanctii* Castellæ Regis copiæ. At ille collectis viribus multo mane hostes de prælio nihil cogitantes aggressus, partem cæcidit, partem in fugam compulit. *Alfonsus* ipse Carrione in Templo B. Virginis, quo præsidii causa confugerat, captus, missusque Burgos, in ejus urbis arce in custodiam traditus est. Clades illa contigit anno 1071. Inde concedente *Sanctio* Rege eductus, ea lege ut in Cœnobio *Sancti Facundi* Monachum indueret, vestem Religiosam, quam metu, non proposito sumpserat, abjecit; ad Regem Maurorum *Almenonem* Toletum confugit. Interim *Sanctius* fraternum Legionis Regnum occupat. Mox arma convertit in Galæciam, ubi *Garsias* frater natu minimus regnabat. Hic frustra Maurorum auxilia imploravit, alienatis suorum animis. *Sanctius* ad Scalabim urbem ipsi obviam procedens, cæsis ipsius copiis, ipsum ad Lunæ arcem missum, in custodiam tradi jussit. Spoliatis & in ordinem redactis fratribus, sororum quoque hæreditatem invadere ferox *Sanctius* decrevit. Primum Zamoram urbem petiit, quæ in *Urracæ* potestate erat. Qua in obsidione per insidias occisus est, cum annos sex regnasset.

Civile bellum.

Alfonsus VI. Rex Castellæ.

Romani Ritus in Ecclesias Hispaniæ introductio.

II. *Alfonsus* ad Legionis, Castellæque Regna sublato *Sanctio*, revocatus est anno 1073. Post triennium missus a *Gregorio VII.* Pontifice Maximo Sedis Apostolicæ Legatus *Richardus* Massiliensis Abbas, Synodum congregavit, in qua secundum Regis voluntatem, Ritu Gothico Sacrorum abrogato, Romanus Castellæ ac Legionis Ecclesiis, totique Hispaniæ traditus est. Mortuo *Almenone* Toletano Rege, & *Hisseno* filio ejus natu maximo post annum ab obitu patris extincto, in Regnum Mauricum *Hyaia Alardibilis Hissemi*, frater successit, homo ob ignaviam, impudicitiam, & tyransi nidem, Mauris æque ac Christianis exosus. *Alfonsus* Regis ab ipsis imploratum auxilium. Magnis ille delectibus habitis, Mauros, quorum res in Celtiberia & Bætica *Roderici Cidi* virtute jam profligatæ erant, *Almofala* Regulus captus, *Alfagius* victus, Barbari magno numero cæsi, in firmissimo totius ipsorum ditionis propugnaculo, Toleto nimirum, aggressus est. Urbs diuturna & pertinaci obsidione ad deditionem compulsa, octavo Kalendas Junii, anno millesimo octogesimo quinto. Instaurata Sacrorum religio, *Bernardus* Ordinis Benedictini Monachus, a *Sancto Hugone* Cluniacensi Abbate institutus, ad *Alfonsum* Regem ab eodem missus Monasticæ Disciplinæ in Hispania restituendæ causa, & *S. Facundi* Cœnobio a Rege præpositus Abbas, Toletanus Archiepiscopus creatus est. Arces, oppida, municipia, magno numero Toletanæ Ecclesiæ a Rege attributa. Anno millesimo octogesimo octavo, *Bernardus* Archiepiscopus Toletanus Romam pervenit; Pallium Primatumque totius Hispaniæ & Galliæ Gothicæ ab *Urbano II.* Pontifice Maximo impetravit, per Gallias rediens, viros honestos & literatos ex variis Christianissimi Regni regionibus in Hispaniam secum duxit, quos postea Episcopos creavit. Horum nomina celebrat *Rodericus* Archipræsul. Post annum Toleti habita Synodus, in qua de Gothico Sacrorum Ritu antiquando actum est. Legatus Apostolicus, Archiepiscopus *Bernardus*, Rex *Alfonsus*, uxore suadente *Constantia*, quam ex Regia Galliarum duxerat, in id consilii conspirarunt. Orta inde in Clero & populo antiqui Ritus studiosissimis contentio. Post multam altercationem, militiæ placuit controversiam singulari certamine dirimi. Qui pro Gothico pugnabat Officio, palmam tulit. Nec tamen victa pars acquievit. Ignis itaque Judicio res permissa est. Officii Toletani & Gallicani Libri, jejunio, & oratione præmissis, in ignem projecti. Posterior flammis absumptus. Prior, scilicet Gothicus, illæsus ex igne prosiliit. Rex propositi tenax Gallicanum, seu, quod idem erat, Romanum Officium, Ritusque in omnibus

Toleti expugnatio.

Bernardus O.B. Monachus Toletanus Archiep. creatur.

Viros literatos ex Galliis in Hispaniam ductos Episcop. creat.

Toletana Synodus.

Gothici Ritus in Sacris abrogatio.

omnibus ditionibus suis suscipi ac celebrari sanxit lege lata. Hinc locus vulgari Proverbio datus: *Quo volunt Reges, vadunt Leges*. Ita refert *Rodericus* Archipræsul Toletanus. Paulo aliter *Mariana*, sed *Roderico* trecentis annis antiquiori majorem fidem adhibuerim. Altera Synodus anno Christi millesimo nonagesimo primo Legione habita. Præfuit *Rainerius* Cardinalis Sedis Apostolicæ Legatus, adfuit *Bernardus* Toletanus Archipræsul. De Officiis Ecclesiasticis ordinandis, & restituenda disciplina deliberatum est. Gallici Characteres Gothicis communi Decreto substituti. Annis undecimi sæculi reliquis, novemque duodecimi prioribus, continuum gravissimumque bellum adversus Mauros in spem dominationis erectos pristinæ, multamque cladem Hispaniæ inferentes, *Alfonsum* Regem occupavit. E vita migravit anno nono supra centesimum & millesimum, Kalendis Julii, cum annis tribus & quadraginta a morte Patris regnasset. Hunc ipsum elogio exornat Rodericus Ximenius. *Hic fuit strenuitate maxima nobilis, virtute excelsus, gloria singularis. Abundavit in diebus ejus justitia, finem accepit servitus, consolationem lachrymæ, augmentum fides, dilatationem Patria, audaciam populus. Confusus est inimicus, obtinuit gladius, cessavit Arabs, timuit Afer. Ploratus & ululatus Hispaniæ usque ad istum mansit absque consolatore: Dextera ejus Præsidium Patriæ, monimentum absque timore, fortitudo sine perturbatione, protectio pauperum, virtus Magnatum. Magnitudo cordis ejus infra angustias Asturiarum non potuit contineri, & elegit laborem individuum comitem vitæ suæ. Rex accrescens Magnanimus Aldefonsus, Rex accrescens sedit, arcus ejus confisus in Domino invenit gratiam in oculis Creatoris, magnificavit eum in timore inimicorum, & in populo suo elegit eum zelare fidem, dilatare Regnum, exterminare inimicos, multiplicare Ecclesias, restaurare Sancta, restituere dissipata*. De *Sanctio II. Alfonso VI.* & *Garsia*, legi possunt *Rodericus* Archipræsul libro 6. *De rebus Hispaniæ* a cap. 15. ad 35. *Lucas Tudensis* in Chronico, *Rodericus Sanctius* Parte 3. *Historiæ Hispanicæ* cap. 28. & 29. *Alfonsus a Carthagena in Anacephalæosi*, cap. 74. & 75. *Franciscus Tarapha* lib. *De regibus Hispaniæ*, & *Joannes Mariana* lib. 9. a cap. 8. ad finem, & lib. 10. cap. 1. & 7.

Synodus Legionensis.

Alfonsi VI. Castellæ Regis elogium.

III. *Sanctius*, *Ramiri* filius patri in Aragoniæ *Regnum* successit anno ætatis duodevigesimo, Christi millesimo sexagesimo tertio: ditionem suam late amplificavit, oppidis, castrisque plurimis Maurorum tyrannidi ereptis. Pompelonenses, *Sanctio*, *Garsiæ* Regis filio a *Raimundo* fratre ad Rotam interfecto, eumdem *Raimundum*, e Regni finibus expellentes, ne is apud eos regnaret, qui fraterna cæde pollutus esset, *Sanctio* Aragonum Regi se dedidere. Sic Pompelonense Regnum Aragonensi adjunctum est, in obsidione Oscæ, quam urbem tenebant Mauri, sagitta confossus occubuit, cum filio *Petro* Regnum tradidisset, fidemque ab eo & *Alfonso* fratre, ac Proceribus recepisset, ipsos ab urbe, donec expugnata esset, minime recessuros. Mortem ejus consignant Historiæ nonis Junii, anno millesimo nonagesimo quarto. Præter *Petrum* & *Alfonsum*, tertium filium ex Christianis nuptiis susceperat, nomine *Ramirum*, quem divino cultui consecravit, & Cœnobio *Sancti Pontii* Tomeriensis, in Provincia Narbonensi, adhuc puerum obtulit; ubi sub Abbatis *Frotardi* sanctissima disciplina institutus, Vitam Monasticam professus est. Idem Monasterium multis donis auxit Rex piissimus, oblationemque ac donationem scripto Diplomate confirmavit, quod in Rerum ab Aragoniæ Regibus gestarum Indicibus editum est. Pietatem eximiam spirant hæc Diplomatis verba: *Ego volens placare in omnibus divinitatem, ob immensa beneficia a Deo collata: quoniam debet felicitas hominis beneficiis respondere Creatoris: calore Sancti Spiritus succensus, offero amabile mihi pignus, scilicet Ramirum filium meum Deo, & gloriosissimæ semper Virgini Mariæ, & glorioso Martyri Pontio Cœnobii præscripti, atque Abbati, & Monachis ibidem degentibus in perpetuum, ea videlicet fideli devotione, quatenus sit Monachus secundum Regulam S. Benedicti, præscripti Cœnobii, & imploret Domini bonitatem pro me & Matre sua, cunctisque propinquis suis*. Et in fine: *Vos igitur, confratres mei de Sancto Pontio, miseremini amantissimo filio meo Ramiro, quem dono & offero Deo, & prædicto Cœnobio, ea videlicet devotione, & fide, qua obtulit Abraham filium suum Isaac Deo, & Anna Samuel filium suum Sacerdoti Heli, in conspectu Dei, quatenus in Templo Dei semper deserviat; atque ejus exemplo & vita, ac*

Sanctius Rex Aragonum;

Pompelonense Regnum Aragonio adjunctum.

Sanctii Regis Aragonum pietas.

doctrina provocatus, necnon precibus prædicti filii mei ac vestris adjutus, valeam pervenire ad virentis Paradisi gaudia. Monasterio etiam *S. Joannis de la Pegna* antiqua Privilegia confirmavit, novaque concessit scripto Diplomate. „ Do, *inquit*, concedo „ & confirmo Abbati Aymerico, & Monachis sub eo vel Successoribus suis Deo militantibus, talia Præcepta, & Privilegia, & Decreta, & Libertates, qualia habet Cluniacense Monasterium, de cujus sanctissimo fonte Ordo Beati Benedicti in hoc loco „ prius manavit. Do, concedo, & confirmo eis etiam Monasteria, & Ecclesias Parochianas, nec non & villas, & cellas, & molendina, & sylvas, & omnia alodia *&c.* „ Ut sicut Cluniacenses sunt liberi ab omni jugo humanæ servitutis, ita & isti sint „ tantummodo servantes debitam reverentiam Apostolicæ Sedi: ut liberi & expediti „ valeant exorare misericordiam Dei pro stabilitate Sanctæ Dei Ecclesiæ & pro quiete „ Regni mei, &c. „ Diploma describit *Hieronymus Blanca* in Commentariis Rerum Aragonensium.

Petrus Rex Aragonum. Victoria de Mauris reportata. Oscæ deditio.

IV. *Petrus* secundum *Sanctium* Patrem in Aragonia regnavit, in Oscæ expugnationem post ejus obitum majori virium contentione incumbens. In Maurorum ingentes copias, quæ obsessis in auxilium advolabant, ad pagum Alcoracensem acerrime dimicatum est. Quadraginta millia Barbarorum cæsa. Christianorum vix mille desideratis. Anno millesimo nonagesimo sexto 14. Kal. Decembris hæc parta victoria. Oscenses munitionibus diffidentes, mox urbem Victori dedidere. Templum Christiano ritu expurgatum, Sedes Oscensis restituta, *Petrus* Jaccetanus Episcopus, Oscensis deinceps appellatus est. *Sancti Victoriani* Martyris corpore ad stativa Castra perlato divinum Numen cœlestemque vim præsto fuisse pugnantibus pro religione & libertate Christianis, *Rodericus Ximenius* auctor est. S. etiam *Georgii* Præsidio acceptas palmas tulere. Aragonici Regni Insignibus celebris illa victoria expressa est ad gentis decus sempiternum,

Aragonii Regni insignia.

Scuto argenteo punicea Crux apposita, index præsentis Numinis, quatuor capitibus in quadrum redactis, & sanguine delibutis discernitur: capitaque ipsa fasciis cretatis, tamquam diademate devincta, quatuor Reges Mauros eo prælio cæsos testantur. Alia deinde oppida, arcesque Mauris eripuit Rex *Felix*, *Pius*, *Victor*, *Maximus*. His eum titulis Historiæ decorant. Obiit in medio gloriæ cursu, 4. kalendas Octobris, anno millesimo centesimoquarto. Hæc ex Indice Rerum ab Aragonum Regibus gestarum, *Hieronymo Blanca*, aliisque probatis Auctoribus accepta.

ARTICULUS III.

De Urraca, & Alfonso VII. ejus filio, Castellæ Regibus: & Alfonso Portugalliæ Primo Rege.

Urraca Castellæ Regina.

POst *Alfonsi VI.* Castellæ Regis mortem, Regnum ad *Urracham* ejus filiam jure devolutum est, quam ex *Constantia* susceperat. Hæc primum nupserat *Raimundo* Comiti, Burgundi Comitis fratri, cui filium peperat *Alfonsum*. Post ejus obitum *Alfonso* Aragonum Regi fuerat collocata. Is collecto exercitu, cum *Urraca* uxore statim in Castellam properavit, ejus hæreditatem recepturus. Amplissimi Regni possessionem iniit; urbibus, arcibus, atque præsidiis Præfectos ex Aragonia gente dedit, Procerum Castellæ voluntatibus diffidens: Regnum pacifice moderatus est, a Maurorum incursibus fortiter defendit, fines propagavit. Repudiata non multo post ob furtivas libidines, & ob affinitatem matrimonium dirimentem, *Urraca*, Castellæ Regnum repetiit, & Castellanos, Legionenses, Calæcos, in verba sua adegit. *Alfonsus* Rex Aragonius, Imperii totius Hispaniæ obtinendi avidus, in Calæcos & Castellanos arma movit; eorum exercitum fudit. Cæsus in prælio *Comitius* Comes, Reginæ Amasius. *Petrus de Lara* Comes, & Amasius alter, extincto Rivali, totos sibi *Urracæ* amores vendicabat, ac nuptiarum securus, jam Regem agebat insolens. Indignati Proceres, *Alfonsum*, *Urracæ & Raimundi* Comitis, prioris mariti, filium, Regem salutarunt. *Petrus Lara* pulsus, Barcinonem fugit. *Urraca* in legionis arce obsessa, conditionem illam pacis accipere coacta est, ut redditibus unde vitam sustentaret designatis, Regnum ipsa filio cederet.

II.

II. *Alfonso VII.* ad Castellæ ac Legionis Regna Procerum populique eximia voluntate evecto, ingentem contrahere exercitum opus fuit ad Aragonii Regis frangendos impetus. Terribilis in utraque gente belli apparatus: insignis nomini Christiano clades parabatur, utravis parte vincente, victave. Maurorum incrementis intestina bella locum dabant. Id cum mature considerassent utriusque Regni Præsules, pacem ab Aragonio rogarunt, utque *Alfonsum* filii loco haberet, eique maternas ditiones restitueret, aliquo terrarum tractu, cujus ad Regnum Vasconum jus pertinere disputabatur, retento, feliciter impetravere. Pax Hispaniæ adeo salutaris anno millesimo centesimo vigesimo secundo sancita est. Dum his, quas diximus, dissensionibus ac bellorum procellis Castellæ & Aragoniæ Regna jactarentur, *Raimundus Arnaldus* Barcinonensis Comes Genuensium & Pisanorum confederatorum auxiliis, Mauris Baleares Insulas occupantibus bellum intulit, urbem in majori Baleari præcipuam expugnavit anno millesimo centesimo decimo quinto. At diuturnus non fuit victoriæ fructus. Barbaris enim in Barcinonenses fines invectis, omniaque populantibus, Comes domestico evocatus periculo, Balearibus fidei Ligurum commissis, in continentem trajecit. Mauros a Barcinonis obsidione depulsos magno numero fudit, debellavit. Interim Ligures Maurico auro corrupti, Baleares Insulas Barbaris reliquere. *Alfonsus VII.* Castellæ Rex, Imperator appellatus, Mauricum & Lusitanicum bellum gloriose confecit. Maurico Barbaris eripuit Cauriam urbem: regionemque universam quæ Ana & Tago Fluminibus continetur, populatus est. Plures urbes arcesque, variis expeditionibus Mauris ereptæ. Lusitanicum, in quo ancipiti marte pugnatum est, pax finivit ab *Alfonso* Imperatore Lusitano Comiti roganti concessa, iis, quas voluit, conditionibus. *Alfonsus* pariter vocabatur, *Henrici* Lotharingi Lusitaniæ Comitis, & *Therasiæ Alfonsi VI.* Castellæ Regis filiæ, quæ viro dotalem Lusitaniæ Comitatum attulerat, soboles. Mortuo *Henrico*, qui ditionis fines propagaverat, lacessitis pulsisque multis ex Præsidiis ac Civitatibus Mauris, Ecclesiæque statum, restitutis, *Bernardi* Toletani Archipræsulis opera, Sedibus Episcopalibus composuerat; *Therasia Ferdinando Paecio* Trastamaræ Comiti copulata est, impari certe matrimonio. *Alfonsus Henrici & Therasiæ* filius, major factus arma adversus vitricum arripuit. Signis collatis, vicit. *Ferdinandus* & *Therasia* in ejus potestatem venere. Ille Portugalliæ finibus pulsus: ista in custodiam tradita, *Alfonsi* Castellæ Regis opem imploravit. Adfuit ille miseræ captivæque matri contra filium. A Lusitanis vectus, majori pertinacia bellum redintegrabat, Guimarane obsessa, qua se *Alfonsus* Comes continebat: Sed *Ega Nunnio*, qui minorem Comitis rexerat ætatem, pacem rogante, obsidio a Rege soluta est, anno millesimo centesimo vigesimo sexto. Eodem anno *Urraca* Regina, & *Bernardus* Toletanus Archipræsul obiere. *Bernardo* successit *Raimundus* Uxamiensis Episcopus.

Alfonsus Supremus Castellæ Rex.

Bellum Mauricum & Lusitanicum.

Palentiæ Synodus habita anno millesimo centesimo vigesimo nono. Præter alia sancitum, ne oblationes aut decimæ excommunicatorum recipiantur: Ne Ecclesiæ Laicis præstimonii aut villicationis prætextu conferantur. Alteram Legione Synodum habuit *Humbertus* Cardinalis Sedis Apostolicæ Legatus: in qua de Regis conjugio cum *Berengaria*, *Arnaldi* Barcinonensis Comitis filia disceptatum est, quod propter cognationem irritum esse quidam objiciebant. Re discussa, Patres pronuntiarunt, Regem nullo cognationis gradu Canonibus vetito uxorem attingere.

Synodi Palentinæ & Legionensis.

Mortuo *Alfonso I.* Aragonum Rege, omnem contra Iberum amnem Aragoniæ tractum occupavit. *Garsias*, quem Vascones Pompelone Regem crearent, se *Alfonsi Regis* Beneficiarum professus est. Exinde Antistitum Procerumque Conventu Legione habito, Imperatoris nomen & insignia *Alfonso* Regi delata sunt, anno millesimo centesimo trigesimo quinto. *Petrus Venerabilis* Cluniacensis Abbas, *Innocentio II.* supplicans, ut Salmanticensem Episcopum *Berengarium* Compostellam transferri permittat, *Alfonsum* Hispaniæ Imperatorem vocat. *Imperator Hispanus, Magnus Populi Christiani Princeps, devotus Majestati vestræ filius*, &c. Epistolam trecentesimam primam, *Sanciæ Sorori Imperatoris Hispaniæ* (Alfonsi nimirum) *S. Bernardus* inscripsit, Bellum in Bætica adversus Mauros, cum *Raimundo* Aragonio & *Garsia* Vascone Regibus confederatis ac beneficiariis, non minori felicitate quam fortitudine confecit *Alfonsus* Imperator anno

Alfonsus Septimus Hispaniæ Imperator appellatus.

millesimo centesimo quadragesimo septimo. Corduba ab *Avengamia* Regulo dedita est. Beatia & Almeria nobiles civitates captæ. Ab altera contra Mauros expeditione rediens, in itinere obiit *Alfonsus* die 21. Augusti anno 1157. ætatis quinquagesimo secundo, cum annos circiter quinque & triginta regnasset. In Ecclesias & Monasteria, Cisterciensis præsertim Ordinis munificentissimus fuit. *De Alfonso VII.* legimus *Rodericum* cap. 3. 4. 7. 8. 11. *Lucam Tudensem* in Chronico, *Zuritam* in Indicibus Rerum ab Aragoniæ Regibus gestarum, lib. 1. *Marianam* libro 10. *Rodericum Sanctium*, *Carthagenam*, & *Tarapham*.

Alfonsus Rex Lusitaniæ.

III. *Alfonsus* Portugalliæ Comes, anno Christi millesimo centesimo trigesimo nono, contractis undique ex tota ditione copiis, in Maurorum fines populabundus penetravit. *Ismar* & quinque alii Reguli, numeroso cum exercitu ipsi obviam venere. Commissa pugna, cum pridie Lusitani milites *Alphonsum* in Castris Regem proclamassent, Mauri magno numero trucidati, plerique capti, victoria pœnes Lusitanos stetit. Quinque Regulorum signa victores abstulere. Hinc Regum Lusitaniæ Insignia in clypeo cæruleo quinque alia scuta minora esse cœperunt. Secundum celebrem illam pugnam, Scalabim ad Tagi ripam occupavit: Sintram municipium ad Promontorium Artabrum expugnavit; Olysiponem urbem totius Lusitaniæ nobilissimam diuturna, & acri fractam obsidione in potestatem redegit, anno millesimo centesimo quadragesimo septimo. *Malfadam, Maurici Laræ* Molinæ Reguli filiam uxorem duxit. Quo ex conjugio nati sunt *Sanctius*, *Urraca*, & *Therasia*, *Philippo* Flandriæ Comiti olim collocata. Jam ætate gravis, Almohades a Scalabis obsidione depulit, fuditque. Obiit Rex fortissimus & piissimus, Lusitanici Regni conditor, multorum Monasteriorum ac Templorum fundator munificus, anno 1185. ætatis nonagesimo primo, die sexta Decembris. Inter Monasteria ejus munificentia extructa præcipuum est Conimbricense *Sanctæ Crucis*, cui Leiram oppidum ea tempestate Mauris ereptum dono dedit. Eo in Cœnobio sepultus est. Alcobatiæ Monasterium Cisterciensis Ordinis, ex Maurici belli manubiis extruxit, anno 1147. Legantur *Rodericus Ximenius* libro 7. de Rebus Hispaniæ, capp. 5. & 6. & *Mariana* lib. 10. capp. 13. 17. 19. lib. 11. capp. 15. & 16.

ARTICULUS IV.

De Alfonso Bellatore, Ramiro II. & Raimundo Berengario, Aragoniæ Regibus.

Alfonsus Rex Aragonum.

I. Alfonsus Aragonum Rex Bellator & Imperator nuncupatus, *Sanctii* Regis filius, *Petri* Regis Frater, *Urracæ* Castellæ ac Legionis Reginæ conjux, fraterno jure Aragonum, Pompelonæ, Suprarbiæ, ac Riparcutiæ Regna adeptus, multa ditionibus adjecit oppida Mauris erepta. Cæsaraugustam, totius Maurici Imperii viribus propugnatam, in potestatem redegit, Francis suppetias ferentibus. Quadringentos ferme annos ejus urbis potiti fuerant Mauri. Sexdecim omnino Cæsaraugustanos Maurorum Regulos ab Hispaniæ clade ad hæc tempora *Hieronymus Blanca* in Aragonensium rerum Commentariis enumerat. *Petrus Librana* Cæsaraugustanus Episcopus consecratus est. Magistratus Urbani a Rege constituti. Nam antea militari fere modo Judicia ibi exercebantur. Ab antiquo illo Judiciorum more ducta fuisse duo illa Aragonensium Legum capita conjicit „ *Blanca*: *Primum*, Quod in Aragonia omnes testantur Jure Mil„ litari; ac quasi in procinctu, minime aliis Juris Civilis solemnitatibus expectatis. *Al„ terum*: Quod in omnibus chartæ, id est, publicæ scripturæ standum est, nisi con„ tinea taliquid quod fieri nequeat, vel sit contra jus naturæ. Cæsaraugustæ expugnationem Æra 1153. id est, anno Christi 1115. contigisse probat laudatus Auctor ex Archetypo Privilegio eidem Urbi ab Alfonso Rege, cum eam vendicavit, concesso, quod ex Tabulario Cæsaraugustanæ civitatis eruit. Secundum hæc Celtibericum & Ilergeticum bellum ab *Alfonso* Rege contra Mauros gloriose confectum est. In Celtiberia, Calatajubium deditione receptum. Darocenses subacti. Urbs cui Monti Regali nomen ad Silocæ amnis salientis edito loco ædificata, & Religiosis Equitibus *S. Joannis Hierosolymitani* attributa. In Ilergetibus, Alcolea oppidum expugnatum, Medina

Cæsaraugustam expugnat.

Bellum contra Mauros gloriose conficit.

Zelimi

Zelimi urbs altera in Celtiberum & Carpetanorum confiniis capta: Mautorum ingentes copiæ, quas Cordubensis Rex contra Aragonios duxerat, ad Arinzolum fusæ. Undecim Maurorum Regulos eo prælio ab *Alfonso* Rege superatos, Annales tradunt. In obsidione Fragæ a Mauris confossus *Alfonsus* Rex occubuit anno Christi 1134. S. Joannis Hierosolymitani & Templariis Equitibus Regna testamento reliquit, legitimo deficiente hærede. Testamentum viribus caruit, quod Regnorum Juribus Rex moriens derogare minime potuisset. Aragonici ac Navarrenses Regni Proceres Comitia ad eligendum Regem indixerunt. Dissensione facta, Navarrenses Pompeionam profecti, *Garsiam* Montionis Dominum Regem salutarunt. Hoc pacto Navarræ Regnum ab Aragonensi, tunc sejunctum est.

Testamentum Regis contra jura Regni irritum.

II. Aragonenses *Ramirum Alfonsi* fratrem, in cœnobio Tomeriensi Ordini Benedictino ab infantia dicatum, & ad Burgensem, Pompelonensem, & Rotensem Episcopatus successive assumptum, Regem crearunt. Ejus diploma ex publicis tabulis *Zurita* laudat, quo se Octobri mense Barbastri in Regno & Cæsaraugustano regnare testatur, & se *Regem & Sacerdotem* nuncupat. *Aragonii veriti (ut ferunt) ne deficiente Ramiri Regis stirpe, externo dominatui parendum esset, adnituntur, uti Ramirus a Pontifice Maximo Sanctionibus Canonicis solutus, quod pene infans votorum damnatus esset, & ita e Republica videretur, uxorem duceret. Ducit acta ferme ætate Agnem Guillelmi Pictonum Comitis, Aquitaniæ ducis sororem.* Ita *Zurita*. Cui *Hieronymus Blanca* consentit. Susceptam ex eo matrimonio *Petronillam* asserunt, quæ *Raimundo* Barcinonensi Comiti collocata est, eique dotale attulit Aragoniæ Regnum. Pontificiam illam dispensationem fabulæ simillimam suspicor, quam *Zurita* ipse haud certo asserit, hac verborum cautione usus (*ut ferunt*) Et; *Quod confirmare liquido haud possum*. Præterea de Pontifice a quo hujusmodi concessa fertur dispensatio, non conveniunt Scriptores: quidam ab *Anacleto* Pseudopontifice, alii ab *Innocentio* II. datam tradunt. Tertio, Principem feminam, quam uxorem duxit, quidam *Agnetem*, alii *Mathildem*, alii *Urracam* nominant. Quidam sororem, quidam filiam Ducis Aquitaniæ fuisse docent. Quarto, nullum sive Antipapæ *Anacleti*, sive legitimi Pontificis *Innocentii* II. diploma hac de re profertur. Quinto etsi Monachum a votis absolvisset Pontifex, aut irrita vota declarasset, quæ forsan summa libertate non emiserat, quis sibi persuadeat ipsum Episcopo indulsisse ut uxorem duceret ac filios procrearet? Ubinam in tota Antiquitate Ecclesiastica exemplum tam insolens? Rem in dubio *Mariana* reliquit lib. 10. cap. 15. *Romani Pontificis venia (sic credimus) ut Rex conjux, & Sacerdos idem esset, impetratum*. Ut ut est, ab *Alfonso* Castellæ, & *Garsia* Navarræ, Regibus, armis lacessitus est *Ramirus*. Pacem aliquot oppidorum, & totius regionis, quæ Roncavallæ Biozalem usque continetur, cessione ad vitam, a *Garsia* redemit. Deinde *Raimundo* Barcinonensi Comite auctore, pacem iniit cum Castellæ Rege. Una ex conditionibus fuit, ut Cæsaraugustanum Regnum beneficiario jure ab *Alfonso* teneret *Ramirus*. *Petronilla* (ut ajunt) *Ramiri* filia obses data, & Regis utriusque consensu pacta *Raimundo* Comiti; eidemque paulo post cum Regno tradita a *Ramiro* patre. His omnibus constitutis, ad pristinum vitæ institutum rediisse fertur; in *S. Petri* Oscensi Ecclesia reliquum vitæ tempus exegisse. *Illud tamen omnibus dignum admiratione videri debet*, inquit Zurita, *tam celeri conversione rerum peragi hæc potuisse: ut vix trium annorum spatio decurso, Ramirus & Regnum hæreditarium adierit, uxorem duxerit, filiam ex eo matrimonio susceperit, genero nuptui tradiderit, & regni administratione cesserit*. Verius dicamus, illud esse incredibile, & commento simillimum.

Ramirus Episc. ex Monasterio assumptus, Rex Aragonum. Fabula est quod Pontificia dispensatione nupserit.

III. Cataloniæ Principatum Aragoniæ regno, quod uxorio nomine obtinebant, *Raymundus* Barcinonensis Comes adjunxit. *Pontius Hugo* Emporitanus Comes, *Raymundo* Regi adversus *Roccabertinum* Vicecomitem militavit. Castra Carmenzonis & Roccabertini oppidorum diruta. Bellum terra marique adversus Mauros in Ilergaonibus a Rege gestum, Dertosa urbs munitissima, Ilerda, & Fraga, in deditionem acceptæ. *Lupus* Murciæ Regulus Maurus, vectigalis factus. Bellum deinde adversus Baucios confectum. Trencatajum municipium expugnatum. Obiit anno Christi 1162. 8. Idus Augusti. *Alfonsum* filium Regni hæredem sub *Petronillæ* Reginæ matris tutela reli-

Raymundus Berengarius Rex Aragonum.

quit. Hæc ex *Zurita* in indicibus rerum ab Aragoniæ Regibus gestarum, libro I. & *Hieronymo Blanca* in Aragonensium rerum commentariis discimus.

Nota.

POst ea, quæ supra P. Natalis scribit de Innocentio II. adnotavi quæ verosimiliora putavi de dispensatione Ramiro II. concessa, ut uxorem duceret.

ARTICULUS V.

De Sanctio III. Castellæ, Ferdinando Secundo, & Alfonso, Legionis; Alfonso VIII. Castellæ, Alfonso II. & Petro II. Aragoniæ, & Sanctio Lusitaniæ Regibus.

Sanctius Tertius Rex Castellæ.

I. ALfonso Imperatore defuncto, *Sanctius* & *Ferdinandus* ejus filii, ditiones prout Pater constituerat, diviserunt. *Sanctius* natu major Castellam & contributas provincias obtinuit; *Ferdinandus* Legionis regnum & Calæcos. *Sanctium* Vasconum Regem, qui Burgos usque prædabundus penetrarat, misso cum exercitu *Pontio* Minervæ Comite, debellavit. Fusæ præliis duobus Vasconum copiæ. *Pontius* Comes, aliique Legionensis regni Proceres, a *Ferdinando* Rege male habiti, bonisque spoliati fuerant. In fratrem bellum parabat *Sanctius*, ut ad restitutionem cogeret, cum ille fraterno se arbitrio permisit, ipsum absque armis conveniens, & ad ejus nutum se *Pontio* Comiti, cæterisque restitutum & majoribus honoribus illos cumulaturum pollicitus. *Sanctius* Rex immatura morte, ob quam ipsi *Desiderato* nomen, pridie Kalendas Septembris, ejusdem anni 1158. sublatus est in procinctu belli quod in Mauros Bæticam infestantes supremo conatu parabat. Regnavit annum & dies undecim. Ex *Blanca* uxore, *Garsiæ* Regis Navarræ filia, quadriennem filium reliquit *Alfonsum*, quem *Guterii Ferdinandi* Castri curæ commendavit. *Sanctius Rex nobilium clypeus, pater pauperum, amicus religionum, defensor viduarum, tutor pupillorum, justus Judex omnium* a *Roderico* Toletano Archipræsule prædicatur.

Ferdinandus secundus Rex Legionis.

II. Cum de Rege puero educando, Regnique procuratione, inter Castrios, Larasque, Castellæ principes familias dissidium ortum esset, Regnumque universum in partes traheretur; *Ferdinandus* Legionensis, Rex, injuriam sibi factam causatus, quod se neglecto, aliis nepotis Regis educatio Regnique fraterni procuratio credita esset, correptis armis in Castellæ fines irruit, urbes & oppida aut vi aut deditione passim occupavit, ipsa etiam Urbe Regia Toleto potitus est: quæ tamen adulto Rege, ad ejus obedientiam rediit. *Ferdinandum* pium, hilarem, liberalem, strenuum, benignum, in præliis fortunatum, erga Monasteria & Ecclesias ita devotum, ut eis fere omnia Regalia largiretur; adeo communem omnibus, ut tanquam Regularis, in mobilibus fere proprium non haberet, *Rodericus* Archipræsul scribit. Sed eximias animi dotes regnandi libidine contaminasse visus est, præsertim Castellæ Rege minorenni. Obiit anno 1188. cum unum & triginta annos regnasset. Ex *Urraca* Regis *Alfonsi* Portugalliæ filia suscepit *Alfonsum* filium, quem Regni reliquit hæredem. Is *Therasiam* primum *Sanctii* Lusitani Regis filiam uxorem duxit. Deinde *Therasia* jussu Romanorum Pontificum, præsertim *Innocentii III.* ob propinquitatem repudiata anno ducentesimo supra millesimum, *Berengariam Alfonsi* Castellæ Regis filiam in ejus locum ascivit. *Ferdinandi* Legionensis Regis tempore florebat *Martinus* Monachus & Presbyter sanctimonia & eruditiones clarissimus Legione in *sancti Isidori* Cœnobio. Multos libros scripsit huc usque ineditos.

Alfonsus Octavus Castellæ Rex.

III. *Alfonsus VIII. Sanctio* patri in Castellæ Regnum successit. Anno ætatis undecimo, salutis millesimo centesimo sexagesimo octavo, Regnum lustravit, Procerum qui ab ipso stabant consilio, cohorte præsidiaria centum quinquaginta Equitum Abulensium stipatus. Toletum urbem Regiam in fidem recepit, *Ferdinando Castrio* in fugam dato; urbesque alias & oppida præsidiis vacua occupavit; aliis in *Castrii* fide remanentibus, & Regis ætatem illegitimam excusantibus. Ann. Christi 1170. Castellæ

Comi-

Comitia Burgis habita, Proceres ad arcium & oppidorum, quæ minorenni Rege tenebant, deditionem compulsi, nulla causa tum excusante, quoniam Rex annum ætatis decimum quintum attigerat, Patris testamento legitimum. *Ferdinandus Castrius*, traditis quæ in potestate retinebat, solum vertit & ad Mauros confugit. Bellum in *Ferdinandum* Legionensem Regem, nisi ereptas nepoti Regi *Alfonso* ditiones restitueret, decretum est. De nuptiis Regis actum. *Eleonora Henrici* II. Angliæ Regis filia ipsi destinata, & missa legatione impetrata. Anno circiter millesimo centesimo septuagesimo quinto, *S. Jacobi* Militia instituta est. A *S. Eligii* prope Compostellam Canonicis Regularibus, & *Petro Fernando a Ponte Encalato* cœptus Ordo, quem *Alexander* III. confirmavit, certa vivendi ratione Militibus præscripta, & optimis institutis temperata. Ad hanc Militiam ipsæ feminæ admittuntur, conjugii sublata facultate, nisi Magister nubendi veniam concesserit. Insigne Militiæ crux rubra in gladii militaris modum conformata, quam vesti candidæ contextam habent. Primus Ordinis Magister *Petrus Fernandus*. Hæc ex *Mariana* lib. 11. cap. 13. *Alfonsus* Castellæ Rex, Vasconibus & Legionibus bello castigatis, inito cum Aragoniæ Rege fœdere, arma in Mauros convertit. Concha urbs prævalida in Celtiberiæ finibus post diuturnam gravemque obsidionem expugnata anno 1177. Alarconium deinde oppidum & Ecclesia in potestatem venere. Eodem anno Placentia urbs in Regni finibus ædificata, & Episcopatu illustrata est. Plura oppida *S. Jacobi* & *Calatravæ* Militibus Rex dono dedit. Anno 1192. Castellæ Comitiis Carrione habitis, de pace cum Legionis & Vasconum Regibus concilianda actum est, bellum in Mauros decretum; *Martino* Toletano Archipræsuli mandatum, cum militari manu Bæticæ arma inferre. *Martinus* in illius Provinciæ agros invectus, domos, oppida, agros Maurorum vastavit, incendit, deformavit, incolumique, & præda gravi exercitu rediit in patriam. Mauri ex Africa ad opem suis ferendam advolarunt, Alarcum oppugnavere. Huc accurrit Castellæ Rex *Alfonsus*. Commissa pugna, Christiani Barbarorum multitudine oppressi, qui victoriam, urbemque obtinuere. Clades ea contigit anno 1195. Felicior fuit sacri belli ab eodem *Alfonso* post aliquot annos suscepti exitus; de quo Sæculo sequenti dicemus & de reliquis ejusdem Regis gestis. Vixit enim ad annum usque millesimum ducentesimum decimum quartum. De prædictis Castellæ & Legionis Regibus legendi *Rodericus Ximenius* lib. 7. *Lucas Tudensis* in Chronico, *Rodericus Sanctius*, parte 3. Hispaniæ cap. 13. 33. & 34. *Alfonsus a Carthagena* in Anacephalæosi Regum Hispaniæ cap. 78. 79. 80. & 81. *Franciscus Tarapha* lib. de Regibus Hispaniæ, & *Joannes Mariana* lib. 11.

Militia S. Jacobi institutio.

Bellum Mauricum.

IV. *Alphonsus Raimundi* Barcinonensis Comitis & Regis Aragonum ex *Petronilla* Regina filius post obitum patris in Aragonia imperavit. *Casti* cognomen ob continentiam, Matrimonii jus integrum semper servantem, promeritus est. *Sanctium Alfonsi* Hispaniarum Imperatoris filiam uxorem duxit. Ex ea filios habuit, *Petrum*, *Alfonsum*, *Sanctium*, & *Ferdinandum*; filias, *Constantiam*, primum *Emerico* Ungariæ Regi, post ejus vero mortem *Frederico* Imperatori collocatam; *Eleonoram* & *Sanctiam*, quæ duobus Comitibus Tolosanis nupsere, & *Dulciam* quæ inter sacras Virgines Monasticam vitam professa est. Regnum amplificavit *Alfonsus*, Ruscinonensi Comitatu, & Marchionatu Provinciæ suæ ditioni adjunctis. Expugnatæ Turolio novas Sepulvedæ Leges concessit; arcesque multas Mauris eripuit. Perpiniani diem obiit, anno Domini millesimo centesimo nonagesimo sexto. *Petrum* ex libris natu maximum Regni Aragoniæ, Principatus Cataloniæ, Ruscinonensis & Palliarensis ditionum hæredem instituit: *Alfonsum* Provinciæ, Aimiliano, Gabaidano, & Rhodensi Comitatibus donavit; *Ferdinandum* in Populeti Cœnobio, quod a patre fundatum ipse perfecerat, Cisterciensem Ordinem profiteri placuit. Hæc ex *Zurita* in Indicibus Rerum ab Aragoniæ Regibus gestarum lib. 1. *Hieronymo Blanca* in Commentariis Rerum Aragonensium, & *Hieronymo Paulo* in Serie & Elogiis Regum Aragoniæ.

Alfonsus Secundus Rex Aragonum.

V. *Petrus* II. cui *Catholico* cognomen, tutelæ *Sanctiæ* Reginæ Matris creditus, donec annum ætatis vigesimum attigisset, Septembri mense habitis Darocæ Comitiis, Regni possessionem adiit, Regni exordio Mauri, qui Carpetaniam populabantur, & Concam obsidere ausi erant, repellendi fuere. Dissidium cum Matre Regnum pauli-

Petrus I. Rex Aragonum.

ſper turbavit. Concordia *Alfonſo* Caſtellæ Rege arbitro ſancita eſt anno Chriſti milleſimo ducenteſimo. Quæ deinceps a *Petro* II. Aragonum Rege ſunt geſta, ſæculo 13. cujus ad Hiſtoriam pertinent, exponemus.

Sanctius Luſitaniæ Rex.

VI. *Alfonſo* Patri in Luſitaniæ Regnum ſucceſſit *Sanctius*. Is magnas Mauris clades intulit, Sylvenſemque urbem ad Promontorium Sacrum illis eripuit. Regni fines dilatavit. *Dulciam*, filiam *Raimundi Berengarii* Aragonum Regis & *Petronillæ* Reginæ duxit uxorem: ex qua ſuſcepit *Alfonſum* Regni hæredem, *Fernandum*, *Petrum*, *Henricum*, *Taraſiam*, *Machaldam*, *Sanctiam*, *Blancam*, *Berengariam*. Obiit an. 1212. *Vir magnæ prudentiæ, & ſtrenuus in agendis*, ab Archipræſule *Roderico* prædicatur. Lege *Duardium Nonium*, lib. *De vera Regum Portugalliæ Genealogia*.

CAPUT XII.

De Regibus Angliæ XI. & XII. Sæculo.

ARTICULO I.

De Irruptione Danorum in Angliam.

Ethelredi Regis crudelitas.

UNdecimo ineunte Sæculo, Anglis imperabat *Ethelredus*, cujus ignavia ſævitiaque Regno exitiales fuere. Pacem a Danis continuo pene bello Inſulam laceſſentibus annui pactione tributi redemit. Nec multo poſt Danos omnes, quotquot in Anglia degebant, una die perimi juſſit perfidus crudeliſque Princeps. In mulieres quoque alvo tenus ſub terra defoſſas, immiſſis in eas ferociſſimis canibus, qui mammillas ipſarum lacerarent, horrendam exercuit carnificinam. Lactentes pueri ad domorum poſtes eliſi, & excerebrati. *Svvanus* Rex Danorum injuriam ulciſci decrevit juſto bello Anglis illato. Claſſem inſtruxit validiſſimam, ingentem exercitum in Angliam traduxit, urbeſque ac Provincias ad defectionem pronas ſubegit. Soli pene Londonienſes fidem Regi ſervarunt.

Cantuaria a Danis expugnata. S. Elphegi Cantuarienſis Archiepiſcopi Martyrium.

Anno milleſimo undecimo Cantuaria obſeſſa & a Barbaris expugnata eſt, incendioque & cædibus deformata. Qui Cantuarienſi Eccleſiæ Sacris tum præerat *S. Elphegus*, ab ipſis in carcerem conjectus eſt. Dani LX. argenti talenta ab Archipræſule Sanctiſſimo poſtularunt, ut vitam ac libertatem redimeret, & ducenta a Rege procuranda pro redimenda pace. Rem impoſſibilem exigi reſpondit *Elphegus*. Suadebant amici ut hanc pecuniam ex Eccleſiæ theſauris colligeret. Negavit ille ſe facturum, potius mortem perpeti eligens quam Eccleſiaſticas poſſeſſiones diripere, quæ ſunt patrimonia pauperum, & Regi ſuadere rem ejus Majeſtati & patriæ indecoram. Quamobrem a Barbaris dire cruciatus 19. Aprilis anni 1012. Sabbato poſt Solemnitatem Paſchalem ſecuri percuſſus, Martyr occubuit. Ex Bacthanici Monaſterii Abbate Ordinis Benedictini, Wintonienſis primum Epiſcopus creatus fuerat, deinde ad Cantuarienſem Archiepiſcopatum translatus anno ſexto ſupra milleſimum. Vitam ejus ſcripſit *Oſbernus* Cantuarienſis Eccleſiæ Monachus. Edita eſt inter acta Sanctorum menſis Aprilis a PP. *Henſchenio & Papebrochio* S. J. Tom. II. *Lantfrancus* anno 1070. ordinatus Archiepiſcopus, apud *S. Anſelmum* tunc adhuc Abbatem in Normannia Beccenſem, poſtea illius in Sede Cantuarienſi Succeſſorem ſcrupulum movit, utrum recte coleretur ut Martyr. Ipſi Martyris coronam, nomen & cultum aſſeruit *S. Anſelmus*, quod pro juſtitia paſſus eſſet, ac ne ſcandalum paterentur Chriſtiani, ſi Eccleſias pro redemptione vitæ ſuæ ſpoliaret. Rex Danorum *ſvvanus* ſacrilegiorum, & cædium pœnas dedit, a *S. Edmundo* Rege apparente confoſſus. Miſerabilem hujus Tyranni mortem ad annum 1014. referunt *Rogerius Hovedenus*, *Simeon Dunelmenſis*, *Florentius Wigornienſis*, *Radulphus de Diceto*, *Joannes Bromton*, &c. Extincto *Svvano*, *Ethelredus* Rex qui cum *Emma*, uxore & communibus liberis *Eduardo* & *Alfredo* in Normannia ad *Richardum Ducem* fugerat, ab Anglis revocatus eſt. *Cnutus* ſeu *Canutus Svvani* filius Rex a Danis ſalutatus, an-

no 1015. in Angliam irrupit, quam mortuo *Ethelredo* Rege, ac *Edmundo* ejus filio debellato, *Edrici Streone* Ducis Merciorum & Comitis Salopiæ, patriæ proditores qui ad ipsum defecit, auxiliis omnino subegit.

ARTICULUS II.

De Cnutone seu Canuto Danorum & Anglorum Rege.

ANno 1017. *Canutus* Regnum injuste partum civiliter & magna cum justitiæ moderationisque laude regere cœpit, *Edmundi* occisoribus, & perfido *Edrico* ultimo supplicio affectis. *Emmam Ethelredi* Regis uxorem e Normannia accersitam sibi copulavit, ut dum Angli consuetæ Dominæ deferrent obsequium, minus Danorum fastidirent Imperium; simul his nuptiis *Richardum* Normannorum Ducem sibi concilians, ut parum de nepotibus in Regnum paternum restituendis cogitaret, qui alios ex *Canuto* se suscepturum speraret (inquit *Willelmus Malmesburiensis*). Tum Anglos sibi devincire, æquum illis jus cum Danis suis in consensu, in Concilio, in prælio concedere. Monasteria suis patrisque excursionibus partim fœdata, partim diruta reparavit. Super corpus S. Martyris *Edmundi* a veteribus Danis interfecti Basilicam Regia magnificentia construxit, ac Monasterium multis prædiis ac donis locupletatum. Corpus *S. Elphegi* Martyris Londino Cantuariam transferri curavit anno 1023. *Richardo* II. Normannorum Ducis fatalis fuit annus Christi millesimus vigesimus sextus. Huic *Richardus* III. ejus frater in Ducatum successit, qui anno sequenti veneno extinctus, successorem habuit *Robertum* fratrem. *Olaum* Norvegiæ Regem debellavit, suisque ditionibus Norvegiam adjunxit *Canutus* Rex anno 1028. Romam voti causa anno 1031. profectus, donis amplissimis Apostolorum Principi oblatis, a *Joanne* Papa & *Conrado* Imperatore obtinuit, ut Angli & Dani Romam religionis ergo adeuntes a clausurarum & teloneorum angariis immunes essent. Conquestus etiam est apud Summum Pontificem, quod Anglicani Archiepiscopi immodica pecuniarum exactione a Ministris Romanæ Curiæ gravarentur, dum pro pallio accipiendo Sedem Apostolicam, secundum morem adibant, quod ne in posterum fieret, Pontifex vetuit. Id discimus ex Epistola *Canuti* Regis ad Episcopos, & Proceres, totamque gentem Anglorum scripta, cum Roma digrederetur, quæ & Pœnitentiæ ipsius ac pietatis insigne monumentum est, & consilii de Regno juste administrando ad sepulchrum Apostolorum initi. Hanc Epistolam apud *Willelmum Malmesburiensem*, lib. II. *De Gestis Regum Anglorum* pag. 74. legere est. Leges tulit sanctissimas, in quibus multæ sunt Christianum cultum spectantes ac promoventes. Celebrationis Missæ, Jejunii Quadragesimalis, Quatuor Temporum, & Vigiliarum cujuslibet Festi *B. Mariæ* Virginis Deiparæ, & SS. Apostolorum, (excepto Festo SS. *Philippi & Jacobi*, quod Paschali tempore celebratur.) Item Feriæ VI. Confessionis Sacerdoti faciendæ, Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, Monachorum, Monialium, cœlibatus Sacerdotum, faciunt mentionem. Ad quæ velim attendant Protestantes Angli. Decimarum, Primitiarum, & Denarii *S. Petri* solutionem imperant. Eucharistiæ perceptionem ter saltem in anno: Dominicæ diei religiosam celebrationem ab hora Sabbati pomeridiana tertia ad primam lucem diei Lunæ, præcipiunt; Sacris illis diebus non solum nundinas, profanosque conventus, sed etiam *venationem & opus* quodcumque *terrenum* prohibent. Matrimonia vetant infra sextum cognationis gradum. Pecuniam sepulchralem, quæ ex pia consuetudine in funeribus persolvebatur, statim effosso tumulo numerari jubent, eamque Parochiali Ecclesiæ solvi, etiamsi extra illius fines mortui sepeliantur. Episcopos vocant *Divini Juris Interpretes*. Cum solio in littore maris constituto, serio an jocose, mari imperasset, ne Dominatoris sui pedes fluctibus suis madefaceret, nec ipsi superbum elementum paruisset, *Vanam & frivolam Regum esse potentiam exclamavit, nec Regis quempiam nomine dignum præter eum cujus nutui cœlum, terra, mare, legibus obediunt æternis.* Nec deinceps coronam auream capiti suo imposuit, sed imagini Christi Crucifixi. Ita refert *Henricus Huntindoniensis*. Tres filios habuit, *Svvanum & Hardecnutum* ex *Emma* uxore,

Romam voti causa Rex Canutus proficiscitur.

Leges condit sanctissimas.

Fragilem ac infirmam esse Regum potentiam, agnoscit.

ræ, & *Haroldum* ex concubina, *Suvanum* Norvegis, Danis *Hardecnutum*, Anglis *Haroldum*, Reges dedit. Obiit Idibus Novembris, anno millesimo trigesimo quinto, Regni 20. De Regno *Canuti* legimus *Willelmum Malmesburiensem*, *Henricum Huntindoniensem*, *Rogerium Hovedenum*, *Ingulphum*, *Simeonem Dunelmensem*, *Radulphum de Diceto*, *Joannem Bromtom*, *Matthæum Westmonasteriensem*, *Henricum de Knigton*, & *Polydorum Virgilium*.

Ciriziacensis & Beccensis Cœnobiorum fundatio. Eodem quo Canutus anno, obiit *Robertus* Dux Normannorum Nicææ, cum ex Hierosolymitana peregrinatione rediret. Successorem reliquit *Guillelmum* filium unicum, octo dumtaxat annos natum. Ciriziacensem Abbatiam in Diœcesi Bajocensi *Robertus* Dux fundavit. Anno ante ejus obitum scilicet 1034. *Herluinus* Monasticum habitum ab Episcopo Lexoviensi *Herberto* suscepit, ac Beccensis Cœnobii fundamenta jecit, cujus primus Abbas constitutus est.

ARTICULUS III.

D. Haroldo, Hardecnuto, & S. Eduardo, Regibus.

Haroldus. I. HAroldus Anglis invisus fuit, qui unum ex *Ethelredi* Regis filiis, aut certe *Hardecnutum*, *Canuti* Regis ex *Emma* filium, Regem optabant, *Alfredus Ethelredi* Regis filius, mortuo *Canuto*, cum magno Normannorum comitatu in Angliam venit anno 1036. Sed *Godvvini* Ducis perfidia plerique barbare evisscerati, aliterque trucidati sunt: *Alfredus* oculis erutis in Eliense Cœnobium relegatus, paulo post obiit. *Hartoldus Emmam* Reginam Regno expulit, quæ ad Flandriæ Comitem *Balduinum* fugiens, ab ipso humanissime suscepta est. Obiit *Haroldus* anno 1040. cum annos quatuor regnasset.

Hardecnutus. II. Post ejus obitum, *Hardecnutus*, a Danis Anglisque ad Regnum capessendum vocatus, in ejus cadaver sæviit, quod extumulatum, & capite truncatum projici jussit in Tamesim. Immane tributum imposuit subditis, quibus odio propterea fuit. *Gunhildam* sororem *Henrico* Imperatori collocavit. Interim *Magnus* Novergiæ Rex, Daniam subegit, profligato *Suenone*, qui Regnum invaserat. Obiit inter pocula Rex *Hardecnutus* anno 1042.

S. Eduardus. III. Anno 1043. *Eduardus*, *Ethelredi* Regis filius, ab *Edsio* Cantuariensi Archipræsule in Regem unctus est; quem *S. Petrus Brituvaldo* Wintoniensi Episcopo Sanctissimo Regem Angliæ futurum revelaverat. His verbis ipsum commendat *VVillelmus Malmesburiensis*, subinde in eum, uxoremque ejus *Editham* parum æquus. *S. Eduardus suscepit Regnum, vir propter morum simplicitatem parum Imperio idoneus, sed Deo devotus; ideoque ab eo directus. Eo regnante, nullus tumultus domesticus, qui non cito comprimeretur; nullum bellum forinsecus, omnia domi forisque quieta, omnia tranquilla: quod eo magis stupendum, quia ita se mansuete ageret, ut nec viles homunculos verbo lædere nosset. Nam dum quadam vice venatum isset, & agrestis quidam stabulata illa, quibus in casses cervi urgentur, confudisset; ille sua nobili percitus ira: Per Deum, inquit, & Matrem ejus, tantumdem tibi nocebo, si potero. Egregius animus, qui se Regem in talibus non meminisset, nec abjectæ conditionis homini se posse nocere putaret. Erat interea ejus apud domesticos reverentia vehemens, apud exteros metus ingens. Fovebat profecto ejus simplicitatem Deus, ut posset timeri, qui nesciret irasci.* Ejus pietati

Emma Regina Mater castissima. obrepsere *Goduvinus* Cantiæ Comes, aliique improbi Consiliarii, qui ipsi auctores fuere ut matrem *Emmam* rebus omnibus spoliaret. Sed & violatæ pudicitiæ crimen ipsi *Goduvinus* intentavit, per *Robertum* Cantuariensem Archiepiscopum. Crimen diluit castissima Regina, novem ignitis vomeribus nudis pedibus calcatis, in Regis Procerumque conspectu, ut *Ranulfus* Cestrensis, *Harpsfeldius & Polydorus Virgilius* commemorat.

Eduardi Regis castitas in conjugio. Obiit *Emma* anno 1052. cujus Elogium a coævo scriptum Auctore inter Historiæ Normannicæ scriptores a *Duchesnio* editum est. Importuna procerum suasione *Editham*, *Goduvini* Comitis filiam, uxorem duxit *Eduardus*, virtute non minus quam forma præstantem, & insignem castitate feminam. De ipsa scribit Willelmus Malmesburiensis:

riensis: *Nuptam sibi Rex hac arte tractabat, ut nec thoro amoveret, nec virili more cognosceret. Quod an familiæ illius odio, quod prudenter pro tempore dissimulabat, an amore castitatis fecerit, pro certo compertum non habeo.* Sed in castissimos conjuges haud satis æquum fuisse *VVillelmum*, constat ex *S. Ealredo* in vita S. Eduardi Regis. *Convenientibus* (inquit) *in unum, Rex & Regina de castitate servanda paciscuntur, nec huic fidei alium quam Deum testem æstimant adhibendum. Fit illa conjux mente, non carne, ille maritus mente, non opere. Perseverat inter eos sine actu conjugali, conjugalis affectus, &c.* Votum de Romana peregrinatione Deo cum nuncupasset Rex piissimus, ipsum *Leo IX.* Pontifex Maximus voti religione solvit, peregrinatione cum eleemosynis, & fundatione, vel restauratione Cœnobii sub nomine *S. Petri*, commutata. Westmonasterium itaque restituit, amplificavit, ornavit, ditavit. Pium tributum auxit ab Anglis Apostolicæ Sedi pendi solitum. *Nicolaus II.* Insignis Cœnobii privilegia rogante Rege confirmavit, illud exemit ab Episcopi Jurisdictione. Illius, & *omnium Ecclesiarum Angliæ tuitionem Regi* commisit. Tributum grave a patre suo impositum remisit *Eduardus*, cum diabolum in pecunia collecta subsilientem vidisset. Leges tulit sanctissimas, seu potius ab *Edgaro* Rege quondam latas promulgavit, & ad usum revocavit, quibusdam adjectis capitibus, præcipue contra usurarios, quos omnibus facultatibus excidere, & exulum instar haberi jussit. In aula Regis Francorum se frequenter audivisse referens, *Usuram omnium vitiorum esse radicem*. Obiit pridie Nonas Januarii, anno millesimo sexagesimo sexto, cum annis viginti tribus, mensibus sex, & diebus viginti septem regnasset. Ejus sanctitas, dum viveret, ac post felicem obitum, miraculis comprobata & illustrata, & ab *Alexandro* III. vendicata est solemni canonizationis ritu. De *S. Eduardo* Rege legendi *S. Aelredus* sive *Ealredus*, in ejus Vita, inter Anglicanæ historiæ scriptores, & apud *Bollandum*, ad diem V. Januarii, *VVillelmus Malmesburiensis* lib. II. de Gestis Regum Anglorum, *Henricus Huntindoniensis* lib. 6. historiæ, *Rogerius Hovedenus* Annalium parte priori, *Ingulfus*, *Florentius VVigorniensis*, *Matthæus VVestmonasteriensis*, *Ranulfus Cestrensis*, *Simeon Dunelmensis*, *Radulphus de Diceto*, *Joannes Bromton*, *Nicolaus Harpsfeldius Polydorus Virgilius*, ex quibus hæc excerpta sunt.

Eduardi Regis pietas.

Leges Sanctissimæ.

ARTICULUS IV.

De Haraldo, & VVillelmo I. Anglorum Rege, & Duce Normannorum.

I. ORto inter *S. Eduardum* Regem & *Godurinum* Cantiæ Comitem dissidio, *Godurinus* cum suis proscriptus fuerat. Postea redierat multis cum navibus & valida militum manu. Civilis belli metu Principes veniam & pacem ipsi a Rege impetrarant. Obsides dederat *Ulnothum* filium, & *Hacun* nepotem, quos Rex ad *VVillelmum* Normannorum Ducem custodiendos transmisit. *Haraldus*, *Goduini* filius & in Cantiæ comitatu successor, cum Regis licentia in Normanniam transfretavit, fratrem ac nepotem repetiturus. Quibusdam conditionibus juratis, nepotem impræsentiarum recepit, & securitatem de fratris libertate, cum Dux in Angliam regnaturus veniret, cujus Regni hæredem ipsum instituerat *Eduardus* Rex. Conditiones erant ut *VVillelmi* sororem in matrimonium duceret, ut filiam suam uni ex Normannis Principibus transmitteret collocandam, ut Duci in adeptione regni faveret. Ad Sanctorum reliquias præstitum juramentum, quo solemnius esset, ac stabilius. Mortuo *Eduardo* Rege, Regnum *Haraldo* ab Anglis delatum est. Dux *VVillelmus* qui *Henrici* Francorum Regis, & *Gaufridi Martelli* Andegavorum Comitis in Normanniam irrumpentium impetus fregerat, qui Cenomannicum Comitatum, & Britanniam *olim Normanniæ appendices*, ut vocat *VVillelmus Malmesburiensis*, receperat, *Alano* Britanniæ Comite in verba sua jurare compulso: totque rebus præclare gestis majori præluserat victoriæ. *Haraldum* de pactis servandis frustra commonitum, justo bello aggressus est, causæ æquitate *Alexandro* II. Pontifici Maximo per Legatos exposita, acceptoque ab ejus Sanctitate vexillo. Valida classis ad *S. Valericum* instructa, Augustomense anni 1066. e por-

Haraldus.

Anglia a VVillelmo Normanniæ Duce subacta.

Willelmus Angliæ Rex. e portu solvit secundis ventis, Hastingas appulit. Occurrit Normannis *Haraldus*, bello egregius. Commisso prælio, acerrime, nec sine mutua clade primo pugnatum est. Cæso tandem *Haraldo*, ad *VVillelmi* partes inclinata victoria. Mox Dovera, Cantuaria, Londinum deditæ. In Natali Domini Rex inauguratus est apud VVestmonasterium ab *Ealredo* Eboracensi Archiepiscopo. A *Stigando* quippe Cantuariensi Archipræsule, quem multorum criminum infamia laborare noverat, coronari noluit, ne maledictionem pro benedictione susciperet.

Qui tunc Anglorum & Normannorum mores. Quinam tunc essent Anglorum, Normannorumque mores, *VVillelmus Malmesburiensis* ex utriusque gentis sanguine originem trahens, ita describit lib. 3. de Gestis Regum Anglorum. „ Litterarum & Religionis studia obsolverant, non paucis ante adventum „ Normannorum annis. Clerici literatura tumultuaria contenti, vix Sacramentorum „ verba balbutiebant: Stupori & miraculo erat cæteris, qui Grammaticam nosset. Mo- „ nachi subtilibus indumentis, & indifferenti genere ciborum Regulam ludificabant. „ Optimates gulæ & veneri dediti, Ecclesiam more Christiano mane non adibant; sed „ in cubiculo & inter uxorios amplexus, Matutinarum Solemnia & Missarum a festi- „ nante Presbytero auribus tantum libabant. Vulgus in medio expositum præda erat „ potentioribus. Illud erat a natura abhorrens, quod multi ancillas suas ex se gravi- „ das, ubi libidini satisfecissent, aut ad publicum prostibulum, aut ad æternum obse- „ quium vendicabant. Potabatur in commune ab omnibus, in hoc studio noctes proinde „ ut dies perpetrantibus, parvis & abjectis domibus totos sumptus absumebant. Se- „ quebantur vitia ebrietatis socia, quæ virorum animos effœminant. Hinc factum est „ ut magis temeritate & furore præcipiti, quam scientia militari VVillelmo congressi, „ uno prælio, & ipso perfacili, servituti se patriamque pessumdederint.

Rex VVillelmus usus Ecclesiastica libertati ac Jurisdictioni incommodos introducit. „ Normanni erant tunc, & sunt adhuc vestibus ad invidiam culti, cibis citra ullam „ nimietatem delicati. Gens militiæ assueta, & sine bello pene vivere nescia, in hostem „ impigre procurrere, & ubi vires non successissent, non minus dolo & pecunia corrum- „ pere. Domi ingentia ædificia, moderatos sumptus moliri, paribus invidere, superio- „ res prætergredi velle, subjectos ipsi vellicantes ab alienis tutari: Dominis fideles: mox- „ que levi offensa infideles. Cum fato ponderare perfidiam, cum nummo mutare sen- „ tentiam. Cæterum omnium gentium benignissimi, advenas æquali secum honore co- „ lunt; Matrimonia quoque cum subditis jungunt. Religionis normam in Anglia usque- „ quaque emortuam adventu suo suscitarunt. Videas ubique in villis Ecclesias, in vicis „ & urbibus Monasteria novo ædificandi genere consurgere, recenti ritu patriam flo- „ rere, ita ut sibi perisse diem quique opulentus existimet, quam non aliqua præcla- „ ra magnificentia illustret.

Monasteria sub VVillelmi Principatu in Anglia & Normann. condita. Leges optimas condidit Rex *VVillelmus* maximeque eas observari jussit, quæ a *S. Eduardo* fuerant promulgatæ. At quosdam usus invexit Ecclesiasticæ Jurisdictioni ac libertati incommodos. *Pati* quippe (inquit *Eadmerus* lib. I. Historiæ Novorum) *nolebat quemquam in omni dominatione sua constitutum Romanæ urbis Pontificem pro Apostolico, nisi se jubente, recipere, aut ejus literas, si primitus sibi ostensæ non fuissent, ullo pacto suscipere. Primatem quoque regni sui, Archiepiscopum Cantuariensem, si coacto generali Episcoporum Concilio præsideret, non sinebat quidquam statuere aut prohibere nisi quæ suæ voluntati accomoda, & a se primo essent ordinata. Nulli nihilominus Episcoporum suorum concessum iri permittebat, ut aliquem de Baronibus suis seu Ministris, sive incesto, sive adulterio, sive aliquo capitali crimine denotatum, publice, nisi ejus præcepto, implacitaret, aut excommunicaret, aut ulla Ecclesiastici rigoris pœna constringeret.* Lantfrancum Cœnobii Cadomensis Abbatem, ex Normannia accersitum, Cantuariensem Archiepiscopum designavit. Latrunculorum in sui Regnique perniciem conjuratorum agmen, in Dunelmensi Castro, cujus munitionibus securi Danorum auxilia expectabant, penitus delevit. Monasterium *De Bello* in honorem Sanctissimæ Trinitatis ædificavit eo in loco, ubi *Haraldum* ejusque exercitum fuderat, Anglosque subegerat, ibique Monachos ex Majori Monasterio Ordinis Benedictini constituit. Monasterium *S. Stephani* Cadomi condidit, *Mathildis* vero Regina Parthenonem Sanctæ Trinitatis in eadem civitate. Sub ejusdem Principatu alia Monasteria nobi-

nobilissima in Normannia fundata sunt, scilicet *Lira* Beatæ Mariæ Sacra, O. B. in Diœcesi Ebroicensi, *Cornelia* eidem Virgini Deiparæ dicata, O. B. in Diœcesi Lexoviensi: (ambæ *VVillelmum Osberni* filium, cognatum *Guillelmi Nothi* Ducis fundatorem agnoscunt) *Pratellum* O. B. in Diœcesi Lexoviensi, *S. Petro Sacrum*, ab *Hunfrido de Vetulis* Toparcha de Ponte-Audomari fundatum, cum Parthenone ejusdem Ordinis in eadem villa de Pratellis, sub Invocatione *S. Leodgarii* Martyris; *Sancti Martini Sagiensis*, *O. B. S. Martini Troarnensis*, O. B. in Diœcesi Bajocensi, (utrumque fundavit *Rogerius de Montegommerici*, filius *Rogerii* Vicecomitis Oximensis.) *Almonachæ*, Monasterium Virginum, O. B. in Diœcesi Sagiensi, ab eodem fundatum. *Sancti Petri super Divam* O. B. in eadem Diœcesi, & *Sancti Petri* Lexoviensis. Monasterium Virginum ejusdem Ordinis a *Lescelina* Aucensi Comitissa condita: *Ulterior portus* O. B. in Diœcesi Rothomagensi, in honorem *S. Michaelis* a *Roberto* Comite Aucensi: *S. Victoris in Caleto*, O. B. Diœcesis Rothomagensis, a *Rogerio de Mortuo Mari* fundatum. Monasterium *s. Salvatoris* Ebroicensis Virginum Ordinis Benedictini, a *Richardo* Ebroicensi Comite: Monasterium S. Trinitatis in Monte Rothomagensi, O. B. a *Goscelino* Vicecomite Archacensi: *Grestenense*, O. B. in Diœcesi Lexoviensi, ab *Herluino de Contevilla* conditum: auctum a *Roberto* Comite *Moritolii* ejus filio: *S. Severi* O. B. Diœcesis Constantiensis ab *Hugone* Vicecomite Abrincatensi, postea Comite Cestrensi: *S. Trinitatis Exaquii*, O. B. Diœcesis Constantiensis, ab *Eudone*: *S. Salvatoris Vicecomitis*, O. B. in eadem Diœcesi, a *Nigello* Vicecomite Constantiensi: *Lonlegum* O. B. in Diœcesi Cœnomanensi, a *Guillelmo Talvatio* Comite Bellismensi in Pertico: *Fontanetum* O. B. in Diœcesi Bajocensi a *Radulpho Taisso*, & *Erneiso* ejus fratre: *Conchæ*, sive *S. Petri Castellionis* O. B. in Diœcesi Ebroicensi, a *Rodulpho de Toenejo*. Monasterium *S. Ebrulfi*, O. B. Diœcesis Lexoviensis, anno 1050. a *Roberto* & *Hugone de Grentemaisnil* instauratum, & quasi de novo fundatum est. Ista constant ex *Willelmo Gemmeticensi* cap. 22. & 23. & *Roberto de Monte* in Tractatu *De Abbatiis Normannorum*.

Angliæ descriptio jussis VVillelmi Regis facta.

Anno 1072. Rex *VVillelmus Malcolmi* Scotorum Regis injuriis offensus, ductu in Scotiam exercitu, illum ad hominium sibi præstandum compulit. Anno 1086. *Fecit describi omnem Angliam quantum terræ quisque Baronum suorum possidebat, quot feudates Milites, quot carrucas, quot villarios, quot animalia, immo quantum vivæ pecuniæ quisque haberet in omni Regno suo, a maximo usque ad minimum, & quantum redditus quæque possessio reddere poterat* (inquit *Rogerius Hovedenus*) & vexata est terra *multis cladibus inde procedentibus*. Anno 1087. cum ab excidio Meduntæ *Castri rediret, in quo nec Ecclesiis pepercerat, & duos Anachoretas Sanctos, plebemque multam igne in urbem injecto consumpserat, morbo correptus, obiit in Ermentrudis villa contra Rothomagum arcana conscientiæ suæ apud S. *Anselmum* deponere vehementer exoptans, quem propterea Becco advocaverat; sed utriusque ægritudo gravis id prohibuit. Fratrem suum *Odonem* Bajocensem Episcopum, *Vulfnothum* Regis *Caroldi* germanum, & omnes quos tam in Anglia quam in Normannia in custodia detinebat, imminente obitu libertate donavit, thesauros Ecclesiis & pauperibus distribui jussit. Ejus corpus Cadomum delatum in Monasterio *S. Stephani* conditum est. Sepulturam absque lite defunctus non obtinuit, tot olim Provinciarum dominus. Miles enim locum illum avito jure suum esse contestatus est, cui *Henricus* Regis filius centum libris argenti persolutis silentium imposuit. Ob nimiam pecuniæ cupiditatem reprehensus est Rex *VVillelmus*, necnon ob ferarum & venationis amorem impotentem adeo, ut locum, quem *Novam Forestam* vocant, desertis villis, subrutis Ecclesiis, per triginta & amplius milliaria in saltus & lustra ferarum redegerit. *Exterarum nationum homines dignanter ad amicitiam admisit: indifferenter honoribus extulit, eleemosynæ curam habuit: Transmarinis Ecclesiis multas possessiones in Anglia largitus est, nec ullum fere Monasterium, præsertim in Normannia, vel ejus vel Ducum munificentiam transiit, ut Angliæ copia tenuitas illorum sustentaretur.* Ita scribit *VVillelmus Malmesburiensis*. Ejus erga Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum fidem ac pietatem commendat *Guillelmus Pictavensis*, Lexoviorum Archidiaconus: *Accipere*, inquit, *solitus est avido auditu, suavique gu-*

** Mante*

VVillelm Regis obitus.

VVillelmi Regis vitia & virtutes.

ſtu ſacræ paginæ ſermonem, iis ut animæ epulum ſumeret, delectari deſiderans, caſtigari, atque edoceri. Sumebat & honorabat condecenti reverentia Hoſtiam ſalutarem, Dominicum Sanguinem; ſincera fide tenens quod vera doctrina præceperat, panem, & vinum, quæ Altari ſuperponuntur, conſecrata Sacerdotis lingua & manu Sancto Canone, Redemptoris veram eſſe Carnem, & verum eſſe Sanguinem. Utique non ignotum eſt quanto zelo fuerit ſectatus, atque exterminare ſategerit e terra ſua aliter ſentientem pravitatem. Quatuor filios & quinque filias ex *Mathilde* uxore ſuſcepit. Filii fuere *Robertus*, *Richardus*, *VVillelmus* & *Henricus*. *Richardus* puer obiit. *Robertus* inquietus Princeps, Regni hæreditate, jure Primogeniti ſibi debita privatus a Patre, quod *Philippum I.* Francorum Regem adverſus ipſum excitaſſet, ſolo Normanniæ Ducatu donatus eſt: *VVillelmus* & *Henricus*, ſucceſſione continua poſt Patrem in Anglia regnavere. Filiæ fuere, *Cæcilia* Cadomenſis Abbatiſſa, *Conſtantia Alano* Comiti Britanniæ collocata, *Adela Stephani* Comitis Bleſenſis uxor, quæ defuncto viro apud Marciniacum Sanctimonialem Vitam profeſſa eſt. Aliarum nomina exciderunt, unius quæ *Haroldo* promiſſa, infra maturos conjugio annos obiit: alterius quæ *Alfonſo* Hiſpaniæ Regi pacta, a Deo impetravit ut virgo moreretur. Repertus in defunctæ genibus callus, crebrarum ejus orationum index fuit. Quæ de *VVillelmo I.* diximus, excerpta ſunt ex *VVillelmo Malmesburienſi* lib. 3. de Geſtis Regum Anglorum, ex *Guillelmo Pictavenſi*, in libro de ipſius Geſtis; ex *Eadmero* lib. 1. Hiſtoriæ Novorum; *Henrico Huntindonienſi*, lib. 6. *Simeone Dunelmenſi*, *Rogerio Hovedeno*, *VVillelmo Gemmeticenſi*, *Radulpho de Diceto*, *Joanne Bromton*, *Henrico de Knigthon* lib. II. de Eventibus Angliæ, *Matthæo VVeſtmonaſterienſi*, *Polydoro Virgilio* lib. 9. & *Thoma de VValſingham* in Ypodigmate Neuſtriæ.

ARTICULUS V.

De VVillelmo II.

WIllelmo I. in Regnum Angliæ *VVillelmus* filiorum alter ſucceſſit, cui ob flavam Cæſariem cognomentum *Rufo*: qui veritus ne conſecrationis dilatio rebus ſuis noceret, *Roberto* majori natu fratre ad coronam tamquam ſibi præreptam aſpirante, *Lantfrancum* Archiepiſcopum Cantuarienſem & Angliæ Primatem demereri ſtuduit, fide Sacramentoque promittente Juſtitiam & miſericordiam ſe per totum Regnum, ſi Rex foret, in omni negotio ſervaturum: Pacem, libertatem, ſecuritatem Eccleſiarum, contra omnes defenſurum, necnon præceptis & conſiliis ejus per omnia & in omnibus obtemperaturum. Sed poſtea in Regno confirmatus, cum fidem quam juratus dederat, identidem violaret, ob idque a *B. Lantfranco* argueretur, furore percitus reſpondebat: *Quis eſt qui cuncta quæ promittit, implere poſſit?* Ipſo Principatus exordio, bellum civile ſuſtinendum ipſi fuit ab *Odone* Bajocenſi Epiſcopo, Cantiæ Comite, patruo ſuo, aliiſque Proceribus, ad Regnum ipſi eripiendum, & *Roberto* Normanniæ Comiti deferendum conjuratis. Anglorum ope fracti conjuratorum conatus. Verſa deinde in Normannos arma; pugna frequens, alterna victoria, pax tandem inter fratres conciliata. Mox in Vallenſes, poſt in Scotos a *VVillelmo* Rege bellum illatum, haud ſecunda fortuna confectum eſt. Qui Scotis imperabat *Malcolmus*, pacem æquis conditionibus rogavit. Uxorem habebat *Margaretam* eleemoſynis & pudicitia inſignem fœminam. Quæ toto vitæ tempore viginti quatuor pauperes habuit, ubicumque locorum erat, quos cibis & veſtibus reficiebat. Cæterum in Quadrageſima Sacerdotum cantum præveniens, in Templo excubabat, triplicibus Matutinis inſiſtens, de Trinitate, de Cruce, de Sancta Maria. Inde Pſalterium recitabat cum lachrymis veſtem infundentibus, pectus ſuccutientibus. Templo digrediens, paſcebat pauperes, primo tres, poſt novem, inde viginti quatuor, poſtremo trecentos: Ipſa cum Rege aſſiſtens, & manibus aquam infundens. Ita ſcribit *VVillelmus Malmesburienſis*. Extincto *Malcolmo*, filium ejus *Edgarum* a patruo pulſum *VVillelmus* Rex Principatui reſtituit.

Civile bellum.

Margbareta Scotiæ Regina piiſſima.

Dubia diu fuit de *VVillelmi II.* indole opinio: *Lanfranco* Archiepiſcopo ſuperſtite, ab

ab omni crimine abhorrere videbatur. Eo defuncto varium se præstitit, æquali lance vitiorum atque virtutum. Tandem in vitia fuit quam in virtutes propensior. Erat ita liberalis, quod prodigus; ita magnanimus, quod superbus; ita severus, quod sævus (inquit *VVillelmus Malmesburiensis.*) Cantuariensis Ecclesiæ bona invasit, *Taxatoque victu Monachorum inibi Deo servientium, reliqua sub censu, atque in suum dominium redigi jussit:* teste *Eadmero.* Cupiditatem ejus fovebat *Ranulfus* Clericus, Ærario Præpositus. *Hoc auctore, sacri Ecclesiarum honores mortuis Pastoribus venum locati. Audita namque morte cujuslibet Episcopi, vel Abbatis, confestim Clericus Regis admittebatur, qui omnia inventa scripto exciperet, omnesque in posterum redditus Fisco Regio inferret. Interea quærebatur quis idoneus in loco defuncti substitueretur, non pro morum, sed pro nummorum experimento: dabaturque tandem honor, ut ita dicam, nudus, magno tamen emptus. Hæc eo indigniora videbantur, quod tempore Patris, post decessum Episcopi vel Abbatis, omnes redditus integre custodiebantur substituendo Pastori resignandi, eligebanturque personæ religionis merito laudabiles; at vero pauculis annis intercedentibus omnia immutata.*

VVillelmi II. cupiditas Ecclesiis incommoda.

Anno 1093. Rex gravi correptus ægritudine, *S. Anselmum* Abbatem Beccensem, qui tum in Anglia degebat, advocat, Confessione peccatorum apud eum edita, vitæ emendationem serio pollicetur: Scribi jubet Edictum Regioque sigillo muniri, ut captivi in omni ditione sua libertate donentur, debita remittantur omnia, injuriæ condonentur, bonas sanctasque Leges populo promittit, inviolabilis observantiam juris, injuriarum severum examen. Rogatus ut Ecclesiæ Cantuariensi a quinque annis viduæ provideat, *Anselmum* designat Archiepiscopum. Recusat ille totis viribus Angelicis humeris tremendum onus. Episcopos illud ut subeat urgentes, his verbis convenit: „ Indomitum taurum, & vetulam ac debilem ovem, in aratro conjungere sub uno jugo disponitis. Et quid inde proveniet? Indomabilis utique feritas tauri sic ovem lanæ & lactis ac agnorum fertilem per spinas & tribulos hac & illac raptam, si jugo se non excusserit, dilacerabit, ut nec ipsa sibi, nec alicui utilis existat. Aratrum Ecclesiam perpendite, juxta Apostolum dicentem: Dei agricultura, Dei ædificatio estis. „ Hoc aratrum in Angliam duo boves cæteris præcellentes regendo trahunt, & trahendo regunt, Rex videlicet & Archiepiscopus Cantuariensis: Iste sæculari Justitia & Imperio; ille divina doctrina & Magisterio. Horum boum unus, scilicet Lantfrancus Archiepiscopus mortuus est; & alius ferocitatem indomabilis tauri obtinens jam juvenis aratro prælatus; & vos loco mortui bovis me vetulam ac debilem ovem cum indomito tauro conjungere vultis? " Ita refert *Eadmerus* lib. I. *Historiæ Novorum.* Sanitati restitutus *Villelmus*, ea ad Ecclesiæ & subditorum oppressionem abusus est, nihilque eorum quæ promiserat, executioni mandavit. Urget interim *Anselmum* ut Cantuariensem Archiepiscopatum suscipiat. Ille se negat suscepturum, nisi Rex Ecclesiæ Cantuariensi terras omnes restituat, quas *Lantfranci* tempore possidebat, & de aliis, quibus ante *Lantfranci* tempora fruebatur, jus se redditurum promittat: Secundo in his, quæ ad Deum & Christianam Religionem pertinent, Episcopo credat, pareatque ut spirituali Patri: Tertio, *Urbanum II.* ceu legitimum Pontificem agnoscat. Terras *Lantfranci* tempore ab Ecclesia Cantuariensi possessas in præsentia se redditurum spondet; in aliis *Anselmi* consilio se crediturum. Consecratus est secundo Nonas Decembris.

VVillelmus II. apud S. Anselmum peccata deponit.

Quem designat Cantuariensem Archiep.

Anno 1096. cum *Robertus* Dux Normannorum ad sacram expeditionem ab *Urbano II.* Pontifice Maximo nomen professus esset, pace cum *Willelmo* fratre Anglorum Rege composita, Normanniam ipsi pro pecunia decem millium marcarum vadatus est. Edictum Rex promulgavit, quo non sæculares tantum, sed sacri ipsi homines Abbates, Episcopi, tributum ad summam conficiendam conferre tenebantur. Sævi exactores ipsos ad sacra vasa conflanda cogebant, nisi aliunde pecunia suppeteret. *Anselmus* amicorum suasione quingentas argenti libras obtulit. Sprevit Rex exiguum, ut videbatur, munus. *Anselmus* in memoriam revocans, quod lectum fuerat Evangelium, cum Sedem Cantuariensem adiit: *Nemo potest duobus Dominis servire*, pauperibus erogare decrevit pecuniam, quam Rex indignabundo fastu recusabat. Post hæc Regi in Nor-

S. Anselmi magnanimitas & zelus pro disciplina Ecclesiastica restauratione.

Normanniam naviganti fausta precatus, ipsius Majestati supplicavit ut ad Christianæ restaurationem disciplinæ sibi ferret opem. Juberet primo *Concilia ex antiquo usu renovari, perperam acta in medium revocari, revocata examinari, examinata redargui, redarguta sedari.* Generale quippe Concilium, ex quo Rex factus fuerat, retroactis pluribus annis, celebratum non esse, ideoque multa erupisse crimina, & prava consuetudine robur accepisse. Secundo, Regiam auctoritatem Episcopali adjungeret ad nefarium Sodomiæ scelus extirpandum, *quod noviter in Anglia divulgatum, jam plurimum pullulaverat, multosque in vanitate sua fœdaverat.* Tertio Abbatiis viduatis *Abbates institueret.*

Eadmer. l. 1. Hist. Novorum.

VVillelm. II. S. Anselmo infensus ob Romani Pontificis auctoritatem vindicatam.

Repulsam in omnibus passus Sanctus Archipræsul, frustra Regem placare studuit, ac omnibus officiis promereri ut eum causæ Dei addiceret. Nova enim emersit occasio, quæ ipsum *Anselmo* fecit magis infensum. Is Romanum Pontificem adeundi licentiam ab ejus Majestate rogavit, *Urbanum II.* pro susceptione Palii. Excanduit Rex audito *Urbani* Pontificis nomine; agnosci pro Pontifice non posse contestatus, quem nondum receperat: *Anselmum*, qui secus faceret, fidem sibi debitam violare, nec minorem inferre injuriam, quam si coronam auferre conaretur. Consilium, solatium, auxiliumque frustra petiit ab Episcopis, Regis voluntati magis quam Ecclesiæ bono studentibus *S. Anselmus:* Nullum se consilium dare posse contestati sunt, nisi quod Regi gratum esset. Quibus ista reposuit Sanctus Archipræsul: *Cum nos qui Christianæ plebis Pastores, & vos qui populorum Principes vocamini, consilium mihi Principi vestro nonnisi ad unius hominis voluntatem dare vultis; Ego ad Summum Pastorem & Principem omnium; Ego ad Magni Consilii Angelum curram, & in meo immo in suo & Ecclesiæ suæ negotio, consilium quod sequar ab eo accipiam. Dicit Beatissimo Apostolorum Petro:* „ Tu es Petrus, & „ super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam; & portæ inferi non prævalebunt ad- „ versus eam: & tibi dabo claves Regni cœlorum, &c. *Communiter etiam Apostolis omnibus:* Qui vos audit, me audit, &c. *Hæc sicut principaliter B. Petro, & in ipso cæteris Apostolis dicta accipimus, ita principaliter Vicario B. Petri, & per ipsum cæteris Episcopis, qui vices agunt Apostolorum, eadem dicta tenemus; non cuilibet Imperatori, non alicui Regi, non Duci, non Comiti. In quo tamen terrenis Principibus subdi ac ministrare debeamus, docet idem ipse magni consilii Angelus dicens:* Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. *Hæc verba, hæc consilia Dei sunt. Quare cuncti noveritis, quod in his quæ Dei sunt, Vicario Beati Petri obedientiam; & in his quæ terrenæ Domini mei Regis dignitati jure competunt, & fidele consilium & auxilium pro sensus mei capacitate impendam.* Ita refert *Eadmerus* lib. 1. *Historiæ Novorum.* Rex pravi propositi tenax, iræque impotens, cum Dunelmensi Episcopo exauctorationem *Anselmi* Archipræsulis machinatus est, nisi *Urbani* Papæ obedientiam ejuraret. Violatæ fidei & Sacramenti postulatus *Anselmus.* Episcopi in causa Dei & Ecclesiæ silent, populus favet, & ob illatam Archipræsuli Sancto injuriam murmurat. Miles de turba prosilit, & ad pedes ejus provolutus, ipsum nomine multitudinis rogat, bono ut sit animo: *Domine Pater (inquit) rogant te per me supplices filii tui, ne turbetur cor tuum ex iis quæ audisti; sed memor esto Beati Job vincentis diabolum in sterquilinio, & vindicantis Adam, quem ipse vicerat in Paradiso.* Rex Episcopos acrius urget ut *Anselmum* deponant. Id se facere posse negant, cum totius Anglicanæ Ecclesiæ sit Primas, qui a solo Pontifice Romano judicari potest. Instat ut omnem obedientiæ fidem, ac fraternæ societatis amicitiam abnegent. Morem gerunt, illamque subjectionis, fidei, amicitiæ ejurationem Primati suo denuntiant Antistites Aulici. Major fuit Principum ac Magnatum religio, qui Episcoporum defectionem imitari jussi, & omnem fidem ac amicitiam Archipræsuli pariter denegare, sapienter responderunt: „ Nos numquam fuimus homines ejus, nec fidelitatem, quam ei non fecimus, abju- „ rare valemus. Archiepiscopus noster est; Christianitatem in hac terra gubernare ha- „ bet; & ea re nos qui Christiani sumus, ejus Magisterium, dum hic vivimus, declina- „ re non possumus, præsertim cum nullius offensæ macula illum respiciat, quæ vos se- „ cus de illo agere compellat." Agentibus Proceribus induciæ *Anselmo* ad Octavas usque Pentecostes concessæ, facta ipsi potestas ad Ecclesiam suam redeundi. At induciarum tempore odia exercuit Rex *Willelmus*. *Balduinum* Monachum, cujus consiliis

Explicat egregie S. Anselmus in quibus parendum Summo Pontifici in quibus Regi.

Anglorum Procerum, quam Aulicorum Episcoporum major Religio.

Ar-

Archipræsul plurimum utebatur, & duos ipsius Clericos, e Regno expulit, ejus Camerarium in carcerem conjecit, omnes ipsius obsequiis addictos vexavit. Interim *Walterus* Albanensis Episcopus & S. R. E. Cardinalis, Sedis Apostolicæ Legatus, in Angliam appulit, Regemque adduxit ut *Urbanum II.* ceu legitimum Pontificem in omni Regno suo agnosci & coli ediceret. Stata die, qua Regi sistere se debebat *Anselmus*, ipsum Episcopi conveniunt, frustra urgent ut gratiam Regis pecunia redimat. Amicitiam venalem se nolle respondet: optare se ut Patrem a Rege diligi. Tandem Principum consilio Rex ipsum in gratiam recipit, & quæ officii sui sunt, per totam Angliam exercere concedit. Pallium Archipræsuli attulerat Apostolicus Legatus. Quidam Præsulum & Procerum *Anselmo* suadent, ut illud honoris gratia de manu Regis suscipiat, quo magis illius Majestatem sibi conciliet. Non acquiescit Sanctus Archipræsul, ostendens, *Hoc donum non ad Regiam dignitatem, sed ad singularem B. Petri pertinere auctoritatem.* Convenit ut Pallium a Legato Apostolico Cantuariam deferretur, & super Altare Salvatoris depositum, inde ab *Anselmo, quasi de manu Beati Petri* sumeretur.

VVillelmus II. S. Anselmum in gratiam recipit.

Magnanimitas Anselmi.

Anno 1097. nova orta dissensio est Regem inter & *Sanctum Anselmum*, quod Romam S. Archipræsul proficisci vellet, ut Ecclesiasticæ Disciplinæ in Anglia erigendæ Pontificiam Auctoritatem adhiberet. Licentiam e Regno discedendi semel, iterumque a Rege petiit Sanctus Archipræsul. Ipsam pertinaciter negavit superbus Princeps. *Anselmus* injuste negari certus, iterum se nihilominus asseruit, Apostolicam attendens sententiam: *Oportet obedire magis Deo quam hominibus.* Episcopi aura aulica afflati, Regis potius voluntati serviendum, quam juvandas Primatis sanctissimi partes censuerunt, his ipsum verbis allocuti: „ Domine Pater, scimus te Virum Religiosum esse „ ac Sanctum, & in cœlis conversationem tuam. Nos autem impediti consanguineis „ nostris quos sustentamus, & multiplicibus sæculi rebus, quas amamus, fatemur quod „ ad sublimitatem vitæ tuæ surgere nequimus, nec huic mundo tecum illudere. Sed „ si volueris ad nos usque descendere, ea qua incedimus via nobiscum pergere, Nos „ tibi sicut nobis ipsis consulemus, & negotiis tuis, quæcumque fuerint, ubi opus „ fuerit, sicut nostris, opem feremus. Si vero te ad Deum solummodo, quemadmodum cœpisti, tenere delegeris solus, quantum nostra interest in hoc ut hactenus „ fuisti, & amodo eris, fidelitatem quam Regi debemus, non excedemus. " Reposuit Anselmus: *Ite ergo ad Dominum vestrum, ego me tenebo ad Deum.* Post multam altercationem, ægre Rex annuit Archipræsulis precibus, & summisso ad ejus benedictionem capite, ipsum Romam abire permisit. Obiit *Willelmus* Secundus anno centesimo supra millesimum, Regni XIII. Nonis Augusti, quadragenario major, inter venandum sagitta (ut ferebatur) fortuito confixus a *Waltero Tyrel*, quem ex Francia adductum in familiaritatem receperat. Quod tamen *Tyrellum* constanter negasse, testis est *Sugerius* Abbas. Hunc finem habuit Princeps *Sacrati Ordinis hominibus pro damno animæ, cujus salutem revocare nequeant*, (nam impœnitens obiit) *maxime miserandus: stipendiariis militibus pro copia donativorum mirandus: Provincialibus quod eorum substantias abradi sinebat, non desiderantibus.* Hoc ipsi elogium *VVillelmus Malmesburiensis* appendit Libro IV. Præter quem etiam de ipso legendi sunt *Henricus Huntindoniensis* Lib. VII. *Rogerius Hovedenus* in Annalibus, cæterique rerum Anglicarum & Normannicarum Scriptores, quos consuluimus.

Nova dissensio Regem inter & S. Archipræsulem.

ARTICULUS VI.

De Henrico I.

Henricus I. *Willelmi Primi* filius, Secundi frater pueritiam ad spem Regni literis munierat, patre etiam audiente proverbium illud identidem usurpans: *Rex illiteratus, asinus coronatus.* In Regem post mortem fratris Procerum suffragiis electus, & a *Sancto Anselmo* Cantuariensi Archipræsule coronatus, promulgato Edicto injusta *Willelmi II.* Acta rescidit, vinctos solvit, insolentia remisit tributa, *Ranulphum* exactionum auctorem in carcerem conjecit, ex Aula ejecit effœminatos. Nupsit *Mathildi*

Henr. Rex literis excultus.

Malcolmi Regis Scotorum filiæ. *Eduardi* Regis Leges servari jussit, furta, stupra, monetæ adulterationem, quæ vitia tunc in Anglia grassabantur, severissimis pœnis coercens. Normanniam, quæ fratris sui incuria in plures dominos distracta erat, una pene Rothomago in ejus potestate manente, illatis in eam armis prælio ad *Tenerchebrai*, Comitis Moritolii castrum, pene incruento, in quo Dux *Robertus* captus est, subegit anno millesimo centesimo sexto V. Kalendas Octobris. Wallenses semper ad defectionem proclives domuit, traductis eam in Provinciam Flandris omnibus Angliæ incolis. Bellum a *Ludovico VI.* Francorum Rege sustinuit haud diuturnum. Pax quippe inter eos composita hac conditione est, ut *VVillelmus* Angli filius hominium Christianissimo Regi pro Normannia faceret, ejusque se Beneficiarium profiteretur. *Rogerium* Sarisburiensem Episcopum, Supremum Regni Administrum constituit, ab Anglia sæpe abesse coactus, ut Normannos in officio contineret. „ Refugiebat Episcopus tantis se curis involvere, „ nisi tres Archiepiscopi Cantuarienses, Anselmus, Radulphus, Willelmus, postremo „ Romanus Pontifex, ei munus obedientiæ injunxissent (inquit Willelmus Malmes- „ bur.) *Henricum* Regem cum *Sancto Anselmo*, & *Paschali II.* commisit Investiturarum negotium, cujus seriem Dissertatione singulari exponimus. Remisit tandem Investituras per annulum & baculum. *Sancti Anselmi* in frænanda Clericorum incontinentia adjutor fuit, continentissimus ipse Princeps. Scipionis Africani sententiam usurpabat; *Imperatorem me mater mea, non bellatorem peperit*. Quapropter *Sapientia nulli umquam modernorum Regum secundus, & pene omnium Antecessorum in Anglia facile primus, libentius bellabat consilio, quam gladio. Vincebat, si poterat, sanguine nullo; si aliter non poterat, pauco* (inquit Willelmus Malmesburiensis.) Pietatis in Deum monumenta erexit, Monasteria in Anglia & Normannia. Defuncta *Mathilde*, ex qua filium unicum *VVillelmum* genuerat, & *Mathildem* filiam *Henrico* Imperatori collocatam, alteram duxit uxorem, *Adelam* filiam Ducis Lotharingiæ. *VVillelmum* filium immatura morte sibi præreptum luxit. Liberos ex *Adela* suscepit nullos. *Mathildem* filiam, defuncto viro *Henrico* Imperatore, ex Germania revocatam, *Gaufrido* despondit Andegavensi Comiti. Obiit Rex *Henricus* in Normannia, anno millesimo centesimo trigesimo quinto, *Mathilde* Imperatrice filia sua, & ejus filio *Henrico*, Regni heredibus institutis. Adfuit morienti *Hugo* Rothomagensis Archipræsul, qui Christiano animo ipsum obiisse testatus est, scripta ad *Innocentium* II. Epistola. *Prout ei dicebamus*, inquit, *ipse ore proprio sua fatebatur peccata, & manu propria pectus suum percutiebat, & malam voluntatem dimittebat. Consilio Dei & nostro, & Episcoporum, emendationem vitæ suæ observaturum se se promittebat. Sub ista promissione, pro nostro officio, tertio eum, & per triduum absolvimus. Crucem Domini adoravit, Corpus & Sanguinem Domini devote suscepit, eleemosynam suam disposuit... Et ipsius pia petitione, Oleo Sancto eum inunximus.* Corpus in Angliam delatum, in Radingensi Cœnobio conditum est. De illius Gestis legimus *Eadmerum* Lib. II. & IV. *Historiæ Novorum*, *Willelmum Malmesbur.* Lib. V. *De Gestis regum Anglorum* & Lib. I. *Historiæ Novellæ*, *Henricum Huntindoniensem* Lib. VI. *Rogerium Hovedenum* in Annalibus, *Guillelmum Neuburgensem* Lib. I. *De rebus Anglicis*, cap. III. *Matthæum Paris*, & alios Rerum Anglicarum & Normannicarum Scriptores.

Henr. Regem cum S. Anselmo & Paschali II. committit investiturarum negotium.

Henr. Rex bellator sapiens æque ac fortis.

Henrici I. Regis pius obitus.

ARTICULUS VII.

De Stephano Rege.

BOnoniensis Comes *Stephanus*, *Henrici I.* Angliæ Regis ex sorore nepos, ab eoque educatus, ipso defuncto, Regnum invasit, violato juramento, quo *Mathildi* Imperatrici obstrinxerat fidelitatem. Cantuariensis Archiepiscopus *Guillelmus*, aliique Antistites eodem Sacramento obstricti, pariterque perjuri, ipsum coronarunt, eique fidelitatem juravere, *quandiu libertatem Ecclesiæ, & vigorem disciplinæ conservaret*. Ipse vicissim Ecclesiasticæ libertatis, jurisdictionis consuetudinum & bonorum Ecclesiasticorum conservationem, cum viventibus Episcopis, tum vacante Sede, juravit. Refert Jura-

Juramentum Stephani Regis cum inauguratus est.

Juramenti Formulam *Willelmus Malmesburiensis* lib. I. *Historiæ Novellæ*, in quo hæc verba observatione digna sunt: *Dum vero Sedes propriis fuerint Pastoribus vacuæ, & ipsæ, & omnes earum possessiones, in manu & custodia Clericorum, vel proborum hominum ejusdem Ecclesiæ committantur, donec Pastor canonice substituatur*. Coram Legato *Innocentii II.* Pontif. Max. qui *Stephani* electionem approbaverat, istud editum Juramentum est. *Innocentii* Diploma exhibet *Richardus* Prior Hagustadensis in libro *De Gestis Regis Stephani*, ad annum 1136. Sacramentum toto Regni tempore violavit: Ecclesiarum enim quarumdam thesauri direpti, possessiones terrarum Laicis datæ, Ecclesiæ Clericorum alienis venditæ, Episcopi capti, vel res suas alienare coacti; Abbatiæ vel amicorum gratia, vel relaxatione debitorum indignis concessæ (inquit *Willelmus Malmesburiensis*.) Domesticis, externisque motibus ac tempestatibus quassata Anglia est, *Stephano* regnante: Hinc a *Davide* Rege Scotorum, qui *Mathildi* fidem obstrinxerat; hinc ab Anglis eidem Imperatrici faventibus; hinc a *Roberto* Glocestriæ Comite & *Mathilde* ipsa illius sorore lacessita. His Angliæ cum exercitu imminentibus, Arces a quibusdam Episcopis ædificatas sibi reddi jussit Rex Stephanus: capti Episcopi Saresberiensis & Lincolniensis, possessiones eorum & Castella occupata. Magnas hoc factum turbas excitavit: alii a Rege, alii ab Episcopis stabant. *Henricus* Wintoniensis Episcopus, Sedis Apostolicæ in Anglia Legatus, Regis frater, Episcoporum causam contra ipsum propugnavit, contendens: *Si Episcopi tramitem justitiæ in aliquo transgrederentur, non esse Regis, sed Canonum Judicium. Sine publico & Ecclesiastico Concilio illos nulla possessione privari debuisse: Regem id non ex rectitudinis zelo; sed commodi sui compendio fecisse, qui Castella non Ecclesiis, ex quarum sumptibus, & in quarum terris constructa erant, reddiderit, sed Laicis, eisdemque parum religiosis contradiderit*. Quamobrem ex Canonum severitate agendum ratus, congregavit Synodum, Regem de satisfactione convenit, contestatus se *Canonum executioni, nec pro Regis amicitia, nec pro damno possessionum, nec etiam pro capitis periculo defuturum*. Rex mittit Comites, qui causam ejus in Synodo agunt, injurias ejus Majestati ab Episcopis *Rogerio* Saresberiensi & *Alexandro* Lincolniensi illatas exponunt. Regem compertum habuisse quod *Rogerius* ejus hostibus faveret, fama vulgari, quod ad Imperatricem cum suis nepotibus esset defecturus, eique arces traditurus. *Ipsum captum, non ut Episcopum, sed ut Regis servientem, qui & procurationes ejus administraret, & solidatas acciperet*. Castella per vim Episcopis non erepta, sed sponte dedita, ut calumniam de tumultu quem in Curia concitaverant, evaderent. Pecunias in Castellis inventas, Regis esse, quas nimirum tempore *Henrici* Regis ex Fisci Regii redditibus *Rogerius* Episcopus collegerat. Negat *Rogerius* se *Stephani* Regis ministrum aliquando fuisse, instat ut sibi jus reddatur a Synodo, alioqui ad superius tribunal se causam delaturum. Legatus, quæ contra Episcopos objiciebantur, prius in Synodo proponi debuisse ait, tum in accusationum veritatem inquiri, prius quam sententia contra Canones in eos diceretur. Proinde æquum esse ut Rex ipsis ablatas possessiones restituat, secundum morem forensium judiciorum. Adfuit postridie Synodo Rothomagensis Archiepiscopus & pro Rege contra Episcopos acriter peroravit, dicens, *Se concedere ut Castella Episcopi haberent, si se jure habere debere per Canones probare possent: quod quia non possent, extremæ improbitatis esse contra Canones niti velle. Et esto*, inquit, *justum sit ut habeant: Certe quia suspectum est tempus, secundum morem aliarum gentium, Optimates omnes claves munitionum suarum debent voluntati Regis contradere, qui pro omnium pace debet militare*. Albericus Regis Advocatus, ejus nomine durissima quæque minatus est Episcopis, si aliquos ex suis contra ejus Majestatem Romam mitterent: quin etiam ut illorum conatus frangeret, eodem nomine Sedem Apostolicam appellavit. *Quapropter ita discessum est, ut nec Rex censuram Canonum pati vellet, nec Episcopi eam consultum exerere ducerent duplici ex causa: seu quia Principem excommunicare sine Apostolici licentia temerarium esset, seu quoniam audirent, quidam etiam viderent gladios circa se nudari. Non omiserunt tamen Legatus & Archiepiscopus, quin tenorem officii sui prosequerentur. Suppliciter enim pedibus Regis in cubiculo affusi, oraverunt ut misereretur Ecclesiæ, misereretur animæ & famæ suæ, ne pateretur fieri dissidium inter Regnum & Sacerdo-*

Stephani Regis & Episcoporum dissidium.

rium. Ipsis reverenter assurrexit Princeps, facti invidiam diluit, nihil tamen ipsorum precibus concessit. Ita refert *Willelmus Malmesburiensis* libro II. historiæ novellæ. *Mathildis* Imperatrix in Angliam trajiciens, urbes plurimas in deditionem accepit; sed mox Anglorum a se alienavit animos arrogans femina. Bellum vario eventu gestum. Interim *Gaufredus* Comes Andegavensis, *Mathildis* maritus, mortuo *Eustachio* Duce, *Stephani* Regis filio, Normanniam sibi subegit, eoque Ducatu auxit *Henricum* suum ex *Mathilde* filium anno 1148. Is anno 1151. duxit *Alienoram* a *Ludovico VII.* Rege Christianissimo repudiatam & dotali Aquitaniæ Ducatu potitus est. Post hæc, *Stephanum* Angliæ Regem bello aggressus, magnam ipsi cladem intulit. Proceres veteris Sacramenti memores *Henrico* Duci plerique omnes studebant. Tandem cum *Stephanus Henricum* Ducem filium appellasset, Regnique denunciasset hæredem, servatis quandiu viveret Regis nomine & potestate, pax inter eos composita est anno Christi 1153. Chartam *Stephani* Regis, qua pacis conditiones continentur, exhibet *Joannes Bromton* in Chronico. Tuendæ Auctoritate Ecclesiastica pacis, fractores censuris Ecclesiasticis castigando, curam suscepere partis utriusque Episcopi, ut ex eadem Charta constat. Obiit Rex *Stephanus* anno 1154. Regni 19. Octobri mense. Eo regnante, *Rievallis*, *Fontium & Bellelandæ* Monasteria, Cisterciensis Ordinis, in Anglia condita sunt, de quibus legendus est *Guillelmus Neuburgensis* lib. I. *De Rebus Anglicis*, c. 14. & 15. De gestis *Stephani* Regis legendi *Richardus* Prior Hagustadensis, *Willelmus Malmesburiensis* lib. 8. *Rogerius Hovedenus*, *Guillelmus Neuburgensis* libro 1. *Henricus de Knigthon* lib. 11. de eventibus Angliæ, *Joannes Bromton* in Chronico, *Matthæus Westmonasteriensis*, *Matthæus Paris*, *Polydorus Virgilius* libro 12. *Thomas de Walsingham*, in Ypodigmate Neustriæ, &c.

Gaufredi Comitis Andegavensis bellum cum Stephano Rege.

Pax composita.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pagina 190. Edition primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *In Concilio provinciali sine consensu Papæ nequit Rex excommunicari.*

R. Hæc Propositio non est mea, sed Alberici Advocati Stephani Angliæ Regis in Synodo nationali, aut certe Willelmi Malmesburiensis ita scribentis: *SEU quia Principem excommunicare sine Apostolici licentia temerarium esset*, &c. Historiam refero, & verba Historici; dogma non constituo.

Nota.

Optime animadvertit Natalis ex verbis regii Advocati, seu Willelmi Malmesburiensis dogma non constituendum; ubi etenim negari haud possit Reges esse oves particularium Episcoporum, necesse est fateri ipsorum directioni, eorumque etiam, si necesse sit, per censuras correctioni subjici, quoties Romani Pontifices non decernant absque ipsorum consensu hujusmodi pœnis non esse ab Episcopis plectendos. Ita legimus apud Gregorium Duronensem *hist. Franc. l.* 4. *cap.* 26. Germanum Episcopum Charibertum Regem excommunicationis vinculo innodasse, eo quod incestuosas nuptias contraxisset cum Manovefa Merofledis sorore. Cum vero quidam politici dictitarent Regem Lotharium ob legitimæ conjugis repudium non posse *a suis Episcopis, quidquid egerit, excommunicari* &c. & soli divino principatui subesse, ita respondit Hincmarus: *Hæc vox non est catholici Christiani, sed nimium blasphemi & spiritu diabolico pleni.* Opusc. de divort. Lotharii Regis & Teutbergæ Reginæ. Cæterum quis neget summam cautionem adhibendam, dum de Principibus excommunicandis agitur; optimumque esse, si particulares Episcopi numquam id præstent, Sede Apostolica inconsulta?

ARTICULUS VIII.

De Henrico II. & Henrico III.

STephano Angliæ Regi successit *Henricus* Dux Normanniæ, & Aquitaniæ, Andegavorum, Cenomannensium, & Pictonum Comes, *Gaufridi* Comitis Andegavensis, & *Mathildis* Imperatricis filius, *Henrici* I. Angliæ Regis ex filia *Mathilde* nepos, ingentis animi Princeps. *Ludovico* VII. Francorum Regi de Normannia, Aquitania, Andegavia, Cenomanis, & Turonibus Hominium præstitit anno 1155. Hominium accepit ipse a Scotorum Rege *Malcolmo*. Leges *Henrici* I. Avi sui toto Regno servari jussit. Exteros omnes, Flandros præsertim, Regno ejecit. Anno 1058. secundo coronatus est apud Lincolniam. Anno sequenti, in Paschali Solemnitate tertio coronatus est cum *Alienoride* conjuge: *Et cum ad oblationem venirent, deposuerunt coronas suas, & eas super Altare obtulerunt vovente Deo quod numquam in vita sua de cætero coronarentur.* Ita refert *Rogerius Hovedenus*. *Thomam* Cantuariensem Archidiaconum, suadente *Theobaldo* Archipræsule, Regni Cancellarium creavit *Henricus* II. anno 1157. eodemque *Theobaldo* defuncto, Cantuariensem Archiepiscopum designavit an. 1162. Grave postea dissidium Regem inter & Sanctum Archiepiscopum ob Ecclesiæ Jura & libertatem pravis Legibus & consuetudinibus violata ortum est, quod Regis famæ labem maximam aspersit, *Thomæ* Coronam Martyrii procuravit. Hujus dissidii Historiam, & omnia ad ipsam spectantia, singulari Dissertatione exponemus. Anno Christi 1167. obiit *Mathildis* Imperatrix, & Rothomagi in Cœnobio *Sanctæ Mariæ de Pratis*, sepulta est, de qua istud ab incerto Auctore editum Epitaphium in sua Britannia vulgavit *Camdenus*.

Henricus secundus.

Henrici secundi & Cantuariensis Archiepiscopi Thomæ dissidium, ob Ecclesiæ Jura pravis Legibus & consuetudinibus a Rege violata.

Ortu magna, viro major, sed maxima prole.
Hic jacet Henrici filia, sponsa, parens.

Mathildis Imperatricis obitus.

Filia scilicet *Henrici I.* Angliæ Regis, conjux *Henrici* IV. Germaniæ Imperatoris, mater *Henrici* II. Angliæ Regis. Hic ex *Alienora* uxore filios quatuor susceperat, *Henricum*, *Gaufridum*, *Richardum*, & *Joannem*. *Henricum* natu majorem Regni Anglici & Normannici Ducatus hæredem dixit; *Richardum* Aquitaniæ; *Gaufridum* minoris Britanniæ, quam in potestatem redegerat, nulla *Joanni* relicta provincia, qui propterea, *sine terra*, nuncupatus est. *Henricus* patre superstite Angliæ Rex inauguratus & appellatus est. Postea coronata est *Margareta* conjux, *Ludovico* VII. Francorum Rege, cujus filia erat, urgente. Secundum hæc, *Henricus* Senior Angliæ Rex vindicem numinis dexteram super se sensit aggravatam, *Henrico* filio Rege Juniori, cum *Richardo* & *Gaufredo* fratribus in se conjuratis, ac bellum in Normannia, Aquitania, & Britannia moventibus. *Henrici Junioris* partes *Ludovicus* Rex Francorum tuebatur. *Henricus* II. hucusque tot hostium domitor, qui nempe Vallenses frænarat, *Gaufredum* fratrem, Chinone castro munitissimo complanato, tumultuandi fecerat impotentem, qui ducto in Wasconiam exercitu, Cadurcum, arcesque plurimas receperat, qui Aremoricam Angliæ Regno adjunxerat, seu potius *Gaufrido* filio tradiderat, juncta ipsi Ducatus hærede: Qui subegerat Hiberniam, se in summo discrimine positum vidit totius amittendi Regni; domesticis, externisque hostibus simul irruentibus. Hinc filii perduelles; inde Rex Francorum, cum Flandrensi Comite; illinc Rex Scotorum, cum singulis exercitibus imminebant. *Henricus* in tantis constitutus angustiis, Deumque ultionem de persecutione *Sancti Thomæ* Cantuariensium Archipræsulis repetere intelligens, ad Justitiam ejus Sancti Martyris intercessione, & sincera pœnitentia ac humilitate placandam animum convertit. Cantuariam itaque profectus, ex quo Ecclesiam in qua *Sancti Thomæ* corpus conditum est prospexit, ex equo desiliens nudis pedibus, pannis laneis asperisque indutus, corde compunctus, tria milliaria confecit. Cumque ad Sacrum locum pervenisset, supplicem se abjecit ad Sepulchrum Martyris, uberes lachrymas fudit, a Sacerdotibus & Monachis Cantuariensibus virgis cædi voluit, noctem in oratione, jejunio, & planctu, ad Sancti Martyris Sepulchrum prostratus transegit, Ecclesiam Cantuariensem multis bonis ornavit, redditibus auxit; audita summo mane *Missa*, Londinum

Henricus secundus acta ad S. Thomæ Martyris tumulum pœnitentia de Hostibus victor evadit.

dinum rediit. Hæc gesta anno Christi 1174. Humilem ac Pœnitentem Regem Deus contra hostes numero viribusque formidandos adjuvit. Ipsa die qua ad Sepulchrum *S. Thomæ* prostratus supplicabat, Scotiæ Rex ab exigua Anglorum Equitum manu captus est, & ad *Henricum II.* perductus, Scotorum acies mutuam in cædem sæviere. Subinde Rothomagum *Henricus* advolavit, cujus obsidionem Rex Francorum cum *Henrico III.* Rege filio perduelli urgebat. Copiis per medios hostium cuneos traductis, urbem ingressus, ipsos obsidionem solvere compulit. Septembri mense die Natali Deiparæ Virginis, Rex Francorum, Junior Angliæ Rex *Henricus III.* & *Henricus II.* Angliæ Rex Pater colloquio Gisortii habito inducias pepigere, a quibus exclusus est *Richardus*, qui in Pictavia bellum etiamnum adversus patrem gerebat. Illuc properans cum copiis *Henricus* pater, ipsum ad veniam, gratiamque suam rogandam adegit. Colloquium alterum inter Principes indictum inter Turones & Ambasium Castrum, pridie Kalendas Octobris habitum est. *Ludovicus VII.* Rex Christianissimus, cum Baronibus Franciæ, pacis inter *Henricum II.* Anglorum Regem, & filios *Henricum* III. Regem, *Richardum* & *Gaufridum* arbiter fuit. Pacti conditiones *Henrico* Patri gloriosæ fuere, qui ditionum omnium, Angliæ scilicet, Scotiæ, Hiberniæ, Normanniæ, Aquitaniæ, Pictonum, Andegavorum, Cenomanorum, Aremoricæ supremum dominium, possessionem, administrationemque retinuit, quibusdam castris dumtaxat ac redditibus filiis ad vitam ac dignitatem sustentandam assignatis. *Richardus* & *Gaufridus* Hominium Patri præstiterunt: *Henrico* ad idem faciendum parato, propter dignitatem Regiam Hominii servitutem condonavit, securitate ab ipso accepta. Pacta conventa apud *Rogerium Hovedenum*, posteriori Annalium parte pag. 540. & 541. legere est. Anno 1175. *Willelmus* Rex Scotorum libertate donatus, cum *Davide* fratre, & universis Præsulibus ac Proceribus ditionum suarum, fidelitatem juravit, hominiumque præstitit Angliæ Regibus Patri & Filio, pacemque roboravit antea pactam dum Falesiæ in custodia teneretur. Anglicanæ Ecclesiæ jus in Scotorum Ecclesias assertum. Pactorum exemplar exhibet *Rogerius Hovedenus* p. 455. & 546.

Ludovicus septimus Rex Christianissimus pacis inter Anglum & ejus filios arbiter.

Anno millesimo centesimo septuagesimo sexto, *Henricus* II. Notingæ Conventum habuit, ubi Regno sex in partes diviso in singulis tres Justitiæ Administros ac Præfectos itinerantes constituit, accepto ab ipsis Sacramento de Legum executione procuranda, quæ in Placitis, seu *Assisis* (ut illa ætate loquebantur) Clarenduni, & Northanctonæ habitis conditæ fuerant ac promulgatæ. Has qui nosse cupit, adeat *Rogerium Hovedenum* p. 549. Eodem anno *Joannam* filiam *Vuillelmo* Siciliæ Regi uxorem dedit. Chartam Dotalem exhibet *Rogerius* p. 551. Eadem tempestate *Vivianus* S. R. E. Presbyter Cardinalis, Sedis Apostolicæ Legatus ab *Alexandro III.* in Scotiam, & circumjacentes Insulas missus est, ut Ecclesiæ statum in illis regionibus componeret. Qui cum in Angliam appulisset licentia a Rege non petita, *Rex misit ad eum Richardum VVintoniensem, & Gaufridum Eliensem, Episcopos, ut interrogarent eum cujus auctoritate ausus erat intrare in Regnum suum sine licentia ipsius. His igitur interrogationibus prædictus Cardinalis plurimum territus, de satisfactione juravit Regi, quod ipse nihil ageret in Legatione sua contra voluntatem ipsius, & sic data est ei licentia transeundi usque in Scotiam*. Ita refert *Rogerius Hovedenus*.

Comitia Notingæ habita.

Henricus secundus Legato Apostolico succenset, quod ejus Regnum sine Majestatis suæ licentia ingressus sit.

Henrici II. Angliæ Regis amicitiam coluit *Manuel* Græcorum Imperator, qui prælii a Christiano exercitu contra Soldanum Iconii commissi Relationem accuratam ad ipsum misit anno ipso 1176. quam suis Annalibus inseruit *Rogerius de Hoveden* pag. 554. *Alfonsus* Castellæ & *Sanctius* Navarræ, Reges post multa prælia, quibus eorum controversiæ de Castellis & terris aliquibus dirimi non potuerant, earum arbitrium *Henrico* Angliæ Regi detulerunt, qui ipsorum Oratoribus, querelis, & orationibus visis & auditis, in Conventu Præsulum ac Procerum Regni sui frequentissimo, Jus ipsis dixit. Omnia Instrumenta hancce causam spectantia *Rogerius Hovedenus* ad posteritatis memoriam transmisit, posteriori parte Annalium, ad annum 1177.

Ab Alfonso Castellæ & Sanctio Navarræ Regibus arbiter electus, eorum controversias finit,

Eodem anno *Petrus* Tituli *Sancti Chrysogoni* Presbyter Cardinalis, Sedis Apostolicæ Legatus ab *Alexandro III.* Pontifice Maximo in Gallias missus est, habuitque in mandatis, ut Normanniæ & omnibus Regis Angliæ ditionibus Sacris Officiis & Sacramen-

tis

tis interdiceret, nisi *Alesiam Ludovici* Francorum Regis Filiam, jam viro maturam, a Filio suo *Richardo*, cui desponsa fuerat, duci permitteret. Qua de re certior factus *Henricus*, Appellatione ad Summum ipsum Pontificem interjecta, Legati consilia elusit. Sacram expeditionem juravit, inita cum Rege Christianissimo concordia. Instrumentum ea de re confectum, apud *Rogerium de Hoveden* p. 570. legere est. Eodem anno vertente, Marchiæ Comitatum emit ab *Audeberto* Comite, qui sæculo valedicere, & uni Deo vacare decreverat. Charta venditionis apud Grandemmontem data, legitur in Annalibus *Rogerii Hovedeni*, p. 572.

Anno 1180. Leges a *S. Eduardo* Rege conditas & a *VVillelmo* I. renovatas, rursus promulgavit *Henricus II.* Has *Rogerius* ad hunc annum recenset. Anno 1183. *Henricum* II. inter & filios ejus *Henricum* & *Gaufridum* novum dissidium ortum est, quod Aquitaniæ Baronibus perduellibus contra patrem faverent. *Richardus* Cantuariensis Archiepiscopus, & Episcopi Roffensis, Bajocensis, Ebroicensis, Lexoviensis & Sagiensis, cum Normanniæ Abbatibus in Monasterio Cadomensi *S. Stephani* congregati, omnes qui pacem inter Regem & filios faciendam impedirent, diris omnibus Christiano ritu devoverunt, uno Rege filio excepto *Henrico Juniore*. Is eodem anno obiit prope Lemovicum, atque in extremis positus impietatem in patrem, cæteraque peccata, humilima pœnitentia expiavit. Corpus ejus Rothomagum delatum, in Ecclesia Metropolitana sepultum est. Anno 1186. *Gaufredus* Britanniæ Comes Regis *Henrici* filius Parisiis ab equo dejectus, & attritus obiit.

Mors Henrici Junioris Regis.

Anno 1189. cum *Philippus Augustus* Rex Francorum Henrico Anglorum Regi bellum indixisset, *Joannes Anagninus* Cardinalis Legatus Apostolicus ad pacem inter Reges componendam missus a *Clemente III.* Pontifice Maximo, *Interdictum* Regno Francorum minatus est, nisi *Philippus* cum Angliæ Rege pacem faceret. Rex Augustus respondit: *Quod Sententiam suam non timeret, nec teneret, cum nulla æquitate niteretur. Dicebat enim quod non pertinet ad Ecclesiam Romanam in regnum Franciæ per Sententiam, vel alio modo animadvertere, si Rex Franciæ in homines suos demeritos & regno rebelles, causa injurias suas & Coronæ dedecus ulciscendi insurgit*. Ita refert *Rogerius Hovedenus*. Insuperhabitis itaque Legati Apostolici minis, bellum Anglo intulit, plura oppida castraque, tandem Cenomanum, & Turones expugnavit. Rex Angliæ ad angustias redactus, pacem ad nutum Regis Francorum pepigit. Mox mœrore confectus ob filiorum defectionem, qui hanc adversus illum tempestatem excitarant, illis maledixit: ac febre ad mœrorem accedente, facta peccatorum exomologesi, & Communione Corporis & Sanguinis Domini pie suscepta, obiit Chinone in Octavis SS. Apostolorum *Petri & Pauli*, cum annos 34. menses 7. & dies 4. regnasset. Corpus ejus in Fontis Ebraldi Parthenone sepultum est. Præclaras animi dotes nonnullis vitiis infuscavit. Nam præter Sancti Cantuariensium Archipræsulis vexationem, & Ecclesiasticæ oppressionem libertatis, cujus diu multumque reus fuit; in libidinem pronior erat, conjugalem modum excedens; venationis plus æquo amans; Judæorum fautor propter emolumenta quæ ex eorum fœnerationibus percipiebat; pecuniæ supra modum avidus. A *Guillelmo Neuburgensi* etiam notatur, quod *Vacantes Episcopatus ut provenientia perciperet commoda, diu vacare voluit, & Ecclesiasticis potius usibus applicanda in Fiscum redegit*. Cæterum tuendæ publicæ pacis & justitiæ studiosissimus fuit: viros Religiosos coluit, & res eorum æquo cum suis dominis jure conservari præcepit: Nullum grave onus subditis imposuit, una decimatione excepta, quæ Hierosolymitanæ causa expeditionis facta est. *Tributum more aliorum Principum, sub cujuslibet necessitatis obtentu, Ecclesiis sive Monasteriis numquam indixit: quibus etiam ab angariis & exactionibus publicis religioso studio Immunitatem servavit* (ut refert Willelmus Neuburgensis lib. III. cap. XXVI.) „ Antiquam inhumanam circa naufragos consuetudinem in ipsis Regni sui initiis eximia „ pietate correxit: atque hujusmodi hominibus ab æquoreo discrimine liberatis huma„ nitatis officium exhiberi præcipiens, graves in eos pœnas sanxit, qui forte illis in „ aliquo molesti esse, vel de rebus eorum quippiam usurpare præsumerent (inquit idem „ Auctor.) *Alexandrum III.* Pontificem Maximum inter primos recipiendo, ejusque partes adversus Schismaticos tuendo, optime de Ecclesia meritus est. Crucis insigne sum-

Legato Apostolico Interdictum minitanti nisi cum Anglorum Rege pacem faciat libere respondet Philippus Augustus.

Henrici III. obitus.

Ejus vitia, & virtutas.

pſerat cum Francorum Rege, biennio pene antequam e vita excederet; ac votum implevisset, nisi bellis ac negotiis domesticis fuisset retardatus, ac tandem morte interceptus. *S. Hugonem*, quem ad Lincolniensem Episcopatum ex Priore Carthusiæ provexerat, summa veneratione prosecutus est. In Monasterium Fontis Ebraldi totumque Ordinem munificentissimum se præbuit, quo nomine in Necrologio celeberrimi illius Parthenonis commendatur. Ejusdem munificentiam in cæteros Ordines, domosque Religiosas, Cluniacensis Congregationis, Carthusiensis, Præmonstratensis, Grandimontensis, Cisterciensis, Militiæ Templi, & hospitalis Hierosolymitani, profusasque eleemosynas ad pauperes & liberas fęminas omnium ditionum suarum honeste collocandas, testatur ipsius Testamentum anno 1182. conditum, quod Chronico suo ad eum annum inseruit *Gervasius Dorobernensis*. Mirum videtur ac insolens, quod paulo ante de *Rogerii* Eboracensis Archiepiscopi Testamento decreverat. Gravi correptus infirmitate, imminentem præsentiens obitum, res suas in pauperum usus distribuit, & inter alias *VVillelmo* Remensi Archiepiscopo & cæteris Regni Francorum Episcopis plusquam quingentas libras argenti misit, pauperibus erogandas: similiter Rothomagensi Archiepiscopo, & cæteris Episcopis Normanniæ: similiter Cantuariensi Archiepiscopo & cæteris Episcopis Angliæ. Cum autem regi nuntiatus esset Archipræsulis obitus, *Misit Ministros suos per Archiepiscopatum Eboracensem, præcipiens quod universa, quæ prædictus Archiepiscopus in infirmitate sua distribuerat, confiscarentur; sicque factum est: Nam tota divisa, quam ipse in infirmitate sua fecerat, per Præceptum regis ad nihilum redacta est. Dicebat enim Dominus Rex, quod præfatus Eboracensis Archiepiscopus judicium fecerat in vita sua, quod de jure non liceret alicui viro Ecclesiastico divisam facere, nisi prius quam ægrotare inciperet.* Ita refert *Rogerius Hovedenus* posteriori parte Annalium ad annum 1181. Præter quem de *Henrici II.* Gestis legendi sunt Auctores Vitæ *Sancti Thomæ* Cantuariensis Archiepiscopi & Martyris, *Guillelmus Neuburgensis* lib. III. de rebus Anglicis, *Gervasius Dorobernensis* in Chronico; *Radulphus de Diceto* in Imaginibus Historiarum, *Joannes Bromton* in Chronico, *Henricus de Knigthon* lib. II. de Eventibus Angliæ, *Matthæus VVestmonasteriensis* in Floribus Historiarum, *Matthæus Paris*, *Polydorus Virgilius* lib. 13. &c.

SCHOLION I.

In hoc Articulo, pag. 196. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Legatus Papæ redarguitur a Rege Henrico II. quia in Angliam ingressus est sine ejus licentia.*

R. Facti Quæstio est, nec mea, sed *Rogerii de Hoveden*, verba sunt.

SCHOLION II.

In eodem Articulo, pag. 198. hanc Propositionem notant RR. Censores: *Excommunicatio pro temporalibus negotiis Regum, nulla.*

R. Hæc Propositio non est mea: factum dumtaxat refero singulare ex *Rogerio de Hoveden* probatæ fidei Historico. Legatus Apostolicus Interdictum regno Francorum minatus est, nisi Philippus Augustus cum Angliæ rege pacem faceret. Rex respondit: *Quod sententiam suam non timeret nec teneret, cum nulla æquitate niteretur. Dicebat enim quod non pertinet ad Ecclesiam Romanam in regnum Franciæ per sententiam vel alio modo animadvertere, si Rex Franciæ in homines suos demeritos & regno rebelles, causa injurias suas & Coronæ dedecus ulciscendi insurgit.* Hæc Rogerius de Hoveden in Historia sua refert. Nullam ex hoc regis Augusti responso infero consequentiam; rem gestam simpliciter enarro.

ARTICULUS IX.

De Richardo I.

R*Ichardi*, cui cognomen *Cor Leonis*, in paternas ditiones successio, subditis solatio fuit, qui tum illud usurpare potuere.
Mira canam, Sol occubuit, nox nulla secuta est. Namque, *Sol pater, & radius filius ejus erat*, (inquit *Rogerius Hovedenus*.) Normannici primum Ducatus gladio a *Waltero* Archiepiscopo Rothomagensi accinctus, redemptis Castris & Civitatibus, quas *Philippus Augustus* Rex Francorum superiori bello expugnaverat, & *Henrico* Patri suo eripuerat, promulgato Edicto, omnes quos pater in custodiam tradiderat, libertate donavit. Mox in Angliam secundis ventis delatus, tertio Nonas Septembris, die Dominica a *Balduino* Cantuariensi Archiepiscopo Londini Rex inauguratus est. Coronationis ejus Ordinem Ritumque describit *Rogerius* p. 656. Judæis funesta fuit ea dies, multis in editione occisis: non minor fuit in aliis Civitatibus circumcisorum hominum strages. egis voluntate facinus falso excusabatur: cui summopere displicuit. Anno millesimo entesimo nonagesimo, *Richardus* Angliæ, & *Philippus Augustus* Franciæ, Reges, mua pace jurata sacram expeditionem sunt aggressi. Rex Francorum prior Messanam applit nobilem Siciliæ civitatem. Illuc postea pervenit Angliæ Rex. Cives duorum hoitio Regum se gravatos iri arbitrati, Anglo portas clausere. Urbem expugnavit *Richardus*, & a Messanensibus obsides accepit, donec *Tancredus* Siciliæ Rex sibi fecisset tis. Concordia inter Reges Franciæ & Angliæ renovata; Leges Clericis, Militibus, autis, Mercatoribus, Hierosolymitanum iter professis, ambobus a Regibus communi nsilio latæ, quas inter hæc observatione digna: *Nemo in toto exercitu ludat ad aliod genus ludi pro lucro, exceptis Militibus & Clericis, qui in tota nocte & die nonsi viginti solidos amittent*. Qui hanc summam excesserint, centum solidis mulctantor. acem deinde fecit *Richardus* cum *Tancredo* Siciliæ Rege ea conditione ut Siciliæ Rex liam suam *Arthuro* Britanniæ Duci, ipsius *Richardi* nepoti collocaret: accedente Sumhi Pontificis dispensatione, propter consanguinitatem necessaria. Id constat ex Conentorum Instrumento, & *Richardi* regis Epistola ad *Clementem* Romanum Pontificem, *Rogerio Hovedeno* descriptis posteriori parte Annalium ad annum 1190.

Richardus & Philippus Augustus ad sacram expeditionem fœderati.

Supremam regni administrationem *Willelmo* Eliensi, Episcopo, Regni Cancellario, discedens *Richardus* commiserat, eique legationem Apostolicam insuper impetrarat a Romano Pontifice. Ille vero utraque potestate ad tyrannidem insolenter abusus est. Quamobrem a *Joanne* Regis fratre, Episcoporum & Optimatum consilio, in ordinem est redactus, & a Regno expulsus. Regni vero administratio *VValtero* Rothomagensi Archiepiscopo, viro prudenti & modesto, quem Rex e Sicilia in Angliam remiserat, ut Cancellarii in ministerio consors esset, tradita est. Interim Cyprum Insulam in potestatem redegit Angliæ Rex, expugnata subinde a confœderato Christianorum exercitu Ptolemaide sive Accone, Rex Francorum noxium aerem causatus, in Gallias rediit. Interea Eliensis Episcopus a Regni administratione finibusque pulsus *Cœlestinum* appellavit Pontificem maximum, qui ipsum in pristinam dignitatem, honorem ac munus restitui jussit, omnibusque Angliæ Archiepiscopis mandavit, ut dejectionis ejus auctores, consiliarios, complices & fautores anathemate confoderent. *VVillelmus* Eliensis, Legationis Apostolicæ auctoritate Episcopos ac Proceres plurimos excommunicavit, inprimis *VValterum* Archiepiscopum Rothomagensem. At neque mandatorum Apostolicorum, nec excommunicationis ab eo latæ ratio habita ulla est; quoniam de re temporali agebatur, & *VVillelmus* Cancellarii dignitate ad tyrannidem abusus erat, cum in Ecclesiam, tum in Proceres, plebemque Anglicanam, & Regios Thesauros dilapidaverat. Quamobrem Rothomagensis Archipræsul, magistratuum Regni consilio omnes Episcopatus Eliensis redditus in fiscum redegit, teste *Rogerio Hovedeno*. *Richardus* Rex in Syria Saladinum premebat, cujuscum exercitu commisso prælio, insignem victoriam reportavit, eumque adegit ad civitates plurimas evertendas, ne in Christianorum confœde-

Richardi Regis præclare gestain Oriente. VVillelmus Eliensis Episcopus & Legatus Apostolicus sacra & civili Auctoritate abutitur.

fœderatorum potestatem venirent. *Richardus* Rex de Christianæ rei in Syria promotione ob Christianorum Ducum dissensionem desperans, reditum adornavit, *Joppe* a Turcarum obsidione liberata, pactisque cum Saladino in triennium induciis, *Henrico* Campaniæ Comiti, suo Regisque Francorum nepoti, Regni Hierosolymitani reliquias tradidit annuente Guidone Lusignano olim Hierosolymorum Rege; cui Cypri regnum, sub hominii sibi præstandi conditione contulit. Rediens cum naufragium vix evasisset, sæviorem in continenti expertus tempestatem est. A *Leopoldo* scilicet Austriæ duce, privatæ injuriæ memore interceptus, *Henrico* Imperatori traditus est, qui eum in custodia detinuit. Interim *Philippus* Rex Francorum Normanniam infestabat; *Joannes Richardi* frater, Angliæ regno inhians turbas excitabat, captivi Regis calamitate abusi. *Cœlestinus* Pontifex *Henrico* Imperatori censuras Ecclesiasticas minatus est, nisi Regem Anglorum dimitteret; item Regi Francorum, nisi ejus ditionibus parceret. Pax tandem Imperatorem inter & *Richardum* constituta. Centum & quinquaginta mille marcis argenti redemit iste libertatem, pecunia partim a fidelibus subditis liberaliter oblata, partim mutuo, partim ex Ecclesiarum thesauris ab Episcopis accepta, promissa sub juramento nomine Regis restitutione. Id constat ex Epistola *Richardi* ad *Alienoram* Reginam matrem, & Magistratus Angliæ, quam apud *Rogerium Hovedenum* pag. 726. legere est, & ex forma compositionis inter *Henricum* Imperatorem & Regem Angliæ, apud eumdem scriptorem p. 728. In Angliam redux *Richardus*, secundo coronatus est, die 17. Aprilis anni 1194. Induciis deinde cum Rege Francorum pactis, Justitiæ Præfectos per singulos Angliæ Comitatus misit. *Justitiarios errantes* vocat *Rogerius Hovedenus*. Promulgata capitula ex quorum præscripto jus dicerent, quæ idem Auctor suis annalibus inseruit p. 744. & sequentibus.

Richardus Rex in reditu a Leopoldo Austriæ Duce interceptus, & Henrico Imperatori traditus.

Justitiæ Præfecti per singulos Angliæ Comitatus a Richardo missi.

Anno 1196. Pax *Richardum* Angliæ Regem inter & *Philippum Augustum* Francorum inita est haud diu duratura. Brevi siquidem elapso tempore bellum redintegravit *Augustus*, & * Albemarlam obsidione cinxit. Anglus possessiones omnes & facultates Abbatum Cluniacensis, Majoris Monasterii, Sancti Dionysii, & Prioris Caritatis, in suis ditionibus capi jussit; illi namque fidejussores de pace servanda Regi Angliæ pro Rege Christianissimo fuerant, & 15. millia marcarum argenti Anglo promiserant, si *Philippus* Rex pacta conventa violaret; ut refert *Rogerius Hovedenus*. Anno 1197. inter *Waltherum* Archiepiscopum Rothomagensem & Regem Angliæ ortum dissidium est, quod Rex in Villa Andeliaco, quæ Rothomagensis Ecclesiæ Patrimonium erat, arcem extruxisset absque ejus assensu. Hac de re legenda *Walteri* Epistola querelarum plena ad *Radulphum* Decanum Londinensem apud *Radulphum de Diceto*. Injuriam damnumque Ecclesiæ, lato in totam Provinciam Interdicto, Archiepiscopus ultus est. Causa *Cœlestini III.* Pontificis Maximi arbitrio a partibus permissa. Rex missis Oratoribus factum excusavit, quod Villa, Castrumque ipsi necessaria essent ad incursus Regis Francorum in Normannia prohibendos: & nihilominus Archipræsuli & Ecclesiæ Rothomagensi justam compensationem, proborum & sapientum virorum judicio obtulisset. Archipræsulem censuræ præcipitis arguit Summus Pontifex, ipsique jussit negotium cum Rege amice componeret. Interdicto vero Normanniam absolvit, *Regi licere* asserens *infirmiora terræ suæ munire, ne perinde damnum sibi & suis contingat*. Richardus Rex, convocatis Episcopis, Abbatibus, Comitibus & Baronibus Normanniæ, *Waltero* Archipræsuli, ejusque Successoribus pro * Andeliaco *Deppam* * cum appendicibus, *Locoverim* * *Butilam* *, Sylvam *Alacris montis*, & Molendina Rothomagensis urbis in perpetuum concessit. Chartam Excambii describunt *Radulphus de Diceto in* Imaginibus Historiarum, & *Matthæus Paris* ad annum 1197. Commutationem Pontificio Diplomate confirmavit *Innocentius* III. In obsidione *Calaci* *, quod Castrum est in Lemovicis, sagitta in brachio percussus, male curato vulnere, *Richardus* Rex occubuit. Corpus ejus ad *Fontem Ebraldi* sepultum est: Cor in Metropolitana Ecclesia Rothomagensi conditum. Christiane obiisse, Chronicon *Joannis Bromton* testatur. Jam ab anno 1195. *Richardum* Regem mores in melius mutasse, *Rogerius Hovedenus* testis est.

** Aumale.*

Dissidium inter Walterum Rothomagensem Archiepiscopum & Richardum Regem. Cœlestinus III. Archiepiscopo jubet ut negotium cum Rege amice componat.

** Andeli. * Dieppe. * Leuviers. * Boteilles. Alier-mont. * Chaulus.*

SCHO-

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 203. Edit. primæ Religioſi Cenſores hanc velut meam Propoſitionem notant: *Non æſtimatur Excommunicatio Papalis in Anglia, quia cauſa erat temporalis.*

R. Hæc verba mea non ſunt: Scripſi tamen nullam habitam fuiſſe rationem excommunicationis a VVillelmo Elienſi Epiſcopo & Legato Apoſtolico in Epiſcopos & Proceres Anglicanos latæ in cauſa mere temporali, & ad Eccleſiæ Juriſdictionem non ſpectante. Refert *Rogerius de Hoveden* in Hiſtoria Anglicana; ego ex illo, ejuſque verba lectorum oculis ſubjicio. Factum mere Hiſtoricum eſt: in jus eo loci non inquiro.

IN HISTORIAM ECCLESIASTICAM
SÆCULI XI. ET XII.
DISSERTATIONES SELECTÆ.

JOANNIS DOMINICI MANSI
DISSERTATIO.

De Conciliis in causa schismatis Cadaloicum Alexandro.

De Conciliis in causa Schismatis Cadaloi cum Alexandro Dissertationem olim adornavi, quam hic suo loco repetendam duxi, utpote quam satis opportunam ad res Alexandri Pontificis existimo.

INter ea quæ in historia Ecclesiastica magnis adhuc obvoluta tenebris sedulam scriptoris operam efflagitant, ut offusa tandem depulsa caligine in eam producantur lucem, qua plura olim obscura, nunc diligentia summorum virorum perspicua effecta sunt; vix dubito obscurius aliud occurrere præ historia schismatis in Alexandrum II. a Cadaloo Parmensi Episcopo, dein factione Germanorum Pseudo-pontifice excitati. Hujus quamvis exordia comperta sunt, exitus tamen latet; nam Baronius intra triennium claudit, ratus anno 1064. Mantuanum Concilium convenisse cujus sententia res Ecclesiæ Romanæ composuit. Pagius ad annum 1067. prorogat; Ptolemæus Lucensis apud eumdem Pagium annum 1069. maluit. Mihi vero in meis ad Pagium annotationibus nova sententia sedit, cum ad annum usque 1072. eam Synodum exitumque schismatis promoverim. Hæc ergo olim; hæc nunc pariter sentio; quamquam secundis curis res tota discussa, alia plane nonnulla dispexisse mihi visus sum, quæ tunc scribentem fugerant. Ea omnia in peculiari hac dissertatione exponenda.

Totius hujus historiæ decurrendæ viæ ducem mihi olim, & nunc pariter constituo Benzonem Albæ Pompejæ in Insubria Episcopum, qui tunc, cum illa omnia agebantur, non præsens tantummodo aderat, sed & rerum gestarum auctor potissimus fuit. Erat ille quidem iniquissimo in legitimos Romanos Pontifices animo, quod forte Simoniaci criminis reus ultorem Pontificem Nicolaum II. senserit. Profecto Cardinalis Aragonius in vita Nicolai II. quam ex Vaticanis monumentis collegerat, repressam ab eo Pontifice audaciam Longobardorum Episcoporum narrans, Benzonem Albensem inter cæteros recenset. Ipse vero Benzo in eo, quod scripsit panegyrico, seu Historia Henrici III. Imperatoris non improbare se Sacerdotiorum emptionem significat. Quamquam igitur scriptoris hujus sublesta fides habenda est, dum crimina sanctissimorum Pontificum Alexandri II. & Gregorii VII. tam multis exaggerat, in reliquis tamen, in qui-

quibus nihil odium, & detractio valet, fidem indubitatam meretur præ cæteris qui vel ætate vixerunt ab his remotiori, vel coævi licet, rerum tamen quas narrant, erant incuriosi. Quamquam & rara sunt quæ coævi scriptores his de rebus habent; quæ cum Benzone non cohæreant, ut subinde demonstrabimus. Hanc vero ipsam Historiam vel panegyricum Henrici III. Imp. a Benzone scriptam præ oculis habere me sciant Lectores, cum auctorem istum laudo; quod sane opus ad nostram usque ætatem latens prior edidit Joannes Burchardus Menkenius inter scriptores rerum Germ. Tom. I. pag. 957. quam editionem ignorans Jo. Petrus Ludevvig. in Tom. IX. Reliquiarum an. 1731. iterato illam produxit. Ita ergo tota schismatis hujus historia ex Benzone, cui tamen ego annorum, & temporis certas notas suppeditabo, quo res ipsa planior fiat, & perspicua.

Nicolao II. rebus humanis exempto anno 1061. Longobardiæ Episcopi, illi forte, quos Nicolaus II. vel corripuerat, vel loco amoverat, juncto cum Episcopis Germaniæ, qui Cæsarianas partes tuebantur, consilio, Basileam ad Concilium convenerunt, ibique decreto prius emisso de Pontifice nonnisi ex Italia petendo e suis quosdam ad aulam Imperatoris ablegarunt, Pontificem pro suo voto postulaturi. Dum hæc agerentur, sanior Cleri Romani pars in cœtum juncta Anselmum Lucensem Episcopum sub Alexandri II. nomine Pontificem renunciavit. Assumptus est ipsa die Kalendarum octobris ut asserit S. Petrus Damiani inconcertatione Regii Romani defensoris. Redierunt interea ex aula Legati Basileenses cum Regis facultate de eligendo Cadaloo Parmensi Episcopo in Pontificem, quæ sane electio factione quorumdam obtinuit. Sic ego rem compono fidem præstare renuens Benzoni, qui in gratiam Pontificis sui narrationem suam ita instituit, ut Cadaloi electionem assumptioni Alexandri tempore præferat lib. 2. cap. 4. Cum vicissim Leo Ostiensis lib. 3. cap. 20. tradat Cadaloum integro fere mense ipsa scilicet die festa SS. Apostolorum Simonis & Judæ posteriorem esse Alexandro.

His actis Cadalous Romam transferendus erat, quam tamen adversus illum Alexander II. tuebatur cum Richardo Normannorum duce. Res igitur armis præstanda; quare comparatis militum copiis jussus est Benzo Albensis Episcopus electum suum Romam adducere; sed pluviis obstantibus, & Gothofredo Barbato, Beatricis, quæ Tusciæ principabatur, consorte itinera obsidente, res in annum sequentem protracta est. Die VIII. Kal. Apr. an. 1062. Sutrium ingressus est, teste Benzone lib. 2. c. 9. ac deinde 14. Apr. ut in actis Alexandri a Card. Aragonio collectis adnotatum est, Romam propius successit. Romanorum animos munerum pellectu, verborumque lenocinio præmisso eo Benzo properaverat: nihil tamen secius urbem ingredi numquam datum est Cadaloo, qui in pratis Urbi adjacentibus cum exercitu suo consedit. Hinc utrimque collocutiones & pacta quædam altrinsecus proposita, donec tandem Gothofredus id suggessit consilii; nimirum ut electus uterque in privatam diœcesim suam, Parmensem nempe, & Lucensem concederent, donec ex aula oraculum expectaretur.

Uterque igitur electus abiit in diversa, Alexander Lucam, Cadalous Parmam. Sed hoc ipso forte anno antequam S. Petrus Damiani ad eremum secessisset, eodem præsente cum cæteris & ante profectionem Lucanam Alexander Concilium habuit, in quo de causa Forosempronienfis Ecclesiæ tractatum est. Acta hujus judicii, vel Synodi extant apud Labbeum ad ann. 1062. Porro Alexander toto reliquo anno 1062. Lucæ egit, ut non obscure demonstrant temporis notæ adscriptæ Lucensi illi Concilio, de quo statim. Anno vero sequenti ineunte viæ jam se dederat rediturus Romam; nam die VII. Id. Jan. anni 1063. in Comitatu Senensi agens diploma illud signat, quod Florentinus in append. vet. monum. ad vitam Mathildis n. 9. producit.

Moram in civitate sua Episcopali trahens Alexander convocato Concilio judicium instituit de Abbatissa Monasterii S. Justinæ, quam sanctimoniales quædam per calumniam accusaverant. Concilium illud, quod hucusque Collectores latuit productis actis dedi in meo Con. supplemento Tom. I. pag. 1368.

Ita pariter & Cadalous Parmæ confidens Concilium factiosorum hominum convocavit, ut Benzo ipse tradit, & ex Benzone ego suo loco.

Quid

Quid vero actum sit in Germania operosiori disquisitione hic disputandum. Si enim historicos Ecclesiasticos audias, Germani Episcopi cum Italis plane multis in Concilium coeuntes (quod in locum ignotum Osborium indictum fuisse ex S. Petro Damiani affirmant) coeuntes, inquam, in Concilio definierunt Alexandri II. electionem ratam & legitimam esse, Cadaloi vero inauspicatam, quem postremum & lata sententia deposuerunt. Concilium hoc Germanicum veteres omnes Germanos scriptores etiam coævos latens, suspectum mihi olim efficiebatur. Nihil de illo Sigebertus, nihil Lambertus nihil etiam Benzo qui in narratione hujus schismatis puppim, & proram facit. Sed, inquiunt, Leo Ostiensis, qui tunc florebat, id tradit verbis adeo perspicuis, ut interpretationem omnem respuant. *Eodem anno* (de Cadaloo loquitur) *idest in prædictorum Apostolorum Simonis & Judæ Vigilis ab omnibus Theutonicis, & Italicis Episcopis, qui cum Rege tunc aderant, justo Dei judicio damnatus est ac depositus*. Congruit his omnibus S. Petrus Damiani; qui in disceptatione synodali inter Regis advocatum, & Romanæ Ecclesiæ defensorem §. 1. scribit: *Quoniam & in proximo ut speramus fiet hic Osboriense Concilium &c.* Quod ergo Concilium mox habendum enunciat Damianus, id reipsa habitum Ostiensis asserit.

Quamquam ego pariter Concilium in Germania aliquod admitto; illi tamen asserendo alterius plane testimonio utendum est ac illo, quod ex recitatis Ostiensis verbis a Criticis doctissimis affertur. Nam ab Ostiensi Concilium hoc cum Mantuano confusum facile intelliget quisquis noverit scriptorem illum asseruisse, Cadaloum in Synodo illa damnatum aufugisse, *nec ultra venire ad has partes apposuisse*. Id enim sicut de Mantuano Concilio verum est, ita in Germanico omnino fallit. Rediit enim Romam Cadalous anno seq. 1063. ibique integro quinquennio substitit. Rejecto igitur Ostiensi Concilium istud Germanicum, quod Osboriense dicendum esse ex S. Petro Damiani constat, multo validius asseritur ex eodem S. Petro Damiani, qui eadem ipsa verba recitat ab Ostiensi exscripta, & interpolata. Cedo mihi verba ejus ex Ep. III. lib. IV. ad Cunipertum. *Cadalous siquidem ipso festivitatis die SS. Apostolorum Simonis, & Judæ quasi in Papam Deo reprobante, ac repellente, fuit electus; eodemque vertente anno in prædictorum Apostolorum vigiliis ab omnibus Theutonicis, & Italicis Episcopis, & Metropolitanis, qui cum Rege tunc aderant damnatus est, & depositus*. Testimonium hoc est tantæ auctoritatis, ut a constanti omnium Germanicorum scriptorum silentio extundi nequaquam possit. Attamen ut ambo ista concilientur & silentium scilicet cæterorum, & S. Petri Damiani assertio, reputandum est non Concilium quidem tunc convenisse, sed omnes illos Episcopos qui S. Annoni Coloniensi Episcopo consentiebant, habebantque in sua potestate Regem puerum, ab Agnetis Imperatricis parentisque ejus tutela subtractum, in unam sententiam coeuntes; Alexandri assumptionem approbasse, Cadaloi rejecisse.

Modo in viam redeundum. Igitur res Alexandri in Germania ita pertractata est, auctore forte S. Petro Damiani, qui Pontificia legatione ibidem fungebatur, ut reditus in urbem illi permitteretur. Rediisse ineunte anno 1063. ex Lucensibus monumentis superius evici. Hoc ipso anno, quo absente Cadaloo, Romanæ urbis res erant satis pacatæ, habita credo gemina illa Romana Concilia contra incestuosos, quæ Baronius, cæterique post illum nullo persuasi argumento anno 1065. assignant. Profecto anno illo ardebant jam bella civilia inter Romanos, turbæ urbem totam commovebant ut locus nullus esset quieti, habendis Conciliis Episcoporum necessariæ.

Quando Cadalous redierit Romam, Aula Germanica jubente, ut Benzo ait, mihi est incompertum; credo tamen hoc anno, vel sequenti id actum, cum Benzo scribat, cognito Alexandri reditu ex Imperio literas redditas fuisse ut schismaticus Papa ad urbem cum copiis reduceretur. Tunc autem accidit, quod supra monui; nempe Arcis S. Angeli a copiis Cadaloicis occupatio. Hinc in subjectam urbem excurrebant milites, passimque strages edebantur. Quæ urbis facies per quinquennium perseveravit, id affirmante Alexandro in Epistola ad Gervasium Remensem his verbis: *Tantis eo ingruente per quinquennium nunc callida tergiversatione, nunc hostili invasione oppressit periculis, ut intestina nostræ specialis Ecclesiæ negotia vix possemus ventilare, nedum longin-*

longinqua ad plenum investigare. Quinquennium istud ducendum censeo ab an. 1063. circiter ac in anno 1068. sistit. Tunc enim Deus, qui ab alto rebus Ecclesiæ suæ invigilat, Gothofredum Tusciæ ducem excitavit ut manus porrigeret lapsis in extremam angustiam, armisque suis in ordinem ita redegit adversarios, ut intra arcem velut in carcerem inclusos illos haberet. Tunc respiravit Alexander, & in urbe quietus considens Concilium habere potuit adversus Simoniacos, cui occasionem præbuit accusatio in Archiepiscopum Florentinum a Monachis instituta, & insigni illo prodigio ignis, quam Petrus Monachus ad probandam rei veritatem illæsus subivit, asserta. Hucusque Chronologi cum Baronio & Pagio Concilium illud affixerunt anno 1063. sed modo ex adnotatione MS. Codicis Florentini apud Cl. Lamium in opere de erud. Apost. pag. 279. assignandum anno 1068. constat. Ita enim illa: *Incipit textus miraculi, quod Dominus ad detractionem simoniacæ hæresis operari dignatus est in Episcopatu Florentino ab incarnatione sua millesimo LXVIII. Id. Feb. feria IV. primæ hebdomadæ in quadragesima in Monasterio die septimo*. Is est Petrus ab experimento ignis, nomen Ignei sortitus, quem dein meritis, & scientia insignem Episcopum Albanensem, ac S. Romanæ Ecclesiæ Cardinalem egisse compertum est. Hanc in arce S. Angeli reclusionem *per tempus, & tempora & dimidium temporis* perseverasse scribens Benzo, cum Actis Alexandri fere congruit, in quibus biennalem reclusionem sustinuisse Cadalous legitur. Si duos illos annos, & semis ex anno 1068. repetamus, in annum 1070. labentem deducemur.

Longius protractæ moræ pertæsus Cadalous cum nihil superesse prompti auxilii ex aula Imperatoris intelligeret, fuga se ex arce S. Angeli proripuit. Id equidem electo suo non sane honorificum fucatis subdolo ingenio verbis narrat Benzo lib. 3. cap. 2. sed quam ille cohonestat evasionem, turpem fugam extitisse testantur acta Alexandri a Cardinale Aragonio collecta his verbis: *Per duos annos a fidelibus Papæ Alexandri obsessus & calamitatibus multis afflictus exinde egredi non potuit, donec ab eodem Cencio trecentis libris argenti se redemit. Sic itaque uno ronzino, & uno cliente contentus, inops, & æger inter oratores occulte discedens ad montem Bardonis, & tandem ad Burgum Berceti non sine multa confusione pervenit*. Hanc fugam post Gothofredi mortem cœptam Benzo ibidem scribit.

Igitur dum sic res haberent sese, fama verax increbuit Gothofredum in castro Bullionis quod Galliæ Belgicæ est oppidum, decessisse. En Benzonis verba lib. 3. cap. 10. *Tandem Deo nos miserante Gothofredus cœpit languere, & arbitratus est, quia si mutasset aerem, ab imminenti valetudine posset convalere. Petiit proinde suum castrum Bulionem, ubi expiravit*. Narrat subinde ea, quæ de evasione Cadaloi superius admonuimus; tum addidit se a ducibus partis suæ missum fuisse legatum ad Cæsarem solicitaturum auxilia rebus Cadaloi restituendis necessaria. In aula principis res mature discussa est, ac decretum ut quantocius Concilio in Germania habito, de justitia causæ Cadaloicæ ageretur. Id in se suscepit S. Anno Coloniensis, quo agente Concilium illud reipsa in Germania est habitum. Sed cum forte minus frequentes Episcopi convenissent, suspendendum interim ab ultima definitione patres censuerunt usque ad indictam tunc, & post annum habendam Synodum Mantuanam. Hæc omnia Benzo ibidem capite 26. qui & subjungit: *igitur completo spatio annuæ revolutionis* (nempe post Concilium Germanicum) *incœpit Annas* (idest S. Anno) *iter suæ expeditionis, & venit Mantuam*, ubi habitum est Concilium de cujus exitu, quod parti suæ parum faverit, plane silet Benzo.

Ex his omnibus constare arbitror, quam parum hucusque de epocha Concilii Mantuani criticis etiam doctissimis constiterit. Non enim anno 1064. ut Baronius censuit, non anno 1067. ut Pagius reformavit, sed anno 1071. vel forte 1072. Mantuana Synodus depositionis sententiam in Cadaloum pronunciavit. Quod ego his brevibus demonstro. Gothofredus Barbatus (nam de hoc agitur viro Beatricis, non de altero viro cognomine Mathildis marito, qui nimis sero, utpote post obitum Alexandri anno 1076. obiit) in pervigilio nativitatis Domini anni 1070. obiit, ut ex consensu veterum omnium scriptorum convenit inter omnes. Ut demus aliquid itineri Benzonis in Germaniam, non prius anno sequenti 1071. forte nondum adulto Synodus in Germania

coivit.

coivit. Anno expleto, adeoque anno 1072. Mantuana Synodus ex Italis Germanisque Episcopis colligitur, qua pronunciante in Cadaloum conclamatum est; ille vero dein numquam postea rediit in urbem, ac brevi obiit. Annus idem 1072. quamquam satis ex Benzone eruitur, veteris etiam, licet non coævi scriptoris testimonio adstrui potest, nempe Antonii Nellii, qui sæculo XV. Chronicon Monasterii S. Andreæ Mantuani O. S. B. a Muratorio tom. 24. Rer. Ital. vulgatum scribebat. Hæc verba auctoris, qui id accepisse ex vetustis ejus Monasterii monumentis non immerito creditur, *Alexander II. Rogante Henrico Imperatore IV.* (idest Rege IV. Imperatore III.) *Mantuam cum venisset, generali ibidem celebrato Concilio Monasterio huic quod ab ejus erectione* (quam cum anno 1017. ibidem composuit) *sine Abbate perseveraverat annos circa quinquaginta quinque, virum venerabilem Ubertum primum præfecit Abbatem, annis videlicet Domini mille duobus septuaginta.*

Contra hanc ipsam epocham opponent chronologi auctoritatem Sigeberti scriptoris coævi, & Landulphi junioris, qui S. Arialdi Mediolanensis Clerici vitam sæculo XII. ineunte scripsit. Ambo enim scriptores isti Synodum Mantuanam anno 1067. adscribunt. Horum ego quidem testimonium admitterem, si æquo saltem pede cum Benzone non coævo tantummodo, & oculato, sed de rebus utcumque suis scribente consistere possent. Nunc vero cum priorum fides posteriori concedat: & cum alterutros errare necesse sit; id facilius de utroque illo scriptore, quam de Benzone concedendum arbitror. Hermannus Contractus Sigeberto suppar est; qui tamen assignans Mantuano Concilio annum 1064. errat; errare ergo & Sigebertus potuit; potuit & Landulphus, qui aliquanto hac ætate posterior vixit.

Superest nunc nodus alius expediendus, qui me inter legendas S. Petri Damiani Epistolas aliquanto tenuit adstrictum. Inter ejus Epistolas ex Cajetani editione lib. I. Ep. XV. quædam legitur ad Alexandrum II. in qua reditus e Mantuano Concilio commemorat. Porro S. Petrum Damianum anno 1072. die VIII. Kal. Martii obiisse Baronius ex Bertoldo Constantiensi probavit. Ex quo consequatur necesse est Mantuanum Concilium anno ut serius 1071. convenisse, adeoque minus accurate scripsisse Benzonem Concilium illud Mantuanum coivisse *completo spatio annuæ revolutionis* post Germanicum Concilium. Id profecto me de fide Benzonis in suspicionem vocaret, si de anno obitus S. Petri Damiani certiori documento constaret. Cum tamen id unice probetur ex fide Bertoldi, quem in Chronologia rerum etiam ætate sua gestarum frequenter lapsum notat Pagius ad A. 1096. num. VI. ductum hinc argumentum adversus meam chronotaxim nihil valet. Forte igitur S. Petrus Damiani an. 1072. obierit; quod si contigisse admiserimus, salva sunt omnia.

DISSERTATIO I.

De causa Berengarii.

ARTICULUS I.

De Berengarii Patria, Ingenio, Studiis, Moribus.

Berengarii patria. Berengarius S. Fulberti discipulus. Gersonius emendatur.

Berengarius Sacramentariorum parens de quo impræsentiarum disserimus, patriam Turones habuit, ut *Theoduinus* Leodiensis, *S. Anselmus*, *Bertoldus* Constantiensis, & alii testantur. Paulo ante annum millesimum natum esse oportet. Adolescens ad scholam Carnotensem missus, & in *Fulberti*, qui istius postea Ecclesiæ creatus est Episcopus, disciplinam traditus est, viri sanctissimi & doctissimi. Insigniter hallucinatus est *Gersonius* cum *Berengarium* istum *Petri Abaelardi* fecit Discipulum, qui annis post ipsum *Berengarium* plurimis obiit. *Berengarium* Andegavensem Archidiaconum, Sacramentariorum parentem, cum *Berengario* Pictavensi, qui pro *Abaelardo* præceptore suo Apologeticum scripsit, confudit Academiæ Parisiensis doctissimus Cancella-

cellarius. Condiscipulum habuit *Adelmannum*, qui Brixiensis postea Episcopus fuit. *Cum juveniles in scholis ageret annos, elatus ingenii levitate, ipsius Magistri sensum non adeo curabat, Condiscipulorum pro nihilo reputabat, libros insuper artium contemnebat. Sed cum per se attingere Philosophiæ altioris secreta non posset; neque enim homo ita acutus erat, sed & tunc temporis liberales artes intra Galliam pene obsoleverant: novis saltem verborum interpretationibus singularis scientiæ laudem sibi arrogare, & cujusdam excellentiæ laudem venari, qualitercumque poterat, affectabat.* Verba sunt *Guitmundi* Lib. I. *De Corporis & Sanguinis Christi veritate in Eucharistia*. Sæpe adolescentem petulantis ingenii & ad novitates propensi Præceptor Sanctissimus hortabatur, ne a via regia, hoc est ab Apostolica Fide & SS. Patrum doctrina deflecteret, ut *Adelmannus* testatur in Epistola ad ipsum data. „ Collactaneum te meum vocavi, *inquit*, propter dulcissimum illud contubernium, quod cum te adolescentulo, ipse ego majusculus, in Academia Carnotensi sub nostro illo venerabili Socrate * jucundissime duxi: cujus de convictu gloriari nobis dignius licet, quam gloriabatur Plato, gratias agens naturæ, eo quod in diebus Socratis sui hominem se, & non pecudem peperisset. Nos enim sanctiorem vitam salubrioremque doctrinam Catholicissimi & Christianissimi hominis experti sumus: & nunc ejus apud Deum precibus adjuvari, & sperare debemus: Neque enim putandus est memoriam, in qua nos tamquam in sinu materno semper ferebat, amisisse; aut vero caritas Christi, qua sicut filios amplectebatur, in eo extincta est. Sed absque dubio memor nostri, diligens plenius quam cum in corpore mortis hujus peregrinaretur, invitat ad se votis & tacitis precibus, obtestans per secreta illa & vespertina colloquia, quæ nobiscum in hortulo juxta capellam de civitate illa, quam Deo volente Senator nunc possidet, sæpius habebat: & obsecrans per lachrymas, quas interdum in medio sermone prorumpens, exundante sancti ardoris impetu emanabat, ut illuc omni studio properemus viam regiam directim gradientes, Sanctorum Patrum vestigiis observantissime inhærentes, ut nullum prorsus in diverticulum, nullam in novam & fallacem semitam desiliamus, ne forte in laqueos & scandala incidamus. " Tristitia de *Berengario* vaticinatus est morti proximus *S. Fulbertus*, eumque nomine dæmonis qui multos corrumperet, designatum, expelli jussit, ut constat ex veteri Fragmento, quod legitur in Bibliotheca Floriacensi, ex *Willelmo Malmesburiensi* lib. III. de Gestis Rerum Anglorum, & ex *Henrico de Knigton* lib. I. *De eventibus Angliæ*, cap. 13.

Berengarii ingenium.

Adelmanni Epist. ad Berengarium.

** Fulbertum sic appellat.*

Post obitum *S. Fulberti*, *Berengarius* Turones rediit, ubi Scholæ *S. Martini* præfectus est, ut testantur veteres membranæ Lauriacensis Abbatiæ apud Andes, quæ in veteri Codice MS. Ecclesiæ Turonicæ *S. Martini* referuntur. Magnum sibi nomen peperit inter divinæ Philosophiæ sectatores, si *Baldricum* Burguliensem Abbatem audiamus, canentem:

Berengarius Scholæ Turonensi S. Martini præfectus.

> *Tota Latinorum facundia marcida floret,*
> *Dum Berengario Turoni viguere Magistro.*

Necromanticum fuisse *Berengarium* vulgavit fama mendax. Hanc illi notam inurunt Lauriacenses membranæ supra laudatæ, *Guillelmus Nangiacus* in Chronico, Auctor Magni Chronici Belgici ad annum 1047. & *Polydorus Virgilius* lib. IX. Historiæ Anglicanæ, sed Auctores coævi & suppares illum ab hacce calumnia suo absolvunt silentio. Levis erat literaturæ, sed in summo bonarum artium squallore peritus pro tempore videbatur, donec *Lantfranci* doctrina ipsius imperitiam prodidit. Ejus ingenium, eruditionis tenuitatem, superbiæ tumorem describit *Guitmundus* lib. I. *Factum est*, inquit, *ut pompatico incessu, sublimi præ cæteris suggestu, dignitatem Magistri potius simulans, quam rebus ostendens, profunda quoque inclusione inter cucullum, ac simulatione longæ meditationis, & vix tandem satis desideratæ diu vocis, lentissimo quodam quasi plangare incautos decipiens, Doctorem sese artium pene inscius profiteretur, sed postquam a Domino Lantfranco in Dialectica de re satis parva turpiter est confusus; cumque per ipsum D. Lantfrancum virum æque doctissimum liberales artes Deus recalescere, atque*

optime reviviscere fecisset, desertum se iste a discipulis dolens, ad eructanda imprudenter Divinarum Scripturarum Sacramenta, ubi ille adhuc adolescens, & aliis hactenus detentus studiis, nondum adeo intenderat, sese convertit. Sed & ibi insipiens, & ea quorum novitate omnium corda permoveret, atque ad se omnium oculos traheret, studiose perquirens, maluit esse sub aliqua admiratione hominum hæreticus quam sub oculis Dei private vivere Catholicus. In Ecclesia *S. Martini* Turonensis, Camerarii, ac Thesaurarii dignitates gessit, ut Lauriacenses membranæ testantur. Turonibus relictis, Andes adiit, ubi ab *Eusebio* illius Urbis Episcopo amice susceptus, Archidiaconus & Thesaurarius illius Ecclesiæ creatus est. Id testantur veteres Chartæ insignis Ecclesiæ *S. Mauritii* Andegavensis, quibus subscripsit annis 1049. & 1055. ut observat *Franciscus de Roye* Antecessor Andegavensis vir clarissimus & eruditus in Commentario Canonis, *Ego Berengarius*. Andegavi hæresim vulgavit, indormiente *Eusebio Brunone* illius urbis Episcopo, qui propterea hæreseos accusatus est ejusdem cum *Berengario*, quem fovebat, ut ex Epistola *Deoduini* Leodiensis Episcopi ad *Henricum I.* Regem Christianissimum constat.

Berengarius hæresim vulgat Andegavi.

ARTICULUS II.

De Erroribus Berengarii.

Quinque erroris capita *Berengario* tribuuntur. Primum est quod Baptisma parvulorum everterit. Secundum, quod legitima conjugia destruxerit, licitam esse cum fœminis omnibus scortationem, inverecunde effutiens. Tertium, quod Christum clausis januis ad Discipulos ingressum negaverit. Quartum quod sit inficiatus *Eucharistiam esse vere substantialiterque Corpus & Sanguinem Domini, sed sola voce sic appellari* asseruerit, *pro eo quod tamquam umbra & figura significativa sit Corporis & Sanguinis Domini:* ut constat ex Professionibus Fidei ab ipso editis, ex *Guitmundo* Aversano Episcopo, cujus ea verba sunt, & ex aliis qui ejus de hæresi scripserunt, vel eam impugnarunt. Quintum, quod *Panem & vinum quæ ponuntur in Altari, per Mysterium sacræ orationis, & verba nostri Redemptoris, substantialiter converti in veram & propriam carnem & Sanguinem Christi* negarit, quod ex tertia Fidei Formula, cui in Romana Synodo an. 1079. subscribere coactus est, colligitur. Non alio modo intelligend sunt *Hugonis* Lingonensis Episcopi verba ad *Berengarium* ipsum scribentis: *Dicis in hujusmodi Sacramento Corpus Christi sic esse* (tamquam in signo videlicet) *ut panis & vini natura & essentia non mutetur: Corpusque quod dixeras crucifixum, intellectuale constituis,* id est sola fide asseris manducari.

Quidam Berengarii discipuli Christi impugnationem in Eucharistia propugnarunt.

Falsum itaque est, quod *Berengario* nonnulli tribuunt, ipsum sensisse in Eucharistia simul cum substantia panis & vini esse substantiam Corporis & Sanguinis Christi, sive Christum ibi sub pane latere. Is quidem Berengarianorum quorumdam fuit error, qui hanc fuisse subtiliorem *Berengarii* sententiam jactitabant: sed non ipsius *Berengarii* fuit opinio. Id ex *Guitmundo* lib. 1. colligere est. „ Non omnes, *inquit*, qui „ de istis Sacramentis errant, una incedunt via erroris. Nam Berengariani omnes qui„ dem in hoc conveniunt, quia panis & vinum essentialiter non mutantur, sed ut ex„ torquere a quibusdam potui, multum in hoc differunt, quod alii nihil omnino de „ Corpore & Sanguine Domini Sacramentis istis inesse, sed tantummodo umbras hæc & „ figuras esse dicunt. Alii verorectis Ecclesiæ rationibus cedentes, nec tamen a stulti„ tia recedentes, ut quasi aliquo modo nobiscum esse videantur, dicunt ibi Corpus & „ Sanguinem Domini revera, sed latenter contineri, & ut sumi possint, quodammo„ do (ut ita dixerim) impanari. Et hanc ipsius Berengarii subtiliorem esse sententiam „ ajunt. *Secundum hæc intelligendum est quod idem* Guitmundus *lib. 3. scribit*: Di„ ligenter sane, si daretur locus, cum ipso Berengario discutere vellem, cum aliquos „ doceat nihil in cibo Altaris Domini Corporis & Sanguinis Christi, nisi umbram tan„ tum & figuram haberi; aliquibus vero tamquam subtilius quærentibus satisfaciens, „ ipsum ibi Christi Corpus esse respondeat, sed impanatum latere: quid sibi in prio-

„ re

„ re sententia displiceat, ut satisfacturus quærentibus transmigret in alteram; aut quid „ in posteriore abhorreat, ut redeat ad priorem? Migrando enim ad secundam, priorem reprobat: redeundo ad priorem, alteram damnat. Quo fit ut utramque defensando, neutram teneat...... Exinde quoque id accidit, quod certissime novimus, „ quod Berengarius & sui, si ab eruditis Catholicis de sua fide discutiantur, id quod „ de Corpore Domini tenent, aut territi denegant, aut si profiterentur, defendere non „ valent.

Impanationem a quibusdam *Berengarii* Sectatoribus potius quam ab ipso *Berengario* propugnatam, colligimus etiam ex *Algero* in Prologo librorum *De Sacramento Corporis & Sanguinis Domini* scribente: *Nec solum de veritate Corporis Christi, sed & de Sacramento ipsius varii errores, variæque proveniunt hæreses. Alii enim panem & vinum non mutatum, sed solum Sacramentum, sicut aquam Baptismatis, vel oleum Chrismatis, Corpus Christi non vere, sed figurate vocari dicunt.* Qui Berengarii error fuit. *Alii autem dicunt, Panem non solum Sacramentum; sed in pane Christum quasi impanatum, sicut Deum in carne personaliter incarnatum.* Quem errorem cap. 6. & 8. lib. 1. refellit, nec ipsi *Berengario*, sed aliis Erronibus ipsius Discipulis tribuit. *Quamvis autem*, inquit, *Sacramentum superius a re Sacramenti, tamquam figura a veritate, satis distinctum sit: errantes tamen quidam de quibusdam Sanctorum verbis, dicunt ita personaliter in pane impanatum Christum, sicut in carne humana personaliter incarnatum Deum. Quæ hæresis quia nova & absurda est, rationibus & auctoritatibus, prout Deus aspiraverit, radicitus est extirpanda.*

Prioribus erroribus abjectis, in illius dumtaxat hæreseos defensionem incubuit ac propagationem, quæ realis præsentiæ Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia, & conversionis substantialis panis & vini in idem sacratissimum corpus & sanguinem, veritatem impugnat. Unde in Conciliis contra Berengarium celebratis, de una illa hæresi quæstio fuit. Qua de re ita scribit *Guitmundus* lib. I. *Cum igitur superiores blasphemias, primam quidem propter injurias matrum, cæterorumque effectuum, secundam vero propter damnationem parvulorum suorum, nec aures etiam pessimorum sustinere possent. Ipse vero in Scripturis Sacris locum tuendi eas nullum penitus inveniret, maxime disputante contra eas copiosissime B. Augustino, in hanc se defensandam totum contulit: ubi & quodam velut testimonio sensuum niti videbatur; nec tam copiosissime ab aliquo SS. Patrum (quippe non indigente adeo temporibus illorum Ecclesia; cum tamen quid inde tenerent perspicue & lucidissime sapientissimi eorum multi scripserunt) contra hanc disputatum sentiebat. Aucupatis ergo nonnullis velut ratiunculis (Neque enim ulla umquam hæresis sine aliqua verisimilitudine rationis invalescere potuit) adhibitis quoque paucis male intellectis a se Capitulis Scripturæ Sacræ, quæ multis errantibus laqueus est mortis, per egenos Scholasticos, jam per alimoniam qua sustentabat eos, & per suos dulces sermones corruptos, quaquaversum potuit, clanculo hujus tanti mali nefandissimum virus effundit.* Ex Scriptis *Joannis Scoti Erigenæ*, quibus plurimam dabat operam, hausit hæresim, non ex libro *Josephi Albonis* Judæi *De fundamentis Legis Mosaicæ*, ut scripsit *Papirius Massonus* lib. 4. *De Episcopis Urbis*, in *Nicolao Secundo*. Repugnat enim ratio temporum, cum *Josephus Albo* librum suum non scripserit ante annum 1425. annis post *Berengarium* pene trecentis. Publicare cœpit hæresim *Berengarius* an. circiter 1047. *Clemente* II. Summo Pontifice, ut testatur Fragmentum Historiæ Francicæ a *Roberto* Rege ad mortem *Philippi I.* editum a *Duchesnio* ex veteri Exemplari Floriacensi, Tomo IV.

Papirius Massonus emendatur.

ARTICULUS III.

Lantfrancum in partes trahere conatus est Berengarius, data ad ipsum Epistola.

Cum ignobiles tantum Scholastici *Berengario* adhærerent, virum præstantissimum *Lantfrancum* Beccensis Priorem Cœnobii, trahere conatus est in partes, scripta ad ipsum familiari Epistola qua ipsi suadebat ne præproperam de *Joannis Scoti* doctrina

ſententiam ferret: quam circa Sacramentum Altaris hæreticam a *Lantfranco* judicari acceperat *Berengarius* ab *Ingelramno* Carnotenſi. Hanc cenſuram eximio *Lantfranci* ingenio indigna ſcripſit, ac palam facere ipſum nondum Scripturam Sacram ſatis expendiſſe. Cupere ſe vehementer cum eo colloqui de hujuſmodi argumento coram auditoribus & judicibus congruis. Interim ipſum rogat ne ſuam admonitionem aſpernetur. *Pervenit ad me*, inquit, *diſplicere tibi, immo hæreticas habuiſſe ſententias Joannis Scoti de Sacramento Altaris, in quibus diſſentit a ſuſcepto tuo Paſchaſio. Hac ergo in re, ſi ita eſt, Frater, indignum feciſti ingenio, quod tibi Deus non aſpernabile contulit, præproperam ferendo ſententiam. Nondum enim adeo ſategiſti in Scriptura Divina cum tuis diligentioribus. Et nunc ergo, Frater, quantumlibet rudis in illa Scriptura, vellem tantum audire de eo, ſi opportunum mihi fieret, adhibitis quibus velles, vel judicibus congruis, vel auditoribus. Quod quandiu non fit, non aſpernanter aſpicias quod dico. Si hæreticum habes Joannem, cujus ſententias de Euchariſtia probamus, habendus tibi eſt hæreticus Ambroſius, Hieronymus, Auguſtinus, ut de cæteris taceam.* Hujus Epiſtolæ meminit ipſe *Berengarius* in altera quam ad *Aſcelinum* dedit. *Verba autem mea*, inquit, *de Joanne hæc fuerunt: Non pervidiſſe omnia illius; quæcumque autem vidiſſem ad eam rem pertinentia, recitare me poſſe ex ſcriptis illorum, quos præfixeram, habendos eſſe hæreticos in Epiſtola ad Lantfrancum, ſi Joannes ille hæreticus haberetur.* Hæc *Berengarii* Epiſtola, cum in Clericorum Normannorum manus incidiſſet, perlectaque fuiſſet a pluribus, negotium *Lantfranco* faceſſivit, ipſumque in ſuſpicionem erroris, aut favoris impenſi Novatori, adduxit vehementem, ut ex ipſius verbis diſcimus inferius, eum de Synodo Romana ſub *Leone* IX. contra *Berengarium* habita diſſeremus, referendis.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

DE Euchariſtico dogmate quid ſenſerit Berengarius nemo melius quam Berengarius ipſe docere nos poteſt. Poſt obitum P. Alexandri prodierunt e MS. Codice Gemblacenſi, curantibus PP. Martene & Durand Anecdot. tom. IV. p. 103. Acta Concilii Romani ſub Gregorio VII. anno 1078. habiti adverſus Berengarium ab eodem Berengario conſcripta, prodierunt, atque in iis ſententiam ſuam de Euchariſtia exponit. Ex his enim conſtat nihil ab eo ſentiri oppoſitum catholicis dogmatibus de reali Chriſti præſentia in Euchariſtia, totumque ejus errorem in eo verſari, ut panis quoque vinique *ſubſtantiam*, etiam poſt conſecrationem perſeverare contenderet. In hanc ſententiam exponit formulam illam quam in Concilio Romano de ſcripto pronuncians firmavit: *Corde credo &c. panem & vinum, quæ ponuntur in altari, per myſterium ſacræ orationis & verba noſtri Redemptoris ſubſtantialiter converti in veram carnem & ſanguinem Jeſu Chriſti &c.* Ait enim ſe hanc ſyngrapham ea mente ſignaſſe, perinde enim eſſe ac ſi dicatur *panis ſacratus in altari ſalva ſua ſubſtantia, eſt corpus Chriſti; ideſt non amittens quod erat, ſed aſſumens quod non erat. Aliter quod dicit quis, panis ſacratus in altari eſt Corpus Chriſti, & addit ſubſtantialiter, ad eum intellectum deduci poteſt, ad quem ſi dixiſſet, panis ſacratus in altari, ſicut eſt, non ſolum tuæ cogitationi, ſed etiam oculo corporis tui ſubſtantia panis: ita eſt ipſe panis ſubſtantia corporis Chriſti oculo cordis tui, ſed non oculo corporis, non manui, non denti.* Et inferius cum in eadem formula adderetur: *non tantum per ſignum & virtutem ſacramenti, ſed in proprietate naturæ & veritate ſubſtantiæ*: addit: *hæc contra me non ſcripſerunt. Ego ita habebam panem & vinum ſacrata in altari eſſe non alius cujuſquam, ſed proprium Chriſti corpus, non fantaſticum, ſed verum & humanum.* Ita Berengarius, ex cujus verbis non ambigue eruitur totum ejus errorem verſari in eo quod aſſereret manere ſubſtantiam panis in Euchariſtia una cum vero & reali Chriſti corpore. Scriptum illud claudit poſt hæc omnia adactum ſe fuiſſe ut, *proſtratus humi* confiteretur ſe ad tempus illud uſque erraſſe pro eo quod dicens de ſacrificio Eccleſiæ *panis & vinum ſacrata in*

altari

altari sunt corpus Christi & sanguis, non addidisset *substantialiter*. Ad has incitas redactus fatetur se animis concidisse & errasse fatendo se ita olim scribendo ac docendo in fidem peccasse. Insuper in epistola purgatoria contra Almannum, cujus excerpta in anecdotis exhibentur, scribit: *Quod dicis audisse te, quia dixerim non esse verum Christi corpus & sanguinem, vel panem & vinum altaris non esse a consecratione verum Christi corpus & sanguinem, noveris me nunquam Manichæorum admisisse sententiam. Illi enim fantasticum, ego verum & humanum Corpus Christi fuisse & tenui & teneo. Concedo autem panem & vinum altaris post consecrationem, secundum scripturas, Christi fieri corpus & sanguinem, ac per hoc non concedere nullus possum, post consecrationem ipsum panem & vinum facta esse fidei & intellectui verum Christi corpus, & sanguinem.*

ARTICULUS IV.

Eusebius Bruno Andegavensis Episcopus Berengarii hæresi non favit.

HÆreseos infamiam apud nonnullos subiit *Eusebius Bruno* Andegavensis Episcopus quod *Berengarium* Archidiaconum suum errores publicantem non coercuerit, non excommunicaverit, ac ejus Hæresim atque excommunicationem cæteris Episcopis encylica Epistola notas non fecerit. Nempe conniventibus oculis monstri hujus irruptionem in Catholicam fidem non solum aspexisse existimatus est ab aliquibus, sed etiam eamdem pestem cum ipso afflasse in Ecclesiæ perniciem. De utroque *Deoduinus* sive *Theoduinus* Leodiensis Episcopus ad *Henricum I.* Regem Christianissimum scripsit: *Fama supremos Galliæ fines prætergressa, totam Germaniam pervasit, jamque omnium nostrum replevit aures, qualiter Bruno Andegavensis Episcopus, item Berengarius Turonensis, antiquas hæreses modernis temporibus introducendo, adstruant Corpus Domini non tam Corpus esse, quam umbram & figuram Corporis Domini: legitima conjugia destruant: & quantum in ipsis est, baptisma parvulorum evertant.* Eumdem Præsulem ut hæreticum sugillat *Durandus* Troarnensis Abbas libro *De Corpore & Sanguine Christi* parte IX. ubi de Synodo Parisios contra *Berengarium* congregata scribens, hæc habet: *Berengarius malæ conscientiæ perculsus terrore, ut jussus erat, eo venire distulit, seque cum Brunone suo, Episcopo videlicet Andegavensi, sub quo Archidiaconi fungebatur honore, pro eo maxime continuit, quia eodem errore, utpote tanti viri credulus & ipse noscebatur involvi.*

Sola tamen fama hac in parte mendaci nitebatur illa *Deoduini* & *Durandi* de *Brunone* Andegavensi Antistite opinio, quem etsi a negligentiæ reatu, cujus causa fuit nimius illius in *Berengarium* amor, purgare difficile sit: ab hæresi tamen Berengariana penitus immunem probare facillimum est. Primo, quia cæterorum Auctorum, qui adversus *Berengarii* hæresim scripserunt, nullus *Eusebium Brunonem* Andegavensem Episcopum Berengarianæ hæreseos infamia infecit: Non *Hugo Lingoniensis*, non *Lanfrancus*, non *Guitmundus*, non *Algerus*. Secundo, quia Illustris ille Præsul nec ullo in Concilio, nec apud ullum Summum Pontificem de hæresi delatus est. Immo cum aliis Ecclesiæ Gallicanæ Episcopis anno 1049. adfuit Synodo Remensi a *Leone IX.* celebratæ, ut constat ex Actis illius Synodi. Tertio, cum *Theoduinus* ad *Henricum I.* Regem Christianissimum scripsisset, *Brunonem* in iisdem erroribus cum *Berengario* Archidiacono suo versari, *Henricus* una cum *Berengario Brunonem* damnari curasset in Synodo Parisiensi, quæ adversus novam hæresim illius jussione celebrata est anno Domini 1050. nisi exploratum habuisset, falsum esse quod de *Brunone Theoduinus* scripserat; illumque integerrimæ fidei Præsulem esse nosset. Quarto, si vel levissima suspicione hæreseos fuisset aspersus, ipsi Professionem Fidei non minus quam ejus Archidiacono Pontifices imperassent. Quinto *Berengarius Magister hujus erroris* dicitur in Synodo Romana VI. sub *Gregorio* VII. celebrata, nulla ob erroris consortium invidia in *Brunonem* derivata est. Quin immo *Berengarium* post ejuratum errorem Sanctissimus Pontifex *Brunoni* Episcopo suo commendavit; quod certe minime præstitisset si vel levi hæreseos suspicione Andegavensis Episcopus laborasset. Sexto idem Antistes fidei suæ integritatem luculenter probatam reliquit in Epist. ad *Berengarium* data, post ultimum Concilium

Romanum in ejus causa habitum, cum *Berengarius* ipsum per literas obtestatus esset; *ut se & Gaufridum Martini* Clericum Andegavensem *sub Judice audiri faceret in libro B. Ambrosii de Sacramentis*. In illa scilicet Epistola, prolatis Christi Domini verbis, quibus Eucharistiæ Sacramentum instituit, hujus Mysterii fidem dilucide exponit ac luculenter propugnat. „ Hujus verbi, *inquit*, per quod omnia facta sunt, virtute & „ effectu, panem post consecrantis in hæc verba Sacerdotis sacrationem, verum Corpus „ Christi, & vinum eodem modo verum Sanguinem esse credimus, & confitemur. „ Quod si quis hoc qualiter fieri possit, inquirat, non ei secundum naturæ ordinem, „ sed secundum Dei omnipotentiam respondemus: Et hoc, & omnia quæcumque vo- „ luit fecit Deus in cœlo & in terra, in mari, & in omnibus abyssis. Neque enim „ qualiter secundum naturæ ordinem Verbum Deus in principio apud Deum, de Spi- „ ritu Sancto & Virgine concipi, & quomodo post Resurrectionem verum Corpus Do- „ mini Jesu ad Discipulos clausis janues intromitti & palpari potuit, quælibet verbo- „ rum affluentia differere potest: Et tamen secundum Dei omnipotentiam in veritate „ facta esse, firmissime & fidelissime credi necessarium est. Si vero aliquis quod de „ hac re Patres Doctoresque nostri senserint, quidve scriptum reliquerint, a nobis „ requisierit, ad eorum libros, si ad hoc idoneus est, eum mittimus, ut quid ibi inve- „ nerit, diligenter legat, pure intelligat, & quod accommodatius Evangelicæ veritati „ senserit, cum gratiarum actione & studio fraternæ concordiæ sibi eligat. Porro nos „ non Patrum Scripta contemnentes, sed nec illa quasi Evangelium legentes, eorum „ sententiis, salva quæ eis debetur reverentia, in tantæ rei disceptatione abstinemus, „ ne si Patrum sensa aut aliquo eventu depravata, aut a nobis non bene intellecta, aut „ non plene inquisita, inconvenienter protulerimus, scandalum illud quod tantopere „ fugimus, incurramus... Cum salubriter, & cum quiete pacis Christianæ contenti vi- „ vere possimus, Sacrosanctorum illorum verborum Christi, quæ superius posita sunt, „ simplici compendio, sufficienti sanctæ fidei firmitate, quantum nos sentimus, & mul- „ tos nobis satis superiores viros sentire cognoscimus. „ Ex quibus colligitur, *Eusebium Brunonem* Andegavensem Episcopum, *Berengarii* hæresi non favisse.

ARTICULUS V.

Berengarii Hæresim, ut primum exorta est, Viri Doctissimi impugnarunt & confutarunt.

NUlla umquam nata hæresis est, cujus ad debellationem viros doctissimos periculosis Ecclesiæ temporibus Deus non excitarit. Id quod ex omnium sæculorum Historia compertum est, in Berengariana Hæresi comprobatur. Adversus *Berengarium* adhuc viventem scripsere, *Adelmannus* ejus olim sub *S. Fulberto* Condiscipulus, ex Scholastico Leodiensi, Brixiensis postmodum Episcopus; *Hugo* Episcopus Lingonensis; *Lantfrancus*, Prior Cœnobii Beccensis, deinde Cadomensis Abbas & Cantuariensis demum Archiepiscopus; Durandus Abbas Troarnensis in Neustria; *Guitmundus* ex Monacho Abbatiæ *Crucis S. Leufredi* in Normannia, Aversanus Archiepiscopus. Post illos, & annis circiter quadraginta ab obitu *Berengarii*, in eamdem hæresim scripsit *Algerus*, ex Leodiensis Ecclesiæ Scholastico Monachus Cluniacensis. Ordinis Benedictini summa hæc est immortalisque gloria, quod quatuor Viros præstantissimos, quatuor Catholicæ Fidei Defensores eximios, ad propugnandam Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia veritatem, & panis ac vini in idem sacratissimum Corpus & Sanguinem Transubstantiationem, & ad *Berengarium* ejusque Sectatores debellandos, Ecclesiæ suppeditaverit.

Berengarii nascentem Hæresim impugnant ac refellunt. Adelmannus.

Adelmannus librum non scripsit, sed Epistolam ad *Berengarium*, ut eum revocaret ab hæresi, quam ipsum publicasse audiverat. „ Avertat Dominus a te, *inquit*, semitas „ tales, & convertat pedes tuos in testimonia sua: mendaces ostendat qui famam tuam „ tam fœda labe maculare nituntur, spargentes usquequaque, ut non solum Latinas, „ verum etiam Teutonicas aures, inter quas diu peregrinor, repleverint, quasi te ab „ unitate Sanctæ Matris Ecclesiæ divulseris, & de Corpore & Sanguine Domini, quod „ quotidie in universa terra super Sanctum Altare immolatur, aliter quam Fides Ca-

„ tho-

„ tholica teneat, ſentire videaris. Hoc eſt, ut illorum de te dictis utar, non eſſe verum Corpus Chriſti, neque verum Sanguinem, ſed figuram quamdam & ſimilitudinem. „ *Ipſum obſecrat*, per miſericordiam Dei, per ſuaviſſimam memoriam Fulberti, ut pacem Catholicam diligat, neque conturbet rempublicam Chriſtianæ Civitatis bene compoſitam a Majoribus noſtris: Pro qua tot millia Martyrum contra Idololatriam & regnum diaboli fortiter certantes triumphaverunt, ſubindeque Sancti Doctores bella civilia ab hæreticis commota ſalutaris eloquentiæ fluminibus reſtinxerunt, itaque eum circumquaque munierunt, ut jam novus hoſtis nullus oboriri queat, qui adverſus eam aliquid nitens, non continuo mille jaculis deſuper ruentibus obruatur. Ideo conf ſi ſunt omnes & defecerunt. Ubi enim ſunt Manichæi? Ubi Ariani? Quonam tota illa factio perditiſſimorum civium evaſit? Computruit etiam memoria eorum... At vero Ambroſius, Auguſtinus, Hieronymus, & alii plures beſtiarum talium oppreſſores, cum laudibus vivunt, quotidieque ſplendidius efflorefcunt. Bonum eſt, Frater, nobis parvulis ſub iſtorum Ducum titulis deliteſcere, quorum tam valida tamque probabilis eſt apud Eccleſiaſticas aures auctoritas, ſanctarum virtutum fulgore, cœleſtis ſapientiæ luce præpollens, ut extremæ jam ſit dementiæ, vel de ratione fidei, vel de ordine recte vivendi, eis in aliquo refragari.

Hæreſim vero *Berengarii* breviter, ſed fortiter impugnat ſolis Chriſti verbis, ductoque ab omnipotenſia divina argumento. *Quis*, inquit, *hoc ita eſſe non credit, niſi qui aut Chriſto non credidit, aut ipſum hoc dixiſſe non credit? Sed de incredulis nihil ad nos. Dixiſſe autem Chriſtum, teſtes non duo tantum aut tres, in quibus ſtat omne verbum; ſed quatuor probatiſſimi certiſſimique exiſtunt, duo ſcilicet ex Circumciſione & duo ex Præputio, ut uterque populus ſuis ac legitimis auctoritatibus, ſive ad ſalutem, ſive ad judicium uteretur. Dixit utique, dixit ille qui dixit & facta ſunt. Qui enim dixit in principio*, Fiat lux, & facta eſt lux *de nihilo; non potuit dicendo de pane*: Hoc eſt Corpus meum, *ita fieri efficere? Et qui tacita virtute aquam vertit in vinum, non efficacius poterat (ſi quid tamen efficacius de Deo dici debet) ſonante vocaliter eadem virtute, vinum ipſum in Sanguinem ſuum transferre.*

II. *Hugo* Lingonenſis Epiſcopus brevem ſcripſit contra Berengarium *de Corpore & Sanguine Chriſti* Tractatum, ſed luculentum. *Berengarium* hortatur ut captivet intellectum in obſequium fidei, & contra divinam omnipotentiam argumentari deſinat. *Proinde, o in cunctis aliis Reverentiſſime Vir, aſſume tibi fidem, quia juſtus ex fide vivit .... Ne ultra, quæſo, argumenteris de omnipotentia divina. Sicut enim non capis quomodo Verbum caro factum ſit, ſic non potes capere quomodo panis iſte mutetur in carnem, & vinum in ſanguinem transformetur; niſi te docuerit omnipotentiæ fides. Alioquin luctaris cum Deo, ſed non in brachiis Patriarchæ; ſed neque cum aurora; immo etiam tota tua hæc luctatio nocturna eſt, magiſque videtur eſſe inſidioſe luctantis, quam amicabiliter amplexantis. Deſiſte ergo fore erroris miles, deſiſte impugnare cæleſte Miſterium, perpende quod Dei voluntas & verbum omni naturæ ſupereminet: & qui in facturis potens eſt, potentem transformare credas, ſicut ſcriptum eſt:* Mutabis ea, & mutabuntur. *Dei enim velle pro facto eſt.* *Hugo Lingonenſis Epiſcopus.*

III. *Durandi* Troarnenſis Abbatis Liber *De Corpore & Sanguine Domini* contra Berengarianam Hæreſim novem partibus conſtat, multaque eruditione cum ex Sacris Scripturis, tum e Sanctis Patribus derivata, Fidei hoſtes conterit. „ Cæterum (*inquit*, p. 1.) ſi in cibo Dominico figura, & non ſubſtantiva veritas eſt; Chriſtus qui dixit: „ *Accipite & comedite, Hoc eſt Corpus meum*, verax non eſt. Si verax non eſt, nec Deus eſt. Si Deus non eſt, inanis eſt Sanctorum per orbem terræ prædicatio, inanis etiam Eccleſiæ Catholicæ Fides ac Profeſſio: in qua pretioſus Martyrum nequicquam fuſus eſt cruor, fruſtraque fortium labor Athletarum in theatro mundi, ipſo ſpectante, triumphum de hoſte reportavit: ac per hoc nihil eſt quod agimus, nihil omnino quod ſperamus: *Et infra*: Sed tamen evidenti præconio veritatis, moderni Dogmatiſtæ Reſponſaleſque Satanæ refragantur; & tam impia turpiaque libertate temeraria ſubmurmurando opinantur, quæ & ipſius aeris inficiant auras, ſibique faventium mentes hominum corrumpant & corda. Verumtamen ut tantæ *Durandus Troarnenſis.*

„ perfidiæ notam caveant, confutationemque liberius subterfugiant, omnibus divinis „ Tractatoribus auctoritatem derogant, B. Papæ Gregorio, Leoni Maximo, & cæteris „ quicumque præter paucos aliquid in authenticis Ecclesiæ Literis differendo laborarunt. Sed valde incompetens videtur & absurdum, ut abjecti spurcique homines, qui „ neque honestate vitæ, neque scientiæ utilitate, aliquod Ecclesiæ Catholicæ contulerunt emolumentum, eatenus convalescant, ut tot Patribus atque Doctoribus, quorum vita hactenus & institutione florere dignoscitur Fides Orthodoxa, prædicatione „ quoque & instantia succrevisse, atque in melius, Deo suffragante, dietim profecisse, „ fructum sui laboris auferant.

Lantfrancus.

IV. Post *Durandum* Troarnensem Abbatem contra *Berengarium* scripsit *Lantfrancus* Beccensis Cœnobii O. B. Prior, deinde Abbas *S. Stephani* Cadomensis, tandem Cantuariensis Archiepiscopus. Librum suum, *De Corpore & Sanguine Domini*, scripsit post Romanam Synodum *Nicolai* II. anno 1059. contra *Berengarium* celebratam. Incipit: *Lantfrancus misericordia Dei Catholicus*, *Berengario Catholicæ Ecclesiæ adversario*. Huic *Lantfranci* Operi occasionem dedit *Berengarii* Liber adversus Romanam illam Synodum, & *Humbertum* Cardinalem & Silvæ Candidæ Episcopum, nuper vita functum, contumeliosus: quem *Lantfrancus* refellit. Fidem Ecclesiæ, & *Berengarii* Hæresim compendio exponit; *S. Augustini* testimonia, quibus ille abutebatur, explicat. Ecclesiæ de Sacro sancta Eucharistia Fidem sic exponit: „ Credimus terrenas substantias, quæ „ in Mensa Dominica per Sacerdotale ministerium divinitus sanctificantur, ineffabiliter, „ incomprehensibiliter, mirabiliter, operante superna potentia, con verti in essentiam „ Dominici Corporis, reservatis ipsarum rerum speciebus, & quibusdam aliis qualitatibus, ne percipientes cruda & cruenta horrerent, & ut credentes Fidei præmia ampliora perciperent; ipso tamen Dominico corpore existente in cœlestibus ad dexteram Patris, immortali, inviolato, integro, incontaminato, illæso: Ut vere dici possit & ipsum corpus, quod de Virgine sumptum est, nos sumere, & tamen non ipsum. Ipsum quidem quantum ad essentiam, veræque naturæ proprietatem; non ipsum „ autem, si spectes panis, vinique speciem, cæteraque superius comprehensa. Hanc Fidem tenuit a priscis temporibus, & nunc tenet Ecclesia, quæ per totum diffusa orbem, Catholica nominatur. *Berengarii vero hæresim sic delineat*: Tu credis panem vinumque Dominicæ Mensæ inter consecrandum quantum ad substantiam immobilia permanere. Hoc est, Panem & vinum extitisse ante consecrationem. Christi carnem ac „ sanguinem propterea vocari, quod in memoriam crucifixæ carnis, & de latere effusi „ sanguinis in Ecclesia, celebrentur; ut Dominicam Passionem per hoc admoniti semper recolamus „ &c. Hanc autem impugnat Hæresim ex totius Ecclesiæ in opposito dogmate consensu. „ Si verum est, *inquit*, quod de corpore Christi tu credis & adstruis: falsum est quod ab Ecclesia ubique gentium de eadem re creditur & adstruitur. Omnes enim qui Christianos & esse & dici lætantur, veram Christi carnem, verumque ejus Sanguinem, utraque sumpta de Virgine, in hoc Sacramento se „ percipere glo„ riantur.

Guitmundus.

V. Iisdem temporibus *Guitmundus* Aversanus Archiepiscopus tres libros scripsit *De Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia Veritate*. In iis Hæreticos umbraticos (ita Berengarianos vocat) luculenter refellit Scripturæ Sacræ & SS. Patrum testimoniis, nec non miraculorum auctoritate, quæ in Vitis Sanctorum præferuntur. Quas Historias immerito a Berengarianis ut apocryhas rejici ostendit, cum ab Ecclesia recipiantur. „ Sed hoc ipso, *inquit*, quod eis non placet, quod universali Ecclesiæ placuit, & „ obstinate respuunt quod libenter illa recepit: non pacificos ejus filios, sed inimicos „ manifestos se probant. Quapropter qui se filios Ecclesiæ vel dici desiderant, libros „ quos illa recipit, non recusent. „ Unum est in quo *Guitmundus* ab opinionibus nunc in Scholis Theologorum receptis aberrare videtur. Species nempe Sacramentales revera posse corrumpi negat; aut ab animalibus devorari, sed ita dumtaxat videri sensibus volente Deo, ad puniendam Ministrorum negligentiam, vel probandam populorum fidem, sicut Christus sub hortulani & leprosi specie visus est, nulla in ipso mutatione facta. Corpus vero Dominicum in cœlos rapi, cum speciebus hæc videntur contingere.

Guitmundi singularis opinio de speciebus Sacramentalibus.

Hujus

Hujus sententiæ testem appellat Martyrem *Tarsitium* : Qui cum veneranda Dominici Corporis Sacramenta portaret, a Paganis forte supervenientibus, & quidnam ferret exquirentibus, comprehensus est. At ille mori potius quam Sanctum dare canibus eligens, palmam pretiosæ mortis emeruit. Illi vero curiosissime omnia scrutari, rapto cœlitus Dominico Corpore, nihil penitus nisi sola linteamina repererunt. Veruntamen aliquid contra Dominici Corporis in Eucharistia veritatem colligi posse negat *Guitmundus*, etiamsi Eucharistica Symbola corrumpantur, vel a brutis animantibus devorentur.

VI. Ante annum Domini 1107. *Rupertus* Tuitiensis Abbas libros 14. Commentariorum in *Joannem* elucubravit, ut Corporis & Sanguinis Christi veritatem in Eucharistia defenderet adversus Berengarianos, qui Sacramentum Corporis & Sanguinis Domini solummodo signum esse rei sacræ contendebant, ut ipse ait in Epistola ad *Cunonem* Abbatem cui hos libros dicavit. *Rupertus.*

VII. *Algerus*, anno circiter Sæculi XII. trigesimo, in Berengarianam hæresim scripsit libros tres *De Sacramento Corporis & Sanguinis Domini*. Quo opere magnam laudem promeritus est. De his postremis Auctoribus, *Lantfranco* scilicet, *Guitmundo* & *Algero*, hoc elogium apud *Petrum Cluniacensem* Epistola II. contra Petrobusianos legere est. „ Horum primus de veritate Corporis & Sanguinis Christi, quæ Sacramentorum velamine tegitur, bene, plene, perfecte; Sequens melius, plenius, perfectius; Ultimus optime, plenissime, perfectissime disseruit : adeo ut nihil etiam scrupulosissimo Lectori quærendum reliquerit. Historiarum libri si a vobis legerentur, & lecti intelligerentur, vos vere a stulta pertinacia resipiscere cogerent, utpote qui multos errantes revocaverunt, multos dubios instruxerunt: multos etiam Fideles in rectæ Fidei regula confirmaverunt. „ De specierum Eucharisticarum corruptione cum *Guitmundo* censet *Algerus* cap. I. lib. II. *S. Augustino* testimonium tribuit, quod est *Paschasii*, cap. 8. ejusdem lib. Græcis affingit Stercoranistarum errorem, a quo alieni fuere, lib. II. cap. I. Ecclesiæ præceptum a Christo esse scribit, in azymo consecrare, quod falsum est. Sed hi nævi leviores sunt, nec *Algeri* auctoritatem elevant. *Algerus.* *Algeri nævi leviores.*

ARTICULUS VI.

Berengarii Hæresis in Concilio Romano sub Leone IX. primum damnata est.

Huic celebrando Concilio occasionem dedit *Berengarii* ad *Lantfrancum* Epistola Romam perlata, ejus erroris de Eucharistia summam continens. Celebratum est anno 1050. ut *Hermannus Contractus* in Chronico testatur. Præfuit *Leo IX.* Pontifex Maximus. Lecta *Berengarii* Epistola, damnata Hæresis, ipse Communione privatus; *Lantfrancus* purgatus, qui ob Epistolam *Berengarii* ad ipsum scriptam, in suspicionem venerat. Hujus Concilii Historiam habemus ex *Lantfranco* in lib. *De Corpore & Sanguine Domini*, c. 4. ubi sic Hæresiarcham alloquitur: „ Tempore Sancti Leonis Papæ „ delata est Hæresis tua ad Apostolicam Sedem. Qui cum Synodo præsideret, ac resideret secum non parva multitudo Episcoporum, Abbatum diversique ordinis a diversis regionibus religiosarum personarum, justum est in omnium audientia recitari, quas mihi de Corpore & Sanguine Domini Literas transmisisti. Portitor quippe earum Legatus tuus, me in Normannia non reperto, tradidit eas quibusdam Clericis; quas cum legissent, & contra usitatissimam Ecclesiæ Fidem animadvertissent, zelo Dei accensi, quibusdam ad legendum eas porrexerunt, plurimis earum sententias verbis exposuerunt. Itaque factum est ut non deterior de te quam de me orta fuerit suspicio, ad quem videlicet tales Literas destinaveris, putantibus multis me fovere ac favere quæ a te dicerentur, vel gratia qua te diligerem, vel fide qua revera ita esse non dubitanter tenerem. Igitur cum a quodam Remensi Clerico Romam perlatas Recitator legeret, intellecto quod Joannem Scotum extolleres, Paschasium damnares, communi de Eucharistia Fidei adversa sentires, promulgata est in te damnationis sententia privans te communione Sanctæ Ecclesiæ, quam tu privare Sancta ejus Com-

„ Communione satagebas. Post hæc præcepit Papa ut ego surgerem, pravi rumoris a „ me maculam abstergerem, fidem meam exponerem, expositam plus sacris auctoritatibus quam argumentis probarem. Itaque surrexi: quod sensi, dixi, probavi; quod „ probavi omnibus placuit, nulli displicuit. In eodem Concilio Synodum indixit Summus Pontifex Vercellis celebrandam, ut idem *Lantfrancus* testatur. Eamdem Synodum Romanam commemorat Auctor Vitæ *Lantfranci*: Sed eum his lapsum esse recte observavit *Franciscus de Roye* Antecessor Andegavensis. 1. Quod hoc Concilium *Leoni VIII.* tribuat, 2. Quod *Berengarium* Clericos duos Responsales ad illud pro se misisse scribat: cum tamen in prima illa Synodo nec per se, nec per alios sit auditus, sed solum in Vercellensi, ad quam duos Clericos misit: in Romana vero ex sola damnatus sit Epistola.

Scripsit an. 1088. A P. Chiffletio editus est ex M. S. Codice S. Augendi.

De eodem Concilio Anonymus Chiffletianus in Opusculo „ De Berengarii Damnatione multiplici, *ita scripsit*: Beringerius Andegavensis Hæresim sui nominis condidit, „ & veritatem Dominici Corporis & Sanguinis contra Evangelicam veritatem abnegare „ præsumpsit. Videlicet asserens, panem & vinum, in Sacrificio Domini, non vere, „ nec essentialiter, sed figurate tantum converti in Corpus & Sanguinem Dominicum. „ Quod Catholicæ Fidei & Evangelicæ veritati apertissime adversatur, uti SS. Patres „ docuerunt. Quapropter S. Leo Papa IX. eamdem Hæresim suo tempore ad Apostolicam Sedem per literas ipsius Beringerii delatam, generali Synodi Judicio diligentius ventilavit, & ventilatam Synodali Judicio damnavit. Ipsum quoque Beringerium Communione Ecclesiæ privavit, quam ipse Dominici Corporis & Sanguinis Communione suis assertionibus voluit privare.

ARTICULUS VII.

*Berengarius in Conventu Brionensi * convictus.*

** Briona, vulgo Brione, mediterraneum Neustriæ oppidum.*

CUm in Neustriæ fines *Berengarius* irrepsisset, ibique suæ venenum Hæreseos spargere niteretur, & *Guillelmum Nothum* Normanniæ Ducem trahere in partes, Dux dumtaxat 23. natus; sed avitæ Fidei vindex acerrimus, Conventum Virorum Sapientum & eruditorum Brionam, quod Neustriæ oppidum est, convocavit, in quo confutatus est *Berengarius*, cum Clerico ejus Sectatore, in cujus eloquentia plurimum confidebat. Istum Conventum anno millesimo quinquagesimo tertio habitum scribit *Durandus* Troarnensis Abbas coævus Auctor. Sed vel mendum esse in numeris ortum ex oscitantia scribarum necesse est, vel memoria lapsum Durandum. Nam Conventus Brionensis habitus est paulo ante Synodum Vercellensem, & eodem anno, ut colligitur ex eodem Durando: *Tunc quippe*, inquit, *instabat constituta dies Concilii postmodum Vercellis habiti*. At Concilium Vercellense anno millesimo quinquagesimo tertio celebrari non potuit a *Leone* IX. mense Septembri; Siquidem Beneventi a Junio ad subsequentem Martium idem *Leo* commoratus est, ut ex ejus Vita *Franciscus Royus* in Dissertatione de Berengario, *Henschenius* in Commentario prævio ad Vitam ejusdem Pontificis, *P. Cossartius* in Notis ad Conventum Brionensem, & *P. Mabillonius* Veterum Analectorum Tom. II. pag. 479. colligunt. Itaque Vercellense Concilium ad annum millesimum quinquagesimum referendum est, ut *Hermannus Contractus*, qui tunc scribebat, in Chronico testatur. Unum difficultatem facessit, quod *Berengarius* ante Brionensem Conventum ad *Ansfredum* Pratellensem Abbatem divertisse scribatur a *Durando*; Pratellensis * autem Monasterii ædificatio ad annum millesimum quinquagesimum tertium referatur in Chronico Beccensi: ac proinde Brionensis Conventus haberi non potuerit anno 1050. Verum Chronico Beccensi *Willelmum Gemmeticensem*, aliosque Auctores opponit *Franciscus Royus* in suis Vindiciis ex quibus intelligitur hoc Cœnobium ante annum 1050. conditum fuisse. Id ipsum probat *P. Cossartius* ex Codice MS. *Gilberti Candelarii* Pratellensis Monachi, cujus verba describit *Arcturus* Monasteriensis in *Neustria Pia*. Refert nimirum *Gilbertus*, *Eimardum* Fontanellensem Monachum a *Radulfo* Abbate suo ad regendum Pratellense Monasterium missum esse, eique præ-

** De Preaux.*

fuisse

fuisse annis decem. Obiit autem *Radulfus* ille Fontanellensis * Abbas anno millesimo quadragesimo septimo. Igitur annis decem ante *Ansfredum* Abbatem conditum erat Pratellense Monasterium. Idem probat *P. Mabillonius* ex libro De *Miraculis Sancti Wulframni* a se edito Tom. I. Sæculi III. Benedictini. Ubi *Gradulphus* Abbas Fontanellensis, qui *Ansfredum* Pratellis Abbatem primum præposuit, anno millesimo quadragesimo septimo obiisse memoratur ab Auctore coævo.

* *De Fontenelle, vulgo S. Vandrille.*

Brionensis Conventus Historiam verbis *Durandi Troarnensis* in lib. *De Corpore & Sanguine Christi*, parte IX. describo. *Erroris hujus Auctor*, inquit, *videbatur, & caput quidam Berengarius, cui plures Francorum, nonnulli quoque Normannorum, quos aut ipse docuerat, aut in discendi studio aliquantisper juverat, plurimum favoris dependebant. Is autem Dominicæ Incarnationis anno 1053. Normannorum finibus irrepsit, & ad Cœnobium, quod Pratellis nuncupatur, appulit; Catholicoque viro, qui idem strenue regebat Cœnobium, a quo & honeste satis exceptus fuerat, multa blasphemus impie delatravit: quod ipse quoque, eodem Abbate Ansfredo nomine referente, dum apud me super tanta impietate valde quereretur non multo post, agnovi. In multis itaque subtiliter ab eodem Abbate pertentatus, in multis proinde reprehensibilis & perfidus est repertus. Qui inde digressus, Normannorum Principem festinus adiit, quem sua quoque irretire perfidia subtiliter attentavit. Verum ille, licet ætate adolescentiæ necdum excederet annos, tamen illum, quia Catholicæ Fidei merito præditus erat & gratia, callide suspendit, secumque, quoad Regni sui ad mediterraneam deveniret Sedem Brionam vocabulo, detinuit: ubi undique coactis Catholicis ac Sapientibus viris, super eadem re disponebat conflictum haberi. Eo ergo ventum est & res sequenti die ventilanda proposita. Cumque multi ex tota Normannia Sapientes qui plurimi & clari habebantur, convenissent, præfatum Hæresiarcham Berengarium, cum alio quodam, quem secum adduxerat, Clerico, in cujus eloquentia victoriæ sibi spem posuerat, ita coram omnibus confutaverunt, atque evidenti ratione superaverunt, quatenus eis silentium imponerent, verborumque, quibus Fidem Catholicam tuebantur, assensum ab eis extorquerent.*

Inde non absque pudore reversus *Berengarius*, Carnotum petiit, ubi a Clericis de Sacramento Altaris interrogatus se responsurum data opportunitate promisit. Nec multo post ad eos literas scripsit, *In quibus multa absurda, Fideique Catholicæ aliena anhelus declamavit, inter quæ Romanam Ecclesiam, Caput videlicet totius Christianitatis, multa temeritate hæretico vocabulo denotavit; Cum qua Rectorem ejus, Dominum scilicet Papam Leonem, cujus Fides Catholica, spectabilis sapientia, laudabilis habebatur industria, quem non excepit, pariter infamavit, seque ad utrumque convincendum, dum respondere differret, interrogantibus intendisse retulit. Tunc quippe instabat constituta dies Concilii postmodum Vercellis habiti.*

ARTICULUS VIII.

Berengarius in Concilio Vercellensi iterum damnatus.

Indictam Vercellis Synodum *Leo IX.* Pontifex Maximus Kalendis Septembris anni millesimi quinquagesimi celebravit, ut colligitur ex Epistola ipsius XII. ad Britanniæ Principem data. Ad hanc Synodum *Berengarius* duos Clericos misit erroris sui fautores; ejus Hæresis damnata, *Joannis Scoti* liber de Eucharistia, quo patrono gloriabatur, lectus & proscriptus. Hujus historiam Synodi legimus apud *Lantfrancum* lib. *De Corpore & Sanguine Domini*, cap. IV. *Dehinc*, inquit, *declarata est Synodus Vercellensis, quæ proximo Septembri, eodem Præsidente Pontifice est celebrata Vercellis. Ad quam vocatus non venisti; Ego vero præcepto ac precibus præfati Pontificis, usque ad ipsam Synodum secum remansi. In qua, in audientia omnium, qui de diversis hujus mundi partibus illuc convenerant, Joannis Scoti liber de Eucharistia lectus est. ac damnatus; sententia tua exposita ac damnata; Fides Sanctæ Ecclesiæ, quam ego teneo, & tenendam adstruo, audita, & concordi omnium assensu confirmata. Duo Clerici, qui Legatos tuos se esse dixerunt, volentes te defendere, in primo statim aditu defecerunt,*

Vercellæ, vulgo, Vercelli in Subalpinis Episcop. sub Metropoli Mediolanensi.

& ca-

& capti sunt. Ab hac sententia numquam discessit S. Leo in omnibus conciliis suis, seu quibus ipse suam præsentiam exhibuit, seu quæ per Legatos suos in diversis Provinciis congregari constituit. Ejusdem Concilii meminit *Guitmundus* initio libri primi. Sed & *Anonymus Chiffletianus* ita scribit: *Ipsum* (Berengarium) *ad proximam tunc Synodum in proximo Septembri ab eo Vercellis celebrandam*, (Leo IX.) *vocavit audiendum. Ad hanc Synodum non ipse Beringerius, sed quidam ejus fautores pervenerunt, qui se Legatos ejus esse asserentes, eumque defendere volentes, in primo aditu defecerunt. Domnus autem Apostolicus iterum Synodali judicio Sententiam Beringerii, & librum Joannis Scoti de Corpore Domini, sub anathemate damnavit*. Huic Synodo *Lantfrancum* adfuisse etiam testatur.

ARTICULUS IX.

Ascelini, & Berengarii mutuæ Epistolæ.

De Saint Ervoul. CUm *Ascelinus* Cœnobii *Sancti Ebrulphi* in Neustria, Ordinis Benedictini eruditus Monachus, cum *Berengario* congressus esset, eumque adduxisset ad Orationis Gregorianæ datam a *Joanne Scoto* interpretationem improbandam, famaque vulgasset, damnatum ab ipso *Berengario Joannem Scotum*; illam veluti maculam datis ad *Ascelinum* literis eluere conatus est; in quibus inter alia hæc habebat: *Audivi nunc jactare VVillelmum, quod negare nequiverim hæreticum esse Joannem Scotum. Quod falsum esse testis mihi es, si satis meministi verborum meorum, quamvis hæreticum habeas tu quoque Joannem Scotum: quam inconsiderate, quam impie, quam indigne Sacerdotio tuo, non diutius te nescire permittat ille, de quo Apostolus Fidelibus promittit*, Sed & si quid aliter sapitis, & hoc vobis Deus revelabit. *Sapis enim contra omnes naturæ rationes; contra Evangelicam & Apostolicam Sententiam; si cum Paschasio sapis, in eo quod solus sibi confingit, Sacramento, Dominici Corporis decedere panis omnino substantiam. Verba autem mea de Joanne hæc fuerunt: Non pervidisse omnia illius; quæ autem viissem ad eam rem pertinentia, recitare non posse ex scriptis illorum, quos præfixeram habendos esse hæreticos in Epistola ad Lantfrancum, si Joannes ille hæreticus haberetur. Cæterum si quid in illo viderem non satis delimatum, facile me improbaturum esse*. Et infra: *Et nunc, quod apud Episcopos agere susceperam, vellem, si mihi tutum fieret, saltem apud vos agere in audientia quorumcumque. Sed quamdiu non possum, obsecro per nomen Domini, ne falsum testem te facias, quod Joannem illum ego damnaverim .... Quamquam totus in eo sim, ne quis transgrediatur terminos Patrum, Evangelistæ, Apostoli, Ambrosii, Augustini, Hieronymi. Quod ita se habere, si mihi fiat copia tecum agere, luce clarius pervidebis.*

Ad has *Berengarii* literas *Ascelinus* respondit, se dolere vehementer, quod errorem pristinum minime deposuisset: *Joannem Scotum* a se merito ut hæreticum damnari: *Berengarium* ipsum illius expositionem Gregorianæ Orationis improbasse in colloquio, quod *Ascelinus & VVillelmus* cum illo habuere. *Joannem, vero Scotum*, inquit, *nec inconsiderate, nec impie, nec indigne Sacerdotio meo habeo; quem toto nisu, totaque intentione ad hoc solum tendere video, ut mihi persuadeat, hoc videlicet quod in Altari consecratur, neque vere Corpus, neque vere Sanguinem Christi esse. Hoc autem adstruere nititur ex SS. Patrum Opusculis quæ prave exponit. Quorum illam Sancti Gregorii Orationem hic annotari sufficiat*: „ Perficiant in nobis tua Domine, quæsumus, Sacramenta quod continent: ut quæ nunc specie gerimus, rerum veritate capiamus: „ *Quam exponendo, prædictus Joannes inter cætera Fidei nostræ contraria:* Specie, inquit, geruntur ista, non veritate. Quod non catholice dictum, si bene tuam vigilantiam novi, non ignoras: Præsertim cum id in sæpe dicto colloquio non negaveris, „ quando eamdem Orationem cum expositione sua ex Joannis libro recitavi. *Et infra*: Per nomen Domini me obsecras, ne faciam me falsum testem, quod Joannem „ nobiscum damnaveris: Quod libenter observabo. Verum de hoc testis sum ve.us,

„ quod

„ quod ſupra dictam illius expoſitionem in Oratione Gregoriana, ipſa veritate conſtri-
„ ctus nobiſcum improbaſti.

In eadem Epiſtola Catholicam de Euchariſtia Fidem contra *Berengarii* hæreſim tuetur *Aſcelinus* his verbis: „ Cæterum cum Paſchaſio, aliiſque Catholicis non ſolum „ ſapio, ſed etiam veneror & amplector verum Corpus, verumque Sanguinem Chriſti a „ Fidelibus in Altari ſumi ſub ſpecie panis & vini. Sed neque hoc, ut dicis, contra „ naturæ rationes ago: neque enim aliud naturam dixerim quam Dei voluntatem. Por- „ ro voluntas Dei tam efficax eſt, & omnipotens, ut ejus velle ſolum, fieri ſit: ac „ per hoc voluiſſe illum aliquid, feciſſe. *Omnia enim quæcumque voluit Dominus fecit.* „ Voluit autem panem & vinum, quod in Altari Spiritus Sancti conſecratione, per „ Miniſterium Sacerdotis conficitur, vere ſuam Carnem & Sanguinem potentialiter „ creari, creando vero quotidie myſtice immolari. Quod & ipſe patenter inſinuat in „ hujus Sacramenti exordio Diſcipulis ſuis dicens: *Accipite & comdite, Hoc eſt Cor- „ pus meum*. Ac ne leviter acciperent vel qualecumque corpus putarent, (Mem- „ bra enim Chriſti dicuntur quique Fideles, ac per hoc, corpus) adjecit claritudinem, „ & ait, *Quod pro vobis tradetur*; Similiter & de calice: *Qui pro vobis effunditur*: „ *Tandem* Berengarium *hortatur* Aſcelinus *ut ad ſaniorem mentem redeat*. Evangeli- „ cæ, *inquit*, illius gallinæ alis nutriendum te humiliter ſubmittere non detrectes, ne „ præclarum illud ingenium quod tibi Deus conceſſit, infatuetur, & ideo foras ejicia- „ tur, & ab omnibus conculcetur. Pudeat te patrocinari librum, quem Vercellis in Ple- „ naria Synodo damnatum, te quoque propter eum Hæreſis macula notatum audivi- „ mus. Redi ergo, precor, ad Catholicam & Apoſtolicam Traditionem.

ARTICULUS X.

Henricus I. Rex Chriſtianiſſimus Synodum Pariſiis contra Berengarium celebrandam indixit: cujus celebrationem ipſi diſſuadere conatus eſt Theoduinus.

VErcellenſis Judicio Concilii cum non pareret contumax *Berengarius*, *Henrico* I. Regi Chriſtianiſſimo eſſe e re Eccleſiæ viſum eſt, Synodum convocare, per quam ad ejurandam hæreſim jam a Romano Pontifice duabuſque Synodis damnatam adigeretur. Id cum accepiſſet *Theoduinus* Leodienſis Epiſcopus, ad Regem ſcripſit, ejus pro fide piam ſollicitudinem laudans; ſed a Concilii celebratione ipſum deterrere aggreſſus eſt, ob rationes duas: primo quod *Bruno* Andegavenſis Epiſcopus, qui Berengarianæ hæreſeos conſcius & fautor ferebatur, damnari non poſſet abſque Sedis Apoſtolicæ Auctoritate: Secundo, quod *Berengario* hæreſeos convicto & damnato nova concedenda non eſſet audientia in Quæſtione plene jam eliquata. *Quos ad revincendum*, inquit, *& publice confutandum, eo zelo, eoque fervore, quo erga Sanctam Eccleſiam divina inſpiratione plurimum ſemper ardetis, ajunt Vos Concilium advocaſſe, ubi tandem illud nobiliſſimi totius Regni veſtri, heu nimis turpe opprobrium, de medio auferatis, & in æternum ſi fieri poteſt, ab ipſa omnium hominum memoria deleatis. O pia voluntas, & vero Rege digniſſima! Quæ utinam effectum habere poſſet, ut in tanto ſacrilegio convictos quod certe facillimum eſt, abſque ulla dilatione debita ultio conſequeretur. Sed deſperamus id fieri poſſe, cum Bruno exiſtat Epiſcopus: Epiſcopum autem non oportet damnationis ſubire ſententiam præter Apoſtolicam Auctoritatem . . . . Ergo Majeſtatem tuam omnes exoratam vellemus, ut interim illorum impiam ſacrilegam, & nefariam aſſertionem audire contemneretis: donec accepta Romanæ Sedis audientia, damnandi poteſtatem haberetis. Quamquam hujuſmodi homines nequaquam oporteat audire: neque tam eſt pro illis Concilium advocandum, quam de illorum ſupplicio exquirendum. Tunc quippe hæretici audiendi fuerunt, quando hæreſes ipſæ & hujuſmodi quæſtiones, ut pote quæ nondum ad unguem diſcuſſæ fuiſſent, in dubium venire potuerunt; ut per congreſſum certaminis pateſceret, utra pars ſtaret pro defenſione veritatis. Quod idem nunc profecto fieri non oportet, quia creberrimis SS. Patrum Conciliis, tum etiam venerabilium Doctorum clariſſimis Sententiis, ita omnia ſunt eliquata, ut ne minimum quidem reſederit de*

omni

omni fæce dubitationis . . . Quamobrem Brunonem & Berengarium, jam anathematizatos arbitramur. Quod si ita est, vere illis Concilii audientia deneganda est: & cum vestris, cumque nostris Episcopis (si ita vobis videtur) cum amico vestro Imperatore, cum ipso Papa, quæ vindicta in eo statuatur, deliberandum. Est enim justum ut quorum manus sunt contra omnes, omnium manus etiam contra ipsos excitentur. Hanc Epistolam *Durando* Leodiensi Episcopo tribuit Cardinalis *Baronius*, sed in eo corrigendus est. Illius enim esse non potest, ut pote qui anno 1025. obierit, sex annis antequam *Henricus* I. regnaret. Sed est *Theoduini*, qui ejusdem civitatis Episcopus creatus est anno 1048. Quædam sunt in hac *Theoduini* Epistola emendatione digna. Primum, quod *Brunonem* Andegavensem Episcopum hæreseos Auctorem cum *Berengario* faciat, a quo hanc labem §. IV. abstersimus. Secundum, quod Episcopum damnationis subire posse sententiam negare videatur, nisi Provincialis aut Nationalis Synodus illam damnandi licentiam ac potestatem a Romano Pontifice acceperit: Quod eget explicatione. Si enim intellexit *Theoduinus*, Episcopos non posse deponi, & alios in eorum locum ordinari, præsertim cum hæreseos aut schismatis accusantur, nisi ad Sedem Apostolicam Relatio mittatur, vere scripsit. Si vero in tellexit Episcopos in Synodo Provinciali vel Nationali congregatos auctoritatem habere nullam suscipiendi primam cognitionem causæ Episcopi hæreseos accusati, & ipsum deponendi, salvo jure appellationis ad Sedem Apostolicam; falsum scripsit, nec Episcoporum jura noverat. Namque Gallicanos Episcopos fidei controversias ad hæc usque tempora cognovisse ac judicasse, & Episcopos cum violatæ fidei, tum Canonum reos infractorum deponere potuisse, ac deposuisse, an probat innumera Historiæ Ecclesiasticæ monumenta passim a nobis observata, quæ hic non est opus congerere. Majores tamen illas causas ad Sedem Apostolicam referri, & ea inconsulta finitivam non ferri sententiam, Canones totius mundi reverentia consecrati, & beata consuetudo, impetrarunt. Jusque istud in Romani Pontificis divino Primatu fundatum est. Id unum forte intellexit *Theoduinus*, cum scripsit: *Episcopum non oportet damnationis subire sententiam præter Apostolicam Auctoritatem.*

Baronius emendatur.

Quædam in Epistola Theoduini animadversione digna.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 241. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc velut meam Propositionem notant: *Episcopi Galliæ primam cognitionem fidei Episcoporum & rerum Ecclesiasticarum habebant, salvo jure appellationis & sententiæ definitivæ.*

R. Scripsi re vera, Gallicanos Episcopos fidei controversias ad hæc usque tempora cognovisse ac judicasse, & Episcopos cum violatæ fidei, tum Canonum reos infractorum deponere potuisse, idque innumeris Historiæ Ecclesiasticæ monumentis probari, *Majores tamen illas causas ad Sedem Apostolicam referri, & ea inconsulta finitivam non ferri Sententiam Canones totius Mundi reverentia consecrati & beata consuetudo impetrarunt: jusque istud in Romani Pontificis divino Primatu fundatum est.* Cur hæc a RR. Censoribus notentur, fateor me non intelligere: nisi forte velint Episcopos nullam Auctoritatem habere judicandi controversias fidei, & suscipiendi primam cognitionem causæ Episcopi hæreseos accusati, & ipsum deponendi in Synodo Provinciali vel Nationali. At contrarium censent Sacra Facultas Parisiensis & Ecclesia Gallicana; contrarium demonstrant innumera Antiquitatis Ecclesiasticæ Monumenta. Cæterum de Romani Pontificis Auctoritate hic loqui non poteram reverentius ac luculentius.

Nota.

EPiscoporum munus erat causas fidei morumque dignoscere, quæ tamen ad Romanum Pontificem erant deferendæ, ubi vel rei difficultas, vel morbi gravitas ipsorum vires superasset. Hanc præscripsit regulam S. Gregorius *l. 4. Ep. 50.* ad Vigilium Arelatensem Archiepiscopum: *Si qua vero, ait, inquisitio de fide, vel fortasse aliarum rerum causa emergeret inter Episcopos, quæ discerni difficilius possit, collectis duodecim Episcopis ventiletur, atque decidatur. Si autem decidi nequiverit, discussa veritate*

ritate ad nostrum judicium referatur. Idem indixerat Vigilius Papa Auxanio Arelatensi Episcopo, ita dicendo: *Si qua certamina aut de religione fidei, aut de quolibet negotio, quod ibi pro sui magnitudine terminari non possit, evenerint, relationis ad nos seriem destinantes, Apostolicæ Sedi terminanda servate*. Ex canonicis proinde sanctionibus Episcopi in rebus dubiis Metropolitanos consulere debebant, hi vero Romanum Pontificem epistolis suis convenire, ut monet Avitus *Ep. 36.* his verbis: *Scitis synodalium legum esse, ut in rebus, quæ ad Ecclesiæ statum pertinent, si quid fuerit dubitationis exortum, ad Romanæ Ecclesiæ maximum Sacerdotem, quasi ad caput nostrum membra sequentia recurramus.*

ARTICULUS XI.

Berengariana Hæresis, cum suo Auctore, in Synodo Parisiensi tertio damnata est.

PArisiense Concilium ab *Henrico I.* Rege Christianissimo indictum quidem scripsit Cardinalis *Baronius*, sed celebratum non esse persuasum habuit. Nam *Henricum I.* *Theoduino* dissuadenti assensum præbuisse arbitratus est. Verum aliter se res habet. Celebratum namque est 17. Kalendas Novembris anni millesimi quinquagesimi. *Berengario* jussit Rex Christianissimus ut coram Synodo se sisteret, ut *Ut aut sua dicta Patrum auctoritate firmaret, multis sibi obnitentibus; aut si ea defendere nequiret, in Catholicam, cui obviare non posset, Fidem prudenter transiret*. Adfuere Synodo Præsules magno numero, secundi etiam Ordinis Sacerdotes, & nobiles Laici, nec non Rex Christianissimus *Henricus*. Abfuit contumax *Berengarius*. Interea suggerente Aurelianensi Episcopo, lectæ sunt *Berengarii* Literæ, quas ad *Paulum* quemdam *familiarem suum* scripserat. Is est *Paulus Metensis Primicerius*, ut ex *Adelmanni* Epistola ad ipsum Berengarium colligitur. Harum *lectio* Literarum, „ Quoniam nequissima sordebant „ hæresi, vehementer displicuit. Damnato proinde communi Sententia talium Auctore, „ damnatis ejus complicibus, cum Codice Joannis Scoti, ex quo ea, quæ damnabantur, „ sumpta videbantur, Concilio soluto discessum est: ea conditione, ut nisi resipisceret „ ejusmodi perversitatis Auctor, cum sequacibus suis, ab omni Exercitu Francorum, „ præeuntibus Clericis cum Ecclesiastico apparatu, istanter quæsiti, ubicumque convenissent, eo usque obsiderentur, donec aut consentirent Catholicæ Fidei, aut mortis pœnas luituri caperentur. " Ista refert *Durandus* Troarnensis Abbas lib. *De Corpore & Sanguine Christi*, Parte IX.

Emendatur Baronius.

Tom. II. Spicilegii.

Post Concilium Parisiense, *Berengarius* datis ad *Richardum* Abbatem Literis, ipsum obtestatus est, quatenus apud *Henricum* Regem pro se intercederet, ut damnum injustissime sibi illatum (Sic enim loquebatur contumax Hæresiarcha) aliqua munificentia compensaret. Se præsto esse ut illius Majestati, & quibus vellet, ex Scripturis probaret *injustissime damnatum Joannem Scotum, injustissime nihilominus assertum Paschasium in Concilio Vercellensi*. Clericos Carnotenses perverse Regi exposuisse Sententiam *Fulberti* gloriosæ memoriæ Episcopi de Eucharistia, quæ revera S. *Augustini* est. Regem nosse oportere, „ Quæ scripsit Joannes Scotus, monitu illum scripsisse precario„ que Caroli Magni Antecessoris sui: qui quantum circa res gerendas perstrenuus, tan„ tum circa Religionem devotus, ne ineruditorum, carnaliumque illius temporis præ„ valeret ineptia. Erudito vero Joanni illi imposuit colligere de Scripturis, quæ ineptiam „ illam converterent. Unde ferat oportet defuncto patrocinium contra calumnias nunc vi„ ventium, ni se malit exhibere indignum successione & Sede illius Magnifici Antecessoris sui.

Ita Carolum Calvum vocabant.

A R-

ARTICULUS XII.

Berengariana Hæresis, cum suo Auctore, quarto damnata est a Victore II. Pontifice Maximo in Synodo Florentina, deinde ab ejus Legatis in Synodo Turonensi, aliisque Gallicanæ Ecclesiæ.

I. LEoni IX. successit *Victor II.* ejusque studia in novæ Hæreseos damnatione æmulatus est, ut *Lantfrancus* testatur cap. IV. Libri de Corpore & Sanguine Domini. „ Ab hac sententia, *inquit*, numquam discessit S. Leo in omnibus Conciliis suis... „ Quæ sententia non effugit successorem quoque suum felicis memoriæ Papam Victo- „ rem. Sed quidquid de hac re, seu cæteris, ipse statuit, statuive præcepit, hoc etiam „ iste sua, atque omnium Conciliorum suorum auctoritate firmavit. " Ex his non immerito colligit Annalium Ecclesiasticorum Parens *Berengarium a Victore II.* damnatum in Florentino Concilio, quod anno millesimo quinquagesimo quinto celebratum est.

Concilium Turonense contra Berengarium II. Eodem anno Concilium Turonis habitum est, cui ejusdem Pontificis interfuere Legati, præfuit Subdiaconus *Hildebrandus*, tum Legatus a Latere, ad Simoniacam Hæresim, & Berengarianam averruncandas in Gallias missus. Ea in Synodo *Berengarius* errorem suum ejuravit subscriptione data & Sacramento firmata, & clementer a Legatis susceptus est. Qua de re ita in *Berengarium* scribit *Lantfrancus* loco supra laudato: „ Denique in Concilio Turonensi, cui ipsius Victoris interfuere Legati, data est „ tibi optio defendendi partem tuam. Quam cum defendendam suscipere non auderes, „ confessus coram omnibus communem Ecclesiæ Fidem, jurasti te ab illa hora ita crediturum, sicut in Romano Concilio te jurasse est superius comprehensum. *De eadem Synodo* Guitmundus *lib. III. ita scribit*: Ecclesia in ipsa domo quondam Romani Imperatoris, donum obtinet Salvatoris. Inde enim ipsa per B. Leonem Papam hæc Berengariana figmenta mox suo exortu damnavit. Deinde per hunc ipsum qui nunc præest Dominum Gregorium Papam, tunc Archidiaconum ejusdem Romanæ Sedis, in Concilio „ Turonensi convicit: ipsumque Berengarium, (ut videbatur) correctum, ac propriæ „ manus Sacramento satisfacientem, clementer suscepit.

Hujus Synodi meminit *Eusebius Bruno* Andegavensis Episcopus in Epistola ad *Berengarium*, eamque mediam inter alias duas collocat, quarum nulla apud alios Scriptores mentio, unam Turonicam, alteram Andegavensem, jussu *Fulconis* Andegavorum comitis habitam, in quibus pariter confixa est Berengariana Hæresis. „ Nos, *inquit*, totius „ Ecclesiæ scandalum jure meritoque exhorrescimus, cum salubriter & cum quiete Pacis „ Christianæ contenti vivere possimus verborum Christi simplici compendio & sufficienti „ Sanctæ Fidei firmitate; quantum nos sentimus, & multos nobis satis superiores viros sentire cognoscimus. Hoc consilio, quærimonia, quæ in præsentia Domini Geraldi tunc Legati apud Turonem emersit, sedata est. Hoc consilio eodem tumultus qui „ in audientia Domini Eldebrandi in eadem civitate efferbuit, sopitus est. Hac veridica Confessione exactioni Principis hujus nostri, in Capellula cujus in vestra Epistola „ mentionem fecistis, satisfactum est; & rediviva pestis, quæ, nescio quorum improbitate exagitata, caput extulerat, Domini Bisontinensis Archiepiscopi, & Eruditorum qui adfuerunt, auctoritate calcata est.

De eadem Synodo Turonensi hæc habet Anonymus Chiffletianus: „ Victor quoque „ Papa, & in Sede & in Auctoritate successor Sancti Leonis Papæ, misso Legato in „ Gallias venerabili Hildebrando, tunc Archidiacono, sed nostri temporis Apostolico, Generalem Synodum Turonis congregavit: in qua ipse Beringerius accepta optione defendendi se, cum se penitus defendere non posset, sub Jurejurando propriam hæresim „ anathematizavit, & communem Sanctæ Ecclesiæ Fidem de virtute Corporis & Sanguinis Domini se deinceps servaturum sub eodem Juramento promisit, licet postea „ ad eamdem hæresim redierit.

Hanc Synodum spectat *Durandus* Troarnensis Abbas, ita scribens de Berengarianis in Concilio Parisiensi damnatis: *Quamobrem territi, non multo post in Concilio super Fidei*

Fidei suæ statu conventi; ita se sicut Ecclesia tenet Catholica, credere fideliter, & sæpere publice professi sunt; delatisque Sanctorum Pignoribus, ut omnibus satisfacerent, atque de veritate Fidei, quam professi fuerant, eos qui aderant certos facerent, Sacramentum dederunt. Tum subdit, *Eos ad apostasiam & vomitum priorem rediisse.* Turonensi Concilio adfuisse *Lantfrancum*, *& profundissimis disputationibus Berengarium palam evicisse*, testatur *Ordericus Vitalis* libro IV. *Historiæ Ecclesiasticæ*.

ARTICULUS XIII.

Nicolaus II. Pontifex Maximus Berengarii Hæresim in Synodo Romana damnavit: In qua Berengarius ejuravit errorem.

POst *Victoris II.* obitum, & *Stephani X.* qui ipsi successit, brevem Pontificatum, *Nicolaus II.* ad Romanæ & universalis Ecclesiæ regimen assumptus, Concilium centum & tredecim Episcoporum Romam convocavit, celebravitque anno millesimo quinquagesimo nono. In eo Concilio, quod *Lantfrancus*, *Guitmundus*, & *Algerus* commemorant, *Berengarius* præsens, a *Lantfranco* convictus est, ut *Henricus de Crygthon* lib. II. *De eventibus Angliæ*, cap. V. testatur; necnon ab *Alberico* Cassinensi Diacono, qui & ibi librum *De Corpore Domini* contra ejus hæresim edidit, ut refert *Leo Ostiensis* in Chronico Cassinensi. Damnata hæresis; *Berengarius* errorem ejuravit; libros perversi dogmatis, præsertim librum *Joannis Scoti*, ex quo hæresim hauserat, in ignem conjecit; Formulæ Fidei quam *Humbertus* Cardinalis & Sylvæ-Candidæ Episcopus edidit Summi Pontificis mandato, subscripsit. De ista Synodo ita scribit *Lantfrancus* lib. „ De Corpore & Sanguine Domini, *cap.* I. Non es contentus, ut perversus perversa „ dicas, nisi etiam prava Scripta per pravos Discipulos tuos in diversas regiones trans- „ mittas. Et cætera quidem a beatæ memoriæ Nicolao totius Christiani nominis Sum- „ mo Pontifice, & a centum tredecim Episcopis Romæ audita, examinata, atque da- „ mnata sunt. Tu quoque inclinato corpore, sed non humiliato corde, ignem accen- „ disti, librosque perversi dogmatis in medio sancti Concilii in eum conjecisti, jurans „ per id quod rebus omnibus incomparabiliter majus est, Fidem a Patribus, qui præ- „ sentes erant, traditam inviolabiliter te servaturum, veteremque doctrinam tuam de „ Corpore & Sanguine Domini, ab illa die aliis non prædicaturum. " Idem testatur *Anonymus Chifflerianus*, in Opusculo *De Berengarii damnatione multiplici*.

Fidem porro Catholicam de Eucharistiæ veritate in Synodo Romana *Nicolai II.* Berengarius sub hac forma professus est. „ Ego Berengarius indignus Diaconus Ecclesiæ „ Sancti Mauritii Andegavensis, cognoscens veram, Catholicam & Apostolicam Fidem, „ anathematizo omnem hæresim, præcipue eam de qua hactenus infamatus sum quæ „ adstruere conatur: Panem & vinum, quæ in Altari ponuntur, post consecrationem, „ solummodo Sacramentum, & non verum Corpus & Sanguinem Domini nostri Jesu „ Christi esse, nec posse sensualiter in solo Sacramento manibus Sacerdotum tractari, „ vel frangi, aut Fidelium dentibus atteri. Consentio autem Sanctæ Romanæ & „ Apostolicæ Sedi, & ore & corde profiteor de Sacramentis Dominicæ Mensæ eam fi- „ dem tenere, quam Dominus & venerabilis Papa Nicolaus, & hæc Sancta Synodus, „ auctoritate Evangelica & Apostolica tenendam tradidit, mihique firmavit: scilicet, „ Panem & vinum quæ in Altari ponuntur, post consecrationem, non solum Sacra- „ mentum, sed etiam verum Corpus & Sanguinem Domini nostri Jesu Christi esse, & „ sensualiter, non solum Sacramento, sed in veritate, manibus Sacerdotum tractari, „ frangi, & Fidelium dentibus atteri: Jurans per Sanctam & homousion Trinitatem, & „ per hæc Sacrosancta Christi Evangelia. Eos vero qui contra hanc Fidem venerint, „ cum dogmatibus & sectatoribus suis æterno anathemate dignos esse pronuntio. Quod „ si ego ipse aliquando aliquid contra hæc sentire, aut prædicare præsumpsero, sub- „ jaceam Canonum severitati. Lecto & perlecto sponte subscripsi. Istam Fidei Formulam referunt *Lantfrancus* cap. II. & *Algerus* libro I. cap. 19. & ex iis *Yvo Carnotensis* in Decreto, & *Gratianus* in Canone *Ego Berengarius*, *De Consecratione*, *Di-*

ſtinct. II. Profeſſionem illam Fidei, ſubſcriptione *Berengarii* firmatam *Nicolaus II.* miſit per urbes Italiæ, Galliæ, & Germaniæ, & ad quæcumque loca fama ejus pravitatis pervenire potuerat, ut Eccleſiæ omnes, quæ ob illius hæreſim ſcandalum paſſæ fuerant, de ipſius converſione Deo gratias agerent. Ita refert laudatus *Lantfrancus*.

Quo ſenſu Chriſti Corpus in Euchariſtia frangi, Berengarius in Confeſſione ſua dixerit. Extat MS. in Bibliotheca S. Victori.

De ſenſu verborum, quibus hac in Formula damnatur tamquam hæreſis dogma illud, quo aſſeritur Corpus Chriſti *non poſſe ſenſualiter, niſi in ſolo Sacramento, manibus Sacerdotum tractari, vel frangi, aut dentibus Fidelium atteri*, variæ exortæ ſunt inter Catholicos quæſtiones. Una ex his fractionem Hoſtiæ ſacræ ſpectat. Nonnulli quippe hanc in ſigno ſeu ſpeciebus Sacramentalibus dumtaxat, alii in ipſo Chriſti Corpore illam exerceri ſentiebant. Illi in Euchariſtia poſt ſubſtantiæ converſionem panis ſpecies ſeu accidentia ſupereſſe aſſerebant, quæ revera frangerentur: negabant iſti. Primam ſententiam propugnavit *Magiſter Petrus Abaelardus*, cui hoc nomine dicam erroris ſcripſit *VValterius Abbas* Regalis Monaſterii *S. Victoris* Pariſienſis lib. 3. *Contra quatuor Labyrinthos Franciæ*, id eſt *Abaelardum, Petrum Lombardum, Petrum Pictavenſem, & Gilbertum Porretanum*, cap. 21. ubi ſic de ipſo loquitur: „ Demum venit ad Berengarium. „ Hic enim Hæreticus aſſerebat, in figura & in Sacramento totum fieri, nihil in veritate. Poſtea vero convictus coram Nicolao Papa & pluribus Epiſcopis, confeſſus eſt „ etiam & juravit; panem ſcilicet & vinum poſt conſecrationem, non ſolum Sacramentum, ſed etiam verum Corpus & Sanguinem Chriſti eſſe; & ſenſualiter non „ ſolum Sacramento, ſed etiam veritate, manibus Sacerdotum tractari & frangi, & „ Fidelium dentibus atteri. Ecce Catholica fides. Iſte autem Scholaſticus ſic exponit: „ Vere quidem ait, eſt, ſed in Sacramento tantum. *Item ait*: Sane dici poteſt fra„ ctio illa & partitio, non in ſubſtantia Corporis, ſed in ipſa forma panis Sacramentali fieri, ut vera fractio & partitio ſit ibi, quæ fit non in ſubſtantia, ſed in Sa„ cramento, id eſt, in ſpecie... Ideoque illa Berengarii verba ita diſtinguenda ſunt, „ ut ſenſualiter, non modo Sacramento, ſed in veritate dicatur Corpus Chriſti tractari manibus Sacerdotum, frangi quoque & atteri dentibus. Vere quidem, ſed in Sa„ cramento tantum. Vera eſt igitur ibi attritio & partitio: Ecce dum Catholicam „ Fidem, nulla prorſus diſtinctione indigentem ſolitis ſibi argumentationibus diſtinguit; „ alterum ſe probat Berengarium. Nam ſicut ille aſſerebat, Omnia fiunt, ſed in Sacramento tantum: ita & hic. Ille vero correctus addidit Sacramento, & fractioni, at„ tritioni etiam dentium, veritatem quam negabat: iſte contra in omnibus veritatem „ ſubtrahit, dum aſſerit omnia fieri, non in ſubſtantia, ſed in ſpecie viſibili, & forma „ panis, & Sacramento tantum. “ In *Abaelardum* haud æquus eſt *Walterius*, cum ipſi *Berengarii* errorem tribuit. Euchariſtiam verum Chriſti corpus contra *Berengarii* hæreſim profitebatur: Panem in ſubſtantiam Corporis Chriſti converſum, ſolam panis formam Sacramentalem ſeu ſpeciem viſibilem manere, cum Eccleſia aſſerebat; ſed fractionem & attritionem, non in ipſo ſacro Corpore, ſed in Symbolo, ſeu ſpecie exerceri, quod ab annis quadringentis canit Eccleſia in Proſa Sanctiſſimi Sacramenti ab Angelico Doctore compoſita: *Nulla rei fit ſciſſura, ſigni tantum fit fractura.*

Idem cum *VValterio* ſenſit *Abbaudus* Abbas in Tractatu *De fractione Corporis Chriſti*, quem edidit vir doctiſſimus *Domnus Mabillonius* Tomo III. *Veterum Analectorum*. Sic enim ait: *Secundum fidem Evangelii quod dicit*, Benedixit & fregit; *Apoſtoli quoque qui dicit*: Panis quem frangimus: *Lucæ etiam Evangeliſtæ qui dicit*, Panis fractionis; *Conteſtante nihilominus ſpiritali ratione fultus, corde credo, hic confiteor ad ſalutem, quia veraciter Corpus Chriſti manibus frangitur Sacerdotis ..... Verumtamen ponamus aliquem conceſſiſſe, quod vere non frangatur Corpus Chriſti, ut videamus qui fructus inde naſcatur. Dic ergo mihi, obſecro te, unde potero ſcire quod verum loquatur Evangeliſta, cum dicit*, Hoc eſt Corpus meum, *ſi fefellit quando dixit*, fregit? *Identidem ſi mentitur Apoſtolus dicens*, Panis quem frangimus; *unde credam quod verum dicat, quando ſequitur*: Communicatio Corporis Chriſti eſt? *Itaque qui vere frangi Corpus Chriſti non concedit, totam fidem tanti Sacramenti, quantum in ſe eſt, fregit*. Non repugnare contendit, quod vere frangatur nobis Chriſti Corpus, & nihilominus integrum in ſe maneat: ſicut puellam mortuam eſſe, & vivere non repugnat, quia homini-

minibus mortua est, Deo vivit: unde Christus ait: *Non est mortua puella, sed dormit*: Evangelista autem: *Scientes quia mortua est*. Porro *Majorem contrarietatem habet mortuum esse, & non esse, quam frangi quid, & integrum manere*. Præterea: *Apud nos localis divisio, fractionis comprobatio est, quia membrum quod a se invicem disjunctum & localiter divisum videmus, fractum esse tenemus. Porro apud Deum, sicut veraciter dictum est, secundum tempus, Mille anni sicut dies unus: ita æque veraciter dici potest, secundum locum, mille, sive quot vis, aut certe omnia loca, apud Deum quasi unus locus. Ei quippe qui semper ubique totus præsens est, localis absentia nil absentare, localis longinquitas nil longinquare, localis divisio nil potest dividere. Quod ergo apud nos fractum est, quia localiter divisum est, apud Deum integrum manet, cui omnia loca unus locus est. Quod cum etiam de aliis rebus corporalibus dici possit, quanto magis de illo corpore, quod personaliter illi substantiæ conjunctum est, quæ semper ubique tota præsens est?* Accedit quod *Apud nos membrum quod fractum & a corpore suo divisum est, mortuum esse constat. Illius vero corporis etiam fracti quælibet particula non modo viva, sed etiam vita est, si quis fideliter accipit. Quod ergo vim & plusquam vim integri obtinet, etiam cum frangitur, integrum jure dici potest*. Fractionem vero in accidentibus exerceri negat *Abbaudus*, quia in eo errore est, quod accidentia non maneant. *Cogitaveram*, inquit, *& illis aliqua respondere, qui dicunt ipsum Corpus non frangi, sed in albedine ejus & rotunditate aliquid factitari: sed recogitans ineptum esse in Evangelio Christi de albedine & rotunditate disputare, a maturis talia auribus dimovens, Dialecticis aut certe pueris talia permisi. Præsertim cum quivis facile videat, albedinem seu rotunditatem ab ipso corpore, quod vel album, vel rotundum est, separari non posse, ita ut ab ipso non fracto, hæc per se singulariter non frangantur*. Hæc isto loco observare operæ pretium duxi.

ARTICULUS XIV.

Berengarius post Romanam Synodum Nicolai II. ad ingenium reversus, Hæresim ut prius docuit, Alexandri II. qui Nicolao successit, paterna monitione insuperhabita.

POst Romanam Synodum reversus in Gallias *Berengarius* cum *Henricum I.* Regem Christianissimum hæreseos hostem infensissimum obiisse, ipsique successisse *Philippum I.* vix dum septennem cerneret, Hæresim, quam pœnarum metu ejuraverat, rursus docere cœpit. Fidei Professionem in Romana Synodo propria subscriptione ac juramento firmatam temeravit, librumque edidit contra sanctam Synodum, contra *Humbertum* Cardinalem, Auctorem Formulæ, cujus subscriptio ipsi fuerat imperata, contra Catholicam veritatem. Cujus libri confutationem suscepit *Lantfrancus* eo quem scripsit *De Corpore & Sanguine Domini*: cujus Cap. 1. ubi commemoravit *Berengarii* Professionem in Romana Synodo *Nicolai II.* editam, subdit: *Hujus propositi sacrilegus violator, contra præfatam Synodum, contra Catholicam veritatem, contra omnium Ecclesiarum opinionem, Scriptum postea condidisti: cui in hoc Opusculo, confisus de Christi misericordia respondere disposui*.

Interea ad *Brunonem* Andegavensem Episcopum scripsit *Berengarius*, eumque obtestatus est, ut sibi publicam audientiam concederet. Negavit *Bruno*, causam ter in Provincia judicatam, & Synodi Sedis Apostolicæ Judicio finitam, retractandam non esse asserens. „ Ac nullam aliam, *inquit*, de hac re disputationem vel Controversiam, nec „ accusatores, nec defensores, nec testes, nec Judices, nec Causidicos, nec auditores, „ me quærere, procurare, congregare aliquando sciatis. Omnibus vero pro hac re, „ Conventum publicum aggregare volentibus, consensum non tribuam, confluentibus „ Humilitatis meæ personam subtraham, confligentibus audientiam, perseverantibus „ communionem. Est enim causa ter Provinciæ nostræ Judicio terminata, quarto Sedis „ Apostolicæ Synodi sententia extincta.

Alexander II. qui *Nicolao II.* in Cathedra *S. Petri* successit, cum audivisset *Berengarium Romanos Pontifices, & Sanctam Romanam Ecclesiam* verbis & scriptis insectari,

Sanctum *Leonem IX.* non Pontificem, sed Pompificem, & Pulpificem, Romanam Ecclesiam, vanitatis Concilium & Ecclesiam malignantium; Romanam Sedem, non Apostolicam, sed Sedem Satanæ, dictis & Scriptis appellare; & hæresim suam, post tot Synodicas damnationes & ejurationes, clanculo per Discipulos suos usquequaque disseminare: *Literis eum satis amice præmonuit, ut a Secta sua cessaret, nec amplius Sanctam Ecclesiam scandalizaret. Ille autem ab incœpto desistere noluit, hocque ipsum eidem Apostolico Literis suis remandare non timuit.* Ita refert *Anonymus Chiffletianus* in Opusculo *De Berengarii damnatione multiplici*.

ARTICULUS XV.

Berengarii Hæresis in Synodo Rothomagensi damnata, in eaque asserta est Catholica de Eucharistia Fides.

ANno Christi 1063. *Maurilius* Rothomagensis Archiepiscopus, adstante *Willelmo* Normanorum Duce, cum omnibus Suffraganeis suis, in Ecclesia recens instaurata Concilium habuit de castitate conservanda, & cæteris SS. Patrum Institutionibus, Pastorum incuria negligenter postpositis, viriliter restituendis, ut testantur Acta Archiepiscoporum Rothomagensium ab Anonymo Cœnobii *S. Audoeni* ejusdem urbis Monacho scripta sub *Gregorii VIII.* Pontificatu, & edita a *P. Mabillonio*, Tom. II. *Veterum Analectorum*. In eo Concilio Fides Catholica de Corpore & Sanguine Domini in Eucharistia communi assensu firmata est, & *Berengarii* Hæresis damnata, ejusque Sectatores anathemate confixi, his verbis: „ Corde credimus, & ore profitemur, panem „ in Mensa Dominica propositum, panem tantum esse ante consecrationem: sed in „ ipsa consecratione ineffabili potentia Divinitatis converti naturam & substantiam pa- „ nis in naturam & substantiam carnis; carnis vero non ullius alterius, sed illius quæ „ concepta est de Spiritu Sancto, nata ex Maria Virgine, quæ etiam propter nos & „ propter nostram salutem flagellis cæsa jacuit in sepulchro, tertia die resurrexit a „ mortuis, & sedet ad dexteram Dei Patris. Similiter vinum, quod aquæ mixtum in „ Calice sanctificandum proponitur, vere & essentialiter converti in eum sanguinem, „ qui per lanceam militis de vulnere Dominici lateris in redemptionem mundi feliciter „ emanavit. Anathematizamus contra hanc sanctam & Apostolicam Fidem superbe at- „ que hæretice sentientes, & impia temeritate garrientes. " Ista constant ex *Veteri Formula celebrandi Concilii Provincialis in Ecclesia Rothomagensi*, quam ex Libro Benedictionali ejusdem Ecclesiæ, scripto XI. Sæculo, edidit *Mabillonius* Tom. II. *Veterum Analectorum*. In eodem Concilio decretum esse ut in posterum ordinandi Episcopi hanc Fidei Formulam profiterentur, fidem facit *Ritus Ordinandi Episcopi in Metropoli Rothomagensi*, ex eodem Libro ibidem editus.

ARTICULUS XVI.

Berengarii damnatio in Concilio Pictavensi anno 1075. rursus conclamata est.

GRegorio *VII.* Sedi Apostolicæ præsidente, anno millesimo septuagesimo quinto, Idibus Januarii, Concilium Pictavis celebratum est, Præside *Giraudo* Episcopo Engolismensi, Sedis Apostolicæ Legato, in quo Fides Catholica de veritate Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia confirmata est, & *Berengarius* novo Anathemate confixus, ut *Chronicon Maleacense* commemorat. *Pictavis*, inquit, *fuit Concilium, quod tenuit Giraudus Legatus, de Corpore & Sanguine Domini, in quo Berengarius . . . ferme interemptus est.*

ARTICULUS XVII.

Hæresis Berengarii a Gregorio VII. in duabus Synodis Romanis damnata est: in quibus illam semel & iterum ejuravit duplici Professione Fidei edita.

ANno Domini 1078. *Gregorius* VII. in Festo omnium Sanctorum Concilium habuit, ut Berengarianam causam, quam olim in Concilio Turonensi judicaverat, dum Legatum Apostolicum in Galliis ageret, omnino finiret. In eo *Berengarium* Synodaliter conventum ut ab hæresi sua resipisceret, inducias ad proxime futuram Synodum obtinuisse, *Bertoldus Constantiensis* testatur. Fidei professionem interim edidit subdolis verbis conceptam, qua Patribus cum satis non fecisset, amplius rei examen ad Synodum anni sequentis dilatum est. Fidei Professio a *Berengario* in prima illa *Gregorii* VII. Romana Synodo edita sic habet: *Profiteor panem Altaris post consecrationem esse verum Corpus Christi, quod natum est de Virgine, quod passum est in Cruce, quod sedet ad dexteram Patris: Et vinum Altaris, postquam consecratum est, esse verum Sanguinem qui manavit de latere Christi. Et sicut ore pronuntio, ita me in corde habere confirmo. Sic me adjuvet Deus, & hæc sacra.* Hancce Fidei Formulam ex veteri Codice MS. *Berengarii* refert *Mabillonius* Tom II. *Veterum Analectorum*, pag. 487.

Aliud Concilium anno sequenti 1079. mense Februario, Indictione II. celebratum est ab eodem Pontifice, in quo *S. Bruno*, qui postmodum fuit Signinus Episcopus, & *S. Wolphemus* Abbas Brunilerensis in *Berengarium* disputarunt. Extat *S. Wolphemi* Epistola ad *Meginhardum* Abbatem scripta contra *Berengarii* hæresim, quam refert *Conradus* Monachus in ejus Vita apud *Surium* die 22. Aprilis. De hac Synodo ejus Acta in Regesto *Gregorii* VII. & in Chronico Virdunensi *Hugonis Flaviniacensis* hæc habet: „ Omnibus igitur in Ecclesia Salvatoris congregatis, habitus est sermo de Corpore & „ Sanguine Domini nostri Jesu Christi, multis hæc, nonnullis illa prius sentientibus. „ Maxima siquidem pars panem & vinum per sacræ orationis verba, & Saderdotis con„ secrationem, Spiritu Sancto invisibiliter operante, converti substantialiter in Corpus „ Dominicum de Virgine natum, quod & in cruce pependit, & in Sanguinem, qui „ de ejus latere militis effusus est lancea, asserebat, atque auctoritatibus orthodoxo„ rum Sanctorum Patrum, tam Græcorum, quam Latinorum, modis omnibus defen„ debat. Quidam vero cœcitate nimia & longa perculsi, figuram tantum substantiale „ illud corpus, in dextera Patris sedens, esse, seque & alios decipien tes quibusdam „ cavillationibus conabantur adstruere. Verum ubi cœpit res agi, prius etiam quam „ tertia die ventum fuerit in Synodo, defecit contra veritatem niti pars altera: Nem„ pe Sancti Spiritus ignis emolumenta palearum consumens, & fulgore suo falsam „ lucem diverberando obtenebrans, noctis caliginem vertit in lucem. Denique Beren„ garius hujus erroris Magister, post longo tempore dogmatizatam impietatem, errasse „ se coram Concilio frequenti confessus, veniamque postulans & orans, ex Apostolica „ clementia meruit. „ Fidem autem Catholicam de Eucharistia sub hac verborum Formula professus est: „ Ego Berengarius corde credo, & ore confiteor, panem & „ vinum, quæ ponuntur in Altari per Mysterium sacræ Orationis, & verba nostri „ Redemptoris, substantialiter converti in veram & propriam ac vivificatricem Car„ nem & Sanguinem Domini nostri Jesu Christi, & post consecrationem esse verum „ Christi Corpus, quod natum est de Virgine, & quod pro salute mundi oblatum in cru„ ce pependit, & quod sedet ad dexteram Patris; Et verum Sanguinem Christi, qui „ de latere ejus effusus est, non tantum per signum & virtutem Sacramenti, sed in „ proprie tate naturæ, & veritate substantiæ, sicut in hoc brevi continetur, & ego „ legi, & vos intelligitis. Sic credo, nec contra hanc Fidem ulterius docebo. Sic „ me Deus adjuvet, & hæc sancta Dei Evangelia. Ista constant ex *Bertoldo Constantiensi* Auctore coævo, qui subdit Summum Pontificem præcepisse *Berengario* Auctoritate Dei Omnipotentis, & Sanctorum Apostolorum *Petri & Pauli*, ut de Corpore & Sanguine Domini numquam ulterius cum aliquo disputare, vel aliquem docere præsumeret, exce-

pta causa reducendi ad fidem hanc eos, qui per ejus doctrinam ab ea recesserant. Eadem refert *Lanfrancus* lib. *De Corpore & Sanguine Domini*, cap. 11. eamdemque *Berengarii* Confessionem describit. Gallias repetenti *Berengario*, *Gregorius* VII. Apostolicæ protectionis literas dedit ad *Radulphum* Turonensem Archiepiscopum, & *Eusebium* Episcopum Andegavensem ut eum sua vice a *Fulconis* Comitis Andegavensis infestationibus tuerentur. Dedit ipsi & alias literas ad Fideles universos, quibus ipsum hæreticum appellari prohibuit. Has ex MS. Codice Monasterii *Sancti Albini* Andegavensis edidit Vir Clarissimus *Franciscus Royus* in erudita Dissertatione de Vita, hæresi, & pœnitentia Berengarii. Posteriores editæ sunt Tom. II. *Spicilegii Dacheriani*, pag. 508.

De duabus Synodis Romanis a *Gregorio VII.* in causa *Berengarii* celebratis, *Anonymus Chiffletianus* ita scribit: „ Quapropter Reverendissimus Papa Gregorius VII. Successor „ Alexandri, iterum eidem Beringerio audientiam in duabus Synodis generalibus Ro„ mæ concessit. Sed cum ipse Sectam suam Catholicæ Fidei contrariam denegare non „ posset; iterum sub juramento eamdem abdicare, & Fidem Catholicam profiteri de„ legit, sicut in superioribus Conciliis fecit. " Tum de Conciliis omnibus a se commemoratis subdit; „ Tot igitur Conciliis Beringerianam hæresim damnatam percepimus, „ tum ex fidelium relatione virorum qui eisdem Conciliis interfuerunt, tum ex Rege„ stis Romanorum Pontificum, tum ex Scriptis religiosorum virorum, qui de his fi„ delissime scripserunt. Nam eadem Concilia nostris temporibus infra 40. annos ce„ lebrata reperiuntur, quot anni ab exordio Pontificatus S. Leonis Papæ usque in „ præsentem annum computantur, qui est ab Incarnatione Domini 1088. Unde & ad„ huc multi vivunt, qui eisdem Conciliis interfuerunt. Ultimæ quoque generali Syno„ do sub Gregorio Papa VII. anno Dominicæ Incarnationis 1079. ipsi interfuimus, & „ vidimus quando Beringerius in media Synodo constitit, & hæresim de Corpore Do„ mini coram omnibus propriæ manus sacramento abdicavit sub præsentia Gregorii „ Papæ, Henrici Patriarchæ Aquilejensis & Reverendissimorum Episcoporum Petri Al„ banensis, Beati Anselmi Lucensis, Landulfi de Pisa, Reginherii de Florentia, Hu„ gonis Diensis, Altmanni Pataviensis, & reliquorum centum quinquaginta Episcoporum „ & Abbatum & innumerabilium Clericorum.

ARTICULUS XVIII.

Post ultimam Synodum Romanam in sua causa sub Gregorio VII. habitam, aliquandiu in hæresi, quam ficto animo ejuraverat, Berengarius perstitit.

ID probat Concilii Burdegalensis convocatio anno 1080. facta per *Hugonem* primum Diensem Episcopum, deinde Archiepiscopum Lugdunensem, Sedis Apostolicæ Legatum, *In quo Berengarius reddidit Fidei suæ rationem*; ut Chronicon Malleacense testatur. Non fuisset autem necessaria hujusmodi Synodi celebratio, si *Berengarius* in ea quam professus fuerat Fide constans permansisset.

Idem probat *Bertoldi* Constantiensis Presbyteri testimonium ad annum 1083. scribentis: „ Berengarius, novæ hæresis de Corpore Domini auctor, eo tempore deficiens „ abiit in locum suum. Qui licet eamdem hæresim sæpissime in Synodo abjuravit, ad „ vomitum tamen suum canino more non expavit redire. Nam & in Romana Synodo „ canonice convictus, hæresim suam in libro a se descriptam combussit, & abjuratam „ anathematizavit; nec tamen postea dimisit.

Denique, quod palmare argumentum est, id probat Scriptum *Berengarii*, quo tertiam Fidei Professionem rescindit, ac ad ejus subscriptionem metu suplicii se inductum testatur. Hanc probationem ex Codice MS. eruit doctissimus *P. Mabillonius*.

AR-

ARTICULUS XIX.

Berengarius Orthodoxus & Pœnitens obiit :

B*Ertoldi* laudatum superius testimonium suaderet *Berengarium* in hæresi obiisse, nisi domestici sciptores, aliique numero plures, auctoritate præstantiores, ipsum Orthodoxum & Pœnitentem obiisse testarentur. Ejus rei fidem faciunt imprimis veteres Membranæ Laureacenses: *Tunc*, inquiunt, *Berengarius Roma discedens*, *Turones venit, ibique in Insula quæ S. Cosmæ dicitur, sæculi pompis abrenuntians, fere per viginti & octo annos Domino militavit: Aliique plures Canonici Sancti Martini, Sancto Spiritu, necnon salutari ejus admonitione instructi, mutatis vestibus sese ad Insulam contulerunt*. Error est in numeris, & legendum omnino videtur, *per octo annos*, non per *viginti & octo*, cum obierit anno octavo post Concilium Burdigalense, quod ultimum in ejus causa celebratum est, scilicet anno 1088. die sexto Januarii.

Idem probatur testimonio locupletissimo *Clari* Floriacensis Monachi in Chronico *S. Petri Vivi*, quod Monasterium est apud Senonas, ad annum 1083. *Berengarius Turonensis Magister*, inquit, *& admirabilis Philosophus, amator pauperum effloruit. Hic composuit Orationem illam, quæ sic incipit*: Juste Judex Jesu Christe. *Post hæc, fidelis & vere Catholicus vitam finivit*. Chronicon autem suum scripsit *Clarius* ineunte Sæculo XII. paulo post obitum *Berengarii*.

Idem probatur testimonio *VVillelmi Malmesburiensis* lib. 3. de Gestis Regum Anglorum. „ Porro, *inquit*, licet Berengarius primum calorem juventutis aliquarum hære„ sum defensione infamaverit, ævo austeriore ita resipuit, ut sine retractatione a qui„ busdam habeatur Sanctus, innumeris bonis, maxime autem humilitate & eleemosynis „ approbatus, largarum possessionum dispertiendo Dominus, non abscondendo & ado„ rando famulus: femineæ venustatis adeo parcus, ut nullam conspectui suo patere„ tur admitti, ne formam videretur delibasse oculo, quam non pruriebat animo. Non „ aspernari pauperem, non adulari divitem; secundum naturam vivere, habens vi„ ctum & vestitum, juxta Apostolum, his contentus esse. " Subjicit *VVillelmus* Epitaphium tumulo *Berengarii* inscriptum ab *Hildeberto* Cenomanensi postea Episcopo, in quo metas veræ laudis ille transilivit amore incitatus. Sic autem habet:

Quem modo miratur, semper mirabitur orbis,
Ille Berengarius non obiturus obit.
Quem sacræ Fidei fastigia summa tenentem,
Jani quinta dies abstulit, ausa nefas,
Illa dies, damnosa dies, & perfida mundo,
Qua dolor, & rerum summa ruina fuit.
Qua status Ecclesiæ, qua spes, qua gloria Cleri,
Qua cultor Juris Jure ruente ruit.
Quidquid Philosophi, quidquid cecinere Poetæ,
Ingenio cessit eloquioque suo.
Sanctior & major sapientia majus adorta,
Implevit sacrum pectus & ora Deo.
Pectus eam volvit, vox protulit, actio prompsit,
Singula factori sic studuere suo.
Vir sacer & sapiens, cui nomen crescit in auras,
Quo minor est quisquis maximus est hominum.
Qui census peperit, partos servavit honores,
Cui potior pauper divite, jusque lucro.
Cui nec desidiam, nec luxum res dedit ampla,
Nec tumidum fecit multus & altus honos.
Qui nec ad argentum, nec ad aurum lumina flexit;

Sed doluit quoties, cui daret hæc, aberat.
Qui non cessavit inopum fulcire ruinas,
Donec inops dando pauper & ipse fuit:
Cujus cura sequi naturam, Legibus uti,
Et mentem vitiis, ora negare dolis.
Virtutes opibus, verum præponere falso,
Nil vacuum sensu dicere, nil facere.
Lædere nec quemquam, cunctis prodesse, favorem
Et populare lucrum pellere mente, manu.
Cui vestis textura rudis, cui non fuit umquam
Ante sitim potus, nec cibus ante famem.
Quam pudor hospitium statuit sibi, quamque libido
Incestos superat, tam superavit eam.
Quem natura parens cum mundo contulit, inquit,
Degenerant alii, nascitur iste mihi.
Quæque vagabatur & pene reliquerat orbem,
Inclusit sacro pectore Justitiam.
Vir sacer a puero, qui quantum præminet orbi
Fama, tam famæ præminet ipse suæ.
Fama minor meritis cum totum pervolet orbem,
Cum semper crescat, non erit æqua tamen.
Vir pius atque gravis, vir sic in utroque modestus,
Livor ut in neutro rodere possit eum.
Livor enim deflet, quem carpserat antea, nec tam
Carpsit & odit eum, quam modo laudat, amat.
Quam prius ea vita, tam nunc ex morte gemiscit,
Et queritur celeres hujus obiisse dies.
Vir vere Sapiens, & parte beatus ab omni:
Qui cœlos anima, corpore ditat humum.
Post obitum vivam secum, secum requiescam,
Nec fiat melior sors mea sorte sua.

Hæc *Hildeberti* musa paulo in laudes *Berengarii* profusior, ut recte notat *VVillelmus Malmesburiensis*, ipsum nihilominus Catholicum & Pœnitentem obiisse probat. Sortem enimvero meliorem peroptasset *Hildebertus* sorte viri in hæresi defuncti & ad inferos detrusi. Subdit Willelmus Malmesburiensis. „ Berengarius plane quamvis ipse sententiam correxerit, omnes tamen, quos ex totis terris depravaverat, convertere nequivit. „ Adeo pessimum est alios exemplo vel verbo a bono infirmare: Quia fortassis peccatum te gravabit alienum, cum deletum fuerit tuum. *Et infra:* Quin & ipse die „ Epiphaniorum moriens, gemituque producto, recordatus, quot miseros quondam „ adolescens primo erroris calore secta sua infecerit: Hodie, inquit, in die Apparitionis suæ apparebit mihi Dominus meus Jesus Christus, propter pœnitentiam, ut „ spero, ad gloriam; vel propter alios, ut timeo, ad pœnam.

Willelmo Malmesburiensi circa Berengarii Pœnitentiam & pium obitum consentiunt *S. Antoninus*, Chronici P. II. Tit. XVI. §. XX. *Vincentius Bellovacensis* in Speculo Historiali lib. 25. cap. 30. *Martinus Polonus* in Henrico II. Imperatore, *Philippus Jacobus Bergomensis* in Supplemento Chronicorum lib. 12. *Joannes Bromton* in Chronico &c.

Idem probatur ex *Baldrico* Burguliensi primum Abbate, Dolensi deinde Episcopo *Berengarii* æquali, qui ipsum hoc Encomio post mortem exornavit;

Tota Latinorum facundia marcida floret,
Dum Berengario Turoni viguere Magistro:
Porro Latinorum facundia florida marcet,
Invida sors Turonis ubi tantum lumen ademit.

Clau-

Clauditur in Yano tibi, Doctor, janua vitæ;
Vel magis in Yano patuit tibi janua vitæ.
En tua, magne Senex, jacet hoc ſub fornice gleba,
Ad reditum propriæ ſuſpirans conditionis:
Promittatque licet veniam tibi ſpes meritorum,
Hanc tamen acceleret Lector pia vota vovendo.

Denique in Codice *MS. B. Martini* Turonenſis, *Berengarii* obitus his verbis adſcriptus eſt: *Obiit Magiſter Berengarius Grammaticus, fidelis & vere Catholicus, anno Domini* 1088. *Philippi I. Francorum Regis anno* 28. *Urbani Papæ anno IV.* Et Turonenſis Eccleſiæ *S. Martini* Canonici ipſi velut homini in Fide Catholica & Eccleſiæ communione defuncto, jam inde ab ejus obitu juſta perſolvunt, quotannis ad ejus tumulum, qui in Clauſtro *S. Coſmæ* viſitur, Feria III. Paſchæ convenientes, & Pſalmum *De profundis*, pro ejus requie canentes. Utinam Hæretici noſtrates, qui ejus auctoritate ac magiſterio gloriantur, ejus ad gremium Eccleſiæ reditum, & erroris emendationem imitentur: & *Qui Berengarium ſequuntur errantem, ſequantur pœnitentem!* Cum Berengario tamen haud ſepulta eſt ejus hæreſis. Unde *Urbanus II.* in Synodo Placentina anno milleſimo nonageſimo quarto, hanc iterum damnare operæ pretium exiſtimavit, ut *Bertoldus Conſtantienſis* Presbyter in Chronico teſtatur: *Hæreſis*, inquit, *Berengariana jam ab antiquo ſæpiſſime anathematizata, iterum damnata eſt, & Sententia Catholicæ Fidei contra eamdem firmata, videlicet: Quod panis & vinum, cum in Altari conſecrantur, non ſolum figurate, ſed etiam vere & eſſentialiter in Corpus & Sanguinem Domini convertantur.*

DISSERTATIO II.

De Diſſidio quod Gregorium VII. Pontificem Maximum cum Henrico III. Imperatore commiſit.

ARTICULUS I.

Henrici Regis crimina, Eccleſiæ & Reipublicæ offenſionem crearunt maximam, & Saxonum animos ab ipſo alienarunt.

HEnricus Regum Germaniæ eo nomine *Quartus*, Imperatorum *Tertius*, *Henrico* Patri in Regnum ſucceſſit quinquennis puer, ſub *Agnetis* Auguſtæ matris tutela anno Domini 1056. Ut primum adoleſcere cœpit, pravam exhibuit indolem, quam *Sanctus Anno* Colonienſis Archiepiſcopus emendare & ad rectum inflectere fruſtra conatus eſt, ipſum de Principum ſententia Matri eripiens, & ad Regnum juſte ac pie adminiſtrandum inſtituere ſatagens. Cum enim a Moderatore Sanctiſſimo manumiſſus eſt ac ſui juris eſſe cœpit, in omnis generis flagitia præceps ruit. Luxuria, tyrannis, crudelitas, avaritia, ſacrorum venundatio, Eccleſiaſticorum jurium uſurpatio, vitia ejus fuere. Hinc Eccleſiæ ſcandalum, Reipublicæ pernicies, Saxonum defectio. Ex antiquis & probatæ fidei Auctoribus hæc probanda.

Bruno in Hiſtoria Belli Saxonici *Werinhero* Meſeburgenſi Epiſcopo nuncupata bellum illud deſcripturus, prout ab his qui rebus intererant, potuerat cognoſcere, ita de *Henrici* Regis pueritia, adoleſcentia, & depravatis moribus præfatur: „ Poſtquam Henricus Imperator ab hoc ſæculo felici morte migravit, filius ejus Henricus IV. infeliciter in hoc ſæculo relictus vitæ, Regnum Patris electione communi ſuſcepit. Quod cum adhuc decenter, utpote puerulus quinquennis, gubernare non potuit, ipſum cum Regni cauſa curandum Mater ipſius Agnes venerabilis Imperatrix accepit. Sed cum procedente temporis curſu puer ætate quidem, ſed non ſapientia, vel apud Deum, vel apud homines proficeret, Matriſque monita Regio faſtu tumidus jam

„ minus

„ minus audiret; Anno Colonienſis Præſul venerandus, eum violenter Matri eripuit; „ eumque cum omni diligentia, ſicut decebat Imperatoriam Prolem, non tam Regi, „ quam Regno proſpiciens, nutrire curavit. Adoleſcentiam ingreſſus, calle virtutum „ penitus abdicato, totis viribus poſt concupiſcentias ſuas ire diſpoſuit. Quod ut libe- „ rius facere potuiſſet, prius magiſterii illius auctoritatem a ſe penitus excuſſit, & „ qui ad Regnum gubernandum fuiſſet electus, jam ſe ab aliquo gubernari eſt dedi- „ gnatus. Igitur Rex ab Epiſcupo manumiſſus, cui ſui juris eſſe cœpiſſet, tunc „ patefecit quam viam vitæ ſectari decreviſſet. Vepres enim libidinum eo fructuoſius „ in eo germinabant, quo eas nec ipſe, utpote igne primæ juventutis ardeſcens, & „ Regni luxus deliciis affluens, ab agro ſui cordis evellebat, nec eas aliquis ab eo; „ Rege videlicet monitores aſpernante, extirpare ferro correptionis audebat. „ Adelbertum Bremenſem Epiſcopum adulatorem & hypocritam, in juvenis Principis familiaritatem irrepſiſſe & ejus vitia foviſſe ſubdit. „ Hac igitur, *inquit*, Epiſcopi non Epi- „ ſcopali doctrina Rex in nequitia confortatus, ivit per libidinum præcipitia ſicut e- „ quus & mulus, & qui multorum Rex erat populorum, thronum poſuit in ſe li- „ bidini cunctorum Reginæ vitiorum. Binas vel ternas ſimul concubinas habebat; nec „ his contentus cujuſcumque filiam vel uxorem juvenem & formoſam audierat, ſi ſedu- „ ci non poterat, ſibi violenter adduci præcipiebat. „ Narrat deinde quas Reginæ conjugi caſtiſſimæ & magni animi fœminæ ſtruxit inſidias, immiſſo in ejus cubiculum Aulico, qui furtivos amplexus ab ea rogavit. Quos cum illa diſſimulans, & ex Regis malis artibus id oriri intelligens, ore tantum eſſet pollicita, Rex in cubiculum Reginæ cum adultero noctu irrupit, ipſum tamen prævertens, ne forte infidelitatis illius, ut ſperabat, teſtis non eſſet. Illa vero adultero foris relicto, januam cito clauſit, atque *Henricum*, quaſi ipſe adulter fuiſſet, ejus pudicitiæ ſtruens inſidias convocatis puellis, fuſtibus cædi juſſit, & undique contuſum ac ſemianimem e cubiculo ejecit. Addit Bruno. „ Nobiles in hac terra mulieres, ipſe prius eis turpiter abuſus, „ ſervili conjugio turpius dehoneſtavit; . . . . Multa & magna in hoc ge- „ nere ejus flagitia ſponte prætereo. Hoc tantum hic ultimum locum teneat, quod „ in eo juſtus Judex inultum non relinquat, ignominia videlicet quam ſorori ſuæ fe- „ cit; quod eam manibus ſuis depreſſam tenuit, donec alius ex ipſius juſſu coactus, „ fratre præſente, cum ea concubuit; cui non profuit quod Imperatoris filia, quod „ ipſius utroque parente ſoror unica, quod ſacro capitis velamine Chriſto fuerat deſpon- „ ſata. *De ipſius crudelitate ſubdit Bruno:* Sed quia nefanda ſtupra nefandiora gene- „ rare ſolent homicidia, ſicut ille non unam Berſabee, libidinoſus ſtupravit, ita non „ unum Uriam crudelis interfecit. Tot enim in homicidiis immania perpetravit facino- „ ra, ut dubium ſit quæ major ſit ejus infamia libidinis inceſtæ, an crudelitatis immen- „ ſæ. „ *Cujus multa refert exempla idem Hiſtoricus.*

De Sacrilega Epiſcopatuum nundinatione *Henrico* Regi familiari ſcribit idem Auctor: „ Omnibus his malis hoc malum ſuperaddit, quod cæteris omnibus malis & „ antiquis firmamentum quo vigerent, & novis quo ſurgerent, initium dedit. Epiſco- „ pos enim non pro qualitate meritorum, ſecundum Canonum Decreta conſtituit, „ ſed ſi quis majorum pecuniam dedit, vel ipſe major ejus flagitiorum adulator ex- „ titit. Cumque alicui ſic Epiſcopatum dediſſet: ſi ei alius plus daret, vel ejus ma- „ gis facinora laudaret, illum priorem quaſi ſimoniacum fecit deponi, & iſtum ſe- „ cundum quaſi ſanctum in eodem loco conſecrari.

Quod tyrannidem ſpectat, munitiones circumquaque in Saxonia extruxit, ut populos opprimeret. *Ab agricolis*, inquit Bruno, *ad militares, a terræ fructibus ad libertatem adimendam aſcendit: & Fridericum de Monte, qui inter liberos homines vel Nobiles eximius habebatur, famulum ſuum eſſe Rex aſſeruit. Willelmum quoque, qui propter nimium cultum ſui Rex de Lothes-Luvo appellabatur, tanta crudelitate proſequitur, quod multa ei erant prædia, ſed non multa ſapientia, ut propter hos duos ab omni Saxonia præcipue facta ſit adverſus Regem conjuratio . . . . Gens vero Suevorum, audita Saxonum calamitate, clam Legatos ſuos ad illos miſit & fœdus cum eis fecit, ut neuter populus ad alterius oppreſſionem Regi ferret auxilium . . . . Si- gifridus*

gifridus Moguntinæ Sedis Archipræsul Wernero Magdeburgensi, & Burchardo Halberstatensi Episcopis Literas querimonia plenas misit, quod Rex in Episcopatu suo loca prædationibus suis faciendis apta elegisset, positisque inibi castellis & præsidiis, multa mala rebus suæ Ecclesiæ faceret, &c. *Eamdem querimoniam fecerunt ad invicem omnes pene Regni Teutonici Principes, sed tamen palam nullus audebat fateri*, &c. *Ottonem denique virum prudentem & fortem, qui natus in Saxonia, Dux erat in Bavaria, omni calliditate deponere quærebat, quod illum cum omnibus Bavaris Saxones adjuturum non dubitabat. Ergo quemdam nomine Einnonem pretio conduxit ut Ducem de Regis morte secum tractasse diceret, & hoc se, si negaret, singulari bello probaturum promitteret. Itaque certaminis illius constituto die, Otto ab amicis suis Episcopis, & aliis Principibus præmonetur, quod si Goslariam veniret ubi duellum fieri debebat, etiamsi adversarium vinceret, tamen inde cum vita non rediret. Elegit ergo honore suo potius injuste privari, quam tale Judicium subire, ubi sciebat ipsi Justitiæ violentiam fieri. Igitur ad sua recessit, & associato sibi Magno Duce Saxoniæ, per duos fere annos cum Rege crudele bellum gessit*. Factam deinde pacem turbavit *Henrici* superbia & tyrannis in Saxoniæ Principes. Cum enim ejus mandato Goslariam ad Comitia convenissent, indigne illos habuit, & solida die in Palatio expectantes relinquens, insalutatos & contemptos remisit. Hinc orta seditio, conflatus exercitus *Ottone* Duce Regem ad *Hertesburg* aggressus est, anno 1073. Ne ab ingenti opprimeretur exercitu, prudenter fugit *Henricus*, vindictam de perduellibus in tempus differens magis opportunum. Validiori conscripto exercitu, commissoque prælio anno 1075. ingentem Saxonum stragem edidit, victoriaque potitus, graviorem exercuit tyrannidem. De qua laudatus *Bruno* in Belli Saxonici Historia legendus est.

Lambertus Scafnaburgensis, qui Historiam de Rebus Gestis Germanorum ad annum 1077. perduxit, de pravis *Henrici* Regis moribus, flagitiisque ita loquitur, ad annum 1073. „ Coloniensis Archiepiscopus, offensus his quæ plurima præter æquum & bonum „ fiebant in Palatio, petiit a Rege vacationem deinceps dare sibi a rerum publicarum „ administratione, causatus in senium jam vergentem ætatem, & laboriosis Regni ne„ gotiis minus in dies sufficientem. Quod Rex haud difficulter annuit, quia pravis „ libidinibus suis & juvenilibus ineptiis jamdudum animadverterat eum graviter offen„ di, & plerumque, quantum salva Regia dignitate poterat pro virili portione obni„ ti. Is ergo, ubi se in sua recepit, Rex tamquam severissimo Pædagogo liberatus „ statim in omnia genera flagitiorum, ruptis omnibus modestiæ & temperantiæ frænis „ præcipitem se dedit; montes omnes, colliculosque Saxoniæ & Thuringiæ castellis „ munitissimis extruxit, præsidiumque imposuit. Quibus cum victui necessaria minus „ sufficerent permisit ut ex proximis villis & castellis hostili more prædas agerent, „ & ad ipsa castella munienda circumquaque manentes cogerent, & impensas affatim „ convectare, & per se ipsos servili manu desudare. Verum ne manifestæ tyranni„ dis notaretur, si contra innocentes atque in Regnum proprium tam barbara cru„ delitate grassaretur, ut impietatem suam quadam religionis specie palliaret, Ar„ chiepiscopum Moguntinum modis omnibus instigavit, ut Decimationes Thuringiæ, „ sicut ante plures annos instituerat, exigeret, pollicens se ei in exigendo summa ope „ affuturum, & dicto obtemperare nolentes, Regia Majestate coacturum, ea tamen „ pactione, ut ipsarum decimationum partem sibi, quæ & Regia magnificentia, & „ tanto labore digna fore tribueret. Ita Episcopus vanissima spe animatus Synodum in„ dixit in Erphesfurd VI. Idus Martii. Statuto die aderat Rex, aderat Archiepiscopus, „ stipatus uterque magno grege Philosophorum, immo Sophistarum, quos ex diver„ sis locis summo studio consciverant, ut Canones sibi non pro rei veritate, sed pro „ Episcopi voluntate interpretarentur, & causam ejus quomodo veris non poterant, „ sophisticis allegationibus roborarent. Aderant ergo cum Rege & Archiepiscopo Mo„ guntino Herimannus Bambergensis Episcopus, Hecel Hildensheimensis, Eppo Citicen„ sis, Benno Osembrugensis, qui non ad discutiendam juxta Ecclesiasticas Leges cau„ sam fuerant evocati, sed ut id quod Rex volebat, arte dictionis & sententiarum pon„ dere postremo quaqua possent ratione & consilio obtinerent. Quamquam plerique eo-

rum

„ rum id quod Rex moliebatur, vehementissime improbarent, sed ne libere quod sentiebant, eloquerentur, & Regis terrore, & privata Archiepiscopi amicitia inhibebantur. Habebat præterea Rex circa se armatorum copias non modicas, quibus eos, si qui forte negotium interturbare conarentur, militari manu coerceret. Multa contentione lis disceptata est, Fuldensi & Herveldensi Abbatibus, *qui Ecclesias Decimales plurimas, & prædia infinita in Thuringia habebant*, causam vehementer agentibus. Jamque in eo res vertebatur, ut Thuringi improbata Synodo Sedem Apostolicam appellarent. *Sed Rex sub attestatione nominis divini affirmabat, se in eum, si quis id præsumpsisset, capitali sententia animadversurum, & omnia quæ ejus essent, usque ad internecionem dissipaturum.*

Vexationes Saxonum & Thuringorum ab *Henrico* Rege ibidem commemorat Lambertus. „ Interea, *inquit*, hi qui in Castellis supra memoratis erant, graviter nimis imminebant populo Saxoniæ, & Thuringiæ; omnia quæ in villis & agris erant, in dies eruptione facta diripiebant, tributa & vectigalia sylvarum & camporum importabilia exigebant, & plerumque sub prætextu Decimarum totos simul greges abigebant: ipsos Provinciales & plerumque honesto loco natos, & re familiari florentissimos, vilium mancipiorum ritu servire sibi cogebant: filias eorum & uxores, consciis & pene aspicientibus maritis, violabant; nonnullas etiam vi in castella sua raptas, & quanto tempore libido suggessisset, impudicissime habitas ad ultimum maritis cum ignominiosa exprobratione remittebant. Quorum si quis inter tanta mala suspirare, & internum animi dolorem levi saltem querimonia solari atque evaporare ausus fuisset, statim velut qui gravem injuriam Regi fecisset, in vincula conjiciebatur, nec inde exire poterat, nisi totius supellectilis suæ distractione vitam salutemque suam redemisset. Cumque ex omnibus locis catervatim quotidie pro his Regiam majestatem interpellarent, cum gravi contumelia rejiciebantur „. Tam gravi Tyrannide exacerbati Saxones seditione facta uno animo ad recuperationem libertatis conspirant. Conjurati Principes Legatione ad Regem destinata postulant „ Ut Castella, quæ ad eversionem Saxoniæ per singulos montes collesque extruxerat, dirui juberet: Ut Principibus Saxonibus quibus sine legitima discussione bona sua ademerat, secundum Principum suorum Jurisdictionem satisfaceret: Ut relicta interim Saxonia, in qua jam a puero residens, otio atque ignavia pene emarcuisset, etiam alias Regni sui partes inviseret: Ut vilissimos homines quorum consilio seque remque publicam præcipitem dedisset, de Palatio ejiceret, & Regni negotia Regni Principibus curanda atque administranda permitteret: Ut abdicato grege concubinarum quibus incubabat, Reginam, quam secundum Ecclesiasticas Traditiones thori sociam Regnique consortem delegisset, conjugali loco haberet & diligeret: Ut cætera flagitiosorum probra, quibus Dignitatem Regiam adolescens infamaverat, nunc saltem maturo sensu & ætate abdicaret. Postremo per Deum rogant, ut justa postulantibus sponte annueret, nec sibi magni cujusquam atque inusitati facinoris necessitatem imponeret: Si ita faceret, se promptissimo animo ei, sicut hactenus, servituros, eo tamen modo quo ingenuos homines atque in libero Imperio natos Regi servire oporteret: Sin autem, Christianos se esse, nec velle hominis qui fidem Christianam capitalibus flagitiis prodidisset, communione maculari. Quod si armis cogere instituisset, sibi quoque nec arma deesse, nec militaris rei peritiam: Sacramento se ei Fidem dixisse, sed si ad ædificationem, non ad destructionem Ecclesiæ Dei Rex esse vellet; si juste, si legitime, si more majorum rebus moderaretur; si suum cuique ordinem, suam dignitatem, suas leges tutas inviolatasque manere pateretur: sin ista prior ipse temerasset, se jam sacramenti hujus religione non teneri, sed quasi cum barbaro hoste & Christiani nominis oppressore justum deinceps bellum gesturos, & quoad ultima vitalis caloris scintilla superesset, pro Ecclesia Dei, pro Fide Christiana, pro libertate etiam sua dimicaturos „. De belli Saxonici initio, & variis utrimque nullo fructu Legationibus, agit subinde *Lambertus Scafnaburgensis*.

Marianus Scotus coævus etiam Auctor, in Chronico ad annum 1075. de *Henrici* Regis criminibus ita scribit: „ Unicam & dilectam Domini Sponsam, quantum in ipso

„ fuit,

„ fuit, per concubinarios, id eſt, hæreticos polluere & offuſcare veritus non eſt, dum „ ſpiritualia Eccleſiæ Officia, gratifica videlicet Sancti Spiritus munera, per iniqua contrariaque Fidei Catholicæ commercia, more Simonis, efficeret venalia. Hæc & his ſimilia neſanda & inaudita Henrici Regis flagitia videntes & audientes fieri viri Catholici per id temporis in Eccleſia conſtituti, cum Propheta Helia Domini zelo zelantes pro domo Iſrael, directis Romam nuntiis, ad Alexandrum Apoſtolicæ Sedis Antiſtitem, hæc ei & alia quamplurima, quæ in Regno Teutonico inſanientibus Simoniacis hæreticis, Rege Henrico auctore & patrono, dicta & geſta ſunt, tam literis, quam viva voce gemendo ac dolendo conqueſti ſunt, &c. Interea Domino Alexan-dro Apoſtolico de medio ſublato, ſuſcepit Sedem Apoſtolicam Gregorius, qui & Hildebrandus, profeſſione Monachus. Iſte querimoniis & clamoribus Catholicorum juſtis adverſum Henricum & ſcelerum ejus immanitatem auditis, zelo Deo accenſus, jam dictum Regem excommunicatum pronuntiavit, maxime propter Simoniam. De iiſdem *Henrici* Regis criminibus fidem faciunt *Paulus Benriedenſis* in Vita *Gregorii VII.* Pœnitentiarius *S. Anſelmi Lucenſis*, in ejus Vita, & *Domnizo* Presbyter in Vita *Mathildis*, coævi Auctores.

ARTICULUS II.

Gregorius VII. Henricum Regem per literas & Legatos amantiſſime convenit, ut eum ad officium revocet, ſeque in ejus utilitates propenſiſſimum probat.

GRegorium VII. amore ſingulari *Henricum* Regem complexum eſſe, nec in eum ſeveritatem exercuiſſe, niſi tentatis omnibus benevolentiæ, manſuetudiniſque mediis, ejus literæ, & illorum temporum Hiſtoriæ demonſtrant. Suum in eum amorem ſignificat Epiſtola IX. Lib. I. ad *Gottefredum* Ducem. „ De Rege vero, *inquit*, mentem noſtram & deſiderium plene cognoſcere potes; quod quantum in Domino ſapimus, neminem de ejus præſenti ac futura gloria aut ſolicitiorem, aut copioſiori deſiderio nobis proferri credimus. Eſt enim hæc voluntas noſtra, ut primum oblata nobis opportunitate per nuntios noſtros ſuper his quæ ad profectum Eccleſiæ, & honorem Regiæ Dignitatis ſuæ pertinere arbitramur, paterna eum dilectione & admonitione conveniamus. Quod ſi nos audierit, non aliter de ejus quam de noſtra ſalute gaudebimus, quam tunc certiſſime ſibi lucrari poterit, ſi in tenenda juſtitia noſtris monitis & conſiliis acquieverit. Sin vero nobis odium pro dilectione, omnipotenti autem Deo pro tanto honore ſibi collato, diſſimulando juſtitiam ejus, contemptum non ex æquo reddiderit, interminatio qua dicitur; Maledictus homo qui prohibet gladium ſuum a ſanguine, ſuper nos, Deo providente, non veniet. Neque enim liberum nobis eſt alicujus perſonali gratiæ legem Dei poſtponere, aut a tramite rectitudinis pro humano favore recedere, dicente Apoſtolo: Si hominibus placere vellem, ſervus Dei non eſſem. Hæc Epiſtola data eſt Romæ II. Nonas Maji 1073.

Eamdem erga *Henricum* Regem caritatem teſtatur *Gregorii* Epiſtola ad *Beatricem & Mathildem* feminas Principes, XI. lib. I. *De Rege autem, ut antea in literis noſtris accepiſtis, hæc eſt voluntas noſtra, ut ad eum religioſos viros mittamus, quorum admonitionibus, inſpirante Deo, ad amorem Sanctæ Romanæ & ſuæ Matris Eccleſiæ eum revocare, & ad condignam formam ſuſcipiendi Imperii inſtruere & expolire valeamus. Quod ſi nos audire contempſerit, nos tamen a Matre noſtra Romana Eccleſia, cuſtodiente Deo, exorbitare nec poſſumus, nec debemus. Et certe tutius nobis eſt defendendo veritatem pro ſui ipſius ſalute, ad uſque ſanguinem noſtrum ſibi reſiſtere, quam ad explendam ejus voluntatem, iniquitati conſentiendo, ſecum ad interitum ruere.* Data eſt hæc Epiſtola 8. Kalendas Junii ejuſdem anni.

Suam viciſſim erga Sanctum Pontificem obſervantiam literis teſtatus eſt Rex *Henricus*, eodem anno datis; ſed haud ſinceram fuiſſe illam reverentiæ & obedientiæ ſignificationem, demonſtravit eventus. Hanc Epiſtolam, quam *Hugo Flaviniacenſis* refert in Chronico Virdunenſi, inſeruit *Goldaſtus* Tom. I. Conſtitutionum Imperialium.

Sic

Sic autem habet : „ Cum Regnum & Sacerdotium , ut in Christo rite administrata „ subsistant, vicaria sui ope semper indigeant ; oportet, Domine mi, & Pater amantissime, quatenus ab invicem minime dissentiant, verum potius Christi glutine conjunctissima, indissolubiliter sibi cohæreant. Namque sic & non aliter conservatur in vinculo perfectæ caritatis & pacis, & Christianæ concordia unitatis, & Ecclesiasticæ simul status Religionis. Sed nos qui, Deo annuente, Regni jam aliquandiu sortimur ministerium, Sacerdotio per omnia jus & honorem non exhibuimus legitimum. Quippe nobis a Deo datæ potestatis vindicem non sine causa gladium portavimus, nec tamen in reos, ut justum fuit, judiciaria illum semper censura evaginavimus. Nunc autem divina miseratione aliquantulum compuncti, & in nos reversi, peccata nostra priores vestræ indulgentissimæ Paternitati nos accusando confitemur, sperantes de vobis in Domino, ut Apostolica Auctoritate absoluti, justificari mereamur. Heu criminosi nos, & infelices! partim pueritiæ blandientis instinctione, partim potestativæ nostræ, & imperiosæ potentiæ libertate, partim etiam eorum, quarum seductiles nimium secuti sumus consilia seductoria deceptione peccavimus in cœlum, & coram vobis, & jam digni non sumus vocatione vestræ filiationis. Non solum enim nos res Ecclesiasticas invasimus, verum quoque indignis quibuslibet, & simoniaco felle amaricatis, & non per ostium, sed aliunde ingredientibus Ecclesias, ipsas vendidimus, & non eas (ut oportuit) defendimus. At nunc quia soli absque vestra auctoritate Ecclesias corrigere non possumus, super his, (ut etiam de nostris omnibus) vestrum una consilium & auxilium obnixe quærimus, vestrum studiosissime præceptum servaturi in omnibus.

Gregorius VII. his *Henrici* Regis Literis supra modum recreatus, spem de illius emendatione concepit maximam, & non solum spiritali ipsius bono, sed temporali Regni utilitati paterno affectu consuluit. Audiens enim Saxones habitis in Gerstengo Comitiis, Principum partem longe maximam in hanc sententiam adduxisse, *Ut reprobato Rege, alium qui gubernando Regno idoneus esset, eligerent*, quemadmodum refert *Lambertus Scafnaburgensis*; Ipsos gravissimis Literis ab eo consilio deterruit, sequestrem pacis offerens, spondensque se quamprimum Legatos ad eam conciliandam missurum. Ac interim utrique parti inducias indixit. Id ex Epistola ipsius ad *Wezelinum* Magdeburgensem Archiepiscopum, & alios Præsules ac Principes Saxoniæ, 29. libri 1. discimus. „ Inter cæteras, *inquit*, curarum anxietates, ea nos maxime sollicitudo coarctat, quod inter vos & Henricum Regem, vestrum videlicet Dominum, tantam discordiam, & tam inimica studia exorta esse cognovimus, ut exinde multa homicidia, incendia, deprædationes Ecclesiarum & pauperum, ac miserabilem patriæ vastitatem fieri audiamus. Qua de re Regi misimus, exhortantes, & ex parte Apostolorum Petri & Pauli eum admonentes, ut interim sese ab armis, & omni bellorum infestatione contineat, donec tales ad eum ab Apostolica Sede Nuntios dirigamus, qui tantæ dissensionis causas & diligenter inquirere, & annuente Deo, ad pacem & concordiam æqua valeant determinatione perducere. Atque itidem vos exoratos, & Apostolica auctoritate commonitos esse volumus, ut ex vestra parte, omni motione sopita, easdem pacis inducias observetis, nec aliqua occasione nobis cum Dei adjutorio adstruendæ pacis impedimentum opponatis. Cum etenim nobis mentiri sacrilegium; deserere justitiam, animæ sit naufragium; neminem vestrum dubitare volumus, quin super hac re veritate discussa, quidquid æquum videbitur, provi-dente Deo decernere, & stabili pactione studeamus efficere; & quamcumque partem injurias & conculcatæ justitiæ violentiam pati cognoverimus, illi proculdubio omni timore, & respectu personalis gratiæ postabito, favorem, & Apostolicæ auctoritatis præsidia conferemus. „ Data hæc Epistola 13. Kalendas Januarii 1073.

Secundum hæc, Legationem in Germaniam misit ad *Henricum* Regem *Gregorius VII.* anno 1074. ad quam obeundam *Agnetem Augustam* ejus matrem, fœminam religiosissimam, & quatuor Episcopos Ostiensem nimirum, Prænestinum, Curiensem & Comensem elegit, qui nutantem & deformatum Ecclesiæ & Reipublicæ statum componere

re ac restaurare satagerent. „ Nec tamen, *inquit Lambertus Scafnaburgensis ad hunc* „ *annum*, cum Rege sermonem communicare sæpius rogati, consenserunt, donec secundum Ecclesiasticas Leges Pœnitentiam professus, per judicium eorum anathemate „ absolveretur, pro eo quod propter venditas Ecclesiasticas Dignitates, & simoniacæ „ hæreseos insimulatus fuisset apud Sedem Apostolicam. Itaque petierunt verbis Romani Pontificis, ut Synodum tenere intra Gallias, pace Episcoporum, finerent ur. „ Vehementer hoc abnuerunt omnes Episcopi tamquam inusitatum, longeque a suis rationibus alienum; nec se hujus auctoritatis privilegium ulli alii præterquam ipsi „ Romano Pontifici umquam delaturos affirmabant: siquidem intenderat Romanus Pontifex, ut omnes Episcopos & Abbates, qui sacros gradus pretio redemissent, discussione habita, deponeret. Jamque hac de causa Bambergensem Episcopum, & alios „ nonnullos ab omni Divino Officio suspenderat, donec coram venientes inustum sibi „ crimen hæreseos digna satisfactione purgarent. Et Rex quidem cupide id volebat „ odio Wormatiensis Episcopi, & quorumdam aliorum, qui eum bello Saxonico offenderant, quos hac calumnia involvendos, & dignitatis detrimenta passuros certissima spe præsumpserat; sed quia per Legatos res tanta posse confici desperabatur, consulto in audientiam ipsius Romani Pontificis delata est. Hæc Lambertus Scafnaburgensis.

De eadem Legatione & ejus fructu *Paulus Benriedensis* in Vita Gregorii VII. ita scribit. „ Gregorius, ut decebat, paterna illum visitavit commonitione, orans ut pro „ amore omnium Regis, etiam pro sui status salute, ablatis quibus oportebat tantum „ Sanctæ Ecclesiæ filium, & membrum abstinere, pedem retraheret, agnosceretque „ Regem Regum super se inspectorem, qui cordium consilia, & tenebrarum abscondita cognoscens, unicuique secundum opera reddit: rogans etiam ut Consiliarios pessimos, qui magis sua, quam eum diligebant, dimitteret: quoniam talium consiliis „ consentire, nihil aliud esset quam mortem acquirere, Regnumque subvertere, & in „ fabulam cunctis gentibus fieri velle, significabat. Ad hoc Rex ipse parumper commotus, literas supplices, & magis, ut postea patuit, subdolas, emendationem promittentes misit. Allatis itaque Literis, tota Ecclesia lætata est sperans Sacerdotium „ & Regnum Dei gratia coadunandum, ad purgandum omne quod in ipsa sparsum „ incumbebat sordidum. Tunc communi consilio definitum est, ut pro tanta causa, „ tamque Deo digna ratione, Agnes Mater ejus Augusta, una cum venerabilibus Episcopis, Ostiensi videlicet & Prænestino a latere Domini Papæ missis, Regem cum „ Apostolicis Literis adiret, ut tanta promissione percognita, certum finem malæ rei „ hactenus commissæ imponere vellet; quam Rex ipse, cum memoratis Apostolicis „ Nuntiis honorifice suscepit, reversusque ad cor, ut justum fuit, in omnibus Deo, „ & Sancto Petro satisfecit. Quidquid etiam Legati sibi superposuerunt, humillima „ mente portare promisit, in manibus eorum, de cætero se custodire, omnesque simoniacos malosque Consiliarios & excommunicatos a se procul repellere, & Dei Ecclesiam, secundum Canonicam institutionem per consilium Papæ ordinandam componendamque dimittere. Regem a Legatis ad Pœnitentiam susceptum, emendationem promisisse, jurando per sanctas Stolas, quas in collo gerebant, scribit *Gregorius VII.* in Epistola ad Germanos. De iisdem *S. Anselmi Lucensis* Pœnitentiarius, in ejus Vita, cap. 3. & *Domnizo* Presbyter in Vita *Mathildis* Comitissæ, legi possunt.

Non una hæc fuit *Agnetis Augustæ* Legatio, cum enim Rex *Henricus* haudquaquam promissis staret, nec Decreto Pontificis & Synodi Romanæ anno 1074. celebratæ, quo Investituræ sub pœna excommunicationis prohibebantur, ullatenus pareret, nec a Simoniaca nominatione ad Episcopatus abstineret, nec pravos mores emendaret; Augustam *Gregorius* oravit ut ad eum rediret, cor ejus fortius pulsatura. De hac secunda Legatione *Paulus Benriedensis* in Vita *Gregorii VII.* ita scribit: „ Rex quoque „ reversus est ad eadem volutabra quibus involvi consuerat, credens nimirum magis „ suæ blandienti voluntati, malisque Consiliariis, quam sanæ religioni. Ad quod corrigendum Mater ejus Augusta iterum a Sede Romana missa est. Cum quo tempore aliquo conversata, Sanctæ Matris Ecclesiæ erga illum affectum aperuit, &c.

„ Mon-

„ Moram autem faciente Regina, suas iterum Literas Papa misit, ut instaret verbo & „ liberationi Filii: ipsumque rogavit, ut quemadmodum in literis olim sibi missis con„ tinebatur, Legatorumque in manibus promissio, & fides data ostenderat; sic se „ custodiret, maxime a simoniaca hæresi, qua insudabat, spiritum suum cohiberet; ex„ communicatos Consiliarios, quos pro salute sua, Regnique statu, Apostolica Sedes „ & Synodus juste damnaverat, procul abjiceret, ne in eamdem maledictionem incide„ ret. Regina Romam revertens, Filium ad Dei justitiam & honorem inclinatum fo„ re asseruit. Cui non multo post vacillanti, blandientes & idoneæ Literæ bis missæ „ sunt. Eadem Carmine *Domnizo* Presbyter in Vita *Mathildis* exponit.

Hæ de quibus *Paulus Benriedensis*, & *Domnizo* loquuntur Epistolæ, sunt 30. & 31. Libri secundi. Priori Epistola ipsi gratulatur, quod Legatos Apostolicos audiens quasdam res Ecclesiasticas correxerit, & debitam erga Sedem Apostolicam observantiam significaverit. *Sed & illud*, inquit, *quod piæ memoriæ Agnes mater tua Imperatrix Augusta apud nos constanter testificata est, iidemque Legati Episcopi attestati sunt; simoniacam scilicet hæresim funditus de Regno tuo extirpare, & inveteratum morbum fornicationis Clericorum toto annisu corrigere velle, vehementer nos hilaravit. Filiæ quoque nostræ, fidelissimæ vestræ, Beatrix Comitissa, & filia ejus Mathildis, non modice nos lætificavere, scribentes nobis de amicitia & sincera dilectione vestra, quod libentissime accepimus: quarum consilio, sed & persuasu dilectissimæ Matris vestræ Augustæ, ad hoc inducti sumus, ut has vobis Literas scriberemus.* Monet deinde ut pravos Consiliarios adulatores vitet. *Moneo autem te, Fili Excellentissime, & sincera caritate exhortor, ut in his rebus tales tibi consiliarios adhibeas, qui non tua, sed te diligant, & saluti tuæ, non lucro suo consulant.* Monet præterea, ut Ecclesiæ Mediolanensi, cui simoniacus invasor ejus auctoritate fretus incubabat, jus suum restituere dignetur, nisi Legatos mittat qui certissimis documentis probent, Romanarum Synodorum Judicium immutari debere. *Porro*, inquit, *de causa Mediolanensi, si viros religiosos & prudentes ad nos miseris, quorum ratione & auctoritate clarescat Sanctæ Romanæ Ecclesiæ bis Synodali Judicio firmatum posse aut debere mutari Decretum, justis eorum consiliis non gravabimur acquiescere, & animum ad rectiora inclinare. Sin autem impossibile esse constiterit, rogabo & obsecrabo Sublimitatem tuam, ut pro amore Dei & reverentia S. Petri eidem Ecclesiæ jus suum libere restituas: & tunc demum Regiam Potestatem recte obtinere cognoscas, si Regi Regum Christo ad restaurationem defensionemque Ecclesiarum suarum faciendam Dominationis tuæ Altitudinem inclines.* Significat demum se Moguntino Archiepiscopo *Sigefredo*, & Bambergensi, Strazburgensi, & Spirensi Episcopis diem dixisse, ut coram Synodo proxime celebranda suæ promotionis gestorumque rationem reddant: postulatque ut ad sistendum se Concilio Regia auctoritate cogantur. Data est hæc Epistola 7. Idus Decembris anni 1074.

Quales Consiliarii a Principibus eligendi.

Altera Epistola summum in Regem Henricum amorem verbis suavissimis iterum significat Pontifex; rogat ne Rex eos Consiliarios audiat, qui discordiam inter ejus Majestatem & Sedem Apostolicam seminare nituntur: profectionem in Orientem se meditari scribit, ut Græcos, Armenosque rectam fidem doceat, ac illos ad Ecclesiæ Romanæ Communionem revocet. Illuc si pergat, Ecclesiam ipsi *Henrico* custodiendam ac tuendam ait se relicturum, de quo multum sperat. Consilium & auxilium rogat ab ipsius Majestate, & voluntatem erga ipsum propensissimam testatur. *Sed quia*, inquit, *magna res magno indiget consilio, & magnorum auxilio, si hoc Deus me permiserit incipere, a Te quæro consilium, & ut tibi placet, auxilium: Quia si illuc favente Deo vero, post Deum tibi Rom. Ecclesiam relinquo, & eam & sicut S. Matrem custodias, & ejus honorem defendas. Quid tibi super his placeat, & quid prudentia tua divinitus aspirata decernat, mihi, quantocyus potes, remittas. Nam si de te plusquam plurimi putent, non sperarem, verba hæc frustra proferrem. Sed quia forsan non est homo, cui de sinceritate dilectionis meæ adhuc indubitanter credas, Spiritui Sancto, qui omnia potest, committo, ut menti tuæ suo more indicet quid tibi cupiam, quamtumve te diligam: & eodem modo circa me tuam mentem componat, ut impiorum desiderium depereat, & bonorum accrescat.*

ARTICULUS III.

Henricus Rex Ecclesiastica spernens Decreta, & in criminibus contumaciter persevera n acrius a Gregorio VII. reprehenditur. Ille reprehensionis impatiens, Schismaticum contra Pontificem Conciliabulum Wormatiam congregat: moxque aliud Conventiculum Papiam.

GRegorius VII. ex Synodi Romanæ II. an. 1074. celebratæ sententia quinque Regis *Henrici* Consiliarios, quod in Episcopatuum & Abbatiarum nundinatione sequestres essent, a Communione excluserat: *Ottonem* Constantiensem Episcopum, quod suæ Diœceseos Clericis fœminas retinere contra Apostolica Decreta permisisset, ad Synodum evocatum, & sistere se recusantem, pariter excommunicaverat: jusserat Regi ut ab excommunicatorum familiaritate & consortio abstineret, simoniacas Investituras dimitteret. Frustra vero hæc omnia. Quamvis enim Summo Pontifici promisisset ejus se Mandatis ac Synodicis Decretis religiose pariturum, atque ad emendationem propensus videretur egregius simulandi artifex, quandiu ipsum Saxonum ingens validusque exercitus premebat; reportata de illis victoria, rediit ad ingenium; excommunicatos fovit, simoniacas Episcopatuum collationes usurpavit, illorum donationem etiam in ditionibus Pontificiis sibi arrogavit. Hinc ad illum gravem Epistolam scripsit *Gregorius*, quæ est 10. Libri tertii. Hac ipsum arguit quod excommunicatorum judicio Sedis Apostolicæ, ac Synodali censura, Communione se commaculet. Jubet ut, sit ita est, iis a se rejectis & ad pœnitentiam compulsis, ab aliquo Episcopo pœnitentiam ipse & absolutionem petat. Miratur quod Literis & Legationibus devotionem summam erga Sedem Apostolicam ostendat, qui tamen re & factis asperrimum, & Canonicis atque Apostolicis Decretis contrarium se probat. *Nam*, inquit, *ut de reliquis taceamus, quod de causa Mediolanensi per Matrem tuam, per confratres nostros Episcopos, quos ad te misimus, nobis promiseras, qualiter attenderis, aut quo animo promiseris, res ipsa indicat: & nunc quidem ut vulnus vulneri infligeres, contra Statuta Apostolicæ Sedis tradidisti Firmanam & Spoletanam Ecclesiam (si tamen ab homine tradi Ecclesia aut donari potest) quibusdam personis nobis etiam ignotis, quibus non licet nisi probatis, & ante bene cognitis regulariter manum imponere*. Eumdem ad obedientiam Sedi Apostolicæ exhibendam hortatur. *Scimus enim*, inquit, *quoniam qui fidelem Deo obedientiam exhibere non renuit, in his quæ Sanctorum Patrum Statuta sequentes dixerimus, veluti si ab ore ipsius Apostoli accepisset, nostra monita servare non spernit*. Synodi hoc anno contra Investituras Romæ celebratæ Decretum inculcat. Illud nec gravius esse quam par sit, scribit, nec ipsi tantum *Henrico* Regi & ejus subditis, sed omnibus Principibus, populisque Christianis observandum. Monet ut Ecclesiæ opprimere desinat libertatem. *Paterna te caritate monemus*, inquit, *ut Christi super te imperium recognoscens, honorem tuum ejus honori præponere, quam sit periculosum cogites, & libertatem Ecclesiæ, quam sponsam sibi cœlesti consortio jungere dignatus est, non jam tua occupatione impedias, sed quo maxime crescat, Deo omnipotenti & B. Petro, a quibus & tua mereatur amplificari gloria, auxilium tuæ virtutis fidei devotione exhibere incipiens. Quod nimirum pro collata tibi ex hostibus tuis victoria nunc te permaxime illis debitum fore, cognoscere debes*. Data est hæc Epistola sexto Idus Januarii, Indictione XIV. anno 1075.

Obedientia Sedi Apostolicæ exhibenda.

Cum his Literis apud Regem *Henricum* nihil promovisset *Gregorius*, Legationem ad ipsum decrevit anno 1076. de qua *Lambertus Scafnaburgensis* ita scribit: „ Rex Natalem „ Domini Goslariæ celebravit ... Aderant præterea Hildebrandi Papæ Legati, denuntian„ tes Regi, ut secunda Feria secundæ hebdomadæ in Quadragesima ad Synodum Romæ oc„ curreret, de criminibus quæ objicerentur, causam dicturus. Alioquin sciret se absque „ omni procrastinatione, eodem die de corpore sanctæ Ecclesiæ Apostolico anathemate „ esse abscindendum. Quæ Legatio Regem vehementer permovit: statimque abjectis „ cum gravi contumelia Legatis, omnes, qui in Regno suo essent, Episcopos & Ab-

Conciliabulum VVormatiense.

„ bates, Wormatiæ Dominica Septuagesimæ convenire præcepit, tractare cum eis volens ad deponendum Romanum Pontificem, si qua sibi via, si qua ratio pateret. In hoccardine totam verti ratus salutem suam & Regni stabilitatem, si is non esset „ Episcopus.

De Actis Wormatiensis Conciliabuli subdit Lambertus: „ Rex statuta die venit „ VVormatiam: venerunt etiam Episcopi & Abbates amplissimo numero. Commode „ quoque conficiendis tantis rebus intervenit quidem ex Cardinalibus Romanis, Hugo „ cognomento Blancus, quem ante paucos dies, propter ineptiam ejus & mores inconditos Papa de statione sua amoverat, deferens secum de vita & institutione Papæ „ scenicis figmentis consimilem tragœdiam: scilicet unde oriundus, qualiter ab ineunte „ ætate conversatus, quam perverso ordine Sedem Apostolicam occupaverit, quæ ante „ Episcopatum, quæ post acceptum Episcopatum, memoratu quoque incredibilia flagitia „ commiserit. Hujus auctoritatem tamquam divinitus sibi destinatam gratissime amplexati, & promptissime secuti, sententiam promulgarunt, quod Papa esse non possit, „ nec ullam juxta Privilegium Romanæ Sedis, ligandi aut solvendi potestatem habeat, „ vel aliquando habuerit, qui tantis vitam probris ac criminibus commaculaverit. Cumque cæteri omnes damnationi ejus nihil hæsitantes, subscriberent, Adelberto VVirtzburgensis Episcopus, & Herimannus Metensis Episcopus aliquandiu restiterunt dicentes: Incongruum valde & contra Canonum scita esse ut Episcopus aliquis absens, „ absque generali Concilio, sine legitimis & idoneis accusatoribus & testibus necdum „ probatis criminibus quæ objicerentur condemnaretur; Nedum Romanus Pontifex, adversus quem nec Episcopi, nec Archiepiscopi, cujusquam recipienda sit accusatio. „ Sed VVillelmus Trajectensis Episcopus, qui causam Regis pertinacius tuebatur, vehementer imminebat, ut aut cum cæteris in damnationem Papæ subscriberent, aut „ Regi, cui sub jurejurando fidem spopondissent, protinus renuntiarent. Is eo tempore Regi admodum carus acceptusque erat, eique Rex omnium quæ privatim vel publice agenda erant, post se ordinationem delegaverat, vir sæcularibus literis apprime eruditus, sed fastu nimio inflatus, vix se ipse ferebat. Igitur ex nomine omnium qui convenerant, Episcoporum & Abbatum, plenæ contumeliarum Literæ Romam destinantur, quibus denuntietur Romano Pontifici, ut Pontificatu quem contra Ecclesiasticas Leges usurpasset, sese abdicet; sciatque post eam diem, quidquid „ agat, jubeat, decernat, irritum haberi.

De eadem Prædatoria Synodo *Paulus Benriedensis* in Vita Gregorii VII. ita scribit: „ Rex gravi mœrore & timore correptus, hac illacque mente furibunda transcurrens, „ omnes suos nequam Consiliarios advocavit.... Inter quos Moguntinus fuit Archiepiscopus, & reliqui qui sub ipso degebant Suffraganei. Facta vero tali conventione, „ statuerunt, ut Imperialis Constitutio cunctos in suo Regno manentes Episcopos, „ cursoribus ubique missis, ante suam præsentiam juberet assistere; & coadunatis „ omnibus, Anathemati, quod Moguntinus Hæreticus contra B. Petri Vicarium, immo in Dominum & Apostolum ejus componeret, subscriberent. Quod si forte motus aliqua reverentia quis eorum se subtrahere vellet, rebus omnibus & dignitate „ privatus, ut Regalis Majestatis obnoxius, capitalem subiret sententiam. Interea Legatis undique missis, ab Urbe quidam Hugo olim Cardinalis, tunc autem inter Episcopos hæreticos præcipuum caput, qui jam tertio ab Apostolica Sede damnatus fuerat, quia quosdam Simoniacos reconciliare præsumpserat, fictitiis suis Literis Archiepiscoporum & Episcoporum personas repræsentans, advenit, laudans omnia quæ „ super Dominum Papam composuerant; projectis in medium aliis Epistolis, sub omnium Cardinalium, Senatusque ac populi nomine titulatis, quibus significabantur quædam proclamationes ad præsentiam Regiam delatæ; ubi etiam continebantur postulatio novi Pontificis, & abjectio legitimi Pastoris: subintulit etiam multas inimicitias quas patiebatur a Normannis, & a circumjacentibus Comitibus, ab ipsis etiam traditoribus in Urbe manentibus. Quibus visis, Rex non modice lætatus, & ad opus componendum fomentum desideratum accepit. Adductis itaque in medium diabolicis Pontificibus, Anathema super Dominum Papam, immo super seipsos protulerunt. Mis-

Sigefridus Moguntinus Archiepis. Schismaticus.

„ sis

„ ſis etiam in Longobardiam & Marchiam a latere Regis tam nuntiis, quam apicibus,
„ viſum eſt ut Anathemati facto ſubſcriberent. Congregatis ergo omnibus Papiæ ex præ-
„ cepto Regis, & magis ex propria malevolentia & odio, ut res patuit, anathemati
„ ſubſcripſerunt. Nam ad oſtendendum malæ voluntatis cumulum, poſitis Sacroſanctis
„ Evangeliis, juramento firmaverunt, nullo modo ſe deinceps Gregorium pro Papa habi-
„ turos, vel obedientiam exhibituros Miſſis & aliis nuntiis, idem effecerunt. Scripſit
„ autem idem Rex Romam Literas omni injuria inhoneſtas, falſitateque repletas, præ-
„ cipiens Domino Papæ ut de Sede ſurgeret, Eccleſiamque dimitteret: vocans eum
„ perjurum, invaſorem, & Regiæ Dignitatis diminutorem, maxime ſimoniacis Longo-
„ bardiæ elaborantibus. Statuerunt etiam ut non ante Literæ darentur, & verba, quam
„ Synodus quæ congregata in Romana fuerat Eccleſia, plenius hoc audire poſſet, quod
„ etiam factum eſt. Nam & Papa Synodum faciente quidam Parmenſis Clericus Do-
„ mini Apoſtolici ad injuriam, cum eiſdem Literis præſentare ſe non abhorruit, &
„ eaſdem blaſphemias in facie totius Eccleſiæ & Conventus proferre non formidavit ....
„ Poſtquam vero finito hymno, facturus ſermones exhortationis omnibus Papa conſe-
„ derat, ille Præcurſor Antichriſti ſic eumdem Papam alloquitur. *Dominus meus Rex, & Epiſcopi omnes Ultramontani, & Italici præcipiendo mandant, ut invaſam Sedem B. Petri & Romanam Eccleſiam amodo dimittas: Non eſt enim dignum ſine præcepto illorum & Imperiali dono tantum honorem ſcandere.* Et Converſus Clero Romano dixit: *Vobis dicitur, Fratres, ut ad futuram Pentecoſtes Solemnitatem Regio conſpectui vos repræſentetis, ſuſcepturi de manibus Regis Papam & Patrem; quia hic non Papa, ſed lupus eſſe dignoſcitur rapax:* „ Ad cujus verba mox Joannes Portuenſis Epiſcopus, mo-
„ rum honeſtate & religione vir præclarus, facto impetu ſurgens, immenſa voce clama-
„ vit; *Capiatur*. Tunc præfectus, facto impetu, cum Judicibus, Militibus, Romanis
„ Nobilibus, tantum Impoſtorem, evaginatis in ipſa Eccleſia Salvatoris gladiis, ante
„ Domini Papæ præſentiam interimere voluit; & feciſſet, niſi pius Pater ſe ſuper
„ eum projeciſſet, omnibus de ejus morte clamantibus. Eadem inculto, ſed veraci car-
„ mine *Domnizo* Presbyter a *Tengnagel* editus commemorat. Idem teſtatur Pœnitentia-
„ rius *S. Anſelmi Lucenſis* in ejus Vita.

De eodem Conciliabulo ita ſcribit *Hugo* Flaviniacenſis Abbas in Chronico Virdunenſi.
„ Quanti ſcripta aut verba per Legatos miſſa Henricus Rex fecerit, ejus declarant
„ facta: cum non ſolum a perpetratis criminibus ad emendationem ſevocari non po-
„ tuit, ſed furore conſcientiæ mor acis arreptus, non prius deſtitit, donec omnes pe-
„ ne Epiſcopos Italiæ & Teutonicarum partium, quotquot potuit, circa Chriſti fi-
„ dem naufragare fecit, dum eos debitam B. Petro, & Apoſtolicæ Sedi obedientiam
„ abnegare coegit. Quia vero juſtus diviti favere neſcit, nec facit quidquam com-
„ mendandi ſe cauſa, eum qui a vero devius ſuperbiebat, potenter Domnus Papa
„ redarguebat, ſciens eam eſſe veritatis regulam, non accipere perſonam potentis
„ in judicio, ideoque quorum crimina agnoverat, libera in eorum increpatione fere-
„ batur voce. At ille reprehendi a quoquam aut corrigi inique ferens, occaſioneſque
„ ab amico recedendi quærens, quia non poteſt eſſe participatio juſtitiæ cum iniqui-
„ tate, introitum ejuſdem Beatiſſimi Papæ Gregorii culpare cœpit, ut culpas ſimo-
„ niæ, quas ab eodem in ſe puniri timebat, in illum reflecteret. Auſus eſt etiam
„ de expulſione ipſius Romani Pontificis, quem, ut ait Symmachus Papa, ſuo Deus
„ ſine quæſtione reſervavit arbitrio ſtipatus factioſorum officio tractare, & cui conceſ-
„ ſum eſt peccatorum vincula ſolvere, criminum compedes frangere, hunc peccator
„ ſuperbiens conatus eſt, proh pudor! a Sede Judiciaria propellere, ut poſſet ſibi con-
„ ſimilem de ſuis conſentaneis in ejus locum ſubrogare; ſed non eſt conſilium contra
„ Deum. Verum novi Dogmatiſtæ Judicia Apoſtolica ſpernunt, Scripturas Sanctas
„ abjiciunt, de corde ſuo prophetantes, & mercedem ſcelerum, traditis deſide-
„ riis cordium ſuorum, in ſuimet a Chriſto abjectione recipientes. Hi igitur Con-
„ cilio Wormatiæ habito, ubi omnis quam patimur calamitas exorta eſt, abjecerunt
„ a ſe jugum diſciplinæ, cum nullam adhuc in illos Domnus Papa Anathematis deſti-
„ naſſet ſententiam, & Sanctæ obedientiæ Libellum repudii conſcripſerunt, Præla-

„ tioni Sedis Apostolicæ superba & repentina temeritate abrenuntiantes. Conventus
„ hic inter Nativitatem Dominicam, & sequentem Quadragesimam habitus est, ita di-
„ stantibus spatiis, ut quæcumque ibi gererentur, Romam tempore Synodi referri pos-
„ sent. Die vero Natalitio Andreæ Apostoli ante ipsam diei festivitatem apud Bavem-
„ berg Henrico posito, tanta adhuc inter Regnum & Sacerdotium vigebat concor-
„ dia, ut destitutio Pontificis urbis ipsius & substitutio alterius, obedientiæ Domini
„ Papæ deputaretur. Ille igitur qui ante Nativitatem Dominicam tantæ in Ecclesia
„ magnificentiæ erat, ut ad nutum illius mutationes ordinum fierent, paucis post
„ Nativitatem diebus inconventus & inauditus proscriptus est, & quantum ad illos de-
„ positus. Ex die enim qua tanti ab hominibus habitus est; nullam eorum Legatio-
„ nem accepit, usque dum illa veniret, qua dictum est: Descende, descende; interdi-
„ cimus tibi jus omne Papatus. Prolixius de eodem Conventiculo agit *Bruno Mesem-*
„ *burgensis* in lib. *De Bello Saxonico* & Schismatici Principis literas Romam transmis-
„ sas exhibet.

De eodem Conciliabulo Marianus Scotus ad annum 1077. ita scribit: *In Concilio XXIV. Episcoporum, Abbatum, multorumque Clericorum, Wormatiæ mense Martio facto, præsente Henrico Rege, decretum est ut bannum Hildebrandi Papæ nullus curaret, nec Papa esset.*

ARTICULUS IV.

Henricum Germaniæ Regem Gregorius VII. in Romana Synodo anni 1076. *excommunicavit, sed Regia Dignitate non omnino privavit.*

H*Enricum* Regem tam sæpe, tam amanter, tam paterne per Epistolas, per Legatos, per *Agnetem* Augustam matrem, admonitum, rogatum, reprehensum de Simonia, de usurpata Episcopatuum donatione, de patrocinio excommunicatis impenso, de libidine, crudelitate, tyrannide, cum non solum in sceleribus perseverare, cum non solum suas admonitiones, preces, increpationes, minas, & Sedi Apostolicæ Decreta contemnere; non solum contumeliis Christi Vicarium, & *S. Petri* Successorem insectari, sed Schisma facere, Germaniæque Episcopos quamplures & Longobardiæ non paucos ab obedientia sua abstraxisse videret *Gregorius VII.* diutius dissimulare non debuit, sed armis spiritualibus, quæ Christus Ecclesiæ suæ reliquit, Ecclesiam, suamque dignitatem tueri, & Anathemate confodere cum Regem ipsum, tum schismatis Incentores. Id præstitit in Romana Synodo anni 1076. contumeliosa *Henrici* Legatione suscepta, lectisque literis insolentissimis, ut refert Lambertus Scafnaburgensis. „ Lega-
„ ti, *inquit*, ut jussum fuerat, summo conatu iter accelerantes, pridie quam Synodus
„ indicta celebraretur, Romam ingressi Literas tradunt: tunc cæteram Legationem,
„ sicut in mandatis habebant, verbo non minus contumelioso, quam scripto, exequun-
„ tur. Papa nihil permotus atrocitate nuncii, postera die, cum Clerus & populus ad
„ Synodum frequens confluxisset, in auribus omnium literas recitari fecit, & sic cun-
„ ctis, qui convenerant, Episcopis id fieri decernentibus, Regem excommunicat, &
„ cum eo Archiepiscopum Moguntinum, Sigefridum, Episcopum Trajectensem Willel-
„ mum, Episcopum Bambergensem Robertum: cæteris, qui conspirationis hujus par-
„ ticipes extiterant, diem statuit, qua, nisi Romæ presentati causam dicerent, novæ
„ hujus & inusitatæ contra Sedem Apostolicam rebellionis similem cæteris excom-
„ municationis sententiam sortirentur.

De eadem Synodo, & Henrici excommunicatione ita scribit *S. Anselmi Lucensis* Pœnitentiarius in ejus Vita, cap. 3. „ Cum igitur dissimulare amplius tanti facinoris
„ malitiam non posset Apostolicus, excommunicavit tam ipsum, quam omnes ejus fau-
„ tores, atque omnem sibi Regiam Dignitatem interdixit, & obligatos sibi Sacra-
„ mentis ab omni debito fidelitatis absolvit; quia quod verecundum etiam est dicere,
„ præter hæreticam quam prælibavimus culpam, aderant in Sancto Concilio nuntii il-
„ lius sic audentes latrare: Præcipit Dominus noster Rex, ut Sedem Apostolicam &
„ Pa-

„ Papatum ; utpote suum, dimittas, nec locum hunc sanctum ultra impedias.... Igi„ tur quem sui solius Judicio Dominus reservavit, hic non solum judicare, verum etiam „ suum dicere, & quantum in ipso est, audet damnare: quam ob causam omnis illa „ Sancta Synodus jure indignata, Anathema illi conclamat atque confirmat. Idem incompta musa, sed fideli *Domnizo* Presbyter canit in vita *Mathildis* Comitissæ.

Paulus Benriedensis in Vita *Gregorii VII.* refert gravissimam Sancti Pontificis Orationem ad Patres in Synodo congregatos, qua absoluta, Sancta & Magna Synodus dixit: „ Tua, Sanctissime Pater, censura, quem ad regendum nostri temporis sæculum divi„ na peperit clementia, contra blasphemum, invasorem, tyrannum, desertorem, ta„ lem sententiam proferat, quæ hunc conterat, & futuris sæculis transgressionis cau„ telam conferat, *&c.* Tandem omnibus acclamantibus, definitum est, ut honore Re„ gio privaretur, & Anathematis vinculis tam prænominatus Rex, quam omnes assen„ tanei sui colligarentur. Accepta itaque fiducia Dominus Papa ex totius Synodi con„ sensu & judicio protulit Anathema. „ Hanc *Gregorii VII.* Synodique Romanæ in *Henricum* Regem sententiam referunt *Paulus Benriedensis* in ejus Vita, & *Bruno* in lib. de Bello Saxonico, legiturque Tom. IX. Conciliorum Editionis P. *Labbè* pag. 355. Incipit his verbis: *Beate Petre Apostolorum Princeps*, & post longam satis invocationem sic habet; „ Hac itaque fiducia fretus, pro Ecclesiæ tuæ honore & defensione, ex par„ te omnipotentis Dei Patris & Filii, & Spiritus Sancti, per tuam potestatem & au„ ctoritatem, Henrico Regi filio Henrici Imperatoris, qui contra tuam Ecclesiam inau„ dita superbia insurrexit, totius Regni Teutonicorum & Italiæ gubernacula contra„ dico, & omnes Christianos a vinculo Juramenti quod sibi fecere, vel facient, absol„ vo, & ut nullus ei sicut Regi serviat, interdico. Dignum est enim ut qui studet „ honorem Ecclesiæ tuæ imminuere, ipse honorem amittat quem videtur habere. Et „ quia sicut Christianus contempsit obedire, nec ad Dominum rediit quem dimisit, „ participando excommunicatis & multas iniquitates faciendo, meaque monita, quæ „ pro sua salute sibi misi, te teste, spernendo, seque ab Ecclesia tua, tentans eam „ scindere, separando, vinculis eum anathematis vice tua alligo ". Suspensum dumtaxat a Regni administratione *Henricum* istius Concilii, Romanique Pontificis sententia, non depositum, probat historiæ series: nec aliud ibi significat subditorum absolutio a Juramento fidelitatis, aut depositionis nomen, quo utuntur historici. Exauctoratum namque penitus non fuisse Henricum ante annum 1080. in septima Synodo Romana *Gregorii VII.* Acta istius Synodi, & lata in ea sententia demonstrant.

Id amplius confirmant *Gregorii VII.* Epistolæ post istam Synodum scriptæ, in quibus *Henricum Regem* appellat. Epistola I. Libri IV. ad universos Romani Imperii Christianos scripta VIII. kalendas Augusti, indictione XIV. *Vestra Fraternitas minime ignorat, quanto tempore Sancta Ecclesia inauditas pravitates, & diversas iniquitates Regis,* &c. *Quicumque ex his resipuerit, qui prædictum Regem non erubuerunt omnipotenti Deo præponere,* &c. *Quicumque Episcoporum vel Laicorum, timore vel gratia humana seducti a communione Regis se non subtraxerunt,* &c. *Isti animam suam & Regis odio habent,* &c. Epistola II. ejusdem libri ad *Herimannum* Episcopum Metensem scripta VIII. Kalendas Septembris: *Episcopi qui sint excommunicati, Sacerdotes, vel Laici, non est opus ut a me quæratis, quia indubitanter illi sunt, qui excommunicato Regi Henrico, si fas est dici Rex, communicare cognoscuntur..... Neque timent suo favore ad iram Dei omnipotentis eumdem Regem impellere ... Licentiam dedimus his Episcopis excommunicatos a nobis absolvere, qui non timuerunt se a communione Regis abstinere. De ipso autem Rege omnino contradiximus, ut nullum eum præsumat absolvere, quousque illius certa pœnitentia & sincera satisfactio nobis per idoneos testes fuerit notificata.* Epistola VI. ad *Henricum* Leodiensem Episcopum scripta V. Kalendas Novembris Indictione XV. *Quicumque Regi excommunicato scienter communicans, sine pœnitentia & satisfactione discessit,* &c. Epistola VII. ad Henricum, Ardericum, & Wifredum data secundo Kalendas Novembris: *De conspiratione autem Hæreticorum, & Regis,* &c. *Nisi ad satisfactionem veniat Rex, alium Regem palam dicant eligere,* &c. Epistola VIII. data Kalendis Novembris: *Rodulfus Senonensis Episcopus, sine nostra licentia Regem ex-*

communicatum audiens, &c. Epiſtola XII. data Canuſii V. Kalendas Februarii anni 1077. *Interim vero Regem adventare certe cognovimus*, &c. Ibidem *Henricus* ad *Gregorii* pedes demiſſus, hoc ipſi Juramentum præſtitit, ut ab excommunicatione abſolveretur: *Ego Henricus Rex*, &c. His conditionibus abſolutum Lambertus Scafnaburgenſis refert, *Ut die & loco quemcumque Papa deſignaſſet, evocatis ad generale Concilium Teutonicis Principibus præſto eſſet, & accuſationibus quæ intenderentur, ipſo Papa (ſi ita expedire videtur) cognitore cauſarum aſſidente; & ad ejus Sententiam, vel retineret Regnum, ſi objecta purgaſſet; vel æquo animo amitteret, ſi (probatis criminibus) Regio deinceps honore indignus, juxta Eccleſiaſticas Leges decerneretur: Nullam ſive retento, ſive amiſſo Regno, hujus injuriæ vindictam a quoppiam hominum exacturus. Uſque ad eam autem diem, qua cauſa ejus legitima diſcuſſa terminaretur, nulla Regii cultus ornamenta, nulla Regiæ dignitatis inſignia ſibi adhiberet, nihil circa rerum publicarum adminiſtrationem juxta conſuetudinem ſuam ageret; nihil quod ratum fore oporteat decerneret: poſtremo præter Regalium ſervitiorum exactionem, quibus neceſſario ipſe & ſui ſuſtentandi eſſent, nihil Regium, nihil publicum uſurparet.*

Eodem anno 1077. ſecundo Kalendas Junii ſcripſit ad Germanos in hæc verba: *Legatis noſtris, Bernardo S. R. E. fideli filio & Diacono, itemque Bernardo Abbati Religioſo Maſſilienſis Monaſterii, præcipimus ut utrumque Regem, Henricum videlicet & Rodulphum, aut per ſe, aut per idoneos Nuntios admoneant, quatenus viam mihi pro diſcutiendo negotio, quod peccatis facientibus inter eos ortum eſt, ad vos, Deo favente, ſecure veniendi præbeant .... Uterque namque Rex a nobis, immo ab Apoſtolica Sede, cui, licet indigni præſidemus, adjutorium requirit.* Quæ omnia liquido oſtendunt, *Henricum* Regem in Synodo Romana an. 1076. non fuiſſe penitus a Gregorio VII. exauctoratum.

Latam a Pontifice & Synodo legitima in Regem excommunicationis Sententiam Epiſcopi Aulici & Schiſmatici eodem Anathemate obſtricti ſpernebant, & Principibus populoque nullam & irritam eſſe, perſuadere nitebantur, multa in Pontificem declamantes. Quamobrem paulo poſt ad Theutonicos Literas dedit *Gregorius VII.* quibus latæ Sententiæ probat æquitatem. Exponit quam ſæpe, quam ſollicite, quam amanter *Henricum* monuerit, obſecrarit, reprehenderit per Epiſtolas, per Legatos, de Simonia, aliiſque flagitiis. Quomodo hortatus ſit juſſeritque ut ſacrilegos Miniſtros ab Apoſtolica Sede excommunicatos, a domo, a conſiliis, & omni communione ſua expelleret. Quomodo pœnitentiam profeſſus coram Legatis Apoſtolicis, ab iiſque abſolutus, ſolemnia de morum emendatione, & adjutorio Romano Pontifici præſtando in reformatione Eccleſiæ promiſſa violaverit. Quomodo novas admonitiones, Legationes, minaſque anathematis ſpreverit, atque ad criminum cumulum Epiſcopos pene omnes in Italia, in Teutonicis vero partibus quotquot potuit, circa fidem Chriſti naufragare fecit; dum eos debitam B. *Petro* & Apoſtolicæ Sedi obedientiam & honorem abnegare coegit. Ideo ſe ex Synodi conſenſu ipſum excommunicaſſe teſtatur. „ Cum igitur, *inquit*, iniquitatem ejus ad ſummum prodiiſſe vidimus, pro his cauſis, videlicet primum, quod ab „ eorum communione, qui pro ſacrilegio & reatu ſimoniacæ hæreſis excommunicati „ ſunt, ſe abſtinere noluit. Deinde, pro criminoſis actibus vitæ ſuæ pœnitentiam non „ dico ſuſcipere, ſed nec promittere quaſi voluit, mentita ea fide, quam in manus Legatorum noſtrorum promiſerat; nec non quod Corpus Chriſti, id eſt, unitatem Sanctæ Eccleſiæ ſcindere non expavit: Pro his, inquam, culpis Synodali Judicio eum „ excommunicavimus, ut quem mites non potuimus, vel ſeveri ad viam ſalutis, „ (Deo adjuvante) revocare valeamus: aut (ſi quod abſit) nec diſtrictionis quaſi „ cenſuram pertimuerit, noſtra ſaltem anima negligentiæ aut timoris diſcrimini non „ ſuccumbat. Si quis igitur hanc Sententiam injuſte vel irrationabiliter prolatam eſſe „ putaverit, ſi talis eſt ut ſacris Regulis intelligentiæ ſenſum præbere non velit, nobiſcum inde agat, & non quid nos, ſed divina auctoritas doceat, quid decernat, quid „ conſona vox Sanctorum Patrum judicet, patienter audiens acquieſcat. Nos tamen „ non æſtimamus quemquam Fidelium, qui Eccleſiaſtica Statuta noverit, hoc errore „ teneri, ut non hoc, etſi publice affirmare non audeat, vel in corde ſuo recte fa-

„ ctum

„ ctum esse perhibeat. Quamquam etsi nos, (quod Deus avertat) non satis gravi de „ causa, aut minus ordinate eum hujusmodi vinculo ligaverimus, sicut SS. Patres as„ serunt, non idcirco spernenda esset Sententia, sed absolutio cum omni humilitate „ quærenda. „ Hanc Epistolam in Actis *Gregorii VII.* a *Paulo Benriedensi* conscriptis, & apud *Brunonem Merseburgensem* in Commentariis *de Bello Saxonico*, legere est.

Ad eumdem annum pertinent Epistolæ I. II. & III. Lib. IV. Regesti Gregoriani. Prima, quam *Ad universos Christianos* inscripsit, ipsos monet ut *Henricum* Regem ad Pœnitentiam provocent: quod si audire noluerit, Dominum homini præponant, & universali Ecclesiæ viriliter succurrant: Eorum vero, qui se a Regis communione non subtraxerint, communionem & amicitiam ejurent. Secunda, quæ ad *Herimannum* Metensem Episcopum data est, respondet excommunicatos esse, quicumque *Henrico* Rege excommunicato communicant. Eorum errorem & fatuitatem refellit, qui Regem excommunicari non debere contendunt. Christum ubi potestatem ligandi & solvendi *S. Petro* & ejus Successoribus dedit, Reges non excepisse, nec ab ejus potestate illos subtraxisse probat. Lapsos, qui a Regis communione se subtraxerunt, absolvi permittit. Regem ipsum a quoquam absolvi prohibet, donec ejus sincera pœnitentia, & satisfactio Sedi Apostolicæ innotescat, & absque suo mandato. Epist. III. Episcopos, Principes, plebemque Teutonicam ab Ecclesia stantem convenit: Jubet *Henricum* Regem, si Pœnitentiam egerit, suscipiant; pravos Consiliarios ab ipso removeant; Ecclesiæ consulant libertati. *Procul*, inquit, *ab eo pravi removeantur Consiliarii, qui pro Simoniaca hæresi excommunicati, non erubuerunt Dominum suum propria lepra contaminare, & per diversa crimina eum seducendo, ad scindendam Sanctam Ecclesiam provocare. Adhibeantur illi Consiliarii, qui non sua tantum, sed eum diligant, & sæculari lucro per omnia Deum præponant. Non ultra putet Sanctam Ecclesiam sibi subjectam ut Ancillam, sed prælatam ut Dominam. Non inflatus spiritu elationis consuetudines superbiæ contra libertatem Sanctæ Ecclesiæ inventas defendat, sed observet SS. Patrum doctrinam, quam pro salute nostra eos docuit potestas divina*. Vetat interim ne ullus Episcopus eum absolvat absque Sedis Apostolicæ consensu & iterato responso. Si pœnitentiam non egerit, de novi Regis electione deliberandum, adhibito consilio *Agnetis Augustæ*.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 298. Edit. primæ Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Henricus non fuit depositus e Regno, sed solum suspensus ab administratione Regni*.

R. Henricum Germaniæ Regem a Gregorio VII. in Romana Synodo anni millesimi septuagesimi-sexti excommunicatum fuisse, & a Regni administratione suspensum, sed tunc temporis non fuisse depositum dixi, & probavi. Mera Historiæ Quæstio est.

ARTICULUS V.

Henricus Germaniæ Rex simulata Pœnitentia absolutionem impetrat a Gregorio VII.

GRegorii VII. Literæ Episcopis, Principibus, Proceribusque Teutonicæ gentis quamplurimis persuasere, justam esse excommunicationis in *Henricum* latam Sententiam. Unde ab ejus communione recesserunt. Ipsos ad id non leviter movit *Willelmi* Trajectensis Episcopi miser obitus, damnatioque æterna ob defensas Regis partes morientis ore denuntiata; de qua Lambertus Scafnaburgensis ita scribit: *Willelmus Trajectensis Episcopus causam Regis contra bonum & æquum obstinate tuebatur, & studio partium Regis, multa in injuriam Romani Pontificis, omnibus pene diebus solemnibus, inter Missarum solemnia, rabido ore declamabat, perjurum eum, adulterum, & Pseudoapostolum appellans: & tam a se, quam a cæteris Episcopis sæpe numero excommunicatum pronuntians. Is brevi postea quam Rex exactis Paschalibus Feriis Trajecto discesserat, repente gravissima ægritudine correptus est. Cumque per acerrimos cruciatus animæ & corporis urgeretur, miserabili ejulatu coram omnibus qui aderant vociferabatur, ju-*

ſto Dei Judicio ſe & præſentem vitam amiſiſſe, & æternam, quod Regi ad omnia quæ perperam intendiſſet, operam ſuam ſummo anniſu præbuiſſet, atque in ſpem gratiæ ejus Romano Pontifici Sanctiſſimo & Apoſtolicarum virtutum viro graves contumelias ſciens & prudens innocenti irrogaſſet. In hanc vocem (ut aſſerunt) ſine communione, ſine ulla ſatisfactione expiravit. Addit *Bruno* in Commentario de bello Saxonico, ipſum poſt mortem Abbati Cluniacenſi apparuiſſe, ac æternam damnationem ſuam denuntiaſſe; ſed multos alios *Henrici* familiares miſere obiiſſe, ut nemini dubium eſſet ipſos inobedientiæ erga Romanum Pontificem, adulationis erga Regem, & Schiſmatis pœnas dare vindice Deo.

His exemplis perterriti Principes nonnulli, partim privatarum utilitatum ſtudio, partim Religionis obtentu, partim publicæ calamitatis commiſeratione, ab *Henrico* Rege defecerunt. *Rodulfus* Dux Suevorum, *Welfo* Dux Bajoariorum, *Bertoldus* Dux Carentinorum, *Adelbero* Epiſcopus Wirtzburgenſis, *Adelbertus* Wormatienſis, & alii, Ulmam congregati, ſtatuerunt ut omnes qui publicæ rei conſultum vellent XVII. Kalendas Novembris Triburiam convenirent, & variis cladibus, quibus per multos jam annos Pax Eccleſiaſtica turbabatur, tandem aliquando malorum pertæſi finem facerent. Hoc Sueviæ, hoc Bajoariæ, Saxoniæ, Lotharingiæ, Franciæ Teutonicæ Principibus denuntiarunt, univerſoſque in commune per Deum obteſtabantur, ut omni excuſatione remota, omni privatæ rei ſolicitudine poſthabita, hanc ſinguli communibus commodis vel extremam operam impenderent. A Rege cum cæteris defecit Moguntinus Archiepiſcopus, ipſi antea deditiſſimus. Stata die Sueviæ & Saxoniæ Principes Triburiam juxta condictum convenerunt ampliſſimo numero, obſtinatis mentibus ad ſummovendum a Regni adminiſtratione *Henricum*, & alium creandum, in quem communis electio conſenſiſſet. Aderant Sedis Apoſtolicæ Legati, *Sigehardus* Patriarcha Aquilejenſis, & *Alemannus* Pataviensis Epiſcopus, *Vir Apoſtolicæ converſationis, & magnarum in Chriſto virtutum*, Laicique nonnulli (qui magnis opibus relictis, ultro ſe ad privatam tenuemque vitam contulerant) miſſi a Romano Pontifice, ut palam omnibus per Gallias conteſtarentur, juſtis de cauſis excommunicatum eſſe Regem *Henricum*, & ad eligendum alium Regem Apoſtolici conſenſus & auctoritatis ſuffragium pollicerentur. Hac de rè ſeptem diebus ſolidis deliberatum eſt. Legati quos miſerat *Henricus*, repulſi. Confœderatorum exercitus Regem in Villam *Oppenheim* ſtantem aggredi ſtatuerat: Rex eorum impetum antevertere meditabatur. Rebus in ſummo diſcrimine utrimque poſitis, Suevis & Saxonibus viſum eſt, Regem per Legatos convenire, qui ei dicerent: „ Tametſi nec in bello, nec in pace ulla umquam ei juſtitiæ vel Legum cura fuerit, ſe Legibus cum eo agere velle; & cum crimina, quæ ei objiciuntur, omnibus conſtent luce clariora, ſe tamen rem integram Romani Pontificis cognitioni reſervare: acturos ſe cum eo ut in Purificatione Sanctæ Mariæ Auguſtam occurrat, ibique celeberrimo Conventu habito Principum totius Regni, diſcuſſis utrarumque partium allegationibus, ipſe ſuo Judicio vel addicat vel abſolvat accuſatum. Quod ſi ante diem anniverſarium excommunicationis ſuæ, ſuo præſertim vitio, excommunicatione non abſolvatur, abſque retractatione in perpetuum cauſa ceciderit, nec Legibus deinceps Regnum repetere poſſit, quod legibus ultra adminiſtrare annuam paſſus excommunicationem non poſſit: ſi oblatam conditionem gratanter amplexetur, & Romano Pontifici per omnia ſubditum ſe, dictoque obtemperantem fore polliceatur, hinc ſe experimentum capturos: omnes quos ille excommunicavit, extemplo a convictu contubernioque ſuo amoveat; Ipſe in urbem Spirenſium, dimiſſo exercitu ſecedat, ibique ſolo Verdonenſi Epiſcopo, paucifque miniſtris, quos tamen ſententia Principum ab hac excommunicatione integros incorruptoſque probaverit, contentus, privatam interim vitam agat, Eccleſiam non ingrediens, nihil circa publica negotia ſuo jure diſponens, nulla Regiæ dignitatis inſignia ſibi juxta ſolitum adhibens, uſque ad Synodicam cauſæ ſuæ examinationem. Præ terea, civitatem Wormatienſem, abducto præſidio, Epiſcopo Wormatienſi reſtituat, datis inſuper ſacramentis & obſidibus, ne quid deinceps rebellionis vel inſidiarum ab civibus timere debeat: Porro ſi quid horum prævaricetur, tum ſe omni culpa, omni jurisjurandi religione, omni perfidiæ infamia libera-

„ beratos, non expectato ulterius Romani Pontificis Judicio, quid Reipublicæ expediat,
„ communi consilio visuros. Rex cujus omnis spes, omnesque copiæ in arctum coa-
„ ctæ fuerant, gratulatus admodum quod aliqua, quantumvis fœda conditione ur-
„ gentem ad præsens calamitatem declinasset, promptissime per omnia obedientiam pol-
„ licetur, &c. „ Ita refert Lambertus Scafnaburgensis ad annum 1066.

Conditiones a confœderatis Principibus sibi præscriptas Rex *Henricus* implevit, hac una excepta, quod Pontificem Augustæ non expectavit, sed ad eum in Italiam profectus est, ut absolutionem ab excommunicatione ab ipso impetrare conaretur; ne Regno prorsus excideret absque ulla spe restitutionis, si anno integro in excommunicatione sordesceret. *Paucis ante Natale Domini diebus*, (inquit Lambertus Scafnaburgensis) *Spirensi urbe discedens, cum uxore & filio parvulo iter aggressus est, nec quisquam ex omnibus Teutonicis vir ingenuus comitatus est Regno excedentem, præter unum, & ipsum nec genere, nec opibus conspicuum. Cumque impensis tam longi itineris egeret, multisque supplicaret, quibus incolumi Republica sæpe numero profuerat, pauci admodum erant, qui necessitatem ejus aliquatenus relevarent . . . . . Similiter quoque cæteri excommunicati obtinendæ citius absolutionis studio ardentissime iter accelerabant in Italiam: nec tamen in societatem itineris Regem admittere, Principum, vel potius Romani Pontificis metu absterriti patiebantur.* Interim *Gregorius VII.* Roma discedens, Augustam properabat, quo fuerat a Germaniæ Principibus invitatus, ut Ecclesiæ Imperiique negotia componeret: cum nuntius ad eum perlatus est, *Henricum* Regem superatis Alpibus in Longobardiam venisse. De cujus consiliis incertus, Canusium se recepit, *Mathildis* Comitissæ Castrum munitissimum, non longe a Rhegio civitate. Illuc Episcopi Teutonici, & Laici quos excommunicaverat, quousque Rex Aula sua extrema necessitate compulsus ejecerat, pervenere, ac absolutionem ab ejus Sanctitate, *nudis pedibus, & laneis ad carnem induti*, supplices postulabant. Ille his qui veraciter peccatum suum agnoscerent & deflerent, non esse ajebat misericordiam denegandam, *Sed longam inobedientiam, & diu concretam peccati rubiginem diuturnioris Pœnitentiæ igne exuri & excoqui oportere; quapropter si eos vere facti pœniteret, æquo animo paterentur quodcumque sanandis vulneribus eorum adhiberet Ecclesiasticæ correptionis cauterium, ne ex facilitate indulgentiæ culpa quæ adversus Sedem Apostolicam atrox & vehemens præsumpta fuisset, vel parva, vel nulla videretur. Illis paratos se profitentibus ad omnia quæ imposuisset sufferenda, Episcopos omnes a se invicem separatos præcepit singulis cellis solitarios includi, nec ullum cum aliquo habere colloquium; ad vesperam autem cibi & potus mediocri mensura refici. Laicis quoque pro ætatis vel virium consideratione congruentem singulis pœnitentiam indixit. Ita per aliquot dies examinatos tandem ad se vocavit, & leniter pro admissis objurgatos, excommunicatione absolvit, abeuntibusque id ante omnia repetens iterum iterumque præcepit, ne Regi Henrico, donec Sedi Apostolicæ satisfecisset, aliquatenus communicarent, aut ei ad evertendum statum Reipublicæ turbandamque pacem Ecclesiasticam, in aliquo operam suam accomodarent.* Ita refert Lambertus Scafnaburgensis.

Paulo post Canusium pervenit *Henricus* Rex itinere difficillimo, media hyeme, eaque asperrima, confecto. *Mathildem* Comitissam, *Adelaidem* socrum, filiumque ejus *Amedæum* Comitem, *Azzonem* Marchionem Estensem, & *Hugonem* Cluniacensem Abbatem intercessores apud Summum Pontificem adhibet, ut absolutionem obtineat. Recusat primo *Gregorius*, ipsum adesse jubens Augustanis Comitiis, ubi auditis Principibus ejus accusatoribus, æquam de singulis sententiam ferat juxta Ecclesiæ Leges. Instant Illustrissimi Sequestres, Regem Sanctitatis ipsius Judicium nusquam terrarum subterfurgere, sed urgere diem anniversarium excommunicationis, & Principes Regni expectatione suspensos attentosque anxie rei eventum præstolari „ Ut si ante hanc diem ex-
„ communicatione non absolvatur, deinceps juxta Palatinas Leges indignus Regio honore
„ habeatur, nec ultra pro asserenda innocentia sua audientiam mereatur: Proinde ob-
„ nixe petere ut solo interim anathemate absolvatur, & Communionis Ecclesiasticæ
„ gratiam recipiat, responsurus ex integro, quacumque die, quocumque loco Papa
„ præcipiat, tamquam nihil hac conventione actum sit, omnibus, quæ accusatores

„ ejus

„ ejus objeciſſent, criminibus, & juxta ſententiam ejus, Regnum vel retenturus ſi
„ objecta purgaſſet, vel æquo animo, ſi cauſa cecidiſſet, amiſſurus. *Diu reſtitit Pon-*
„ *tifex, ſed victus tamdem precibus, reſpondit*: Si veraciter eum facti pœnitet, coronam
„ & cætera Regni inſignia noſtræ poteſtati dedat, & ſe Regio nomine & honore de-
„ inceps indignum profiteatur. „ Duriorem conditionem Legatorum præcibus Pontifex
„ condonavit, permiſitque ut veniam poſtulaturus coram ejus Sanctitate ſe ſiſteret.
„ Venit ille ut juſſum fuerat, & cum caſtellum illud triplici muro ſeptum eſſet, intra
„ ſecundum murorum ambitum receptus, foris derelicto omni comitatu ſuo, depoſito
„ cultu Regio, nudis pedibus, jejunus mane uſque ad veſperam perſtabat Romani Pon-
„ tificis ſententiam præſtolando. Hoc ſecundo, hoc tertio die fecit. Quarto demum
„ die in conſpectu ejus admiſſus, his poſtremo conditionibus excommunicatione abſolu-
„ tus eſt, ut die & loco quem Papa deſignaſſet, evocatis ad generale Concilium Teu-
„ tonicis Principibus præſto eſſet & accuſationibus quæ intenderentur, reſponderet, ipſo
„ Papa, ſi ita expedire videretur, cognitore cauſarum aſſidente: & ad ejus ſenten-
„ tiam vel retineret Regnum, ſi objecta purgaſſet, vel æquo animo amitteret, ſi pro-
„ batis criminibus Regio deinceps honore indignus juxta Eccleſiaſticas Leges decernere-
„ tur: Nullam ſive retento, ſive amiſſo Regno, hujus injuriæ vindictam a quopiam
„ hominum in perpetuum exacturus: uſque ad eam autem diem qua cauſa ejus legiti-
„ me diſcuſſa terminaretur, nulla Regii cultus ornamenta, nulla Regiæ Dignitatis
„ inſignia ſibi adhiberet; nihil circa rerum publicarum adminiſtrationem, juxta con-
„ ſuetudinem, ſuo jure ageret; poſtremo præter Regalium ſervitiorum exactionem qui-
„ bus neceſſario ipſe & ſui ſubſtentandi eſſent, nihil publicum uſurparet: Omnes
„ etiam qui ei ſub Jurejurando fidem dixiſſent, ab hujus Sacramenti vinculo, apud
„ Deum & apud homines interim liberi expeditique manerent: Rutbertum Bamber-
„ genſem Epiſcopum, & Udalricum de Coſheim, & cæteros, quorum conſiliis ſe
„ Remque publicam prodidiſſet, a ſua in perpetuum familiaritate amoveret. Quod
„ ſi purgatis quæ objicerentur, potens confortatuſque in Regno perſtitiſſet, ſubditus
„ Romano Pontifici ſemper dictoque obtemperans foret, & ad corrigenda quæcumque
„ in Regno ejus contra Eccleſiaſticas Leges prava conſuetudine inoleviſſent, conſen-
„ tiens ei, & pro virili portione cooperator exiſteret. Ad ultimum, ſi quid horum
„ prævaricaretur, irritam fore hanc quæ nunc tantopere expetita ſit, Anathematis ab-
„ ſolutionem; quin immo jam pro convicto confeſſoque habendum eſſe, nec ultra pro
„ aſſerenda innocentia ſua audientiam impetraturum, Principeſque Regni Jurisjurandi
„ religione liberatos, Regem alium, in quem communis electio conſenſiſſet, creaturos
„ eſſe. Ita refert Lambertus Scafnaburgenſis: additque Regem lubenti animo has con-
„ ditiones accepiſſe, nec tamen promittenti fidem temere adhibitam, ſed Cluniacen-
„ ſem Abbatem (quoniam jurare, Monaſticæ profeſſionis obtentu detrectabat) fidem
„ ſuam coram Deo interpoſuiſſe, Epiſcopos quoque Citicenſem & Vercellenſem, &
„ *Azzonem* Marchionem cæteroſque Principes, qui pro Rege interceſſerant, coram San-
„ ctorum Reliquiis jurejurando confirmaſſe, facturum eum eſſe quæ pollicebatur.

Quo habitu Rex Henricus abſolutionem a Gregorio Septimo poſtulaverit? Quibus conditionibus obtinuerit?

Idem teſtatur Gregorius VII. in Epiſtola ad Germanos XII. libri IV. *Interim*, in-
quit, *Regem adventare cognovimus: qui etiam priuſquam intraſſet Italiam, ſupplices
ad nos Legatos præmittens, per omnia ſe ſatisfacturum Deo, & Sancto Petro, ac nobis
obtulit, & ad emendationem vitæ ſuæ omnem ſe ſervaturum obedientiam repromiſit,
dummodo apud nos abſolutionis & Apoſtolicæ benedictionis gratiam impetrare merere-
tur: quod cum diu multis conſultationibus differentes acriter eum de ſuis exceſſibus per
omnes, qui intercurrebant Nuntios redargueremus, tandem ſemetipſum nihil hoſtile aut
temerarium oſtentans, ad oppidum Canuſii, in quo morati ſumus, cum paucis advenit,
ibique per triduum ante portam, depoſito omni Regio cultu, miſerabiliter, utpote diſcal-
ceatus, & laneis indutus perſiſtens, non prius cum multo fletu Apoſtolicæ miſerationis au-
xilium & conſolationem implorare deſtitit, quam omnes qui ibi aderant & ad quos rumor
ille pervenit, ad tantam pietatem & compaſſionis miſericordiam movit, ut pro eo multis
precibus & lachrymis intercedentes, omnes quidem inſolitam mentis noſtræ duritiam miraren-
tur; nonnulli vero in nobis non Apoſtolicæ ſeveritatis gravitatem, ſed quaſi tyrannicæ fe-*

ritatis

ritatis crudelitatem esse clamarent. Denique instantia compunctionis ejus, & tanta omnium, qui ibi aderant, supplicatione devicti, tandem eum relaxato anathematis vinculo, in Communionis gratiam, & sinum Sanctæ Matris Ecclesiæ recepimus, acceptis ab eo securitatibus quæ inferius scriptæ sunt, quarum etiam confirmationem per manus Abbatis Cluniacensis, & filiarum nostrarum Mathildis, & Comitissæ Adelaidæ, & aliorum Principum, Episcoporum, & Laicorum, qui nobis ad hoc utiles visi sunt, recepimus.

Gregorius septimus a falsis accusationibus & calumniis se purgat per Corpus Domini.

Absoluto *Henrico*, Pontifex Missarum solemnia celebravit, & sub tempus Communionis ipsum cum reliqua multitudine ad Altare evocavit, præferensque manu Corpus Dominicum: *Ego*, inquit, *jampridem a te, tuisque fautoribus Literas accepi, quibus me insimulabas Sedem Apostolicam per simoniacam hæresim occupasse, & aliis quibusdam tam ante Episcopatum, quam post acceptum Episcopatum criminibus vitam maculasse, quæ mihi, secundum scita Canonum, omnem ad Sacros Ordines accessum obstruxerint. Et licet multorum idoneorum certe testium astipulatione crimen refellere queam, ego tamen, ne humano potius quam divino niti videar testimonio, ut satisfactionis compendio omnem omnibus scandali scrupulum de medio auferam, ecce Corpus Dominicum, quod sumpturus ero, in experimentum mihi hodie fiat innocentiæ meæ, ut omnipotens Deus suo me hodie Judicio vel absolvat objecti criminis suspicione, si innocens sum, vel subitanea interimat morte, si reus.* Hæc & alia verba terribilia præfatus, quibus Deum causæ æquissimum judicem, & innocentiæ assertorem adesse precabatur, Sacram Eucharistiam libere sumpsit. Tum ad Regem conversus: *Fac ergo*, inquit, *fili, si placet, quod me facere vidisti. Si te innocentem nosti, & existimationem tuam ab æmulis per calumniam falsis criminationibus impeti, libera compendiose & Ecclesiam Dei scandalo, & te ipsum longæ concertationis ambiguo, & sume hanc residuam partem Dominici Corporis, ut comprobata Deo teste innocentia tua, obstruatur omne os adversum te iniqua garrientium, & me deinceps causæ tuæ advocato, & innocentiæ tuæ vehementissimo assertore Principes tibi reconcilientur, Regnum restituatur, omnes quibus jamdiu Respublica vexatur, bellorum civilium tempestates in perpetuum sopiantur.* Horrendum examen subterfugit *Henricus*, causatus absentiam Principum, qui in adversis fidem sibi integram servarant, quibus inconsultis, & potissimum absentibus accusatoribus, irrita foret, nec quidquam virium apud incredulos habitura tam insolita purgatio: Ideoque Pontificem rogavit, ut causam generalibus Comitiis discutiendam servaret. Annuit Pontifex, expletoque sacro Ministerio, Regem convivio excepit, & ad suos diligenter commonitum dimisit. Ista constant ex Lamberto Scafnaburgensi, cui *Domnizo* in Vita *Mathildis* Comitissæ suffragatur. Eadem testantur *Paulus Benriedensis* in Vita Gregorii VII. & *Hugo Flaviniacensis* in Chronico Virdunensi, coævi pariter Auctores.

JOANNIS DOMINICI MANSI

Nota.

PArcant mihi P. Alexandri pii manes, cujus opinioni non facilem assensum præberem cum ait Henricum III. Imperatorem non depositum e regno at suspensum tantummodo ab ejus administratione fuisse. Alia est utique historiarum ejus acris sententia, existimantium reipsa quidem illum depositionem a Gregorio tulisse: en verba Annalistæ Saxonis (Eccardiani qui in exordio sequentis sæculi scribebat) ad annum 1076. *Igitur comperta legatione Papæ, & excommunicatione seu depositione Regis, qui Saxonum principes captivos habebat, eos in patriam gratis Henrico nesciente dimiserunt &c.* Idem pariter Gregorius in Epistola, cujus excerpta idem Annalista Saxo ibi recitat, repetit: *Quis nos Henricum Ecclesiarum improbissimum prædonem, & atrocissimum destructorem deposuisse & excommunicasse reprehendat.* Demum idem Annalista de frequenti consessu Principum quod Oppenheim celebrato scribit, *regni principes pene omnes subjectioni Henrici renuntiabant, eo quod a duobus Apostolicis vocatus ad satisfactionem non venisset, & excommunicationis ac depositionis sententiam, ipse tamen inauditus & absens, in Romana Synodo a Papa Gregorio accepisset.* Tandem ad annum sequentem narrat regem

BIBLIOTECA O.F.M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

gem ipsum resipiscentem a Pontifice receptum fuisse in oppido Canossæ, his tamen obstrictum conditionibus, ut regalem ornatum *nonnisi permittente Apostolico* sibi reponeret. Si vero nihilo secius Henricus regis titulo a Pontifice decoratus est, id fecit pro consuetudine, & ut loqueretur pro more aliorum & non suo, ut constat ex Epistola II. lib. IV. *qui excommunicato regi Henrico, si fas est dici rex, communicare cognoscuntur*. Cæterum ex Epistolis hic a P. Alexandro adductis pleræque datæ sunt, postquam Henricus restitutus fuerat regno, quod factum constat nondum adulto anno 1077. ut ex eodem Annalista Saxone intelligimus, qui hæc narrat in principio ejusdem anni, & ex tota ejus serie constat antequam martius mens absolveretur. Huc etiam accedit quæ dein consequuta est electio novi regis in Germania, quam principes in frequenti procerum consessu decreverunt, prætendentes Henricum ab omni regni jure Pontificia sententia excidisse, qua ea pariter de causâ sibi adsistendum eidem conventui Pontificis Legatus censuit. Fateor equidem tunc Henricum absolutionis sententiam a Pontifice impetrasse; sed cum pactas conditiones non implevisset; priorem sententiam perseverare adhuc idem Pontificis Legatus judiciali ritu pronunciavit. Ita Annalista ad annum 1077.

S C H O L I O N.

Ad hunc Articulum, pag. 307. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc notam apposuerunt: *Fatetur Natalis quod sordescentes in Excommunicatione privantur Regno irremediabiliter*.

R. Propositio ista generalis, non est mea; sed hanc a confœderatis Germaniæ Principibus Henrico Regi præscriptam conditionem, secundum Imperii Leges, ut si anno integro in Excommunicatione sordesceret, Regno prorsus excideret absque ulla spe restitutionis, ex *Lamberto Scafnaburgensi* refero, verbis illius Historici descriptis: ideoque Henricum in Italiam cito profectum esse, ut Absolutionem a Gregorio VII. impetrare conaretur. Quid vero in istius facti commemoratione censura dignum?

ARTICULUS VI.

Henrico Rege fidem Deo & Christi Vicario datam & juramento confirmatam violante, Germaniæ Principes Rodulphum Sueviæ Ducem in Regem elegerunt.

NOndum *Henricum* Regem anathemate solutum *Gregorius VII.* dimiserat, cum *Epponem* Citicensem Episcopum ante eum præmisit, ut eos qui ipsi excommunicatione adstricto communicaverant, ab excommunicatione pariter absolveret. Ejus legationem & Apostolicam Auctoritatem superbe ac procaciter contempserunt Schismatici Longobardiæ Antistites ac Proceres, sibi absolutione non esse opus contestati, cum excommunicatio a Pontifice lata nulla esset; Regem vero accusantes ignaviæ, indignumque Regno proclamantes, qui Majestatem Regiam fœdissima subjectione dejecisset, ac Auctoritatem Ecclesiæ, Reipublicæ dignitatem prodidisset. Hanc ob causam eo abdicato, filium ejus, licet impubem adhuc & Regni negotiis immaturum, Regem creaturos, & cum eo Romam euntes, Pontificem electuros alterum, per quem & ipse protinus Imperator consecraretur, & omnia *Gregorii* Acta rescinderentur. Frustra Rex se extrema necessitate compulsum communis commodi ratione, absolutionem a Pontifice tam duris conditionibus recepisse, missis circumquaque Aulicis persuadere nitebatur. Adeo alienati ab ipso erant animi ut Longobardi nec in civitates suas eum reciperent, nec faustis acclamationibus prosequerentur, nec obviam ei procederent; sed foris in suburbanis locis castra ponere, & modica annona contentus esse cogeretur, & præsidiis appositis ejus milites coercerentur, ne in villas & agros prædabundi excurrerent. Territus Rex insolita rerum facie, initum cum Romano Pontifice fœdus abrupit, ut Longobardos sibi devinciret; pravos Consiliarios dudum excommunicatos revocavit, Summo Pontifici velut omnium malorum, quæ in Republica accidissent, auctori palam detrahere cœpit. *Dein conditiones omnes, & universa Ecclesiasticarum*

Legum

Legum Vincula, quibus eum Pontifex Apostolica Auctoritate in salutem obstrinxerat, contemptim tamquam aranearum telas dirupit, abjectisque omnibus timoris Dei habenis, in omne quod animus suggessisset, effrænata libertate ferebatur, (inquit Lambertus Scafnaburgensis.)

Interea confœderati Germaniæ Principes Comitia ad 3. Idus Martii in *Forcheim* indixerunt, ut rebus Imperii providerent, quarum ab administratione suspensus adhuc erat *Henricus*: Romanum Pontificem ad eum Conventum invitavere. Is Regem per Legatos convenit, ut promissorum ac juramenti memor, indictis Comitiis se sisteret, & ad crimina, quibus innocens (ut ipse asserebat) a calumniatoribus suis erat impetitus, *se cognitore & Judice præsidente*, responderet: Multum rebus suis salutique, & apud Deum, & apud homines collaturum, si Ecclesiam scandalis, Rempublicam bellis civilibus seipsum fœdissimæ existimationis macula liberaret: præsertim cum ea die, *discussis synodice, quæ adversum eum afferebantur, caussis, vel recepturus esset Regnum, vel sine omni deinceps retractatione amissurus*. Legatis respondit *Henricus*, se multis & magnis Reipublicæ negotiis implicitum, non posse tam cito infectis rebus Italia excedere: præterea diem conventui habendo statutum e vicino imminere, seque tam brevibus induciis tantum iter conficere non posse. Pontifex de ejus perfidia & tergiversatione certus, ad confœderatos Germaniæ Principes Legatos misit, *Bernardum* Cardinalem, & *Bernardum* Massiliensem Abbatem, qui ipsis nuntiarent, se conatum fuisse ut die & loco statutis, communibus Sanctæ Ecclesiæ utilitatibus tractandis præsto esset, sed *Henrici* diligentia ita circumventum, ita omnes, per quas transitus esse potuisset, itinerum angustias præoccupatas ut nec tuto in Germaniam proficisci, nec tuto Romam redire posset: proinde suis interim rebus & Regno Germaniæ consulerent: donec (si Deus vellet), adempta itineris difficultate, ipse venire, & collatis in medium consiliis, quid utilitati, quid paci Ecclesiasticæ expediret, secundum Ecclesiæ Leges decernere posset. Ita refert *Lambertus Scafnaburgensis*, & istius Legationis commemoratione Historiam suam absolvit.

Saxoniæ, Germaniæ, Sueviæque Principes stata die ad Comitia in *Forcheim* convenerunt, summoque consensu *Rodulphum* Suevi Ducem in Regem elegere, his conditionibus, ut Episcopatus non pro pretio, nec amicitia daret, sed unicuique Ecclesiæ de suis electionem (sicut jubent Canones) permitteret. Statutum etiam est, ut Germaniæ Regnum non hæreditario jure, sed Ordinum electione deinceps obtineretur. *Rodulphum* pene invitum Regni gubernacula suscepisse, *Paulus Benriedensis* testatur, eumque commendat ut singularis eximiæque modestiæ virum. *Rodulfum Ducem Suevorum, frustra multum renitentem, frustraque vel unius horæ inducias ad consulendum petentem, Regia Dignitate sublimaverunt, virum sane in humilitate præcipuum, Regio honori, ætate & moribus idoneum*. Qui Moguntiam ductus, a *Sigefrido* Moguntino Archiepiscopo, coram Sedis Apostolicæ Legatis unctus est, VII. Kalendas Aprilis, anno Domini 1077. (Ex Brunone in Commentario de Bello Saxonico, Mariano Scoto, Bertoldo Constantiensi, & Paulo Benriedensi in Actis Gregorii VII.).

SCHOLION.

Ad hunc Articulum pag. 315. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem mihi imputant: *Papa omnium malorum auctor*. Hoc non dicit ex propriis (inquiunt) sed tamen non rejicit.

R. Hæc Propositio non est mea: absit ab ore, & mente, scriptisve meis. Hanc execror; cum vero id dictum observem ab *Henrico* Summo Pontifici Gregorio VII. *detrahente*, satis rejicio. En verba mea: *Summo Pontifici velut malorum omnium, quæ in Republica accidissent, auctori detrahere cœpit*. Et aliunde me damnare quæcumque ab Henrico contra reverentiam *Gregorio VII.* Sanctissimo Pontifici debitam gesta vel dicta sunt, satis indicat ipse Articuli titulus, cujus hæc sunt verba: *Henrico Rege fidem Deo & Christi Vicario datam & juramento confirmatam violante, Germaniæ Principes Rodulphum Sueviæ Ducem in Regem elegerunt*.

A R-

ARTICULUS VII.

Rodulphus absque Gregorii VII. Pontificis Maximi consilio Germaniæ Rex electus est.

QUamvis *Rodulphum*, *Gregorii VII.* consilio, Germaniæ Regem electum, ejusque auctoritate confirmatum quidam Auctores scripserint, scilicet Marianus Scotus, Albertus Stadensis, & Hemoldus Presbyter, lib. 1. cap. 28. ac de ipso dixerit Otto Frisingensis lib. 6. cap. 35. *Romanus Pontifex Regem sæpe vocatum excommunicavit, ejusque (ut dicitur) consilio & auctoritate Rodulphus Alemanorum Dux a quibusdam Principibus Rex creatur*: Quod lib. 1. de Gestis Friderici cap. 7. confirmat. Id tamen falsum esse contendo, ductus testimonio ipsius *Gregorii VII.* in Sententia exauctorationis adversus *Henricum* Regem lata in Synodo Romana VII. in qua de illo sic loquitur: *Quem ego videns humiliatum, multis ab eo promissionibus acceptis de suæ vitæ emendatione, solam ei Communionem reddidi; non tamen in Regno, a quo eum in Romana Synodo deposueram, instauravi .... Et hæc ideo detinui, ut inter eum & Episcopos, vel Principes Ultramontanos, justitiam facerem, vel pacem componerem, sicut ipse Henricus juramento per duos Episcopos mihi promisit. Prædicti autem Episcopi & Principes Ultramontani, audientes illum non servare mihi quod promiserat, quasi desperati de eo, sine meo consilio, vobis testibus, elegerunt Rodulphum Ducem in Regem.*

Idem confirmat *Hugo* Flaviniacensis Abbas in Chronico Virdunensi: *Episcopi*, inquit, *& Principes Ultramontani, audientes illum non servare, quod promiserat, quasi de eo desperati, absque Domini Papæ consilio elegerunt sibi Rodulphum Ducem in Regem.* Subdit idem Chronologus: *Rodulphus igitur festinanter misso nuntio, indicavit, se quidem coactum Regni gubernacula suscepisse, tamen se paratum Domino Papæ in omnibus obedire. Et eumdem semper promittens sermonem, adjecit, etiam filio suo dato obside, itemque fidelis sui Ducis Bertoldi filio quod promittebat Sacramento firmare. Interea etiam Henricus precabatur, ut contra Rodulphum eum adjuvaret. Cui Domnus Papa respondit, se libenter facturum, audita utriusque partis ratione, ut sciret cui justitia magis faveret.* Quam responsionem contempsit, viribus nimium suis fidens *Henricus*. Pontifex tamen iter in Germaniam meditabatur, ut novi Regis electione auctum belli civilis incendium restingueret, ac Ecclesiæ, Imperiique statum componeret. Quamobrem jussit *Bernardo* Cardinali, & alteri *Bernardo* S. Victoris Massiliensis Abbati, suis in Germaniam Legatis, ut assecurari sibi vias ab *Henrico* & *Rodulpho* curarent, sibique ducatum & adjutorium ad iter tuto conficiendum provideri. Datas ad laudatos Legatos ea da causa a *Gregorio VII.* Literas Chronico suo Virdunensi inseruit *Hugo* Flaviniacensis Abbas. *Quocirca* (inquit Pontifex) *monemus vos & ex parte B. Petri præcipimus, ut fulti auctoritate hujus nostri præcepti, nostraque vice ab eodem Principe Apostolorum accincti, utrumque Regem, Henricum atque Rodulphum, * quatenus viam nobis illuc secure transeundi aperiant, & adjutorium atque ducatum per tales personas, de quibus vos bene confidatis, præbeant, ut iter nobis, Christo protegente, pateat. Desideramus enim cum consilio Clericorum & Laicorum ejusdem Regni, qui Deum timent & diligunt, causam inter eos, Deo favente, discutere, & cujus parti ad Regni gubernacula magis justitia faveat, demonstrare ... Quapropter, si alteruter Regum huic nostræ voluntati & deliberationi parere & ad vestra monita locum dare renuerit, suamque superbiam cupiditatis face accendens, ad desolationem totius Romani Imperii anhelare tentaverit, omnibus modis, omnique ingenio usque ad mortem, si oportet, nostra vice, imo B. Petri auctoritate resistite, & totius Regni gubernacula contradicendo, tam illum quam omnes sibi consentientes, a participatione Corporis & Sanguinis Domini nostri Jesu Christi, & a liminibus Sanctæ Ecclesiæ separate, illud semper habentes in memoria, quia scelus idololatriæ incurrit, qui Apostolicæ Sedi obedire contemnit ... Alteri autem, qui nostræ jussioni humiliter paruerit, convocato Concilio omnium Clericorum & Laicorum, quos advocare poteritis, consilium & adjutorium in omnibus præbete, & in Regia Dignitate, per Auctoritatem BB. Apostolorum Petri & Pauli, nostra vice confirmate.*

Ep. 23. lib. 4.

* Moneatis.

Quasi scelus idololatriæ incurrit, qui Sedi Apostolicæ obedire contemnit.

nate. Aliam ejusdem argumenti Epistolam a *Gregorio VII.* ad Teutonicos datam describit *Hugo Flaviniacensis*. Ex quibus perspicuum est, sanctissimi Pontificis consilio *Rodulphum* electum non fuisse, nec illius electionem confirmatam ante VII. Synodum Romanam, in qua *Henricus* prorsus exauctoratus est: immo ipsum a *Gregorio VII.* Regem interim appellatum & habitum fuisse: *Utrumque Regem, Henricum atque Rodulphum*, &c. *Quapropter si alteruter Regum*, &c. *Ep. 23. l. 24.*

Has etiam Epistolas describit *Bruno* in Commentario *De Bello Saxonico*, & *Gregorium VII.* inconstantiæ perperam accusat, falsoque scribit, ipsum novi Regis electionem consensu suo firmasse. „ Interea, *inquit*, Dominus Apostolicus, Apostolici vigoris „ oblitus, multum est a priore sententia mutatus. Nam qui prius Henricum cum „ omnibus suis adjutoribus Apostolica severitate excommunicaverat, eique regnandi po„ testatem potenter interdixerat, & omnes qui ei Fidelitatem jurassent, a juramenti „ nodis Apostolica Auctoritate absolverat, & electionem novi Regis consensu suo con„ firmaverat, nunc per Literas mandavit, ut Concilio facto Rex uterque convocatus au„ diatur, & quem justitia regnare permiserit, altero deposito, tutus in Regno confir„ metur. *Subdit* Bruno Saxones suos, his Literis acceptis, a magna spe, quam in A„ postolica petra posuerant, excidisse, quod prius cœlum stare vel terram crede„ rant cœli modo moveri, quam Cathedram Petri amittere constantiam Petri. Has „ igitur ei Literas remiserunt, quibus eum ancillæ (præsentis scilicet vitæ timore) „ perterritum, quasi voce galli clamantis exitare, & respectu Christi confortatum, „ ad pristinæ virtutem constantiæ revocare voluerunt. „ *Saxonum ad* Gregorium VII. *Literas* Bruno *describit*, *in quibus hæc palmaria*: „ Cum illa Anathematis absolutio per „ Epistolam vestram nobis innotesceret, de sententia Regni, quæ in eum processit, „ nihil mutatum esse intelleximus, sed ne nunc quidem si mutari possit, intelligimus. „ Absolutio enim illa juramentorum qualiter cassari possit, nullo modo percipere vale„ mus. Sine Sacramentorum autem observatione Regiæ Dignitatis Officium nequaquam „ administrari potest. Ergo cum jam ultra anni terminum sine Rectore essemus, in „ locum de quo prævaricatus est ille, alius Principum nostrorum electione subrogatus „ est. Cumque de electo nobis Rege spes magna ad refocillandum Imperium succre„ sceret, ecce ex insperato Literæ vestræ advenientes, duos in uno Regno Reges pro„ nuntiant, duobus Legationem decernunt. Quam Regii nominis pluralitatem, & Re„ gni divisionem, divisio quoque populi & studia partium subsecuta sunt: quippe cum „ in Epistolis vestris illius prævaricatoris personam semper præponi cernerent, & ab eo „ sicut a potente exigi, quatenus ducatum vobis in has partes ad discutiendas causas præ„ beret. Cujus discussionis qualis modus sit mirabile est in oculis nostris, scilicet ut is „ qui jam Synodali judicio, nulla conditione interposita depositus est, alio in eamdem „ Dignitatem Apostolica Auctoritate firmato, nunc tandem ad rationem ponatur, & „ quod finitum est denuo incipiatur, & de re indubitabili, quæstio moveatur„. Alteram & tertiam Saxonum ad *Gregorium VII.* Epistolam ejusdem argumenti describit *Bruno*, quam in Romana Synodo recitari jusserunt, qua *Henricum* ob contumaciam, & nova crimina, Legationis quoque Apostolicæ violationem, a *Bernardo* Cardinali Legato rursus excommunicatum, & a Regni Gubernaculis summotum, ac *Rodulphum* in Regia Dignitate, *Auctoritate Apostolica* confirmatum testantur.

Gregorii VII. mentem, vimque ac sensum Sententiæ ab ipso in *Henricum* Regem latæ Saxones, & eorum Historicus *Bruno*, non sunt assecuti. Suspensionem etenim a Regni administratione, & absolutionem subditorum a juramento fidelitatis ad tempus, exauctorationem absolutissimam intellexerunt. Uno verbo, provisoriam & interlocutoriam Sententiam, peremptoriam esse perperam existimavere. Ipsi sane Pontifici quo nullus est Decretorum ipsius melior Interpres, magis credendum est. Sed & Auctor Vitæ *Henrici IV.* diserte testatur *Gregorii VII.* consilio & auctoritate *Rodulphum* Regem creatum non fuisse; illum siquidem solum accusat, quod ejus electionem silentio suo comprobaverit. „ Iste Rodulphus, *inquit*, Dux eximius, vir magnæ auctoritatis & „ laudis in toto Regno, veri rectique tenax, fortis in armis, denique spectatus in „ omni genere virtutum. Iste, inquam, avaritia victus, & supplantator Domini sui

„ factus,

„ factus, fidem incerto postposuit honori. Fuere tum qui dicerent: ab Apostolico eum immissum, nec umquam tantæ virtutis virum avaritiæ magis quam consilio cessisse. Et „ hoc in argumentum sumebant, quod Apostolicus tacuit, dum post absolutionem Re- „ gis Rodulphus Regnum invasit, juxta illud Comici: Qui tacet, satis laudat.

Gregorius septimus Imperii pacem optat.

Verum *Gregorium VII. Rodulphi* electionem non procurasse, neque confirmasse, luculenter probat Synodi quartæ Romanæ, eo Præside celebratæ anno 1078. Decretum „ Quoniam, *inquit*, lis & perturbatio Regni in maximum Sanctæ Ecclesiæ periculum „ & detrimentum quotidie redundare cernuntur, placet nobis elaborare pro viribus; „ quatenus idonei tam religione, quam etiam scientia pollentes Nuntii e latere Apo- „ stolicæ Sedis ad partes illas immittantur, qui omnes Religiosos & justitiæ amatores „ in Teutonici Regni partibus commorantes Clericalis & Laicalis Ordinis viros, & ad „ hoc opus idoneos convocent, cum quibus aut finem & pacem juste componant, aut „ veritate præcognita, cui parti magis justitia faveat, ad plenum addiscere valeant: „ quatenus pars injusta desistat, & Apostolica Auctoritate munita justitia vigoris & „ auctoritatis robur obtineat. Verum quoniam nonnullos diabolico instinctu collectos, „ tyrannidis suæ facibus accensos, turpis lucri avaritiæ mancipatos, discordiam potius „ quam pacem fieri & videre desiderantes, fore non ignoramus; statuimus ut nulla „ umquam persona alicujus potentiæ, sive Rex, aut Archiepiscopus, Episcopus, Dux, „ Comes, Marchio, sive Miles, aliqua præsumptione temerariove ausu, fraude, dolo- „ ve, seu aliqua perturbatione, Legatis nostris obsistere & contraire, ne justitiam & „ finem componant, pertentent. Quicumque autem temerario ausu hujus nostræ con- „ stitutionis violator extiterit, Legatisque nostris ad hanc pacem componendam eunti- „ bus fraudem opponere tentaverit, vinculo eum Anathema„ tis alligamus. " Decretum porro Sinodi supradictum iis, quorum intererat, significavit *Gregorius VII.* data ad Germanos Epistola 15. *lib.* 5. Alteram dedit ad *Udonem* Trevirensem Archiepiscopum, qua ipsum hortatur ut pro componenda pace laboret, ac significato Sedis Apostolicæ consilio & Decreto de pace, & requisitis utrimque responsionibus Romam veniat, ut Pontifex Legatos sine periculo, & cum spe fructus mittere valeat.

His *Gregorii VII.* Literis effectum est, ut Rex uterque Legatos Romam mitteret, securitatem Sedis Apostolicæ Legatis ad collationem de pace in Germania habendam mittendis, suo nomine juraturos. Id præstitum in Romana Synodo V. anno 1078. decimo tertio Kalendas Decembris celebrata, ut constat ex Actis, & ex Paulo Benriedensi in Vita Gregorii VII. scribente: *Anno ab Incarnatione Domini 1078. Pontificatus vero Domini Gregorii VII. Papæ sexto, decimo tertio Kalendas Decembris Indictione II. congregata est Synodus Romæ in Ecclesia Salvatoris, in qua juraverunt Legati Henrici & Rodulphi, quisque pro Domino suo, quod nullis dolis colloquium Legatorum Sedis Apostolicæ in Teutonico Regno habendum impedient.*

Anno 1079. mense Februario, Sextam Romæ Synodum habuit *Gregorius VII.* in qua Legati Regis *Rodulphi* contra *Henricum* proclamarunt, „ quod nulli loco, nullique per- „ sonæ parcens, Regionem Transalpinam contereret & conculcaret; neminem debitus „ honor vel reverentia tueretur; & ceu vilia mancipia non modo Sacerdotes, sed e- „ tiam Episcopi & Archiepiscopi caperentur, vinculisque manciparentur, partimque tru- „ cidarentur. Decreverunt ergo quamplures Concilii, in illius tyrannidem gladium A- „ postolicum debere evaginari; sed distulit Apostolica mansuetudo, inquit *Paulus Benriedensis* in Actis Gregorii VII. Ad eam mansuetudinem per se propensus Pontificis animus magis inflexus est Sacramento ab Oratoribus *Henrici & Rodulphi* Regum præstito, quo Dominorum suorum nomine jurarunt, ipsos missis novis Oratoribus Legatis Romanæ Sedis securum iter procuraturos, & eorum judicio parituros. Hujusmodi juramentorum formula extat in Actis Synodi, & a Paulo Benriedensi in Vita Gregorii VII. describitur. Missi sunt de consensu Patrum in Germaniam Legati, *Petrus Igneus* Albanensis Episcopus S. R. E. Cardinalis, vir sanctissimus, & *Udalricus* Patavinus Antistes, ut *Bertoldus* in Chronico, & *Hugo Flaviniacensis* testantur. At *Paulus Benriedensis*, cui præ illis credendum est, *S. Alemannum* Passaviensem Episcopum, qui & Pataviensis ab illius ævi Scriptoribus vulgo dicitur, *Petro Igneo* in ista legatione socium adjun-

Gregorii VII. animus ad mansuetudinem per se propensus.

adjungit, & ut *Gregorii VII.* mansuetudinem, summumque studium pacis demonstret, istud fragmentum refert Epistolæ quam ad ipsos dedit. *Sic vos utrique parti communes, & ab omni suspicionis nævo, quantum in vobis est, cum divinæ gratiæ adjutorio exhibete immunes, ut justitiæ semper, & nullo modo partibus faveatis, sicut habetis formam nostram: qui videlicet, postquam judicium tanti hujus negotii in manu B. Petri commissum est, nihil aliud testibus vobis intendimus, ut nisi per justitiæ semitam incedamus. Ad nullam partem sinceritatem Apostolicæ discretionis inflexímus, nullis promissionibus aut terroribus cessimus, nec aliud umquam, Deo protegente, acturos nos esse confidimus.* Adversus hæc vero nec *Sigebertus* ad annum 1077. nec Auctor Apologiæ pro *Henrico*, studiis partium abrepti, eorumque hac in parte exscriptores, *Matthæus Paris*, *Godefridus Viterbiensis*, *Helmoldus*, & *Albertus Stadensis* audiendi sunt: Cum enim de *Gregorii VII.* Gestis agitur, nullus (ut opinor) testis ipsi *Gregorio* Pontifici sanctissimo anteponendus.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 318. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Inscio Papa eligitur Rex a Germanis.*

R. *Rodulphum* absque *Gregorii VII.* consilio Germaniæ Regem electum, firmis argumentis probavi. Mera facti Quæstio est. At, inquiunt RR. Censores, *Id dicit Natalis, ut fundet suam opinionem, non pertinere ad Papam constituere Reges.* R. Non hæc privata opinio mea, sed Sacræ Facultatis Parisiensis, & Ecclesiæ Gallicanæ.

JOAN. DOM. MANSI

Nota.

FAteor equidem Germaniæ Principes inconsulto Gregorio Pontifice in electionem novi regis convenisse: non tamen Pontificis auctoritatem ea maxime in re spreverunt, quod demonstrat non dubio testimonio Annalista Saxo ad annum 1077. his verbis: *Aderat* (conventui principum) *etiam Legatus Apostolici, qui cuncta quæ de regno illi viriliter statuerent, Apostolica auctoritate firmarent. Volebant principes leges quasdam constituere, quibus electus rex astringeretur; obstitit Legatus, qui vicissim alia quædam Pontificis auctoritate corroboravit, ac dein ad electionem Rodulphi regis processum est.* Adiit sequenti anno Annalista Gregorium, ubi factum Germanorum rescivit, scripsisse statim, ut viam tutam ibi præstarent, quo ipse per se in Germaniam pergens certior de utriusque regis jure auditis partibus fieri posset. Si alteruter recusaret tunc, addit ille, qui *nostræ jussioni humiliter paruerit, & obedientiam universali matri, sicut decet christianum regem, exhibuerit, illum in regia dignitate per auctoritatem Apostolicam Petri & Pauli nostra vice confirmata, omnibusque Episcopis, Abbatibus, Clericis, ac laicis, ut ei fideliter sicut regi obediant, præcipite.*

ARTICULUS VIII.

Gregorius VII. Henricum Regem in eadem & graviora crimina prolapsum excommunicavit, & exauctoravit.

ANno Christi millesimo octogesimo, Indictione III. *Gregorius VII.* Concilium Romæ celebravit, quod inter ejus Concilia septimum numeratur. Ad quod Legati *Rodulphi* Regis & Teutonicorum Principum, novas querimonias adversus *Henricum* Regem protulerunt, 1. Quod Regni administrationem contra Sedis Apostolicæ interdictum usurpasset. 2. Quod tyrannidem exerceret, omnia circumquaque ferro, præda, incendiis devastans. 3. Quod Episcopos suæ nequitiæ repugnantes, & Sedi Apostolicæ addictos crudeliter e Sedibus suis expulisset, ac in eorum locum fautores suos intrusisset.

ſet. 4. Quod Magdeburgenſem Archiepiſcopum occidiſſet, Wormatienſem adhuc in vinculis detineret. 5. Quod multa hominum millia ejus factione cæſa eſſent, quamplures Eccleſiæ ablatis Reliquiis incenſæ & penitus deſtructæ. Poſtremo quod colloquium, quod pro inquirenda juſtitia & pace componenda fieri decreverat Apoſtolica Sedes, ipſe contra fidem Sacramenti ab Oratoribus ſuis, nomine ſuo præſtiti impediviſſet. His excitatus Pontifex, ſententiam excommunicationis & exauctorationis in *Henricum* Regem protulit, *Auſcultante atque aſpirante Concilio* (inquit Paulus Benridienſis.) Hæc ſententia incipit his verbis: *Beate Petre Princeps Apoſtolorum, & tu Beate Paule Doctor Gentium, dignamini, quæſo, aures veſtras ad me inclinare*. Verba ſententiæ palmaria hæc ſunt: „ Ego, ſicut vos mihi teſtes eſtis, uſque hodie nullam partem diſpoſui adjuvare, niſi eam cui plus juſtitia faveret. Et quia putabam quod injuſtior pars colloquium nollet fieri, ubi juſtitia ſuum locum ſervaret, excommunicavi & anathemati alligavi omnes perſonas, ſive Regis, ſive Ducis, aut Epiſcopi, aut alicujus hominis, qui colloquium aliquo ingénio impediret ut non fieret. Prædictus autem Henricus, cum ſuis fautoribus, non timens periculum inobedientiæ, quod eſt ſcelus idololatriæ, colloquium impediendo, excommunicationem incurrit, & ſeipſum Anathematis vinculo alligavit, magnamque multitudinem Chriſtianorum morti tradi, & Eccleſias fecit diſſipari, & totum pene Teutonicorum Regnum deſolationi dedit. Quapropter confidens de judicio & miſericordia Dei, ejuſque piiſſimæ Matris ſemper Virginis Mariæ, fultus veſtra auctoritate, ſæpe nominatum Henricum, quem Regem dicunt, omneſque fautores ejus, excommunicationi ſubjicio, & anathematis vinculis alligo: & iterum Regnum Teutonicorum, & Italiæ ex parte omnipotentis Dei & veſtra, interdicens ei, omnem poteſtatem & dignitatem illi Regiam tollo, & ut nullus Chriſtianorum ei ſicut Regi obediat, interdico, omneſque qui ei juraverunt, vel jurabunt de Regni dominatione, a juramenti promiſſione abſolvo. Ipſe autem Henricus cum ſuis fautoribus in omni congreſſione belli nullas vires nullamque in vita ſua victoriam obtineat. Ut autem Rodulphus Regnum Teutonicorum regat & defendat, quem Teutonici elegerunt ſibi in Regem, ad veſtram fidelitatem ex parte veſtra dono, largior, & concedo omnibus ſibi fideliter adhærentibus abſolutionem omnium peccatorum ... Sicut enim Henricus pro ſua ſuperbia, inobedientia, & falſitate a Regni Dignitate juſte abjicitur, ita Rodulpho pro ſua humilitate, obedientia, & veritate poteſtas & dignitas Regni conceditur. “ Extat hæc Sententia in Collectionibus Conciliorum, in Actis Romanæ Synodi VII. ſub Gregorio VII. in cujus etiam Vita illam exhibet *Paulus Burdigalenſis*. Eamdem Chronico ſuo Virdunenſi *Hugo Flaviniacenſis* inſeruit. Secundum hæc *Gregorius* coronam *Radulpho* Regi miſit cum hac inſcriptione:

Roma dedit Petro, Petrus diadema Rodulpho.

Ita refert *Otto* Friſingenſis lib. 1. de Geſtis Friderici I. Imperatoris, cap. 7. De his quoque *Gotfridus Viterbienſis* in Chronico, parte 17. legendus eſt.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 328. Edit. primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Papa exauctorando Regem, dicit Auctoritate Concilii id ſe facere.*

R. Non ego loquor eo loci, ſed Gregorius VII. Romanæ Synodo præſidens: *Fultus*, inquit, *veſtra Auctoritate*, &c. Si RR. Cenſoribus diſplicet quod ita locutus ſit Gregorius VII. id imputari mihi non debet, qui Leges Hiſtoriæ ſecutus ſum, & ſententiam retuli, prout edita eſt in Collectionibus Conciliorum, in Actis Romanæ Synodi VII. ſub Gregorio VII. & in ejus Vita a Paulo Benriedenſi ſcripta, & ab Hugone Flaviniacenſi in Chronico Virdunenſi.

Nota.

Nota.

DUm S. Gregorius VII. dixit etiam Synodi Romanæ auctoritate fultum Henricum anathematis vinculis alligare, ipsumque regia exuere dignitate, sane intelligere haud potuit ex Synodi consensu novam illi accessisse potestatem. Ea Synodus particularis erat, ac proinde ex omnium confessione Pontifici subdita; unde majorem impertiri non poterat jurisdictionem: sicut dicunt de Synodo œcumenica, qui illam Papæ anteponunt. Nil aliud ergo intelligere potuit Gregorius, quando dixit etiam Antistitum auctoritate fultum sententiam in Henricum pronunciare, nisi quod etiam de ipsorum consensu, & approbatione Henricum excommunicationi subjiceret, &c.

ARTICULUS IX.

Gregorius VII. Romanorum primus Pontificum sibi Regum exauctorandorum tribuit potestatem, contra Patrum doctrinam, immo contra Verbum Dei. Hæcque privati Doctoris opinio, non Apostolicæ Sedis definitio.

ID asserit diserte *Otto Frisingensis*, nobilis, doctus, & probatus Historicus lib. *6.* cap. 35. „ Lego, *inquit*, & relego Romanorum Regum & Imperatorum gesta, & „ nusquam invenio quemquam eorum ante hunc a Romano Pontifice excommunicatum, „ & Regno privatum: nisi forte quis pro anathemate habendum dicat, quod Philippus „ ad breve tempus a Romano Episcopo inter Pœnitentes collocatus, & Theodosius a „ B. Ambrosio propter cruentam cædem a liminibus Ecclesiæ sequestratus sit. *Et cap.* „ *36.* Quanta autem mala, quot bella, bellorumque discrimina inde subsecuta sint, „ quoties misera Roma obsessa, capta, vastata, quod Papa super Papam, sicut Rex su„ per Regem positus fuerit, tædet memorare. Denique tot mala, tot Schismata, tot tam „ animarum, quam corporum pericula, hujus tempestatis turbo involvit, ut solus ex „ persecutionis immanitate, ac temporis diuturnitate, ad humanæ miseriæ infelicita„ tem sufficeret comprobandam. Unde a quodam Ecclesiastico Scriptore densissimis „ Ægypti tenebris comparatur.

Et lib. 1. de Gestis Friderici Imperatoris, cap. 1. „ Cum sub Imperatore Henrico, „ qui inter Reges Quartus, inter Imperatores Tertius ejus nominis invenitur, Imperium „ gravissime scissum fuisset, parteque maxima optimatum Principi suo rebellante, tota „ pene Regni latitudo ferro, flamma fœdaretur; Gregorius VII. qui tunc urbis Romæ „ Pontificatum tenebat, eumdem Imperatorem tamquam a suis destitutum, Anathema„ tis gladio feriendum decernit. Cujus rei novitate eo vehementius indignatione motus „ suscepit Imperium, quo numquam ante hæc tempora hujusmodi Sententiam in Prin„ cipem Romanorum promulgatam cognoverat.

Idem asserit *Sigebertus*, Monachus Gemblacensis, cujus testimonio etsi parum tribuam in his quæ *Gregorium VII.* spectant, quia Henricianis partibus penitus addictus fuit: audiendus tamen est, cum probos & eruditos Auctores consentientes habet. Sic porro scribit in Chronico ad an. 1089. agens de Urbani II. electione: „ Nimirum (ut pace „ omnium bonorum dixerim) hæc sola novitas, (non dicam hæresis) necdum in mun„ do emerserat, ut Sacerdotes illius qui dixit Regi, Apostata, & qui regnare facit hypo„ critam propter peccata popoli, doceant quod malis Regibus nullam debeant subjectio„ nem. Et licet ei Sacramentum fidelitatis fecerint, nullam tamen debeant fidelitatem, „ nec perjuri dicantur qui contra Regem senserint, immo qui Regi paruerit, pro excom„ municato habeatur; qui contra Regem fecerit, a noxa injustitiæ & perjurii absolva„ tur. " Verba Sigeberti describit & sua fecit *Vincentius Bellovacensis* in Speculo Historiali lib. 25. cap. 84.

Idem asserit *Gotfridus Viterbiensis* Chronicorum parte 17. *Ante hunc Imperatorem*, inquit, *non legimus aliquem a Romano Pontifice excommunicatum, aut Imperio privatum.*

Idem asserit *Trithemius* in Chronico Hirsaugiensi ad annum 1106. „ Henricum istum, „ *inquit*, hominem perversum, & justo judicio ab Ecclesia ejectum, omnibus revera „ suo tempore constabat manifestum ..... Ipse autem primus est inter omnes Imperatores per Papam depositus. Scholastici certant, & adhuc sub Judice lis est, utrum „ Papa Imperatorem possit deponere. Quam quæstionem, cum ad nos non pertineat, „ indiscussam relinquamus.

Idem asserit *Onuphrius Panvinus* vir doctissimus O. A. lib. 4. De varia Creatione Romanorum Pontificum: „ Nam etsi, *inquit*, ante Romani Pontifices, tamquam Religionis Christianæ capita Christique Vicarii, & Petri Successores colerentur, non „ tamen auctoritas eorum ultra protendebatur, quam in Fidei dogmatibus vel asserendis vel tuendis. Cæterum Imperatoribus suberant; ad eorum nutum omnia fiebant; „ ab iis creabantur; de iis judicare vel quicquam decernere non audebat Papa Romanus. Primus omnium Romanorum Pontificum Gregorius VII. armis Normannorum „ fretus opibus Comitissæ Mathildis, mulieris per Italiam potentissimæ confisus, di„ scordiaque Germanorum Principum bello civili laborantium inflammatus, præter Majorum morem, Cæsarem ipsum, a quo si non electus, saltem confirmatus fuerat, non „ dico excommunicare, sed etiam Regno Imperioque privare ausus est. Res ante ea „ sæcula inaudita. Nam fabulas quæ de Arcadio, Anastasio, & Leone Iconomacho „ circumferuntur, nihil moror.

Veterum Pontificum exemplis ac sententiis repugnant Gregorii VII. factum & privata oppinio in depositione Henrici Regis.

Hanc sibi exauctorandi Reges potestatem non tribuit *Nicolaus I.* qui Sacerdotium olim cum Imperio conjunctum fuisse docet, sed veri Regis & Pontificis adventu factam fuisse & dignitatum & munerum divisionem, non vero subjectionem aut subordinationem: Ita scribit ad *Michaelem* Græcorum Imperatorem: „ Sed cum ad verum ventum „ est Regem atque Sacerdotem, ultra sibi nec Imperator Jura Pontificatus arripuit, „ nec Pontifex nomen Imperatorum usurpavit. Quoniam idem Mediator Dei & hominum homo Christus Jesus sic actibus propriis & dignitatibus distinctis officia Potestatis utriusque discrevit, ut & Christiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro cursu temporalium tantummodo rerum Imperialibus Legibus uterentur. Quatenus spiritalis actio carnalibus distaret incursibus: & ideo militans „ Deo minime se negotiis sæcularibus implicaret, ac vicissim non ille rebus divinis præsidere videretur, qui esset negotiis sæcularibus implicatus.

Hanc sibi exauctorandi Reges potestatem non tribuit *Gregorius II.* Sanctissimus Pontifex, qui ad *Leonem Isauricum* Imperatorem scribebat: „ Ecclesiæ Præpositi sunt Pontifices a Reipublicæ negotiis abstinentes, & Imperatores ergo similiter ab Ecclesiasticis „ abstineant, & quæ sibi commissa sunt capessant. *Et in altera ad eumdem Epistola:* „ Quemadmodum, *inquit*, Pontifex introspiciendi in Palatium potestatem non habet, „ ac Dignitates Regias deferendi, sic neque Imperator in Ecclesias introspiciendi, & „ electiones in Clero peragendi, *&c.* Vides, Imperator, Pontificum & Imperatorum discrimen. Si quispiam te offenderit, domum ejus publicas & spolias, solam illi vitam „ relinquens, tandemque illum etiam vel suspendio necas, vel capite truncas, vel relegas, eumque longe a liberis & ab omnibus cognatis & amicis suis amandas: Pontifices non ita, sed ubi peccarit quis & confessus fuerit, suspendii vel amputationis „ capitis loco Evangelium & crucem ejus cervicibus circumponunt, eumque tamquam „ in carcerem in secretaria sacrorumque vasorum æraria conjiciunt, in Ecclesiæ Diaconia & in Catechumena ablegant, ac visceribus ejus jejunium, oculisque vigilias, & „ laudationem ori ejus indicunt: cumque probe castigarunt, tunc pretiosum illi Corpus Domini impartiunt, & sancto illum Sanguine potant; & cum illum vas electionis restituerint, ac immunem peccati, sic ad dominum purum & insontem transmittunt ... Persequeris nos ac tyrannice vexas militari carnalique manu. Nos inermes „ ac nudi, qui terrenos & carnales exercitus non habemus, invocamus Principem „ exercitus omnis creaturæ sedentem in cœlis Christum.

Hanc sibi potestatem non tribuit *S. Martinus* I. nec ipsam exercuit adversus *Constantem* Imperatorem, quamvis ab ipso vexatus, quamvis orthodoxam Fidem ab ipso peti videns, & Monothelitarum hæresim ejus Typo asseri; Et in Epistola ad *Theodorum* de

de exilio suo ita scribit: *Quod autem præparati non fuerimus ad repugnandum, melius judicavi decies mori, quam uniuscujusque sanguinem in terram fundi ... Eadem itaque hora dedi me ipsum ad exhibendum Imperatori; & non resistendum.*

Hanc sibi non tribuit *Pelagius I. ad Childebertum* Regem scribens: *Quanto nobis studio ac labore satagendum est, ut pro auferendo suspicionis scandalo, obsequium Confessionis nostræ Regibus ministremus, quibus nos etiam subditos esse Sanctæ Scripturæ præcipiunt?*

Hanc sibi non tribuit *S. Gregorius Magnus*, qui Imperatorem *Mauritium* Dominum suum appellabat, seque ejus jussioni subditum profitebatur, Lib. II. Epistola LXII. *Ego vero*, inquit, *hæc Dominis meis loquens, quid sum nisi pulvis & vermis? Ego quidem Jussioni subjectus, eamdem Legem per diversas terrarum partes transmitti feci; & quia Lex omnipotenti Deo minime concordat, ecce per meæ suggestionis paginam Serenissimis Dominis nuntiavi. Utrobique ergo quod debui exsolvi, qui & Imperatori obedientiam præbui, & pro Deo, quod sensi, minime tacui.* Et in eadem Epistola Christum inducit qui sic Imperatorem alloquatur: *Ego Sacerdotes meos tuæ manui commisi, & tu a meo servitio Milites tuos subtrahis*. Ibidem: *Potestas Dominorum meorum pietatis cœlitus data est super omnes homines*.

Hanc potestatem exauctorandi Reges sibi non tribuit *S. Silverius*, qui calumniis oppressus, a Sede dejectus est jussu *Justiniani* Imperatoris; & in exilium Pataram Lyciæ civitatem deportatus. Hanc sibi non tribuit *Agapetus* erga *Theodatum* Regem Gothorum, qui ipsum Constantinopolim ad Imperatorem *Justinianum* coegit proficisci, facultatibus ad conficiendum iter necessariis ita destitutum, ut sacra vasa Regiis Arcariis ipsum oppignerare necesse fuerit. Hanc sibi non tribuit *S. Joannes Primus*, qui a *Theodorico* Rege Gothorum Ariano Constantinopolim missus, ut *Justinum* Imperatorem a vexandis in Oriente Arianis deterreret, Romam redux ab eo in vincula conjectus est, ibique ærumnis confectus, Martyr obiit.

Hanc sibi non tribuit *Symmachus* adversus *Anastasium* impium Imperatorem, Hæreticis faventem, & *Acacio* communicantem: & Libello famoso ab ipso impetitus, solam potestatem excommunicandi Imperatorem sibi vindicat, non ipsum exauctorandi, ut constat ex Epistola Apologetica, quam ad ipsum scripsit; in qua Pontificiam cum Imperatoria comparans dignitatem, solam dispensationem spiritualium Pontificibus tribuit, ac Imperatoribus parendum esse docet ab ipsis Summis Sacerdotibus, nisi aliquid contra Dei Legem præcipiant. „ Conferamus, *inquit*, honorem Imperatoris cum ho-„ nore Pontificis, inter quos tantum distat, quantum ille rerum humanarum curam „ gerit, iste divinarum. Tu, Imperator, a Pontifice baptismum accipis, Sacramenta „ sumis, orationem poscis, benedictionem speras, pœnitentiam rogas: Postremo tu hu-„ mana administras, ille tibi divina dispensat. Itaque, ut non dicam superior, æqua-„ lis certe honor est ... Fortassis dicturus es, *Omni potestati nos subditos esse debere*. „ Nos quidem Potestates humanas suo loco suscipimus, donec contra Deum suas eri-„ gunt voluntates. Cæterum si omnis potestas a Deo est, magis ergo quæ rebus est „ præstituta divinis. Defer Deo in nobis, & nos Deo deferemus in te.

Hanc auctoritatem deponendi Reges sibi non tribuit *Gelasius I.* qui ad *Anastasium* Imperatorem scribens, docet illum præsidere humano generi dignitate, quamvis in perceptione Sacramentorum Sacerdotibus subdatur. „ Duo sunt, *inquit*, Imperator Augu-„ ste, quibus principaliter Mundus hic regitur, auctoritas sacra Pontificum, & Rega-„ lis Potestas. In quibus tanto gravius est pondus Sacerdotum, quanto etiam pro „ ipsis Regibus hominum in divino reddituri sunt examine rationem. Nosti enim, Fi-„ li Clementissime, quod licet præsideas humano generi dignitate, rerum tamen Præ-„ sulibus divinarum devotus colla submittis, atque ab eis causas tuæ salutis expetis, „ inque sumendis cœlestibus Sacramentis, eisque ut competit disponendis, subdi te debe-„ re cognoscis Religionis ordine, potius quam præesse. *Et lib.* De Anathemate, *duo* „ *esse ait*, quibus principaliter mundus hic regitur, auctoritatem sacram Pontificum, „ & regalem Potestatem, *&c.* Quantum ad ordinem pertinet disciplinæ, ejus cui Im-„ perium superna dispositione collatum cognoscunt, Legibus ipsos quoque parere Re-„ ligionis Antistites.

Hanc ſibi non tribuit auctoritatem *Felix Tertius* adverſus *Zenonem* Imperatorem, qui Eutychianis favebat, *Acacium* tuebatur, *Henoticon* ediderat cauſæ fidei valde noxium, & ſedis Apoſtolicæ Legatos violaverat; ſed ſolum apud ipſum de ipſomet conqueſtus eſt, ſuaſitque ut *Petri Moggi & Acacii* damnationi acquieſceret, nec Eccleſiæ libertatem opprimeret, ſed eam ſineret uti Legibus ſuis, ejuſque Decretis voluntatem ſuam in cauſis Dei ſubderet. *Puto*, inquit, *quod vobis ſine ulla dubitatione ſit utile, ſi Eccleſiam Catholicam veſtri tempore Principatus ſinatis uti Legibus ſuis; nec libertati ejus quemquam permittatis obſiſtere, quæ Regni vobis reſtituit poteſtatem* (Baſilico ſcilicet Tyranno a Catholicis repulſo). *Certum eſt enim hoc rebus veſtris eſſe ſalutare, ut cum de cauſis Dei agitur juxta ipſius conſtitutum, Regiam voluntatem Sacerdotibus Chriſti ſtudeatis ſubdere, non præferre: & ſacroſancta per eorum Præſules diſcere potius, quam docere. Eccleſiæ formam ſequi, non huic humanitus ſequenda Jura præfigere: Neque ejus Sanctionibus velle dominari, cui Deus voluit Clementiam tuam piæ devotionis colla ſubmittere; ne dum menſura cœleſtis diſpoſitionis exceditur, eatur in contumeliam diſponentis.*

Hanc ſibi poteſtatem adverſus *Valentem* Imperatorem Arianum *S. Damaſus* non tribuit, quamvis in Catholicos crudeli perſecutione graſſaretur. Hanc ſibi adverſus *Julianum Apoſtatam*, & *Conſtantium* Imperatorem Arianum non tribuit *S. Liberius*. Nam de Juliano *S. Gregorius Nazianzenus* ſcribit ipſum *Dei Clementia* dumtaxat, & *Lachrymis Chriſtianorum* coercitum fuiſſe; *cum ſolum hoc contra Perſecutorem haberent remedium* (Oratione 1. adverſus Julianum.) Et *S. Auguſtinus* in Pſalmum 124. explicans illa verba: *Non relinquet Dominus virgam peccatorum ſuper ſortem Juſtorum*, de Chriſtianis ſub Imperio *Juliani* militantibus ait: *Milites Chriſtiani ſerviebant Imperatori infideli. Ubi veniebatur ad cauſam Chriſti, non agnoſcebant niſi illum, qui in cœlo erat. Quando volebat ut idola colerent, ut thurificarent, præponebant illi Deum. Quando autem dicebat, Producite aciem, ite contra illam gentem, ſtatim obtemperabant. Diſtinguebant Dominum æternum a Domino temporali; tamen ſubditi erant propter Dominum æternum etiam Domino temporali.*

Quod vero *Conſtantium* ſpectat, illi ſe ſubditum profitebatur *Liberius* in iis quæ contra Dei & Eccleſiæ Leges non pugnarent, ut conſtat ex illius colloquio cum ipſo *Conſtantio*, apud *Theodoretum* lib. II. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. XVI. Valeſianæ Verſionis. *Conſtantius Imperator dixit: Nos, quoniam & Chriſtianus es, & Epiſcopus noſtræ civitatis, idcirco te evocandum duximus, & admonendum, ut nefariæ dementiæ impii Athanaſii communionem abjicias... Unum eſt quod quæritur. Te namque, ubi Eccleſiarum communionem fueris amplexus, Romam remittere volo. Aſſentire igitur paci & ſubſcribe, atque ita Romam revertere. Liberius dixit: Fratribus qui Romæ ſunt jam vale dixi. Potiores enim ſunt Eccleſiaſticæ Leges, quam domicilium Romæ. Imperator dixit: Ergo trium dierum ſpatium habes ad deliberandum utrum ſubſcribens, Romam redire velis, aut ad cogitandum quem in locum cupias deportari. Liberius dixit: Trium dierum aut menſium intervallum non mutat ſententiam. Itaque mitte me quo voles. Biduo poſt Imperator, cum Liberium acciviſſet, atque is de ſententia non decederet, eum Beræam Thraciæ relegari præcepit.*

Eumdem Principem his verbis convenit *Oſius* Cordubenſis Epiſcopus: *Tibi Deus Imperium commiſit, Nobis quæ ſunt Eccleſiæ concredidit: Et quemadmodum qui tuum Imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi divinæ; ita & tu cave, ne quæ ſunt Eccleſiæ ad te trahens, magno crimini obnoxius fias. Date, ſcriptum eſt,* quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo. *Neque igitur fas eſt nobis in terris Imperium tenere, neque tu thymiamatum & Sacrorum Poteſtatem habes, Imperator.*

Supremam Regum in temporalibus poteſtatem probat ſacra Traditio.

Hanc ſibi deponendi Reges Poteſtatem non tribuebant Summi Pontifices tribus prioribus Eccleſiæ ſæculis ſub Ethnicorum Imperatorum perſecutionibus gementes, & ipſis nihilominus in iis quæ contra Dei Leges non erant, obedientiam præſtantes. Hæc enim erat Eccleſiæ doctrina, ut conſtat ex Origene in Epiſtolam ad Romanos, cap. 13. lib. noni. *Ex Tertulliano*, lib. de *Idololatria*, c. 15. „ Reddenda ſunt, *inquit*, „ Cæſari, quæ ſunt Cæſaris. Bene quod appoſuit. Et quæ ſunt Dei, Deo. Quæ

„ ergo

„ ergo sunt Cæsaris? scilicet de quibus tunc consultatio movebatur, præstandusne esset
„ census Cæsari, an non? Ideo & monetam ostendi sibi Dominus postulavit, & de
„ imagine, cujus esset, requisivit; & cum audisset, Cæsaris: Reddite, ait, quæ sunt
„ Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Id est, imaginem Cæsaris Cæsari, quæ in
„ nummo est; & imaginem Dei Deo, quæ in homine est: ut Cæsari quidem pecu-
„ niam reddas, Deo temetipsum. Alioquin quid erit Dei, si omnia Cæsaris? *Et in-*
„ *fra*: Igitur, *inquit*, quod attineat ad honores Regum vel Imperatorum, satis præ-
„ scriptum habemus, in omni obsequio esse nos oportere, secundum Apostoli præ-
„ ceptum subditos Magistratibus, & Principibus, & Potestatibus, sed intra limites
„ disciplinæ, quousque ab idololatria separamur. Propterea enim & illud exemplum
„ trium Fratrum præcucurrit, qui alias obsequentes erga Regem Nabuchodonosor,
„ honorem Imaginis ejus constantissime respuerunt, probantes Idololatriam esse quid-
„ quid humani honoris modum ad instar divinæ sublimitatis extollit. Sic & Daniel
„ cætera Dario subnixus, tamdiu fuit in officio, quandiu a periculo disciplinæ vacaret.
„ Nam id ne subiret, non magis Leones Regios timuit, quam illi Regios ignes.

Et in Apologetico adversus Gentes, cap. 29. & 30. „ Nos (*inquit*) pro salute Im-
„ peratorum Deum in vocamus æternum, Deum verum, Deum vivum, quem & ipsi
„ Imperatores proprium sibi præter cæteros malunt. Sciunt quis illis dederit Impe-
„ rium: sciunt qua homines, quis & animam, sentiunt eum Deum esse solum, in cu-
„ jus solius potestate sunt, a quo sunt secundi, post quem primi, ante omnes, & su-
„ per omnes Deus. Quidni? Cum super omnes homines, qui utique vivunt, & mor-
„ tuis antistant. Recogitant quousque vires Imperii sui valeant, & ita Deum intelli-
„ gunt, adversus quem valere non possunt, per eum valere se cognoscunt. Cœlum
„ denique debellet Imperator, cœlum captivum triumpho suo invehat, cœlo mittat
„ excubias; cœlo vectigalia imponat. Non potest: Ideo magnus est, quia cœlo mi-
„ nor est. Illius enim est ipse, cujus & cœlum est, & omnis creatura. Inde est Im-
„ perator, unde & homo antequam Imperator; inde Potestas illi, unde & spiritus.

Et cap. 33. „ Sed quid ego amplius de Religione atque Pietate Christiana in Im-
„ peratorem? Quem, necesse est suscipiamus, ut eum quem Dominus noster elegit.
„ Ut merito dixerim, Noster est magis Cæsar, ut a nostro Deo constitutus. Itaque
„ in eo plus ego illi operor ad salutem, quod non solum ab eo postulo eam, qui potest
„ præstare, aut quod talis postulo, qui merear impetrare; sed etiam quod temperans
„ Majestatem Cæsaris infra Deum, magis illum commendo Deo, cui soli subjicio;
„ subjicio autem, cui non adæquo . . . . . Interest hominis, Deo cedere. Satis ha-
„ beat appellari Imperator. Grande & hoc nomen est, quod a Deo traditur.

Et lib. ad *Scapulam*, cap. I. „ Christianus nullius est hostis, nedum Imperatoris:
„ quem sciens a Deo suo constitui, necesse est ut & ipsum diligat, & revereatur, &
„ salvum velit, cum toto Romano Imperio, quousque sæculum stabit; tandiu enim
„ stabit. Colimus ergo & Imperatorem sic quomodo & nobis licet, & ipsi expedit,
„ ut hominem a Deo secundum, & quidquid est a Deo consecutum, & solo Deo mi-
„ norem. Hoc & ipse volet. Sic enim omnibus major est, dum solo vero Deo mi-
„ nor est.

Idem constat ex *S. Irenæo* lib. 5. adversus Hæreses c. 24. „ Ad utilitatem Genti-
„ lium, *inquit*, terrenum Regnum positum est a Deo, sed non a Diabolo, qui num-
„ quam omnino quietus est, immo qui nec ipsas quidem Gentes vult in tranquillo
„ agere, ut timentes Regnum humanum, non se alterutrum homines vice piscium con-
„ sumant, sed per Legum positiones repercutiant multiplicem Gentilium injustitiam.
„ Et secundum hoc Ministri Dei sunt, qui tributa exigunt a nobis, in hoc ipsum ser-
„ vientes, quæ sunt Potestates a Deo ordinatæ. Manifestum est quoniam mentitur Dia-
„ bolus dicens; Mihi tradita sunt, & cui volo, do ea. Cujus enim jussu homines na-
„ scuntur, hujus jussu & Reges constituuntur, apti his qui illo tempore ab ipsis re-
„ gantur.

Idem constat ex *S. Justino Martyre*, in Apologia ad Antoninum Pium. „ Cæterum,
„ *inquit*, eos qui minus consentaneam præceptis ejus (*Christi scilicet*) agunt vitam,

„ Christianique tantummodo dicuntur, a vobis quoque puniri rogamus. Vectigalia sane „ & collationes eis qui a vobis sunt ordinati exactoribus, præ omnibus ubique inferre „ contendimus, quemadmodum ab eo sumus instituti. Illo namque tempore accedentes quidam percunctati sunt ex illo, an Cæsari vectigalia pendere oporteat? Qui responsum hoc ab eo retulere: Dicite, inquit, mihi, cujus imaginem nummus habet? „ Qui ubi dixissent, Cæsaris: „ Reddite igitur, *ait*, quæ Cæsaris sunt Cæsari, & quæ Dei Deo. „ Proinde nos solum Deum adoramus, & vobis in rebus aliis læti inservimus; Imperatores ac Principes hominum esse profitentes, & simul precantes, ut cum „ Imperiali potestate sanam quoque mentem obtinere comperiamini. Quod si nos hæc „ ita precantes, atque omnia nostra in propatulum proferentes non curaveritis, aut respexeritis: Nihil nos quidem capiemus detrimenti, credentes ac potius certo persuasum „ habentes, unum pro se quemque pro factorum suorum meritis pœnas per ignem perpetuum daturum, juxtaque analogiam & comparationem acceptæ a Deo potestatis, „ rationem ab eo exactum iri.

Idem constat ex *Theophilo Antiocheno* lib. ad Autolycum: *Quæ cum ita sint*, inquit, *magis honorabo Regem sive Cæsarem, non tamen eum adorando, verum pro eo orando Deum, qui vere verus Deus est, adorabo, sciens Cæsarem ab ipso esse ordinatum. Dices ergo mihi: Quare Regem sive Cæsarem adorare recusas? Quia non ad id institutus est ut adoretur, sed ut legitimo, qui ipsi congruit, honoretur honore. Rex enim, sive Cæsar, Deus non est: sed meminerit se esse hominem a Deo in hanc Dignitatem promotum, non ut adoretur, sed ut juste, quemadmodum Justitia exigit, judicet. Nam Regnum sive Imperium rerumque administratio ipsi a Deo commissa & demandata est. Hinc Cæsar sive Rex neminem subjectorum aut Regem aut Cæsarem appellari vult. Regium enim sive Cæsareum nomen ipsi soli competit, nec alius id vendicare audet ...... Regem quidem sive Cæsarem honora, honora, inquam, magna cum benevolentia, subjectus ei existens, & orans pro eo. Hæc enim faciens, Dei voluntatem exequeris. Nam divinæ Legis hic tenor est: Honora, fili mi, Deum & Regem, nec cuiquam eorum imbediens sis. Subito enim hostes suos ulciscentur.*

Idem constat ex *Athenagora* in Apologia pro Christianis, ad Imperatores Aurelium Antoninum & L. Aurelium Commodum. *Ut calumnias refellam*, inquit, *Religionis nostræ rationes expono. Vos quidem in summa Imperii Majestate adeo conjunctis animis orbem gubernatis, ut inde cælestis etiam Regni contemplationem clarius animo quis complecti queat. Ut vobis enim Patri & Filio in potestate sunt omnia, Regno divinitus in vos collato*, (Regis enim Anima, *inquit Spiritus Propheticus*, in manu Dei est.) *sic uni Deo & Filio ejus, hoc est, Verbo inseparabili, subjecta sunt omnia.*

Prioribus illis Patribus alios adjungo, qui sub Christianis Imperatoribus floruerunt, quorum eadem fuit de suprema Regum potestate doctrina: *Optatum Milevitanum* Lib. III. adversus Parmenianum: *Merito Paulus docet orandum esse pro Regibus & potestatibus: etiamsi talis esset Imperator qui gentiliter viveret. Quanto quod Christianus, quanto quod Deum timens, quanto quod Religiosus, quanto quod misericors, ut ipsa res probat? .... Carthagine Principatum se tenuisse crediderat, & cum super Imperatorem non sit nisi solus Deus qui fecit Imperatorem dum se Donatus super Imperatorem extollit, jam quasi hominum excesserat metas, ut se ut Deum non hominem æstimaret, non verendo eum, qui post Deum ab hominibus timeatur.*

S. Joannem Chrysostomum in Epistola ad Romanos cap. XIII. Homiliæ XXIII. „ Interea vero eas rationes quas commemoravi, non movet; Sed eas quæ Potestatibus „ ex debito obedire jubent, ostendens quod ista imperentur omnibus & Sacerdotibus „ & Monachis, non solum sæcularibus: id quod statim in ipso exordio declarat, cum „ dicit: „ Omnis anima Potestatibus supereminentibus subdita sit: „ etiamsi Apostolus, „ si Evangelista, si Propheta, sive quisquis tandem fueris; neque enim pietatem subvertit ista subjectio. Est autem prima constitutionis hujus justitia, quæ a fidelibus cogitationibus ac mentibus satis decora & honesta, nimirum quod a Deo ordinata sint ista. Non enim est potestas nisi a Deo .... Sed etiam si cum timore ut te Principi sistas opus sit, non putes ex eo cognominatio- „ nem:

„ nem tuam dehonestari: Deus enim ista exigit, ut creatus ab eo Princeps vires suas „ habeat.

Sanctum Ambrosium in Psalmum XL. dicentem: *David quasi Rex Legibus non tenebatur humanis: Deo tamen obnoxium se pro peccatis suis esse cognoscit.* Et in Apologia pro Davide: *Nullis David Legibus tenebatur quia liberi sunt Reges a vinculis delictorum: nec enim ullis ad pœnam vocantur legibus, tuti Imperii Majestate.*

S. Hieronymum Epistola XXII. *Ad Dominum*, inquit, *pœnitens David loquitur*, Tibi soli peccavi, *Rex enim erat, alium non timebat.*

S. Augustinum lib. V. *de Civitate Dei*, cap. XXI. „ Quæ cum ita sint, *inquit*, non „ tribuamus dandi Regni atque Imperii potestatem nisi Deo vero, qui dat felicitatem „ in Regno Cœlorum nonnisi solis piis: Regnum vero terrenum & piis & impiis, sicut „ ei placet, cui nihil injuste placet ... Qui Mario, ipse Cajo Cæsari: qui Augusto, „ ipse & Neroni; qui Vespasianis, vel patri vel filio, suavissimis Imperatoribus, ipse „ & Domitiano crudelissimo. Et ne per singulos ire necesse sit, qui Constantino Christiano, ipse Apostatæ Juliano.

S. Fulgentium lib. I. ad *Trasimundum* Regem, cap. 11. *Quocirca cum pro nostra fide, in quantum facultatem divinitus accepimus, libere respondemus, nulla contumaciæ seu contumelia debemus suspicione notari: cum nec nostræ humilitatis, nec Regiæ simus Dignitatis immemores, sciamusque Deo timorem, honorem Regibus exhibendum, Apostolica ita nos præmonente doctrina*: Reddite omnibus debita... Cui timorem, timorem; cui honorem, honorem. *Hujus timoris honorisque manifesta nobis B. Petrus aperuit discretione notitiam, dicens*: „ Sicut servi Dei omnes honorate, fraternitatem diligite, Deum „ timete, Regem autem honorificate. „ *Non autem parum Clementiæ tuæ dilectionis exhibet & honoris, quisquis interroganti tibi hoc respondet, quod ad fidem pertinet veritatis. Competens igitur Mansuetudini tuæ deferimus honoris obsequium, cui Regalis apicem culminis divina cernimus largitate collatum. Nec tamen quemquam sapientem fugit, quanto sempiternus ille Rex Regum & Dominus Dominantium timore debeat suspici, qui temporales etiam Reges præcipit honorari. Hunc si quis parum metuit, valde contemnit: Hujus qui non memorat honorificentiam, auget injuriam.*

Arnobium Juniorem, cui *Cassiodorus*, *Euthymius*, & Glossa concinunt, in Psalmum L. *Rex sub nullo alio nisi sub Deo solo agens, ipsum super potestatem suam metuens, Deo soli peccavit.*

S. Gregorium Turonensem in Concilio Parisiensi anno 577. his verbis *Chilpericum* compellantem: *Si quis de nobis, o Rex, justitiæ tramitem transcendere voluerit, a te corrigi potest. Si vero tu excesseris, quis te corripiet? Loquimur tibi, sed si volueris, audis; si autem nolueris, quis te condemnabit, nisi is qui se pronuntiavit esse Justitiam?* Ita refert ipse lib. 5. Historiæ Francorum, cap. 19.

Hincmarum Archiepiscop. Remensem Epist. XLI. ad *Hadrianum II.* Pontificem Maximum, qua ubi de necessitate communicandi cum Rege multa præmisit, hæc subdit: „ Quæ omnia sicut non ad accusandum, sic nec ad excusandum in advocatione præ„ fati Regis depromo, neque ad resistendum vestræ auctoritati, neque ad contradi„ cendum vestræ præceptioni, sed consulendum qualiter nos Episcopi, & ego præ„ cipue in quem tantam comminationem intentastis, erga Regem nostrum gerere de„ beamus, cum B. Augustinus Apostoli exponens sententiam dicat: Apostolica, in„ quit, doctrina ut omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit, & ut reddan„ tur omnibus omnia, cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal, &c. salvo „ Domini nostri cultu, constitutionis humanæ Principibus reddamus, quando & ipse „ Dominus, ut nobis sacræ hujus doctrinæ præberet exemplum, pro capite hominis, „ quo erat indutus, tributum solvere non dedignatus est. Jubentur etiam servi Chri„ stiani, & Fideles boni Dominis suis temporalibus æquanimiter fideliterque servire, „ quos judicaturi sunt, si usque in finem iniquos invenerint; aut cum quibus regnatu„ ri sunt, si & illi ad verum Deum conversi fuerint. Omnibus tamen præcipitur ser„ vire humanis Potestatibus atque terrenis, quousque post tempus præfinitum, ab istius „ sæculi confusione, tamquam de captivitate Babyloniæ, sicut Jerusalem liberetur Ecclesia.

„ ista argumenta sunt de facto, & dicunt quid factum, non tamen quid fieri debeat. Qua de re plura dixerat c. 15. hoc exemplo concludens: „ Legitur etiam, quod tempo„ re Henrici Imperatoris, Romani juraverunt, non se Papam electuros sine Impera„ toris assensu. Est igitur hoc observandum? Constat quod non. Hac autem induxi, „ ut appareat, quia non oportet ex talibus factis singularibus, quæ variis causis fieri „ possunt, argumenta juris sumere.

Anonymus qui *Somnium Viridarii* Carolo V. in Gallia regnante edidit, eodem pene modo loquentem inducit Militem. „ Et quod dicitur, quod Princeps sæcularis, seu „ Principes sæculares, non possunt aliunde leges accipere, nisi prius per Papam fuerint „ approbatæ; hoc posset concedi de Imperatore, quem Papa confirmat & coronat, & „ in quem Papa de Græcis potestatem transtulit Imperialem. Hoc autem non conce„ deretur de Rege Franciæ, quem nec confirmat, nec coronat; nec sibi quoad tempora„ lia, subest in aliquo: Immo e contra Ecclesia Gallicana subest Regi Franciæ quoad „ temporalia. Et docet etiam experientia, quod Reges Franciæ a tanto tempore quod „ non est memoria in contrarium, Leges & Constitutiones Regales fecerunt, quæ num„ quam per Romanum Pontificem, sicut nec oportet, fuerunt approbatæ.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 329. Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Gregorius VII. Romanorum primus Pontificum sibi Regum exauctorandorum tribuit potestatem, contra Patrum Doctrinam, immo contra verbum Dei.*

Respondeo. Quod Romanorum primus Pontificum hanc auctoritatem sibi tribuerit *Gregorius VII.* testantur Orto Frisingensis, Sigebertus, Gotfridus Viterbiensis, Trithemius, Vincentius Bellovacensis, Onuphrius Panvinus, quorum verba descripsi. Hæc mera facti quæstio. Quod vero contra Patrum Doctrinam, immo contra verbum Dei hanc sibi tribuerit auctoritatem, Doctrina est Sacræ Facultatis Parisiensis & Ecclesiæ Gallicanæ. Sanctissimus quidem Pontifex non existimavit opinionem suam doctrinæ Patrum & verbo Dei esse contrariam; id enim si existimasset, illam secutus non esset, nec ad praxim revocasset. Quod vero modum loquendi Sacræ Facultatis Theologicæ Parisiensis hic usurpaverim, ostendet propositionis meæ collatio, cum ejusdem Facultatis Censuris in Librum *Antonii Sanctarelli* die 1. Aprilis 1626. & in Theses *Francisci Malagola* die 4. Novembris 1682. editis. Excusandus Gallus, opinionem sequens in Gallorum omnium animis penitus insitam; excusandus Doctor Facultatis Parisiensis, verbis ejusdem Facultatis adhibens ad illius Sententiam exprimendam.

ARTICULUS X.

Nullius sunt ponderis Argumenta, quibus novam illam ac singularem opinionem suam de potestate exauctorandi Reges Romano Pontifici & Ecclesiæ a se attributa, probare nititur Gregorius VII. in Epistola ad Herimannum.

ILlam exauctorandi Reges, & Subditos absolvendi a juramento fidelitatis potestatem Sedi Apostolicæ convenire, probandum sibi sumit *Gregorius VII.* in Epistola ad *Herimannum* Metensem Episcopum, qui ab ejus Sanctitate hujus quæstionis elucidationem rogaverat, ut adversariis respondere posset. Verum, quibus nititur, momenta debilia sunt. Primum petitur ex Christi verbi ad *S. Petrum*, Matth. 16. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: & portæ inferi non prævalebunt adversus eam: & tibi dabo claves Regni cœlorum: Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cœlis.* A qua potestate Reges non sunt excepti, cum sint de ovibus, quas Filius Dei *B. Petro* commisit.

Ligandi & solvendi potestas S. Verum hæc ratio, qua *Gregorii VII.* suam ut privati Doctoris opinionem probat, nullius ponderis est, si adhibeatur locus ille Evangelicus ad asserendam Ecclesiæ potestatem

ſtatem in temporalia Regum qui ipſius Eccleſiæ non ſunt feudatarii, & ad probandum quod Romano Pontifici conveniat auctoritas abſolvendi ſubditos a Sacramento fidelitatis. De ſolis namque peccatis, & cenſuris, Pœnitentiis & Remiſſionibus, intelligenda eſt Chriſti Sententia ligandi & ſolvendi poteſtatem *Sancto Petro*, & in ipſo omnibus Pontificibus tribuentis. Ita hunc locum exponunt Patres, quorum loca indicare ſatis erit; Origines Tractatu I. in caput XVI. Matthæi, S. Cyprianus Epiſtola 37. ad Lapſos, & lib. de Unitate Eccleſiæ, S. Hilarius capite XVIII. in Matthæum, S. Pacianus in Epiſtola ad Sympronianum, S. Ambroſius lib. 1. de Pœnitentia, cap. 11. & Enarratione in Pſalmum 38. Amphilochius in Oratione de Pœnitentia, S. Joannes Chryſoſtomus lib. 3. de Sacerdotio Homilia 55. in Matthæum, & Sermone 50. de utilitate lectionis Scripturæ Sacræ; S. Hieronymus in caput 18. Matthæi; S. Auguſtinus in Pſalmum CI. Concione 11. Sermone 8. de Verbis Domini ſuper Matthæum, & homilia 27. inter quinquaginta; S. Leo Sermone 11. in Anniverſario ſuæ Creationis, & Sermone 11. de Natali SS. Apoſtolorum Petri & Pauli; S. Gregorius Magnus Homilia 26. in Evangelia; Venerabilis Beda in caput 16. S. Matthæi, & in 21. S. Joannis &c. Hi (inquam) omnes poteſtatem ligandi & ſolvendi *S. Petro* & Eccleſiæ traditam ad ſola peccata extendunt, ſoliſque animabus circumſcribunt. Philippus Cœleſtini I. in Concilio Epheſino Legatus Actione 3. ejuſdem loci expoſitionem genuinam & per traditionem in Eccleſia Romana conſervatam ſuggerit: *Sæculis omnibus notum eſt*, inquit, *quod Beatus Petrus claves Regni cœleſtis accepit, ſolvendique ac ligandi peccata poteſtas ipſi data eſt*. Eamdem expoſitionem confirmat *S. Gregorius Magnus* in libro Sacramentorum in Feſto Cathedræ S. Petri hanc Orationem præſcribens: *Deus qui Beato Apoſtolo tuo Petro collatis clavibus Regni cœleſtis animas ligandi atque ſolvendi Pontificium tradidiſti, concede ut interceſſionis ejus auxilio a peccatorum noſtrorum nexibus liberemur*. Ita hanc Orationem exhibet Romana Editio Operum *S. Gregorii*, quæ *Gregorio XIII.* Pontifice Maximo curata, eique dicata eſt. Ad Gregorianam Orationem reſpectum habet *B. Petrus Damiani* Sermone 1. de S. Joanne Evangeliſta, dicens: *Tacet is cui portæ inferi non prævalent, qui ligandi animas atque ſolvendi obtinet Principatum*. Ad eamdem Orationem attendebat *Julius II.* in Diplomate 23. quod *Seraphinus Cherubinus* in Bullario refert: *Liquet omnibus fide cultoribus*, inquit, *Beatum Petrum ab ipſo Salvatore noſtro Jeſu Chriſto Apoſtolorum Principem fuiſſe conſtitutum, eique ligandi ac ſolvendi animas cœleſti privilegio traditam eſſe poteſtatem*. Gregorianam Orationem iiſdem verbis exhibent Miſſale Romanum Pariſiis editum anno 1520. typis *Franciſci Reginaldi*, Miſſale Romanum idem a *Paulo III.* reformatum anno 1543. & Lugduni editum anno ſequenti, typis *Guillelmi Rovilli*, Breviarium Romanum Pariſiis editum anno 1543. typis *Thielmani Kerverii*: idem Breviarium per *Franciſcum* Cardinalem *Guinognium* emendatum, & Pariſiis editum anno 1566. typis *Guillelmi Merlini*; Diurnum Monaſticum, juxta ritum Monachorem Ordinis Benedictini Congregationis Caſinenſis, alias Sanctæ Juſtinæ de Padua, quod ex Decreto capituli Generalis an. 1584. reformatum, & a *Gregorio XIII.* approbatum, typis excuſum eſt Venetiis apud *Juntas* anno 1600. & Miſſale Ambroſianum, editum anno 1648. Quæ cum ita ſint, verba illa Chriſti [*Quæcumque ligaveritis*, &c. de poteſtate abſolvendi ſubditos a Sacramento fidelitatis quo Regi ſunt adſtricti, intelligi non debent; & qui ſic intelligeret, ac exponeret, peccaret contra Decretum Synodi Tridentinæ, & contra Profeſſionem Fidei ab ipſo præſcriptam. Decrevit ſcilicet Sancta Synodus Seſſione IV. „ Ut nemo ſuæ prudentiæ innixus in rebus Fidei & morum ad ædifica„ tionem doctrinæ Chriſtianæ pertinentium, Sacram Scripturam ad ſuos ſenſus contor„ quens, contra eum ſenſum quem tenuit & tenet Sancta Mater Eccleſia, cujus eſt „ judicare de vero ſenſu, & interpretatione Scripturarum Sanctarum, aut etiam contra „ unanimem conſenſum Patrum ipſam Scripturam Sacram interpretari audeat; etiam ſi „ hujuſmodi interpretationes nullo umquam tempore in lucem edendæ forent: qui con„ travenerint, per Ordinarios declarentur, & pœnis a Jure ſtatutis puniantur. „ Gregorius vero VII. qui hoc loco uſus eſt, ea ratione poſſet fortaſſis excuſari, quod illum adhibuiſſe dumtaxat videatur ad probandum poteſtatem excommunicandi Reges, æque

Petro & ejus ſucceſſoribus a Chriſto tradita, ad ſolas animas pertinet.

ac cæteros peccatores contumaces, Ecclesiæ a Christo traditam, non autem ad probandum potestatem absolvendi subditos a Sacramento fidelitatis, & supremos Principes, Ecclesiæ nullatenus feudatarios exauctorandi. Cum enim utrumque Apostolicæ Sedi vindicare nitatur *Gregorius* in illa ad *Herrimannum* Epistola, satis est ut ejus probationes ad alterutrum referantur. Id verba ejus ostendunt: „ Quod autem postulasti te quasi „ nostris scriptis juvari ac præmuniri contra illorum insaniam, qui nefando ore garriunt „ auctoritatem Sanctæ & Apostolicæ Sedis non potuisse Regem Henricum, hominem „ Christianæ legis contemptorem, Ecclesiarum videlicet & Imperii destructorem, atque „ Hæreticorum fautorem ut consentaneum, excommunicare, nec quemquam a Sacra„ mento fidelitatis ejus absolvere, non adeo necessarium nobis videtur cum hujus rei „ tam multa & certissima documenta in Sacrarum Scripturarum paginis reperiantur.

Non minus abusus est *Gregorius VII.* auctoritate Apostoli I. ad Corinthios 6. dicentis *Nescitis quoniam Angelos judicabimus, quanto magis sæcularia?* Propriam enim Sacerdotum potestatem eo loci *S. Paulus* non innuit, sed communem Fidelium omnium in judicandis fratrum litibus, quæ de sæcularibus rebus moventur, facultatem, si ad ipsos causarum hujusmodi arbitrium deferatur. Sane si quotquot Angelos apostatas judicaturi sunt, de Regibus judicium ferre possint; non modo Pontifex, sed privatus quisque de Fidelium grege, poterit de Regiis capitibus decernere; quo quid absurdius?

Secundum momentum quod profert Gregorius VII. in illa Epistola, est *S. Gregorii Magni* auctoritas in Epistola ad Senatorem scribentis: *Si quis vero Regum, Sacerdotum, Judicum, atque sæcularium personarum, hanc constitutionis nostræ paginam agnoscens, contra eam venire tentaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reumque se divino Judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat: & nisi ea quæ ab illo sunt male ablata, restituerit, vel digna pœnitentia illicite acta defleverit, a sacratissimo Corpore ac Sanguine Domini Redemptoris nostri Jesu Christi alienus fiat, atque in æterno examine districtæ ultioni subjaceat.* Ex quo loco ita colligit Gregorius VII. *Quod si B. Gregorius Doctor utique mitissimus Reges qui statuta sua super unum Xenodochium violarent, non modo deponi, sed etiam excommunicari, atque in æterno examine damnari decrevit, quis nos Henricum non solum Apostolicorum judiciorum contemptorem, verum etiam ipsius matris Ecclesiæ, quantum in ipso est, conculcatorem deposuisse & excommunicasse reprehendat, nisi forte similis ejus?*

Solemnes imprecationum formulæ non solum in Pontificiis Diplomatibus, sed in Principum virorum ac feminarum Donationibus, testamentis, &c. usurpatæ.

Sed ista probatio infirma est. Nam etsi Epistolam illam ut genuinam *S. Gregorii* admittamus; etsi clausulam illam, *Si quis vero Regum*, &c. addititiam non esse demus. (Quod tamen viri plerique doctissimi contendunt, quod *S. Gregorius* eam in similibus privilegiis non usurpaverit) inde colligi non potest *S. Gregorium* Sedi Apostolicæ tribuisse auctoritatem deponendi Reges, & absolvendi subditos a Sacramento fidelitatis. Illa namque verba sunt imprecantis, non imperantis, decernentis, seu judicantis; sicut illa: *In æterno examine districtæ ultioni subjaceat*. Hujus generis est imprecatio illa Gregorii VII. in Sententia adversus Henricum Regem lata, „ Ipse Henricus „ cum suis fautoribus in omni congressione belli nullas vires, nullamque in vita sua vi„ ctoriam obtineat. „ Non absimiles imprecationes illi *S. Gregorii* (si tamen ejus est) legi observavi jam olim in Conciliis Toletanis 4. Canone 75. VI. Canone 3. & VII. Canone 1. & in Testamento Sanctæ *Radegundis* apud *Gregorium* Turonensem lib. 9. cap. 42. & in Testamento *S. Remigii* nomine apud *Flodoardum* inscripto lib. 1. Historiæ Ecclesiæ Remensis, c. 18. His adde, *Aredii* Abbatis Attanensis Testamentum, qui donationis suæ violatoribus sic imprecatur; „ Si quis contra hoc Testamentum nostrum „ venire voluerit .... Et hic & in æternum per virtutes Sancti & Beati Domini Martini sit excommunicatus & anathematizatus, & veniat illi maledictio, quam Psalmus „ continet in Judam Scariotis centesimus octavus. „ Editum est a *D. Mabilonio* Tom. 11. *Veterum Analectorum*. Solemnes olim fuisse in fundationibus & donationibus hujusmodi imprecationes, probant Formulæ *Marculfi*. Prima libri 11. sic habet: „ Si quis „ hanc voluntatem meam per quaslibet adinventiones seu propositiones, sicut mundus quotidie artibus & ingeniis expolitur, vel repetitor, convulsor etiam, aut tergiversator extiterit, Anathema sit. Et tam qui fecerit, quam qui faciendo consenserit, „ Ana-

** Saint Yrier. Attanum, Monasterium ab eo fundatum.*

„ Anathema sit. Et sicut Dathan & Abiron hiatu terræ absorpti sunt, vivens in infernum „ descendat, & cum Giesi fraudis mercatore, & in præsenti & in futuro sæculo partem damnationis excipiat, & tunc veniam consequatur, quando consecuturus est & Diabolus, „ &c. Similes continet imprecationes, *Willelmi* Comitis testamentum de constrinctione Cœnobii Cluniacensis, & alia pleraque monumenta, quæ vir doctissimus Dominus *Mabillonius* indicat libro 11. exquisiti Operis *De re Diplomatica*, c. VIII. Sane hujusmodi Execrationum formulas Reges ac Principes viros & fæminas in suis Diplomatibus 11. & 12. Sæculo usurpasse legimus, nec tamen ullam in aliorum Regum aut Principum, vel Pontificum, ad quos etiam illas pertinere volunt, temporalia sibi tribuunt potestatem. Exemplo sit *Agnetis* Comitissæ Pictavensis Diploma in gratiam Angeriacensis * Monasteri anno circiter 1032. datum. „ Si quis, *inquit* in posterum Rex aut Princeps, aut „ Dux, Comes, Vicecomes, aut quælibet persona Ecclesiastica, vel sæcularis, hujus „ nostræ Constitutionis decretum rescindere voluerit .... Hæreditatis & honoris nostri „ dignitate perpetua careat. „ Idem constat ex Diplomate *Ramiri* Aragonum Regis dato *Sancti Joanni Baptistæ* cænobio, secundum Aragonensis Decretum Synodi anno circiter 1062. „ Quicumque futurorum Regum, successorum nostrorum, transgredientes „ & deviantes ab hoc Regali simul & Pontificali Decreto, tentaverit dissolvere hanc „ Scripturam, in præsenti sæculo omnipotens Deus, qui est justus Judex & Regum „ Rex, dissolvat & dividat Regalem honorem & potentiam regni eorum, detque illud „ se diligentibus & timentibus & nostra Decreta servantibus: Et in futuro separati a „ consortio omnium Christianorum, interpellante præ eis Beato Joanne Baptista cum „ omnibus Sanctis, participentur in societate cum Dathan & Abiron, & Juda Tradito„ re in inferno inferiori, luentes pœnas perpetui incendii sine fine per æterna sæcu„ la, Amen. „ Idem probat *Alfonsi* Tolosani Comitis Charta de Portatico: „ Si quis, „ *inquit*, homo vel fæmina hoc donum & hanc libertatem irrumpere voluerit, sit maledi„ ctus & excommunicatus, & ira Dei veniat super eum: & terra absorbeat eum, sicut „ Dathan & Abiron absorbuit; deinde & inferni pœnas patiatur. Et etiam totus Tolosa„ nus Populus cum gladiis, & baculis, & lapidibus, super eum irruat, & interficiant „ eum omnes homines turpiter. „ Quamvis igitur *S. Gregorio* tribuantur imprecationes illæ quæ in Privilegio Augustodunensi leguntur, non sequuntur quod potestatem deturbandi Reges Romano Pontifici convenire senserit, sicut Principes viri & fœminæ non senserunt sibi convenire potestatem excommunicandi, licet excommunicationem suarum Donationum, Testamentorum, aut Privilegiorum violatoribus imprecati sint: Nec Synodi, Pontifices, Episcopi, Reges, aut Reginæ penes se potestatem esse delendi aliquem de libro vitæ, decernendi ut vivus absorberetur a terra, ut *Dathan & Abiron*, vel damnandi ad Inferos, sicut *Judam Traditorem*, existimarunt, quia has pœnas Decretorum suorum Edictorum, Donationum, Testamentorum, Privilegiorum violatoribus imprecati sunt & a Deo comminati. Sic & Græcorum Imperatores Legibus suis graves execrationes inseruere adversus earum violatores: nempe ut *Deum hic sibi adversantem inveniant, & cœlestes potestates infestas: ante diem de hac præsenti vita migrent, atque etiam futuræ jacturam faciant: denique ut semen eorum perpetuam ignominiam sentiat, ac panem mendicet.* Sic habet Novella I. *Leonis* & *Alexandri* Imperatorum in Jure Græco-Romano. Nec tamen hæc omnia pœnarum genera infligere se posse delirabant. Ita licet *S. Gregorius* ex usu Psalmi 108. cujus hic versus, *Et Episcopatum ejus accipiat alter*, depositionis comminationem continet, Regibus, Sacerdotibus, Judicibus, Personisque cæteris sæcularibus, Dignitatis & honoris jacturam interminatus sit, inde non conficitur potestatem exauctorandi Reges, aut quamlibet in eorum temporalia auctoritatem, penes Romanum Pontificem residere, vel eam fuisse *Sancti Gregorii* mentem. Sensum itaque *Sancti Gregorii* non est assecutus *Gregorius VII.* qui ex verbis imprecantis colligebat ipsum decrevisse ut deponerentur Reges, qui Xenodochii Privilegium violarent. Nec sane verisimile est voluisse *S. Gregorium* Principes supremos, quibus ipse, quantumvis iniquis, maximam reverentiam exhibere consuevit, pro delicto comparatione aliorum criminum minus gravi, nempe si Privilegium Augustodunensi Xenodochio concessum violarent, suis dominiis, dignitatibus atque honoribus per

In Diœcesi Lemovicensi, vulgo S. Yrier de la Perche.

**S. Jean d'Angely, in Diœcesi Sancto-nensi.*

Sen-

Sententiam decretoriam privare: ex qua privatione maximæ in Republica perturbationes, cædesque innumeræ consequi solent, ut satis probat *Gregorii VII.* & *Henrici VII.* Germaniæ Regis Historia: Qui tamen *S. Gregorius* diserte scripsit Epistola II. Lib. VII. Dei metum obstitisse *ne in mortem cujuslibet hominis se misceret*: Ideoque se noluisse, licet de facto posset, Longobardorum Reges ac Duces, acerbe vexantes Ecclesiam, perdere. Lege quæ de hacce clausula observavi in Synopsi Historiæ Ecclesiasticæ Sæculi VI. Cap. 4. Art. XVI. ubi de Scriptis *S. Gregorii Magni*: ubi etiam innui, hæc verba: *Si quis Regum, Sacerdotum*, &c. respective intelligi posse; ut Sacerdotibus quidem sub pœna exauctorationis prohibeat, ne quid contra Privilegium Augustodunense moliantur; Regibus vero, Judicibus, aliisque sæcularibus personis, sub pœna excommunicationis. Quæ sane expositio apposita & satis commoda est.

Tertium momentum quo nititur Gregorius VII. est exauctoratio Childerici III. Regis Francorum ex Merovingia stirpe postremi. *Zacharias*, inquit, *Regem Francorum, non tam pro suis iniquitatibus, quam eo quod tantæ potestati non erat utilis, a Regno deposuit, & Pippinum Caroli Magni Patrem in ejus loco substituit; omnesque Francigenas a Juramento fidelitatis, quod illi fecerant, absolvit*. At depositionem *Childerici* a *Zacharia*, & absolutionem Francorum a Juramento quo fidem suam ipsi obstrinxerant, fabulosam esse, luculentis argumentis demonstravi Dissertatione II. in Historiam Ecclesiasticam Sæculi VIII. *Gregorio* itaque VII. obreptum est, falsaque documenta ipsi subministrata fuere, vel potius undequaque corrasa ab eo qui ipsi erat ab Epistolis. Sane sibi in his præcipue rebus obrepi potuisse *Gregorius* VII. non ægre falsus esset, qui in Epistola ad *Hugonem* Episcopum XXXI. Libri IX. scribit: *Noverit Prudentia tua, quia multa tamquam a nobis deferuntur, & scripta & dicta, nobis nescientibus. Multa etiam subripi possunt nimis ad singula intentis, utpote divisis ad plurima, & intentis ad maxima, quibus vehementer arctamur. Unde in hac causa, quod profecto minime recordamur, si quid forte subreptum fuit, optato magis amamus corrigere, quam ab æquitate, & rationis tramite deviare, vel aliis corrigenda relinquere.*

Falsa & apocrypha documenta Gregorio VII. subministrata.

Neque hæc solum de *Childerici* exauctoratione a *Zacharia* narratio, sed & alia istius Epistolæ ad *Herimannum* capita probant Sancto Pontifici non licuisse per otium discutere accurato criterio omnia momenta, quibus privatam illam suam, non Sedis Apostolicæ de potestate exauctorandi Reges Sententiam confirmare nititur. I. Laudat Epistolam *Julii I.* ad Orientales, non quam refert S. *Athanasius*, sed quæ venerando *Julii* nomini supposita probatur ex falsa nota Consulatus; & ex illis ipsis verbis quæ *Gregorius* VII. laudat: *Habet enim potestatem Romana Ecclesia singulari Privilegio concessam, aperire & claudere januas Regni Cælestis quibus voluerit*. Non enim pro sua voluntate, sed pro subjectorum meritis ligare & solvere Sacerdotes debent, ut S. *Gregorius* Magnus docet Homilia XXVI. in Evangelia. *Sæpe*, inquit, *in solvendis ac ligandis subditis suæ voluntatis motus, non autem causarum merita sequitur; unde fit ut ipse hac ligandi & solvendi potestate se privet, qui hanc pro suis voluntatibus, & non pro subditorum moribus exercet ...... Causæ ergo pensandæ sunt, & tunc ligandi atque solvendi potestas exercenda*. Aliud sensisse Julium I. incredibile est.

Secundo profert *Gregorius VII.* Epistolam *Clementis* Romani ad *S. Jacobum*, quæ certe supposititia est, cum *S. Jacobus* multis annis obierit ante quam *S. Clemens* Pontifex renuntiaretur. Nec tamen *Gregorio VII.* hæc Epistola favet. Episcopum enim *In aliqua occupatione, mundialis negotii occasione perplexum esse* vetat: quem *Judicem aut cognitorem sæcularium negotiorum ordinare non vult Christus*. Cum itaque Regis destitutio vel creatio negotium sit inter sæcularia maxime perplexum, Pontificibus, ex auctore istius Epistolæ, non convenit.

Tertio, asserit *Innocentium* Papam *Arcadium* Imperatorem excommunicasse, quia consenserat ut *S. Joannes Chrysostomus* a Sede expelleretur. At æqualium suppariumque Scriptorum de hujusmodi excommunicatione silentium ipsam fictitiam esse probat, *Idatii*, inquam, & *Prosperi* in Chronicis, *Socratis*, *Sozomeni*, *Theodoreti* in Historia & *Palladii* in Vita *S. Joannis Chrysostomi*. Et quæ ad ipsam asserendam obtrudi potest *Innocentii* ad *Arcadium* Epistola post *Dionysii Exigui* ætatem conficta est, qui ipsam in

Codi-

Codicem Canonum retulisset, uti complures alias ejusdem Pontificis, in quarum nonnullis de *S. Joanne Chrysostomo* mentionem facit. Denique *Eudoxia*, quæ simul excommunicata dicitur, ante tres annos obierat, quo tempore grando insolitæ magnitudinis Constantinopoli decidit, ut constat ex *Socrate*, *Sozomeno*, *Marcellino*, *Zosimo*, & Fastis Græcis. Hujus Epistolæ & Fabulæ architectum *Georgium Alexandrinum* Monachum, qui ad annum 626. vixit, & *Photium*, *Glycam*, *Nicephorum* ab ipso deceptos, viri eruditi censent.

Quarto *Gregorius VII.* asserit, *Theodosium Magnum* Imperatorem a *S. Ambrosio* excommunicatum fuisse, & ab Ecclesia exclusum: quod æque falsum est. Pœnitentiæ quidem *Theodosium* addixit *S. Ambrosius*, & quoad usque illam implevisset, aditu Mediolanensis Ecclesiæ illum prohibuit, sed ab Ecclesia simpliciter non exclusit, quem non invenit contumacem. Lege quæ de hoc Historiæ capite observavi in Synopsi Historiæ Ecclesiasticæ Sæculi IV. cap. ultimo §. V. Quamquam etsi Communione a *S. Ambrosio* privatus fuisset *Theodosius*, perperam inde colligeretur Reges a Romano Pontifice aut ab Episcopis, vel Synodis exauctorari posse. Immo *S. Ambrosius* Theodosium *Augustissimum Imperatorem* vocavit, *& verecundia qua potuit, Imperiali arbitrio satisfecit*, ut Epistola 59. lib. 7. profitetur.

Quinto *Gregorium* laudans in Epistola ad *Mauritium* Imperatorem, XXXI. libri IV. nec ejus verba refert, nec sensum exprimit. Sic habet nempe Gregorius VII. „ Hæc sicut B. Gregorius in Epistola ad Mauritium Imperatorem directa commemorat, Constantinus Magnus Imperator, omnium Regum & Principum fere totius orbis dominus, evidenter intelligens, in Sancta Nicæna Synodo post omnes Episcopos ultimus residens nullam Judicii Sententiam super eos dare præsumpsit; sed illos etiam Deos vocans non suo debere subesse Judicio, verum se ad illorum pendere arbitrium judicavit. *Sic autem S. Gregorius Magnus:* Ecclesiastica quoque testatur Historia quia cum Piæ Memoriæ Constantino Principi scripto oblatæ accusationes contra Episcopos fuissent, libellos quidem accusationis accepit, & eosdem, qui accusati fuerant, Episcopos convocans, in eorum conspectu libellos, quos acceperat, incendit, dicens: Vos Dii estis a vero Deo constituti, ite, & inter vos causas vestras discutite quia dignum non est ut judicemus Deos.

Sexto, ex Pastorali *S. Ambrosii* hæc verba laudat: „ Honor, Fratres, & sublimitas Episcopalis, nullis poterit comparationibus adæquari. Si Regum fulgori compares, & Principum Diademati longe erit inferior, quam si plumbi metallum ad auri fulgorem compares: Quippe cum videas Regum colla & Principum submitti genibus Sacerdotum, & exosculata eorum dextera eorum orationibus credant se communiri. " At nec Pastorale *S. Ambrosius* edidit, nec in aliis ejus Operibus hæc verba reperiuntur. Et hæc cujuscumque sint verba ad Imperatoris exauctorationem trahi non posse, evidens est.

Denique, ex *Symmachi* Papæ Decretis hæc laudat: *Beatus Petrus perennem meritorum dotem cum hæreditate innocentiæ misit ad posteros ... Quis enim Sanctum esse dubitet ... quem apex tantæ Dignitatis attollit? In quo si desint bona acquisita per meritum, sufficiunt quæ a loci Decessore præstantur*. At in *Symmachi* Decretis hæc non habentur, sed in libello Apologetico *Ennodii* pro Romana Synodo. Quamquam ad *Symmachum* aliqua ratione pertinere dici possint, quia Libellum *Ennodii Symmachus* cum altera Synodo approbavit, eique canonicam auctoritatem contulit, dicens: *Juxta vestram omnium fiat voluntatem & ut judicatis, Apostolica auctoritate, & inter Apostolica habeatur Decreta, & sicut cætera Apostolica, ab omnibus teneatur, Decreta*. Innocentiam tamen ac sanctimoniam personalem Pontificibus Maximis hoc *Ennodii* testimonio vindicare noluit *Gregorius*, sed meritum summæ Dignitatis, & officium extollere. Ut enim de experimentis nihil dicam, quibus Pontifices universos *S. Petri* sanctimoniam in se non expressisse demonstratur; qui sanctiores sunt, agnoscunt se homines esse circumdatos infirmitate, pro suis populique peccatis Deo hostias offerunt, saluti suæ eo magis timent, quo se in excelsiori loco positos vident, & severiorem a se ad Tribunal Christi exigendam rationem profitentur. Nec aliud de se sensisse *Gregorium VII.* Pontificem Sanctissimum verisimile est.

rium, ad annum 1095. *Albertum Aquensem*, lib. I. cap. VII. *Guibertum Novigentinum* Abbatem lib. III. cap. II. *Guillelmum Tyrium* lib. I. cap. 13. & 14. lib. 8. cap. 24. lib. 9. cap. 8. Quo postremo loco ita scribit: *Saxonum populus, inter Germanicas nationes ferocissimus, Romani Imperii juga ferre detrectans, & liberioribus habenis, excussa disciplinæ regula vagari cupiens, a Domino Imperatore Henrico defecerat: inique sua adeo erat obstinatus protervia, ut contra prædictum Augustum, Regem sibi crearent, quemdam Comitem Radulphum nomine . . . . Hac injuria permotus Imperator, universos Imperii Principes ad se generaliter fecit evocari . . . . Illi vero omnes Imperii gloriam æmulantes, certatim seipsos exponunt. . . . . . Ex condicto igitur & Domini Imperatoris mandato, ad locum destinatum, die præfixa, infinita millia secum trahentes, adsunt de universis Imperii finibus tam Ecclesiastici, quam cæteri Principes, Saxonum regionem violenter ingressuri, & exacturi de tantis injuriis vindictam . . . . Dux Godefridus, cum Aquila præcedens Imperatorem, versus aciem, cui præerat Pseudo-Rex Radulphus, contendens illuc aciem, cui præerat Imperator, direxit.* Si *Henricus* a *Gregorio VII.* excommunicatus & exauctoratus, Rex & Imperator fuit: Si *Rodulfus* ab eodem Pontifice Rex confirmatus *Pseudo-Rex* habitus est, exauctorationis Sententiam a *Gregorio* latam, non solum de jure, sed etiam de facto, nullam & irritam fuisse, recte ex *Guillelmo* Tyriensi Archipræsule colligitur.

III. *Desiderius* Cassinensis Abbas, quem Successorem optavit, habuitque *Gregorius VII. Henrici* iterato anathemate confixi Literis accersitus anno 1083. ipsi respondit, *Pro salutatione debitum fidelitatis obsequium in fronte Epistolæ scribens*. Oranti Henrico: *Ut de acquirenda Imperii corona ipse sibi fautor existeret, facturum se pro viribus promisit . . . . . . Accepto ab Imperatore Præcepto aurea munito Bulla, de possessione totius Monasterii, petita remeandi licentia, ad filios suos tandem atque ad Monasterium rediit.* Ita refert *Leo Ostiensis* in Chronico Cassinensi, lib. 3. cap. 49. At si omni juramenti vinculo se, ac cæteros Imperatoris subditos, solutos existimasset *Desiderius* Abbas, nullum ipsi *fidelitatis obsequium* præstitisset. Præcepta de Monasterii possessione ab ipso non postulasset, siquidem omni præcipiendi jure illum carere agnovisset. Cum igitur Imperatorem constanter coluerit, *debitum fidelitatis obsequium* ipsi voverit, ab eo *Præceptum* seu Privilegium *de Monasterii possessione* impetraverit, exauctorationem a *Gregorio VII.* factam, *cui cuncta Literis suis significavit, & quid sibi esset agendum, ut moneret oravit*, ipsomet *Gregorio* consentiente, vel dissimulante, nullam & irritam censuit. Atque eadem fuit Cassinensium omnium Monachorum sententia.

IV. *Otto* Bambergensis Episcopus Investituram ab *Henrico* Imperatore acceptam in manibus *Paschalis* II. abjurans, datis ad ejus Sanctitatem Literis, eumdem *Henricum* Dominum suum & Imperatorem appellat anno 1102. *In obsequio*, inquit, *Domini Imperatoris per aliquot annos degens, & gratiam in ejus oculis inveniens, suspectam habens in manu Regis investituram, semel & iterum cum dare vellet, renui Episcopatum; nunc vero jam tertio in Bambergensi Episcopatu me ordinavit: In quo tamen minime permanebo, nisi vestræ placeat Sanctitati per vos me investire & consecrare.* Paschalis Ottonem sua communione, benevolentia, literis dignatus est, ipsum non reprehendit quod *Henricum a Gregorio VII.* exauctoratum, & a se novo anathemate percussum, ceu Imperatorem coleret; non postulavit ut ejus Imperium excuteret, ut ipsi parere desineret: satis habuit quod Sedem Apostolicam, seque legitimum Pontificem veneraretur, & acceptam ab Imperatore Investituram ejuraret. Itaque non solum *Otto*, sed *Paschalis* ipse, sententiam exauctorationis a *Gregorio VII.* in *Henricum* latam, nullam & irritam esse ac semper fuisse censebant. *Ottonis* Epistolam & *Paschalis* Responsum, in ejus Actis legere est apud *Canisium* Tom. II. *Antiquæ Lectionis*.

V. *Sugerius* Abbas in Vita *Ludovici VI. de Henrico IV.* ita scribit: *Henricus Imperator, vir affectus paterni, & totius humanitatis expers, genitorem Henricum crudelissime persecutus, exhæredavit; & (ut ferebatur) nequissima captione tenens, inimicorum verberibus & injuriis, ut Insignia Regalia redderet, nec aliquid in toto Regno prætium retineret, impiissime coegit.* Si exauctorationem *Henrici* Imperatoris a *Gregorio septimo*

factam

factam *Sugerius* Abbas justam existimasset, & vim aliquam habuisset, non scripsisset *Henricum* Seniorem fuisse a filio exhæredatum, sed a violenta Regni usurpatione depulsum: nec injuria coactum dixisset ut Insignia Regalia redderet, quæ injuria potius retinere dicendus erat, si juste fuisset exauctoratus. Itaque *Sugerius* Abbas Sententiam exauctorationis in *Henricum* a *Gregorio VII.* latam, injustam ac irritam existimavit: idemque fuisse omnium Galliæ Præsulum de hoc *Gregorii* facto Judicium verisimile est.

VI. In Galliis & Germania communem non fuisse opinionem quod Romanus Pontifex Imperatorem exauctorare, ejusque subditos a juramento fidelitatis absolvere posset; adeoque *Gregorii VII.* Sententiam, quatenus Imperatoris exauctorationem decernebat, & subditos juramenti vinculo, quo ejus Majestati erant obstricti, solvebat, nullam & irritam habitam fuisse, ex eo colligitur, quod *Herimannus* Metensis Episcopus a *Gregorio* postulaverit doceri, quomodo nova illa & inaudita auctoritas quam sibi tribuebat, adversus eos, qui ipsam negabant, probari posset. *Quod autem postulasti* (inquit *Gregorius* Epist. 21. lib. 8.) *te quasi nostris scriptis juvari ac præmuniri contra illorum insaniam, qui nefando ore garriunt, auctoritatem Sanctæ & Apostolicæ Sedis non potuisse Regem Henricum .... excommunicare, nec quemquam a Sacramento fidelitatis ejus absolvere, non adeo necessarium nobis videtur*, &c. Potestatem excommunicandi Principes sceleribus obstrictos nullus tunc negabat: id negabant unum Germaniæ & Galliæ Præsules ac viri eruditi, abstinendis suo merito Principibus Regiam potestatem tolli posse, & subditos a juramento fidelitatis absolvi.

VII. Quodnam fuerit orbis Christiani Judicium de sua in *Henricum* Imperatorem exauctorationis Sententia, testatur ipse *Gregorius VII.* Epistola 3. Libri 7. ad Germanos scripta: *Quotquot*, inquit, *Latini sunt, omnes causam Henrici, præter admodum paucos, laudant ac defendunt, & pernimiæ duritiæ ac impietatis circa eum me redarguunt.*

VIII. *Rodulphus* ipse ex Suevorum Duce a Saxonibus aliisque conjuratis ad Regnum evectus cum infeliciter ad Elstram dimicasset, vulneratus in manu dextera, mortique proximus, ad familiares suos dixit: „ Videtis manum dexteram meam de vulnere sauciam. Hac ego juravi Domino Henrico ut non nocerem ei, nec insidiarer gloriæ „ ejus; sed jussio Apostolica Pontificumque petitio me ad id deduxit, ut juramenti „ transgressor honorem mihi indebitum usurparem. Quis igitur nos finis exceperit, videtis, quia in manu unde juramenta violavi, mortale hoc vulnus accepi. Viderint „ ergo ii qui nos ad hoc instigaverunt, qualiter nos duxerint; ne forte deducti simus „ in præcipitium æternæ damnationis. “ Ita refert *Helmoldus* Chronici Sclavorum lib. 1. cap. 29. Agnovit itaque *Rodulfus*, *Henrici* IV. æmulus, ejus exauctorationem a *Gregorio* VII. factam nullam esse, ac Regnum a Saxonibus sibi inique delatum a Pontifice injuria confirmatum, seque defectionis pœnas, vindice Deo, luere.

Non ignoro *Brunonem* in lib. de bello Saxonico scribere, forti animo occubuisse *Rodulfum*, cumque suos victores esse cognovisset, dixisse: *Nunc lætus patiar vivus & moriens, quidquid voluerit Dominus*: ut illos, quos de sua morte videbat dolentes, consolaretur: seque ex hoc vulnere non moriturum fidenter pollicitum fuisse. Sed præterquam quod *Bruno* Saxonicus *Rodulphi* partibus devotus erat, cum *Helmoldo* conciliari potest. Fieri enim potuit ut initio de victoria lætus ac bene de vita sperans, has fiduciæ plenas voces emiserit, sanitate desperata, perduellionis suæ horrore perculsus, indebitum a se honorem usurpatum fuerit confessus, & Romani Pontificis jussione ac Episcoporum consilio ad id se instigatum dixerit: Romani (inquam) Pontificis jussione, qui ejus electionem confirmando, & coronam mittendo, animos ipsi ad umbratilem Majestatem pertinaciter tuendam addiderat, quamvis absque ejus consilio Germaniæ Rex electus fuisset a perduellibus.

IX. *Herimannus* post mortem *Rodulphi* Rex salutatus, Regium nomen & insignia se usurpasse agnovit; eaque deposuit, *Henrico* Imperatori cedens. De ipso Chronicon Hildensheimense hæc habet: „ Anno 1082. Indictione 4. Herimannus Regnum invadit „ 1083. Indict. 5. Roma capta est ab Henrico Rege... Herimannus, qui Regnum invaserat, orientalem Franciam hostiliter ingreditur,... 1086. Indict. 8. Saxones cum

ferre non possit; qua ipsos dominiis suis ac rebus temporalibus exuat. Propterea cum sibi objecisset *S. Thomas* Christianos aliquos fuisse de *Neronis* familia, secundum illud Apostoli ad Philippenses 4. *Salutant vos omnes sancti, maxime autem qui de Cæsaris domo sunt:* Respondet, *Quod illa prælatio Cæsaris præexistebat distinctioni Fidelium ab infidelibus. Unde non solvebatur per conversionem aliquorum ad fidem, & utile erat quod aliqui Fideles locum in familia Imperatoris haberent, ad defendendum alios Fideles.* Quamquam non ejusdem Juris sit, ut quis de Principis domo sit & in ejus Aula militet, ac ut ejus sit subditus: Jure enim divino subditus est, eique fidelitatem debet, honorem, tributa, vectigalia, obedientiam in iis omnibus quæ contra Deum & Religionem non sunt, nec humana potestas ulla vinculum istud ab ipso Numine adstrictum solvere potest: sed quod in Aula Principis versetur, ac inter ejus domesticos sit adscriptus, humani juris est; idque prohibere posset Ecclesia: nisi Principi aut Reipublicæ omnino necessaria essent domestica Christianorum hominum obsequia ac ministeria, & qua pollet in ipsos auctoritate, juberet ut in Aula manerent, sibique salva religione ministrarent: Dominum vero per prælationem Infidelium super Fideles de novo institui, ipsis conniventibus, aut (quod deterius est) procurantibus Christianis, jure prohibet Ecclesia, ut docet S. Thomas: *Cederet enim hoc in scandalum & in periculum fidei. De facili enim illi qui subjiciuntur aliorum Jurisdictioni, immutari possunt ab eis quibus subsunt, ut sequantur illorum imperium, nisi illi qui subsunt, fuerint magnæ virtutis. Et similiter Infideles contemnunt fidem, si Fidelium defectus cognoscant. Et ideo Apostolus probibuit ut Fideles non contendant judicio coram Judice infideli. Et ideo nullo modo permittit Ecclesia, quod Infideles acquirant dominium super Fideles, vel qualitercumque eis præficiantur in aliquo Officio.*

Neque etiam huic doctrinæ incommodat locus alter a *Perronio* Cardinali prolatus ex Articulo 11. Quæstionis 12. De fiduciariis namque Ecclesiæ Principibus explicari commode potest, in quos non solum spiritualem, sed temporalem auctoritatem habet: ac proinde non solum illos excommunicare potest, si a Christiana & Catholica Religione deficiant, sed etiam illorum subditos ab eorum *dominio & Juramento Fidelitatis*, quo illis tenebantur, absolvere. Præterea, duplex esse dominium nemo nescit, simplex unum, mixtum alterum. Simplex dicimus, quod res mere temporales spectat; quod legum ad quietem & tranquillitatem Reipublicæ ferendarum potestatem involvit, quod tributorum & vectigalium imponendorum, conscribendi exercitus, coercendi subditos, puniendi maleficos, &c. jus & auctoritatem complectitur. Quo jure Principum supremorum neminem, quamvis excommunicatum, quamvis a Christiana & Catholica Religione Apostatam, quamvis Ethnicum, quamvis Tyrannum & Christiani Persecutorem nominis, privare Ecclesia potest: Neque vero hanc ipsi tribuit auctoritatem *S. Thomas*. Dominium mixtum vocamus, quo Principes Christiani & Catholici rebus etiam Ecclesiasticis protectionis titulo moderantur, & exterioris in Ecclesia Politiæ curam gerunt, Leges ferunt de Episcopis, Clericis, & Monachis; Concilia Nationalia convocant, Œcumenicis per Legatos intersunt, aut sua ipsi præsentia sacros illos Conventus cohonestant; ad Ecclesiastica Beneficia nominant, quædam etiam conferunt, aliquibus in Regnis executioni Canonum invigilant, eam promovent, in eorum violatores civiles etiam pœnas decernunt. Jus illud mixtum *Constantinus Magnus* spectabat, cum ad Episcopos diceret: *Vos quidem in iis quæ extra geruntur, Episcopus a Deo sum constitutus.* Propterea & *Eusebius Cæsariensis* de illo scribit: *Verum Ecclesiæ Dei præcipue curam gerens, cum per diversas Provincias quidam inter se dissentirent, ipse velut communis omnium Episcopus a Deo constitutus, Ministrorum Dei Concilia congregavit. Nec dedignatus adesse & considere in medio illorum Conventu, cognitionis particeps fuit; ea quæ ad pacem Dei pertinent, cunctis procurans.* Hoc porro jure Ecclesia Principem Apostatam privare, & privatum declarare potest merito infidelitatis. Nec aliud intendit *S. Thomas* cum ait: *Quam cito aliquis per sententiam denuntiatur excommunicatus propter apostasiam a fide, ipso facto ejus subditi sunt absoluti a dominio ejus, & juramento fidelitatis, quo ei tenebantur:* In iis scilicet quæ politiam exteriorem Ecclesiæ, mixtique dominii jura spectant, non in rebus mere civilibus, & simplicis jura dominii spectantibus.

Sicut,

Sicut; secundum hodiernam etiam Ecclesiæ Disciplinam, Jure Patronatus excidunt viri nobiles, quibus id competit, si Hæretici fiant; vel in iis potius suspenditur jus illud & potestas nominandi ad Ecclesiastica Beneficia: cæteri vero feudorum juribus mere temporalibus non privantur, nec privari vel indirecte possunt. Alioqui non solus Pontifex Romanus, sed quilibet ruris Curatus, villæ suæ pagique Dominum feudis suis, ac terris privare posset, si Paschalem Communionem prætermittat, immo si tribus Dominicis continuis, absque legitima excusatione, a Missa Parochiali absit, quibus in casibus eum, ut Parochianos cæteros, excommunicatum denuntiat. Quo quid absurdius ac ineptius excogitari potest?

Majorem præ se ferre difficultatem videtur *S. Thomæ* ad objectionem primam Responsio. Objecerat sibi, Christianos Milites *Juliano Apostatæ* paruisse, & ad ejus nutum pugnasse, nequaquam prohibente Ecclesia. Respondet. *Quod illo tempore Ecclesia in sui novitate nondum habebat potestatem terrenos Principes compescendi, & ideo toleravit Fideles Juliano Apostatæ obedire in his, quæ non erant contra fidem, ut majus periculum fidei vitaretur*, Quibus verbis innuere videtur, non passuram Ecclesiam ut Fideles Imperatori Apostatæ obedirent, si majoribus viribus instructa fuisset.

Explicari tamen commode possunt verba supra laudata, eo sensu, quod Ecclesia terrenos Principes compescere facile non posset, Sententiam excommunicationis contra ipsos ubique promulgando, & omnibus inhibendo Christianis, ne cum Imperatore Apostata communicarent: quia persecutionem in Christianos atrociorem excitasset impius Princeps, si diris eum palam ac solemnitur devovisset Ecclesia. Et ideo toleravit ut Fideles illi obedirent; quia id prohibere nec poterat, nec debebat; pacemque cum ipso, quantum in se erat, servavit, ne impotentem ejus animum vehementius exacerbaret, sicque majus periculum Religioni Christianæ crearetur. Nisi sic intelligatur S. *Thomas*, non video quis verborum illius sensus esse possit. Quam enim potestatem tunc Ecclesiæ defuisse significaret ad Principes Apostatas compescendos? An spiritualem? At eamdem habuit adolescens Ecclesia, quam adulta? An temporalem, quod minor esset Christianorum numerus, quam ut Principes armis coercere posset, ac ad officium revocare? Sed nec talem potestatem Ecclesiæ de jure usquam tribuit *S. Thomas*: & illam habebat de facto tempore *Juliani Apostatæ*. Plures enim in exercitibus Imperii conscripti erant Christiani Milites, quam Ethnici, ut constat ex *Theodoreto* lib. 4. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 1. referente quod *Jovianus* post *Juliani* mortem ab exercitu creatus Imperator, dixerit: „ Ego cum Christianus sim, talibus viris imperare non possum, nec „ Juliani exercitum regere, nefariæ doctrinæ præ ceptis imbutum. Ejusmodi enim ho„ mines divina gratia destituti, facile ab hostibus capiuntur & ludibrio iisdem esse so„ lent. His auditis, omnes uno consensu Milites hoc dixerunt: Ne dubites, Impera„ tor, neve Imperium nostrum velut improbum refugias. Imperabis enim Christianis „ hominibus, & qui in pia disciplina sunt educati: Nam qui inter nos ætate sunt pro„ vectiores, ipsum Constantinum doctorem habuerunt. Qui autem illos proxime se„ quuntur, a Constantio instituti sunt. Hujus vero nuper mortui breve Imperii tem„ pus fuit, nec satis idoneum ad labem in deceptorum hominum mentibus altius de„ figendam.

Idem constat ex *S. Gregorio Nazianzeno* Oratione III. quæ prima est adversus Julianum. „ Usque adeo, *inquit*, majori cura animique studio & contentione in perniciem „ nostram incumbebat, ut Persicum bellum instar nugarum & ludi cujusdam haberet. „ Nec perspiciebat quod prioribus quidem persecutionibus idcirco parva perturbatio & „ convulsio sequebatur, quia nondum dogma nostrum ad multos propagatum erat. Sed „ in paucis adhuc hominibus veritas hærebat, splendoremque desiderabat. Nunc au„ tem salutari doctrina longe lateque fusa, & apud nos præsertim dominante, Re„ ligionem Christianam immutare, atque in diversum movere conari, nihil aliud fue„ rit, quam Romanorum Imperium convellere, ac de rerum summa periclitari.

Nec Militibus Christianis animi fortitudo, & zelus pro Christiana fide ardens, intrepidus, invictus deerat, ut aliquid audax in *Julianum* aggrederentur, si id per Religionem & Jus Divinum licuisset. Plurimi siquidem ex illis ab ipso decepti, cum thus

die

„ qui nient l' autoritè du Pape & de l' Eglise; ou s' ils ne les frappent pas, c' est „ en attendant qu' ils s' amandent et s' humilient. *Quæ sic Latine redduntur*. Reges ac „ Supremi Principes supremam in temporalibus dominationem habent, in qua nec Ro- „ manus Pontifex, nec Ecclesia, aliquid penitus sibi tribuunt, nec ipsos propterea sibi „ obnoxios esse volunt. Adeo ut Pontifex sit Supremus Pastor & Pater spiritualis. „ Rex vero Supremus Princeps & Dominus temporalis. Unius auctoritas alteri non „ adversatur, immo mutuam sibi ferunt opem. Pontifex enimvero & Ecclesia feriunt „ illos Anathemate, & ut hæreticos execrantur, qui Supremam Regum ac Principum „ auctoritatem negant: Reges autem suo illos gladio feriunt, qui Romani Pontificis „ & Ecclesiæ impugnant auctoritatem. Aut ideo illis parcunt, ut interim ad emenda- „ tionem ac subjectionem adducantur. *Et Epistola* 59. Je n' ay pas meme trouvè à „ mon goust certains Ecrits d' un Saint & très excelient Prèlat, dans les quels il a „ touchè du pouvoir indirect du Pape sur les Princes. *Id est*. Nec mihi quidem pla- „ cuere Scripta quædam Sancti & præstantissimi Præsulis, in quibus potestatem indire- „ ctam Romani Pontificis in Principes asseruit.

Sacræ Facultatis Parisiensis Declarationes & Censuræ.

Rata sit igitur ac firma declaratio Sacræ Facultatis Theologicæ Parisiensis, anno 1663. edita: „ Non est doctrina Facultatis, quod Summus Pontifex aliquam in tempo- „ ralia Regis Christianissimi auctoritatem habeat. Immo Facultas semper obstitit etiam „ iis, qui indirectam tantummodo, esse illam auctoritatem voluerunt.

„ Est doctrina Facultatis ejusdem, quod Rex Christianissimus nullum omnino agno- „ scit, nec habet in temporalibus dominum præter Deum. Doctrina Facultatis est, „ quod subditi fidem & obedientiam Regi Christianissimo ita debent, ut ab iis nullo „ prætextu dispensari possint.

Doctrinam hanc suam, immo Ecclesiæ, Verbo Dei, & SS. Patrum doctrinæ consonam, occasione data, Sacra Facultas semper propugnavit, & contra quosvis contrarium asserentes vindicavit. Quod ex ipsius Censuris & Doctrinali Judicio multiplici compertum est. Instar omnium sit Censura lata in Librum *Antonii Sanctarelli*, inscriptum *De Hæresi, Schismate, Apostasia, sollicitatione in Sacramento Pœnitentiæ, & de Potestate Summi Pontificis in his delictis puniendis*. Quo in libro, Tractatu *De Hæresi*, cap. 30. & 31. asserebat Auctor: *Summum Pontificem posse pœnis temporalibus punire Reges & Principes, eosque deponere, & suis Regnis privare ob crimen Hæresis; eorumque subditos ab illorum obedientia liberare, eamque semper in Ecclesia fuisse consuetudinem*. Et propter alias etiam causas; *ut pro delictis si expedit; si Principes sint negligentes, propter insufficientiam & inutilitatem suarum personarum*. Item *Pontificem jus & potestatem habere in spiritualia simul & omnia temporalia: & in eo esse de Jure Divino utramque potestatem, spiritualem & temporalem: Credendum esse, Ecclesiæ Summoque ejus Pastori concessam esse facultatem puniendi pœnis temporalibus* (Principes) *transgressores Legum Divinarum & humanarum, præsertim si crimen fuerit hæresis*. Verba etiam Christi, *Quodcumque ligaveris super terram, &c.* non tantum de potestate spirituali, sed etiam de temporali explicabat. Sacra porro Facultas anno Domini 1626. die 1. Aprilis, in solemnibus Comitiis, post Missam de Spiritu Sancto audita relatione Magistrorum ad examen istius libri selectorum, auditis omnium & singulorum Doctorum maturis deliberationibus, improbavit & damnavit doctrinam his propositionibus contentam, *Tamquam novam, falsam, erroneam, Verbo Dei contrariam, Pontificiæ Dignitati odium conciliantem, schismati occasionem præbentem, supremæ Regum Auctoritati a Deo solo dependenti derogantem, Principum infidelium & hæreticorum conversionem impedientem, pacis publicæ perturbativam, Regnorum, Statuum, Rerumque publicarum eversivam, subditos ab obedientia & subjectione evocantem, & ad factiones, rebelliones, seditiones, & Principum parricidia excitantem*.

Eamdem Censuram renovavit Sacra Facultas diebus 4. Novembris, 1. & 7. Decembris anni 1682. easdemque notas inussit Titulo, quem *F. Franciscus Malagola* Prædicator Italus, quibusdam Thesium sua rum, pro Majore Ordinaria, clanculum apposuerat: in quo utriusque potestatis Ecclesiasticæ & sæcularis apicem S. Petro & ejus Successoribus Romanis Pontificibus tribuebat his verbis: *Dei Vicario, &c. Omnis liganti*

liganti & solventi super terram & in cœlis, *id est*, *tenenti apicem utriusque potestatis*. Ipsum vero Baccalaureum, qui doctrinam hanc in *Sanctarello* proscriptam rursus excitare molitus est, a suis Fratribus Prædicatoribus Majoris Conventus & Collegii Parisiensis prædamnatum, & ad Aulam simul ac Facultatem delatum (Ut illorum erga veritatem sinceramque doctrinam studium, & debita Regi Christianissimo fides ac observantia, quibus, Deo dante, deerunt nusquam, postulabant) eadem Sacra Facultas ut *infracti Sacramenti reum*, *contumeliosum in Regiam Majestatem*, *Facultatis & Decretorum ab illa sancitorum contemptorem*, ab Ordine Theologico penitus proscripsit, & e Baccalaureorum suorum albo expunxit : Censuramque in ipsum latam, cum Censura *Sanctarelli* publici juris fieri decrevit : Harum vero Censurarum doctrinæ, non atramento solum, sed toto profuso sanguine, si opus esset, subscriberemus : Qua semel in controversiam vocata, de concordia Sacerdotii & Imperii, qua nihil antiquius Catholicis esse debet : de Regiæ Majestatis honore ac Juribus a Deo ipsi collatis, quibus nihil augustius, de pace Regnorum & publica tranquillitate, qua nihil optabilius, prorsus actum esse compertum est.

SCHOLION I.

In hoc Articulo, pag. 352. Edit. primæ Religiosi Censores hanc Propositionem notant : *Nullius sunt ponderis argumenta*, *quibus novam illam ac singularem opinionem suam de potestate exauctorandi Reges Romano Pontifici & Ecclesiæ a se attributa probare nititur Gregorius VII. in Ep. ad Erimannum.*

R. Hæc est omnium Galliæ Theologorum concors sententia; unus pro cæteris loquatur *Franciscus Feu* Doctor Sacræ Facultatis Parisiensis & parochiæ SS. Gervasii & Protasii in hac Regia Urbe Rector dignissimus, in Tractatu *De Legibus* nuper edito, „ Quæst. IV. Art. IV. pag. 148. Cum, inquit, Herimannus sive Hermannus Metensis Episcopus, natione Saxo, & Rodulpho addictus ad Gregorium VII. scripsisset, „ non sibi suppetere monumenta, neque ex sacris Codicibus, neque ex antiquis Patribus „ accepta, quibus Pontificiam posset propugnare sententiam, quamvis & ipsi patrocinaretur; ideoque rogasset argumenta, quibus eam sententiam licet sibi ignotam defenderet, & a se novitatis illius amoveret invidiam : nullam tamen Gregorius reddere potuit hujus sententiæ rationem ; nec ipsam laudandam esse Romanarum Synodorum auctoritatem existimavit epist. XX. Libri VII. . . . Verum ut Hermanni vota exploret, a Theologis Romanis viris admodum eruditis, quos quatuor aut quinque annos huic adhibuerat studio, recens excogitatas argumentationes scripsit. Attamen nulla tum e veteri Ecclesiæ, tum e Romanæ Ecclesiæ scriniis repeti potuerant monumenta, quibus sententiam tueretur ; nihilque quod hac in parte faveret, „ Sedis Apostolicæ traditio referebat . . . . Cæterum ligandi potestas S. Petro „ data quidem fuit a Christo, ut ajebat Gregorius ; sed quis propterea Veterum inde collegit cum Gregorio Regum abdicandorum potestatem? Ex unanimi sane Patrum „ consensione Principes Ecclesiasticæ solicitudini demandati sunt cæterarum instar „ ovium ; sed an ideo bonis suis oves ab Ecclesia spoliari possunt ? Quis antiquorum „ ita cogitavit ? Quis ex illis dixit tamquam in eo positum esse Pastoris officium ? Nullus profecto. Ne vero Scripturæ Propheticæ & Novi Testamenti testimonia congeramus in re minime obscura, Gregorius ipse Pastoris officium longe alia ratione definit : *Pastorale officium* (inquit Epist. ad Suenium Danorum Regem) *in dilectione* „ *Dei & proximi*, *quasi in fundamento consistit*. Nihil autem a proximi dilectione „ magis alienum, nihil ad destruendam orbis tranquillitatem magis est idoneum, quam „ oves lana sua spoliare, quamque Principibus auferre ditiones. Utinam ergo tanti nominis Pontifici per otium licuisset, quæ quatuor vel amplius annorum labore illi „ Theologi congesserant, expendere ! Aliam sane cum Antiquis consecutionem ex illis „ Christi verbis collegisset . . . . . *Et pag.* 150. Quam ergo fuisset optabile, ut tanti „ nominis Pontifex potuisset Monumentorum illorum veritatem & pondus perpendere ! Ab eo sane didicissent Theologi Romani, ad comparanda sibi jura, quæ divinitus

„ vinitus collata non fuerunt, humanis fictionibus Ecclesiam non egere; tantæque „ amplitudinis esse Ecclesiæ collatam a Deo potestatem, ut hoc unum in votis esse de„ beat, fideles nimirum & prudentes sint illius Auctoritatis Administri. Hæc vir doctissimus, cui nemo est in Sacra Facultate Parisiensis Doctor, qui hac in re non consentiat.

SCHOLION II.

In eodem Articulo, pag. 386. Edit. primæ, Religiosi Censores velut meam Propositionem notant: *Potest Parochus Parochianos excommunicare, si tribus Dominicis continuis, absque legitima excusatione, a Missa Parochiali abfuerint.*

R. Parochum excommunicare posse Parochianos non scripsi, ut mihi affingitur, sed *Excommunicatos denuntiare, qui tribus Dominicis continuis, absque legitima excusatione, a Missa Parochiali abfuerint.* Excommunicationis sententiam ferre possunt Summus Pontifex, ejusque Legati, Episcopi, & Prælati Auctoritatem quasi Episcopalem habentes: at Excommunicationem ab Episcopis latam Parochi denuntiant juxta Ritualium præscriptum. Hæc Ecclesiæ Gallicanæ Disciplina, Synodorum Provincialium Constitutionibus & Diœcesanarum Decretis; necnon Cleri Gallicani in Comitiis generalibus congregati statutis confirmata.

SCHOLION III.

Ad eumdem Articulum, pag. 391. hanc notam appinxerunt Religiosi Censores: *De Beato Petro male loquitur.*

R. Scripsi S. *Petrum in privata quadam opinatione sua errasse, in privatis actionibus lapsum, impegisse in leviora quædam vitia conversationis, non prædicationis: a Sancto Petro merito reprehensum, quod ad veritatem Evangelii non recte ambularet.* Hæc tantum eo loci. Hoc est male loqui de S. Petro, judicio RR. Censorum, quamvis ista locutus sit S. Paulus Epistolæ ad *Galatas* cap. II. quamvis ista locuti sint Tertullianus, SS. Cyprianus, Augustinus, Gregorius, Thomas, ipse Cardinalis Bellarminus lib. I. *De Romano Pontifice*, Cap. XXVIII. & lib. IV. cap. VIII.

Nota.

QUod alibi adnotandum destinaveram, non abs re hic non prætereundum. Quidam apertissimi hostes infallibilitatis Pontificis definientis, inter quos adnumerandus Gilbertus de Choyseul Episcopus Tornacensis in Epistola ad Martinum Stevaertium, ita aberrasse S. Petrum contendunt, ut vere in fide defecerit, quamvis, *materialiter*, in re nempe nondum satis ab Ecclesia explorata. Verum audiamus ab eodem Paulo Apostolo *ad Galat.* 1. 12. qualis fuerit error D. Petri: *Priusquam*, inquit, *veniret quidam a Jacobo, cum Gentibus edebat: cum autem venissent, subtrahebat & segregabat se timens eos, qui ex circumcisione erant.*

Primo ergo non desunt, qui Petrum ab omni noxa immunem judicent. Et quidem ipsius culpa, si peccavit, in eo ponenda, quod metu Judæorum Gentilium consortium declinaverit, antequam in Concilio Jerosolymitano definitum fuisset non esse legem Moysis observandam. Sed non ne ab ejusdem legis observantia etiam D. Paulus abstinendum putavit propter metum Judæorum? Sane ob hanc causam Timotheum assumens, *circumcidit eum propter Judæos, qui erant in illis locis*, ut dicitur *Act.* 16. 13. Cum pariter audissent Judæi Paulum docere legem Moysis non esse servandam, ne male ab eis haberetur, in Templo ex Jacobi consilio se purificavit, sicut narratur *Act.* 23. 23. Cum vero multo magis Gentiles, qui Lystris erant, ex Timothei Circumcisione, & qui Jerosolymis ex purificatione Pauli, necessariam esse legalium observantiam, etiam post susceptam Christianam Religionem possent judicare, quam ex Petri recessu a Gentium familiaritate; si præfata innoxie præstitit Paulus etiam post defini-

finitionem Concilii Jerosolymitani, & excusandus a culpa non paucis videtur Sanctus Petrus.

Sed ultro concedendo non posse ab omni culpa excusari, vel imprudenter se gessisse, unde redarguendum putaverit S. Paulus; sane non peccavit, quia judicaverit necessariam ad salutem legalium observantiam, quo in casu a Fide defecisset. Si ita de legalium observantia judicasset, ab edendo cum Gentilibus, vetante Lege cum iisdem talem conversationem, antea abstinuisset. Reprehensione ergo dignus Paulo visus fuit, non quia mortua legalia ad salutem necessaria credidisset, sed quia, cum propter legis nondum mortiferæ observantiam a Gentilium mensa seipsum subduxisset, occasionem ipsis præbebat judicandi abstinentiam a cibis legalibus ad salutem fore necessariam, etenim sicut jam fecerat, cum ipsis non convescendo factum suum retractare videbatur.

S. Petrum communiter ab errore SS. PP. vindicarunt, quorum primus Tertullianus *de præscrip. cap.* 23. hæc habet: *Si reprehensus est Petrus quod cum convixisset Ethnicis, postea se a convictu eorum separabat personarum respectu; utique conversationis fuit vitium, non prædicationis.* S. Augustinus, qui reprehensibilem Petrum tam constanter asseruit, infidelem fuisse utique negavit: *Neque enim*, ait epist. 19. ad S. Hieron. *negamus in hac sententia fuisse jam Petrum, qua & Paulus fuit. Non itaque tunc, eum, quid in ea re verum esset, docebat: sed ejus simulationem, qua Gentes judaizare cogebantur, arguebat, non ob aliud, nisi quia sic omnia illa simulatione gerebantur, tamquam verum esset, quod illi dicebant, qui sine circumcisione præputii, atque aliis observationibus, quæ erant umbræ futurorum, putabant credentes salvos esse non posse.* Et lib. de Corrept. & Grat. cap. 8. numquam Fidem Petri defecisse agnoscit dicendo: *An audebis dicere etiam rogante Christo, ne deficeret fides Petri, defecturam fuisse, si Petrus eam deficere voluisset; hoc est, si usque in finem perseverare noluisset: quasi Petrus aliud ullo modo vellet, quam pro illo Christus rogasset, ut vellet.* Hanc fuisse Augustini mentem, ut Petrus a Fide oppido non aberraverit, agnovit etiam S. Hieronymus: nam epist. quæ inter Augustini epistolas est 11. ita illum alloquitur: *Totius sermonis tui, quem disputatione legitima protraxisti, hic sensus est, ut Petrus non erravit in eo, quod his, qui ex Judæis crediderant, putaverit legem esse servandam, sed in eo a recta linea deviaverit, quod Gentes coegerit judaizare; coegerit autem non docentis imperio, sed conversationis exemplo.* Potuit ergo S. Pontifex Leo IX. Epist. ad Michael. Episcop. Constantinop. Sedem Petri semper ab errore immunem fuisse, & futuram pronunciare, dum ita scripsit: *Ego autem rogavi &c. erit ergo quisquam tantæ dementiæ, qui orationem illius, cujus velle est posse, audeat in aliquo vacuam putare? Nonne a Sede Principis Apostolorum, Romana videlicet Ecclesia, tam per eumdem Petrum, quam per suos Successores convicta, atque expugnata sunt omnium hæreticorum commenta, & fratrum corda in fide Petri, quæ hactenus nec defecit, neque in finem deficiet, sunt confirmata?*

Demum etsi in Fide S. Petrus defecisset, quid propterea contra infallibiles Pontificis definitiones inferre liceret? Definivit fortasse S. Petrus sine legalium observantia salutem esse non posse? At Pontificiæ infallibilitatis Assertores hoc privilegium in Pontifice agnoscunt, dum ex Cathedra definivit.

JOAN. DOM. MANSI

Nota.

NOlo cum Theologis adversæ opinionis, & cum ipso demum P. Alexandro pugnam hic instituere, cum præsertim P. Roncaglia, Religionis meæ insigne decus, egregium adeo pugilem in defensionem jurium Romanorum Pontificum sese præstiterit. Stent viri illi in sua opinione, mihi semper arridebit contraria, quam nunquam mihi extundent adversarii, cum altissime mihi maneat fixum illud Scripturæ, *compelle intrare*. Hac enim divina auctoritate fulti censuerunt vetustissimi Ecclesiæ Patres justas, & laudabiles leges illas sæcularium Principum agnoscere quibus extrema etiam

etiam supplicia hæreticis denunciabantur. Cur ergo saltem non liceat Romano Pontifici Ecclesiæ capiti adversus subditos, Ecclesiæ armis quibus prævalet, sæculares omnes etiam Principes cogere ut in ordinem redigantur? Armis, inquam, quibus valent, nempe censuris & solemni declaratione, quæ ipsi tamquam Scripturarum interpreti competit. Fideles in eo rerum articulo juratæ fidei in principes suos vinculo minime obstringi. Argumenti hujus vim, si expenderint catholici Theologi, alterum eligant necesse est, vel cum hæreticis contra vetustissimam sanctorum Patrum opinionem sentiant, nulli fas esse sæculari Principi hæreticos exilio, bonorum suorum proscriptione, quin & ultimo supplicio punire, vel nobiscum concedant licitum esse Pontifici hæreticos Principes regno ea saltem qua dixi ratione mulctare.

Sed hæc missa faciamus, nec enim mihi datum est, ut provinciam ab aliis occupatam invadam. Unum est in quo corrigendum P. Alexandrum censeo. Asserit ille in hoc articulo §. VIII. Rodulphum in ipso mortis imminentis Articulo peccatum suum luxisse his potissimum verbis: *Jussio Apostolica, Pontificumque petitio me ad id deduxit, ut juramenti transgressor honorem mihi indebitum usurparem*. Fatetur quidem P. Alexander Brunonem, qui circa hæc tempora de bello saxonico scribebat, planealiter rem narrare, ait enim illum cum ex vulnere pene jam moriturus decumberet: *Nunc lætus patiar vivus & moriens quidquid voluerit Dominus*. Sed conciliari utrumque historicum, Helmoldum nempe qui priora verba recitavit, & Brunonem posse censet, quod scilicet posteriora hæc verba dixisset Rodulphus, cum de vita sua nondum conclamatum esset, priora vero dum de sanitate plane desperaret. Verum hanc conciliationem plane extortam excludit Annalista Saxo Eccardi, qui eadem iisdem plene verbis narrans addit: *Qua fortitudine simul, ac pietate Principes valde commoti concorditer ei omnes spoponderunt, ut si Deus omnipotens vitam illi servare vellet, etiamsi utraque manu careret nullum alium eo vivo Saxonia rectorem eligeret; qua ille fide multum lætatus felici est morte resolutus*. Sunt ne hæc Principis lugentis crimen suum, ac resipiscentis?

ARTICULUS XI.

Henricus Gregorii VII. & Romanæ Synodi Sententia exauctoratus, inita de illius depositione in Conventiculis Ultrajectino & Moguntino consilia, in Brixiensi Conciliabulo impie mandat executioni, Guibertum Ravennatem in Sedem Apostolicam intrudens.

TAntum abest ut *Gregorii VII.* Sententia impium Regem ad pœnitentiam adduxerit, ut potius hoc fulmine percussus, in Schisma præcipitaverit, omnibusque studiis vicem Pontifici reddere fuerit conatus. Id Ultrajecti primum, deinde Moguntiæ molitus est. De Ultrajectino Conciliabulo *Hugo* Flaviniacensis Abbas in Chronico Virdunensi ita scribit: „ Ubi ad aures Henrici Regis & fautorum ejus, Anathema a Domino Papa factum personuit, infremuit factiosorum strepitus, ac in Beati Petri Vicarium turpia ac nefanda concrepans, intonuit, dicentium, magum esse, impostorem, hæreticum, homicidam, fornicarium, & si quid aliud adversatur sanæ doctrinæ. Non debere Regem, Imperatoris filium, qui non sine causa gladium portaret, qui Romanæ Reipublicæ Patritius, tutor ac defensor esse deberet, tantam pati Sanctæ Dei Ecclesiæ conculcationem, ut homo omnium peripsema, pro suis sceleribus juste puniendus, & merito ab Ecclesia exturbandus, summam illam Regii nominis Majestatem impugnaret. . . . . Cum in hoc omnis perstreperet Aula, decretum est communi consilio, ut ille qui reverendam a sæculis Regiam Majestatem ab Ecclesia extorrem pronuntiaverat, ab Ecclesiæ corpore segregaretur: Et Romanæ Ecclesiæ Pontifex, qui supra omnes est, ab his qui ei subesse debebant, excommunicationi adjudicatus est. O dementia incomparabilis! Quis, rogo, Imperatorum, quis Regum, ad tantam prosilire ausus est protervam audaciam, ut Clavigeri cœlestis Vicarium, cujus lingua est clavis cœli, canonice electum, ab omni Christi civitate susceptum bene viventem, recta docentem, ab Ecclesia alienandum pronuntiaverit? Conventus

Ultrajectinum Conciliabulum. Ultrajectum, vulgo Utrecht ad Reni veterem alveum, urbs Belgicæ secundæ, & cognominis Provinciæ Metropolis

„ tus hic apud Ulterius-Trajectum habitus est, ubi contra Deum & hominem est disputatum. Dies erat Sabbati, & vespere Sabbati, ipsa nocte Dominicæ diei illucescente, in Concilio malignantium constitutum est, & deliberatum, ut in crastino ad Missas, in omnium audientia Papa excommunicaretur. Ante annum octogesimum supra millesimum conciliabulum istud celebratum est.

Alterum, scilicet Moguntinum, *Sigebertus* ad annum 1079. commemorat his verbis, „ Henricus Imperator in Pentecoste Conventu habito Moguntiæ, decrevit Hildebrandum a Papatu esse deponendum; & Longobardiam petens, Guibertum Ravennæ Episcopum pro Hildebrando Papam designat. *Moguntinum Conciliabulum.*

Tertium Conciliabulum frequentius ac celebrius apud Brixiam Noricam ab *Henrico* Rege celebratum est, in quo, pluribus in *Gregorium VII.* atrocissimis calumniis confictis, Schismaticus Princeps, cum Episcopis conjuratis, ejus obedientiam ejuravit, & *Guibertum* Ravennatem Episcopum Romanum Pontificem coronari jussit, anno 1080. A die vigesima quinta Junii, ad diem usque sextam Julii duravit Schismaticus Conventus. Triginta Episcopi adfuere, teste *Mariano Scoto*; præfuit exauctoratus Cardinalis *Hugo Candidus*, teste *S. Anselmi Lucensis* Pœnitentiario, in ejus Actis. *Hugo Flaviniacensis* de Brixiensi Pseudo Synodo ita scribit: „ Guibertus invasit Sedem Apostolicam a damnatis & excommunicatis, suique similibus in Apostaticum, non in Apostolicum electus. Quæ conspiratio primum facta est apud Brixiam, ubi congregati aliqui Episcoporum e Synagoga Satanæ, traditi in reprobum sensum, & contra fidem quæ est confessio Petri, & Sanctam Sedem ejus Romanam Ecclesiam, turpia & nefanda jacientes, ad plenitudinem damnationis suæ elegerunt Guibertum Hæresiarcham de sui similibus, & desperata superbia Apostolicum eum vocantes, Apostatam, non Apostolicum effecerunt. Qui idcirco omnium Fidelium odio dignior est, quia cum a Principibus, Henrico scilicet Rege deposito, & cæteris hujus perditionis Ministris quæsitum esset, quis ad impugnandum sanctum virum, Papam videlicet Gregorium, falsitatis vexillum susciperet, nemo omnium tam audax, tam præsumptor, tam desperatus vel perditus inventus est, qui naufragium fidei subire deligeret, præter eum solum, &c. *Conciliabulum Brixiense. Brixia, urbs Longobardiæ, Veneta Ditionis, vulgo Bresse, Episcop. sub Metropoli Mediolanensi. Guiberti Antipapa intrusio.*

De *Guiberto* Antipapa & ejus intrusione *S. Gebhardus* Salisburgensis Archiepiscopus ad *Herimannum* Metensem Episcopum ita scribit, eodem *Hugone Flaviniacensi* referente: „ Guibertus, quondam Ravennas Archiepiscopus, cum obedientiam, quam Apostolicæ Sedi juramento promiserat, non attendere, sed contra ipsam omnimodis superbire studuisset, in Romana Synodo irrecuperabiliter depositus, & anathematizatus est ab Apostolica Sede, & ab Episcopis totius Ecclesiæ. Nec hoc semel in una Synodo, sed in omnibus Synodis, quotquot jam septennio Romæ celebratæ sunt. Hic igitur ita in perjuriis inveteratus, & pro iisdem irrecuperabiliter depositus & anathematizatus, Sedem Romani Pontificis, cui obedientiam juravit, per manus anathematizatorum, utpote sibi similium, invasit; legitimo Pastore adhuc eidem Sedi præsidente. Ipsorum autem excommunicatorum nullus eum consecrare, vel potius exsecrare præsumpsit, præter Mutinensem & Aretinum Exepiscopos, qui ambo pro suis criminibus jam annis tribus officio & communione caruerunt. Sed hi, etiamsi officium & communionem haberent, & Romana Sedes Pastore vacaret, nullum tamen eidem Sedi Pontificem ordinare possent. Hujus enim Ordinationis privilegium solis Cardinalibus Episcopis, Albanensi, Ostiensi, Portuensi, a Sanctis Patribus est concessum. Ergo Mutinensis & Aretinus Episcopi, juxta testimonium Sanctissimi Papæ Innocentii, non benedictionem, sed damnationem quam habuerunt, suo Ravennati imponere potuerunt. Nec illum in Romanum Patriarcham, sed in perditissimum Hæresiarcham promoverunt.

De eodem Conciliabulo in Actis *Sancti Anselmi Lucensis* hæc leguntur: „ Mortuo autem in Fide Catholica Rege Rodulfo, audet *Henricus*, convocatis aliquot Hæreticis Episcopis, vivente Papa Gregorio, cui obediens factus est etiam Jurejurando, nullo habito Universali Concilio, absque Judicio; audet certe in Papam eligere Wibertum, Ravennatem quondam Episcopum, tunc autem multis jam annis ex-

„ communicatum ..... Roma non quæritur, nec Romanus aut Clerus, aut Populus. „ Unus quidem adfuit Hugo Candidus nomine, nigerrimus mente, Cardinalis olim, „ sed dudum jam pro suis sceleribus juste excommunicatus, & abjectus. Hic damnatus damnatum, perjurus perjurum, parricida laudat parricidam. In loco siquidem „ horrido & asperrimo, in mediis nivalibus Alpibus, ubi fames assidua, & frigus pene semper continuum, locus ipse vicus est pro civitate, qui Brixanerium vocatur, „ altissimis circumdatus scopulis, ubi etiam vix nomen obtinetur Christianitatis: Hic „ principalis Ecclesiæ Privilegia; hic Summi Sacerdotis Jura; hic Sanctorum Patrum „ Instituta; hic omnia evacuantur Canonica Decreta. Nimirum si qui rogarent, ut „ alium cœlis imponerent Deum, quantum in ipso erat, æstimo faceret, atque confirmaret.

De eodem Conventu scribit *Otto Frisingensis* lib. I. De Gestis Friderici Imperatoris, cap. I. „ Pluribus ex Italia, Gallia, Germania, apud Bajoariæ civitatem Brixinorum „ in ipso Pyrenæo, haud procul ab Valle Tridentina sitam, coadunatis Episcopis, „ Princeps Curiam magnam celebravit. Ubi omnibus advenientibus, injurias sibi a Romana Ecclesia irrogatas affectuose conqueritur, quod videlicet ipso inconsulto, (qui „ tamquam Rex & Patritius, primus in electione Episcopi suæ Urbis esse deberet) „ Romani sibi Pontificem præfecissent, cum a Patre suo Imperatore plures ibidem quasi „ sine electione inthronizati fuerint. Hac querimonia omnium animi eo facilius contra „ Romanam Ecclesiam inclinari poterant, quo & Laici sæcularis honoris consideratione „ accensi, & Episcopi consilio Clericorum suorum, quibus recenter connubia ab eodem „ Pontifice inhibita fuerant, inflammati, voluntati Principis accedebant. His igitur acclamantibus, præfata electio ab eis cassanda judicatur, Guibertusque Ravennatensium „ Archiepiscopus, Clemens vocatus, assensu Principis, Urbis Episcopus creatur, Gregoriusque VII. ab ipsis Pseudo-Monachus, vel Necromanticus appellatus, exsufflatur. Unde communi consilio prænominato Pontifici Scriptum convitiis & detractionibus plenum dirigere præsumpserunt, inter cætera dicentes: Sicut hactenus solebas „ dicere, quod nullus nostrum esset Episcopus, ita scias quod nulli nostrum deinceps „ eris Apostolicus.

Conradus a Liechtenavv Abbas *Urspergensis*, postquam *Bennonis*, quem perperam *Brunonem* Cardinalem appellat, calumnias in *Gregorium VII.* retulit, de Brixiensi Conciliabulo hæc habet: „ Anno Domini 1080. cum apud Brixiam Noricam triginta Episcoporum Conventus, necnon & Optimatum exercitus non solum Italiæ, sed & Germaniæ, jussu Regis Henrici congregaretur, factus est omnium consensus adversus „ Hildebrandum Papam, cognominatum Gregorium VII. quem Pseudo-Monachum, totiusque vesaniæ pestiferum Principem, & præcipue Sanctæ Romanæ Sedis invasorem „ affirmantes, ab Apostolica Sede depellendum, quamvis absentem dijudicabant, & Wigbertum Ravennensem Archiepiscopum ipsi subrogandum eligebant. Hujus Decreti „ conclusio hæc est: Quia, inquiunt, illum constat non a Deo electum, sed a seipso „ in fraude ac pecunia impudentissime objectum; qui Ecclesiasticum subvertit ordinem; „ qui Christiani Imperii perturbavit Regnum; qui Regi Catholico ac pacifico corporis „ & animæ intentat mortem; qui perjurum defendit Regem; qui inter concordes seminavit discordiam, inter pacificos lites, inter fratres scandala, inter conjuges divortia; & quidquid quiete inter pie viventes stare videbatur, concussit: Nos auctore Deo „ congregati in unum, Legatis ac Literis freti decem & novem Episcoporum, die sancto præteritæ Pentecostes Moguntiæ congregatorum, contra eumdem Hildebrandum „ procacissimum, sacrilegia ac incendia prædicantem, perjuria & homicidia defendentem, Catholicam & Apostolicam Fidem de Corpore & Sanguine Domini in quæstione ponentem, Hæretici Berengarii antiquum discipulum, divinationum ac somniorum cultorem manifestum necromanticum, pythonico spiritu laborantem, & idcirco a vera fide exorbitantem, judicamus canonice deponendum & expellendum: & „ nisi ab ipsa Sede, his auditis, descenderit, in perpetuum condemnandum. " Lata est hæc Sententia XII. Kalendas Julii, Feria V. Indictione III.

AR-

ARTICULUS XII.

Nullo rationis fuco obducta erat Synodi Schismaticæ Brixienſis in Gregorium VII. Sanctiſſimum Pontificem Sententia.

GRegorium VII. velut intruſum in Sede S. Petri tractavit Pſeudo-Synodus. *Nicolai II.* Decreto ſe niti gloriabantur *Henricus* & in Schiſmate conjurati Antiſtites, quo ſtatutum eſſet, Romanum Pontificem abſque Regis electione creari legitime non poſſe: at evidens erat iſtius fundamenti falſitas, & inanitas. Nam ſolam Regii conſenſus neceſſitatem Decreto ſuo firmavit *Nicolaus*: at *Henricus* abſolutæ jus nominationis & inſtitutionis ſibi tribuit. Verba *Nicolai* in ſuo Decreto hæc ſunt: *Eligatur ſalvo debito honore & reverentia dilecti filii noſtri Henrici, ſicut jam ei conceſſimus, & Succeſſoribus illius, qui ab Apoſtolica Sede perſonaliter hoc jus impetraverint.* Gregorius VII. Pontificiæ poſſeſſionem Dignitatis non inierat ante conſenſum & approbationem *Henrici* Regis: adeoque nihil ex ea parte adverſus illius electionem poterat objici. Decretum *Nicolai II.* circumferebatur ab *Henricianis*, quaſi jus plenum ac abſolutum eligendi Romanum Pontificem *Henrico* & ejus Succeſſoribus tribuiſſet: ſed *Guibertus* illud fæde interpolaverat ut Regi adularetur, ſibique ad invadendum ejus Auctoritate Pontificatum viam pararet. Præterea, Henricus ab eo Privilegio excidiſſe videbatur; quo in Eccleſiæ perniciem ipſe, vel ejus potius Miniſtri abuſi fuerant, *Cadaloum* Parmenſem in Sedem Apoſtolicam contra *Alexandrum II.* intrudendo. *Privilegium* autem *meretur amittere, qui ſibi conceſſa abutitur poteſtate.* Nec *Alexandrum II.* tantum, ſed ipſum *Nicolaum* Privilegii auctorem e Sede Pontificia detrudere conati fuerant, quod Archiepiſcopum Colonienſem acrius corripuiſſet. Ita reſpondet *S. Anſelmus* Lucenſis Epiſcopus lib. II. contra *Guibertum* Antipapam: „ Quod ſi admittendum eſt, „ inquit, ut ratione factum dicatur, objicimus ad hoc confutandum, præfatum Re- „ gem, & Optimates ejus ſe ea Conſtitutione indignos feciſſe, primum quia poſtea „ præfatum Nicolaum, Colonienſem Archiepiſcopum pro ſuis exceſſibus corripuiſſe, „ graviter tulerunt, eumque hujus gratia, quantum in ſe erat, a Papatu depoſue- „ runt, & nomen ejuſdem in Canone Conſecrationis nominari vetuerunt; ideoque De- „ cretum ejus de jure irritum eſſe debebit, quia cum a toto orbe Papa haberetur, „ juxta eorumdem ſententiam eiſdem Papa non fuit: quaſi non ex Dei, ſed ex eo- „ rum tantum penderet voluntate quempiam quidlibet eſſe vel non eſſe. Romanus enim „ Pontifex, ut Sapientes norunt, non modo deponi, ſed etiam nullo Chriſtiano Jure a „ quolibet poteſt judicari.

Deinde quia cum in eodem Decreto cautum eſſet, ut Romæ Pontificis electio a Ro- „ mano Clero & populo ageretur; & poſtea Regi notificaretur, ipſi præfatum De- „ cretum violantes, elegerunt quod eis non licebat, prius Cadaloum Parmenſem, „ poſtea Wicbertum Ravennatem, induentes eos Apoſtolicis inſignibus, vocantes Apo- „ ſtolicos Apoſtatas, Antichriſti Prædeceſſores. Præterea præfatus Wicbertus, aut ſui, „ ut ſuæ parti favorem adſcriberent, quædam in eodem Decreto addendo, quædam „ mutando, ita illud reddiderunt a ſe diſſidens, ut aut pauca, aut nulla exemplaria „ ſibi concordantia valeant inveniri.

Reſpondet ſecundo *S. Anſelmus*, *Nicolai Secundi* Decretum repugnare Canonibus VII. & VIII. Concilii: Synodus VII. Canone III. ſtatuit „ Ut omnis electio Epiſcopi, „ vel Presbyteri, aut Diaconi, a Principibus facta, irrita maneat, ſecundum Regulam, „ quæ dicit: Si quis Epiſcopus ſæcularibus Poteſtatibus uſus, Eccleſiam per ipſas obti- „ neat, deponatur, & ſegregetur, omneſque qui illi communicant. *Octava Synodus* „ *ita ſtatuit*; Promotiones & conſecrationes Epiſcoporum, concordans prioribus Con- „ ciliis, electione ac Decreto Epiſcoporum fieri, hæc Sancta & univerſalis Synodus de- „ finivit & ſtatuit, atque jure promulgavit, neminem Laicorum Principum, vel Po- „ tentum ſemet inſerere electioni Patriarchæ, vel Metropolitæ, aut cujuslibet Epi- „ ſcopi .... Quiſquis autem Sæcularium Principum, aut Potentum, aut alterius di-gnita-

Romanum Pontificem non poſſe reſcindere

Conciliorum Generalium Decreta, docet S. Anselmus Lucensis. Romanum Pontificem rescindere posse Decessorum suorum Decreta si injusta sint, & Ecclesiæ incommoda, docet idem sanctus Episcopus.

„ gnitatis Laicus, adversus communem & consonantem atque Canonicam electionem „ Ecclesiastici Ordinis agere tentaverit, Anathema sit. Porro Nicolaum II. Œcumenicarum Synodorum Decreta rescindere non potuisse, docet S. *Anselmus* Lucensis: Sed „ ut tandem, *inquit*, invincibili gladio feriamus, præfatus Nicolaus, unus scilicet Pa„ triarcha, cum quolibet Episcoporum Concilio non potuit abrumpere, immo nec mu„ tare, non obviantia fidei Decreta præfata Sanctorum quinque Patriarcharum, scilicet „ Romani, Alexandrini, Antiocheni, Hierosolymitani, Constantinopolitani: & ut ex „ numero præfatis Synodis apposito colligi potest, Sanctorum Patrum numero 250. & „ amplius.

Addit S. Anselmus *Gregorium VII.* jure merito rescidisse memoratum *Nicolai II.* Decretum, quia, ut ait *Hilarus* Papa: „ Illud quod quisque commisit Episcopus illicite, „ aut a Decessoribus invenit admissum, si proprium vult vitare periculum, dam„ nabit. Nam in se, quidquid in alio non resecabit, inveniet. *Et, ut ait* Gelasius, „ *Cresconio, Joanni, & Messalæ scribens:* Decessorum Statuta, sicut legitima & justa „ Successorem custodire convenit, ita debet etiam male facta corrigere. Et Pelagius „ Armentario scribit: Posteaquam Ecclesiæ Jura documentorum quoque intercedentium „ fuerint auctoritate firmata, nullatenus ab his discedendi liberam Pontifex, vel si ve„ lit, permittatur habere licentiam. *Et S. Gregorius:* Imperiali, *inquit*, Constitutione „ sancitum est, ut ea quæ contra leges fiunt, non solum inutilia, sed etiam pro in„ fectis habenda sint. *Idem ex Romanis Legibus confirmatur:* Id tantum, *inquiunt*, de „ Sacra Responsione substantiam mutuetur, quod Legum auxilia prosequuntur. *Item:* „ Generale præceptum beneficio speciali anteferendum est. *Item:* Contra Jus rescripta „ non valeant, quocumque modo fuerint impetrata. Quod enim publica Jura præscri„ bunt, magis Judices sequi debent. *Item:* Personalia Rescripta, quæ cum Jure „ concordant, valeant more Veterum, & negotii de quo loquitur nostra Rescriptio fi„ nis latæ sententiæ terminis censeatur. Speciale autem si quid Legibus ac juri im„ portat injuriam, abolitum extirpetur. *Item:* Illa Sacra uniuscujusque supplicantis de„ siderio concessa prævaleant, & effectui mancipentur, quæ cum Juris & Legum ratio„ ne concordant: Ea vero quæ surreptione, vel falsis precibus forsitan impetrantur, „ nullum supplicantibus ferant remedium. *Ex quibus ita colligit S. Anselmus Lucensis:* „ His itaque decursis patet, præfatum Decretum nullius momenti esse, nec umquam „ aliquid jurium habuisse. Et hæc dicens, non præjudico Beatæ memoriæ Papæ Ni„ colao, nec quidquam ejus honori derogo, Patrum sententias Dei Spiritu conditas se„ quendo. Homo quippe fuit; eique, ut contra fas ageret, surripi potuit. Nec mirum „ hoc eidem contigisse, cum quidam ipsius Decessor inveniatur quiddam decrevisse, & „ meliori usus consilio postea immutasse. Siquidem Bonifacius II. legitur Decreto con„ stituisse, Vigilium Diaconum sibi in Pontificatu succedere. Quod quia Romano Clero „ visum est Canonibus adversari, præsente Clero ab eodem suppositum est igni ante „ Confessionem B. Petri Apostoli. Et certe præfatus Nicolaus divino metu concussus „ hoc idem fecisset, si tot Patrum sententias in unum collectas vidisset, easque suo „ Decreto tam concorditer adversari perpendisset.

Romanum Pontificem, Decreta, non ex Cathedra, id est non accedente Ecclesiæ consensu condentem, infallibilem non esse docet. S. Anselmus Lucensis, idque asserendo, Sedis Apostolicæ honori non derogari. Sedes Apostolica sub jugum a nemine mitti potest.

Eodem modo respondit iis, qui *Gregorii VII.* electionem impugnabant, *Desiderius* Abbas Cassinensis, ut refert *Leo Ostiensis* in Chronico, cap. 50. „ Cum illi, *inquit*, osten„ dissent Privilegium Nicolai Papæ, quod cum Hildebrando Archidiacono, & Episcopis „ CXXV. fecerat, ut numquam in Romana Ecclesia, sine Imperatoris nutu Pontifex „ fieret: quod si contingeret fieri, sciret se hujusmodi non pro Papa habendum, sed „ anathematizandum; Desiderius hujusmodi rationibus occurrit, dicens, Neque Papam, „ neque Archidiaconum, neque Episcopum aliquem, seu Cardinalem, vel quemlibet „ omnino hominem, licite id facere potuisse. Sedes enim, inquit, Apostolica Do„ mina est nostra, non ancilla, nec alicui subdita, sed omnibus prælata. Et ideo nul„ la omnino ratione sub jugum a quoquam mitti potest. Quod a Nicolao Papa fa„ ctum est, injuste profecto ac temere præsumptum est; Non tamen cujusque stulti„ tia vel temeritate amittit Ecclesia dignitatem suam, neque vos id sentire ulla ratio„ ne debetis, neque favente Deo, ultra continget, ut ex Alemanni Regis nutu Papa „ ordinetur.

Non.

Non solum intrusionem, sed nefaria crimina *Gregorio VII.* objiciebant Schismatici, quæ *Benno* Pseudo-Cardinalis in virulentum Opus suum congessit, & quæ vel commemorare piget. Putidas enim calumnias fuisse probant *Gregorii* vindicata sanctitas, patrata ab ipso miracula, graviorum testimonia Scriptorum. Lambertus Scafnaburgensis: *Papa*, inquit, *tam eximie, tamque Apostolice vitam instituebat, ut nec minimam sinistri rumoris maculam conversationis ejus sublimitas admittteret... Signa etiam & prodigia, quæ per orationes Papæ frequentius fiebant, & zelus ejus ferventissimus pro Deo, & pro Ecclesiasticis Legibus, satis eum contra venenatas detractorum linguas communiebat.* *Gregorii VII. Sanctitas a calumniis vindicatur.*

S. *Anselmi Lucensis* Pœnitentiarius in ejus Vita, *Gregorii VII.* sanctitati testimonium perhibet: *Cum*, inquit, *de omnibus finibus sæculi ad eum fieret concursus, rite omnibus satisfecit: Veritas vero, & justitia numquam ori ejus defuit: immo quod magis est mirandum, in ipsis sæcularibus negotiis sæpius excessit mente, exhilarato spiritu suo cœlesti contemplatione: qui, si privatus interdum extiterit, revelationibus etiam divinis jucundatus est, & confortatus.* Et infra: de illius miraculis scribit: *Miracula, quæ per eum operatus est Dominus, alia quidem vidimus, alia ab idoneis testibus audivimus.* Et cap. 5. Summam virtutem *S. Anselmi* in eo ponit, quod *Gregorium VII.* Magistrum suum fuerit imitatus. „ Ante omnia, *inquit*, id studii semper habuit, quatenus primum Magistrum „ suum, Papam Gregorium imitaretur in omnibus, adeo ut discrepare ab illo prorsus nol- „ let etiam in aliquo. Ille fons erat, hic quasi rivus bonus ab eo fluebat, & aridam irriga- „ bat; Ille ut caput totum corpus gubernabat, iste quasi manus studiosa, quod justum est, „ peragebat: Ille sicut sol illuminavit omnia, iste velut splendor declaravit singula. Ille „ moriens Mitram capitis sui transmisit isti, tamquam potestatem suam ligandi & solven- „ di, sed & miracula, credo, faciendi; Nam non multo post, cognoscentibus nobis „ omnibus, per ipsius consilium, & fidem magnam, præclara quædam fecit Deus „ per eamdem Mitram mirabilia. Inter alia enim Reverendissimus Dominus Ubaldus, „ Mantuanus scilicet Episcopus, multis jam annis gravissime spleneticus, toto corde „ ulceratus, apposita eadem Mitra, ubi major ingruerat dolor, pristinæ redditus est „ sanitati. *Ejus elogium.*

S. Ipse *Anselmus* in Commentario super Psalmos, in secundum Psalmum, ad illa verba: „ Astiterunt Reges terræ & Principes convenerunt in unum adversus Domi- „ num, & adversus Christum ejus, *ita scribit de Henriciano Schismate, & persecutio-* „ *ne* Gregorio VII. illata: Reges terræ, membra videlicet ejus qui regnat super omnes „ filios superbiæ, non solum venerunt, sed & astiterunt, & exercitu suo Romanam Eccle- „ siam obsederunt; & Principes Sacerdotum conspirantes convenerunt in unum contra „ S. Petrum, & contra Vicarium ejus Gregorium; immo ipsum qui dicit: *Qui vos* „ *tangit, me tangit*, iterum crucifigunt Filium Dei. Nonne tibi videntur Principes Sa- „ cerdotum in domo Pilati colligere Concilium ut Christum morti tradant, cum tot „ falsos testes contra Summum Pontificem Henricus adornavit; cum omnes clamant, „ *Reus est mortis*? Nonne iterum Barabas eligitur, & Christus sub Pilato morti addi- „ citur, cum Ravennas Guibertus eligitur, & Papa Gregorius reprobatur? Nonne tibi „ videtur iterum Pilatus manus suas lavisse, & dixisse; Mundus ego sum a sanguine „ hujus, Nullam in eo causam invenio, " *quando simulata pœnitentia Henricus adoravit Summum Pontificem; deinde falsis Episcopis suis dixit:* „ Secundum legem vestram ju- „ dicate eum? *Amplius.* Dirumpamus vincula eorum, *&c.* Opprimamus, " *inquiunt*, virum justum, quoniam contrarius est operibus nostris. „ Si enim dimiserimus eum sic, „ venient Romani, & tollent nostrum locum, & gentem: *Si Papa Gregorius vixerit, mittet contra nos Prædicatores veritatis, qui discutientes vitam & actus nostros eripient oves Christi de manibus nostris, & justi diripient spolia nostra, & dimittent Ecclesiam facientibus fructum in ea.* Hæc refert *Paulus Benriedensis* suppar *Gregorii* VII. in Actis, in quibus ipsius sanctitatem & miracula commendat.

Hugo Flaviniacensis in Chronico Virdunensi veras causas aperit conjurationis, schismatis, persecutionis adversus *Gregorium* VII. ab *Henrico* Rege & ejus fautoribus excitatæ. „ Ob hanc igitur causam, *inquit*, quia scilicet Sanctam Dei Ecclesiam castam esse vo-

„ lebat, liberam, atque Catholicam; quia de sanctuario Dei simoniacam & Neophytorum hæresim, & fœdam libidinosæ contagionis pollutionem volebat expellere; membra diaboli cœperunt in eum insurgere, & usque ad sanguinem præsumpserunt in eum manus injicere, & ut eum morte vel exilio confunderent, multis eum modis conati sunt dejicere. Sic surrexit inter Regnum & Sacerdotium contentio, accrevit solito gravior Sanctæ Dei Ecclesiæ tribulatio. Henricus enim Henrici Imperatoris filius, adversus Deum, & Matrem omnium Catholicorum Romanam Ecclesiam superbe tumidus; quia vita ejus prava Sanctorum Patrum Decretis, & Canonicis adversabatur Institutis, adversus Deum, & adversus Christum ejus insurrexit, Ecclesiasticis Sanctionibus impie factus rebellis, membra diaboli contra eum incitando, & omnes, quos potuit, minis, blanditiis, terroribus, contra eum armando, facta cum multis Episcopis Lotharienfibus & Transrehenenfibus compositione. *Et infra, loquens de Sanctissimi Pontificis secessu Salernum ait*: Confortabatur autem in Domino, & prosperabatur in spiritu, quia sicut omnia adversa habet qui sibi displicet, ita & quem non remordet conscientia pura, simplex, lucida, nullo bono indiget. Rememorabatur Prædecessorum suorum Romanorum Pontificum, Gregorii, Leonis, & aliorum, qui quanto perfectiores in via Dei fuerunt, tanto a Romanis gravius infectati sunt, & ideo digni inventi sunt. Simplex oculus corpus reddebat lucidissimum. Incedebat securus per justitiæ semitas, cui testimonium perhibebat conscientia, quod pro defensione veritatis patiebatur, ideo non tribulabatur. Videbat & solicitus secum retractabat, quia si Papa cum Deo esse vult, pauper & inops efficietur: qui autem volet esse cum sæculo, ut quærat quæ sua sunt, non quæ Jesu, a simonia manum non cohibeat, iniquitati faveat, congregandis pecuniis inhiet, hic ditabitur opibus, & superabundabit. Ideo paupertatem Christi non habentis in corde pravorum ubi caput reclinet, tanto magis appetebat, quanto mammonæ furentis & illicientis fallaces & non veras aspernabatur divitias. Astringebatur enim in utroque humero velamine superhumeralis, qui contra adversa & prospera virtutum semper ornamento muniebatur, & ad sola, quæ anteriora sunt, nitens, in nullo delectationis infimæ latere flectebatur.

Gregorii VII. sanctitati testimonium etiam perhibet *Otto Frisingensis*, lib. 6. Chronici cap. 34. ubi de ipso ita scribit. „ Ipse qui per multum temporis ad libertatem Ecclesiæ obtinendam privatus laboraverat, jam ad Sacerdotalem Dignitatem provectus, a cœpto desistere indignum ducens, tam ob hoc, quam pro simonia extirpanda, ac incontinentia Clericorum reprimenda, plurimum desudabat. Denique non solum Regem pro hujusmodi ad Synodalia Responsa crebro vocavit, sed & datis Decretis, Clericorum, a Subdiaconatu & supra connubia in toto orbe Romano cohibuit: formaque gregis factus, quod verbo docuit, exemplo demonstravit: ac fortis per omnia Athleta, murum se pro domo Domini ponere non timuit. " Et cap. 36. de illius obitu ita loquitur: *Porro Gregorius Salerni manens, appropinquante vocationis suæ tempore, dixisse fertur*: „ Dilexi justitiam, & odi iniquitatem, propterea morior in exilio. *Quia ergo in Principe suo Regnum ab Ecclesia præcisum graviter percussum fuit, Ecclesia quoque tanto Pastore, qui inter omnes Sacerdotes & Romanos Pontifices præcipui zeli et auctoritatis erat orbata, dolorem non modicum habuit.*

Ejusdem Pontificis sanctitatem commendat *Bertoldus* Constantiensis Presbyter, in Appendice ad Chronicon Hermanni Contracti. „ Sed jam, *inquit*, Deus omnipotens famulum suum Gregorium Papam nolens diutius laborare, immo pro laboribus suis digne remunerare volens, de hujus vitæ ergastulo eum vocavit: Nam aliquanto tempore graviter corpore infirmatus, sed in defensione justitiæ usque ad mortem firmissimus, Salerni diem clausit extremum: De cujus obitu omnes Religiosi utriusque sexus, & maxime pauperes, doluerunt. Erat enim Catholicæ Religionis ferventissimus institutor, & Ecclesiasticæ libertatis strenuissimus defensor. Noluit sane ut Ecclesiasticus Ordo manibus Laicorum subjaceret, sed eisdem, & morum sanctitate, & Ordinis dignitate præemineret. Postquam autem in gubernatione Sedis Apostolicæ; immo totius Ecclesiæ, duodecim annos & unum mensem legitime decerta-

„ vit,

„ vit, tandem ex hac luce anno 1085. Indictione octava, 8. Kalendas Junias subtra„ctus supernæ vocationis bravium accepisse non dubitatur.

Ejusdem Pontificis integritatem ac sanctimoniam prædicat *Guillelmus Apuliensis*, libro V. Rerum in Apulia ac Regno Neapolitano Normannicarum:

Vir Venerabilis hoc in tempore Papa Salerni
Gregorius moritur, quem nec persona, nec auri
Umquam flexit amor, justum servare rigorem
Semper proposuit: non cor dare læta valebant
Absque modo lætum, nec tristitia reddere mœstum.
Solator mœsti, lucis via, doctor honesti,
Legibus arcebat tumidos, humilesque fovebat.
Terror iniquorum clypeus fuit ille proborum.
Atque salutiferi spargendo semina verbi,
Numquam cessavit populum revocare Fidelem
A vitiis, ad eos quibus itur ad æthera mores:
Vitaque doctrinæ non discordare solebat;
Non fuit instabilis vel arundineæ levitatis.

Willelmus Malmesburiensis lib. 3. *de Gestis Regum Anglorum*, *in Willelmo I. Gregorii VII.* sanctitatem fuisse tantam testatur, ut & cordium arcana interdum noverit, & visionibus divinis recreatus sit, & miracula patraverit, dum adhuc Romanæ Ecclesiæ Archidiaconus esset. Quæ se ab eo accepisse testatur Auctor, qui ea ex ore *S. Hugonis* Cluniacensis Abbatis audivisse jurabat. De ejus vero obitu mentionem faciens, ait: *Ita obiit vir apud Deum felicis gratiæ, apud homines austeritatis fortassis nimiæ.* Alios omitto Scriptores gravissimos a Cardinali *Bellarmino*, & a P. *Gretsero* S. J. Professore in Apologia *Gregorii VII.* laudatos. Ipsorum namque testimoniis illustrius est ac firmius illud Romanæ Ecclesiæ in suo Martyrologio, ad diem Maii 25. *Salerni depositio Beati Gregorii Papæ Septimi, Ecclesiasticæ libertatis propugnatoris ac defensoris acerrimi.*

Ex quibus omnibus exploratum est, meras esse calumnias atque convitia, quæ a *Brunone* Pseudo-Cardinali Schismatico referuntur, & quæ a conjuratis Schismaticis objecta sunt *Gregorio VII.* crimina. Nec magis audienda contra Gregorium *Anna Comnena* maledica femina, quæ *Henrici* Imperatoris Legatos ab ipso violatos, & flagris proscissos mentitur. Odium porro *Annæ in Gregorii* nomen inde ortum est, quod *Robertus Guiscardus*, *Alexii Comneni* Græcorum Imperatoris, *Annæ* patris hostis infensissimus, qui Aulonem, Dyrrachium, omnem Epyrum subjugaverat, & Constantinopolim ipsam obsidione cinxerat, *Gregorii VII.* studiosissimus esset, ejusque partes contra *Henricum* Regem acerrime tueretur. Præterea schismaticam *Annam* fuisse, cui proinde contra *Gregorium VII.* scribenti nulla fides, hæc ejus verba demonstrant: *Hæc Summus Pontifex, & in orbem terrarum universum universalis Christi Vicarius fecit. Nam eos illi titulos Latini sui tribuunt: in his quoque pro cætera insolentia sua mentientes. Translatis enim e vetere Roma Sceptris in nostram Urbem Regiam, Pontificatus quoque primaria dignitas illic defecit: Ecclesiæque Primatus jam olim a Principibus, qui hic regnarunt, Constantinopolitano adjudicatus Throno est.*

Anna Comnena Schismatica fœmina, contra Gregorium VII. non audienda.

III. Verum etsi intrusus, etsi multorum criminum reus fuisset *Gregorius*, indiscussa causa absque universali Synodo, violatis omnibus Juris Regulis, Pontificem cui tota parebat Ecclesia, deponere, & alium in ejus locum intrudere nefas erat; *S. Gebhardum* Salisburgensem Archiepiscopum, hæc urgentem in Epistola ad *Herimannum* Metensem Episcopum, a *Tengnagello* edita audiamus. „ Vere, *inquit*, Evangelicam & „ Apostolicam doctrinam ante tempus judicaverint, qui tam inordinate non solum „ sententiam Summi Pontificis, sed & ipsum condemnantes judicaverunt, sententia in„ discussa, auctorem sententiæ inauditum, inconvictum, nec confessum: sed neque „ conventum vel commonitum. Sententiam quidem, quæ tali tempore a Synodo Ro-

Sententia in Gregorium VII. a Brixiensi Conciliabulo lata, nullitas multiplex.

„ mana promulgata est, quando nulla de Præsidente contradictio fuit: Ipsum Præsi-„ dentem, cui tunc temporis non solum ea quæ in istis partibus est, Ecclesia, sed „ illa quæ in toto orbe diffusa est, debitam subjectionem exhibuit; illum, inquam, „ suo, & non Synodali Judicio refutaverunt, & alium, qui paulo ante a Sede Apo-„ stolica damnatus est, eidem Sedi, quæ illum damnaverat, Pontificem designaverunt, „ Romana Ecclesia nec conscia, nec consentiente. Quid igitur Canonum testimoniis „ ad improbanda hæc Judicia indigemus, quæ nec similitudinem sensatorum Judicio-„ rum tenent, sed quasi prima fronte plena blasphemiæ apparent? Nam ut verum fa-„ teamur, nihil in Sanctorum Patrum scriptis contra hujusmodi præsumptiones spe-„ cialiter edictum nos invenisse meminimus, quia insaniæ non erat lex ponenda. Ex „ abundanti autem ab antiquis Doctoribus statutum est contra illas imperitorum Epi-„ scoporum infestationes, quæ etsi ab adversantium insidiis procedant; nonnullam ta-„ men æquitatis imaginem prætendunt, scilicet induciis, evocationibus, discussionibus, „ aliisque juxta tenorem Judiciorum. Ad istorum cautionem distinguendam, si aucto-„ ritas a nobis requiritur, non Scripturarum excerpta, sed volumina opponimus, sicut „ est liber Decretorum Pontificalium, qui pene totus in talium discussione cuditur. „ Sed ne nihil horum ad præsens induxisse videamur, illud saltem B. Gregorii inseramus, „ quod ad Joannem Defensorem euntem in Hispanias scribit de Stephano Episcopo, „ qui injuste esse se depositum conquestus est. „ *Primum*, inquit, *diligenter quærendum est, si judicium ordinabiliter est habitum, si alii accusatores, alii testes fuerunt; deinde causarum qualitas, si accusato præsente, sub jurejurando testimonium contra eum dictum est, si respondendi locum habuit, si examinatio personarum accusantium ac testificantium regulariter facta est. Quod si forte hæc solemniter acta non sunt, omnibus modis in Ecclesia sua revocetur. Hi vero, qui eum contra Dei timorem, & statuta Canonum condemnaverunt, ad agendam pœnitentiam mittendi sunt sex mensibus.* „ Videant ergo præ-„ dictorum Judiciorum Mediatores, si in Romani Præsulis refutatione vel unum de il-„ lis Sancti Viri præceptis observaverint, quæ ille in unius cujuslibet Episcopi discussio-„ ne observanda esse decrevit.

„ Huc accedit, quod multis Sanctorum Statutis definitum est, ut nullus Episcopus, „ nisi in legitima Synodo, & suo tempore, Apostolica Auctoritate, convocata, judi-„ cari aut damnari possit; & quod sine Primæ Sedis auctoritate Concilia rata esse non „ possint. Mirandum igitur est, viros prudentes adeo nota oblivioni tradidisse, qui nul-„ la existente Synodo, illum Episcopum judicantes reprobaverunt, sine cujus auctori-„ tate, nec Episcopum aliquem damnare, nec Generale Concilium licet congrega-„ re. Ecce novus ordo judiciarius, ecce matura Domini Sacerdotum judicia. „ Tum de *Guiberti* intrusione sic loquitur *S. Gebhardus*, illamque subsistere, secundum Canones, nullatenus posse demonstrat. „ De illo autem quid dicamus, qui ad supplen-„ dum hujus depositi locum tam provide diligentium dispositione erectus est? Vere de „ illo hoc dicimus, verisque testibus approbamus, quod etsi jam pro suis reatibus nec „ damnatus esset, nec damnandus, sed & Sedem illam vacantem invenisset, cui nunc, „ superstiste Pontifice, adulterinus invasor deputatus est, tamen, teste Beato Leone, „ nulla ratio sineret ut inter Episcopos haberetur quem nec Clerus elegit, nec populus „ expetivit. Cumque ejusdem Leonis, atque Cœlestini sententiis definitum sit, ut „ nullus invitis Episcopus detur; quanto minus illi Ecclesiæ nolenti Episcopus aliunde „ superponendus erat, quæ sui incolumitate Pontificis & concordia potita est? „ Tandem convitia pro accusationibus accipienda non esse ait: sed etsi vera supponerentur *Gregorii* crimina, ipsi nihilo secius obediendum esse, quia non vitæ, sed Ministerii ac Dignitatis ratione obedientia præstatur. „ Sed his, *inquit*, quæ ad rem pertinent, „ omissis, convitia & vituperationes, ut dicitur in Dominum Apostolicum dictitant; „ quid hoc nostra interest? Si de vita illius agitur, nos non pro vitæ suæ considera-„ tione illi obedimus, sed pro ministerio collatæ in illum Dignitatis: Nam meritorum „ suorum qualitas Sacerdotali Officio non præjudicat. Quapropter quantumlibet docte, „ quantumlibet artificiose in reprehensiones illius invehantur, tamen convitia pro ac-„ cusatione recipienda non sunt. Ipsi enim, ut Sapientes norunt probe hunc vere con-

„ fusum

„ fusum & præposterum ordinem esse, si illum, quem sine accusatione vel discussio-
„ ne prædamnaverunt, nec tandem, post factum Judicium, accusent & discutiant.

IV. Schisma excusabant *Henricus* Rex, & Antistites conjurati; Sedi Apostolicæ debitam exhibere se reverentiam profitebantur; eique esse conjunctissimos ac devotissimos; *Hildebrandum* vero qui in ea sedebat indignus, jure merito se dejecisse, quod in Regem, & Episcopos, inauditam damnationis Sententiam protulisset. Verum inanes esse illius excusationis præstigias ostendit S. Gebhardus. „ Sed hæc omnia, *inquit*, novi
„ Doctores fidelitati attribuunt, dicentes, se quidem Beato Petro, atque Sedi Aposto-
„ licæ devotos existere; Sedenti autem super Sedem illam insolitas injurias merito ir-
„ rogare, qui in homines immeritos, Regem scilicet & Episcopos, tam insolitam da-
„ mnationis Sententiam promulgavit. Quibus respondendum est: Quod etsi in illis Sy-
„ nodalibus Judiciis districtio mansuetudinem excessisset; ita ut Domnus Apostolicus
„ plus solito, & non pro materia super eos manum congravarit; docuerat tamen
„ Orthodoxos Episcopos Catholico suadere Principi, quatenus sic injuriam suam ulci-
„ sceretur, ne divinam ultionem in se provocaret, ne Ecclesiæ Regulas penitus
„ confunderet, ne cædibus, incendiis, vastationibus id ageret, quod Ecclesiasticis di-
„ scussionibus agendum erat.

Henrici Regis, & conjuratorum in Gregorium VII. Episcoporum inanes excusationum præstigiæ.

Addit *S. Gebhardus*, quod etsi Christianæ Religionis esset, hujusmodi injurias sic ulcisci, Schisma tamen excusare non possent, quia Schisma ante moliti fuerant in Conciliabulo Wormatiensi, quam *Gregorius VII.* ullam excommunicationis Sententiam tulisset. *Cum enim*, inquit, *primum ad initiandam hanc rem Wormatiæ confluxissent, nullam adhuc Dominus Papa excommunicationis, vel Anathematis Sententiam destinavit; sed ipsi primitiæ discordiarum, ipso ignorante, & nihil minus putante, Prælationi suæ superba & repentina temeritate renuntiaverunt.*

V. Pontificem imprudentiæ accusabant plerique paulo modestiores, ajebantque ipsum sapienti œconomia tolerare ac dissimulare debuisse crimina *Henrici* Regis & Episcoporum ne dissidium excitaret, facile (ut probavit eventus) in Schisma erupturum. Sed *Henricum*, & Schismaticos Episcopos hæc ratio nequaquam juvat. Esto enim, imprudenter, immo injuste Sententiam Anathematis in eos tulisset Pontifex, non ideo Schisma facere licitum erat, ejusque obedientiam ejurare. Sed nec æquitatem violavit, nec in prudentiæ Leges peccavit *Gregorius VII.* Anathemate confodiendo Principem, & Antistites, simoniacæ hæreseos labe inquinatos, in crimine pertinaces: Principem in sentinam vitiorum prolapsum: Antistites ejus sceleribus conniventes: Principem Ecclesiæ libertati, & Romanæ Sedi infestum: Episcopos adulatores, eique pravis consiliis ignave servientes: Principem Schismaticum: Antistites ipsi ad Schisma faciendum confœderatos. Nam, ut ait Innocentius I. *Error, cui non resistitur, approbatur; & veritas, cum minime defensatur, opprimitur... Negligere quippe, cum possis deturbare perversos, nihil est aliud quam fovere.* Et ut ait S. Ambrosius: *Consentire, est non solum scienter mala fieri permittere, sed etiam male facta non prosequi.* Et S. Augustinus: *Quisquis metu cujuslibet Potestatis veritatem occultat, iram Dei super se provocat, quia magis timet hominem, quam Deum.* Et S. Gregorius: *Qui non corrigit resecanda, committit.* Hinc idem in Moralibus ait: *Plerumque quieti atque inconcussi relinquimur, si obviare pravis pro justitia non curamus. Sed si ad æternæ vitæ desiderium animus exarsit, si verum lumen jam intrinsecus respicit, si in se flammam sancti fervoris accendit, in quantum locus admittit, in quantum causa exigit, debemus pro defensione Justitiæ nosmetipsos objicere, & perversis ad injusta prorumpentibus, etiam cum ab eis non quærimur, obviare. Nam cum justitiam, quam amamus, in aliis feriunt, nos nihilominus sua percussione confodiunt, etiamsi venerari videantur.* Hæc Patrum loca, quæ *S. Anselmus Lucensis* urget lib. 11. *Adversus Guibertum Antipapam*, evincunt *Gregorium VII.* non potuisse Imperatori & Aulicis Episcopis connivere, salvo officio: siquidem de Ecclesiæ fide, castitate, & libertate agebatur; fide, contra simoniacam hæresim; castitate, contra Clericorum incontinentiam; libertate, contra Principem Ecclesiæ Jura tyrannice usurpantem, tuendis. Unde Sanctus idem *Anselmus* lib. 1. ita Guibertinos & Henricianos compellat: *Vos Ecclesiæ Catholicæ, quam invasistis per totum Regnum,*

Contra prudentiæ leges non peccavit Gregorius VII. excommunicando Henricum Germaniæ Regem, & Episcopos illius fautores.

Henrico Regi & Aulicis Episcopis salvo officio, conniverenon poterat Gregorius VII.

quod

quod quia intus cecidit, foris diu stare non poterit, membra distrahitis, & in servitutem redactam, quasi vile mancipium in vestrum dominium redigitis, & Divini Juris libertatem vestro obsequio mancipatis, dicentes, Omnia Imperatoris juri esse subjecta, Episcopatus, Abbatias, omnes omnino Dei Ecclesias, cum Dominus dicat: „ Ecclesiam meam, „ columbam meam, oves meas. *Paulus dicit:* Nemo assumit sibi honorem, nisi qui „ vocatus est a Deo tamquam Aaron. „ *In parte tua quis præficitur, nisi quem aut gratia, exhausto fœnore, vel munus a manu, vel munus a lingua, vel munus ab obsequio attraxerit? Quis moribus, quis honestate, quis vitæ integritate eligitur? Persequendi sunt itaque lupi, vitandi sunt universi, qui, ad hoc ut Hæretici fiant, promoventur, qui lepram Giesi cum divitiis suis possident, & mala quæsita mercede, non tam patrimonium facultatum, quam thesaurum criminum congregarunt.*

Guibertus tam Antipapa fuit quam Novatianus.

VI. Schismatis itaque labem purgare nulla ratione poterant *Henricus* Rex, & ejus partiarii, & *Guibertus* Ravennas olim Episcopus, *Clemens III.* nuncupatus, tam Antipapa fuit, quam Novatianus, ut diserte probat *S. Anselmus Lucensis* ad ipsum scribens: *Noli itaque dicere*, inquit, *quia universalis Ecclesiæ curam suscepimus, quomodo enim tibi commissa est Ecclesia, quem constat non intrasse per ostium, quod Christus est; sed aliunde ascendisse ut furem? Apostolica enim & universalis Ecclesia suum habebat Pastorem. Ut enim de Beato Gregorio Patre nostro dicam, quæ de Cornelio scripsit Cyprianus:* „ Factus est Episcopus de Dei & Christi ejus judicio, de Clericorum pene „ omnium, (*& ut verius dicam*) *omnino omnium*, testimonio; de plebis, quæ tunc „ adfuit, suffragio; de Sacerdotum antiquorum, & virorum bonorum collegio, cum „ nemo ante se factus esset, cum *Alexandri* locus, & cum locus *Petri*, vel gradus „ Cathedræ Sacerdotalis vacaret. Quo occupato, & de Dei voluntate, atque omnium „ nostrum consensu ordinato, quisquis jam Episcopus fieri voluerit, foras fiat necesse „ est, nec habeat Ecclesiasticam Ordinationem, qui Ecclesiæ non tenet unitatem. „ Quisque ille fuerit, licet multum de se jactans & sibi plurimum vindicans, profanus est, alienus est, foris est; & cum post primum secundus esse non possit, quisquis post unum, qui solus esse debet, factus est, non secundus ille, sed nullus est. „ Hæc, quæ lib. 1. *S. Anselmi* contra *Guibertum* leguntur, refert Urspergensis Abbas „ in Chronico; subditque ad tam illustris testimonii vim ac pondus demonstrandum: *Hæc priori sententiæ* (Henricianorum scilicet) *valde contraria scripsit Anselmus Episcopus, vir literis apprime eruditus, ingenio acutissimus, facundia præcipuus, & quod omnibus majus est, in Dei timore, & sancta conversatione nominatissimus; adeo ut tam in vita, quam post mortem, referatur miraculis clarus.*

Auctor Anonymus, sed coævus Vitæ *Henrici* Imperatoris, quæ Panegyricus potius dicenda est ab homine illi penitus addicto scriptus, quam Historia ab omni fuco assentationis aliena, Schisma ipsius, & *Gregorii VII.* exauctorationem, ac Guiberti intrusionem excusare non est ausus, nec fictitia illa crimina *Gregorio* objicere, quæ *Benno* & alii Schismatici commenti sunt. Ita nempe scribit: „ Cernens autem Rex Apostolicum ad hoc tendere, ut se Regno privaret, nec alia sua obedientia contentum, „ nisi ut Regno renuntiaret, ex obedientia in rebellionem, ex humilitate in tumorem „ relabi coactus, hoc Apostolico facere parabat, quod Apostolicus sibi facere intenderat. Cessa, obsecro, Rex gloriose, cessa ab hoc molimine, ut Ecclesiasticum Caput „ de suo culmine dejicias, & in reddenda injuria te reum facias. Injuriam pati felicitatis est: reddere, criminis. Quærebat itaque Rex causas & occasiones qualiter „ eum ejiceret; inventumque est eum Romanam Sedem olim abjuratam insedisse; „ quam idcirco abjuraverit, quia ad eam, dum Archidiaconus esset, adhuc vivente „ Domino suo, per ambitionem aspirare voluerit. Utrum hæc vera sint, an falsa, parum comperi: alii asserebant, alii figmentum esse dicebant: utrisque Roma fuit in „ argumentum; His, quod Roma mundi domina numquam pateretur tale nefas: illis, quod ea cupiditatis ancilla facile permitteret, ob pretium, omne nefas. Mihi „ autem in medio res relinquenda est, cum incerta nec possim defendere, nec ausim „ affirmare.

VII. *Guibertus* Antipapa, missis in varias regiones Legatis, Ecclesias præcipuas in partem

partem ſuam trahere fruſtra conatus eſt. Anglicanam, imprimis tentavit, quæ in obedientia *Gregorii VII.* conſtans permanſit, quamvis hæſitare nonnihil viſa ſit, cauſa nondum diſcuſſa, ut ex Epiſtola *B. Lantfranci* Cantuarienſis Archiepiſcopi ad quemdam Guiberti Antipapæ Legatum compertum eſt., Non probo, *inquit*, quod Papam Gre„ gorium vituperas, quod Hildebrandum eum vocas, quod Legatos ejus ſpinoſulos „ nominas, quod Clementem tot & tantis præconiis tam præpropere exaltas. Scriptum „ eſt enim, Non eſſe laudandum in vita ſua hominem, nec detrahendum proximo ſuo. „ Adhuc incognitum eſt humano generi, quales nunc ſint, & quales futuri ſint in con„ ſpectu Dei. Credo tamen quod Imperator ſine magna ratione non eſt tantam rem „ aggreſſus patrare, nec ſine magno auxilio Dei tantam potuit victoriam conſumma„ re. Non laudo ut in Anglicanam terram venias, niſi a Rege Anglorum licentiam „ veniendi prius accipias. Nondum enim Inſula noſtra priorem refutavit, nec utrum „ huic obedire debeat, ſententiam promulgavit. Auditis utrimque cauſis, ſi ita con„ tigerit, perſpicacius, quid fieri oporteat, provideri valebit.

SCHOLION I.

In hoc Articulo pag. 406. Edit. primæ, Religioſi Cenſores hanc propoſitionem velut meam notant: *Papa non poteſt reſcindere Canones Conciliorum generalium*.

R. Non ita ſcripſi. Quæſtionem Juris eo loci non attingo, ſed *S. Anſelmi Lucenſis* Epiſcopi reſponſionem ad Nicolai II. Pontificis Maximi Decretum refero, quo nitebantur Henricus Germaniæ Rex, & Antiſtes in Schiſmate adverſus *Gregorium* VII. conjurati. Eo Decreto ſtatutum eſſe dicebant, Romanum Pontificem abſque Regis electione creari legitime non poſſe. Multas Reſponſiones affert *S. Anſelmus Lucenſis* Libro II. *contra Guibertum Antipapam*. Secunda eſt, *Nicolai* II. Decretum repugnare Canonibus ſeptimi & octavi Concilii generalis. Porro *Nicolaum II. Oecumenicarum Synodorum Decreta reſcindere non potuiſſe, docet S. Anſelmus Lucenſis*. Hæc verba mea. Tum ejuſdem Sancti & Canonum peritiſſimi Præſulis verba ſubjicio. Quid S. Anſelmus reſponderit, mera facti & Hiſtoriæ quæſtio eſt. Si ejus Reſponſa, quæ *Gregorius VII.* approbavit, Religioſis Cenſoribus improbanda videantur, illa mihi non imputent hiſtorice dumtaxat referenti, non dogma ſtatuenti. Quamquam & ipſa propoſitio, quam mihi affingunt, innoxia ſit, cum ſit doctrina Sacræ Facultatis Pariſienſis & Eccleſiæ Gallicanæ.

SCHOLION II.

In eodem Articulo, pag. 407. Edit. primæ, Religioſi Cenſores hanc velut meam propoſitionem notant: *Papæ Decreta ut ſint ex Cathedra & infallibilia, debent eſſe ex conſenſu Eccleſiæ*.

R. Neque hic Juris quæſtionem attingo, utrum ſcilicet Romanus Pontifex ſit vel non ſit infallibilis. Sed *S. Anſelmi Lucenſis* Reſponſa refero ac deſcribo. Ejus verbis tota illa pagina impleta eſt. Sola nota iſta marginalis mea eſt: *Romanum Pontificem Decreta, non ex Cathedra, id eſt, non accedente Eccleſiæ conſenſu, condentem, infallibilem non eſſe, docet S. Anſelmus Lucenſis; idque aſſerendo, Sedis Apoſtolicæ honori non derogari*: Facti dumtaxat Quæſtionem ſpectat hæc obſervatio, quid nimirum ſenſerit S. Anſelmus Lucenſis. Ejus verba profero ac deſcribo. Expendendum eſt, an cum obſervatione mea conveniant. Convenire nemo, ut ſpero, diffitebitur, qui ſine præjudiciis contulerit.

SCHOLION III.

Ad eumdem Articulum, pag. 408. Edit. primæ hanc notam appoſuerunt Religioſi Cenſores: *Refert ex Deſiderio*; Quod a NICOLAO PAPA FACTUM EST, INJUSTE PRORSUS AC TEMERE PRÆSUMPTUM EST, NON TAMEN CUJUS-

QUE

QUE STULTITIA VEL TEMERITATE AMITTIT ECCLESIA DIGNITATEM SUAM. Quæ, (inquiunt iidem Censores) *non tam dicit Alexander ut Gregorium VII. defendat quam ut ostendat Pontifices stulte ac temere multa decernere.*

R. *Gregorium VII.* in Sedem Apostolicam intrusum fuisse, Schismatici effutiebant. Responsiones *S. Anselmi* Lucensis Episcopi, & *Desiderii* Cassinensis Abbatis, pietate, eruditione, zelo pro Ecclesiæ & Sedis Apostolicæ dignitate & honore spectatissimi, quem *Gregorius VII.* optavit habuitque successorem *Victorem III.* ipsius Gregorii VII. electionem contra Schismaticos vindicantium affero. Id cum mihi juste vitio verti non possit, Religiosi Censores Dei jura usurpantes, qui scrutatur consilia cordium, de animo meo & intentione judicant, *Quæ non tam dicit* (inquiunt) *ut Gregorium VII. defendat, quam ut ostendat Pontifices stulte ac temere multa decernere*. Hæc vero mens mea non fuit; Testis Deus est, cui servio, idemque meus ac Censorum meorum judex scit quia non mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea: Neque id scripsi, nec dixi, ne cogitavi. Qui meam in Sedem Apostolicam observantiam, & vivendi rationem noverunt, id mihi affingi dolebunt. Quam sincero animo *Gregorium VII.* defenderim, totius Articuli XII. in quo hæc a Religiosis Censoribus notantur, lectio æquis judicibus persuadebit. Sic inscribitur: *Nullo rationis fuco obducta erat Schismaticæ Synodi Brixiensis in Gregorium VII. Sanctissimum Pontificem sententia*. Non solum illius electionem vindico Scriptorum coævorum & suppariorum testimoniis, quorum verba fideliter, plene, studiose refero, scilicet S. Anselmi Lucensis, Desiderii Cassinensis Abbatis, Pœnitentiarii S. Anselmi in ejus Vita, Hugonis Flaviniacensis, Ottonis Frisingensis, Bertoldi Constantiensis Presbyteri, Guillelmi Apuliensis, Willelmi Malmesburiensis, S. Gebhardi Salisburgensis Archiepiscopi, Pauli Benriedensis, Romani Martyrologii, *&c.* Sed etiam ab imprudentiæ labe eumdem Gregorium VII. purgo pro mea virili parte, his verbis: „ Sed nec æquitatem violavit, nec imprudentiæ leges peccavit Gregorius VII. anathemate confodiendo Principem & Antistites, Simoniacæ hæresis labe inquinatos, & in crimine pertinaces; Principem in sentinam vitiorum prolapsum, Antistites ejus sceleribus conniventes: Principem Ecclesiæ libertati & Romanæ Sedi infestum, Episcopos adulatores, eique pravis consiliis ignave servientes; Principem Schismaticum; Antistites ipsi ad Schisma faciendum confœderatos. *Et infra*: Hæc (*inquam*) Patrum loca, quæ S. Anselmus Lucensis urget l. II. Adversus Guibertum Antipapam evincunt Gregorium VII. non potuisse Imperatori & aulicis Episcopis connivere salvo officio: siquidem de Ecclesiæ fide, castitate, & libertate agebatur: fide, contra simoniacam hæresim; castitate, contra Clericorum incontinentiam; libertate, contra Principem Ecclesiæ jura tyrannice usurpantem tuendis. „ Qui ita scripsit, non sincere defendit Gregorium Septimum.

Nota.

QUaratione dicatur Papam rescindere haud posse Œcumenicarum Synodorum sanctiones adnotatum est alibi. Dum vero Sanctus Anselmus, ut dicit Natalis *articolo* 12. scripsit Romanum Pontificem non potuisse abrumpere Concilii Œcumenici decreta, comparat potestatem patriarchicam ejusdem Pontificis cum potestate quinque aliorum Patriarcharum, non excepto Romano; atque ab iis cum Concilio sancita non posse Romanum Patriarcham rescindere affirmat. At aliunde est loqui de Romani Pontificis potestate, quatenus Occidentis Patriarcha consideretur, aliud de eo quatenus est universæ Ecclesiæ Pastor, & Princeps, Sed & hic non prætereundum non eam fuisse Ecclesiæ consuetudinem, ut quoadusque expectaretur consensus Ecclesiæ, Romanorum Pontificum definitiones infallibiles non haberentur; cum potius Ecclesia consentiret, quæ Pontifices definiverant. Videnda quæ dixi alibi.

ARTICULUS XIII.

Gregorius VII. Anathematis Sententiam in Henricum Regem & Guibertum Antipapam juste confirmavit, cum frustra pacis vias tentasset.

ANno Christi 1081. *Gregorius VII.* Synodum Romæ celebravit, quæ inter Synodos ab eo celebratas octava numeratur, in qua *Henricum dictum Regem, & omnes fautores ejus, qui in præterita excommunicatione animum induraverant, iterum excommunicavit*, ut constat ex Actis. Eodem anno *Henricus*, *Rodulpho* Rege devicto cæsoque, Romam cum numeroso exercitu se contulit, Urbem expugnaturus & *Guibertum* in Sede *S. Petri* collocaturus. Verum a Pontificiis, & *Mathildis* Comitissæ copiis repulsus est, ut colligitur ex Chronici Cassinensis lib. III. Cap. 49. & ex Abbate Urspergensi in Chronico, ad eum annum. Anno 1082. irrito iterum conatu Romam obsedit, ut refert *Bertoldus* in Chronico. Anno 1083. Roma ab *Henrico* tertia obsidione fatigata est, Leoniana Urbs expugnata, & Basilica *S. Petri* occupata, non absque clade ingenti Henriciani exercitus, cujus pars maxima, qua gladio, qua pestilentia periit. Hinc de pace cum Romanis haud ægre collocutus est *Henricus*. Inter eos convenit ut *Gregorius* Papa Synodum mense Novembri proximo Romæ colligeret in qua Regni causa retractaretur, & cujus statutis cum *Henricus* tum Romani parerent. *Henricus* ituris & rediturіs ad illam Synodum securitatem Jurejurando fecit. Illam indixit Pontifex: Sed perfidus *Henricus* Teutonicorum Principum Legatos, & *Ottonem* Ostiensem Episcopum in Germaniam a *Gregorio* missum, *Hugonem* Archiepiscopum Lugdunensem, *Anselmum* Lucensem, *Reginaldum* Comanum, ad Synodum euntes intercepit, violavit, detinuit, vexavit, ut testatur *Bertoldus* in Chronico. Anno 1084. ante Pentecosten, *Henricus* veterem Romam expugnavit, & *Guibertum* Ravennatem a Mutinensi & Ariminensi Episcopis dudum depositis & excommunicatis inaugurari jussit, ac in Basilicæ Vaticanæ possessionem misit, ut *Bertoldus & Leo Ostiensis* testantur. Lateranensem Basilicam tenebat *Gregorius VII.* ipsique pars Romanorum maxima adhærebat, pars Antipapæ, in gratiam *Henrici* Regis ut *Joannes Victorinus* in Memoriali historico refert: *Romæ*, inquit, *facta est dissensio magna, his qui pro Imperatore erant, dicentibus Hildebrandi depositionem esse justam, quia reus erat Majestatis, ob hoc quod contra Imperatorem ordinaverat alium, rebellandique contra ipsum audaciam assumpserat; aliis dicto Papæ faventibus, quod licet dictum crimen commisisset, tamen non poterat de jure deponi, nisi in Consilio Generali.*

Qui a Gregorii partibus stabant Romani, ipsum obtestati sunt, ut Ecclesiæ & Reipublicæ tot malis attritæ misertus, *Henrici* causam, ac suas in eum Sententias in frequenti Synodo retractari paterna clementia sineret. Annuit Pontifex ad pacem propensissimus, & Synodum indixit in mensem Novembrem proximum. Eo spectat ipsius Epistola *Ad Universos Fideles* inscripta, quæ est 28. libri noni. „ Notum, *inquit*, facimus vobis carissimi fratres & filii, nos admodum desiderare, & Apostolica Auctoritate velle sancire, ut generalis Synodus congregetur in loco tuto & securo, sicque opportuno, ut ad eam possint undique terrarum Clericalis Ordinis & laicalis amici vel inimici sine timore convenire. Disponimus enim tractare, & diligenti excussione detectum in faciem orbis ex occultis tergiversationum suarum antris extrahere, quicumque ille est, qui tantorum malorum, quæ jampridem in Christianam Religionem grassantur & sæviunt, causa & auctor existit. Cujus etiam impietas & inaudita temeritas hactenus obstitit & proturbavit ne inter Pontificatum & Regnum divina pax & recta concordia fieret. Quam pacem, opitulante Domino, sicut Christiana devotio cupit & postulat, in eodem Concilio instaurare & confirmare optamus. In qua Synodo præterea, secundum SS. Patrum Decreta, parati erimus, quod justum est, facere, & iniquorum nequitiam revelantes; de his quæ Apostolicæ Sedi objiciuntur, & unde quidam fratrum submurmurant, ipsius innocentiam evidenter ostendere: Ita tamen ut ante omnia res Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quibus exspoliata

„ co-

„ cognoscitur, si dignum est, restituantur . . . . Vos itaque, quos aut tantæ „ calamitates movent, aut divini timoris respectus ad Deo dignam pacem & concordiam „ animat, nitimini & summopere laborate, ut Synodus fieri possit; quatenus Sanctæ Ecclesiæ Caput, totumque corpus, quod impiorum procellosis fraudibus & machinationibus fluctuat nimium & titubat, communi omnium bonorum consensu & robore „ quiescat de cætero, & stabiliter consolidetur. „

Hæc Synodus inter Gregorianas nona fuit, in qua Pontifex, ne *Henricum* rursus nominatim anathemate confoderet, vix a Patribus exoratus, omnes, qui aditum ad Apostolicam Sedem Fidelibus intercluderent, excommunicavit, ut *Bertoldus* testatur. Interim Romani *Henrico* jurarunt se effecturos ut *Gregorius* Papa eum Imperatorem coronaret, aut alius, quem expulso *Gregorio* eligerent. Imprudens Juramentum solvit Pontifex, pactus *Henrico*, si vellet Ecclesiæ facere satis, cum justitia; sin autem, cum maledictione coronam se daturum. Ipsi ergo Romani Proceres nuntiarunt, ut Deo, Ecclesiæ & Pontifici satisfaciens, coronam cum justitia recepturus de Synodi Sententia, veniret: sin autem, de Castello S. Angeli sibi per virgam demissam a Papa reciperet. Utrumque recusavit superbus Princeps: ingentem pecuniæ vim, quam *Alexius* Comnenus Græcorum Imperator ad ipsum miserat, ut *Robertum Guischardum* Calabriæ & Apuliæ Ducem bello lacesseret, ad conciliandum sibi Romanum vulgus profudit, quo juvante, Lateranense Palatium occupavit, & ab Antipapa *Guiberto* Imperator coronatus est ipsa die Resurrectionis Dominicæ, anno 1084. *Gregorius*, qui Castrum S. Angeli, Tiberinos pontes, munitissima Urbis præsidia tenebat. Romanæ nobilitatis armis defensus, collecta Synodo iterum Sententiam Anathematis in *Guibertum* Antipapam & *Henricum*, & omnes eorum fautores promulgavit. Decima hæc fuit *Gregorii* VII. Synodus. Ista constant ex *Bertoldo* Constantiensi Presbytero in Chronico. *Henricus* excommunicationum fulmina parvipendens, bellicas machinas Arci Sancti Angeli admovere cœpit, ac in ejus expugnationem totis viribus incumbere. Id ubi *Roberto* Duci, qui Constantinopolim obsidebat, nuntiatum est, *Boadmundo* filio in ipsa expeditione relicto, ad Summi Pontificis liberationem advolavit, eumque ex Arce eductum, Cassinum, & inde Salernum duxit, ubi diem obiit extremum.

ARTICULUS XIV.

De Pseudosynodis Moguntina & Berbacensi, ab Henrico Imperatore convocatis.

ANno 1085. Moguntiæ apud *S. Albanum* jussu *Henrici* Imperatoris celebrata est Synodus, cui ipse cum Legatis *Clementis* Antipapæ interfuit, & universos Episcopos compulit ut *Gregorii VII.* depositionem, & *Guiberti* Ordinationem scripto approbarent. *Herimannus* Metensis Episcopus, aliique *Gregorio Septimo* fideles, depositi. Pax Dei, sive induciæ adversus bella privata imperatæ. Ista constant ex *Sigeberto*, ex Abbate Urspergensi, & ex Chronico *S. Trudonis*. Hujus Synodi Acta *Waltramus*, seu (ut aliis placet) Venericus, in libro *De unitate Ecclesiæ* prolixe describit, docetque *Hermannum* Germaniæ Regem, qui in *Rodulphi* locum a Principibus electus fuerat, ibi damnatum ut reum Majestatis, & hostem Ecclesiasticæ pacis.

Eodem anno Conventus alter communi partium consensu, id est, Germanorum Antistitum, qui *Henrico*, & qui *Gregorio* adhærebant, in Berbac Thuringiæ loco condictus est, in quo a viris sapientissimis Canonum auctoritate probaretur, cui parti Justitia faveret; Imperatore tamen absente *Wecilo* Moguntinus Archiepiscopus partes Imperatoris, *S. Gebhardus* Salisburgensis causam Pontificis tuitus est. Hujus Colloquii Acta memoriæ prodidit Abbas Urspergensis: *Affirmat*, inquit, *proponente prius Wecilone, Imperatorem non injusto judicio, tam Regno, quam Communione, Apostolici Sententia privatum. Contra Wecilo Dominum suum præjudicium non minus a Papa, quam a Principibus passum contendit, dum ipso apud Canusium in satisfactione posito, immo jam a Papa in Communionem recepto, alterum super se Regem elevarunt. Adjecit, quod Imperator diu jam a Saxonia depulsus, & regnandi copia, etiam ab illa dissensione, quæ*

ante Rodulphum facta præscribitur, spoliatus, nec vocari, nec judicari, nec damnari canonice debuisset. Hoc Gebhardus improbare nitens, asseruit neminem per hoc divinis absolutum legibus, si forte sua qualibet re familiari fuerit spoliatus: quanto minus Rex, qui Saxonia, quæ non suum dumtaxat prædium, sed Domini sit Regnum, qui, Daniele, vel ipso Nabuchodonosor teste, cuicumque voluerit, dat illud: cum etiam ante amissam Saxoniam, prius ab Alexandro, dehinc ab Hildebrando vocatus, satisfacere contempsisset. Sic itaque utrimque parte sua favente atque acclamante, discessum est. Notum tamen est quod eamdem Sententiam Adversarii Imperatoris tanto insequebantur zelo, ut habito postmodum in Quintilnoburg Concilio, ubi Otto Episcopus Ostiensis interfuit, Legatus Hildebrandi Papæ, Hæresim Wecilonis, ipsumque Hæresiarcham appellarent, contra fidem scilicet illum dogmatizasse culpantes. Quod quandiu quis suis spoliatus sit rebus, divinis non subjaceat legibus. Eadem commemorat *Waltramnus*, aut (si malis) *Venericus*, lib. *De Unitate Ecclesiæ*.

JOAN. DOM. MANSI

Nota.

Acta Concilii apud Gerthum (ita enim legit non Berbac) in Thuringia aliquanto fusius narrat Annalista Saxo Eccardi ad annum 1085. apud Perestad. Eo narrante convenisse Patres constat die XIII. Kal. Februarii, eique conventui interfuisse tres summos Germaniæ Archipræsules, Moguntinum, Coloniensem, Trevirensem, cum Ottone Ostiensi Apostolicæ Sedis Legato, Harvvigo Magdeburgensi, Gebhardo Juvaviensi, Hugone Hildinisheimensi, Burcardo, sive Buccone Halberstadensi, Hartvvico Viridunensi, Guernero Metsburgensi, Henrico Paderbonensi designato, adhuc tamen Subdiacono, Liemmaro Bremensi, & suffraganeis Archiepiscoporum, quos supra memoravimus, inter quos sermo ferebatur pro Henrico rege. Summa hujus Concilii eo rediit; ut contendentibus adversariis, nempe iis, qui pro Romano Pontifice stabant, nefas sibi esset, ut cum iis, quos Pontifex anathemate damnaverat, communicarent; aliis vero adnitentibus ut Henrici regis querelæ auscultarentur re infecta discessum est. Addit idem Annalista ea quæ Abbas Urspergensis de Concilio Ruidelingeburgensi refert, atque ita narrat, ut ne verbis quidem ab illo discrepet. Denium agit de Concilio Moguntino apud S. Albanum, cui interfuit Henricus Imperator cum legatis Guiberti hæresiarchæ & Romanorum omnes sibi rebelles Episcopi deponendi judicati sunt. Ibi etiam communi consensu atque consilio constituta est pax Dei. Hæc de utroque Consilio Annalista, ex quo constare arbitror Concilium Perstadense Moguntinum præcessisse.

ARTICULUS XV.

Colloquio Berbacensi Quintilineburgensem Synodum prudenter opposuit Otto Ostiensis Episcopus Gregorii VII. Legatus.

Quia Henricianarum partium Episcopi Sententias a *Gregorio* Papa contra *Henricum* Regem latas in Berbacensi Conventu retractari voluerant, *Otto* Sedis Apostolicæ Legatus, Synodum frequentem Quintilineburgi celebravit cum Episcopis & Abbatibus Germaniæ, qui in *Gregorii septimi* communione & obedientia permanserant, quorum præcipui erant *S. Gebhardus* Salisburgensis, & *Hartuicus* Magdeburgensis, Archiepiscopi. Hujus Synodi Decreta strictim attigimus in Synopsi: nunc Paulo uberius tractanda sunt, quæ causam *Gregorii septimi* & *Henrici* Regis spectant. Id autem non aliis quam *Bertoldi* Constantiensis Presbyteri, coævi Scriptoris verbis exequar. *Cum omnes*, inquit, *juxta ordinem suum consedissent, prolata sunt in medium Decreta Sanctorum Patrum de Primatu Sedis Apostolicæ, quod nulli umquam liceat ejus Judicium retractare, & de ejus Judicio judicare. Quod totius Synodi publica professione laudatum & confirmatum est: Et hoc utique contra Henricianos, qui Fideles Sancti Petri constrin-*

Quintiliniburgum, vulgo Quedlimbourg. Abbatia celebris, in Diœcesi Halberstatensi in Saxonia.

Sedis Apostolicæ ju-

dicium retractare, & de ejus judicio judicare, nemini homini licet.

ſtringere voluerunt, ut excommunicationem Domini Papæ Gregorii ſuper Henricum cum illis retractare præſumerent. Quidam autem Bambergenſis Clericus, nomine Cunibertus Romani Pontificis Primatui derogare volens, in mediam Synodum ſe contulit, aſſerens Romanos Pontifices hunc ſibi Primatum adſcripſiſſe, non aliunde conceſſum hæreditaſſe, videlicet ut nullus de eorum Judicio judicare debeat, ne illi alicujus Judicio ſubjaceant. Qui cum aperte a tota Synodo confutaretur; præcipue tamen a quodam Laico convictus eſt per illud Evangelicum: Non eſt Diſcipulus ſupra Magiſtrum. *Cum enim hoc generaliter in omnibus Eccleſiaſticis Ordinibus obſervandum deputetur, ne major a minore judicetur, quis hoc Vicario Sancti Petri denegare potuit, quem omnes Catholici pro Domino & Magiſtro venerantur?*

Gerſonius contra P. Lupum Chriſtianum defenditur.

Spongia vero indiget *P. Lupi Chriſtiani* hæc in Scholiis Obſervatio: *Oppoſitus error eſt novellum commentum Joannis Gerſonis, ipſam ob cauſam peſſime meriti.* Nam venerabilis *Gerſonius* non aſſeruit Romani Pontificis Perſonam vel Acta poſſe in quavis Synodo judicari, ſed tantum in Synodo Œcumenica; quæ Sacræ Facultatis Pariſienſis Sententia eſt; cui nihilominus ea gloria debetur quod Romani Pontificis Primatum *Jure Divino* inſtitutum contra *Lutherum* conſtanter aſſeruerit, contra *Antonium de Dominis* vindicaverit. Articulus 22. Sacræ Facultatis contra *Lutherum* ſic habet: *Certum eſt Concilium Generale legitime congregatum, Univerſalem repræſentans Eccleſiam in fidei & morum determinationibus errare non poſſe.* Articulus 23. *Nec minus certum eſt unum eſſe Jure Divino Summum in Eccleſia Chriſti militante Pontificem, cui omnes Chriſtiani parere tenentur. Qui quidem poteſtatem habet & Indulgentias conferendi.* At *Cunibertus* Bambergenſis Clericus, Romani Pontificis Divinum Primatum impugnabat, aſſerebatque Privilegium illud, ut Sedis Apoſtolicæ Judicium ab aliis unius Provinciæ vel Nationis Epiſcopis, extra Generalem Synodum congregatis, ad examen revocari jure non poſſit, ac illegitimum irritumque declarari, non eſſe Pontificii Primatus appendicem, ſed meram uſurpationem. Quamobrem hæc turbulenti hominis tam inſolens aſſertio, merito a Patribus Quintilineburgenſis Synodi damnata eſt. Immerito itaque a P. *Chriſtiano Lupo* vapulavit *Gerſonius*, & in illo tota Facultas Pariſienſis, cujus Sententia de Concilii vere Œcumenici ſuper ſummos Pontifices eminentia, cum *Cuniberti* Bambergenſis Clerici, & Antiſtitum, qui Schiſmati Henriciano adhærebant, errore commune nihil habet: immo illam Decretis Conciliorum Generalium Conſtantienſis & Baſileenſis a *Martino V.* & *Eugenio IV.* confirmatis niti, Pariſienſes Theologi propugnant.

Quis ſit ſenſus Canonum, qui rebus ſuis ſpoliatos judicari vetant ante reſtitutionem in integrum.

In eadem Synodo, Secta *Wecilonis* Archiepiſcopi Moguntini, Anathemate damnata eſt, qui aſſerebat, *Sæculares ſuis rebus expoliatos Eccleſiaſtico non ſubjacere Judicio, nec excommunicari poſſe pro ſuis exceſſibus: Quippe excommunicatos abſque Reconciliatione recipi poſſe contendebat:* ut teſtatur *Bertoldus*. Aliquo rationis fuco illita erat *Wecilonis* aſſertio, & *Symmachi* Papæ Decretis niti videbatur, in Quinta ſua Synodo ita ſtatuentis: *Nullos Epiſcopos ſuis rebus exſpoliatos, vel a Sedibus ſuis vi aut dolo, aut quocumque ingenio pulſos, ſicut & vos de nobis judicaſtis, aut Synodum tam Provincialem, quam Generalem poſſe convocari, aut in aliquo judicari, antequam cuncta, quæ eis ablata ſunt, legibus poteſtati eorum pacifice per omnia redintegrentur, decernimus.* Henricum Regem ſpoliatum judicaverat *Gregorius VII.* ideo *Wecilo*, & confœderati in Schiſmate Epiſcopi aſſerebant, eum ante omnia in Regnum reſtitui debuiſſe. Verum cum univerſalis eſſet *VVecilonis* propoſitio, & ad eos etiam extenderetur, qui ſervato juris ordine ſpoliati fuiſſent (quomodo præſumebatur ſpoliatus *Henricus*) ideo Synodus Quintilineburgenſis illam ceu hæreticam damnavit. Canones enim qui ſpoliatos, ante reſtitutionem in integrum, judicari vetant, intelliguntur de iis qui ſpoliati ſunt ſine vocatione & judicio. Vocatus autem fuerat *Henricus*; ſimoniæ, tyrannidis in Eccleſiam, & ſchiſmatis convictus; contumax damnatus fuerat: unde ipſi Canones minime ſuffragabantur. Hunc eſſe veterum Canonum ſenſum declaravit *Urbanus* II. in Concilio Claromontano, de quo *Goffridus* Vindocinenſis Abbas Epiſtola XXXIX. Libri II. ſcribit: *Novimus, qui præſentes eramus, Dominum Papam Urbanum in Arvernenſi Concilio ſuper hoc diffinitivam, & ab omnibus qui aderant, Epiſcopis & Abbatibus lau-*

datam

datam dediſſe Sententiam , ut quicumque ſine vocatione & judicio expoliarentur , etiam ſine vocatione & judicio inveſtirentur.

Wecilianæ Hæreſeos caput alterum , quo Excommunicationis Sententiam nihili faciendam eſſe docebat, cum nulla prætenditur, nec de abſolutione eſſe curandum, Synodus Quintilineburgenſis proſcripſit Canone 1. cujus hæc ſunt verba *: Statutum eſt, ut quicumque ab Epiſcopo ſuo , nec officio nec communione privato excommunicatus eſſet , etſi injuſte, nullatenus tamen reciperetur ad Communionem , niſi abſolutus Eccleſiaſtico more.*

SCHOLION I.

In hoc Articulo p. 432. Edit. primæ Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Venerabilis Gerſonius non aſſeruit Romani Pontificis perſonam vel Acta poſſe in quavis Synodo judicari, ſed tantum in Synodo Oecumenica, quæ eſt Sententia Facultatis Pariſienſis.*

R. Hæc mera quæſtio facti; Juris quæſtionem eo loci nullatenus attingo.

SCHOLION II.

In eodem Articulo, pag. 433. Edit. primæ, Religioſi Cenſores hanc velut meam Propoſitionem notant: *Hæc ſententia nititur Decretis Concilii Conſtantienſis & Baſileenſis, a Martino Quinto & Eugenio Quarto confirmatis.*

R. Innoxia Propoſitio. Non ita tamen ſcripſi: *Sed Facultatis Pariſienſis Sententia de Concilii vere Oecumenici ſuper Summos Pontifices eminentia, cum Cuniberti Bambergenſis Clerici, & Antiſtitum qui Schiſmati Henriciano adhærebant, errore commune nihil habet: Immo illam Decretis Conciliorum Generalium Conſtantienſis & Baſileenſis a Martino Quinto & Eugenio Quarto confirmatis niti, Pariſienſes Theologi propugnant.* Et hæc mera facti quæſtio eſt.

Nota.

Aptiori loco de Gerſonio verba faciam , nec ipſi deferendum videbitur , ubi Pontificem œcumenici Concilii judicio ſubjectum affirmat. Ibi etiam Conciliorum Conſtantienſis, & Baſileenſis decreta expendam.

ARTICULUS XVI.

Excommunicationem a Judice legitimo, ſervatis Juris Regulis latam , eſſe metuendam , eaque ligatum ad Communionem non eſſe recipiendum , niſi ſit abſolutus Eccleſiaſtico more , Synodus Quintilineburgenſis contra VVecelianos recte judicavit ac decrevit, ſecundum Gregorium VII.

Nicænis, aliarumque pene infinitarum Synodorum Canonibus nititur Synodi hujuſce Decretum, qui ab uno Epiſcopo excommunicatos , ab alio recipi tam ſevere prohibuerunt. Nititur Gelaſii Pontificis Maximi Decretis & doctrina , in Tomo *De Sententia Anathematis* , ubi docet abſolutionem Anathematis Imperiali Sententia fieri non poſſe, etiam ſi Epiſcoporum ſequatur aſſenſus. „ Chriſtus, *inquit*, ſic actio„ nibus propriis, dignitatibuſque diſtinctis officia poteſtatis utriuſque diſcrevit, ut & „ Chriſtiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro tem„ poralium curſu rerum Imperialibus diſpoſitionibus uterentur, quatenus ſpiritalis actio „ a carnalibus diſtaret incurſibus, & ideo militans Deo minime ſe negotiis ſæcula„ ribus implicaret: ac viciſſim non ille rebus divinis præſidere videretur, qui eſſet ne„ gotiis ſæcularibus implicatus . . . Quo manifeſtius approbatur Alexandrinum Petrum „ per Imperialem tantummodo Sententiam nullo modo potuiſſe prorſus abſolvi: ubi ſi

„ Pontificum quoque sociatur assensus, quærimus utrum præcesserit an fuerit subsecutus.
„ Si subsecutus est, nihilominus ad id reditur, ut absolutio sæculari Potestate præcepta, & principaliter inchoata, valere non possit, Pontificumque secutus assensus, adulationis potius fuerit, quam legitimæ sanctionis. Si præcessit, doceatur a quibus, & ubi ille sit gestus, si secundum Ecclesiæ Regulam celebratus, si paterna traditione profectus, si majorum more prolatus, si competenti examinatione depromptus ... Si ad Primam Sedem, cujus intererat Sententiæ, qua Petrus tenebatur obstrictus, secundum Ecclesiæ Regulas, est relatum. Si eadem, quæ ligavit, absolvit: Si illa, quæ ligaverat, non resolvente, immo etiam nesciente potuisset dissolvi. Si hæc gesta non sunt, quo more, quo ritu, Alexandrinus Petrus prætenditur absolutus, cum nec a Pontificibus legitime, & Ecclesiasticis Legibus fuerit expeditus: nec a sæculari Potestate potuerit præter Ecclesiæ tramitem prorsus absolvi?

Nititur idem Decretum auctoritate & doctrina *S. Gregorii Magni* Homilia XXVI. in Evangelia: *Sub magno*, inquit, *moderamine Pastores Ecclesiæ vel solvere studeant, vel ligare. Sed utrum iuste, an injuste obliget Pastor; Pastoris tamen Sententia gregi timenda est: ne is qui subest, & cum injuste forsitan ligatur, ipsam obligationis suæ Sententiam ex alia culpa mereatur. Pastor ergo vel absolvere indiscrete timeat, vel ligare. Hic autem, qui sub manu Pastoris est, ligari timeat vel injuste, nec Pastori sui judicium temere reprehendat; ne & si injuste ligatus est, ex ipsa tumidæ reprehensionis superbia, culpa, quæ non erat, fiat.*

Nititur auctoritate *Nicolai I.* Epistola X. ad Clerum Constantinopolitanum scripta, in qua de *Gregorio Syracusano* ita loquitur: *Ante audientiam, excommunicatus communicare, & vetita usurpare præsumpsit, & damnatus, de sacro ministerio, non solum aliquid, verum etiam multa juxta priorem consuetudinem tetigit: quod certe Gregorius agere omnino non debuit, etiam si nulla commissa existerent, pro quibus damnari potuisset. Quia Prælati Judicium semper inferioribus formidandum est, ne si ei non obedierint, licet ab eo fortassis injuste ligentur, ipsam obligationis suæ Sententiam ex alia culpa, id est, inobedientia mereantur.*

S. Gebhardus Salisburgensis Archiepiscopus in Epistola ad *Herimannum* Episcopum Metensem, eamdem doctrinam luculenter propugnat. *Nos igitur*, inquit, *& qui nostræ partis sunt, quibus etiam Ecclesiæ disciplina commissa est, ipsi Ecclesiæ in hoc satisfacimus; quia nihil docuimus, vel docemus, præter id quod didicimus. Si inquirimus, unde, a quibus didicerimus; certe multos & nequaquam obscuri nominis nostræ doctrinæ adstipulatores habemus. Apostoli nos docuerunt, Apostolorum Successores, Apostolicæ Sedis Pontifices. Præter illos, immo secundum illos, aliorum Patrum copiosa multitudo . . . Quorum Sanctionibus, non ignorantia, vel negligentia, sed studio reluctari, quid aliud est quam Spiritum qui per eos locutus est, blasphemare? Istis sine dubio, & nos nobis adversantur, quicumque ab excommunicatis, ante canonicam examinationem non abstinent, & non abstinendum docent. Talia enim prædictos Patres concordi & assidua prohibitione vetasse non solum hi sciunt, qui ex scriptis illorum acceperunt, verum etiam rudes & illiterati, qui etsi legem ignorant, tamen ea quæ legis sunt, ex inveterata, & numquam mutata consuetudine didicerunt.* S. Gebhardo consentit Bernaldus Constantiensis Presbyter in libro *De periculosa excommunicatorum communione vitanda*, quem ipsi dicavit; & quem cum aliis Monumentis edidit *Sebastianus Tengnagel*.

Synodi Quintilineburgensis de vitandis excommunicatis Decretum, & de ferenda humiliter excommunicatione ab iis, qui hoc vinculo sunt ligati, donec ab Ecclesia soluti sint *Paschalis II.* in prima sua Synodo confirmavit, hanc præscribens cunctis Fidelibus Professionem; *Anathematizo omnem hæresim, præcipue eam, quæ statum præsentis Ecclesiæ perturbat, quæ docet & adstruit Anathema contemnendum, & Ecclesiæ ligamenta spernenda esse.*

In hunc errorem impegit Leodiensis Ecclesiæ Schismaticus Clerus in Epistola adversus laudatum Pontificem scribens, „ Qui excommunicatur Spiritus Sancti Judicio, utique repellendus est a Dei domo: Quotiescumque autem aliquis excommunicatur, aut ex causæ aut ex personæ præjudicio, quis dicat hunc excommunicatum esse

„ Spi-

„ Spiritus Sancti Judicio? Dicitis cum Gregorio : Quoquo modo liget Pastor , timeat „ grex vinculum Pastoris, *Dicimus & nos cum Gregorio*: ligandi & solvendi potestate „ se privat, qui subjectos pro suo velle & non pro eorum merito ligat & solvit . „ Dicitis : Quoquo modo excommunicatus , si morte prævenitur, damnatur . Hic no- „ bis succurrit Romanæ Ecclesiæ Auctoritas: Gregorius enim scripto & facto auctori- „ zavit : quod potest Romanus Præsul absolvere excommunicatum injuste ab aliquo . „ Si hoc potest Romanus Præsul, quis neget etiam Deum posse absolvere , si quem „ Præsul Romanus injuste excommunicaverit ? Nemo enim lædi potest ab alio , nisi „ prius lædatur a semetipso.

Fatendum quidem est Deum absolvere quos Episcopus, vel Pontifex injusta excommunicatione ligat, neque quoad hoc caput falsa est Leodiensium doctrina , sed est *S. Hieronymi* verba Christi , *Quæcumque ligaveris* &c. explicantis : „ Istum locum , *inquit*, Episcopi & Presbyteri non intelligentes, aliquid sibi de Pharisæorum assumunt „ supercilio, ut vel damnent innocentes, vel solvere se noxios arbitrentur : cum apud „ Deum non sententia Sacerdotum , sed reorum vita quæratur.

Est *S. Gregorii* , Homilia 26. in Evangelia dicentis: „ Sæpe in solvendis ac ligan- „ dis subditis, suæ voluntatis motus, non autem causarum merita sequitur Pastor. Un- „ de fit ut ipse hac ligandi & solvendi potestate se privet , qui hanc pro suis volun- „ tatibus, & non pro subditorum moribus exercet. Sæpe fit ut erga quemlibet proxi- „ mum odio vel gratia moveatur Pastor. Judicare autem de subditis digne nequeunt , „ qui in subditorum causis sua vel odia, vel gratiam sequuntur. Unde recte per Pro- „ phetam dicitur : *Mortificabant animas quæ non moriuntur , & vivificabant animas quæ non vivunt*. „ Non morientem quippe mortificat , qui justum damnat & non vi- „ cturum vivificare nititur , qui reum a supplicio absolvere conatur „.

Est *S. Niconis* in Epistola ad *Enclistium* , scribentis . „ Scias autem pater, quod Di- „ vinæ Scripturæ cum divinis Canonibus definiunt , quod injustæ quæ imponuntur pu- „ nitiones , apud Deum non ligant etiamsi Pontifex eas imposuerit . Qui itaque in- „ considerata sententia & intemperante animo aliquem a Fidelibus separavit , eum non „ solum non attingit , sed in ejus etiam caput recurrit , sicut Sanctæ quoque Synodi „ pronuntiant . Sed illæ pœnæ ligant , quæ secundum Canones & Leges sunt imposi- „ tæ , non autem quæ secundum propriam voluntatem . Qui enim pœnam præter ra- „ tionem imponit, ipse est segregatus, & ipse debet eam pœnam observare , sicut & „ divini Canones decernunt. Deus eum , qui injuste alligatus est , defendit & ulci- „ scitur „.

Congruit hæc sententia Canoni *Si quis non* , qui ex *Origene* Homilia 14. in Leviticum, sumptus est & legitur Causa 24. Quæst. 3. „ Si quis non recto judicio eorum, „ qui præsunt Ecclesiæ , depellatur , & foras mittatur ; si ipse non ante exiit , hoc „ est, si non ita egit ut mereretur exire , nihil læditur in eo quod non recto judicio „ videtur ab hominibus expulsus . Et ita fit ut interdum ille qui foris mittitur, intus „ sit ; & ille foris, qui intus retineri videtur „.

Congruit Canoni *Illud plane* , qui contextus est ex variis *S. Augustini* locis & loco laudato Decreti legitur. „ Illud plane non temere dixerim , quod si quisquam Fidelium „ fuerit anathematizatus injuste , potius ei oberit qui facit, quam qui hanc patitur in- „ juriam . Spiritus enim Sanctus habitans in Sanctis , per quem quisque ligatur aut sol- „ vitur, immeritam nulli ingerit pœnam „.

Congruit *Innocentio III*. cap. *A Nobis* De Sententia Excommunicationis *ita decernenti*: „ Judicium Dei veritati , quæ non fallit , nec fallitur , semper innititur. Judi- „ cium autem Ecclesiæ nonnumquam opinionem sequitur quam & fallere sæpe contingit , „ & falli , propter quod contingit interdum , ut qui ligatus est apud Deum , apud Eccle- „ siam sit solutus ; & qui liber est apud Deum , Ecclesiastica sit Sententia innodatus .

Verum injusta etiam excommunicatio metuenda est , nec prius ad Communionem accedere debet vel admitti excommunicatus, quam Ecclesiæ Auctoritate vinculum illud solutum sit : quod *Weceliani* , & Leodienses non esse necessarium contendebant . Ipsis favere fortassis videbitur Canon , *Cui est* , quo *Gelasius* Papa sic decernit : *Cui est illata*

Sententia, si injusta est, tanto eam curare non debet, quanto apud Deum & Ecclesiam ejus neminem potest gravare iniqua Sententia. Ita ergo ea se non absolvi desideret, qua se nullatenus perspicit obligatum. At de excommunicatione palam injusta Canon laudatus intelligitur, quæ scilicet vel a Superiore non fertur, vel post appellationem legitimam, vel in eum qui graviter non peccavit, neque contumax est, nec servato Juris ordine. Qua de re audiendus est S. *Thomas* Quæst. XXII. Supplementi, Artic. IV. qui ex IV. Sententiarum, Distinct. XVIII. Quæst. II. sumptus est: „ Excommunicatio, *inquit*, potest dici injusta dupliciter. Uno modo ex parte excommunicantis, „ sicut cum ex odio, vel ex ira aliquis excommunicat; & tunc excommunicatio nihilominus habet effectum suum, quamvis ille, qui excommunicat, peccet: quia iste „ juste patitur, quamvis iste injuste faciat. Alio modo ex parte ipsius excommunicationis; vel quia causa excommunicationis est indebita, vel quia fertur sententia, juris ordine prætermisso; & tunc si sit talis error ex parte sententiæ, qui nullam esse „ faciat, non habet effectum, quia non est excommunicatio. Si autem talis error non „ annullet sententiam, habet effectum suum, & debet excommunicatus humiliter obedire, & erit ei ad meritum; vel absolutionem petere debet ab excommunicante, „ vel ad superiorem Judicem recurrere. Si autem contemneret, eo ipso mortaliter peccaret. *Sed absurdus error est*, Ut si quis excommunicatus, injuste se excommunicatum nudis tantum verbis asserit (*ut Henriciani asserebant*) excommunicatoris sententia protinus irrita judicetur. Si stabit hæc consequentia, jam a nullo excommunicato abstinendum, quia nullus eorum se juste judicatum esse fatetur. Sed non est „ æqua partitio, ut ita subjecti audiantur, quatenus Prælati inauditi præjudicium „ patiantur: " *inquit* S. Gebhardus Salisburgensis Episcop. in Epistola ad *Herimannum* „ Metensem Episcopum a *Sebastiano Tengnagel* cum aliis Monumentis, antiquis edita.

ARTICULUS XVII.

Gregorium VII. morti proximum Sententiam in Henricum Regem latam rescidisse, ipsumque absolvisse, falso scripsit Sigebertus.

DE *Gregorii VII.* obitu ad annum 1085. ita scri bit Sigebertus: *Hildebrandus Papa, qui & Gregorio VII. apud Salernum exulans moritur. De hoc ita scriptum reperi: Volumus vos scire, qui Ecclesiasticæ curæ soliciti estis, quod Dominus Apostolicus Hildebrandus, qui & Gregorius, nunc in extremis positus, ad se vocavit unum de duodecim Cardinalibus, quem multum diligebat præ cæteris, & confessus est Deo, & Sancti Petro, & toti Ecclesiæ, se valde peccasse in Pastorali cura, quæ ei ad regendum commissa erat, & suadente diabolo contra humanum genus odium & iram concitasse. Postea vero sententiam quæ in orbe terrarum effusa est, pro augmento Christianitatis cœpisse dicebat. Tunc demum misit prædictum Confessorem ad Imperatorem, & ad totam Ecclesiam, ut optaret illi Indulgentiam, quia finem vitæ suæ aspiciebat, & tacito induebat se Angelica veste; & dimisit ac dissolvit vincula omnium bannorum suorum Imperatori, & omni populo Christiano, vivis & defunctis, Clericis & Laicis, & jussit suos abire de domo Teoderici, & amicos Imperatoris abscondere.*

Sed graviorum & coævorum etiam Auctorum testimonio refellitur *Sigebertus*. Primo *Paulus Benriedensis* in Vita *Gregorii VII.* a *P. Gretsero S. J.* edita, ubi de ejus obitu agens ita scribit: *Interea Pontifex Beatus Gregorius, super his, quos excommunicarat, requisitus, si quam dispensationem facere vellet, respondit: Præter Henricum Regem dictum, & Guibertum Apostolicæ Sedis invasorem, & omnes illas principales personas, quæ aut consilio, aut auxilio favent nequitiæ, vel impietati illorum omnes absolvo & benedico, quicumque me hanc habere specialem potestatem in vice Apostolorum Petri & Pauli credunt indubitanter..... Ubi vero in extremo positus erat, ultima verba ejus hæc fuerunt: Dilexi justitiam, & odi iniquitatem, propterea morior in exilio.*

Secundo, Pœnitentiarius S. *Anselmi Lucensis* in ejus Vita, ubi de sancto ejus obitu agit, diserte refellit *Sigebertum*. Sanctum quippe *Anselmum* cum *Gregorio VII.* comparans.

parans ita scribit: *Testamentum non fecit, quia unde faceret, non habuit, imitatus etiam in hoc Magistrum, quem pauperem, & in exilio novimus defunctum: Qui etiam in extremis suis, sicut ab ipsius Capellanis didicimus religiosis:* Post omnia, *inquit*, dilexi justitiam, & odio habui iniquitatem, idcirco morior in exilio. *Equidem quod in Vita sua Magister & Discipulus docuerunt, hoc & in morte qua si testamento confirmaverunt. Ille, quos obedientes sibi vivens adhuc benedixit, moriens quoque Domino precibus commendavit. Henricianos vero penitus penitusque, nisi post magnam demum pœnitentiam & conversionem reprobavit. Hic præsentibus nobis in verbo Domini præcepit, ut in fide ac doctrina Beatissimi Papæ Gregorii permaneamus.*

Tertio, *Hugo* Flaviniacensis Abbas, in Chronico Virdunensi, *Gregorii VII.* obitum his verbis commemorat: *Sciens ergo imminere diem vocationis suæ, longe ante convocatis Cardinalibus, Episcopis, & cæteris concaptivis, diem obitus sui prædixit, consummatisque omnibus Ecclesiasticæ institutionis Officiis 15. Kalendas Junii prædictos Fratres sub districti judicii interminatione, & sanctæ obedientiæ præcepto constrinxit, ut si qua in se corrigenda deprehendissent, nullatenus tacere præsumerent. Quibus collaudantibus & vitæ conversationem, & disciplinam doctrinæ sanctæ morumque institutionem, & secundum scientiam sancti zeli fervorem, compulit eos Apostolica Auctoritate sigillatim sibi dexteras dare, promittentes quod hæreticum illum invasorem sanctæ & Apostolicæ Ecclesiæ numquam reciperent, nisi forte canonice resipiscens, puram Confessionem Cardinalibus Episcopis offerret, nudatus omni Ecclesiastici Ordinis dignitate: contestans, & affirmans, omnes simul in perpetuum condemnandos, quicumque communi care præsumpsissent Henrico Archipiratæ, usurpatori Imperii, nisi deposita dignitate Regni, secundum præceptum eorum pœnitentiam ageret .... Et sic spiritum Creatori tradens anno ab Incarnatione Domini* 185. *obiit Martyr & Confessor.*

SCHOLION.

Quæ in hac Dissertatione passim ad Gregorii VII. sanctitatem contrà Schismaticos vindicandam protuli Articulo præsertim XII. si *Bollandi* Continuatores animo sedato, & a præjudiciis libero expendissent, æquius de me doctrinaque mea judicium tulissent, nec mihi gratis insultassent, in Commentario prævio ad Acta Sancti Gregorii VII. ad diem XXV. Maji §. 1. col. 2. Me *Professionis oblitum meæ* dicunt, ubi de Gregorio VII. egi inter Selecta Historiæ Ecclesiasticæ Capita, Sæculi XI. P. III. (partem secundam indicare debuissent) Cur vero? Quia Facultatis Theologicæ Parisiensis, & Ecclesiæ Gallicanæ doctrinam de suprema & a nemine homine, sed a solo Deo dependente Regum auctoritate in ista Dissertatione propugnavi. Verum si consideratius ea quæ scripsi prependissent, me reverentiæ Sedi Apostolicæ, & venerationi Gregorii dignitati & sanctitati debitæ non defuisse intellexissent. Quid enim colligi potest ex eo quod scripsi & probavi, *Gregorium VII. Romanorum Pontificum primum sibi exauctorandorum Regum potestatem tribuisse contra Patrum doctrinam, immo contra verbum Di*: nisi Sanctum illum Pontificem errasse ut Doctorem privatum, & in re quidem ad Fidem non pertinente? Non enim definivit & credendum Fidelibus proposuit, Reges & Principes supremos a Romano Pontifice, aut ab Ecclesia Regnis suis ac ditionibus privari posse. Sic autem posse errare Pontificem, Bellarminus ipse Cardinalis fatetur. Idem fatetur Auctor libri cui titulus est *Gallia Vindicata*, Romæ tanto plausu excepti, Dissertatione III. §. 1. pag. 42. *Dicimus*, inquit, *non omnia Pontificum Scripta ad oracula & dogmata pertinere, sed ea solum quæ ut Pontifices ac Ecclesiæ Magistri, atque e Cathedra pronuntiant, hoc est, cum rebus mature discussis causam aliquam definiunt, jubentque definita pro fidei veritatibus haberi, eosque qui secus credunt haberi pro hæreticis volunt*. At Gregorius VII. non definivit Romanos Pontifices habere potestatem indirectam in temporalia Regum, nec jussit opinionem illam suam pro fidei veritate haberi; nec eos qui secus crederent, habendos esse pro hæreticis declaravit: igitur quod sensit, scripsit & pronuntiavit de hac Questione, non pronuntiavit ex Cathedra. *Pontifices* autem cum *ex Cathedra*, modo exposito, non pronuntiant, *falli posse*, *commu-*

nique mortalium conditioni erroribus obnoxiæ subjacere, ultro concedit Auctor ille Anonymus tum in *Gallia Vindicata*, tum in *Regali Sacerdotio*, quem librum ut suum agnoscit: Denique sanctissimos & prudentissimos Pontifices ut homines & doctores privatos falli posse, ut mirum non sit Gregorium VII. in ea, de qua agitur, Quæstione deceptum, discere potuissent Bollandi Continuatores ex Sancto Gregorio Magno libro 1. Dialogorum, col. 21. ubi Petro dicenti, *Miror valde quod de tali viro subripi Pontifici tanto potuerit*, respondet Sanctus Gregorius: *Quid miraris, Petre, quia fallimur, qui homines sumus? An mente excidit, quod David qui Prophetiæ spiritum habere consueverat, contra innocentem Jonathæ filium sententiam dedit, cum verba pueri mentientis audivit? Quid ergo mirum si ore mentientium aliquando in aliud ducimur qui Prophetæ non sumus? Multum vero est, quod uniuscujusque Præsulis mentem curarum densitas vastat. Cumque animus dividitur ad multa, fit minor ad singula: tantoque ei in unaqualibet re subripitur, quanto latius in multis occupatur*. Quod autem spectat Sacræ Facultatis Parisiensis & Ecclesiæ Gallicanæ doctrinam contra indirectam potestatem in temporalia Regum, quam ex Gregorii VII. facto & opinione plerique Italiæ & aliarum gentium Theologi Summo Pontifici tribuunt, nihil scripsi, quod non sit ex ejusdem facultatis & Ecclesiæ Gallicanæ sententia; quæ cum a Romana Ecclesia nusquam damnata sit, me propterea lacessere non debuerunt, mihique maledicere viri qui pietatem profitentur. Audiant eo de argumento differentem *M. Franciscum Feu* Doctorem Sorbonicum, & Parochiæ SS. Gervasii & Protasii in Regia Urbe Rectorem, in Tractatu *de Legibus* nuper edito, Quæst. 4. Artic. 4. R. (inquit) *Hanc abdicationem Gregorio adscribendam esse, non Ecclesiæ, quæ in omnibus orbis Christiani partibus in Officiis publicis ita professa est a quarto sæculo:* „ Non eripit mortalia, qui Regna dat „ cœlestia. *Ideoque in hanc Pontificis & Romanarum Synodorum sententiam, ut adversus rem anterioribus sæculis penitus inauditam reclamarunt utique tum privati, tum & Ecclesiæ. Illud enim Gregorii factum ut sibi exosum testificari non dubitarunt quotquot tunc temporis florebant Principes, ut referunt Auctores Anonymi duo coætanei, quorum alter Francicam historiam deducit ad annum millesimum centesimum decimum, & testatur in Synodo Romana Sententiæ Gregorii adversus Principes latæ reluctatos fuisse omnes ferme Episcopos. Ejuscemodi factum improbarunt quoque viri non mediocri doctrina & pietate commendabiles, ut Abbas Cassinensis in Italia, & in Francia Hugo Cluniacensis, Suggerius Abbas Sancti Dionysii, & alii. Uno verbo universalem hanc fuisse Latinorum reclamationem palam est vel ex ipso Gregorii VII. testimonio, qui Epist. 3. libri 7. ita scribit:* „ Quotquot Latini sunt, omnes causam Henrici, præter admodum paucos, laudant ac defendunt, & duritiæ ac impietatis circa ipsum me redarguunt... *Expertus est hoc in negotio, quod frequentius contingere posse non diffitetur, lib. 5. Epist. 31. ad Hugonem Episcopum:* „ Multa, *inquit*, subripi possunt nimis ad „ singula intentis, utpote divisis ad plurima & intentis ad maxima, quibus vehementer arctamur. *Et licet nihil sibi temere hac in causa tunc temporis excidisse censeret; in hac sua tamen propugnanda sententia non constitit: Sic enim loquitur in eadem Epistola:* „ In hac causa, quod minime recordamur, si quid forte subreptum fuit, „ optat magis animus corrigere, quam ab æquitate & rationis tramite deviare, vel aliis „ corrigenda relinquere. *Hinc post electum a Saxonibus in Imperatorem Rodulfum, Bernardo Sedis suæ in Germania Legato jussit anno 1077. ut Regem utrumque, Rodulphum scilicet & Henricum conveniret, commonefaceretque ad Christiani sanguinis imminentem declinandam effusionem, velle Pontificem in Concilio judicare, cuinam Regia Dignitas competeret. Ex quibus hæc consectaria sunt. Primo ipsi Gregorio non constare, an jure abdicatus fuisset Henricus, gravemque aliquam de illa abdicatione dubitandi superesse rationem, rei scilicet novitatem. Secundo jure Regio Henricum revera non excidisse; cum ex illa Gregorii ad Bernardum Legatum Epistola, lis adhuc esset sub Judice; & Henricum ut Regem conveniri jusserit, & ad pacifici judicii tribunal hortationibus curaverit adduci.* Hæc Vir doctissimus.

ANIMADVERSIONES in illam, quam habet P. Natalis art. 9. propositionem: *Gregorius VII. Romanorum primus Pontificum sibi Regum exauctorandorum tribuit potestatem contra Patrum doctrinam, immo contra Verbum Dei &c.*

CUM Clerus Gallicanus an. 1682. eam etiam promulgaverit propositionem, qua asserebatur neque directe, neque indirecte auctoritate Ecclesiæ posse Principes deponi, subditosque a fidelitatis sacramento solvi; atque hanc sententiam non solum esse necessariam publicæ tranquillitati, sed consonam Verbo Dei, Patrum Traditioni, Sanctorumque exemplis, varii pro utraque parte Tractatus prodiere, quibus alii præfatam potestatem Ecclesiæ concedendam dixere, alii omnino negandam mordicus propugnarunt: Ita autem negans opinio, quorumdam animis insedit, ut Episcopus Tornacensis in Epistola ad Martinum Steyaertium, Facultatis Lovaniensis Doctorem, non veritus sit dicere, quamquam audacissime, S. Gregorium VII. quia indirectam in temporalia Principum auctoritatem non desiit exercere, *tam ambitiosa sui Apostolatus opinione elatum fuisse, ut omnia sacra profanaque suis pedibus subjecta voluerit; enormem Monarchiam supra Christi institutionem de repente sibi arrogasse; periculosum, immo & perniciosum errorem adversus sensum S. Scripturæ, ac SS. PP. divulgasse*. Ita irreverenter de S. Gregorio VII. sane Natalis non scripsit. Momenta, quibus negans opinio fulcitur, expendit & urget idem Natalis. Ego vero cujuscumque jura intacta relinquendo, quædam afferam quæ apud sapientes Criticos nulli dubio sunt obnoxia: atque ex iis ostendere intelligo immerito Natalem gravissima censura contrariam opinionem inurere. Ne vero ex vocum obscuritate possit quis ignorare qua de re in his Animadversionibus agatur, operæ pretium est hic adnotare eam appellari potestatem directam in temporalia, quæ ad ea regenda est primitus instituta. Indirecta vero ex sua natura temporalia non respicit; &, si ad ea quandoque extenditur, id ei tribuendam dicunt, quando usus talis potestatis ad spiritualium tuitionem est necessarius. Ita indirecte diceretur Pontifex potestatem in temporalia exercere, quoties ob necessitatem fidei tuendæ, alia via eidem resistendi occurreret, subditos a sacramento fidelitatis solveret.

§. I.

Directa in temporalia Principum potestas non est Romano Pontifici adjudicanda. Dum vero hanc excludunt PP. non sequitur necesse esse dicere, & indirectam rejicere.

DIrectam in temporalia Principum potestatem abs dubio a Pontifice illa excludunt, quæ utrique potestati, spirituali nempe & temporali diversos esse constitutos fines ostendunt. Celebris est Epistola Sancti Gelasii ad Anastasium Augustum, qui etiam Ecclesiastica ad se trahere conabatur: *Duo sunt*, ait, *Imperator Auguste, quibus principaliter mundus hic regitur, sacerdotalis auctoritas, & regalis potestas, utraque principalis, suprema utraque, neque in officio suo alteri obnoxia est*. Subdit postea quod sicut ipse Anastasius in rebus spiritualibus Ecclesiæ Præsulibus colla submittebat, ita in temporalibus ipsi obsequebantur religionis Antistites; ac Christum ita utriusque potestatis officia discrevisse, ut militans Deo minime se sæcularibus implicaret, ac vicissim ille rebus divinis præsidere non deberet, qui esset negotiis sæcularibus implicatus. De earumdem potestatum discretione non semel alii Pontifices Imperatores Monitos voluere; & ita Nicolaus I. *Ep.* 8. ad Michaelem Imperatorem spiritualem potestatem & temporalem a Deo discretam fuisse fatetur, nec Imperatorem, jura Pontificatus arripere, vel Pontificem Imperatoris jura usurpare debere. Stephanus VI. *Epist. ad Basilium Imperatorem* ipsi tantum demandatam mundanarum & civilium rerum curam commemorat, gregis vero curam tanto præstantiorem, quanto quæ in terris sunt, distant a cœlo, sibi tantum commissam. Gregorius II. Leonem Isauricum Imperatorem objurgans, quia spiritualia invaderet, ita ipsum alloquitur Epistola ad eumdem, quæ habetur ante acta septimæ Synodi. *Quemadmodum Pontifex introspiciendi in palatium pote-*

ſtatem non habet, ac dignitates regias deferendi, ſic nec Imperator in Eccleſiam introſpiciendi, & electiones in Clero peragendi. Idem innuit Alexander III. relatus *cap. 8. de appellat. & cap. 7. qui filii ſint legitimi.* Atque ita re vera rectus ordo expoſcebat; neque etenim ut par erat, Eccleſiæ gubernio potuiſſet Pontifex invigilare, ſi ad temporalia univerſi orbis regenda incumbere debuiſſet: & præterea qui omnium Patris & Paſtoris officium exercere debebat, removendus erat ab illis continuis ſimultatibus, quas cum Principibus ratione temporalium habuiſſet, non abſque grandi ſpiritualis regiminis præjudicio.

Cum ergo Romani Pontifices directam in temporalia exercere non poſſint poteſtatem, nec ad regenda Imperia Regnaque fuerint a Chriſto deſtinati, ipſi faſſi ſunt ſibi non ineſſe in Reges temporalem poteſtatem, ut habet Innocentius III. *cap. per venerabilem qui filii ſint legitimi, & cap. novit de Judic.* Ex hoc vero ſequitur, quod cum poteſtatis denominatio ex ea, quæ ex proprii officii exercitio per ſe conſurgit, deſumatur, ſeu ex iis quæ plerumque, non vero quæ raro accidunt, ut ex *leg. 3. & 4. ff. de leg.* non attendendo quæ ſit poteſtas extraordinaria, indirecta, ſeu ſubſidiaria; hinc recte abſolute dicitur Pontificem in Reges ac regna temporalem non habere poteſtatem. Hanc ob rationem Innocentius III. hujuſmodi poteſtate ſe exutum dixit, quamvis indirectam exercere non ceſſaverit, ut jam dictum eſt, iterumque infra adnotabitur.

Ex hoc autem nequaquam adverſari menti, ac Traditioni SS. PP. dicunt, ſi indirecta in temporalia poteſtas Romano Pontifici adſcribatur. Bene conciliari poteſt hoc quod eſt Pontificis non eſſe inſpicere in Palatium, ac regias dignitates deferre, ſeu ſæcularibus ſe immiſcere, & nihilominus indirecte & per accidens, dum nempe prorſus ita ſit neceſſarium ad ſpirituale gubernium, in hujuſmodi ſe intromittere. Dum ergo primum aſſerunt PP. ac Romani Pontifices fatentur, neceſſe non eſt exinde inferre indirectæ in temporalia poteſtati refragari. Ita, ut prænotavi, Innocentius III. temporalem in Reges poteſtatem ſe non habere aſſeruit, & tamen indirectam & ſubſidiariam exercuit. S. Bernardus etiam *lib. 1. de conſider. ad Eugenium cap. 6.* conſiderat nullum Apoſtolorum temporalium Judicem ſediſſe; indignum eſſe Viri Apoſtolici de terrenis judicare, cum judicium in majora debeant exercere; claves ad ſpiritualia dirigenda collatas fuiſſe; terrena Principibus dimittenda; ac alienos fines invadere Eccleſiæ Præſulem, dum de iis velit cognoſcere. Ita abſolute poteſtatem in temporalia Pontifici adimit. Statim nihilominus eamdem poteſtatem in eo agnoſcit, *ubi neceſſitas exigit*, atque ita ſubdit: *Sed aliud eſt incidenter excurrere in iſta, cauſa quidem urgente, aliud ultro incumbere iſtis, tam quam magnis, digniſque tali & talium intentione rebus &c.* Eadem fere habet *lib. 4. cap. 3.* ubi Romanum Pontificem tamquam Petri Succeſſorem ad officium Paſtoris aſſumptum dicit, ad evangelizandum, & paſcendum, non ad uſurpandum gladium, quem in vaginam ponendum Chriſtus Petro mandavit. Verum poſtea hæc habet: *Quid Tu denuo uſurpare gladium tentes, quem ſemel juſſus es ponere in vaginam? quem tamen, qui tuum negat, non ſatis mihi videtur attendere Verbum Domini dicentis ſic: Converte gladium tuum in vaginam. Tuus ergo & ipſe, tuo forſitan nutu, etſi non tua manu evaginandus, uterque ergo Eccleſiæ, & ſpiritualis ſcilicet gladius & materialis; ſed hic quidem pro Eccleſia, ille vero & ab Eccleſia exerendus eſt. Ille Sacerdotis, hic militis manu, ſed ſane ad nutum Sacerdotis, & juſſum Imperatoris.*

En quod ubi PP. Pontifici in temporalia collatam poteſtatem negant, de ordinaria ſunt intelligendi. Non eſt ergo Verbo Dei tradito contrarium, dum extraordinaria & indirecta eidem aſſeratur.

§. II.

Referuntur quæ reſpondent illis Sacræ Scripturæ textibus, quæ videntur removere a Pontifice quamcumque poteſtatem in temporalia Principum.

REmotam prorſus a ſe voluiſſe Chriſtus videtur, & minime proinde conceſſam ſuis Vicariis civilium ac temporalium poteſtatem, quia Jo. 18. dixit: *Regnum meum non*

non est de hoc mundo. At hunc textum ita explicant cum Petro Bertrando Episcopo Edunensi, qui coram Philippo IV. an. 1329. libertates Ecclesiæ Gallicanæ propugnavit, ut nullatenus indirectam in temporalia potestatem excludat: *Ad tertiam rationem*, ait de orig. jurisd. q. 3. *de Christo, qui abjecit a se, ut dicunt, omnem jurisdictionem temporalem, dicendum est quod qui dicit Christum non habuisse omnem potestatem sæcularem seu temporalem, contradicit ejus verbo, Matth. ult. Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra. Et Apocal.* 1. *dicitur: Princeps Regum terræ. Verumtamen quia principaliter venerat nos redimere & salvare, quasi omnes actus ejus versabantur circa eruditionem nostram, & pauci aut nulli circa exercitium cujuscumque jurisdictionis, non quod utramque potestatem non haberet, sed ut saluti nostræ totaliter impenderet, sicut dicit Jo.* 3. *Non enim misit Deus Filium suum in mundum ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum. Expleto autem sacramento nostræ salutis per mortem Christi, & ejus resurrectionem, Christus commisit Petro regimen Ecclesiæ tantum, quantum necessarium erat & expediebat cum regimine Ecclesiæ. Et quia utraque potestas temporalis, & spiritualis est ad hoc necessaria, ideo utramque potestatem commisit Petro.* Inhærendo igitur huic explicationi, dum Christus respondit Pilato: *Regnum meum non est de hoc mundo*, intelligere voluit se non esse Regem, quales illi fuerant, qui antea regendo populum Judæorum, omnia sæcularis Principis munera impleverant; de hoc etenim Pilatus illum interrogaverat. Per hoc autem non apparet intelligere voluisse omni etiam carere temporali potestate, & præcipue quæ ad spiritualia refertur, uti se habet indirecta in temporalia potestas; tunc etenim qui eam exercet, non ad instar Regum regnis potitur ac subditis imperat, sed officio fungitur supremi in Ecclesia Pastoris. Hinc putant neque Bossuet *p.* 2. *l.* 5. *cap.* 18. ex hoc textu valide arguere ad præfatam indirectam potestatem eliminandam. Verum quidem est Christum significare voluisse, sui muneris non fuisse temporalia regna assequi, ac regere; ac proinde non debuisse alios metuere a Solio esse exturbandos. At sicut ad regenda ac stabilienda spiritualia venerat, ac eadem potestate suos Vicarios præditos voluit, sufficit, ajunt, intelligere venisse ad spiritualia gubernanda, ut necessario intelligatur usum indirectæ potestatis in temporalia Romanis Pontificibus reliquisse; neque etenim satis spiritualibus consuluisse judicant, quoties absque indirectæ illius potestatis usu spiritualia corruerent, & nihilominus illius exercendæ auctoritate Pontifices non potirentur.

Ex his, velit nolitque Bossuet, aperte constat abs re *cap.* 20. ad omnem prorsus potestatem in temporalia eliminandam illam Christi responsionem in medium afferre, qua *Luc.* 12. uni ab ipso exposcenti, ut compelleret fratrem suum ad secum hæreditatem dividendam ait: *Quis me constituit Judicem super vos?* Sane Christus non venerat ad dirimendas lites, quæ circa temporalia inter Judæos agitabantur; unde incongruam petitionem refellit dicendo, se non constitutum fuisse ipsorum Judicem. Verum indirectæ in temporalia potestatis Assertoribus satis est si dicatur Christum ad regenda spiritualia venisse, eorumque regimen suis Vicariis demandasse.

Alterum urgent Evangelii locum ad omnem a Pontifice in temporalia potestatem excludendam, quod scilicet Christus Matt. 22. dixerit: *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari &c.* His verbis cum docuerit Christus etiam Principibus idololatris improbisque obedientiam, ac tributa præstanda, videtur satis ostendisse non esse a spirituali potestate Imperia ac regna perturbanda.

Verum dicunt nil aliud Christum ita respondendo ostendere voluisse, quam non esse obedientiam denegandam, & censum esse persolvendum Principibus etsi gentilibus &c. Cum igitur discipuli Pharisæorum ac Herodiani putarent non convenire populo Dei extraneis subjici Principibus, ac præjudicium ipsorum libertati irrogari censum persolvendo; ideo an id liceret, expostulant: *Licetne censum dare Cæsari, an non?* & Christus solvendum respondit. Nil proinde putant ex hoc textu inferendum, nisi quod Judæi non poterant se subducere a persolvendis Cæsari tributis, sed hoc sub lite non est, sed solum an dum Princeps hæresim profiteretur, vel Religionem subverteret, posset Christi in terris Vicarius hujusmodi subversioni se opponere, subditos a fidelitatis sacramento absolvendo, dum alia desint media, quibus Religionis subversio impediatur.

Simi-

Similem afferunt responsionem, dum objiciunt adversus indirectam Pontificis potestatem illa Apostoli verba ep. ad Tit. c. 1. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi a Deo*. Dicunt igitur ita imperasse Apostolum, quia apud multos prævaluerat Judæ Galilæi error, quo asserebatur Romano Imperatori non esse parendum, nec censum tribuendum, unumque Judæorum Dominum esse Deum: *Quod quidem præceptum*, ait S. Hieronymus in cap. 1. ep. ad Tit. *puto editum, quia Judæ Galilæi per illud tempus dogma adhuc vigebat, & habebat plurimos Sectarios... Qui inter cætera quasi probabile proferebat ex lege nullum deberi Dominum, nisi solum Deum vocari; & eos qui ad templum decimas deferrent, Cæsari tributa non reddere. Quæ hæresis in tantum creverat, ut etiam Pharisæorum & multam partem populi conturbaret*. Ubi vero Reges Religionem subverterent, debere Romanum Pontificem eis obsistere, neque Apostoli præcepto præpediri, observant significasse Symmachum Papam, ita ad Anastasium Imperatorem scribendo: *Fortassis dicturus es scriptum esse: Omni potestati nos subditos esse debere. Nos quidem potestates humanas suo loco suscipimus, donec contra Deum suas non erigunt voluntates. Cæterum si omnis potestas a Deo est, magis ergo quæ rebus est præstituta divinis. Defer Deo in nobis, & nos deferemus Deo in te. Cæterum si tu Deo non deferas, non potes ejus uti privilegio, cujus jura contemnis*. Sed & hoc idem ab Apostolo ibidem traditum judicant, nam ut ostenderet obedientiam sublimioribus potestatibus esse exhibendam, hanc reddidit rationem: *Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem, bonum fac, & habebis laudem ex illa. Dei enim minister est tibi in bonum*. Si ergo talis sit Princeps ut sit timori *boni operis, non mali*; si ejus potestas bonum facienti sit pertimescenda; si ex ejus nequitia potius fit diaboli minister, cessat Apostoli ratio, qua Principibus obsequendum pronunciat.

Ita explicatis illis S. Scripturæ textibus, ex quibus videbatur indirectæ potestatis in temporalia potestas a Verbo Dei scripto aliena, si Ecclesiæ concedatur, addunt Apostolum Ecclesiæ Ministros auctoritate temporalia regendi præditos agnovisse, ubi ita bonum fidei exposceret. Proferunt ergo ipsius verba ex 1. *ad Cor. 6.* excerpta, ubi ita habet: *Audet aliquis vestrum habens negotium adversus alterum judicari apud iniquos, & non apud sanctos: an nescitis quoniam sancti de hoc mundo judicabunt? & si in vobis judicabitur mundus, indigni estis qui de minimis judicetis? nescitis quoniam Angelos judicabimus, quanto magis sæcularia?* Cum Corinthii in periculo fidei amittendæ versarentur ob frequens commercium cum infidelibus, Apostolus eos monet inesse etiam Ecclesiæ ministris potestatem de temporalibus judicandi, argumento desumpto a majori ad minus per illa verba: *Nescitis quoniam Angelos judicabimus, quanto magis sæcularia?* Quasi diceret, ut ibidem explicat S. Thomas: *Qui idoneus est ad majora, multo magis erit idoneus ad minora*. Unde ex præfata Apostoli auctoritate S. Gregorius 2. *p. Past. c. 7.* agnoscit Ecclesiæ Pastoribus potestatem in temporalia traditam fuisse, quamvis ab ea optet abstinere, ne a spiritualibus distrahantur. Et S. Bernardus supra citatus l. 1. de Consid. cap. 6. ita ait: „ Mihi videtur bonus æstimator rerum, qui indignum putat Apostolis, seu Apostolicis viris non judicare de talibus (*causis temporalibus*) quibus datum est judicium in majora. Quidni contemnant de terrenis possessiunculis hominum judicare, qui & Angelos judicabunt? Habent hæc infirma & terrena judices suos, reges, principes terræ: quid fines alienos invaditis? quid falcem vestram in alienam messem extenditis? non quia indigni vos, sed quia indignum vobis talibus insistere quippe potioribus occupatis. Denique ubi necessitas, audi quid sentiat non ego, sed Apostolus; Si enim in vobis judicabitur hic mundus, indigni estis qui de minimis judicetis? „ Ubi ergo necessitas exposcat, agnovit S. Bernardus potestatem a Christo collatam, ut rite spiritualia ordinentur, sæcularia etiam respicere valere, utpote quia tunc ad hæc non extenditur nisi ad spiritualium rerum præjudicium amovendum.

S. Bernardi verba expendens Bossuet *in Defens. declarat. p. 2. l. 7. c. 4. & 16.* totus est in considerando Mellifluum Doctorem ad Eugenium scripsisse Apostolicam dedecere Dignitatem, si se temporalibus immisceat, alienæ jurisdictionis ita agendo fines inva-

invadere, & claves Apostolis collatas ad sola cœlestia moderanda. Vera sunt quæ hucusque afferuntur. At negat fortasse Bernardus necessitate cogente posse detemporalibus judicare? Negat posse spiritualem potestatem, *incidenter*, ut §. superiore notatum est, nempe *per accidens*, in temporalibus se immiscere? Si ita potest, dum ita necesse sit ad spiritualia rite regenda, quid putandum sensisset de eadem, dum ab ea potestate abstinendo de totius Regni Fide actum esset? Potest ergo ex D. Bernardo potestas spiritalis *incidenter*, *indirecte*, *per accidens* de temporalibus judicare, unde verum non est numquam posse extra spiritualia se extendere. Et si ita non sensisset Bernardus, nullo pacto etiam dicere potuisset, gladium temporalem esse Pontificis, ipsius nutu ab Imperatore evaginandum.

Ex hucusque dictis verbo Dei scripto non adversari indirectam Pontificis in temporalia potestatem contendunt; nam nihil ex S. Scriptura opponitur, quod vere ad eam excludendam urgeat, ac rationabiles non habeat explicationes. Quis ulterius dicat S. Scripturam rejicere, quod tot Catholici Scriptores nullatenus eidem adversari observarunt?

§. III.

Romani Pontifices, ac ipsa œcumenica Concilia indirectam in temporalia potestatem ad praxim redegerunt; quapropter credere non est eamdem potestatem Verbo Dei Scripto & Tradito opponi.

PRimo referunt S. Gregorium M. qui morem gerendo Brunechildi Reginæ, & Theodorico ipsius nepoti, pluribus privilegiis Xenodochium ab ipsis fundatum communivit, & ne aliquis ea infringere auderet, has pœnas in eorumdem violatores constituit. *Si quis*, ait l. 11. ep. 10. *vero Regum, Sacerdotum, Judicum, personarumque sæcularium hanc constitutionis nostræ paginam agnoscens, contra eam venire tentaverit, potestatis, honorisque sui dignitate careat.* En etiam adversus Reges temporalibus pœnis animadvertisset, si concessa ab ipso privilegia temerassent. Launojus, ac Maimburgus hanc aliasque similes Epistolas S. Gregorio suppositas scripsere, vel saltem fuisse interpolatas. Ne tamen iis adhæream hoc unum mihi satis est, quod ab undecim ferme sæculis præfatam epistolam aliasque similia continentes, nemo a S. Gregorio ablegavit; ac proinde & nuperi Gallicanorum monumentorum Collectores, ut S. Gregorii genuinas exscripsere, inter quos Andreas Duchesne *Hist. Franc. t.* 1. & Jacobus Sirmondus *Conc. Gall. t.* 1. Vidit & Natalis in superiori secunda dissertatione *art.* 10. Launojum non satis se ab hac auctoritate expedire; unde ipse fatetur quidem Sanctum Gregorium ea scripsisse, sed necesse non fore ita ipsius verba intelligere, ut sint imperantis, judicantis & decernentis, cum potuerint esse execrantis: quam Natalis responsionem sua probabilitate gaudere fatendum esset, ni Gregorius etiam de temporalibus disponendis auctoritate potiri ratione peccati aliisque de causis sensisset. Id ostendit, dum Mediolanensibus indulsit, quod extincta Regum Longobardorum stirpe ipsorum civitatis Antistites una cum provincialium Episcoporum Concilio in Regem, quem vellent, eligerent; cujus rei testis sunt Sigonius *de Reg. Ital. ad an.* 601. & Spondanus *ad an.* 600.

Deinde afferunt Pippinum ad Francorum Regnum evectum fuisse, quia Pontifices Romani indirecta potestate in temporalia utentes, ut ipsum in Regem Franci eligerent, concesserunt, illos a sacramento fidelitatis Childerico præstito absolventes. Narrat id Otto Frisingensis; nam postquam *lib.* 5. *hist. cap.* 22. Pippini electionem auctoritate Pontificis factam scripsit, deinde *c.* 23. hæc habet: *Pippinus a Stephano Papa II. a fidelitatis Sacramento, quod Hilderico promiserat, cum aliis regni Francorum proceribus absolvitur.* Similia habet Conradus Abbas Urspergensis *in Chronico ad an.* 752. his verbis: *Auctoritate Zachariæ Papæ more Francorum electus ad regnum Pippinus ex Præfecto palatii auctoritate Apostolica sublimatus, & unctus in sedem Regni, postea regnavit annis quindecim, absolutus per Papam Stephanum a juramento, quod Regi Hilderico cum cæteris regni Primoribus fecerat.* Videnda etiam quæ dixi *t.* 6. *p.* 94. Ejusdem

dem etiam indirectæ potestatis usum agnoscunt, dum Leo III. Occidentis Imperio Græcos orbatos voluit, & diademate Imperii Carolum M. redimivit. Et re vera non quid alienum a vera potestate regnandi ac imperandi a Romano Pontifice suam prosapiam accepisse ostendit Ludovicus II. Imperator; nam scribendo ad Basilium Imperatorem ait, quod ab Ecclesia Romana *regnandi prius, & postmodum imperandi auctoritatem* ipsius Prosapia *seminarium sumpserat*. Illud addendum Jo. VIII. Carolum Calvum deinde ad Imperium elevasse, quod cum non jure successionis ei deberetur, neque etenim defuncti Ludovici II. Imperatoris proximior erat inter consanguineos, agnoscere necesse est in quibusdam circumstantiis autumasse, suum de ipso Imperio disponere. Unde uni Papæ id tribuentes PP. Concilii Ticinensis an. 876. celebrati, ita Carolum alloquuntur: *Divina Pietas vos* (Carolum Calvum) *Petri & Pauli interventione per Vicarium ipsorum, dominum videlicet Joannem Summum Pontificem & universalem Papam, spiritualemque patrem vestrum ad profectum Sanctæ Dei Ecclesiæ, nostrumque omnium incitavit, & ad imperiale culmen Sancti Spiritus judicio provexit*. Sed & videnda, quæ dixi alibi.

Ego equidem fateri cogor quædam saltem vestigia usus indirectæ potestatis in temporalia in præfatis agnoscere; unde jam ab eo tempore hanc suam potestatem Romanis Pontificibus haud ignotam fuisse. Cum vero id posterioribus sæculis clarius sibi tribuerint, ac exercuerint, cursim innuam quosdam textus canonicos, in quibus expressa reperitur, ac quædam exempla, quibus ostenditur eadem potestate Principes exauctorasse.

Præfatam indirectam in temporalia potestatem sibi non deesse supponens Innocentius III. ut constat ex *c. Venerabilem de elect.* electionem Philippi Sueviæ Ducis reprobavit, & Ottonem legitimum esse Imperatorem dixit; unde Duci Carinthiæ mandat a Duce Sueviæ recedere, etsi forte ei juramentum præstitisset fidelitatis. Addit ibidem Principes ipsos agnoscere jus auctoritatemque examinandi personam electam, eamque ad Imperium promovendi ad Romanum Pontificem pertinere. Idem Pontifex *cap. Per venerabilem qui filii sint legitimi* affirmat in locis sibi temporaliter non subjectis limitatam exercere jurisdictionem, eamque non solum jure voluntarii compromissi, sed etiam jure divino. Eadem in temporalia Principum indirecta potestas Romano Pontifici inesse affirmatur, *cap. Grandi de supplenda negl. prælator. in 6.* Joannes XXII. *Extra. Si Fratrum ne Sede vacante* dicit B. Petro non solum cœlestis, sed terrestris etiam regni jura commissa: ad summum Pontificem recurrendum, ubi judicii sæcularis copia non suppetat: dissidentibus Electoribus, ac proinde Imperio, & Ecclesiæ gravibus malis imminentibus, jus esse Romani Pontificis Electis, & Electoribus quæ pro componenda pace necessaria sunt indicere. Urgentibus simultatibus inter Bonifacium VIII. ac Philippum Galliæ Regem Bonifacius edidit Extravagantem *Unam Sanctam de privileg.* ubi & spiritualem & temporalem gladium Petro collatum affirmat, & potestatem temporalem errantem per spiritualem esse corrigendam. Verum quidem est Clementem V. Bonifacii constitutionem ita declarasse, ut ex ea Galliæ Reges non magis Romanæ Ecclesiæ subjecti intelligerentur, quam ante eamdem Constitutionem. Non negavit proinde Clemens inesse Romano Pontifici indirectam, & subsidiariam in Reges potestatem, sed solum Galliæ proceribus voluit satisfacere; lamentabantur etenim Bonifacium sua Constitutione jus in Gallia regnandi non ex legitima successione, sed ex Pontificis auctoritate derivasse.

Sed & illud indubitatum est Romanos Pontifices non semel hac usos indirecta potestate. Et quampluribus modernioribus exemplis omissis, constat ex *cap. licet de voto* Innocentium III. Andreæ Regis Hungariæ secundo genito, ni quem exercitum conscripserat pro restituenda fide Catholica in terris a Barbaris usurpatis adversus ipsos duceret non solum spirituales pœnas denunciasse, sed temporales etiam adjunxisse, regni videlicet privationem, si forte ob primogeniti mortem ad illud vocaretur. Idem Innocentius anno 1212. ut habet ibi Matthæus Parisius, Joannem Regem Angliæ, qui *sine terra* nuncupabatur, cum ab Anglicana Ecclesia divexanda non cessaret, a solio regni deponendum decrevit. Innocentius IV. Fridericum II. Imperatorem ubique in Ecclesiam sævientem Imperio expoliavit. Joannes XXII. Ludovico Imperatori jussit ab Imperatoria

ratoriis fascibus abstinere, quoadusque decideretur an ipsius, vel potius Friderici Austriaci legitima esset electio, &c. Quam vero antea hanc explicaverit potestatem Gregorius VII. satis ex superiori dissertatione comperitur. Quamplures alios Romanos Pontifices hanc sibi tribuisse potestatem legere est apud eos, qui ipsorum gesta scripsere, & novissime apud Franciscum Pagium. Unde si de eo quod factum est sit sermo, puto nullum, cui cordi sit veritas, id negaturum, quod nempe diversi Romani Pontifices ab hujus potestatis usu non cessaverint.

Observant modo non solum ad unumquemque judicem pertinere, quo se se extendat propria jurisdictio inspicere, atque id potissimum supremo Principi non esse denegandum; neque etenim æquum est inferioris judicis expectare sententiam, ut ex ea propriam auctoritatem dimetiatur; sed etiam credendum de sua potestate erronee non judicasse quoties præditus sit scientia qua cognoscere valeat suæ fines potestatis, unaque probitate, qua excludatur suspicio aliena jura invadere voluisse. Porro inter Pontifices, qui ab usu indirectæ potestatis in temporalia non abstinuerunt, quosdam scientissimos fuisse ac sanctitate floruisse certum est, ac inter alios uterque Innocentius III. & IV. meruerunt specialibus encomiis commendari. Ex hoc autem semper illud consurgit argumentum, quod inverosimile prorsus est hujusmodi Pontifices, qui eamdem sibi tribuerunt potestatem, ita ex ignorantia vel ex industria excœcari voluisse, ut reclamantibus S. Scriptura, ac PP. Traditione, eam non solum tyrannice, sed adversus etiam jus divinum sibi adscriberent.

Cæterum bene observat P. Natalis art. 9. Summos Pontifices consuevisse obsequium ac reverentiam erga Imperatores profiteri. At id ideo fecisse putandum est, quia non dedecet supremam spiritualem Pontificis potestatem ab humilitatis officiis non abstinere. Cum præterea diu Romani Pontifices temporali dominio caruerint, ac Romæ Imperatores omnimodam exercerent jurisdictionem, ideo istos ut Dominos Temporales reverebantur, ipsorumque leges ut omnino exequendas respiciebant.

Bossuet *in defens. declarat. l. 6.* per plura capita non omittit expendere a quarto sæculo usque ad Gregorium VII. quam maximas non defuisse Romanis Pontificibus occasiones Imperatores, Regesque exauctorandi, si ita indirecta sua in temporalia potestate præstare potuissent; neque ipsis tam fractas vires sæpe fuisse, ut id non potuissent attentare, si hoc jure potiri agnovissent. Verum fateor tot quæ congerit exempla non satis mihi suadere ab usu talis potestatis, quia ea carere crediderint, abstinuisse. Observo igitur ex eisdem exemplis innotescere Imperatores maxime Græcos sua impietate suisque adversus fidem conatibus occasionem Romanis Pontificibus frequenter tribuisse, ut excommunicationis mucrone confoderentur, & tamen & ab his spiritualibus armis abstinendum Pontifices crebro duxere. Sicut igitur toties abstinuisse ab excommunicatione ferenda potestatis defectum minime indicat, sed solum judicasse e re Ecclesiæ non fuisse illis armis adversus Imperatores fidei perduelles insurgere, ita & dici potest ea ratione Principum exauctorationem non intentasse. Et quidem difficillimum est tales accidere circumstantias, ut expediat Ecclesiæ bono Principes e solio deturbare. Futiliter etiam Bossuet immoratur in opponendo quandoque Pontifices ab excommunicandis Principibus non cessasse, nec tamen cogitasse de eis a regno expellendis. Oportebat igitur observare quædam delicta Regum bene potuisse excommunicatione plecti, qualia fuere contumacia in illegitima retinenda uxore, legitima ejecta &c. quæ tamen, quia Ecclesiæ fideique non officiebant, in ea non erat animadvertendum usu indirectæ potestatis in temporalia.

Quoadusque demum se vertat Bossuet, ea quæ scribit Theophanes in Chronographia de Gregorio II. Leoni Isauro tributa persolvi vetanti, & Italiam ad defectionem impellenti, ostendunt usum talis potestatis a Theophane non fuisse improbatum. Primo igitur, ut alibi adnotavi, apud me certum est hujusmodi non scripsisse Theophanem, ut odium in Romanam Ecclesiam suscitaret; tanta etenim fuit hujus viri probitas, ut nonnisi per summam injuriam ita de eo crederetur. Legenda quæ de eo scribit Natalis, alibi. Deinde postquam ad annum Leonis IX. conscripsit Gregorium ad ipsum afferri tributa prohibuisse, quia accepit Sacras imagines velle proscribere, ad annum

Leonis

Leonis 13. hæc narrat. „ In veteri Roma Gregorius sacratissimus vir Apostolicus, Petrique Apostolorum coriphæi confessor, verbo & opere prælucebat: qui Romam atque Italiam totumque Occidentem a Leonis obedientia tam civili, quam Ecclesiastica, & ab ejus Imperio subtraxit ". Quamvis igitur daremus Theophanem falsis rumoribus deceptum de rebus, quæ evenerint in Occidente scripsisse, certum est non improbasse Gregorium, quia, uti credebat, sese in temporalia Imperii immiscuerit; primo enim narrat, neque improbat, Gregorium tributa Leoni subtraxisse in ultionem hæresis Iconoclastarum: & dum postea scribit Occidentem ad defectionem solicitasse, adnotat Gregorium verbo, & exemplo Ecclesiam illustrasse.

Aliam aggreditur viam Sfondratus, & dicit quod sicut & ipsa fidei dogmata occasione insurgentium hæresum magis explicata sunt & illustrata, ita potuit successu temporum Romani Pontificis potestas magis explicari, ubi examen cœptum est an in quibusdam circumstantiis potuerit ad temporalia Principum extendi. Sed videamus quid de hac re quædam senserint Oecumenica Concilia.

Concilium igitur Œcumenicum Lateranense sub Alexandro III. celebratum a fide & obedientia relaxatos voluit subditos quorumdam Principum, qui prædones fovebant, unde *can. ult.* ita habetur: *Relaxatos autem se noverint a debito fidelitatis & hominii ac totius obsequii, donec in tanta iniquitate permanserint. &c.* Nec hujus Canonis elevatur Auctoritas dicendo Concilium non ex sua potestate subditos a fidelitate solutos voluisse, sed quid ab aliis præstandum designasse. Revera etenim verba Concilii non innuunt ab aliis solvendos fuisse, sed ipsum sua potestate id præstare; unde alloquens subditos ait: *Relaxatos se noverint a debito fidelitatis, & hominii &c.* Item in confiscationis bonorum pœnam incidere prædones decrevit, eamque non per alios decernendam proponit, sed exequendam: *Confiscentur*, ait, *eorum bona, & liberum sit Principibus hujusmodi homines subjicere servituti*. Sed & quæ gesta sunt in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. an. 1225. celebrato, aperte dicunt demonstrare Ecclesiam ab usu indirectæ potestatis in temporalia non temperasse; illud insuper observando cuncta ibi gesta fuisse coram Summo Pontifice, Patriarchis Constantinopolitano & Hierosolymitano, Alexandrini, & Antiocheni Legatis, Archiepiscopis 70. Episcopis 412. minoribus Prælatis 800. sive autem adstantibus per se, sive per suos Legatos coram Imperatoribus Orientis, & Occidentis, Regibusque Hierosolymorum, Galliæ, Angliæ, & Arragoniæ.

Canon ergo tertius illius Concilii ita sonat: *Si vero Dominus temporalis requisitus, & monitus ab Ecclesia, terram suam purgare neglexerit ab hac hæretica fœditate, per Metropolitanum & cæteros comprovinciales Episcopos excommunicationis vinculo innodetur, & si satisfacere contempserit infra annum, significetur hoc summo Pontifici, ut ex tunc ipse vassallos ab ejus fidelitate denunciet absolutos, & terram exponat catholicis occupandam, qui eam exterminatis hæreticis sine ulla controversia possideant, salvo tamen jure Domini principalis, dummodo super hoc ipse nullum præstet obstaculum, nec aliquod impedimentum apponat*. Cum vero antea Synodus Montempessulana decrevisset expoliandum Comitem Tolosanum suo Comitatu, quia Albigenses foveret, in hoc Concilio Comiti Montis fortis fuit adjudicatus. Decretum refert Lucas Dacherius *Spicileg. tom. 7.* in quo sequentia peculiariter sunt consideranda: *Sacro consulto Concilio*, ajunt Patres, *ita duximus providendum, ut Raymundus Tolosanus Comes, qui culpabilis repertus est in utroque, nec umquam sub ejus regimine terra possit in fidei statu servari, sicut a longo tempore certis indiciis est compertum, ab ejus dominio, quod utique grave gessit, perpetuo sit exclusus*. En primo editus a Concilio Canon, quo præcipitur quosdam Comites Regis quidem Galliæ fiduciarios, sed nulla ratione Ecclesiæ subditos, sua ditione expoliandos, quia hæretica labe erant inquinati. Sed nec vola est in omnibus illius temporis monumentis, ex qua appareat consensum Regis Galliæ fuisse expostulatum, ut ipsorum feudis expoliarentur; quin immo cum Concilium id ratione peccati decrevisse significet, ex sua spirituali potestate id fecisse demonstravit. Nescio deinde videre quomodo illi Præsules necessarium potuerint reputare supremorum Principum consensum, quando & illos directo in Feuda jure privatos voluit,

luit, si aliquod impedimentum conciliari sanctioni apposuissent; salvum enim jus Dominorum voluerunt principalium, ea tamen conditione, si nullum obstaculum præstarent. Sed nec prætereundum quod in fiduciarios Comites Concilium decrevit, & in ipsos supremos Dominos videtur locum habere voluisse, cum & hæc addiderit: *Eadem nihilominus lege servata, quoad eos, qui non habent dominos principales.* Et quidem legem contrariorum inspiciendo ita sane dicendum est; si enim antea feudatarios habentes dominos principales suis feudis expoliavit, quos deinde non habentes Dominos principales eadem voluit lege punitos, oportet intelligere supremos Principes fuisse.

Eamdem indirectam potestatem in temporalia Concilium ostendit, dum Raymundum Tolosanum sua ditione expoliavit; quia ut dicitur in decreto contra ipsum lato, Fidei Catholicæ hostem se demonstraverat, & quia ipso Comitatum obtinente, fides iterum abigenda prævidebatur. Et quia ratione fidei tuendæ in temporalia suam extendere posse auctoritatem existimabat, sancivit pariter Raymundi filium, quamvis insontem, in quamdam paternæ hæreditatis partem non immittendum, usquedum Romanus Pontifex certioraretur Patris perfidiam non fore imitaturum: interim proinde *de mandato Ecclesiæ* a viris idoneis erat custodiendus. Demum eamdem potestatem exercuit Simoni Montfortio Comitatum Tolosanum conferendo. Erraret vero qui putaret nil Concilium Montfortio contulisse; quamvis etenim ut Crucisignatorum dux Comitatum Tolosanum subegisset, non proinde in ipsum jus acquisierat; unde factum est Barones, consilio habito, illum antea obtulisse Comiti Nivernensi, & Duci Burgundiæ. Quod ipsius ergo prius non erat, acquisivit Montfortius ex Concilii sententia, quamquam & a rege Galliæ ut supremo Domino obtinere debuisset; unde in sententia adversus Raymundum lata, terra ipsi adempta Simoni traditur, *ut eam teneat ab his, a quibus de jure tenenda est.*

Si quid ergo infactum est inspiciamus; cœcutire necesse esset, si non videremus Concilium in peccati ultionem, & ob fidem tuendam, sibi fas esse putasse in temporalia suam potestatem protendere. Atque ita fieri passus est ipse Innocentius III. qui Concilio præsidebat; quamvis enim supremos Principes in temporalibus minime superiorem habere sciret, nihilominus illi ignota non erat indirecta Ecclesiæ in eadem temporalia potestas. Hinc, ut patet *ex cap. Novit de Judic.* cum dixerit suæ potestatis esse de peccato, seu de violato jurejurando judicare, ex hac ratione putavit posse Regi Galliæ imperare ut pacem cum Anglorum rege reintegraret, atque ita in temporalia Principum suam exercere auctoritatem. Nec mirandum tunc vel dubium non subortum fuisse de tali potestate; nam jam apud omnes DD. ut §. sequenti videbimus sententia invaluerat, qua asserebatur Christum eamdem indirectam potestatem suæ Ecclesiæ contulisse.

Putat Bossuet *in Defens. p. 2. l. 7. cap. 22.* frustra caput *Novit* in medium proferri, quia in eo non agitur de regibus deponendis, & quia, nisi emolliantur quæ dixit Innocentius, omnia Imperiorum jura confundere necesse esset. At mihi modo non suffragatur expendere quæ incommoda consurgere possint ex iis quæ dixit Innocentius. Satis est si ostendatur Pontifices & Concilia usum indirectæ potestatis in temporalia a se alienum non reputasse. Ex hoc autem statim inferre necesse credo, abstinendum esse ab ea censura, qua dicitur Verbo Dei Scripto & Tradito adversari.

Alterum usus indirectæ potestatis intemporalia exemplum suppeditat Concilium Lugdunense sub Innocentio IV. quod approbavit exauctorationem Friderici II. Imperatoris. Quamvis autem huic approbationi quidam contradicant, nihilominus de ea fas non est dubitare ob testimonium Nicolai de Curbio, qui erat Innocentii Confessarius, ac omnium quæ agebantur testis oculatus. Hic igitur postquam *cap.* 14. Vitæ Innocentii sententiam in Fridericum ab Innocentio latam narravit, ita subdit: *Quæ fuit ab universis Ecclesiarum Prælatis in eodem Concilio residentibus approbata, sicut liquere potest omnibus tam præsentibus, quam futuris per subscriptionem ipsorum, & eorum sigilla pendentia in eodem.* Idem tradit Parisius, nam describendo quomodo Concilium in Fridericum animadverterit, hæc habet: *Dominus igitur Papa, & Prælati assistentes Concilio candelis accensis in dictum Imperatorem Fridericum, qui jamjam Imperator non est nominandus,* *terri-*

terribiliter recedentibus & confusis ejus Procuratoribus fulgurarunt. Neque hæc possunt intelligi de sententia solummodo excommunicationis, non vero depositionis a Papa una cum Concilio lata; cum etenim Fridericus non amplius post eam esset Imperator nominandus, de sententia etiam depositionis loquutum ambigendum non est. Procul etiam esset a veritate qui diceret quosdam tantum Prælatos in studia Innocentii abreptos una cum eodem sententiam fulgurasse; ultraquamquod enim Parisius in supracitatis verbis generaliter tribuat sententiam *Prælatis Concilio adsistentibus*, iterum post quasdam pagellas quid Concilium præstiterit describens ita ait: *Hæc autem cum intellexisset Magister Thadæus, ab imo trahens suspiria ait: Intelligo nullum remedium patere discrimini; ejulansque & flens subintulit: vere dies ista dies iræ, sicut antea dixerat cum ad Concilium plenum omnes Prælati candelas suas accensas inclinarent & extinguerent, excommunicatum Imperatorem Fridericum deponentes*. Hæc profecto manifestant a pleno Concilio fuisse depositum.

Eamdem Concilii approbationem indicat sententia, quam Innocentius in Fridericum pronuntiavit; nam ita rem cum Concilio egisse narrat: *Nos super præmissis, compluribus ejus nefandis excessibus, cum Fratribus nostris, & S. Concilio deliberatione prehabita diligenti — memoratum Principem omni honore, & dignitate privatum a Domino ostendimus, denunciamus, ac nihilominus sententiando privamus*. Captu vero impossibile est Innocentium de Friderici excessibus egisse, pœnam autem irrogandam tacuisse. Ob hæc igitur, & ob testimonium Nicolai de Curbio testis oculati, Parisii, Monachi Paduani, Guillelmi Nangii, Henrici de Knygthon, qui omnes Concilium Innocentii sententiam probasse testantur, & quos omnes falsitatis gratis argueremus, prorsus certum videtur Concilium sententiæ depositionis in Fridericum plenissime suffragatum fuisse. Ex quo etiam apparet ab Exscriptoribus, ut in similibus sæpe accidit, in titulo sententiæ, ubi legendum erat: *Sacro approbante Concilio*, hæc verba fuisse subrogata: *Sacro præsente Concilio*.

Hucusque dicta satis etiam manifestant illos Auctores, qui solius Innocentii mentionem faciunt, dum exauctorationem Friderici recensent, non proinde consensum Concilii approbationemque respuisse. Cuncta adscribi Innocentio potuere, utpote qui Concilium ad Fridericum puniendum indixit, qui ipsius crimina PP. exposuit, qui excommunicatione ac ab Imperio depositione plectendum proposuit: quapropter nil mirum si & ipse Fridericus de solo Innocentio conquereretur.

Interim hujus historiæ Scriptores observare non desinunt, ut supra prænotatum est, non defuisse Innocentio scientiam, qua cognoscere posset usquequo sua auctoritas extenderetur, cum de eo Paulus Langius in Chronico Citizensi ad an. 1254. ipsius narrata morte hæc habeat: *Innocentius Papa uti vir doctissimus plura egregia a se composita reliquit scripta, potissimum apparatum Decretalium profunde & eleganter dictatum. Edidit & alium in Conciliis approbatum, quem Ostiensis in Summa sua Authenticum vocat; perinde a Canonistis ipse Innocentius Lucerna juris appellatur; Item librum de jurisdictione Imperii, & auctoritate Romani Pontificis contra Petrum de Vineis*. At non solum doctrina, sed & insigni pietate, ac sanctitate ornatum fuisse dicunt, adeoque suspicandum non esse aliena jura invadere voluisse. Certe Nicolaus de Curbio Minorita, qui ipsius confessiones ab eo tempore, quo erat Cardinalis, ad obitum usque excepit, ut ipsemet refert cap. 23. Vitæ Innocentii a se conscriptæ, & extat apud Baluzium *tomo 7. Miscellan.* narrat ad ipsius sepulchrum variis languoribus validisque morbis oppressos fuisse sanatos. Uno verbo, si excipiatur Parisius Ecclesiæ Romanæ, Romanorumque Pontificum maledicentissimus Osor, & quidam alii Friderico nimis addicti, cæteri omnes Innocentii virtutes summopere commendant.

Ab aliis Conciliis adducendis supersedeo, cum etenim semper magis apud DD. invaluerit sententia de indirecta Pontificis potestate in temporalia, ut statim videbimus, mirandum haud est, si ab usu hujusmodi potestatis non abstinuerint.

Quis modo sibi poterit suadere tot PP. una cum Romano Pontifice in Concilio coadunatos ad praxim redigere potuisse potestatem, quam Verbum Dei scriptum, & traditum condemnaret? Cum sibi indebitam auctoritatem consulto adscripsisse nullius menti posset occurrere, dicere oporteret id ex ignorantia præstitisse, Verum inter tot Ecclesiæ

clesiæ Præsules, cum semper sint qui virtutum splendore, ac doctrinæ radiis effulgeant, si Concilium ita errasset, incredibile prorsus est quosdam non agnovisse quantum in talis usu potestatis Dei Verbo contradiceret, & si cognovissent, incredibile prorsus est Concilia ab ejusdem usu non absterruisse.

§. IV.

Theologi conspirarunt in agnoscenda indirecta Romani Pontificis potestate in temporalia, quibus adhæserunt DD. & Clerus Gallicanus, ac Sorbona. Unde verosimile est cum Verbo Dei scripto & tradito pugnare.

OMnium agmen ducat S. Thomas 2. 2. *q.*12.*art.* 2. ubi hæc habet: *Ad Ecclesiam non pertinet punire infidelitatem in illis, qui numquam fidem susceperunt, sed infidelitatem illorum, qui fidem susceperunt potest sententialiter punire, & convenienter in hoc puniuntur, quod subditis fidelibus dominari non possint. Hoc enim vergere posset in magnam Fidei corruptionem, quia homo apostata pravo corde machinatur malum, & jurgia seminat, intendens homines separare a fide. Et ideo, quam cito aliquis per sententiam denuntiatur excommunicatus propter apostasiam a fide, ipso facto ejus subditi sunt absoluti a dominio ejus & juramento fidelitatis, quo ei tenebantur.* Eadem docet *in* 2. 2. *dist.* 44. *q.* 9. *art.* 2. & *in* 2. *ad Cor. c.* 11. *lect.* 2. *in ep. ad Philipp. circ. fin.* & *in opusc. de regim. Princ. l.* 3. *c.* 10. *c.* 17. & *c.* 19. si tamen S. Thomæ sit illud Opusculum. Respondet Natalis in superiore dissertatione *art.* 10. S. Thomam ita esse intelligendum, ut vel solum loquatur de Principibus Ecclesiæ fiduciariis, vel solum velit posse Ecclesiam Principes apostatas expoliare titulo protectionis Ecclesiæ. Verum hanc interpretationem ita alienam a S. Thomæ mente judico, ut putem eam adinvenisse Natalem, ne Sancto suo præceptori contraivisse videretur. Si solus ergo articuli titulus inspiciatur, patet S. Doctorem inquirere: *an principes propter apostasiam ita dominium in subditos amittant, ut illi obedire non teneantur.* Movet ergo quæstionem indiscriminatim de omnibus Principibus, ac perspicuum est inquirere, an temporalia ob apostasiæ crimen amittant, cum quærant an illud amittant dominium, quod cogit subditos obedire. Postquam vero quædam sibi objecit ad probandum Principi etiam apostatæ a subditis parendum esse, in argumento *sed contra* opponit Gregorium VII. subditos a fidelitatis sacramento absolvisse, ac ab obediendo Principibus inhibuisse. Constat autem Gregorium ita se gessisse in Principes Ecclesiæ non fiduciarios; neque solum expoliasse prærogativa spiritualia protegendi, & pro Canonum executione suam operam præstandi. In explicanda vero articuli quæstione ideo concedit Ecclesiæ posse Principes apostatas dominio exuere, quia dum hæc potestas Ecclesiæ concedatur, fides in magnum discrimen posset reduci: ubi autem hæc ratio subsistat, clarum est præfatam Ecclesiæ potestatem non solum Principes sibi subditos respicere, sed quemcumque ex cujus crimine fidei periculum immineret. Demum dicit *in respons. ad* 1. rerum potiente Juliano, majoris mali timore Ecclesiam non judicasse hanc potestatem explicare: porro Julianus non erat Ecclesiæ fiduciarius; neque de sola Ecclesiæ protectione expoliandum sibi S. Thomas objecerat. Ideo autem S. Doctor dixit, Juliano Imperatore, Ecclesiæ potestatem defuisse Principes compescendi, quia alii non erant Principes, qui latam in Julianum sententiam exequi valerent; hinc proinde ab ea ferenda consulto abstinuit. Ita autem credere est didicisse S. Thomam a celeberrimo Alexandro Alense, qui eamdem tradit doctrinam *Sum. Theolog. p.* 4. *q.* 10. *tract. de offic. Miss. par.* 2. ad ea verba *Et Regem nostrum &c.* Nec prætereundum Alensem quod ibi docet, mutuasse ab Hugone de S. Victore, cum fere ad verbum exscribat, quæ iste habet *lib.* 2. *Sacrament. p.* 2. *cap.* 4.

Angelico Præceptori præclarissimum adjungam Alensis discipulum, S. nempe Bonaventuram. Hic *tom.* 7. *part.* 2. *de Ecclesiast. Hierarch. cap.* 1. ita ait: *Patet quod dignitas Clericalis, quæ in sua radice considerata est penitus spiritualis, merito est consona Ordini dominationis, quæ sic præcedit alios inferiores Ordines, quod illos illuminat, perficit, & purgat, & tamen ab illis non illuminatur, nec perficitur, nec purgatur. Quia*

ſicut ſpiritus dignitate & officio præcellit corpus, ſic poteſtas ſpiritualis dignior eſt quam ſæcularis; & ideo bene ſortitur nomen dominationis. Unde regalis poteſtas ſubjacet poteſtati, & auctoritati ſpirituali, ſicut in prima Canonica Petri dicitur: Vos eſtis gens ſancta, regale Sacerdotium &c. Nam temporale regnum velut quoddam adjectum ſubjacet Sacerdotio in novo Teſtamento. Sed in Veteri Teſtamento Sacerdotium ſubfuit Regno: unde dicitur in Exodo: Elegi vos in populum peculiarem; in Sacerdotale Regnum ubi Regnum ponitur ſubſtantive, ſed Sacerdotium adjective. His ſtabilitis ita continuo addit: *Et ideo Reges tunc poterant amovere Sacerdotes, ſicut Salomon amovit Abiathar. Jam vero poſſunt Sacerdotes & Pontifices ex cauſa amovere Reges & Imperatores, ſicut ſæpius accidit, & viſum eſt: quando ſcilicet eorum malitia hoc exigit, & reipublicæ neceſſitas ſic requirit. Summus vero Pontifex, penes quem prima in terris reſidet auctoritas, non a Rege, non a Principe ſæculari, non ab homine judicatur, ſed ſolius Dei judicio reſervatur.* Sufficiat hic adnotaſſe quid ſenſerint SS. Thomas & Bonaventura; nam cum unicuique qui vel a longe illorum temporum Theologorum placita inſpexerit, conſtat omnes indirectæ poteſtati Papæ in temporalia faviſſe, ſatis erit quoſdam indigitare, nempe Auguſtinum Triumphum SS. Thomæ & Bonaventuræ Pariſiis Diſcipulum *in Epiſtola dedicatoria Libri de poteſtate Eccleſiaſt. & q.* 45. *art.* 2. Henricum Gandavenſem *Quodlib. libro 6. q.* 23. Petrum Paludanum *in 3. diſt.* 4. *q.* 2. *concl.* 4. Herveum Natalem Brito *Tract. de poteſt. Papæ*, Pighium *de Eccl. Hierar. c.* 2. & 14. Sotum *in 4. diſt.* 25. *q.* 2. Carthuſianum *de regim. polit. art.* 19. Bannes *in 2. 2. quæſt.* 10. *artic.* 10. Franciſcus Victoria *de poteſt. Eccl. lect.* 1. *quæſt.* 5. Roffenſem *contra Luther.* Alvarum *de planctu Eccl. l.* 1. *artic.* 21. Reginaldum Polum *lib. de Sum. Pontif. cap.* 8. Thomam Morum *pro Regis Henrici VIII. libello contra Lutherum*. Hi omnes & cum iis cæteri agnoſcunt in Romano Pontif. indirectam in temporalia poteſtatem, ea potiſſimum S. Thomæ ratione, quod ea deficiente non ſatis Chriſtus ſuppeditaſſe Eccleſiæ media pellendi religionis hoſtes, eamque tuendi, quod neſciunt admittere.

Sed & illud animadvertendum adeo præfatam doctrinam ſemper magis in Scholis exceptam fuiſſe, ut Theologi acribus cenſuris contrariam inſectati fuerint. Eaſdem alibi dabo, ut oſtendam quam particulares DD. ſe mutuo cenſuris confodiant, ac proinde certam veritatem a ſola Petri Cathedra inter diſſidentes Scriptores addiſcendam. Omittere nihilominus nolo quæ habet Æneas Silvius poſtea Pius II. in Oratione ad Auſtrales, quam publici juris fecit Ludovicus Antonius Muratorius *Analect. tom.* 3. Poſtquam igitur plura congeſſit exempla ex quibus conſtare ſibi videbantur Pontifices, Principibus exauctoratis, ad alios Imperium & Regna tranſtuliſſe, ita ſubdit: „ Longum enumerare fiat quot Principes, dum ſuperbire voluerunt, ex alto faſtigio Romana Sedes excuſſerit. Advertant igitur caveantque viri Doctores, qui Romano Pontifici de rebus ſæcularibus adimunt poteſtatem, quia quiſquis, ut ajunt Canones, cujúslibet Eccleſiæ jus ſuum detrahit, injuſtitiam facit. Qui autem Romanæ Eccleſiæ privilegium ab ipſo Summo omnium Eccleſiarum capite traditum auferre conatur, hic proculdubio in hæreſim labitur, & cum ille notetur injuſtus, hic eſt dicendus hæreticus. Non autem, ut Adverſarii delirant, de rebus dumtaxat ſpiritualibus Romanæ Sedis arbitrium eſt, cui Dominus in Evangelio de re quacumque tribuit poteſtatem. Qui B. Petro Æternæ Vitæ Clavigero terreni ſimul & cœleſtis Imperii jura commiſit, quod Petro hoc & ſucceſſoribus ejus Romanæ Sedis Antiſtitibus“. Non mihi autem hic eſt animus hæreſeos nota cum Ænea Silvio eos inurere, qui indirectam Pontificis in temporalia poteſtatem non agnoſcunt, ſed ſolum innuere quam certa tunc apud Theologos haberetur. Videamus modo, an eadem in Galliis invaluiſſet ſententia.

Et primo cum Gallicani Antiſtites iis omnibus ſuffragati fuerint quæ in Concilio Lugdunenſi geſta ſunt, quæque ſuperiore paragrapho recenſui, quid de toties repetita poteſtate Pontificis in temporalia ſenſerint, univerſæ tunc innotuit Eccleſiæ. Deinde cum SS. Thomas & Bonaventura, ac quamplures ex ſupra recenſitis Scholæ Pariſienſis fuerint alumni, nemo vel opinari potuerit aliam ab ea tunc in Gallia infonuiſſe Doctrinam, quam præfati poſtea tradiderunt; ſed & legatur Umbertus ex

Dic:

Diœcesi Viennensi serm. 70. cui titulus : *Sermo in solemni Depositione Magnatum sæcularium per Ecclesiam facienda*. Franciscus Mayronus in Schola Parisiensi percelebris Theologus *in 4. dist. 19. q. 4.* inter alia multa hanc statuit conclusionem : *Plenitudo potestatis secundum utramque jurisdictionem concurrit in eamdem personam. Hoc patet auctoritate Christi dicentis : Quodcumque ligaveris ec. Dices forte quod verum est in spiritualibus, sed tunc arguo sic. Quia in subordinatis quidquid potest inferior, potest & superior, sed Papa est superior ad Imperatorem : ergo &c.* Idem tradit Petrus Bertradus, sive, ut alii volunt, Durandus Episcopus Meldensis *in Tractatu de Origine Jurisdictionis, seu de Jurisdict. Ecclesiast. q. 3.* & Auctor quæstionis disputatæ, quæ in Opusculis sub titulo *Vindiciæ doctrinæ Majorum*, adscribitur Ægidio Romano Archiepiscopo Bituricensi. Quapropter ibi art. 4. tandem hæc habet : *Rex Franciæ secundum jura non subest Summo Pontifici, nec ei tenetur respondere de Feudo sui ; potest tamen ei subjacere incidenter, & causaliter ratione connexionis alicujus causæ spiritualis, sicut habetur Extra, de Judic. cap. Novit, & Extra. Qui filii sunt legitimi cap. Per Venerabilem.*

Ne vero diutius hic immorer, juvat verba adnotare Joannis Gersonii, cui utroque pollice solebant se Galli subscibere. In Tractatu igitur de Potestate Ecclesiastica *consid. 12.* hæc habet : *Potestas Ecclesiastica Papalis non ita habet dominia & jura terreni simul & cœlestis Imperii, quod possit ad libitum suum de bonis Clericorum, & multo minus Laicorum disponere, quamvis concedi debeat quod habet in eis dominium quoddam regitivum, directivum, regulativum, & ordinativum — Postremo suis terminis ita Potestas Ecclesiastica se coerceat, ut meminerit potestatem secularem etiam apud Infideles sua habere propria jura, suas dignitates, suas leges, sua judicia, de quibus occupare se Potestas Ecclesiastica non præsumat, vel usurpet, nisi dum redundat abusus potestatis sæcularis in impugnationem Fidei, & blasphemiam Creatoris, & in manifestam Ecclesiasticæ Potestatis injuriam : tunc etenim attendere convenit ultimam hujus considerationis duodecimæ particulam, quod in his Ecclesiastica Potestas habet quoddam dominium regitivum, directivum, ordinativum, & regulativum.*

Quæ in Gallia a Theologis docebantur quoad indirectam Pontificis in temporalia potestatem, obviis ulnis excepere tum Canonici, tum Civilis juris Periti. Videantur Guillelmus Durandus Episcopus Mimatensis *in Speculo Juris particula prima tit. de Legato §. Nunc ostendendum, qui est sextus, n. 17.* Joannes de Selva *Tract. de Benefic. part. 3. q. 8. n. 31.* Joannes Quintinus Æduus *in repetit. ad cap. Novit de Judic. n. 64.* Remundus Ruffus contra Molineum cap. 6. Stephanus Aufrerius in Senatu Tolosano Præses *Tract. de potest. Eccles. super Laicis &c. n. 32.* Sed juvat etiam per extensum referre, quæ habet Joannes Faber l. 1. Codic. de Sum. Trinit. & Fid. Cathol. n. 10. „ Sed de Papa, *ait*, non est dubium quin sit superior omnibus Christianis & in temporalibus & in spiritualibus, ut plene probat Hostiensis dicto capite Per Venerabilem „ V. Paulus. Et idem Innocentius dicto capite, super verbo non recognoscat, quod „ aliter probari potest : nam cum Papa sit Vicarius Domini, cujus est plenitudo &c. „ qui est Princeps Principum, & Rex Regum secundum Apostolum in princ. & cui „ data est omnis potestas Matth. 7. ridiculum esset dicere quin in omnibus temporalibus non haberet superioritatem & potestatem, 12. q. c. præcipimus. *Et numer. 11.* „ Cum omnis jurisdictio in Vicarium transeat Extravag. de Officio Vicarii, quia infra „ de officio ejus qui Vic. alter obtinet l. 1. Nusquam enim reperitur quod Dominus concedendo potestatem Petro, restrinxit ad spiritualia. Nullus enim negare potest, quin „ Jesus haberet omnimodam superioritatem, si exercere voluisset, cum sit Creator, „ & sit Dominus. *Et n. 12.* Tamen satis credo quod Papa non se debet intromittere „ in temporali jurisdictione, immo debet tenere gladium in vagina, nisi in casibus qui „ tangunt præjudicium animæ, vel justitiæ subversionem, vel alias peccatum, Extra „ de judic. cap. novit de For. competenti, *Et n. 13.* In casibus tamen præmissis, cum „ agitur de præjudicio animæ, vel populi, Papa potest & debet providere : & si necesse sit quoscumque reges deponere, vel interdicere eis administrationem, & ex minori causa quam privato, cum eorum fatuitas vel malitia plus lædat. Extr. de suppl.

„ neglig. Prælat. cap. Grandi per Archidiac. & vide Innoc. dicto cap. Licet extra de
„ For. compet. 96. d. cap. Cum ad verum Extr. de Vot. & Vot. redempt. &c.

Ne autem apud utriusque Juris Peritos sententiam de indirecta Pontificis in temporalia potestate statim interiisse quis crederet, addam quid postea senserit Petrus Gregorius Tolosanus in variis Galliæ Academiis diversis temporibus juris utriusque professor. Hic igitur *de Republ. l. 26. cap. 5.* hæc habet : *Quamvis dicamus Imperatorem posse privari tamquam inutilem suo Imperio per Summum Pontificem cap. Per venerabilem de elect. & simil. tamen non sequitur Papam idem jus habere in alios Reges omnes. Demus tamen causam Fidei — Excipio semper, ut alias dixi, causas Fidei, in quibus Principes cujuscumque sint libertatis & potestatis subjiciuntur directe Sedi Romanæ, & pro delictis in illis commissis puniri possunt ; sic tamen ut sicut delicta sunt personalia, & non transeunt personas delinquentes, ita ne pœna, quæ delicto debetur, non violet jus Successorum in Regno, vel ex consuetudine recepta, vel ex lege regni, qua proximi ordine post deficientes vocantur. Potest enim qui imperat, per delictum suum sibi nocere, & se indignum Imperio facere ; at non potest præjudicare ei qui successurus ei est, etiam eo invito, cum non habeat ab eo, sed a Majoribus, vel ex lege familiæ.* Considerandum etiam quid docuerint qui pro Regum potestate inscripsere, quorum aliquos dabo sequente §.

Quid modo senserit universus Gallicanus Clerus videamus apud Bartholomæum Gramondum Sacri Regii Consistorii Senatorem, & in Parlamento Tolosano Præsidem *lib. 1. hist. ad ann.* 1615. Cum igitur Clerus in Comitiis quædam Tertio Ordini, Magistratibus nempe subalternis, & minori populo invisa proponeret, hic, ut vicem rependeret, *Obstrepente Clero*, ait Gramondus, *thesim proposuit, qua asserebatur : Nullam esse potestatem in temporalibus supra Regiam, unique immediate Deo debitam coronam a Gallis Regibus, nullam obnoxiam Interdictis.* Deinde in tertio articulo, quem ad Clerum misit, affirmabat : *Nullis Sedis Apostolicæ Interdictis subjacere : Imperia Regum, subditosque numquam sacramento fidei solvi posse.* Adversus hanc doctrinam Ecclesiastici Ordinis & Nobilitatis nomine orationem habuit Cardinalis Perronius, in qua inter alia ita effatus est : *Nec reliquæ omnes Ecclesiæ Catholicæ partes modo, verum etiam quotquot in Gallia ab institutis in hoc Regno Theologiæ Scholis extiterunt Doctores, asseverantem tenuere sententiam ; nempe quod si forte hæretici, aut infideles, & Christianismum, seu Catholicam Religionem persequentes Principes dominentur, a juramento fidelitatis subditi possint absolvi.* Nec omisit adnotare, quam opposuerat tertius Ordo sententiam, notam esse, ac Luthero & Calvino fautoribus natam, ac primam fuisse viam unde Henricus VIII. Angliæ Rex in hæresim laberetur. Cum vero deinde etiam Senatores Parlamenti in eamdem cum Tertio Ordine sententiam ivissent, „ Excanduit, *ait Gramondus*, Cle-
„ rus, addito non eas esse Parlamenti partes, ut ultro respondeat, Comitiis Galliæ
„ Generalibus convocatis, regium omne jus translatum in illa ; adeout velut justitio
„ indicto cessare debeat Magistratus. Clerum & Nobilitatem convenire in eamdem
„ sententiam, nec ideo contrariam opinionem valere, quia ita populus censet : duorum
„ vota & calculos uni prævalere.

Hic interim adimadvertendum quod cum jussu Comitiorum Generalium Cleri ann. 1673. Joannes de Gentili Acta Cleri Gallicani ediderit, in iis inserta est præfata Oratio Perronii, quapropter habita est tamquam proprium Ecclesiæ Gallicanæ monumentum.

Bossuet *in Defens. Cler. Gallic. cap.* 14. & 15. Cardinalis Perronii Orationem ex pluribus capitibus reprehendendam dixit, atque plura in ea contenta confutanda assumit. Mihi tamen non est animus Apologeticum ad eamdem tuendam componere. Satis est si ex iis, quæ tunc tanto æstu agitata sunt, appareat universum Clerum Perronio suffragatum esse, unaque Nobilitatem ; unde dicere potuit : *Non ego hac in causa oro, sed totus Ordo Ecclesiasticus, & totus Ordo Nobilium ipsi conjunctus &c.* Satis est, si teste Perronio in omni Galliarum Schola, quam ipse propugnabat, sententia intonaret.

Quod si præfata cum postrema opposita declaratione ipsius Cleri comparentur, hanc nihil habendam dicunt. Animadvertunt litem fuisse quoad potestatem, quam sæpe saltem post Gregorium VII. exercuerunt Romani Pontifices, ut nobis ostendunt ipsorum gesta

gesta apud Pagium, & non solum Romani Pontifices, sed & ipsa œcumenica Concilia: ea proinde se potiri senserunt, cum nec ullibi legatur in aliquo Concilio disceptatum, an Romanus Pontifex sibi non competentem exerceret jurisdictionem. Agebatur ergo de maxima causa, quousque nempe se extenderet Romani Pontificis potestas; & an eam indirecte in temporalia extendendo, Verbo Scripto & Tradito contrairet. Maximas vero Ecclesiæ causas, ajunt, ex perpetua ejusdem Ecclesiæ Consuetudine uni Romano Pontifici vel generalibus Conciliis decernendas reservari, non vero particularis Regni Clero. Si iste id assumat, schismati materiam subministrare sensit Cardinalis Richeleus de Gallia optime meritus, & Galliæ Regibus devinctissimus. In eo ergo libro, quem scripsit antequam purpura ornaretur *cap.* 8. hæc latine reddita habet: *Ipse Clerus Ecclesiæ alicujus particularis, qualis est Ecclesia Gallicana, non posset hanc quæstionem decidere, cum ad solam Ecclesiam pertineat Fidei articulos definire; imo cum in hac re jus & causa vertatur omnium Regnorum, Statuumque orbis Christiani, uni & particulari Regno sine auctoritate assensuque omnium Regnorum permissum non est de hac re sententiam ferre; immo quod plus est, ex hujusmodi decisione* (quod nempe in nullo casu liceat Pontifici Romano *certissimum schisma in Ecclesia consequi; cum videlicet* de regnis disponere) *necesse est articulus Fidei singularis, & pro una tantum Gallicana Ecclesia statuitur, non pro tota Ecclesia Catholica; unde schismatis & divisionis in rebus Fidei occasio dabitur*. Videamus demum quid senserit Sorbona.

Cum Romani Pontifices pro viribus prohiberent Henricum IV. ab ascendendo Galliæ Regni Solium, ut ita saltem metu amittendi Regnum hæresim ejuraret, Catholici confœderati, docente Sorbona, instabant ut etiam alium Regem eligerent. Ita habemus ex Epistola, quam Peranda an. 1592. die 16. Aprilis dedit ad Patriarcham, & Legatum Cajetanum, ibi enim sic legimus: *Sorbona hujus sententiæ est, urgetque Pontificem ut ipse Regem Galliæ pronuntiet, declaretque; alioquin Gallia conclamata est, expersque remedii. Et esse hanc potestatem Pontifici Regem declarandi rationibus plane evidentibus, multisque exemplis ostendunt. Immo adjungunt, ubi Pontifex Regem pronunciaverit, isque in Gallia denuntiatus fuerit, continuo a Clero, & ab omnibus Catholicis receptum iri.*

Juvat modo ex hucusque dictis, quibus innotescit Scholarum omnium Principes, ac communiter Theologos & Jurisperitos in Romano Pontifice indirectam in temporalia potestatem agnovisse, id inferre, nullatenus hanc sententiam Verbo Dei scripto & tradito adversari. Non desinit Bossuet *Defens. Declar. p.* 2. *lib.* 8. *cap.* 18. & 21. in præsenti Controversia Scholasticorum auctoritatem parvifacere, cum iis Antiquitatem contradicere autumet. Verum quod supponit Bossuet, haud admittendum judicant ipsius adversarii. Interim quis credere poterit Alensem, SS. Thomam, & Bonaventuram, Henricum Gaudensem ac tot alia Theologiæ lumina e suis Cathedris suos Auditores sententiam docuisse, adversus quam S. Scriptura, ac PP. Traditio reclamassent? Cum ubique ita sentirent DD. de Romani Pontificis potestate, Ecclesia, ut bene observat Cano *lib.* 8. *cap.* 4. errandi periculo fuisset exposita, dum omnes, seu fere omnes in eam abiissent sententiam, quæ cum Verbo Dei non posset conciliari: id vero eam Divinam Providentiam, quæ regit Ecclesiam, non permissuram ex Evangelio addiscimus. Ex consensu ergo Theologorum, cæterorumque DD. ac Cleri particularium Ecclesiarum, validum desumimus argumentum ad excludendam eam censuram, quod nempe Dei Verbo Scripto & Tradito, quod isti docuerunt, contradicat.

§. V.

Olim Principes, ac regiæ potestatis Vindices agnoscebant indirectam Pontificis potestatem in temporalia.

Quid Reges de præfata senserint potestate ante Gregorium VII. non vacat hic expendere, sed inferre potest Lector ex iis, quæ dicta sunt de translatione Orientalis Imperii ad Gallos, aliisque, quando visi sunt Pontifices eamdem exercere potestatem. Quædam tantum delibabo quæ Gregorio VII. Pontifice, ac deinde evenere.

Cum Henricum IV. ob ipsius flagitia Gregorius VII. Imperio indignum pronuntiasset, quamvis in ipsum Gregorium excanduisset, fatetur nihilominus in causa hæreseos Ecclesiæ subjacere. Ita proinde scripsit ad Gregorium: *Me quoque licet indignus inter Christianos sum ad Regnum vocatus, te teste, quem Sanctorum Patrum traditio soli Deo judicandum docuit, nec pro aliquo crimine, nisi a Fide (quod absit) exorbitaverim, deponendum asseruit &c.* Notat deinde quod Julianus Apostata non fuit ab Ecclesia Imperio expoliatus: quod tamen non defectui potestatis, sed Episcoporum tribuit prudentiæ: *Cum etiam*, ait, *Julianum Apostatam prudentia Sanctorum Episcoporum non sibi, sed soli Deo deponendum commiserit.*

Deinde absque eo quod repetam quæ dicta sunt de translatione Imperii a Græcis ad Gallos, non desinam hic adnotare quod cum an. 1166. Fridericus Ænobardus Italiam incendiis rapinisque vastaret, ac Alexandro III. Guidonem Antipapam opponeret, rati sunt Græci occasionem adesse iterum sibi Occidentis Imperium vindicandi; ac proinde Emmanuel Comnenus Græcorum Imperator Legatos suos ad Alexandrum destinavit, unionem cum Ecclesia Romana, auri ingentem vim, auxiliaque spondens, si Occidentis Imperium sibi restitueret. Videndi Baronius ad ann. 1166. Spondanus ad eumdem annum, Blondus *Decad.* 2. *l.* 1. Cum vero nil tunc obtinere potuisset, ann. 1170. novam instituit legationem pro Imperio obtinendo, quod ita in Alexandri Actis narratur; „ Interea Emmanuel Magnus Constantinopolitanus Imperator, cum videret Fridericum „ Ecclesiam Romanam & Alexandrum Papam vehementer cum Schismaticis impugna„ re & persequi, misit Imperii Apocrysiarium cum immensa multitudine pecuniarum „ ad præsentiam ipsius loquentem hæc verba: Dominus Imperator cum videat Fride„ ricum Imperatorem Romanæ Ecclesiæ Advocatum acrem esse illius impugnatorem & „ persecutorem, magis vult eidem Ecclesiæ servire atque succurrere: unde rogat & „ postulat quatenus prædictæ Ecclesiæ adversario Imperii corona jam privato, sibi eam, „ prout ratio est & justitia exigit, restitueret &c. " Legatur etiam Spondanus ad an. 1170. Verum Græcus Imperator a Romano Pontifice Imperii diadema sibi restituendum non postulasset, nisi aliquam in temporalia potestatem habere non judicasset.

Postquam vero Imperii dignitas a Gallis pertransiit in Germanos, Galliæ Reges iterum ea potiri exoptarunt. Interfecto proinde Alberto Imperatore, Philippus IV. cognomento Pulcher solemni ad Clementem V. in Galliis agentem Legatione Imperium sibi, vel Carolo fratri deferendum petiit, ut ita ad Francos rediret, quod ab ipsis dilapsum fuerat ad Germanos: *Cui enim*, ajebat Philippus, *fit injuria, si vacantis Imperii conditio permutetur? Idem fecerunt olim Pontifices alii.* Rem narrat Conradus Vecerius in *lib. de Gest. Henrici VII.* & Bzovius *ad an.* 1307. Putabat ergo Philippus, putabat Senatus, cum quo hac de re consilium habuit, aliquam Pontifici in temporalia esse potestatem. Narrat etiam Spondanus ad ann. 1495. Carolum VIII. Romam cum exercitu ingressum, Imperium Orientis ab Alexandro VI. Pontifice petiisse, obtinuisseque, accepto Zizimo Bajazetis fratre illius expeditionis comite.

Legenti Ecclesiæ historiam etiam apparebit non solum quosdam alios Principes, sed & ipsos Reges Galliæ exercitus comparasse, classemque instruxisse pro occupandis regnis, quibus Romani Pontifices Principes in Ecclesiam perduelles expoliandos judicaverant; ac proinde hanc auctoritatem in Romanis Pontificibus agnoscebant. Et re vera Philippus Galliæ Rex ut scivit Innocentium III. Joannem *sine terra* Anglorum Regem deposuisse, ad Angliam suo regno infensissimam occupandam omnia disposuit; ac ægerrime postea tulit Innocentium suo regno Joannem restituisse, & ab incœpto bello sibi esse cessandum: Matth. Par. ad an. 1213. Eamdem auctoritatem inesse summo Pontifici Confœderati Galliæ existimantes, ad Regem eligendum convenere, cum Romani Pontifices Henricum Navarræ Galliæ regno inhabilem declarassent. Audiatur Spondanus ad an. 1593. *Confœderati Galliæ*, ait, *occasione potestatis sibi a Clemente Pontifice factæ eligendi Regem, qui catholicus esset, Comitia Parisiis celebrant: sed ingenti confusione, cum plurimi exteri promoveri cuperent, quando felix ille illuxit dies, quo Henricus divinitus illustratus, & rationibus Catholicorum apprime imbutus, abjurata hæresi Religionem avitam amplexus est, misitque Romam Ducem Nivernensem, qui*

abso-

absolutionem a Clemente VIII. impetraret. Hæc pauca deflorasse sufficiat, ut Reges ipsos indirectam Pontificis in temporalia potestatem agnovisse innotescat.

Sed quid quæso sentiebant regiæ potestatis Vindices? Illorum sententiam hic exponam, qui dissidentibus Pontificibus ac Galliæ Regibus, pro istorum juribus tuendis scripsere. Nemo non scit quantum etiam calamo pugnatum sit inter Philippum IV. Francorum Regem, & Bonifacium VIII. Inter eos vero qui adversus Bonifacium pro Philippo scripsere, adnumeratur Joannes de Parisiis, teste Cæsare Egassio Bulæo *in Hist. Universit. Parisiens. tom.* 4. *ad ann.* 1303. Hic igitur in Tractatu de potestate Regia, & Papali *cap.* 7. non potuit non reservare Pontifici aliquam in Principes potestatem his verbis: „ Papa qui est supremum Caput non solum Clericorum, sed & generaliter „ omnium fidelium, ut fideles sunt, tamquam generalis informator fidei & morum, „ in casu summæ necessitatis fidei & morum, in quo casu omnia bona fidelium sunt „ communia, & communicanda, etiam calices Ecclesiarum, habet bona exteriora fi- „ delium dispensare, & exponenda decernere prout expedit necessitati communis Fidei „ &c. *Et cap.* 14. Si esset hæreticus, incorrigibilis, & contemptor Ecclesiasticæ censu- „ ræ, posset Papa aliquid facere in Populo, unde privaretur ille sæculari honore, & „ deponeretur a Populo. Et hoc faceret Papa in crimine Ecclesiastico, cujus cognitio „ ad ipsum pertinet, excommunicando scilicet omnes, qui ei ut Domino obedirent; „ & sic Populus ipsum deponeret, & Papa per accidens. “ Prodiit paulo post alter Tractatus *de utraque potestate*, sæculari & Ecclesiastica, qui inscriptus fuit *Somnium Viridarii*, atque ejusdem auctorem fuisse Cancellarium, sive Consiliarium Caroli V. Regis Franciæ, communis refert opinio. In hoc tractatu Defensor potestatis sæcularis sub nomine militis ita loquitur: *Concedendum est quod Principatus Papalis concernit temporalia, prout de necessario concernit spiritualia, cum ab eorum usu vel abusu consurgit peccatum, prout dicunt Textus: Ratione peccati omnes causæ spectant ad forum Ecclesiasticum: cap. novit de Judic. & cap. Per venerabilem Qui filii sint legitimi — Non debet se Potestas Ecclesiastica de depositione Imperatorum seu Regum temporalium intromittere, prout in prioribus plenius fuit dictum, quantumcumque Rex, vel Imperator sit dignus depositione, propter defectum quemcumque vel crimen, quod non est inter spiritualia crimina computandum*. Postquam vero adduxit Pontificum exempla, qui Imperatores deposuerunt, allata opinione illorum, qui has improbarunt depositiones, ita addit: *Fatentur tamen quod Papa potest transferre Imperium vel regnum casualiter, ut quia non est alius superior; vel aliter aut Imperium, vel regnum est transferendum de gente in gentem, propter aliquod crimen spirituale gentis, puta si gens illa inficiatur hæretica pravitate &c.* Illorum etiam refert opinionem, qui dicunt in tali casu prius a Papa monendum esse Populum, ut sibi de alio Rege, qui Fidei consulat, provideat; „ Quod si noluerint, *addit*, vel non potuerint, jure divino est devoluta potestas ad „ Summum Pontificem: & quia ipse habet plenitudinem potestatis quantum ad om- „ nia, quæ sunt de necessitate facienda.

Cum etiam Ludovicus XII. Galliæ Rex non exiguas simultates cum Julio II. Romano Pontifice habuerit, & ipsi non defuerunt Defensores ac præcipue teste Richerio, Jacobus Almainus, & Joannes Major Doctores Parisienses. Almainus igitur *Tract. de potest. Eccl. & laic.* cap. 9. ita habet: „ Non dedit, *Deus*, potestatem *Petro*, Laicos „ suis proprietatibus & dominiis privandi, nisi in casu, si contingeret Principem sæ- „ cularem abuti re sua in perniciem Christianitatis, vel Fidei; ita quod ille abusus esset „ in maximo nocumento pro consecutione felicitatis æternæ. *Et quæst.* 2. *c.* 8. *ad c.* 8. „ *Guillelmi Occami ita scripsit:* Verumtamen dicit Doctor quod Papa potest Impe- „ ratorem deponere in duobus casibus. Primus pro crimine pure spirituali, ut est „ hæresis. Secundus, quando illi, ad quos spectat jure ordinario, sunt negligentes „ ipsum deponere. Unde dicit Doctor 3. p. Dial. 2. lib. quod universaliter si negligat „ Judex sæcularis exercere jurisdictionem laicam, pro loco & tempore devolvitur po- „ testas exercendi ad Judicem Ecclesiasticum — Resolutio Doctoris in hoc argumento „ est cum apparentia, quod numquam potest Papa Principem Sæcularem, seclusis suis „ Vassallis, deponere, nisi in duobus casibus prædictis: *Major vero* in 4. dist. 24. ad 4.

„ contra 3. concluf. *fic refpondet*: Si dicatur quod Papa habet dominium in temporalibus cafualiter, & quod multum poteft agere ad depofitionem Regum fuadendo, confultando, immo alios provocando in eos gladio manuali, quando Reges funt labefactores Fidei, & Reipublicæ Chriftianæ totaliter inutiles: hoc mitius ferendum eft, „ & non effet remota opinio a dictis noftris.

Juvat autem hic denuo animadvertere quæ fæpe dicta funt. Principes & quidem etiam ipfi, quos fummi Pontifices Imperio feu Regno expoliaverant, in eifdem agnofcunt hanc auctoritatem, dum maxime Fidei tuendæ caufa id aggrediantur. Ipforum Confiliarii ac fæcularis Poteftatis Vindices, dum quantum poffunt, huic tribuunt, ac Ecclefiafticæ detrahunt, indirectam Romani Pontificis in temporalia poteftatem fatentur. Quis modo credat eos tam vecordes fuiffe, tam fuæ Caufæ proditores, ut Pontifici concedere vellent poteftatem, quam ipfi S. Scriptura, ac Traditio adimerent.

Refpondet *Boffuet. in Defenf. Declarat. p.* 2. *l.* 8. *cap.* 18. Principes conceffiffe quidem propter hærefim & apoftafiam poffe a Romano Pontifice deponi, non quia in eo ad ordinanda temporalia agnoverint poteftatem, fed in hærefis deteftationem, qua tamen pefte cum fe non inficiendos fperarent, nil juris Romano Pontifici concedebant, dum hærefis caufa exauctorari poffe non denegabant. Quam tamen infirma fit hujufmodi refponfio fupra dicta demonftrant. Non folum ergo Principes adibant Pontificem, ut caufa hærefis de Regnis difponeret, fed alias etiam ob caufas aliena regna feu Imperia fibi concedenda poftulabant. Illud igitur dicendum eft quod cum tunc ubique præfata poteftas Pontifici affereretur, ipfique regiæ poteftatis Vindices id non denegarent, & ipfi Reges ei denegandam non reputabant.

§. VI.

Illud certum eft non effe negandam Summo Pontifici poteftatem declarandi, quandonam obliget fidelitatis juramentum.

NImis mutilam Romani Pontificis Poteftatem conciperemus, nec ad regendam Ecclefiam fatis idoneam, quoties ipfi Chriftus non contuliffet auctoritatem in tot dubiis, quæ circa jus naturale & divinum poffunt fuboriri, declarandi, an tunc parendi urgeat obligatio, vel non. Quapropter omnes Catholici fatentur obtinuiffe Romanum Pontificem hanc facultatem, quando etiam ipfi dictum fuit in perfona Petri: *Quodcumque folveris fuper terram, erit folutum & in cœlis*. Mos proinde femper fuit dum de eo, quod faciendum effet, dubium oriebatur, Sedem Apoftolicam in rebus gravibus confulere; unde Innocentius I. *ep.* 4. *ad Felicem Nucer.* ita habet: *Mirari non poffumus Dilectionem tuam fequi inftituta Majorum, omniaque quæ poffunt aliquam dubitationem recipere, ad nos quafi ad caput, atque ad apicem Epifcopatus, referre, ut confulta videlicet Sedes Apoftolica ex ipfis rebus dubiis certum aliquid faciendum pronuntiet*. Si vero umquam dubitare liceat an fidelitatis juramentum urgeat, tunc præcipue eveniret, quando Princeps veram religionem Fidemque perfequendo fuo exemplo, feu mandato fubditos in perditionem raperet, & hærefi patrocinium impenderet. Cum in his fimilibufve cafibus neceffe fit faltem dubium oriri, an juramentum fidelitatis Principi præftitum potius ex ipfius malitia evadat vinculum iniquitatis, ac Religionem, ex qua virtute ipfius confurgit obligatio, potius velle ut nihil habeatur, ne fubditorum fretus viribus in Fidei perniciem abutatur, nemo inficias ibit fpectare tunc ad Romanum Pontificem declarare, an illius obfervandi inftet præceptum. Id explicans Cardinalis Perronius apud Gramondum lib. 1. Hift. ad an. 1615. in Comitiis Generalibus eo anno habitis ait: *Sacramento vinciri Reges Galliæ ubi inaugurantur, pellendis Regno fuo hæreticis: fi pejeraverint in hærefim ipfi degeneres, fi fautores hærefiarcharum, fi novi dogmatis affertores, deberi ultionem Vicario Dei, ad quem unum ex lege fpectat perjurii pœna*. Porro bene dicitur uni Romano Pontifici hanc fidelitatis juramenti declarationem refervatam, nam tamquam res graviffima eft confideranda, utpote quia fummam prudentiam, fummaque prudentia præditos Confiliarios expofcit; &

quia

quia eſt unum ex extremis remediis, quod eſt magnis periculis obnoxium, niſi ſumma circumſpectione adhibeatur.

Videntur Pontifices juramenti obligationem non amplius robur obtinere declaraſſe, dum etiam extra caſum hæreſis, ita regni neceſſitas expoſtulabat; atque ita factum eſſe dicunt, quando Childerico exaüctorato, Franci Pippinum in Regem elegerunt, & quando Carolo I. Lotharingiæ Duce, cui quia magis regio ſanguini proximo regnum debebatur, relicto, Hugonem Capetum in regem ſalutarunt &c.

Hæc ex indubiis factis excerpta ſatis ſuperque oſtendunt explodendam graviſſimam cenſuram qua Natalis ſententiam ſibi contrariam inurit. Quæſtionem juris non attigi, ne integros tractatus exſcriberem.

DISSERTATIO III.

De Gregorii VII. Dictatu.

ARTICULUS UNICUS.

Gregorii VII. venerando nomini ſuppoſitum eſſe Dictatum oſtenditur contra
P. CHRISTIANUM LUPUM.

PRopoſitiones quaſdam ſeu Effata nullatenus cohærentia, non Epiſtolæ, non Tractatus, non Sermonis habentia rationem, aut ſpeciem nulla nota temporis conſignata, Gregorii Papæ Regeſtis inſerta ſunt inter Epiſtolam quinquageſimam quintam libri ſecundi ad Laudunenſis Eccleſiæ filios, & quinquageſimam ſextam ad Manaſſem Remenſem Archiepiſcopum datam, cum quibus nullam prorſus connexionem habent. Illam farraginem, quam *Gregorii VII. Dictatum* inſcribere neſcio quis auſus eſt, Cardinalis *Baronius* ad VII. Synodum Romanam ab ipſo celebratam refert nullius Auctoris teſtimonio, nulla ratione, immo nec probabili conjectura fultus. An illi Articuli numero 27. ſint genuinus Gregorii VII. fœtus, jam olim Viri Eruditi diſputant. *Joannes Launoius* in Epiſtola ad Magiſtrum *Antonium Fabrum* Sacræ Facultatis Pariſienſis Theologum, Dictatum Gregorii VII. non eſſe probat, non quod in eo multa non ſint quæ illius ingenio conveniant, ſed quod ſint plurima quæ ab eo vehementer diſſentiunt.

Hujus generis eſt primus Articulus, quo dicitur *Romana Eccleſia a ſolo Domino fundata.* Quod ſane Patribus & veteribus Pontificibus repugnat, qui Romanam Eccleſiam a *SS. Petro & Paulo* fundatam aſſerunt; non quod Chriſti auctoritate ac voluntate eam non fundaverint Apoſtoli Principes, ſed quia miniſterium ſuum in illius conditione ita interpoſuere, ut illius conditores longe potiori jure quam Romulus ipſius Urbis conditor, dici poſſunt. Unde *Sanctus Leo* Sermone in Natali Apoſtolorum *Petri & Pauli* ait: *Iſti ſunt viri, per quos tibi Evangelium Chriſti Roma reſplenduit, & quæ eras magiſtra erroris, facta es diſcipula veritatis. Iſti ſunt Patres tui, veri que Paſtores, qui te Regnis cœleſtibus inſerendum multo melius multoque felicius condiderunt, quam illi quorum ſtudio prima mœnium tuorum fundamenta locata ſunt. Iſti ſunt, qui te ad hanc gloriam provexerunt, ut gens ſancta, populus electus, civitas Sacerdotalis & Regia per ſacram Beati Petri Sedem caput orbis effecta, latius præſideres religione divina, quam dominatione terrena.* Gregorius itaque VII. dicturus non videtur, *Quod Romana Eccleſia a ſolo Domeno ſit fundata.*

Eccleſia Romana a SS. Petro & Paulo, Chriſti auctoritate & voluntate fundata.

Primatus quidem *Sancti Petri* a ſolo Chriſto eſt, non a Synodis, non ab Imperatoribus, non ab Urbis amplitudine: at inde conſequens minime eſt ut Romana Eccleſia ſit a ſolo Chriſto fundata: ſiquidem non eſt juris divini quod Sancti Petri Cathedra Romæ collocata ſit, ſed tantum quod Petri Succeſſores Eccleſiam univerſam Chriſti vice regant, & Chriſtianos doceant ac paſcant univerſos, ſintque viſibilia corporis ejus myſtici in terris Capita: quod non minus haberent ſi S. Petrus alibi Sedem fixiſſet.

Erit forſan qui alium primo illi Dictatus articulo ſenſum affingat, quod nimirum unus

unus Romanæ Ecclesiæ Episcopus a Domino sit institutus, non aliarum item Ecclesiarum Episcopi. At hic sensus tam a *Gregorii VII.* mente, quam a veritate alienus est. Tam enim alios Episcopos, quam se ipsum, Deo auctore, Ecclesiæ præesse ait, cum hoc tantum discrimine, quod illi particularibus Ecclesiis præsint, hic universam moderetur. De se ipso scribens lib. 3. Epist. 18. ad Simeonem Hispanorum Episcopum, ait: *Apostolica enim Sedes, cui, quamvis immeriti, Deo auctore præsidemus, ipso gubernante firma permansit ab ipsis primordiis*. Et eadem loquendi formula utitur, cum de aliis Episcopis sermo est. Sic libro 6. Epistola 34. ad *Gebuinum* Lugdunensem Archiepiscopum scribit: *Postulasti a nobis, quatenus dignitatem ab Antecessoribus nostris concessam Ecclesiæ, cui Deo auctore præesse dignosceris, confirmaremus*. Sic lib. 1. Epistola 22. ad Clerum & Plebem Carthaginensem, *Cyriacum* ipsorum Archiepiscopum, *vice Christi* ipsi præesse scribit: *Christi vicem*, inquit, *super vos habenti, ex debito obedite.... Aliter vero si feceritis, in Christum peccatis, Christum spernitis, Christi discipuli esse desinitis, Apostolo resistitis, qui ait*: „ Omnis anima potestatibus sublimioribus „ subdita sit. *Cum ergo mundanis potestatibus obedire prædicavit Apostolus, quanto magis spiritualibus, & vicem Christi inter Christianos habentibus? Hæc gemens cogito, flens scribo: pervenit quidem ad aures nostras, quosdam vestrum irreligiose in legem Christi, contra Christum, Cyriacum venerabilem fratrem nostrum, vestrum vero Archiepiscopum & Magistrum, immo vero vestri Christum, apud Saracenos sic accusasse*. Non ita sane scripsisset, qui alios omnes a Romano Episcopo a Christo immediate institutos non sensisset: quamquam plenitudinem potestatis non habeant ut Summus Pontifex, illique subditi sint: ac in suæ potestatis exercitio ipsi ut Capiti & Pastorum omnium, uni sub Christo Pastori subsint, ac parere secundum Canones, teneantur.

Episcopos vice Christi Ecclesias suas regere, Gregorius VII. censet.

Alter Dictatus Articulus est, quod *Solus Romanus Pontifex jure dicatur Universalis*. At hic pariter probat Dictatum *Gregorii VII.* non esse, qui vel seipsum *Universalem* Episcopum appellari passus non esset, doctrinam *Sancti Gregorii Magni*, & *Sancti Leonis IX.* secutus. Noverat scilicet *Gregorium Magnum* Epistola 36. libri 1. ad *Eulogium* Alexandrinum, & *Anastasium* Antiochenum, Patriarchas data, scripsisse: *Nullus umquam Decessorum meorum hoc tam profano vocabulo uti consensit; quia videlicet, si unus Patriarcha Universalis dicitur, Patriarcharum nomen cæteris derogatur. Sed absit hoc, absit a Christiana mente, id sibi velle quempiam arripere, unde Fratrum suorum honorem imminere in quantulacumque parte videatur*. Et ejusdem libri Epistola 38. ad *Joannem* Episcopum Constantinopolitanum: *Certe*, inquit, *Petrus Apostolus primum membrum Sanctæ & universalis Ecclesiæ est: Paulus, Andreas, Joannes quid aliud quam singularium plebium capita? Et tamen sub uno capite omnes sunt membra Ecclesiæ. Atque ut cuncta brevi cingulo locutionis adstringam, Sancti ante legem, Sancti sub lege, Sancti sub gratia, omnes hi perficientes Corpus Domini, in membris sunt Ecclesiæ constituti, & nemo se umquam Universalem vocare voluit*. Et lib. 6. Epistola 30. ad Mauritium Imperatorem: *Ego autem fideliter dico, quia quisquis se universalem Sacerdotem vocat vel vocari desiderat, in elatione sua Antichristum præcurrit, quia superbiendo se cæteris præponit*. Et libro 7. Epistola 30. ad *Eulogium* Alexandrinum: *Indicare*, inquit, *vestra Beatitudo studuit, jam se quibusdam non scribere superba vocabula, quæ ex vanitatis radice prodierunt, & mihi loquitur dicens*, Sicut jussistis. *Quod verbum jussionis, peto, a meo auditu removete: Quia scio quis sum, qui estis. Loco enim mihi Fratres estis, moribus Patres .... In Præfatione Epistolæ, quam ad me ipsum qui probibui direxistis, superbæ appellationis verbum, Universalem me Papam dicentes, imprimere curastis. Quod, peto, dulcissima mihi Sanctitas vestra ultra non faciat: quia vobis subtrahitur, quod alteri, plusquam ratio exigit, præbetur. Ego enim non verbis quæro prosperari, sed moribus: Nec honorem esse deputo, in quo fratres meos honorem suum perdere cognosco. Meus namque honor est universalis Ecclesiæ, meus honor est fratrum meorum solidus vigor. Tunc ego vere honoratus sum, cum singulis quibusque honor debitus non negatur. Si enim Universalem me Papam vestra Sanctitas dicit, negat se hoc esse, quod me fatetur, universum. Recedant verba quæ vanitatem inflant, & caritatem vulnerant*.

Solum Romanum Pontificem Jure dici Universalem, scripturus non videtur Gregorius II.

No-

Noverat *Gregorius VII. S. Leonem IX.* cujus obitum inter & assumptionem suam ad Pontificatum anni tantum duodeviginti intercesserant, ad *Michaelem* Constantinopolitanum Episcopum scripsisse de nomine Universalis Patriarchæ: *Nomen istud a Sanctis Patribus in Chalcedonensi Synodo, ob reverentiam Sanctæ Romanæ & Apostolicæ Sedis, Sanctissimo Decessori nostro Leoni Papæ & præclarissimo Doctori Successoribusque ejus fuit oblatum; sed nec ab illo, nec ab ullo Successorum ejus, constat hactenus receptum. Et cui, post Christum Jesum, hoc nomen poterat magis aptari, quam Successoribus Petri? sed imitanda humilitas Reverendorum Pontificum, attendens, quod ipse Princeps Apostolorum non inveniatur dictus Universalis Apostolus, superbum refutavit vocabulum penitus, quo videbatur par dignitas subtrahi cunctis per orbem Præsulibus, dum uni ex toto arrogaretur.* Quis igitur sibi persuadeat *Gregorium VII.* qui scribit: *Sedem Apostolicam in suis Decretis & Constitutionibus a Canonicæ Traditionis concordia nusquam discedere, & cavendum sibi esse, ne quidquam contrarium Sanctis Patribus in exemplum & auctoritatem posteris relinquatur*: Quis, inquam, sibi persuadeat ipsum absque ulla explicatione propositionem tam ambiguam, tam insolitam, Decessoribus suis tam odiosam, inter Decreta sua scribi voluisse, & ad posteros transmitti? *Quod solus Romanus Pontifex jure dicatur Universalis.* Nonne potius dixisset solum Romanum Pontificem *Universalis Ecclesiæ Caput* jure appellari, quæ traditionis doctrina est, & quæ appellatio a *Paschasino* Lylibetano in Sententiam contra *Dioscorum* in Concilio Chalcedonensi usurpata fuit, consentientibus Patribus.

Articuli de potestate deponendi Episcopos soli Romano Pontifici conveniente, absque Synodo, non videntur a Gregorio VII. dictati.

Tertius Articulus Dictatus est: *Quod Romanus Pontifex solus possit deponere Episcopos, vel reconciliare.* Duplex istius Articuli sensus esse potest: Primus, quod nullus possit Episcopos deponere aut reconciliare, nisi solus Papa: Secundus est, Papam id posse absque Synodo. Posterior iste sensus, inquit *Christianus Lupus*, in Scholiis, ad vigesimum quintum Articulum pertinet, quo dicitur: *Absque synodali conventu Papam posse Episcopos deponere, & reconciliare.* Prior sensus pertinet ad huncce tertium Articulum. Uterque ab ingenio *Gregorii VII.* prorsus alienus est. Sanctorum Patrum & Decessorum suorum Decreta observare se profitebatur; nihil novi, nihil propria adinventione se statuere. *Ad Sanctorum Patrum Decreta, doctrinamque recurramus,* (inquit Epistola 10. lib. 3.) *nihil novi, nihil adinventione nostra statuentes, sed primam & unicam Ecclesiasticæ Disciplinæ regulam, & tritam Sanctorum viam, relicto errore, repetendam & sectandam esse censemus.* Ecclesiis cæteris ipsarum Jura se integra observare debere scribit Epistola 16. Libri 4. *Sicut*, inquit, *Romanæ & Apostolicæ Ecclesiæ jura & dignitates suas conservari cupimus, ita & membris ejus, videlicet cæteris Ecclesiis, ex hujus providentia & auctoritate, oportere & dignissimum esse perpendimus.* Porro nihil a Sententia Patrum tam alienum est, nihil Canonibus tam contrarium, nihil cæterarum Ecclesiarum Juribus tam adversum, quam asserere, neminem, præter Summum Pontificem, Episcopos deponere posse. Primam enim causarum Episcopalium cognitionem, primumque Judicium, ad Provinciales ac Nationales Synodos, ab ipsis Ecclesiæ primordiis pertinuisse, quis in doctrina Antiquitatis Ecclesiasticæ vel mediocriter versatus diffiteri possit? Nonne *Paulus Samosatenus* in Concilio Antiocheno, *Privatus* in Labesitano, *Felicissimus* in Carthaginensi, *Basilides* & *Martialis* in Hispaniensi, *Saturninus* Arianus in Arelatensi, *Instantius* Priscillianista in Burdigalensi, dejecti sunt? Nonne hæc Disciplina in Concilio Nicæno Canone quinto; in Antiocheno, Canonibus decimo quarto & decimo quinto; in Sardicensi, Canonibus tertio, quarto, & septimo; in Africanis plerisque, quorum Canones exhibet Africanæ Ecclesiæ Codex, stabilita est? Nonne ab *Innocentio* I. in Epistola *ad Victricium* Rothomagensem Episcopum confirmata? Nonne hæc disciplina servata est in causa *Maximi* Valentinæ civitatis in Gallia Episcopi, ita decernente *Bonifacio I.* Pontifice Maximo, & Synodo Provinciali Jus suum servante? Nonne executioni mandata est a Concilio Rejensi in causa *Armentarii*, anno quadringentesimo trigesimo nono; a Concilio Arelatensi in causa *Chelidonii*, anno quadringentesimo quadragesimo? Nonne *Hilarius* Papa Synodo Provinciæ jus istud asseruit in causa *Mamerti* Viennensis Episcopi, qui Diensi Ecclesiæ Episcopum consecraverat, cum Diensis civitas Arelatensi, non Viennensi Metropoli obno-

obnoxia esset, ut constat ex istius Pontificis Epistola ad *Leontium* Arelatensem Episcopum? Nonne in causa *Contumeliosi* Rejensis Episcopi anno quingentesimo trigesimo quinto eadem Disciplina servata est, approbantibus Summis Pontificibus *Joanne II.* & *Agapeto?* In causa *Saffaraci* in Concilio Parisiensi secundo, anno quingentesimo quinquagesimo quinto? In causa *Emerii* Santonensis Episcopi, anno quingentesimo sexagesimo tertio? A Concilio Lugdunensi in causa *Salonii*. Ebredunensis & *Sagitarii* Vapincensis, Episcoporum, anno quingentesimo sexagesimo septimo? & in Cabilonensi, anno quingentesimo septuagesimo quarto? A Concilio Parisiensi quarto, anno quingentesimo septuagesimo tertio, in causa *Promoti*, qui contra Canones, & contra Carnotensis Episcopi Jura, in Castro Dunensi Episcopus constitutus erat? Ab altera Synodo Parisiensi, in causa *Prætextati* Rothomagensis Archiepiscopi, anno quingentesimo septuagesimo septimo? A Synodo Metensi, in causa *Ægidii* Remensis Archiepiscopi, anno quingentesimo nonagesimo? A Concilio Cabilonensi in causa *Desiderii* Viennensis Episcopi, anno sexcentesimo tertio? A Synodo Matisconensi in causa *Agapii* & *Bobonis*, Diniensis urbis Episcoporum, anno sexcentesimo quinquagesimo? Eamdem roboratam Disciplinam & Canonicorum Judiciorum formam videre est in Codice Canonum, quem *Hadrianus* I. *Carolo Magno* dedit, quo Romana Ecclesia utebatur, qualemque *Dionysius Exiguus* adornaverat: & in Codice altero, quem *Ingilramnus* Metensis Episcopus *Hadriano* I. obtulit. In his, inquam, Codicibus plerique Canones & Capitula leguntur, quibus prima causarum Episcopalium cognitio Provinciarum Synodis vindicatur, salvo jure appellationis ad Sedem Apostolicam. Hæc disciplina servata est in Concilio apud Theodonis Villam celebrato in causa *Ebbonis*, anno octingentesimo trigesimo quinto: in Concilio altero Gallicano celebrato in causa *Aldrici* Cenomanensis Episcopi, qui e Sede sua dejectus est, quamvis Romanam Sedem appellasset, ut constat ex Epistola *Gregorii* IV. ad universos Episcopos, qua judicium quidem ultimum & finitivum causæ istius Sedi Apostolicæ vindicat, tum propter appellationem interjectam, tum quia criminales Episcoporum causæ sunt e majoribus, quas ad Sedem Apostolicam, post Synodorum Provincialium Judicium referri prisca disciplina exigit; sed primam cognitionem, primumque judicium ad Synodum Provinciæ jure pertinuisse non diffitetur. Eamdem disciplinam *Leo Quartus* observari voluit in causa Episcoporum minoris Britanniæ, qui simoniæ rei dicebantur: Jussit, inquam, ut eorum causa judicaretur in Conciliis, salvo jure relationis & appellationis ad Sedem Apostolicam; ut constat ex ipsius Epistola ad Britanniæ Episcopos. De causa *Rothaldi* Suessionensis Episcopi Synodus Suessionensis; de causa Laudunensis *Hincmari* Synodus Duziacensis judicavit. Uterque a Gallicanis Episcopis dejectus est. *Artaldi* & *Hugonis* de Remensi Archiepiscopatu contendentium, causa in Synodis Virdunensi, anno nongentesimo quadragesimo septimo, & Mosomensi, anno sequenti, judicata est, & summotus *Hugo*, insuperhabitis *Agapeti II.* Romani Pontificis, cui obrepserat, de illius conversatione mandatis, ut *Flodoardus* in Chronico testatur. *Arnulphus* Remensis Archiepiscopus a Gallicanis Episcopis in Concilio Remensi anno nongentesimo nonagesimo secundo depositus est, & *Gerbertus* in ejus locum ordinatus. *Leo Nonus* finitivam dumtaxat sententiam in depositionibus Episcoporum Sedi Apostolicæ reservavit; examen vero causarum Episcopalium, primumque Judicium Synodis Provincialibus & Nationalibus secundum Canones servavit, *Qui omnium Ecclesiarum majores & difficiliores causas per sanctam & principalem B. Petri Sedem a Successoribus ejus diffiniendas* sanxerunt. Id constat ex Epistola ipsius ad *Petrum & Joannem* Africanos Episcopos. Quæ cum ita sint, incredibile est *Gregorium VII.* qui *primam & unicam Ecclesiasticæ Disciplinæ regulam, & tritam Sanctorum viam* sectari se profitetur, & *nihil novi, nihil adinventione sua statuere, & singulis Ecclesiis jura sua servare*, Articulum illum dictasse ac promulgasse, *Quod solus Romanus Pontifex possit deponere Episcopos vel reconciliare*. Accedit quod *Gregorius VII.* annis singulis, quantum fas erat, Synodum celebrabat, secundum antiquum Ecclesiæ Romanæ morem. Nullum erat gravioris momenti negotium, quod absque Synodi Sententia finiret: Episcoporum causas in Synodis examinabat, judicabatque. Non videtur ergo dictasse alterum illum Articulum, *Quod*

absque

absque Synodali Conventu Romanus Pontifex possit Episcopos deponere, vel reconciliare.

Articulus quintus Dictatus est, *quod absentes Papa possit deponere.* Hunc a *Gregorio VII.* conditum, adduci non possum ut sentiam. Etsi enim contumaces a quovis Judice suo etiam absentes judicari possint, tamen Juri plane repugnat ut absens & inauditus, nec contumax, judicetur ac deponatur. Hinc Synodus Mediolanensis, apud *S. Athanasium* in Epistola ad Solitarios, *Constantio* Imperiali Auctoritate dicenti: *Ego sum Athanasii accusator; meo nomini credite*, respondet: *Quonam modo accusator esse possis non præsente reo? Esto ut accusator sis, absentia tamen rei facit ut in causa judicari non liceat. Non enim de re Romana Judicium est, quo tibi ut Imperatori fides habeatur; sed de Episcopo agitur, & in hoc judicio oportet pari jure cum reo & accusatore agi. Quomodo autem accusabis eum, qui ob longinquitatem loci adesse non potuit?* Et *Liberius* Pontifex in eadem Synodo eumdem Imperatorem his verbis convenit: *Judicia Ecclesiastica summa cum æquitate fieri debent. Quare, si placet Pietati tuæ, Judicium constitui jube, &, si condemnationem meruisse videbitur Athanasius, tum in illum juxta Ecclesiastici Ordinis formam Sententia proferetur. Alexandriam convenientes omnes ubi & accusatus, & accusatores sunt, & defensor eorum, examinata causa Sententiam proferamus.* Et Synodus Carthaginensis quarta Canone XXX. ita statuit: *Caveant Judices Ecclesiæ, ne absente reo, cujus causa ventilatur, Sententiam proferant, quia irrita erit.* Hæc & alia momenta cum proferat *Christianus Lupus* in Scholiis, nullam vim eorum effugiendi viam apertam vidit; sed respondet, *Deformata ac turbulenta Gregorii VII. tempora ac in ipsis grassantia Episcoporum pessima vitia postulasse in adductis Canonibus frequenter dispensari.* At viro erudito ac religioso reponimus, perturbata tempora impetrare non potuisse a *Gregorio VII.* juris & æqui amantissimo Pontifice, qui cavendum summopere sibi proposuit, *Ne quidquam contrarium Sanctis Patribus in exemplum & auctoritatem posteris relinqueret*, (ut ipse scribebat ad *Sancium* Aragonum Regem Epistola I. Libri II.) ut de eo quod ipsa naturalis æquitas, & jus gentium præscribunt, ut nemo absens, & inauditus damnetur, non solum dispensaret, sed edito Decreto declararet Papam eo jure non teneri.

Absentes & inauditos Episcopos a Romano Pontifice damnari posse Gregor. VII. non scripsit.

Sextus in Dictatu legitur Articulus, *Quod cum excommunicatis a Romano Pontifice nec in eadem domo debemus manere.* At *Gregorius VII.* uxores, liberos, servos, ancillas in eadem cum maritis, parentibus, aut dominis excommunicatis domo necessario manentes, eisque communicantes, ab Anathemate exemit in Concilio Romano IV. „ Et quoniam, *inquit*, multos peccatis nostris exigentibus, pro causa excommunicationis perire quotidie cernimus, partim ignorantia, partim etiam nimia simplicitate, „ partim timore, partim etiam necessitate, devicti misericordia, anathematis sententiam ad tempus, prout possumus, opportune temperamus: Apostolica namque Auctoritate Anathematis vinculo hos subtrahimus, videlicet uxores, liberos, servos, ancillas, seu mancipia, nec non rusticos & servientes &c.“ Non videtur itaque *Gregorius VII.* hunc Articulum absque exceptione dictasse, quod cum excommunicatis a Romano Pontifice nec in eadem domo debemus manere.

Hunc Articulum, quod in eadem domo cum excommunicatis a Romano Pontifice manere non liceat Gregorius VII absque exceptione non dictaset.

Septimus Articulus est, *Quod soli Romano Pontifici licet pro temporis necessitate novas Leges condere.* Posse Pontificem Maximum novas Leges condere in Ecclesia universa servandas, modo Conciliorum Œcumenicorum Canones Spiritu Dei conditos, & totius mundi reverentia consecratos non evertant, nec Ecclesiarum particularium jura, sive Canonibus, sive probata & præscripta consuetudine firmata, minime dubium est: quamquam se Leges potius antiquas renovare, & Canonum executionem urgere, quam nova condere Decreta *Gregorius VII.* professus sit Epistola septuagesima septima libri secundi. „ Novit, *inquit*, Fraternitas tua, quia præcepta hæc non de nostro sensu exculpimus. Sed „ antiquorum Patrum Sanctiones Spiritu Sancto prædicante prolatas officii nostri necessitate in medium propalamus, ne pigri servi subeamus periculum, si Dominicam pecuniam, quæ cum fœnore reposcitur, sub silentio abscondamus. Quamquam huic „ Sanctæ Romanæ Ecclesiæ semper licuit, semperque licebit, contra noviter increscentes excessus nova quoque Decreta atque remedia procurare, quæ rationis & auctoritatis „ edita

Solum Romanum Pontificem novas Leges condere posse Gregorius VII. non asseruit.

„ edita Judicio, nulli hominum sit fas ut irrita refutare “: Sed soli Romano Episcopo jus condendi novas leges non tribuit sapientissimus Pontifex. Noverat enim Episcopos pro suis Diœcesibus, Metropolitanos & Synodos Provinciales pro suis Provinciis; Nationales pro tota gente, novas Leges condere posse novis emergentibus causis: cum auctoritas illa pertineat ad eximiam illam potestatem regendi Ecclesiam Dei, & pascendi gregem, qui in ipsis est, quæ a Christo immediate accepta est. Noverat Episcopos in Conciliis Œcumenicis proprio Jure, ut Judices, Decreta Legesque condere de Christiana Disciplina, & moribus. Cum itaque ita comparatus esset, ut cæteris Episcopis & Ecclesiis propria jura nollet eripere, sed intemerata servare, non videtur dictasse hunc Articulum: *Quod soli Romano Pontifici liceat pro temporis necessitate novas Leges condere*: immo probaturus videtur hanc propositionem, quam postea Cardinalis *Cusanus* fortiter propugnavit lib. II. *Concordantiæ Catholicæ*, cap. XII. *Romanus Pontifex in condendis Statutis generalibus non eam habet potestatem, quam quidam adulatores ei contribuunt, scilicet quod ipse tantum statuere habeat, aliis consulentibus*: Et istam propositionem, quam Sacra Facultas Parisiensis a *Joanne Saraceno* propugnatam damnavit; *Quandocumque in aliquo Concilio aliqua instituuntur, tota auctoritas dans vigorem statutis, in solo residet Summo Pontifice*. Gregorium VII. damnaturum pariter fuisse auguror, si ejus tempore a quopiam asserta fuisset.

Solum Papam imperialibus insignibus uti posse, Gregorius VII. non scripsit.

Octavus Articulus est: *Quod solus Papa possit uti Imperialibus insigniis*. Gregorius VII. modestissimus, & humilimus Pontifex Imperialia ornamenta, quæ Romani Pontifices non sumpserunt, antequam Regum Christianissimorum munificentia urbium & Provinciarum fierent Domini, omnibus Regibus non detraxit, nec detrahere voluit. Non est igitur verisimile ipsum dictasse hunc Articulum; *Quod solus Papa possit uti Imperialibus insigniis*. Arnulfus Lexoviensis Episcopus in Opusculo adversus *Gerardum* Engolismensem Episcopum, Schismati *Petri Leonis* adhærentem, Cap. IV. de Romano Pontifice *Innocentio II.* scribit: *Quibus vestibus induatur, jam non ex ipsius pendet arbitrio, sed Sanctorum Patrum antiqua constitutione decretum est*. At Sanctorum Patrum antiqua constitutio atque traditio non probat *solum Papam posse uti Imperialibus insigniis*. Clodoveus Magnus Regum Christianissimorum primus coronam auream gemmis pretiosis distinctam, donum *B. Petro* Apostolo misit, *Flodoardo* teste, in Ecclesiæ Remensis historia, *Hormisdam* qui tunc Ecclesiæ Romanæ præsidebat, & illius ad *Leonem III.* Successores. ipsa usos esse, nulla monumenta produnt. Verisimile est non usos corona Pontifices, donec Reges Christianissimi plurium civitatum, Provinciarum, ac ipsius Romæ temporale Dominium Ecclesiæ Romanæ donarunt. Ut ut est, una dumtaxat corona ante *Bonifacium VIII.* utebantur: alteram ille adjecit: tertiam demum addidit *Urbanus V.*

Solius Papæ nomen in Ecclesiis non recitabatur tempore Gregorii VII.

Articulus decimus est, *Quod Papæ solius nomen in Ecclesiis recitetur*. Contrarium in usu fuisse testatur *Gregorii VII.* coævus Apologista, jam ante *S. Gregorii Magni* tempora, de quibus ita scribit Cap. II. *Consuetudo eo tempore, ut quilibet in aliqua Patriarchalium Sedium noviter ordinatus, se prædictas quatuor Synodos custodire, reliquis sedibus transmissa Epistola profiteretur, antequam nomen ejus apud reliquas Sedes in Diptychis describi mereretur. Nomen videlicet Prædecessoris ejus, licet defuncti, reliquæ Sedes computabant inter viventes, donec ipsius noviter inthronizati Præsulis Synodicam reciperent Epistolam*. Proprii nomen Episcopi recitari solitum in Epistola ad Centumcellarum Episcopum testatur *Pelagius I.* idemque constat ex *Carolo Magno* in Capitulari Episcoporum, ex Auctore libri de Divinis Officiis *Alcuino* adscripti, ex *Amalario* & *Walafrido Strabone*. Nomen Imperatoris exprimi jubent idem Capitulare, sexta Synodus Arelatensis, tertia Turonensis, secunda Cabilonensis. Proprii nomen Antistitis in Canone Missæ post nomen Papæ fuisse recitatum tempore *S. Gregorii Magni*, prout nunc recitatur, ex eo colligere est, quod aliorum etiam Episcoporum nomina pro Ecclesiæ cujusque more, possent commemorari, ut diserte probat Epistola *S. Gregorii* ad *Constantinum* Mediolanensem Archiep. XXXVII. Lib. III. „ Quod scripsisti, *inquit*, „ quia scandalizantur plurimi, quia fratrem & Coepiscopum nostrum Joannem Ravennatis Ecclesiæ inter Missarum solemnia nominatis, requirenda vobis consuetudo antiqua est. Et, si consuetudo fuit, modo a stultis hominibus reprehendenda non est. Si

„ vero

„ vero consuetudo non fuit, fieri non debet unde quibusdam scandalum moveri possit „ Tamen sollicite perquirere studet, si idem Joannes frater & Coepiscopus noster vos „ ad Altare nominet. Quod minime dicunt fieri. Et si ille vestri nominis memoriam „ non facit, quæ necessitas cogat ignoro, ut vos illius faciatis. Quod quidem si sine „ aliquorum scandalo fieri non potest, vos tale aliquid facere valde laudabile est, quia „ charitatem, quam erga fratres vestros habetis, ostenditis." Mos Ecclesiarum Latinarum nomen Regis addentium Apostolica traditione nititur, præcipiente Apostolo I. ad Timotheum II. ut fiant orationes pro Regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt. Unde *Tertullianus* in Libro *Ad Scapulam*, Cap. II. *Sacrificamus*, inquit, *pro salute Imperatoris, sed Deo nostro & ipsius, sed quomodo præcepit Deus pura prece*. Et Cap. 30. Apologetici; *Nos enim pro salute Imperatorum Deum invocamus æternum... Oramus pro omnibus Imperatoribus, vitam illis prolixam, Imperium securum, domum tutam, exercitus fortes, Senatum fidelem, populum probum, orbem quietum, & quæcumque hominis & Cæsaris vota sunt*. Et Origenes Lib. 8. contra Celsum: *Laboramus*, inquit, *pro Imperio Romano, dum juste viventes pro eo vota facimus*. Et *S. Dionysius Alexandrinus* apud *Eusebium* lib. VII. Historiæ Ecclesiasticæ, Cap. II. *Nos*, inquit, *unum Deum verum omnium opificem, qui Valeriano & Gallieno Sacratissimis Augustis Imperium tradidit, colimus & adoramus. Huic continuas preces offerimus pro Imperio illorum, ut stabile & inconcussum permaneat*. S. Agobardus in Epistola ad Ludovicum Pium *De Judaicis superstitionibus*, hanc Regii nominis in Sacrificio recitationem, solitam intercessionem appellat, & S. Ambrosii tempore in Mediolanensi Ecclesia frequentatam scribit: *Ambrosius*, inquit, *Theodosium prævaricatorem judicavit, tam injusta contra Ecclesiam perpetrantem; & nisi sibi locum audientiæ reservasset, solitam pro eo intercessionem se omissurum testatus*. In Ecclesiis Orientalibus Imperatoris nomen e Sacris Diptychis recitatum fuisse testatur *Dioscorus* Ecclesiæ Romanæ Diaconus, & *Hormisdæ* Pontificis ad *Justinum* Imperatorem Legatus, in Relatione ad ipsum missa: *Deleta sunt*, inquit, *de Diptychis Zenonis & Anastasii nomina. Et hoc non solum in ipsa sola Ecclesia, in qua Episcopus manet, verum etiam per omnes Ecclesias, cum magna diligentia*. In iis Liturgiis, quæ *S. Petri* & *S. Marci* nominibus circumferuntur, pro Rege, & pro Religiosissimis Augustis oratur: In antiqua Missa Latina, quam *Matthæus Flaccus Illyricus* Argentinæ primum vulgavit, & circa annum septingentesimum in usu fuisse conjecit, quamvis infra Actionem, sive in Canone, solius Papæ nomen recitatum indicetur, & aliorum generalis tantum facta commemoratio hoc modo: „ In „ primis cum famulo tuo Papa nostro N. & pro omnibus orthodoxis, atque Apostolicæ Fidei cultoribus Pontificibus, & Abbatibus, Gubernatoribus, & Rectoribus „ Ecclesiæ Sanctæ Dei, & pro omni populo Sancto Dei: " In Oblatione tamen specialis memoria fiebat Antistitis ac Regis hoc modo: „ Tibi Domino Creatori meo of„ fero hostiam placationis & laudis pro me, & pro Rege nostro; & Antistite nostro, „ ac pro cuncto populo Christiano, peto Domine, ut des nobis vitam æternam. " Offerentium nomina recitari quondam solita, *Innocentius I.* ad *Decentium* Eugubinum scribens testatur: „ Prius, *inquit*, oblationes sunt commendandæ, quam eorum nomi„ na, quorum sunt oblationes, edicenda, ut inter Sacra Mysteria nominentur, non in„ ter alia, quæ ante præmittimus, ut ipsis Mysteriis viam futuris precibus aperiamus. " Auctor Libri de Ecclesiasticis Officiis *Alcuino* quondam adscripti, Cap. XL. Liberum fuisse Sacerdoti testatur eos nominare in Canone, quos vellet e numero Fidelium, ipsos ut Deo specialius commendaret. „ Manifestum est, *inquit*, quod quasi quidam locus „ sit, ubi aliquibus specialiter nominatis, etiam cæterorum, qui adsistunt, in Eccle„ sia, commemoratio adjungatur. In quo loco liberum est Sacerdoti, quos desideraverit, „ peculiariter nominare, & nominatim Deo commendare. Aut certe illud ab Antiquis „ est observatum, ut ibi offerentium nomina recitarentur. Prius ergo oblationes sunt „ commendandæ, & tunc eorum nomina, quorum sunt, edicenda, ut inter sacra My„ steria nominentur. " Denique Auctor *Micrologi*, qui sub *Gregorii VII.* Pontificatu vixit, de Romano sui temporis Ordine ita scribit, Cap. XIII. *Ordo*, *ubi dicitur*, Memento, Domine, famulorum, famularumque tuarum, *nobis concedit*, *ut omnium virorum*

vorum commemoremus nomina, quoscumque voluerimus. Quibus omnibus accurate discussis, quis non videat, extra omnem veri speciem esse, quod *Gregorius VII.* hunc dictaverit atque promulgaverit Articulum : *Quod solius Papæ nomen in Ecclesiis recitetur*.

Articulus undecimus est : *Quod unicum est nomen in mundo*; id est (ut *Baronius* Cardinalis explicat) ut unus in toto Christiano orbe Romanus Pontifex Papa vocaretur, nec alium Episcopum Papam appellare liceret. *Gregorium VII.* qui se traditionem & statuta Patrum sequi, neque nova aut sua proferre se passim gloriatur, hunc Articulum dictasse, nemo sibi persuadebit, qui ab Ecclesiæ exordiis Papæ nomen Episcopis omnibus commune fuisse noverit? *S. Cyprianum* a Romano Clero Papam fuisse appellatum, sicque suas ad eum Literas inscripsisse : *Cypriano Papæ Presbyteri & Diaconi Romæ consistentes*. Presbyteros & Diaconos Alexandrinos, quorum Epistola extat apud S. *Athanasium* in libro de Synodis Arimini & Seleuciæ, ad *S. Alexandrum* Episcopum suum scripsisse: *Beato Papæ Episcopo Alexandro*, Rufinum in Expositione Symboli ad *Laurentium* ipsum ita compellare: *Mihi quidem, fidelissime Papa Laurenti, ad scribendum animus non tam est cupidus, quam nec idoneus*. S. Hieronymum Literas ad *S. Augustinum* suas sic inscripsisse : *Domino vere Sancto & Beatissimo Papæ Augustino*. S. Augustinum suas ad *Aurelium* Episcopum pariter inscripsisse, *Papæ Aurelio*. Sidonium Apollinarem suas omnes ad Episcopos datas (sunt autem plurimæ) inscripsisse, *Domino Papæ N.* & his verbis conclusisse: *Memor nostri esse dignare, Domine Papa*. Concilium Turonense II. Canonibus XX. & XXI. *Avitum* Viennensem Episcopum appellare *Papam Avitum*. Fortunatum Pictavensem in Carminibus *Leontium* Burdigalensem. *Euphronium* Turonensem, & alios Episcopos, Papæ nomine insignire. Idem nomen tribui Episcopis, in Epistolis antiquis ad plerosque illorum datis, quas exhibet *Duchesnius* Tomo I. Historiæ Francorum. *Marculphum* Monachum *Landerico* Parisiensi Episcopo duos Formularum Libros dicantem, eamdem inscriptionem usurpasse: *Reverendissimo Papæ Landerico &c.*

Veteres Episcopi Papæ appellati.

Quæ sanctitas Romano Pontifici citra controversiam conveniat.

Articulus XXIII. (ut cæteros omittam) est, *Quod Romanus Pontifex, si canonice fuerit ordinatus, meritis Beati Petri indubitanter efficitur Sanctus, testante Sancto Ennodio Papiensi Episcopo, ei multis Sanctis Patribus faventibus, sicut in Decretis Beati Papæ Symmachi continetur*. De Pontificalis Officii sanctitate, non de personali sanctimonia locutus est *Ennodius* in Apologetico, contra *Symmachi* Papæ adversarios, qui donum etiam ac privilegium impune peccandi Pontificibus tribui ironice dicebant. *Non nos*, inquit, *Beatum Petrum, sicut dicitis, a Domino cum Sedis Privilegiis, vel Successores ejus, peccandi judicamus licentiam suscepisse. Ille perennem meritorum dotem cum hæreditate innocentiæ misit ad posteros. Quod illi concessum est pro actuum luce, ad illos pertinet, quos par conversationis splendor illuminat. Quis enim Sanctum esse dubitet, quem apex tantæ Dignitatis attollit? In quo si desint bona acquisita per meritum, sufficiunt quæ a loci Decessore præstantur. Aut enim claros ad hæc fastigia erigit, aut qui eriguntur, illustrat*. Verum Auctor Dictatus de vitæ Sanctitate loqui videtur, cum ait: *Romanus Pontifex, si canonice fuerit ordinatus, meritis Beati Petri indubitanter efficitur Sanctus*. Quod a *Gregorio VII.* assertum non fuisse verisimile est, qui noverat plerosque Pontificum, qui decimo præsertim sæculo Ecclesiam rexerunt, sanctos non fuisse, de quibus doctissimus Cardinalis *Baronius* ad annum 897. scripsit, *Vita turpissimos, moribus perditissimos, usquequaque fœdissimos fuisse*: & tunc Ecclesiam Romanam *vestimentis exutam gloriæ atque lætitiæ mærentem ac lugentem, sedisse in tristitia Dominam gentium*. Cui etsi interdum *deforme valde tunc contigerit apponi caput, tolerandum tamen ipsi fuit*.

13 Denique nullus Auctor Gregorio VII. coævus aut suppar hujus Dictatus meminit, aut ipsi hæc Effata adscribit. Nullus ex ejus adversariis, hominibus Schismaticis, de illis quæstionem adversus ipsum movit, quod certe præstitissent, & in primis *Benno* ille maledicentissimus Pseudo-Cardinalis & atrocissimus calumniator. Nusquam *Gregorius* ipse in suis Epistolis Dictatum laudat aut vindicat, ut alia sua Decreta: propositionum adeo singularium nullum in ejus Regesto vestigium: (De illis loquor quas proxime expendi.) Hinc itaque conficitur, Dictatum esse *Gregorio VII.* suppositum.

SCHO-

SCHOLION I.

Isti Articulo, pag. 445. Edit. primæ Religiosi Censores hanc Notam appinxerunt: *Rejicit contra Baronium, adhærens Launojo, Dictatum Gregorii VII.*

R. Hæc mera Criticæ quæstio, non dogmatis. Nec *Baronio*, nec *Launojo*, quem sæpius refello quam Eminentissimum Annalium Ecclesiasticorum Parentem; sed uni me adhærere profiteor veritati.

SCHOLION II.

In eodem Articulo, pag. 446. Edit. primæ Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Non est juris divini quod Sedes Sancti Petri sit Romæ posita, sed id debetur Petro; & sic est falsum quod Romana Ecclesia sit a solo Deo fundata.*

R. Admirabilis est Religiosorum Censorum Theologia, qui Romanam Ecclesiam a solo Deo, non *a SS. Apostolis Petro & Paulo Christi auctoritate ac voluntate fundatam*, (ut ego loquor) contendunt, quasi divini juris sit, ut Romæ collocata sit Sancti Petri Sedes; quasi Romæ ex institutione Christi ita sit affixa, ut alio transferri non possit a Summo Pontifice, sicut olim Avenionem translata est; aut quasi S. Petrus Antiochiæ sedens, ante quam Romanam fundavisset Ecclesiam, totius Ecclesiæ seu Fidelium omnium Pastor & Rector vice Christi non esset. *Primatus quidem Sancti Petri a solo Christo est* (inquiunt eo loci) *non a Synodis, non ab Imperatoribus; non ab Urbis amplitudine: at inde consequens minime est ut Romana Ecclesia sit a solo Christo fundata: siquidem non est juris divini, quod Sancti Petri Cathedra Romæ collocata sit, sed tantum quod Petri Successores Ecclesiam universam Christi vice regant, & Christianos doceant ac pascant universos, sintque visibilia Corporis ejus mystici in terris capita; Quod non minus haberent, si Sanctus Petrus alibi Sedem fixisset.* Episcopatus igitur, Summus Pontificatus, & Primatus Sancti Petri, atque Successorum ejus in Ecclesiæ universalis Regimine a Christo immediate institutus est: sed Romanus Episcopatus fundatus est a Sancto Petro, Dei providentia, Christi voluntate, Spiritus Sancti directione.

SCHOLION III.

In eodem Articulo, pag. 451. Edit. primæ, Reliligiosi Censores hanc Propositionem notant: *Nihil tam alienum est a Canonibus, & contrarium cæterarum Ecclesiarum juribus, quam dicere Episcopos a solo Papa deponi posse.*

R. Id summatim probavi ex præclaris Historiæ Ecclesiasticæ Monumentis eo loci & tribus paginis sequentibus; Hæc Sacræ Facultatis Parisiensis, Ecclesiæ Gallicanæ, Eruditorum omnium in his plagis sententia est. Causas tamen appellantium Episcoporum supremo ultimoque judicio finire potest Summus Pontifex secundum Canones Sardicenses: & de majoribus illis negotiis secundum Canones ac mores antiquos, ad ejus sanctitatem necessario referendum est.

SCHOLION IV.

In eodem Articulo, pag. 457. Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Papa potest condere Leges, modo Conciliorum Generalium Canones non evertant, nec Ecclesiarum particularium jura, sive Canonibus, sive præscripta consuetudine firmata.*

R. Doctrina est Sacræ Facultatis Parisiensis, & Ecclesiæ Gallicanæ. Summam scilicet a Christo potestatem in universa Ecclesia accepit Romanus Pontifex *in ædificationem, non in destructionem* (ut loquitur Apostolus I. ad Corinthios X.) „ Ille non in destructionem paternæ sententiæ, sed potius in defensionem atque ultionem, primam „ accepit & maximam potestatem, nec aliquid contra veritatem, sed pro veritate plus

„ cæteris Consacerdotibus potest. Paulus enim dicit Apostolus: Non enim possumus ali-„ quid adversus veritatem, sed pro veritate. „ Verba sunt Facundi Hermianensis, lib. II. c. VI. Hinc Gelasius I. ad Lucaniæ Episcopos scribebat, c. XI. „ Cum nobis contra „ salutarium reverentiam Regularum cupiamus temere nihil licere, & cum Sedes Apo-„ stolica superior his omnibus, favente Domino, quæ paternis sunt Canonibus præ-„ fixa, pio devotoque studeat tenere proposito, satis indignum est quemquam vel „ Pontificum vel Ordinum subsequentium hanc observantiam refutare, quam Beati Pe-„ tri Sedem & sequi videat, & docere, satisque conveniens sit ut totum corpus Eccle-„ siæ in hac sibimet observatione concordet, quam illic vigere conspiciat, ubi Domi-„ nus totius Ecclesiæ posuit Principatum. „ Et Leo Quartus, apud Gratianum, Causa XXV. Quæst. II. cap. QUOD VERO: „ Ideo, *inquit*, permittente Domino pasto-„ res hominum sumus effecti, ut quod Patres nostri, sive in sanctis Canonibus, sive in „ mundanis affixere Legibus, excedere minime debeamus. Contra eorum quippe salu-„ berrima agimus instituta, si quod ipsi divino instituerunt consulto, intactum non „ conservamus.

SCHOLION V.

In eodem Articulo, p. 458. Edit. primæ, Religiosi Censores has Propositiones notant: *Ista Propositio a Facultate Parisiensi proscripta est*: „ QUANDOCUMQUE in „ aliquo Concilio aliqua instituuntur, tota auctoritas dans vigorem Statutis in solo re-„ sidet Summo Pontifice. „ *A Gregorio VII. fuisset etiam damnata, si ejus temporibus asserta fuisset.*

R. Propositionem istam olim a Sacra Facultate Parisiensi damnatam, cum eam *Joannes Saracenus* propugnasset, ejusdem Facultatis Tabularia, Commentarii, & edita Censura testantur. Facti & historiæ res est. Eamdem Gregorium VII. damnaturum pariter fuisse, si ejus temporibus a quopiam asserta esset, non affirmo, sed auguror, non levibus ductus conjecturis, quas eo loci proposui.

SCHOLION VI.

In Eodem Articulo, p. 459. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Pontifices non utebantur Regia Corona quousque a Regibus Galliæ ipsis donatæ fuerant plures Civitates & Provinciæ.*

R. Id *verisimile* esse dixi; modestius loqui non poteram.

Nota.

NOn semel adnotatum est quæ fuerit Ecclesiæ disciplina, dum de causis Episcoporum judicium erat instituendum. Juvat hic iterum recensere quæ habet Tridentinum sess. 24. de Reform. cap. 5. *Causæ*, ait, *criminales graviores contra Episcopos, etiam hæresis, quod absit, quæ depositione, aut privatione dignæ sunt, ab ipso tantum summo Pontifice cognoscantur, & terminentur: Quod si ejusmodi sit causa, quæ necessario extra Romanam curiam sit committenda, nemini prorsus ea committatur nisi Metropolitanis aut Episcopis a Beatissimo Papa eligendis. Hæc vero commissio & specialis sit, & manu ipsius sanctissimi Pontificis signata, nec umquam plus his tribuat, quam ut solam facti instructionem sumant, processumque conficiant, quem statim ad Romanum Pontificem transmittant, reservata eidem Sanctissimo sententia definitiva.* Ita Præsules Tridentini ad splendorem suæ dignitatis conducere autumarunt, si non alium judicem haberent, quam supremum universalemque Pontificem.

Nota.

Nota.

CUM Christus Dominus D. Petro in omnem Ecclesiam contulerit principatum, peculiari quadam providentia factum est, ut tantæ dignitatis solium Romæ erigeret. Id explicans Ratramnus Monachus, ut superbos Græcorum conatus retunderet *l.* 4. *cap.* 8. hæc habet: „ Petrum & Paulum ad Ecclesiæ Principatum a Christo positos, „ & Romam directos tum Ecclesiastica veritas, tum ipsius passionis monstrat aucto„ ritas. Illuc namque ambo Principes sunt directi, ubi Principatus eminebat mundi, „ quatenus Romana civitas sicut imperiali potentia totum sibi subjecerat orbem, sic Re„ ligionis culmine & Apostolatus dignitate totius mundi regnis præsideret. Et sicut „ voluit Salvator Hierosolymam nativitate sua, doctrina, morte, sepultura, resurrectio„ ne reddere sublimem; sic etiam delegit Romanam urbem Apostolorum Principum san„ guine, sepulchro, memoria, doctrina, reddere gloriosam; ut quoniam Christus Hie„ rusalem cœlestis in dextera Patris considens Rex, & Dominus honoratur, Angelo„ rum, & Sanctorum omnium famulatu: sic Petrus & Paulus Hierusalem peregrinantis „ obtineant principatum, subjectis sibi per totius orbis latitudinem Christi Ecclesiis.

Nota.

ROmanum Pontificem obsequi non debere sacris Canonibus, quasi a sibi superiore prodierint potestate, late expendi alibi. Optime autem Romani Pontifices a se sacris Canonibus non esse derogandum professi sunt, vel quia de iis agebatur, qui aliquid naturalis, seu divini juris continebant, vel quia justa causa eos infringendi non aderat. Non solum vero quæ invalide, sed quæ etiam illicite & inutiliter fierent, secundum juris interpretes fieri non posse dicuntur.

Nota.

FAtendum profecto est Episcopos in Conciliis Judicum prærogativam obtinere, illos etenim alloquutus est Apostolus, dum Act. 20. ait: *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus S. posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Hinc ab Ecclesiæ exordio usque ad Concilium Basileense, in quo Abbates & Generales Ordinum ex privilegio suffragio decisivo frui cœpere, soli Episcopi in Conciliis votum decisivum ferebant, & in hujus potestatis signum ita subscribebant: *Ego Episcopus definiens subscripsi.* In aliquo nihilominus sensu totam Conciliorum vim ab uno Romano Pontifice pendere dici potest, quia nempe nullius roboris sunt quæ Episcopi decreverint, nisi eos Pontifex ad œcumenicam Synodum convocaverit, seu hujusmodi convocationem ratam habuerit, eorumque decretis adnuerit. Cum proinde Joannes Jejunator œcumenici Episcopi nomine assumpto, Constantinopoli Concilium coegerit, Pelagius II. *Ep.* 8. ita nullum esse declaravit: *Delatum est ad Apostolicam Sedem Joannem Constantinopolitanum Episcopum universalem se scribere, & Synodum convocare generalem, cum generalium Synodorum convocandi auctoritas Apostolicæ Sedi B. Petri singulari privilegio sit tradita, & nulla umquam Synodus rata legatur, quæ Apostolica auctoritate non fuerit fulta.* E contra Patriarchæ, Alexandrinus, Antiochenus, & Hierosolimitanus, qui prohibiti fuerant ab infidelibus ad septimam Synodum accedere, nil eis auctoritatis deesse dixerunt, quia ibi per suos Legatos Pontifex Romanus adfuerat, ac quæ in eo sancita fuerant probaverat: *Nullum*, ajunt, *ex hoc S. Synodo adhæsit præjudicium, præcipue cum Sanctissimus & Apostolicus Papa Romanus concordaverit, & in ea inventus sit per Apocrysiarios suos.* Et Pius II. in Bulla Retractationis inter alia hæc habet: *Cum his & generalis Concilii auctoritatem & potestatem complectimur: quemadmodum & ævo nostro Constantiæ, dum ibi fuit Synodus universalis, declaratum definitumque est. Veneramur enim Constantiense Concilium & cuncta quæ præcesserunt a Romanis Pontificibus nostris prædecessoribus approbata; inter quæ, nempe Concilia, nullum invenimus*

umquam fuisse ratum, quod stante Romano indubitato Præsule, absque ipsius auctoritate convenerit. Quia non est corpus sine capite, & omnis ex capite defluit in membra potestas.

DISSERTATIO IV.

De Investituris Episcopatuum & Abbatiarum: Et de Synodo Oecumenica Lateranensi Prima.

ARTICULUS I.

Quid sit Investitura legitima? Quæ ejus origo? Quis status in Germania, Gallia, & Anglia ante Gregorii VII. Pontificatum?

I. Investitura est consensus ab Imperatore vel Rege adhibitus electioni factæ alicujus ad Episcopatum, vel Abbatiam, & concessio bonorum Ecclesiasticorum solemni quodam ritu facta. Investiturarum origo fuit munificentia Principum erga Ecclesias, quibus non solum prædia, & latifundia, sed Regalia sive Feuda Majestati suæ obnoxia concesserunt. Unde factum est ut bona hujuscemodi conditionem Feudorum sequerentur, nec eorum possessionem adire possent electi Episcopi, nisi Princeps eorum electionem gratam haberet, ac secundum hominium & Juramentum fidelitatis ab iis præstitum, ipsis hujuscemodi bona fruenda concederet aliquo signo externo, solemnique ritu, puta per virgam pastoralem & annulum, aut per sceptrum, seu aliud quodvis instrumentum. Et quia feuda illa, sive Regalia, præcipua sunt & nobilissima Ecclesiarum bona, ad eorum conditionem cætera evehi censentur, & iisdem conditionibus subjacere. Unde Reges omnium bonorum Ecclesiasticorum Investituram electis, & a sua Majestate probatis Episcopis absque discrimine concesserunt. Quod autem Principes Feuda Ecclesiis nobilissima & ditissima concesserint, non unus pietatis motus, sed publicæ etiam utilitatis respectus effecit. Sperabant nimirum fore ut Episcopi, qui Feudorum possessione ipsorum vassalli fiebant, fidem ipsis juratam religiosius observarent, ipsosque juvarent adversus hostes, ac perduelles non solum copiis, quas olim suppeditare tenebantur, sed excommunicationum fulminibus. Istud fuisse *Caroli Magni* consilium, cum Feudis nobilissimis plerasque Germaniæ & Galliæ ditavit Ecclesias, indicat *Willelmus Malmesburiensis* lib. V. de Gestis Regum Anglorum. *Carolus Magnus* (inquit) *pro contundenda gentium illarum* (Germanorum scilicet) *ferocia omnes pene terras Ecclesiis contulerat, consiliosissime perpendens nolle sacri Ordinis homines tam facile quam Laicos, fidelitatem Domini rejicere. Præterea, si Laici rebellarent, illos posse excommunicationis auctoritate & potentiæ severitate compescere.* Ita Ecclesiæ libertas opum accessione imminui visa est, dum & Regii assensus necessitas ad electorum Antistitum consecrationem inducta, & vassallitium, seu nobile quoddam servitutis genus ipsis impositum, quam Hominio & Juramento fidelitatis profiteri tenebantur. Sed revera nova illa servitus majorem ipsi dignitatem ac libertatem peperit: siquidem Episcopi Vassalli Regum effecti sunt ut multorum Domini fierent. Præclare id edisserit *Helmoldus* Presbyter in Chronico Sclavorum lib. 1. Cap. 69. & 70. ubi de *Vicelini* Aldeburgensis Episcopi Investitura agit. *Investituræ Pontificum* (inquit, seu potius apud ipsum *Hartuvicus* Hamaburgensis Episcopus) *Imperatoriæ tantum Dignitati permissæ sunt, quæ sola excellens, & post Deum in filiis hominum præeminens, hunc honorem non sine fœnore multiplici conquisivit. Neque Imperatores dignissimi levitate usi sunt, ut Episcoporum domini vocarentur; sed compensaverunt noxam hanc amplissimis Regni divitiis, quibus Ecclesia copiosius aucta, decentius honestata, jam non vile reputet ad modicum cessisse subjectioni; nec erubescat uni inclinari, per quem possit in multos dominari.*

II. Investiturarum usus in Germania penes tres *Ottones*, & S. *Henricum*, Imperatores

tores fuit ; idque Ecclesia conniventibus aspexit oculis , quamvis interdum fines suos excurrerent, & per traditionem baculi pastoralis, quod spiritalis potestatis insigne est, Episcopatus concederent; quoniam dignissimos Episcopos Ecclesiis præficiebant, nec Electionum Canonicarum opprimebant libertatem , & novos in dies Episcopatus Regia munificentia fundabant, dotabantque . Hujus rei probationes profero ex *Ditmaro* Episcopo Merseburgensi in Chronico. Is nimirum Lib. II. pag. 24. de *Bosone* piissimo Cœnobii *S. Emmeranni* Ratisponensis Monacho , cujus ministerio Magnus *Otto* in rebus Palatinis utebatur, ita scribit*: Et quia is in Oriente innumeram Christo plebem prædicatione assidua , & baptismate vindicavit, Imperatori placuit , electionemque de tribus constituendis Episcopatibus ei dedit , Misnensis, Cicensis, atque Merseburgensis. Præ his omnibus, eo quod pacifica erat, Merseburgensem ab Augusto exposcens Ecclesiam, quamdiu vixit, studiose eamdem rexit*. De *Ottone II.* scribit idem Auctor lib. II. ipsum eligendi libertatem Episcopi Capitulo Magdeburgensi concessisse. *Licentiam*, inquit, *Archiepiscopum eligendi, Confratribus Domino famulantibus Magdeburg, Præcepto Imperiali, præsenti Archiepiscopo dedit Adelberto, & cum uno libro, qui hodie ibidem est, in quo sua, Imperatricisque Theophanæ imago auro splendet formata, munus affirmavit . Quod gratia Cæsaris, & in præsentia ejus, Archiepiscopus præparatus ad Missam, cum, prælecto Evangelio, more solito optime prædicasset , recitato coram Præcepto Imperiali , quo electio continebatur, ostendit, eumdemque quicumque temerarius hoc auderet infringere, terribili excommunicatione damnavit* . Idem pag. 18. commemorato *Geronis* Coloniensis Archiepiscopi obitu, scribit*: Hujus vice Warinus electione, & Imperatorio munere protinus ungitur. Mortuo quoque Roberto Moguntinæ Sedis Archipræsule , Imperator Cancellarium suimet nomine Willigisum , multis hoc ob vilitatem sui generis renuentibus , eidem præfecit Ecclesiæ. Sciebat enim, Petro atteſtante, Quod non est personarum acceptor Dominus*. Idem Lib. 4. pag. 41. narrat quomodo post obitum Hillibardi Halberstatensis Episcopi, *cum* Canonici *in electione convenire non possent , præpositus est his de Capella Regis Arnulphus & Idibus Decembris ordinatus*. Idem in eodem lib. pag. 47. de *Erpone & Racone Ottonis III.* Capellanis ita scribit : *Voluit quoque Imperator Capellanos suimet Herponem de Halberstat, ac Raconem de Bremel, Episcopali gradu sublimare, & his in lecto ob infirmitatem validam jacentibus, Pastoralem Baculum dedit, sed uterque sine Sacerdotali unctione discessit*. Idem lib. 5. pag. 57. & 58. *Tagmonem*, post *Gisileri* obitum, commendatione *S. Henrici* Imperatoris Magdeburgensem Archiepiscopum electum, & ab eodem Principe investitum testatur, quamvis Capitulum jam in *Waltherdi* Præpositi electionem conspirasset. „ Rex , *inquit* , corpus Archiantistitis „ præcedens, usque ad Magdeburg subsequitur, præmittens eo Capellanum suimet VVigbert, ut de electione Tagmonis unanimem Confratrum voluntatem impetraret. Sed „ Præpositus ejusdem civitatis VValtherd nomine, convocatis in unum Confratribus universis, obitum Senioris, & adventum Regis pariter indixit, obsecrans ut invicem „ unum aliquem inquirerent, cum quo antiquam eligendi consuetudinem retinerent , „ cui ab omnibus illico respondetur; Eumdem se communiter velle in Dominum , di„ vina ad hoc favente gratia, habere. Hoc cum magna, ut decuit, humilitate, idem „ suscipiens, veniam prostratus petiit... Arnulphus Episcopus a Rege ad Confratres & „ ad Milites admodum tristes, gratia Tagmonem eligendi, mittitur. Cui legationem „ suam cunctis ordine pandenti, VValthredus respondens præ omnibus : Scimus, in„ quit, quid vester Senior intendat. Volumus, si licet fieri, potestatem habere eligen„ di, & cuncti præsentes hi me, quamvis indignum , voluerunt in vacuum succede„ re. Detrimentum Ecclesiæ fieri nostræ multum veremur, quod ne eveniat, Regiam „ Pietatem, ac vestram petimus intercessionem... His dictis, Præsul egregius, Regiis „ omnia instillavit auribus. Qui mox Præpositum vocans, multumque ei promittens , „ & sui licentiam ac Consociorum in electione, Tagmonis gratiam acquisivit. Confe„ stim in majorem convenientibus Ecclesiam cunctis , Rex baculo Arnulphi Præsulis „ Clerum & populum Tagmoni, venerando Patri , cum redditura Summo Judici ratio„ ne, commisit, eumdemque in Cathedram Episcopalem ipse constituit, astantibus uni„ versis , & laudes Domino canentibus . Idem lib. 6. pag. 60. Episcopatum Merse-

burgensem ab eodem *S. Henrico* Rege instauratum memorans, ita scribit: *Convocans ad se omnes Regni Primates, dedit Episcopatum sanctæ Merseburgensis Ecclesiæ Capellano suimet nomine Wigberto, cum Archiantistitis baculo Tagmonis*. Idem pag. 64. de Bambergensis Episcopatus fundatione ab eodem Rege facta, & primi Episcopi institutione agens: *Eberhardo*, inquit, *tunc Cancellario cura Pastoralis a Rege committitur, & hic a præfato Archipræsule eodem die consecratur*. Idem pag. 68. de Trevirensis Archiepiscopi *Ludolphi* obitu, & Successoris creatione ita scribit: „Mortuo Trevirensis Ecclesiæ Archie„piscopo venerabili Ludolpho, Capellanus ejusdem (*Henrici nempe Regis*) Athelbero, „frater Reginæ, & immaturus Juvenis, plus timore Regis, quam amore religionis; com„muniter eligitur. Rex autem ut hoc audivit, prioris non immemor in germano ejusdem „Thiedrico non præmeditatæ constitutionis, uxorem dilectam, cæterosque suimet fami„liares, de Episcopatu eodem impetrando solicitos sprevit, & Meingardo, Villigisi Ar„chipræsulis Camerario, nobili secundum carnem viro, eumdem dedit, *Hinc Treviris* „*orta seditio*. Tali præsumptione Rex commotus, illo cum exercitu properat, Ar„chiantistitem inthronizatum ibidem consecrari, Athelbero nemque excommunicari „præcipiens.

Idem *Ditmarus* de sua in Merseburgensem Episcopum designatione & Investitura ita scribit pag. 69. *Antistes ad Capellam Brunonis Episcopi, ubi Rex eumdem expectabat, me duxit, & paratus ad Missam Regi me per manus tradidit. Qui ut cum electione præsentium Pastoralem mihi curam immerito commisit cum baculo, & prostratus veniam petii, Cantor introitum incœpit; Venite benedicti Patris mei*. Idem pag. 74. *Waltherdum* Magdeburgensis Ecclesiæ Præpositum, defuncto Archiepiscopo *Tagmone*, designatum Archiepiscopum commemorat, primum consensu unanimi sub beneplacito Regis non canonica electione, quam Rex prohibuerat; deinde vera electione, cujus auctor fuit ipse *Ditmarus*, ut Ecclesiæ libertatem sartam tectam præstaret, id optimo Principi non ingratum fore confidens. Nec eum spes fefellit, gratam enim Rex habuit electionem, & *Waltherdo* Investituram concessit. „Ego, *inquit Ditmarus*, hæc omnia in „Merseburg sero comperiens, in ipso depositionis die, orto jam sole adveniebam, & „cum in Ecclesia majori pauca orationis verba effunderem, veni ad refectorium, „ubi Præpositus cum universis Confratribus atque militibus sedens, de electione tra„ctabant. In quorum præsentia ego stans, multum flevi, turbatus dolore vehemen„ti, & salutatis omnibus sedebam, & quod ab his tunc esset dispositum, interrogabam. „Ad hæc Waltherdus: Misi, inquit, Legatum meimet ad Regem, qui hæc ei, quæ „nobis acciderunt, mala indicaret, & voluntatem suam in rebus faciendis inquireret: „& hic ad nos Henricum Antistitem misit, ut electio a nobis non fiat, sed tantum „consensus unaminis, & hoc indicetur ei. Nunc autem omnium pietas præsentium „me, quamvis ad hoc indignum, decernit, si Dominus consentit, & si vult Rex. „Cui sic protinus respondebam: Sum unus ex his qui electionis hujus ac consecra„tionis participes esse debent, & hoc vobis consilium do ac illud adjuvare, in quan„tum possum volo. Senior meus imperet quod velit: Vos autem quod accepistis a „Deo & Antecessoribus suis, videte ne perdatis. Te autem Fratrem primus eligo mi„hi ad Archiantistitem, non charitate tua, sed utilitate certa in te agnita: & præ„sentium mentem nunc singulariter scire desidero. A quibus hoc unum percepi re„sponsum: Waltherdum nobis in Dominum, & ad Archiantistitem eligimus. *Et in*„*fra*: in Urbem, *inquit*, vocati, ivimus usque ad caminatam Regis, & ibi solus in„tromittitur VValtherdus, & ibi usque ad tertiam soli colloquebantur; & egressus „tunc VValtherdus, annulum portat in manu sua, & ostendens nobis: Ecce habetis, „inquit, pignus subsecuturæ pietatis. Et tunc omnes nos in præsentiam venientes, „examinatione Regis, ipso primitus eum laudante, prædictum Patrem elegimus, & „optimi quique aspirabant, & mox a Rege accepit Baculum Pastoralem. Post Sacra„mentum Regiæ Potestati exhibitum, introductus est ad Ecclesiam ..... In proximo „Sabbato Archipræsulem VValtherdum Arnulphus Præsul jussu Regis inthronizavit. „Postera die unctus est VValtherdus". Sic Investituræ solemnia fiebant ante consecrationem. Idem pag. 79. *Geronem* VValtherdo suffectum intercessione Regis memorat,

salvo

salvo in posterum electionis jure, ab eoque Investituram accepisse. *Postera die Rex ad Magdeburg veniens in Refectorio Fratrum omnes nos convenire præcepit. Ibi tunc Regali petitione, & salva in posterum electione, Gero communiter eligitur... Baculum a Rege accepit Pastoralem, & mox inthronizatus, ab Eido unctus est Episcopo.* Idem pag. 81. narrat quomodo *Lievizone* Archiepiscopo Bremensi defuncto, *Oddo*, quem cum Cleri consensu designaverat Successorem, *Clericis comitantibus ac Laicis, supplex venit, & Regis gratiam ad completionem electionis per fidos intercessores postulavit. Quos Rex nullatenus audit, sed Capellano suimet Unuano, cum laude advenientium etsi non spontanea, Episcopatum dedit.* Alios etiam Episcopos a *S. Henrico*, postquam Imperator inauguratus est, constitutos, *Ditmarus* idem lib. 7. commemorat.

Investiturarum usus in Galliis.

III. Regii assensus necessitas in Ordinationibus Episcoporum in Galliis inducta Canone 10. Concilii Aurelianensis 5. anno Christi 549. sub *Clodoveo Magno* Rege Christianissimo, & Edicto *Clotarii II.* confirmata in Synodo Parisiensi anno Christi 615. Regumque primæ Dynastiæ facta, tam antiquum in Galliis Investiturarum usum probant, quam antiqua est Monarchia Christianissima. Nullos enim Episcopos fuisse, nisi quos Reges vel ipsi connivente Ecclesia, nominarunt, vel a Clero, civibusque expeditos probarunt, Historiæ nostræ monumenta testantur. Scriptor antiquus Vitæ *S. Romani* Episcopi Rothomagensis tradit eum Baculum Pastoralem accepisse a *Clodoveo II.* anno 623. statimque in Sede Episcopali collocatum fuisse. *Rex*, inquit, *convocatis tam Episcopis, quam Abbatibus, Baculum illi contulit Pastoralem. Inthronizatur ergo Pontificali apice.* Nicetius Treveris *Theodorici* Regis jussu, populique consensu, Episcopus ordinatus est. *Quintianus*, eoque defuncto, *Gallus* Arvernis ab eodem Rege dati Episcopi, ut docet *Gregorius Turonensis*. Ita *Germanum* Parisiensem Childeberti, *Ommatium* Turonensem Clodomeris, *Medardum* Viromandensem, *Eufronium* rursus Turonensem, & *Domnolum* Cenomanensem, Clotarii Regis jussu vel assensu creatos Episcopos idem *Gregorius* & *Fortunatus* commemorant. Idem probant Formulæ Antiquæ de Episcopatu, quarum olim usus fuit sub Merovingiæ familiæ Regibus, quas apud *Marculphum* lib. 1. & in Appendice Tomi II. Conciliorum Galliæ *P. Jacobi Sirmondi*, & in Baluziana Capitularium Editione legere est. Harum enim aliæ populi ad Regem preces continent, hunc aut illum sibi Episcopum dari supplicantis; aliæ Præceptum Regis de collato Episcopatu: aliæ Indiculos ad Metropolitanum & Episcopos pro novi Episcopi Ordinatione. Præceptum Regis de Episcopatu, ad Episcopum designatum sic habet: *Cum consilio & voluntate Pontificum, Procerumque nostrorum, juxta voluntatem & Consensum Cleri & plebium ipsius civitatis, in supradicta urbe III. Pontificalem in Dei nomine vobis commisimus Dignitatem. Propterea per præsens Præceptum decernimus ac jubemus, ut supradicta urbs vel res Ecclesiæ ipsius, & Clerus sub vestro arbitrio & gubernatione consistant.*

Usum Investiturarum sub secunda Regum nostrorum Dynastia probat Epistola *Hincmari* ad *Ludovicum III.* Francorum Regem, quæ 12. est, Tomo II. Operum ipsius; *Episcopi*, inquit, *talem eligant, qui & Sanctæ Ecclesiæ utilis, & Regno proficuus, & vobis fidelis ac devotus cooperator existat: & consentientibus Clero & plebe, eum vobis adducant ut secundum ministerium vestrum, res & facultates Ecclesiæ, quas ad defendendum & tuendum vobis Dominus commendavit suæ dispositioni committatis, & cum consensu ac literis vestris eum ad Metropolitanum Episcopum, & Coepiscopos ipsius Diœceseos, qui eum ordinare debent, transmittatis.*

Sub tertia Regum nostrorum Dynastia, usque ad *Gregorii VII.* Pontificatum, obtinebat Investiturarum usus. *Arnulphus* in Concilio Remensi anno nongentesimo octogesimo nono electus est ejusdem urbis Archiepiscopus ab Episcopis, cum omni Clero, diversi Ordinis populo acclamante, *Orthodoxis Regibus consentientibus*. Gerbertus in depositi locum *Arnulphi* anno nongentesimo nonagesimo primo ab ejusdem Provinciæ Episcopis lectus est, *favore & conniventia utriusque Principis, Domini Hugonis Augusti & Excellentissimi Regis Roberti*. Franco Parisiensis Ecclesiæ Decanus, & Regis *Roberti* Cancellarius, *Azelino* sponte abdicanti in Parisiensi Episcopatu substitutus est, *eligente Clero, suffragante populo, dono Regis, approbatione Romani Pontificis, per manum Me-*

tropolitani Senonensis, ut scribit *Fulbertus* Carnotensis Episcopus Epistola 8. De eodem *Francone* scribit ad Regem Epistola 88. *Ex parte Celsitudinis vestræ dictum est nobis, quod Domnum Franconem Parisiensi Ecclesiæ dare vultis Episcopum, & ad hoc peragendum nostræ humilitatis habere favorem*. Investituras concedebant Christianissimi Principes, salva tamen electionum libertate. *Philippus I.* avi sanctissimi jure utebatur, sed ejus in concessione Investiturarum non omnino imitabatur integritatem ac religionem. Donum enim Episcopatus (sic ea ætate loquebantur) gratis omnino non conferebat, si vera sunt quæ de ipso scripsit *Gregorius VII.* ad *Roclenum* Cabilonensem Episcopum, Epistola 35. libri primi. „ Inter cæteros, *inquit*, nostri hujus temporis Principes, qui „ Ecclesiam Dei perversa cupiditate venundando dissipaverunt, & matrem suam ancil- „ lari subjectione penitus conculcarunt, Philippum Regem Francorum Gallicanas Ec- „ clesias in tantum oppressisse, certa relatione didicimus, ut ad summum tam detestan- „ di hujus facinoris cumulum pervenisse videatur. Quam rem de regno illo tanto pro- „ fecto tulimus molestius, quanto & prudentia & religione, & viribus, noscitur fuisse „ potentius & erga Romanam Ecclesiam multo devotius. Et nos quidem tam generalis „ nostræ cura sollicitudinis, quam ipsarum destructio Ecclesiarum vehementer accen- „ derat, ut in tam audaces sanctæ religionis excessus severius animadvertere deberemus. „ Sed quoniam anteactis diebus per familiarem suum Cubicularium, videlicet Albe- „ ricum, ad nostri censuram judicii & vitam corrigere, & Ecclesias ordinare, firmiter „ nobis respondit, rigorem canonicum interim exercere distulimus. Hujus ergo promissio- „ nis fidem in Matisconensi Ecclesia Pastoris regimine diu desolata, & ad nihilum „ pene redacta, imprimis volumus experiri; ut scilicet Augustodunensem Archidiaco- „ num, unanimi Cleri & populi consensu, ipsius etiam, ut audivimus Regis assensu, „ electum, Episcopatus dono gratis, ut decet, concesso, Ecclesiæ præfici patiatur. In Ordinationibus itaque Episcoporum hic servandus erat ordo: Præcedere debebat electio, seu Cleri & Populi consensus; tum accedere assensum Regis oportebat, qui electionem probaret: secundum hæc Episcopatus donum seu Investitura, quæ gratis omnino fieri debebat; Consecratio denique sequebatur. His finibus si se continuissent Germaniæ Reges & Imperatores *Henrici*, nullam de Investituris quæstionem Romani Pontifices intulissent.

Investiturarum usus in Anglia.

Iidem mores in Anglia obtinebant ante *Gregorium VII.* In Glastoniensis Cœnobii Privilegiis apud *Willelmum Malmesburiensem*, lib. 2. de Gestis Regum Anglorum c. 8. *Rex Edgarus Monachis electionem sui Abbatis perpetuo manere censet: sibi vero suisque hæredibus, tribuendi Fratri electo Pastoralem baculum, potestatem retinuit*: S. Wulstanus Wigorniensis Episcopus Investituram a sancto Rege *Eduardo* acceperat. Unde cum in Synodo VVestmonasteriensi, cui præerat *Lantfrancus* Cantuariensis Archiepiscopus, *Simplicitatis & illiteraturæ accusatus, & quasi homo idiota, qui linguam Gallicanam non noverat, nec Regiis Consiliis interesse poterat*, VVillelmo Conquestore, novo Rege, consentiente, fuisset depositus, jussusque a Lantfranco *ut baculum cum annulo resignaret*, respondit: *Vere scio, quia nec hoc honore dignus sum, nec oneri, nec huic par labori: sed non æquum est ut tu Pastoralem exigas virgam, quam non tradidisti: tuæ sententiæ tamen cedens, baculum resignabo. Rectius vero me facturum arbitror, si illum Sancto reddam Eduardo, cujus baculum auctoritate suscepi*. Tum ad Sancti Regis sepulchrum se contulit, sicque compellavit jam cum Christo regnantem: „ Tu „ scis, Sanctissime Rex Eduarde, quam invitus hoc onus susceperim, quoties me, cum „ quærerer, absentaverim, nec diffiteor quin insipiens factus sim. Sed tu me coegisti. „ Nam licet fratrum non deesset electio, plebis petitio, voluntas Episcoporum, & „ gratia Procerum, his tamen omnibus tua præponderabat auctoritas, tua voluntas. „ Sed ecce nunc novus Rex, nova Lex, novus Pontifex, novas sententias promulgat. „ Te erroris arguunt, qui me Pontificem fecisti: me arrogantiæ & confidentiæ, qui „ consensi. Non tamen illis qui exigunt quod non dederunt, sed tibi baculum resi- „ gno qui dedisti; tibi curam eorum dimitto, quos mihi commendasti." Ista refert *Matthæus Paris* ad annum 1095. quo *S. Wulstanus* ad Dominum migravit.

Investituras etiam concedebat *Willelmus Conquestor* de quo scribit *Odericus Vitalis* lib.

lib. 4. Historiæ Ecclesiasticæ ad annum 1070. „ Multimodæ honestatis studio in multis „ Rex Guillelmus laudabilis claruit : maximeque in Ministris Dei veram religionem „ semper amavit. Nam dum Pastor quilibet completo vitæ suæ termino, de mundo „ migraret , & Ecclesia Dei proprio viduata Rectore lugeret , sollicitus Princeps prudentes Legatos ad orbatam domum mittebat, omnesque res Ecclesiæ , ne a profanis „ dissiparentur , describi faciebat . Deinde Præsules , & Abbates , aliosque sapientes „ Consiliarios convocabat : & eorum consilio , quis melior & utilior tam in divinis rebus , quam in sæcularibus, ad regendam Dei domum videretur, summopere indagabat. Denique illum, quem pro vitæ merito , & sapientiæ doctrina provisio Sapientum eligebat , benevolus Rex dispensatorem & Rectorem Episcopatus vel Abbatiæ „ constituebat . Hanc nimirum observationem quinquaginta sex annis custodivit , quibus regimen in Ducatu Normanniæ, seu Regno Angliæ tenuit : & inde religiosum „ morem & exemplum posteris dereliquit. Simoniacam hæresim omnimodis abhorrebat : „ & ideo in eligendis Abbatibus vel Episcopis , non tam opes seu potentiam , quam „ sanctitatem & sapientiam personarum considerabat.

Ingulphus Abbas Crovulandensis *Willelmo* I. coævus, de eodem more ita scribit : *A multis annis retroactis, nulla electio Prælatorum erat mere libera & canonica. Sed omnes Dignitates tam Episcoporum , quam Abbatum, per annulum & baculum, Regis Curia pro sua complacentia conferebat* . Subjicit exemplum *Vulgati* Abbatis Wegelandensis , quem Rex *Eduardus* Confessor Crovulandensem Abbatem traditione Baculi Pastoralis investivit. *Gervasius* Dorobernensis Monachus in Imaginationibus de discordiis inter Monachos Dorobernenses & *Baldeuvinum* Archiepiscopum pag. 137. de *Lantfranco* scribit: *Petivit Regem* (Willelmum I.) *ut sibi donationem Abbatiæ* (S. Augustini Cantuariensis) *concederet, sicut omnes Prædecessores suos constat habuisse . Respondit Rex & dixit, Se velle omnes Baculos Pastorales Angliæ in manu sua tenere . Lantfrancus ad hæc miratus est; sed propter majores Ecclesiæ Christi utilitates, quas sine Rege perficere non potuit, ad tempus siluit.*

SCHOLION I.

In hoc Articulo, pag. 468. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant : *Servitus investiturarum majorem Ecclesiæ contulit honorem.*

R. *Illa* (inquam) *servitus majorem Ecclesiæ dignitatem ac libertatem peperit : Siquidem Episcopi vassalli Regum effecti sunt , ut multorum Domini fierent*. Hanc rationem *Helmoldi* Presbyteri verbis confirmo in Chronico Sclavorum . Quid in hac observatione contra fidem aut bonos mores pugnat ?

SCHOLION II.

In eodem Articulo, pag. 475. Edit. primæ , Religiosi Censores hanc Propositionem notant : *Quam antiqua est Monarchia Gallicana, tam antiqua est necessitas assensus Regii ad Episcopos ordinandos.*

R. Facti quæstio est. Propositionis veritatem probat Canon decimus Concilii Aurelianensis V. sub Clodoveo Regum Christianissimorum primo, aliaque Historiæ Ecclesiasticæ præclara Monumenta , eo loci a me indicata . De necessitate extrinseca loquor quæ ex Canonibus & legibus, necnon ex Ecclesiæ Regni consuetudine exsurgit : non de necessitate intrinseca, quasi ad Episcopalis Ordinationis substantiam necessarius fuerit Regum assensus; aut irrita fuerit Ordinatio , quæ sine Regio assensu celebrata fuisset. Perspicuum est hanc non esse mentem meam : Neque in re tam clara opus esset explicatione; nisi forte alia idea Religiosorum Censorum mentem pulsasset .

Nota .

DE regio assensu requirendo, dum aliquis in Episcopum sit promovendus, quædam adnotavi supra , & alibi.

Nota

Nota.

QUæcumque fuerint investiturarum initia, illud exploratum est, quod libertati Ecclesiæ ejusque sanctissimis legibus minime consonæ communiter habebantur; Indecens videbatur quod Episcopi per annulum & baculum, quæ spiritualis sunt insignia potestatis, in Aula Episcopatu investirentur, quando hujusmodi nonnisi in Templo inter sacra mysteria a Consecratore suo recipere debuissent. Ob hanc rationem summi Pontifices Gregorius, Urbanus, & Paschalis hujusmodi investituras odio habentes, per eas res sacras legesque Ecclesiasticas pro nihilo haberi conquerebantur. Illas nihilominus Ecclesia toleravit quoadusque in tyrannidem non degenerarunt: nec eas removere intendit ab illis Principibus, ut bene observat Natalis art. I. qui electionum libertatem non imminuebant, vel qui novos erigebant Episcopatus; seu erectos sua munificentia ditabant: vel qui sanctissimos Præsules Ecclesiis concedebant, omni prorsus simoniaca labe semota.

ARTICULUS II.

Cum Henricus IV. & Henricus V. Germaniæ Reges, aliique Principes Investituris ad opprimendam Sacrarum Electionum libertatem, & ad sacrilegam Episcopatuum, Abbatiarumque nundinationem abuterentur, ipsarum usum jure probibuit Ecclesia.

QUin Ecclesia libertatem tuendi suam jus habeat, diffiteri nemo potest qui se filium Ecclesiæ profitetur. Cum enim Christus ipsi libertatem sanguine suo pepererit, & Regis gloriæ sponsa sit, dominaque gentium, auctoritate qua donata est a Christo, potest uti contra quosvis Christiani nominis homines, etiam contra Principes, qui suam opprimere libertatem nituntur. Potest adversus eos Leges condere, si fines temporalis potestatis excurrant, & in Ecclesiæ jura involent: potest eos excommunicationum fulminibus arcere, nisi a cœptis desistant; potest, quos olim in ipsis toleravit, mores emendare, immutare, prohibere, damnare, si jure non nitantur, in manifestos degenerent abusus, errorisque aut scandali ansam præbeant; multo magis si aliquod nefas contra Jus Divinum aut Canonicum adjunctum habeant. Potest denique Canones antiquos innovare, & eorum executionem imperare. Porro Investiturarum usus temporibus *Gregorii* VII. apud Germanos degeneraverat in tyrannidem, qua Sacrarum Electionum libertas opprimebatur, venales fiebant Episcopatus & Abbatiæ. Principes ad sacras hujusmodi Præfecturas homines indignissimos plerumque promovebant, accepto pretio; Episcopatus per annulum & baculum, quæ spiritualis insignia sunt potestatis, conferebant. *Henrici IV.* his in rebus tyrannidem *Sanctus Anselmus* Lucensis Episcopus lib. I. paucis exponit, sic Antipapam *Guibertum* compellans: „ Rex tuus sine intermissione vendit Episcopatus, Edicta proponens, ut nullus habeatur Episcopus, qui „ a Clero electus, vel a populo fuerit expetitus, nisi præcesserit honor Regius, quasi „ ipse sit hujus ostii Ostiarius, de quo Veritas dicit: Huic Ostiarius aperit. *Et infra*: „ Vos, *inquit*, Ecclesiæ Catholicæ, quam invasistis per totum Regnum, membra distrahitis, & in servitutem redacta, quasi vile mancipium, in dominium vestrum redigitis; & divini juris libertatem vestro obsequio mancipatis, dicentes, omnia Imperatoris juri esse subjecta, Episcopatus, Abbatias, omnes omnino Dei Ecclesias, cum „ Dominus dicat: Ecclesiam meam, columbam meam, oves meas. *Paulus dicit*, „ Nemo assumit sibi honorem, nisi qui vocatus est a Deo tamquam Aaron. In parte tua quis præficitur, nisi quem aut gratia, exhausto fœnore vel munus a manu, „ vel munus a lingua. vel munus ab obsequio attraxerit? Quis moribus, quis honestate, quis vitæ integritate eligitur? Persequendi sunt itaque lupi, &c.

Investiturarum Germanicarum abusus.

Et in ipso libri II. exordio; „ Opitulante, *inquit*, Domini nostri clementia, qui „ nos & sermones nostros suo mirabili nutu regit atque disponit, accingimur respondere his qui dicunt, Regali Potestati Christi Ecclesiam subjacere, ut ei pro suo „ libi-

„ libito, vel prece, vel pretio, vel gratis, liceat Pastores imponere: ejusque pos-
„ sessiones vel in sua, vel in cujus libuerit jura, transferre.

Investitura, prout a Germaniæ Regibus exercebantur temporibus Gregorii VII. & proxime sequentium Pontificum, Sacris Canonibus repugnabant.

Quam vero falsa sit ac damnanda hæc opinio, multis probat S. Anselmus, primo ex Canonibus, qui Apostolorum nomine inscribuntur, quorum unus statuit ut, „ Si quis
„ Episcopus sæcularibus Potestatibus usus, Ecclesiam per ipsas obtineat, deponatur &
„ segregetur, omnesque qui illi communicant.

Secundo, ex consuetudine ab Apostolicis derivata, „ Ut decedente cujuslibet Eccle-
„ siæ Pontifice, Clerus & populus ejusdem, communi deliberatione, de suo, vel alte-
„ rius Ecclesiæ Clero sibi Pastorem præficerent.

„ Tertio, quia hanc consuetudinem ab Apostolis traditam nullatenus violare præ-
„ sumpserunt Christianissimi Imperatores, Constantinus, Constans, Valentinianus, Theo-
„ dosius, Arcadius, Honorius, Carolus, Ludovicus, & his Imperio & religione con-
„ similes, qui vel a se, vel ab aliis ædificatas Ecclesias amplissimis donis ditaverunt,
„ & in Clero & rebus Ecclesiarum nullum sibi dominium vel judicium vindicare volue-
„ runt: immo ne quis sibi vindicaret, quidam eorum Legibus vetuerunt. At contra
„ Zenon, & Anastasius, Imperatores Eutychianistæ, hi leguntur prius sanctam Dei
„ Ecclesiam sibi subdidisse, ita ut Catholicos Episcopos relegarent, & Apostolica Tra-
„ ditione postposita, sibi consentaneos in eorum Sedibus subrogarent.

Quarto quia Investiturarum Germanicarum electiones sacras excludentium, usus trecentis decem & octo Nicæni magni Concilii Patribus repugnabat, qui Canone VI. ita decreverunt: *Per omnia autem manifestum est, quia si quis præter voluntatem & conscientiam Metropolitani Episcopi fuerit ordinatus, hunc Concilium Magnum & Sanctum censuit non debere esse Episcopum. Sane si communi omnium consensu rationabiliter probato secundum Ecclesiasticam Regulam, duo vel tres animositate ducti per contentionem contradicunt, obtineat plurimorum Sacerdotum sententia.*

Repugnabat Antiocheno Concilio, Canonibus XIX. & XXIII. *Servetur autem*, inquit, *jus Ecclesiasticum id continens: oportere non aliter fieri, nisi cum Synodo & Judicio Episcoporum, qui post obitum quiescentis, potestatem habent eum qui dignus extiterit, promovere.*

Repugnabat *Cœlestini I.* Decreto statuentis ut *Nullus invitis detur Episcopus, Cleri, Plebis, & Ordinis consensus & desiderium requiratur.* Et Decreto *S. Leonis* ad Anastasium Thessalonicensium Episcopum scribentis. *Cum ergo de Summi Sacerdotis electione tractabitur, ille omnibus præponatur, quem Cleri plebisque consensus concorditer postulaverit; ita ut si in aliam forte personam partium se vota diviserint, Metropolitani judicio is alteri præponatur, qui majoribus & studiis juvatur, & meritis, tantum ne ullus invitis, & non petentibus ordinetur, ne civitas Episcopum non optatum aut contemnat, aut oderit, cui non licuerit habere quem voluit . . . . Nulla ratio sinit ut inter Episcopos habeantur, qui nec a Clericis sunt electi, nec a plebe expetiti, nec a Provincialibus, cum Metropolitani Judicio consecrati.* Et Decreto *Symmachi* Papæ ac Romanæ Synodi ducentorum & octodecim Episcoporum ita statuentis: *Non placuit aliquos ad statuendum aliquid in Ecclesia habere aliquam potestatem, quibus subsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi . . . Defuncto Pontifice, si in unum totius inclinaverit Ecclesiastici Ordinis electio, consecretur Episcopus. Si vero, ut fieri solet, studia cœperint esse diversa, vincat sententia plurimorum.*

Repugnabat VII. Synodo Œcumenicæ, Canone III. cujus hæc sunt verba: *Omnis electio a Principibus facta Episcopi, aut Presbyteri, aut Diaconi, irrita maneat secundum Regulam quæ dicit*: „ Si quis Episcopus Sæcularibus Potestatibus usus, Ecclesiam per
„ ipsas obtineat, deponatur, & segregentur omnes qui illi communicant. *Oportet enim ut qui provehendus est in Episcopum, ab Episcopis eligatur, quemadmodum a Sanctis Patribus, qui apud Nicæam convenerunt, in Regula definitum est, quæ dicit*, &c. Nec omittenda est *Gregorii II.* aurea sententia Epistola 11. ad *Leonem Isaurum* scribentis: *Quemadmodum Pontifex introspiciendi in Palatium potestatem non habet, ac Dignitates Regias deferendi, sic neque Imperator in Ecclesia introspiciendi, & electiones in Clero peragendi.* Clara sententia est: Tam non potest Princeps Laicus Beneficia & digni-

tates

tates Ecclesiasticas auctoritate propria conferre, absque concessione Ecclesiæ, quam non potest Episcopus aut Summus Pontifex Palatinas Dignitates & Reipublicæ Magistratus auctoritate propria conferre, absque concessione Regis.

Repugnabat VIII. Synodo Œcumenicæ, Canone XIII. ita decernenti: „ Apostolicis „ & Synodicis Canonibus promotiones & consecrationes Episcoporum, & potentia, & „ præceptione Principum factas interdicentibus, concordantes, definimus, & Sententiam „ nos quoque proferimus, ut si quis Episcopus, per versutiam vel tyrannidem Prin„ cipum, hujusmodi Dignitatis consecrationem susceperit, deponatur omnimodis, utpo„ te qui non ex voluntate Dei, & ritu ac decreto Ecclesiastico, sed ex voluntate car„ nalis sensus, ex hominibus, & per homines, Dei donum possidere voluit, vel con„ sensit. *Et Canone XXII.* Promotiones atque consecrationes Episcoporum, concordans „ prioribus Conciliis, electione ac Decreto Episcoporum Collegii fieri, Sancta hæc & „ Universalis Synodus definit & statuit, atque jure promulgat, Neminem Laicorum „ Principum vel Potentum semet inserere electioni Patriarchæ, vel Metropolitæ, aut „ cujuslibet Episcopi; ne videlicet inordinata hinc & incongrua fiat confusio vel conten„ tio; præsertim cum nullam in talibus potestatem quemquam Potestativorum, vel cæ„ terorum Laicorum habere conveniat, sed potius silere ac attendere sibi, usquequo re„ gulariter a Collegio Ecclesiastico suscipiat finem electio futuri Pontificis. Si vero quis „ Laicorum ad concertandum & cooperandum ab Ecclesia invitatur, licet hujusmodi „ cum reverentia, si forte voluerit, obtemperare se asciscentibus; taliter enim sibi di„ gnum Pastorem regulariter ad Ecclesiæ suæ salutem promoveat. Quisquis autem sæ„ cularium Principum & Potentum, vel alterius Dignitatis Laicus, adversus communem „ & consonantem, atque canonicam electionem Ecclesiastici Ordinis agere tentaverit, A„ nathema sit, donec obediat ac consentiat quod Ecclesia de electione ac ordinatione „ proprii Præsulis se velle monstraverit. „ His momentis Investituras, quales a Germaniæ Regibus, & ab aliis Principibus interdum, Gregorii VII. temporibus, usurpabantur, merito prohibendas ac damnandas fuisse probat *S. Anselmus* Episcopus Lucensis.

Germaniæ Reges consuetudine se frustra tuebantur.]

Regni sui consuetudine Principes sese tuebantur; sed nec antiqua erat consuetudo, immo recens usurpatio, quod Episcopatus, & Abbatias donarent oppressa electionum libertate; & consuetudo, quæ tolerante Ecclesia obtinuerat, ut Investituras concederent, etiam per annulum & baculum, ab ea poterat resecari, cum non solum priscis moribus sanctiori consuetudini multorum sæculorum usu firmatæ, sed Synodorum Œcumenicarum Canonibus, & Summorum Pontificum Decretis, totius mundi reverentia consecratis, repugnaret, ac simoniæ, ambitionis, ac omnimodæ Christianæ Disciplinæ eversionis esset occasio. Qua de re *S. Anselmum Lucensem* differentem audire præstat. „ De numero vero annorum, *inquit*, quibus hæc damnabilis consuetudo perman„ sisse dicitur, ut sæculi Potestas pro suo libitu Pontifices promoveat, jure causari non „ potest. Nam diversis consuetudinibus illa potissimum sequenda est, quæ cum origi„ nem sumeret, Catholicos Patres, suorum priorum Patrum vestigia sectantes, aucto„ res habuit: Sicut Patres Septimæ & Octavæ Synodi secuti sunt Statuta Sanctorum „ Patrum, Romanorum Pontificum; & illi consuetudinem ab Apostolorum tem„ poribus per omnes Ecclesias observatam. Ea vero perversitas, quæ a sæculi Princi„ pibus superinducta est, non præjudicat eidem sanctæ consuetudini, quantolibet tempo„ rum obtinuerit curriculo. Alioqui Dominus Deus noster culpandus est, qui filios „ Israel longissima consuetudine sub servitute detentos liberavit, & humanum genus „ sub diaboli servitute longa consuetudine detentum post quinque millium annorum cur„ ricula, propria morte redemit. Præterea, cum Veteris & Novi Testamenti legibus „ adulterium inhibitum sit, si qui Reges adulterium commiserint, numquid eorum „ Auctoritate posteri Reges adulterari sibi licitum putabunt? Absit. Et quidem cer„ tum est, Regum contra Leges commissa nullatenus sequenda esse: Leges vero ab „ eisdem calcatas, in suo statu manere debere, &c. Si autem omnis plantatio, quam „ Pater Cœlestis non plantavit, eradicabitur, & si, ut prædictum est, quod ab infi„ delibus & Hæreticis actum fuerit, omnino cassabitur, numquid hæc impietas Euty„ chianistarum Imperatorum cassari & eradicari non debet? Certe quisquis Ecclesiasti-

„ cus

„ cus pro ſuo officio vehementer non accenditur, ut tanta pravitas a Dei domo radici-
„ tus evellatur, zelo ejuſdem domus Dei non comeditur, & apud Deum canis mutus
„ latrare non valens, reputatur. Quis enim non advertat hanc peſtem ſeminarium eſ-
„ ſe ſimoniacæ hæreſeos, & totius Chriſtianæ religionis lamentabilem deſtructionem?
„ Nempe cum dignitas Epiſcopalis a Principe adipiſci poſſe ſperatur contemptis ſuis E-
„ piſcopis, ac Clericis, Eccleſia Dei deſeritur: & ab aliis quidem ingens pecunia Au-
„ licorum marſupiis infunditur, ut eorumdem ſuffragia ad tam nefariam promotio-
„ nem mereantur: ab aliis, infinitæ pecuniæ diſpendio, plus decennio in ſæculari Cu-
„ ria deſervitur, æſtus, pluviæ, frigora, & cætera incommoda patientiſſime tole-
„ rantur; ab aliis autem vel ſui Paſtoris, vel cujus honorem ambiunt, mors inceſſan-
„ ter optatur; ab alio alii vehementer invidetur, dum, quod ſibi ſperat ab eo ſurripi
„ poſſe putatur, immo, proh dolor! in tantam Dei injuriam interdum proſilitur, ut &
„ ſervis, & fornicariis Dignitas iſta præſtetur. Tales quippe cum adepti fuerint quod
„ taliter expetierunt, peccantes ſæculi Poteſtates nullatenus præſumunt redarguere,
„ quoniam ab illis ſe promotos fuiſſe meminerunt; immo ne redarguere præſumerent,
„ promoti fuerunt. Et hi lac quidem & lanam accipiunt, ſed perditiſſime viventes,
„ omnium ſalutem negligunt. Sic quippe impletur quod ſcriptum eſt: *Ruina populi,*
„ *Sacerdotes mali*. Et item: *Et erit ſicut populus, ita & Sacerdos*. Sacerdotes quippe
„ a populo non videntur diſtare, cum quiſque certatim ſe popularibus actionibus ſtudet
„ implicare. Nam cum nemo Deo militans implicet ſe ſæcularibus negotiis, quidam eo-
„ rum, non Canonum, ſed canum & accipitrum ſtudia, & reliquos mundi luxus exer-
„ cent. Quidam autem, quaſi Deus laudet in Sacerdote, quod reprehendit in divite,
„ amiciuntur peregrinorum pellibus, & relictis ſuis Cathedralibus Eccleſiis, aſſiſtunt
„ Imperatoribus, cum Canones Spiritu Dei conditi prohibeant Pontificibus Palatia
„ Regis adire, ſed ſi qua ſuggerenda ſunt, per ſuos Diaconos potius intimare. Cum-
„ que iidem Sacri Canones prohibeant, ſub interminatione, quemque Pontificum a ſua
„ Cathedrali Eccleſia tribus Dominicis diebus abeſſe, alios quidem eorum vix ter aut
„ quater in anno, & hos vix anno integro, contingit eaſdem reviſere. Et ut ſoli non
„ peccent, ſed fiant (ut ſcriptum eſt) *laqueus Juvenum*, dant exemplum Clericis ſuas
„ itidem Eccleſias deſerere, & ſub ſpe Epiſcopandi, Regum Curiæ militare.

Addit *S. Anſelmus Lucenſis*, Chriſtianiſſimos Imperatores nihil Juris in electionibus Epiſcoporum ſibi vindicare voluiſſe: Hancque *Caroli* & *Ludovici Pii* Imperatorum Legem profert in Capitularibus: *Sacrorum Canonum non ignari, ut in Dei nomine Sancta Eccleſia ſuo liberius potiatur honore, aſſenſum Ordini Eccleſiaſtico præbemus, ut ſcilicet Epiſcopi per Electionem Cleri & Populi, ſecundum Statuta Canonum, de propria Diœceſi, remota perſonarum & munerum acceptione, ob vitæ meritum & ſapientiæ donum eligantur, ut verbo & exemplo ſibi ſubjectis prodeſſe valeant*. De qua pientiſſimorum Imperatorum Conſtitutione ita differit: *Conſtitutio hæc tam conſonantiſſima Sanctorum Patrum Conſtitutionibus eſſe perpenditur, ut ſi vel a Nicæna, vel qualibet etiam Univerſalium Synodorum promulgaretur, non minus Spiritu Dei per iſtorum ora, quam per eamdem prolata crederetur. Hæc quippe docet, hunc eſſe honorem, hanc eſſe libertatem Sanctæ Eccleſiæ, Clerum ſcilicet ejuſdem & Populum ſibimet Pontificem eligere debere: Hæc in electione Canonum ſtatuta ſervanda eſſe commemorat: Hæc ſimoniacam hæreſim prohibendo impugnat: Hæc vitæ meritum & ſapientiam Paſtoris electione quærenda demonſtrat: & breviſſime videtur tangere, quod Beatus Gregorius ſcribit de Pontifice:* „ Ut quiſquis perpendere debeat qualiter ad Pontificatum veniat, & rite ve-
„ niens qualiter doceat, & recte docens qualiter vivat.

Oppreſſam electionum canonicarum libertatem præpoſtero Inveſtiturarum uſu, *Henrico IV.* Germaniæ Principes coram *Gregorio VII.* Pontifice Maximo objecerunt, ut refert *Helmodus* in Chronico Sclavorum lib. I. cap. XXVIII. *Qualiter omnem inſtatuendis Epiſcopis Canonicæ Electionis libertatem adimere, ponens per violentiam Epiſcopos, quos voluiſſet*. Ejuſdem in Diſciplinam Eccleſiaſticam tyrannidis *Henricum V.* ejus filium Germaniæ Epiſcopi coram *Paſchali II.* accuſarunt, ut idem Auctor cap. XXXII. commemorat. *Meminiſti*, inquit, *qualiter Epiſcopatus, Abbatias, & omnia Eccleſiæ Regimina*

gimina fecisti venalia: nec fuit in constituendis Episcopis ulla legitimæ electionis facultas, sed sola pecuniæ ratio. Investituras ob illos abusus prohibendas senserat *Gregorius Sextus*, si vere hanc habuit paulo ante obitum orationem, quam ipsi tribuit *Willelmus Malmesburiensis* lib. II. de gestis Regum Anglorum, in qua hæc inter alia dixit: *Laudatus est Prædecessor noster Adrianus I. quod investituras Ecclesiarum Carolo Magno concesserit; ita ut nullus electus consecraretur ab Episcopo, nisi prius a Rege insigniretur & annulo & baculo. Contra laudatur in nostri sæculi Pontificibus, quod has donationes tulerunt Principibus. Poterat tunc rationabiliter concedi, quod nunc laudabiliter debet auferri. Cur ita? Quod erat animus Magni adversus avaritiam invictus, nec facile aditum invenisset aliquis, nisi intrasset per ostium. Præterea, per tot terrarum interstitia, nequibat requiri Sedes Apostolica, ut unicuique electo accommodaret assensum suum, dum esset prope Rex qui nihil per avaritiam disponeret; sed juxta sacra Canonum scita religiosas personas Ecclesiis introduceret. Nunc omnia Palatia Regum luxus & ambitus occupavit. Quare merito libertatem suam Sponsa Christi asseverat, ne illam tyrannis ambitioso usurpatori prostituat.* Concessionem illam *Carolo Magno* ab *Hadriano I.* factam figmentum esse olim observavi: nec forsan verius est sic *Gregorium* VII. perorasse: sed omnino verum est, Ecclesiam Investiturarum usum jure prohibuisse Principibus, quia eorum nequitia in tyrannidem versus erat, qua Ecclesiæ libertas opprimebatur.

ARTICULUS III.

Investituras primus prohibuit, damnavitque Gregorius VII. in frequentibus Synodis.

CUm tot mala ex Investituris, quarum usum Decessores sui in Principibus toleraverant, suis temporibus in Ecclesiam redundare *Gregorius* VII. Pontifex Sanctissimus, & Ecclesiasticæ libertatis defensor acerrimus conspiceret, earum usum sub Anathemate prohibuit, ut paucis memorat *Willelmus Malmesburiensis*, lib. III. de Gestis Regum Anglorum in Willelmo I. *Hic*, inquit, *quod alii mussitaverant, palam extulit, excommunicans electos, qui investituras Ecclesiarum de manu Laici per annulum & baculum acciperent*. De ejusdem Pontificis in Henricum IV. Germaniæ Regem Decretis, *Willelmus Tyrius* Archiepiscopus Libro I. Historiæ Cap. XIII. ita scribit: „ Porro per „ annos ante aliquot Henricus Theutonicorum Rex, & idem Romanorum Imperator, „ a Domno Gregorio Papa VII. passus fuerat quæstionem & controversiam non modicam super annulo defunctorum Episcoporum & baculo. Inoleverat enim consuetu- „ do, præsertim in Imperio, quod defungentibus Ecclesiarum Prælatis, annulus & „ virga Pastoralis ad Dominum Imperatorem dirigebatur. Unde postmodum unumquemlibet de familiaribus & Capellanis suis investiens, ad Ecclesiam vacantem dirigebat, „ ut ibi Pastoris fungeretur officio, non expectata Cleri electione. Quod Dominus Pa- „ pa contra omnem fieri honestatem considerans, & jura in eo facto conculcari Ecclesiastica perpendens, semel, secundo, ac tertio eumdem Imperatorem commonuit, ut „ a tam detestabili desisteret præsumptione. Quem præceptis salutaribus commonitum „ cum revocare non posset, vinculo Anathematis innodavit.

Œconomia erga *Henricum* Regem primum usus est Sanctissimus Pontifex: tum caussa mature discussa, cum usum Investiturarum, qualis ab eo usurpabatur, manifestam esse tyrannidem, & subversionem Canonum, Ecclesiasticæque libertatis oppressionem conspexisset, collecta Synodo, ipsum damnavit, atque sub Anathemate prohibuit anno 1075. Testis est *Hugo* Flaviniacensis Abbas in Chronico Virdunensi, tom. I. Bibliothecæ novæ MSS. P. *Labbè* S. J. ubi de *Anselmo* Lucensi, & *Hugone* Diensi designatis Episcopis ita scribit: „ Cum ergo Romæ positi præstolarentur diem consecrationis „ suæ, venerunt Nuntii Regis Henrici Romam, rogantes, ne contra morem Prædecessorum suorum Dominus Papa eos consecrare vellet, qui Episcopatus electionem „ solam, non autem donum per Regiam acceperant Investituram. At ipse convocatis Cardinalibus, Legationem Regis aperuit, & quid sibi ad hoc respondendum, „ quid

„ quid esset faciendum, admonuit. Quibus respondentibus, usum Ecclesiæ hunc esse;
„ hunc haberi pro Lege, cum auctoritas eis nulla ad hoc suffragaretur, in Lucensi
„ tamen Electo eis acquievit, ut consecrationem ejus differret, donec Investituram Epi-
„ scopatus ex Regio dono accepisset. In Diensi vero adquiescere noluit, sed eum pri-
„ ma Quadragesimæ hebdomada, Sabbato in Presbyterum, & Dominica consecravit
„ in Episcopum. Et quia vidit hoc Sanctorum Patrum adversari Decretis, ut in Ca-
„ nonica Electione Episcopi prævaleret donum Regis, immo multoties ipsam Electio-
„ nem immutaret, vel potius irritam faceret, in Romana Synodo L. Episcoporum,
„ considente Presbyterorum & Abbatum multitudine, juxta Decreta Pontificalia &
„ Institutiones Canonicas, ne hoc amplius a quoquam præsumeretur, prohibuit sub
„ interminatione Anathematis.

Primum Gregorii VII. contra investituras Decretum.

Decretum subjicit *Hugo* a Summo Pontifice & Synodo conditum his: „ Si quis de-
„ inceps Episcopatum vel Abbatiam de manu alicujus Laicæ personæ susceperit; nul-
„ latenus inter Episcopos vel Abbates habeatur, nec ulla ei ut Episcopo vel Abbati
„ audientia concedatur. Insuper ei gratiam B. Petri, & introitum Ecclesiæ interdici-
„ mus, quoadusque locum, quem sub crimine tam ambitionis, quam inobedientiæ,
„ quod est scelus idololatriæ, cepit, deseruerit. Similiter etiam de inferioribus Eccle-
„ siasticis Dignitatibus constituimus. Item si quis Imperatorum, Ducum, Marchio-
„ num, Comitum, vel quælibet sæcularium Potestatum, aut personarum, Investituram
„ Episcopatus, vel alicujus Ecclesiasticæ Dignitatis, dare præsumpserit, ejusdem Sen-
„ tentiæ vinculo se adstrictum sciat. „ Recensito *Gregorii VII.* & Romanæ Synodi De-
creto, subdit Hugo Flaviniacensis: „ Secutus est autem in hoc Patrum exempla, licet
„ jam per multa annorum curricula damnabilis hæc consuetudo inolevisset & in usum
„ conversa esset. Idque probat Nicæni Concilii, & VII. atque VIII. Synodorum Oecu-
menicarum prolatis Canonibus, quibus Decretum illud *Gregorii VII.* consentaneum est.
Tandemque sic concludit: „ In electione igitur & consecratione Domini Diensis eviden-
„ ter ostenditur operata divinitas, quia per hanc occasionem, Sanctæ Dei Ecclesiæ
„ sub Papatu Domini Gregorii multis retro annis obnubilata Electionis Ecclesiasticæ
„ splenduit veritas. Viderint igitur viri cordati, quid juris Imperatoribus, Regibus,
„ & Principibus, in electione Pontificis reservetur.

Decretum illud non ad primam Gregorii VII. Romanam Synodum, sed ad secundam referendum est.

Hoc primum contra Investituras Decretum *Hugo Flaviniacensis*, & ab eo decepti Conciliorum Editores primæ Synodo Romanæ *Gregorii VII.* perperam tribuunt, quod in secunda conditum colligitur manifeste ex ejus Epistola ad *Henricum* Regem, X. Lib. III. Ex ea discimus, *Henricum* Decreto Pontificis & Synodi vehementer commotum, ac de imminutis Regni sui Juribus conquestum esse, nec ipsi parere voluisse. Unde hanc ad ipsum Epistolam scripsit *Gregorius*, qua Decreti sui vindicat æquitatem, Regem ad obedientiam hortatur, paratum se esse declarat ad temperandam Sententiam, si missis ad Sedem Apostolicam viris prudentibus & religiosis ostendat qua ratione id salvo Dei honore, & officio suo facere possit. „ Congregata, *inquit*, hoc anno apud
„ Sedem Apostolicam Synodo, cui nos superna dispensatio præsidere voluit, cui etiam
„ nonnulli tuorum interfuere Fidelium; videntes ordinem Christianæ Religionis mul-
„ tis jam labefactatum temporibus, & principales ac proprias lucrandarum animarum
„ causas diu prolapsas, & suadente diabolo conculcatas, concussi periculo & manife-
„ sta perditione Dominici gregis, ad Sanctorum Patrum Decreta, doctrinamque re-
„ currimus, nihil novi, nihil adinventione nostra statuentes, sed primam & unicam Ec-
„ clesiasticæ disciplinæ regulam, & tritam Sanctorum viam, relicto errore repetendam
„ & sectandam esse censuimus. Neque enim alium nostræ salutis & æternæ vitæ in-
„ troitum Christi ovibus, earumque pastoribus patere cognoscimus, nisi, quem ab ipso
„ monstratum, qui dixit, *Ego sum ostium; per me si quis introierit, salvabitur, & pa-
„ scua inveniet*: & ab Apostolis prædicatum, & a Sanctis Patribus observatum, in
„ Evangelica & in omni Divinarum Scripturarum pagina didicimus. Hujus autem
„ Decreti, quod quidam dicunt, humanos divinis honoribus præponentes, importabile
„ pondus, & immensam gravitudinem; nos autem magis proprio vocabulo, recu-
„ perandæ salutis necessariam veritatem vocamus & lucem, non solum a te, vel

„ ab

BIBLIOTECA C. F. M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

„ ab his qui in Regno tuo sunt, ſed ab omnibus terrarum Principibus & populis, „ qui Chriſtum confitentur & colunt, devote ſuſcipiendam & obſervandam adjudicamus. Quamquam hoc multum deſideremus, & te permaxime deceret, ut ſicut „ cæteris gloria, honore, virtuteque potentior, ita eſſes & in Chriſti devotione ſublimior. Attamen ne hæc ſupra modum tibi gravia aut iniqua viderentur, per tuos „ Fideles tibi mandavimus ne pravæ conſuetudinis mutatio te commoveret, mitteres „ ad nos, quos ſapientes & religioſos in Regno tuo invenire poſſes; qui ſi aliqua ratione demonſtrare vel adſtruere poſſent, in quo, ſalvo Æterni Regis honore, & ſine „ periculo animarum noſtrarum, promulgatam Sanctorum Patrum poſſemus temperare „ Sententiam, eorum conſiliis condeſcenderemus. Quod quidem, etſi a nobis tam „ amicabiliter monitus non fuiſſes, æquum tamen fuerat, ut prius in quo te gravaremus, aut tuis honoribus obſtaremus, rationabiliter a nobis exigeres, quam Apoſtolica Decreta violares.... ſed quia dum adhuc longa Dei patientia ad emendationem te invitat; creſcente intelligentia tua ad obedientiam mandatorum Dei cor „ & animum tuum flecti poſſe ſperamus, paterna te caritate monemus, ut Chriſti ſuper te Imperium recognoſcens, honorem tuum ejus honori præponere quam ſit periculoſum, cogites, & libertatem Eccleſiæ, quam ſponſam ſibi cæleſti conſortio jungere dignatus eſt, non jam tua occupatione impedias, ſed, quo maxime creſcat, „ Deo omnipotenti & B. Petro, a quibus & tua mereatur amplificari gloria, auxilium tuæ virtutis fideli devotione exhibere incipias.

Suum iſtud & Secundæ Synodi Romanæ, cui præfuerat, Decretum executioni, quantum in ſe erat, mandari curavit *Gregorius VII.* ut conſtat ex Epiſtola ipſius ad *Hugonem* Dienſem Epiſcopum ſcripta quarto Idus Maii, anni 1076. quæ eſt 22. Lib. IV. qua præcepit, ut cauſa *Gerardi* Cameracenſem ad Epiſcopatum electi, qui Inveſtituram ab *Henrico* Germaniæ Rege acceperat, ignorans & Regem excommunicatum, & Inveſtituram hujuſmodi a Pontifice prohibitam, congregata Synodo, *cum conſenſu & conſilio Regis Francorum, ſi fieri poteſt*, diſcutiatur, ejuſque credatur Sacramento, ſi ſe ignoraſſe juret Decretum Pontificis & Synodi adverſus Inveſtituras, Regiſque excommunicationem. Ipſum enim venia dignum eſſe, ſi ita ſe res habeat, maxime cum donum Epiſcopatus a Rege acceptum in manibus Pontificis reſignaverit. Cæterum Legato ſuo dat in mandatis, ut congregata Synodo, Metropolitanis, & quibuſvis Epiſcopis ſub pœna Anathematis prohibeat ne eos conſecrent Epiſcopos, qui Inveſtituram a Laicis acceperint. „ Si igitur, *inquit*, divina clementia huic noſtræ diſpoſitioni effectum dederit, inter cætera quæ tua Fraternitas agenda ſuſcepit, hoc „ attentiſſime perpendat, & exequi ſtudeat, ut congregatis omnibus, & in Conventu reſidentibus, manifeſta & perſonanti denuntiatione interdicat, ut pro conſervanda deinceps in promovendis Epiſcopis Canonica & Apoſtolica Auctoritate, nullus Metropolitanorum, aut quivis Epiſcoporum, alicui, qui a Laica perſona donum „ Epiſcopatus acceperit, ad conſecrandum illud imponere manum audeat, niſi Dignitatis ſuæ honore officioque carere & ipſe velit. Similiter etiam nulla Poteſtas, „ aut aliqua perſona, de hujuſmodi honoris donatione vel acceptione ulterius ſe intromittere debeat. Quod ſi præſumpſerit, eadem Sententia & animadverſionis cenſura, quam Beatus Adrianus Papa in Octava Synodo de hujuſmodi præſumptoribus, „ & ſacræ auctoritatis corruptoribus ſtatuit atque firmavit, ſe adſtrictum ac ligatum „ fore cognoſcat. Quo Capitulo ſcripto, atque in præſentia omnium lecto, ad collaudationem & confirmationem ejus univerſum cœtum illius Conſeſſus admoneas. „ Eos autem, qui poſt recenſitam a nobis hujus Decreti auctoritatem, Inveſtituram „ Epiſcopatus per manus ſæcularium Dominorum & Poteſtatum ſuſceperunt, & qui „ eis in Ordinatione manum imponere præſumpſerunt, ad nos ſuper hac re rationem „ reddituros venire Apoſtolica Auctoritate commoneas, atque præcipias.

Alterum Gregorii VII. contra Inveſtituras Decretum.

Inveſtiturarum Canonica prohibitio atque damnatio in Synodo Romana Quinta, eodem Præſide *Gregorio VII.* confirmata eſt anno 1078. Canone II. cujus hæc ſunt verba: „ Quoniam Inveſtituras Eccleſiarum, contra Statuta SS. Patrum, a Laicis perſonis „ in multis partibus cognovimus fieri, & ex eo plurimas perturbationes in Eccle-

„ ſia

„ ſia oriri, ex quibus Chriſtiana Religio conculcatur; decernimus ut nullus Clericorum Inveſtituram Epiſcopatus, vel Abbatiæ, vel Eccleſiæ, de manu Imperatoris vel Regis, vel alicujus Laicæ perſonæ, viri vel fœminæ, ſuſcipiat. Quod ſi præſumpſerit, recognoſcat Inveſtituram illam Apoſtolica auctoritate irritam eſſe, & ſe, uſque ad condignam ſatisfactionem, excommunicationi ſubjacere.

Gregorii VII. Decretum contra Inveſtituras.

Eidem Decreto novum robur addidit Synodus Romana VII. ſub eodem Pontifice, anno 1080. Canonibus I. & II. Et primus quidem ſic habet: „ Sequentes Statuta Sanctorum Patrum, ſicut in prioribus Conciliis, quæ, Deo miſerante, celebravimus, de Ordinatione Eccleſiaſticarum Dignitatum ſtatuimus, ita & tunc Apoſtolica Auctoritate decernimus ac confirmamus, ut ſi quis deinceps Epiſcopatum vel Abbatiam de manu alicujus Laicæ perſonæ ſuſceperit, nullatenus inter Epiſcopos vel Abbates habeatur, nec ulla ei, ut Epiſcopo ſeu Abbati audientia concedatur. Inſuper etiam ei gratiam S. Petri & introitum Eccleſiæ interdicimus, quouſque locum, quem ſub crimine tam ambitionis quam inobedientiæ, (quod eſt ſcelus idololatriæ) cepit, reſipiſcendo non deſerit. Similiter etiam de inferioribus Eccleſiaſticis Dignitatibus conſtituimus.

Alter Canon ſic habet: „ Item ſi quis Imperatorum, Regum, Ducum, Marchionum, Comitum, vel quælibet ſæcularium Poteſtatum aut perſonarum, Inveſtituram Epiſcopatuum, vel alicujus Eccleſiaſticæ Dignitatis dare præſumpſerit, ejuſdem ſententiæ vinculo ſe obſtrictum eſſe ſciat. Inſuper etiam, niſi reſipiſcat, & Eccleſiæ propriam libertatem dimittat, divinæ animadverſionis ultionem in hac præſenti vita, tam in corpore ſuo, quam cæteris rebus ſentiat, ut in adventu Domini ſpiritus ſalvus fiat.

ARTICULUS IV.

Gregorii VII. Decreta adverſus Inveſtituras Victor III. innovavit atque confirmavit.

IN Sedem Romanam *Gregorio VII.* ſucceſſit *Deſiderius* Caſſinenſis Abbas, *Victor VII.* appellatus, ſimulque in ejus ſtudia pro reſtauranda ſacra Diſciplina, & vindicanda Eccleſiæ libertate. Is cum nec *Henricum* Germaniæ Regem, nec *Philippum* Gallorum, nec Anglorum *Willelmum*, Sanctiſſimi Deceſſoris ſui Decretis contra Inveſtituras parere accepiſſet, (quamquam longe diſpar eſſet illorum cauſa Principum: Siquidem ſolus Germaniæ Rex libertatem electionum penitus opprimebat) ea Decreta innovavit & confirmavit in Synodo Beneventana, quam celebravit anno Chriſti 1087. Cujus Acta refert *Leo Oſtienſis* in Chronico Caſſinenſi, Lib. III. Cap. LXXI. Canon Inveſtituras prohibens his verbis conceptus eſt. „ Conſtituimus etiam, ut ſi quis deinceps Epiſcopatum vel Abbatiam, de manu alicujus Laicæ perſonæ ſuſceperit, nullatenus Epiſcopus vel Abbas habeatur, neque ulla ei ut Epiſcopo vel Abbati adhibeatur reverentia. Inſuper ei Beati Petri gremium, & Eccleſiæ introitum interdicimus, quouſque locum, quem ſub tanto crimine ambitionis & inobedientiæ, (quod eſt ſcelus idololatriæ) cepit, reſipiſcendo non deſerit. Similiter etiam de inferioribus Eccleſiaſticis Gradibus, Dignitatibuſque inſtituimus. Si quis item Imperatorum, Regum, Ducum, Principum, Comitum, vel cujuſvis Poteſtatis ſæcularis, Epiſcopatum, vel quamvis aliam Eccleſiaſticam Dignitatem, dare præſumpſerit, ejuſdem Sententiæ vinculo ſe adſtrictum noverit: Cum trecenti decem & octo Patres in Concilio Nicæno omnes hujuſmodi vendentes & ementes excommunicaverint, cenſentes, ut qui dat, & qui recipit, Anathema ſit. Cum hujuſmodi igitur Epiſcopis, Abbatibus, aut Clericis reliquis, qui communicat, vel orat, vel ipſorum audit Miſſas, una excommunicationis ſententia plectitur; quia nec Sacerdotes quidem rite putari poſſunt. Simoniacas præſertim Inveſtituras hoc Victoris III. Decreto peti manifeſtum eſt.

Beneventana Synodus contra Inveſtituras.

ARTICULUS V.

Urbanus II. Decessorum exemplo Investituras proscripsit.

ANno millesimo octogesimo nono, *Urbanus II.* in studium Decessorum pro Ecclesiæ Disciplina & libertate restituendis atque propugnandis succedens, in Synodo, quam Melfiæ in Apulia celebravit, hoc promulgavit adversus Investituras Decretum: *Illud summopere & Apostolicæ Auctoritatis privilegio providentes, interdicimus: ut nullus in Clericali Ordine constitutus, nullus Monachus, Episcopatus, aut Abbatiæ, aut cujuslibet Ecclesiasticæ Dignitatis Investituram de manu laici suscipere audeat. Quod si præsumpserit, depositione mulctetur.* Inter Canones Melfitanos octavus est.

Investitura ab Urbano II. damnata in Concilio Melfitano.

Idem Pontifex in Concilio Claromontano, anno millesimo nonagesimo quinto rursus Investituras damnavit, ut constat ex Breviario Canonum XV. & XVI. e *Lamberti* Attrebatensis Codice edito. Statuit nempe XV. *Ut nullus Ecclesiasticum aliquem honorem a Laicali manu recipiat.* XVI. vero interdicit, *Ne Reges, vel alii Principes aliquam Investituram de Ecclesiasticis honoribus faciant.* XVII. vetat *Ne Episcopus vel Sacerdos Regi vel alicui Laico in manibus ligiam fidelitatem faciat.* Alio ordine a Willelmo Malmesburiensi referuntur, & paulo aliis verbis. Primus namque Canon collectionis ipsius his verbis conceptus est: *Quod Ecclesia Catholica sit in fide casta, & ab omni servitute sæculari libera.* Secundus vero istis: *Ut Episcopi, vel Abbates, vel aliqui de Clero, aliquam Ecclesiasticam Dignitatem de manu Principum, vel quorumlibet Laicorum, non accipiat.*

In Claromontano.

In Romana denique Synodo anno millesimo nonagesimo nono celebrata Investituras rursus prohibuit *Urbanus II.* excommunicatione in dantes & accipientes decreta. Necnon etiam in eos qui pro Ecclesiasticis honoribus Laicis homagium præstarent. Testes sunt *Eadmerus lib. 2. Historiæ Novorum*, & *Rogerius de Hoveden* parte 1. Annalium. *Anno*, inquit, *millesimo nonagesimo nono, Urbanus Papa, tertia hebdomada Paschæ magnum Concilium tenuit Romæ, in quo excommunicavit omnes Laicos Investituras Ecclesiarum dantes; & omnes easdem Investituras de manibus Laicorum accipientes: necnon omnes in officium sic dati honoris consecrantes. Excommunicavit etiam eos, qui pro Ecclesiasticis honoribus Laicorum homines fiunt: dicens nimis execrabile videri, ut manus quæ in tantam eminentiam excreverint, ut, quod nulli Angelorum concessum est, Deum cuncta creantem suo signaculo creent, & eumdem ipsum, pro salute totius mundi, Dei Patris obtutibus offerant, in hanc ignaviam vel stultitiam detrudantur, ut ancillæ fiant earum manuum, quæ diebus ac noctibus obscœnis contactibus inquinantur, sive rapinis ac injustæ sanguinis effusioni addictæ maculantur. Et ab omnibus acclamatum est: Fiat, fiat.* Huic Concilio præsens erat *S. Anselmus* & ejus comes ac discipulus Eadmerus. *His*, inquit, *præsentes fuimus, hæc conspeximus, his ab universis, Fiat, fiat, acclamari audivimus.*

In Romano.

Eadem pene Eadmeri & Rogerii verba sunt, & Rogerius ab Eadmero accepit.

ARTICULUS VI.

Urbani II. & Decessorum contra Investituras Decretis nec Henricus Imperator, nec VVillelmus II. & Henricus Angliæ Reges, paruere; paruit vero Philippus Rex Francorum: haud tamen dimissa Regalium seu Feudorum investitura legitima.

HEnricum Imperatorem Pontificiis ac Synodicis *Gregorii* VII. *Victoris* III. & *Urbani* II. Decretis minime paruisse constat ex novis Decretis quibus ipsum urgeri oportuit a *Paschali* II. *Urbani* Successore, ut Investituras dimitteret; constat ex ipsius excommunicatione ab eodem renovata: constat ex eo quod ejus corpus post mortem effossum, Christiana sepultura indignum judicatum fuerit, quod in schismate & excommunicatione obiisset.

Leodiensis, Cleri, qui *Henrico* adhærebat, Epistola adversus *Paschalem* II. Investituras

turas tuetur ut Jus Regium consuetudine firmatum : *Dominus noster Episcopus*, (inquiunt Léodienses) *communicat Regi & Imperatori suo, cui ex Regalibus ejus acceptis juravit fidelitatem . Nimirum effluxit tempus quo hæc consuetudo incœpit , & sub hac consuetudine migraverunt a sæculo sancti & reverentes Episcopi, reddentes Cæsari, quæ erant Cæsaris, & Deo quæ erant Dei . Sed quid dicit Ambrosius super Lucam ?* „ Si „ Christus, *inquit*, non habuit imaginem Cæsaris, cur dedit censum ? Non de suo de- „ dit, sed reddidit mundo, quod erat mundi. Et tu, si non vis obnoxius esse Cæsari, „ noli habere quæ mundi sunt. Si habes divitias, obnoxius es Cæsari. Si vis igitur ni- „ hil debere Regi terreno , dimitte omnia , & sequere Christum . *Item Augustinus* „ *Tractat. 6. super Joannem :* Apostolus voluit serviri Regibus, voluit honorari Reges, „ & dixit , *Regem reveremini*. Nolite dicere, Quid mihi & Regi ? Quid tibi ergo & „ possessioni ? Per jura Regum possidentur possessiones: per Imperatores & Reges sæculi, „ Deus jura humana distribuit generi humano . " *Igitur ex verbis istorum & aliorum Sanctorum Patrum, consulant sibi Episcopi Regibus & Imperatoribus obnoxii , & eorum regalibus acceptis , ne proprio gladio, id est, eorum beneficiis, eos interficiant.*

Eadem tempestate, *VValtramus* Naumburgensis Episcopus, edito *De Investituris* Tractatu, illarum usum propugnavit , asserens Investituram a Regibus concedi ratione bonorum temporalium ad Ecclesias pertinentium : & parum referre an fiat verbo, diplomate, aut baculo, quia Episcopus die consecrationis suæ baculum & annullum collocat super Altare; illaque Pontificalis Auctoritatis Insignia recipit vel ut a *S. Petro*. Cæterum non incongrue dare Investituram per baculum qui spiritalis simul & temporalis potestatis indicium est. *Servanda est*, inquit, *antiqua Constitutio, ne pusilli Christi scandalizentur . Nil enim refert, sive verbo, sive Præcepto , sive Baculo , sive alia re quam in manu tenuerit , investiat aut inthronizet Rex & Imperator Episcopum : qui die consecrationis veniens , annulum & baculum ponit super Altare, & in curam Pastoralem singula suscipit a stola & ab auctoritate S. Petri. Sed congruum magis est per Baculum, qui est duplex, id est, temporalis, & spiritualis . Operarius enim in seminandis spiritualibus dignus est mercede sua, non in accipiendis temporalibus, juxta quod Paulus ait :* „ Si spiritualia vobis seminamus , non est magnum , si carnalia (*id est* „ *temporalia*) a vobis metamus . „ *Præcedens Investitura per Regem in fundis & rebus Ecclesiæ contra tyrannos & raptores quieta & pacifica redit omnia. Sequitur autem consecratio ; ut bannus Episcopalis banno Regali conveniens , in communem salutem operetur . Et si Episcopis faciendum est Regibus hominium & sacramentum de Regalibus , apertius est ante consecrationem , cum Paulus Apostolus dicat : Unusquisque in suo sensu abundet .* Editus est *Waltrami* Tractatus a *Goldasto*, in Apologia pro Henrico IV.

II. *Willelmus* II. Angliæ Rex Investituras semper retinuit . Cum gravi infirmitate detineretur, & peccata sua apud *S. Anselmum* deposuisset, rogatus a bonis quibusque ut Cantuariensem Ecclesiam, instituendo illi Pastorem, solveret a pristina viduitate , lubens annuit „ Cunctis ad nutum Regis pendentibus, prænunciavit ipse, & concordi „ voce sequitur acclamatio omnium, Abbatem Anselmum tali honore dignissimum. Ex- „ pavit Anselmus ad hanc vocem , & expalluit : Cumque raperetur ad Regem ut „ per Virgam Pastoralem Investituras Archiepiscopatus de manu ejus susciperet , toto „ conamine restitit, idque multis obsistentibus causis, nullatenus fieri posse asseruit . . . „ Rege ei Baculum porrigente, manum contra clausit , & eum suscipere nequaquam „ consensit ; Episcopi vero digitos ejus strictim volæ infixos erigere conati sunt , quo „ vel sic manui ejus Baculus ingereretur , *&c.* Clausæ manui ejus Baculus appositus „ est & Episcoporum manibus cum eadem manu compressus atque retentus. Acclaman- „ te autem multitudine, Vivat Episcopus, vivat ; Episcopi cum Clero Hymnum *Te* „ *Deum laudamus*, decantare cœpere, electumque portaverunt Pontificem potius quam „ duxerunt in vicinam Ecclesiam ... Cum decurso non exiguo tempore , clamorem „ omnium de Ecclesiarum destructione conquerentium Rex amplius ferre nequiret , Vi- „ rum ad se Wintoniæ , adunato sibi Conventu Nobilium , venire fecit ; ac multis „ bonis, & Ecclesiæ Dei profuturis promissionibus illectum, primatum Ecclesiæ An- „ glorum suscipere suasit , atque persuasit. Ille igitur more & exemplo Prædecessoris

VVillelmus II. Angliæ Rex Investituras semper retinuit,

„ sui inductus; pro usu terræ Homo Regis factus est, & sicut Lantfrancus suo tem-„ pore fuerat, de toto Archiepiscopatu satisfieri jussus est. *Ita refert* Eadmerus *lib.* 1. Historiæ Novorum.

Nec solum investituras retinebat, sed & fructus vacantium Ecclesiarum *Willelmus II.* percipiebat, suosque in usus convertebat. Et propterea diu illas vacare sinebat, ut Regaliæ prætextu redditibus illarum diutius frueretur. Hinc ipsum ita convenit *Sanctus Anselmus*, referrente *Eadmero*, lib. I. Historiæ Novorum „ Est & aliud, cui tuam „ industriam intendere vellem & intendendo consilii tui manum extendere, Abbatiæ „ quamplures sunt in hac terra suis Pastoribus destitutæ. Quamobrem Monachi relicto „ ordine suo, per luxus sæculi vadunt, & sine Confessione de hac vita exeunt. Unde „ consulo, precor, moneo, quatenus tanta re diligenter inspecta, secundum volunta-„ tem Dei Abbates illis instituas, ne in destructione Monasteriorum & perditione Mo-„ nachorum, tibi, quod absit, damnationem acquiras. Non potuit amplius spiritum „ suum Rex cohibere, inquit Eadmerus, sed oppido turbatus, cum iracundia: di-„ xit: Quid ad te? Numquid Abbatiæ non sunt meæ? Hem, tu quod vis agis de „ villis tuis; & ego non agam quod volo de Abbatiis meis? *Cui Anselmus*: Tuæ qui-„ dem sunt ut illas quasi Advocatus defendas atque custodias, non tuæ autem ut in-„ vadas aut devastes. Dei scimus eas esse, ut sui Ministri inde vivant, non quo expe-„ ditiones & bellà tua inde fiant. Denique Villas & quamplures redditus habes, unde „ pleniter administrare tua potes. Ecclesiis, si placet, sua dimitte. *Cui Rex*: Pro cer-„ to noveris mihi valde contraria esse quæ dicis. Nec enim Antecessor tuus auderet „ ullatenus Patri meo dicere; & nihil faciam pro te.

Urbanus II. ceu legitimum Pontificem non agnoscebat Anglia, donec *Walterus* Albanensis Episcopus ab eo missus in Insulam Legatus, apud Regem effecit, ut illum ceu *Beati Petri* Successorem & Christi Vicarium coleret, atque in toto Regno coli juberet, ut *Eadmerus* testatur. Œconomia cum feroce Principe utendum fuit, ac revera usus est *Urbanus II.* ipsumque minime ursit ut investituras dimitteret, tolerandum aliquandiu abusum ratus Schismatis metu. Nec *Sanctus Anselmus* ipsi quæstionem hac de re intulit, aliunde ab eo vexatus ob negatam pecuniæ summam, & ob appellatum *Urbanum* Pontificem, antequam in Edicto sancivisset. Nec spes affulgebat ulla fore ut Investituras dimitteret, secundum Pontificum, Synodorumque Decreta, qui Consuetudinum, quantumvis pravarum, Regni sui adeo tenax erat, ut in Majestatem suam committere, sibique coronam eripere contestaretur, quicumque eas violaret: nec Episcopos Regni sui Summum Pontificem appellare, & absque sua licentia Romam proficisci permittebat, quia Regni Consuetudines id vetabant, quas se servaturos promittebant Episcopi, cum Investituram a Rege accipiebant; ut colligitur ex colloquio Regis & Episcoporum ac Procerum cum *S. Anselmo*, apud *Eadmerum* lib. II. *Historiæ Novorum*.

Quarelæ ad Urbanum II. delatæ VVillelmo II. Anglorum Rege.

In Concilio Barensi, querelæ ad *Urbanum* II. de *Willelmo* II. Angliæ Rege delatæ sunt, quas Pontifex Synodo coram exposuit; accusatus est generatim venditionis & oppressionis Ecclesiarum, parumque abfuit ne excommunicaretur: at de Investituris nulla tunc facta mentio est. *Procedente deinceps ratione*, inquit Eadmerus, *de Rege Anglorum sermo conseritur, & sinistra quædam de ipso publice prædicantur, Anselmo inter illa demisso vultu sedente, & loquentes nullo favore prosequente. Tandem de venditione & oppressione Ecclesiarum, de quibus inter alia vituperabatur, necne de injuriis Anselmo illatis, Apostolicus acriter questus est.* „ Quem propterea, *inquit*, etiam „ Regni sui fecit extorrem, quoniam a B. Petri fidelitate & obedientia nequivit separa-„ re. *Et adjecit*: Ecce vita illius Tyranni qualis ad Apostolicam Sedem sæpe delata „ est. Cui pro correctione sua multa multoties cohortatoria simul & castigatoria suasione verba mandavimus; sed afflictio atque depulsio tanti viri, quem coram videtis, „ satis innuit quantum profecimus. Ad hæc, Fratres, quid sentitis, quid decernitis? „ *Dixerunt*: Sententia plana est, & Judicium evidens. Si enim semel, si secundo, si „ tertio vocasti, & renuit audire, renuit disciplinam accipere; restat ut gladio S. Pe-„ tri sub Anathematis ictu percussus, quod meruit sentiat, donec a sua pravitate disce-„ dat.

„ dat. *Respondit*: Ita est. *Audiens hæc Anselmus, illico surrexit, & flexis genibus coram Papa præfatum Regem jam tunc excommunicare parato, vix obtinuit ne in Regem faceret, quod communis omnium Sententia promulgavit*. Ita refert *Eadmerus* lib. II. *Historiæ Novorum*.

In postrema Synodorum suarum Romæ celebrata *Urbanum* II. Investituras & Hominii exactionem ab Episcopis & Abbatibus, lata in dantes, accipientes, & consecrantes, Anathematis Sententia, prohibuisse ac damnasse diximus. Defuncto paulo post *Urbano*, & nuntio de ejus obitu in Angliam perlato, gavisus est velut de fausto eventu Rex *Willelmus*, dicens: *Dei odium habeat qui inde curat*. Et quis *Urbano* successisset interrogans, cum *Anselmo* simillimum audisset, nullam apud se ejus auctoritatem fore juravit: *Nec enim putabat*, inquit Eadmerus, *Apostolicum Orbis posse in Regno suo esse cujuslibet Juris, nisi permissum a se*. Post aliquot menses repentina morte sublatus est *Rex Willelmus*, in Ecclesiæ quidem communione toleratus, cæteroquin impœnitens. Ex hac rerum gestarum serie quibus interfuit, qui illarum historiam scripsit *Eadmerus*, constat Decreta Pontificia & Synodica contra Investituras in Anglia recepta non fuisse sub Gregorii VII. Victoris III. & Urbani II. Pontificatu, nec usquam ipsis parere voluisse *Willelmum II*.

Henrici in regnum *Willelmi* fratris successio, spem fecit maximam fore ut Ecclesia paululum respiraret, ac libertatem recuperaret; maxime cum ipso inaugurationis suæ die jurasset, *Omnes oppressiones & iniquitates quæ sub Fratre suo emerserant, in omni sua Dominatione, tam in Ecclesiis, quam in sæcularibus negotiis, se prohibiturum & subversurum*. *Eadmerus lib. VII. Historiæ Novorum.*

Henrico I. Angliæ Regi in Causa Investiturarum S. Anselmus resistit.

Interim *S. Anselmus* Roma in Angliam redux, *Henricum* Regem Serberiæ agentem convenit, qui ipsum cum gaudio excepit, ac Inaugurationis maturationem suæ excusavit, quod ipso, cujus juris erat, minime expectato, illam perfici jussisset. Tum *postulatus est Anselmus, pro consuetudine Antecessorum suorum, Regi hominium facere, & Archiepiscopatum de manu ejus recipere. Quibus cum ille nequaquam se aut velle aut posse assensum prebere responderet, interrogantibus quare, statim quid super his, & quibusdam aliis in Romano Concilio acceperit, manifesta relatione innotuit, itaque subinferens, ait*: „ Si Dominus Rex ista suscipere, & suscepta servare voluerit, bene inter nos & firma pax erit. Sin autem, non video remanere meum in Anglia utile fore vel honestum; præsertim cum, si Episcopatus aut Abbatias dederit, privari me pœnitus tam a sui, quam & eorum qui susceperint, communione necesse sit. Nec enim ea de causa Angliam redii, ut si ipse Romano Pontifici obedire nolit, in ea resideam. Unde quid velit, precor, edicat, ut sciam quo me vertam. “ His auditis, graviter commotum esse Regem, *Eadmerus* testatur. „ Grave quippe, *inquit*, sibi visum est Investituras Ecclesiarum, & Hominia Prælatorum perdere: Grave nihilominus Anselmum a Regno ipso nondum in Regno plene confirmato, pati discedere. In uno siquidem videbatur sibi quasi dimidium Regni perdere: in alio verebatur, ne fratrem suum Robertum, qui tunc de Jerusalem Normanniam redierat, Anselmus adiret, & eum in Apostolicæ Sedis subjectionem deductum, quod facillimum factu sciebat, Regem Angliæ faceret. De verbis igitur altrinsecus motis induciæ usque Pascha petitæ sunt, quatenus utrimque Romam mitterentur, qui Decreta Apostolica in pristinum Regni usum mutarent; & interim Ecclesiis Angliæ in quo erant statu manentibus, Anselmus, redditis terris, quas Rex mortuus Ecclesiæ Cantuariensi abstulerat, suis omnibus revestiretur; sicque fieret, ut si a sententia flecti Papa nequiret, totius negotii summa in eum, quo tunc erat, statum rediret. “ Annuit Anselmus, ne pravæ de se suspicionis ansam Regi præberet, quamvis hæc omnia frustra fore præviderет, nec Romanum Pontificem Decessorum suorum, ac Synodorum contra Investituras Decreta destructurum. Quæ vero post hæc *Paschalis II.* cum *Henrico* Rege, quid *S. Anselmus* egerit, in istius Dissertationis progressu edisseram.

Sedis Apostolicæ ac Synodorum Decretis in causa In-

III. Sedis Apostolicæ ac Synodorum Decretis *Philippus I.* Rex Francorum paruit, solemnem dimittens Investituram, quæ annuli & baculi Pastoralis traditione fiebat, liberasque Episcoporum Electiones esse sinens, quamvis Regalium seu Feudorum, pro suo „ jure,

veſtiturarum paruit Rex Chriſtianiſſ. Philippus I.

jure, Inveſtituram abſque hac ſolemnitate concederet, eorumque ratione juramentum fidelitatis, non ſolemne hominium exigeret. Id conſtat ex *Yvone* Carnotenſi Epiſcopo, Epiſtola ſexageſima, ad Lugdunenſem Archiepiſcopum Sedis Apoſtolicæ Legatum *Hugonem* data. Præceperat ille *Yvoni* & Comprovincialibus Epiſcopis, ut a conſecratione *Daimberti* Senonenſis Archipræſulis electi abſtinerent duplicem ob cauſam: primam, quod ſibi ante conſecrationem præſentari, ac ſubjectionem & obedientiam tamquam Primati profiteri deberet; ſecundam quod inveſtituram Epiſcopatus de manu Regis accepiſſet, contra Pontificum & Synodorum Decreta. Quod primum impedimentum ſpectat, reſpondet *Yvo* ad illam Primati obedientiæ profeſſionem Epiſcopos ante conſecrationem non teneri: nec jus iſtud in Senonenſi Provincia, aut in aliis, antiquitatem inſtituiſſe, vel conſuetudinem ſervaſſe. Quod ſecundum attinet, *Daimbertum* Inveſtituram a Rege accepiſſe negat: quamvis conceſſio Epiſcopatus poſt canonicam electionem quovis modo a Rege facta, fidei vel religioni minime obeſſet, cum traditio baculi & annuli a Principibus, nullam ſacramenti ſpeciem gerat. Hujuſmodi Conceſſionem & Inveſtituram ab Eccleſia non eſſe improbatam, ſed ſolam Canonicarum Electionum oppreſſionem, & corporalem Inveſtituram per traditionem annuli & baculi, ab *Urbano II.* fuiſſe prohibitam ac damnatam. Octavam Synodum prohibuiſſe quidem Principibus, ne electioni, ad ejus opprimendam libertatem ſe immiſcerent, non vero ne Epiſcopatus, poſt legitimam electionem concederent. Parum autem referre quo ſigno fieret hujuſmodi conceſſio, cum Reges nihil ſpirituale dare ſe perſuaſum habeant, ſed ſolam Feudorum poſſeſſionem, quæ Regibus accepta referri debet, qui munificentia ſua Eccleſias ditarunt. „ Quod autem ſcripſiſti, *inquit*, prædictum Electum Inveſtituram Epiſcopatus de manu Regis accepiſſe, nec relatum nobis ab aliquo qui viderit, nec cognitum. Quod tamen ſi factum eſſet, cum hoc nullam vim Sacramenti gerat, in conſtituendo Epiſcopo vel admiſſum, vel omiſſum, quid fidei, quid ſacræ Religioni officiat, ignoramus: Cum poſt Canonicam electionem Rex ipſos Apoſtolica Auctoritate a conceſſione Epiſcopatuum prohibitos minime videamus. Legimus enim ſanctæ recordationis Summos Pontifices aliquando apud Reges pro Electis Eccleſiarum, ut eis ab ipſis Regibus concederentur Epiſcopatus ad quos electi erant, interceſſiſſe: aliquorum, quia conceſſiones Regum nondum conſecuti fuerant, conſecrationes diſtuliſſe. Quorum exempla ſuppoſuiſſemus, niſi prolixitatem Epiſtolæ vitaſſemus. Domnus quoque Papa Urbanus Reges tantum a corporali Inveſtitura excludit, quantum intelleximus, non ab electione, in quantum ſunt caput populi, vel conceſſione: Quamvis Octava Synodus ſolum prohibeat eos intereſſe electioni, non conceſſioni. Quæ conceſſio ſive fiat manu, ſive nutu, ſive lingua, ſive virga, quid refert? Cum Reges nihil ſpirituale ſe dare intendant, ſed tantum aut votis petentium annuere, aut Villas Eccleſiaſticas, & alia bona exteriora, quæ de munificentia Regum obtinent Eccleſiæ, ipſis Electis concedere. Unde Auguſtinus ſuper Joannem, Tract. IV. Quo jure defendis Villas Eccleſiæ, divino, an humano? Divinum jus in Scripturis habemus, humanum in Legibus Regum. Unde quiſque poſſidet quod poſſidet? Nonne jure humano? Nam jure divino Domini eſt terra & plenitudo ejus. Jure humano dicitur, Hæc villa mea eſt, hæc domus mea eſt, hic ſervus meus eſt. Tolle jura Imperatorum, quis audet dicere, Hæc villa mea eſt, meus eſt iſte ſervus, mea eſt iſta domus? *Item*: Noli dicere, Quid mihi & Regi? Quid tibi ergo & poſſeſſioni? Per jura Regum poſſidentur poſſeſſiones. Dixiſti, Quid mihi & Regi? Noli dicere poſſeſſiones tuas, quia ad ipſa jura renuntiaſti humana, quibus poſſeſſiones poſſidentur.

Yvo Carnotenſis Inveſtituras excuſat prout a Regibus Chriſtianiſſimis exercebantur.

Addit *Yvo Carnotenſis*, Hæc cum æterna Lege ſancita non ſint, poſſe ab Eccleſia conniventibus oculis aſpici & tolerari, vel ſeverius emendari. „ Quod ſi hæc æterna lege ſancita eſſent, non eſſet in manu Præſidentium, ut ea in quibuſdam diſtricte judicarent, in quibuſdam miſericorditer relaxarent, ipſis in honore accepto permanentibus, contra quos iſta loquuntur. Nunc vero quia ea illicita maxime facit Præſidentium prohibitio, licita quoque eorumdem pro ſua æſtimatione remiſſio; videmus nullos, aut pene nullos pro hujuſmodi tranſgreſſione damnatos, plurimos autem

„ ve-

„ vexatos, plurimas Ecclesias spoliatas, plurima scandala exorta, divisum Regnum & „ Sacerdotium, sine quorum concordia res humanæ nec incolumes esse possunt, nec „ tutæ, &c.

Altero momento probatur *Philippum I.* Francorum Regem *Urbani II.* Synodorum ab eo celebratarum, Claromontanæ præsertim Decretis cont a Investituras paruisse; quod nimirum *Paschalis II. Urbani* Successor in Gallias confugerit, *Ludovici Crassi* Regis præsidium adversus *Henricum V.* Imperatorem imploraturus, qui usum Investiturarum contra Pontificia & Synodica Decreta & Anathema pertinaciter retinebat. Quod sane *Paschalis* non fecisset, si Rex Galliarum tum temporis solemnem Investituram, prout erat ab *Urbano II.* damnata, æque ac ipse Imperator, usurpasset. Nec *Sugerius* Abbas *S. Dionysii* in Vita *Ludovici Crassi* colloquium *Paschalis II.* cum Legatis Imperatoris approbasset, dicentis: *Si virga & annulo investiatur, cum ad Altaria ejusmodi pertineant contra Deum usurpare; si sacratas Corpori & Sanguini Dominico manus, Laici manibus gladio sanguinolentis obligando supponant, Ordini suo & sacræ Unctioni derogare.* Has, inquam, propositiones *Paschalis II.* non approbasset *Sugerius Ludovico* Regi addictissimus, nec *cervicosos* Imperatoris Legatos appellasset his obsistentes, si Rex Francorum adhuc Investituram per annulum & baculum ante electionem, immo sine electione concessisset, ac Hominium solemne ab Episcopis & Abbatibus exegisset.

Denique concordia Regnum inter & Sacerdotium violata non est in Galliis, Investiturarum occasione, ut in Germania, ut testatur *Yvo Carnotensis* Epistola ducentesima trigesima octava ad Summum Pontificem Paschalem. *Regnum*, inquit, *Francorum præ cæteris Regnis Sedi Apostolicæ semper fuit obnoxium: & idcirco quantum ad ipsas Regias personas pertinuit, nulla fuit divisio inter Regnum & Sacerdotium. Quod ergo hactenus cum pace & utilitate Ecclesiæ observatum est, humiliter petimus ut de cætero observetur, & Regni Francorum pax & Summi Sacerdotis, nulla subreptione dissolvatur.* At verisimile non est quod tam fausta Regni & Sacerdotii concordia conservata fuisset, nisi Reges Francorum Decretis Pontificis fuissent obsecuti, & Investiturarum solemnem morem per traditionem annuli & baculi Pastoralis dimisissent. Ipsos tamen usos semper fuisse jure suo approbandi electionem factam, & bona Ecclesiastica Electo concedendi; nec ipsis propterea negotium facessivisse Romanos Pontifices, colligitur ex Epistola 104. *Yvonis Carnotensis* ad *Paschalem II.* data, in qua de *Galone* ad Episcopatum Bellovacensem electo ita scribit: *Rex non vult electioni assensum præbere, nec electo bona Episcopalia dimittere.*

SCHOLION I.

Huic Articulo, pag. 505. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc notam apponunt: *Affert quasdam rationes pro Investituris, quibus non respondet.*

R. De Investituris historice tantum tracto, non Theologice. Quid gestum, dictum & scriptum sit hac in causa, sive pro Investituris, sive contra Investituras, refero bona fide. Quod ab Ecclesia latum est ea de controversia Judicium, veneror & amplector.

SCHOLION II.

Ad eumdem Articulum, pag. 512. hæc notant Religiosi Censores: *Excusat Investituras eo modo quo fiebant a Regibus Galliæ, relicta libertate electionis, data dumtaxat possessione temporalium: Quod vero detur baculo vel alio signo, parum interest, dum Rex non intendat conferre aliquid spirituale.*

R. Non ego solus excuso: excusat *Yvo* Carnotensis Episcopus, sanctissimus & doctissimus, Epistola LX. ad *Hugonem* Lugdunensem Archiepiscopum & Sedis Apostolicæ Legatum. *Yvonis* rationes & verba refero paginis sequentibus, scilicet pag. 513. & 514.

SCHOLION III.

In eodem Articulo, hanc Propositionem notant Religiosi Censores, pag. 514. Edit. primæ : *Possunt ea tolerari, quæ sola lege humana prohibentur.*

R. Hæc Propositio vera est & innoxia. Ab eo enim qui legem condidit, vel cujus est ad legis observantiam cogere subditos, vel eam moderari aut remittere, posse tolerari ea quæ sola lege humana prohibentur, certissimum est. Verum nec ea Propositio legitur loco a RR. Censoribus notato. Sic tantum ego: *Addit Yvo Carnotensis, Hæc cum æterna lege sancita non sint, posse ab Ecclesia conniventibus oculis aspici & tolerari vel severius emendari.* Yvonis Carnotensis verba subjicio.

Nota.

Etsi Principes Investituras concedendo nil spirituale elargiri haud ignorassent, nihilominus semper judicavit Ecclesia tolerandum non esse, ut a Principibus instrumenta spiritualia in investituris concedendis adhiberentur, ad alia etiam dimissionis signa Episcopos adigendo. In hujusmodi Investituris eis, quæ solummodo Sacerdotii erant, Principes utebantur, quod cum ab Ecclesia non esset tolerandum, dedecebat enim laicam potestatem spiritualia adhibere, non bene videtur Yvo dixisse, quod parum interesset quo signo concederentur.

ARTICULUS VII.

Paschalis II. Henricum I. Angliæ Regem ad Investituras dimittendas compulit: Hominium vero ut ab Episcopis pro Feudis sive Regalibus exigeret, secundum Regni mores, prudenti Oeconomia permisit.

Henrici I. Angliæ Regis ad Paschalem II. legationes & S. Anselmi literæ rogantes ut Decessoris sui Decreta contra Investituras & hominia Episcoporum temperet.

Cum Serberiæ inter *S. Anselmum* & *Henricum I.* Angliæ Regem de mittendis utrinque nunciis pro Investiturarum negotio convenisset, *S. Anselmus* per suos ad *Paschalem II.* his verbis rescripsit (Epistola 11. lib. 4.) „ Quoniam de Sedis Apostolicæ Auctoritate pendent filiorum Ecclesiæ directiones, & consilia: idcirco ad vestræ Paternitatis recurro præceptum & consilium ..... Mortuo Rege Guillelmo, cujus violentia per triennium exulavi ab Anglia, cum magno desiderio sum a Domino meo Rege Henrico, & a Principibus ejus, & ab Ecclesia Anglorum revocatus, & cum magno gaudio susceptus. Qui postquam intellexerunt Institutionem, quam audivi fieri in Romano Concilio a venerabilis memoriæ Prædecessore vestro Papa Urbano, Ne scilicet aliquis susciperet Investituram Ecclesiæ de manu Laici, & ne Episcopus vel Abbas homo ejus fieret: sensi & audivi quia nullo modo eam Rex & Principes ejus vellent suscipere. Quia de re mihi necessarium vestræ Celsitudinis consilium expecto.

Alias etiam ad eumdem Pontificem literas dedit, quibus ejus Sanctitatem rogavit, ut, si fas esset, Decessoris sui contra Investituras & Hominia Sententiam temperaret, ad fovendam Regnum inter & Sacerdotium concordiam. „ Postquam, *inquit*, revocatus a Rege Angliæ qui nunc est, ad Episcopatum redii, ostendi Decreta Apostolica, quæ in Romano Concilio præsens audivi, Ne scilicet Laicus Investituras Ecclesiarum daret, neque aliquis de manu ejus acciperet, aut pro hoc homo ejus fieret, nec aliquis hæc præsumentem consecraret; qui vero hæc transgrederetur, excommunicationi sancti Concilii subjaceret. Quod audientes Rex & Principes ejus, ipsi etiam Episcopi quanta mala hinc processura, quid potius se facturos, quam hæc Decreta suscepturos acclamaverunt, gravor dicere; dicant Legati præsentes qui audierunt. Tandem in me conversi uno sensu omnes pariter affirmaverunt: Me posse extinguere omne malum, quod ex his Decretis processerit, asseverant, si precibus Episcoporum meas vellem associare, quatenus Celsitudini vestræ placeret prædictam

„ Sen-

„ Sententiam mitigare. Quod si facere recusarem, omne malum quod inde eveniret, „ mihi imputandum sine ulla mea excusatione judicarent. Ne igitur aliquid videar „ contemnere, aut meo solo sensu, vel propria voluntate quidquam facere, nec illos „ audeo non audire, nec de vestræ Sanctitatis dispositione aliquatenus volo exire. Ser- „ vata igitur apud me reverentia & obedientia Sedis Apostolicæ, precor ut, quantum „ Dignitas vestra secundum Deum permittit, petitioni prædictæ, quam vobis Lega- „ ti exponent, juxta sapientiam vestram condescendatis; & quid me jubeatis in hac re „ facere, quidquid futurum sit, per Legatos præsentes certum me faciatis.

Paschalis II. in prohibendis Investituris & hominiis Episcoporum invicta constantia.

Apud *Paschalem II.* Ecclesiasticæ libertatis defensorem accerrimum, & Decretorum, quæ a suis Decessoribus & frequentibus Synodis contra Investituras condita erant, tenacissimum, promovere nihil potuit *Henrici* Regis Legatio, nihil obtinere Episcoporum, & ipsius Archipræsulis *S. Anselmi* preces. „ Regii Oratores has ad ejus Majestatem „ Pontificis Literas retulerunt: Legationis tuæ verba, Fili Charissime, gratanter ex- „ cepimus, sed vellemus obedientiam promittentis. In quibus nimirum Sanctæ Roma- „ næ Ecclesiæ illa in Regno tuo pollicebaris, quæ tempore patris tui habuerat, eos „ requirens honores, quos tempore Antecessorum nostrorum pater tuus habuerat. Quæ „ profecto omnia grata in superficie viderentur, interius requisita, & Legati tui voci- „ bus exposita, gravia & vehementissima apparuerunt. Quærebas enim ut tibi Epi- „ scoporum Abbatumque per Investituram constituendorum jus & facultas a Romana „ indulgeretur Ecclesia, & quod per se solum fieri omnipotens Dominus perhibet, hoc „ Regiæ potestatis fieret. Ait enim Dominus: Ego sum ostium: per me si quis introie- „ rit, salvabitur. Cum autem Ecclesiæ ostium Reges esse arrogant, fit profecto ut „ qui per eos Ecclesiam ingrediuntur, non Pastores, sed fures & latrones habeantur, „ eodem Domino dicente: Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliun- „ de, fur est & lato. Et quidem si a nobis magnum aliquid tua Dilectio postularet, „ quod cum Deo, cum justitia, cum nostri ordinis salute concedi posset, utique con- „ cederemus. Hoc vero tam grave, tam indignum est, ut nulla ratione Catholica id „ admittat Ecclesia. Facilius ad extrema quælibet B. Ambrosius cogi potuit, quam „ Imperatori Ecclesiæ permittere potestatem. Respondit enim: Noli gravare te, Im- „ perator, ut putes in ea quæ divina sunt Imperiale aliquod jus habere. Noli te ex- „ tollere, sed si vis diutius imperare, esto Deo subditus. Scriptum est: *Quæ Dei Deo,* „ *quæ Cæsaris Cæsari.* Ad Imperatorem Palatia pertinent, ad Sacerdotem Ecclesiæ: „ publicorum tibi mœnium jus commissum est, non sacrorum. Quid tibi cum adulte- „ ra? Adultera est enim quæ non est legitimo conjugio copulata. Audis, o Rex, adul- „ teram Ecclesiam nuncupari, quæ non legitime nupserit. Ecclesiæ siquidem sponsus „ unusquisque æstimatur Episcopus.... Si Ecclesiæ filius es, permitte matri tuæ legi- „ timum sortiri conjugium; ut non per hominem, sed per Deum, & hominem Chri- „ stum legitimo sponso copuletur. Per Deum enim Episcopos eligi, cum Canonice eli- „ guntur, testatur Apostolus dicens: Nec quisquam sibi sumit honorem, sed qui a „ Deo vocatur tamquam Aaron. *Et B. Ambrosius:* Merito, *inquit*, creditur quod di- „ vino esset electus judicio, quem omnes postulavissent. *Et post pauca:* Ubi universo- „ rum postulatio congruit, dubitare nos non oportet, ibi Dominum Jesum & volun- „ tatis auctorem & petitionis arbitrum fore, & ordinationis Præsulem, & largitorem „ gratiæ. Præterea Propheta David ad Ecclesiam loquens ait: Pro patribus tuis nati „ sunt tibi filii, constitues eos Principes super omnem terram. Ecclesia filios genuit, „ Ecclesia Principes statuit..... Monstruosum profecto est, ut patrem filius generare, „ homo Deum creare debeat. Sacerdotes namque in Scripturis Sanctis Deos vocari tam- „ quam Dei Vicarios manifestum est... Propter hoc Sancta Romana Ecclesia & Apo- „ stolica per Prædecessores nostros Regiæ usurpationi & Investituræ abominabili vivaci- „ ter obviare curavit, & gravissimis persecutionibus per Tyrannos affecta usque ad tem- „ pora nostra, non destitit. Confidimus autem in Domino, quoniam nec in nobis con- „ fidentiæ suæ virtutem Ecclesiæ Princeps Petrus & Episcoporum primus amittet. Por- „ ro sæcularium Potestatum & Regum in Ecclesia quod sit officium, exponit Apostolus „ Paulus dicens: Dei enim Minister est tibi in bonum. Non enim sine causa gladium

„ por-

nicationis est prolata Sententia. Et nos eumdem cum Patribus nostris Spiritum habentes, idem sapimus, & eadem testamur. Hæc Epistola data est Beneventi II. Idus Decembris 1102.

Rex Apostolicarum literarum nulla prorsus habita ratione, faventibus, & incitantibus ejus Majestatem Episcopis, regnique Proceribus *Anselmum* Archipræsulem urgebat, ut absque ulla cunctatione *sibi Hominium faceret, & eos quibus se daturum protinus Episcopatus dicebat, consecraturum sponderet, servata in omnibus Antecessorum consuetudine*. Respondit *Anselmus*, in hac Episcoporum & Literarum Apostolicarum varietate ac dissensione satius esse Romanum Pontificem consulere, quam in re tam ambigua præcipitare sententiam. Tum qui Romam a Rege missi fuerant Episcopi, relationem suam constantissime confirmarunt, ad omnia probanda se paratos contestati, appellato etiam Summi Pontificis testimonio: *Anselmus* litem hoc in Conventu minime finiendam diutius impræsentiarum contestari nolens, ad Procerum sententiam inclinatus est, atque in eorum gratiam spopondit, si Rex interim Investituras Ecclesiarum daret, se licet nec approbante, nec concedente, se nec danti, nec accipienti, communionem subtracturum suam, donec reversis nunciis Romam destinandis, de Summi Pontificis voluntate certior factus esset. Se tamen sic Investitorum consecraturum neminem, aut consecrandi licentiam aliis concessurum. Sic utrimque sopita ad tempus controversia, Rex per dationem virgæ Pastoralis duos e Clericis suis duobus Episcopatibus investivit. Ita refert *Eadmerus* lib. 3. *Historiæ Novorum*.

Anno millesimo centesimo secundo, media pene Quadragesima, *Henricus* Rex *Anselmi* Archipræsulis iterum tentavit constantiam, minisque frangere conatus est. Respondit ille nuncios, quos ad Sedem Apostolicam miserat, reversos esse, literasque a Romano Pontifice retulisse, quas inspici oporteret, si forte Regis voluntati faverent, aut *Anselmum* ipsum illi condescendere sinerent. Se ambages hujusmodi ultra non laturum *Henricus* reposuit, finalem se velle sententiam: *Quid mihi*, inquit, *de meis cum Papa? Quæ Antecessores mei in hoc Regno possederunt, mea sunt. Hæc si quis auferre mihi voluerit, quod inimicus meus sit, omnis qui me diligit, certissime noverit*. Ad quæ intrepidus Anselmus: *Nihil*, inquit, *eorum quæ ipsius esse scio, ipsi tollo, aut tollere volo. Verumtamen noverit, quod nec pro redemptione capitis mei consentiam ei de iis quæ præsens audivi in Romano Concilio probiberi, nisi ab eadem Sede Interdictorum absolutionis Sententia prodeat, a qua constitutionis ipsorum vinculum prodiit*. Regis obstinatio, *Anselmi* constantia, illius impetus, istius fervor Ecclesiæ, ipsique *Anselmo* graviora mala portendebant. Proceres eorum præsensione illachrymari; Ecclesia precibus ad Christum fusis ea deprecari. Interim Rex minis ac imperio in preces conversis, *Anselmum* urgere ut ipse Romam pergat & quod ali nequivere a Summo Pontifice impetrare satagat, *Ne ipse perdendo suorum Jura Antecessorum, eis vilior fiat*. Inducias ad Pascha usque postulat Sanctus Archipræsul, ut audito Episcoporum Regnique Primatum consilio conveniens det responsum.

Celebrato Paschate ad Aulam redit *Anselmus*, Procerum Sententiam de præsenti negotio rogat. Ipsi persuadent ut procurandæ causa pacis Romam se conferat cum Regis Oratore, ipsique preces Principis, & Regni negotia coram Summo Pontifice exponenti, testimonio suo, si vera dixerit, suffragetur. Annuit Sanctus Archipræsul, & profectionem maturat. Causa festinandi hæc fuit. Literas a *Paschali* II. recens acceperat, quarum lectionem Rex, nec per se, nec per ministros audire voluit. Metuebat *Anselmus* ne Pontificis Responsa Episcoporum assertionibus contraria essent; & ne aliquos Abbates a Rege investitos, & Episcopos qui ipsos inauguraverant, excommunicasset, a quorum communione si subtrahere se teneretur, magis inflammaretur præsens dissidium, graviusque scandalum oriretur. Pontificias quippe literas nondum inspexerat, cavens ne si forte Rex mutato consilio, eas inspiciendas requireret, sigilloque exclusas reperiret, aliquid haberet quod earum auctoritati non injuria objicere posset. Has ob causas profectionem acceleravit prudentissimus Archipræsul, & ab Anglia solvit V. Kalendas Maji, anno 1203.

Literas porro *Paschalis* Papæ non ante reseravit, quam Beccum pervenisset. His Epi-

Episcopos a Rege anno superiori ad Sedem Apostolicam missos, mendacii & fraudis palam arguebat, damnabatque, longe se absuisse asserens ab Investituris ejus Majestati quoquomodo permittendis, quæ illicitæ prorsus essent, ac merito damnatæ. Episcopos vero mendaces, & Ecclesiasticæ libertatis, Regiæque salutis proditores excommunicabat, donec Ecclesiæ Romanæ, cui affinxerant, satisfacerent. Eos tandem qui intra memoratas inducias Investituram a Rege, & secundum ejus mandata, consecrationem ab Episcopis acceperant una cum Consecratoribus, a communione summovebat. Harum Literarum, quas *Eadmerus* lib. III. *Historiæ Novorum* exhibet, referre verba operæ pretium existimo.

„ Paschalis Episcopus Servus Servorum Dei, Anselmo Cantuariensi, venerabili Fratri & Coepiscopo, salutem & benedictionem. Suavissimas Dilectionis tuæ suscepimus Literas, caritatis calamo scriptas. Neque enim aliud chartæ calamus indidit, quam quod de fonte caritatis intinxit. In his reverentiam devotionis tuæ complectimur, & perpendentes, fidei tuæ robur, & piæ sollicitudinis instantiam, exultamus, quia gratia Dei tibi præstante auxilium, te nec minæ concutiunt, nec promissa sustollunt. Dolemus autem, quia cum Fratres nostros Episcopos Legatos Regis Anglorum benigne suscepissemus, quæ nec diximus eis, nec cogitavimus, redeuntes ad propria, retulerunt. Audivimus enim eos dixisse, quod si Rex in aliis bene ageret, Nos Investituras Ecclesiarum nec prohibere, nec factas excommunicare; & quod ideo nolebamus chartæ committere ne sub hac occasione & cæteri Principes in nos inclamarent. Unde Jesum, qui renes & corda scrutatur, in animam nostram testem inducimus, si ex quo hujus Sanctæ Sedis curam cœpimus gerere, hoc immane scelus vel descendit in mentem. Et hoc Deus avertat a nobis ut est, & non surrependo inficiat nos, ut aliud habeamus ore promptum, aliud corde reconditum; cum contra mendaces Prophetas imprecetur, dicens, *Disperdat Dominus universa labia dolosa*. Si vero nostro silentio pateremur Ecclesiam felle amaritudinis, & impietatis radice pollui, qua ratione possemus apud internum Judicem excusari, cum Dominus sub specie Sacerdotum dicat Prophetæ: *Speculatorem te dedi domui Israel*: Non bene custodit urbem, qui in specula positus, dum non obsistit, eam hostibus diripiendam exponit. Si ergo virgam Pastoralitatis signum, si Annulum signaculum fidei tradit Laica manus, quid in Ecclesia Pontifices agunt? Ecclesiæ honor atteritur, solvitur Disciplinæ vigor, & omnis Religio Christiana conculcatur; si quod novimus Sacerdotibus solis deberi, Laica patiamur temeritate præsumi. Non est Laicorum Ecclesiam tradere, nec filiorum matrem adulterio maculare. Jure ergo privandus est patrimonio, qui matrem polluit adulterio, nec meretur Ecclesiasticæ benedictionis consortium, qui eam impia infestatione insequitur. Laicorum enim est Ecclesiam tueri, non tradere. Ozias quidem cum illicitum sibi Sacerdotium vendicaret, lepra percussus est. Filii quoque Aaron, quia alienum ignem imposuerunt, igne divino consumpti sunt. Alienum est ab Ecclesia, & a sacris Canonibus est inhibitum, ne Principes & sæculares viri Investituras non solum non dare, sed nec electioni Episcoporum se audeant violenter inserere. In Septima quippe Synodo, ut nostis, scriptum est: *Sancta & universalis Synodus definivit, Neminem Laicorum Principum, Potentumve semet inserere Electioni Episcoporum, vel Promotioni eorum.* „ Si ergo filii Aaron, quia ignem alienum intulerunt, corporaliter puniti sunt; isti qui a Laicis, a quibus alienum est, Ecclesiam susceperunt, spirituali gladio feriuntur. Episcopos autem, qui veritatem in mendacio invocarunt, ipsa veritate, quæ Deus est, in medium introducta, a Beati Petri gratia, & a nostra societate excludimus, donec Romanæ Ecclesiæ satisfaciant, & reatus sui pondus agnoscant. Quicumque vero intra prædictas inducias Investituram seu Consecrationem acceperunt, a consortio Fratrum & Ordinatores & Ordinatos alienos habemus: nec eis ad excusationem deceptio sufficit, quia & Propheta ab alio Propheta deceptus, nec ideo mortem evasit.

Romam ubi pervenit *Anselmus*, a *Paschali* II. perhonorifice ac peramanter susceptus est. Causæ, propter quam advenerat, discutiendæ ac finiendæ dies constituta in Sacrum Consistorium intromissus Archipræsul Sanctissimus. Adfuit una *Villelmus* Exoniensis Epi-

Henrici Anglorum Regis Orator a Paschali II. auditur.

Episcopus electus, homo facundus & vehemens, a Rege missus *Henrico*, ut Paternas Consuetudines & usus ipsi confirmari Auctoritate Apostolica obtineret. *Exponit statum Regni, Regiamque in Romanos munificentiam, unde ampliori quadam & digniori præ cæteris sublimitate ex Apostolica largitione Reges Anglorum probat antiquitus usos, eaque re non solum molestum & indecens fore huic suorum Antecessorum Jura perdere; verum etiam magno Romanis hoc ipsum damno futurum si contingeret & dum forte locum recuperandi inventuri non essent, ab eis sero lugendum.* Vehemens hominis oratio plerosque Romani Cleri Proceres ad favendum Anglorum Regi moverat. Silebat *Anselmus*, Summus Pontifex attentas utrique parti aures præbens, momenta causæ tacitus expendebat, ut jus matura deliberatione diceret. Cujus ex silentio & Romanorum favore, certum omen victoriæ sumens *Willelmus*, has in voces impetu erupit: *Quidquid hinc indeve dicatur, volo norint quicumque assistunt, Dominum meum Regem Anglorum nec pro amissione Regni sui passurum se perdere Investituras Ecclesiarum.* Territum his minis Pontificem Investituras Domino suo concessurum sperabat. Sed terreri nescius *Paschalis*, contentiori voce respondit: *Si quemadmodum dicis, Rex tuus nec pro Regni amissione patietur Ecclesiarum donationes amittere; scias, ecce coram Deo dico, quia nec pro redemptione sui capitis eas illi aliquando Paschalis Papa impune permittet habere.* Summo applausu exceptum Pontificis Responsum est, omnibusque hæc insedit Sententia, ut & Regi responderetur, quod illum ad bene agendum paulatim demulceret, & aliorum offensam Principum exinde Roma non incurreret. *Itaque*, inquit Eadmerus, *Romanorum consilio Papa nonnullos paternos usus, interdictis omnino Ecclesiarum investituris, Regi concessit, eumque ab excommunicatione quam Antecessorem suum fecisse diximus, immunem ad tempus constituit, eis dumtaxat, qui a manu ipsius Investituras susceperant, vel deinceps susciperent, usque ad dignam tanti reatus satisfactionem, pro servanda Ecclesiastici Disciplina rigoris, sub excommunicationis catena retentis. Satisfactionem sane Investitorum censuræ ac dispositioni Anselmi Papa delegavit.* Causa hoc pacto composita Anselmus Apostolica Benedictione, & Primatus Cantuariensis confirmatione donatus, Roma discessit. Paululum post ipsum moratus est *VVillelmus*, simulata voti religione, quo se ad *S. Nicolai* corpus Bari venerandum obstrinxisset: revera autem ut absente *Anselmo*, Summum Pontificem ad aliquid de Sententia remittendum adduceret. Sed spes eum frustrata est, nec aliud retulit quam suasorias Literas Regi deferendas, ne nihil egisse videretur. His Literis, ubi Regi sospitatem, victorias, ac filium ex Regina conjuge recens susceptum gratulatus est Pontifex, his eum verbis peramanter urget, ut Investituras dimittat: „ Opportunum rati sumus nunc tibi præcepta „ & voluntatem Dei validius inculcare, cum amplioribus beneficiis Deo te plurimum „ perspicis debitorem. Nos quoque divinis beneficiis benignitatem nostram penes te sociare optamus, sed grave nobis est, quia id a nobis videris expetere, quod præstare „ omnino non possumus, si enim aut consentiamus, aut patiamur Investituras a tua „ Excellentia fieri, & nostrum proculdubio, & tuum esit immane periculum. Qua in „ re contemplari te volumus, quid aut non faciendo perdas, aut faciendo conquiras. „ Nos enim in prohibitione hac nihil amplius obedientiæ, nihil liberalitatis per Ecclesias nanciscimur. Nec tibi debitæ Potestatis aut Juris subtrahere quidquam nitimur, nisi ut erga te Dei indignatio minuatur, & sic tibi prospera cuncta contin„ gant. Ait enim Dominus: *Honorificantes me honorificabo. Qui me autem contemnunt, erunt ignobiles.* „ Dices, Mei hoc Juris est. Non utique, non est Imperatorium, non „ est Regium, sed Divinum. Solius illius est qui dixit: *Ego sum ostium.* Unde pro „ ipso rogo te, cujus hoc munus est, ut ipsi hoc reddas. Ipsi dimittas, cujus amori „ etiam quæ tua sunt debes. Nos autem cur tuæ obniteremur voluntati, cur obsisteremus gratiæ, nisi Dei in hujus negotii consensu sciremus voluntati obviare, gratiam „ amittere? Cur tibi quidquam quod cuiquam esset mortalium concedendum, cum „ beneficia de re am pliora sumpserimus? Perspice, Fili Carissime, utrum decus an dedecus tibi sit, quod Sapientissimus ac Religiosissimus Anglicanorum Episcoporum „ Anselmus Cantuariensis Episcopus propter hoc tuo lateri adhærere, tuo veretur in „ Regno consistere... Redi ergo, Fili Carissime, ad cor tuum, propter misericordiam

Paschalis Secundus in negandis Anglorum Regi Investituris firmum propositum.

„ Dei,

„ Dei, & propter amorem Unigeniti deprecamur, revoca Pastorem tuum, revoca Patrem tuum. Et si quid adversus te gravius gesserit, siquidem Investituras aversatus fueris, nos juxta voluntatem, quantum cum Deo possumus, moderabimur. „ Datæ sunt hæ Literæ Romæ IX. Kalen. Decembris 1103.

Cum Lugdunum pervenisset *S. Anselmus*, ipsi a *VVillelmo de VVarlewast* Regis *Henrici* Oratore, Majestatis ejus nomine prohibitum est ne in Angliam rediret, nisi Hominium ipsi præstare, & Episcopatus vel Abbatias de manu ejus accipientibus communicare, eosque consecrare vellet. Cui hac in re cum morem gerere se non posse contestaretur, Lugduni substitit. Rex auditis a *VVillelmo* quæ Romæ gesta erant, *omnes reditus Archiepiscopatus Cantuariensis in suos usus redigi præcepit*. Anno integro & quatuor mensibus Lugduni moratus est exul *S. Anselmus* apud *Hugonem* illius civitatis Archiepiscopum sibi imprimis amicum. Absente Archipræsule sanctissimo, fœdam cernere erat in Anglia Christianæ Disciplinæ prolapsionem. Curiales, quibus nec electio Canonica nec justitia suffragabatur, ad sacras Dignitates promoveri, Ecclesias in servitutem redigi, opprimi pauperes, gemere viduas, rapi virgines, impune nubere Sacerdotes. Tot malorum inundatio pios quosdam impulit, ut Regem adirent, ipsumque rogarent ut sanctum Archipræsulem revocaret. Optatissimum esse sibi ejus reditum significavit Henricus, *sic tamen ut Paternarum Consuetudinum nihil sibi ab eo ulterius derogari, ulla ratione pateretur*. Interim novos Legatos Romam direxit, qui *Paschalem II.* ad hoc deducere niterentur, ut *Anselmum* in Angliam redire, & Regiæ voluntati morem gerere juberet. At illi infecto negotio rediere.

Dissidium inter Angliæ Regem & S. Anselmum illi adversus Sedis Ap. Decreta parere recusantem, recrudescit.

Anno 1105. quem duobus characteribus designat *Eadmerus*, quod nempe secundus annus esset adventus *Sancti Anselmi* Roma Lugdunum, & quod Galo Parisiensis Episcopus Roma redierit, *Paschalis* II. Concilium Romæ celebravit, in quo excommunicavit Comitem de Mellento, & alios Regis Angliæ Consiliarios, qui ipsum ad retinendas investituras impellebant, necnon eos qui ab ejus Majestate fuerant investiti. Id discimus ex Epistola Pontificis ad *Sanctum Anselmum*, quam refert *Eadmerus* lib. 4. Historiæ Novorum. *In Concilio*, inquit, *nuper habito, ex communi Fratrum & Coepiscoporum sententia deliberatum est, & Regis Consiliarios, qui ad Investituræ flagitium illum impellunt, & eos qui ab eo investiti sunt, ab Ecclesiæ liminibus repellendos, quia de libera facere conantur Ancillam. Quam nimirum Sententiam Nos Sancti Spiritus Judicio in Comitem de Mellento & ejus complices promulgavimus: & eamdem ipsam in eos qui sunt investiti a Rege, ejusdem Sancti Spiritus Judicio confirmamus. Regis vero Sententia ea ex causa dilata est, quia suos ad Nos Nuncios in præterito Paschæ tempore debuit destinare.*

Paschalis Secundus Regis Consiliarios, qui ad retinendas Investituras ipsum impellebant, & Episcopos ab eo Investitos a Communione removet ex Romanæ Synodi Sententia.

Sanctus Anselmus videns se frustra Romani Pontificis opem Lugduni præstolari, nec aliud præter consolatorias Literas Roma interdum recipere, frustra quoque ter ad Regem scripsisse pro rerum suarum recuperatione, ipsum Censuris Ecclesiasticis ad justitiam compellere decrevit. Sed cum Comitissa Blesensis *VVillelmi* I. filia, religiosissima fœmina precata est, ut fulmen terribile suspenderet; seque pacis conciliatricem inter ipsum & Regem interposuit. Colloquium inter eos habitum est in Normannia, in Castro cui nomen *Aquila*. Rex sanctum Archipræsulem maxima cum amicitiæ significatione suscepit, Ecclesiæ redditus in fiscum redactos ipsi restituit, liberamque bonorum omnium ipsi permisit fruitionem: annuit etiam ut in Angliam rediret, modo tamen nulli eorum qui a se Investituras Ecclesiarum susceperant, vel eos consecrarant, communionem suam subtraheret. Quam conditionem, utpote Sedis Apostolicæ Decretis contrariam, accipere noluit *Anselmus*; & in Francia manere maluit, donec legati Romam ex condicto mittendi, reversi fuissent. Rex se negotium maturaturum spopondit, effecturumque ut in proxima Christi Nativitate in Angliam redux esset. Pace cum *Anselmo* inita, sibi gratulabatur: *Jam enim*, inquit Eadmerus, *multis in locis per Angliam, Franciam, atque Germaniam fama vulgaverat ipsum ab Anselmo proxime excommunicandum, & idcirco ei, utpote Potestati adeo non amatæ, multa mala struebantur, quæ illi a tanto Viro excommunicato efficacius inferenda putabantur. Quod ille sciens, versam a se Viri Sententiam magnifice lætabatur.* Hæc gesta sunt anno tertio

tio

tio postquam *S. Anselmus* Anglia excesserat, adeoque 1105. undecimo Kalendas Augusti.

Oratorem Romam mittere distulit Rex *Henricus* aliis distentus negotiis, & post aliquot menses data ad *S. Anselmum* Remis agentem Epistola, moras excusavit, rogans ut cum *Willelmo de Warlevast* Oratore suo, *Balduinum de Toranio* Romam dirigeret ad communem causam tractandam & finiendam. Ægerrime tulit *Anselmus* rem ita protrahi, nullumque a Rege definitum constitui tempus, infra quod Oratorem mitteret; quæ dilatio Anglicanæ Ecclesiæ detrimentum gravissimum inferebat. Operæ itaque pretium duxit literis ejus Majestatem urgere, quas refert *Eadmerus* lib. 4. *Historiæ Novorum*, in quibus hæc inter alia: *Quod suppliciter me rogatis ut non mihi displiceat, quod Legatus vester Romam mittendus tantum moratur: utique vestram precem, quantum in me est, contemnere non debeo; sed causa magis Dei est, quam mea; unde corde fideli & benigno animo vobis dico, quod tacere non debeo. Mihi quidem aliquid displicere nisi cum propter Deum displicet, non est magnum; sed displicere Deo aliquid, nullatenus est contemnendum. Utique non parum displicet Deo Episcopum spoliari rebus suis, quod jam gratia Dei vobis inspirante correxistis; sed Episcopum segregari a suo Officio, & Ecclesiam a suo Episcopo, sine causa quam Deus approbet, minus grave judicatis. Expedit itaque animæ vestræ ut satagatis, ut ego qualiscumque sim Episcopus Ecclesiæ, quam Deus Regiæ vestræ Potestati custodiendum commendavit, & Regno vestro in pace vestra celerius restituat, & mihi opportunitas utendi secundum possibilitatem meam Officio, pro quo ibi positus sum, diutius non impediatur. Valde quoque mihi timendum est, ne Deo displiceat, & me Dominus Papa juste reprehendat, quia postquam vos & ego simul convenimus apud castrum quod vocatur Aquila, in tam longo tempore non misi illi Legatum nostrum, per quem quid de tanta re inter nos factum, & quid agendum esset, cognosceret, & ego ejus consilium & jussionem acciperem. Quapropter periculosum est mihi diu expectare vestrum Legatum, quem ante proximam Nativitatem Domini, sicut in verbis vestris intellexi, Romam rediturum speravi, præsertim cum nescio quo consilio, quave ratione nullum terminum modo mihi constituitis. Quoniam igitur plus mihi debet esse quod ego Ecclesiæ mihi commissæ præsens esse nequeo, quam de ulla terrena possessione; precor ut mihi aliquem proximum terminum nominetis per Literas vestras quando possim Legatum vestrum Romam iturum expectare: quia ego non possum differre ultra proximam Nativitatem Domini quin meum Legatum mittam.*

Paschalis Secundus negotium Investiturarum pro Ecclesia Anglicana bono pacis componit. Sacri Regiminis Regula, Caritas & prudentia remittere aliquid de Canonica severitate interdum suadent.

Auditis Romæ Regis *Henrici* & *Anselmi* Archiepiscopi Legatis, *Paschalis* Pontifex negotium Investiturarum, quod Anglicanam diu turbarat Ecclesiam composuit, *Urbani* Decessoris sui Sententiam temperando, & *Anselmo* permittendo, ut eos qui a Rege Investituras acceperant, aut Investitos consecrarant, aut Hominia fecerant, in communionem, præmissa satisfactione susciperet, ac nondum consecratos, nisi aliud obesset impedimentum, inauguraret. Regi vero ut Hominia fierent secundum Regni consuetudinem, permisit, modo solemnem Investituram per Annulum & Baculum dimitteret. Ista discimus ex Literis *Paschalis II.* ad *S. Anselmum* scriptis, quibus & Regis obedientiam ipsi gratulatur, & quomodo causam communem finierit Regiæ voluntati nonnihil condescendendo, certiorem ipsum facit. *Quod autem*, inquit, *& Regi, & iis qui obnoxii videntur adeo condescendimus, eo affectu & compassione factum noveris, ut eos, qui jacebant, erigere valeamus. Qui enim stans jacenti ad sublevandum manum porrigit, numquam jacentem erigit, nisi & ipse curvetur. Ceterum quamvis casui propinquare inclinatio videatur, statum tamen rectitudinis non amittit. Te autem, Frater in Christo venerabilis & carissime, ab illa prohibitione, sive ut tu credis, excommunicatione absolvimus, quam ab Antecessore nostro sanctæ memoriæ Urbano Papa adversus Investituras aut Hominia factam intelligis. Tu vero eos qui Investituras acceperunt, aut investitos benedixerunt, aut Hominia fecerunt, cum ea satisfactione, qua tibi per communes Legatos, Willelmum & Balduinum, viros Fideles ac veridicos significamus, Domino cooperante, suscipito, & eos vice nostræ auctoritatis absolvito, quos vel ipse benedicas, vel a quibus volueris, benedici præcipias, nisi aliud in eis forte repereris, propter quod a sacris honoribus sint repellendi . . . . Si qui vero deinceps, præter Investituras, Ecclesia-*

clesiarum Prælationes assumpserint, etiamsi Regi Hominia fecerint, nequaquam ob hoc a benedictionis munere arceantur, donec per omnipotentis Domini gratiam ad hoc omittendum cor Regium tuæ prædicationis imbribus molliatur. Præterea super Episcopis, qui falsum, ut nosti, a nobis tumorem retulerunt; cor nostrum vehementius aggravatur, quia non solum nos læserunt, sed multorum simplicium animas deceperunt, & Regem adversus caritatem Sedis Apostolicæ impulerunt. Unde & inultum eorum flagitium, Domino cooperante, non patimur. Verumtamen quia Filii nostri Regis instantia pro eis nos pulsat attentius, etiam ipsis communionis tuæ participium non negabis, donec veniendi ad nos præceptum accipiant.

Anno 1106. in Festo assumptionis *B. Mariæ*, Rex *Henricus* Beccum se contulit, ibique cum *S. Anselmo* collocutus, *Ecclesias Angliæ, quas Willelmus Rex* Frater suus *sub censum primus redegerat, liberas ab eadem exactione in manus Anselmi reddidit. Et se de ipsis, dum viveret, nihil accepturum, quamdiu essent sine Pastore, promisit.* Omnes præterea redditus Archiepiscopatus, exulante *Anselmo* perceptos, se restituturum, ut primum in Angliam redux esset, dato vadimonio pollicitus est. De aliis denique capitibus Ecclesiæ jura ac libertatem spectantibus inter ipsos convenit, *Eadmero* teste. Moxque in Angliam *S. Anselmus* reversus est.

Rex Henricus cum S. Anselmo concordiam init, & Paschali Secundi Decretis morem gerit.

Anno 1107. Kalendis Augusti, *Conventus Episcoporum, Abbatum, Procerum Regni Londoniæ in Palatium Regis factus est. Et per tres continuos dies absente Anselmo, inter Regem & Episcopos satis actum de Ecclesiarum Investituris, quibusdam ad hoc nitentibus ut Rex eas faceret more Patris ac Fratris sui, non juxta præceptum & obedientiam Apostolici. Nam Papa in Sententia quæ exinde promulgata fuerat firmus stans, concesserat Hominia quæ Urbanus Papa æque ut investituras interdixerat, ac per hoc Regem sibi de Investituris consentaneum fecerat. Dehinc præsente Anselmo, astante multitudine, annuit Rex & statuit, ut ab eo tempore in reliquum numquam per dationem Baculi Pastoralis, vel Annuli, quisquam Episcopatu vel Abbatia per Regem vel quamlibet Laicam manum investiretur in Anglia; concedente quoque Anselmo ut nullus in Prælationem electus pro Hominio quod Regi faceret, Consecratione suscepti honoris privaretur. Quibus ita dispositis, pene omnibus Ecclesiis Angliæ, quæ suis erant Pastoribus diu viduatæ, per consilium Anselmi ac Procerum Regni sine omni Virgæ Pastoralis aut annuli Investitura, Patres a Rege sunt investiti.* Verba sunt *Eadmeri*, lib. 4. *Historiæ Novorum*.

Post aliquot menses, Rex *Henricus* Angliæ solicite percontabatur, quomodo *Paschalis* Papa erga Germaniæ Regem Henricum X. se gereret in causa Investiturarum; & æmulatione ductus, ægre ferebat, quod investituras impune concedere sineretur. Pontificem accusabat acceptionis personarum, seque resumpturum, quas dimiserat, minabatur. Qua de re *Paschalem* certiorem fecit *S. Anselmus* datis ad ipsum Literis: *Rex Angliæ conqueritur*, inquit, *quod sustinetis Regem Teutonicum dare Investituras Ecclesiarum sine excommunicatione, & ideo minatur sine dubio se resumpturum suas Investituras; quoniam ille suas tenet in pace. Videat igitur Prudentia vestra sine dilatione quid inde agere debeatis, ne quod tam bene ædificastis, irrecuperabiliter destruatur. Rex enim noster diligenter inquiris, quod de illo Rege facitis*. Respondit Pontifex datis ad Anselmum Literis: *Quod significasti, scandalizari quosdam quod Regem Teutonicum dare Investituras Ecclesiarum toleramus; nec tolerasse nos aliquando, nec toleraturos scias. Expectavimus quidem ut ferocia Gentis illius edomaretur. Rex vero si in paternæ nequitiæ tramite perseveraverit, Beati Petri gladium, quem jam educere cœpimus, proculdubio experimus*. Has Epistolas exhibet *Eadmerus*, lib. 4. *Historiæ Novorum*; quo ab Auctore *S. Anselmi* discipulo & comite individuo totam rerum hac in causa Investiturarum in Anglia gestarum seriem accepimus. Legi possunt & *Willelmus Malmesburiensis*, lib. 1. De Gestis Pontificum Anglorum, in Archiepiscopis Dorobernensibus, & *Rogerius de Hoveden* Parte I. Annalium, in *Henrico I.* Quod enim singulare nihil habent, sed quidquid ea de causa scripsere, ex *Eadmero* hauserint, ideo ab illorum verbis referendis abstinui.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 521. Edit. primæ, Religiosi Censores hæc verba notant: *Pertinax Romani Pontificis negatio.*

R. Verbum illud, *Pertinax*, non est meum, sed Episcoporum Angliæ, ab Henrico I. Rege Romam missorum ad Paschalem II. in causa Investiturarum. *Pontificem obtestati sunt* (inquam) *ut austeriorem Decessoris sui temperando sententiam Anglicanæ Ecclesiæ paci prospiceret, nec Regem erga Sedem Apostolicam bene affectum severitate nimia & pertinaci negatione Investiturarum offenderet, atque ad extrema compelleret. Respondit propositi tenax Pontifex*, &c. Paschalem II. ex me ipso verbisque meis loquens, non pertinacem, sed *tenacem propositi*, id est, constantem Pontificem voco, quo sensu ab omnibus qui Latine loqui sciunt, usurpantur hæ voces, ut patet ex illo Horatii: *Justum & tenacem propositi virum, &c.*

ARTICULUS VIII.

Paschalis secundi Investituras in Concilio Guastallensi damnavit.

ANno millesimo centesimo sexto, 11. Kalendas Novembris *Paschalis secundus* Pontifex Maximus Guastellæ, quæ Villa est in Longobardia ad ripam Padi fluminis, Synodum cum diversarum Provinciarum Episcopis celebravit, præsentibus etiam *Henrici V.* Germaniæ Regis Legatis. Cujus Synodi *Domnizo* Presbyter in vita Magnæ Comitissæ *Mathildis*, & *Conradus* Urspergensis Abbas in Chronico, meminerunt. Ex *Cencii Camerarii* MS. Codice Vaticano edita est. In ea vero post sanctionem de Episcopis & Clericis in schismate ordinatis in suis Ordinibus suscipiendis, dispensatione ob Christianam pacem necessaria, celebre contra Investituras Decretum editum est his verbis conceptum: „ Jamdiu a pravis hominibus, tam Clericis quam Laicis, Catholica est Ecclesia conculcata; unde plura temporibus nostris schismata & hæreses emerserunt. Nunc autem per Dei gratiam hujus nequitiæ deficientibus Auctoribus, in ingenuam libertatem resurgit. Unde providendum ut horum schismatum causæ penitus abscindantur. Patrum ergo nostrorum Constitutionibus consentientes, Ecclesiarum Investituras a Laicis fieri omni modo prohibemus. Si quis autem hujus Decreti temerator extiterit, tamquam maternæ injuriæ reus, Clericus quidem ab ejusdem Dignitatis consortio repellatur; Laicus vero ab Ecclesiæ liminibus arceatur.

ARTICULUS IX.

Inter Paschalem II. & Henrici Germaniæ Regis Legatos Colloquium de Investituris Catalauni in Gallia habitum est. Deinde Concilium Trecis ab eodem Pontifice celebratum, in quo Investituræ iterum proscriptæ.

Catalaunum ad Matronam Chalons sur Marne, in Campania urbs Episcop. sub Metropoli Remensi.

DEcreverat *Paschalis secundus* in Germaniam post Synodum Guastallensem proficisci, ut Ecclesiæ statum componeret, sed ob insidias Germanorum, quibus suum contra Investituras Decretum odiosum prorsus fore monitus est, in Gallias ad *Philippum* & *Ludovicum* Reges se conferre satius duxit, quorum tuitionem contra *Henricum* Germaniæ Regem flagitaret. Ita refert Abbas Urspergensis in Chronico ad annum millesimum centesimum septimum: „ Suggerentibus quibusdam, *inquit*, quod non facile gens nostra Decretum illud recipiat, quod quamlibet, Investituram Ecclesiasticam Laicis a manibus vetat, necnon & animosum cor Regis adolescentis, quod nondum per omnia Dominico jugo sit habile: hæc, inquam, multaque id genus Vir Dei considerans, necdum sibi ostium Germanicis in partibus apertum esse cum gemitum pronuntians, profectionem suam cum Hispaniarum Legatis per Burgundiam ad Gallias convertit, & Natalis Dominici gaudium sua præsentia Cluniacensibus multum am-

„ plia-

„ pliavit. Inde secedens, ab universis finium illorum Ecclesiis, ut vere Christi Disci-„ pulus & Apostolorum Vicarius, ingenti honore suscipitur, digna reverentia tracta-„ tur, non aliter quam legifer de cœlo missus auditur.

De adventu *Paschalis* Papæ in Gallias, deque rebus ibi gestis, ac de Colloquio Catalaunensi, testem oculatum audiamus *Sugerium* Sandionysianum tunc Monachum, ac deinde Abbatem, in vita *Ludovici Grossi* Regis cap. 9. „ Venerandæ, *inquit*, me-„ moriæ Universalis & Summus Pontifex *Paschalis* ad partes Occidentales cum multis „ & sapientissimis viris Episcopis & Cardinalibus, & Romanorum Nobilium comita-„ tu venit ut Regem Francorum, & filium Regem designatum Ludovicum, & Eccle-„ siam Gallicanam consuleret super quibusdam molestis, & novis Investituræ Ecclesia-„ sticæ querelis, quibus eum & infestabat, & magis infestare minabatur Henricus Im-„ perator, vir affectus paterni, & totius humanitatis expers, qui & genitorem Hen-„ ricum crudelissime persecutus exhæredavit: & ut ferebatur, nequissima captione te-„ nens, inimicorum verberibus & injuriis ut Insignia Ragalia, videlicet coronam, „ sceptrum, & lanceam sancti Mauritii redderet, nec aliquid in toto Regno proprium „ retineret, impiissime coegit. Equidem deliberatum est Romæ propter Romanorum „ conductitiam perfidiam, de præfatis, immo de omnibus quæstionibus, totius Re-„ gis, & Regis filii, & Ecclesiæ Gallicanæ in Francia, quam in Urbe disceptare naufra-„ gio. Venit itaque Cluniacum, a Cluniaco ad Charitatem, ubi celeberrimo Archie-„ piscoporum, Episcoporum, & Monastici Ordinis Conventu eidem nobili Monaste-„ rio sacram Dedicationis imposuit. Adfuerunt & nobiliores Regni Proceres, inter quos „ & Dapifer Regis Franciæ nobilis Comes de Rupeforti Domino Papæ missus occur-„ rit, ut ei tamquam Patri spirituali, per totum Regnum, ejus beneplacito defervi-„ ret. Cui Consecrationi & nos ipsi interfuimus, & contra Dominum Episcopum „ Parisiensem Galonem, multis querimoniis Ecclesiam B. Dionysii agitantem, in con-„ spectu Domini Papæ viriliter stando, aperta ratione & *Canonico Judicio* satisfecimus. „ Cumque Turonis apud S. Martinum, ut *mos est*, *Romanus*, *Phrygium* ferens, „ *Lætare Jerusalem*, celebrasset, ad venerabilem *B. Dionysii* locum, tamquam ad „ propriam B. Petri Sedem, benevolus & devotus devenit. Qui gloriose & satis Epi-„ scopaliter receptus, hoc unum memorabile, & Romanis insolitum, posteris reliquit „ exemplum, quo nec aurum, nec argentum, nec pretiosas Monasterii margaritas, „ quod multum timebatur, non tantum non affectabat, sed nec respicere dignabatur. „ Sanctorum Pignoribus humillime prostratus, lacrymas cumpunctionis offerebat, holo-„ caustum seipsum Domino & Sanctis ejus toto animo inferebat, & ut de vestimen-„ tis Episcopalibus B. Dionysii sanguine madefactis ad patrocinandum aliqua ei daretur „ portiuncula, suppliciter exoravit: *Ne displiceat*, inquiens, *si de vestimentis ejus nobis vel parum reddideritis*, *qui eum vobis Apostolatu Galliæ insignitum absque munere destinavimus*. „ Occurrit itaque ei ibidem Rex Philippus, & Dominus Ludo-„ vicus filius ejus gratanter & votive, amore Dei Majestatem Regiam pedibus ejus „ incurvantes, quemadmodum consueverunt ad sepulchrum Piscatoris Petri Reges „ submisso diademate inclinari. Quos Dominus Papa manu erigens tamquam devo-„ tissimos Apostolorum filios ante se redire fecit. Cum quibus de statu Ecclesiæ ut sa-„ piens sapienter agens, familiariter contulit; eosque blande demulcens, B. Petro, „ sibique ejus Vicario supplicat opem ferre, Ecclesiam manu tenere, Tyrannis, & Ec-„ clesiæ hostibus, & potissimum Henrico Imperatori audacter resistere. Qui amicitiæ, „ auxilii, & consilii dextras dederunt, Regnum exposuerunt, & qui cum eo Cata-„ launum Imperatoris Legatis occurrere festinent, Archiepiscopos, & Episcopos, & Ab-„ batem S. Dionysii Adam, cum quo & nos fuimus, conjunxerunt. Ubi cum Dominus „ Papa aliquantisper demoraretur, ex condicto ipsi Imperatoris Henrici Legati non hu-„ miles, sed rigidi & contumaces, cum apud Sanctum Memmium * hospitia suscepis-„ sent; relicto inibi Concellario Alberto, cujus oris & cordis unanimitate ipse Im-„ perator agebat, cæteri ad Curiam multo agmine, multo fastu, summe phalerati de-„ venerunt. Hi siquidem erant Archiepiscopus Treverensis, Episcopus Halberstatensis, „ Episcopus Monasteriensis, Comites quamplures, & cui gladius ubique præferebatur

Paschalis II. in Gallias venit, consilium & auxilium contra Germania Regem in negotio Investiturarum quæsiturus.

Colloquium Catalaunense in causa Investiturarum.

* *S. Menge.*

„ Dux Welfo, vir corpulentus, & tota superficie longi & lati admirabilis & clamosus ;
„ qui tumultuantes magis ad terrendum, quam ad ratiocinandum missi viderentur. Sin-
„ gulariter & solus Treverensis Archiepiscopus, vir elegans & jucundus, eloquentiæ
„ & sapientiæ copiosus, Gallicano cothurno exercitatus, tacite peroravit, Domino Pa-
„ pæ & Curiæ salutem & servitium ex parte Domini Imperatoris deferens, salvo ju-
„ re Regni. Et prosequens de Mandatis: Talis est, *inquit*, Domini nostri Imperato-
„ ris, pro qua mittimur, causa. Temporibus Antecessorum nostrorum Sanctorum &
„ Apostolicorum virorum, Magni Gregorii & aliorum, hoc ad Jus Imperii pertinere di-
„ gnoscitur, ut in omni Electione hic ordo servetur, antequam Electio in palam profe-
„ ratur, ad aures Domini Imperatoris proferre, &, si personam deceat *, assensum
„ ab eo ante factam electionem assumere: deinde in Conventu, secundum Canones,
„ petitione populi, electione Cleri, assensu Honoratoris * proferre; consecratum li-
„ berte nec simoniace ad Dominum Imperatorem pro Regalibus, ut Annulo & Virga
„ investiatur, redire, Fidelitatem & Hominium facere. Nec mirum, etiam Civitates
„ & Castella, Marchias, Thelonea, & quæque Imperatoriæ Dignitatis, non aliter de-
„ bere occupare. Si hæc Dominus Papa sustineat, prospere & bona pace Regnum &
„ Ecclesiam ad honorem Dei inhærere. Super his igitur Dominus Papa consulte
„ Oratoris Episcopi Placentini voce respondit: Ecclesiam pretioso Jesu Christi Sanguine
„ redemptam & liberam constitutam, nullo modo iterato ancillari oportere. Si Ecclesia
„ eo inconsulto, Prælatum eligere non possit, cassata Christi morte ei serviliter subja-
„ cere: si virga & annulo investiatur, cum ad Altaria ejusmodi pertineant, contra
„ Deum ipsum usurpare: si sacratas Dominico Corpori & Sanguini manus Laicis ma-
„ nibus gladio sanguinolentis obligando supponant, Ordini suo & sacræ unctioni de-
„ rogare. Cumque hæc & his similia cervicosi audissent Legati, Teutonico impetu
„ frendentes tumultuabant, & si tuto auderent, convitia eructarent, injurias infer-
„ rent. *Non hic*, inquiunt, *sed Romæ gladiis determinabitur querela*. Verum Papa
„ quamplures viros approbatos & peritos ad Cancellarium misit, qui eum super his
„ composite & placide convenirent, & audirentur, & audirent, & ad pacem Regni
„ eum operam dare obnixe exorarent. Hæc *Sugerius*, quæ gesta sunt anno millesimo
centesimo septimo.

* *Id est si persona grata sit Regi.*
* *Forsan, Honoratorum.*

Trecense Concilium contra Investituras a Paschali Secundo celebratum.

Subdit de Concilii Trecensis celebratione: *Quibus recedentibus, Dominus Papa Trecas venit, diu submonitum Universale Concilium honorifice celebravit; & cum amore Francorum, quia multum servierant, & timore & odio Teutonicorum, ad S. Petri Sedem prospere remeavit.* In eo Concilio *Paschalem II.* Decessorum suorum Decreta contra Investituras confirmasse testatur, Abbas Urspergensis, *Circa Ascensionem Domini*, inquit, *Concilium non modicum apud Trecas habuit, ubi inter multa, quæ pro tempore & necessitate corrigenda erant, correxit; Sententiam de libera Pastorum electione, & de coercenda Laicorum in Ecclesiasticas Dignitates præsumptione, juxta Prædecessorum suorum Decreta promulgavit.* Addit *Henricum* Regem Legatos ad Summum Pontificem misisse, *per quos, tam ipsi, quam universæ Synodo potestatem constituendorum Episcoporum Privilegiis Apostolicis Carolo Imperatori concessam notificaret. Super qua quæstione, quia in alieno Regno quicquam diffiniri Henricus non patitur, inducias sibi totum sequentis anni spatium Romam veniendi, & eamdem causam generali Concilio ventilandi, concedunt.*

ARTICULUS X.

Paschalis II. in Italiam redux Investituras iterum iterumque damnavit, in Synodis Beneventana, & Romana.

Concilium Beneventanum, a *Paschali II.* mense Octobri anni millesimi centesimi octavi celebratum, *Petrus Diaconus* lib. 4. Chronici Cassinensis, cap. 35. commemorat: *In quo, Prædecessorum vestigia secutus, constituit; ut si quis Ecclesiastica Beneficia de manu Laicorum acciperet, uterque communione privaretur, & qui scilicet daret, & qui acciperet.*

Anno

Anno millesimo centesimo decimo, alteram Synodum Romæ in Ecclesia Lateranensi ab eodem Pontifice III. Nonas Martii celebratam refert Chronicon *Sancti Petri Vivi* Senonensis eo, quod editum est, auctius; in qua istud contra Investituras Decretum editum est: „ Constitutiones sanctorum Canonum sequentes, statuimus, ut quicumque „ Clericorum ab hac hora Investituram Ecclesiæ, vel Ecclesiasticæ Dignitatis de manu Laici acceperit, & qui ei manum imposuerit, gradus sui periculo subjaceat, & „ communione privetur. Si quis ergo Principum, vel aliorum Laicorum, dispositionem „ seu donationem rerum sive possessionum Ecclesiasticarum sibi vendicaverit, ut sacrilegus judicetur; Clerici vero seu Monachi, qui eas per illorum potestatem susceperint, excommunicationi subjaceant. Sunt præterea quidam, qui vel violentia, vel „ favore, non permittunt Ecclesias regulariter ordinari: Hos etiam decernimus ut sacrilegos judicandos. Qui vero Ecclesias eorum violentia, vel potestativo favore susceperint, excommunicationi subjiciantur. “ Germaniæ Rex Investituram per dationem Annuli & Baculi, dispositionem & donationem rerum Ecclesiasticarum vacante Sede; & auctoritatem constituendi Episcopos absque Canonica Electione, vel inclinandi, quo vellet, Electorum suffragia, usurpabat. Quæ omnia *Paschalis II.* & Synodi Romanæ Decreto damnata sunt.

ARTICULUS XI.

Paschalis II. cum Henrico Germaniæ Rege Pactionem fecit, ut Episcopi Regalia ipsi dimitterent; ille vero Investituris renuntiaret. Pactum violavit Henricus, & Privilegium Investiturarum a Pontifice extorsit.

ANno millesimo centesimo decimo, Rex *Henricus* numeroso coacto exercitu, in Italiam irrupit, *Antecessorum suorum Dignitates & Jura* (sic enim loquebatur) *simul & Imperii coronam*, a Romano Pontifice armata manu postulaturus. Nuntios Romam præmisit, *Paschalis II.* exploraturos animum. Pontifex, Ecclesiæ, Urbi, populoque Romano metuens a feroci Principe, *Petrum Leonis*, aliosque viros prudentes misit, cum ejus Oratoribus de pace tractaturos. De tanto negotio in Porticu *S. Petri* inter ipsos deliberatum. *Convenit ut Imperator die Coronationis suæ, omne male usurpatum Ecclesiasticum Jus, in manibus Pontificis, astante Clero & Populo, per scriptum deponeret:* Cum Papa idipsum faceret *de Regalibus:* idque Sacramento firmaret. *Dimitteret Ecclesias liberas cum oblationibus & possessionibus suis, quæ ad Regnum non pertinent. Absolveret Papa a Juramentis Populos, quæ contra Episcopos facere compulsi sunt. Patrimonia Possessionesque B. Petri restitueret, sicuti a Carolo, Ludovico, Henrico, aliisque Imperatoribus concessa sunt libera, servaretque ea B. Petro pro Juribus.* Juravit etiam se nullas insidias structurum Pontifici, aut ejus Fidelibus, vel obsidibus. Quas conditiones ubi Rex implevisset, *Papa juberet Episcopis adstantibus in die Coronationis ejus, ut Regalia Imperatori dimitterent, quæ a temporibus Caroli, Ludovici, Henrici, aliorumque Prædecessorum, ad Regnum pertinebant: Scripto firmaret sub Anathematis pœna, ne quis eorum præsentium, vel absentium, vel successores eorum, Regni se intromitterent Juribus: neque invaderent Civitates, Ducatus, Comitatus, Monetas, vectigalia, mercata*, &c. *Imperatorem cum honore & benigne susciperet, & more Prædecessorum ipsius, Catholicorum Imperatorum coronaret, &c.* Ita refert *Petrus Diaconus* in Chronici Cassinensis Libro quarto, Cap. 37. Legatur & *Dodechinus* Abbas in Appendice ad Chronicon *Mariani Scoti*.

Hac facta Pactione *Paschalis II.* scripsit ad *Henricum* Regem his verbis: „ Divinæ „ Legis institutionibus sancitum est, & Sacris Canonibus interdictum, ne Sacerdotes „ curis sæcularibus occupentur, neve ad Comitatum, * nisi pro damnatis eruendis, „ atque pro aliis qui injuriam patiuntur, accedant . . . In vestri autem Regni partibus, Episcopi vel Abbates adeo curis sæcularibus occupantur, ut Comitatum assidue frequentare, & militiam exercere cogantur. . . . Ministri vero Altaris Ministri „ Curiæ facti sunt; quia civitates, Ducatus, Marchionatus, Monetas, tur- „ res,

Epist. XXII.

* *Id est, ad Aulam.*

* Seu potius Curres, ut habet Chronicon Casſinenſe.

„ res, * & cætera ad Regni ſervitium pertinentia, a Regibus acceperunt. Unde etiam „ mos Eccleſiæ inolevit, ut electi Epiſcopi nullo modo Conſecrationem acciperent, niſi „ per manum Regiam inveſtirentur. Aliquando etiam vivis Epiſcopis inveſtiti ſunt. „ His & aliis plurimis malis, quæ per Inveſtituram plerumque contigerant, Prædeceſſores noſtri Gregorius VII. & Urbanus II. felicis recordationis Pontifices excitati, collectis frequenter Epiſcopalibus Conciliis, Inveſtituras illas manu laica damnaverunt, & ſi qui Clericorum per eam tenuiſſent Eccleſias, deponendos; datores quoque Communione privandos percenſuerunt, juxta illud Apoſtolicorum Canonum Capitulum, quod ita ſe habet: Si quis Epiſcopus ſæculi Poteſtatibus uſus, Eccleſiam per ipſas obtineat, deponatur, & ſegregetur, omneſque qui illi communicant. Tibi itaque, fili cariſſime Henrice Rex, & Regno Regalia illa dimittenda præcepimus, quæ ad Regnum manifeſte pertinebant tempore Caroli, Ludovici, Ottonis, & cæterorum Prædeceſſorum tuorum. Interdicimus etiam, & ſub anathematis diſtrictione prohibemus, ne qui Epiſcoporum ſeu Abbatum, præſentium vel futurorum, eadem Regalia invadant, id eſt, Civitates, Ducatus, Marchias, Comitatus, Monetas, Telonium, Advocatias, Jura Centurionum, & Curtes quæ Regni erant, cum pertinentiis ſuis, Militiam & Caſtra: & ne ſe deinceps, niſi per gratiam Regis, de ipſis Regalibus intromittant . . . Porro Eccleſias cum oblationibus, & hæreditariis poſſeſſionibus, quæ ad Regnum manifeſte non pertinebant, liberas manere decrevimus: ſicut in die Coronationis tuæ omnipotenti Domino in conſpectu totius Eccleſiæ promiſiſti. „ Illud *Paſchalis* II. temperamentum amplecti viſus eſt *Henricus* quod inter utriuſque Legatos Pactione ſolemni & Juramento firmatum eſt, ut diximus, ea conditione ut ab Epiſcopis & Proceribus Germaniæ rata haberetur; quos nuſquam præbituros aſſenſum certo ſciebant, nuſquam accepturos conditionem de Regalibus dimittendis, ut teſtatur *David* Scottigena Capellanus & Hiſtoriographus *Henrici V.* ab Abbate Urſpergenſi laudatus.

Anno 1111. Romam pervenit *Henricus*, ibique ſolemni ritu & magnifico apparatu exceptus eſt extra Urbem a populo, ad januam a Clero, ad ſuperiores gradus Baſilicæ *S. Petri*, ab ipſo *Paſchali* Papa, & Cardinalibus, ac Epiſcopis. Pontificem ut vidit *Henricus*, ad ejus pedes corruit, moxque ſurgere juſſus, *in ore, fronte, oculis, ei pacis oſculum dedit*, ſtratoriſque implevit officium. Moxque *dexteram Pontificis tenens* magno cum populi gaudio ad Portam Argenteam perductus, ibi ex libro profeſſionem Imperatoriam fecit, & a Pontifice Imperator deſignatus eſt, rurſumque ipſum oſculatus, cum Lavicanus Epiſcopus primam Orationem ex more ſuper eius Majeſtatem fudiſſet, in Arcem Porphyreticam pervenere, ſimulque conſederunt. *Pontifex inſtaurari Eccleſiaſticum Jus, & cætera quæ in Conventionis Charta ſcripta fuerant, petiit: paratus & ipſe, quæ pollicitus fuerat, exequi*. Paululum ſeceſſit *Henricus* cum Epiſcopis & Proceribus ſuis de negotio tractaturus. Illi habita cum Imperatore deliberatione, Pontifici reſponderunt; *Conventionem* cujus executionem urgebat, *firmari juſte legitimeque non poſſe*. Fruſtra ipſis repoſuit Pontifex, *Cæſari quæ Cæſaris ſunt eſſe reddenda*: & *Nemo militans Domino, implicat ſe negotiis ſæcularibus*: & juxta B. Ambroſium, *A Sacerdotali Officio, qui talia gerat, alienum eſſe*. Nec ipſis umquam perſuadere potuit ut Regalibus, aut *Henrico* ut Inveſtituris, renuntiarent.

Paſchalem, niſi his conditionibus impletis, ipſum coronare abnuentem, cum Cardinalibus & Epiſcopis non paucis, captivum ſub militari cuſtodia detinuit *Henricus*, plureſque ex honoratioribus, & plebe, qui obviam ipſi proceſſerant, ſpoliari, vinciri, cædi juſſit. Quo factum eſt, ut Romani in furorem verſi, Germanos, quotquot in Urbe occurrebant, ceciderint, ipſo etiam *Henrico* vulnerato & fugato. Iſta conſtant ex Chronico Caſſinenſi, lib. IV. cap. XXXIX. & XL. ex *Sugerio* Abbate in Vita *Ludovici Groſſi* Regis ex Epiſtola *Joannis* Tuſculani Epiſcopi, Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Vicarii, dum captivus detineretur *Paſchalis*, ad *Richardum* Epiſcopum Albanenſem, & ex *Ottone Friſingenſi* lib. VII. Chronicorum cap. XIV. Detentionis Pontificis & Cardinalium, auctor fuit *Albertus* natione Lotharingus, *Henrici* Cancellarius, Moguntinus deinde Archiepiſcopus, *tunc inter primos ejus præcordialis Conſiliarius*. Quem tamen poſtea

ſtea *in carcere poſitum diverſis tormentis & incredibile famis inedia afflixit, ipſumque de amiciſſimo inimiciſſimum, ac Regni ſui peſtiferum hoſtem, divino Judicio, uſque ad vitæ terminum ſenſit* (inquit *Otto Friſingenſis*.) Crudelem pugnam Romanos inter ac Germanos commiſſam, eamque diem atram & cruentam utriuſque fuiſſe Caſſinenſe Chronicon memorat.

Immotus erat in calamitate Pontificis animus cui Jurium Eccleſiaſticorum conſervatio vita ipſa antiquior erat: quamvis *Henricus* Imperator *Non Eccleſiæ jura, non Officia quælibet, ſed Regalia ſola ſe dare aſſereret*, (inquit *Petrus Diaconus* lib. IV. Chronici Caſſinenſis, cap. XLII.) Verum inconcuſſam ad mala propria *Paſchalis* mentem, aliorum captivorum vexatio, Urbis quam Henricus continuis incurſionibus infeſtabat periculum, Schiſmatis denique ſcandalum quod Eccleſiæ imminebat univerſæ, ad annuendum *Henrici* votis inflexerunt. Sacramento itaque ſe obſtrinxit *Paſchali* numquam ſe *Henricum* in Jure Inveſtiturarum turbaturum, aut cum anathemate percuſſurum ob vim ſibi ſuiſque illatam. Deinde privilegium Inveſtiturarum manu ſua ſubſcriptum, & annulo Pontificio obſignatum eidem *Henrico* concedere coactus eſt. Poſt hæc, ad Baſilicam *S. Petri* perductus illum corona Imperii ornavit portis omnibus Romanæ Urbis, ſeditionis metu obſeratis. Cumque ad Hoſtiæ confractionem in Miſſarum ſolemniis veniſſet, partem ipſe ſumens, reliquam Imperatori tradidit dicens: *Sicut pars iſta Vivifici Corporis diviſa eſt: ita diviſus ſit a Regno Chriſti & Domini, qui Pactum iſtud rumpere ac violare tentaverit*. Ita refert *Petrus Diaconus* Chronici Caſſinenſis lib. IV. cap. XLII. Privilegii porro quod a *Paſchali* II. de retinendo Inveſtiturarum Jure *Henricus* Imperator extorſit, hic tenor erat: *Illud igitur Dignitatis Privilegium quod Prædeceſſores noſtri veſtris Prædeceſſoribus Catholicis Imperatoribus conceſſerunt, nos quoque Dilectioni tuæ concedimus, & præſentis Privilegii pagina confirmamus: ut Regni tui Epiſcopis & Abbatibus, libere præter violentiam & ſimoniam electis, Inveſtituram Virgæ & Annuli conferas. Poſt Inveſtitionem vero, canonice Conſecrationem accipiant ab Epiſcopo ad quem pertinuerit. Si quis autem a Clero vel populo, præter aſſenſum tuum electus fuerit, niſi a te inveſtiatur, a nemine conſecretur; exceptis nimirum illis, qui vel in Archiepiſcoporum, vel in Romani Pontificis ſolent diſpoſitione conſiſtere. Sane Archiepiſcopi vel Epiſcopi libertatem habeant a te inveſtitos Epiſcopos vel Abbates canonice conſecrandi. Prædeceſſores enim veſtri Eccleſias Regni ſui tantis Regalium ſuorum beneficiis ampliarunt, ut Regnum ipſum maxime Epiſcoporum vel Abbatum præſidiis oporteat communiri, & populares diſſenſiones quæ in electis omnibus ſæpe contingunt, Regali oporteat Majeſtate compeſci, &c.* Integrum Privilegium legere eſt apud *Willelmum Malmesburienſem* lib. V. de Geſtis Regum Anglorum. Illud autem, ſicut & prævias conventiones utrimque factas, ſe deſcripſiſſe profitetur ex Commentariis *Davidis* Scottigenæ, Bancornenſis Epiſcopi, quem tamen *in Regis gratiam, magis quam Hiſtoricum deceret, proclivem fuiſſe, nec Hiſtoriam, ſed Panegyricum ſcripſiſſe*, monet. Unde Abbati Urſpergenſi in hujus diſſidii Hiſtoria minus credere par eſt, *quia David* illi nimis tribuit, eique facilius credidit, ut conſtat ex ipſius verbis: *Providerat autem Rex nulli a ſæculo Regum ſecundus, ſciens Romanam Rempublicam olim non tantum armis, quantum ſapientia gubernari conſuetam, ſe non ſolum armatis, ſed etiam literatis viris neceſſario muniri, paratis ſcilicet ad rationem omni poſcenti reddendam. Inter quos claruit quidam Scottigena nomine David, quem Scholas VVirciburg Regentem pro morum probitate Rex ſibi Capellanum aſſumpſit. Hic itaque juſſus a Rege totam hujus expeditionis ſeriem, rerumque in illa geſtarum, ſtylo tam facili, qui pene nihil a communi loquela differat, tribus libris digeſſit: Igitur juxta præſcripti teſtimonium Hiſtoriographi, &c.*

Memoratæ perſecutionis ab *Henrico* Imperatore in *Paſchalem Secundum* Eccleſiamque Romanam excitatæ hiſtoriam metro deſcripſit *Gotfridus Viterbienſis*, Conrado III. Friderico I. & Henrico VI. Imperatoribus a Secretis, Chronicorum Parte XVII. rationeſque attexuit, quibus Eccleſia & Imperium Jura ſua tuerentur. Hiſtoricorum hujuſmodi Carminum lectionem haud injucundam fore cum exiſtimem, illa ſubjicere velim, ne alibi quærere gravetur ſtudioſus Lector.

Cum foret Henrico subjecta per omnia Roma,
Unctus Apostolicis manibus sumptaque corona,
Cepit Apostolicum, rumor in Urbe sonat.
Bella parat populus, succurrit ab Urbe Senatus,
Prævalet Henricus, pars Præsulis exspoliatur.
Papa caret manto captus ab hoste suo.
Quæstio nunc oritur, cur carcere Papa tenetur?
Respondetur eis, quia sustulit omnia Præsul,
Abstulit Imperio Pontificale decus.
Nam bona Pontificum, quæ nititur ipse tenere,
Contulit Imperium, quæ debet Cæsar habere:
Amodo qui teneat, Cæsare dante feret.
Annulus & Baculus de nostro munere venit,
Undique Pontifices Regum sunt munere pleni;
Cæsaris officium quomodo Papa gerit?
Retulit Ecclesia: si querimus æqua fateri,
Annulus & Baculus numquam de Cæsare venit;
Nam Deus Ecclesiis cœlitus ista dedit.
Omnia quæ Reges per tempora prisca dederunt,
Non modo sunt Regum, sed cui data jure fuerunt:
Nec Deus hoc patitur, nec tua Jura ferunt.
Cum tua sit Regni, tua sit custodia Juris,
Cæsaribus nostris mala das exempla futuris:
In Sanctum Domini dum feritate furis.
Conditor es Juris, qui spernere Jura videris.
Jam neque Jura Dei, neque Regia Jura vereris,
Ecclesiam crucias, qui cruciandus eris.
Dedecus est fontem Juris confundere Legem:
Et magis est timidum Cœlorum spernere Regem:
Cum Sacra Jura neges, tristia Regna reges.
Cur Laicus quærit tradi sibi munera cœli?
Ut Deus instituit, Electio consona Cleri
Judicio Cœli libera semper erit.
Tu tua si repetis, repetis quæ tu tribuisti:
Hæc cum non dederis, cur tollere præposuisti?
Tradere te decuit, tollere nulla mihi.
Si quodcumque datur, ratio monet ut repetatur,
Dos tua tollatur, nobis quoque nostra feratur.
Hoc ita si cupias, quærimus esse ratum:
Imperium dedimus, tu pauca dedisse videris;
Ex ope Pontificis Cæsar Romanus haberis;
Vincula Pontificis qua ratione geris.
Quicquid agat Præsul, quicquid sacra turba fatetur,
Reddere cogetur quod Cæsaris esse videtur.
Illud & in scriptis firmat uterque secus.
Annulus & baculus, vel cætera quæ memorantur,
Cæsaris ad Jussum penitus reddenda parantur,
Papaque Paschalis sic spoliatus abit.

ARTICULUS XII.

Ab Ecclesia Romana & Gallicana improbatum ac damnatum est Privilegium de Investituris a Paschali II. concessum Henrico Imperatori contra Canones, & Prædecessorum Pontificum Decreta. Pontifex a Sapientioribus excusatus. Plerique Investiturarum propugnandarum pertinaciam Hæresim esse asserebant: Consultius ac doctius negabant alii. Henriciana itaque Hæresis hac in materia fictitia videtur.

I. CUm *Paschalis II.* in urbem post Pactionem cum *Henrico* Imperatore initam regressus esset, invenit ibi Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, universumque Clerum Romanum a se aversum, & valde improbantem fœdus illud, quod recens cum *Henrico* Imperatore pepigerat, contra Canones, & Prædecessorum Pontificum Decreta, non accedente etiam Canonico Romanæ Ecclesiæ consensu, paucorum dumtaxat Cardinalium adhibito consilio. Parum abfuit quin apertum in schisma erumperet illa dissensio: Nam absente postmodum Pontifice convenientes in unum, Præside *Joanne* Cardinali Episcopo Tusculano, confirmarunt Decreta *Gregorii* VII. & *Urbani* II. contra Laicorum Investituras, nihilque roboris obtinere decreverunt, quidquid adversus ea ab ipso *Paschali*, & ipsi inhærentibus Cardinalibus, quovis prætextu actum fuisset. *Paschalis* autem qui paulo ante ab Urbe recesserat, has ad eos Literas dedit, quas ex MS. Vaticanæ Bibliothecæ descripsit Eminentissimus Annalium Ecclesiasticorum Parens Tom. XII. ad annum 1111. Sic autem habent: „ Id quod in personam nostram, immo in Patrem vestrum, præter ipsius Ecclesiæ Judicium atque præsentiam vos egistis; etsi vobis ex zelo Dei visum sit, non tamen, ut mihi videtur, canonico tramite incessistis. Non enim caritas, sed æmulatio id dictasse perspicitur. Nos tamen confisi de misericordia divina, pro animæ nostræ salute cogitavimus; & commissum quod pro fratribus atque filiis, pro excidio *Urbis*, & universæ Provinciæ fecimus, emendare curabimus, ut quod terreni in me quoque correxisse ostendatur Ecclesiæ. Vos autem pro Ecclesia in Ecclesia agite, ut illum Ecclesiæ Dei zelum, quem habetis, & habere ostenditis, ipsa experiatur Ecclesia." Datæ sunt Literæ Terracinæ 3. Nonas Julii anno 1111.

II. *Bruno* Signinus Episcopus & Casinensis Abbas, vir insignis sanctimoniæ, *Guala* Regino Episcopo, *Roberto* Pasiensi, aliisque Cardinalibus & Episcopis adjunctis, *Paschali* II. imminebat ut Privilegium Imperatori concessum rescinderet, eumque Anathemate configeret; alii Privilegium illud tuebantur. Magna animorum dissensione ac pertinacia de illo disputari cœptum. *Paschalis* Brunoni quasi hujus dissidii & scandali incentori ac signifero graviter succensuit. Ille Pontificem convenit, suam agendi rationem excusaturus. Se ejus Sanctitatem colere & ex animo diligere contestatus est, nec ullum alium ipso vivente, suscepturum Pontificem, sed præ illo diligere Deum, cujus amori omnis humana necessitudo, ipseque parentum amor postponendus est. Ideoque se improbare Privilegium de retinendis Investituris *Henrico* Imperatori concessum ut contrarium pietati, religioni, fidei. Illud repugnare Apostolorum Decretis, quibus qui contradicit, Hæreticus est. „ Fœdus autem illud, *inquit*, adeo fœdum, tam violentum, tam cum proditione factum!, tam omni pietati religionique contrarium ego non laudo. Quis enim illud laudet, in quo violatur fides, Ecclesiæ libertas amittitur, Sacerdotium tollitur, unicum & singulare ostium Ecclesiæ clauditur, multa ostia aperiuntur, per quæ qui intrat, fur est & latro? Habemus Canones, habemus Sanctorum Patrum Constitutiones ab Apostolorum temporibus ad te usque perductas. Via regia incedendum est, neque ab ea in aliquam partem declinandum. Apostoli illos omnes damnant, & a Fidelium communione sejungunt, qui per sæcularem Potestatem Ecclesiam obtinerent. Laici enim, quamlibet religiosi sint, nullam tamen disponendæ Ecclesiæ facultatem sunt consecuti. Hæc enim Apostolorum Constitutio sancta est; cui qui contradicit, Catholicus non est. Omnis autem qui hæresim tuetur, Hæreticus est. Nemo hanc non esse hæresim dicere potest, quam Sancta & Apostolica-

Bruno Signinus Episcopus Privilegium a Paschali II. concessum palam improbat; & concessionem vel retentionem Investiturarum hæresim esse contendit.

„ lica Ecclesia in multis Conciliis hæresim nominat , & cum suis auctoribus damnat. Largiter erravit *Bruno*, cum Investiturarum concessionem, vel retentionem, Hæreseos nomine infamavit , & oblique Hæreseos notam *Paschali II.* ob concessum Imperatori Privilegium inussit. Investituras velut hæresim a Conciliis damnatas, Vir Sanctus ostendere non potuisset. Simoniam quidem Hæresim appellarunt, ac velut Hæresim damnarunt Pontifices & Concilia (quamquam improprie & communiori quadam significatione istud nomen usurparint) quia Simoniacorum parens *Simon Magus* Hæresiarches fuit , exstimans *Donum Dei pecunia possideri*. At Investituris, modo a simoniaca labe puræ essent, Hæreseos notam olim impactam probare non valuisset Signinus Antistes. Apostolicis quidem Decretis contrariam Investiturarum usurpationem vere dixit ; quia Canones Apostolorum nomine inscripti , quibus sub pœna Anathematis prohibetur ne quis per sæculares Potestates Ecclesiam obtineat, Apostolicam hoc in capite aliisque pluribus doctrinam ac traditionem continent, quamquam non sint ab Apostolis conditi . Sed in eo deceptus est, quod Hæresim esse contenderit quidquid Apostolorum Decretis contrarium est: Cum Apostolicæ Constitutiones aliæ Fidem, aliæ solam Disciplinam & Politiam Ecclesiæ , vel sacros Ritus spectent. Illi porro soli Hæretici sunt, qui Apostolicis Decretis Fidem spectantibus pertinaciter refragantur.

Paschalis II. Brunonem amovet a Cassinensis Abbatiæ regimine.

Suspectum Pontifici *Brunonem* fecit libertas constantior: Metuebat enim ne sanctitatis ipsius opinio, & zelus multos traheret in partes, præsertim e Cassinensibus Monachis, nobilissima portione gregis Christi. Quamobrem illum ab istius Cœnobii regimine removere decrevit, quod cum Episcopatu retinere , absque Sedis Apostolicæ dispensatione non poterat. *Nisi illum*, inquit, *a Monasterii administratione removero*, *ipse suis argumentis Ecclesiæ mihi regimen tollet. Quapropter eidem Abbati direxit Epistolam*, *qua vetuit ne ultra Episcopus simul esset atque Abbas: neque enim ultra ferre Apostolicam Sedem Episcopum aliquem Monasterio præesse tam celebri. Fratribus etiam per Leonem Ostiensem Episcopum & hujus Cœnobii Monachum literas misit*, *mandans ne ipsi Viro ulterius obedirent*, *sed secundum Deum sibi regulariter Abbatem eligerent. Sin autem secus agerent in omnibus Monasterii cellis Abbates ipse statueret*. Ita refert *Petrus Diaconus* lib. 4. Chronici Cassinensis, cap. 44.

Conon Cardinalis Sedis Apostolicæ Legatus Concilium Hierosolymis celebrat, & in Henricum Imperatorem fert excommunicationis sententiam. Idem præstat Guido Archiepiscopus in Concilio Viennensi, Investituram seu hæresim exe-

III. Quemadmodum *Conon* Cardinalis Episcopus Prænestinus , Apostolicæ Sedis Legatus in Orientem, auditis facinoribus *Henrici* Imperatoris in Romanam Ecclesiam & Summum Pontificem , coacto Hierosolymis Concilio excommunicationis Sententiam in illum tulit, eamque in Græcia , Hungaria , Saxonia, Lotharingia, Francia, collectis prædictarum Ecclesiarum Conciliis, renovando confirmavit, ut constat ex Actis postremi Concilii Lateranensis sub *Paschali* Papa relatis ab Abbate Urspergensi in Chronico ad annum 1116. ita *Guido* Viennensis Archiepiscopus , & ipse Sedis Apostolicæ Legatus , coacto in Metropoli sua Concilio Privilegium , quod *Henricus* Imperator a *Paschale* Papa extorserat, rescidit , ipsumque Imperatorem ferit Anathemate, Kalendis Octobris anno millesimo centesimo duodecimo. Aderant *S. Hugo* Gratianopolitanus, & *S. Godefridus* Ambianensis , Episcopi . Hæc porro Decreta contra Investituras , contra Privilegium a *Paschali II.* concessum, & contra *Henricum* Imperatorem edidit Synodus Viennensis.

„ Investituram Episcopatuum & Abbatiarum, & omnium Ecclesiasticarum rerum de „ manu Laica , Sanctæ Romanæ Ecclesiæ auctoritatem sequentes, hæresim esse judi- „ camus.

„ Scriptum illud, seu Privilegium , quod a Domno Paschali Papa violenter Henricus „ Rex de Investituris , de anathemate in persona sua, non sponte extorsit, in virtute „ Sancti Spiritus damnamus , atque irritum esse , & nullius beatæ memoriæ judica- „ mus, fieri.

„ Henricum Teutonicorum Regem , qui simulata pace Romam veniens , post data „ sacramenta Domno Papæ Paschali , vitæ membrorum, malæ captionis , refutationis Investiturarum , eumdem Dominum Papam in Sede Apostolica ante corpus B. Petri, „ post osculationem pedis , oris, & faciei proditione, perjurio , & sacrilegio , velut „ alter Judas , cum Cardinalibus, & Episcopis , Archiepiscopis, & multis Romano-

„ rum

„ rum Nobilibus tradidit, cepit, & raptum in castra Insignibus Apostolicis exuit, „ & indigne atque inhoneste irrisum tractavit, & ab eo nefandissimum & detestabile „ Scriptum violenter extorsit, excommunicamus, anathematizamus, & a gremio San- „ ctæ Matris Ecclesiæ sequestramus, donec his omnibus abrenuntiatis, plenam satisfa- „ ctionem Ecclesiæ exhibeat.

cratur, Privilegium a Paschali II. Imperatori concessum damnat.

Synodicam ad *Paschalem* Epistolam dedit Archipræsul Viennensis, suo, & aliorum qui Concilio interfuerant, Episcoporum nomine; qua ipsum rogarunt ut Synodalia Decreta confirmaret; quod si renueret, se ab ejus obedientia minati sunt recessuros. „ Et nunc, *inquiunt*, Domne Pater, vestram, sicut dignum est, Majestatem suppliciter „ exoramus, ut quod pro Sanctæ Ecclesiæ fidei robore, pro Dei & vestro honore fe- „ cimus, Auctoritate Apostolica solemniter confirmetis. Cujus confirmationis argumen- „ tum per apertas nobis Literas significare dignemini, quas etiam (ut gaudium nostrum „ sit plenum) alteri destinare possimus. Et quoniam Principum terræ pars maxima, „ & universi fere populi multitudo in hac re nobiscum sentit: In remissionem pecca- „ torum suorum omnibus injungatis, ut si necesse fuerit, auxilium nobis & patriæ una- „ nimiter ferant: Illud etiam cum debita reverentia vestræ suggerimus Pietati, quod „ si nobiscum in his steteritis, si hoc, sicut rogamus, confirmaveritis, si deinceps ab „ ipsius crudelissimi Tyranni, & nunciorum ejus Literis, locutione, muneribus abstinue- „ ritis, unanimiter nos, sicut decet, habebitis filios & fideles. Si vero, quod minime „ credimus, aliam viam aggredi cœperitis, & nostræ Paternitatis assertiones prædictas „ roborare nolueritis; propitius sit nobis Deus, quia nos a vestra subjectione & obe- „ dientia repelletis.

In duobus peccarunt hujus Synodi Præsules: Primum quod Investituras hæresim esse judicarint, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ se inhoc auctoritatem sequi gloriati sint. Non enim verbo Dei, sed Ecclesiæ dumtaxat Decretis contrariæ erant Investituræ Episcopatuum de manu laica: adeoque non erant *veri nominis hæresis*. Nec Romana Ecclesia illas usquam hæresim *esse judicarat*, sed usurpationem dumtaxat, & Ecclesiasticæ Disciplinæ, Canonumque Spiritu Dei conditorum violationem. Secundo, in eo peccarunt, quod Romano Pontifici minas intentarint se ab ejus obedientia recessuros, nisi Synodi Statuta confirmaret, quod pessimi sane exempli est.

Sententiam Investituras defendentem, Schismaticam quidem esse non tamen Hæreticam, censet Yvo Carnotensis.

Longe modestius sensit ac verius *Yvo* Carnotensis Episcopus, qui Sententiam eorum qui Investituras defendere volebant contra Ecclesiæ decreta, Schismaticam tantum; non hæreticam censet; & Summum Pontificem *Paschalem II.* familiaribus & caritatem spirantibus literis admonendum esse ut se judicet ac Privilegium Imperatori perperam & contra Ecclesiæ utilitates ac libertatem concessum revocet: quod si fecerit, gratiæ Deo erunt agendæ: sin minus, non ideo tamen esse judicandum; nec ejus præceptis *ad Cathedram* pertinentibus, id est, fidei, unitatis & Christianæ disciplinæ conversationem, morum emendationem, executionem Canonum, eorumque interpretationem ac dispensationem, majorumque causarum Judicia spectantibus; & *ex B. Petri Privilegio ac æquitate* latis (ut loquitur *S. Leo*) negandam esse propterea obedientiam. Quamquam vero erraverit in regimine, excusandum tamen quod coactus Privilegium Ecclesiæ noxium concesserit, ac verenda Patris velanda, compatiendumque capiti infirmitate laboranti. Ita scribit ad *Henricum* Angeriacensem Abbatem Epistola ducentesima trigesima tertia. „ De Investituris, *inquit*, Ecclesiarum quas laici faciunt, Sententiam præceden- „ tium Patrum Gregorii & Urbani, quantum in me est, laudo atque confirmo. Quo- „ cumque autem nomine talis pervasio proprie vocetur, eorum Sententiam qui Inve- „ stituras laicorum defendere volunt Schismaticam judico. Nec ista contra Domnum „ Papam dico: quia quibusdam Literis mihi scripsit, se coactum fecisse quod fecit, „ & adhuc prohibere quod prohibuit, quamvis quædam nefanda quibusdam nefandis „ scripta permiserit. Et quia verenda Patris debemus potius velare quam nudare, fa- „ miliaribus & caritatem redolentibus literis admonendus mihi videtur ut se judicet, „ aut factum suum retractet. Quod si fecerit, referamus Deo gratias, & gaudeat nobi- „ scum omnis Ecclesia, quæ graviter languet, dum caput ejus laborat tanta debilita- „ tum molestia. Si autem in hoc languore insanabiliter ægrotaverit, non est nostrum

„ judi-

„ judicare de Summo Pontifice. Habemus enim Evangelicam Sententiam, quæ securos „ nos facit „ *Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi: Quæ dicunt, servate & facite; Secundum vero opera eorum nolite facere.* „ Vult enim hæc Sententia Præ„ cepta Præsidentium ad Cathedram pertinentia obedienter impleri (etiamsi tales sint „ quales erant Pharisæi) non eos factiosa conspiratione a suis Sedibus removeri. Si vero „ ea præcipiant quæ sint contra doctrinam Evangelicam vel Apostolicam, ibi eis non „ esse obediendum, exemplo docemur Pauli Apostoli, qui Petro sibi prælato, non „ recte incedenti ad veritatem Evangelii, in faciem restitit, non tamen eum abjecit. „ Ubi enim succumbunt humana Judicia, divina est expetenda misericordia; quatenus „ insitorum conservata pace ramorum, & ipsi qui præcisi sunt unitati Ecclesiæ stu„ deant reformari, & insitorum ramorum societate lætari. Alioquin nec præcisi inse„ rentur, nec inserti fructificare aut florere in tanta turbinum concussione permitten„ tur. Hæc de proposita quæstione respondeo, majorum Sententiis non præjudicans, „ quæ paci Ecclesiæ consulant & ædificationi.

Episcoporum Viennensis Concilii, aut aliorum, non erat judicare de summo Pontifice.

Majorum religionem & observantiam erga Sedem Apostolicam imitabantur *Yvo* Carnotensis Episcopus, & provinciæ Senonensis Præsules, cum sibi integrum & fas non esse existimabant, de Summi Pontificis Actis ac persona judicium ferre. Episcopi namque Gallicani in Concilio Romano in causa *Leonis III.* una cum Italis sedentes, præsente etiam *Carolo Magno* Francorum Rege, in has voces eruperunt: *Nos Sedem Apostolorum, quæ est caput omnium Ecclesiarum judicare non audemus. Nam & ab ipsa nos omnes, & ab ejus Vicario judicamur; ipsa autem a nemine judicatur, quemadmodum antiquitus mos fuit. Sed sicut ipse Summus Pontifex censuerit, canonice obediemus.* Ita refert *Anastasius Bibliothecarius* in Vita *Leonis* III. Archipræsul autem Viennensis *Guido*, & alii Præsules in Synodo Viennensi congregati, antiquum Viennensium Archiepiscopum *Avitum* non imitabantur, nec ejus doctrinam sequebantur, ad Senatores Urbis Romæ ex Ecclesiæ Gallicanæ sententia scribentis de causa *Symmachi* Pontificis Maximi: *Non facile datur intelligi, qua vel ratione, vel lege ab inferioribus eminentior judicetur... Reddet rationem qui ovili dominico præest, qua commissam sibi agnorum curam administratione dispenset. Cæterum non est gregis Pastorem proprium terrere, sed Judicis.*

V. Viennensis Concilii Decretis ad *Paschalem* II. relatis illa confirmavit Pontifex data ad *Guidonem* Viennensem Archiepiscopum, Legatumque suum Epistola, cujus exemplum ex Codice Sancti Petri Catalaunensis a *P. Sirmondo* descriptum, in Labbeana Conciliorum Editione Tomo X. vulgatum est. Data est hæc Epistola XIII. Kalendas Novembris ejusdem anni. Cæterum etsi Concilii hujus Decreta absque exceptione confirmaverit *Paschalis* II. illud tamen quo Investitura sacrarum Dignitatum de manu Laica judicatur Hæresis, haud censendus est approbasse, nisi forte Hæreseos nomen minus proprie & latiori quadam significatione a Patribus acceptum intellexerit: siquidem in Concilio Lateranensi, quod anno millesimo centesimo decimo sexto celebravit, ferre non potuit *Brunonem* Signinum Episcopum in priori sententia pertinacem, & palam propugnantem, Privilegium de retinendis Investituris *Henrico* Imperatori concessum, Hæresim continere, ut ex Actis Concilii constat, de quibus infra dicemus.

Joannes Lugdunensis Archiepiscopus Concilium indicit. Senonensis Provinciæ Episcopi multis de causis adesse renuunt. Yvonis

VI. Sub idem tempus, *Joannes* Archiepiscopus Lugdunensis, Galliarum Primatem agens, Nationale Concilium apud *Ansam* celebrandum indixit, in quo de Fide & Investituris Laicorum ageretur, ad illudque convocavit Provinciæ Senonensis Episcopos. Qui adesse noluerunt, & dissensum excusarunt Synodica Epistola, quam ex omnium Sententia scripsit *Yvo* Carnotensis Episcopus. Prima ratio cur ad eam Synodum ire detrectent, ea est, quod nusquam reverenda Patrum sanxerit auctoritas, nusquam hoc servare consueverit Antiquitas, ut Primæ Sedis Episcopus alienæ Provinciæ Episcopos vocaret ad Concilium, nisi id Apostolica Sedes juberet, aut una de Provincialibus Ecclesiis, pro causis quas intra Provinciam terminare non poterat, Primæ Sedis audientiam appellaret.

Secunda ratio petitur ex argumento Concilii, in quo de Investituris agendum erat; quas quidem inter Hæreses censebant. Improbant autem Synodi celebrationem hanc ob causam: quia excusandum potius est quam propalandum Romani Pontificis facinus, qui

qui Investituras Imperatori coactus concessit, & priora Decreta sua confirmare paratus est. „ Præterea, *inquiunt*, quia in hoc Concilio de Investituris Laicorum quas quidam „ inter Hæreses computant, tractare disponitis, potius pudenda Patris vestri nudabitis, „ quæ publicanda non essent in Geth, nec in compitis Ascalonis, deridenda exponetis, „ quam post dorsum ea velando benedictionem paternam vobis acquiratis. Quod enim „ propter vitandam populi stragem paterne in se admisit Summus Pontifex, coegit ne„ cessitas, non approbavit voluntas. Quod inde constat, quia postquam evasit periculum, „ sicut ipse quibusdam nostrum scripsit, quod jusserat, jussit; quod prohibuerat, prohi„ buit: quamvis quibusdam nefandis, urgente periculo, quædam nefanda scripta per„ miserit. Sic Petrus trinam negationem trina confessione purgavit, & Apostolus man„ sit. Sic Marcellinus Papa * deceptus a profanis coram fano thurificavit, & tamen a „ fratribus minime judicatus, post paucos dies martyrio coronari promeruit. Sic Aaron „ in eremo moram faciente Moyse, in monte propter importabilem populi seditionem „ vitulum fusilem fieri permisit, quem populus insipiens adoravit: cum tamen non es„ set seductus a populo, ut Deum esse crederet, vel divinæ culturæ reverentiam ei „ exhiberet. Meruit tamen veniam tantus excessus, & Domino jubente per manum „ Moysi ad summum Sacerdotium est sublimatus. Sic Moyses ipse, qui cum Domino „ loquebatur sicut ad amicum amicus, Deum tamen offendit, cum propter murmur „ populi dicentis: *Numquid poterit nobis elicere aquam de petra hac?* Dubitare coa„ ctus est, & aquam cum disceptatione a Domino postulare. Sic Doctor Gentium, qui „ in Synagogis publice clamabat; *Circumcisio nihil est, & Christus nihil vobis proderit*, „ *si circumcidamini*, propter scandalum Judæorum circumcidi permisit Timotheum, ut „ hac condescensione Judæos lucrifaceret. Hæc infirma probabili necessitate, vel provida „ dispensatione passi sunt summi & sancti viri, Deo bene utente malis nostris; ut per „ hoc doceret eos seipsos agnoscere, quatenus discerent infirma sua sibi adscribere, & „ bona sibi collata ad Dei gratiam referre.

Carnotensis Epistola omnium nomine ad Joannem Archiepis. Lugdunensem scripta. Paschalis II. factum excusant.

**Ex apocryphis actis id sumptum.*

Secundum hæc, *Paschalis* Papæ Oeconomiam excusant, qua *Henrici* Imperatoris excommunicationem differt, gravioris mali metu, nimirum Schismatis, secundum Regulam a *Sancto Augustino* traditam. *Quod si Papa*, inquiunt, *adhuc in Teutonicum Regem debitam severitatem non exercet, credimus quia consulte differt secundum quorumdam Doctorum judicia, qui consulunt quædam admittenda pericula, ut possint vitari majora. Unde dicit Augustinus in tertio libro contra Parmenianum*: „ Hoc sanitas observat „ Ecclesiæ, ut cum quisque fratrum, id est, Christianorum intus in societate Ecclesiæ „ constitutorum, in aliquo tali peccato fuerit deprehensus, ut Anathemate dignus ha„ beatur; fiat hoc ubi periculum schismatis nullum est: atque id cum ea dilectione „ fiat, de qua ipse Apostolus alibi præcipit dicens: *Ut inimicum eum non existimetis*, „ *sed corripite ut fratrem*. Ubi satis ostendit, quod cum metus iste non subest, sed „ omnino de frumentorum stabilitate certa securitas maneat; id est quando ita cujus„ que crimen notum est, & omnibus execrabile apparet, ut vel nullos prorsus, vel „ non tales habeat defensores per quos possit schisma contingere, non dormiat severi„ tas disciplinæ. In qua tanto est efficacior emendatio pravitatis, quanto diligentior con„ servatio caritatis, &c.

Œconomia quadam & dispensatione minime damnanda Privilegium illud a *Paschali* II. Imperatori concedi potuisse recte scripserunt *Yvo Carnotensis* & cæteri Senonensis Provinciæ Præsules: maxime cum electionum libertatem sartam tectam esse decrevisset, ab iisque simoniam eliminari jussisset, solam assensus Regii necessitatem & Regalium Investiturarum indulsisset, quæ in Galliis a *Clodovei Magni* temporibus obtinebat. Præsentis *Privilegii pagina confirmamus* (ait Paschalis) *ut Regni tui Episcopis & Abbatibus libere præter violentiam & simoniam electis, Investituram virgæ & annuli conferas*, &c. *Prædecessores enim vestri Ecclesias Regni sui tantis Regalium suorum beneficiis ampliarunt*, &c. (ut supra Art. XI.)

Tertiam addunt rationem cur ad Concilium convenire non possint, quia nimirum de persona Romani Pontificis agitur, quæ nullius hominum Judicio subjacet. *Non videtur*, inquiunt, *nobis utile consilium ad illa Concilia convenire, in quibus non possumus eas* per-

Romanum Pontificem nullius hominis

Judicio subjacere contestantur Provinciæ Senonensis Episcopi.

personas contra quas agitur, condemnare vel judicare ; quia nec nostro, nec ullius hominum probantur subjacere Judicio. Unde nos constat esse immunes, si facta eorum oris gladio ferire formidamus, cum ipse Mediator obedire eis præcipiat, etiamsi tales sint quales erant Pharisæi, si ea quæ ad Cathedram pertinent recta præcipiant, ea vero minime faciant. Ex quibus omnibus hoc constare videtur, quatenus fœminalia Sacerdotalia pudendis superponamus, ne verecunda nostra deridenda insidiatoribus nostris exponamus, & unde quærimus reformare Ecclesiæ fortitudinem, in majorem incurramus debilitatem. Hæc dicentes, non instruimus Prudentiam vestram, sed excusamus innocentiam nostram; quia & principales Ecclesiæ Claves nolumus potestate sua privare, quæcumque persona vices Petri habeat, nisi manifeste ab Evangelica veritate discedat.

Jus congregandi Synodos Provinciales, salva Romanæ Ecclesiæ reverentia, salvum esse Metropolitanis volunt.

Se tamen antiquo Juri Metropolitanorum derogare nolle profitentur, quo Provinciales Synodos convocare, & celebrare possunt, *Salva reverentia Romanæ Ecclesiæ. Quæ si ad præsens*, inquiunt, *non potest Satanam sternere sub pedibus suis; non obviabit tamen salubribus dispositionibus vestris, in quibus, secundum quod in prætaxato libro* (Sancti Augustini) *legitur, quisquis vel quod potest arguendo corrigit, vel quod corrigere non potest, salvo pacis vinculo excludit; vel quod salvo pacis vinculo excludere non potest, æquitate improbat, firmitate supportat, hic est pacificus, & ab isto maledicto quod Scriptura dicit :* „ Væ his qui dicunt quod nequam bonum est, & quod bonum est ne„ quam, &c. *omnino liber prorsus securus, penitus alienus. His Catholicorum Patrum terminis contenti, quæ possumus, secundum Decreta Patrum, salvo vinculo pacis corrigere volumus. Quæ autem corrigere non possumus, usque ad messem, si necesse sit, Domino docente, tolerare decrevimus.*

Factum *Paschalis* II. excusare pergunt, ostenduntque illum concedendo Investituras *Henrico* Imperatori, Decreta Decessorum suorum proprie loquendo non fuisse prævaricatum, quia id studiose non fecit, sed subreptione fallente, vel necessitate cogente. *His verbis*, inquiunt, *excusatos nos credimus, quod a laceratione Domini Papæ linguas nostras reprimimus: & si quid contra sententiam suam, suorumque Prædecessorum, de remissis Germanico Regi investituris fecisse videtur, filiali caritate excusamus. Non enim prævaricator est legis, qui delinquit in lege, aliqua fallente subreptione vel impellente necessitate; sed qui legem impugnat studiose, & delictum suum non curat agnoscere.*

Addunt, Summum Pontificem non modo non vituperandum, immo laudandum esse si œconomia quadam Privilegium supra dictum Imperatori concessit, ut hoc Ecclesiasticæ Disciplinæ vulnere gravioribus malis obviam iret. „ Unde, *inquiunt*, hunc excessum ejus non tantum non accusamus, sed dictante ratione approbamus, si imminente strage populi, paterna caritate cum nonnullo vulnere suo se tantis periculis voluit objicere, ut majoribus morbis posset sincera caritate subvenire. Nec ipse primus, nec solus factus est dispensator Dominicorum præceptorum: quia Mediator Dei & hominum, cujus vita in terris disciplina fuit morum, primo præcepit Discipulis ut non ferrent sacculum, neque peram, quia tunc nulla necessitas urgebat. Imminente vero tempore Passionis suæ, sciens eos panis penuriam passuros, cum trasirent de loco ad locum, temperavit præceptum, dans eis licentiam ut ferrent peram & sacculum, non jam imperans cupiditati, sed indulgens necessitati. Ita cum Hæreses diversi generis pullularent per diversas partes mundi, ut Catholici territi severitate sententiæ, Hæreticorum seductiones caverent, severissime præceptum est ut revertentes ab Hæresi vel Clerici non fierent, vel Clerici non manerent. Pro cujus rigore Decreti cum Ecclesia maxima damna pateretur, prudens discretio religiosorum voluit & docuit mutandam esse sententiam, & ab Hæresi revertentes & Catholicam unitatem profitentes fraterne suscepit, & in Honoribus suis manere concessit; judicans melius esse ut fieret aliquod vulnus in cortice matris arboris, quod caritas sanaret, quam Ecclesia de omnibus quos posset, membra sua non colligeret.

Denique Investituram Hæresim dici non posse propugnant, cum ad Fidei materiam nullatenus pertineat, & in sola manuali actione dantis & accipientis versetur. Si tamen aliquis Laicus reperiretur adeo stolidus & vecors, ut persuasum haberet, se con-

sensu

ferre aliquod Sacramentum aut effectum Sacramenti, cum baculum & annulum tradidit, illum Hæreticum esse censendum; non quidem ratione Investituræ manualis, sed ob diabolicam illam præsumptionem: Investituram tamen illam manualem a Laicis factam, invasionem esse juris alieni & sacrilegam usurpationem, quam rescindere penitus oporteat, si id fieri possit absque periculo schismatis: „ Postremo, *inquiunt*, quod „ quidam Investituram Hæresim vocant, cum Hæresis non sit nisi error in fide: sicut „ enim fides cordis est ad justitiam, oris autem confessio ad salutem: ita Hæresis error „ est ad impietatem, professio vero ejusdem erroris est ad perniciem. Et fides & er- „ ror ex corde procedunt; Investitura vero illa de qua tantus est motus, in solis ma- „ nibus est dantis & accipientis, quæ bona & mala agere possunt, credere vel erra- „ re in fide non possunt. Ad hæc, si investitura Hæresis esset, ei renuntians sine vul- „ nere ad eam redire non posset. Videmus autem in partibus Germaniarum & Gallia- „ rum multas honestas personas, purgato isto nævo per quamlibet satisfactionem, pa- „ storales virgas reddidisse, & per manum Apostolicam refutatas Investituras recepis- „ se. Quod Summi Pontifices minime fecissent, si in tali Investitura Hæresim in „ Spiritum Sanctum latere cognovissent. Cum ergo ea quæ æterna lege sancita non „ sunt: sed honestate & utilitate Ecclesiæ instituta vel prohibita, pro eadem occasio- „ ne ad tempus remittuntur, pro qua inventa sunt; non est institutorum damnosa „ prævaricatio, sed laudabilis & saluberrima dispensatio. Quod cum multi minus stu- „ diosi minime attendant, ante tempus judicant, spiritus mobilis & spiritus immobi- „ lis non intelligentes differentiam. Si quis vero Laicus ad hanc prorumpit insaniam, „ ut in datione & acceptione virgæ putet se tribuere posse Sacramentum vel rem Sa- „ cramenti Ecclesiastici, illum prorsus judicamus Hæreticum, non propter manualem In- „ vestituram, sed propter præsumptionem diabolicam. Si vero congrua volumus re- „ bus nomina dare, possumus dicere quod manualis illa Investitura per Laicos facta, „ alieni juris est pervasio, & sacrilega *præsumptio, quæ pro libertate Ecclesiæ* & ho- „ nestate salvo pacis vinculo, *si fieri potest*, funditus abscindenda est. Ubi ergo sine „ schismate auferri potest, auferatur; ubi sine schismate auferri non potest, cum di- „ screta reclamatione differatur. „ Est inter *Yvonis Carnotensis* Epistolas ducentesima trigesima sexta.

VII. Huic vero Epistolæ respondet *Joannes* Lugdunensis Archiepiscopus data ad *Daimbertum* Senonensem Archipræsulem Epistola; cujus hæc summa capita. Se Provinciæ Senonensis Episcopos extra alienam Provinciam ad Concilium vocasse negat, sed inferiora membra ad caput revocasse; quia eadem est Metropolitarum ad suos Primates, quæ Suffraganeorum ad suos *Metropolitas* habitudo: ut videlicet causæ quæ apud inferiores terminari nequeunt, apud Superiores diffiniantur, nisi ad Romanam audientiam appellatum fuerit, salvis tamen singularum Ecclesiarum privilegiis. Ad id quod scripserant, non esse detegenda verenda patris, ait ipsos trepidasse, ubi non erat timor. Satius enim esse cum pietate verecundorum filiorum benedici, quam cum verecundia irreverentis filii maledici. Causati erant periculosa tempora; *Joannes* respondet, quanto periculosiora sunt tempora, tanto servis Dei fortius adnitendum, ne cum abundante iniquitate refrigescit caritas multorum, refrigescat & paucorum. Multitudinem & robur adversariæ partis prædicaverant. Respondet ille, paucis Discipulis Christum dixisse: *Confidite, ego vici mundum*. Si ergo doceat diffidendum, victoriam mundi ipsum prædicare, & Christi victoriam prosternere. Novum esse & inauditum philosophandi genus hortari contra fortes timidos; contra importunos desides; fieri in bello fugaces, in pace vero audaces, in periculo securos, in securitate providos. Ad id tandem quod scripserant, Investituras Ecclesiasticarum Dignitatum per Laicos factas Hæreses non esse, respondet *Joannes Lugdunensis*, ipsos id efficaciter satis non probasse. *Quamvis enim*, inquit, *sicut Catholica fides in corde, ita & Hæreticus error in corde maneat, tamen sicut ex Catholicis operibus Catholicum sentimus, ita ex Hæreticis operibus Hæreticum cognoscimus*. A fructibus eorum, *inquit Dominus*, cognoscetis eos: & unaquæque arbor ex fructu suo cognoscitur. *Et licet exteriores Investituras per Laicos factas non satis proprie Hæresis nomine censeamus; sentire tamen ac defendere fieri debere, indubi-*

Joannis Lugdunensis Archiep. Responsio ad Literas Episcoporum Senonensis Provinciæ.

rata

tata Hæresis est. Hæc *Joannis* Lugdunensis Archiepiscopi epistola est inter epistolas *Yvonis Carnotensis* ducentesima trigesima septima.

Illi vero non assentimur contendenti Investituram exteriorem in hæresim desinere, si quis pertinaciter contendat eam licite fieri posse. Id enim falsum existimamus, convicti rationibus *Yvonis Carnotensis*; nisi eo in casu quo quis Laicorum existimaret, se Investituras dando, Sacramentum aut effectum Sacramenti conferre: quod numquam ipse *Henricus* Imperator sibi persuasit. Ille siquidem *Non Ecclesiæ Jura, non Officia quælibet; sed Regalia sola se dare asserebat*, teste *Petro Diacono*, libro quarto Chronici Cassinensis, *cap.* 41.

Goffridus Vindocinensis cum Joanne Lugdunensi Archiepiscopo censet Investituram hæresim esse.

VIII. *Goffridus* Vindocinensis Abbas Epistola 7. lib. 1. ad *Paschalem* II. data, Opusculo II. *De Ordinatione Episcoporum, & de Investitura Laicorum ad Petrum Leonis*, & Opusculo III. *De Simonia & Investitura laicorum ad Calixtum secundum Pontificem Maximum*, Investituram non minus quam simoniam hæresim esse contendit, quia Virga & Annulus sunt Ecclesiæ Sacramenta, sive spiritualis signa potestatis; quæ a solo Consecratore Episcopus recipere potest; immo a Christo per Consecratorem. Unde Laicus, qui Investituras Ecclesiarum per Baculum & Annulum tribuit, Christi potestatem usurpat, & Filio Dei quodammodo se prædicat altiorem. *Laicus*, inquit, *cum Investituram Ecclesiarum tribuit per Virgam & Annulum, quæ sunt Ecclesiæ Sacramenta, sicut sal & aqua, oleum, & chrisma, & quædam alia sine quibus hominum & Ecclesiarum consecrationes fieri non possunt, sibi jus Christi usurpat & potestatem, & quodammodo se Dei Filio prædicat altiorem. Nam dum illa Ecclesiæ Sanctæ Sacramenta ibi dantur, ubi dari debent, & quibus & quando debent, a Dei filio dantur, per Consecrationem videlicet illius actionis ministrum, sicut in remissionem peccatorum Spiritus Sanctus dabatur per Petrum ... Laicus autem quando contra Dei Filium sic præsumit, si non amplius, non minus tamen quam Simon Magus intumuit, & ipse intumescit, qui in collatione Sacramentorum se Dei Filio anteponit. Et quia Deo Dei Filio non solum sui Patris æqualitatem demere nititur, sed se ipsum Dei Filio superiorem impia sua actione significare videtur, recto nomine & ipse hæreticus, & ejus Investitura hæresis appellatur.*

Investituram tamen quæ fit solum propter possessiones Ecclesiasticas, damnandam non esse.

Investituram tamen, quæ fit propter possessiones Ecclesiasticas, non propter res spirituales, damnandam non esse ait, quamvis inutile sit iterum donare bona, quæ semel data sunt. Verum Investituram illam per Annulum & Baculum a Laico fieri non posse ante consecrationem. Post electionem vero & consecrationem minime referre quonam id signo fiat. „ In Ecclesiasticis possessionibus, *inquit*, quamvis nec in Legibus, „ nec in Canonibus inveniatur, tamen propter scandalum & schisma vitandum, talis „ Regibus Investitura conceditur, ut nec ipsi propter hoc pereant, nec Sancta Ecclesia „ detrimentum patiatur. Investituram per Virgam & Annulum accipere nisi a suo con„ secratore, manifestum est esse damnosum: quia nulli Laico licet illa Ecclesiæ Sacra„ menta dare, sicut ei non licet Episcopum consecrare. Res etiam quæ semel Ec„ clesiæ datæ sunt, Reges iterum eas dare, vel de ipsis investire nec debent, nec con„ venienter possunt. Nam alicui dare quod habet, & de hoc investire aliquem quod „ ille jam tenet, superfluum est & vanum, non tamen videtur criminosum. Alia „ utique est Investitura quæ Episcopum perficit; alia vero quæ Episcopum pascit. Il„ la ex Divino Jure habetur, ista ex Jure humano. Subtrahe Jus divinum, spiritua„ liter Episcopus non creatur. Subtrahe Jus humanum, possessiones amittit, quibus „ ipse corporaliter sustentatur. Non enim possessiones haberet Ecclesia, nisi sibi a Re„ gibus donarentur, & ab ipsis, non quidem divinis Sacramentis, sed possessionibus „ terrenis investiretur. Ex Jure divino Regibus quidem & Imperatoribus dominamur; „ ipsis tamen ex eodem Jure, quia Christi Domini sunt, honorem debemus & re„ verentiam, sicut dicit Apostolus: *Regem reveremini*. Ex Jure autem humano tan„ tum illis debemus, quantum possessiones diligimus, quibus ab ipsis, vel a paren„ tibus suis Ecclesia ditata & investita dignoscitur: Unde B. Augustinus super Joan„ nem sic loquitur: *Noli dicere, Quid mihi & Regi? Quid tibi & possessioni? Nam per Jura Regum possessiones habentur, &c.* Possunt itaque sine offensione Reges, post „ Electionem Canonicam & Consecrationem, per Investituram Regalem, in Ecclesia„ sticis

„ sticis possessionibus concessionem, auxilium & defensionem Episcopo dare, quod quolibet signo factum extiterit, Regi vel Pontifici seu Catholicæ Fidei non nocebit „. Nec proprie nec Theologice loquitur *Goffridus Vindocinensis*, cum Annulum & Baculum Sacramenta vocat sicut oleum & chrisma, cum ad Sacramenti substantiam non pertineant. Hyperbolice loquitur, cum ait Laicum qui illa tradit, se Filio Dei in collatione Sacramentorum anteponere: cum Imperatores & Reges dantes Investituras numquam sibi persuaserint se conferre Sacramentum. Investituram itaque Hæresim esse, & Laicos Investituram dantes esse Hæreticos, non recte probat Vindocinensis Abbas. Sed suo ipse principio luculenter refellitur: statim enim Opusculi initio hoc principium statuit: *Firmissime crede, quod nihil aliud proprie Hæresis dicitur, nisi quod a Patris unitate Filium sive Spiritum Sanctum conatur separare, vel personarum alteram altera minorem vel majorem asserere*. Quod nequidem in mentem venit Principibus Investituras usurpantibus, aut Scriptoribus eas jure fieri propugnantibus. Quamquam definitio illa Hæreseos a Goffrido Vindocinensi tradita haud accurrata sit: secundum quam sequeretur solas *Arii & Macedonii* Hæreses hoc nomine censendas. *Goffridus Vindocinensis refellitur.*

Idem Abbas Epistola XI. Libri III. ad *Rainaldum* Andegavensem Episcopum data, Investituras ex duobus capitibus damnandas probat: primo quod absque Canonica electione Episcopatus vel Abbatiæ conferrentur a Laicis Potestatibus: deinde quod vix absque simonia darentur: ideoque illis hæreseos labem aspergit. Cæterum si præcedente electione canonica, & absque simonia investitura fieret, non videtur de illa tam severe judicaturus, tam dure locuturus Goffridus Vindocinensis. „ Episcopus, *inquit*, sine canonica electione, est quasi arbor sine radice. Arbor autem quæ radicem non habet, etiamsi folia habeat, fructum ferre nullatenus valet . . . . Tota utique Ordinatio Episcopi in sola electione consistit, & consecratione, si tamen illam electio recta præcesserit. Hæc autem prius per semetipsum fecit Christus, deinde vero Vicarii ejus. Et in Apostolis quidem a Christo facta sunt, quoniam ab ipso electi & consecrati fuerunt: in aliis vero omnibus a nullis aliis fieri licet, nisi a Vicariis Christi Sunt autem Vicarii Christi Clerici in Electione, Episcopi in consecratione. Cæteri omnes petere quidem Episcopum possunt; eligere vero vel consecrare non possunt. Quicumque igitur alio modo, quasi sub nomine Pontificis, Ecclesiam vel Potestatem Ecclesiasticam sibi vendicare præsumit, hic jam non per ostium intrat, sed aliunde ascendit: ut merito non inter Episcopos computetur, sed inter fures & latrones connumeretur. Investituram, quam de manu laici accepistis per Pastoralem Virgam, silere non debeo, nec loqui sine dolore, quod ad majorem injuriam Sanctæ Ecclesiæ in occulto factum non fuit, sed publice. Qui autem cognoscere voluerit, quid Catholica & Apostolica Ecclesia de Investitura senserit, quid docuerit, quid judicaverit, quid constituerit, legat in primo Capitulo illius Concilii, quod tempore Gregorii VII. Papæ factum est, & ibi omnes Clericos qui de manu laici Investituram accipiunt, Hæreticos vocatos, & ideo damnatos esse & excommunicatos inveniet. Memoria fefellit *Goffridum Vindocinensem*. In Synodorum enim a *Gregorio VII.* celebratarum Decretis eos qui Investituras de manu laica susciperent, excommunicatos legimus; Hæreticos vero appellatos non legimus.

Pergit ille: „ Licet enim alia hæresis de Investitura dicatur, alia simoniaca; ista tamen quæ de Investitura dicitur, contra Sanctam Ecclesiam fortius jaculatur. Ibi enim imprimis omnis Ecclesiasticus Ordo confunditur, quando hoc quod unicuique a suo Consecratore in Ecclesia cum orationibus, quæ ibi conveniunt, dari debet, a sæculari Potestate prius accipitur. Quod Sancti Apostoli non solum interdixerunt; verum etiam omnes illos, qui per sæcularem Potestatem Ecclesiam obtinent, a Christo sibi tradita potestate damnaverunt. Et merito Apostoli judicio Spiritus Sancti hanc hæresim in Ecclesiæ principio damnare decreverunt, quam longo post tempore ex patre Diabolo nasci turam esse præ„viderunt „. Spectat Canonem 31. ex iis qui Apostolis sunt adscripti.

„ Cum igitur Laico Investitura & omnes disponendarum Ecclesiasticarum rerum facultas a Spiritu S. qui in Apostolis loquebatur, negata sit penitus & interdicta; qui „ In-

„ Investituram a Laico suscipit, non jam contra Apostolos tantum, immo contra Do-
„ minum Apostolorum, quod sanctum est, canibus exponit. Investitura enim de qua
„ loquitur, Sacramentum est, id est, sacrum signum, quo Princeps Ecclesiæ, Episcopus
„ scilicet, a cæteris hominibus secernitur pariter atque dignoscitur, & quo supra
„ Christianum gregem cura Pastoralis ei tribuitur. Hanc Investituram ab illo solo su-
„ scipere debet, a quo & consecrationem habet. Illum siquidem prius oportet conse-
„ crari; deinde vero tamquam Ducem Ecclesiæ sacris Insignibus decorari. Si quis
„ autem cuilibet sæculari Potestati ista decere putat, errat. Quod si defendere nititur,
„ Apostolorum doctrinam, & Sancti Spiritus sensum annullare desiderat, unde hæreti-
„ cus esse nullatenus dubitatur. Hæc propterea Hæresis de Investitura, si recte perspi-
„ ciatur, etiam Hæresis Simoniaca esse viva & vera ratione probatur. Nam quæ sæ-
„ cularis Potestas sibi vendicare nititur Investituram, nisi ut per hoc aut pecuniam
„ extorqueat, aut, quod est gravius, sibi inordinate subjectam efficiat Pontificis per-
„ sonam? . . . . . Hac utique non tam humana quam diabolica malignitate Ecclesia
„ Catholica Fidem, libertatem, & castitatem amittit, sine quibus nulla ratione subsistit.

IX. *Goffridum Vindocinensem*, & alios, Investituras hæreseos nomine damnantes, non solum refellunt momenta gravissima superius prolata, sed illud maxime, quod Concilia hac in causa celebrata, & Summi Pontifices Gregorius VII. Victor III. Urbanus II. Paschalis II. & Calixtus II. qui illas damnavere, nusquam earum defensoribus hæreseos notam inusserint. Quod ex eorum Decretis ac Sententiis hac in Dissertatione laudatis compertum est. Quamobrem Aulicorum *Henrici* Imperatoris temeraria verba & petulantes disputationes occasionem multis dedisse Investituras Hæreseos nomine sugillandi, colligitur ex *Laurentio de Leodio*, in Historia Episcoporum Virdunensium Tom. XII. *Spicilegii Dacheriani*, ubi *Richardum* Episcopum commemorat, Privilegium de Investituris, quod a *Paschali secundo* extorserat *Henricus* Imperator, ad Monasterium *S. Vitoni* * detulisse, accersitis Monachis legisse, ipsisque tribulationes & exilia, quæ pro Ecclesiæ causa passi fuerant, insultando exprobrasse. Tum subdit Historicus: *Quosdam comites ejus os suum in cœlum elevasse, grandia de Rege disputasse, eum Regem pariter & Summum Sacerdotem quod nec apud ullos Hæreticos dictum invenitur, prædicasse: ejus juris esse ut Præsules faciat, vel deponat, dialecticasse.* Quin similia antea effutierint Aulici quidam non dubito: & hujusmodi hominum temerarios sermones fuisse in causa cur hæreseos infame nomen Investituris a plerisque tribueretur, conjicio: quamvis *Henricus* ipse Imperator, *Non Ecclesiæ Jura, non Officia quælibet, sed Regalia sola* se dare assereret; ut ex *Petro Diacono* superius observavi.

* *S. Venne de Verdum O.B.*

SCHOLION I.

In hoc Articulo, pag. 564. Edit. primæ, hanc propositionem notant Religiosi Censores: *In Concilio protestantur Episcopi se recessuros ab obedientia Papæ, nisi damnet Investituras.*

R. Loquor eo loci de Episcopis in Concilio Viennensi, cui præerat *Guido* Archiepiscopus & Sedis Apostolicæ Legatus in causa Investiturarum congregatis. Quid gesserint, quid decreverint, quid minati sint refero. Quod autem notant Religiosi Censores; non simpliciter a me refertur (quod mihi tamen vitio verti non deberet, cum sit mera facti quæstio) sed vehementer improbatur his verbis: *Secundo* (inquam) *in eo peccarunt, quod Romano Pontifici minas intentarint, se ab ejus obedientia recessuros, nisi Synodi Statuta confirmaret: quod pessimi sane exempli est.*

SCHOLION II.

In eodem Articulo, pag. 565. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Quamquam Papa erraverit in Regimine, excusandus tamen, quod coactus Privilegium Ecclesiæ noxium concesserit; ac verenda Patris velanda: compatiendum Capiti infirmitate laboranti.*

R. Yvo-

R. *Yvonis* Carnotenſis Epiſcopi ſententiam de Privilegio, a Paſchali II. conceſſo Imperatori in cauſa Inveſtiturarum, eo loci refero, ejuſdemque Yvonis ſancti & Juris Canonici peritiſſimi Præſulis verba ſumma fide deſcribo, de meo nihil addens. Non mea igitur, ſed S. Yvonis Carnotenſis verba reprehendunt RR. Cenſores.

SCHOLION III.

In eodem Articulo, pag. 567. Edit. primæ Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Acta Concilii Viennenſis approbavit Papa; non tamen credendum eſt ea approbaſſe pro ea parte qua dicit Inveſtituras eſſe hæreſim.*

R. Id ex Romanæ Synodi Actis, quam anno milleſimo ducenteſimo decimo ſexto celebravit Paſchalis II. de quo ſermo eſt, luculenter probo & hic & Articulo XIII. pag. 590. ejuſdem Editionis. Nullus alius melior interpres Pontificiæ mentis, quam Pontifex ipſe. Sed & *Yvo Carnotenſis* Inveſtituras hæreſim non eſſe propugnavit, idemque cum eo ſenſerunt Senonenſis Provinciæ Epiſcopi, quorum nomine ſcripſit ille Synodicam Epiſtolam ea in cauſa ad *Joannem* Lugdunenſem Archiepiſcopum. Cæterum hæc mera facti & hiſtoriæ quæſtio.

SCHOLION IV.

In eodem Articulo, pag. 568. Edit. primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem velut meam notant: *Inveſtituras tamquam hæreſim damnare, idem eſt ac declarare Papam hæreticum.*

R. Hæc Propoſitio ibi non legitur, ſed hæc tantum *Ivonis Carnotenſis* verba, ex quibus illam fabricari ſe poſſe exiſtimarunt Religioſi Cenſores: *Quia in hoc Concilio de Inveſtituris Laicorum, quas quidam inter hæreſes computant, tractare diſponitis, potius pudenda Patris veſtri nudabitis, quàm poſt dorſum ea velando Benedictionem paternam vobis acquiratis. Quod enim propter vitandam populi ſtragem paterne in ſe admiſit Summus Pontifex, coegit neceſſitas, non approbavit voluntas.* Hæc Yvo Carnotenſis.

SCHOLION V.

Ad eumdem locum hanc notam apponunt Religioſi Cenſores: *Exempla plura affert Pontificum & Sanctorum qui erraverunt.*

R. Illa non affero, ſed *Yvo Carnotenſis*, cujus Epiſtolæ in cauſa Inveſtiturarum ad *Joannem* Lugdunenſem Archiepiſcopum ſcriptæ ſuo & Comprovincialium Provinciæ Senonenſis nomine, ſummam exhibeo per modum hiſtoriæ. An Yvonem Carnotenſem Cenſoria animadverſione dignum putant, quod Moyſis, Aaronis, & S. Petri peccata commemoraverit, quæ & Spiritus Sanctus commemorari voluit in Scriptura Sacra? De Pontificum erroribus eo loci nulla mentio. Marcellini dumtaxat thurificationem Yvo Carnotenſis obiter commemorat, quod ex *Apocryphis Actis* illum ſumpſiſſe obſervo ad marginem.

SCHOLION VI.

In eodem Articulo, pag. 572. Edit. primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Papa non eſt prævaricatus, quamquam fecerit contra Decreta Anteceſſorum, quia ſtudioſe non fecit, ſed ſubreptione fallente, vel neceſſitate cogente.*

R. *Paſchalis II.* qui Henrico Imperatori Inveſtituras conceſſerat, factum ſic excuſant Yvo Carnotenſis & cæteri Provinciæ Senonenſis Epiſcopi. *Non enim*, inquiunt, *prævaricator eſt legis, qui delinquit in lege aliqua, fallente ſubreptione, vel impellente neceſſitate, ſed qui legem impugnat ſtudioſe, & delictum ſuum non curat agnoſcere.* Hæc illi.

ARTICULUS XIII.

Privilegium Investiturarum a se Henrico Imperatori concessum rescidit Paschalis II. damnavitque ceu Privilegium contra Spiritum Sanctum & Canonicam Institutionem indultum, in duabus Synodis Romæ celebratis, annis 1112. & 1116. & insigne magnanimæ humilitatis exemplum Successoribus, omnibusque Episcopi dedit.

CUm *Paschalis II.* nobilissima Ecclesiæ membra adversum se commota cerneret ob Privilegium Investiturarum *Henrico* Imperatori concessum, & ab omnibus Ecclesiasticæ libertatis studiosis urgeretur ut illud revocaret, Concilium in Basilicam Lateranensem congregavit anno Domini millesimo centesimo duodecimo, quinto Kalendas Aprilis, in quo seipsum accusavit, factumque suum Fratrum consilio ac Judicio corrigendum subdidit. „ Scriptum illud, *inquit*, quod magnis necessitatibus coactus, non „ pro vita mea, non pro salute aut gloria, sed pro solis Ecclesiæ necessitatibus, sine „ Fratrum consilio aut subscriptionibus feci, super quo nulla conditione, nulla promis„ sione constringimur, sicut prave factum cognosco, ita prave factum confiteor, & „ omnino corrigi Deo præstante desidero: cujus correctionis modum Fratrum qui con„ venerunt consilio judicioque constituo; ne forte per hoc in posterum detrimentum „ aliquod Ecclesiæ, aut animæ meæ præjudicium relinquatur. Tunc communi omnium „ favore laudatum est, ut Fratres omnes qui donum a Deo sapientiæ scientiæque per„ ceperant, maturius super hoc consilium communi collatione susciperent, quid se„ quenti die per inspirationem Spiritus Sancti responderent.

Professio Fidei a Paschali II. edita in Synodo.

Ultima die Concilii, Professionem Fidei coram Patribus edidit sub hac formula: „ Amplector omnem Divinam scripturam, scilicet Veteris & Novi Testamenti, Le„ gem a Moyse scriptam, & a Sanctis Prophetis. Amplector quatuor Evangelia, se„ ptem Canonicas Epistolas, Epistolas gloriosi Doctoris Beati Pauli Apostoli, Sanctos „ Canones Apostolorum, quatuor universalia Concilia, sicut quatuor Evangelia, Nicæ„ num, Ephesinum, Constantinopolitanum, Chalcedonense, & Antiochenum Concilium, „ & Decreta Sanctorum Patrum, Romanorum Pontificum, & præcipue Decreta Do„ mini mei Papæ Gregorii VII. & beatæ memoriæ Papæ Urbani: quæ ipsi laudave„ runt, laudo; quæ ipsi tenuerunt, teneo; quæ confirmaverunt confirmo; quæ da„ mnaverunt, damno; quæ repulerunt, repello; quæ interdixerunt, interdico; quæ „ prohibuerunt, prohibeo in omnibus, & per omnia, & in iis semper perseverabo.

Tum *Girardus* Engolismensis Episcopus, Sedis Apostolicæ per Aquitaniam Legatus, Summi Pontificis totiusque Concilii assensu, hanc Sententiam promulgavit: „ Privi„ legium illud, quod non est Privilegium, neque vero debet dici Privilegium, pro li„ beratione captivorum & Ecclesiæ a Domino Paschale Papa per violentiam Regis Hen„ rici extortum, nos omnes in hoc Sancto Concilio cum Domino Papa congregati, „ Canonica Censura, & Ecclesiastica Auctoritate Judicio Sancti Spiritus damnamus, „ & irritum esse judicamus, atque omnino cassamus, & nequid Auctoritatis, & effi„ cacitatis habeat, penitus excommunicamus. Et hoc ideo damnatum est, quod in „ eo Privilegio continetur, quod electus canonice a Clero & populo, a nemine con„ secretur, nisi prius a Rege investiatur. Quod est contra Spiritum Sanctum, & Cano„ nicam Institutionem. Perlecta vero hac Sententia, ab universo Concilio acclamatum est: *Amen, Amen, Fiat, Fiat.* Ista constant ex Actis Synodi relatis a *Willelmo Malmesburiensi* lib. 5. de Gestis Regum Anglorum, pagin. 168. & a *Conrado* Urspergensi

Paschalis II. Pœnitentia & humilitas.

Abbate in Chronico ad annum 1112. Ejusdem Concilii historiam pressius describit *Petrus Diaconus* in Chronico Cassinensi, lib. 4. cap. 47. Eamdem quoque metro persequitur *Gotfridus Viterbiensis* Chronici Parte 17. pag. 507. & 508. narratque Pontificem Insignia deposuisse, Judicio Synodi se subjecisse, & ad Pontificatum abdicandum paratum fuisse, ut Ecclesiæ, cujus de libertate violata incusabatur, satisfaceret.

Tunc ait, o Patres, a Cæsare scripta notate,

Et quodcumque placet, super his Decreta parate;
Me quoque Pontificem non fore, jussa date.
Peccatis mala vestra meis venisse notavi,
Officiis me destitui dignum reputavi;
Me quoque deposui ne pereatis, ait.
Hæc ait, & Mitram rejicit, mantumque reliquit:
Ordinet Ecclesia sine me quidquid placet, inquit:
Moreque Pontificis judicet ipsa sibi.

De eadem Synodo, & *Paschalis II.* Pœnitentia audiendus *Sugerius* Abbas in Vita *Ludovici Grossi* Francorum Regis, cap. 9. „ Aliud etiam, *inquit*, de manu Domini „ Papæ ut, deinceps investiret, surreptitium Privilegium extorsit (*Henricus Imperator*) quod idem Dominus Papa in magno Concilio trecentorum & eo amplius Episcoporum, Judicio Ecclesiæ, nobis audientibus conquassavit, & perenni Anathemate „ irritum reduxit. Verum si quærit quis, quare Dominus ita tepide fecerit, noverit „ quia Ecclesia percusso Pastore & Collateralibus, languebat, & pene eam Tyrannus „ ancillans, quia non erat qui resisteret, tamquam propriam occupabat. Cui certum „ facto dedit experimentum, quod cum Fratres Ecclesiæ columnas ad tuitionem & „ Ecclesiæ reparationem quomodocumque solvi fecisset, pacemque Ecclesiæ qualemcumque reformasset; ad eremum solitudinis confugit, moramque ibidem perpetuam fecisset, si universalis Ecclesiæ & Romanorum violentia coactum non reduxisset. Verum Dominus Jesus Christus Redemptor, & Defensor Ecclesiæ suæ, nec eam diutius conculcari, nec Imperatorem impune ferre sustinuit. Qui etenim nec tenti, „ nec fide obligati fuerant, causam Ecclesiæ fluctuantis suscipientes, Domini designati „ Ludovici suffragio & consilio, in Gallicana celebri Concilio collecta Ecclesia, Imperatorem Tyrannum Anathemate innodantes, mucrone B. Petri perfoderunt ". De Concilio Viennensi loquitur, de quo Paragrapho superiori diximus.

Pontificiæ potestatis plenitudinem *Paschalis II.* non objecit, ἀπτωσίαν sibi uni non tribuit, errorem confessus est quod a Synodorum & Antecessorum suorum Decretis defecisset. „ Intellexit namque prudentissimus & humillimus Pontifex, non in destructionem Paternorum Canonum Primam & Maximam se accepisse a Christo Potestatem; „ neque adversus veritatem, sed pro veritate plus cæteris Consacerdotibus posse; ut „ ait *Facundus* Hermianensis Episcopus. " Attendit ad Sententiam *Innocentii I.* in Epistola ad Clerum Constantinopolitanum scribentis: *Longe præstiterit vel ea condemnare quæ recte facta sunt, quam ea robur ullum sortiri, quæ adversus Canones gesta sunt.* Attendit ad Sententiam *Zosimi* Epistola VI. ad *Aurelianum* scribentis: *Cum adversus Patrum Statuta venitur, non tantum illorum prudentiæ atque sententiæ, qui in ævum victura sanxerunt, sed ipsi quodammodo Fidei & Catholicæ disciplinæ irrogatur injuria. Quid enim tam sanctum ac venerabile est, quam penitus non exorbitare ab itinere Majorum, quorum Canonica Instituta velut quædam fundamenta sunt, ferendis fidei jacta ponderibus?* Attendit ad Sententiam *Bonifacii II.* Epistola III. scribentis: *Convenit nos Paternarum Sanctionum diligentes esse custodes.* Attendit ad Sententiam *S. Leonis Magni* ad *Marcianum Augustum* scribentis: *Privilegia Ecclesiarum, Sanctorum Patrum Canonibus instituta, & venerabilis Nicænæ Synodi fixa Decretis, nulla possunt improbitate convelli, nulla novitate mutari. In quo opere, auxiliante Christo, fideliter exequendo, necesse est me perseverantem exhibere famulatum: quoniam dispensatio mihi credita est, & ad meum tendit reatum, si Paternarum Regulæ Sanctionum, me quod absit, conivente violentur.* Et Epistola 78. sive (132. Editionis Quesnelli) ad Leonem Augustum: *Secundum Apostolum, si quæ destruxi, hæc ædifico, prævaricatorem me constituo, & eis me ultionum conditionibus subdo, quas non solum auctoritas beatæ memoriæ Principis Marciani, sed etiam ego mea consensione firmavi....* Attendit ad Sententiam *Hilari* Papæ Epistola 4. ad quosdam Episcopos Gallicanos scribentis: *Nihil adversum venerandos Canones, nihil contra sanctæ memoriæ Decessoris mei Judicium valeat, quidquid obreptum nobis esse constiterit. Nolumus namque Ecclesiarum Privilegia,*

quæ semper sunt servanda confundi ; quia per hoc non minus in sanctarum traditionum delinquitur sanctiones, quam in injuriam ipsius Domini prosilitur . Attendit ad Sententiam *Gelasii I.* ad Episcopos Lucaniæ scribentis: *Cum nobis contra salutarium reverentiam Regularium cupiamus temere nihil licere, &c.* Et Epistola ad Episcopos Dardaniæ: *Confidimus quod nullus jam veraciter Christianus ignoret, uniuscujusque Synodi Constitutum, quod universalis Ecclesiæ probavit assensus, nullam magis exequi Sedem præ cæteris oportere quam Primam, quæ unamquamque Synodum & sua auctoritate confirmat, & continuata moderatione custodit* . Attendit ad Sententiam *Symmachi* Papæ ad *Æonium* Arelatensem Episcopum scribentis: *Dum ad Trinitatis instar , cui una est & individua potestas, unum sit per diversos Antistites Sacerdotium; quomodo priorum Statuta a sequentibus convenit violari ? Huc accedit, quod si hæc eveniat sententiarum varietas, ad ipsam sacrosanctam credimus religionem pertinere; cujus omnis potestas infringitur, nisi universa quæ a Domini Sacerdotibus semel statuuntur, perpetua sint. Quod alias contingere poterit , si successor decessoris actibus non tribuerit infirmitatem , & roborando quæ gesta sunt , faciat rata quæ gesserit. Quanta enim Vicariis B. Petri judicabitur reverentia, si quæ in Sacerdotio præcipiunt , iis transeuntibus dissolvantur ?* Attendit ad Sententiam *Sancti Gregorii Magni* lib. 5. Epistola 12. scribentis : *Justitiæ ac rationis ordo suadet, ut qui sua a successoribus desiderant mandata servari , decessoris sui proculdubio voluntatem & Statuta custodiant*. Attenditad solemnem Professionem Romanorum Pontificum, ante ipsorum Inaugurationem olim edi solitam , qua promittebant , *Diligentius & vivacius omnia Decreta Prædecessorum Apostolicorum Pontificum , quæque Synodaliter statuerunt , & probata sunt , confirmare , & indiminute servare , & sicut ab eis statuta sunt , in sui vigoris stabilitate custodire . Disciplinam & ritum Ecclesiæ a Sanctis Prædecessoribus traditum, illibatum custodire*. Sic habet *Liber Diurnus Romanorum Pontificum*. Hæc animo recolens *Paschalis II.* se peccasse fassus est, Privilegium de Investituris, contra Conciliorum & Prædecessorum suorum Decreta , Imperatori concedendo , Ecclesiæ satisfecit ; Synodi Judicio insigni humilitatis exemplo se subjecit , *S. Petrum* imitatus, cui *S. Pauli* reprehensionem haud moleste tulit, *Quatenus qui primus erat in Apostolatus culmine , esset & primus in humilitate :* & *Omnia dona quæ acceperat, quasi a memoria repulit, ut unum fortiter humilitatis donum teneret* . Verba sunt *S. Gregorii Magni* Homilia 18. in Ezechielem.

Privilegium Henrico Imperatori concessum iterum damnat Paschalis II. in altera Synodo. Privilegium illud Hæresim continere, perperam ait Bruno Signinus Episcopus. Romanam Ecclesiam Hæresis numquam infecit.

Idem Privilegium *Henrico* Imperatori concessum rursus damnavit *Paschalis II.* in altera Synodo Lateranensi anno millesimo centesimo decimo sexto. „ Postquam, *inquit*, „ Dominus de servo suo fecit quod voluit, & me Populumque Romanum tradidit in „ manus Regis, videbam quotidie passim fieri rapinas & incendia, cædes & adulteria. „ Hæc & ejusmodi mala cupiebam avertere ab Ecclesia & populo Dei : & quod fe- „ ci, pro liberatione Populi Dei feci . Feci autem ut homo, quia pulvis sum & cinis. „ Fateor me male egisse, sed rogo vos omnes , orate pro me ad Deum , ut indulgeat „ mihi. Illud autem malum Scriptum, quod in tentoriis factum est ; quod pro pra- „ vitate sui Privilegium dicitur, condemno sub perpetuo Anathemate , ut nullius um- „ quam sit bonæ memoriæ , & rogo vos omnes ut idem faciatis . Tunc ab universis „ acclamatum est : Fiat, Fiat.

Bruno Signinus Episcopus zelum ac lætitiam continere non valens , has in voces erupit : *Gratias agamus omnipotenti Deo, qui Dominum Papam Paschalem , qui præsenti Concilio præsidet, audivimus proprio ore damnantem illud Privilegium , quod pravitatem & hæresim continebat*. Contentioni locum dedit illa Hæreseos accusatio. Quidam enim cavillatorie subjunxit : *Si Privilegium illud Hæresim continebat, qui illud fecit, Hæreticus fuit*. Id impatienter ferens *Joannes* Cajetanus Episcopus, Signino respondit: *Tunc hic & in Concilio, nobis audientibus, Romanum Pontificem appellas Hereticum ? Scriptum quod fecit Dominus Papa, malum quidem fuit, sed hæresis non fuit*. Adjecit alter: *Immo nec malum dici debet; quia si liberare Populum Dei bonum est, quod Dominus Papa fecit, bonum fuit*. Ferventem contentionem indicto silentio ægre sedavit *Paschalis*, dixitque : *Fratres & Domini mei, audite : Ecclesia ista numquam habuit Hæresim , im-*

mo

mo hic omnes Hæreses conquassatæ sunt. . . . Pro hac Ecclesia Filius Dei in Passione sua oravit, cum dixit: Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua.

Altera Sessione Pontifex in communem Ecclesiæ causam incumbens, supremam bonorum Ecclesiasticorum dispensationem & Auctoritatem ipsa quibus vellet Ministris suis conferendi, Ecclesiæ asseruit, ac *Gregorii VII.* Sententiam contra Investituras confirmavit. *Ecclesia primitiva*, inquit, *Martyrum tempore floruit apud Deum, & non apud homines. Dein ad fidem conversi sunt Reges, Imperatores, Romani Principes, qui matrem suam Ecclesiam sicut boni filii honestaverunt, conferendo Ecclesiæ Dei prædia & allodia, sæculares honores & dignitates, Regalia quoque Jura & Insignia, quemadmodum Constantinus, cæterique Fideles: & cœpit Ecclesia florere tam apud homines, quam apud Deum. Habeat ergo Mater & Domina nostra Ecclesia sibi a Regibus sive a Principibus collata; dispenset & tribuat ea filiis suis, sicut scit, & sicut vult.* Ita refert Abbas Urspergensis, subditque: *Privilegium Investituræ, quod in tentoriis concessisse videbatur, obliterare volens, iterans Sententiam Papæ Gregorii VII. Investituram Ecclesiasticarum rerum a laica manu rursus excommunicavit sub anathemate dantis & accipientis.* Tandem confirmavit quidquid *Conon* Prænestinus Episcopus, & *Guido* Archiepiscopus Viennensis, Sedis Apostolicæ Legati, ejusdem Sedis Auctoritate, in causa Investiturarum, & *Henrici* Imperatoris, in suis Synodis decreverant. Ista constant ex Actis ab Urspergensi Abbate descriptis in Chronico ad annum 1116.

SCHOLION I.

In hoc Articulo, pag. 583. Edit. primæ, hanc Propositionem notant Religiosi Censores: *Papa se accusat coram Concilio, & se corrigendum subdit.*

R. Mera facti quæstio est. Facti porro istius veritatem probant Acta Concilii Lateranensis ab ipso Paschali II. in causa Investiturarum congregati anno Christi millesimo centesimo duodecimo, aliaque Historiæ Monumenta a me prolata. Nihil ex cerebro meo finxi, sed quod gestum est, ex probatis Actis, & fide dignis Auctoribus commemoravi.

SCHOLION II.

In eodem Articulo, pag. 586. Edit. primæ, hæc reprehendunt Religiosi Censores: *Pontificiæ Auctoritatis plenitudinem Paschalis non objecit, αὐτωσίαν sibi uni non tribuit; errorem confessus est, quod a Synodorum & Antecessorum suorum Decretis defecisset.*
„ Refert Alexander Decreta Canonum (inquiunt) ex quibus sequi videtur, Decreta
„ Pontificum contra Canones nulla esse.

R. Hæc rursus mera facti quæstio. Quid senserit ac gesserit Paschalis II. commemoro: quid ipsum movere potuerit ut ita sentiret, atque ita se gereret expono. Nihil inde colligo quod Pontificiæ Potestatis plenitudinem, id est, summam auctoritatem S. Petro & ejus Successoribus a Christo datam, nihil quod vim Pontificiorum Decretorum labefactet; sed Paschalis II. summam humilitatem commendo. *Hæc*, inquam, *animo recolens Paschalis Secundus se peccasse fassus est, Privilegium de Investituris contra Conciliorum & Prædecessorum suorum Decreta Imperarori concedendo: Ecclesiæ satisfecit, Synodi judicio insigni humilitatis exemplo se subjecit, S. Petrum imitatus, qui S. Pauli reprehensionem haud moleste tulit.* QUATENUS QUI PRIMUS ERAT IN APOSTOLATUS CULMINE, ESSET ET PRIMUS IN HUMILITATE. De honore & obedientia sanctæ Sedi Apostolicæ, & in ea sedenti Summo Pontifici debitis, ne levissimum quid detrahi velim.

Nota.

QUamvis Paschalis in Concilio a se convocàto rei formam quodammodo assumpserit, quia Henrico Imperatori Investiturarum privilegium concesserat, non defuerunt

quæ semper sunt servanda confundi; quia per hoc non minus in sanctarum traditionum delinquitur sanctiones, quam in injuriam ipsius Domini prosilitur. Attendit ad Sententiam *Gelasii I.* ad Episcopos Lucaniæ scribentis: *Cum nobis contra salutarium reverentiam Regularium cupiamus temere nihil licere, &c.* Et Epistola ad Episcopos Dardaniæ: *Confidimus quod nullus jam veraciter Christianus ignoret, uniuscujusque Synodi Constitutum, quod universalis Ecclesiæ probavit assensus, nullam magis exequi Sedem præ cæteris oportere quam Primam, quæ unamquamque Synodum & sua auctoritate confirmat, & continuata moderatione custodit*. Attendit ad Sententiam *Symmachi* Papæ ad *Æonium* Arelatensem Episcopum scribentis: *Dum ad Trinitatis instar, cui una est & individua potestas, unum sit per diversos Antistites Sacerdotium; quomodo priorum Statuta a sequentibus convenit violari? Huc accedit, quod si hæc eveniat sententiarum varietas, ad ipsam sacrosanctam credimus religionem pertinere; cujus omnis potestas infringitur, nisi universa quæ a Domini Sacerdotibus semel statuuntur, perpetua sint. Quod alias contingere poterit, si successor decessoris actibus non tribuerit infirmitatem, & roborando quæ gesta sunt, faciat rata quæ gesserit. Quanta enim Vicariis B. Petri judicabitur reverentia, si quæ in Sacerdotio præcipiunt, iis transeuntibus dissolvantur?* Attendit ad Sententiam *Sancti Gregorii Magni* lib. 5. Epistola 12. scribentis: *Justitiæ ac rationis ordo suadet, ut qui sua a successoribus desiderant mandata servari, decessoris sui proculdubio voluntatem & Statuta custodiant*. Attendit ad solemnem Professionem Romanorum Pontificum, ante ipsorum Inaugurationem olim edi solitam, qua promittebant, *Diligentius & vivacius omnia Decreta Prædecessorum Apostolicorum Pontificum, quæque Synodaliter statuerunt, & probata sunt, confirmare, & indiminute servare, & sicut ab eis statuta sunt, in sui vigoris stabilitate custodire. Disciplinam & ritum Ecclesiæ a Sanctis Prædecessoribus traditum, illibatum custodire*. Sic habet *Liber Diurnus Romanorum Pontificum*. Hæc animo recolens *Paschalis II.* se peccasse fassus est, Privilegium de Investituris, contra Conciliorum & Prædecessorum suorum Decreta, Imperatori concedendo, Ecclesiæ satisfecit; Synodi Judicio insigni humilitatis exemplo se subjecit, *S. Petrum* imitatus, cui *S. Pauli* reprehensionem haud moleste tulit, *Quatenus qui primus erat in Apostolatus culmine, esset & primus in humilitate: & Omnia dona quæ acceperat, quasi a memoria repulit, ut unum fortiter humilitatis donum teneret*. Verba sunt *S. Gregorii Magni* Homilia 18. in Ezechielem.

Privilegium Henrico Imperatori concessum iterum damnat Paschalis II. in altera Synodo.

Idem Privilegium *Henrico* Imperatori concessum rursus damnavit *Paschalis II.* in altera Synodo Lateranensi anno millesimo centesimo decimo sexto. „ Postquam, *inquit*, „ Dominus de servo suo fecit quod voluit, & me Populumque Romanum tradidit in „ manus Regis, videbam quotidie passim fieri rapinas & incendia, cædes & adulteria. „ Hæc & ejusmodi mala cupiebam avertere ab Ecclesia & populo Dei: & quod feci, pro liberatione Populi Dei feci. Feci autem ut homo, quia pulvis sum & cinis. „ Fateor me male egisse, sed rogo vos omnes, orate pro me ad Deum, ut indulgeat „ mihi. Illud autem malum Scriptum, quod in tentoriis factum est; quod pro pravitate sui Privilegium dicitur, condemno sub perpetuo Anathemate, ut nullius umquam sit bonæ memoriæ, & rogo vos omnes ut idem faciatis. Tunc ab universis „ acclamatum est: Fiat, Fiat.

Privilegium illud Hæresim continere, perperam ait Bruno Signinus Episcopus. Romanam Ecclesiam Hæresis numquam infecit.

Bruno Signinus Episcopus zelum ac lætitiam continere non valens, has in voces erupit: *Gratias agamus omnipotenti Deo, qui Dominum Papam Paschalem, qui præsenti Concilio præsidet, audivimus proprio ore damnantem illud Privilegium, quod pravitatem & hæresim continebat*. Contentioni locum dedit illa Hæreseos accusatio. Quidam enim cavillatorie subjunxit: *Si Privilegium illud Hæresim continebat, qui illud fecit, Hæreticus fuit*. Id impatienter ferens *Joannes* Cajetanus Episcopus, Signino respondit: *Tunc hic & in Concilio, nobis audientibus, Romanum Pontificem appellas Hereticum? Scriptum quod fecit Dominus Papa, malum quidem fuit, sed hæresis non fuit*. Adjecit alter: *Immo nec malum dici debet; quia si liberare Populum Dei bonum est, quod Dominus Papa fecit, bonum fuit*. Ferventem contentionem indicto silentio ægre sedavit *Paschalis*, dixitque: *Fratres & Domini mei, audite: Ecclesia ista numquam habuit Hæresim, im-*

mo hic omnes Hæreses conquassatæ sunt.... Pro hac Ecclesia Filius Dei in Passione sua oravit, cum dixit: Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua.

Altera Sessione Pontifex in communem Ecclesiæ causam incumbens, supremam bonorum Ecclesiasticorum dispensationem & Auctoritatem ipsa quibus vellet Ministris suis conferendi, Ecclesiæ asseruit, ac *Gregorii VII.* Sententiam contra Investituras confirmavit. *Ecclesia primitiva*, inquit, *Martyrum tempore floruit apud Deum, & non apud homines. Dein ad fidem conversi sunt Reges, Imperatores, Romani Principes, qui matrem suam Ecclesiam sicut boni filii honestaverunt, conferendo Ecclesiæ Dei prædia & allodia, sæculares honores & dignitates, Regalia quoque Jura & Insignia, quemadmodum Constantinus, cæterique Fideles: & cœpit Ecclesia florere tam apud homines, quam apud Deum. Habeat ergo Mater & Domina nostra Ecclesia sibi a Regibus sive a Principibus collata; dispenset & tribuat ea filiis suis, sicut scit, & sicut vult.* Ita refert Abbas Urspergensis, subditque: *Privilegium Investituræ, quod in tentoriis concessisse videbatur, obliterare volens, iterans Sententiam Papæ Gregorii VII. Investituram Ecclesiasticarum rerum a laica manu rursus excommunicavit sub anathemate dantis & accipientis.* Tandem confirmavit quidquid *Conon* Prænestinus Episcopus, & *Guido* Archiepiscopus Viennensis, Sedis Apostolicæ Legati, ejusdem Sedis Auctoritate, in causa Investiturarum, & *Henrici* Imperatoris, in suis Synodis decreverant. Ista constant ex Actis ab Urspergensi Abbate descriptis in Chronico ad annum 1116.

SCHOLION I.

In hoc Articulo, pag. 583. Edit. primæ, hanc Propositionem notant Religiosi Censores: *Papa se accusat coram Concilio, & se corrigendum subdit.*

R. Mera facti quæstio est. Facti porro istius veritatem probant Acta Concilii Lateranensis ab ipso Paschali II. in causa Investiturarum congregati anno Christi millesimo centesimo duodecimo, aliaque Historiæ Monumenta a me prolata. Nihil ex cerebro meo finxi, sed quod gestum est, ex probatis Actis, & fide dignis Auctoribus commemoravi.

SCHOLION II.

In eodem Articulo, pag. 586. Edit. primæ, hæc reprehendunt Religiosi Censores: *Pontificiæ Auctoritatis plenitudinem Paschalis non objecit, ἀπτωσίαν sibi uni non tribuit; errorem confessus est, quod a Synodorum & Antecessorum suorum Decretis defecisset.*
„ Refert Alexander Decreta Canonum (inquiunt) ex quibus sequi videtur, Decreta
„ Pontificum contra Canones nulla esse.

R. Hæc rursus mera facti quæstio. Quid senserit ac gesserit Paschalis II. commemoro: quid ipsum movere potuerit ut ita sentiret, atque ita se gereret expono. Nihil inde colligo quod Pontificiæ Potestatis plenitudinem, id est, summam auctoritatem S. Petro & ejus Successoribus a Christo datam, nihil quod vim Pontificiorum Decretorum labefactet; sed Paschalis II. summam humilitatem commendo. *Hæc*, inquam, *animo recolens Paschalis Secundus se peccasse fassus est, Privilegium de Investituris contra Conciliorum & Prædecessorum suorum Decreta Imperarori concedendo: Ecclesiæ satisfecit, Synodi judicio insigni humilitatis exemplo se subjecit, S. Petrum imitatus, qui S. Pauli reprehensionem haud moleste tulit.* QUATENUS QUI PRIMUS ERAT IN APOSTOLATUS CULMINE, ESSET ET PRIMUS IN HUMILITATE. De honore & obedientia sanctæ Sedi Apostolicæ, & in ea sedenti Summo Pontifici debitis, ne levissimum quid detrahi velim.

Nota.

QUamvis Paschalis in Concilio a se convocàto rei formam quodammodo assumpserit, quia Henrico Imperatori Investiturarum privilegium concesserat, non defuerunt

tamen qui tunc etiam ab omni culpa illum vindicaverint. Primo igitur in eodem privilegio electionum libertatem sartam tectamque esse decrevit, omnemque ab eis simoniam eliminando solius assensus regii necessitatem indulsit: cum his vero conditionibus alii etiam sanctissimi Imperatores investiturarum jure fruiti erant. Quod deinde præstitit Paschalis non ob criminabilem indulgentiam factum unusquisque agnoscet, si observet, quod si prudenti dispensatione ab iis, quæ statuerunt sui Prædecessores, non recessisset, non solum contra se irreligiosi Imperatoris iram concitasset, sed etiam ipsam Ecclesiam in diræ persecutionis ac irreparabilis dissensionis discrimen redegisset. Quot vero suppetunt in Ecclesiastica historia monumenta, quibus cognoscimus non semel ex prudentiæ & charitatis legibus Canonum observantiam fuisse dimittendam? Potuit proinde, immo debuit Paschalis absque eo quod violatorum Canonum reus haberetur, in illacrymandis illis circumstantiis, in quibus ipse & Ecclesia universa tunc versabatur, Canonum observantiam dispensare. Ut quid ergo necesse erat tot Canones seu monita suorum Prædecessorum, quæ recenset Natalis, præ oculis habere, ex quibus patrati delicti gravitatem mensuraret, cum & ipsi Canones ipsorum rigorem relaxandum præciperent, quoties ipsorum observantia in perniciem potius Ecclesiæ deserviret? Si proinde supra cæteros decet Romanum Pontificem sacros Canones inviolatos servare, debuit Paschalis ab ipsorum rigore recedere, ne ingruentium gravissimorum malorum Auctor haberetur. Cæterum si conveniens est Ecclesiæ regulas Romanum Pontificem inspicere, non ita præstare tenetur quia superiore conditæ sint potestate, nam minime id concedendum sæpe observatum est; sed quia quid ad Spirituale gubernium conducat, ostendunt.

Quod si nihilominus Paschalis rei potius personam induit, id ipsius humilitati tribuendum, quo etiam cum sui demissione exorta in Ecclesia dissidia non erubuit removere. Voluit etiam ad aliorum scandalum eliminandum quod coactus fecerat rescindere; & quamvis Episcoporum judicio non subditus, ut observavit Yvo, aliique Præsules, quos refert Natalis articulo duodecimo, in Concilio proponere non abstinuit quod emendandum judicavit.

ARTICULUS XIV.

Ecclesiæ Decreta contra Investituras Laicæ Potestate fucata obedientia, immo fraude eludere quibusdam in locis conatæ sunt, Baculum quidem Pastoralem & Annulum Electis Prælatis non tradentes, sed prohibentes ne illa ex Altari reciperent, nisi ab ipsis ritu solemni eo ducerentur.

HAnc Laicorum fraudem ex Charta veteri Cœnobii *Sancti Michaelis* ad Mosam anno 1117. scripta discimus, quæ inscribitur *Notitia de libertate Baculi Pastoralis in eodem Cœnobio*, edita a Dom. *Mabillonio* viro eruditissimo O. B. lib. *6. De Re Diplomatica*, cap. 165. cujus verba Historiam istam illustrantia subjicere malim, quam verbis ipse meis rei gestæ seriem exponere. „ In nomine Sanctæ Trinitatis & individuæ Unitatis. Deducente nos omnium bonorum ductore Spiritu Sancto, exultationem „ nostram Fratribus nostris in hanc Ecclesiam nobis successuris insinuemus, ut & ipsi „ scilicet habeant unde nobiscum exultent, & sibi caveant, ne reducto consuetudinis il- „ licitæ jugo, se ipsos pariter & fratres sibi successuros, unde nos exultemus, contristent. Igitur in hac Ecclesia, sicut & in cæteris, in quibus sæcularis Dignitas suam „ exercere nititur potestatem, mos antiquus obtinuerat, ut quoties Abbas moreretur, „ alter in loco illius, nisi baculum de manu Advocati Ecclesiæ susciperet, nullatenus „ substitueretur. Hæc illicita consuetudo adeo inoleverat, ut quidam Abbas nomine „ Sigifridus quamvis cæteris quos memoria nostra sibi revocare potuit religiosior, ta- „ men de manu fœminæ, videlicet venerabilis Comitissæ Sophiæ suscepisset. Qui tan- „ dem ad se reversus, & melius Sacrorum Canonum institutionibus informatus, Ro- „ mam pœnitentia ductus petiit, Baculum Beatæ memoriæ Gregorio VII. qui & Hil- „ debrandus, crimen suum confitens reddidit. Quem tamen, cogente vix Apostolico, „

„ quia

„ quia ejusdem viri Religio ad notitiam ejus pervenerat, iterum recepit: & sic Abbas „ laudabilis vitæ usque in finem perseveravit. Sed venerabilis prædicta Comitissa audiens se contemptam, se despectam vehementer super hoc gratulatur: ac deinceps in „ dilectione Viri Religiosi plurimum pro tali contemptu caritatis vinculis adstringebatur. Sed & ipsa hoc exemplo se peccasse cognoscens, Romam perrexit, atque eidem „ Apostolico reatum suum confitens absoluta repatriavit. Ista autem membris corporis „ exuta, ingens altercatio inter Comitem Theodoricum, prædictæ Sophiæ filium, & „ Monachos exoritur: dum hic scilicet, juxta consuetudinem dignitatis Prædecessorum „ suorum, Abbatem substituere nitebatur. Monachi autem Sacrorum Canonum decretis, quibus jam per prædictum Abbatem edocti fuerant, obviare reverebantur. Sed „ utrarumque partium Mediatoribus hanc litem sedare cupientibus visum est ut Baculus super Altare a Comite Theodorico poneretur, & Abbas ejus conductu ad eum „ suscipiendum adduceretur; satis in hoc decepti, ut quasi sic suam Comes non amitteret dignitatem, nec Monachi suam viderentur violare religionem: cum sacri Canones manum rarius nominent, quando Catholicis prohibent accedere ad Ecclesias per „ sæcularem Potestatem: & frequentius præcipiant eorum omnino vitare in conductu „ dignitatem. Tali ergo deceptus errore Abbas Ornatus, nec non Abbas Ulricus, Baculum uterque super Altare Advocati conductu suscepit, & hæc illicita nec memoriæ digna conditio in hac Sancti Michaelis Ecclesia usque ad electionem Domini Abbatis Lanzonis perseveravit. Igitur prædicto Abbate Ulrico carnis claustra egresso, „ quidam Fratrum spiritu ferventes, atque sacrorum Canonum studiosi servatores, „ hujus miserandæ conditionis pestem diu in Ecclesia lactatam, diu nutritam, diu roboratam, vehementer ingemuerunt: atque assumpto fidei clypeo, adversus eam pro „ posse decertare se ipsos & universam Ecclesiam excitaverunt; sic scilicet, ut priusquam Advocatus occurreret, Abbatem sibi Lanzonem nomine præficerent, & ad Altare, absque ullo laicali conductu, ad Baculum suscipiendum deducerent, & soli, „ sine sæculari Dignitate, in Sede collocarent. Sed his ita gestis, aures universorum „ qui antiquæ consuetudinis Ecclesiæ & Advocatorum notitiam habuerant, quasi re inaudita concutiuntur, corda omnium in stuporem vertuntur. Monachi hoc præsumpsisse „ ausi, nimia insipientia & etiam insolentia notantur. Comes etiam Raynaldus, prædicti Comitis Theodorici filius, tunc temporis Ecclesiæ Advocatus, hoc audito furore commotus cum Principibus regionis ad Ecclesiam venit, qui Monachos dignitatem suam injuste sibi subtraxisse satis indignando conquerebatur. Quod nisi celeriter „ corrigeretur, sic scilicet ut Abbas de se egrederetur; multis assertionibus affirmabat, „ quod Ecclesiam oppressionibus quibus posset, persequeretur. Sed tamen eo virorum „ prudentium consilio mitigato, dies determinatur, in quo Jus suum antiquum omnibus convenientibus recitaret, & injuriam quam a Monachis perpessus fuerat, revelaret. Interim ab utraque parte consilium requiritur Episcoporum. Die determinato „ fit Conventus Abbatum, Monachorum, Clericorum, laicorum. Res utriusque partis „ in Judicio ponitur: sed Monachi nihil superbe, nihil insolenter, sed religiose, sed „ prudenter fecisse quod fecerant, inveniuntur. Auctoritas enim Sacrorum Canonum „ in medio deducitur, quæ sub anathemate prohibet, ne quis per sæcularem Dignitatem Curam Pastoralem aggrediatur. Sic enim in Canone Apostolorum reperitur. „ *Si quis sæcularibus Potestatibus usus, Ecclesiam per ipsas obtineat, deponatur, & abjiciatur; omnesque qui illi communicant. Item ex Antiocheno Concilio: Si quis per sæcularem Dignitatem Ecclesiam Domini obtinuerit, abjiciatur & ipse & Ordinator ejus, & modis omnibus a Communione separentur, & sint sub Anathemate; sicut Simon Magus a Petro. Item ex Synodo a 240. Patribus habita sub Nicolao I. Pontifice, Quisquis sæcularium Principum aut Potentum, aut alterius laicæ Dignitatis, adversus communem & consonantem atque Canonicam electionem Ecclesiastici Ordinis agere tentaverit, Anathema sit, donec obediat atque consentiat quod Ecclesia de electione & ordinatione proprii Pastoris se velle monstravit.* „ His atque plurimis aliis testimoinis, quæ prolixitas adhibere prohibet atque virorum religiosorum consiliis, Comes Raynaldus non „ tantum Monachorum, sed suum periculum discens, si quod Jus circa Pastoralem cu-

„ ram

„ ram retentaret, indignationem tandem flexit: & quoniam non malitiose, sed pro „ sua religione Monachos certasse cognovit, Jus illud antiquum, quod a Progenitoribus „ suis retinere quærebat, inspirante sibi Spiritu Sancto guirpivit ...... Sit igitur deinceps cautela Fratrum Religiosorum, ut quoties Abbas eligendus fuerit, sine sæcu-„ lari pompa, sine Conventu omnino laicorum, Clericorum, soli Capitulum habeant, „ soli Patrem sibi cum timore Dei eligant; electum soli ad Altare, ad suscipiendum Ba-„ culum deductum constituant, constituto obedientiam promittant. His expletis Abbas „ ad publicum exeat, fidelitates suas juxta consuetudi nem, a quibus debet, susci-„ piat. Quod si comes in villa fuerit, vel cum advenerit, duo de Fratribus, vel tres „ ad eum pergant, ut quem soli Abbatem constituerint, ei nominent, omnino nihil „ aliud dicentes: Illum Dominum nobis constituimus Abbatem, precamur sicut Ad-„ vocatum Ecclesiæ, ut eum diligatis, & Concilium ei detis, & in necessitatibus suis „ subveniatis. Si autem obliti suæ religionis aliter egerint, unde jugum antiquitatis „ execrandæ super se vel super posteros revocent, vinculis Anathematis Sacrorum Con-„ ciliorum, quæ ut Evangelia sunt veneranda, sese adstrictos non ignorent.

ARTICULUS XV.

Gelasius II. Controversiam Investiturarum componere noluit, aut Henricum Imperatorem ab Anathemate absolvere, absque judicio Synodi.

Audito *Paschali secundi* obitu, statim Romam advolavit *Henricus* Imperator; *Gelasium secundum* qui ipsi successerat, ex Urbe egredi compulit: & pacem ab ipso minis & terroribus extorquere conatus est, extrema quæque intentans, nisi pacis securitatem daret, ac juramento firmaret. Respondit Pontifex Magnanimus: *De Controversia quæ inter Ecclesiam & Regnum est, vel conventioni, vel justitiæ libenter acquiescimus, loco & tempore competenti, videlicet Mediolani, vel Cremonæ, in proxima Beati Lucæ Festivitate, Fratrum nostrorum Judicio, qui a Deo sunt Judices constituti in Ecclesia, & sine quibus hæc causa tractari non potest. Et quoniam Dominus Imperator a nobis securitatem quærit: Nos verbo & scripto eam promittimus, nisi ipse eam interim impediat. Alias enim securitatem facere, nec honestas Ecclesiæ, nec consuetudo est.* Id constat ex Epistola *Gelasii secundi* ad Gallos. Qua in Epistola insigne monumentum habemus ad probandum Episcopos Jure divino in Conciliis sedere Judices causarum Ecclesiasticarum: *Fratrum nostrorum Judicio*, inquit, *qui a Deo sunt Judices constituti in Ecclesia, & sine quibus hæc causa terminari non potest*. Itaque *Gelasius secundus* in Controversia de Investituris nihil innovavit, nec a Decessorum suorum Decretis vel tantillum deflexit.

Episcopi Jure divino sedent in Conciliis causarum Ecclesiasticarum Judices.

SCHOLION.

In hoc Articulo pag. 597. Edit. primæ Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Episcopi jure divino in Conciliis sedent judices controversiarum Ecclesiasticarum.*

R. Id a me opportune observatum est in Epistolam *Gelasii secundi* ad Gallos in causa Investiturarum scriptam, cujus verba descripsi. Id enim expresse asserit. Id constat ex Concilio Hierosolymis celebrato ab Apostolis in controversia de legalium cæremoniarum observantia: sic enim in eo S. Jacobus primus Hierosolymitanæ Ecclesiæ Episcopus suffragatus est: *Propter quod ego judico non inquietari eos qui ex gentibus convertuntur ad Deum, sed scribere ad eos, ut abstineant se a contaminationibus simulacrorum, & fornicatione, & suffocatis, & sanguine.* Id constat ex Actis plerisque Conciliorum, quibus Episcopi hunc in modum subscribunt: *Ego N. Episcopus decernens* vel *definiens*, vel *judicans subscripsi*. Ea est Sacræ Facultatis Parisiensis, & Ecclesiæ Gallicanæ doctrina. *Bellarminus* ipse Cardinalis doctissimus lib. I. *De Conciliis & Ecclesia*, cap. 18. *Episcopos in Conciliis non consiliarios sed Judices esse* probat, & ex Actis Apostolorum cap. 15. veritatis istius probationem arcessit. Et cap. 16. id probat, *Ex consue-*

tudine

tudine Ecclesiæ, quæ est optima Scripturarum Interpres: nam cum in omnibus Conciliis, quæ post Apostolica tempora sunt celebrata, hunc ordinem observatum esse constet, ut soli Episcopi fuerint judices, idem omnino in Apostolico Concilio servatum credere debemus: Nec enim Ecclesia universa, ac præsertim primis illis temporibus, ab Apostolorum exemplo & Traditione discessisset.

ARTICULUS XVI.

Callistus secundus Investituras damnavit, & Henricum Imperatorem eas pertinaciter retinentem excommunicavit in Concilio Remensi.

UT primum consecratus est *Callistus secundus* Pontifex Maximus, Concilium indixit Remis celebrandum, ad pacem Imperii & Sacerdotii, si fieri posset, conciliandam. *Henricus* Imperator Episcoporum & Principum Germaniæ votis solicitatus in Conventu Triburiensi, & a civilibus discordiis sibi metuens, *Semetipsum ibidem pollicebatur ob reconciliationem universalis Ecclesiæ præsentandum iri;* (inquit Abbas Urspergensis.) Celebratum est istud Concilium anno Christi millesimo centesimo decimo nono, 13. Kalendas Novembris. Adfuere 13. Archiepiscopi, plusquam ducenti Episcopi, Abbatum ingens numerus, Patres in universum quadringenti & viginti, ut *Hesso Scholasticus*, qui præsens aderat, & Abbas Urspergensis testantur. Præfuit *Callistus secundus*. Concilii locus erat Insignis Ecclesia *S. Mariæ*, Metropolitana Sedes. Quæ vero ante Concilium in negotio pacis gesta fuerint, exponere est operæ pretium, idque ex Commentario *Hessonis Scholastici* testis rerum gestarum oculati, ut hæc ejus verba probant; *Quod vidi & audivi, fideliter & quanto brevius potui, pedestri sermone descripsi.*

De pace & concordia Sacerdotium inter & Imperium agit Callistus Secundus.

Callistus secundus statim post inaugurationem suam *Guillelmum de Campellis* Catalaunensem Episcopum & *Pontium* Abbatem Cluniacensem Argentinam, ad *Henricum* Imperatorem misit, de pace & concordia inter Regnum & Sacerdotium cum eo acturos. Propensum ad pacem animum sibi esse significavit Imperator, modo sine imminutione Imperialis auctoritatis eam conciliari posse ostenderent. Tum Catalaunensis Episcopus: „ Si veram pacem, *inquit*, Domine Rex habere desideras, Investituram Episcopatuum & Abbatiarum omnimodis dimittere te oportet. Ut autem in hoc nullam „ Regni tui diminutionem pro certo teneas, scito me in Regno Francorum electum, nec „ ante consecrationem, nec post consecrationem aliquid suscepisse de manu Regis; cui „ tamen de tributo, de militia, de telonio, & de omnibus quæ ad Rempublicam pertinebant, & antiquitus scilicet a Regibus Christianis Ecclesiæ Dei donata sunt, ita „ fideliter deservio, sicut in Regno tuo Episcopi tibi deserviunt, quos huc usque investiendo, hanc discordiam, immo Anathematis sententiam incurristi.... Si ergo Investituras dimittere volueris, & possessionem Ecclesiarum, & eorum qui pro Ecclesia „ laboraverunt reddere, & veram pacem eis dare; laborabimus, opitulante Domino, „ huic contentioni finem imponere. „ Conditionem accepit Imperator, re cum suo Concilio communicata, modo fidem & justitiam apud Summum Pontificem inveniret, ac veram pacem & ipse & sui, possessionesque hujus occasione dissidii amissas reciperent. Catalaunensi Episcopo securitatem postulante, Imperator se proposita Capitula rata habiturum & executioni mandaturum, data subscriptione sub testimonio fidei Christianæ promisit; pariterque post ejus Majestatem Lausanensis Episcopus, Palatinus Comes, cæterique viri illustres tum Clerici cum Laici, qui erant in Comitatu, Conventioni subscripsere. Id cum ad Pontificem Parisiis tum agentem Catalaunensis Episcopus & Cluniacensis Abbas retulissent, lætitia incredibili affectus est, & communicato cum Episcopi & Cardinalibus sibi adsistentibus consilio, eosdem cum Episcopo Ostiensi, & *Gregorio* Cardinalibus remisit ad Imperatorem, cui Virduinum inter & Mediomatricum occurrerunt, nuntiaruntque Summum Pontificem ipsum ad Communionem & Pacem lubentissime recepturum, promissa modo exequi vellet, diemque dicere quo illa esset ante finem Concilii impleturus. Ille Pacta conventa iterum propria subscriptione firma-

Strasburg.

firmavit, idemque fecere Proceres. Mutuam quoque Conventionem *Callisti* Legati firrunt. Stata dies Feria sexta nono Kalendas Novembris, qua Imperator, Mosomi, coram Summo Pontifice, sine fraude Pacta exequeretur. Hic porro mutuæ Conventionis tenor erat.

Pacta conventa. „ Ego Henricus, Dei gratia Romanorum Imperator Augustus, pro amore Dei, & „ B. Petri & Domini Papæ Calisti, dimitto omnem Investituram omnium Ecclesiarum, „ & do veram pacem omnibus, qui, ex quo discordia ista cœpit, pro Ecclesia in guer„ rra fuerunt, vel sunt: Possessiones autem Ecclesiarum, & omnium qui pro Eccle„ sia laboraverunt, quas habeo, reddo; quas autem non habeo, ut rehabeant, fideliter „ adjuvabo: Quod si quæstio inde emerserit; quæ Ecclesiastica sunt, Canonico, quæ „ autem sæcularia sunt, sæculari terminentur Judicio.

„ Ego Callistus Secundus, Dei gratia Romanæ Ecclesiæ Episcopus Catholicus, do „ veram pacem Henrico Romanorum Imperatori Augusto, & omnibus qui pro eo con„ tra Ecclesiam fuerunt, vel sunt: Possessiones eorum, quas pro guerra ista perdiderunt, „ quas habeo, reddo, quas non habeo, ut rehabeant, fideliter adjuvabo. Quod si quæ„ stio inde emerserit; quæ Ecclesiastica sunt, Canonico, quæ sæcularia sunt, sæculari „ terminentur Judicio.

His utrimque firmatis, Legati ad Pontificem jam Remis agentem rediere, ac rei gestæ seriem ipsi ante Synodum exposuere. Cœpta est, ut dixi, 13. Kalendas Novembris. *Callixtus II.* luculenta Oratione exorsus est, in qua multa de pace præclare dixit, seque ad eam Ecclesiæ & Imperio procurandam omnibus eniti studiis significavit. *Hanc*, inquit, *virtutem quam appeto, quam ex Sanctarum auctoritate Scripturarum, & generali approbatione publicæ commoditatis summopere laudo, toto nisu inquirere, & in tota Dei Ecclesia, ipso juvante diffundere vivaciter laborabo*. Ita refert *Ordericus Vitalis* lib. 12. *Historiæ Ecclesiasticæ*. Se quoque nihil non acturum declaravit ad *Simoniacam Hæresim quæ maxime per Investituras contra Ecclesiam Dei innovata erat*, consilio & auxilio Patrum, eliminandam, ut refert *Hesso Scholasticus*. Eum Ostiensis, & Catalaunensis Episcopi, qui ad Imperatorem pro negotio pacis missi fuerant, jubente Papa Legationis suæ exitum & Pacta utrimque firmata coram sacro Consessu exposuere. Die consilii altera, Pontifex in crastinum se Mosomum * profecturum significavit ad colloquium cum Imperatore, prout inter ipsos convenerat, ineundum, & pacem Ecclesiæ concludendam; se vero quantocyus rediturum ad conventionem pacis Patrum sententia confirmandam si fieret, vel ad fraudis auctorem, si promissis non staret, Ecclesiæ fulminibus conterendum eorum Judicio. *Et sicut*, inquit, *conventionem pacis, si fiat vobiscum & per vos confirmare optamus, sic in commentorem fraudis, si infidelis evaserit, Judicio Spiritus Sancti & vestro gladium B. Petri vibrare tentabimus*. Publicas interim supplicationes indixit, ad faustum negotii exitum a Deo, cujus in manu cor Regis est, impetrandum. Cum Pontifex Mosomum pervenisset, Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, cæterosque viros sapientes, quos se cum maximo numero duxerat in Cameram vocavit, & Pacta utrimque conventa legi ac expendi jussit. In scripto Imperatoris, Episcopi illa verba scrupulosius examinarunt. *Dimitto omnem Investituram omnium Ecclesiarum*. Quæ sufficere visa sunt, siquidem Imperator sincere ageret, sin minus determinatione indigere, ne forte aut possessiones antiquas Ecclesiarum sibi vendicare, aut Episcopos de iisdem iterum investire conaretur. In Scripto Summi Pontificis hæc verba ponderarunt: *Do veram pacem Regi, & omnibus qui cum eo in guerra ista fuerunt, vel sunt*. Timebant nempe ne forte his verbis amplius intelligerent, quam reddendam Ecclesiæ communionem; & Ecclesia suscipere cogeretur, quos aut superpositos, legitimis Pastoribus, aut canonice depositos, sine gravi offensione sustinere non posset.

** Mouson, urbs Campaniæ, in Diœcesi Remensi.*

Omnibus accurate discussis Pontifex Ostiensem Episcopum, *Joannem* Presbyterum Cardinalem, Episcopos Vivariensem & Catalaunensem, Cluniacensem Abbatem, aliosque misit ad Castra Imperatoris *Henrici*, qui Pacta conventa ipsius Majestati repræsentarent, utpote ea impleret, urgerent. Fecere ut habebant in mandatis. Audacter negavit *Henricus* horum quidpiam se promisisse. Ipsum omnium qui aderant testimonio, & pro-

& propriæ manus subscriptione convicit Catalaunensis Antistes. Conquestus est, tantum se *eorum consilio* pollicitum fuisse, *quod absque diminutione Regni exequi non valeret*. Reposuit Episcopus. „ In promissis nostris, Domine Rex per omnia fideles nos inve-„ nies. Non enim Dominus Papa statum Imperii aut coronam Regni, sicut quidam se-„ minatores discordiæ obloquuntur, in quolibet imminuere attentat; immo palam omni-„ bus denuntiat, ut in exhibitione Militiæ, & cæteris omnibus, in quibus Tibi & An-„ tecessoribus tuis servire consueverant, modis omnibus deserviant. Si autem in hoc „ Imperii statum imminui existimas, quod ulterius Tibi Episcopatus vendere non li-„ ceat: hoc potius Regni tui augmentum ac profectum sperare debueras, si quæ Do-„ mino Deo contraria sunt, pro ejus amore abjicias.

His nonnihil mitigatus Imperator, inducias in crastinum rogavit, ut cum Principibus de causa tanti momenti conferret, & ad promissorum executionem, si posset, eorum corda inflecteret. Proceres cum Pontificiis egere Legatis de modo quo Imperator ad absolutionis gratiam susciperetur, intercedentes ne palam ac nudis pedibus veniam exoraret. Sabbato novas inducias postulavit *Henricus*, donec generale colloquium cum Regni Principibus haberet, quorum absque consilio Investituras dimittere non audebat. Missi Pontificii comperendinatus impatientes, ac subodorati Imperatorem, qui triginta millium hominum exercitu vallatus erat, occasionem opperiri obsidendi & capiendi Summi Pontificis, ad ipsum confestim rediere. Ille ab insidiis sibi cavens ad aliud Castrum Comitis Trecensis subito cum suis transivit. Nuntium ad Comitem frustra misit Imperator, ipsum rogans ut Pontificem die Dominica detineret (Sabbatum enim erat) se vero secunda Feria Pacta conventa impleturum. Fraudis enim certus *Callistus*, ait, *Feci, Fratres, pro desiderio pacis quod, ab Antecessoribus nostris factum numquam audivi. Generalem Synodum congregatam, & Fratres multos quasi desolatos reliqui; ad hominem istum cum multo labore perveniens, quæ pacis sunt in eo non inveni. Unde nullatenus eum ulterius expectabo, sed ad Fratres nostros, & ad Concilium quanto citius potero, regrediar. Si autem in Concilio vel post Concilium veram pacem Deus nobis dederit, paratus ero suscipere & amplecti*. Tum itineri ante diem se committens, tanta velocitate Remos properavit, ut viginti leucis peragratis, eadem die Missam ea in Urbe celebraverit, ac Leodiensem Episcopum consecraverit. Feria Secunda, Patribus in Concilio congregatis, causæ de qua agebatur statum, & Imperatoris fraudes exposuit; ac ob nimiam defatigationem infirmatus, ad Feriam usque quartam quievit. Feria quarta, Canones quinque, quos condiderat, pleno in Consessu legi jussit. Qui simoniacam hæresim petebant, summo consensu sunt approbati. Circa illum quo Investituræ Ecclesiarum Laicis interdicebantur, non levis orta contentio est. His nempe verbis conceptus erat: *Investituram omnium Ecclesiarum, & Ecclesiasticarum possessionum, per manum Laicam fieri, modis omnibus prohibemus*. Cujus occasione Decreti tantum murmur quorumdam Clericorum, & multorum Laicorum insonuit, ut diem usque ad vesperam sub gravi contentione pertraherent; ipsis enim videbatur Summum Pontificem hocce Canone decimas & cætera Beneficia Ecclesiastica, quæ antiquitus Laici tenuerant, minuere velle, vel auferre. Quibus ut faceret satis, conclusionem Concilii in crastinum distulit, ut *communi consilio Decretum temperaret*, ipsumque cum cæteris unanimi omnium assensu & *auctoritate confirmaret*.

Tergiversatur Imperator & moras trahit ut Pontificem intercipiat.

Callistus Secundus Remos reversus, Investituras damnat, & Henricum Imperatorem excommunicatione ferit.

Feria V. invocato ritu solemni Spiritu Sancto, *Callistus II.* de præsenti causa luculenter peroravit, eosque perstrinxit qui pridie contra Synodica Decreta tumultuati fuerant. *Scimus*, inquit, *quia Dominus Jesus cum proposuisset Discipulis*: „ Nisi manducaveritis carnem Filii hominis & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in „ vobis: „ *Scandalizati sunt multi*, & abierunt retrorsum, *nec postea sequebantur eum: sic & nos cum heri proposuissemus quædam pro libertate Ecclesiæ, scandalizati sunt quidam infideles. Unde & nos cum auctoritate Apostolica dicimus*: Si infidelis discedit, discedat: *& det locum Fidelibus, quæ Ecclesiastica sunt, & libertati Ecclesiæ necessaria pertractare. Vobis autem qui locum & Officium Apostolorum in Ecclesia Dei tenetis, dicimus quod Dominus dixit ad duodecim: Numquid & vos vultis abire?* Hac Summi Pontificis oratione murmur omne contra Synodica Decreta compressum, nullus-

que

* *Episcopos locum & officium Apostolorum in Ecclesia tenere docet Callistus II.*

que amplius mutire ausus. Qui tamen Decretum illud quod murmuris ansam dederat, saniori consilio temperavit & in hanc formam redactum Concilio legi jussit: *Episcopatuum & Abbatiarum Investituram per manum Laicam fieri penitus prohibemus. Quicumque igitur Laicorum deinceps investire præsumpserit, anathematis ultioni subjaceat. Porro qui investitus fuerit, honore quo investitus est, absque ulla recuperationis spe omnimodis careat.* Ita conceptus Canon omnibus placuit, & cum cæteris summo consensu promulgatus est. Secundum hæc, *Henricus* Imperator, & *Burdinus* Antipapa, solemniter sunt excommunicati, & Juramento fidelitatis a Summo Pontifice absoluti, quicumque Imperatori obstricti erant, nisi forte resipisceret, & Ecclesiæ Dei satisfaceret. Ista constant ex *Hessonis Scholastici*, qui rebus gestis interfuit, Commentariolo, quem primum edidit *Tengnagellus*. Remensis istius Synodi meminit & *Laurentius de Leodio* in Historia Episcoporum Virdunensium.

Concilii Decreta *Henrico* Imperatori, cum non longe abesset, ex Concilio primum per honestas personas, tum per ipsum Pontificem missa fuisse, *Rogerius de Hoveden* scribit parte prima Annalium Anglicanorum pag. 475. „ Ut ante separationem Concilii „ notum esset, utrum Ecclesiis per Regnum & singulas quasque sibi subjectas Provin- „ cias consentiat canonicas electiones, videlicet ut Episcopi & Abbates eligantur ab „ Ecclesia: & liberas consecrationes, ut ubi & a quibus oporteat, electi consecrentur: „ Ut non per Investituram Pastoralis Virgæ & Annuli, sed per ostium, id est, Chri- „ stum ingrediantur: & Investituram rerum Ecclesiasticarum nihil omnino sibi Laicalis „ exigat Persona. *Ad hæc illum respondisse*: Nihil in his se prætermissurum quod sui „ juris esset, suorumque sibi contulit antiqua consuetudo Progenitorum. Quandoque „ tamen flexus auctoritate generalis Concilii, (*inquit Rogerius de Hoveden*) tria illa „ priora concessit: ultimum vero, scilicet Investituram rerum Ecclesiasticarum, concedere „ noluit. Quapropter, reverso ad Concilium Papa, excommunicandus decernitur.

Rogerius de Hovedeu refellitur.

Falso scribit *Rogerius* Synodica Decreta ad Imperatorem missa esse, & tria Capitula supra memorata, seu tres conditiones Decretum de Investituris spectantes, gratas habuisse, quartam vero quæ rerum etiam Ecclesiasticarum Investituram prohibebat; respuisse, & ideo fuisse excommunicatum. Canon enimvero qui contra Investituras conditus est, Ecclesiasticarum possessionum Investituram Laicis Principibus non prohibet, ut *Rogerius* scribit, cum hancce clausulam emendarit *Callistus* II. antequam Canones promulgarentur, teste *Hessone Scholastico*, qui rebus tunc gestis intererat. Qua ergo ratione excommunicatus fuisset Imperator, quod ultimum Capitulum seu conditionem, scilicet rerum Ecclesiasticarum Investituram concedere noluisset? Præterea, Canones propositos, lectos, ac discussos fuisse Feria Quarta, & dissidium ortum occasione illius Capitis quod possessionum Ecclesiasticarum Investitura & concessione Laicis interdicebat; Feria vero quinta clausulam illam expunctam, & approbatos promulgatosque Canones, ac demum excommunicatum Imperatorem, constat ex Commentario *Hessonis Scholastici*; non ergo ita res se habuere, ut scribit *Hovedenus*: Non missi sunt, inquam, ad Imperatorem Canones, non ille tria priora capita Decreti contra Investituras conditi concessit, & excommunicatus est quod quartum admittere noluisset. Denique injuste fuisset excommunicatus ob retentas Investituras; siquidem dimiserat Investituram per Virgam & Annulum, & liberas electiones, consecrationesque canonicas permittebat, (si *Rogerio* fides) quam vero retinebat Feudorum & Regalium Investituram, *Ludovicus VII.* Rex Francorum, Concilio præsens, pariter retinebat, secundum morem Regum Antecessorum. Ob aliam itaque causam in Concilio Remensi excommunicatus non fuit *Henricus* Imperator, quam ob pertinaciam in retinendis Investituris per Annulum & Baculum, & in constituendis suo quasi jure Episcopis, nulla canonicæ electionis habita ratione, contra Pacta conventa.

Par non erat communisque causa Regis Francorum & Henrici Imperatoris quoad Investituras.

Hinc patet solutio quæstionis quam proponit Illustrissimus Archipræsul *Petrus de Marca* libro 8. *De Concordia Sacerdotii & Imperii*, cap. XXI. Cur *Ludovicus VII.* Rex Christianissimus excommunicationi *Henrici* Imperatoris consenserit, qua ipse, æque involvi videbatur, cum pariter Investituras daret, non quidem Episcopatuum, neque per solemnem traditionem Annuli, & Baculi, sed rerum & possessionum Ecclesiasticarum?

Respondet Vir doctrina æque ac dignitate Illustris; Bona Ecclesiarum duplicis esse generis; quædam vocari Regalia, id est, feuda quæ Regi debent servitium quasi a vassallo; alia vero esse latifundia & dominia, quæ Ecclesiis data fuerunt, & quæ jure homagii non tenentur. Olim quidem Reges Investituras & concessiones universi patrimonii Ecclesiastici dedisse: sed in Pactis inter *Paschalem II.* & *Henricum* Imperatorem initis antequam *Paschalis* in carcerem conjiceretur, conventum fuisse ut Imperator solam Feudorum Investituram concederet, quæ immediate pertinerent ad Imperium; quoad alia vero bona, scilicet oblationes & hereditarias possessiones, Ecclesiis antiqua libertas servaretur, (ut constat ex Epistola 22. ejusdem Paschalis.) Ait itaque Dominus *de Marca* Concilium Remense, cum decernit ne Investituram rerum Ecclesiasticarum ullo pacto sibi Laicalis exigat persona, intelligendum esse de rebus mere Ecclesiasticis, id est, de iis quæ ratione Feudi Regi servitium non debent ac homagium. *Henricus* autem Imperator non earum dumtaxat rerum concessiones & Investituras sibi arrogabat, quæ Imperio feudatariæ essent, sed omnium universim patrimoniorum Ecclesiæ. At *Ludovicus VII.* solam Feudorum Investituram retinebat, absque traditione Baculi & Annuli; aliorum vero bonorum Ecclesiasticorum Investituras dimiserat, ut ad *Callisti II.* voluntatem se accommodaret. Unde concludit, Galliarum Regem eodem Anathemate non fuisse involvendum cum *Henrico*; neque ullam rationem prohibere potuisse quominus Imperatoris excommunicationi assensum præberet.

Præclara hæc quidem, sed minime nobis necessaria. Opus autem erat doctissimo Archipræsuli hac distinctione, ut difficultatem ex Canone Concilii Remensis ortam solveret, quia isto Canone prohibitam quoque Principibus Ecclesiasticarum possessionum Investituram existimabat, *Rogerii de Hoveden* falsa ratione deceptus; nec genuinos & emendatos Concilii istius Canones viderat, quales ex pervetusto Codice MS. Illustrissimi Viri *Petri Seguierii* Galliarum Cancellarii edidit Vir Clarissimus *Stephanus Baluzius*, ad calcem Capitis 21. libri 8. *De Concordia Sacerdotii & Imperii*, Illustrissimi sui Mœcenatis. Non licuerat etiam doctissimo Archiepiscopo legere Commentariolum *Hessonis Scholastici* de rebus in Concilio Remensi gestis; ex quibus monumentis facile perspexisset Concilium Remense non prohibuisse Principibus Investituram rerum sive possessionum Ecclesiasticarum, sed solam Investituram Episcopatuum & Abbatiarum: quam quia dimiserat Rex Christianissimus, dimittere vero nolebat *Henricus* Imperator, par non erat utriusque causa.

Addiderim, difficulter probari posse Reges nostros in concedendis possessionum Ecclesiasticarum investituris ea distinctione usos, Regalium, & latifundiorum: Immo potius certum esse ipsos omnium rerum Ecclesiasticarum possessionem Regaliæ jure concessisse, etiam post Concilium Lateranense, in quo Investiturarum controversia finita est. Id colligitur ex *Sancto Bernardo* Epistola 170. ad *Ludovicum VII.* Regem, de quodam Monacho, qui ad Episcopatum Lingonensem electus erat, scribente, ejusque fidem erga ipsius Majestatem laudante, quod bonorum Ecclesiasticorum possessionem inire noluerit, donec ea ipsi fruenda concessisset. *Electio*, inquit, *rite celebrata est, Electus fidelis est. Non autem esset fidelis, si vestra & non per vos, habere vellet. Necdum ad vestra manum extendit, necdum civitatem vestram ingressus est, necdum prorsus se intromisit de aliquo, quamquam invitatio Cleri & Populi & oppressorum afflictio, & vota bonorum, id ab eo vehementissime flagitarint. Quæ cum ita sint, opus est, ut videtis, maturatione consilii non minus vestro honori, quam nostræ necessitati. Et nisi per præsentes nuncios expectanti populo, qui vester est, Serenitas vestra pro voto responderit, multorum religiosorum adversum vos, quod non ex expedit, devota vobis nunc corda turbabitis, & Regalibus vestris ipsis quæ ad Ecclesiam pertinent, non parvum, ut veremur, incommodum acquiretis.* Sane cum patrimonia Ecclesiarum velut bona mobilia possiderentur ab Episcopis, evecta per consequentiam ad dignitatem Feudorum, & ut minus præcipua, sequi conditionem principalium bonorum censebantur. Unde Reges Christianissimi non solum Feudorum, sed latifundiorum, immo decimarum, & in universum omnium redituum temporalium fruitionem Episcopis electis concedebant, postquam electionem canonicam assensu Regio comprobaverant: & nunc a sua Majestate nominatis eodem jure concedunt.

SCHO-

SCHOLION I.

Ad hunc Articulum, pag. 607. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc notam apponunt: *Cur Rex Galliæ non comprehendatur sub Excommunicatione contra Investituras?*

Respondeo His Indiculi sui verbis significant RR. Censores, non probari sibi rationem, quam affero, cur *Ludovicus Sextus* Rex Christianissimus Excommunicatione in causa Investiturarum contra Henricum Imperatorem lata obstrictus non esset. Recensita Illustrissimi Domini *De Marca* Responsione, quam ego quidem non probo, respondi: *Callistum* II. Pontificem Maximum *in Concilio Remensi non prohibuisse Principibus Investituram rerum sive possessionum Ecclesiasticarum, sed solam Investituram Episcopatuum & Abbatiarum: quam quia dimiserat Rex Christianissimus, dimittere vero nolebat Henricus Imperator, par non erat utriusque causa*. Quid vero hac in Responsione pœnitendum? Quid censura dignum?

SCHOLION II.

In eodem Articulo, pag. 609. & 610. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Reges Galliæ jure Regaliæ omnia bona temporalia dant; etiam decimas, quatenus ad feudalia reducuntur*.

R. Reges Christianissimos rerum omnium Ecclesiasticarum possessionem Regaliæ jure concessisse, etiam post Concilium Lateranense, in quo Investiturarum controversia finita est, ex *S. Bernardo* probavi, cujus verba perspicua sunt. Non solum feudorum, sed & latifundiorum, immo decimarum, & in universum omnium redditum temporalium fruitionem Christianissimos Reges Episcopis Electis concessisse addidi, postquam electionem canonicam assensu suo comprobaverant: Quia cum patrimonia Ecclesiarum ab Episcopis velut bona mobilia possiderentur, evecta per consequentiam ad dignitatem feudorum, & ut minus præcipua sequi conditionem principalium bonorum censebantur. Non juris & dogmatis, sed facti quæstio est, cujus probabilem sane rationem, in Jure Civili fundatam attuli.

Nota.

UNiversam Decimarum historiam expendendo ad invenire sane est Ecclesiarum Decimas non solum a Laicis usurpatas, in feudum eas retinuisse, verum etiam ab ipsis Principibus, sicut & ab Episcopis, & Ecclesiarum Rectoribus in feudum fuisse concessas, ut aperte supponitur *Extra. de Decim. cap.* 25. *& Extra. de iis quæ fiunt a Prælat. Sine cons. Capit. c.* 7. Huic succurrere malo sæpe conata est Ecclesia, & sæpe etiam gravioris ruinæ timore toleravit; illud saltem pro viribus prospiciens, ut quæ alendis sacris ministris fuerant assignata, Potentum avaritiæ non essent exposita, nec pro ditandis consanguineis Ecclesiarum Rectorum deservirent: Nullibi autem adnvenio potestatem, quam habet Ecclesia Decimas colligendi, ex laicali titulo ortam fuisse, qualis tunc esset, quando easdem respiceret velut feuda sibi a Principibus elargita, unde ab eis earumdem decimarum ratione penderet. Non solum ex naturali jure dictante sustentationem illi tribuendam, qui alteri deservit, sed divino insuper jure decimas sibi tribuendas agnoscit Ecclesia; quapropter S. Hieronymus *in cap.* 22. *S. Matth.* ait: *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, id est nummum, tributum, & pecuniam; & quæ sunt Dei Deo, decimas, primitias, & oblationes, ac victimas*. Et D. Augustinus l. 5. homil. 48. *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari: & quæ sunt Dei Deo. Majores nostri adeo copiis omnibus abundabant, qui Deo decimas dabant, & Censum Cæsari reddebant. Modo autem quia discessit devotio Dei, accessit indictio Fisci. Noluimus partiri cum Deo decimas, modo autem totum tollitur*. Incongruum porro est dicere jure feudali Ecclesias obtinuisse ea, quæ sibi jure naturali & divino sunt tribuenda. Dicendum potius quod cum aliquando Principes jure protectionis temporalia vacantis Ecclesiæ administraverint,

verint, ab eisdem eadem temporalia recipiebant, qui ad regendas Ecclesias eligebantur; nec Principes vere Fide, moribusque Christiani quod suum esset, sed quod Ecclesiæ, relaxare intelligebant. Diversimode S. Bernardum tradidisse non credo.

JOAN. DOM. MANSI

Nota.

QUærit P. Alexander post D. De Marca quid causæ fuerit cur in Concilio Remensi indiceretur anathema in Henricum IV. Imperatorem non in Ludovicum VII. Gallorum regem. Censet vero ideo factum, quia vetitæ essent investituræ Abbatiarum, & Episcopatuum per sceptrum, & baculum, non vero aliorum bonorum Ecclesiasticorum: cum vero Henricus Imperator investituram se daturum persisteret per baculum & annulum utriusque illius dignitatis, Gallus vicissim se ab illis abstineret, contentus se elargiri Investituras de bonis ab Ecclesiasticis possessis; inde discrimen. Verum quis credat Gallorum reges investituras de bonis ab Ecclesiasticis possessis concedere voluisse, sese vero continuisse ab investituris rerum feudalium, qui ab Episcopis & Abbatibus tenebantur? Persuasum mihi potius fuerit Gallorum reges exegisse quidem juramentum fidelitatis ab Episcopis & Abbatibus regalia possidentibus, quod Paschalis Pontifex sese toleraturum scripsit in suis Epistolis ad Anglos supra suo loco a P. Alexandro citatis; Henricum vero Imperatorem ultra hæc dare voluisse investituras per baculum & annulum.

ARTICULUS XVIII.

Controversia de Investituris composita est in Concilio Lateranensi I. Oecumenico IX. Imperator Investituras Episcopatuum & Abbatiarum per Baculum & Annulum dimisit; & Canonicas Electiones libere fieri permisit. Ecclesia concessit ut Electiones præsente Imperatore fierent, & si quæ oriretur discordia, ipse saniori parti assensum auxiliumque præberet, Metropolitani & Comprovincialium Judicio vel Consilio: Electus vero Regalia ab ejus Majestate per Sceptrum acciperet.

ANno Christi millesimo centesimo vigesimo primo, *Callixtus secundus* Legationem decrevit adversus *Henricum* Imperatorem, ejusque obeundæ munus *Adelberto* Moguntino Archiepiscopo imposuit. Saxoniam universam adversus *Henricum* novus Legatus commovit, Principumque & plebis Catholicæ animos pro Ecclesiæ pace, quam tot annos turbarat, vehementer accendit, adeo ut ingens adversus ipsum progrederetur exercitus. Qui cum ab ejus castris non procul abesset, magno Dei beneficio factum est, ut Viri Principes Imperatorem adirent, ejusque animum consilio, suasione, obsecratione ita mitigarent, *Ut ipse præsens negotium, non suo, sed Optimatum utriusque partis arbitrio terminandum decreverit*. Duodecim ex utraque parte Primates electi, Virceburgum * convenerunt mense Septembri, die Sancto Michaeli sacra. Interfuit Conventui Imperator, Comitiisque per continuam hebdomadam habitis, de tollendo tantum schismate, Ecclesiæque & Imperii stabilienda concordia inter eos disceptatum est. Tandem Imperator *Sponsionis suæ non immemor, universas quæstiones quæ ventilabantur, non suimet arbitrio, nec suorum quorumlibet contentione, sed juxta Senatus Consultum concludi per omnia in omnibus concessit*. Hæc ad felicem ut perducerentur exitum, Legatio ad Apostolicam Sedem communi consensu destinata est, cujus munus Episcopo Spirensi & Abbati Fuldensi impositum. *Qui Romam hæc omnia deferrent, quatenus indicto per Apostolicam auctoritatem Generali Concilio, quæcumque humano non possent, Spiritus Sancti Judicio terminarentur*. Legationem pacis incredibili gaudio suscepit *Callixtus* pacificus Pontifex, auditosque Oratores ad Imperatorem remisit, ad quem una destinavit Legatos *Lambertum* Cardinalem Episcopum Ostiensem, & duos alios Cardinales, quibus dedit in mandatis ut Sanctæ Sedis Apostolicæ auctoritate Imperatorem ad communio-

* *Wirzbourg*.

nem Ecclesiæ reciperent, post Investiturarum cessionem, ipsique vicissim jus inspiciendi sacras Electiones, & saniori parti assentiendi, Regaliaque per Sceptrum concedendi, nomine suo permitterent. Ut primum in Germaniam redierunt, generalis Conventus apud Wormatiam indictus est, ac paulo post habitus, in quo *Incredibile est quam prudenti, quam instanti, quam solicito cunctorum Procerum Consilio, pro pace & concordia per unam vel amplius hebdomadam certatum sit, donec ipse in cujus manu cor Regis est, omnem animositatem Augusti, sub Apostolicæ reverentiæ obedientiam, causa Matris Ecclesiæ, etiam ultra spem plurimorum inflexit. Ecclesiasticas* enimvero *Investituras, cæteraque spiritualia negotia, quæ tanto tempore Reges Teutonici administraverunt, quæque ipse, ne Regni diminueretur honor, numquam vita comite se dimissurum proposuerat, humiliatus pro Christo coram multitudine maxima abnegavit, & in manus Episcopi Ostiensis, ac per ipsum Domino nostro Jesu Christo, suæque in perpetuum Ecclesiæ dimisit*. Aliqua vicissim Imperatori ob honorem Regni concessit *Callixtus*. Pacta scripto tradita, & mutuis firmata subscriptionibus fuere ad robur memoriamque sempiternam; Is autem erat Scriptorum tenor:

Conventus Wormatiensis.

Pacta Conventa Pontificem inter & Imperatorem.

„ Ego Henricus Dei gratia Romanorum Imperator Augustus, pro amore Dei, & „ Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & Domini Papæ Callixti, & pro remedio animæ meæ, „ dimitto Dei, & Sanctis ejus Apostolis Petro & Paulo, Sanctæ Catholicæ Ecclesiæ „ omnem Investituram per Annulum & Baculum, & concedo in omnibus Ecclesiis fie„ ri electionem & liberam consecrationem. Possessiones & Regalia Beati Petri, quæ a „ principio hujus discordiæ, usque ad hodiernam diem ablata sunt, quæ habeo, eidem „ Sanctæ Romanæ Ecclesiæ restituo: quæ autem non habeo, ut restituantur fideliter „ juvabo. Possessiones etiam omnium aliarum Ecclesiarum, & Principum, & aliorum „ tam Clericorum quam Laicorum, consilio Principum & justitia, quæ habeo, ut „ reddantur fideliter juvabo: Et do veram pacem Domino Papæ Callixto, Sanctæ Ro„ manæ Ecclesiæ, & omnibus qui in parte ipsius sunt, vel fuerunt; & in quibus „ Sancta Romana Ecclesia auxilium postulaverit, fideliter juvabo.

„ Ego Callixtus servus servorum Dei, tibi dilecto filio Henrico, Dei gratia Ro„ manorum Imperatori Augusto, concedo electiones Episcoporum & Abbatum Teu„ tonici Regni, quæ ad Regnum pertinent, in præsentia tua fieri absque simonia & „ aliqua violentia: ut si qua inter partes discordia emerserit, Metropolitani & Provin„ cialium consilio vel judicio, saniori parti assensum & auxilium præbeas. Electus au„ tem Regalia per sceptrum a te recipiat, exceptis omnibus quæ ad Romanam Ec„ clesiam pertinere noscuntur; & quæ ex his jure tibi debet, faciat. Ex aliis vero partibus Imperii consecratus, infra sex menses Regalia per sceptrum a te reci„ piat. De quibus vero mihi querimoniam feceris, secundum Officii mei debitum, au„ xilium meum præstabo. Do tibi veram pacem, & omnibus qui in parte tua sunt, „ vel fuerunt tempore hujus discordiæ. Data anno millesimo centesimo vigesimo se„ cundo, nono Kalendas Octobris.

Conventus Bambergensis.

His Pactis, propter infinitæ multitudinis Conventum, loco campestri juxta Rhenum lectis, Episcopus Ostiensis Imperatorem, cum Exercitu Proceribus, omnibusque schismatis olim labe pollutis, ab excommunicatione absolvit, & Sancta Communione, pacisque osculo ipsum donavit.

Pacta Conventa summo Principum consensu confirmantur.

Alterum quoque Conventum, paulo post, scilicet in Festo *S. Martini*, Bambergæ habuit Imperator, in quo a Principibus qui priori non interfuerant, Sacerdotii & Imperii concordia summo consensu & applausu confirmata est. Ex isto Conventu proprios Oratores, cum uno ex Romanis ad *Callistum II.* consanguineum suum, jam sibi conjunctissimum, direxit Imperator, gratissima nuncia, muneraque honorifica ferentes, ut testatur Abbas Urspergensi in Chronico ad annum 1120. ubi accuratissime tradit compositionis hujus Historiam, & Pacta conventa describit, quæ pariter apud *Willelmum Malmesburiensem* pag. 169. & 170. legere est. Quæ etiam exhibet Codex Vaticanus ab Eminentissimo Annalium Ecclesiasticorum Parente laudatus.

Cum fausta pacis initæ Sacerdotium inter & Impeperium nuncia *Callistus II.* accepisset, *Henrico* Imperatori obedientiam per Literas gratulatus est, eumque oravit ut

quam-

quantocyus Sedis Apostolicæ Legatos cum suis Oratoribus ad Concilium Generale jam indictum remitteret, in quo tanti momenti negotium consummaretur. Literæ incipiunt: *Omnipotenti Domino*. In iis observanda hæc verba, quæ Sacerdotii & Imperii discordiam infinitorum malorum causam esse docent, eorumdem vero concordiam bonorum omnium incrementum: *Age ergo, Fili Carissime, ut tu nobis, & nos te fruamur in Domino: Perpendat Imperialis Excellentia tua, quantum diuturna Ecclesiæ Imperiique discordia Europæ Fidelibus intulerit detrimentum, & quantum nostra pax afferre poterit boni fructus, Domino cooperante, incrementum*. De Legatis vero ad Concilium mittendis ita scribit: *De iis autem quæ viva voce referenda prædictis fidelibus tuis Nunciis commisisti, per eosdem quid nobis & nostris videatur Fratribus, respondemus. Legatos itaque nostros, qui apud vos sunt, benevolentiæ vestræ attentius commendantes, rogamus, ut quia Concilium indictum a Nobis accelerat, cito eos ad Nos, Domino largiente, remittas. Tuos vero Legatos ita instructos dirigas, ut juxta promissum tuum Regalia in integrum Ecclesiæ Romanæ restituant*. Datæ sunt hæ Literæ Idibus Dec. anni 1122.

Concilium Œcumenicum Lateranense Primum solius Romani Pontificis auctoritate convocatum, probant hæc *Callisti II.* verba: *Ut quia Concilium indictum a nobis accelerat*, &c. Ipsi præfuit *Callistus* ipse Pontifex Maximus. Conciliorum Œcumenicorum in Occidente celebratorum primum istud fuit: *Nonum* inter Œcumenica numeratur: Lateranense appellatur a loco in quo celebratum est, scilicet a Basilica Lateranensi. *Lateranensis Concilii convocatio.* *Præses.*

Celebrationis annum millesimum centesimum vigesimum secundum a *Baronio* & *Binio* perperam notatum *P. Gabriel Cossartius* S. J. Professor doctissimus observat, & anno sequenti, nempe millesimo centesimo vigesimo tertio habitum demonstrat. Primo, quia *Sugerius*, qui ipsi interfuit, jam Abbas factus *S. Dionisii*, & quidem *sequente Ordinationis suæ anno*, ut ipse testatur in Vita *Ludovici Crassi* Regis, inauguratus non fuit Abbas ante annum millesimum centesimum vigesimum secundum, quo *Adamum* ejus Decessorem obiisse vetera Instrumenta plurima testantur. *Tempus.*

Secundo, *Robertus de Monte* Concilium Romanum, quo controversia de Investituris composita est, quod certe aliud non est a Lateranensi Primo, anno millesimo centesimo vigesimo tertio celebratum testatur. *Anno*, inquit, 1123. *Concilium Romæ celebratur, pax inter Regnum & Sacerdotium reformatur, & Jus Investiturarum Episcopalium ab Imperatore exfestucatur*.

Tertio, *Falconis Beneventani Chronicon* his characteribus Concilium istud consignat: *Anno* 1123. *Dominicæ Incarnationis, & quinto anno Pontificatus Domini Caillisti II. Summi Pontificis & Universalis Papæ, mense Martio, primæ Indictionis*.

Trecentos & amplius Episcopos adfuisse testatur *Sugerius* Abbas. *Pandulphus* in Vita *Callisti* II. nongentos & nonaginta-septem, partim Episcopos, partim Abbates, ad hanc Synodum convenisse scribit. *Numerus.*

In ea auditi sunt *Henrici* Imperatoris Legati, & hoc divinæ Scripturæ præconio collaudati. *Quam speciosi pedes evangelizantium bona!* Pacta in conventu Vormatiensi inter Imperium & Ecclesiam Romanam concordata, quæ incipiunt, *Ego Henricus* &c. *Ego Callistus*, &c. totius Synodi Judicio confirmata sunt, & ab Imperatore per suos Oratores coram Patribus ratihabita & executioni mandata; sicque pax optatissima Regnum inter & Sacerdotium coaluit, de qua *Otto Frisingensis*, Chronicorum lib. 7. cap. 16. ita scribit: „ Igitur Romano Imperio multis modis in se attrito, Imperator propter „ Anathema deficere a se Regnum videns, patrisque metuens exemplum congregato „ juxta VVormatiam maximo Principum Conventu, Investituram Episcoporum Legato „ Sedi Apostolicæ Lamberto, qui postmodum Summus Pontifex factus, Honorius est di- „ ctus, resignavit, per eumque ab Anathematis vinculo absolutus est. Privilegium er- „ go de hoc Ecclesiæ scribitur, ac ipsi rursum, ut Electi, tam Cisalpini, quam Tran- „ salpini, non prius ordinentur Episcopi, quam Regalia de manu ejus per Sceptrum su- „ scipiant, Scripto confirmatur. Hoc pro bono Pacis sibi soli & non Successoribus da- „ tum dicunt Romani. Exhinc Ecclesia libertate ad plenum restituta, paceque ad inte- „ grum reformata, in magnum montem crevisse sub Callisto Papa II. invenitur. Unde „ de ipso Romæ scriptum est.

Ecce Calliſtus honor patriæ, decus Imperiale,
Burdinum nequam damnat pacemque reformat.

De eadem pace *Gotfridus Viterbienſis* Chronicorum parte 17. pag. 509. ita canit.

Reddit Apoſtolico Cæſar quæcumque rogavit,
Pax bona conficitur, ſublata Deo reparavit;
Jura ſuæ partis lætus uterque trahit.

Canones. In eadem Synodo, Chriſtianæ & Eccleſiaſticæ Diſciplinæ reſtaurandæ gratia, & Sacrarum Expeditionum Hieroſolymam & in Hiſpaniam contra hoſtes Chriſtiani nominis promovendarum, Canones conditi fuere. Duos ſupra viginti vulgatæ Conciliorum Editiones exhibent. Septemdecim dumtaxat vetus Codex MS. Monaſterii Anianenſis in Diœceſi Monſpelienſi, ex quo illos edidit Clariſſimus *Baluzius* ad calcem XXI. Capitis libri VIII. *De Concordia Sacerdotii & Imperii*, illuſtriſſimi Archipræſulis *Petri de Marca*. Sed duo interdum vulgatæ Editionis Canones in unum rediguntur, quamvis & aliqui deſint. Decem & ſeptem dumtaxat, in Codice Vaticano, qui continet Collectionem *Anſelmi*, haberi obſervat *Baronius*. At alius eſt in Anianenſi & Vaticano Canonum ordo, lectiones interim diverſæ, & aliqui deſunt in Anianenſi, quos Vaticanus repræſentat.

Nota.

CUM Boſſuet *part. 2. l. 12. cap. 34.* optaret etiam ex quatuor Lateranenſibus œcumenicis Conciliis, & Lugdunenſe I. aliquid afferre, quo eorumdem Conciliorum auctoritatem Papæ poteſtati anteponeret, dicit nil in eiſdem geſtum fuiſſe, niſi *ſacro Approbante Concilio*. Hac vero formula declaratum aſſerit definitiones & canones etiam illorum Conciliorum, in quibus aderat Romanus Pontifex, nonniſi ab eodem Concilio plenam obtinere firmitatem; ac proinde majorem eſſe Concilii quam Pontificis auctoritatem. Idem aſſerit *part. 2. lib. 9. cap. 31.*

At Boſſuet illationem gratis ab eo factam ſtatim concipio, ſi conſiderem Regem, qui quamplures Judices conſtituerit, & ſententiam pronunciaverit ex eorumdem Judicum approbatione. Peſſime ſane ex hoc judicarem illorum Judicum auctoritatem regia eſſe ſuperiorem, eique ſupereminere. Non inſpiciendum proinde, ſi Præſules in Conciliis Pontificis definitiones probaverint, id enim ab eis præſtandum erat, quia & ipſi Judicis munus exercent. Id conſiderandum eſt, qua nempe auctoritate judicent, ac approbent. Nos ſcimus, teſte Nicolao I. Epiſtola 9. ad Michaelem Imperatorem, in Œcumenicis Synodis Pontificum decreta, definitioneſque non occultatas ſub modio, ut Præſules ex eis dignoſcerent, ſi quæ macula in Fidei pulchritudine ab aliquo induci tentaretur, ac eſſent veluti ſpecula, in quibus veritatem, rectitudiniſque formulam omnes inſpicerent. Ex iis, quæ in octo priora œcumenica Concilia animadvertenda duxi, ſcimus non ſemel Romanos Pontifices eiſdem Conciliis definienda dictaſſe, ab iis quæ ipſi definierant, non recedendum mandaſſe. Scimus etiam quædam quæ ipſa decreverant Concilia nulla caſſaque reddidiſſe. Qui ita ſe habet, profecto oſtendit, potiorem quam exercet poteſtatem, ac aliis veluti ſubditis præeſt, ac imperat; ac proinde dum aliorum ſententias definitioneſque approbat ſeu confirmat, ſtatim intelligimus Superioris officium exercere. Perperam vero ex eo dumtaxat quod aliquis alterius approbat judicium, ſuperiorem obtinere juriſdictionem conciperemus, cum & qui nulli ſubditam poteſtatem exercent, velle poſſint & cum aliorum approbatione judicare: atque id revera Romani Pontifices intendunt, dum œcumenica Concilia indicunt. Neque ex hoc prorſus inutilia quis dicat futura eadem Concilia, ſicut oſtendam in Animadverſionibus de præſtantia Papæ ſupra Concilia.

Interim animadvertendum in Lateranenſi I. œcumenico Concilio cap. 1. de modo eligendi Sum. Pontif. quod etiam legere eſt *cap. Licet extra de Elect.* ita haberi: *Ex hoc tamen nullum canonicis Conſtitutionibus præjudicium generatur, in quibus majoris & ſanioris partis debet ſententia prævalere; quia quod in eis dubium venerit, Superioris*

pote-

poterit, judicio definiri. In Romana vero Ecclesia aliquid speciale constituitur, quia non potest recursus ad Superiorem haberi. Quod si Papa Superiorem non habet, illi subesse Concilium necesse est.

ARTICULUS XX.

De Canonibus Concilii Lateranensis Primi.

VUlgatam Editionem Conciliorum secutus, quæ duos supra viginti Canones exhibet, eorum Synopsim subjicio. *Primus* Simoniacas Ordinationes & promotiones prohibet sub periculo gradus & dignitatis iis qui sic ordinati fuerint, vel promoti. Descriptus est ad verbum ex Concilio Tolosano *Callisti II.* anno 1119. celebrato. *Secundus*, Præpositos, Archipresbyteros, Decanos, ex Presbyteris; Archidiaconus ex Diaconis assumi jubet. Et hic etiam ex Tolosana Synodo sumptus est, & in ista repetitus atque confirmatus. *Tertius*, Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis concubinatum & uxorum contubernia penitus interdicit, aliarumque mulierum cohabitationem præter matrem, sororem, amitam, aut alias hujusmodi, de quibus nulla juste possit oriri suspicio, juxta Canones Nicænos. *Quartus*, Possessionum Ecclesiasticarum dispensationem, vel donationem Principibus, aliisque laicis vetat sub pœna sacrilegii. *Quintus*, Consanguineorum matrimonia divinis humanisque Legibus prohibita, infamia damnat. *Sextus* Ordinationes a *Burdino* Antipapa, ex quo a Romana Ecclesia damnatus est, vel ab Episcopis postea per ipsum consecratis factas, mittit in irritum. *Septimus*, Curam animarum, vel præbendas Ecclesiæ, ab Archidiacono, Archipresbytero, Præposito, vel Decano conferri vetat sine judicio vel consensu Episcopi, sub pœna excommunicationis. *Octavus*, Beneventanæ civitatis, quæ Schismatis tempore multis incursibus & invasionibus patuerat, securitati consulit, vibrato in eos, qui ipsam invadere deinceps ausi fuerint, Anathemate. *Nonus*, A suis Episcopis excommunicatos, ab aliis ad communionem admitti vetat. *Decimus*, De sacris Expeditionibus, ad Orientalis, & Hispanicæ Ecclesiarum defensionem contra Infideles decernit. Indulgentias concedit Cruce signatis, & omnibus qui aliquid ad sacram militiam contulerint, & eorum familias ac bona in protectionem *B. Petri* & Romanæ Ecclesiæ suscipit, sicut jam ab *Urbano II.* in Concilio Claromontano statutum fuerat, lata in Prædones ac invasores excommunicationis sententia. Cruce vero signatos, qui Sacræ Militiæ signum ac propositum abjecerant, quoniam voti religione & solemni quadam professione se pro Christianorum defensione, & Religionis tuitione devovisse censebantur, Crucem resumere, & Hierosolymitanum vel Hispanicum iter infra annum perficere jubet, sub pœna excommunicationis. Quin & Divina Officia in eorum terris, si viri Principes, aut Provinciarum, urbium, castrorum, vel pagorum Domini sint, interdicit, præter infantium Baptisma, & morientium Pœnitentias. Sed & alia ratio palam est cur ad resumendam Crucem Anathemate cogerentur, qui illam abjecerant. Gravissimorum scilicet criminum rei, homicidæ, raptores, incendiarii, adulteri, &c. Pœnitentiæ Canonicæ loco tam difficilem expeditionem aggrediebantur & adornabant, eratque tam arduum opus, satisfactionis pro peccatis illis impositæ vel imponendæ commutatio, ut constat ex Oratione *Urbani II.* in Claromontano Concilio, quam refert *Willelmus Tyrinus* lib. 1. *De Bello Sacro*. Sicut ergo qui Pœnitentiam professi fuerant, vel ad eam publice peragendam propter crimina damnati, ad eam implendam Censuris Ecclesiasticis cogi poterant: ita qui Sacræ Militiæ nomen dederant & postmodum ab itineris Hierosolymitani vel Hispanici proposito defecerant, ad tam egregium opus, quod ipsis in Pœnitentiam impositum erat, resumendum & exequendum, excommunicationis & interdicti pœnis a Sancta Synodo Lateranensi prima sunt compulsi. Hunc porro fuisse, quem diximus, Sacrarum illarum Expeditionum finem, docet inter alios *Petrus Diaconus* lib. IV. Chronici Cassinensis, cap. XI. *Fertur*, inquit, *ista commotio apud Gallias occasione quorumdam Pœnitentium principia sumpsisse. Qui cum de innumeris sceleribus digne apud suos pœnitere non possent, & inter notos sine armis vivere vehementer erubescerent, auctoritate atque consilio sanctæ memoriæ Urbani Papæ,*

Cur Crucesignati qui Sacræ Militiæ signum & propositum abjecerant ad illud desumendum sub pœna excommunicationis compelluntur.

pra-

prudentis & vere Apostolici viri, qui tunc pro Ecclesiæ negotiis illas adierat partes trans mare, ad eruendum ex Infidelium manibus Sanctum Sepulchri Christi locum, in pœnitentiam & remissionem peccatorum suorum fide promptissime se ire spoponderant; certi omnino redditi, quidquid periculorum incommodorumque subiissent, a Domino pœnitentiæ loco suscipiendum, dum tamen se a pristinis nequitiis jam continerent.

Canon duodecimus Lateranensis, quo de agimus, Concilii, vetat ne Porticanorum sine hæredibus morientium bona pervadantur. *Illam*, inquit Pontifex, *pravam defunctorum Porticanorum consuetudinem, quæ hactenus ibi fuit; ex Fratrum nostrorum & totius Curiæ consilio, necnon & voluntate atque consensu Præfecti, removendam censemus: ut Porticanorum habitatorum sine hæredibus morientium bona, contra morientium deliberationem minime pervadantur; ita tamen ut Porticani in Romanæ Ecclesiæ, & nostra nostrorumque Successorum obedientia & fidelitate permaneant.* Canon iste in Anianensi Codice deest: legitur tamen in Vaticano, ut minime dubium sit quin ad istud Concilium pertineat. Cæterum non levis difficultas est, qui sint *Porticani habitatores*, quos iste Canon spectat. Quidam Portuenses, seu Portus Romani incolas intelligunt, qui ævo sequiori Porticani dicti sint, sicut Africani, Anglicani, Gallicani, Corsicani, &c. utque sensum aperiant Lateranensis hujus Canonis, observant, Præfectum Urbis Jus exercuisse in Præfectum Annonæ, & Curatorem Portus; cujus munus erat *Portum Claudii* ad Ostia Tyberina restaurare, curam mercium, quæ inibi exponebantur, gerere, incolas & extraneos ab injuriis vindicare. Jus quoque fuisse Præfecto in Centurionem Portus qui cum militibus Portum tuebatur, ex Codice Theodosiano colligunt. Observant secundo, Urbis Præfectum facultates eorum publicasse, qui offensam contrahebant propter operas Portuenses (ex *S. Ambrosio* Epistola LXII. libri VIII. ad *Eusebium* Episcopum Cononiensem data.) Quin etiam vindicasse Præfectum bona eorum, qui sine liberis decederent; & illis qui ab intestato & sine hærede moriebantur, successisse in Civitate Leonina: idque Juris abolevisse *Callistum II.* Pontificem Maximum an. 1123. Bulla data Albæ V. Idus Julii, Indictione Prima Pontificatus V. Unde cum in Portu quoque super bonis Porticanorum idem Jus usurparet, eam consuetudinem *Callistus* quoque sustulit Lege lata in Concilio Lateranensi I. De militibus qui Portum Romanum tuebantur agi, verba illa innuere videntur. *Ita tamen ut Porticani in Romanæ Ecclesiæ, & nostræ Successorumque obedientia & fidelitate permaneant*; ad eum sensum quo in Civitate Centumcellensi consistentes *Devotissimi milites* dicuntur, Canone *Principali*, Dist. LXIII. *Principali Devotissimorum militum qui in Civitate Centumcellensi consistunt relatione ad nos directa, Sacram se insinuant Clementissimi Principis impetrasse, quæ eis Presbyterum, Diaconum, & Subdiaconum fieri debere constituit.* Sic in Civitate Portuensi milites habitabant, qui ipsam tuerentur; qui Romano Pontifici fidelitatem & obedientiam debebant *Callisti* temporibus. Horum bona Præfectus Urbis Romæ sibi vindicabat, cum absque hærede moriebantur. Pravum hunc morem tollere voluit *Callistus II.* sed ut Lex ferenda executioni facile & pacifice mandaretur, necessarius erat Præfecti, cujus maxime intererat, consensus, qui propterea exprimitur in Canone, de quo agimus. *Necnon & voluntate atque consensu Præfecti.* Hunc esse Canonis istius sensum conjiciebat doctissimus Vasionensium Episcopus & Vaticanæ Basilicæ Vicarius *Josephus Suarez*, a D. *Joanne Ciampino* Literarum Apostolicarum a Secretis, & de Parco majori Abbreviatore, sententiam rogatus.

Qui sint Porticani.

Alii negant, & quidem rectius, vocem *Porticanos* de Portuensibus intelligi posse, quod Pontificia Diplomata & Constitutiones tam Prædecessorum quam Successorum *Callisti II.* Ostiensis Portus incolas, numquam *Porticanos*, sed invariabili vocabulo *Portuenses* appellarint. Quamobrem Porticanorum nomen a Porticibus derivari arbitrantur: & observant Romæ ante Barbarorum vastationes & incendia ingentes fuisse Porticus, ubi peregrini recipiebantur, quorum aliquæ a Basilica *S. Pauli* usque a Portam Urbis pertinebant; ut colligitur ex *Procopio* lib. II. *De bello Gothico*; aliquæ a Basilica Principis Apostolorum usque ad Molem Hadriani; ut refert *Sigonius* in Historia Italiæ ad an. 1145. *Porticanos* itaque dictos, quin in Porticibus habitabant, advenas & peregrinos. Horum morientium bona Præfectum Urbis pervadere solitum *Callisti* temporibus. Tunc enim Præfectorum summa erat auctoritas, & pene a Romanis Pontificibus independens, quia Imperatoribus juramen-

ramento fidelitatis erant obstricti, & ab eo Præfecturæ Dignitatem tenebant, usque ad *Innocentii III.* tempora, qui Præfectum ad ligiam fidelitatem recepit, & consuetudines quas hucusque Præfecti usurpaverant contra Jura temporalia Romani Pontificis, contra Ecclesiæ libertatem, ac Reipublicæ bonum, abrogavit, ut ex ejus Vita & Literis compertum est. Consuetudinem itaque pravam, qua Porticanorum habitatorum, id est, peregrinorum & advenarum, seu mercatorum, (Nam in Porticibus merces venales prostabant) seu alterius conditionis hominum, in Porticibus habitantium, bona Urbis Præfectus sibi vendicabat, cum Romæ absque hærede moriebantur, abolevit *Callistus II.* in Concilio I. Lateranensi Canone II. de Sententia Patrum, de totius Curiæ consilio, de ipsius Præfecti voluntate, atque consensu. Adjecta conditio est: *Ita tamen ut Porticani in Romanæ Ecclesiæ & nostra Successorumque nostrorum obedientia & fidelitate permaneant*: Quia forsan ab obedientia Ecclesiæ & legitima Pontificis defecerant tempore postremi Schismatis, a Præfecto Urbis in partes *Bardini* Antipapæ tracti. Hunc esse Canonis istius sensum conjiciebat vir doctissimus *Dominicus Galesius* Rubensis Episcopus. Quam sententiam olim propugnaverat vir maximus *Antonius Augustinus* Tarraconensis Archiepiscopus lib. II. *De Emendatione Gratiani* Dialogo V. *p.* 279. *Edit. Baluzii*. Huncce Canonem explicans: *Fratres*, inquit, *interpretor Cardinales & Episcopos; Curiam vero, Curiam Romanam, non Clericorum, sed Civium Romanorum; Præfectum autem, Urbis Romæ Præfectum. Porticanos suspicor fuisse inepte dictos, non a Porticibus, sed a Portu Ostiensi & aliis, qui portoria exigerent. Consuetudo prava fuisse videtur ut eis morientibus sine hæredibus, eorum bona diriperentur*. De voce *Porticani*, plura videre poterit studiosus Lector in Hierolexico sive Sacro Dictionario *Dominici Macri*, & *Caroli* ejus fratris Romæ edito Typis *Pontii Bernardon* anno 1677.

Canon XIII. Concilii Lateranensis I. Treugæ, ideſt, induciarum a privatis bellis auctoritate Ecclesiæ indictarum infractores, si post tertiam monitionem satisfacere contempserint, ab Episcopo excommunicationis *Sententia* percelli statuit, cum Metropolitani consilio, aut cum duobus vel uno saltem vicinorum Episcoporum ferenda, & per scripturam Episcopis circumquaque denuntianda. *Decimus quartus*, oblationes Ecclesiis factas a Laicis vendicari prohibet sub pœna Anathematis: Ecclesiasque incastellari, id est, a viris potentibus ut rem proprii dominii usurpari; aut in servitutem redigi vetat. *Decimus quintus*, monetam falsam cudentes, aut studiose expendentes, tamquam maledictos, pauperum oppressores, & Reipublicæ perturbatores, a Communione removendos edicit. *Decimus sextus*, eamdem pœnam decernit in eos qui peregrinis Romam aut alia loca sacra devotionis causa adeuntibus molestiam intulerint, aut eos novis teloneorum vel pedagiorum exactionibus vexaverint. *Decimus septimus*, Abbatibus & Monachis prohibet publicas Pœnitentias dare, infirmos visitare, ad Sacramenta scilicet ipsis administranda, Unctiones facere, & Missas publicas cantare. Jubet vero ut Chrisma, & Oleum infirmorum, Consecrationes Altarium, Ordinationes Clericorum, ab Episcopis accipiant, in quorum sunt Diœcesibus constituti. Canon iste qui in Codice Anianensi est decimus sextus, aliis quoque verbis in eo exhibetur: *Sanctorum etiam Patrum vestigiis inhærentes, generali Decreto sancimus, ut Monachi propriis Episcopis, cum omni humilitate subjecti existant, & eis ut Magistris & Ecclesiæ Dei Pastoribus debitam obedientiam & devotam in omnibus subjectionem exhibeant. Publicas Missarum solemnitates nusquam celebrent. A publicis etiam Infirmorum visitationibus, Inunctionibus, seu etiam Pœnitentiis, quod ad illorum nullatenus officium pertinet, sese omnino abstineant. In Ecclesiis vero quibus ministrare noscuntur, Presbyteros nonn si per manum sui Episcopi habeant, qui ei de animarum cura suscepta respondeant.*

Publicarum Missarum celebratio & publicæ visitationes infirmorum ad Sacramenta illis administranda Monachis prohibentur.

Decimus octavus, Presbyteros Parochialibus Ecclesiis ab Episcopis præfici statuit, de animarum cura ipsis rationem reddituros: eos vero qui decimas & Ecclesias a laicis absque consensu Episcoporum susceperint, canonicæ obnoxios declarat ultioni. *Decimus nonus*, servitia, seu contributiones, quas Monasteria vel eorum Ecclesiæ a tempore *Gregorii VII.* præstare consueverat, confirmat. Possessiones Ecclesiarum tricennales Abbatibus & Monachis prohibet. *Vigesimus*, eos qui Ecclesiis, earumque bonis, ac personis, videlicet Clericis, Monachis, Conversis, aratoribus, molestiam creaverint, Anahemate

mate

Canon 21. ad alteram Synodum pertinere videtur.

mate ferit. *Vigesimus primus* Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis, Monachis prohibet, ne concubinas habeant, aut matrimonia contrahant: Contracta dirimit: Contrahentes ad Pœnitentiam cogendos, secundum Canones, edicit. Canon iste, qui in Anianensi Codice deest, uti & præcedens, videtur in altera Synodo conditus, & huicce Lateranensi falso adscriptus, quæ sane duos ejusdem argumenti Canones non condidisset. At Canon tertius vulgatarum editionum, qui in Codice Anianensi septimus est, Presbyteris, Diaconibus vel Subdiaconibus, *concubinarum & uxorum contubernia* penitus interdicit. Quorsum ergo Canone XXI. idem prohibuisset? *Canon Vigesimus secundus*, alienationes possessionum Ravennatis Exarchatus, & bonorum Ecclesiasticorum quocumque modo & a quibusvis factas damnat, irritasque declarat: Ordinationesque ab Episcopis seu intrusis, seu canonice electis, sine communi consensu Clericorum Ecclesiæ, sive per Simoniam factas, pariter irritas judicat; non quidem quoad substantiam ipsam (ut ita loquar) Ordinum, & Characterem; sed quoad executionem, locum & Privilegia quibus carere furtim aut simoniace Ordinatos decernit Sancta Synodus.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 624. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Hoc tempore Præfectorum Urbis summa erat auctoritas, & pene a Romanis Pontificibus independens.*

R. Et hæc mera facti quæstio. De *Callisti II.* tempore agitur. Tunc temporis summam fuisse Præfectorum Urbis auctoritatem observavi, & pene a Romanis Pontificibus independentem, quia Imperatoribus juramento fidelitatis erant obstricti, & ab iis Dignitatem Præfecturæ tenebant usque ad *Innocentii III.* tempora, qui Præfectum ad ligiam fidelitatem recepit, & consuetudines quæ hucusque Præfecti usurpaverant contra jura temporalia Romani Pontificis, contra Ecclesiæ libertatem, ac Reipublicæ bonum abrogavit, ut ex ejus Vita & literis compertum est. In Gestis quidem Innocentii III. ab Auctore coætaneo conscriptis, hæc leguntur: *Sequenti die post Consecrationem suam Petrum Urbis Præfectum ad ligiam fidelitatem recepit: & per mantum, quod illi donavit, de Præfectura eum publice investivit, qui usque ad id tempus juramento fidelitatis Imperatori fuerat obligatus, & ab eo Præfecturæ tenebat honorem.* Hæc Innocentii III. Vita. Idem constat ex Epistola eius XXIII. lib. I. & Epistola DLXXVII. Edit. *Baluzii*. Rem in Historia observatione dignam commemoravi, & ex probatis confirmavi monumentis. Cur mihi propterea molesti sunt Religiosi Censores? Non considerarunt hæc ante me observasse *Dominicum Galesium* Episcopum Rubensem, quem non sine honoris præfatione citavi; quam *Galesii* Observationem *hierolexico* suo Romæ edito, & a Reverend. P. *Capisucchi* Sacri Palatii tunc temporis Magistro, postea S. R. E. Cardinali, approbato, inseruerunt *Dominicus* & *Carolus Macri* fratres, verbo *Porticani*, pag. 483. col. 1. sed & *Odericus Raynaldus* in Annalibus Ecclesiasticis, ad annum 1198. n. 13. idem refert.

Nota.

PRofecto usque ad Innocentium urbis Præfectus præfecturam ab Imperatore agnoscebat, eique fidelitatis juramento obstringebatur. Innocentius vero ipsum ad ligiam fidelitatem recepit, ac Præfecturam ut a se collatam exercere mandavit. Ita etiam narrat Franciscus Pagi in vita ipsius Innocentii, hæc etiam subdens: *Pariter ab aliis Baronibus circumquaque juramentum fidelitatis recepit: ac missis Nunciis per totum Ecclesiæ patrimonium fecit sibi fidelitatem ab omnibus exhiberi, & exclusis Justitiariis Senatores suos ordinavit, electoque alio Senatore tam infra urbem, quam extra, Patrimonium recuperavit nuper amissum.* Primus ergo hic Pontifex plenum jus Romæ imperandi sibi vindicavit, & ab Ecclesiæ patrimonio injustos invasores pro viribus expulit.

Finis Tomi Decimitertii.

INDEX
RERUM PRÆCIPUARUM
Quæ in hoc XIII. Tomo continentur.

A

Abbatum erga Epiſcopos reverentia. Abbatiæ cauſa Monachum fieri non licet, 131. Abbatum electio undecimo ſæculo, 357. Electionum libertas, *ibid.* Ex ſolis Monachis Abbates eligendi, 433. Abbatiæ interdum Epiſcopis commendatæ, *ibid.* Abbates militiam Regibus ſubminiſtrantes, 373.

Abrincatenſe Concilium & Canones, 139.

Abſolutio irrita declaratur quæ per obreptionem a Romano Pontifice impetratur, 128.

Adamus Bremenſis Canonicus, Hiſtoricus, 193. Adami in ſcribendo ſinceritas, & diligentia, *ibid.* Opera ejus, *ibid.*

Adelmannus Brixienſis Epiſcopus, 187. Epiſtola ejus ad Berengarium, *ibid.*

Adventus tempore abſtinentia & jejunium commendatur, 139.

Alanus Inſulenſis primus Ripatorii Abbas, 242. Epiſcopus Autiſſiodorenſis electus & conſecratus, abdicato Epiſcopatu Monachus rurſus vivit, *ibid.* Alani Opera, *ibid.*

Albertus Aquenſis Eccleſiæ Canonicus & Cuſtos, 215. Hieroſolymitanæ Expeditionis Hiſtoria ab ipſo conſcripta, *ibid.*

Alexandri II. Pontificis Maximi electio, 25. *Ad Alexandrum II. plures Petri Damiani* variis de cauſis & argumentis epiſtolæ, 27. Concilia ab Alexandro II. celebrata, 28. & ſeq. Inceſtuoſorum hæreſis ab Alexandro II. in Synodis damnata, 29. Alexandri adverſus Epiſcopos ſimoniacos odium, 30. Ab Alexandro legato miſſi in Gallias, 28. In Angliam, 33. Lanfranco Cantuarienſi pallium duplex tribuit Alexander II. 31. Alexandri auctoritate finitur controverſia de Primatu inter Cantuarienſem & Eboracenſem Eccleſiam, *ibid.* Alexander ſcribit ad Vuillelmum Anglorum Regem, 32. Studium Alexandri II. in viros litteratos, *ibid.* In Monachos, 33. Varia Alexandri II. Decreta de Pœnitentiis & Remiſſionibus, *ibid.* Alexander II. Henricum Germaniæ Regem variorum criminum accuſatum ad dicendam cauſam Romam vocat, *ibid.* Alexandri II. obitus & ſanctitas, *ibid.* Alexandri II. Elogium, *ibid.*

Alexandri III. Pontifex Romanus, 100. Alexandri electio, *ibid.* Schiſma, 101. Octaviani Pſeudo-Pontificis & Friderici I. Imperatoris contra Alexandrum molitiones, *ibid.* & ſeq. Alexander cum ſuis in mole Hadriani a Schiſmatica factione detentus, a Romana Plebe liberatur, *ibid.* Alexander III. in Gallias confugit, *ibid.* Antipapam damnat, *ib.* Concilia ab Alexandro III. celebrata, *ibid.* Schiſmatis extinctio, 102. Alexandri benignitas & manſuetudo, *ibid.* Thomæ Cantuarienſi Archiepiſcopo adverſus Henricum II. Angliæ Regem pro Eccleſiæ libertate pugnanti favet Alexander III. 103. & ſeq. Alphonſum Portugalliæ Ducem Regio Titulo ornat, *ibid.* Interdictum a Rhemenſi Archiepiſcopo latum ipſo inconſulto relaxare non vult Alexander, 104. Gallicanam Eccleſiam ſua diſciplina & moribus uti permittit Alexander III. *ibid.* Cetera Alexandri III. geſta, 105. Alexandri III. Cardinales, *ibid.* Alexandri III. eruditio, 105.

Alexius Angelus, *Vid.* Angelus, *infra*,

Alexius Porphyrogenitus, Manuelis Comneni filius, Imperator elevatur, 366. Alexii in matrem impietas, & obitus, *ibid.*

Alfonſus II. Rex Aragonum *Caſtus* cognominatus, 439. Alfonſi II. nuptiæ, liberi & obitus, *ibid.*

Alfonſus V. Veremundo Podagrico in Regnum Legionenſe ſuccedit, 429. Alfonſi geſta & obitus, *ibid.*

Alfonsus VI. Rex Castellæ, 432. Alfonsi VI. jussu Romani ritus in Ecclesias Hispaniæ introducti, *ibid.* Viros Litteratos ex Galliis in Hispanias ductos Episcopos creat, *ibid.* Alfonsi bella, *ibid.* Alfonsi VI. elogium, 433.

Alfonsus VII. ad Castellæ & Legionis Regna evectus, 435. Alfonsus Hispaniæ Imperator appellatus, 436. Bellum Mouricum & Lusitanicum ab ipso feliciter confectum, *ibid.* Alia Alfonsi gesta, *ibid.*

Alfonsus VIII. Castellæ Rex, 438. Alfonsi nuptiæ, *ibid.* Ordines militares ab Alfonso instituti, aucti, *ibid.* Alfonsi bella, *ibid.*

Alfonsus, Lusitaniæ Rex ditionem suam Romanæ Ecclesiæ vectigalem facit, 88. & seq.

Alfonsus primus Rex Portugalliæ, 436. Alfonsi de Mauris victoria, *ibid.* Alfonsi nuptiæ & obitus, *ibid.*

Algeri Leodiensis vita, Elogium & Opera, 219.

Alphonsi (Petrus) ex Judaica superstitione ad Christianam fidem conversus, 203. Dialogus ab ipso contra Judæos scriptus, *ibid.*

Altarium redemptio vetita, 59.

Amedeus Ordinis Cisterciensis, Lausanensis Episcopus, 243. Amedei, Elogium & Opera, *ibid.*

Anastasius IV. Pontifex Maximus, 92.

Angelus (Isaacius) præclara Imperii ejus initia, 387. Constantinopolim ab hoste oppugnatam defendit, *ibid.* Isaacius Angelus victoria immoderate utitur, *ibid.* Bello infœlix, *ibid.* Isaaci Angeli vitia & virtutes, 388. Isaacius Angelus visu & imperio privatur, *ibid.* Isaacius Angelus cæcus iterato imperat, 389.

Angelus (Alexius) fratricidio Imperium adipiscitur, 387. Angeli luxus & ignavia, *ib.* Alexiani Imperii labes ex munerum publicorum licitatione, *ibid.* & seq. Alexius Angelus Imperio exuitur, 388.

Angliæ Reges XI. & XII. Sæculo, 451. Danorum irruptio in Angliam, *ibid.* & seq. Anglicanæ Ecclesiæ erga Sedem Romanam reverentia, 140. Casus Episcopis in Ecclesia Anglicana reservatus, 141.

S. Anselmus Cantuariensis Archiepiscopus, 204. S. Anselmi Opera, 205. Elogium, *ibid.* Dubia vel supposita S. Anselmi Opera, *ibid.* & seq. Utrum liber de Conceptione *B. Virginis* S. Anselmum habeat Auctorem, 206. Epistola de Conceptione *B. Virginis* S. Anselmo supposita, 207. & seq.

Anselmus Havelburgensis Episcopus, 237. Anselmi Gesta & Opera, *ibid.*

Anselmus Episcopus Lucensis Alexandri Pont. Max. nepos, 196. Anselmi Opera & obitus, 197.

S. Anselmus Beccensis Abbas Cantuariensem Archiepiscopatum a Vvillelmo II. Anglorum Rege oblatum recusat, 230. Quibus conditionibus suscipit, *ibid.* S. Anselmi magnanimitas & zelus pro disciplina Ecclesiastica restauranda, 231. Vvillelmus S. Anselmo infensus & quare, *ibid.* S. Anselmus Auctoritatis Pontificiæ vindex, *ibid.* S. Anselmus in Vvillelmi II. gratiam recipitur, 232. Nova dissensio Regem inter, & Anselmum, *ibid.*

Anselmi Gemblacensis Abbatis Opera, 210.

Anselmi Laudensis Decanus, 211. Anselmi Elogium, *ibid.* Opera, *ibid.* Plures Anselmi Laudenses distinguendi, 212.

Anselmus Rhemensis, Ord. Bened. Monachus Itinerarii Leonis IX. Scriptor, 186.

S. Antonii ordo, 350. Hujus Ordinis initia, progressus, & habitus, *ibid.*

Apostolica Sedes. *Vid.* Romanus Pontifex.

Apostolicorum Hæreticorum origo, 163. Errores, *ibid.* & seq. Apostolici Manichæorum soboles, *ibid.* Apostolicorum disciplina, 164. Apostolici sectam dissimulabant adhibito perjurio, 165. Eorum pertinacia, *ibid.* Apostolici a S. Bernardo impugnati, *ibid.*

Appellationum abusus a Patribus improbatur, 262. Querelæ de Auctoritatis Episcopalis imminutione per Appellationum promiscuam susceptionem, *ibid.*

Arnaldista. Vid. Arnaldus infra.

Arnaldus Brixiensis, Arnaldistarum parens, 156. Arnaldi errores, *ibid.* Arnaldus Cleri ac Monachorum severus Censor, 157. Austera Arnaldi vita, 158. Arnaldus a quibus

impu-

impugnatus, *ibid.* Arnaldi & Arnaldistarum factio Romæ seditiones excitat, 159. Arnaldus Romæ combustus, 160.

Arnoldus Bonæ-vallis, Abbas, & Opera ejus genuina, vel supposita, 241.

B

Baldricus Dolensium Episcopus, 123. Baldrici Elogium, *ibid.* Opera, *ibid.*

Bannitum jejunium quid sit, & quare sic dictum, 124.

Baptismum a jejuniis decet administrari, 128.

Benedictus VIII. Pontifex canonice electus, 4. A Gregorio quodam in Sedem Apostolicam intruso, Roma pulsus, Sedi restituitur, *ibid.* Benedictus VIII. Henricum pium Germaniæ Regem Imperatorem coronat, *ibid.* Symbolum in missa cani jubet in Ecclesia Romana, *ibid.* Robertus Rex Christianissimus a Benedicto VIII. Romæ susceptus, *ibid.* Concilium Romæ habet Benedictus VIII. 5. Summa Canonum, *ibid.* & seq. Absolutionem ab excommunicatione a se fraude extortam Benedictus VIII. irritam declarat, *ibid.* Benedicti VIII. obitus, *ibid.* Utrum S. Odilonis intercessione fratrisque eleemosynis a pœnis purgatoriis liberatus fuerit, 6.

Benedictus IX. pravus Pontifex, decem annorum adolescens, 8. Electio ejus, *ibid.* Benedictus IX. Casimirum Poloniæ Principem Cluniacensem Monachum a votis absolvit, *ibid.* Benedictus ob vitam ejus dissolutam Sede deturbatur, *ibid.* Pontificatu cedit, quibus conditionibus, *ibid.*

Beneficiorum pluralitas Ecclesiasticæ Disciplinæ contraria, 23. 28. 325. Episcopus ordinarius Beneficiorum Collator, 317. Reges Christianissimi Beneficia pleraque pleno jure conferebant, 319. Beneficia quibus conferenda, 320. Mandatorum Pontificiorum de Beneficiorum collatione initia, *ibid.* Principum preces pro Beneficiorum collatione, 323. Resignationes in favorem & permutationes Beneficiorum, an licitæ, & qua auctoritate? 324. Permutationes ob Ecclesiæ utilitatem, non ob temporale commodum faciendæ, *ibid.* Pactiones & conventiones Beneficiorum simoniacæ, *ibid.* Beneficia Ecclesiastica dimittere poterant Clerici absque consensu Episcopi, ut Monachi fierent, 325. Dispensatio pro pluralitate Beneficiorum non concedenda, nisi ob magnam vel Ecclesiæ necessitatem, vel personæ utilitatem, 326. Residendi in Beneficiis Ecclesiasticis obligatio, 327.

Berengarii patria, ingenium, studia, mores, 143. Ubi primum Berengarius hæresim vulgaverit? *ibid.*

S. *Bernardus* Clarævallensis Abbas, genus ejus, ingenium & sanctitas, 227. & seq. S. Bernardi ad Innocentium II. Litteræ, 83. S. Bernardi pro Petri Leonis schismate extinguendo labores, 80. S. Bernardus apud Innocentium II. pro Ludovico VII. Rege sequester; 83. Pro Adalberone Trevirensi Archiepiscopo libertate maxima ad Innocentium II. scribit S. Bernardus, *ibid.* S. Bernardi ad Eugenium III. recens electum litteræ libere, sed cum charitate scriptæ, 89. S. Bernardi Elogium, 227. & seq. S. Bernardi Opera genuina, 229. Opera Pseudepigrapha, *ibid.* & seq. Utrum tractatus de Vite Mystica S. Bernardum habeat Auctorem, *ibid.* Liber de interiori domo non est S. Bernardi, *ibid.* Scala Claustralium S. Bernardo supposita, 230. Sermones S. Bernardo falso adscripti, *ibid.* Liber de modo bene vivendi Sancto Bernardo extraneus, 231. Utrum Epistola ad Canonicos Lugdunenses a S. Bernardo scripta sit, 232. Romanæ Ecclesiæ auctoritati atque examini quæ ad Religionem pertinent, universa reservat S. Bernardus, *ibid.* S. Bernardi sententia de Sanctorum beatitudine, 233. & seq.

Berno Abbas Augiæ Divitis, 185. Utrum Hincmari Rhemensis Discipulus fuerit, *ibid.* Bernonis Opera, *ibid.*

Bertoldus Constantiensis ad Rhenum Presbyter, Historicus fidelis & accuratus, 193. Opera ejus, *ibid.* Utrum cum Bernardo Presbytero confundendus, *ibid.*

Bituricense Concilium a quo congregatum, 125. Bituricensis Concilii Canones, *ib.* & seq.

Bogomilorum hæreseos origo, 146. Bogomilorum errores, *ibid.* & seq. A quibus detecti, *ibid.* Sectæ caput Basilius igne damnatur, 147.

De Bruis (Petrus) Petrobucanorum parens, 148. Petri de Bruis errores, *ibid.* & seq. Petrus de Bruis igne damnatus, 152.

S. *Bruno* Herbipolensis Episcopus, 186. Genus ejus, parentes & Opera, *ibid.*

S. Bruno Ordinis Carthusianorum Institutor, 200. S. Brunonis Opera, 111. Elogium, *ib.*
Burchardus ex Monacho Lobiensi Ord. Ben. Vvormatiensis Episcopus, 184. Scripta ejus, *ibid.*

C

Cadalous Antipapa, 17. Ab ingressu Romæ prohibetur, *ibid.* Cadalous Synodis frequentibus damnatus, *ibid.* Petri Damiani graves ad Cadaloum Litteræ, 27.
Calatrava Ordo in Hispania institutus, a quo & quare? 349.
Calaphatus (Michael) Augustus a matre renuntiatur, 478. Augustam matrem in ordinem redigere cogitans Imperio & oculis privatur, *ibid.*
Callisti II. Summi Pontificis electio, 74. Concilia a Callisto II. celebrata, 75. & seq. Burdinum Antipapam Calistus obsidet & capit, *ibid.* Callisti II. auctoritate Evangelium Pomeranis prædicatum, 76. Callisti sanctitas, Cardinales & obitus, 77.
Calviniani errores suos hauriunt ex Petrobusianis, 151. Ex Apostolicis, 163. Sectam suam Ecclesiam Christi tam false vocant Calvinistæ, quam Apostolici Hæretici, *ibid.*
Camaldulensis Ordo, quare sic dictus, 336. Hujus Ordinis institutio & propagatio, *ibid.*
Canonici Regulares, 327. Ordinis Canonici reformatio & propagatio, *ibid.* Quando & a quibus cępta, *ibid.* Canonicorum Regularium Evangelica paupertas, 331. Canonici Regulares ad regimen Parochialium Ecclesiarum assumpti, 332.
Canonici Regulares Parochiis præpositi, ad nutum suorum Abbatum amoveri & revocari poterant, 333.
Cantuariensis Primas, 277. Cantuariensem inter & Eboracensem Ecclesiam de Primatu disceptatio, *ibid.* & seq. Ab Alexandro II. finita, 31. Cantuariensis Ecclesiæ Dignitatem Alexander II. & Paschalis II. confirmant, Lantfranco S. & Anselmo propugnantibus, 188. A Paschali II. post Anselmi obitum, fortius postea Alexandro III. Primatus Cantuariensis concutitur, 281. Cantuariensis & Eboracensis Archiepiscopi pares declarantur, *ibid.*
Canutus Danorum Rex, Regnum injuste partum, juste moderatur, 440. Canuti pietas, *ibid.* Romam voti causa Canutus Rex proficiscitur, 441. Leges condit sanctissimas, *ib.* Fragilem ac infirmam esse Regum potentiam agnoscit, *ibid.*
Cardinales. Romani Pontificis electio Cardinalibus attributa, 268. Cardinalium dotes & virtutes. 269. Cardinalium vita Sacerdotibus & Fidelibus esse debet vivendi norma, *ibid.* Zelo gloriæ Dei & salutis animarum succensa esse debent Cardinalium pectora, *ibid.* Cardinales de toto orbe Christiano eligendi, *ibid.* Quales, *ibid.* Cardinalium officia, 269.
Carrina pœnitentialis, quid sit? 124.
Carthusiensis Ordo a quo institutus, 339. Terribilem anastasim Clerici, qui in feretro positus damnationem suam in Ecclesia coram omnibus denuntiaverit, occasionem fuisse institutionis Carthusiensium fabula est, *ibid.* & seq. Causa secessus S. Brunonis in eremo, *ibid.* Carthusiensium Ordinis commendatio, 342. Austeritas primęva, *ibid.* Paupertas arcta, Bibliotheca dives, 343. Carthusienses contra omnes pene Satanæ insidias armati, 344. Eorum vestes, *ibid.* Cupiditatis radix ab iis avulsa, *ibid.* Missam quotidie non celebrabant, 345 Lites fugiebant, sua in judicio non repetebant, *ibid.* Consuetudo illa exolevit, & quare, *ibid.*
Casinensis Congregatio florentissima, 334.
Cedrenus (Georgius) quo tempore vixerit, 190. Opera Cedreni, *ibid.* An Joannem Scylitzam Cedrenus, an ipse Cedrenum exscripserit, *ibid.*
Cœlestinus II. Pacifica ejus electio, 98. Cardinales a Cęlestino II. creati, *ibid.*
Cęlestinus III. Clementi III. Pontifici Maximo sufficitur, 115. Henricum V. Imperatorem & Constantiam ejus uxorem coronat, *ibid.* Fabulosa de Imperiali corona a Cęlestino III. pede percussa in Augurationis ritu, narratio, *ibid.* Cęlestini III. Acta pro Ecclesia & Regno Angliæ, *ibid.* Cęlestini III. Acta in causa divortii Philippi Augusti, & Ingelburgis Reginæ, 117. Utrum Cælestinus III. matrimonium apostasia dirimi posse senserit, 118. Cælestini III. Decretalis ab Innocentio III. emendata, *ibid.* Cardinales a Cælestino III. creati, *ibid.*
Cisterciensis Ordo a quo institutus & propagatus, 345. Hujus Ordinis Capita varia, *ibid.*
Cister-

Ciſtercienſis Ordinis commendatio, 346. Primæva Ciſtercienſium paupertas, *ibid.* Opus manuum, charitas, parſimonia in cibo, Diſciplina, 347. Officii Divini celebratio, occupationes ſanctæ, ſilentium, *ibid.* Converſatio in omnibus exemplaris, & virtus ſine fuco, 348. Ciſtercienſes Monachi Juriſdictionem Epiſcoporum olim colebant, 365. Primi Ciſtercii Monachi Decimarum ſolutioni renuntiarunt, 362. Immunitas a Decimarum ſolutione Ciſtercienſi Ordini conceſſa, 414.

Claravallenſes Monachi S. Bernardi diſcipuli ad primarias Eccleſiæ Dignitates aſſumpti, 358.

Claromontanum Concilium ab Urbano II. celebratum, & quando, 58. Epiſcoporum numerus, *ibid.* Canonum ſumma, *ibid.*

Clemens II. Pontifex Maximus, 12.

Clemens XIII. Pontificiam Sedem conſcendit, 135. Pacem facit cum Senatu Populoque Romano, 114. Chriſtianos Principes ad ſacram Expeditionem contra Turcas fœderat, *ib.* Cardinales a Clemente III. creati, 115.

Clerici Tabernarum ingreſſus Clericis vetitus, 152. Clerici bonorum Eccleſiæ non ſunt Domini, ſed Diſpenſatores, 367. Clerici damnantur, qui Fideles circumveniunt, ut res ſuas Eccleſias donent, *ibid.* Clerici poſſeſſiones ex Eccleſiæ redditibus acquiſitas, aut reſiduas pecunias tranſmittere non poterant ad hæredes, 369. Clericorum incontinentia caſtigatur, 20. Clerici comam nutrientes, 75. Clerici ne Laicis hominium faciant, 128. 133. Ordo Judiciorum in Clericorum incontinentium cauſis conſtitutus, 133. Vita & honeſtas Clericorum, 134. 137. Clericorum percuſſores mulctantuo, *ibid.* Suſpenſio Clericorum, qui ab alienis Epiſcopis ordinantur, *ibid.* Clericos abſque titulo ordinare nefas, 316. Clericalium Titulorum initium, *ibid.* Clericos abſque titulo ordinare nefas, 316. Clericalium Titulorum initium, *ibid.* Clericorum ordinandorum ætas, 317. Clericorum damnanda cupiditas, 325. Perſonæ Clericorum a publica ſervitute liberæ, *ibid.*

Cluniacenſis Cœnobii libertas & immunitas. 5. Cloniacenſis *Congregationis Elogium*, 334. Diverſa diſciplina, diverſique uſus *in ejuſdem Regulæ obſervantia diſſidii* cauſa inter Religioſos eſſe non *debet*, 335. Ordinis *Benedictini* propagatio per Cluniacenſes Monachos, *ibid.* Cluniacenſis immunitas a Petro Venerabili vindicata, 356. Cęnobium Cluniacenſe olim Epiſcoporum Seminarium, 358.

Coadjutorum aſſumptio, quibus de cauſis, qua auctoritate, quibus conditionibus facta, 298.

Cęlibatus ſacrorum Miniſtrorum, 134.

Comam nutrire Clericis nefas, 74. Comam immodeſte tractare Chriſtianis quibuſvis hominibul vetitum, 130. 135.

Communio frequens, 35. Frequens *Communio* & pietas erga Deiparam Virginem, duo ſinceræ devotionis characteres, *ibid.* Communio ſub utraque ſpecie ſeorſim, 59. 71.

Comnena (Anna) Alexii Imperatoris & Irenes Auguſtæ filia, 214. Annæ Comnenæ eruditio, *ibid.* Stylus elegans, *ibid.* Opera, *ibid.* Annæ Comnenæ in Latinos Sacerdotes calumnia, 383. Anna Comnena in Gallos parum æqua, *ibid.*

Comnenus (Alexius) Imperator coronatur, 379. Alexii Comneni bella bene vel male geſta, *ibid.* & ſeq. Comneni pęnitentia, *ibid.* Novatores inſectatur, & coactis Synodis damnari curat Alexius Comnenus, 384.

Comnenus (Andronicus) Imperator, 386. Nuptiæ ejus, dominatio tyrannica, infœlix obitus, & falſa pœnitentia, 387.

Comnenus (Joannes) Auguſtus a Patre appellatus, 385. Hoſtes debellat, Triumphum *B. Virgini* decernit, *ibid.* Joannis Comneni pietas ac moderatio, *ibid.*

Comnenus (Iſaacius) ingenium ejus, mores, virtus, 380. Comnenus imperium cum vita Monaſtica commutat, *ibid.*

Comnenus (Manuel) Imperator coronatur, 385. Ejus in Germanicum exercitum perfidia, *ibid.* Manuelis Comneni bella, *ibid.* Manuel Comnenus de Monachorum reformatione ſollicitus, 386. Controverſiis de Religionis Dogmatibus ſe immiſcet, *ibid.* Anathema in Deum Mahometi ex Cathecheticis tabulis expungi decernit, *ibid.* Manuelis Comneni nævi, *ibid.*

Confeſſarii qui eligenei ? 46. Confeſſarius pœnitenti injungere non debet cupiditatis ingenio, ut Miſſas celebrari faciat, 139.

Con-

Confessionis Sacramentalis inviolabile sigillum, 141. 429.
Confirmatio a jejunis administranda, 128.
Conjuges. Quæstionis de continentia Conjugum ante sacram Communionem solutio, 226.
Conradi Germaniæ Regis coronatio, 7.
Conradus II. Germaniæ Rex & Imperator coronatur, 392. Conradi II. bella, pietas, & obitus, *ibid.*
Conradus III. Lothario mortuo Imperator salutatur, 389. Res ab ipso vario exitu gestæ, *ibid.*
Consecrationis Regiæ ritus antiquus, 402.
Constantia Imperatrix Henrici V. conjux, utrum Monialis fuerit? 115.
Constantinopolis a Latinis principibus Crucesignatis expugnatur, 237.
Constantinus Ducas Imperator, 380. Constantini virtutes & nævi, *ibid.* Constantinus Ducas Virorum Litteratorum amator, 381.
Constantinus Monomachus Imperii consors ab Augusta Zoe declaratur, 279. Constantini Monomachi bella, *ibid.* Pietas, *ibid.* & seq.
Cosmas Pragensis Ecclesiæ Diaconus rerum Bohemicarum Scriptor, 217.
Coyacensis Synodus a quo coacta, & quare? 130. hujus Synodi summa, *ibid.* & seq.
S. Crucis Fontis Avellani Congregatio, 333. Monachorum istius Congregationis austera Disciplina, *ibid.*

D

Dalmatiæ Concilium a quo celebratum? 140. Hujus Concilii Synopsis, *ibid.*
Damasus II. Romanus Pontifex, 11.
Damiani (Petrus) Cardinalis Episcopus Ostiensis, patria ejus, Professio & Elogium, 19. 191. Petri Damiani labores in extinguendo Schismate Benedicti Antipapæ contra Nicolaum II. & Cadaloi contra Alexandrum II. *ibid.* Petrus Damiani Disciplinæ Ecclesiasticæ studiosissimus, *ibid.* Petri Damiani, 104.
Danorum irruptio in Angliam 440. Cantuaria a Danis expugnata, *ibid.*
Decimarum Possessio ac retentio Laicis vetita, 44. Decimæ a Monachis possessæ. 362. Utrum juste & canonice decimas possidere possint Monachi, *ibid.* Decimarum a Clero ob Reipublicæ necessitates contributio, 370. Decimæ Saladinæ, 371. Illarum exactionem Decimarum non probat Petrus Blesensis, *ibid.*
Deoduinus Leodiensis Episcopus, obitus ejus & Opera, 187.
Dimissoriæ Literæ. De iis qui sine proprii Episcopi Dimissoriis ordinantur. 136.
Dispensationes quando concedendæ, 258. Dispensationes non remittendæ absque evidenti Ecclesiæ utilitate, & charitate magistra, 260.
Dominica dies qua ratione celebranda, 76. 130.
Dominicum corpus, *Vid.* Eucharistia.
Dona gratuita a Clero ob Reipublicæ necessitates concessa, 370. & seq.
Ducas (Constantinus) Imperator, ingenium ejus, mores, segnities, 380. *Vid.* Constantinus.
Ducas (Michael) Imperator, ignavia ejus, 381. Res infœliciter gestæ, & depositio, *ib.*
Durandus Troarnensis Abbas, Ord. Benedict. 187. Opera ejus & Elogium, *ibid.*

E

Eadmerus Ord. Bened. Monachus, Opera ejus & Elogium, 207.
Eboracense Concilium & Canones, 139.
Ecclesiæ infallibilitas, 238. Ecclesiarum immunitates undecimo & duodecimo sæculo, 370. Ecclesia laboranti Reipublicæ, Regique sponte subvenire debet, 372. Ecclesiasticæ causæ qua ratione finiendæ, 41. Præclara Ecclesiastici Regiminis Regula, 208. Bonorum Ecclesiasticorum abusus, 376. Proventus Ecclesiastici patrimonia pauperum, *ibid.* Utrum possessiones ex bonis Ecclesiæ acquisitæ aut pecuniæ ex reditibus Ecclesiasticis residuæ transmitti possint ad hæredes, 369.
Ecclesiastica bona, status, jura &c. *Vid.* Ecclesia.

S. Eduardus, Ethelredi filius, Angliæ Rex, 422. Eduardi Regis caſtitas in conjugio, 423. Eduardi Regis pietas, *ibid.* Leges Sanctiſſimæ, *ibid.*

Ekbertus Ordinis Benedictini Abbas, varia ejus Opuſcula, 213.

Sancti Elphegi Cantuarienſis Archiepiſcopi Martyrium, 420.

Enhamenſe Concilium a quibus, & quando celebratum, 123. Canonum Synopſis, *ibid.* & ſeq.

Epiſcoporum reſidentia, 302. Rationes a reſidentia diſpenſantes ad tempus, 303. Epiſcopi in Regno Franciæ abſque Regio aſſenſu non ordinandi, 288. Prima cauſarum Epiſcopalium cognitio in Conciliis Provicialibus aut Nationalibus inſtituenda, 33. Novorum Epiſcopatuum erectio, qua auctoritate facta, 286. Electiones Epiſcoporum, 49. 288. Jus Regis Chriſtianiſſimi in Epiſcoporum Regni ſui electionibus Joannes X. tuetur & confirmat, 291. Epiſcoporum electiones a Metropolitanis confirmatæ, 283. Jus Romanorum Pontificum in Epiſcoporum electionibus confirmandis, 292. Profeſſio ordinandorum Epiſcoporum, *ibid.* Fidelitatis Sacramentum & hominium ab Epiſcopis Regibus præſtitum, 287. Ægre tulere Summi Pontifices, ut ab Epiſcopis hominium exigeretur, *ibid.* Ludovicus VI. Provinciæ Burdegalenſis Epiſcopos ab hominii ſervitute liberat, *ibid.* Licentia ſuſcipiendi Epiſcopatus, quando & a quibus petenda, 296. Ceſſiones Epiſcopatuum, *ibid.* Reſignatio Epiſcopatus in favorem & Coadjutoris aſſumptio, quibus de cauſis, qua auctoritate, quibus conditionibus facta, 298. Translatio Epiſcoporum ob unam Eccleſiæ utilitatem licita, & Romani Pontificis auctoritate, 299. Epiſcopi ad Regia Conſilia aſſumpti, 303. Regula in Translationibus Epiſcoporum ſervanda, 11. Epiſcopi definitiva ſententia non damnandi, inconſulta Sede Apoſtolica, 17. 33. Numquam melius quis Epiſcopus nominatur, quam cum perſecutionem propter juſtitiam patitur, 39. Abbatum erga Epiſcopos reverentia, 291. Epiſcopatus in Abbatia conſtitutus Monachis ibidem permanentibus, 289. Epiſcopi fidelitatem ſuam Regi magis probant corrigendo quæ in Eccleſiæ diſciplina emendanda ſunt, quam tacendo & adulando, 290. Epiſcopatus virtutis & ſcientiæ merces, 391. *Eligendi Epiſcopi Deo grati, & Regno utiles, 292. Epiſcopi Metropolitanis canonicam obedientiam* promittebant, 293. Qui minus canonicum in Epiſcopatum ingreſſum habuit, ſolicitus eſſe debet de *egreſſu*, 293. Plura Beneficia tenere an Epiſcopis liceret, 303. Canonibus & moribus Eccleſiæ vetita Epiſcopis Beneficiorum pluralitas, 304. Utile eſt Eccleſiæ, ut Regum conſiliis interſint Epiſcopi, 305. Epiſcoporum juriſdictio XI. & XII. ſeculo in Italia, in Gallia 306. In Anglia, in Normannia, 307. In Suecia, 308. Cauſæ omnes Clericorum Eccleſiaſticæ civiles & criminales Epiſcoporum Tribunali ea ætate reſervatæ, 306. Chriſtianiſſimi Reges Epiſcopalem juriſdictionem reveriti, 308. Epiſcopalis juriſdictio Concilii Lateranenſis III. & Pontificum Decretalibus firmata, 309. Laici ob quædam crimina *Juriſdictioni* Epiſcopali obnoxii, 310. Officiales Epiſcopalis juriſdictionis Adminiſtri, 311. Canonica Epiſcoporum judicia, *ibid.* A Legatorum Apoſtolicorum ſententia in Synodis lata Epiſcopi depoſiti, ad ſummum ipſum Pontificem poterant appellare, 313. Collatio Beneficiorum omnium ad Epiſcopos jure ſpectabat. Laicis vetita erat, 318. Epiſcoporum quorumdam gravamina Monachos aliquando compellebant, ut immunitatis Privilegium a Summo Pontifice poſtularent, 357. Quæ vivendi ratio Epiſcoporum ex Monaſteriis aſſumptorum eſſe deberet, 359. Epiſcopalis eleemoſyna, 378. Epiſcopi militiam Regibus ſubminiſtrabant, 373. Epiſcopi interdum pro Regibus fidejubere cogebantur, 376.

Euchariſtia verum & proprium Chriſti corpus, verum Sacrificium, 142. Quæſtio excitata de Corpore Chriſti in Euchariſtia, utrum corruptibile, vel incorruptibile ſit, 389.

Eudo de Stella, patria ejus, errores inſani, & infœlix exitus, 163.

Everhelmus Blandinienſis Abbas, Ordinis Benedictini, 98. Opera ejus genuina, vel ſuppoſita, *ibid.*

Eugenius III. contra morem Pontifex eligitur, & quare, 88. S. Bernardi ad Eugenium III. recens electum litteræ libero ſtylo, ſed charitatem ſpirante ſcriptæ, *ibid.* Eugenius III. fugere cogitur, 89. Portentum To genio III, celebrante viſum, *ibid.* Expeditionem ſacram contra Turcas indicit Eugenius III. *ibid.* Eugenius III. Romam regreditur, *ibid.* Iterum fugit, *ibid.* Eugenius III. in Gallias venit, 90. Concilia ab Eugenio III. celebrata *ibid.* & ſeq. S. Hildegardis ſpiritus Eugenio III. probatus, 144. Eugenii III. ſententia Apoſtolico viro digna, 91. Eugenii III. in viros religioſos & & eru-

eruditos benevolentia, *ibid.* Eugenii III. virtutes, 144. Sanctitas, 192. Cardinales ab Eugenio III. creati, *ibid.*

Euthymius Zigabenus, Monachus Græcus, Scriptor Ecclesiasticus, 214.

Excommunicatio, Ordinationes ab excommunicatis celebratæ quo sensu irritæ, 43. Quinam cum excommunicatis communicantes a censura sunt immunes? *ibid.*

F

Falco Beneventanus, Sacri Palatii notarius, 226.

Ferdinandus I. Castellæ Rex, 429. Ferdinandi cum Henrico II. Imperatore controversia, 430. Pius Ferdinandi I. Regis obitus, *ibid.*

Ferdinandus II. Rex Legionis, 438. Ferdinandi II. virtutes & nævi, *ibid.*

Fidelitatis, juramentum ab Episcopis, Regibus præstitum, 294.

Florentius, Vigorniensis, Ord. Bened. Monachus & Chronicon ab ipso conscriptum, 214.

Folmarus & ejus errores, 166. Folmari error palmaris circa Sacramentum Eucharistiæ, *ibid.* Errorem suum retractat Folmarus, *ibid.*

Fontis-Ebraldi Ordo a Roberto de Arbrisello institutus, 347. Fontis-Ebraldi Abbatissa totius Ordinis Sanctimonialium & Monachorum Caput, *ibid.* Rem novam non tentavit Robertus de Arbrisello, cum viros obsequio Ancillarum Christi addixit, ac voto adstrinxit, *ibid.*

Franconis Abbatis Opera varia, stricta & soluta Oratione scripta. 203.

Francorum Reges IX. & XII. Sæculis, 400. Regiæ Francorum consecrationis ritus antiquus, 462.

Francorum cruce signatorum in Oriente victoriæ, 408.

Fridericus I. dictus Ænobardus, Aquisgrani Rex Germaniæ & Romanorum a Coloniensi Archiepiscopo inauguratus, 398. Concordia inter Eugenium III. Pont. Max. & Fridericum I. inita, *ibid.* Pacti conditiones, 399. Friderici I. expeditio in Italiam *ibid.* Fridericum I. Imperatorem inter & Hadrianum IV. Pont. Max. dissidium, 94. & seq. *Vid.* Hadrianus IV. Imperatoris Friderici I. cum Alexandro III. rixæ, 101. & seq. *Vid.* Alexander III. Fridericus I. excommunicatur, 102. Bellum sacrum a Friderico I. animo pœnitente susceptum, 399. Friderici I. Obitus, Elogium, *ibid.*

Fulbertus Carnotensis Episcopus, sanctitas ejus, eruditio, pietas, 184. Fulaerti vita, Opera & Elogium, 185.

Fulcherius Carnotensis, & Opera ejus, 215. Fulcherii stylus & nævi, *ibid.*

Fulco Senior, Comes Andegavensis, 403. Fulconis in filium rebellem animadversio & severitas, *ibid.* Fulconis Comitis Hierosolymitana peregrinatio & pœnitentia, *ibid.*

G

Galo Parisiensis Episcopus utrum inter Paschalis II. Cardinales sit annumerandus, 72. An ei tribuendæ sint Constitutiones in Conciliorum collectionibus editæ, *ibid.*

Gandulphi hæresis, in quo sita sit, 142. Gandulphus in Attrebatensi Concilio damnatus, *ibid.*

Gebhardus Salisburgensis Episcopus, quarumdam Epistolarum Auctor, 196.

Gelasius II. Pontifex creatus, 73. Gelasii II. cum Henrico Imperatore, dissidia, *ibid.* Gelasius II. Roma pellitur, *ibid.* Schisma, *ibid.* Concilia a Gelasio II. celebrata, *ibid.* Indulgentiæ a Gelasio II. concessæ, 74. Gelasii II in Gallias confugium, *ibid.*

S. Genovefa Abbatia, Victorinæ filia, 328. S. Genovefæ Regulares Canonici Sæcularium loco introducti, 91. 328.

Gerochus Reicherspergensis in Bavaria Præpositus, 196. Gerochi Opera, & a quo edita, *ibid.*

Gilbertus Porretanus Pictavensis Episcopus, 159. Gilberti Porretani subtilitas, *ibid.* & seq. Ad Romani Pontificis Tribunal Gilbertus multiplicis erroris accusatur, *ibid.* Gilberti Porretani errores, *ibid.* seq. Attributa divina nec a se invicem, nec ab essentia reipsa, distingui existimavit Gilbertus Porretanus, 161. A Gilberti Porretani errore parum abesse opinio Scoti videtur, 162. Concilia in causa Gilberti Porretani congregata, *ibid.* Symbolum a Præsulibus Gallicani contra Gilberti errores conditum, *ibid.*

Gilberti

Gilberti errores ab Eugenio III. Rom. Pont. damnati, *ibid.* Errores ejurat & Summi Pontificis Sententiam summa animi demissione excipit Gilbertus Porretanus, 163.
Gillebertus de Hoilandia, Suinshetensis Abbas, & varia ejus scripta, 237.
Glaber Rodulphus, Ord. Bened. Monachus, quando floruerit, 185. Opera ejus, *ibid.*
Glastoniensi Abbati & Conventui jurisdictio Ecclesiastica & civilis concessa in tota Insula, 353.
Godefridus Bullionæus Hierosolymorum Rex creatur, 408. Godefridi virtus & humilitas, *ibid.*
Godefridus Viterbiensis, Chronicon universale partim carmine, partim soluta oratione scriptum, 250.
Goffridus Vindocinensis, præclara ejus gesta, & Opera, 217.
Grandimontensis Ordo a quo institutus, 337. Hujus Regula, *ibid.* Utrum Grandimontensis Congregatio Regulam & Constitutiones Cistercienses observaverit, *ibid.* Grandimontensis Ordinis commendatio, 338. Ortum inter Fratres Laicos & Clericos Grandimontenses dissidium, 339. Quomodo, & a quibus compositum, *ibid.* Regula Grandimontensium a Romanis Pontificibus confirmata & refrigescente fervore temperata, *ibid.*
Grandimontensis Ordinis Elogium, 340.
Gratianus, patria ejus, professio, 245. Gratiani collectio, *ibid.* Gratiani emendatio, *ibid.* Gratiani collectio non est approbata ab Eugenio III., 246. Fabula de Gratiani natalibus, *ibid.*
Gregorius VI. Ejus pro Schismate extinguendo Labores, 8. Gregorii VI. electio in simoniæ suspicionem venit, *ibid.* & seq. Sutrina Synodus Gregorio VI. consentiente & Præside celebrata, 9. Gregorius VI. Pontificatu sponte cedit, 10. Gregorium VI. Pontificem legitimum fuisse agnovit Ecclesia, quamvis ejus electio Sutrinæ Synodo vitiosa sit, *ibid.* In Germaniam ductus Gregorius VI. & quare, *ibid.*
Gregorii VII. electio, 33. Ejus præclare dotes & virtutes, *ibid.* Cœleste visum quo ejus regimen a Deo probari significatur, *ibid. Simoniacos & incontinentes Clericos* Gregorius VII. coercet, *ibid.* Ipsi *structæ insidiæ*, 34. Gregorii *Christiana moderatio*, *ibid.* Berengarium damnat, *ibid.* Gregorius VII. a calumnia vindicatur, 44. 36. *ibid.* Ejus cum Henrico IV. Germaniæ Rege dissidium, 34. *Vid.* Henricus. Mathildem Comitissam ad Christianam perfectionem instituit, 35. Ad frequentem Communionem & pietatem erga Virginem Deiparam ipsam hortatur, *ibid.* Gregorii VII. Gesta pro Ecclesia & imperio Orientis, 36. Gesta pro Ecclesia & Duce Bohemorum, *ibid.* Divinum Officium Lingua Sclavonica celebrari vetat, *ibid.* Gregorii gesta cum Regibus Hungarorum, Danorum, Suecorum, Norvegorum, 37. Cum Hispaniæ Regibus, 38. Cum Philippo Rege Francorum, 40. Necem *S.* Stanislao Cracoviensium Episcopo illatam Gregorius VII. ulciscitur, 38. Gregorius VII. *Canonum custos diligentissimus*, *ibid.* Robertum Guiscardum Principem Normannum Beneficiis suis addicit Ecclesiæ Romanæ defensioni Gregorius VII., 39. Ecclesiæ Lugdunensi Primatialem Dignitatem confirmat, 40. Gregorii VII. mansuetudo erga Normanniæ Episcopos, ne Rex Anglorum offendatur, *ibid.* Studia Gregorii VII. erga Monasticum ordinem, 40. Gregorii VII. Concilia, 42. & seq. Gregorius VII. Henricum Regem in eadem & graviora crimina prolapsum rursus excommunicat & exauctorat, 394. Ecclesiastici ritus a Gregorio VII. instituti, 47. Gregorii VII. obitus, postrema verba, miracula, sanctitas, & Elogium, 48. & seq.
Gregorius VII. Urbano III. sufficitur, 113. Gregorii VIII. pium de Hierosolymitana expeditione consilium, *ibid.* Ex Episcopis unum Gregorius se profitetur, 114. Gregorii VIII. obitus & Elogium, *ibid.*
Guerricus Abbas, & Sermones ab ipso compositi, 237.
Guibertus Novigentinus Abbas, genus ejus, doctrina, humilitas, & pietas erga Deiparam, 215. Guiberti Opera, 216. & seq. Salubris circa Sacrarum Reliquiarum veritatem Guiberti doctrina, *ibid.*
Guiberti Antipapæ intrusio, 393.
Guigo Carthusianus, patria ejus, Præfecturæ, Opera & obitus, 225.
Guillelmus de Campellis, Catalaunensis Episcopus, 220. Opera ejus & Elogium, *ibid.*

Guillelmus Litle, Neuburgensis appellatus, 251. Quo tempore floruerit & varia ejus Opera, *ibid.*

Guillelmus a S. Theodorico, patria ejus, Elogium & Opera, 237.

Guitmundus Ord. Bened. Monachus Cardinalis a Gregorio VII. creatus, 194. Guitmundi Opera *ibid.* Guitmundi humilitas & Sancta Libertas, 195.

H

Hadrianus IV. Pontifex Maximus, patria ejus, parentes, fortuna, 92. Legati ab Hadriano IV. missi Constantinopolim de pace inter Ecclesiam Orientalem & Occidentalem concilianda, 93. Dissidium inter Fridericum Imperatorem & Hadrianum IV. *ibid.* Hujus causa & progressus, *ibid.* Hadrianus ambigua litterarum verba explicat & excusat, 95. Nova inter Hadrianum & Fridericum rixa, *ibid.* Eberardi Bambergensis Episcopi ad Hadrianum litteræ de concordia Sacerdotii, & Imperii, 96. Gravamina hinc inde proposita a Pontifice & Imperatore, *ibid.* Henrico II. Angliæ Regi Hiberniam occupandi pro Christianæ Religionis propagatione facultatem tribuit Hadrianus IV. 97. Hadrianus parcus in propinquos, 98. Hadriani obitus, *ibid.* Cardinales ab Hadriano IV. creati, *ibid.*

Haraldus Angliæ Rex, Haraldus a Vvillelmo Normanniæ Duce appetitus, Regno & vita spoliatur, *ibid.*

Hardecnutus, Anglorum Rex, 442. nuptiæ ejus *ibid.* Tributa ab ipso imposita, *ibid.*

Haroldus Angliæ Rex, 442. Haroldi obitus & in corpus ejus mortuum animadversio, *ibid.*

Helgaldus Floriacensis Ord. Bened. Monachus, 186. Opera ejus & obitus, *ibid.*

Heliensis Episcopatus in Anglia erectio a Paschali II. 288.

Henricus I. Bavariæ Dux, hujus nominis secundus, & primus Imperator, 389. Henrici res præclare gestæ, & pietas eximia, 390. Henrici bella contra Grecos, *ibid.* Henrici pii castitas, 391. Obitus & canonizatio, *ibid.*

Henricus II. Imperator, genus ejus, moderatio, pietas, justitia, 392. Comædos Henricus expellit, 393. Synodum contra Simoniacos in Germania haberi curat, *ibid.* Henrici II. Obitus, *ibid.*

Henricus Regum Germaniæ eo nomine Quartus, Imperatorum Tertius, 450. & seq. Henrici III. mores pravi, & vita, *ibid.* Henrici III. Imperatoris cum Gregorio VII. Pont. Max. dissidium, 394. & seq. Henrici III. crimina Ecclesiam & Rempublicam offendunt, *ibid.* Henricus a Gregorio VII. in Synodo Romana excommunicatur, 294, 256. 263. Exauctoratur, *ibid.* Translatio Imperii ad Rodulphum, *ibid.* Guibertum Antipapam Henricus III. creat, 394. Henricum inter & Rodulphum de Imperio disceptatur, *ibid.* Rodulphum electum Henricus vincit. *ibid.* Romæ Henricus coronatur a Guiberto quem constituerat Antipapam, *ibid.* Henricus Henrici III. Imperatoris filius in Patrem rebellis, 395. Henricus III. filio insignia Imperii resignare cogitur, *ibid.* Henrici III. ad Philippum Francorum Regem & Germanos Principes, querelæ, *ibid.* Henrici III. obitus 396. Henrici III. Imperatoris dotes naturales, *ibid.* Beneficentia in pauperes quæ Schismatico non profuit, *ibid.* Henrici III. bellica fortitudo, *ibid.* Sepultura, 397.

Henricus IV. Imperator in Henricum patrem rebellis, quem Imperio exuit, 395. Henrici IV. cum Romanis Pontificibus dissidium ob Investituras, 397. Henrici obitus, *ibid.*

Henricus V. Friderici I. filius, Regni consors a Patre factus, 399. Henrici V. nuptiæ, *ibid.* Imperii coronam à Cælestino III. Pont. Max. consequitur, *ibid.* Regni Siciliæ hæreditatem bello vindicat, *ibid.* Henrici V. obitus, *ibid.* Contentio de Imperio inter Philippum Henrici fratrem & Ottonem Saxoniæ Ducem, *ibid.*

Henricus I. Francorum Rex, 402. Constantiam matrem tumultuantem reprimit, *ib.* Henrici bellum Normannicum, *ibid.* Rex Henricus filium suum Regem inaugurari jubet, *ibid.* Henrici I. obitus & Elogium, *ibid.*

Henricus I. Vvillelmi primi filius, Angliæ Rex, 449. Henricus Rex litteris excultus, *ibid.*

ibid. Henricum Regem cum S. Anselmo & Paschali II. comittit Investiturarum negotium, *ibid.* Henrici I. Regis pius obitus, 450.

Henricus II. Anglorum Rex, 452. Henrici II. & Cantuariensis Archiepiscopi Thomæ dissidium, *ibid.* & seq. Henricus II. a cæde S. Thomæ Cantuariensis absolvitur, *ibid.* Henrici bella, *ibid.* Henricus II. acta ad S. Thomæ Martyris tumulum pœnitentia de hostibus victor evadit, 453. Filiorum in Henricum rebellio, *ibid.* Pax Henricum inter & filios sancita, *ibid.* Pacti conditiones, *ibid.* Henricus II. Legato Apostolico succenset, quod ejus Regnum sine Majestatis suæ licentia ingressus sit, 454. Ab Alfonso Castellæ & Sanctio Navarræ Regibus Henricus Arbiter electus eorum controversias finit, *ibid.* Henrici II. obitus, Ejus vitia & virtutes, *ibid.*

Henricus Cardinalis & Episcopus Albanensis, 254. Patria ejus, genus, gesta & obitus, *ibid.*

Henricus Huntindoniensis, Lincolniensis Ecclesiæ Canonicus & Archidiaconus, 244. Libri ab ipso conscripti, *ibid.*

Henricus Monachus Apostata, 153. Henrici Hæretici mores, *ibid.* Henricus disertus, sed ignarus, *ibid.* Hæreseos suæ virus Cænomanensibus afflat Henricus, 154. A Clero Cenomanensis Ecclesiæ Henricus excommunicatur, absente Hildeberto Episcopo, *ibid.*

Henriciana hæresis, quæ sit, & in quo consistat, 154. Henriciana hæresis damnata, *ibid.* 47. A quibus impugnata 155. *Vid.* Henricus.

Hermannus Contractus, quare sic dictus, 187. Hermanni eruditio singularis & Opera, *ibid.*

Hermannus Ord. Bened. Monachus, 217. Hermanni libri tres de miraculis B. Mariæ Laudunensis, *ibid.*

Hildebertus Turonensis Archiepiscopus & varia ejus fortuna, 219. Hildebertus a calumnia vindicatur, *ibid.* Hildeberti Opera, *ibid.* Elogium 220.

S. Hildegardis patria & institutio, 256. S. Hildegardis *Revelationes & prophetiæ* probatæ, *ibid.* 90. S. Hildegardis *Elogium*, 288.

Honorius II. Pontifex eligitur, 77. Honorius electionem suam vitiosam esse intelligens, insignia deponit coram Cardinalibus, *ibid.* Honorii II. humilitas, *ibid.* S. Bernardi ad Honorium II. Epistolæ 78. Honorii II. Cardinales, 79. Obitus, *ibid.*

Honorius Augustodunensis Presbyter & Opera, 217.

Hostiarum consecratarum renovatio præcepta, 127.

Hugo Ambianensis, Archiepiscopus, Rothomagensis, 242. Elogium ejus & Opera, *ibid.*

Hugo de Breteil, Lingolniensis Episcopus, 187. in Concilio Rhemensi depositus Sedi restituitur, 188. Hugonis pœnitentia, *ibid.* Hugonis Opera, *ibid.*

Hugonis Episcopi Gratianopolitani Canonizatio, 81.

Hugo a S. Victore, Patria ejus, Opera, & obitus, 136. Hugo a S. Victore inter Cardinales Innocentii II. recensendus, 84.

Hugo Etherianus Patria ejus, eruditio & Opera, 284.

Hugo Pictavinus, Ordinis Benedectini Monachus, 247.

Humbertus Cardinalis, 186. Humberti pro Ecclesiæ causa labores, *ibid.* Humberti Elogium, 187.

I

JEjunia præcepta, 123. Bannitum jejunium quid sit, 125. Jejuniorum stata tempora servanda, 123. Refectionis hora diebus jejunii, 129.

Imperatores Germaniæ nullum jus habent in Hispaniæ Reges, 430.

Incestuosorum hæresis quid sit, 28. Incestuosorum hæresis ab Alexandro in Synodus damnata, 29.

Ingulphus Croylandensis Abbas, & Opera ejus, 256. Ingulphi de Lepra Constantini fabula, & ineptæ ejus conjecturæ, *ibid.*

Injuriarum privatarum ultionis modus adhibitus, 58.

Innocentius II. legitimis suffragiis Pontifex eligitur, 80. Schisma, *ibid.* Schismatis extinctio 81. Concilia ab Innocentio II. celebrata, 80. & seq. Utrum Lothario Germaniæ Regi Investituras restituerit Innocentius II. *ibid.* Lotharium Imperatorem Innocentius II. coronat, *ibid.* Innocentius II. A Rogerio Siciliæ Rege fraudulenter capitur, 81. Petrum Abælardum & Arnaldum de Brixia eorumque errores Innocentius damnat, 82. Legati ab Innocentio II. missi, *ibid.* Innocentii II. cum Ludovico VII. Francorum Rege dissidia, 83. S. Bernardus & Petrus Cluniacensis Abbas, apud Innocentium II. pro Ludovico VII. Rege sequestres, *ibid.* S. Bernardi Epistolæ ad Innocentium II. 83. Innocentii II. obitus, 84. Cardinales ab Innocentio II. creati, *ibid.*

Investituræ damnatæ, 43. 75.

Joannes XVII. Pontifex creatus, 1.

Joannes XVIII. ad Pontificiam Sedem evectus, 1. Utrum ad Bellilocensis Ecclesiæ consecrationem Legatum in Gallias Joannes XVIII. miserit, 2. Privilegium Bellilocensi Cœnobio a Joanne XVIII. concessum, 2.

Joannes XIX. ex Laico summus Pontifex electus, 7. Gallicani Præsules & Abbates Joannem XIX. deterrent, ne Constantinopolitano Episcopo titulum Universalis concedat, *ibid.* Conradum Imperatorem Joannes XIX. coronat, 7.

Joanner Saresberiensis, patria ejus, pietas, doctrina, studium Disciplinæ & libertatis Ecclesiasticæ, 249. Doctrinam Probabilitarum evertit Joannes Saresberiensis, *ibid.* obitus ejus, *ibid.*

Joannes Fiscanensis Abbas, patria ejus, Doctrina, animi dotes, corporis statura, &c. 208.

S. Joannis, Hierosolymitani ordo a quo institutus & restitutus, 272. Ordo S. Joannis Hierosolymitani, Hospitalis primum, dein Equestris, 348.

Irregularitas infamiæ & criminis capitalis . 62. Irregularitas ex natalium defectu, 126. Irregularitas ex Natalium defectu tollitur per vitæ regularis, vel monasticæ professionem, 132.

Isaac de stella, & Opuscula ejus, 242.

Isaac Magnæ Armeniæ Catholicus, 238. Scripta ejus, *ibid.*

Isaacius Angelus, Imperator, *Vid.* Angelus.

S. Isidori Hispalensis translatio, 430.

Juliobonense in Normannia Concilium, 133. Decretorum summa, *ibid.*

L.

L*Ambertus* Schafnaburgensis rerum Germanicarum Scriptor, 217.

Lantfrancus Alexandri II. mandato Cantuariensem Archiepiscopatum suscipere compellitur, 22. 195. Lantfranco Pallium duplex tribuit Alexander II. *ibid.* Lantfranci commendatio, 34. 219. Opera, *ibid.* Obscura Lantfranci de Confessione peccatorum sententia explicatur, 220.

Lateranensis I. Concilii Oecumenici IX. convocatio, 76. 338. Præses, tempus, numerus Patrum, *ibid.* Canones in Lateranensi Concilio conditi, *ibid.* & seq.

Lateranense II. Concilium, Oecumenicum X. a quo convocatum, quo Præside, & quando celebratum, 81.

Lateranense III. Concilium. Hujus convocatio, 102. 390. Concilii tempus, locus, Præses, numerus Episcoporum, *ibid.*

Lemovicense II. Concilium, & Decreta ejus præcipua, 126. & seq.

Leo IX. Pontifex Max. patria ejus, genus, virtutes, 13. Humilis ejus Romam ingressus & coronatio, *ibid.* 1. Synodus Romana Leonis IX. *ibid.* Concilium Ticini habitum a Leone IX. 14. Concilium Rhemense a Leone IX. indictum & celebratum, 15. Moguntinum Concilium Leonis IX. *ibid.* Sipontina Synodus Leone IX. Præside habita, 16. Vercellense Leonis IX. Concilium, *ibid.* Romana Synodus II. & III. sub Leone,

Leone, *ibid.* Diploma de corpore S. Dionysii Areopagitæ Ratisponæ existente pseudopigraphum, & Leone IX. perperam adscriptum, *ibid.* Leonis IX. expeditio contra Normannos, 1. Leonis varia Decreta, *ibid.* Leonis IX. Sanctitas, 17. Obitus, 18. Leo IX. Post obitum miraculis clarus, *ibid.*

Leo Marsicanus ex Cassinensi Monasterio ad Cardinalitias Infulas & Ostiensem Episcopatum assumptus, 210. Opera ejus & obitus, *ibid.* & seq.

Leonis (Petri) Petri Leonis Schisma, 80.

Lex in observatione sua debet esse possibilis, nec præteritis dare formam negotiis, sed futuris, 317.

Lombardus (Petrus) Parisiensis Episcopus, 209. Petri Lombardi Opera & nævi, *ibid.* Fabuli de Petri Lombardi natalibus, *ibid.*

Londinensia Concilia, duodecimo sæculo celebrata, 134. Canonum Summa, *ibid.* & seq.

Lotharius II. Saxonum Dux invitus licet ac repugnans Imperator creatur, 396. Lothari bella, *ibid.* Jus Civile ab Irnerio Juris consulto Lotharii Imperatoris jussu meliorem in formam redactum, *ibid.* Lotharii bellica virtus, pietas, & obitus, *ibid.*

Lucius II. Pontifex Maximus eligitur, 87. Arnaldistarum factio, ab ipso sedata, *ibid.* Lucii II. in Cluniacenses Monachos benevolentia, *ibid.* Lucii Cardinales, *ibid.* Lucio II. Pontifice Maximo Alfonsus Lusitaniæ Rex ditionem suam Romanæ Ecclesiæ vectigalem facit, 88.

Lucius III. ad Pontificiam Sedem elevatur, 106. Lucii III. dotes, *ibid.* Lucii III. cum Friderico Imperatore colloquium, *ibid.* Philippi Augusti Regis Christianissimi Litteræ ad Lucium III. pro Juribus Ecclesiæ Turonensis, 107. Rex Turonensem Archiepiscopum a Lucio III. Romam vocatum retinet, ac Pontifici excusat, 108. Amariores Philippi Augusti ad Lucium III. Litteræ, 107. Lucii III. obitus, *ibid.* Cardinales a Lucio III. creati, 109.

Ludovicus VI. Francorum Rex, quare *Crassus* cognominatus, 411. Ludovici VI. Aureliæ a Senonensi Archiepiscopo inauguratio, *ibid.* Ludovici bellum Normannicum, *ib.* Ludovicus VI. Episcopos affligit, 412. Vindicta cœlestis a S. Bernardo illi denuntiata, *ibid.* Ludovicum filium Regem designat & Rhemis ab Innocentio II. inaugurari curat, *ibid.* Monasticum Ordinem profiteri Ludovicus VI. decreverat, 413. Pia Ludovici EI. ad mortem præparatio, *ibid.* Mors Ludovici VI. *ibid.* Liberi, 414. Ludovici VI. præceptum pro Ecclesia Compendiensi S. Cornelii, *ibid.*

Ludovicus VII. Junior euncupatus, Galliæ Rex, 416. Ludovicus VII. electum absque consensu suo Archiepiscopum Biturigibus recipi vetat, *ibid.* Innocentius II. vim a Ludovico Ecclesiæ illatam ulciscitur, 416. Ludovici bellum cum Theobaldo Campaniæ Comite, *ibid.* & seq. Pax, 417. Matrimonium Ludovici VII. cum Alienora dirimitur in Concilio Balgentiacensi, *ibid.* Secundæ Ludovici VII. nuptiæ, *ibid.* Ludovici Regis expeditio sacra, *ibid.* Alexandrum III. Ludovicus in Gallia recipit, ejusque electionem tuetur, 418. Bellum Anglicanum, *ibid.* & seq. Bellum in Hæreticos Albigenses a Ludovico VIII. confectum, *ibid.* Tertiæ Ludovici VII. nuptiæ, *ibid.* Votum Deo nuncupat pro filii valetudine, eumque S. Thomæ Cantuariensis intercessioni commendat, *ibid.* Philippi Ludovici filii inauguratio, 419. Ludovici VII. obitus, elogium, *ibid.* Moderatio in Beneficiorum Ecclesiasticorum collatione, 420.

Lugdunensis Ecclesiæ antiquitas, 271. Lugdunensis Primatus super quatuor provincias Lugdunensem, Rothomagensem, Turonensem, & Senonensem, *ibid.* & seq. Lugdunensem Præsulem, ceu Primatem revereri renuit Senonensis Ecclesia, *ibid.* Ecclesia Senonensis libertatem pro viribus vindicat, 272. & seq. Cur Senonenses Archiepiscopi a Primate Lugdunensi colendo tam alieni fuerunt, 274.

Lupus Protospata, quare sic dictus, 290. Rerum Neapolitanarum scriptor, *ibid.*

M

MAnichæi novi, quando, & quibus auctoribus exorti, 141. Novorum Manichæorum errores, *ibid.* Ex Manichæis suos errores hauserunt Lutherani & Calvinistæ, *ibid.* Manichæorum hæresis revelatio, 142. De novis Manichæis habita quæstio, 144. Novi Manichæi damnati, & vivi combusti, 143.

Manuum opus in usu apud Monachos, 360. Opus manuum non est S. Benedicti præceptum, sed consilium, *ibid.*

Marbodus Rhedonensis Episcopus, patria ejus, & virtutes egregiæ, 209. Marbodi scripta, *ib.*

Maria patrocinium suum illis tantum impendit, qui finem ponunt voluntati peccandi, 36. Devotio sincera erga Mariam Virginem, 35. Virginis Mariæ Officii recitatio Clericis præscripta, 60.

Mariani Scoti vita & Opera, 194.

S. Martialis memoria inter Apostolos, 141. S. Martialis Apostolatus confirmatus, 142.

S. Martini Turonensis privilegia, Urbani II. nomine inscripta in suspicionem suppositionis veniunt, 62. & seq.

Matrimonii Impedimenta, 123. 126. 128. Utrum Apostasia Matrimonium dirimatur, 110. Clandestina Matrimonia prohibentur, 137.

S. Matthæi Corporis inventio, 47.

Meginfredus ex Fuldensi Monacho Magdeburgensis Præpositus, 184. Meginfredi Opera, *ibid.*

Metropolitanæ Sedes a Romano Pontifice erectæ, 193. Formula juramenti Metropolitanis a Paschali II. præscripta, 70. Novarum Metropoleon erectio Romani Pontificis auctoritate accedente Principum consensu, 281. Metropolitanorum erat supplere negligentiam Episcoporum suæ Provinciæ in Beneficiorum collatione, 282. Pravas Consuetudines in Provinciis suis extirpare, *ibid.* Confirmare, examinare, consecrare suffraganeos, *ibid.* Metropolitanum adire, & ipsi obedientiam profiteri, Episcopi ipsius subditi tenebantur, *ibid.* & 292. Auctoritas visitandi Provinciam unum ex præcipuis Metropolitani juribus, 283. In Comprovincialium Diœcesibus nihil agere poterant Metropolitani, nisi ex præscripto Canonum, *ibid.* Romani Pontifices latas a Metropolitanis sententias facile non rescindebant, 284. Juramentum fidelitatis Summi Pontifices a Metropolitanis exigebant, 292. Metropolitanorum consecrandorum professio canonica, *ibid.* Juramentum fidelitatis, occasione Schismatum Summi Pontifices a Metropolitanis exegerunt, *ibid.* Episcopi Metropolitanis Canonicam obedientiam promittebant, 294.

Michael Cerularius Constantinop. Patriarcha, patria ejus, genus, indoles, 143. Michael Cerularius Ecclesiam Latinam in multis erroris accusat, *ibid.* Michaelis Cerularii in Romanam Ecclesiam insultus repelluntur, 144. Legati studio pacis missi Constantinopolim a Leone IX. *ibid.* Michael Cerularius excommunicatus, *ibid.* Michaelis Schisma, 145. Utrum Michaelis Cerularii Schisma in universam Ecclesiam Orientalem sit propagatum, *ibid.* & seq.

Michael Paphlago Zoe Imperatricis adulteræ ope Orientis solium conscendit, 337. Michaelis administratio, 338. Michaelis morbi, *ibid.* Michael deposito Diademate vitam Monasticam Profitetur, *ibid.*

Michael Calæphatus Imperator, *Vid.* Calephatus.

Michael Stratioticus, *Vid.* Stratioticus.

Micrologi auctor quis sit, 198. Micrologus quid contineat, *ibid.* Micrologi Auctoris opiniones singulares, *ibid.* Auctor Micrologi censet vinum non consecratum vere proprieque consecrari per immissionem & contactum Hostiæ consecratæ, *ibid.* Opinio illa expenditur & refellitur, 199. Micrologi Auctor excusatur, *ibid.* & seq.

Mincius (Joannes) Velitrensis Episcopus, Antipapa, Bened. X, appellatus, & seq.

Ministrorum Sacrorum cœlibatus, 58.
Missa. Decreta Missa spectantia, 137. Confessarius pœnitentiæ loco ut Missas celebrari faciant, Laicis injungere non debet, 138.
Monachi. Immunitates & Privilegia Monachorum, 354. S. Bernardus quæsitas a Monasteriis immunitates improbat, 355. Monachi ad Ecclesiasticas Dignitates frequenter assumpti, 358. Quæ vivendi ratio Episcoporum ex Monasteriis assumptorum, 359. Monachi ab hæreditate parentum non arcebantur, 365. Opus manuum apud Monachos in usu, 360. Sacra studia, scriptio & editio librorum ad Ecclesiæ utilitatem, dignus Monachis l bor & manuum operi præferendus, 361. Possessæ a Monachis Decimæ, 362. Monachos Beneficia & Decimas juste & canonice possidere posse ostenditur, *ibid.* Monachorum studia, *ibid.* Medicinæ praxis, physicæ confectiones, legum civilium lectio, Monachis prohibitæ, 101. Monachorum in propriis Ecclesiis stabilitas, 126. Abbatis causa Monachum fieri non licet, 23. 131. Monachorum percussores, 137. Monachorum æmuli Concilii Nemausensis Canonibus coerciti, 359. Sacramenti Pœnitentiæ administrationem Sacerdotibus Monachis ab Episcopis committendam judicat Synodus, *ibid.* Monachi Reipublicæ non inutiles, 429.
Monasteria, Pueri Monasterii a parentibus oblati, 350. Ritus oblationis puerorum, *ib.* Pueri a parentibus oblati redire ad sæculum non poterant, 351. Disciplina super hoc a Cælestino III. immutata, *ibid.* Pecuniam pro Monasterii ingressu retinere vetitum, 137. 352. Reformatio bonorum etiam temporalium copiam Monasteriis affert, 185.
Moniales. Reformationi. Monialium præcipua capita duo, clausura, & vita communis, 272. Monialium in exteriori cultu modestia, 137.
Moralis. Observanda in dubiis Moralis Christianæ regula, 250. Vaga & effrenis opinandi sententia in materia morum a Petro Cantore impugnata, 252.

N

NArbonense Concilium, quando, quare, & quo Præside celebratum, 131.
Naufragorum deprædatio prohibita, 43.
Nicolaitæ novi in Provincia Mediolanensi damnati a Nicolai II. Legatis, 23.
Nicolaus II. contra Joannem Mincium Antipapam Pontifex legitimus eligitur, 21. Concilia ab ipso coacta, *ibid.* & seq. Mincium Antipapam cum suis fautoribus anathemate configit, *ibid.* Eduardo Regi Sancto tuitionem omnium Angliæ Ecclesiarum Nicolaus II. concedit, 24. Nicolaus II. Ordinis Monastici studiosissimus, *ib.* Ejus in Christianissimum Regem charitas, *ibid.* Nicolai II. in pauperes amor, 25.
Nicolaus Clarævallensis, fraudes ejus, & imposturæ, 265. Utrum Nicolaus Clarævallensis cum Nicolao S. Albani in Anglia sit confundendus, *ibid.* & seq.
S. Norbertus, Magdeburgensis Archiepiscopus Præmonstratensis Ordinis parens, 213. S. Norberti Elogium & Opera, *ibid.*
Nuptiæ, quibus temporibus prohibitæ in Ecclesia Anglicana, 123.

O

OBlationes ad Missarum solemnia, 45.
Octavianus Pseudo Pontifex, 100. Octaviani schisma, *ibid.* Octaviani superbia, *ibid.* Octaviani in Alexandrum III. molitiones, *ibid.*
Odo Cameracensis Episcopus, scripta ejus varia, 209.
Oecumenius quo tempore floruerit, 191. Oecumenii Opera & nævi, *ibid.*
Officia Divina. Divinum Officium vernacula Lingua non celebrandum, 36.
Officiales Episcopalis Jurisdictionis Administri, 310.
Olbertus Abbas Scriptor Ecclesiasticus, 184. Opera Olberti, *ibid.*
Ordinandorum ætas, 141. Ordinandorum qualitates, 130. Ordinationes ab Excommunicatis celebratæ utrum irritæ sint & quo sensu, 43. Ordinationes simoniacæ, vel a simoniacis factæ, 58. Ordinandorum titulus, 139.

Otto Frisingensis Episcopus, Henrici IV. Imperatoris nepos, 247. Otto Frisingensis in S. Bernardum minus æquus, *ibid.* Otto Frisingensis retractavit quæ pro Gilberto Porretano contra S. Bernardum scripserat, *ibid.* Otto Frisingensis Viaticum Corporis Christi recipit post Extremam Unctionem, *ibid.*

P

Parisiense Concilium ab Eugenio III. celebratum, 90. Hujus Concilii summa, *ibid.* & seq.

Paus Urbis, Ecclesiæ & Academiæ Parisiensis, 419.

Parochia. Conductitios Sacerdotes ad Regimen Parochiarum assumi nefas, 101. Jura sepulchralia Parochiæ solvenda, licet sepulturam alibi quis elegerit, 123. Portio congrua Parochiarum Rectoribus assignanda, 134. Parochiarum Rectores ad nutum Episcoporum non amovendi, 323.

Parthenones. *Vid.* Moniales.

Paschalis II. Pontifex Maximus, Patria ejus, Professio, doctrina, mores, sanctitas, 67c. Bellum contra schismaticos indicit Paschalis II. *ibid.* Leodiensium Schismaticorum contra Paschalem II. Epistola refellitur, 68. Concilia a Paschalii II. in causa Investiturarum celebrata, 70. *Vid.* infra. Formula juramenti Metropolitanis a Paschali II. præscripta, *ibid.* Concilia per Legatos a Paschali II. in Galliis celebrata, 71. Parisiensis Episcopus a Paschali II. Romæ consecratus, salvo Senonensis Ecclesiæ jure. *ib.* Utrum Galo Parisiensis Episcopus inter Cardinales Paschalis II. sit annumerandus, *ib.* Paschalis obitus, 82.

Patroni Regulæ circa illud statutæ & observatæ, 321. Patronatus causæ a quibus Judicibus dirimendæ, 322.

Permutationes Beneficiorum utrum, & quando licitæ, 323.

Petrobusiani, quare sic dicti, 125. Petrobusianorum origo, *ibid.* Errores, *ibid.* Hæretici qui errores suos ex Petrobusianis hauserunt, 126. Utrum Petrobusiani Manichæi fuerint, *ibid.* Quo tempore Petrobusianorum hæresis nata sit, *ibid.*

Petrus Blesensis, quare sic dictus, 255. Petri Blesensis mores sanctissimi, *ibid.* Vir memoriæ admirabilis, *ibid.* Petri Blesensis Opera, *ibid.*

Petrus Cantor Ecclesiæ Parisiensis, 251. Petri Cantoris Elogium, obitus, & Opera, *ibid.* Petrus Cantor vagam & effrenem opinandi licentiam, in materia morum, non minus quam Fidei insectatur, 252.

Petrus Cellensis Abbas, dein Carnotensis Episcopus, 259. Petri Cellensis Elogium, *ib.* Opera, *ibid.* Petri Cellensis pietas in Virginem Deiparam, *ibid.*

Petrus Diaconus Cassinensis, 210. Petri Opera & obitus, *ibid.*

Petrus Mauritiis, Venerabilis dictus, 236. Petri Venerabilis Elogium, *ibid.* Opera, *ibid.*

Petrus Pictavensis & ipsius Opuscula, *ibid.*

Petrus Rex Aragonum & ejus de Mauris victoriæ, 439.

Phillippus, Abbas Bonæ spei, 242. Male confunditur cum Philippo Abbate de Eleemosyna, *ibid.*

Philippi Solitarii Opera & nævi, 203.

Philippus I. Francorum Rex, & institutio ejus, 403. Philippi I. Matrimonium, *ibid.* Bertam repudiat uxorem, Bertradam superducit, *ibid.* Yvo Carnotensis & alii Episcopi incestas & adulteras Philippi nuptias palam ex-crantur, 404. Urbani II. his de nuptiis querulæ ad Gallicanos Præsules litteræ, *ibid.* Urbanus II. Sacris Philippo Regi interdicit, nisi Bertradam dimittat, 405. Philippus Rex in Augustodunensi Synodo excommunicatur, *ibid.* Utrum Philippus I. ab Urbano II. exauctoratus fuerit, 406. & seq. Formula, Regnante Christo, in publicis Actis usurpata non probat Philippum Regem exauctoratum fuisse, 407. Philippus Bertradam dimittit, moxque revocat. 406. In Synodo Pictavensi a Legatis Apostolicis rursus excommunicatus denuntiatur, *ibid.* tandem resipiscit, 408. Concilium ad ejus conversionem probandam cele-

celebratur Balgenciaci, *ibid.* Rex Philippus pœnitens in Concilio Parisiensi absolvitur, secundum litteras summi Pontificis, *ibid.* Romanum Pontificem Paschalem II. summa devotionem & reverentia in Galliis recipit, 490. Crucesignatorum, Philippo regnante, in Oriente Victoriæ, 408. Philippi I. Liberi & obitus, 409.

Philippus II. Augustus & Adeodatus nuncupatus, Francorum Rex, 419. 420. Regni ejus exordia, *ibid.* Philippus Augustus Judæos e regno expellit, 420. Blasphæmos coercet, *ibid.* Coterellos delet, *ibid.* Ecclesiarum libertatem tuetur Philippus Augustus, 421. Histriones abigit, *ibid.* Bellum Anglicanum, *ibid.* & seq. Pax cum Anglo, 422. Philippi Augusti sacra expeditio in Syriam, *ibid.* Philippi profecturi mandata & testamentum, *ibid.* Acconæ expugnatio & deditio, *ibid.* Philippus Augustus ab avaritiæ labe vindicatur, 423. Philippi nuptiæ, *ibid.* Philippus Augustus facto cum Ingeburge Regina divortio, Mariam superducit, *ibid.* Interdictum Regni, 474. Acta Pontificum & Conciliorum hac in causa, *ibid.* & seq. Philippi Augusti cum Lucio III. dissidium, 108. cum Cælestino III. in causa Divortii Philippi Augusti & Ingeburgis Reginæ, 118. & seq.

Pictavense duplex Concilium, 131. & seq. Canonum Summa, *ibid.*

Pœnitentia. Tres ad veram pœnitentiam conditiones requisitæ, 44. Pœnitentia secundum qualitatem delicti imponenda, 128.

Pœnitentiæ falsæ, quænam illæ sint, 46. 58. Decretum saluberrimum contra falsas pœnitentias, 65. Falsæ pœnitentiæ cavendæ, 46. 58.

Pompelonense Regnum Aragonio adjunctum, 383.

Porphyrogenitus (Alexius) Imperator Orientis, nuptiæ ejus, & cædes 386. *Vid.* Alexius.

Portio congrua Curatorum, 134.

Potho Prumiensis Monachus, 234. Eruditio ejus, pietas & Scripta, *ibid.*

Præmonstratensis Ordo a quo conditus, 329. Quare sic dictus, *ibid.* Ordinis Præmonstratensi commendatio, *ibid.* Propagatio, 330. Summa nascentis Ordinis paupertas, *ibid.* Sanctimoniales Præmonstratenses, 331.

Psellus (Michael) quando floruerit, 188. Michaelis Aselli Elogium, *ibid*, Opera, *ibid.*

Pueri a parentibus Monasteriis oblati, 350. *Vid.* Monasteria.

Pullus (Robertus) Eloginm ejus, 240. Cardinalis Pulli Opera, *ibid.*

Q

Quintilineburgensis Synodus, & ipsius Acta, 287. & seq.

R

Radevicus, & Historiæ de rebus gestis Friderici I. ab ipso continuata, 238.

Radulphus Flaviacensis, & Opera, 244.

Radulphus Ardens, quorumdam Sermonum Auctor. 203.

Ramirus, Rex Aragonum, & ejus cum Mauris Bella, 431.

Ramirus II. Episcopus ex Monasterio assumptus, Rex Aragonum, 437. Fabula est quod Pontificia Dispensatione nupserit, *ibid.* & seq.

Raymundus Berengarius, Rex Aragonum, 437. Raymundi bella & obitus, *ibid.*

Regnante Christo Formula, quando usurpata, apposita, & qualem vim habuerit in Galliis, 406. 425. & seq.

Regni & Sacerdote concordia quam necessaria, 287.

Reliquiæ. Plures circa sacrarum Reliquiarum veritatem errores facti, 216. Sanctorum Reliquiæ exponendæ non sunt & ostentandæ quæstus gratia, *ibid.*

Rhemense Concilium a Leone IX. Pont. Max. indictum & celebratum, 13. Ejus Acta, *ibid.* & seq. Concilli Rhemensis Canones, 14. Rhemensi Synodos a Callisto II. coacta, 75. Rhemensis Synodus ab Eugenio III. celebrata, 90. Hujus Concilii Synopsis, *ibid.* & seq.

Residentia. Necessitas residendi Episcopis imposita, 303. Quæ rationes interdum a Residentia dispensarent, 304. A Residentia dispensabat Sedis Apostolicæ Visitatio, *ib.* Obse-

sequium Regis cum Ecclesiæ utilitate conjunctum *ibid.* Residendi in Beneficiis Ecclesiasticis obligatio, 326. Dispensatio a Residentia in gratiam studiorum, *ibid.* Immunitas a Residentia utru Professoribus concessa, *ibid.* Qui Episcopo assistunt in Ecclesiæ regimine a Residentia dispensantur, 324.

Resigationes in favorem, an licitæ, & quando, 323.

Restitutio. Præclara Moralis Christianæ Regula de rerum male partarum restitutione, 131.

Rex. Perronius potestatem indirectam in temporalia Regum Romano Pontifici asserens confutatur. 406.

Richardus a S. Victore, patria ejus, professio, pietas, eruditio, 247. Opera ejus, *ibid.*

Richardus I. Angliæ Rex & Normanniæ Dux, 457. Richardus & Philippus Augustus ad sacram expeditionem fæderati, *ibid.* Richardi Regis præclara gesta in Oriente, *ibid.* Richardus Rex in reditu a Leopoldo Austriæ Ducæ intercentus & Henrico Imperatori traditus, 458. Richardi redemptio, *ibid.* Justitiæ Præfecti per singulos Angliæ Comitatus a Richardo missi, *ibid.* Dissidium inter Vualterum Rothomagensem Archiepiscopum & Richardum Regem, *ibid.* A quo & quomodo compositum, 451 & seq.

Robertus Retenensis, Arabicæ Linguæ peritus, 236.

Robertus Monachus Ord. Bened. Historiæ Hierosolymitanæ Scriptor, 402. Cum Roberto de Monte male confunditur, *ibid.*

Robertus Francorum Rex, 400. Roberti Regis pium pro Fide & Religione Catholica studium, 401. Roberti Regis mansuetudo, & charitas, *ibid.* Sanctitas, 402. Elogium, *ibid.*

Rodulphus S. Trudonis Abbas, 211. Virtutes ejus, Opera, & obitus, *ibid.*

Rogerius de Hoveden Historicus, 255.

Romanus Pontifex in aliorum Episcoporum Diœcesibus munia Episcopalia ubique Christianarum gentium exercere potest, 3. Decretum de Romani Pontificis electione, 22. Ordo in Romani Pontificis electione servari solitus, 27. 267. Summos Pontifices revocare non piget, quæ ab ipsis per obreptionem & fraudem sunt impetrata, 84. Irrita judicatur absolutio a Romano Pontifice per obreptionem impetrata, 128. Romani Pontificis Auctoritas imponendis vel relaxandis per totam Ecclesiam Pœnitentiis, *ibid.* & seq. Romani Pontificis in censura librorum Auctoritas, 250. Romanus Pontifex uniformem docendi modum omnibus Theologiæ & juris Canonici Academiis & Professoribus toto orbe Christiano præscribere potest, 253. Romani Pontifices dispensationes quando concedere debent, 258. & seq. Quo sensu Romani Pontifices successoribus suis legem dare possint, 261. Romani Pontificis est Canonum executionem toto orbe Christiano procurare, 262. Modus Appellationibus ad Romanam Curiam adhibendus, *ibid.* Laudatur Summus Pontifex quod negotia in partibus judicanda ut plurimum remittat, 263. Plenitudinem potestatis in Ecclesia universa Patres XI. & XII. sæculi in Romano Pontifice venerati sunt, *ibid.* Romani Pontificis summa dignitas & Auctoritas non solum in oves, sed in Pastores Ecclesiæ universæ 264. Solus B. Petrus cum successoribus suis, Romanis Pontificibus in tota Ecclesia plenitudinem potestatis accepit. *ibid.* Sicut Deus Patre omne judicium dedit Filio, sic Filius Dei ter omne judicium suum Apostolicæ Sedis concessit, *ibid.* Romani Pontifices Auctores Canonum, 264. Romani Pontificis Constitutionibus & judiciis ab omnibus Catholicis parendum, *ibid.* Si qui se Apostolica sede gravatos sentiant, ab ipsa ad ipsam confugiendum est, *ibid.* Yvo Carnotensis mavult Episcopatui renuntiare, quam iram Summi Pontificis sustinere, *ibid.* Romani Pontificis ministerio Spiritus Sanctus totius falsitatis figmenta damnat, *ibid.* Pontificis Romani electio quibus credita, 268. Jus est Romani Pontificis omnium Episcoporum electiones confirmare, 292.

Roscelini error, 145. In Concilio Suessionensi damnatur *ibid.* Roscelinus ejurat errorem, In hæresim relabitur, *ibid.* Roscelinus a quibus impugnatur, 146. Roscelinus sectæ Nominalium Auctor, *ibid.*

Rothomagensis Archiepiscopus uni Romano Pontifici immediate subjectus, 274.

Rothomagensia Concilia undecimo sæculo celebrata, 128. & seq. Summa Cannonum, *ibid.*

S. Rufi Canonici Regulares, 410.

Rupertus Tuitiensi Abbas, 220, Ruperti Elogium, Opera, 221, & seq. Ruberti Abbatis

Sententia circa Eucharistiam, 222. Rupertus ab errore vindicatur, ejusque Sententia & verba explicantur, 224. & seq.

S.

Sabbati abstinentia, 45.
Sacerdos hominium Laico non faciat, & quare, 133.
Saladina Decimæ, quare sic dictæ & impositæ, 371.
Salegunstadiense Concilium a quo celebratum, 138. Hujus Concilii Summa, *ibid.* & seq.
Samuel Marrochianus, quare sic dictus, 188. Quo tempore scripserit, *ibid.* Samuelis Opera, *ibid.*
Samonas. Gazensis Episcopus, quo tempore floruerit, 191.
Sanctius Major, Vasconum Castellæque Rex, 429. Mauros lacessit & debellat, *ibid.* Sanctii calamitates domesticæ, *ibid.* Regina adulterii accusata insons declaratur, *ib.* Rex Sanctius Monasticam Disciplinam restituit, *ibid.* Leirensibus Monachis potestatem creandi Pompelonensem Episcopum confirmat, *ibid.* Sanctii Majoris obitus, *ibid.*
Sanctius II. Castellæ Rex, 431. Civile bellum, *ibid.* Sanctius II. in suos iniquus, *ibid.* Sanctii II. avaritia, cupiditas, fortitudo, *ibid.*
Sanctius III. Rex Castellæ, 438. Sanctii III. dotes, nuptiæ, & obitus, *ibid.*
Sanctius III. Aragonum Rex, 433. Ditionem suam late amplificat, *ibid.* Pompelonense Regnum Aragonio adjungit, *ibid.* Sanctii III. Regis sanctitas, *ibid.*
Sanctius, Lusitaniæ Rex, 440. Ipsius de Mauris victoriæ, nuptiæ, liberi & obitus, *ib.*
Scylitza (Joannes) Curopalates, Historicus, 190. An Joannem Scylitzam Cedrenus, an ipse Cedrenum exscripserit, *ibid.*
Sempringamensis Ordo, 327. Jura Sepulchralia Parochiæ solvenda, licet Sepulturam alibi quis elegerit, 137.
Sergius IV. Bucca Porci cognominatus, legitimis suffragii Pontifex eligitur, 3. Sergius IV. nomen mutat, & quare, *ibid.* Utrum Sergius IV. fuerit Ordinis Benedictini Monachus, 4.
Serlo Saviniacensis, humilitas ejus, pietas, & Scripta, 241.
Sigebertus Gemblacensis, Ord. Bened. Monachus, 210. Sigeberti Opera præcipua, *ibid.*
Silvensis Congregationis Conditor & Propagator, 326.
Simoniaca Simoniacæ Beneficiorum pactiones & conventiones, 323. Decreta contra Simoniacos, 22. 28. 30. Simoniaca hæresis damnata, 13. 24. 75. Concilia adversus Simoniacos celebrata, 12. 13. & seq. Simoniacus miraculo ad criminis confessionem compulsus, 19. Ordinationes Simoniacæ, vel a Simoniacis factæ, 58.
Stephani IX. pro Ecclesiastica Disciplina studium, 106. Synodi a Stephano IX. celebratæ, *ibid.* Stephani IX. zelus contra Clericos incontinentes, 20. Stephanus IX. Ecclesiæ Græcæ cum Latina unionem procurare studet, *ibid.* S. Stephani Opera, *ibid.*
Stephanus Æduensis Episcopus, 217. Opera ejus & obitus, *ibid.*
Stephanus Tornacensis, patria ejus, professio, observantia regularis, 253. Stephani Tornacensis vivendi ratio in Episcopatu, 254. Stephani Tornacensis Opera, *ibid.* & seq. Inutiles Theologiæ Scholasticæ Commentarios, & inextricabilem sylvam Decretalium a Romano Pontifice soccidi optat Stephanus Tornacensis, *ibid.* Stephani eruditionis fama, 256. Stephani Tornacensis opinio minime sequenda, *ibid.*
Stephanus. Anglorum Rex, 450. Juramentum Stephani Regis cum inauguratus est, *ibid.* Stephani Regis & Episcoporum dissidium, 451. Gaufredi Comitis Andegavensis bellum cum Stephano Rege, 452. Pax composita, *ibid.* Stephani Regis obitus, 144.
Sugerius Abbas, patria ejus, natales, 239. Sugerii Abbatis Elogium, *ibid.* Opera, *ibid.*
Synodus universalis. *Vid.* Concilium.

T.

Tanchelinus quis sit, 149. Tanchelini errores. *ibid.* S. Norbertus ad hæresim Tanchelini extirpandam a Deo suscitatus, 150.
Templarii. Ordo Militum Templi, quare sic dictus, 348. Hujus Ordinis confirmatio, officia,

officia, *ibid.* Regula Templariorum in Collectionibus Conciliorum edita, post Concilium Trecense interpolata videtur, 349. Ordinis Templariorum propagatio, *ibid.*

Templorum ornatus superfluus a S. Bernardo improbatus, 367.

Temporalia Regum, *Vid.* Reges.

Teutonicorum Ordo B. Mariæ, Hospitalis simul & Equestris, Ordinis Templariorum fœtus, 349. Quare sic dictus, *ibid.*

Theophilactus, Acridæ Archiepiscopus, & Bulgariæ Primas, 190. Theophilacti ætas, eruditio, *ibid.* Opera, *ibid.*

Theorianus, eruditio ejus & Opera, 247.

S. Thomas Cantuariensis, patria ejus, parentes, 184. Fortuna & pietas, Angliæ Cancellarius ab Henrico II. Rege creatus, dein Cantuariensis Archiepiscopus, *ibid.* S. Thomæ Cantuariensis Epistolæ, *ibid.*

Tironiensis Congregatio, a quibus & quando condita, 250.

Titulus Ordinandorum, 138.

Titulus Clericalis quando, & quare institutas, 316. Clericos absque Titulo ordinare nefas, *ibid.*

Toletanus Primatus a quo institutus, & quare, 276. Tarraconensis Archiepiscopi adversus Toletanum Primatum querelæ, *ibid.* Urbanus III. Toletanum Archiepiscopum totius Hispaniæ Primatem constituit, salvis Metropolitanorum juribus, 277. Qua ratione crevit Archiepiscopi Toletani Auctoritas, *ibid.*

Toletani Archiepiscopi Primatus in ceteros Hispaniæ Episcopos confirmatus, 76. 98.

Tolosani Concilii celebratio, Præses, Episcoporum numerus, & Decreta, 131.

Tornacensis Episcopatus ab Eugenio III. erectus, 287.

S. Trinitatis Personæ tres, quo sensu tres res dici possint, vel non possint, 146.

Turonense Concilium ab Alexandro III. celebratum, 101. Canonum Summa, *ibid.*

Turonensis Ecclesia, *Vid.* S. Martinus Turonensis. Ecclesiæ Turonensis jura adversus Dolensem Episcopum, 108.

V

Vallis Umbrosæ Congregationis origo & propagatio, 333.

Veremundus III. Lugionensis Rex, 429. Veremundi III. optima administratio, *ibid.* Bella cum Sanctio Vasconum Rege, *ibid.* Veremundi III. obitus, *ibid.*

Vezeliacensis Monasterii Immunitas, 403.

Victor II. Summus Pontifex eligitur, 18. Victoris II. dotes, *ibid.* Concilia a Victore II. indicta & celebrata, *ibid.* Victor II. miraculo duplici a veneno ipsi propinato liberatus, 19. Petri Damiani gravis in Victorem II Epistola, *ibid.*

Victoris III. patria, genus, electio & coronatio, 50. Victor III. a calumnia vindicatur, 51. 55. Victor III. Hugonem Lugdunensem Archiepiscopum, & Richardum Massiliensem Abbatem a Communione suspendit, 54. Victoris III. expeditio contra Saracenos, 54. Victoris III. morbus & designatio successoris, *ibid.* Ejus sanctitas, 55. Concilia a Victore III. celebrata, 54.

Viennensis Primatis antiquitas, honores & prærogativæ, 275. Primatus in septem Provincias Archiepiscopo Viennensi a Callisto II. collatus, *ibid.* Utrum Callisti Decretum vim aliquam obtinuerit, 276.

Vindocinensis Abbatia Sedi Apostolicæ immediate subjecta, 403. Vindocinenses Abbates titulo S. Priscæ Cardinales, 359.

Universalis Ecclesiæ Titulus, Constantinopolitanæ Ecclesiæ negatus, 6.

Urbanus II. Romanus Pontifex levatur, 56. Urbanus II. Primatum Archiepiscopo Toletano in ceteras Hispaniarum Ecclesias confert, *ibid.* & seq. Henrici Imperatoris excommunicationem aggravat, *ibid.* Yvonem Carnotensem Episcopum Romæ consecrat, *ibid.* Urbani II. de incestis Philippi I. Francorum Regis nuptiis querulæ ad Gallicanos Præsules Litteræ, 404. Urbanus II. Philippum Sacris interdicit, nisi Bertradam dimittat, *ibid.* Philippum excommunicat, 405. Utrum Urbanus II. ipsum Regno privaverit, 407. 408. *Vid.* Philippus I. Privilegium quod Rogerio Siciliæ, Calabriæ & Apuliæ Duci concessisse fertur Urbanus II. 57. Concilia ab Urbano II. celebrata, *ib.* & seq. Dispensationes summa cum cautione concedit Urbanus II, 59. Dubia Privilegia Eccle-

Ecclesiæ S. Martini Turon ; nomine Urbani II. inscripta, 62. & seq. Urbani II. Obitus, sanctitas & Elogiu 66. Cardinales meritissimi ab Urbano II. creati, *ibid.*
Urbani III. ad Pontificatum ;nptio, 111. Urbani III. cum Friderico Imperatore dissidium, *ibid.* Hujus initia ausa & progressus, *ibid.* Qua ratione in illo dissidio se gresserint Germaniæ Epi , *ibid.* Urbani III. obitus, 112.

Y

Y *Vo* Carnotensis Episco ; quando, & a quo consecratus, 210. *Yvonis* Elogium, *ibid.* *Yvonis* Carnotensis ra, 211.

Z

Z *Acharias* Chrysopoli us & Monotessaron ab ipso editum, 244.
Zonaras (Joannes virtutes ejus & opera vera, vel supposita, 214.

VV

VV*aldenses*. De sæ Auctore & nominibus, 167. Vvaldensium errores contra Ecclesiam, 168. C ca Sacramenta, 189. Circa cetera dogmata & consuetudines Ecclesiæ, 171. & seq Vvaldenses in varias Sectas divisi, 168. Vvaldenses puri de Deo & Christo recte se runt, & matrimonium bonum esse, 172. Disciplina & mores Vvaldensium, 177. seq. Vvaldenses sectam suam a Romano Pontifice petierunt approbari, 177. Caus ur plures Catholici ad sectam Vvaldensium deficerent, 178. Translatio Veteris & ovi Testamenti in Linguam vulgarem a Vvaldensibus facta, *ibid.* Vvaldensium damn o, 179. 181. & seq. Pœnæ temporales a Principibus in *Vvaldenses* constitutæ, . Vvaldenses a quibus impugnati, 182. & *seq.* *Vvaldensium Bohemorum* postrem Confessio, & *Lutheri, Calvini*, aliorumque Hæreticorum de illa judicium, 183. seq.
Vvibertus Vita S. Leonis IX. Romani Pontificis, S criptor, 186.
Vvillelmus I. nglorum Rex, & Normannorum Dux, 443. Anglia a Vvillelmo Normanniæ Duce ıbacta, *ibid.* Qui tunc Anglorum & Normannorum mores, 443. Rex Vvillelmus usu Ecclesiasticæ libertati ac jurisdictioni incommodos introducit, 444. Monasteria s Vvillelmi Principatu in Anglia & Normannia condita, *ibid.* & seq. Angliæ descptio jussu Vvillelmi Regis facta, 445. Vvillelmi Regis obitus, *ibid.* Virtutes & vi , *ibid.*
Vvillelmus . Anglorum Rex, 446. Civile bellum dissipatum, *ibid.* Vvillelmi II. cupiditas Ecc iis incommoda, 447. Vvillelmus II. apud S. Anselmum peccata deponit, quem dsignat Archiepiscopum Cantuariensem, *ibid.* Vvillelmus II. S. Anselmo, infensus, & quare, 162. Vvillelmus II. S. Anselmum in gratiam recipit, *ibid.* Nova dissensi Regem inter & Sanctum Archipræsulem, 448.
Vvillelmı, Syrus, elogium ejus & Opera, 251.

Explicit Index Alphabeticus.

INDEX
RERUM PRÆCIPUARUM
Quæ in notis, & Animadversionibus continentur.

ALexander II. factus Pontifex retinuit Episcopatum Lucan, 33.
Alexander III. immunis ab errore, 106.

BEnedictus IX. qua ætate creatus Pontifex, 12.
S. Bernardus quam SS. Virginis conceptionem non senserit inmaculatam, 235.
Bonifacius VIII. Sancivit, a clero onera Principibus non solvenda nisi de Romani Pontificis consensu, 377.
Bossuet inaniter dicit erraſſe Alexandrum III. aliosque Pontifices, 6.

CAnonizatio Sanctorum non semper a Romano Pontifice facta, 391. Varia ipsius disciplina, ibid. Quando uni Romano Pontifici reservata, ibid.
Cardinales a Romanis Pontificibus in rebus arduis consulendi, 280. A ipsorum consilio non pendet infallibilitas Pontificis definientis, ibid.
Celestinus, an pede coronam Imperatoris conculcaverit, 124. Male opitus est dissolvi matrimonium, si unus conjugum fiat hæreticus, 122.
Confirmatio non semper novam firmitatis accessionem significat, 286.

DEfinitiones Pontificum sunt infallibiles quoad articulum definitum, non quoad ea quæ incidenter dicuntur, 122.
Dispensatio Pontificum super Monachorum votis non inusitata, 85.
Dispensationes quando irritæ, si fraude obtineantur, vel absque necessitate concedantur, 122.

EPistolæ decretales Romanorum Pontificum non solent continere infallibiles definitiones, 136.

S. GRegori VII. Sanctitas, 50. Bis minitatus est Philippum Regem exauctorare, 410.
P. Guido Grandi quoadusque protrahat vitam S. Romualdi, 365.

HOminia quando initium habuerint, 315. Pontifices, & Episcopi conati sunt ea removere, 358. Quomodo præstarentur, ibid.

INnocentius II. dispensavit, ut Ramirus Monachus uxorem duceret, 84.
Joannes XIX. pecunia Pontificatum non obtinuit, 9. Quare crediderint Græci concessurum Ecclesiam Constantinopolitanam universam appellari, ibid.

MAtrimonium ratum an dissolveretur per subsequens consummatum quondam non satis exploratum erat, 106.
Metropoles an erigerentur sine consensu Principum, 286.

ONera a Clero Principibus non solvenda, non consentiente Summo Pontifice, 377.

Pon-

Pontifex Romanus aliarum Ecclesiarum jura intacta relinquit, 84.
Privilegia Regularium unde ortum habuerint, 365. Ea removere Episcopi non semel curarunt, *ibid.*

Ramirus II. Monachus ex dispensatione Innocentii II. uxorem duxit, 84.
Reges subduntur correctioni Episcoporum, 452.
Regulares sobrie uti debent suis privilegiis, 364.
S. Romualdus quandiu vixerit, 363.

Salegunstadiensis Synodus non impugnavit immediatam potestatem Romani Pontificis in totam Ecclesiam, 125.

Votæ Monachorum a Romano Pontifice fuerunt dispensata, 84. & seq.

3218

FINIS.

BIBLIOTECA C. F. M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

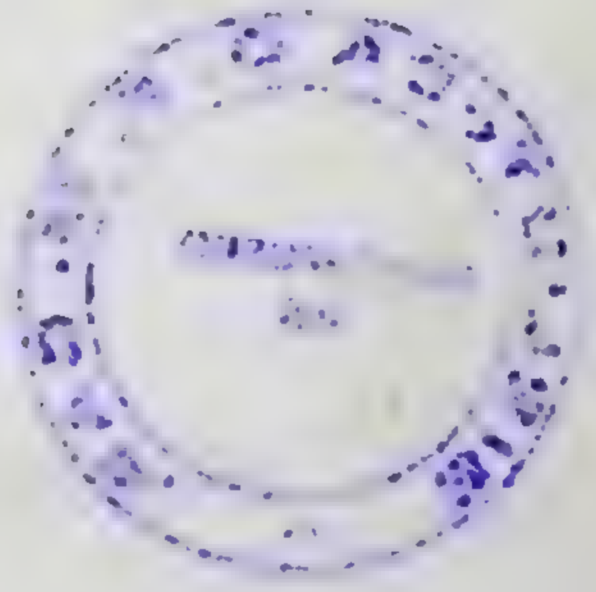

BIBLIOTECA O. F. M. CAP.
MONTEFUSCO
(Av)

BIBLIOTECA O. F. M. CAP.
MONTEFUSCO
(Av)